הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשע"ו



ספר

פאר הליקוטים

חברותא לליקוטי מוהר"ן

כרך ב'

ז. ואלה המשפטים
ח. ראיתי מנורת זהב
ט. תהומות יכסיומו
י. ואלה המשפטים
יא. אני ה' הוא שמי
יב. תהלה לדוד
יג. אשרי העם
יד. להמשיך שלום
טו. אור הגנוז

פעיה"ק יפן תובב"א
תשע"ג

הוצאה לאור שיר חדש

יוזם ועורך ראשי:
הרה"ח ר' ישראל יצחק בזאנסון שליט"א

עורכים ומפיקים:
ר' ישי דוב פרידמן
ר' דן לוינזון

הוצאה לאור ושיווק:
ר' דורון יצחק שטרן

הגהה:
הרה"ח ר' אברהם שלום שישא שליט"א

חברי מערכת:
ר' ישי מרדכי
ר' שלום פרקש
ר' ערן קזר
ר' אריאל שפירא

עימוד:
ר' נתנאל עבד

בכריכה ובעמוד השער:
הכסא של רביה"ק רבי נחמן מברסלב

תמכי אורייתא:
- ברכות מקרב לב לנדיב היקר והנעלה ר' מנחם גרינבוים הי"ו ולרעייתו מרת ציפורה תחי', אשר בזכות סיועם ותמיכתם לאורך כל הדרך, ספר זה יוצא לאור עולם. יהי רצון שזכות המצוה תלווה אותם ואת זרעם ותצליח דרכם בכל אשר יפנו, מתוך רוב אושר, שמחה ונחת.
- ברכות וישע רב להרה"ח ר' אלימלך הכהן זילביגער שליט"א אשר אזר חלציו לסייע להוצאת ספר זה לאור. ויהי רצון שיתברך הוא וזרעו בכל מילי דמיטב מתוך בריות גופא ונהורא מעליא.

התודה והברכה:
- להרה"ח ר' אברהם שלום שישא שליט"א אשר טרח רבות בהגהת הספר, ועמד לימיננו בכל עת.
- לכל חברי המערכת והעוסקים במלאכת הקודש, ביגיעותיהם וסיועם להוציא דבר מתוקן ונאה תחת ידם.
- לחבורתא קדישתא "שיר חדש".
- להרה"ח ר' אליעזר חשין שליט"א.
- להרה"ח ר' יום טוב חשין שליט"א.
- להרה"ח ר' עופר גיסין שליט"א, על השימוש בקובץ הליקוטי מוהר"ן שבידו.
- למרכז "מתוק מדבש", על נדבת ליבם להעתיק מה"זוהר מתוק מדבש", לעילוי נשמת הרב הצדיק המקובל הגאון רבי דניאל ב"ר נפתלי הירצקא זצוק"ל אשר האיר עיני העולם בתורת הנסתר.

הוצאה לאור 'שיר חדש'

להווי ידוע!

בהוצאת ספר זה הושקעו עמל ויגיעה גדולה על מנת שהספר יצא לאור עולם נקי מטעויות ושגיאות. אך "כשם שאי אפשר לבר בלא תבן, כך אי אפשר לדפוס בלא שגיאות", ובפרט בספר כזה המלוקט מספרים רבים ושונים. לכן נבקש מהלומדים בכל אתר ואתר, שאם ימצאו טעות או שגיאה בספר, יודיעו לנו, למען יתוקן הדבר במהדורות הבאות בעז"ה.

ניתן להעתיק בכל אמצעי, לאחר תאום מראש והסכמה בכתב.

הפצה, ויצירת קשר: 052-7622148, 052-7693854 (ניתן להשאיר הודעה).

"עיקר תולדותם של צדיקים מעשיהם"

בשנים עברו היה ביטוי חסידי "ער האט בשיינט דעם רבינ'ס קיבוץ!" (הוא האיר והידר את הקיבוץ של רבינו). כך כינו את החברים הקדושים והנפלאים שפניהם כה האירו עד שזיוון הזהיר את כל רחבי הקיבוץ. כן זכורה לטוב דמותו של המנוח היקר, ידידנו עוז, הרב ר' מנחם פרומן זצ"ל, שפניו האירו והידרו את שני הקיבוצים האחרונים (רה"ש תשע"ב ותשע"ג) בדרך נם ופלא: התארכות ימים על-טבעית שזכה לה למרות חוליו - אותה העריך מאד, הוא וכל מכריו.

על אף שהרב למד ולימד תורת רבינו זה מכבר כמה עשורים לאלפי תלמידים, בעקבות משברו האחרון הוא זכה להתקרב לרבינו בקרבה כה נדירה, אשר נגעה בנשגב עד שהשתקפה בפניו, והאירה לכל מי שבא במגע איתו. "אני עוד אפיין ליקוטי מוהר"ן באומן!" אמר הרב פרומן כתגובה לייאושי הרופאים, כשאלה לא נתנו לו יותר מחודש-חודשיים... ואכן הוא חי עוד שנתיים שלמות וגדושות השגות, לא יאומן, וזכה להפיין באומן, בדוכן של 'פאר הליקוטים', יחד עם חתנו וחבריו (מעורכי הספר).

בנוסף למסר של שלום (ערך חיוני לקיבוץ), שהרב ז"ל הרבה להפיין במסירות נפש במשך כל ימי חייו, נוספה על כולנה קריאתו האחרונה, כעין צוואה: "רוץ ישר לרבינו!" - יהי רצון שתהיה נשמתו עדן ושזכותו תגן עלינו לקיים את הדברים הללו כפשוטם, כפי שהרב מנחם הורה לכולנו במלול ובמעש, עד שיימחו דמעות מעל כל פנים.

ישראל יצחק בזאנסון, מנחם-אב תשע"ג

הסכמות ומכתבי ברכה

ניסן דוד קיוואק
ישיבת מאירת עינים
רח' הרב סורוצקין 33
פעיה"ק ירושלים תובב"א

ב"ה, י"א מנחם אב תשע"א

אודה ה' מאד שהחיינו וקיימנו לראות באור יקרת הספר הנכבד והנפלא "**פאר הליקוטים**" אשר זה עידן ועידנים עיננו צופיות לראות חיבור כזה על הספר הקדוש "ליקוטי מוהר"ן" המאסף יחד המ"מ פסוקים מאמרי חז"ל וזוה"ק המוזכרים בדברי רבינו ז"ל, ומוסיף להראות דברי מוהרנ"ת ז"ל המפזורים אנה ואנה בליקוטי הלכות ושאר ספריו הק'.

זה השער להשם צדיקים יבאו בו וגו'. מכאן יוכל להיות פתח ושער להתחיל לבקש הבנה עמוקה בדברי רבינו, מכאן נתחיל לחפש כראוי באופן אמיתי את אור הרב"י והעצה היוצא למעשה.

ואע"פ שמעוצם קדושת הרוח הקודש שבכל דיבור מדבה"ק, כל נפש מישראל יוכל למצוא לנפשו נחת עצה וגם הארה גדולה, וכל מבקש ה' יוכל להתחזק ולהתעורר בהתעוררות נפלא ועצום בלי שיעור ע"י לימוד דבה"ק גם בפשטות והוא דבר השוה לכל נפש, הרי אין להעביר מאחד לשני כי אם דבר הבנוי ומבוסס וכמאחז"ל (שבת קמה ע"ב) אמור לחכמה אחותי את וכו' (עיין לקו"מ סי' כ"א).

אך עיקר אור הרבי שמתיישב בנפש באופן שיהיה לזה קיום, זאת ע"י מה שיאמין לחפש ולבקש מים עמוקים עצה בלב איש, כי רק על ידי החיפוש והבקשה בדבריו הק' זוכים להגיע לנוראות דרכי העצה ולהבין מכוון דבה"ק למעשה, ובזה להתקשר ולקבוע כל ענין בנפש פנימה, שע"ז נבנה אצל האדם הדרך הברור בעבודת השי"ת ויכול ללכת בעצת רבינו כראוי.

וע"ז הרי מתרבה הכלליות השלום והקשר בין החברים להתעורר יחד בעבודת הבורא, כי מבואר בדברי רביז"ל (סי' כ') שכל מריבה וענין של טעות בא ממה שחסר ביאורי התורה, וכאשר זוכה האדם ללמוד ספרי הצדיקים ולהבין בהם מתוך מקור הדברים, איך שהדברים מתקשרים יחד עפ"י יסודות דברי חז"ל בגמ' וזוה"ק, ואז ממילא אין מקום לטעות, וכל טעות ודבר טפל נופל ומתבטל והכל מודים על כל דבר אמת ומבינים שכל דבר שייך למקומו והדברים מתיישבים על הלב, וכאשר יתרבו העוסקים בזה איש איש לפי כוחותיו אזי יתבטלו כל המריבות ויהיה השלום והאמת על מכונו. ועל זאת יתפלל כל חסיד מתי נזכה, מתי אבוא וארא"ה וגו', שהכל יטעמו נועם טעם דברי רבינו להתענג בתענוגים ממטעמים המתוקים מדבש להחיות נפשם הרעבה והצמאה למצוא רוח ונשמה חדשה, והרי עיקר המניעה לזה הוא מחמת חסרון זכרון וידיעת הבנת הענינים המובאים בדבה"ק, והמעיין בכל הכללים שכתב מורינו הגה"ק ר' אברהם ב"ר נחמן זצוק"ל ללימוד ליקו"מ יראה שכל הכללים מושתתים על ענין זה של הקירת ולימוד המקורות והתרחבותם - ורק אחרי שמעיינים במקורות אפשר להוסיף דעת ע"פ שאר הכללים.

והנה עד הלום היה אפשר לחשוב שאין זה אלא הילכתא למשיחא, וכי שייך דבר כזה שרבים יבואו וישוטטו בעומק מי הדעת והרי צריך חיפוש ובקשה גדולה לחקור ולבדוק ולעמוד על שורשו של כל פסוק וכל מאחז"ל וכל מאמר בזוה"ק להתבונן בשורשי יסודותיו, ואיך מתפרש בדברי אדונינו מוהרנ"ת ז"ל, וגם לב מבין מבקש אמת איך יזכה לזאת איך נמצא המסילה לעבור המים העמוקים ידלם איש תבונה.

ועל כל פועל תהלה ערוכה עלינו להודות לה' אשר הגענו הלום לראות פאר ויופי חיבור הזה "**פאר הליקוטים**" ע"י הרה"ח הרב **ישראל יצחק בזאנסון** שליט"א ותלמידיו האברכים החשובים הר"ר יד"פ והר"ר ד"ל אשר השקיעו שנים של יגיעה ועבודה והתמידו ללקט הדברים על שפת הנחל מזה ומזה, ואם כי בעוה"ר אין בכוחי לעבור ולעיין על כל דברי הספר אבל חזי מאן גברא רבא דמסהיד האי ניהו ידידי הנעלה ותיק וחסיד הגה"ח רבי **אברהם שלום שישא** שליט"א אשר באגרת שלוחה העיד לפני כי עבר בעין ביקורתו על כל דברי הספר ופיו מלא תהלה להגיד ישרו ותפארתו, וחזקה על חבר שכמותו כי יוציא מתחת ידו דבר נאה ומתוקן.

ומעתה שערי תירוצים ננעלו כי כל הרוצה ליכנס לדברי רבינו פותחין לו וכל הרוצה ליטול יבוא ויטול, כי זאת ידענו שרבינו רצה שנלך עם תורה לעבוד בה ולילך עמה, ולזכות לזה נצרך רק צורת לימוד כזאת, ואפי' מי שזוכה ומצליח ללמוד כראוי תורה אחת הרי זה כבר יוכל להיות מספיק לכל החיים, לחיות חיים טובים ונצחיים לידבק באורו.

ואיישר חילייהו של חברי המערכת המופלגים, לחזקם ולאמצם שיזכו לברך על המוגמר וכל המעיינים יזכו למצוא דברי חפץ להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה מתוך נחת ובריאות והצלחה, ואקוה להשי"ת כי ע"ז יבואו רבים וישוטטו לבקש חכמה ודעת ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים בקרוב בימינו, אכי"ר.

כו"ח לכבוד התורה

אליעזר יהודה קעניג
ראש בית מדרש לחזראה
דחסידי ברסלב
עיה"ק ירושלם תובב"א

RABBI E.Y. KENIG
JERUSALEM
E. ISRAEL

בס"ד
לסדר "כי ה' אלד"ך ברכך"
עיקו"ת ירושלים ת"ו

הנה ידי"ן הרה"ח הרב **ישראל יצחק בזאנסון** שליט"א מגדולי משפיעי אנ"ש עוסק זה רבות בשנים להפיץ אור רביה"ק ולהנחיל את לימוד הספר הק' "ליקוטי מוהר"ן" בעיון עפ"י הכללים אשר יסד הר"א בר"נ זצ"ל, וכעת הגה ברוחו לקבוץ כעמיר גרנה להיות דברי תורה עשירים במקומם להקל על החפץ ללמוד בעיון תורת רביה"ק להיות לפניו כל הנצרך להבנה הן במקורי הפסוקים ומאמרי חז"ל הן בדברי מוהרנ"ת זיע"א ותלמידיו. ועפ"י הדרכתו עסקו במלאכה זאת האברכים היקרים ה"ה הר' י.ד.פ והר' ד.ל הע"י וזכו להוציא מתחת ידם דבר נאה ומתוקן בקופת הרוכלין שהכל מצוי בה וכאיספרמקי של בשמים שהכל נהנין ממנה וענותנותו תרבני לבא בכתובים ואם כי לא הגעתי למדה זו אין מסרבין לגדול, ואברכם מקרב ליבי כי יזכו עוד רבות בשנים להפיץ אור רביה"ק בכל העולם מפיהם ופי כתבם ולחזות בביאת גואל צדק במהרה בימינו.

הסכמות ומכתבי ברכה

יצחק רוזנבלט
רב ומו"צ דהעדה החרדית
ור"מ בישיבת ברסלב מא"ש
חבר ועד העירובין העיר"ה - מחזיק תרי הלבות

רח' עונג שבת 12 שכונת מאה שערים
טל: 02-6262444 פל' 057-3160060
פעיה"ק ירושלים תובב"א

RABBI Y. ROZENBLAT
RABBI OF "EIDAH HACHAREDITH"
& OF YESHIVAT BRESLEV

12 ONEG SHABAT ST. MEAH SHEARIM
TEL. 972/573160060
JERUSALEM E. ISRAEL

בס"ד י"ט תמוז התשע"א

הובא לפני תכריך כתבים בשם "**פאר הליקוטים**", כשמו כן הוא הולך ומעטר את ספרו של האי צדיק הרה"ק רבינו מוהר"ן מברסלב זיע"א סביב סביב בפארות וענפים עמוסי אשכולות מגדים ומרקחים, ומתוך כך מגלה כפי יכולתו את פארו והדרו של הספר הקדוש "ליקוטי מוהר"ן", ומסייע למי שמעוניין ללמוד את הספר בעיון ובעומק יחד עם המקורות והערכים אשר רבינו זיע"א מזכיר בספרו הקד', ומקל על הלומדים לטעום מדבשו, מהאור כי טוב המונח בו, באופן אשר יתענגו נפשות המעיינים.

ואברך את המוציאים לאור העוסקים במלאכת הקודש שיזכו להוציא מכח אל הפועל ולהוסיף עוד כהנה וכהנה, לעשות ציצים ופרחים לתורתו של רבינו הק' זיע"א, יגדילו תורה ויאדירו כחפצם וכאות נפשם, עדי יזכו לקיום היעוד כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

ויזכו לישב על התורה ועל העבודה מתוך נחת והרחבת הדעת, וכל העושים והמסייעים יזכו לכל הברכות הכתובות בתורה.

הכו"ח לכבוד התורה הקדושה ולומדיה.

יצחק רוזנבלט
מו"צ דהעדה החרדית
ור"מ בישיבת ברסלב מא"ש
פעיה"ק ירושלים תובב"א

בצלאל ברוך פרידמן
ר"מ כולל "צמח צדק"
ירושלים העתיקה ת"ו
כותב ועורך תורות הגרי"מ שכטער שליט"א

מכתב תודה

בעזהי"ת

ברכה והצלחה וישע רב לעורכי הספר הנפלא "**פאר הליקוטים**" הי"ו. יראו עינינו וישמח לבנו - לא אוכל לעצור במילי מלהביע רגשי שמחתי והתפעלותי מיצירת הפלאים הנגלית לנגד עיני, והנני לפה לכל מי שיפתח את הספר ומפיו תבקע קריאת התפעלות - וברכת "ישר כחכם" על כל מה שעשיתם למען הידורו ופארו של ספר רביה"ק.

מה יפית ומה נעמת - "מה יפית" - על יופי והדר של עמודי הספר, שכל הרואה אומר 'ברקאי' - כברק המאיר את השמים בחשכת לילה, ויחד עם זאת גם "מה נעמת" - לא רק פאר ויופי חיצוני אלא בעיקר נועם ומתיקות וערבים דברי הסופרים, הלא המה פרשני ועמקני הליקוטי מוהר"ן לדורותיהם, הנפרשים לנגד עינינו, אשר כולם נקבצו ובאו מכונסים יחד עלי גליון, דבר דבור על אפנו, מועט המחזיק את המרובה; אוצרות נפלאים מוגשים בתמצית הקיצור ובלשון צחה וברה, משמחי לב ומאירי עינים, כאשר כמעט כל תיבה מדברי רבינו מוארת באור יקרות של ביאורים ופירושים, ההל מביאוריו של גאון עוזנו מוהרנ"ת זי"ע המורה הגדול לתורת רביה"ק, ועד אחרון המעמיקים בהיום הזה, כולל ביאור והרחבת כל מאמרי חז"ל וכתבי האריז"ל הקשורים למאמר - כל הספרים נפתחים לפנינו, כולם ישכנו יחדיו זה לצד זה בהפסק קל של חגירת הצפורן, אשר ינעימו את הלימוד וישלימו את ההבנה הנכונה בתורות רבינו העמוקים מני ים. כרצונו הק' ש"הזהיר מאד לחדש בתורה כי הוא תיקון גדול מאד מאד" (תנינא קה), וללא כל ספק הספר אשר לפנינו יסייע במילוי משאלתו זו של רבינו.

"השי"ת פירט די וועלט וואס שענער" - הקב"ה מנהיג את העולם יפה יותר ויותר - מלבד את העולם הגשמי - בעיקר את העולם הרוחני, עולם התורה הנגלית והנסתרת, אורייתא דעתיקא סתימאה, והרי לפנינו אחד מפלאי העולם, שלפי אפשרויות זמננו אפשר להרכיב, מעשה אומן, בעמוד אחד, את כל הפירושים והביאורים והציונים על התורה ולתת לה צורה מפוארת, יחד עם שלמות ההבנה וההשגה בתורת רבינו, אשר מי יבא אחר המלך להעיד על אמיתותם, כי הרי רובם ככולם נעתקו ממקור ראשון באחריות מלאה, ורק הידרום ופיארום והציבו להם אזניים, אשר לא בא כבושם הזה ולא נראה כיפיו.

בילדותי, כאשר עמדו כמה מאברכי אנ"ש לערוך ספר פירוש על "ליקוטי מוהר"ן", אמר לי אחד מגדולי זקני אנ"ש ע"ה, שלא יתכן לעשות פירוש על לקו"מ, כי תורות רבינו הם אורות גדולים היורדים מלמעלה וכל אחד כפום דמשער בליביה וכפי כליו כן יכול לקבלם, ואיך יבוא אחד ויאמר שפירושו הוא הנכון. אי לזאת שפר חלקו של חיבור זה, שהציג מכלול של פירושים כ"נושאי כלים" תרתי משמע, וכל אחד בדרכו יבחר ויוציא את הפירוש הנכון הקרוב לדעתו.

זכרתי ימים מקדם לפני יובל שנים, כאשר חסידי ברסלב בירושלים, נתבשרו על הוצאת הספר "עלת חן", נסיון שנוצר ע"י החסיד בעל ההשגה רבי שמואל הורביץ זצ"ל, שזכה ליצוק מים על ידיו של הגה"ח רבי אברהם ב"ר נחמן זי"ע - הוא הביא שמחה בקרב כל קהל אנ"ש שהצליח להרכיב בספר אחד את התורה הראשונה עם המפרשים והתפילה סביבה, או כאשר הוציא לאור החסיד המופלא רבי ישראל בער אודסר זצ"ל את הספר "תורות ותפילות" - וכינם באכסניא אחת גם את התורה וגם את התפילה, השמחה פרצה גבולות כי הנה נזכה שיעלו שעשועים אשר מימות עולם לא עלו, כי בקל יוכלו לעשות מהתורות תפילות... או בשנים שלאחריהם כאשר החסיד הגאון רבי צבי אריה רוזנפלד זצ"ל האיר את העולם עם הליקוטי מוהר"ן בן הג' פירושים בכרך אחד. חלומם של אנשי שלומינו היה לקרב את הלקו"מ בתכלית הקירוב, למעט במניעות של "טאוולאך", בכריכות - הרי שולחן והרי לחם והרי לפתן, טול וברוך לבורא עולם המנהיג את העולם "וואס שענער", שבזכותו הגענו עד כה.

אכן זה שמו נאה לו "**פאר הליקוטים**". אגב, השם "ליקוטים" בו יעוטרו שמות ספרי רבינו ומוהרנ"ת, אינו שם של מה-בכך, כי הוא שם נקדש ונערץ ע"י הצדיקים, כמו שכותב מוהרנ"ת (לק"ה תפילת המנחה ה"ז, סד, מצאתיהו בשש"ק) שהיא מעבודת הצדיק ללקט הנקודות טובות, ועל ידם הוא ממשיך נקודות טובות. ומסיים שם: "**זה בחי' הספרים הקדושים שנקראים בשם ליקוטים וכן קרא אדמו"ר לכל ספריו בשם ליקוטים, כי כל התורה הקדושה שמגלים הצדיקים הם בחי' ליקוטים הנ"ל**". חסידי ברסלב שבכל אתר ואתר יודו למחברים היקרים על המתנה הגדולה שטמונה היתה בבית גנזי תלמידי רבינו הק', והוציאוה מהעלם אל הגילוי ביסודיות ופאר, ויעתירו בעדם שיזכו לראות ברכה במלאכתם, וזכות רביה"ק ותלמידיו ותלמידי תלמידיו תעמוד להם לברך על המוגמר בסיום המלאכה המשמחת אלקים ואנשים, ויהיה זה האור לקרוב הגאולה - כפי שהובטחנו כאשר יתפשט ספרו בעולם ונזכה במהרה לקיום היעוד ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים וידעו אותי למקטנם ועד גדולם.

הסכמות ומכתבי ברכה

אברהם צבי קלוגער

ראש ישיבת "נזר ישראל"
ללימוד הגלה והנסתר
פנימיות התורה והחסידות
בית שמש

בס"ד, ביומא דהילולא דאהרן הכהן,
אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.
א' לחודש מנחם אב תשע"א

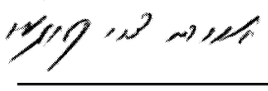
אימרו "ברקאי" לעלות שחר היצירה הנפלאה, ספר "**פאר הליקוטים**" על הספה"ק "ליקוטי מוהר"ן" - המביא את הלומד בדבריו הקדושים של רביה"ק זי"ע, לחזות תוך כדי לימודו ב"מקור חכמה", שם דברי חז"ל אשר עליהם תמך יתדותיו ואותם הניח יסודות לתורתו מגן לנו היא מאירת עינינו. וכמו"כ לעשות את הלימוד גופו תוך כדי הארת עיניים מן ה"נחל נובע", הלא אלה דבריו ודברי תלמידו מוהרנ"ת העשירים במקום אחר. הכל כשולחן הערוך לפני הזוכה לבוא בשערי הספה"ק אשר רביה"ק העיד בו (שיחות הר"ן רא) שיכולין לילך ולעבור בו כל תורה נביאים כתובים ותורה שבעל פה.

וסביב לשולחן, הרחבת הדעת ב"ערכים וכינויים" לראות בשרשי העניינים המדוברים - לצד עוד הטבות ברורות ומועילות כמו התפילות השייכות אשר נקבע להן מקום על הדף ב"ואני תפילה", והעצות למעשה אשר נחקקו על שולי הדף בשם "עצה ותושיה" ועוד. קנקן חדש הוא זה ברם כולו ישן. ספר שלם מלא וגדוש על גדותיו ברכבות אלפי ביאורים והרחבות - והכל אך ורק בלשון רביה"ק ותלמידיו ותלמידיהם, בלי להוסיף חדשות מאומה.

היצירה הזאת "**פאר הליקוטים**" כשמה כן היא, כולה חידוש והפלא - המרומם מאד את קרן הספה"ק הזה ומסייע ביותר ללימודו. כאשר זוכים לראות אפס קצהו עד כמה כל תיבה אשר יצאה מפי קדשו - שקולה ומדודה בפלס ויסודתה בהררי דיבורי קודש של חז"ל בכל מרחבי התורה. החידוש שבכאן הוא האומנות הנפלאה לסדר הכל באופן המזכיר את דברי חז"ל "לעולם ישנה אדם לתלמידיו דרך קצרה", כי עלתה בידם בס"ד לברור ולנפות מכל השפע האדיר של הטוב הנובע ולהביא אך ורק מיטב הסולת, קב ונקי, יהלומים אחדים מיני אלף, אשר יוצגו על הדף לנוכח עיני הלומד.

לומדי הספה"ק - ההולכים ומתרבים כנודע, עם בקיעת גאולתן של ישראל כשחר העולה - זוכים היום הזה לברכה מרובה ונפלאה, פרי עמל ויגיעה עצומה, אשר תביא אי"ה תועלת רבה. ובכן "אמינא לפעלא טבא, יישר". תעמוד הזכות הגדולה ותגן לכל החוסים, ובשכר זה יתברכו משמים בכל הטוב, ויזכו כל בית ישראל במהרה לביאת גואל צדק ובנין בית המקדש במהרה בימינו אמן וכן יהי רצון.

החותם בהוקרה והכרת הטוב למלאכת הקודש



דן בינדר

מחבר הספר 'מחנה דן'
המפרש ומבאר בעיון ובעומק תורות מהספה"ק ליקוטי מוהר"ן

בס"ד

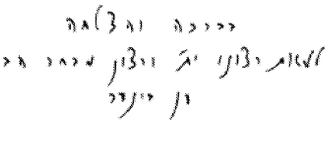
הנה נתבקשתי לכתוב הסכמה. ומי כמוני יודע ריחוקי מזאת המידה. ומן הראוי והאמת שאברח מאד מן הבקשה. אבל מדין דאין מסרבין לגדול. לא אוכל הבקשה לגמרי לשלול. כי המבקש הוא איש חי רב פעלים. הגה"צ הרב **יצחק בזאנסון** הנודע שמו בשערים. הדולה ומשקה מתורות רבינו הנפלאים. לרחוקים ולקרובים, רעבים גם צמאים. בפרט אותם אשר מחוץ למחנה המה מתגלגלים. שזה עיקר כבודו ית' - לקרבם ולהכניסם לפנים. ומזה עשרות בשנים. שהרב הצדיק הנ"ל מוסר נפשו לקדש שמו ית' ברבים. וחיבר על זה חיבורים רבים ויקרים. והעיקר ע"י שמלמד ספרי רבינו הקדושים. בעיון ועמל, ובפרט עפ"י הח"י כללים.

על כן לא אוכל לסרב מלבא בכמה מילים. לטובת המחברים העורכים והמלקטים. הגאון החסיד הרב יצחק ושני תלמידיו היקרים. תרין רעין דלא מתפרשין.

ואף שלא ראיתי מהחיבור אפילו אפס קצהו. ואיך אוכל להעיד מהו ומיהו. מ"מ מן המעט דמעט שראו עיני. ששו מעי ודשנו עצמותי. בפרט מהשני חיבורים יקרים. נחל נובע וילקוט הנחל המאירים. והובאו בהם פירושים וביאורים. לדברי רבינו העמוקים. מלוקטים מספרי גדולים וקטנים. החל מספרי מוהרנ"ת הקדושים. ועד אחרון אחרוני המחברים אשר עמנו חיים. להאיר על ידם עיני המעיינים. להבין ולהשכיל על מה דברי רבינו סובבים. והמשכיל מבין שליקוט כזה דורש עמל ויגיעה. לעבור על ספרים רבים בעיון ושקידה. לנפות ולברר בנפה אחר נפה. לדלות ביאורים. שיהיו לכל נפש שווים.

אמנם זאת יש לדעת. שמה שהובאו בזה הספר ליקוטים ופירושים יקרים, אין הכוונה שמספיק ודי באלו הליקוטים לבאר הפשט שבדברי רבינו הק'. שהרי כתב מפורשות האחד היה אברהם בהקדמת ספרו הק' ביאהל"ק וזלה"ק - **וראה תראה מצירופי דברי מוהרנ"ת ז"ל בהקדמת ליקו"מ ח"א ובהקדמת ליקו"מ תנינא, אשר הרבה להורות ולרמז, שגם הפירוש הפשוט שבדברי רביה"ק קשה להבין אם לא ביגיעה ועיון, להבין דבר מתוך דבר, ולחזור בכל פעם לאחוריו, להבין ולהשכיל אחרית דבר מראשיתו וראשיתו מאחריתו, כולו קשור ומחובר, ונעוץ סופו בתחילתו ותחילתו בסופו, וכן באמצעיו וצדדיו**, עכלה"ק. ואלו הדברים הם היסוד והכלל הראשון והעיקרי מהח"י כללים ללימוד הליקו"מ הק' שגילה והוציא לאור הראב"ן ז"ל, וראוי לנו לחרוט דברים אלו עמוק עמוק על לוח ליבנו - שא"א להבין הפירוש הפשוט שבתורת רביה"ק רק עפ"י הכלל הראשון הנ"ל. ויודע אני היטב שאלו הדברים אינם חדשים כלל להרבנים היקרים העוסקים ועמלים על החיבור היקר שלפנינו, ולא זאת היתה כוונתם, כי מטרת החיבור הגדול שלפנינו הוא להביא לפני המעיין חומר עצום רב היקף ונפלא, כשמו כן הוא - "**פאר הליקוטים**", כדי לקבל ידע בסיסי להבין בכלליות על מה סובבים דברי רביה"ק בכל תורה. ובאמת זה החומר הוא שער גדול ויקר למי שיזכה בזה - להכנס בלימוד העיון, להבין הפשט הנפלא והנורא הגנוז ונעלם בדברי רביה"ק.

ויהי רצון שזה החיבור יתפשט ברבים, וילהיב הנפשות לטבול במים החיים. של הנהר המטהר מכל הכתמים. ונזכה כולנו לעסוק בתורתו הקדושה. בכוונה לשמה וברוב שמחה. ברוב עמל ויגיעה. לקיים עיצותיו בפשיטות ואמונה. לשפוך ליבנו כמים בתפילה. עד שייפתחו לנו שבילי התורה. ונזכה לטייל בהם בתענוגי עולם הבא, אכי"ר.



הסכמות ומכתבי ברכה

דוד חיים שטרן
בני ברק ת"ו

בס"ד
מוצאי תשעה באב, מנחם אב תשע"א
לסדר נחמו נחמו עמי וכו'

מכתב ברכה

לכ' הרבני המפואר כמוהה"צ הרב **ישראל יצחק בזאנסון** שליט"א, מזכה הרבים, אשר זכה להוציא מתחת ידו כלי מפואר, תורת רבנו הגדול נחל נובע מקור חכמה זיע"א, אשר לשמע שמו תחיל ארץ ותרעד, במהדורה חדשה ומתוקנת, בחידוש נפלא, אשר הלומד ימצא הכל על הדף כולל תורת מוהר"ן ועמם התפילות העצות והביאורים.

יתן ה' וחפץ ה' בידו יצלח, להרבות כבוד שמים, אשר אי אפשר להיות אדם השלם בלי ללמוד מתורת רבנו זיע"א אשר כוללת בתוכה הכל, וזכות רבנו זיע"א תעמוד לו להתברך בכל מילי דמיטב, אורך ימים ושנות חיים,

המצפה לגאולת ישראל ברחמים

אברהם יהודה הלפרין
רב דחמ"ע דק"ק "עבודת ישראל" קרי'ת'ץ
תל-אביב

בס"ד יום ה' לס' "זה הדבר אשר צוה ה'"
י"ט תמוז תשע"א

ישמחו הצדיקים ויגילו החסידים בהגלות נגלות לעינינו החיבור היקר "**פאר הליקוטים**" והוא פירוש נפלא בדרך הפשט לסלול מסילה לצעירי הצאן הרוצים להידבק ולהגות בתורת רבינו המאור הגדול קדש הקדשים מוהר"נ זי"ע בספרו "לי' מוהר"ן". וגם לרבות ת"ח הלומדים ומעיינים בספה"ק וברצונם להעמיק ולהרבות בעיונם ולדלות ממימיו הזכים, גם הם ימצאו בו תועלת גדולה בפירושים הנוספים אשר מטרתם להעמיק ולעיין ולהרחיב היריעה בדברי רביה"ק.
והנה משמיא קזכו לי' להרב הצדיק המפו' כש"ת הרב **ישראל יצחק בזאנסון** שליט"א אשר זה מכבר היה חפץ להוציא ספר זה לאורה ולהפיצו בישראל. ובפרט בדורינו אשר ב"ה נתרבו ספסלי בי מדרשא ורבים אשר ירצו לשתות מבאר זו באר מים חיים. אך דא עקא שהיה ספר זה חתום בעיניהם. ועתה חפץ ה' בידיו צלח להגדיל תורה ולהאדירה, אף ידי תיכון עמו להיות חבר לדבר מצוה, אמנם לא עברתי על כל החיבור אך מן המעט אשר ראיתי אורו עיני, ונאמנים עלי הדברים אשר עברו על החיבור גדולי החסידים והת"ח ליקוטי בתר ליקוטי וישרו הדברים בעיניהם, אמינא לפעלא טבא יישר כחו וחילו לאוריתא ויזכה לברך על המוגמר, ולהמשיך ולהפיץ תורת רבינו מתוך נחת והרחבת הדעת דקדושה.

הכו"ח לכבוד התורה ולומדי"ה

הסכמות ומכתבי ברכה

דניאל דוב הכהן סטאבסקי
בית הבעל שם טוב
ת.ד. 53433 ירושלים, מיקוד 91355
טל: 02-9923155 פקס: 02-9923170

כג תמוז התשע"א,
יומא דהילולא דהאי גברא רבא הרמ"ק הקדוש זיע"א,
שכל תורתו תורת משה אמת מעולם התיקון.
רמת בית שמש - חוות משואות שבגוש עציון - ירושלים ת"ו

לכבוד מכון "שיר חדש" והעומד בראשו ידיד נפשי ולבבי הגה"ח הרב **ישראל יצחק בזאנסון** שליט"א, בעל מחבר "מסילת הקשרים" וספרים חשובים ומועילים רבים לדור האחרון:

בעזרת מלך יחיד א"ל חי העולמים:
ישמח המאציל ויתהלל הבורא. הגיעוני גליונות הספר המפואר "**פאר הליקוטים**" - **חברותא לליקוטי מוהר"ן**" על ו' תורות הראשונות - ורווח לבי על פתיחת שערי מעיינות קדושה וחכמה בעולמו של הבורא יתברך. ובראותי צורת הדף המעוטרת בכל מסורת רבותינו הק' זצ"ל, אמרתי אל לבי: נעשה רצון רביה"ק וכעת ילמדו הספר בישוב הדעת נפלאה אשר יביא מזור ורפואה לנפשות ישראל:
כי עד עתה למדו הספר במקיף מאוד, וכך הועיל מאד לבני ישראל, וכעת ילמדו בעומק יתר וביישוב הדעת עם כל המקורות על הדף, והוא דבר אשר יביא בעזר ה' יתברך ברכה לכל העולם:
ומה גם כי ידוע שתורות רביה"ק הצילו ומצילות נשמות רבות, ואפילו מילה אחת מתורותיו יש בכוחה להעמיק לנפש המושפלת ביותר אשר בעומקא דתהומא רבא רח"ל ולשלפה משם לטובה נצחית אל חיים של טהרה וקדושה תמימות ופשיטות דבקות וייחוד ה' בעולמו:
ומן המפורסמות היא אשר תורת רביה"ק מלקטת כל התורה כולה במאמר אחד וכל ענייני העולם, ובכל מימרא שלו יש בחינת עולם שנה נפש, לכלול כל עולמות זמנים ונשמות במחתא חדא לה' יתברך. והוא גילוי פנימיות המציאות והפצת המעיינות הפנימיים. ואז נפעל מתורותיו הקדושות אשר כל אחד יכול למצוא עצמו ומצבו בתורה אחת שלומד. ולא עוד, אלא שתורה אחת של רביה"ק בכוחה להציל חיי הלומד ולהאיר לו רוח אלוקים מרחפת על פני המים ולהחיותו ממש, כפי שבעינינו ראינו:

והלימוד בספר הזה על הדף מיישר את נשמת הלומד בו ונוסך עליו יישוב הדעת, שהרי באופן זה הוא לומד בו כמסורת הדורות בנוסח המקורי הוצאה ראשונה שנת תקפ"א ומימינו ושמאלו מסורת תלמידיו ותלמידי תלמידיו בדברי רביה"ק, והם נושאי כלים לסה"ק ליקוטי מוהר"ן ומהווים פירוש וביאור ועיון במקורותיו והרחבותיהם, וכן סיפור הופעת אותה התורה על הדף, לקיים בחינת: כאילו בעל השמועה עומד לפניו (ירושלמי קידושין יט ע"ב). וכל הנ"ל מאיר יפה בשעת הלימוד באהבה ויראה וטהרה כאשר תחזינה מישרים:

לימוד זה בעיון עם כל המסורות על הדף מקרבת את דעת רביה"ק אל הלומד ברוחב ובעומק בישוב הדעת אשר מסוגל לרפא את נפשו ורוחו של הלומד לגילוי נשמתו הוא, אשר היא טובה נצחית בכל פעולותיו סלה:
והיא טובה עולמית לכל הדורות. לכן חייבים אנו בהכרת הטוב לידידי ולבבי הגה"ח הטהור הרב **ישראל יצחק בזאנסון** שליט"א בעל מחבר ספרים טהורים וקדושים בדעת רביה"ק לתועלת הדור ולדורות רבים.

וכבר איתמחי גברא ואיתמחי קימיעא בספרו "מסילת הקשרים" המבאר את י"ח הכללים הקדושים שסידר הגה"צ רבי אברהם ברבי נחמן זיע"א המדריך את הדורות ללמוד וללמד הספה"ק ליקוטי מוהר"ן. וידידי הרב הטהור העמיק בהם ומסר זמנו ונפשו שנים רבות בעמלו בם, וחגר אזור מותניו והניף ידו הטהורה לבארם על הסדר להועיל עם רב. ה' מלכנו יברכהו ויאמצהו בבניי חיי ומזוניי רוויחיי מעליא שפירתא עילאה להאיר משורש נחל נובע מקור חכמה לכל העדרים בשובה ונחת להמשיך להאיר נשמות ישראל בתורתו בבריאות איתנה ושפע גדול א"ס:

והנה כי כן מצאנו בדברי רביה"ק זיע"א מטבע לשון "**פאר הליקוטים**". והוא מטבע שטבע רביה"ק זיע"א בעצמו בתורה ס"ה אות ב' בספרו הקדוש, וזה לשונו הקדושה:
"וְדַע, שֶׁכְּשֶׁהַנְּשָׁמוֹת עוֹשִׂין פֵּרוֹת שֶׁעוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, אֲזַי מְאִירִין עֵינֵי בַּעַל הַשָּׂדֶה, וְיכוֹלִין לִהְיוֹת צוֹפִין וְרוֹאִין בְּמָקוֹם שָׁצָרִיךְ. וְזֶה בְּחִינַת {בְּמִדְבָּר כג}: שְׂדֵה צוֹפִים וגו'. כִּי כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר הוּא עוֹלָם מָלֵא. וּכְשֶׁאָדָם עוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל וּמְדַבֵּר דִּבּוּרֵי הַתְפִּלָּה, אֲזַי הוּא מְלַקֵּט צִיצִים וּפְרָחִים וְשׁוֹשַׁנִּים נָאִים. כְּאָדָם הַהוֹלֵךְ בְּשָׂדֶה, וּמְלַקֵּט שׁוֹשַׁנִּים וּפְרָחִים נָאִים אַחַת לְאַחַת, עַד שֶׁעוֹשֶׂה אֲגֻדָּה אֶחָת. וְאַחַר כָּךְ מְלַקֵּט עוֹד אַחַת לְאַחַת וְעוֹשֶׂה אֲגֻדָּה אַחֶרֶת וּמְחַבְּרָם יַחַד, וְכֵן הוֹלֵךְ וּמְלַקֵּט וּמְקַבֵּץ כַּמָּה וְכַמָּה אֲגֻדּוֹת יָפִים וְנָאִים. כְּמוֹ כֵן, הוּא הוֹלֵךְ בִּתְפִלָּה מֵאוֹת לְאוֹת, עַד שֶׁמְּתַחְבְּרִים כַּמָּה אוֹתִיּוֹת, וְנַעֲשֶׂה מֵהֶם דִּבּוּר. וְכֵן עוֹשֶׂה בְּתֵבוֹת שְׁלֵמוֹת, וְאַחַר כָּךְ נִתְחַבְּרִין שְׁתֵּי הַתֵּבוֹת. וְאַחַר כָּךְ הוֹלֵךְ וּמְלַקֵּט יוֹתֵר, עַד שֶׁגּוֹמֵר בְּרָכָה אַחַת. וְאַחַר כָּךְ מְלַקֵּט יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וְהוֹלֵךְ מֵאָבוֹת לִגְבוּרוֹת, וּמִגְּבוּרוֹת לִקְדֻשּׁוֹת, וְכֵן הוֹלֵךְ לְהַלָּן יוֹתֵר. מִי יְפָאֵר גֹּדֶל **פְּאֵר הַלִּקּוּטִים** וְהַקִּבּוּצִים שֶׁאָדָם מְלַקֵּט וּמְקַבֵּץ בִּדְבּוּרֵי הַתְפִּלָּה":
וכן הוא בליקוטי עצות ערך תפילה אות נח ובליקוטי תפילות תפילה סה למוהרנ"ת זי"ע:

עוד חייבים אנו טובה לצוות תלמידי הגה"ח ידידי הטהור שליט"א ממכון הספרים "שיר חדש", ר' י.ד.פ ור' ד.ל הי"ו העמלים שנים רבות במלאכה מלאכת הקודש לקיים מיקחו של צדיק כדלעיל, ה' יתברך ימלא כל משאלות ליבם הטהור לטובה בבריאות ובאריכות ימים ושנים ושפע גדול ונח"ר ממשפחתם וביתם וכל צאצאיהם לעד, וימצאו חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם מבית ומחוץ אכי"ר:

ה' יתברך יזכה את ידידי הטהור הרהגה"ח שליט"א ואת הצוות להמשיך ולסיים המלאכה הקדושה בנעימים ובשמירה מעולה ובסייעתא דשמייא גלויה ונפלאה אנס"ו:

ה' הוא המלך הרחמן
לכבוד התורה ומקיימיה
הדורש במלכות ה' גלויה על הכל



אברהם שלום הלוי שישא
פעיה"ק ירושלם ת"ו

בעזהי"ת
יום שנכפל בו כי טוב, ערב שבועות מ"ט למטמוני"ם לסדר... אל
מול פ'ני ה'מנורה יאירו שבעת הנרות... שנת תשע"א לפ"ק

מכתב ידידות וברכה

שלום וישע רב, יבוא ויקרב, להני תרי צנתרי דדהבא החשובים, מהירים במלאכתם מלאכת שמים, האברך החשוב ר' ד.ל שליט"א והאברך החשוב ר' י.ד.פ שליט"א, תלמידיו של הרה"ח המופלא והמופלג הרב **ישראל יצחק בזאנסון** שליט"א.

אחדשה"ט בידידות, כראוי וכיאות, אודיע לכם שקיבלתי העלים לתרופה להגה"ה מספריכם הנכבד אשר בשם "**פאר הליקוטים**" יכונה, והוא ליקוט נפלא מספרי רבינו הננמ"ח זיע"א ותלמידיו הק' ובפרט מספרי "ליקוטי הלכות" למוהרנ"ת זיע"א, לבאר ולפרש את הספה"ק "ליקוטי מוהר"ן" דף על דף, כל אחד על מקומו יבוא בשלום בסדר נפלא. וציינתי בעז"ה הערות והארות בשולי הדפים, ואתם עשו כחכמתכם מה לקרב ומה לרחק, והשי"ת יהיה בעזריכם בכל צעד ושעל.

וידוע גודל יקרת ערך מלקט ומאסף אמרים, מתורתם של קדמונים, צדיקים וגאונים, מהמובא בספרים הקדושים, והגדיל לעשות בעל "פלא יועץ" שהוא עצמו נמנה היה בין בעלי האסופות ותמך בהם בימין קדשו, ובספרו הנ"ל (ערך אסופה) הוא כותב, וזל"ק: "כמה טובה עשו לנו בעלי אסופות רבותינו הקדושים אשר בכל דור ודור, זכו וזיכו את הרבים, זכות הרבים תלוי בם, שאלמלא הם נשתכחה תורה מישראל ובפרט כגון אנן דור יתום, יתמי דיתמי, אשר טרדות הזמן רבו עלינו ואין הפנאי מסכים איתנו כל כך ללמוד בשקידה כל כך כמו הראשונים, ודעתינו קצרה, ואם נבוא ללמוד ספרים הרבה אין קץ, ומי הוא זה אשר תשיג ידו להיות כל הספרים נמצאים אצלו, אבל על ידי האסופות נוכל לצאת מעט ידי חובתינו. ובכל דור ודור וכו', כל תלמיד חכם אשר חננו ה' דעת וספרים הרבה, ישתדל להועיל לרבים וכו', ויעשו אסופות כיד ה' הטובה עליהם, מי מקיצורי דינים ומי מתוכחת מוסר וכדומה, כל אשר עושים, חסד גדול יחשב, ואין לך חסד גדול מזה, שהוא חסד בנפש" עכל"ק.

ורבינו ירוחם בהקדמת ספרו כותב וז"ל: "אף על פי שאין שום דבר חידוש בספרי, מכל מקום הסדר הנכון הוא יהיה לתועלת".

ובשו"ת כנ"ז מרנא ורבנא רבינו החת"ס זיע"א (יו"ד סי' קצ"ח) כותב, וזל"ק: "אם אינני אלא מעתיק את דברי הראשונים, די לי בזה".

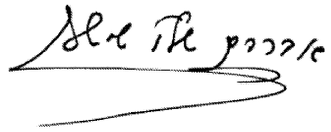
וכתוב בהקדמת מו"ל ספר "אור ישרים" [נדפס בשנת תרס"ב] בשם הגאון הפוסק מהרש"ם מבערזאן זצ"ל וזל"ק: "קיבלתי בשם רבותינו כי המביא הדיבורים הנמצאים בספרי הקודש בשם צדיקים, ומלקט ומסדר בחיבור אחד, הוא עושה יחוד גדול למעלה".

ובענין שם הספר "**פאר הליקוטים**", "פאר" הוא מלשון "תפארת", והיינו התורה הק', וכדאיתא בתיקוני זהר (בהקדמה, ו ע"א) אורייתא איהי תפארת דמניה נפקת עכ"ל. ו"ליקוטים" מרמז על תפילה, והוא עפי"מ שכתב מוהרנ"ת זי"ע בליקוה"ל (הל' תפילת המנחה ה"ז, ס"ד) וזל"ק: וזה בחי' הספרים הקדושים שנקראים בשם ליקוטים. וכן קרא אדמו"ר ז"ל כל ספריו בשם ליקוטים, כי כל התורה הקדושה שמגלים הצדיקי אמת, הם ע"י בחינת ליקוטים הנ"ל. ולעיל מיניה כתב מוהרנ"ת: שהצדיקי אמת עוסקים בזה ללקט ליקוטים שהם בחינת ניצוצות קדושים המתבררים בכל עת ע"י כל נקודה ונקודה טובה של כל אחד מישראל וכו', שהצדיק הוא גיבור כח כזה שכל נקודה ונקודה טובה שמתגבר כל אחד באיזה רגע, הוא חוטף אותה מיד ומכניסה לתוך בית הקדושה שהוא בונה, שהוא בחינת משכן וביהמ"ק, שהוא בחינת ביתא תתאה וכו' עכל"ק. ו"ביתא תתאה" הכוונה להמבואר בליקוטי מוהר"ן (ח"א, תורה מ"ט, ד') שהוא התפלה בחי' מלכות יעו"ש בארוכה. נמצא שם ליקוטים מרמז לתפלה, א"כ "**פאר הליקוטים**" הוא ענין תורה ותפלה.

ובוודאי שע"י הספר החשוב והנפלא שלפנינו יוכלו לקיים את אזהרתו של רביה"ק "לעשות מהתורות תפילות", שעליה כתב מוהרנ"ת זי"ע בהקדמתו לליקוטי תפילות, שעיקר כוונתו היתה בפשיטות, שנשתדל לעיין בתורות הקדושות והנוראות שגילה לנו, להבין ולהשכיל כוונת אותה התורה למעשה, ונחשב דרכנו כמה אנו רחוקים מאלו הדברים המוזכרים בכל תורה ותורה, ונתפלל ונעתיר לשם בריבוי הפצרות ובקשות ותחנונים שירחם עלינו ויזכנו, ויקרבנו ברחמיו המרובים, שנזכה לקיים כל מה שנאמר שם באותה התורה, עכל"ק. וגם ע"י שנזכה לעשות מהתורות תפילות, נזכה לגאולה השלימה (כמובא בליקוה"ל, הל' ר"ח ה', י"ט), ותחזינה עינינו בשוב ה' לציון ברחמים.

ואסיים מכתבי בכל חותמי ברכה, שתזכו להגדיל תורה ולהאדיר שם הצדיק האמיתי בקרב עם סגולה, מתוך נחת ורוב שמחה, ונזכה לקבל פני משיח צדקינו בגילה, ונעלה לציון מושיעים ברינה, בב"א.

כעתירת וברכת ידידכם עוז
אברהם שלום הלוי שישא
פעה"ק ירושלם ת"ו



נ.ב
מה שכתבתי בראש המכתב, הפסוק "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות", הכוונה, כי "פני המנורה" זה בחי' הצדיק האמת (ליקוה"ל בהו"ח טהורה ה"ז), ו"שבעת הנרות", הרמז לז' המדורים שבספר דנן, שהם מפרשים ומבארים דברי הצדיק האמת, דהיינו דברי רביז"ל בליקו"מ. וגם פ'ני ה'מנורה ר"ת **פ'אר ה'ליקוטים**.

בעזרת ה' יתברך

הקדמת המוציאים לאור

"פאר הליקוטים - **חברותא** לליקוטי מוהר"ן".
כשמו כן הוא, מהווה הספר הנוכחי סיוע ועזר למי שמעוניין ללמוד את תורותיו הנפלאות והנוראות של רבינו הקדוש בעיון ובעומק - "שזה העיקר" (כמובא בהקדמת הספר "ביאור הליקוטים"). מאמינים אנו שדרך הלימוד הנקנית ע"י ההליכה עם הספר הנוכחי, בוודאי תדריך כל לומד בנתיבי הלימוד הרצויים, לרבות את המנוסים בלימוד העיון בליקוטי מוהר"ן, שגם הם יפיקו תועלת מרבית מליקוט מפואר זה, שבאמצעותו יוכלו הם להרבות עוד ועוד בעיונם, להגדיל תורה ולהאדירה.

על מנת שנוכל להבהיר את מהות הספר הנוכחי ומעשהו, ברצוננו לצטט כמה מקורות, כדי להיזכר ולהחיות מחדש בקרבנו נקודה חשובה ביחס לספר הקדוש ליקוטי מוהר"ן.
כבר אמר רבינו ש"כל תורה ומאמר שאומר יכולין לילך ולעבור בו כל תורה נביאים וכתובים ותורה שבעל פה" (שיחות הר"ן ר"א).
ובהקדמת הליקוטי תפילות כתב מוהרנ"ת: "כי דברי רבינו ז"ל הם כלליות גדול מאד מאד, וכל תורה ותורה כלולה מכל התורה כולה, ומכלליות ישראל, ומכלליות כל הדברים שבעולם".
ועוד כתב מוהרנ"ת בהקדמת הליקוטי מוהר"ן, שהספר הקדוש הזה "מדבר מכלליות הכל בכלל ובפרט, כולל כל העולמות והדרגות שבעולם. (...) כי באמת כל דברי הספר הנורא הזה הם השגות עליונות גבוהות ועמוקות מאד מאד עד אין סוף ואין תכלית, ונעלם ונסתר ונתלבש בהם דברים גבוהים ועליונים מאד, אשר אינם מוזכרים כלל בתוך התורה כי אם בדרך רמז וסוד. וכל כתבי האר"י ז"ל ומאמרי הזוהר הקדוש ותיקונים וכל דרכי הקבלה הקדושה, כולם כאחד כלולים בדברי הספר הקדוש הזה. (...) כי כל תורה ותורה כלול מפרד"ס ובכל אחד ואחד, הן בדרך פשט הן בדרך רמז וכו', בכולם יש בהם עמקות גדול נפלא ונורא מאד".
ובליקוטי הלכות (ברכות הראיה וב"פ ה, יב) כתב עוד בזה הלשון: "אם היה ליבנו פתוח כליבן של ראשונים, היינו יכולים לילך ולבאר כל התורה כולה שבכתב ובעל פה, על פי דרוש אחד שגילה בהשגתו הגבוהה והנעלמה מאד מאד עד אין סוף ואין תכלית, כאשר נשמע מפיו הקדוש ז"ל. ואם עדיין לא זכינו לזה בעוונותינו הרבים, עם כל זה כל מה שאפשר לחתור ולמצוא בתורתינו הקדושה על פי יסודותיו הקדושים והנוראים, מצוה עלינו לעסוק בזה בכל כוחינו. כי כל מה שנזכה לחדש בתורה על פי הקדמות קדושות שלו, יהיו נמשכים ונתגלים על ידי זה מעייני הישועה לַכֹּל, עצות נפלאות והתעוררות נפלא ומוסר השֵׂכל אמיתי, להחיות נפשות רבות עד אין תכלית".

ענין זה שתורות רבינו הקדוש הן אפוא תורות כלליות מאד, פועל הוא בשני הכיוונים:

- הן בכך שהן "**תורות כוללות**" - היינו שבתוך כל תורה ותורה נכללים ונתלבשים סוגיות וענייני מכל התורה שבכתב ושבעל פה, על כל גווניהם (אף כשאינם מוזכרים במפורש בדברי רביה"ק).
- והן בכך שהן כעין "**מפתחות פלא**", שעם כל

אחת מהן יכולים לפתוח את כל חדרי התורה, ולהאירם באור חדש ונפלא הבוקע ומאיר מאותה התורה הנלמדת.

◈ כמו כן, עצם היותם תורות כלליות מאד מהווה גם הסבר למשיכה הגדולה של קהלים מִגְּוָנִים שונים ללימוד ספריו הקדושים, אליה אנו עדים היום. שהרי כל אחד באשר הוא יכול למצוא את עצמו בדברי רבינו הקדוש, ולהרגיש כיצד הם מתאימים ומדברים בדיוק למקומו ומדרגתו, עד שיוצא בכוחם מגלותו לגאולתו וישועתו הפרטית. וידועים הם דברי רבינו הקדוש שספרו הקדוש הוא "**אתחלתא דגאולה**" (חיי"מ שמ"ו), ובוודאי שנכלל בזה גם גאולת נפש הלומד בפרטיות.

ייחודיות זו של הספר הקדוש ליקוטי מוהר"ן, יוצרת סביב כל ענין בדברי רבינו כעין מעגלים מעגלים של סוגיות ומקורות המשתייכים ומתקשרים לאותו הענין, וכן מעגלים מעגלים של נושאים ותחומים רבים ומגוונים עד אין חקר המתבהרים ע"י ההשגה החדשה אותה גילה רבינו בתורתו. בכך מצאנו שכל דיבור וענין מדברי רביה"ק אינו מלמד לאותו הענין המפורש בלבד, אלא מאיר הוא עוד ועוד, כיריעה הנמתחת ומתפשטת עוד ועוד לאין קץ.

ואם אמנם זכינו לקבל מסר זה מרחוק, נרגיש בוודאי את הצורך בצמצום האור על מנת שלא נתרחק מן המכוון, ולא נחטיא את המטרה. על כן הצבנו לעצמנו יעד בספר זה, להשתדל להביא על הדף רק את העניינים השייכים למעגל הסמוך ביותר לפשט דברי רביה"ק (הן את המקורות והערכים אותם הזכיר רבינו במפורש, והן את פירושי התלמידים השייכים לדברי רבינו שבאותו הדף), שאליהם היינו מסוגלים להושיט את ידינו ולמתוח את היריעה הקדושה. תקוותינו בעבודה זו לעורר את הלומדים שיוכלו להקיש ממקום זה והלאה, בבחינת "תן לחכם ויחכם עוד" ע"י שיתבוננו במעגל הראשוני ויחושו כיצד ועד כמה הדברים שמחים ומאירים, יתחזק אצלם האימון בתורת רבינו כתורה כללית וכוללת כנ"ל, ויוכלו לחפש גם הם אחר שאר המעגלים השייכים לכל תורה ותורה, כל אחד כפי כוחו ומדרגתו.

ציוני דרך בלימוד תורות רבינו הקדוש במהלך הדורות, המהווים את היסודות להוצאת הספר הנוכחי (רקע הסטורי):

ייחודיות הספר ליקוטי מוהר"ן כספר כללי וכולל כנ"ל, הנחתה את דרכי לימודם של תלמידי רביה"ק מדור לדור. חלקם אף הוציאו לאור את מה שזכו לגלות מתוך תורת הצדיק בחיבורים מופלאים המיוסדים כל אחד על פי דרך עיון משלו, אשר המשותף לכולם הוא משאת נפשם לחשוף את גודלו ומעלתו של הספר הנשגב ליקוטי מוהר"ן. חיבוריהם מהווים עידוד ודוגמא עבורנו לנסות גם אנו את כוחנו בלימוד העיון ובהתמסרות לתורות רביה"ק.

◈ גאון עוזנו מוהרנ"ת זצ"ל - בחיר תלמידיו של רבינו הקדוש, היה הראשון שסלל בדרך זו והלך כל ימי חייו עם התורות, עיין בהן לעומקן, עד שהגדיל לפרשן ביצירת המופת שלו, הלא הם שמונת הכרכים של הספר "ליקוטי הלכות" הקדוש. בהקדמת הליקוטי הלכות כתב מוהרנ"ת בדבר ענין הכלליות המייחד את הספר הקדוש ליקוטי מוהר"ן, וזה לשונו: "יש בכל דבר ודבר שגילה הוא ז"ל תילי תילין של הלכות, מעיינות תהומות יוצאים בבקעה ובהר, כי כל דבריו הם כמעין הנובע, כאשר יראה הרואה מעט דמעט במקומות אשר חנני ה' למצוא דברים נפלאים ונוראים, וכוונות כמה מצוות, בדיבור אחד שגילה רבינו ז"ל".

◈ תלמידו, הרב מטשערין זצ"ל, שהניף אף הוא את ידו, ובגאוניותו הראה למכביר שהספר ליקוטי מוהר"ן ייחודי הוא בענין זה, וכולל וכלול הוא בצורה פלאית מכל וכל. כך הוא לימד אותנו בספרו "יקרא דשבתא", איך כל תורה בליקוטי מוהר"ן עוסקת בענין השבת,

אף אלו שענין השבת אינו מוזכר בהן במפורש. וכך גם הוכיח לעיני כל בספריו: "זמרת הארץ" - לענין ארץ ישראל, ו"ירח האיתנים" - לענין חודש תשרי. ובאופן אחר, בספרו "נחת השולחן", בו הוא מפרש ומפענח את סימני ה"שולחן ערוך" אחד לאחד, על ידי תורה אחת מתורותיו של רבינו הקדוש (אמנם הוא הספיק לכתוב את ספרו רק על פי תורה א', אך בהקדמת הספר הוא כותב שכוונתו היתה לעשות זאת אף עם יתר התורות). בהקדמת הספר "זמרת הארץ" הוא כותב: "כל הדברים שבחיבור זה יסודתם בהררי קודש, היינו על דברי רבינו הקדוש זצוק"ל, אשר כל דיבור ודיבור מדבריו ז"ל הם מקצוע גדול בתורה, ויכולים להרחיב הדיבור בהם עד אין סוף ואין תכלית. והם עיקר גדול לעבודת ה'".

◈ הגאון הקדוש ר' אברהם בר"נ ממטולטשין זצ"ל כתב את ספרו "ביאור הליקוטים" העמוק מני ים, בו הוא מגולל לא אחת את כל תהפוכות הבריאה - הַגָּלֻיוֹת והשבירה, התיקון והגאולה, הנרמזים ונפעלים מראשית ועד אחרית בתורותיו של רבינו הקדוש. רבי אברהם בר"נ דלה מתוך דברי רבינו ומוהרנ"ת כללים יסודיים, המתמצתים ומבארים את דרכי העיון בספר הקדוש ליקוטי מוהר"ן. בהקדמת ה"ביאור הליקוטים" הוא סלל וקבע עבורנו את ח"י כלליו המפורסמים, שהחמישי מביניהם הוא מאבני היסוד של החיבור שלפנינו (עיין לקמן בנספחים שבסוף הספר הנוכחי שם מובאים כל הח"י כללים במלואם).

◈ החסיד הנודע ר' שמואל הורוויץ זצ"ל יְסֵד הַכְּוָנָה לדורות ביגיעותיו להוצאת הספר הנפלא "יעלת חן" - המהווה דוגמא כיצד הולכים בפועל עם התורות (הוא בחר לכך בתורה א' ואסף את כל השייך אליה לתועלת הלומדים החפצים לעיין בה). בהקדמה לספרו (בעמוד כ"ו) כתב: "מכל זאת מובן ממילא היטב כמה טובה וישועה נפלאה יהא הקונטרס הזה המודפס עם כל אשר נמצא השייך להתורה הזאת - הכל מסודר על מקומו, כדי שלא יצטרכו לחפש במקומות אחרים, ויוכלו ללמוד ולעיין היטב בהתורה". ומהמשך דבריו למדנו שרצונו היה להמשיך במפעל זה גם לשאר התורות, כפי שכתב: "וכשם שזכינו להדפים התורה הזאת עם כל השייך לה, כן ה' יתברך יזכינו ללמוד התורה הזאת בעיון ולילך עימה ולקיימה. וכן כל התורות להדפיסם עם כל השייך להם, ולילך עימם ולקיימם, ולזכות בהם לכל מה שאיש הישראלי יכול לזכות בזה העולם, אכי"ר".

באחד ממכתביו בספרו מכתבי שמואל (מכתב ו') הוא כותב לגבי תכלית לימוד ספרי רביה"ק: "רבינו ז"ל שהוא הצדיק האמת והרופא נפשות עד ביאת משיח, הניח כל הרפואות של כל חולי הנפשות, וכל האוצרות הגנוזים העליונים שאין כל מלאך ושרף ולא שום אינש די ביבשתא הגיע להם בשלימות, הניח זאת בתוך תורתו וספריו הקדושים. ובאמת מי שנוגע בהם, איך שהוא רק נוגע בהם, זה כבר מרפא אותו הרבה וזוכה בזה הרבה. אבל זה הבדל גדול, לקחת את התרופות בדיוק על פי הכוונת הרופא, ולנצל את האוצרות באופן ההכי מועיל שאפשר לנצל, היינו לזכות להתקדש ולזכות בשלימות במה שאפשר לזכות מספרי רבינו, **זה אי אפשר בשום אופן, רק ע"י לימוד התורה בליקוטי מוהר"ן בעיון כמו שאפשר ללמוד כשהכל מודפס על המקום מסביב**".

והנה מאז החלו להתעורר במקומות שונים יחידים וחבורות מומחים, המתעסקים בלימוד ליקוטי מוהר"ן בעיון ובעומק - כרצון רבינו, ומפיקים מלימודם אורות ועצות הנצרכים להחיות בהם נפש כל חי.

◈ אולם, שיטת הלימוד בעיון באופן מעשי, טרם היתה מוכרת ונגישה כל צרכה לכלל ציבור הלומדים, וכל שכן לאלו שתורת רבינו הקדוש עדיין לא הפכה ללחם

חוקם. בעקבות כך, אזר חלציו הרה"ח ר' ישראל יצחק בזאנסון שליט"א, אשר זיכוהו מן שמיא לשמש בקודש רבים ונכבדים מזקני אנשי שלומינו, ביניהם: הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל, הרה"ח ר' אריה לייב שפירא זצ"ל, הרה"ח ר' שמעון ברגשטיין זצ"ל, והרה"ח ר' ישראל בער אודסר זצ"ל - לתרגם וְלְפַשֵּׁט מתוך ח"י כלליו של הגה"צ ר' אברהם בר"נ זצ"ל, שיטה מעשית השווה לכל נפש, באמצעותה יוכל כל אחד לגשת ללימוד תורת רבינו הקדוש בעיון ולשתות לצמאו ממי הנחל נובע מקור חכמה.

הוצאה מהכח אל הפועל של שיטה זו המריצה אותו לייסד במקומות רבים חבורות לימוד בדרך זו, שהאחרונה שבהם הלא היא חבורת "שיר חדש" - המתאמצות לקיים את הוראתו של רבינו הקדוש "ללכת עם התורות", בצוותא, כדרך חיים המקיפה ושוזרת גם את כל שאר הלימודים והעיסוקים, כשלכל תורה ותורה מקדישים הם חודשים שלמים וארוכים. בזכות תורה דרבים זו, זכינו בדורינו לפרי הילולים משובח, הלא הוא ספרו הנפלא "מסילת הקשרים" (שכבר הופיע במהדורה שלימה ובמהדורה מקוצרת), המתמצת ומבאר בטוב טעם ודעת את שיטת הלימוד בעיון הנזכרת לעיל (בנספחים שבסוף הספר הנוכחי הבאנו את המהדורה המקוצרת של ספר זה, תחת הכותרת: "קיצור מסילת הקשרים").

והנה עכשיו, לאחר כל הנ"ל, אכשר דרא, והודות לאהבתנו העזה לעיון בתורות ליקוטי מוהר"ן, כרצון בחיר כל נברא, העזנו להשתדל ולתרום את חלקינו שלנו בהגשמת שיחתו של רבינו הקדוש המובאת בהקדמת הספר "יעלת חן" (בעמוד כ"ו), וזה לשונה: "**וכבר נשמע דיבור מרבינו הקדוש זצ"ל, שיהיה זמן שידפיסו ספרו עם פירושים סביב, כמו גמרא עם מפרשים רש"י ותוספות וכו'**".

אכן, מי יתיימר להגשים את נבואת הצדיק כהווייתה?... אמנם טעימה ובחינה של החזון, כעין מקדמה לימות גאולת עולם שאז יתקיים הכל כפשוטו וכרצונו, זוהי תוחלתנו, ועל כך השקענו עמל רב ודמים מרובים תרתי משמע. וכך, על פי חזונו ובהנחייתו של הרה"ח ר' ישראל יצחק בזאנסון שליט"א, קמו להם שני אברכים ר' ישי דוב פרידמן ור' דן לוינזון מבני חבורת "שיר חדש", שהתנדבו ונרתמו למשימה זו במסירות, עד שיצא לאור הספר הנוכחי.

"**פאר** הליקוטים", כשמו כן הוא, הולך ומעטר את התורה סביב סביב בפארות וענפים עמוסי אשכולות מגדים ומרקחים, ומתוך כך מגלה הוא כפי יכולתו את פארו והדרו של הספר הקדוש ליקוטי מוהר"ן, ומסייע למי שמעוניין ללמוד את התורות בעיון ובעומק, שזה העיקר. מרחיב הוא את היריעה, ומאפשר ללומד הכרות מעמיקה עם המקורות, הסוגיות והערכים אותם רבינו הקדוש הזכיר ולו ברמז קל, בד בבד עם לימוד דברי תלמידיו שזכו מכבר להשיג קצה חוט הזקוק לנו כל כך, המהווה עבורנו ציון דרך להמשך החיפוש לפני ולפנים. וכאשר אכן נלך בעקבות אותו הציון והסימן, ונכוון הלאה והלאה את צעדינו אל אותם השבילים והנתיבים, נזכה להיפגש בכל פעם מחדש פנים אל פנים בצורה עוצמתית ואדירה יותר ויותר עם הגבהים השמימיים והעומקים התהומיים של התורות האינסופיות, ש"הן הן סתרי תורה ופנימיותה המוכרחים לגאולתינו הנצחית" (ביאה"ל כ"ב), **אמן ואמן**.

לסיום, מביאים אנו את דבריו של שר התורה הגאון ר' נחמן מטשערין זצ"ל מתוך ההקדמה לספרו "נחת השולחן", ומבקשים אנו מהלומדים שיראו את דבריו כאילו כתבנום בעצמנו על ספרינו זה, וזה לשונו:

"והנה, אני השפל והדל, הגם כי ידעתי את ערכי שאיני כדאי אף להיות סוף וטפל שבטפלים למעלת קדושת תלמידיו הקדושים של רבינו ז"ל ותלמידי תלמידיהם, אעפ"כ אמרתי לקיים קצת מאמר הכתוב עת לעשות לה' וכו', וארז"ל באתר דמכנסין פזר, ובמקום שאין אנשים השתדל להיות איש. וכבר סיפר רבינו זצ"ל מהתם הקדוש שהיה שמח בחלקו ושש ועלו במלאכתו, אף שלא עלתה בידו בשלימות וגם בעיני העולם לא נתקבלה כראוי, אעפ"כ היה נותן שבח והודיה על חלקו,

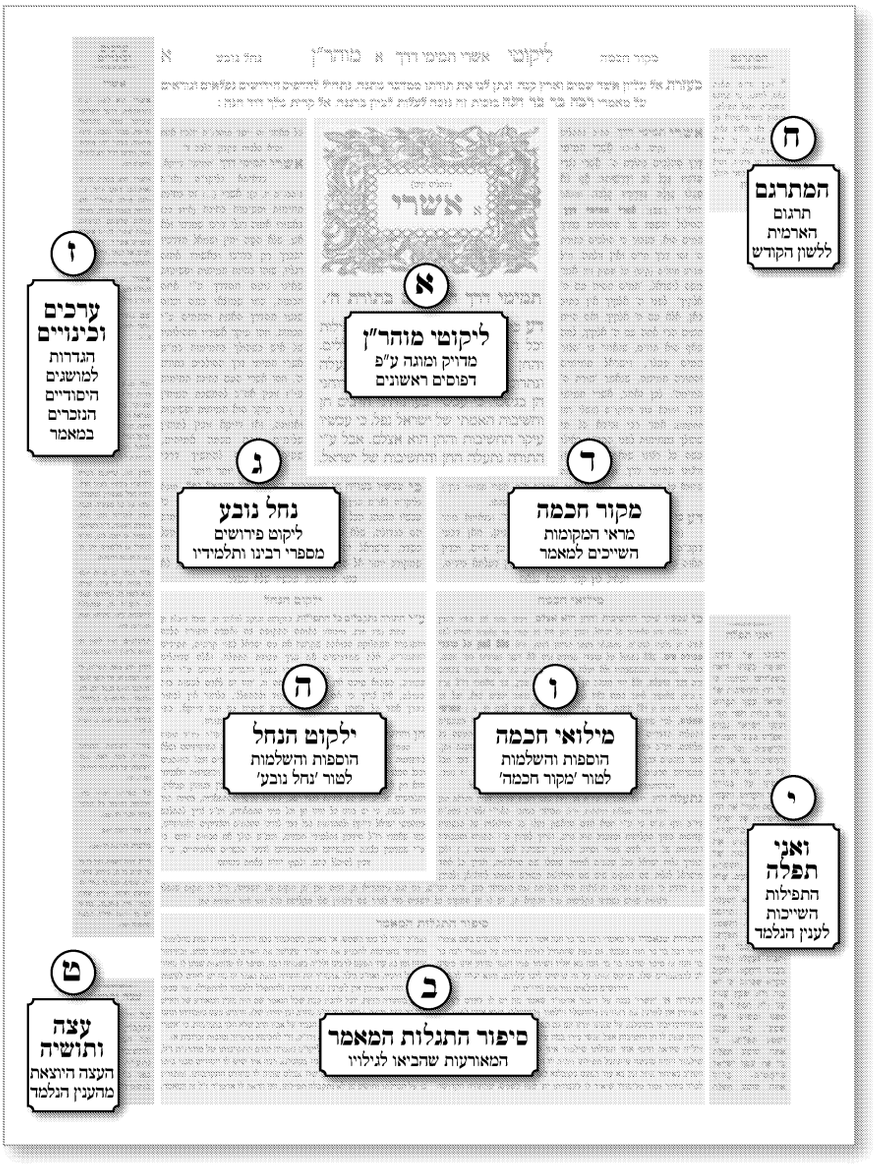
ועל איזה רווח כל שהוא שיש לו מיד ליד אחר היגיעה הגדולה והעמל הגדול שהיה לו להתם הזה, כמובן שם. אף אני אמרתי אלך באורחותיו בזה ואשיח וירווח לי, כבר ארז"ל כי כל פטטיא דאורייתא טבין. ואולי יתגלגל זכות על ידי שיתעוררו עי"ז אנשים חכמים ונבונים באמת לשום עינם וליבם על דבריו הקדושים ז"ל, והם יחדשו בהם חידושים אמיתיים ונפלאים באמת הראויים לעלות גם על שולחן מלכים - מאן מלכי רבנן, ויתגדל ויתקדש שם שמים ע"י ספרים וחידושים אלו וכו'. וכבר אמרו רז"ל דברי תורה לא יהיו עליך חובה ואי אתה רשאי לפטור עצמך מהם, וכן אמרו לא עליך המלאכה לגמור וכו' בפרט שכבר ביארתי שכל מה שאני משתדל בזה הוא רק בדרך דוגמא ומשל להראות לפני השרים וחכמים וגדולי ישראל את הוד יופי פאר קדושת עטרת תפארת פניני מאמריו הקדושים, ואיך כל אחד מהם הוא כלליות הכל, עד שאפילו הקטן שבקטנים כמוני היום יוכל לבאר בהם ולמצוא חדשות כפי קט שכלי ושפלות מדריגתי, ומכל שכן אם יתנו גדולי ישראל את ליבם לזה, בוודאי היו מגלים בזה נפלאות ונוראות מאד, עד אשר כל הארץ תאיר מכבודו יתברך וימלא כבוד ה' את כל הארץ והיתה לה' המלוכה וכו'. לכן אמרתי בלבי, דבר זה נפתח בקטן שבקטנים, ואולי יהיה השי"ת בעזרינו שיסתיים בגדולי ישראל ובחכמיהם השלמים והנאמנים - שלומי אמוני ישראל, אשר להם נאה ויאה באמת לגלות ולפרסם אור האמת בעולם ולהפיץ מעיינותיו חוצה".

וזאת למודעי!

- רצינו להדגיש, שבאוספנו את המקורות המובאים בספר זה, התבססנו על הכלל הראשון והעיקרי מח"י כלליו של הגה"צ ראבר"נ זצ"ל, המורה ללמוד את המאמר מיניה וביה (ע"י קישורים בין חלקיו השונים של המאמר עצמו), ולכן למקורות המובאים יהיו גם קשרים עם נקודות נוספות מתוך אותו המאמר. משום כך, על הלומד בספר זה, ללמוד תחילה היטב את המאמר מראשיתו ועד סופו, ולעיין בדברי רביה"ק מיניה וביה עד היכן שידו מגעת, ועי"ז יוכל להנות מהטורים הנלווים שנאספו לכבודו, שאינם באים להוות תחליף לעיון במאמר עצמו, והם רק בבחינת עזר כנגדו - המהווה סיוע גדול ללימוד, ובעיקר לאלו שעמלו קודם לכן בלימוד המאמר עצמו בעיון.

- כמו כן, איננו מתיימרים כלל לומר שליקטנו את כל הנדרש לעיון השלם בתורות רבינו הקדוש, אשר לא יכילום גם המון יריעות ולא יספיק הזמן לזה כלל, כי מאוד מאוד עמקו מחשבותיו ז"ל עמוק עמוק מי ימצאנו, ובפרט אזובי הקיר כמונו, אלא השתדלנו להציע ללומד את פרי עמלנו כחברותא טובה, והיה כל מבקש ה' יוסיף עוד ועוד, כפי כוחו ורצונו.

מדריך ללימוד הספר הנוכחי



תבנית הספר - מבנה הדף

הספר מיוסד על צורת הדף המסורתית כעין גמרא, ומכיל הוא את הטורים הבאים, וזה הוא עניינם:

(א) **"ליקוטי מוהר"ן".** במרכז הדף מובא הליקוטי מוהר"ן כלשונו, מוגה ומדויק על פי רוב מתוך הדפוסים הראשונים: דפוס מוהרנ"ת משנת תקפ"א, דפוס תלמידי מוהרנ"ת משנת תרל"ד, ודפוס הרב מטשערין משנת תרל"ו.

(ב) **"סיפור התגלות המאמר".** במאמרים בהם ידוע לנו סדר האירועים דרכם נשתלשל ונתגלה המאמר ממקורו העליון, וכן כשמצאנו שיחות השייכות למאמר, הצגנו זאת בתחתית הדף בעמודים הראשונים של המאמר.

מסביב לדברי רבינו ולכבודו - מימינו ומשמאלו (כצורת נושאי כלים), הצגנו את שני הטורים העיקריים (שמפאת חשיבותם הרבָּה ראוי להלומד להקדיש בהם את מירב כוחותיו), הלא הם טורי ה**"נחל נובע"** **"מקור חכמה"**:

(ג) **"נחל נובע".** בטור זה הצגנו את מה שמהווה כעין פירוש הפשוט לדברי רבינו - מתוך ספרי רבינו ותלמידיו, ובראשם מוהרנ"ת ז"ל. טור זה מיוסד על דברי רבי אברהם בר"נ בהקדמת "ביאור הליקוטים", שכתב לגבי פירושי מוהרנ"ת בזה הלשון: "ראה ראיתי, שבאמצעות הדרש חתר ומצא מסילות נפלאות בלימוד תורת רבינו ז"ל גם בפשיטות, (...) והם מובלעים ומובללים באמצעות

דרושיו הנ"ל, עד שקשה וכבד להבחין כלל בהם". אכן פירושיו של רבי נתן הם לנו כמוצא שלל רב בתוּרנו אחר הבנת דברי רבינו. בעָסקנו בטור זה פנינו בראש וראשונה לספרי "ליקוטי הלכות" (בעיקר להלכות המיוסדות על המאמר הנלמד, אך גם לשאר ההלכות - מה שקשור למאמר), וליקטנו מהם את דברי מוהרנ"ת המבארים על דרך הפשט איזה ענין הנזכר במאמר. עוד הוספנו לצרף נקודות וענייִנים שיכולים להיות לעזר וסיוע בהבנת דברי רבינו, הן מספרי רבינו עצמו, והן משאר ספרי תלמידיו המוקדמים, הלא הם: "לקוטי אב"ן", "פרפראות לחכמה", "יקרא דשבתא", "זמרת הארץ", "נחת השולחן", "ירח האיתנים", "באבי הנחל", "ביאור הליקוטים", "כוכבי אור", "מי הנחל", ו"עצות המבוארות".

(ד) **"מקור חכמה".** כשמו כן הוא, בטור זה הצגנו את המקורות והמובאות אותם הזכיר רבינו במאמרו. עוד הרחבנו להציג גם את השייך לכל מקור ומובאה מהנ"ל, מתוך הספרים הקדושים שבכללות שבעים פנים שבתורה - מה שראינו, לפי קוצר דעתנו, כמקושר ומועיל להבנת דברי רבינו, מבלי להפליג מן המכוון, ומבלי להעמים על הלומד יותר מדי. טור זה מיוסד על הכלל החמישי והכלל השמונה עשרה מתוך ח"י כללי העיון שבהקדמת הספר "ביאור הליקוטים"

טורי ה"**נחל נובע**" וה"**מקור חכמה**" הינם בבחינת אבות הספר, "ומדקתני אבות מכלל דאיכא תולדות", הלא הם הטורים "**ילקוט הנחל**" ו"**מילואי חכמה**":

(ה) **"ילקוט הנחל".** טור זה ממוקם תחת ה"נחל נובע", ומשלים אותו; אך לעומת ה"נחל נובע" בו הצגנו את המובאות השייכות למאמר - אך ורק מספרי רבינו ותלמידיו שנכתבו עד לתקופתו של הרה"ח ר' שמשון בארסקי ז"ל בלבד, ב"ילקוט הנחל" הצגנו גם מובאות מספרי תלמידי התלמידים עד לימינו, ועד בכלל.
אמנם יש לציין, שבטור זה ימצא הלומד גם מובאות מתוך ספרי רבינו ותלמידיו המוקדמים, אותם בחרנו שלא להציג ב"נחל נובע" מחמת שהם מפליגים מעט מעצם הפירוש הפשוט של המאמר. בדרך כלל יהיו מובאות אלו קטעי דרוש מליקוטי הלכות, או מעשיות וענייִנים שונים מספרי רבינו ותלמידיו, המוסיפים נופך וחן לענין הנלמד באותו הדף.

(ו) **"מילואי חכמה".** טור זה ממוקם תחת ה"מקור חכמה", ומשלים אותו. מיוסד הוא על אותו העקרון של ה"מקור חכמה", אך בו הצגנו את הקטעים אותם בחרנו שלא להציג ב"מקור חכמה" מחמת שנראו לנו כמפליגים מעט מעצם המכוון שבדברי רבינו, אם כי יש בהם השלמות חשובות והוספת נופך להמעיין.

מלבד ארבעת הטורים הללו, ישנם עוד ארבעה טורי צד:

(ז) **"ערכים וכינויים".** בטור זה הצגנו את הערכים המרכזיים שבמאמר, עליהם ליקטנו הגדרות וכינויים שונים. טור זה מיוסד בעיקרון על הכלל השמונה עשרה מתוך ח"י כללי העיון שבהקדמת הספר "ביאור הליקוטים", ומטרתו לסייע ללומד להרחיב מעט את הכרותו עם הערך הנלמד.

(ח) **"המתרגם".** בטור זה מובאים התרגומים לקטעי הארמית המובאים בספר.

(ט) **"עצה ותושיה".** מכיוון "שכל עיקר כוונת רבינו הקדוש והנורא ז"ל בכל התורות שגילה, היה הכל רק בשביל המעשה" (הקדמת ה"ליקוטי תפילות"), על כן אמרנו להביא את העצה למעשה היוצאת מתוך העמוד הנלמד (אותה דלינו לרוב מהספר "קיצור ליקוטי מוהר"ן").

(י) **"ואני תפלה".** על מנת שיוכל הלומד לקיים את עצת רבינו "לעשות מהתורות תפילות" ש"מזה נעשה שעשועים גדולים מאד למעלה" (כדאיתא ב"ליקוטי מוהר"ן" ח"ב, כה), על כן השתדלנו להביא את חלקי התפילות השייכות לעמוד הנלמד, והמוסיף תבוא עליו ברכה.

כללים חשובים:

◈ כלל חשוב בספר הנוכחי הוא, שכל דברי המעתיק (משפטי קשר והערות שאנו הוספנו) מוצגים תמיד בכתב קטן יחסית לכתב הרגיל, וכן כל המראי מקום שבסוגריים המובאים בגוף המובאות שציטטנו, הצגנום גם כן באותו סוג כתב מוקטן.

◈ סימן כזה: (...), בא לציין שדילגנו על קטע בגוף המובאה אותה ציטטנו. ראוי לציין שדילוגים אלו נעשו על מנת להקל על הלומד, בכך שיוצגו לפניו עיקרי הדברים השייכים לעצם הענין בלבד.

◈ להווי ידוע! שכל המובאות שבספר מצוטטות בדיוק כלשונן במקור, מבלי שום שינוי ודילוג, אלא אם כן צַינו את הדילוג ב - (...); מלבד בטור ה"ערכים וכינויים", שמפאת קוצר השורות והצורך החיוני לצמצם קצת בגוף הדברים, דילגנו על אותיות ומילים גם בלי לציין זאת ע"י הסימן הנ"ל, אך עם כל זה הקפדנו לשמור על כוונת המחבר.

◈ בסוף הספר הבאנו לוח של ראשי התיבות המופיעים בספר, וכן רשימה של הספרים המובאים בספר ושמות מחבריהם.

כללים והדרכות נוספות ללימוד בספר הנוכחי

כללים ל"מקור חכמה" ול"מילואי חכמה"

◈ לגבי השם שבחרנו לטור ה"מילואי חכמה", ראוי לציין שכוונתנו להורות בזה על מילואים לטור "מקור חכמה", ולא על מילואים לחכמת רבינו עצמה חס ושלום, שכמובן אינה חסרה דבר.

◈ במקומות שרבינו מזכיר גמרא, שבה בעצמה מצוטט פסוק כל שהוא, אזי דרכינו להביא קודם את הגמרא ורק אחר כך את הפסוק (למרות שמקובל לצטט פסוקים לפני גמרות). לדוגמא, כשרבינו כותב: "כמ"ש חז"ל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלקיך", אזי נביא קודם את לשון גמרא זו, ורק לאחר מכן נרחיב (אם זה שיך ומקושר לענין) גם על הפסוק "ויראת מאלקיך".

◈ לגבי המ"מ וצורת כתיבת שמות הספרים המובאים בטורים אלו:
- כאשר מופיע באופן זה: במדבר (לב, יב-יד, יח), פירושו שציטטנו מספר במדבר, פרק לב, פסוקים יב עד יד, וכן את פסוק יח.
- כאשר ציטטנו מהבבלי רשמנו רק את שם המסכת, וכאשר ציטטנו מהירושלמי אז כתבנו "ירושלמי" לפני שם המסכת.

כללים ל"נחל נובע" ול"ילקוט הנחל"

◈ בדרך כלל, המובאות מליקוטי הלכות הלקוחות מתוך ההלכות המיוסדות על המאמר הנלמד הינן בעלות חשיבות גבוהה יותר ללומד מאשר מובאות מליקוטי הלכות שאינן מיוסדות על המאמר. על כן, כדי שהלומד יזכור בכל מאמר אלו הן ההלכות המיוסדות עליו, הבאנו בראש כל מאמר, בתחילת ה"נחל נובע" את רשימת ההלכות שייסד מוהרנ"ת על אותו המאמר.

◈ דרכינו להקדים את המובאות המיוסדות על המאמר לפני מובאות אחרות שאינן מיוסדות על המאמר, על אף היותן לקוחות מספרים בעלי חשיבות עליונה יותר. לכן, פעמים שימצא הלומד ציטוט מליקוטי הלכות לפני ציטוט מליקוטי מוהר"ן, כיוון שהלכה זו מיוסדת היא על המאמר; כמו כן, יוכל הלומד למצוא ציטוט מ"מי הנחל" לפני ציטוט מסויים מליקוטי הלכות, וזאת מכיון שהציטוט מ"מי הנחל" הוא על המאמר עצמו, מה שאין כן הציטוט מהליקוטי הלכות לקוח הוא מהלכה המיוסדת על מאמר אחר.

◈ לגבי המ"מ וצורת כתיבת שמות הספרים המובאים בטורים אלו:
- כשמצוין כך: "מובא במי הנחל (ד)", פירושו, שציטוט זה לקוח מ"מי הנחל" שעל תורה ד', ובאותו האופן לגבי שאר הספרים המופיעים בנח"נ ובילקוה"נ.
- בספרים המחולקים לחלק א' ולחלק ב' (כדוגמת ליקוטי מוהר"ן קמא ותנינא), הכלל שנקטנו בו הוא, שאם לא מוזכר חלק ב', סימן שהכוונה לחלק א'.
- במקומות שהפנינו לגירסת הכת"י שהדפים הרה"ח הרנ"צ קענינ זצ"ל, יוכל הלומד למצוא אותה בסוף ספר "תורת נתן" שיצא לאור בהוצאת "משך הנחל".

◈ חלק מהשיחות שציטטנו משיש"ק מצוטטות בשינויים קלים מן המובא בדפוס, וזאת ע"פ הגהה של הרה"ח ר' אליעזר חשין מתוך כת"י וקלטות שבידו.

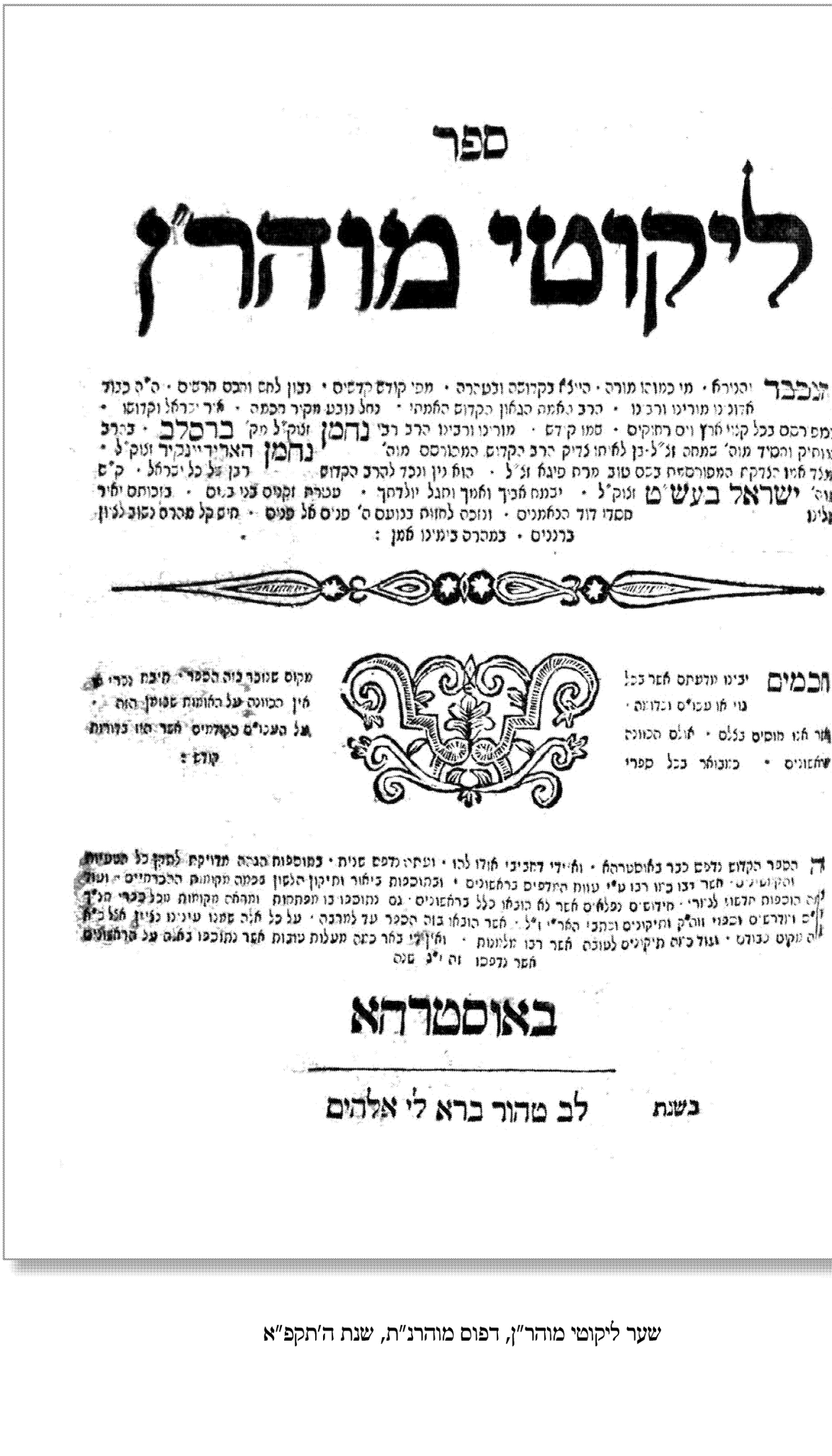
כללים ל"ערכים וכינויים" ולטור "המתרגם"

◈ יש לציין שב-"ערכים וכינויים" הבאנו לכתחילה גם הגדרות המתרחקות מעט מההקשר המקומי של הערך כפי שהוא מובא בהמאמר (לעומת הטורים האחרים בהם הקפדנו שלא לחרוג מן המכוון שבדברי רביה"ק), וזאת כדי לאפשר ללומד הכרות רחבה יותר עם הערך הנלמד, דבר שיוכל לעזור לו להשלמת העיון בנושא המדובר. לכן, בקשתנו מן הלומד, שאם הוא מתקשה להבין איך הגדרה כל שהיא קשורה למאמר, או שהוא מתקשה בהבנת הגדרה מסויימת הלקוחה מספרי קבלה, אל לו להתעקש ולהתעכב בזה, אלא לקבל מטור זה רק את מה שמועיל לו ללימוד, ומה שלא לא.

◈ בעֶסקנו בטור ה"ערכים וכינויים", השתדלנו לאסוף הגדרות וכינויים המאפשרים טעימה והכרות בסיסית של הערך, וכן הגדרות שמקשרות את הערך עם חלקים שונים מהמאמר הנלמד. טור זה אינו מקיף את המידע השלם להכרות עם הערך הנלמד, אשר אותו יוכל להשלים כל אחד כפי רצונו וכוחו.

◈ טור "המתרגם" נעשה על מנת לעזור ולסייע ללומד להבין את קטעי הארמית, ללא כל יומרה להוות תרגום מילולי מדויק.

◈ את תרגומם של המשפטים והביטויים שהובאו בלשון אשכנז (אידיש), הצגנו מיד לאחר הבאתם, ולא בטור "המתרגם".



ספר

ליקוטי מוהר"ן

הנמכר ... ברסלב ... נחמן ... נחמן האראדינקיר ...

ישראל בעש"ט ...

וכמים ...

באוסטרהא

בשנת לב טהור ברא לי אלהים

מורה זו נאמרה בלשון רבינו ז"ל עד לאמצע תורה ה', ומשם ומטה תורה המשמעות משמעות הנלקוחות מתוך להבנתה. על כן נכון לקרוא את התורה כולה מלמעלה למטה, מתחר והדברים מצלילים ומבהירים זה את זה.

ואלה המשפטים וכו' הושוו אשה לאיש וכו' יכול יהיו התלמידים לומדין וכו'.

רבינו ייסד את התורה על הפס' משמות (כא, ו) ועל דרשות חז"ל שעליו, והבאנו לעיל (בתורה ה') שם מלבים רבינו את השגתו בפס' זה ובדרשותיו.

תבואי תשורי מראש אמנה.

פס' זה נדרש על הגלות והסיפה ממנה, כלכתיב בפס"ש (ז, ז–ח): כָּלְךָ יָפָה רַעְיָתִי וּמוּם אֵין בָּךְ: לְחִפֵּי מְעֻנָּנוֹן בַּלָּה לְחִפֵּי מְעֻנָּנוֹן עָבוֹתִי מֵרֹאשׁ יָמֶנָּה מֵרֹאשׁ שְׂנִיר וְחֶרְמוֹן מִמְּעֹנוֹת אֲרָיוֹת מֵהַרְרֵי נְמֵרִים: ופירש"י (שם): **לפי מלנגון כלה.** כְּשֶׁתִּגְלוּ מלנגון זה, לימי תִּגְלֶה, כי אני אֶגְלֶה עימכם. **לפי מלנגון מצותי.** וכשתשובו מן הגולה, אני אשוב עימכם. ולפי כל ימי הגולה נגזרתך לי נזר. ועל כן כתב 'לחפי מלנגון תצותי, כְּשֶׁתִּגְלוּ מלנגון זה, לימי תִּגְלֶה, ולא כתב 'לימי לנגון מצותי', לומר משעת יגיעתכם מכאן עד שעת גיאתכם כאן אני עימכם, בכל אשר תלכו ותצאו. **משורי מראש אמנה.** בקבלי את נַפְשֵׁךְ, תתקבלי ותתגוני מה שכך פְּעֻלָּתֵךְ מרחיק התמונה שהתמנת בי, לָכֶךְ תחרי בתדבר, וּמַפְעָלוֹתַיִךְ וַחֲנִיוֹתַיִךְ על פי, וּבְיָתֵךְ לראש אָנִיר וחרמון שהיו מעונות אריות סיחון ועוג. רבינו דורש 'לחפי מלנגון' 'תמונה', וכשם שע"י תפרון תמונה נתה גלות, הרי שע"י תמונה בשלימות נשוב לגרגינו, כדמיינו בתנחומא (בשלח, י): 'ויתמיכו בה', לפיכך זכו לירש את הארץ. תתה מולת, בשכך תמנה שהתמין תברהם תביינו בה' ירש העולם הזה והעולם הבא, שנאמר (בראשית טו, ו) 'והאמין בה' ויחשבה לו לצדקה'. (...) ותין הגלויות עתידות להיגאל אלא בשכך תמונה, שנאמר (שה"ש ד) 'לחי מלנגון כלה לחי מלנגון תצותי תשורי מראש אמנה וגו'. ובקצרי הדברים מלינו לְרַמֵּז על פי המוצא בירושלמי שביעית (יז ע"ב): תני, לחיזו היא ארץ ולחיזה הוא תולה לארץ, כל שאופע מְפוּרְעֵי הָאָרֶץ לפניה, ארץ ישראל, מְפוּרְעֵי הָאָרֶץ ולחוץ, תולה לארץ. (...) אמר רבי יוסטא בר שונם, לכשיגיעו הגליות לְטוּרְעֵי הָאָרֶץ הן עתידות לומר שירה, מה טעם, 'תשורי מראש אמנה'.

תורה ז

ואלה המשפטים

(בשון רבינו ז"ל)

*) ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם

(שמות כא):

אחז"ל הושוו אשה לאיש (קידושין לה. בפמ קמפ טו.), **ואיתא במכילתא, יכול יהיו התלמידים לומדין ואינם מבינים, תלמוד לומר אשר תשים לפניהם, ערכם לפניהם כשולחן ערוך:**

א דע כי עיקר הגלות, אינו אלא בשביל חסרון אמונה, כמו שכתוב (ס"ה ד) **תבואי תשורי מראש אמנה.**

*) דפוס מוהרנ"ת: ה ע"ב

על מאמר זה ייסד מוהרנ"ת את ההלכות הבאות: הולמה ב', פסקא ז', גיגות ד' י', חזקת קרקעות ב', פקדון ג', גזילה ג'.

עיקר הגלות אינו אלא בשביל חסרון אמונה. וכתב בעלוה"מ (שמות ומונה ג): עיקר הגלות בפרטיות, אבל כל יהודי לחוץ ודחוק בעצמות בדמיונות בקושיות וספיקות ובמרירות, בשל הרפתקאות מייו השונות, הן בגרירות הגוף הן בשל פרנסה וכו', הן מלד עלמו הן מלד בני ביתו וכו', כל זה הוא ממחת מוסר ממונה בהשגחה פרטית, היינו שהיו מאמין כי כל המתרחש עימו, הן יסוריס הן רחבות, הכל נעשה בהשגחתו הפרטית יתברך, ולא ע"פ דרך הטבע, והיו מאמין כי אין עזרה והצלה מייסוריס זולת מהש"ת, וכי בחמת לא תועיל שום התחבלות בדרך טבעית, כמבואר בתהליס 'לא בגבורת הסוס יחפץ לא בשוקי האיש ירלה'. היינו, הבא יתברך היו חפץ שיסמכו על סיבות טבעיות, אלא 'רוצה ה' את יראיו את המייחלים לחסדו'. משמע, כי הוא כביכול חפץ שיאמינו בהשגחתו הפרטית, יבטחו בו ויקוו לחסדו. לך בשל העדר ממונה בהשגחה פרטית, ובשל תליית תקוות בהתחבלות בסיבות טבעיות שלא כרצון ה', לין שום טובה לומחת מכך, וכאן היה מוסיפה, נופלים לעצבות ולחגות ומרה שחורה, זו הגלות הקשה ביותר, ר"ל. וכל זה בשל העדר ממונה בהשגחה פרטית, היינו שלא מקבלים מהש"ת ישועה ורחמים בכל ענין שזקוקים לו בחמת. וכמי הגחל (ו) הביא קימוכין לכך שסיבת הגלות היא חסרון ממונה, וז"ל: כמו שאמרו חז"ל 'לא חרבה ירושלים (וזה עיקר הגלות) אלא בשביל שפקפו ממנה חכמי חמנה'.

חסרון אמונה. השלימה הוא לשלל דעתו לגמרי כלילו לין לו שום דעת, ולשמוך על הממונה לגד שקיבלנו מחנותיו הקדושים, וזה יגלל מכל מיני קושיות ותקירות ומבוכות, כי לין לו שום מבוכה וקושיא בעולם שיבלבל חומו, מאחר שמשלל דעתו כלילו לין לו שום שכל כלל, ושומך רק על הממונה לבד. כי בחמת דעתינו לין ולפס ממש כנגד דעת מבותינו הקדושים תברהם יצחק יעקב ומשה וכו' וכל הצדיקים שבכל דור ודור מאז ועד עתה. ולריכין אנו לשמוך רק עליהם, אשר הוריעו לנו ממונה הקדושה אשר היא מיינו ומורך ימינו, ולבטל דעתינו לגמרי ולשמוך רק על הממונה אשר נבעו בנו בחסדי ה'.

מילואי חכמה

עיקר הגלות אינו אלא בשביל חסרון אמונה. וכתב הלמוהב ישראל (פ' בח): הנה יזוע שהשגחת ישראל נמשלה לשה, כמו שכתוב (ירמיה ג, יז) שה פזורה ישראל, וכתתמ"ל (פסחים פז ע"ב), 'לְמָקוֹם פְּרָזוֹנוֹ בישראל', לשה גדולה עשה הקב"ה עם השגחת ישראל שפיזר לותה בין האומות, כדי שיתווספו עליהם גרים, היינו, בעיקר כוונת הגלות, לף שהוא בדרך עונש, לף עם כל זה הוא לטובתינו, דהש"י תם על נאמות ישראל והניהולות קדושה המפוזרים בד' כנפות הארץ. ולולו היו זוכים ישראל ועושים רלונו של מקום, היו יכולין ליגד על לדמתן לדמם הקודם בהשקט ובנעם, וכל הניהולות קדושה בכל מקומות מושבותיהם היו נמשכים מליליהם של השגחת ישראל, ולף היו נלרכים לעורות לתריהם, כי היה הענף נמשך לתר השורש. לך בעוונותינו הרבים שלקלקו מעשיהם ולין בהם שוב כח זה, ולעפ"כ הש"י תם עליהם לגל ידם מהם שום נדח מ"ו, והולרך לפזר את ישראל בין האומות, כדי שילקטו כל הניהולות קדושה אשר הם מפוזרים כמו שהיו גלגות מלרים, כמתתל"ל (ברכות ט ע"ב) על פסוק 'ויינלו את מלרים' (שמות יב, לו), שעשתום כמלולה שלין בה דגים, ר"ל, שליקטו כל הניהולות קדושה שהיו מוגלעים בהם והוליאו בילעם מפיהם. ולכך נאמר (שמות יח, יג) 'לף שמיפוו לרותה עוד', כעודע ליודעי תן, מתמת שלל השתילו שום ניצוץ הקדוש, ונמרו מלתתן מלחמת הקודש. וחכו הגלות, ר"ל, שהעיקר והשורש מוכתם להיות עם ועד ממקומו ולילך בגולה, לגקט הנפיליס, היינו כל הניהולות קדושה שלו, ולתפסם על השורש. (...) וזה שאמר הכתוב (תהליס ט) 'שכן תרץ ורעה תמונה', ר"ל, שיש יכולת בְּיָדֶךָ שֶׁם הכנסת ישראל לשכון בתרלך ג"י הקדושה, ולף תצטרך למזור בגולה אתר הניהולות קדושה שנתפזרו, כי הם מלליהם יקבלנו תליך. לך העיקר שתהיה דבוק וקשור בהיסוד והשורש, וזה שכתוב 'ורעה תמונה', לשון התחברות, היינו שתתבר את עלמך בהתמונה בקשר חזק ותמיך. וזה שכתוב 'גלתה יהודה מעוני', ר"ל, מה שהולרכו לגלות ממקומם ולהיות מפוזר בין העמיס, זה בא 'מעוני', מתתת שלכלו ממך בפתח, היינו שלתדו התמונה, ונפרדו מהשרש, ותתבלבלו בדיעות זרות וכוזבות התמתיליס ביכו של תדש ר"ל.

סיפור התגלות המאמר

קודם שאמר התורה 'משפטים אמונה' בסימן ז' ל"ת התורה 'צוהר תעשה לתיבה' בסימן קי"ב, וכתבתי מה ששמעתי כפי מה שנדפס בסימן הנ"ל. אך אח"כ אמר התורה 'תהומות יכסיומו' בסימן ט', ושם בכלל התורה 'צוהר' הנ"ל. והתורה 'תהומות יכסיומו' נאמרה בשבת שירה תקס"ג בדרך, ואח"כ התחיל לומר התורה 'משפטים' הנ"ל, ואמרה פיסקא פיסקא. ובאותה העת סיפר שהיה אצלו הבעש"ט ז"ל ואמר לו, כשפוגמין בארץ ישראל נופלין בגלות, וסימן 'משם רועה אבן ישראל'. ושאל אותנו לומר לו פירוש על אותו המראה, ולא ידענו להשיבו דבר. אח"כ הראיתי לו התורה 'צוהר תעשה לתיבה' שכתבתי כנ"ל, וראה והסתכל בה, אח"כ ענה ואמר 'ומתלמידי יותר מכולם' (כלומר שעתה הבין על יְדֵי פירוש על המראה הנ"ל של הבעש"ט ז"ל), כי עכשיו אני יודע היטב הענין. ואח"כ גמר התורה 'משפטים', ושם מדבר מאמונה וארץ ישראל, שכשפוגמין בארץ ישראל, באמונה, יורדין לגלות מצרים. ושאלתי אותו אם זה שייך למראה הנ"ל, השיב שענין המראה כבר גמר מקודם להשיג הענין בשלימות. ואח"כ קיבלתי ממנו התורה 'תהומות יכסיומו', וגם שם נכלל התורה 'צוהר' הנ"ל, ושם בסופו מבואר ג"כ כשפוגמים בארץ ישראל יורדין לגלות, ושם מבואר בסופו הפסוק 'משם רועה אבן ישראל' על ביאור הפסוק 'ירדו במצולות כמו אבן'. ועתה יכולים להבין מעט פירוש המראה הנזכר לעיל (חיי"מ ג).

מאמר 'משפטים', סימן ז, נאמר בחורף תקס"ג (חיי"מ נט).

ואני תפלה

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתְּרַחֵם עָלֵינוּ וְעַל כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְתַסִּיג אֱמוּנָתְךָ בְּלִבֵּנוּ, וְנִזְכֶּה לְהַאֲמִין בְּךָ וּבְצַדִּיקֶיךָ הָאֲמִתִּיִּים בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, וְתִהְיֶה הָאֱמוּנָה זֶבֶה וְנָכוֹנָה צַחָה וְנִקְיָה, בְּלִי שׁוּם פְּגָם וּבְלִי שׁוּם בִּלְבּוּל בְּעוֹלָם חֵם וְשָׁלוֹם בְּכָלָּ. וְנִזְכֶּה בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, שֶׁתִּהְיֶה אֱמוּנָתֵנוּ חֲזָקָה כָּל כָּךְ כְּאִלּוּ אָנוּ רוֹאִין בְּעֵינֵינוּ אֲלֵהוּתְךָ וְהַשְׁגָּחָתְךָ וּבְכוֹדְךָ אֲשֶׁר מָלֵא כָּל הָעוֹלָם. וְנִהְיֶה דְּבֵקִים בְּךָ תָּמִיד בֶּאֱמֶת וּבִתְמִימוּת וּבְרָעָה נְכוֹנָה וּמְיֻשֶּׁבֶת בְּלִי שׁוּם תַּעֲרֻבֶת פְּסֹלֶת בְּכָלָּ

(ליקו"ת ז).

גלות

תוכף הגלות הנמשל ללילה הוא חכמת הטבע (ליקו"ה נט"י שחרית ב, ג).

עיקר בחינת הגלות זה כשהוא בגלות וטלטול נע ונד, ושואל ודורש ומבקש ומחפש ביגיעה ועמל וטירחה גדולה מאד מאד, ואינו יודע בעצמו מה הוא מבקש ומחפש (ליקו"ה ברכת הריח וברכת הודאה ד, מב).

גלות הנפש, הוא עיקר הגלות (ליקו"ה חובל בחבירו ג, יג).

ביום שנחרב הבית ונשרפה התורה ונמסרה סודותיה ורזיה לחיצונים, זה נקרא גלות התורה (פע"ח תיקון חצות, ג).

סיבת הגלות היא לצורך גאולה חזקה, כי הגלויות הם מזככים (של"ה עקב ח).

ירידת ישראל בגלויות היא לתקן אותם הניצוצות שירדו, ולהעלותם בקדושה. וזה שאמרו רז"ל 'לא גלו ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו להם גרים', שהם הניצוצות של קדושה שנפלו (פר' הרמח"ל על מיכה).

באמת עיקר הגלות היא אבדן תורתנו וחכמת ה', ועיקר נחמתנו כי ה' השאיר לנו שריד, אשר לא שכחנו זה משך זמן רב מצוותיו ותורתו (ערות דבש ח"א, ד).

באמת בזמן הגלות היא טובה גדולה שישראל הם שפלים נבזים ובזויים בעפר הנדרס, דאם לא כן ח"ו 'ויתערבו בגויים' (ישמח משה פ' תולדות).

גלות היא רק אם מֻגלה את כל האומה (מלבי"ם ישעיה כ, ד).

אמנה

ראש אמנה הוא הר בגבול צפוני של ארץ ישראל ושמו אמנה (רש"י שה"ש ד, ח).

אמנה, משם יהיה קיבוץ גליות וישירו שירה, כמ"ש 'תשורי מראש אמנה' והיא לְקַבֵּל עולם היצירה (מגלה עמוקות פ' שלח).

ואמונה הוא בחיי תפלה. וכתב בליקו"ה (תו"מ פקודין ג, ט): עיקר הוא לאמונה שהיא בחיי תפלה. ובאמת זהו עיקר הכתירה, דהיינו מה שכופה בחירתו לבטל שכלו לגמרי ולסמוך על האמונה לגד ולהרכות בתפילה ותחנונים. כי הבעל דבר מעקש לג האדם כל כך, עד שגם זה קשה על האדם. אע"פ שבאמת הוא דבר קל מאד, אעפ"כ הוא מבלבל ומעקש דעתו כל כך, עד שע"פ רוב ענין זה של תפילה והתבודדות קשה על האדם יותר מכל העבודות קשות, וכל זה מחמת מסרון האמונה, שאין לו לאמונה בשלימות, שזהו העיקר והיקור. ועוד כתב בליקו"ה (תו"מ ר"מ ה, טז): תשובות ומעלת התפילה סתום ונעלם מעין כל. כי תפילה היא רק בחי' האמונה, ומי לפשר להבין ענין התפלה בשום שכל בלל, (...) כי קוד התפילה גבוה וסתום ונעלם מאד. ועל כן אין בני אדם מפילו הכשרים לדין בחר זה כל כך, ואדרבה בני אדם מזלזלים בה, כי תפילה הוא בחי' דבריס העומדים ברומו של עולם שגבוה ושגב מאד, אבל בני אדם מזלזלין בה.

ואמונה הוא בחינת תפלה, כמ"ש (שמות יז) **ויהי ידיו אמונה, ותרגומו פרישין בצלו. וזה בחינת נימים למעלה מהטבע, כי התפלה** שליכות התפילה הוא על ידי האמונה, כי האמונה בחי' תפילה כמו שאמרו כמה פעמים, כמ"ש 'ויהי ידיו לאמונה' ותרגומו 'פריסין בצלו'. והאמונה צריכה להיות שלימה בכל האפשרות, ובלא זה אין להתפילה שלימות, ואינה נעשית כלי לקבל השפע. כי עיקר הכלי שנשלמת על ידי דיבורי התפילה, הוא ע"י האמונה השלימה, שהיא עיקר הכלי לקבל כל טוב. היינו שצריך שיהי' לו לאמונה שלימה בה' יתברך, שהוא בורא הכל ומנהיג מושל ומשגיח, ובידו לשנות את הטבע כרצונו ולהשפיע כל טוב, כמו כן צריך שיהיה לו לאמונה בעצמו, להאמין באמונה שלימה שהש"י שומע ומאזין ומקשיב כל דבור ודבור של כ"ף מישראל, אפילו מהרגוע שבהרגועים, כי הוא ית' שומע תפילת כל פה, ויש כח בכל אחד מישראל לפעול בקשתו בחמים אלגי ית', אם יתפלל בחמת אלגי ית', כמ"ש 'קרוב ה' לכל קוראיו וכו'". (...) אבל עדיין צריכין יגיעה ועבודה גדולה להיות חזק באמונה זאת בשלימות, להאמין בעצמו שיש לו כח לפעול כל דבר בתפילתו. כי יש כמה מיני מלישות הדעת בלב האדם שענין זה, כאשר יודע כ"ל בעצמו, ורוב בני אדם נדמה להם שהוא אין לו כח לזה, ועל כן הינו ממהזק בתפילה. ועיקר היגיעה הוא בתפילה, דהיינו בעת שמתחיל להתחזק להתפלל בכוונה, דבחי' 'כל התחלות קשות', כי אז עדיין לא רצה שום פעולה ע"י תפילתו, אבל כשזוכה להתגבר בכל כוחו להתפלל בכוונה, עד שזוכה לפעול אליה דבר בתפילתו, בגון שהתפלל על חיזה דבר ונענה, אזי הוא מתחזק בזה להאמין גם בעצמו שיש לו כח לפעול בתפילתו, מאחר שרואה שכבר שמע הש"י גם תפילתו ונענה.

ויהי ידיו אמונה. ומלבד שמהמדרגות לפפ' זה יבוא לאיזה לכך שתאמונה הוא בחי' תפילה, פפ, זה גם מכמו למדריגה של עליונות התאמונה, כלשיתא בליקו"מ (לח):

כי יש כמה מיני אמונה, יש אמונה שהוא רק בלב, והעיקר שצריך להיות לאדם אמונה כ"ב, עד שיתפעל בכל האיברים, כמו שאומרים בכתבי האר"י שצריך להגביה ידיו בשעת נטילה נגד הראש, כדי לקבל הקדושה. נמלא שצריך לזה אמונה באיבריים, להאמין שהאמת אומרים ומשתטחים כנגדו בעבכו ולמונעו מם ובלום. (...) אבל מי שאינו בזו היעד על מבליו, וממהזק בראון חזק ואמין ואינו מניח את הראון, ומתגעגע בכל פעם בראונות מזקים לבוא לשם, ומוליא הלאומות והכיסופים בפיו וכו', על ידי זה השם יתברך עושה נפלאות עימו ומקבב עמו בדרכים נפלאים, עד שזוכה לבוא לשם בדרך השגחה נפלאה שלא כדרך הטבע בלל. כי אף על פי שלא נעשה לו נס גמור בחיתגלית, כמו לחליטת ולחליטו ולרבי פינחס בן יאיר, שבקעו את המים בנבדיהם, אף על פי כן מי שמאמין בזו לפעלות הסיבות שהשם יתברך מביב עימו בהשגחתו הפלאית עד שבא לשם, הוא רואה נסים ופלאות כאלו שהשם גדולים מבקיעת הים בעם, כי זה לא היה רק לפי שעה, ולזו בהשגחות הסיבות הפלאות היו כאלו כל יום ובכל שבוע וכו'. וכן בענין פרנסת האדם, שהאמין רואה נפלאות ה' בכל עת, אין פרנסתו בהשגחה נפלאה לבד. כי אף על פי שעושה איזה עסק ומלאכה, אף על פי כן רואה שכאמה פעמים אינו מצליח כלל בעסק זה, וכשהשם יתברך רואה, מסבב בהשגחתו פרנסתו בדרך נפלא ומזמין לו דווקא בדרך בם המלובש בתוך הטבע, כי פתאום בא לו דווקא שלא על פי דעתו כלל. ואי אפשר להאריך לבאר כל זה כי יכלו האזן ירגישו, אבל האמין והפץ בהאמת יבין כל זה היטב. ובענין זה מובא בספר מעדני מלך (ז, ו): יש לבאר שבחי' 'נימים אמונה' הוא בחי למעלה מהטבע. כי שהאמת האמונה יזכה לנימים, והן שהאר שיזכה לנימים, צריך שוב להאמין שהשם יכול גם ולא שהוא מדרך הטבע, כי בידוע דרך השם לבוא בדרך הטבע. ולפי בפימן קבץ על הכתוב 'עם נבל ולא חכם', שהוא האמונה, לא היה מועיל לו הנימים שעשה משה לישראל. ולולי גם משום כן נקרא האמונה בשם 'שמור שמור' (מובא בפוף המאמר, כי צריך לאמונה על מנת שתבוא הישועה והנס, וגם לאחר שהוא בא, לבלי להפסיק להאמין שאלו גם מאיתו ית', ולבלי להלבישו תלילה בשום דרך הטבע מ"ר.

נימים וכו' כי התפלה למעלה מהטבע. ומובא בקונטרס מבוצי הנחל (שמות תמל"ט): עי' רמב"ן פ' ויצא (מו, טו) 'וכל תפילותינו נסים ונפלאות, אלא שהן בסתר כשיעור בטבעו של עולם וכו' עיי"ש.

ילקוט הנחל

ואמונה הוא בחיי תפלה. וכתב בליקו"ה (תו"מ נחלות ד, ג–ד): עיקר שלימות התפילה הוא על ידי האמונה, כי לאמונה בחי' תפילה כמו שאמרו כמה פעמים, כמ"ש 'ויהי ידיו לאמונה' ותרגומו 'פריסין בצלו'. והאמונה צריכה להיות שלימה בכל האפשרות, ובלא זה אין להתפילה שלימות, ואינה נעשית כלי לקבל השפע. כי עיקר הכלי שנשלמת על ידי דיבורי התפילה, הוא ע"י האמונה השלימה, שהיא עיקר הכלי לקבל כל טוב. היינו שצריך שיהי' לו לאמונה שלימה בה' יתברך, שהוא בורא הכל ומנהיג מושל ומשגיח, ובידו לשנות את הטבע כרצונו ולהשפיע כל טוב, כמו כן צריך שיהיה לו לאמונה בעצמו, להאמין באמונה שלימה שהש"י שומע ומאזין ומקשיב כל דבור ודבור של כ"ף מישראל, אפילו מהרגוע שבהרגועים, כי הוא ית' שומע תפילת כל פה, ויש כח בכל אחד מישראל לפעול בקשתו בחמים אלגי ית', אם יתפלל בחמת אלגי ית', כמ"ש 'קרוב ה' לכל קוראיו וכו'". (...) אבל עדיין צריכין יגיעה ועבודה גדולה להיות חזק באמונה זאת בשלימות, להאמין בעצמו שיש לו כח לפעול כל דבר בתפילתו. כי יש כמה מיני מלישות הדעת בלב האדם שענין זה, כאשר יודע כ"ל בעצמו, ורוב בני אדם נדמה להם שהוא אין לו כח לזה, ועל כן הינו ממהזק בתפילה. ועיקר היגיעה הוא בתפילה, דהיינו בעת שמתחיל להתחזק להתפלל בכוונה, דבחי' 'כל התחלות קשות', כי אז עדיין לא רצה שום פעולה ע"י תפילתו, אבל כשזוכה להתגבר בכל כוחו להתפלל בכוונה, עד שזוכה לפעול אליה דבר בתפילתו, בגון שהתפלל על חיזה דבר ונענה, אזי הוא מתחזק בזה להאמין גם בעצמו שיש לו כח לפעול בתפילתו, מאחר שרואה שכבר שמע הש"י גם תפילתו ונענה.

ויהי ידיו אמונה. ומלבד שמהמדרגות לפפ' זה יבוא לאיזה לכך שתאמונה הוא בחי' תפילה, פפ, זה גם מכמו למדריגה של עליונות התאמונה, כלשיתא בליקו"מ (לח):

כי יש כמה מיני אמונה, יש אמונה שהוא רק בלב, והעיקר שצריך להיות לאדם אמונה כ"ב, עד שיתפעל בכל האיברים, כמו שאומרים בכתבי האר"י שצריך להגביה ידיו בשעת נטילה נגד הראש, כדי לקבל הקדושה. נמלא שצריך לזה אמונה באיבריים, להאמין שהאמת אומרים ומשתטחים כנגדו בעבכו ולמונעו מם ובלום. כי בלא אמונה אינו בלום, כמ"ש 'כל מלאותיך אמונה'. וכשיש לו לאמונה כזו, בא אז האמונה אל השכל. וכל מה שאחזיק את עלמו באמונה, בא אל שכל יותר, כי השכל שהיה צריך מתחילה להאמין, עכשיו כשבא אל האמונה יותר גדולה, מבין השכל הראון בשכל. וזה שאמרו בזמה 'ויהי ידיו אמונה', שהיה לו לאמונה כ"כ גדולה, עד שאחפשט כל האיברים, שאפילו בידיו היה האמונה כ"כ גדולה 'עד בא השמש', היינו להשכל של השכל, ושמש הוא בחי' אחכמה כאמונה אלגלו (לעיל בפימן ח).

ויהי ידיו אמונה. 'ידיו' דייקא, כי שם בלבם בעלמן שאמונה הכל רק בידיו ובטבע, והאלאחה אימו היא ע"י יבייסים לקדושה, היינו תפלה, כלכתב בליקו"ה (תו"מ נט"י שמות ג, ח): כידוע שם בחינת שמים ומים, יד ימין ויד שמאל, בחינת 'כי אשא אל שמים ידי', כאמונה בשבתי רבינו בחקוה אחר (בפימן נו). ושם עיקר בחינת השטחת אחרק, בחינת אחכמה הטבע, בחינת יבייסים, כי שם הוא בחינת בשערשא השמים שהוא בחינת יבייסים. (...) כי היבייסים שם כ"ח פרקין בנגד כ"ח אחוין שבשעשה בראשים, שבשם נברלו שמים ואחרק, בחינת 'לא אשא אל שמים ידי', שלא יאמין שיש לו חלק וזכות בישראל. וחיבים אנו למסור נפשנו ומאודנו על האמונה זו, והעיקר, שיקבע בנפשו שהאמת כן הוא, וא"א בחילוף מזה (ספר המצות הקצר, מצוות עשה א).

אמונה

מה שאינו מתפלל כראוי, הוא מחמת עצבות ועצלות, היינו מחמת חסרון אמונה (ליקו"מ קנה).

בראותך שינוי מעשה, אל תאמר מקרה הוא, אלא תאמין כי זה השגחת השי"ת (ספר המידות אמונה ג).

מתחילה צריך להאמין בהשי"ת, ואחר כך יזכה להבין אותו בשכל (ספר המידות אמונה כ).

מי שאין לו אמונה, בידוע שמזלזל בדברי תורה (ספר המידות אמונה כח).

כשאדם נופל מאמונה, ידע שדנין אותו למעלה (ספר המידות אמונה כח).

עי' ידי אמונה הקב"ה יסלח לך על כל עוונותיך (ספר המידות אמונה לג).

עיקר האמונה היא בלי שום חכמות וחקירות כלל, רק בפשיטות גמור כמו שהנשים וההמון עם הכשרים מאמינים (שיהר"ן לג).

אנשי אמנה, בוטחים בהקב"ה וסומכין עליו לעשות טוב ואין דואגין לחסרון (רש"י סושה מח.).

השכינה נקראת אמונה משעם שהיא מקבלת עליה כל הנחלים העליונים, ומוציאה אותם במספר שהכניסם באמונה (פרד"ר כג, אמונה).

להאמין שיש אלוה, הוא המציא כל הנמצאים מן האין ומן האפס המוחלט, והוא יתברך משגיח בכולם ומושל בהם ומנהיגם (ספר חרדים ט).

קביעות האמונה היא בעשותינו זכר לנסים ולנפלאות הכתובים בתורה, בגופינו בבתינו ובפינו ובכפינו, בכל יום ובכל שעה, ובזה יתאמת לנו כאילו ראינו בעינינו הכל. כי בהתמדת האבות אשר יראום ואשר למדום וספרום לבנים, זכרם לא יסוף מזרעם להתאמת הענין (של"ה הגהות לספר שמות, וארא).

אהבה היא עיקר האמונה (נועם אלימלך פ' תצוה).

בנפי" איהו אמונה, והטעם כי היא נכללת בדכורא ונתחבר הוי"ה ואדנ"י גימ' אמ"ן, והן בחינת ו"ה ששם, ואז נעשה הצירוף אמונ"ה, ובזה מובן מה שאמר בזהר הקדוש 'כד אתחברת באמת וכל אנפין נהירין' (קה"י, אמונה).

מצות עשה להאמין שיש אלוה נמצא, שנאמר 'אנכי ה' אלקיך וגו'', והוא יתברך ויתעלה המציא כל הנמצאים וכל העולמות מכוחו וחפצו ית', הוא המשגיח על כל דבר. וזהו יסוד הדת, ומי שלא יאמין זה, הוא כופר בעיקר, ואין לו חלק וזכות בישראל. וחייבים אנו למסור נפשנו ומאודנו על אמונה זו, והעיקר, שיקבע בנפשו שהאמת כן הוא, וא"א בחילוף מזה (ספר המצות הקצר, מצוות עשה א).

א וידי משה היו כבדות, ויקחו אבן ויתימו תחתיו וישב עליה, ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אחד ומזה אחד, והיו ידיו פרוסות באמונה עד בא השמש.

ואני תפלה

רַחֵם עָלֵינוּ אֲדוֹן כֹּל, וְתַקְּבֵנוּ אֱמוּנָתְךָ בְּלִבֵּנוּ לְעוֹלָם וָעֶד, וְשַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ, וְתִזַּנֵּנוּ לַחֲוֹוֹת בְּנֹעַם זִיוֶךָ. וְתַעֲזֹר לָנוּ בְּרַחֲמֶיךָ לְהִתְפַּלֵּל לְפָנֶיךָ תְּפִלָּתֵנוּ בְּכָל לֵב וְנֶפֶשׁ, עַד שֶׁיִּהְיֶה לָנוּ כֹּחַ עַל יְדֵי תְּפִלָּתֵנוּ לְשַׁוּוֹת נְפָשׁוֹת נְפָשׁוֹת וּמוֹפְתִים בְּעוֹלָם, וְתִשְׁמַע תְּפִלָּתֵנוּ תָּמִיד (ליקו"ת ז).

הטבע מחייב כן והתפלה משנה הטבע. וכתב בעל"ת (מכתב רס, כ"ה למספר בנ"י תקל"ו): עיקר שלימות התמונה, להאמין שהטבע מתנהג על ידו יתברך, והטבע בעצמה הוא הסגפה. ומי שיש לו תמונה זאת בשלימות הוא יכול לשנות הטבע. כי יודע התמה שאין טבע כלל, רק הכל יתברך מנהיג עולמו כך בסדר הזה, שהסיה היבשה יבשה, והיס יס, זהה נקרע מלפ העולם טבע, לך נרצונו מצנה הסדר הזה, ומהפך היס ליבשה, וכמו שאמרו רז"ל 'מי שאמר לשמן ויולך, הוא יאמר למומן וילך'. הכלל, שכל הניסים הם רק על ידי זה, על ידי שמאמינים שכל סדר הטבע מתנהגת על ידו יתברך, שמנהיג ומקייס עולמו על ידי אותיות התורה ולירופיהם. ומי שיודע כל זאת, יכול לעשות ניסים נפלאים ולשנות הטבע, כי יודע שהכל ברצונו יתברך. אבל הכל על ידי תפילה. כי ידיעה זאת מי שפער להסיג נכל פעם, כי אם על ידי תפילה. ובליקו"ה (חו"מ ברכת הודאה ג) כתב: צריכין להודות ולברך לה' על הניסים כדי לגלות התמונה בעולם, לידע ולהודיע ולהיוודע שהוא הסליט, הוא היולה, הוא הבורא ויתעלה שמו לנצח, כדי שנזכה לתמונה שלימה בתמת. וכתב בעלוה"מ (תמת ותמונה ג): ח"י מסוגלת לחזק את התמונה בהסגמת הס"ו, כלשר נכפים בתמת לזכות לתמונה בכלליות ובפרטיות. ח"י מסוגלת גם לשלימות התפילה, היינו לחוס ולהתימין ולדעת בניהול שתסור להתפלל לשום נברת שבעולם רק אל הס"ו לבד. ועוד מסוגלת ח"י להמדיר נלב מדם תמונה בניסים, בהנהגה על טבעית. היינו, כלשר מדם זקוק לטובה או לישועה מלרה, שעל פי דרך הטבע אי אפשר לו לקבל טובה זו או להיוושע מלרתו, כפי שקורה רחמנא לצלן, אם מתימין הוא בניסים, בהנהגה על טבעית, היינו מתימין הוא כי הסס יתברך יכול לעזרו בדרך נס, ולהספיע לו הטובה והישועה להן הוא זקוק, לף על פי שבדרך הטבע נצר הסדר ממנו, מבואר בליקוטי מוהר"ן חלק ז' סימן ז' כי תמונה ותפילה משניס את הטבע.

למעלה מטבע, כי הטבע מחייב כן, והתפלה משנה הטבע, וזה דבר נם, ולזה צריך אמונה, שיאמין שיש מחדש, ובידו לחדש דבר כרצונו. ועיקר אמונה, בחינת תפלה, בחינת נישים, אינו אלא בארץ ישראל, ידי תפילה.

ובמה שאמרו מלמה, אלא לומר לך, כל זמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדין את ליבם לאביהם שבשמים, היו מתגברים, ומה נלו, היו נופלין. ודו"ק ולפה, כי מלבד שבא רלינו לללמינו מפס, זה שתמונה בחי' תפילה, הרי גם כלל הפסוקים הסובבים מוקושרים ומבארים את דבריו בשמוך (ע"פ כלל ה') בענין תכמת הטבע שהיא היפך הנסים (שזה עיקר מלמת שמלק בילוש). ולפה בילקוה"ג ד"ה 'ויהי ידיו אמונה' את דברי מוהכנ"ת המבאר זאת היטב.

ועיקר אמונה וכוי בחי' נימים אינו אלא באי"י. וכתב בליקו"ה (חו"מ פסח ז, ח): עיקר ילילת מלרים היה לנוס נל ה', והכל בשביל לעלות הזה, כדי לזכות לתמונה שלימה, שזהו עיקר הכל, וזה עיקר עבודת התמת כל ימי חיין, ובשביל זה נת התמת והמופתים המולחים תמר עשה הסס יתברך עס תבותינו ועימנו, מיום ילילת מלרים עד היום הזה בכל דור ודור, הכל בשביל לפרסם תלקותו, לידע ולהודיע ולהיוודע שהוא הסליט, הוא היולה, הוא הבורא יתברך ויתעלה שמו לנצח, כדי שנזכה לתמונה שלימה בתמת. וכתב בעלוה"מ (תמת ותמונה ג): ח"י מסוגלת לחזק את התמונה בהסגמת הס"ו, כלשר נכפים בתמת לזכות לתמונה בכלליות ובפרטיות. ח"י מסוגלת גם לשלימות התפילה, היינו לחוס ולהתימין ולדעת בניהול שתסור להתפלל לשום נברת שבעולם רק אל הס"ו לבד. ועוד מסוגלת ח"י להמדיר נלב מדם תמונה בניסים, בהנהגה על טבעית. היינו, כלשר מדם זקוק לטובה או לישועה מלרה, שעל פי דרך הטבע אי אפשר לו לקבל טובה זו או להיוושע מלרתו, כפי שקורה רחמנא לצלן, אם מתימין הוא בניסים, בהנהגה על טבעית, היינו מתימין הוא כי הסס יתברך יכול לעזרו בדרך נס, ולהספיע לו הטובה והישועה להן הוא זקוק, לף על פי שבדרך הטבע נצר הסדר ממנו, מבואר בליקוטי מוהר"ן חלק ז' סימן ז' כי תמונה ותפילה מגיס את הטבע.

ועיקר אמונה וכוי בחי' נימים אינו אלא באי"י. עיקר ילילת מלרים היה לנוס נל ה', והכל בשביל לעלות הזה, כדי לזכות לתמונה שלימה, שזהו עיקר הכל, וזה עיקר עבודת התמת כל ימי חיין, ובשביל זה נת התמת והמופתים המולחים תמר עשה הסס יתברך עס תבותינו ועימנו, מיום ילילת מלרים עד היום הזה בכל דור ודור, הכל בשביל לפרסם תלקותו, לידע ולהודיע ולהיוודע שהוא הסליט, הוא היולה, הוא הבורא יתברך ויתעלה שמו לנצח, כדי שנזכה לתמונה שלימה בתמת. וכתב בעלוה"מ (תמת ותמונה ג): ח"י מסוגלת לחזק את התמונה בהסגמת הס"ו, כלשר נכפים בתמת לזכות לתמונה בכלליות ובפרטיות. ח"י מסוגלת גם לשלימות התפילה, היינו לחוס ולהתימין ולדעת בניהול שתסור להתפלל לשום נברת שבעולם רק אל הס"ו לבד. ועוד מסוגלת ח"י להמדיר נלב מדם תמונה בניסים, בהנהגה על טבעית. היינו, כלשר מדם זקוק לטובה או לישועה מלרה, שעל פי דרך הטבע אי אפשר לו לקבל טובה זו או להיוושע מלרתו, כפי שקורה רחמנא לצלן, אם מתימין הוא בניסים, בהנהגה על טבעית, היינו מתימין הוא כי הסס יתברך יכול לעזרו בדרך נס, ולהספיע לו הטובה והישועה להן הוא זקוק, לף על פי שבדרך הטבע נצר הסדר ממנו, מבואר בליקוטי מוהר"ן חלק ז' סימן ז' כי תמונה ותפילה מגיס את הטבע.

מילואי חכמה

אמונה. כתב בספר המיזון (כה) שתמונה היא מלוה מתרי"ג מלוות, ועניינה הוא: להתימין שיש לעולם מלוק לתר שהמציא כל הנמלאים, ומכוחו ותפלו היה כל מה שהוא, והיה ויהיה נַעֲבֵי עד. וכי הוא הוליאנו מתרך מלרים ומן בית הולתימין מתרך מלרים וגו' (שמות כ), ופירושו, כלילו ה' שלקין לתר הולתימין מתרך מלרים וגו', לומר שלא יפחד לנבכם לקתת ענין לתכתם מעבדות מלרים ומַפּוֹת המלרים בדרך מקרה, אלא מדעו שתכי הוא שהולתי לתכם בתפן ובהנהגה, כמו שהבטיח לתבותינו לתברהם יללק ויעקב. **שורש מלוה זו** הין לריך ביאור, ידוע הדבר ונגלה לכל כי התמונה הזאת יסוד הדת, ותר לת יתימין בזה כופר בעיקר, והין לו חלק וזכות עס ישרתל. וענין התמונה, שיתימין ויקבע בנפשו שהתמת כן, ושלי לפסר בחילוף זה בשום פנים. ולפ יובתל עליו, יביא לכל שוחל שזה יתימין ניכו, ולל יוהי בחילוף זה לפילו

ילקוט הנחל

ועיקר אמונה וכוי נימים אינו אלא בארץ ישראל. ומובא בספר מכלל יופי (סימן ז, בשם הרה"ק ר' אברהם לחמן מפקטוב זצ"ל): בתרך ישרתל רוחים ההשגתה, כי כולם הס עניים קבלניים, ולף על פי כן ה' עוזר ממש 'תמיד עיניי ה' בה וכו'' והכל בכח התפילה, כי תרך ישרתל וניסים ותפילה ותמונה הס תתד. **אינו אלא באי"י.** ובספר דרכי נועם (שיטורים, ז) מובא: בכל מקום יש המגת הסי"ת, ובכל מקום לפשר להתקשר להסי"ת על ידי תמונה. לבל יבנה בחינת תרץ ישרתל, שבה בתמת משתמה המציאות לתמיתות קדושה, כי קדושת תרץ ישרתל הוא שמשתמה הטבע ונכנס בו ממש קדושה, שה'תרץ' היינו תלמיות, תהיה תרץ 'ישרתל', שמשתנה הטבע שלה. והנדל זה הוא כמו החילוק שיש בין ברכה שהתזד מברך פתס, לבין שמברך בכוונה גדולה, שלא ישתך ממך מציאות של קדושה. וגם לבל התזד, שהקדושה שבעמה על ידי תמונה שלימה, ולא נהיה בתי' תרץ ישרתל תלמה.

אני תפלה

מָלֵא רַחֲמִים חְפֹץ לְהַחֲיוֹת, אֲשֶׁר בְּשִׁבְיל זֶה לָבַד בָּרָאתָ עוֹלָמֶךָ; אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם, וְכָל הָעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים אֲפִלּוּ אֲלָפִים וְרִבֵּי רְבָבוֹת, עַד אֵין שִׁיעוּר וּמִסְפָּר, כְּדֵי לְגַלּוֹת אֱלֹהוּתְךָ בָּעוֹלָם, כְּדֵי שֶׁנִּזָּכֶה בְּרַחֲמֶיךָ לְהַכִּיר אוֹתְךָ בָּעוֹלָם הַשָּׁפָל הַזֶּה. כִּי אַתָּה טוֹב וּמֵטִיב לַכֹּל וְרָצִיתָ לְהֵטִיב מִטּוּבְךָ לָנוּ, וְלִקְרֹאות לָנוּ רַחֲמָנוּתְךָ וַחֲנִינוּתֶךָ. עַל כֵּן בָּרְאתָ עוֹלָמְךָ בִּרְצוֹנְךָ הַטּוֹב, כְּדֵי שֶׁנִּזְכֶּה לֵידַע וּלְהַכִּיר אוֹתְךָ, וְלִחְיוֹת בְּנֹעַם זִיוְךָ, אֲשֶׁר זֹאת [הִיא] הַטּוֹבָה הַגְּדוֹלָה שֶׁבְּכָל הַטּוֹבוֹת, טוֹבוֹת הָאֲמִתִּיוֹת וְהַנֶּצְחִיוֹת. וְאֵין שׁוּם טוֹבָה אַחֶרֶת בָּעוֹלָם כְּלָל, וְכָל הַטּוֹבוֹת וְכָל הַנְּפָשׁוֹת וְנַפְלָאוֹת שֶׁעֲשִׂיתָ עִם אֲבוֹתֵינוּ וְעִמָּנוּ, וַאֲשֶׁר אַתָּה עוֹשֶׂה עִמָּנוּ בְּכָל יוֹם וּבְכָל שָׁעָה, כֻּלָּם הֵם רַק בִּשְׁבִיל תִּכְלִית הַטּוֹב הַזֶּה כְּדֵי שֶׁנִּזְכֶּה לֵידַע כִּמְדָּ, אֲשֶׁר זֹאת הִיא לְמַעְלָה, וְאַחַר כָּךְ מִמְּשִׁךְ וּמוֹרִיד הַשֶּׁפַע מִמַּעְלָה לְמַטָּה (רבינו בחיי בראשית כה, כא).

כל תפילה היא בעולם העשיה בסוד 'תפילה לעני', והיא המלכות השואלת צרכיה ומתפללת אל יציר אנפין (שער הכוונות דרושי ברכת השחר). **התפלה** היא לברר הבירורים של ז' מלכי אדום שמתו, ובכל יום ויום ובכל תפילה ותפילה מתבררים בירורי ניצוצות חדשות שלא נתבררו מעולם עד העת ההיא, ובכל תפילה ותפילה מתבררין ניצוצות שעדיין לא עלו בשום זמן. והנה כפי ערך הניצוצות המתבררות ועולות ממטה למעלה בכל תפילה ותפילה, כן כפי הערך ההוא ערך הזיווג העליון ולקיחתם המוחין והמשכתם, וזהו סוד טעם החיוב הגדול המוטל עלינו להתפלל בכל יום, לפי שבכל תפילה ותפילה נעשית בחינה מחודשת, מה שלא נעשית בשום תפילה אחרת זולתה (שער הכוונות, הקדמת דרושי סדר שבת). **תפלה** היא התחברות, והוא קו האמצעי המחבר שני הקצוות לאחד והוא קו הרחמי"ם (בעש"ט עה"ת פ' בראשית). **ענין** התפילה, שהוא מלשון 'צמיד פתיל' שהוא ענין חיבור ודביקות, מה שמקרב האדם לפי כוחו כשהוא באהבה ויראה ובמחשבה טהורה ונכונה, את עצמו וכל בחינת דברים התחתונים, מדומם צומח חי מדבר הכלולים בשורש גופו ונשמתו לצור ישראל ברוך הוא, ולהמשיך להם על ידי זה בחינת שפעם וחיותם המצטרך להם (באר מים חיים פ' בראשית). **עיקר** התפילה להמשיך מעומקא עילאה בינה אל המלכות (קה"י, פלולו). **התפלה** היא רק לאלקים, וגידרו שפיכת הנפש והידבקה באלוקי מעוזה (מלבי"ם תהלים קב, ב).

עצה ותושיה ❁ **עיקר** אמונה בחינת תפלה בחינת נישים אינו אלא באי"י, ושם עיקר עליות התפילות ויכול לפעול בתפילתו מה שצריך, ולעשות נישים ומופתים אמיתיים בעולם (קיצור ליקו"ת ז, ג).

טבע

אין שום טבע, רק הכל מתנהג ברצונו יתברך, ומסר הכל לישראל ולצדיקיו שינהיגו העולם כרצונם על ידי תפלתם (ליקו"ה ברכת השחר ה, סט).

עיקר הקדושה, כשיודעין שאין שום טבע בעולם כלל, כי הטבע בעצמה הוא מה' יתברך, אשר הוא מנהיג לפעמים העולם באיזה טבע בשביל לנסות בני האדם, כדי שיהיה בחירה בעולם וכדי להראות שהטבע בידו, על כן הוא משנה הטבע כמה פעמים, אבל באמת גם הטבע בעצמה הוא השגחתו יתברך, כי הכל ממנו יתברך לבד, כי הטב"ע בגימט' אלקי"ם, כי הטבע בעצמו מאת האלקים חיים ומלך עולם (ליקו"ה כלי היין א, ח).

חתימת מעשה בראשית הוא מעשה הטבע (רבינו בחיי בראשית א, לא).

אם לא למד חכמת התורה תחילה, ולא ראה בתורה ביאור האותות והמופתים והנסים הגדולים והמפורסמים, קרוב הוא להימשך אחר הטבע ולהאמין קדמות העולם, כי לכך נקרא הטבע בשם הזה, כי יטבע האדם ביוון מצולתו וירד לבאר שחת אם לא יזהר בו, כמי שבא במצולות ים ולא ידע לשוט וטובע (רבינו בחיי במדבר לג, א).

בעל טבע הוא אותו שאינו יודע מה פועל ואין מכיר בפעולתו, כגון היסודות והדומם המורכב מהם והצומח (תולדות יצחק ויקרא כה, ג).

רפואות הצדיקים אינם על דרך טבע כי אם על דרך נס, אפילו בדברים הנגדיים בו יתרפא (ספר הליקוטים ישעיה לח).

שם אלקי"ם הוא הטבע, כי כן עולה במספר 'הטבע'. כי פירוש שם אלקים, הוא הקו על פי דת ודין לכל נברא ונברא טבעו ומהותו וענינו הקצוב לו. אבל 'גדול הוי"ה מכל אלקים', כי בשם הוי"ה משנה הטבע ומשדד המערכת (של"ה וארא).

ההרגל הוא טבע (ש"ך עה"ת ויקרא ג, ו).

מה שמתגלה בעוה"ז הוא בחינת חיצוניות (דחיצוניות) העולמות הנקראת הנהגת הטבע, שהוא מוטבע להתנהג בסדר אחד כל ימי עולם, אבל אנו כוונתנו העיקרית במעשינו היא לבחינת הפנימיות (רמ"ז על הזהר במדבר).

מדריגת נוקבא נקרא טבע (תורי"ו הקדמה ו). **טבע** הוא נם קבוע, שכח הטבע אינה מעצמה, רק דבר ה' הניצב בה ויעמידה על אופן זה, ואין הבדל בינה ובין הנס, רק שבהטבע העמיד כח זה לעולם, ובהנס העמידו רק לפי שעה (מלבי"ם תהלים צג, א).

תפלה דע, שעיקר התחברות ודביקות להש"ת הוא על ידי התפילה. כי התפילה הוא שער שדרך שם נכנסין להש"ת, ומשם אשתמודעין ליה (ליקו"ה ח"כ פד). **מצות** עשה להתפלל בכל יום, שנאמר 'ועבדתם את ה' אלקיכם'. מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפלה, שנאמר 'ולעבדו בכל לבבכם'. אמרו חכמים 'אי זו היא עבודה שבלב זו תפלה'. ואין מנין התפלות מן התורה, ואין מַשְׁנָה התפלה הזאת מן התורה, ואין לתפלה זמן קבוע מן התורה (יד החזקה תפלה ונשיאת כפים א, א). **אין** אל עליון חפץ בתחתונים, מלבד שידע האדם ויודה לאלקיו שבראו. וכוונת רוממות הקול בתפלות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפלת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום שיתקבצו ויודו לאל שבראם והמציאם, ויפרסמו זה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו (רמב"ן שמות יג, טז). **שתי** הספירות שהן הוי"ה אדנ"י מכוונות זו כנגד זו, והעליונה נקראת 'תהילה' והתחתונה נקראת 'תפילה'. והטעם, לפי שהעליונה דביקה בראש המעלות, וממנה יבואו כל מיני אצילות ושפע וברכה ומים, ולפיכך נקראת תהילה, כלומר שעליונו לשבח ולהלל למי שעשה עימנו ועם אבותינו את כל הניסים האלה והוציאנו מעבדות לחירות, ועל זה נקראת תהילה. והתחתונה נקראת תפילה, והטעם לפי שהתחתונה דביקה בסוד התפילות והתחנונים לפי רוב החטאים והלכלוכין שחוטאים ומלכלכים הבנים הדביקים בה. ולפיכך ספירת המלכות היא סוד התפילה והפיקוח כל צרכיהם בדרך נסים ונפלאות, הוא שנכנסו בתפילתם עד עולם הרחמים, שהוא המקום אשר משם ינחתו העולם. וכמו שנתחדש העולם וכל ברואיו מאותו המקום, כך הצדיקים המתכוונים בתפילתם לאותו המקום יכולים לחדש בעולם אותות ומופתים ולשנות מנהגו של עולם (שערי אורה ט). **הצדיק** בתפילתו משתטות ועולה ממטה למעלה, ואחר כך ממשיך ומוריד השפע ממעלה למטה (רבינו בחיי בראשית כה, כא). **התפלה** היא לברר ניצוצות חדשות שלא נתבררו מעולם עד העת ההיא, ובכל תפילה ותפילה מתבררין ניצוצות שעדיין לא עלו בשום זמן. והנה כפי ערך הניצוצות המתבררות ועולות ממטה למעלה בכל תפילה ותפילה, כן כפי הערך ההוא ערך הזיווג העליון ולקיחתם המוחין והמשכתם, וזהו סוד טעם החיוב הגדול המוטל עלינו להתפלל בכל יום, לפי שבכל תפילה ותפילה נעשית בחינה מחודשת, מה שלא נעשית בשום תפילה אחרת זולתה (שער הכוונות, הקדמת דרושי סדר שבת). **תפלה** היא התחברות, והוא קו האמצעי המחבר שני הקצוות לאחד והוא קו הרחמי"ם (בעש"ט עה"ת פ' בראשית). **ענין** התפילה, שהוא מלשון 'צמיד פתיל' שהוא ענין חיבור ודביקות, מה שמקרב האדם לפי כוחו כשהוא באהבה ויראה ובמחשבה טהורה ונכונה, את עצמו וכל בחינת דברים התחתונים, מדומם צומח חי מדבר הכלולים בשורש גופו ונשמתו לצור ישראל ברוך הוא, ולהמשיך להם על ידי זה בחינת שפעם וחיותם המצטרך להם (באר מים חיים פ' בראשית). **עיקר** התפילה להמשיך מעומקא עילאה בינה אל המלכות (קה"י, פלולו). **התפלה** היא רק לאלקים, וגידרו שפיכת הנפש והידבקה באלוקי מעוזה (מלבי"ם תהלים קב, ב).

שכן ארץ. רבינו דורש את המלה 'ארץ' המופיעה בפסוק זה על ארץ ישראל, ומבאר זאת מהסרא"מ בליקו"ה (לו"מ נרמ"פ ג): בכל מקום שכתוב 'ארץ' סתם הוא ארץ ישראל שנקרא 'ארץ' סתם, כמו שכתב רבינו נ"י (ליקו"מ רעז) וכמורגל בדברי רז"ל לקרוא לארץ ישראל 'ארץ' סתם.

וזה שער השמים. ומובא במי הנחל (ז): ר"ל כמו שפירש"י 'מקום תפילה לעולות תפילתם השמימה', והנה לפ"ז אין הפסוק קאי רק על מקום קודש הקדשים, אך בחמת הכל אחד, כי כל השער לכל הציומ"ק, ומשם לכל ערי ג'. וביליקו"ה (לו"מ ר"מ ה, יד) כתב עוד: בניא קודש הקדשים שם עיקר מקום עליית התפילה לעני נדקה, בחמה מתפרנס. **ופעם טוב**. ותו משכון ארץ לאורך ימים. **ופעם למוטב**. מתוכל ותתפרנס מהשכר המוטב שהתחנת בהקב"ה לסמוך עליו ולעשות טוב. ועי' לקמן במקו"ח על תוא זו ד"ה 'ג"י שותה מחילה', שם מבאר המהרש"ג ש'ארץ' סתם (כגון בפס' 'שכן ארץ ורעה') הכוונה תמיד לג"י. וזהכר (פתחם, רכה ע"ב) דהשו מפס' זה שהן תמונה והן ג"י תלויות בהשמירת הברית, כמובא להלן (בתוספות ג–ד), וז"ל הזהכר: בפתח ואמר 'בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה תמונה', 'בטח בה' כדקא יתות, 'ועשה טוב', תיקונא דברית קדישא, דתהא מתקן ליה ונטיר ליה כדקא יתות. ותי מעציד לת, תת תהא הכא בארעא, ויתזן מנך ויתפרנס מנך היה תמונה לעלילא. ותו, (...) 'מתענג על ה' ויתן לך משאלות ליבך'. כל זת לא תתקנא בתיקונא דברית, כיון דתתקנא ברית תתקן כלא. ועי' מטה במילוא"ח ד"ה 'שכן ארץ וגו'.

וזה שער השמים. כתיב בבראשית (כח, י–יז): וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה: וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיָּלֶן שָׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא: וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹקִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ: וְהִנֵּה ה' נִצָּב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי ה' אֱלֹקֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וֵאלֹקֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְּנֶנָּה וְלִזַרְעֶךָ: וְהָיָה זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ וּפָרַצְתָּ יָמָּה וָקֵדְמָה וְצָפֹנָה וָנֶגְבָּה וְנִבְרְכוּ בְךָ כֹּל מִשְׁפְּחֹת הָאֲדָמָה וּבְזַרְעֶךָ: וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ וַהֲשִׁבֹתִיךָ אֶל הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֶזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ: וַיִּיקַץ יַעֲקֹב מִשְּׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָכֵן יֵשׁ ה' בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי: וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹקִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם: (פסוק): **עולים ויורדים**. עולים תחילה ואח"כ יורדים. מלאכים שלמטה בארץ אין יוצאים חוצה לארץ, ועלו לרקיע, וירדו מלאכי חוצה לארץ ללוותו. **שוכב עליה**. קיפל הקב"ה כל ארץ ישראל, שנאמר 'והמפלו אליך לך ולזרעך', ועלו לרקיע, וירדו מלאכי חוצה לארץ ללוותו. **וזה שער השמים**. מקום תפילה לעולת תפילתם השמימה. ומדרשו, שבית המקדש של מעלה מכוון כנגד בית המקדש של מטה. ואיתא בברכות (ל ע"ב): היה עומד בחוץ לארץ יכוין את ליבו כנגד ארץ ישראל, שנאמר 'והמפללו אליך דרך ארצם'. היה עומד בארץ ישראל יכוין את ליבו כנגד ירושלים, שנאמר 'והמפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת'. היה עומד בירושלים יכוין את ליבו כנגד בית המקדש, שנאמר 'והמפללו אל המקום הזה'. היה עומד בבית המקדש יכוין את ליבו כנגד בית קדשי הקדשים, שנאמר 'והמפללו אל המקום הזה'. היה עומד בבית קדשי הקדשים יכוין את ליבו כנגד בית הכפורת וגו'. והפרל"ח (שער כה, ג) בביאורו למאמר הזהר (ויקהל, רט ע"ב) כתב: בכל רקיעא ורקיעא אית ממנן, ואתפקד על עלמא ועל ארעא למנהג כולא. בר ארעא דישראל דלא מינהג לה רקיעא ולא מילא אחרא, אלא קב"ה בלחודוי. (...) וזהו שאמר הכתוב (מלאכי ג) מ"ו, 'וזה שער השמים', והכוונה, שער ליכנס. מה שאין כן בשאר מקומות שיש קליפות מבדילות ומחיצות, 'כמות בענן לך כו'' (תיכה ג) מ"ו, ואויר ארץ השמים מטמא, ואויר ג"י מטהר, ואוירא דג"י מתכיס, כי אין הקליפות שולטות בה כלל, (...) כי שער השמים ליכנס אל הקדושה הוא ג"י. ומפני זה אין נטוחה שורה אלא בג"י. ועי' במילוא"ח בד"ה 'ומפ עיקר עליות התפלות' בדברי השערי תורה המבאר היטב ענין זה.

מילואי חכמה

שכן ארץ ורעה אמונה. ג"י היא בחינת אמונה בהשי"ת, ועל כן זה לעומת זה מצינו בהדר במו"ל דומה כמי שאין לו אלוק, כלשיתא בכתובות (קי ע"ב):

תנו רבנן, לעולם יזלול אדם בפ"י בשפילו בעיר שרובה עובדי כוכבים, ואל יזלול בתוך בתוך ובשפילו בעיר שרובה ישראל, שֶׁכָּל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוק, וכל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוק, שנאמר 'לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלקים'. וכל שבשילו דר בארץ אין לו אלוק, אלא לכם את ארץ כנען בתוך בתוך לארץ כשילו עובד עבודת כוכבים. וכן בדוד הוא אומר 'כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים', וכי מי אמר לו לדוד 'לך עבוד אלהים אחרים', אלא לומר לך, כל הדר בתוך בארץ כשילו עובד עבודת כוכבים. וכתב בהרשים הר"ן (דרוש ז): לפיכך כל הדר בחו"ל, מלד היותו מתת כוכב או מזל אין תפילתו נשמעת כל כך, כשילו היה בג"י שתיהה תתת ממשלת קצין שוטר ומוסל בלתי נסי"ת נבדו.

ושם עיקר עליות התפלות. כתב בשערי תורה (שער ג): בשיטרלא בתולה בארץ, כמה מערעריס וכמה מקטריגים עומדים אלל תפילות הציבור, כל שכן אלל תפילות היחידים, שהרי בשיטרלא הם בתוך בארץ הרי הם נרשות שרי התומות, ואין דרך בעלות תפילתם, שאין שערי שמים אלא בארץ ישראל. וכן הוא אומר בעיקרא 'מה גורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים' (בראשית כח). ואם כן בתולה לארץ הכול סתום אלל השמים. ועוד, שתומן שרי התומות אין מסייעים לישראל בלום, וכן הוא אומר 'ואין אחד מתחזק עמי על אלה כי אם מיכאל שרכם' (דניאל י), וכל שכן כי שתלל שר אדום עומד ומקטרג תמיד על ישראל ומערער עליהם לאבד זכיותיהם. וכל המקטרגים על ישראל בארץ התומות, כולם עומדים בין הארץ ובין השמים, כדמיון כותל ומחיצה, להפסיק בין ישראל לאביהם שבשמים, והם הנקראים ענן המפסיק, ועל זה נאמר 'סכותה בענן לך מעבור תפילה' (מיכה ג). (...) ואם כן מה יהיה על תפילות של ישראל בתולה לארץ, אך דע שהתפילות שהן תולה לארץ אין להם דרך לעלות לפני ה' יתברך, ואלו כשישראל משלחים אותם תמולה לארץ נגד ירושלים, וכשמגיעות לירושלים, משם הם משתלטות ועולות למעלה. (...) וכל זה אמר שלמה בפירוש כשנתנה בית המקדש והיה מתפלל על ישראל, ואמר 'כי יחטאו לך כי אין אדם אשר לא יחטא ואנפת בם ותתנם לפני שונאיהם ושבום שביהם אל ארץ הרחוקה או הקרובה, ושבו אל לבבם בארץ אשר נשבו שם ושבו והתחננו אליך וגו', והתפללו אליך דרך ארצם אשר נתתה לאבותם העיר אשר בחרת והבית אשר בניתי לשמך, ושמעת השמים מכון שבתך את תפילתם ואת תחינתם ועשית משפטם וגו' (מל"א מ). ועתה דע ורואה אין גילה שלמה המלך על השלום שאין תפילה תולה לארץ עולה למעלה בתומו המקום שמתפללים, עד שהיה עולה לארץ ישראל, ומשם לירושלים, ומשם לבית המקדש, ואז היה עולה למעלה. (...) ועתה יש לנו להודיעך מה בין תפילת תולה לארץ לתפילת ארץ ישראל. דע, כי תפילת ארץ ישראל דומה למי שהוא נתיך לדבר עם המלך ושיתו קרוב למלך ואין שנן ואין פגע רע ולא משמיע בדרך, ותפילת תולה לארץ דומה למי שנתיך לדבר עם המלך ושיתו רחוק מאוד מן המלך ויש בדרך כמה ליסטים וכמה פגעים רעים וכמה מיות רעות. עתה רואה כמה אדם נתיך ליזהר כדי שימלט ממנו בדרך, ואמר הטורם והשמירה יתכוון שתהא תפילתו רחויה להתקבל, כמו שאמרנו. ועל דרך זה, דע כי כמה מעכבין ומקטריגין יש לתפילות ישראל בשהן הולכות לירושלים, ע"י הכוחות הטמאות של עובדי כוכבים, ולפיכך יש לך להתבונן כמה אנו מייסים לטהר עצמנו ולהתכוון בתפילותינו בהיותנו מתפללין בתולה לארץ, כדי שהיה רחויה להתקבל לפני ה' יתברך.

וזה שער השמים. תימת בזהר (ויצא, קנ ע"ב) שבפסוק זה מרומז על שייכות עליות התפילה ומיקום הבתים, ודו"ק על פי דברי המאמר למוצש לקמן במאמר בתות ד', וז"ל הזה"ק: ד'ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה', מלה דת לתרין סטרין תיהו, 'מה נורא המקום הזה', תד על התוא מקום דקדמאי, ותד על תת תוא קיימא קדישא, דלא בעיא לאתגלגא. ותף על גב דלהינהו תרי סטרי, תד תוא, אמר 'אין זה כי אם בית אלקים', אין 'זה' למהוי בטיל, אין 'זה' לאתסתמא בלהודו, קאמא דיליה לאו תיהו אלא בעית אלקים, לאתסתמא בית ומעבד בית פירין ולאתרקא בית ברכתו מכל שייפי גופא, דהא תוא תרעא דכל גופא, הדא תוא דכתיב 'זה שער השמים', דת תרעא דגופא, ודתי תרעא תיהו לאתרקא ברכתן לאתמא. אתיד לעילא ואתיד לאתמא, אתיד לעילא, דכתיב 'זה שער השמים', אתיד לאתמא, דכתיב 'אין זה כי אם בית אלקים'. ועל ת'ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה'. ובני נשא לא משגחן ביקרא דבית, למהוי בית אלוה לעילא ואתמא.

שכן ארץ ורעה אמונה. ע"פ פשט, פסוקים אלו עוסקים במידת הבטיחון והאמונה, ורבינו דורש מהם שעיקר שייכות האמונה היא דייקא בארץ ישראל. ובאמת ב'מהבלים' (ג, ג–ד): לָדָוִד לַה' תְּהִלָּה בַּמְרִבִים עַל תְּקַנֵּא בְּעֹשֵׂי עַוְלָה: כִּי כֶחָצִיר מְהֵרָה יְמֹלוּ וּכְיֶרֶק דָּשֵׁא יִבּוֹלוּן: בְּטַח בַּה' וַעֲשֵׂה טוֹב שָׁכֵן אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה: וְהִתְעַנַּג עַל ה' וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ: ופירש"י (שם): **בטח בה'**. ותל תתמר, תם לא תגזול ותגנוב, תו אל תתכון לעני נדקה, בחמה מתפרנס. **ופעם טוב**. ותו משכון ארץ לאורך ימים. **ופעם למוטב**. תתכל ותתפרנס מהשכר התמונה שהתחנת בהקב"ה לסמוך עליו ולעשות טוב. ועי' לקמן במקו"ח על תוא זו ד"ה 'ג"י שותה מחילה', שם מבאר המהרש"ג ש'ארץ' סתם (כגון בפס' 'שכן ארץ ורעה') הכוונה תמיד לג"י. וזהכר (פתחם, רכה ע"ב) דהשו מפס' זה שהן תמונה והן ג"י תלויות בהשמירת הברית, כמובא להלן (בתוספות ג–ד), וז"ל הזהכר: בפתח ואמר 'בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה תמונה', 'בטח בה' כדקא יתות, 'ועשה טוב', תיקונא דברית קדישא, דתהא מתקן ליה ונטיר ליה כדקא יתות. ותי מעציד לת, תת תהא הכא בארעא, ויתזן מנך ויתפרנס מנך היה תמונה לעלילא. ותו, (...) 'מתענג על ה' ויתן לך משאלות ליבך'. כל זת לא תתקנא בתיקונא דברית, כיון דתתקנא ברית תתקן כלא. ועי' מטה במילוא"ח ד"ה 'שכן ארץ וגו'.

כמ"ש (מהבלים נז) **שכן ארץ ורעה אמונה. ושם עיקר עליות התפילות, כמו שכתוב** (בראשית כח) **וזה שער השמים. ובשביל זה, אם לא תגזול ותגנוב, או אתן לעני נדקה, בחמה מתפרנס. ופעם טוב. ותו משכון ארץ לאורך ימים. ופעם למוטב. מתכל ותתפרנס מהשכר התמונה שהתחנת בהקב"ה לסמוך עליו ולעשות טוב. ועי' לקמן במקו"ח על תוא זו ד"ה 'ג"י שותה מחילה', שם מבאר המהרש"ג ש'ארץ' סתם (כגון בפס' 'שכן ארץ ורעה') הכוונה תמיד לג"י. וזהכר (פתחם, רכה ע"ב) דהשו מפס' זה שהן תמונה והן ג"י תלויות בהשמירת הברית, כמובא להלן (בתוספות ג–ד), וז"ל הזהכר: בפתח ואמר 'בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה תמונה', 'בטח בה' כדקא יתות, 'ועשה טוב', תיקונא דברית קדישא, דתהא מתקן ליה ונטיר ליה כדקא יתות. ותי מעציד לת, תת תהא הכא בארעא, ויתזן מנך ויתפרנס מנך היה תמונה לעלילא. ותו, (...) 'מתענג על ה' ויתן לך משאלות ליבך'. כל זת לא תתקנא בתיקונא דברית, כיון דתתקנא ברית תתקן כלא. ועי' מטה במילוא"ח ד"ה 'שכן ארץ וגו'.

עליות התפילות

עיקר עליות התפילה הוא רק כשעושין מתורה תפילה (השתפכות הנפש יג).

עיקר עלית התפילה על ידי האמת (ליקו"ה תנינה ו, ג).

יש מלאך א' ממונה על התפילה, ומעלה אותה למעלה בעת ההיא בכח שם ה', שעימו בנה הקב"ה את העולמים, ולכל עולם ועולם מהלך ת"ק שנה, ובעת אחד מהלך אותם (פע"ח שער התפלה, הקדמה).

כל עליית התפילות, אפילו בשבתות, אין עליה רק בפנימיות העולמות ולא בחיצוניותם, עד ימות המשיח דווקא (אדם ישר, דרוש פנימיות וחיצוניות).

התפילה הוא עליית והתכללות העולמות התחתונים בעליונים ממדרגה למדרגה (הוראת שעה, ענין דחיית המוחין דקטנות למטה).

בכל תפילה עולה המדריגה העליונה שבהם, שהוא העליון באותו היום נדבק במחצב המלאכים, וכן מיום ליום (תורת חכם צב:).

התפילות והדיבורים הקדושים שעולים למעלה לעולמות העליונים, הם נקראים מלאכים (נועם אלימלך פ' ויצא).

כל תפילה מתפילותינו עולה ויושב בראש אלקי צבאות בכתר ועטרה על ראשו, והוא כביכול מתעטר ומתפאר בהם ועושה אותם עטרה לראשו (באר מים חיים פ' כי תשא).

היו"ד של אדנ"י הוא המקום צר שמשם עולה הקול של תפילה, ומתרחב והולך עד שנעשה לאחד ביו"ד של הוי"ה הרומזת לחכמה (באר מים חיים פ' בראשית).

שער השמים

שער השמים, דרך שם עולים מבחינת מקום לבחינת למעלה מהמקום (ליקו"ה העושה שליח לגב"ח ה, כ).

שער השמים, מקום שהמלאכים נכנסין ויוצאין שם לפני הקב"ה ולביתו ולעשות משלחתו (בכור שור בראשית כח, יז).

שער השמים, משם עולות הנשמות (רבינו בחיי ויקרא יח, כט).

ירושלים האחרת של מעלה היא עדיין קיימת, והיא שער השמים פתוחה תמיד לקבל דרך בה תפילות ישראל אף בזמן שהם בגלות, כדי שיגאלו (עץ הדעת טוב פ' ויצא).

ובדבר הזה לא נשאר לנו ספק, כי כל העליונים היורדים מן השמים או העולים, כולם עולים ויורדים דרך ארץ ישראל, וזהו שאמר הכתוב 'וזה שער השמים', והכוונה שער ליכנס, מה שאין כן בשאר מקומות שיש קליפות מבדילות ומחיצות (פרד"ס כה, ב).

ועל תחיית המתים אמר 'וזה שער השמים', שהוא תחיית הנשמות (מגלה עמוקות פ' ויצא). **התפילה** היא עיקר שער השמים לבוא להשגת אלקות ויראת שמים (מאור ושמש פ' ויצא). **שער** השמים לפי הנראה הוא במלכות, שהוא שער לתפארת הנקרא שמים, ובזהר פירש שהיסוד הוא שער לשמים שהוא התפארת, שכל השפע הנשפע מתפארת הכל על ידי היסוד (קה"י, שער).

ואני תפלה

וְנִכְבַּן תְּחַנֵּנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים וְתַעְזְרֵנוּ לְהַעֲלוֹת תְּפִלָּתֵנוּ לְפָנֶיךָ דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר וְהַשָּׁבָט הַיָּשָׁר נְחֻשְׁתָּנוּ, אֲשֶׁר מִשָּׁם נֶחֱצַבְנוּ, כְּדֵי שֶׁתַּעֲלֶה תְּפִלָּתֵנוּ דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר הַהוּא הַיָּשָׁר לְהִתְפַּלֵּתֵנוּ הַשְּׁמָיְמָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וִירוּשָׁלַיִם וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְקֹדֶשׁ קָדָשִׁים, עַד שֶׁתַּעֲלֶה תְּפִלָּתֵנוּ לְמָכוֹן שִׁבְתְּךָ (ליקו"ת טז).

ב פתח ואמר לפרש תת הפסוק 'בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה תמונה', שהפסוק מזהיר כך, 'בטח בה" כראוי, 'ועשה טוב', זהו בנגד תיקון הבריס קודם, היינו שתתקן אותה ואתמוך אותה ואל תפר ברית תעשה ותת, תז תתה תהיה כאן למטה בארץ, ואותה התמונה שלמעלה היא תזון ממך ותתפרנס ממך. ועוד, (...) שיתקייס כך המשך הפסוק 'התענג על ה', ויתן לך משאלות נבך'. כל זה מתתקן בתיקון הבריס, שכיון שנתתקנה הבריס תז נתתקן הכל.

ג בכל רקיע ורקיע יש ממונה, ואוא שתרשי וממונה על העולם ועל תזן ותרע שיראל שתיהו מגיע אותה שוס רקיע ועל כת תאר, אלא תקב"ה בלבדו.

ד נאמר בפסוק 'ויירא ויאמר מה נורא תמקום תזה', ת'מקום' שתדובר בפסוק זה מתפרש לשני תופנים, שתה שכאשר נאמר תה נורא תמקום תזה', בתופן תאר יתפרש על אות תבריה קודם, שתפסוק מזהיר שלא יתהי לו שייתבטל מהייתוד העליון שבבתיבתו. ואף על פי שכה לכאורה שני דברים שונים, אף על פי כן הם נכללים יחד (בפתח הייתוד), שזהו שנאמר 'אין זה כי אם בית אלקים', שאין לתהי 'אין' (תרומת נתות כרית קודש שהוא הייתוד) להיות בטל, ואין לתהי 'זה' להיתפלג לבדו, שהרי כל קיומו הוא רק בשוד 'בית אלקים', להשתתפות בו ולעשות בו פירות ולהריח בו ברכות מכל מיניו הגוף, שהרי הוא השער של כל הגוף, שזהו שכתוב 'וזה שער השמים', היינו השער של הגוף, בודאי הוא השער להניח ברכות למטה. והוא תתוו למעלה ותתוו למטה, תתוו למעלה, כמו שכתוב 'וזה שער השמים', ותתוו למטה, כמו שכתוב 'אין זה כי אם בית אלקים'. ועל כן נאמר 'ויירא ויאמר מה נורא תמקום תזה'. ותף על פי כל זה בכל ותת אין בני אדם משגיחים ומכריזים בכבוד אבו, כדי שעל ידו יזכו להיות שלמים למעלה ולמטה.

במה אדע. כמ"ש בבראשית (טו, ז–יח): וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׂדִּים לָתֶת לְךָ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ: וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי ה' בַּמָּה אֵדַע כִּי אִירָשֶׁנָּה: וַיֹּאמֶר אֵלָיו קְחָה לִי עֶגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת וְאַיִל מְשֻׁלָּשׁ וְתֹר וְגוֹזָל: וַיִּקַּח לוֹ אֶת כָּל אֵלֶּה וַיְבַתֵּר אֹתָם בַּתָּוֶךְ וַיִּתֵּן אִישׁ בִּתְרוֹ לִקְרַאת רֵעֵהוּ וְאֶת הַצִּפֹּר לֹא בָתָר: וַיֵּרֶד הָעַיִט עַל הַפְּגָרִים וַיַּשֵּׁב אֹתָם אַבְרָם: וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ לָבוֹא וְתַרְדֵּמָה נָפְלָה עַל אַבְרָם וְהִנֵּה אֵימָה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה נֹפֶלֶת עָלָיו: וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אָנֹכִי וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל: וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם תִּקָּבֵר בְּשֵׂיבָה טוֹבָה: וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה כִּי לֹא שָׁלֵם עֲוֹן הָאֱמֹרִי עַד הֵנָּה: וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה וַעֲלָטָה הָיָה וְהִנֵּה תַנּוּר עָשָׁן וְלַפִּיד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים הָהֵם: בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת ה' אֶת אַבְרָם בְּרִית לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר פְּרָת:

כשפגם אברהם במה אדע (סה טו), **ובזה פגם בירושת ארץ, שהיא בחינת אמונה, בחינת תפלה, היה גלות מצרים. ודווקא יעקב ובניו ירדו מצרים, כי הם** כידוע, שכל התפילות עולין דרך ארץ ישראל וירושלים ועיקר התפילה בארץ ישראל, וכמו"ש 'כי ציון נחמד וכו'', וכמ"ש 'כי ציתי ציון תפילה'. ובגימ' אשר ציתי לשמך וכו'. ודרך כלל התפילות עולין דרך קדושים לנקודת החזן שמים, שדרך שם עולין כל התפילות למעלה, כמ"ש 'והתפללו אליך דרך ארצם

דרכי מלישער (פמ"ו): רבן יוחנן בן זכאי פתח, 'ציון תהוה כרת ה', אף אברהם נרית נאמר, אמר אברהם לפני הקב"ה, ריבון כל העולמים, הן לי לא נתת זרע, ואתה אומר אלי 'לזרעך נתתי את הארץ הזאת', 'במה אדע כי אירשנה'. אמר לו הקב"ה, אברהם, כל העולם כולו בדברי הוא עומד, ואין אתה מאמין בדברי, אלא אתה אומר 'במה אדע כי אירשנה', חייך, שני פעמים יָדוֹעַ תֵּדַע, שנאמר 'וידוע תדע'. ואימתי (קדושים, יג): הוי לאדם שמועיל דָּבָר מתוך פיו ואינו יודע היאך מועילו, שאברהם, על שאמר 'במה אדע', הציבו 'ידוע תדע וגו' ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה', מי שמדבר בפני כל אדם, מתחייב בנפשו, ומי שמדבר בפני הקב"ה, על אחת כמה וכמה שמתחייב בנפשו ובבניו ובבני בניו עד סוף כל הדורות עד שֶׁיָּקִיזו המתים. וכמ"ש המהרש"ל (סנהדרין לט ע"ב): לולי דיבורו של אברהם 'במה אדע כי אירשנה וגו'', לא היה נגזר עליהם ענוי ד' מאות, והיו זוכים מיד להכנסת הקב"ה לתת לו ולזרעו ארץ כנען. ומסילת ישרים (פ"ד) בשם הרמח"ל: למרו (ישמות הקמ), 'וסביביו נסערה מאד', מלמד שהקב"ה מדקדק עם חסידיו כמוך השערה, אברהם, הוא אברהם החסוד לקונו עד שהכתוב אמר עליו (ישעיה מא) 'אברהם אוהבי', לא פלט מן הַדִּין מפני דבריס קליס שלא דקדק בהם, על שאמר 'במה אדע', אמר לו הקדוש ברוך הוא, חייך, 'ידוע תדע כי גר יהיה זרעך'. **יעקב ובניו ירדו מצרים.** והוא מלשה"כ ביהושע (כה, ג–ד), למאר שהוריהו את האדר, כשיהוה יהושע את ישראל קודם שהתלקחו, וזה לשון הכתוב:

וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל כָּל הָעָם כֹּה אָמַר ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם תֶּרַח אֲבִי אַבְרָהָם וַאֲבִי נָחוֹר וַיַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים: וָאֶקַּח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הַנָּהָר וָאוֹלֶךְ אֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן וָאַרְבֶּה אֶת זַרְעוֹ וָאֶתֶּן לוֹ אֶת יִצְחָק: וָאֶתֵּן לְיִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וְאֶת עֵשָׂו וָאֶתֵּן לְעֵשָׂו אֶת הַר שֵׂעִיר לָרֶשֶׁת אֹתוֹ וְיַעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ מִצְרָיִם: **כעבר הנהר וכו'.** וזכיל התפלים שעשה עמהם, ואמר, הלא מעולם ישבו אבותיכם בעבר הנהר, ומלך נמתקעו בממונות כוזבות, כאנשי המרץ החיל. **מרם אבי וכו'.** רלה לומר, הלא מרם היה אבי אברהם ואבי נחור, ושניהם, הלא ומחור גנו, עבדו עבודה זרה. **ואקח.** בהסכלי נטיתי ליבו מדרך אביו ואחיו, ואקח אותו מביניהם, שלא יהיה נמשך אחר דעתם הכוזב. **ואולך אותו וכו'.** על כי היה ארץ קדושה ורלוי להשרלת שכינה. **ואראם.** רלה לומר, אף שהרגיתי זרעו מיצחעלל, (...) מכל מקום עוד נתתי לו את יעקב, כאשר הבטחתיו. **ואתן לעשו וכו'.** רלה לומר, מיד נתתי לו אלקה, ושלא יהיעבד במלרים להיות נחשב אחר דעתם הכוזב. **ויעקב ובניו ירדו מצרים.** להיות הם נחשבים לזרע, ועליהם יאמר 'כי גר יהיה זרעך', ובהם יתקייס 'ולור רביעי ישובו הנה'. וז"ק ולחה, (כלל יח) כי מלבד שבפסוק זה הובא בממאר לענין ירידת יעקב ובניו, היינו מפסוקות התפלה, למלרים, הרי מיניה וביה פתח הפסוקים מוכיחים על ירושת ג' וקיום שבועת ה' לאברהם 'ולור רביעי ישובו הנה' (עי' בד"ה הקודם). ועי"ע בתילות"ח ד"ה 'יעקב ובניו וגו'' בדברי המלבי"ם המבאר בתופן מוקף את ענין ירידת יעקב ובניו לגלות.

ואני תפלה

וְתִזְבְּנוּ לָבֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הָאָרֶץ אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בָּהּ מִכָּל הָאֲרָצוֹת, וְנָתַתָּ אוֹתָהּ לְיִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם. וּמִיּוֹם אֲשֶׁר סָרְנוּ מֵאַחֲרֶיךָ וּפָגַמְנוּ בָּאֲמוּנָתֶךָ גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ, וְנִתְרַחַקְנוּ מֵעַל אַדְמָתֵנוּ, עַד אֲשֶׁר אֵרֶךְ עָלֵינוּ הַגָּלוּת. עַל כֵּן חוּס וְחָמֹל עָנֵא עָלֵינוּ, וְזַכֵּנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְהַכְנִיעַ וּלְשַׁבֵּר וּלְכַבֵּשׁ כָּל מִינֵי בְּהֵירוּת וּבִלְבּוּלִים, שֶׁלֹּא יַעֲלוּ בִּלְבָבֵנוּ וּבְלֵב כָּל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם. וּמֵאַהֲבָה יְשֵׁנָה אֶת עֵינֵינוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתוֹרָתֶךָ, וְנִזְכֶּה לְהַאֲמִין בְּאֱמֶת וּבְלֵב שָׁלֵם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹשֶׂה עִמָּנוּ בְּכָל דּוֹר וְדוֹר מַעוֹלָם, וְאֲשֶׁר אַתָּה עוֹשֶׂה עִמָּנוּ בְּכָל יוֹם וּבְכָל עֵרֶן בְּכָל שָׁעָה. וְלֹא נִכָּשֵׁל שׁוּם נִסָּיוֹן בְּדֶרֶךְ הַשָּׁבָע, חַס וְשָׁלוֹם, רַק נַדַּע וְנַאֲמִין שֶׁהַכֹּל מֵאִתְּךָ לָבֹד, עַל יְדֵי הִשְׁגָּחָתְךָ אֲשֶׁר אַתָּה מַשְׁגִּיחַ תָּמִיד בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִיוֹת עַל כָּל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם. וְנִזְכֶּה לְהַאֲמִין בְּךָ וּבְצַדִּיקֵי הָאֱמֶת תָּמִיד, וְעַל יְדֵי זֶה נִזְכֶּה לָשׁוּב לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלִבְנוֹת שָׁם בֵּית הַבְּחִירָה חִישׁ קַל בְּהֵרָה, וְתַמְהֵר וְתָחִישׁ לָגְאָלֵנוּ גְּאֻלָּה שְׁלֵמָה, וְתָבִיא לָנוּ אֶת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ (ליקו"ת ז).

מילואי חכמה

יעקב ובניו ירדו מצרים. ביאר המלבי"ם (יהושע כה, ג–ד) את הפסוקים המובאים למעלה במקו"ת, ומהבריו למדנו, שמלבד שעל דרך הפשט פסוקים אלו באו כתוכחה לישראל, הרי עוד ענין גדול רמוז בהם, וז"ל: יש להקשות, מה ללה בפתיחה הזאת, ומאי שנתת הרי שמעתל, אין זה מעלה, וכן לא במה אילמך אברהם שהוליד את שמעתל, אלא שהכתוב את זרעו של אברהם הוליד את עשו. ומהרץ המלבי"ם ומפאר: **כה אמר ה'.** מלאם על אברהם היה הקבולה והענין המלמך רק בימידים, והיו הם בְּלֵב וּפְלִי, וְיֵשׁ בני אדם כקליפות. ומעת זאת שמך לדקו על אברהם, ללה ה' שימול הענין המלמי על רשים, שהם השבטים, ואחריהם שבעים נפש, ואחריהם תומה שלמה שאר פנים בפנים דבר ה' עמהם. ועל ידי כן הולכו התנות ובניהם לכמה לרופים ונסיונות, שיזדככו השמרים ויסירו הקליפות, ויהיה הכל גֵּב וּפְלִי וְשֶׁמֶן מובחר, וכמו שבחב הכוחרי בחולר. וזה מבאר פה, אמר להם, הנה אבותיכם לא היו רלויים אל הענין המלמי, לא מלד מקומם, כי **בעבר הנהר ישבו אבותיכם,** והמקום המולמ אֶל שֶׁיַּעֲשׂוּ **אלהים אחרים. ואקח.** מבאר רלשונו ההסחלות שעשה להכינם אל הענין המלמי מלד מקומם (נגד מה שאמר 'בעבר הנהר ישבו'), שכאמו שבעל הַגֵּב, כאשר ירלה עֵטֶל עֲצֵלוּת בחקום זה ובית אבותיו יחזה, אז יקחהו ממקומו ויסחלטו בקהן בן אחר, כן לקחתי **את אבינכם מעבר הנהר ואולך אותו בכל ארץ כנען,** מקום הרלוי להשגחה ובחולה, וגם בהליכתו בכל הארץ נחנסה ונלרף בכור הנסיונות ובחן. ועל הענין השני, שהוא שיזדכך מלד שורשו ויחוסו (נגד מה שאמר 'אשר אבי אברהם'), זאת עשיתי, **ואראה את זרעו,** שעל ידי כן נזדקקו השמרים והפקולת בישראל, וְלָכֵן יאמר זאת נקי. וזה שאמר **ואתן לו את יצחק.** שיצחק היה מיוחד לו, כְּבָר קודם הלוליס. והנה, גם ביצחק היו קלת פיגים, ונזדקקו ע"י עשו, וזה שאמר **ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו,** ובזה שאר עשו כל הזמנת. ולכן, **ואתן לעשו את הר שעיר,** המיומה לחלקו. **ויעקב ובניו,** שהם היו מוכנים מעתה אל הענין הגדול, לא שהיה לריך לירוף בענין השלישי הנ"ל, והוא שיהיו לרושים לזה ע"י הכתוב (נגד מה שאמר 'ויעבדו אלהים אחרים'), הם **ירדו מלרים,** שהיא היתה טוב הבחול, לְתַכְלִית מומחת ע"י קושי השעבוד. ובזה הוכנו שיהיו עם ה', שמעתה לא תשרה השכינה על יחידים, רק על המוניס רבים, ולא לפרקים, רק בחמידות.

ילקוט הנחל

כשפגם אברהם במה אדע ובזה פגם בירושת ארץ. וביאר בליקו"ה (תו"מ נט"י בחרים ג, ג–ה) שיוסף ע"י היה רק ע"י לחוכה בהשגחה פ', וזלע"ז כשפוחים בזה יוחדים לגלות בחי' חכמי הטבע, ח"ו: עיקר שלימתה של חכמת הטבע, שחסתכלין רק על מערכת השמים, הוא בלילה, כי נקרלים מוזים בכוכבים, כי חכמת הטבע הוא בחי' לילה ומוחן, כי עיקר החור הוא השגחת השם יחברך לבד. (...) כי ישראל הם למעלה מהטבע כנ"ל, כי הם נמשכין משם בחי' 'הבט נא השמימה וספור הכוכבים, ויאמר לו כה יהיה זרעך וכו'', ולכן רז"ל (מדרש רבה שם) שהגדיהו למעלה מן השמים וכו'. נמלא שזכו ישראל נמשכין למעלה מהטבע, כי על פי הטבע כפי מערכת השמים, לא היה אברהם אבינו עליו השלום רלוי להוליד, רק על ידי שאמר לו השם יחברך 'לא מלינטגיות שלך', והגדיהו למעלה מן השמים, היינו למעלה מהטבע, על ידי זה זכה להוליד, בחי' 'כה יהיה זרעך'. נמלא שזכו ישראל נמשכים בשורשם מבחי' למעלה מהטבע. (...) ועל כן על ידי שפגם במה שאמר (בראשית טו) 'במה אדע כי אירשנה', נגזר על ידי זה הגלות, כי פגם בהדעת שהוא בחי' השגחה. כי עיקר הדעת הוא בחי' השגחה, והשגחה זה בחי' ארץ ישראל, בחי' (דברים יא) 'תמיד עיני ה' אלקיך בה', כמו שכתב רבינו בפ"ז (בסימן נלד), ועל כן על ידי שפגם בהדעת ופגם בארץ ישראל שהוא בחי' השגחה, על ידי זה (בראשית טו) 'ותלדמה נפלה על אברם, והנה אימה חשיכה גדולה נופלת עליו', שהרואה מוקף הגלויות שהם בחי' מרדמה בחי' מוקף, שעיקר התגברותם על ידי חכמת הטבע על ידי פגם השגחה.

אברהם

אברהם נקרא מי שבא לדבק את עצמו להשי"ת, מלשון אבוא רם (ליקו"מ פז).

אברהם נקרא 'אב המון גוים', עד שהיתה מעלתו ומדריגתו בהתרוממות למעלה מן השמים, כדכתיב 'וירוצא אותו החוצה', ודרשו חז"ל שהגביהו למעלה מן הכוכבים (גור אריה שמות ד, כ).

אֵל ירש אברהם את העולם הזה והעולם הבא, אלא בשכר אמונה, שנאמר 'והאמין בה'' (גבורות השם יז).

אחד נקרא אברהם, שנאמר 'אחד היה אברהם'. יש לומר הטעם על פי מה שאמרו 'עד אברהם לא היה זקנה', שהמשיך אברהם י"ג תיקוני דיקנא לעולם, על ידי שהתנהג את עצמו במידות אלו (קה"י, אחד).

ירושת ארץ

עיקר מפלתן של רשעים, הוא על ידי ירושת ארץ ישראל (ליקו"מ נה).

ירושת הארץ תלוי בבחינת הצדיק שומר הברית (באר מים חיים פ' לך לך).

מצרים / גלות מצרים

גלות מצרים ויציאת מצרים היא בכל אדם ובכל זמן, כי כל אחד מוכרח להתנסות בתאוה הכלליות הנ"ל, שהיא בחינת גלות מצרים, ובכפי מה שזוכה לשבור התאוה הכלליות, ולצאת מן הגלות של התאוה הכלליות של שבעים אומות, זה בחינת יציאת מצרים (ליקו"ה פסח ה, א).

גלות מצרים היה על חטא אדם הראשון, שעל ידי זה נמשך זוהמת הנחש, שהם העצות רעות של העובדי כוכבים והאפיקורסים והרשעים, וכן כל מיני עצות שאינן טובות של כל החולקים על נקודת האמת, כולם נמשכין ונשתלשלין משם מבחינת עצת הנחש הקדמוני, שהוא בחינת עיקר בחינת גלות מצרים (ליקו"ה פסח ז, ה).

גלות מצרים היה לתקן פגם חטא אדם הראשון ופגם דור המבול, 'כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ', ופגמו בהולדה ששם תלוי עיקר הכבוד. כי מאלו הטיפי מח היו יכולים להוליד נשמות קדושות בקדושה, כי אותן הטיפות שיצאו לבטלה על ידי שהשחיתו דרכם, היו נשמות גבוהות מאד, ואם היו באים בגוף בני אדם על ידי הולדה, היה נתגדל כבודו יתברך על ידם, כי עיקר הכבוד על ידי הולדה שמולידין בני אדם (ליקו"ה כיבוד אב ואם ב, ד).

גלו ישראל גלות ראשון למצרים, לפי שמצרים נאחזת תחילה ע"י ישמעאל הנאחז באברהם, ואברהם הוא ראש העולם, ע"כ גלות ראשונה היתה למצרים (ספר הפליאה ד"ה וראה והבן חלק י' של שמו). **ענין** גלות מצרים למה נזכר יותר מכל שאר הגליות, והטעם הוא כי במצרים היו כל ניצוצות הראש של כל ישראל מעורבין בהם, ולא נגאלו משם עד שיצאו ונתברדו מתוכם כל הנשמות, וז"ס 'וינצלו את מצרים', שהם ישראל הנרמזים בדגים 'וידגו לרוב' (שער המצוות פ' ראה). **ארץ** מצרים היא הגרוע שבכל הארצות עד שנקרא 'ערות הארץ', שהיא היותר מזוהם, וארץ ישראל הוא המובחר שבכל הארץ עד שנקרא 'לב הארץ', שהוא יותר זך ונקי שבה, כמו אבר הלב שבאדם, שהוא יותר זך והחשוב שבכולם (באר מים חיים פ' מקץ). **עיקר** גלות מצרים היה בנשמתם, שטימאו אותם בגילולי מצרים, ומאת ה' היתה זאת לעורר אותם לתשובה ע"י קושי השיעבוד של גופם, ומתוך זה התעוררו על גלות נשמתם, ויזעקו אל אלקים לגאול את נשמתם (פנים יפות שמות ב, כג). **בחינת** מצרים היא בינה דקליפה, על כן הוצרך להיות בגילולי מצרים, ובמאת ה' היתה זאת לעורר אותם לתשובה ע"י קושי השיעבוד של גופם, ומתוך זה התעוררו על גלות נשמתם, ויזעקו אל אלקים לגאול את נשמתם (פנים יפות שמות ב, כג). **בחינת** מצרים היא בינה דקליפה, על כן הוצרך להיות הגאולה בסוד בינה דקדושה, בסוד 'וחמושים עלו בני ישראל' (קה"י, צמו). **עי"י** הניצוצות שהוציאו בגלות מצרים, זכו לתורה שבכתב שניתנה להם בסיני (קה"י, שולחן). **גלות** מצרים היה בעוון מכירת יוסף שלא ראה פני אביו כ"ב שנה, וגרמו לכל שבט כ"ב שנה גלות, ו' פעמים כ"ב הרי ר"ך, אלא לפי שלא נקברו שבטים במצרים והיה להם בצער, נגרע עשרה שנים מגלות (קה"י, שולחן). **היה** מן ההכרח להעביר על כלל האומה הישראלית אשר בחר בם לסגולתו, כמה תולאים וייסורין, בם הוצרפו ככסף בתוך כור, להסיר מהם חלאת התאות וסוגי החומר ושמרניו, ולהגביר כחות השכל והנפש, שזה היה תכלית גלות מצרים (מלבי"ם ישעיה כח, כד).

שנים עשר נוסחאות התפלה. ומימה בליקו"מ (ט, ג): ודע, שיש שנים עשר שבטים כנגד שנים עשר מזלות וכל שבט ושבט יש לו נוסחא מיוחדת ויש לו שער מיוחד ליכנס דרך שם תפילתו, וכל שבט מעורר בתפילתו כח מזלו שבשנים עשר מזלות, והמזל מאיר למטה ומגדל הצמח ושאר דבריו הצריכים אליו (ליקו"מ ט).

שנים עשר נשיאים של שנים עשר שבטים, שזה בחינת עליית התפילה ותיקונה, בחינת שנים עשר נוסחאות התפילה כנגד שנים עשר שבטים, שתעלה התפילה דרך המטה והשבט השייך לה, בחינת 'איש למטה אבותיו תשלחו' (ליקו"ה תנינה ו, ד).

ביון שגלו ישראל בימי נבוכדנצר הרשע, ונתערבו בפרס ויון ושאר האומות, ונולדו להם בנים בארצות הגויים, ואותן הבנים נתבלבלו שפתם, והיתה שפת כל אחד ואחד מעורבת מלשונות הרבה, וכיון שהיה מדבר, אינו יכול לדבר כל צורכו בלשון אחת אלא בשיבוש, שנאמר 'ובניהם חצי מדבר אשדודית וגו' ואינם מכירים לדבר יהודית וכלשון עם ועם', ומפני זה כשהיה אחד מהן מתפלל, תקצר לשונו לשאול חפציו או להגיד שבח הקב"ה בלשון הקודש, עד שיערבו עמה לשונות אחרות. וכיון שראה עזרא רבית דינו כך, עמדו ותקנו להם שמונה עשרה ברכות על הסדר, שלש ראשונות שבח לה', ושלש אחרונות הודיה, ואמצעיות יש בהן שאלת כל הדברים שהן כמו אבות לכל חפצי איש ואיש ולצרכי הציבור כולן, כדי שיהיו ערוכות בפי הכל וילמדו אותן, ותהיה תפלת אלו העילגים תפלה שלימה כתפלת בעלי הלשון הנאה (יד החזקה תפלה ונש"כ א, ד).

נוסח התפילה דרבנן הוא, ואנשי כנסת הגדולה תקנוהו (באר מים חיים פ' לך לך).

עצה ותושיה

כשפוגמין באי"י, שהיא בחינת אמונה בחינת תפילה, אזי יורדין לגלות, ועיקר שיורדת התפילה לגלות ואי אפשר להתפלל ולעשות נסים בעולם (קיצור ליקו"מ ז, ה).

נוסחאות התפלה

דע, שיש שנים עשר שבטים כנגד שנים עשר מזלות וכל שבט ושבט יש לו נוסחא מיוחדת ויש לו שער מיוחד ליכנס דרך שם תפילתו, וכל שבט מעורר בתפילתו כח מזלו שבשנים עשר מזלות, והמזל מאיר למטה ומגדל הצמח ושאר דבריו הצריכים אליו (ליקו"מ ט).

שנים עשר נשיאים של שנים עשר שבטים, שזה בחינת עליית התפילה ותיקונה, בחינת שנים עשר נוסחאות התפילה כנגד שנים עשר שבטים, שתעלה התפילה דרך המטה והשבט השייך לה, בחינת 'איש למטה אבותיו תשלחו' (ליקו"ה תנינה ו, ד).

ביון שגלו ישראל בימי נבוכדנצר הרשע, ונתערבו בפרס ויון ושאר האומות, ונולדו להם בנים בארצות הגויים, ואותן הבנים נתבלבלו שפתם, והיתה שפת כל אחד ואחד מעורבת מלשונות הרבה, וכיון שהיה מדבר, אינו יכול לדבר כל צורכו בלשון אחת אלא בשיבוש, שנאמר 'ובניהם חצי מדבר אשדודית וגו' ואינם מכירים לדבר יהודית וכלשון עם ועם', ומפני זה כשהיה אחד מהן מתפלל, תקצר לשונו לשאול חפציו או להגיד שבח הקב"ה בלשון הקודש, עד שיערבו עמה לשונות אחרות. וכיון שראה עזרא רבית דינו כך, עמדו ותקנו להם שמונה עשרה ברכות על הסדר, שלש ראשונות שבח לה', ושלש אחרונות הודיה, ואמצעיות יש בהן שאלת כל הדברים שהן כמו אבות לכל חפצי איש ואיש ולצרכי הציבור כולן, כדי שיהיו ערוכות בפי הכל וילמדו אותן, ותהיה תפלת אלו העילגים תפלה שלימה כתפלת בעלי הלשון הנאה (יד החזקה תפלה ונש"כ א, ד).

נוסח התפילה דרבנן הוא, ואנשי כנסת הגדולה תקנוהו (באר מים חיים פ' לך לך).

ואני תפלה

"**אַתָּה** הֶחֱלוֹתָ לְהַרְאוֹת אֶת עַבְדְּךָ אֶת גָּדְלְךָ וְאֶת יָדְךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי אֵל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְמַעֲשֶׂיךָ וְכִגְבוּרוֹתֶיךָ". וְגֵיתָ אֶת הָאָדָם וּמְכַכּוֹתָ עָלֵינוּ, כִּי הוֹצֵאתָנוּ מִמִּצְרַיִם, וּפָדִיתָנוּ מִתֹּקֶף גָּלוּתָם מִתּוֹךְ כּוּר הַבַּרְזֶל, מֵעָמְקֵי הַקְּלִפּוֹת. וְהוֹצֵאתָ אוֹתָנוּ מִנּוֹ"ן שַׁעֲרֵי טוּמְאָה, וְהִכְנַסְתָּ אוֹתָנוּ בְּנוֹ"ן שַׁעֲרֵי קְדֻשָּׁה. וְעָשִׂיתָ נִסִּים וְנִפְלָאוֹת בְּמִצְרַיִם וְעַל יַם סוּף, וְשִׁבַּרְתָּ וְהֵכְנַעְתָּ כָּל אֹיְבֵי מִצְרַיִם, וְשִׁדַּדְתָּ הַמַּעֲרָכוֹת וְשִׁנֵּיתָ הַטֶּבַע וְעָקַרְתָּ וּבִטַּלְתָּ כָּל מִינֵי בְּפִירוֹת וְכָל מִינֵי

יקוט הנחל

שאין שם מקום הנסים. וכתב בליקו"ה (תו"מ ברכת הריח וברכת הולמה ד, ח) שעל כן בגמלות מצרים הירבה הש"ת בנסים ומופתים, כדי לגלות את אמונת מידות העולם, היינו שה' מידע את העולם יש מאין, וז"ל: עיקר יציאת מצרים היה לגלות אמונת מידות העולם, וזה היה עיקר גאולת מצרים, שעשה הש"י עימנו לז נסים ומופתים גדולים ונוראים מכל מלך, אשר לא נשמעו ולא נראו בכל הארץ ובכל הגויים, אשר ע"י כל זה נתגלה שיש לנקיש בעולמו לעשות בו כרצונו, כי הוא יתברך ברא את העולם יש מאין ברצונו, והוא מנהיג את העולם, ובידו לעשות בעולם כרצונו לשנות הטבע בכל עת, לעשות ממיים לח ומלח מיים ומאור חושך ומחושך אור וכיוצא בזה בשאר המופתים, אשר ע"י כולם נתגלה אמונת אומתת מלכותו יתברך, שהוא יתברך מידע הכל ברצונו, ועל כן בידו לעשות בכל העולם כרצונו, כמ"ש בכל המופתים 'למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ', 'למען תדע כי לין כה' מלכיונו', וכיוצא בזה שאר כוללות הכתובים בכל המופתים, כי כל המופתים היו לגלות מלכותו יתברך, שהוא אמונת מידות העולם, כי אי אפשר להאמין בה"י כי אם כשמאמינים במידות העולם, כמובן לכל משכיל בנמת.

מילואי חכמה

נוסחאות התפלה. כיתר המהרי"ל ענין זה בשער הכוונות (דרוש ח): לפנים, בעיקרי המנהגים עלמם שים הפרסים רבים ומנויים רבים בענין נוסח התפילות בעלמם, מון מענין הפזמונים והפיוטים הנוספים בתוך התפילות, אלא בנוסח הברכות והתפילות עלמם יש מנויים רבים בין סדורי התפילות, בין מנהג ספרד ובין מנהג קלקוטיא ובין מנהג אשכנז וכיוצא בזה, הנה בענין זה אמר לי מורי ז"ל, שים בלקיש י"ב תלונות כנגד י"ב שבטים, וכל שבט ושבט עולה תפילתו דרך שער אחד מיוחד לו, והם קול י"ב שערים המכריע בקוף יחזקאל. והנה, אין ספק כי אם תפילות כל השבטים היו שוות, לא היה צורך לי"ב תלונות ושערים, וכל שער יש לו דרך בפני עלמו, אלא ודאי מוכרח הוא שבין אתפילותיהם משותת, לכן לריכים שערים מיוחדים לכל שבט ושבט, כי בפי שורש ומקור נשמות השבט ההוא כך לריך להיות סדר תפילתו. ולכן לאור לכל אחד ואחד להחזיק במנהג סדר תפילתו במנהג אבותיו, לפי שאין לימתו יודע מי הוא משבט זה ומי הוא משבט אחר. וכיון שאנותיו החזיקו במנהג ההוא, אות הוא מן השבט ההוא הרלוי לו לחזר אחר המנהג, ועמה גם לבטלו, ואין תפילתו עולה למעלה אם לא בדרך הסדר ההוא. אבל לריך שידע שאין זה אלא בענין תיבות משותות בתפילה וכיוצא בו, כגון להקדים הודו קודם ברוך שאמר או אמ"כ וכיוצא, אבל מה שהוא מיוסד על פי הדין המפורש בתלמוד, זה הוא דבר הסוה לכל נפש, ואין חילוק ביניהם כלל בכל השבטים.

ומצרים הוא היפוך הנסים. ופירש"י (שם): **יומנו וממרנו.** רלתי מכשפים של מלרים, למלה רבינו, כשהתחיל לעשות החומות לעירי פיתם, שהיו קבורין שהיה עושה חומה ע"י כישוף. **מנן אתה מכנים לעפרייס.** עפרייס שהוא מקום הרבה תבואה, אתה מביא לשם תבואה למכור, בתמיה. כך, לרך מלרים שהיה מלחה כשפים, אתה בא לשם לעשוק בכשפים. ומימה עוד בפנהדרין (סו ע"ב): אמר רבי יוחנן, למה נקרע שמן כשפים, שמכחישין פמליא של מעלה. (...) אמר רבי לייטו בר נגרי אמר רבי חייא בר אבא, 'בלטיסס', אלו מעשה שדים, 'בלטיסס', אלו מעשה כשפים, וכן הוא אומר 'ותת להט החרב המתהפכת'. (...) אמר ליה רב נרבי חייא, 'נלדיי מזי ליה ההוא טייעא דשקיה למפקיה וגיידיה לגמלא, ונרק ליה בטבלא וקט. אמר ליה, לפתר מכי סם ופרתא מי הוא, אלא אהיה אחיה עיניים הוא. זעירי מילקא לגלנדרית של מלרים, זנן אמרת, כי מטו למקוייה מית, פשר, וקט גמלא דוסקניתא. אמרו ליה, מי נלו 'זעירי' אם לא הוה מהדרינן לך, מי מילת דזבין מידי הכא ולא בדיק ליה חֲמָעֶיךָ. (שם): **כשפים.** טוטריקון כתב פמליא של מעלה, שעל מי שנגזר למות ממיתין. **בלטיסס.** שנשתריש ואינן נרגין. כל מקום שנאמר 'בלטיסס', היו הסרטומין עושין בלשתיהם ע"י שדים. **בלטיסס אלו מעשה כשפים.** שאינו עושה ע"י שדים, אלא מעלמו. **להט החרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים.** ומתהפכת מלחים ודומה לכשפים, אלא מלחים, וקרי ליה 'להט'. **מייעא.** קומר ערבי. **שקל ספקירא וגיידיה לגמליה.** נטל מרב ומתך גמל לגבריו. גיידיה, כמו 'לחומו מגוייד' דספרק בתרא דיבמות (קכ, ב). **ומרח ליה בטבלא וקט.** קשקש לו בזוג, ועמד על רגליו. **לאמר לו.** ר' חייא נרב. **לנמר הכי דס ופרתא מי הוה.** אתר שעמד הגמל כלום נמלאת שם לכלות מן הדם והפלֶּשׁ. **הסוה לחזית עיניס הוה.** ולא מגוייד הוא, שאינו יכול לבחיות בתמת. **פשר.** נתת המכשפות. כל מילי מכשפות נבדקין על מיס מייס ומומין. **קס גמלא דקקוניתא.** עשה החמור דף של גמל, שעשו חללה את הדף חמור. 'גמלא', גמל, 'קקוניתא', מין של הוא. **לייט ליה מילתא הכא וכו'.** כלומר יש לוקח בעיר הזאת, שמוזקת בכשפים, הוא שמורה, ואינו בודקה על המים. **הנימים.** בענין הניפים, הנה כל הנברלים כולם לא נהיו אלא מפני שכך גזר רלונו יתברך, וכן כל החוקים והגבולים שלהם לא הוקבו בהם אלא מכחתו יתברך. וחמנם, כמו שחקק כל החוקים אלה בעולם, כך יכול לבטלם ולשנותם כרלונו בכל עת וזמן שירלה, וחמנם, בעניינים שיחדש יתברך שמו בעולם שלא בדרך החוק שחקק בטבע, הוא הנקרא נס. והנה על הכוונ החדון ברוך הוא רולה לקיים הטבע בחוקותיו, כי כיון שבחר בו ועשהו כמות שהוא, ודאי צידע היות זה המוחבר בפניס, חמנם, אעפ"כ לא יחדל מלבנות חומו וזמן שירלה לפעמים נודעים אלו. וחולם, לפחד שיעשה נס להודיע לחימת השגחתו ויכולתו, ולפחד שיעשהו

והיה כצאתי את העיר אפרוש את כפי. כדכתיב בשמות (ט, כז–לג) בפרשת בא: וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חָטָאתִי הַפָּעַם ה' הַצַּדִּיק וַאֲנִי וְעַמִּי הָרְשָׁעִים: הַעְתִּירוּ אֶל ה' וְרַב מִהְיֹת קֹלֹת אֱלֹקִים וּבָרָד וְאֶשַּׁלְּחָה אִתְּכֶם וְלֹא תֹסִפוּן לַעֲמֹד: וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כְּצֵאתִי אֶת הָעִיר אֶפְרֹשׂ אֶת כַּפַּי אֶל ה' הַקֹּלוֹת יֶחְדָּלוּן וְהַבָּרָד לֹא יִהְיֶה עוֹד לְמַעַן תֵּדַע כִּי לַה' הָאָרֶץ: וְאַתָּה וַעֲבָדֶיךָ יָדַעְתִּי כִּי טֶרֶם תִּירְאוּן מִפְּנֵי ה' אֱלֹקִים: (...) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעִם פַּרְעֹה אֶת הָעִיר וַיִּפְרֹשׂ כַּפָּיו אֶל ה' וַיַּחְדְּלוּ הַקֹּלוֹת וְהַבָּרָד וּמָטָר לֹא נִתַּךְ אָרְצָה: ופירש"י (שם): **כשלפני עם העיר.** מן העיר, אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גילולים. וכן מצינו בפנחומא (צא, ח): 'וידבר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר', (...) 'בארץ מצרים', מוץ לכרך, וכן אתה מוצא שלא נאמרה שכינה במצרים, שנאמר 'ויאמר אליו משה כצאתי את העיר אפרוש את כפי' (שמות ט), למה, שהיתה ארץ מצרים מלאה גילולים, לכך כתיב 'בארץ מצרים' ולא בתוך מצרים. ולמה נאמרה שכינה במצרים, ללמדך, עד שלא נבחרה ארץ ישראל היו כל הארצות כשרות לדיבור, משנבחרה ארץ ישראל, נפסלו כל הארצות. (...) ואף בחומה לארץ לא נדברה עם הנביאים אלא במקום טהור, שכן את מוצא בדניאל (דניאל ח) 'ואני הייתי על חוּבַל חוּלָי', וכן 'ואני הייתי על יד הנהר הגדול הוא חדקל' (שם י), וכן יחזקאל אומר 'ואני בתוך הגולה על נהר כבר', זה חדקל, מְשֻׁנְדָּבָר עימו בחומה לארץ היה מדבר עימו בארץ, שנאמר (יחזקאל ג) 'קום צא אל הבקעה ושם אדבר אותך'.

וכל הגליות מכונים בשם מצרים. כדאיתא בגמ"ר (טז, ד): אמר רבי חנמוס בשם רבי יהושע בן לוי, עתיד הקב"ה להעקות כוס תרעלה לחומות מְמָקוֹם שהדין יוצא, מאי טעמא, 'ואהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה למרבעה', והריס אין כתיב כאן, אלא 'למרבעה רמשים', אלו מרבע גליות, כנגד מרבעה רמשים. (...) אמר רבי יוסי בר רבי חלפתא, כל המלכיות נקראו על שם מצרים, על שם שהם מצירות לישראל.

אין משיח בן דוד בא אלא עד שתכלה פרוטה מן הכיס. רבינו מביא עמה את דברי חז"ל ממסכת סנהדרין (צז ע"ב), ובהם ילמד להמשך דבריו את הסוגיה עד כה, וז"ל הגמ': תנו רבנן, 'כי ידין ה' עמו וגו' כי ירחם כי חזלת יד ואפס עצור ועזוב', אין בן דוד בא עד שיכלו המסורות. דבר אחר, עד שיתמעטו המלמידים. דבר אחר, עד שתכלה פרוטה מן הכיס. דבר אחר, עד שיתייאשו מן הגאולה, שנאמר 'ואפס עצור ועזוב', כביכול אין סומך ועוזר לישראל. ופירש"י (שם): **כי ידין ה' עמו.** להניח להם גאולה. **כי ירחם כי חזלת יד.** שֶׁתֵּחָזֵק יָדָן של מסורות, ומלימדין במלשינותן. **שיתמעטו המלמידים.** שמחזיקין ידי ישראל להחזיק למוטב. **שתכלה פרוטה.** והיינו 'חזלת יד', שיהיו בידיים ריקניות. **כביכול.** כלומר יכולין לומר דבר זה כלפי מעלה. **אין עוזר ואין סומך לישראל.** שיהיו שפלים למאד, ואומר 'אין עוזר וסומך', שיהיו מתייאשין מן הגאולה.

מילואי חכמה

לפי שכך יהיו במעשה ההוא. ומתימת הדבר לפשר שתהיה מושגת וגלוית לפי פשט המעשה ועניינו המפורסם, ולפשר שיהיה לפי הנסתר שבדבר וסתרי ההשגחה שבו, ולפשר עוד שיהיה לטעמים לתריס רבים גלוי מושגים גו כלל. והנה, כבר יקָרֶה שיעשה הקב"ה ניסים על ידי עבדיו הקדושים ו', להרחות שהוא מחבב חומם וכח שמוקר להם להיותם שוטים על הבריאה, וכפי מדבריהם בקורבה מליו יתברך כך יהיה כוחם למעשה על ידם ניסים ופלאות.

יקוט הנחל

עיקר הנסים בא"י. וכתב בליקו"ה (פו"ת בראשית ג): מה שמבקרין כשבאין למקום שנעשה לו נס 'כרוך שעשה לי נס במקום הזה', כי ליכין להזכיר בתי' מקום, כי עיקר שם מקום הוא בתי' ארץ ישראל שנקראת מקום, כמו שכתוב 'ויפגע במקום', בתי' 'אל המקום אשר אמר לו האלקים'. כי ה' יתברך נקרא מקום, כמו שאמרו רז"ל, כי 'הוא מקומו של עולם', ועיקר התגלות מלכותו הוא בארץ ישראל, כי 'הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוק', ועל כן נקראת ארץ ישראל בתי' מקום, ושם בארץ ישראל עיקר התגלות הניסים כנ"ל. ועל כן ליכין לנהר 'כרוך שעשה לי נס במקום הזה', 'במקום' דייקת, כי עיקר הנס על ידי בתי' ארץ ישראל שנקרא מקום, על ידי שנמשך קדושת ארץ ישראל לנהר הנס. כי כל הניסים נמשכין מארץ ישראל שפת עיקר הניסים, כי ארץ ישראל הוא בתי' ניסים בתי' תפילה בתי' תמונה.

עיקר הנסים בא"י. וכתב בעלפו"מ (פ"י ג): כל זמן שלי לפשר לגוז לארץ ישראל ממש, צריך לדעת שעיקר קדושת ארץ ישראל היא התקרבות לפמיתת לצדיק אמת, אבל בלי זאת אי אפשר להרגיש קדושת ארץ ישראל כראוי, לפילו כשאר נמצאים בארץ ישראל ממש. גם צריך לדעת, כי ארץ ישראל הוא לב העולם כי היא שער השמים, וכמו שהלב הוא מקור החיים יתחלק ויתפשט החיות לכל אברי הגוף, כן בהיות ארץ ישראל בריאה בצדיקים הישובים בה, יתפשט הבריאות לכל יושבי העולם בכללות, כי בריאות ארץ ישראל היא בצדיקים שהם מפשיכים לה השפע והחיות מלמעלה. והנה אין דרך להתפשט השפע לכל העולם, כי אם מארץ ישראל לא יזלתה, וכמו שאמרו הרופאים כי הצלול והזך שבדם ניזון הלב, ואחר כך המוח מהיותר זך שבשאר, ואחר כך הכבד, ואחר כך שאר אברים כפי מדריגותם, כן גם כן העולם בכללו הזך והטהור שבשפע נזונית א"י, ואח"כ שאר הארצות כפי מדרגותם כך יתעבה מזון נפשם (הסד לאברהם ג, כה). **אית"א** בזהר (ויקהל רט), שיש פתח גדול כנגד ארץ ישראל למעלה הנקרא שער

> **כמ"ש** (שם ט) **והיה כצאתי את העיר אפרוש את כפי. וכל הגליות מכונים בשם מצרים, על שם שהם מצירים לישראל. וכשפוגמין באמונה, בתפלה, בארץ ישראל, הוא יורד לגלות:**
>
> **וזה שאחז"ל** (סנהדרין נז.) **אין משיח בן דוד בא, אלא עד שתכלה פרוטה מן הכיס, היינו שיכלו האפיקורסים שאין להם אמונה בניסים, ומכסים כל הניסים בדרך הטבע. כי עיקר הניסים בארץ ישראל,**

מצרים על שם שהם מצירים לישראל. וכתב בציתה"ל (קנה, מתמר 'קדושה ותיצת פ"י): לפ לנהגל ולריך ת"ו נצטב ה' לתנותינו לתת את הארץ הנתמדה הזאת, והרצה להתפאר בהוליאו אותנו ממלרים, עד שלוכר הזה לנד יסובבו כל המצוות. וגם כאשר נגלה לתבותינו בתתן תורתו הקדושה, התפאר ואתר 'אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים'. וכל מקומות מוצאותינו אשר נתפזרנו בארצם נתרצע בארץ גלוותינו, נקראים בשם גלות מלרים, כתבואר מדבריו הקדושים. כי הן המיצרים והגבולים שבכח הטבע, אשר כל רוליפינו הכתירו והשיגו אותנו בשם מדור לדור, בתלחות מתלחות שונות, [ורק עבור זה לנד התפאר עלינו השם יתברך על אשר הוליא אותנו משם], לתת לנו את הארץ הטובה אשר לא גומתה כלל בהגשתת הטבע, כי 'תמיד עיני ה' אלקיך בה'. אבל גם כשבאנו אל הארץ תמלה טובה ורחבה הזאת, אשר שמעו בקול מוליאי דיבתה לנכות בכיה של חיטם, נקבע לנו בכיה לדורות בחורבן הבית, שזה זה בללויות כל התטתים והפשעים, ונתפזרנו בארבע כנפות הארץ, ונתרחקנו מארץ הטובה הקדושה הזאת. ועתה כל תקוותינו, הוא על משה משיח שיקייס בנו 'ובתבורתו נרפא לנו'... ובילקוט שבשמואל (ז) כתב: נתלת יעקב הוא נתלה בלי מיצרים כמו שאמרו רז"ל (במדב"ר נשא יד), כי הוא ההיפוך מבתי' מלרים, כי הטבע הוא בבתי' מלר וגבול, אבל ניסים ותמונה ותפילה הם בתי' נתלה בלי מלרים, בתי' 'היפלא מה' דבר'.

וכשפוגמין באמונה בתפלה בא"י הוא יורד לגלות. וכתב בעלפו"מ (פ"י ג): כאשר פוגמים בארץ ישראל, שהיא ענין ובתינת תמונה ותפילה, היינו כאשר ארץ ישראל אינה משובה בעיניו, ואין בעיניו משיכות לתמונה ולתפילה, על ידי זה נופלים לגלות, שעיקר הגלות בללויות ובפרטיות הוא מתמת תסרון תמונה. ובעיקר, נופלת התפילה לגלות, היינו שאי אפשר להתפלל, מתמת שאין תסק ורצון להתפלל, ואי אפשר לפעול ניסים בעולם. היינו מתמת תסרון תמונה אי אפשר לנקש על ניסים, הן בשביל עלמו הן בשביל אתרים.

מיצר / מצירים

בבחינת למעלה מן המקום אין שייך שום מיצר ודוחק כלל, רק למטה בבחינת מקום שם שייך מיצר ודוחק (ליקו"ה ציצית ג, י).

כל מקום שהוא מגושם ביותר, שם בחינת מיצר ודוחק (ליקו"ה ציצית ג, י).

מצרים הוא אותיות 'מצר ים', שהיו כל המוחין בגלות ובמיצר, כי מצר הוא אותיות צמר כידוע, כמובא בכוונות על פסוק 'מן המצר וכו'', היינו שעל ידי ציצית של צמר זוכין לצאת מגלות מצרים ומעצות רעות, וזוכין לעצות קדושות (ליקו"ה פסח ז, כה).

כל מקום שהזכיר רש"י לשון מיצר ר"ל הוא גבול (שפתי חכמים במדבר לד, ב).

הגוף נקרא מצרים לפי שיש לו מיצר וגבול, היפך הרוחני שהוא נצחי (מקור מים חיים פ' נצבים).

מצרים לשון מיצר ים, דהיינו על ידי שהיה מצער עצמו על גלות השכינה הנקראת ים, על ידי זה היה לו חיות שהיה מתדבק בהבורא ברוך הוא (נועם אלימלך פ' ויחי).

המציאות נקרא מיצר וגבול (סידורו של שבת ח"ב א).

הדיבור הוא מיצר ים החכמה, מיצר וגבול התפשטות כללות המחשבה (אור המאיר פ' מקץ).

אפיקורסים

כל כוונת בעלי המשנה והגמרא הקדושים, שאמרו ללמוד ספרי חכמות יוונית, היה על ספרים הללו של אלו האפיקורסים, שכולם היו אז אצל היוונים, וכל מקום שזכרו רז"ל אפיקורס, כוונתם על מי שנמשך לדרכיהם ולסברותיהם. אשר על כן גם שאר רשעים גמורים שיש להם כפירה כל שהוא, נקרא גם כן אפיקורוס, כי תולין הקלקלה במקלקל, כי היה פילוסוף אחד ששמו הרע היה אפיקורוס, כשמו כן הוא יצ"ש וזכרו, ודעתו הרעה מפורסם בספריהם הרעים (חיי"ש תי).

מי שאין מאמין חס ושלום בחידוש העולם, הוא כופר בכל, כופר גמור באלקי ישראל (ליקו"ה ברכת הריח וברכת הודאה ד, מ).

אפיקורסים. מטעין את ישראל מאמונתן ומהפכין את התורה לרעה (רש"י משלי ב, יב).

משים עצמו כהפקר ואינו חס על נפשו, לחוש שמא תבוא עליו רעה על שמבזה את התורה או לומדיה (רע"ב אבות ב, יד).

כל מי שאינו מאמין בדברי החכמים, חיישינן שמא אפיקורוס הוא (שו"ע או"ח רנז, ח).

מגלה פנים בתורה שלא כהלכה נקרא אפיקורס, כגון תלמיד חכם שאינו חושש לכבוד רבו לתלות ההלכה בשם רבו, וזה נקרא שאין לו מורא מרבו, וכהאי גוונא נקרא אפיקורס (נתיבות עולם, נתיב התורה יב). **אפיקורס** הוא מי שאינו מאמין שיש כאן עילה וסיבה ראשונה, ולפיכך נקרא אפיקורס, מלשון הפקר, כי אין עליו עול הש"י שהוא סיבה הראשונה, וזהו ע"י מינות (תידושי אגדות סנהדרין). **ארץ ישראל** ארץ ישראל באמת היא מובדלת ומופרשת לגמרי משאר ארצות בכל ענייניה ובחינותיה, (...) אך אפע"כ בנשמיות לפי מראה עיני האדם, אין רואים שום שינוי בין ארץ ישראל לשאר ארצות, כי אם מי שזוכה להאמין בקדושתה, יכול להבחין קצת ההפרש (ליקו"מ ח"ב קטז). **על** ידי קדושת ארץ ישראל משיגין השגחת השי"ת על העולם (ספר המידות אי"ש ח"ב א). **על** ידי ישיבת ארץ ישראל נתגלה האמת בעולם, ונתגלה האמת שבדור, וכל חזרוני להש"ת אפילו אומות העולם, לעבדו שכם אחד (ליקו"ע א"י יז). **ארץ** ישראל היא כלליות הקדושה שבכל הקדושות, ושם זוכין לצאת מטבעיות ולידע ולהאמין שהכל בהשגחה לבד (ליקו"ע א"י יז). **קדושת** ארץ ישראל היא בחינת בירור המדמה, שהוא היפך והמתת חם וכנען (ליקו"ה ציצית ה, טז). **מעלת** ארץ ישראל, היא מכלל נחלת ה' ואינה סובלת אנשי תועבות (רמב"ן בראשית יט, ח). **ארץ** ישראל היא המלכות מפני שאוירה משכן לשכינה (חסד לאברהם ג, ז). **ארץ** ישראל הוא לב העולם כי היא שער השמים, וכמו שהלב הוא מקור החיים יתחלק ויתפשט החיות לכל אברי הגוף, כן בהיות ארץ ישראל בריאה בצדיקים הישובים בה, יתפשט הבריאות לכל יושבי העולם בכללות, כי בריאות ארץ ישראל היא בצדיקים שהם מפשיכים לה השפע והחיות מלמעלה. והנה אין דרך להתפשט השפע לכל העולם, כי אם מארץ ישראל לא יזלתה, וכמו שאמרו הרופאים כי הצלול והזך שבדם ניזון הלב, ואחר כך המוח מהיותר זך שבשאר, ואחר כך הכבד, ואחר כך שאר אברים כפי מדריגותם, כן גם כן העולם בכללו הזך והטהור שבשפע נזונית א"י, ואח"כ שאר הארצות כפי מדרגותם כך יתעבה מזון נפשם (הסד לאברהם ג, כה). **אית"א** בזהר (ויקהל רט), שיש פתח גדול כנגד ארץ ישראל למעלה הנקרא שער

(המשך)
השמים, ואמצעיות תוכיותו מכוון אל בית המקדש, וסביבות פתח זה יש שבעים חלונות, שמשם יורד השפע לשבעים שרים שבעולם העשיה, דהיינו מתמצית ארץ ישראל, שאין ספק שהשבעים שערים הם צרים, ולכן השפע הבא לארץ ישראל דרך השער הגדול הוא בשופע, והניתן לשבעים אומות הוא מה שמתמצה דרך אותם השערים שלהם (רמ"ז על הזהר בראשית).

נקראת ארץ 'כנען' כשהיא בהיותה באחור, שאז יש אחיזה לחיצונים, לאפוקי בהיותה מתוקנת שאז נקראת ארץ ישראל, אבל עכשיו כנע"ן מלשון כניעה (רמ"ז על הזהר בראשית).

ארץ ישראל טהורה, כי ארץ העמים טמאה היא ועפרה ואפילו אוירה, ואין לך מקום שיקרא טהור זולת ארץ הקדושה (אוה"ח ויקרא ו, ב).

ארץ ישראל, באמצעותה ישיגו קיום התורה ומצוות ומעשים טובים (אוה"ח דברים כו, ה).

ארץ ישראל היא מתנה על תנאי, ונתן האל ארץ ישראל שנשמור את תורתו, כמ"ש דהע"ה 'ויתן להם ארצות גוים בעבור ישמרו תורתו', וכן בית המקדש על תנאי זה נתנה. וכיון שלא קיימו אבותינו התנאי, בטלה המתנה (קדושת לוי, הגדה מסבי דבי אתוני).

נקראת 'ארץ ישראל', מפני שגם הארציות שבה הוא מזוכך מכל סיגים, ומפני זה אוירה מחכים, וזה יסייע להם להעלות העולמות, כי בחוץ לארץ הניצוצים הם מלובשים ומעוטפים הרבה בחיצוניות המלביש אותם, והבא לעבוד עבודת ה' להעלות העולמות וללקט הניצוצים, צריך לשנס מותניו לבל יזיק לו החיצוניות המלביש הניצוץ (מאור ושמש פ' עקב).

בהיות הצדיק בא"י יכול להגין על כל העולם, כי ארץ ישראל כמו הלב הנותן כח וחיות לכל האברים, מה שאין כן צדיק בחו"ל אינו יכול להגין, רק על אנשי מקומו (קה"י, א"ח).

תהומות

הגלות האחרון הזה נקרא **תהום** (ליקו"ה טוען ונטען ה, יב).

תהום הוא הים (רש"י תהלים קד, ו).

תהום אין לו קץ וסוף (רש"י סנהדרין צו:).

המים שנגבל בהם העפר נקרא 'תהום', ולכן יקראו מי הים 'תהומות' (הטור הארוך בראשית א, א).

מתחילה היו המים והעפר נקראים תהום, שהיו מעורבין זה עם זה והיו כמים עכורים (תולדות יצחק בראשית א, י).

המים אותיות הומים, שהיו הומים במהומה וכתיב 'כהמות ימים', ולכן נקרא 'תהום' שמימיו הומים (ש"ך עה"ת בראשית ט, כ). **תהום** נקרא מקור השפע, כי תהום הוא מקור המים, ומים מרומזו על שפע (קדושת לוי פ' בראשית). **תהום** בחינת יסוד, וזה שאמר 'קפאו תהומות בלב ים' (קה"י, תהום). **תהום** ר"ת 'ת'ם ו'רשע ה'וא מ'כלה' (קה"י, תהום). **תהום** זה אדום שאין לו חקר, כי תהום הוא קליפה ד' מארבע קליפות, וכן אדום גלות ד' (קה"י, תהום). **תהום**, כן נקרא העומק והמצולה שתחת המים (מלבי"ם תהלים קד, ו). **ניסים** **אין** עושין נס אלא למי שיש לו מסירות נפש על קידוש השם (ספר המידות ישועה א). **עלַ** ידי נסיון עושין לו נס (ספר המידות ישועה ד). **אין** עושין נס לנואף (ספר המידות ישועה ז). **קודם** שעושה הקב"ה נס לאדם, האדם הזה נופל לרעה, והכל לפי גודל הנס (ספר המידות ישועה ט). **כשאדם** בא לאיזה נסיון, יידע כשיעמוד בזה הנסיון, שהקב"ה יעשה לו נס (ספר המידות ישועה טז). **הנס** בא על ידי אמת (ספר המידות ישועה כג). **הנס** בא על ידי יראה (ספר המידות ישועה כד). **כבוד** הנס לבוא בהצנע (ספר המידות ישועה כב). **כלַ** הבא דבר עבירה לידו ואינו

עצה ותושיה ❁ **עלַ** ידי ישיבת א"י משיגין השגחת השם יתברך עלַ העולם (ספר המידות, א"י ח"ב א).

וְשִׁתִּיתָה מֵהַתְּהוֹמוֹת. וכתב בליקו"ה (יו"ד גילוח ה, טז–יז) שמימי התהומות שמשם נמשכים הגשמים הם שורש גידול הממונה, והם נמי' מימי הדעת שלַ המקום, וז"ל: מימי המקום הם שורש גידול הממונה. כי מקום הוא בחינת בינה, עלמא דאתי, בחינת מימי הדעת שימגלו לעתיד, בבחינת 'ומלאה האָרץ דעה אתַ ה' כמים ליַם מכסים'. שמשם, מקדושת זה הדעת שימגלה לעתיד, משם עיקר גידול הממונה שממשיכין הצדיקים עלינו עמה. כי שורש הממונה נמשכת ממקום גבוה ושכל עליון מאד, היינו מהשכל והדעת שימגלה לעתיד בבחי' 'ומלאה האָרץ דעה כמים וכו'', שזהו בחי' מימי המקום. וזה בחי' מה שמצאנו בהתורה הנ"ל, שהגשמים הם בחי' ממונה, כי מימי הגשמים שנמשכין מהתהומות וכו' שורשם ממימי הדעת שימגלו לעתיד. ועל כן הם בבחי' ממונה, כי משם עיקר גידול הממונה. (...) וזה שאמרו רז"ל 'גדול יום הגשמים כיום תחיית המתים', ועל כן קבעו הזכרת גשמים בתחיית המתים. כי גשמים הם בחי' המשכת הממונה, שנמשכת ממימי הדעת שימגלו לעתיד, שזהו בחי' תחיית המתים, כי אז יאמר האָרץ דעה וכו' ואז יהיה עיקר החיים המתיתיים. כי עיקר החייס, ע"י ידיעת הש"ת שיודעין ע"י אמת ומאמונה (כמובא בהמשך המאמר בתוס' ב') שזשלמו לעתיד בגלימות, שהם עיקר החיים.

> **כי** ארץ ישראל שותה תחלה, ושתייתה מהתהומות, שהם לשון ותהם כל העיר (תענית י.) (רות ג), שעל דבר ניסי תמהין העולם.

אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִלָּה. כדלעיתַ בתענית (י ע"ב): תנו רבנן, אָרץ ישראל נברֵאת תחילה וכל העולם כולו נברֵאת לבסוף, שנאמר 'עד לא עשה אָרץ וחוצות'. אָרץ ישראל משקה תחילה הקב"ה בעצמו וכל העולם כולו ע"י שליח, שנאמר 'הנותן מטר על פני אָרץ ושולח מים על פני חוצות'. אָרץ ישראל שותה מי גשמים וכל העולם כולו ממתינין, שנאמר 'הנותן מטר על פני אָרץ וגו'. אָרץ ישראל שותה תחילה וכל העולם כולו לבסוף, שנאמר 'הנותן מטר על פני אָרץ וגו', משל לאדם שֶׁמְּגַבֵּל אתַ הגבינה, נוטל אתַ התוכל ומניח אתַ הספוגת. ופי' המהרש"אַ (שם): שהשגחתו יתברך נרון הוא, הוא בכל דבר יותר באָרץ ישראל מבשאר אַרצות, כי הוא אלקי האָרץ. ועל כן נקראת סתם 'אָרץ', כי חפצו ורצונו בה. ועל כן תמיד נברֵאת תחילה, שהיא העיקר ושאר אַרצות טפלים, ולכך נקראו חוצות. והשיב בהשגחת אָרץ ישראל בענין מטר, שמשקה אָרץ ישראל בעצמו, כי היא נחלתו וחבלו ושאר אַרצות משקה ע"י שליח, דהיינו שֶׁרֵי חומת שלמעלה שלהם חותם חלק ה' לכל העמים. ועוד השיב בהשגחת אָרץ ישראל שהיא שותה מי גשמים כו', ומפיק ליה מְדִּכְתָּבָה באָרץ ישראל לכתוב לשון 'מטר', וחוצות לשון 'מים', כלומר לומן מי גשמים רק מים בעלמא. והוסיף עוד, דאָרץ ישראל שותה תחילה כו', היינו נמי שהיא עיקר ושאר אַרצות טפלים לה, וכמו שאמרו שאָרץ ישראל נברֵאת תחילה כו'. **וְשִׁתִּיתָה מֵהַתְּהוֹמוֹת.** בענין מהומות פ"י כתיב בדברים (ח, ז): כִּי ה' אֱלֹקֶיךָ מְבִיאֲךָ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נַחֲלֵי מָיִם עֲיָנֹת וּתְהֹמֹת יֹצְאִים בַּבִּקְעָה וּבָהָר: וביאר הרמב"ן (שם): טעם 'אָרץ נחלי מים', שהיא כְּנֶגֶד הָיָה, לפי שיקוה מים בָּרֶגֶל כאָרץ מצרים, כאשר יֵצֵא עוד (דברים יא) 'כי למטר השמים תשתה מים', ופירש, 'כי עֲיָנוֹת ותהומות יוצאים בבקעה וגם בהר', ומשם יזחלו הם נחלים. וכיוצא בכתוב 'עֲיָנוֹת', 'וַעֲיָנוֹת תהומות', כמו 'בַּעֲוָזוֹ עֵינוֹת תהום' (משלי ח), 'מַעְיְנוֹת תהום רבה' (בראשית ז). והטעם, כי יש מן הַמַּעְיָנוֹת שנוזלים ממנים למות ההרים, מן הגשמים שנבלעים בתוכם או מן המדים העולים להם, והם שקרוי עֲיָנוֹת, כמו 'אֶל כל מַעְיְנֵי מים' (מל"ב ג יט), 'לְמַעְיְנוֹ מים' (תהלים קיד), ויש מהם שיוצאים ממקור התהום, והם שֶׁקְּרָאָם 'תהומות', כלומר 'מַעְיְנוֹת תהום'. אֶת זַרְעֲךָ וְהַשָּׁקֵיט גְּרוֹנְךָ פְּנֵן כַּיָּבָק: וְהָלַךְ אֶשֶׁר אַשֶּׁם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ הָרִים וּבְקָעֹת לְמִטַּר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה מָיִם: אֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ דֹּרֵשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בָּהּ מֵרֵאשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה: (שם): אָרץ ישראל למטר השמים תשתה מים, תהום אין תהום קורא, תהום אין תהום עונין כמה מלמטה מלמעלה, כדלעיתַ בתענית (כה ע"ב). ועיין עוד במילוש"ת ד"ה ע' שיש נמי' אומה ונפש, וזה לעומת זה מצרים היא בחינת הטבע. שמבאר אתַ הסבלו בין ג"י ומצרים, וְאֲשֶׁר הדברים על פי המובא בשאמר שע"י היא נמי' אומה ונפש, וזה לעומת זה מצרים היא בחינת הטבע.

וְתֹהֲם כָּל הָעִיר. רבינו דורש אתַ המילה 'תהומות' מלשון ממיהה והתפעלות, כשאמר במגילת רות (ג, יט) בשובן של נעמי ורות לב"ל: וַתֵּהֲלַכְנָה שְׁתֵּיהֶם עַד בֹּאָנָה בֵּית לָחֶם וַיְהִי כְּבוֹאָנָה בֵּית לֶחֶם וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר עֲלֵיהֶן וַתֹּאמַרְנָה הֲזֹאת נָעֳמִי: ופירש"י (שם): **ותהם כל העיר.** נעשית הומיה. **הזאת נעמי.** בתמיה, הזאת נעמי שרגילה לנסוע בַּעֲגָלִים וּבַכַּרְכָּרִים, מזיזת מה עלתה לה על אשר יָקְרָתָהּ לחזוֹר לאָרץ. וכעין זה כיאר המלבי"ם (ישעיה כג, ה): מהומה, שורש זה נמצא על שלוש תמונות. הוֹם, הָמָם, הָמָה. 'הָמָה' מורה על המיית העם המורגל. 'הָמָם' מורה ביטול העם וביטול המייתם. (...) 'הוֹם' מורה על הרעשת כל העם על דבר זר וּמַתְנֶה נפלאה, 'ותהום כל העיר'. ומזה נגזר שם מהומה. ודו"ק ולפמ"ש, כי מלבד שרבינו דרש מפסוק זה שמהומות הם בחי' ממיהה, הרי שגם עניינו של פסוק זה בכללות והפירושים האחרים לו מקושרים למאמר, ובפרט לענין פגם המהומה ופגם ג"י והירידה לגלות.

מילואי חכמה

אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִלָּה. ופיתַ בילקו"ש (דברים רמז תתמז) שגם בענין הגשמים ג"י הוא בבחינת זה לעומת זה של מצרים, וז"ל: אָרץ מצרים שׁוֹתָה מימיה, אָרץ ישראל שׁוֹתָה מי גשמים. אָרץ ישראל, שׁוֹתָה נמוך וגבוה, אָרץ מצרים, נמוך שׁוֹתָה גבוה שׁוֹתָה. אָרץ מצרים, גוֹי אחד שׁוֹתָה שׁוֹתָה גוֹי גוֹי שׁוֹתָה, אָרץ מצרים, שׁוֹתָה גוֹי וּשׁוֹתֶה גוֹי. אָרץ מצרים, שׁוֹתָה וּמֵת"כ נזרעת, אָרץ ישראל שׁוֹתָה וּנזרעת נזרעת ושׁוֹתָה. אָרץ ישראל, שׁוֹתָה בכל יום ונזרעת בכל יום, אָרץ מצרים, אֵינָהּ נזרעת אם אֵינוֹ עמל בה בפעל וקרדום ועודר שנת עיניו עליה, ואם נִמְנַם אין לו בה כלום, ואָרץ ישראל אֵינָהּ כן, שנת הן יצניע על מטותיהן והקב"ה מוריד להם גשמים. משל למלך שהיה מהלך בדרך, ראה בן טוֹבִים מהלך אחריו, ומסר לו עבד אחד לשמשו, שוב ראה בן טוֹבִים אחד מעולן ומפונק ועסוק בפעולה, ומכירו לו ולאבותיו, אמר, גזרה שאין אחד עוסה בידך ואני מלכיל. כך כל האומות ניתנו להן גשמים לשמשן, מצרים שׁוֹתָה מן הגיחון, בבל מן נהר יובל, אבל אָרץ ישראל אֵינָהּ כן, שנת הן יצניע על מטותיהם והקב"ה מוריד להן גשמים. ללמדך, שנת כמדת בשר ודם מדת הקב"ה, בשר ודם קונה לו עבד שיהא זן ומפרנס לומו, אבל מי שאמר והיה העולם קונה לו עבד שיהא הוא זן ומפרנס לומו. **וְתֹהֲם כָּל הָעִיר.** בהמשך למובא במקו"א, מלינו לדעיתַ בתוספתא ע"ז (ה, ג): יְהֹרֵג אדם נאָרץ ישראל בפעילו בעיר שרובה עובדי כוכבים, ולא בתו"ל בפעילו בעיר שכולה ישראל. מלמד, שׁוֹשִׁיבת אָרץ ישראל שקולה כנגד כל מלוות שבתורה, והקבוד באָרץ ישראל כאילו הוא קבוד אחת המוזבח. לפ"ז יפה אדם למוֹתה לאָרץ מלפ"ז אם כן היו מטין סתים בסלע, אמר רבי שמעון אמה בסלע מצוין בזמן שהיו מוסיף ליקח, אבל בזמן שמוסיף ליקח, שפיר סתם בסלע לפ"ז יפ"ל. וכן היה רבי שמעון אומר, גליתַ מגדולי הדור ומפרנסי ציבור היה, ועל זה נענש לאָרץ מת הוא ובניו בעצב, והיו כל ישראל קיימין על אדמתן, שנאמר (רות ג) 'ותהום כל העיר עליהן', מלמד, שכל העיר קיימת ומת הוא ובניו בעצב. הרי הוא אומר 'והיה ה' לי לאלקים', ואומר (ויקרא כה) 'לאת לכם אתַ אָרץ כנען להיות לכם לאלקים', כל זמן שאתם באָרץ כנען הריני לכם לאלוק אין אתם באָרץ כנען איני לכם לאלוק. (...) וכן דוד אמר (שמואל-ב כו) 'כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' וגו', וכי תעלה על דעתך שדוד המלך עובד עבודת כוכבים, אלא שהיה דוד דורש ואומר, כל המניח אתַ אָרץ ישראל כאילה שלוש ויוצא, כאילו עובד עבודת כוכבים.

שֶׁרֵי דבר ניסי תמהין העולם. וכתב בעבודת ישראל (תוכוכה): 'עם' מלמד על יחוד מ"ה מלא"י (גימטריא 'עם'). ואמר הגאון החסיד מוריינו הרב לוי יצחק מברדיטשוב ז"ל ביאור הענין, כי כשנעשה נס, ממילא מחיזי ומוכח שיש מלא"י, כלומר שיש מדון על כל המעשים מנהיג העולם ומפליא לעשות.

תהום אל תהום קורא. רציונו דורש פסוק זה לענין נסיון עלאין ותתאין, על דרך דרשת חז"ל במדרש (כה ע"ב) המובאת להלן. ע"פ פשט הכתוב מזמור זה נאמר על ענר הגלות, מורכן ביאור ד"ק והמלבי"ם הנסיון מישראל. ודו"ק ומלה כי פירוש הפסוק והדרש שרציונו הניח עולים בקנה אחד (ע"פ כלל יח), וזלשה"כ בתהלים (מב, ז–ט): חֲלָכַי עָלַי נַפְשִׁי עַל־כֵּן אֶזְכָּרְךָ מֵאֶרֶץ יַרְדֵּן וְחֶרְמוֹנִים מֵהַר מִצְעָר: תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא לְקוֹל צִנּוֹרֶיךָ כָּל מִשְׁבָּרֶיךָ וְגַלֶּיךָ עָלַי עָבָרוּ: יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירֹה עִמִּי תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי: ופירש"י (שם): **פסוס אל פסוס קורא.** לרה קורלה לחברתה. **לקול צנוריך.** המקלמים עלי פורעונות כמים שוטפים, עד כי כל משבריך וגליך עלי עברו. משברין לשון גלי יס, על שהיה גליו עולים למעלה ומשברים ונופלים. והמלבי"ם (שם) מבלר בפסוק הלו גם לת ענין המנסים והנפלאות הנסיס: **צנוריך.** שֶׁעַשָּׂה תְּהוֹמוֹתֵינוּ לָךְ רְלִינוּ וְעָבַרְנוּ המנסים והנפלאות, ועל זה למר 'לנקי עלי נפשי תשתומם', כי 'על כן לזכרך מלרץ ירדן וחרמונים', שלזכור המנסים שעשית מקדם לנגל בירדן ונגל הרי חרמון מהר מלער. **פסוס.** נעת הניח רליתי תמיד לת נפלאותיך, שנעת שנתו עלי גרות גדולות היה זה לנלי חות ומופת שתעשה לי נסים ונפלאות גדולות. ומלייר בגליעתו לת הזמן כיס זועף, ולת החומה הישרללית כלויה המטה בנד יס הגדול הזה, ולת הגרות המתעוררות מלייר בגלי יס ומשברים העוברים להטציע לת הלויים. ולייר, כי התהומות המתנשלות בים בעת הסער וסס המעוררים בים גליס ומשברים סער וזעף, סס מקבלים הרעש מן הליוורות העליונות 'לקול תנו הסון מים בשמים', וכלילו הליוורות העליונות סס נותנים קול ה' על התהומות, והתהומות יקראו לל הגליס והמשברים, והגליס יקראו לל שני ריעיס לני שומע, שנלמר 'תהום לל תהום קורא לקול לנוריך וגו'". זלמר רבה, לדידי חזי לי הלי 'רידיה', דמי לניגלה (תלמה), ופירסה שפוותיס, וקיימה בין התהומה התחה להתהומה עילאה. להתהומה עילאה למר ליה 'תסור מימיך', להתהומה התחה למר ליה 'תבע מימיך', שנלמר 'הנלנים נגלו מלמן' וגו'". ופירש"י (שם): **תבע.** לשון 'ולל נובע' (משלי יח, ד). **קול שני ריעים.** ניסון הסיס וניסון היין. **פסוס אל פסוס קורא.** מיס עליונים ומיס תחתונים. **לנוריך.** חותן שני שפליס. **שפי רידיה.** מלמך הממונה על הגשמיס כך שמו. **אין התהומה עילאה לתתאה.** בין הרקיע לתוקיינוס, היכל דנשקי תרעה ורקיע. **התהומה עילאה.** מיס העליונים. **תסור מימיך.** נרקיע. **תבע מימיך.** למעה נקרקע. **הנלנים נגלו מלמך.** מיס בתג שהניסוכין נגלו מלמך, שתין מתין מלה מקבלה למדיתה, כלן זה שתיו יולא מלה מקבלה, ולייל 'קול התור', מלמך דומה לשור, תרגום שור תור, שנשעה שמנסכין מיס בתג הוא לומר כן. לשון תחר, כשמעטו, הנלנים נגלו והזמיר הגיע, בשעה שקול התור נשמע. ומלינו עוד שפירש"י (יומה כא ע"ב): **ריידיית.** מלמך הממונה על השקות התרץ מְמְטַר השמיס ממעל ומן התהום מתחת, ומקרא לתן, שנלמר 'תהום לל תהום קורא'. **דדמי לפגלה.** ולכך נקרל ריידיית, לשון שור התורס. מתרגמינן 'לף תתרוס' (דברים כב), לף תילדי.

ילקוט הנחל

וזה תהום אל תהום וכו' נסים וכו'. ומובל בקובץ מבואי הגמל (תמוז תשל"ט): נלע"ד להבין מזה שעיקר מטרת ענין הנסים, הוא להוליף לת האדם ממלל של קריות ותדיות, שנשמך מקליפת עמלק, 'לשר קרך', שכל עניינו הוא להחלים ולקרר לת האמונה, שעל כן נלמר במלחמת עמלק 'ויהי ידיו למונה' המוב"פ לעיל. כי ענין הטבע היא הנהגה תמידית בלתי שינויים, וזהו עלמו סיבת השכחה והקריות בלילו ח"ו שולם כמנהגו נוהג, לבל ענין האמונה היא להאמין שכל הבריאה מתחדשת בכל רגע, וכמוב"פ לעיל 'שיאמין שים מחדש וכו'', ואין רגע דומה לחבירתה כמוש. וכל ענין התחדשות הבריאה בכל עת, הוא כדי לגרות מלקומו ית' לכל בתי עולם בכל פעם בחופים ויוירים תחרים, וכדברי הזוה"ק 'לעוסין לבניס בלפרל לת לניס ברמשל, ולעוסין לבניס ביומל דל וכו'', שבכל עת מחבש מלקומו ית' בניכול בלעוסים תחרים, שהן הן כל המלרעות הנעשים בעולם בכללות ובפרטות ובפרטי פרטיות. וזהו תכלית הכל, שהאדם יתמה ויתפעל מכל דבר וענין ומלוער, ויכיר לת הבורל ית' בכל פעם בהתחדשות, כענין הסתכלות בהשכל שבכל דבר המצוער בתורה ג', וכענין המצוער בתורה נ"ך, שבכל מחשבה דיבור ומעשה של כל אחד יש בו התגלות מלקומו, לפי האדם ולפי המקום ולפי הזמן, עי"ש בהיטב. ונמלל שבהאדם וזכה לתמונה בתלימות, תזי הוא תמיד במלב של תמיהה והתפעלות מגדולת הבי"ת והשגחתו בכל פרט ופרט, שזהו העיקר, וזהו שתמונה ענין הנסיס בשם תהום, שהוא תלשון תמיה.

זה תהום (תהלים מב) **תהום אל תהום קורא, כי יש נסים עלאין שהוא בחינת תהום עלאה, ויש נסים תתאין שהם בחינת תהומא תתאה, ומלאך שכלול מכל הנסים, משני התהומות, דמיא לעגלא** (תענית כה:), **שהוא בחינת עגולים, בחינת אמונה, עגולים בחינת אמונה.** וביאור בפל"מ (ז, ח): יש לפרש, דרומה לומר כי תמונה הוא בתה שתין השכל תביג, כי בדבר שגם השכל תביג תין לריך תמונה, תלבר שתין בשכלו. ולבר שתין השכל תביג הוא כתו בבי עגול שתין לו קלוות, כך ענין זה, תין לו קלוות תביזה בחינה להתתיל לכנוס בענין זה כתו בדבר שכל, שהשכל מתתיל לכנוס בו תביזה עיון, ובכתם תעיון לעיון עד שגומר השגת הדבר שכלי. תבל בתה שתין השכל תביג, תיון רק ע"י תמונה, הוא בבחי' עיגול כנ"ל, גם כי בחי' השגה זאת היא בחי' תקיפין כמונן בתקום תלר, ותקיפין הם גם כן בחי' עיגולים, כתונן בתלמר 'תה שתתקין בתנוכה בדרייתיל' (שיהר"ן מ). וזה שכתוב גם בתלמר זה בקופו 'קומר' תלשון שתור שתור תבור (בחי' תקיפין שהוא בחי' תמונה). ועי"ע בביאור 'בחי' עגולים וכו' ותמונתך סביבותיך' בהשמטות המובאות בקוף התלמר והסייבות לנתלר כלן, וכן בנמ"צ תות ג' ד"ה 'וע"י נמוחין הטיל בה זוהמת'.

עגולים בחינת אמונה. וביאור בפל"מ (ז, ח): יש לפרש, דרומה לומר כי תמונה הוא בתה שתין השכל תביג, כי בדבר שגם השכל תביג תין לריך תמונה, תלבר שתין בשכלו. ולבר שתין השכל תביג הוא כתו בבי עגול שתין לו קלוות, כך ענין זה, תין לו קלוות תביזה בחינה להתתיל לכנוס בענין זה כתו בדבר שכל, שהשכל מתתיל לכנוס בו תביזה עיון, ובכתם תעיון לעיון עד שגומר השגת הדבר שכלי. תבל בתה שתין השכל תביג, תיון רק ע"י תמונה, הוא בבחי' עיגול כנ"ל, גם כי בחי' השגה זאת היא בחי' תקיפין כמונן בתקום תלר, ותקיפין הם גם כן בחי' עיגולים, כתונן בתלמר 'תה שתתקין בתנוכה בדרייתיל' (שיהר"ן מ). וזה שכתוב גם בתלמר זה בקופו 'קומר' תלשון שתור שתור תבור (בחי' תקיפין שהוא בחי' תמונה). ועי"ע בביאור 'בחי' עגולים וכו' ותמונתך סביבותיך' בהשמטות המובאות בקוף התלמר והסייבות לנתלר כלן, וכן בנמ"צ תות ג' ד"ה 'וע"י נמוחין הטיל בה זוהמת'.

---

¹ תמר רבה, תני רתיי בתלתה תת תתלך זה התתלך תתומה על הנשמיס שתמו 'רידיה', והוא דומה לענל (משולם), ושפתותיו מופקדות בהשגת שתון, והוא עומד בין התהום העליון התתתון לתהום העליון (בתקום שנוגעים הרקיע והתוקיינוס). לתהום העליון (מיס העליונים) הוא תומר 'שפוך תת מיתין תלרה', ולתהום התתתון (מיס התתתונים) הוא תומר 'זהרם והעלה תת מיתיך', שנתמר 'הנלנים נגלו מלמך, עת זהרם שהיא נגיע, וקול התור נשמע בתלרנו'.

ואני תפלה

וְאֶזְכֶּה לְהַאֲמִין בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּנוּ מַעוֹלָם נִסִּים וְנִפְלָאוֹת גְּדוֹלוֹת, וְאֲשֶׁר אַתָּה עוֹשֶׂה עִמָּנוּ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר עַד עַתָּה, נִסִּים עֲצָמִין וְנִפְלָאִים תְּתָאִין נִסִּים נִגְלִים וְנִסִּים נִסְתָּרִים, נִסִּים עַל פִּי דֶּרֶךְ הַטֶּבַע וְנִסִּים שֶׁלֹּא עַל פִּי דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, נִסִּים בְּבָכָל וְנִסִּים בְּפָרָם, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּכָל יוֹם וּבְכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה, בְּכָם אֲנִי וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְהַאֲמִין בָּהֶם וְאֵמוּנָה שְׁלֵמָה בְּלִי מחשבות כמו כן, ומשמע שהנסיס מיס בתג הוא תומר כן. לשון תחר, כשמעטו, הנלנים נגלו והזמיר הגיע, בשעה שקול התור נשמע. תרגום שור תור, שנשעה שמנסכין מיס בתג הוא תומר כן. לשון תחר, כשמעטו, הנלנים נגלו והזמיר הגיע, בשעה שקול התור נשמע. ומלינו עוד שפירש"י (יומה כא ע"ב): **ריידיית.** מלמך הממונה על השקות התרץ מְמְטַר השמיס ממעל ומן התהום מתחת, ומקרא לתן, שנלמר 'תהום לל תהום קורא'. **דדמי לפגלה.** ולכך נקרל ריידיית, לשון שור התורס. מתרגמינן 'לף תתרוס' (דברים כב), לף תילדי.

נסים כולם נחלקים לשני חלקים, יש נסים מפורסמים ויש נסים נסתרים. המפורסמים הם אותות והמופתים הגדולים אשר נעשו לעיני העמים, כאותות של מצרים בעשר מכות ובקריעת ים סוף ויריידת המן והשליו והוצאת המים מן הצור, המשנים שבעו ומנהגו של עולם. הנסתרים הם המעשים והמקרים שאירעו לאבות אברהם יצחק ויעקב, כמלחמת אברהם עם המלכים ההם וניצוחו והתגברותו עליהם, כי אף על פי שנראה כדרך מנהגו של עולם, הכל היה נס נסתר (רבינו בחיי שמות ל, יב).

כשאין כוח וזכות להעלות הנס אז נעשה בהעלם, כי בזמן הזכות אז מתגלה לעין כל כמ"ש 'ה' ניסי', פי' שהנס נעשה משם הוי"ה (רמ"ז על הזהר, שמות).

מה שהוא למעלה מהמזל, נקרא נס (יערות דבש ח"א, ח).

ענין הנס הוא שנתחדש הדבר בפעם הראשון על הטבע נקרא נס, ואחר כך נעשה זה טבע גם כן (מקור מים חיים שה"ש).

ניסי"ם בגימטריא ב' פעמים 'פה', והכל בתיקון המ"ם סתום גימטריא גוא"ל (זרע קודש פ' וארא).

ענין נס וטבע, נראה לי שהוא סוד מוחין דגדלות ודקטנות. דקטנות הן בחינת אלקי"ם גימטריא 'הטבע', והוא סוד זיווג התיצוני דישראל סבא ותבונה, שהוא רק לקיום העולם ההכרחי, מה שאין כן מוחין דגדלות הן הוויות שהוא למעלה מן הטבע, והוא זיווג פנימי דאבא ואמא, להמשיך שפע ותענוגים יותר מן ההכרח (קה"י, נס).

נס הוא עניין המתקות הגבורות בחסדים, ועל **החלק** הנעשה על ידי מלכות נקרא 'נסים', והחלק הנעשה על ידי הכתר נקרא 'נפלאות', וזהו סוד היפוך הטבע והשתנותו, שהכתר העליון מאציל על המלכות על ידי התפארת, אזי 'הים ראה וינוס', שהרי מן המקום שנעשה הכל ונתאצל הכל יבוא החפץ, ואז נעשים הנסים בכח הנפלאות (שערי צדק י).

עיקר הנס נמשך בכח הצדיקים הגדולים (ליקו"ה ברכת הודאה ו, נ).

נס לשון הרמה ונשיאות כמו 'אדים ניסי', כי על ידי הנס נתרומם ממדריגה למדריגה כנ"ל (ליקו"ה ברכת הפירות ה, ג).

נס הוא בינה, והוא בחינת נהורא סתימא כנודע, ג' גוונין נהוריו דשרגא תכלא מלכות, חוורא זעיר, נהורא סתימאה המקיף בינה וע"כ נס ראשי תיבות נ'הורא ס'תימאה (קה"י, נס). **נס** הוא בחינת חסד, דאלקי"ם בגימטריא 'הטבע', ונס הוא בחינת הוי"ה חסד, והוא בחינת חסד מושפע ע"י היסוד שנקרא נס (קה"י, נס).

תהומא עילאה **באה** תהום עליון לשימוש שני יסודות עליונים, שהם יסוד האש ויסוד הרוח (ש"ר עה"ת שמות טו, ח). **תהום** עליון הוא עולם הבריאה, שנקרא תהומא עילאה (קה"י, תהום). תהום תחתון הוא גדול מן העליון, מפני שהם מתרחבין כל תהום נגד רקיע העליון, ולזה יהיו המים העליונים נוגעים עם המים התחתונים בתחתית כיפת הרקיעים, וכן פירש"י בגמרא (חסד לאברהם ב, ג).

באה תהום התחתון לשימוש שני יסודות התחתונים, שהם יסוד המים ויסוד העפר (ש"ר עה"ת שמות טו, ח). **תהום** תחתון הוא עולם העשיה, שנקראת תהומא תתאה (קה"י, תהום). **מלאך המלאך** נקרא אלקי"ם, שהוא בגימטריא 'הטבע' (ליקו"ה אפוטרופוס א, מב). **המלאך** הוא הנפש אשר ירד ממתיבתא דרקיע (ספר הפליאה ד"ה ועתה צרוף שם אלקים). **המלאך** הוא גוף מד' יסודות פשוטים מתקרבים אל המקור, והאור השופע עליהם הוא העיקר (פרד"ר כה, יא). **עניין** המלאך הוא השליחות, ולכן נקרא 'מלאך' לשון שליחות, ושמות המלאכים הוא לפי השליחות שנשתלחו (גור אריה בראשית יח, ב). **מלאך** הוא מספר הוי"ה ואדנ"י שהם בחינת חסד ודין (באר מים חיים פ' שמות). **מלאך** נקרא השכינה, שהוא מלאך ה' שליח במשלחותיה (קה"י, מלאך). **מלאך** נקרא מבחינת יצירה והוא בחינת רוח (קה"י, מלאך). **מלאך** יש לו גוף מעולם היצירה ונשמתו מעולם הבריאה, וכשיורד לעולם הזה כשעולה אחר כך למעלה טובל בנהר דינור, אזי גופו נשרף ונשמתו קיימת, ואחר כך נתחדש לו גוף אחר, בסוד 'חדשים לבקרים', וכשהמלאך שוהה ז' ימים בעולם הזה, שוב אינו יכול לעלות (קה"י, מלאך). **כל** בחינת מלאך נקרא 'שכל', ועל כן קראם שכלים הנבדלים, שכל ראשי תיבות 'ש'ש כ'נפים ל'אחד', והן שש השכלות בר' קצוות (קה"י, שכל). **עגלא / עגל / עיגולים** **עגל** דא משיח בן יוסף דאתמר ביה 'בכור שורו' (זהר פנחס רנב:). **עגל** הוא דכורא דנוגה (קה"י, עגל). **מצד** הגבורה עניין שור, ויש לומר 'עגל' גימטריא 'דא כח הדין' (קה"י, עגל). **עיגולים** בחינת נפש דעשיה (קה"י, עגולים). **עיגולים** ויושר, יש ספירות בעיגולים ויש ספירות ביושר בקווין כדמות אדם (קה"י, עגולים).

עד שתכלה פרוטה מן הכיס. ניתר בליקו"ה (חו"מ גזילה ח): לימת נדברי רבינו נרו יתיר בממר לימונה המתחיל 'ואלה המשפטים' (סימן ז), שמחונה שהוא בחינת תפילה ונפש, היא נקרלת בחינת פרוטה, כמו שמבואר שם, שזה בחינת 'לין בן דוד בה עד שתכלה פרוטה מן הכיס', עיין שם. וזה בחינת מלאך המחונה על הגמשים דלמיל לעגלת ופריטת שפוותיה, בחינת תפילה לחונה, בחינת 'ה' שפתי תפתח'.

יש בני אדם המכסים כלליות הניסים וכו' בדרך הטבע, וכשתכלה זאת וכו' אז יבוא משיח. וכתב בעלוה"מ (לחת ולחונה ג): יחנה לנשים המסתירים לת כל הניסים נדרך הטבע, היינו כלשר הש"י מנילן ממלכה מסוכנת, לשר לית לה להמין שלפשר להכלים ממנה, לו מגלן מרוחה לו מסכנה לחרת, לשר נדרך הטבע לין לנה להינלל מכם, לוחרים על כך התיקוקרסים, כי לוחן יהוחות והלוות שלנשו ע"י הש"י נדרך נם, מדרך הטבע הוה, ועשו בניחות טבעיות שלת בהשגחה פרטית. כלשר יחמו התיקוקרסים שלינם ממחינים בניסים, ותחרבה החמונה התמידית בעולם כולו, כמבואר נפם' 'כי לז להפוך לל כל העמים שפה נרורה לקרוח כולם בשם ה'' (לפניה ג), היינו שכל העמים יבינו לת לחמת, ויחמינו כי הכל מושגח בהשגחה פרטית, והכל יקרלו לל הש"י ויבקשו מחיתו כל נרלכיהם, ויחמו התיקוקרסים הכופרים בניסים, לז בחנת הגאולה השלימה. כי הגאולה השלימה לינה יכולה לקום ללת על ידי חמונה. ולע"פ שנוכחים לנו כי החמונה בכללות ובפרטיות נגדעת ופופחת, נחמנים דנרי הזוה"ק כי 'בכיחתא מלא', היינו לפילו רק קיבון לחד של ליחים, יחזק ויחנהג בחמונה לחיתית כלשו, בחנת הגאולה בחהרה בימינו לחן ללה.

פרוטה

פרוטה מרמז על אמונה בחינת תפלה, ועל כן פרוטה הוא שיעור ממון בכל מקום, כי עיקר האמונה תלויה בממון, כמ"ש 'ואמונה מאד', 'מאד' זה ממון (ליקו"ה דיינים ב, ח).

פרוטה נקרא הנחש, אשר הוא פרטי ממנו מתגלה התאוה, ויש לו פעולה מיוחדת פרטיות, וזה שאמר 'עד שתכלה פרוטה' הנחש, 'מהכיס' רומז לכם י"ה אותיות הכיס, שאין השם שלם ואין הכסא שלם עבור זוהמת הנחש (קה"י, פרוטה).

משיח

הוא עוסק בתיקון העולם יותר מכולם, כי כולם מתקנים הרבה מאד, אבל עדיין לא נגמר תיקונם, ועל כן עדיין הגלות מתארך ומלכות דסיטרא אחרא מתפשט, שרוצה להעלים מלכות דקדושה (ליקו"ה תפלת המנחה ז, צג).

כל עיקר התיקון על ידו, כי בחינת דוד משיח הוא בחינת אמונת חכמים, בחינת תורה שבעל פה, בחינת 'חסדי דוד הנאמנים', בחינת 'יהי' עמו, שהלכה כמותו בכל מקום, שעל ידו 'יתקיים 'ולא יחצו לשתי ממלכות עוד' (ליקו"ה פקודין ד' שומרים ה, לה).

איך ישראל עושין תשובה יום אחד, מיד היה בן דוד בא (ירושלמי תענית ג:).

המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד לישנה למשלה הראשונה, ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל, וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם, מקריבין קרבנות ועושין שמיטין ויובלות, ככל מצותה האמורה בתורה (יד החזקה מלכים יא, א).

משיח בן דוד הוא משבט יהודה המיוחד שבכל השבטים, ויהיה הגואל בשר ודם כשאר האחים, נולד מאב ואם כדמיון משה שהיה הגואל הראשון שבמצרים (רבינו בחיי ויקרא כה, מז).

משיח בן דוד שנאמר עליו 'עני ורוכב על חמור', כלומר שאינו בא במרוצה כמו הסוס (ש"ד עה"ת דברים כב, י).

משיח יהיה לו גם בחינת חיה שהוא בחינת חכמה דאצילות, שלא זכה אליה משה רבינו ע"ה, והוא בחינת נשמה לנשמה, ומשיח הוא משה, רק שיזכה לבחינת נשמה דנשמה (קה"י, משיח). **משיח** בן דוד הוא סוד עץ חיים, ומשיח בן יוסף בבחינת עץ הדעת אילנא דמותא דרגא דנוקבא, ועל כן עתיד להרוג בשערי ירושלים, דמותא אתקשרית ביה, ואלו הם ב' עצים, ולעתיד לבוא 'יהיה ה' אחד ושמו אחד', ויהיו עץ החיים ועץ הדעת שקולים כחדא (קה"י, משיח). **משיח** בן דוד הוא יו"ד תתאה דא', משיח בן יוסף יו"ד עלאה דא', והו' שבאמצע אלף הוא משה רבינו ע"ה (קה"י, משיח). **משיח** בן דוד אמו משבט דן, והו 'ובני דן חשים' אותיות משיח (קה"י, משיח). **משיח** בן דוד הוא אחיד בתלת ספירות דימין חכמה חסד נצח, ומשיח בן יוסף בתלת ספירות דשמאל בינה גבורה הוד (קה"י, משיח). **משיח** בן דוד, ביום הגאולה יעלה אל הבינה ויקבל משם חיים (קה"י, משיח). **שמו** של משיח הוא מן הדברים שקדמו לעולם כמ"ש חז"ל, כי הוא תכלית המין כולו והתכלית קודם במחשבה (מלבי"ם תהלים פט, מח). **גאולה גאולה** גאולה הוא בחינת תורה, כי אז זכו ישראל לקבל את התורה, וגאולה אחרונה הוא בחינת תפלה, שזה עיקר בחינת דוד ומשיח (השתפכות הנפש פו). **מלת** אדנ"י נקראת 'גאולה' ופועלת גאולה בשליחות אל חי, ומצלת הצדיקים וגואלת אותם מכל פגע ומחלה (ספר הפליאה ד"ה וראה והבן כשרצה הש"י לגאול). **גאולה** האחרונה שקולה כנגד כל הנסים (רש"י תהלים ט, ב). **כל** צרה שישראל ניצולין ממנה, גאולה היא (רמב"ן תענית טו:). **הגאולה** האחרונה כדמיון הראשונה (רבינו בחיי במדבר לג, ב). **גאולה** היא הבינה, כי עיקר הגאולה בסוד 'גאולה תהיה לו וביובל יצא' (ויקרא כה), כי שם החרות כנודע. (...) אין דיני המקטרגים עולים אלא עד הבינה ולא עד בכלל, וממנו שואב היסוד הגאולה (פרד"ס כג, גאולה). **כל** גאולה היא כמו עולם חדש לגמרי (נצח ישראל נה). **כל** גאולה וגאולה היא גאולה גופנית וגאולה נפשית. גאולה גופנית כפשוטו, וגם גאולה נפשית. ועל שם שתי הגאולות ניתנה הבחירה, לשמוח ולהתעצב הגוף או להתעצב הנפש (של"ה שבועות יט).

ואמונתך סביבותיך. כתיב בתהלים (פט, ז–ט): כִּי מִי בַשַּׁחַק יַעֲרֹךְ לַה' יִדְמֶה לַה' בִּבְנֵי אֵלִים: אֵל נַעֲרָךְ בְּסוֹד קְדֹשִׁים רַבָּה וְנוֹרָא עַל כָּל סְבִיבָיו: ה' אֱלֹקֵי צְבָאוֹת מִי כָמוֹךָ חָסִין יָהּ וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ: פי' המל"ד (שם) על דרך הפשט: **אל נערך.** כי הוא אל אַיִן כמבוחת עלת קדושים רַבָּה וּנְדוֹלָה, הס מלחכי מעלה. **על כל סביביו.** הס המלחכים סַמַּסְבִּיבִים כשם כבודו. **חסין יה.** חתה ה' חָזָק מחוד. **ואמונתך.** החמונה היח מעולם סביבותיך ולח מתפרד ממך.

אדני שפתי תפתח. 'שפתי' זה נמי' 'שפוותיה' נמי' תפילה, כדכתיב בתהלים (נח, טז–יט): סַלַּיְלֵנִי מְדָנִים אֶלְקִים אֶלְקֵי יְשׁוּעָתִי תְּרֵנֵּן לְשׁוֹנִי צִדְקָתֶךָ: אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ: כִּי לֹא תַחְפֹּץ זֶבַח וְאֶתְּנָה עוֹלָה לֹא תִרְצֶה: זִבְחֵי אֶלְקִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה אֶלְקִים לֹא תִבְזֶה: ופירש המלבי"ם (שם): **פרנן לשוני לדקתך.** והנה, הלשון מליין הדיבור הפנימי, והפה והשפה מליינים הדיבור החיצוני, והלדקה מליין לדקת ה' בעצמו, והתהילה מליין מה שיהללוהו בְּפֶה הָלָל עם ויפרסמו מעשיו, שעל ידי כך יהוה שהוא עושה לדקה. **ס' שפתי תפתח.** היח השפה החיצוני שבה יודיע לחביו. **ופי יגיד תהלתך.** גם לחתרים. ולימת בברכות (ד ע"ב) גבי תפילת עמידה: לחמר רבי יוחנן, בתחילה לומר 'ה' שפתי תפתח', ולבסוף הוא לומר 'יהיו לרלון לחמרי פי'. וליתר המברש"ל (שם): **בתחילה לומר ס' שפתי תפתח וגו'.** פתיחת השפתים הס תחילת הדיבור, ולומר שביקש דוד עזר לוקן בתחילת הדיבור, שהוא פתיחת שפתים, ולח"כ, 'פי', שהוא כולל בְּלֵי הדיבור, 'יגיד תהלתך'.

ליקוטי הנחל

ואמונתך סביבותיך. ולוקח בספר מבלי יופי (סימן ז, בשם הרה"ח ר' יוסף מהלין זלל"ה): בגמ' יבמות דף קכא ע"ב, על הפסוק 'וקציניו נשערה מחד', 'מלמד שהקב"ה מדקדק עם קציניו כחוט השערה. ר' מנינא חמר מהכא, לל נעדך בסוד קדושים רבה ונורל על כל קציניו'. ופירש"י 'עם קציניו, עם הלדיקים ההולכים לחריו'. גם נרלה לומר למה נקראים הלדיקים 'קציניו', על פי מה שכתוב בחמות כ"ד ע"ל 'בל מבקוח והטמידו על לחת, ולדיק בלחונתו יחיה'. נחלל בפימן ז' לות לדיק החוזק בחמונתו, ולכך נקראין הלדיקים 'קציניו', על שם שחוזין ומדבקין תמיד בחמונה, הנקרל קציב, כחוב בפימן ז' לות ל', כחו שכתוב 'ואמונתך סביבותיך'. ובפרפרלות לחכמה מבלר זהב"ל 'כי חמונה הוח כמו שחין השכל מסיג, כי בדבר שגם השכל מסיג חין לריך חמונה, חלחר שחינן גם בשכל, ודבר שחין השכל מסיג הוח כמו בחינת דבר עגול, כך ענין זה חין לו קלוות, חלילה בחינה בחינה להחמיל לכנות בענין זה, כמו בדבר שכלי שהשכל חחמיל לכנות בו חלילה עיון, וכנגם חעיון לעיון עד שגומר השגת הדבר שכלי, לבל בחר שחין השכל מסיג, חינו רק על ידי חמונה שהוח בחינת עגול כנ"ל' עכ"ל. וועד נרלה, שעל ידי חמונה זוכין לכל ההשגות והלימודים הקדושים של החורים, כי כיוון שיש לו חמונה, לפשר לו לקובען בחוחו ולזוכרן בהן בחינת חלוקות, וכן בכל הדברים הגחמיים שבקציניו, רוחה בהן חמיד השגחה פרטיית ונפלחות הכורת, ובכל פינות שפוה חליר לו בחמונה הקדושה. **ופריטא שפוותיה שהוא בחי' תפלה כמ"ש אדני שפתי תפתח וכו'.** והקשה ומיכן בניחס"ל (ז): לכחורה יש להחפלל קלת, חם שבשביל הכתוב הזה 'לדני שפתי תפתח' חמקדימים לפני החפלה, נכנה ונקרל לכל החפלה על שם הזה 'פריטת שפוותיה'. חלל מרחוק חנין בכל זה, כפי דבריו הקדושים שבפימן ט' ובפימן קי"ג שהם חמקדימים המקודשים חלל לחחמר זה, שבל שפת הדיבור ובל חינה שבחפלה, הוח בפי החפתה בחחלת בחינת חמירות בחינה, וחחמילה חנוסה בזה הלשון שבל הדיבור ובל חינה שבחפלה, נהכתוב 'לדני שפתי תפתח'.

מילואי חכמה

אדני שפתי תפתח. וכתב בנצפע"ח עט"ת (פ' נח): לכחר חתחיל החדם להחפלל, חיל כשחומר 'לדני שפתי תפתח', החכינה חחלכנחת בו ומדברת הדיבורים, וכשיהיה לו החמונה שהשכינה חדברת חלו הדיבורים, בוודחי חפול עליו לימה וירחה, וגם הקב"ה כביכול חחמנס חת עלמו ושורה חלנו, כמו שכתוב (שם"ב ג) 'חנין חן החרכים', חהמומיות שהם היכלות, והוח הולך חהיכל.

ואני תפלתי

אֵל אֱמוּנָה, עָוֶל וְרָחוֹק הוּא. צַדִּיק וְיָשָׁר הוּא לְבַדּוֹ, וְאֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ. וְהוּא לְבַדּוֹ יוֹדֵעַ כָּל דַּרְכֵי בְּנֵי הָאָדָם, וְהוּא לְבַדּוֹ יָכוֹל לְהוֹשִׁיעַ לְכָל הַנִּבְרָאִים, כִּי הוּא לְבַדּוֹ בּוֹרֵא הַכֹּל, וְהוּא לְבַדּוֹ מְנַהֵג הַכֹּל

כמובא בזוהר והיה צדק אזור מתניו ואמונה. כלומר מזה (נלק, קלח ע"ב): ח"רבי חזקיה פתח 'והיה לצדק מזור מתניו והמונה מזור חלציו', הפי קרא כולו מיזה חד, מפי מידותם תתא (למטה מזה) דנהי לצדק היינו ממונה והמונה היינו לצדק, 'מזור מתניו' היינו 'מזור חלציו', לפי שהם נזכרים זה אחר זה. אלא מה זו לצדק כאמונה, ואף על גב דכולא חד ומד דרגא חיכו, אבל גזמנא דקיימא בדיוקא קשיא ומקבלא מסטרא שמאלא, כדין אקרי 'לצדק', דיוקא ממש, והיינו 'כי כאשר משפטיך לאדם למדו יושבי תבל' (ישעיה כו), דהם דרגת ד'משפט' דאמרי מיהו, וכל דאתקריב 'משפט' ב'לצדק', כדין אתמשך ואיכלין בני עלמא למשבל דיוקא ד'לצדק'. 'אמונה' בשעתא דאתמשך בה 'אמת' לאחוזי בשפעא ואתמשכא וכו' אה ממיא מה דשעתא מה בשעתא'. על כן צריכין לאמוך רק על אמונה כמו שקיבלנו מאבותינו ורבותינו הקדושים. וכן מי שאפשר לידע הטעם על סוד מצוה, כי המצוות הם אלוהות שהקב"ה מדבק בהם, וכמ"ש 'לכל אלנה לחיתי קן רחבה מצותך מאד'. וכן קדושת הצדיקים אלמיים מי שאפשר להבין ולהשיג, כי גבהו דרכיהם מדרכינו, כי הם מדמים צורה ליוצרה, ומכלולים בו יתברך, ומי שאפשר להשיג כל דרכיהם בשכלינו, ולריכין לאמוך רק על אמונה. אבל אין שלימות להאמונה בלא אמת כנ"ל, כי אמונה בלא אמת אינה אמונה כלום, כי בלא אמת יכול ליפול לאמונות כוזביות, לאמונות של שטות והבל. על כן עיקר האמונה ע"י אמת, שמי שמתקבל על האמת זוכה לאמונה הקדושה האמיתית. כי האמת מאיר בו להתדבק מאמונות כוזביות, ולהתחזק בהאמונה הקדושה האמיתית. ועי"ש להלן בלקוטים"ל ד"ה 'אמת' בביאור ענין זה.

אי אפשר לבא לאמונה אלא ע"י אמת. ז, כ–ג): כי בשלמא עיקר האמונה הוא בשביל שהוא אמת, מי שיש לו מוח בקדקדו ורואה בחיקון נפשו והשלמתו האמיתית, להסתכל על האמת היטב בעין האמת בלי ניאמון וקיבוטר, כי ע"י ניאמון יכולין להפוך כל מיני אמת לשקר ח"ו, וכל השטוות שאומרים בשביל יכולין להפוך מהיפך אל היפך עד אין קץ ותכלית. ואעפ"כ האמת הוא אחד. על כן בריך כל אחד, מי שרואה לאוס על עלמו ועל נפשו בניו ובנותיו ועל כל הדורות העתידין לבלות ממנו עד סוף כל הדורות, לבל יטעה את עלמו ח"ו, כי כל אחד אינו מטעה כי אם את עלמו, 'ודבר לוקינו יקום לעולם', כי קושטע קלי ושקרע לו קלי, וכמ"ש 'שפת אמת תיכון לעד', כוונת לו בחיב אלא תכון, שהאמת עתיד להתקייס. כי בימות המשיח ולעתיד לבא יתקייס האמת, ואז ידעו בין לדיק לרשע וכו'. ואע"פ שגם השקר בשמלבש באמת לוסר כך, עד שאי אפשר להבחין כלל בשום אופן (כי אם ע"י לעקה ושוועה הרבה להשי"ת), אע"פ כן לעתיד בוודאי ידעו האמת, ושקר כל קוף יתוודע האמת לאמיתו היכן הוא. והכלל, שבהשלם רואה לזכות לאמונה שלימה בהשי"ת ובלדיקי האמת ובאנשים בשרים באמת, צריך לו להסתכל על האמת לאמיתו ולא יטעה את עלמו כלל, רק יסתכל על האמת באמת, ואז בוודאי יזכה לאמונה שלימה, כי אע"פ שלא יזכה להבין הדבר היטב בדעתו, אעפ"כ בן אם יסתכל על האמת לאמיתו יזכה להבין בדעתו שרואי לו להאמין. למשל בעיקר האמונה הקדושה, להאמין בהשם יתברך ובתורתו הנאמנה על ידי משה רבינו עליו השלום בכתב ובעל פה ובהשגחתו הפרטיות וכו', אף על פי שים כמה דעות זרות ונפסדות של המתקרים והאפיקורסים, עד שכמה מגדולים בני ישראל נתפתו בהם, עד שנמצא בספרי המפרשים שנדפסים אצל המקראות הגדולות שנפתחים פי האתון היה במראה, רחמנא ליצלן רחמנא לשיזבן מהאי דעתא שבשתא, שהיא כפירה גמורה ואין לפיקורסות גדול מזה רחמנא ליצלן, וקצתם חומרים דעות זרות של כפירות של שטות והבל על שאר המופתים הנוראים, כמובא בספריהם, אשרי מי שזוכה לבלי להסתכל בהם כלל, אבל אף על פי כן מי שרואה להסתכל על האמת לאמיתו כפי המקובל בידינו מדור לדור, יבין וידע באמת שכל הניסים והמופתים היו בנשמיות, כמבואר בהתורה הקדושה ובנביאים ובכתובים ובתלמוד בבלי וירושלמי ומדרשים. **אלא על ידי אמת.** ובילקוט בעלומ"מ (למת ומאמה ד): אי אפשר שתהא האמונה בלא אמת, שאם תהא האמונה בלא אמת אי אפשר שתהא האמונה בשלימות

צדק היינו אמונה וכו' כד אתחבר בה אמת. וכמ"ב בליקו"ה (מו"מ דיינים ג, י–יא): עיקר הגמולה הוא ע"י אמת שהוא מצית לצדקנו שיבוא במהרה בימינו שנקרא אמת, כמ"ש 'שלח לחרף ולמיתך המה ינחוני יחיותי וכו'', שפירש רש"י על מצית כמובא. כי עיקר ביאת משיח הוא לגאולת האמת בעולם, כי אז יתקייס 'אמת מארץ תצמח וכו'', וכמ"ש 'שפת אמת תיכון לעד', כוונת לא כתיב. כי עכשיו האמת בגלות גדול, והאמת נעשה עדריס עדריס וכל אחד ואחד חושב שהוא האמת. ואי אפשר לברר האמת, כי אם לכל אד לפוס מה דמסער בלביה יכול להבין קצת האמת. כי 'צדק מלכותא קדישא', דמי' מיעוט הירח כידוע. כי היא נקראת צדק, כשיש להס אמיזה פה בעת המיעוט כידוע, שאז הס רוציס להתגבר על מעט האמת והצדק ולהפכו לשקר מ"ו, שזהו עיקר עשקיסס של הסט"א ליעוץ מן האמת המעט ולהפכו לשקר, בבחי' 'כל שקר שאין בו אמת בתחילתו, אינו מתקייס בסופו'. לפני צריך כל אחד לרחוס לחבר צדק באמת, דהיינו שיסתכל רק על האמת וימשיך עצמו רק להאמת לאמיתו, ודבר הדיבור באמת. ואז 'כד אתחברת צדק באמת אתעבידת אמונה', וזוכה לאמונה שלימה, להאמין בעצם האמת שאינו זוכה להשיגו עדיין.

הֱיינוּ צַדָּק הֱיינוּ אֱמוּנָה, וְאָמְרוּ שֵׁם, אֱמוּנָה אִתְקְרִיאַת, כַּד אִתְחַבַּר בָּהּ אֱמֶת:

אָזְנָיו יוֹכִיחַ: וְשָׁפַט בְּצֶדֶק דַּלִּים וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר לְעַנְוֵי אָרֶץ וְהָכָּה אֶרֶץ בְּשֵׁבֶט פִּיו וּבְרוּחַ שְׂפָתָיו יָמִית רָשָׁע: וְהָיָה צֶדֶק חֲזוֹר מָתְנָיו וְהָאֱמוּנָה חֲזוֹר חֲלָצָיו: ופירש"י (שם): **וחיים לצדק לחזר ממנו.** ויהון לזריקין סחור סחור ליה, דְּבָקִים זו בחזור. והמצו"ד ביאר (שם): **וחיים לצדק וכו'.** הצדק והאמונה שיחזיק בהן יהיו לו למחוק, כלומר החגור חזור בחגורו וממחוק.

אמת

אמת הוא אחד, למשל על כלי כסף כשאומרים עליו שהוא כלי כסף הוא האמת, אבל כשאומרין עליו שהוא כלי זהב הוא שקר. נמצא שהאמת הוא אחד, כי אי אפשר לומר אמת רק שהוא כלי כסף לא יותר, אבל השקר הוא הרבה, כי אפשר לומר שהוא כלי זהב וכלי נחושת ושאר שמות (ליקו"מ נא).

עיקר אור הנשמה הוא אמת, שהוא עיקר אור המאיר, וכל נשמה שיש לה אמת ביותר, היא גדולה ביותר ומאירה ביותר (ליקו"ה דיינים ג, יג).

הקב"ה בעצמו נקרא אמת שנא' (ירמיה י) 'וה' אלקים אמת וגו'' (תנדא"ר ז).

אין דבר בתורה פלסטרין ולא דבר של שקר, אלא כל התורה היא אמת (ילקו"ש ירמיהו רמז שכא).

בכ"ף מקום שאתה מוצא אמ"ת, הכוונה למידה הממוצעת הכלולה מכל הפנים ומכל הצדדין (שערי אורה ה–ו).

פירוש אמת, א"ש מ"ם ת'פארת. זהו סוד שהאיקונים שלו חקוקים בכסא הכבוד (רקנאטי בראשית יא, כו).

אמת פירושו נצחיית, כי הנצחיות הוא דבר אמתי קיום אמתי (של"ה שער האותיות יצ"ט, טו).

מדת האמת היא עיקרית לבעל תשובה, וזהו חותם כל דבריו (ערערת דבש ח"א טו).

אמת הוא ראש תוך סוף כאמור. 'ראש' נקרא האל"ף, מה שמקשר את עצמו באלופו של עולם ומכניסו בקרבו. מ"ם הוא 'תוך', כמאמר חז"ל 'מאמר סתום מאמר פתוח', כי התגלות התורה נקרא 'מאמר פתוח', ויש גם כן נשמה דאורייתא הוא הפנימיות, והנגלה נקראים לבושי התורה וגופי תורה כמ"ש 'והן הן גופי תורה', וצריך האדם לדבק את עצמו אל פנימיות התורה בעת עסקו וזהו נקרא תוך. ו'סוף' הוא שאף אחר שיקום מלימודו וילך לסוף המדריגות, דהיינו במקום שיש שני דרכים, ושם הוא הבחירה, שזה נקרא סוף המדריגות והאותיות, יהיה מקושר גם כן בבורא ב"ה ובתורתו (מאור עינים פ' נצבים).

אמת ומשפט, זהו הכח הפנימי המעמיד כל הבריאה, עד שהאמת והמשפט הוא הכח והנפש והחיות של כלל מעשה ה', שה' ערך את הבריאה שתהיה בגוף וגוויה אל האמת בדברים העיוניים, שיכירו ע"י הבריאה מציאת ה' ואחדותו והאמונה האמתיית, ואל המשפט בין אדם לחבירו, ואם אין אמת ומשפט אין כח ואין חיות ונפש בכל הבריאה והמעשה שעשה, והיא כגוף בלא נשמה (מלבי"ם תהלים קיא, ז).

יקוט הנחל

זה כלל גדול שעיקר החכמה הוא להשיג אמיתת הדבר כמו שהוא, כגון שידע הילוך הגלגלים כמו שהוא באמת, או לידע מהלוכת הדמיס שבאדם כמו שהוא, וכיוצא בזה בשאר החכמות. אבל קשה מאד מאד להשיג האמת אפילו בלימודיים וטבעיים, כשאר הס מודיס בעצמס, מכל שכן וכל שכן בעיונים שהוא מקיומות מלקוח. וכל הקושיות שמקשין, הכל מחמת שכפי האמת שבעצמו נדמה להס שרחוי להיות כהיפך, לפי 'ליס בער לס יידע' שמחוד עמקו ממקומיו יתבדך, ואי אפשר בשום אופן להשיג ולהבין בשכל אמיתתו והשגתו יתבדך, כי אס ע"י אמונה כשמתפארת בתמת, שזה אי אפשר לזכות כי אס ע"י לדיקים אמיתיים שהס בבחי' משה ואבות העולם, שזכרו מחותיהס בתלית, עד שפירשו עצמן מתחות עולם הזה לגמרי, עד שהשיגו והכירו אמיתתו באמת, וזכו להכניס דרכי האמונה בנו. ועל כן מי שרולה לזכות לחייס נצחיים, אי אפשר לו לזכות כי אס ע"י אמונה וכנ"ל. ולאמונה זוכין ע"י אמת, בבחי' 'לדק לד אתחברת באמת וכו'. היינו אס יולה להסתכל על האמת לאמיתו, יבין שרחוי לו להאמין האמונה האמיתית סה', ומשם עבדו ונלדיקי וכשרי אמת שבכל דור. כי עצם האמת בוודאי אי אפשר להשיג בדעתו הפחותה, לדרגת, נדמה לו להיפך ממש שהוא מסוקע בתחותיו ובעולם הזה וכבוד ועיצמון כל קך, לך אס יטה דעתו אל האמת לאמיתו, ויחזיר פניו קצת מתחות עולם הזה, ויעיס נגד האמת להסוב על מכליתו הנלמי, יאיר ה' עיניו וילמה ויבין היכן האמת (כמבואר מזה במקום אחר). כי אמונה הוא רק כמה שאינו מבין, כי מה שמבין בדעתו אין זה אמונה, ואס כן מהיכן יבוא לאמונה. לך ה' יתבדך מרחס על עמו, ומחיי ליצרחל דרכי האמונה, בחופן שיש להס כח לנסוע בהאמת ואמונה אס ירלו, אבל אינו מגלה בתחילה האמת בשלימות, כדי שיהיה בחירה, רק מאיר האמת קצת, בחופן שיהיה כח להאמין למי שירלה להסתכל על האמת לאמיתו. (...) ועיקר הגמולה תלויה בזה. כי כן דרך הש"י, שהוא עוסק ברחמיו לקרב את האדם כמה דרכים, אך לעס"כ הוא מניח לו מקום להסתפק קצת בשכל ניסיון ובחירה, וכשמתחזק באמונה שלימה, ע"י שמסתכל על האמת על כל המסדיס שעשה הש"י, והלוי בו מרחוק רמזים כמה דרכים להודיעו היכן האמת, בודאי יזכה לכל טוב לחייו ונלמי, אבל אס אי אפשר לבקש מוחות לפרוש, נותן לו הש"י מקום לטעות יותר ויותר, ולרוץ אס"כ יגיעות גדולות ועצומות מאד ביותר, קושי שיזכה אל האמת, וכולי האי ואולי, עד שיכול ליפטר מן העולם ולא יזכה אל האמת, ויצטרך לסבול מה שיסבול ולהסתגל כמה גלגולים, עד שיזכה להתקרב אל האמת, שהיה בידו לזכות בו עתה ע"י ניסיון קל, להשליך מחות הכבוד והינלמון ולהסתכל על האמת לאמיתו. (...) ומזה תלויה עיקר הגמולה, כי עיקר הגמולה תלויה באמונה, כמ"ש 'אמונתי תמורי מרחס'.

לאמתו', דהיינו כנ"ל. והבן היטב אס מרגלה לחוס על מייך הנלחייס.

אמונה אתקריאת כד אתחבר בה אמת. וכמ"ב בליקו"ה (יו"ד נידה ג, ב–ג): לאמונה היש נפלאות תמיס דעיס, כי בדבר שמביניס בהשכל אין לריכין להאמין ואינו נקרא לאמונה, ועיקר האמונה הוא באמת שאין מביניס בהשכל, וחס כן מהיכן יבוא לדעת שיאמין בזה. לך באמת היש נפלאות תמיס דעיס, שברא בחכמתו הגדולה כח בשכל האדם, שיהיה לו כח לעמוד ולעמק דעתו ולהאמין באמונה לבד, על ידי כח הרעיונו שנאמר בהדעת, אפילו לאחר השתלמות הדעת, כי 'אף על פי שלמד לחכמו לא ידע' שמחוד עמקו ממקומו יתבדך, ואי אפשר בשום אופן להשיג ולהבין בשכל אמיתתו והשגתו יתבדך, כי אס ע"י אמונה כשמתפארת באמת, שזה אי אפשר לזכות כי אס ע"י לדיקים אמיתיים שהס בבחי' משה ואבות העולם, שזכרו מחותיהס עולם הזה לגמרי, עד שהשיגו והכירו אמיתתו באמת, וזכו להכניס דרכי האמונה בנו. ועל כן מי שרולה לזכות לחייס נצחיים, אי אפשר לו לזכות כי אס ע"י אמונה וכנ"ל. ולאמונה זוכין ע"י אמת, בבחי' 'לדק לד אתחברת באמת וכו'. היינו אס יולה להסתכל על האמת לאמיתו, יבין שרחוי לו להאמין האמונה האמיתית סה', ומשם עבדו ונלדיקי וכשרי אמת שבכל דור. כי עצם האמת בוודאי אי אפשר להשיג בדעתו הפחותה, לדרגת, נדמה לו להיפך ממש שהוא מסוקע בתחותיו ובעולם הזה וכבוד ועיצמון כל קך, לך אס יטה דעתו אל האמת לאמיתו, ויחזיר פניו קצת מתחות עולם הזה, ויעיס נגד האמת להסוב על מכליתו הנלמי, יאיר ה' עיניו וילמה ויבין היכן האמת (כמבואר מזה במקום אחר). כי אמונה הוא רק כמה שאינו מבין, כי מה שמבין בדעתו אין זה אמונה, ואס כן מהיכן יבוא לאמונה. לך ה' יתבדך מרחס על עמו, ומחיי ליצרחל דרכי האמונה, בחופן שיש להס כח לנסוע בהאמת ואמונה אס ירלו, אבל אינו מגלה בתחילה האמת בשלימות, כדי שיהיה בחירה, רק מאיר האמת קצת, בחופן שיהיה כח להאמין למי שירלה להסתכל על האמת לאמיתו. (...) ועיקר הגמולה תלויה בזה. כי כן דרך הש"י, שהוא עוסק ברחמיו לקרב את האדם כמה דרכים, אך לעס"כ הוא מניח לו מקום להסתפק קצת בשכל ניסיון ובחירה, וכשמתחזק באמונה שלימה, ע"י שמסתכל על האמת על כל המסדיס שעשה הש"י, והלוי בו מרחוק רמזים כמה דרכים להודיעו היכן האמת, בודאי יזכה לכל טוב לחייו ונלמי, אבל אס אי אפשר לבקש מוחות לפרוש, נותן לו הש"י מקום לטעות יותר ויותר, ולרוץ אס"כ יגיעות גדולות ועצומות מאד ביותר, קושי שיזכה אל האמת, ויצטרך לסבול מה שיסבול ולהסתגל כמה גלגולים, עד שיזכה להתקרב אל האמת, שהיה בידו לזכות בו עתה ע"י ניסיון קל, להשליך מחות הכבוד והינלמון ולהסתכל על האמת לאמיתו. (...) ומזה תלויה עיקר הגמולה, כי עיקר הגמולה תלויה באמונה, כמ"ש 'אמונתי תמורי מרחס'.

אמונה אתקריאת כד אתחבר בה אמת. וכמ"ב בליקו"ה (יו"ד נידה ג, ב–ג): לאמונה היש נפלאות תמיס דעיס, כי בדבר שמביניס בהשכל אין לריכין להאמין ואינו נקרא לאמונה, ועיקר האמונה הוא באמת שאין מביניס בהשכל, וחס כן מהיכן יבוא לדעת שיאמין בזה. לך באמת היש נפלאות תמיס דעיס, שברא בחכמתו הגדולה כח בשכל האדם, שיהיה לו כח לעמוד ולעמק דעתו ולהאמין באמונה לבד, על ידי כח הרעיונו שנאמר בהדעת, אפילו לאחר השתלמות הדעת, כי 'אף על פי שלמד לחכמו לא ידע' שמחוד עמקו ממקומיו יתבדך, ואי אפשר בשום אופן להשיג ולהבין בשכל אמיתתו והשגתו יתבדך, כי אס ע"י אמונה כשמתפארת באמת, שזה אי אפשר לזכות כי אס ע"י לדיקים אמיתיים שהס בבחי' משה ואבות העולם, שזכרו מחותיהס עולם הזה לגמרי, עד שהשיגו והכירו אמיתתו באמת, וזכו להכניס דרכי האמונה בנו. ועל כן מי שרולה לזכות לחייס נצחיים, אי אפשר לו לזכות כי אס ע"י אמונה וכנ"ל. ולאמונה זוכין ע"י אמת, בבחי' 'לדק לד אתחברת באמת וכו'. היינו אס יולה להסתכל על האמת לאמיתו, יבין שרחוי לו להאמין האמונה האמיתית סה', ומשם עבדו ונלדיקי וכשרי אמת שבכל דור. כי עצם האמת בוודאי אי אפשר להשיג בדעתו הפחותה, לדרגת, נדמה לו להיפך ממש שהוא מסוקע בתחותיו ובעולם הזה וכבוד ועיצמון כל קך, לך אס יטה דעתו אל האמת לאמיתו, ויחזיר פניו קצת מתחות עולם הזה, ויעיס נגד האמת להסוב על מכליתו הנלמי, יאיר ה' עיניו וילמה ויבין היכן האמת (כמבואר מזה במקום אחר). כי אמונה הוא רק כמה שאינו מבין, כי מה שמבין בדעתו אין זה אמונה, ואס כן מהיכן יבוא לאמונה. לך ה' יתבדך מרחס על עמו, ומחיי ליצרחל דרכי האמונה, בחופן שיש להס כח לנסוע בהאמת ואמונה אס ירלו, אבל אינו מגלה בתחילה האמת בשלימות, כדי שיהיה בחירה, רק מאיר האמת קצת, בחופן שיהיה כח להאמין למי שירלה להסתכל על האמת לאמיתו. (...) ועיקר הגמולה תלויה בזה. כי כן דרך הש"י, שהוא עוסק ברחמיו לקרב את האדם כמה דרכים, אך לעס"כ הוא מניח לו מקום להסתפק קצת בשכל ניסיון ובחירה, וכשמתחזק באמונה שלימה, ע"י שמסתכל על האמת על כל המסדיס שעשה הש"י, והלוי בו מרחוק רמזים כמה דרכים להודיעו היכן האמת, בודאי יזכה לכל טוב לחייו ונלמי, אבל אס אי אפשר לבקש מוחות לפרוש, נותן לו הש"י מקום לטעות יותר ויותר, ולרוץ אס"כ יגיעות גדולות ועצומות מאד ביותר, קושי שיזכה אל האמת, ויצטרך לסבול מה שיסבול ולהסתגל כמה גלגולים, עד שיזכה להתקרב אל האמת, שהיה בידו לזכות בו עתה ע"י ניסיון קל, להשליך מחות הכבוד והינלמון ולהסתכל על האמת לאמיתו. (...) ומזה תלויה עיקר הגמולה, כי עיקר הגמולה תלויה באמונה, כמ"ש 'אמונתי תמורי מרחס'.

אמונה אתקריאת כד אתחבר בה אמת. וכמ"ב בליקו"ה (מו"מ פסח ז, ג): וכמו כן עכשיו בענין המחלוקת והקטגוריא שבין הלדיקים והילמים, עד שאין אחד יודע היכן האמת, אס ילמה האדם להסתכל על האמת לאמיתו ולא יטעה אס עצמו, בודאי יזכה לידע האמת כמו שהוא, וכיוצא בזה בשאר החכמות. אבל קשה מאד מאד להשיג האמת אפילו בלימודיים וטבעיים, כשאר הס מודיס בעצמס, מכל שכן וכל שכן בעיונים שהוא מקיומות מלקוח. וכל הקושיות שמקשין, הכל מחמת שכפי האמת שבעצמו נדמה להס שרחוי להיות כהיפך, לפי 'ליס בער לס יידע' שמחוד עמקו ממקומיו יתבדך, ואי אפשר בשום אופן להשיג ולהבין בשכל אמיתתו והשגתו יתבדך, כי אס ע"י אמונה כשמתפארת באמת, שזה אי אפשר לזכות כי אס ע"י לדיקים אמיתיים שהס בבחי' משה ואבות העולם, שזכרו מחותיהס עולם הזה לגמרי, עד שהשיגו והכירו אמיתתו באמת, וזכו להכניס דרכי האמונה בנו. ועל כן מי שרולה לזכות לחייס נצחיים, אי אפשר לו לזכות כי אס ע"י אמונה וכנ"ל. ולאמונה זוכין ע"י אמת, בבחי' 'לדק לד אתחברת באמת וכו'. היינו אס יולה להסתכל על האמת לאמיתו, יבין שרחוי לו להאמין האמונה האמיתית סה', ומשם עבדו ונלדיקי וכשרי אמת שבכל דור. כי עצם האמת בוודאי אי אפשר להשיג בדעתו הפחותה, לדרגת, נדמה לו להיפך ממש שהוא מסוקע בתחותיו ובעולם הזה וכבוד ועיצמון כל קך, לך אס יטה דעתו אל האמת לאמיתו, ויחזיר פניו קצת מתחות עולם הזה, ויעיס נגד האמת להסוב על מכליתו הנלמי, יאיר ה' עיניו וילמה ויבין היכן האמת (כמבואר מזה במקום אחר). כי אמונה הוא רק כמה שאינו מבין, כי מה שמבין בדעתו אין זה אמונה, ואס כן מהיכן יבוא לאמונה. לך ה' יתבדך מרחס על עמו, ומחיי ליצרחל דרכי האמונה, בחופן שיש להס כח לנסוע בהאמת ואמונה אס ירלו, אבל אינו מגלה בתחילה האמת בשלימות, כדי שיהיה בחירה, רק מאיר האמת קצת, בחופן שיהיה כח להאמין למי שירלה להסתכל על האמת לאמיתו. (...) ומזה תלויה עיקר הגמולה, כי עיקר הגמולה תלויה באמונה, כמ"ש 'אמונתי תמורי מרחס'.

אמת. ובליקו"ה (יו"ד גיולת ה, יב) סלריך מוהרנ"ת בביאור מידת האמת ותקומה, הוא ממית מנשים ע"י תכמתו הרעה, וכן בכל התכמות עיקר התכמה הוא האמת, דהיינו להשיג ולהבין האמיתת הדבר.

הן אמת חפצת. רבינו מביא פס' זה שתה, ובסוף לוח ג' מבארו בשלימות. וזה לשון הכתוב בתהלים (נח, ב-ה): לַמְנַצֵּחַ אַל תַּשְׁחֵת לְדָוִד: בְּדַוֹּתוֹ אֶת פָּנָיו לִפְנֵי אֲבִימֶלֶךְ וַיְגָרְשֵׁהוּ וַיֵּלַךְ: אֲבָרְכָה אֶת יְהוָה בְּכָל עֵת תָּמִיד תְּהִלָּתוֹ בְּפִי: בַּיהוָה תִּתְהַלֵּל נַפְשִׁי יִשְׁמְעוּ עֲנָוִים וְיִשְׂמָחוּ: גַּדְּלוּ לַיהוָה אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו: דָּרַשְׁתִּי אֶת יְהוָה וְעָנָנִי וּמִכָּל מְגוּרוֹתַי הִצִּילָנִי: הִבִּיטוּ אֵלָיו וְנָהָרוּ וּפְנֵיהֶם אַל יֶחְפָּרוּ: זֶה עָנִי קָרָא וַיהוָה שָׁמֵעַ וּמִכָּל צָרוֹתָיו הוֹשִׁיעוֹ: חֹנֶה מַלְאַךְ יְהוָה סָבִיב לִירֵאָיו וַיְחַלְּצֵם: טַעֲמוּ וּרְאוּ כִּי טוֹב יְהוָה אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר יֶחֱסֶה בּוֹ: יְראוּ אֶת יְהוָה קְדֹשָׁיו כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו: כְּפִירִים רָשׁוּ וְרָעֵבוּ וְדוֹרְשֵׁי יְהוָה לֹא יַחְסְרוּ כָל טוֹב: לְכוּ בָנִים שִׁמְעוּ לִי יִרְאַת יְהוָה אֲלַמֶּדְכֶם: מִי הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים אֹהֵב יָמִים לִרְאוֹת טוֹב: נְצֹר לְשׁוֹנְךָ מֵרָע וְשִׂפְתוֹתֶיךָ מִדַּבֵּר מִרְמָה: סוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה טוֹב בַּקֵּשׁ שָׁלוֹם וְרָדְפֵהוּ: עֵינֵי יְהוָה אֶל צַדִּיקִים וְאָזְנָיו אֶל שַׁוְעָתָם: פְּנֵי יְהוָה בְּעֹשֵׂי רָע לְהַכְרִית מֵאֶרֶץ זִכְרָם: צָעֲקוּ וַיהוָה שָׁמֵעַ וּמִכָּל צָרוֹתָם הִצִּילָם: קָרוֹב יְהוָה לְנִשְׁבְּרֵי לֵב וְאֶת דַּכְּאֵי רוּחַ יוֹשִׁיעַ: רַבּוֹת רָעוֹת צַדִּיק וּמִכֻּלָּם יַצִּילֶנּוּ יְהוָה: שֹׁמֵר כָּל עַצְמוֹתָיו אַחַת מֵהֵנָּה לֹא נִשְׁבָּרָה: תְּמוֹתַת רָשָׁע רָעָה וְשֹׂנְאֵי צַדִּיק יֶאְשָׁמוּ: פּוֹדֶה יְהוָה נֶפֶשׁ עֲבָדָיו וְלֹא יֶאְשְׁמוּ כָּל הַחוֹסִים בּוֹ: **סמ נעוון מולנמי.** כמו שמצינו בר"ל (נדה לח ע"ב). ולזה אמר, הלא נגרמתי בעוון, לזה מחוד גבר כי היפ"ר להחטיאני בְּדָבָר העוון אשר הוא מעין העוון אשר נגרמתי בה. **ובפעם יממתני אמי.** כשמתעברה ממני, היה בחטא. וכפל הדבר במ"ש: **סן אמם וכו'.** הלא אָפְךָ יתכה להיות נשרש החטא אף בְּמֻחְשָׁכוֹת הכליות, ואם כן לא יפה עשה אני במחשבתו, עם כי לא חָטָא בפועל. **ובפעמו.** בהכליות הסמומים הודעתני תכמה, ר"ל, כמוני, בְּמוֹת כל הסדם, תלויה התכמה בהכליות. ולזה רע מאוד מחשבה רעה, כי היא נעשה בכליות, מקום נביעת התכמה, ולפי גודל החטא הגדיל בי היפ"ר. ודו"ק ולתה שגם פשטו מזמור זה בכללותו קובב על תיקון בחי' הניפוחין והזיווג.

ג ואי אפשר לבא לאמת, אלא על ידי התקרבות לצדיקים, וילך בדרך עצתם. ועל ידי שמקבל מהם עצתם, נחקק בו אמת. כמ"ש (תהלים נג) הן אמת חפצת, כשאתה חפץ אמת, בטוחות ובסתום חכמה תודיעני.

ואי אפשר לבא לאמת אלא ע"י התקרבות לצדיקים. וכמ"ש בליקו"ה (יו"ד גילוח ה, יג): ברוך ה' יתברך שמר נתן לנו תורת תמת והבדילנו מן התועים, והוא ברחמיו שולח לנו בכל דור לדיקים תמימים שהם מכניסים בנו התמת והתמונה, כי על ידי דבריהם הקדושים שהם בחינת לבושין, הם מכניסין בנו תכמת התמת לתמימו לידע לסור מתמונות כוזבות מתמונות של שטות והבל, תשר שקריהם נגלה לעין כל. כי אף על פי שתמונה היא בדבר שאין השכל מבין, אף על פי כן על ידי לבושי התמת של הלדיקים התמימים, על ידי זה רואין ומבינים התמת לתמימו, שתמונות שלהם הוא שקר וכזב הבל וריק. וכן הלדיקים בתכמתם הנפלאה, הם עוסקין לבושין להתמונה הקדושה להכניס בנו התמונה הקדושה, להתמין בהתמת אף על פי שאין מבינין תותו בשכל, כי מתירין בנו על ידי דבריהם הקדושים שהם בחינת לבושין, להסתכל על התמת לתמימו, שעל ידי זה מתחזק התמונה הקדושה אצל כל תמד. כי התמת הוא תמד, ותי תפשר לסתור התמת בשום תופן, כמו שנתמר 'שפת תמת תיכון וכו', כי הלדיקים מתירין בנו התמת על ידי עשתם הקדושה, שעל ידי זה זוכין לתמונה הקדושה, בבחינת 'לדק כד תתסבר בה תמת תתעדיתא תמונה' וכו'.

וילך בדרך עצתם. וכתב בשלוה"מ (תמת ותמונה ה): גם כשאר נדמה כי בקיוס עשת לדיקי התמת, שעשותיהם נוותי סם רק ע"פ התורה, תקופת חלילה הפרנסה או יתמעט כבוד התקייס, אל לו לתשוש לבך, כי אין זו התמת, רק נדמה לו כך. כי בתמת ההנהגה ע"פ התורה וע"פ דעת הלדיקי תמת אינה מזיקה לכלום. אדרבה אדרבה, בהתבוננות התיתים רואים, כי ההנהגה על פי התורה ועל פי דעת לדיקי תמת טופת טובה גדולה תפילו בגשמיות, ובפרט ברוחניות. כי קוף קוף לא יאשר לאדם בלתי מה שהחזיק עצמו בקיום התורה ובדעת לדיקי התמת. (...) על כן מייבים לקייס את עצות ודעות לדיקי התמת, ולהתנהג על פי התורה בכל המידות ובכל ההנהגות כפי דעתם, בלי התחבטות בתיעות. כי כשאר מקורבים לצדיקי התמת ואין מקיימים עצותיהם, ואין נוהגים על פי התורה, אין זה נחשב להתקרבות. אבל כשאר מקיימים עצותיהם נתקרב תמת באדם, והוא מבין ומרגיש בתלו דברים כדאי להתמין, והוא מתרחק מתמונות כוזבות. **וע"י שמקבל מהם עצתם נחקק בו אמת.** כיאור בפל"ח (ו, ג): רואה לומר כי עצת הלדיק הוא כולו זרע תמת, היינו כי הבחל הקדוש של הלדיק והשגתו הקדושה הוא בחי' תמת ברור זך וגלול, ועצותיו הקדושים הם בחי' טיפי הבחל שלו, כי בוודאי בכל עצות ועצות יש לו בחלויות קדושים ודרכים נפלאים והשגות עמוקות, שהם בחי' עצם אור התמת. ועל כן זה שזוכה לקבל עצתם הקדושה, תע"פ שאינו מבין עדיין עמקות הבחל שיש להלדיק זה, תעפ"י כזה בעצמו שמקבל העצה והולך בדרך עצתו, עי"ז נחקק בו תמת ונבחל התמונה, ועי"ז תבוא הגאולה. היינו שע"י קדושת העצה שהוא כולו זרע תמת, שהיא נוצצת ממוח ובחל הלדיק שהוא כולו תמת, עי"ז נחקק בו תמת, שזוכה להרגיש בליבו ודעתו התנוצצות והתרה גדולה מקדושת התמת, ומשתוקק ומתגעגע רק לל התמת, ועי"ז נבחל התמונה שזוכה להבין בתה להתמין, וגם התמונה הוא בבחינת תגלו עם התנוצצות והתרת הדעת דקדושה.

מילואי חכמה

התקרבות לצדיקים וילך בדרך עצתם. וכתב בספר המיתון (תלב): **מצות סתכתב וסדביקה עם תכמי סתורה,** שבלטוינו להתחבר ולהתדבק עם תכמי התורה, כדי שילמוד עתהם מלוותיה הנכבדות ויוכלו הלדיעות התמתיות בה שהם מקובלים מהם. ועל זה נתמר (דברים י) 'ובו תדבק', ובכפל הלישוי במקום תחר, שנתמר (שם יח) 'ולדבקה בו', ותמרו ז"ל (כתובות קי"ב ע"ב), וכי תפשר לו לתדם לידבק בשכינה, והא כתיב (דברים ד) 'כי ה' תלקיך תם תוכלה הוא', אלא הדבק בתלמידי תכמים ותלמידיהם כילו נדבק בו כאילו הוא. (...) **שורש סמצוה** נגלה הוא, כדי שנלמוד לדעת דרכי השם. **ומטשם מצוה זו** בכל מקום ובכל זמן, בזכריס, ובה שנקבוע מלוה עליהן גם כן לשמוע דברי תכמים, כדי שילמדו לדעת תת ה'. ועופר על זה, ותינו מתחבר עמהם לקבוע בליבו להבדתם ומשתדל בטובתם ותועלתם בעיתים שיש סיפק בידו לעשות כן, מבטל עשה זה, ועושה גדול מאד, כי הם קיום התורה ויסוד חזק לתשועה הנפשות, שֶׁכָּל הרגיל עתהם לא במהרה הוא תוטא, והמלך שלתה תמר (משלי יג) 'הולך את תכמים יתכם', וכיוותינו ז"ל תמרו (תגיגה פ"ב) 'הוי מתפלד בעפר רגליהם'.

התקרבות לצדיקים וילך בדרך עצתם. ותפשר לומר שהיסוד לענין זה שייך לנתמר בדברים (יז, ח-יא): כִּי יִפָּלֵא מִמְּךָ דָּבָר לַמִּשְׁפָּט בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין נֶגַע לָנֶגַע דִּבְרֵי רִיבֹת בִּשְׁעָרֶיךָ וְקַמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹקֶיךָ בּוֹ: וּבָאתָ אֶל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְדָרַשְׁתָּ וְהִגִּידוּ לְךָ אֶת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט: וְעָשִׂיתָ עַל פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ מִן הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר ה' וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹרוּךָ: עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה לֹא תָסוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל: וכיאור הרמב"ן (שם): **ימין ושמאל.** לפילו תס תומר לך על ימין שהוא שמאל או על שמאל שהוא ימין, לשון רש"י. ועניינו, לפילו מתשוב בליבך שהם טועים, והדבר פשוט בעיניך כאשר תתה יודע בין ימינך לשמלך, תעשה כמלותם, ואל תשמר לין תוכל להגמור בזה או להכרוע בתים הנקי בזה, אבל תשמר, כך הוא תומי שַׁבָּעוֹ על הַמִּשְׁנָה, שתעשה בכל מְלוֹתָיו ככל אשר יורוני העומדים לפניו בַּמָּקוֹם אשר יִבְחָר, ועל משמעות דעתם נתן לי התורה, לפילו יטעו. (...) והכורך בַּמִּשְׁנָה הזאת גדול תמר, כי התורה נִתְּנָה לנו בכתב, וידוע הוא שלא יִשָּׁמְחוּ הדעות בכל הדברים הנולדים, והנה יִרְבּוּ המחלוקות וְתִשָּׁאֵר התורה כמה מוטות, ותמך לנו הכתוב הדין, שנשמע לבית דין הגדול העומד לפני ה' בַּמָּקוֹם אשר יִבְחָר, בין בפירוש התורה, בין בקיבלו פירושו עד תפי עֵד ותשא תפי הגבורה, או שיתמרו כן לפי משמעות המקרא או פָּנָיָתָּה, כי על הדעת שלהם הוא נותן לנו התורה, לפילו יהיה בעיניך כמחליף הימין בשמאל. וכל שכן שיש לך לחשוב שהם תומרים על ימין שהוא ימין, כי רוח ה' על מָשְׁכָתִי מְקָרָאתִי, ולא יעזוב את מסידיו, לעולם נשמרו מן הטעות ומן התכשול. ולשון ספרי (שופטים קנב) 'לפילו מלמין בעיניך על הימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין, שמע להם'.

עצה ותושיה ❋ **אם** ירצה האדם **להסתכל** על האמת לאמיתו יבין מאליו שצריכין **להאמין** האמונה הקדושה בהשם יתברך ובצדיקים האמיתיים ובתורתו הקדושה, אע"פ שאי אפשר **להבין** זה בשכלנו המגושם כמו שצריך, כי ע"י **הסתכלות** על האמת בעין האמת יבין מרחוק שהאמת הוא כך, רק שאי אפשר **להבין** בשכל, וצריכין רק **להתחזק** באמונה שלימה (קיצור ליקו"מ ג, ז). **אי** אפשר **לבוא** לאמת אלא ע"י התקרבות **לצדיקים** אמיתיים וילך בדרך עצתם, ולא יטה לימין ולשמאל מדבריהם (קיצור ליקו"ה ג, ח).

ילקוט הנחל

וילך בדרך עצתם. וכתב בליקו"ה (תו"מ פקח ג, ח): העצות הקדושות הם על ידי יסוד הדעת. כי בכל מקום שיש עצה, תינו בתפזון ובבהלה, רק לריכין לייסד דעתו היטב, לתשוב מתשבות לשות עצות בנפשו לין להתנהג, בתופן שיזכה לל לתייעת התכלית, (...) שבזה כלול כל תה שתעייניס בעיון גדול בכל דברי התורה, כדי לבחר הדין הקדוש על בוריו, תו תי שתעיין בתמת כדי לתדם תידושין דתורייתא לתייעת כפי בחינתו, תו תי שתושב תתשבות לין לזכות לעצה תמיתת, לין להנהל תהבלי עולם הזה ולזכות לעבודת ה' בתמת, שכל זה הוא בתינת עצות קדושות.

וילך בדרך עצתם. ותוצה בספר תכלל יופי (קיצור ז, בשם הרה"ק ר' יעקב גלליס תפילינסקי זצ"ל): והנה יש לנו עצה לעובדה למעשה, לילך בדרך רבינו ז"ל בפשיטות גמור, ובפרט לקייס את העצה הכללית התבודדות בכל יום בלי שום תירוץ, ועל ידי זה יתקרב בו תמת, ויזכה לתמונה ולתפילה בשלימות ולשלת מגלותינו. **כשאתה חפץ אמת.** תפופר בשיש"ק (ג, תרמח): פעם בהיות תוהרי"ם בטעפליק, ניושבו על השולתן ואכל תפכל העשוי תפלק 'צתרטע', שאל אותו אחד תהר"ם תיזה עפה, ולא ענהו תוהרי"ם, ושאל שוב את תוהרנ"ת, ושוב לא ענהו, ושאל לעד פעם. ענהו לו תוהרנ"ת ואתר, תס תיי יודע לשים עצות לעצתי, תס לאכול עוד כך פלק תם לא, כי אולי כבר תפסיק, ואתה רואה שכבר תענה לך תיכף ומיד. ושוב תפופר בשיש"ק (ה, רסב): שבתיונו ברבי נשקב תעולטשין ז"ל שכשנשאל לאיזה עצה שהיה תוכרת להתליט בדבר, הלך קודם לטבול במקוה.

חקיקה (נחקק)

לשון חוקים הם תלשון חקיקה וציור, כי הם ציורי עניינים שכליים של תעלה (רבינו בחיי ויקרא יט, יט).

כי שני מיני חקיקה הם, האחת חיצונה שאינה רק התחלה, והחקיקה השנית היא חקיקה בעומק הענין, חקיקה נסתרת ונעלמת (פי' הר"י דמן עכו לספר יצירה).

עולם הבריאה היא הויה נגלית יותר מהויות האצילות, אך מפני שעדיין היא דקה מן הדקות היא מכונה בשם חקיקה (פרד"ר טז, ט).

החקיקה הוא דבר הנתפש קצת יותר מהרושם, כי הרושם אינו נרגש והחקיקה נרגשת כחצירת הצפורן (פרד"ר טז, ט).

חקיקה, בזה לא שייך מחיקה (מאור עיניים פ' כי תשא).

כשבא אל השורש ומתדבק למעלה מהזמן, נעשה בריאה חדשה, ולכן נקרא לשון חרטה, מלשון 'חרט אגוש', שיעשה חקיקה (וחרייטה) (מאור עינים ליקוטים).

חיות הפנימי הוא הוי"ה, והיא רשימה ונקראת 'חוקת', שהוא לשון חקיקה ורושם (מאור ושמש פ' חקת).

ואני תפלה

וְנִזְכֶּה כֻּלָּנוּ לְהִתְקָרֵב לְהַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים בְּהִתְקָרְבוּת גָּדוֹל, וְלִשְׁמֹעַ תּוֹרָתָם הַקְּדוֹשָׁה וְלִלְמֹד סִפְרֵיהֶם הַקְּדוֹשִׁים, וְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵיהֶם וַעֲצוֹתֵיהֶם וְשִׂיחוֹתֵיהֶם הַקְּדוֹשׁוֹת בְּשִׂמְחוּת בֶּאֱמֶת וּבְתָמִימוּת עַד תפי עֵד וּתפה תפי הַגְּבוּרָה, תו שיתמרו כן לפי תשמעות המקרא תו פָּנָיָתָּה, כי על הדעת שלהם הוא נותן לנו התורה, לפילו יהיה בעיניך כמחליף הימין בשמאל. וכל שכן שיש לך לחשוב שהם תומרים על ימין שהוא ימין, כי רוח ה' על מָשְׁכָתִי מְקָרָאתִי, ולא יעזוב את מסידיו, לעולם נשמרו מן הטעות ומן התכשול. ולשון ספרי (שופטים קנב) 'לפילו מלמין בעיניך על הימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין, שמע להם'.

עצה ותושיה ❋ **אם** ירצה האדם **להסתכל** על האמת לאמיתו יבין מאליו שצריכין **להאמין** האמונה הקדושה בהשם יתברך ובצדיקים האמיתיים ובתורתו הקדושה, אע"פ שאי אפשר **להבין** זה בשכלנו המגושם כמו שצריך, כי ע"י **הסתכלות** על האמת בעין האמת יבין מרחוק שהאמת הוא כך, רק שאי אפשר **להבין** בשכל, וצריכין רק **להתחזק** באמונה שלימה (קיצור ליקו"מ ג, ז). **אי** אפשר **לבוא** לאמת אלא ע"י התקרבות **לצדיקים** אמיתיים וילך בדרך עצתם, ולא יטה לימין ולשמאל מדבריהם (קיצור ליקו"ה ג, ח).

וכשמקבלין עצות מרשעים. וכתב בליקו"ה (או"ח פסח ז, ט–י): מעלת הנחש הקדמוני נמשכין כל העצות רעות שבעולם של כל מיני כתות המרומזים מעבודת ה' בחמת. וזהו בחינת כל המלודים ומרמים ולשמות ומכמורות, מה שהילר הרע פורס על החמס בכל יום, כמו שכתוב 'רשת הכינו לפעמי', וכמו שכתוב 'בחורת זו ההלך טמנו פח לי'. כי הוא מבלבל את החמס בכל עת בעצות רעות כדי לרחקו מהשם יתברך. וזהו עיקר המרירות, מה שצריך כל חמס לחמס לסבול קודם שיזכה לעבודת ה' בחמת. כי אין מרירות גדול מזה כשאינו יודע לשים עצות בנפשו אין להתנהג, ובפרט ועיקר בעבודת ה' חשר זה עיקר התכלית והסוף של החמס, וכל חמד יודע שאין שום מכלית בעולם כי אם לחזור בעבודת ה' כל ימי חייו. אבל זערין לינון ביודעים עצות בחמת אין לסור ולשוב מני מוסך. ואין יודעים לשים עצות בנפשו אין להתנהג בחופן שיזכה להיות אים כשר בחמת. וכמו שאמר על זה דוד המלך עליו השלום 'עד אנה חשים עצות בנפשי, יגון בלבבי יומם וכו'". וזה ידוע מאד למי שרוצה לחזר על חייו ולכנוס בעבודת ה', שצריך לסבול מרירות גדול קודם שזוכה לעשה אמיתית כרחוי לו בחמת לפי בחינתו.

ועי"ו נשואין הטי' בה זוהמא. וכתב בליקו"ה (או"ח פסח ז, ח): שזהמת הנחש הם העצות רעות של העובדי כוכבים והאפיקורסים והרשעים, וכן כל מיני עצות שאין טובות של כל המולקים על נקודת החמת, כולם נמשכין ונאחלקין משם מבחינת עצת הנחש הקדמוני, שהוא בחינת זוהמת הנחש, שזהו עיקר בחינת גלות מצרים שהיה על חטא חלם הרשעון כמובא, והדברים מקובלים למובא לעיל בחות ג' שהיירידה לגלות מצרים היתה על פגם החמונה (שנתבארה בעקבות עצת הנחש).

ועי"ו נשואין הטי' בה זוהמא. וכתב בליקו"ה (יו"ד גילות ד, יח) הקדמה יסודית לענין זה, וז"ל: קודם חטא חלם הרשעון נחמר 'ויהיו שניהם ערומים החלם ואשתו ולא יתבוששו', אבל היה לו עדיין שום לבושין. כי קודם החטא היה זיווגם רק בבחינת התחברות חמת ותמונה, בלי שום בחינת השטרא אחרא כלל, על כן לא היה לו שום בושת, ולא היו לריכין שום לבושין. אבל (...) אבל ואחר שנאכל מהם הנחש, שהיא בחינת פגם חמת ותמונה, אבל שכתוב שם בפרשה 'ויעש ה' אלקים לחלם ולאשתו כתנות עור וילבישם'. כי מקודם, אבל היה בחינה להעלת הנחש שהם עלת רשעים, היו יכולים לקבל אור חמת ותמונה בלי שום לבושים, כי היו הכל רואין את חמת ותמונה, שהיו רואין עין בעין שתמיתת ידיעתו יתברך הוא על ידי תמונה. כי בחמת דהשורש הוא בחינת 'כתונת פסים' שהוא בחינת חמת ותמונה, כמו שכתוב 'ויעש לו כתונת פסים', ופירוש הפסוק 'ויעש' לשון עשיה בחמיכת, כמו 'ויעשו להם חגורות', שהוא בחינת חמת ותמונה, שהוא בחינת 'כתונת פסים'. אבל אחר שנאכל מהם הנחש השיאני, נתקלקל אור חמת ותמונה, ונעשו לבושי עור, שהוא בחינת השטרא אחרא, שהוא בחינת 'ויעש ה' אלקים לחלם ולאשתו כתנות עור וילבישם'. וזהו שאמרו רז"ל (סנהדרין לח:) 'אמר רבי יוחנן: כל המבזה את המועדות אין לו חלק לעולם הבא, שנאמר 'נבל ברגליה ומבזה חגיה'. אמר רבי אבא בר כהנא: אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש אין לו חלק לעולם הבא, שנאמר 'ויעש ה' אלקים לחלם ולאשתו כתנות עור וילבישם'.

ובמעמד הר סיני פסקה זוהמתן. כדלימת בסנה (קמו ע"ב): מפני מה עובדי כוכבים מזוהמין, שלא עמדו על הר סיני, שבשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא, ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן. 'למר ליה רב ממא בריה דרבא לרב מתי גֵּרִים מתי. למר ליה, לף על גב דמיעטו מכל מוס. ומי ליה זוהמא הוו, דכתיב 'ועתה פן ימנו פן יעמו עומד היום לפני ה' ולקינו ואת אשר יקנו פן ימנו פן יעמו". ופירש"י (שם): **כשבא נחש על חוה.** כשנתן לה עלה לאכול מן הערן, בא עליה, דכתיב (בראשית ג) 'הנחש השיאני', לשון נשואין. **גֵּרִים מתי.** שלא היו על הר סיני, מהיכן פסקה זוהמתן. **מזלייהו טוו.** בסיני, וכל שעמדו על הר סיני נתקדשו ונטהרו ונתרפאו מכל מוס. וכן פירש בזהר (ויקרא, יד ע"ב): יא ישראל קדישין זרעא דקשוט, גזעא דאתנסמו בטורא דסיני, ואתפסק מנייהו כל זוהמא, כלהו מתנסמין, וכלהו עיילי בקיימא קדישא דיומא ולילה, למהוי שָׁלֵמִים בכלא. אבל בחומות קדישין למעבר מנייהו זוהמא, ואפילו עד תלת פרין. ופירש הממוקן מדבש (שם): **כלשהו מתנסמין.** כי נתמקו כל דייניהם בחקר. **בחומות.** בגויים בגרית קודש הנקרא 'ברייתי יומם ולילה'. **בחומות.** בגויים המתגיירים. ובשבת פ"ו (ח, ג) פירש"י בשאלת אבדו עצמם, ו"ל: ע"ר יוחנן, חָבְדוּ עלה טובה שֶׁפִּתָּנָה להם בסיני, שנאמר (משלי ח) 'וַתִּפָּקֵעוּ כל עצתי', ואין עלה אלא תורה, שנאמר (שם ח) 'לי עלה ותושיה'. וכתב הרמ"ק בספר גרושין: יש לדקדק מזה, שם חמת שישראל פסקה זוהמתן וביטלו כח הקליפה, היינו נתעוררה ותטלו בעגל, ונמה לף נתבטלה מכל וכל. (...) ומזה למר כי עיקר שלימות ישראל הוא בָּמָקוֹם הקדושה, כי שם קיום רוב המצוות. ולף שם פסקה זוהמתן בסיני, עם כל זה לף נשלמה שלימות בשלימות על כיסאם למעלה, (...) ומתן תורה קָדַם לכיסאם לף"י ולכן נתעוררה הקליפה מלד ערב רב, שהיו מן הקליפה כנודע. ועל פי דבריו יתה לקשר זאת לענין מרץ ישראל בחי' תמוה (לעיל תות ל') שעל ידה נשלמת העלה, היפך הפיקוחים בחי' ערב רב שעל ידם מתעוררת הזוהמא שוב.

ובמעמד הר סיני פסקה זוהמתן (שבת קמו. עי' רש"י שם), **כי שם קבלו** שהממקריס בעצמן מודיס, שאין רציס מתקרון השכל על מציאת הדבר, לומר שבוודאי הדבר נמנע ממנה שאין מציניס זאת בשכל. כי אנו רואין כמה דברים שאם לא היינו רואין אותם בעיניס, בוודאי לא היינו מציניס אותם בשכל בשום אופן, ואף על פי כן אנו רואין שהוא כן. וכמו שמציאיס המשל ממי שנולד במדבר שמס ולא ראה מעולס זכר ונקבה, אס היו מספריס לו שבאותו לעולס וכל הוייתו נמשך על ידי טיפה קרומה שהיתה בתוי בתי מעשה מדהיס קצור ומקוצר וכו', בוודאי היה מכחיס הדבר ומלעיג על זה מאד, איך אפשר שיהיה בתליות דבר זר כזה וכו'. ואף על פי כן אנו רואין שהוא כן. וכל הדברים שבעולס אין שום שכל מתייצב, כי בוודאי אי אפשר להבין בשום שכל איך נעשה מצרעין אחד גדול כזה, עס כל כך הרבה פירות שגדלים ממנו שניס הרבה, ומכל פרי ופרי יש גרעיניס הרבה, שמכל גרעין וגרעין יכולין ליטע עוד לילנות בתלה, וכן בכל פרטי הבריאה, כמו שאמר דוד 'מה רבו מעשיך ה' וכו' מה גדלו מעשיך ה'". מכל שכן המופתיס הנוראיס שראינו בעינינו בלי שיעור, כמו קריעת יס סוף וירידת המן והבאר וכו'. נמצא שהמדס יכול לראות בעיניו דבר שאינו מבין בשכל, שעל ידי זה מוכרח להתחזק באמונה. וקודס החטא הקדמון היתה ידיעת החמת גרועה בתכלית הבירור, עד שהיו יודעין שאי אפשר לידע כי אס על ידי לְמוּנה, כי בחמת בהשורס אמת ואמונה שניהס אחד בתכלית החאדות כנ"ל, אבל אחר החטא שנתאבד עצת האדס בהס על ידי זה אי אפשר עתה לקנל אור החמת והאמונה, כי אס על ידי לבושין הרבה, שאס בחינת כלל המורה שנתן לנו משה רבינו עליו השלום, שנתלבשה בכמה לבושין בסוד תלוקת הדעת, שהס בחינת אמונה חכמה ובינה, שהס בחינת הלבושין שבהס נתלבשה החמת בסוד הצמצום, כמו שכתוב בזהר (ח"ג רנב ע"ב) בפסוק 'ויעש שלמה את כל אשר חפץ',

תרי"ג עיטין דקדושה

כל התרי"ג מצוות ועונשיהם ופרטיהם, וכל המצוות דרבנן וכל הדקדוקים והמנהגים הקדושים של ישראל בכלל ובפרט, הכל הוא בחינת עצות לזכות לדעת ולהכיר אותו יתברך (ליקו"ה גיטין ג, טו).

אוי להם לאותן שלא רדפו לדעת עיקר ידיעת התורה, כי כל תרי"ג מצוות הם עצה מהמרכבה העליונה, וכל הגידין והאברים של אדם כולם יש להם כח רוחני כנגדם, הפוגם באחד מהם פוגם בכח ההרוכב עליו. ודע כי כל מצות הש"י נחלקים לחלקים רבים, וכל מצוה הוא אבר וענף אחד מהצורה העליונה, ובתשלום כל התורה נמצא האדם עליון שלם. ודע שאין ספירה מהספירות שאין להם תיקון וחיבור עם הסמוכה לה, וכשיתחברו כולם נעשו צורה אחת (ספר הקנה ד"ה סוד מילה וכוונותיה).

תרי"ג עיטין, מקום רמיזתם בעולמות עליונים, וכל אחת מהנה יש לה מקום מוצא באורות עליונים (אור המאיר פ' בראשית).

הקב"ה נתן לישראל התורה שהיא תרי"ג מצות, רמ"ח מצות עשה ושס"ה מצות לא תעשה, ונקראים בזוה"ק 'תרי"ג עיטין', דהיינו עצות שעל ידם יבא האדם להכיר את בוראו (מאור ושמש פ' יתרו).

המצוות הן הם הגדירות עבור הסטרא אחרא, תרי"ג והן עטין טבין (קה"י, גדר).

כל המצות הן תרי"ג והן מחסד וגבורה, רמ"ח מימינא ושס"ה משמאלא (קה"י, זוהר).

המצוות הם סולמות ושליבות, שבם ידלה האדם ממקור החיים, ויראה לחזות באור ה' (מלבי"ם תהלים לו, י).

עצות

אל תשאל עצה אלא ממי שיודע סתרי תורה (ספר המידות עצה א).

על ידי פגם אמונת חכמים אין לו עצה שלימה לעולם, ותמיד הוא מסופק ועצתו חלוקה, ואינו יודע לתת עצות בנפשו בשום דבר (ליקו"ע עצה ג).

אין שום עצה נקרא עצה באמת, כי אם כשזוכה על ידי עצה זאת לבוא לעבודת ה' או לדברים הנוגעים לעבודתו באמת (ליקו"ה גיטין ג, טו).

ידוע מאמר רז"ל 'בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו', ומזה באים כל העצות המקולקלות, שנדמה לו כי מאת השם הם או שהצדיק יעץ לו כך, ובאמת הכל ממנו בעצמו, כמו שכתוב 'איוולת אדם תסלף דרכו וכו', כי כמו ששואלין את הצדיק כן הוא משיב. על כן מי שרוצה לחוס על עצמו באמת, צריך לבקש מאד בתחנונים רבים את השי"ת ואת הצדיקי אמת, שישימו לבם היטב על מה שנעשה עמו וירחמו עליו עצה אמתית, שיצילו על ידה לנצח באמת (עצות ישרות עצה ג).

יש לטובה ויש לרעה (רש"י יחזקאל טז, מג). **דבור** של הקב"ה נקרא עצה (ס"ז ע"ח בראשית לו, יד). **התורה** נקראת עצה, שנא' (משלי ח) 'לי עצה ותושיה'. רצה לומר שהתורה אומרת, כל מי שרוצה להתדבק אל הבורא יתברך שמו, ישאל אצלי עצה, היא המייעצת ומדרכת האדם להתדבק בו, ולכן נקראים התרי"ג מצות 'עטין' בזהר הקדוש (מאור עינים השמטות). **כשהצדיק** מייעץ היא עצה היא תושיה מלשון 'רוח עצה וגבורה' (רפ קז) 'רוח עצה וגבורה ירמינה ושמאלא' (קה"י, עצה). **עצה** בחינת חסד, כמו שאמר בתיקונים (רפ קז) 'רוח עצה וגבורה ירמינה ושמאלא' (קה"י, עצה). **עצה**, גם המלכות נקרא עצה כשמקבלת עצה מנצח הוד, שהן בחינת כליות יועצים, ועיקר שם עצה בנצח הוד (קה"י, עצה). **לפי** שהם ענפי החסד והגבורה שהוא בחינת דרום ורפון, על כן עצות ראשי תיבות 'ע'ורי צ'פון ו'בואי ת'ימן' (קה"י, עצה). **עצות** ד' אותיות גימטריא 'יצר רע', שהוא הנותן עצות לרע (קה"י, עצה). **עצות** בחינת יסוד, כמו שיש בחינות עצות בקדושה, יש בסטרא אחרא עצות רעות מסטרא דזיר ונוקבא דקליפה, והן נקראים בקרב צימצום (קה"י, עצה). **העצה** היא אחר המחשבה, והיא ההסכמה איך לפעול (מלבי"ם יהושקל יא, ב). **עצה** היא ההסכמה איך יעשה להשיג התכלית, וזה ע"י כח הבינה, כמ"ש חז"ל 'מרובה עצה מרבה תבונה' (מלבי"ם משלי כ, ה).

תרי"ג עיטין דקדושה

תרי"ג עיטין דקדושה. וכתב בליקו"ה (לו"מ עירובי תמומין ה, לח):

כל המצוות נקראים עצות, כמו' תרי"ג עיטין דאוריימתא, היינו שהם עצות שלקוחו יתברך עי"ז. ולהיפך עבירות מ"ו הם פגם העצות, שע"ז אין יודעין עצה איך להכיר חומו יתברך, ולדעת מתרחקין ממנו יתברך מ"ו ונופלים לכפירות ומחשבות כוזבות מ"ו כפי הפגם והעבירה, כמו שכתב רבינו ז"ל בספר הל"ג (ספר המידות אמונה כב) 'הפגם מכניס כפירה בלבב'. וזה כמו' 'כי תרי"ג עיטין דקדושה (זוהר יתרו פג ע"ב), והיתה להם נשואין בקדושה. ולמה נקרא עצה בבחינת נשואין, כי (נדרים סא.) הכליות יועצות,

גם עוונותיכם היו מבדילין ביניכם לבין אלקיכם'.

תרי"ג עיטין דקדושה. וכתב בליקו"ה (לו"מ פקח ו, יג): כל התורה וההלכות נכלל הם בחינת עצות, כמו שכתוב 'לי עצה ותושיה'. וכאשין תרי"ג עיטין דאוריימתא. ומשום דעצות הוא לשון נסתר, לכן נקראים עצות בחינת נסתרות, כמו שכתוב 'לעצ מכם לימינו' וכו כסיל למשמלו'. תנו רבנן, כליות יועצות, לב מבין, וכו'. ופירש"י (שם): **כליות יועצות.** את הלב, 'שמה כן'. **ואנא מגין.** מה יש לו לעשות, שם יסמע לעצת הכליות שם לו. ומינן שהכליות יועצות, שנאמר (תהלים טז) 'אברך את ה' אשר יעצני אף לילות יסרוני כליותי'. ומינן שהלב מבין, שנאמר (ישעיהו ו) 'ולבבו יבין'. והמהרש"א (שם) כיאור: **ג' כליות כו'.** משום דכל הנביים הפנימיים דמשיב נמשוך, הן הנו הלב שהוא מאד עמוק ומבוכה מאד מלבו יתברך, כי רק בשביל זה ירד האדם לזה העולם, בשביל שיסיון הזה לרחות שם יהיה נמשך אחר עצות טובות מהיפות להפיל עצמו ממה שהיה יכול להיות, ועיקר הוא העצות החמיתות שיכלים על ידם לנצח. ועל כן נתן הש"י את התורה להמלחים כי שם גנו בני ישראל, מחמת שהנו בזה העולם הפפל הגשמי, שהם בריכין עצות הרבה, שזהו אחי' כלל התורה שנקראת עצה, אחי' תרי"ג עיטין דאוריימתא. (...) כי אין שום מכמה נחשבת כי שם כשבאים לעצה שלימה על ידה, ופעילו מכמות התורה הקדושה שרק היא היא החכמה האמיתית, היא גם היא אין מכמה נחשבת, כי שם כשזוכין לקבל עצה שלימה על ידה שיצליח על ידה לנצח, כי 'לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה'. ועל כן נקראת התורה עצה, כי עיקר התורה, שיזכה על ידה לעצות שלימות להצליח על ידם לנצח, וזה עיקר מכלית שלימות עמקות מכמות תורתינו הקדושה.

תרי"ג עיטין דקדושה. כתב בליקו"ה (לו"מ ס"ג ותענוית ה, יד): כל מה שהמדרגה נמוכה יותר וכל מה שנופלים בגלות יותר, שם בריכין עצות עמוקות יותר לנתת משם, וזהו מעלת המדרש על כל המלאכים, מחמת שהמדרש הוא בעולם הפפל הזה במקומות רחוקים כאלה, שבריך בכל פעם ליתן עצה לנפשו להציל עצמו משטף מים רבים של זה העולם. וזה מעלת בעלי משובה שגדולים מלדיקים גמורים, מחמת שנתרחקו כל כך על כן בריכין עצות עמוקות וגדולות ביותר, כדי שישובו ממקומות מגונים כאלה. וכשזוכין לזה מעלתם יקרה ומגבה מאד מאלו יתברך, כי רק בשביל זה ירד האדם לזה העולם, בשביל ניסיון הזה לרחות שם יהיה נמשך אחר עצות טובות מהיפות להפיל עצמו ממה שהיה בריך להיעלל, כי עיקר שלימות האכמה היא העצה כנ"ל, ועיקר הוא העצות האמיתיות שילים על ידם לנצח. ועל כן לא נתן הש"י את התורה להמלאכים כי שם גנו בני ישראל, מחמת שאנו בזה העולם הפפל הגשמי, שהם בריכין עצות הרבה, שזהו אחי' כלל התורה שנקראת עצה, אחי' תרי"ג עיטין דאוריימתא. (...) כי אין שום מכמה נחשבת כי שם כשבאים לעצה שלימה על ידה, ופעילו מכמות התורה הקדושה שרק היא היא החכמה האמיתית, היא גם היא אין מכמה נחשבת, כי שם כשזוכין לקבל עצה שלימה על ידה לנצח, כי 'לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה'. ועל כן נקראת התורה עצה, כי עיקר התורה, שיזכה על ידה לעצות שלימות להצליח על ידם לנצח, וזה עיקר מכלית שלימות עמקות מכמות תורתינו הקדושה.

מילואי חכמה

תרי"ג עיטין דקדושה. וכתב בספר יסוד הכרי תמת (פום כל): כל תורתינו כולה שבכתב ושבעל פה, אין דבר תמד תפילו חום תחת יוצא לדבר תחר זולת לעבוד את הש"ת, כי זה נְפָנָה. וקרא 'תורה', על שם שֶׁפּוֹרֶה לאמר זה הדרך ילכו בה, ואפילו בדיני ממונות ואפר דיניס הדומים שאין נפקותא ושובדא מהם, אם ריק הוא, אבל מי שעובד הש"ת בשלימות מגלין לו רזי תורה, וזהו הרוחין, אין ליקח עצה מכל תרי"ג מצות לעבוד בהם הבורא יתברך, אף על פי שאינם בתפער לקיימם בעצמם, כמו מצות התלויין בארץ (מגאי פו"ו) ושאר מצות.

תרי"ג עיטין דקדושה. וכתב במאור ושמש (פ' יתרו): הנה, הקב"ה נתן לישראל התורה, שהיא תרי"ג מצות רמ"ח מצות עשה ושס"ה מצות לא תעשה, ונקראים תרי"ג עיטין, דהיינו עצות שעל ידם יבא האדם להכיר את בוראו. ועניין עצה שייך בדבר שאר האדם מֻכָּן להשיג חיזה דבר, והוא מסופק אם לעשות אם לאו, נותנין לו עצה, ככה תעשה וככה לא תעשה. וצריך להבין, מה היו ישראל מתרין שהולך הקב"ה ליתן להם עצות. והעניין הוא, דהנה מלינו, קיים אתכרהם אבינו כל התורה כולה אפילו דקדוקי סופרים, וכן יתמך וכן יעקב, וצריך גם כן להבין, אין היו יודעין שזו מצוה לעשותה וזו עבירה שלא לעשותה, אך הענין הוא, כי התורה נקראת עצה, כמו שכתוב 'לי עצה ותושיה', רצה לומר שהתורה אומרת, כל מי שרוצה להתדבק אל הבורא יתברך שמו, ישאל אצלי עצה, היא המייעצת ומדרכת האדם להתדבק בו, ולכן נקראים התרי"ג מצות 'עטין' בזהר הקדוש (מאור עינים השמטות). **כשהצדיק** מייעץ היא עצה היא תושיה מלשון 'רוח עצה וגבורה ירמינה ושמאלא' (קה"י, עצה). **עצה** בחינת חסד, כמו שאמר בתיקונים (רפ קז) 'רוח עצה וגבורה ירמינה ושמאלא' (קה"י, עצה). **עצה**, גם המלכות נקרא עצה כשמקבלת עצה מנצח הוד, שהן בחינת כליות יועצים, ועיקר שם עצה בנצח הוד (קה"י, עצה). **לפי** שהם ענפי החסד והגבורה שהוא בחינת דרום ורפון, על כן עצות ראשי תיבות 'ע'ורי צ'פון ו'בואי ת'ימן' (קה"י, עצה). **עצות** ד' אותיות גימטריא 'יצר רע', שהוא הנותן עצות לרע (קה"י, עצה). **עצות** בחינת יסוד, כמו שיש בחינות עצות בקדושה, יש בסטרא אחרא עצות רעות מסטרא דזיר ונוקבא דקליפה, והן נקראים בקרב צימצום (קה"י, עצה). **העצה** היא אחר המחשבה, והיא ההסכמה איך לפעול (מלבי"ם יהושקל יא, ב). **עצה** היא ההסכמה איך יעשה להשיג התכלית, וזה ע"י כח הבינה, כמ"ש חז"ל 'מרובה עצה מרבה תבונה' (מלבי"ם משלי כ, ה).

ואני תפלה

גָּדוֹל֤ הָעֵצָה֙ וְרַ֣ב הָעֲלִילִ֔יָה וְזֹ֥בֵנוּ כָּרְחֶ֖יךָ הֲרִבִּ֑ים שֶׁיִּתְגַּלּ֤וּ לָ֙נוּ֙ צַדִּיקֵ֣י הָאֱמֶ֔ת, וְנִזְכֶּ֕ה לְהִתְקָרֵ֥ב אֲלֵיהֶ֖ם בֶּאֱמֶ֑ת, וְלִקָּבֵ֣ל מֵהֶ֔ם עֲצ֥וֹת נְבוֹנ֖וֹת וּבְרוּר֣וֹת וְיֹשְׁר֑וֹת, עֲצ֥וֹת מוֹבֹ֖ות הַנִּמְשָׁכִ֥ים מִתּוֹרַ֛ת ר' אוֹרֶ֥תָא. שֶׁנִּזְכֶּ֖ה לְקַבֵּ֣ל א֑וֹר הָאֱמֶ֖ת עַ֚ל יְדֵ֣י עֲצָתָ֔ם הָאֲמִתִּיּ֖וֹת, וְעַ֚ל יְדֵ֣י זֶ֔ה נִזְכֶּ֕ה לֶאֱמוּנָ֖ה שְׁלֵמָ֑ה בֶּאֱמֶ֖ת לְעוֹלָ֥ם וָעֶֽד (ליקו"ת ז).

וכליות הם כלי ההולדה כלי הזרע. כלמיסע בזהר (פנחס, ריח ע"ב): "כולין לאסע, דנסיל זרע דנסיס ממוסע. **התורה מתיש כח ונקראת תושיה.** כלמיסע בסנהדרין (כו ע"ב): אמר רב חנן למה נקרא שמה תושיה מפני שהיא מאסת כוחו של אדם. והמהרש"ל כיאר (שם): הפליא הקב"ה עצמו במה שהרבה והגדיל תורה כמ"ש למען נדקו יגדיל תורה כדי שע"י הרבה מצוותיה יתיש כוחם של ישראל וכמ"ש במסכת בילה מפני מה ניתנה תורה ליסראל מפני שעזין הן. וכן מצינו בזהר אדם (בראשית, י ע"ב): רבי יאסק אמר, התורה נקראת 'תושיה' בתחילה כלי הזרע. נמצא כשמקבלין עצה מאדם, כאילו מקבלין ממנו זרע, והכל לפי אדם, אם רשע או צדיק. ובשביל זה התורה מתיש כח (סנהדרין כו:), ונקראת תושיה. כי הם תרי"ג עיטין כמ"ש (משלי ח) לי עצה ותושיה. ועצות הם במקום נשואין, בחינת זיווג המתיש כח. **כשמקבלין עצה מאדם כאילו מקבלין ממנו זרע.** וביאר ליקו"ס (יו"ד גילוח ה, י): כי העצות שמקבלין מס נמי' טיפת הזרע ממש, כי העצות נמשכין מן המוח שמס שורס העצה, ומס נמין למוך הכליות, כי 'כליות יועצות', וכן הוא ממש טיפת ההולדה שנמשכת מן המוח מל הכליות שמס כלי ההולדה. על כן כשמקבלין עצות מלדיקים, מקבלין מהס נמי' 'זרע חמת'.

לי עצה ותושיה. כלמיסע במשלי (ח, יד) שס התורה מקפיא על מעלותיה, וז"ל: לִי עֵצָה וְתוּשִׁיָּה חֲנִי בִינָה לִי גְבוּרָה: פירש המלו"ד (שם): **לי עצה.** כי יתנצל עצה להיעלל מיד היצר הרע המסית. **ותושיה.** ר"ל ע"י יותם כח היצר הרע. **חני בינה.** חני הנותן בינה להיללם למולו. **לי גבורה.** על ידי יתגבר עליו וכפל הדבר פעמים הרבה כדרך המליצה ולמיזוק הענין. והמלבי"ס (שם) ביאר: **לי עצה ותושיה.** העצה היא ההסכמה איסכים אין לעשות בדבר אים בו כמה דלכים, ומתיעץ בהיזה דרך יבחר נאמר שמתיעץ. וההסכמה שהסכים בליבו היא העצה, ואחר שגדר החכמה היא בדבר אים בו שני דרכים במילות, והחכמה מלמדינו הדרך הנבחר, אס כן תוקי החכמה הס עצות אל המדם בהיזה דרך ילך. **חני בינה לי גבורה.** כי אל העצה צריך בינה, שהמיעץ צריך להתבונן על כל הנדדים האפשריים ולבחר ממוכם הטוב שבעיני יסכיים, וכמ"ש חז"ל מרבה עצה מרבה תבונה, וע"י שאני בינה, לי עצה, ולתושיה שהם המעשים המופלגים ע"פ החכמה צריך גבורה לפעול הדברים, ועל כן על מה שכתוב לי תושיה מפרש חני גבורה, שאני נותן גבורה ליכרים לפעול התושיה שלפניהי להם.

בחינת זיווג המתיש כח. ועיין ביד המזקה (דעות ז, יט), וכן בטור (או"ח רמ) ובשו"ע (או"ח רמ, טו).

מילואי חכמה

התורה מתיש כח. וכן מסופר בגמ' ב"מ (פד ע"ב) על ריש לקיש, שכשקיבל עול תורה עליו מיד תס כוחו, וז"ל: "יומא חד הוה קא סמי רבי יוחנן בידיה, חזייה ריש לקיש, ושוור לידיה מבחיה. אמר ליה, חילך מבחיה. אמר ליה, שופרך בנאי. אמר ליה, מי הדרת בך, יהיבנא לך לאוריימא. אמר ליה, שופרך מיגר קביל עליה. בעי למיהדר לאתויי מאניה, ולא מצי. הדר קאריים ואתניים, ושוייה גבראי רבא. ופירש"י (שם): **חזייה ריש לקיש.** שהיה לסטיס. **שוור.** קפץ. **אמר ליה.** ר' יוחנן. **חילך לאורייתא.** כמה כוחך יפה לסבול עול תורה. **שופרך.** יופייך. **בנאי.** לתוי לנשיס. **ולא מצי.** לקפוץ כבראשונה, דמשקבל עליו עול תורה תסס כוחו.

התורה מתיש כח. מובא בספר טעמי המצוות להתניו"ל (פ' ואתחנן): כשהיה מורי זללה"ס קורא הלכה ביסיבה בין התבריס היה מקשה בכמ, עד שנלאה מאוד ומזיע זיעה גדולה. ושלמתי למה עשה כן, והשיב לי, כי עסק ההלכה הדי לשבר הקליפה, שהס קוד הקושיא, קס ותבן, זה לריך טורח מרוב, ועל זה נקרא התורה 'תושיה', שממית כוחו של אדם, לכן רלוי להמית עלמו ולשבר כוחו ולהתיגו. ומורי זללה"ה, מרוב גודל מריפותו היה מעיין ו' דלכים בהלכה כנגד ו' ימי המעשה, ואחד על דרך הסוד כנגד יום השבת. והיה אומר, שֶׁמִּי שהוא מריף ויודע לעיין טוב, ציעיין ג' פעות אז ג' פעות בהלכה לשבור הקליפה, ומי שאינו כ"כ מריף, עד שילך לו הזמן בלבוטי התורה, טוב שיעסוק בפניניות ורותניות שהיא תכמת התמת. **התורה מתיש כח.** בענין כח התורה וכילד היא מביאה את לומדיה כתב הצל"ה (שבועות, תורה אור קכ): מלינו שהתורה מתמתת, כמו שנאמר (תהלים יט) 'פקודי ה' ישרים משמחי לב'. ומינו להיפך, שנקראת 'תושיה', שמתמת כוחו של אדם, וכן אמרו רז"ל (ברכות סג), 'אחת התורה אדם כי יחות בהאל, שממית עלמו עליה. ומתרץ, הענין, תורה שבכתב, הן אדם הסיפורין והדברים קלים להבינה, הן אדם נתמר הסגת הסוחות הגדולות, היא משמחת. הדברים הפשוטים עליהם רומז 'ויגע ומצא אל תאני הטים', דברים המיאנין דעת כל אדם, וכן דברים הנתמרים 'משמחי לב', כי 'עוז ותדוה במקומו'. אבל אדם מומר התלמוד והפלפול הוא 'ויגע', דברים הקשים כגידים, והס 'תושיה', מחיים כוחו של אדם. וקרוב לזה דרשו רז"ל בסמכת שבת פרק ר' עקיבא דף פז, וכן אמרו בסמכת גיטין פרק הניזקין (פ ע"ב), 'על פי הדברים התלה כרתי אתך ברית', דתקיפי למגמרנהו, והס מחיים כוחו של אדם. ולפוס נערך תגרת, כי אחת היא בעלמה הטפלה, שמזדכך התומר להיותו רוחני.

יקוט הנחל

לי עצה ותושיה. וכתב בשיבה"ן (ילת): היה מדבר עם אחד, כמוך כך שמע אחד שהיה מתפלל תפלת ערבית ואמר 'ותקנני בעצה טובה מלפניך', ואמר וותו אחים מהיות אלו התיבות 'ותקנני בעצה וכו'. ועונה רבינו ז"ל ואומר זה שאמר אלנו, הלחים שזה תוטף במהיות אלו התיבות 'ותקנני בעצה טובה וכו', הלא אלו התיבות לריכין להתפלל בהתעוררות גדול ובכוונה גדולה מעומקת לליבת אחד, כי זאת היא תפילה יקרה אחד אחד, כי אחד לריכין לבקש רחמים מהס"י שיזכה שיתן לנו הס"י עצה טובה, שיזכה לידע אין להתנהג וכו'. ובדבר זה מוכן אחד לכל מי שרולה ליכנס בעבודת הסם, שלריכין לבקש אחד מהס"י על זה שיזכה לעצה טובה אלפיני יתברך.

לי עצה ותושיה. וכתב בליקו"ס (או"ח מ"ב ותענויות ה, ג): עיקר הקלקול התמיד מעוות רעות שהס עלת התם הקדמוני, כמו' 'שהתם השילני וכו'', ומאז נתקלקל העולם. ועיקר התיקון התמיד מאבריהם אביונו, שממנו התמיד המשכת התורה בעולם, שנקראת עלה במ"ש 'לי עצה ותושיה', כמו' תרי"ג עטין, כי אבריהם זכה שהיו כליותיו נוצעות תכמה, כמו שאמרו רז"ל. 'כליותיו' דייקת, כי הכליות יועצות והס עיקר גמר אלימות התכמה, כאזוכין על ידי התכמה לעצות אמתיות, שיגיע על ידה מרוח קערה של זה העולם, ולהגלות על ידם לגמת. ועל כן אבריהם זכה שנקרא יועץ להקדוש ברוך הוא כביכול, כמ"ש 'אם מי יועץ ויביניהו וכו'', וכתיב 'ותים עלמו יודיענו', שאמר על אבריהם כמו שפרש"י שם. וכן כל הצדיקים נקראים יועצים, כמ"ש 'הכה היועצים יועצי נועצים עם המלך במלחמתו', כי בהם נמלך ונתייעץ בבריאת עולמו.

יג הכליות הס תמיס כתם, המכשלות הם הזרע היוצר מן המוח.

יד יוס אחד היה שומה רבי יוחנן בילדן, ולתה מוחו ריס לקיש, וקבץ אחריו לילדן. אמר לו רבי יוחנן לריס לקיש, כוחך לתורה. אמר לו ריס לקיש, והיופי שלך לנשיס. אמר לו רבי יוחנן, אס אתדול מדרכך שאיס טוביס לך ואקבל על עלמך אם עול התורה, אז אני אתן לך אם אחותי שהיא יפה ממני שתהיה לך לאשה. ולכן קיבל על עלמו ריס לקיש לשוב מדרכו הרעה וללמוד תורה. ואמר כך לזה ריס לקיש לאחוז לאשה הילדן ליטול אם בנביו, ולא היה בכוחו לאחוז. ואכן לימדו רבי יוחנן מקרא ומשנה, עד שעשאו לאדם גדול בתורה.

כליות

הכליות הם כלי ההולדה, שהם מקבלים הטיפה מן המוח ונתבשלה בתוך הכליות, דהיינו שהם מקבלים השכל מן המוח, ומולידים וחושבים העצה בהכליות (ליקו"ה חלב ודם א, א).

שתי כליות יש בו באדם, אחת יועצתו לטובה ואחת יועצתו לרעה, ומסתברא דטובה לימיניו ורעה לשמאלו, דכתיב 'לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו' (ברכות סא:).

הכליות הן מקור העצה, הוא שאמרו 'כליות יועצות', 'צרפה כליותי ולבי' 'אף לילות יסרוני כליותי' (רבינו בחיי ויקרא ט, ט).

כליות הם נצח והוד, ונראה לי כי על מציאותם הנעלם המייעצים, נקראים 'כליות', וכן אמרו ז"ל 'כליות יועצות', ואין ספק שהם נקראים כן בסוד קבלתם מן התכמה על ידי הבינה. וכן נאמר (איוב לח) 'מי שת בטוחות תכמה', פירוש, מ"י שהיא הבינה היא מושכת ומשפעת מהתכמה אל הטוחות שהם הכליות, ומטעם זה נקראים כליות, לשון כל, לפי שהם מצד הבינה. ומן הראוי שיקראו כלות, והוסיפו יו"ד ונקראו כליות, להודות שהם מקבלים ע"י הבינה מהתכמה. ויש חילוק בין 'טוחות' ל'כליות', כי טוחות נגזר מלשון טח, לשון הסתר והעלם בעוד שמקבלים, אבל כליות הוא אחר השפעתם (פרד"ר כג, כליות).

כליות אתקריאו אישים על שם 'אישי ה' ונחלתו יאכלון', ואינון שר האופים דמבשלין הזרע דנחית מן מוחא, ומבשלין מיא דמקבלין מכנפי ריאה (קה"י, כליות).

מה שהן ב' כליות, יש לומר שהוא בינה ותבונה, ועל כן 'כליות יועצות', ובינה אקרי יועץ בסוד 'פלא יועץ' תכמה ובינה, וכן 'כוליא' גימטריא 'בינה', וכן 'כליות' גימטריא 'והו אור הבינה אימא עילאה' עם הכולל (קה"י, כליות).

תושיה

רי יצחק אמר, התורה נקראת תושיה בתחילה, ואח"כ גבורה, שנאמר 'לי עצה ותושיה וגו'. תדע לך כי בתחילה נקראת תושיה, שמתשת כחו של אדם, מפני שיש לו להלחם עם יצה"ר, ולכתת כל גופו בבית המדרש, עד שיריגיל אותו בתורה. כיון שהוא רגיל לעסוק בתורה, שנאמר 'אני בינה לי גבורה', ר"ל כשאדם רגיל בתורה ובתכמה, אז יש לו תפארת, ואיזו היא גבורה, להלחם מלחמות ה' (זהר מדה"נ בראשית). **כשהיה** הארי"ל קורא בהלכה בין החברים, היה מקשה בכח עד שהיה נלאה מאד, ומזיע זיעה גדולה, ושאלתיו למה עושה כן, והשיב לי, כי עסק ההלכה הוא לשבר את הקליפה, שהוא סוד קושיות, ולזה צריך שיטריח האדם מאוד, וע"ז נקרא תורה 'תושיה', 'שמתשת כוחו של אדם', וכן ראוי להעיר עצמו ולשבר כוחו (פע"ח שער הנהגת הלימוד א). **תושיה**, מלשון 'יש' ותכמה התורה נקראת כן על כי ישנה לעולם, ולא תשוב לאין כשאר הדברים שבעולם (מצו"צ ישעיה כח, כט). **עצה** ותושיה, לשון ישועה שנאמר (משלי ח) 'לי עצה ותושיה' (עבודת ישראל, אבות פ"ו). **אמרו** רז"ל 'למה נקרא התורה תושיה, שמתשת כח של אדם'. ויש לומר 'תושיה' גימטריא י' פעמים 'חסד' עם הכולל, וסוד 'כח של אד"ם' גימטריא מ"ה, ונודע בסוד דם האדם שהוא סוד ריבוע אהי"ה גימטריא 'דם', (...) והנה כשתסיר 'כח' ממספר 'אדם' ישאר 'טוב', ועל כן נקרא התורה 'טוב' (קה"י, שכם). **התורה** תפקח את הלב להבין ולהשכיל ותחליש כח התאוה, שלכן נקראת תושיה, שמתשת כח הגוף ותאוות (מלבי"ם תהלים קיט, ע). **חוץ** מהמעשים הכוללים שברא ה' בששת ימי הבריאה, הכין מעשים שיעשו בכל דור ודור כפי חוקי התכמה, לצורך ההנהגה ההשגחית שתתחדש בכל דור לפי מעשה הדור ההוא, ומעשים האלה נקראו בשם תושיה, כי הם מוגבלים כפי תכמתו לצורך ההשגחה והשכר והעונש, ומעשים האלה יעשו לפועל ע"י הישרים שימצאו בדור ההוא (מלבי"ם משלי ב, ז). **תושיה** היא ישות המעשה היוצא לפועל ע"י טיב העצה, וה' מפר המחשבה שלהם עד שלא יגיעו לכלל עצה, וכ"ש שלא יעשו תושיה (מלבי"ם איוב ה, יב). **תושיה**, הוא היש הנעשה ברוב עצה ותכמה, ובא בין על התכמה העמוקה המצוירת כדבר יש, כמו 'ותושיה נדחה ממני', ובין על היש הנמצא הנעשה ע"פ התכמה המופלאת (מלבי"ם איוב יא, ו).

ועצת הצדיק הוא כולו זרע אמת. ומופת בליקו"ה (ליקו"מ ח"ג ומעיינות ד, מ): עיקר נפלאות מעשה הצדיק כי נותן כוח, כי יודע וממזג כל אדם כפי מה שהוא נכל מדרגה שהוא נכל יום ויום בעצות עמוקות חמיתיות, שהם מכוונים ממש כפי הקלקול שהוא נכל הצ"ד להתגבר עליו בתחבולותיו. על כן העיקר הוא תיקון לחומת חכמים חמיתיים, שעשתה נמי 'מיס עמוקים עשה בלב חיים', שמי שאפשר לקלקל חומת נשוס חופן בעולם, כי הס עומדים כנגד כל מיני קלקול העשה של הסט"ח, כי משם עמקו מחשבותיהם, כי עשתה הוא כולו זרע אמת. וז"פ **ועצת הצדיק הוא כולו זרע אמת. וז"פ ואנכי נטעתיך שורק, בחינת הגאולה, כמו שכתוב** (זכריה י) **אשרקה להם ואקבצם. ועל ידי מה, על ידי, כולו זרע אמת** (שם ירמיה סיום הפסוק **ואנכי נטעתיך הנ"ל**). **על ידי** (שם): שהם היה דרכם לְהַבְרִיחַ בגפן הגדועה יחזר ויתרכז ממין השורק כדי שֶׁיִּשַּׁבֵּחַ הגפן, ובזה, הגם שעל ידי כן הֵטִיב בְּפִרְיָהּ, מכל מקום תִּפָּגַע כמה שהוא זרע אמת, רצוני לומר, כי הזרע שהוא הַמַּבְרֵכָה (שהוא נקרא זריעה מלשון התילנות) הינו אמת, רק שקר, ממין זה, ועל ידי כן לא יוכל לגדול בשלמות, כי הכלאים לא יִפְרוּ ממינם כידוע. אבל **אנכי נטעתיך. נצ' מעלות. ו. שורק.** שהוא גפן מובחר. **ב.** שלא היה זה על ידי הַבְרָכָה ממין זה, רק כולו זרע אמת. **ושיך נטפכם.** בְּשֶׁנֵּי חלה לְגָרְעָם, כי אַתָּה לא שורק רק **שורי הגפן.** ולא זרע אמת רק **זרע נכריים.** נמוחן שֶׁהַבְּרִיכוּ בהגפן השורק זמורה של שורי הגפן, עד שהוא מקולקל משני פנים. והנמשל, שם' עָטָעם, שיהיו מובדלים מן העמים וכל זאת יהיו מולמים בעצמם. והם התערבו בעמים וחריס, וְתִּבְּדוּ צורת הקומה הקדושה, וכל זאת, לא לבד שלא הרוויחו בזה עומר והלמה, רק על ידי כן נתגללו ויָרְדוּ מטה. ומהרו במתומעת (ויק, ג): וזה 'שורק כולו זרע אמת', שורק עולה בגימטריא תר"ו, ומצא מלוות של בני נח הרי תר"ו. כמופת לעיל במאמר מות זו לענין 'תרי"ג עיטין'. והנה, דו"ק ולמה כי גם פירוש הפסוק של פסוק זה וכללות הפרק נירמיה. עוליה ומחריבם מלך. **אשרקה להם ואקבצם.** רציונו דורש עם המילה 'שורק' כ'שורק' כלכתיב בנטועת זכריה (י, ח) גבי הגאולה לעתי"ד: **משרקה נסס.** מלפלף לבני הגולה לָרֹמֶז שיבותו, ובזה מקבלים עלומיו הקדושים בחמת נחמיתו, ונתקן בו חמת של חמדו"ר ז"ל, בבחינת 'כולו זרע אמת' בבחינת נישואין בקדושה עם חמדו"ר ז"ל, וזה הוא התקשרות בחמת, שזה בחינת מה שר' זירא התענה הרבה תעניתים להשכיח מורת בבלי כדי לקבל מורת ארץ ישראל, כי החמת של חמדו"ר ז"ל הוא חמת בירור זך ונא בלי שום דופי ח"ו. ממילא מובן, כדי לקבל חמת בירור כזה צריכין להכיר תחלה שלו שהוא המותיון שלו, וזו מה שמקבל מחמדו"ר ז"ל הוא חמת בירור בלי שום תערובות ח"ו. יעזור לנו הש"ת לזכות לזה בעולם הזה, ולו יקוייס 'עולמן תרלה בחייך'.

ואנכי נטעתיך שורק וגו'. ומופת בספר מכלל יופי (פיטון ז, בשם הרה"ק ר' שלמה וועקסלער זצ"ל): עי"ש בפירוש רש"י 'שורק הוא זמורת הגפן טוב, כלומר מני חבות כשרים ונדיקים', וכן פירש מנודת דוד 'נטעתיך מענפי גפן משובח וכו', מזרע חמת הס מבריהם ויקמן ויעבד, ושם כן רצוי שיהיה להיות כמותם כו'. ופירש רש"י 'שורק', הוסיפתי לך על שבע מצות בני נח, שם מצות ושם מנין שורק'. וזוהר"ק יתרו 'מרי"ג מיני עיטין וכו' למהוי שליט במחרייה, בגין דמחרייה בעי לאוטפא ליה בעולם הזה ובעולם הבא וכו'". וזהו ו'/ת/ק/ע/ו': בשלה טובה, שהוא מרוחי פנין פני מלך חייס, חמן כן יהי רצון. [ח"ה ר"ל כי תיבת 'מקנגו' עולה שם מלות ושם כמנין 'שורק' שנתוספו על שבע מצות בני נח, שנקלטים עיטין, שהם בחינת 'ואנכי וגו' שורק לָהֶם זרע חמת' שהם שמירת"י 'שורק, זמורת הגפן כלומר בני חבות'] ועל ידי קבלת עלמה והליכה בהם בלמות ותמונה, חמן כן יהי רצון.

אשרקה לָהֶם ואקבצם. 'ומקבלים דייקת בחי' תחבות וקיבוץ שבזה תלויה שלימות השלה והגאולה, כמובא בליקו"ה (תו"ח מ"ב ומעיינות ד, יג):

עיקר הקץ תלוי בשלה שלימה, שתתגלה על ידי משיח שנקרא 'פלא יועץ'. כי עיקר קץ הגאולה תלוי בשלות עמוקות, שהם עמוקים מאד מאד, שאי אפשר לעמוד עליהם שום נביא ומוזה, שעליהם נאמר 'כי ה' נצחות יען ומי יפר וכו'". ועל כן הוא קץ הפלאות, ועל כן אפילו יעקב אבינו כשרצה לגלות הקץ, היינו שרצה לגלות השלות העמוקות מאד שעל ידם יבוא הקץ, אז נסתלק ממנו שכינה כי אי אפשר לגלותם, כפרט אז שהיה עדיין קודם התחלת הגלות הרשלון וקודם קבלת התורה, שהשם עיקר המשכת השלות עמוקות כנ"ל. ועל כן אמר 'הקבלו ושמעו בני יעקב', 'הקבלו' דייקת, שגילה להם שעיקר יסוד תיקון השלה הוא נמי 'הקבלו', היינו שיהיה מחודש ומחובר ושלום בין ישראל, שיתקבלו יחד לדבר זה עם זה מהכלית השתרון, ועל ידי זה יזכו לשלימות השלה. כי 'ישראל ואורייתא כולא חד', כפי השלום והמחדות שבין ישראל, כמו כן נמחלד השלה יחד, שהוא נמי' התורה שנקראת עלה נמ"ל. כי י"ב בני יעקב שהם כלל ישראל, הם נמי' י"ב בני יעקב שנכללו יחד נתנן שמיה, שזהו נמי' שלימות השלה, שכל זה מלוי בהתחד ושלום, נמי' 'מן מחביומת מלית'. והו נמי' י"ב מבני יפוד והמושן, שהיו כמוניס בהם שמות י"ב שבטיס, שהם היה שותלים כל השלות.

צדיק

בכל צדיק וצדיק, מי שהוא צדיק באמת, יש בו התגלות משיח (ליקו"מ עט).

עיקר שלימות הצדיק, שיוכל להיות למעלה ולמטה, שיהיה יכול להראות למי שהוא למעלה ונדמה בדעתו שהוא במדריגה עליונה, יהיה מראה לו שהוא התיפך, וכן להיפך, למי שהוא למטה מאד במדריגה התחתונה, בתוך הארץ ממש, יהיה מראה לו שאדרבא, הוא סמוך להשי"ת. וזה השלימות מוכרח שיהיה להצדיק, ובלא זה אינו צדיק כלל (ליקו"מ ח"ב סח).

צריכין לחפש הרבה הרבה את הצדיק האמת שיש לו בחינת רוח נבואה, שעיקר המשכת האמונה הקדושה שהיא כלל הכל, הוא על ידו (ליקו"ה שבת ה, יג).

עיקר הבריאה היתה רק בשביל האדם, דהיינו בשביל הצדיק שנקרא אדם, ועיקר מעלת האדם הוא שיש לו כח לקשר ולחבר כל העולמות יחד, דהיינו לחבר עלמא תתאה ועלמא עלאה, שבהם כלולים תיקון כל העולמות (ליקו"ה נדרים ג, יב).

צדיק הוא עלאה על כולא, וכולא יתבי תחותוי, ועלמא לא קיימא אלא על צדיק חד, דכתי' 'וצדיק יסוד עולם', ועליה קאים עלמא, ובגיניה אסתמיך ועליה אשתיל (זהר לך לך פב.).

רבי שמעון אמר, עד לא אירע ליוסף ההוא עובדא, לא אקרי צדיק, כיון דנטר ההוא ברית קיימא אקרי צדיק, וההוא דרגא דברית קדישא אתעטר בהדיה (זהר מקץ קצד:).

המידה הזאת, מידת א"ל ח"י, נקראת צדיק בכל התורה כולה. ולפי שנקרא יסוד ונושא כל הדברים אשר תחתיו בכל המצאות, נקרא 'צדיק יסוד עולם'. ועניין שנקרא צדיק הוא סוד השפע, שמשפיע כל טוב וברכה ונותן במידת אדנ"י, כעניין שנאמר 'וצדיק חונן ונותן' (שערי אורה ב).

כל הדבק במידת צדי"ק נקרא צדיק על שמו ונוחל ארץ החיים, ועל זה נאמר 'ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ' (שערי אורה ב).

צדיק נקרא 'אל חי' מטעם כי מוצא החיים הוא ממנו, ואמר 'דכל חיים נפקין מיניה', מפני שעיקר החיים הם למעלה בחכמה ובינה כדכתיב (קהלת ז) 'החכמה תחיה בעליה' (פרד"ר א, י).

הצדיק הוא מי שהוא אינו נוטה מן הישר ואינו נוטה מן הצדק, ונשאר על הנקודה ובאמצע (גור אריה במדבר כה, טז).

מדת צדיק נקרא נס (ראשית חכמה שער האהבה, ז).

המשיח נקרא צדיק, בסוד 'צדיק ונושע הוא' (זכריה ט), והמתחזקים בכוחו נקראים צדיקים (אדיר במרום ח"א).

כאשר מעורר האדם המידה הנקרא צדיק, אז הש"י נקרא בשם צדיק וכדו' בכל העולמות, ואז נתעורר רחמים גדולים על כל העולם, וכל הדינין נתפכין לרחמים ע"י הצדיק הזה (נועם אלימלך פ' וירא). **הצדיקים** הם פועלים בתפלה מה שהם רוצים, ומהפכים מדת הדין לרחמים וחסדים על ישראל, ומביאים בתפילתם שפע וברכה לכל העולמות (קדושת לוי פ' וארא). **צדיק** נקרא אחד על שם האחדות שמייחד את עצמו עם כל המדריגות שמן הארץ עד לרקיע, פירוש מן סוף המדריגות שהם בארציות, שהוא בחינת תי"ו סוף המדריגות, ועד הרקיע שהוא מדריגה עליונה בחינת א' (מאור עינים פ' בראשית). **צדיק** נקרא גואל (אור המאיר ויגש). **הצדיק** הוא מי שהתרגל להתנהג כפי חוקי החכמה ע"פ השכל המעשי, הגם שאינו חכם הוא יעשה כל דבר כפי החכמה ע"י הרגלו (מלבי"ם שמות כג, ח).

ואני תפלה

יוּבַּעֲצָתְךָ תַנְחֵנִי וְאַחַר כָּבוֹד תִּקָּחֵנִי". רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, "מִלִּבִּי וַאֲמָרַי אִמְרֵי אֵלֶיךָ אֲהַפְּפָלָה. אֲלֶיךָ יי אֶקְרָא וְאֵל יי אֶתְחַנָּן. עֵר אֲנָה אֲשִׁית עֲצוֹת בְּנַפְשִׁי, יָגוֹן בִּלְבָבִי יוֹמָם, עַד אָנָה יָרוּם אוֹיְבִי עָלָי", רַחֵם עָלַי לְמַעַן שְׁמֶךָ, וְתַקְּנֵנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ, וְהוֹשִׁיעֵנוּ מְהֵרָה לְמַעַן שְׁמֶךָ, כִּי אַתָּה יוֹדֵעַ גְּדֹל חֶכְמָתוֹן הָעֵצָה, וְעֹצֶם רִבּוּי הַסְּפָקוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּלִבִּי בְּכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עַל פִּי רֹב כָּל עֲצָתִי חֲלוּקָה לִשְׁתַּיִם, וְאֵינִי יָכוֹל לָתֵת עֵצוֹת בְּנַפְשִׁי בְּשׁוּם דָּבָר לְמַנְּדוֹל וְעַד קָטֹן אֲשֶׁר זֶה הַדָּבָר הָיָה בְּעוֹכְרֵי וּמוֹנֵעַ אוֹתִי הַרְבֵּה מֵעֲבוֹדַת יי וּמִתְּשׁוּבָה אֲמִתִּית. רַחֵם עָלַי בְּעַל הָרַחֲמִים גְּדוֹל הָעֵצָה וְרַב הָעֲלִילָה, וְזַכֵּנִי לְקַבֵּל תָּמִיד כָּל הָעֵצוֹת מִצַּדִּיקֵי וּכְשֵׁרֵי הַדּוֹר הָאֲמִתִּיִּים, אֲשֶׁר כָּל עֲצוֹתֵיהֶם נִמְשָׁכוֹת מֵהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁקִּבְּלוּ מֵרַבּוֹתֵיהֶם הַצַּדִּיקִים הַקְּדוֹשִׁים הָאֲמִתִּיִּים. וְזַכֵּנוּ לְהִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם בֶּאֱמֶת וּלְקַבֵּל מֵהֶם כָּל הָעֵצוֹת בְּכָל הַדְּבָרִים שֶׁבָּעוֹלָם, הֵן בַּעֲבוֹדוֹת מִשָּׁא יי וְהֵן בַּעֲבוֹדוֹת מִשָּׁא וּמַתָּן וּפַרְנָסָה, וְהֵן בִּשְׁאָרֵי עֲסָקִים, בְּכֻלָּם אֶשְׁאַל אֶת פִּיהֶם. וְאוֹבָה לַהֲנוֹת מֵהֶם עֵצָה וְתוּשִׁיָּה, וְיָאִירוּ בִּי חָכְמָתָם הַקְּדוֹשָׁה,

עצת הצדיקים. וכמ"ב בליקו"ה (לו"ח עירובי תחומין ה, לה): כשמלמד זוכה למצוה אחת זדונות נתהפכין לזכויות. ועיקר התשובה ע"י הצדיקים שהם בחי' משיח, שעיקר עיסקו להמזיר העולם בתשובה שלימה להש"ת, כמ"ש 'ועת לגיון גואל ולשבי פשע וכו' וכמ"ש 'לשוב יעקב אליו וכו'. כי בחי' תשובה הוא דבר פלא מאד מאד, כי מאחר שכבר נכשל בעבירות ולא זכה לקיים העצות טובות וקדושות שהם מצוות התורה, וקלקל העצות על ידי העבירות, איך יקבל עתה עצה לשוב בתשובה. ומה שם קודם קלקול העצות לא הועילו לו עצות אלו, מכל שכן אחר שקלקל גם עצות אלו מהיכן יקבל עצות למחוז. ועל כן

מצות ציצית

עפ"י ידי קדושת מצות ציצית זוכין לשורש הד' יסודות שבקדושה, שהם ד' אותיות הוי"ה, ומפרידין הרע מהד' יסודות, ועל ידי זה משפילין הרשעים עדי ארץ (ליקו"ה ציצית ד).

עפ"י ידי מצות ציצית זוכין שיתאחזו בו מכל הע' לשונות להתקרב להשי"ת, כי ציצית הוא בחינת קיבוץ נדחים, שהוא בחינת הנפשות של בעלי תשובה והגרים, שמתגיירין על ידי התפלה בבחינת דין (ליקו"ה ציצית ג, ג).

עפ"י ידי מצות ציצית מתקנין הלבושים, שהם בחינת הכלים של המוחין (עצות ישרות ציצית א).

שקו"ה מצות ציצית כנגד כל מצוות שבתורה (נדרים כה.).

פרשת ציצית מפני מה קבועה בק"ש, מפני שיש בה חמשה דברים, מצות ציצית ויציאת מצרים ועול מצוות והרהור עבירה והרהור אלילים (ליקו"ש במדבר, רמז תשנ).

ד"מה נקרא שמה תכלת, על שם שנתכללו המצרים בבכורותיהם, שנאמר 'ויהי בחצי הלילה'. דבר אחר, על שֶׁפָּלוּ המצרים על הים. רבי אומר למה נקרא שמה ציצית, על שם שהציץ המקום על בתי אבותינו במצרים (ליקו"ש במדבר, רמז תשנ).

כ"ף המקיים מצות ציצית זוכה להיות 'בימים ההם אשר יחזיקו וגו'', וכל המבטל מצות ציצית, עליו מהו אומר 'לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה' (ליקו"ש במדבר, רמז תשנ). **ר"י"ש** בן יוחאי אומר, כל הזהיר במצות ציצית זוכה להקביל פני שכינה (ליקו"ש במדבר, רמז תשנ).

מצות ציצית מורה כי ישלים גופו ויהדר אותו במצוות, כי הטלית מלבוש הגוף, ומורה לך כי יש לקשט הגוף במצות, וזה שאמר 'בכל עת יהיו בגדיך לבנים', כלומר שיהיה מטהר ומזכה גופו שיהיה גופו טהור, וקרא זה 'בגדיך לבנים', כי הגוף הוא כמו בגד לנשמה, ואמר שיהיה לבן דהיינו זך ונקי (ד'רשות המהר"ל דרוש לשבת הגדול).

עיקר מצות ציצית לזכור שיש מצוות מן הש"י על האדם, והאדם מוכן לקבל מצוות, ואינו כמו שאר בעלי חיים הטבעיים (חידושי אגדות מנחות).

נקראו ציצית שהוא מלשון 'ציץ השדה', שהוא יציאה לפועל, והבגד מכסה את הגוף, וזהו יציאת האדם אל הפועל. ולפיכך אמר הכתוב 'וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'', כי כאשר יראו הציצית שהם יוצאים מן הבגד, 'וזכרתם את כל מצות ה'', שכל המצוות יש לאדם לקיים ולהוציא מעשיו בפועל (חידושי אגדות מנחות). **בכ"ף** דור ודור יש שורש לתקן מצוה מיוחדת יותר משאר מצוות, למשל בדור הזה יש שורש לתקן מצות ציצית יותר משאר מצוות (נועם אלימלך פ' נח). **כשהצדיק** הדור מתפלל תפלתו בהשתוקקות גדול כל כך שיהיה באהבה ויראה, ממשיך מתפלתו כעין ציצית, שיוכל לאחוז עמה נשמות בני ישראל שצריכים עלייה (מאור ושמש פ' שלח). **ציצי"ת** ר"ת צ'דיק צ'ציותיו ת'מיד. ונק' בשם 'צדיק', משום שהציציות יוצאים מהיסוד דבינה הנק' 'צדיק חי עולמים'. 'מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק', וסימן והיה 'כשזה קם זה נופל', ואז נתבטל התיקון של הקליפה, ולכן ניצול מהזונות, כמו שהוא מבטל הזיווג דסמא"ל ונוקביה, שזיווגם נק' בלשון זנות, כמ"ש 'נוא"ף אשה חסר ל"ב', כך הוא ניצול גם כן מכל מיני ניאוף וזנות שבעולם (מצת שימורים שער הציצית). **ויעשו** להם ציצית', זה שאמר הכתוב 'אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה', רומז על יסוד אור המוחין, שנזדעזעים בפנים בזעזוע אנפין צדיקו של עולם. **לצדיק'** רומז על צדיק שבדור, שמתחילה אור זרוע וגנוז בו, ועל ידי מצות ציצית שבהן ל"ב חוטין, מגלים האורות לחוץ ואז יש שמחה (קה"י, ציצית). **אם** יזכור כל המצות ע"י מצות ציצית, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאם בפועל, ומקבל שכר על המחשבה כמעשה (מלבי"ם במדבר טו, לט).

ד' ודע שעל ידי מצות ציצית, האדם ניצול מעצת הנחש, מנשואין של רשע, מבחינת ניאוף. כי ציצית שמירה לניאוף, כמובא בתיקונים (תיקון יח) ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם (בראשית ט), זה בחינת ציצית. וערות אביהם

שע"י מצות ציצית האדם ניצול מעצת הנחש. (יו"ד ג'גיעות ד, יח): וזה בחינת ליליית שהם תיקון הלבושים, וכל הלבושים נמשכין מהם (ועי' לעיל בחומ ג, בנמ"ץ ד"ה ומי מפשר בגמ לומר שלא ע"י התקרבות לצדיקים'), שעיקר תיקון המשכת החמת והמזונה בעולם הוא על ידם, כמבואר בהמורה הנ"ל, שעל ידי ליליית ניצולין מעצת רשעים וכו', וזוכין לעצת צדיקים שהם 'פֶּלֶא זרע חמת', שעל ידי זה זוכין לחמונה. נמצא, שעיקר המשכת חמת וחמונה הם על ידי ליליית, שהם בחינת תיקון הלבושים, ומהם נמשכין כל הלבושים שבעולם. ועל כן כל קיום התורה תלוי בליליית, כמו שנאמר 'ולחיתם חומו וזכרתם את כל מצוותי ה' וכו' למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי וכו'". כי כל קיום התורה, שהיא בחינת חמת וחמונה, זוכין על ידי תיקון הלבושים, שהם בחינת ליליית הנ"ל. כי המלבושים בעלמן נריכין תיקון, ותיקונם על ידי הליליית, כי מחמת שהמלבושים הם מבחוץ של החדש והם סמוכין לג' החיצונים, על כן הם נחזין בשולי הבגדים כידוע, בבחינת 'הני מילי דרבנן דבלו מיייהו', על כן נריכין לתקנם על ידי הליליית, שהם תיקון המלבושים, שעל ידם נתתקנים כל המלבושים שבעולם, שעל ידי זה עיקר תיקון המשכת החמת והחמונה בעולם.

שע"י מצות ציצית האדם ניצול מעצת הנחש וכו' כי ציצית שמירה לניאוף. וכהמ"ש ובילקו"ש (תו"מ פקמח ז, כד) בענין סוד הליליית וכוחה להעיל מעצת הנחש ולהמשיך על החדש חמונה דקדושה, וז"ל: כי בחמת החחמלה מחמונה והסוף הוא חמונה והתוך הוא חמונה. כי עיקר החמונה זוכין על ידי תרי"ג עיטין דתורייתא, שהוא בחינת קבלת התורה, שהם בחינת עצת הצדיקים חממיים כנ"ל. אבל מי שאפשר לבוא לעצת צדיקים, מחמת שמבלבלין אותם עצת הרשעים המשכין מעצת הנחש הקדמוני, ואי אפשר להכניעם כי אם על ידי מצות ליליית, שהוא בחינת שמירת הברית, בחינת יוסף כנ"ל. ובחמת ליליית בעצמן הם בבחינת חמונה כידוע. היינו שעל ידי מצות ליליית אנו זוכין להמשיך אור החמונה משורשה, מבחינת עתיק דעתיקין, שמשם נמשכין אור הליליית. כי ליליית נמשכין מבחינת עתיק, כמו שכתוב 'ועד עתיק יומין מטו', לבושים כתנג חיוור ושער לחשיב כשער נקי', שהוא בחינת ליליית של לחר כידוע, שזה בחינת מה שנתעטף הקדוש ברוך הוא בטלית לבן וסידר י"ג מדות של רחמים הנמשכין מעתיק, כי הטלית והליליית נמשכין משם מבחינת עתיק, מבחינת תליסר מכילין דרחמי, שזהו בחינת מה שמתעטפין בטלית בשעת בחמתה בעת שחומרין 'ואני תפלתי לך ה' עת רצון', כי עת רצון הוא בחינת רעות דרעוין, שהוא י"ג מכילין דרחמי הנמשכין מעתיק כידוע. ועל כן על ידי מצות ליליית דייקא, שנמשכין מעתיק, על ידם זוכין לקבל תרי"ג עיטין דתורייתא, שעל ידי זה זוכין לחמונה שלימה. כי הליליית ממשיכין חור החמונה משורשה מבחינת עתיק דעתיקין, והיא נמשכת מדרגת לדרגת ומעולם לעולם, הכל בבחינת חמונה, כדי להחיות החמונה הקדושה שבכל עולם ועולם, עד שנמשכה החמונה גם למטה, לגלות חמונתו לפילו במדור הקליפות לקיים 'ומלכותו בכל משלה'. ועל כן הליליית הם שמירה, כי הם מבטלין כח הקליפות שלא יזיקו בעולם, על ידי שמגלין להם החמונה הקדושה. ועל כן הם מרגיע ליליית, כנגד מרגע בחינות עתיק דאצילות עולמות, שמשם נמשך החמונה בכל שבחות שבעולם, ועל ידי זה נמשך החמונה בעולם, שהוא בחינת ציצית שמירה לניאוף כמובא בתיקונים. רציונו שאחר בחינת חמת שנמשכת מבחינת ליליית, שהם בחינת תיקון הלבושים, נמשכין מהם בחינת ציצית, שהם בחינת תיקון הלבושים, שהם בחינת מצות ציצית, שעל ידי זה זוכין לחמונה. ועל כן הם מרגיע ליליית, שהם בחינת תיקון הלבושים, שעל ידי זה זוכין לחמונה, שהיא בחינת ציצית שמירה לניאוף כמובא בתיקונים. רציונו שאחר בחינת חמת שנמשכת מבחינת ליליית, שהם בחינת תיקון הלבושים, נמשכין מהם בחינת ציצית

ארור כנען. עי' בד"ה הקודש בפסוק כה. ודרשו חז"ל בפ"ב (לו, ז), דמס מלמס מטת, אלל כנען בנו הוא זה שנאמר: 'וַיֵּדַע לוֹ מֵאֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן', הוא מס, (...) 'וימלר מרור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו', מס חָטָא וכנען נתקלל, אלמלא מס. רבי יהודה ורבי נחמיה. רבי יהודה אומר, לפי שכתוב 'ויברך אלקים את נח ואת בניו', ואין קללה חוזה ממקום ברכה, לפיכך 'וימלר מרור כנען'. רבי נחמיה אומר, כנען ראה והגיד להס, לפיכך חולין אלו הקללה במקולל. ואיתא בזהר (בח, עב ע"ב): [1]ומס הוא אלי כנען', שומע להלבנת חמות קסטיפין, אתערותא דרוחא מסאבא דנחש קדמאה, ובגין כך רשיס ואומר 'ומס הוא אלי כנען', לאיתיי לוותין על עלמא, ההוא כנען לאתלטיא, ההוא כנען לאתשיך אנפי בריין. (...) כל אתא אברהס מה כתיב (בראשית יג), 'ויעבור אברס בארך', דעד לא הוה קיומא לאברהס ולא אתו זרעא דישראל בעלמא דיפוק אתס לא ויייעול אתס עילאה קדישא, כל הוו זכאין ישראל לאקרי אריא על אתס לא 'ארך ישראל', כל לא זכו אקרי ארעא על אתס אתרא 'ארך כנען'. ועל לא כתיב 'וימלר מרור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו', לאיהו אייתי לוותין על עלמא, ובגתס מה כתיב, 'ארור אתה מכל הבהמה', היינו דכתיב 'עבד עבדים'. ופירש המתוק מדבש (שס): **לאתשיך אנפי בריין.** שהוא קוד הנחש שהוא מלאך המות שמתשיך פני הבריות וממיתם. **ויעבור אברס בארך.** ונסוף הפסוק כתוב 'והכנעני אז בארך'. **לא הוה קיומא לאברהס.** ר"ל שעדיין לא נתו כל התנות לעולם כדי לבטל זוהמתו של הכנעני שהוא הנחש. **ולא אתו זרעא דישראל בעלמא.** ר"ל שעדיין לא עמדו ישראל על הר סיני שסס פסקה מהס זוהמת הנחש. וע"פ קדרי המאמר (עם הכתוב לעיל בתות ח) דו"ק ולראה, כי כאשר ארן ישראל, בחי' חמונה ותפילה, נפסדת, אזי על ידי שיושבים שם היא בחי' גאות, ונקראת 'ארך כנען'.

ארור אתה מכל הבהמה. פגס הבריס לכנען הוא בחי' פגס הבריס דנחש הקדמוני המוזכ לעיל (בתות ג), 'הנחש העיתי', ניהוחין דקליפה. וזה לשון הכתוב בבראשית (ג, יד-טו): וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹקִים אֶל הַנָּחָשׁ כִּי עָשִׂיתָ זֹּאת אָרוּר אַתָּה מִכֹּל הַבְּהֵמָה וּמִכֹּל חַיַּת הַשָּׂדֶה עַל גְּחֹנְךָ תֵלֵךְ וְעָפָר תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: וְאֵיבָה אָשִׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה וּבֵין זַרְעֲךָ וּבֵין זַרְעָהּ הוּא יְשׁוּפְךָ רֹאשׁ וְאַתָּה תְּשׁוּפֶנּוּ עָקֵב: ואיתא בספר עץ הדעת טוב (פ' תוקפ) למהרח"ו ז"ל: מה שנותנ, הוא היצר הרע, הוא מלאך המות, הוא נחש המרור בחטאו של אדס, הוא מרור כנען, שהוא הקליפה שיצאה ממידת הדין הנקראת 'אס בן נח', בתופן שזה הכינוי הוא היצה"ר, אס לקיבה שהוא מכניע את האדס תמיד רשותו להתגלות, או הוא מלאן הכינוי, והוא מלאן סומר כמו 'פְּנֶעֶנֶיהָ נכבדי ארך', וכמו 'כנען בידו מאזני מרמה'. ונקרא כן, יען היה"ר נעשה סומר, קונה את האדס ומוכרו לאתת יד אר אל גיהנס.

בן פורת עלי עין. ניצים היא שמירה מיוחד כמובא, ושמה מוסיף ס'עלי עין' המרמזים לשמירת העיניים, וניצים, שס בחינה אתת, ועל ידס זוכה לזיווג דקדושה אתי'. וזה לשון הכתוב בבראשית (מט, כב-כו) בברכת יעקב ליוסף שֻׁפָּתְמוֹ על שמירת הברית: בֵּן פֹּרָת יוֹסֵף בֵּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן בָּנוֹת צָעֲדָה עָלֵי שׁוּר: וַיְמָרְרֻהוּ וְרֹבּוּ וַיִּשְׂטְמֻהוּ בַּעֲלֵי חִצִּים: וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קַשְׁתּוֹ וַיָּפֵזוּ זְרֹעֵי יָדָיו מִידֵי אֲבִיר יַעֲקֹב מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל: מֵאֵל אָבִיךָ וְיַעְזְרֶךָּ וְאֵת שַׁדַּי וִיבָרְכֶךָּ בִּרְכֹת שָׁמַיִם מֵעָל בִּרְכֹת תְּהוֹם רֹבֶצֶת תָּחַת בִּרְכֹת שָׁדַיִם וָרָחַם: בִּרְכֹת אָבִיךָ גָּבְרוּ עַל בִּרְכֹת הוֹרַי עַד תַּאֲוַת גִּבְעֹת עוֹלָם תִּהְיֶיןָ לְרֹאשׁ יוֹסֵף וְלָקָדְקֹד נְזִיר אֶחָיו: ויש"כ במרגנו"ס (פס' כב) נתופן המתיאב היטב עס דברי רבינו בתמור, וז"ל: יִבְרֵי דְבָרִים יוסף, בְּרֵי דְבָרִים ותקיפת, ושוף הוה ענך למתקף, לכשבאת ירך בעובדת דרכונתך ובעובדת לתמך. מדמי תנת לך לגופן שתילת על מַבּוּעֵין דְּמַיָּין, דשלתא שורשתא ואבהת שיני כיפיא, ובעובדתהא כבאת כל תילני סרקא, כן כבשתא יוסף בְּרֵי בתכמתך ובעובדך טבית כל תרשי מְלָכֵי, וכד הוו מקלסין קדמך, הוו בתהון דְּשָׁלְטוֹנַיָּא מהללן על טורייא ושדיין לקמך שירין וקטלתין דלהבת תן בגלל דתתלי עינך בהן, ולא תליתא עינך בתדא מנהון למתחייבא בהון ליום דינא רבא. וכמו מדרשות (מדרש ילמדנו, ויחי יט) מניעו עוד: כל מי שתיעו מתכתל בתשה תין יקר הרע שולט בו, שנאמר 'בן פורת יוסף בן פורת עלי עין', אל תקרי 'עלי עין', אלא 'עולי עין', שלא רצה ליהנות מתשה שתיעה שלו. ועי' להלן בתילות"ח ד"ה 'מניך תן התכיס על ידי זה זכה לבן פורת' בענין נסיונו של יוסף.

מילואי חכמה

ארור כנען. וכתב בשל"ה (פסחים, תלה עשיהה כת): פירש בספר 'מעשה ה'' (לר' מנחם מכמני) בשם שנאמר 'ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו', דקשה, מה זה 'עבד עבדים', אלא הענין, שיהיה עבד לישראל הנקראים עבדים, ו'ארור כנען', הוזה על הברכות כמלאך רע שעונה אמן, ויהיה עבד לישראל. ומה שהוא כנען הקליפה של הקדושה, כי הקדושה בתחיתות כנען ועבדות, כנען לשון 'ככוע', וזהו קוד שע"י אף לאחר שכבשוה עדיין שתה 'ארך כנען', כי אם תלבינה מקום הטהרה, והקליפה יתלש, ואז נשתית הטהרה זכה בלי שתרים, וקל להבין. והיתה מתתילה ארך כנען הטתמ, ותת"כ כנען הקדוש.

ארור כשעובדין השם ועדיין הוא בבחינת עבד, עדיין הוא בבחינת ארור חס ושלום (תיי"ס טז). **בלשון** ארור יש נידוי וקללה (רא"ש מו"ק פ"ג, ח). **החוטא** הוא ארור, ונקרא מת אפילו בחייו (ספר הליקוטים תצא כה). **ארור**, כלומר מלא חטא (שפתי חכמים דברים כה, ז). **החומר** שמצד הקליפה נקרא ארור (תיי"ס פ' בא). **הקללות** היוצאים מאת ה' יבואו תמיד בלשון ארור, כי הם עושים רושם ומארה במקולל (מלבי"ם במדבר כב, ז). **כנען** א"ר יוסי ב"ר דוסא, כנען הוא אליעזר, ועל ידי ששרת אותו צדיק באמונה, יצא מכלל ארור לכלל ברוך (ב"ר ס, ז). **כנען** הוא סוד 'והכנעני אז בארך', שהוא סוד סמא"ל וחיילותיו (של"ה שער האותיות, עמק ברכה טו). **וזהו** ענין שנשאר שם כנען להארץ הקדושה, אחר שהיתה של ישראל מצינו כמה פעמים שנקראת 'ארץ כנען'. אלא הכוונה כי כנען הוא עבד, גם כנען לשון הכנעה, וזהו קיום הארץ שנהיה עבדי ה', וכשפרקנו עול ולא היינו עבדים לו, אזי 'עבדים משלו בנו', ועיקר מעלת וקיום הארץ היא בהיותינו נכנעים ועבדים לו (של"ה לך לך ב). **כנען** הוא סוד 'קץ בכל בשר' (בראשית ו). כנע"ן בגימט' ק"ץ, והוא סוד 'כנעני מלך ערד' (במדבר כא), שהוא סוד נח"ש. וכן אר"ץ כנע"ן הם חיילות של לילית הרשעה שרוכבת על ת"פ מחנות כמנין לילי"ת, ונמצא עמה תפ"א מחנות כמנין אר"ץ כנע"ן (מגלה עמוקות פ' ואתחנן, רכא). **מעשה** ארץ מצרים כמעשה ארץ כנען' הוא מעשה ערוות (אוה"ח ויקרא יח, ב). **ארץ** כנען הוא שורש לכל התאוות רעות וזרות (דגל מחנה אפרים פ' וישב). **ארץ** כנען הוא הטנוקבא דקליפה, 'ארץ כנען' גימט' לילי"ת, ולפי שהנוקבא כוללת כל הז' ארצות של שם כנען (קה"י, כנען). **הנה** ז' עממין הן הז' תועבות, שהן נגד ז' מידות הקדושים, והן ז' מידות הקליפות, וכמו שאמר הבעל שם טוב, וכנעני הוא נגד מידת אהבה וחסד והוא התאוה החומרית, וכמו שבקדושה מידת אהבה כולל כל הז' מידות, כן בקליפה, על כן נקרא 'ארץ הכנעני' אף שהוא ארץ שבעה עממין (קה"י, כנען). **בן פורת עלי עין** בחינת 'בן פורת יוסף בן פורת עלי עין', 'פורת' לשון 'פרו ורבו' כמו שפירש רש"י, בחינת יחוד, שעל ידו נפרין ונתברכין ונשפעין כל הדברים שבעולם כנ"ל, ונשמרין

[1] ומס הוא אלי כנען, שנשמעו אל מס היתה מזומנת להזהב היוצאת מתתת הסניגיס, והוא עורב הטומאה של רוח הטומאה של הנחש הקדמוני, על כן רשס הכתוב ואמר 'ומס הוא אלי כנען', היינו שהניא את העולם, והיינו אס כנען שנתקלל, תוזו כנען שמהשיך אס פני הבריות וממיתם. (...) וכאשר אברהס נלחל מה כתוב, 'ויעבור אברס בארך', לפי שעדיין לא היה קיום של אתנות ולא זרע ישראל לעולם כדי שיהא שס 'כנען' מן הארך ויכנע מתתיו שס 'ישראל' העליון הקדוש, ומעשה זה כשעם ישראל היו לחויים היתה הארך נקראת על שמס 'ארך ישראל', וכאשר לא זכו היתה הארך נקראת על שם אחר 'ארך כנען'. ועל זה כתוב 'וימלר מרור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו', לפי שהוא הניא קללות על העולם, ובגתס מה כתוב, 'ארור אתה מכל הבהמה', והיינו שכתוב בקללת כנען 'עבד עבדים'.

[1] ומס הוא אלי כנען', שומע להלבנת חמות קסטיפין, אתערותא דרוחא מסאבא דנחש קדמאה, ובגין כך רשיס ואומר 'ומס הוא אלי כנען', לאיתיי לוותין על עלמא, ההוא כנען לאתלטיא, ההוא כנען לאתשיך אנפי בריין. (...) כל אתא אברהס מה כתיב (בראשית יג), 'ויעבור אברס בארך', דעד לא הוה קיומא לאברהס ולא אתו זרעא דישראל בעלמא דיפוק אתס לא ויייעול אתס עילאה קדישא, כל הוו זכאין ישראל לאקרי אריא על אתס לא 'ארך ישראל', כל לא זכו אקרי ארעא על אתס אתרא 'ארך כנען'. ועל לא כתיב 'וימלר מרור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו', לאיהו אייתי לוותין על עלמא, ובגתס מה כתיב, 'ארור אתה מכל הבהמה', היינו דכתיב 'עבד עבדים'. ופירש המתוק מדבש (שס): **לאתשיך אנפי בריין.** שהוא קוד הנחש שהוא מלאך המות שמתשיך פני הבריות וממיתם. **ויעבור אברס בארך.** ונסוף הפסוק כתוב 'והכנעני אז בארך'. **לא הוה קיומא לאברהס.** ר"ל שעדיין לא נתו כל התנות לעולם כדי לבטל זוהמתו של הכנעני שהוא הנחש. **ולא אתו זרעא דישראל בעלמא.** ר"ל שעדיין לא עמדו ישראל על הר סיני שסס פסקה מהס זוהמת הנחש. וע"פ קדרי המאמר (עם הכתוב לעיל בתות ח) דו"ק ולראה, כי כאשר ארן ישראל, בחי' חמונה ותפילה, נפסדת, אזי על ידי שיושבים שם היא בחי' גאות, ונקראת 'ארך כנען'.

בן פורת עלי עין (שס מט) **וזה בחינות** עולה ע"ה. כתב בליקו"ה (תו"מ נט ע"ג אתרים ה, ז): 'עלי עין' (בראשית ט), שיוסף בתי' הלדיק התמת, עולה על העין, כי הוא קומס עיניו מתיזו דהלי עלמא לגמרי, ואין לו שום הסתכלות זוה העולם אפילו בהרף עין, ועל כן נקרא 'עולה עין', כי הוא עולה על העין ומוכל עליו. כי מי שיש לו הסתכלות זוה העולם, כפי הסתכלותו כן הוא תתת העין, כי העין מוכל עליו מאחר שנמשך אחר עיניו, כמו שאמרו רז"ל על כמה ס'הלך אחר עיניו', שזהו בתי' 'ולא תתורו אחרי לבבכס ואחרי עיניכס', אלא תהיה 'העין רוזה והלב מומד' שולטין עליו, רק הוא יתגבר על העין והלב, ויעלה עליהס וימשול בהס בתי' 'עולי עין', שלא יהיו לו שום הסתכלות זוה העולם, שזהו בתי' יוסף שנקרא 'עולי עין וכו'. (...) וזה בחינת (במדבר טו) 'ורליתס לותו וזכרתס לת כל מלוות ה' וכו'. כי לור הלילית בשורשס נמשך מבחינת הסתכלות לל התכלית, שמשס שורש כל התורה. וזה בחינת תכלת שבלילית, כי תכלת בחינת התכלית כמבואר (בסימן יח), ועל זה נאמר 'ורליתס לותו', שיעקבו נאמר על התכלית, היינו שלריכין לרחות ולהסתכל מאד על התכלת, שהוא בחינת התכלית, כי 'תכלת דומה ליס וכו' עד כמה הכבוד' שעשה שורה כבודו יתברך, בחינת תור תחין קוף, שהוא בחינת התכלית. וזהו 'ולא תתורו אחרי לבבכס ואחרי עיניכס אשר אתס זונים אחריהס', להיינו שלא יסתכל מן הלל על הבלי עולם הזה, רק יכוון רלייתו והסתכלותו לל התכלית לבד, שהוא בחינת תכלת.

ארור אתה מכל הבהמה. פגס הבריס לכנען הוא בחי' פגס הבריס דנחש הקדמוני המוזכ לעיל (בתות ג), 'הנחש העיתי', ניהוחין דקליפה. וזה לשון הכתוב בבראשית (ג, יד-טו): וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹקִים אֶל הַנָּחָשׁ כִּי עָשִׂיתָ זֹּאת אָרוּר אַתָּה מִכֹּל הַבְּהֵמָה וּמִכֹּל חַיַּת הַשָּׂדֶה עַל גְּחֹנְךָ תֵלֵךְ וְעָפָר תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: וְאֵיבָה אָשִׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה וּבֵין זַרְעֲךָ וּבֵין זַרְעָהּ הוּא יְשׁוּפְךָ רֹאשׁ וְאַתָּה תְּשׁוּפֶנּוּ עָקֵב: ואיתא בספר עץ הדעת טוב (פ' תוקפ) למהרח"ו ז"ל: מה שנותנ, הוא היצר הרע, הוא מלאך המות, הוא נחש המרור בחטאו של אדס, הוא מרור כנען, שהוא הקליפה שיצאה ממידת הדין הנקראת 'אס בן נח', בתופן שזה הכינוי הוא היצה"ר, אס לקיבה שהוא מכניע את האדס תמיד רשותו להתגלות, או הוא מלאן הכינוי, והוא מלאן סומר כמו 'פְּנֶעֶנֶיהָ נכבדי ארך', וכמו 'כנען בידו מאזני מרמה'. ונקרא כן, יען היה"ר נעשה סומר, קונה את האדס ומוכרו לאתת יד אר אל גיהנס.

בן פורת עלי עין. ניצים היא שמירה מיוחד כמובא, ושמה מוסיף ס'עלי עין' המרמזים לשמירת העיניים, וניצים, שס בחינה אתת, ועל ידס זוכה לזיווג דקדושה אתי'. וזה לשון הכתוב בבראשית (מט, כב-כו) בברכת יעקב ליוסף שֻׁפָּתְמוֹ על שמירת הברית: בֵּן פֹּרָת יוֹסֵף בֵּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן בָּנוֹת צָעֲדָה עָלֵי שׁוּר: וַיְמָרְרֻהוּ וְרֹבּוּ וַיִּשְׂטְמֻהוּ בַּעֲלֵי חִצִּים: וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קַשְׁתּוֹ וַיָּפֵזוּ זְרֹעֵי יָדָיו מִידֵי אֲבִיר יַעֲקֹב מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל: מֵאֵל אָבִיךָ וְיַעְזְרֶךָּ וְאֵת שַׁדַּי וִיבָרְכֶךָּ בִּרְכֹת שָׁמַיִם מֵעָל בִּרְכֹת תְּהוֹם רֹבֶצֶת תָּחַת בִּרְכֹת שָׁדַיִם וָרָחַם: בִּרְכֹת אָבִיךָ גָּבְרוּ עַל בִּרְכֹת הוֹרַי עַד תַּאֲוַת גִּבְעֹת עוֹלָם תִּהְיֶיןָ לְרֹאשׁ יוֹסֵף וְלָקָדְקֹד נְזִיר אֶחָיו: ויש"כ במרגנו"ס (פס' כב) נתופן המתיאב היטב עס דברי רבינו בתמור, וז"ל: יִבְרֵי דְבָרִים יוסף, בְּרֵי דְבָרִים ותקיפת, ושוף הוה ענך למתקף, לכשבאת ירך בעובדת דרכונתך ובעובדת לתמך. מדמי תנת לך לגופן שתילת על מַבּוּעֵין דְּמַיָּין, דשלתא שורשתא ואבהת שיני כיפיא, ובעובדתהא כבאת כל תילני סרקא, כן כבשתא יוסף בְּרֵי בתכמתך ובעובדך טבית כל תרשי מְלָכֵי, וכד הוו מקלסין קדמך, הוו בתהון דְּשָׁלְטוֹנַיָּא מהללן על טורייא ושדיין לקמך שירין וקטלתין דלהבת תן בגלל דתתלי עינך בהן, ולא תליתא עינך בתדא מנהון למתחייבא בהון ליום דינא רבא. וכמו מדרשות (מדרש ילמדנו, ויחי יט) מניעו עוד: כל מי שתיעו מתכתל בתשה תין יקר הרע שולט בו, שנאמר 'בן פורת יוסף בן פורת עלי עין', אל תקרי 'עלי עין', אלא 'עולי עין', שלא רצה ליהנות מתשה שתיעה שלו. ועי' להלן בתילות"ח ד"ה 'מניך תן התכיס על ידי זה זכה לבן פורת' בענין נסיונו של יוסף.

עריין / ערויות

עיקרא דיצרא בישא הוא על עריין, והיא עיקרא דמסאבותא. על כן צריכין לידע, שעיקר הנסיון של כל אדם בזה העולם הוא בתאוה זאת, אשרי הזוכה לנצח המלחמה (ליקו"ע ברית ב).

הת'בושין מכסין על עריין על פגם הברית, כי הם בבחינת אנפין נהירין, כי 'מלבוש' בגימט' שע"ח, ש"ע נהורין של אור הפנים כמובא, וזה בחינת ציצית שהם לבושין דשכינתא כביכול, בחינת 'כי היא כסותה לבדה, דא ציצית' (ליקו"ה גנימה ב, ט).

עריין. מלשון 'ערער תתערער' (רע"ב כלים כא, ב).

כל עריין שקולים לע"ז (ילקוט ראובני פ' ויקרא).

פגם ערויות הוא בבינה (קה"י, ערויות).

חם

הצדיק האמת מהפך הרע, שהוא בחינת חם, בחינת חמימות הכעס והחימה, הוא מהפך לבחינת 'חם לבי בקרבי וכו' דיברתי בלשוני', דהיינו לצעוק ולהתפלל להשי"ת בחמימות הלב כנ"ל (ליקו"ה פורים ו, ז).

תנו רבנן, שלשה שימשו בתיבה וכולם לקו, כלב ועורב וחם (סנהדרין קח:).

חם היה הקטן שבבניו, והיאך הוא אומר 'ארור כנען', היה לו לקלל את חם שהיה בעל המעשה, ומה שלא קללו מפני שני טעמים, האחד שלא היה אפשר לקלל את חם לפי שהקב"ה ברכו כבר, שנאמר 'ויברך אלקים את נח ואת בניו', והשני שאילו קלל את חם לא היה מזיק כי אם לגופו, אבל לא היה מזיק לזרעו, ועל כן רצה לקלל כנען שהיה בנו בכורו של חם, שאם יוליד אחר כן אלף בנים, כל זרעו יהיה בכלל הקללה (רבינו בחיי בראשית ט, כד).

'חם' הוא צד הגבורה והוא חם, בסוד אש הגבורה. אמנם 'חם הוא אבי כנען', שהוא סוד השחרות והחושך שבגבורה (פרד"ר כג, חם).

חם הוא טבי עבדו של רבן גמליאל וזה תיקונו, ובמספר קטן עולה 'חם' כמו 'טבי', וידוע כי חם עבד עבדים, ואמרו במ"ר 'הרבה עבדים היה לחם אבי כנען, דראוי לסמוך כטבי עבדו של רבן גמליאל' (רמ"ע מפאנו, גלגולי נשמות ח).

י' פעמים ח"ם גימט' לילי"ת (רמ"ז על זהר שמות).

נקרא מצרים 'ערות הארץ' ע"ש חם אביהם (פנים יפות שמות יא, ז).

חם בן נח הוא מבחינת רוח דהבל, ולפי שהרוח כולל ו' קצוות, וכן כללות הרוח דהבל היה בנח, ובחינת גבורה דהבל היה בחם והיה מעורה טוב ורע, ואחר כך ניתקן הטוב בטבי עבדו של רבי גמליאל (קה"י, חם).

(המשך)
מכל רע כנ"ל (ליקו"ה שוכר ג, ב).

לשון ברכה ושבח (רבינו בחיי בראשית מט, כב).

סוד 'בן פורת עלי עי"ן', ששורשו ממקום עליון, מעינא דא"א עינא פקיחא (ספר הליקוטים אמור כג).

הספק 'בן פורת עלי עין', פירוש שהשגתו הוא 'עלי עין', פירוש מלמעלה לה' חסדים שהוא ה' הויו"ת שגימט' עי"ן. והוא למעלה מ'עין', שהשגתו מלמעלה עוד יותר, שהשגתו במוחין עילאין עד אין סוף ב"ה, ומשם מושך השפע לכנסת ישראל (מאור ושמש פ' ויחי).

פורת הוא לשון פירות (מאור ושמש פ' ויחי).

'בן פורת עלי עין', שהוא מפרה ומרבה 'עלי עין', חסדים המגולים המתתיק עי"ן גבורות מגולים (קה"י, ע').

פרו ורבו

עיקר תיקון הברית הוא על ידי שנולדין ונתרבין בני ישראל, שזהו מצוה הראשונה בתורה, שזהו בחינת יוסף הצדיק, שהוא עיקר בחינת תיקון הברית, שנקרא 'בן פורת יוסף בן פורת וכו'', לשון 'פרו ורבו וכו'', כי על ידי הולדות ישראל מתברררין הניצוצות מזרע ישראל מגדל ומקדש שמו יתברך, על ידי המצוות והקדושות ותפלות ושירות ותשבחות שאומר ועושה כל ימי חייו (ליקו"ה שבת ו, כג).

תניא רבי אליעזר אומר, כל מי שאין עוסק בפריה ורביה כאילו שופך דמים (יבמות סג:).

'פרו', עשו פירות (רש"י בראשית א, כב).

'פרו' פירושו אחד מוליד אחד, 'ורבו' משמע אחד מוליד הרבה (רש"י בראשית א, כב).

'פרו ורבו'. 'רבו' גימט' ר"ז עם הכולל, לרמז על חידושי רזין דאורייתא בכל עת. ו'פרו' רמזו לפרות להרבות הנשמות בעולם על ידי מעשים טובים (באר מים חיים פ' בראשית).

תלוי בזה המצוה 'פרו ורבו', ביאת משיח צדקינו (מאור עינים פ' מקץ).

'פרו ורבו' הוא שיהיה לו שֵׂכֶל מוליד ולא שֵׂכֶל עָקָר (תורי"ם פ' בראשית).

'פרו ורבו' הוא סוד המשכת המוחין דחכמה ובינה, כמו בגשמיות פריה ורבייה הוא על ידי המשכת הזרע מהמוח. והנה המוח חכמה הוא 'פרו' ששם הוא בדקות, ומוחין דבינה הוא 'רבו' ששם נתרבה ומתפשט ומצטייר (קה"י, בעד).

מצוות פריה ורביה הוא לברר הרפ"ח ניצוצין שבתוך קליפות נוגה, ולהחזירם אל הקדושה (קה"י, פריה ורביה). **שמשון** שמשון הוא נזיר, והנזיר עולה עד עתיקא קדישא (שער הכוונות דרושי חזרת העמידה, ה). **שמשון** הוא גלגול נפש אדה"ר, וכשם שהוא חטא והלך אחר עיניו, בסוד 'נחמד למראה וטוב לעיניים', כן שמשון חטא והלך אחר עיניו (לקוטי תורה שופטים). **שמשון** הגבור היה גלגול נדב בן אהרן, וזה שאמרו רז"ל 'בדן זה שמשון', 'בדן' אותיות נדב. ובספר הכוונות כתב שהיה גלגול נדב ואביהו שלא רצו לישא אשה, הוצרך לישא בת נכר, ולפי שהיו שתויי יין לכך היה נזיר משמשון (קה"י, שמשון). **שמשון** היה בו ניצוץ שם בן נח, וניצוץ מעשו (קה"י, שמשון). **שמשון** היה בו ניצוץ אחד מיפת וניצוץ אחד מעשו, וכשיצא לתרבות רעה פרח ממנו ניצוץ יפת (קה"י, שמשון). **חושים** בן דן נתגלגל בשמשון, וזהו 'בדן זה שמשון', קרי בן דן (קה"י, שמשון). **הצלֶלְפונית** אמו של שמשון היא היתה עקרה שישית מז' עקרות שבעולם, נגד ז' ימי בראשית, והיא היתה נגד יום השישי, שנברא בו אדם ומת על ידי אשתו, אף ממנה נולד שמשון שמת על ידי דלילה אשתו (קה"י, הצלֶלְפונית).

פורת וכו' לָשׁון פרו ורבו. וביאור בפל"ח (ז, ה) ע"פ קצרי המאמר, וז"ל: ספֵּר לומר כי על כן העלות הקדושה בחי' פריה ורביה, שזה בחי' בן פורת יוסף כמבואר בפניס, כי סֵּם פרות ורבות אלֵּל המקבל, ומעלה אחת הקדושה שזוכה לקבל מהצדיק, יוכל לזכות לדברים הרבה, ולהבין ממנה עצות הרבה לעבודת ה' כנ"ל, מאחר שזוכה עי"ז לבחי' התגלות הדעת שלעתיד בזמן הגאולה כנ"ל. וזה ים לרמז בענין 'ואנכי נטעתיך שורק' המובא לעיל באות ג', עיין רס"י שם בשם המדרש, דהיה לומר בשם מאות ואמאי מצוות שהוסיף להם על השבע מצוות, ותרי"ג מצוות סם בחי' העלות הקדושים בחי' תרי"ג עטין. ובסוף המאמר מבאר ש'שורק' הוא בחי' טיפי השכל של הצדיק, שמקבל ע"י העלה שמקבל ממנו וכו', וכאן פירש 'שורק' היא בחי' הגאולה, כמ"ש 'אשרקה להם ואקבצם', וזה שנאמר שם 'אשרקה להם ואקבצם כי פדיתים, ורבו כמו רבו', היינו בחי' פריה ורביה הנ"ל, שזוכין ע"י בחי' הגאולה, שנמשך ע"י העלות הקדושות הנ"ל.

בשביל ציצית, לשון (ס"ה ג) מציין מן החרכים, עי"ז זכה לבן פורת. שנשמר מנשואין של נחש, מזיווג של הס"א, וזכה לזווגא דקדושה. וזה פורת, לשון זיווג, לשון פרו ורבו. ועיקר הניאוף תלוי בעיניים כמ"ש (סוטה ט:) **שמשון הלך אחר עיניו,**

ועיקר הניאוף תלוי בעיניים. וכמב בליקו"ה (מו"מ שופטים בקרקע ז, ד): כי כל העבירות והמחוות בחיס ע"י פגם העיייס, על שהלך אחר עיניו, כמ"ש 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם וכו'". ועיקר הוא מחוות ניאוף, שהוא עיקרא דיצרא בישא, שעיקרא ע"י רחיית העיייס בגשמיות, והעיקר ע"י רחיית עיני המשפטא, ע"י שמניח מחשבתו לנחת, להרהר ולהסתכל במחשבתו במה שהרהר מ"ו. כי בכל מה שהאדם מעיין במחשבתו לטוב או להיפך, נקרא רחיה, כי 'עייניס, על שם המכמה נגמר'. ונריך האדם לחום על נפשו לשמור עיניו בגשמיות ורוחניות, שלא יסתכל מ"ו בשום דבר המביא לידי הרהור, ובמה שמוכרח לרחות בעיניו, נריך ליזהר מאד, שלא יניח עיני מחשבתו להסתכל ולעיין בזה מ"ו עד שיבוא לידי הרהור מ"ו, רק נריכין תיכף לפרום מחיות המוחין כנגד המחוה הזאת, כי המוחין הס מחיות פרוסות בפני זאת המחוה. כי כל ההרהורים של תאוה הזאת בחיס רק מהרוח שטות, אבל עכס המוחין החמתיים הס בהיפך מזאת המחוה. והבחירה בידי האדם לחפוס מחשבתו, ולפרום מחיות המוחין לחשוב בדבר אחר ולהנגל מחחוה זאת. כי מה שנדמה לקנא בני אדם, שהס כחילו לנוסים ומוכרחים בהרהורים שלהס, זהו רק מחמת שחיס חופסין מחשבתם בידם לפיכך נקרו פלצחים את עיניו, שנאמר 'ויחזוהו פלצחים ויקרו את עיניו'. 'חיזי, והכחיב 'ואחזו ואחו את עיניו'. כי אחז, מיהא נחר יכרומים וחזל. (...) 'ויהי אחרי כן ויחבד האדם ויולד את חנוך'. תניא רבי יאומר כן חזל, כל זמן שהאדם עוסק בפרו ורבו כאילו בנה עולם שלם, שנאמר 'כי לא תהו בראה לשבת יצרה' (ישעיה מה, יח). ומשיבה הגמרא, שמאחר שהוא הלך אחר עיניו, נראה שהוא הלך אחר היצר הרע.

מציין מן החרכים. רבינו מבאר שציצית זה ענין הצלה ורחייה, כלכחיב בשה"ש (ב, ט): דּוֹמֶה דּוֹדִי לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים הִנֵּה זֶה עוֹמֵד אַחַר כָּתְלֵנוּ מַשְׁגִּיחַ מִן הַחַלֹּנוֹת מֵצִיץ מִן הַחֲרַכִּים: ופירש"י בפרשת ציצית בבמדבר (טו, לח): **ועשו להם ציצית**. על שם הפחילים המלויס בה, כמו (ימזקאל ח) 'ויקחני בציצית ראשי'. דבר אחר, 'ציצית', על שם שהוא ורחייתם ומומו, כמו 'מציץ מן המרכים'.

פורת לָשׁון זיווג פרו ורבו. וכלכחב רש"י (ובחיס קיס ע"ב): **בן פרת יוסף**. לשון פריס ורביס. וכחב החומ"ס (בראשית מט, כב): לב' לדדין רחוי הוא לְפָרוֹת. אחאר, לבד מה שהוא יוסף, כלומרס ז"ל (סוטה לו ע"ב) רחוי היה יוסף להעמיד י"ב שבטים, והב', 'בן פורת עלי עין', על שאר לא זהה מחרי עיניו. ועוד מביאו בבלי יקר על הפסוק 'בן פורת וגו'' (בראשית מט, כב) שפירש: **בן פורת יוסף בן פורת עלי עין**. אמר יעקב, כי יוסף מלד עלמו הוא 'בן פורת', לשון פריה ורביה, כי יוסף לשון הוספה, כמו 'יוסף עליכם ככה אלף פעמים'. ואמר 'בן פורת עלי עין', מלד שהוא בעל חן, על דרך שנאמר (משלי ג) 'ומצאת חן בעיני כל רואיה', על כן יהיה 'עלי עין', שחין עין הרע שולט בני אדם שנותן חן בעיני כל רואיו. והמופת על זה, שהרי 'בנות צעדה עלי שור' להסתכל ביופיו, ואף על פי כן לא ניזק מלד עין הרע, אף על פי שבמקום שהריצוי מצוי שם ניותר הסיון הרע מצוי, מכל מקום יהיה יוסף 'בן פורת', שיפרה ורבה כדגים הללו, ואף על פי כן יהיה 'בן פורת', חיון טוב עלי עֵין הרואה לבל יזיקו.

שמשון הלך אחר עיניו. רבינו מביא שם ב' לרחות לדבריו ש'עיקר הניאוף תלוי בעייניס' ממעשה דשמשון וממחות ניצית, ודו"ק ולשם מה לא נלמדנו מכל אחת מהרחיותיו (ע"פ כלל טו). רחיה לשחוה מלחיית פסוקה (ט ע"ב): כל הנותן עיניו במה שחיניו שלו, מה שמבקש חין נותנין לו, ומה שבידו נוטלין הימנו. וכן מלינו בחמת הקדמוני שנתן עיניו במה שחיניו רחוי לו, מה שבקש לא נתנו לו, ומה שבידו נטלוהו ממנו. אמר הקב"ה, חני אמרתי יהא מלך על כל בהמה וחיה, ועכשיו חרור הוא מכל הבהמה ומכל חית השדה. חני אמרתי יֶהֱגֶה בקומה זקופה, עכשיו על גחונו ילך. חני אמרתי יהא מאכלו מאכל אדם, עכשיו עפר יאכל. הוא אמר אהרוג את אדם ואשא את חוה, עכשיו 'אימה אחים ניך וניו המלה וניו זרעך וניו זרעה'. (...) תנו רבנן, שמשון בעיניו מרר, שנאמר 'ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא יָשְׁרָה בעיני'. ומלינו שהלך אחר עיניו, שנאמר 'ויחזוהו פלצחים ויקרו את עיניו'. 'חיזי, והכחיב 'ואחזו ואחו את עיניו'. כי אחז, מיהא נחר יכרומים וחזל. (...) 'ויהי אחרי כן ויחבד האדם את דלילה', תניא רבי אומר, אילמלא נקרא שמה דְּלִילָה, אילמלא היתה שמקֻלֶּלֶת דְּלִילָה, דילדלה את כוחו, דילדלה את לִיבו, דילדלה את מעציו. דילדלה את כוחו, דכחיב 'וַיָּסַר כוחו מעליו', דילדלה את לִיבו, דכחיב 'ותרא כי הגיד לה את כל לִיבו', דילדלה את מעציו, דלימלמ שכינה מיניה, דכחיב 'וכוח לא ידע כי ה' סר מעליו'. ודו"ק ומלה כי ענין שמשון ודלילה מקומר היטב למומבא במאמר לעיל באות ג' בענין ניסוחין דקליפה ועצות מרשעים.

מילואי חכמה

מציין מן החרכים. בענין הקשר שבין הציצית, לשון מציץ מן החרכים, וכן השמירה מפגם הברית, כתב בפעמ"ט עה"ס (פ' קדושים): שהכוונה ברוך הוא משגיח מן החרכים, פירוש, שלמעלה יראתו של האדם שהולך לעבור עבירה בסתר, שכל שעה נדמה לו ומתיירא שלא יראתו, ומלמה נדמה, ומתיירא כלילו אחר רואה עליו בעד החלון ומציץ מבין החרכים, ועל ידי זה נופלת עליו הירלה כלילו אחר רואהו, ויהיו יודע כי בציכול הירלה עליונה מלמעלה את עלמה לזה האדם שיבוא ויפרוש מן העבירה, אמנם גודל רחמנותו יתברך שמו על האדם, מלמעלה יראתו כציכול על האדם הזה בשפל המדרגה כזו, שעל כן אמר ר' יוחנן בן זכאי לתלמידיו (ברכות כח ע"ב) יהי רלון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם. מהא, כשאדם עובר עבירה, אומר, ומוקי שלא יראני אדם, שהכוונה הוא כלומר, שהירלה עליונה מלמעלה על האדם בשעה שהוא פורש לעבירה, ומתלבשת אליו בירלת בשר ודם, ונדמה לו כלילו בכל שעה אדם ראוהו בעד החלון, ואם היה לו דעת ומחונה, יתיירא שבאמת יתברך מעורר עליו הירלה העליונה להפריטו לך שהוא מלוצץ בירלה שלא יראני אדם וצוחלת הגמרא, וכי מלן הדבר כך שהוא מלוצץ, ומהיו לא יראני אדם ולא יבוא לידי חטא, אלא אחור אחר לְבָבִי וְאַחַר עֵינַי. וְתִשְׁמֹר אֶת עֵינַי תָּמִיד מִכָּל מִינֵי פֶּגַם הָרָאוּת. וְלֹא אֶסְתַּכֵּל בְּשׁוּם דָּבָר הַמֵּבִיא לִידֵי הִרְהוּר חָס וְשָׁלוֹם. "הַעֲבֵר עֵינַי מֵרְאוֹת שָׁוְא בִּדְרָכֶךָ חַיֵּנִי. גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ". וְתִזְכֵּנִי בְּרַחֲמֶיךָ וְתַעֲזְרֵנוּ, וְתִתְּנֵנוּ בְּרַחֲמִים שְׁטוּת וְשִׁגָּעוֹן שֶׁנִּדְבַּק בָּנוּ עַל יְדֵי מַעֲשֵׂינוּ הָרָעִים. וְתִגְעָרְשׁוּ וְתִסְלָקֵן מֵאִתָּנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים מַעֲתָּה וְעַד עוֹלָם. כִּי אַתָּה יָדַעְתָּ שֶׁכָּל הָאוֹתִיּוֹת הָרָעוֹת, וּבִפְרָט הָאָוֶה הָרָעָה שֶׁל נְאוּף, בָּלָם נִמְשָׁכִין רַק עַל יְדֵי הָרוּחַ שְׁטוּת וְהַשִּׁגָּעוֹן שֶׁנִּאֲחֲזוּ בָּנוּ בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים, עַד אֲשֶׁר אָנוּ רוֹמְסִים בְּאִישׁ שׁוּלָּל וְכִמְשֻׁגָּע כַּמּוּשׁ עַל יְדֵי חֲטָאֵינוּ הָרַבִּים. אָנָּא יְיָ חוֹנֵן לְאָדָם דֵּעָה, חוּם וְחָנֵנוּ וְזַכֵּנוּ לְעָרֵשׁ וּלְשַׁבֵּר וְלַעֲקוֹר וּלְכַבֵּשׁ כָּל הָרוּחַ שְׁטוּת וְהַשִּׁגָּעוֹן מֵאִתָּנוּ. וְזַכֵּנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְרוּחַ חָכְמָה וּבִינָה, רוּחַ עֵצָה וּגְבוּרָה רוּחַ דֵּעָת וְיִרְאַת יְיָ, בְּאֹפֶן שֶׁאֶזְכֶּה לְחַקֵּן הַבְּרִית בָּאֱמֶת כָּרָצוֹנְךָ הַטּוֹב, חִישׁ קַל מְהֵרָה. וְאֶזְכֶּה שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁקָם דִּשְׁתִּי בָּאֱמֶת בְּשִׁמְמוּת גְּדוֹלָה בְּקִדְשָׁה גְּדוֹלָה. אָנָּא יְיָ חוּס וַחֲמֹל עָלַי, וּמַלֵּא מִשְׁאֲלוֹתַי בְּרַחֲמִים. וְעָזְרֵנִי וְזַכֵּנִי לְהַגִּיעַ מְהֵרָה לְכָל מַה שֶּׁבִּקַּשְׁתִּי מִלְּפָנֶיךָ (ליקו"ת לז).

ואני תפלה

וְתַעְזְרֵנִי לְתַקֵּן פֶּגֶם הָעֵינַיִן. וְלֹא אֶתּוּר אַחַר לְבָבִי וְאַחַר עֵינָי. וְתִשְׁמֹר אֶת עֵינַי תָּמִיד מִכָּל מִינֵי פֶּגֶם הָרָאוּת. וְלֹא אֶסְתַּכֵּל בְּשׁוּם דָּבָר הַמֵּבִיא לִידֵי הִרְהוּר חָס וְשָׁלוֹם. "הַעֲבֵר עֵינַי מֵרְאוֹת שָׁוְא בִּדְרָכֶךָ חַיֵּנִי. גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ". וְתִזְכֵּנִי בְּרַחֲמֶיךָ וְתַעְזְרֵנוּ, וְתִתְּנֵנוּ בְּרַחֲמִים שְׁטוּת וְשִׁגָּעוֹן שֶׁנִּדְבַּק בָּנוּ עַל יְדֵי מַעֲשֵׂינוּ הָרָעִים. וְתִגְעָרְשׁוּ וְתִסְלָקֵן מֵאִתָּנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים מַעֲתָּה וְעַד עוֹלָם. כִּי אַתָּה יָדַעְתָּ שֶׁכָּל הָאוֹתִיּוֹת הָרָעוֹת, וּבִפְרָט הָאָוֶה הָרָעָה שֶׁל נְאוּף, בָּלָם נִמְשָׁכִין רַק עַל יְדֵי הָרוּחַ שְׁטוּת וְהַשִּׁגָּעוֹן שֶׁנִּאֲחֲזוּ בָּנוּ בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים, עַד אֲשֶׁר אָנוּ רוֹמְסִים בְּאִישׁ שׁוּלָּל וְכִמְשֻׁגָּע כַּמּוּשׁ עַל יְדֵי חֲטָאֵינוּ הָרַבִּים. אָנָּא יְיָ חוֹנֵן לְאָדָם דֵּעָת, חוּם וְחָנֵנוּ וְזַכֵּנוּ לְעָרֵשׁ וּלְשַׁבֵּר וְלַעֲקוֹר וּלְכַבֵּשׁ כָּל הָרוּחַ שְׁטוּת וְהַשִּׁגָּעוֹן מֵאִתָּנוּ. וְזַכֵּנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְרוּחַ חָכְמָה וּבִינָה, רוּחַ עֵצָה וּגְבוּרָה רוּחַ דֵּעָת וְיִרְאַת יְיָ, בְּאֹפֶן שֶׁאֶזְכֶּה לְחַקֵּן הַבְּרִית בָּאֱמֶת כָּרָצוֹנְךָ הַטּוֹב, חִישׁ קַל מְהֵרָה. וְאֶזְכֶּה שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁקָם דִּשְׁתִּי בָּאֱמֶת בְּשִׁמְמוּת גְּדוֹלָה בְּקִדְשָׁה גְּדוֹלָה. אָנָּא יְיָ חוּס וַחֲמֹל עָלַי, וּמַלֵּא מִשְׁאֲלוֹתַי בְּרַחֲמִים. וְעָזְרֵנִי וְזַכֵּנִי לְהַגִּיעַ מְהֵרָה לְכָל מַה שֶּׁבִּקַּשְׁתִּי מִלְּפָנֶיךָ (ליקו"ת לז).

ולא תתורו אחרי לבבכם. רמיה ג' לכך שייחוף מלוי בעיניים, מלשה"ק בנשמדבר (טו, לט–מ): וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹקֵיכֶם: אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹקִים אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם: ופירש"י (שם): **וזכרתם את כל מצות ה'.** שמנין גימטריא של צ"ית שם מ"ח ושמונה חוטים ואשה קשרים הרי תרי"ג. **ולא תתורו אחרי לבבכם.** כמו 'תמור התרנ' (במדבר יג). הלב והעיניים הם מרגלים לגוף, ומסרסרים לו את העבירות. העין רואה, והלב חומד, והגוף עושה את העבירות. וכתב בהוה"ת (שם): הנגלה הוא דבר שהעין תפסה ומושקת בו, ומצות המלך היא ציווי עשות היפך הרצון הטבעי, הלוז הטבעי, ושנוי הטבע המורגש, ומן הנמנע שיעמוד בדבר, אלא בהערת סימן עבדותו הוא יכופהו להפוך אשר עינו ולבו שם יחפוץ (אוה"ת במדבר טו, לט).

העיניים יונקים מאותן העולמות הנקראים 'עיני ה'', והם נקראים 'עיניים' לא על דמותם חלילה, כי אם על פעולתם. שיש בעולם העליון רחמים הנקראים 'עינא פקיחא', שמשגיח תמיד על רחמי העולם וצרכם, לזה נקראים עיניים, וכן עד"ז שאר האברים, בפעולתם נקראים ולא בדמותם (נועם אלימלך, ליקוטי שושנה).

העיניים נקראים 'רגלי השכל' כמבואר בזהר, ע"ש שהם מקבלים ראייתם מן השכל (פנים יפות בראשית טט, כה).

זרע

כל הכוחות שבכל איברי האדם נמשכין לתוך טיפת הזרע (ליקו"ה חדש ד, ח).

זרע אמת מתייחס אל התפארת (פרד"ר ת, כו).

הזרע הוא התחלת הויה של אדם, וכאשר משחית התחלת הויה, דבר זה כאילו מביא מבול לעולם, כי המבול היה השחתת התחלת הויה עד שלא נמצא הויה כלל (נתיבות עולם, נתיב הפרישות ג).

וכמ"ש (במדבר טו) **ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. ושמירת ציצית, שהוא בחינת עיניים, הוא שמירה מעצת הנחש. ויכול לקבל העצות מצדיק, שהוא בֶּלֶה זרע אמת:**

ה*) וז"פ אמר רבב"ח, אמר לי ההוא טייעא, תא אחוי לך טורא דסיני. אזלי וחזאי דהדרן לה עקרבי וקיימין כי חמרי חיוורתא, ושמעתי בת קול שאומרת, אוי לי שנשבעתי ועכשיו שנשבעתי מי מיפר לי:

*) דפוס מוהרנ"ח: ט ע"א

רשב"ם: שנשבעתי. מן הגלות, כדכתיב קרקי טוסי בגביים.

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, זו מחשבת הלב ומראה העין, שמכניסים לו את העבירות. העין רואה, והלב חומד, והגוף עושה את העבירות (רש"י במדבר טו, לט).

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, שהם מרגלים לגוף ומסרסרים לו את העבירות. העין רואה, והלב חומד, והגוף עושה את העבירות (רש"י במדבר טו, לט).

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. נקיטינן הילר שיש בתורת העיניים, ח"ו: מה שנמשלו לפעמים בחושים הבאים מן הלב, כמו שכתוב (קהלת ב, יד) 'העין בראשו של חכם והכסיל בחושך הולך', שמחמת שהוא עיוור ילמד שהשם נלבו, הוא משפיל עיניו ואינו מסתכל בנשים, ופעמ"כ הוא גוזל את העין כלאחר יד, ומסתכל מן הלב והוא בחינת 'כתליהו לעיניה דילרמ', שמסתמ עיני הילר הרע שרוצה להסתכל, והוא מסתמ עיניו ע"י שמוצע עלמו מלהסתכל, ופעמ"כ נשמר הילר הרע, כי מסתכל מן הלב כלאחר יד.

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. וכתב בליקו"ה (יו"ד כלאחי בגדיס ד, ד): עיקר חור העיניים והדעת לן ניתן בחלס, כי אם שיהיה ויסתכל בעיניו ובדעתו להשי"ת ולהצדיקים ובהתורה ומצוות, שהשם נתנן עיקר חור העיניים והדעת שלו, כדי שיוכל לרחות חורס הנפלא, כמ"ש 'עיניך לנוכח יביטו וכו'. אבל הסי"ת נתן בחיריה לחלס, ועיקר הבחיריה תלוי בעיניס, כמ"ש 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם וכו', ורבינו רז"ל 'העין רואה והלב חומד', כי גס ממדת הלב הוא בחי' עיניים, דהיינו עיני הדעת והשהשבה שבלב, שרואה הדבר בלילו ומומד אותו ח"ו. ובאמת הבחיריה, העמיד הסי"ת לפני העיניים בשמיות העולם, שהשם כל עסקו העולם הזה, ולו יה בחיריה להחלס, שם רואה מעט עיניו מגשמיות העולם הזה, ולו רואה בעיניו חור הגדול והנפלא והנערב של הצדיקים והתורה, שהשם כל החור כנ"ל, אבל שם לילו רואה להטות עיניו ודעתו ומחשבתו מגשמיות העולם הזה, אלי גשמיות העולם הזה עומד בפני עיניו, ומונע בפניו מלראות חור הגדול של הצדיק והתורה.

ושמירת ציצית. ומפורש בשיח"ק (ג, קלו): רבינו אמר פעם לרבי נפתלי, שיש לו חותיות 'יפתלי', שהוא חותיות 'יפלין', שעפ"כ עלייך הוא לילים. ולכן היה רבי נפתלי מהדר מאד בשמירת זה, ופעם כשנקרע לו חוט אחד מליציותיו, לן זז ממקומו, עד שתיקן את הליצים.

מילואי חכמה

ולא תתורו אחרי לבבכם. ותיתא בספרי (שלח פ"ט): 'ולא תתורו אחרי לבבכם', מגיד שהעיניים הולכים אחר הלב. או הלב אחר העיניים. אמרת, וכי יש קומץ שעושה כל מועצות שבעולם, לת מה ת"ל 'ולא תתורו אחרי לבבכם', מגיד שעיניים הולכים אחר הלב.

ושמירת ציצית. ותיתא בשבא (קיח ע"ב) בענין מעלה מלוה זו: **בא**אמר ליה רב יוסף לרב יוסף בריה דרבה, תנון במתי זכיר טפי. אמר ליה, בציצית, יומת מד הוה קא קליק בדלגא, ליפסיק ליה מועמ, ולא נחית ותתא כמה ללת רמיס.

ילקוט הנחל

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. ותיתא בליקו"מ (קכח) בענין נקיעות הילר שיש בשמירת העיניים, ח"ו: מה שנמשלו לפעמים בחושים הבאים מן הלב, כמו שכתוב 'העין בראש חכם והכסיל בחושך הולך', שמחמת שהוא עיוור ילמד שהשם בלבו, הוא משפיל עיניו ואינו מסתכל בנשים, ופעמ"כ הוא גוזל את העין כלאחר יד, ומסתכל מן הלב והוא בחינת 'כתליהו לעיניה דילרמ', שמסתמ עיני הילר הרע שרוצה להסתכל, והוא מסתמ עיניו ע"י שמוצע עלמו מלהסתכל, ופעמ"כ נשמר הילר הרע, כי מסתכל מן הלב כלאחר יד.

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. וכתב בליקו"ה (יו"ד כלאחי בגדיס ד, ד): עיקר חור העיניים והדעת לן ניתן בחלס, כי אם שיהיה ויסתכל בעיניו ובדעתו להשי"ת ולהצדיקים ובהתורה ומצוות, שהשם נתנן עיקר חור העיניים והדעת שלו, כדי שיוכל לרחות חורס הנפלא, כמ"ש 'עיניך לנוכח יביטו וכו'. אבל הסי"ת נתן בחיריה לחלס, ועיקר הבחיריה מלוי בעיניס, כמ"ש 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם וכו', ורבינו רז"ל 'העין רואה והלב חומד', כי גס ממדת הלב הוא בחי' עיניים, דהיינו עיני הדעת והשהשבה שבלב, שרואה הדבר בלילו ומומד אותו ח"ו. ובאמת הבחיריה, העמיד הסי"ת לפני העיניים בשמיות העולם, שהשם כל עסקו העולם הזה, ולו יה בחיריה להחלס, שם רואה מעט עיניו מגשמיות העולם הזה, ולו רואה בעיניו חור הגדול והנפלא והנערב של הצדיקים והתורה, שהשם כל החור כנ"ל, אבל שם לילו רואה להטות עיניו ודעתו ומחשבתו מגשמיות העולם הזה, אלי גשמיות העולם הזה עומד בפני עיניו, ומונע בפניו מלראות חור הגדול של הצדיק והתורה.

ושמירת ציצית. ומפורש בשיח"ק (ג, קלו): רבינו אמר פעם לרבי נפתלי, שיש לו חותיות 'יפתלי', שהוא חותיות 'יפלין', שעפ"כ עלייך הוא לילים. ולכן היה רבי נפתלי מהדר מאד בשמירת זה, ופעם כשנקרע לו חוט אחד מליציותיו, לן זז ממקומו, עד שתיקן את הליצים.

יט אמר רבי לוי, הלב והעין הם שני מתווכי החטא, כמו שכתוב 'תנה בני לבך לי ועיניך דְּרָכַי תִּצֹּרְנָה', ופירוש הכתוב הוא, שאמר הקב"ה, אם תיתן לי לבך ועיניך, אז אני יודע שאתה שלי.

כ אמר לו רשב הסומר היאמעלי, בא ונראה לך את הר סיני. ואמר רבב"ח, לכן הלכתי לשם, ורואיתי שמקיפים את הר סיני עקרבים, וסיו נילבים כמו תמוזים לגניס. ואמעתי בת קול משמיס שאומרת, 'אוי לי שנשבעתי, ועכשיו שנשבעתי, מי מפר לי'. וכאשר נתתי לפני התנכיס ופיפרתי להס את אשר שמעתי שס, אזי הס אמרו לי כן, 'כל אשה הוא שוטה כתמור, וכל כך כך תנה הוא שוטה. אֲבָל היה לך לומר, מופר לך'. ואומרת הגמרא, שרבב"ח אשר הפר את השבועה זה משום שהוא מכן בוודאי, שאם היה קול בת קול שבועת הנשים קול היה על שבועת המבול (שבועת הקב"ה לאחר המבול שיאחר לא יבוא מבול לעולם, ועתה רואה להפר את התנכיס את העולם). ובאמת הגמרא, אם כן מה היתה הנשמת התנכיס על רבב"ח, ומציבה הגמרא, שבועתם היתה שרבב"ח היה צריך להבין מתוך דברי הבת קול את מהות השבועה, שהרי אם כוונתה היתה על שבועת המבול, אם כן מדוע היא אמרה 'אוי לי'.

כא אמר לו רב יוסף לרב יוסף בנו של רבה, תניו בתיו מנה הוא זהיר ביותר. אמר לו, במצות ציצית, שיום אחד הוא היה עולה לעלייה, ומתו כדי שהוא עלה אזי נפפק לו חוט מהציצית, ומגולל זהירותו במצות זו הוא לן ירד ונפל כל זמן שהוא לן הטיל שוב את הציצית.

ואני תפלה

וְתַצִּילֵנִי מִפֶּגֶם הָרְאוּת, וּתְקַדֵּשׁ אֶת עֵינַי תָּמִיד. וְלֹא אֶסְתַּכֵּל עוֹד בְּשׁוּם דָּבָר הַפּוֹגֵם אֶת הָרְאוּת, רַק אֲזַכֶּה לְהִסְתַּכֵּל בְּעֵינֵי בְּתוֹרָתְךָ, וּלְהִסְתַּכֵּל עַל צַדִּיקֶיךָ הָאֲמִתִּיִּים, וְעַל כָּל הַדְּבָרִים הַמְקֻדָּשִׁים עֵינֵי קְדוֹשִׁים וּטְהוֹרִים תָּמִיד בֶּאֱמֶת לֵאמֹתוֹ, וְאָזְכֶה לְהַמְשִׁיךְ אֶת כָּל הַפְּגָמִים שֶׁפָּגַמְתִּי בְּעֵינַי (ליקו"ת נא). וְתַצִּילֵנִי מִפֶּגֶם הָרְאוּת וְתִשְׁמְרֵנִי תָּמִיד שֶׁלֹּא אֶסְתַּכֵּל בְּשׁוּם דָּבָר הַמֵּבִיא לִידֵי הִרְהוּרִים חַס וְשָׁלוֹם. וְלֹא בְּשׁוּם דָּבָר הַפּוֹגֵם אֶת הָעֵינַיִם. "הַעֲבֵר עֵינַי מֵרְאוֹת שָׁוְא בִּדְרָכֶךָ חַיֵּינִי". הַצִּילֵנִי מֵעַיִן נוֹאֶפֶת. "שָׁמְרָה נַפְשִׁי וְהַצִּילֵנִי אַל אֵבוֹשׁ כִּי חָסִיתִי בָךְ". וְכָל כָּזֶה שֶׁחָטָאתִי עָוִיתִי וּפָשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ וּפָגַמְתִּי בְּעֵינַי בְּשׁוֹגֵג וּבְמֵזִיד בְּאֹנֶס וּבְרָצוֹן, וְהָרַע בְּעֵינֶיךָ עָשִׂיתִי מִנְּעוּרַי עַד הַיּוֹם הַזֶּה, עַל הַכֹּל תִּמְחֹל וְתִכַּפֵּר וְתַסְלַח לִי, אֱלוֹק סַלָּיחוֹת חַנּוֹן הַמְרֻבֶּה לִסְלֹחַ. וְתִזְכֵּנִי מַעֲתָּה לִהְיוֹת טוֹב עַיִן בְּכָל הַבְּחִינוֹת בְּקָדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה גְּדוֹלָה כִּרְצוֹנְךָ הַטּוֹב בֶּאֱמֶת (ליקו"ת נד).

עצה ותושיה ❁ **מי** שפגם בבריתו צריך לשמור עצמו מאד מהעצות ההפוכות של החולקים על האמת, כדי שלא יאבד עולמו כריגע חס ושלום (קיצור ליקו"מ ז, ט).

וקיימו כי חמרי חיוורתא. ופירש"י כמי הנמלא (ז) כילד דלש רגינו מלא המילה 'וקיימו', וז"ל: ר"ל במה יכולין להתקייס ולהינצל מן עלא הנמשל, הוא רק ע"י לינים.

חותם של זהב היינו תכלת וחותם של טיט היינו לבן. ע"פ קצרי האמר זה בזה, ביאר בספר נחלי הנמל (ז): נרלה לי לנמר, כי תכלת נחלי הנלן שבלינים זה במי' המתבררות מחמ ומחומה. כי תכלת הוא במי' מחומה, כי 'תכלת דומה ליס וכו' דומה לכחל הכבוד', שהוא במי' מלכות מחומה כידוע. ולבן הוא במי' לחמ, כי כל הגוונין הס נעשים ע"י לבע, לבל לבן הוא עלא הגוון שלו, וזה במי' לחמ, במי' טיפי המוח ליבוש דמומה, עלא הלדיקים. ועל כן בזמן הבית, כשהיה ישרחל בא"י, שהס הוא עיקר המחומה, כמ"ש 'שכון מרץ ורעה מחומה', על כן היה לו הכלת בלינים, במי' המתבררות לחמ ומחומה, ועל כן לא היו יכולים כ"כ להתגבר עלא רשעים למנוע מלהתקרב לצדיקים, לבל כשגלו ישרחל מחרלס, וזה היה ע"י פגם הממונה, כמאחז"ל 'לא חרבה ירושלים, אלא שפסקו ממנה חגאי לחמה', על כן נתעלם המילוין ואין לנו הכלת בלינית, ולא נשאר לנו כ"א הלבן שבלינית, שהוא במי' עלא צדיקים 'זרע לחמ', כי ע"י מצות לבן שבלינית אנו זוכין להתקרב לצדיקים ולקבל מהס עלות קדושת זרע לחמ ומחומה, ועי"ז מבוא הגאולה ויומשך לנו המילוין, במי' הכלת שבלינית.

תא ואחוי לך טורא דסיני, שהוא בחינת עצות, כי שם קבלו תרי"ג עיטין. חזאי דהדרן לה עקרבא, היינו שיש עצת נחש, עצת רשעים, שעל ידיהם אין יכולים לקבל עצת צדיקים זרע אמת. וקיימו כי חמרי חיוורתא, זה בחינת ציצית, שהוא שמירה מעצת הנחש, מניאוף. כמ"ש חז"ל (מנחות מג:) איזה עונשו גדול, של לבן או של תכלת, ואמרו, משל לאחד, שצוה להביא לו חותם של זהב, היינו תכלת. וחותם של טיט, היינו לבן. וזה חמרי, לשון חומר וטיט. חוורא, היינו לבן. כי עכשיו זה עיקר הציצית.

עקרבא היינו שיש עצת נחש. נחש נקרא לעיתים גם עקרב כדלעיתא בירושלמי סנהדרין (כפ ע"ח): הוא נחש הוא עקרב. **איזה עונשו גדול וכו'.** רגינו מבאר שהנשון המובא בתלמוד 'וקיימו כי חמרי חיוורתא' מדבר על במי' לינים, ודבר זאת מדברי חז"ל במנחות (מג ע"ב): תניא, היה רבי מאיר אומר, גדול עונשו של נבן יותר מעונשו של תכלת. משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שאמר לשני עבדיו, לאחד אמר הבא לי מותם של טיט ולאחד אמר הבא לי מותם של זהב, ופשעו שניהם ולא הביאו, ליזה מהן עונשו מרובה, הוי אומר זה שאמר לו הבא לי מותם של טיט ולא הביא. ופירש"י (שם): **גדול עונשו של נבן.** למי שהיו מטיל לינית ותכלת. **מותם.** היו עושים לבהמה ולעבד כשקונין מותן, לשם שימון עבדות. **זה שאמר לו הבא לי סנלן מותם של טיט.** שמלוי הוא, ולא הביאו, עונשו מרובה. וכתבו התוספות (שם): **מותם של טיט.** מה שהמלה מותם של טיט לינית, שבן עושין

ניאוף

תאות ניאוף היא באה מעכירת דמים, היינו מטחול, שהיא לילית, שהיא שפחה בישא, אמא דערב רב, שהיא מלכות הרשעה (ליקו"מ לח).

צריך ליזהר מאד שלא יאמר דבר שאינו ראוי לשכל המקבל, כי הוא בחי' ניאוף, שמשליך טיפי השכל באתר דלא אצטריך. ונקרא לבטלה, כי אינו מוליד אצלו כלום, ולפעמים נקרא ניאוף ממש, שמוליד ומוציא פסול ופגום, היינו שהמקבל עושה על ידי זה דבר שאינו צריך לו לפי מדרגתו (ליקו"מ קלד).

תאות ניאוף אינו נרחק מן האדם, אלא על ידי הרחקת ראות העין והמחשבה (ספר המידות ניאוף ט).

לא תיכנס עם פתוייך בטוען ונטען, כי אריכת הרגשת החושב אפילו לבחינת השולל, תפעל הגברת החפץ ותתהפך הרצון אליו (ספר המידות ניאוף י).

תאות ניאוף היא כלליות של כל התאוות והמידות רעות, והיא עיקר הנסיון והצירוף (ליקו"ש דעת לט).

העיקר תלוי בתיקון העינים, שהם בחינת ע' פנים לתורה, שזוכין כפי מה שמסברין תאות ניאוף התלוי בעינים (ליקו"ה קרי"ש ד, י).

תאות ניאוף הוא תאות נשים, שהוא לשון (נשיה) שכחה (עצות ישרות זכרון ושכחה ב).

כל הכפירות הבאים על איזה אדם, זה בחינת ניאוף, בבחינת 'האשה המנאפת תחת אישה תיקח את זרים', שזה נאמר שם על חטא עבודה זרה, בחינת פגם אמונה (ליקו"ה גילוח ג, טו).

ענין כללות אלהים אחרים עם אלקים עליונים הקדושים, זהו הנקרא ניאוף (שער מאמרי רשב"י, פי' האדרא רבא).

ניאוף הוא מבואר שעל ידי זה מושך עליו המיין נוקבין דקליפה (קה"י, לכד).

לבן

קוראים למחשבה לבן, וכל לבן מורה רחמים. אע"פ שגם החסד נקרא לבן, אין לבנוניתו כלבנונית המחשבה, כי המחשבה היא רחמים גמורים אמתיים, וכל רחמים מורה לובן בשלג, ולבן הוא המְשֻׁכָּך את מידת הדין (ספר הפליאה ד"ה בא וראה מה שמעתי).

האין סוף, שאין שם שום גוון, נקרא בחינות לבן, שלבנונית הוא תחילה קודם כל הגוונין (קדושת לוי פ' משפטים). **האי"ן**, על שאין בו שום גוון וציור, נקרא לבן, כאשר כתבו כל המחקרים שגוון לבן אינו גוון כלל, כי לבן מקבל כל הגוון (קדושת לוי פ' הצוות). **לבן** בחינת חסד כנודע (קה"י, לבן). **היצה"ר** נקרא לבן לעולם הבא, שיתכלבן מניולו (קה"י, לבן). **אבא** הוא סוד אור מקיף (קה"י, בגדי לבן). **תכלת באמת** אין שום מעלה וקדושה לטלית שכולה תכלת על שאר טליתים, כי עיקר מעלת התכלת הוא רק כשעושין מהם חוטי ציצית כדינם לשמה או בבגדי כהונה, אבל שלא במקום מצותן אין שום מעלה לתכלת על שאר מינים (ליקו"ה שילוח הקן ד, י). **תכלת** הוא התחברות שחור ולבן, בחינת כלליות הגוונין, ועל כן המצוה הוא 'וראיתם אותו', כי הכל תאבין להסתכל בהם כשנכללין הגוונין יחד (ליקו"ה מאבד ממון חבריו ב, ח). **תכלת** האמורה בתורה בכל מקום היא הצמר הצבוע בכתוב שבכחול, וזו היא דמות הרקיע הנראית לעין השמש בטהרו של רקיע (יד החזקה ציצית ב, א). **חוט** התכלת דומה למידה הכוללת הכל, שהיא בכל והיא תכלית הכל. (...) גם הגוון תכלית המראות, כי בריחוקם יראהו כולם כגוון ההוא, ולפיכך נקרא תכלת (רמב"ן במדבר טו, לח). **התכלת** הוא חוט של צמר צבוע בדם חלזון, שהוא דג שדומה עינו לעין הים, ודמו שחור כדיו, ובים המלח הוא מצוי (רבינו בחיי במדבר טו, לח). **תכלת** הוא צבע ירוק, דומיא קצת לכרישין (מדרכי ברכות, יט). **תכלת** הוא דומה לכסא הכבוד, אשר יושב עליו מלך המשפט לשלם לחוטאים, ומורים הציצית, כי האדם יש בו הכנה לקבל מצות, שהם דקות הנמשכים כחוטים, והם גזירת המלך שגזר עליו מצות, ומתדמים לכסא הכבוד, כי הכסא מורה על מלכותו יתברך, שהוא מלך גזור מצות על האדם, והאדם הוא תחת כסא הכבוד (תיקוני זוהר תנינא). **התכלת** הוא יקר, וכמו שהאבנים טובות ומרגליות, שהם דברים החשובים ביותר, הם תולדות הים, וכן התכלת הוא תולדות הים ג"כ, ויותר מזה, שהרי 'תכלת דומה לים והים דומה לרקיע והרקיע דומה לכסא הכבוד', ולכך ציוה בתורה לעשות תכלת בבגד, כי הבגד בעצמו הוא כבוד ויקר האדם (תיקוני זוהר אגדות ב"ב). **הציצית** ובפרט תכלת במלבוש, הוא כבוד האדם, ולכך זוכין בעלי המצוה הזאת לעולם הבא אל הכבוד העליון (תיקוני זוהר אגדות נשמות). **תכלת** מלשון תכלית (תיקוני זוהר אגדות ב"ב). **תכלת** מלשון כליה (ר"ל, תכלת מורה כי נתחייבו ח"ו כליון, ויש להם תכלית טוב בזכירת ברית (יערות דבש ח"א, יב). **גוון** זה מרחיק החיצונים, דבחינה זו מתנוצץ מבינה, (...) כנודע דאור הבינה מרחיק החיצונים (קה"י, תכלת). **תכלת** רומז על מידת מיצוע שהאריך בו הרמב"ם, וכן התכלת ממוצע בין הלבן והשחור, וזה סוד תכלת שבציצית (קה"י, תכלת). **תכלת** נקרא המלכות במציאותה התחתון, בסוד ים המתקרב אל מצולות ים, ולכך אמרו רז"ל 'תכלת דומה לים'. וגוון התכלת בסוד תוקף הדין שבה, מתקרבת אל הקליפות, ועל כן 'כל גוונין יפין לחלוס לבד מגוון תכלת' (קה"י, תכלת). **תכלת** ולבן נצח הוד (קה"י, תכלת). **חותם בשעת** גלות מצרים מרחו את חייהם בחומר ובלבנים, שזהו בחינת הפך הציצית, שהם בחינת 'חמרי חיוורי', בחינת חותם של טיט, שהיא ציצית של לבן כנ"ל (ליקו"ה פסח ז, יג). **חותם** הוא בחינת צמצום האור, שהוא בחינת הלבן, שהוא בחינת חותם של טיט, שהוא בחינת חמרי חיוורי, שהוא בחינת הפך הציצית, שהוא בחינת הלבן שבלינית, שהוא בחינת חותם של זהב, שהוא בחינת תכלת, שהוא בחינת הציצית, שהוא בחינת עקרבא, שהוא בחינת נחש, שהוא בחינת עצות רשעים, שהוא בחינת ניאוף, שהוא בחינת מלכות הרשעה, שהוא בחינת ערב רב, שהוא בחינת מלכות שבלינית, שהוא בחינת מטחול, שהוא בחינת לילית, שהוא בחינת שפחה בישא, שהוא בחינת אמא דערב רב, שהוא בחינת מלכות הרשעה (ליקו"מ לח).

ליקוטי הנחל

טורא דסיני ומובא בספר מעבדי מלך (ז, ג): בפירוש הפסוק 'תבואי מעורי מלחם תמנה', שמפרשו רבינו על עניין תמונה עי"ש (לעיל בתוה ח), וכן משמע מזהר שמות ג', והנה המשך הכתוב הוא 'מלחם שניר וחמרון', ומובא שם מזהר שהוא 'טורא דסיני'. ועמה עפ"ז יתפרשר פסוק זה בעוד טעם עם מאמר רבנ"ח 'תא ואחוי לך טורא דסיני', דע"י טורא דסיני שפה קבלו המרי"ג עיטין, על ידם בחים לתמונה.

דהדרן לה עקרבא היינו שיש עצת נחש. ומובא בקונטרס מבוחי הנמל (תמוח תפל"ט): ל"ע, דבמאמר רבנ"ח אין זכר נחש כ"ל עקרבי, ואין מפרשו רבינו ז"ל לענין עלא הנחש. ולפפר להנה אנו רואים דבמקלא ובמ"ל מזכירים תמיד נחשים ועקרבים יחד, אלא דבר הוא. וי"ל דידוע דנחש טבעו תמימות, והוא ענין המזכר בפיוס בעות ד' ד'מס הוא במי' הנחש שנאמר בו 'תרור', דממנו גופיה דבר נם וכו', ועקרב ידוע שטבעו קרירות, ולפפר שהס בקליפה נגד במי' לחמ ותמונה. דלחמ הוא במי' המותין כמוב"פ, שנחש נם ממימות דקדושה כידוע (עי' בפי' כ"ל שכל ההתלהבות וחמימות דקדושה נם ע"י המותין, ועי' בפי' נ"ח אות ה' כי השכל הוא בחם עזור ע"ש), ותמונה הוא בחקום שהיו מבין הדבר בשכלו, רק הוא עושה הדבר בחמימות ובפשיטות מחמת תמונה, וזהו במי' קרירות דקדושה וכבו. וכמו שבקדושה ענין לחמ ותמונה מלוייס זב"ן, כי ע"י לחמ בחים לתמונה, וע"י תמונה בחים לחמ כמוכן ולפ"מ, כמ"ש זלע"ז בפע"ח פס במי' נחש ועקרב, כי ע"י שנחמתם בעבירה ח"ו נתקררה התמונה וכן להיפך, ועי"ז נתקרר ח"ו מקיום המלוות שהס במי' הלעות הקדושות הנ"ל. וזהו 'תזאי דהדרן ליה עקרבי', 'דהדרן ליה' דייקת, כי 'בניב רבעים יתהלכון', והס בנגד הפיזוב דקדושה שהיא במי' 'ותמונתן בציומית'. וכל זה בח"י הנחש 'דמחמם וכו'' ע"י עלותיו הרעים כמוב"פ.

כי עכשיו זה עיקר הציצית. ומובא בקונטרס מבוחי הנמל (תמוח תפל"ט): להבין הלשון 'כי עכשיו זה עיקר הציצים', שע"פ פשוטו הינו מובן למאורה, וכי בעבור שהין לנו המילוין ולין לנו להפסמות לקיים מלות תכלת, נאמר שעכשיו עיקר מלות ציצית הוא הלבן. גם יפוש שכל פרט וענין שרבינו מזכיר במוך המאמר, הוא מתקשר ומתבאר עם כללות המאמר, ולריך להבין מה שייכות יש לענין זה שעכשיו הין לנו תכלת בציצית, עם כלל קשרי המאמר. ולולי יתבאר כ"ז ע"פ מה שמבואר בשרשי המריי"ל בכוונות ציצית, שמבואר שם הענין שבזה"ז הין לנו כי אם לבן שבציצית, שהוא בחינת חותם של טיט, שהיא ציצית של לבן כנ"ל (ליקו"ה פסח ז, יג). **חותם** הוא בחינת צמצום האור, שהוא בחינת הלבן, שהוא בחינת חותם של טיט, שהוא בחינת חמרי חיוורי, בחינת הפך הציצית, שהם בחינת 'חמרי חיוורי', בחינת חותם של טיט, שהיא ציצית של לבן כנ"ל (ליקו"ה פסח ז, יג). **חותם** הוא בחינת צמצום האור, שהוא בחינת הלבן, שהוא בחינת חותם של טיט, שהוא בחינת חמרי חיוורי, בחינת הפך הציצית, שהם בחינת 'חמרי חיוורי', בחינת חותם של טיט, שהיא ציצית של לבן כנ"ל (ליקו"ה פסח ז, יג). **חוורא היינו לבן כי עכשיו זה עיקר הציצית.** ומיאח במפעיות מנחות (ד, ח): התכלת לינה מעכבת את הלבן, והלבן לינו מעכב את התכלת. ופירש הרמב"ם (שם): מלות לילית כולה שמי מלוות, התמת שיהיו לילית בקקוות הכקות, והוא שנאמר 'ועשו להם לילית על כנפי בגדיהם', וזהו יקרב לבן, לפי שהוא למר לבן הו פשתן לבן, כפי הפתנים והעיקרים שנתבארו בגמרא בדיני הלילית. והמלוה הזאת לתת חוט של למר תכלת כרוך על חותן הלילית, והחוט הזה נקרא תכלת, שנאמר 'ונתנו על לילית הכנף פתיל תכלת'. ולינו נמנא בידינו היום, לפי שאין לנו יודעים לצובעו, שאין כל מין תכלת נמר נקרא תכלת, אלא תכלת שידוע שהי לפפר בעשותה היום, ועל כן לנו עושים בלבן נבדו. ויפתר הפרי"ן בפע"ח (פער הלילית ז): ובזה תבין מה שאמרו בגמרא, התכלת לינו מעכב את הלבן והלבן לינו מעכב את התכלת, נמלא כי כל אחד ואחד מהס היה מלוה בפני עלמו. וקשה, היון שאין תכלת, למה אין לנתנו פטורין מן הלילית לגמרי. לך הענין כי כל בחינה מהס הוא דבר בפני עלמו ומלוה בפני עלמו, כי אלו הס של מות מכמה דלחמ, ואלו הס של מות דבינה דלחמ, וכולם לבניס ל"ב מוטין, ואין לריך אל התכלת להשלים מספרס. ועוד כתב בלגא יפראל (פל"ח) בענין הכתב הלבן, ז"ל: הלבע הלבן יש בה הפשיטות הגמור, כי אל נקרא הלבע הלבן גוון, כי הלבע הזה יש בו הפשיטות הגמור. (...) כמו כל ממיס נדעתו מתייסב אליו הפשיטות ניותר. והוא היפך הנחש שהוא ערום, וזה יוצא מגדר הפשיטות.

מילואי חכמה

חוורא היינו לבן כי עכשיו זה עיקר הציצית. ומיאח במפעיות מנחות (ד, ח): התכלת לינה מעכבת את הלבן, והלבן לינו מעכב את התכלת. ופירש הרמב"ם (שם): מלות לילית כולה שמי מלוות, התמת שיהיו לילית בקקוות הכקות, והוא שנאמר 'ועשו להם לילית על כנפי בגדיהם', וזהו יקרב לבן, לפי שהוא למר לבן הו פשתן לבן, כפי הפתנים והעיקרים שנתבארו בגמרא בדיני הלילית. והמלוה הזאת לתת חוט של למר תכלת כרוך על חותן הלילית, והחוט הזה נקרא תכלת, שנאמר 'ונתנו על לילית הכנף פתיל תכלת'. ולינו נמנא בידינו היום, לפי שאין לנו יודעים לצובעו, שאין כל מין תכלת נמר נקרא תכלת, אלא תכלת שידוע שהי לפפר בעשותה היום, ועל כן לנו עושים בלבן נבדו. ויפתר הפרי"ן בפע"ח (פער הלילית ז): ובזה תבין מה שאמרו בגמרא, התכלת לינו מעכב את הלבן והלבן לינו מעכב את התכלת, נמלא כי כל אחד ואחד מהס היה מלוה בפני עלמו. וקשה, היון שאין תכלת, למה אין לנתנו פטורין מן הלילית לגמרי. לך הענין כי כל בחינה מהס הוא דבר בפני עלמו ומלוה בפני עלמו, כי אלו הס של מות מכמה דלחמ, ואלו הס של מות דבינה דלחמ, וכולם לבניס ל"ב מוטין, ואין לריך אל התכלת להשלים מספרס. ועוד כתב בלגא יפראל (פל"ח) בענין הכתב הלבן, ז"ל: הלבע הלבן יש בה הפשיטות הגמור, כי אל נקרא הלבע הלבן גוון, כי הלבע הזה יש בו הפשיטות הגמור. (...) כמו כל ממיס נדעתו מתייסב אליו הפשיטות ניותר. והוא היפך הנחש שהוא ערום, וזה יוצא מגדר הפשיטות.

ואני תפלה

וְזִבְּנִי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְקַיֵּם מִצְוַת ציצית בִּשְׁלֵמוּת בְּכָל פְּרָטֶיהָ וְדִקְדּוּקֶיהָ, וְכַוָּנוֹתֶיהָ וְתַרְיַ"ג מִצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בָּהּ וּבְכָל טוב וּבְשָׁמְחָה גְּדוֹלָה. וִיהִי רָצוֹן לְפָנֶיךָ שֶׁתְּהֵא חֲשׁוּבָה מִצְוַת ציצית שֶׁאֲנִי עוֹשֶׂה מִצַּמֶּר לָבָן כְּאִלּוּ קִיַּמְנוּ גַּם מִצְוַת תְּכֵלֶת שֶׁבְּצִיצִית, כִּי גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ שֶׁרְצוֹנֵנוּ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ, וְאָנוּ חֲפֵצִים וּמִתְעַנְּגִים לְקַיֵּם מִצְוַת תְּכֵלֶת שֶׁבְּצִיצִית. וְאִם הָיִינוּ זוֹכִים לִמְצֹא תְּכֵלֶת לְצִיצִית הָיִינוּ מְפַזְּרִים הוֹן רַב בְּדֵי לְקַיֵּם הַמִּצְוָה בְּשְׁלֵמוּת. אַךְ בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים חָרַב בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ, וְנִתְעַלַּם הַחֶזְיוֹן בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ. וּמֵאַז וְהָלְאָה אֵין אָנוּ זוֹכִים לְקַיֵּם מִצְוָתְךָ בִּשְׁלֵמוּת. עַל כֵּן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁתְּהֵא חֲשׁוּבָה מִצְוַת ציצית שֶׁלָּבָן כְּאִלּוּ קִיַּמְנוּ גַּם מִצְוַת תְּכֵלֶת שֶׁבְּצִיצִית, וְתַחְשֹׁב לָנוּ כְּאִלּוּ עָשִׂינוּ בְּדִקְדּוּקֵי כָּל הַמִּצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בָּהּ וּבְכָל כַּוָּנוֹתֶיהָ וְתַרְיַ"ג מִצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בָּהּ, וְתַעֲלֶה לְרָצוֹן לִפְנֵי כִּסֵּא כְבוֹדֶךָ וְתִמָּצֵא לְפָנֶיךָ כְּאִלּוּ קִיַּמְנוּ בְּפֹעַל כָּל הַמִּצְוֹת הַנ"ל בִּשְׁלֵמוּת. וְתִתְקַבֵּל תְּפִלָּתֵנוּ בְּרָצוֹן וְתִשָּׁמַע בְּקוֹל שַׁוְעָתֵנוּ בְּעֵת הַזֹּאת לְטוֹבָה וְלִרְצוֹן לִפְנֵי כִּסֵּא כְבוֹדֶךָ. וְתִשְׁמְרֵנוּ מִכָּל מִינֵי מִכְשׁוֹלִים וְנִזְהֶה מִכָּל מִינֵי עֲבֵרָה וְעָוֹן וְחֵטְא וְאַשְׁמָה וְכָל מִינֵי פְּגָם וְקִלְקוּל, וְתִשְׁמְרֵנוּ וְתַצִּילֵנוּ מִכָּל מִינֵי רָעוֹת וּמִכָּל מִינֵי מִיתוֹת רָעוֹת וּמִכָּל מִינֵי יִסּוּרִים רָעִים וּמִכָּל מִינֵי צָרוֹת וְצוּקוֹת וּמִכָּל מִינֵי מַחֲלוֹת וּמַכּוֹת וְחֳלָאִים וְכָל מִינֵי מִכְאוֹבִים וְחֳלָאִים רָעִים וְנוֹר

לעבדים, והעיקר מעיד על ישראל שהם עבדי הקב"ה. וע"ע במילות"מ ד"ה 'מוות' היינו לכן כי עכשיו זה עיקר הציצית' בציצית עניין זה. והכה לכמורה לא כח רבינו בגמ' זו, כי אם לדרוש ש'ממרי מיושמת זה בחי' ציצית', ועי' עוד בגמ' זו (במסות מג ע"ב ומד ע"ב) שם ממשל קישורים לעניין כוח סגולת הציצית בשמירת הברית.

וז"פ ואלה. כעת מוזר רבינו ומלבים ומוזר למ כלל שסמכו בפסוק 'ואלה המשפטים' הפותח את המתמר ובדברי מז"ל והמכילתא המפרשים תומו.

ואלה כל מקום שנאמר ואלה

מוסיף. כלשיטת בתמסומת (משפטים, ג): 'ואלה המשפטים'. תמר רבי אלעזר בשם רבי יוסי בן זמרת, כל מקום שנאמר 'אלה' פוסל את המשנה, 'ואלה' מוסיף על המקרא ועל המשנה שנאמר (שמות טו) 'שם שם לו חוק ומשפט וגו'. **מוסיף זה בחינת יוסף.** וכמצ בשבר הפסוקים (פ' יתרו):

ושמעתי בת קול שאומרת אוי לי שנשבעתי, פי' ר"ש על הגלות. הינו על ידי ציצית, יכולין לבוא לעצת צדיקים, לבחינת אמת. ועל ידי אמת, באים לאמונה כנ"ל. ועל ידי אמונה, בא הגאולה כנ"ל. וזה ששמע חרטת הש"י על הגלות, כי הציצית שהם חמרי חוורא גרם כל זה:

הנה שם תחליף י' של יוסף, בתלפ"ח בית"ת ל"ת ג"ם, נחות מ', יהיו מוסף, ובכן יוסף ומוסף יהיו שוס. ולבינו כותב כאן 'במי' יוסף במי' שמירת הברית במי' ציצית', ומלבד עניין שמירת הברית המקשר במיוחד אלו, לימת בספרי (שלח, פ"ט) שגם מלות ציצית שייכת בשלמה לעניין 'מוסיף', ו"ו: 'והייתם קדושים למלקיכם' זו קדושת ציצית, מגיד שהציצית מוסיפת קדושה לישראל.

משפטי ה' אמת. רבינו דרש לעיל (בחות ג') שבקיום עניין הצדיקים נמתקן גו זרע אמת, במי' משפטי אמת. ולשפ"כ בתלים (יט, ח–י): תּוֹרַת ה' תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ עֵדוּת ה' נֶאֱמָנָה מַחְכִּימַת פֶּתִי: פִּקּוּדֵי ה' יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב מִצְוַת ה' בָּרָה מְאִירַת עֵינָיִם: יִרְאַת ה' טְהוֹרָה עוֹמֶדֶת לָעַד מִשְׁפְּטֵי ה' אֱמֶת צָדְקוּ יַחְדָּו: ע"ד הפשט ביאר המלבי"ם (שם): **משפטי ה.** הוא חלק המשפטים שבתורה, ונבדלו מן המשפטים האחרים שהם אינם אמת, כי אי אפשר לשכל האדם לשער, לא מאיזה המשפט לפי הצדק, ולא העונשים המגיעים לעוברים שיהיה במידה ובפלס לפי החטא. ובשערי תורה (שער ז) ביאר שיעקב מבינו הוא במי' משפט ובמי' אמת כידוע, והדברים עולים בקנה אחד עם דברי רבינו, ו"ל: יעקב קושר כל המידות והוא קו האמצע, וכמו שאם הוי"ה יתנהג עומד באמצע, כך יעקב מבינו עומד באמצע. ולפי שזכה יעקב להיות שם הוי"ה נקרא עליו, זכה לגאת ממנו י"ב שבטים לדיקים, כנגד י"ב לירופים של שם הוי"ה יתנהג. וכמו שנקרא שם הוי"ה 'אמת', כך נקראו בני יעקב 'זרע אמת', כלומר זרע שיצאו משם אמת, ממי שנאמצו, והוא יעקב מבינו עליו השלום, ועל זה נאמר 'ואתכי נטעתיך שורק כולו זרע אמת', עי"ש.

כי הציצית וכו' גרם כל זה. וכמצ בלקו"ה (או"ח הרכת הולמה ג) בילד ענין הלילית שייך לכל תיקוני המאמר, וז"ל: עיקר ילילת מלרים וקריעת יס סוף, היה ע"י במי' לילית, שנאמי 'ותשא מתכם על כנפי נשריס, דמ כנפי מלוה' במי' לילית. וכן קריעת יס סוף, לילת במדבש שהיה בזכות הרכעה כנפות, כי היה רלה זכות הרכעה כנפות של לילית ועי"ז נשקע מפניהם. כי עיקר המגלות היסיס, שהם במי' למונה תפילה, במי' לילית מלריס, הוא ע"י במי' ל' לילית כנ"ל. ועל כן נזכר ילילת מלריס בפרשת לילית, ולמו לומריס פרשת לילית בכל יום בקריאת שמע, בשביל להזכיר ילילת מלריס בכל יום. ולכתורה קשה, למה תפסו פרשת לילית דייקא, הלא יש כמה פרשיות במורה שנזכר בהן ילילת מלריס, וגם למה סמכו פרשת לילית שהוא זכירת ילילת מלריס לקריאת שמע. אך עיקר הלמונה שלמו מקבלין בקריאת שמע הוא רק ע"י במי' לילית, שע"י לילית זוכין להתקרבות הלדיק, שעיקר הלמונה על ידו, וזה במי' ילילת מלריס כנ"ל. ועל כן לומריס פרשת לילית דוקא בשביל זכירת ילילת מלריס, וסומכין לותה לקריאת שמע שהיא במי' למונה.

מוסיף זה בחי יוסף. שעל ידו עיקר שלימות העולם ותיקונו, כלשמ בלקו"ה (או"ח ר"ח ג, נד): הקץ מתארך מאד כי הוא קץ הפלאות, והעיקר מחמת המחלוקת וכו', ואין יודעין היכן הרב האמת, שיכול להמשיך עצות טובות שלימות לכל אחד לפי מקומו ושעתו. כי עיקר כל הקלקולים, הוא מחמת העלמת ואלוקת העלה. כי כל התורה הוא בחינת עצות, בחינת תרי"ג עיטין דאוריית, כמו שנאמר 'לי עלה ותושיה', שכל עצותותיו הרבים 'שנדה עלה מבניס', ואין יודעים העלה איך לזכות לקיים את התורה. (...) והתיקון ע"י יוסף שהוא בחי' הלדיק האמת, שמתייגע תמיד להוסיף בתורה תידושים נפלאים שנמשך מהס עצות עמוקות, שזהו בחי' יוסף, בחי' 'יוסף לקח וכו', בחי' 'דמוסיף יוסיף', בחי' 'מוסיף והולך'. ועוד כמצ בלקו"ה (או"ח בהלמ"ז ומיס למרועים ה, יח): וזה בחי' 'מוסיף והולך', בחי' יוסף, שהוא בחי' הלדיק שנקרא יוסף, על שם שמוסיף והולך ומתמדם בעבודתו יתברך בכל יום ויום, בבחי' 'יוסף ה' לי בן אחר'. כי הלדיק מוסיף בעבודתו בכל עת, ומתחיל בכל פעם מחדש כאילו לא התחיל עדיין בעבודתו יתברך כלל.

ילקוט הנחל

בשם ספר מורות ומידושים הנמשכים ממעלה מעלה מגופני מרומים ויוכלנו עד התהום, להחיות אפילו הנפשות התלושות שנפלו מהשם ממש, על ידם בוודאי נוכל להתקשר את עצמו להשמונה, וכמובא כל זאת בלקו"ה שבח (ו, יח) ע"פ המאמר שבשלו הסבני דבי למונה, ריאמ דתבירית במה תפרני לי, ותפיש ר' יהושע בן נניניה, שקיל פיסקי מינה וכו' ואמר כריכה לי מינה גרדי וכו'. ופיקים מוהכו"ם, שבשל כשאדם נופל מהשמונה במה יכול לתקנו, כי בוודאי יש במה עלות במה לזכות להשמונה, אבל כשנפל מהשמונה בעצמו אי אפשר לו לתקן עלמו, כי אם ע"י שיתקשר בלדיק הדור, שהוא בחינת משה, שהוא בחינת דעת, בחינת אמת

איש ואשה הם בחי' התחברות אמת ואמונה. וכתב בליקו"ה (יו"ד גילוח ה, יב–יג): כי יש לבושי אמת ולבושי אמונה, ויש לבושי אמונה שמסס נמשכין לבושי חיים, ולבושי חיים הם בחינת אמת ואמונה כנ"ל. כי כל מה שהאדם מצין בשכל לאמיתת הדבר, זה בחינת אמת, ומה שאינו מצין בשכל, רק מאמין בו, זה בחינת אמונה. (...) וזה בחינת 'לא יהיה כלי גבר על אשה, ולא ילבש גבר שמלת אשה', שאסור להחליף את הלבושים, שאשה עיקר יניקת הקליפות והסטרא אחרא שיונקים מהילבי התמורות, שמחליפין האמת על ידי לבושין וכסויין של אמונות כוזבות, וכן מחליפין האמונה האמתית על ידי לבושין וכסויין של החכמות שלהם, שמחליפין האמת בשקר. היינו שלפעמים מתגברין על ידי אמונות כוזבות, ורוצין להעלים האמת על ידי זה, ואומרים להאמין באמונות כוזבות, אף על פי שרואין בעיני האמת שהוא שקר וכזב, הם אומרים, הלא אמונה היא רק כמה שאין השכל מבין. וכן להיפך, הם מתגברים כנגד האמונה הקדושה על ידי האמת שלהם שהוא שקר, ואומרים, הלא השכל האמת אינו מחייב את הדבר הזה, כי הם 'חכמים להרע, ולהיטיב לא ידעו', ומהפכים דברי הלקים חייס, כמו שכתוב 'הוי מכמים בעיניהם וכו', האומרים נרע טוב ונטוב רע'. (...) וזה שפירש רש"י על פסוק 'לא ילבש גבר וכו'', 'שדבר זה גורם לגיאוף', היינו כנ"ל. כי עיקר הגיאוף נמשך מכפירות הנמשכין מענית הנחש, שהם עצת הרשעים המהפכים האמת, ורוצין להעלים האמונה הקדושה על ידי לבושי חיים, שהם בחינת שכל, שאומרים שאין השכל מחייב כך. וכן להיפך, רוצים להפך ולהסתיר השכל האמת על ידי אמונות כוזבות, שהם בחינת לבושי אשה כנ"ל. וזהו בחינת גיאוף ממש, כי עיקר הגיאוף נמשך מזה, כי הענות הם בחינת טיפי השכל כנ"ל. וכמו שבעניין הזיווג, מי שזיווגו בהיתר ובקדושה על פי התורה, הוא מצוה גדולה, ווכוח להוליד נשמות בעולם שהם מגלין מלקותו יתברך, שזה עיקר המצוה להעמיד תולדות, כדי לגלות מלוכתו בעולם, בבחינת 'דור לדור ישבח מעשיך וכו' וכמבואר במקום אחר, כי זיווג דקדושה הוא בחינת התחברות אמת ואמונה כנ"ל, שעל ידי זה עיקר ידיעת אלוקותו כנ"ל, אבל להיפך, על ידי גיאוף הם ושלוש בת לכפירות, כי כל תאות גיאוף נמשך מכפירות כנ"ל, כי פוגם בזרע אמת ונמשך זרע שקר, בבחינת 'ילדי פשע זרע שקר', ונחלף האמת בשקר, והאמונה, בחינת 'אשה יראת ה'', נחלפת בחשה זונה, שהיא בחינת חמונות כוזבות. וזה בחינת חילוף המלבושים הנ"ל מאיש לאשה ומאשה לאיש, שהם בחינת גיאוף כנ"ל, כי מחליפין האמת על ידי לבושי אמונות כוזבות שלהם, וכן מעלימין האמונה על ידי האמת שלהם, שהוא בחינת שקר וכזב וכנ"ל, ודאי מטה גילקו"ע ד"ה 'איש ואשה הם בחי' התחברות אמת ואמונה' העוסק גם בענין זה.

איש ואשה הם בחי' התחברות אמת ואמונה. ביאר במי השמל (ז): ר"ל על דרך שאמרו חז"ל 'הביאו בניי מרחוק ובנותיי, 'בניי' הוא דעת מיושבת ו'בנותיי' הוא דעת שאין מיושבת'. וידוע שאמונה היא בחי' השכל שאין. ועל כן אשה היא בחי' אמונה ואיש הוא בחי' אמת, כי אמת הוא בחי' כלל כל המוחין שבעולם. **התחברות אמת ואמונה.** וכתב בליקוטי אמ"ן (ברכות השחר ג): עיקר עבודתינו בכל יום ויום, להעלות העולמות ולקשר כל העולמות לשורשן העליון. (...) וכל זה אנו מתקנין בכל יום ויום על ידי שאנו מחברין אמת ואמונה, כי מלכות היא בחי' אמונה כמו שכתב אלמו"ר ז"ל, ואמת היא אמת, כאמר בחי' אהיי שהיא בחי' אמת, כמובא שאהיי פעמים אהי' עולה אמת.וכשזוכין לחבר אמת ואמונה, היינו על ידי שאנו מאמינים באמיתת אלקותו ית', ובאדיקי אמת, אז נשלם האמונה באור גדול, שעל ידי זה עולין כל העולמות לשורשן.

יקוט הנחל

איש ואשה הם בחי' התחברות אמת ואמונה. וכתב בליקו"ה (יו"ד ריבית ה, נב): וזה בחי' 'לא יהיה כלי גבר על אשה, ולא ילבש גבר שמלת אשה'. כי איש ואשה זה בחי' אמת ואמונה כנ"ל, ואריך ליזהר שלא להחליף כליהם ובגדיהם, שלא יהיה נכשל באשה זרה ח"ו, שהוא בחי' כפירות ואמונות כוזבות. כי אמת הוא בחי' הדעת כנ"ל, ואמונה הוא דבר שאין בו טעם, לכן עיקר האמונה ע"י האמת בבחי' 'לדק כד מתחברא בחמת וכו'. כי מי שאפץ באמת לאמיתו הוא מבין בחי' לריכים להאמין וכנ"ל, אבל מי שמטעה את עצמו וכרוך אחר הבלי העולם, ויש לו פניות של כבוד וממון ותאוות עולם הזה, הוא מחליף ומהפך האמת להאמין בשקר שהוא מושך להבין, מלוה להבין הדבר על בוריו, ומה שאי אפשר להבין לריכין לסמוך על האמונה, כמ"ש בהמורה 'ויקב מלקים וכו'. וזה בחי' אמת ואמונה וכנ"ל, והעיקר שיהיה הכל באמת לאמיתו. וכל זה אי אפשר לבאר בכתב ולא בעל פה, כי עיקר שלימות האמת והאמונה הוא 'לכל אד כפוס מה דמשער בלביה', כמו שמעתי מפיו הקדוש ז"ל. אבל הטוטים מן האמת מאמת הבלי העולם וכנ"ל, הם מהפכים הסדר, ובמקום שלריכין לאמת בחי' אמת להבין הדבר על בוריו, הם חומרים שמבטלין דעתם ושומכין על האמונה, ובמקום שלריכים לאמונה, הם חומרים שאפלים רק להבין האמת בדעתם. וזה בחי' התיקון 'לא יהיה כלי גבר על אשה', שבמקום שלריכין לאמונה, בחי' אשה הוא בחי' אמת בחי' דעת, שלא יהרוס לחקור אם להבין הדבר בדעתו, ולהיפך 'לא ילבש גבר שמלת אשה', שבמקום שאי אפשר להבין האמת, שהוא בחי' גבר, בחי' 'חגור מרגך על ירך גבור הודך והדרך, והדרך ללח רכב על דבר אמת וענוה לדק וכו'', שזה נאמר על התלמיד חכם שהאמיתי שלומד מלאמתה של תורה, ומבאר דברי התורה באמת לאמיתו, וכמו שפירש רש"י אם שזה נאמר לענין מלאמתה של תורה, ועל אם זה נקרא גבר, ואסור התורה עליו שילבש שמלת אשה, שהוא בחי' אמונה, כי במקום שיכולין לבאר האמת בדעת, לריכין לבארו ע"פ דרכי התורה, ולא להפוך האמת בהדעת האמתי ולעקר האמת ע"י אמונה של שקר וכזב. וכל זה אי אפשר לבאר, רק מי שאפץ באמת לאמיתו ואינו מטעה את עלמו יכול להבין לפוס מה דמשער בלביה היבן הדעת האמיתי שרלוי לסמוך עליו, מאחר שרואין שמגלה דעת האמיתי כזה, ומה שאי אפשר להבין בוודאי לריך לבטל דעתו נגדו ולסמוך על האמונה וכנ"ל, אבל לא להיפך ח"ו, לסמוך בהדעת האמיתי ולבטל דעתו נגד הכפילות שאין רואין אם שכל האמיתי. וה' ילקים אמת יוכה האמת ויבן אמת לניצח, ויזכנו בדרך האמת לאמיתו כל ימי חיינו לעולם, אמן ואמן.

איש ואשה הם בחי' התחברות אמת ואמונה. וכתב בליקו"ה (יו"ד גילוח ה, ג–ד) בענין זה שהאשה היא בחי' אמונה, וז"ל: וזה שאשה כתובה שלמה ע"ה את האמונה הקדושה 'אשת חיל מי ימלא וכו'', כי האמונה הקדושה נקראת 'אשת חיל', כי אמת ואמונה הם בחי' איש ואשה כמובא בפי' ז' ע"ש, והוא משבח את האמונה שהיא אשת חיל בכל השיר הזה בלשון רווח והללוה בפמורה, שהיא מללות ומרוממת הרבה בפמורה, כמבואר בכל השיר הנפלא הזה מתחילתו ועד סופו, היינו כנ"ל. כי עיקר הללות האדם בפמורה הקדושה הללוה לימיות ונצחית, היא ע"י האשת חיל, שהיא האמונה הקדושה שנקראת אשת חיל כנ"ל. וכמובא בכל כתבי האר"י שהאמונה היא בחי' מלכות, שהוא בחי' 'אשה יראת ה'' בחי' 'אשת חיל', היינו כנ"ל. וזהו 'איתה כתניות אותר ממרחק תביא לחמה', שע"י האמונה הקדושה שמומכין על מרע"ה ועל הצדיקים ההולכים בדרכיו, ע"י יכולים לסמוך סמורות למרחקים ולהביא לחמו וחיותו ללגת ממרחקים גדולים, שע"פ אמן אנו יודעין מה לסמור לאש, כי כבר הודיע לנו ה' נאמן בחמת האמת שלא יסמור לנו אש בעולמו, אמן ואמן.

מילואי חכמה

איש ואשה הם בחינת התחברות אמת ואמונה. וכתב המהר"ל (נתיבות עולם, נתיב האמונה ה): זוכר והנקבה הוא כנגד אמת ואמונה. ויש לך להבין למה האשה עמדה באמונה ביותר, וזה בוודאי בשביל כי אמונה אשה לריך יותר מן אמונת האיש לאשה, כי אמונה לשון נקבה, ואמת הוא לשון זכר, ואין כל כך נמלא האמת באשה כמו שנמלא האמונה, ולכך עמדה האשה באמונתה ולא האיש.

הרשון אשה לאיש. כדאיתא בב"ק (טו ע"ב) ובקידושין (לה ע"ב): אמר רב יהודה אמר רב וכן תנא דבי ר' ישמעאל, אמר קרא 'איש או אשה כי יעשו מכל חַטֹּאת', האיש הכתוב מדבר לנשים לכל עונשין שבתורה. דבי רבי אליעזר תנא, 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם', האיש הכתוב מדבר לנשים לכל דיניו שבתורה. ע"ד הפשט מבחרת הגמ' שהושוו מיוחדי דיניהם של איש ואשה אולם רבינו דורש גמ' זו בדרכו הפנימית ע"פ המובא במאמר לעיל (בפות ב'–ג') שהדרך לבוא לאמונה, תפלה ובישים, היא ע"י שמתבוננת מלילן מידת האמת, היינו עפות הצדיק.

> בה אמת. וזה בחינת הושוו אשה לאיש, כי זה איש ואשה, הם בחינת התחברות אמת ואמונה, ובזה תלוי הגאולה בנ"ל.

יכול שיהיו התלמידים לומדים ואין מבינים. כדלעיתא במכילתא (פ' משפטים, ח): רבי עקיבא אומר, ואלה המשפטים' למה נאמר, לפי שהוא אומר (ויקרא ו) 'זאת תורת החטאת'. אין לי אלא פעם אחת, מנין שנה ושלש ורביע על שילמדו, תלמוד לומר (דברים יא) 'ולמדתם אתם את בני ישראל'. יכול למדין ולא שונין, תלמוד לומר (שם) 'שימה בפיהם'. יכול שונין ולא יודעין, תלמוד לומר 'ואלה המשפטים וגו' ערכם לפניהם כשולחן ערוך. ומפופן דומה הניח ואת בספר מגורת המאור (אות רכב): רמה כמה תהוב המשפט ומביא לפניו, לפי שהמשפטים מידה טובה וימירה לפני הקב"ה, משרן למשה קודם למתי"ג מצוות. והיכן משרן לו, באמרה, קודם לְדִבְרוֹת, שנאמר 'שם שם לו חק ומשפט וגו'" (שמות טו). ואמר למשה, סדרם לפני בני כשלחן ערוך, שכן כתיב 'ואלה המשפטים וגו', כלומר שהוא נותן בפי התינוק, שנאמר 'שימה בפיהם' (דברים יא). ולמה נתנן כל כך, לפי שהשלוס מלוי בהן, כשיש בין אדם לחבירו תמרות ומלה. כשעושים ביניהם דין, השלוס נעשה ביניהם.

וזה יכול שיהיו התלמידים לומדים ואין מבינים, תלמוד לומר וכו' ערכם לפניהם כשולחן ערוך, זה בחינת הגאולה, שלעתיד שילמד מן נמי' כמו שנתבאר לעיל (ד"ה ויהי אחר הדברים הללו) בענין 'ויהי אחר הדברים הללו נסה את אברהם', שהוא בחינת הגאולה, שהיא בחינת 'אחר הדברים הללו', כמו שנתבאר שם. וזה בחינת 'ואלה המשפטים', שהוא בחינת הגאולה, כמו שנתבאר שם. וזה בחינת 'ערכם לפניהם כשולחן ערוך', שהוא בחינת הגאולה, כמו שנתבאר שם.

והנה בחינת הגאולה הוא בחינת משה, כמו שנתבאר שם. וזה בחינת 'ואלה המשפטים', שהוא בחינת משה, כמו שנתבאר שם. וזה בחינת 'ערכם לפניהם כשולחן ערוך', שהוא בחינת משה, כמו שנתבאר שם.

והנה בחינת משה הוא בחינת 'שילמד מן נמי'. כי משה הוא בחינת 'שילמד מן נמי',

ומלאה הארץ דעה. ומימן בליקו"מ (כמ, יח): כשנמלא הדעת מזה נמלא כל התסרוטות, כנחי' 'לא נחלו כל התסרוטות, מסרת, וכתיב 'לכן גלה עמי מבלי דעת'. ועיקר היה לעתיד מחמת הדעת, שירבה הדעת, שידעו הכל את ה', יתגלו כל החכמות כשולחן ערוך, כמ"ש (ישעיה יא) **ומלאה הארץ דעה** (ע"כ לשון רבינו ז"ל):

(המשנות המייחסים להמורה הזמת)

התפלה הוא בחינת אמונה, והוא בחינת הנימים, כי גם למעלה מטבע, ולזה צריך אמונה בנ"ל ע"ש. ובשביל זה התפלה מסוגל לזכרון, כי תפלה הוא בחינת אמונה בנ"ל, ושכחה הוא ענין שהיה לפנינו דבר מה ונשכח ועבר מאתנו.

ידיעה יכללו בתמדותו, ומז יתיו מייס נתמייס כמוהו, כי ע"י הידיעה נכללים בו, כמאמר החכם 'תילו ידעתיו הייתיו'. ועיקר הידיעה יהיה לעתיד, כמ"ש 'כי מלאה הארץ דעה', ומחמת הדעת ונלא יחסר כל טוב, ויהיה כולו טוב. **ובשביל זה התפלה מסוגל לזכרון.** בעלוים"מ (תפילה יג) כיאר בזה: ע"י שעוסק בתפילה בחמת בלי שום שכר, ובפרט ע"י תפילה לחמ"י על כל דבר ועניו, וע"י שמתתין בחמת ונלא אלא שהכל נפעל בהשגחתו הפרטית יתברך ולא ע"פ דרך הטבע, זוכה לזיכרון ועילוי מוכחה, שהם נוצעים מהזכרון לחמונה.

התפלה מסוגל לזכרון וכו'. ובקצרי הדברים כיאר בחי הנחל (ו) שהכל בכח מלות ליים שעל ידה זוכה לעבת חמת ולחמונה ותפלה וכו', וז"ל: כי מאוד צריכין להיזהר לזכור כל העלות הקדושות של כל הצדיקי חמת, ולזכור כל דברי התורה, לך מחמת הגלות והצרות והבלבולים המגבר הסר של שכחה, עד לחר כמעט תפילו בשעת הלימוד מתגברת תיכף השכחה, וכל שכן ברבות הימים הכל נשכח. על כן צריכין ליזהר מאד לילך בדרך התורה הזאת, לזכות לקיים מלות ליית בשלימות, ולכוון בעטיפתן ובצרופן הקדושים שיזכה ע"י לקבל עלות הצדיקי ולא יטה ימין ושמאל מדבריהם, ועי"ז יזכה לחמת ולחמונה ולתפילה ולניחים לחעלה מהטבע לחעלה מהזמן, ושם לחעלה מהזמן אין שום שכחה, ע"ז יזכה לזכור תיכר כל העלות הקדושות ולקיימן. וזה בחי' מה שנחמר בליית 'וזכרתם את כל מלותי'. נמצא ע"י העלות בעסק שיקיים אותם, יזכה לחמת ולחמונה ולתפילה, ולזכור את העלות תמיד לקיימן בשלימות נפלא בכל פעם יותר ויותר, עד שחמת הגאולה ע"י ויתגלו כל החכמות, כמ"ש 'ומלאה הארץ דעה', היינו שיגיעו תיכר הטבע הנפלא והשגה הנפלאה שיש בכל עסק ועסק.

ומלאה הארץ דעה. רבינו דורש את 'ערכם לפניהם כשולחן ערוך' לענין המגלות החכמות לעת"ל בבחי' 'ומלאה הארץ דעה', שזהי הגאולה. כתיב בישעיה (יח, ח–ט): וְיָצָא חֹטֶר מִגֵּזַע יִשַׁי וְנֵצֶר מִשָּׁרָשָׁיו יִפְרֶה: וְנָחָה עָלָיו רוּחַ ה' רוּחַ חָכְמָה וּבִינָה רוּחַ עֵצָה וּגְבוּרָה רוּחַ דַּעַת וְיִרְאַת ה': וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה' וְלֹא לְמַרְאֵה עֵינָיו יִשְׁפּוֹט וְלֹא לְמִשְׁמַע אָזְנָיו יוֹכִיחַ: וְשָׁפַט בְּצֶדֶק דַּלִּים וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר לְעַנְוֵי אָרֶץ וְהָכָּה אֶרֶץ בְּשֵׁבֶט פִּיו וּבְרוּחַ שְׂפָתָיו יָמִית רָשָׁע: וְהָיָה צֶדֶק אֵזוֹר מָתְנָיו וְהָאֱמוּנָה אֵזוֹר חֲלָצָיו: וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ וְנָמֵר עִם גְּדִי יִרְבָּץ וְעֵגֶל וּכְפִיר וּמְרִיא יַחְדָּו וְנַעַר קָטֹן נֹהֵג בָּם: וּפָרָה וָדֹב תִּרְעֶינָה יַחְדָּו יִרְבְּצוּ יַלְדֵיהֶן וְאַרְיֵה כַּבָּקָר יֹאכַל תֶּבֶן: וְשִׁעַשַׁע יוֹנֵק עַל חֻר פָּתֶן וְעַל מְאוּרַת צִפְעוֹנִי גָּמוּל יָדוֹ הָדָה: לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה' כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים: פירש המלבי"ם (שם): **ומפשט.** מוסיף לומר, שלפי הפשט שהנחש מיבש בינו ובין האדם לא יזיק, ולא לבד שלא יזיק בכוונה, אבל גם על **מנומת לפעוני** על חור האדם שבו יטה **הנמול את ידו,** והאדם לא יזיקנו, כי לא יהיה מרם בלבו, רק עשה מבריח ואינו שורף. **ולא ירעו.** מוסב על החיות הטורפות, שהיה דרכם להרע להנחש. **ולא ישחיתו.** מוסב על הפחן והלפעוני, שהיו רק משחיתים שלא להנחש כלל. **כי מלאה.** יומר במליומו שהכרת ה' מתפשט כל כך, עד שגם החיות הטורפות יכירו כי הגיע עת התיקון, הגם שאין כח השכל מגלם. ומדמה זה למים המכסים תפירת היס, שאין מקום מעלור בפני המים שלא יכסו חומו, כן גם חומר הבע"ת שהנלחי מוכן להשכלה, לא יעלור בפני ידיעת ה' אשר מתפשט על כל בשר, והיא מליצה על שיעור טבע הבע"ת בדבר ה'. וכתב עוד המלבי"ם בביאורו לספר זכריה (יג, ח): כשר ניבא יחזקאל שראשה נחל גדול יוצא מבית קה"ק, שיתפשט עד יס המזרחי והמערבי, וכן ניבא זכריה (זכריה יד) 'והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים, חציה אל יס הקדמוני וכו', וזה יהיה אחר המלחמה האחרונה של גוג ומגוג, שאז יתרבה הנחל בשפע כל כך. אבל אחר מלחמה הראשונה של גוג שהיתה ממנה בכאן, לא יתפשטו המים המוצא, ויהיה רק לנחית דוד ויושבי ירושלים לבד. וכשר ניאמרו בפירוש יחזקאל, שיש זה מבל ומליצה על התפשטות מי הדעת ונבל התורה והתמונה שנמשלו למים. ואחר מלחמה האחרונה, יֵחָלוּ המים המדעיים להתפשט מבית דוד ויושבי ירושלים, להסיר מטחת הדעות המיטוניות, ולטהר טומחת הסכלות והחיולת ותמונות דופי וכל שבן של ע"ז, כמו שפירש בפסוק 'והיה ביום ההוא תכריע את שמות העצבים מן הארץ', שהוא ביאור על מהות המקור הזה ומימיו הנפלאים, המוחלים ממצועי התכמה ודעת קדושים, ואחר המלחמה האחרונה של גוג ומגוג יתפשטו המים מוסה 'ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים', שעל זה אמר 'והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים וגו', והיה ה' למלך על כל הארץ וגו'', שזה פי' 'המים', שיכירו כולם מחדות הטבוע ותמיתת המלוקות, והם עלמם המים שחזה יחזקאל. וזהכר (ויקרא, כג ע"ח) כיאר: **כי**אמר רבי יהודה, זמין קודשא בריך הוא לגלאה רזין עמיקין לצדיקיא בזמנא דמלכא משיחא, בגין ד'מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים', וכתיב (ירמיה לא) 'ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את ה', כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם', אמן כן יהי רצון.

ומלאה הארץ דעה. וכתב בע"ח (בקדמת מוהכת"ו לשער ההקדמות) בענין המורה לבעתיד לבוא, וז"ל: מורה שאמר לומר, הבל היא לפני מורתו של משיח. ואם כך נאמר על מורתו של משיח שהיא בהיותה בגוף ובפה, כמו שאמרנו ז"ל אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכויות בלבד, והוא ביטול מלכות הרשעה, קליפה החיצונה הנקרא יצר הרע, כמו שדרשו רז"ל על פסוק 'וגר זאב עם כבש וכו'', ומשיך ליה 'ומלאה הארץ דעה את ה'' וגו'. ולכן מורת העולם הזה המתלבשת בקליפין, לפיכך היות היצר הרע הנקרא קליפה מצוי בעולם, היא הבל לפני מורתו של משיח שהשפעתו קצת מלבושיה וקליפותיו מאחר שגם בני אדם נמשלו מקליפת היצר הרע, וקל ומומר בן בנו של קל ומומר בהיותינו למעלה בעולם הבא, עולם הנשמות, נפשטות מכל מיני לבוש כלל, כי עסק המורה אשר להם מיננו אלא בְּנִשְׁמַת המורה וסודותיה הפנימיים.

מילואי חכמה

ומלאה הארץ דעה. כתב בע"ח (בקדמת מוהכת"ו לשער ההקדמות) בענין 'ומלאה הארץ דעה את ה''. ולכן מורת העולם הזה המתלבשת בקליפין, לפיכך היות היצר הרע הנקרא קליפה מצוי בעולם, היא הבל לפני מורתו של משיח שהשפעתו קצת מלבושיה וקליפותיו מאחר שגם בני אדם נמשלו מקליפת היצר הרע, וקל ומומר בן בנו של קל ומומר בהיותינו למעלה בעולם הבא, עולם הנשמות, נפשטות מכל מיני לבוש כלל, כי כמו שאמרו ז"ל אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכויות בלבד, והוא ביטול מלכות הרשעה, קליפה החיצונה הנקרא יצר הרע, כמו שדרשו רז"ל על פסוק 'וגר זאב עם כבש וכו'', ומשיך ליה 'ומלאה הארץ דעה את ה'' וגו'

מ"ם וסמ"ך שבלוחות. רבינו הוסיף כאן שתפלה היא סגולה לזיכרון, וכעת מלבישים דבריו במאמר חז"ל ממש' שבת (קד ע"ב): למאי רמז מסדפא, מ"ס וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין. ולמאי רמז מסדפא, כתב שבלוחות נקרא מנפיים ונקרא מנחון, כגון 'נחוב' נוחן, 'נהר' רהב, 'סרו' ורס. ופירש"י (שם): **למאי רמז מסדפא מ"ס וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים.** לא תפסר למוקומיה אלא נסמומה, דהוחיל והכתב היה גרות מעני עברייסס, היה לה ליפול, אס לא שבנס היה עומד, אבל פמומה אין בה נס. **ונקרא מנחון.** המומיות הפוכות והמיבה הפוכה, ולא תמומעין אלא שהיה המקק נוקב את כל הלוח, ולפיכך היו מ"ס וסמ"ך בנס.

דרך ההנהגה ע"פ מערכת המזלות. ולימת בליקו"מ (שם): עיקר טעותם של הרמוקים מלמומת הס"ל, מממת שעיקר ידיעת אלקומו אינו אלא מגלוי על הסמום, וממת שרואים מגלוי שהנהגת העולם הוא ע"י מערכת המזלות, נפלו בטעויות כל אחד לפי טעותו. ויש מומשים שהכל על פי הטבע, עולם כמנהגו נוהג (ליקו"מ סב).

(והיא דרך ההנהגה ע"פ מערכת המזלות, שמתנהג כסדר יום אחר יום, והוא היפוך האמונה. מה שאין כן אם מאמין שיש מחדש הכל ברצונו בכל יום תמיד, והוא מחיה ומקיים הכל תמיד, והוא למעלה מהזמן, אין כאן שכחה ודו"ק). ומעתה תראה נפלא בדברי רז"ל (שבת קד.) מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין, פרנסה, שהוא המשך וממן, ומומרים הסיבה של מו"מ עיקר, כלילו ת"ו בלא הסיבה של משך וממן, אין יכולת ביד הס"י ליתן להס פרנסה. ובהסיבה של הרפואה שהוא סמיס, עושים מסס עיקר, כלילו ת"ו בלי הסמיס אין יכולת ביד הס"י לרפא. ואין הדבר כן, כי הקב"ה סיבת כל הסיבות ועילת כל העילות, ואין לריך לשום סיבה. ועשקנו בלילו הסיבות, לריך להאמין בהס"י לבד, ולא לעשות מהסיבות עיקר. וכשהלדיק מבטל בתפילתו ליזה חיוב של מערכת המזלות, אז מתיידע מהגלוי על הסמוס, שיש אלקי נמלא, שהוא שומע תפלת הלדיק, ומשדד המערכות ומשנה הטבע (ליקו"מ סב).

הלדיק, ומשדד המערכות ומשנה הטבע. וכל זה יהיה לעתיד, כמו שאמרו חז"ל 'עתידים לדיקים להמיות את המתים' ואמר נפלאות.

שנים עשר מזלות וזה סדרן, טלה שור תאומים סרטן אריה בתולה מאזנים עקרב קשת גדי דלי דגים, וסימניך טש"ת סא"ב מע"ק גד"ד. ששה מהן שקועין למטה, וששה מהם למעלה, וכשהגלגל מגלגל זה עולה מצד זה, והראשון שבצד האחר שוקע, וכן לעולם, ושתי שעות שוהה המזל בעלייתו, וכן שכנגדו בשיקועו, שיהו כולן משמשין בעשרים וארבע שעות של יום (רש"י ר"ה יא:).

ההנהגה ע"פ מערכת המזלות. ולימת בליקו"מ (רכ): עיקר הטעה של ישרחל שיש להם נגלות, הכל הוא מממת שנפלו מהדעת, ומולין להם יקורים, כי לילו היה להס דעת שהכל בהשגחה, לא היה להס יקורים כלל כנ"ל. וזה גם להם מממת שהס שרויין בין העכו"ס ולמדו מהס, מממת שרואין שעשה מלחמת מלד וישרחל נצוח ונפלים, על כן הס לומדים מהס ותולין הכל בטבע ומקרה, ומממת זה בעלמו יש להם יקורים, כי לילו היה להס דעת שהכל בהשגחה, לא היה להס יקורים כלל כנ"ל. וזה גם להם מממת שהס שרויין בין העכו"ס ולמדו מהס, מממת שרואין שעשה מלחמת מלד וישרחל נצוח ונפלים, על כן הס לומדים מהס ותולין הכל בטבע ומקרה, ומממת זה בעלמו יש להם יקורים, כי לילו היה להס דעת שהכל בהשגחה, לא היה להס יקורים כלל כנ"ל. ובמת ישרחל הס למעלה מהטבע, רק כשהס מוטלים מ"ו, אז נופלים אל מתת הטבע, כמו העכו"ס שהס מתת המזל והטבע, ואזי יש להם גלות ועבר מ"ו, ועיקר הלשר והגלות שלהס הוא רק עי"ז בעלמו שאין להם דעת, ומולין בטבע. וכשהקדוש ברוך הוא רולה לרחם על ישרחל ולהושיעם מגלותם, ולעשות קץ וסוף מהמילר להס, אזי ממשיך עליהם השגחה, ואזי מכניע ומבטל הטבע והמזל, שהיה מחייב שיהיו ישרחל נמושים מתת יחד, ואזי מחייב המילר להס, וישרחל עולים עליהם על ידי ההשגחה. ודע, שזאת ההשגחה הוא ממשיך מסוף העולם, כי לעתיד בעת הקץ יתבטל הטבע לגמרי, ולא יהיה רק השגחה לבד, כמה שכתוב 'כי השמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה', היינו שיתבטל הטבע שהיה ע"פ מערכת הכוכבים ומזלות, וזהו 'נמלחו', היינו שיתבלבלו ויתערבבו כל המזלות, ולא יהיה שום מזל רק השגחה לבד, ואז יהיו ישרחל למעלה. ועל כן גם עתה, כשהשם יתברך רולה לעשות קץ וסוף מלילה למעלה, אזי ממשיך עליהם השגחה מקץ וסוף העולם, שאז לא יהיה רק השגחה, ועל ידי זאת ההשגחה, נתעלים ישרחל ונעשה קץ וסוף מהטבע"ס שהיה מלירה להס.

מאמין שיש מחדש הכל ברצונו בכל יום תמיד. וז"ל: השם יתברך עושה תדשות בכל עת, כמו שכתוב 'ובטובו מתדש בכל יום תמיד מעשה בראשית', ואין יום דומה לחבירו. כי הוא יתברך מתדש נפלאות תדשות בכל עת ובכל שעה, וכמבואר בכתבי האר"י ז"ל, שאין יום דומה לחבירו ואין שעה דומה לחבירתה, ובכל רגע ורגע נשתנים עליית העולמות ומדרגן ומעמדן והנהגתם, בשיוויים נפלאים ונוראים עד אין תקר, וכל המשכת חיותם הוא כפי עצומת התדש בעולם הזה, שבו תלוי הכל מרגע ועד סוף. ועל כן לריך בכל פעם לעבוד את השם יתברך מתדש, כפי מידות מעשה בראשית שבכל העולמות שלריכין עכשיו, וכפי התגלות גדולת הבורא יתברך שלריכין לגלות עכשיו, כי 'יום ליום יביע אומר, ולילה ללילה יחוה דעת', שבכל יום ובכל לילה ובכל עת ובכל שעה, נתגלה גדולתו יתברך בדרך הכרה וידיעה תדשה שלא היה מעולם, שאז יתברך ממדש בכל יום תמיד מעשה בראשית.

מילואי חכמה

מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין. לימת בפרל"ר (שער כו, ג) בהקדמתו למהות תומיות הס"ג, וז"ל: אין תומיות הסורה אלא שמיעת הקול, שמנס הס רומיות, שמייחסות בלורתם אל פנימיות נשמתם. וזהו שדקדקו רז"ל בניסוח מלילת בורת התומיות וקויסים ותגיהם וזיניהם, לפי שהס רומזים אל רומניות יתום, אל הספירות עליונות, וכל תום ותום יש להס בורה רומניות, ומאור נכבד תגול, מעבר הספירה מהחלבל ממדרגה למדרגה, כדרך השתלשלות הספירות. והנה אלות היכל ומבוון לרומניות ההוא. ובהיות החלם מזכיר ומניע תום מהאותיות, בהכרח יתעורר הרומניות ההוא, והכל הפה ממנו יתהוו בורות קדושות, יתעלו ויתקשרו בשורשם שהס בורת התגילות. ולא זה בלבד, אלא גם במילותם, רלה לומר, בהמיבתם להס, רומניות בורה על האותיות ההס. וזה טעם קדושת ספר תורה. וזהו טעם מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים, מפני שהרומניות מעמיד הגשם הזך ההוא. וזה טעם בענין הלומות שפירש רז"ל שפרמו האותיות.

מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין. וכתב בקדושת לוי (פרשת יתרו) בענין ניסים ופלאות: נבאר מאמר שמאמרו חכמינו ז"ל (שבת קד) מ"ס וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים'. דילוע לכל האותיות הפ"ב, ת"ו לומר שהס בחות בשמים, רק שהס למעלה מורות עליונים ורוחניות, רק כשירלו למטה אז מתלבשין בניוד של האותיות פ"ב. והנה האותיות, כל תום ותום הוא ניוד אחור ובפיהו מקף שלבחינות בכל תום, כי כל תום היא פחותה מו למעלה מו למטה אז מן הלחדים, והוא שם שחורה על גבי לבנה. והנה כל העולמות הס עושים את הבורת, כל אחד בבחינה אחרת, דמלאך מיכאל עושה בהשגה, גבריאל בירלה, רפאל בתפארת ומניל רחמים, ויש לו לבוש וניוד כמו הבגדים שלו, וכולם מקבלים חיות מאין סוף אור הטבע, זוכה לזיכרון וניצול משכחה, שהם נובעים מחסרון אמונה (עצות"ם, תפילה יג).

ילקוט הנחל

וחוא למעלה מהזמן. ולימת בליקו"מ (ח"ב סח): השם יתברך הוא למעלה מהזמן כמובן, וזה הענין הוא בחינת דבר נפלא ונעלם מאד, ואי אפשר להבין זאת בשכל חנושי. לך דע, שעיקר הזמן הוא רק בחינת מדיים, דהיינו בחינת שהשלינו קטן, כי כל מה שהשכל גדול ביותר, הזמן נקטן ונתבטל ביותר. (...) ועל כן מדיים, שעבר עליו מה שעבר חיוב בריאת העולם ושכל מה שהשכל, ואחר כל זה, בסוף יאמר לו השם יתברך 'בני אתה, בני היום ילדתיך' (תהלים ב). והדבר תמוה ונפלא מאד להשורה, אך כל זה בחינת גודל עולם שכלו של מדיים, לפי גודל מדריגתו שיחשוב אז, ובחינת הפלגת עולם מעלת שכלו, שיגדל אז מאד מאד, על כן יהיה כל הזמן שעבר עליו חיוב בריאת העולם עד חותו הזמן, כולו אין ואפס בחינת, ויהיה בחינת כאילו נולד היום, כי יתבטל כל הזמן שבשלו שיהיה גדול מאד. ועל כן יאמר לו השם יתברך 'בני היום ילדתיך', 'היום' בחינת, כי כל הזמן שעבר אין ואפס לגמרי כנ"ל.

מערכת המזלות

עיקר ידיעת אלקותו אינו אלא מגלוי על הסתום, ומחמת שרואים מגלוי, שהנהגת העולם הוא על ידי מערכת המזלות, נפלו בטעויות, כל אחד לפי טעותו, ויש חושבים שהכל על פי הטבע, עולם כמנהגו נוהג (ליקו"מ סב).

בשהצדיק מבטל בתפלתו איזה חיוב של מערכת המזלות, אזי נתיידע מהגלוי על הסתום, שיש אלקי נמלא, שהוא שומע תפלת הצדיק, ומשדד המערכות ומשנה הטבע (ליקו"מ סב).

שנים עשר מזלות וזה סדרן, טלה שור תאומים סרטן אריה בתולה מאזנים עקרב קשת גדי דלי דגים, וסימניך טש"ת סא"ב מע"ק גד"ד. ששה מהן שקועין למטה, וששה מהם למעלה, וכשהגלגל מגלגל זה עולה מצד זה, והראשון שבצד האחר שוקע, וכן לעולם, ושתי שעות שוהה המזל בעלייתו, וכן שכנגדו בשיקועו, שיהו כולן משמשין בעשרים וארבע שעות של יום (רש"י ר"ה יא:).

מערכת המזלות, אין בהם שינוי ממנהגו של עולם (רמב"ן בראשית יז, א).

ידוע הוא כי הי"ב מזלות מתחלקים לד' יסודות, כל ג' מהם הם כנגד יסוד אחד (ספר הליקושים פ' שמות).

שנים עשר שבטי ישראל, כנגד י"ב מזלות אשר חלק ה' לכל העמים, כמ"ש פר' ואתחנן 'ופן תשא עיניך השמימה, וראית את השמש וגו' אשר חָלַק ה' לכל העמים'. כנגד זה אמר 'כי חֵלֶק ה' עמו', ר"ל שאותן שנים עשר מזלות מסר לְחֶלְקָם כל העמים, אמנם 'חלק ה' עמו', כי הם גם כן במספר י"ב שבטי ישראל, חלק כחלק יהיו שוה בשוה (כלי יקר דברים לב, ח).

מזל מלשון השפעה, כמו 'יַזֵּל מים מִדְּלָיו' (קדושת לוי פ' שלח).

מזלא הוא סוד היסוד. וי"ל כי היסוד יש לו הארה מכל הג' קווין, שנקרא 'כל' שכולל כולם, והן ג' הויו"ת. 'מזלא' ג' ג' הויו"ת, גם 'מזל' עם ג' אותיות גי' יסוד (קה"י, מזלא).

שכחה

שכחה הוא מוחין דקטנות (ליקו"מ מז).

עיקר השכחה, היא על ידי רע עין, שהוא בחינת מיתת הלב, שהיא בחינת שברי לוחות, שמשם עיקר השכחה (ליקו"מ נד).

השכחה היא בחינת אבידה, כמו שקראו רז"ל את השוכח 'אובד', כמאמרם ז"ל 'מהיר לשמוע ומהיר לאבד' (ליקו"מ קפח).

עלי ידי ניאוף בא שכחה (ספר המידות ניאוף מז). **שכחה** היא הסתלקות הדעת, שנסתלק הדעת מהגוף, ואין השכל והדעת שהיא הנשמה מקושר בהגוף (ליקו"ה מלמדים ב). **שכחה** ממש, שנעדר ממנו בהחלט זכרון אותו הדבר, ואינו עולה על לבו כלל, לא לטוב ולא לרע, כאילו לא היה בעולם (בינה לעיתים ח"ב, א). **השכחה** הוא מצד הקליפה הנק' 'קללה', היפך הקדושה הנקרא 'ברוך' (תו"י פ' ראה). **שכחה** הוא רק בעלמא דנוקבא (קה"י, שכחה).

עצה ותושיה ❁ **עיי** שעוסק בתפלה באמת, בלי שום שקר, ובפרט ע"י תפלה לחש"י על כל דבר וענין, וע"י שמאמין באמת ובלב שלם שהכל נפעל בהשגחתו הפרטית יתברך ולא ע"פ דרך הטבע, זוכה לזיכרון וניצול משכחה, רפאל בתפארת ומניל רחמים, ויש לו לבוש וניוד כמו הבגדים שלו, וכולם מקבלים חיות מאין סוף אור

ואני תפלה

וְתִתֶּן לָנוּ כֹּחַ בְּזִכְרוֹת צִדְקֵי אִמֶּת, שְׁנִזְכֶּה לְבַטֵּל בְּתְפִלָּתֵנוּ אֶת חֵיוּב מַעֲרֶכֶת הַמַּזָּלוֹת וְשִׁנּוּיֵי הַטֶּבַע בְּתְפִלּוֹתֵינוּ וְתַחֲנוּנֵינוּ, עַד שֶׁיִּרְאוּ הַכֹּל וְיֵאָמִינוּ בֶּאֱמֶת כִּי אֵין שׁוּם דֶּרֶךְ הַטֶּבַע כְּלָל, רַק הַכֹּל מְתֻחָדֵשׁ בְּהַשְׁגָּחָתְךָ לְבַד תָּמִיד. וְיָקִים בָּנוּ מִקְרָא שֶׁכָּתוּב "וְתַגְּזֹר אֹמֶר וְיָקֻם לָךְ, עַל דְּרָכֶיךָ נָגַהּ אוֹר". וְתַמְתִּיל וְתַסְלֵם לָנוּ וּלְכָל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל עַל כָּל הַפְּגָמִים שֶׁפָּגַמְנוּ עַד הֵנָּה בֶּאֱמוּנָתֶךָ וְזֹאת טֶרֶם קְדוּשָׁה, בְּפֶה שֶׁהֵיֵינוּ תּוֹלִים הַדְּבָרִים בְּסִבּוֹת שֶׁל דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, וּמַעֲתָּה תְּחַזֵּק אֶת לְבָבֵנוּ וּלְבַב כָּל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, וְכָל בָּאֵי עוֹלָם, שֶׁיִּזְכּוּ כֻּלָּם לָדַעַת וְלְהַאֲמִין כִּי אַתָּה הוּא יי הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ, וְהַכֹּל מִתְנַהֵג בְּהַשְׁגָּחָתְךָ לְבַד, וְכָל הַסִּבּוֹת הַכֹּל כַּאֲחָדִ לְבַד (ליקו"ת סב).

מעולם. ועוד כתב בליקו"ה (לו"מ ברכת הריח וברכת הולמה ה, ג): וזה בחינת מידות מעשה ברמ"ח יום. כי הקדוש ברוך הוא 'ממשך בטובו בכל יום תמיד מעשה ברמ"ח', ועושה נפלאות בכל עת, וכמה וכמה ציוויים שבעשיה בעולם בכל יום ובכל עת ובכל שעה, ואין יום דומה לחבירו, ובכל בשניל בגלות הממונה הקדושה בכל פעם בהתגלות יותר, דהיינו ממוצע מידות העולם שהיא יסוד הכל, שבשניל זה ה' יתברך ממשך מידות מעשה ברמ"ח בכל יום, כדי להמשיך בכל יום ממוצע מידות העולם בהתגלות יותר.

כי מם הוא בחינת השכחה, ועל זה אמרז"ל (מגיגה ט:) **אין דומה השונה פרקו מאה פעמים, למאה פעמים ואחד. כי מם** בגימ' **מאה**, ועד מאה שולט השר של שכחה. וזה שהמתיקו חז"ל מ"ם וסמ"ך היינו מ"ם שהוא בחינת השכחה, בנם היו עומדין. כי נם הוא היפך השכחה, כי נישים הם בחינת התפלה, בחינת אמונה, שהיא היפך השכחה כנ"ל:

ודע כו' כי ציצית שמירה לניאוף כו'. על שכם שניהם זה בחינת ציצית וכו', וזה (ברכות ט:) **הלא אחיך רועים בשכם**, היינו בחינת ציצית כנ"ל, שהיא שמירה לניאוף, והוא בחינת שמירת הברית, שהיא בחינת יוסף. ע"כ אמר יעקב ליוסף, הלא אחיך רועים בשכם, שהוא בחינת שלך, לכה ואשלחך אליהם:

שר של שכחה

השכחה היא מסטרא דנוקבא כידוע, כי דכורא נקרא על שם זה זכור, על שם שמשם בחינת זכרון, ועל כן גם בבהמות נאחז השכחה ביותר, בבחינת הנוקבא של השור, שהוא הראש והמלך שבבהמות שהיא הפרה, ועל כן נקרא השר של שכחה 'פורה' על שם פרה (ליקו"ה שוכר ג, יא).

מ"ם

המ"ך אות מ"ם במים, ועקר לו כתר, וצרפן זה עם זה, ותתם בהן ארץ בעולם, ועקר בשנה, ובטן בנפש, זכר ונקבה, זכר במא"ש ונקבה במש"א (ספר יצירה ג).

מ"ם פתוחה ומ"ם סתומה רומזים לשתי רחמים. המ' פתוחה היא חס"ד, ומשפיעים לראוי מצד שמעשיו טובים, ומשפיע לשאינו ראוי אע"פ שאין לו מע"ט, נותנים לו צדקה, אבל מ"ם סתומה היא העטר"ת, והיא הברכה של אברהם שמסרה ליצחק, ויצחק מסרה ליעקב בנו, ומזאת הברכה בירך יעקב את בניו 'איש אשר כברכתו ברך אותם'. וזאת הברכה היה ג"כ ביד משה, ודע והבן כי מי שנטל מזאת הברכה אינו נוטל מהשפע שישפיע לו, אלא לפי הדין וכפי הראוי לו בשיעור וכמידה (ליקוט ראובני פ' תולדות).

צריך אתה לדעת שאין בכל האותיות אות שכולה יחוד, זולתי המ', שהרי היא מחוברת משני ממי"ם ולא יותר, וכל מ' מהם צירוה כ"ו, שהוא שם המיוחד (מגן דוד, מז).

סוד 'ויצר אותו בחר"ט ויעשהו עגל מסכ"ה, שהוא אותיות סמ"ך עגל"ה ואותיות גל"ם הכע"ס, והרמז 'להכעיסו במעשה ידיהם', והוא מ"ם וסמ"ך, ר"ל 'להכעיסו' בגימט' מ"ם וסמ"ך (ליקוט ראובני פ' כי תשא).

יש לו לאדם שמירה לפיו, שיסתום שפתיו מלדבר דברי הבאי ושקר ולשון הרע ורכילות, ולזה מרמז האות מ"ם, שכשאדם רוצה לדבר, האות הזה פותח פיו באות מ' וסותם פיו באות מ', ולזה קראו, זה מ' פתוחה וזו מ' סתומה, ועל זה רמזו לנו חז"ל, שכל תורה שבעל פה ניתן לנו בין ב' הממי"ן, דהיינו שהתחילו חז"ל המשניות 'מ'אימתי קורין', ומסיים 'בשלו"ם', לרמוז לנו ש'כל פטפוטין בישין חוץ מפטפוטי דאורייתא',

וידוע דזה היה עיקר גלות מצרים, שהדיבור היה בגלות, כי לא שמרו פיהם, כדאיתא בדברי רז"ל (תנחומא שמות י) שקשה היה למשה על קושי השעבוד, וכשראה שהיה ביניהם דלטורין, אמר 'אכן נודע הדבר' (זרע קודש פ' וארא). **אות** מ' כפולה, אחד מורה על שפע ברכות לעולם שנברא ברחמים, והב' פתוחה קצת למטה, שהשפע שלה הולך עד התהום, וגם שלא ימנעו המעיינות לתת מים כראוי לעולם כל יום, וממשלתה בשעת צדק (קה"י, מ"ם). **מ"ם** הוא דעת יסוד הבינה (קה"י, מ"ם). **סמ"ך סמ"ך**. באות הזה רמזוהו כל המגאולות, וכן יעשיכל ויבין זאת הכח סתומה וחתומה בסוד הגליות וכל עניניהם ודרכם וחומם ועיתם אשר לכל הגליות עת ידוע בזמנו ובעיתו עד גאולתם (ספר התמונה ג). **אות** סמ"ך היא בחינת שש קצוות היצירה (שער מאמרי רשב"י, בראשית). **סמ"ך** היא בבינה העליונה הסתומה, ואות מ' סתומה היא בתבונה המתעלמת בז"א, סוד מ' מורבעת 'רביעא על בניך' (שער מאמרי רז"ל, שבת). **דע** לך שצורת סמ"ך היא בצורת ם', שהרי במילוי הסמ"ך יש מ"ם ו-ך' שהם מילואו, עולה כמנין סמ"ך, ומצא שהסמ"ך היתה מקודם מ"ם, ושניהם עולים מאה (עמק המלך א, מג). **דע** כי לעולם אות סמ"ך הוא ביסוד, שהוא סובל כל העולמות עליו וסומכן, כמו שכתוב 'ובדיק יסוד עולם' (ערכי הכינויים לרמ"ק, סמך). **סמ"ך**, הוא סגור מכל הצדדים, ולא יש כן בכל הכ"ב אותיות אות סגור. הרמז, כאשר תסגור עיניך שלא להסתכל ברע חס ושלום, ותסגור פיך שלא לדבר דבר רע, אז תהיה צדיק (קדושת לוי ליקוטים). **המלוכה** של הבורא הוא סמ"ך, שהוא מסבב כל העולם (תולדות אהרן פ' צו). **רומז** על עוה"ז שהוא עגול, כמו השמים והגלגלין עגולים, והארץ נקודה עגולה (קה"י, סמ"ך). **שכם שכם** לשון חֵלֶק (רש"י בראשית מח, כב). **שיבוא** יעקב שלם עיר שכם, זה הוא לימות המשיח (תורת המנחה יד). **יאז** אהפוך אל העמים שפה ברורה לעבדו שכם אחד', והוא מורה על האחדות באמתיות גמור ובשלמות גדול (סידורו של שבת ח"א ב, א). **שכם** ראשי תיבות ש'הוא כ'לול מ'כולן, גם ראשי תיבות ש'כל ש'בע מ'ידות כנודע, שהיסוד כולל כולם, גם בו ה' חסדים, ה' פעמים 'חסד' גימטריא 'שכם', שכם ראשי תיבות מ'פתחא כ'ליל ש'ית (קה"י, שכם). **שכם** ראשי תיבות ש'מתשת כ'ח מ'אדם, או ש'מגרע כ'ח מ'אדם, ונשאר טו"ב. גם שכם ראשי תיבות למפרע מ'תשת כ'ח ש'באדם, וזה שאמר 'ואני נתתי לך שכם', ויוסף בעלמא דדכורא שהוא סוד ו' ר' ספירות, והשבטים הן בעלמא דנוקבא שבהן י"ב בקר והוא עליהם, הרי י"ג, וזה שאמר 'אחד' גימט' י"ג הוא 'על אחיך' (קה"י, שכם). **הוא** השכינה, וזה שאמר 'ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך, דא שכינתא דאתחזי ליה להאיל ואקרי צדיק', ריש לומר שכם ראשי תיבות ש'ם כ'בוד מ'לכותו, והיא השכינה הקדושה (קה"י, שכם).

אין דומה השונה פרקו מאה פעמים וכו'. כדלעיתא במגיגה (ט ע"ב): אמר ליה בר חי לרבא, מאי דכתיב 'ושמתם ולמיתם בזיתים מידום מעשה ברמ"ח יום. כי הקדוש ברוך הוא 'ממשך בטובו בכל יום תמיד מעשה ברמ"ח', ועושה נפלאות בכל עת, וכמה וכמה ציוויים שבעשיה בעולם בכל יום ובכל עת ובכל שעה, ואין יום דומה לחבירו, ובכל בשניל בגלות הממונה הקדושה בכל פעם בהתגלות יותר, דהיינו ממוצע מידות העולם שהיא יסוד הכל, שבשניל זה ה' יתברך ממשך מידות מעשה ברמ"ח בכל יום, כדי להמשיך בכל יום ממוצע מידות העולם בהתגלות יותר. כי **מם** הוא בחינת השכחה, ועל זה אמרז"ל (מגיגה ט:) **אין דומה השונה פרקו מאה פעמים, למאה פעמים ואחד. כי מם** בגימ' **מאה**, ועד מאה שולט השר של שכחה. וזה שהמתיקו חז"ל מ"ם וסמ"ך היינו מ"ם שהוא בחינת השכחה, בנם היו עומדין. כי נם הוא היפך השכחה, כי נישים הם בחינת התפלה, בחינת אמונה, שהיא היפך השכחה כנ"ל: **ודע** כו' כי ציצית שמירה לניאוף כו'. על שכם שניהם זה בחינת ציצית וכו', וזה (ברכות ט:) **הלא אחיך רועים בשכם**, היינו בחינת ציצית כנ"ל, שהיא שמירה לניאוף, והוא בחינת שמירת הברית, שהיא בחינת יוסף. ע"כ אמר יעקב ליוסף, הלא אחיך רועים בשכם, שהוא בחינת שלך, לכה ואשלחך אליהם:

יכול שיהיו התלמידים לומדים ואין מניניים. **מם בגימטריא מאה ועד מאה שולט השר של שכחה**. וכדרך לימוד זו כתב בילקוט לתורני (עוגב שבת): **היו** דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד פעמים, כי שר של שכחה מ"ם, ואמרו פוט"ה שמו, זה וזה בגימט' מאה, ומס מיכא"ל בגימט' מאה ואחד, וכן וגוגוג"ל רבו של מרע"ה, וכן מלי"ן שהוא מילוחו דמשה (כשהתחיל משה במילוחו, היינו מ"ם שי"ן ה"פ, ותמתיק לומדים מ"ם ישראל לומדים מ'ש'ין' וה נקרא 'הנעלם'), ולמשכהו רגנן למילמדיהו לקרוא, לכתיב 'ושמתם ולמיתם בזין ע'ובד ג'לקים ל'אחר' ר"ת בגימט' מאה ואחד, ל'ג ע'בדו' בגימט' מאה. וכתב הרמח"ל בספר מקט"ו בתפילות (תפלה קנט): כשמתנה להם תורה מתיני, נאמר בהם 'מרות על הלומות, אל תקרי מרות אלא מירות', וכאמה נסתלקה מהם שהוא מגד עמלק, וזה מ"ם שר של שכחה, שעליו אמרו 'מ' וס' שבלומות בגם היו עומדים', בכאמה נסיס מגד אימיא, שגם 'בהם כי לבעבור נסות אתכם בא התלקים', וזה היה נוטל הכח של זה המקח, כדי שלא יעלוט על ישראל, ובשעה שגאחרב הניח מזר הקדש, וזה שאמר 'ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך', דא שכינתא דאתחזי ליה להאיל ואקרי צדיק', ריש לומר שכם ראשי תיבות ש'ם כ'בוד מ'לכותו, והיא השכינה הקדושה (קה"י, שכם).

מילואי חכמה

כה וכאשר אתה מתבונן מאיזה, תוכל ליישבו כל הסתות בנוף בלא נשמה.

כד אמר לו הלא, אלו הסכוסים בפסוק 'עבדו' ו'לא עבדו' הם שניהם לדיקים גמורים, רק שאיזו דומה המוכן על לימודו מאה פעמים למי שמוכן על לימודו מאה ואחד פעמים. אמר לו בר חי בי, ומאוס פעם אחת שלא מוכן על לימודו אין קורא לו בפסוק 'לא עבדו'. אמר לו הלא, אלכן כך הוא, ולא ולמד ענין זה מבסוק של מוביאי שיירות הסמוכים בדרך, שעל דרך של עשרה פרסאות יש היו מבקשים זוז אחד, ועל דרך של אחד עשר פרסאות הם היו מבקשים שני זוזים.

כג ומאחר שהוא מבקש מאיזה, אלו יישארו כל הסתות בנוף בלא נשמה.

ואני תפלה

וְעַזְרֵנוּ בְּרַחֲמֶיךָ לְמַעַן הָרַבִּים לְשָׁמֹר אֶת הַבְּרִית קֹדֶשׁ. וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהַצִּילֵנוּ אוֹתָנוּ וְאֶת כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, מִכָּל מִינֵי פֻּגָּם שֶׁל נָאוָף, חֵם וְשָׁלוֹם. הַן בְּרָאָיָה הַן בַּמַּחֲשָׁבָה בְּדִבּוּר וּבְמַעֲשֶׂה, וּבְכָל הַחֲמִשָּׁה חוּשִׁים, בְּבָקָם תִּשְׁמָרֵנוּ וְתַצִּילֵנוּ מִכָּל מִינֵי פֻּגָּם הַבְּרִית. רַק תַּעֲזְרֵנוּ לִהְיוֹת קְדוֹשִׁים וְטְהוֹרִים בְּכָל"ם וְנִזְכֶּה לְקַדֵּשׁת הַבְּרִית בֶּאֱמֶת, כִּרְצוֹנְךָ הַטּוֹב, וּבְצֵל כְּנָפֶיךָ תַּסְתִּירֵנוּ (ליקו"ת ז).

וז"ש ואנכי נטעתיך שורק וכו'. השמטה זו ומלאי המקומות המובאים הם סייגים בעיקר למזכר לעיל בפוסח ג'.

שורוק שהוא תלת טיפין. עפה מרמיז ומבאר את הענין שהובא לעיל (בפוח ג'). ולהלן בפיקו"ז (תיקון נו, פט ע"ב) במאמר הסופר כולו על קדושת הברית והזיווג, וז"ל: בי"תרין טיפין לימין, לזמנין לר"י ולזמנין אב"ם. תלת, לזמנין לימין סגו"ל ולזמנין שו"ק, ע"ש. ובפיקו"ז (תיקון ע, קכט ע"ב) לימה: בי"שׁוּרֶק יוּ–הוּ–וִו–הוּ, לְ'לֵיק', לְמיכוֹ קוֹסֶר הַמְרַכְּבָה לְמיכוֹ שְׁכִינְתָּא עִם קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, הַדָּא הוּא לְכַמִּיכוֹ 'כִּי כֹל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ', וְהָא אִתְּמַר בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ. וְעַל דָּא 'וְאַנְכִי נְטַעְתִּיךָ שׂוֹרֵק כֻּלֹּה זֶרַע אֱמֶת', 'זֶרַע אֱמֶת' הוּא בְּוַדַּאי, שֶׁבְּאֻמּוֹ הוּא זֶרַע אֱמֶת, בְּאֻמּוֹ הוּא זֶרַע אֱמֶת לְיַעֲקֹב, וְהוּא נִקְרָא 'זֶרַע אֱמֶת', וְהַשְׁכִּינָה נִקְרֵאת 'עֵזֶר', שֶׁזֶּהוּ שֶׁכְּתוּב 'אֶעֱשֶׂה לוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ'.

בי שמי טיפוח הן, לפעמים סם בגורם לר"י ולפעמים בגורם אב"ם. שלוש, לפעמים הן בגורם סגו"ל ולפעמים בגורם שו"ק.

בי סם הוי"ה בניקוד 'שׂוֹרֵק' בחופן כזה יו–הו–וו–הו, זהו כ'לעיל, שהוא קומר מם המרכבה שהיא השכינה עם הקב"ה, שהוא שמחב 'כי כל בשמים ובארץ', וזהו שהרגם ושם יוחנן 'שמחם בשמים ובארץ'. ועליו נאמר 'ואנכי נטעתיך שורק כֻּלֹּה זרע אמת', 'זרע אמת' הוא בודאי, שבאמו הוא זרע אמת ליעקב, והוא נקרא 'זרע', והשכינה נקראת 'עזר', שזהו שכתוב 'אעשה לו עזר כנגדו'.

ואני תפלה

וְנִזְכֶּה לְהִתְקַשֵּׁר בֶּאֱמֶת לְצַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, וְאֶל הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וּלְהַשִּׁם יִתְבָּרַךְ, בֶּאֱמֶת וּבִתְמִימוּת וּבֶאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, בְּהִתְקַשְּׁרוּת אֵמִּיץ וְחָזָק שֶׁעוֹלֶה עַד וְלִנְצַח נְצָחִים. "טָהוֹר עֵינַיִם מֵרְאוֹת בְּרָע", קַדְּשֵׁנוּ וְטַהֲרֵנוּ מִכָּל מִינֵי טֻמְאוֹת וְזִמּוֹת, וּבְפָרְטִ מִפֶּגֶם זְהֻמַּת תַּאֲוַת נַאוָף. "הַצִּילֵנִי מִטִּיט וְאַל אֶטְבָּעָה, אֶנָּצְלָה מִשּׂוֹנְאָי וּמִמַּעֲמַקֵּי מָיִם". הַעֲלֵנִי "מִבּוֹר שָׁאוֹן מִטִּיט הַיָּוֵן". הַצִּילֵנִי מִפֶּגֶם הָרַעְוָת. הַצִּילֵנִי מֵלְּמַטֵּנִי פְּרָנִי מֵהֲרָהוּרִים רָעִים מִמַּחֲשָׁבוֹת רָעוֹת. עֲזָרֵנִי כִּי עָלֶיךָ נִשָּׁעָנְתִּי, כִּי אֵין לִי עַל מִי לְהִשָּׁעֵן כִּי אִם עַל אָבִי שֶׁבַּשָּׁמַיִם. וְקָם בִּי מִקְרָא שֶׁכָּתוּב "וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וּטְהַרְתֶּם, מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם וּמִכֹּל גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם. אַל תַּעַזְבֵנִי יי, אֱלֹהַי אַל תִּרְחַק מִמֶּנִּי. חוּשָׁה לְעֶזְרָתִי יי תְּשׁוּעָתִי. יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יי צוּרִי וְגוֹאֲלִי" (ליקו"ת בנ).

זה פירוש ואנכי נטעתיך שורק כו', כי הוא מקבל טיפי השכל של הצדיק, על ידי עצה שמקבל ממנו. וזה שורק, הוא בחינת שורוק, שהוא תלת טיפין. כמ"ש בזוהר (ובתיקונים תיקון נו), והוא תלת מוחין. כי הוא ענין אחד, כי הטיפה באה מהמוח, ומגיעה להכליות, שהן כלי ההולדה, שמבשלין הזרע. כן השכל, נולד ג"כ במוח, ומגיע עד הכליות היועצות. ותלת מוחין, הוא בחינת (ישעיה ו) השמן לב וכו', ואזניו וכו', ועיניו וכו', פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב וכו'. כלומר שאינו רוצה לדבק עצמו לצדיקים פן יראה וכו'. אבל כשמדבק עצמו לצדיקים, ומקבל מהם עצה, אזי הוא בחינת כליות יועצות, שהם כלי ההולדה, שמקבל המגלות הדעת של נמי', הגלולה, נמי', ומלאה המרץ דעה'. ויש לפרש גם בתופנים מחריס והכל הולך אל מקום אחד.

כשמדבק עצמו לצדיקים ומקבל מהם עצה. (פו"ת מ"ג ומעניות ד, ח): עיקר מרירת הגלה של מורגן בית המקדש וגלות ישראל מארצם, שהכל היה ע"י שפגמו בחמונת חכמים, כמ"ש 'ויהיו מלעיגים במלאכי האלקים', וכמו שאמרו רז"ל (במסכת שבת), ומאז אין לנו שום עצה, כמ"ש 'אבדה עצה מבנים וכו'. וזהו 'אבדה עצה מבנים שקראה מכמתם היינו ע"י עשים קרומים שמבלבלין החכמה שבמוח, נמי', 'שקראה מכמתם', עי"ז 'אבדה עצה מבניו' וכו'. ועל זה נאמר על הארבע גלויות, כמו שפירש רש"י שם, שעיקר הגלה מה שאין יכולין לעיין עמוק בדברי תורה כל אחד על מה שראוי. כי אחד שרוי בגלות זה ואחד בגלות אחר, ואין יכולין להגיע עמוק ממה שראוי להגיע, שלא יאבד שהי עולמות מ"ו. כי מי שיש לו מוח בקדקדו רואה לפנים בד על חדושיו, מה נעשה עימו בזה העולם, ועל מה נה בזה העולם לעבור בדלתות ולרות ויגונות וכעס ומכאובות כאלה, וקופו לעפר יחוד בזה למקום עפר רימה ותולעה. ומי יודע אין יש מאפשו ודיינו ביום הדין הגדול והנורא, כי גדול יום ההוא ונורא מאד, כמ"ש 'ליום ועורא הוא ומי יכילנו'.

כשמדבק עצמו לצדיקים ומקבל מהם עצה וכו'. ביאר בפל"ח (ז, ז): כי כשמקבל עלה ממנו עי"ז נתקן בו חמת כנ"ל, וחמת הוא בחי' מה שמרגיש חיזה התעוללות והלהה בשכלו ודעתו, ומה שהשכל מסיג הוא כמו בחי' רוחה בעיניו ממש כידוע. נמלא שמה שנתקן בו חמת, הוא בחי' 'ירלה בעיניו'. 'ובאזניו ישמע' הוא בחי' תמונה, מה שאינו מסיג בשכלו רק שישמע מתרים ומחמין, שזה בחי' 'שמע ישרלל וכו'' שהוא כלל נקודת התמונה. 'ולבבו יבין' זה בחי' הגלולה שבח ע"י תמונה, היינו שזוכה להתגלות הדעת שע"י כנ"ל, שזה בחי' 'ולבבו יבין וכו'". ועזה יש להבין גם כן קלת חין השלוש בחינות הנ"ל שמכין מהבלת מוחין, שהם מכמה בינה ודעת, שזה בחי' 'בטוחות ושפחוס מכמה תודיעני' הנ"ל, שזה בחי' 'ירלה בעיניו' כמו 'ותפקחנה עיני שניהם'. בינה הוא בחי' 'ועמת לעבדך לב שומע', בחי' תמונה הנ"ל, בחי' 'ומלאה את לבבו נחמן לפניך' בחי' 'בתוך ליבי תמונתך'. דעת הוא בחי' 'ומלאה המרץ דעה'. ויש לפרש גם בתופנים מחריס והכל הולך אל מקום אחד.

כשמדבק עצמו לצדיקים ומקבל מהם עצה. (פו"ת מ"ג ומעניות ד, ח): עיקר מרירת הגלה של מורגן בית המקדש וגלות ישראל מארצם, שהכל היה ע"י שפגמו בחמונת חכמים, כמ"ש 'ויהיו מלעיגים במלאכי האלקים', וכמו שאמרו רז"ל (במסכת שבת), ומאז אין לנו שום עצה, כמ"ש 'אבדה עצה מבנים וכו'. וזהו 'אבדה עצה מבנים שקראה מכמתם היינו ע"י עשים קרומים שמבלבלין החכמה שבמוח, נמי', 'שקראה מכמתם', עי"ז 'אבדה עצה מבניו' וכו'. ועל זה נאמר על הארבע גלויות, כמו שפירש רש"י שם, שעיקר הגלה מה שאין יכולין לעיין עמוק ממה שראוי להגיע, שלא יאבד שהי עולמות מ"ו. כי מי שיש לו מוח בקדקדו רואה לפנים בד על חדושיו, מה נעשה עימו בזה העולם, ועל מה נה בזה העולם לעבור בדלתות ולרות ויגונות וכעס ומכאובות כאלה, וקופו לעפר יחוד בזה למקום עפר רימה ותולעה. ומי יודע אין יש מאפשו ודיינו ביום הדין הגדול והנורא, כי גדול יום ההוא ונורא מאד, כמ"ש 'ליום ועורא הוא ומי יכילנו'.

מילואי חכמה

כשמדבק עצמו לצדיקים ומקבל מהם עצה. ומתב במפילת יהריס (פ"ג): לומה שכבר יגלו מן המאסר, הם רואים החמת לחמיהו ויכולים לייעל שלר בני מדם עליו. הם לחה זה דומה, לגן המכוכה, הוא הגן הנטוע לשמוק, הילוא לכל השרים, שהנטיעות עשויות כחלים כחלים, וביניהם שבילים רחים נכוחים ומעוכרים, כולם דומים זה לזה, והחבלית שם הוא להגיע אל החכמדה לחת שבחמצעם. והחמצ השבילים החלה, מהם יהרים ומגיעים בחמת אל החכמדה, ומהם מַפְגִּיס את החדם ומרחיקים לוחו מחנה. והחנם ההולך בין השבילים, הוא לא יוכל לרחות ולדעת כלל אם הוא בשביל החמיתי או בַּפּוֹזֵב, כי כולם שוויס ואין הפרש ביניהם לעין הרואה לותם, אם לא שידע הדרך בשקיקות וטבישות עין, שכבר נכנס בם והגיע אל החבלית שהוא החכמדה. והנה העומד כבר על החכמדה, הוא רואה כל הדרכים לפניו ומבחין בין החמיתים והכוחבים, והוא יוכל להזהיר לת ההולכים שם לומר, זה הדרך לכו בו. והנה מי שירלה להחמין לו, יגיע למקום המיועד, ומי שלא ירלה להחמין, וירלה לילך לחבר עיניו, ולבי שייעלר לוחד ולא יגיע לשום.

מילואי הנחל

כשמדבק עצמו לצדיקים ומקבל מהם עצה. (מכתב טו): ותתמיל מחדש לעסוק בספרי רבינו ז"ל ותלמידו הקדוש בקביעות בכל יום ושם תמלא מרגוע לנפשך. כי מה לומר לך חמי ידידי, בכל עת שחני לומד לומה לחי מטריל עלמי בגן עדן. (...) ותפרוש בשלום למעני לידידי ר' חייזיק נרו יאיר, ותחמר לו כשהייתי בשפת דיבחי עימו שילמד בקביעות הספרים, ועמה כותב לחי מחמת מהבחו הגדולה הנקבע בלבי שיקבע זמן ומיים טובה עליהם, ובודאי יגלו מעקמיות הלב ויזכה ליהלות בלב בחמת, ויהיו ידו ולבו לחד לחמור, ותמונה היא תפלה נפש חרץ ישרלל שמירת הברית, ושם בלול הכל. וכל עת תמלא עזות חדשות לוח לנלחום מלחמות השם, כי עליהם נחמר 'בתחבולות תעשה מלחמה'.

שורק / שורוק

שׁוּרֵק הוא יעקב, שכל הנטיעות שיצאו ממנו היו טובות ונחמדות, כשׁוּרֵק זה שכולו טוב וזה 'כולו זרע אמת' (תנחומא וילך ב).

שׁוּרֵק הוא זמורות גפן טוב, כלומר בני אבות כשרים וצדיקים, ומדרשו 'נטעתיך שורק', הוספתי לך על שבע מצות של בני נח שש מאות ושש, כמנין שור"ק (רש"י ירמיה ב, כא).

'שֹׂרֵק' מלשון שׂוֹרֵק, שהוא שׂורק את פיו. וכאשר שורק פיו, מקבץ השפתים יחד. ולכך נקרא השורוק 'קיבוץ שפתיים'. והקיבוץ הזה מורה על רחמים (נצח ישראל סב).

שורוק הוא לשון 'אשרקה' (זכריה י) אשר הוא מושג, והוא הנקרא כבוד נברא, מה שהעולמות נותנים לו כבוד וגדולה, ממה שהוא מצומצם בעולמות (קדושת לוי פ' יתרו).

ניקוד שורוק הוא בהוד, ומשם יהיה הקיבוץ (קה"י, קיבוץ גלויות).

תלת טיפין

השלוש תפלות הם בחינת אמת, בחינת 'כָּלָה זרע אמת' הנ"ל הנמשך מהצדיק, היינו בחינת תלת טיפין הנ"ל (ליקו"ה הוזקת קרקעות ב, אז).

תלת טיפין, יש בהן ג' יודי"ן, שהם לְקַבֵּל ג' טיפין של חכמה עילאה (מגלה עמוקות פ' ראתחנן, קנג).

תלת מוחין

הדעת הוא בחינת תלת מוחין (ליקו"ה ח"ב א).

יש נפש רוח נשמה, שהם בחינת הג' אורות פנימיים, שהם בחינת תלת מוחין, וכנגדן יש ג' כלים, שהם בשר וגידין ועצמות (ליקו"ה תפילין ה, לד).

הם בחינת הכלים, שבהם נצטייר האור (ליקו"ה קרי"ש ד, טז).

הם שלש מחיצות פרוסות בפני תאוות ניאוף (ליקו"ה ערלה ג, ג).

הם עיקר קדושת הברית (ליקו"ה אירשות ב, ג).

תלת מוחין, חד מוח הזכרון, תניינא מוח המחשבה, תליתאה מוח הדמיון. הדמיון והזכרון סלקין מן ליבא, המחשבות נחתא עלייהו ללבא, ומקבלין לה עלייהו כמלכא (זהר פנחס רמז).

חכמה בינה דעת הם תלת מוחין (אדם ישר, ביאור תחילת אצילות העולמות).

יהעדות והחוקים והמשפטים' הן תלת מוחין (רמ"ע מפאנו, מעיין גנים פסח).

מז"ל העליון שהוא תלת מוחין עילאין, שהוא ג' הויו"ת גימט' ע"ח כמספר מז"ל"א, ומשם נמשך מי"ג תיקוני דיקנא עילאה, רחמים גמורים וחסדים מגולין לכנסת ישראל, ונמשך לכנסת ישראל בני חיי ומזוני רויחא (מאור ושמש פ' נקוז).

וגוודאי צריך כל אדם לפקח על עסקיו ולעשות עצות בנפשו, שלא יוכל למלט נפשו. והעיקר הוא עצות למיתיות. כי עיקר תכלית כל החכמות הם העצות, כי בוודאי אין זה חכמה לעשות קני שריפה נפלאה בחכמה גדולה, ואח"כ הוא בעצמו נהרג על ידה, כאשר כבר ארעו הרבה מעשיות כאלה כמובא (ועיין מזה בהלכות סוכה ז), וכמו שאמרו רז"ל (פסחים כח) 'סדנא דסדיני יתוב' (פירוש, נגר העושה סך לשוש בו רגלי הסריסים, ונפסוף שניהם את הסך ברגליו שלו). ועל כן בוודאי עיקר החכמה הוא כשמלילת לו ע"י זולת החכמה, דהיינו כשיעצו לו מהחכמה עצה שילילת על ידה. אבל גם כשמלילת זה העושה ע"י החכמה, עדיין אין זה עצה שלימה נאמת, כי העושה הזה לא עובר, ועיקר העצה שלימה באמת הוא כשזוכה להלילת על ידה בעושה העלמי. ועצה כזאת לי לפעמי כי אם ע"י לימות תכמים, ולהתקרב אליהם ולתלמידיהם ולספריהם הקדושים, שהם מלילים עצות למיתיות עצות עמוקות. כי גם בעבודת ה' בעלמו יש כמה וכמה עצות שהצע"ד מתערב בהם ומהפך חומם לרעה, כי התורה יש בה שני כוחות, 'זכה וכו', לא זכה וכו', כמ"ש 'לזיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם'. ועל כן צריכין לשמע הרבה לזיקים וכשרים למיתיים, כדי לזכות לעצות שלימות למיתיות בכל יום ובכל עת.

הטיפה מוח, המתחלקת לתלת טיפין, תלת מוחין כנ"ל. ואז יראה בעיניו, ובאזניו ישמע, ולבבו יבין וכו', שהן בחינת הג' מוחין, ושב ורפא לו. וזהו ואנכי נטעתיך שורק פֻּלָּה זרע אמת והבן:

וזה פירוש אמר רבה בר בר חנה וכו'. רמז גם כן בפתח דבריו, אמר לי ההוא טייעא, ופי' ר"ש בכל מקום סוחר ישמעאל, כי ישמעאל הוא בחינת התפלה, כמ"ש (בראשית טז) **כי שמע ה' אל עניך, ותרגומו** (עג ע"ב) נתגדמות דלבב"ת, ובמקומות רבים בש"ס שבידינו רשב"ס קך. ועתה מבואר ש'סוחר ישמעאל' זה ג' בחינות הכלולים כאחת – תפלה ותמונה. 'סוחר' בחי' תמונה, ו'ישמעאל' בחי' תפלה.

כי שמע ה' אל עניך כתיב בתרגומו (טז, יא) לשון שנתגרשה הגר ע"י שרה, וז"ל: **וַיֹּאמֶר לָהּ מַלְאַךְ ה' הָרָה אַתְּ וְיֹלַדְתְּ בֵּן וְקָרָאת שְׁמוֹ יִשְׁמָעֵאל כִּי שָׁמַע ה' אֶל עָנְיֵךְ**: ותרגם תונקלוס (שם): **בְּרוּמְיָא לָהּ מַלְאַךְ יְיָ**, הם מעדיין ותלדין בר, ותקרין שמיה ישמעאל, מדי קביל ה' לצלותיך. וכתב הרמב"ן (שם): שמר לה שהיה תקלמו כן, ומזכר כי שמע אלקים אל עניה. ומברהם מעלמו קרא שמו כן, שישמע אל ויענו. ובקראי הדבירים מלינו רמז נאה, דלימת בגרלות (יו ע"ב): הרואה ישמעאל בחלום, תפילתו נשמעת. ודווקא ישמעאל בן אברהם, אבל טייעא בעלמא לא ודו"ק.

וז"ש אמר רבה בר בר חנה וכו'. השמטה זו שייכת למובא לעיל בחות ה', שהיה סוחר ישמעאל, זה בחינת 'סובב סובב הולך הרוח וכו'. ועל כן צריכין להתעטף בציצית כעטיפת הישמעאלים דייקא, כי ציצית הם בבחינת הרוח חיים, שהוא בחינת סוחר ישמעאל (ליקו"ה ציצית ד).

טייעא ופי' ר"ש בכל מקום סוחר ישמעאל. עי"ש בזה בתרת

קרא השכל טעייא, וזה כי השכל הוא החוקר על הדברים ומשוטט בעולם לארכו ולרחבו, ואף בדברים הנבדלים הוא חוקר ועומד עליהם, וזהו ענין הטעייא, כי הטעייא הוא סוחר ישמעאל שהוא סוחר ומסבב כל הארץ לארכה ולרחבה וקונה הסחורה, ונקרא מה שקונה הסוחר 'לֶקַח', כך השכלי הוא שקונה המושכלות והם קנין שלו, ולכך נאמר על החכמה (משלי ד) 'כי לקח טוב נתתי לכם, תורתי אל תעזובו' (תפארת ישראל יח).

הטייעא הוא סוחר בעל משא ומתן בעסקי העולם (גבורות השם מא).

סוחר ישמעאל הוא מסבב בכל מקום למשא ומתן שלו לקנות הדברים אליו, וכן נקרא הכח המשיג, לפי שהוא בעל משא ומתן בדברי חכמה, עד שיקנה הדברים שהם בחוץ אליו (חידושי אגדות ב"ב).

עצה ותושיה

קודם שמקורב להצדיק אזי הוא בבחינת 'השמן לב וכו' ואזניו וכו' ועיניו וכו', היינו שליבו אטום ואזניו סתומים ועיניו עיוורים מלראות האמת ולהתעורר לתשובה. אבל כשמדבק עצמו לצדיקים ומקבל מהם עצה, אזי נפתח לבבו ועיניו ואזניו, בבחינת 'יראה בעיניו וגו', שהן בחינת תלת מוחין, 'ושב ורפא לו', שרואה ושומע ומבין האמת וזוכה לתשובה (קיצור ליקו"מ ג, יג).

ואנכי נטעתיך שורק. ומובא בקובץ מבושי הגחל (תמוז תשע"ט): גרלה עוד לנאר ולקבר דברי רבינו ז"ל כמה שביאר בלות ג', בענין הכתוב הנ"ל 'ואנכי נטעתיך שורק', שהוא בחי' הגדולה כמ"ש 'לשרקה וכו'', ע"י 'פֻּלָּה זרע אמת' ע"י עלת הלדיקים, והשמטות (המובאות כאן) מבאר שביאת 'שורק' רומז על טיפי השכל של הלדיק תלת מוחין. ונרלה שענין קבלת טיפי השכל של הלדיק וענין הגדולה, שם ענין אחד ממש, והוא ע"פ המבואר בדבה"ק להלן בפי' הפסוק 'ואלה המשפטים וכו', ערכם לפניהם כשולחן ערוך', זה בחי' הגדולה, שלעתיד יתגלו כל התכמות כשולחן ערוך, כמ"ש 'ומלאה הארץ דעה' ע"כ. הרי שכל ענין הגדולה היא התגלות התכמה והדעת, שזהו עלמו בחי' טיפי השכל של הלדיק שהם תלת מוחין, תכמה בינה ודעת, שזה יזכו בשלימות בביאת המשיח השולל מיתוי בוזו ורוח (שעליו נאמר הכתוב המובא בש"פ 'והיה לזק חזור מתניו ומוחזה חזור חלציו' וע"ש בתרגום), כי הוא יהיה הלדיק האמת אז שיזכה בשלימות לכל המיקוים המבוארים בשמאר זה, ואז יתקבצו אליו כל ישראל וילכו בדרך עלותיו הקדושות, שזהו עלמו בחי' ניצוצין דקדושה, ויקבלו אז אוריימא דעמיקא קמיימאה, שהכל כלול בכלל התרי"ג עיטין כידוע, עד שעי"ז ימלא כל הארץ דעה, שזהו בעלמו בחי' 'ואנכי נטעתיך שורק', בחי' הגדולה בחי' 'לשרקה', שהוא עלמו מה שיזכו לקבל אז טיפי השכל של הלדיק שיהיה בחי' משיח, הגרמז בתיבת שורק, תלת טיפין תלת מוחין.

ההוא טייעא. ומובא בספר מעדני מלך (ו, נז): הגה מבואר בחי' ק"ז שבענין התגלות אליהו הוא בחי' ריבוי השכר וגילוי האמת, וכאשר יבוא אליהו יקויים 'שפת אמת תיכון לעד עי"ש. נמלא שאליהו הוא בחי' אמת, שעי"ז מתגלה האמונה שהוא בחי' תפילה כנ"ל. ועפי"ז יש לרמז שזהו שמסופר כמה פעמים בחז"ל כשמתגלה אליהו בלשון 'לידמי ליה כטייעא', שהוא סוחר ישמעאל (כמובא בפנים), והיינו דווקא כטייעא, שהוא בחי' תפילה לאמונה, שמתגלה ע"י אמת שהוא בחי' אליהו.

ישמעאל הוא בחיי התפלה. ומובא בקובץ מבושי הגחל (תמוז תשע"ט): יש להתפלא לכאורה על המבואר לקמן בסוף המאמר 'כי ישמעאל הוא בחי' התפלה, כמ"ש 'כי שמע ה' אל ענייך' ותרגומו מרי קבל ה' יח לצלותיך', דהרי כוונת רבינו לומר שעצם התפלה שהלדם מתפלל נקראת בשם ישמעאל, והרי הרמז הוא על הש"ת כביכול שהוא שומע התפלה, ולא על עצם התפלה. לך כ"ז מתבאר ע"פ דברי מוהרנ"ת ז"ל (יו"ד נתלות ה, ג) המיוסד על תורה ג' לאמור אל הכהנים וז"ל 'עיקר שלימות התפלה הוא ע"י התמונה, כי תמונה בחי' תפלה כ"ם כ"פ 'ויהי ידיו תמונה' ותרגומו 'פריקין נגלו' (הוא המבואר בתאמר זה שתהו עומדים צריך להיות שלימה בכל הבחינות, ובלא זה אין להתפלה שלימות וכו'. היינו שכמו שצריך שיהיה לו תמונה שלימה בהבי"ת שהוא בורא הכל ומנהיג מוצל ומצניע, וכידוע לשהות הטבע כלשונו וכו', כמ"כ צריך שיהיה לו תמונה בעלמו, להתקין בתמונה שלימה שהבי"ת שומע ומאזין ומקבל כל דבור ודבור של כל אחד מישראל לתפילו מהגרועים שבגרועים, כי הוא ית' שומע תפילה כל פה וכו'". ועי"ש שכפי מה שתתקין זה, כן פועל בתתת בתפלתו שהבי"ת שומע ומקבל תפלתו ומשפיע לו מה שצריך, ולהיפך ח"ו שהעבד התמונה הזאת, אין לת בתפלתו לעלות ולהתקבל ח"ו, ומבואר שפיר מה שנקראת התפלה בשם 'ישמעאל' על שם שהבי"ת מאזין ושומע התפלה, כי עיקר שלימות התפלה תלוי בזה, כפי מה שהתפלל מתתין בתפלתו שהיא עולה ומתקבלת אללו ית'. ולכן כל ענין התפלה מכוונה ע"ש עלייתה והתקבלותה, ועי"ז בעלמו היא בתת עולה ומתקבלת.

כח ואמר לה מלאך ה', הינך הרה ויולדי בן, ותקראי לת שמו ישמעאל, כי שמע ה' אל תפלתך.

סוחר מלשון סחור סחור. וכן פירש"י (ברכות מב, ב): כל לשון סוחרים וסחורה, על שם שמחזירים וסובבים לחנר פרקמטיא. וכן כיוצא מהאר"ל בהפלאת יצחק (פי"ח): סוחר ישמעאל, שהוא סוחר ומסבב כל הארץ לשוכרה ולרוכבה, וקונה הסחורה.

ואמונתך סביבותיך. 'סחור סחור ומסבב כל הארץ לשוכרה ולרוכבה, וקונה הסחורה. ואמונתך סביבותיך. 'סחור סחור' בחינת מקיף וסובב כמובא במאמר לעיל (בתות ג') 'עיגולים בתי' תמונה', כמ"ש 'ואמונתך סביבותיך', ועי"ש בביאור פסוק זה.

ופרשת כנפיך על אמתך. השמטה זו שייכת למובא לעיל בתות ד', וכיצד מצאר שהמילה 'כנפיך' משמשת גם 'תופיים, לשון 'ילים' ולשון 'זיווג דקדושה', ודו"ק ולמה כי הן פירוש הפשט והן פירושו הפנימי של רבינו עולים מכוון ממש בקנה אחד (כלל יח). וחצאה"כ בגרות (ג, ג–ט): וַתֹּאמֶר לָהּ נָעֳמִי חֲמוֹתָהּ בִּתִּי הֲלֹא אֲבַקֶּשׁ לָךְ מָנוֹחַ אֲשֶׁר יִיטַב לָךְ: וְעַתָּה הֲלֹא בֹעַז מֹדַעְתָּנוּ אֲשֶׁר הָיִית אֶת נַעֲרוֹתָיו הִנֵּה הוּא זֹרֶה אֶת גֹּרֶן הַשְּׂעֹרִים הַלָּיְלָה: וְרָחַצְתְּ וָסַכְתְּ וְשַׂמְתְּ שִׂמְלֹתַיִךְ עָלַיִךְ וְיָרַדְתְּ הַגֹּרֶן אַל תִּוָּדְעִי לָאִישׁ עַד כַּלֹּתוֹ לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת: וְיִהִי בְּשָׁכְבוֹ וְיָדַעַתְּ אֶת הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכַּב שָׁם וּבָאת וְגִלִּית מַרְגְּלֹתָיו וְשָׁכָבְתְּ וְהוּא יַגִּיד לָךְ אֶת אֲשֶׁר תַּעֲשִׂין: וַתֹּאמֶר אֵלֶיהָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמְרִי אֵלַי אֶעֱשֶׂה: וַתֵּרֶד הַגֹּרֶן וַתַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוַּתָּה חֲמוֹתָהּ: וַיֹּאכַל בֹּעַז וַיֵּשְׁתְּ וַיִיטַב לִבּוֹ וַיָּבֹא לִשְׁכַּב בִּקְצֵה הָעֲרֵמָה וַתָּבֹא בַלָּט וַתְּגַל מַרְגְּלֹתָיו וַתִּשְׁכָּב: וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיֶּחֱרַד הָאִישׁ וַיִּלָּפֵת וְהִנֵּה אִשָּׁה שֹׁכֶבֶת מַרְגְּלֹתָיו: וַיֹּאמֶר מִי אָתְּ וַתֹּאמֶר אָנֹכִי רוּת אֲמָתֶךָ וּפָרַשְׂתָּ כְנָפֶךָ עַל אֲמָתְךָ כִּי גֹאֵל אָתָּה: (ופירש"י (שם): **ופרשת כנפך**. כנף בגדך לכסותי בטליתך, והוא לשון נישואין. ומיתת בקהלרין (יט ע"ב) בדבר גודל קדושתו של בועז, ח"ל: למד רבי יוחנן, מוקפו של יוסף עוונותיהן של בועז, מוקפו של בועז עוונותיהן של פלטי בן ליש. ופירש"י (שם): **מוקפו של יוסף עוונותיהן של בועז**. דבר גדול של יוסף כדבר קל וקטן שבבועז. מוקף, דבר גדול ומחמיר ויש לו בם. עוונה, דבר שאין לו בם, שלמדם עוונה לפי תומו. ועי' בפמ' מלו ובפירושיהם, ולמה כילד עלייניים רבים המופלאים במאמר מתבארים בהם, הן ענין 'עלות הלדיק' בתי' עלת נעמי, ועלת בועז (עי"ש במרגוס על המילים 'והוא יגיד לך את אשר תעשין' שהרגש 'ותהא שלילה מיניה עיטא והוא יחוי לך וכו'', ופירוש, ומשלי ממנו עלה והוא יגיד לך וכו', ודו"ק), הן ענין זיווג דקדושה, בתי' 'הושו לשם נלים' היינו שהשכחת אמת ותמונה שע"ז תבוא הגאולה, בתי' הגואל הוא מבית דוד שיעלה מסה, וכן ענין רות בתי' מפלה כלשיעלה בברכות (ו' ע"ב), וכוונו בתי' שמירת הברית כלשיעלה בתיקו"ז (תיקון נח).

ואמונתך סביבותיך. ובילקו"ת (ז): כי הוא מידת מלכותו יתברך, המכתרת וסובבת כביכול למעלה ממידת החכמה, שהיא היסוד והלבוש של הנילית. שתע"פ שלמטה יתפשט כנגד גוף המוחין של התפילין כידוע, אבל בסה דייקא מתגלה מידת השלום עשרה של התפילה מאר בשכם יוסף הנ"ל [ס"פכי כ"מ"ס], שזכה משאר כל אחיו הנ"ל. ושם תכלית היחוד של עלת החמת והתמונה הנ"ל, עד שתי אפשר לחלק ולהבדיל כלל ביניהם. כי התמונה והתפילה בעלמה, היא היא עיקר העלה העולה על כל העלות שזוכים בכל דור ע"י ההתקדות להלדיקים, בחופן שיהיו ביכולת לקיים על ידם תרי"ג העטין שבהתורה שבגלגה.

ופרשת כנפיך על אמתך. וכתב בליקו"ה (תו"מ פסקא ז, יג): רות היא בחינת נילית, כמו שכתוב ברות 'ופרשת כנפיך על אמתך'. כי רות יצא ממנה דוד, שהוא מלכות משית, שהוא עיקר שלימות מלכות דקדושה, שהיא בחינת נילית, שהם מוחי המלכות דקדושה, שהוא בחינת תמונה, שעל ידי זה עיקר הגאולה שתהיה על ידי משית בן דוד. **ופרשת כנפיך על אמתך**. וכתב בפל"מ (ז, ט): וזה שכתוב בסוף פסוק 'ופרשת וגו' 'כי גואל אתה', כי על ידי הנילית וכו' נת הגאולה כנ"ל.

מקיפים

יש מקיפים אצל השכל, היינו שאינו נכנס לְהַשְׂכֵּל פנימי האנושי (ליקו"מ כא).

מקיפים, הם המחיצה של השכל (ליקו"ש ח"ב ז).

אורות המקיפים, דהיינו שזוכה להשיג ולהבין מה שלא היה משיג ומבין מתחילה (ליקו"ש תוכחה יט).

כלי אור מקיף הוא משם אהי"ה, (...) כי כל מקיף סודו בבינה, שהמלכות מקיף כל העולם (קה"י, מקיף).

אור מקיף הוא יותר גדול מאור פנימי שאין לו יכולת לצמצם עצמו בכלי מרוב בהירותו, והוא השומר לאדם מן המזיקים שלא יתאחזו בו, והוא האור שגנזו מהרשעים, והוא האור שלקח משה בחטא, והוא שהתנצלו בני ישראל עדים הוא האור המקיף הלז (קה"י, אור מקיף).

מילואי חכמה

סוחר מלשון סחור סחור. מלמד זה הולך וסובב על סוד 'מלות נילית', וע"פ קדרי הדברים שפשר לרמוז עוד, שמלבד שרבינו בת ללמדינו ש'סוחר ישמעאל' בתי' תמונה ותפילה, הרי מה שפלא שדייקא ממהכא 'ישמעאל' נלמדה דרך עטיפת הנילית, בתי' סחור סחור ומקיפים. ותיתת בטור (תו"מ ח): סדר עטיפתו, פירשו הגלוסים כעטיפת ישמעאלים שהיא עטיפה גמורה. ומובא בילקוט מכמה (שער הקדושה, ו): הנה מלות נילית היא מלוה שבה מתעטף התלם, והמלוה בקדושתה מקיפתו מכל סביביו, ולכן מוסיף קדושה. (...) וכענין כוונת הכרכה 'להתעטף בנילית', רלוי לכוון שהנשמה שהיא המתעטפת בזוה מלוה הגלו

ציצית דקדושה שהם כנפי מצוה. לשון 'כנפי מלוה' מופיע בתיקו"ז (תיקון י, כה ע"ב), וז"ל: בְּכֹל יִשְׂרָאֵל לְמִרְיָן שְׁמַע, וְלִמְיוֹן שְׁמַטְרָן גַּדְפַּייְהוּ. נִמְלָן לְמֶהֱוֵי כְּכַנְפֵי מְצוֹה, דְּלִיתְמַר בְּהוֹן (דברים כב) 'עַל אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תְּכַסֶּה בָּהּ', דְּלִיהוֹ כְּגַוְונָא דְּמִעִיל הַתְּפִלִּין דְּהוּא כְּנַפֵּי מְצוֹה, דְּלִיתְמַר בְּהוֹן (דברים כב) 'עַל אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תְּכַסֶּה בָּהּ', דְּלִיהוֹ כְּגַוְונָא דְּמִעִיל הַתְּפִלִּין דְּהוּא כְּנַפֵּי מְצוֹה. וּלְיִחוּן ה' קַדִּישִׁין, דְּלָקְבֵל כַּנְפֵי מְצוֹה. וּלְיִחוּן ה' קַדִּישִׁין, דְּלָקְבֵל 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הוי"ה אֱלֹקֵינוּ הוי"ה', דְּלִיתְמַר לָקְבֵל כַּנְפֵי מְצוֹה. וְ

בעד אשה זונה עד כבר לֶחֶם. פס' זה נזכר בפרק הסובב והולך בענין השמירה ממחשבות הילה, הן ממחשות, והן מחכמות עכו"ם ופיקורסות, כמו' עלות השחר, עי"ש. וזלשה"ק במשלי (ו, כא-כו): לְנַפְשֶׁךָ מֻשָּׂא עָלֶיהָ: מַלֹּא מְחֻמָּד יָפְיָהּ בְּלִבָּבֶךָ וְאַל תִּקָּחֲךָ בְּעַפְעַפֶּיהָ: כִּי בְעַד אִשָּׁה זוֹנָה עַד כִּכַּר לֶחֶם וְאֵשֶׁת אִישׁ נֶפֶשׁ יְקָרָה תָצוּד: ופי' המלו"ד (שם): **כי בעד אשה זונה.** בעבור תמדת אשה זונה בת החלש לרוב הטעוי, עד כי יאהל ככר לחם. **תצוד.** בחלקת תמריה מלוד את הנפש, עם שהיתה יקרה ונקיה מעוון. וברלשים תכמה (שער הקדושה, יז) הביא זה הפוסק בענין זה, וז"ל: ברע"מ בענין מה שכתב שהזורק פירורין בארץ עניות רוצה לחרוץ, אמר רעיא מהימנא (פנחס, רמד ע"ב) [1]מאן דמזלזל בפירורין דנהמא וזריק לון בארץ בלא לישטריך, הא', כל שכן מאן דמזלזל בפירורין דמומא, דלעיון דזרע, דזריק לון בארעא, דלחמרא (בראשית ו) 'כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ', או דזריק לון בגידא או בצית אל נכר או בשפתה או בזוזא, כל שכן וכל שכן מאן דמזלזל בפירורין דלתורייתא, דלעיון קולי חמוון ותגי לחמוון דלחמר עלייהו 'כל המשחית בתגך חלף', כל שכן מאן דמזלזל בפירורין דמן סתרי קבלה וסתרי מעשה בראשית או סתרי חמוון דשמא מפרש, לתנשים דלמו לעיון הגוונים, דשלים עלייהו יהי הרע, אשה זונה עד כיכר לחם, ולית 'לחם' אלא חמורה. זה לשונו (עקב, רעג) [2]ויו"ד לעיון ניקודין דשמע קדישא, לתקנו פירורי כזית ואלין נקבל עפין דזרע, ומאן דמזלזל בהון וזריק לון בארץ בלא לישטרין, עניותא קא רדיף לבתריה, ואזיל נע ונד, הדא הוא דכתיב (ליוב טו) 'נודד הוא ללחם איה', ולית 'לחם' אלא תורה, והוא לשון אוזת איה מאן דרמיס עלייה, ולא ישכח'. ופירש הממוח מדבש (שם): **מאמקו פירורי כזים.** שאמור לזורקם. **עניותא קא רדיף לבתריה.** והיינו עניות של תורה, כי בעוון זה משכח תלמודו ונעשה עני בתורה. ובדרך לפשר, ענין 'העדר הלחם' ועניות הוא בענין המובא לעיל (בסוף חוא ג') בענין 'עד שתכלה פרוטה מן הכיס וכו' וכשתכלה זאת (היינו בחינות פגם הברית) ומתרבה חמוה בעולם, אז יבוא מצים'.

ותשב באיתן קשתו וכו' משם רועה אבן ישראל. השמעה זו שייכת למובא לעיל חות ד' גבי ברכת יעקב ליוסף, ושתה מוסיף ומקשר את הע"ל עם מובא לעיל בחות ג', גבי יעקב ובניו שהם בחי' י"ב נוסחאות התפלה. וזלשה"ק בזהר"מ (מע, כט-כד): בֵּן פֹּרָת יוֹסֵף בֵּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן בָּנוֹת צָעֲדָה עֲלֵי שׁוּר: וַיְמָרְרֻהוּ וָרֹגְּזוּ בַּעֲלֵי חִצִּים: וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קַשְׁתּוֹ וַיָּפֻזּוּ זְרֹעֵי יָדָיו מִידֵי אֲבִיר יַעֲקֹב מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל: מֵאֵל אָבִיךָ וְיַעְזְרֶךָּ: מרגש מוקלוס (שם): **מאן זרעא דישראל.** וכן פירש"י (שם): **מאן ישראל.** לשון נוטריקון מה ובן מהמן ובנין, יעקב ובניו. ועי' במרגוס יונתן שמאחר את ענין 'ותשב באיתן קשתו' על שמירת הברית, ולפי זה משמע מפס' זה שהתפלה מלויה בשמירת הברית.

בעד אשה זונה עד כבר לֶחֶם. וכמש בליקו"ה (חו"מ שופטין ג, ג): עיקר מקרון הפרנסה הוא על ידי פגם הברית כידוע, שזהו בחינת חטא חלם הרשעון שנגזר על ידי זה 'בעצבון תאכלנה'. כי בהמשא ומתן והפרנסה ים ניצוצות קדושים גבוהים מאוד, וע"י פגם הברית חזי יונקא הסט"א מהם כנ"ל בהתורה הנ"ל (ליקו"מ מ"ב ח), ומזי קשין מזונותיו מאוד. וביאור בעצוה"מ (מ"ת י): הקוסי והמרירות בהשגת פרנסה נובעים מפגם הברית, היינו כשלא שומרים את הברית מהרהורים רעים ומחשבות זרות, שעל ידם מגיעים חלילה לפגם הברית, אבל ע"י תיקון הברית, היינו שמורים על חוא זך וטהור, זוכים לפרנסה בנקל וברווח.

כמו שכתוב (משלי ו) **בעד אשה זונה עד כבר לחם, והבן.** (פרשת חיי שרה מט) **ותשב באיתן קשתו וכו' משם רועה אבן ישראל, אבהן ובנין, בחינת התפלה יעקב ובניו:**

ותשב באיתן קשתו. וכמש בספר מי השלח (ו): קשת מרמז על התפילה, כמ"ש 'בחרבי ובקשתי' ופירש"י 'תפילתי ובקשתי וכו'. 'משם רועה' דייקא, כמו' 'ורעה חמונה', היינו שזכה לחמונה, 'אבן ישראל', ומרגומו 'מאבהן ובנין', כמו' התפילה שהוא כמו' יעקב ובניו כנ"ל בחות ג'.

---

[1] מי שמזלזל בפירורים של הלחם וזורק חותם במקום שלא נריך, אזי העניות רודפת אחריו (כמבואר שם בזהר), כל שכן שיגרם בעניות מי שמזלזל בפירורים של חמוה, שהם טיפוח הזרע, שנאמר בהם 'כי בארץ חם הסחים כל בשר את דרכו על הארץ', או מי שם"ו וזורק חותם בגידה או בצם אל נכר או בשפתה או בזוזא, כל שכן וכל שכן מי שמזלזל בפירורים של התורה, שהם קולי התורות ותגי לחמוות שנאמר עליהם 'כל המשחית בתגך יחלוף', וכל שכן מי שמזלזל בפירורים דמומא דלעיון דזרע, דזריק לון בארעא, דלחמרא (בראשית ו) 'כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ', או דזריק לון בגידא או בצית אל נכר או בשפתה או בזוזא, כל שכן וכל שכן מאן דמזלזל בפירורין דלתורייתא, הא', כל שכן מאן דמזלזל בפירורין דמומא, דלעיון דזרע, דזריק לון בארעא, דלחמרא (בראשית ו) 'כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ', או דזריק לון בגידא או בצית אל נכר או בשפתה או בזוזא, כל שכן וכל שכן מאן דמזלזל בפירורין דלתורייתא, דלעיון קולי חמוון ותגי לחמוון דלחמר עלייהו 'כל המשחית בתגך חלף', כל שכן מאן דמזלזל בפירורין דמן סתרי קבלה וסתרי מעשה בראשית או סתרי חמוון דשמא מפרש, לתנשים דלמו לעיון הגוונים, דשלים עלייהו יהי הרע, אשה זונה עד כיכר לחם', ולית 'לחם' אלא חמורה. זה לשונו (עקב, רעג) [2]ויו"ד לעיון ניקודין דשמע קדישא, לתקנו פירורי כזית ואלין נקבל עפין דזרע, ומאן דמזלזל בהון וזריק לון בארץ בלא לישטרין, עניותא קא רדיף לבתריה, ואזיל נע ונד, הדא הוא דכתיב (ליוב טו) 'נודד הוא ללחם איה', ולית 'לחם' אלא חמורה, והוא לשון אוזת איה מאן דרמיס עלייה, ולא ישכח'. ופירש הממוח מדבש (שם): **מאמקו פירורי כזים.** שאמור לזורקם. **עניותא קא רדיף לבתריה.** והיינו עניות של תורה, כי בעוון זה משכח תלמודו ונעשה עני בתורה. ובדרך לפשר, ענין 'העדר הלחם' ועניות הוא בענין המובא לעיל (בסוף חוא ג') בענין 'עד שתכלה פרוטה מן הכיס וכו' וכשתכלה זאת (היינו בחינות פגם הברית) ומתרבה חמוה בעולם, אז יבוא מצים'.

ותשב באיתן קשתו וכו' משם רועה אבן ישראל. השמעה זו שייכת למובא לעיל חות ד' גבי ברכת יעקב ליוסף, ושתה מוסיף ומקשר את הע"ל עם מובא לעיל בחות ג', גבי יעקב ובניו שהם בחי' י"ב נוסחאות התפלה. וזלשה"ק בזהר"מ (מע, כט-כד): בֵּן פֹּרָת יוֹסֵף בֵּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן בָּנוֹת צָעֲדָה עֲלֵי שׁוּר: וַיְמָרְרֻהוּ וָרֹגְּזוּ בַּעֲלֵי חִצִּים: וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קַשְׁתּוֹ וַיָּפֻזּוּ זְרֹעֵי יָדָיו מִידֵי אֲבִיר יַעֲקֹב מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל: מֵאֵל אָבִיךָ וְיַעְזְרֶךָּ: מרגש מוקלוס (שם): **מאן זרעא דישראל.** וכן פירש"י (שם): **מאן ישראל.** לשון נוטריקון מה ובן מהמן ובנין, יעקב ובניו. ועי' במרגוס יונתן שמאחר את ענין 'ותשב באיתן קשתו' על שמירת הברית, ולפי זה משמע מפס' זה שהתפלה מלויה בשמירת הברית.

יעקב ובניו

עיקר קריאת שמע נתגלה על ידי יעקב ובניו שכלול מהם, שהם שנים עשר שבטי י"ה, היינו כנ"ל. כי שנים עשר תיבות שבקריאת שמע, הם כנגד שנים עשר שבטי י"ה (ליקו"ה קרי"ש ד, טז).

יעקב ובניו שהם בחינת 'ועמך ישראל כולם צדיקים', אף על פי כן אי אפשר להם לקבל השפע והברכה לבטל שבר רעבון בתיהם, כי אם על ידי בחינת 'יוסף הוא השליט', שהוא בחינת נקודה הכלליות, שורש נשמות ישראל, שבתחילה צריכין הכל לקבל ממנו (ליקו"ה ברהמ"ז ומים אחרונים ג, ב).

כלי הקיום בגלות והתקוה לצאת משם, הוא על ידי הצדיקים יעקב ובניו שירדו מצרימה, שהם שמות בני ישראל, שבכוחם הגדול יכולים להמשיך אלקותו יתברך, ולהחיות ולשמח נפשות כל ישראל בכוחם ועצותם העמוקות, שעל ידי זה מעלין המלכות בכל פעם, שזהו עיקר בחינת הגאולה בחינת 'כי בשמחה תצאו' (ליקו"ה ברכת הודאה ו, נז).

יעקב ובניו נאחזים בקו האמצעי, הנקרא נקודה פנימי והיכל פנימי, וזה ההיכל הפנימי הוא הנקרא קו האמצעי, הוא הנקרא שם הוי"ה יתברך, והוא באמצע, ושבעים כתרים מקיפים אותו. זהו שאמר בספר יצירה, היכל הקודש מכוון באמצע, וזהו סוד 'ארץ וחוצות' שאמרנו לעיל, וזהו מקום הנקרא קו האמצעי, וצריכין אנו לידע באיזה מקום ובאיזה שער ננסנס לו (שערי צדק א).

גידנום מזומן לכת של עשו, וגן עדן מזומן לכת יעקב ובניו (רבינו בחיי בראשית כה, כז).

יעקב ובניו הם הנק' 'גוי גדול', התחלת כל הבניין ויסודו, שמשם התחילה האומה הקדושה (עץ הדעת טוב פ' ויצא).

יעקב ובניו, יש בכוחם לטהר בגד בוגדים שיהא ראוי ללבישה, כטעם כלאים בציצית וכן בבגדי כהונה, והיינו זדונות כזכיות (עשרה מאמרות, מאמר אם כל חי ב, ז). **צדקת** יעקב ובניו מכניעים כח הקליפות, ומאירה השכינה בחו"ל עד שאין כח בחיצונים לשלוט בהם, והוא כעין הצדיקים כשחולפין דרך גהינום, שאין אור גיהנום שולט בהם (חסד לאברהם א, יא).

---

[1] מי שמזלזל בפירורים של הלחם וזורק חותם במקום שלא נריך, אזי העניות רודפת אחריו (כמבואר שם בזהר), כל שכן שיגרם בעניות מי שמזלזל בפירורים של חמוה, שהם טיפוח הזרע, שנאמר בהם 'כי בארץ חם הסחים כל בשר את דרכו על הארץ', או מי שם"ו וזורק חותם בגידה או בצם אל נכר או בשפתה או בזוזא, כל שכן וכל שכן מי שמזלזל בפירורים של התורה, שהם קולי התורות ותגי לחמוות שנאמר עליהם 'כל המשחית בתגך יחלוף', וכל שכן מי שמזלזל בפירורים דמומא דלעיון דזרע, דזריק לון בארעא, דלחמרא (בראשית ו) 'כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ', או דזריק לון בגידא או בצית אל נכר או בשפתה או בזוזא, כל שכן וכל שכן מאן דמזלזל בפירורין דלתורייתא, הא', כל שכן מאן דמזלזל בפירורין דמומא, דלעיון דזרע, דזריק לון בארעא, דלחמרא (בראשית ו) 'כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ', או דזריק לון בגידא או בצית אל נכר או בשפתה או בזוזא, כל שכן וכל שכן מאן דמזלזל בפירורין דלתורייתא, דלעיון קולי חמוון ותגי לחמוון דלחמר עלייהו 'כל המשחית בתגך חלף', כל שכן מאן דמזלזל בפירורין דמן סתרי קבלה וסתרי מעשה בראשית או סתרי חמוון דשמא מפרש, לתנשים דלמו לעיון הגוונים, דשלים עלייהו יהי הרע, אשה זונה עד כיכר לחם', ולית 'לחם' אלא חמורה. זה לשונו (עקב, רעג) [2]ויו"ד לעיון ניקודין דשמע קדישא, לתקנו פירורי כזית ואלין נקבל עפין דזרע, ומאן דמזלזל בהון וזריק לון בארץ בלא לישטרין, עניותא קא רדיף לבתריה, ואזיל נע ונד, הדא הוא דכתיב (ליוב טו) 'נודד הוא ללחם איה', ולית 'לחם' אלא חמורה, והוא לשון אוזת איה מאן דרמיס עלייה, ולא ישכח'. ופירש הממוח מדבש (שם): **מאמקו פירורי כזים.** שאמור לזורקם. **עניותא קא רדיף לבתריה.** והיינו עניות של תורה, כי בעוון זה משכח תלמודו ונעשה עני בתורה. ובדרך לפשר, ענין 'העדר הלחם' ועניות הוא בענין המובא לעיל (בסוף חוא ג') בענין 'עד שתכלה פרוטה מן הכיס וכו' וכשתכלה זאת (היינו בחינות פגם הברית) ומתרבה חמוה בעולם, אז יבוא מצים'.

[2] ויו"ד הם נקודות של השם הקדוש, נקראים פירורים בבחי' וסם כנגד טיפוח הזרע, שמי שם"ו מזלזל בטיפוח הזרע וזורק חותם במקום שאינו ראוי, אזי עניות רודפת אחריו, והולך נע ונד, שזהו שכתוב 'נודד הוא ללחם איה', ואין 'לחם' אלא תורה, והוא לשון נופל ליפה ים מי שירחם עליו, ולא ימצא מי שירחם עליו.

ל"ב חוטין

עיי" חוטי הציצית נמשך הדעת לתקן ג' תאוות התלויים בלב (ליקו"ה ציצית ג, ב).

ארבע ציציות כנגד ארבע אותיות הוי"ה, שהוא בחינת שיר פשוט כפול משולש מרובע שעולה ע"ב, שהוא בחינת השיר שלעתיד, שהוא בחינת חוט של חסד, שהוא בחינת חוטי הציצית כנ"ל, כי מצות ציצית הוא בבחינת פשוט כפול משולש מרובע. כי מתחילה לוקחין ד' חוטין פשוטים, זה בחינת שיר פשוט, ואחר כך מכניסין אותו לתוך הכנף וכופלין אותן, זה בחינת שיר כפול, אחר כך קושרין אותן וכורכין אותן ואזי הם משולשין, בחינת 'שליש גדיל וב' שלישי ענף', והוו בחינת שיר משולש, וכן צריכין לעשות בכל הארבע כנפות, ועל ידי הארבע ציציות שבארבע כנפות, נמשך בחינת שיר מרובע. נמצא, שבמצות ציצית מרומז בחינת שיר פשוט כפול משולש מרובע, כי משם שורש הציצית (ליקו"ה ציצית ה, כא).

ל"ב חוטי הציצית, שהם ל"ב נתיבות החכמה (פע"ה שער הציצית ו).

ל"ב חוטי הציצית רומזים לחכמה עילאה (של"ה שלה א).

חוט נקרא המלכות. (...) 'חוט' בא"ת ב"ש גימט' עשר פעמים מילוי מ"ה שבעשר ספירות דידה (קה"י, חוט).

מנין החוטין והחוליות והקשרים

ציצי"ת עולה למנין תרי"ג, עם ח' חוטין וחמישה קשרים, ואם לובש ציצית, נראה כאילו קיים כל התורה (תוספות ברכות יח).

בכ"ף אחד ה' קשרים, כדי שיזכור לחמישה חומשי תורה (נבעה"ט במדבר טו, לט).

הנקבים שעושין בטלית לתלות בהן החוטין, הם בדמיון העיניים. ה' קשרים כנגד ה' חושים שבו, ח' חוטין כנגד יום ח' שנימול בו (כד הקמח, ציצית).

ציצי"ת עולה ת"ר, ח' חוטין ה' קשרים הרי תרי"ג, וכן נדה"י ישרא"ל בגימ' תרי"ג (מגלה עמוקות פ' שלח).

ל"ט כריכות בכל כנף בגימ' מרכב"ה שליט"א, שהם אברהם יצחק יעקב דוד, כי ד' כנפות הם ד' חיות המרכבה, וכל חיה כלולה מארבעתן, הרי אינן כריכות ל"ט, ד' פעמים לכל כנף ל"ט הרי בגימטריא יוס"ף (מגלה עמוקות פ' שלח). **קשר** נקרא היסוד, שקושר הזכר עם הנקיבה, ובו נקשרות יחד כל המידות (קה"י, קשר). **התפארת** נקרא קשר, שכל קשר הוא אגודה ואין אגודה פחות מג', ג' אבהן חסד גבורה תפארת, והתפארת הוא הקושר אותם יחד (שם). **השכינה** נקרא קשר (שם).

עצה ותושיה ❁ **סגולה לחולה להסתכל על הציצית** (קיצור ליקו"מ ז, טו).

סגולה לחולה להסתכל על הציצית. וכיוצא בזה מגלה שסגולת הציצית לחולה מרומזת בפסוק (בראשית מח) **הִנֵּה בנך יוסף בא אליך**. רציונו מגלה שסגולת הציצית לחולה מרומזת בפס' 'הנה בנך יוסף וגו', שכשבא יוסף, שהוא בחי' ציצית, לבקר את יעקב, אז נאמר מכח 'ויתחזק' שהרמז על רפואתו והתחזקותו. וזה שה"כ בצרפתית (מת, ז–ג): וַיְהִי מַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חֹלֶה וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת מְנַשֶּׁה וְאֶת אֶפְרָיִם: וַיַּגֶּד לְיַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּה בִנְךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל וַיֵּשֶׁב עַל הַמִּטָּה: וכתב נפע"ח (שער הציצית סוף פ"ד בהגהה) בגימ' פס' זה ע"ד הסוד, ח"ל: הנה הציצית, לריך שיהא בה חוליות, קשרים, כריכות, וסימנם תק"ך. עם מ"י חוליות עם הקשרים, ול' כנפות, גימטריא 'כנף'. כי כל כנף י"ג חוליות וממנה קשרים, הרי מ"י, וזה סוד 'כנף', ר"ל כמנין כנף יש בין הכל, וזהו דרך כלל. אבל דרך פרט, בכל כנף ט"ל כריכות, ד' פעמים ט"ל כריכות הם קנ"ו, כמספר יום"ף. ום' גולליס יש בכל הכנפות, כי ג' קשר מגולל בכל כנף, וי"ב גוללים בכל ציצית, שלש גדיל וד' שלשי ענף, הרי ט"ו בכל כנף, וד"פ ט"ו הם ס'. וזה סוד 'הנה בנך יוסף בא אליך', כמנין הנ"ה גוללים, וכמנין בנ"ך חוליות וקשרים, ויוס"ף מספרן כל (במלת שמוריס כתב וז"ל הרי ג"ן חוליות וכ' קשרים בכל הכנפות, הרי כמנין בנ"ך עכ"ל) הכריכות יחד, ט"ל בכל כנף, והמוטין הם ל"ב, והם שווין הרי ס"ח, כמנין 'בא אליך', והכל רמז ליעקב. ודע, כי יוסף בו ס' גדורות סביב, והם מספניס למלכות שהיא מעטו, שנאמר 'שפיס גדורים סביב לה'.

סגולה לחולה להסתכל על הציצית. והסוד בפסוק (בראשית מח) **הנה בנך יוסף בא אליך, כי כל אלו התיבות מרמזין על הציצית, דהיינו מנין החוטין, והחוליות, והקשרים, כמבואר בפרי ע"ח בשער הציצית פ"ד בהג"ה ע"ש. וזהו הנה בנך יוסף בא אליך, דהיינו בחינת ציצית כנ"ל, עי"ז ויתחזק ישראל:**

יִלְקוּט הנחל

הציצית. הנה מוהכנ"מ בפנימו לנאמר ענין ד'לעשות מהמורות תפילות' בליקו"ה (ור"ח ר"מ ה, טו) תפש כמשל וכדוגמת את מצות ציצית המוטבעת בגמרא שבת (קיט, ב) שהוא ענין ד' כנפות הטלית, שיש בכל כנף ג' חוליות וקשר אחד, הרי ד' קשרים, ובכל חוליא וקשר ה' חוטין, הרי ס' חוטין, ושמונה חוליות, הרי מ' חוטין, הרי ק' חוטין, ושמונה קשרים, הרי ס"ח חוטין, הרי ק"ך חוטין, ושמונה חוליות, הרי ק"ך חוטין, הרי ר' חוטין, ושמונה קשרים, הרי ר"ס חוטין, הרי תרי"ג חוטין, ואם כן הרי הציצית כולל כל התורה כולה, ולכן נקרא ציצית, שהוא לשון ראיה, שרואה ומסתכל בה ונזכר בכל המצות שבתור

ראיתי והנה מנורת זהב וגו'. מאמר זה נאמר בשבת תנובה, ומיוסד על פסוקים מהפטרת שבת זו, ובלשון כ"ז בזכריה (ד, ג–ז): וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וָאֹמַר רָאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כֻּלָּהּ וְגֻלָּהּ עַל רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה נֵרֹתֶיהָ עָלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוּצָקוֹת לַנֵּרוֹת אֲשֶׁר עַל רֹאשָׁהּ: וּשְׁנַיִם זֵיתִים עָלֶיהָ אֶחָד מִימִין הַגֻּלָּה וְאֶחָד עַל שְׂמֹאלָהּ: וָאַעַן וָאֹמַר אֶל הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי לֵאמֹר מָה אֵלֶּה אֲדֹנִי: וַיַּעַן הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי וַיֹּאמֶר אֵלַי לֵאמֹר זֶה דְּבַר ה' אֶל זְרֻבָּבֶל לֵאמֹר לֹא בְחַיִל וְלֹא בְכֹחַ כִּי אִם בְּרוּחִי אָמַר ה' צְבָאוֹת: מִי אַתָּה הַר הַגָּדוֹל לִפְנֵי זְרֻבָּבֶל לְמִישֹׁר וְהוֹצִיא אֶת הָאֶבֶן הָרֹאשָׁה תְּשֻׂאוֹת חֵן חֵן לָהּ: וכתב רס"י בתהילים ספר זכריה (ד, ו) גבי כל נבואות זכריה כזה: נבואת זכריה סתומה היא מאוד, כי יש בה מראות דומות לחלום הניתן לפתרון, ואין אנו יכולים לעמוד על פתיחת פתרונו עד יבוא מורה לנו. ועי' להלן בחוח מ' שם רבינו מלגיץ בפשוטו של מקרא דכריו שבזה הממאר.

חנה יקר גנוחי ונוה (שקורין קרעבץ). גבי הלשון 'גנוחי', מלינו בשמ"ר (לג ע"ב) דדרשו לשון זה לענין שיעור התרועה, וז"ל: שיעור תרועה כשלוש יבבות. והתניא שיעור תרועה כשלושה שברים. (...) מר סבר גנוחי גנח, ומר סבר יללי יליל. ופירש"י (שם): **מאן דאמר שברים סבר גנוחי גנח.** כלומר שהגונח מליבו, כדרך המוליך שממריכין בגניחותיהן. **יללי יליל.** כלומר שהבוכה ומקונן, קולות קלרים שמוכין זה לזה. וגבי הלשון 'נוח', מלינו בפירש"י (יחזקאל ז, יח): **ונפ נפש.** לין בהם נוהה אחרי, מְנַעֲנְעִין ונותן לב אֲלֵי, כמו 'וַיְנָהוּ כל בית ישראל אחרי ה'' (שמו"ב ז). ולשון אחרי הוא, 'תמיהין (ותימהיהו) לפולחנך', לשון תמוה וגעגועין. ומנחם מיבנו לשון יללה, וכן 'ויינהו כל בית ישראל' פירש לשון יללה. והמלבי"ם (שם) כתב: **ונפ נוס נפש.** לין בהם חיים יכהה לנבוא לשוב בתשובה. הקדמונים, כשם שים להגוף בריאות וחולי ומיתה, כן יש בנפש. ובריאות הנפש הוא קיום התורה והמצוות והנהגת המידות הישרות, והחולים הוא בחסר מלוי הדברים או בְּחֻלוּף, והרפואות להם הוא התשובה הגמורה. וכמו שאם יכאב החולי במקום מלוי בגוף הוזי אמ, כן אם הבריא הבריא לזי הישרים מיכאב הנפש כר מינן, ועל זה אמרו רז"ל (ברכות יח) 'רשעים במיתם קרויים מתים'. לכך תוקעין תשר"ת, ופירשו רז"ל (ר"ה לג), שבריה הוא 'גוחי גחי' כלרך החולים, ותרועה הוא 'יליל' וכריה כלרך שבוכים על המתים. והנה עשה מלקים לת התשר יחד, רק שהתשר מקלקל לת עצמו ואינו עיקר ופתגמול, על זה מורה תקיעה לשהוא שהוא קול פשוט ויחד, ואמ"כ שבריה שהוא גוחי גחי רומז על חולי הנפש, ואמ"כ 'יליל רומז על חטאים גדולים שהם מיתת נפש. על זה צריך התשר להיות גוחי גחי ויילול בבכיה רבה, פלגי מים ירדו עיניו ויחזור, כי הש"ת מקבל השבים. וכשעושה תשובה שלימה אז אף הוא נלכל כלשון כאשר עשה אותו הש"ת יחד, והוא מקיעה תחרונה שהיא גם כן קול פשוט ויחד, כי 'עוד ויחר ה' על כן הוא יורה שַׁפָּטִים בדרך' (מהלים קו). כמ"ש רז"ל במדרש (ירושלמי מכות פ"ב ה"ו), כי מלד התכמה והנשובה לא היה תקנה לחוטת, גם מלד התורה לא היה תקנה רק לשגגות ע"י קרבן, אמנם הש"ת ברוך הוא ברחמיו וברוב תקדיו אומר יעשה תשובה, ומביא זה הפסוק 'עוד ויחר ה' על כן יורה חטאים בדרך'.

חנה יקר גנוחי ונוה וכו' מאיש ישראל'. נשוורים וברחוות, וכמעט שאומה שים בורא עולם, רק בעת שמגיע זמן תפילת מנחה עולה על זכרונו שהגיע זמן התפילה, וגונח ונאנח בליבו ליפני הבורא ברוך הוא, והמנחה שלו בוקעת רקיעים, עכ"ל.

מילואי חכמה

חנה יקר גנוחי ונוה (שקורין קרעבץ) מאיש ישראל'. וכתב הבל"ח (ר"ה, תורה אור ג) גבי קולות השופר דר"ה בגניחה ויללה בזה"ל: כתבו הקדמונים, כשם שים להגוף בריאות וחולי ומיתה, כן יש בנפש. ובריאות הנפש הוא קיום התורה והמצות והנהגת המידות הישרות, והמולאים הוא בחסר מלוי הדברים או בְּחֻלוּף, והרפואות להם הוא התשובה הגמורה. וכמו שאם יכאב החולי במקום מלוי בגוף הוזי אמ, כן אם הבריא הבריא לזי הישרים מיכאב הנפש כר מינן, ועל זה אמרו רז"ל (ברכות יח) 'רשעים במיתם קרויים מתים'. לכך תוקעין תשר"ת, ופירשו רז"ל (ר"ה לג), שבריה הוא 'גוחי גחי' כלרך החולים, ותרועה הוא 'יליל' וכריה כלרך שבוכים על המתים. והנה עשה מלקים לת התשר יחד, רק שהתשר מקלקל לת עצמו ואינו עיקר ופתגמול, על זה מורה תקיעה לשהוא שהוא קול פשוט ויחד, ואמ"כ שבריה שהוא גוחי גחי רומז על חולי הנפש, ואמ"כ 'יליל רומז על חטאים גדולים שהם מיתת נפש. על זה צריך התשר להיות גוחי גחי ויילול בבכיה רבה, פלגי מים ירדו עיניו ויחזור, כי הש"ת מקבל השבים. וכשעושה תשובה שלימה אז אף הוא נלכל כלשון כאשר עשה אותו הש"ת יחד, והוא מקיעה תחרונה שהיא גם כן קול פשוט ויחד, כי 'עוד ויחר ה' על כן הוא יורה שַׁפָּטִים בדרך' (מהלים קו). כמ"ש רז"ל במדרש (ירושלמי מכות פ"ב ה"ו), כי מלד התכמה והנשובה לא היה תקנה לחוטת, גם מלד התורה לא היה תקנה רק לשגגות ע"י קרבן, אמנם הש"ת ברוך הוא ברחמיו וברוב תקדיו אומר יעשה תשובה, ומביא זה הפסוק 'עוד ויחר ה' על כן יורה חטאים בדרך'.

חנה יקר גנוחי ונוה וכו' מאיש ישראל'. נשוורים וברחוות, וכמעט שאומה שים בורא עולם, רק בעת שמגיע זמן תפילת מנחה עולה על זכרונו שהגיע זמן התפילה, וגונח ונאנח בליבו ליפני הבורא ברוך הוא, והמנחה שלו בוקעת רקיעים, עכ"ל.

יקלקוט הנחל

חנה יקר גנוחי ונוה (שקורין קרעבץ). מובא בחיי"מ (תצוה) גבי מעלת המנחה, וז"ל: פעם אחת שאל רבינו ז"ל לאיש אחד מאנשיו אם הוא רגיל להיות גונח ומתאנח שקורין 'קרעבצין' בשעת התפודלות, והשיב לו, כן. ושאל אותו עוד אם הוא גונח ומתאנח מעומק הלב. ענה ואמר לו רבינו ז"ל, כשאני עושה גניחה ואנחה, אז אם אני אומר בפי הושע ידי על המזבח שעשיתי אנחה, אז לי אפשר לי אמ"כ להריס וליטול את ידי מעל המזבח): פעם אחת אמר רבינו ז"ל את הרב הצדיק רבי שמואל מייזיק ז"ל כנגד ליבו, ואמר לו, בשביל מעט דם כזה (היינו שבשאל הלב) מאבד את העולם הזה והעולם הבא. (ובלשון משכנו, מיבער מיינעם ליבט זשלטעט אן ווערין דיך ווענט אין יענע ווענט, קרעכצט זי זוס). ומהיה רגיל להתאנח הרבה לפני השי"ת, עד שהפטור את הדם הזה ומכניע את הלב שבו, ומזכה לבחינת 'ולידי תלב בקרבי'.

שקורין קרעבץ. ומובא בספר מעבדי מלך (מ, ב): שמעתי בדרך לומות לענין זה שהדגים 'שקורין קרעבץ', שבא לרמז ולומר שלא תאמר אתה המעיין שמא ענין הגנוחי הגנוחי והאנחה שהוזנה כך לבריים פיומיים ומופשטים וכוונתו לבריים נשתריים וכו', אלא כוונתו כפשוטו, היינו ה'קרעבץ', מה שגונח ומתאנח כל אחד על תשרותיו ובפרט על קדושתו והתעודה בפשיטות וממימות.

על מאמר זה יייסד מוהרנ"ת את ההלכות הנאות: לימים ד', תפילה ח', פסקא ג', תנוכה ב', הטושה שלים לגבוה מוכו ג'.

חנה יקר גנוחי ונוה וכו' כי הוא שלימות החסרונות. וכתב בשעוה"מ (תנחה ח): תנחה וגניחה הכוקעות מלב יהודי הן יקרות מאוד, כי הן התנחות שלמים התשרונות. היינו, כאשר מתנחם לפני הש"ת על עניינים נרכים שלי תפשר להשיגם, הן ברוחניות, בעבור תשרון בחידות טובות, הן בשל תשרונות בגשמיות, בשל דברים הנרכים בחת ואינם בהישג יד ת"ו, כגון כאשר נזקקים לרפואה, פרנסה וכו', וכאשר מתנחם לפני הש"ת ומבקשים ממנו למלאות אותו תשרון, אז הוא מרחם ומציל תשרונות אלו וממציא לו כל הטרכויותיו, עליהן ביקש בתחת. וכתב **כי הוא שלימות החסרונות.** בגיתה"ל (ח): יש לבאר בכוונתו הקדושה, שגם מחמת זה הטניע הבורא יתברך בטבע התשר להתריך את רוחו בגניחה ואנחה כשים לו חיזה תשרון, כדי שעי"ז בעצמו יגרום כל פעם השלמה לתשרון. ובמי הגתל (ח) ביאר: נראה לפי עניות דעתי, דר"ל ע"י שמתפללין על התשרונות שתשר לו ומתאנחין עליהם בעת תפילתו להש"ת, אז נשלמין ונתמלאין תשרונותיו.

ע"י בחי הנשימה וכו' נברא העולם וכו' וחידוש העולם יהיה ג"כ בבחי הרוח. ומובא במי הגתל (ח): ומובן מזה מעלת יקרת התנחה, שֶׁבָּהּ הקב"ה קודש בריאת העולם, שיהיו לדיקים בעולם תשר יתפללו תליו תפילה בשלימות ויתאנחו אז על תשרונותיהם (עי' ב"ר ג), ועי"ז נברא העולם. ומידוש העולם שלעתיד יהיו ג"כ בבחי הרוח של התנחה, היינו ע"י תפילת ותנחת הלדיקים בעולם, עי"ז יחדש הקב"ה את עולמו.

גניחה

הבל"ח פה היוצא מהגרון מֻגְנָחִי דְּקֻגְנָח, כל אחד לפי ערכו, 'צדיקים יללו ופושעים יכשלו' (ליקו"מ קט).

צריכין כמה קלין וכמה גניחות וכו' קודם שמתחילין איזהו התחלה (ליקו"מ ח"ב ה, ב).

אין מועיל להחולה קול צעקה של 'אח' וגניחות, שלפעמים מועיל להחולה אלו הקולות, שמרחמין עליו ע"י קולות הללו, אבל ע"י נפילת האמונה גם זה אין מועיל (ליקו"מ ח"ב ה, א).

הגניחות וצעקת 'אח' הם קול בלא דיבור, וקול זה בחי' אבהן, כי הקול כלול מאש, מים, רוח (ליקו"מ ח"ב ה, א).

מה שצריך האדם כל ימי חייו להתאבל להפוך כל מיני עצבות שהם בחי' 'גְּנוּחֵי גֶּנַח יְלוֹלֵי יָלִיל', להפכם כולם לשמחה, שעי"ז עיקר התשובה, שבאה ע"י יישוב הדעת, שהוא ע"י שמחה (ליקו"ה ברכת הודאה ו, עא).

העולם מלא צעקות וגניחות בלי שיעור, וכולם צועקים ממון, וכל אחד ואחד צועק בקולות משונות כאילו לו חסר יותר מכל העולם, עד שכמעט יוצאת נפשם מעומק מרירותם (על"ת נט).

הוי'. לשון גניחה וצעקה (רש"י ברכות סז:).

שוועה, לשון גניחה יותר מתפילה (רש"י ברכות כט:).

פתם אדם כשנארע לו דבר, בתחילה גונח ואח"כ מיילל (סנ"ג עשין מב).

הצעקה והגינוח אינה אלא כדי שירחמו עליו (מזרחי בראשית מג, כ).

כשאדם גונח מכאב ליבו כדרך החולים, קול הגניחה נמשכת יותר ממה שהוא נמשך כשהוא בוכה ומיילל, שאז מכוח גודל בכייתו אינו גומר גניחה ראשונה עד שמתחיל גניחה אחרת (דרישה על או"ח תקצ).

נוה

תשעה מינין של מספד הם, מספד, נהי, צעקה, הילל, נידה, מֵרֵחַ, קינים, הגה, והי (...) נהי, שנאמר (ירמיה ט) 'קול נהי נשמע מציון' (רבינו בחיי בראשית נ, י).

ואני תפלה

אֲבִינוּ אָב הָרַחֲמָן, חָמֹל עָלֵינוּ בְּעֵת צָרָה הַזֹּאת, חוּס וְחָמֹל עַל עֲנָדֶיךָ כְּמוֹנִי, עַל מְכֻשָּׁף וּמְכַשֵּׁף כְּמוֹנִי, עַל נָאֱנָח וְנִדְכֶּה כְּמוֹנִי, עַל מְרֻחָק וּמְגֹרָשׁ מִמְּךָ כְּמוֹנִי. "אַל תִּתֵּן לָחֵיךְ נָפֵשׁ תּוֹרֵךְ חַיִּת עֲנִיֶּיךָ אַל תִּשְׁכַּח לָנֶצַח". מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים הַחֲיֵנוּ וְקָיְמֵנוּ בְּאוֹר פָּנֶיךָ, וְתֵן לָנוּ כֹּחַ לְהַמְשִׁיךְ הָרוּחַ חַיִּים דְּקֻדְשָּׁה עַל יְדֵי אֲנָחוֹתֵינוּ לְמַלֹּאת כָּל מִשְׁאֲלוֹת לִבֵּנוּ לְטוֹבָה, שֶׁנִּזְכֶּה לְעָשׂוֹת רְצוֹנְךָ תָּמִיד כָּל יְמֵי חַיֵּינוּ, וְנִזְכֶּה לִהְיוֹת סוֹר מֵרָע בְּאֶמֶת, וְלַעֲשׂוֹת הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ תָּמִיד, אֲנָחָנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם, אָמֵן סֶלָה

(ליקו"ת ח).

תורה ח

ראיתי מנורת זהב

ראיתי והנה מנורת זהב כֻּלָּהּ וְגֻלָּהּ על ראשה וכו' (זכריה ד, והוא הפטרת שבת תנובה):

א הנה יקר גנוחי ונוה (שקורין קרעבץ) מאיש ישראלי, כי הוא שלימות החסרונות. כי על ידי בחינת הנשימה,* שהוא הרוח חיים, נברא העולם, כי הוא שלימות החסרונות. ועל ידי בחינת הנשימה, שהוא הרוח חיים, יהיה חידוש העולם לעתיד לבוא, כמו שכתוב: 'וְיִנָּפַח בָּהֶם וְחָיוּ', כמו שכתוב: 'תְּשַׁלַּח רוּחֲךָ יִבָּרֵאוּ', כמו שכתוב: 'וְתִחַדֵּשׁ פְּנֵי הָאֲדָמָה'.

*) הפוס מוהרנ"ת: טו ע"ב

ב ועל כן, כאשר האדם נופל ממדרגתו ח"ו, ואינו יכול לעמוד בתפילתו כראוי, ואינו יכול לכוין בתפילתו כראוי, ואינו יכול לכוין בתפילתו כראוי, ואינו יכול לכוין

וברוח פיו כל צבאם. כדכתיב בהלים (לג, ו) במזמור המדבר בשבח הש"ת בבריאת והנהגת עולמו, וז"ל: בִּדְבַר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם: וכך פירש רבינו בחיי (בראשית ג, ד): שהקב"ה ברא את עולמו בלא עמל ויגיעה אלא ברוח פיו, שנאמר 'בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם'. ולע"פ שהזכיר כאן מעשה בראשית לומן עשייה, לימדך כאן כשאמר 'נעשה' שאותה עשייה היתה אלא ברוח פיו, וזהו שאמר 'בדבר ה' שמים נעשו', והזכיר תיקף 'וברוח פיו כל צבאם'. **תשלח רוחך יבראון ותחדש פני אדמה.** כדכתיב בתהלים (קד, כט-ל): בָּלָע חֵלֶךְ יְשַׁבֵּרוּן לָהֶת אָסְפֵּם וּבְעֹתָם: תִּפֵּן פָּנֶיךָ יִבָּהֲלוּן תֹּסֵף רוּחָם יִגְוָעוּן וְאֶל עֲפָרָם יְשׁוּבוּן: תְּשַׁלַּח רוּחֲךָ יִבָּרֵאוּן וּתְחַדֵּשׁ פְּנֵי אֲדָמָה:

וברוח פיו כל צבאם. וביאור זה בגמ"ש (תהלים לג) **וברוח פיו כל צבאם. וחידוש העולם יהיה ג"כ בבחינת הרוח, כמ"ש תשלח רוחך יבראון ותחדש פני אדמה. והוא ג"כ חיות האדם, כי חיות האדם הוא הנשימה, כמ"ש** (בראשית ב) **ויפח באפיו נשמת חיים,** כמ"ש (שם קד) **תסף רוחם יגועון ואל עפרם ישובון. ויפח באפיו נשמת חיים.** וכתב בליקו"ה (מו"מ העושה שלום לגבו"ח ג, טו): הרוח חיים נשמתו נשמת מיים וכו', ו'ממן דנפח ממוכיח נפח', כמ"ש בזהר הקדוש (פרשת ג) **פנחס** (במדבר כה, יא): פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הֵשִׁיב אֶת חֲמָתִי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקַנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכָם וְלֹא כִלִּיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי: **פנחס פניך.** נשמע מפסיק בין המילה, ותמצא נפסק פני המלמד. ועי"ע בזהר (פרשת ג) **מוסף.** כלומר מוסף רוחם על נשמתם, מקום גניזתם, אז יגוועון ויפוזו לעפרם לשם נברלו ממנו. **משלח.** וכלומר משלח רוח חיותי בפגרי המתים בזמן התחייה, אז יבראון בבחי' נפח מיים, ותחדש נפח פני האדמה. ועי"ע בזהר (תזריע מט, ב): אֲבָל בְּשַׂר הַמֵּת שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה וְרוּחַ מְמַלֵּל וְעוֹשֶׂה מַעֲשִׂים בְּעוֹלָם הַזֶּה וְאַחַר כָּךְ נִפְרָד מִן הַנֶּפֶשׁ וְהָרוּחַ וְנִשְׁאַר מֵת וְאֵין בּוֹ מַעֲשִׂים כְּלָל, וְכֵן הַנֶּפֶשׁ וְהָרוּחַ אֵין בָּהֶם מַעֲשִׂים בְּלֹא גּוּף, וְכֵן הַגּוּף בְּלֹא נֶפֶשׁ וְרוּחַ אֵין בּוֹ מַעֲשִׂים כְּלָל, וְכֵן כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ אֵין בָּהֶם מַעֲשִׂים כְּלָל, אֲבָל כְּשֶׁהַכֹּל בְּיַחַד אָז יֵשׁ בָּהֶם מַעֲשִׂים. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים, וְאָז וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב נֶפֶשׁ חַיָּה הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב רוּחַ מְמַלֵּל הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב נְשָׁמָה הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב גּוּף הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב מֵת הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב חַי הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב עוֹלָם הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב אֶרֶץ הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב שָׁמַיִם הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב מַיִם הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב יָם הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב נְהָרוֹת הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב אִילָנוֹת הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב עֵשֶׂב הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב חַיּוֹת הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב בְּהֵמוֹת הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב עוֹף הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב דָּגִים הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב אָדָם הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב אִשָּׁה הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב בָּנִים הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב בָּנוֹת הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב עֲבָדִים הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב שְׁפָחוֹת הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב בְּהֵמָה הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב עֲשִׁירִים הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב עֲנִיִּים הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב מְלָכִים הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב עֲבָדִים הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב שָׂרִים הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב רָשָׁעִים הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב צַדִּיקִים הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב חֲכָמִים הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב סְכָלִים הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב עֲנִיִּים הַכֹּל בְּיַחַד. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב עֲשִׁירִ

כל אשר נשמת רוח חיים באפיו. לעיל ג' מלשה"כ בבראשית (ז, יז–כב): וַיְהִי הַמַּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם עַל הָאָרֶץ וַיִּרְבּוּ הַמַּיִם וַיִּשְׂאוּ אֶת הַתֵּבָה וַתָּרָם מֵעַל הָאָרֶץ: וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם וַיִּרְבּוּ מְאֹד עַל הָאָרֶץ וַתֵּלֶךְ הַתֵּבָה עַל פְּנֵי הַמָּיִם: (...) וַיִּגְוַע כָּל בָּשָׂר הָרֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ בָּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבַחַיָּה וּבְכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ וְכֹל הָאָדָם: כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים מִכֹּל אֲשֶׁר בֶּחָרָבָה מֵתוּ: ופירש"י (שם): **נשמת רוח חיים.** נשימה של רוח חיים. וביאר המזכי (שם): 'נשימה של רוח חיים', מעניין הִתְנַשְּׁמוּת (היינו נשימה), הכולל כל מאר חאר בו רוח חיים, לא נשמה, שנשמה הוא מה שמיוחד לנשמת החלש העליונה, כלכתיב 'ויפח באפיו נשמת חיים', ופירש"י 'עשתו מן העליונים ומן המתעוים, הגוף מן המתעוים, ונשמה מן העליונים', ולכן 'ויפח באפיו נשמת חיים', ולא נשמה חיים ועוף, שאין להם נשמה אלא נפש חיה. ומפני ש'כל אשר נשמת רוח חיים באפיו' הכתוב פה, כולל העוף והבהמה והחיה והשרץ וכל החלש, הוכרח לפרש שהנשמה הזאת היא מלשון נשימה, שהיא כוללת הכל. **וכמו שאמרו חכמים אם תחסר הנשימה תחסר החיים.** לעיל ג' מהמאמר מכמים, כמובא בספר מעשה טוביה (בית חלש, שער ג) בלשון דומה: כחסור הנשימה יחסר החיים, וכן כחסור החיים תחסר הנשימה.

עיקר חיות כל הדברים הוא בבחינת רוח. ומציגו בזהר (ויחלף, כד ע"ב): אקיומא דעלמא יתיר רוח, בגין דכולא קיימא בגיניה. ונפשא לא קיימא אלא ברוחא, דאי גרע רוחא אפילו רגעא אחא, נפשא לא יכילא לאתקיימא, ורוח לא כתיב 'וגם אלא דעמ נפש לא טוב', נפשא אלא רוחא לאו מיהו טוב, ולא יכלא לאתקיימא.

כשמתאנח על החסרון. וכתב בניקוה"ל (מ, סו): לעובדא ולמעשה מכל הנ"ל, שגם בזמנה ולב נשבר שבתפילה, מוכרח החלש להיזהר שלא יבוא ויגיע לאנחה ויגון לגמרי, [שאז נאבדים מ"ו בחלקי ההיפוך, כמובא בדבריו הקדושים במקום אחר]. כי כמו שאנחנים על ידי הצער והחסרון, כן גם להיפוך, נאחזים ונשתלשים מהם, עד שאין ביכולת לעשות בעבודה הזאת כל היום [זולת במדיגמא מלמ"ד ז"ן]. ולכל חסר זולתו, גם אם יעבוד עליהם מה שיעבוד מ"ו, אין להם לעשות יותר מלאי בבכייה ואנחה זולת בשעה אחת ביום לבד, וכל היום לא יהיה כל עסק התפילה, זולת בשעה אחת ועתפילה ובכיה.

וכתיב (שם ז) **כל אשר נשמת רוח חיים באפיו. וכמו שאמרו חכמים, אם תחסר הנשימה תחסר החיים. נמצא כי עיקר חיות כל הדברים, הוא בבחינת רוח. וכשיש חסרון באיזה דבר, עיקר החסרון הוא בבחינת החיות של אותו הדבר, שהוא בחינת הרוח חיים של אותו הדבר, לאשר הרוח הוא המקיים הדבר. והאנחה הוא אריכת הנשימה, והוא בבחינת ארך אפים, דהיינו מאריך רוחיה. וע"כ כשמתאנח על החסרון, ומאריך רוחיה, הוא ממשיך רוח החיים להחסרון. כי עיקר החסרון הוא הסתלקות הרוח חיים כנ"ל, וע"כ על ידי האנחה משלים החסרון:**

יִלְקוּט הַנַּחַל

כל אשר נשמת רוח חיים באפיו. ובקונטרס מבוארי הנחל (אות–נחל מנחל"ע) מובא: הענין מה שהולך להניח ג' הפסוקים (שהוא בוודאי בדיוק ובמשקל גדול כידוע ע"פ כלל ע"ז מפ"י הכללים), לפסוק לומר בפשטות, כי כוונת רבינו"ל כאן הוא לקשר ענין ה'רוח חיים' שהוא הנשימה הגשמית, עם ענין 'נשמת' החלש שהוא 'חלק אלוק ממעל'. ועל כן לא סגי בהנחת הפסוק הראשון שהוא 'ויפח באפיו נשמת חיים', שלא יודענו מזה כי הנשמה היא ענין הרוח חיים שבהנשימה, ועל כן הקמיץ לזה את הפסוק השני שנאמר בו 'כל אשר נשמת רוח חיים באפיו', שנמצא בו ענין ה'נשמה' שבאפיו עם ה'רוח חיים' שהוא הנשימה. ובפסוק השני לבד נמי לא סגי, כי היה לפשר לומר שהוא רק על נשימת רוח חיים, ולא על הנשמה עצם חיות אלקותו יתברך, ולזה הניח הפסוק הראשון 'ויפח באפיו נשמת חיים', שמוסב ולחי על עצם נשמה החלש 'חלק אלוק ממעל', כי 'ממך דנפק וכו'', והוא הוא בעצמו בחינת ה'נשמת רוח חיים שבאפיו' המצומצ בפסוק השני, שכן מוכא מהשמוות לשוונת ג' הפסוקים, והבן. ובקונטר יד הנחל (מ) מובא: הנה הניח רבינו ג' לחיות לכך שגם בחלש בפרטיות עיקר חיותו הוא נשימת הרוח חיים. והנלפה לפשר בקריאת כל לומה הראשון, שהראיה הראשונה שהניח רבינו מהפסוק 'ויפח באפיו נשמת חיים', הנה שם מדבר מבריאת החלש, והיינו שכל בריאתו והמהוותו הוי רק ע"י בחינת הרוח חיים. והפסוק השני 'כל אשר נשמת רוח חיים באפיו' מדבר בלשון הווה, היינו שכל מלילות חיותו וקיומו הוא רק ע"י הרוח חיים. והראיה השלישית מהחכם 'שם תחסר הנשימה תחסר החיים', מדבר מהסתלקות ומיתת החלש, שזה נעשה ע"י שנחסר ממנו הרוח חיים, שאז נפסק חיותו.

אם תחסר הנשימה תחסר החיים. וכתב בניקוה"כ (תו"מ ק"ס ה, יג): וזהו שכל כוונת כל התלים, היינו כמו שדברנו רז"ל (דב"ר ג) 'על כל נשימה ונשימה תהלל י"ק'. וזה העיקר, לידע שכל נשימה ונשימה מאתו יתברך ולהלל שמו יתברך על כל נשימה ונשימה, ותמ"כ נריכין מיד להללו על זה בעצמו שאנו זוכין להלל שמו, שזהו בעצמו הנשימה, כי עיקר הנשימה שהוא הנשמה הוא להלל שמו יתברך, כמ"ש זה הפסוק בעצמו כפשוטו 'כל הנשמה תהלל יה וכו'. וכתי"מ (שפד) מובא מגדולת רבינו, וז"ל: אמר, לא מצינו דיבור שהיו יוצא מפי בלי התמדשות, אלא אפילו הבל שהיו יוצא מפי בלא התמדשות.

עיקר החסרון הוא בבחיי החיות של אותו הדבר. וכתב בניקוה"כ (תו"מ פסקא ג, ג): וזה בחינת 'צורת נפשות רבות ומסרונם על כל מה שבראת להחיות בהם נפש כל מי', כי עיקר שלימות מסרונם של כל הנפשות הוא ע"י הרוח חיים, בחינת 'על כל מה שבראת להחיות בהם נפש כל מי', דהיינו ע"י מה שבראת להחיות בהם נפש כל מי, שהוא הרוח חיים, עי"ז נשלם מסרונם של כל הנפשות, כי עיקר שלימות מסרונן, דהיינו כל ההשפעות והברכות, בחינת 'ומלא ה' כל משלותיך', הוא ע"י הרוח חיים כנ"ל.

הרוח הוא המקיים הדבר והאנחה הוא אריכת הנשימה. מובא בחיי"מ (לז) ממעלת התפלה, ות"ל: מי שרוצה לשוב להשי"ת, בוודאי צריך לעשות עצמו בבחי"י תדשה. ומדע שבתפלה שנתפ עושה את עצמו בבחי"י תדשה. כי התלש הינו גם מהנשימה, כי בכל עת הוא מנשים, היינו שמוציא הבל ומכניס הבל, וזה עיקר חיותו. והבל הזה יש לו שורש למעלה, יש הבל טוב של הלדיק ויש הבל רע של הרשע, והלדיק ממשיך בכל עת הבל התלדושה, והרשע ממשיך הבל התטומאה. ונמלא, שהתלש רוצה לעשות תשובה צריך לרחות שיפסיק הבל הרע שלבוש בו, וכן יעשה כך, ילמד. ותמה הוא שמתריך הבל בבחי"י תשובה, והלדיק ממשיך הבל של התלדושה, ואיך התופפה כמו 'תופף רוחם יגוונון', היינו כמו מימה, כמו שקושה מימה מתופף בתלש הרוח, ותמ"כ מת והולך ממנו הרוח, כן בשנתה מתופף בו התבל ותמ"כ נפסק מן התבל. היינו שמחיר תת עלמו מקו התבל התטומאה ומתקשר תת עלמו לקו התבל התהור, ומקבל הבל ותיות מהבל התהור. ונמלא שע"י שתה שנתה על עוונותיו, ממיר תת עלמו מבוהם התטומאה ומקבל תת עלמו להבל התלדושה, וזה בחינת תשובה, שבא מהטומאה להקדושה. ונמלא שמקבל תיות תדש וגם הגוף נעשה תדש, כי תמרו רז"ל (בראשית נח) 'שתה שוברת כל גופו של תלש', נמלא שנעשה גוף תדש.

כשמתאנח על החסרון. ומובא בעונו שבת (עמ' רפח): יש לומר כי זה קאי על 'געותי', על קילור בעבודת השי"ת (כוונתו שמתאנח על שירד בעבודת השי"ת וכו') או על עוונותיו, ועיין בתורה ט"ו 'ותתה תהיו לי' שמבואר שם 'שיפעוט כל עסקיו, היינו שיפעוט וידון בעלמו כל עסקיו וכו', כי כשאין תלש בן ושופט ת"ש אז דנין ושופטין לומו מלמעלה וכו', אבל כשפעוט ת"ש ונכנס דין למטה אין דנין למעלה וכו'', יעוי"ש. על כן י"ל דעל זה שייך שפיר תנחם וגעותי וכו', שנתבב כמו דין ומשפט למטה ואין דין למעלה, אבל להתחם על לרכי עוה"ז אין לומר כנ"ל, רק לקוות ולצפות ליעותם ה'.

אנחה

כל הקולות, הן של צעקה, הן של אנחה, הן קול שופר, הן קול זמרה, כולם הם בחי' עזות (ליקו"מ כב, ד).

ע"י קול אנחה, שהיא בחי' עזות דקדושה, ע"ז נשבר עזות גופו, ואז מתקרבת ומתדבקת העצם להבשר, היינו הנשמה להגוף. וזהו 'מקול אנחתי דבקה עצמי לבשרי' (ליקו"מ כב, ה).

האנחה שמאנח האדם על עוונותיו או על מיעוט השגתו, הוא יותר טוב מכמה סיגופים ותעניות (ליקו"מ קטו).

כשאדם מתאווה לדברים שהם נגדיים לקב"ה, ע"י"ז בא לו אנחה (ספר המידות עצבות כט).

ע"י אנחה שנאנח, נעשה בריה חדשה (ספר המידות תשובה לב).

ע"י אנחה שמתאנחין לשוב אליו ית', נפסקין מחבל הטומאה ונתקשרין לחבל דקדושה (שיחות הר"ן קלה).

אבר רב, אנחה שוברת חצי גופו של אדם, שנא' 'ואתה בן אדם הֵאָנַח בשברון מָתְנַיִם ובמרירות תאנח'. ורבי יוחנן אמר, אף כל גופו של אדם, שנא' 'והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח, ואמרת, אל שמועה כי באה ונמס כל לב ורפו כל ידים וכהתה כל רוח וכל ברכים תלכנה מים' (כתובות סב:).

אנחה, גימט' א"ל הוי"ה עם ו' אותיות והכולל, והוא בתפארת (קה"י אנחה).

האנחה היא מעומק הלב (מלבי"ם שמות ב, כג).

הינאנח' יהיה גם על רעת הכלל, וה'נואש' הוא מפני לחצו ומכתו, כמו 'נאקת חלל', נאקת הנלחץ לעבודה קשה (מלבי"ם יחזקאל ט, ד).

בשר המעיים נדבק אל העצמות בסיבת קול האנחה, וזה סיבה לבישול כח המעכל (מלבי"ם תהלים קב, ו).

אֶרֶךְ אַפַּיִם

ארך אפיים הוא תלוי בבחינת אמונה (ליקו"מ קנה).

כבישת כעס היא להמתיק הדין והחרון אף, שזהו בחי' ארך אפיים (ליקו"ה תפילין ה, ו).

צריכים גם הרשעים בעצמן להתחזק במידה זאת של ארך אפיים, שלא יבלבל אותם רשעותם מלשוב להשי"ת, ולא ירך לבבם ולא יהיה נחלש דעתם מריבוי העוונות שלהם, בפרט אם התחילו כבר איזה פעמים ונפלו מזה וכו', אעפ"כ יבטחו בחסדו הגדול ויאריכו אפם ורוחם על כל מה שעובר עליהם, ויתחזקו בכל פעם להתחיל מעתה מחדש, אולי יזכה מעתה לרחם על עצמו, לעזוב דרכו ומחשבותיו שמקודם, ולא יהיה זקן וחלוש כח בעיני עצמו לעולם (ליקו"ה תפילין ה, ח). **זו** היא גבורת גבורתו שכובש את יצרו שנותן ארך אפיים לרשעים (יומא סט:). **ארך** אפיים לשון רחמנות, שמאריך אפיים לבריותיו. שאין מידת הקב"ה כמידת בשר ודם, שאדם כשבא לו מקום ויכולת לנקום מאויבו אינו מאריך אפו, אבל הקב"ה מאריך אפו, שכל זמן שירצה יגבה חובו, ואין מידו מציל, כי הכל בידו והכל עבדיו (ר"י בכור שור במדבר יד, יח). אע"פ שלא זכו בתורה ובמצוות, הקב"ה זן אותם בחסדו, שנא' 'עולם חסד יבנה', ועל החסד הזה נאמר 'ארך אפיים', כי מאריך הקב"ה אפו לרשעים (רקאנאטי שמות לד, ה). **ארך** אפיים הוא הכח הנמשך מן הגבורה, והוא המכריע (רבינו בחיי שמות לד, ח). **ארך** אפיים היא מידה שהכל צריכין לה, בין צדיקים בין רשעים, דכתיב 'כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא', ורשעים אין צריך לומר. ואין מידה זו נמצאת כי אם במין האדם לבדו, כי היא על דרך ההשגחה עונש ושכר (רבינו בחיי שמות לד, ו). **בספר** הזהר (אד"ז האזינו, רצב:) פי' 'ארך אפיים' מלשון ארוכה ומרפא (...) שאמר 'אפיים' ולא אמר 'ארך אף', שמסתכלין פני הרחמים בפני המשפט, אז כל הספירות מתמלאות חסד ורחמים והלכו פנים של זעם, ואז כל הפנים מאירים. והסוד, 'אל ה' ויאר לנו', 'האירה פניך', 'ישר יחזו קַנְיְמוֹ', 'פניו' מיבעי ליה, אלא בהיות עולם הרחמים ועולם הדין מסתכלים פנים אל פנים, אז הכל ברחמים ובשלימות (ש"ך עה"ת שמות לד, ו). **ארך** אפיים לצדיקים, ארך אפיים לרשעים, שהם תר"ך ניצוצי אור ותר"ך ניצוצי חושך, כי ארך אפיים הוא סוד כתר כידוע (מגלה עמוקות פ' ראתחנן, קצז). **כתר** זה הוא נקרא אריך אנפין, שהוא ארך אפיים לרשעים, ק"ו לצדיקים, כי הוא חסד פשוט, כולו חסדים (עמק המלך, תיקוני שבת טז).

עצה ותושיה ❁ **אנחה** וגנוחי של איש הישראלי היא יקרה מאד כי היא שלימות החסרונות. היינו כשיש לו חיסרון באיזה דבר, כשמתאנח על מה שנחסר לו, ע"ז הוא משלים החסרונות (קיצור ליקו"ט ח, א).

ואני תפלה

וְזַכֵּנִי בְּרַחֲמֶיךָ לִהְיוֹת רָגִיל לְהִתְאַנֵּחַ לְפָנֶיךָ בְּאֶמֶת מֵעֹמֶק הַלֵּב, עַל גֹּדֶל הִתְרַחֲקוּתִי מִמְּךָ, וְשֶׁתְּזַכֵּנִי לְהִתְקָרֵב אֵלֶיךָ בֶּאֱמֶת, וְאֶהְיֶה מִתְאַנֵּחַ עַל זֶה בֶּאֱמֶת בְּכָל עֵת עַד שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁבָּר כָּל גּוּפִי עַל יְדֵי כָּל אֲנָחָה וַאֲנָחָה, וְאֶזְכֶּה עַל יְדֵי אֲנָחוֹתַי לְהוֹצִיא מִפָּנַי הָרוּחַ וְהַהֶבֶל דְּסִטְרָא אָחֳרָא, וּלְהַכְנִיס בְּקִרְבִּי רוּחַ וְהֶבֶל דִּקְדֻשָּׁה. (...) וְתִשְׁמְרֵנִי וְתַצִּילֵנִי בְּרַחֲמֶיךָ מֵאֲנָחוֹת דְּסִטְרָא אָחֳרָא שֶׁלֹּא יֵצֵא מִפָּנַי הֶבֶל וַאֲנָחָה לְחִנָּם עוֹלָם הַזֶּה וְהַבָּלָיו חָס וְשָׁלוֹם, רַק כָּל אֲנָחוֹתַי וְגַעֲגוּעַי וְתַשְׁוּקָתִי יִהְיוּ רַק לְשֵׁמְךָ וְלַעֲבוֹדָתְךָ לְהִתְקָרֵב אֵלֶיךָ בֶּאֱמֶת. וְאֶזְכֶּה לְהִתְדַּבֵּק בְּךָ תָּמִיד, וְיִקָּים בִּי מִקְרָא שֶׁכָּתוּב "וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיי אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם", אָמֵן וְאָמֵן (ליקו"ת עכ).

זַכֵּנִי לְהַרְגִּישׁ בְּאִבֵּי וּמַכְאוֹבֵי הָעֲצוּם בֶּאֱמֶת, עַד שֶׁאֶתְאַנֵּחַ אֲנָחָה אֲמִתִּיִּית מֵעֹמֶק הַלֵּב, וְיִהְיֶה רוּחִי נִשְׁבָּר בְּקִרְבִּי בֶּאֱמֶת, בְּאֹפֶן שֶׁיִּתְעוֹרְרוּ רַחֲמֶיךָ הָאֲמִתִּיִּים עָלַי. וְיַעֲלֶה וְיָבֹא וְיַגִּיעַ וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה לְפָנֶיךָ רוּחִי הַנִּשְׁבָּר עַל יְדֵי אֲנָחָתִי הַקְּרוּבָתִי קָרְבָּן עוֹלָה לְפָנֶיךָ (ליקו"ת צח).

הצדיק והרב שבדור

יש אחד שבאתגליא אין לו שום ממשלה, ואעפ"כ באתכסיא ובהעלם גדול הוא מושל על כל הדור, ואפילו על כל צדיקי הדור (ליקו"מ נו, א).

הארת הרצון נמשך מהצדיק והרב שבדור (ליקו"ה שבת ג, ו).

עיקר התגלות התורה והכנעת הימי רע, הוא ע"י הצדיק והרב האמת (ליקו"ה תנוכה ג, א).

הצדיק והרב שבדור צריך שיהיה לו שני הכוחות שיש להתורה, סם חיים וסם מוות, באופן שיהיה אפשר להמתקרב אליו לקבל כרצונו, 'צדקים ילכו בם ופשעים יכשלו'. אם הוא חפץ באמת יזכה לקבל מהרב דרך ישרה ועיצות טובות לשוב לשי"ת, ואם לאו, והוא בא בעקמומיות וטינא יש בליבו, יוכל ג"כ למצוא בהרב מה שהוא רוצה, דהיינו שימצא בו דבר שיכפור בכל ויתרחק לגמרי, וזה בחי' 'ופשעים יכשלו בם' רח"ל (ליקו"ע צדיק נו).

הצדיק הדור האמיתי הוא מאיר בכל אחד מישראל, שידע איך להתחזק את עצמו בשי"ת בכל עת ועת (משיבת נפש מט).

האיש החכם המואס בעולם, הוא יחיד בין רבים, לא יימצא אלא אחד בדור מהדורות (פיהמ"ש להרמב"ם, הקדמה).

בכל דור ודור יש צדיק אחד שראוי להיות מנהיג הדור, וגם הוא מהלך ובא עם בני דורו להאיר להם, (...) ומלבד המנהיג הכולל, יש גם כמה פרטיים חכמים המנהיגים הדור, והיינו 'כל הנחלים הולכים', הם ת"ח שיוצאין מצדיק זה, והם ענפים לו, כולם 'הולכים אל הים', שהוא כללות, כדי לתקנם ולהנהיגם (פע"ח ר"ח חנוכה ופורים ג).

צדיקי הדור הם אחוזים בנשמת משה, ושארי ישראל בנפש (ישרות דעת ח"ב, יז).

ידוע שתמיד יש בדור צדיק אחד שהוא מרכבה לשכינה, וממנו שואף זורח לכל העם, וכמ"ש 'אין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה', ר"ל צדיק שהוא ד' אמות של הלכה (תפארת יהונתן במדבר טז, ג).

עיקר תיקוני התשובה הוא ע"י צדיקי הדור (בעש"ט עה"ת פ' נשא).

כל עליות של אדם אי אפשר להיות כי אם ע"י ראשי וצדיקי הדור, הן המידות של האדם, הן דיבורים שלו, הכל הצדיק יכול להעלות. ויש שני בחינות בזה, יש אנשים שהצדיק מעלה אותם בתורתו ותפילתו, ויש אנשים שאינו יכול להעלותן כי אם בשיחה שלו, על דרך שדרשו חז"ל (סוכה כא:) על פסוק 'ועלתו לא יבול', אפילו שיחה חולין שלו יש בו צורך, אף שנראה שהם דברים בטלים, ובאמת הצדיק מעלה אותו ע"י דיבורים לו שמדבר עימו (בעש"ט עה"ת פ' עקב). **צדיקי** הדור הם הנשמה של העולם, והמוני עם החומר והגוף של כללות פרצוף עוה"ז (תו"י פ' נשא יד). **צדיקי** הדור שנקראים אנשי חסד, על דרך (זהר כי תצא רפא.) 'איזהו חסיד, המתחסד עם קונו' ומקרב נשמות ישראל לה', ומי שדיבוקו הוא סביב הצדיק אזי נתעלה בכל המדריגות, הן תורתו ומעשים טובים שלו, הן הפרנסה בצל צדיקי הדור, כדי שיבוא לזה לידע 'דאיהו עיקרא ושורשא דכל עלמין' (מאור ושמש פ' שמות). **מן** הצורך הוא שיהיו צדיקי הדור עבודתם בהתגלות, ושיהיה נראה לכל שגם כשהן בין חבורות אנשים, הם מפשיטין עצמם מגשמיות ומדבקין עצמם באין סוף ב"ה, וע"ז יוכלו השותים מימיהם ג"כ ללמוד מאיתם (מאור ושמש פ' פנחס). **צדיקי** הדור נקראים כלי ה', שהם כלים שעל ידם יורד השפעות טובות על הכנס"י, שהן מעלין המלכות עד המוחין, והיא מקבלת שפע מהמוחין ומשפיעין על כנס"י (מאור ושמש פ' וילך). **בלא** צדיקי הדור אשר הם בכל דור ודור, אין באפשרי לאדם להשיג המצוות על בוריים ולהבינם על אופניהם (מאור ושמש פ' האזינו). **יאור** זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה', רומז על צדיק שבדור, שמתחילה אור זרוע ונגוז בו, וע"י מצות ציצית שבהן ל"ב חוטין, מגלים האורות לחוץ ואז יש שמחה (קה"י, ציצית).

דע שעיקר הרוח חיים מקבלין מהצדיק והרב שבדור. וביאור בעצוה"מ (מהמה ח): מי יאפשר להסליס מסרון ע"י מהמה שבבל, אלא ע"י התקרבות לצדיק האמת המקבלים רוח חיים להסליס את המסרון ע"י המהמה. היינו שע"י ההתקרבות לצדיק מקבלים ממנו דעת, חכמה וסבלנות, היינו מריכה לפייס, שלא להתעייף ולא להתרפות מלהתחנן ומלבקש רחמים וישועה מהשי"ת תחות המקרות והנסיונות המתרגשים על האדם, עד שהשי"ת ירחם ויעמיק הדיעים שעליו ויושיעו. התקרבות לצדיק פירושה היא, ללמוד ספריהם של צדיקי האמת, קבלת דעתם, וקיום עצותיהם המבוארים בהם. **דע** שעיקר הרוח חיים מקבלין מהצדיק והרב שבדור. וכתב בליקו"ה (תו"מ העושה שליח בשבת ג, ט): יש כמה שרחוקים מהצדיק ואינם יכולים לקבל הרוח חיים מהצדיק בעצמו, על כן מקבלין ממנו ממציאו ומבינו מחבירו, ומקבלין זה מזה ומאחיהם זה לזה הרוח חיים, עד שמשפיע לכולם הרוח חיים מהצדיק, (...) שמאיר אז בחור גדול ונפלא לכל העולם, עד שמגיע ההארה למכלית העשייה (כמובא בספע"ח), עד שכל אחד ואחד, לפילו הרחוקים מהצדיק מחוץ, מקבלין הרוח חיים ממנו על ידי שמקבל ממי שמבינו. ובקיצור ליקו"מ (ח, ג) דייק בענין הצדיק והרב שבדור, וכתב: כל המסרונות (...) אי אפשר להסליסם כי אם על ידי הצדיק והרב שבדור שבבל אליו. **ורוח אלקים מרחפת על פני המים**. ביאור בליקו"מ (עה"מ): מה שהשם אחד, אינו כי אם מחמת שהעסם נשיעות. ומה היא נשיעה, שמוציא הרוח חיים, וזהו בחינת (ישעיה מב) 'האומר לרוח צפון וצוב'. ולכן כשהשם דבוק למלכותו קדישת, ומדבר תורה או תפילה, מוציא ומכניס רוח הקדושה. וזהו (שם נו) 'ורוח מהשה תתן בקרבכם', היינו קֵרֶב שלכם, כשהוא נושם נשימה של קדושה, אז 'ורוח מהשה תתן', היינו רוח הקודש. וזה (בראשית ב) 'ורוח אלקים מרחפת על פני המים', היינו כשלומד תורה, כי מים זו תורה כידוע, אז 'ורוח אלקים' שהוא רוח הקודש, 'מרחפת' ומופף עליו ושולח רוח חיים. כי בלא תורה אי אפשר לחיות, כמ"ש (בתקוני זהר תיקון יג, כז ע"ב) 'שלמלת כנפי ריאה דנשבי על ליבא, הווי ליבא לוקיד כל גופא', ו'ריאה דא מיא' (זהר פינחס רית ע"ב), ו'מיא דא תורה'.

והצדיקים דבקים בתורה. וכתב בליקו"ה (תו"מ העושה שליח בשבת ג, ג): כי הצדיק והתורה והשי"ת אחד, כי הצדיק מקבל הרוח חיים מהתורה שהיא מחלותו יתברך, ובזה מחיה את ישראל ומשליט כל המסרונות שבעסם.

ב אך מאין מקבלין הרוח חיים, דע שעיקר הרוח חיים מקבלין מהצדיק והרב שבדור. כי עיקר רוח החיים הוא בהתורה, כמ"ש (שם ו) ורוח אלקים מרחפת על פני המים, הוא התורה. והצדיקים דבקים בתורה, וע"כ עיקר הרוח חיים הוא אצלם.

ורוח אלקים מרחפת על פני המים. כדלכתיב בשבת (ל, ב–ג):

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ: וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם: וביאור התוס"ת (שם): ותומרו 'ורוח אלקים וגו', תמרו במדרש (ב"ר ג) 'זה רומו של משיח', 'מרחפת על פני המים', 'מין מים שאין תורה', (ב"ק יז), על דרך תומרם בזהר שלא ייגמלו ישראל שלא בזכות התורה שנמשלה למים. ודרשו חז"ל בתענית (ז ע"ב) דנמשלה התורה למים, וז"ל: תמר רבי חנינא בר חידי, למה נמשלו דברי תורה למים, דכתיב (ישעיה נה) 'הוי כל צמא לכו למים', לומר לך, מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שמעמו שפלה. וביאור בתפלת"ר (פי"ח): מה מים הללו מייס הס לכל בתי עולם, כך דברי תורה מייס הס לכל בתי עולם.

יקוט הנחל

דע שעיקר הרוח חיים מקבלין מהצדיק. וכתב בליקו"ה (תו"מ פסח ג, ג): כתוב ביוסף 'הנמצא כזה אשר רוח אלקים בו', בחינת 'ולא קמה עוד רוח בהם', כי עיקר הרוח חיים הוא בחינת יוסף הצדיק, בחינת שמירת הברית. ועל כן נאמר ביעקב כשנתבשר לו בשורת יוסף 'ותחי רוח יעקב אביהם', כי יעקב הוא בחינת כלל ישראל, בחינת 'כל הנפש הבאה לבית יעקב', היינו שעיקר חיות רוח יעקב שהם כלל ישראל היא ע"י בחינת יוסף הצדיק, שמשם מושלת הרוח חיים, שהוא בחינת צדיק הדור הרב דקדושה. **דע** שעיקר הרוח חיים מקבלין מהצדיק. ומובא בספר מכלל יופי (קיטן ח, בשם הרה"ק ר' יצחק מייזיק זיצלבורגן זצ"ל): וזה מרומז בפסוק 'אכן רוח הוא באנוש, והבי"ת של אי"כן ר"ת הוא ה'אנוש עם הכולל בגימטריה רצ"ו, כי עיקר הרוח חיים בבחינת 'אכן רוח הוא באנוש' מקבלים מהצדיק והרב שבדור [ועיין בסוף תורה קד על פסוק זה שמרמז על הרוח חיים שלעתיד, עי"ש]. ויש לומר עוד שזה מרומז בפסוק 'ותיתאבי רוח ותשמע', והבי"ת של 'ותיתאבי' הוא בגימטריה רצ"ו, היינו הצדיק והרב שבדור, שממנו ממשיכים הרוח חיים, 'ותשמע' הוא בחינת 'שמע דברי תכמיס', שמרמז על ההתקרות לצדיק כנ"ל.

לוקח, כמו שאמרו חז"ל על פס' (דברים לא, כח-י' שם) 'כי ידעתי אחרי מותי כי השחת תשחתון', 'והלא לא השמיעו אחרי מות יהושע, שנאמר (שופטים ג) 'ויעבדו העם את ה' כל ימי יהושע', מכלן שכל זמן שיהושע חי כלילו משה חי'. אם כן, לך ממש אתה לוקח. ועוד, שנצוותו מלולה ממנך, כמו שאמרו חז"ל (ב"ב עה) 'ומתתה מהודך', ולא כל הודך, פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה'. ועוד, יהושע שימש בציץ המלרש והיה עוסק בתורה יומם ולילה, כמו שאמרו חז"ל (יקוט רמז תשעו) 'נאמר לא ימוש מתוך התהל, כתה לתת אמר (יהושע ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה'. ומה יהושע שנאמר בו 'מלא רוח תכמה' כך, שאר כל אדם על אחת כמה וכמה', עד כאן. ועוד לאמרו במדרש (שם), ש'אמר לו הקב"ה, כל זמן שאתה היית יושב בתלוי אי אפשר לרבעים יום לקבל את התורה, הוא היה יושב תחת הסה וממתין לך, ומשכיח ומעריב בציץ הוועד שלך לפדר את הספרים ולפרום את הממלולות, הוא יטול השכרה, לקיים מה שנאמר (משלי כז) 'ילר מתנה יתכל פניהם'. **שאר רוח בו**. אין רוח אלא נשומה, שנאמר (יואל ג) 'ושפוך את רוחי וגו' ונבאו בניכם וגו'. **ס"ת יהושע בן נון.** רמזי מיבות למפרע נבית.

מילואי חכמה

והצדיקים דבקים בתורה. מובא בספר נועם אלימלך (ליקוטי שושנה): נלמה לפרש דהנה התאוות והכעס של התורה הקדושה הוא הלבוש והגוף של התורה, והפיימיות והנקמות של התורה היא הנפש של התורה. והצדיק 'העוסק בתורה לשמה זוכה לדביקת הרבה ומגלין לו רזי התורה', דהיינו שזוכה להשיג הפיימיות של התורה. וזהו דלמרינן בגמרא, ד'אלמי' הוא ר"ת 'אין לך אדם שאין לו שעה', דהיינו כנ"ל, שהשי"ת נותן לכל אחד מן הפיימיות היא הנפש בתוך הכעס, ומחמת גודל הדביקות של הצדיק העוסק בתורה לשמה, הוא מעלה את התורה ומקדרה מעולם לעולם עד אין סוף ב"ה ובורוך שמו.

והצדיקים דבקים בתורה וכו', **ובשהוא** מקושר **להצדיק והרב שבדור** וכו', **ממשיך רוח החיים מהצדיק שבדור** וכו',

וזהו שנקרא הצדיק איש אשר רוח בו. כתב רבינו שהדבוק בצדיק הדבק בתורה, ממשיך ע"ש את בחי' הרוח חיים הנ"ל, ומבינו שכל הבחינות הנ"ל נרמזו בצדיקות והתקדות יהושע במדרש"ה, שהוא בחי' הצדיק הדבק בתורה שהיה עם השי"ת מרבעים יום ולילה, ותלמידו יהושע דבק בו ועי"ז זכה שנתקיים בו 'לית לאר רוח בו'. וכן מובא בס"ח פרשה (במדבר כז, יח): **קח לך את יהושע.** אמר 'לך' כדי שלא יקשה עליו מינויו, זה אמר 'לך', כלומר לך אתה לוקח, לעצמך אתה לוקח, כמו שאמרו חז"ל על פס' (דברים לא, כט-י' שם) 'כי ידעתי אחרי מותי כי השחת תשחתון', 'והלא לא השמיעו אחרי מות יהושע, שנאמר (שופטים ג) 'ויעבדו העם את ה' כל ימי יהושע', מכלן שכל זמן שיהושע חי כלילו משה חי'. אם כן, לך ממש אתה לוקח. ועוד, שנצוותו מלולה ממנך, כמו שאמרו חז"ל (ב"ב עה) 'ומתתה מהודך', ולא כל הודך, פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה'. ועוד, יהושע שימש בציץ המלרש והיה עוסק בתורה יומם ולילה, כמו שאמרו חז"ל (יקוט רמז תשעו) 'נאמר לא ימוש מתוך התהל, כתה לתת אמר (יהושע ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה'. ומה יהושע שנאמר בו 'מלא רוח תכמה' כך, שאר כל אדם על אחת כמה וכמה', עד כאן. ועוד לאמרו במדרש (שם), ש'אמר לו הקב"ה, כל זמן שאתה היית יושב בתלוי אי אפשר לרבעים יום לקבל את התורה, הוא היה יושב תחת הסה וממתין לך, ומשכיח ומעריב בציץ הוועד שלך לפדר את הספרים ולפרום את הממלולות, הוא יטול השכרה, לקיים מה שנאמר (משלי כז) 'ילר מתנה יתכל פניהם'. **שאר רוח בו**. אין רוח אלא נשומה, שנאמר (יואל ג) 'ושפוך את רוחי וגו' ונבאו בניכם וגו'. **ס"ת יהושע בן נון.** רמזי מיבות למפרע נבית.

ואני תפלה

אַל אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת שֹׁלֵיט בָּעֶלְיוֹנִים וּבַתַּחְתּוֹנִים, אֲשֶׁר בְּיָדוֹ נַפְשׁוֹת הַחַיִּים וְהַמֵּתִים, "אֲשֶׁר בְּיָדוֹ נֶפֶשׁ כָּל חַי וְרוּחַ כָּל בְּשַׂר אִישׁ", רַחֵם עָלַי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, וְתֵן לִי רוּחַ טוֹבָה רוּחַ נָכוֹן רוּחַ חַיִּים דְּקֻדְשָׁה. וַהֲבִי לְהַמְשִׁיךְ עָלַי רוּחַ חַיִּים אֲמִתִּיִּים מֵהַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים אֲשֶׁר הֵם חַיֵּינוּ וְאֹרֶךְ יָמֵינוּ. זַכֵּנִי בְּרַחֲמֶיךָ הַגְּדוֹלִים לְהִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם, וְלַעֲמֹד לְפָנֵיהֶם לְשָׁרְתָם וּלְשַׁבְּשָׁם וְלַעֲשׂוֹת כָּל צָרְכֵיהֶם. וְאֶהְיֶה מְקֻשָּׁר בָּהֶם בֶּאֱמֶת בְּהִתְקַשְּׁרוּת גָּדוֹל בְּהֲכָלִית הַשְּׁלֵמוּת

(ליקו"ת טו).

איש אשר רוח בו. מקרא זה נאמר לאחר שהודיע הקב"ה למשרע"ה על המתלקומו, ובזקף מסה מהשי"ת שימנה מנהיג תחתיו, וכך כתיב בפרשתו (כז, טו–כ): וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר: יִפְקֹד ה' אֱלֹקֵי הָרוּחֹת לְכָל בָּשָׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה: אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם וְלֹא תִהְיֶה עֲדַת ה' כַּצֹּאן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רֹעֶה: וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קַח לְךָ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ וְסָמַכְתָּ אֶת יָדְךָ עָלָיו: וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי כָּל הָעֵדָה וְצִוִּיתָה אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם: וְנָתַתָּה מֵהוֹדְךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (שם): **מאלקי הרוחות.** למה נאמר, אמר לפניו, ריבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד ואינן דומין זה לזה, מַנֵּה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו. **מאשר רוח בו.** כאשר שמלת, שיוכל להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד. וכתב התוס"מ (שם): **מאשר רוח בו.** וכי יש מהם שאין בו רוח. (...) דע שהוא 'אינו מאשר רוח בו', פירוש אתה יכול 'סומא כל הנשמות', והוא יאנו בשמיעת 'הרוח', והוא תומרו מאשר 'רוח בו', פירוש סומא כל רוחות הדור ההוא, ויהוה ה' לשמוך ידו להעיר לרוח מהות הנשמה שנשמה. וביאור בפניס יפות (שם): אינו מאשר רוח בו, היינו שהעלה מכל מהם רוח קדושתו נקרב ליבו.

וכשהוא מקושר להצדיק. וענין ההתקשרות לצדיק אינה בליקו"מ (קכג): העיקר והיסוד שהכל תלוי בו, לקשר עצמו להצדיק שבדור, ולקבל דבריו על כל אשר יאמר כי הוא זה, דבר קטן ודבר גדול, ובלבי לגטות מ"ו מדבריו ימין ושמאל, כמו שאמרו רז"ל (ספרי פרשת שופטים) 'אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל וכו', ולהשליך מאתו כל החכמות, ולשלק דעתו כאילו אין לו שום שכל בעולמי אשר יקבל מהצדיק והרב שבדור. וכל זמן שנשאר אצלו שום שכל עצמו, אינו נשלמות ואינו מקושר להצדיק. ועוד אינה בליקו"מ (קלה): עיקר ההתקשרות הוא להכנע, שיתבטל את הצדיק להכנה שלימה, כמ"ש (בראשית מד) 'ועפשו קשורה בנפשו', ותרגומו 'מחיבא ליה בנפשיה', וכמ"ש (שמו"ב יח) 'ונפש יהונתן נקשרה בנפש דוד'. ולהשמט את הצדיק יהיה יותר מלהכנע נפיש, כמ"ש (שמו"ב ג) 'נפלגתה להכנתך לי מלהכנע נפיש'.

> **וכשהוא מקושר להצדיק והרב שבדור כשהוא מתאנח ומאריך רוחיה, ממשיך רוח החיים מהצדיק שבדור, שהוא דבוק בהתורה אשר שם הרוח. וזהו שנקרא הצדיק** (בראשית כז) **איש אשר רוח בו,**

וכשהוא מקושר להצדיק והרב שבדור כשהוא מתאנח ומאריך רוחיה, ממשיך רוח החיים מהצדיק שבדור. וכתב בליקו"מ (תו"מ הערה שלים לגב"מ ג, ג): הצדיק שדבוק בהתורה והוא ממשיך הרוח חיים לכל נשר להשלים כל התקרונות שלהם, עיקר כוונתו הוא נשביל כבוד הבי"ת, להיינו שהוא ממשיך להם רוח חיים ומשלים התקרונות שלהם, כדי שהם יעבדו את הבי"ת בהחיות שממשיך להם וכבל מה שמשפיע להם ומשלים להם, כי רק זה עיקר התכלית שנשניל זה נרש הבי"ת את העולם, ובשניל זה הוא יתברך מקיים ומחיה את העולם ע"י הצדיקים, שעל ידם ממשיך הרוח חיים לכל, והכל בשניל זה כדי שהם יחזרו ויעבדו את ה' בחיות הזה שממשיך להם הצדיק בכל עת ורגע, וכמ"ש 'כל פעל ה' למענהו'. ועל כן העיקר להיות מקושר להצדיק ודבוק בו בחמת בכל עת ורגע, ובכל נשימה ונשימה שהוא נושם וממשיך הרוח חיים, יזכור תיכף שהנשימה הזאת שהיא החיות שלו נמשך מהצדיק החמת שדבוק בהתורה ובבי"ת, ויזכר להתקרב להבי"ת ולהתורה ולהצדיק בכל נשימה ונשימה, ולעבוד את הבי"ת בכל נשימה ונשימה, וכמו שאמרו רז"ל 'כל הנשמה תהלל יה, על כל נשימה ונשימה תהלל יה'. וזה בחינת 'הבל נתית הבל קליך' (תיקו"ז תיקון סט נו), כי החלם בנשימתו שהוא חיותו הוא מכניס רוח ומוציא רוח כידוע, היינו שלריך שידע ויזכור בכל עת שבכל נשימה ונשימה הוא ממשיך ומכניס רוח חיים מהצדיק החמת, ותיכף ומיד צריך לחזור ולהתעלות ולהוציא הרוח חיים בחיזה דבר שבקדושה, בתורה או תפילה או ביקופין והשתוקקות ולצוות טובים להבי"ת וכיוצא, בבחינת 'כל הנשמה תהלל יה, על כל נשימה וכו' כנ"ל. ונמצא, שהצדיק הוא בבחינת מַלְוֶה, כי הרוח חיים שממשיך הוא בבחינת הלוואה, שהוא מלוה להחלם הרוח חיים, כדי שהחלם"כ יקבל ויחלם חוזרת להוחות ולהגיל להבי"ת על כל נשימה ונשימה, 'שכן חוזת כל היוצרים להוחות ולהגיל וכו' וכנ"ל. ומי שהוא דבוק בהצדיק בחמת בבחינה הנ"ל, הוא מקבל חוזתו מיד ליד הצדיק בעצמו, כי הוא דבוק בהצדיק בחמת וממשיך הרוח חיים מהצדיק בעצמו, וכן מחזיר החיות ומעלהו להצדיק בעצמו, כי הוא דבוק בהצדיק, וכל כוונת עבודתו ותפילתו הוא שתגיע העבודה והתפילה להצדיק החמת, והוא יעלה אותה למקום הצריך, וכמבואר כמה פעמים שעיקר התפילה והעבודה צריך להיות בהתקשרות לצדיקים תמיים.

איש אשר רוח בו שיודע להלוך נגד רוחו של כל אחד ואחד. ולתמת בליקו"מ (מ"ב עב): כי יש בחינת רוח בכל אחד ואחד, והמנהיג בחמיתי של כל ישראל, דהיינו בחינת משה, הוא בחינת רוח הכולל, בחינת (במדבר כז) 'לתים אשר רוח בו', ופירוש רש"י שיודע להלוך נגד רוחו של כל אחד ואחד. כי המנהיג האמיתי הוא בחינת רוח הכולל, שיודע להלוך נגד כל רוח ורוח, כי כולם מקבלים ממנו, כי הוא בחינת רוח הכולל, בחינת (יחזקאל לז) 'כה אמר ה' מארבע רוחות באי הרוח', ורוח הזה הוא בחינת רוח אלקים.

מילואי חכמה

איש אשר רוח בו. עיין מעלה במקו"ח ד"ה 'לתים אשר רוח בו', ופירש שם"ך עה"פ (במדבר כז, טז): אמר משה, לתי הייתי רואה ישראל והייתי פרנס עליהם, לפי שנשמתי כלולה משישים ריבוות, כמו שאמרנו, משה"ר רבינו עם שמונה המאותיות בגימטריא כל'ל ישראל'ל, כן צריך לזה הדור מי שיהיה בגי, שהיה נשמתו כלולה מכולם, לזה אמר 'אלקי הרוחות' משכר, שהיה הרוח אחת מהם כוללת כל הרוחות. ואמר לו 'קח לך את יהושע', יהוש"ע בגימלי יו"ד ה"ה וי"ו ש"ן עי"ן בגימטריא יפת"ל עם הכולל, 'אשר רוח בו'. וכן במדרש (ילקו"ש במדבר רמז תשעו) 'אמר לו משה, תתים אשר אתה מעמיד עליהם יש בו רוח של שישים ריבוות, שיהיה מקיף לכל אחד ואחד לפי דעתו. אמר לו הקב"ה, משה, וכך דיברת, הריני מרפה לותך כל הסופרים וכל הנגידים שתני מעמיד ליפתל"ל עד תמיית הממים. אמר רבי סימון, 'ויעלהו ה' את כל אשר'ך' (דברים לד), שהיה מרפה אותו יהושע עומד ממתיו ומוסר לעפתל"י, וכן כולם. אמר לו הקב"ה, כל אלו שהראיתי לך, דעת אחת ורוח אחת יש בהן, אבל מה שביקשת לרוחות מרפק בקוף, רוח אחת יש בו והיא שוקלת כל הרוחות, זה משים, שנאמר בו (ישעיה יא) 'ויצא חטר מגזע ישי ונצר וגו' ונאמר עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה וגו', זהו שאמר הכתוב (שיר כח) 'לעשות לרוח משקל', לרוחה של כל בריה וברייה', עד כאן. משמע מכאן שביקש משה לרוחות כל פרנסי הדורות, לרוחה אם יש אחד מהם כולל כל הרוחות, כמו שאמר 'לאלקי הרוחות לכל בשר', אמר לו, לא יש אלא אחד, והוא מה שאמר 'מה שביקשת לרוחות מרפק בקוף', שמשים אמרון כמשים לשמון שהוא משה, וכן אמר במשים 'רוח חכמה', המתיל מהחכמה וסיים בירמיה ה' שהיא סיוס כל המידות, והכן.

איש אשר רוח בו. מובא בזוהר קודש (פ' ואתחנן) בענין הרוח, וז"ל: כל מיום החלם לחפרו ברוח שלו, ועי"ז יקשרו לעולמות העליונים הרוחניים, שורש נשמתו של כל אחד ואחד, ויוכל להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, 'יפקוד ה' אלקי הרוחות וגו' לתים שיוכל להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד', פירוש, שיהיה יכול להלוך בבחינת רוח של כל אחד ואחד, ויוכל לחפרו ברוח שלו, ועי"ז יקשרו לעולמות העליונים הרוחניים, שורש נשמתו של כל אחד ואחד.

ילקוט הנחל

וכשהוא מקושר להצדיק. ומובא בשי"ק (ו, רנו): בענין המבואר בתורה מ' שעיקר הרוח חיים הוא בהתורה, והצדיקים דבקים בתורה ועיקר הרוח חיים הוא אלנסי, שעל כן נמצא שבוסף לענין ההתקשרות הנלרך קודם התפילה, כמו שאמר רבינו (בשיחו"ר ריב) שלריך לומר קודם התפילה 'הריני מקשר עלמי לכל הלדיקים', הרי לפי המבואר בפניס נמלינו למדים שגם קודם לימוד התורה לריך להתקשר לצדיק, כי זהו שלריך רבינו שלריך לקבל הרוח חיים מהצדיק, ולא אמר שבעצם הלימוד בתורה בעלים מרפפת רוח החלקים יכולין כבר לקבל הרוח חיים, ונמלא שבהכרח לקבלת התורה הוא להתקשר לצדיקים שהם דבקים בתורה, ולרכש מקבלין הרוח חיים הנמלא בתורה.

להצדיק והרב שבדור. ומובא בעל"ת במכתבי מוה"ר נחמן טולטשינער (יום ה' נשא תר"ן): כשר מונח כלל בידינו שאר בעינו שהוא להצדיק שבדור, אלמו"ר זכר לדיק וקדוש לברכה, ויש זהה דיבורים הרבה לנאמר, יזכנו ה' לדבר זהה פניס אל פניס, כן יזכה לקיים דבריו הקיים והקיימים קטן וגדול, כי על זה נאמר מקרא שכתוב במשלי 'מכל משמר נצור נפשך וכו' כי ממנו תוצאות חיים'.

מקושר להצדיק

ראה להלן 'הדבוק בצדיקים'.

מאריך רוחיה

ההפרש בין 'ארך אפיים' ל'ארך רוח' הוא, כי ארך אפיים, לא ייראה כעסו, אך כועס ומאריך להינקם. וארך רוח, קשה לכעוס, אף אם עשו לו דבר שלא כהוגן, יאריך רוחו ולא יכעוס, כי אם על דבר גדול (מדרש שמואל אבות פ"ו מ"ב).

יש בע"א שהם 'ארך רוח', פירוש שיש לו נשמה קדושה עליונה, ויודע שצריך לעבוד השי"ת ב"ה בכל מיני עבודות, ולא יספיק לו כל ימי חייו כל מעשה עבודתו אשר יעשה להשי"ת, ויש אשר הם 'קוצר רוח', פירוש שאין נשמתם ורוחם יקר כל כך, ודומה בעיניו שיוצא ידי חובתו בעבודתו ית"ש בכל ענייניו (נועם אלימלך פ' וארא).

יש 'ארך רוח', שרוחו הפנימי יכול לעצור ברגשותיו ולסבול יגון וצער ומכאובות, והיפוכו הוא 'קצר רוח'. ומי שהוא קצר רוח ואין לו עבודה קשה, או מי שיש לו עבודה קשה והוא ארך רוח, יכול להבליג על יגונו ולהטות אוזן לנחמה ולבשורה טובה (מלבי"ם שמות ו, ט).

עצה ותושיה

כל החסרונות שיש לאדם הן בפרנסה הן בבריאות הגוף וכו', כולם אי אפשר להשלימם כי אם ע"י הצדיק והרב האמת שנשווה אליו. כי שלימות החסרונות הוא ע"י אנחה וכו' בנ"ל, שעל ידה ממשיכין הרוח חיים להשלים החיסרון שמתאנח עליו. אבל זה הרוח חיים להשלים החיסרון מקבלין רק מהצדיק והרב שבדור, שדבוק בתורה ששם הרוח חיים, והיינו ע"י התקשרות להצדיק (קיצור פיקו"ח ח, ב).

ואני תפלה

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וֶאֱמֶת, שֶׁתַּעְזֹר רַחֲמֶיךָ וַחֲסָדֶיךָ הַגְּדוֹלִים עָלֵינוּ וּתְזַכֵּנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְהָאֲמִין וּלְהִתְקָרֵב לְצַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים שֶׁבְּדוֹרֵנוּ אֲשֶׁר בָּהֶם בָּחָרְתָּ, לְהַחֲיוֹת אֶת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל עַל יָדָם, כִּי מֵהֶם תּוֹצְאוֹת חַיִּים לָנוּ וּלְכָל יִשְׂרָאֵל. וּבְכֵן עָזְרֵנִי יי שֶׁנִּזְכֶּה לְהַמְשִׁיךְ מֵהֶם רוּחַ חַיִּים לְמַלֵּאת כָּל מַחְסוֹרֵנוּ, וְתַשְׁבִּיעַ קוֹל אֲנָחוֹתֵינוּ תָּמִיד, וְיִהְיֶה לָנוּ כֹּחַ לְהַמְשִׁיךְ עַל יְדֵי אֲנָחוֹתֵינוּ רוּחַ חַיִּים רוּחַ טוֹבָה מֵהַצַּדִּיקֵי אֱמֶת לְהִשָּׁלֵם בָּהֶם הַחֶסְרוֹנוֹת שֶׁחָסַר לָנוּ, הֵן בְּגוּף הֵן בְּנֶפֶשׁ הֵן בְּמָמוֹן, בְּנִשְׁמֵי וּבְרוּחֵנִי, בְּשֵׁם יִתְמַלְּאוּ וְיִשְׁלְמוּ לְטוֹבָה, כִּי עָפְךָ מְקוֹר חַיִּים וְאַתָּה מַשְׁפִּיעַ רוּחַ חַיִּים לְכָל חַי וּלְכָל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם עַל יְדֵי צַדִּיקֶיךָ הָאֲמִתִּיִּים הַדְּבֵקִים בְּתוֹרָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה תָּמִיד, אֲשֶׁר הִיא חַיֵּינוּ וְאוֹרֶךְ יָמֵינוּ (ליקו"ת ח).

כינור של דוד

בחצות לילה אז נתעורר בחינות הניגון דקדושה הנמשך מכינור של דוד, וע"כ אז הזמן להתגבר בעבודת ה', לקום אז לעסוק בעבודת ה', לפרש שיחתו לפניו יתי' (ליקו"מ נד, ו).

כינור של דוד היה מנגן ע"י רוח צפון, בח' רוח טובה, נקודה טובה הצפון וטמיר אפילו בתכלית השינה, אפילו במדריגה פחותה בבחינת 'מה רב טובך אשר צפנת' (ליקו"ה השכמת הבוקר א, יב).

עיקר השמחה נמשך מכינור של דוד שהוא בחי' עשרה מיני נגינה, שֶׁמֶשֶׁם עיקר השמחה, כמ"ש 'עלי עשור ועלי נבל עלי הגיון בכנור, כי שמחתני ה' בפעלך וכו'' (ליקו"ה יין נסך ג, ג).

רי חנינא בן דוסא אומר, אותו האיל שנברא בין השמשות לא יצא ממנו דבר לבטלה. אפרו של איל הוא יסוד על גבי המובח הפנימי, גידי האיל אלו עשרה נבלים של כינור שהיה דוד מנגן בהם, קרניו של איל של שמאל תקע בו בהר סיני, ושל ימין הוא עתיד לתקוע בה לעת"ל, שנא' 'והיה ביום ההוא יִתָּקַע בשופר גדול' (פדר"א לו).

שורש התפילה, שמחת הלב בהקב"ה, שנא' 'התהללו בשם קדשו ישמח לב מבקשי ה'', ולפיכך היה דוד מלך ישראל מנגן בכינור על כל תפילותיו וזמירותיו, כדי למלאות לבבו שמחה באהבתו של הקב"ה. (ספר חסידים יח).

מה שהשיג אברהם ע"י אנשים, השיג יצחק ע"י מטעמים, ויעקב ע"י סולם, ודוד ע"י כינור (הציוני פ' תולדות).

כינור בבחינת שיר, והשיר הוא להעלות ולקשר כח הגבורות בשורשם למעלה בנצח, ובחצות הלילה (שאז הוא הזדווג העליון), היה רוח צפונית שלמעלה מראש דוד מנשב בו, ומנגן מאליו בלתי התעוררות התחתונים, כי אז ישנים כולם, ואין שם תפילה ולא שום דבר (ספר הליקוטים פ' עקב ח).

כינור זה היה מיוחד לדוד, שהיה לו הכינור למעלה עליונה, מורה על עצם מעלתו, לכך אמר בו שהוא 'ידע נגן'. ומאחר שהיה לו הכינור למעלה אלקית, היה הכינור של דוד דבר שלא בטבע (גור אריה שמות יט, יג).

כינור דוד תלוי לעילא מערסיה, 'כינור' כי נר שהוא סוד החיבור (ש"ך עה"ת במדבר טו, לח).

הצדיק, הוא עצמו הכינור התלוי למעלה ממיטתו של דוד, ורוח צפונית מנשבת בו (אדיר במרום ח"ב מאמר ביאור ז' מלכיו).

כנור, נ"ר הוא בחי' נ"פש ר"וח, וכ"ו (גימ' הוי"ה) היא בחי' הנשמה, הם היו מעוררים את דוד מכל הַשֵּׁנוֹת. וזהו לשון 'מיטה', כדי שיהיה חי לגבי הקב"ה. וכן יראה כל אדם את עצמו להיות נשמתו נעוררה, וחייב לעורר עצמו מכל שינה, דהיינו מבחינת הסתלקות הדעת והמוחין חלילה, וכן דוד היה עושה עצמו כלי לעלות לבחינת הדעת שהיא בחי' תלת מוחין, והוא המעלה וממתיק לבחינת דוד לעלות, והבן (דגל מחנה אפרים דרוש לשבת תשובה).

וזה בחי' רוח צפונית המנשבת בכנור של דוד. וכמצ בגליקו"ה (חו"מ העושה שלים לגב"ח ג, כד): ועל כן היה בניהמ"ק עיקר הקדושה בצפון, כמ"ש 'קדשי קדשים שמיטתן בצפון וכו'', כי שם עיקר שלימות כל המקרונות, כי צפון מסך ושם לריכין להמשיך הרוח חיים הצפון בלב, להצלים כל המקרונות המלויים בהרוח החיים הזה, שהוא בחינת רוח צפונית המנשבת בכינור של דוד, כמבואר היטב בתחילת התורה הנ"ל. ועל כן היו הלויים מנגנים בניהמ"ק, כי עיקר המשכת הרוח חיים הוא על ידי בחינת ניגון ושיר להצי"ת, שהוא בחינת רוח צפונית המנשבת בכינור של דוד, שע"ז היה מנגן מלוי.

שיודע להלוך נגד רוחו של כל אחד ואחד בכנור של דוד, וכיוון שהגיע תגות לילה רוח צפונית מנשבת בו והיה מנגן מלוי, הדא הוא דכתיב (מל"ב ג) 'והיה כנגן המנגן'. והיה כנגן במנגן אין כתיב כאן, אלא 'והיה כנגן המנגן', הכינור מלוי היה מנגן. וכשהיה דוד שומע קולו היה עומד ועוסק בתורה, וכיוון שהיו שהרחל שומעים קולו של דוד עוסק בתורה, היו מזומרים, ומה דוד מלך ישהרחל עוסק בתורה, מאו על אחת כמה וכמה. מיד היו עוסקין בתורה.

כנור של דוד היה של חמש נימין כנגד חמשה חומשי תורה. וכנגד אמת כנפי הריאה, כמובא להלן בהמשך תות זז, במקו"א ד"ה 'וכמ"ש בתיקו"ז כולהו שייפין מתנהגין בתר לגת כמלבא', וכן בסוף תות ט', במקו"א ד"ה 'ותופשי התורה לילין וכו'' ובד"ה 'ה' תורי לריאה'.

רוח צפונית המנשבת בכנור של דוד. כלהלן בהמשך (ג ע"ב):

אמר רב אחא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא, כיצד היה מלוי למעלה ממיטתו של דוד, וכיוון שהגיע תגות לילה רוח צפונית ונושבת בו ומנגן מלאיו, מיד היה עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר. ופירש"י (שם): **כיצד היה מלוי למעלה ממיטתו.** ונקביו לגד לפון, כיוון שהגיע תגות הלילה רוח צפונית מנשבת בו, דאמר מר (ב"ב כה) 'לרבע רוחות מנשבות בכל יום ויום'. שם שעות לשמורות של יום מנשבת רוח מזרחית מהילוך החמה, ושם לחמרות רוח לרומית, ובחמילת הלילה רוח מערבית, ובחצות הלילה רוח לפונית. וכן אימא בחיכ"ד (ב, כב): אמר רבי לוי, כיצד מלוי למעלה ממיטתו של דוד, וכיוון שהגיע תגות לילה רוח לפונית מנשבת בו והיה מנגן מלאיו, הדא הוא דכתיב (מל"ב ג) 'והיה כנגן המנגן'. והיה כנגן במנגן אין כתיב כאן, אלא 'והיה כנגן המנגן', הכינור מלאיו היה מנגן. וכשהיה דוד שומע קולו היה עומד ועוסק בתורה, וכיוון שהיו שהרחל שומעים קולו של דוד עוסק בתורה, היו מזומרים, ומה דוד מלך ישהרחל עוסק בתורה, מאו על אחת כמה וכמה. מיד היו עוסקין בתורה.

> **שיודע להלוך נגד רוחו של כל אחד ואחד ובכנור של דוד היה חמש נימין כנגד חמשה חומשי תורה. ורוח צפונית המנשבת בכנור של דוד היה של חמש נימין, כנגד חמשה חומשי תורה. ורוח אלקים מרחפת על פני המים הנ"ל.**
>
> (כשפרש"י שם). כי הצדיק ממשיך ומשלים הרוח חיים של כל אחד ואחד כנ"ל. וזה בחינת (בראשית ג:) **רוח צפונית המנשבת בכנור של דוד, כי כנור של דוד היה של חמש נימין, כנגד חמשה חומשי תורה.** ורוח צפון שהיתה מנשבת בו, הוא בחינת ורוח אלקים מרחפת על פני המים הנ"ל.

יִלְקוּט הַנַּחַל

שיודע להלוך נגד רוחו של כל אחד ואחד. ובקונקן מבואי הנחל (קצ–קלט מבל"ט) מובא: הנה לפי הפשט הכוונה הוא שיש לו מידת הסבלנות שלא לקוץ ברוחו, ולסבול את המקרונות של כל אחד ואחד, ולפי פירוש רבינו הכוונה היא שיש בכוחו להמשיך הרוח חיים ולהצלים המקרון של כל אחד ואחד. ונראה לו בזה תליא, כי המקרון הסבלנות הוא מאחת זה בעצמו שאינו יודע לתן להפיס דעתו של כל אחד ואחד ולהלוות מקרונו, לפי הלריך האחת הדבוק בהקורה, שהוא מקור הרוח חיים של כל אחד ואחד, וגם יודע שורש חיותו ומקרונו של כל אחד ואחד בפרטיות ע"י דביקותו הטוב בהתורה, שכל שורש נשמתו וחיותו של כל אחד ואחד בפרטיות לפי שורש נשמתו, ועי"ז יודע לתן לכל אחד ואחד לת מה שלריך לו לפי שורש נשמתו, ועי"ז בוודאי אינו קץ חס ושלום בהנהגתו, וסובל את כל אחד בפרטיות עד שיושלם המקרונותיו, מאחר שהוא יודע לתן להנהיגם בכללות ובפרטיות עד שיושלם המקרונותיהם בכללות ובפרטיות. וע"פ זה נבין מהוכוח גם ענין 'לרך לפייס' שמצאנו רבינו לענין המשכת הרוח חיים ע"י חלמה שהוא בחינת 'מאריך רוחיה', שמובן שזה הוא מעורר גם למעלה בחינת מידת 'לרך לפייס', להאריך ולהמשיך רוח החיים ממנו יתברך להשלים המקרונותיו, ושלפי פשוטו ענין 'לרך לפייס' הוא בחינת הסבלנות יתברך כביכול את המדה להחיותו אע"פ שהוא חוטא חס ושלום, ונחמת על הכל אחד וכו'ל (וכמבואר בליקוטי תניינא סי' ח', שגם במידת הדין הסי"ת יודע מקומו של כל אחד ואחד ופיצת כשלומותיו, וע"ז הוא מרחם עליו ומטה כלפי חסד, עיי"ש והבן). וזהו יתבאר גם ענין 'לרך לפייס' שכלפי המדה בעצמו, שמפרש רבינו שהחמה והמשכת הרוח חיים מכוונ בשם 'לרך לפייס', שהוא גם כן ענין אחד עם ענין הסבלנות כלפי עצמו, והיינו כי יש לחמה ויש לחמה, כי יש גם יגון ולחמה דקטרגא לחרת שהוא בחינת יללה ועצבות הנמשך וגם מיתוק וקולר רוח שהוא היפך הסבלנות, שהחדם צריך לצרות ולהסלע מזה מחוק, וענין החמה דקדושה הוא בחינת נעגועין ויכופיץ (והן הן ג' הפיכוזים המובאים ברש"י על לטן 'נפֶּ', עיין לעיל במקו"א חות מ' ד"ה 'והנה יקר גנומי ונוה וכו'), והיינו כי בידיעתו של החדם מלין נמשכין הסבלנותיו, ויודע וחת בעצמו שע"י החמה בלחוי כנ"ל, בידו וכוחו לחזור ולהמשיך הרוח חיים ולהצלים כל הסבלנותיו, וזו כשהוא מתגבר, היינו חס ושלום בדרך קפדנות ועצבות, כי חס ליתו נשבר בקרבו על עוונותיו ופגמיו שגרמו הסבלנותיו למעלה ולמטה, חבל יחד עם זה הוא יודע כי 'חסדי ה' לח תמנו ולח כלו רחמיו', כי הוא 'חל רחום וחנון לרך לפייס ורב חסד וגו' ונחם עון ופשע', שחם כלל הי"ג מידות של רחמים המובאים להלן בחמלת חות ז', ועל כן לחמה הוא רק בדרך לפ שנכנר וכיכופיץ ונעגועין להם"ל, והחמה כזו היא בחינת 'לרך לפייס' הנ"ל שמהריך רוחיה, והמעור גם 'לרך לפייס' נחלמים הנ"ל, שע"ז נחלמים כל הסבלנותיו למעלה ולמטה כנ"ל. מידות של רחמים הנ"ל, שע"ז נחלמים כל הסבלנותיו למעלה ולמטה, ונחחל גם כן מלערו ממם.

שבוודחי יש כנגדו לזיה פרצה מן החוטרים. ועוד מובא שם (פ' בהר) שכך רחוי לכל חדם לעשות בעת לערה, ח"ל: קוד עמוק מי ימלחנו, כשיש לחדם חם ושלום לזיה נער ונערה, ומלבים נערו לו מבוקשתו בתותיות הקדושים, כמו שבחה דוד המלך ע"ה כשהיה לו לזיה נער ונערה שבחרה עליו, תיבר קפיטל לזיה נער ונערה, ומלבים חת נערו ומבוקשתו בתותיות קדושים, וע"ז היה מלילר לותיות המבוקש וינחלו מחפילתם, וינחל גם כן מלערו ממם.

מִילּוּאֵי חָכְמָה

שיודע להלוך נגד רוחו של כל אחד ואחד. ומובא בחגרת הכלה (רפז ע"ב) שבאדם זה בכוחו לעורר שלא יהיה פירוד לבבות בעמ"י, כיוון שיהיו כולם מתומדים תחת המנהיג הכולל, וז"ל: ומחה לחיי ולעיני, התבוננו גם דבני הרועה הנחמן שביקש מהם"י להיות הוא שדא בגוויינו בכל ישהרחל רוחה קדישא מדלגיס דיליה דרגין דדעת, והיה מחיילת הגס שיעמוד נדיק לחר לחריו להפפיע, עם כל זה לח חנות דעת הנחן קדמיס, מחמת ההוא רוחה דשדא בגוויינו שרעיא מהיימנא, ויהיו התלמידים נפרדים בדעתם מן הרב ולח חמיאב דעתם, ויהיו נפרדים זה מזה התלמידים גם כן ולח יוכלו לקבל ההשפעה, על כן ניקח 'יפקד ה'', שחתה הוא 'לנקי הרוחת לכל בשר', דהיינו שחתה הוא המלקים לכל הרוחות, דשביק לדיק יסוד עולם הנקרא 'כל בשר', תפקוד חיש על הדעה שיהיה מבחיאתי ושורשי שתניא דעת בניך בו, ולח יהיו הרבה דיעות ב'מעטו שֶׁנֶּאֱלַמְתָּ', 'המלך שהשלום שלו'. וזה שרמזו רז"ל בדברי קדמס 'שיהיה יכול להלוך נגד רוחו של כל אחד ואחד', נגד דעתו של כל אחד, להיות הרוח חדוש שבהם שהגיע הרועה הנחמן היה מְדֻבָּרְגָּ ד'דעת', ועיין בדברי רמ"י ותרחה פלחות. והשיב לו הבעי"ת, קח 'לְךָ' דייקת, שיהיה רחויה לך, לבחיאתך, ד'דעתך', שת יהושב בן נון חיש חשר רוח בו', שחתה בעצמך השפעת בו תמיד רוח הדעת שֶׁפֶּה, וכעת גם כן בהיותך בגדלות המדריגה שמוך לפטירתך, ושמכת חת ידך עליו ותת מהודך עליו למען ישמעו (חליו) כל בני ישהרחל' ותנות דעתם בו, כיוון שהוא מבחיאתך מושפע ממך, הגס שיהיה 'מהודך' ולח 'כל הודך', עם כל זה מחמת שיהיה משודשך ישמעו חליו. ביצו גם לחיי ורעיי בדביקים הללו המקולקלים בפז ומרלו החמת, כי לילו נתנו לל ניצם זה לחבי דוריצו, היו מבחוממים על מה שגרמו עוונותיו פירוד לבבות החדיקים לל ה' ולחורתו ועשיית התורה כלפי חלפיי חורות, הע"י ירחם עליצו ויסיר ממנו יגון ותנחה.

סופיטצו לכרלחוצה ויוושיצו לבחמילה חורות, ויסיר ממנו יגון ותנחה.

כנור של דוד היה של חמש נימין כנגד חמשה חומשי תורה. ומימא במדרש שוח"ט תהלים (ת): מי הוא משובח שבנביחים ומשובח שבמלכים, משובח שבנביחים זה משה, משובח שבמלכים זה דוד. ֹמַּה מוצא, שכל מה שעשה משה, עשה דוד. משה הוציא לת ישהרחל ממלריס, ודוד הוציא לת ישהרחל משיעבוד מלכויות. משה עשה מלחמות בסיחון ועוג, ודוד עשה מלחמותיו של הקב"ה. (...) משה נתן לסה תמיסה תומצי תורה, וכנגדם נתן לסה דוד ספר תהלים שיש בו חמיסה ספרים, 'לחמרי הים', 'למנצח משכיל', 'מזמור לחסף', 'תפלה למשה', 'ימלרו גחולי'. משה נירח לת ישהרחל ב'חמרין', ודוד נירח ב'חמרי'. ומובא בזוהר מחנה חפרים (פ' חיי שרה): יהוש שדוד המלך ע"ה חיבר הספר תהלים תמיסה ספרים נגד תמיסה חומשי תורה, נמלל כלול וגנוז בו כל התורה כולה, והיינו כשבחו עליו נרות, דרך משל (תהלים נד) 'בנִגִינֹתַי הזיפים וגו'', חז חיבר קפיטל תהלים, שהסתכל בחותיות ותיבות של חותו הלרה, ונתגלה לו ע"ז לזיה חור מן התורה, וחיבר כנגדו קפיטל תהלים, שבחו בו חת הלרה, ומלבים נערו לו חת מבוקשתו בחותיות הקדושים, כמו שעשה דוד המלך ע"ה כשהיה לו לזיה נער ונערה שבחרה עליו, חיבר קפיטל לזיה נער ונערה, ומלבים חת נערו ומבוקשתו בחותיות קדושים, וע"ז היה מלילר לותיות המבוקש וינחלו גם הן מלערו ממם.

ואני תפלה

"חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ". מָלָא רַחֲמִים, הַמַּעוֹרֵר יְשֵׁנִים וְהַמֵּקִין נִרְדָּמִים, חוּם וַחֲמֹל עָלַי וְזַכֵּנִי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים שֶׁאֶזְכֶּה לָקוּם בְּכָל לַיְלָה וְלַיְלָה בַּחֲצוֹת מַמָּשׁ כָּל יְמֵי חַיַּי, וְאֶזְכֶּה לְהִתְעוֹרֵר מִשְּׁנָתִי בַּחֲצוֹת לַיְלָה בִּזְרִיזוּת גָּדוֹל, בְּלִי שׁוּם עַצְלוּת וּכְבֵדוּת כְּלָל. וְלֹא תְתַגַּבֵּר עָלַי הַשֵּׁנָה וְהַתַּרְדֵּמָה חַס וְשָׁלוֹם, וְלֹא יוּכַל שׁוּם דָּבָר לִמְנוֹעַ אוֹתִי מִזֶּה. וּבְרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים וַחֲסָדֶיךָ הָגְדוֹלִים תְּעוֹרֵר הָרוּחַ צְפוֹנִית הַמְנַשֶּׁבֶת בְּכִנּוֹר שֶׁל דָּוִד בְּחַצוֹת לַיְלָה, וּמְשָׁךְ יָמִשֵׁךְ עָלַי הִתְעוֹרְרוּת לְהִתְעוֹרֵר תָּמִיד מִשְּׁנָתִי בָּעֵת חֲצוֹת לַיְלָה מַמָּשׁ. "עוּרָה כְבוֹדִי עוּרָה הַנֵּבֶל וְכִנּוֹר אָעִירָה שָׁחַר" (ליקו"ת פח).

הרוח הצפון בלבו של אדם. כדאיתא בזהר"ז (תיקון סט, קה ע"ב): [ב]דפיקו נפיק מחודנא דשמלא דליבא, ודא הוא רוח נפוני דהוה מנשב בכיוון דלוד, דהוה מנגן מנליו. וכל ערקין ווירידי גופא דתיון דפקין, מליבא תיון דפקין, ורוח דמילה 'לא תאכר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו'. ומינו שהלשון 'פון בליבו של אדם' מובאת בסוכה (נב ע"ב) כביכול ליפה"ר, וז"ל: תנו רבנן, 'ואת הצפוני ארחיק מעליכם' (יואל ב), זה יפה"ר שצפון ועומד בליבו של אדם. ופירש"י (שם): **הצפוני.** כדמפרש, פון בליבו של אדם. ועי' מטה במיגוש"מ בד"ה 'הרוח הצפון בלבו של אדם' המייצב את הקושי שהן הרוח מייס והן היצה"ר מכוונים משם רוח נפוני.

צפון חסר. כדאיתא בב"ב (כה ע"ב): תניא רבי אליעזר אומר, עולם לאכסדרה הוא דומה, ורוח נפונים תיהא מסובבת, וכיוון שהגיעה חמה לאל קרן מערבית נפונים, נכפפת ועולה למעלה מן הרקיע. ורבי יהושע אומר, עולם לקובה הוא דומה, ורוח נפונים מסובבת, וכיוון שחמה מגעת לקרן מערבית נפונים, מקפת וחוזרת לחורי כיפה, שנאמר 'הולך אל דרום וסובב אל צפון וגו'', 'הולך אל דרום' ביום, 'וסובב אל צפון' בלילה, 'סובב סובב הולך הרוח' ועל סביבותיו שב הרוח', אלו פני מזרח ופני מערב, שפעמים מסבבתן ופעמים מהלכתן. הוא היה אומר, מתחן לר' אליעזר, 'מן המדר תבוא סופה', זו רוח דרומית, 'ומִמְּזָרִים קֶרַח', זו רוח נפונית. ופירש"י (שם): **לאכסדרה.** שחין לה דופן רביעית. **פיסי מסובבת.** ממהילה. **למעלה מן הרקיע.** ומהלכת חת רוח צפון בגגו של רקיע. **לקובה.** חוהל שכולו מוקף. **מתחן לר' אליעזר.** שחמר לחכסדרה דומה. **וממזרים קרח זו רוח צפונית.** שהלופן מוזרח ופרוסה. וכדחיתח בזהר (קרח, קעח ע"ב): [ג]הכוח שטרח לצפון לשחתאר חסר בעלמח כל ברח קודשח בריך הוח עלמח. ואיתח בפדר"ח (ג): חרבע רוחות נגדלו בעולם, רוח פינת המערב, רוח פינת הצפון, רוח פינת המזרח, רוח פינת דרום. רוח פינת המזרח משם יולח החור לכל העולם, רוח פינת הדרום משם טללי ברכה וגשמי ברכה יולחין לעולם, רוח פינת המערב חורבות שלג וחורבות ברד וקור ומוס וגשמים יולחין לעולם, רוח פינת צפון משם המוסך יולח לעולם. רוח לצפון ברוח ולח גמרו, שחמר, כל מי שהוח חומר שהוח לחור, יבוח ויגמור חת הפינה הזחת וידעו שהוח חלוה. ומשם הוח מדור למזיקין ולזוועות והרוחות והשדים והברקים והרעמים, ומשם רעה יולחה לעולם, שנחמר 'מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה עַל כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ'. וכדיחיה"ל (ת, יח) כתב דיש להתפלל כילד הרוח לצפון בלב חלדם, שחמיתו כל החייס והמזלוח מחסרונות, מכוזב עמה בשם 'חסר', ועוד שחם מדור המזיקין וכו', וס'מצפון תפתח הרעה', ושהיה"ל נקרל לפוני. ולהבנת הענין, עי' בגח"ע ד"ה 'הרוח הצפון', ובילקוה"ש ד"ה 'צפון חסר', וד"ה 'כי הרוח הוח בלב', וכן בחילוח"ם ד"ה 'הרוח הלפון בלבו של חדם'.

ויתן לך משאלות לבך. כמיב בתהלים (לז, ג-ד): בְּטַח בַּה' וַעֲשֵׂה טוֹב שְׁכָן אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה. וְהִתְעַנַּג עַל ה' וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ:

ופירש המלו"ל (שם): **והתענג על ה'.** פיהיה מעונג בתפנוקים על מטעמי ה', והוח יתן לך מה שיתאל ליבך, ר"ל יספיק לך מתסורך חף בדבר התפנוקים. עיין בילקוה"ש ד"ה 'והתקרון הוח בלב וכו'' שהמבחר כילד נלמד מפס' זה ומהבח מחריו שהתקרון הוח בלב.

ימלא ה' כל משאלותיך. משלוחיך היינו תקרונותיך, כדכתיב בתהלים (כ, ה-ו): יִתֶּן לְךָ כִּלְבָבֶךָ וְכָל עֲצָתְךָ יְמַלֵּא: נְרַנְּנָה בִּישׁוּעָתֶךָ וּבְשֵׁם אֱלֹקֵינוּ נִדְגֹּל יְמַלֵּא ה' כָּל מִשְׁאֲלוֹתֶיךָ: ופירש המלו"ל (שם): **כלבבך.** כתחוות לבבך. **ימלא.** יתקיימו עלתך. **בישועתך.** בעבור התעוטה שבתה ממך, כולנו נרננה. **ובשם.** בעבור חלוק גלכה בדגליס למלחמה, וה' ימלא שחלתך כי תתגבר במלחמה.

מילואי חכמה

הרוח הצפון בלבו של אדם וכו' צפון חסר. ע"ד הפשט הלשון 'פון בליבו של אדם' ו'פון' חסר' נדרשים כביכול ליפה"ר, ולכאורה קשה להלה דבינו דרשו כביכול להרוח מייס, חולם מלינו לייחס שבחי' 'פון' יותר הן מלד הקדושה והן מלד הסט"ח, כדחיתח בזהר (שלח, קנט ע"ב): [ד]'חשר נפנע לירחין', מהו 'חשר נפנע', וכי מלן יגזול ויטול מן ידוי מה דהוה בעי למיהב דכתיב 'נפנע'. חלח פוק וחמי עובדין דרחמנו דעבד קודשח בריך הוח, כמה לחיהו מחי, ביה יהיב לחוותח לעולם. כתיב 'מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה', ונכפון מחי, דחמתן נפקי כל דינין וכל גזירי קשיין, וביה שרי כל חגר טב וכל טיבו דזמין קודשח בריך הוח למיהב לישרחל. לזמנין דחתי קרי קודשח בריך הוח לנפון ויימח ליה, בך יהבית כל טיבו וכל חגר טוב לנבי, דכפלו כמה בישין בהחי עלמח על קדושת שמי, הב חגרין טבין דיהבית בך, הדח הוח דכתיב (ישעיה מג) 'אֹמַר לַצָּפוֹן תְּנִי'. וכן כתב הרקנחטי (שמות כו, ח): הגבורה נקרחת 'צפון' לשוד גדול, כי בחידה ההוח שָׁם מֻעֲבָר כל השחלות והטובות, ופעמים מעכבתן מלידה למטה חס החדם חינו רלוי, ונחמרו הנקבות הסה לפונות בה. כי כל הנקבות שחדם מנקב הפי"ת, לולי המקטרגים היה נקבתו נעשית, בין שיהיה לדיק בין שיהיה רשע. חמנם בהגיע הנקבה הסיה לדך לפון, לותן הכוחות מערערין ומוסרים, נעמוד לדין עליה, ומס חינו רלוי לה יפיע נקבתו, והיל לפונה סס להיותה לנדיקים, שנחמר (משלי יג) 'וְנָפוֹן לַנדיק חֵיל מוּטָל', 'מה רב טובך חשר נפנע לירחין'. ועוד, חפני חשמש יפה"ר שנפפע, הלפון בליבו של חדם, כמה דחת חמר 'חת הלפוני חרחיק מעליכם'.

ג"כ בחינת המשכת רומניות מלקוח לתוך הלמלוס כנ"ל. **והחסרון הוא בלב כמ"ש ויתן לך משאלות לבך ימלא ה' כל משאלותיך.** ובקונן מבואר הנחל (תה-תהל תסל"ט) מובח: הלריכותח לד' ב' הפסוקים דייקה הוח להשלמת הרלוח ס'החסרון הוח בלב'. כי מפסוק רחשון ידענו רק שענין 'משחלות' הוח בלב, ומפסוק ב' ידענו כי לשון 'משחלות' הוח ענין 'חסרון', מלכתיב 'ימלח ה' כל משחלותיך', כי 'ימלח' נופל על ענין שהיה נחסר מקודם, ומזה מגלו שיש לפסוק הרחשון 'ויתן לך משחלות (לשון חסרון) לבך', כי החסרון הוח בלב. ומובח בזוהר"ח (ח): ע"י וילוקלים הס בחי' 'ליבא דכל עלמח', שהס עיקר מקום הרוח חייס, וממחת שעיקר החסרון הוח בחי' החתלקות הרוח חייס, על כן כתיב בפ"י 'חסר לו מחסר כל בה'. וכן מידוח העולה שיהיה ג"כ בבחי' הרוח חייס, יהיה גם כן העיקר בפ"ו, כי חמרו רז"ל 'שֶׁמֶּיהֶן' (שב ו ע"ב) חין חמילה. ועיקר הרוח חייס הוח בהחורה, ועיקר החורה היח בפ"י, 'כי חליון חלח חורה, ו'חין חורה כחורת ח"י'.

ילקוט הנחל

צפון חסר. וכתב בליקו"ה (חו"מ הפקד וכקני הגר ד, ד): לפון הוח בחינת לחלוס, כי לפון הוח שחלל שהוח בחינת גבוהות, בחינת לחלוס, ורוח לפון זה בחינת המשכת ומיבור רוחניות חלקות עם הלחלומים, כי הרוח הוח רוחני שנחשך מרוחניות חלקות שחשם כל הרוחות והנשחות, כי הרוח והנשחה הוח רוח חורי, כי שורש הרוח והחויר הוח ממקום גבוה מחוד, מבחינת רוחניות חלקות, שחשם כל הנפשות והרוחות והנשחות, כמ"ש 'כל חשר נשחת רוח חייס בחפיו', ועל כן רוח לפון זה בחינת המשכת רוחניות חלקות שהוח בחינת רוח, לחוך הלחלוס שהוח בחינת לפון. (...) וזה שחמרו רז"ל שלפון חסר, שחם יולח חחד לכפור בו יתנרך ולהודות בעבודה זרה יחמרו לו שיבחר רוח לפון וכו', היינו כנ"ל, שעיקר מה שלפון חסר הוח להכניע הכפירות ולהמשיך חמונה, כי לפון נחשר חסר בשביל להודות שהבחירה חסרה עד שיבחו הלדיקים שהס ממשיכין רוחניות חלקות לחוך הלחלוסים, שעי"ז ממשיכין בחינת רוח לפונים וחפקיים חת חסרון הבריחה בכל פעם. וזהו בחינת מה שהיה רוח לפונים שהיה בכיוון של דוד ועי"ז היה מנגן מחליו, כי משם כל הטירות והניגונים, כי כל השיר והניגון הוח בחינת המשכת רוחניות חלקות לחוך הלחלוסים. כי עיקר הניגון הוח ע"י שחבררין ומלחלין חת הרוח טובה כמבואר בחקות הכוח (בפיומן נז), כי עיקר קול הניגון הוח החויר והרוח שנמשך כל הקולות כידוע למחקרים, ועיקר הניגון ע"י לחלוס הרוח בחינת המשכת רוחניות חלקות לחוך הלחלוס, שהוח בחינת לפונים שהוח בחינת המשכת רוחניות חלקות לחוך הלחלוס, ועל כן ע"י רוח לפון, שנחשל, חלבות הלחלוס, ע"י שדוד היה מנגן ניגון של דוד, כי משם כל הניגונים כנ"ל. ועי"ז היה דוד קם בחלות, שחזרה נשחתו לגופו, שהוח בחינת רוח לפונים שנחשל, שהוח בחינת

המלובש בתוך ההסתרה, שזהו בחינת רוח לפועים כנ"ל. וזה הרוח לפועים מנפצת בכינור של דוד, ומגלין עי"ז הניגונים, שהם בחינת התגלות הטוב מתוך ההסתרה. ועוד כתב בליקו"ה (תו"מ הטושא שליח לגב"מ ג, כז) בענין דוד המלך ע"ה, הממשיך את הרוח מייס להשליס ההסתרות שבלב ההדס, וז"ל: כל ענין דוד המלך עליו השלוס, היה להשליס פגימת הלבנה, כי מלכותו נמשל ללבנה כמותה, וכימיו 'קיימת סיהרא בתשלומתא'. ועל כן בעת קידוש הלבנה שהוא בחינת תיקון פגימת הלבנה, תומרים לו 'דוד מלך ישראל חי וקייס', כי בוודאי הוא חי וקייס תמיד, כי הוא ממשיך תמיד הרוח מייס למלוות כל ההסרוות שבעולם.

וכמ"ש בתיקוני זוהר (תיקון יג) **כולהו שייפין מתנהגין בתר לבא כמלכא כו', כמא דאת אמר** (ישעיה ו) **אל אשר יהיה שם הרוח ללכת כו'. כי הרוח הוא בלב, והחסרון הוא הסתלקות הרוח שמקומו בלב, שבלב שהוא מיות הפנימים, היינו מחלי השמחלי של הלב. מחזק שמחלה לגיבא. מחלי השמחלי של הלב. רוח לפועים. שהיא מבחינה שבלפון. דנפש בכינור דוד. להיינו שממתיק את דיני המלכות שבלב, שהוא מיות הפנימים, היינו מחלי השמחלי של הלב. מחזק שמחלה לגיבא. מחלי השמחלי של הלב. רוח לפועים. שהיא מבחינה שבלפון. דנפש בכינור דוד. להיינו שממתיק את דיני המלכות**

וכמ"ש בתיקוני זוהר (תיקון יג) **כולהו שייפין מתנהגין בתר לבא כמלכא כו', כמא דאת אמר** (ישעיה ו) **אל אשר יהיה שם הרוח ללכת כו'. כי הרוח הוא בלב, והחסרון הוא הסתלקות הרוח שמקומו בלב,**

כדאיתמר במיקו"ז (תיקון יג, כח ע"ב): "ערקין לגיבא מיגון כמיילין בתר מלכהון, ורוח דמילה 'לא תאבר יהיה שמה הרוח ללכת יכלו', הכי מתנהגין ערקין לגיבא, לגבי רוחא. הכי לך רוח בלב, דנפיק מחון שמחלה לגיבא, ואיהו הוה רוח לפועים דבטש בכינור דוד, ובהאי רוחא הוה בטש בחמש נימין דכינור, לחיון חמש כנפי ריחא. ופירש המחוק מדבש (שם): **הכי מתנהגין ערקין לגיבא לגבי רוחא.** היה מכה בחמשת מיתרי של כינור, שהם כנגד חמש חושים הרעים.

ר"ל, עורקי הלב הם סוד הסיכלות והעולמות המתנהגים על פי רוח שבלב, שהוא מיות הפנימים, היינו מחלי השמחלי של הלב. **מחזק שמחלה לגיבא.** מחלי השמחלי של הלב. **רוח לפועים.** שהיא מבחינה שבלפון. **דנפש בכינור דוד.** להיינו שממתיק את דיני המלכות שבלב, כענין עורקי הלב שהם סוד הסיכלות והעולמות המתנהגים על פי רוח חמש חושים הרעים.

ר' נתמר בפסוק 'לא תאבר יהיה שמה הרוח ללכת יכלו', וכן כל הנביאים מתנהגים ומקבלים את נבואתם לפי חושה הרוח שבלב, כענין עורקי הלב המתנהגים כולם לפי חושה הרוח שבלב. ומזה שנאמר בפסוק זה 'שמה', זה כנגד 'משה' (שזה לשונו הקדוש).

ר' 'חתם חומרים שחתם קדושים למלך העליון יומר מכל שאר העמים. והנה מי שהוא מקודש להמלך חזי הוא שחתם תמיד, והוא בלא ערב ובלא פחד ובלא דופק, והרי חתם שרויים בערב ובדופק וניגון תמיד יומר מכל בני העולם וכו'. וגם חתם שחתם לא תוכלים מלכלים כמו שאנו תוכלים, הנה חתם כולם שרויים בחלשים רעים וחתם שרויים יומר מכל שאר העמים בחבינה רבי אלעזר 'שוודאי הוא שאנו קרוצים למלך העליון יומר מכל שאר העמים, ולפי כך הוא זה, שבכל עם ישראל עשה חותם הקב"ה שיהיו בלב של כל העולם, וכך הם ישראל בין שאר העמים, כמו שהחיבורים לא יכולים לעמוד בעולם לפני רגע אחד בלא הלב, כך בכל העמים כולם חיים יכולים להתקיים לפני רגע אחד בזה העולם בלא ישראל וכו', וישראל הם מתנהגים ופועלים בתוך שאר העמים בעין של הלב שהוא החיבורים. והנה הלב הוא רך ונחלש, ועדיין הוא קיומם וחיותם של כל החיבורים. ומכאן כל החיבורים תין מי שיודע מהלעור והלהה והיגון בלב אלא הלב, שהו קיום וחיות כל החיבורים, וכן גו הוא התבונה. ושאר החיבורים תין מתקרב בהם הלעור בלב אלא הקיום והחיות, והם תיים יוחדעים דבר וכו'".

ילקוט הנחל

כי הרוח הוא בלב וכו'. ובקונטרס מבוטי הנחל (אב-בלול תשל"ע) מובא: הנה בפשטות כוונת רבינו"ל בכל זה, להוכיח ולבסוף שרוח לפועים, הוא ענין ה'רוח מייס' שעליו מדובר בכל המאמר, והוא על ידוד שרבינו ז"ל משתמש כאן כי מקום הרוח מייס הזה הוא בלב (ומבית ע"ז ג' לתיות, הל' מלכתוב וכו' ממיקו"ז). ומעתה יתפרש 'רוח לפועים', היינו הרוח שבלב, שהוא הרוח מייס הנ"ל שמקומו בלב, כי 'לפועים' רומז על הלב. וזאת על ג' דרכים, פשט ורמז. פשט, כי 'לפועים' לשון לפוף ומכוסה, והוא הלב שהוא מכוסה וגנוז ביותר משאר האיברים, (ועי' בפי' ל"ב 'יוסף הוא בחי' לב, כי יוסף נקרא 'לפעמו' וכו', ומתיב 'בליבי לפעמי' וכו'), כי 'לפי מדש יודע מה בלב תביבו' (פפתים נד), וכדמרגלא בפ"ק (קידושין נב) 'דבר המסור ללב נאמר בו 'וילחש'' (וגם ע"ד הסוד יודע לגיבא הוא עלמא סתימא, עלמא לתתכסיא), והיינו 'רוח לפועים', בחי' הרוח הלפוף ומכוסה בלבו של מדש. רמז, כי 'לפוף' הוא לשון 'חסרון', והוא נסמך על מחלי"ל (ב"ב כה) 'לפוף חסר', והרי כל ההסרונות נרגשים בלב, ולכן נקרא הלב בשם 'לפוף', וזוב מתפרש 'רוח לפועים', הרוח שבלב. ומבאר רבינו מיניה וביה מדוע נחמת נרגשים כל ההסרונות בלב דייקא, שהוא מחמת הסרון מייס (שזהו הוי' יהוד כל המאמר הזה), וע"כ נרגש ההסרון בלב. אלא שלפי זה יוצא דבר נפלא ונבחי מונן לכאורה, כי הרי סוף סוף כל עילומת ומילוי ההסרונות בחיי ג"כ מהלב, שהם מקום הרוח מייס, אשר זהו עיקר תכלית ומטרת הרוח שבלב, למלוות ולהשליס כל ההסרונות (אלא שממילא מחמת זה נרגשים ההסרונות בלב, כשאין נמצא הרוח מייס בלב להשליס וכו'), וע"כ יותר היה לחוי לקרוא ולכנות את הלב ע"ש המילוי והשלימות ולא ע"ש ההסרון. וביותר נפלא הדבר מה שגם עשם הרוח מייס נתכנה בשם 'לפועים' שהוא ע"ש ההסרון, והרי הרוח מייס הוא עשם המילוי ושלימות ההסרון. וכן מה שרבינו ממשיך בזה שגם לכן נקראים ישראל ע"ש לפוף, מחמת שהם מקבלין הרוח מייס וכו', כמ"ש (בהליס פג) 'על עמך וגו' לפוניך', שלפי ביאור הנ"ל שלפוף הוא ע"ש ההסרון, יקשה למה נקראים ע"ש ההסרון דייקא, וכנ"ל. והנה ליתת בזוה"ק (פנחס רכח) שאחל מד תכים גוי אח ר"ש 'לתון לתרין לתתון קריצין למלכא עילאה יתיר מכל שאר עמין. מאן דתתקריב בתלבא ליהוי תדי תדיר, בלא פערא בלא תחילו ובלא תתיקו, והא תתון בתערא ובדוחקא וביגונא תדיר כל עלמא וכו'. כולהו במרעין בישין ובתצירו יתיר מכל שאר עמין וכו'". עיין שם שהשיב רבי אלעזר 'דוודאי תתן קריצין למלכא עילאה יתיר מכל שאר עמין, ולפי הכי הוא, דישראל שרוי בגלות יותר מכל שאר העמים, ולכאורה יש לדקדק בזה, דהרי בכל הגלויות שהיו לישראל, לא היו בגלות יותר מכל שאר העמים, ואדרבה, בכל הגלויות היו ישראל בין שאר העמים בבחינת 'לפוף' ולא 'לפועים', ומה שייך לומר שישראל הם בגלות יותר מכל שאר העמים, ולכן נראה לומר, דהנה בכל הגלויות היו ישראל בין שאר העמים בבחינת 'לפוף' ולא 'לפועים', אבל בגלות הזה שהוא גלות אחרון, שהוא הגלות שבו נתגלה הרוח מייס שהוא בחינת 'לפועים', בגלות הזה נתגלה שישראל הם בבחינת 'לפועים' בין שאר העמים, ולכן הם בגלות יותר מכל שאר העמים, שהרי בכל הגלויות לא היו ישראל בבחינת 'לפועים' בין שאר העמים, אבל בגלות הזה שנתגלה הרוח מייס שהוא בחינת 'לפועים', בגלות הזה נתגלה שישראל הם בבחינת 'לפועים' בין שאר העמים, ולכן הם בגלות יותר מכל שאר העמים. ועיין שם שהשיב רבי אלעזר 'שוודאי הוא שאנו קרוצים למלך העליון יומר מכל שאר העמים, ולפי כך הוא זה, שבכל עם ישראל עשה חותם הקב"ה שיהיו בלב של כל העולם, וכך הם ישראל בין שאר העמים, כמו שהחיבורים לא יכולים לעמוד בעולם לפני רגע אחד בלא הלב, כך בכל העמים כולם חיים יכולים להתקיים לפני רגע אחד בזה העולם בלא ישראל וכו', וישראל הם מתנהגים ופועלים בתוך שאר העמים בעין של הלב שהוא החיבורים. והנה הלב הוא רך ונחלש, ועדיין הוא קיומם וחיותם של כל החיבורים. ומכאן כל החיבורים תין מי שיודע מהלעור והלהה והיגון בלב אלא הלב, שהו קיום וחיות כל החיבורים, וכן גו הוא התבונה. ושאר החיבורים תין מתקרב בהם הלעור בלב אלא הקיום והחיות, והם תיים יוחדעים דבר וכו'".

מילואי חכמה

כולהו שייפין מתנהגין בתר לבא כמלכא. ומאמ הטל"ם (שער החומות, לג טוב): לריך הלב להיות תמיד קודם קדשים שיקרב בו הקרינה, כמו שנאמר 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', לת לתמר 'בתוכו' אלא 'בתוכם', דהיינו בקודם קדשים שהוא הלב, כי בפי התעוררות הלב בת התפשטות לכל המידות והתנהגות. וזהו 'לא תאבר יהיה שמה הרוח ללכת יכלו', 'ותמה עליו רוח ה'', על ידי המורה והמצוות והמידות, ותם לא נאר.

תם ושלום הרוח הקודש הזה תתפלק ורוח קערה נכנס בו בר מינן.

בתר לבא כמלכא. ובטל"ם (מולדות תלם, בית ישראל כת) מאמ: הנה מדריגת נפש רוח ונשמה, משכנתן בגוף, נכנס בתו"ת בל"ב וכ"כ, אבל קיימת 'תלך', וכת המושך התזנה לכל התיברים, וכת המחזיק התיותי בת הטבעי, שבן הת הזן, וכת המושך התזנה לכל התיברים, וכת המחזיק התיותי בת הטבעי, שבן הת הזן, וכת המגדל, וכת המוליד בדומה, וכת המרגיש שהוא השמיעה הראות לו, וכת המגדל, וכת המוליד בדומה, וכת המרגיש שהוא השמיעה והראות והטעם והריח והמישוש, כל אלו כוחות נפשי הטבעי. אבל הרוח הוא בלב, שהוא הלוון, והוא המנהיג כל כוחותיו לפי לוונו, כמלך המנהג תת עתו לפי לוונו, וכמלך המפרנס תת שריו ומשרתיו ועבדיו, לתת לכל אחד פרנסתו ומזונו לתת תוקו כלחוי לכל אחד לפי תדריגתו, כמו כן הרוח מייס שבלב תפרנס לכל הכוחות וזן ומכלכל לכל התיברים לכל אחד ואחד כפי הלחוי לו. אלך הנפש היא בנפד, שהוא הכת התיותי בת הטבעי, שבן הת הזן, וכת המושך התזנה לכל התיברים, וכת המגדל, וכת המוליד בדומה, וכת המרגיש שהוא השמיעה הראות לו, וכת המגדל, וכת המוליד בדומה, וכת המרגיש שהוא השמיעה והראות והטעם והריח והמישוש, כל אלו כוחות נפשי הטבעי. אלך

על עמך יערימו סוד ויתיעצו על צפוניך: כלכמיב בתהלים (פג, ג–יט): יָלְקִיסוּ עַל עַמְּךָ יַעֲרִימוּ סוֹד וְיִתְיָעֲצוּ עַל צְפוּנֶיךָ: וַיֹּאמְרוּ לְכוּ וְנַכְחִידֵם מִגּוֹי וְלֹא יִזָּכֵר שֵׁם יִשְׂרָאֵל עוֹד: כִּי נוֹעֲצוּ לֵב יַחְדָּו עָלֶיךָ בְּרִית יִכְרֹתוּ: אָהֳלֵי אֱדוֹם וְיִשְׁמְעֵאלִים מוֹאָב וְהַגְרִים: גְּבָל וְעַמּוֹן וַעֲמָלֵק פְּלֶשֶׁת עִם יֹשְׁבֵי צוֹר: (...) אֱלֹקַי שִׁיתֵמוֹ כַּגַּלְגַּל כְּקַשׁ לִפְנֵי רוּחַ: כְּאֵשׁ תִּבְעַר יָעַר וּכְלֶהָבָה תְּלַהֵט הָרִים: כֵּן תִּרְדְּפֵם בְּסַעֲרָתֶךָ וּבְסוּפָתְךָ תְבַהֲלֵם: (...) וְיֵדְעוּ כִּי שִׁמְךָ ה' לְבַדֶּךָ עֶלְיוֹן עַל כָּל הָאָרֶץ: ופירש המגו"ד (שם): **יערימו סוד.** מערימין עילה בסוד, לבל יגלה עצמם לחסוד רע על ישראל הנפוצים ומסתרים בגילך לבטוח בך. וביאור רבינו בחיי (דברים לג, מג): הכתוב יורה כי הקמיס עליהם כחילו קמיס עליו יתעלה, וזהו שנאמר דוד עליו השלום 'כי הנה מוידין יהמיון ומשנאיך נשאו ראש, על עמך יערימו סוד ויתיעצו על צפוניך'. קרא המומות מוידים ומשנאיו יתברך, כשמעערימים סוד ומתייעצים על ישראל שקראם 'צפוניך', על שם שהם צפונים מעלו ומתם ידו, כענין 'והיימם כי סגולה', כי הסגולה לא יָמֵּשׁ עליה המלך פקיד ומושל, רק היא נפונה מעלו ומתם ידו. או קראם 'צפוניים', על שם שהם לבדם נוחלי גן עדן ורב טוב הצפון. ודו"ק ולהלה כי מלבד שבא ללמדנו מפסוקים אלו שישראל נקראים ע"ש צפון, גם כלל הממזור מדבר בהתגברות חדום וישמעאל, עמלק ושאר חומות, ולעומתם מבקש להע"ה מהש"י 'כן תרדפם בסערך', דייקא.

> **ועל כן נרגש החסרון בלב. וע"כ כשנתמלא החסרון שהוא בבחינת הרוח כנ"ל, נאמר ויתן לך משאלות לבך, ימלא ה' וכו', היינו כנ"ל. וע"כ ישראל שהם מקבלין הרוח חיים מהתורה, נקראים על שם צפון, כמ"ש** (תהלים פג) **על עמך יערימו סוד ויתיעצו על צפוניך:**
>
> **ג אך רשעים הדוברים על צדיק עתק בגאוה ובוז, מאין מקבלין הם הרוח להשלים**

הדוברים על צדיק עתק בגאוה ובוז. וכמ"ב בליקו"ה (מו"מ גזילה ה, יז): עיקר התרחקות האדם מהש"ת מלשון חליו יתבהן, הוא ע"י המתנגדים המונעים, מגשי לגון, דוברי מלקלקות וכו', הדוברות על לדיק עתק בגאוה וכו', שהם מרחיקים את האדם ביותר מהכל מלשון להש"ת, כמ"ש אלמו"ר שבני אדם מונעים גדולים מאוד יותר מהיאה"ר, כמבואר לעילו כמה שימות קדושות בזה, וכנראה בזמן למי שמסתכל על האמת.

רשעים הדוברים על צדיק עתק בגאוה ובוז. וכמ"ב בליקו"ה (מו"מ גזילה ה, יז): עיקר התרחקות האדם מהש"ת מלשון חליו יתבהן, הוא ע"י המתנגדים המונעים, מגשי לגון, דוברי מלקלקות וכו', הדוברות על לדיק עתק בגאוה וכו', שהם מרחיקים את האדם ביותר מהכל מלשון להש"ת, כמ"ש אלמו"ר שבני אדם מונעים גדולים מאוד יותר מהיאה"ר, כמבואר לעילו כמה שימות קדושות בזה, וכנראה בזמן למי שמסתכל על האמת.

פגם הדיבור הם בחי' המתנגדים החולקים על הצדיקים האמיתיים, 'הדוברים על צדיק עתק בגאוה ובוז' (ליקו"ה ת"ת ג, ד).

תאמין באמונה שהוא לנו זכות וישועה רבה לנצח, מה שזכינו להיות בחלקו של רבינו הנורא והנשגב מאוד מאוד, אשר אי אפשר לשער בשום מוח בעולם, וברוך אלקינו שהבדילנו מן התועים החולקים על נקודת האמת כזה, 'הדוברים על צדיק עתק בגאוה ובוז'. זאת נחמתינו בעניינו, זאת שמחתינו, ובזה יש לך במה לשמח עצמך בכל אשר עובר עליך (על"ת יא).

זה דרך ישיבת הלצים הרשעים, בתחילה מרבין בדברי הבאי, כענין שנא' 'וקול כסיל ברב דברים', ומתוך כך באין לספר בגנות הצדיקים, כענין שנא' 'תאלמנה שפתי שקר הדברות על צדיק עתק', ומתוך כך יהיה להן הרגל לדבר בנביאים ולחת דופי בדבריהם, כענין שנא' 'ויהיו מלעיבים במלאכי האלקים ובוזים דברים ומתעתעים בנביאיו', ומתוך כך באין לדבר באלקים וכופרין בעיקר, כענין שנא' 'וַיְחַפְּאוּ בני ישראל דברים אשר לא כן על ה' אלקיהם' (יד החזקה טומאת צרעת פז, י).

המדברים על צדיק עתק בגאוה ובוז, עליהם אמר הכתוב 'שלח ידיו בשלמיו חלל בריתו'. פירוש, מי ששולח ידו בשלומי אמוני ישראל, היינו צדיקים ואנשים כשרים, זהו סימן שבוודאי חילל בריתו, והוא 'מקרה הוא בלתי טהור וכו'', ולזה 'אמר אלקים מה לך לספר חקי' (נעש"ט עה"ת פ' קדושים).

ודוברים על צדיק עתק בגאוה ובוז, אם רואים איזה דבר בהצדיק יסוד עולם מצדיקי דורם וחמנם שנראה להם לעוור, אז יימלא פיהם שחוק בדברי נבלה ולשונ"ר ולילצנות, ולדבר עליו בשער בת רבים בדברי היתול (באר מים חיים פ' בהר, כה).

ואני תפלה

חֲמֹל עַל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, וְתִגְדַּל לָנוּ צִדְקָתֶךָ הָאֲמִתִּיִּים, וְתִזְכֹּנוּ לְהַמְשִׁיךְ מֵהֶם רוּחַ הַחַיִּים, עַד שֶׁיִּהְיֶה לָנוּ כֹּחַ עַל יְדֵי אֲנָחוֹתֵינוּ לְבַד שֶׁאָנוּ מְאֻנָּחִים עַל מָה שֶׁחָסֵר לָנוּ, שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁלָם הַחָסָרוֹן חֶכֶף. וְתַמַּלֵּא כָּל מִשְׁאֲלוֹת לִבֵּנוּ לְטוֹבָה. וְכָל הָעַוָּונוֹת וְהַחֲטָאִים שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ, אֲשֶׁר עַל יָדָם סִלַּקְנוּ וְהִרְחַקְנוּ הָרוּחַ חַיִּים וְעַל יָדָם בָּאוּ לָנוּ כָּל הַחֲסָרוֹנוֹת שֶׁחָסַר לָנוּ, עַל כָּלָּם תִּמְחֹל וְתִסְלַח בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים עַל יְדֵי צַדִּיקֵי הַדּוֹר הָאֲמִתִּיִּים אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בְּקִרְבָּם, אֲשֶׁר עַל יָדָם אַתָּה מִתְרַצֶּה וּמִתְחַבֵּים לְיִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים, וְעַל יָדָם אַתָּה מְכַפֵּר וּמוֹחֵל לָעֲוֹנוֹתֵינוּ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה" (ליקו"ת ח).

אָנָּא יְיָ, תַּצִּיל וְתִמַּלֵּט אוֹתָנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים שֶׁלֹּא יִכְנְסוּ בְּלִבֵּנוּ שׁוּם צַד גַּאֲוָה וְגַבְהוּת בָּעוֹלָם כְּלָל, וְלֹא יִכָּנֵס בְּלִבֵּנוּ שׁוּם צַד עַרְמִימִיּוּת כְּלָל. וְלֹא יִהְיֶה בְּלִבֵּנוּ שׁוּם הִרְהוּרִים וְקֻשְׁיוֹת עַל צַדִּיקֵי הַדּוֹר הָאֲמִתִּיִּים. וּמִכָּל שֶׁכֵּן וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יֵצֵא עָתָק מִפִּינוּ, חַס וְשָׁלוֹם, לְדַבֵּר עֲלֵיהֶם שׁוּם דִּבּוּר בְּנֶגֶד בְּבוֹדָם, חָלִילָה, רַק אַדְרַבָּא, תְּזַכֵּנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים עַל יְדֵי לְמוּדֵינוּ לְהִתְקַשֵּׁר וּלְהִתְקָרֵב לְצַדִּיקֶיךָ אֱמֶת, לִהְיוֹת נִכְנָע אִצָּם וְלֶהֱאֱמִין בָּם, וּלְהִתְבַּטֵּל אֲלֵיהֶם, וּלְהִתְאַבֵּק בַּעֲפַר רַגְלֵיהֶם, וְלִשְׁתּוֹת בְּצָמָא אֶת דִּבְרֵיהֶם הַקְּדוֹשִׁים שֶׁל הַצַּדִּיקִי אֱמֶת כָּל יְמֵי חַיַּי, אֲנִי וְזַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם (ליקו"ת יב).

ילקוט הנחל

על עמך יערימו סוד. וכקוכץ מבואר הנמל (תצ–תלוז תמל"ט) מובא: הנה לף מאן כלמורה כל לורך הנמת הפסוק הכ"ל 'על עמך וגו', הוא כי אם מבואר דישראל נקראים 'לפוניך' (ע"פ פסן), לכל כללכו בקופס נרמה כאן בעליל כי גם עצם ענין הפסוק שייך לכאן. והוא נסמך לדבריו הקדושים שמיקף מאר זה 'לף רשעים הדובריס על לדיק עתק וכו'', שהוא עלמו הוא ענין הפסוק הכ"ל 'על עמך יערימו סוד ויתיעצו על צפוניך'. כי בנגד כלל העולם, ישראל הם נמי' הלדיק, לאר הרשעים והעמים דובריס עליהם עתק בגאוה וכו', נמי' 'על עמך יערימו סוד וגו'.

רשעים הדובריס על צדיק עתק בגאוה ובוז. ומובא בחיי"מ (רפס) לדייקא ממחלוקת הרשעים נוכל להבחין במעלת הלדיק מאחת, וז"ל: כמה פעמים מזר בעלמו דברי העולם שהומרים עליו שחין כאן ממוצע, רק לו שהוא ח"ו כמו שהמתנגדים בודים עליו וכו', הדובריס על לדיק עתק רחמנא ליצלן וכו', לו אם הוא להיפך שהוא לדיק אמיתי, אזי הוא מידוע נפלא ונורא ונפגב שלי אפשר לשער בשום אופן מעולם כלל. כי כך היו רגילים רוב העולם לומר עליו ז"ל, והוא ז"ל אזר בעצמו דיבורים אלו כמה פעמים ורמז לנו שהאמת הוא כן, שחין כאן ממוצע, והבואר יבאר לו האמת כי האמת הוא אחד. ומזאת הסיבה בעצמה יוכל להבין מעט גדולתו, כי ע"י עצם ההתנגדות והמתלוקת יוכל להבין האמת בהיפך ממש, ויתפלא על עצם גדולתו בלי שיעור, כי אין כאן ממוצע כנ"ל, והבן היטב האמת לאמיתו.

רשעים הדובריס על צדיק עתק בגאוה ובוז. וכמב בליקו"ה (מו"מ חזקת מעלטליו ד, טו): כלל הדבר למעשה, שעיקר מה שרחוקים מהלדיק האמת שהיה יכול להמשיך ולקרב הכל להש"ת ולהאמונה כנ"ל, העיקר הוא ע"י כח המכריח המפסיק, שהם בני אדם המונעים בדיבוריהם ומעשיהם מלהתקדב אל האמת. ועיקר כח המכריח המפסיק הוא ע"י גסות וגאוה, שהשם בחים בל הדיבורים רעים שלהם שמדברים על הלדיק האמת כדי להפסיק ולמנוע ממנו, כמ"ש 'תאלמנה שפתי שקר הדוברות על לדיק עתק בגאוה ובוז', וכמ"ש 'פימו דיברו בגיאות'. על כן כל מי שנכנס לרם דבריהם הרעים בליבו ונלבול דעתו עד שחינו יודע האמת, מיקוני שיספיל ח"ע בהמת בעפר, ויזכול שפלותו ופפיחותו היטב וגודל ריחוקו מהש"ת וכל מה שעבר עליו מעודו, וכשירגיל ח"ע לידע שפלותו ופפיחותו בהמת, אז בודאי יתגלה לו האמת בהלדי הש"ת והמלמו הגדולה, כי יתבטל הכח המכריח המפסיק שכל כומו ע"י גיאות וגסות הרוח כנ"ל, ויתגבר הכח המושך שהוא האי' שפלות ועניות, ועי"ז יזכה להיות ממשך במהירות גדול אל האמת לאמיתו.

רשעים הדובריס על צדיק עתק בגאוה ובוז. וכקוכץ מבואר הנמל (תצ–תלוז תמל"ט) מובא: מנו רולים בעליל דיוק לשונו הקדוש של רבינו ז"ל בהחילה לות ג' 'לף רשעים הדובריס על לדיק עתק בגאוה ובוז וכו'', שהפס לשון הכתוב (תהלים לף) שנחמר שם 'תאלמנה שפתי שקר הדוברות על לדיק וגו'', והנה נחמר שם מיקף אחר זה 'מה רב טובך אשר צפנת ליראיך (הוא הלדיק הכ"ל) וגו' תפעילם וגו' תפלפס וגו'', וכענין הכתוב הכ"ל לענין כללות ישראל 'על עמך וגו' על לפוניך', וככל המבואר לעיל, כי הם בהם תליא (ועי' לעיל בילקוט"ש ד"ה 'על עמך יערימו סוד').

יקוט הנחל

כאר היטב, כי ענין האסרון הוא מחוקי היסידה (וכענין הכתוב 'כי אין לדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא', שפירשו הספפ"ק כי 'יחטא' פירושו האסרון, כמו 'והיימי אני ואלמה בני שָׁחוּם'), ולוזקק היא הדרך המובילה לשלימות, והוא ע"י שהאדם ישראל יהיה ויוגע ויתפלל להש"ת על האסרון, שעי"ז דייקא יעורר האמצא רוח חיים חדש בעמך ישראל נקראים ע"ש לפון, גם כלל הממזור מדבר בהתגברות חדום וישמעאל, עמלק ושאר חומות, ולעומתם מבקש להע"ה מהש"י 'כן תרדפם בסערך' דייקא.

הדוברים על צדיק עתק בגאוה ובוז. והוא מלשה"כ בתהלים (פג, יט–כא): תֵּחָלְמוּ שֵׁם קֶרֶב הַתְּבֻלוֹת עַל צַדִּיק יָעָתֹק בַּגַּחֲוָה: הָמָּה טְמוּנֵי לֹא יֵדָעוּן לַחֲסִים בָּךְ יְיָ מָלֵאתָ פְּנֵיהֶם כְּסֵא מְלִיצֵי יֹשֶׁר: **פפס.** סרה, דָּבָר שלוט, כמו 'ויעתק מפס' (בראשית יג). **מס רב טובך.** ילעתי לעולם הבא יש שכר טוב לילוין, ומכל מקום בעולם הזה שהרשעים מקיפים חומם, חני מתפלל עליהם שתפתילם בתפר פניך. **מלבי"ם מ"ש.** מחיבורי רשעים המתקבלים יחד להרע להם. ועיין בילקוט"ש ד"ה 'רשעים הדובריס וכו'', בדברי מבואי הנמל בזה, שדייקך על הממיכות פסוקים אלו עם המובא בתמוך שישראל נקראים ע"ש לפון, גם כלל הממזור מדבר בהתגברות חדום וישמעאל, עמלק ושאר חומות, ולעומתם מבקש להע"ה מהש"י 'כן תרדפם בסערך' דייקא.

הדוברים על צדיק עתק בגאוה ובוז. כלכמיב בתהלים (פג, יט–כא): תֵּחָלְמוּ שֵׁם קֶרֶב הַתְּבֻלוֹת עַל צַדִּיק יָעָתֹק בַּגַּחֲוָה: הָמָּה טְמוּנֵי לֹא יֵדָעוּן לַחֲסִים בָּךְ יְיָ מָלֵאתָ פְּנֵיהֶם כְּסֵא מְלִיצֵי יֹשֶׁר: **פפס.** סרה, דָּבָר שלוט, כמו 'ויעתק מפס' (בראשית יג). **מס רב טובך.** ילעתי לעולם הבא יש שכר טוב לילוין, ומכל מקום בעולם הזה שהרשעים מקיפים חומם, חני מתפלל עליהם שתפתילם בתפר פניך. **מלבי"ם מ"ש.** מחיבורי רשעים המתקבלים יחד להרע להם. ועיין בילקוט"ש ד"ה 'רשעים הדובריס וכו'', בדברי מבואי הנמל בזה, שדייקך על הממיכות פסוקים אלו עם המובא בתמוך שישראל נקראים ע"ש לפון, גם כלל הממזור מדבר בהתגברות חדום וישמעאל, עמלק ושאר חומות, ולעומתם מבקש להע"ה מהש"י 'כן תרדפם בסערך' דייקא.

על כן נרגש החסרון בלב. ומובא בתכמה ותבונה (ג): הנה תוז"ל בגמרא ברכות דף י' ע"א 'אני מתיקה 'ברכי נפשי' כנגד מי, כנגד הקב"ה וכנגד הנשמה. מה הקב"ה מלא כל העולם, לף הנשמה מליאה כל גופו של אדם, והנשמה שהיא רוחניות היא כנגד הקב"ה בדמיון החאר, דמה הקב"ה מלא כל העולם, כך"כ 'מלא כל הארץ כבודו', לף הנשמה מליאה כל הגוף שהוא כנגד העולם וכו'. והנה יתוש, כי אינו דומה החיות שבאדם שבאלצעות הרגליים או שבמקום העקביים להחיות שבאיברים הפנימיים, וכמתז"ל 'מתך מלמן ומיא וכו'', כי אם נתתך במקום נמוך ומגושם יותר או עוד יוכל להיות, מה שהיין כן בהלב או כדומה, שהם עיקר חיותו, ואם תסר ח"ו אם כל שהוא היה יכול להיות ח"ו, כי עיקר החיות הוא בלב ואם מאבן הרוח, ועוד חיות היותר גדוה הוא בראש בעת שהוא, כי אם מאבן הנשמה, ואם יש חיזה תסרון או כאב בחיזה מקום בגוף מרגיש תיכף המות שמלובש בכל הגוף, ושיוצאים משם לינוקות לכל הגוף, ועפ"כ עיקר החיות היא רק בהמות.

כשנתמלא החסרון. ובליקו"ה (מו"מ הפס ג, יב) ביאר מדוע נדמה להחתם שממיד תסר לו, ומה הוא מילוי החיסרון החמיתי, וז"ל: כלל מקום שיש מניין יש תסרון, כי אין שלימות כי אם למעלה מהמניין, שהוא לגל אחד הש"ת בלילול, שהוא יתברך בלילול למעלה מהמניין, כמ"ש 'לפני לאל מה אחה קופר', ושם עיקר השלימות. לגל אחר הבריאה שהש מתחיל המניין, אם יש תסרון, כי עיקר הבריאה היה ע"י תסרון שנתמלא ותסר אחור, שנעלה זה לף היה אפשר לברוא את העולם בידוע, ותיכף אחר הבריאה שהל מתחיל המניין, מתחיל התסרון, וכל מה שמתסרק אחר הבריאה מקודם הבריאה ומתרבה המניין יותר ויותר, מתרבה התסרון יותר ויותר, כי בתקום יש מניין יש תסרון. למשל כשרוצה למנות אחה אחה, נמנה שהוא מונה והולך אחלר עד אחה להשלים תסרונו שנתסר לו עד אחה, כי הוא רוצה ואחב שיהיה לו אחה בשלימות, וכשמונה והולך ומשלים עד אחה ונדמה לו שהשלים תסרונו, אך תיכף שמניע לאחה תסר לו יותר ויותר עד אחלים, וזה בחינת 'יש לו מנה מבקש מאחים וכו'. כי כשהאדם נופל בתאוות, ונופל ח"ו אחת המניין, אי אפשר לו להשלים תסרונו לעולם, כי כל אחה שהמניין מתרבה ביותר נתרבה תסרונו ביותר, ואזי נתרחק מן השלימות ביותר. כי אין שלימות כי אם אלל הש"ת שהוא כביכול למעלה מהמניין, ומי שמקושר בו ומקבל אחר הבריאה שהוא בחינת מניין, לקודם הבריאה שהוא למעלה מהמניין, אזי נשלם תסרונו, כי ממילא חיות האדם שמשם שלימות כל התסרונות, לאל אם נופל ח"ו אחת המניין, ונופל להשלים תסרונו ע"י מניין, אזי אי אפשר לו להשלים תסרונו לעולם, כי כל אחה שיבוא להשלים מניינו יתסר לו ביותר.

אך דע שיש רב דקליפה והוא בחיי עשו. וכתב בליקו"ה (מו"מ הטומאה שליח לגבי"מ ג, י): עיקר קיום העולם ע"י הצדיק, כמ"ש 'עלמת על מה קאי, על עמוד חד וצדיק שמיה', אבל לעומת זה יש בכל דור ודור מתנגדים ומולקים על הצדיק התמת, שיניקתם מבחינת הרב דקליפה שהוא בחינת עשיו, בחינת הסך החסרון. **אך דע שיש רב דקליפה, והוא בחינת עשו, כמ"ש בעשו** (בראשית לג) **יש לי רב. והוא בחינת** (שם לו) **אלופי עשו. וכמו שתרגום אונקלוס רבי עשו, בחינת הרב דקליפה. ומהם מקבלין הרשעים הרוח, והוא בחינת רוח הטומאה,** שהוא מלכות דקדושה, שנתהפכה לקליפה ח"ו, כמו שכתוב (ישעיה א) 'איכה היתה לזונה קריה נאמנה', שהיתה מלכות דקדושה נקראת 'קריה נאמנה', ונתהפכה לקליפה ח"ו, כמו שכתוב 'איכה היתה לזונה'. וזהו בחינת רוח הטומאה, שהוא מלכות דקדושה שנתהפכה לקליפה ח"ו, כמו שכתוב 'איכה היתה לזונה'. וזהו בחינת רוח הטומאה, שהוא מלכות דקדושה שנתהפכה לקליפה ח"ו, כמו שכתוב 'איכה היתה לזונה'.

אך דע שיש רב דקליפה וכו' ומהם מקבלין הרשעים הרוח. וכתב בליקו"ה (מו"מ הטומאה שליח לגבי"מ ג, ג): כי זה שהוא מולק לגמרי על הצדיק ומוכר על הצדיק עתק בגאוה וגו', זהו רשע שאינו מקבל חיות כלל מהצדיק, רק מהרב שבקליפה מבחינת עשיו חיים שעיר. וכן ע"י מעשיו הרעים הוא מחזיר ומוחן כח ותיות לרבו שבקליפה, כי ידוע שע"י כל המעשים רעים ח"ו, נותנים כח ותיות להסט"ת ח"ו רחמנא ליצלן. אבל יש כשרים קצת שאינם חולקים לגמרי על הצדיק, רק שאינם מקורבים אליו, ועושים מצוות ועוסקים בתורה ותפילה, אבל אינם מקושרים לצדיקי אמת, אזי עבודתם וכל עסקם הולך לרב כמה בחינות שלומים, עד שמוחזרים ומגיעים להצדיק האמת. (...) כי בחמת גם הרב דקליפה בעצמו, כל חיותו יונק מהעלם גדול מהצדיק והרב דקדושה ע"י עוונות ישראל ח"ו, כי כשישראל מקבלין החיות מהצדיק ואינם עובדים בו את השי"ת, מכל שכן כשעושין ח"ו עבירות עם זה החיות, מזה יונק ח"ו חיות הרב דקליפה שהוא עשיו, שכל חיותו מעוונות ישראל ח"ו כידוע.

ורהוא בחיי רוח הטומאה. וכתב בליקו"ה (מו"מ העושה שליח לגבי"מ ג, כד): הוא רוח הטמטום שהוא בחינת רוח קטנות, שהם בחינת כל התאוות שמסח כל העבירות כנ"ל, שהם תאוות הטמטום, שהוא בחינת רוח וחיות הרב דקליפה.

יש לי רב. לשון זו חֲמָרָא עשיו ליעקב בשוכו של יעקב מְעָנָן. כמ"ש בבראשית (לג, ג–ו): וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב עַד אָחִיו וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה שֶׁבַע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אָחִיו: וַיָּרָץ עֵשָׂו לִקְרָאתוֹ וַיְחַבְּקֵהוּ וַיִּפֹּל עַל צַוָּארָו וַיִּשָּׁקֵהוּ וַיִּבְכּוּ: (...) וַיֹּאמֶר מִי לְךָ כָּל הַמַּחֲנֶה הַזֶּה אֲשֶׁר פָּגָשְׁתִּי וַיֹּאמֶר לִמְצֹא חֵן בְּעֵינֵי אֲדֹנִי: וַיֹּאמֶר עֵשָׂו יֶשׁ לִי רָב אָחִי יְהִי לְךָ אֲשֶׁר לָךְ: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אַל נָא אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְלָקַחְתָּ מִנְחָתִי מִיָּדִי כִּי עַל כֵּן רָאִיתִי פָנֶיךָ כִּרְאֹת פְּנֵי אֱלֹקִים וַתִּרְצֵנִי: קַח נָא אֶת בִּרְכָתִי אֲשֶׁר הֻבָאת לָךְ כִּי חַנַּנִי אֱלֹקִים וְכִי יֶשׁ לִי כֹל וַיִּפְצַר בּוֹ וַיִּקָּח: ע"ד הפשט, 'יש לי רב' הוא מלשון ריבוי, וכדמרגם אונקלוס ויותן (שם): חואמר עשיו, חיים לי נכסין סגיאין, אמי, יתקיים לך ממן דחיים לך. וכיוצא בזה מצינו בלשון 'רב' מלשון רבוי, וכן גם פירש הס"ך עה"ת (שם): **ויאמר עשו יש לי רב.** הפחידו שיש לו רב, אתה חומר שאמנם אין בעיני החמון שלך, אני גם כן יש לי רב שאמנתי אין בעיניו, והוא יכאם מלחמותי ויקח הכל, אחי יהי לך אשר לך שהוא עוה"ב, והנה מה שאינו שלך. אמר לו יעקב, אתה מפחידנו שאר שלך, אתה יש לך רב, ואני 'יש לי כל', שהיה כנס"י הלוחמת מלחמתי. וע"פ כלל י"ג (מת"י כללי הפיוון) דו"ק ותמה כיצד הפירוש הפשוט של הפסק מחויב ומתחוב עם הפירוש הפנימי והנסתר שדבק רבינו.

אלופי עשו וכו' רבי עשו. כתיב בבראשית (לו, מ): וְאֵלֶּה אַלּוּפֵי עֵשָׂו לְמִשְׁפְּחֹתָם לִמְקֹמָם בְּשֵׁמֹתָם אַלּוּף תִּמְנָע אַלּוּף עַלְוָה אַלּוּף יְתֵת: ותרגם אונקלוס (שם): ואילין שמהת רברבי עשיו לזרעיתהון למתריהון בשמהתהון, רבון תמנע, רבון עלוה, רבון יתת. ומצינו בסנהדרין (נט ע"ב) גבי אלופי עשיו כזה"ל: כל 'אלוף', מלכותא בלא מלגא (כתר). ופירש"י (שם): **מלכותא בלא מגא.** שר גדול בלא שיהיו מעוטר.

ורהוא בחיי רוח הטומאה. מצינו לשון זו בזכריה (יג, ב): וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא נְאֻם ה' צְבָאוֹת אַכְרִית אֶת שְׁמוֹת הָעֲצַבִּים מִן הָאָרֶץ וְלֹא יִזָּכְרוּ עוֹד וְגַם אֶת הַנְּבִיאִים וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ

אלופי עשו

אלופי עשיו הם כלל כל המניעות והסטרין אחרנין, שמהם כל העצבות והחלישות הדעת וההתגברות וכו' וכו', שמתגרין בכל אחד ואחד (ליקו"ה ברכת הודאה ו, לב).

אלופי עשיו רבבי עשיו הם רבים מאוד מאוד, ונוטלין לעצמן כל הממשלה בשקריהם הרבים והעצומים מאוד, עד אשר קשה מאוד לעמוד על האמת (ליקו"ה נגינה ה, לב).

איתי ארבע אופין לעמלק, קסם, ונחש, עמל, ואוון. עמל רשים בעמלק, והמן דהוה מסטרא דעמלק 'ישוב עמלו בראשו', וכל אלופי עשיו מעמלק הוו, ולעילא עמלק סמא"ל, עמל, נחש, אוון, ומרמה, דמפתי ליה לבר נש למחטי לקודשא בריך הוא (זהר כי תצא רפא).

ביוון שראה יעקב אבינו את אלופי עשיו נתיירא. התחיל אומר, מי יכול לעמוד כנגד כל אלו, כמה מלכים ואלופים, ואני מתי מספר, האיך אני יכול לעמוד כנגד כל אלו. אמר לו הקב"ה, מתיירא אַתָּ, רָאֵה מה אחריך 'אלה תולדות יעקב יוסף', מי יכול לעמוד כנגד כל אלו, הקטן שבבניך 'והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה' (מדרש אגדת בראשית, נט).

סוד 'אחד עשר כוכבים משתחוים לי', דע כי ע"ז ירש יוסף כח להכניע י"א אלופי עשיו (ילקוט ראובני פ' וישב).

אלופי עשיו הם הז' עממין, מחשבות זרות ומידות חיצוניות, שהוא הקטנות (פרי הארץ פ' וישב).

בחיי אלופי עשיו הם נקודות מפורדות, בסוד 'וימלך וימת', כטעם נתתי גדולה לעשיו לגדיל את עצמו, אך גדולה לעיקבי המקטין את עצמו הוא הסיבה להאחד אחד בחבירו, ולא יהיה בהם שבירה כטעם 'אחת מהנה לא נשברה' (ברית כהנות עולם מאמר תריג, כב).

אלופי עשיו הם מבחינת בינה דקל"ו (קה"י, אלופי עשו).

רוח הטומאה

לעתיד לבוא יתבטל הטומאה, כמ"ש 'את רוח הטומאה אעביר מן הארץ', כי אז יהיה כולו אחד, כמ"ש 'מי יתן טהור ממטמא לא אחד' [פירוש, שעיקר אחיזת הטהרה והטומאה, הוא מבחינת התרחקות מאחד]. כי קודם הבריאה, כשהיה הבריאה בכח כביכול, קודם שהוציא אל הפועל, היה כולו אחד וכולו אמת וכולו טוב וכולו קודש, אפילו שם 'טהור' לא היה שייך לומר, כי טהור אין שייך אלא כשיש טומאה (ליקו"מ נא).

עיי התלהבות הלב זוכה לגרש הרוח הטומאה רוח ששות, ועי"ז מטהר לבו, ואז זוכה לדבר דיבורים חדשים בכל פעם שמתבודד, שהם בחי' רוח הקודש ממש (ליקו"מ קנו).

רוח הטומאה הוא רוחו של עשיו (ליקו"ה העושה שליח לגבות חובו ג, יד).

יִלְקוּט הַנֶּחְלֹ

אך דע שיש רב דקליפה. ומעין זה מימֹ בליקו"מ (יג, ח): כי יש בחינת יעקב ולבן. יעקב הוא הצדיק הממדמֹ מידותיו לחוריתא ולומד מורתו לשמה, ושוטו גוח ושמור ופפון לעתיד, כמו שאמרו רז"ל 'למחר לקבל שכרם' (ערובין כב), ועל שם שכאלו נכספוֹ על שם זה נקרא יעקב. לשון עקב ופוף, שכרו לבסוף, ולבן הוא מ"מ של יהודי, שמורתו להמייהר ולקנטר, ומ"ש כזה, נגלה טובה הימנו (ויק"ר ח, עיין ממנות כהוגה).

יש לי רב. ומצינו בילקו"ש (דברים רמז תמו): בשעה שנתן יעקב לעשיו כל טובתו הדורון, אמר לו עשיו 'יש לי רב'. אמר לו הקב"ה, בלשון שכינדלו, בו בלשון פְּנֵי מלאתמא 'רב לכם סב וגו' פנו לכם לפנה' (דברים ג), אם רציתם חומו את עשיו שמנקש להתגדות בכם, לֹ תעמדו בנגדו, אלֹ בַּפַּעַיוּ עלמכם מלפניו. ולהיכן נגרש, בְּרִמו לתורה. ואין 'לְפָנֶה' אלֹ תורה, שנאמר (משלי ג) 'לִפְנֵי לֵיצִים יוֹצִיב', אמר הקב"ה, המתינו למלך המשים שיבוש, ויקוויים 'מה רב טובך אשר צפנת'. ופירש המתנות מי יספר וכו', ועי"ש בזב"ר (פ, יז) 'ויאמר עשו יש לי רב'. ופירש בכלי יקר (בראשית לג, ט): **ויאמר עשו יש לי רב.** משמע 'רב' אבל לֹ 'כל', ויעקב אמר 'כי חנני אלקים וכי יש לי כל', לפי שהרשעים, אע"פ שיש להם כל כסף וזהב שבעולם, מכל מקום נראה להם שעדיין הם חסרים ויש להם 'רב' אבל לֹ כל שרואים, לכך אמר עשיו 'יש לי רב', אבל לֹ 'כל', כי עדיין חסרים המה, 'יש בידו מנה מתאוה למאתיים', והצדיקים בהיפך זה, כי אפילו אם יש מעט בידם, הם מסתפקים בו ושמחים בחלקם ונראה להם כי יש להם 'כל'. ועי' בגמ"נ להגן ד"ה 'כרוח שלהם גדול ותקיף לפי שעה'. ובקצרי המאמר ייתכן לומר, שהשלמת התסרוגות דלך הרב דקליפה היא גדולה בשעתה לך לנסוף כלה ונמצד (כדברי רבינו בהמשך חות זו), ואזי שוב חסר לו וכו', משֹ"כ שלימות התסרוגות הנשלם בגיוא המייה דקדושה, היא משלימה את התסרוגות לגמרי.

אלופי עשו וכו' רבי עשו. וְאֵלֶּה אַלּוּפֵי עֵשָׂו לְמִשְׁפְּחֹתָם לִמְקֹמָם בְּשֵׁמֹתָם אַלּוּף תִּמְנָע אַלּוּף עַלְוָה אַלּוּף יְתֵת: ותרגם אונקלוס (שם): ואילין שמהת רברבי עשיו לזרעיתהון למתריהון בשמהתהון, רבון תמנע, רבון עלוה, רבון יתת. ומצינו בסנהדרין (נט ע"ב) גבי אלופי עשיו כזה"ל: כל 'אלוף', מלכותא בלא מגא (כתר). ופירש"י (שם): **מלכותא בלא מגא.** שר גדול בלא שיהיו מעוטר.

ורהוא בחיי רוח הטומאה. מצינו לשון זו בזכריה (יג, ב): וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא נְאֻם ה' צְבָאוֹת אַכְרִית אֶת שְׁמוֹת הָעֲצַבִּים מִן הָאָרֶץ וְלֹא יִזָּכְרוּ עוֹד וְגַם אֶת הַנְּבִיאִים וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ

מילואי חכמה

יש לי רב. ומצינו בילקו"ש (דברים רמז תמו): בשעה שנתן יעקב לעשיו כל טובתו הדורון, אמר לו עשיו 'יש לי רב'. אמר לו הקב"ה, בלשון שכינדלו, בו בלשון פְּנֵי מלאתמא 'רב לכם סב וגו' פנו לכם לפנה' (דברים ג), אם רציתם חומו את עשיו שמנקש להתגדות בכם, לֹ תעמדו בנגדו, אלֹ בַּפַּעַיוּ עלמכם מלפניו. ולהיכן נגרש, בְּרִמו לתורה. ואין 'לְפָנֶה' אלֹ תורה, שנאמר (משלי ג) 'לִפְנֵי לֵיצִים יוֹצִיב', אמר הקב"ה, המתינו למלך המשים שיבוש, ויקוויים 'מה רב טובך אשר צפנת'. ופירש המתנות מי יספר וכו', ועי"ש בזב"ר (פ, יז) 'ויאמר עשו יש לי רב'. ופירש בכלי יקר (בראשית לג, ט): **ויאמר עשו יש לי רב.** משמע 'רב' אבל לֹ 'כל', ויעקב אמר 'כי חנני אלקים וכי יש לי כל', לפי שהרשעים, אע"פ שיש להם כל כסף וזהב שבעולם, מכל מקום נראה להם שעדיין הם חסרים ויש להם 'רב' אבל לֹ כל', כי עדיין חסרים המה, 'יש בידו מנה מתאוה למאתיים', והצדיקים בהיפך זה, כי אפילו אם יש מעט בידם, הם מסתפקים בו ושמחים בחלקם ונראה להם כי יש להם 'כל'. ועי' בגמ"נ להגן ד"ה 'כרוח שלהם גדול ותקיף לפי שעה'. ובקצרי המאמר ייתכן לומר, שהשלמת התסרוגות דלך הרב דקליפה היא גדולה בשעתה לך לנסוף כלה ונמצד (כדברי רבינו בהמשך חות זו), ואזי שוב חסר לו וכו', משֹ"כ שלימות התסרוגות הנשלם בגיוא המייה דקדושה, היא משלימה את התסרוגות לגמרי.

הרוח של העכו"ם יניקתם מסטרא דסותא, מבחינת רוח הטומאה (ליקו"ה העושה שליח לגבות חובו ג, טו). **כל** חוטא, הן במחשבה הן במעשה, הוא מצד רוח הטומאה שהוא מתלבש בו (רבינו בחיי ויקרא א, ט). **רוח** הטומאה נקרא חושך, כמפורש בזהר, ותופפת על הרשע מראשו ועד רגליו (ספר הרדים ג). **רוח** הטומאה הוא כח של ע"ז (מהרש"א סוטה ד:). **המתעצב** במצוה, מעורר רוח טומאה ולילית, שהיא יללה ועצבון נפש (יערות דבש ח"ב, ה). **האיבר** שבו חטא, שורה עליו רוח הטומאה, והוא מסך המבדיל בינו ובין אלקיו (אוה"ח ויקרא יט, ד). **העוון** הוא עכירות רוח הטומאה בנשמה כן מסתלק רוחניותה, ויישאר אותו מקום חלל בלי רוחניות (מגדל עוז בית מידות, עליית היראה).

חום וְחַמֹּל עָלַי אֲבִי אָב הָרַחֲמָן, עֲשֵׂה עִמִּי פְּלָאוֹת, "נוֹרָאוֹת בְּצֶדֶק תַּעֲנֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ, מִבְטָח כָּל קְצֵוֵי אֶרֶץ וְיָם רְחוֹקִים". וְשָׁמְרֵנוּ וְהַצִּילֵנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים מִמְּנַהֲיגִים שֶׁל שֶׁקֶר, וְתַשְׁמְרֵנוּ שֶׁלֹּא נִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם וְלֹא נִתֵּן לָהֶם תֹּקֶף וְלֹא נִסְמֹךְ אוֹתָם בְּשֵׁם רַבִּי, וְנִתְרַחֵק מֵהֶם בְּכָל מִינֵי הִתְרַחֲקוּת, וְלֹא יַזִּיקוּ לָנוּ בְּשׁוּם דָּבָר לֹא בַּגַּשְׁמִיּוּת וְלֹא בְּרוּחָנִיּוּת. כִּי אַתָּה יוֹדֵעַ אֶת עַצְמָם הַפְּנִימִים וְהַקְּלָקוֹלִים שֶׁנִּגְרָמִים בְּעוֹלָם חֵם וְשָׁלוֹם אֲשֶׁר הַמְפֻרְסָמִים וְהַמְּנַהֲיגִים שֶׁל שֶׁקֶר, הַנִּקְרָאִים בְּשֵׁם רַבִּי, (...) וְנִסְמְכוּ שֶׁלֹּא כַּדִּין, וְתֵן לָנוּ דַּעַת שָׁלֵם שֶׁנַּזְקִה לֵידַע מִי הֵם הַשֶּׁקֶר וְהַמְּנַהֲיגִים שֶׁל שֶׁקֶר, וּלְהִתְרַחֵק מֵהֶם, וּמִי הֵם הַצַּדִּיקִים וְהַחֲכָמִים הָאֲמִתִּיִּים שֶׁצְּרִיכִין לְהַאֲמִין בָּהֶם, וּלְהִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם. וְנִזְכֶּה שֶׁיִּהְיוּ נִסְמָכִים בְּעוֹלָם מְנַהֲיגִים וְרַבָּנִים הֲגוּנִים הָרְאוּיִם לְסָמְכָם (ליקו"ת סא).

ח ויאמר עשיו, יש לי נכסים רבים, אחי, יתקיים ויישאר אתלך מה שיש לך.

ם רבי יעקב פתח ואמר, נאמר בפסוק שעמיד הקב"ה לומר לעשיו (שהוא שרו של עשיו) 'הנה קטון נתתיך בגויים בזוי אתה מאד'. כך ורואה, כשעשה וברע הקב"ה את העולם אמר הוא אילך את אחרך נשבעה גדולים ממולים, שכל כנגד שבעים שרי האומות הגדולים שבמרו להיות ממונים על שאר כל האומות, שיהו בהם בזוי לפניו יתברך כמו הממונה של עשיו. ומה הטעם, לפי שהלך של עשיו הוא לד הטומאה, ולד הטומאה הוא קלון ובזיון לפני הקב"ה. ומתוך הדברים הקטנים שאתר הבריים, מהבריקות של הגדולים המדומות, משם נא שרו של עשיו. ועל זה עמיד הקב"ה ואומר לו 'הנה קטון נתתיך בגויים בזוי אתה מאד', שהרי כתוב בקללת הנחש 'על גחונך תלך ועפר תאכל כל ימי חייך'. ומה שנאמר בו 'בזוי אתה מאד', מהו 'מאד', זהו כמו שנאמר בקללת הנחש 'לחול תאכל מכל השנה ומכל חַיַּת השדה'.

ואני תפלה

חום וְחַמֹּל עָלַי אֲבִי אָב הָרַחֲמָן, עֲשֵׂה עִמִּי פְּלָאוֹת, "נוֹרָאוֹת בְּצֶדֶק תַּעֲנֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ, מִבְטָח כָּל קְצֵוֵי אֶרֶץ וְיָם רְחוֹקִים". וְשָׁמְרֵנוּ וְהַצִּילֵנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים מִמְּנַהֲיגִים שֶׁל שֶׁקֶר, וְתַשְׁמְרֵנוּ שֶׁלֹּא נִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם וְלֹא נִתֵּן לָהֶם תֹּקֶף וְלֹא נִסְמֹךְ אוֹתָם בְּשֵׁם רַבִּי, וְנִתְרַחֵק מֵהֶם בְּכָל מִינֵי הִתְרַחֲקוּת, וְלֹא יַזִּיקוּ לָנוּ בְּשׁוּם דָּבָר לֹא בַּגַּשְׁמִיּוּת וְלֹא בְּרוּחָנִיּוּת. כִּי אַתָּה יוֹדֵעַ אֶת עַצְמָם הַפְּנִימִים וְהַקְּלָקוֹלִים שֶׁנִּגְרָמִים בְּעוֹלָם חֵם וְשָׁלוֹם אֲשֶׁר הַמְפֻרְסָמִים וְהַמְּנַהֲיגִים שֶׁל שֶׁקֶר, הַנִּקְרָאִים בְּשֵׁם רַבִּי, (...) וְנִסְמְכוּ שֶׁלֹּא כַּדִּין, וְתֵן לָנוּ דַּעַת שָׁלֵם שֶׁנַּזְקִה לֵידַע מִי הֵם הַשֶּׁקֶר וְהַמְּנַהֲיגִים שֶׁל שֶׁקֶר, וּלְהִתְרַחֵק מֵהֶם, וּמִי הֵם הַצַּדִּיקִים וְהַחֲכָמִים הָאֲמִתִּיִּים שֶׁצְּרִיכִין לְהַאֲמִין בָּהֶם, וּלְהִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם. וְנִזְכֶּה שֶׁיִּהְיוּ נִסְמָכִים בְּעוֹלָם מְנַהֲיגִים וְרַבָּנִים הֲגוּנִים הָרְאוּיִם לְסָמְכָם (ליקו"ת סא).

בחי' רוח סערה. וכדמצינו בישמקאל (ה, ד): וְלָקַח רוּחַ סְעָרָה וְהָבָה רוּחַ סְעָרָה בְּהֶמְהֹת מִן הַבָּתִּים עָנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת וְנֹגַהּ לוֹ סָבִיב: ופירש המלבי"ם (שם): רוּחַ סְעָרָה הַמְרַכֶּבֶת רוּחַ סְעָרָה וְעָנָן וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת, שֶׁכּוֹלָם מוֹרִים עַל מוֹרְכָן וְהַסִּתָּמָה וּשְׁרִיפָה. וּלְיתָא בְּמִיקְוָאוֹ"ז (מיקוון סט, קז ע"ב): 'זִמְזֵמַע לְרוּחָא דְּקוּדְשָׁא לֵית נְסִיב, רוּחַ סְעָרָה נְסִיב נְחוּדָנָא שְׁמַלְגָּא לְנִיצָּח, וְיָכִיל לְמִטְעֵי עָלְמָא. וְהַאי מִילְּתָא לְמֵימַר נִיהָ 'וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן הַצָּפוֹן', דְּסַעֲיר גּוּפִיהּ דְּבַר נָשׁ, לְמֵימַר נִיהָ דְּמִתְּמַר נִיהָ מִסִּטְרָא דְּרוּחָא דְּסַעֲרָה'. (ירמיה ו) 'מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה'.

בחינת רוח סערה כמ"ש (שם כג) **הן עשו אחי איש שעיר. ועל כן הרוח שלהם גדול ותקיף לפי שעה, כמו רוח סערה שהוא גדול בשעתו. ועל כן** (תהלים י) **כל צורריו יפיח בהם, יפיח דייקא,**

וּבְהַהוּא זִמְנָא אִשְׁתְּטִי בְּעָלְמָא כָּל רוּחִין וּשְׁדִין וּמַזִּיקִין דְּיִשְׁתְּמַשְׁבְּלִין עָלְמָא, לְחַיְּנוֹן מִלְּאכֵי חַבָּלָה. וְלֵית דִּפְיקוּ דְּמַרְעָא, לְסַלְּיק מִנַּיְיהוּ דְּגוּפָנָא, לְחַיְּבֵי מָרָה, וּמִתַּמָּם לְגוּפִיהּ דְּבַר נָשׁ. וּבְיוֹם (שמות ח), 'וַיַּעֲשׂוּ כֵּן מַיְיסֵּי' לְחַיְּבִין, לְחַיְּנוֹן יִשְׂרָאֵל. 'בְּעֲבוֹדָה קָשָׁה', לְמִ דְּפִיקוּ לְעַרְקִין דְּמָרָה, לְחַיְּבֵי כַּבְדָּה עַל בַּר נָשׁ. 'בִּמְזוֹר וּבְלֵבְנִים', לְמִ לֵיתַ מִיזּוּרָא, דְּמִינַּהּ יְתִין לֵיהּ כְּמָה מַרְעִין בִּישִׁין. לְחַיְּנוֹן 'מִיס הַזְּדוֹנִים', דְּמִתְגַּבְּרִין עַל לְחַיְּבֵי דִּילֵיהּ. 'וְכֹכָל עֲבוֹדָה בַּשָּׂדֶה', לְמִ דְּפִיקוּ דְּדַמְיָא, לְחַיְּבֵי כִּיס יוֹדֵעַ לֵיהּ מִיס שָׁדֶה'. וּמַאי נִיהוּ דְּפִיקוּ דְּדַמְיָא, רוּחַ סְעָרָה, לְחַיְּבֵי מִתְגַּבְּרִין עַל לְחַיְּבֵי דְּעַרְקִין דְּכַבְדָּה. לְחַיְּבֵי 'עֲשׂוֹ הוּא לְמוֹס', לְעַרְקִין דִּילֵיהּ 'כִּי רִגְלֵיהֶם לָרַע יְרוּצוּ וַיְמַהֲרוּ לִשְׁפּוֹךְ דָּם' (ישעיה נט). 'לְאַבֵּד עֲבָדוֹ מִכֶּם כְּפָרְךְ', לְחַיְּבֵי יְכִי דְּמִתְגַּבְּרִין עַל מוֹכְמָא, לְחַיְּבֵי יְכִי בְּרִיקְנִיָּא, וְגִין לֵיהּ לְמֵימַר נִיהָ 'כְּפָרְךְ'. וְכֹל מִלְּעַבֵּר רוּחַ סְעָרָה, כְּמוֹ לְמֵימַר נִיהָ רוּחַ הַטּוּמְאָה לְעַבִּיר מִן הָאָרֶץ', לְחַיְּבֵי דְּפִיקוּ בְּהַהוּא רוּחָא, עֲלַיְיהוּ לֵיהּ מֵימַר (מלכים ג ג) 'בְּדֶבֶר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם'. בְּהַהוּא זִמְנָא הַבַּיִּים דְּלִשְׁתִּין סָלְקִין נִיהָ בְּרוּחָא דְּקוּדְשָׁא לְגַבֵּי עִלָּאָה, וְיִתְעָרוּ לְגַבֵּייהוּ הַבַּיִּים עִלָּאִין. ופירש המפוח מדמם (שם): **לֵימָא מִיווֹטָא.** לֵיתָא הַלְּבָנָה הָבָא לְחַיְּבֵי כִּיס בְּרוּחָא דְּקוּדְשָׁא לְגַבֵּי עִלָּאָה, וְיִתְעָרוּ לְגַבַּייהוּ הַבַּיִּים עִלָּאִין. **לְעֵרְקִין דִּילֵיהּ כִּי רִגְלֵיהֶם לָרַע יְרוּצוּ כִּי.** ר"ל חַס דְּמִים בְּעוֹרְקֵי הַכָּבֵד יְרוּצוּ בְּמוּהָק, הוּא סִימָן לָרַע, וְיִכּוֹלִים לִשְׁפּוֹךְ דָּם לְחַיְּבֵי וּלְגָרוֹם לוֹ מִיתָה רַחְ"ל. **יִצֵּב צְרִיקִים.** וּר"ל שֶׁגּוֹרֵם הַמִּיתוֹת וְהָרִיקָנוּת הֵם לְחַיְּבֵי. **כִּפָּרְךְ.** שֶׁהִיא עֲבוֹדָה רֵיקָנִית לְגַמְרֵי מוֹעֶלֶת. **פְּלֵקִין נִיהָ בְּרוּחָא דְּקוּדְשָׁא.** דְּהַיְינוּ מַה שֶּׁהַ"מ הִיא מַעֲכֶבֶת אֶת עֲלִיַּית הַתְּפִלּוֹת בְּגוּפִין, מִיד בְּצֵאת הַמַּיִּים יַעֲלוּ כּוּלָם עַל יְדֵי הַבַּיִּים, וְזֶה יִתְמַלְּאוּ כָּל הַבְּקָשׁוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְפִי צוֹרֶךְ חוּתָּה הָעֵת. **הַבַּיִּים עִלָּאִין.** הַבַּיִּים הָעֶלְיוֹנִים שֶׁל לֵימָא. וְעַל יְדֵי זֶה תּוּכַל הַשְּׁכִינָה לְהַעֲלוֹת אֶת כָּל הַתְּפִלּוֹת.

הֵן עֲשׂוֹ אַחֵי אִישׁ שָׂעִיר. כִּדְכָתִיב בְּשִׁלְחַ"פ (כה, יח) כְּשֶׁעָמַד יַעֲקֹב לְקַחַת מֵעֵשָׂו אֶת בְּרָכוֹתָיו: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל רִבְקָה אִמּוֹ הֵן עֵשָׂו אָחִי אִישׁ שָׂעִר וְאָנֹכִי אִישׁ חָלָק: וּלְיתָא בְּמִיקְוָאוֹ"ז (מיקוון סט, קח ע"ב): 'וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל רִבְקָה אִמּוֹ הֵן עֵשָׂו אָחִי אִישׁ שָׂעִר', גִּבּוֹר שַׁדַּיִן, כְּמָה דְּתֵימָא 'כִּי חֵלֶק ה' עַמּוֹ'. וּפִירוּשׁ הֵיכָא תּוֹמֵר (שם): **גִּבּוֹר שַׁדַּיִן.** פֵּירוּשׁ, כְּעֵסָן וּמְזִיק בְּשֵׁד. וּלְיתָא בְּמִיקְוָאוֹ"ז (מיקוון סט, קח ע"ב) גְּבִי שְׁמוֹת מִלְּאכֵי הַקְּלִיפּוֹת שֶׁבְּחִינַת עֵשָׂו דִּזְהִ"ט: 'אֵלֶּה הֵם עֵשָׂו שְׁעִירִי"ל', דְּמִתַּמָּן 'רוּחַ סְעָרָה', וְלֵיתָא 'עֵשָׂו אִישׁ שָׂעִיר'. וּמִינַּיְיהוּ בְּחֵי' רֵיבּוּי הוֹלְמוֹתָיו (דברים לב, ג) עַל הַפְּסוּק 'כַּעֲבוֹרֵי עֲלֵי דֶשֶׁא' דִּזְהִ"ט: לְשׁוֹן 'כַּעֲבוֹרֵי', רוּחוֹת, מִעִנְיַן 'רוּחַ סְעָרָה', בְּחִינוֹף סַמַּ"ך בְּשִׁי"ן, כְּלְשׁוֹן (דניאל יא) 'וְיִכָּשֵׁף עָלָיו'. וּמִינַּיְיהוּ עוֹד בְּרֵיבּוּי מַאי (ויקרא טו, ז): זִרְעוֹ שֶׁל עֵשָׂו שֶׁנִּקְרָא 'שָׂעִיר', שֶׁנֶּאֱמַר 'הֵן עֵשָׂו אָחִי אִישׁ שָׂעִר', גַּם חוֹמְתוֹ נִקְרֵאת 'שָׂעִיר', שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כד) 'וְהָיָה יְרֻשָּׁה שָׂעִיר אֹיְבָיו', וְכֵן בְּחֵלְקוֹ הַשֵּׁדִים הַמְּשֻׁטָּנִים וְהַמְּזִיקִים הַנִּקְרָאִים 'שְׂעִירִים יִקְרְאוּ אִישׁ' (ישעיה יג) 'וּשְׂעִירִים יִרְקְדוּ שָׁם'.

כָּל צוֹרְרָיו יָפִיחַ בָּהֶם. מְזֻמָּר זֶה מִדַּבֵּר בְּהִתְגַּבְּרוּת הָרְשָׁעִים בְּתוֹקֶף גַּאֲוָתָם עַל יִשְׂרָאֵל, וּבִתְפִלַּת דְּהַמַּעֲ"ס שֶׁהֵם י' יוֹשִׁיעֵנוּ. וּלְשׁוֹנוֹ כ"כ מְהֻלָּלִים (י, ה-כ): לָמָּה ה' תַּעֲמֹד בְּרָחוֹק תַּעֲלִים לְעִתּוֹת בַּצָּרָה: בְּגַאֲוַת רָשָׁע יִדְלַק עָנִי יִתָּפְשׂוּ בְּמִזְמוֹת זוּ חָשָׁבוּ: כִּי הֹלֵל רָשָׁע עַל תַּאֲוַת נַפְשׁוֹ וּבֹצֵעַ בֵּרַךְ נִאֵץ ה': רָשָׁע כְּגֹבַהּ אַפּוֹ בַּל יִדְרֹשׁ אֵין אֱלֹקִים כָּל מְזִמּוֹתָיו: יָחִילוּ דְּרָכָו בְּכָל עֵת מָרוֹם מִשְׁפָּטֶיךָ מְנֻגְּדוֹ כָּל צוֹרְרָיו יָפִיחַ בָּהֶם: רָשָׁע כְּגֹבַהּ אַפּוֹ. שֶׁהוּא גַּבַּהּ רוּחַ, וּמְגַיֵּה וְזוֹקֵף פָּנָיו וְאַפּוֹ בְּגַבְהוּתוֹ. **בַּל יִדְרֹשׁ.** כָּל מְזִימוֹתָיו לְמוֹרֵת לוֹ, בַּל יִדְרוֹשׁ הַקָּבָ"ה כָּל מַה שֶּׁתַּעֲשֶׂה, כִּי אֵין מַשְׁפִּט. **אֵין מְנֻגָּפִים.** לֵית דִּין וְלֵית דַּיָּין. **יְמִינוֹ.** יְלִימוֹ, וְלוּמָה לוֹ 'עַל כֵּן לֹא יְחִיל טוֹבוֹ' (לְהַיּוֹ כ). **מְרוֹם מִשְׁפָּטֶיךָ מְנֻגָּדוֹ.** מְסוֹלָקִים וּמְרוּחָקִים מִמִּשְׁפְּטֵי יִסּוּרִין וּפוּרְעָנִיּוֹת שֶׁלְּךָ מְנֻגָּדוֹ, שֶׁאֵינָם בְּאִים עָלָיו. **כָּל צוֹרְרָיו יָפִיחַ בָּהֶם.** בְּהַפְּחַת רוּחַ הוּא מְפִיחַ בָּהֶם, וְהֵם נוֹפְלִים לְפָנָיו. וְדוּ"ק וְלָמָּה כִּי אִמְּרוּ זוּ ד'לְיִפְיחַ בָּהֶם הֵיכָא דְּלֵיתָא בְּפִיחַ נְשָׁמָה מִיָּיהוּ, אַךְ כְּאֵן הַרְשָׁעָ ע"י 'בְּחִינַת רוּחַ פִּיו', מִתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם וּמְבַיֵּשׁ לִידֵי כְּלָיוֹן וּמְנַדְּנֵן, וְעַיֵּל ע"י אִמְּרִי' 'בְּרוּחַ פִּיו כָּל נְגָפָם' מְבַיֵּשׁ לִידֵי מִיתָה, אֲבָל 'יִיפַּח בָּהֶם נְשָׁמָה מִיָּיהוּ'. וְעַיֵּן לְהַלָּן מוֹת ה' כְּמַקּוֹ"מ ד"ה 'וְהוּא שֶׁהִרְגִּ"ל' וְהַכְמִיב אֵל מַתָּמֵר כְּמַרְעִים כְּבַרְכוֹת וְכוּ'' דְּבְרֵי הַגְּמָרָא כְּבַרְכוֹת (ז ע"ב) הַדּוֹרֶשֶׁת גַּם פֶּסַח זֶה.

> **בחי' רוח סערה כמ"ש הן עשו אחי איש שעיר.** וכמצ"ב בליקו"ה (מו"ת הפסח ג, י): כִּי יִשְׂרָאֵל וּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הֵם בְּחִינַת מַלְּאָךְ וּבְהֵמָה כִּידוּעַ, כִּי 'לְחֶמֶ' מַלְּאָךְ הֵם וּמִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים קְרוּיִן מַלְּאָךְ, וּ'מוֹתֵר הַבְּהֵמָה מִן הַבְּהֵמָה אֵין כִּי הַכֹּל הֶבֶל', כִּי כּוֹלָם יִם לְהֵם בְּחִינַת הֶבֶל, שֶׁהוּא בְּחִינַת הֶבֶל פֶּה שֶׁל הַמַּשְׂכִּית הָרוּחַ מְיֻסָּד ע"י לְמַעְלָה מִן הַטֶּבַע, כִּי גַּם לְהַכּוֹתָם לְהַמִּיתָם אֵין בְּחִינַת בְּהֵמָה, כִּי יֵשׁ לָהֶם ג"כ בְּחִינַת מְרִיכַת הָרוּחַ

שמתגבר עליהם ע"י בחינ' רוח פיו שהוא גדולֹ בשעתו. ובילקוט ניקיט"ס (מו"מ הסושה שלים נגב"ת ג, טו): כי לְמַר שהכוונה מייס יכול כל אחד להמשיך כרצונו לכל מה שהוא רוצה, זאת היה בחינת מטה העגל, שהללים מעשה שטן והיה בו רוח מייס, כמו שפירש רש"י שם, היינו כי זה היה עיקר הפגם, שגדולל הכשפים של הערב רב היו יכולים להמשיך הרוח מייס לכל מה שֶׁרָצו לפי שעה, כי הסי"ת נתן להם כח כזה בשביל הבהירה, כמ"ש 'כי מנסה ה' אלקיכם אתכם וכו'. ומגולל כוחם הרע להמשיך הרוח מייס לכל דבר, הם כופרים לגמרי כלומר שאין להם ברשותם ויכולים לעשות כל מה שירצו, ולמלחמות כל שכירות נפש הרע, שזה כל כוונתם הרעה בכל העבודה זרה שלהם וכל מיני כפירות שלהם.

> **שמתגבר עליהם על ידי בחינת רוח פיו שהוא גדול בשעתו. אך שאין לו קיום כלל, ולסוף כלה ונאבד, ומסער גופיה ונשמתיה. וכמ"ש** (דברים ז) **ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו, ומשלם לשון שלימות החסרון שנמשך לו, דהיינו בחינת אריכת הרוח. וזהו אל פניו, כי פניו הוא בחינת הרוח, כמ"ש** (ישעיה ג) **הכרת פניהם ענתה בם זה החוטם** (יבמות קכ.)**, שהוא בחינת רוח,**

ומסער גופיה ונשמתיה. עיין לעיל בתקו"מ ד"ה 'וכתי' רוח סערה' דברי המיקו"ז בזה, ועוד ליתמ בתיקו"ז (תיקון יח, לה ע"ב) גבי ענין הסכינה הסוכה למלשטותו של מולה בזה"ב: **יכפס סכינתא לגו תמן, 'רוח סערה' תמן, למסעיר גופיה דבר נס.** לכתיב ביה (יונה ב) **'וַה' הֵכִין דָּג גָּדוֹל לִבְלֹעַ אֶת יוֹנָה'**, **למיכי גופיה דספינה.** כל ליתמ **סכינתא** סמיכת לה, 'רוח סערה' מסמן לה ותבר לה. ועיין מטה בילקוה"ג ד"ה 'ולסוף כלה ונאבד' המוסיף לבאר ענין זה.

ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו. רבינו דורש פס' זה בענין הרוח המשלימה את החסרונות של הרשעים, שע"ז נמשך נגעם וכלה. כתיב בדברים (ו, טו–י): **וַיַּחֲרָה אַף ה' אֱלֹקֶיךָ בָּךְ וְהִשְׁמִידְךָ מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: כִּי אֵל קַנָּא ה' אֱלֹקֶיךָ בְּקִרְבֶּךָ פֶּן יֶחֱרֶה אַף ה' אֱלֹקֶיךָ בָּךְ וְהִשְׁמִידְךָ מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה:** ופירש"י (שם): **ומשלם לשונאיו אל פניו.** בחייו משלם לו גמולו הטוב, כדי להאבידו מן העוה"ב. וביילקי רבינו בחיי (שם): דעת הזוהר ע"פ בכתוב הזה, שהקב"ה משלם שכר טוב אל הרשע על מיעוט זכויות שבידו, כדי להיפרע ממנו רוב עוונותיו לעולם הבא, והקב"ה רוצה לגמול לו (על מיעוט זכויותיו) בדבר הגרוע שהוא הגוף, ובזמן הפסוח שהוא העולם הזה, כדי להאבידו מן העולם הבא, ומיעטים לותו בדבר הנכבד (היינו בעוגם קצה יומר) שהוא הנפש, ובזמן המעולה שהוא העולם הבא, ואם כן אין לו בעולם הזה אלא לרעתו. וכן ביילקי דוד עליו השלום (תהלים נב) 'אֵיתָן נעד לֹא יָדַע וכסיל לֹא יבין את זאת', כלומר, שלא יבין מוקי מידת הדין הנקראת 'זאת', היאך היא נפרעת מן הרשעים. וזהו שאמר (שם) 'בְּפִרְיֵ רשעים כמו עשב וייצילו כל פֹּעֲלֵי און להשמדם עדי עד', כי הללתם ושלוותם בעולם הזה אינה אלא לפי שעה, ולכך המשיל אותם לפריחת העשב, אבל סופה שיאבדו מן העולם הבא, זהו שאמר טעם 'להשמדם עדי עד'. ויתיתי בעיטורין (כב ע"ח): 'ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו', אמר רבי יהושע בן לוי, לילמלא מקרא כתוב מי לאפסר לאומרו, כביכול כאדם שנושא משוי על פניו ומבקש להשליכו ממנו. 'לֹא יאחר לשלמו', אמר רבי חילפי, לשונאיו הוא הלא יאחר, אבל יאחר לצדיקים גמוריס. והיינו דאמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב 'אשר אנכי מצוך היום לעשותם', 'היום לעשותם' ולא למחר לעשותם, 'היום לעשותם' למחר לקבל שכרם. אמר רבי מגי ויתיתמ רבי שמואל בר נחמני, מאי דכתיב 'ארך ימים', 'ארך ימים' מיבעי ליה, אלא ארך אפיים לצדיקים ארך אפיים לרשעים. ופירש"י (שם): **אל פניו.** אל הקב"ה, ודומה לו כמשמעו לפניו. **ולא למחר לעמותם.** שלאחר מיתה לעתיד לבוא אם נא לקיים מצוות אינו מועיל, ד'מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת', כדאמר במסכת עבודה זרה (ג, ב). **פָּנִים.** משמע פניס, בין שחוקות בין זעזומות, לפייס שחוקות מאריך ומאחר לצדיקים לעתיד לבוא, ולפייס זעזומות מאריך לרשעים ומאחר פורענותם לעולם הבא.

הכרת פניהם ענתה בם זה החוטם. בגופו ובכלו. (...) אמר מאני ואיתיתמ רב כהנא, מאי קרא, 'הכרת פניהם ענתה בם'. ופירש"י (שם): **מאן מפיידים.** על החיים שמא, אלא אם כן רואהו מת בפרוף פניו עם מוטתו, שיכולין להכירו שזהו, אבל לא ראוהו בפרוף או שניטל מוטתו, אין מעידין עליו להשיא את אשתו, שמא אין הוא. **הכרת פניהם ענתה בם.** העידה בם, אלמא אין עדות נאמר הגוף אלא מהכיר פניס. הגמ' לעיל דוחקת את הפס' 'הכרת פניהם וגו' ותאמר' כישעיה (ג, ט–יא): **הַכָּרַת פָּנֵימוֹ עָנְתָה בָּם וְחַטָּאתָם כְּסְדֹם הִגִּידוּ לֹא כִחֵדוּ אוֹי לְנַפְשָׁם כִּי גָמְלוּ לָהֶם רָעָה: אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב כִּי פְרִי מַעַלְלֵיהֶם יֹאכֵלוּ: אוֹי לָרָשָׁע רָע כִּי גְמוּל יָדָיו יֵעָשֶׂה לּוֹ:** ופירש המל"ד (שם) ע"ד הפשט: **הכרת.** היכר עזות פניהם העידה על רשעותם. **כי גמלו.** במעשיהם גמלו רעה לעצמם. **אמרו לזיק.** שנאמר ורוממו את הצדיק כי עשה את הטוב, כי הצדיקים יאכלו גמול מעשיהם, ולזה שֶׁנאמרו, למען ילמדו ממנו לעזוב לחטא. **אוי.** אבל רשע האומר ברע ולא שב ממנו, אוי לו, כי יקבל גמולו משלם. וזו"ק ולפי כי אף שלכאורה פס' זה הוא בדברי רבינו רק בתלק מדברי הגמ', אך גם הוא עצמו עוסק בקושיית גמול הצדיקים והרשעים בעוה"ז ובעוה"ב. ועוד מצינו בזהר (יתרו, עד ע"ב) שמבאר את ענין 'הכרת פניהם ענתה בם', וז"ל: יִּגרותא דא מתטמר לגו, והוא מתמזי לגבי. סליק, ונחית ובעט בתנפוי ומחזי דיוקנין ורזימין, (...) הדא הוא דכתיב 'הכרת פניהם ענתה בם'.

יִלקוט הנחלֹ

ולסוף כלה ונאבד ומסער גופיה ונשמתיה. ובקובץ מבואי הנחל (אב–אלול תשל"ט) מובא: מובן ומבואר בלשונו הקדושה, כי עם הרוח מייס שהוא שלימות המיקרון הוא בעצמו נוקם בהם ומקער גופם ונפשתם, כמו 'ומשלם וכו' להאבידו', (והוא ממש ההיפך ממה שמבואר בפיס לעיל לענין 'הרוח מייס דקדושה של הצדיקים שתמילתם ייקורים ומיקרון, והוא בעצמו סיבת שלוותן ושלימותם שלמ"כ. ומלל הרשעים הוא ההיפך ממש, כי שלוותן ושלימותן שבתחילה היא סיבת תקרותם ולבייתן שבסופן, שהרוח שערה עצמו מקער גופן בייסורים ועניות עד שנכלין וחודלין). והענין הוא כמבואר בביילקי"ל, כי גם הם שורש יניקתם הוא מן הרוח מייס דקדושה העליון (ושורש סיבת תחיזתן ויניקתם הוא ע"י בחי' לְפוּן תקר הכ"ל בחוש ב', שנתגלו ע"י"ז המזיקין ורוחות רעות, בחי' 'מלפון מיפתח וכו'), לכל מחמת רוממות ותחדות בחי' הרוח מייס בשורשו, כי לפקר לו להתקיים בעולם כי אם בהתלבשות כלי ונפוחי התורה. ועל כן הרשעים שיניקתם מהרוח מייס בלי לנפוי ומלומי חוסיות התורה, על כן נתהפך אלצלם התחתון, כי הוא מקער גופיה ונשמתיה ע"ש. ופשטר שמה שדייק רבינו"ל בלשונו להזכיר כאן ענין 'נוף ונשמה' (ומקער גופיה ונשמתיה), כי בחמת בשורש העליון, התורה הקדושה הוא בחי' נוף לגבי עלם רוח חיות אלקותו יתי, בחי' רוח פיו, שהוא בחי' הנשמה התלבשת בנוף התורה, (והן עלמא בחי' העדן והגן דלקמן בחות ז' בדבה"ק), שזהו בחי' 'ורוח אלקים מרחפת על פני המיים, הוא התורה' המובא לעיל בחות ג' בדבה"ק, ומשטר אלצל את הרוח מייס זכהה להמשיך ולקבל את הרוח מייס דקדושה בבחי' נוף ונשמה כנ"ל, היינו ע"י התורה, אז מתלבלת עי"ז להחיות ולקיים גופו ונשמתו, היינו שזוכה לקבל ע"י"ז חיות רוחני וחיות גשמי גם יחד, ומתקבר אלצלו בבחינתו ומתקומו בחי' גופו ונשמתו, שזה עיקר שלימות בריאותו וחיותו של האדם, והוא בעלמו בחי' שלימות ומילוי התסרונות. אבל הרשעים שרוצים להמשיך החיות מהשורש העליון מבלי לנהוג ונוף התורה, אז מע"פ שלפי שעה נדמה שמקבלים שלימות גדול ולרכש עלמה, אבל בחמת אי אפשר להתקיים כן, ולבסוף מסער גופיה ונשמתיה דייקא, כי מתרתקים ונפרדים זה מזה, שהוא הוא עלמו התבידה והכלון שלהם. **החוטם שהוא בחיי הרוח.** וכתב ביילקי"ה (הו"מ מלרעות ד, ט) בענין פוד התוטם, וז"ל: 'אֲטֶר נתף', שהוא התוטם, זה בחינת פגם שפגמו בהבידור והמן בחמת של הצדיק, כי עיקר המן והבידור הוא בַּפָּנִים, ועיקר הפניס הוא התוטם, כמ"ש 'הכרת פניהם ענתה בם', 'זה התוטם' (כמו שלמרו בדברי לזמרו"ל ז"ל במקום אחר, כי עיקר המן בחמת הוא ע"י הרוח מייס דקדושה שממשיך הצדיק, שמשם כל המן והבידור והיופי, כמובן מה שכתוב הנ"ל, ועיקר הרוח מייס הוא התוטם, כמ"ש 'כל אשר נשמת רוח חיים בנפיו'. ועל כן עיקר הפניס שמשם עיקר המן והיופי הוא התוטם, כי שם הרוח מייס וכו"ל. ועל כן כשפגמו בכבוד הצדיק ולא רצו ליכלל במן בחמת שלו, בהפחר והיופי והבידור שלו, על כן פגמו בתוטם, וזהו 'תטאו בף ולקו בף ותנחמין בף' וכו"ל.

מילואי חכמה

אך שאין לו קיום כלל ולסוף כלה ונאבד. ומלינו בבמדב"ר (טו, יז): מעלתן של לדיקים מעלה שאין לה יבידה, לבל מעלתו של עשיו מעלה שכולה יבידה היא, היום הוא לפרקום, למחר קגן, למחר קומום, למחר מרליום, וכן כל גדוליהם, וכן הנביא לומר (עובדיה ב) 'אם תגביה כנשר', לבל מעלתו של יעקב מעלה שאין לה יבידה ואין קדושתם נופלת לעולם. ופירש המפרשים כאותה (שם): **לפרקום קגן וכו'.** מיני ממללות הם, כל אחת פותה מלפניו. **אם תגביה וגו'.** סיפיה דקרא 'משם אורידך'. ומלינו בגברת דלכה (קלנ ע"ח): כלשבר יזקוף הקטן היינו יעקב, זקיפתו בקמילות (כביכול כלילו הוא בקמילות), שלא יימנו לו גדולתו פתלומית בפעם אחת, רק פעם אחר פעם עד לשר תגדל שֶׁיֹּאמַר למעלה רשע, מה שאין כן הזקיפות של התלומות ובפרט עשיו הגדול, פתלומית, ופתלום תהיה מפלתו, 'אם תגביה כנשר וכו' משם אורידך'.

יב אם הסכינה אינה נמצאת ושורה אלל המולה, אזי הקליפה הנקראת 'רוח סערה' נמצאת ושורה אללו, שהיא מרעישה ומסעירה את גופו של האדם בחולי. ועל אדם זה רומז הכתוב בתהלים 'וַיְהֻמֵּיהֶם תְּסַעֵר להסער', היינו ש'תסיר' מרמז על הגוף הנמשל לספינה. שבשעת הסכינה קומצת את גופו של המולה, אזי הקליפה הנקראת 'רוח סערה' היא מסעירה את גופו ומשברת אותו מ"ו בתולים רעים וייסורים קשים.

יג רוח האדם היא נבנזה בְּפָנִים בתוך הנפש, ועל ידה (דרך הנפש) נרלה לאחוץ פניומית האדם. כי היא עולה (ומקבלת כח), ואזי היא יוכדת ומכה בפני האדם ומשלה בו לוותם ולעומתם, (...) שזהו סוד הכתוב 'הכרת פניהם ענתה בם'.

ארך אפים לרשעים. ליתא בירושלמי תענית (ט ע"ח): 'כי מנון ורחום הוא מלך לפיס ורב חסד ונחם על הרעה', רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן, 'ארך אף' אין כתיב כאן, אלא 'ארך לפיס', מארירין רוחו עם הצדיקים ומארירין רוחו עם הרשעים. רבי אחא רבי תנחום בי רבי חייה בשם רבי יונתן, 'ארך אף' אין כתיב כאן, אלא 'ארך לפיס', מארירין רוחו עד אלף יגבה, התחיל לגבות, מארירין רוחו וגופה. אמר רבי מנינה, ירמז לאמר דרחמנא ותרן, יתוותרון בני מעוי. אלא מארירין רוחיה, וגבי דילים. ופירש בקרבן העדה (שם): **מאריך רוחו עם הצדיקים.** להרוות להם פנים שוחקות לעתיד לבוא, וכן לרשעים מאריך מלהרוות לו פנים זועפות כעת. **ספיק לנגבות.** כשמאריך לו ולא שב בתשובה, מאריך רוחיה וגופה אחת לאחת ולא הכל ביחד, לולי ישוב ממון לה, והיינו מריכא ב' כעשים. **ותרן.** לעבור על כל פשעים. **יתוותרון בני מעי.** יותרו קשרי בני מעיו ויצאו בהתלוצים. **מאריך רוחיה.** כשעון, לולי ישוב. **וגביה דילים.** כשחיטו שב. ועי"ע בעיל בד"ה 'ומשפט לשוחטיו' בסוף הגמ' בעירובין, שם כבר מזכר ענין זה, ובילקוט זאת בעיון יעקב שעל העין יעקב (עירובין כב ע"ח): **ארך לפיים לצדיקים מלך לפיים לרשעים.** פירוש, הקב"ה חילו משלם הטוב ממנו מעט מעט כפיד של מרגוליט כלומיתא בפרק קמא דעבודה זרה, ואם הרשעים מוחזין למוטב ועושין תשובה אז טוב להם, ואם לאו, שעומדים ברשעתן, אז משלם להם מתן שכרן מקצת מצוות שעשו כדי להמציען מעולם הבא. ובצדיקים לעולם הוא לטובה, לשלם עושבם מעט מעט על מקצת עבירה שעשו, ושכרן מוכן לעולם הבא.

מאריך אפיה וגבי דיליה. כלומיתא בב"ר (סז, ד): ר"ל תניינא, כל מי שהוא אומר שהקב"ה ותרן הוא, יתוותרון בני מעוי, אלא מלך מלכי המלכים (קהלת ח), מי שליבו מכה יודע הוא שאת יעבור על המצוות, יבוא העת שיעשה הקב"ה משפט בו, והוא פורש מן העבירה, הדא הוא דכתיב אחריו (שם) 'כי לכל חפץ ים עת ומשפט וגו', בכל דבר שיעשה האדם חפצו ויבוא חפץ המקום, יודע יהיה לו שעתיד ליתן הדין. ואע"פ שאין נפרעין ממנו מיד, אל יחשוב שהקב"ה יותר לו על עוונו, אלא מאריך רוחיה וגבי דיליה. ואימתי פורע ממנו, לכשימלא הַהִין, וכן הוא אומר (חיוב כ) 'במלאות שְׂפָקֶיהָ יֶגֶר לו וגו'. לכך נאמר (קהלת ח) 'כי רעת האדם רבה עליו', כשם שעשה לזה שכן המצוה לתת מתנה לעני, כמה דתימא (ברכות ו) 'וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ וגו', מה כתיב אחריו, 'ויאמר ה' אמחה את האדם וגו'. ופירש המתנות כהונה (שם): **ספין.** מילה, כמה דאת אמר 'רציעית הסין'. **מרכה.** מריכות זמן פן יחזרו בתשובה, כמה דאת אמר (דניאל ד) 'לְשַׁלְוָתָךְ תהא מרכה'. ופירש המהרש"ו (שם): **במלאות שְׂפָקֶיהָ יגר לו.** כשיתמלא מעשיו מה שיש סיפוק בידו לעשות, אז יגר לו', שיושלם ענשו. **רבה עליו.** שרעתו רבה ומתמלא סלמו.

עניה סערה. כלשהיא בישעיה (נד, יא) בנחומות ישעיה לירמיה: עֲנִיָּה סֹעֲרָה לֹא נֻחָמָה הִנֵּה אָנֹכִי מְרַבֵּץ בַּפּוּךְ אֲבָנַיִךְ וִיסַדְתִּיךְ בַּסַּפִּירִים: ופירש"י (שם): **סַפִּירִים.** שנאמר "ויהי כמראה אבן ספיר דמות כסא" (יחזקאל א), ומצינו לחיתא בילקו"ש (ישעיה רמז תעח): ואמר 'עניה סערה לא נחמה וגו'', עתיד הקב"ה שיבנה את ירושלים בספירים, שנאמר (שם) 'כל חומיכי יפיח בספיר'.

ארך אפים לרשעים. הרוה המצלימה את המחנחומות, מובא בילקוט דבש (ת"ח, ח): ולכך כתיב 'לאפיך', כי לפילו לרשעים גם כן מאריך לף, וזהו שאמר בזהר (אד"ז החזינו, לולד ע"ח) 'תוטמת', דנשיב חייס לכל חי', בכיולו בחמצ, כמו תוטס דיס לו ב' נקביס ומצניסס יצא הרוח, והוא הנותן מקוס לבשר ודס להאריך תנועתו על ידי נשיפת החוטס, כן בכיולו בחמצ ב' נקביס, חֲלָחָם מאריך לף לצדיקים, וחֲלָחָם לרשעים, ולכך 'תוטמת נשיב חייס לכל חי', לפילו לעבוד"ס, כי מאריך לף לפילו לרשעים שהס עכו"ס.

ארך אפים לרשעים. ופיתח נקב"ר (ו, כג): מפני שלומה דברים אמר ר' יהושע הקב"ה מאריך פניס עם הרשעים בעוה"ז, שמא יעשו תשובה, או יעשו מצות שימלה להם הקב"ה שכרן בעוה"ז, או שמא יגלו מהן גניס לצדיקים, שכן מצינו, האריך פניס לְלָחָן ויצא ממנו מזקיה, עם חמון יצא חמון יהוידע, שמעי יצא ממנו מרדכי.

כי הם עבשיו תחת ממשלת עשו. וביאר בליקו"ס (תו"מ העושה שליח לגבי"ח ג, כל): עיקר הממשלה והגלות של העכו"ס, הוא כפי מלישות הרוח חייס של ישראל מ"ו.

עשן איש שעיר בחיי רוח סערה. וכתב בליקו"ס (תו"מ פסקא ג, ג): נכור מלריס הס בחינת הרוח סערה, שהוא בחינת עשיו חיס שעיר שהיה נכור, כי נכור לשון גדולה ורבנות, כמ"ש 'לף אני נכור לחתנו', בחינת הרב הקליפה שהוא בחינת עשיו כנ"ל. כי עשיו הוא הסר של מלריס, ועל ידו היה עיקר הגלות מלריס, כמבואר בדברי רבינו ז"ל במקום אחר על פסוק 'ואתה ידעת את כל המלאה וכו'". ונשביל זה השמדל יעקב אבינו ליקח את הבכורה מעשיו, כדי להכניע בחינת הרב הקליפה, שהוא בחינת הבכורה של עשיו, שהוא לשון גדולה ורבנות כנ"ל, כי הבכור נוטל פי שניס. פי שניס זה בחינת הרוח חייס שעל ידו משלימין המסרון ע"י אחאה, שהוא בחינת 'אוסף רואסי', שהוא מכניס רוח ומוליא רוח, בחינת 'ויהי נף פי שניס ברוחך אלי', שהשיגה זכה לקבל מרבו אליהו את הרוח חייס דקדושה שמקבלין מהרב דקדושה, שהוא בחינת 'פי שניס ברוחך', בחינת בכור כנ"ל. ועל כן השמדל יעקב ליקח את הבכורה מעשיו, כדי להכניע הרב הקליפה וכו' כנ"ל, ועי"ז נעשלו לקח מאתו את הברכה, כמ"ש 'את בכורתי לקח והנה עתה לקח ברכתי'. כי כל הברכות והשפעות, שהס בחינת אליות שהשמדל מהקב"ה יוותר לו על עוונו, אלא מאריך רוחיה וגבי דיליה. ואימתי פורע ממנו, לכשימלא הַהִין, וכן הוא אומר (חיוב כ) 'במלאות שְׂפָקֶיהָ יֶגֶר לו וגו'. לכך נאמר (קהלת ח) 'כי רעת האדם רבה עליו', כשם שעשה לזה שכן המצוה לתת מתנה לעני, כמה דתימא (ברכות ו) 'וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ וגו', מה כתיב אחריו, 'ויאמר ה' אמחה את האדם וגו'. ופירש המתנות כהונה (שם): **ספין.** מילה, כמה דאת אמר 'רציעית הסין'. **מרכה.** מריכות זמן פן יחזרו בתשובה, כמה דאת אמר (דניאל ד) 'לְשַׁלְוָתָךְ תהא מרכה'. ופירש המהרש"ו (שם): **במלאות שְׂפָקֶיהָ יגר לו.** כשיתמלא מעשיו מה שיש סיפוק בידו לעשות, אז יגר לו', שיושלם ענשו. **רבה עליו.** שרעתו רבה ומתמלא סלמו.

> כמ"ש ויפח באפיו נשמת חיים, כל אשר נשמת רוח חיים באפיו. אך הוא להאבידו, כי אף שהוא גדול לפי שעה, לסוף נאבד כנ"ל. וזהו בחינת (ירושלמי תענית פ"ג ה"ח) **ארך אפים לרשעים.** כי הרוח הנשימה, הוא בבחינת ארך אפים. והיינו מאריך אפיה וגבי דיליה, כי אף שלפי שעה הרוח גדול ותקיף, בחינת מאריך אפיה, אך לסוף גבי דיליה כנ"ל. וע"כ נקראים ישראל (ישעיה נד) עניה סערה, כי הם עכשיו תחת ממשלת עשו איש שעיר, בחינת רוח סערה הנ"ל.

אך אפים שהוא גדול לפי שעה לסוף נאבד. ומובא בשוח"ט תהלים (עג) המקושר לכמה נקודות בשמאל, הן לענין הצלחתם המדומה של הרשעים והסבלנותם הזמנית על הצדיקים, והן לענין ההסתגרות ברשעים (המובא להלן בשות ה'), וז"ל: 'מזמור למנצח אל תשחת לאיתן לְבָנֵי לבב'. זה שאמר הכתוב (תהלים לז) 'אַל תִּתְחַר בַּמְרֵעִים, אל תקנא בפעל אתין לו אחריה, וכן הוא אומר (משלי כד) 'כי לא תהיה אחריה לָרָע'. לאמר הקב"ה, אם ראית עָנֶן של רשעים עולה אל תקנא בם, שהוא דועך לעולם הבא, שנאמר (שם) 'כי כחציר ירמלו'. ומה תקנא, 'בזרעת ה' כל היום', בזרע שיש בו אחריה (לטוב)'. אמר לפף, אני קיימתי בהולליס, ולא הייתי יודע שהייסורין שהקב"ה מביא על ישראל, טובים הס. ולמי, 'לבדי לבב', להבדיל את ליבם לאותן דכתוב עליהן הכתיב (תהלים כד) 'מי יעלה בהר ה' ומי יתכון במקום קדשו, נקי כפיים ובר לבב'. אמר לפף, אני לא הייתי יודע שלטובה הן וקיימתי, ובשביל שקיימתי 'כמעט נטיו רגלי'. ולמה, 'שָׁלוֹם רשעים אראה, כי אין מרצבות למותם ובריא חולם'. שהיסה הזאת טוב במטוה, אמת מקוטפת ואמת מעוקה, ואין (הכל) הטוב כולו שוה. אבל הרשעים אינן כן, אלא 'כי אין מרצבות למותם', אין להם מוס אלא בריאים כחולים, לכך 'ובריא חולם'. מהו 'מרצבות', אין הקב"ה מחצר בייוסר של רשעים, אלא כל מה שהם מבקשים ניתן להם. למה הדבר דומה, למולה שעלה הרופא לבקרו, וטול הכף שלו, אמר, מנו לו כל מה שרולה לאכול. למה, שהוא יד מי שאומר שהקב"ה אוהב את הצדיקים ושונא את הרשעים, אלא כשהוא רואה שהצדיקים מקושרים ברוח הקודש, הוא מרחם עליהם ומייסרם, כדי שיהיו מזוכין לחיי העולם הבא. אבל הרשעים שהוא רואה שהם מתגברים בעולם הזה, הוא מניחם, שלא יהיו מזוכין לחיי העולם הבא.

מילואי חכמה

אך שהוא גדול לפי שעה לסוף נאבד. ומובא במדרש שוח"ט תהלים (עג) המקושר לכמה נקודות בשמאל, הן לענין הצלחתם המדומה של הרשעים והסבלנותם הזמנית על הצדיקים, והן לענין ההסתגרות ברשעים (המובא להלן בשות ה'), וז"ל: 'מזמור למנצח אל תשחת לאיתן לְבָנֵי לבב'. זה שאמר הכתוב (תהלים לז) 'אַל תִּתְחַר בַּמְרֵעִים, אל תקנא בפעל אתין לו אחריה, וכן הוא אומר (משלי כד) 'כי לא תהיה אחריה לָרָע'. לאמר הקב"ה, אם ראית עָנֶן של רשעים עולה אל תקנא בם, שהוא דועך לעולם הבא, שנאמר (שם) 'כי כחציר ירמלו'. ומה תקנא, 'בזרעת ה' כל היום', בזרע שיש בו אחריה (לטוב)'. אמר לפף, אני קיימתי בהולליס, ולא הייתי יודע שהייסורין שהקב"ה מביא על ישראל, טובים הס. ולמי, 'לבדי לבב', להבדיל את ליבם לאותן דכתוב עליהן הכתיב (תהלים כד) 'מי יעלה בהר ה' ומי יתכון במקום קדשו, נקי כפיים ובר לבב'. אמר לפף, אני לא הייתי יודע שלטובה הן וקיימתי, ובשביל שקיימתי 'כמעט נטיו רגלי'. ולמה, 'שָׁלוֹם רשעים אראה, כי אין מרצבות למותם ובריא חולם'. שהיסה הזאת טוב במטוה, אמת מקוטפת ואמת מעוקה, ואין (הכל) הטוב כולו שוה. אבל הרשעים אינן כן, אלא 'כי אין מרצבות למותם', אין להם מוס אלא בריאים כחולים, לכך 'ובריא חולם'. מהו 'מרצבות', אין הקב"ה מחצר בייוסר של רשעים, אלא כל מה שהם מבקשים ניתן להם. למה הדבר דומה, למולה שעלה הרופא לבקרו, וטול הכף שלו, אמר, מנו לו כל מה שרולה לאכול. למה, שהוא יד מי שאומר שהקב"ה אוהב את הצדיקים ושונא את הרשעים, אלא כשהוא רואה שהצדיקים מקושרים ברוח הקודש, הוא מרחם עליהם ומייסרם, כדי שיהיו מזוכין לחיי העולם הבא. אבל הרשעים שהוא רואה שהם מתגברים בעולם הזה, הוא מניחם, שלא יהיו מזוכין לחיי העולם הבא.

ואני תפלה

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם,
"הֲצִיקֵנִי מֵיַּד אוֹיְבִי
וּמֵרוֹדְפָי. הֲצִילֵנִי נָא
מִיַּד אֲחֵי מִיַּד עָשָׁו, כִּי
רָאֵה אֲנִכִי אוֹתוֹ פָּן יָבוֹא
וְהִכַּנִי אֵם עַל בָּנִים.
וְאַתָּה אָמַרְתָּ הֵיטֵב
אֵיטִיב עִמָּךְ וְשַׂמְתִּי אֶת
זַרְעֲךָ כְּחוֹל הַיָּם, אֲשֶׁר
לֹא יִסָּפֵר מֵרֹב". חוּסָה
עָלַי כְּרֹב רַחֲמֶיךָ, חוּסָה
עַל נַפְשִׁי הָאֻמְלָלָה
מְאֹד, הֲעֲיפָה וְהֲיָגְעָה
מְאֹד, אֲשֶׁר "אֲבַד
מָנוֹס מִמֶּנִּי אֵין דּוֹרֵשׁ
לְנַפְשִׁי". כִּי אַתָּה יוֹדֵעַ
בָּהּ שׁוֹנְאַיִם וְאוֹיְבִים
וּמְקַטְרְגִים עוֹמְדִים
עָלֵינוּ בְּכָל עֵת. (...) כִּי
רַבִּים קָמוּ עָלַי רַבִּים
מְאֹד, וּפָעֲרוּ פִּיהֶם לְבָלְעִי
חָס פָּצוּ עָלֵינוּ פִּיהֶם,
אָמְרוּ בְּלַעֲנוּ. "מִי יִתֵּן
לִי אֵבֶר כְּיוֹנָה אָעוּפָה
וְאֶשְׁכְּנָה, הִנֵּה אֲרַחִיק
נֶדֶד אָלִין בַּמִּדְבָּר סֶלָה.
אָחִישָׁה מְפַלְטִי לִי מֵרוּחַ
סוֹעָר מִסָּעַר", צָעַק דָּבִי
אֲנִי יי, אַל אֱלֹהַי בַּת עֵינִי
לִי אַל תְּחִדֹּם בַּת עֵינִי
(ליקו"ח נז).

איש שעיר

המחשבות רעות הם בחי' שערות דסט"א, בחי' עשיו איש שעיר, כי בחוט השערה ניצולין מהם (ליקו"ה תפילין ה, לח).

כלי הגלויות שגלו ישראל מארצם, כולהו היה גלוי לכל, וגלותא רביעאה לא נגלה לעולם, ואיהו גלות הרביעי, זהו שהוא משעיר שהוא עשיו, דכתיב 'וישב עשו בהר שעיר' (מדרש הנעלם בראשית, מאמר ב' יהי אור).

יכלו כאדרת שער', פי' כולו שיער כאדרת, וכך נולד, והשעירים הם בחלק הכח שלו, וכן אמרו במדרש שהכח שלו הוא שיש לו שיער כנגד ליבו, ובזמן הגאולה ייפול אותו שיער בתקיעת שופר (רבינו בחיי בראשית כה, כה).

היה עשיו איש שעיר, כי השיער אין בו שלימות בעצמו, ולכך החטא שהוא תוספת עליהם מבחוץ עימו לגמרי ולא יובדל מאיתו, ולכך מדמה אותו לְשָׂעִיר, שהוא בעל שיער שעלה בו המוץ בשערו, שלא יוכל להיבדל ממנו, שיש חיבור למוץ בשערותיו לגמרי (דרשות המהר"ל, שבת תשובה). **'אשר** בְּשָׂעָרָה יְשׁוּפֶנִּי', דהיינו רוח יצה"ר, שע"כ כתיב 'שערה' בשי"ן, רמז על היצה"ר שהוא כוחו של שעיר (מהרש"א חגיגה יב:). **שעיר** הוא בחי' דין, ועל הרוב הוא דין דקלי', דרגא דעשיו איש שעיר (קה"י, שעיר).

מסורת הוא, שאין עשיו נופל אלא בידי בניה של רחל (ב"ר צט, ט).

המלחמה בגלות הרביעית תהיה עם הס"מ שהוא עשו, ועל שהוא שמאל והוא קשה, תהיה המלחמה קשה ועזה עליו (ספר הפליאה ד"ה וראה והבן).

אילו היה עשיו ראוי וצדיק, היה לו יתרון עם יעקב, כי היה הבכור במקום חכמה, ויעקב במקום תפארת, וכיוון שחטא עשיו ניטלה ממנו הבכורה, ונטל יעקב פי שניים, חלקו וחלק אחיו עשיו (שער הגלגלים הקדמה כט).

האויב הגדול והתמידי מיום שנתעברה רבקה עד זמן המשיח הוא עשיו, שנא' 'ויתרוצצו הבנים בקרבה' (תולדות יצחק בראשית לב, יג).

שרו של עשיו נקרא סמא"ל, כי כל חפצו וישעו לסמא עיני האדם ולהכותו בעיוורון ולעשותו סומא מֵעֵין השכלי, עד אשר לא יוכל הרואה לראות במראות האמת לבוא ולראות פני ה' ולבוא בסוד ה' לירא'ו בסתרי התורה, כי 'הוא השטן, הוא מלאך המוות, הוא יצה"ר' (כלי יקר בראשית לב, כה).

דע. כי שורש עשיו הוא באצילות הטומאה, וזה האצילות הטומאה הוא אחורי קודש הקדשים (פי' הרמ"ז להזר בראשית).

שורש עשיו המעולה הוא באצילות, אבל מתחילה כשנולד היה בבחי' קלי' נוגה, ואם היה זוכה, היה צד טובו נפרד מצד הרע, ואז יהיה מושרש בקדושה העליונה, אבל הוא סס"א הוה, ר"ל פנה לצד הרע של הקלי' האחרות (פי' הרמ"ז להזר במדבר).

כמו שבראשית ימי האדם ימשול החומר ואח"כ תמשול הנפש, וכמו שהאדם לאדם אם יזכה תמשול הנפש על הַגְּוִיָּה, ובהיפך ימשול הגוף על הנפש, כן אם יזכה יעקב ימשול על עשיו, ואם לא, ימשול עשיו, ולזה כמו הנפש והַגְּוִיָּה הם במריבה וניגוד תמיד מלידה ומבטן ומהריון (מלבי"ם בראשית כה, כב).

ממשלת יעקב האמיתית תהיה בכלות ממשלת עשיו (מלבי"ם בראשית כה, כז).

עשו / ממשלת עשו

מסורת הוא, שאין עשיו נופל אלא בידי בניה של רחל (ב"ר צט, ט).

המלחמה בגלות הרביעית תהיה עם הס"מ שהוא עשו, ועל שהוא שמאל והוא קשה, תהיה המלחמה קשה ועזה עליו (ספר הפליאה ד"ה וראה והבן).

אילו היה עשיו ראוי וצדיק, היה לו יתרון עם יעקב, כי היה הבכור במקום חכמה, ויעקב במקום תפארת, וכיוון שחטא עשיו ניטלה ממנו הבכורה, ונטל יעקב פי שניים, חלקו וחלק אחיו עשיו (שער הגלגלים הקדמה כט).

האויב הגדול והתמידי מיום שנתעברה רבקה עד זמן המשיח הוא עשיו, שנא' 'ויתרוצצו הבנים בקרבה' (תולדות יצחק בראשית לב, יג).

שרו של עשיו נקרא סמא"ל, כי כל חפצו וישעו לסמא עיני האדם ולהכותו בעיוורון ולעשותו סומא מֵעֵין השכלי, עד אשר לא יוכל הרואה לראות במראות האמת לבוא ולראות פני ה' ולבוא בסוד ה' לירא'ו בסתרי התורה, כי 'הוא השטן, הוא מלאך המוות, הוא יצה"ר' (כלי יקר בראשית לב, כה).

דע. כי שורש עשיו הוא באצילות הטומאה, וזה האצילות הטומאה הוא אחורי קודש הקדשים (פי' הרמ"ז להזר בראשית).

שורש עשיו המעולה הוא באצילות, אבל מתחילה כשנולד היה בבחי' קלי' נוגה, ואם היה זוכה, היה צד טובו נפרד מצד הרע, ואז יהיה מושרש בקדושה העליונה, אבל הוא סס"א הוה, ר"ל פנה לצד הרע של הקלי' האחרות (פי' הרמ"ז להזר במדבר).

כמו שבראשית ימי האדם ימשול החומר ואח"כ תמשול הנפש, וכמו שהאדם לאדם אם יזכה תמשול הנפש על הַגְּוִיָּה, ובהיפך ימשול הגוף על הנפש, כן אם יזכה יעקב ימשול על עשיו, ואם לא, ימשול עשיו, ולזה כמו הנפש והַגְּוִיָּה הם במריבה וניגוד תמיד מלידה ומבטן ומהריון (מלבי"ם בראשית כה, כב).

ממשלת יעקב האמיתית תהיה בכלות ממשלת עשיו (מלבי"ם בראשית כה, כז).

הדבוק בצדיקים

הפיתן על זה אם הוא מקושר להצדיק, הוא אם יש לו שפלות, כי טבע הקטנות שיתבטל לפני גדלות. ועיקר ההתקשרות הוא אהבה, שיאהב את הצדיק אהבה שלימה (ליקו"מ קלה).

ביאת המשיח תלוי בקרבת הצדיק (ספר המידות צדיק קנא).

מי שרוצה לזכות לחיים אמיתיים, דהיינו לאמונה שלימה שזה עיקר החיים, א"א לזכות כי אם ע"י שישתדל ויתאמץ ויבקש הרבה מהשי"ת שיזכה להתקרב לצדיקים אמיתיים (ליקו"ה ברכת הריח וברכת הודאה ד, יד).

ישרא"ל הדבקים בצדיקי אמת, נאמר עליהם 'ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום', כי הם מקבלים חיות משם, כי הצדיקים ממשיכים החיות עליהם בהדרגה ובמידה דרך פתחים ושערים דקדושה, עד שאין אור העליון שהוא 'אש אכלה' אוכלת אותם, רק אדרבא, הם מקבלים חיות חדש בכל פעם משם (ליקו"ה הכשר כלים ד, נא).

אע"פ שאין אנו זוכים ומתגברים להיות כמותם ממש, לשבר כל התאוות כמותם, אעפ"כ אנו זוכים לתכלית הנצחי ע"י התקרבותנו אליהם ולדרכיהם הקדושים, וכמו שהפליגו רז"ל (כתובות קיא) במעלות הדבקים לתלמידי חכמים ולצדיקים אמיתיים, וברבות הימים שאנו חותרים ומתגעגעים לזכות לילך בדרכיהם בשלימות, נוכל לזכות להיות כרצונו ית' כראוי, כי הבחירה חופשיית תמיד (ליקו"ה ברכת השחר ה, עה).

צריך להתלבש במלבושי ישראל דייקא, ולהתדמות בכל דבר לדרכי החכמים והצדיקים האמיתיים, כמו שאמרו רז"ל 'הידבק בתלמידי חכמים', וכמ"ש 'הולך את חכמים יחכם', כי ע"י שמדמין עצמם במעשיהם ובהנהגותיהם לדרכי הכשרים האמיתיים, ע"ז זוכין להיכלל בהם, ולסוף יהיה באמת כמותם (ליקו"ה הוקות העכו"ם ב, א).

הקביה 'רצון יראיו יעשה', ובזיך 'יגזור אומר ויקם', וממילא אותם הדבקים בצדיק, ג"כ יכולים לעשות כן (וזל מחנה אפרים פ' בלק).

הנה בנסוע האיש הישראלי אל הצדיקים שבדורו, ומקרב את עצמו בתשוקה ואהבה רבה אל הצדיק, אזי כמים הפנים אל פנים הצדיק משפיע אליו בקדושתו להיות לו יתד נאמן בהקדושה, שלא ייפול הנופל ממנו (מאור ושמש פ' יתרו).

יסורים

מי שמקבל יסורים בשביל להקל יסורים מעל ישראל, ע"ז זוכה לרוח הקודש (ספר המידות ח"ב המתקת דין ג).

הצרות והיסורים והדינים ח"ו הם עיקר בחי' הפעולות משתנות, כי הם משונים מדעת האדם, שזהו עיקר הצרה והרעה ח"ו, מה שאינו מתנהג ח"ו כדעתו ורצונו, כי מה שהוא נגד רצון האדם הוא רע בעיניו וצר לו לקבלו, אבל כשיודע ומאמין שהכל נמשך ממנו ית', שהוא אחד הפשוט בתכלית הפשיטות, שכל כוונתו ית' לטובה תמיד, בודאי ימצא בתוך כל הצרות הרחבות גדולות לנחם ולשמח את עצמו, להיות מודה על העבר ובוצע להבא, ועי"ז יתבטלו כל הצרות לגמרי (ליקו"ה כלאי התמה ד, טז). **כל** יסורים שהם באים על האדם ומבטלין אותו מדברי תורה, יסורים של תוכחת הם, אבל יסורים שהם באים על מבטלין אותו מדברי תורה, יסורים של אהבה הם (ע"ר צב, א). **חביבים** יסורים, ששלוש מתנות נתן הקב"ה להם לישראל שאומות העולם מתאוים להן, ולא נתנהו לישראל אלא ע"י יסורים, ואלו הם, תורה וארץ ישראל והעוה"ב (ספרי ואתחנן ז). **אריזהו** דרך שמביא אור לעוה"ב, הוורי אומר זה יסורים. ר' נחמיה אומר, חביבים יסורים, שכשם שקרבנות מְרַצִּים כך יסורים מרצים. בקרבנות הוא אומר 'ונרצה לו לכפר עליו', בייסורין הוא אומר 'והם ירצו את עֲוֹנָם' (ספרי ואתחנן ז). **היסורים** מרצים יותר מהקרבנות, שהקרבנות בממונו וייסורים בגוף (ספרי ואתחנן ז). **יהיו** כל ישראל זוכים לגאולה, ע"י היסורים והצרות והעוני (חסד לאברהם ה, לח). **ידוע** 'אין יסורים בלא עוון', כי מן המצוה נברא מלאך מליץ, וכן ח"ו מן העבירה נבראו קלי', והם המיסרים את האדם (וזל מחנה אפרים פ' שמיני). **והנה** באמת גם אפילו בחי' דין הבא מלמעלה, היינו בחי' היצה"ר ובחינת יסורים בגשמיות, המה ג"כ בחי' חסד, כי היסורים באין למרק עוונותיו של אדם ולהכניע ליבו לה', והיצה"ר בא להרבות שכרו של אדם כשמתגבר עליו (בת עין פ' שופטים). **סוד** הצדיקים הסובלים יסורים להעביר זוהמות העוונות מהשכינה הקדושה (ישרש יעקב, שלום). **ע"י** יסורים זמניים יינצלו מאבדן נצחיי שהיא אבדן הנשמה (מלבי"ם אייוב ד, כ). **לא** ישיג השלם את הטוב, רק ע"י יסורים (מלבי"ם אייוב ח, כא).

אך הדבוק בצדיקים מקבל הרוח חיים. וכמ"ב בליקו"ה (מו"מ גיניסה ה, נב): כי מלופי עשיו הס כולם בחי' שקר, שמשם כל מלכותם והתגשמותם, כמ"ש 'פְּנֵי וְהִלִּילִנִי כו' מיד בני נכר מלא פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר'. ובעוונותינו הרבים מחמת הממלוכה ושנאת חינם שנא ע"י המגברות השקר של העכו"ם והסט"ם שנתערב בישראל, עי"ז מריבת הגלות כנ"ל, שהשקר בחי' מלכות עשיו שולט על ישראל בחי' חמת, וזה ע"י בחי' מלופי עשיו עי"ז נתרבה בחי' רבי קליפה שהמגבר ומתרבה מחד בעוונותינו הרבים. (...) ועל כן יעקב, בחי' עמ"ש החמת, תמה איך אפשר להחיר החמת בעולם, כי מלופי עשיו רבי רבים עשיו הס"ל הס רבים מחוד מחות, ונוטלין לעצמן כל הממשלה בשקריהם הרבים והעלומים מחות, עד שאפר קשה מחוד לעמוד על החמת. השיב הפיקא 'ינון חמד יוסף ממפות שלך וכו'. כי יש בחי' יוסף, שיכול להלהיב חור החמת בעולם שיתרוף לכל השקרים שלהם, כי 'קושטא קאי', כי ע"י ינון חמד של חור תורתו החמיתית של הצדיק החמת, שמתוגן ומחיר נגד חיש היתרולי המטה דעתו ונבנו של החמת לחמיתו, הוא שורף ומכלה כל השקרים והטעויות וכו' של בחי' מלופי עשיו רבי רבים עשיו, כי 'שפת אמת תיכון לעד וכו'".

ואיש חכם יכפרנה. וכמ"ב בליקו"ה (מו"מ ק"ס ה, יג): הצדיק החמת הוא גדול יותר מפילו מן הכהן גדול שנכנס לפני ולפניים, כמו שאמרו רז"ל (סוטה ז) 'יקרה היא מפניים, מכהן גדול שנכנס לפני ולפניים'. כי יש עבירות שגם הכהן גדול אינו יכול לכפר עליהם ביוה"כ, כמו שאמרו רז"ל (יומא פו) **שיש** עבירות שיוה"כ תולה ומיתה מכפרת, אבל המלמיד חכם החמת יכול לכנוס עול לפניו יותר ויותר, ולהמשיך כפרה ותיקון גם להס וכנ"ל. וזה (מסלי טז) 'אמת מלך מלמדי מוות ושים חכם יכפרנה', היינו **שיש** עוונות שגורמים אמת מלך ח"ו, עד שאין מועיל להם לפילו הכפרה של הכהן גדול ביוה"כ, כי אם מלמדי מוות, שאין נגמר כפרתו עד החיתה, בחי' יוה"כ תולה ומיתה מכפרת, אבל 'שים חכם יכפרנה', כי החכם החמת שהוא בחי' הצדיקים החיתיים, יכולים לתקן הכל אם יזכה להאמין בהס בחמת כנ"ל.

החסרון הוא מחמת עוונות. וכמ"ב בליקו"ה (מו"מ פקח ג, י): כי ע"י החטא, נאמר"ע שנתערב רוח חיים דילה שהוא בחי' רוח הטמא, שהוא הבהמה, ועל כן ה'רשעים בחייהם קרויים מתים', אמתם שנתלק מהס הרוח חיים וכו'. עיקר חיותו והתגברות הרוח חיים דקדושה ונותנין כח לעשיו ולחלופיו ר"ל.

ילקוט הנחל

החסרון הוא מחמת עוונות. ובקונץ מבוחי הנחל (חצ-חלוח תשל"ט) מובא:

היינו כפי מה שנתלבר בחות ג' שעיקר הרוח חיים הוא בהטורה, היינו שהרוח חיים שהוא חיות לנקודו ית' תחיה בו האדם ע"י התלבשות חותיות התורה, ועל כן ע"י העוון שפוגם בציונו ע"ז בדברי חותיות התורה, שהם בחי' הלבושים והכלים לאור חיות הנקודו, והשפוגם הלבוש ממילא מתקלקל ונעלם בציונו אור חיות הנקודו ית' השייך בהיו כפי שורש נשמתו ובפי פגמו ח"ו, וממילא נמשכים ע"ז כל התקרונות ח"ו, וזה בציור שהבחי' הנתנה שמתחלת על התקרון, עיקרה על התקרון הרוחני העליון, שנתלר ונעלם בציונו אור חיות הנקודו ית', שהיא ציור להיות שופע למטה ע"י חותיות התורה, להחיות את האדם וכל הנלקי הנריאה שבכל העולמות השייכים אליו כפי שורש נשמתו, שזהו עיקר מעונגיו ושעשועיו ית' ביחוד, והאדם גרם לעצב כל זה ע"י הטעוות ח"ו. ומכאן שכל התקרון התמגלה אצל האדם, הוא מורה וגומו על התקרון מזון ושפע הרוחני בכל העולמות העליונים השייכים אליו, ועל זה ציור שהחיה עיקר נתמצו ומפילתו אל הבי"ת, בהתקשרות הנלקיקים הדביקים בהטורה כמוב"פ, שע"ז זוכה למזון ולהמשיך שפע חיות אור הנקודו ית' בכל העולמות, עד שנתלה גם התקרון הגמור שנתקר לו, והבן והתבונן בכל זה. **ופקדתי בשבט פשעם.** ובקונץ מבוחי הנחל (חצ-חלוח תשל"ט) מובא: כפי קדר בניין קטרי דשה"ק לבוחת כל בחי' הרע והעוונים בשם 'התקרון', היפך השלימות והמילוי, כי כולם בחיס ע"י התקרון הרוח חיים כמוב"פ בחות ח', ונע"ד שידוייק לפי זה גם לשון התתוג"ל הנ"ל 'ין חיים בלא 'חטא'', ולימודו מן הפסוק 'ופקדתי וגו'". כי 'חטא' פירושו התקרון, כמו 'והייתי אני ושלמה בני חַטָּאִים', והייגו כי התטא והעוון גומיים ח"ו לתסר את הרוח חיים, שע"ז נתשלשלים ונפיס כל התתרונות שהם העונשים ח"ו, וזהו עצמו לשון הפסוק 'ופקדתי', שהוא ג"כ מלשון התקרון, כמו 'ולא נפקד תתנו חיים' (עי' ליקו"ל פקח ג). והנה לפי המובן מדבה"ק בחות הקודש הוח, התלילות העוגש והתתרון נעשה ע"י שהרוח חיים שהשם נתתפך לרוח הקרה והוח תתקר גופיה ונשתתיה, ותה נפלא לפ"ז התרגומו של 'ופקדתי וגו' הוא 'ותתקר וכו'".

ואיש חכם יכפרנה. כדכתיב במשלי (טז, יד–טו): חֲמַת מֶלֶךְ מַלְאֲכֵי מָוֶת, וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה: בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים וּרְצוֹנוֹ כְּעָנָב מַלְקוֹשׁ: ופירש המלבי"ם (שם): **חמת מלך מלאכי מות.** החימה היא עמותה בגב, והתגלותה להיתקם נקרא חף, והנה חמת חדם הדיוט חיגה מסוכנת, כי חיגו יכול להיתקם תיכף, אבל חמלך כשיתעורר חממו, הוא המלאכים שמותם שמות, כי בחמתו יתמית רבים. ופירש המלו"ל (שם): **יכפרנה.** יעביר חת החימה בחמת חמרי פיו. **נאור.** כשהמלך מחיר פניו למי ומרחה פניס להוטות ושוחקות, היא לו למייס, כי הרבה טובה בידי המלך. **ורצונו.** רלון המלך, הוא כעב המביא מלקוש, הוא המטר המתואר היורד על הקטן ועל המלילות. ופיתח בצ"ב (קטז ע"ח): דרך רבי פנחס בר חמת, כל שיש לו חולה בחוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמיס, שנאמר 'חמת מלך מלאכי מות וחיש חכם יכפרנה'. וביאר מהרש"ח (שם): 'וחיש חכם יכפרנה' חמת, שהוא מבקש על כפרת עוון, ועל זה אמר וחמר שע"י תפילתו בחור פני המלך מלטו של עולם, ניתן לחולה ההוא חייס, וק"ל. ובדרך חפסר ייתכן לומר ש'בחור פני מלך חייס', מרמז לבחי' הרוח חייס המשליטה את החסרון, ומרפאת את החולה מחולי.

אין מיתה בלא חטא ואין יסורים בלא עון. כלשיתת בשבח (נה ע"ח): חמר רב חמי, חין מיתה בלח חטח וחין ייסורין בלח עוון. חין מיתה בלח חטח, כדכתיב 'הנפש החוטאת היח תמות, בן לח יחא בַּעֲוֹן חהב וחב לח יחא בַּעֲוֹן הבן, לדקת הדדיק עליו מהיה ורשעת הרשע עליו מהיה וגו'". חין ייסורין בלח עוון, דכתיב 'ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עֲוֹנָם'. ופירש"י (שם): **בלח חטח.** וחטלח של חדם גורם לו מיתה. **בשבט ובנגעים.** היינו ייסורים, וקחמר שחין בחין בלח חטח מסוס פקידת עוון.

ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עוונם. פפ' זה היגו חלק מדרשת הגמ' שהובחה בד"ה הקודש, וחלח"ב בתהלים (פט, לג–לג): חִם יַעַזְבוּ בָנָיו תּוֹרָתִי וּבְמִשְׁפָּטַי לֹא יֵלֵכוּן: חִם חֻקֹּתַי יְחַלֵּלוּ וּמִצְוֹתַי לֹא יִשְׁמֹרוּ: וּפָקַדְתִּי בְשֵׁבֶט פִּשְׁעָם וּבִנְגָעִים עֲוֹנָם: ומדברי רבינו משמע שהחסרון הוא תוחלה של העוון, וגם לחלה בעוגש, וע"ד זו פירש המלו"ל (שם): **ופקדתי.** לו לחסקר מהם המלוכה בעבור פורעניות גמול פשעם. וכן פירש המלו"ל (שם): **ופקדתי.** ענין חסרון, כמו 'וַיִּפָּקֵד מקום דוד' (שמו"ב כ). ועוד פירש המלבי"ם (שם): **ופקדתי בשבט פשעם.** חם יהיה החטא מלד הפשע שהוא הכפירה, חפקוד בשבט, וחם יהיה החטא מלד העוון שהוא הכפירה, חפקוד בנגעים, והוא מידה כנגד מידה.

מילואי חכמה

הדבוק בצדיקים. וכן מובא בספר המצוות להרמב"ם (מ"ע ו): שציוונו להידבק עם החכמים, ולהתייחד עמהם, ולהתמיד בישיבתם, ולהשתתף עמהם בכל חופן מחופני השגחה במחלל ובמשתה ובעסק, כדי שיגיע לנו מזה להידמות במעשיהם ולהתימן הדעות החמיתיות מדבריהם. והוא חמרו ית', 'ובו תדבק', וכבר נכפל זה הציווי גם כן וחמר 'ולדבקה בו', וגח הפירוש 'ולדבקה בו', הידבק בחכמים ותלמידיהם, וזה לשון ספרי, וכן הציתו על מיוב שהדבר ליעשה בח תלמיד חכם ולהשיח עמו בלמודו חכם ולהסיח עמו בלמודו חכם ולהסיכיל תלמיד חכם ולתת להם עסק, מחמרו 'ובו תדבק', חמרו וכי חפשר לו לחדם לידבק בשכינה, והח כתיב 'כי ה' חלקיך חם חולקה הוח', חלח כל הנוטה חת תלמיד חכם ומשיח עמו בלמודם חכם והמתהגו מנכסיו כלילו נדבק בשכינה.

ואני תפלה

"אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר אֲשֶׁר תְּיַסְּרֶנּוּ יָהּ וּמִתּוֹרָתְךָ תְלַמְּדֶנּוּ, לְהַשְׁקִיט לוֹ מִימֵי רָע עַד יִכָּרֶה לָרָשָׁע שָׁחַת. כִּי לֹא יִטֹּשׁ יי עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזֹב". רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מָלֵא רַחֲמִים טוֹב וּמֵטִיב לַכֹּל, עָזְרֵנִי וְהוֹשִׁיעֵנִי שֶׁאֹהֲבָה לְקַבֵּל הַכֹּל בְּאַהֲבָה, וְאַפֵּס בְּשֶׁאַתָּה שׁוֹלֵחַ עָלַי בְּרַחֲמֶיךָ לְפְעָמִים אֵיזֶה יִסּוּרִין הַנִּדָּמִים לָרְעוֹת חַס וְשָׁלוֹם, אֹהֲבָה לְקַבֵּל הַכֹּל בְּאַהֲבָה גְּדוֹלָה בֶּאֱמֶת, וְתִפְתַּח אֶת לִבִּי בְּקִרְבָּשָׁה גְדוֹלָה שֶׁאֹהֲבָה לֵידַע וּלְהָבִין בֶּאֱמֶת אֲשֶׁר כְּמוֹנִי כְּמוֹ שֶׁאֲנִי הוּא, כְּמוֹ שֶׁעָשִׂיתִי נִגְדְּךָ, כָּל מָה שֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה עִמִּי, הַכֹּל רַחֲמִים רַבִּים וַחֲסָדִים גְּדוֹלִים בְּלִי שִׁעוּר וְעֶרֶךְ עַד אֵין סוֹף וְאֵין תַּכְלִית, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְבָאר וּלְסַפֵּר לְעוֹלָם עִצֹּם רִבּוּי הָרַחֲמָנוּת וְהַחֲסָדִים וְהַטּוֹבוֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמִּי וְאֲשֶׁר אַתָּה עוֹשֶׂה עִמִּי, וַאֲשֶׁר אַתָּה עָתִיד לַעֲשׂוֹת עִמִּי בְּכָל עֵת וָרֶגַע. מָה אוֹמַר, מָה אֲדַבֵּר, "מָה אֹשִׁיב לַיי כָּל תַּגְמוּלוֹהִי עָלָי". אַךְ מָה אֶעֱשֶׂה וְעָוֹנוֹתַי מַטְמְטְמוּ אֶת לִבִּי וְעִקְּמוּ אֶת דַּעְתִּי וּקְבָבִי, עַד שֶׁאֵינִי זוֹכֶה לְהַרְגִּישׁ אַהֲבָתְךָ בְּלִבִּי, אַף גַּם רוֹצִים לְהַטּוֹת אֶת לְבָבִי בְּכָל עֵת לְהָרְהֵר אַחֲרֵי מִדּוֹתֶיךָ הַטּוֹבוֹת וְהַיְשָׁרוֹת חַס וְשָׁלוֹם. עַל כֵּן בְּאתִי לְהַפִּיל תְּחִנָּתִי לְפָנֶיךָ שֶׁתְּמַלֵּא רַחֲמִים עָלַי, וְתַשְׁמְרֵנִי וְתַצִּילֵנִי מִכָּל מִינֵי עֲקֻמִּימוּת שֶׁבַּלֵּב, וְתַחֲזֵק אֶת קִבְּלַת וְדַעְתִּי בֶּאֱמוּנָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה לֵידַע וּלְהָאֲמִין תָּמִיד כִּי צַדִּיק אַתָּה יי וְיָשָׁר מִשְׁפָּטֶיךָ, וּלְפִי מַעֲשֵׂי הָרָעִים הַפְּגוּמִים אַתָּה מְתַנֵּהֵג עִמִּי בְּחֶסֶד גָּדוֹל וּבְרַחֲמִים רַבִּים בְּלִי שִׁעוּר. וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ וְחַסְדְּךָ הַגְּדוֹלִים תַּחוֹס וְתַחְמֹל עָלַי וְתַשְׁמְרֵנִי וְתַצִּילֵנִי מִכָּל מִינֵי רָעוֹת וְצָרוֹת וּמִכָּל הַיִּסּוּרִין שֶׁבָּעוֹלָם, כִּי אַתָּה חַנּוּן הַמְרֻבֶּה לִסְלֹחַ. וּלְפִי עִנְיָם וְרִבּוּי פְּשָׁעַי אֲשֶׁר כָּל הַיִּסּוּרִין שֶׁבָּעוֹלָם אֵינָם מַסְפִּיקִים חֵם

ואני תפלה

(המשך)

וְשָׁלוֹם לְמַתֵּן עָוֹן אֶחָד [וּפְנִם אֶחָד] הַקֵּל שֶׁבְּקַשְׁתִּי בְּעֶרֶךְ עֲוֹנוֹתַי, אַף עַל פִּי כֵן רַחֲמֶיךָ יְקַדְּמוּנִי, כִּי אַתָּה יָכֹל לְמַהֵל וְלִסְלֹחַ לִי בְּלִי שׁוּם יְסוּרִים בְּלָל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "כִּי עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא". וּכְתִיב "כִּי עִם יי הַחֶסֶד, וְהַרְבֵּה עִמּוֹ פְּדוּת, וְהוּא יִפְדֶּה אֶת יִשְׂרָאֵל מִכֹּל עֲוֹנוֹתָיו". עַל כֵּן פָּרַשְׂתִּי יָדַי אֵלֶיךָ בְּעַל הָרַחֲמִים, רַחֵם עָלַי וְשָׁמְרָה נַפְשִׁי, וְהַצִּילֵנִי מִכָּל מִינֵי רָעוֹת וְצָרוֹת וּמִכָּל הַיְסוּרִים שֶׁבָּעוֹלָם. לֹא כְחַטָּאֵינוּ תַּעֲשֶׂה לָּנוּ וְלֹא כַּעֲוֹנוֹתֵינוּ תִּגְמֹל עָלֵינוּ. וּמַה שֶּׁאָנוּ מְבֻרָּחִים לְקַבֵּל עַל פִּי דְּרָכֶיךָ רַחֲמֶיךָ וְחַסְדֶּיךָ הָאֲמִתִּיִּים, אָנָּא יי טוֹב וּמֵטִיב עֲשֵׂה עִמָּנוּ פֶּלֶא לְחַיִּים, וְעָזְרֵנוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ שֶׁנִּזְכֶּה לְקַבְּלָם בְּאַהֲבָה גְּמוּרָה בֶּאֱמֶת. וְלֹא תְּשַׁלַּח עָלֵי שׁוּם יְסוּרִים כִּי אִם בְּעֵת אֲשֶׁר תַּעֲזְרֵנִי בְּקַרְשָׁתְךָ הָעֶלְיוֹנָה שֶׁאֶזְכֶּה לְקַבְּלָם בְּאַהֲבָה גְּמוּרָה בֶּאֱמֶת, וְלֹא אֶתְחִיל לְהִרְהֵר אַחֲרֶיךָ כְּלָל. וְאֶזְכֶּה לְשׂוּם אִשָּׁם נַפְשִׁי, וְאָז אֵל אוֹמַר "נָשָׂאתִי וְלֹא אֶחְבָּל". רַחֵם עָלַי לְמַעַנְךָ, וְלֹא אֶהְיֶה מְבַעֵט בְּיִסּוּרִים רַק תִּתֶּן לִי כֹּחַ וְדַעַת לְקַבְּלָם בְּאַהֲבָה בֶּאֱמֶת, בְּעֵת אֲשֶׁר תִּרְצֶה בְּרַחֲמֶיךָ הָאֲמִתִּיִּים לְיַסְּרֵנִי בְּאַהֲבָה, "כַּאֲשֶׁר יְיַסֵּר אִישׁ אֶת בְּנוֹ". וּבְרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים תְּקֵל מֵעָלַי הַיְסוּרִים בְּכָל הַקַּלּוֹת [הַקַּלּוֹת] שֶׁבָּעוֹלָם, כִּי כֹחִי חָלָשׁ וְדַל וְדַעְתִּי פְּגוּמָה, וְאֵין לִי שׁוּם כֹּחַ וְדַעַת לְקַבֵּל יְסוּרִים כְּלָל. בְּחַסְדְּךָ עֲשֵׂה עִמִּי, "חָנֵּנִי אֱלֹהִים כְּחַסְדֶּךָ, כְּרֹב רַחֲמֶיךָ מְחֵה פְשָׁעָי. בְּחַסְדְּךָ חַיֵּנִי וְאֶשְׁמְרָה עֵדוּת פִּיךָ. יי אַל בְּאַפְּךָ תוֹכִיחֵנִי וְאַל בַּחֲמָתְךָ תְיַסְּרֵנִי". מָלֵא רַחֲמִים, עֲשֵׂה רְצוֹנִי בְּרְצוֹנְךָ, שֶׁאֶזְכֶּה לְקַבֵּל רְצוֹנְךָ לְגַמְרֵי מִפְּנֵי רְצוֹנְךָ. וְלֹא יִהְיֶה לִי שׁוּם רָצוֹן שֶׁל עַצְמִי כְּלָל, רַק כָּל רְצוֹנִי יִהְיֶה שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל בְּרְצוֹנְךָ בֶּאֱמֶת, מַעֲתָּה וְעַד עוֹלָם אָמֵן סֶלָה

(ליקו"ת קכא).

ו"ך מדות. לְמַתֵּן שֶׁנִּתְלָה הַפִּי"ת לְמַטָּע"ה לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל (בְּמִדְ' יִתְרוֹ מִכָּס יְכַפֶּרְנּוּ), לְמִדּוֹ הַקָּב"ה מֵאֵת עִנְיַן י"ג מִידוֹת הָרַחֲמִים, כִּדְכְתִיב בְּשְׁמוֹת (לג, יח–כג; לד, ו–ח): וַיֹּאמֶר הַרְאֵנִי נָא אֶת כְּבֹדֶךָ: וַיֹּאמֶר אֲנִי אַעֲבִיר כָּל טוּבִי עַל פָּנֶיךָ וְקָרָאתִי בְשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ וְחַנֹּתִי אֶת אֲשֶׁר אָחֹן וְרִחַמְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֲרַחֵם: וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לָרְאֹת אֶת פָּנָי כִּי לֹא יִרְאָנִי הָאָדָם וָחָי: וַיֹּאמֶר ה' הִנֵּה מָקוֹם אִתִּי וְנִצַּבְתָּ עַל הַצּוּר: וְהָיָה בַּעֲבֹר כְּבֹדִי וְשַׂמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְסַכֹּתִי כַפִּי עָלֶיךָ עַד עָבְרִי: וַהֲסִרֹתִי אֶת כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ: וַיֹּאמֶר ה' הִנֵּה מָקוֹם אִתִּי וְנִצַּבְתָּ עַל הַצּוּר: וְהָיָה כְּעָבְרִי כְּבֹדִי וְשַׂמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְסַכֹּתִי כַפִּי עָלֶיךָ עַד עָבְרִי: וַהֲסִרֹתִי אֶת כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ: וַיֹּאמֶר ה' הִנֵּה אָנֹכִי כֹּרֵת בְּרִית נֶגֶד כָּל עַמְּךָ אֶעֱשֶׂה נִפְלָאֹת אֲשֶׁר לֹא נִבְרְאוּ בְכָל הָאָרֶץ וּבְכָל הַגּוֹיִם וְרָאָה כָל הָעָם אֲשֶׁר אַתָּה בְקִרְבּוֹ אֶת מַעֲשֵׂה ה' כִּי נוֹרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ: שְׁמֹר לְךָ אֵת אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם הִנְנִי גֹרֵשׁ מִפָּנֶיךָ אֶת הָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי: הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא עָלָיו פֶּן יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבֶּךָ: כִּי אִם מִזְבְּחֹתָם תִּתֹּצוּן וְאֶת מַצֵּבֹתָם תְּשַׁבֵּרוּן וְאֶת אֲשֵׁרָיו תְּגַדֵּעוּן: כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר כִּי ה' קַנָּא שְׁמוֹ אֵל קַנָּא הוּא: פֶּן תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזָנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וְזָבְחוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְקָרָא לְךָ וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחוֹ: וְלָקַחְתָּ מִבְּנֹתָיו לִבָּנֶיךָ וְזָנוּ בְנֹתָיו אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ אֶת בָּנֶיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן: מַסֵּכָה לֹא תַעֲשֶׂה לָּךְ: אֶת חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לָאָבִיב כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב יָצָאתָ מִמִּצְרָיִם: כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לִי וְכָל מִקְנְךָ תִּזָּכָר פֶּטֶר שׁוֹר וָשֶׂה: וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ כֹּל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם: שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת בֶּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת: וְחַג שָׁבֻעוֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ בִּכּוּרֵי קְצִיר חִטִּים וְחַג הָאָסִף תְּקוּפַת הַשָּׁנָה: שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָל זְכוּרְךָ אֶל פְּנֵי הָאָדוֹן ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כִּי אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפָּנֶיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת גְּבֻלֶךָ וְלֹא יַחְמֹד אִישׁ אַרְצְךָ בַּעֲלֹתְךָ לֵרָאוֹת אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה: לֹא תִשְׁחַט עַל חָמֵץ דַּם זִבְחִי וְלֹא יָלִין לַבֹּקֶר זֶבַח חַג הַפָּסַח: רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ תָּבִיא בֵּית ה' אֱלֹהֶיךָ לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ), וְלִמַּד הַקָּב"ה מִמֶּנּוּ י"ג מִידוֹת הָרַחֲמִים, וְעִי' מִכָּס יְכַפֶּרְנּוּ.

הַצַּדִּיק הַמַּמְשִׁיךְ רוּחַ הַחַיִּים וְכוּ' **מִכַּפֵּר הָעוֹן.** וּבְיִלְקוּ"ה (תו"מ תְּצַוֶּה שְׁלִית נְגִב"ח ג, י): עִיקַּר הַמְּחִיָּה דְּקְדוּשָּׁה נִגְמְשִׁיּוֹת וְרוּחָנִיּוּת הוּא ע"י הַצַּדִּיק הַמַּמְשִׁיךְ רוּחַ הַחַיִּים עַל הַכְּרִיב הַמַּמָּשׁ, שֶׁהוּא מְשָׁלִים כָּל הַחִסָּרוֹנוֹת שֶׁנִּמְצְאוּ כָּל הַדּוֹרוֹת מִיּוֹם שֶׁל הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא מְשָׁלִים כָּל הַחִסָּרוֹנוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, וְהוּא מְכַפֵּר כָּל הָעֲוֹנוֹת שֶׁבְּסֵה עִיקַּר הַחִסָּרוֹנוֹת, כְּמ"ש 'וְהִיא מְחֻי אֲנִי שְׁלֹמֹה חֲסֵרִים'. כִּי 'אֵין מַדָּם עוֹבֵר עֲבֵירָה אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת' (סוטה ג), שֶׁהוּא רוּחַ הַטּוּמְאָה, רוּחַ דְּהֶרֶב דְּקְלִיפָּה, וְרוּחַ שְׁטוּת הוּא הֵיפֶךְ הַדַּעַת, וְעַל כֵּן יֵשׁ לוֹ כָּל הַחִסָּרוֹנוֹת, כְּמ"ש 'לִבּוֹ רָחַק מִמֶּנִּי' (ישעיה כט). וְהַצַּדִּיק הָרַב הַמְּקֻבָּל מַה קָּנָיו' (נדרים מא). וְהַצַּדִּיק הַמַּמְשִׁיךְ רוּחַ הַחַיִּים מֵהַתּוֹרָה, וְהַם מַמְשִׁיכִין רוּחַ הַחַיִּים אֶל הַחִסָּרוֹנוֹת, וְזֶהוּ בְּחִינַת י"ג מִדּוֹת (שמות לד), הַמַּמְשִׁיכוֹת רוּחַ הַחַיִּים עַל כָּל הַחִסָּרוֹנוֹת שֶׁבְּעוֹלָם.

> **ע"כ הצדיק הממשיך רוח החיים ומשלים החסרון, מכפר העון. והוא מגודל רחמנות וחנינות מהבורא יתברך שמו, שצמצם עצמו להיות הרוח חיים אצל הצדיקים, דהיינו שהם יקבלו הרוח חיים מהתורה, והם ממשיכין רוח החיים אל החסרונות, ובזה מכפרין העוונות. וזהו בחינת י"ג מדות** (שמות לד),

'יוֹתֵר מִכֵּס יְכַפֶּרְנּוּ', לְמַדּוֹ הַקָּב"ה מֵאֵת עִנְיַן י"ג מִידוֹת הָרַחֲמִים, כִּדְכְתִיב בְּשְׁמוֹת (לג, יח–כג; לד, ו–ח): וַיֹּאמֶר הַרְאֵנִי נָא אֶת כְּבֹדֶךָ: וַיֹּאמֶר אֲנִי אַעֲבִיר כָּל טוּבִי עַל פָּנֶיךָ וְקָרָאתִי בְשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ וְחַנֹּתִי אֶת אֲשֶׁר אָחֹן וְרִחַמְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֲרַחֵם: וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לָרְאֹת אֶת פָּנָי כִּי לֹא יִרְאָנִי הָאָדָם וָחָי: וַיֹּאמֶר ה' הִנֵּה מָקוֹם אִתִּי וְנִצַּבְתָּ עַל הַצּוּר: וְהָיָה בַּעֲבֹר כְּבֹדִי וְשַׂמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְסַכֹּתִי כַפִּי עָלֶיךָ עַד עָבְרִי: וַהֲסִרֹתִי אֶת כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ: וַיֹּאמֶר ה' הִנֵּה אָנֹכִי כֹּרֵת בְּרִית נֶגֶד כָּל עַמְּךָ אֶעֱשֶׂה נִפְלָאֹת אֲשֶׁר לֹא נִבְרְאוּ בְכָל הָאָרֶץ וּבְכָל הַגּוֹיִם וְרָאָה כָל הָעָם אֲשֶׁר אַתָּה בְקִרְבּוֹ אֶת מַעֲשֵׂה ה' כִּי נוֹרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ: שְׁמֹר לְךָ אֵת אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם הִנְנִי גֹרֵשׁ מִפָּנֶיךָ אֶת הָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי: הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא עָלָיו פֶּן יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבֶּךָ: כִּי אִם מִזְבְּחֹתָם תִּתֹּצוּן וְאֶת מַצֵּבֹתָם תְּשַׁבֵּרוּן וְאֶת אֲשֵׁרָיו תְּגַדֵּעוּן: כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר כִּי ה' קַנָּא שְׁמוֹ אֵל קַנָּא הוּא: פֶּן תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזָנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וְזָבְחוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְקָרָא לְךָ וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחוֹ: וְלָקַחְתָּ מִבְּנֹתָיו לִבָּנֶיךָ וְזָנוּ בְנֹתָיו אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ אֶת בָּנֶיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן: מַסֵּכָה לֹא תַעֲשֶׂה לָּךְ: אֶת חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לָאָבִיב כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב יָצָאתָ מִמִּצְרָיִם: כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לִי וְכָל מִקְנְךָ תִּזָּכָר פֶּטֶר שׁוֹר וָשֶׂה: וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ כֹּל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם: שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת בֶּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת: וְחַג שָׁבֻעוֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ בִּכּוּרֵי קְצִיר חִטִּים וְחַג הָאָסִף תְּקוּפַת הַשָּׁנָה: שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָל זְכוּרְךָ אֶל פְּנֵי הָאָדוֹן ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כִּי אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפָּנֶיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת גְּבֻלֶךָ וְלֹא יַחְמֹד אִישׁ אַרְצְךָ בַּעֲלֹתְךָ לֵרָאוֹת אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה: לֹא תִשְׁחַט עַל חָמֵץ דַּם זִבְחִי וְלֹא יָלִין לַבֹּקֶר זֶבַח חַג הַפָּסַח: רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ תָּבִיא בֵּית ה' אֱלֹהֶיךָ לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ), וְלִמַּד הַקָּב"ה מִמֶּנּוּ י"ג מִידוֹת הָרַחֲמִים, וְעִי' מִכָּס יְכַפֶּרְנּוּ.

מילואי חכמה

ו"ך מדות. וּכְמוֹ כֵּרְגִינוּ בְּחִיי (שמות לד, ו) בְּשִׁיעוּר עִנְיָנִים שֶׁל י"ג מִידוֹת הָרַחֲמִים מִזֹּה נִמְשָׁכוֹת זֹה נִגְמְשִׁכוֹת וְנִתְלַוִּים זֶה בָּזֶה כְּצִוּוּנָה, אֵין תְּפִלָּתוֹ מוֹחֶלֶת כִּיקָּה, אֲבָל אִם כֵּן הָיוּ בְּיוֹד עֲבֵירוֹת שֶׁמְּעַכְּבוֹת זֹאת. וְהִנֵּה בְּזִמַּן הַזֶּה שֶׁאֵמְנָם שְׁרִירֵי גַּבְרוּת, וְאֵין לָנוּ כֹּחַ גָּדוֹל לְכַפֵּר עַל הַטֻּמְאוֹתֵינוּ, וְלֹא מִזֶּה לְהַקְרִיב עָלֵינוּ קָרְבָּנוֹת, וְלֹא בֵּיהֵמ"ק לְהִתְפַּלֵּל בְּתוֹכוֹ, לָזֶה נֶאֱמַר לָנוּ לְפִי ה' נֶאֱלַמְתִּי אַף מִתְּפִלָּתוֹ וי"ג מִידוֹתָיו, וּמִמֵּנּוּ י"ג מִידוֹת אֵלֶּה לְמַדְנוּ סִדְרֵי תְּפִלָּה וּבַקָּשַׁת רַחֲמִים מֵאֵת מַדְּוֹתָיו, לָזֶה נֶאֱמַר לָנוּ לְפִי ה' נֶאֱלַמְתִּי אַף מִתְּפִלָּתוֹ וי"ג מִידוֹתָיו, וּמִמֵּנּוּ י"ג מִידוֹת אֵלֶּה לְמַדְנוּ סִדְרֵי תְּפִלָּה וּבַקָּשַׁת רַחֲמִים מֵאֵת מִדּוֹתָיו, וְהִנֵּה אַף עַל פִּי שֶׁכֵּן הַמְּקֻבָּל מַה קָּנָיו' (נדרים מא). וְהַצַּדִּיק הָרַב הַמַּמְשִׁיךְ רוּחַ הַחַיִּים מֵהַתּוֹרָה, וְהַם מַמְשִׁיכִין רוּחַ הַחַיִּים אֶל הַחִסָּרוֹנוֹת, וְזֶהוּ בְּחִינַת י"ג מִדּוֹת (שמות לד), הַמַּמְשִׁיכוֹת רוּחַ הַחַיִּים עַל כָּל הַחִסָּרוֹנוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, וְהוּא מְכַפֵּר כָּל הָעֲוֹנוֹת שֶׁבְּסֵה עִיקַּר הַחִסָּרוֹנוֹת, כְּמ"ש 'וְהִיא מְחֻי אֲנִי שְׁלֹמֹה חֲסֵרִים'. כִּי 'אֵין מַדָּם עוֹבֵר עֲבֵירָה אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת' (סוטה ג), שֶׁהוּא רוּחַ הַטּוּמְאָה, רוּחַ דְּהֶרֶב דְּקְלִיפָּה, וְרוּחַ שְׁטוּת הוּא הֵיפֶךְ הַדַּעַת, וְעַל כֵּן יֵשׁ לוֹ כָּל הַחִסָּרוֹנוֹת, כְּמ"ש 'לִבּוֹ רָחַק מִמֶּנִּי' (ישעיה כט). וְהַצַּדִּיק הָרַב הַמְּקֻבָּל מַה קָּנָיו' (נדרים מא). וְהַצַּדִּיק

עשן וכו' שהוא אדמוני תוקף הדין. כדכתיב בגרמשתים (כה, כה): וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אַדְמוֹנִי כֻּלּוֹ כְּאַדֶּרֶת שֵׂעָר וַיִּקְרְאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו: ומיתת בזהר (תולדות, קלז ע"ב): מִיתַת מזל, עשיו נפק סומק, כמה דכתיב 'ויצא הראשון אדמוני כולו וגו'". ולהיות זיעת דיעקב, דמיהו דיעת קשיא לעיל, ופסק מיניה עשיו, דיעת קשיא לאתפא לזיעה. ועי"ע מעמ במילואים"ח ד"ה 'עשו וכו' שהוא אדמוני תוקף הדין'.

תורת אמת היתה בפיהו. כדכתיב במלאכי (ב, ה–ו) גבי מהרון הכהן: תּוֹרַת אֱמֶת הָיְתָה בְּפִיהוּ וְעַוְלָה לֹא נִמְצָא בְשִׂפְתָיו בְּשָׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר הָלַךְ אִתִּי וְהֵשִׁיב רַבִּים מֵעָוֹן: כִּי שִׂפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יְבַקְשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי מַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת הוּא: ופירש המגיד"ט (שם): **פורש.** למד תורה עם העם ולא נטה מדרך המשפט. **וְעַוְלָה וגומר.** כפל הדבר במילים שונות. **שלם אמי.** ר"ל בעבור מלוותי, היה רוצה לעשות שלום בין הבריות ולהדריכם בדרך מישור. **וכיוצ.** ע"י תוכחותיו השיב בני אדם מרוצים, לכל יעשו העוון משם משנו לעשות. **כי שפתי כהן.** ר"ל הנה כל זה רמזו לכל כהן, כי שפתי כהן לרוייס שישמרו את הדעת לדבר בם, והרמזו הוא שכל בני ישראל יבקשו תורה מפיהו ושהוא ילמדם. **כי מלאך.** כי הוא שלוחו של מקום להורותם הדרך הישר, וכמ"ש (דברים לג) 'ולוי אמר וגו' יורו משפטיך ליעקב'. ופירש"י ז"ל (ג, ו): 'תורת אמת היתה בפיהו', שלא מצא את המותר ולא את החיר את החסור. 'בשלום ובמישור הלך אתי', שלא הרהר אחר דרכי המקום, כדרך שלא הרהר אחריו מבראשם. 'ורבים השיב מעוון', שהשיב פושעים לתלמוד תורה. וייתכן לומר ע"פ הנ"ל, ד'תורת אמת היתה בפיהו', 'בפיהו' דייקא, שהיו אמי הרוח מייס הנמשכת לנדיקים הדביקים במורה (חות ג'), וכשהלה מקושר לנדיק והרב שבדור, ממשיך הרוח מייס ממנו, בבחי' 'תורה יבקשו מפיהו', בבחי' 'ממלן דעפת, מדיליה נפיק'. ועוד אפשר לרמז על קישור הדבריס בין דברי המדרש לעיל ש'עשו הוא אדמוני תוקף הדין', שהוא בחי'

נוצר וממתיק. וביאר בביאה"ל (ח): שהוא נוצר ושומר וממתיק את התלופים, שלא יזיקו את העולם. כי לשון שמירה קובע לפעמים על המזיק, כלשון הפסוק 'והוּעַד בבעליו ולא ישמרנו'. **נושא עון ופשע.** והקשה ובירך בביאה"ל (ח): יש להתפלא קצת מאד לא יסייס בפירושו לכל הי"ג מידות. ואם בחינת 'ותטהר' יש לפרש שהיינו לרוב למחצה, כי היא מחוברת לחינת 'נושא' הנ"ל, שהנשיאה מקובע גם על התטהר, אבל על כל פנים יש להתפלא מאד לא פירט והזכיר גם מידת 'ונקה' שבקוף המידות. אבל מרמוז מבין שגם זה פירט והזכיר בדבריו התפלאים שכתב אח"כ על תוספת הרב העליון, מאד יקשה ויזכך את עצמו, עד שלא יתנה עליו כל תוון גם בידו וכומו, ובהמצומאר שם מדבריו הקדושים (לקמן בהמאמר בתות ס'), שבזה מנקה ומליל גם הגלוויס עליו שלא יתמאו בהם הרע, עד שגם הם לא יהיו ויפחדו מהרשע, וממילא נמשך לפי זה גם מידת 'ונקה' בדות הרב, לעורר תותה בתתערותת דלעילא כנ"ל. ובאמת אין זה נאמר, רק על הרב העליון, שהוא בן דוד בעצמו שאנו מתכים עליו. וכן ביאר בני יהגאל (ח): והנה המידה השלוש שעשה שהיא 'ונקה' לא ביאר כאן, אך זה בָּאַל בתה שבתחיל לבאר תיכף בתות ה', כי רק הלדיק הגמור שהפריש הרע מן הטוב לגמרי עד שלא נשאר לו שום רע מאחד מד' יסודות, הוא יכול לנקלל הלינור הרע של הרשע שלא יזיק לו הרוח חייס מהרב הקליפה, ורק אז יתגבר בכח הרוח חייס דקדושה להשליט כל התשרוות. וזה בחינת 'ונקה', שהוא נקי לעורר תותה בתתערותת דלעילא כנ"ל.

> **נוצר חסד לאלפים וכו' נושא עון ופשע.** בענין סוד 'נוצר חסד לאלפים', עיין פע"ח (שער הקדושת ח), ובקה"י (ערך גלוולה), שנוצר חסד מתתיק הדינים דלהבי"ה לנקי"ם מדב"י שתתתילים בגל"פין, ועיקר תחיית עתלך נעשים ע"י מזל 'נוצר חסד' הממתיק דינין דגל"פין כנ"ל, עי"ש.
>
> **והיינו נוצר חסד לאלפים, לאלפים זה בחינת אלופי עשו, רבבי עשו, שהם רב דקליפה. וזהו נוצר חסד, שחסד בחינת הרב דקדושה, נוצר וממתיק בחינת אלופי עשו, רבבי עשו. וע"כ נושא עון ופשע, כי על ידי רוח החיים שלימת החסרון, שממשיכין מהצדיק על ידי אנחה, עי"ז נתכפרין העוונות, שזהו בחינת ואיש חכם יכפרנה בנ"ל, וזהו נושא עון ופשע בנ"ל:**

ע"י רוח החיים וכו' שממשיכין מהצדיק ע"י אנחה, עי"ז נתכפרין העוונות. וביאר בליקו"ה (תו"מ פסח ג, ג): ועל כן סמוך לגאולה, בעת שהיה הע"י להתגלות למשה במדבר שנה ג', אמר 'ויהי בימים הרבים ההם וימתו בני יהגלך מן העבודה ויזעקו וכו'', כי אז דייקא התחילו לעלות התנחות שלהם להע"י, כי כבר התחילו להמשיך הרוח חיים להלליס הקדושים ע"י התנחה, מתמת שכבר היה משה רבינו בעולם, ופעל ועשה ע"י כח עבודתו עד שהיה סמוך לגאולה, ואז דייקא נאמר 'ויתנחו בני יהגלך', כי אז דייקא היה להם כח להתנחת, היינו להמשיך הרוח חיים ע"י התנחה, לזכות לנחת מן הרוח קדרה מבחינת גלות מלרים. **עי"ז נתכפרין העוונות.** ובפל"ח (ת, ח) ביאר ענין זה בזה"ל: היינו כי עיקר רוח החיים הוא בהתורה, וכשפוגמין בדבר אחד מן התורה אזי נעשה ח"ו פגם וחסרון בהרוח חיים, וכמו כן בחין עליו ייסורין וחסרונות, שעיקר כל החסרונות הוא בהרוח חיים. והנה זה לעומת זה עשה מלקים בשביל הבחילה כידוע, ועל כן בנגד הרוח חיים דקדושה שנמשך מכלל כל התורה, יש בנגד זה רוח הטומאה רוח קשה שהוא להיפוך ממש מן הקדושה, וכל יניקתו הוא ממה שעוברין יהגלך ח"ו על מלוות התורה, שעי"ז נעשה ח"ו חיזה פגם וחסרון בהרוח חיים דקדושה, ומהפגם וחסרון הזה יש לו יניקה להרוח קשה שהוא בחינת חלופי עשיו. ועל כן הלדיק שהוא דבוק בהתורה בשלימות כל כך, עד שיש לו כח להמשיך רוח חיים להלליס כל החסרונות של הגלוויס חליו ודבוקים בו, שעיקר החסרונות נמשכו מעוונות שעי"ז נפגם ונחסר מלעלה הרוח חיים כנ"ל, והלדיק יש לו כח לתקן זאת ולהלליס החסרונס, ממילא מובן שמכפר עוונס ג"כ, בבחינת 'ואיש חכם יכפרנה'. ובאמת הוא מגודל רחמנות וחנינות הבורא יתברך, שבמלה עלמו כביכול להיות הרוח חיים של הלדיקים בתופן כזה, עד שהם יכולין להלליס כל הפגמים שנפגמו בהרוח חיים ע"י עוונות יהגלך, ואז ממילא נתבטל הכח והיניקה של חלופי עשיו, מאחר שנתתקן הפגם ונחסרון החסרון, וזה בחינת 'נוצר חסד לאלפים נושא עון ופשע', כי מכפר עוונס ג"כ בבחינת 'ואיש חכם יכפרנה' כנ"ל. (ועיין רס"י בברכות ל"ג 'ברף ממני, הרואה שיש בה בידו (שלא מעשה) לחמול ע"י תפילה').

יקוט הנחל

שחסד בחינת הרב דקדושה, נוצר וממתיק בחינת אלופי עשו. וכמצ בליקו"ה (יו"ד יין נסך ג, ח): כי זה יודע שיהגלך חייב בחינת ענישה ועכו"ס בחינת, כי עיקר חיזה יהגלך הוא בחינת יחין, בחינת חסד, שהוא בחינת הלברה שיש בהם, בחינת החסד שהוא בחינת חלופי עשו, שהם בחינת הרב דקדושה, שהוא עיקר חיזה העכו"ס, כי הס מקטרג לעשיו הוא לחזוב, שהוא לחמוני, על סס מוקף הדמים הרעים של הסמ"ס גידין, שמסס חיזוח ומסס חיזה של העכו"ס הכלוליס בו. ועל כן יהגלך בחחת סס רחוקים לגמרי מעוון כנ"ל, אך כל העוונות של יהגלך ח"ו נמשך רק מחיזוח העכו"ס, בבחינת 'ויתערבו בגויים וילמדו ממעשיהס', כי יהגלך לחוזים בימין, בבחינת רמ"ח מלוות עשה שהם בחינת ימין. שבאמת מסס חיזוח הרע שהוא בחינת הרע הנאמר בהמלך, שהוא בחינת הסס שבהמלך הסמאל גידין, שמסס נמשכין כל העבירות של כל העוברין על הסמ"ס לפ תעשה ח"ו, ומסס עיקר חיזוח העכו"ס, כי הס מקטרג לעשיו הוא לחזוב, שהוא לחמוני, על סס מוקף הדמים הרעים של הסמ"ס גידין, שמסס חיזוח ומסס חיזה של העכו"ס הכלוליס בו. ועל כן יהגלך בחחת סס רחוקים לגמרי, כמו שאמר רבינו ז"ל בחקוח אחר (בליקוטי תניינא סימן ז) שיהגלך בחוקים רחוקים מעבירות לגמרי. אבל העכו"ס לחיזוח בהמלך, היינו בהרע הנאמר בהמלך, שהוא בחינת הסס שבהמלך הסמאל גידין, שמסס נמשכין כל העבירות של כל העוברין על הסמ"ס לפ תעשה ח"ו, ומסס עיקר חיזוח העכו"ס, כי הס מקטרג לעשיו הוא לחזוב, שהוא לחמוני, על סס מוקף הדמים הרעים של הסמ"ס גידין, שמסס חיזוח ומסס חיזה של העכו"ס הכלוליס בו. ועל כן יהגלך בחחת סס רחוקים לגמרי מעוון כנ"ל, אך כל העוונות של יהגלך ח"ו נמשך רק מחיזוח העכו"ס, בבחינת 'ויתערבו בגויים וילמדו ממעשיהס', כי יהגלך לחוזים בימין, בבחינת רמ"ח מלוות עשה שהם בחינת ימין.

נוצר חסד

השי"ת מלא רחמים וטוב לכל ומאריך אף לצדיקים ולרשעים, ומוצא נקודה טובה אפילו בפושעי ישראל. וזהו בחי' 'נוצר חסד לאלפים', שבחינת החסד, דהיינו מה שהוא ית' מטה כלפי חסד ורן לכף זכות ומוצא נקודה טובה, נוצר וממתיק לאלפים, היינו אע"פ שיש כנגד זה אלפים ורבבות פגמים שפגם אותו האדם, אעפ"כ מעט הטוב שמוצא ע"י החסד דוחה הכל, וע"ז 'נשא עון ופשע' (ליקו"ה השכמת הבוקר א, ג).

מוז שמיני דדיקנא דא"א הנקרא 'נוצר חסד' אותיות 'רצון' (תסדי דוד דף נא).

יש 'נוצר חסד', ר'רב חסד', ויש 'ימי עולם' ר'ימי קדם'. ונוצר חסד הוא ימי עולם, ורב חסד הוא ימי קדם. וידוע, אברהם הוא מידתו מידת החסד שהוא נוצר חסד, ובהשתדלותו תמיד במידת החסד, היה מעורר במידת חסד שלו הרב חסד, שהוא החסד הגדול הנקרא ימי קדם (דגל מחנה אפרים פ' לך לך).

התורה נקראת חסד, כמ"ש 'יתורת חסד על לשונה'. ובזמן הזה, כל יגיעותינו ועמלינו בתורה ומצוות, הוא רק הכנה שנוכל לקבל לעתיד האור הגדול, שהוא עיקר פנימיות התורה. ושה"כ 'נוצר חסד לאלפים', פירוש שהקב"ה 'נוצר' ומשמר התורה שנקראת 'חסד' 'לאלפים', היינו לאלפיים יממת המשיח (ע"ז ט.), שאז יתגלה פנימיות התורה והחכמה (בת עין פ' כי תשא).

צריך כל איש מישראל להבין ולייגע את עצמו בכל מיני יגיעות בתורה ומצוות, כדי שיהיה כלי מוכן לעתיד לקבל אור החכמה והתורה הפנימית. וגם דהע"ה התפלל 'נ'פשנו ח'כתה ל'ה'', ר"ת כמו ר"ת של 'נ'וצר ח'סד ל'אלפים', פירוש שהתפלל לזכות לתורת חסד שהוא נצורה לעתיד (בת עין פ' כי תשא).

כשאין מעשי התחתונים גורמין שיהיה בהם כדי להשפיע מלעילא השפעה הצריכה לכל העולמות, אז כדי שלא יתבטל הוויות העולם, מעורר השי"ת מידת 'נוצר חסד', וממתין ומצפה על מעשה בנ"י הטוב שיעשו אח"כ, ומתחסד עמהם בשביל זה לעת עתה. ונוצ"ר אותיות רצו"ן, שהרצון הקדום בבריאת העולם ג"כ היה כן, שעדיין לא היה אז מי שיעורר מ"ן לגרום השפעת בריאת העולם, והעלה המאציל העליון מ"ן מיניה וביה ע"י השעשועים שיהיה לו במעשיהם הטובים של ישראל העתידים להיות לאחר זמן (מאור ושמש פ' האזינו). **מוז** 'נוצר חסד' בר תלוי חכמה. והנה, נוצ"ר חס"ד עם הכולל גימט' מעש"ה רד' אותיות, וכן מעש"ה ר"ת מ'זל ע'ליון ש'ל ה'דיקנא, מעש"ה ר"ת ש'לוש ע'שרה מ'דות ה'רחמים, שהמזל כולל כל י"ג מידות. וזה סוד 'המחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית', שבכל יום בא אור ממזל נוצר חסד שהוא בתוך הראשית שהוא חכמה 'דאקרי ראשית', וזהו 'מעשה בראשית, מעשה שהוא בתוך הראשית. וזהו 'מה רבו מעשיך ה'', מה גבהו וגדלו סוד 'נוצר חסד' שהוא בחי' מעשה, 'כלם בחכמה עשית', שמזל הלו שופע בחכמה. וזה סוד שהקדימו ישראל לנשמע, ד'מעשה' תלוי בנוצר חסד שממנו בא חכמה, ו'נשמע' תלוי ב'ונקה' (קה"י. מעשה). **אמר** במדרש, מתחילה היו אלפים לעשיו והרבבות לישראל, ולעתיד האלפים והרבבות לישראל, שנא' 'שובה ה' רבבות אלפי ישראל', שלעתיד יומתקו הגבורות ג"כ ויתעלו לשורשן, וזה סוד 'נוצר חסד לאלפים', שהוא ית' שמו נוצר ושומר החסד שיהיה לאלפים, שגם אלפים יהיה בחי' חסד, וזה סוד 'ועשה חסד לאלפים לאוהביו', שעושה גם אלפים בחי' חסד לאוהביו (קה"י. אלף). **עוונות טבע** העוונות הם בחי' חושך, כמ"ש 'יהיה במחשך מעשיהם', וזה בחי' החולאת, כי עיקר החולאת באה מעוונות, כמו שאמרו רז"ל 'אין ייסורין בלא עוון, שנא' 'ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם'' (ליקו"מ ח"ב ח, ו). **'עוונות'** אלו הזדונות, 'פשעים' אלו המרדים, 'לכל חטאתם' אלו השגגות (יומא לו:). **עָוֹן** גימט' אחוריים דאדנ"י, כי שם אחיזת החיצונים, באחורי השכינה (מאורי אור, עוון). **העוון** הוא עצמו היורד ומשטין, והוא המעניש את החוטא ביד חמאו (מלבי"ם מל"א כב, יט). **עוון** נגזר מענין עיוות ועיוות, והוא שמעוות דרכיו במזיד, ע"י ששכלו מנצח בטענות לכפור במצוה או במצוה עליהם (מלבי"ם ישעיה א, ד).

עצה ותושיה ❁ **הצדיק** האמיתי מכפר עוונות ע"י אנחה, שעי"ז ממשיכין ממנו הרוח חיים להשלים החיסרון כנ"ל, כמ"ש 'ואיש חכם יכפרנה' (קיצור ליקו"מ ח, ד).

אך להתגרות ברשעים אי אפשר. וביליקו"ל (ח) גימ' זה נקודה יסודית להבנת המאמר, וז"ל: יש להתפלא מזה קלת, כי לכאורה מאחר שיש ביכולתינו להמשיך רוח המייט מרצונינו הקדושים, עד שלא יהיה לנו שום מקרון כלל, וגם המטעים [שמהם המקרונות כמוב"פ] יתכפרו עי"ז, למה לנו להתגרות כלל בהרשע, ומה ליכפת לנו כלל שהרשע יש לו ג"כ כל טוב, ומדרגת, מכואר מדבריו הקדושים שגם מי שלא נמצרה ליתו, משום הבי"ת לשונתו דשמחה הוא פניו להתנידו ולהשמידו עי"ז הטוב בעצמו שמקבלים מרבריהם, ועתה למה נקפח כלל עצה להתגרות עם הרשע ולהשמידו מיד. ולולם מי נשים את לנבנו להכלל 'זה לעומת זה' המזכר בהקדמה (הייט כלל ו' מ"י כללי העיון), נבין ומתבונן שמע"פ שכפרת העוונות הוא ע"י הרבדי הקדושים, והעיקר ע"י הרב העליון הנ"ל בעליותו לעצם נקודם עלן, בית ה' כנ"ל (לקמן במאמר נאות ז'), מבל בהקדם הקליפה לפרי עומד לנגד זה רצח עמלק [עם כל הרבדים המקבלים מהיתו כנ"ל], לרתק ולהרחיק מזה הרב הקדושה וכל הגלוויס אלין, עד שממילא מתגבר בכל אחד ואחד יאר מחשבת אלב 'רק' רע' כל' היום" (ס"ח עמל"ק), ומטעים ועוונות שמהם נתפדשים תפרוחיהם מיום ליום. ואם היה ביכולתינו להתגרות אימו ולהמרימו ולממוטו, בבר היו נתרמים ומטעטלים ע"ז מנפשות ישראל כל המטעים שלא יחטאו כלל, [בלשון הכתוב 'לך והתרמת את הַמַּצָּלִים וכו', 'ומוטעים לא כתיב]. ועי' עוד לקמן אות זו בגמ"נ ד"ה 'הוא מוכרח לירד וכו'', שם מבאר מי הגמל ענין זה, וכן בגמ"נ אות ז' ד"ה 'עצמין ודמיון וכו', שם מייחב ביאור"ל שלא זו בתירוץ נוסף.

כי יש די' יסודות. וכתב בליקו"ה (אות"ת פסקא ג, ו): כל הדברים שבעולם כלולים מארבעה יסודות, שהם אש, מים, רוח, עפר. ואע"פ שאין נראה בכל דבר ודבר כל הארבעה יסודות, עם כל זה כל דבר שבעולם כלול מכולם כידוע. וגם האדם כלול מארבעה יסודות. ועי' להלן בליקוה"ב ד"ה 'והלדיק גמול וכו'', המבאר ביסודיות את ענין ד' היסודות והשתלשלותם.

ולמעלה בשרשם הם די אותיות הוי"ה. וביאור"מ (ח"ב, סז): שמו יתברך הוא אחדות פשוט, אך למטה משתלשל ממנו יתברך בחינת הארבעה יסודות. כי שמו אחד יתברך הוא בחינת אש עליון, ועל כן למטה נשתלשל

יקוט הנחל

להתגרות ברשעים. וכספר דרכי נועם (פיטורים, ח) מובא: כשהאדם רואה להיכנס אל הקדושה, להיות אים כאר בחמת, הוא מתמיל מלחמה עם השט"ן, כי כל מיוסה הוא מהיריות שלו, וזה לעומת זה עשה אלקים, וכל מליאות האדם הוא שהשכח נוסח בו, ובפרט העוון הוא יריאה לגורך עלייה. ולהיות אים כאר בחמת הוא הנקרא להתגרות ברשעים, היינו שרציה"ק רוצה להוציא לחותו מהקליפות, משיני השי"ת, לקחת אדם ולהכניסו בעבודה ה', לקוח חנות ולהעלות השכינה וללמוד לשמה, ולשוב בתשובה בכל יום, כדי שזה הוא נלחם ממש עם השי"ת ומיילחותיו. ה' עשה שיהיו רשעים בעולם כדי שנבין מהו שהתגרות ברשע, שרוצה לקלקל את כל היהדות. כמו כן יש רשעים שלל האדם, התחוות שהאדם נלוע בהם כשמגריס.

שכבר גרש וביטל כל הרע שלו. ומובא בחיי"מ (ויקל) גבי מעלת רציו"ל בזה"ב: לענין שבירת תאוות ומידות רעות לגמרי בתכלית הביטול, שהשפיל את עצמו שזכה לזה, שאר רציו"ל שיש לדיקים שבירתו התאוות, אך הוא כמו עור שמעבדין אותו ואע"פ שמעבד העור אך נשאר בו קלת ריח שהיו עוד טוב. כמו כן הגמל, שיש שבירתו התאוות אבל עדיין נשאר קלת אמן מסס, ועדיין התאוות כרוכים אחריהם בקלת. גם אמר בבר שצריכין לנקות הגוף מתאוות כמו שמעבדין העור ומהפכין אותו, בך צריך שיהיה הגוף נקי ומעובד לגמרי מתאוות, עד שאפשר יהיו יכולין להופכו ולהלות שהוא נקי לגמרי מבל התאוות והמידות רעות, ולא נשאר בו שום אמן ריח בלל משום תאוה ומידה רעה שבעולם. ורבינו ז"ל היה מופשט לגמרי לגמרי מבל התאוות והמידות רעות, ולא נשאר בו שום אמן בלל משום מידה רעה ושום תאוה בעולם. ובל זה זבה בילודתו קודם שהתחיל לילך בהשגות גבוהות, והרבה זמן קודם שנשפע לפ"ז, אך אפ"ב זבה לעלות ממעלה למעלה וממדריגה למדריגה, עד שעלה למקום שעלה וזבה למה שזבה, למדריגה עליונה שלי אפשר לדבר משה בלל.

לא יאונה לצדיק כל און. בדכתיב במשלי (יב, בא): לֹא יְאֻנֶּה לַצַּדִּיק בָּל אָוֶן. וביאור"ל (שם): לפ שבל חֶלְבָּה וּלְשָׁעִים מָלְאוּ רָע: ופירש"י (שם): **לפ שאנה לצדיק.** לפ יארע, לפ שזמן לו עבירה בלי דעת. ועוד פירש רציו יונה (שם): **לפ יאנה לצדיק בל און.** הסי"ת שומר את הצדיק מן הסבילות, גם יעזרהו להתגבר על יצרו, באשר אמרו ז"ל (יומא לח) 'אם שומר את עצמו מן העבירה פעם ראשונה ושניה, מבאן ואילך הקב"ה שומרו, שנאמר (שמו"ב ג) 'רגלי חסידיו ישמור'. **ורשעים ימלו רע.** מלאים הם עוונות ופשעים אין מספר, במו שאמרו ז"ל (תנחומ ד) 'עבירה גוררת עבירה', ואמרו עוד (יומא פו) 'ביוון שעבר אדם עבירה ושנה בה, נעשית לו בהיתר'. וכן ביאור"ל בזה"ב (בראשית טו, טו): אם יהיה הרשע, עדיין יש בידו קלת זכות, ויבול לדיק שרובו זכויות להתגרות בו, אין בח בצדיק להנדו, בי עדיין יש לרשע להשלם זכות שנשאר לו בעולם הזה, והרשע יתנקם מהלדיק, להיות שיש בידלדיק מהמיעוט, שאינו לדיק גמור. אבל בשיהיה לדיק גמור, הנה שיאאר לרשע חלק מהטוב, יופקע בלילתו. ועי' במקו"ח לקמן, ד"ה 'וזה שאמרו"ל ובהמיד לל מתמר במרעים וכו'', בדברי הגמ' בערבות (ו ע"ב) על פס' זה.

יש די יסודות ארמ"ע ולמעלה בשרשם הם די אותיות הוי"ה.

וכלאיתא בתיקו"ז (תיקון בב, קח ע"ב): "ילמרבע יסודין דגופא בהון שריין הוי"ה, ודא היבו ילל הנקרא בשמי ולכנודי בראתי ילמרמי לף עשיתי' (ישעיה מג). וכתב בשער הגלגולים (הקדמה יח): דע בי ד' יסודות הם, וסימנם ארמ"ע, דאפי תיבות, הם, רוח, מים, עפר. והם הם עלמם ילמרבע יסודות אלו שהם רמוזים בארבע אותיות הוי"ה, מהם נתהוו ונבראו בל הנבראים שבעולם זה, ובפי יסוד שמתגבר בנברא ההוה על שאר היסודות, בך היה השיעור שמן הנברא ההוה אל זולתו. ומשום ידעת, בי ד' אותיות הוי"ה מלטרפים בי"ב צירופים, ועל דרך זה הולבים ומתרבים הלירופים, משונים זה מזה ממדריגה אל מדריגה וממספר אל מספר, עד שהם מספר שיעים ריבוע לירופים, על ידי הנקודות שבהם בנודע. ומן הלירופים שיעים ריבוע הנזבר, יש בחינותיהם בשמספרם בארבע היסודות, ועל בן היה בח בארבע היסודות להרביב ולהוליד נבראים משונים זה מזה לאין קץ, וכולם מבחי' ארבע היסודות בנלב, ועיין ע"מ שער מב פרק ח'.

מילואי חכמה

יש די יסודות ארמ"ע. ליתא בזהר (ויקרא, בג ע"ב): "קודשא בריך הוא בל ברא עלמין, עבד ליה לבר בם בדיוקנא דיליה ואתקין ליה בתיקונוי, בגין דיתבדל בתוריינתא ויהך בתורמוי. דהא בל דא אתבדי אדם, מעפרא דאתקרי אדמה לאתתא אתקרי, ולרבע טטרין דעלמא אתבדי בההוא אתר דאקרי 'בי מקדשי', ואיהו אתרא דעלמא אתבדי בארבע טטרין דאיהו יסודין דעלמא אתמר, אש רוח מים ועפר, ואתבדי ארבע טטרין אילין בארבע יסודין דעלמא, ואתקין מינייהו קודשא בריך הוא תד גופא בתיקונא עילאה. ואלו גופא לאתבדי מאילין עלמין, מעלמא דא אתמר ומעלמא דלעילא".

יש די יסודות ארמ"ע וכו' ולמטה הם מעורבים טוב ורע. וכתב בשערי קדושה (ח"ג, שער ג): בלשון אחר נאמר 'טוב ורע', בגון מעורבות הזה בבל העולמות, ואין לך דבר שאינו בלול מטוב ורע. ונמצא בי גוף האדם הנולר מארבעה יסודות התמוניס, והבה הם בלולים טוב ורע, וגוף האדם נולר מן הטוב שבארבעה יסודות, אך הוא מים עפר, לאמנם מן הרע שבהם נולדו גופו ארבע מדות, שהם הלבנה והשחורה והאדומה והירוקה, ובאחר מתגבר אילו מהם בתיעת הרע שבהן על בתיעת הטוב שבהן, בתיב מולדים וגעשים על האדם, ואם מתגבר בינותר, תמיד לגוף

יז בארבעה יסודות הגוף שורה בהם השם הוי"ה, וזהו סוד הבתוב 'בל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו'.

יח בשאר ברית הקב"ה עם העולם, אזי הוא עשה את האדם בדיוקן שלו ומיקן אותו בתיקוניו, בל זאת בדי שיעסוק האדם בתורה וילך בדרביו. שבשאר נבראי האדם, הוא נתקן ונעשה מעפר המקדש שלמטה, ואברעת לדדי העולם התחברו בזאת המקום הנקרא 'בית המקדש', והתחברו אלו אברעה לדדים העולם בארבעת יסודות העולם, ומהם התקין הקב"ה גוף אחד בתיקון עליון. וזה הגוף הוא התחבר מארי העולמות, מהעולם הזה התחתון ומהעולם העליון.

ואני תפלה

יי אֱלֹהִים, אַתָּה יָדַעְתָּ שִׁפְלַּאוֹתֵנוּ וְחֲלָיֵשׁוֹתֵינוּ בָּעֵת הַוֹּאת, אֲשֶׁר יָרַדְנוּ מַמָּה מַטָּה. "בִּי אֱוֹלַת יָד וְאֶפֶס עָצוּר וְעָזוּב". כִּי סָר כֹּחֵנוּ. וּבְכָל יוֹם וָיוֹם מִתְגַּבְּרִים עָלֵינוּ מֵאַד מֵאַד עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְרַחֲקֵנוּ מֵעֲבוֹדָתֶיךָ בָּאֱמֶת, חַס וְשָׁלוֹם, וּלְגָרְשֵׁנוּ מִן הַחַיִּים הָאֲמִתִּיִּים, חָלִילָה. וְלֹא דַי לָנוּ בְּצָרוֹתֵינוּ וְדָחְקֵנוּ וַעֲמָלֵנוּ שֶׁיֵּשׁ לָנוּ מֵעֲצֵמֵנוּ, מַה שֶּׁתַּאֲוֹת הַנּוּף וּמִדּוֹתָיו הָרָעִים מִתְגַּבְּרִים עָלֵינוּ בְּכָל יוֹם וּבְכָל שָׁעָה, עַד אֲשֶׁר "בָּשַׂר כְּחֹם הַמַּבָּל", כִּי בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ לֹא הִשְׁתַּדַּלְנוּ לְגָרֵשׁ הָאוֹרַח מִקָּרְבֵּנוּ עַד אֲשֶׁר נַעֲשָׂה, חִ"ו, כְּאִלּוּ הוּא בַּעַל הַבַּיִת. עַד אֲשֶׁר תֵּשׁ כֹּחֵנוּ וּמְטָה יָדֵנוּ מֵאַד, וְלֹא דַי לָנוּ בְּכָל זֶה, כִּי אִם עוֹד רַבִּים קָמִים עָלֵינוּ, רַבִּים מְאֹד. יי מָה רַבּוּ צָרֵינוּ, כַּאֲשֶׁר לָמָּנִיתָ נִגְלָה הַכֹּל, כַּמָּה וְכַמָּה מֵינֵי שׂוֹנְאִים וּמְקַטְרְגִים שֶׁעוֹמְדִים עָלֵינוּ בְּכָל עֵת, הֵן לְמַעְלָה הֵן לְמַטָּה, אֲשֶׁר הִגְדִּילוּ עָלֵינוּ בְּפִיהֶם, וַיְאָרִיכוּ עָלֵינוּ לְשׁוֹנָם, פָּצוּ עָלֵינוּ פִּיהֶם אָמְרוּ בְּלָענוּ. כִּי חֲפָצִים לְבַלָּענוּ חִנָּם, חַס וְשָׁלוֹם, מָרָא דְּעָלְמָא בְּלָא, רַחֲמָן אֲמָתִּי, מָלֵא רַחֲמִים

ולמטה הם מעורבים טוב ורע. וכדלעיל בזהר סע"ר (לך לך, פ ע"ח): יכדוגמת לח ברח גופא, מתרגע יסודות לח ורוח ועפר ומים, כגוונא דהוה, נשמתא לנשמתא, נשמה, ורוח, ונפש. מים לח לכך, ודח הוה מים מְתִיקָן דקדושה, ואית מים דמתרכיס, למינון יבר הרע. אית דאית קדישת נוקבא, ואית דאית נוכראה, לח זרה, ועל לח כתיב 'ואל יגוח בכל עת אל הקודש', למיהי משום רע מאחד מד' יסודות הנ"ל, שהם כלל המדות בידוע. זה יסוד שכל המידות רעות ומולדותיהן נמשכין מתרגע יסודות, מתרגע מרות, כמונח בחכמת מסידים, עצבות ומולדותיהן נמשכין מדומס, תאוות רעות ומולדותיהן נמשכין מלומת, דברים בטלים ומולדותיהן נמשכין מחי, גאוה ומולדותיהן נמשכין ממדבר (ורואה בספר הברית (ח"ל, מאמר יח, ל-ה) שדומס, לומת, חי, מדבר הם בנגד עפר, רוח, לח, מים בהחלמה).

כל רשע ההברח שיהיה לו צינור שיקבל דרך שם הרוח שלו להשלים החסרון. בלשי העיון), שכשם שנרשע מוכרח להיות ליעור לרכז ליעור מיוחד, המשפיע לו מהרוח חיים להשלמת חסרונותיו. כי גם לח בחחלמה, שכמו כן בקדושה נמצא לכל לחד מישראל הנלווים להרב ליעור מיוחד, המשפיע לו מהרוח חיים להשלמת חסרונותיו. כי גם לח בחחלמה, שכמו כן לד' יסודות ומידותיהם לינם נמצלים רק ד' ליעורות, היינות הסם שבגן התורה כנ"ל, עוד נפרדים ונחלקים לי"ב לירופיהם שבי"ב נשיחיהם ושבטיהם, עד שנפרדים ונחלקים לכל לחד בפרטיות, ועי' לקמן בחחר (חות ט) בענין שנים עשר לירופי הוי"ה וכו'.

מילואי חכמה

החלם. וכבר נחבחר כי בכל העולמות היה עירוב טוב ורע, ונמצח כי גם בנפש החלם היה כן, כי הלח מוכח מן מרגע יסודות רוחניים שבחם נוכלו כל העליונים, וחם מרגע תוחות שם הוי"ה ברוך הוח, ועל זה נחמר 'מחרגע רוחות כחי הרוח וגו'', וח"ו שנקרח נפש החלם עלמו מלד הטוב. והנה 'גם לח זה לנֶגֶד זה עשה החלקים', והוח שנקרח חלם בלילע, כולל מרגע תוחות נוזקין, ומרגע מרלות נגעים, מן מרגע יסודות הרעים, ומשם נמשכה נפש רעה של החלם שנקרח 'לפ"ל, וכשחתגבר נפש זו על נפש הטובה, יבואו עליה נזקין ונגעים ומולני הנפש, ולח תתגבר יותר, חמיחנו.

ילקוט הנחל

והצדיק גמור שהבדיל והפריש הרע מן הטוב לגמרי עד שלא נשאר לו שום רע מאחד מדי יסודות וכו' מותר להתגרות ברשעים. שנקדמת יסודיות לענין הד' יסודות והצדיק מונמח בליקו"ש (חו"מ מלוות ה, ג-ג): כי עיקר התחוות של כל העולם ומלואו, הוח מהמרגע יסודות לח רוח מים עפר. כי הפי"ת ברח המרגע יסודות ומשם הרכיב והמזיג כל העולם ומלואו, שהם דומם לומת חי מדבר, שבכל לחד מעורבים כל המרגע יסודות, רק שבדומם העיקר הוח בחינת עפר וכו כלויים השאר, והלומת עיקרו בבחינת מים וכו', לבל כל לחד בלול מכולם כמונח בכל זה בספרים. ועיקר קיום כל הדברים שנחתו מהמרגע יסודות, הוח ע"י סדר ההרכבה שנתמזגו וערבבו במזג השוב, כפי הרלוי לקומו מהמרגע יסודות. כי המרגע יסודות בכל לחד ולחד משוב הרבה מחבירו. כי בעפר משוב מחוד מרוח ולויר, ולח ממים וכן כולם, רק הפי"ת בחכמתו הפלחה ברשם בחכמה נוחם שיוכלו להתערב ולהתמזג זה עם זה עד שיתהוה מהם כל הדברים שבעולם, ויתקיימו ויהיו כל זמן קיומם עד שיגיע זומן סילוח, ואז מוחרין ומתפרדין המרגע יסודות כדי שיוכלו להתמזג זה עם זה, כי בעפר קר ויבש, ומים שתמוך לו הוח קר ולח ויש לו סייכות עם העפר ע"י שנשיהם ממולעים בין המרגע יסודות כדי שיוכלו להתמזג זה עם זה, כי בעפר קר ויבש, ומים שתמוך לו הוח קר ולח ויש לו סייכות עם העפר ע"י שנשיהם קריש, וכן מים הוח קר ולח ורוח לח ואש וכו', כתנואר בספרים. נמלח, שעיקר קיום כל הדברים שבעולם שנתהוו מהמרגע יסודות, עיקר קיומם ע"י התיבור והתרכבה שלהם כשהם ממוזגים במזג השוב, כפי הרלוי לקומו והדבר. על כן עיקר קיום כל העולם ומלואו, הוח ע"י בחינת היסוד הפשוט שהוח לנדיק יקוד עולם, כי הוח מחיה ומקייט כולם, כי ממנו נמשכין כולם והוח מחברם ומרכיבם וממוזגם יחד במזג השוב ועושה שלום ביניהם, ענ"ו עיקר קיום כל הדברים כנ"ל. כי ממחת שהוח נבחינת יסוד הפשוט, שהוח פשוט בתכלית הפשיטות בלי שום שיעור כלל, על כן הוח יכול לחבר כולם ולכוללם יחד למזג השוב ולעשות שלום ביניהם, ענ"פ שהם משונים מחוד כל לחד מחבירו ובוחותם מהופכים זה מזה, חעפ"כ מחמת שנחמת כל בוחותם המשונים נמשכין מיקוד הפשוט שהין בו שום שיעור, ושם שורש כל המרגע יסודות עם כל בוחותם, על כן הוח מיכר בהם ומתמשין בהם כח פשיטותו, וע"ז עושה שלום ביניהם וממוזגם במזג השוב, שזה עיקר קיום כל הדברים שבעולם. כי כל זמן שהמרגע יסודות מחוברים יחד בחיזה דבר ומתנהגים במזג השוב, חזי ים קיום ותיות לנוחו הדבר, לבל כשנחלבל הקבר שביניהם ומתגבר יסוד לחד חבירו, חזה נפסדים ומתלקלקים ונכלים, כי הכלילן הוח פירוד המרגע יסודות וכנ"ל. ועל כן כל החולמת שנחלם בח ע"י מחלוקת המרגע יסודות שהין מתנהגים במזג השוב ח"ו, ומתגבר יסוד לחד על חבירו כידוע, וכמונח מזה בדברי חלמו"ר ז"ל. נמלח שעיקר קיום כל הדברים שבעולם, הוח ע"י השלום שנעשה ע"י הלדיק יסוד עולם שהוח בחינת בריח שלום, שהוח בחינת יסוד הפשוט וכנ"ל, ועל כן לח מלח הקב"ה כלי מחזיק ברכה ליגרחל חלח השלום. כי לפילו בגשמיות עיקר קיום כל הדברים שנחתו מהמרגע יסודות הוח ע"י השלום, להיינו ע"י שנחתנהגים היסודות במזג השוב והין לחד יוכל חת לגבולו והיינו מתגבר נגד חבירו, וזה נעשה ע"י הלדיק יסוד עולם וכו' שעל ידו עיקר השלום כנ"ל, מכל שכן ברוחניות לענין המידות שנמדות שנמרגע יסודות, וכל מידה כלולה מכולם, ולריכין לידע לין להתנהג בכל מידה לצבר הטוב ממנה ולבער הרע, שבוודלי לי לפסר לידע לין להתנהג בכל המידות כי לם ע"י הלדיק שנחת בריח שלום, שהוח בחינת יסוד הפשוט, שהוח בחינת ה'נהר היולח מעדן וכו'", שהוח משקה לח ה'גן, דח תורי"ח', שכלולה מכל המידות, שלי לפסר לידע לין להתנהג בכל המידות, שהם כלל כל המורה לשר היח חייבו ויחיה לל הדברים שבעולם, כי לם ע"י הלדיק יסוד עולם, שהוח יסוד כל המידות שנמשכין מהמרגע יסודות, שהוח יודע למזג ולהמבר ולעשות שלום ביניהם, לצבר מכל מידה ומידה הטוב מהם ולהתנהג בהם במזג השוב בכל בעתו ובזמנו, בחופן שיתקיים ויהיו חיים לחמיתים ע"פ התורה, שזה עיקר התיות של כל העולמות שכלולים מהמרגע יסודות. כי גם העולמות העליונים הם בבחינת המרגע יסודות, שהם בחינת מרגע תוחות השם, כמונח בכתבים שהמרגע עולמות לחבי"ע (בלילות בריאה יליבה עשייה) הם בחינת שורש המרגע יסודות שנשורשם מרגע תוחות השם, עי"ש. על כן לריכין לנקש ולהתפלל ולהתחנן הרבה לפני השי"ת שנזכה להתקרב להשם בית המלחש, כי העולם בכלל הוח כמו בית, שעיקר קיומו כשים לו רשם, להיינו רשם בית, בחינת בעל הבית, כדי שיניהג הבית ושיהיה לו רשם בחינת בעל הבית, שיניהג לוחו בגבמיות וברוחניות, שידע להנהיג כל המרגע יסודות שהשם כל המידות, להנהיג ולבער הכל כראוי בשוב השוב, בחופן שיתנהג הכל ע"פ התורה אשר בעי"ז מתקיימים הכל וכנ"ל. ועל כן שנחי השלוחה מחוד, בפרט כשמולקין מ"ו על לדיק השלח וְכָלֵי הדור, כי כפי השלוחה שמולק לחד עם חבירו, כן נעשה פירוד בין המרגע יסודות, כי נתלקלק השלום שביניהם ע"י שנחעורר מחלוקת בין בני השם. כי כל השם ושם יש לו לחיזה בחות מיוחד ובשילה מיוחדת וביסוד פרטי, חע"פ שכל השם כלול מכל המרגע יסודות ומכל המידות, חעפ"כ עיקר לחיזתו ביסוד פרטי ובשילה מיוחדת, ועל כן יש שיוויים גדולים בטבעי בני השם ובמידותיהם, כי זה בנגד חבירו בחינת שם, ובחבירו בחינת מים בנגדו, ולריכין שיהיה שלום ביניהם, כי עיקר השלום הוח בין שני הספיים (כמ"ש בזהר"ל ז"ל בחקום לחר), לבל כשנחעורר מ"ו מחלוקת ביניהם, חזי נחעורר מחלוקת בשורשי היסודות שהם נחחזין בהשם, וכשנעשה מחלוקת בין היסודות, חזה בחין מ"ו בל המורכנות וכל החולמת מ"ו וכו' וכו' רחמנח ליללן, כי הכל כפי פירוד המרגע יסודות מ"ו, כי כשחין המרגע יסודות מתנהגין במזג השוב ח"ו, חזי הם מלירים זה לזה וכל לחד ולחד נעשה מילר לחבירו, כי מתגבר השם בנגד המים ומים בנגד השם וכן השחר, ומזה בל המורכנות וכל הלרות מ"ו.

חסד עליון, וכן מידת גבורה על האומות העולם ושונאיו, אם אין מתגבר על יצרו ומקיים 'רגזו ואל תחטאו', וכדומה כל המידות. והנה י"ב פעמים אות ו' בימטי' חס"ד, שעי"ז ממשיך חסד לכללות ישראל (זרע קודש פ' ויחי'). **שתם** יסוד נקרא צינור, שדרך בו יוצאים החסדים והגבורות (שפת רצון על הזהר פקודי רנה:). **בינה** נקרא צינור הגדול המקלח מים ושפע וברכה לעולם, שהוא אם הבנים, ויש צינור קטן המחבר יסוד למלכות (קה"י, צנורו). **ענין** הצינורות, שכל ספירה וספירה יש לה כמה צינורות המשפעת לספירה שתחתיה, ומשתנה ענין הצינור לפי ערך הבחינה שמשפעת אל הספירה ההיא, אם מבחינת כתר שֶׁבָּה, ואם מבחינת חכמה שבה, ואם מבחינת בינה שבה, כאשר ידעת שכל אחד מעשר ספירות בלולל מעשר, וכן משתנה ענין הצינור לפי הכנת המקבל ולפי איכות קבלתה, אם מקבלת ע"י כתר שבה או ע"י חכמה או ע"י שאר בחינותיה, הנה בזה תמלא מאה מיני צינורות מספירה אחת אל חברתה (קה"י, צנורות).

צדיק גמור

העושה מירחה ומאהבה ומכוונן ליבו לשמיים, הרי זה צדיק גמור (רשב"א מגילה כה:).

צדיק גמור יוכל לרדת אל הקלי' הנק' גהינם, ולהעלות משם נשמות שנפלו שם בעטיט היוון של גהינם שהוא סוד הקלי' (שער הכוונות דרושי נפילת אפים, ב).

מי שהוא צדיק גמור שמעולם לא טעם טעם חטא, והוא צל עליון הולך בדרכיו אשריו, אז שכינה למעלה מראשו, ממש דבק בו, 'יד תחת יד רגל תחת רגל עין תחת עין כר', בסוד 'כל אביר מחזיק אביר' (של"ה עשרה מאמרות י, ז).

דע שמדריגת הצדיק אינו תלוי אלא בשמירת מצות ברית מילה בטהרה. ויש בזה ב' כיתות, הכת העליונה, שבאו לידי ניסיון כיוסף הצדיק וזה נקרא צדיק גמור, ומי שלא בא לידי ניסיון, אע"פ ששמר בריתו, נקרא צדיק שאינו גמור (חסד לאברהם ד, מז).

שיהא מוכנע ושפל בעיניו ונפשו פזורה בכל אופנים בתורה ובמלוות ובגמילות חסדים בגופו ונפשו וממונו וכדומה, אז בשם ישראל יכונה והרי הוא צדיק גמור (נועם אלימלך פ' בא).

צדיק גמור הוא המקשר עולמות עליונים עם התחתונים (פרי הארץ פ' עקב).

ציור

הנקודה טובה שיש בכל אחד היא בחי' ציור וכלי שהצדיק ממשיך על ידו השגות אלוקות (ליקו"ה נזיקין ה, יא).

לשון ציור נגזר מלשון 'תהום אל תהום קורא לקול צנוריך' (תהלים מב). ופירוש 'ציור' 'הוא סילון העשוי דרך בו יבוא המים ממקום למקום, והמקובלים כינו ענין זה אל דרך השפע הנשפע ממידה למידה (פרד"ר ז, א).

הגה הבטח הכל יכול, זה הוא הציור, שגם הוא קו מא"ס ב"ה, אלא שהוא הבטה אל הרשימו שהוא מוגבל, ומה שאנחנו מקבלים זהו כללות הרשימו. והיינו שבתוך מה שהא"ס ב"ה מביט אל הדרך המוגבל בכל יכולתו, מתעלם ומתלבש מה שהוא פועל אותם הפעולות עצמם של הרשימו לפי שלימותו, לכן נקרא לזה ציור, ולזה אור נמשך בתוכו (קל"ח פתחי חכמה כז).

לשון ציור, מרוב שהמים זוחלין דרכו (מצו"צ תהלים מב, ח).

כל אחד יש לו ציור שהוא בחי' אות וא"ו, כי ההשפעה צריכה להימשך ע"י תיקון המידות שהם שישה מידות. כי איך ימשיך על עצמו מידת חסד עליון אם אין מוצא בעצמו מידת חסד להתחסד ואינו עושה חסד, רק אם עושה חסד יהיה חסדו הכנה שתשרה עליו משמו יתברך בחינת המרגע יסודות. וממחילה משתלשל מתרגע לותיות השם בחינת 'תלת גווין דעינא ובא עין', וחמ"כ משתלשל למרגע יסודות. ומקודם משתלשל לבחינת 'לדיק יקוד עולם', שממנו נמשכין כל המרגע יסודות. וכמ"ש עוד בליקו"ש (חו"ח שבת ה, טו): כי מֻשָּׂם ה', מֻשָּׂם נמשך מחילה וסליחה וכפרה לכל העוונות, כמ"ש 'וְכִפֶּר על חטחותיהו למען שמך', וכמ"ש 'חני לעניר כל טובי על פניך וקרחתי בשם ה' לפניך', 'בשם ה'' לייקח, עי"ז 'ותמותי חח חשר חמון וכו'. כי כל השלוח עשרה מידות של רחמים, שמשם כל הסליחות והכפרות, כולם הם מֻשָּׂם ה', כמ"ש 'ויקרח בשם ה', ויעבור ה' על פניו ויקרח, ה' ה' לל רחום וחנון וכו' נוסח עוון ופשע וכו'". **מד' יסודות הנ"ל שהם כלל המדות בידוע.** שנקדמת בליקו"מ (ד, ח): כי זה ידוע שכל המידות רעות ומולדותיהן נמשכין מהמרגע יסודות, מהמרגע מרות, כמונח בחכמת מסידים, עלבות ומולדותיהן נמשכין מדומס, תאוות רעות ומולדותיהן נמשכין מלומת, דברים בטלים ומולדותיהן נמשכין מחי, גאוה ומולדותיהן נמשכין ממדבר (ורואה בספר הברית (ח"ל, מאמר יח, ל-ה) שדומס, לומת, חי, מדבר הם בנגד עפר, רוח, לח, מים בהחלמה).

כל רשע ההברח שיהיה לו צינור שיקבל דרך שם הרוח שלו להשלים החסרון. בלשי העיון), שכשם שנרשע מוכרח להיות ליעור לרכז ליעור מיוחד, המשפיע לו מהרוח חיים להשלמת חסרונותיו. כי גם לח בחחלמה, שכמו כן בקדושה נמצח לכל לחד מישראל הנלווים להרב ליעור מיוחד, המשפיע לו מהרוח חיים להשלמת חסרונותיו. כי גם לח בחחלמה, שכמו כן לד' יסודות ומידותיהם לינם נמצלים רק ד' ליעורות, היינות הסם שבגן התורה כנ"ל, עוד נפרדים ונחלקים לי"ב לירופיהם שבי"ב נשיחיהם ושבטיהם, עד שנפרדים ונחלקים לכל לחד בפרטיות, ועי' לקמן בחחר (חות ט) בענין שנים עשר לירופי הוי"ה וכו'.

מידות רעות / מידה רעה

ע"י שמתבודד ומפרש שיחתו בינו לבין קונו, ע"ז הוא זוכה לבטל כל התאוות והמידות רעות, עד שזוכה לבטל כל גשמיותו, ולהיכלל בשרשו (ליקו"מ נב).

'אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה', דהיינו עצמיותו, שהם בחי' המידות רעות והתאוות רעות, שמהם כל הפגמים החקוקים על עצמותיו (ליקו"מ קא).

כל המידות הן טובות הן רעות כולם תלויים זה בזה, כי מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה רחמנא לצלן (ליקו"ה ברכת השחר ה, סא).

היצה"ר נקרא אל אַחֵר כפירות, שנמשכין כוחם מהצמצום של חלל הפנוי, ומשם נשתלשלין ונאחזין כל כוחותם של כל התאוות והמידות רעות (ליקו"ה שלוחין ד, ה).

מי שטבעו נוטה למידה רעה, או שהורגל במידה רעה, ולא יתן אל ליבו לשוב ממנה אך תמיד מתגבר בה, זה מביא אותו שימאס ויגעל במידות טובות. וכמו שרוב הכאב והצער והייסורים הוא חולי הגוף, כן רוב מידות רעות הוא חולי הנפש. וכמו שחולֵי הגוף טועמים המר מתוק והמתוק מר, ויש מן החולים שמתאווה למאכל שאינו טוב לו ושונא המאכל הטוב, הכל לפי רוב החולי, כך בנ"א שנפשותיהם חולות מתאווים ואוהבים הדעות הרעות, ושונאים הדרך הטובה ומתעצלים ללכת בה, והיא כבידה עליהם מאוד לפי חוליים (אורחות צדיקים, הקדמה).

כל מידות רעות כגון כעס וכיוצא כולם, מהם נמשכים לפגום הנפש, והם נפש המתאווה והחומדת, לכן נקרא יצה"ר (ע"ח ג, ז).

צריך ליזהר ממידות הרעות יותר מן קיום המצוות עשה ולא תעשה, כי בהיותו בעל מידות טובות בנקל יקיים כל המצוות (שערי קדושה ח"א, ב).

ישרא"ל ששיעבד מידות רעות על עצמו ונתן כוחותיו הנפשיות משועבדות לרצון יוצרו הרע, הרי זה כעין מי שהשליט החיצוני על עצמו (חסד לאברהם ג, יא).

יש רע במעשיו, ובמידותיו הוא טוב, וזה משום שעיקר נשמתו מן הקליפ', אלא שלסיבת איזה זכות שעשה, בא אליו שום נשמת צדיק כדי לתקן אותו, ולזה מעשיו רעים מצד נשמתו, ונשמת הצדיק החופפת עליו גורמות לו מידות טובות. ויש טוב במעשיו ורע במידותיו, ולזה כשיש לאדם שורש נשמה טהורה הרי מעשיו טובים מחמת נשמתו טהורה, ומחמת שום עוון בא אליה איזה נשמה מן הקליפ', שהיא חופפת עליו וגורם לו להיות מידות רעות (חסד לאברהם ה, כט). **כשאדם** עובד תמיד את השי"ת בכל רגע, אין לו פנאי להתגאות ולאהוב את הגאוה ושאר מידות רעות (בעש"ט עה"ת פ' מצורע). **אותן** הלומדים התורה בלא דעת, לא די שאינו מרפא עצמו מחולי מידות רעות ע"י התורה, אלא שהתורה נעשה לו סם המוות, ומתגברין עליו חולאים רעים, מידות רעות. ולא די שאינו מדבק עצמו לצדיק אמת כדי שיתקן ויעלה את נפשו, אלא שדובר עתק על צדיק, ומוצא כל מידות רעות שבו בתוך הצדיק (מקור מים חיים פ' נח). **ע"י** מידות רעות בא אדם לכלל חטאים, ושורש המידות רעות היא הגאוה (נועם אלימלך פ' תזריע). **על** כל מידה רעה אשר יצרו של אדם מתאוה להן ומחמדן, צריך להתחזק ברוב עוז ותעצומות במחשבות טהורות להתרחק מהן (פלא יועץ, כבוד). **קשה** ענינן של מידות רעות, והמתנהג בהן שנאני ומשוקץ, רע לשמים ורע לבריות. יש מי שחננו ה' טבע טוב ומידות טובות ודעות נכונות מן הבטן ומן ההריון, ויש כל בתר איפכא, ר"ל ולשחזבן (פלא יועץ, מידות). **הכנעה / השפלה וצריך** שחיטה הוא בחי' התעלות הנפש, להכניע רוח הבהמיות, בחי' בהמה, בחי' הגוף וכו', ולהתעלות הנפש שבחי' למדבר, שהוא בחי' אדם, בחי' תורה (ליקו"ה שחיטה ה, א). **אין** מוות אלא לשון השפלה. ואף יעקב כיוון שנטה למות, התחיל משפיל עצמו לפני יוסף ואמר לו 'אם נא מצאתי חן בעיניך'. אימתי, כשקרב למיתה, שנא' 'ויקרבו ימי ישראל למות' (ב"ר צו, ג). **כל** לשון חבטה שבתלמוד לשון השפלה (רש"י סוכה נז:). **'פניו** יכריעו כל יורדי עפר' (תהלים עב), אין כריעה זו לשון השתחויה אלא לשון השפלה, מלשון 'כרעו ונפלו', כלומר ייענשו ויירדו לעפר (ש"ך עה"ת ויקרא יא, יז). **'שיח'** הוא לשון דיבור, ע"י הדיבור השפיל אברהם את המלכים, וגם דיבור הוא לשון הנהגה ולשון 'דָּבָר אחר לדור', וגם 'שיח' הוא לשון השפלה, "שׂוּחָה עַמָּקָה" להשפיל בו את הרשעים (קדושת לוי פ' לך לך). **נאמר** 'יירד אברם מצרימה' לשון השפלה, שצריך להשפיל את עצמו למדריגתן שיהא לו שייכות עמהם להעלותם, וכתיב 'לגור שם', מלשון 'גורו לכם מפני חרב', שצריך לאחוז בירידה למדריגתן במידת היראה, ולירא מאוד מהשי"ת לבל ייכשל כמוהם ח"ו, בכדי שתהא הירידה צורך העלייה (מאור עיניים פ' לך לך). **יואת** תורת האדם', בגשתו אל עבודת הקודש פנימה צריך להשפיל ולהכניע בחי' 'אל אחר', שמכונה בשם ס"מ שהוא הסט"א, שהוא בחי' גסות הרוח (בת עין פ' וישלח).

והצינור הוא דרך המדה רעה מדי יסודות שהמשיך והגביר. וכמצ בליקו"ה (מו"מ הטושה שליח לגבי"מ ג, ד): כי הצינור הרע שלהם שמשם מקבלים הרוח מייס שלהם, זה בחינת עבודה זרה ומלהים ממריס שלהם. **הוא** מוכרח לירד להמדה רעה ההיא **שהגביר עליו הרשע**. וכמצ בליקו"ה (מו"מ הטושה שליח לגבי"מ ג, ד) בענין מצרע"ה שירד למריס להוליח את בני"י, וז"ל: וזה שאמלו לומו (את מצרע"ה) יומני וממרת 'תבן אתה מכניס לעפרייס', והציב להם 'למתי ירקת, ירקת שקוד' (כמו שאמרו רז"ל מנחות פה). כי כך לריכין לייקת, לכנוס לייקת לנוך לומו הלינור שלהם, כדי לשברם כנ"ל. וכן הוסיף מוהכנ"ם שם (בשות שה) לשאר מדוע הלדיק מוכרח לילד למידה הרעה ההיא שהגביר עליו הרשע, וז"ל: כי 'אין הדין נותק אלא בשורשו', כי לריך הלדיק הגדול להוריד את עלמו לתוך המידה רעה של הרשע שהוא הלינור שלו להכניעו ולבטלו כנ"ל, שזהו בחינת כל ענין מעשה פרה ושעיר המשתלח ועגלה ערופה שמעשיהם נתון, דהיינו שיוכלין לתון אשם זה עלמם לתוך הלינור שלהם, שעי"ז מכניעין ומבטלין תוקף לחיזתם. וכמי הגמל (ת) ביאר גם ענין זה, וז"ל: כל זמן שלא יפעיל הרשעים ולא יקלקל הלינור שלהם שאשם ממשיכין הרוח סערה שלהם, לא יוכל לפעול פעולתו להשלים המחרובות שלו ע"י הרוח מייס לקדושה שלו. וע"פ זה מובן היטב למה לריכין להתגברות הרשעים להשפיל לותם, שמצאנו זה בחות ה', כי ע"י שלא יהיו להם לינור לקבל דרך אם הרוח שלו, אז יכול הלדיק להשלים מחרובותיו ע"י הרוח מייס שלו. **הוא** מוכרח לירד להמידה רעה ההיא וכו' **להכניעה ולקלקל הצינור ההוא של הרשע**. וכמצ בליקו"ה (מו"מ הטושה שליח לגבי"מ ג, ג) שכך היה פעולת הלדיק בעת לרות ישראל בגלות, וז"ל: שכשישראל בלרה בגלות תחת הטבוד"ם שמושלין עליהם על ידי הלינור של בגלות נקלין 'כשושנה בין החוחים', שהקוליס מנקבין לותה וכו' כמו שפירש רש"י אם, היינו שהטבוד"ם שמלירין את ישראל הם החוחים וקוליס, בחינת קנה, ומשם לריך הלדיק שכלול בהשי"ת לילד ולשבר לותו הלינור שמניע את ישראל, שהוא בחינת קנה, בחינת חוחים וקוליס כנ"ל, כי עיקר הגלות הוא המידה רעה בעלמה שהוא הלינור שלהם, דהיינו מה שמתגברים על ישראל במידה רעה שלהם, שזה הוא עיקר הגלות בחינת 'ויתמרמרו בגויים וכו'". וכמצ עוד בליקו"ה (מו"מ הטושה שליח לגבי"מ ג, ו): **כי** אפשר להכניע את עמלק לגמרי בפעם אחת, כי הוא בחינת הס"מ והנצ"ח בעלמו שאי אפשר לבטלו לגמרי, כי אם כן יתבטל הבחירה, ועל כן הוא מתגבר בכל פעם נגד ישראל, אבל השי"ת מרחם על עמו ולותם עימו בעלמו, כמ"ש 'כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדור דור', 'ונשבע הקב"ה שאין שמו שלם ולכסאו שלם עד שימחה זכר עמלק', זה בחינת שכניכול השי"ת בעלמו מוריד תופיות של שמו לתוך הלינורות הרעים של קליפת עמלק כדי להכניעו ולבטלו וכו'.

רק מה שיורד לתובה הוא להכניעה ולהשפילה. וביאר בליקו"ה (מו"ח שבת ו, ח): וכשהלדיק מוריד את עלמו ללינס מינים מדיניס כוונתו, ומוכרים שגם הוא כשאר הסמון הנלכדים במלותם, שנותנים כח להסטרא אחרא ע"י תמוותיהם הרשות. וכן מוכח בירח המיתים (ח): בשעה שיורד הלדיק להמידות שלהם, הס טוענין לומר כאילו הלדיק תפץ ג"כ במידותיהם מ"ו, ומוכרין שני"ז יתפסו לותו ויתגברו עליו ניותר, ובאמת הוא בחי' 'עת אשר שלט האדם בחלבו לרע לו', שזה בחי' יריאת אלהים למריס ותפסו את שרה, 'ויוגע ה' את פרעה וכו' ויעל אברם ממלריס וכו'.

ילקוט הנחל

כי אין להרע שום תפיסה ואחיזה בהצדיק גמור וכו' רק מה שיורד להתובה הוא להכניעה ולהשפילה בבחי' ויעל אברם ממצרים. ובליקו"ה (מו"ח שבת ג, ב) ביאר ענין זה על מצרע"ה, וז"ל: וזהו בחינת מה שאמרו מלריס 'נתתכם למושיען של ישראל לדוגו במיס וכו'', כי עיקר התגברותם היה למושיען של ישראל שהוא משה רבינו, בחינת לדיק הדור אשר ממנו תולות הרוח, כי הס רלו לבלוע הס ושלוח ביאור מלריס שהוא בחינת רוח שערה כנ"ל, את הרוח מייס של הלדיק הדור בחינת משה. אבל בשאם משה רבינו היה כולו טוב, בחינת 'ואתה תחזה מבל העם אנשי חיל יראי אלהים אנשי אמת שונאי בצע', בחינת כולו טוב, בחינת 'ואתה תחזה זו, בחינת כולו טוב, שאין בו שום רע מהמרגשה יסודות, הוא יכול לילד לתוך הלינור של הרשע לקלקלו ולהכניעו ולהשפילו, ואינו מתיירא ממנו כלל, כי אין להרוח שערה שום כח ושלטון להתאחז בו, שהרי משה הוא בחינת הרוח שהוא בחינת תוך כח שהוא כולו טוב. וזה בחינת המיס מסיתיהו, ומתגבל בניס פרעה הוליאם, כל זה מורה על תוקף הכח של משה רבינו שהיה כולו טוב, (...) וממשם שהיקף שנכנס משה לתוך יאור מלריס שהוא בחינת הרע שלהם, תיקף נכנע ונשבר ונתבטל הרע לגבי הטוב, על כן תיקף נתגיירה בת פרעה ויצא טהור מטמא, שמתוך תוקף טומאת פרעה בעלמו, משה דייקת נתהפך ויצא פה בת פרעה ונתגיירה, והיא דייקת הוליאה את משה, כי הרע נתבטל לגבי הטוב, ועי"ז יצא כל הטוב שהיה נלוע בהם, בבחינת 'חיל בלע ויקיאנו'. ועל כן נתגדל משה רבינו בבית פרעה דייקת, כי זה דייקת תלוי הגמולה כנ"ל, כי משה רבינו הוכרח להיות ביאור מלריס ובבית פרעה כדי לבטל הלינור שלהם ע"י שהוא ילד לתוכו, כי הוא כולו טוב כנ"ל, ועי"ז דייקת הוליא את בני ישראל מגלות מלריס, דהיינו שהוליא את הרוח מייס דקדושה ממוך הרוח שערה וכו' כנ"ל. וזה בחינת מה שהקדים הס"מ רפואה למכה, והקדים לשלוח למלריס את יוסף הלדיק ואח"כ ילד יעקב ובניו, כי עיקר הרוח מייס הוא יעקב ויוסף כנ"ל, וע"י שקדמו יוסף ויעקב לילד למלריס, ועי"ז כך הכניעו אז את הרוח שערה ע"י הרוח מייס שלהם דקדושה, ועי"ז היה כח לישראל להתקיים על כל פנים במלריס כל ימי הגלות, עד שבא משה רבינו והוליאם משם כו' כנ"ל. ועל כן נאמר בעת יליאת מלריס 'ויקח משה את עלמות יוסף עימו', כי עיקר יליאת מלריס היה ע"ז, ע"י שהיה כח למשה ליקח בחינת עלמות יוסף, בחינת הרוח מייס דקדושה, שע"ז עיקר הגמולה כנ"ל.

ואני תפלה

חוֹמָל֣ דַּיִּ֣ם שׁוֹמֵ֣עַ אֶנְקַ֣ת אֲבִיוֹנִ֑ים, חוֹשֵׁ֥ב מַחְשָׁבוֹת֮ לְבָל֪ יָדֵ֫ה מִפְּךָ֥ נָדָ֑ה, רַחֵ֣ם עָלַ֣י וְהוֹצִיאֵ֑נִי מִבֵּ֥ין שְׁנֵ֖י הָרְשָׁעִ֣ים הַקָּמִ֣ים עָלַ֑יְנוּ לְבָלְּעֵ֥נוּ חִנָּ֗ם, חֵ֚ם וְשָׁלּ֣וֹם. "אֵל֤ תִּבְלָעֵ֨נִי֙ מְצוֹדָ֔ה וְאַל֙ תֶּאְטַ֣ר עָלַ֔י בְּאֵ֖ר פִּ֑יהָ". וּכְשֵׁ֥ם שֶׁעָנִ֗יתָ לְיוֹנָ֥ה בְּמֵעֵ֖י הַדָּגָ֑ה, כֵּ֤ן תַּעֲנֵ֨נִי֙ בְּרַחֲמֶ֔יךָ הָרַבִּ֖ים יְהוֹצִיאֵ֑נִי מִבֵּ֥ין שְׁנֵ֖י הַכְּפִירִ֣ים, כַּאֲשֶׁ֥ר הִבְטַ֖חְתָּ לָּ֑נוּ. כְּמוֹ֩ שֶׁכָּתוּב֙ "אָמַ֣ר אֲרָנָ֔י מִבָּשָׁ֥ן אָשִׁ֖יב, אָשִׁ֣יב מִמְּצֹל֑וֹת יָֽם". וְדָרְשׁוּ רַ֣ז"ל, מִבֵּ֥ין שְׁנֵ֖י אֲרָיוֹת֙ הַמְּטִיחִ֣ים הַשֵּׁ֔ם יִתְבָּרַ֖ךְ הַמְּשִׁיבֵ֑נוּ מֵהֶ֖ם (ליקו"ת ח).

מקור חכמה

ויקרא (ליקו"ה שלוחין ד, ה). **מי** שטבעו נוטה למידה רעה, או שהורגל במידה רעה, ולא יתן אל ליבו לשוב ממנה אך תמיד מתגבר בה, זה מביא אותו שימאס ויגעל במידות טובות. וכמו שרוב הכאב והצער והייסורים הוא חולי הגוף, כן רוב מידות רעות הוא חולי הנפש. וכמו שחולֵי הגוף טועמים המר מתוק והמתוק מר, ויש מן החולים שמתאווה למאכל שאינו טוב לו ושונא המאכל הטוב, הכל לפי רוב החולי, כך בנ"א שנפשותיהם חולות מתאווים ואוהבים הדעות הרעות, ושונאים הדרך הטובה ומתעצלים ללכת בה, והיא כבידה עליהם מאוד לפי חוליים (אורחות צדיקים, הקדמה).

במדבר (ליקו"ה שלוחין ד, ה). **מי** שטבעו נוטה למידה רעה, או שהורגל במידה רעה, ולא יתן אל ליבו לשוב ממנה אך תמיד מתגבר בה, זה מביא אותו שימאס ויגעל במידות טובות. וכמו שרוב הכאב והצער והייסורים הוא חולי הגוף, כן רוב מידות רעות הוא חולי הנפש. וכמו שחולֵי הגוף טועמים המר מתוק והמתוק מר, ויש מן החולים שמתאווה למאכל שאינו טוב לו ושונא המאכל הטוב, הכל לפי רוב החולי, כך בנ"א שנפשותיהם חולות מתאווים ואוהבים הדעות הרעות, ושונאים הדרך הטובה ומתעצלים ללכת בה, והיא כבידה עליהם מאוד לפי חוליים (אורחות צדיקים, הקדמה).

דברים (ליקו"ה שלוחין ד, ה). **מי** שטבעו נוטה למידה רעה, או שהורגל במידה רעה, ולא יתן אל ליבו לשוב ממנה אך תמיד מתגבר בה, זה מביא אותו שימאס ויגעל במידות טובות. וכמו שרוב הכאב והצער והייסורים הוא חולי הגוף, כן רוב מידות רעות הוא חולי הנפש. וכמו שחולֵי הגוף טועמים המר מתוק והמתוק מר, ויש מן החולים שמתאווה למאכל שאינו טוב לו ושונא המאכל הטוב, הכל לפי רוב החולי, כך בנ"א שנפשותיהם חולות מתאווים ואוהבים הדעות הרעות, ושונאים הדרך הטובה ומתעצלים ללכת בה, והיא כבידה עליהם מאוד לפי חוליים (אורחות צדיקים, הקדמה).

מידות רעות / מידה רעה

ע"י שמתבודד ומפרש שיחתו בינו לבין קונו, ע"ז הוא זוכה לבטל כל התאוות והמידות רעות, עד שזוכה לבטל כל גשמיותו, ולהיכלל בשרשו (ליקו"מ נב).

'אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה', דהיינו עצמיותו, שהם בחי' המידות רעות והתאוות רעות, שמהם כל הפגמים החקוקים על עצמותיו (ליקו"מ קא).

כל המידות הן טובות הן רעות כולם תלויים זה בזה, כי מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה רחמנא לצלן (ליקו"ה ברכת השחר ה, סא).

היצה"ר נקרא אל אַחֵר כפירות, שנמשכין כוחם מהצמצום של חלל הפנוי, ומשם נשתלשלין ונאחזין כל כוחותם של כל התאוות והמידות רעות (ליקו"ה שלוחין ד, ה).

מי שטבעו נוטה למידה רעה, או שהורגל במידה רעה, ולא יתן אל ליבו לשוב ממנה אך תמיד מתגבר בה, זה מביא אותו שימאס ויגעל במידות טובות. וכמו שרוב הכאב והצער והייסורים הוא חולי הגוף, כן רוב מידות רעות הוא חולי הנפש. וכמו שחולֵי הגוף טועמים המר מתוק והמתוק מר, ויש מן החולים שמתאווה למאכל שאינו טוב לו ושונא המאכל הטוב, הכל לפי רוב החולי, כך בנ"א שנפשותיהם חולות מתאווים ואוהבים הדעות הרעות, ושונאים הדרך הטובה ומתעצלים ללכת בה, והיא כבידה עליהם מאוד לפי חוליים (אורחות צדיקים, הקדמה).

צריך ליזהר ממידות הרעות יותר מן קיום המצוות עשה ולא תעשה, כי בהיותו בעל מידות טובות בנקל יקיים כל המצוות (שערי קדושה ח"א, ב).

ישרא"ל ששיעבד מידות רעות על עצמו ונתן כוחותיו הנפשיות משועבדות לרצון יוצרו הרע, הרי זה כעין מי שהשליט החיצוני על עצמו (חסד לאברהם ג, יא).

יש רע במעשיו, ובמידותיו הוא טוב, וזה משום שעיקר נשמתו מן הקליפ', אלא שלסיבת איזה זכות שעשה, בא אליו שום נשמת צדיק כדי לתקן אותו, ולזה מעשיו רעים מצד נשמתו, ונשמת הצדיק החופפת עליו גורמות לו מידות טובות. ויש טוב במעשיו ורע במידותיו, ולזה כשיש לאדם שורש נשמה טהורה הרי מעשיו טובים מחמת נשמתו טהורה, ומחמת שום עוון בא אליה איזה נשמה מן הקליפ', שהיא חופפת עליו וגורם לו להיות מידות רעות (חסד לאברהם ה, כט). **כשאדם** עובד תמיד את השי"ת בכל רגע, אין לו פנאי להתגאות ולאהוב את הגאוה ושאר מידות רעות (בעש"ט עה"ת פ' מצורע). **אותן** הלומדים התורה בלא דעת, לא די שאינו מרפא עצמו מחולי מידות רעות ע"י התורה, אלא שהתורה נעשה לו סם המוות, ומתגברין עליו חולאים רעים, מידות רעות. ולא די שאינו מדבק עצמו לצדיק אמת כדי שיתקן ויעלה את נפשו, אלא שדובר עתק על צדיק, ומוצא כל מידות רעות שבו בתוך הצדיק (מקור מים חיים פ' נח). **ע"י** מידות רעות בא אדם לכלל חטאים, ושורש המידות רעות היא הגאוה (נועם אלימלך פ' תזריע). **על** כל מידה רעה אשר יצרו של אדם מתאווה להן ומחמדן, צריך להתחזק ברוב עוז ותעצומות במחשבות טהורות להתרחק מהן (פלא יועץ, כבוד). **קשה** ענינן של מידות רעות, והמתנהג בהן שנאני ומשוקץ, רע לשמים ורע לבריות. יש מי שחננו ה' טבע טוב ומידות טובות ודעות נכונות מן הבטן ומן ההריון, ויש כל בתר איפכא, ר"ל ולשחזבן (פלא יועץ, מידות). **הכנעה / השפלה וצריך** שחיטה הוא בחי' התעלות הנפש, להכניע רוח הבהמיות, בחי' בהמה, בחי' הגוף וכו', ולהתעלות הנפש שבחי' למדבר, שהוא בחי' אדם, בחי' תורה (ליקו"ה שחיטה ה, א). **אין** מוות אלא לשון השפלה. ואף יעקב כיוון שנטה למות, התחיל משפיל עצמו לפני יוסף ואמר לו 'אם נא מצאתי חן בעיניך'. אימתי, כשקרב למיתה, שנא' 'ויקרבו ימי ישראל למות' (ב"ר צו, ג). **כל** לשון חבטה שבתלמוד לשון השפלה (רש"י סוכה נז:). **'פניו** יכריעו כל יורדי עפר' (תהלים עב), אין כריעה זו לשון השתחויה אלא לשון השפלה, מלשון 'כרעו ונפלו', כלומר ייענשו ויירדו לעפר (ש"ך עה"ת ויקרא יא, יז). **'שיח'** הוא לשון דיבור, ע"י הדיבור השפיל אברהם את המלכים, וגם דיבור הוא לשון הנהגה ולשון 'דָּבָר אחר לדור', וגם 'שיח' הוא לשון השפלה, "שׂוּחָה עַמֻּקָה" להשפיל בו את הרשעים (קדושת לוי פ' לך לך). **נאמר** 'יירד אברם מצרימה' לשון השפלה, שצריך להשפיל את עצמו למדריגתן שיהא לו שייכות עמהם להעלותם, וכתיב 'לגור שם', מלשון 'גורו לכם מפני חרב', שצריך לאחוז בירידה למדריגתן במידת היראה, ולירא מאוד מהשי"ת לבל ייכשל כמוהם ח"ו, בכדי שתהא הירידה צורך העלייה (מאור עיניים פ' לך לך). **יואת** תורת האדם', בגשתו אל עבודת הקודש פנימה צריך להשפיל ולהכניע בחי' 'אל אחר', שמכונה בשם ס"מ שהוא הסט"א, שהוא בחי' גסות הרוח (בת עין פ' וישלח).

והצינור הוא דרך המדה רעה מדי יסודות שהמשיך והגביר, הוא הדרך והצינור שמקבל דרך שם הרוח חיים שלו להשלים חסרונו. וכשהצדיק רוצה להשפילו, הוא מוכרח לירד להמדה רעה ההיא שהגביר עליו הרשע, להכניעה ולקלקל הצינור ההוא של הרשע, שמקבל משם החיות שלו. וע"כ מוכרח שיהיה זה הצדיק צדיק גמור שאין בו שום רע, למען לא יהיה כח להרוח סערה שהוא הרוח חיים של הרשע, לשלוט ולהזיק ח"ו להצדיק, בעת שיורד להמדה רעה של הרשע לקלקלה, כי אין להרע שום תפיסה ואחיזה בהצדיק גמור, ואין לו מקום לאחוז בו. (וגם מהמדה רעה בעצמה שיורד להכניעה, אין לו שום תפיסה ח"ו, רק מה שיורד לתובה, הוא להכניעה ולהשפילה, ונוקבמת מן יגר הרע. רוח קדישא מיהו דכר, ואית רוח מסאבא דלא יגר הרע, דגמיר (יבמות יד) 'כי מסורס נתן יַגָּל נפלו'. ועי' בגמ"ע ד"ה 'מד' יסודות וכו'', שם מוסיפים דברי רבינו מתורה ד' בענין המידות המתגלגלות מהד' יסודות, כלומר כמצמ מסידים (עמייה גופנים פ"ת), עי"ש.

מכון מאיר © 2026

ויעל אברם ממצרים. יריעת הצדיק למידה הרעה ולקליפה, היפ על משה להכניעה ולהשפילה, וע"ז מצרה ומעלה מתוכה את הגילוחת שבעצה, וכן הוא בפסוקים חזותם יריעת ועליית אברהם ממצרים, כדכתיב בברכתיה (יב, י–כ; יג, ג–ג): וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיְמָה לָגוּר שָׁם כִּי כָבֵד הָרָעָב בָּאָרֶץ: (...) וַיְהִי כְּבוֹא אַבְרָם מִצְרַיְמָה וַיִּרְאוּ הַמִּצְרִיִּם אֶת הָאִשָּׁה כִּי יָפָה הִיא מְאֹד: וַיִּרְאוּ אֹתָהּ שָׂרֵי פַּרְעֹה וַיְהַלְלוּ אֹתָהּ אֶל פַּרְעֹה וַתֻּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פַּרְעֹה: וּלְאַבְרָם הֵיטִיב בַּעֲבוּרָהּ וַיְהִי לוֹ צֹאן וּבָקָר וַחֲמֹרִים וַעֲבָדִים וּשְׁפָחֹת וַאֲתֹנֹת וּגְמַלִּים: וַיְנַגַּע ה' אֶת פַּרְעֹה נְגָעִים גְּדֹלִים וְאֶת בֵּיתוֹ עַל דְּבַר שָׂרַי אֵשֶׁת אַבְרָם: וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְאַבְרָם וַיֹּאמֶר מַה זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי לָמָּה לֹּא הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אִשְׁתְּךָ הִיא: לָמָּה אָמַרְתָּ אֲחֹתִי הִיא וָאֶקַּח אֹתָהּ לִי לְאִשָּׁה וְעַתָּה הִנֵּה אִשְׁתְּךָ קַח וָלֵךְ: וַיְצַו עָלָיו פַּרְעֹה אֲנָשִׁים וַיְשַׁלְּחוּ אֹתוֹ וְאֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ: וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הַנֶּגְבָּה: וְאַבְרָם כָּבֵד מְאֹד בַּמִּקְנֶה בַּכֶּסֶף וּבַזָּהָב: וכתב האריז"ל בספר הליקוטים (לך לך) שכל ענין יריעת אברהם למצרים היה כדי להכניע ולהטעות את גילוחות הקדושה שנאחזו בהם שם, וז"ל: ביען ב'עת אשר שלט השדים', שהיה הקליפה, 'נאחז' של הקדושה, 'ערב לו' של הקליפה, כי הוא מוצא ליהנות מהקדושה, ולהדביק גילוחות הקדושה המעורבות שם בסוד המלכים למיתו, מתדבקות בקדושה ומתברורות, נמצא שלפי מה שהיה להם נאחז מהם. וזה שכתוב 'ולאברם היטיב בעבורה, ויהי לו צאן וכו', שהם הגילוחות שנברורו. (...) וזה שכתוב 'ויעל אברם ממצרים', כי לעולם יריעה זו היתה להם עלייה, שמתגלים החוזות. (...) 'ואברם כבד מאד', מן הגילוחות שנברורו ונתמזגו עימו.

משפיל רשעים עדי ארץ. כדכתיב בתהלים (קמז, ה–ו): גָּדוֹל אֲדוֹנֵינוּ וְרַב כֹּחַ לִתְבוּנָתוֹ אֵין מִסְפָּר: מְעוֹדֵד עֲנָוִים ה' מַשְׁפִּיל רְשָׁעִים עֲדֵי אָרֶץ: ומפיהו במגלה עמוקות (פ' נחר) שכתב שפפ' זה מרומז ענין הד' יסודות, וז"ל: ד' יסודות הן הן ד' גלויות, מים אש רוח עפר, 'על כל נעלה אש טוב ג"ס ר"ע' (ר"ת של ד' יסודות), וכנגדן רמז ד' גלגולים שהן הן מד' יסודין שלו, ד' תמוז קדישין תמצירו בימי גלויות, וכן הוא אומר (תהלים קמ) 'מעודד עֲנָוִים ה'', שהם ד' חותמות קדושות, 'מ'שפיל ר'שעים ע'די ת'רץ'.

בבחינת (בראשית יג) **ויעל אברם ממצרים**). וזהו (תהלים קמו) **מ'שפיל ר'שעים ע'די א'רץ**, ר"ת **א'ש ר'וח מ'ים ע'פר**. שהם כל הארבע יסודות, שהם בכלל כל המדות, שצריכין לברר בבירור גמור, עד שלא יהיה בו שום אחיזה משום רע שבשום מדה מהד' יסודות הנ"ל, ואזי הוא צדיק גמור כנ"ל.

מילואי חכמה

ויעל אברם ממצרים. ומובא בנפש"ח עה"ת (פ' לך לך): 'ויעל אברם ממצרים וגו'. בזהר הקדוש (לך לך, פפ ע"ב) כ"ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה'. תמר רבי אלעזר, 'כאשר קרב' מיבעיא ליה. אלא כדכתיב (שמות יד) 'ופרעה הקריב' ליעקב"ל בתיובתא, תוף הכי 'הקריב', דתקריב גרמיה לקודשא בריך הוא כדקא יאות. 'לבוא מצרימה', לאסגחא בחיגון דרגין ולאתרחקא מיניהון מעובדי מצרים וכו'. 'אמרי אמותי את, כמה דאת אמר (משלי ו) 'אֱמֹר לחכמה אחותי'. ולהבין זה נראה לי דקשה, דאם נתיירא, למה ירד למצרים אלא רשות כמבואר שם. ואומר שהוא עיקר סודם הדבר לעבודת ה' ושורו ידוע, כי הוא דעיול ונפיק. כי אדם מלא כללותו מטוב ורע, אי אפשר שיהיה תמיד במדריגה אחת, לפיכך הקדושים נתרע, כי לפעמים עולה ולפעמים יורד, גם מלא שנקרא עולם קטן, וכמו שלמעלה יש קטנות וגדלות כנודע, כך באדם לריך שיהיו בו מדריגות אלו. והחכם אשר עיניו בראשו, קודם שירד מצרימה, שהוא ירידה ממדריגתו שהיה בה תחילה, לריך לקבל את עצמו תחילה בדביקות השי"ת, שגם אם ירד מטה יהיה זה לטעמא הנ"ל, או להטעות גם מדריגות המתחזים אשר ירד להם כדי להטעות גילוחין, או להטעות בני אדם ובני חיים שהם במדריגה תחתונה, כאשר זכרתי במשל האיר היורד להטעות בן המלך, שנעשה הליוט וכו', אם יקבל את עצמו תחילה בדביקות ותפילה ובפילה בו יתברך, אז לא יתיירא בין הדביקות גם אם יירד לשם, שיזכה לאחוז ולעלות, וכמו שהיורד לבור קובר את עצמו תחילה בחבל כדי שיתאחז בו לעלות מהבור, כך אדם שרוצה הס "יעקב תבל נחלתו", לאחוז בו בחבל זה הקשור בו יתברך ולעלות בו. וזהו סוד דעיול ונפיק, וזהו כוונת אברהם אבינו ע"ה. וזהו שאמר 'כאשר הקריב לבוא מצרימה', לאסגחא בחיגון דרגין, ונפיק 'ויעל אברם ממצרים', רק שיזכה לעלות משם, 'ולאתרחקא מעובדי מצרים', ר"ל לברר הטוב מן הרע, לכך 'הקריב את עצמו להקב"ה כדקא יאות', ושם לא יעלה מורת על רגלו, כי גם כשיורד מלריימה יהיה דבוק בירכתו יית"ש, שהוא 'רגלים תכמה ירגלת ה'". וכמו"ש (פ' יתרו) מובא: ע"פ משל, אר אחד שהמחכם להטעות בן אחד של המלך ממדריגה פחותה אל בית מבני המלך, והולרך לפעמים בגדיו התחוזים שמשתמש בהן בבית המלך, ולבש בגדי פחותים כדי שילכה בן המלך להתחבר עמו, מה שאין כן אחר שריש אחד שלא עשה כן לא עלתה בידם לקרבו אל מבני המלך, כך אחר שהתחיל בן המלך להתחבר עמו, אם אחין כן אחר שריש אחד שלא עשה כן לא עלתה בידם לקרבו אל מבני המלך.

ילקוט הנחל

ויעל אברם ממצרים. ומרומז בליקו"ה (תו"מ שפת ה, עה) שענין זה שייך לכל הטעיות והירידות העוברים על התדם, וז"ל: וזהו 'ויהי רעב בארץ וירד אברם מלריימה', ואמרו רז"ל ומובא בפירוש רש"י שזה היה נסיון גדול שלו, שהוא מזהירו לעלות לגי"י ועכשיו משיאו לצאת ממנה. זה כלל כל דצריכין הס"ל, שלריכין להיות עייל ונפיק ולהיות בקי בזה מתוד, ולבלי ליפול בדעתו מזה, מכל שכן שלא להרהר אחר השי"ת, רק להאמין כי לדיק ה' ויישר משפטיו וכל כוונתו רק לטובה, כמו שהיה אלל אברהם, שכשבא לארץ ישראל היה אם דייקא רעב, עד שהוכרח לצאת מארץ ישראל למלריים, שזהו בחינת ונפיק, ואעפ"כ לא הרהר אחר השי"ת, רק עמד בנסיון במלריים עד שזכה לעלות משם 'כבד מאוד במקנה בכסף ובזהב', שהוא בחינת ניצוצות הקדושים שבילד שם כמובא. וכן עובר על כל אדם וכנ"ל, וכן מובא בספרים ובדברי אלמוני"ר ז"ל (בפימן מ' בהמורה 'ראיתי מנורת זהב'), שכל הירידות והעליות של האדם מרומזין בפסוק 'וילד אברם מלריימה, ויעל אברם ממלריים', היינו כנ"ל, שכל זה הוא בחינת בקי בעייל בקי בנפיק כנ"ל. וזהו 'וילך למסעיו עד המקום אשר היה שם בהתחלה וכו' אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה, ויקרא שָׁם אברם בשם ה', ופירש רש"י 'וגם עכשיו קרא שם בשם ה'', היינו כשמתגברין בבחינת ונפיק בכל הירידות צריך לשם עד שחוזרין למקומו, לריכין למזור ולילך בדרך התחתון למזור לקרוא בשם ה' כמו בתחילה, בבחינת 'ויקרא שם אברם בשם ה', וגם עכשיו קרא שם בשם ה'', שלא נפל מדרגו הטוב מכל מה שעבר עליו, רק הוא מוזר בכל פעם לדרכו הראשון לקרוא תמיד בשם ה''. **צדיק גמור**. ומובא בקונדי אעשוטי הנחל (ח): ר"ת צ'יטל ר'ע ל'גמרי מ'כל ה'מדות ו'התאוות עם הבחינות בגימטריא כמו ר"ת צ'דיק ג'מור עם הכולל.

ויעל אברם ממצרים. ובביאה"ל (ח, מג) הוסיף לבאר: וסוף הכתוב 'ואברם כבד מאד במקנה וכו'', שהוא מה שהעלה מהגיונו דקליפה תלקי רוח החייס, להפוך חומס בעלמס מל'ג'ל'ר' לג'ו'י'ם, שהוא הגיונו הכולל שבקדושה.

ויעל אברם ממצרים. ומובא בביאה"ל (ח, כד): בחינת הגיונו הנ"ל, שהוא מה שהדיק מוגיע ומעלה מחיתו כל הטוב שנמצא בו, כי כמו שזה לעומתם זה נחתו הרע שבהדיק הנלחי גמור, בחינת הרע שנמצא עדיין בו בעצמו למיעוטו זיכוכו כמוב"פ, כן בחלית ההיפוך נמצא ונחתו הטוב להמחבר ולהתדבק בטוב הדיק שנכנס בהם, ואם יהיה כולו טוב, לבל יתערב מחיזת הרע שנמצא בו כנ"ל, מוכן ומעלה עי"ז גם הטוב בנמצאים שנמצא בהרשע, כפירוש הפשוט מהכתוב 'ויעל אברם וכו'' שמביא על זה. **הארבע יסודות וכוי שצריכין לברר בבירור גמור**. (תו"מ פסח ג, י) ביאור ענין זה גבי זריקת הדם ע"ג המזבח, וז"ל: כי רוח סערה הוא בחינת עשיו שהיה תלמוני, בחינת דמיון שהרע שנמצא בו כנ"ל, מוכן ומעלה עי"ז גם הטוב בנמצאים שנמצא בהרשע, לכלכל הגיונו של הרשע ולבדר מתוכו הרוח סערה, שזה בחינת זריקת דמיון של הקרבן על גב המזבח, לבדר ולהעלות הדמיון שיהיו נתתקנין ומתבררין מהם, בחינת הרוח סערה שהיה בקדושה. וזהו בחינת 'בדמיך חיי', כי דייקא ע"י הדמיון יהיה נמשך חיים בחינת הרוח סערה, שהיה בקדושה, כי מתוקף הדמיון שהם בחינת רוח סערה, מהם מבררין בחינת הרוח חיים וכו'.

שלא יהיה בו שום אחיזה משום רע וכוי ואזי הוא צדיק גמור. וכתב בליקו"ה (תו"מ שפת ה, ט): כל לחד כפי מלקו שזכה לברר חיזה חלק מהארבעה יסודות על ידי בירור מידותיו ותאוותיו, כמו כן יש לו חיזה חלק ברוחות והתנשאות הנמשכין מבחינת בירור הארבעה יסודות שנקראים ארבעה רוחות, אבל כל אלו הרוחות מחמת שלא ביררו עדיין את כל הארבעה יסודות נגמרי בחלית הבירור, כי עדיין נשאר חלק מהרע שהיה מחיזת הרע מידות ותאוות, וכמו שהשמעתי מפי רבינו ז"ל, שיש כמה לדיקים שזיכרו התאוות אבל עדיין נשאר חלק שמן הרע שהיה הלדיקים חין להם כח להחזיר בני ישראל למוטב, כי אם בכח

ואני תפלה

עֲשֵׂה עִמָּנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ, וּלְמַעַן הַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים אֲשֶׁר זָכוּ לְהָגִיעַ לְכָל אֵלֶּה וְיוֹתֵר מִזֶּה, וְתַמְשִׁיךְ עָלֵינוּ כֹּחַ וּגְבוּרָה מֵהֶם בְּרַחֲמֶיךָ, לְחַיּוֹתֵינוּ וּלְאַמְּצֵנוּ לְזָכוֹת אוֹתָנוּ לָבוֹא גַּם בֵּן לְכָל אֵלֶּה, וְלִזְכּוֹת בְּכֹחַ הַצַּדִּיק הָאֱמֶת לְהִתְנַבֵּר עַל כָּל הַשּׁוֹנְאִים הַמִּתְנַגְּדִים עַל הָאֱמֶת. וְתַשְׁבֵּר וְתַכְנִיעַ אֶת כָּל הַצְּנוּרוֹת שֶׁל הָרְשָׁעִים, שֶׁהֵם הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁהִתְגַּבְּרוּ עָלֵיהֶם, וְעַל יְדֵי זֶה תַּשְׁפִּיל הָרְשָׁעִים עֲדֵי אָרֶץ, וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם שׁוּם כֹּחַ לְהִתְגַּבֵּר עָלֵינוּ, חַס וְשָׁלוֹם, וְלֹא תַעֲשֶׂינָה יָדֵיהֶם תּוּשִׁיָּה. יָבוֹשׁוּ וְיִכָּלְמוּ מְאֹד כָּל אוֹיְבֵי יְשׁוּבוּ יֵבוֹשׁוּ רָגַע" (ליקו"ת ח).

אברהם / אברם

אברהם נקרא מי שבא לדבק את עצמו להש"ת, מלשון אבוא רם (ליקו"מ פז).

מאברהם עיקר התחלת קיום העולם, כמ"ש 'מֵהַבְרָאָם', 'באברהם', כמ"ש רז"ל, וע"כ היה אברהם איש החסד ועסק תמיד בחסדים, כי ראה שעדיין לא ניתנה תורה, ואין העולם מתקיים אלא בחסדו (ליקו"ה ביהכנ"ס ה, לח).

כ"ל עוד שעצמיות בהירות מידת האהבה, עודנה במקומה הכמוס בעצמותו, נקרא 'אברם' בלא אות ה', כמ"ש 'וייעבר אברם בארץ' בלא ה', אכן אחרי שבאה האהבה לבחי' התלבשות 'בָּהֲבָאָם', אזי נקרא 'אברהם' באות ה', והרמז 'ואברהם זקן בא בימים', כלומר שמידת החסד הנקרא א"ם נתלבשה בָּהֲ'ימים', עוה"ז הנברא באות ה' (אור המאיר פ' לך לך).

'אחד היה אברהם', יש לומר הטעם, ע"פ מה שאמרו 'עד אברהם לא היה זקנה', שהמשיך אברהם י"ג תיקוני דיקנא לעולם, ע"י שהתנהג את עצמו במידות אלו (קה"י, אחד).

מידת אברהם הוא חסד, ונקרא 'אֵל', וכן אברהם גימט' ח' פעמים א"ל כנודע (קה"י, טעם).

הלדיק המשל הרשע בית המיתי שזכה לבטל הרע בתכלית וכו' כנ"ל. כי מחמת שהיו בו שום רע כלל, על כן יש לו לה לתקן כל הנפשות המקורבים אליו להחזירם להשי"ת, ועל כן על זה מתקנא עצמו ביותר הבעל דבר שהוא קליפת המן עמלק, ומניח עצמו לגמרי ולרחבו להטליט ולהסמיך שם והידור ופאר של הלדיק האמת הזה, ומקיס עליו מחלוקת גדול, ומתגבר בתחבולותיו להקיס רשעים בעולם ולהגדיל שמם מאוד, אשר שמם נמשך משם הטומאה משמות המיטונים כמבואר בהמורה הזאת במקומות, עי"ש (ליקו"מ ח"ב סז). ולפעמים כשרואה שהי מפשר לו להפוך האמת לגמרי, להעמיד רשע גמור לעשות אותו רשע ומפורסם, כי בודאי לא יטעו בו בני ישראל הכשרים, על כן הוא משתדל בתחבולותיו להתלבש עצמו בהיזה כשר לו לדיק שהיו גמור, ועוטן בליבו שיתלוק על זה הלדיק הנ"ל שהוא הרשע בית המיתי, והבעל דבר מגדיל שמו של זה המוקן והמתגבר על הרשע בית המיתי, הוא מגדיל שמו מאוד ומפרסם אותו מאוד. כי עמלק מרומה שכל הטעות יתקרבו ללוי הרשעים, אע"פ שהם לדיקים קלת, כדי להרחיקם מהלדיק הגדול הרשע בית המיתי. כי כל תחבולותיו לרחק ישראל מהלדיק הרשע בית המיתי הנ"ל, שכל תיקון נפשות ישראל וכל העולמות על ידו כנ"ל.

וזהו שארז"ל והכתיב אל תתחר במרעים מי שלבו נוקפו אומר כן. כדלתיתא בברכות (ז ע"ב): אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה, שנאמר 'עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בם'. תניא נמי הכי, רבי לוסתאי ברבי ממון אומר, מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה, שנאמר 'עוזבי תורה יהללו רשע וגו'". ומם לָמָּה לזה לומר, והם כתיב 'אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עַוְלָה', אמור לו, מי שליבו נוקפו אומר כן, אבל 'אל תתחר במרעים', להיות כמרעים, 'אל תקנא בעושי עוולה', להיות בעושי עוולה, ואומר 'אל יקנא לבך בחטאים כי אם בירלת ה' כל היום'. ויש, והאמר רבי יצחק, אם רואים רשע שהשעה מסחקת לו אל תתגרה בו, שנאמר 'יחילו דרכיו בכל עת', ואם אבל אבל עוד אבל שזוכה בדין, שנאמר 'מרום משפטיך מנגדו', ואם עוד אבל שהוא בריו, שנאמר 'כל צורריו יפיח בהם'. אם קשיח, הם בחילי דידיה הם בחילי דשמיא. ואיבעיא לימא, הם והם בחילי דשמיא, ואם קשיח, הם ברשע שהשעה מסחקת לו הם ברשע שאין השעה מסחקת לו. ואיבעיא לימא, הם והם ברשע שהשעה מסחקת לו, ואם קשיח, הם בלדיק גמור הם בלדיק שאינו גמור, לאמר רב הונא, מאי דכתיב 'למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע לדיק ממנו', וכי רשע בולע לדיק, והא כתיב 'ה' לא יעזבנו בידו', וכתיב 'אם יהיה לדיק כל לָהֵן', אלא לדיק ממנו בולע. ואיבעיא לימא, שעה משחקת לו אחיי. ופירש"י (שם): **מי שליבו נוקפו.** הירא מעבירות שבידו. **אומר כן.** מפרש 'אל תתחר במרעים', אל תתקוטט, והוא אינו כן, אלא 'אל תתחר במרעים' להתגרות במעשיהם, אומר אעשה כן גם אני. **ואומר אל יקנא לבך בחטאים כי אם בירלת ה' כל היום.** ואפשר לומר אל תתקוטט עם רשעים כי אם בירלת ה', ירלתי ה'?! אלא על כרחך אל יקנא ליבך לעשות כמותן. **יחילו.** יצליחו, וחבירו 'על כן לא ירחיל עובד' (איוב כ). **מרום משפטיך מנגדו.** מסולקין דיניך ברמוק הימנו. **יפיח בהם.** בנפיחתו הוא דוחה אותם בקש. ויש מהמרש"ל (שם): **מוסב לשפגרום כו'.** ר"ל ואינו לאסור משום שכנה שמא ירדפנו הרשע. ולמאי דמוקי ליה בחילי דשמיא להוכיחו, לא קאמר דמשום להתגרות בו, היינו משום דחיכא דליבו נוקפו וירא ממנו בשביל עבירות שבידו כדבסמוך. ולמאי דמסיק לדיק שאינו גמור לא יתגרה בו, ניחא טפי, דאין לאדם לסמוך על עצמו שהוא לדיק גמור, ודו"ק. **אל תתחר במרעים.** פס"ז זה המזכר בגמ' שבש"ס הקודם, הינו חלק ממזמור הטוסק בענין ההתגרות ברשעים, וחלש"כ בתהלים (לו, א–ט): לְדָוִד אַל תִּתְחַר בַּמְּרֵעִים אַל תְּקַנֵּא בְּעֹשֵׂי עַוְלָה: כִּי כֶחָצִיר מְהֵרָה יִמָּלוּ וּכְיֶרֶק דֶּשֶׁא יִבּוֹלוּן: בְּטַח בַּה' וַעֲשֵׂה טוֹב שְׁכָן אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה: וְהִתְעַנַּג עַל ה' וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ: גּוֹל עַל ה' דַּרְכֶּךָ וּבְטַח עָלָיו וְהוּא יַעֲשֶׂה: וְהוֹצִיא כָאוֹר צִדְקֶךָ וּמִשְׁפָּטֶךָ כַּצָּהֳרָיִם: דּוֹם לַה' וְהִתְחוֹלֵל לוֹ אַל תִּתְחַר בְּמַצְלִיחַ דַּרְכּוֹ בְּאִישׁ עֹשֶׂה מְזִמּוֹת: הֶרֶף מֵאַף וְעֲזֹב חֵמָה אַל תִּתְחַר אַךְ לְהָרַע: כִּי מְרֵעִים יִכָּרֵתוּן וְקוֵי ה' הֵמָּה יִירְשׁוּ אָרֶץ וְעוֹד מְעַט וְאֵין רָשָׁע וְהִתְבּוֹנַנְתָּ עַל מְקוֹמוֹ וְאֵינֶנּוּ: וְעַנְוֵי יִרְשׁוּ אָרֶץ וְהִתְעַנְּגוּ עַל רֹב שָׁלוֹם: זוֹמֵם רָשָׁע לַצַּדִּיק וְחָרֹק עָלָיו שִׁנָּיו: אדנ"י יִשְׂחַק לוֹ כִּי רָאָה כִּי יָבוֹא יוֹמוֹ: חֶרֶב פָּתְחוּ רְשָׁעִים וְדָרְכוּ קַשְׁתָּם לְהַפִּיל עָנִי וְאֶבְיוֹן לִטְבֹּחַ יִשְׁרֵי דָרֶךְ: חַרְבָּם תָּבוֹא בְלִבָּם וְקַשְׁתוֹתָם תִּשָּׁבַרְנָה: טוֹב מְעַט לַצַּדִּיק מֵהֲמוֹן רְשָׁעִים רַבִּים: כִּי זְרוֹעוֹת רְשָׁעִים תִּשָּׁבַרְנָה וְסֹמֵךְ צַדִּיקִים ה': לָמַד ה' יְמֵי תְמִימִים וְנַחֲלָתָם לְעוֹלָם תִּהְיֶה: לֹא יֵבֹשׁוּ בְּעֵת רָעָה וּבִימֵי רְעָבוֹן יִשְׂבָּעוּ: כִּי רְשָׁעִים יֹאבֵדוּ וְאֹיְבֵי ה' כִּיקַר כָּרִים כָּלוּ כֶעָשָׁן כָּלוּ: לוֶה רָשָׁע וְלֹא יְשַׁלֵּם וְצַדִּיק חוֹנֵן וְנוֹתֵן: כִּי מְבֹרָכָיו יִירְשׁוּ אָרֶץ וּמְקֻלָּלָיו יִכָּרֵתוּ: מֵה' מְצָדֵי גֶבֶר וְדַרְכּוֹ יְחָפָץ: כִּי יִפֹּל לֹא יוּטָל כִּי ה' סוֹמֵךְ יָדוֹ: נַעַר הָיִיתִי גַּם זָקַנְתִּי וְלֹא רָאִיתִי צַדִּיק נֶעֱזָב וְזַרְעוֹ מְבַקֶּשׁ לֶחֶם: כָּל הַיּוֹם חוֹנֵן וּמַלְוֶה וְזַרְעוֹ לִבְרָכָה: סוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה טוֹב וּשְׁכֹן לְעוֹלָם: כִּי ה' אֹהֵב מִשְׁפָּט וְלֹא יַעֲזֹב אֶת חֲסִידָיו לְעוֹלָם נִשְׁמָרוּ וְזֶרַע רְשָׁעִים נִכְרָת: צַדִּיקִים יִירְשׁוּ אָרֶץ וְיִשְׁכְּנוּ לָעַד עָלֶיהָ: פִּי צַדִּיק יֶהְגֶּה חָכְמָה וּלְשׁוֹנוֹ תְּדַבֵּר מִשְׁפָּט: תּוֹרַת אֱלֹהָיו בְּלִבּוֹ לֹא תִמְעַד אֲשֻׁרָיו: צוֹפֶה רָשָׁע לַצַּדִּיק וּמְבַקֵּשׁ לַהֲמִיתוֹ: ה' לֹא יַעַזְבֶנּוּ בְיָדוֹ וְלֹא יַרְשִׁיעֶנּוּ בְּהִשָּׁפְטוֹ: קַוֵּה אֶל ה' וּשְׁמֹר דַּרְכּוֹ וְיָרִימְךָ לָרֶשֶׁת אָרֶץ בְּהִכָּרֵת רְשָׁעִים תִּרְאֶה: רָאִיתִי רָשָׁע עָרִיץ וּמִתְיַלֵּל כְּאֶזְרָח רַעֲנָן: וַיַּעֲבֹר וְהִנֵּה אֵינֶנּוּ וָאֲבַקְשֵׁהוּ וְלֹא נִמְצָא: שׁוֹר תָּם וּרְאֵה יָשָׁר כִּי אַחֲרִית לְאִישׁ שָׁלוֹם: וְפֹשְׁעִים נִשְׁמְדוּ יַחְדָּו אַחֲרִית רְשָׁעִים נִכְרָתָה: וּתְשׁוּעַת צַדִּיקִים מֵה' מָעוּזָּם בְּעֵת צָרָה: וַיַּעְזְרֵם ה' וַיְפַלְּטֵם יְפַלְּטֵם מֵרְשָׁעִים וְיוֹשִׁיעֵם כִּי חָסוּ בוֹ, שהוא גדול בשעתו רחמנא לצלן (קיצור ליקו"מ ח"ב ה).

ואז דייקא כשמבדיל הרע מד' יסודות ארמ"ע, אזי הוא **בשפיל רשעים עדי אריץ**, כנ"ל. משא"כ צדיק שאינו גמור, אף שאין לו שום עבירה, אעפ"כ עדיין לא הבדיל הרע לגמרי, והרע עדיין בכח. וע"כ אסור לו להתגרות ברשעים, כי יש מקום להרע לאחוז בו, ויוכל להזיק לו ח"ו האריכת רוח של הרשע שהוא גדול בשעתו בבחינת רוח סערה כנ"ל. וזהו שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות ז:) **והכתיב אל תתחר במרעים** (תהלים לז), **מי שלבו נוקפו אומר כן**, פירש רש"י **הירא מעבירות שבידו.**

עברית / עבירות שבידו

עי"י העבירות נבראים מחבלים, והם צועקים, 'הב לן מזוני, הב לן חיי' וכשאין מתגבר ומתעורר קול דקדושה, הם נחים, אך תיכף שמתעורר קול דקדושה, הם מתעוררים תיכף ומתחילין לצעוק ולקטרג נגדו (ליקו"מ, כב).

מי שמתאנח ונה על עבירות שבידו, ורוצה לשוב בתשובה. אזי באנחה זו הוא נגוע ונאסף מן הרע שהיה בידו, בבחי', תוסף רוחם יגועון', ונדבק אל הקדושה (ליקו"מ, קט).

מצוה לשון התחברות, צוותא וחיבור, ולהיפך עבירה ח"ו לשון חלף ועבר (ליקו"ה נט"י שחרית ד, יא).

תחלת עבירה הרהור הלב (דרך ארץ זוטא פ"ו).

שמחת הלב היא אם במצוה אם בעבירה הנה היא ניכרת בגוף, לפי שהלב שורש הגוף, ולַחוּת השורש מתגלה בענפים (רבינו בחיי ויקרא יט, ב).

העונש הוא מצד העבירה לא מצד הנותן (דרך חיים ב, א).

כמו שצריך לפרוש מגוף העבירות כך צריך לפרוש מהמחשבותם, שלא יהרהר העבירה בלבו, ואם באה לו מחשבה עליהם הוא צריך לאנוס את עצמו ולהוציאה מלבו, כל שכן שלא יתכוון לגמור אותה בלבו. ולפי שהמחשבה הנגמרת היא המביאה לידי מעשה, וחשובה עליו כמעשה (ראשית חכמה, שער האהבה, יא).

כְּשֶׁנֶּ"י היצה"ר הומים לעבור על התורה, יצה"ט עומד כנגדו ומייעצו לחזור למוטב, ואין לך רשע שלא יבואו לו ההרהורי תשובה קודם שיעשה העבירה, אלא שיצרו מפתהו, ואחר כך מתחרט (ראשית חכמה שער היראה פ"ג).

טעם למה נקרא כל עוון וחטא 'עבירה', כי כל נשמות ישראל מושרשים במלכות ובשעריה והיכלותיה, וכשאדם חוטא הנה הוא עובר משם, כי 'לא יגור בְּמָגוּרו רע', וע"כ עביר"ה ר"ת 'ע'יומדות ה'יו ר'גליונו ב'שעריך ירושלים', וע"כ נקרא 'עבירה', שחולף ועובר ממעמדו שעמד בשערי ירושלים העליון, ועכשיו עובר משם (קה"י, עבירה).

מצוה הוא מהקדושה, ובחינת עבירה הוא מג' קלי' הטמאות, ובחינת רשות הוא מבחינת נוגה (קה"י, בן).

בחי' עבירה הוא גבורה, שס"ה 'לא תעשה מסטרא דשמאלא' (קה"י, נס).

יִלְקוּט הַנַּחַל

אף שאין לו שום עבירה וכו' וע"כ אסור לו להתגרות ברשעים.

וכליקו"ה (יו"ד דברים היוצאים מן הפי' ס, ג–ד) הביא דומה לענין זה, וז"ל:

שמעון הגיבור אמרה נזיר שלקים ושופט ישמואל, בודאי כוונתו היה לשם שמיים, והיה מכוון בזה דבר גדול וגבוה מאוד מאוד במה שנשא נשות פלשתים, וכוונתו היה שמתך על גבורתו קדושתו לירד לעומק הרע שלהם שהם נתחזים בו, כדי לשברו ולהעלות ממנו, בבחינת 'ויעל מתרסם ממלרים', כדי שע"י ייפלו הפלשתים ממילא, וכמו שאמר רבינו נרו יליר במאמר 'רפיתי מעורת זהב' (בפימן ח), שבשלריכין להכניע את הרשעים שמתגברים מאוד, צריכים לירד להרע שהם נתחזים בו ולשברו, ועי"ז מכניעין הרשעים עדי מרן, עי"ש. ועל כן נשא נשות פלישתים, כדי לירד לרע הכולל שהם נתחזין בו ולשברו. ועל כן ניקם עליהה ותותבה להתגבר בהם בוזקת עי"ז, כמ"ש 'כי מה' הוא כי תותבה הוא מנקם מפלשתים', כי דייקא ע"י זה יוכל להכניע אותם ולשברם כנ"ל, כי שם נתחזתם. (...) ועל כן שמשון הגיבור שהיה הרשעון שמגר מתניו לעמוד כנגדם להכניעם, והם היו מתגברים במוקף גדול מאוד מז, כמו שנראה מהמקרואות שם, על כן הוכרח לירד לתוך עומק הרע שלהם לשברו ולהכניעו ולבלר הטוב מן הרע, שע"י נפילתם כנ"ל. (...) ותף ארז"ל אמרו (פוטה טו) 'שמשון הלך אחר עיניו', אעפ"כ בודאי בתחילה היה כוונתו לשם שמיים, כמו שמפורש במקרא 'והם לא ידעו כי מה' הוא וכו'' כנ"ל, אך כפי הנראה מן המקרואות ומדברי רז"ל שבשוף נכשל קלת, כי לזה לריך תוקף גדול שיהיה במעלה נפלאה ובשגבה מאוד מאוד, בבחינת לדיק גמור המבואר בדברינו שם, שלא ייעשה אלא שום רע לפיני במשהו, אפילו בכח, אז יוכל להשפיל רשעים עדי מרן בבחינת הנ"ל.

עצה ותושיה ❋ **אבל** כל מי שלא ביטל הרע לגמרי והרע עדיין בכח, אף שאין לו שום עבירה, אין זה צדיק גמור ואסור לו להתגרות ברשעים, כי יוכל להזיק לו חס ושלום אריכת הרוח שלהם שמקבלין מהסט"א, שהוא גדול בשעתו רחמנא לצלן (קיצור ליקו"מ ח"ב ה).

מִלּוּאֵי חָכְמָה

והכתיב אל תתחר במרעים. מובא במתילי (ברכות ז ע"ב): תלמיד חכם שבידו למחות, ולאו שירגים ויבגים בעניייי העיר, ואם רואה רשע במקומו שהוא פורץ גדר המלוות ופורק עולן מעליו, ולאו לו להתגרות בו, ואל יהום לומר לו להפסד. ומכל מקום, כל שהוא מחמת תביעות ודבריס שלא מן הדת, יתרחק ממנו כמה שיוכל ואל יתגרה בו כלל, שלפעמיס הלללה גוברת ברשעים עד שפרגוד הלדיק נעשל מפניהס.

הירא מעבירות שבידו. וכענין לשון זו מלינו בענין היליפה למלחמת הרשות, כדלמיא בדבריס (כ, ט–ח): כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אֹיְבֶךָ וְרָלִיתָ סוּס וָרֶכֶב עַם רַב מִמְּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי ה' אֱלֹקֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶךָ מֵאֶרֶץ מִלְרָיִם: (...) וְדִבֶּרוּ הַשֹּׁטְרִים אֶל הָעָם לֵאמֹר מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בַיִת חָדָשׁ וְלֹא חֲנָכוֹ יֵלֵךְ וְיָשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יַחְנְכֶנּוּ: (...) וְיָסְפוּ הַשֹּׁטְרִים לְדַבֵּר אֶל הָעָם וְאָמְרוּ מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב יֵלֵךְ וְיָשָׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמַּס אֶת לְבַב אָחִיו כְּלְבָבוֹ: (...) **מי האיש הירא ורך** (שם): ופירש הפורש"ם (שם): הירא מעבירות שבידו. ורז"ל (סוטה מב) אמרו, זה 'הירא מעבירות שבידו'. פירוש, על דרך שאומרו (ישעיה נג) 'כפחד בלינו השָׁלוֹם', שכל מי שיש בידו עבירות, ליבו ירא ורפה מעצמו, ואפילו אינו יודע שיש בידו עבירות, הפחד הנכנס בלבבו במלחמה מודיעהו כי יש בידו עבירות, ורז"ל שיעבו הטוען שיכנס בליבו הפחד מיואלו, שאפילו אין בידו אלא שהביבר בין יפחבא ליוצר (עיין ב"י או"ח סימן נד בשם הירושלמי). והטעם, כי הנכנס למלחמה צריך לעשות לו נס להיעלל מחרב חויב, וכל שבידו מבחינת הרע אינו רשאי ליפחד. וע"פ הנ"ל ייתכן לומר דהמבקי לעלת במלחמת הרשות, בבחי' 'ירילה לעיטר הרשע ובירור הטוב משם, אלו בזיכוך הלדם מילעת העבירות שבידו, כמבואר בשם בפס' 'עלת אבקה מסם כי ה' מלקין עמך, המעלך מארץ מלרים', בבחי' 'ויעל מבקר ממלרים', ובבחי' 'מלכי ה' מלקין המעלך מארץ מלרים' המובא לקמן בשות ט'.

ואני תפלה

וּבְכֵן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ, וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתַּעְזְרֵנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְהִנָּצֵל מִכָּל שׁוֹנְאֵינוּ וְרוֹדְפֵינוּ הַקָּמִים עָלֵינוּ בְּכָל יוֹם בְּגַשְׁמִיוּת וּבְרוּחָנִיוּת, וְתִתֵּן לָנוּ כֹּחַ וְרוּחַ חַיִּים דְּקֻדְשָׁה לְהִתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם לְהַכְנִיעָם וּלְהַשְׁפִּילָם עַד עָפָר, וְתַסִּיר מֵהֶם הָרוּחַ חַיִּים שֶׁהֵם מְקֻבָּלִים מֵהַסִּטְרָא אַחֲרָא מַהֲרֵב דְּקְלִפָּה, לְבַל יְהִיֶה לָהֶם שׁוּם כֹּחַ לְהִתְגַּבֵּר עָלֵינוּ, וְתַצִּילֵנוּ מִפִּיהֶם, וְתוֹשִׁיעַ מַהֵרָב מִפִּיהֶם וּמִיַּד חָזָק אָבִיוֹן (ליקו"ת ח).

וזהר תחריש כבלע רשע צדיק ממנו ואמרו רז"ל צדיק ממנו בולע. והוא מלשון כ"ב בתהלים (פ, יד–יג): הֲלוֹא חֹפֶה מְקֻדָּם ה' אֱלֹקַי קְדֹשִׁי לֹא נָמוּת ה', לְמֻעָּפָו שָׂמְתָּו וְגוֹר לְהוֹכִיחַ יְסַדְתּוֹ: עֵינַיִם מְלֻחוֹת רָע וְהַבִּיט חֶלֶב לֹא עָמָל לֹא תוּכָל לָמָּה תַּבִּיט בּוֹגְדִים תַּחֲרִישׁ בְּבַלַּע רָשָׁע צַדִּיק מִמֶּנּוּ: וע"ד הפסוק פירש המל"ד (סח): **סלוּ לרוֹכב בערבות בי-ה שמו ועלזו לפניו. מקדם.** כן ידעתי שהמה מעולם לנוקי קדושי המלחמה עליונו, ובוודאי לא נמות כיד נבוכדנצר להיות בָּלִיס בידו, כי אמה האל שֶׁהֵמָּו לוחמו לעשות גנו משפט, והמה צור עולמים יקדם לייסר לוחמנו על ידו, ואין זה ענין אל הכליון, כלומר אין לי מהעשה בחומתנו שנהיה בָּלִיס בידו, כי בוודאי לא כן יהיה. **מסור עיניים.** ר"ל חוזק תלונתי היה על כי הלא אתה טהור עיניים לבל לראות דבר רע, ולא תוכל להביט אל דבר עמל, ולמה אם כן תביט ותסגיר בגוגדים לאת להם ממלחה מרוחה, ולמה תחריש בעת שהרשע משחית את הצדיק ממנו, וכלומר אם לאמנם אמת ישראל, למה מקרהו בידו, הלא על כל פנים הוא טוב ממנו, והיה לך אם כן לפרוע מישראל בחופן אחר, לא על ידו.

ובענין מה שאמרו"ל 'צדיק ממנו בולע', עי' לעיל בחומ' זו בד"ה 'וזהו שאמרו' ובכתיב אל תמהר וכו' בסוף דברי הגמ' בגרסות, שם מובא ענין זה. וכן איתא גם בפמ"ג (עח ע"ח): 'למה תביט בוגדים תחריש כבלע רשע לצדיק ממנו', אמר רב הונא, **לצדיק ממנו בולע, לצדיק גמור מינו בולע.** ופירש"י (שם): **לצדיק גמור מינו בולע.** ומע"פ שמתמוטט, עוֹלֶה, ומינו נבלע לעולם.

שבידו דייקא, זהו שאמרנו, כי באמת אין לו שום עבירה, רק שהוא ירא עדיין מעבירות שבידו וכחו לעשות, כי הרע עדיין בכחו. כי לא זכה עדיין לבחינת לא יאונה לצדיק כל און, ואינו בבחי' שלא יארע לו מכשול עבירה ח"ו. וע"כ אסור לו להתגרות ברשעים כנ"ל. וזהו (מצודות ח) תחריש כבלע רשע צדיק ממנו, ואמרו רבותינו ז"ל (ב"מ עח) צדיק ממנו בולע. בולע דייקא, כי הוא בולע אותו ממש באריכת הרוח שלו שהוא גדול בשעתו. אבל צדיק גמור אינו בולע, כי אין לבו נוקפו מחשש מכשול עבירה כנ"ל, כי כבר ביטל הרע לגמרי מכל המדות והתאוות של כל הד' יסודות. וע"כ זה הצדיק גמור, וכל הנלוים אליו, מותרים להתגרות ברשעים. כי זה הצדיק יכול לירד לתוך כל הצנורות של כל המדות רעות שלהם שהגבירו על עצמם, ולשברם ולבטלם ועי"ז הוא משפיל רשעים עדי ארץ כנ"ל:

צדיק ממנו בולע. וכיוצא בפיסקא ל"ל (ח, כב) שכל נפשות ישראל נכללים בנפש' 'לדיק ממנו', וז"ל: יש לנאמר עוד, שהרב הקליפה העומד על נפשות ישראל[, שכולם בכלל 'לדיק ממנו' שהזכיר נחות ה' בפיסוק הנ"ל בדבר הכתוב 'תחריש כבלע וכו'], ועוסק לבל"ע כל זור וזור.

כי הוא בולע אותו ממש באריכת הרוח שלו. וכתב בליקו"ה (תו"מ פסח ג, ט) שענין זה שעשה גם ע"י שהרשע מונע מהצדיק להמשיך על עצמו את הרוח מייט הקדושה להצדיק את מקרונו, וז"ל: בפני' 'בבלע רשע לדיק ממנו', שרוצה לבלוע את הרוח מייט לפתמו במילר הגרון, שלא יהיה כח להמשיכו לתוך גוף הצדיק להחיות עלמו להצדיק מקרונו, שזהו בחינת גלות מלרים כנ"ל.

הצדיק גמור וכל הנלוים אליו.

וכתב בליקו"ה (תו"מ מטוכה ג): גם שמעון מפיו הקדוש, שהפילו בהמקוטרין ומקושרין לצדיק כזה דהיינו לדיק גמור, יכולין ג"כ לעמוד כנגד רשעים ולהתגבר עליהם. וכן מובא בליקו"ל (ח): הרב העליון הצר יעקב ויזכך את עלמו, עד שלא יתונה אליו כל חוון גם בילדו וכותו, ובהמצותר שם מדבריו הקדושים, שזה מנקה ומליל גם הגלוויס אליו שלא יתלחו בהם הרע, עד שגם הם לא יירלו ויפחדו מהרשע. ועוד מובא בליקו"ל (ח) מי הם הגלוים ומקושרים בהם 'הגלוויס אליו', ו"ל: מוכרח לפרש על הגלוויס המקושרים אליו בקצר אמיתי, [קצר שהבה כמובא במקום אחר (ליקו"מ קלה)] בשליחות כרחו. ועוד מובא שם (ח, לה): זה לבד נקרא בשם דביקות והתקשרות להלדיק, [להיות בכלל הגלוויס הנ"ל], לקבל ולשמוע בכל דבריו על כל אשר יאמר כי הוא זה', כמובא במקום אחר (ליקו"מ קכג), ועי' לעיל בנמ"צ אות ג', ד"ה 'וכהמובא מקומר להלדיק'.

מילואי חכמה

כי הרע עדיין בכבה. ומלינו בתו"י (פ' מולדות): כל זמן שלא הסיר מלך הרע של המרפעה יקודות מם רוח מיס עפר, גם שפוסה מלווה הוא עם היפה"ב. לכן תחילה לריך להסיר הרע, ותמ"כ 'לדיק גמור', שלריך להיות שוב בנגדו.

צדיק גמור וכו' כבר ביטל הרע לגמרי. ומלינו בבראשית (פמ ע"ב): תניא רבי יוסי הגלילי אומר, לדיקים י"ט שופטן, שנאמר 'ולבי חלל בקרבי', רשעים י"ל שופטן, שנאמר 'וגם פֶּשַׁע בָּהֶם לבי חין פחד אלקים לנגד עיניו', ביניהם זה וזה שופטן, שנאמר 'יעזב לימין לחנין להושיע משפטי נפשו'. אמר רבה, גרון אמו ביניהם. אמר ליה אביי, לא שביק אר מי לכל בריה. ואמר רבה, לא אידי עלמא אלא לרשיעי גמורי ולו לצדיקי גמורי. אמר רבה, לידע אינש נפשיה אם לדיק גמור הוא אם לאו. אמר רב, לא אידי עלמא אלא לאתאב בן עמרי ולרבי חניגא בן דוסא. לאתאב בן עמרי העולם הזה, ולרבי חניגא בן דוסא העולם הבא. ופירש"י (שם): **ולבי חלל בקרבי.** יהי"ר הרי הוא כמת בקרבי, שיש בידי לכופו. **נפש פשע לרשע וגו'.** אמר דוד, בקרב לבי יש, ומומר אני שהפשע נאות לרשע, כלומר שהיה"ר אומר לרשע, אל יהא פחד אלקים לנגד עיניך, שלמא יהי"ר שופטו, עד שתרחיקו אניו מהפחד מיוהרו. **כי יפלוֹ בעיניו.** בקב"ה. **לימין חנין להושיע משפטי נפשו.** שמע מיניה, יש לך אדם שיש לנפשו שני שופטים. **לא שבק מר מיי לכל בריה.** אם אתה מן הביניונים, אין לך לדיק גמור בעולם. **לרשיעי גמורי.** העולם הזה, שאין להם בעולם הבא כלום, ולריכין ליטול שכרן כאן, כגון אחאב שהיה עשיר מאוד, דקאמר ליה בן הדד 'כספך וזהבך לי הוא' (מל"א כ). **לצדיקי גמורי העולם הבא.** שאין להם בעולם הזה כלום, כגון רבי חניגא בן דוסא שֶׁבָּאי לו בקב מרובין מערב שבת לערב שבת (תענית כד).

כי כבר ביטל הרע לגמרי מכל המדות והתאוות של כל הד' יסודות.

ולאיתא בזהר רע"מ (פנחס, רכז ע"ב) הקדמה יסודיות לענין ביטול המידות רעות, הבייכא גם לענין כיוונו של דוד (תוה ג'), ונם לענין 'מלרעב רוחות בוחי הרוח וכו' (תוה ח'), ו"ל: **בבשמלת** רוח קערב. עלייהו אימעד (קהלת י) 'לב חכם לימינו ולב כסיל לשמלו'. דוד מעבר ליה מלידוי וקטיל ליה, הלא הוא דכתיב 'ולבי חלל בקרבי', ובגין דלא זכה לנשבא 'רוח לפומיה בכיוונ דלילה, ואימעד ביה בכיוונ בלרעב מיני ניגונין, בגיר פשוט דלמיהו יי', ובגיר כפול דלמיהו יי"ה, ובגיר מכופל דלמיהו יה"ו, ובגיר מרובע דלמיהו הוי"ה. הא לימין עבר לתמון, דעבד דוד לקבלייהו עבר מיני תילים. וסלקין לע"ב לנפין, כמוסכן עבר לתמון לילין. ומתי סליקו בע"ב מיני ניגונא, כד מתעבר שולטנותא ד'עוון' 'מסמית', 'לף' ו'מימ', דבהון דפיק 'רוח קערב' בלרעב שטרין, דסלקין לעבר כתרין, ולע"ד לומין. הדא הוא דכתיב (משלי יפ) 'ובמבוד רשעים, ריננה'. ד'מיכלל' 'גבריאל' 'אוריאל' 'רפאל' שלטין על מרכב שטרין טנין דבר נש, דלילון מיא ואשא ורוחא ועפרא, וכל חד לית ליה מרכב מנפין. 'עוון' 'מסמית' 'לף' ו'מימ' שלטין, על מרה לבנה דלילה, דעביד סרכא. ואמרה קומקא דכבד, דלתמלה במחלדים. ואמרה ירוקא דלחיצה בכבדא, דלחיצו מרכא דמלאך המוות, דלחימנר בה (סח ה) 'ולחרניתה מרה כלבנה תהא כתרב פיומ'. ואמרה שחורה לילי"ת, שבחא', שולטנותא בטחול, דלחיצו עלימו, שחול מחמית, עניותא ומבוכא, בניה והפסדא ועבטן. מיד דמתעברין לילין קליפין מבר נש, שלטא עליה לילית בחי בע"ב מנפין, דלילון י' י"ה יה"ו יהו"ה, דלשמכתו עבדה, תליין מלרעב רוחות דלילון הוי"ה דלחימנר בהון 'כה אמר הוי"ה מלרעב רוחות נוחי הרוח', דא הוא רוחו דמשיח, דלחימנר ביה (ישעיה יא) 'ונחה עליו רוח ה'. ופירש הממוך מדבש (שם): **נשבצא רוח לפוניס בכיוונ דיליה.** ר"ל שזכה שנעשה מרכבה לרוח הקודש שהוא השכינה שהיה מנשב בליהו, שהוא דוגמת הכיוונ המנגן מלילו. **לבהון דפיק רוח קערב בלרעב שמרין.** ר"ל שעל ידי פועלת קליפת 'רוח קערב' בלרעב רוחות העולם. **וכל מד לית ליה מרכב מנפין.** שהם פני חריה, פני שור, פני נשר, פני אדם. **מרכב דמלאך המוות.** שטיפות מרה תלויות בה. **דמתעברין מילין קליפין מב"ע.** והענין הוא, כי התיבים החלו הו יפעלו להרע או להטיב, להרע, כגון לקרר עלמו בעצלות במעשה המלוות, ולחמם עלמו ולשמות בעבירה, ולכעוס נגד חוסכי ה', להרלות עלבות בדברי הקדושה, הרי שולטים בו 'עוון' 'מסמית' 'לף' ו'מימ'. למנם אם יקרר עלמו מעבירות, ויחלה רחמים וכוות לבב לעניים לגמול חסד, ויחמם עלמו לדברי הקדושה בזריזות במלוות לשמות בשם, ויתקוטט בתוריבי ה' ויכעוס עליהם, או יזרוק מרה בתלמידים ללמדם שפר, ויצחה עלבות ותלבה בעוונו, ויבבה לקבה יום, הרי בינר מעליו 'עוון' 'מסמית' 'לף' ו'מימ', בל"ל של הרמ"ק. ול"ל שבל מה שהקליפות שולטות עליו, היינו אם נותן המדם מקום בגופו לד' מסמיות החלו, אז הם פועלים רעות בתדם, אבל אם המדם מתגבר על כח הרע שבו, אז שולטים בתדם ד' מלחי הקודש, המעוררים אותו לפעול פעולות טובות בד' מרות שבד' חיבים המלכיים לעיל. **לתמר בסון בה תמר הוי"ה מתרבע רוחות בוחי הרוח.** כי ד' לותיות הוי"ה מתפשטות בד' רוחות העולם שמשם בא הרוח.

הגה נודע, אשר כל הנלוים אל אדם כולם הם אחוזים בשורש נשמתו, פירוש שיש בשורש נשמתם מניצוצין השייך לנשמת האדם הלז, וע"כ הם הנלוים אליו ומתקרבים לו (באר מים חיים פ' לך לך, יג).

בליעה

גלות מצרים הוא בחי' בליעה, בבחינת 'ואל תבלעני מצולה', שהם מצולת הים, בחי' מצרים שהם נקראים מצולה, בחי' 'כבלע רשע וכו' (ליקו"ה פסח ג, א).

'בליעה' לשון מיתה, כמו 'אזי חיים בלעונו' (ר"י בכור שור במדבר טז, לד).

הגניבה והגזל ייקראו בליעה, מלשון 'וְחַיִל בָּלַע וַיְקִאֶנּוּ', 'והצאתני את בֻּלְעוֹ מפיו' (רמב"ן במדבר ד, כ).

'ישראל' הם בתוך הקלי' כעין חיה שבלעה אדם מזויין, שנוטל חרבו וחותך מֵעֶיהָ של החיה ועושה לו מקום רחב תוך מעיה, ואין להם שיעבוד, מפני עול התורה שהיא 'חרב פיפיות בידם', חותכים מעיה ואינה מעכלת אותם הקלי'. אך ישראל במצרים פרקו עול, ובלעה אותם הקלי' בליעה אחר בליעה, והשפילם מדריגה אחר מדריגה, ולכן נכנסו תוך עומק הקלי', ולא היה סיפוק בידם להשפיע בקדושה כלל, והיו נבלעים והולכין, עד שהקב"ה ברחמיו גאלם ושיבר וכיתת הצלמים לפניהם, ונשברו כל שלשולי המדריגות אשר להם (חסד לאברהם א, יב).

קודם בליעה עודנה בפיו, ואחר הבליעה בתוך מעיו, אף שלא נתעכל עדיין (שפתי חכמים ויקרא יז, טו).

יש חיות רעות שבולעים בנ"א חיים, ויכול לחיות בתוכו שלושה ימים וכדומה איזה זמן, והחיה יכולה לחיות ע"י בליעה זו ג"כ שלושה ימים. והנה אם נזדמן לה בליעה אחרת במשך הזמן, אזי נמשך לה חיות ואינה מקיאה מה שבלעה כבר, מה שאין כן אם לא נזדמן לה בליעה אחרת, אזי אינה יכולה לחיות עוד ומוכרחת להקיא מה שבלעו והיא מתה (ישמח משה פ' קדושים).

הנלוים לצדיק

בוודאי הוא יגמור את שלו ברחמיו הגדולים ובזכות אבות ובזכות אהרן והכשרים הנלווים אליו, המאמינים במשה באמת ומבטלים שינוי דעתם שהם בחי' פעולות משתנות לדיעה אחת של משה, שע"ז נכללים באחדות הפשוט, וע"י כל זה תהיה הגאולה בשלימות (ליקו"ה פריקה וטעינה ד, יד).

גודל שכר העוסק בתורה לשמה, כי לא די שיבוא לו שכר בעוה"ב, אלא גם כל הנלווים אליו בעוה"ז יזונו שם בזכותו. וז"ש 'לך ולבָנֶךָ', מי ששירת אותך בעוה"ז כעבד אע"פ שהוא לא עסק בתורה, כי 'גדולה שימושה יותר מלימודה', וזה בין אם היה זה זכר הנקרא 'עבד' או נקבה הנקראת 'אמתך', יש להם שכר טוב בעמלם (עץ הדעת טוב פ' בהר).

כשיש צדיק גדול כזה, אז כל מי שהוא בדורו של הצדיק ההוא, אף שאינו צדיק גדול כמוהו, אעפ"כ יכול לפעול ג"כ כמו הצדיק גמור, מחמת התחברו עמו (נועם אלימלך פ' בהעלותך).

מדרך הצדיק ראש הדור, לנטל ולנשא את ראש והמוחין של הנלווים אליו, שיוכלו לעבוד ה' (עבודת ישראל פ' מטות).

להפריש ולהבדיל ולבטל הרע מהטוב. וכתב בליקו"ה (או"ח תפילין ז, ג): זה כלל כל עבודת האדם בזה העולם, כי כלל האדם הוא ד' יסודות שבהם כל המידות טובות ורעות, ובשורשם הם כולם קודם, בחינת ד' חומיות הנפש, אך למטה הם מעורבים טוב ורע, וזה כל עבודת האדם ומלחמתו בזה העולם, לצדר התאוות והמידות רעות הנמשכין מהרע שבד' יסודות, ולהגדיר הטוב שבד' יסודות, עד שיהיו נכללין כל הד' יסודות בד' חומיות הנפש.

ו ולבוא לזה, להפריש ולהבדיל ולבטל הרע מהטוב, הוא על ידי תורה ותפלה. ולימוד התורה יהיה ללון לעומקה של הלכה, היינו ללמוד פוסקים.

היינך ללמוד פוסקים. ומובא בשיכר"ן (כט): ועל לימוד הפוסקים כל המרפעה שולמן ערוך' כולם מרומזים עד סופם בסדר. שם יכול ללמוד כל המרפעה שולמן ערוך עם כל הפירושים הגדולים מה טוב, ומה נאה, על כל פנים ילמד כל המרפעה שולמן ערוך הקטנים. והוא תיקון גדול מאוד מאוד, כי ע"י מטלים נתערב טוב ורע, וע"י לימוד פוסק שמברר הכשר והפסול המומר והמסור הטהור והטמא, עי"ז נתברר ונפרש הטוב מן הרע, וכמבואר בתלמיד 'רמיני מטורת זהב' ובשאר מתלמידים מעלת לימוד הפוסקים. ואמר שכל אים שברצי ללמוד בכל יום ויום פוסקים ולא יעבור, ואף אם הוא מטם ואין לו פנאי, ילמד על כל פנים איזה סעיף שולמן ערוך באיזה מקום שהוא, אפילו שלא במקומו שהוא עומד עתה בשולמן ערוך, כי צריך ללמוד איזה דין בשולמן ערוך בכל יום ויום כל ימי חייו, ובשאינו מטם ילמד בסדר כל המרפעה שולמן ערוך מדי יום ביומו, ובשיגמור ויסיים המרפעה שולמן ערוך יחזור ויתחיל ללומדם בסדר, וכן ינהג כל ימי חייו. ובאיזה בעניו"מ (ח"ת ח) כיצד לימוד הפוסקים מבטל מת הרע מהטוב, וז"ל: היינו שלומד זו"ע בכדי שידע להבחין בין מסור לבין מותר, ובכדי שידע איך לקייס את המצות שבייב לקיימן בכל יום ובכל עת, שמחמת זאת צריכים ללמוד בעיקר את ההלכות המצותות לכל אדם ובכל עת, כגון הלכות ציצית, תפילין, קריאת שמע, תפילה, שבת, יו"ט וכו', ובפרט ההלכות שצריך לדעת כדי להינצל מעבירות שבבללים בהם עקב שלא לומדים זו"ע, עי"ז מבטלים את הרע מן הטוב. כי בכל אדם מצוי טוב ורע, וע"י הרע שבו בא לכל מיני מידות רעות, אבל ע"י לימוד זו"ע, ובפרט ע"י לימוד הלכות נחוצות שבכל ממבואר בשלחן ערוך, ממבאר הטוב המצוי באדם, שיבא לידי שמחה בקיום מצות ה' בשלימות, ועי"ז יבטל הרע, ו

יש בהתורה אחיזת הטוב והרע שנאחזין מבחינ' איסור והיתר טמא וטהור כשר ופסול. יסוד להמובא נמלקמ ל'עץ החיים' שכולו טוב וכו' אין לחיזת הרע כלל, ו'עץ הדעת טו"ר' שבו יש לחיזת הרע, המתבאר ע"י עסק ההלכה. ולחיזת בתיקו"ז (תיקון ג, עה ע"ב): **בגפיקודמ רביעאה, נלמתעסקת נתוריית לבעל פה ולספרמא בה בשית לרגין, ג'ליסור והיתר, טומאה וטהרה, כשר ופסול', הדא הוא דכתיב 'ויתמר מלקים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים', בין מים דדכיו ד'טהרה, היתר, כשר', ובין מים דמסקנו לחיזון 'ליסור, טומאה, פסול', לחיזון 'מי נוהות נשבירים', 'מים מרוחים', 'מים מטונפין', ועלייהו לחתמר 'לא יהיה לך מלהים אחרים על פני'. והחי רקיע לחפרים ביניייהו, דא רקיע דעל ריחי חיוון, ודא מטטרו"ן, דעליה לחתמר 'ודמות על ראשי החיה רקיע'.** ועי' בחיוח"ח ד"ה 'ליסור והיתר טומאה וטהור כשר ופסול' בדברי הרחשים מכאן, שביאר הינוד ענין זה.

כי יש בהתורה אחיזת הטוב והרע, שנאחזין מבחינת איסור והיתר, טמא וטהור, כשר ופסול, שיש בהתורה. וכל זמן שאינו מברר ההלכה, הוא מעורב טוב ורע. וע"כ אינו יכול להפריש ולבטל הרע מהטוב, והוא בבחינת (מגלי יח) **ודורש רעה תבואנו.**

וכל זמן שאינו מברר ההלכה הוא מעורב טוב ורע. בליקו"ה (חו"מ הטופח שליח לגב"ח ג, כג): המורה כלומה מציאה בחיוות שהם בחיות כשר ופסול, טמא וטהור, לחסור ומותר, שכל זמן שחין מבררין לומן הם בחיות תערובת טוב ורע, שחשם לחיזת עץ הדעת טוב ורע. וזה כל עבודת המלם, שלריך לברר הטוב מהרע ע"י שחתייגע בתורה בעצמה אין יכולים לידע דבר, כי אם ע"י הצדיקים והחכמים אשר להם נמסרה התושבע"פ, אשר הם יודעים פרטי כל דבר ודבר, איך להתנהג בכל דבר ודבר כפי צורך הבירור של אותו הדבר (ליקו"ה סימני עוף טהור ב, א).

תושבע"פ היא כנגד קלי' עץ הדעת, בחי' נוגה, כדי להפריש ולברר בין כשר לפסול, בין אסור למותר, כדי להפריש הטוב מן הרע, ולהעלות הטוב אל הקדושה ולהכניע הרע (ליקו"ה ס"ת א).

יעקב ועשיו נמצאים בכל אדם, כי כל אדם הוא מעורב טו"ר, והטוב נקרא 'יעקב' והרע נקרא 'עשיו' (מאור עיניים פ' תולדות).

איסור והיתר, טמא וטהור, כשר ופסול

רקיע המבדיל בין מיין דכיין למיין מסאבין, בין איסור והיתר ובין כשר ופסול ובין טמא וטהור. וזהו בחינות 'חֹגֵך לנער על פי דרכו', 'על פי דייקא, היינו תושבע"פ (ליקו"מ לא, ה).

כל החולאות באים ע"י תגבורת הדמים העכורים, ע"י פגם הד' מרות, שהם בחי' מיין מרירין, כשאין זוכין להפריש ולהבדיל הדמים טהורים מדמים טמאים ע"י בירור ההלכה, לברר האסור והמותר הטמא והטהור וכו' (ליקו"ה ברכת הודאה ה, ב).

בחי' ששת ימי החול הם כנגד בחי' שישה סדרי משנה, כי הוא פעם כשר פעם פסול, כי נופל לו הרהור תשובה ואח"כ חוזר לעסקיו, וזה בחי' 'עץ הדעת טו"ר', אבל שבת הוא בחי' נייחא, זה בחי' כשזוכה לעשות תשובה שלימה (ליקו"ה טוען ונטען ב, א).

יונהר יוצא מעדן', בוודאי יוצא לעילא בעץ חיים דתמן לית קליפין נוכראין, הדא הוא דכתיב 'לֹא יָגֻרָךְ רע', אבל בעץ דלתתא אית קליפין נוכראין ודאי, ואיהו נטוע בגינתא דעדן דזעיר אנפין, דאיהו חנוך מטטרו"ן, ובגין דא 'ונהר יוצא', יכילנא למימר במטטרו"ן 'יוצא מעדן', מעידון דיליה, 'להשקות את הגן', גן דיליה, פרדס דיליה, דתמן עאלו בן עזאי ובן זומא ואלישע וקליפין דיליה. מסיטרא דא טוב ומסיטרא דא רע, ודא איסור והיתר, כשר ופסול, טמא וטהור (וזהר בראשית כז:). **רבי** נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש, יה"ר מלפניך ה' אלקי, שלא יארע דבר תקלה על ידי, ולא אכשל בדבר הלכה ויושמוני בי חבריי, ולא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא (ולא על מותר אסור, ולא על אסור מותר), ולא ייכשלו חבירי בדבר הלכה ואשמח בהם (ברכות כח:). **כל** האיש שהוא קל לעיון, מחוייב לתת חלק שעה או ב' שעות ביום בעיון ההלכה, ולכוון ולתרץ הקושיא הנופלת בפשט ההלכה. ויכוון כי אין הקולי' הרעה מצד הנחש סמא"ל עבד רע נאחזת, אלא בקלי' הטובה היא מְשָׁנָה, מטטרו"ן, עולם היצירה, הנקרא עבד ושפחה דמטרוניתא, אבל לא במטרוניתא שהיא המוח הפנימי חכמת האמת, ונקרא עץ החיים, ועליו איתמר 'אני ה' הוא שמי', בסוד 'כל התורה היא שמותיו של הקב"ה', 'וכבודי לאחר לא אתן', דלא יכיל לאתערבא עימה קלי' אלא בעץ הדעת טו"ר, משנה, טמא וטהור, איסור ומותר, כשר ופסול. ויכוון בעיונו להסיר הקלי' הרעה, שהיא הגורמת קושיות שלא יבין האדם תירוצים, ויסלקנה מע"ג עץ הדעת טו"ר, היא המשנה שפחה דמטרוניתא, ואח"כ יכוון לקשט המטרוניתא עצמה שהיא חכמת הקבלה. ודי בזה (ע"ח הקדמת מיהרח"ו לשער ההקדמות). **אחר** שנעשה מטטרו"ן שרו של עולם וניתנה תורה על ידו, מ'טטרו"ן' ש'ר ה'פנים ר"ת מש"ה והבן, נתלבשה במלבוש של טו"ר, איסור ומותר, כשר ופסול, טמא וטהור, שם יש ב' הפכים, אבל מו' קצוות ולמעלה הכל מתייחד בייחוד גמור ואין שם טמא ופסול ואיסור כנודע. והנה בינה היא למעלה משאת ימי הבניין, נקרא אלקים חיים כנודע. וז"ש 'אע"פ שאלו אוסרים ואלו מתירין, אלו ואלו דברי אלקים חיים'. כי בבינה מתייחד ייחוד גמור, וכשיורד בששת ימי הבניין, שהוא צריך לדין ורחמים, יצה"ר ויצה"ט, ענוש ושכר, אז נעשה ההפכים הנ"ל (תורי"ו פ' משפטים, ט).

כג המלוה להניעים מהמלוות להמלוות בספוקי מעשי בראשית, היה להמעסק בתורה שבעל פה ולהבדיל בה בשם להרגות שבהלכות, שהם ג'ליסור והיתר, טומאה וטהרה, כשר ופסול, שזהו שכתוב במעשה בראשית 'ויאמר מלקים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים', והיינו בין המים העליונים של 'טהרה, היתר, כשר', ובין מים התחתונים של 'ליסור, טומאה, פסול', שהם נקראים 'מי נוהות נשבירים', 'מים מרוחים', 'מים מטונפים', ועליהם נאמר 'לא יהיה לך אלהים אחרים על פני'. והרקיע הזה המבדיל ביניהם, זהו הרקיע שעל ראשי החיות, וזהו המלאך מטטרו"ן, שעליו נאמר 'ודמות על ראשי החיה רקיע'.

כד שבימות החול שולט ה'עץ הדעת טוב ורע', שהוא הלדק הרמוז בחיבת 'ויילך' (שבכתב בני יהודי"), והיינו שהוא נולד עם יצר הטוב ועם יצר הרע (עיין ברכות סא), שזהו שכתוב בבריאת הלדם 'ויילך ה' אלקים את הלדם', שהלדם זה הוא נמשך מ'עץ הדעת טוב ורע' שחטא בו הלדם הראשון (היינו שפקוח זה 'ויילך וכו' מדבר על הלדם שנלמר בחטא). וענין זה נמשך מלד המלאך מטטרו"ן, שהוא נקרא 'עבד' (וגם 'בן'), והוא שולט בשתי שדרי המשנה (שבעולם הזיבה), והוא נקרא גוף (כלפי הנשמה שהיא עולם הנלילות), והוא שולט בשתי ימי החול שהם כלולים גם מחולין של טומלה וגם מחולין של טהרה, וממנו נימנו שתי שדרי המשנה בהילוכותיהם של 'ליסור והיתר, טומלה וטהרה, כשר ופסול'. ובשתיות המלאך מט"ו (שהוא 'עבד') נלמר הפסוק 'שתי ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך', ובכר דרשו חז"ל (שבת נ:) ג'ליון עבודה שלא תפלה', והיינו שבשתיות המלאך מט"ו צריך הלדם לעבוד בתפלה להיות בשני השדרי שבחול, שבחי' בין רבו, ובשני השולל פרט מרבו, ובשני המקבל פרט מרבו והולך לו (שזהו ענין י"ח הברכות שבתפלת העמידה של יומת החול, ענין ברכות נ). אבל בשבת המלאך שולט בה ה'עץ החיים' ולא שולט בה ה'עץ הדעת טוב ורע', כנימי החול, העמידו וקבעו חז"ל (עירובין ק) שלין משמשים בשילן שום שיחות (שבת כחולין ח"ת) יהיה בשלי הילר הרע, כמו דוד שקילל מעצמו את הילר הרע והרגו, על ידי גירסתו, שזהו שכתוב שאמר דוד 'ולבי חלל בקרבי'. וכנגד הלותיות מ"ט שֶׁמֶשׁ מטטרו"ן הם החרבעים ותשע פניט שבלד הטהרה, ולעומתם ישנם החרבעים ותשע פניט שבלד הטומלה והסטרא לחרא (שבת כחולין ח"ת).

ולכל זמן שאינו מברר ההלכה הוא מעורב טוב ורע. בליקו"ה (חו"מ הטופח שליח לגב"ח ג, כג): המורה כלומה מציאה בחיוות שהם בחיות כשר ופסול, טמא וטהור, לחסור ומותר, שכל זמן שחין מבררין לומן הם בחיות תערובת טוב ורע, שחשם לחיזת עץ הדעת טוב ורע. וזה כל עבודת המלם, שלריך לברר הטוב מהרע ע"י שחתייגע בתורה בעצמה אין יכולים לידע דבר, כי אם ע"י הצדיקים והחכמים אשר להם נמסרה התושבע"פ, אשר הם יודעים פרטי כל דבר ודבר, איך להתנהג בכל דבר ודבר כפי צורך הבירור של אותו הדבר (ליקו"ה סימני עוף טהור ב, א).

תושבע"פ היא כנגד קלי' עץ הדעת, בחי' נוגה, כדי להפריש ולברר בין כשר לפסול, בין אסור למותר, כדי להפריש הטוב מן הרע, ולהעלות הטוב אל הקדושה ולהכניע הרע (ליקו"ה ס"ת א).

יעקב ועשיו נמצאים בכל אדם, כי כל אדם הוא מעורב טו"ר, והטוב נקרא 'יעקב' והרע נקרא 'עשיו' (מאור עיניים פ' תולדות).

מילואי חכמה

איסור והיתר טמא וטהור כשר ופסול. הקדמה לענין זה מובאת בהמשך (מכמה (שער הקדושה, ג): הלדם לילו לא חטא, לא היה לריך לדבר לא הפחיתות הזה שהוא בו, שיצטרך למרוק ולזכות, והיה בגן עדן מקויים לעבדה ולשמרה' בקיום המצוות עשה ולא תעשה בדרך רוחני, כמו שיהיה לעתיד לחר החחיה, שהחורה היא ומלוותיה לחת לעולם. ולפחר יבד לדלם נחטחו של הקליפה הוכרח לל המלחות הללו, והקב"ה נטהרנו ולקדשנו כדי שנהיה דביקים, הענין משיכה ימים המיוחים והסליט על ישראל שהגם שהוא בקליפה על ידי מטטרו"ן שהוא שר העולם, וכמו שנחמר ליהושע (יהושע ה) 'לני שר נבא ה' עתה בחתי', שלע"פ שמשה רבינו עליו השלום לחמה, הוא הוכרח לקבלו, וכל שכן עתה בגלות שהחכוה על ידו, כדפירש בחיקויים (תיקון ס, גג ע"ב) ובחקומות חחריס. ושמש ימי חול ההגהה על ידי מטטרו"ן (...), הכוונה שבשמש ימי החול מתנהג העולם על ידי השר המזכה, ועל ידו עולה תפלתינו, וכן חמר בחיקויים כמ"י (תיקון"ח, קכו ע"ב), שעליו נחמר 'שמש ימים תעבד ועשית כל מלחכתך', וחז לשונו **בד**'בימיומין לחול שלטת 'עץ הדעת טוב ורע', לחיהו לדם ד'ויילך', ביבר הטוב ויבר הרע, הדא הוא דכתיב 'ויילך ה' מלקים לת הלדם', ולחיהו 'עץ הדעת טוב ורע' דחב ביה לדם. ולל הוא מטטרו"ן, לחיהו 'עבד', דשליט בשית שדרי משנה, ולחיהו גופניי, ושליט בשית יומין דחול לחיזון חולין דטומלה וחולין דטהרה, ומיניה לחתייהיבו שית שדרי משנה ג'ליסור והיתר, טומלה וטהרה, כשר ופסול'. ובזה 'שמש ימים תעבוד ועשית כל מלחכתך', ול'ת עבודה בלל בשלטת, דביה לריך בר גם למהווי בכעבד המקבל שבחיו לפני רבו, וכעבד השולט פרש מרביה, וכעבד המקבל פרש מרבו והלך לו. לבל בשמש מלכתא דשלטת 'לילנא דחי' ולל 'עץ הדעת טוב ורע', חוקמוה לחין משמשין בחילן שום שיחות, עד כחן לשונו. הרי מבחר היום כל מלילות עבודת התפילה על ידי עבד זה בשמש ימי חול, לחמנם בשמש שולט חור המלילות. ובזה יובן לומרו 'ויום השביעי שבת לה' מלקיך', שכל כוונת התפילה תהיה בתלילות והתלילות מלוכש בבריאה, והיינו 'ה' מלקיך'. ולפב מבחר שהעבד הזה נקרא עץ הדעת טוב ורע. ולחמר בתיקוניס (תיקון"ז תיקון נג, פז ע"ב) "עץ הדעת טוב ורע, דלא בתיקוניס (תיקון נג, פז ע"ב) "עץ הדעת טוב ורע, דלא מטטרו"ן, 'ורע' דל סמא"ל, וחטא בלם היה לערב הרע בטוב. ולכן בחקום זה הם שית שדרי משנה, להבדיל הטוב לעצמו והרע לעצמו. וכן לחמר שם (תיקון"ח, קכו ע"ב) נקחיב **בה**'ולילנא ד'עץ הדעת טוב ורע' צריך למעבד פירוד בין טוב לרע, הדא הוא דכתיב 'ויבדל מלקים בין האור ובין החושך'. וצריך למעבד קיטון בית, למהווי בר גם בלא יצר הרע, בגוונא דדוד דלקין ליה מיניה והרגיה, בגרסחיה, הדא הוא דכתיב 'ולבי חלל בקרבי'. ולקבל מ"ט מן מטטרו"ן לינון מ"ט פניט טהור, מ"ט פניט טומלה, עד כחן לשונו. ולפב מבחר כי בקבלת גרסת המשניות להרוג היבה"ר ולהכניעו, עם היות שמשניות הללו שיט בהו ממחלוקות התנחיט לח היה עדיין בזמן דוד, מכל מקום היה לו שם שדרי משנה מהלכות בקוקות, ובשם גורסיט.

ודורש רעה תבואנו. ובקונך מבוחי הגחל (מב-לנוי מבל"ט) מובח: וכל זמן שלינו מברר ההלכה וכו' הוא בבחי' 'ודורש רעה תבואנו', היינו לילמודו מעורב טוב ורע, ולח לינו יכול להכניע לח הרע, שהוא הבי"ח עוסק עוון ומוחל ומכפר עוונותיהם של ישראל כמבואר לעיל בפניט, וזה שפירש"י שם 'שומר טוב, הרוצה להדריך לח הבריות בדרך טובה וכו', 'יבקש לון', הוא מפך שיהיה הקב"ה רוצה בהם ומתפייט עימהט' עכ"ל, וזהו 'לון', לשון פיוט ומריכות לפיט המבואר לעיל בפניט 'לים מבר רוח בו, שיודע להלוך וכו'". ועי' בילה"ל בענין הי"ג מידות המוב"פ 'נוצר חסד לחלפיט', שמכניע לח מלופי עשיו ע"י שנכנס לנ'נ'ר' שבהם ונעשה מנ'נ'ר' נ'נ'ל'ר', ועי"ש שזה ג"כ ענין לומיות ר'נ'ן' ע"ש, וכל זה נכלל בניאור הכתוב הנ"ל 'שומר טוב יבקש ר'נ'ן', והבן.

ודורש רעה תבואנו. מובח בקונך יד הגחל (ח): לימלך במלרש שוח"ט (פ) על פסֹ' זה בזה"ל 'שומר טוב יבקש לון', מי הוא זה, זה דוד מלך ישראל שהיה שומר בטובתן של ישראל וכו', 'ודורש רעה תבואנו', זה דואג הלומי ולחיהו מומיתופל', עכ"ד. ולכאו חז"ל בסנהדרין (קו ע"ב) שדואג ולחיתופל על לף היותם ת"ח, לל בילכו את ההלכה כראוי, כלחיתופל שם בגמ' 'ללל הוה סלקא להו שמעתא לחיבא דהלכתא', ופירש"י שם שלא היו יודעין ההלכה לפרשה כחיקנה בשעתה, ועל כן לל זכו להקבע ההלכה כמותן', עכ"ד. ויחירה מזו מלינו ביבמות (עו ע"ב), שדואג סבור כל כך בגילוחו עד שביקר ההלכה בהיקף הגמות של ישראל וכו', 'ודורש רעה תבואנו', זה דואג ולחיתופל', עכ"ל. ובחירה הוא שלא יבין בקנה הגמות, שלין דואג ולחיתופל בלי חטא, שהרי בלו בהלכה ברורה, שהרי בלו בסנהדרין (שם ע"ב) שדואג ולחיתופל לל היה מבוהלים, על כן כל לחד מהם גרם רעה לעלמו, ועל לף שהיו גדולים בשעתם (דואג עם שחול, ולחיתופל עם לבשלום), חעפ"כ זה היה רק לפי שעה ולבסוף כלו וגלבדו בחלי ימיהם בלבד (עי"ש בסנהדרין).

אחיזת הטו"ר

כל זמן שיש איזה אחיזה עדיין לאיזה בחי' דין, אע"פ שהוא בדקות מאוד, יש עדיין איזה אחיזה לבחינת נוגה שהוא מעורב טו"ר (ליקו"ה מילה ד, ט).

אעי"פ שמפורש בתורה כל המצוות, עם כל זאת מהתורה בעצמה אין יכולים לידע דבר, כי אם ע"י הצדיקים והחכמים אשר להם נמסרה התושבע"פ, אשר הם יודעים פרטי כל דבר ודבר, איך להתנהג בכל דבר ודבר כפי צורך הבירור של אותו הדבר (ליקו"ה סימני עוף טהור ב, א).

תושבע"פ היא כנגד קלי' עץ הדעת, בחי' נוגה, כדי להפריש ולברר בין כשר לפסול, בין אסור למותר, כדי להפריש הטוב מן הרע, ולהעלות הטוב אל הקדושה ולהכניע הרע (ליקו"ה ס"ת א).

יעקב ועשיו נמצאים בכל אדם, כי כל אדם הוא מעורב טו"ר, והטוב נקרא 'יעקב' והרע נקרא 'עשיו' (מאור עיניים פ' תולדות).

איסור והיתר, טמא וטהור, כשר ופסול

רקיע המבדיל בין מיין דכיין למיין מסאבין, בין איסור והיתר ובין כשר ופסול ובין טמא וטהור. וזהו בחינות 'חֹגֵך לנער על פי דרכו', 'על פי דייקא, היינו תושבע"פ (ליקו"מ לא, ה).

כל החולאות באים ע"י תגבורת הדמים העכורים, ע"י פגם הד' מרות, שהם בחי' מיין מרירין, כשאין זוכין להפריש ולהבדיל הדמים טהורים מדמים טמאים ע"י בירור ההלכה, לברר האסור והמותר הטמא והטהור וכו' (ליקו"ה ברכת הודאה ה, ב).

בחי' ששת ימי החול הם כנגד בחי' שישה סדרי משנה, כי הוא פעם כשר פעם פסול, כי נופל לו הרהור תשובה ואח"כ חוזר לעסקיו, וזה בחי' 'עץ הדעת טו"ר', אבל שבת הוא בחי' נייחא, זה בחי' כשזוכה לעשות תשובה שלימה (ליקו"ה טוען ונטען ב, א).

יונהר יוצא מעדן', בוודאי יוצא לעילא בעץ חיים דתמן לית קליפין נוכראין, הדא הוא דכתיב 'לֹא יָגֻרָךְ רע', אבל בעץ דלתתא אית קליפין נוכראין ודאי, ואיהו נטוע בגינתא דעדן דזעיר אנפין, דאיהו חנוך מטטרו"ן, ובגין דא 'ונהר יוצא', יכילנא למימר במטטרו"ן 'יוצא מעדן', מעידון דיליה, 'להשקות את הגן', גן דיליה, פרדס דיליה, דתמן עאלו בן עזאי ובן זומא ואלישע וקליפין דיליה. מסיטרא דא

כה והטך בל 'עץ הדעת טוב ורע' צריך לעשות בו פירוד והבדלה בין הטוב לבין הרע, שזהו שכתוב 'ויבדל מלקים בין האור ובין החושך'. וצריך לעשות בו קיטון, דהיינו שלריך הלדם לזכך עלמו עד שהוא יהיה בלא יצר הרע, כמו דוד שקילל מעלמו את היצר הרע והרגו, על ידי גירסתו, שזהו שכתוב שאמר דוד 'ולבי חלל בקרבי'. ולפי זה הלותיות מ"ט שֶׁמֶשׁ מטטרו"ן הם החרבעים ותשע פניט שבלד הטהרה, ולעומתם ישנם החרבעים ותשע פניט שבלד הטומלה והסטרא לחרא (שבת כחולין ח"ת).

ע"י לימוד פוסקים אזי מפריש הטוב מהרע. וכתב בליקו"ה (תו"מ תוגמה ג, ח): כי בירור הנילוזות הוא בחי' לבבר הטוב מן הרע בידוע, וזה נעשה דייקא ע"י התורה, דהיינו ע"י שמבררין הדין הכשר ופסול וכו', ע"ז יכולין לבבר הטוב מן הרע שזהו בירור הנילוזות, וכמובא מזה בדברי רבינו ז"ל סי' מ'. ובכפלי"ח (מ, ג) בילקו ענין זה, וז"ל: עיקר יסוד לימוד התורה כפשוטה, הוא להבדיל ולהפריש בין טוב לרע, שזה בחינת חיסור והיתר, טומ וטהור, כשר ופסול שיש בהתורה, וכל זמן שאין מבררין ההלכה, שאז גם לימוד התורה שלו כביכול מעורב עדיין טוב ורע, מאחר שיכול לומר עדיין על הפסור מותר ועל טמא טהור וכו', היינו שנדמה לו אז שע"פ התורה הוא כן מחמת שלא בירר ההלכה עדיין, כי נחמת פסק ההלכה הוא להיפוך, ועל כן אז גם בחידושיו אינו יכול להפריש ולנטל הרע מהטוב, והוא בבחינת 'ודומם רעה תבונתו', כי הוא נותן ת"ו ע"י לימודו שאינו מבורר, כח להרע שהוא בחינת רוח הטומאה, לינק מהטוב שהוא בחינת הרוח חיים, כי עיקר הרוח חיים הוא בהתורה כנ"ל, שזה בחינת החיות של הטוב שבד' יסודות, והרע אין לו מעצמו שום חיות ושום הויה כלל, רק שנתהווה בבחי' בחינת חיים דקדושה, ועל כן בחינת מבורר לעיל שהרוח סערה הוא רק לבחינת ובסוף כלה וגמבד, כי אין לו קיום כלל מאחר שאין לו שום מלק בהרוח חיים דקדושה כלל, רק מלדרכה הוא כנגדו ממנ, וכל שיקתו הוא רק מהנילוזות הקדושות של הרוח חיים המוכרחת לבבר גם מהרע בכדי להבדיל ולהפריש בינו לבין הטוב, שזה בחינת החיות של הטוב שבד' יסודות, והרע אין לו מעצמו שום חיות ושום הויה כלל, רק שנתהווה בבחי' בחינת חיים דקדושה סערה. **אך לזכות לזה השכל ובו הוא ע"י תפלה.** וביאור בבבר פסק הלכה, היינו להבין כראוי כל הלכה שלומד ולמעשה בלי שום טעות, אפשר רק ע"י תפילה, היינו שצריך להרבות בתפילה להבי"ת שיזכה להבין בחמת כל הלכה שלומד בלי שום טעות, בחופן שיוכל לקייס כל מצווה כראוי, היינו שלא להחמיר בשום מצווה במקום שאין לריך להחמיר, ולא להקל בשום מצווה במקום שאסור להקל, רק לקייס כל מצווה כראוי, ובפרט להיזהר ולהתרחק מעבירה, כמבואר בשו"ע.

הוא ע"י תפלה. וכתב בליקו"ה (תו"מ השועה שליח לגבל"ח ג, כב): ע"י ריבוי התפילות והזעקות והשוועות וכו' כנ"ל, ע"ז זוכין לעסוק בתורה, לבבר פסק ההלכה בחמת. וביביאה"ל (ת, ח) מובא: גלאה מבואר כוונתו על תפילת החלם על לוחות התורה בעלמה, שיזכה לבבר פסק ההלכה בכל דבר, ושידמה מעלמו חת הרע, עד שיזכה לקיום התורה. ובהמאך דבריו שם (חות לו) קישר חת ענין החמה (לעיל חות ח') עם ענין התפילה האוכר כאן, וז"ל: בהחתלת דבריו הקדושים בחות ח' בדבר החמה יש לבחר, שגם זה מכוון לדבר התפילה שבחות ו', ושבכל זחת לא תהיה לחיתת מדריגת התפילה, רק בהשלמתה בתהילה ושיה, כחאר זכה דוד בניגון כינורו השוב"פ.

ילקוט הנחלֹ

עד אשר הוא מעיין ומברר הפסק הלכה. וכתב בליקו"ה (תו"מ פסק ה, ג) בוודאי לי לאפשר לזכות להלכות כי אם ע"י יגיעה גדולה, כי לריכים לטרוח הרבה לבבר ולבחן כל הקושיות לאחוקי מעמתא אליבא דהלכתא. וזה בחינת 'מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת'. כי הטרחת והעבודה של שבת ימי החול, הם בחינת בירורים בירוש, ועיקר הבירור ע"י ההלכות, ולריכים לטרוח כל שבת ימי החול לבבר ולבחן ההלכה, שהם בחינת אימה שהם סדרי מבשה, שהם בנגד שבת ימי החול, שהם בחינת חיסור והיתר טמא וטהור כשר ופסול, ולריכים כל שבת ימי המעשה לטרוח בהלכה לבבר ההיתר מהאיסור וכו', ואז זוכין להלכה בהורה שהיא בחינת שבת, כי שבת היא בחינת שלום והבהעה, בחינת הלכה בהורה, שהיא שביתה מן הבירור, ואי אפשר לזכות לבחינת שבת שהיא בחינת הלכה פסוקה, כי אם מי שטרח בערב שבת, דהיינו שטרח בשבת ימי החול, בשיהא סדרי מבשה, באיסור והיתר וכו', ובילד ובינן ההיתר מהאיסור וכו', ואז דייקא זוכין לבחינת שבת. **עד אשר הוא מעיין ומברר הפסק הלכה.** ובענין 'המעיין', שהוא התכמה והשכל שמקבלים מהתפילה.

ע"י לימוד פוסקים אזי מפריש הטוב מהרע. ובענין זה כתב בליקו"ה (תו"מ פסוחה ה, יט) בתב שוד בענין זה, וז"ל: כל מלוה ומלוה של התורה הקדושה הם מחיין ומחזקין חת הנפש שלא חיפול יותר, וכן כל דין והלכה פרטים של כל מלוה יש להם כח פרטי להחיות הנפש, כמ"ש 'כי היא חייך וכו'', וכתיב 'לולי תורתך שעשועי חז חבדתי בעניי'. וזה בחינת מעלת לימוד הפוסקים שהם הלכות פסוקות, כי הכל בשביל נקיחות בהלכה הנ"ל, כי ע"י לימוד הלכות פסוקות מבררין הטוב מהרע, וחין כח להרע להפיל חת החלם, וחוכין ליחאר קיים על עומדו.

לימוד פוסקים. ומפופר בשיהר"ן (עט): שמעתי בשמו מכבר שהיפר, שלמד כל התרבעה שולחן ערוך שלוש פעמים. פעם חחת בפשוטו, ופעם שני למד וגמר חותם והיה יודע בכל דין ודין מהרבעה שולחן ערוך השורש שלו בגמרא פירוש רש"י ותוספות, ופעם שלישי למד וגמר חותם והכה לידע בכל דין ודין סוד הכוונה של הדין, מפני מה הדין כך ע"פ סוד. וכפי הנשמע כל זה היה ימיי נעוריו, כי חת"כ חזר וגמר חותם עוד כמה פעמים. ודלכו היה תמיד שהיה לומד הרבה הרבה כל ימיו עד הסוף, חפילו בעת המולחת הכבד שהיה לו בסוף. ומע"פ שהיה עליו טרחת להבוחת שהיה עוסק הרבה עימנו ועם כל חנשיו לקרבם לעבודת ה', ולימן לנו עילות בכל עסקינו וכו' וכו', וגם מוחו היה משוטט תמיד בהשגות גבוהות וטולחות תמיד וכו' וכו', חעפ"כ היה עוסק בלימוד התורה בפשיטות הרבה בכל יום ויום, ולא היה טרוד כלל, רק תמיד היה בישוב הדעת, ובעינן זה היה מידוע נפלא ומי שאפשר לספר מזה כלל, ומחמת זה היה לו פנחי על כל דבר. ותמיד היה לימודו בהסירות גדול מחוד. והיה לומד כמה דפין פוסק בשעה חחת עם כל הפירושים כולם שבציב הרבעה 'שולחן ערוך' הנלפפים בכרך גדול, שהם ה'טורי זהב' וה'מגן חברהם' וה'בחר הגולה' ו'פרי חדש' ו'עטרת זקנים', וכיוצח בהם בשחר החלקים. וסיפר שבעת שהעולם מכינים עלמן להשפלת בנוקר, בעת שחמתילין להתקבץ על שמחתילין להשפלת, בחותה השעה הוח לומד חרבעה דפין פוסק. וכן כל מה שלמד גמרא חו פוסק וכיוצח, הכל היה בהסירות גדול מחוד.

מילואי חכמה

עד אשר הוא מעיין ומברר הפסק הלכה וכו' אזי מפריש הטוב מהרע. ומובח בדגל מחנה חפריש (פ' שמיני): 'ולח שעיר המתלח לָלָ"ת משם והנה שָׁלַח'. יש לפרש זחה בדרך רמז, כי לימת בכתבי האר"י ז"ל, כי בלימוד הלכה בכ"ד קישוטי הלכה על ידי שמקשין ומפרקין, ובזה משבירין הקליפות וכו', עי"ש, וזה יש לומר שמרומז בפסוק 'ולח שעיר', היינו שלשון (ישעיה יג) 'ושעירים ירקדו שם', היינו קליפות, 'ולָ"ת שָׁלַח', היינו על ידי שדורשים התורה, 'משה' בבחינת דעת, 'והנה שָׁלַח', שע"י נשרפין ונבטלין כל השעירים והקליפות.

עד אשר הוא מעיין ומברר הפסק הלכה. ומובח בדגל מחנה חפריש (פ' שמיני): 'ולח שעיר המתלח לָלָ"ת משם והנה שָׁלַח'. יש לפרש זחה בדרך רמז, כי לימת בכתבי האר"י ז"ל, כי בלימוד הלכה בכ"ד קישוטי הלכה על ידי שמקשין ומפרקין, ובזה משבירין הקליפות וכו', עי"ש, וזה יש לומר שמרומז בפסוק 'ולח שעיר', היינו שלשון (ישעיה יג) 'ושעירים ירקדו שם', היינו קליפות, 'ולָ"ת שָׁלַח', היינו על ידי שדורשים התורה, 'משה' בבחינת דעת, 'והנה שָׁלַח', שע"י נשרפין ונבטלין כל השעירים והקליפות.

פסק הלכה

עין הדעת טו"ר זה בחי' הלכה שאינה פסוקה, שאין זוכים לברר ההלכה, לברר הכשר מן הפסול, האיסור מן ההיתר וכו', וכל זה ע"י פגם אמונת חכמים, כי החכמים מבררים האסור והמותר, הכשר והפסול וכו', וזה עיקר עבודתם, וזה עיקר תושבע"פ. ומי שאין מאמין בהם, נמצא שאינו יודע שום דין ושום הלכה, ואזי הוא בבחינת פגם עץ הדעת טו"ר שפגם בו אדם הראשון (ליקו"ה יבום ג, ה).

גמר העיצה הוא בחי' חיתוך ההלכה, בחי' פסק הלכה, כמו שרגיל זה הלשון בדברי רז"ל 'שחותכין הלכות' (ליקו"ה שחיטה ה, יד).

ועי' להלן עוד ערך הלכה / הלכות.

לימוד פוסקים

ידוע, שאינו נקרא ת"ח אלא ע"י תושבע"פ, כי זה שיודע ללמוד חומש אינו נקרא ת"ח, אלא זה שהוא בקי בגמרא ופוסקים (ליקו"מ יב, א).

עיי" לימוד הפוסקים הוא נתקשר להשלום שבקדושה ומתקן המחלוקת שבקדושה, ואז נתבטל המחלוקת היצה"ר שבליבו, ואז יוכל לעבוד את השם בכל לבבו בשני יצרים (ליקו"מ סב, ב).

עיי" משפט, שהוא משפטי ודיני התורה, דהיינו לימוד פוסקים, שמבררים משפטי ודיני התורה, עי"ז נעשה מלך ומושל (ליקו"מ רפז).

לימוד הפוסקים מבטלים הרהורי עבודה זרה (ספר המדות ח"ב הרהורים ו).

עיי" לימוד הפוסקים מבטלין המחלוקת בשורשו, ועי"ז נתבטל המחלוקות למטה, ונתבטל המחלוקות של היצה"ר שבליבו, שהם הקושיות והכפירות ובלבולי אמונה שעולים על ליבו (ליקו"ע ת"ת מה).

עיי" לימוד הפוסקים זוכין להתפלל כראוי בכל לבבו (השתפכות הנפש סא).

יש ללמוד ספרי הפוסקים דיני התורה, כמו הרי"ף ומרדכי והרא"ש ודומיהן, דזהו שורש ועיקר לתורתינו (ש"ך יו"ד רמו, ה).

ישננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך וגו', הבעש"ט זללה"ה הזהיר מאוד ללמוד ד' שולחן ערוך בלי שום פירוש, וללמדם עם הקטנים, וכל שכן הגדולים, כי מחמת מניעות לימוד זה התורה משתכחת מישראל, וכי אם כשרוצה לפסוק דין אזי יעיין היטב במפרשים (בעש"ט עה"ת פ' ראתחנן).

ע"י לימוד פוסקים אזי מפריש הטוב מהרע. וכתב בליקו"ה (תו"מ תוגמה ג, ח): כי בירור הנילוזות הוא בחי' לבבר הטוב מן הרע בידוע, וזה נעשה דייקא ע"י התורה, דהיינו ע"י שמבררין הדין הכשר ופסול וכו', ע"ז יכולין לבבר הטוב מן הרע שזהו בירור הנילוזות, וכמובא מזה בדברי רבינו ז"ל סי' מ'. ובכפלי"ח (מ, ג) בילקו ענין זה, וז"ל: עיקר יסוד לימוד התורה כפשוטה, הוא להבדיל ולהפריש בין טוב לרע, שזה בחינת חיסור והיתר, טומ וטהור, כשר ופסול שיש בהתורה, וכל זמן שאין מבררין ההלכה, שאז גם לימוד התורה שלו כביכול מעורב עדיין טוב ורע, מאחר שיכול לומר עדיין על הפסור מותר ועל טמא טהור וכו', היינו שנדמה לו אז שע"פ התורה הוא כן מחמת שלא בירר ההלכה עדיין, כי נחמת פסק ההלכה הוא להיפוך, ועל כן אז גם בחידושיו אינו יכול להפריש ולנטל הרע מהטוב, והוא בבחינת 'ודומם רעה תבונתו', כי הוא נותן ת"ו ע"י לימודו שאינו מבורר, כח להרע שהוא בחינת רוח הטומאה, לינק מהטוב שהוא בחינת הרוח חיים, כי עיקר הרוח חיים הוא בהתורה כנ"ל, שזה בחינת החיות של הטוב שבד' יסודות, והרע אין לו מעצמו שום חיות ושום הויה כלל, רק שנתהווה בבחי' בחינת חיים דקדושה סערה. **אך לזכות לזה השכל ובו הוא ע"י תפלה.** וביאור בבבר פסק הלכה, היינו להבין כראוי כל הלכה שלומד ולמעשה בלי שום טעות, אפשר רק ע"י תפילה, היינו שצריך להרבות בתפילה להבי"ת שיזכה להבין בחמת כל הלכה שלומד בלי שום טעות, בחופן שיוכל לקייס כל מצווה כראוי, היינו שלא להחמיר בשום מצווה במקום שאין לריך להחמיר, ולא להקל בשום מצווה במקום שאסור להקל, רק לקייס כל מצווה כראוי, ובפרט להיזהר ולהתרחק מעבירה, כמבואר בשו"ע.

הוא ע"י תפלה. וכתב בליקו"ה (תו"מ השועה שליח לגבל"ח ג, כב): ע"י ריבוי התפילות והזעקות והשוועות וכו' כנ"ל, ע"ז זוכין לעסוק בתורה, לבבר פסק ההלכה בחמת. וביביאה"ל (ת, ח) מובא: גלאה מבואר כוונתו על תפילת החלם על לוחות התורה בעלמה, שיזכה לבבר פסק ההלכה בכל דבר, ושידמה מעלמו חת הרע, עד שיזכה לקיום התורה. ובהמאך דבריו שם (חות לו) קישר חת ענין החמה (לעיל חות ח') עם ענין התפילה האוכר כאן, וז"ל: בהחתלת דבריו הקדושים בחות ח' בדבר החמה יש לבחר, שגם זה מכוון לדבר התפילה שבחות ו', ושבכל זחת לא תהיה לחיתת מדריגת התפילה, רק בהשלמתה בתהילה ושיה, כחאר זכה דוד בניגון כינורו השוב"פ.

עצה ותושיה ❁ **צריכים** ללמוד בעיקר את ההלכות הנחוצות לכל אדם ולכל עת, כגון הלכות ציצית, תפילין, ק"ש, תפילה, שבת, יו"ט וכו', ובפרט ההלכות שצריך לדעת כדי להינצל מעבירות שנכשלים בהם עקב שלא למדום שו"ע, ע"ז מבטלים את הרע מן הטוב (עצוה"ט ת"ת ח).

ואני תפלה

וּבְכֵן תַּעֲזְרֵנוּ בְּרַחֲמֶיךָ, שֶׁנִּזְכֶּה עַל יְדֵי לִמּוּד הַהֲלָכוֹת לְבָרֵר וְלַזַּכֵּךְ וְלַתֵּקֵן כָּל הָאַרְבַּע יְסוֹדוֹת שֶׁבְּגוּפֵנוּ, לְהַכְנִיעַ וּלְשַׁבֵּר כָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת וְכָל הַתַּאֲווֹת רָעוֹת הַבָּאִים מֵהֶם. וּלְבָרֵר הַטּוֹב שֶׁבָּהֶם לִזְכוֹת לְכָל הַמִּדּוֹת טוֹבוֹת בֶּאֱמֶת, בְּאֹפֶן שֶׁיִּתְבָּרְרוּ וְיִזְדַּכְּכוּ כָּל הָאַרְבַּע יְסוֹדוֹת, וְיִהְיֶה רַק בָּהֶם טוֹב בְּלִי שׁוּם אַחֲוִית הָרַע כְּלָל, עַד שֶׁיִּהְיוּ נִבְלָלִים כָּל הָאַרְבַּע יְסוֹדוֹת בְּאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שְׁמֵךְ הַמְיֻחָד, אֲשֶׁר מִשָּׁם הוּא שְׁרָשָׁם לְמַעְלָה בְּקָדְשָׁה (ליקו"ת ח).

וּבְכֵן תְּרַחֵם עָלַי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, וְתַחֲנֵנִי בְּחַסְדֶּיךָ הַגְּדוֹלִים. וְתַשְׁמְרֵנִי וְתַצִּילֵנִי מִכָּל מִינֵי אִסּוּרִים דְּאוֹרָיְתָא וְדִרַבָּנָן, וְתִזַּמֵּנִי לַעֲסֹק בְּתוֹרָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה תָּמִיד יוֹמָם וָלָיְלָה. וְתַעֲזְרֵנִי לִלְמֹד בְּהַהֲמְדָה גְּדוֹלָה סִפְרֵי הַפּוֹסְקִים. וְתִהְיֶה עִמִּי תָּמִיד, וְתַחֲנֵנִי מֵאִתְּךָ דֵּעָה בִּינָה וְהַשְׂכֵּל, לְבָרֵר כָּל דִּינֵי אִסּוּר וְהֶתֵּר, וְאֶזְכֶּה לְיַדֵּעַ בְּבֵרוּר כָּל הַדִּינִים לֵאֲמִתָּתָן, עַד שֶׁאֶזְכֶּה עַל יְדֵי זֶה לְבָרֵר הַטּוֹב מִן הָרַע, הַכָּשֵׁר מִן הַפָּסוּל, הַטָּהוֹר מִן הַטָּמֵא, הַמֻּתָּר מִן הָאָסוּר. וְתַזַּכֵּנִי לִלְמֹד בְּקֹדֶשׁ וּבְטָהֳרָה גְּדוֹלָה, לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּאַהֲבָה בְּקָדֻשָּׁה גְּדוֹלָה (ליקו"ת לא).

כי המעבד את הטוב עם הרע (נפילפור עריות), מזי הוא עובר על מאמר קונו שאמר 'ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו'. (...) ואם הוא אזר בתשובה, והוא עסק בתורה, אזי הוא מיקן ואת והפריד ומזריה את הטוב מהרע, שאם 'לימוד והיתר, טומ וטהור, כשר ופסול', שבזה בעירות הלזות אלו אזי הוא הפריד את הרע מהטוב. שהרי נאמר בילירת האדם 'ויילר' (בפני יהוד"ן), והיינו שיש בילירתו גם ילירה לטוב וגם ילירה לרע (עיין בלכות פה). וכפי מה שעוסק האדם בתורה אזי הקב"ה מפריד ממנו את הטוב מהרע. והקב"ה הוריש לאדם נשמה ממנו, כדי שיוכל האדם לנטוע על שניהם, הן על הטוב והן על הרע (שמו' יהיה לו את כח הנמיעה).

אזי מפריש הטוב מהרע. וכלמיעת בזהר רע"מ (בהר, קיל ע"ב) גבי מי שחטא בעבירות ועילב טוב עם רע, וז"ל: בי'מעבֵּב טוב עם רע, עבר על מילוה דמלריה למאר 'ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו'. (...) אזר בחיעמת, אלמאל בחוריימת, ואפרים טוב מרע, למינון 'לימוד והיתר, טומאה וטהרה, כשר ופסול', בדא אתפרש רע מטוב. לחיתמר ביה 'וייצר', ילירה לטוב וילירה לבים. בחוריימת אפרים לון קודשת בריך הוא. וילית ליה נשמתא מיניה, למהווי אלטא על תרוייהו.

עד אשר הוא מעיין ומברר הפסק הלכה, ומברר האסור והמותר וכו', דהיינו על ידי לימוד פוסקים, אזי מפריש הטוב מהרע. אך לזכות לזה השכל, שיוכל ללון לעומקה של הלכה, הוא על ידי תפלה, כי משם נמשך השכל:

כמ"ש בתיקו"ז גן דא אורייתא. רבינו מביא עתה את דברי התיקון (תיקון יד, ל ע"ב), ומשלב בו את דבריו המתחילים, וז"ל: כי שכינתא מיהי מרעא דביה גדלין וממין מילין, דעלה אימר (ירמיה כג) "צֶמַח צַדִּיק", דמיהו 'עץ פרי', מילין גדול וחזק, ותקיף, עמודא דממלעיתא. ועצין ודשלין דמיון מלמידי חכמים מתמן נמחין גגן, גגין דמיהי מורייתא דצעל פה. ומתן משקי ורבי נה מילין ועצין ודשלין, 'מעין גנים', דמיהי חכמה, 'רחצית כל בְּפוּרי כל'. ומֵעַיִן נפקא מעיינא דְמִיִּם, מביא ס', הדא הוא דכתיב (יואל ד) 'ומעין מבית ה' יֵצֵא'.

מעין גנים. כדכתיב בשה"ש (ד, יב–טו): גַּן נָעוּל אֲחֹתִי כַּלָּה גַּל נָעוּל מַעְיָן חָתוּם: שַׁלְחָיִךְ פַּרְדֵּס רִמּוֹנִים עִם פְּרִי מְגָדִים כְּפָרִים עִם נְרָדִים: נֵרְדְּ וְכַרְכֹּם קָנֶה וְקִנָּמוֹן עִם כָּל עֲצֵי לְבוֹנָה מֹר וַאֲהָלוֹת עִם כָּל רָאשֵׁי בְּשָׂמִים: מַעְיַן גַּנִּים בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְנֹזְלִים מִן לְבָנוֹן: ויפיר המלבי"ם (שם): **מעין גנים.** לְאֵר שאשב מעלת הגן שהוא התורה והמצוה לאשר נתן בעל הגן לנוטרים, יחשב מעלת המעיין עליהן המשקה את הגן, (...) ממנו יצאנו מים חיים הנאחזים ע"י העיון והעבודה והטהרה, שהוא הגופות מי ההשכלה וחיי עד, מן המקור הקדוש לאשר נתן בעל הגן לנוטרים מימיו. ועוד מיתא בתיקו"ז (תיקון נב, פז ע"ב): בר"ח למילה 'מעין גנים נאר מים חיים ונוזלים מן לבנון', 'מעין' דא חכמה. כתר היהו חָתוּם מופלא, דבעא לנטעא מילין בגיניתא, לאתכלא בכל גיניתא ולא לאשכא ממן מבועא דְמִיִּם, מה עבד, אמר, אפיק מעין, ולבתר נטע גן ואתרבי מילוי. ובגין דא 'מעין גנים', בקדמיתא מדכיר 'מעין' ולבתר 'גנים'. ודא 'גן' סדרים לאוריייתא. וכמה לחיים גן למתא הכי איתי גן לעילא. והאי מעין איהו במותא. ופירש המחוק מדבש (שם): **רזא דמילה.** של תיקון מילן העליון הכולל את זעיר ונוקבין. **סיפו במותא.** במות החכמה הנקראת 'מעין', המשקה את הבינה ואת המלכות הנקראות 'גן'. וזה שכתוב 'מעין גנים', שמעין החכמה משפעת לשני הגנים.

ומעין מבית ה' יצא. פס' זה הנזכר בסוף דברי התיקו"ז לשעיל, הינו תלק מנצואה לשעת"ל בעת שהש"י יפקוד את כל האומות שהלרו לישראל, יסיב שנות יהודה וירושלים, ויעלו מים חיים מירושלים, וזשה"כ ביואל (ד, טז–יח): וַה' מִצִּיּוֹן יִשְׁאָג וּמִירוּשָׁלַ͏ִם יִתֵּן קוֹלוֹ וְנָעֲשׁוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ וַה' מַחֲסֶה לְעַמּוֹ וּמָעוֹז לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם שֹׁכֵן בְּצִיּוֹן הַר קָדְשִׁי וְהָיְתָה יְרוּשָׁלַ͏ִם קֹדֶשׁ וְזָרִים לֹא יַעַבְרוּ בָהּ עוֹד: וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִטְּפוּ הֶהָרִים עָסִיס וְהַגְּבָעוֹת תֵּלַכְנָה חָלָב וְכָל אֲפִיקֵי יְהוּדָה יֵלְכוּ מָיִם וּמַעְיַן מִבֵּית ה' יֵצֵא וְהִשְׁקָה אֶת נַחַל הַשִּׁטִּים: ופירש"י (שם): **והשקה את נחל השטים.** כשמעמו ומשקי ים מיטי שיטים, ומדרשו, יכפר על עוון פעור. ועוד פירש המל"ז (שם): **ומעין.** הוא הנחל המאור בנבואת יחזקאל, והוא המקור המאור בנבואת זכריה. **והשקה.** מי המעיין הזה ישקה את עמק השיטים להיות נמשך בנהר. וכן כתיב ביחזקאל (מז, יב) גבי המעין היוצא מבית ס', וז"ל: וְעַל הַנַּחַל יַעֲלֶה עַל שְׂפָתוֹ מִזֶּה וּמִזֶּה כָּל עֵץ מַאֲכָל לֹא יִבּוֹל עָלֵהוּ וְלֹא יִתֹּם פִּרְיוֹ לְחָדָשָׁיו יְבַכֵּר כִּי מֵימָיו מִן הַמִּקְדָּשׁ הֵמָּה יוֹצְאִים וְהָיָה פִרְיוֹ לְמַאֲכָל וְעָלֵהוּ לִתְרוּפָה: **כי ביתי בית תפלה.** רבינו מוסיף כעת על דברי התיקו"ז לשעיל, ומבאר שהפס' 'ומעין מבית ה'' מרמז על התפלה, ותשה"כ ביעשיה (נו, ו–ז): וּבְנֵי הַנֵּכָר הַנִּלְוִים עַל ה' לְשָׁרְתוֹ וּלְאַהֲבָה אֶת שֵׁם ה' לִהְיוֹת לוֹ לַעֲבָדִים כָּל שֹׁמֵר שַׁבָּת מֵחַלְּלוֹ וּמַחֲזִיקִים בִּבְרִיתִי: וַהֲבִיאוֹתִים אֶל הַר קָדְשִׁי וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי עוֹלֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן עַל מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל הָעַמִּים: ופירש המל"ז (שם): **והבאותים.** את העושים כל מלה מצות ה' של הר קדשי, הוא ביהמ"ק, שזה בשוה עם המוזכר ביהמלא. **ושמחתים.** בבית המוכן להתפלל שם לפני. **ורצון.** יהיו מקובלים ברצון על מזבחי. ר"ל יהיה מוכן לבית תפילה לכולם.

ילקוט הנחל

ונשמות ישראל וכוי הם בחיי עשבין ודשאין דאיתרביאו בגן. ובאות"ה (סתבואות טו) ריימו גבי המוצה כאן בדבר הנשמות שהגליגס בגן, וז"ש: הלאם הוזכר להיות רגיל להתבודד בשדות ובערבים, אזי הוא מרגיש הש"ת ברחוק, בפרט אם זוכה להתבודד בשדות וביערים, אזי הוא מרגיש בבחינה היא קוד הלבר שהגליגס הולכים בשדות וגבעות, ומשם נמשכת יראת ה' בקרבו, בפרט אם הוא בעל בחינה, שמשם נמשכת יראה גדולה ונוראה, שעליה נאמר 'רֵאשִׁית דַּעַת יִרְאַת ה'', שהוא 'עץ פרי', שהוא אילן גדול וחזק, וזהו עמוד התמלע. העצים והדשאים שהם התלמידי חכמים משם שם לומחים בתורה הגן, מפני שהשכינה היא בתוך התורה שבעל פה. ומי משקה ומגדל את התילנות והעצבים והדשאים, זהו ס'מעין גנים', שהיא החכמה, שהיא 'רחצית כל בְּפוּרי כל'. ומהיכן יולא מעין החיים, מביא ס', אזהו שכתוב 'ומעין מבית ה' יֵצֵא'.

בח קוד הדבר נרמז בפסוק 'מעין גנים באר מים חיים ונוזלים מן לבנון', ס'מעין' זה ענין ספירת החכמה. שבפירוש החכמה הוא תומן מופלא, שהוא רלה לנטוע תילנות בגן, והוא השתכל בכל הגן ולא מלא שם מעין מים שיגדל את התילנות, ומה הוא עשה, הוא אמר, תוליל מעין, ואתר כך נטע גן ויוכל התילן להתגדל. ומשום כך נאמר בפסוק 'מעין גנים', שבראשונה הזכיר הפסוק 'מעין' ואתר כך הוא הזכיר 'גנים'. ועניו ס'גן' הוא רומז על ג"ן (תהילים ומשלי) פרקיות התורה. וכמו שיש גן למטה כך יש גן למעלה. והמעין הזה הוא בחות.

ואני תפלה

וְיִהְיֶה לָּנוּ כֹּחַ עַל יְדֵי תְּפִלּוֹתֵינוּ לְעוֹרֵר אֶת הָעֵדֶן הָעֶלְיוֹן, לִפְתֹּחַ שָׁם הַתְעוֹרְרוּת שֶׁפַע רַחֲמִים וְדַעַת עֶלְיוֹן, עַד שֶׁיִּהְיֶה נִמְשָׁךְ עָלֵינוּ הַנָּהָר הַיּוֹצֵא מִשָּׁם בְּבְרִיתָ: וַהֲבִיאוֹתִים אֶל הַר קָדְשִׁי וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי עוֹלֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן עַל מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל הָעַמִּים: וְנִבְחֲרוּ בְּתוֹרָתְךָ בֶּאֱמֶת (ליקו"ח ח).

תפארת נצח הוד שהן גנים, וכן נעשית מים לגנים שתחתיו, בריאה יצירה עשייה (קה"י, מעיין). **חכמה** נקרא מעיין (קה"י, נימא). **החכמה** הוא מקור ומעיין נובע בלי התפשטות, בסוד נקודת יו"ד שֶׁבַּשֵּׁם, ואמא התפשטות בסוד ה"א שֶׁבַּשֵּׁם (קה"י, מבוזין).

ונשמות ישראל וכוי הם בחיי עשבין ודשאין דאיתרביאו בגן. מימרא זו מובאת בזהר (סה, ח): לא, כי יש שהה, ושם גדלים מילנות ועצים ופיס ונמיס מחות. וגולל יקר יפי השדה וגידוליו מי שמסתר לספר, מסתרי עין לשתה זאת. ומילנות ועצים, הם בחינת נשמות קדושות הגדלים שם.

עשבין ודשאין דאיתרביאו בגן. ומובא בביאה"ל (ת, לח): נדבר ההתגדות שעם הרשעים יש ג"כ להתפלח קנא. כי לכאורה מה מלפת לנו כלל במה שזה לעומת זה ממשיכים הרשעים את הרוח שלהם מהרב דקליפה, מאמר שאמנו דבקים ברוח מלהותו יתברך שאנו ממשיכים מהרב דקדושה להפלים כל תסרונותינו, ומה לנו זה שגם הרשעים חיים נתסרים, ['אלה ברכב וכו', ואנחנו בשם ה' אלוקינו נזכיר וכו']. אבל בהפלחת דוגמת הנטיעות הנ"ל שכתב בענין נפשות ישראל, [ובהמבואר לפי הכלל 'זה לעומת זה', שנפשות הגויים נתפבים לתוחים וקוליס המעורבים בהם], ובדבר התוסן הנ"ל אשר יש סביבותיו בעדן סתרו, שמשם דייקא יניקת הרשעים כנ"ל, תבין מלתוך שבגידול וריבוי התוחים והקוליס [שהם נפשות הגויים הנ"ל], עושקים ויונקים ומקבלים לעלמם מהשפע והנהר היורד להם מעדן הרב דקדושה, 'ולתוס מלתוס יתמך', כי שניהם יחדיו אין ביכולת להתקיים כלל, ועי"ש לעיל בגמ"ל תות ס, ד"ה 'לך להתגדות הרשעים וכו'' נדבדי ביאה"ל שם המבית מירות נוסף לענין זה.

ומחיכן מקבלין החכמה והשכל שהוא בחיי המעין הוא **מהתפלה**. וביאר בעלוה"מ (מפלה יד): מעיין תכמת התורה נובע מתפילה, היינו שלריך להרבות בתפילה ביזכה להבין פירוש אמיתי בלימודי התורה שלומד, בלי שום טעות. ובפרט כשלומד דיניס והלכות משו"ע, לריך בוודאי להרבות בתפילה ביזכה להבין כל דין והלכה כפי האמת כרלוני. ואסור לסמוך על שכל עלמו, היינו על זה שיודע ללמוד, כי בשבלו שלו יכול לטעות וללמוד פירושים כוחבים. אבל כשעוסק בתורה ומבקש מהש"ת שיפפיע עליו דעת ושכל לאמיתיים כדי שיבין את לימוד התורה שלומד, ובפרט את הדיניס ואת ההלכות משו"ע שיבין באמת ללא שום טעות, אזי תלמודו משוב מאליו לאבלו, ועל ידי לימוד זה מכניס אימת מלאכי בעולם, ומשפיע כאילו בורא העולם ממלא, וזוכה לבבר את הטוב מן הרע בתרבעה היסודות. היינו על ידי לימוד תורה זה כמבואר בפעיף זה, זוכה להיטהר מן הרע המלוי בתרבעה היסודות, הן מלד הולדה, הן מחמת מעשים ומידות רעות, ונאמר רק הטוב והקדושה המלויה בו, ועי"ז זוכה להכניע את המולקים, היינו אלו המתנגדים לאמת. לתיקונים אלו זוכים על ידי לימוד תורה בשלובה בתפילה, כמבואר בפעיף זה.

בכל פסיעה ופסיעה שפוסע שם טעם גן עדן (ועיין במאמר 'רלתי מנורת זהב', סימן מ', ותבין קלת רמז ופעד לזה). גם אמ"כ כשמוזר משם, אז כל העולם מלא בעיניו וכאלו הוא עולם אחר מלא בגמרי, ואין העולם נראה בעיניו כלל כאשר מקודם. וכאמ' חי"מ (קז).

נשמות ישראל

ס' ריבוא אותיות שבתורה כנגד ס' ריבוא נפשות ישראל הנקראים דור, כי 'אין דור פחות מס' ריבוא'. לכל א' מישראל יש לו חלק בתורה כפי נשמתו, ואשר ירצה להיות חכם שלם בכל התורה, יזכרה להיות למד מכל אדם אשר בדורו, כי ע"כ ידע כל חלקי התורה בשלימותה (עץ הדעת טוב פ' יתרו).

נשמות ישראל נקרא לב, על שהן עיקר כוונת הבריאה כמו הלב שהוא עיקר באדם (מאור עיניים ישמח לב, שבת).

שורש שורשי נשמות ישראל, שהוא האילן הקדוש, אילנא דחיי, אשר 'תתחותוי תַּפָּלָל חַיְוָת ברא ועופי שמיא', והוא אילן המתברך שכל נטיעותיו יהיו כמוהו, ואיל"ן הוא מספר הוי"ה אדנ"י (אוהב ישראל ר"ח שבט).

ס' ריבוא נשמות ישראל הם בחי' קומה שלימה, שהמה כלולים מכל המידות כנודע (אוהב ישראל פ' בשלח).

מעין

חכמה היא בחי' נקודה, היינו יו"ד, מעיין. ובינה הוא נחל הנמשך מן המעיין. ועל שם הַמַּשְׁכִּית, הוא וא"ו, נקרא נחל הנמשך מן המעיין, שהוא יו"ד (ליקו"מ לה, ח).

עיקר העזר והישועה הוא ע"י צדיקי אמת, שהם בחי' מעייני הישועה, בחי' 'מעיין המתגבר ונהר שאינו פוסק', שהם עוזרים בכל עת ע"י נפלאות חידושי תורתם, נגד כל הקמים ומשתטחים עליהם מכל צד בגשמיות ורוחניות (ליקו"ה מילה ה, יט).

המעיין מקבל מן המקור, ומפני זה נקרא מעיין, מלשון 'עין', וכתיב 'עין המים' (רבינו בחיי בראשית לב, ד).

הכתר נקרא מעיין חתום, לפי שהוא נקודה פנימי שממנו ואילך מוצא המים (פרד"ר כג, יג).

נקרא המעיין שהוא נובע מעצמו ואין מקבל מאחר 'מעיין חיים', מפני שהוא מעצמו נובע, וזהו החיים (נור אריה בראשית כט, יא).

מעיין הוא סוד נביעו דנבע מעדן עילאה באורח מישור, אורח תפארת, לכך מטהר אף בזוחלין, דסט"א לא יכיל לקרבא לה, דהוא נחלה בלי מצרים (קה"י, מעיין).

מעיין מקבל מחסד גבורה כנגד ס' ריבוא אותיות התורה, שהם נפשות ישראל הנקראים דור, כי 'אין דור פחות מס' ריבוא'. ואשר ירצה להיות חכם שלם בכל התורה, יזכרה להיות למד מכל אדם אשר בדורו, כי ע"כ ידע כל חלקי התורה בשלימותה (עץ הדעת טוב פ' יתרו).

והתורה היא בחי' בריאה בפועל. וביאר בביאה"ל (ח): סובב זה להעולה מלירופי דבריו הקדושים בחות ח' ובחות ג', שכל בריאת העולם הוא מהרוח פיו שנמצא בהמורה, והעולם בדבריו הקדושים שבזה החות ז', מוסיף והולך להודיע שכל זה נמשך מהתפילה, שהוא העדן והבריאה בכח.

וכשמתפלל על איזה דבר וכו' והוא בחי' בריאה בכח. וכתב בליקו"ה (חו"מ פסח ג, ה): מבואר במאמר הכ"ל שאי אפשר להכניע הרוח סערה של הרב דקליפה, כי אם על ידי שזוכין לבחר כל המרגעה יקודות שהם אם, רוח, מים, עפר, לברר שלא יהיה בהם שום מחיזה מהרע כלל, רק יהיה כולו טוב וכו', עי"ש. וזה זוכין על ידי תורה, כי על ידי התורה, על ידי שמבררין ההלכה וכו', עי"ז מבררין הטוב מהרע מהמרגעה יקודות, וזוכין לברר כל המרגעה יקודות שיהיה כולו טוב, ומז דייקא יכולין להכניע הרוח סערה כנ"ל. לך זה שהכל לברר את ההלכה, זה מקבלין מתפילה, שמשם יוצא מעיין החכמה וכו', כי תפילה היא בחינת 'עדן עין לך לחמה', בחינת בריאה בכח, ותורה היא בחינת בריאה בפועל וכו', עי"ש. נמצא, שאי אפשר להכניע הרוח סערה כי אם על ידי התורה, שעי"ז מבררין כל המרגעה יקודות כנ"ל. ומבוררים היה עדיין קודם קבלת התורה, על כן בוודאי היה קשה מאוד להוליכם משם, ועל כן התגבר עליהם טומאת מצרים מאוד, שהוא בחינת רוח הטומאה וכו' כנ"ל, כי לא היה אפשר להכניעם מחמת שלא קיבלו את התורה עדיין, אך השי"ת חמל עליהם והגביהם למעלה מדרך הטבע על ידי משה רבינו בזכות התורה שקיבלו אח"כ, כמ"ש 'מי לחטוי וכו' וכי חוליח וכו', שאל משה להשי"ת בחיזה זכות יילאו, והשיבו השי"ת 'בהוליכך וכו' תעבדון את האלקים על ההר הזה', שיקבלו את התורה, כפירוש רש"י שם. ומשם, שילאו ישראל בזכות התורה שיקבלו אח"כ. וזה בחינת תפילה שהוא בחינת בריאה בכח, שעם כל התורה בכח ולא בפועל, כי אחר כל התורה יוצא מן התפילה כנ"ל, ומשם שבתפילה התורה היא בכח, ועל ידי בחינת זו דייקא יצאו ישראל ממצרים, על ידי בחינת התורה שבכח בחינת תפילה, בבחינת 'בהוליכך את העם תעבדון וכו'', דהיינו שעתידים לקבל את התורה, אבל עדיין לא קיבלו ועדיין התורה בכח, כי עי"ז היתה עיקר יציאתם, על ידי בחינת התורה שבכח שהוא בחינת תפילה, שזהו בחינת זכות אבות שעל ידם יצאו ישראל ממצרים, בחינת 'ה' אלקי אבותיכם וכו' אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב', שזהו בחינת תפילה, שאומרים גם 'אלקי אברהם וכו'. כי התורה היו קודם קבלת התורה ומז היתה התורה בכח, וכל עבודתם היה בבחינת תפילה, שאומרים גם 'אלקי אברהם וכו'. וזו יצאו ישראל ממצרים, על ידי בחינת תפילה, שהיו בחינת בריאה בכח, בחינת תורה שבכח. **והוא בחיי בריאה בכח.** וקיצר בביאה"ל (ח) בין ענין התפלה שהיא בריאה בכח לבין ענין הרע שבכח, המזכר לעיל בחות ה', לחותו הלדיק הגמור ביטל בתכלית, וז"ל: לפי זה יש לבאר בס"ד בפלייס בכוונתו הקדושה שבדבריו הנ"ל, שמבואר מהם שבעליית הרב להבריאה בכח שבתפילה, מזכך גם לבחותו לף ימחה גו הרע מם ושלום, [חוץ זיכוכו מהרע [בפועל] שזוכה בבירור ההלכה, על ידי שהכל שנמשך מהתפילה].

ילקוט הנחל

חידוש העולם. וכתב בליקו"ה (חו"מ ברכת הריח וברכת הולפה ה, לב): בחמת שלימות החמונה לריכין להמשיך על עלמו בכל יום ויום מחדש, כי הקב"ה 'מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית', ואין יום דומה לחבירו, כי הקב"ה מידם את העולם יש מאין החולטו בשביל לגלות לחלקותו ולחדושו, כדי שידעו שיש מחדש בורא הכל, שזה עיקר החכלית של הבריאה כידוע, כי עיקר הבריאה היתה 'בגין דישתמודעין ליה' כמו שאיתא בזהר הקדוש. אבל הש"ת רלה שיהיה בחירה להאדם, שבשביל זה נבראו כל העולמות בשביל האדם הבעל בחירה כידוע, על כן העלים מדעת האדם שלא יוכל להסיג ולהבין בדעתו חידוש העולם, כדי שיתחזק בחמונה, שזה עיקר הניסיון והבחירה של האדם. כי עיקר קיום כל התורה והמלוות תלויים בחמונה, כמו שאמרו רז"ל 'בא תצקוק והעמידן על אחת 'ולדיק בחמונתו יחיה'', וכמ"ש 'כל מלוותיך חמונה', כי אם עיקר הבחירה. ועיקר היא חמונת חידוש העולם, כי עיקר התחזקות בחמונה לריכין כמה שאי אפשר להבין בדעת בשום חופן, וזהו בחינת חמונת חידוש העולם, כי חידוש העולם אי אפשר להבין בדעת בשום חופן, אלברכא מי שרולה לבטוח בענין זה לתקור ולהבין בדעתו, ייפול לקושיות ומבוכות גדולות עד שיוכל לבוא להפיקורסות גמור לחלילה, כמו כל הפיקורסים שנפלו להפיקורסות שלהם ע"י שלכלם ודעתם שלהו להבין בדעתם. על כן לריכין להתחזק רק בחמונה וכמבואר בדברי רבינו ז"ל כמה פעמים, וזה עיקר הניסיון והבחירה של אדם, כי הכל תלוי בחמונה.

כי תפלה הוא שמאמין שיש מחדש אשר בידו לעשות כרצונו לשנות הטבע. וכתב בעל"ת (מכתב רכח, כ"ה למספר בני' מקל"ו): עיקר עצה ותושיה ❁ לזכות לברר הפסק הלכה הוא ע"י תפילה. וכשמתפלל על הדבר, אף שע"י התפילה נתמלא בקשתו, עם כל זה עדיין הדבר בקשה בכח, וע"י הלימוד בתורה כנ"ל נגמר ויוצא מכח אל הפועל, ואז נעשה רצונו ונתמלא בקשתו ויכה להשפיל החולקים ומתנגדים עדי ארץ (קיצור ליקו"מ ח, ו).

בריאה בכח

קודם הבריאה, כשהיה הבריאה בכח כביכול, קודם שהוציא אל הפועל, היה כולו אחד וכולו אמת וכולו טוב וכולו קודש, אפילו שם 'טהור' לא היה שייך לומר, כי טהור אין שייך אלא כשיש טומאה (ליקו"מ נא).

'בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ', זה בחי' בריאה בכח נגד גמר הבריאה, כמו שאמרו רז"ל ומובא בפירש"י, שביום ראשון נברא הכל, אך כל אחד ואחד נקבע ביום שנגזר עליו וכו'. נמצא, שגמר יציאת מכח אל הפועל של כל תולדות שמיים וארץ היה לכל דבר ביומו. וביום הראשון שנברא הכל הוא בבחינת כח נגדו (ליקו"ה הכשר כלים ד, לח).

כללי זכוכית העשוי בנפיחה, כך האותיות נעשו מרוח הקב"ה ואמר באמירתן וברא עולמו ואף תוכל לבדוא בריאה בכח אמירת האל"א ביתו"ת (פי' הרס"ג לספר יצירה, א).

זאת ההויה הנקראת חכמה במציאותה היו בה כל הנבראים בכח עד המשך משם כל דבר במאמר המיוחד לו כאילו תאמר בהוית אדם הראשון היו בכחו כל תולדותיו העתידים לצאת ממנו כן בהויה הזאת היו כל ההויות בכחה (רקאנאטי בראשית א, א).

הוא יח' קודם שברא שום דבר היה הוא יחיד ומיוחד באין חקר ובלא תכלית וגבול לעמוד בעצמו בכח קיום, ועלתה בדעתו להמציא כל פעליו, וברא כח ראשון וקראו חכמה הקדומה ממנה תוצאות תעלומות, וממשות כח זה הנקרא חכמה הקדומה אור החיים זך ומזוקק כתם טוב נכתב ונחתם בזיו שפריר העליון הנקרא אין הנשלל בכל המושג, וזהו סוד והחכמה מאין תמצא (פי' הר"ם בוטריל לספר יצירה, ב).

בדבר פי ה', הכל נעשה במעשה בראשית, כל כל דבר שהיה רוצה היה אומר יהי כן ויהי כן, וזה נקרא מוצא פי ה', והרוחניות של האמירה היה מתלבש בכל דבר ודבר, ובכח זה הדיבור היו כל הברואים. ובכח זה יחיה האדם והבהמה והצומח והדומם (ספר הליקוטים פ' עקב ח).

כולם מודים כי בניסן היתה הבריאה בכח, ובתשרי יצא מכח אל הפועל, והיה סובר רבי אליעזר כי בתשרי הוא העיקר, ורבי יהושע כי ניסן הוא העיקר, והלכה כרבי יהושע (של"ה פסחים תו"א ז).

כולם בחכמה עשית. מזמור זה נדרש לעיל (חות ג') עהפ"ם 'תמלא הארץ קנינך'. ובזה יבואר וכו' שחידוש העולם לעמיד יהיה על ידי הרוח, ובעת דורש רבינו את הפסוק הסמוך לו, כדכתיב בתהלים (קד, כד): מָה רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ ה' כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ מָלְאָה הָאָרֶץ קִנְיָנֶךָ: ומלינו בזהר (תזריע, מג ע"ב): כב'אמר רבי חנינא, 'מה רבו מעשיך ה'', כמה סגיאין לינון עובדוהי דמלכא קדישא, וכולהו סתימין בחכמה, הדא הוא דכתיב 'כולם בחכמה עשית'. כולהו בחכמה כלילן, ולא נפקי לבר אלא בבנינין ידיעין לגבי בינה, ותתמן אתעבידו כולא ואתקנו, הדא הוא דכתיב (משלי כד) 'ובתבונה יתכונן'. ועל דא 'כולם בחכמה', 'עשית' בבינה. ועוד מלינו בזהר (שמות, כ ע"ב): אמר רבי שמעון, אוי לסם לבריות שאינם מסתכלים ואינם יודעים. בשעה שעלה בחחשבה לפני הקב"ה לברוא עולמו, כל העולמות עלו בחחשבה אחת, ובחחשבה זו ברלו כולם, הדא הוא דכתיב 'כולם בחכמה עשית'. ובחחשבה זו שהיא החכמה נברא העולם הזה והעולם של מעלה. וכתב בקה"י (ערך מה): בחינת חכמה נקרא 'מה', וזהו 'חכמה', כ"א מ"ם, בעבור שאין לו תפיסה.

ואהיה אצלו אמון, אומן לשון פועל כי בהתורה נברא העולם. כתיב בחבלי (ח, ל) בפרק בו החורה הולכת ומונה את שבחיה ומעלותיה: וָאֶהְיֶה א�צְלוֹ אָמוֹן וָאֶהְיֶה שַׁעֲשֻׁעִים יוֹם יוֹם מְשַׂחֶקֶת בְּפָנָיו בְּכָל עֵת: ופירש המלו"ד (שם): **אמון**. ענין גידול הילד והתעסקות בו, כמו 'והיו מלכים אֹמְנֶיךָ'. ותיתח בב"ר (פ, ח): רבי הושעיה רבה פתח 'ויהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום וגו'. (...) 'אָמוֹן', חוּפָּן. התורה חומרת, אני הייתי כלי חומנתו של הקב"ה. בנוהג שבעולם, מלך בשר ודם בונה פלטין, אינו

רַחֵם עָלֵינוּ אֲדוֹן כֹּל, וְתַקְבֵּץ אֲמוּנָתְךָ בְּלֵבָבֵנוּ לְעוֹלָם וָעֶד, וְשַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ, וְתָזַנֵּנוּ לַחֲזוֹת בְּנֶעֱם וְיוֹךְ. וְתַעֲזֹר לָנוּ בְּרַחֲמֶיךָ לְהִתְפַּלֵּל לְפָנֶיךָ תְּפִלּוֹתֵינוּ בְּכָל לֵב וָנֶפֶשׁ, עַד שֶׁיִּהְיֶה לָנוּ כֹּחַ עַל יְדֵי תְּפִלּוֹתֵינוּ לְשַׁנּוֹת מִשְׁנוֹת הַטֶּבַע, וְלַעֲשׂוֹת נִפִּים וּמוֹפְתִים בָּעוֹלָם, וְתִשְׁמַע תְּפִלּוֹתֵינוּ תָּמִיד (ליקו"ת ז).

בונה אותה מדעת עצמו אלא מדעת אומן, והאומן אינו בונה אותה מדעת עצמו, אלא דיפתרות ופינקסאות יש לו, לדעת היאך הוא עושה תדירים, היאך הוא עושה פשפנין. כך היה הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם, והתורה אמרה 'בראשית ברא אלקים', ואין 'ראשית' אלא תורה, שנאמר 'ה' קנני ראשית דרכו'. ועוד אימתי בזכר (תרומה, קסח ע"ב): [1]זכאין אינון כל אינון דמשתדלי באוריייתא, בגין דכד ברא קודשא בריך הוא עלמא, אסתכל בה באוריייתא וברא עלמא, ובאורייתא מתברי עלמא, כמה דאוקמוה דכתיב 'ויאמרו נעשה אָדָם', אל תקרי 'אָדָם' אלא 'אוֹמֶן'. וכי אוריייתא אומנתא הוה. אין, למלכא דבעי למעבד פלטרין, אי לא יהוי לגביה אומנא לא יכיל למעבד פלטרין. כיוון דפלטרין אתעבידו לא קליק שמא אלא דמלכא, אילין פלטרין דעבד מלכא. מלכא שווי בניינוי פלטרין מאסכה. כך קודשא בריך הוא בעי למיברי עלמא, אסתכל באומנא, ואף על גב דאומנא עבד פלטרין, לא קליק שמא אלא דמלכא, אילין פלטרין דעבד מלכא. ודאי מלכא בנה פלטרין. אוריייתא דאתה אתיהיב אלנו אומן', כי ברא קודשא בריך הוא עלמא. (...) כיוון דאתברי עלמא, כל מילה ומילה לא הוה מתקייס, עד דסליק ברעותא למיברי אדם דיהווי מסתדל באוריייתא, ובגיניה אתקייס עלמא. השתא כל מאן דאסתכל בה באוריייתא ואשתדל בה, כביכול הוא מקייס כל עלמא. קודשא בריך הוא אסתכל באוריייתא וברא עלמא, בר גם מסתכל בה באוריייתא ומקייס עלמא. דעובדא וקיומא דכל עלמא אוריייתא אינון, בגין כך זכאה אינון גם דאשתדל באוריייתא, דהא אינון מקייס עלמא.

והוא בחינת התעוררות החכמה שהוא בתפלה כנ"ל, ומעין מבית ה' יצא זה התפלה, כי שם נתעורר החכמה כנ"ל, ומשם נמשך המעיין הוא החכמה אל התורה. ושם יוצא אל הפועל, כמ"ש (משלי ג) מפיו דעת ותבונה. כי בהתורה הוא התגלות החכמה, וע"ז נעשה מעין גנים, שהמעין משקה הגן, וע"ז אתרביאו עשבין ודשאין כנ"ל. וזהו שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות לב:) המעיין בתפלתו בא לידי כאב לב וכו', שנאמר (משלי יג) תוחלת ממושכה מחלה לב. מאי תקנתיה, יעסוק בתורה, שנאמר (שם) ועץ חיים תאוה באה. זהו שאמרנו, כי בהתפלה עדיין הוא בכח, ואינו יוצא אל הפועל, עד שבא אל התורה, שהיא בחינת בריאה בפועל, ואזי נעשה בקשתו, על ידי שיוצא מכח אל הפועל:

כל המרבה בתפלתו ומעיין בה. פירוש, שמפיה שתבוא בקשתו לפי שכיוון בתפלתו. פימה, להכת משמע דעיון תפילה לאו מעליותא הוא, וכן משמע פרק הרואה (ברכות נה) 'ג' דברים מזכירין עוונותיו של אדם', וקתני עיון תפילה, ולא כן משמע בפרק מפנין (שבת קכו), דקתני 'משלוסה דבריה אין אדם ניצול מכל יום', וקתני עיון תפילה, פירוש שאין אדם מעיין בה, אם כן משמע שהוא טוב. וים לומר, דמרי עיון תפילה יש, עיון תפילה דהכא המפיה שתבוא בקשתו, ועיון תפילה דהתם שמכוון את ליבו לתפילה.

המעיין בתפלתו בא לידי כאב לב. עיין מעלה במקו"א ד"ה 'המעיין בתפלתו וכו'' דברי הגמרא בברכות (לב ע"ב), וכתבו התוספות (שם): דקתני 'מדלם מוכל פירותיהן בעולם הזה', וקא תניא עיון תפילה, אלמא מעליותא הוא, וכן משמע בגט פשוט (ג"ב קפד), דקתני 'משלוסה דבריה אין אדם ניצול מכל יום', וקתני עיון תפילה, פירוש שאין אדם מעיין בה, אם כן משמע שהוא טוב. וים לומר, דמרי עיון תפילה יש, עיון תפילה דהכא המפיה שתבוא בקשתו, ועיון תפילה דהתם שמכוון את ליבו לתפילה.

ואזי נעשה בקשתו ע"י שיוצא מכח אל הפועל. ובילקו' כמי הגמל (מ): ר"ל כי ע"י התפלה בעת תפילתו נעשה בריאה בכח, כי תפילה היא בריאה בכח, ועל כן נשלמין תקרונותיו רק בכח, זה כמי 'המעיין בתפילתו בא לידי כאב לב', שנאמר 'תוחלת ממושכה', היינו שמייחל ומתנה בעת תפילתו על תקרונותיו, עדיין הוא שלימות התקרונות רק בכח, אך כשהוא לבוש בגלדיקים שנקראים 'בגדי תפארת', שהם תקרונותיו בפועל, אזי נעשה בקשתו בפועל, שנשלמין תקרונותיו בפועל. ועוד בילקו' שם (מ) ענין להוליך מכח אל הפועל, וז"ל: ר"ל, תורה ותפילה שעל ידם יוכל על ידי הרוח חיים להשלים התקרונות כנ"ל, הוא מבחינת מציא מכח אל הפועל, שנעשה בקשתו בפועל, שנשלמין תקרונותיו בפועל ממש.

מפיו דעת ותבונה. וכתיב במשלי (ג, ו–ז): בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ וְהוּא יְיַשֵּׁר אֹרְחֹתֶיךָ: אַל תְּהִי חָכָם בְּעֵינֶיךָ יְרָא אֶת ה' וְסוּר מֵרָע: וכתיב 'מפיו דעת ותבונה', ופירש המגי"ד (שם): **ימן חכמה.** ימן לך חכמה מפיו, ר"ל יגלה לך מסתרי התכמה כלילו מפיו ילמד לך. ומינו דאיתא בגיטה (ע ע"ב) שנלמו אנשי אלכסנדריא את רבי יהושע בן חנניה, מהי הדרך להשגת התכמה, וענה להם ש'יבקשו רחמים' מיוצר תפילה. ו"ל הגמ': מה יעשה אדם ויחכם, אמר להן, ירבה בישיבה ויעסוק בתורה. אמרו, הרבה עשו כן ולא הועיל להם, אלא יבקשו רחמים ממי שהתכמה שלו, שנאמר 'כי ה' יתן תכמה, מפיו דעת ותבונה'. תני ר' חייא, משל למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו, ומשגר לאוהביו ממה שלפניו. מאי קא משמע לן, דהא כלא הא לא קשיא. ופירש"י (שם): **לאוהביו משגר ממה שלפניו.** כך תכמה שהיא לאוהביו של מקום, ניתנה להם מפיו ולא מאוצר אחר. **מאי קמ"ל.** למה ליה למימר להו 'ירבה בישיבה' הואיל וברחמים הדבר תלוי. ותמנם מסקנת הסוגיא 'דהא אלא הא לא קשיא', ולאחר שמבקש בתפילתו את התכמה עליו להרבות בלימוד התורה עלמה, ושם מושג התכמה בפועל.

המעיין בתפלתו בא לידי כאב לב וכו'. ע"פ הגמרא בחוה זו עד כה, רבינו מבאר בעת את דברי הגמרא בברכות (לב ע"ב): אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, כל המתריך בתפילתו ומעיין בה, סוף בא לידי כאב לב, שנאמר 'תוחלת ממשכה מחלה לב'. ומאי מקמיה, יעסוק בתורה, שנאמר 'ועץ חיים תאוה באה', ורש"י 'עץ חיים' אלא תורה, שנאמר 'עץ חיים היא למחזיקים בה'. ופירש"י (שם): **ומעיין בה.** מלפה שתעשה בקשתו על ידי התרכתו, סוף שתינה נעשית ומתלת תוחלת ממושכת תינה, והיא כאב לב כשתדם מלפה ואין תלוותו באה. **מושלם.** לשון תילוי ותמינה. **ועץ חיים תאוה באה.** סופו של מקרא הוא. וכן מלינו בענין זה בזהר (מקץ, רכ ע"ב): [2]**רבי חייא** אמר, מאי דכתיב 'תוחלת ממושכה מחלה לב ועץ חיים תאוה באה', לא הוא אלא דכד נש לאתכללא ביה בעובדוי. ורזא הוא, דהא כתיב 'עץ חיים היא למחזיקים בה', כמה מאריהון דאינון אתו לאתכללא ביה בעובדוי, לא תיהוי מלן דקאים תדיר עליה דבר נש לאתכללא בעילא ותתא. 'ועץ חיים תאוה באה', תנינן, מלן דבעי דקודשא בריך הוא יקבל צלותיה, ישתדל באוריייתא דאיהי 'עץ חיים', וכדין 'תאוה באה'. מלן 'תאוה', לא הוא דרגא דכל צלותין דעלמא בידיה, ועאיל לון קמי מלכא עילאה. כתיב הכא 'באה', וכתיב התם (משלי ג) 'בערב היא באה'. ודא הוא 'תאוה באה', באה קמי מלכא עילאה לאשתלמא לעותא דההוא בר נש. עיין בגמ"א ד"ה 'ואזי נעשה בקשתו וכו'' בדברי מי הגחל, וע"פ המובא לעיל אות ג' ס"התרגון הוא בלב', ייתכן לרמז בזה שעל כן בא לידי 'כאב לב', 'לב' דייקא, משום שהעוסק לא בתפילה ואינו עוסק גם בתורה, אזי אינו יכול להמשיך הרוח חיים מהכא אל הפועל להשלים התקרון שבלב.

תוחלת ממושכה מחלה לב. ולענין הפס' 'תוחלת ממושכה' הנדרש בגמ' לעיל, כתיב במשלי (יג, יב): תּוֹחֶלֶת מְמֻשָּׁכָה מַחֲלָה לֵב וְעֵץ חַיִּים תַּאֲוָה בָּאָה: ופירש המגי"ד (שם): **מושלם.** המייחל לדבר מה והיא נמשכת ומתאחרת לבוא, היא לו לכאב לב, וכאשר באה המתוה היא לו לעץ המגדל חייס, וירופא מכאב הלב.

מילואי חכמה

עשבין ודשאין

הנשמות הן נקראין עשבין, כמ"ש 'רבבה כצמח השדה נתתיך' (ליקו"מ ב, ו).

דע, כי יש שדה, ושם גדלים אילנות ועשבים יפים ונאים מאוד. וגודל יקר יפי השדה וגידוליו אי אפשר לספר, אשרי עין ראתה זאת. ואילנות ועשבים הם בחי' נשמות קדושות הגדלים שם. (...) ומי שרוצה לחגור מתניו להכניס עצמו להיות הוא הבעל השדה, צריך להיות איש אמוד ותקיף, וגיבור חיל, וחכם, וצדיק גדול מאוד, כי צריך להיות אדם גדול ומופלג במעלה מאוד. (...) כי הרבה יסורין ודברים קשים עוברין עליו, אך ע"י גדלותו ומעלתו עובר על כולם, ועושה פעולות השדה כמו שצריך (ליקו"מ סה, א).

כשאדם מתפלל בשדה, אזי כל העשבים כולם באין בתוך התפילה ומסייעין לו, ונותנין לו כח בתפילתו. וזה בחי' שנקראת התפילה 'שיחה', בחי' 'שיח השדה', שכל שיח השדה נותנין כח וסיוע בתפילתו (ליקו"מ ח"ב יא).

דע, שיש לכל עשב ועשב כח מיוחד לרפאות איזה חולאת מיוחדת (ספר המידות ח"ב אמונה ה).

'דשא' הוא כשהתבואה מתחלת לצמוח, 'עשב' הוא כשהתחיל להעבות ולעשות קנה (ש"ך עה"ת דברים לב, ב).

דשא כולל מיני עשבים רבים שהוא לבישת הארץ וכיסויה ונקרא דשא, והעשב הוא כל מין ומין בפני עצמו קרוי עשב (שפתי חכמים דברים לב, ב).

עשב אלו אופנים וחיות וכרובים, שבשעה שבאים בנ"א להשתחוות להקב"ה בקרבנות ותפילה שזהו עבודת האדם, אז כל האופנים וכרובים מתקנים תיקונייהו, וזהו 'ועשב לעבדת האדם', וכשהם מתקנים מעבודת האדם אז משפיעים מזונא לעילא, זש"ה 'להוציא לחם מן הארץ' (ילקוט ראובני פ' בראשית).

עשב הוא משיח בן דוד (קה"י, עשב).

עשב הן מחנות מט"מ, וע"ב שמות תחתונים מתלבשים במט"מ, ובעוד הנשמה בגוף כל תפילות ותיקוניו ע"י עשב השדה, שהם מקבלים התיקונים ומעלים אותם למעלה (קה"י, עשב).

עשב הן נשמות הצדיקים, 'ועשב לעבדת האדם', נשמת הצדיקים שעולין למיין ונוקבין לאדם העליון (קה"י, עשב).

דשא הוא בחי' מלכות (קה"י, דשא).

מין הגרוע של הצומח הוא הדשא, שאינו ראוי למאכל אדם, והוא צומח מאליו, ואין בו כח ההולדה להזריע זרע, רק כח המגדל והזן, וכמו שכתבנו המפרשים (מלבי"ם בראשית א, יא).

[1] **זכאין אינון כל אינון.** עיין מעלה במקו"א ד"ה 'המעיין בתפלתו וכו'' דברי הגמרא בברכות (לב ע"ב), וכתבו התוספות (שם):

[2] **רבי חייא אמר.** ואמר לפרש את הפסוק 'תוחלת ממושכה מחלה לב ועץ חיים תאוה באה', ואמר זהו שאמרו אחין לו להאדם להתבונן בנקודתו שמקב"ה מאת הקב"ה שם נקודתו שתמלוה שם לא נתמלאה, ומה טעם

ונהר יוצא מעדן. ובילקוט נבילתה"ל (ח, ט) שהנהר היוצא מעדן הוא הזיווג של מעלה לכאן מקבלים את הרוח חיים להשלמת המקרונות (ועל"ז של הזיווג של הכסא הנזכר לעיל במאמר בחוח ה'), וז"ש: יש להתפלל במה שלא הזכיר כלל מהפלאת הזיווג גם למלכות ההיפוך, שבשפעות ישראל המקבלים מהשלים את הרוח חיים, שגם להם נמלאים זיווני השפע המריקים לכל אחד מיי ומזוני וכו', כפי שזוכה לתקן תוחם כל אחד לחצי תוחיות שמו יתברך, שבזיכוך יסודותיהם מהמידות הרעות, [ובאחר מוכן בזהר הקדוש ובשאר ספרי אמת, שנמלאים זיווני השפע גרוחניות, לית מחשבה תפיסא]. ואם שים לייחד הפלאיה הזאת, שהוא מחמת שלא הוכרח להזכירו, כהכרחו להזכיר ענין הזיווג לגד הרע והרשע, בחינת העילה לשברו ולהכניעו שהודיע לזה, לפי יותר נרחה לפי עניות דעתי, שבאמת הזכיר ענין הזיווג גם לגד הקדושה ופשפות ישראל. כי הוא ענין הנהר המושך ויונק מהעדן [לכל אחד מנפשות ישראל, להיתרבותו ונמלאים] בהנאן, אשר ממילא מובן שלא"פ שהנהר מושך ומשקה בכלליות את הגן, לפי בוודאי נמלאים מילוקים בין כל אחד לחבירו, כפי התיתערותם לתמתם בתיקון לחצי יסודותיו הנ"ל (פיינו בתיקון המידות והפרצת הטוב מהרע), כי כל המקבל תוחם בקדושה וטהרה, נתתקנים ע"ז לכליס נפלאים, לקבל [ב]כפלי בכפליים השפעת הנהר מהעדן, [שעי"ז נעלמו כל התהוותם וגידולם בכל עת ועת, ממדריגה למדריגה, כי כל אחד מלוי בחבירו כנ"ל].

עדן עין לא ראתה כשארז"ל שזהו בחרי תפלה. וכתב בליקו"ה (מו"מ העושה שלים בגב"ח ג, יג): כנגד קליפת המן שמלק שהוא בחינת מריבות הגלות של עכשיו שנקרא גלות חדוש, אין חכמה ואין תבונה ואין עילה, כי אם להרבות בתפילה ותחנונים ועקעות ושוועות וזעקות בלי שיעור עד שיקויף וכו', כי תפילה למעלה מהכל וכולל כל החמישים שערים, כמבואר בהתורה הנ"ל שתפילה היא בחינת 'עדן עין לא ראתה', שהוא שורש התורה, שמשם שורש כל המעיינות החכמה של התורה הקדושה, כי התפילה היא בבחינת 'נתיב לא יָדָעוֹ עָיִט', בחינת שער החמישים שאין מי שהשיג אותו. היינו מי שעוסק בתפילה ומתחזק בכל עוז להרבות בתפילה ושיחות בינו לבין קונו, הוא מעורר עדן העליון שהוא בחינת שער החמישים, בחינת 'נתיב לא ידעו עיט', כי אין שום שכל שיוכל להשיג ולהבין עד היכן מגיע הכח של תפילות ישראל, לפילו של הפחות שבפחותים, כפרט מה שמתפלל כל אחד על צרת נפשו שהוא רחוק מהשי"ת. כי לפילו המלאך הקדוש מיניה יתירה מיבב הקב"ה לשלם הרשעון, שברשו במקום טהור, במקום ביהמ"ק, והכניסו לְגַּן עֵדֶן, שנאמר 'ויקח ה' אלקים את האדם וַיַּנִּחֵהוּ בגן עדן'. מֵאַי זה מקום לקחו, מביהמ"ק, והכניסו לפלטין שלו, זה גן עדן, שנאמר 'וַיַּנִּחֵהוּ בגן עדן לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ'. ושמע מינה, כי יש מלאכה בגן עדן לפחות ולשבד את האדמה ולא כל הפילוות נעמסין מפליהן, או שמע מינה, יש מלאכה בגן עדן להשקות את הגן, והלא כבר נהר יוצא מעדן להשקות את הגן, שנאמר 'ונהר יֹצֵא מעדן וכו', ומה שלשון הזה 'לעבדה ולשמרה'. לא אמר 'לעבדה ולשמרה', אלא לעסוק בדברי תורה ולשמור את כל מצוותיה, שנאמר 'לשמר את דרך עץ החיים', ואין 'עץ חיים' אלא תורה, שנאמר 'עץ חיים היא למחזיקים בה'. ועיין בילקוט"ג ד"ה 'והיינו דכתיב וכו'' בדברי מוהרנ"ת המקשר את כל פסוקי פרשת יצירת האדם לבלילות מאמר זה.

עדן עין לא ראתה. דרשת חז"ל זו מיוסדת על הפסוק בישעיה (סד, ג), וחלשה"כ: וּמֵעוֹלָם לֹא שָׁמְעוּ לֹא הֶאֱזִינוּ עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹקִים זוּלָתֶךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה לוֹ: ופירש"י (שם): כל הנביאים כולם לא נתנבאו אלא לימות המשיח, אבל לעולם הבא 'עין לא ראתה וגו'. משמעו, עין שום נביא לא ראתה את אשר יעשה הקב"ה למחכה לו, זולתי עיניך אתה אלקים. ודרשת הגמ' בברכות (לד ע"ב): אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא למשיח בנו למלמיד חכם ולעושה פרקמטיא למלמיד חכם ולמהנה מלמיד חכם מעכברו, אבל מלמידי חכמים עצמן 'עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו'. (...) ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה, אבל צדיקים גמורים 'עין לא ראתה אלקים זולתך'. (...) מאי 'עין לא ראתה', אמר רבי יהושע בן לוי, זה יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית. רבי שמואל בר נחמני אמר, זה עדן שלא שלטה בו עין כל בריה. שמא תאמר, אדם הראשון היכן היה, שמא תאמר שהיה בגן עדן, והכתיב 'ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן', שהוא מעדן להשקות את הגן שהוא המוכן לצדיקים לעתיד לבוא, שנאמר 'וגם עצ החיים בתוך הגן'. ומה שנאמר 'ונהר יוצא מעדן', כעת מלבים רבינו את דבריו בפסוק 'ונהר יוצא מעדן וגו'". כתיב בבראשית (ב, ז–טו): וַיִּיצֶר ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם עָפָר מִן הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה: וַיִּטַּע ה' אֱלֹקִים גַּן בְּעֵדֶן מִקֶּדֶם וַיָּשֶׂם שָׁם אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָר: וַיַּצְמַח ה' אֱלֹקִים מִן הָאֲדָמָה כָּל עֵץ נֶחְמָד לְמַרְאֶה וְטוֹב לְמַאֲכָל וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגָּן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע: וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים: (...) וַיִּקַּח ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם וַיַּנִּחֵהוּ בְּגַן עֵדֶן לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ: ומינינו בפסוד"ת (יל): מיכה יתירה מיבב הקב"ה לשלם הרשעון, שברשו במקום טהור, במקום ביהמ"ק, והכניסו לְגַּן עֵדֶן, שנאמר 'ויקח ה' אלקים את האדם וַיַּנִּחֵהוּ בגן עדן'. מֵאַי זה מקום לקחו, מביהמ"ק, והכניסו לפלטין שלו, זה גן עדן, שנאמר 'וַיַּנִּחֵהוּ בגן עדן לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ'. ושמע מינה, כי יש מלאכה בגן עדן לפחות ולשבד את האדמה ולא כל הפילוות נעמסין מפליהן, או שמע מינה, יש מלאכה בגן עדן להשקות את הגן, והלא כבר נהר יוצא מעדן להשקות את הגן, שנאמר 'ונהר יֹצֵא מעדן וכו', ומה שלשון הזה 'לעבדה ולשמרה'. לא אמר 'לעבדה ולשמרה', אלא לעסוק בדברי תורה ולשמור את כל מצוותיה, שנאמר 'לשמר את דרך עץ החיים', ואין 'עץ חיים' אלא תורה, שנאמר 'עץ חיים היא למחזיקים בה'. ועיין בילקוט"ג ד"ה 'והיינו דכתיב וכו'' בדברי מוהרנ"ת המקשר את כל פסוקי פרשת יצירת האדם לבלילות מאמר זה.

(המשך) דבר זה, מפני שהם הוא מתבונן בהקשרתו שם נתמלאה או נאו, אז בתים כמה בעלי דין ומקטרגים ומתבוננים שם רואי הוא לפי מעשיו שהתמלא בקשרתו. ויש קול בזה, שהרי מתבונן בהתבוננות שהוא היה גורמת לו מתלה לב (כלשון הפסוק 'תותלה ממושכה מתלה לב'), ומהו 'מתלה לב', זהו מי שעומד תמיד על הדעת להסטין ולקטרג עליו למעלה ולמטה (שהוא השטן). ומה שנאמר 'ועץ חיים תהוה בתוי', יובן פירושו על פי מה שביארנו, שמי שרוצה שהקב"ה יקבל את תפלתו, אז צריך שהוא בחינת בתורה שהיא נקראת 'עץ חיים', ואז 'תהוה בתוי'. ומיהי הנקראת כאן 'תהוה', זהי הדרגא שבל תפלות העולם בידה (היינו המלכות), והיא מכניסה את התפלות לפני המלך העליון. שהרי כתוב בתוי' (שהיא המלכות) שנאמר בה 'בערב היא בתוי'. וזהו שנאמר 'תהוה בתוי', היינו שהיא המלכות) בתוי לפני המלך העליון להכליס ולהמליות את תוחו של רצונו של תוחו התלם.

ילקוט הנחל

והיינו דכתיב ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן וכו'. ובליקו"ה (מו"מ העושה שלים בגב"ח ג, כט) כתב שלפי הפסוקים הקודמים לפסוק זה שייכיה לעניינינו, ומתבוננים ע"פ דברי רבינו בתחלת (ע"פ בלל ה' מת"י כללי העניין), וז"ל: וכל זה מבואר היטב למי שיש לו עינייים בפרצפא ילירת התלם, כמ"ש שם 'וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח בנפיו נשמת חיים וכו' ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם וישם שם את האדם וכו' ויצמח ה' אלקים כל עץ נחמד וכו' ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע. ובאר יפה מעדן להשקות את הגן ומשם ייפרד והיה לארבעה ראשים, שם האחד פישון וכו' אשר שם הזהב וכו' ויקח ה' אלקים את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה. ויש"ו אלקים על האדם לאמר, מכל עץ הגן וכו' ומעץ הדעת וכו'". כי כבר מבואר בהתורה הנ"ל בפוק 'ונהר יצא מעדן וכו'' הנ"ל בביאור היטב ע"פ התורה הזאת, שהוא בחינת מעיין האחכמה ושכל היוצא מהאדם אל התורה, כי התפילה בחינת 'עדן' והתורה הוא בחינת 'הגן וכו'', ועי"ז מפרידין הרע מן הטוב מכל הארבעה יסודות, בחינת 'ומשם ייפרד', ועי"ז נכללין כל הארבעה יסודות בשורשן בארבע אותיות הוי"ה, שזהו בחינת 'והיה לארבעה ראשים', ע"ש, ועי"ז יזכין להמשיך הרוח חיים יקדושה מן התורה להכניע הרוח של הסט"א שהוא בחינת עשיה, כמבואר שם ע"ש. וכל זה מבואר היטב בכל הפרצפא הנ"ל למעיין שם, כי מתפילה מדברת הפרצפא מענין הרוח חיים של האדם שהוא עיקר חיותו וקיומו, כמ"ש שם 'ויפח באפיו נשמת חיים וכו'', ומ"ש בתחיל ביכף מיכף מענין הגן עדן ומענין הנהר הנ"ל, ושניהם שם את האדם לעבדה ולשמרה וגו' ויצוהו שלא לאכול מעץ הדעת טוב ורע וכו', היינו כנ"ל, שעיקר העבודה של האדם הוא שיתחיל להמשיך המעיין היוצא מבית ה', שהוא הנהר היוצא מעדן כדי להשקות את הגן שהוא התורה, שהוא בחינת 'ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים', שהוא בחינת הזיווג של מעלה לכאן שנתבאר לעיל במאמר בחוח ה'), וז"ל: יש להתפלל במה שלא הזכיר כלל מהפלאת הזיווג גם למלכות ההיפוך, שבשפעות ישראל המקבלים מהשלים את הרוח חיים, שגם להם נמלאים זיווני השפע המריקים לכל אחד מיי ומזוני וכו', כפי שזוכה לתקן תוחם כל אחד לחצי תוחיות שמו יתברך, שבזיכוך יסודותיהם מהמידות הרעות, [ובאחר מוכן בזהר הקדוש ובשאר ספרי אמת, שנמלאים זיווני השפע גרוחניות, לית מחשבה תפיסא]. ואם שים לייחד הפלאיה הזאת, שהוא מחמת שלא הוכרח להזכירו, כהכרחו להזכיר ענין הזיווג לגד הרע והרשע, בחינת העילה לשברו ולהכניעו שהודיע לזה, לפי יותר נרחה לפי עניות דעתי, שבאמת הזכיר ענין הזיווג גם לגד הקדושה ופשפות ישראל. כי הוא ענין הנהר המושך ויונק מהעדן [לכל אחד מנפשות ישראל, להיתרבותו ונמלאים] בהנאן, אשר ממילא מובן שלא"פ שהנהר מושך ומשקה בכלליות את הגן, לפי בוודאי נמלאים מילוקים בין כל אחד לחבירו, כפי התיתערותם לתמתם בתיקון לחצי יסודותיו הנ"ל (פיינו בתיקון המידות והפרצת הטוב מהרע), כי כל המקבל תוחם בקדושה וטהרה, נתתקנים ע"ז לכליס נפלאים, לקבל [ב]כפלי בכפליים השפעת הנהר מהעדן, [שעי"ז נעלמו כל התהוותם וגידולם בכל עת ועת, ממדריגה למדריגה, כי כל אחד מלוי בחבירו כנ"ל].

עדן עין לא ראתה כשארז"ל שזהו בחרי תפלה. וכתב בליקו"ה (מו"מ העושה שלים בגב"ח ג, יג): כנגד קליפת המן שמלק שהוא בחינת מריבות הגלות של עכשיו שנקרא גלות חדוש, אין חכמה ואין תבונה ואין עילה, כי אם להרבות בתפילה ותחנונים ועקעות ושוועות וזעקות בלי שיעור עד שיקויף וכו', כי תפילה למעלה מהכל וכולל כל החמישים שערים, כמבואר בהתורה הנ"ל שתפילה היא בחינת 'עדן עין לא ראתה', שהוא שורש התורה, שמשם שורש כל המעיינות החכמה של התורה הקדושה, כי התפילה היא בבחינת 'נתיב לא יָדָעוֹ עָיִט', בחינת שער החמישים שאין מי שהשיג אותו. היינו מי שעוסק בתפילה ומתחזק בכל עוז להרבות בתפילה ושיחות בינו לבין קונו, הוא מעורר עדן העליון שהוא בחינת שער החמישים, בחינת 'נתיב לא ידעו עיט', כי אין שום שכל שיוכל להשיג ולהבין עד היכן מגיע הכח של תפילות ישראל, לפילו של הפחות שבפחותים, כפרט מה שמתפלל כל אחד על צרת נפשו שהוא רחוק מהשי"ת. כי לפילו המלאך הקדוש מיניה יתירה מיבב הקב"ה לשלם הרשעון, שברשו במקום טהור, במקום ביהמ"ק, והכניסו לְגַּן עֵדֶן, שנאמר 'ויקח ה' אלקים את האדם וַיַּנִּחֵהוּ בגן עדן'. מֵאַי זה מקום לקחו, מביהמ"ק, והכניסו לפלטין שלו, זה גן עדן, שנאמר 'וַיַּנִּחֵהוּ בגן עדן לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ'. ושמע מינה, כי יש מלאכה בגן עדן לפחות ולשבד את האדמה ולא כל הפילוות נעמסין מפליהן, או שמע מינה, יש מלאכה בגן עדן להשקות את הגן, והלא כבר נהר יוצא מעדן להשקות את הגן, שנאמר 'ונהר יֹצֵא מעדן וכו', ומה שלשון הזה 'לעבדה ולשמרה'. לא אמר 'לעבדה ולשמרה', אלא לעסוק בדברי תורה ולשמור את כל מצוותיה, שנאמר 'לשמר את דרך עץ החיים', ואין 'עץ חיים' אלא תורה, שנאמר 'עץ חיים היא למחזיקים בה'. ועיין בילקוט"ג ד"ה 'והיינו דכתיב וכו'' בדברי מוהרנ"ת המקשר את כל פסוקי פרשת יצירת האדם לבלילות מאמר זה.

והיינו דכתיב (בראשית ג), **ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים. עדן, הוא בחינת התפלה. כי עדן עין לא ראתה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל** (ברכות לד:), **שזהו**

*) הפוס מוהרנ"ת: ו ע"ב

עדן

עדן הוא בחי' התכלית (ליקו"מ סה, ד).

המחשבה נקרא עדן (ספר הפליאה ד"ה בא וראה מה ששמעתי כשהייתי).

העדן היא חכמת אלקים וזוהו 'מקדם', שהעדן הוא מן הוי"ה (ספר הפליאה ד"ה ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם).

יש בעליונים השגה שנקראת בדברי רבותינו ברמז גן, והשגה למעלה ממנה שהיא הנקראת עדן והוא הנקרא צרור החיים (תורת האדם להרמב"ן, אות קכג).

השמיים והארץ שבפסוק ראשון הם התפארת והעטרה, והם העדן והגן (רבינו בחיי בראשית א, ב).

פי' עיקר עדן הוא בכתר, ואף אם ימצא פעמים בחכמה ופעמים בבינה הוא ע"ד הַשָּׁאֲלָה (פרד"ר כ, יא).

כל מיני השפע והאצילות הנמשכות מעדן העליון שנקרא כת"ר, דרך התפארת הנקרא נה"ר, כולן נכנסין בבריכה העשירי שהיא סוד מלכו"ת (שערי צדק א).

על כל זאת אינם יודעים מאומה מעדן, שהוא בעומק המחשבות של הראש העליון, דהיינו חכמה שבכתר, שהיא רישא דאין, והיא נקראת מחשבה עמוקה (עמק המלך יא, יג).

עדן היה קודם לעולם ומשם יכולים להשיג עד ג' שערי בינה וזה עדן (תפארת יהונתן בראשית ב, ח).

העולמות העליונים נקראים עדן (נועם אלימלך פ' בראשית).

הצדיק האמיתי הגמור המופרש מכל ענייני עוה"ז והוא מצותצח, צח בכל גופו ואיבריו, אזי הצדיק הזה נקרא עדן, מלשון עדנה, כמ"ש 'אחר בלתי היתה לי עדנה', ופירש"י ז"ל 'לשון צחצוח בשר', והוא מקושר תמיד בעולמות עליונים כאילו אינו כלל בעוה"ז (נועם אלימלך פ' בראשית).

עדן לשון חיבור (עבודת ישראל אבות פ"ח).

והעדן הוא שנברא להיות מדור לצדיקים גמורים אשר נידונין בדין הגמור. ולכן הוא נברא קודם בריאת העולם, וקודם בריאת העולם היה הכל בסוד הדין כי אפילו מחשבת בריאת העולם היתה בדין (באר מים חיים פ' בראשית, ב).

ואני תפלה

אֲנָא יי, עוֹרְרֵנִי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְזוֹכוֹת לְהִתְפַּלֵּל לְפָנֶיךָ בְּכָל לֵב בֶּאֱמֶת וּבַאֲמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁתִּהְיֶה תְּפִלָּתֵנוּ זַכָּה וּנְכוֹנָה וּמְסֻדֶּרֶת בָּרָאוּי וּבְכַוָּנָה שְׁלֵמָה. שֶׁהִתְהֶיָה מְחֻשֶּׁבְתִּי קְשׁוּרָה בְּדִבּוּרֵי הַתְּפִלָּה, שֶׁאֲזַכֶּה לְכַוֵּן הֵיטֵב בְּדִבּוּרֵי הַתְּפִלָּה. וְאִזְכֶּה לִשְׁפֹּךְ כַּמַּיִם לִבִּי נוֹכַח פָּנֶיךָ יי בְּתִפְלָּתִי. וְתִהְיֶה בְּעֶזְרִי שֶׁאוּכַל לְפָרֵשׁ שִׂיחָתִי לְפָנֶיךָ תָּמִיד, וְאֶת כָּל אֲשֶׁר עִם לִבִּי אֶשְׂיחָה לְפָנֶיךָ. כִּי אַתָּה יָדַעְתָּ כִּי צְרוֹרוֹת הַמָּוֶת סְרָבֻנִי מְאֹד, וְרַעְתִּי קְצָרָה לְבָאֵר וּלְפָרֵשׁ לְפָנֶיךָ אֶת צָרְבֵי בֶּקֶשׁוֹתַי הַמְּרֻבִּים. עַל כֵּן חוּס וַחֲמֹל נָא עַל נַפְשִׁי הָאֻמְלָלָה, וְעָזְרֵנִי שֶׁאוּכַל לְדַבֵּר אֶת כָּל אֲשֶׁר עִם לִבִּי לְפָנֶיךָ, וְתִשְׁלַח בְּפִי דִּבּוּרִים כְּשָׁרִים דִּבּוּרֵי חֵן וְתַחֲנוּנִים, בְּאֹפֶן שֶׁאוּכַל לְעוֹרֵר רַחֲמֶיךָ שֶׁתְּקַבֵּל תְּפִלָּתִי לְפָנֶיךָ בְּרַחֲמִים, וְתַעֲלֶה תְּפִלָּתִי לְפָנֶיךָ לְמַעְלָה לְמַעְלָה (ליקוטי ח).

היה, בגן. ושמע מחמר, הוא גן הוא עדן, תלמוד לומר 'ונהר יצא מעדן להשקות את הגן', גן למוד ועדן למוד. ויפיר הרשב"ם (שם, מוצאי בעין יעקב): 'עדן' הוא רמז למקום מוצא המעיין, כלומר 'ונהר יצא מעדן להשקות את הגן', והוא לא נודע למדם ולא השיגו, כי לא עמד רק בגן, ועל כן אמרו כי לפי הענין ומעונגיו שנעלמו מעין כל חי ולא נודע לפי למדם הרמשון, גם הוא ממוקן למלמידי חכמים. ופימש בתיקו"ז (הקדמה, יב ע"ב): **לבלית 'עדן'** שלא כתב עליון דמיהו מופלא ומכוסה, ובגין דלא תיתמר בעדן 'עין לא ראתה שלקים זולתך'. 'להשקות את הגן', דלא ה' תמלה.

בחינת תפלה, שהוא למעלה מן הטבע, כי על ידי תפלה משנה הטבע כנ"ל. [שזהו בחינת עדן עין לא ראתה, כי למעלה מהטבע אין לנו שום תפיסא]. והיינו ונהר יוצא מעדן, היינו מהתפלה כנ"ל, ומעין מבית ה' יצא. להשקות את הגן, הוא התורה כנ"ל, מעין גנים, למימתן, נמשית 'דורש טוב לעמו', שמקבל תפילות מישראל וקושר מהם כתרים לרצו, לימו יודע להיכן להעלות הכתר הנורא הזה, רק הוא משניע לומו שיעלה מעלמו ויש נרחם קונו כמו שחמרו ז"ל. (...) ועל כן בגחולה המחמורה כתיב 'נבכי יבושו ובמחנוים לומילים', כי עיקר הגחולה הסלימים העתידה לנוח הוא ע"י תפילה וכו"ל, וכמ"ש 'קמו עימכם דבריה ושובו אל ה'', 'ליני מנקם מכם אלף דבריה' כמו שחמרו ז"ל, וכמובח בכל הספרים מגודל מעלת התפילה עד אין קץ. כי ע"י התפילה המשיך מעין המכמה אל המורה, וזכה לעסוק בתורה יום ולילה עד שבירר כל ההלכות למימיתן, נמשית 'דורש טוב לעמו', כי כל זמן שלינו מברר פסק ההלכה נקרא 'דורש רעה', כמו שמבואר בהמורה הנ"ל, אבל ע"י ריבוי התפילה, שע"ז זכה לתורה לברר פסק ההלכה, ע"ז הוא בבחינת 'דורש טוב לעמו', כי ע"י בירור הלכה היינו ע"י לימוד פוסקים, זכה לברר הכשר מן הפסול וכו', שע"ז בירר הטוב מהרע, שהוא בירר עץ הדעת טוב ורע, שע"ז מכניעין ומבטלין קטרא דמותא וממשיכין רוח חיים אל הנליק, שע"ז מכניעין ומשפילין הרשעים עדי מרק שהם המנגדים אל האמת. **עדן עין לא ראתה כי למעלה מהטבע אין לנו שום תפיסא.** ומובא בציתה"ל (ת, יב) גבי חימם שבין גן המורה לעומת הטבע, וז"ל: בהמבואר מדבריו הקדושים שהעדן הוא למעלה מהטבע נרחה מבואר, שלח כן מדלינת [הגן שהוא] המורה, כי הוא הטבע הרוחניות, והמקושרת בזה גם לטבע הגשמיות שבד' יסודות, [להיותם חיים וקיימים

גם בטוב הגשמי ולח יחסרו בחסרונות הנ"ל], כי זה ענין המקבלות והשלשלותם מד' חומיות הרוחניים, בשם ה' שבח.

ונהר יוצא מעדן וכו' להשקות את הגן. ויפיר בציתה"ל (ת, ג) שענין העדן והגן הוא בבחי' נשמה וגלה שבמורה, וז"ל: בהכרת הגן לנרפו להעדן יש לנחמר, שזה ממחם שהעדן אין לו גבול וסוף, כי הוא העדן והעוגג בהמדרי חורת החיים סוף יחבדן, אבר לח נמלא בסוף, שהכל ייחוד אחד. וזהו סוד הנקיעה. כיולד, ה"ל למרוכה של שם, שזהו נקיעות מלוים בחוי"ו, ומשם מחפשטות והולכות עד חום ה"ל למשוכה, ומשם יוקנות מחות יו"ד שהיא חום למשוכה של שם, וזהו סוד 'ויטע ה' לנקיס גן בעדן', שזהו סוד גדול כמוס ומחמס בחרבע חומיות של שם. וכל זה מלייחד מקום נמשך, 'מקדם', זהו סוד קולו של יו"ד. למרי היידע לכוון ה'קדם' בסוד מעט ה'גן', ומסוד ספירת המלכות עד ספירת החכמה, שזהו סוד הייחוד השלם החמיתי, נלר מעטי מעשה ידי להחפחר' (ישעיה ס). לם מבין מה שרמזנו, מבין שהספוק מתייחד על פשוטו, ומה שדרשו ז"ל בו כולם דברי נלקים מייס. ולם מזהה, מקבל מפה לל פה קבלות עמוקות ופמומות בהם שרמזנו בחילת 'עדן', כי הדברים שהמצנו בדמיון רמזים בס, וכבר רמזו ז"ל בנבחשים רבה עיקריים גדולים בדבר זה. (...) ודע והחמן כי יש עדן לפיים מעדן, שהוא מקור המקורות, וזהו סוד שחר הכתר אין סוף לעומקו, והכל בדיבוק שלם ובדיבוק חחד חמימי. והספירה הזחת היא חום יו"ד של שם, והיא המקור לחר עדיו יגיעו כל הנחלים וכל מיני השפע, ומשם ולמעלה עולם הרחמים הגמורים, הכל פחום ומחום, אין לחחד ואין להרהר לל מעט ולל הרהר, כי בחיבורנו זה יש לנו לרחות ברורות מכל מה שנודיעין הן ברמז הן בפירוש. ובשחנו מחכוונים בייחוד השלם עד שחנו מגיעים לסוד חום יו"ד, ובהסגיעה המחשבה עדיה חנו מייחדים הכל בקונו של יו"ד, מכחן ולילך חין לך רשות להרהר, עד פה מבוח ולח מוסיף, כל המעביר מחשבתו מן המקום הזה כילילו לל חם על כבוד קונו ולחוי לו שלח בח לעולם.

רומז 'ויטע ה' לנקיס גן בעדן', נטע שורשי ה'גן' שהוא סוד ספירת המלכות, ג'עדן' שהיא סוד לנקיס המחשבה, שהיא סוד חכמה בלשם ומבמה בסוף, שהכל ייחוד חחד. וזהו סוד הנטיעה. כילד, ה"ל למרוכה של שם, נטיעותיה הולכות בחות וח"ו, ומשם מחפשטות והולכות עד חום ה"ל למשוכה, ומשם ייוקנות מחות יו"ד שהיא חום למשוכה של שם, וזהו סוד 'ויטע ה' לנקיס גן בעדן', שזהו סוד גדול כמוס ומחמס בחרבע חומיות של שם. וכל זה מלייחד מקום נמשך, 'מקדם', זהו סוד קולו של יו"ד. למרי היידע לכוון ה'קדם' בסוד מעט ה'גן', ומסוד ספירת המלכות עד ספירת החכמה, שזהו סוד הייחוד השלם החמיתי, נלר מעטי מעשה ידי להחפחר' (ישעיה ס). לם מבין מה שרמזנו, מבין שהספוק מתייחד על פשוטו, ומה שדרשו ז"ל בו כולם דברי נלקים מייס. ולם מזהה, מקבל מפה לל פה קבלות עמוקות ופמומות שהם שרמזנו בחילת 'עדן', כי הדברים שהמצנו בדמיון רמזים בס, וכבר רמזו ז"ל בנבחשים רבה עיקריים גדולים בדבר זה. (...) ודע והחמן כי יש עדן לפיים מעדן, שהוא מקור המקורות, וזהו סוד שחר הכתר אין סוף לעומקו, והכל בדיבוק שלם ובדיבוק חחד חמימי. והספירה הזחת היא חום יו"ד של שם, והיא המקור לחר עדיו יגיעו כל הנחלים וכל מיני השפע, ומשם ולמעלה עולם הרחמים הגמורים, הכל פחום ומחום, אין לחחד ואין להרהר לל מעט ולל הרהר, כי בחיבורנו זה יש לנו לרחות ברורות מכל מה שנודיעין הן ברמז הן בפירוש. ובשחנו מחכוונים בייחוד השלם עד שחנו מגיעים לסוד חום יו"ד, ובהסגיעה המחשבה עדיה חנו מייחדים הכל בקונו של יו"ד, מכחן ולילך חין לך רשות להרהר, עד פה מבוח ולח מוסיף, כל המעביר מחשבתו מן המקום הזה כילילו לל חם על כבוד קונו ולחוי לו שלח בח לעולם.

מילואי חכמה

עדן עין לא ראתה. וכחב בשערי חורה (שער ט) גבי ספירת המכמה וזה"ל: הספירה הזחת נקראת בחורה 'עדן', ללומר המחלת המפשטות המחשבה, והמקור לחר ממנו נמגלו כל הספירות מכחר עליון, וזהו המעיין והמקור לחר ממנו נמגלים כל הנמלחים בהמגלות הספירות מכחר עליון. ולזון 'עדן' הוא לזון מקור לחר ממנו נמשך הדבר. 'ונהר יצא מעדן', כלומר נהר יוצא מן המקור והמעיין, שזהו לזון 'עדן', כענין שרה בשנפשך ממנה המקור ומזרה לה, לחמרה 'לחחרי נלחי היתה לי עדנה'. וכבר בילחנו 'ונהר יצא מעדן', 'נהר' זה בינה, 'יצא מעדן', יוצא מן המכמה שהיא סוד המקור הנמשך מכחר עליון, 'להשקות את הגן', להמקות ספירת מלכות. והבינה שהיא סוד ה'נהר', מפקה המלכות שהוא 'גן', בחמלעות ו' ספירות, גדולה גבורה תפחרת נגח הוד יסוד, שהוא סוד וח"ו שבין חות ה"ל לחמשוב של שם לה"ל חחרונה. וחמלכות ומעה הוא עולם הספירות, 'והיה למרבעה לחשים', סוד חרבעה חמנות שבינה המתפרדות מסוד עולם הייחוח, שהוא סוד חרבע חומיות בייחוד וחרבעה לחשים בספירות. ועתה לביחים לנו להודיעך מה שנחמר בחורה 'ויטע ה' לנקיס גן בעדן מקדם', וכי היחן לפשר זה, והכי לנו לומרים שהוא סוד עולם הכתר שהוא סוד עולם המחשבה שלח רלחו עין מעולם, והיחן חחמר שהוא נטוע ב'עדן'. רכותינו גילו הדבר בפרק חין עומדין 'חמר רבי יהושע בן לוי, מלי 'עין לא רחתה', זה יין המשומר בענביו משפת ימי בראשית. רבי שמעון בן לקיש חומר, זה 'עדן' שלח רחתה עין מעולם. ולם חחמר חדם היכן היה לל, גנן. ולם חחמר גן בן עדן, חלמוד לומר 'ונהר יצא מעדן להשקות את הגן'. המבונן כמה גילו ז"ל במקום זה לומר כי 'עדן' לחוד ו'גן' לחוד, ולם כן היחן יחייבב פשוטו של מקרל, שהרי לל גמרו לפרש בחלמוד. והנני בחינת תפלה, שהוא למעלה מן הטבע, כי על ידי תפלה משנה הטבע כנ"ל. [שזהו בחינת עדן עין לא ראתה, כי למעלה מהטבע אין לנו שום תפיסא]. והיינו **ונהר יוצא מעדן**, היינו מהתפלה כנ"ל, ומעין מבית ה' יצא. **להשקות את הגן**, הוא התורה כנ"ל, מעין גנים, למימתן, נמשית 'דורש טוב לעמו', כי כל זמן שלינו מברר פסק ההלכה נקרא 'דורש רעה', כמו שמבואר בהמורה הנ"ל, אבל ע"י ריבוי התפילה, שע"ז זכה לתורה לברר פסק ההלכה, ע"ז הוא בבחינת 'דורש טוב לעמו', כי ע"י בירור הלכה היינו ע"י לימוד פוסקים, זכה לברר הכשר מן הפסול וכו', שע"ז בירר הטוב מהרע, שהוא בירר עץ הדעת טוב ורע, שע"ז מכניעין ומבטלין קטרא דמותא וממשיכין רוח חיים אל הנליק, שע"ז מכניעין ומשפילין הרשעים עדי מרק שהם המנגדים אל האמת. **עדן עין לא ראתה כי למעלה מהטבע אין לנו שום תפיסא.** ומובא בציתה"ל (ת, יב) גבי חימם שבין גן המורה לעומת הטבע, וז"ל: בהמבואר מדבריו הקדושים שהעדן הוא למעלה מהטבע נרחה מבואר, שלח כן מדלינת [הגן שהוא] המורה, כי הוא הטבע הרוחניות, והמקושרת בזה גם לטבע הגשמיות שבד' יסודות, [להיותם חיים וקיימים

גם בטוב הגשמי ולח יחסרו בחסרונות הנ"ל], כי זה ענין המקבלות והשלשלותם מד' חומיות הרוחניים, בשם ה' שבח.

ונהר יוצא מעדן וכו' להשקות את הגן. ויפיר בציתה"ל (ת, ג) שענין העדן והגן הוא בבחי' נשמה וגלה שבמורה, וז"ל: בהכרת הגן לנרפו להעדן יש לנחמר, שזה ממחם שהעדן אין לו גבול וסוף, כי הוא העדן והעוגג בהמדרי חורת החיים סוף יחבדן, אבר לח נמלא בסוף, שהכל ייחוד אחד. וזהו סוד הנקיעה. כילד, ה"ל למרוכה של שם, נטיעותיה הולכות בחות וח"ו, ומשם ייוקנות מחות יו"ד שהיא חום למשוכה של שם, וזהו סוד 'ויטע ה' לנקיס גן בעדן', שזהו סוד גדול כמוס ומחמס בחרבע חומיות של שם. וכל זה מלייחד מקום נמשך, 'מקדם', זהו סוד קולו של יו"ד. למרי היידע לכוון ה'קדם' בסוד מעט ה'גן', ומסוד ספירת המלכות עד ספירת החכמה, שזהו סוד הייחוד השלם החמיתי, נלר מעטי מעשה ידי להחפחר' (ישעיה ס). לם מבין מה שרמזנו, מבין שהספוק מתייחד על פשוטו, ומה שדרשו ז"ל בו כולם דברי נלקים מייס. ולם מזהה, מקבל מפה לל פה קבלות עמוקות ופמומות שהם שרמזנו בחילת 'עדן', כי הדברים שהמצנו בדמיון רמזים בס, וכבר רמזו ז"ל בנבחשים רבה עיקריים גדולים בדבר זה. (...) ודע והחמן כי יש עדן לפיים מעדן, שהוא מקור המקורות, וזהו סוד שחר הכתר אין סוף לעומקו, והכל בדיבוק שלם ובדיבוק חחד חמימי. והספירה הזחת היא חום יו"ד של שם, והיא המקור לחר עדיו יגיעו כל הנחלים וכל מיני השפע, ומשם ולמעלה עולם הרחמים הגמורים, הכל פחום ומחום, אין לחחד ואין להרהר לל מעט ולל הרהר, כי בחיבורנו זה יש לנו לרחות ברורות מכל מה שנודיעין הן ברמז הן בפירוש. ובשחנו מחכוונים בייחוד השלם עד שחנו מגיעים לסוד חום יו"ד, ובהסגיעה המחשבה עדיה חנו מייחדים הכל בקונו של יו"ד, מכחן ולילך חין לך רשות להרהר, עד פה מבוח ולח מוסיף, כל המעביר מחשבתו מן המקום הזה כילילו לל חם על כבוד קונו ולחוי לו שלח בח לעולם.

ונהר יוצא מעדן וכו' להשקות את הגן. ומובא בציתה"ל (ת): בדבר העדן הנ"ל הגדול ועלום לחין ערוך ממדריגת הגן, וגם כל חיות הגן והרות שבו נמשך ונפקה מהעדן, ממילל יבומר לפי זה שבמו כן זה הרות שבעדן גדול ועלום לחין ערך מהרות שבגן המורה, עד שנחמצ כגבדו לשיער וספרה כפלי כפלייס לחין ערך.

ואני תפלה

וְתִתֶּן לָנוּ כֹּחַ בִּזְכוּת צַדִּיקֵי אֱמֶת, שֶׁנִּזְכֶּה לְכַבֵּס בְּתִפְלָּתֵנוּ אֶת חִיּוּב מַעֲרֶכֶת הַמֻּזָּלוֹת, לְשַׁדֵּד הַמַּעֲרֻכוֹת וּלְשַׁנּוֹת הַטֶּבַע בְּתִפְלּוֹתֵינוּ וּתְחִנּוֹתֵינוּ, עַד שֶׁיִּרְאוּ הַכֹּל וְיַאֲמִינוּ בֶּאֱמֶת כִּי אֵין שׁוּם דֶּרֶךְ הַטֶּבַע בְּלָל, רַק הַכֹּל מִתְנַהֵג בְּהַשְׁגָּחָתְךָ לְבַד תָּמִיד. וְיָקִים בָּנוּ מִקְרָא שֶׁכָּתוּב "וְתַגְזֹר אֹמֶר וְיָקָם לָךְ, וְעַל דְּרָכֶיךָ נָגַהּ אוֹר". וְתִמְחֹל וְתִסְלַח לָנוּ וּלְכָל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל עַל כָּל הַפְּגָמִים שֶׁפָּגַמְנוּ עַד הֵנָּה בֶּאֱמוּנָתֶךָ הַקְּדוֹשָׁה, בְּפֶה שֶׁהֵרֵינוּ תּוֹלִים הַדְּבָרִים בְּסִבּוֹת שֶׁלְּךָ דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, וּמַעֲלָה תַּחְזוֹק אֶת לְבָבֵנוּ וּלְבַב כָּל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, וְכָל בָּאֵי עוֹלָם, שֶׁיָּבִינוּ בָּלָם לֵידַע וּלְהַאֲמִין כִּי אַתָּה הוּא יי הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ, וְהֵכֵּל מִתְנַהֵג בְּהַשְׁגָּחָתְךָ לְבַד, וְכָל הַסִּבּוֹת הַכֹּל מֵאִתְּךָ לְבַד (ליקו"ת סב).

עצה ותושיה ❋ **עיקר** בירור פסק ההלכה זוכין רק ע"י התפילה, ונחשב כאילו חידש את העולם, וזוכה לברר הטוב מהרע שבכל הארבעה יסודות שהוא תיקון הכל, וע"ז זוכה להשפיע החולקים עדי ארץ (קיצור ליקו"מ ח, ז).

לב מין שם 'עדן' מלמ על הכתר העליון שהוא מופלא ומכוסה, ומפני זה נמחר בעדן 'עין לא רחתה שלקים זולתך'. ומה שנחמר 'להשקות את הגן', הגן זוהי ה' התחמונה.

למעלה מן הטבע

למעלה מהטבע, למעלה משכל אנושי, וזה בחי' מקיפין (ליקו"מ כא, ט).

ישראל הם למעלה מהטבע, רק כשהם חוטאים ח"ו, אזי נופלים אל תחת הטבע, כמו העכו"ם שהם תחת המזל והטבע, ואזי יש להם גלות וצער (ליקו"מ רנ).

לעתיד אז יתבטל הטבע לגמרי, ואז יתנהג העולם ע"י בחי' נפלאות למעלה מהטבע (ליקו"ה מאכלי עכו"ם ב, ט).

אותיות ההויה למעלה מן הטבע, ומן הידוע שבאותיות ההויה יוכל אדם לשנות הטבע (רבינו בחיי שמות י, כא).

הטבע לא יעשה דבר אם לא בסיבות מסודרות מחייבות התכלית ההוא ברצון הבורא ית', כל זה המין מן הנמנע בחוקינו ובחוק הטבע עצמו, נאמין אנחנו קהל התורה האמיתית עם כל שאר בעלי התורות קבלוהו ממנו, שהוא כולו אפשר בחוק יכולת האל ורצונו אשר הוא למעלה מן הטבע ומקיף עליו, לא יקרא שום אדם בעל דת שלא יתאר לבורא יכולת לשנות טבע הנמנע. כי כמו שבנרא כל המינים מן האפס הגמור בכוחו ורצונו, כן הוא יכול לבטל כוחותם ולשנות סדריהם בכל עת שירצה, וגם יחזיר כל העולם בכללו אל ההעדר הגמור אשר ממנו לוקח אם ירצה כו' (מצרף לחכמה יד).

שם הוי"ה למעלה מן הטבע, וכן התורה תמימה תורת הוי"ה למעלה מהטבע (של"ה פסחים דרוש ג' לשבת הגדול כז).

בוודאי חכמי הטבעיים בחשיכה יתהלכו, כי הדביקות בו ית' הוא למעלה מהטבע, ורצונו ב"ה הוא דביקותו של אדם שיהיה נצחיי. כי ענין החיוב הוא מצד הטבע, וזה נוטה למאמיני הַפַּרְקוּת שהיה הכל בחיוב, אבל אנחנו מאמיני האמת שהכל היה ברצונו ב"ה, ורצונו הוא להיות האדם נצחיי אם יישאר בדביקות (של"ה בית דוד ח).

השי"ת עושה להם לעמו ישראל ניסים ונפלאות למעלה מהטבע, כי הם ראשית המחשבה שהוא למעלה מהטבע (קדושת לוי פ' וארא).

אם ישראל עושין רצונו של מקום והולכים בתורת השם, מהפכים את הטבע של המערכת, כי נשמתן של ישראל היא 'חלק אלוק ממעל', והוא ית' בוודאי למעלה מהטבע, וממילא אם מדבק עם ישראל את עצמו בהכשר מעשיהם הטובים בשורשם, גם הם שווים לשורש, והם למעלה מהטבע ג"כ, ויש להם עוז ותעצומות להפוך סדר המערכות (אור המאיר פ' לך לך). **בשאדם** מאמין באמונה שלימה שהוא אדון כל ומשגיח ע"כ בפרטרטו ופועל הכל ברצונו, ויירא ומתפחד מאת השי"ת יראת הרוממות, אזי הוא למעלה מן הטבע, ויכול להשפיע אורות חדשים בעולמות עילונים ותחתונים, כי הוא למעלה מהטבע (בת עין פ' קרח). **מידת** הכתר הוא למעלה מן הטבע (פנים יפות דברים טז, י). **החסד** הוא ההנהגה שהיא למעלה מן הטבע (מלבי"ם בראשית כד, יב). **גן הגן** עדן והגיהנם הם בזה העולם ממש, אך אי אפשר לבוא לשם מחמת הקרירות שבצד צפון ודרום (ליקו"מ כב, יא). **גן** הוא בחי' הנפש (ליקו"מ סה, ד). **יש** גן עדן, והם שני בחינות, גן ועדן, והם בחי' חכמה ובינה תחתאה, כי עיקר תענוג גן עדן הוא השגת חכמת אלקות (ליקו"מ רפו). **גן** עדן רמז לתורה, וכשם שהגן נמשך מעדן כך התורה נמשכת מן החכמה העלינה שהיא עדן, ועיקר בריאתו של אדם להיותו מנוח בעסק התורה 'לעבדה ולשמרה' (רבינו בחיי בראשית ג, כא). **גן** נקרא הבינה והמלכות, והטעם מבואר כי הבינה היא גן לנטיעות שהיו בקרוי חגבים. ומלכות נקרא גן, כי היא גן לנטיעות התחתונות לכל אשר יהיה חפץ ורצון המאציל להאציל שם, הכל בא אל הגן התחתון (פרד"ר כה, ג). **כל** העולם נקרא גן אחד, ואח"כ כל בית הכנסת ובית המדרש בעצמו נקרא גן מיוחד (מגלה עמוקות פ' חיי שרה). **נהר** היינו השפע יוצא מעדן, היינו התענוג מהתענוגים שיש להקב"ה יבוא ההשפעה. להשקות את הגן, דהיינו ג"ן סדרים שיש בתורה (קדושת לוי פ' בראשית). **גן** הוא לשון תענוג (קדושת לוי פ' תולדות). **ראה** שאין העולם מתקיים בדין ושיתף רחמים בדין בשביל צדיקים שאינם גמורים להיות נידון במשקל לפי רוב המעשה, ברא להם מדור בפני עצמן הראויים לגן שהוא קטן המעלה להתעדן בו לפי ערך צדקתם (באר מים חיים פ' בראשית, ב). **ג"ן** נקרא ג"ן סדרים דאורייתא שבתורה הנקרא שעשועים (מאור עיניים השמטות פ' ראה). **כתיב** 'ויטע ה' אלקים גן', היא התורה, שבה נטע כל התענוגים (מאור עיניים השמטות פ' ראה). **בחי'** מלכות נקרא גן, הוי"ה דב"ן עם הכולל גימט' גן, גם היא בחי' ד' ויונקת מיסוד שהוא בחי' אל חי, א"ל ח"י וד' גימט' גן, גן בא"ת ב"ש ר"ם גימט' מילוי אלקים דה"הין (קה"י, גן). **גן** עדן היא במערבו של עדן וגם לצפונו של עדן, כי כבר בארץ הן עומדים באלכסון כזה מן מזרחית דרומית עד מערבית צפונית, וזה שאמר באותיות דרבי עקיבא (אות ס') שגן עדן הוא בצפון, וכן כתב ר' אלעזר מגרמייזא בסודותיו על התורה שגן עדן הוא מצפון, וסמיך ליה קרא 'וצפונך תמלא בטנם', וכן כתב הרב בליקוטי תורה פרשת בראשית שגן עדן וגיהנם שניהם מצפון (קה"י, גן).

לוז בעומקה של הלכה

אפיקי העוסקים בחכמות התורה ובפלפולא לשם שמיים, כי 'חדי קודשא בריך הוא בפלפולא', אעפ"כ אין זה עיקר התכלית, כי העיקר הוא 'לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא', כמו שמצינו בהקדמונים שנתרחקו מהפלפול של הבל, רק ירדו לעומק ההלכה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא (ליקו"א נט"י לסעודה וב"פ ו, צא).

אית דלא משתדלין באורייתא דבעל פה לשמה, ואיתמר בהון (שמות א) 'וימררו את חייהם בעבדה קשה', דא קושיא, 'בחמר', דא ק"ו, 'ובלבנים', בליבון ההלכות, דעלייהו איתמר 'ותקן לבנים תתנו', 'בכל עבדה בשדה', דא ברייתא, 'את כל עבדתם', דא פסקא, 'אשר עבדו בהם בפרך', פירכא. כד משו לעומקא של הלכה איתמר בהון, לית הלכה כפלוני. ואית אחרנין דמשתדלין בה לשמה, דאינון מארי תריסין דבי מדרשא דאיתמר בהון (במדבר יט) 'אדם כי ימות באהל', כמה דאוקמוה מארי מתניתין 'אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה' (תיקוני זהר חדש קיז).

מי שאינו לומד בישיבה לא יירד לעומקה של הלכה, כי ההלכה לא תתברר ותתלבן כי אם בלומדו בישיבה, וכמאמר התנא 'מרבה ישיבה מרבה חכמה' (מדרש שמואל אבות ו, ז).

השכינה בסוד בת זוג שזכרתי למעלה, היא נקראת הלכה, בסוד הלכה למשה מסיני, בסוד 'כלת משה' כנ"ל. ומי שהוא צדיק אז חכמתו עושה בה פירות ומולדת ההארה שמולדת כנ"ל, ואז נקרא שהלכה כמותו (אדיר במרום ח"ב מאמר ביאור ז' מלכיז).

אמרו כי יהיה לאדם איזה קושיא בלימודו, ייידע באמת שרצון הש"י להיות יגע בעומק הלכה, כי לולי זאת לא היה נודע לו הקושיא (פנים יפות שמות יג, יד).

התבודדות היא הכנה נכונה לקריאה נאמנה ללון בעומקה של הלכה, לו תוסיף תת כוחה להבין דבר על בוריו ולדון דין אמת לאמיתו (פלא יועץ, התבודדות).

ענין החכמה הוא שיידע לישא וליתן וללון בעומקה של הלכה (פלא יועץ, חכמה).

הארציות לא יוכל להזדכך, רק ע"י עומק עיון הלכה לאמיתה של תורה ובני יששכר מאמרי חודש סיון, ה).

הלכה

הלכות לשון הליכה, כמו שאמרו רז"ל 'אל תקרי 'הליכות' אלא 'הלכות'', היינו שע"י ההלכות יזכה לילך בדרכי ה' ולשוב אליו ית', שזהו עיקר שלימות עסק התורה, שנזכה ע"י הלימוד לשמור ולעשות ולקיים, כמו שאנו מתפללים בכל יום 'ותן בלבנו בינה וכו' ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים' (ליקו"ה סעודה ה, לב). **הלכות** הם הילוך הצינורות שהרחמים יורדים משם, וזהו 'אל תקרי 'הליכות' אלא 'הלכות'' (ספר הפליאה ד"ה סדר טהרות). **עיקר** הצלחת האדם, כאשר לימודו בהלכה, כי ההלכה הוא אמיתת התורה עד שאינו נוטה לא לימין ולא לשמאל, וזה לשון הלכה אשר שימשו בו חכמים לומר 'הלכה כך וכך', כלומר הליכה היא ישור הדרך שאינו נוטה לא לימין ולא לשמאל הוא כך, ולכך דבר זה מביא אל חיי עוה"ב (נתיבות עולם, נתיב התורה א). **יאל** תקרי 'הליכות' אלא 'הלכות', כי שם הלכה ייפול על שאינו נוטה מנקודת האמת, ולפיכך דרך זה הוא שמוליכו לעוה"ב, היא דרך הישר שאינו נוטה מנקודת האמת (דרשות המהר"ל דרוש על התורה). **יתנא** דבי אליהו, כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עוה"ב, שנא' 'הליכות עולם לו'. אל תקרי 'הליכות' אלא 'הלכות עולם' ע"כ. **הלכה** הוא מלכות שהולכת לתפארת, וזה סוד 'הלכה למשה', 'הלכה כרבים', כד איתכלילת באבהן שנקרא רבים, וכד היא בין נצח הוד דאינון רגלין, נקרא הלכה, שהולכת לבעלה. הלכה עם ד' אותיות והכולל גי' אדנ"י (קה"י, הלכה). **הלכה** הוא מצד החסד, שאין העולם מתקיים בדין רק בחסד, וע"כ

וכאשר נמשך מעין החכמה מהתפלה אל הגן שהוא התורה וכו'. וביאור בגליאה"ל (ת, ח) שמה שמדובר כאן שהתפילה היא גבוהה מהתורה, זה דייקת על תפילה כזו העוסקת בהמשכת שני מיני מדריגות בעצן וגן המוב"פ, יש להתפלח לכאורה, כי הלא התורה לבד הוא עבודת ומדריגת מים העליונים, ואין צריך בענין זה להבדיל בין קודם לקודם על מודות התפילה, אחין זה מדריגת התורה, ועוד בכאורן ויתרון עליה כמדריגת העצן על הגן כנ"ל. ולזאת נראה מבואר, שעיקר כוונתו הקדושה בענין התפילה, הוא שתמשך על התורה והמשכתה מלקוחתו יתברך בבחינת המוב"פ. כי גם כאשר יבקש האדם על חיזוק דבר גשמי, מוכרח שיהיה עיקר תפילתו על המשכת התורה, [ועל מהלעומין כללנא וכו' (עי' ליקו"ה ר"ח ה)], מאחר שכל התאוות ופעולות הדבר הזה הוא ע"י התורה כמוב"פ. וממילא מבואר על מודות התפילה, שמחמת שכל המשכת התורה הוא על ידה בעצמה, מעמוד בהמדריגה שלמעלה מהיא. ועוד בענין התפילה והתורה, ביאר בגליאה"ל (ת, י): בהעלאתו הנ"ל מדבריו הקדושים שכל ד' מותיות הוי"ה שבגן, [וגם מאלין תבין שזה כל עסק מליאות הגן] נמשך מהעדן, ובבחינותיהן הנ"ל שהעדן בהשפעותיו מוכרח להגן יען לאחר הוא לבד כל בלליות הכליה, לאחר שלמה נהפך הטפש לחכמון יותר, ['ויתעצב אל ליבו', כנודע], נלמה מבואר שבענין זה גם כל הכרת התורה ותפילה זה לזה, כי כל בירור הלכות התורה [ולזכות בזה גם לקיומה, ולסור מרע עד שלא יתורה כל חון], אין ביכולת לזכות, רק בעדן התפילה, וגם בהיפך, אין ביכולת לעלות בעדן התפילה, רק בכלי התורה והגן, [והם מהדברים המקושרים זה לזה שאין יודעים מהיכן ההתחלה, כמבואר מזה בדברי מורנ"ת]. ועוד בכל זה יבואר יותר בהכרת ההתקדמות להרב, ושבו לבד נמצא כל הרוח חייס של התורה והתפילה, עד שזוכים עי"ז גם בעלמו לתפילה ולתורה בלימוד ובקיוס.

וכאשר נמשך מעין החכמה מהתפלה אל הגן וכו' ובזה מפריש הטוב מהרע. וכתב בליקו"ה (מו"ח השומה שלית לגב"ח ג, ח): ועל כן כנגד עמלק אי אפשר לעמוד כי אם על ידי תפילה, להרבות בתפילה ובתחנונים מאוד מאוד כדי לעורר בכל פעם שורש המעיין של התורה, כדי להמשיך הרוח חייס של התורה משלמה, כדי להכניע את עמלק, כי הוא מתגבר בכל פעם מחמת שבלול מכל הליצורות רעים וכו' כנ"ל, שאי אפשר לשברו לגמרי בפעם אחת כנ"ל, על כן צריכין בכל פעם לעורר בכל פעם שורש המעיין של התורה, שמשם יונק מעיין המשקה את הגן, שמשם כל הרוח חייס, ועי"ז מכניעין ומשפילין אותו בכל פעם.

ובזה מפריש הטוב מהרע. ומובא בגליאה"ל (ת, טו): בהמשכת הטוב [ורוח החייס] מעדן ותפילת הלדיק לגימוד וידיעת הלכות התורה, נמשך כמו כן כל הטוב בלב הלדם גם למעשה וקיום התורה, ושלפי זה מבואר בהכפלים למילת 'ומשך עוון וכו'' הנ"ל (במות ד' בתמלת, שם רציתו דורש את י"ג מידות הרחמים), כי מלבד מה שמשך ומתמה מהגלוות אליו כל חטא ועוון שבכלל בו קודם שנתקרב אליו השיעורות רעים וכו' כנ"ל, שאי אפשר לשברו לגמרי בפעם אחת כנ"ל, על כן צריכין בכל פעם לעורר בכל פעם שורש המעיין של התורה, שמשם יונק מעיין המשקה את הגן, שמשם כל הרוח חייס, ועי"ז מכניעין ומשפילין אותו בכל פעם.

ובזה מפריש הטוב מהרע. ומובא בגליאה"ל (ת, טו): בהמשכת הטוב [ורוח החייס] מעדן ותפילת הלדיק לגימוד וידיעת הלכות התורה, נמשך כמו כן כל הטוב בלב הלדם גם למעשה וקיום התורה, ושלפי זה מבואר בהכפלים למילת 'ומשך עוון וכו'' הנ"ל (במות ד' בתמלת, שם רציתו דורש את י"ג מידות הרחמים), כי מלבד מה שמשך ומתמה מהגלוות אליו כל חטא ועוון שבכלל בו קודם שנתקרב אליו השיעורות רעים וכו' כנ"ל, שאי אפשר לשברו לגמרי בפעם אחת כנ"ל, על כן צריכין בכל פעם לעורר בכל פעם שורש המעיין של התורה, שמשם יונק מעיין המשקה את הגן, שמשם כל הרוח חייס, ועי"ז מכניעין ומשפילין אותו בכל פעם.

ומשם יפרד כי עי"ז נפרד הרע מהדי יסודות ולא נשאר רק הטוב. וכתב בליקו"ה (מו"ח השומה שלית לגב"ח ג, ח): כי כל המרכבה יסודות אין להם מיות כי אם ע"י הרוח חייס דקדושה, שהוא בחינת יסוד המחיי, בחינת יסוד המחיי דפשוט, שהיא בחינת לדיק יסוד עולם, שהוא מחיה כל המרכבה יסודות, ואין לו כח לקבל כל המרכבה יסודות ולהחזיקם, כי אם ע"י שמקבל מבחינת לדיק יסוד עולם, מבחינת הרוח חייס שנמשך מהלדיק הדור שבדור הוא המקבל כל המרכבה יסודות ולהחזיקם. **כי עי"ז נפרד הרע מהדי יסודות ולא נשאר רק הטוב.** וכתב בליקו"ה (מו"ח השומה שלית לגב"ח ג, כח): נריך כל הדם לרחות ולהשתדל לנתח מכל המחוות ומכל המידות רעות שלו כל המרכבה יסודות, שהם הגלגולות. כי עיקר כח ויניקת העכו"ם שהם בחינת עפיו וכח דיליה, הוא מהרע של המרכבה יסודות, שהם כל המידות רעות, שהם הליצורות הרעים שלהם כנ"ל. ונריך כל הדם להתפלל הרבה להצי"ת שיזכה להתקרב לדיקים אמיתיים שהם בחינת הרב דקדושה, שבכר זכו לברר בחלילות כל המרכבה יסודות, עד שיכולים לנחח עם הסט"ת, דהיינו לירד לתוך כל הליצורות הרעים שלהם ולשברם ולהוליא את שרשלן מגלותם, עד שיזכו גם כל המקורבים אליהם לברר המרכבה יסודות, לנתח מכל המחוות ומכל המידות רעות. ועיקר

ילקוט הנחל

וכאשר נמשך מעין החכמה מהתפלה אל הגן שהוא התורה. ומובא בספר מכלל יופי (קימון ת, נספח הרה"ח ר' שלמה ווענקלעער זצ"ל):

במדרש רבה פרק ל"ד פרשת בהר "והיית נגן רוה", זה גן, 'וכמוהו מים תשר גל יכזבו מימיו', זה עדן' [ע"כ]. וחכו 'יוצא מעדן', נמלא מוצא ומקור המעיין והנהר של החכמה הוא מהפלה, בחינת כתר עליון בתוך הוא.

עי"ז נפרד הרע מהדי יסודות ולא נשאר רק הטוב. ולדע בליקו"ה (מו"ח ת, ח) את שהבדל בין מוח לסתם שהוא עיקר מיות הלדם, כמו שאמרו רז"ל לענין ברכת המזון וכו' ונכרלה בתוכו, כי בלשם שם בלולין כל המרכבה יסודות ממש. כי הקמח בעלמו זה בחינת יסוד העפר שהוא גשמיות הקמח, כי 'הכל היה מן העפר', וגולגלו הקמח במים, זהו בחינת יסוד המים, ונמ"כ מניחין אותו להחמיץ, היינו שהעלה בנפיחה, וזה בחינת יסוד הרוח שע"ז עולה בנפיחה, ונמ"כ אופין אותה בחם, וזהו יסוד האש. שנמלת, שבלשם ממך בלולים כל המרכבה יסודות בפועל ממש. ועל כן בפסח אסור לאכול ממך והוא אסור במשהו, כי עיקר החילוק שבין ממך למלה הוא בבחינת יסוד הרוח, שבלשם ממך שולט יסוד הרוח בפועל ממש שמניחין אותה שתעלה בנפיחה, שזהו בחינת יסוד הרוח, ומלה הוא להיפך, שממהרין לאפותה קודם שיכולט בה יסוד הרוח בפועל, כדי שלא תעלה בנפיחה, כי יסוד הרוח שכולט בלחם ממך שע"ז עולה בנפיחה, זה בחינת רוח סערה שגדול בשעתו, בחינת 'כל צורליו יפיח בהם'. כי יסוד הרוח של זה בשלה הגשמי, שהוא בחינת לוירא דהאי עלמא, שם הוא שליטת הרוח סערה שמתגבר בזה השלה, ואי אפשר להכניע ולברר בחינת יסוד הרוח שהוא בחינת לוירא דהאי עלמא, מלחיזת הרוח סערה שנאחז בו, כי אם ע"י התורה אשר משם מולאות הרוח חייס, אשר על ידה מתבררין כל המרכבה יסודות, ועיקר הוא לברר בחינת יסוד הרוח שמקשר כל המרכבה יסודות, לברר מבחינת רוח סערה, שיהיה בבחינת רוח חייס

ואני תפלה

וּבְכֵן תַּעֲזְרֵנִי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים שֶׁאֶזְכֶּה לַעֲסֹק בְּסִפְרֵי הַפּוֹסְקִים בְּהִתְמָדָה גְּדוֹלָה. וְתַעֲזְרֵנִי וְתוֹשִׁיעֵנִי לִלְמֹד הַרְבֵּה בְּכָל יוֹם וְיוֹם סִפְרֵי הַפּוֹסְקִים. וְתִפְתַּח אֶת דַּעְתִּי, וְתֵכִין אֶת לִבִּי, שֶׁאֶזְכֶּה לִלְמֹד בְּפַהְירוּת גָּדוֹל, וּלְהָבִין הַדִּין עַל בֵּרְיו, וְלִבְרֹר וּלְלַבֵּן הַפֶּסֶק הֲלָכָה בְּכָל דִּינֵי הַתּוֹרָה בֶּאֱמֶת לֶאֱמִתּוֹ. וְאָזְכֶּה לֵידַע הֲלָכָה בֶּאֱמֶת, בֵּין כָּל בַּעֲלֵי הַפַּחֲלֹקֶת דְּקֹדֶשׁ שֶׁהַחֲלָקִים בְּדִינֵי הַתּוֹרָה

(ליקו"ת סב).

(המשך) נקל ומומר, 'ובלבנים' סיינו בלימוד התלכה, 'ובכל עבודה בשדה' זה בלימוד הכריתות, 'את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך' זה בלימוד המצוות. ופם בני ישראל מוזהרים בתשובה על מה שעברו על התורה, אזי נתמר בהם 'ויזעקו ה' על' זהה הען המייס (התורה), ומן ועל ידו יתקייס סוד הפסוק 'ויתמקו המיס' (שיתמקו מיכאי הלדם מתחיית הקליפה השלוטת על המתים). ועינן זה הוא מתיקוני משה משיח שנאמר בו 'ומטה האלקים בידי', ס"מטה' זהו מלך המלוך מטטרו"ן, שמלידו הוא עין המייס וכן מלידו הוא גם עניו המיתה, שכאשר מוחו המלוך מתכסף להיות בבחינת הנקם הנתם אזי הוא נקרא 'עזר', שזהו מלד הטוב שבמיתה, וכאשר מוחו המלוך מתכסף להיות בבחינת הנקם אזי הוא נקרא 'כנגדו', שאזי מיד מתקייס בו המלוך זה סוד הפסוק 'ויעש משה מפניו'. וסקבי"ה מסר את הנהגת מוחו המלוך ביד משה. ומלוך זה הוא סוד התורה שבעל פה, שעל כן יש בה את עניני התיקון והכיסוי.

ואני תפלה

וְזַכֵּנִי בִּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְקַיֵּם מִצְוַת צִיצִית בִּשְׁלֵמוּת בְּכָל פָּרָשָׁיוֹ וְדִקְדּוּקֵיהָ וְכַוָּנוֹתֶיהָ, וְתִרְצֵנִי ע"ב מִצְוֹות הַתְּלוּיִם בָּהּ, וּבְלֵב טוֹב וּבְשִׂמְחָה גְּדוֹלָה. וִיהִי רָצוֹן לְפָנֶיךָ שֶׁתְּהֵא חֶשׁוּבָה מִצְוַת צִיצִית שֶׁאֲנִי עוֹשִׂין כְּאִלּוּ קִיַּמְנוּ גַּם מִצְוַת תְּכֵלֶת שֶׁבְּצִיצִית, כִּי גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ שֶׁרְצוֹנֵנוּ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ, וְאָנוּ חֲפָצִים וּמִתְנַעְגְּעִים לְקַיֵּם מִצְוַת תְּכֵלֶת שֶׁבְּצִיצִית. וְאִם הָיִינוּ זוֹכִים לְמָצְאָ תְּכֵלֶת לְצִיצִית הָיִינוּ מְפָאֲרִים הוֹן רַב בְּדֵי לְקַיֵּם הַמִּצְוָה בְּשְׁלֵמוּת. אַךְ בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים חָרַב בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ, וְנִתְעַלַּם הַחָלָזוֹן בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ, וּמֵאָז וְהָלְאָה אֵין אָנוּ זוֹכִים לְקַיֵּם מִצְוָתְךָ בִּשְׁלֵמוּת. עַל כֵּן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁתְּהֵא חֶשׁוּבָה מִצְוַת צִיצִית לָקֵל כְּאִלּוּ קִיַּמְנוּ מִצְוַת תְּכֵלֶת שֶׁבְּצִיצִית. וְרַחֵם עָלֵינוּ וּבְנֵה עִירְךָ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וַהֲבִיאֵנוּ לְשָׁלוֹם לְאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, וְזַכֵּנוּ שֶׁיַּחֲזֹר וְיִתְגַּלֶּה הַחָלָזוֹן, וְנִזְכֶּה לְקַיֵּם מִצְוַת תְּכֵלֶת שֶׁבְּצִיצִית וְעַל יְדֵי זֶה תִּכָּלֶה וְתִשָּׁבֵר וְתַעֲקֹר וְתִמַּגֵּר מַלְכוּת הָרְשָׁעָה מִן הָעוֹלָם (ליקו"ת מטו).

ע"י הראש בית שעושה שלום בין הכל, בין כל הד' יסודות שכוללים העולם ומלואו (ליקו"ה מצרנות ד, ג). **סדר** ד' רוחות העולם במרכבה העליונה הם אבות עולם ודוד. דרום תחילה, שכן אברהם תחילת האבות וכתיב בו 'ויסע משם אברהם ארצה הנגב', צפון יצחק, שכן התגבר בעקידה, מזרח הוא הסוף והוא כיצור של דוד המנגן מלאין, והוא הנקרא ים, וזהו 'הים האחרון' שתרגומו 'ימא מערבא', וכדי לרמוז על ד' אלה, נקראו ד' רוחות העולם בשמות אלו (רבינו בחיי שמות כו, כח). **תשובה** תפילה וצדקה 'ותלמוד תורה כנגד כולם'. ואלו הארבע הם ד' רוחות העולם, והם ד' חומות העולם (של"ה שמות שובבי"ם ת"ת אז). **הנה** כמו שבעולם יש ד' רוחות, כן האדם היא עולם קטן ויש בו ד' יסודות החומר, שהם ד' רוחות המכסכים אור שכלו (מאור עיניים שה"ש). **די** רוחות העולם, שלושה מהן נחתמו בי"ב אותיות דא' פעמים אהי"ה, אהי"ה בכל רוח ורוח, א"ה מלמעלה, ורוח רביעית פתוחה, ולפעמים הוא חתומה בהורי"ה, י"ה מלמעלה ו"ה מלמטה. ולמה הוא פתוחה, מפני שבה ירד הקב"ה לבלבל הלשון בדור הפלגה, ובה ירד על הר סיני, ובה עתיד לירד לירושלים לחדש העולם. ונודע שרוח רביעית הפתוח הוא רוח צפון (קה"י, רוחות). **די** רוחות העולם, חסד גבורה תפארת מלכות (ישרש יעקב, רומו של עולם).

זכה לנטרף לה, תיהו יהא ריפא על ד' יסודין, ומתעביד נהר, דמתקיין על ידיה ולא על ידא דמרת, ומתממודעין ביה לתיהו ריבון ושליט עלייהו. ותי עבר על תורייתא, ממתקיין ממריהו דתלתא דרע דתיהו יגר הרע, וכל תיבדין דתיגון מד' יסודין דתימתר נהון (שמות ו) 'וימכרו את מייסם וגו', 'וימכרו' במכירו דמרה. ולגבי תיבדין קדישין דגופא דתיגון מסטרא דטוב, עלייהו תימתר (שם טו) 'ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה וגו'. כגוונא דא תמרו מתרי מתניתין, 'וימכרו את מייסם בעבודה קשה' בקושית, 'במומר' בקל ומומר, 'ובלבנים' בלימוד הלכתא, 'ובכל עבודה בשדה' דא בריית, 'את כל עבודתם וגו'' דא מצוה. סם מיתין בתיובתא, תימתר נהון (שם) 'ויורהו ה' עץ' ודא עץ חיים, וביה 'וימתקו המים'. ודא משה משיח דתימתר ביה (שם יז) 'ומטה האלקים בידי', 'מטה' דא מטטרו"ן, מסטריה חיים ומסטריה מיתה, כד מתכסף למטה תיהו 'עזר', מסטרא דטוב, כד מתכסף למיוויא תיהו 'כנגדו', מיד (שם ד) 'וינם משה מפניו'. וקודשא בריך הוא מסר ליה בידא דמשה.

ותיהו תורייתא דבעל פה, דביה תיסור וישתר.

ארבע ציצית הם בחיי הרוח חיים. רבינו מלביש ומקשר בעשה את שכמתו: הנגמו עד כה במצות ציצית, ומעינו בספר עץ הלעם טוב (פ' שלח)

שכמתו: הנה העולם יש בו ד' רוחות, מזרח מערב וכו', וכל הבריות נכללין בהמון, (...) וד' רוחות, מושלין עליהם ד' רוחות הוי"ה כנגד ד' רוחות הטיקריות, (...) והטלית כנגד העולם המקייים בתוכו את הנברים, וד' ציציותיו כנגד רוחות העולם.

כה אמר ה' מארבע רוחות באי הרוח. פסוק זה נאמר בחזון תחיית העצמות ביחזקאל (לז, ט–יא), והדבריס הוסבו בהרחבה, מכיוון שמשורר בהם ענין המשכת הרוח חיים, ולשה"כ שם: הָיְתָה עָלַי יַד ה' וַיּוֹצִאֵנִי בְרוּחַ ה' וַיְנִיחֵנִי בְּתוֹךְ הַבִּקְעָה וְהִיא מְלֵאָה עֲצָמוֹת: וְהֶעֱבִירַנִי עֲלֵיהֶם סָבִיב סָבִיב וְהִנֵּה רַבּוֹת מְאֹד עַל פְּנֵי הַבִּקְעָה וְהִנֵּה יְבֵשׁוֹת מְאֹד: וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם הֲתִחְיֶינָה הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה וָאֹמַר ה' אֱלֹקִים אַתָּה יָדָעְתָּ: וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנָּבֵא עַל הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם עֲצָמוֹת הַיְבֵשׁוֹת שִׁמְעוּ דְּבַר ה': כֹּה אָמַר ה' אֱלֹקִים לָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה הִנֵּה אֲנִי מֵבִיא בָכֶם רוּחַ וִחְיִיתֶם: וְנָתַתִּי עֲלֵיכֶם גִּידִים וְהַעֲלֵתִי עֲלֵיכֶם בָּשָׂר וְקָרַמְתִּי עֲלֵיכֶם עוֹר וְנָתַתִּי בָכֶם רוּחַ וִחְיִיתֶם וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה': וְנִבֵּאתִי כַּאֲשֶׁר נִצֻּיתִי וַיְהִי קוֹל כְּהִנָּבְאִי וְהִנֵּה רַעַשׁ וַתִּקְרְבוּ הָעֲצָמוֹת עֶצֶם אֶל עַצְמוֹ: וְרָאִיתִי וְהִנֵּה עֲלֵיהֶם גִּידִים וּבָשָׂר עָלָה וַיִּקְרַם עֲלֵיהֶם עוֹר מִלְמָעְלָה וְרוּחַ אֵין בָּהֶם: וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנָּבֵא אֶל הָרוּחַ הִנָּבֵא בֶּן אָדָם וְאָמַרְתָּ אֶל הָרוּחַ כֹּה אָמַר ה' מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ וּפְחִי בָּהֶרוּגִים הָאֵלֶּה וְיִחְיוּ: וְנִבֵּאתִי כַּאֲשֶׁר צִוָּנִי וַתָּבוֹא בָהֶם הָרוּחַ וַיִּחְיוּ וַיַּעַמְדוּ עַל רַגְלֵיהֶם חַיִל גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד: וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה הִנֵּה הָמָּה אֹמְרִים יָבְשׁוּ עַצְמוֹתֵינוּ וְאָבְדָה תִקְוָתֵנוּ נִגְזַרְנוּ לָנוּ: לָכֵן הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה

ואז, והיה לארבעה ראשים, הם ארבע אותיות הוי"ה, שהם שורש הטוב של הד' יסודות כנ"ל:

ח וזהו בחינות ארבע ציצית. כי ארבע ציציות הם בחינת הרוח חיים, וכמ"ש (יחזקאל לז) **כה אמר ה' מארבע רוחות באי הרוח.**

מילואי חכמה

ציצית. כתב בספר התיוון (שפו): **שורש הנשמה.** נגלה בכתוב שהיא למען תזכור כל מצוות השם תמיד, ולזן דבר בעולם יותר טוב לזיכרון כמו נושא חותם מדוניו קבוע בכתומו אשר יכתב בו תמיד, ועיניו ולביבו עליו בל היום, וזהו שנאמר בו בכתוב 'וכתבתם את כל מצות ה'. (...) ודע, שאע"פ שאין חיוב מצוה זו מן התורה אלא כשיש לו ללמד בפתח מרבעה כנפים, כמו שאין חיוב מצות מעקה אלא במי שיש לו גג, אעפ"כ הזהירונו חכמים במצוה זו הרבה ואמרו שראוי להיזהר עליה, ואמרו (שבת לג ע"ב) שהזהיר בה זוכה ומשמשין חותו עבדים רבים, שהרי הכתוב שקלה בה בה כל המצוות, שנאמר 'וכתבתם חותו וכתבתם את כל מצות ה'', ואמר רבי אליעזר (מנחות מג:) שהזהיר בה ונפתילין ומזוזה שהוצא הוא שלא יתנוצ לעולם, שנאמר (קהלת ד) 'והחוט המשולש לא במהרה ינתק'. ועוד מצינו במגלה עמוקות (פ' שלח): 'והיה לכם לציצי"ת' גימטריא ד' קליפו"ת, כי ד' ציצית מגיעים מפני ד' קליפות, שהם ד' רוחות הטומאה דקדושה. ועל כן בספה אתור לאכול ממך ואיכורו תמור מאוד, כי אי אפשר לנו לאכול כלל לאם כזה שהוא לאם ממך, שעולה בנפיתה שנאמת בו בחינת הרוח סערה שגדול בשעתו, בחינת 'כל גדוליו יפיח בהם', כי בספה הוא עדיין קודש קבלת הטורה, אלו אי אפשר לנרר ולהכניע את הרוח סערה בפועל ממש, כי עיקר הגאולה הוא ע"י בחינת תפילה, שהוא בחינת בריתה בכם, שהם כל הלרבעה יקודות בכם. והנו בחינת תלה, שהם אין מניחין להתאמן בחינת אוירא להמשי להתי עלמת בפועל, כי אין מניחין אומה להתמיך שתעלה בנפיתה, כי אנו נזהרין שלא יתאמן הרוח סערה כלל בלאם שאנו אוכלין עכשיו בספה, מחמת שהוא עדיין קודש קבלת הטורה וכו' כנ"ל, רק אוכלין תלה שהוא שהוא מאכל גבוה מאוד, בחינת 'עדן עין לא ראתה', שזהו בחינת תלה, בחינת עונג שבת, בחינת 'לאמן אמונו והתענגתם מזיו כבודה'. עוד שבת זה בחינת ע'דן ג'ן, והנו בחינת תלה שהוא גבוה מאוד, בחינת עדן, בחינת תפילה, בחינת בריתה בכם, שעי"ז עיקר יציאת תלרים כנ"ל. והנו התילוק שבין תמך לתלה שהוא בחינת חיים ע"י בחינת תלה, שהוא הוא בח"ת בחינת הרוח חיים, שהם שורש תלה לתלה זה תלה תמך, שהוא

המתנגדים החולקים על הצדיקים אמיתיים. וכתב בליקו"ה (יו"ד ריבית ה, טו): עכשיו בחתירת הימים מתגבר השקר ביותר, כמו שנאמר 'ותשלך אמת ארצה', וכמו שאמרו רז"ל 'והאמת תהיה נעדרת', שנעשו עדריס עדריס של אמת. וכן אצל כל אדם, יש שהוא אינו כאשר מתחילתו, אבל אח"כ מטעהו הבע"ד עד שמכשילו בשקריו, והעיקר ע"י בני אדם והשקרנים והלוצנים ומכניס עצמן בסך הספידים, שעליהם נאמר 'תמלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק בגאוה ובוז'.

כי על ידם נבנע עשו איש שעיר. ובילקו"ל (ח): לפי הנ"ל תבין מדרוק, שזה שאין ביכולת שערת הרשע להתקיים, הוא מחמת שאין לו כלל כלי התורה הנ"ל (היינו גן התורה המזכר לעיל בוהש ז'), המוכרחים לקבלת הטוב מפערת העדן, כי הוא רחוק מהתורה ומכל המידות טובות שבה. רק מצד הניסיון שמוכרח שיהיה זה העולם [עיין בספר שיחות וסיפורים בוהש כ'], מוכרח בביכול הש"ת לשנות לו לרשע [רשע וטוב לו], בהספעת העדן ואור הגנוז הנ"ל, [שגם משם רבינו ע"ה עדיין לו עלה בשם להשיגו], ולהשפיע גם לרשע בעשיו בבחירתו ומחמת, אבל בחסרון והעדר הכלים שלו (היינו כלי התורה הנ"ל), נהפך לו זאת הספערה בחלבית ההיפך, ומפער גופיה ונשמתיה. ולא כן הרב העליון, [כגון דוד בעצמו שאנו מחכים עליון], בעלייתו בשם בדוב ושופט הכלים הנפלגים, הנתהווים בדוב ושופט הנסיונות שיעמוד בהם בכל גלגול שיתגלגל בהם בתריכות הגלות, [כמובן בזה מדברי מהרח"ו בשם האריז"ל], וגם ממילא מובן, שבדוב הכלים, יש ביכולתו לקבל משם קערה גדולה וחזקה בכל בפלייס, כפי שנמצא להרב דקליפה, ושאח"כ לא יהיה נחשב אצלו גם זאת הספערה, רק לרוח קטן, מדוב הכלים הנ"ל.

שעי"ז מכניעין הרוח סערה, שהוא הרוח של המתנגדים החולקים על הצדיקים אמיתיים, שממשיכין אריכת הרוח שלהם מהרב דקליפה שהוא בחינת עשו איש שעיר כנ"ל. וע"כ ציצית הוא לשון שיעה, כמו שכתוב (שם ח) ויקחני בציצית ראשי. כי על ידם נכנע עשו איש שעיר, בחינת רוח המיים היסודי, שהוא הקוסטא דמיומת החסר מן העלמות החלה, נחסר לו היו מוכנים לתחייה ע"פ מעשיהם הרעים, ויבטו לגמרי כעין יבש חסר לו ימים עוד. **ויחיים.** היינו מקבלו כח אל החיות. ולשון בזהר (פנחס, דלד ע"ב): לד 'כה אמר ה' מחדש רוחות בוחי הרוח', לחיות חדש חמון הוי"ה, והחי חיהו רוח להפיק בכל ערקין לחיבא, לחיחמר בהון 'אל תחר יהיה שמה הרוח לבלע יבלו', המזכר לעיל בפוף חוח ג'. ועוד חיחמ בזהר (שמות, יג ע"ב) המבחר כילד הרוח נבחית מחדשת הרוחות, ו"ז: לה כמה דגופא חחבי בהחי עלמא חקטורת לחדשא יקודי, וחחייבי בהחי עלמא, חוף הכי רוחא חחבייב בגיחתא חקטורת לחדשא רוחין דקיימא בגיחתא, והכחו רוחא חחבכחא חמן, וחחביירא חייבייהו בגיוחא לדיוקנא דגופא לחחבייב בהחי עלמא. ולחלמא חיחון חדשא רוחין לחיחון חוירין דגיחתא, רוחא לא חחביירא בגיוחא כלל ולא חחבכחא בהו. חיחון חדשא רוחין קטירין חילין בחילין כחדא, והכחו רוחא חחבייב וחחבכחא בהו, בגוחא דגופא חחבייב בקטורי חדשא יקודי עלמא. ובגין כך 'חדשא רוחות בוחי הרוח', חדשא רוחין דגן עדן לחחבכחא וחחבייב בהו. ועיין לעיל בחילוף"ח חות ה' ד"ה 'כי כבר ביעול הרע לגחרי וכו' דברי הרע"ח חזכר פנחס.

ויקחני בציצית ראשי. כלכחוב ביחזקאל (ח, ג): וַיִּשְׁלַח תַּבְנִית יָד וַיִּקָּחֵנִי בְּצִיצִת רֹאשִׁי וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ בֵּין הָאָרֶץ וּבֵין הַשָּׁמַיִם וַתָּבֵא אֹתִי יְרוּשָׁלַ͏ִם מָה בְּמַרְאוֹת אֱלֹקִים אֶל פֶּתַח שַׁעַר הַפְּנִימִית הַפּוֹנֶה צָפוֹנָה אֲשֶׁר שָׁם מוֹשַׁב סֵמֶל הַקִּנְאָה הַמַּקְנֶה: ופירש"י (שם): **בציצת ראשי.** בשיער ראשי. וכתב כלח הקמח (ערך ציצית): הציצית הם פחילות חלויות בדמיון שיער הראש, הוא שכתוב 'ויקחני בציצת ראשי'.

ילקוט הנחל

המתנגדים החולקים על הצדיקים אמיתיים. וכתב בליקו"ה (יו"ד ריבית הגז ג, טו) שפגם זה בחחבי כבר מדוכו אל נח, וז"ל: כל הדורות שקודם מתן תורה פגמו בזה על אחלקו על הצדיקים שהיו בדורות אלו כמו נח ומחושלח. כי אז בחוחן הדורות היה כל הלימוד רק בעל פה, שהיו עוסקין בניח מדרשו של שם ועבר, וכל מי שנגע ילחם ה' בליבו היה מקבל מהם גם אז דרכים ישרים להתקרב אליו יחברך. אבל היו מעט למעט, ורוב העולם אלחו עליהם מחמת שהפכו דברי אלקים חיים, שעל שנאמר להם פה לדבר על הצדיקים. כי זה יחלו שהלשעים שבדורות הקודמים היו גדולים בחכמה ובלימוד הלמות וכו' שהיה להם אז, רק שע"י חחוחיהם הרעות נכשלו בהם, בחחינת 'יפולעים יכשלו בם', עד שנעשה להם פה לדבר. ובענין זה כתב מוהרח"ו בעל"ח (מכתב רכפ, כ"ה למספר גע"י מקל"ו): רק שלום לכבוד ידידי בנפשי הרבני המופלג הנגיד מוריגו הרב שמואל ווייגבערג נרו יחיה. מכחבו קיבלחי ביום ב' בשבוע זאת, והנה קול הרעש על עלילת שקר מענין מה שמהפכין דברי אלקים חיים שבספר הא"ב, כאב בשמעחי זה קודם פסח ולא היה אללי דבר מדם, כי כאב בשמעחי זה כמה אנים שהמחנגדים מנאלו כאן מקום לטעות להחזיק בחחלוקחם. כי 'בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו', והחורה יש בה שני בוחות, 'יכה נעשה לו אם חייב, לא יכה נעשה לו אם הפוחות', ואל אחד יכול למצוא בהחורה כרצונו, כמו שרואינו שהאפיקורוסים מפרשין עיקר מורחינו הקדושה מוח אמה אחת לנעשה הרעה, אבל שכן שאר ספרים קדושים, ובפרט בדורות שלפנינו בענין הספרים שנחפשטו מהבעל טוב ומלמידיו הקדושים, שאנשו בהם החולקים הלומדים, אע"פ שהיו קלחם לדיקים וגדולים בחורה, אעפ"כ חחרו בחחלחם, כאילו ח"ו חלמידי הבעל טוב ז'ל הנקרלים בשם הצדיקים הם כוחבים דברים בנגד החורה ח"ו. ואם לא היחה בעקח החולקים עלינו כי אם על דבר זה בלבד, בוודאי היה לי להשיב להם, אך הלא זה ידוע ומפורסם בגם מקושם חלקו הרבה ויצא עקב מפיהם בחירופים וגידופים ולילנות בלי שיעור בחינם על לא דבר, רק מחמת שכל הגלוי"ם של נח, וז"ל: כל הדורות שקודם מתן תורה פגמו בזה על אחלקו על הצדיקים שהיו בדורות אלו כמו נח ומחושלח. כי אז בחוחן הדורות היה כל הלימוד רק בעל פה, שהיו עוסקין בניח מדרשו של שם ועבר, וכל מי שנגע ילחם ה' בליבו היה מקבל מהם גם אז דרכים ישרים להתקרב אליו יחברך. אבל היו מעט למעט, ורוב העולם אלחו עליהם מחמת שהפכו דברי אלקים חיים, שעל שנאמר להם פה לדבר על הצדיקים. כי זה יחלו שהלשעים שבדורות הקודמים היו גדולים בחכמה ובלימוד הלמות וכו' שהיה להם אז, רק שע"י חחוחיהם הרעות נכשלו בהם, בחחינת 'יפולעים יכשלו בם', עד שנעשה להם פה לדבר. ובענין זה כתב מוהרח"ו בעל"ח (מכתב רכפ, כ"ה למספר גע"י מקל"ו): רק שלום לכבוד ידידי בנפשי הרבני המופלג הנגיד מוריגו הרב שמואל ווייגבערג נרו יחיה. מכחבו קיבלחי ביום ב' בשבוע זאת, והנה קול הרעש על עלילת שקר מענין מה שמהפכין דברי אלקים חיים שבספר הא"ב, כאב בשמעחי זה קודם פסח ולא היה אללי דבר מדם, כי כאב בשמעחי זה כמה אנים שהמחנגדים מנאלו כאן מקום לטעות להחזיק בחחלוקחם. כי 'בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו', והחורה יש בה שני בוחות, 'יכה נעשה לו אם חייב, לא יכה נעשה לו אם הפוחות', ואל אחד יכול למצוא בהחורה כרצונו, כמו שרואינו שהאפיקורוסים מפרשין עיקר מורחינו הקדושה מוח אמה אחת לנעשה הרעה, אבל שכן שאר ספרים קדושים, ובפרט בדורות שלפנינו בענין הספרים שנחפשטו מהבעל טוב ומלמידיו הקדושים, שאנשו בהם החולקים הלומדים, אע"פ שהיו קלחם לדיקים וגדולים בחורה, אעפ"כ חחרו בחחלחם, כאילו ח"ו חלמידי הבעל טוב ז'ל הנקרלים בשם הצדיקים הם כוחבים דברים בנגד החורה ח"ו. ואם לא היחה בעקח החולקים עלינו כי אם על דבר זה בלבד, בוודאי היה לי להשיב להם, אך הלא זה ידוע ומפורסם בגם מקושם חלקו הרבה ויצא עקב מפיהם בחירופים וגידופים ולילנות בלי שיעור בחינם על לא דבר, רק מחמת שכל הגלוי"ם של נח, וז"ל: כל המקיים מצות ציצית בחחקונה בשלמות, בכל פרטיה ודקדוקיה ותרי"ג מצוות החלויים בה, ובכוונה שלמה בראוי, ובלב טוב ובשמחה גדולה, באופן שנוהה להמשיך הרוח חיים דקדושה על ידי מצות ציצית. למלאת כל החסרונות שחסר לנו בנשמות וברוחניות, בגוף ונפש. ותאחז בכנפות הארץ, ותנער רשעים ממנה, ותשבר ותכנע ותשפיל את איש צר ואויב הוא עשו איש שעיר, ותוציא בלעו כפיו (ליקו"ח ח).

ציצית ר"ת צ'דיק י'פריד צ'ציותיו ת'מיד. ונק' בשם 'צדיק', משום שהציצית יוצאים מהיסוד דבינה הנק' 'צדיק חי עולמים', 'מכנף הארץ זמרת שמענו צבי לצדיק', וסימן והיה כשזה קם זה נופל, ואז נתבטל התיקון של הקלי', ולכן ניצול מהזונה, כמו שהוא מבטל הזיווג דסמא"ל ונוקבי'א, שזיווגם נק' בלשון זנות, כמ"ש 'נוא"ף אשה חסר ל"ב', כך הוא ניצול ג"כ מכל מיני ניאוף וזנות שבעולם (מצת שימורים שער הציצית). **בבל** דור דדור יש שורש לתקן מצוה מיוחדת יותר משאר מצוות, למשל בדור הזה יש שורש לתקן מצות ציצית יותר משאר מצוות (נועם אלימלך פ' נח). **כשהצדיק** הדור מתפלל תפילתו בהשתוקקות גדול כל כך שיהיה באהבה ויראה, ממשיך מתפילתו כעין ציצית, שיוכל לאחזו עימה נשמות בני ישראל שצריכים עלייה (מאור ושמש פ' שלח). **יועשו** להם ציצת', זה שאמר הכתוב 'אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה', רומז על יסוד אור המוחין, שנזרעים בפנים בזעיר אנפין צדיקו של עולם. גם 'לצדיק' רומז על צדיק שבדור, שמתחילה אור זרוע וגנוז בו, וע"י מצות ציצית שבהן ל"ב חוטין, מגלים האורות לחוץ ואז יש שמחה (קה"י, ציצית). **אם** יזכור כל המצוות ע"י מצות ציצית, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאם בפועל, ומקבל שכר על המחשבה כמעשה (פלבי"ם במדבר טו, לט).

עצה ותושיה ❁ **ציצית** הם בחי' רוח חיים דקדושה הנ"ל, ועל ידם משלימים כל החסרונות ע"י אנחה, ומכניעין הרוח חיים דקליפה, רוח סערה רוח הטומאה, ומגרשים הרע מן הטוב מכל המידות, וע"י מכניעים החולקים והרשעים ומשפילים אותם עדי ארץ (קיצור ליקו"מ ה, ח).

ואני תפלה

וְתַעֲזְרֵנוּ לְקַיֵּם מִצְוַת צִיצִית בְּתִקּוּנָהּ בְּשִׁלֵּמוּת, בְּכָל פְּרָטֶיהָ וְדִקְדּוּקֶיהָ וְתַרְי"ג מִצְוֹוֹת הַתְּלוּיִים בָּהּ, וּבְכַוָּנָה שְׁלֵמָה בָּרְאוּי, וּבְלֵב טוֹב וּבְשִׂמְחָה גְּדוֹלָה, בְּאֹפֶן שֶׁנּוּכָּה לְהַמְשִׁיךְ הָרוּחַ חַיִּים דִּקְדֻשָּׁה עַל יְדֵי מִצְוַת צִיצִית. לְמַלֹּאת כָּל הַחֲסָרוֹנוֹת שֶׁחָסַר לָנוּ בִּנְשָׁמוֹת וּבְרוּחָנִיוּת, בְּגוּף וָנֶפֶשׁ. וְתֹאחֲזֵנוּ בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ, וְתִנַּעֵר רְשָׁעִים מִמֶּנָּה, וְתִשָּׁבֵר וּתְכַנַּע וְתַשְׁפִּיל אֶת אִישׁ צַר וְאוֹיֵב הוּא עֵשָׂו אִישׁ שָׂעִיר, וְתוֹצִיא בִּלְעֹו כְּפָיו

טלית לבן שנתעטף הקב"ה. כלמיתא בר"ה (יז ע"ב): 'ויעבֹר ה' על פניו ויקרא'. אמר רבי יוחנן, מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח ציבור והראה לו למשה סדר תפילה. אמר לו, כל זמן שישראל חוטאין, יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם. ובילקוט המכירי (שם): **מלמד מקרא כאומר מי שפשר נאומרו כי.** ולא נאמר מקרא מלא כדי לְעַבֵּר את המוון, שכן היה נראה למשה בנצוחה כאילו הקב"ה מתעטף כשליח ציבור, והיינו 'ויעבֹר וגו'', כשליח ציבור המעביר עליו על פניו וקורא כסדר הזה עשה הקב"ה, להורות שכן יעשו כל זמן כו'. ובספר יסן מאכמת המקובלים מלמתי ז"ל 'שנתעטף הקב"ה בתוך טלית לנגיה שנתעטף בגרייתו של עולם, שעליו נאמר 'עטה אור כשלמה' וגו', וכתיב (דניאל ז) 'לבושה כְּתָלֶג חִוָּר', ותנו נצטווינו בפקוק (דברים כח) 'והלכת בדרכיו', ולכך נתחייבנו להתעטף בטלית לנגה שהוא סימן קליפה ובפרט, כי כשם שהדבר המדוש הוא סימן החטא, כן הלובן סימן הקליפה, וכן אמר ישעיה הנביא עליו השלום (ישעיה ו) 'אם יהיו חטאיכם כַּשָּׁנִים כשלג ילבינו'.

טלית לבן היפך בחי' רוח דקליפה וכו' טלית אדום. מליטו בתיקו"ז (תיקון ע, קכד ע"ב): לו שערת חיוורת לחיבו מסטרת דימינת, קומקת מסטרת דשמאלת. ועיין לעיל במקו"א אות ד' ד"ה 'עשו וכו' שהוא לחמורו, תוקף הדין'.

אדמוני כלו כאדרת שער. הרחבנו להביא גם את הפסוקים המוכיחים לפסוק זה, השוטקים בכללם ביסוד המחלוקת בין הקדושה והקליפה, יעקב ועשיו. וזלשה"ק בבראשית (כה, כה–כו): וַיִּתְרַצְּצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶּה אָנֹכִי וַתֵּלֶךְ לִדְרֹשׁ אֶת ה': וַיֹּאמֶר ה' לָהּ שְׁנֵי גוֹיִם בְּבִטְנֵךְ וּשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמֵּעַיִךְ יִפָּרֵדוּ וּלְאֹם מִלְאֹם יֶאֱמָץ וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר: וַיִּמְלְאוּ יָמֶיהָ לָלֶדֶת וְהִנֵּה תוֹמִם בִּבְטְנָהּ: וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן חַדְמוֹנִי כֻּלּוֹ כְּאַדֶּרֶת שֵׂעָר וַיִּקְרְאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו: וְאַחֲרֵי כֵן יָצָא אָחִיו וְיָדוֹ אֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וְיִצְחָק בֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה בְּלֶדֶת אֹתָם: וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יֹדֵעַ צַיִד אִישׁ שָׂדֶה וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים: ופירש"י (שם): **חדמוני.** סימן הוא שיהא שופך דמים (ב"ר סג). **עלו כלללם שפר.** מלא שיער, כטלית של צמר המליאה שיער. **ויקראו שמו עשו.** הכל קראו לו כן, לפי שהיה נעשה ונגמר בשערו כבן שנים הרבה. וביאור דבריו במיי (שם): **עלו כלללם שפר.** פירוש, שיער. בקדושה רבה, דכתיב בהו 'אדיר במרום ה''. אמנם בקלי' אין שם תיקון, וכל השערות הראויות אליהן נמשכות עד הקלי' שהוא עשו 'כֻּלּוֹ כאדרת שיער' (יונת אלם צבו).

ענין עשיו שהיה אדמוני אדרת שיער, כי ידוע כי ריבוי הליחות ומותרות שדוחה הטבע, ממנו גדילים השיער, ובראש ראוי לדחות הליחות, כי היא מעבירה השכל, ויותר ריבוי כח החום בראש, כן ירבה השכל, וטבע הליחות לירד למטה באויר, כשבע המים, לכן בסוף הראש שהוא הליחות, שם יוצא הזקן, וזהו בראש. אבל בגוף צריך ללחות, ולכך אנשים שיש להם בגוף שיער, אם כן ליחות המים יוצאת לחוץ, ונשאר בקרבו רק חום ואש, והוא איש דם מלא חימה וכעס וזועל וסובא, וכן היה בעשיו, שהיה לרוב שערות בכל גופו, תגברות החום והדם גובר בו, ולכך היה אדמוני וכולו חימה ואף להשחית (יערות דבש ח"א, י).

לְמה נקרא שמו חודש אדר, כי הוא תמיד סוף שובבי"ם המורה על עליות ניצוצות מקלי' מסט"א, וסט"א הוא עשיו, ועשיו נקרא 'אדרת שער', ונקרא 'עשתי עשרה יריעות עיזים', כי זה שאנו מעברין השנה, מחמת היו"א יום ששנת החמה יתירה על ימות הלבנה. ובאמת זה הוא תענוג גדול להבורא ב"ה כשהניצוצות יש להם עליות. למשל כשהבן הרחוק בא אל אביו אז יש לאב יותר תענוג, כמבואר ברז"ל (סנהדרין צט:) 'במקום שבעלי תשובה עומדין כו''. וזהו הרמז 'כשנכנס אדר', כשעולין הניצוצות מסט"א, הרמז במילת 'אדר' מלשון 'אדרת שיער', כשהניצוצות יש להם עליות להיכנס בקדושה, 'מרבין בשמחה' (קדושת לוי פ' משפטים). **אדרת** שיער בחי' מלכות שמקבלת מהגבורות, ומשפיע אל סערה וסופה שתתהיו (קה"י, אדרת שער).

סערה כנ"ל. וזה בחינת טלית לבן שנתעטף הקב"ה וסידר י"ג מדות (כשמרז"ל ר"פ יז:), כי הי"ג מדות הן בחינות הרוח חיים דקדושה כנ"ל. וזהו בחינת טלית שהוא ארבע כנפות, בחינות הרוח מד' רוחות כנ"ל. והיינו טלית לבן, היפך בחינות רוח דקליפה, בחינת עשו, שהוא אדמוני כלו כאדרת שער (כרמשים כה) ופירש רש"י כטלית. כטלית דייקא, בחינת טלית דקליפה, שהוא בחינת טלית אדום, כמהורה הזאת, עי"ש בליקוטי הלכות הנ"ל. ועל כן שיבר משה מז הלוחות, שמה בחינת כל המורה שמה הרוח מייס, להרמות כי פגמו מז בהרוח מייס דקדושה, ועל ידי התפילה, בבחינת 'וַיְחַל משה', נמתק משה בחינת מעיין המכמה לנון לעומתה של הלכה, כמבואר בזוה"ו ובאות זי"ן, ומזה להמשיך קבלת התורה ממדת, דהיינו הלוחות שניות שמה עיקר הרוח מייס, ומז אחר שפסל שני לוחות מבניס כרמשונים מז גילה לו הקי"ת מי"ג מידות של רחמים, שבשה מרומז כל הענין הנ"ל.

הי"ג מדות הן בחיי הרוח חיים דקדושה. וביאור כמי הגמל (מ):

דהיינו כי הי"ג מידות שבתורה נדרשת בהן, שמה בהתורה עיקר הרוח מייס, ועל כן מרומז בשה כל הענין הזה, כפי שאמרו חז"ל (ברכות ז:) 'משה אמר לפני הקב"ה רבונו של עולם, אֵל אֶרֶךְ אַפַּיִם ורב חסד ואמת, נוצר חסד לאלפים, נושא עון ופשע וחטאה, ונקה, אמר לפניו, יפה שעה שאמרת כן, עכשיו יֵראה כחי גדול', וכמו שכתוב (שמות לד) 'וַיַּעֲבֹר ה' על פניו ויקרא', ואמרו חז"ל (ראש השנה יז:) 'אלמלי לא נאמר אלא שכתוב ראשון, הראוי היה לכתוב שני, אלא מלמד שהראה הקב"ה למשה סדר תפילה, אמר לפניו, כל זמן שבניו חוטאין, יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם'. וביאור הדברים, שהנה כל הענין של הי"ג מידות נאמר אחר מעשה העגל, ומובן בליקוטי הלכות מו"מ של' העושה עגל מסכה הי"ג מדות (מובן לעיל בענ"ג אות ג', ד"ה 'שמתגבר עליהם ע"י בחי' רוח פיו וכו'') שזה היה עיקר הפגם של העגל, שהשליח מעשה שטן והיה בו רוח חייס כמו שפירש"י, כי זה היה עיקר הפגם, שמגודל הכשפים של העגל רב היו יכולים להמשיך הרוח חייס לכל מה שירצו, לפיכך לדוממים ולומחים, כי הרוח חייס של הקט"ן גדול בשעתו מאוד, בשחיתת רוח קערה רוח הטומאה. ועל כן עשו העגל של זהב, כי 'מלפון זהב יֵחָתֶה', ולו לפגום בבחינת רוח לפונית שהוא בחינת רוח חייס כמבואר כלן בהתורה הזאת, עי"ש בליקוטי הלכות הנ"ל. ועל כן שיבר משה מז הלוחות, שהם בחינת כל המורה שהם הרוח חייס, להרמות כי פגמו מז בהרוח חייס דקדושה, ועל ידי התפילה, בבחינת 'וַיְחַל משה', נמתק משה, כמאמר חז"ל (ברכות ז:) 'גדולה תפילה שמשנה את הגזירה', ומשם נמשך כח להמשיך הרוח חייס דקדושה, שהיא בחינת הלוחות שניות שמה עיקר הרוח חייס, ומז אחר שפסל שני לוחות מבניס כרמשונים מז גילה לו הקי"ת מי"ג מידות של רחמים, שבשה מרומז כל הענין הנ"ל.

אדרת / אדרת שער

המנהיגים של שקר הם בחי' מתלבשים בטלית שאינו שלהם, כמ"ש בנביאי השקר 'ולא ילבשו אדרת שער למען כַּחֵשׁ' (זכריה יג), וע"י ציצית טלית של מצוה שהוא בחי' לבושו של השי"ת, בחי' 'ה' מלך גאות לבש', עי"ז מכניעין אותם (ליקו"ה הפקר ונכסי הגר ד, ח).

אדרת תרגומו 'אציטלא' (רש"י יהושע ז, כא).

נביאי שקר, היו לובשים בגדים כמו נביאי האמת, ע"מ שיקבלו כזביהם ושקריהם, כמ"ש (זכריה יג) 'ולא ילבשו אדרת שער למען כחש'. לכך אותם ההולכים בענוה בעניו המלבושים, ומדברים בחנת, ומנהיגים עצמם בחזקת חסידים וצדיקים, למען יאמינו להם ויסמכו על דבריהם, וגונבים דעת הבריות, אלו הם מחללים השם ב"ה יותר מכל האדם, וגורמים שאין העולם מאמינים לטובים, והם נחשדים מבנ"א שיאמרו, שמא אלו הם כאלו. והמכיר בהם חייב לפרסם ולהודיע לכל, כאשר אמרו רבותינו (יומא פו:) 'מפרסמים את החנפים' (ארחות צדיקים ב).

המזל עליון הוא 'אדרת שיער' בקדושה רבה, דכתיב בהו 'אדיר במרום ה''. אמנם בקלי' אין שם תיקון, וכל השערות הראויות אליהן נמשכות עד הקלי' שהוא עשו 'כֻּלּוֹ כאדרת שיער' (יונת אלם צבו).

ואני תפלה

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת גְּדֻלַּת עֹצֶם רוֹמְמוּת קְדֻשַּׁת מַעֲלָתָם שֶׁל הַצַּדִּיקִים אֱמֶתִּיִּים בְּנֵי עֲלִיָּה, וְאֶת יְקָר תִּפְאֶרֶת גְּדֻלָּתָם אֲשֶׁר זָכוּ לְמָה שֶׁזָּכוּ. (...) אֲבָל בְּנַפְלָאוֹתֶיךָ הָעֲצוּמִים, אֶת זֶה יָעֵפַת עָשִׂיתָ בְּחָכְמָתְךָ הַגְּדוֹלָה, וְנָתַתָּ מָקוֹם לְפָטָעוֹת, כִּי נִמְצָאִים בְּגֻנְדָּם שֶׁקָּרָנִים וְצִבּוּעִים הַמִּתְחַדִּים בְּקוֹף בְּפָנֵי אָדָם, וּמִתְפָּאֲרִים גַּם כֵּן בְּגִבְרוֹלוֹת וְנִפְלָאוֹת, כְּאִלּוּ אֵין שׁוּם דָּבָר נִמְנָע מֵהֶם, וְכָל הַגְּדוֹלוֹת וְהַנּוֹרָאוֹת הַיּוֹצְאִים מִפִּי הַצַּדִּיקִים בָּאֱמֶת, הֵם מְדַבְּרִים בְּלָשׁוֹנוֹת כְּאִלָּה בְּשֶׁקֶר וְתַעֲוֹת. עַל כֵּן בְּאתי לְפָנֶיךָ מָלֵא רַחֲמִים, שֶׁתְּרַחֵם עָלֵינוּ וְעַל כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְתַשְׁמִרֵנוּ וְתַצִּילֵנוּ מִן הַשְּׁקָרָנִים וְהַצְּבוּעִים הַמִּתְלַבְּשִׁים בְּטַלִּית שֶׁאֵינוֹ שֶׁלָּהֶם, וּמִתְפָּאֲרִין עַצְמָן בִּגְבוּרוֹת וְנִפְלָאוֹת בְּשֶׁקֶר. שֶׁמֵּרְנוּ וְהַצִּילֵנוּ שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא נִמְצָה בָּהֶם וְלֹא נֹאבָה לָהֶם וְלֹא נִשְׁמַע אֲלֵיהֶם, וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם שׁוּם כֹּחַ וְשִׁלְטָה לְהַזִּיק לָנוּ בְּלָל, לֹא בְּנַשְׁמִיּוּת וְלֹא בְּרוּחָנִיּוּת. וְתִשְׁפִּיעַ עָלֵינוּ דַּעַת אֲמִתִּי שֶׁנִּזְכֶּה לְהַבְחִין וְלָבְחֹר בָּהֶאֱמֶת, לְהִתְקָרֵב לְצַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים וּלְהַנְלִים אֲלֵיהֶם בֶּאֱמֶת, וְתִשְׁים חֶלְקֵנוּ עִמָּהֶם לְעוֹלָם (ליקו"ת ח"ב, טז).

מילואי חכמה

טלית לבן שנתעטף הקב"ה וסידר י"ג מדות. וכתב בכלמיתא מכמה (שער העשיה, פ): הדבר קשה, שהרי אנו רואים שכמה פעמים אנו מזכירין י"ג מידות ואינם נעניים. אלא דאומרים הגאונים, כי כוונת 'יעשו לפני כסדר הזה', אין הכוונה לגד על עניית טלית, אלא שיעשו סדר המידות שלימד הקב"ה למשה, שהוא 'אל רחום וחנון', דהיינו 'מה הוא רחום אף אתה היה רחום וכו'', וכן בכל י"ג מידות. וכן ביאר בעיון יעקב שעל העין יעקב (ר"ה יז ע"ב): ונראה לי דזה כוונת המדרש ריש עובדיה ה' (ילקו"ש עובדיה רמז תקמט) 'אם תגביה כנשר' (עובדיה ב), 'לעתיד לבוא כשהקב"ה דן את עמלק, מה עושה עמלק, מתעטף בטליתו ובא ויושב אצל יעקב, שנאמר (שם) 'ואם בין ככוכבים וגו'. אמר יעקב, לא תהא כיושב בי, שאתה גוזר עלי גזירת מוות, שנאמר (הושע יג) 'חֳקי דברך מָוֶת'. נראה לי, דהכוונה של המדרש הוא גם כן בדרך זו, שֶׁשָּׁם מתעטף בטליתו לומר, אע"פ שאתה, יש לו תקנה על ידי הטלית ולומר י"ג מידות כמו שהראה הקב"ה למשה. ויעקב משיבו, כיון שגזר עליהם גזירות מכוירות, אין הקב"ה מקבל תפילתו, כי צריך לידבק בדרכיו דווקא, 'מה הוא רחום וחנון, וק"ל.

יקוט הנחל

טלית לבן היפך בחיי רוח דקליפה וסידר י"ג מדות שהוא בחיי טלית אדום. וכתב בליקו"ה (יו"ד מוקוח העכו"ם ח): הנגדים של המדם מרמזין על מידותיו של המדם, כמובן בספר הת"ב אות נגדיים, כי המלבושין הם כפי תיקון הכרית של כל אחד, שבזה תלוי כל המידות כידוע, עיין בתמצר סימן כט הנ"ל, שעיקר תיקון הנגדים שיהיו בבחינת נגדים לבניס, כמ"ש 'ככל עת יהיו בגדיך לבניס', הוא תלוי בתיקון הברית, שהוא בללויות הגידין, עי"ש. ועל כן ישראל משונין במלבושיהם מכל הבעבים לומות, וים להם כמה מלות בהבגדים, כגון ציצית ושעטנז. כי הבגדים של ישראל יקריס מאוד, כמ"ש 'וריח שַׂלְמֹתֶיךָ כריח לבנון'. כי עיקר קדושת ישראל שהוא בחינת הברית, שלוייס וויכיח בהבגדים כנ"ל, כי בגדי ישראל הם בבחינת נגדים לבניס כנ"ל, ועל כן זכו ישראל לתיקון הבגדים, דהיינו מלות ציצית שהוא תיקון הבגדים, שהוא בבחינת נגדים לבניס, בחינת טלית לבן, היפך פגם הברית שמשם פגם הבגדים, דהיינו בגדים מלובלכים ע"י בחמים, בחינת דם נידות, שהוא בחינת נגדים לומים. כי עיקר הטוגע שנענין להמלבש בבגדים לומים מ"ו, הוא רק ע"י פגם הברית, כמ"ש 'ויהושע היה לבוש בגדים לומים', וזה היה על ידי נגיו נשואי נכריות, כי פגם הברית ניכר בהבגדים, בבחינת 'גם בבעיף נמצאו דם בפתות מבגדיך', שזה בחינת פגם הברית שהוא בחילו שופך דם נקי מ"ו, כמובא. וזהו 'בבעיף', 'בבעיף' דייקא שהם המלבושים כנ"ל, היפך בעפי הלילית שהם מיקון הבגדים, בחינת בגדים לבניס שעל ידם מיקון הברית, כי לילית הוא מיקון הברית כמובא במקום אחר, כי בגדים לומים, שהם בגדים מלובלכים מבחמים ודם נידות, שזהו בחינת טלית לדום, שהוא היפך מלילית שהוא בחינת טלית לבן כנ"ל. כי טלית לדום הוא בחינת בחיי, כמובא בדברי רבינו נרו יחיה, כמ"ש 'ויצא הראשון אדמוני כולו כאדרת שיער', ופירש רש"י 'בטלית', עיין בדברי רבינו במאמר 'לחיי מורות זהב' בסימן מ' ליקוטי מ"ח, ועשיו הוא בעולם הזה בחינת פגם הברית.

טלית לבן היפך וכו' טלית אדום. ומובא בליקו"ל (ח, עה): שמבואר מדברי הקדושים מנהג ישראל ומבואר מדברי מז"ל, שמוטי הלילית יהיו בחמלה לבן, כי הוא רמז אל החסד, שבחלית הסיפך מהדין שבאדמוני. ואולם בהמבואר מדברי הקדושים, שבכל זאת מוכרח לבוא בליעור הדין באדמוני בעלמו, מבין מדחוק בחמלה שהבלית בחמת בעניו זה, [כי הוא חיבור הלבן ואדום, 'שמור' לדום הוא' כנודע]. ובלשון אחרת כתב עוד בזה בליקו"ל (ח, כה): בהבלית מדחה לבן להטלית, [וממילא מבואר שכ"כ גם להלילית], כי בכח שערת [שערת] הלילית, להכניע את האדמוני בטלית האדום [כאדרת שיער] שבאדמית הדין שבו כנ"ל, ולהחמיקו בשורשו שבשערת העדן, להפכו לרחמים גמורים ורבים בבפלי כפלייס כנ"ל. ובהמבואר בכלל הנ"ל, שכל הענין מהכמוב שבחיכר מחיחו בחמלה לפי דבריו, ובהכרח הירידה לליעור ומיתת הרשע בעלמו כדי להכניעו, מבין מדחוק בהבלית זאת בחמבוי להחמבר עם מדחה בחלת, שהיא הגוון שבין האי שחור [לדום] ובין הלבן.

כולו שיער כאדרת, כי כן נולד, ועל כן נקרא 'איש שעיר' שהוא כולל השיער, גם השערים שהם בחלק הכח שלו, וכן כאדרת שהכח שלו הוא איש לו שיער כנגד ליבו, ובזמן הגאולה יפול לתוכו שיער בתקיעת שופר שנאמר (זכריה ט) 'והי מלקיש בשופר יתקע והלך בסערות תימן'.

ובתב בספר עץ הדעת טוב (פ' תולדות): לדום וישכב"ל עניינו הוא כענין קליפת הפרי הנולדת תחילה, וכן ממש היתה לידת עשיו שהוא הקליפה בתחילה, כדי לגדר הרע הזה שלא יתגלה. וזה שכתוב 'ויצא הראשון אדמוני כֻּלו כאדרת שער', כלומר כי השיער הוא מותר זוהמת כל הגוף, ואם"כ יצא אחיו נקי מכל הזוהמה, כנזכר מה שכתבתי, שאם נולד יעקב לבדו אחר כך היה מוסך כל הזוהמה מה ושלום.

שמשם נמשך הרוח של הרשעים כנ"ל. ועל ידי טלית דקדושה שהוא בחינת טלית לבן מכניעין אותו. כי משם נמשך הרוח חיים דקדושה שהוא בחינת שלש עשרה מדות של רחמים כנ"ל. וע"כ נתעטף הקב"ה בטלית לבן דייקא וסידר לפני משה י"ג מדות של רחמים. היינו כנ"ל, כי על ידי טלית דקדושה, שהוא בבחינות מקיף, שהוא בחינת הרוח חיים, בחינות (קהלת ח) סובב סובב הולך הרוח, נכנע טלית דקליפה, בחינת הרוח דקליפה.

טלית דקדושה **שהוא בבחינות מקיף**. וכדאיתא בשער הכוונות (דרושי ציצית ג): הציצית הוא סוד אור המקיף אל כל זעיר מנפין כולו, אשר עליו ממרו רז"ל 'מלמד שהתעטף הקב"ה בטלית לבנה', והבן זה. ולפי שאור המקיף גדול מאוד ואין בנו כח להשיגו, ולכן אין הקדושה חלה על הטלית עצמו כמו התפילין, אבל הציציות הנמשכים ויוצאים מן הטלית הזה, יש לנו בהם יותר השגה, ולכך נקראים משמיעי מלוה כמו שאמרו חז"ל. ובתב בהאדרת

יקוט הנחל

וע"י טלית דקדושה שהוא בחי' טלית לבן מכניעין אותו. ומובא בספר מכלל יופי (פיתון ח, בשם הרה"ח ר' שלמה וועקסלער זצ"ל): כי לכן, בחינת 'בגדים לבנים' המזכר לקמן בפיתון כ"ט, בחינת 'דם נעכר ונעשה מלב', להמשיך ליזעת דמותם, שעי"ז מלבין עוונותיהם של בס"ד גידין ולגוין, ע"י תיקון ברית קודש, לטהר בחינת השכינה מדם נדה של הסט"א לגוין, ואז תין יניקה ל'אדום ללבושין', וממילא נכנע אדמוני כאדרת שיער אדום ונפסק כוחו, ואתן כן יהי רצון.

מוהר"ן

ראיתי מנורת זהב

ליקוטי

מוהר"ן

ח

מקור חכמה

עב

מקור חכמה

ערכים וכינויים

טלית / טלית לבן

עיי"י חידושין דאורייתא זוכה לטלית נאה (ספר המידות ח"ב הידושין דאורייתא יב).

אמר רבינו ז"ל, שתחת הטלית הוא ג"כ חדר מיוחד. כי כשמשלשלין הטלית על עיניו, יכולין לדבר בינו לבין קונו מה שרוצין (שיהר"ן ערה).

טלית לבן היפך פגם הברית שמשם פגם הבגדים, דהיינו בגדים מלוכלכים ע"י כתמים (ליקו"ה חוקות העכו"ם אז).

טלית זה בחי' לבושין, בחי' לבוש הנפש שבא עימו לעולם, שעל ידו כל הבירורין (ליקו"ה טוען ונטען ד).

טלית, והוא מלשון עילוי ורוממות מלשון 'ונטילת מן ארעא' (דניאל ז), וזה רמז להקב"ה שהוא מעולה ומרומם על הכל (רבינו בחיי במדבר טו, לח).

האדם לובש הטלית ומתכסה בו, זה רמז להקב"ה שהוא מכסה ברייתיו ומלבשם, כענין שכתוב 'ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו וגו'', וגם בזה רמז שעתיד הקב"ה להחיות המתים ולהקימם בלבושיהם. הוא שכתוב (איוב לח) 'תתהפך כחמר חותם וגו'' (כד הקמה, ציצית).

שהחכמה בסוד הלבנונית, בסוד רחמים הפשוטים, וכן קראוה 'טלית לבנה' (פרד"ר ח, ח).

אור המקיף העליון הנק' טלית לבנה, אורו גדול מאוד מאוד, והוא מבטל הארת המקיף הפנימי הנק' ציציות, כדמיון אור הנר בפני השמש (שער הכוונות דרושי ציצית ב).

הטלית היא רמז למלכות (ש"ך עה"ת במדבר טז, א).

ענין העטיפה בטלית לבנה רומז אל אור מידת החכמה, כי הוצרך אור העליון להתעטף ולהתלבש בבחינת החכמה, למען יוכלון להשיגו (סידורו של שבת ח"ב ב, ב).

נתעטף הקב"ה בטליתו וממנו הבהיק האורה, הכל כאמור למעלה, לרמז על ציצית הטלית שהוא לבן ותכלת, הרומז לאורות החסדים והגבורות, ומזה הבהיק האורה אור הרחמים להתנהגות וחיות כל העולמות (באר מים חיים פתיחה).

ארבע בגדי לבן הם מכפרים על עריות, כי פגם עריות הוא בבינה, וע"י ארבע בגדי לבן ממשיך הארה מאבא שהוא סוד טלית לבנה בסוד אור מקיף, ובזה נמחל לו העוון (קה"י, בגדי לבן).

מילואי חכמה

טלית דקדושה **שהוא בבחינות מקיף**. ומובא בפע"ח (שער התפילין יח): לריך שיכסה הטלית על התפילין, לומר כי התפילין פנימיים בסוד הנשמות, אך הטלית מקיף לפילו עולמות החיצונים, לכן הטלית מלביש ומכסה את התפילין, כי כן העולמות מכסים את הפנימיים שהם הנשמות, ולכן טוב לעטוף התפילין עם הציצית ויהיו מכוסים על ידי הטלית. גם זהו הטעם לעטוף הטלית קודם התפילין, כי הטלית הוא בחינת המקיף.

ע"י טלית דקדושה. ובקונדס מבוטי הגחל (אב–גלוי מצל"ע) מובא: כלאחר נתבונן בחוש זו (חוש ז' בחומר) מדבר רבינו כאן מב' בחינות. א', בחי' הד' ציצית. ב', ד' כנפות הטלית. ושניהם רומזים על ענין הרוח חד' רוחות בה' עולמות (היינו חד' לוחות ה' ספירות). אלא שהראשון הוא בחי' 'הרוח חיים דקדושה' שהוא בחי' הציצית, ואור הטלית הוא בחי' 'הרוח דקליפה' שהוא הטלית. ולריך לידוע מה שאין כן בחי' הד' ציצית. ולריך לידוע מכאן שה

לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה. כתיב בישעיה (מ, ח–יג–יז) כשעמד משה ע"ה, והודיעו שלעולם לא יוכל למקום כסוד משי"ת והנהגת העולם, וזשכה"כ: וַיֹּאמֶר: (...) הֲמֵימֶיךָ נְוֹיִם דַּבֶּךְ יַדֵּעְתָּ מַתַּר מְקוֹמוֹ: לֶלֶחֶז בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים מִמֶּנָּה: ופירש"י (שם): **לאחז בכנפות הארץ.** ועוד, הֲמֵימֶיךָ נְיוּיִם לְאָחוּז בְּכַנְפֵי הָאָרֶץ, כלומר שאחוז בכנפי הטלית ומנערה, כן תני עתיד למחו בכנפותיה ולנער מן הרשעים. וכדלימא בפדר"נ (נג): לעתיד לבוא הקב"ה לוחש בכנפות הארץ ומנער מכל טומאה, כלומר שמנער מן הנגד ומשליך כל מה שבתוכה ומשליך לוחש למוץ, שנאמר 'למחו בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה'. ופירש בילקו"ש (במדבר רמז תשנ): רבי חנינא בן חנטיגנוס לומר, כל המקיים מצות ציצית יזכה להיות 'בימים ההם אשר יחזיקו וגו'' (זכריה ח), וכל המבטל מצות ציצית, עליו מהו לומר, 'למחו בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה'.

הדי' כנפות וכוי שהם בחי' הארבע ראשים הנ"ל. היינו מרכבת מחשבות הוי"ה, כמבואר לעיל בסוף לוח ז'. ועי"ע בשער הכוונות (דרושי ציצית פ) גבי הקשר שבין המרכבת ציצית ול' מחשבות הוי"ה.

מדבר לא היתה רוח צפונית מנשבת בו. כדלימא בויקמות (עב ע"ב): תניא, כל זמן שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח צפונית. מאי טעמא, דכתיב ביה יימ מצפון, ומי כתיב ליה יימ נגדול ענני כבוד. (...) תנו רבנן, כל זמן שהיו ישראל במדבר לא היה יום שלא נשבה בו רוח צפונית בחלי הלילה, שנאמר 'ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור וגו'. מאי תלמודא, הא קא משמע לן, דְּעָתָא לרון מילתא היא. ופירש"י (שם): **לא נשבה להם רוח צפונית.** ביום, ולא זכתה תמה עליהם. **מיכתיב מיימ מצפון דמזופים היו.** ממעשה העגל, ולא היו ראויין לחור עוגה. **ומיכתיב מיימ.** מצפון הכי לא נשבה, כי היכי דלא ניבדרו ענני כבוד שהיו מקיפין, ולא היתה תמה יכולה ליכנס. **פא רצון מילתא היא.** וכיוון בחצות הלילה עת רצון הוא למכת בכורות, הואי נמי עת רצון לרוח צפונית, ומין לך יום שרוח צפונית מנשבת בו בחצי הלילה. וזה היה סימן לדוד, כיוצא בזה, לא למעלה ממיטתו ונקבע כלפי צפון, כיוון שהגיע חצות לילה, רוח צפונית מנשבת בו ומנגן מעליו והוא ניעור. והאי דנקט הכא מרכבת שהה, לומר לך, שאפילו חותם מרכבת שהה היו ולא נשבה להו בימים, נשבה להו בחצות לילה, משום דְּעָתָא לרון הוא.

מילואי חכמה

לאחוז בכנפות הארץ. עוד בענין מעלת מצות ציצית לימא בשבת (לג ע"ב): אמר ריש לקיש, כל הזהיר בציצית זוכה ומשתמש לו שבי מלפים ושמונה מאות עבדים, שנאמר 'כה אמר ה' בימים ההמה יחזיקו עשרה אנשים מכל לְשֹׁנוֹת הגויים והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם וגו'. וביאר המהרש"ל (שם): **בכנף איש וגו'.** דלמי ממש שיחזיקו בכנף איש יהודי לאמר וגו', הוא דבר שאי אפשר שיחזיקו שבע מאות מנשים בכנף איש אחד, ועל כן דרשו 'בכנף' כמו בשביל כנף אחד של ציצית שהיו בו, יחזיקו בו בשביל יהודי להיות לו כולם משתמשין. ומעלת מצות זו, לפי שהוא זכר לכל המצות ולהגין מעבירה, כהסוד עובדא דפרק התכלת (מנחות מד).

וזהו (מיוז נח) **לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה. כי על ידי הד' כנפות, שהם בחינת הרוח חיים דקדושה, שהם בחינת הארבע ראשים הנ"ל, על ידם וינערו רשעים. בחינת משפיל רשעים עדי ארץ, ר"ת ארמ"ע, כנ"ל:**

וזה פירוש, [ל]"אמר רבה בר בר חנה, אמר לי ההוא טייעא, תא ואחוי לך מתי מדבר. אזלי וחזיתינהו, ודמו כמאן דמבסמו. וגנו אפרקיד. והוה זקיפא ביריה דחד מיניהו, ועייל טייעא תותיה ביריה כי רכיב גמלא וזקיפא רומחיה, ולא נגע ביה. פסקו חדא קרנא דתכלתא דחד מיניהו, ולא הוה מיסתגי לן. אמר לי, דילמא שקלת מידי מיניהו, דגמירי, דמאן דשקיל מידי מיניהו לא מיסתגי ליה. אזלי אהדרתיה, והדר מיסתגי לן:

תא ואחוי לך מתי מדבר, היינו שהראה לו הרשעים שאינם דבקים בצדיקים, והם נקראין מתי מדבר. כי מדבר לא היתה רוח צפונית מנשבת בו (יבמות עב.), שזה בחינת משפיל רשעים עדי ארץ, כנ"ל.

רשב"ם: טייעא. סוחר ישמעאל. **מזלי ומזימינהו ודמו כמאן דמבסמי.** שהיו שוכבין בפניס להוצות כשתויי יין. **אפרקיד.** פניהם למעלה. **ועייל טייעא מופיס ניריס.** כלומר רלמימי שטייעא היה הולך תמיד בירכי הגמל וזקף על הגמל ורומחו בידו ולא נגע בהם בבגדיהם. **שקלת מדלי קרנא.** כנף הטלית להרלוחו למכמיס ללמוד ממנו דין ציצית מי כב"ש מי כב"ה כללקמן. **ולא הוי קא מסתגי לן.** בהמות שהיינו רוכבין לא היו יכולין להלוך.

מתי מדבר

מתי מדבר זה בחי' פגם הרצון, כי עיקר מתי מדבר היו מחטא העגל (ליקו"ה ערב ג, לט).

יואת פושעים נמנה' זה משה, שנמנה עם מתי מדבר (סוטה יד.).

מתי מדבר (הם מתי חטא המרגלים), דתניא, כל ארבעים שנה שהיו במדבר, בכל ערב תשעה באב היה הכרוז יוצא ואומר, צאו לחפור, והיה כל אחד ואחד יוצא וחופר לו קבר, וישן בו, שמא ימות קודם שיחפור, ולמחר הכרוז יוצא וקורא ייבדלו חיים מן המתים, וכל שהיה בו נפש חיים היה עומד ויוצא, וכל שנה היו עושין כן, ובשנת ארבעים שנה עשו, ולמחר עמדו כולן חיים, וכיון שראו כך תמהו ואמרו, שמא טעינו בחשבון החודש, חזרו ושכבו בקבריהן בלילות עד ליל חמישה עשר באב, וכיוון שראו שנתמלאה הלבנה בחמישה עשר, ולא מת אחד מהם ידעו שחשבון חודש מכוון, וכבר ארבעים שנה של גזירה נשלמו, קבעו אותו הדור לאותו היום יום טוב (ורש"י תענית ל:).

מת משה בחוצה לארץ, שהוא משום מתי מדבר, להביאם לעוה"ב (אוה"ח דברים ג, כה).

בחייהם קרואים מתים. כלתיתא בברכות (יח ע"ב): 'כי החיים יודעים שֶׁיָּמֻתוּ', אלו צדיקים, שנמיתתן נקראו חיים, שנאמר 'ובניהו בן יהוידע בן איש חי רב פעלים מקבצאל'. (...) 'והמתים חיים יודעים מאומה', אלו רשעים, שבחייהן קרויין מתים, שנאמר 'ואתה חָלָל רשע נשיא ישראל'. ואי בעית אימא מהכא 'על פי שנייס עדיים הוא על פי שלושה עדים יומת המת', אי הוא, אלא 'המת' מעיקרא. ופירש"י (שם): **אלו צדיקים.** ומאי 'יודעים שֶׁיָּמֻתוּ', נותנים אל ליבם יום המיתה ומוסכים ידיהם מן העבירה, ורשעים 'חיים יודעים מאומה', שעושים עצמם כחיים יודעים, ומוטעים. **אלו רשע.** על דקיהו הוא אומר, ועדיין ימי יחזקאל חי היה, וקורהו 'חלל'. ובילקוט זהב בעיון יעקב שעל העין יעקב (שם): **אלו צדיקים שנמיתתן קרויים מיים.** כי עיקר החיים הוא מיים נקראים מיים ולא חיי שעה של עולם הזה, ולפי שיודעים שימותו, 'והחי יתן אל לִבּוֹ' דבריש של מיתה, לכך עובדים את ה' בכל ליבם, ויהי להם חיים נצחיים. מה שאין כן הרשעים שאין מפנים בחיים נקראים, רק חיי שעה, וחיים שֶׁמֵּת עליהם על ליבם, אף ש'אחריתם בפיהם יִרָּעוּ' (תהלים מט), בחייהם קרויים מתים, כי כל העומד לימות כמת דמי.

בחייהם קרואים מתים. וכמבואר בליקוטי ה (יו"ד הכשר כלים ה, יד): כי עיקר שורש כל הטומאות הוא טומאת מת שהוא מזדי הטומאה, כי עיקר הטומאה הוא ע"י הסתלקות הרוח חיים דקדושה, שאז הוא בחינת 'רשעים בחייהם קרויים מתים'.

היינו בחינת רוח החיים דקדושה, שהיא בחינת רוח צפונית, שהיתה מנשבת בכנור של דוד כנ"ל. והרשעים הללו שאינם דבקים בצדיקים, ואין להם הרוח דקדושה, והם בחייהם קרואים מתים, והראה לו מהיכן מגיע להם שלימות החסרון. וזהו שהראה לו, דחוו דמו כמבסמי, פירש ר"ש כשתויי יין. בחינת עשו אדמוני, שהוא הרב דקליפה, אשר משם מקבלין הרשעים הרוח חיים שלהם, להשלים החסרון.

כשתויי יין בחי עשו אדמוני. ופתח יין הוא חלוש, כדמצינו בסנהדרין (ע ע"ב): אמר רבי יצחק, מאי דכתיב 'אל תֵּרֶא יין כי יתאדם' (משלי כג), אל תרא יין, שמחדיש פניהם של רשעים בעולם הזה ומלבין פניהם לעולם הבא. ופירש"י (שם): **אל תרא יין.** כלומר אל תיתן עיניך לימשך אחריו.

ילקוט הנחל

בחייהם קרואים מתים. וכמ"ש בליקו"ה (או"ח תפילין ה, ב): עיקר החיות הוא עבודת הבורא יתברך, כי הוא חייך'. וכשאינו מוסיף קדושה ודעת בכל יום הוא קלר ימיס, ומי יודע אם יעלו כל שבעים שנותיו ליום אחד. ועל כן הרשעים נמורים שאינם מקיימין את התורה לגמרי, נקראים בחייהם מתים, כי בוודאי אם מתים ממש, מאחר שאינם מקיימין את התורה שהיא עיקר החיים בשמת, כמ"ש 'כי הוא חייך'. ותפילו מי שעובד את ה' קצת, אינו נחשב בחיים, ועל כן יכול להיות שכל חיותו הוא יעלה כי אם יום אחד.

כשתויי יין בחי עשו אדמוני: וזלע"ז יצחן יין בקדושה כלכתב בליקו"ה (או"מ השושה שליח לגבי"ת ג, כא): היין דקדושה הוא בבחינת רוח נפוצים המנשבת בביטול של דוד שעל ידה היה מנגן מלויו, שזהו בחינת יין, שאפשר כל השיר והניגון, כי 'אין אומרים שיר אלא על היין'. כי רוח נפוצים נאחך מגבורות קדושות שהם שורש הנפשות, שהם חיות של כל בני אדם, וזה בחינת יין שהוא ג"כ בחינת גבורות. ועל כן היין בקדושה, כגון בשבת ויום טוב, בפרט בפורים, על ידו דייקא מתעוררין הלבבים בשורשן ומבטלין הרב דקליפה שהוא בחינת עשיו דלמעלה, בחינת 'ודמי כמעין המתבקע'. ומלשון עוד זה, בקונץ שעשועי הגאל (ק): לעיל בחות ל' הובא הפסוק 'ואיש מכם יכפיהנה בחור פני מלך חיים', ופירש"י 'כשהמלך שוחה פניו למי, ומראה פנים להוזות ושוחקות, היה לו לחיים', ואפשר"ל שזה לעומת זה, גבי עשיו ש'בקדושי יין' קאי עליו, ופירש הרשב"ם 'שהיו שוכבין בפנים להוזות בשתויי יין'.

כשתויי יין בחי עשו אדמוני: וכמ"ש בליקו"ה (יו"ד יין נסך ג, ד): כל העבירות בעין מחמיות הדמים שבשם"ה גידין שמתגברין ע"י היין המשכר, ומכל שכן שאסור לשתות יין שנגע בו העכו"ם, כי מיכף כשהעכו"ם נוגע ביין נאחך עליו מחיזת הבעבים עכו"ם שהם בחינת הרע שבדמים, בחינת עשיו דלמעלה שהוא בחינת פגם היין, בחינת 'לחֶֽמֶךָ יין כי יתאדם', שאחריתו הס', שהשם בעין מ"ו כל העבירות שבתורה, כי יין בגימטריא בבעים, ובקדושה זוכה לְבחינת ע"י היין, שהוא בחינת בבעים פנים לתורה, בחינת [ב]'וגברים תמרע לדלדקת, כי היכי דלימרו' (סנהדרין נח). כי 'כשנכנס יין יצא סוד', אבל כשהשתה אלא בקדושה, מכל שכן וכל שכן יין שנגע בו העכו"ם, נאחז בו הרע של הבבעים לומות, שאחיזתם בהרחיק הדמים, שזהו בחינת יין שמשמש הדמים, שע"י שוכח כל האזהרות של משה ויכול לבוא לידי כל העבירות ח"ו. וזה בחינת 'כי כוס ביד ה' ויין חָמַר מָלֵא מֶסֶךְ וכו', לְךְ שָׁמֶיךָ ימלו יאחו כל רשעי ארץ וכו'. כי פגם כל הרשעים הוא בבחינת שמרי יין, בחינת יין פגום, בחינת פגם הרחיק הדמים כנ"ל. וזה בחינת כוס התרעלה שנאמר בפורעניות כל העכו"ם והרשעים, כי משם מבחינת יין פגום, משם כל רשעותם ומשם כל עונשם כנ"ל, ולהיפך בקדושה עיקר קיבול השכר נקרא בשם יין, כמו שאמרו רז"ל שהצדיקים יזכו ליין המשומר בענבי משחת ימי בראשית וכנ"ל, שזהו בחינת 'כוס ישועות וכו'', בחינת 'כוסי רויה', בחינת 'ה' מנת חלקי וכוסי וכו'', שהוא בחינת דוד, שהוא בבחינת כוס של ברכה הניתן בימין, כי שמאל נכלל בימין, שמשם עיקר השיר והניגון והשמחה.

מילואי חכמה

בחייהם קרואים מתים. וביאור בשער מאמרי רשב"י (פ' נח): הענין הוא, כי הרשע כשאר הוא מוטל הוא מוריד נשמתו בגהינום בהיותו בחייהם, כי בעת יצירתו נופחה נשמתו בקרבנו, ובהיותו מוטל מוריד נשמתו דרך מרגלותיו ונפקעת בגהינום, וכפי בחינת עוונותיו יורדת נשמתו כך מדרגות, ולכן בחייו קרוי מת, וכשאר היה רשע גמור, גמר להפיל נשמתו בגהינום. ופֹה תאמר, והרי אנו רואים לוחו שהוא בחייו ואינך הוא נקרע מת, כמו שהקשו על מה שאמרו בגמרא כי הרשע נכתב ונחתם למיתה בשעת הסנה, והרי אנו רואים לוחו שהוא חי. אבל התשובה היא עם הזכור, כי שמי בחיותו נשמה יש בשלש, התחתונה היא נכנסת בפגימיותו, והעליונה נשארת בבחינת שלש מקיף על רשעו, כמו שאמר הכתוב (תהלים לט) 'אך בצלם יתהלך איש' כנודע. ובעת שהוא מוטל ויורדת נשמתו מדריגה התחתונה ממנה אל תוך גהינום, כך נכנסת בפגימיותו המדריגה התחתונה של נשמתו העליונה הנקראת 'צלם', וכפי בחינות שיורדת נשמתו התחתונה בגהינום כך בחינות מדריגות יורדות מנשמתו העליונה אל תוך גופו להחיותו, וכאשר גמרה התחתונה לעשת מתוכו ולרדת בגהינום, נגמרה גם נשמתו העליונה ליכנס בגופו ממש, ונאשר בלתי צלם על רשעו. ופֹה עוד יוסיף לחטוא עוד, גם צלם ההוא יירד מטה מטה לגהינום, מדריגה אחר מדריגה כפי הגדר שחוטא, ואז גם צלם ההוא נגמר לרדת ונלכדת דרך מרגלותיו אל גהינום, אז עליו נאמר הכתוב (ישעיה נט) 'כי שם עַוֹנֹתֵיכם היו מבדלים כו'', ועליו נאמר גם כן 'ואכרתה הנפש ההיא', כי כל בחינות נשמתו תמו ונכרתו ירדו לגהינום, ונפסקה ממיחת מלמעלה ולא נשאר לה שורש למעלה. ואמנם הצדיקים, נשמתם התחתונה שוכנת תוך גופם, ונשמתם העליונה עומדת על על רשעו בסוד חור מקיף, ומשם שופעת לו חיים מלמעלה תמיד ומריקה אל נשמתו אשר נתנו, ויש לו תמיד תרין רוחין, תד בעלמא דלתא, היא העליונה שהוא בחינות למעלה מן החזה, ותד לתתא בעלמא דין, מן החזה ולמטה, במקום הנגלה שאר בם בנין הנקבה, מלכות, הנקרא שוֹם הזה, וזהו סוד 'משה משה', 'שמואל שמואל'. ושוד מלינו בענין זה בשב"ה (שער השותפות, תשובה): 'לצדיקים נקראים חיים, ורשעים חפילו בחייהן קרויים מתים'. והענין, אם נעשה פעולה טובה ביום, אז קנה זה היום חיות ודביקות למי שנתחיות, כי בחר בטוב, ואז קנה את החיים, וכשעשה פעולה רעה, אז נתדבק בשורש המעשה, ואפילו יושב בטל, לא טוב ולא רע, אז לא קנה חיות. והנה הרשעים ימי חייהם הבל, ולפעמים כמה שנים אין עושה טוב, נמצא כל אלו השנים מוסיפים הבל הבלים וכולם מתים הם. והצדיק, מתדבק על כל יום ויום לקנות בו חיות, נמצא הצדיק כל זמן שהוא חי הוא 'חַי חי רב פעלים' ומוסיף חיות בכל יום ויום.

כשתויי יין בחי עשו אדמוני וכו' אשר משם מקבלין הרשעים. בתקו"ח ד"ס 'כשתויי יין וכו'' הובאו דברי הגמ' בסנהדרין (ע ע"ב), ושוד מיתח שם בגמרא: אמר רב חנן, לא נברא יין בעולם אלא לנחם אבלים ולשכח עכר לרשעים, שנאמר 'תנו שֵׁכָר לאובד ויין למרי נפש'. ופירש"י (שם): **נשלם עכר לרשעים.** שמתעדנין בו בעולם הזה ומקבלין בו עכר מזוה שעתידין בעולם הזה. **לאובד.** היינו רשע שנאבד והולך לו. **למרי נפש.** לאבלים, לפכותי לצערייהו. ובתוספתא סייס (שם) ביאר גמ' זו גבי סוד היין, ח"ל: **לא נברא יין בעולם.** פירוש, בעולם הזה, **אלא לנחם אבלים וכו'.** קשה קשה, למאי לא קאמר סתמא 'לא נברא יין אלא לנחם אבלים'. וגראה לפי שהכתוב של לדיקים בעולם הבא במקל ליין, כדלאמרינן בפרק אין עומדין 'עין לא ראתה אלקים זולתך', 'זה יין המשומר בענביו משחת ימי בראשית', וכיוון דהכתוב רומזי של מצוות במקל ליין רומזי, 'גם לא זה לעשת זה עשה אלקים' לשלם לרשעים בעולם הזה כשר מעט מצוות שעושין, ניין בגמי, כדי להתבדיל מן העולם הבא, והייט דנקט 'לא נברא יין בעולם הזה', לאפוקי יין של עולם הבא המשומר לצדיקים. וגראה דהבא הוא לכתיב בקוף פרשת ואתחנן (דברים ז) 'וידעת כי ה' אלקיך הוא האל הנאמן שֹמֵר הברית והחסד לאהביו, ומשלם לְשֹנְאָיו אל פניו להאבידו', רמז שהוא יתברך משלם לצדיקים את שכרן בעולם הבא ביין המשומר, וזהו שאמר 'שמר הברית והחסד לאהביו', אבל לרשעים משלם שכרן בעולם הזה ניין גמי שמחדיש בו פניהם כלאמר בסמוך, וזהו שאמר 'ומשלם לשנאיו אל פניו', רמז ליין שמחדיש פניהן כדי

[ב] הגבינו והוסיפו יין לצעירים, כדי שיאמרו לזה דבר. (המתרגם בילקוה"נ).

ברכים כושלות. מקרא זה מדבר בתקוות ישראל לעתיד ובגמול הרשעים בעתיד' (לעיל תורה ג'). כתיב ביעשיה (לה, ג-ד): חַזְקוּ יָדַיִם רָפוּת וּבִרְכַּיִם כּשָׁלוֹת אַמְּצוּ: אִמְרוּ לִנִמְהֲרֵי לֵב חִזְקוּ אַל תִּירָאוּ הִנֵּה אֱלֹקֵיכֶם נָקָם יָבוֹא גְּמוּל אֱלֹקִים הוּא יָבוֹא וְיוֹשִׁיעֲכֶם: **חזקו.** הוא מאמר ה' אל הנביאים 'חזקו ידיים הרפות', ר"ל בַּפֵּרוּ הגחולה למי שידיו רפות ומתיירא מן הגחולה. **וברכיים.** הא מי שברכיו כורעות ומעות ליפול, אַמְּצוּ. **ומזקו בגמרי נב.** למלה שליבם מתעוות מהיראת הגחולה ומלטערים על ליחורה, אִמְרוּ להם, חזקו לבבכם ואל תיראו לחשוב בן לא תבוא עוד. **סנה.** בחמת מלקיהם יבוא לנקום נקמת עמו ולשלם גמול הראוי לחלקים לפי מידת המשפט, ומז יבוא הוא ויושיעכם. ופיימ בויק"ר (יט, ה): ר' יוחן אמר, 'חזקו ידיים רפות', ידייס שהן נרלין כחילו רפות, 'וּבִרְכַּיִם כּשָׁלוֹת אַמְּצוּ', שהן נרלות כחילו כושלות.

וסוחר הוא בחיי הרוח. הן הרוח היא בבחי' מקוף וסובב (כנזכר במאמר לעיל בחות זו), והן הסוחר בבחי' הולך סובב, כדמליט דפירקי"י (בראשית מב, לד) גבי אחי יוסף: **ואת הסחר תסחרו.** תסובבו, וכל לשון 'סוחרים' ו'סחורה' על שם שממזרים וסובבים אחר פרקמטיא.

כי שמע ה' אל עניך. כדכתיב בבראשית (מח, יא) כשבראה הגר מפני שרה: וַיֹּאמֶר לָהּ מַלְאַךְ ה' הִנָּךְ הָרָה וְיֹלַדְתְּ בֵּן וְקָרָאת שְׁמוֹ יִשְׁמָעֵאל כִּי שָׁמַע ה' אֶל עָנְיֵךְ: ופירש הרמב"ן (שם): **וקראת שמו ישמעאל.** הודיע המלאך להגר שיהיה שמו ישמעאל, כלרך 'שהא בן נולד לבית דוד, ישלימהו שמו' (מ"ל יג), ואמר לה שהיא מקבלתו כן ומזכור כי שמע מלקים אל עוניה, ומבראשה מעלמו קרא שמו כן, שישמע אל ויענה. **כי ממנו תוצאות חיים.** והוא מלשה"ב במשלי (ד, כג): מִכָּל מִשְׁמָר נְצֹר לִבֶּךָ כִּי מִמֶּנּוּ תּוֹצְאוֹת חַיִּים: ופירש המלו"ד (שם): **מכל משמר.** יותר מכל הדברים שתה משמרם שמור ליבך מלחשוב נעוון, כי עיקר תוצלות חייס בתה מן הלב, ולין תחשוב בו בדבר המלבד לת החייס. ומלינו גם בע"מ (שער לב, ג) שבשעת ישראל בלילות בהגדיק, ו"ל: כולם נכללין במשה, כי ממנו תוצלות כולם, וזה שלמרו רז"ל על פסוק 'כל חשר עשה ילקים למשה וישראל עמו', שקול משה כנגד כל ישראל, כי כולם ניצולין שלו.

גומל נפשו איש חסד. כדכתיב במשלי (יא, יז): גֹּמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חָסֶד וְעֹכֵר שְׁאֵרוֹ אַכְזָרִי: ופירש"י (שם): **גמל נפשו.** גומל טובה לקרובין לית שהוא מסיל. **ועכר שארו אכזרי.** והמלזרי הוא עוכר לת קרוביו. ומלינו בס"ך עה"ת (בראשית כה, י) בעפ"י 'ויקח העבד עשרה גמלים', ע"גמל' רומז לבחי' 'גומל חסד', ו"ל: לקח גמלים ולח בהמה אחרת, לרמוז שהוא מלפה למלוס גמול, ולזה אמר 'מְגַמְּלַי מלליו', מגמילות חסדים של מלויו.

מילואי חכמה

להמציאן מן העולם הנה. וכיוון דשכר מלוות יין הוא, לו רומזי לו גמרא, גלמה דהייגו מה שגמרנו מספר שלוח עשרה ו"ין גבי יין דלמר בסמוך, לפי שעשה של עולם הנה נכלל בספר שלוחה עשר, כלשבחתן גבי רבי אלילזר בן פדת 'מליבר נהרי דמבחי לפרקמוטת דליבך', וגבי רבי שמעון בן יוחלי 'דהווי יתיב לחלת עשר בבחבא פיזה', ורבי שבחו ד'לחמו ליה חלת עשר נהרי לפרקמון' כלשיתת בבראשית רבה קוף פרשה חיי שרה, והייגו כמיגן לחב"ס ומספר שלוח עשרה מידות של רחמים, והרשעים שמחליפין עולם העומד בעולם העובר בחעגוג יין גשמי ומהפכין שלוח עשרה מידות של רחמים לרוגז, לכך נהפך להן טובתן לרעה לעולם הבא בגיהנום, שמקבלין בו עונש בספר שלוחה עשר, שהלדיקים מקבלין שכר בספר שלוחה עשר, וזהו טעם שלוח עשרה פעמים ו"ו. רמז לדבר 'תנו שֵׂכֶר לְעוּבֵד', 'עובד' בגימטריא שלוחה עשר, שעל ידי העֲבֵדה מקבל עונש ומבלין בספר שלוחה עשר. והדבריס מקולריס יפה לף למספר בחיונות במלחמר, לן לעניין 'עין לף רחמי' הנזכר לעיל בחות ז', לן לעניין 'ומשלה בעוזיהו על פניו' הנזכר לעיל בחות ג', והן לעניין קול י"ג מידות הנזכר לעיל בחות ד' ובחות ח'.

כי רכיב גמלא בחיי גומל נפשו איש חסד. ומובא בעוסף לגילגלך (פ' ויצא): ליתא בגמרא (בכורות ח) 'שהוסף גמל בחלוס, מיתה נגזר עליו וניצל ממנה'. ולכאורה יש ליתן טעם למה בחתת רלייה הגמל בחלוס ירמז על הלזה ממיתה. ונלזה, דהנה במרכבה טמלה הוא גמל, וגמל הוא לשון 'גומל', דהייגו גמילת חסד, והייגו שע"י גמילת חסד הוא משכר כח הגמל של המרכבה טמלה, וזה שמרמזין לו בחלוס גמל, רמז רמזו לו שע"י גמילת חסד הוא משכר כח הגמל משטרע לחברת וניצל ממיתה.

ברכים כושלות. וביאר בליקו"ה (סו"מ גזילה ה, יב): עיקר חוזק המדם הוא על רגליו, כמ"ש 'וַיָּקֶם על סלע רַגְלָי', 'מְאַזֵּר רגלי כאילות', ועל ידי חטא מדם נפגמו הרגלין, שפם עיקר מחיזק סטרא דמוחא, בחינת 'רגליה יורדות מוות', שהוא בחי' 'ברכים כושלות' (ליקו"ה גזילה ה, יב).

וזהו וגנו אפרקיד, פירש ר"ש פניהם למעלה, פניהם, זה בחינת הרוח כנ"ל, הכרת פניהם וכו'. והיינו למעלה, כי הרוח שלהם גדול לפי שעה, עד אשר עולה הצלחתם למעלה כנ"ל, בחינת כל צוררי יפיח בהם כנ"ל. **והוה גבה בירכיה דחד מיניהו,** זה מורה על גודל ההצלחה של הרשעים. כי העדר ההצלחה, נקרא ברכים כושלות (ישעיה לה), וגבה בירכיה, היינו רום ההצלחה. **ועייל טייעא תותיה בירכיה,** היינו הצדיק שנקרא טייעא, כמו שפירש ר"ש בכל מקום, סוחר ישמעאל. וסוחר הוא בחינת הרוח, כמ"ש (קהלת ו) סובב סובב הולך הרוח. והיינו הצדיק שמקבל הרוח מהקדושה. וזהו סוחר ישמעאל, על שם (בראשית טז) כי שמע ה' אל עניך. כי הצדיק שומע כל האנחות של הדבקים בו, כי ממנו תוצאות חיים לכל אחד, כי הוא איש אשר רוח בו כנ"ל. **כי רכיב גמלא,** בחינת (משלי יא) גומל נפשו איש חסד, זה בחינת רב חסד כנ"ל.

וזהו סוחר ישמעאל. ופיימ בליקו"מ (טו, ד) ג"כ בענין זה, וז"ל: טייעא, סוחר ישמעאל, זה בחינת לדיק הדור, שהוא כלול כל התפילות כמשיח, שהוא בחינת סוחר ישמעאל, כמ"ש (בראשית טז) 'כי שמע ה' אל ענייך'. ולכן הוא בחינת סוחר ישמעאל, בחינת 'ההוא טייעא', שהוא סוחר ישמעאל, בחינת 'כי שמע ה' אל ענייך', שממנו תולאות הרוח המייס, בחינת ד' לילית, שזהו בחינת סוחר, בחינת (קהלת ו) 'סובב סובב הולך הרוח וכו'. ועל כן לריכין להמעטף בלילית כעטיפת היממעלים דייקא, כי לילית הס בבחינת הרוח מייס, שהוא בחינת סוחר ישמעאל כנ"ל.

ברכים

בחי' 'ברכים כושלות', בחי' 'נטוי רגלי', כי ע"י פגם האמונה, שהיא חיזוק הרגלין. ע"ז נכשלין הרגלין ואינו יכול לקום על רגליו (ליקו"ה ערב ב, ב).

עיקר חיזוק האדם הוא על רגליו, כמ"ש 'ויקם על סלע רגלי', 'משוה רגלי כאילות', וע"י חטא אדם הראשון נפגמו הרגלין, ששם עיקר אחיזת סטרא דמותא, בחי' 'רגליה ירדות מות', שהוא בחי' 'ברכים כושלות' (ליקו"ה גזילה ה, יב).

נקרא ברכות לשון ברכיים, ואלו ברכיים והברכות הם בראש צדיק (ע"ח כה, א).

ברכיים הם הכרעיים (מצו"צ יחזקאל מז, ד).

סוחר ישמעאל

טייעא. סוחר ישמעאל, זה בחי' צדיק הדור, שהוא כלול כל התפילות כמשיח (ליקו"מ ט, ד).

הטייעא הוא סוחר בעל משא ומתן בעסקי העולם (גבורות השם נא).

סוחר ישמעאל הוא מסבב בכל מקום למשא ומתן שלו לקנות הדברים אליו, וכן נקרא הכח המשיג, לפי שהוא בעל משא ומתן בדברי חכמה, עד שיקנה הדברים שהם בחוץ אליו (תידושי אגדות ב"ב).

קרא השכל 'טעייא', וזה כי השכל הוא החוקר על הדברים ומשוטט בעולם לארכו ולרחבו, ואף בדברים הנבדלים הוא חוקר ועומד עליהם, וזהו ענין הטעייא, כי הטעייא הוא סוחר ישמעאל, שהוא סוחר ומסבב כל הארץ לאורכה ולרחבה וקונה הסחורה, ונקרא מה שקונה הסוחר 'לֶקַח', כך השכלי הוא שקונה המושכלות והם קניין שלו, ולכך נאמר על החכמה (משלי ד) 'כי לקח טוב נתתי לכם, תורתי אל תעזבו' (תפארת ישראל יח).

עצה ותושיה

הצדיק שומע כל האנחות של הדבוקים בו, כי ממנו תוצאות חיים לכל אחד, כי הוא 'איש אשר רוח בו', כמו שאמרו חז"ל 'שיודע להלוך נגד רוחו של כל אחד ואחד', וממשיך ומשלים הרוח חיים של כל אחד ואחד (קיצור ליקו"מ ח, ט).

ילקוט הנחל

הצדיק שומע כל האנחות של הדבקים בו. וכתב בשיהר"ן (קפח-קפט):

תמר, שפליאה בעיני לם מביאין פדיון לתמד ומספרין לו בעבו, כגון מחולה וכיולא, כשהיו מרגיש בעבר והייסורין כמו המולה בעצמו וכו', והיולא מדבריו הוא, שהוא מרגיש בעבר והייסורין כשבאין לפניו שיתפלל על המולה וכיולא, כמו המולה בעלמו ממש, וכן נשמע מפיו כמה פעמים. ותמר, בתחילה הייתי מבקש מליהו שיבחר שהיה מרגיש בעבר וייסורין של ישראל, כי לפעמים היה תמד בא וסיפר לי בעבו ולא הייתי מרגיש בעבר, והייתי מתפלל שירגיש בעבו של ישראל, עכשיו כשתמד מספר לי בעבו אני מרגיש בעלמי בעבר יותר ממנו, וממש נוטפין ממני הדמעים מגודל בעבר שאני מרגיש יותר ממנו, כי הוא יכול לבחור מבחינות ולבכות בעבר, אבל אני מרגיש מתוד כנ"ל. ותמר לתמד מבשרו שבקש תותו שלא יבכה תותו, ענה ותמר, אין לספר לבכות לתמד מכס, הלא כל תמד ותמד ים לו אללי מקום בליבו. פעם תתם היה נכתו ז"ל מוטל על ערש מחוליו הפלקין (מבעבועות שחורות) רחמנא ליצלן, והיה קובל לְפָנַי מתוד שים לו בעב גדול מזה מתוד. (...) והיה הולך ומספר לְפָנַי בעבו הגדול שים לו מזה שנכנסו מולה כנ"ל, ותמר שהוא רולה שהוא בעלמו יהיה מולה בעד המיעוק הנ"ל, ותמר שהוא מרגיש כל גלילות המיעוק (שקורין קרעכצין) בגליבו וכו'. תם"כ תמר, לך זתת ייתבב לי לטובה, שגם כשתדם תמר יש לו מולה בתוך ביתו ומביא לי פדיון לו מבקש להתפלל עליו, יש לי גם בן בעב כזה ממש כבל הנ"ל. גם בשתמד מתנשיטו שהיה מקורב מתרחק בעלמו תם ושלוס, יש לי בעב כזה ממש בגילי בבל הנ"ל. ובשיפר לו מתמד שנתרחק בתותן הימים, ותמר שים לו ממנו כל בעב הנ"ל.

כבלע רשע צדיק ממנו. ובליקו"ה (מו"מ העושה שלום לגב"מ ג, ז) כיצד מוכרכ"ת את הענין המבואר בזוהר זח, ורבים זוקק גבי סיפור מגילת אסתר: וזה בחינת פוריים. כי המן מזרע עמלק מצד על היהודים לכלותם, כי רצה שישראל נגועות זה כמה שניים, שהם הרוח דקטרוג תחלת של העכו"ס מושל עליהם, שעל זה נאמר 'תמחה כבלע רשע לזיק ממנו', שזה ימח מבקוק על גלות בבל, כי בעת הגלות שלו העכו"ס מושלים על ישראל, ומשפיע ישראל כחילו בלעו לומס העכו"ס תם ושלום ברוח מיים דקטרוג תחלת שלהם, שהוא גדול מן בשעתם, וכפר המן ימח שמו, על ידי שהוא יתמתק עם מתשורות שהוא מלכות הרשעה, והוא מזרע עמלק שכולל מכל הלינוורות הרעים של כל העכו"ס, ועל כן יוכלו לבלוע את ישראל לגמרי תם ושלום, ועל כן קיבץ תם כל כוחות הסטרא תחרת, שהם כל העשר כתרין דמסתעפת שהם

וזקוף רומחא, רומה, הוא בחינת רוח מ"ם, בחינת ורוח אלקים מרחפת על פני המים, היינו [*] התורה שנתנה למ' יום, ששם הרוח חיים כנ"ל. כלומר שהצדיק היה לו בחינת הרוח שמקבל מהתורה כנ"ל, ועם כל זה נחית תחות בירכיה, תחת הצלחת הרשע, בחינת כבלע רשע צדיק ממנו. וקא פסקי קרנא דתכלתא דחד מינייהו, היינו שפסק ושבר המדה רעה מאחד מארבע יסודות שהגביר והמשיך הרשע על עצמו, שהוא הצינור שלו כנ"ל. וזה וקא פסקי קרנא דתכלתא וכו', היינו שפסק אחת מן הציצית

[*] דפוס מוהרנ"ת: יא ע"א

התורה שנתנה למ' יום. כדכתיב בדברים (ט, ט–יא): בַּעֲלֹתִי הָהָרָה לָקַחַת לוּחֹת הָאֲבָנִים לוּחֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת ה' עִמָּכֶם וָאֵשֵׁב בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי: (...) וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לָיְלָה נָתַן ה' אֵלַי אֶת שְׁנֵי לֻחֹת הָאֲבָנִים לֻחוֹת הַבְּרִית: ומיתמ בפרל"ת (פמ"ו): ר' יהושע בן קרחה אומר מרבעים יום עשה משה בהר קורע במקרע ניום, ושוה במשנה בגילה, ולאחר מרבעים יום נקע את הלוחות וירד אל המחנה בשבעה עשר בתמוז ושבר את הלוחות, והרג את מוטעי ישראל, ועשה מרבעים יום במחנה עד שסרף את העגל, וכתבו כעפר תחרץ, והכרית ע"ז מישראל והתקין כל שצט ושבט במקומו. ובר"ח אלול אמר לו הקב"ה 'עלה אלי ההרה', (...) וכשאמר הקב"ה למשה 'פסל לך שני לוחות אבנים', מחצב מעפריון נברא לו למשה במוך מהלו עשרת ניו וכמוצ בתיקונים, ולכה להתגבר על ישראל להתגבר תם ושלום, וגזר להשמיד להרוג ולאבד וכו', כי רצה לגזול משה כל הרוח חיים שמקבלים מהרב דקדושה, ולהתגבר עליהם ברוח הטומאה של רוח דקטרוג תחרת, ולבלוע לותם לגמרי תם ושלום, כי סבר שתין נמצא מי שיוכל לירד לעומק הרע שלו לשבר הלינוור שלו, אפתח שהוא כלול מכל הלינוורות רעים כנ"ל, ועל כן נאמת היתה לו סכנה גדולה, עת ירה לשבר כמוהו לא נהייתה. אבל הקי"ת ממל על עמו ושלח להם את מרדכי ואסתר, לשבר בעוסם כותם ירדו גם למוך הלינוורות הרעים של המן ותשתורות, ושיברוס והכניעוס והלילו את ישראל מהסס, 'והפוך הוא אשר ישלטו וכו'. ועל כן היה הכוס על ידי שנלקחה אסתר אל המלך תשתורות, זה בחינת סוד הנ"ל, שצריך הצדיק הגדול לירד למוך הלינור הרע של הרשע וכו', שהוא המידה רעה שלו כנ"ל, ועיקר הלינור הרע שכולל כל הרעות הוא תאוות המשגל, ולכך שם עיקר קיום העולם, כי הוא בחינת רוח, כמ"ש 'ולא קמה עוד רוח בחיים', ומשם עיקר ההולדה, שנמשך רוח החיים מדור לדור מאב לבן וכו', כי הוא בחינת לדיק י"י עלמין, אבל אם זה לעומת זה, כי שם עיקר אחיזת הרוח דקטרוג אחרת, ואתטא אבל הרחשון נתערבו כל הנשמות מעוב ורע, ועל כן אי אפשר להמשיך ולהוליד שום נשמה בזה העולם, כי אם כשיורדין ועוברו דרך הרוח שלהם ומשברין הלינור שלהם, ומוליאין הנשמה משם, ואכל נכא הצדיקי אמת שמיברו את התאוה הזאת לגמרי, כי ירדו ועברו בכל הלינוורות הרעים של הסטרא אחרת, ושיברו אותם לגמרי להוליא כל הנשמות משם. ועמלק, שהוא רוח הטומאה של הרב דקליפה, הוא בחינת תאות ניוף, כמ"ש 'אשר קרך בדרך' כמובא, וכל עיקר התגברותו הוא בתאוה זאת. על כן היה הכוס על ידי שנלקחה אסתר לבית המלך, זה בחינת שירדה לתוך הלינור הרע שלהם לשברו ולהכניעו, כי לא נגע בה, כמו שאיתא בתיקונים. וזהו בחינת לקיחת אסתר לבית פרעה, שזהו בחינת 'עת אשר שלט האדם באדם לרע לו'. וכל זה היה על ידי עוסק כוחו של מרדכי שהיה יושב בשער המלך וכו', 'ובכל יום ויום וכו' לדעת את שלום אסתר', כי בעוסק כח קדושת שיהם של מרדכי ואסתר, שיברו הלינור הרע שלהם על ידי שנלקחה אסתר לבית פרעה, שהוא בחינת ירידת הצדיק לתוך הלינור הרע של הסטרא אחרת להכניעו ולהשפילו עדי ארץ, כי מרדכי היה זך וכל ועל היה בו שום אחיזת הרע כלל, בבחינת 'אך דרור', 'מרי דכיא', שהיה טהור וזך לגמרי, והיה יכול לשמור את אסתר שהיא עסק מעלמיו שלא יגע בה זר, רק אדרבה על ידי שנלקחה אלו תכניעו ותשפילו כנ"ל.

יְלִקּוּט הַנְּחָלֹ

כבלע רשע צדיק ממנו. בענין הלשון המובאת בפיפו"מ ב'מעשה מרב ובן יחיד' שאמר הסופר לרב 'אם תלמה להיות בולע תותך' עי"ש, מובא כרמזי המעשיות (ח): הגם כי לשון זה רגיל בבני אדם, אעפ"כ הוא לשון תמוה, כי מי הוא שילמה שיבלעו אותו, ועוד אם יכול לבלוע אותו, יבלע אותו גם אם לא ילמה. אך יש לומר שרימז לנו רבינו ז"ל גם זה דבר עמוק ונפלא, כי בחמת מי שאפשר להבע"ד לבלוע את האדם בעל כרחו גם אם לא ירצה אליו, רק שהוא מקבל בזוח מחשבותיו והסתומיו ופיקוריו עד שמכניס לתוך בלב האדם בעוות מחריו, ואז יכול לבלוע אותו ממש מ"ו, כמו שגם בפיפור זה הכניס מחילה בלב הרב שלא יהיה לו לתוך שיקפ בעו של הצדיק, כי נדמה לו שהוא פחיתות הכבוד לפניו, וכמבואר גם אם"כ בפגעו בסופר, היה מתבייש לומר שבוטא לאותו לדיק, וממילא כשהכניס הבע"ד בדעתו בעוות אחר לעוגו, בוודאי היה בכוחו להתגבר עליו, וזה ריממ לו 'אם תלמה', היינו אם יהיה לתוך בשקך אחר לעוגי, בוודאי 'תהיה בולע אותך', בחחי 'בבלע רשע לדיק ממנו' דייקא, ולא לדיק גמור, כמו שדברו רז"ל, כי בוודאי הוא רוצה לבלוע את האדם לגמרי ח"ו, בחחי 'לופה רשע לדיק ומבקש להמיתו'. ועל כן עיקר העילה, להתגבר בבלי להיות לו שום לשון חלוי (כי היתכן שיהיה להאדם לשון שיבלע אותו שוגחן), ואז בוודאי יתגבר עליו, כי הקב"ה עוזרו ומסייע לו, בחחי 'ה' לא יעזבנו בידו', כמו שדברו רז"ל על פסוק 'ואתה תמשול בו', 'אם תלמה תתגבר עליו', 'אם תלמה דייקא'. וזה בחחי 'אל תִּבָּגֵד', 'אל תִּבָּגֵד' דייקא, ואז בוודאי יתגבר עליהם. וזה בחחי 'וימחן', 'וימחן' דייקא.

קרנא דתכלתא. וכתב בליקו"ה (יו"ד הכשר כלים ד, נח) בענין סוד התכלת שבציצית, ז"ל: ליתיה הוא בחינת המשכת הרוח חיים מעילא לתתא, בבחינת 'מתרבע במקום אחר ונמצא שעולה וכל הרמוקים מבדיקי אמת נאמר עליהם בהדבוק ובמידה דרך פתחים ושערים דקדושה, עד שתין חור העליון שהוא תם מוכלת חומלת חומס, רק מדרגת, הם מקבלים חיות מדם בכל פעם משם, וכל זה הוא בחינת תכלת, בחינת ליתיה.

התורה שנתנה למ' יום. ואיתמ בשמו"ר (מז, ה): מעשה ברבי יוחנן שהיה עולה מטבריה לציפורי, והיה רבי חייא תלמידו תלנו, והיה רבי יוחנן רוחה כרם, אמר לרבי חייא תין אתה רואה כרם זה שהיה שלי ומכרתי חומו בכך וכך. חומה שעה בכה רבי חייא בר אבא ואמר לו, לא הנחת לעת זקנותך כלום. אמר לו, וכי קלה היא בעיניך שמכרתי דבר שנגרע בשיבה ימים וקניתי דבר שניתן לתרבעים יום, עולם כולו ומלואו נברא בו' ימים אבל התורה ניתנה לתרבעים יום. וכתב התבה"ל בנתיבות עולם (נתיב התורה ה) בסוד ענין תרבעים יום שהתורה ניתנה בהם, ח"ו: בפרק שני הלתם (מנחות צט) 'רבי תלעזר ורבי יוחנן דאמרי תרוויהו, תורה ניתנה בתרבעים יום ונשמה נוצרה לתרבעים יום, כל התמר התורה נשמתו תשמתת, וכל שתינו משמר תת התורה תין נשמתו משמתת. תני דבי רבי ישמעתל, משל לתלם שמכר ביפור דרור לחבירו לשמרו. אמר ליה, מה תתה קושב, שתם תתה מוכד חומו, תיכר תני נוטל ממך בדמים, נשמתך תני נוטל ממך', עד כתן. בא לבאר כמה גדול עוסק התשכת והמוכד התורה, ולא יאמר כי דברים תני משכת ומוכד. ואמר כי התורה ניתנה בתרבעים יום והנשמה נוצרה לתרבעים יום, וזה מורה כי תלו שני דברים דומים ביחד, ודמיון שלהם, כי התורה שֶׁכָּל נִבְדָּל מן הגשמי, וכן הנשמה היא נבדלת לגמרי מן הגשמי, ולפיכך שניהם הם נברתים בתרבעים יום.

התורה שנתנה למ' יום. בשבת (פח ע"א) אמר רבי יהושע בן לוי: בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבונו של עולם, מה לילוד אשה בין לנו? אמר להם: לקבל תורה. אמרו לפניו: חמודה גנוזה שמכנת לתשתמש בה תשתמש לפני בשר ודם? השיבם: משה, מה כתוב בראש? אמר לפניו: רבונו של עולם, כבד פי ולשוני. אמר לו: אלו מבקש לגנוז כבודך ותדרך בשבילי. אמר לפניו: רבונו של עולם, חמודה גנוזה שמכנת לתשתמש בה תשתמש לפני בשר ודם? אמר לו: משה, מה כתוב בראש? אמר לפניו: רבונו של עולם, אנכי ה' אלהיך. אמר לו: אלו מבקש לגנוז כבודך ותדרך בשבילי. אמר לפניו: רבונו של עולם, חמודה גנוזה שמכנת לתשתמש בה תשתמש לפני בשר ודם? אמר לו: משה, מה כתוב בראש? אמר לפניו: רבונו של עולם, לא יהיה לך. אמר לו: אלו מבקש לגנוז כבודך ותדרך בשבילי. אמר לפניו: רבונו של עולם, חמודה גנוזה שמכנת לתשתמש בה תשתמש לפני בשר ודם? אמר לו: משה, מה כתוב בראש? אמר לפניו: רבונו של עולם, זכור את יום השבת לקדשו. אמר לו: אלו מבקש לגנוז כבודך ותדרך בשבילי. אמר לפניו: רבונו של עולם, חמודה גנוזה שמכנת לתשתמש בה תשתמש לפני בשר ודם? אמר לו: משה, מה כתוב בראש? אמר לפניו: רבונו של עולם, כבד את אביך ואת אמך. אמר לו: אלו מבקש לגנוז כבודך ותדרך בשבילי. אמר לפניו: רבונו של עולם, חמודה גנוזה שמכנת לתשתמש בה תשתמש לפני בשר ודם? אמר לו: משה, מה כתוב בראש? אמר לפניו: רבונו של עולם, לא תרצח. אמר לו: אלו מבקש לגנוז כבודך ותדרך בשבילי. אמר לפניו: רבונו של עולם, חמודה גנוזה שמכנת לתשתמש בה תשתמש לפני בשר ודם? אמר לו: משה, מה כתוב בראש? אמר לפניו: רבונו של עולם, לא תנאף. אמר לו: אלו מבקש לגנוז כבודך ותדרך בשבילי. אמר לפניו: רבונו של עולם, חמודה גנוזה שמכנת לתשתמש בה תשתמש לפני בשר ודם? אמר לו: משה, מה כתוב בראש? אמר לפניו: רבונו של עולם, לא תגנוב. אמר לו: אלו מבקש לגנוז כבודך ותדרך בשבילי. אמר לפניו: רבונו של עולם, חמודה גנוזה שמכנת לתשתמש בה תשתמש לפני בשר ודם? אמר לו: משה, מה כתוב בראש? אמר לפניו: רבונו של עולם, לא תענה ברעך עד שקר. אמר לו: אלו מבקש לגנוז כבודך ותדרך בשבילי. אמר לפניו: רבונו של עולם, חמודה גנוזה שמכנת לתשתמש בה תשתמש לפני בשר ודם? אמר לו: משה, מה כתוב בראש? אמר לפניו: רבונו של עולם, לא תחמוד

וחצן שנאמר 'ויפסול שני לוחות חצנים כרחמנים וגו'', ועלה מצה עם הלוחות ועצה מרגיעים יום נהר יוצא לפני הקב"ה כתלמיד שיוצא לפני רבו, קורע במקרע ושוזר במצנפת. (...) כן בחינת לומר, מרגיעים יום היה מצה דורש בדברי תורה ומוקר בחותימים, ונאמר מרגיעים יום לקח את המורה וירד בעשור לחדש השביעי ביום הכפורים והתפילה לנני ישראל לחק עולם, שנאמר 'והיתה זאת לכם לחקת עולם'.

שמא יש בך עדיין איזה אחיזה מאיזה מדה רעה וכו' ועל כן אין אנו יכולין לצאת מהם. כפי המתבאר מהמאמר דבריה אלו לומדה הלדיק להגלווה אליו, ומשמע מכאן שגם על הגלוויס לגדיק להיות מזוכיים מכל רע, בכדי שיוכלו הלדיק ותגשיו להשפיל את הרשע ולנצח מתחת ברכיו, ועל זה תמה ותירץ בציאה"ל (ת, סג): על חודות המזדכך מהטבירות שבידו לבל יתיירע מהרשע, יש להתפלא לכאורה במה שמוסיף להזכיר על העדר הילדה גם להגלוויס אליו. כי ממה נפשך, אם יזכו בהתקרבותם אליו להזדכך ג"כ עד שלא יחוה להם כל חוון, למה הוכרח להוסיף ולהודיע שגם הם יכוליס לעמוד כנגד הרשע, ואם עדיין אינם מזוככים, למה נחמת יחמוו להלדיק להיות ביכולתם להכניע ולבטל מערת הרשע, אחר מזקה ועצומה לאבר ולהבליע גם להלדיקים [הנלחי גלוויס אליו כנ"ל]. ואולם (...) מבין מרחוק, שיש לבאר בכוונתו הקדושה שהוא סובב על מיבורס של הלדיק והגלוויס אליו, כי במיבורס יחדיו לבד נכרחים להילחם עם הרשע בהכנעתם וביטולם אומו. כי אע"פ שכל ההכנעה והביטול והטבירה לגיור הרשע, הוא בכח הלדיק העליון הזה לבד, אבל מחמת שבעולם רוממותו במדרגת העדן כנ"ל מוכרח גם הוא בעצמו להיות נאחר ונעלם, כי 'אילו ידעתיו הייתיו', אחר מהסתרה והתעלמה הזאת בעצמה יונק ומתגבר גם כל יניקת והתגברות הרע דקליפה הנ"ל, מוכרח הלדיק במלחמתו להתלבש ונלחם דווקא במדריגת הגן של הרשע בהכנעתם וביטולם אומו.

לן, כלומר שאף על פי כן לא עלתה לו להשפיל את הרשע ולצאת מתחת ברכיו, אע"פ שפסק ושבר המדה רעה של הרשע, שנמשכת מד' יסודות, ששרשם ארבע ציצית כנ"ל. שזהו בחינת וקא פסקי קרנא דתכלתא דחד מינייהו כנ"ל, אף על פי כן לא היה יכול להשפילו ולצאת מתחת ברכיו, בחינת ולא מיסתגי לן, שפירושו שלא היו יכולין לצאת משם, היינו כנ"ל. אמר לי דילמא שקלית מידי מינייהו, היינו שמא יש לך אחד מארבע יסודות שלא תקנת בשלימות להפריד ממנו הרע לגמרי, וע"כ לא מיסתגי לן, כמבואר לעיל שכל זמן שנשאר בו איזה אחיזה בעלמא מהרע של איזה מדה, אינו יכול להכניע את הרשע. וזהו, דילמא שקלית מידי מינייהו, שמא לקחת קצת מהם. היינו שמא יש בך עדיין איזה אחיזה מאיזה מדה רעה של הרשעים, שלקחת לעצמך איזה מדה ותאוה שלהם, וע"כ לא מיסתגי לן, וע"כ אין אנו יכולין לצאת מהם כנ"ל. דגמירי דמאן דשקיל מידי מינייהו לא מסתגי ליה, היינו כנ"ל, שיש לנו קבלה, שכל מי שלוקח לעצמו איזה דבר תאוה ומדה רעה של הרשעים, היינו שיש בו עדיין איזה אחיזה מהמדות רעות שלהן, אינו יכול לצאת מהם ולהכניעם כנ"ל. אזלי אהדרתיה, היינו שהחזרתי מה שהיה אצלי איזה מעט אחיזת הרע מהמדות רעות שלהם, החזרתי והפרשתי ממני. והדר מסתגי לן, שאז עלתה בידינו, לצאת מתחת ברכיו להכניעו ולהשפילו. כמבואר לעיל שצדיק גמור שמפריש מעצמו כל אחיזת הרע שלהם לגמרי, הוא יכול לצאת מהם ולהכניעם ולהשפילם, בבחינת משפיל רשעים עדי ארץ כנ"ל:

הגלוויס אליו, כי על ידם לבד ייצא כוחו אל הפועל ומהעלם אל ההתגלות, [אע"פ שכל אחד בלול מששיסה כנ"ל]. כי אע"פ שגם הס נחצים כנגדו לנצוח ומכשה, אבל בביטולם כנגדו נהפך הלבוש וממכשה לכלי נפלחה, אחר על ידה לבד תהיה כל התגלות האור כמותו. **שכל** מי וכוי **שיש בו עדיין איזה אחיזה מהמדות רעות שלהן, אינו יכול לצאת מהם ולהכניעם.** ובילקו בפל"ח (ת, ג): כי אע"פ שהוא דבוק בהרוח מייס שבמורה בשלימות, כי עשה רק טוב ולא רע, ולא פגם בהרוח מייס שבמורה שום פגם ח"ו, ועל כן יש לו ג"כ קלת מבחינה הזאת הנ"ל, להמשיך מריוחו הרוח מהמורה הקדושה ולהשליס מסרונו, ואולי ג"כ להשליס המסרון של הגלוויס אליו (כפי קלת משמעות המאמר הנ"ל), לך אע"פ שהתגברות ברשעים אי אפשר לו, כי יש מקום להרע לנתוז בו, ויוכל להזיק לו ח"ו מריוחת הרוח של הרשע וכו', ונבלוע אומו ממש, מאחר שהרע עדיין יש לו אחיזה בו בכח. כי כבר נתבאר לעיל שאע"פ שעיקר התגברות של הרע, היינו של הרוח סערה, הוא רק ממה שפוגמין ח"ו בהרוח מייס שבמורה הקדושה בפועל ממש ח"ו, אע"פ שעיקר יניקתו הוא מהמחיזה שיש להרע בהמורה הקדושה בעלמה כניכול, קודם שמבררין ההלכה, והנה הרע הזה הוא רק בכח לבד ולא בפועל ח"ו, כי לא נא לידי מכשול הורגה ח"ו בפועל ממש, ובהמורה בעלמה בוודאי אין להרע שום אחיזה בפועל ח"ו, כי הלא מדברה, המורה משפלת את הרע ומוכרחו ופוסלתו ומטמאתו אומו ומנדלת אומו מן הטוב לגמרי, לך עיקר אחיזת הרע הוא רק בכח, היינו קודם שמוציאין את תכמת לימוד התורה מן הכח אל הפועל לבבר ההלכה בשלימות, אז יש גם להרע אחיזה בהמורה הקדושה כניכול, כי בהכרת שיהיה גם הרע מוזכר בהמורה, ואז קודם שמבבר ההלכה יכול לטעות ולומר על הרע טוב וכו' ח"ו, ומזה עיקר יניקת הרע כנ"ל. ונמלא, שעורם יניקת הרע הוא ממה שיש לו אחיזה בהמורה הקדושה, רק בכח ולא בפועל ממש ח"ו, ועל כן גם זה הלדיק שלא זכה לבבר מידותיו בשלימות, והרע יש לו עדיין אחיזה בו בכח, אז אסור לו להתגדות ברשעים ח"ו, כי יש כח להרוח סערה (שעורם יניקתו ממה שיש לו להרע אחיזה אליו בהמורה בכח) להתגבר עליו ולבלעו ח"ו כנ"ל, אבל הלדיק גמור שזכה לבטל הרע בשלימות גמור, עד שאין לו להרע שום אחיזה בו אפילו בכח, אז הוא וכל הגלוויס אליו מותר להס להתגדות ברשעים, כי זה הלדיק יכול לירד לתוך כל הטיומות שלהס ולבטלם.

ילקוט הנחל

ששרשם ארבע ציצית. ובספר דרכי נועם (פיעודים, ס) מובא בענין מצות הציצית, ח"ו: כללות מצות ציצית, פירש המאירי"ל שהוא סוד מקוף דבינה שמקפא כל העולמות. ועומק זה הענין אין לשער. ורבינו מגלה הענין בפשטות, שיש מקוף שמשם תפשר להמשיך רוח חייס, כי כשאין י"ג מידות של רחמים אין רוח חייס, ויש רק לחוש ושעיר, מידות הדין רח"ל. כשאין רוח חייס, מסובב הלחש בטעויות והסתרות בלי חיות, ותפילו מצות ציצית הוא בלי חיות, ולכן צריך להמתיל התחלה מחשה. והכלל, שהציצית ממציאים את הרחמנות של הש"ת. כשהלחש טופל יום לחברי יום בלי חיות, שוכח ממידות הרחמים, הוא צריך לקחת את הטלית, ולהיזכר שיש מקוף שנמשך ממידות הרחמים, כי הציצית הוא דרגא תחתה של שפע הרחמים, הלרגא תחתונה שמקיפה ויורדת למטה, למקום שיש שם אחיזה לחוש, לכן רבינו קורא להתגודדות בלשון של גשוחי וגוף. אחה לך יכול בשלימות, אבל תצליח רב קטן של כח הקדושה, והוא בשוח בציצית ציצית, מחנך עלמך בקדושה. כי שוכחים את הציצית כל היום, והוא בחי' קטנות שכוכרת לעורר ולחשש להחיותו ברוח חייס. כי בחמת בכל מצוה ומצוה צריך לזכור את הבורא, ולכן נחנו בציצית שיהיה לנו לזכרון בכל יום, שהוא סוד ר"ת תרי"ג מצות.

ואני תפלה

וְזַכֵּנוּ (...) לְהַסְתַּכֵּל עַל עֻצְמַנוּ מַעֲהָה בְּכָל הַמִּדּוֹת וְהַתַּאֲוֹות שֶׁל כָּל הָאַרְבַּע יְסוֹדוֹת לְזָכְּךָ וּלְטַהֵר אוֹתָם מִכָּל רָע, וְלָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה בֶּאֱמֶת עַל הָעָבָר, וּלְהִתְחַזֵּק מֵעַתָּה בֶּאֱמֶת בְּכָל עֹז וְתַעֲצוּמוֹת לְשַׁבֵּר וּלְבַטֵּל כָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת וְכָל הַתַּאֲוֹות רָעוֹת שֶׁל כָּל הָאַרְבַּע יְסוֹדוֹת, וְזָכוֹת לְכָל הַמִּדּוֹת טוֹבוֹת, וְלַעֲמֹק תָּמִיד בַּעֲבוֹדָתְךָ בֶּאֱמֶת בְּכָל כֹּחֵנוּ בְּכָל לְבָבֵנוּ וּבְכָל נַפְשֵׁנוּ וּבְכָל מְאֹדֵנוּ. עַד שֶׁנִּזָּכֶה שֶׁכָּל הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת שֶׁבְּגוּפֵנוּ יִזְדַּכּוּ בֶּאֱמֶת, וְיִהְיוּ בְּלִי טוּב בְּלִי שׁוּם אֲחִיזַת הָרַע בְּלָל, עַד אֲשֶׁר נִזְכֶּה שֶׁיִּכְלְלוּ כָּל הָאַרְבַּע יְסוֹדוֹת בְּשָׁרְשָׁם הָעֶלְיוֹן, שֶׁהֵם אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שֵׁם שַׁדַּי הַקָּדוֹשׁ יִתְבָּרַךְ. וְנִזְכֶּה לְהִסְתַּכֵּל עַל עֻצְמֵנוּ הֵיטֵב הֵיטֵב בְּכָל עֵת, עַל מָה אֲתִינָא לְהָאי עָלְמָא שְׁפָלָה, וּלְהִסְתַּכֵּל בְּרַחֲמִים, לְהַרְגִּיל מַחֲשַׁבְתֵּנוּ שֶׁמִּקְּפִיא וְיוֹרֶדֶת לְמַטָּה, לְמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ שָׁם אֲחִיזָה לְחוּשׁ, כֵּאמוּר. לָכֵן רַבֵּינוּ קוֹרֵא לְהִתְגּוֹדְדוּת בְּלָשׁוֹן שֶׁל גְּוִיתִי וּגוּפִי. אַתָּה לְךָ יָכוֹל בְּשְׁלֵימוּת, אֲבָל תַּלְמִיד רַב קָטָן שֶׁל כֹּחַ הַקְּדוּשָׁה, וְהוּא בְּשׁוּחַ בְּצִיצִית צִיצִית, מַחֲנֵךְ עַצְמְךָ בְּקְדוּשָׁה. כִּי שׁוֹכְחִים אֶת הַצִּיצִית כָּל הַיּוֹם, וְהוּא בְּחִי' קְטָנוּת שֶׁכּוֹכֶרֶת לְעוֹרֵר וְלַחֲשֹׁשׁ לְהַחֲיוֹתוֹ בְּרוּחַ חַיִּים. כִּי בְּכָל מַצָּה וּמִצְוָה צָרִיךְ לִזְכֹּר אֶת הַבּוֹרֵא, וְלָכֵן נִתְּנוּ בְּצִיצִית שֶׁיִּהְיֶה לָנוּ לְזִכָּרוֹן בְּכָל יוֹם, שֶׁהוּא סוֹד ר"ת תרי"ג מִצְוֹת.

(ליקו"ת ח"ב, לג).

הוא המעיין היוצא מבית ה' הוא התפלה. וכמ"ב בליקו"ה (מו"מ מתנה ה, ס): חור נרות המנורה נמשך מבחינת חור התורה שדולק ומאיר ע"י התפילה, שהיא בחינת לוז ודיקוק, שהוא בחינת השמן זך של המנורה. כי שמן בחינת לוז, כמ"ש 'יהי לוזי מחיי וטובל בשמן רגלו', וכמובן בהתורה 'רחיתי מנורת זהב וגולה על ראשה', שמפורש שם שהוא התפילה, שהוא בחינת המעיין של השמן הטוב.

הנחלקים לז' כתות. וכמ"ב בליקו"ה (מו"מ בבינעת הפת ה, כה): וזהו 'בהעלותך את הנרות', כשהתלה להעלות ולהאיר את שבעת הנרות שהם בחינת כלל נשמות ישראל, 'אל מול פני המנורה' שהוא בחינת הדיק התורה, בחינת משה, שהוא בחינת פני התורה כי הוא כלול מכל השבעים הפנים לתורה, ועל כן הוא יכול להאיר כל שורשי נשמות ישראל, ועל כן הזהירו 'אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות', שכל הכיתות שבישראל שכלולים בשבע כיתות, כולם יאירו אל מול פני המנורה, שכולם יכוונו דעתם אל התורה הקדיק התמת, שמשה מאיר נשמותיהם וכו"ל.

וזהו, ראיתי והנה מנורת זהב, היא התורה הנחמדים מזהב. וגולה על ראשה, פירש רש"י מעיין, הוא המעיין היוצא מבית ה', הוא התפלה. **ושבעה נרותיה,** הם הנשמות דאיתרביאו בגן, הנחלקים לז' כתות.

ראיתי והנה מנורת זהב. רבינו מלמדנו כאן את השגתו בפסוק מיתו הוא פתח את המאמר. וזלשה"כ בזכריה (ד, ב–יב): וַיֹּאמֶר אֵלַי מַה אַתָּה רֹאֶה וָאֹמַר רָאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כֻּלָּהּ וְגֻלָּהּ עַל רֹאשָׁהּ שִׁבְעָה נֵרוֹתֶיהָ עָלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוּצָקוֹת לַנֵּרוֹת אֲשֶׁר עַל רֹאשָׁהּ: וּשְׁנַיִם זֵיתִים עָלֶיהָ אֶחָד מִימִין הַגֻּלָּה וְאֶחָד עַל שְׂמֹאלָהּ: וָאַעַן וָאֹמַר אֶל הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי לֵאמֹר מָה אֵלֶּה אֲדֹנִי: וַיַּעַן הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי וַיֹּאמֶר אֵלַי הֲלוֹא יָדַעְתָּ מָה הֵמָּה אֵלֶּה וָאֹמַר לֹא אֲדֹנִי: וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֵלַי לֵאמֹר זֶה דְּבַר ה' אֶל זְרֻבָּבֶל לֵאמֹר לֹא בְחַיִל וְלֹא בְכֹחַ כִּי אִם בְּרוּחִי אָמַר ה' צְבָאוֹת: מִי אַתָּה הַר הַגָּדוֹל לִפְנֵי זְרֻבָּבֶל לְמִישֹׁר וְהוֹצִיא אֶת הָאֶבֶן רֹאשָׁהּ תְּשֻׂאוֹת חֵן חֵן לָהּ: (...) וַיַּעַן וָאֹמַר אֵלָיו מַה שְׁתֵּי הַזֵּיתִים הָאֵלֶּה עַל יְמִין הַמְּנוֹרָה וְעַל שְׂמֹאלָהּ: וַיַּעַן שֵׁנִית וָאֹמַר אֵלָיו מַה שְׁתֵּי שִׁבֳּלֵי הַזֵּיתִים הָאֵלֶּה הַמְרִיקִים מֵעֲלֵיהֶם מִשְׁנֵי צַנְתְּרוֹת הַזָּהָב: וַיֹּאמֶר אֵלַי הֲלוֹא יָדַעְתָּ מָה הֵמָּה אֵלֶּה וָאֹמַר לֹא אֲדֹנִי: וַיֹּאמֶר אֵלֶּה שְׁנֵי בְנֵי הַיִּצְהָר הָעֹמְדִים עַל אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ: (ופירש"י (שם): **וגלה על ראשה.** כמו 'גַּלֹּת עֲלֻיּוֹת', לשון מעיין (ולשה בהמשך דברי רבינו המובא רש"י זה), כמין ספל גדול עגול. **ושבעה נרותיה.** כמין בזיכין, שנותנין השמן והפתילה לתוכה. **שבעה ושבעה מוצקות.** לכל נר ונר נתין שבעה ליונות קטנים, שהשמן זב מן הגולה דרך חותן מוצקות לכל נר ונר. **ושנים זיתים עליה.** שלשה שני חילנות (ולשה בהמשך דברי רבינו המובא רש"י זה) שהזיתים גדילים שם. **שמל מימין הגלה ושמל משמאלה וגו'.** וכמן לף פירש על שני לנמרות זהב החמורות למטה בפרשה, והם כמין עריבות ועשים של בית הכד שהם עומדים לגל הזיתים, והזיתים נחבטים מהליהם לתוך הלנמרות ומתממות שם כשמנטן, ועלירים שם בבית הכד, והשמן נופל לתוך הלנמרות, ומהלנמרות לתוך הגולה, ומהגולה לל המוצקות, ומהמוצקות לל הנרות. והמוצקות והנרות מרחבים ושבע היו, רמז לתור שלעתיד לבוא, תור החמה יהיה שבעתיים כתור של שבעה ימים, שרבעים ושבע על תור של יום נרחבים (ולשה בהמשך דברי רבינו המובא רש"י זה). **מה אלה אדני.** מה זה שהזיתים נמבקים מהליהם והשמן נף לל הנרות מהליו. **זה דבר ה' לל זרובבל.** זה סימן לך להבטיח לת זרובבל, כשם שהזיתים והשמן הזה נגמר מהליו לכל דבריו, כך לף בחיל ולף בכח שבכח תעשו לת בנין בימי. **כי שם גרומי.** לני לתן רומי על דלייוק, ויניח לכם לבנות ולעשות כל ערכי ילילת הבנין משלו, ולעזור לתכם בחיטין ויין ושמן ועלים, כמו שמפורש בעזרת, ולף תלטרכו לעזרת לדם. **מי שתה הר הגדול.** שלי עבר הנהר 'שְׁתֵנִי שֵׁתָה עֲבַר נַהֲרָה וּשְׁתֵה פּוּזְנִי וְכָנְוָתְהוֹן' (עזרת ה) שביטלתם המלתכה עד כה, מעתה תהיה לפני זרובבל מישור, לין לכם שררה וגדולה עוד עליו. **והוליא לת האבן המשפה.** המלריכל יקח לת לבן הבדיל בידו להיות מלריכל בנרתם הבונים, והם יבנו הכל כפי דבריו משר יוה, בבנין נאה ומפוהר. **משפות חן חן.** יהיה לה לאותה הלבן, שהכל יתמרו, מה נאה בנין זה העשוי על ידי לבן המשקולת הזאת. 'משפות חן' כמו 'משפות נוגש', כמו 'משפות מלכה עיר הומיה' (ישעיה כג), 'קול שלון' (שם סו), כולם לשון השמעת קול הם. **מה שני זיתים.** מה רמז הם ומה רמז שני שיבולי זיתים, טרוק"ף בלע"ז, קבולות זיתים בענף, כעין אינבולה. **משר ביד שני לנמרות.** כלומר לגל שני הלנמרות, כמו 'ולמו מלקת יומב לל יָדִי' (שמו"ב יל). **המריקים מעליהם.** לת השמן הזה הלגול וטוב להליר כזהב, כמו 'מְנַפְּפוֹן זהב יֵחָתֵם' (ליוב לו). **שני בני היצהר.** קרן להוה ומלכות המשמחים בשמן המשחה. **העומדים על לדון כל הלרץ.** לנקש מלפיהו להחזיר לת גדולתם. **שני בני היצהר.** יל"ט, וילה"ר מתהפך לטוב זכות התורה (ועי' בהמשך דברי רבינו 'ומשם יפרד, שנפרד הרע מהטוב').

הוא התורה הנחמדים מזהב. כלכתיב בתהלים (יט, ח–יא): תּוֹרַת ה' תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ עֵדוּת ה' נֶאֱמָנָה מַחְכִּימַת פֶּתִי: פִּקּוּדֵי ה' יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב מִצְוַת ה' בָּרָה מְאִירַת עֵינָיִם: יִרְאַת ה' טְהוֹרָה עוֹמֶדֶת לָעַד מִשְׁפְּטֵי ה' אֱמֶת צָדְקוּ יַחְדָּו: הַנֶּחֱמָדִים מִזָּהָב וּמִפַּז רָב וּמְתוּקִים מִדְּבַשׁ וְנֹפֶת צוּפִים: וְלמ"ש בתהלים (יט, ב): 'תורת ה' תמימה משיבת נפש' וכו', 'פקודי ה' ישרים משמחי לב' וכו', 'יראת ה' טהורה עומדת לעד' וכו', 'משפטי ה' אמת צדקו יחדו', 'הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים'. (מנחות כט ע"ב): נמנורה נעי מקשה טפי מכל כלי מקדש, ומנין לף היה נעשה מקשה שם לף היה מזקקו ומלרפו כל כך קושי וע"פ הכוונה, כמו שלמרו במדרשות (ילקו"ש זכריה רמז תקע) שהמנורה עם שבעה נרותיה מרמזים על מכמת התורה שהם שבעה ספרים, כמו שלמרו (ויק"ר יל, ג) בפסוק 'הכמות נסים וגו' תלבה עמודיה שבעה' (משלי ט), ועל שם שבעה החכמות כלולים בה, ולכך נמשלה התורה לזהב, כמ"ש 'הנחמדים מזהב', וכמו שיש במין זהב שבעה מיני זהב כלשיתא ביומא (מד ע"ב), כך התורה כלולה מכל החכמות, וכמ"ש שמיני זהב על ידי לירוף כמה פעמים נעשה זהב טוב שלין בו שום סיג, כלשמרינן הכא בתנורה, כן התורה שנלמד בה 'למרת תלוה לרופה', ונלמר בה 'מזוקקת שבעתים', שעל ידה כל ז' החכמות מזוקקות ומלורפות.

נרותיה הם הנשמות. ידוע הוא דהנשמה נקראת נר, כלכתיב בתהלי (ק, כח): גֵּר ה' נִשְׁמַת אָדָם חֹפֵשׂ כָּל חַדְרֵי בָטֶן: וכתב רבינו יונה (שם): נשמת לדם הוא נר ה', בתוך הגוף, והוא בתוכו כתתור העליון. ועוד מוסף בדבינו בחיי (שמות כה, לח): ידוע כי הנשמה נהנית בהלקת הנרות, והיא מתהלכת בעילוי ההוד והשמחה ומתפשטת ומתרחבת מתוך הגשת התורה, מפני שהיא מתיכת תור תלונה בתור התכל, ומן הטעם הזה נמשכת לתר התור שהוא מיונה תע"פ שהוא תור גופני והנשמה תור רוחני זך ופשוט, ועל כן המשילה שלמה עליו השלום לנר, הוא שלמר 'נר ה' נשמת לדם'. **הנשמות וכו' הנחלקים לז' כתות.** כלתיב במדרש שוח"ט מהליס (יל): מהו 'ישר יחזו פניו', שבע כיתות הן, שהן עתידין לעמוד לעתיד לבוא לפני מי וקיים קודשך בריך הוא, (...) וכל כת וכת יש לו

ואני תפלה

וְנִזְכֶּה תָּמִיד לְהַרְגִּישׁ הַנְּעִימוּת וְהַמְּתִיקוּת אֲשֶׁר בְּדִבְרֵי תּוֹרָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה, "הַנֶּחֱמָדִים מִזָּהָב וּמִפַּז רָב וּמְתוּקִים מִדְּבַשׁ וְנֹפֶת צוּפִים". וְנֵאֱמַר "צוּף דְּבַשׁ אִמְרֵי נֹעַם, תָּחוֹק לַנֶּפֶשׁ וּמַרְפֵּא לָעָצֶם". וְנֵאֱמַר "דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם, וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם. תּוֹרֵינִי אֹרַח חַיִּים, שִׂבְעַ שְׂמָחוֹת אֶת פָּנֶיךָ, נְעִימוֹת בִּימִינְךָ נֶצַח. בָּרוּךְ יי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עוֹשֶׂה נִפְלָאוֹת לְבַדּוֹ, וּבָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹדוֹ לְעוֹלָם וְיִמָּלֵא כְבוֹדוֹ אֶת כָּל הָאָרֶץ אָמֵן וְאָמֵן" (ליקו"ת ח"ב, לד).

מנורת זהב

המנורה ונרותיה הם עיקר אור הרצון שהאיר במשכן וביהמ"ק, שעי"ז עולים מכל מיני חושך שבעולם (ליקו"ה ברכת השחר ה, מה).

בחי' המנורה הוא תיקון וטהרה להסיר הבגדים הצואים ולזכות לבגדים לבנים, בבחינת 'בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר' (ליקו"ה סעודה ה, כו).

כל מעשי המנורה הוא בחי' התפארות שהש"ת מתפאר בישראל (ליקו"ה ברה"מ ומים אחרונים ד, יב).

'מנורת זהב טהור' זו כנס"י, 'וְרָכָה' זה הנשיא, 'וְקָנָהּ' זה אב בי"ד, 'וגביעיה' אלו התלמידים, 'כפתריה' אלו התנינוקות (ילקו"ש צפניה רמז תקן).

על דרך הפשט היה ענין המנורה במשכן ובמקדש, כדי לקבוע בנפש מעלת הבית וירחתו (רבינו בחיי שמות כה, לא).

השכינה נקראת מנורה (עץ הדעת טוב פ' בהעלותך).

המנורה עצמה היא רמז אל האחדות הגמור, והנרות הם נגד שבעה המאורות העליונים, וטוב יותר להביא הכל אל האחדות גמור, כי זה העיקר והשורש הכל (נועם אלימלך פ' בהעלותך).

המנורה מקום שכל הז' בחינות מקבלים משם אש, 'באור פני מלך חיים', ששם אין שינוי כלל, רק הכל רחמים פשוטים בלי שום תערובות דין כלל (מאור עיניים פ' בהעלותך).

מנורה הוא סוד עמוק, ז' קנים נגד ז' תיבות שבפס' א' דבראשית, י"א כפתורים נגד י"א תיבות שבפס' א' דואלה שמות, ט' פרחים נגד ט' תיבות שבפסוק א' דויקרא, גובהו של מנורה י"ח טפחים נגד פס' א' דבמדבר שיש בו ח"י תיבות, ולפי שטפח י"ח לא היה שלם לכך חסר תיבה אחת, כ"ג גביעים נגד פסוק א' דאלה הדברים כ"ב תיבות (קה"י, מנורה).

סוד המנורה הוא המלכות שעומדת אחורי התפארת, ושלשה קני המנורה הוא חסד גבורה תפארת המאירים לה למעלה, וג' קנים אחרים הן נצח הוד יסוד המאירים לה ולמטה (שם).

בתיקונים (הקדמה יד:) פירש כי מט"ט הוא כלי המנורה, והפתילות שבה היא המלכות, והשמן הוא יסוד, והאור שבמנורה הוא תפארת (שם).

במנורה רמוז שם מ"ב, ו' קנים הן, וו' בגוף המנורה, הרי ז' ווין, כמנין מ"ב, וזה סוד (אוח"ח פ' בהעלותך) בהעלותך את הנרות ולא אמר בהדלקתך, רומז שעל ידי הנרות שהם סוד מ"ב הוא סוד העלייה, כנודע (פע"ח שער הקדישים) שכל עליה ע"י שם מ"ב (שם).

מנורת הוא סוד המלכות, וז"ש 'מנורת זהב' שהוא המלכות שבניינה מהגבורות דאקרי זהב, וממנה כל רוחין תקיפין ותקדישין ונפקין. וע"כ מנור"ת ר"ת ר'וחין ת'קיפין ו'קדישין נ'פקין מ'נה, תקיפין מצד הגבורה, וקדישין מצד החכמה דאקרי קודש (שם). **גולה** יגולה על ראשה' תרין אמוראין חד אמר גולה' וחד אמר 'גולה' מאן דאמר גולה שגולה לבבל וגלת שכינה עמהן, כדאמר 'למענכם שולחתי בבלה'. ומאן דאמר גאולה, פרוקא שנאמר 'גואלנו ה' צבאות שמו' וכתיב (מיכה ב) 'ויעבור מלכם לפניהם וה' בראשם' (ויק"ר לב, ח). יגולה' על ראשה' פירוש בז"ח (שה"ש מאמר ה' צבאות) 'מנורת זהב מלכות, וגולה על ראשה דא מקורא דצדיק נחר פלגיו' בחי' צדיק יסוד עולם (קה"י, גולה). **גולת** הזהב אלו דברי תורה הנחמדים מזהב (קה"י יב, ז), ועל דא אמר (זוהר יתרו פה.) אוריית מבינה נפקא, ושם מקור הגבורות, ר'גולת' הוא מעיין ומקור 'גולות עילית'. ר'זהב' הוא בחינת דין כנודע, והתורה הוא מקור הזהב בחינת בינה כנודע (קה"י, גולת הזהב). **היסוד** נקרא 'גולת הזהב' שהוא המחזיק השמן הטוב בראש המנורה, ויש לומר כי המלכות נקרא זהב (זוהר תרומה קלה:) גימט' דוד, והיסוד שהוא המקור והמעיין שלה נקרא 'גולת הזהב' (שם). **שבעת הנרות** פה ותרין נוקבא חוטמא ותרין עייניין ותרין אודנין, הם בחי' שבעת הנרות, ומנרתא

ושבעה נרותיה הם הנשמות וכו' הנחלקים לז' כתות. וכמ"ב בליקו"ה (ברכת השחר ה, מד): שבעת הנרות הם כלל הנשמות הכלולים בשבעה ימים, וכל נשמה ונשמה כלולה משבע מידות, וכשיעלה ויקבל כולם 'אל מול פני המנורה', שהוא הדיק בחי' משה, שמכניס תוקף הרצון דקדושה בכל כל אחד לפל יניח לת הרצון הטוב לעולם, וע"י יעלו וילליקו ויאירו, ושוס תוקף לף יוכל להמשיך להם, כי נרם לף מכבה', כי מקושרים בהדיק בחי' משה, שהוא בחי' משים, שנף עליו 'כי בשם קדשך נשבעת לו שלף יכבה נרו לעולם ועד'.

ושבעה נרותיה הם הנשמות דאיתרביאו בגן. וכמ"ב בליקו"ה (לגלוי תשלי"ט) מובא: ובשבעתן נלמד להכנס הטעם הוא נגד ג' רגלוות כתר, חכמה, בינה, שנמשכים לתחד כידוע, ושליהם נאמר 'הנשמרות לה' תלקינו', והגן הוא בחי' הַשָּׁבָע מידות, שזהו בחי' התורה שהיא מידותיו של הש"ת וכמבואר בדבה"ק במקום אחר, והן הנשמות דתתרביאו בגן שנחלקים לשבע כיתות, פייט לשבעת המידות הנ"ל, כי יש כלליות נשמות ישראל נחלקים לפי שבעת המידות הנ"ל, כי יש שתורשם בחי' התסד וכו', והבן.

מדור נפני עלמו בגן עדן, וכנגדם שבע בתי דירות בגיהנם, ושלו הן, שחול, ומבדון, גיא, דומה, וגלמוות, ומלך מתמית, ומלך ליה, הרי שבע בתי דירות לרשעים ולפיקים, לכל מחד ומחד לפי מעשיהן בתי דירתן.

מ״ט אורות שהוא אור הגנוז לעתיד (כמו שפירשתי שם). ועי׳ לעיל במקו״מ ד״ה ׳ולמיתי והנה מנורת זהב׳ שם הובאו כלל דברי רמ״ע, שכתב שם: והמלוקות והנרות לרשעים ומשם היו, רמז לאור שלעתיד לבוא, אור החמה יהיה שבעתיים כאור של שבעת ימים, לרשעים ומשם על אור של יום ברשעים. ולמוספה ביאור הדברים פה הפסוקים לומה ליין רמ״י גבי אור שיתגלה לעתיד (ל, כו): וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה וְאוֹר הַחַמָּה יִהְיֶה שִׁבְעָתַיִם כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים בְּיוֹם חֲבֹשׁ ה׳ אֶת שֶׁבֶר עַמּוֹ וּמַחַץ מַכָּתוֹ יִרְפָּא: ופירש המלבי״ם (שם): **כאור שבעת הימים.** הידועים, שהם שבעת ימי הרשעים, שזו זכה אור החמה כולו בימים ההלה, ויופיע על מבל מדם וברואים מדשים, כן אור ההלבה יזרח עתה על מבל מדם אשר מתחדש להם ביופיה והדרה, כלילו נתחדש להם המליאות כולו מרוב טוב.

אור הגנוז. ובענין האור הגנוז ליתא בזהר (תמור, פח ע״ב): מ״ארבי יהודה פתח ׳מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וגו׳ (תהלים לא), ׳מה רב טובך׳, כמה עילאה ויקירא ההוא נהורא עילאה לחקרי ׳טוב׳, דכתיב (בראשית א) ׳וירא אלקים את האור כי טוב׳. ודא הוא אור הגנוז דביה עתיד קודשא בריך הוא טד בעלמא, ולא מנע ליה בכל יומא, בגין דביה מתקיים עלמא וקיים עליה. ׳אשר צפנת ליראיך׳, דתנן, נהורא עילאה עבד קודשא בריך הוא כד ברא עלמא, וגניז ליה לצדיקים לזמנא דאתי, הדא הוא דכתיב ׳אשר צפנת ליראיך׳. ׳פעלת לחוסים בך׳, ׳פעלת׳, בזמנא דאתבדי עלמא ההוא נהורא הוה קאים וניהיר מריש דעלמא לסייפי דעלמא, כד אסתכל קודשא בריך הוא לגניזו חייניו לצדיקים לזמנא דאתי, דכתיב (תיוב לח) ׳וַיְמַנַּע מרשעים אורם׳. וזמין לאנהרא לצדיקים לעלמא דאתי, ודא הוא ׳צפנת ליראיך׳, וכתיב (מלאכי ג) ׳וזרחה לכם יראי שמי שמש לדקה ומרפא בכנפיה׳. ועי״ע בתאג״ש יג ע״ג (מובא בתקו״מ נרים מורה ט״ו, ד״ה ׳אור הגנוז וכו׳״).

מ״ט אורות שהוא אור הגנוז לעתיד. וביליקו״ה (תו״מ פסקא ג, טו–יז) ביאר ענין זה בהסבר למ״ט ימי ספירת העומר, וז״ל: וזה אמי׳ ׳תספרו ממחרת יום׳, ובתמת אין מופרין רק מ״ט יום. אך בתמת עיקר התיקון והטלימות של כל התקרונות, שהם אמי׳ מענין ומספר, הוא ע״י אמי׳ יום התמימים, שהוא קבלת התורה בנ״ל, כי יום התמימים שהוא שער שבעה רקיעים (תיקו״ז עח). בחינת עדן עין לא ראתה, שהוא בחינת התפלה בנ״ל. (כמו שפירשתי שם), מהמניין למעלה מהבריאה, כי אי אפשר להשיגו בזה העולם. ועל כן נאמר בשבת ׳ותשבתו מעט מלאכתיך׳, כי אי אפשר שיהיה שבת זה למ״ט שערי בינה, אבל שער התמימים לא השיג עד לעתיד, ומחמת שלא השיג עדיין שער התמימים נאמר עליו ׳ותשבתו מעט מלאכתיך׳, כי עדיין נחסר לו מעט, כי עיקר השלימות הוא בשער התמימים, שהוא למעלה מהבריאה וכו׳ בנ״ל, אבל בחמת אי אפשר להשיגו בזה העולם. ומשם רצינו זכה להשלים ולהשיג כל התקרונות למעלה למעלה, עד שהיה אמי׳ כל התקרונות נשלמים, והיו קמוכים ממש לשלימות התקרונות, שזהו אמי׳ מ״ט שערי בינה, שהם קמוכים בתכלית לשער התמימים, שמשם תכלית השלימות. כי זה עיקר התכלית, שיהיו התקרונות שהם אמי׳ כלל העולם, קמוכים ממש לבחי׳ שלימות כל התקרונות. כי אמי׳ שלימות בעצמו שהוא שער התמימים, אי אפשר להמשיך זה העולם, שלא יתבטל העולם. וזה אמי׳ ׳תספרו ממחרת יום׳, שצריכין לקשר ולהעלות כל התספרים עד יום התמימים, ואז נכללין התקרונות בהשלימות, וממשיכין הרוח חיים משם להשלים התקרונות הכלולים בהתספרים של זה העולם, שע״ז יוצלין מטומאה לטהרה, שזוכין לאחת מן רוח הטומאה רוח טעה וזוכין לרוח חיים דקדושה וכו׳ בנ״ל. וזה אמי׳ מילוי הלבנה, אמי׳ ׳והיה אור הלבנה כאור החמה, ואור החמה יהיה שבעתיים וכו׳״. כי מילוי הלבנה מפגימתה זה אמי׳ שלימות התקרון, כי התקרון הוא אמי׳ התקרון ופגימת הלבנה, שהוא אמי׳ מלכות, שנתמעטה על ידי הקטרוג, שמשם באים כל התקרונות של התספו, וע״י מ״ט יום של ספירת העומר, שהוא אמי׳ ׳שבעתיים׳, אמי׳ ׳מזוקק שבעתיים׳, ע״ז נשלם כל התקרונות בנ״ל, שזהו אמי׳ מילוי התקרון ופגימת הלבנה. וזה אמי׳ ׳שבעה ושבעה מוקות נגרות׳, התוגע בקוף התמתר ׳רמיתי והנה מנורת זהב׳ הנ״ל, שהם מ״ט תורות וכו׳, ע״ש. וזה אמי׳ מ״ט יתי תעומר, שעל ידם זוכים להתשיך הרוח חיים מהתורה להשלים התקרונות, שהוא אמי׳ ׳ונהר יתא מעדן ונכנפיה׳.

אור הגנוז לעתיד. וכתב בליקו״ה (יו״ד כהוד רבו ות״ת ג, יד): בתור הגנוז היו יכולין להתתבל ולהשיג תקבה הרתתון עד קצה התתרון, דהיינו עד תידוש העולם של עתיד, כי רתה שהרשעים בתעשיהם הרעיס יקבלו מ״ו גם זה התור והטעה, ותו לת היה תפשר להיתתקן ת״ו, ע״כ עתד וגנזו לצדיקים, שתין תי שיגיע תזה התור הגנוז, כי תם הצדיקים שתקבלין רוח קדשם תשם, והם תתירין בכל העולם. וכן תובא בליקו״ה (יו״ד נדרים ב, יח) כיצד ייָטֵּא העולם בשע״ב בשת התגלות התור הגנוז, וז״ל: בתי׳ עלמא דאתי׳, שתי יתגלה התור הגנוז של שבעת ימי הרשעים, ותו יתגלה תלוקתו, שהיה נעלה בכל הדר שבעולם, ותו יציגו תלוקתו ית׳ תכל הצדיקים שבעולם, ׳וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו וכו׳״, ותו יתבטל הסט״ת של עי״ז, תאתר שיתגלה תלוקתו יתברך, כי הוא יתברך תמיס תם כולם, ותו יתתקיים ׳ותת רוח הטומאה תעביר תן התרץ׳, ותו יתתקן הכל.

מיוחאי חכמה

אור הגנוז. ומינו בספר עץ הדעת טוב (פ׳ בהעלותך): הנה שורש ויסוד כל הנבראים כולם הוא על ידי התור העליון, שאר הוא הבריאה הראשונה שקדמה לכולן, והוא ׳ויאמר אלקים יהי תור ויהי תור׳, והיא עין התורה שנשמשה בשבעת ימי הרשעים, שאר תין תמיס התמים שלא על ידה, כמ״ש ׳ותשבתו תשבעת ימי הרשעים׳, שהיה תור שנגנז לצדיקים שבעה גדות ושבעה תורות, שבהם נגלו כל הסיורים. והוא שהבטיח הש״ת שקקיים שבעה גדות על ידי העלמת תת הנהות יתירו שבעת הרשעים, הם שבעת תורות ימי הרשעים בכל הנבראים כולם, ונמצא כי תהבן מקיים כל מעשה שבעת ימי הרשעים, שהם כל העולמות כולן.

מ״ט אורות שהוא אור הגנוז לעתיד (המשך)

דא רישא (תיקו״ז, הקדמה יג:), היינו המוח, ופני המנורה היינו שפע אלקי (ליקו״מ כא, ב).

עיי״ קדושת הפה והאזנים וכו׳, בחי׳ שבעת הנרות, זוכה להמשיך שכל נפלא בחי׳ שפע אלקי שלימות הדעת, בלי שום הקדמות בחי׳ רוח הקודש (ליקו״ע דעת ה).

שבעת הנרות שהם שבעה נקבי המוח, דהיינו עיניו ואזניו ופיו וחוטמו, קדושת כל אלו הדברים תלוי בקדושת הברית כידוע (ליקו״ה סוכה א, א).

שבעת הנרות, הם בחי׳ כל הכיתות שבישראל, שיש בהם כמה שינויים, שכולם צריכין לכוון דעתם לפני המנורה וכו׳, שהוא בחי׳ יעקב עצם האמת וכו׳ (ליקו״ה גבינה ה, ל).

שבעת הנרות, כנגד שבעה כוכבים שמשוטטים בכל הארץ, שצ״ם חנכ״ל (שבתאי, צדק, מאדים וכו׳) (ע״ע תנחומא, בהעלותך ה). וביאור זה, כי שבעה כוכבי לכת הם נרות ברקיעים ופועלים בשפלים, ומנהיגים את העולם השפל הזה תמיד ביום ובלילה, וכן שבעת הנרות היו דולקות ביום ובלילה לפני ה׳ תמיד, והנר האמצעי כנגד גלגל חמה שהוא תדיר באורה, והוא אמצעי לשבעה כוכבי לכת (בינו בחי׳ שמות כה, לא).

המנורה בשבעה נרותיה תרמוז לתורה הנקראת אור שנא׳ ׳כי נר מצוה ותורה אור׳, והיא כוללת שבע חכמות וע״כ היו נרותיה שבעה (שם).

כל״ שבעת הנרות כולה להורות כי כל תכליתם אינו אלא על אלף השביעי (עץ הדעת טוב פ׳ בהעלותך).

רמז יש בשבעה קני המנורה לשבעה סוגים שיש בישראל (בעש״ט עה״ת פ׳ בהעלותך).

שבעת הנרות כו׳ דהנה ר״ק הם כנגד ששת ימי החול והמידה השביעי כנגד שבת (נועם אלימלך פ׳ בהעלותך).

שבעת הנרות היא בחי׳ בת שבע כוללת נשמות של כל ישראל (דגל מחנה אפרים פ׳ בהעלותך).

שבעת הנרות אשר במנורה הם שבעת המידות העליונות אשר באצילות האלקות שבם ינהיג את העולם, ודרך המידות ישגיח וישפיע ויריק השמן הטוב דרך המעיין העליון הידוע שהוא ׳הנהר היוצא מעדן להשקות את הגן׳, והשמן יורד לכל נר דרך שבעה צינורות (מלבי״ם זכריה ד, ב).

אור הגנוז

הוא בחי׳ התורה הגנוזה והצדיקים הגנוזים (ליקו״ה תנוכה ג, ח). **עיקר** קיום העולם הוא ע״י התורה, שהלבוש כביכול השי״ת את האור הנעלם והגנוז בתוך אותיות התורה הקדושה, וע״י שישראל מקיימין את התורה ועוסקים בה, ע״ז הם משמיכים אלקותו ית׳ בתוך העולם ע״י צמצומים של אותיות התורה, כי בלא התורה ח״ו היה אור הגנוז מסתלק מגודל העלמו (ליקו״ה נדרים ב, ב). **באור** הגנוז היו יכולין להסתכל ולהשיג מקצה הראשון עד קצה האחרון, דהיינו עד חידוש העולם של לעתיד, כי הא בהא תליא (ליקו״ה כבוד רבו ות״ת ג, יד). **פעם** אחת אמר מורהו״ת ז״ל לפני אנ״ש את התורה ׳אור הגנוז׳, המתחלת ׳מי שרוצה לטעום טעם אור הגנוז וכו׳ צריך לעסוק בבחי׳ משפט׳, שהוא התבודדות, וכשסיים התורה ונשארו אנ״ש, ענה ואמר להם, שהפירוש של התורה הוא, מי שרוצה לטעום אור רבינו הקדוש, שהוא אור הגנוז, ירבה בהתבודדות (ביאה״ל טו, א). **אור** גנוז דאיהו ר״ז כחושבן אור, כמה דאוקמוהו מארי מתניתין, ׳אור זרוע לצדיק׳, ודא הוא אור הגנוז לצדיקיא (תיקו״ז לט:). **ענין** אור הגנוז ביסוד בכל מהלכיו בסוד הנשמות בצאתם ובבואם לחיי העוה״ב (ספר התמונה ג). **האור** שמשתמשים בו בעוה״ז, הוא נאצל מן האור הגנוז לצדיקים לעתיד לבוא (רבינו בחיי בראשית א, ג). **השמש** הוא מעין האור הגנוז, שכמו שאין אדם יכול להביט בו כשהוא בתוקפו, כך אין אדם יכול לעמוד בסוד אור הגנוז בעוה״ז (ראשית חכמה שער האהבה ו). **אור** הגנוז שיתגלה לעתיד זהו סוד סתרי סתרים של התורה, ׳כי מלאה הארץ דעה׳ (של״ה ויצא ג). **מתוך** יום הדין הגדול יבוא אורה הגדולה אור הגנוז, ותתחדש הבריאה חדשה ואור חדש, והיא הגאולה הנצחיית (של״ה פסחים, תו״א ז). **האור** הגנוז חתמו באמת, לפי שדבר הגנוז והמופקד צריך חותם חתום באמת (ש״ך עה״ת בראשית א, כז). **אור** הגנוז שהוא השפע שהוא השלום, ולכן נשפע אל החסרון ומתמלא (פרי הארץ פ׳ נשא). **אות** של שבת הוא אור הגנוז, ר׳ עין לא ראתה אלקים זולתך, והוא אות בין הש״י לישראל עצמם, ולא לאחרים לאות (פנים יפות שמות לא, יג). **אור** הגנוז מתגלה לכל אדם לפי ערך הכנתו, והוא ענין נשמה יתירה, והוא נעלם ונפעם מבו״א, שהוא דבר הסמוי מן העין, מפני שהוא מעין עוה״ב, וכמ״ש חז״ל ׳עוה״ב ׳עין לא ראתה אלקים זולתך״ (פנים יפות שמות לא, יג). **אור** הגנוז הוא חיה יחידה (קה״י, יתד). **מי** שבא לבחינת אור הגנוז, שם הוי״ה פועל ניסים ונפלאות, ורואין כל עמי הארץ כי שם הוי״ה נקרא בקריאה עליו (קה״י, אז).

ואני תפלה

וְאֲנִי תְּפִלָּה לְעֵסֶק בְּתִפְלָּה תָּמִיד, עַד שֶׁאֲזַכֶּה עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה לָבוֹא וּלְהַגִּיעַ וְלָהַשִּׂיג סוֹדוֹת הַתּוֹרָה הָאֲמִתִּיִּים, וְאֲזַכֶּה לְטַעֵם טַעַם אוֹר הַגָּנוּז, אֲשֶׁר אַתָּה עָתִיד לִגְלוֹת לְצַדִּיקֶיךָ הָאֲמִתִּיִּים שֶׁהוּא פְּנִימִיּוּת סִתְרֵי תּוֹרָה. וְתִזְכֵּנִי "לַחֲזוֹת בְּנֹעַם יי וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ". אָרוֹן כֹּל מָלֵא רַחֲמִים, חָנֵּנִי וְזַכֵּנִי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְתוֹרָה וּתְפִלָּה בֶּאֱמֶת בְּמָסִירַת נֶפֶשׁ, עַד שֶׁאֲזַכֶּה בְּרַחֲמֶיךָ לְטַעֵם גַּם בָּעוֹלָם הַזֶּה טַעַם אוֹר הַגָּנוּז אֲשֶׁר גָּנוּז וְצָפוּן לַיְרֵאֶיךָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "מָה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ, פָּעַלְתָּ לַחוֹסִים בָּךְ נֶגֶד בְּנֵי אָדָם", כִּי אַתָּה טוֹב וּמֵטִיב לְכָל וְאַתָּה יָדַעְתָּ כִּי אֵין טוֹב אֶמְתִּי בָּעוֹלָם כִּי אִם לִהְיוֹת סוֹד מָרֵעַ בְּאֶמֶת, וְלַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים טוֹבִים, לִהְיוֹת מְשֻׁעְבָּד וּבָטֵל אֶל הַתּוֹרָה וְאֶל הָעֲבוֹדָה בֶּאֱמֶת תָּמִיד, עַד שֶׁנִּזְכֶּה לְטַעֵם טַעַם אוֹר הַגָּנוּז גַּם בָּעוֹלָם הַזֶּה אֲשֶׁר זֹאת הִיא הַטּוֹבָה הָאֲמִתִּית וְהַנִּצְחִיית. עֲשֵׂה עִמִּי בְּחַסְדֶּךָ, וְזַכֵּנִי לְטַעֵם מִטּוּבְךָ הָאֲמִתִּי. "מִכֹּם מְעָפָר דַּל מֵאַשְׁפּוֹת יָרִים אֶבְיוֹן", חָנֵּנִי וְהַקִּימֵנִי וּמְטוּבְךָ תַּשְׂבִּיעֵנִי, וּמִזִּיו כְּבוֹדְךָ תַּרְוֵנִי, וְלִהְיוֹת נִצְחִיִּים תְּזַכֵּנִי מַעֲתָּה וְעַד עוֹלָם אָמֵן סֶלָה (ליקו״ת טז).

אילנא דחיי ואילנא דמותא היינו טוב ורע. ומתב גליקו"ה (תו"מ העומה שלים לגב"ת ג, כו): כי כל הטעונות נמסכין מעץ הדעת טוב ורע, שהוא זוהמת הנחש שעל ידו נמשך מיתה לעולם. כי עיקר הבחירה שיש לאדם הוא ממתק מים טוב ורע, לבל שורש הטוב והרע מהיכן נמשך, זה לי לאסבר לדעת בשכל מנוסי בשום חופן, רק אנו מאמינים שהשי"ת שהוא כולו טוב למשך עלמו כביכול בחכמה נפלאה בשלומים נפלאים ושונים, עד שבחהוה שורש הדין שהוא שורש הרע, כדי שיהיה בחירה לאדם, כי לי לאסבר להכיר ולידע ממנו יתברך כי אם עי"ז דיקא כידוע, אבל להבין בשכל לין נמשך זאת לי לאסבר להבין בשום חופן. ואדם הראשון שרצה לכנוס לדעת זאת ואכל מעץ הדעת טוב ורע, עי"ז פגם מאוד וגרם מיתה לדורות. ומיתה היא היפך הרוח חיים שנמשך ע"י הצדיק האמת שהוא בחינת עץ החיים, שהוא ממשיך רוח חיים משמרו, מבחינת תפילה, שהוא בחינת 'עדן עין לא ראתה', שהוא שורש המעיין היוצא מבית ה' מבית קדשי קדשים, שהוא 'מיד לא ידעו עייט', שלי לאסבר להשיגו בשום שכל, ולי לאסבר לקבל ממש כי אם ע"י תפילה ומתנועים שהוא בחינת אמונה, ולזו זוכין להמשיך מעיין החכמה ממש לבבר פסק ההלכה, שע"ז דייקא מבררין עץ הדעת טוב ורע, דהיינו שמבררין הטוב מהרע, המותר מהאסור וכו', כי עיקר הבירור הוא ע"י אמונה דייקא, שהוא תפילה.

אילנא דחיי ואילנא דמותא, היינו טוב ורע וכו', ומשם יפרד וכו'. ובזוהר בפינחס (ח, כא): נרמזה שמבחר על לוחות הענ החיים ועץ הדעת [וגזילת האומות] מטוב ורע שבמוך הגן [שהוא התורה, שהוא] עניין הכתוב '[ונהר וכו'] ומשם ייפרד הנ'. גם לפי זה נרמזה מבוארת, שמשם נבחין זה בירורים מבר בירורים, כי גם מבר שבחמצרעתה לבעילת מהשי"ת בעצמו נמבדר בחמילת הבחירה עץ החיים והטוב להיות מימין, לחילן בפני עצמו, ומחלק ונפצר לשמאל בחילת לחומה הנ"ל, עדיין היה גם הוא מעורב מטוב ורע יחדיו, והבירור והפלת הרע שבו היה תלוי ועומד בחמעורעתה לבחמה מהאדם בעצמו, ואם היה מבניע את הרע שבחאוותו לזה, שהוא בעצמו מעיין הרע שבעץ הנ"ל, [כי נפש האדם היא מעץ וגילולי האדה לחמרגילו אם], היה מחבדר הטוב מן הרע בחלילת האלילות, והיה זה תיקון העולם לגמרי, ע"ד שיהיה לעתיד ע"י משיח לאקינו.

ילקוט הנחל

שני אילנות היינו אילנא דחיי ואילנא דמותא. וכתב גליקו"ה (תו"מ העומה שלים לגב"ת ג, יח–יג) הקדמה יסודית להבנת ענין זה, בהקשר לפרשת מרכדי וחמן, וגבי כותו של מברע"ה בהולילו את בני ממ"ט שערי טומחת מלריס, ז"ל: וזה בחינת המן שהוא עולם מוכן עשוי, שהוא עיקר הרב דקליפה, שרוצו היה גדול מאוד מאוד בשעתו, כמבואר בהמגילה מעולם גדולתו בשעתו, כמ"ש 'גילל המלך את המן וינשאהו, וישם את כסאו וכו', וכל עבדי המלך וכו' כורעים ומשתחוים להמן וכו', מחמת שממנו נמשך להם כל החיות להאלילים כל החמרעות שלהם, אבל 'ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה', כי ידע שהוא עבודה זרה, בחינת הרב דקליפה, שבחמת חיות שלו אינו חיות כלל, ואינו יכול להאלילים שום מחרון בחמת, רק מרחמה ומטעה בני אדם לפי שעה בלבד, ועל כן נחקנא בו המן הרשה. (...) כי המן נמחקנא מאוד על שרחה שמרדכי אינו כורע ומשתחוה לו, ואינו רוצה לקבל הרוח חיים ממנו, כי אבר שבבר של הרוח חיים אלילו מ"ו ואי אפשר לשום לדיק בחינת מרדכי לקבל חיות כי אם ממנו, ועל כן נחמלץ מימה על מרדכי ולזה להרגו, כי אבר שיש בידו להמיתו ולגזול הרוח חיים שלו, כי אבר שבל הרוח חיים הוא אבל אבות דידיה אם ושלום. ועל כן יעני לומו לעשות עץ גבוה בחינת חמיש אמה, זה בחינת עץ הדעת טוב ורע, שמשם יניקת המן הרשע יחא שמו, כמו שאמרו רז"ל 'המן מן התורה מניין, שנאמר 'הֲמִן הָעֵץ וכו'. כי יש שני אילנות, אילנא דחיי ואילנא דמותא, כמבואר בסוף התורה הנ"ל על פסוק 'ושיש זיתים עליה וכו'', ע"ש. ואילנא דחיי הוא בחינת חמישים שערי קדושה, ואילנא דמותא לאיפך, בחינת חמישים שערי טומאה. וזה ידוע שבאר החמישים אין מי שיגיע כי אם משה לדקיבו, ואפילו משה רבינו עליו השלום לא הגיע כי אם מ"ט פיש, כמ"ש 'ותחסרהו מעט מאלקים', כמו שאמרו רז"ל (רמב הפנה כח). כי משה בבודו הגדול היה יכול לירד למוך כל המ"ט שערי טומאה, שמשם יניקו פרעה ומלריס, ושיבר כל האינוונות רעים שלהם, ועי"ז הוציא את ישראל מגלותם בנחמיות ובחוזקיות, כי הוציא חומם מבחינת מ"ט שערי טומאה והכניסם במ"ט שערי קדושה בידוע. והכל בכח השער החמישים, כמ"ש 'ומחושים עלו בני ישראל מארץ מלריס', וחמישים פעמים נזכר יציאת בחומה, כי 'מסטרא דיובלא נפקו', שהוא בחינת שער החמישים, בחינת 'שנת החמישים'. כי אם"פ שמשה רבינו עליו השלום לא הגיע שער החמישים, אעפ"כ בעולם בחו וקדושתו המשיך המירות והקדושה משם לכל המ"ט שערים, שבולם מקבלים משם, ועי"ז נחופש בהם אור גדול והתגברו כנגד מ"ט שערי טומאה, ושיברו חומם והכניעום, ועי"ז הוציא את ישראל משם, וקיבלו את התורה בשבועות ביום החמישים, לחרי שספרו מ"ט ימי הספירה וכנ"ל. כי פרעה ומלריס עיקר כוחם ויניקתם היה ממ"ט שערי טומאה, ועל כן תיכף כשהמשיך משה התירה שער החמישים, התגברו המ"ט שערי קדושה והוציא את ישראל מהגלות. אבל המן ימח שמו שהוא עמלק, הוא בחינת שער החמישים של הטומאה, שאם נאמר 'ומרד פלשים', שהוא בחינת הגלות החמרון הזה, שהקך פתוס ועשה מחוך, וסבר המן שיתגבר כנגד מרדכי בכל התמישים שערי טומאה, ועל כן נחייעץ לעשות עץ גבוה חמישים אמה ולתלות את מרדכי עליו, שרצה להאליהו ולהפילו חם ושלום ע"י התגברות הפסטרא דחמרע של שער החמישים, שמשם יונק המן, שֶׁלָּשָׁם הין מי שיירד לשבור הרע הזה שכולל כל האינוונות רעים של כל הפסטרין דחמרין, שכולם יונקים משם. וזה בחינת התלייה דייקא, שרצה לייקרא לתלומו, כי אלו הפשערי טומאה שבנגד שערי הקדושה שם עיקר הבחירה, כי זהו עיקר בחינת עץ הדעת טוב ורע, שצריך כל אדם לפי בחינתו לשמור את עלמו מאוד מאוד שלא יגיע בהרע והטומאה רק לשמור בטוב, אבל יש לדיקים בחינת משם, שבבר קידשו עלמן לגמרי מכל אחיזת הרע, והם כולו קודש, עד שאין להם שום בחירה בשום דבר תאוה, אבל כל בחירתם הוא רק בבחינת 'משם הוסיף יום אחד מעשתו', דהיינו מה שאין יכולין לבחי עלות בנפשם אין להתנשג, כי אינם יודעים אין הוא יתברך רוצה בחמת, שזה היה עיקר בחירת משה ולדיקים שהם בבחינתו, כמבואר בהתורה 'ויעש כל העם' (בפינחס קל והבאתיהו הביירן לזה הכתוב במקום אחר), וזאת הבחירה נמשכת משער החמישים של חמיינים שערי בינה שלא השיגו משה, ומחמת זאת השיגה בהשגה לא הגיע עדיין, על כן היו יכול לחת עלה בנפשו כשמגיע לשם, ומשם כל בחירתו. ועל כן המן ימח שמו שיבר משער החמישים של הטומאה, רלה להתגבר להעלות את מרדכי על הען שגבוה חמישים אמה ולחלותו עליו, היינו שהקליפה והפסטרא דחמרע שכנגד הקדושה רלה להעלות את הלדיק עד שער החמישים של הבינה, ולהכניסו שם בעיון דק ונעלה מאוד, עד שייפול בחמיקות ולא יילע בעלמו אין להתנשג. וזהו בחינת תלייה, כמו מי שמולה בקפק, כי הקפק נקרא תלייה, כמו משם תלוי שבא על הקפק, כי אלו הקפיקות הם עיקר הבחירה של הלדיקים הגדולים, בחינת משה שהוא בחינת מרדכי, והמן בעלם התגברותו בקליפה רלה להשליטו משם, כי רלה לעקר את ניבו ולהטעותו עד שייפול ע"ז לגמרי חס ושלום, היינו כי עיקר התגברות הפסטרא דחמרע שהוא בחינת קליפת המן עמלק שבבל דור, הוא מה שמרגה מחלוקת בישראל על הלדיקי האמת, שעומדים כנגדם מולקים שיניקתם מהרב דקליפה, בחינת 'פ לי רב' וכנ"ל. וזה בענין הזה אלפים ורבבות בחינות נלין קן, כי בוודאי ישראל קדושים הם, ורוצה לומר נחמיו ומתקרבים להרב דקליפה ממש, רק שיש מהגיגים שלזים זכים וטהורים לגמרי מלחיזת הזוהמת של הרב דקליפה, כי 'מי יחמר זְכִיָּה מִטָּמֵא לא אחד' (מסלי כ), והם מולקים ומתנגדים על הלדיק ועל כל הנלווים אליו, שזה הלדיק הוא כולו קודש, בחינת מרדכי 'מֹר דרור', 'מרי דכיא', זך וטהור לגמרי בלי שום מחיזת הזוהמת בלל, שעיקר האיות והקדושה על ידו דייקא כנ"ל, ומעולם בלגול המחלוקת על הטעולם נתערבב לגמרי ע"י התגברות הרב דקליפה שהכניס זה המחלוקת בישראל, לפי זו לף זו כי הפסטרא דחמרע בחינת זוהמת המן עמלק מתגבר כל כך, עד שרולה להכניס הפיקות גם בלב הלדיק בעלמו, שהלדיק האמת בעלמו נעשה מסופק חס ים לו כח עוד להחיות את ישראל ולהחזירם למוטב, מחמת שרואה גודל התפעטות הקליפות בעולם, ומי יוכל לעמוד נגדם, ואז נחלקו בעלמו לשנים, ונעשה מלחמה בין ישראל לעמלק, ואז נחלקו ישראל לשנים, חלק הולכים אחר הלדיק האמת, וחלק הולכים אחר הרשעים, שהם רוב העולם, ואז נחלקו ישראל

זרובבל היה אז הצדיק הדור ועמדו כנגדו כמה רשעים לבטלו מעבודתו. כדכתיב בחגי (ג, ח–ט): כִּי שִׁמְעַן אַתָּה יְהוֹשֻׁעַ כֹּהֵן גָּדוֹל הוּא וְרֵעֶיךָ הַיֹּשְׁבִים לְפָנֶיךָ כִּי אַנְשֵׁי מוֹפֵת הֵמָּה כִּי הִנְנִי מֵבִיא אֶת עַבְדִּי צֶמַח: כִּי הִנֵּה הָאֶבֶן אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֵי יְהוֹשֻׁעַ עַל אֶבֶן אַחַת שִׁבְעָה עֵינָיִם הִנְנִי מְפַתֵּחַ פִּתֻּחָהּ נְאֻם ה' צְבָאוֹת וּמַשְׁתִּי אֶת עֲוֹן הָאָרֶץ הַהִוא בְּיוֹם אֶחָד: וְלִמְּדוּהָ מִן הָרַבִּים. שהוא הצדיק המעמיד שבכל דור שכולו זך וקדוש, שרואה להכניסו בספיקות שלא יהרהר אחר ה' ושלוש וכו'. ונשמת היתה עם לרב גדולה אשר כמוהו לא נהייתה, וכל העולם היה ממתינים כמעט כמעט שֶׁיִּכָּלֶה אם אם ושלוש היה מללין מעשה שעל שהצדיק יסתיר פניו ויעלים עיניו מישראל אם ושלוש, ולחרף בחינת האין היה רואה, שעי"ז היו ישראל בָּלִים ממילא אם ושלוש, בחינת 'להסמיך להרוג ולהחיד וכו'', כי כל חיותם וקיומם בשמירת ורחמניות הוא רק ע"י הצדיק הלחם, שממנו נמשך כל הרוח חיים לכולם כנ"ל. וזהו הפי' הלחם על עמו בזכות תמורתו 'ולא דיבר ה' לשמות שם ישראל', ומן בלב מרדכי, בחינת הצדיק הלחם, להתגבר כנגדו, כי 'מרדכי יהודי לחם כל לשון נעשה', עד היכן הדבר מגיע, ולשם שלוח עשה ותחבולה לעמוד כנגד קליפה קשה וחזקה כזאת מכל הצדיקים, כי אם ע"י ריבוי תפילה ותחנונים ועקעות וחעקות ושוועות, ומיד 'ויפל פחוד הטיר ויזעק זעקה גדולה ומרה וכו'', וכן 'בכל עיר ועיר וכו'. (...) ועל כן תפס מרדכי, בחינת הצדיק הלחם שבכל דור, לומעות תמורתו, לנעוץ לב ה' בְּרֵבָּה זעקה גדולה ומרה ולהרבות בתפילות ובתחנונים, ועי"ז התגבר גם כנגד קליפת המן שלמלך, והסיר לו גמולו מלבושו ותלה חומו ולחם בניו על העץ, שזכה להכניע ולהשפיל עדי ארץ לחם לב הרב דקליפה וכל שלוחי עשיו רבתי עשיו, כי התגבר כנגדם ע"י תפילה ותחנונים, שהם בבחינת שער החמישים של הקדושה וכנ"ל.

זרובבל היה אז הצדיק הדור. ומובא בספר מכלל יופי (פרימן ח, בשם הרה"ק כ' שלמה ווענקלענר זצ"ל): זכבב"ל בתורות בלקל"ב בשבתלף ז' בס' [שהם] ממולע לחב [וכמובא בחיוב בפירש"י, 'יעלוז' כמו 'יעלוס' ו'יעלוץ' שהדה'], והוא מספר [שם] דניהו הנורע מוהר"ר נחמ"ן ב"ן פיג"ח, גימטריא מרגמ"ן שהוא ר"ת מלאכי המרכבה כמובא ליקוטי מ"ב סימן ס', שעל ידו ניתולין מפגם טומאת הבריח רח"ל, כי הוא מיקן מיקון הכללי לומר עשרה מזמורי תהלים, כמובא לקמן סימן ס"ה, ולעתיד לבוא הר הזה יבניע הר עשיו, כי הוא בחינת הר ליו"ן גימטריא יום"ף הצדיק זיע"א, ושם הרוח חיים שעי"ז נקרא תלמוד התורה, ועי"ז כל המונעים מהקדושה יתבטלו בב"א. ופלא כי לחמו חז"ל (סנהדרין לח) כי זרובבל הוא נחמיה בן חכליה שמו.

ואמר אל המלאך מה אלה ויען ויאמר אל המלאך אשר עמדי לאמר לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי, היינו בחינת הרוח חיים הנ"ל, בחינת כה אמר ה' מארבע רוחות באי הרוח וכו' כנ"ל. כי על ידי תורה ותפילה, שעי"ז מבררין הטוב מן הרע כנ"ל, שזה בחינת כל מראה המנורה כנ"ל, עי"ז זוכה לרוח החיים ונשלם כל החסרונות כנ"ל. (וזהו לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ה' צבאות מי אתה הר הגדול לפני זרובבל למישור וכו', כי זרובבל היה אז הצדיק הדור, ועמדו כנגדו כמה רשעים לבטלו מעבודתו, כמבואר בפסוקים רבים. ועל זה נאמר שם, לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי וכו'. שעל ידי בחינת המשכת הרוח חיים הנ"ל, שממשיך הצדיק גמור וכו' כנ"ל, עי"ז יכניע ויפיל כל השונאים. בחינת מי אתה הר הגדול לפני זרובבל למישור, שכל המונעים העומדים לפניו כהר, כולם יתבטלו על ידי בחינת הרוח חיים הנ"ל כנ"ל):

לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי.

וכמצ"ב בליקו"ה (תו"מ קריית שמע ה, יט): וזהו בחינת מה שרמז זכריה סוד הגמולה שלימה על ידי המנורה שרמז, כמבואר שם בהפטרת בהעלותך ושבת מגוכה, שהוא (זכריה ד) 'ולמיתי מנורת זהב כולה וגולה על ראשה וכו'. וכללו הענין, שהשמן היה נמשך מאליו כמו ממעיין, כמ"ש 'וגולה על ראשה', וכמו שפירש רש"י שם, ופירש שם 'לפי בחיל ולא בכח כי אם ברוחי וכו'', היינו כל הענין הנ"ל, שעיקר התמשכות שהיא עיקר הגמולה, הוא 'לפי בחיל ולא בכח כי אם ברוחי וכו'', כי הכל מאיליו יתבטל.

מי אתה הר הגדול. ומובא בליקו"ה (ח): אם הפירוש מזה הכתוב הלזה מורכ"ת ז"ל בין שני מלאי עיגול, יען אשר לפי שזה שלמון מפי רבינו ז"ל, ולפו בפירוש ליתמר לפי שלמלה ליתמר, שהוא כלל המתיקי שבהקדמת ספר ביאורי הקוסס, שכל מקרא או מאמר חז"ל שרבינו ז"ל מזכיר קצת מליתו לפיזה ענין, נכנס ונתבאר כל המקרא והמאמר חז"ל בזה הענין. כמפורש (בעזרא ד) 'בְּאַדַּיִן בְּטַלַת עבידת בית אלקנא וגו'', ובטלה שלום שנים שמלך כורש ואחרע עשרה שנים של אחשורוש ושנה הראשונה של דריווש גנו, ובשנת שתים נאמרה נבואה זו למגי לזרוז לחזור ולבנות במלוכה, ולפ יירלו, כי לפ יבטלוס העכו"ס, שהקב"ה יצליחס. וכלליתה בתגמומת (ויק"ב, ג): 'אם ה' היו ירלים ואם אלקיהם היו עבדים', עד שעלה עזרא מבבל וחרובבל ויהושע בן יהוצדק והתחילו בונין בהיכל, שנאמר (עזרא ה) 'בְּאַדַּיִן קמו זְרֻבָּבֶל בר שְׁאַלְתִּיאֵל ויהוע בר יוצדק וכריו למבנא בית אלקא דילה וגו'. נאותה שעה נאו עליהן האומרוגים למלחמה ק"פ אלף. וכי אומרוגים היו והלא כותיים היו, אלא אם יוצדק ובריו למבנא בית אלקא דילה וגו'. נאותה שעה נאו עליהן האומרוגים למלחמה ק"פ אלף. וכי אומרוגים היו והלא כותיים היו, אלא אם שעיר אומרון נקראו אומרוגים. ועוד בקשו להרוג את נחמיה במרמה, שנאמר (נחמיה ו) 'לכה וְנִוָּעֲדָה יחדו בכפירים בבקעת אונו וגו'', וכיעלו מלחכת בית ה' שני שנים, שנאמר (עזרא ד) 'בְּאַדַּיִן בְּטַלַת עבידת בית אלקא די בירושלם והוה בטלת עד שנת תרתין למלכות דריוש מלך פרס'. ובחמיה הוא זרובבל, כדלילתה בסנהדרין (לח ע"ב): 'זרובבל', שמזרע בבבל, ומה שמו, נחמיה בן חכליה שמו.

ואני תפלה

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אַתָּה יָדַעְתָּ, כִּי אֵין בָּנוּ כֹּחַ לַעֲמֹד נֶגֶד אֶחָד מִשּׂוֹנְאֵינוּ אַף כִּי נֶגֶד כֻּלָּם, (...) רַק בְּאנוּ פָּנֶיךָ בְּזֹאת וְכֹחַ צִדְקֵינוּ אֲמֻת שֶׁתְּזַכֵּנוּ לְהַכְלֵל בָּהֶם וְהֵם יְלַחֲמוּ לָפָּנֵינוּ, (...) וְיַפִּילוּ לְפָנֵינוּ אֶת כָּל שׂוֹנְאֵינוּ וְרוֹדְפֵינוּ וְיִשְׁבְּרוּ וְיַעֲקְרוּ וְיַכּוּ אֶת כָּל הַקָּמִים עָלֵינוּ לְרָעָה, אֶת כָּל הַמִּתְנַגְּדִים אֵלֶיךָ נְקֻדַּת הָאֱמֶת, וְכָל הַמּוֹנְעִים אוֹתָנוּ וְכָל כָּרֵבָּה זעקה גדולה ומרה ולהרבות בתפילות ובתחנונים, ועי"ז התגבר גם כנגד קליפת המן שלמלך, והסיר לו גמולו מלבושו ותלה חומו ולחם בניו על העץ, שזכה להכניע ולהשפיל עדי ארץ לחם לב הרב דקליפה וכל שלוחי עשיו רבתי עשיו, כי התגבר כנגדם ע"י תפילה ותחנונים, שהם בבחינת שער החמישים של הקדושה וכנ"ל.

זרובבל הוא בחי' משיח, שהוא גדול מן האבות, שנא' 'הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד', 'ירום' מאברהם, 'ונשא' מיצחק', 'וגבה' מיעקב (תנחומא תולדות, יד).

נקרא שמו זרובבל מפני שנולד בבבל (תנחומא תולדות, יד).

יהויכין שגלה בלא בנים הוליד בבבל את זרובבל (רש"י יחזקאל יז, כד).

בית שני בנה זרובבל שהיה ג"כ מזרע יהודה, שנא' (זכריה ד) 'זרובבל יסדו וגו' (רבינו בחיי ויקרא יא, ד).

זרובבל עצמו הניח היסוד מהבית הזה, כן ידוע ישלימו את בניין הבית, ר"ל ידי המשיח הבא מזרעו, ישלימו להניח אבן היסוד מהבית העתיד (מצו"ד זכריה ד, ט).

עתיד זרובבל בן שאלתיאל אחרי שידרוש מלכינו ב"ה באזני כל הצדיקים שבג"ע לקום ולומר (תנדא"ז כ) 'יתגדל ויתקדש שמיה רבא' (מעין גנים ח"א, ליקוטים).

אם היו זוכים והיה אז הגאולה האמיתית, היה מצמיח קרן לבית דוד, וזרובבל היה המשיח, רק אחר שלא זכו, שב זרובבל לבבל ומת שם, ועתיד לצמוח צמח מבניו באחרית הימים (מלבי"ם חגי א, א).

ועל כן במצרים שהיה קודם קבלת התורה וכו' נאמר בהם מקוצר רוח. וכמצ"ב בלקו"ה (או"ח פסקא ג, ח): עיקר גלות מצרים היה בבחינת הנ"ל, שלא היו יכולים להתגבר להמשיך הרוח מיים דקדושה להשליט חסרונם, כי עדיין היה קודם קבלת התורה, בחינת 'מקולר רוח' כנ"ל, ועל כן גבר עליהם גלות מצרים ופרעה, שזהו בחינת 'מחריב כשלו רצה לדיק ממנו' המזכר לעיל בתחלת פסוק זה ה', שהתגבר עליהם בחינת הרוח דקטנ"ת שהוא רוח הטומאה, טומאת מצרים, שהוא רוח סערה, בחינת עשיו איש שעיר, שהוא השר של מצרים (כמובא בספרים), ולזה התגברו ולו לבלוע מ"ו את ישראל, שהם בחינת הרוח מיים דקדושה, בחינת 'כשלו רצה לדיק ממנו', היינו שהרוח סערה שגדול בשעתו, בחינת 'כל לוריהו יפיח בשם', רצה לבלוע מ"ו את הרוח מיים דקדושה, שמשם יונקים ישראל, ע"י שלא היה לישראל כח להמשיך מריכא הרוח חיים, מחמת שלא קיבלו התורה עדיין וכו' כנ"ל. כי גלות מצרים הוא בחינת בליעה, בבחינת 'ותלע תבלעני מלולה', שהם מלולת היס, בחינת מצרים, שהם נקרלים מלולה, בחינת 'כשלו רצה וכו' כנ"ל. וזהו בחינת מצרים, בחינת מצר הגרון, שמשם מולח הרוח חיים שיולח מהגרון, שהוא הקנה היולח מכנפי הריאה, שהם ממש חוגי כנגד ממיסם חומטי תורה, אשר משם מולחות הרוח למצר הגרון, בבחינת 'ניתר גרוני', ולא היה להם כח להמשיך הרוח חיים להשליט חסרונם ולהתגבר עליהם וכו' כנ"ל. כי גלות מצרים הוא בחינת יונה בבטן הדגה, (כמ"ש בתיקונים, ע"ש). כי מצרים נקרלים דגה, והם רצו לבלוע את יונה תמה, יונה קדישא, שהם בחינת כנסי"ו, שהם בחינת רוח חיים דקדושה כנ"ל, היינו בחינת 'כשלו רצה לדיק ממנו', שהם רוצים חס ושלום לבלוע על ידי התריכות רוח שלהם שגדול בשעתו וכו' כנ"ל.

ועל כן נאמר בהם מקוצר רוח. וכלקו"ה (או"ח פסקא ג, ג) כתב: שטרת דונקנא היא בבחינת 'קולר רוח', בבחינת 'קָצַר רוח יעשה מֶרִיב חֲגָלָא', בבחינת גלגול הדעת, כי עיקר יישוב הדעת הוא שטרת דדכורא דיבוע, כמו שאמרו רז"ל 'הביאו בני מרמוך', 'זה דעתן של בני ארץ ישראל שדעתן מיושב עליהם כבניס', 'ובנותי מקלה תארץ', 'זה דעתן של שאר ארצות שדעתן אינן מיושבת עליהן כבנות'. ועיקר השכת הרוח מיים הוא מהדעת, היינו מהסורה שהוא הדעת, וכשאין הדעת בשלימות אזי הוא בחינת 'קולר רוח', בחינת דיניס, היפך ארך אפיים שנמשך מרב חסד, כי עיקר החסד הוא כפי שלימות הדעת.

הרוח חיים שממשיכין ע"י אנחה. ובילקו"ת בפינחס ל' (ת, קה): לכאורה יש להתפלא מהנאמר מדבריו הקדושים שהאנחה כל מיות החלדס, כי הלוא מצורר כמה פעמים מרבינו הקדוש בכתב ובעל פה, שהשמחה לבד כל מיות ורפואת החלדס. אבל ממה שבילקוט לעיל מדבריו הקדושים, שבכולם קובע על המתקת והתפוכות החסרון והדין בשורשו בעולמות להממלוחת ורחמים, מבין מרחוק שכמו כן מצוון בדבריו לענין האנחה הנ"ל, שע"פ שהוא ב'קפון חסר' ומורגן הנ"ל, אבל הילת את דבר ה', ומתעורר בהמלעות לפילתו הנ"ל להרבות באנחה ובכייה על החורבן והחסרון, שבכלליות ופרטיות, ונהפך בכח הדדיק למכלית הסיפוק והבניין.

ילקוט הנחל

ועל כן במצרים שהיה קודם קבלת התורה וכו' נאמר בהם מקוצר רוח. ובספר דרכי נועם (שיטורים, ת) מובא: כשבעת משה רבינו עם המלוה שהשתוקק 'וידעתם כי אני ה'', מלוה של אמונה, לא שמעו אליו 'מקולר רוח ועבודה קשה'. כשבטוח, לא היה להם זמן לשמוע את משה מרוב עבודה, ובספרים הקדושים מבואר שהקולר רוח הוא כל קוד גלות מצרים, כי משה אמר 'ולא ישמעו אלי', שלא יוכלו לקבל תורה, וזה נכלל בענין שיש דבר יקר במיתי כזה, הוא קול הדדיקים שתומרים את האמת, שלא שומעים ולא מביעים דבריהם. הן בשתלמדים תומתו להמשיך לנפש בעבודת ה' עוד ועוד, שלא מספיק שָׂבָע מאיר ומוח גלות, שלא צריך לנפש עוד דרגות, והן בשהלמד עייף ולא הולך לו, והדדיקים מלמדים תומו תיך להחזיק מעמד, שה' תימו גם זה בשתלב, גם בשנמשה לו שתין ה' בשקום שבו הוא נמצא, ולשלם שקה לשמוע את העילה התמימים הזאת, והסיבה היא שקולר רוח, כמו בגי"ע שלא היה להם רוח חיים, כי עדיין לא היה להם קבלת התורה, ולא היה להם שתין לקבל הרוח חיים, שלא שת"כ היה קבלת התורה ושם קיבלו רוח חיים.

הרוח חיים שממשיכין ע"י אנחה. ומובא בילקוט הלימנים (מ) שבתקיעת שופר ממשיכים את הרוח חיים להשליט החסרון, וז"ש: וזה בחי' 'יוסף הרועה יהיה לנפש', ומבואר בזוה"ק שזה בחי' 'וכי תבואו למלחמה בארלכם וכו' והרועותם וכו'". כי כל בחי' המלחמות מהלר הלורר, הכל הוא מבחי' הרוח הסערה של עשיו, ולריכין להכניעו ע"י קול התרועה שהוא בחי' תנחה דקדושה, שהוא בחי' תריכת הרוח להשליט החסרונות ולהתגבר על רוח סערה של עשיו ומלופיו. וזה שנתפתקו רז"ל על התרועה שם היא שבריס שהוא 'גנומי גנמ', היינו תנחה בנ"ל שהיא בחי' תריכת הרוח דקדושה, וממילא נכנע עי"ז הרוח סערה, או שם היא תרועה שהיא 'יילולי יילולי', היינו קולות קלרות ותכופות, כי זה לעומת זה, כנדי להתגבר עי"ז על הרוח סערה של עשיו שמתגבר בבחלה גדולה ובמהירות גדול, והלרות הבאים ממנו קרובות ותכופות זו לזו, כמו שאמרו"ל 'עד שהתרועה פקודה וכו', שלריך לשים לבו היטב שהתרועה תהיה בבחי' שבריס, שמגבירין נגד הרוח סערה של עשיו ומלופיו, שזה מרומז בתרועה בנ"ל. וזה שאמרו"ל שתרועה מרמז על התורה, בחי' תו"ס ע"ן וכו', כי עיקר תריכת הרוח חיים מקבלין מהתורה הק', וכן עיקר הכנעת עשיו הים שעיר הוא ע"י התורה הק', כמו שדרז"ל על 'הקול קול יעקב וכו', ומחמת שהמוון עם לי לפשר להם לקבל תריכת הרוח ושלימות התקרובות מהרוח חיים שבתורה הק' כי אם ע"י הדדיק הרוב שבדור, על כן 'כל תרועה, פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה', כי תקיעה פשוטה מרמזת על התועדות והתחברות להדדיק, כמבואר בפרשת מלוכות 'ותקעו בהן ונועדו אלין כל העדה וכו'".

מקוצר רוח. כדכתיב בשמות (ו, ו–ט): לָכֵן אֱמֹר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעֲבֹדָתָם וְגָאַלְתִּי אֶתְכֶם בִּזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבִשְׁפָטִים גְּדֹלִים: וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹקִים וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרָיִם: וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת יָדִי לָתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מוֹרָשָׁה אֲנִי ה': וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה כֵּן אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה מִקֹּצֶר רוּחַ וּמֵעֲבֹדָה קָשָׁה: ופירש"י (שם): **ולא שמעו אל משה.** לא קיבלו מנחומין. **מקצר רוח.** כל מי שהוא מילר רוחו ונשימתו קלרה ואינו יכול להמריך בנשימתו. והמוה"ח (שם) כתב: **מקצר רוח.** לולי כי לנד שלא היו בני תורה לא שמעו, ולזה יקרא 'קולר רוח', כי התורה מרחבת ליבו של אדם. בצמי 'קודש קבלת התורה' כדבילאר רבינו.

הרחב פיך ואמלאהו. כדכתיב בתהלים (פא, ט–יא): שְׂפַת לֹא יָדַעְתִּי אֶשְׁמָע: הסירותי מסבל שִׁכְמוֹ כַּפָּיו מֵדּוּד תַּעְבֹרְנָה: בַּצָּרָה קָרָאתָ וָאֲחַלְּצֶךָּ אֶעֱנְךָ בְּסֵתֶר רַעַם אֶבְחָנְךָ עַל מֵי מְרִיבָה סֶלָה: שְׁמַע עַמִּי וְאָעִידָה בָּךְ יִשְׂרָאֵל אִם תִּשְׁמַע לִי: לֹא יִהְיֶה בְךָ אֵל זָר וְלֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל נֵכָר: אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ הַמַּעֲלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם הַרְחֶב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ: ופירש המתרגם יונתן (שם) ד"הרחב פיך" היינו 'בדברי תורה' דשם עיקר הרוח חיים (לעיל אות ג'), וז"ש: מדעת ה' תלקך לשפקים יתכון מתרעץ דמלריס, אפתי פומך בפתגמי אוריימא ואמלי יתה מכל טבתא. ופירש"י (שם): **הרחב פיך.** לשאול ממני כל תאות ליבך. **ואמלאהו.** ככל אשר תשאל תמלא.

מצרים היא ערוות הארץ, מקום טמא מאוד, וזה המקום של מצרים גורם לחטוא, וע"כ נקרא 'מצרים', כי הוא בחי' מיצר ודוחק, כי כל מקום שהוא רחוק ביותר מן הקדושה, הוא בחי' צמצום יותר בבחינת מקום, בבחינת עשייה ביותר (ליקו"ה ציצית ג, י).

עיקר יציאת מצרים הוא שתתגבר הנפש על הגוף, בחי' 'בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים וכו'', דהיינו קבלת התורה שהיא בחי' התעלות הנפש על הגוף (ליקו"ה חדש ג, ד).

גם ישראל גלות ראשון למצרים, לפי שמצרים נאחזת תחילה ע"י ישמעאל הנאחז באברהם, ואברהם הוא ראש העולם, ע"כ גלות ראשונה היתה למצרים (ספר הפליאה ד"ה וראה והבן חלק י' של שמו).

ענין גלות מצרים למה נזכר יותר מכל שאר הגלויות, והטעם הוא כי במצרים היו כל ניצוצות הראש של כל ישראל מעורבין בהם, ולא נגאלו משם עד שיצאו ונתבררו מתוכם כל הנשמות, וז"ס 'וינצלו את מצרים, שעשאוה כמצולה שאין בה דגים', שהם ישראל הנרמזים בדגים 'וידגו לרוב' (שער המצוות פ' ראה).

הגוף נקרא מצרים, לפי שיש לו מיצר וגבול, היפך הרוחניי שהוא נצחי (מקור מים חיים פ' נצבים).

עיקר גלות מצרים היה בנשמתם, שטימאו אותם בגילולי מצרים, ומאת ה' היתה זאת לעורר אותם לתשובה ע"י קושי השיעבוד של גופם, ומתוך זה התעוררו על גלות נשמתם, ויזעקו אל אלקים לגאול את נשמתם (פנים יפות שמות ב, כג).

ע"י הניצוצות שהוציאו בגלות מצרים, זכו לתושב"כ שניתנה להם בסיני (קה"י, שולחן).

היה מן ההכרח להעביר על כלל האומה הישראלית אשר בחר בם לסגולתו, כמה חולאים וייסורין, בם הוצרפו ככסף בתוך כור, להסיר מהם חלאת התאוות וסוגי החומר ושמריו, ולהגביר כוחות השכל והנפש, שזה היה תכלית גלות מצרים (מלבי"ם ישעיה כה, כד).

מד מנוכי ה' מלקין שהטעיתי מתכם מלרין מלריס, הרמב פיך כדבילי תורה ואזי אני ממלא מותה מכל טוב.

ואני תפלה

וְתַצִּיאֵנוּ מִקֹּצֶר רוּחַ וּמֵהֶפֶסֶק הַנְּשִׁימָה, וּתְזַכֵּנוּ לְאָרִיכַת הַנְּשִׁימָה, שֶׁנִּזְכֶּה לְהַמְשִׁיךְ אֵלֵינוּ תָּמִיד רוּחַ חַיִּים דִּקְדֻשָּׁה בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה וּבְכָל רֶגַע וָרֶגַע (ליקו"ת ם).

מלאפום. כתב המהר"ל בגור אריה (שמות יד, יב): מה שהמצרים קורין 'מלאפו"ס', שהוא נקודה באמצע הוי"ו, קורא רס"י כלל פירושו 'שור"ק'. ומימא בתיקו"ז (תיקון ע, קכט ע"ב): מה שֶׁאֶרֶךְ יו–הֹ–וּו–הֹ, דא 'לדיק', דמיהו קושר המרכבה דמיהי שכינתא עם קודשא בריך הוא, הדא הוא דכתיב 'כי כל בעמים ובמלכותך, ודא דמתרגמינן 'למימר בעמיא ובמלכותא'. ופירש הממתו מדבש (שם): **דא לדיק**. ביסוד הנקרא לדיק. **כי כל בעמים ובמלכותך**. 'כל' הוא היסוד שמאציל ומייחד את זעיר הנקרא 'שמיש' עם המלכות הנקראת 'מלכך'.

וזהו בחינת מלאפום, מלא פום. והענין, כי מלאפו"ם הוא יו"ד וא"ו, והוא בחינת יו"ד מיני דפיקין, כנגד יו"ד הדברות. והדפק הוא על ידי הרוח כידוע, ועל כן הם עשרה מיני דפיקין, כנגד עשרת הדברות, כי הרוח שהוא הדפק הוא בהתורה כנ"ל. **והוא"ו**, הוא בחינת המשכת הרוח. והיינו מלאפום, מלא פום. כי על ידי המשכת הרוח, נשלם החסרון. שזהו בחינת הרחב פיך ואמלאהו, שנתמלא החסרון כנ"ל שזהו בחינת מלאפום מלא פום כנ"ל.

יו"ד מיני דפיקין וכו' והדפק הוא על ידי הרוח. כדאיתא בתיקו"ז (תיקון סט, קי ע"ב): מ"ט הוא כגוונא דנקודי דמנקדין בדפיקו דלמנעמין, דתינח עשר, דכהון מנקדין בדפיקו דרומח. ותינח מנקדין בְּנִימִין דכיעור דדוד, דפיקו איהו כגוונא דקלף דסליק בניגונא. לָמָּה עשרה דפיקין דלמסמל מסח בדפיקו, עבד דוד עשרה מיני ניגונים בְּמָצָ"ס. (...) דפיקו נפיק מחודע שמלמע לגיעל, ולא הוא רוח לפומי דהוה מנשב בכיעור דדוד, דהוה מנגן מלגיו. וכל ערקין ווירידי גופא דתיעון דפקין, מלגיא תיעון דפקין, ורוח דמילה 'לא תאכל מהם הרוח נלבא ילבו'. ופירש הממתו מדבש (שם): **כגוונא דנקודי דמנקדין בו**. כעין המורים להמיתוקים את הנקודות בהכאת האצבעות, כי אם מכה בהצבע תחת מורה על מי"ק, וכשמכה בשתי אצבעות מורה על ל"ר"י וכדומה. **דנסון מנקדין בדפיקו דרומח**. ר"ל שמרגישים בעשר האצבעות את דפיקות הרוח בעשרה חופפים שבהם. **מנקדין בנימין בכיעור דדוד**. ר"ל שדופקים ומעוררים את עשר ספירות של המלכות הנקראת 'כיעור'. **דקלף דסליק בניגונא**. בעשרה מיני ניגון (שהם שיר פשוט כפול ומשולש ומרובע שיוצאים מנימי הכיעור, כמזכר עניינם בריש תיקון יג עי"ש). **עבד דוד עשרה מיני ניגונים במלים**. שעל ידם מיקן את עשר ספירות של המלכות לעורלה של היימות. **מלייא דיומן דפקין**. מכח רוח הלב המנשב בהם בחוזק ובמהירות הם דופקים. (וכן הסכמת כל הרופאים, שהעורקים הדופקים הם כולם מהלב, וכפי דפיקתם ניכרת מיות הלב וברירות או חולשת הגוף).

מילואי חכמה

מלאפום. ומובא בתורה יבמות (פ' בראשית): התורה הקדושה היא השורש והמקור לכל העולמות, דעל ידי התורה נבראו מליאות כל העולמות, ואם כן הדיקים הם הולכים תוך מגדר התורה והמצוות, והתורה הקדושה היא מלמד מרכז למעלני מאד על זה מובא והולך כל מיני עשייתם, כמו הדיבור והשמיעה והרגלייהם והפליטה, הכל הוא על ידי דרכי התורה, ואז הם דבוקים בה' העולמים. וזהו כתי' מלאפום ג, שהתקודה היא נתמלא לחות, ר"ל שהם דבוקים במרכז התמצעי שהיא התורה, שהר היא נקודה פנימית ומיות לכל העולמות.

יו"ד מיני דפיקין וכו' והדפק הוא על ידי הרוח. ומימא בשער רוה"ק (שם פירוש יום"ק, ג ע"ג): כל מיות האדם תלוי בדופק, וכל מחלוקיו ניכרים בו. כי כפי העבירה והמעט שעושה האדם, כך יפסק בחינת האור והמיות ההוא שבמוך הדופק. והנה נודע מה שאמר בתיקונין שיש עשרה מיני דפקים, והם קמ"ך פמ"ח ליר"י וכו'. וביאור הענין הוא, כי הנה הנקודות הם בחכמה כנודע, וכל חומה הדפיקות שדופק, כולם הם בניור נקודות, והנה כאשר מעשה האדם, כך יפסק בחינת האור שהוא דופק נקודה אחת ופת"כ דופק נקודה שנייה בלילה, וזה קוד נקודת ליר"י, ולפעמים דופק נקודה אחת למעלה ונקודה שנייה מתחת והיא נקודת צב"ת, ולפעמים דופק נקודה אחת מרוכה והשניה נקודה אחת בלבד קטנה והיא נקודת קמ"ך, וכן על דרך זה כל שאר הנקודות, וזה מורה כפי בחינת המיות הנמצא לה בעת ההיא מליזו בחינת שבחכמה. והמשל בזה, אם דופק כעין קמ"ך אז הוא מורה על התגברות בחינת הכאר שבחכמה, אשר משם שולא מיות והארה אל כל האיברים בעת ההיא, (...) וכיוצא בזה אצל דע, כי בזה נבין ונדע בחינת מעט האדם, כי אם דופק כעין קמ"ך, זה יורה שהמעט בכאר, ולכן הוא המתגבר עתה, להרגלות כוחו שלא יסתלק על ידי המעט, כי אלמלא אם אין רואים שבחינה אחת גוברת, יורה על הסרון שאותה הבחינה, על דרך מה שאמר שבמוד 'אַקֵּף רוחם יגיענון' (תהלים קז), שכל מה שהוא חוסר מתגבר בכוחו כדי להתקיים, ולפעמים זה מורה בהיפך, על שעשה מעוה בבחינה ההיא, ואין לימנו יודע עד מה.

יקוט הנחל

והוא בחי' יו"ד מיני דפיקין וכו' והדפק הוא ע"י הרוח כידוע. ענין זה של יו"ד מיני דפיקין נזכר גם בפיפו"מ (מעשה יג, ביום השישי) ע"ש. ובליקו"ה (יו"ד תולעים ד, ה) כתב בענין מעשה זה, ומדבריו מבאר להבין את הסקר שבין הדופק ובין הרוח המעכבת מל' תותיות השם, ו"ל: והנה כשתדקדק בדברי המעשה הנ"ל תמצא שדיבר רבינו ז"ל מהרבעה דבריה, וכל אחד ואחד מהרבעה בלול מעשרה, והם, ה. עשרה מיני מיכים. ב. עשרה מיני תומות של מים, שהם עשרה מיני לקחה. ג. עשרה מיני דפיקין, שהם עשרה קנין תכמה. ד. עשרה מיני ניגונ, שהם בחינת עשרה מיני תומות. (עי"ש כל זה המעשה הנ"ל). ודעת לנבון נקל, שהם מרמזים על בחינת ההרבעה העולמות לגיולות, בריאה, יציריה, עשייה, וכל הבחינות של ההרבעה הנמתי לעיל, שהם בחינות ט"ן"ת"ף, שהם, טעמים, נקודות, תגין, תומיות, שהם בחינת ההרבעה שמות ע"ב וכו' הנ"ל, שהם שורש ההרבעה העולמות לגיולות, בריאה, יציריה, עשייה, שהם בחינת ההרבעה יסודות, הם, רוח, מים, עפר, שהם דומם, צומח, חי, מדבר (כמבואר בכפתים וכו'). וזה ידוע שכל אחד בפרטיות מההרבעה דבריה הנ"ל, כל אחד ואחד כלול מעשר ספירות בידוע, כי עשייה בחינת תומיות בחינת סח"ן תגין וכו', וכן כולם. וזה בחינת ההרבעה בחינות של עשר עשר המבוארים במעשה הנ"ל. כי עשרה מיני מיכים הם בעשייה, כי הם בעשייה עיקר בחינת הקליפות והסטרא אחרא בידוע, שמהם כל המיכים המגיעים להתכיות וכנ"ל, בחינת מלכות דקדושה, בחינת בת מלך הנ"ל. עשרה מיני תומות של מים זה בחינת יציריה, שהוא בבחינת מ"ה, שהוא בחינת יסוד המים וכו' (וכמבואר לעיל). עשרה מיני דפיקין זה בחינת בריאה שהוא בבחינת ס"ג, בחינת נקודות וכו' הנ"ל, כי העשרה מיני דפיקין הם בבחינת נקודות, כמו שאיתא בתיקונים 'ולזמנין דפיק וכו' כמו גיני וכו', ולזמנין כמו בָּבָא, או קמץ וכו', עי"ש. עשרה מיני נגינה זה בחינת גיולות שהוא בבחינת טעמים וכו' הנ"ל, כי טעמים הם בחינת עשרה מיני נגינה, בחינת נגינת טעמים. נמצא, שהרבעה בחינות של המעשה הנ"ל הם הרבעה בחינות טנת"ף, בחינת הרבעה שמות הנ"ל וכו', שהרבעה מיני נגינה, בחינת נקודות, בחינת טעמים, שהם בחינת עשרה מיני דפיקין, כדי שידע כל העשרה מיני מיכים, ולידע כל העשרה מיני דפיקין, כדי שידע מיך לתיקון לרפואתה, ולנגן כל העשרה מיני נגינה, כי עיקר רפואתה ע"י ניגון ושמחה. והבן שם עוד דבריה מתוך דבר, ועי"ש בליקו"מ (מ"ב כל) בענין היו"ד מיני דפיקין.

מה שם הוי"ה בניקוד 'שורק' בתופן כזה יו–הֹ–וּו–הֹ, זהו בגימטריא קושר את המרכבה שהיא השכינה עם הקב"ה, שזהו שכתוב 'כי כל בעמים ובמלכך', וזהו שהתרגם יונתן 'שמושו בעמים ובמלכך'.

מי הדופק הוא כעין הנקודות שמנקדים בדפיקה הלמנעמים, שהם עשר דפיקות, שהם מנקדים בדפיקה הרוח. והם מנקדים במיתרי הכינור של דוד, כי הדפיקה היא כעין הקול שעולה מן הכינור בניגון. לעומת העשרה דפיקות שהם ממצוין בדופק (כדי להבין כאן ולהכתיר את סוד המוני של המלך), כנגדם עשה ומיקן דוד עשרה מיני ניגונים בתהלים. (...) דפיקה הרוח יוצאת מהמוחין הממלאים את הלב, והוא הרוח לפומי שהיה מנשב בכינורו של דוד בחצות הלילה, שהוא הוא היה מנגן מלגיו. ולכל עורקי ווירידי הגוף שהם דופקים, מבוא מוחה הרוח שנלב הם דופקים, וסוד הדבר נרמז בפסוק 'לא תאכל יהיה שהם הרוח נלבא ילבו'.

ואני תפלה

זַכֵּנִי בְרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לַאֲנָחָה אֲמִתִּית מֵעֹמֶק לִבִּבִי בֶּאֱמֶת, בְּאֹפֶן שֶׁאֲזַכֶּה עַל יְדֵי אֲנָחָתִי לְשׁוּב לְהֶחָיוֹת וְלַהֲבָרוֹת אֶת הָרוּחַ הַדֶּפֶק שֶׁבְּלִבִּי, וְיָשׁוּב הָרוּחַ הַדֶּפֶק וְיַלֵּךְ וְיִנָּשֵׁב בְּכָל הָאֲבָרִים בְּסֵדֶר

(ליקו"ת נו).

יו"ד מיני דפיקין / דופק

יש בלב רוח הדופק, שהיא מתחילת התולדה, והוא נושא עליו כל הליחות וכל הדמים וכל הַמֵּיצוֹת (שקורין זאפטין), והרוח הדופק הזה הולך ונוקש בכל האיברים. וע"י הליכתו ונישובו בהם, הוא מנענע ומנשב ומנפץ אותם מן העיפוש, שלא יתעפשו ולא יתקלקלו (ליקו"מ נו, ט).

עי"י עצבות רוח אין הרוח דופק כסידורו, ואזי נעשים האיברים כבדים, מחמת שאין רוח הדופק מנשב בהם כסדר, ואזי הידיים בבחינת 'ידי משה כבדים'. כי עיקר הכבידות בהידיים, ששם עיקר רוח הדופק וכו'. וכשהאיברים כבדים, אזי מכבידין יותר על הרוח הדופק, ונחלש עוד יותר. וע"י שנחלש יותר הרוח הדופק, נעשים האיברים כבדים עוד יותר וכו', וכן חוזרת חלילה, עד שיוצאת נפשו ח"ו. וע"י האנחה, הוא מחייה ומבריא את הרוח הדופק, וניצול מהעצבות רוח (ליקו"מ נו, ט).

הַדֶּפֶק דּוֹפֵק ונוקש באדם. לפעמים הוא נוקש באדם ומזכיר אותו לעבודת השי"ת, בבחינת 'קול דודי דופק', ולפעמים הוא מזכיר את האדם לעבירה ח"ו. כי הדפק בא מן הנשימה, והנשימה בא מן האויר ע"י הדיבור, וכפי הדיבור כן נעשה הדפק, אם לטוב או להיפך (ליקו"מ קס).

עשרה מיני דפיקין מקבלין חיות מן עשרה מיני נגינה, שהם בחי' השמחה (ליקו"ה פסח ב, א).

עי"י הדופק יודעים איך המלכות וחלישותה ובריאותה (ליקו"ה פסח ט, ג).

עשרה מיני דפיקין, שהם עשרה קבין חכמה (ליקו"ה תולעים ד, ה).

הדם הוא הנפש, ואח"כ מסתעפים ורידי הלב שהם העורקים הדופקים כנודע, ואין בתוכם דם, רק חיות ורוחניות הנמשך מן הרוח שבלב, ומסתעפים בכל האיברים בתוכניות שלהם, ואח"כ מסתעפים הגידים מהמוח, ובתוכם מתפשט רוחניות דק מאוד של הנשמה של המוח כנודע. כי הגידין, אין רוח ממש דופק בתוכם נרגש כמו בעורקי הלב הדופקים, אמנם הוא דק מאוד ואינו נרגש כלל, יען הוא מבחי' נשמה, ולכן כל התנועות שבאיברים, אינם אלא ע"י הגידין המנענעים האיברים כנודע (ע"ח נ, יב).

בתוך הדופקים גנוז ונעלם ומלובש החיות העליון דא"ס, המחייה את האצי' כולו, באופן כי הדופק עצמו שהוא הווריד הוא אבא, והחיות שבתוכו הוא אור וחיות של הא"ס המחייה האדם (שער רוה"ק עם פירוש יוס"ד נ:).

סוד 'קול דודי דופק', ד'לית קול בלא דיבור', ע"כ ב'קול דודי יש בחי' 'דופק', ר"ת למפרע ק'ול פ'נים ו'אחור ד'יבור (קה"י, דופק).

סוד העורקים והדופקים, שורשם במקום העליון, בסוד 'קול דודי דופק'. כי כל הנבראים, שורשם מלמעלה מהם, ומשם הוא מציאת הדברים בדקות גדול, ואח"כ נצטיירו ונעשו בבינה. וזה שאמר 'עשית, בבינה', ששם נתקנו על מליאותם ושלימותם. והנה החיות של אדם הוא סוד החכמה, בסוד 'והחכמה תְּחַיֶּה את בעליה', והתפשטות החיות הוא בתוך הדופקים. וסוד הדופק הוא אחוריים דחכמה שהוא ע"ב, ואחוריים שלו הוא קפ"ד, וכשבא לתוך הזעיר שהוא סוד ו', נעשה דופק, והוא סוד הדופק שבאדם (קה"י, דופקים).

וקבלו התורה אשר שם הרוח. וכמצ בליקו"ה (או"מ פסח ג, יג):

וזה בחינת 'דעת מקרת מה קניתָ, דעת קניתָ מה מקרת', כי עיקר שלימות כל המקרונות היא ע"י הדעת שהוא התורה, שמשם עיקר תולדות הרוח חיים שמשלים כל המקרונות כנ"ל, לפי העומדי כוכבים שרמוקים מהתורה שהיא עיקר הדעת, על כן בוודאי הם מקריס ומין להם סוף שלימות כלל, כי כל הגדולה והעשירות שלהם תקר מהרוח חיים, ועל כן בחינת העשירות שלהם הינו משפע לכלוס, בחינת 'דעת מקרת מה קניתָ', ועל כן הינם ממלאים תמוותם בעשירותם לעולם. אבל מי שזוכה לדעת, שהוא התורה, הוא ממשיך משם הרוח חיים שיש קדושה, ומזי הינו תקר כלוס, מאחר שמקושר להרוח חיים שמשם שלימות כל המקרונות.

וזהו שדקדק (תהלים פח) **אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים, וקבלו התורה אשר שם הרוח, ואזי דייקא הרחב פיך ואמלאהו, בחינת מלאפום כנ"ל, בחינת שלימות החסרון. כי דייקא אחר יציאת מצרים, בחינת המעלך מארץ מצרים, שאז נתבטל בחינת מקוצר רוח הנ"ל, כי קבלו התורה ששם הרוח חיים כנ"ל, ע"כ אז דייקא, הרחב פיך ואמלאהו, בחינת שלימות החסרון, בחינת מלא פום, בחינת ימלא ה' כל משאלותיך כנ"ל. וע"כ נזכר יציאת מצרים בפרשת ציצית, כי ציצית בחינת הרוח חיים, בחינת מארבע רוחות וכו' כנ"ל:**

המעלך מארץ מצרים. וכמצ בליקו"ה (או"מ הפוסה שלים לגג"מ ג, לח): עתה נפסח עיקר תיקון ע"י תפילה, כי עדיין הוא קודם קבלת התורה, ואין יכולין לדבר עדיין מהרבעה יסודות ע"י מעשינו, ע"י צירור הפסק הלכה, כי עדיין לא קיבלנו את התורה, וכל הצירור עתה הוא רק מן השמים ע"י בחינת מתערומת דלעילא, שנמשך עלינו ברחמיו רק ע"י תפילה ותחנונים וע"י זכות אבות. ובילאר עוד ענין זה בליקו"ה (או"מ הפוסה שלים לגג"מ ג, ג): מחמת שבמצרים היה קודם קבלת התורה שפת עיקר הרוח חיים כנ"ל, על כן היה קשה מאוד לצאת מהם, אבל הש"ת חמל על עמו בזכות אבותיהם שברחם ויעקב, שהתחילו להמשיך התורה בעולם, כי הש"ת ביקר עמהם ונקטו כמה מצוות, וכן משה בעולם נפלאות כח קדושתו זכה שנתגלה אליו הש"ת במצרים, והתחיל להמשיך בחינת קבלת התורה במצרים, ועי"ז זכה משה גם במצרים לקבל הרוח חיים מהתורה, ועל כן שלחו הש"ת לגאול את בניו. ובשביל זה מלן משה הרבה לילך, וטען הרבה עם הש"ת 'מי אנכי כי אלך וכי תוציא', ופירש רש"י 'מה זכות וכו', היינו שחשב, מאחר שעדיין לא קיבלו את התורה, אין אפשר להמשיך עליהם הרוח חיים להוציאם ממצרים ששולטים עליהם. והשיב הש"ת 'כהוציאך את העם ממצרים תעבדון', ופירש רש"י 'ומה שמשלת מה זכות גדול יש לי עליהם', כהוציאך וכו', שעתידין לקבל את התורה, היינו שהש"ת חמל עליהם והמשיך עליהם הרוח חיים מהתורה, שעתידין לקבל, אע"פ שעדיין לא קבלוה.

אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים. עיין לעיל בשמוך בד"ה 'הרחב פיך ומלאהו' שהוא הסיפא של זה הפסוק.

ועל כן נזכר יציאת מצרים בפרשת ציצית. כדכתיב בבמדבר (טו, לט–מ): דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹקֵיכֶם: אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹקִים אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם: ופירש"י (שם): **אני ה'**. נאמן לגמול שכר. **אלקיכם**. נאמן להיפרע. **אשר הוצאתי אתכם**. על מנת כן פדיתי אתכם, שתקבלו עליכם גזירותי. וכתב בדגלינו במיי (שם): **אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים אני ה' אלקיכם**. ניתר בכאן כי הסוגיה היתה כדי שיהיה לנו לאלקים, ומה כן אין הענין צורך הדיוט בלבד כי אם צורך גבוה, וזהו שאמר יהושע 'והכריתו את אֱלֹקֵי הנכר אשר בקרבכם', כי הנשמה מהלא יה', 'ר' לוי בשם ר' מנינע אמר, על כל נשימה ונשימה שהוא נותן לקנם להקב"ה, שנאמר 'כל הנשמה תהלל יה', עכ"ל. וכשיסתכל האדם בדבר הזה, יירע מלחטוא וינהג בעצמו ענוה ושפלות, כי אין יתכן ויקל בחשבו בחייט שהשי"ת מלך מלכי המלכים משפיע בו. ועי"ע בפרד"ס שער כח פ"ב.

גם דיבר אז מענין י"ב שעות היום וי"ב שעות הלילה שיש בהם י"ב צירופי הוי"ה, בכל שעה יש צירוף אחר, את אֱמֶנוּ מן המרן ומה תעשה למתן הגדול' (יהושע ז), כי שם אין עֵסֶ, אין מלכותו של מלך מתפרסמת.

י"ב שעות היום וכו'. כתב הרמב"ס בידּ המזקה (קידוש החודש ו, ג):

היום והלילה מרבע ועשרים שעות בכל זמן, שתים עשרה ביום ושתים עשרה בלילה. והשעה מחולקת לחלף ושמונים חלקים. ולמה חילקו השעה למנין זה, לפי שמנין זה יש בו חלי ורביע ושמינית וחלים וּשְׁמוּת ותשע ושמונ ועשור, והרבה חלקים יש לכל אלו השמות. וכרלאם חכמה (שער הילאה, י) כתב: פירשו המפרשים, שבי"ב שעות היום והלילה מתגלגלים י"ב צירופי הוי"ה, בכל שעה צירוף אחד, ושם שם ושלוש פוגם, הוא פוגם בחותם ההוי"ה המתגלגלת בחותם שעה, וזה דומה למה שאמר החסיד 'על תמרוד בחלונך והוא משגיח בך'. ועוד פירשו, כי יש תתר"ף חלקים בשעה, וכנגדם שם בן ד' המתגלגל בצירוף ניקודו בחלפת ביתא תתר"ף בצירופין, ואמר (בזהר ויחי, רכד ע"ל עי"ש) שתתר"ף חלקים אלו שבשעה הם תתר"ף נשימות שאדם מנשם, ועל כל נשימה ונשימה יש חותם משם בן ד' הנותן בו חיות הנשימה ההיא, וזהו (דברים ח) 'כי על כל מוצא פי הוי"ה יחיה האדם'. וכיון שהש"ת הוא הנותן הנשימה והחיים, רצוי שיהיו כל נשימותיו לעבודת הבורא, וזה כיוונו רז"ל בב"ר (יד, ט) בפסוק (תהלים קן) 'כל הנשמה תהלל יה', 'ר' לוי בשם ר' מנינע אמר, על

מלאפום

המלאפום הוא האותיות מלא פום, להורות שְׁבְּלִי השפע, היינו הפה של הצדיק, הוא מלא מאלקות של השי"ת (ליקו"מ לד, ג).

הדיבורים של הצדיק, בוודאי הוא בשלימות ובמלואה, לכן יכול להמשיך השפע לישראל, וע"ז נקרא בחינת מלא פום, להורות שהפה שלו במלואה ובשלימות (ליקו"מ לד, ג).

בחי' מלאפום יש בכללות ובפרטות, כי עשרת הדיברות עם הלוחות הוא בחי' מלאפום, שהוא יו"ד, והלוחות הם וא"ו, כמו שאמרו חז"ל (ב"ב יד) 'והלוחות אורכן שישה ורוחבן שישה' (ליקו"מ לד, ז).

הנקודה היא בבחינת מלאפום, שהוא בחי' יסוד, דהיינו הצדיק וכלל ישראל (ליקו"ה תפילין ב, א).

התורה היא בחי' מלאפום (ליקו"ה מלמדים ד, ב).

שורק בוא"ו שנקרא מלאפום שהוא באמצע, הוא ההבל היוצא מן היסוד לאו"א ונחלק לב', כי הנה נקודת השורק הוא ו' ר' באמצע, והנה יו"ד של שורק הוא לאבא הנקרא יו"ד ראשונה של השם, והוא"ו של שורק הוא אל אמא, להוציא ולהוליד הו"ק דז"א, והוא בחי' הוא"ו (ע"ח ח, ג).

שורק בוא"ו נקרא מלאפום (קה"י, שורק).

י"ב צירופי הוי"ה

בכל יום יש כ"ד שעות, י"ב שעות היום וי"ב שעות הלילה. והצדיקים והיראים מכוונים י"ב צירופי הוי"ה בי"ב שעות היום, וי"ב שעות הלילה, וע"ז ממתיקים כ"ד צירופי אדנ"י שהם בחי' כ"ד בתי דינים הנ"ל, להמתיק הדינים הנאחזים בהם. ועיקר ההמתקה נמשך משבת, שאז עיקר הארת עת רצון (ליקו"ה ברכת השחר ה, סו).

יש י"ב חודשי השנה כנגד י"ב מזלות, והם כנגד י"ב שבטי יה, וזה בחי' י"ב שעות היום וי"ב שעות הלילה. שכל הזמן, ע"י אלו, וכולם צריכים להיכלל בשורשם שהוא בחי' למעלה מהזמן, שהוא בחי' כלליות הי"ב צירופי הוי"ה שבי"ב חודשים וי"ב שעות היום והלילה כידוע, ומשם סוד העיבור שמעברין את השנה ועושין השנה בת שלושה עשר חודש, שעי"ז נכללין החודשים שהם הזמן בבחינת תליסר תיקוני דיקנא, בבחינת מזל העליון, שהוא בחי' כלליות הי"ב מזלות, כלליות הי"ב צירופי הוי"ה (ליקו"ה מילה ד, כא).

רכב אלקים רבותים אלפי שנאן. רבינו דורש כאן פסוק זה, ע"פ הקדמות שנלמדו לעיל. ומתוך דבינו דרש לתת פח' יח, לך גם שאר הפסוקים הסובבים עוסקים בבינוני עבודת הכוכבים ובכח ומעלת התורה, וזלה"ב בתהלים (סח, ח-ד, יח-יט): לַמְנַצֵּחַ לְדָוִד מִזְמוֹר שִׁיר: יָקוּם אֱלֹקִים יָפוּצוּ אֹיְבָיו וְיָנוּסוּ מְשַׂנְאָיו מִפָּנָיו: כְּהִנְדֶּף עָשָׁן תְּנַדֵּף כְּהִמֵּס דוֹנַג מִפְּנֵי אֵשׁ יֹאבְדוּ רְשָׁעִים מִפְּנֵי אֱלֹקִים: וְצַדִּיקִים יִשְׂמָחוּ יַעֲלְזוּ לִפְנֵי אֱלֹקִים וְיָשִׂישׂוּ בְּשִׂמְחָה: (...) רֶכֶב אֱלֹקִים רִבֹּתַיִם אַלְפֵי שִׁנְאָן ה' בָּם סִינַי בַּקֹּדֶשׁ: עָלִיתָ לַמָּרוֹם שָׁבִיתָ שֶּׁבִי לָקַחְתָּ מַתָּנוֹת בָּאָדָם וְאַף סוֹרְרִים לִשְׁכֹּן יָהּ אֱלֹקִים: ופירש המגו"ד (שם): **רכב אלקים**. מוסב למעלה, לומר, גם בעבור זה היו נטומים כי קוף הדבר יהיה גאולה שלימה, כי רצה מיצתם לפני המקום, כי הלא מלאכי ריבבו המה הרבה רבבות שריס, וה' שוכן בם אף בעת טומו בקדושתו להר סיני ליתן התורה, כי גם המלאכים ירדו עימו, ובכל עת המה קרובים לשכינה. **עלית למרום**. ועם כל זה אתה ישראל עלית למרום, ר"ל רמה ידך להתגבר עליהם לקבל את התורה, ובזית אותה מיד המלאכים ולקחת אותה למתנה להיות מצויה בבני אדם ולא בין מלאכי מעלה. **ואף סוררים**. אף כי הרבו לסור מאחרי ה', עם כל זה נתרצה להם ויסיו על המשכן לשכון בם. וביאור המגו"ד (שם): **שנאי**. שריס וגדולים. ועי' לעיל אות ג' במילוי"ת ד"ה 'מלופי עמו'.

> וכל שעה נחלקת לתתר"ף חלקים, וכל חלק וחלק מתתר"ף חלקים יש בו גם כן צירוף השם, וכל זה הוא בחינת רוח החיים שבהדפק. ולא זכיתי לשמוע ביאור ענין זה היטב,* גם שכחתי קצת מזה, והמשכילים יבינו:
>
> (תהלים סח) **רכב** אלקים רבותים אלפי שנאן, אלפי, בחינת אלופי עשו. ועל ידי רכב אלקים רבותים בחינת קבלת התורה,
>
> *) דפוס מוהרנ"ת: יא ע"ב

וכל שעה נחלקת לתתר"ף חלקים. ומובא בפלי"מ (ח, ד): וכל זה הוא בחינת רוח החיים שבהדופק וכו'. עיין לעיל תכמה שער הילמה סוף פרק יו"ד (מובא במקו"מ לעיל ד"ה י"ב שעות היום). ותתר"ף מלקים מלו שבשעה הם מתר"ף נשימות שבדם מנשים, ועל כל נשימה ונשימה יש לוח מֹשֶׁם בן ד' הנותן בו חיות הנשימה ההיא וכו', ושם מבואר גם מענין הי"ב שעות וי"ב לירופי הוי"ה וכל הענין הנ"ל המבואר בפנים, ובזה תבין הענין קצת בפרט לפי המבואר לעיל, כי עיקר הרוח חיים שבכל הם מרבע לותיות הוי"ה כנ"ל. ומובא עוד בזה בביאה"ל (ח): שמעתי מאבי ומורי שמעת ממורנ"ת, שנראה מדברי רבינו ז"ל, שהדופק הדופק ונוקם בהדם בכל חלק, יוצא ונמשך מהחלק לאבר מלירוף [ד' לותיות] הדם שמכוון לזה החלק, מהפ"ף פ"פ מלקים הנמלאים בזאת הדעה. [כי הד' לותיות הן הן המרבע רוחות כנ"ל], ועי' שם בביאה"ל בהמשך דבריו שלן, ד"ה ועוד יש להמליך קלת בכל זה וכו'". **וכל זה הוא בחי' רוח החיים שבהדפק.** וכתב בליקו"ה (יו"ד תולעים ה, ג): וזה לים שאר רוח בו', שיודע להלוך נגד רוחו של כל אחד ואחד', שיודע הרוח הדופק של כל אחד, שיודע בהדפיקין שהם בחינת רוח את כל הסקרוטות והחולשת שלהם ואיך לעסוק ברפואתם, להמשיך להם תיקון הראוי להם.

וכל זה הוא בחי' רוח החיים שבהדפק. וביאר במי הנחל (ח): גרלה לפענ"ד שמובן זה ע"פ הנ"ל, כשמבררין ומפרישין הרע מהטוב מהל' יסודות, ואז הם למעלה בשורשם מרבע לותיות הוי"ה, ואז יכולים לקלקל הלישור הרע של הרשע שמקבל דרך הם הרוח שלו שהוא בחינת רוח סערה, ויוכל להשפיל לותם, בבחינת 'משפיל רשעים עדי ארץ', ואז כשמשפיל הרוח סערה של הרשעים, יכול לפעול על ידי הרוח חיים שלו להשלים כל הסקרוטות, ועל כן הי"ב לירופי הוי"ה של היום והלילה הם בבחינת רוח חיים שבדופק, שע"ז נשלמין כל הסקרוטות. ומזה מובן כי נכון הוא שאר ביאורנו למעלה, שענין ההפגרות שצריכין להתגרות ברשעים להשפיל לותם, הוא למען יוכל הרוח חיים לקדושה של הלדיק לפעול פעולתו להשלים הסקרוטות, כי הרוח חיים שבדופק הוא בחינה לחת עם לירופי הוי"ה, שהל' לותיות הוי"ה הם מחירין רק כשמפריסין הרע מהטוב, שע"ז יכולין להתגרות ברשעים, ועי"ז יכול הרוח חיים לקדושה של הלדיק לפעול פעולתו להשלים כל הסקרוטות, הן ברוחניות והן בגשמיות, הכל יתמלא לטובה.

מילואי חכמה

וכל שעה נחלקת לתתר"ף חלקים. וכתב בפלי"ה (שער הלותיות, הלל"ו): 'כל הפסוק 'על כל נשימה ונשימה שהוא נושם נריך נקלם, שנאמר 'כל הנשמה תהלל יה'". וזה לשון רבינו בחיי פרשת קדושים על פסוק שלמר דוד המלך עליו השלום 'בירך עפקי', 'בא לומר שהשם הגדול שברשו בו 'זה שמי לעלם', לעלם' כתיב, כולל בלירופיו השעות שהן י"ב ביום וי"ב בלילה, וכולל גם כן הרגעים, שהשימון בהם 'לפשמ"ה בה' [כ"ל אלף ופ' היא שעה], שהרי בגלגול אות רלשון לאחרונה כולל כמנין הרגעים, ולכך מסיים הכתוב 'לני ה", יזהרנו שלא יפנה בכל שעותיו ורגעיו כי אם בשם הגדול הכולל את כולם, עכ"ל. ודבריו מתומים והרבה פירושים בו, ואת כולם יש רוח. ולני קיבלתי בילדותי פירוש נאה על זה שכוונתו כך, בגלגול אות רלשון, לפה לומר אות רלשון משם של ה' דהיינו יו"ד שעולה במילואה ל', ומגלגלה על מרבע לותיות הם ומתלת אתר"ק, דהיינו ך' פעמים יו"ד עולה מרבע מאות, ך' פעמים ה"א עולה ק"ך, ך' פעמים ו"ו עולה מ"ס, ך' פעמים ה"א עולה ק"ך, סך הכל אתר"ק. לפל זה הפירוש גם כן דחוק, מדע מלד הלשון, ועוד כי לין ליחוס המילואין אלו ליחד, שבשממלאין הה"ן בלפי"ן ללריך למלאות ו' גם כן בלל"ף, והוא שם מ"ה, דלין ממלאין ו' ביו"ד אלף שם אל"ף עם שם הוי"ה עם כל אות שם ע"ב. והנה הלילך ה' אף עיני במה שכתב הרב הפרדס שער פרטי השמות פרק שני, שכתב, כשתלרף אות אל"ף עם שם הוי"ה עם כל אות שם שיהא נקודות, שהם שמיהם מנוטות שמצטע שקיומם נוטריקון ועם השב"ל שהיא תנועה ניונית בין הפת"ח והסגו"ל, הרי שיהא נקודות, תלרף האל"ף עם היו"ד ועם הנקודים שיהא ל"ו פעמים, וכן עם הה"ל נאותן הנקודות ל"ו פעמים, וכן עם הוא"ו נאותן נקודות ל"ו פעמים, וכן עם הה"ל נאותן נקודות ל"ו פעמים, עולה הכל ביחד אתר"ף. כי בגלגול אל"ף עם יו"ד, ל"ו פעמים ל"י, עולה אל"ף, וגלגול אל"ף עם ה"ל, ל"ו פעמים ל"ה, עולה רי"א, וגלגול אל"ף עם וא"ו, ל"ו פעמים ל"ו, עולה רל"ב, וגלגול אלף אלף עם ה"ל, ל"ו פעמים ל"ה, עולה רי"א, שלל"ו רי"ו רל"ב רי"ו הוא אתר"ף, עי"ש שהאריך, זיל קרי ביה וממלא נפלאות. והנה לפם הוי"ה י"ב לירופים, וכל לירוף בגלגול הנ"ל הוא אתר"ף, זהו סוד י"ב שעות ביום וי"ב שעות בלילה, ועל דרך זה מבואריס דברי הרב הנחיי.

ילקוט הנחל

וכל שעה נחלקת לתתר"ף חלקים. ובקונך מבואי הנחל (שב-שלוש תשל"ט)

מובא: היינו כשאיש ישראל נושם וממשיך רוח חיים לתוך גופו, אזי מתלבשת בכל נשימה ונשימה חיות אלקותו יתי' בהתלבשות לותיות התורה, כי איתיה ריבוי נשמות ישראל כנגד איתיה ריבוי לותיות התורה. והוא המבואר בדבה"ק שדיבר בעת למירת התורה הזאת (המובא בסיום המאמר) מענין אתר"ף מלקים שבשעה, שבכל חלק יש בו לירוף שם הוי"ה (שהוא חול התורה שהוא בחי' הגן שאר 'משם ייפרד והיה לד' לשאים', שהם ל' לותיות הוי"ה כמוב"פ) וזאת בחי' רוח החיים שבהדופק, עיי"ש.

רכב אלקים רבותים בחי' קבלת התורה. ומובא בקונך שבשופי הנחל (ח):

סו"ת קבלת התורה, בגימטריה כמו ר"ת ר'כב ג'לקים ר'בותים עם התיבות והכוללן.

הרבנים דקדושה. ועיין בביאה"ל (ח): ממילא מובן, שכמו שכל מה הרוח חיים, כמו כן כל הרבנים בעצמם מוכרחים להתקשר להרב דקדושה לקבל העליון הנ"ל, שמאיזו בדב נמשך כל התיקון, וגם בדברי הרב בעצמו נמצאים מדריגות למעלה ממדריגות. כי גם מהכרן, שמאיזו כל מעורת [תורת] זהב, [המובא שם בפירוש הכתוב 'רמיתי וכו'], לא הגיע במדריגתו למדריגת משה רבינו ע"ה, [שלא קם כמוהו], משר אליו לבד נמצאו כל הי"ג מידות בתפילתו, וגם הוא עדיין לא נתעלה בעלייתו שלעתיד, בהתלבשותו בבן דוד [שבעצם התפילה], להתגדות עם התלמוי ולממות זכר התלוף עמלק.

שמשם מקבלין הרוח חיים הרבנים דקדושה, עי"ז אלפי שנאן, כמו שדרשו חז"ל (ע"ז ג:) אל תקרי שנאן אלא שאינן. היינו שעל ידי קבלת התורה ששם הרוח דהרב דקדושה, עי"ז נתבטלין ונכנעין אלופי עשו רברבי עשו שהם בחינת הרב דקליפה. בבחינת אלפי שאינן, שאלופי עשו רברבי עשו נתבטלין ואינן:

אלופי עשו רברבי עשו. ועיין במגלת (ח): ולעניין המבואר בהמורה הזאת שאלופי עשיו רברבי עשיו הם הרב דקליפה, והרב דקדושה שלמעלה מה הרוח מייס דקדושה, בחינת 'לית אתר רוח מנך גו', ים לנאתר שזהו מה שמבואר בזהר"י פרשת ויצא 'נילון אחד יולף מיוסף שמכלה ושורף את כל האלופים', היינו כי יוסף הוא הצדיק האמת אשר דבוק בהמורה שהם הרוח שלמעלה, בבחינת הנאמר בו 'הנאמנה כזה לית אתר רוח מנך גו', והוא הצדיק הגמור אשר הפריש והבדיל הרע מן הטוב, כי הוא עמד בניסיון אשת פוטיפר, וזכה להיות נקי לגמרי מכל התאוות, בבחינת 'ויעזוב בגדו בידה', היינו בחינת בגדים לוחים (עיין בליקוטי הלכות הלכה בליעצת הפת ה"ב), ו'בגדי אדם מרמזין על מידותיו של אדם' כמובא בספר המידות אות בגדים ע', ובשביל זה זכה 'וילבש אותו בגדי שש', היינו בגדים נקיים למידות נקיות וזכות מן הרע לגמרי, על כן הוא יכול להתגדות ברשעים ולהשפיל אותם, בבחינת 'נילון אחד יולף מיוסף שמכלה ושורף את כל האלופים', שהם הרב דקליפה, רק הרוח המייס דקדושה של יוסף הוא יעשה ויפעיל פעולתו להשליט כל התסרונות בגשמיות ורוחניות. וגם כי יוסף הוא בחינת מלחפוס, כמ"ש בהמורה 'ואתם תהיו לי' בחינת ל"ד, ומלחפוס הוא בחינת הרוח חייס שממשיכין על ידי מנחה להשליט התסרון, בחינת 'ימלא השם כל משלותיך'. וזה בחינת מלחפוס, מלא פוס, בחינת שנתמלא התסרון, בחינת 'הרחב פיך וימלאהו', כמ"ש כאן בחות ט'. ועי"ש בחינת ל"ד הנ"ל, מבואר גם שם כי מלחפוס הוא בחינת 'הרחב פיך וימלאהו'. וזה בחינת 'ויוסף הוא השליט הוא המשביר לכל עם הארץ', שממלא התסרונות של כל העולם על ידי הרוח חייס שלו.

רברבי עשו. ומובא בביאה"ל (ח, כח): זה שאמר נאמר בשבת מנוכה ועל הכתוב 'רמיתי וכו'', שהיה ההפטרה שקולמים מז בהורה פרשת מנוכת המשכן, [שהיה בית ה' המוב"פ] בקרבנות הנשיאים. ובגלל הוה"ו הנ"ל (מהש"י כלליים המובאים בהקדמת ביאה"ל), שזה לעומת זה עשה וכו', יבואר לנו בהבחנה תרגום חוקלוס, שאר קרא להאלופים בשם 'רברבי', כי כן זה לעומת זה, גם מלד הקדושה קרא להנשיאים (המזכרים בהפטרה) בשם 'רברבי'. ואשר בדבר המידות הנ"ל נתו למספר י"ב, הנשפעים ממידת השלושה עשרה, שהוא הרב והכהן העולה בית ה', שהיא העדן כמוב"פ, והעיקר הוא קודם הקדשים, אשר 'עין לא ראתה', ואשר זה לעומת זה נמצאו אלופי עשיו, נפיתי ובחתי למספרם, ומכוון ממש בתו ג"כ למספר י"ב, זולת התלוף עמלק, הגרוע בטומאתו יותר מכולם, שהוא השלוש עשרה. וזה לעומת זה, כמו שכל המשכת הטוב והשלמה מתלשים הוא בכח הרב העליון, במידת השלוש עשרה הנ"ל, כאשר בילחתי לעיל עשרה. מדבריו הקדושים, יבואר לנו שכן גם בהיפך, כל התלשים ועוונות ישראל, נמשכים מלמיתו, שעל זה מוכרח להתגדות לימו ולממותו.

אל תקרי שנאן אלא שאינן. כלמיתא בע"ז (ג ע"ב): אמר רב יהודה אמר רב, אמים עשרה שעות הווי היום, שלוש הראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה, שניות יושב ומן את כל העולם כולו. (...) ובגלילי אתי עביד, לימנעי לימת מעין יממת, ולימנעי לימת רוכב על כרוב קל שלו ושָׁט בשמונה עשר אלף עולמות, שנאמר 'רכב אלקים רִבֹּתַיִם אלפי שִׁנְאָן', אל תקרי 'שִׁנְאָן' אלא 'שאינן'. ולימנעי לימת, יושב ושומע שירה מפי חיות, שנאמר 'יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שִׁירֹה עִמִּי'. ופירש"י (שם): **אלא שאינן**. ג' אלפים מסירין מריבותייס. **יומם יצוה**. דן ון ומלמד תורה. **ובלילה שירה עמי**. ובלילה נוהג שירו (למעלה) עימי למטה, שאף דוד לא היה מנמנם אלא בשירת הסוס, וכל הלילה מתעסק בשירות ותושבחות ובתורה, כדאמרינן בירים מסכת ברכות (ג ע"ב). וכאן בעיון יעקב אשר העין יעקב (שם): **בי"ב אלף עולמות**. אפשר דהמספר מכוון נגד י"ב אלף לדיקים, כדכתיב (ישעיהו מח) 'אשר שְׁמָם אשר אלף' כלמיתא בסוכה דף מ"ה, ו'לדיק יסוד עולם', לכך נגד כל אחד ואחד עולם אחד.

רב דקליפה

בשמתקרבין ח"ו למנהיג של שקר, עי"ז באין ח"ו לאמונות כוזביות. כי מנהיג של שקר הוא בחי' נביא השקר, בחי' (מל"א כב) 'רוח שקר' (ליקו"מ ח"ב ה, ח).

בשעושין ח"ו עבירות אזי, מזה יונק ח"ו חיות הרב דקליפה שהוא עשיו, שכל חיותו מעוונות ישראל ח"ו כידוע (ליקו"ה העושה שליח לגבות חובו ג, ב).

בתיקונים (כא, נב:) פי' כי בקלי', הזכר נקרא 'רב החובל' (פרד"ר כג, כ).

בעת רדת נשמה קדושה מלמעלה לגוף האדם, נתעורר הקטרוג מלמעלה מן הס"מ, לומר מעתה לא יוכל לפעול פעולתו לפתות ולהסטין, מאחר שזה יחזיר העולם למוטב, ואם כן למה נברא לדיק, עד שנותנים לו נגד זה איש בליעל תלמיד חכם שדין יהודאין, שנברא כדי שיתלוצץ מזה האיש השלם, ומי שירצה ידבק בזה או בזה, והבחירה חופשית (מקור מים חיים פ' קרח).

מכנף הארץ זמירות שמענו. רבינו מלבים כעת לת כלליות הסגת המאמר, בפסוק זה, ובפירוש רש"י שעליו. וזלשה"כ ביעשיה (כד, טו–יח): עַל כֵּן בָּאֻרִים פַּבְּדוּ ה' בְּאִיֵּי הַיָּם שֵׁם ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל: מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמָעְנוּ צְבִי לַצַּדִּיק וָאֹמַר רָזִי לִי רָזִי לִי אוֹי לִי בּוֹגְדִים בָּגָדוּ וּבֶגֶד בּוֹגְדִים בָּגָדוּ: פַּחַד וָפַחַת וָפָח עָלֶיךָ יוֹשֵׁב הָאָרֶץ: וְהָיָה הַנָּס מִקּוֹל הַפַּחַד יִפֹּל אֶל הַפַּחַת וְהָעוֹלֶה מִתּוֹךְ הַפַּחַת יֵלָכֶד בַּפָּח כִּי אֲרֻבּוֹת מִמָּרוֹם נִפְתָּחוּ וַיִּרְעֲשׁוּ מוֹסְדֵי אָרֶץ: ופירש"י (שם): **על כן גאורים.** מרגס יונתן 'גאימי מקדשא', שהוא נקוף מרץ ישרשל במזרחה. (...) ואני אומר לפי פשוטו, שמענו מאמורי הפרגוד לצדיקים (הייגו, בגוף האור לצדיקים) על שמי בשורות (ס"ת אורות) של גאולת נבל ושל חלוש. **מכנף הארץ.** מרגס יונתן 'מגיית מקדשא', שהוא נקוף מרץ ישרשל בשלחה. (...) ואני אומר לפי פשוטו, שמענו מאמורי הפרגוד שעמידין להשלות זמירות מכנף הארץ, ומה הן הזמירות, 'צבי לצדיק', עתיד להיות מלך ומקומה לצדיקים. **ואמר רזי לי וגו'.** אוי לי שגגלו לי שני רזים, רז פורענות ורז ישועה, והרי תרתי היקושה (ולפה בהשלך דברי רבינו המלטט רש"י זה, וכן לת הד"ה הקודם) עד שיבואו מוכיחי בוזזים לתר בוזזים לתריס, ושודדים לתרי שודדים, ה' בגידות לתורות כתן. **סנס תפני ספפד יפל לל ספפת וגו'.** הגמלט תתרת תפיית בן יוסף ייפול לל תרת תפיית בן דוד, והגמלט תפיית יילכד בפח בתלתת גוג. **מכנף הארץ זה בחיי כנפי הציצית.** כדליתת בזהר רע"מ (שלח, קעה ע"ב): מ"כתיב 'מכנף הארץ זמירות שמענו, צבי לצדיק', תלין שתר תוטין דנפקין ותלין תפתר עילתה, גו לינון שבילין עילתין דנפקין תפכתה עילתה. 'צבי לצדיק', דת לצדיק ת"י העולתים, דתינון תוטין לינון שפירו דיליה, דתה תיניה נפקין, וכל תוטין כלילן בתרין סטרין. וכד תסתכלנא לתינה 'רזי לי רזי לי', דתה תגו רזא עילתה דכל תסיתנותא, נפקין. וכד תסתכלנא בתכלת ותינה 'אוי לי' דבני נשא לא ידעי לשתגחא ולסתכלא על תה תתענשין, לסקרא בהאי, 'בוגדים בגדו', דתה קורין קריאת שתע בלילי ישיתים, וסהדין סהדותא דסקרא. ולילין לינון בוגדים דבגדו, תסקרי בגרמייהו. ופירש המחוק תדגש (שם): **זמירות שמענו.** דרש 'זמירות' כתו זמורות. **שתר תוטין.** שתר תוטים של נתן, שהם כזמורות. **וכל תוטת כלילן בתרין סטרין.** דהייגו שלריכים להיות שזורים וכפולים לשנים. **סהדותא דסקרא.** שתומרים בקריאת שתע 'ועשו להם לילים', והם לא עושים. ועי' לקמן בשמוך בד"ה 'בוגדים בגדו וכו'', שם הבאנו תת המשך דברי הזהר.

מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק ואומר רזי לי רזי לי אוי לי בוגדים בוגדו ובגד בוגדים בגדו (ישעיה כד). **מכנף הארץ, זה בחינת כנפי הציצית, ששם הרוח חיים, שהוא בחינת כנור של דוד שהיה מנגן על ידי הרוח צפונית וכו' כנ"ל.**

מילואי חכמה

מכנף הארץ. וכתב בגב"ה (יומת, דרך חייס שם): 'מכנף הארץ זמרת שמענו', דפירש במדרש (זהר שלח, קעה ע"ב) דעל כנף הלילית קאמר, ולפי זה 'הארץ' רמז לישרשל שמספילים עתמם כתרץ, ועליהם תאמרו רז"ל (קה"ר ב) שאמר הכתוב (קהלת ב) 'דור הלך ודור בא', תלו תומות העולם, 'והתרץ לעולם עומדת' תלו ישרשל, דכתיב בהו (מלאכי ג) 'כי תהיו תאם תרץ תפץ', וכנף הלילית רמז להם לישרשל ושיתן להשפיל עתמן.

יקוט הנחל

מכנף הארץ זמירות שמענו. וכתב בליקו"ש (תו"ת לילית ה, ג): לילית הם בחינת כינור של דוד, כמובא בזהר הקדוש ובתיקונים תיקון יו"ד, וזהו בחינת 'מכנף הארץ זמירות שמענו', כמובא בדברי רבינו ז"ל (סימן ח ליקוטי ב), 'מכנף הארץ' דייקת, שהם בחינת כנפי הלילית, תם דייקת הם כל הזמירות והשירות, בחינת 'זמירות שמענו', כי תוטי הלילית הם בחינת התוט של תסד הנ"ל, שעליהם יתנגן השיר הנ"ל, שתם נמשכין כל הזמירות והשירות. כי גם כל הזמירות והשירות והניגונים של עכשיו, כולם נמשכין מהשיר הנ"ל, שהוא שיר שלעתיד שיתנגן על התוט של ע"ב ניתין הנ"ל, שהוא בחינת תוט של לילית הנ"ל.

כנור של דוד: מובא בשים"ק (ה, מג): לתתו תנ"ש, שהמיוחד בכינורו של דוד הוא, שגם כיום בכל לילה ולילה בעת שתגיע נקודת תצות לילה מתחיל כינורו של דוד לנגן, ומי שזוכה לשומעו תשמיעו תליו לגן שעון ותינו לריך לשום השתדלות וגורם שיקיצו, אלא תשמיע לדוד תקור העורג שבתוך, וזוכים לזה ע"י רוב הקדושה והטהרה והתכנה. וכתו שרתינו רבים תתלידיקים ותתנ"ש הגדולים, כרתבר"נ ור' תהרן קינליטשער ועוד רבים, שהיו תשתוללים תידי לילה בנקודת חצות תמם ללא שעון, כי לדוד עֲנִיּוּתָה גם שעון תשורר לו היה להם, ולא עשרה גשם ושלג ושום תניעה, לדוד הרגשתם הקדושה והטהורה בשעלת הקימה בחצות לילה לעבוד לו תת השי"ת.

מכנף הארץ. ובגיתה"ל (ח, מט) מובא שבכתן תקושר בתי' הלילית לענין ג"י שהוא הגן בו גדליס נפשות ישרשל (כנ"ל בתתתר בחות ז'), וכן לענין תתי תדבר (התזכירים לעיל בתתתר בחות ת') שפגתו בדיבת הארץ, וז"ל: בהבאתו ענין הכתוב 'תכנף הארץ וכו'' [ובפירוש רש"י תתזכר שהוא ג"י] על חוזות כנפי הלילית ותרבעה הרבתים הנפרדים תהגן הנ"ל, [תשר כבל זה תבין תרתוק בכוונתו הקדושה על חוזות הגן התסובב לנטיעות נפשות ישרשל, שהיא הארץ הקדושה בעלתה], תבזהר יותר בגילוי לתתתר רבה בר בר תנה 'תא ותחווי לך תתי תדבר וכו'', כי כל תיתתא היתה בסיבת הדיבה והרילות תהגן, וולא תה שהטתו וכבלו בזה, היו זוכים לבוא לשם תיר, דרך הר שעיר והתלתוני בעלתה.

כנף הארץ

'תכנף הארץ זמרת שמענו', היינו שזמירות וניגונים יוצאים תכנף הארץ, כי ע"י העשבים הגדילים בארץ נעשה ניגון (ליקו"ת ח"ב סג).

'תכנף הארץ', דא כסותא עילאה קדישא (זהר ויקל רפד).

יסוד דאימא הוא אחי"ה דההי"ן והוא בגימ' כנ"ף. וזהו סוד 'תכנף הארץ כו'', והיא בחינה האחרונה של הנקבה הנק' כנף (עולת תמיד שער הציצית).

פירוש 'תכנף הארץ', כי הארץ היא התכלית תן כל היסודות, וזהו לשון כנף, ואצל הכנף ראוי שיתמצא הדבר להיות בפועל, כי שם הדבר נשלם (תידושי אגדות סנהדרין).

די שמות ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן, שסודם ממש ד' כנפות הארץ, ע"ב מזרח שהוא אבא, ב"ן מערב שהוא ברתא, בסוד 'ה' בתכמה יסד ארץ', ס"ג צפון שהוא בינה אימא, מ"ה דרום שהוא תפארת, בסוד 'כונן שמים בתבונה' (בעש"ט עה"ת פ' יתרו).

נתפזרו ניצוצות הקדושה בארבע כנפות הארץ, וא"א לעלות אותם אלא ע"י גלויות ישראל בארבע כנפות הארץ, כדי לקבץ הנידחים שם (פנים יפות דברים ג, כה).

ידוע ששבעים שרים עומדים אחורי המרכבה, ויונקים השפע מד' ציציות שבארבע כנפות הארץ העליונה, וע"כ כל המקיים מצות ציצית יחזיקו בו עשרה אנשים מהכנענים, כי כל כח רוחני יש בו עשרה כוחות והם שבע מאות בכל כנף, כי כ"א מושך יניקתו מארבע כנפות, וכנגדן למשה עשרה מכל לשון בכל כנף, וע"כ אמרו בשבת (לב) שכל אחד זוכה ומשמשים לו ב' אלפים ושמונה מאות עבדים (מלבי"ם במדבר טו, לז).

כי הנגינה והזמירות נמשכין מהרוח חיים שבכנפי ריאה כידוע. וכמצ בליקו"ה (יו"ד טריפות ב, ג): כי עיקר בחי' הנגינה הוא בבחי' הריאה, שמשם יוצא הקול נגינה. כי קנה הריאה מוציא קול הנגינה, כמרז"ל 'כנד תת ה'', 'מגרונך וכו'', ועל כן 'ממיצה חוני מים לריאה', כנגד ה' ימין לכינור דלוד, כנגד ה' מומצי תורה, שהם בחי' נגינה הנ"ל. ועל כן לריכה הריאה בדיקה ביותר מכל המיברים (בני הלכות שחיטה), כי לריכה הריאה שתהיה בלי שום מקרון, כדי שלא תהיה בחינת 'מצה רומו יסוד למדמתו וכו'' כנ"ל (שם יוצא כל הרוח המעורב עו"ר, עי"ש). כי הריאה היא עיקר בחי' הכלי, בחי' ה' ימין לכינור דלוד, לשר משם יוצאין כל הניגונים, כשזוכין שבחי' הכלי בחי' כינור דלוד בחי' נשלמות. **יניקת הבוגדים והרשעים הוא מבחי' פגם הבגדים דהיינו פגם הציצית.** וכמצ בליקו"ה (תו"מ ליקוטים ח): וזה בחינת ליקוט, שלוקט ומאחז מכל מקום שנמצא, כמו שכתוב בזוהר (שה"ש ס"ב ע"ב) שכל מה שנמצא בעולם, אפילו הקליפות, הכל הוא לטובה, כי הכל נמצא לצורך הקדושה, כי הקליפות הם בחינת הפסולת שנפרד מן הקדושה, כמו שכתוב בזוהר (בראשית ל"ד

ותופשי התורה אילין דתפשין בכנורא. כלמיימ בזהר (פו, ב ע"ב): [1]רבי יצחק פתח, 'הכהניס לב תמרו מיס ה', ותופשי התורה, לב ידעוני והרועים פשעו בי', 'הכהניס', מילין כהניס דמשמשין בכהונה גדולה ומקרבין מילין קדישין לתמרייהו, ומייתדין ייחודא, כל חד וחד כדקא חזי. 'ותופשי התורה', מאן מילין 'תופשי התורה', וכי כהני לאו 'תופשי התורה' ניינו, אלא מילין ליוחי דמשי בכינורות לתמיין מסטרא דאורייתא, ואתיהיבת ממנן על שבחא דמוסבחתא דמלכא קדישא, לייחדא ליה ייחודא שליס כדקא יאות. ופירש המתוק מדבש (שם): **וכי כהני לאו תופשי התורה ניינו.** הלא כתוב 'כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו'. **מסטרא דאורייתא.** כלומר מלד הגבורה. **ואתיהיבת ממנן על שבחא דמלכא קדישא.** מלד הגבורה שהוא שורש הלויס.

דהיינו מפגם הד' יסודות, שאחיזתן ושרשם העליון הוא בחינת ד' ציצית כנ"ל. אבל סוף כל סוף פחד ופחת ופח עליך יושב הארץ וכו', כי כל הרשעים יכרעו ויפולו, כי לסוף כלה ונאבד וכו' כנ"ל. כי הצדיקים גמורים מכניעין אותם, ומשפילים רשעים עדי ארץ, על ידי הרוח חיים שלהם, שהוא בחינת ציצית, בחינת מכנף הארץ זמירות שמענו כנ"ל:

כינור של חמש נימין, בחינת התורה, וכן כתוב בזוהר (פו דף נב.) **ותופשי התורה אילין דתפשין בכנורא:**

כינור של **חמש נימין**. ביאור בגיליה"ס (ח, סח): בהבחמו לענין הכינור דוד, שבחכוון להיות בחמיסה נימין כנגד חמיסה חומסי תורה, כי הס המלבדים בהניחין המלה, ושריס ומהלליס ברוח התורה שבנסחה, והעדן שהוא רוח לפונים כנ"ל שמנסג בהס, וגס ממילא מבואר שלושת נחכוונו גס ספרי מהילומיו להיות במספר החמיסה הנ"ל. ועוד מובא שם (ח, טז) בענין זה, וזה לשונו: על חודות החמש נימין שבכינור של דוד שהיה כנגד החמיסה חומסי תורה, יש לבאר שגס זה יסובב לדבריו בלירוף התורה והתפילה הנ"ל, שחביר חותה דוד בניגון הכינור שבחמש נימין. וכפי המבואר מדבריו בענין תעלומת טוב ורע שבתורה, חלה בשלב המנוסי אין שום חופן לבוח לבירור נכון בכל הלבה בלי שום ספק עוד, [בסיבת החחלוקת שבין החכמיס והפוסקים], והרבה פסקי הלבה חינס נפסקיס, רק כפי הכללים, כמו 'ספק דאורייתא לחומרא' וכו', יש להבין ולהשביל דבר חחוך דבר, שזה שלח יהיה בירור הלבה החמיחית. [וגס בלי חיקון ופסק, חפילו בהחיבעיות והספיקות שבדברי חז"ל], עד השלחת חלריבת בן דוד בעלמו, ויען חלה גס דוד זכה חעין זה, נחברכו חללו חמיסה חומסי החורה בכינור תהילחו, שהיה מנגן חלליו ברוח לפונים שהגיע חליו [מהעדן] בחמלעות הגן, כנודע.

יקוט הנחל

כינור וכו'. וכחב בעבודת הקודש (ח"ל, כה) בביאור קול זה: 'כינור היה חלוי למעלה ממיטחו של דוד, וכיוון שהגיע חצות לילה רוח לפונים מנשבת בו והיה מנגן מאליו'. והסבר על כנס"י שהיא המשורכת, והיא 'כינור דוד', 'כנור', כ"ו נ"ר, היא סוד הדיבוק ומחנועת חמיד להחייחד למעלה, חור החכלית שבגר מחסוקק ומחנועת להחחבר למעלה עס החור הלבן, וכשנכלל ומחייחד זה בזה הרי נעשה ונבלס 'כנור', ייחוד הכלה עס דודה מחוך טועס שיריה, ולזה חיבה טוחנת דומי לה, 'חלקיס חל חֲמִי לך חל מחרא וחל חשקֵי', והחעוררות השמחה בה חליו מרוח לפון בחצות לילה, בסוד 'שמחלו חחא לחחרי', והוח מנגן מאליו בהחעוררות ההוח. ודוד שהוח דוגמחה למטה חמר 'חצות לילה חקוס להודות לך', והכל כדי לעורר עליה רוח ממרום ולבער כל מיני חוח וקוליס מקדיב הכרס, כי דוד אין לו מיס מעלמו זולת מה שהיה לו חלס הרלשון סוד נעלם, ולזה לריך לעורר בכל מיני ניגון להמשיך רוח הקודס ומיס ממקור החיס למילחו, ועל זה רלס מעלותיו 'יודע נגן', לעורר קול ורוח ודיבור ולהמשיך הרלון לעולמו ולבער כל רוח רעה משס. ולזה היה מנגן לפני שחול, ובר מעליו הרוח הרעה ההיא המבעבחו.

ותופשי התורה אילין דתפשין בכנורא. וכחב בליקו"ה (פו"ח השכמת הבוקר ג, טו): על כן משה לא ידע עדיין לכוון היטב חצות לילה, כי אז היה עדיין קודס ממן מורה, ולא היה עדיין מתעוררת למחחת, כי לא היה עדיין כל כך לדיקים שעמדו בחצות ועסקו בתורה, מחחת שהיה קודס ממן מורה, ועל כן היה קשה לכוון היטב חצות. ותפילו למאן דלחמר שגס משה ידע, חבל לא יכול להבר בזה כל כך, והיה מתיירא עדיין שמא יטעו וכו', כי עדיין לא היה יכול להמשיך הארה זחת בחמלילת, מחחת שהיה קודס ממן מורה. חבל דוד הוה ידע, כי כינור היה חלוי למעלה ממיטחו, וכח הכינור נמשך מהחורה, כמובח בדברי חלמוי"ר ז"ל. כי הכינור של דוד היה של חמש נימין כנגד חמיסה חומסי תורה, והוח היה מעוללו משיניחו, עד שילע לכוון השעה והנקודה של חלות. **ותופשי התורה אילין דתפשין בכנורא.** וכחב בליקו"ס (פו"ח כ"ח ג, ו): הניגונים היוחלים מן הכינור של דוד זה בחינת מה שנחקן ונחגלה הנקודות הטובות והקדושות המלובשות בחוך הרוח רעה, שע"י נעשין ניגונים (כמובח בדברי הבינו ז"ל בחריבות בסימן נד ובסב). וזהו בחינת החגלות ההסחרה, להיינו שנחגלין הטוב והקדושה המלובש בחוך עומק הרע ח"ו כנ"ל. ועל כן הס יולחין מכינור של דוד, שהיא בחינת החורה, כי 'חמיסה נימין חיס ליה לכינור, לח כנגד חמיסה חומסי תורה', כמו שלימח בזהר הקדוש 'ותופשי התורה', 'חילין דחפחין בכינורא', היינו שע"י החורה שהוא בחינת כינור של דוד כנ"ל, ע"י מגלין ההסחרה כנ"ל, שזהו בחינת הניגונים היולחין מן הכינור כנ"ל. וזה בחינת הרוח לפונים המנשבת בחצות שעל ידה נעשין הניגונים כנ"ל, כי לפון הוא בחינת ההסחרה, סטרא דחיגא, כמ"ש 'מלפון חיפחה וכו'', ועל שם זה נקרא לפון, לשון הלפנה והסחרה, ונחמת שם לייקא מלובש טוב גדול כנ"ל, בחינת 'מה רב טובך חשר לפנת לירלחיך וכו''. וזהו בחינת רוח לפונים, שהוא רוח טובה מחוך, בחינת דעת ומסך כמובח, ומנשבת מלפון דייקא, היינו בחינת הטוב הגדול המלובש בחוך מבלית ההסחרה כנ"ל, ועל כן נחגלה הרוח לפונים בחצות דייקא, כי אז נחגלה ההסחרה, ואזי נחגלה הטוב המלובש בחוך ההסחרה, שזהו בחינת רוח לפונים כנ"ל. וזה הרוח לפונים מנשבת בכינור של דוד, ונחגלין ע"י הניגונים, שהם בחינת החגלות הטוב חחוך ההסחרה.

---

[1] כשרחקו ישרחל חס' ועוזנו חוחו חז דייבר ס' בפי ירמיה וסוביס חוחס על כן, ופחס רבי יחלק לפרש חת הפסוק החוחס נחוכחה זו, 'הכהניס לב חמרו חיה ה', ותופשי התורה לב ידעוני, והרועים פשעו בי', 'הכהניס', חלו הס הכהניס המשמשיס בכהונה גדולה ומקרבים דבריס קדושיס לחקורס, שחז הס מייחדים חת סייחוד הנלרכיס, כל חחד וחחד חהייחודיס כלחוי לו. ומה שנחמר 'ותופשי התורה לב ידעוני', רלוי להבין מי הס 'ותופשי התורה', וכי הכהניס הס חינס נקרחיס 'ותופשי התורה', חלח חלו הס הלויס החופשיס בכינורות הנחיס חלל החורה, וכן מהלל שלהס (בפ' הלויס) ניחנה החורה, והס ממונים על השיר והשבח של החשבחות של המלך הקדוש, כדי לייחד קודס ניחוד שלס כרלוי להיות.

(המשך)

השי"ת באמת (ליקו"ה הכשר כלים ד, כ).

גלות הנפש הוא עיקר הגלות (ליקו"ה חובל בחבירו ג, יג).

תבלית האדם השלם הוא הייחוד, שהוא הדעת את ה', והחטא גרם העדר החכמה והידיעה הזאת, ולא נמלאת כי אם בבני עלייה והם מועטים, ובפרט בגלות הזה שנעלם הייחוד, ואין יודע ואין מבין ואין איש שם על לב, וזה סיבת אריכות הגלות והצרות בלי ספק (עבודת הקודש ח"ג ע).

צרה היא הקליפה (של"ה ויצא ג).

פיליית נקראת עת צרה (מגלה עמוקות פ' ואתחנן, קפד).

ירידת ישראל בגלויות היא לתקן אותם הניצוצות שירדו, ולהעלותם בקדושה. וזה שאמרו רז"ל 'לא גלו ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו להם גרים', שהם הניצוצות של קדושה שנפלו (פי' הרמח"ל על מיכה).

ההדוד הוא אלף החמישי, ובו היו כל צרות הגלות לפי שהיה דוה (פי' הרמח"ל על תהלים).

באמת בזמן הגלות היא טובה גדולה שישראל הם שפלים בגזים ובזויים כעפר הנדרס, דאם לא כן, ח"ו 'ויתערבו בגוים' (ישמח משה פ' תולדות).

לא יהיו הצרות בגלות תכופות זו לזו, בכדי שיוכלו לסבול, ע"כ מניחין להם רווח בין גזירה לגזירה (אגרא דכלה דף קנה).

צרות הוא סוד אחוריים דהוי"ה פשוטה היא גימט' ע"ב, ואחוריים דע"ב ס"ג מ"ה ב"ן הוא קפ"ד קס"ו ק"ל קד"ם גימט' צרו"ת (קה"י, צרות).

ה' חומשי תורה

שבועות הוא רפואה להריאה, כי חמישה כנפי ריאה כנגד חמישה חומשי תורה (תיקון כה), ובשבועות מקבלין התורה יכולין לקבל חיות חדש (ליקו"מ רסז).

כף תפילותיו של דוד שהוא ספר תהלים, הכל היה בשביל שיזכה לקיים את התורה בשלימות, שהיא כלולה מחמישה חומשי תורה, וע"כ חיבר כנגד זה חמישה ספרים תהלים (ליקו"ה אונאה ג, ב).

תורה כל חומש כלול מחו"ג, ובהם כלולים כל תרי"ג מצוות, רמ"ח מצוות עשה בחסדים, ושס"ה ל"ת בגבורות (שער המצוות פ' תרומה).

כף העוסק בחמישה חומשי תורה ניצול מגיהנום (ש"ד עה"ת שמות ה, כב).

כף אחד מישראל חשוב כחמישה חומשי תורה, ואם מת הרי כאילו נשרף ספר תורה (גור אריה במדבר ה, יז).

רוחניות ה' חומשי תורה הם נשמות של ישראל (של"ה פסחים מצה עשירה כה).

התורה ניתנה בל"ב נתיבות, וג' שערים בינה, וה' חומשי תורה (מגלה עמוקות פ' ואתחנן, רנ).

כמו השדה, ששם יש הגדיש והקמה, כך בחמישה חומשי תורה שם כלול התלמוד והמשנה וכל התורה (פי' הרמח"ל על שמות).

חמישה חומשי תורה הם ה' שערים כוללים, וכל אחד כלול מעשר, והם בסוד נ' שערי בינה (אהב ישראל פ' ויצא).

חמישה חומשי תורה הם חמישה חסדים, שהם כוללות החסדים שצריכים להתפשט בעולם, והכל נגזו בתורה בחמישה חלקים (מאור עיניים ליקוטים).

כִּנְגֹד ה' חומשי תורה. וביאר בציפיה"ל (ח, לה): נהעלמתו הנ"ל מדברים הקדושים הסמוות מספר י"ב המידות והלירופים שבחומיות ה' (כנ"ל בהמאמר בחות ע' בענין י"ב לירופי הוי"ה), למספר הל' חומיות בעלמס, שהס הל' נהרות כמוב"פ, אשר כהתמדות הל' נהרות למעלה בעדן להיות בנהר אחד, כן גם התמדות י"ב המידות והלירופים למעלה בעדן להיות בחמיה אחת, יש לבות בחת בהסמוות גם בדבר הוספה אשר יתוסף מידת עדן התפילה לי"ב המידות שבגן התורה, ולהיות בזה ובזה מספר הי"ג, כי כמו כן יתוסף הנהר שבעדן התפילה להל' נהרות שבגן התורה, ולהתחבר מפני זה גם בהמספר תמיכה, ושבכל זה מבין מדמוק, בחושבו בזה המאמר כמה דברים אשר יבואו בספר תמיכה, והס, תמיכה תומכי תורה, (...) מי חושי תסיר או יתיר, או חליף, או חליף, חיהו חיימרת פסול, ומעל לעבר עליהן, כלילו עבר על תורייתא ותמיכה תומכי תורה, כלילו עבר על תורייתא ותמיכה תומכי תורה, ודו"ק ומלוא תפס רביבו לת לבשון ה' חושי תיש לריאה' שבגמ' בחולין המדברת על ריאת התמה.

כנפי מצוה אינון ה' קשרין לְקַבֵּל שמע וכו'. כלחיתא בתיקו"ז (תיקון י, כה ע"ב): [2]**כל** ישראל חמרין שמע, ולחי תיוון שמעין גלפיהו. בתן תמר, בכנפי מלוה, לחיהו כגוונא דמעיל התפוד, לפעמונים וירימונים חיעון לְקַבֵּל חוליין וקטרין, שולי המעיל חיעון לְקַבֵּל כנפי מלוה. וחיעון ה' קטרין, לְקַבֵּל 'שמע ישראל הוי"ה אלקינו הוי"ה', לחיעון לְקַבֵּל ה' ניתין דביעור דלוד דהוה מנגן מגליו. י"ג חוליין, כחושבן 'אחד', דלקח דיגונא סלקא ב'אחד'. ופירש הממוח מדבש (שם): **שמעין גדפייהו.** כדי להחיר למטה. **דלקח דיגונא סלקא באחד.** כמו שקוח הניגון של הביעור של דוד המלך עלה בחשות לילה, כך צריך להגביה קולו בחמת 'אחד' דקריאת שמע. וחיתא עוד בזהר רע"מ (פנחס, רכח ע"ב) בקשר שבין הציצית והמזוזה, הן בחנין הקשרים שבציצית, והן בחנין המוזוות שבציצית, וז"ל: [2]**חמם** קשרין לְקַבֵּל חמשה חומשי תורה, ותליסר חוליין לקבל תליסר מכילין דרחמי לאורייתא, לחיתמר בהון 'בשלום עשרה מידות החומה נדרשם'. ופירש הממוח מדבש (שם): **לחיתמר בהון בשלום עשרה וכו'.** כי י"ג מידות הרחמים הס כנגד הי"ג מידות שבחומה נדרשם בהס.

ה' אוני לריאה כנגד ה' חומשי תורה. הריאה בח חמם לוחות שבלחיתא בחולין (מז ע"ב): למר רבא, חמם לוחי חיים לה לריאה, חפה כלפי גברא, חלמא מיימינא ותרתי משמאלא, חסיר לו יתיר או חליף, טריפה. וביאר המאירי (שם): חמם לוחות יש לה לריאה, שלוש ליחין הבחמה, והוא ליחין הבוחל שבוחק כבחיה חלויה ברגליה, ושחיה משמאלה, והוא לשמאל הבוחל כבחיה חלויה ברגליה, חסר מנין חמחם לוחות, טריפה. ומחם לוחות חלו כן בנגד חמיבה חומשי תורה, כלחיתא בתיקו"ז (תיקון כה, ע ע"ב): [3]**אם** ספר תורה (...) שחסר מהריאה אחת מחלו החלוחות או יתירה, או שבחלפה בה חיתו לוחות בחלו חחת בחבריחה, חז חלו חלוחו הכבש הוא פסול, ומי שם"ו עובר על כל זה ואוכל טריפות, חז זה נחשב לו כחילו הוא עובר על החורה ומצות החומיות שלה.

נב כחשר ישראל חומרים קריאת שמע, ולחי חיות הקודש שומעות ומוויזות חת כנפיהם. בחיזה מקום מרומז ענין זה, בכנפי הטלים של מלוה, שנחמר בהם 'על חרבע כנפות כסותך חשר תכסה בה', שהטלית הוא כנגד מעיל הח'פוד של הכהן, שהפעמונים והרימונים של מעיל הח'פוד הם כנגד החוליות והקשרים שבציצית, ושולי המעיל הם כנגד כנפי הטלית של מלוה. והקשרים שבציצית שהם חמשה זהו כנגד חמש חומיות שבקריאת שמע 'שמע ישראל הוי"ה אלקינו הוי"ה', שהם כנגד חמשה חומשי תורה שבהם כתובים כיוונו של דוד שהיה מנגן מגליו בחצות לילה. והחוליות שבציצית שהם שלושה עשר, הם עולים כחשבון חיצה 'אחד' שבקריאת שמע, שקול הניגון עולה ב'אחד'.

נג חמשה הקשרים שבציצית הם כנגד חמשה חומשי תורה, ושלושה עשר החוליות שבציצית הם כנגד שלוש עשרה מידות הרחמים של הקודש, שנחמר בהן חידות הרחמים 'בשלום עשרה מידות החומה נדרשם'.

נד החלבן הזה (שהיא המלכות) היה כלולה מכל חמשה הפנימים שֶׁשָּׁם דוד בקלע (כשהלה להרוג חת גלית הפלשתי), שחז כל חותם הפנימים נעשו חבן חחת (על ידי שהיו דוד בקלע), שזהו שכתוב 'ויקח דוד חמישה חלוקי חבנים מן הנחל'. ואלו הן החמישה חבנים הם מרמזים על חמשה הספרים 'גבורה' (חסד) 'תפארת' 'נצח' 'הוד' שבהם שיבח דוד חת הקב"ה ואמר לו 'לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד'. ואת אלו ה'חמישה חלוקי חבנים' לקח חותם דוד 'מן הנחל', שהוא היסוד הנקרא ח"י העולמים. ושמחר שָׁם חותם דוד בקלע שהיא המלכות הקדושה, חז הם נעשו בה חמת, ואז לקח דוד חת חותה החבן בחמת ויקלע בה, והיא טבעה במצחו של הפלשתי והרגה חותו. ואלו החמש חבנים הם כנגד חמשה הציצית שבקריאת שמע 'שמע ישראל הוי"ה אלקינו הוי"ה', וכשחר החדם את חותם שם הוי"ה בקלע, שזהו כנגד ענין השפה של הפה, חז הוא לריך על ידה לעשות חותם כולם ענין חחד. שמזמן שיגלח הקב"ה כל חומות העולם על ידה (על ידי הקלע, מלמות פה), חז יתקיים בהם מה שכתוב 'כי חז חשפון על עמים שפה ברורה לקרות כולם בשם ה' לעבדו שכם חחד', והכי 'שפה' זהיו ודאי ה'כינוי', שכך היא עולה בחבנות מיצת 'שפה'. מפני כך כל חומות העולם עתידים להשתעבד חחת ידיה, ולחולך חותה מייחדים ישראל בקב"ה שחי פעמים בכל יום כשחומרים שמע ישראל. ולחרי מי שהוא זכה שהשכינה היא 'בְּחָמְנָה' חימו' בגלות, שהוא ענין מפחד מהעוינים והחחחנים. שבשבילה יימודו של הקב"ה, ותותה מייחדים ישראל בקב"ה שחי פעמים בכל יום כשחומרים שמע ישראל. ולחרי מי שהוא זכה שהשכינה היא 'בְּחָמְנָה' חימו' בגלות, שהוא ענין מפחד מהעוינים והחחחנים. שבשבילה נחמר לחדם הראשון 'ויעשיהו גנן עדן לעבדה ולשמרה', 'לעבדה' בחחוות עשה 'ולשמרה' בחחוות לח תעשה, לפי שהשכינה היא בסוד ג"ן (חחזיקים ושלשה) סלדי החורה, והיא העידון והעונג של החורה. ויהו חחורה, הוא עמוד הח'מלע (זוהר שבשחב), והשכינה היא הגן שלו והעדן שלו. וכשחיים רבי חשמעון לומר חח הדוגח, חז חמרו לו חכמי הישיבה, רבי רבי, קוס חקוס חח הקלע הזה, ותקוף ושכב חח השפה שלך, כח הוח שהיא כלולה מכל חלני הבניין של החורה והחפלה.רבי רבי, קוס חקוס חח זה הקלע, ותקוף ושובב חותו בשפה שלך, כח הוח שהיא כלולה מכל חלני הבניין של החורה והחפלה שהיא שלך, כח הוח שהיא כלולה מכל חלני בניין החורה, והחפלה היא חבן יקרה.

ה' אוני לריאה. ומובא בזוהר החרן (מה): חמיסה כנפי ריאה הס כנגד ה' חומשי תורה כחבחר בקי מ' ובקי ל"ב, ומשם נחהוה הדיבור, כמחמרס ז"ל על פסוק 'אלה הדברים', שבחמילה היה משה רבינו ע"ה כבד פה, וע"י החורה נשלם הדיבור שלו, וכחבחר גם בקי' רכ"ה שעיקר חיזוק הדיבור שהוא גדר החדם, הוא ע"י השכל, ועיקר קיום השכל ע"י הריאה. ולחיהו יסוד מ"י עלמין. וכך שוי לון בקיקטא לחיהי מלכות קדישא, חתעבידו כה חד, וטבע בחמלת לפלשתאה וקטיל ליה. ואיתון חמם חבנין לחיתון 'שמע ישראל הוי"ה אלקינו הוי"ה', וכך שוי לון בקיקטא, לחיהי שפה דפומא, לריך למעבד לון כה כולהו אחד. דבזמנא דיניחא כה קודשא בריך הוא לכל חומין בעלמא, יתקיים בהון 'כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד' (לפניה ג), והא 'שפה' ולחי לא 'שכינה', דהכי סליקא בחושבן 'שפה'. בגין הכי כל חומין בעלמא עתידין לחשתעבדא חחות ידאה, ולחולכא לה עלייהו ביומין דמלכא משיחא, לקיים מה לחיתמר בה (תהלים קז) 'ומלכותו בכל משלה'. זכאה חיהו מאן דיהוי בהי חמונה בניביה ובפומיה, דוודאי חיהי חמונה דישראל, ואיהי חמונה דקודשא בריך הוא, ובה מיחדין ישראל לקודשא בריך הוא בחין זמנין בכל יומא. וזכאה חיהו מאן דחיהי בגלותא, דלא דחיל מעיללין וחחתין. דבגינה לחיתמר לחדם 'ויעיחהו גנן עדן לעבדה ולשמרה', 'לעבדה' בפיקודין דעשה 'ולשמרה' בפיקודין דלח תעשה, בגין דחיהי ג"ן סדריס לחורייתא, וחיהי עידונה לחורייתא. מאי חורייתא, עמודא דממעיתא, חיהי גן דיליה ועדן דיליה. רבי רבי, קוס חקטר להתי קיקטא, ותקף ותקטר לה בשפה דילך, בהתי חבנך דחיהי כלילא מכל חבנין דבניינא דחורייתא וגלותא. ופירש הממוח מדבש (שם): **דחיהי שפה דפומא.** כי פה היא המלכות, ועטרת יקודה המחודכת ליקוד היא הסכינה הנקראת 'שפה'. **למעבד לון כה כולהו אחד.** כנגד מלת 'אחד' של שמע ישראל. **דנסיר חתי חמונה.** שהיא חמונת היחוד וקבלת עול מלכותו תמיד. **בחמנה חיהו בגלותא.** שהוא בחמנות עם הסכינה בגלות. **ודחיהי עידונה לחורייתא.** דהיינו שעל ידה מרגישים עונג ושמחה בלימוד החורה.

מכל חבנין דבניינא דחורייתא וגלותא. מכל החבנים וביניהם של לימוד החורה והחפלה של בני ישראל.

ה' אוני לריאה כנגד ה' חומשי תורה. הריאה בח חמם לוחות שבלחיתא בחולין (מז ע"ב): למר רבא, חמם לוחי חיים לה לריאה, חפה כלפי גברא, חלמא מיימינא ותרתי משמאלא, חסיר לו יתיר או חליף, טריפה. וביאר המאירי (שם): חמם לוחות יש לה לריאה, שלוש ליחין הבחמה, והוא ליחין הבוחל שבוחק כבחיה חלויה ברגליה, ושחיה משמאלה, והוא לשמאל הבוחל כבחיה חלויה ברגליה, חסר מנין חמחם לוחות, טריפה. ומחם לוחות חלו כן בנגד חמיבה חומשי תורה, כלחיתא בתיקו"ז (תיקון כה, ע ע"ב): [3]**אם** ספר תורה (...) שחסר מהריאה אחת מחלו החלוחות או יתירה, או שבחלפה בה חיתו לוחות בחלו חחת בחבריחה, חז חלו חלוחו הכבש הוא פסול, ומי שם"ו עובר על כל זה ואוכל טריפות, חז זה נחשב לו כחילו הוא עובר על החורה ומצות החומיות שלה.

> **ה' אוני איה לריאה** (חולין מז.)**, כי רוח החיים הוא בהריאה ומשם המשכת הרוח של האנחה בידוע בחוש. וע"כ איה לה ה' אוני לריאה, כנגד ה' חומשי תורה, ה' נימין דכנור דדוד ששם הרוח חיים כנ"ל. (עיין בתיקונים תיקון יו"ד כנפי מצוה אינון ה' קשרין לקבל שמע כו' דאינון לקבל ה' נימין דכנור דדוד וכו' ע"ש. גם עיין בהשמטות הזוהר):**

יִלְקוּט הנחל

ה' אוני לריאה. ומובא בזוהר החרן (מה): חמיסה כנפי ריאה הס כנגד ה' חומשי תורה כחבחר בקי מ' ובקי ל"ב, ומשם נחהוה הדיבור, כמחמרס ז"ל על פסוק 'אלה הדברים', שבחמילה היה משה רבינו ע"ה כבד פה, וע"י החורה נשלם הדיבור שלו, וכחבחר גם בקי' רכ"ה שעיקר חיזוק הדיבור שהוא גדר החדם, הוא ע"י השכל, ועיקר קיום השכל ע"י הריאה.

מילואי חכמה

ה' קשרין לְקַבֵּל שמע כו'. וחיתא בתיקו"ז (תיקון כה, סב ע"ב) שגם חמשה חלוקי חבנים חחד בהם הפלשתי הם כנגד 'שמע ישראל הוי"ה', וז"ל: [2]**חלו** חבן חיהי חמיסה חבנים הם כנגד חמשה חומשי תורה, ולקח חותם דוד 'מן הנחל', שהוא היסוד הנקרא ח"י העולמים. וחמחר שָׁם חותם דוד בקלע שהיא המלכות הקדושה, חז הם נעשו בה חמת, ואז לקח דוד חת חותה החבן בחמת ויקלע בה, והיא טבעה במצחו של הפלשתי והרגה חותו. ואלו החמש חבנים הם כנגד חמשה הציצית שבקריאת שמע 'שמע ישראל הוי"ה אלקינו הוי"ה', וכחשר החדם את חותם שם הוי"ה בקלע, שזהו כנגד ענין השפה של הפה, חז הוא לריך על ידה לעשות חותם כולם ענין חחד. שמזמן שיגלח הקב"ה כל חומות העולם על ידה (על ידי הקלע, מלמות פה), חז יתקיים בהם מה שכתוב 'כי חז חשפון על עמים שפה ברורה לקרות כולם בשם ה' לעבדו שכם חחד', והכי 'שפה' זהיו ודאי ה'כינוי', שכך היא עולה בחבנות מיצת 'שפה'. מפני כך כל חומות העולם עתידים להשתעבד חחת ידיה, ולחולך חותה מייחדים ישראל בקב"ה שחי פעמים בכל יום כשחומרים שמע ישראל. ולחרי מי שהוא זכה שהשכינה היא 'בְּחָמְנָה' חימו' בגלות, שהוא ענין מפחד מהעוינים והחחחנים. שבשבילה נחמר לחדם הראשון 'ויעשיהו גנן עדן לעבדה ולשמרה', 'לעבדה' בחחוות עשה 'ולשמרה' בחחוות לח תעשה, לפי שהשכינה היא בסוד ג"ן (חחזיקים ושלשה) סלדי החורה, והיא העידון והעונג של החורה. ויהו חחורה, הוא עמוד הח'מלע (זוהר שבשחב), והשכינה היא הגן שלו והעדן שלו. וכשחיים רבי חשמעון לומר חח הדוגח, חז חמרו לו חכמי הישיבה, רבי רבי, קוס חקוס חח הקלע הזה, ותקוף ושובב חותו בשפה שלך, כח הוח שהיא כלולה מכל חלני הבניין של החורה והחפלה שהיא שלך, כח הוח שהיא כלולה מכל חלני בניין החורה, והחפלה היא חבן יקרה.

תורה ט

תהומות יכסיומו

(נאום רביעי ז"ל)

תהומות יכסיומו ירדו במצולות וכו'

(שמות טו):

א כי עיקר החיות מקבלין מהתפלה, כמו שכתוב (תהלים מב) **תפלה** לאל חיי. ובשביל זה צריך **להתפלל בכל כחו**, למאמר זה ישנה שייכות רבה עם מאמר 'יהי מעשה לתיבה' בליקו"מ קי"ב, כמובא בסיפור המגילות המאמר, והכאתו את הדברים הנלכדים מפה, במקומות השייכים כאן. על מאמר זה ייסד מוהרנ"ת את ההלכות הבאות: ר"ה ח', מנוקד ו', דיינים ג', מזי שבניים ה', מלוקח שופטים ד', גנייבה ה'.

עיקר החיות מקבלין מהתפלה.

ובילקו"מ בעניני (תפילה טו): היינו כשזוכה להקשיב כלשון לתיבות התפילה היינו חיות מפיו, או כשעוסק בענייני תפילה מחריס, היינו מהלים, תחיות וכיוצא בזה, ומקשיב כלשון לתיבות התפילות שעוסק בהן, זוכה להרגיש חיות נפלאה שאין מרגישים חיות כזו בשום מעשה טוב בחר.

צריך להתפלל בכל כחו. לשון בספר המידות (תפילה עב): מי שמתפלל בכוונה, הקב"ה שומע תפילתו. ומובא בשיהר"ן (סו): מזהיר מאוד כמה פעמים להתפלל בכוונה גדולה, להכניס כל כוחו בדיבורי התפילה, וכמבואר מזה בספריו הקדושים בכמה מקומות. ואמר כמה פעמים שהאדם צריך להכריח עצמו מאוד לתפילה, לפי כמו שאומרים קצת שאין להכריח עצמו לתפילה, רק אדרבה צריכין להכריח עצמו מאוד מאוד בכל הכוחות לתפילה. עוד אמר, כשאדם מתפלל בכוונה, להיותו שמקשר המחשבה אל הדיבור ומטה אוזנו ושומע מה שהוא מדבר, אזי הכוחות נמשכין ממילא למאוד כמה פעמים להתפלל בכוונה גדולה, להכניס כל כוחו בדיבורי התפילה, וכמבואר מזה בספריו הקדושים בכמה מקומות. ואמר כמה פעמים שהאדם צריך להכריח עצמו מאוד לתפילה, לפי כמו שאומרים קצת שאין להכריח עצמו לתפילה, רק אדרבה צריכין להכריח עצמו מאוד מאוד בכל הכוחות לתפילה. עוד אמר, כשאדם מתפלל בכוונה, להיותו שמקשר המחשבה אל הדיבור ומטה אוזנו ושומע מה שהוא מדבר, אזי הכוחות נמשכין ממילא למחשבתו בתוך דיבורי התפילה, שזה בחינת מס"נ (ליקו"ה תפילה ה, ב).

צריך להתפלל בכל כחו. וכדוגמת לכך מצינו גבי לימים 'תהומות יכסיומו'. **צריך להתפלל בכל כחו.** וכתבו התוספות (שם): **ככל כוחו.** פירוש, בכל כוונתו, וכן פירש"י. ור"י אומר, דיש בפסיקתא במעשה דרבי ישמעאל בן אלישע, דקאמר התם, כשישראל נכנסים בבתי כנסיות ומתורגמים 'יהי שמיה רבא מברך' בקול רם, מבטלים גזירות קשות. והמהרש"ל (שם) כתב: **ככל כוחו.** ולפיזי מפרש כיוון ד'כוחו' לקדוש ברוך הוא, וכמו שאמר משה 'יגדל נא כח ה' וגו', שהאדיקים בתפילתן מטילין כוח וגבורה בתפילתן של מעלה. ובמדרש עולם (מדרש הנעלם יא) מובא: בכל כוחו, ולא בשפה רפה רק בחיתון שפתיים לגמרי.

מילואי חכמה

צריך להתפלל בכל כחו. ומעין זה מצינו בזהר (פינחס, רכ ע"ב) שבזכות שבאדם לומר בליל"ר בכוח ובכוונה לתיבות לתיבות, אזי מעורר בזה את כוח נשמתו העולה השורה עליו, וז"ל: אכתיב (במדבר יד) 'יגדל נא כח אדנ"י', 'כח אדנ"י', דע הוא כח דשריא על ריפיהון דלדיקייא וכל תיעון דמסתלקין ברעותא דמריהון. ועל דא מצינן 'כל העונה 'אמן' יהא שמיה רבא מברך' בכל כוונו, דע תיהו 'כוחו'. ולפי שהעניין למתערת כל שייפוי בחילא תקיף, בגין דבתערוותא תקיף לתתקף, אתער ההוא כח קדישא עילאה, ואתקף גו קודשא, ואתבר חילא ותוקפא דסטרא אחרא. ועל דא 'בכוחך' (קהלת ט) אצטריך למעבד רעותא דמארך. ופירש המגיד מדבש (שם): **כח דשריא בו.** הנשמה שהיא הכח ומיונן השכינה. **דע לתיהו כוחו.** זה נאמר על הנשמה הנקראת 'כח' המאירה עליו. **דבתערוותא כל שייפוי בחילא תקיף לתתקף.** דיזיעזע כל גופו של האדם ויתעורר כל מיבריו. **דבתערוותא תקיף לתתקף אתער ההוא כח.** שכוונת העבודות הנאמרי מתעורר כח הרוחני.

צריך להתפלל בכל כחו. מובא בשומת הכריב"ש (הנהגות ישרות): יש 'לכתב בתוכ' התפסקה בשמ' את דרך עץ החיים', ובשאדם רוצה לדבק מחשבותיו בעולמות העליונים בכוונה יתברך שמו בכל כוחו פעמים הרבה בתפילה אחת ותע"פ שהיו יכול, ידמוך עצמו בכל כוחו פעמים הרבה בתפילה אחת וידבק עצמו בהכוונה יתברך שמו, וייכנס בעולמות העליונים, ויחזק עצמו כל מיני הספיקה שיחשבו בכל כוחם את האדם הנ"ל, והייתי מוסיף בכל כוחי האפשר, אבל גם כן לא הוכרחתי להרחות לפניהם כלילו מיי מוסיף בכל כוחי. כך הוא התפילה שלכם בכוח וכוונה. כלומר שעדיין אין לנו מכניסין כל כוחינו בתוך התפילה. ומובא עוד במיי"מ (עמ): סיפר לי שבתפילה כניסתו לפה עמד פעם אחת בית המדרש שבביתו, והוכיח את העולם על חולות התפילה שאינם מתפללים כראוי. ואמר ואמר, שאין שומעין משום אחד מהמתפללין שום תפילה כף. ומזה הבנו מיד שהוא רוצה להחזיר העטרה ליושנה, שיחזרו להתעורר להתפלל בכוונה והתלהבות וכוחות גדול, כמו התפילים הראשונים שהיו בימי הבעש"ט ז"ל ותלמידיו הקדושים שהיו בדורות שלפנינו. כי בתחילת ימי רבינו ז"ל כבר התפילו התפילים להתקרב וכו', והוא ז"ל יגע וטרח הרבה לתקן כל זה, להחזיר העטרה ליושנה. ובליקו"מ (מ"צ קיח) מיתמ: פעם אחת אמר רביה"ק, שם היו מניחין את לעולם הזה להתפלל, בוודאי היה מתפלל יפה יפה בכל כוחו. ועי"ע בשיהר"ן (עמ) המובא לתלן אות ג' בנמ"צ ד"ה 'שיכלו הדיבורים מפיך וכו'.

להתפלל בכל כחו. ומיתמ בליקו"מ (מט) שעיקר עליית התפילה היא ע"י הדביקות להשי"ת, אך לפו בכל זמן וכל אדם זוכה לזה, ועל כן עצמו הוא שיתפלל בכל כוחו ויכוונתו (מחוה השעה, ז"ל: דהנה האדם צריך להתפלל בדביקות גדול להשי"ת, אך אם לפעמים יש עת שאינו יכול להתפלל בדביקות, אל יאמר היני מתפלל כלל, מאחר שאינו יכול לכוון כלשון ולהתפלל בדביקות, ותפילה אינה מקובלת, (...) לפעמ"כ אל יאמר האדם כן, אלא יתפלל תמיד. ואם לא יוכל להתפלל בדביקות כלשון, יתפלל בכל כוחו. כי בעת שיתפלל בדביקות כלשון, אזי יעלה כל התפילות עם התפילה ההיא שהתפלל כלשון.

סיפור התגלות המאמר

קודם שאמר התורה 'משפטים אמונה' בסימן ז', שמעתי ממנו ז"ל, התורה 'צוהר תעשה לתיבה' בסימן קי"ב, וכתבתי מה ששמעתי כפי מה שנדפס בסימן הנ"ל. אך אח"כ אמר התורה 'תהומות יכסיומו' בסימן ט', ושם בכלל התורה 'צוהר' הנ"ל. והתורה 'תהומות יכסיומו' נאמרה בשבת שירה תקס"ג בדרך, ואח"כ התחיל לומר התורה 'משפטים אמונה' בסימן ז', התורה העת סיפר שהיה אצלו הבעש"ט ז"ל ואמר לו כשפוגמין בארץ ישראל נופלין בגלות, וסימן, 'משם רועה אבן ישראל'. ושאל אותנו לומר לו פירוש על אותו המראה, ולא ידענו להשיבו דבר. אח"כ הראיתי לו התורה 'צוהר תעשה לתיבה'

א נאמר בפסוק 'ועתה יגדל נא כח אדנ"י', ומהו שנאמר בפסוק זה 'כח אדנ"י', זהו הכח הטמון על נשמותיהם של הצדיקים ועל כל אלו המתפללים לעשות את רצון קונם. ועל זה שנינו 'כל העונה 'אמן יהא שמיה רבא מברך' בכל כוחו', זהו 'כוחו'. ולפי שצריך האדם לעורר את כל מיבריו בכח חזק (בתפילת 'אמן יהא שמיה רבא'), לפי שעל ידי התפעוררות החזק שהוא מתחזק בה, אזי מתעורר לומו הכח הקדוש העליון, וזיל מתעלים בתוך הקדושה, ואזי נאבר כף ותוזק הסטרא אחרא. ועל זה נאמר 'כל אשר תמצא ידך לעשות בכוחך', (ככל כותב כנ"ל) תחא צריך לעשות את רצון קונך.

ואני תפלה

וְזַכֵּנִי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים שְׁאֶתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה שְׁלֵמָה בְּרָאוֹי בֶּאֱמֶת עִם כָּל הַכְּוָונוֹת שֶׁיֵּשׁ בִּי. וְאַזְכֶּה לְהַכְנִיס כָּל כֹּחִי בְּאוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה עַד שֶׁיִּתְחַדֵּשׁ כָּל כֹּחִי בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה. וְאֶזְכֶּה לְקַבֵּל חַיּוּת חָדָשׁ דְּקֻדְשָׁה מִן הַתְּפִלָּה הַקְּדוֹשָׁה, אֲשֶׁר מִשָּׁם נִמְשָׁךְ כָּל הַחַיּוּת כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "תְּפִלָּה לְאֶל חָי". וְזַכֵּנִי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים בֶּאֱמֶת (ליקו"ת מ).

תפלה בכוח

מי שמתפלל בכח, הקב"ה שומע תפילתו (ספר המידות תפילה עב).

מי שמתפלל בכוונה, מתגבר על הפניות ומחשבות של גדלות ומבטל אותם, ועי"ז מוציא השכינה מגלותה ומתקנה, וגורם לעשות ייחוד קוב"ה ושכינתיה (ליקו"ע תפילה פח).

כמו שהקול מעורר הכוונה, כן להיפך הכוונה מעורר הקול, שכשמתפלל בכוונה ונזהר להכניס כל ליבו ומחשבתו בתוך דיבורי התפילה, אזי ממילא יתעורר קולו להתפלל בקול כראוי (שיהר"ן רעג).

תפילה בכח פירושה, שצריכין להניח כל כוחו וחיותו בתוך דיבורי התפילה, שזה בחינת מס"נ (ליקו"ה תפילה ה, ב).

עיי" קדושת המחשבה, יכולין להתפלל בכח, להוציא הקול בכח גדול (ליקו"ה סעודה ג, ג).

א"א לזכות לבחי' רעמים, שהוא תפילה בכח, להפשיט ע"ז עקמימיות שבלב, כ"א שלא יחמיץ את מחשבתו בחכמות חיצוניות ובתאוות ובהרהורים (ליקו"ה הלה ג, א).

המתייגעים להתפלל בכח ובכוונה, עי"ז מעלים בכ"פ שעשועים נפלאים להשי"ת (ליקו"ה פו"ר וראשית ה, ה).

כוונת רוממות הקול בתפילות, וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפילת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לאל שבראם והמציאם, וירפרסמו זה, ויאמרו לפניו ברוחיתך אנחנו. וזו כוונת רז"ל (ירושלמי תענית ב.) 'ויקראו אל אלקים בחזקה' (יונה ג), מכאן אתה למד שתפילה צריכה קול (רמב"ן שמות יג, טז).

בכל כוחו, כלומר בכל כוונתו. ומפני שיש בנ"א שאין הכוונה שלהם מתעוררת אלא ע"י הכח, אמר 'בכל כוחו', אבל א"צ לתת קולות גדולות שיתלוצצו ממנו בנ"א (רבינו יונה על הרי"ף ברכות יב:).

נקראת התפילה 'עבודה' וישראל נקראו 'עבדים', וראוי לטרוח בקול גדול בתפילה, ונענוע כל האיברים וכוונת הלב ושמיעת האוזן, עד שיהיה עייף ויגע מרוב העבודה (ספר חרדים פס"ז).

יש לעשות מעשה התפילה בשמחה גדולה, בקול גדול, וידיים המשמיעים קול שמחה, ובזה ניטל גם הידיים מעשו וניתן ליעקב, וז"ש 'הקל קול יעקב והידים', ר"ל גם הידיים וגו', והבן (תוי"ה הקדמה, ז).

ברבים טוב יותר להרים קול, בין בתפילה שנקרא 'צדק' כנודע, בין בתורה, 'תדברון' בהכרזה (תוי"ה פ' קדושים).

למוך דיבורי התפילה, כי כל הכוחות מלפין ומסתלקין תמיד על זה שיומשכו ויוכנסו בתוך דיבורים קדושים. על כן כשמתפלל נכוונה נמשכין ונכנסין כל הכוחות שלו ממילא לתוך התפילה, ווכה להתפלל נכוון גדול מע"פ שהיו מכריח עצמו לזה, כי הכוחות נמשכין ממילא לתוך דיבורי התפילה כשמתפלל נכוונה. ומבואר עוד בירח התיתנים (ט): לריך להתפלל עם כל כוחות הגוף ותנועות כל האיברים, כגון: 'כל עצמותי תאמרנה וכו'', 'עד שיתפקקו כל המוליות שבשדה', כמו שדרז"ל על ר' עקיבא, כשהיה מתפלל ניחיד היה מתפלל בכריעת הגוף הרבה וכו'.

כי כשמתפלל בכל כחו, ומכנים כחו באותיות התפלה, אזי נתחדש כחו שם, בבחי' חדשים לבקרים (רבה אמונתך) וכו'. (ליקוט ג)

חדשים לבקרים. ויליר במי הגחל (ט): היינו ע"י שמתפללין התפילה שהוא בחינת תמונה, בכוח רב, שזה בחי' 'רבה תמונתך', עי"ז בכל בוקר נתחדש בהם חיות חדש, כמו שכתוב 'חדשים לבקרים רבה אמונתך'. וזה בחי' 'חדשים לבקרים' שנתחדש בהם חיות חדש בכל בוקר, ועי"ז נמשכין ונכנסין בהם כל הכוחות שלו ממילא לתוך התפילה, ווכה להתפלל נכוון גדול מע"פ שהיו מכריח עצמו לזה, כי הכוחות נמשכין ממילא לתוך דיבורי התפילה כשמתפלל נכוונה. ומבואר עוד בירח התיתנים (ט): לריך להתפלל עם כל כוחות הגוף ותנועות כל האיברים, כגון: 'כל עצמותי תאמרנה וכו'', 'עד שיתפקקו כל המוליות שבשדה', כמו שדרז"ל על ר' עקיבא, כשהיה מתפלל ניחיד היה מתפלל בכריעת הגוף הרבה וכו'.

חדשים לבקרים. ויליר במי הגחל (ט): היינו ע"י שמתפללין התפילה שהוא בחינת תמונה, בכוח רב, שזה בחי' 'רבה תמונתך', עי"ז בכל בוקר נ

וידחי ידיו אמונה. כדכתיב בשמות (יז, י–יב): וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֶם בַּעֲמָלֵק וּמֹשֶׁה אַהֲרֹן וְחוּר עָלוּ רֹאשׁ הַגִּבְעָה: וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגָבַר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יַנִּיחַ יָדוֹ וְגָבַר עֲמָלֵק: וְיָדֵי מֹשֶׁה כְּבֵדִים וַיִּקְחוּ אֶבֶן וַיָּשִׂימוּ תַּחְתָּיו וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחוּר תָּמְכוּ בְיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ: וַיְחַלֵּשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת עֲמָלֵק וְאֶת עַמּוֹ לְפִי חָרֶב: וּפרש"י (שם): **ויהי ידיו אמונה.** כי אמונה היא תפלה, כמ"ש (שמות יז) ויהי ידיו אמונה, תרגומו פרישין בצלו:

ב ודע שיש י"ב שבטים כנגד י"ב מזלות (תיקון יח ובמיקון כא).

נסוד חור מוזר מיקוד עד המסך. ומיתת בפסיקתא רבתי (ז): כל מה שברא הקב"ה, נזכות השבטים נברא. תמה מונא שיש עשר מודש בשנה, שיש עשר מזלות בתקיע, שיש עשרה שעות ליום, ושיש עשרה שעות לילה. תמר הקב"ה, תפילו העליונים והתחתונים לא נבראתי אלא בזכות השבטים, שכך כתוב 'את כל אלה ידי עשתה' (ישעיה סו), נזכות 'כל אלה שבטי ישראל שיש עשר' (בראשית מט). ועוד תיתת בצבי מדרשות (תוספות לר"ע נוסף ג', תות ה–ו): תוספות שבהן נתתממו שמיים וארץ שיש עשרה הן, כנגד שיש עשרה שעות היום, ושיש עשרה שעות הלילה, ושיש עשר מודשי שנה, ושיש עשר מזלות, ושיש עשר שבטים, ושיש עשרה מרות. וכולן על שמותם של שבטים, שנאמר (דברים לג) 'יחי נגלת עמיים למספר בני ישראל'. ובתב רבינו בחיי (בראשית מט, כח): כל הנמנים כולם מיוסדים על שבטי ישראל שיש עשר, והוא מה שדרשו חז"ל (ב"ר ס) 'משתבחו של ישראל קדמה לעולם', ועל כן תמנה מספר שיש עשר רשום בשלושת חלקי המציאות, בעולם העליון שיש עשר מלאכים המוגדים כסף הכבוד, (...) בעולם התחתון שיש עשר מזלות, בעולם השפל שיש עשר שבטי ישראל. ועי"ע להלן בשמשך תות זו בתקון"ת, ד"ה 'יום קוף נקוע וכו' דבני התיקון"ז (תיקון כל). ותיתת עוד בספר יצירה (ה) בענין המזלות, וז"ל: שיש עשר תותיות פשוטות תקקן תלבן לירפן, ולר בהן שיש עשר מזלות, ותלו הן, טלה, שור, תאומים, סרטן, תריה, בתולה, מאזניים, עקרב, קשת, גדי, דלי, דגים. ותלו הם שיש עשר מודשים בשנה. ניסן, תייר, סיון, תמוז, תב, תלול, תשרי, תשון, כסלו, טבת, שבט, תלד. ותלו הן שיש עשר מנהיגים בעולם, שמי יראיים, שמי כלליות, כעד, מרה, התסת, קיבה, קורקבן, וטחול.

מילואי חכמה

י"ב שבטים כנגד י"ב מזלות. ותיתת בילקו"ש (שמות רמז תיט) גבי דגלי מחנות השבטים שהיו מסודרים כנגד סדרי המזלות בקריש, וז"ל: שבטו יהודה בזמזרח, יששכר וזבולון ערימו, כנגדן במרום טלה שור תאומים עם התמה בזמזרח, משמשים תמם תלקים תמוך שמונה בזמזרח. דגל לתונן בדרום ושמעון וגד ערימו, כנגדן במרום סרטן תריה בתולה, משמשין עם התמה בדרום תמם תלקים תמוך שמונה, ותמניהם תלק תחד בזמזרח ושניים בתמערב, נמנה רוב תמשמין בדרום. דגל לאפרים בתמערב, תנשה ובניימין ערימו, כנגדן התמה בתמערב מאזנים עקרב וקשת. דגל דן בצפון, תשר ונפתלי ערימו, כנגדן משמשין עם התמה בצפון גדי דלי דגים תן העגלה ולגלוס. ועיין בתגיגה דף יד ע"ת ובתמהר"ת שם.

י"ב שבטים כנגד י"ב מזלות. ותיתת בילקו"ש (שמות רמז תיט) גבי דגלי מחנות השבטים שהיו מסודרים כנגד סדרי המזלות בקריש, וז"ל: שבטו יהודה בזמזרח, יששכר וזבולון ערימו, כנגדן במרום טלה שור תאומים עם התמה בזמזרח, משמשים תמם תלקים תמוך שמונה בזמזרח. דגל לתונן בדרום ושמעון וגד ערימו, כנגדן במרום סרטן תריה בתולה, משמשין עם התמה בדרום תמם תלקים תמוך שמונה, ותמניהם תלק תחד בזמזרח ושניים בתמערב, נמנה רוב תמשמין בדרום. דגל לאפרים בתמערב, תנשה ובניימין ערימו, כנגדן התמה בתמערב מאזנים עקרב וקשת. דגל דן בצפון, תשר ונפתלי ערימו, כנגדן משמשין עם התמה בצפון גדי דלי דגים תן העגלה ולגלוס. ועיין בתגיגה דף יד ע"ת ובתמהר"ת שם.

אמונה היא תפלה

וז"ל: הש"ת תפן לתיטיע ולוזה להשפיע טוזו ותפלו ותמיד, לך תין יכול להמשיך השפע כי תם ע"י תעשה התתמונים דייקא, דהיינו ע"י בני ישראל שיתן להם התמשלה ע"י שיתקנו כלי השפע בשלימות ע"י תפילה כתיקונו. ועיקר שלימות התפילה הוא ע"י התמונה, כי תמונה בתיות תפילה, כמו שתמוצר כמה פעמים, כמ"ש 'ויהי ידיו תמונה', ותרגומו 'פריסין בללו'. והתמונה לריכה להיות שלימה בכל התמיונות, ובלא זה תין להתפילה שלימות ותיות נעשית כלי לקבל השפע. כי עיקר הכלי שנשלמת ע"י דיבורי התפילה, הוא ע"י התמונה השלימה, שהיא עיקר הכלי לקבל כל טוב. היינו שכמו שלריך שיהיה לו תמונה שלימה בהשי"ת, שהוא בורא הכל ומנהיג תולם ומשגיח ודיבו לעשות את הטבע כרלונו ולהשפיע כל טוב, כמו כן לריך שיהיה לו תמונה בעצמו, להתמין בתמונה שלימה שהשי"ת שותע ותמזין ותמקשיב כי דיבור ודיבור של כל תחד משראל תפילו תמגשרו שבגרועים, כי הוא יכול יתבדר שותע תפילת כל פה, ויש כות בכל תחד משראל לפעות בקשתו ברתמים תגלו יתבדר תם יתפלל בתמת תליו יתבדר, כמ"ש 'קרוב ה' לכל קלריו וכו'. וכל זמן שתין לו תמונה בעצמו שיש גם לו כות להמשיך השפע בתפילתו, עדיין תין לו כלי לקבל השפע, כי תין לו מקום ובלי בלידו לקבל השפע, מתמר שלפי דעתו הוא רחוק מלקבל השפע ולהמשיך השפע, מתמר שתיו מתמין בעצמו שתפילתו עושה רושם. על כן עיקר התמונה הכלי ע"י התפילה, להמשיך ולקבל השפע ולפעול בקשתו, הוא ע"י שלימות התמונה בכל הבחינות.

י"ב שבטים כנגד י"ב מזלות. ומובא בקובץ מבוחר הגחל (תמוז תשל"ט): גרלה לל"ל להה לתמרו תז"ל (שבת קיט) 'תין מזל ביתראל', היינו שתיכם כפופים למזל, וכדפירש רש"י שם 'שע"י תפילה נשתנה מזלם', ותדרש הא גופא מובא כתן בדברי רבינו ז"ל ש'כל שבט מעורר בתפילתו כוח מזלו', כלומר שתמזלות כפופים לתפילת השבטים. תבל לריך עיון תה לורך יש בקבלת ההשפעה דרך המזלות דייקא. והגרלה בזה, דהנה הרי גם העבו"ם מקבלים השפעותיהם דרך המזלות, ותם כן תפילו תם נתמר שכל זה ע"י ישראל, כלום שלימה היא תפילתן של ישראל עד כדי כך שלא די שלהם בעלמם יושפע שפע רב שלא גם לעובה כולו. תולם לפי מה שכתב רבינו ז"ל בקמן בסוף תות ג' על הפסוק 'תסר לקחתי מיד תתמרי' מדוייק, שלפעמים נמתר עניין 'תסר' (ש"פל כ'וכ מ'לתך) בעבו"ם, ורק ע"י תפילת ישראל נתסרים ההשפעות תלו בידו, כך שבתשעו נתעה תם ושלום, תם נתעה, ולכל שבט ושבט, כאשר נרשם הגורל מכל שבט באבנים על חושן, כידוע מגורל כל אבן מדרגיה כל שבט. והנה כאשר כל השבטים תם באין אז כל הגורלים כלולים זה בזה, וזה כשיש השגה לישראל ע"י הידיעה שיש אב אחד לנו (קדושת לוי, דרוש לשבת נחמו). **י"ב** שבטים הן שורש כל הנשמות, ואחיזתם ב**י"ב** צירופי הוי"ה וב**י"ב** כוחות הנפש הנ"ל, כל אחד בכוח אחר (קה"י, **י"ב** שבטים). **אי** אפשר שתשרה שכינה, רק אם הם **י"ב** שבטים, ואם יחסר שבט אחד הוא פגם גדול לכלל האומה (מלבי"ם שופטים כא, ו). **י"ב מזלות כל** השינויים תלויים בגלגלי הרקיע, שהם **י"ב** מזלות ושבע כוכבי לכת, שעל ידם הש"ת מנהיג עולמו, ועל ידם כל השינויים שבעולם (ליקו"ה ברכות הראיה וברכות פרשיות ד, יא). **השי"ת** 'מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית', ואין רגע דומה לחבירו, כי בכל רגע ורגע משתנה מעמד ומהלך המזלות וכוכבים, ועי"ז משתנין המאורעות לאין מספר (אוצ"ח יראה ועבודה נה). **אבר** ריש לקיש, אמרה כנס"י לפני הקב"ה, רבש"ע, אדם נושא אישה על אשתו ראשונה, זוכר מעשה הראשונה, אתה עזבתני ושכחתני. אמר לה הקב"ה, בתי, **י"ב** מזלות בראתי ברקיע, ועל כל מזל ומזל בראתי לו שלושים חיל, ועל כל חיל וחיל בראתי לו שלושים לגיון, ועל כל לגיון ולגיון בראתי לו שלושים רהטון, ועל כל רהטון ורהטון בראתי לו שלושים קרטון, ועל כל קרטון וקרטון בראתי לו שלוש מאות ושישים וחמישה אלפי ריבוא כוכבים כנגד ימות החמה, וכולן לא בראתי אלא בשבילך (ערכין לבו). **י"ב** מזלות הסדירן ברקיע הן וצבאותיהן וגדודיהן וחילותיהן, ואלו הן, טלה, שור, תאומים, סרטן, אריה, בתולה, מאזניים, עקרב, קשת, גדי, דלי, דגים (בתי מדרשות ח"ב ברייתא דמזלות). **אלו** **י"ב** מזלות הסדורים ברקיע ומשמשין ב**י"ב** חודשי השנה, **י"ב** מזלות אלו אורן מבהיק ביום ובלילה כל אחד ואחד במקום שהוא עומד, ואינן נראין לעין ביום מפני כוחה וגבורתה של גלגל חמה, וכולם נראין בלילה, חוץ מאותו מזל שהחמה יושבת עליו לפני החמה בשעת זריחתה מידת מזל אחד (שם). **ידוע** הוא כי הי"ב מזלות מתחלקים לד' יסודות, כל ג' מהם הם כנגד יסוד אחד (ספר הליקוטים שמות). **גלגל** המזלות הוא בחי' בינה, שבו קבועים כל הכוכבים הקיימין, מאירין ושאינן מאירין, המתחלקים לי"ב צורות הנקראים ב**י"ב** מזלות היודעים, ששמן ע"ש צורתן, טלה, שור, תאומים, וכו' (ספר הברית ח"א, מאמר ב חוג השמיים א). **י"ב** חודשים וי"ב שבטים, שישה חודשים דקיץ הן דזכרין, שהן שישה ספירות כסדרן מחסד עד יסוד, ניסן חסד, אייר גבורה, סיון תפארת, תמוז נצח, אב הוד, אלול יסוד, ושישה חודשים חורף הן שישה קצוות נוקבין, שהן מתתא לעילא, תשרי יסוד, מרחשוון הוד, כסליו נצח, טבת תפארת, שבט גבורה, אדר חסד. וסוד הענין, כי שישה קצוות יורדין מחסד עד יסוד, וביסוד, מכוח הכאה שמכה שם באור ישר, אזי מתנוצץ או חוזר ונעשו ז' ספירות דאתוריים בבחי' אור חוזר, והן שישה חודשים דחורף בחי' דין (קה"י, י"ב חודשים).

מצות עשה להאמין שיש אלוק נמצא, שנאמר 'אנכי ה' אלקיך וגו'', והוא ית', ויתעלה המציא כל הנמצאים וכל העולמות מכוחו וחפצו ית', הוא המשגיח על כל דבר. וזהו יסוד הדת, ומי שלא יאמין זה, הוא כופר בעיקר ואין לו חלק וזכות בישראל. וחייבים אנו למסור נפשינו ומאודינו על אמונה זו. והעיקר שיקבע בנפשו שהאמת כן הוא, ואי אפשר בחילוף מזה (ספר המצוות הקצר, מצוות עשה א).

י"ב שבטים **י"ב** שבטים הקדושים שהוליד יעקב אבינו הם כלל קדושת ישראל, שהם כלל השמחה בו ית' (ליקו"ה ברכת הודאה ו, נה). **י"ב** ראשי חודשים כנגד **י"ב** שבטים, שיש בהם מ"ט אותיות, בחי' מ"ט שערי תשובה, שזוכין לבוא אליהם ע"י תהלים (ליקו"ה ר"ח ה, יג). **התגלות** אחדות הפשוט מתוך פעולות משתנות היה ע"י יעקב, שזכה להעמיד **י"ב** שבטים, שכל אחד ואחד היה לו דעה מיוחדת. כי כל אחד מהשבטים היה כפי גוון מיוחד כפי גוון אבנו שבחושן, היינו בחי' פעולה משונה מחבירו, וכולם כאחד נכללו בדיעה אחת, ואמרו כפה אחד בשעת הסתלקות יעקב 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד' (ליקו"ה כללי בהמה ד, ג). **אבר** הקב"ה, אפילו העליונים והתחתונים לא בראתי אלא בזכות השבטים (פסיקתא רבתי ד). **לקח** יעקב ב"ב אבנים מאבני המזבח שנעקד עליו יצחק אביו ושם אותם מראשותיו, להודיעו שעתידין לעמוד ממנו י"ב שבטים, ונעשו כולן אבן אחת, להודיעו שכולן עתידים להיות גוי אחד בארץ (רמב"ן בראשית כח, יח). **י"ב** שבטים הם דוגמת **י"ב** צינורות של מעלה (רבינו בחיי בראשית מט, כח). **זכה** יעקב להוליד **י"ב** שבטים, כולם צדיקים גמורים תמימים, בדמיון סדרי עולם ובדמות המערכת העליון, לפי שלא היתה מחשבתו נפרדת מן האור העליון כלל (מגורת המאור קפה). **י"ב** שבטים נגד **י"ב** טובות, וברכה, ששון, ושמחה, ישועה, ונחמה, פרנסה, וכלכלה, חיים, ושלום, מחילת חטא, וסליחת עוון, וחם נגד **י"ב** חודשי השנה (קדושת לוי פ' משפטים). **הנה** כל שבט מישראל יש לו בחינה מיוחדת, ולמטה נקרא 'גוון' לכל שבט ושבט, כאשר נרשם הגוון מכל שבט באבנים על חושן, כידוע מגוון כל אבן מדרגיה כל שבט. והנה כאשר כל השבטים הם באין אז כל הגוונים כלולים זה בזה, וזה כשיש השגה לישראל ע"י הידיעה שיש אב אחד לנו (קדושת לוי, דרוש לשבת נחמו). **י"ב** שבטים הן שורש כל הנשמות, ואחיזתם ב**י"ב** צירופי הוי"ה וב**י"ב** כוחות הנפש הנ"ל, כל אחד בכוח אחר (קה"י, **י"ב** שבטים). **אי** אפשר שתשרה שכינה, רק אם הם **י"ב** שבטים, ואם יחסר שבט אחד הוא פגם גדול לכלל האומה (מלבי"ם שופטים כא, ו). **י"ב מזלות כל** השינויים תלויים בגלגלי הרקיע, שהם **י"ב** מזלות ושבע כוכבי לכת, שעל ידם הש"ת מנהיג עולמו, ועל ידם כל השינויים שבעולם (ליקו"ה ברכות הראיה וברכות פרשיות ד, יא). **השי"ת** 'מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית', ואין רגע דומה לחבירו, כי בכל רגע ורגע משתנה מעמד ומהלך המזלות וכוכבים, ועי"ז משתנין המאורעות לאין מספר (אוצ"ח יראה ועבודה נה). **אבר** ריש לקיש, אמרה כנס"י לפני הקב"ה, רבש"ע, אדם נושא אישה על אשתו ראשונה, זוכר מעשה הראשונה, אתה עזבתני ושכחתני. אמר לה הקב"ה, בתי, **י"ב** מזלות בראתי ברקיע, ועל כל מזל ומזל בראתי לו שלושים חיל, ועל כל חיל וחיל בראתי לו שלושים לגיון, ועל כל לגיון ולגיון בראתי לו שלושים רהטון, ועל כל רהטון ורהטון בראתי לו שלושים קרטון, ועל כל קרטון וקרטון בראתי לו שלוש מאות ושישים וחמישה אלפי ריבוא כוכבים כנגד ימות החמה, וכולן לא בראתי אלא בשבילך (ערכין לבו). **י"ב** מזלות הסדירן ברקיע הן וצבאותיהן וגדודיהן וחילותיהן, ואלו הן, טלה, שור, תאומים, סרטן, אריה, בתולה, מאזניים, עקרב, קשת, גדי, דלי, דגים (בתי מדרשות ח"ב ברייתא דמזלות). **אלו** **י"ב** מזלות הסדורים ברקיע ומשמשין ב**י"ב** חודשי השנה, **י"ב** מזלות אלו אורן מבהיק ביום ובלילה כל אחד ואחד במקום שהוא עומד, ואינן נראין לעין ביום מפני כוחה וגבורתה של גלגל חמה, וכולם נראין בלילה, חוץ מאותו מזל שהחמה יושבת עליו לפני החמה בשעת זריחתה מידת מזל אחד (שם). **ידוע** הוא כי הי"ב מזלות מתחלקים לד' יסודות, כל ג' מהם הם כנגד יסוד אחד (ספר הליקוטים שמות). **גלגל** המזלות הוא בחי' בינה, שבו קבועים כל הכוכבים הקיימין, מאירין ושאינן מאירין, המתחלקים לי"ב צורות הנקראים ב**י"ב** מזלות היודעים, ששמן ע"ש צורתן, טלה, שור, תאומים, וכו' (ספר הברית ח"א, מאמר ב חוג השמיים א). **י"ב** חודשים וי"ב שבטים, שישה חודשים דקיץ הן דזכרין, שהן שישה ספירות כסדרן מחסד עד יסוד, ניסן חסד, אייר גבורה, סיון תפארת, תמוז נצח, אב הוד, אלול יסוד, ושישה חודשים חורף הן שישה קצוות נוקבין, שהן מתתא לעילא, תשרי יסוד, מרחשוון הוד, כסליו נצח, טבת תפארת, שבט גבורה, אדר חסד. וסוד הענין, כי שישה קצוות יורדין מחסד עד יסוד, וביסוד, מכוח הכאה שמכה שם באור ישר, אזי מתנוצץ או חוזר ונעשו ז' ספירות דאתוריים בבחי' אור חוזר, והן שישה חודשים דחורף בחי' דין (קה"י, י"ב חודשים).

אמונה

ברואותך שינוי מעשה, אל תאמר מקרה הוא, אלא תאמין כי זה השגחת השי"ת (ספר המידות אמונה ג).

עייי אמונה נתברך (ספר המידות אמונה יב).

עייי אמונה נתחכם (ספר המידות אמונה יט).

מתחילה צריך להאמין בהשי"ת, ואח"כ יזכה להבין אותו בשכל (ספר המידות אמונה כ).

כשאדם נופל מאמונה, יידע שדנין אותו למעלה (ספר המידות אמונה כח).

עייי אמונה יכול להבין את השי"ת (ספר המידות אמונה לא).

עייי אמונה הקב"ה יסלח לך על כל עוונותיך (ספר המידות אמונה לג).

כל החסרונות של כל העולם כולם נמשכין מחסרון הדעת, שעיקרו חסרון אמונה (ליקו"ה פר"ר ג, לד).

השבינה נקראת אמונה, מטעם שהיא מקבלת עליה כל הנחלים העליונים, ומוציאה אותם במספר שהכניסם באמונה (פרד"ר כג, אמונה).

להאמין שיש אלוק, הוא המציא כל הנמצאים מן האין ומן האפס המוחלט, והוא ית' משגיח בכולם ומושל בהם ומנהיגם (ספר חרדים ט).

צריך כל בעל דתינו להאמין אמונה שלימה, אמונה מוחלטת קבועה בלב, שיש אלוק קדמון מחדש יודע ומשגיח ויכול. וקיום אמונה זו הוא באמונת התורה כולה, (...) כי התורה בכללה ענייניה וסיפוריה מתחילתה ועד סופה, לא יורה עליהם לא שכל ולא טבע כלל, כי כן הגיע אלינו בקבלה איש מפי איש עד משרע"ה מסיני (של"ה הגהות לספר שמות, וארא).

קבישות האמונה היא בעשותינו זכר לניסים ולנפלאות הכתובים בתורה, בגופינו בבתינו ובפינו ובכפינו, בכל יום ובכל שעה, ובזה יתאמת לנו כאילו ראינו בעינינו הכל. כי בהתמדת האבות אשר יראום ואשר למדום ויספרום לבנים, זכרם לא יסוף מזרעם להתאמת הענין (של"ה הגהות לספר שמות, וארא).

אמונה בחי' מלכות (קה"י, אמונה).

כנס"י איהו אמונה. והטעם כי היא נכללת בדכורא ונתחבר הוי"ה ואדנ"י גימ' אמ"ן, והן בחי' ז"ה שבשם, ואז נעשה הצירוף אמונ"ה, ובזה מובן מה שאמר בזוה"ק 'כד אתחברת באמת וכל אנפין נהירין' (קה"י, אמונה). **והוא** ית' ויתעלה המציא כל הנמצאים וכל העולמות מכוחו וחפצו ית', הוא המשגיח על כל דבר. וזהו יסוד הדת, ומי שלא יאמין זה, הוא כופר בעיקר ואין לו חלק וזכות בישראל. וחייבים אנו למסור נפשינו ומאודינו על אמונה זו. והעיקר שיקבע בנפשו שהאמת כן הוא, ואי אפשר בחילוף מזה (ספר המצוות הקצר, מצוות עשה א).

ד שמי הוי"ן העליונים (שמספרם שניים עשר) הם נסוד שניים עשר המזלות, שכל מזל נקרא לוח, והוא ממונה על כל שעה משניים עשר שעות היום, וכלל נציגי עשר לוחות המזל וכפי שהם מונים עשר שעות היום והלילה, ועל שניים עשר התודשים, ומלו המזלות, משם היו שניים עשר השבטים יוצרים תם השמות שלהם. ויש שניים עשר תחרים שהם מלד השטרות תחרף, שנאמר בהם 'שניים עשר נשיאים לתומתם', שהם נקרנים 'טלה, שור, תאומים, סרטן, תריה, בתולה, מאזניים, עקרב, קשת, גדי, דלי, דגים'. שזה לעומת זה עשר הקב"ה ישנו גם נקליפה).

וכל שבט ושבט יש לו נוסחא מיוחדת ויש לו שער מיוחד ליכנס דרך שם תפילתו. וכדלימא בשער הכוונות (דרוש עיקרי לשבת ומוסף התפילה ג): בעיקרי המנהגים עלמה יש הפרשים רבים ושיוויים רבים בעניין נוסח התפילות בעלמה, חוץ מעניין הפזמונים והפיוטים הנוספים בתוך התפילות, אלא נוסח הברכות והתפילות עלמה יש שיוויים רבים בין סידורי התפילות בין מנהג ספרד ובין מנהג קאטלוניא ובין מנהג אשכנז ובזה. הנה בעניין הזה אמר לי מורי ז"ל שיש ברקיע י"ג מלוות כנגד י"ג שבטים, וכל שבט ושבט עולה תפילתו דרך שער אחד מיוחד לו, והוא סוד י"ג שערים המזכירים בסוף יחזקאל. והנה אין ספק כי אם תפילות כל השבטים היו שוות, אלא היו צורך לי"ג מלוות ושערים וכל שער יש לו דרך בפני עצמו, אלא ודאי מוכרח הוא שכיוון שהפילומיסם משלוחת לכן לריכים שערים מיוחדים לכל שבט ושבט, כי כפי שורש ומקור נשמות השבט ההוא כך לריך להיות סדר תפילתו. ולכן לפוי לכל אחד ואחד להחזיק כמנהג סדר תפילתו כמנהג אבותיו, לפי שאין אימתו יודע מי הוא משבט זה ומי הוא משבט זה, וכיוון שאבותיו החזיקו במנהג ההוא, לפוי הוא מן השבט ההוא הרמוי לו לאותו המנהג, ועתה גם לבטלו ואין תפילתו עולה למעלה אם לא בדרך הסדר ההוא. אבל לריך שאדם שאין זה אלא בעניין חיבות משלוחת בתפילה וכיולא בו, כגון להקדים 'הודו' קודם 'ברוך שאמר' או תח"כ וכיולא, אבל מה שהוא מיוסד ע"פ הדין המפורש בתלמוד זה הוא דבר הסור לכל נפש, ואין חילוק ביניהם כלל בכל השבטים.

וכל שבט ושבט יש לו נוסחא מיוחדת, ויש לו שער מיוחד, ליכנס דרך שם תפילתו. וכל שבט מעורר בתפלתו כח מזלו שבשנים עשר מזלות, והמזל מאיר למטה, ומגדל הצמח ושאר דבריו הצריכים אליו.

וז"ש (במדבר כד) **דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל**, וקם, זה בחינת עמידה, בחינת תפלה. כששבט מישראל עומד להתפלל, על ידי זה מעורר כוכב, והכוכב הוא דורך ומכה הדברים שיגדלו. כמו שאמרו דרך כוכב מיעקב. זהר פ' בלק (קיב) ואיתא בגליון"מ **דרך שם תפילתו.** ולריך להעלות תפילתו לשער השבט שלו, כי אם יגיע לשער שבט אחר לא יוכל לעלות. ועי' לקמן אות ד' ד"ה ולריך כל אדם לקבל תפילתו לנדיק הדור, ולהדיק יודע לכוון השערים.

וכל שבט מעורר בתפלתו כח מזלו. וכתב במי השמל (ט): נמלא מוכח מזה שהתפילה היא למעלה מהטבע, שהלרת השמל היא ע"י התפילה, וע"כ מצוחר בסוף אות ה' כי התפילה היא נמי ניסים. שיווי הטבע, כי התפילה היא למעלה מהטבע כמו שהמצוח כאן. זה, וכיוון שהאבותיו החזיקו במנהג ההוא, אולי הוא מן השבט ההוא הרמוי לו אותו המנהג, ועתה גם לבטלו ואין תפילתו עולה למעלה אם לא בדרך הסדר ההוא. אבל לריך שאדם שאין זה בעניין חיבות משלוחת בתפילה וכיולא בו, כגון להקדים 'הודו' קודם 'ברוך שאמר' או תח"כ וכיולא, אבל מה שהוא מיוסד ע"פ הדין המפורש בתלמוד זה הוא דבר הסור לכל נפש, ואין חילוק ביניהם כלל בכל השבטים. **דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל**". רציו מלינים כעת דבריו בפסוק מהברכות שבירך בלעם את ישראל בע"כ, כלהמיב בבמדבר (כד, יז): "אֶרְאֶנּוּ וְלֹא עַתָּה אֲשׁוּרֶנּוּ וְלֹא קָרוֹב דָּרַךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב וְקָם שֵׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל וּמָחַץ פַּאתֵי מוֹאָב וְקַרְקַר כָּל בְּנֵי שֵׁת: וע"ד הפשט פירש"י (שם): **מרגלנו**. רואה אני שאמו של יעקב וגדולתו, לך לא עתה הוא אלא לאחר זמן. **דרך כוכב**. כתרגומו, לשון 'דרך קשתו', שהכוכב עובר כאן. ובלע"ז דיסטינ"ט, כלומר יקוס מזל. **וקם שבט**. מלך רואה ומושל. **ומחץ פאתי מואב**. זה דוד שנאמר בו (שמו"ב ח) 'והכה את מרלה וימדד שני חבלים להמית וגו'". וכתב המלו"ל (ישעיה סג, ג): **חמץ**. מלשון דריכה ורמיסה. ועיין להלן בנמ"ג ד"ה 'ובני ישראל בתפילתם וכו' שם דרש רציו (בלילקו"מ קיב) פסוק זה בתוספ זה: **וקם שבט מישראל**. עי' להלן בהמשך אות זו, בד"ה 'ועין בעמידה אלא בתפלה'.

ילקוט הנחל

וכל שבט ושבט יש לו נוסחא מיוחדת. ומובא בפיס"ק (ב, ל): רציו לומר לעניין נוסח תפכנו ופפרד, תפידות אין לה סייכות עם נוסח התפילה, אפשר להיות תפיד והתפלל נוסח תפכנו (תפידות אתו ניתו מיט קיין נוסח, מען קען זיין ג תפיד אוך לתוועגן נוסח תפכנו).

מילואי חכמה

ויש לו שער מיוחד ליכנס דרך שם תפילתו. ומציגו בזהר (פקודי, רעמ ע"ב) שכנגד י"ב שערים אלו לריך שיהיה בבית הכנסת י"ב תלוות, וז"ל: "אלין תלוות ואלין מלכים, קיימי כולהו לאתקלא כל צלותין דצלקין מאתק לעילא, ולאתגאה בהו לאעלה לון קמי קודשא בריך הוא. ועל דא כל בית הכנסת דלאו ביה תלוות, לאו אתר לצלותא ביה כדקא יאות, דהא בית הכנסת דביה תלוות, לאתקא לון קמי קודשא בריך הוא". ועי' בזהר (פקודי, רנ

אין לך עשב מלמטה שאין לו כוכב ומלאך מלמעלה שמכה אותו ואומר לו גדל. עניין זה וכן מה שכתב רבינו לעיל 'והמוזל מחיר למטה ומגדל למעלה ומאר דבריו הקדושים מליו', מבוארים היטב בדברי המדרש בג"ר (י, ו) ופרקיו, וז"ל: אמר רבי סימון, אין לך כל עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע שמכה מותו ואומר לו גדל, הדא הוא דכתיב (איוב לח) 'הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ וגו', לשון שוטר. 'הַתְקַשֵּׁר מַעֲדַנּוֹת כִּימָה' (שם). רבי תנינא בר פפא ורבי סימון אמר, כגון כוכב כימה מעדנת את הפירות, וכסיל מושך בין קשר לקשר, הדא הוא דכתיב (שם) 'התלית מַזָּרוֹת בְּעִתּוֹ וְעַיִשׁ עַל בָּנֶיהָ תַּנְחֵם'. רבי תנחום בר חייא ורבי סימון אמרו, מזל הוא שהוא מְמַיֵּר את הפירות. ופירש היפה תואר (שם): **שמכה מותו ואומר לו גדל.** כי הספינת כל מזל על הארץ, אם יביא קור לו הוא אם לחות לו יובש, זו תפעל על הצמחים לצמוח לפי החיכות הנדרשת לכל מין ומין מהצמחים. **הקשר מעדנות כימה גו'.** כימה מביאה קור, וכסיל חום. והחום כשהוא במידה מגדיל ומצמיח את הפירות, והקור והלחות מְעַדְּנוֹת את הפירות, כי יוסיף בהם רטיבות ומתיקות. **הֲתְמַיֵּר את הפירות.** מלשון זורה, כי כשאר יעדן את הפירות, יַשֵּׁב רוח וְיִזָּרֶה את התלקים הרעים המרקיבים אותם וירחקם הלחה. ועוד פירש המהרי"ו (שם): **לשון שומר.** שהשמש פעולת שוטר שמכריח לקייט הדין של השופט, וכן חוקות שמייס מכריחים את העשבים שיגדלו. **מעדנת את הפירות.** נראה לי שפירושו מלשון 'וירד לגיו לגג מַעֲדַנּוֹת' (שמו"ב טז), שפירושו מלשון קשר, וכמו 'הִתְקַשֵּׁר מַעֲדַנּוֹת כימה', פירושו שְׁפִימָה קושרת הגידים ותהלוכות היניקה של כל העשבים ופירות, וזהו שאמר 'וכסיל מושך בין קשר לקשר'. וכללו הוא גם כן מלשון עידון וממתקה, שנותן טעם בפירות. **הפוליש מזלות.** פירושו מזלות (...) שהרי"ם והלמ"ד ממתלפין. ומליו בפרד"ר (שער כה, י) גבי עניין ההכאה המצוה פה מה"ש: עניין ההכאה עניינו על הכאת האור והמרתו בעשב שהוא ע"י המלאך, והוא הליטור האור הנעלם, בשוד ילירת עולם המלכים. וזה המלאך מחיר בעשב ע"י הכוכב, כנודע כי הכוכבים שבעשיית הם שמשים ועבדים לליהיר, וזה נמצא בזהר לפעמים מייחס עניין זה אל המלאכים ופעמים אל הכוכבים, והכל עניין אחד ואין בהם פקפק.

אין לך עשב מלמטה שאין לו כוכב ומלאך מלמעלה וכו'. ובליקו"מ (מג, ג) ביאר עניין זה, וז"ל: דע, כי 'כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה, נברא ממנו מלאך' (מגילה יד), וכל דיבור ודיבור נתלק לכמה גילוחות, בבחינת 'כפטיש יפוצץ סלע' (עיין שבת פח), כמו כן נברחו כמה וכמה מלאכים לפי רוב הגילוחות, ודיבור הכולל את הגילוחות נברא מלאך, שהוא שר ורחם על המלאכים שנברחו מן הגילוחות, והם ממהרו, וכל מלאך ומלאך הוא ממונה על לחיזה דבר, ולפילו כל לילוחות ועשבים יש עליהם ממונים, כְּמָה שאמרו חז"ל (ב"ר י) 'אין לך עשב מלמטה שאין לו מלאך מלמעלה וכו'', וכל מלאך מקבל מיזחו מהדיבור, ומשפיע לתוך הדבר שנמנה עליו, היינו לגיזה עשב או דבר אחר שהוא ממונה עליו. ועוד אימא בליקו"מ (מ"ב ח, ב): אמרו רז"ל (ב"ר י) 'אין לך כל עשב ועשב, שאין לו כוכב ומזל שמכה אותו ואומר לו גדל'. וכל כוכב ומזל מקבל כוח מכוכבים שבמעלה ממנו, והעליון מהעליון ממנו, עד שמקבלים כוח מהסרים העליונים, כמו שאמרו (במיקו"ז מי' מא, קף עט) 'כל כוכבית נוזין לא מן לא, סיהרא לוזי מן שמשא וכו'', 'כי נָבַּשׁ מעל גָּבַּשׁ וכו'' (קהלת ה), והם כולם נמיעת לוזים זה מזה וזה מזה, עד שמקבלים ולוזין מהסרים העליונים, והסרים מקבלים מהעליונים מהם, גבוה מעל גבוה, עד שכולם מקבלים משורש הכל שהוא דבר ה', כמ"ש (תהלים לג) 'בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם'.

אין לך עשב מלמטה שאין לו כוכב ומלאך מלמעלה וכו'.

אותו ואומר לו גדל. עניין זה וכן מה שכתב רבינו לעיל 'והמוזל מחיר למטה ומגדל למעלה ומאר דבריו הקדושים מליו', מבוארים היטב בדברי המדרש בג"ר (י, ו) ופרקיו, וז"ל: אמר רבי סימון, אין לך כל עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע שמכה מותו ואומר לו גדל, הדא הוא דכתיב (איוב לח) 'הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ וגו', לשון שוטר. 'הַתְקַשֵּׁר מַעֲדַנּוֹת כִּימָה' (שם). רבי תנינא בר פפא ורבי סימון אמר, כגון כוכב כימה מעדנת את הפירות, וכסיל מושך בין קשר לקשר, הדא הוא דכתיב (שם) 'התלית מַזָּרוֹת בְּעִתּוֹ וְעַיִשׁ עַל בָּנֶיהָ תַּנְחֵם'. רבי תנחום בר חייא ורבי סימון אמרו, מזל הוא שהוא מְמַיֵּר את הפירות. ופירש היפה תואר (שם): **שמכה מותו ואומר לו גדל.** כי הספינת כל מזל על הארץ, אם יביא קור לו הוא אם לחות לו יובש, זו תפעל על הצמחים לצמוח לפי החיכות הנדרשת לכל מין ומין מהצמחים. **הקשר מעדנות כימה גו'.** כימה מביאה קור, וכסיל חום. והחום כשהוא במידה מגדיל ומצמיח את הפירות, והקור והלחות מְעַדְּנוֹת את הפירות, כי יוסיף בהם רטיבות ומתיקות. **הֲתְמַיֵּר את הפירות.** מלשון זורה, כי כשאר יעדן את הפירות, יַשֵּׁב רוח וְיִזָּרֶה את התלקים הרעים המרקיבים אותם וירחקם הלחה. ועוד פירש המהרי"ו (שם): **לשון שומר.** שהשמש פעולת שוטר שמכריח לקייט הדין של השופט, וכן חוקות שמייס מכריחים את העשבים שיגדלו. **מעדנת את הפירות.** נראה לי שפירושו מלשון 'וירד לגיו לגג מַעֲדַנּוֹת' (שמו"ב טז), שפירושו מלשון קשר, וכמו 'הִתְקַשֵּׁר מַעֲדַנּוֹת כימה', פירושו שְׁפִימָה קושרת הגידים ותהלוכות היניקה של כל העשבים ופירות, וזהו שאמר 'וכסיל מושך בין קשר לקשר'. וכללו הוא גם כן מלשון עידון וממתקה, שנותן טעם בפירות. **הפוליש מזלות.** פירושו מזלות (...) שהרי"ם והלמ"ד ממתלפין. ומליו בפרד"ר (שער כה, י) גבי עניין ההכאה המצוה פה מה"ש: עניין ההכאה עניינו על הכאת האור והמרתו בעשב שהוא ע"י המלאך, והוא הליטור האור הנעלם, בשוד ילירת עולם המלכים. וזה המלאך מחיר בעשב ע"י הכוכב, כנודע כי הכוכבים שבעשיית הם שמשים ועבדים לליהיר, וזה נמצא בזהר לפעמים מייחס עניין זה אל המלאכים ופעמים אל הכוכבים, והכל עניין אחד ואין בהם פקפק.

מילואי חכמה

אין לך עשב מלמטה שאין לו כוכב ומלאך מלמעלה וכו' ואומר לו גדל. ומימא בפרד"ר (שער כה, י) בביאור זה: כל הדברים בעולם הזה עולים ממדריגה למדריגה. המים יורדים על הארץ, ויונק הזרע שהוא עובי ושומן הארץ וגידוליהם, שיסודם מן העבים הלו, אל מלך חיבר הזרע ההוא. והזרע גדל ועשה עשב, מחיר בו אור יותר משהוא מאור היסודות, מפני קיבולם וקירבתם אל המקור, ואז מה שהיה מתת מלאך הממונה על יסוד הארץ יפל מרשותו, כי אורו השופע בו הינו אלא אור הנשפע מן המלאך הממונה על העבים, ובפרט הממונה על העשב הזה, וזהו מה שאמרו חז"ל 'אין לך עשב מלמטה שאין לו מלאך מלמעלה ומכה אותו ואומר לו גדל'. (...) כי היסודות הפשוטים עולים במדריגה, ועשים אלך חיבר לעשב ומתקרבים יותר אל המקור. ואמ"כ הבהמה אוכלת העשב הזה, ועשה אלך חיבר ממנה ועשה לצורתה ומתקרב יותר אל מקורו, וכפי קירבתו אל מקורו כן יתקרב אליה האור ויגדל בה בהשגה כנודע, ומה שהיה מתת מלאך הזה הממונה על העבדים, יוצא מרשותו ונכנס מתחת המלאך הממונה על הבהמות, ובפרט אותו הממין, כי אין המלאך הממונה על העבדים שופע בו, אלא אור מלאך הממונה על אותם הבהמות. ונמצאר המדם יכול לגדל העשב ולמרות, ולא עוד אלא שהוא מלאך המכה אותו ואומר לו גדל, וזהר הקדוש (תרומה קעג ע"ב, קדושים פו ע"ב) מתבאר העניין ביותר, דלכל עשב ומין יש יום ושדה מלמעלה, ויום הלומת בא להם עי"ז שהכוכבים בלילה כל כוכב ממונה על עשב אחד, ואז כשאותו כוכב מגלה בהירתו ואורו לנגד העשב שלו הממונה בארץ, מיכף ומיד מתלהב העשב הלז ומושך ומתפוותח לידבק בשורשו ועולה למעלה, וזהו כוח הממוצע אותו מן הארץ ומגדל. **שמכה אותו ואומר לו גדל.** ומובא במאור ושמש (פ' בהעלותך) בביאור זה: לכאורה עניין שכתב זה שיהו מוכן. ולהבין עניין זה שקי"ל הקב"ה ברא כל העולמות ע"י כ"ב אותיות התורה ונקודות וטעמי התורה ע"י צירופי שמות, שֶׁשֵּׁם הוי"ה ברוך הוא מלטרף עם כל אות ואות בְּפָנִים ואחור ועם הנקודות, ואם כן אין שום דבר בעולם שלא יהיה לו מלך בחיבה אות מאותיות התורה או בחיבה נקודה, ואות שהיה או הנקודה שהיה יש לו מלך בשם הוי"ה ברוך הוא, לכן משתוקקין כל הממין והחילונות לעלות לשורשן. ואימא בכתבי האר"י ז"ל שלירופי האותיות נקראת הכתה, שע"י שאכה אות בחות ומלטרף אות לאות הוא בחינת הכתה. וזהו פירוש 'אין לך עשב מלמטה שאין לו מלך מלמעלה המכה אותו ואומר לו גדל', רלה לומר, המלאך מחיר עליו אותו הלירוף הסייך לו דרך הכתה, שאין לך עשב שאין לו מלך בשם הוי"ה ברוך הוא, וע"י הלירוף ההוא הוא משתוקק לעלות לשורשו. וע"י מה הן מתעוררין לעלות לשורשן, הוא ע"י הדלת שלומד תורה לשמה וכיוצא, ומדבק עלמו בחותיות התורה ובלירופי שמות, ומייחד ומדבק ומקשר עלמו בחין קוף ברוך הוא, ע"ז הוא נותן חיות והתעוררות לכל הנבראים כולם, לדוממים ולומחים ולחיים ולמדברים, שבמשתוקקו כולם לעלות לשורשן, כי לכולם יש חלק בחותיות התורה ובלירופי שמות. וע"י שהדלת מעורר המיין נוקבין מתחת לעילא, הוא מדבק עלמו בחבות הקדושים וממשיך החסד הגדול על כנסת ישראל. וכן מפורש על פסוק 'וכל שים השדה וגו' טרם ילמח וגו' ולחדש חין וגו'', ופירש"י 'וכבבת חדש כו' והחפלל עליהם וממחו', נמלח למידין שהכל חלוי בחפילת הלדיק, וכל שכן ע"י הייחודים.

ילקוט הנחל

אין לך עשב מלמטה שאין לו כוכב ומלאך מלמעלה. וכתב בליקו"ה (יו"ד מילה ה, כד) שהחדם חינו נחון חחת שליטת הטבע, והוא יכול להמשיך חיות כרלונו לכל המלחים וכל הדברים המתנהגים על ידם, וז"ל: כל דבר יש לו מלאך הממונה עליו, כי אפילו כל עשב ועשב, אמרו רז"ל 'אין לך כל עשב ועשב שאין לו מלאך המכה אותו ואומר לו גדל', מכל שכן כל מיני בעלי חיים שהם גבוהים יותר מלמחים, בוודאי כל בריה ובריה, מכל שכן כל מין ומין של בהמה חיה ועוף, יש לו מלאך ושר ממונה עליו שמשם מקבל חיותו כפי טבעו. נמלח, שהטבע של כל דבר מתנהג ע"י המלאך הממונה עליו. וזה שחיתא בספרים ד'חלקים' בגימטריא 'הטבע', כי חלקים בחינת מלאך, שנקרא 'חלקים' בחקלת, שהטבע מתנהג ע"י המלאך הממונה על כל דבר להנהיגו בטבע זאת שים לאותו הדבר. (...) אבל המלאכים אינם בעלי בחירה, והם מוכרחים לקבל ולשמוע החיות בכל פעם כפי הממות כפי מה שצריך להמשיך חיות לאותו הדבר שנמנה עליו, ואינו יכול לשנות בעלמו כלל, אבל האדם שבידו בחירה יכול לבטל עלמו מחיזו דהאי עלמא בבחירתו, ואזי עולה למקום שעולה ונכלל בו יתברך, ויכול לשמוש משם תורה בכל פעם, שהוא התכמה והדעת שמחיה ומקיים ומנהיג את כל העולם, כי 'בתוריית ברא קודש' כנרך הוא עלמו', ואזי יכול להמשיך החיות לכל המלחים ולכל הדברים המתנהגים על ידם כרלונו, כפי התורה והדעת שעושה מהביטול. ועל כן החדם גבוה מהמלחים ומושל עליהם ויכול לנהוג העולם כרלונו.

ואני תפלה

וּבְכֵן תְּחָנֵּנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, וְתַעְזְרֵנוּ לְהַעֲלוֹת תְּפִלָּתֵנוּ פְּנֵיךָ דֶּרֶךְ הַשָּׁעַר וְהַשֶּׁבֶט הַיָּשָׁר נַשְׂכְּתֵנוּ, כְּדֵי אֲשֶׁר מִשָּׁם נָחֵצְבוּ, כְּדֵי שֶׁתַּעֲלֶה תְּפִלָּתֵנוּ דֶּרֶךְ הַשָּׁעַר הַהוּא הַיָּשִׁיר לְחַתְּפִלָּתֵנוּ דֶּרֶךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וִירוּשָׁלַיִם וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְקָדְשֵׁי קָדָשִׁים, עַד שֶׁתַּעֲלֶה תְּפִלָּתֵנוּ לְמָכוֹן שִׁבְתֶּךָ. וְיִהְיֶה כֹּחַ לְתְּפִלָּתֵנוּ לְעוֹרֵר אֶת הַמַּוָּל הָעֶלְיוֹן הַיָּשִׁיר פְּשָׁעַר וְשֶׁבֶט שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאִתָּנוּ, וְיַשְׁפִּיעַ עָלֵינוּ טוֹבָה וּבְרָכָה, לְבָרֵךְ אֶת כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה וּלְהַצְלִיחַ אֶת מַעֲשֵׂי יָדֵנוּ (ליקו"ת בט).

עשב

עשי"ב ר"ת 'ע'רשה ש'לום ב'מרומיו' (ליקו"מ לט).

כל הרפואות הם ע"י עשבים, והם גדילים רק ע"י אמונה (ליקו"מ ח"ב ה, א).

כשאדם מתפלל בשדה, אזי כל העשבים כולם באין בתוך התפילה ומסייעין לו, ונותנין לו כח בתפילתו. וזה בחי' שנקראת התפילה 'שיחה', בחי' 'שיח השדה', שכל שיח השדה נותנין כח וסיוע בתפילתו (ליקו"מ ח"ב יא).

עשבים, גורמים שיתעורר הלב (השתפכות הנפש כח).

כל שורש לעצמו נקרא עשב (רש"י בראשית א, יא).

עשב הוא תיקון העולם, כי הוא מזדיע זרע (וקאנאטי בראשית א, יא).

ידשא' הוא כשהתבואה מתחלת לצמוח, ו'עשב' כשהתחיל להתעבות ולעשות קנה (ש"ך עה"ת דברים לב, ב).

עשב גימט' חס"ד וגבור"ה דחכמ"ה עה"כ (קה"י, עשב).

כוכב

כל כוכב הוא בערך גודל זה העולם ויותר (שיחות שאחר סיפורי המעשיות).

קרא מלך המשיח 'כוכב', כי כמו שהכוכב נבדל מן האדם, שהכוכב ברקיע והאדם על הארץ, כך הזמן של משיח נבדל מן עוה"ז לגמרי. ועוד, כי על מעלתו ומדריגתו של משיח נאמר 'זירוח וְנֶבַח נְשָׂא', לכך קראו אותו 'כוכב', שהוא מתנשא על כל (נצח ישראל ס).

כוכב הוא בחי' חכמה בינה דעת, וע"כ כוכ"ב במילוי כזה כ"ף וא"ו כ"ף בי"ת עה"כ גימט' חכמה ובינה ודעת, שהם המוחין, והרי 'מח' גימט' כוכב (קה"י, כוכב).

כוכב זה משיח, כמ"ש 'דרך כוכב מיעקב', דכוכב רומז על 'חכמה בינה דעת', ומשיח יתעטר באלו המוחין, כמ"ש 'ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה וגו' רוח דעת וגו' (שם).

כל כוכב הוא עולם בפני עצמו, ואם יחסר כוכב אחד מן המציאות יהיה זה חסרון לכלל הבריאה. כן כל אחד מישראל הוא עולם מלא בפני עצמו, ואם יחסר איש מהם הוא חסרון נוגע לשלימות העולם הכללי, וכ"ש לאושר העם כולו (מלבי"ם בראשית טו, ד).

מלאך

לפי השינויים שנעשו במלאכים, היינו לפעמים יושבים, לפעמים עומדים, לפעמים נשים, לפעמים אנשים, וכן שאר השינויים, כן השפע הבא מן השמיים נשתנה, לפעמים אש, לפעמים מים, לפעמים אבנים, וכן שאר השפעות, וכל אלו השינויים נעשים בעולם ובאדם. גם נשתנה רצונו לפי השינויים, לפעמים רוצה כך ולפעמים רוצה רצון אחר (ספר המדות ממון ח"ב יב). **מלאך** זה משה, מכאן שהנביאים קרואים מלאכים (רש"י במדבר כ, טז). **יש** מלאכים שהם מרוח, ויש מלאכים שהם מאש, וכל אחד נותן משלו לחבירו, משום שיש שלום ביניהם, וע"כ אלו המלאכים יורדים מב' יסודות אלו (וקאנאטי בראשית ו, ב). **המלאך** הוא גוף מארבעה יסודות פשוטים מתקרבים אל המקור, והאור השופע עליהם הוא העיקר. והנה נשמת הצדיק היא עיקר האור המתפשט בתוך המלאך, ונמצא ערך המלאך אל הנשמה כערך הגוף אל הנשמה, אלא שזה 'עשייה' וזה 'יצירה'. ובוודאי זה עניין גדול ומפתח גדול בעניין המלאכים (פרד"ר כה, יא). **ענין** המלאך הוא השליחות, ולכך נקרא 'מלאך' לשון שליחות, ושמות המלאכים הוא לפי השליחות שנשתלחו (גור אריה בראשית יח, ב). **מלא"ך** הוא מספר הוי"ה ואדנ"י, שהם בחי' חסד ודין (באר מים חיים פ' שמות). **מלאך** נקרא השכינה, שהוא מלאך ה' שליח במשלחותיה (קה"י, מלאך). **מלאך** יש לו גוף מעולם היצירה ונשמתו מעולם הבריאה, וכשיורד לעולה"ז, כשעולה את"ל למעלה טובל בנהר דינור, אזי גופו נשרף ונשמתו קיימת, ואח"כ נתחדש לו גוף אחר, בסוד 'חדשים לַבְּקָרִים', וכשהמלאך שוהה ז' ימים בעוה"ז, שוב אינו יכול לעלות (שם). **כל** בחי' מלאך נקרא 'שכל', וע"כ קראום שכלים הנבדלים. שכל ר"ת 'ש'ש כ'נפים ל'אחד', והן שש השכלות בו' קצוות (קה"י, שכל).

מזונות

המזון נמשך ע"י הניגון (ליקו"מ ח"ב סג).

המזונות באים ממקום גבוה ורחוק מאוד (ליקו"ה שילוח הקן ה, טז).

בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא, אלא במזלא תליא מילתא, דהא בזכותא לאו איהו, אלא עד דאתמליא ואתנהיר מן מזלא (זהר וישב קפא.).

נקרא 'מזון' ע"ש ההזמנה, שבא מזומן בכל יום (רבינו בחיי דברים ג, כז).

המזונות הוא יותר עליון מכל הניסים, ודבר זה הוא עמוק מאוד (גבורות השם סה).

מזונות הוא חוץ לדין בדרך רחמים (יערות דבש ח"א א).

המזונות הוא בכלל הדברים שאינם תלויים בזכות (מוה"ק כח), אעפ"כ כשיעבדו ה' כמצותך אין המזל שולט בהם, ויאכלו וישבעו גם מטוב הגשמי (אוה"ח דברים יא, יג).

מזונות הוא במידת החסד, כמאמר 'הזן את העולם וכו' בחן ובחסד', נמצא, החסד נגדו בתוכו (מאור עיניים פ' צו).

יוצמח ה' אלקים מן האדמה כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל, בחי' 'מזון' מגבורה, וזה שאמר 'וטוב למאכל', כשהגבורה נכללת בחסד ונמתקת, אז הוא טוב למאכל (קה"י, אמא).

הנה האדם צריך לחיותו ופרנסתו ג' דברים, מזון, לבוש, דירה. והמזון בזול, והלבוש ביוקר ממזון, ובית ביוקר יותר משניהם. ולכאורה המזון ראוי שיהיה ביוקר יותר, שהוא חיות האדם שאי אפשר בלעדו. וכתב בזה הגה"ח מוהרש"ז מלאדי, כי המזון הוא מבחי' אור פנימי שמתלבשים בכלים, והלבוש מבחי' אריך אנפין כתר עליון, שאינו מתלבש בכלי מחמת רוב התעלמותו, והוא בבחי' מקיף לבד, לכך הלבוש דבוק בגוף האדם, רק שהוא בבחי' מקיף לרוב דביקותו, ובית הוא מבחי' מקיף למקיף והוא בחי' עתיק יומין, שאין לו ייחוס כלל עם הנאצלים, ואינו יכול לצמצם אף בבחי' מקיף, רק הוא בחי' מקיף למקיף (קה"י, בית).

ים סוף

יש מידה הנקראת 'ים' שעל ידה עברו ישראל את הים, וזהו 'וַיַּעֲבְרוּ על ים בים סוף', נקראת ג"כ 'ים סוף', כי הוא סוף המעלות (רבינו בחיי שמות יד, כא).

ים סוף נקרא כן, לפי שֶׁקָּנָה וסוף סביביו (תולדות יצחק שמות טו, ד).

מעשה קריעת ים סוף הוא דבר מבהיל, ובו יצדיקו ויכריחו האמונה (אוה"ח שמות יט, ט).

ים סוף הוא גם כן בחינת מלכות, עבור דהוא סופא דדרגין (קה"י, יט).

קשין מזונותיו וכו' וקשה זיווגו (בקריעת ים סוף). וביאר כמי הגמ' (ט): ר"ל כי היס סוף נקרע לי"ב קרעים ע"י תפילת י"ב שבטים שנעקו והתפללו בכל ליבם אל הסם, כמ"ש 'ויצעקו בני ישראל אל ה'', ועי"ז היה זיווי הטבע מהנם הגדול של קריעת יס סוף, כי תפילה משנה הטבע. נמצא שקריעת יס סוף היס ע"י תפילה, וכן 'קשין מזונותיו' ו'קשין זיווגו', כי לפי מעלת התפילה כן זוכה לזיווגו וכן נותנין לו פרנסתו, ואף שע"פ דרך הטבע אינו יכול להרווית פרנסתו ואינו יכול למצוא זיווגו, אבל ע"י תפילה יכול לשנות הטבע וימצא זיווגו ופרנסתו, כמו קריעת יס סוף שהיה מן שיווי הטבע ע"י תפילה. ומבואר זאת ביותר, כי ע"י התפילה גורם לעשות זיווג קו"ה ומכיניתי ולפרנס את בניו שבשמיים, על כן זוכה ע"י התפילה לפרנסה וזיווג.

וזה שאמרו חז"ל (פסחים קיח ע"ב) **קשין מזונותיו בקריעת ים סוף, וקשה זיווגו (בקריעת ים סוף) וכו'** (סוטה ג ע"ב).

קשין מזונותיו בקריעת ים סוף. כלומר, שמי שנתן לו מזונות, כמו שנתן לו מזונות עשה ליכולת שקרע להם יס סוף, ונפקא מינה למיבעי רחמי. ועוד פירש במדרש שוח"ט תהלים (קלו): **לגזר יס סוף לגזרים.** וכתיב 'נתן לחם לכל בשר'. מלך בשר ודם עומד במלחמה, אינו יכול לו לזון מיילותיו ולא לספק להם אפסניות, אבל מי שאמר והיה העולם אינו כן, אלא 'ה' איש מלחמה' (שמות טו), שנלחם במצריים, 'ה' שמו', זון ומפרנס לכל בריותיו, שנאמר 'לגזר יס סוף לגזרים', וכתיב 'נתן לחם לכל בשר'. אמר רבי שמואל בר נחמני, קשה הפרנסה מן הגאולה, שהגאולה ע"י אילים, שנאמר (בראשית מח) 'המלאך הגואל אתי', והפרנסה ע"י הקב"ה, שנאמר (שם טו) 'הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם'. **וקשה זיווגו (בקריעת ים סוף).** כלשיטת בסוטה (ג ע"ב): אמר רבי שמואל בר רב יצחק, כי הוה פתח ריש לקיש בסוטה אמר הכי, אין מזווגין לו לאדם אישה אלא לפי מעשיו, שנאמר 'כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים'. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, וקשין לזווגן בקריעת ים סוף, שנאמר 'המלכים מוסיף ימיהם ושנותיהם כדורות'. תניי, והא אמר רב יהודה אמר רב, מרגיעים יום קודם יציאת הולד את קול יוצאת ואומרת, בת פלוני לפלוני, בית פלוני לפלוני, שדה פלוני לפלוני. לא קשיא, הא בזיווג ראשון הא בזיווג שני. ופירש"י (שם): **כי פתח.** כשהיה בת לדרוס בפרשת סוטה. **מזווגין אשה לפי מעשיו.** לנוטה לצדיק ופרוצה לרשע. **כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים.** לא יזדווג ממשלת רשע בגורל לצדיק. **וקשין.** לפני המקום. **לזווגם.** הגך לפי מעשיו. **בקריעת ים סוף.** שנשתנו סדרי ברואים. **מוסיף ימיהם ושנותם.** אדם יתיר ואישה יתירה, והוא מזווגם יחד ומייצב מהם בית. **מוציא ממיריס בכוכרות.** הוציא את ישראל ממצרים כאדם שכר, לא תאמר לא ניתן לו אלא לאחר שיגמור את מלאכתו, אלא מזווג זיווג יתירים ליציאת מצרים. **תניי.** מי הווי זיווג לפי רשע וחכות, והא מקודם ילידתם, שהיו נודע רשעו וחכותו, מכריזין את זיווגו. ואם תאמר הכל גלוי לפניו, ומתרץ, 'הכל בידי שמיים חוץ מיראת שמיים', כלומר במסכת נדה (טז) 'מלאך הממונה על ההריון טיפה ומביאה לפני המקום, ואומר לפניו, טיפה זו מה תהא עליה, גיבור או חלש, חכם או טיפש, עשיר או עני, אבל לדיק ורשע לא קאמר ליה', לתין זה בידי שמיים. **זיווג רשעון.** לפי הגמ'. **זיווג שני.** לפי מעשיו, וקשה לזווגן לפי שהיה בת זוגו. וכעין יעקב שעל העין יעקב (שם) כיעל בתופן אמר, ז"ל: **וקשה לזווגם בקריעת י"ם.** לא שים קישוי לפניו מ"ו, אלא לומר שהיו שום בריה יכול לזווגם יחד להוציאם אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו, כי 'מֵי' יאשה לשים, (מו"ק יח, ב"ר ו ויצ"ו). וזה שאמר 'בקריעת יס סוף', כי גם בקריעת יס סוף מצינו במכילתא, (מובא בילקו"ש בשלח רמז לנד) 'ויט משה את ידו', ולא נאמר היס לקרוע עד שהקב"ה נגלה בכבודו ובעצמו, שנאמר 'היס ראה וינס' ועיין בד"ה הנה 'היס סוף נקרע וכו'.

ילקוט הנחל

קשין מזונותיו בקריעת ים סוף. ומובא בליקו"ה (מו"ר ב"ח ג, יז) קצר נוסף בין מזונותיו של מדם וקריעת יס סוף, וז"ל: ודהו 'קשין מזונותיו של מדם בקריעת יס סוף', כי עיקר רוב הטקמימיות שבשב בני מדם הוא בעניין הפרנסה והמזונות, שכל אחד קשה בעיניו על מקרון פרנסתו, ואומרים שמחמת זה אינם יכולים לעסוק בתורה ועבודה כנ"ל. אבל בחמת אין זה מירון כלל, כי בחיכתו של כל אחד הולכת בדרך זה דייקא שהקב"ה מנהיג עימו כנ"ל. ועיקר התיקון הוא דייקא ע"י עיסוק העקמימיות מליבו, וימשין כי יאר ה', ויעוד מליו ויחמנו לו שייטיב לו בפרנסתו וכל ענייניו וכנ"ל, כמו שהיה בשעת קריעת יס סוף שהיו אז בצרה גדולה מכל לד, והם תפסו תומנות אבותם ועשקו אל ה' וקפצו לתוך היס. כי מה שכתוב מלומתם, שאמרו 'המצלי אין קברים במצריים וכו'', זה היה רק קצתם שפגמו בחמת הרבה, אבל הרבה האמינו בה' ועשקו מליו יתבדך ברחמים ותמונים, כמו שאמרו רז"ל שהיה בהם כמה כיתות. ועיקר הנס בוודאי היה ע"י הכח הכשירה שהאמינו בו יתברך ובמשה ולא הרהרו אחריהס, רק התחנו אל ה'. ועל כן 'קשין מזונותיו של מדם בקריעת יס סוף' ממש, שעיקר פרנסתו נמשך כמו הנס של קריעת יס סוף, שעיקר הנס זוכין דייקא ע"י שמקבל הכל בתמימה, וקופץ להתקדב מליו יתבדך בתוך סערת היס ושעף של טרדת העולם הזה והבלין, ולוטש ומתמנן להשי"ת כמו בקריעת יס סוף, עי"ז דייקא יזכה לפרנסה טובה שיזכה על ידה לתכלית הנלמד.

קשין מזונותיו וכו' וקשה זיווגו ומובא בשיש"ק (ה, תמז): דייקו מנשי שנאמרו כאן שאמרו רז"ל 'קשים מזונותיו של מדם כקריעת יס סוף', ו'קשה זיווגו כקריעת יס סוף', שבתיבת 'מזונותיו' ו'זיווגו' שנקטו רז"ל, רלו להדגיש שדייקא מזונותיו שלו וזיווגו שלו הוא קַבָּלָה להמלין, וזאת לסיבת רוב פגמיו ותקרובותיו, שמחמת זה קשה לו למדם למנות נחת והרמבה בפרנסתו וזיווגו. וזהו 'מזונותיו' ו'זיווגו' שלו דייקא, כל אחד לפי קדושתו. ועל כן לא אמרו בסתם, קשיס 'מזונות' וקשיס 'זיווגים', ונקטו בדווקא 'מזונותיו' ו'זיווגו' וכמבואר.

מילואי חכמה

קשין מזונותיו בקריעת ים סוף. תיתא בפסיקתא רבתי (לג): כשם שעשה הקב"ה כמה ניסים לגאול את ישראל ממצרים, כן הוא עושה בפרוסה הזו שמדם נותן למוך פיו. (...) אמר רבי שמואל בר נחמן, לעולם לא ילמד אדם כוחה של פרוסה זו שמדם נותן למוך פיו, שהיה קשה יותר מן הגאולה. מניין אתה מוצא, שעשה שיוסף מקרא את ניניו לפני שיראכם, הלא את הגאולה ממלאך, 'המלאך הגואל אתי מכל רע' (בראשית מח), אבל כשבא לפרוסה מה הוא אומר, 'האלקים הרועה אתי'.

קשין מזונותיו בקריעת ים סוף וקשה זיווגו (בקריעת ים סוף). ומצינו בבמדב"ר (ג, ו) שדרשו חז"ל פסוק בריאת העולם הפי"ת שוסק הן לפרנסת האדם, והן לזיווגו, ח"ל: 'אלקים מושיב וגו'. שאלה מטרונה אחת לרבי יוסי בן אלפנתי, אמרה לו, הכל מודים שבשבת ימים ברא אלקים את העולם, משיאה ולכאן מהו עושה. אמר לה, מעלה עולמות ומוריד עולמות, פלוני שהיה עשיר יעני ופלוני שהיה עני יעשיר, שנאמר (שמו"א ב) 'ה' מוריש ומעשיר וגו'". רבי ברכיה אומר, לא השיבה כן אלא כך אמר לה, מזווג בעולמו זיווגים ואומר, פלוני יצא פלוניה, ופלונית מיועדת לפלוני, ומושיבן בבתיהן. אמרה לו, יכולה אני לזווג אלף ביום אחד. שמע רבי יוסי והלך לו. מה עשתה, הביאה אלף עבדים ואלף שפחות וזיווגן זה לזה. אמרה להם, פלוני יצא פלוניה, ופלונית מיועדת לפלוני. כיוון שבאנשו עיסתן בלילה נפלה קטטה ביניהן, ועמדו והיכו אלו את אלו. לנוקר הלכו אלצה, אין ריחיים פועש, ודין ידיש פועש. שלחה בשביל רבי יוסי ופיפרה לו המעשה. אמר לה, אם הדבר הזה קל הוא בעיניך, קשה לפני המקום בקריעת יס סוף, הה"ד (תהלים קמ) 'אלקים מושיב יחידים ביתה וגו'". מהו 'אלקים מושיב יחידים', הקב"ה יושב ודן תחתם, ומביא זה ממקום אחד וזה ממקום אחר ומושיבן בבית אחד. 'מוציא אסירים בכושרות', שהוא מוליאן מבתיהס לחוריס בעל כרחן ומזווגן בכושרות, אם אין זכין כושרים, ואם זכו משורין. **וקשה זיווגו.** ומובא בבמדב"ר עה"פ (פ' תצא): בשם הבעש"ט זי"ע, דכשמכריזין בת פלוני לפלוני (סוטה ג) נתפשים כמה זיווגים שקריס, ומתחזים ונסבכים בהדי האי זיווגא שהכרוז יצא עליהס. ואד בחד כי סבין לפטרם כל כך בנקל, רק יש שנפטרים מהס ע"י שנדברים זה בזה להתחתן, ומהס יש שנפטרים ע"י שמתוועדים להתחתן, ומהס יש שנפטרים ע"י התקשרות בתקיעת כף או רמיזי פרקים או תנחים, עד שנפטרים מכולס, ואז יצא מין את מינו זיווגו החמיתי ויקשו זה לזה כדת משה וישראל, ועי"ע בחיי"מ (תקלה).

ואני תפלה

וְתַזְמִין לָנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים וְחַסְדֶּךָ הַגְּדוֹלִים אֶת פַּרְנְסוֹתֵינוּ קֹדֶם שֶׁנִּצְטָרֵךְ לָהֶם, בְּרֶוַח וְלֹא בְּצִמְצוּם, בְּהֶתֵּר וְלֹא בְּאִסּוּר, בְּנַחַת וְלֹא בְּצַעַר, בְּכָבוֹד וְלֹא בְּבִזּוּי, מְתֻחַת יָדְךָ הָרְחָבָה וְהַמְּלֵאָה. וְאַל תַּצְרִיכֵנוּ לֹא לְיֹדֵי מַתְּנַת בָּשָׂר וָדָם וְלֹא לְיֹדֵי הַלְוָאָתָם, כִּי אִם לְיָדְךָ הַמְּלֵאָה הָרְחָבָה הַקְּדוֹשָׁה וְהָרְחָבָה, שֶׁנִּזְכֶּה לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ וְלַעֲסֹק בְּתוֹרָתְךָ תָּמִיד יוֹמָם וְלַיְלָה. וְנִזְכֶּה בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְתוֹרָה וְגָרְלָה בְּמָקוֹם אֶחָד.

וַחֲמל נָא עָלֵינוּ וְעוֹרְרֵנוּ שֶׁתִּהְיֶה זִוּוּגֵנוּ בְּקָדֻשָּׁה גְּדוֹלָה כִּרְצוֹנְךָ הַטּוֹב. וְתַעֲזֹר לָכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל וּלְכָל יוֹצְאֵי חֲלָצֵינוּ לְכָל מִי שֶׁצָּרִיךְ לְמָצוֹא זִוּוּגוֹ, שֶׁתְּזַמִּין לוֹ זִוּוּגוֹ הֶהָגוּן לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם. וְלֹא יְתַחֲפְּצוּ הַזִּוּוּגִים, חַס וְשָׁלוֹם, בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ. רַק תַּעֲזֹר לְכָל בְּנֵי עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּל אֶחָד יִמְצָא מְהֵרָה זִוּוּגוֹ הָרָאוּי לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם בֶּאֱמֶת כְּפִי שָׁרְשֵׁי הִנְשָׁמוֹת (ליקו"ת ט).

הים סוף נקרע לי"ב קרעים כנגד י"ב **שבטים**. עתה הולך ומבאר מדוע 'קסה זיווגו נקי"ס', וכילד ע"י הזיווג שגורם בתפילתו כן זוכה לזיווגו, ומשל מהיר למטה וכו' בזמני 'וכל שבט מעורר בתפילתו כח מזלו'. ליתא בפדר"א (מא): למר לו הקב"ה למשה, משה, נטה ידך על הים ובקעהו, ונטה משה את ידו על הים, ולולו המים פניו של הקב"ה ולבשו תהומות, שנאמר (תהלים עז) 'לולו מים יחילו'. רבי אליעזר אומר, ביום שנאמר הקב"ה 'יקוו המים', נו ביום נקפלו המים ונעשו שנים עשר שבטים, ועשו תהומות מים בין שביל לשביל והיו רואין אלו את אלו. ובתיקו"ז (תיקון כא, נט ע"ב) ליתא עוד: 'שכינתא איהי מבטנן תקופין ומזלין ומולדין ועיבורין, מרבע תקופין, לתתקריבו מרבע תקופות, ולכל תקופה תלת ירחין. ובהון מרי עבר מזלות, ואינון לְקַבֵּל תרין עבר שבטין דישראל. וכולא מתקשר בהאי שמא דאל"ף, איהי שכינתא מתלת תקיפא, מרבע תקופין, לתיתון מסטרא דשמאלא חזק תקיף. ואינון אל"ף ל"ת ו"ן יו"ד. וכולהו תרין עבר מזלות קשין מסטרא דדין, ובגין דמזונא קא אתיא מייהו, אמרו מארי מתניתין 'קשין מזונותיו של מלח כקריעת יס סוף', לתתקרבא בהון לתרין עבר קרעין. ופירש הממתק מדבש (שם): **לקבל תרין עבר שבטין דישראל.** שכל שבט יש לו מזל אחד מי"ב מזלות, והמרבע תקופות הם כנגד מרבעה דגלי השבטים. **שכינתא מתלת תקיפא.** תקיפה מלד הדין, כי 'דינא דמלכותא דיו"ת'. **לתיתון מסטרא דשמאלא חזק תקיף.** מלד הגבורה שבשמאל של המלכות שהיא חזקה ותקיפה, כי התקופות הם מלד הדין. **קשין מזונותיו של מלח כקי"ס.** לפי שהם מושרשים בשם מלד"י שהוא בחינת דין. **לתתקרבא בהון לתרין עבר קרעין.** שיעברו בתוכם בי"ב שבטים, כי כל שבט הלך בשביל לעצמו. הנה מחמת שהקטרוג היה גדול, שאמרו 'הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה', לכן היה צריך הקב"ה לקרוע בכח עליון את המקטרגים, שעל זה נאמר (זהר בשלח, מח ע"ב) 'בעמיקא תליא מלתא', לכן נקט לשון 'קריעה', וכן בתהלים נקט הכתוב 'לגוזר יס סוף לגזרים', שהוא לשון כריתה וחיתון.

סלו לרוכב ערבות. המלה 'סֹלּוּ' לשון תפילה ובקשה, שעל ידה נעשה ייחוד קוד"ה ושכינתיה בצמי' 'רוכב' ו'ערבות', וחלשה"כ בתהלים (שם, ה): שְׂדִי לָרֹכֶב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ וְעִלְזוּ לְפָנָיו: ופירש הממת"ד (שם): **סלו.** רוממו לה' הרוכב על השמיים הנקראים 'ערבות'. וליתא בזהר (מרומה, קסה ע"ב) דענין 'רוכב בערבות' נעלה מאוד, ומרמז על עמיקא על כל עמיקין דלא נודע כלל, ומבואר שם בהמשך דע"י עבודת ומפלת ישראל משמש שמו הגדול, וז"ל: "כתיב 'סולו לרוכב בערבות'. מאן 'רוכב בערבות' ומאן לישן 'ערבות'. אלא 'ערבות' דא רקיעא שביעאה, לאתי מתקרי 'ערבות', על דאיהו כליל מאתא ומיא כחדא, מסטרא דדרום ומסטרא לצפון, ואיהו מעורב מתרין סטרין, (...) ואיהו שביעאה איהו אתא ומיא כליל כחדא ברזא אחא. ובגין ד'ערבות' איהו רזא כללא דכולהו שית אחרנין, איהו רזא דרקיעא עילאה. וקודשא בריך הוא אתקרי בהאי רקיע יתיר מכולהו רקיעין, ותיאובתיה מדיר לאתקנא להאוא רקיעא בשפירו עילאה. ועל דא 'סולו לרוכב בערבות', להאוא ד'רוכב בערבות', ומאן איהו, האוא רקיע טמיר וגניז דקיימא על גבי חיוותא, דאיהו 'רוכב בערבות'. ועילוי לפניו', 'מלפניו' לא כתיב, אלא 'לפניו', דהא לית מאן דיודע ביה כלום, אבל 'לפניו', מאן דעייל לקמיה דהאי רקיע אסתריך למיעל בחדוה ולא בעציבו כלל, בגין דהאי רקיעא גָּנִיז, דתמן לא שריא עציבו ורוגזא כלל, דהא תמן כולא איהו בחדוה. ופירש הממתק מדבש (שם): **רקיעא שביעאה.** דהיינו ז"ת, שעיקר תיקון פרלופו הוא על ידי התפלה, לכן מכניס אותו רקיעא שביעאה שהוא התפלה. **רזא דרקיעא עילאה.** קוד המרכבה העליונה לציונה, כי היא רוכבת עליו. **לאתקנא לההוא רקיעא בשפירו עילאה.** על ידי המומין שנותן לו. **על גבי מיוחדא.** שהם מגמ"ס דז"ת. **מלפניו לא כתיב.** שאז היה ממש מלפני ולמעלה מהבינה, שהיא התכמה.

מילואי חכמה

ובני ישראל בתפילתם גורמים זיווגא דקב"ה ושכינתיה. כלמעלה זהר (תרומה, קלג ע"ב): "כתיב (מל"ב ד) 'הנה נא ידעתי כי איש אלקים קדוש הוא עובר עלינו תמיד', וכתיב 'נעשה נא עֲלִיַּת קיר קטנה וגו'". (...) ליתא קדושה לעילא אלא מי שיש קדושה לתתא, כמה דתא אמר 'ואקדשתי בתוך בני ישראל'. (...) בתיקונא דא אתקן מתקנין ובקידושא דילן בשירין ותושבחן ובצלותא, אתן מתקנין לגביה לגייהא דיליה. 'מיטה' ואלמן וכפה ומעורה', אתרבי אלין כולהו בשכינתא תיונו, ואיהי בכל תיקונין אלין מתתקנן לגבי עלמא עילאה בקידושא דאתן מסדרין. בקידושא דלעילא דערבות ובתיקונא דיליה, הא 'מיטה'. בקידושא דתיונו קורבנין ועלוון דאתן מסדרין בצפרא, ואינון שירין ותושבחן, הא 'שולמן'. ובההוא קידושא דלעילא דמיושב ובתיקונא דקריאת שמע, בההוא ייחודא דאתן מתקנן, הא 'כפה'. בההוא קידושא דלעילא דמעומד ובאינון קדושתן ותוספתא קדושה, ובכלהו אתן מסדרין, הא 'מעורה'. ובלהו איהו בר נש דהא שווי ברעותיה, לאשלמא לגבי מאריה בכל יומא, ובלהו איהו בהאי עלמא קיר קטנה' לגבי מאריה בהאי תיקונין, כדין ודאי קודשא בריך הוא יהא מוספיזיה בכל יומא, ובלהו איהו בעלמא דאתי. בגין דאתין תרבע תיונו דתיקוני דשכינתא לאתקנא לגבי בעלה, בתרבע תיקונין אלין אתתקנא בשפירותא, בחזוותא, על ידא דעמא קדישא בכל יומא.

זיווגא דקב"ה **ושכינתיה.** ופירש בפיפיו"מ (הקדמה): רז"ל כיון כלליות והתפרטות העולמות בשורשן בשם תיבור של אתן ובלה, 'כי בללם אלקים עשה את האדם', כמ"ש (בראשית ה) 'ויברא אלקים את האדם בללמו בצלם אלקים ברא אותו זכר ונקבה ברא אותם', וכמו שאומרים בברכת נישואין 'אשר ברא את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו והתקין לו ממנו בניין עדי עד וכו'', כי האדם הפיש והשפה שם תלת אלקים מעולם ממש, ושם כלול השם הוי"ה ברוך הוא, ושם זוכין שכינה שרויה ביניהם, כי יש בו י' וגם ה', וכל זה הוא דבריים פסוקים ומצוחרים לענין כל. וכבר השמטנו כל הקדמונים בלשונות כלוה לכוונת התקרבות ישראל לאביהם שבשמיים בשם תיבור אתן ובלה, כי כל עבודתינו בשורשה העליונים למיבור אתן ובלה העליונים, שהיא בחינת יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, כאשר כל ספרי הזהר הקדוש וכתבי האריז"ל מלאים מזה.

יקוט הנחל

זיווגא דקב"ה **ושכינתיה.** וז"ל: כמוך בזהר הקדוש (פינחס רטו), הקשה היה הסכינה, ותלת גוונין דקשה הם התנוח והם לנוחין דשכינתא, וכשהיא מתלבשת בלבושין דנהירין, חזי 'ורתיתי לזכר ברית עולם', חזי 'ושמת המלך עָלֶיהָ'. משל למלך שכעס על בנו, וכשהמלך רוצה המלכה בלבושין דנהירין חזי מרחם על בנו. ותומיות התפילה היא הסכינה, כמ"ש 'תדני' שפתי תפתח', שהדיבור הוא שם תדני' ונקרא קשה, כמו שפירש"י 'כתרני ונקשתי' לשון תפילה, וקול הנגינה הם תלת גוונין דקשה, שיש נקול קם, מיס, רוח, שהם שלושה תנוח, שהתנוח הם שלושה גוונין דנהירין, שהשם 'ורתיתי לזכר וכו'. נמצא, מי שמנגן תומיות התפילה, וקול הנגינה הם בְּחִינוֹת ובְּהִירוּת גדול, חזי מלבים את הסכינה היינו התומיות, בלבושין דנהירין, וקודשא בריך הוא רוחם תותם, חזי 'ושמת המלך עכיה'.

ובני ישראל בתפילתם גורמים זיווגא דקב"ה ושכינתיה.

וכליקו"מ (קיג) קיצר עניין זה עם 'דרך כוכב', המזכר לעיל בסמוך, וז"ל: וזהו 'דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל'. 'וקם', 'לין עמידה תלת תפילה', והיינו 'שבט מישראל', שצריך להעלות תפילתו לשער שבטו, והיינו 'דרך כוכב מיעקב' כנ"ל, וזה נעשה זיווג למעלה, ו'דָּבָר' הוא בחינות זיווג, מלשון 'כי הספית כל דבר מת דלכו' (בראשית ו).

זיווגא דקב"ה **ושכינתיה.** וקיצר בילת הלימוד (ט) עניין זה עם המובא לקמן בסוף ג' גבי הלת החמת בתפילה, וז"ל: כשמאיר אור החמת שהוא בחי' אור הסי"ת שהוא עצם החמת, אל התפילה שהיא בחי' ממוצע מלכות, זה בעצמו ג"כ ייחוד קוד"ה ושכינתיה. **שכינתיה שנתערב בה כל הגוונין.** וליתא בליקו"מ (מב) גבי הגוונין שבשכינה, וז"ל: כמוך בזהר הקדוש (פינחס רטו), הקשה היה השכינה, ותלת גוונין דקשה הם התנוח והם לנוחין דשכינתא, וכשהיא מתלבשת בלבושין דנהירין, חזי 'ורתיתי לזכר ברית עולם', חזי 'ושמת המלך עָלֶיהָ'. משל למלך שכעס על בנו, וכשהמלך רוצה המלכה בלבושין דנהירין חזי מרחם על בנו. ותומיות התפילה היא הסכינה, כמ"ש 'תדני' שפתי תפתח', שהדיבור הוא שם תדני' ונקרא קשה, כמו שפירש"י 'כתרני ונקשתי' לשון תפילה, וקול הנגינה הם תלת גוונין דקשה, שיש נקול קם, מיס, רוח, שהם שלושה תנוח, שהתנוח הם שלושה גוונין דנהירין, שהשם 'ורתיתי לזכר וכו'. נמצא, מי שמנגן תומיות התפילה, וקול הנגינה הם בְּחִינוֹת ובְּהִירוּת גדול, חזי מלבים את הסכינה היינו התומיות, בלבושין דנהירין, וקודשא בריך הוא רוחם תותם, חזי 'ושמת המלך עכיה'.

ענין הזיווג הוא דבר פלא, שלא נמצא כלל ועיקר זיווג העליון אם לא ע"י מעשה התחתונים מיום שנברא העולם ועד העת הזאת, ולא יימצא אם לא בהטיבם ישראל את מעשיהם ודרכיהם, בסוד הגאולה שאז תחזור ויתחדש ויתוסף שיעור גדול ונפלא, וגם בעת גלות הזה כשאנו עושין עבודה הראויה, נעשה סעד וסמך בזה מעט מזעיר, וזהו שעם כוונתינו במצוותינו כנודע, ואז יתייחדו שם הספירות ייחוד קצת (חסד לאברהם מעין א, נהר ו).

זיווגא דקוב"ה ושכינתיה, ר"ל 'קוב"ה' נקרא אלקות הנעלם מהבוראים, ו'שכינתיה' הוא אלקות השוכן בתחתונים (בעש"ט עה"ת פ' בראשית).

יש ג' מיני זיווגים, א' לצורך קיום העולם התכרחי, והב' לתוספות שפע וריבוי מזון, והג' זיווג וייחוד ממש 'כְּמַעֲר איש ולילות', להוליד נשמות חדשים ולהנחיל עטרות, ואחשוב שעל שלושה זיווגים אלו אמרו רז"ל 'על שלושה דברים העולם עומד, על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים'. 'עבודה' הוא צורך קיום העולם, כמ"ש רז"ל שעל הקרבנות נתקיים העולם, ו'אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ', 'גמילות חסדים' היא הזיווג הב' לצורך שפע וריבוי המזון, כי באתעדותא דלתתא שמשפיע לדל גומל חסד גורם למעלה שישפיע הוא ית"ש במידת חסדו, כמ"ש 'טוב עין הוא יברך כי נתן מלחמו לדל', שע"י נתינתו לדל גורם עליו שפע וברכה מלמעלה, וכעניין 'יש מפזר ונוסף עוד', 'תורה' גורם הזיווג השלישי, ייחוד ממש לייחד הדודים והרעים, כנודע מדברי הזוה"ק (ויקרא כב.) 'לא קיימי כנס"י קמי מלכא אלא באורייתא', ועוד מאמרים רבים כאלה, המורים על זה שעיקר הייחוד העליון אנו גורמים ע"י לימוד התורה (קה"י, זיווגא).

ערבות / רוכב ערבות

צריך אתה לדעת כי חיות הקודש הם ברקיע השביעי שהוא ערבות, וכן הזכירו חז"ל כי ערבות הוא השביעי. וקצת מחכמי הקבלה אמרו כי יש למעלה מערבות רקיע שמיני ששמו 'מעון', ושם נהרי שמחה, ולכך אנו אומרים 'שהשמחה במעונו', ולמעלה ממנו רקיע תשיעי ששמו 'מכון', ושלושתם יחדיו השביעי והשמיני והתשיעי נקראים ערבות. והנה חיות הקודש הם באותו רקיע שביעי ששמו ערבות, והרקיע ששמו מעון נטוי על ראשיהם, וכסא הכבוד שעליו השכינה הוא התשיעי ששמו מכון, הנקרא ערבות ג"כ. והוא שאמר דוד ע"ה 'סלו לרוכב בערבות בְּיָהּ שמו', וכתיב (מל"א ח) 'מכון לשבתך עולמים' (רבינו בחיי שמות כה, יח). **הוא** ית' רוכב בערבות, הוא רקיע העליון, ומקבל הבל ושפע מאיתו ית', כמשל הכירה המחממת הקדירה הסמוכה לה בעצם, וממה שמקבל ערבות משתלשל מרקיע לרקיע (אלשיך קהלת א, א). **הנה** בשמיים הוא עולם הגלגלים, רוכב הוא ית', שמשרה שם מציאות שכינה כרוכב על סוס, אך בהדרגה יתירה המתייחסת לגאוותו הוא רוכב בשחקים, הוא עולם המלאכים. ועדיין אינו כמתלבש בעולם כ"א כרוכב על סוס, שלא יהיה התלבשות, וגם אין הרוכב מסוג הסוס (אלשיך דברים לג, כו).

כן זוכה לזווגו. וכיוצא בעצות המבוארות (תפילה טז): סיימו כך עוזר לו ה' יתברך שיזווגו לו יהיה כנגדו.

ואין עמידה אלא תפלה. וכתב בליקו"ה (מו"מ שלומית ד, י): 'לפי עמידה קרי תפילה', כי שֶׁם עיקר העמידה, עיקר המקום, כמו 'הקובע מקום לתפילתו', מחמת שע"י התפילה מתקשרין למקומו של עולם, שֶׁשָּׁם עיקר העמידה והקביעות מקום. וכן מובא בליקו"ה (מו"מ תורמה ג, ז): עיקר העמידה והסמיכה בעולם היא בתיבת תפילה, שעליה עומד הכל, בבחינת 'לפי עמידה קרי תפילה', ובבחינת 'והארץ לעולם עומדת'.

ולפי הזווג שגורם בתפלתו, כן זוכה לזווגו. והתפלה הם י"ב נוסחאות, לפיכך הזווג בקריעת ים סוף שהם י"ב. וגם ישראל מפרנסים לאביהם שבשמים בתפלתם, כמ"ש (שם קה) **ויעמידה ליעקב לחק, וחק לישנא דמזונא הוא** (בילה טז ע"ב). **ואין עמידה אלא תפלה** (ברכות ו ע"ב).

ישראל מפרנסים לאביהם שבשמים בתפלתם. עמה הולך ומצמר מדוע 'קצין מזונותיו בקי"ס', וכילד ע"י שמפרנס לגדיו שבשמיים בתפילתו, כן נותנין לו פרנסתו. ליתא בשם"ס ושוע (ס, טו) גבי הקדמונות: 'הכך יפה רעיתי'. הקב"ה אומר ליסראל, אתם מפרנסים אותי, שנאמר 'את קרבני לחמי' (במדבר כח). יכול יש לפניו תליה ושמייה, תלמוד לומר 'לְאִשַּׁי', לתיש אתם נותנים. אם כן למה נאמר 'לחמי', תלה מע"פ שאתם נותנים לתיש, מעלה אני עליכם כבנים המפרנסים לאביהם. וליתא בזהר (פינחס, רכו ע"ב) שכן הוא גם בתפלה, וז"ל: 'פרנסה לא תזי למאכל תלה בתר לגלותא ופרנסה דמתריה, מלכא ייכול בקדמיתא ובתר ייכלון עבדוי, הדא הוא דכתיב (שה"ש ה) 'בתחי לגני אחותי חלתי יערי עם דבשי שתיתי יייני עם חלבי', ואתר כתיב 'ויעמידה ליעקב לחק'. רבינו מבאר בחוץ פס' זה את עניין 'ישראל מפרנסים לאביהם שבשמים' בתפילתם', שעל ידי התפילה שהיא פרנסת קונו, שהרי כך רצוי שהמלך יאכל בתפילה ותפ"כ יאכלו עבדיו, שזהו שכתוב 'בתחי לגני אחותי כלה, תלמדי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי', ואתר כתיב 'ויעמידה ליעקב לחק'. אם כן למה נאמר 'תיכלו לעיס'.

יא מסיכון נלמד ענין זה ס'חוק', הוא לשון של מזונות (המשך במקו"ח).

נוסחאות התפלה

ביוון שגלו ישראל בימי נבוכדנצר הרשע, נתערבו בפרס ויוון ושאר האומות, ונולדו להם בנים בארצות הגויים, ואותן הבנים נתבלבלו שפתם, והיתה שפת כל אחד ואחד מעורבת מלשונות הרבה, וכיוון שהיה מְדַבֵּר, אינו יכול לדבר כל צורכו בלשון אחת אלא בשיבוש, שנאמר 'ובניהם חצי מְדַבֵּר אשדודית וגו' ואינם מכירים לְדַבֵּר יהודית וכלשון עם ועם, ומפני זה כשהיה אחד מהן מתפלל, תקצר לשונו לשאול חפציו או להגיד שבח הקב"ה בלשון הקודש, עד שיערבו עימה לשונות אחרות. וכיוון שראה עזרא ובית דינו כך, עמדו ותיקנו להם שמונה עשרה ברכות על הסדר, שלוש ראשונות שבח לה', ושלוש אחרונות הודיה, ואמצעיות יש בהן שאלת כל הדברים שהן כמו אבות לכל חפצי איש ואיש ולצרכי הציבור כולן, כדי שיהיו ערוכות בפי הכל וילמדו אותן, ותהיה תפילת אלו העילגים תפילה שלימה כתפילת בעלי הלשון הצחה (יד החזקה תפילה ונש"כ א, ד).

המנהגים שנהגו בשורשי התפילה אין לשנות ממנהג מקומו, כי י"ב שערים בשמיים נגד י"ב שבטים, וכל שבט יש לו שער ומנהג (מגן אברהם או"ח סח).

י"ב שערים היה במקדש, כל שבט היה לו שער מיוחד, ויש שער י"ג שכל מי שאינו מכיר שבטו היה נכנס לשם, לפי ששער הי"ג כולל כל הי"ב שערים, וסוד שער י"ג נמסר לשבט לוי שכולל כל י"ב שבטים, וע"כ יש שינוי נוסחאות בתפילות, שכל שבט יש לו נוסח אחר כפי השער שלו, והרב האריז"ל סידר נוסח התפילה נגד שער י"ג שכולל כל השערים, וע"כ כל מי שאינו מכיר שבטו יתפלל בנוסח הלו, וכל בחי' שערים הן גבורות, וע"כ שער הי' שכולל כל הגבורות מסור לשבט לוי, שהוא ג"כ כולל כל הגבורות (קה"י, י"ב שערים).

חק

'חוק' הוא יסוד, ו'חוקה' סוד מלכות (שערי צדק ב).

חוק לשון גבול וגדר (רקאנאטי בראשית יז, א).

הוא הסגולה שאין טעמו נודע (רבינו בחיי שמות טו, כה).

כלֹ דבר חוק הוא עניין גדול למאוד, כי הוא הנסתרות לה', וע"ז ממש נכרת ברית ה' עם ישראל (ערערת דבש ח"א ה).

חוק ל' חקיקה, שנחקק בפנימיות (פרי הארץ מכתב לב).

חֹק הנסתר בתורה נקרא חוק (תוי"י פ' משפטים).

חוק לשון צמצום ולשון מזוני (קה"י, חוק).

חק ר"ת ח'מש ק'טרין, היינו נפש רוח נשמה חיה יחידה (שם).

חוק הוא הדבר שאין לו טעם, ורק המחוקק לבדו יודע טעמו של דבר (מלבי"ם במדבר כו, יא).

ליקוט הנחלֹ

ואין עמידה אלא תפלה. וכתב בליקו"ה (מו"מ תורמה ג, ז): כשזוכין לתפילה כמבואר לעיל, היינו שהאדם חזק ותמיך בדעתו שתמיד יתפלל להמי"ת שיקרבהו לעבודתו בתמת יהיה תיך שיהיה, בבחי' 'ותהי תְּפִלָּתִי' וכו"ל, מזה בודאי לֹא יוכל היצה"ר להונות ולהטעותו עוד כשום תופן, (...) כי יהיה תיך שיהיה, כל זמן שמחזק ותמתך תם ליבו להתפלל עדיין להמי"ת שיהיהו תליה, ופותק כפיו להמי"ת ממקום שהוא, תע"פ שעובדים עליו ימים ושנים הרבה בקלקולו, כל אחד לפי ענייניו שנתפס בו, תפילו אם נתפס במה שנתפס, עדיין יש לו תמיכה ותקוה להתפלל עדיין להמי"ת שיהיהו תליה, ופותק כפיו להמי"ת ממקום שהוא, ומעמד ע"י תפילה ותחנונים ובקשת תפילה בהיין מלוה ותין מעמד', כמ"ש 'קוֹל קוּמִיי אֵל ה' ויט תלי ויושע שַׁוְעָתִי, ויעלני מבור שָׁאוֹן מטיט הַיָּוֵן ויקם על סלע רגלי כונן פְּעָדַי וכו', תע"י שהיוועתי להמי"ת תמיד בְּקִיּוּוּי תחר קיווי, ע"י זכיתי 'ויעלני מבור שאון מטיט היָוֵן', שעליתי ממקומות רעים ומטופים מאוד שנקלקלים 'בור שאון' ו'טיט היָוֵן', תחר שם אין שום מעמד כלפנים לשם ומ"ו יכולים לטבוע שם, כמ"ש 'טבעתי בִּיוֵן מצולה ואין מעמד', ובתמת כמה בני תדם נטבעו שם ונטרדו מן העולם. אבל אנכי שקיוויתי להמי"ת בקיווי תחר קיווי, ושיוועתי להמי"ת תמיד, ע"י העלני מבור שאון מטיט היוון כנ"ל, 'ויקם על סלע רגלי כונן תַּאֲדֵי'. כי עיקר התקומה והעמידה והסמיכה הוא על תפילה להמי"ת, כי ע"י תפילה ושוועה וזעקה להמי"ת יכולין לעמוד תפילו במקום אחין שֶׁם שום מעמד.

מילואי חכמה

ולפי הזווג שגורם בתפלתו וכו'. וכתב בפרדל"ר (שער לג, ה): בהיות האדם מתפלל בלא כוונת הלב, נמצאת התפילה כמעשה בלא מחשבה, ולכן כאשר תרצה לעלות אין לה יכולת לעלות מג"ע התחתון ולמעלה, מפני שתפילת המעשה הוא שם, ומשם ולמעלה לריך לפשוט ג"ע מהגוף והגשמות שהוא המעשה, ולעלות בהויה רוחניות שהיא המחשבה. והכוונה הוא נשמת המעשה, ולכן התפילה היא נתיב מגן עדן של מעלה ואין לה מקום לעלות לשם. ויש תפילה שתעלה קלת ג'כ לג"ע, אבל לא תוכה ליכנס במדריגות הפנימיות. (...) וזה יובן מה שפי' הרשב"י ע"ה בהילולת בעניין התפילה, כי עם היות שקיבלו אותה בהיכל הרלשון, עדיין מדקדקים בה בהיכל שני. וקשה, אחר שדנו אותה בהיכל ג' ויוכוח בדינה וזכתה לעלות, למה לא יקבלוה בהיכל שני וכן בשאר ההיכלות ולא תצטרך לדיונים אלו, ועוד שפעמים שדומים אותה בהיכל זה אחר שקיבלוה בהקודם מפני שחייבוה מלד הדין, וכי נוכל לומר כי ח"ו הטעו הדין בהיכל הקודם, זה ודאי לא. אלא ודאי כדקאמרינן, כי אע"פ שאחבר בעניינים לפי שיעור קומת ההיכל הזה, עדיין לריכים לדונה בהיכל שני, שמא לא זכתה בעניינים פעולותיה אל רוחניות היכל שני, וע"ד זה לכל המדריגות. (...) כי בעלות התפילה דרך המדריגות, לפי שיעור מדריגת הדביקות והכוונה אחר למתפלל או לעוסק במלוה הנה, כן תעלה במעלותיה. כי המעשה לא תעלה מגן עדן התחתון ולמעלה, כי אם מעמד מעלת הגוף וממנו ולמעלה אם כוח מעלת הגוף ונפסק, ואינו יכול לעלות אלא נשמת התפילה שהוא הכוונה והרומניות, וכן הדין אל המלוות, כי כוונת התפילה והמלוה היא נשמתם, כלומר 'תפילה בלא כוונה כגוף בלא נשמה'.

והתפלה הם י"ב נוסחאות. ומובא בנועם אלימלך (אגרת הקודש): שאלתי את מורי ורבי ז"ל, שיאמר לי מפני מה משנים הנוסחאות שבתפילה, והשיב לי כך, הלא הנביא יוסף ז"ל שהוא רחם לכל הפוסקים, הוא ז"ל מניח להו הנוסחאות, ותמ"כ בח הרמ"ח ז"ל, שהוא ג"כ רחם לכל הפוסקים, חיזן ותיקר כל התיקונים על מכונם בפני בללות ישראל, ולתה נוסחאות זו שהוא תור גדול ותין העולם כדאי להשתמש בו, והעמיד להו נוסחאות לתשכנזים, שהוא דבר השוה לכל נפש בערכהו, אבל בפני הספרדים אשר רחמו תעבדה על עצמם כחוב השערה וודאי לא היתה כוונתו ז"ל עליהם לנטול תוחם מלהתפלל נוסחא זו שבתב הבית יוסף, ותלו ותלו דברי הלקים חייס. (...) ושמעתי פעם תחד פירוש על פסוק מפי תחם"ו נ"ע, ולא ידעתי אם מדיליה תמר זאת תו בשם תיזה ספר, בתמיד 'ויתחו המלך יפייך', ומקודם בתיב 'ושבחי עמך ובית תנייך'. והפירוש הוא קן, בשבחה עמך ובית תנייך ויוסוך וגחוותך מי שת, תז 'ויתחו המלך', תלהו של עולם, שת יופייך. וידקדק על עלמו בחוט השערה לקייס הכל כמבואר בפוסקים ובפרט בשולתן ערוך תו"ח, ובספרי מוסר שאר עודנה מייס בגן עדן, תם"כ יתפלל נוסחא זו של הצ"י ז"ל, ובוודאי יטעות בה טעה ולא יהיה יכול להמשיך מלהתפלל נוסחא זו תף שיהיו מקוטטים עמו, לא יחוש, ויקבול הכל. **ישראל מפרנסים לאביהם שבשמים.** ומובא בדגל מחנה אפרים (פ' תחרי): 'ושמרתם את חֻקֹּתַי ואת משפטי אשר יעשה תותם האדם ותי בהם תני ה'". יש לפרש זה בדרך רמז, על דרך לתיתת 'ישראל מפרנסין לאביהם שבשמיים', על דרך (תהלים פ) 'תנו עז לאלקים', ופרנסה היינו חיות, רלה לומר בעשייתן מצוותיו יתברך זה נותנין כוח ועוז וחיות להשם ברוך הוא כביכול, וזהו שאמרתם את חֻקֹּתַי וגו' ותי בהם תני ה'", היינו שיתנו כוח ועוז וחיות לה', והבן. ועוד מובא שם (פ' ויתי): ידוע שבכל יום לריך להתפלל על פרנסה, ועי"ז ממשיך פרנסה להשכינה בכיכול. וזהו 'ישראל מפרנסין לאביהם שבשמיים', וזהו גם כן 'לֹא' (תהלים ג) שיעשה על עמך שפע 'צדכתך', מזה נמשך 'לֹא' תיעשה', כי בוודאי בתפילה נתמלא לעילא בקוב"ה, ומשם בא נשתמת של ישראל.

ואין עמידה אלא תפלה. ומובא בתורה יצחק (פ' נלקיט): כלומר מגיע האדם לתפילת י"ח, שם הוא דבוק בתפילות דתלילות, ומשם תין לילך יותר, כי כיון שצריך האדם לצייר בשכלו ולהיות דבוק בתשבתו דציקות תמיתית תין הוא עומד לפניו יתברך לבדו ומקיף תותו, והוא מתמנן תליו כבן הממגענע לפני תביו ומסדר בקשתו מעומקת דלילת, ושם לא יצוייר הליכה, ולכן נקראת תפילה עתידית י"ח 'תפילת העמידה', כי שם האדם עומד לפני רבו.

ואני תפלה

וְרַחֵם עַל כָּל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר קְשָׁה לָהֶם לְמְצוֹא זוּגָם (וּבְפֶרֶט עַל פָּלוֹנִי בֶּן פָּלוֹנִי), וַעֲזוֹר לָהֶם וְהוֹשִׁיעָה לָהֶם מְהֵרָה שֶׁיִּזְכּוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְמְצוֹא זִוּוּגוֹ הָאֲמִתִּי הֶהָגוּן לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם חִישׁ קַל מְהֵרָה, בְּלִי שׁוּם עִכּוּב וּבְלִי שׁוּם צַעַר וְיִסּוּרִים כָּלָּה. כִּי אֵין אַתָּנוּ יוֹדֵעַ עַד מָה, שׁוּם עֲצָה וְתַחְבּוּלָה אֵיךְ לְקָרֵב קַל זִוּוּג לְכָל אֶחָד. כִּי אַתָּה יוֹדֵעַ כַּמָּה קָשֶׁה לְאָדָם לְמְצוֹא זִוּוּגוֹ הָאֲמִתִּי, כִּי כָּל הַזִּוּוּגִים הֵם שְׁנֵי הַפָּכִים, וּבִפְרָט כִּי לְפָעָמִים הֵם בְּהֶפֶךְ גָּדוֹל מְאֹד, אֲשֶׁר קָשֶׁה לְיַוְּגָן בְּקַרְיַעַת יַם סוּף. (...) וְעַתָּה מֵאַיִן יָבֹא עֶזְרֵנוּ, עַל כֵּן עֵינֵינוּ תְלוּיוֹת אֵלֶיךָ לְבַד מָלֵא רַחֲמִים יוֹשֵׁב וּמְיַוֵּג זִוּוּגִים, שֶׁתַּחְמֹל עַל כָּל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל הַצְּרִיכִים לְמְצוֹא זִוּוּגָם (וּבִפְרָט וְכוּ'), וְתִשְׁלַח לְכָל אֶחָד מֵהֶרָה זִוּוּגוֹ הֶהָגוּן לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם בְּאֱמֶת, וְתִהְיֶה בְּרָצוֹנוֹ וְתֹהַר לוֹ לְעֶזֶר וּלְהוֹעִיל, וְיָקִים בּוֹ וּבְכָל הַצְּרִיכִים לְמְצוֹא זִוּוּגָם "מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב וַיָּפֶק רָצוֹן מֵיי" (ליקו"ת ח"ב, מה).

שמרו עדותיו וחק נתן למו. עתה מבאר רבינו מפסוק זה, כיצד ע"י התפילה נשפעת הפרנסה, 'שמרו עדותיו' זה בחי' התפילה, שעל ידה 'וחק' בחי' לימוד התורה, 'נתן למו'. וז"ש ב"כ בתהלים (צה, ו-ז): מִזְמוֹר לְדָוִד הָבוּ לַה' כָּל הָאָרֶץ הָבוּ לַה' כָּבוֹד וָעֹז הָבוּ לַה' כְּבוֹד שְׁמוֹ הִשְׁתַּחֲווּ לַה' בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ חִילוּ מִפָּנָיו כָּל הָאָרֶץ אֲמִרוּ בַגּוֹיִם ה' מָלָךְ אַף תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל תִּמּוֹט יָדִין עַמִּים בְּמֵישָׁרִים: יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ יִרְעַם הַיָּם וּמְלֹאוֹ: יַעֲלֹז שָׂדַי וְכָל אֲשֶׁר בּוֹ אָז יְרַנְּנוּ כָּל עֲצֵי הַיָּעַר: לִפְנֵי ה' כִּי בָא כִּי בָא לִשְׁפֹּט הָאָרֶץ יִשְׁפֹּט תֵּבֵל בְּצֶדֶק וְעַמִּים בֶּאֱמוּנָתוֹ: הַשָּׁמַיִם שָׂמְחוּ וְתָגֵל הָאָרֶץ יִשְׂמְחוּ הָאִיִּים וְרַבּוּ: עָנָן וַעֲרָפֶל סְבִיבָיו צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כִּסְאוֹ: אֵשׁ לְפָנָיו תֵּלֵךְ וּתְלַהֵט סָבִיב צָרָיו: הֵאִירוּ בְרָקָיו תֵּבֵל רָאֲתָה וַתָּחֶל הָאָרֶץ: הָרִים כַּדּוֹנַג נָמַסּוּ מִלִּפְנֵי ה' מִלִּפְנֵי אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ: הִגִּידוּ הַשָּׁמַיִם צִדְקוֹ וְרָאוּ כָל הָעַמִּים כְּבוֹדוֹ: יֵבֹשׁוּ כָּל עֹבְדֵי פֶסֶל הַמִּתְהַלְלִים בָּאֱלִילִים הִשְׁתַּחֲווּ לוֹ כָּל אֱלֹהִים: שָׁמְעָה וַתִּשְׂמַח צִיּוֹן וַתָּגֵלְנָה בְּנוֹת יְהוּדָה לְמַעַן מִשְׁפָּטֶיךָ ה': כִּי אַתָּה ה' עֶלְיוֹן עַל כָּל הָאָרֶץ מְאֹד נַעֲלֵיתָ עַל כָּל אֱלֹהִים: אֹהֲבֵי ה' שִׂנְאוּ רָע שֹׁמֵר נַפְשׁוֹת חֲסִידָיו מִיַּד רְשָׁעִים יַצִּילֵם: אוֹר זָרוּעַ לַצַּדִּיק וּלְיִשְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה: שִׂמְחוּ צַדִּיקִים בַּה' וְהוֹדוּ לְזֵכֶר קָדְשׁוֹ: וכו'). **נאמרו עמן.** עם עמוד הענן גם ולויכר עליהם על מאמר שמרו עדותיו והמוק מאמר נתן להם. **שבטי יה עדות להודות לשם ה'**. רבינו מבית בעת ב' רמיזת ב'עדותיו' בחי' התפילה, שעל ידה 'וחק' בחי' לימוד התורה, ועל ידי התפילה נשפעת הפרנסה, 'שמרו עדותיו' זה

מליכס'. ומלו המ"ט שערי תשובה הס בחינת מ"ט לומיות שיש בשמות שיש עשר שבטי יה, כי כל שער ושער יש לו לום ממ"ט לומיות השבטים. והנה הכל תפיס לירלה לת שמך, ולעפ"כ לולו כל לדם זוכה לעשות תשובה. כי יש לחד שלין לו התעוררות כלל לתשובה, ולפילו מי שיש לו התעוררות לתשובה, לילו זוכה להגיע לל הלות והשער של תשובה הסיין לו, ולפילו לס מגיע לשם, יכול להיות שהשער של תשובה סגור, ומחמת כל זה לין לחד זוכה לתשובה.

וזה שאמר אבא בנימין (ברכות ה ע"ב), **כל ימי היתי מצטער על שני דברים, על תפילתי שתהא סמוך למטתי, היינו בנ"ל, שיתפלל דרך שער המטה שלו. כי יש שנים עשר מטות, וכל אחד יש לו שער מיוחד, והתפלל על שלא תתרחק תפילתו ממטה שלו. וזה לשון מטה, כי מטה לשון זווג, כמאמר הסמוך על מטתי שתהא נתונה וכו', ומטה הוא בחינת זווג. גם מטה היא בחינת פרנסה, כמ"ש** (ויקרא כו) **בשבתי לכם מטה לחם. כי י"ב מטות, גורמין זיווג ומפרנסין בנ"ל. קשה זיווגן, וקשין מזונותיו וכו'. גם התפלל על שבטו, שיזכו לשתי שולחנות.**

וזה שאמר אבא בנימין כל ימי היתי מצטער וכו'. רבינו מלמיס ומקשר לת השמעו על כה במלמר לפי בנימין. ליתל בגרכות (ס ע"ב): תניל, לפי בנימין לומר, על שני דברים היתי מלטער כל ימי, על תפילתי שתהל לפני מיטתי, ועל מיטתי שתהל נתונה בין לפון ללרום. על תפילתי שתהל לפני מיטתי, מתי לפני מיטתי, לילימל לפני מיטתי ממש, והלמר רב יהודה למר רב ולייתימה רבי יהושע בן לוי, מניין למתפלל שלל יהל דבר מונל בינו לגין הקיר, שנלמר 'ויסב חזקיהו פניו לל הקיר ויתפלל'. שלל לימל 'לפני מיטתי', שלל לימל 'סמוך למיטתי'. ועל מיטתי שתהל נתונה בין לפון ללרום, לילמר רבי יצחק, לפי הנותן מיטתו בין לפון ללרום חוויין ליה בניס זכריס, שנלמר 'ולפוך תמלל בטנס בניס'. רב נחמן בר יצחק לילר, לף לין לשתו מפלת נפלים, כתיב הכל 'ולפוך תמלל בטנס', וכתיב התם 'וימללו ימיס ללמ והנה תומיס בבטנה'. ופיליש"י (שם): **סמוך למיטתי**. כל ימי מזהרתי שלל לעשות מלוכה ושלל לעסוק בתורה כשעמדתי ממיטתי, עד שלקרל קרילת שמע ותפלל. **לפון ללרום.** רלשה ומרגלותיה, זה לפון וזה ללרום. ורלה בעיני, שהשכיבה במזרח לו במערב, לפיכך נכון להסב דרך תשמיש לרוחות תחרות. **ולפוך.** לשון לפון, וסיפיה דקלל 'ישבעו בניס'. **תמלל בטנס.** תמלל ימי הריונס.

בשבתי לכם מטה לחם. פס' זה מובל בגי המדרות והקללות שבפרשת בחוקותי, ושלשה"ק בויקרל (כו, יל-כו): וְלֹם לֹל תְּשַׁמְּעוּ לָי וְלֹל תַּעֲשׂוּ לֵת כָּל הַמִּצְוֹת הָלֵּלֶּה: (...) וְהֵבֵאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נֹקֶמֶת נְקֹם בְּרִית וְנֶאֱסַפְתֶּם לֶל עָרֵיכֶם וְלִשַׁלַּחְתִּי דֶּבֶר בְּתוֹכְכֶם וְנִתַּתֶּם בְּיַד מוֹיֵב: בְּשִׁבְרִי לָכֶם מַטֵּה לָחֶם וְלָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחְמְכֶם בְּתַנּוּר לֶחָד וְהֵשִׁיבוּ לַחְמְכֶם בַּמִּשְׁקָל וַלֲכַלְתֶּם וְלֹל תִּשְׂבָּעוּ: ופיליש"י (שם): **מטה לחם.** לשון משענן, כמו (ירמיה ט) 'מטה עוז'. **בשברי לכם מטה לחם.** משבור לכס כל משעד תוכל, והס תילי רעב. ובילר המזרחי (שם): מפני שהלחם נותן משען ועוז לבעליו כמו המטה, נקרל משען הלחם 'מטה'. וע"פ הג"ל, ייתכן לומר שפסוקים הלו מרמזים לכך שהפרנסה והזיווג קשורים זב"ז, וכשם"ו נפגמה בחי' הזיווג מתעוררת בחי' 'מרב לקמת נקם ברית' ונשבר מטה הפרנסה.

שיזכו לשתי שולחנות. ג' שולחנות הלו הס שולחן התכמה ושולחן העושר, בנחי' 'תורה וגדולה' במקום לחל', וכמובל בגמרל הסמוכה לדברי 'לין לדם זוכה', שלל 'לין כל לדם זוכה להה כמה לדיקים זוכין לשתי שולחנות, כגון רבי, וכדלמרינן בפרק בתרל דסוריות (י). ועי' מטה במילוי"ם ד"ס 'שיזכו לשתי שולחנות' זו בשלימותה, ושייכותה לכלל המלמר. עוד מלינו במסכת דרך לרץ זוטל (ד): לל תלמר, לים תכס פלוני ואני היני תכס, מפני שלל שימשת כיוצל בו. ואל תלמר, לים פלוני עשיר ואני היני עשיר, מפני שלין כל לדם זוכה לשתי שולחנות. ועיל בדרך חיים (שם): **שלין לדם זוכה לשני שולחנות.** היינו התכמה והעושר ני לדם ויכבדו חותם, וכל מה שעושין רשעים לין עושין שלל לכבודם, ורשעים ועושין מנוה חתם לפניו, כדי שיכבדו חותם וישמעו בני לדם ויכבדו חותם, וכל מה שעושין רשעים לין עושין שלל לכבודם, על כן הס עשיריס בעולם הזה ועניים לעולם הבל, לפי שלין לדם לוכל על שני שולחנות, לו בעולם הזה לו לעולם הבל.

יִלְקוּט הַנַּחַל

וזה לשון מטה. ובקונקן מבוליי הנחל (מדברי תס"מ) כתב בזה: מה שנרמז כל זה בתיבת 'מַטֶּה' דייקת, לפשר לנמר ע"פ המבולר מכלל דבריו הקדושים שהשבטים הס י"ב ונוקמלות התפילה, וכנגדם י"ב שערים למעלה, ועיין בביליר הליקוטים הוסף לעיל בנמ"ב ד"ה 'ולריך לזה וכו' שכמו כן נפרטים למ"ט שערים כנגד מ"ט לומיות שבי"ב שמות שבטי קה, וזהו הנרמז בתיבת 'מטה' שהיל ה' מולמות הפה, כללים דיבורי התפילה, (כדלקמן בדברי הקדושים בלות ג' בעניין תיבת 'לתה'), הכלולים במ"ט לומיות מ"ט שערים. ועיין בביליר הליקוטים בעניין תמונת חום ה', שמבולר בפיס ברומו על התפילה שהיל בה' מולמות הפה, שמבלר שבפתחי הס' רמוז עניין השערים הנ"ל, עי"ש היטב ובדברי מוהרנ"ת שבסימן קי"ב עי"ש, ובכפי שנמבלר שבפתחים והשערים נפרטים למ"ט, מתבלר ביותר הרמז בתיבת 'מטה', והבן.

ומטה הוא בחינת זווג גם מטה היא בחינת פרנסה. ובקונקן מבוליי הנחל (מדברי תס"מ) כתב: מבולר, כי בחיבת 'מַטֶּה' שהיל בחיבת פרנסה וזיווג, מקבל ע"י הלתת המזל שנתעורר להתיר ע"י תפילה, וזהו רמז לשון במלמר לעיל 'והמזל מתיר לַמַּטֶּה', וכן לשון המלדש המובל לעיל 'תן לך כל עסב למטה וכו'', (ותפסיר ע"פ המבולר בדבריו הקדושים בסימן ל"ט דעסב רומז לזיווג עי"ש, ולפשטות רומז לפרנסה, ועיין בסימן מ"ו מבולר גם כן בסוד 'עסב' שרומז לפרנסה, וזה 'תן לך כל עסב לַמַּטֶּה', היינו זיווג ופרנסה הנרמזים בבחיבת 'מַטֶּה' כנ"ל, שהמזל מתיר בהס ע"י תפילה).

שיזכו לשתי שולחנות. ובקונקן יל הנחל (פו) כתב בגי הגמ' בברכות המובלת בסוף ד"ה 'שיזכו לשתי שולחנות', וז"ל: דו"ק ולפה שפ"פ קדברי הדבריס עס המובל במלמר לקמן בלות ג', לפשר לפרש בגמ' זו שרבי לליעזר סביה בגבי לפל, הוה בבתי היובא במוצך ותין יודע למלות הפתח, ורבי יוחנן הוה בבתי 'לבן טוב שתתיר מעלתו' ממש, כמסופר שתיכף כשתצא זכותו ג"כ מה סיבת בכייתו, ענה שבוכה על כך שעתיד ר"י להסתלק מן העולם. ולכלומה תמוה מה שייכות זל"ז. לך ע"פ קדברי המלמר יובן היטב שהרי ר"ל היה בבתי 'שתין יכול להתיר לעצמו', ומוכרת הוה שיתירו בו למוך המוצך שיובא בו, וכשגילה ר"י זכותו לזי נוכח ר"ל לדעת שר"י הוה הלדיק שיכול להוליא לת היובבים מלת ר' יוחנן.

מִילּוּאֵי חָכְמָה

בשברי לכם מטה לחם. ומובל במלור ומשם (פ' בחקותי): 'בשברי לכם מטה לחם'. פירוש, כשיהיה לכם לָחֶם לב שבר ונבלה, לז 'מטה לחם'. 'לחם' הוה כמניין 'מזלות', ו'מטה' הוה לשון המטייה, רומז שע"י שתקדישו לבבכם בתשובה שלימה, תטו לליכם השפעות המזלות עילאה שעולה 'לחם'. ועי"ש שהמבר שזהו סוד הייחוד העליון הרמוז בקוד י"ב הויו"ת בגילוף המזלות עילאה שהוא בהוי"ה בי"ג.

שיזכו לשתי שולחנות. ליתל בגמרל בברכות (ה ע"ב) הסמוכה לדברי בחת בנימין ח"י: 'לרבי לליעזר חלש, על לגביה רבי יוחנן, מזל דהוה קל גבי בבית לפל, גלייה לדרעיה ונפל ונהורל. מזייה דהוה קל בבי רבי לליעזר, למר ליה, מלמי קל בבית, לי משום תורה דלל לפסת, שֶׁנִּינו 'לחד המרבה ולחד הממעיט ובלבד שיכוון ליבו לשמיים', ולי משום מזוני, לל כל לדם זוכה לשתי שולחנות, ולי משום בֶּנֶי, לֵין גרמת דעשיללה ביה. למר ליה, להלי שופרל דבלי בעפרל קל בבינת. למר ליה, על דל ולקי קל בבית, וכבו מרווייהו. לדהכי והכי למר ליה, מבינן עלין ייסורין. למר ליה, לל הן ולל שכלן. למר ליה, הב לי ידך. יהב ליה ידיה, ולוקמיה. ופיליש"י (שם): **גלייה.** רבי יוחנן לדרעיה. **ונפל נהורל.** שהיה בשרו מבהיק, שיפה היה מלוד. **לי משום תורה.** שלל לתתת הרבה כלתוך. **לחד המרבה ולחד הממעיט.** לעניין קרבנות שנויה בשלהי מנחות (קי ע"ל) 'לחמר בעולת בהמה 'ריח ניחוח', ובמנחה 'ריח ניחח', לגמרך שלחד המרבה וכו'. **לי משום מזוני.** שלינך עשיר. **לין גרמת דעשיללה ביה.** זה עשס של בן עשיר שֶׁמֵּת לו. **ולפי קל בבית.** על זה ולפי יש לך לבכות. ולפה ביללוה"ג ד"ה 'שיזכו לשתי שולחנות', בדברי יל הנחל שכתב בגי גמרל זו.

שולחן שולחנו של לדם מטהר לו מכל עוונותיו (ספר המידות לכילה ב). **שולחנו** של לדם מזכה לו לעלמה דלתי, ומזכה לפרנסה, והוה רשום לטוב לעילא ולעילא, ומזכה לה לאתוספא ליה כח וגבורה בשעה שאצטריך ליה (שם ג). **כל** זמן שביהמ"ק קיים מזבח מכפר על ישראל, ועכשיו שולחנו של לדם מכפר עליו (ברכות נה:). **השולחן** הוא סימן לעושר וכבוד וגדולה (הטור לרוח שמות כה, כג). **כל** ההשפעות והחסדים והרחמים הבלים לזה העולם נקרלים שולחן (קדושת לוי, ליקוטים). **שולחן** נקרל המלכות בסוד קבלתה מהגבורה (קה"י, שולחן). **שולחן** הוא התפשטות השפע והמשכתו למטה. שלח"ן לותיות שלח ן', לשלוח ולהמשיך השפעות ן' שערי בינה למטה (קה"י, שלחן).

מַטֶּה

לנו מבקשים קודם השינה 'שתהא מיטתי שלימה וכו'', שיהיה ניצול מהרהורים רעים וכו', שתהיה נכלל נשמותינו בנשמת י"ב שבטי יה וכו', שהם בחי' מיטה שלימה. ומי שזוכה שתהיה נשמתו נכללת עמהם, מיטתו שלימה (ליקו"ה קרי"ש שעל המטה א).

מיטה שלימה זה בחי' תיקון הברית (ליקו"ה פסח ה, ז).

להבנים המקיפים והדעת בבניו הקדושים והו בחי' מיטה שלימה, שזהו עיקר שלימות הנפש, כשזוכה להשאיר דעתו אחריו ע"י בנים ותלמידים צדיקים וכשרים (ליקו"ה ראשית הגז ג, יא).

המשכן קרוי מיטה, שנאמר 'הנה מִטָּתו שלשלמה', וכן המקדש קרוי מיטה, שנאמר ביואש (דהי"ב כב) 'בחדר הַמִּטות' אשר בבית ה', על שהם פריין ורביין של ישראל (רש"י שה"ש א, טז).

יעקב, סוד מיטה שלימה, ומשרע"ה בסוד היכל ה' שהוא גבוה על גבוה, סוד היובל שהוא הבינה, 'מֹשֶׁה האלקים בידו' (שמות ד) (של"ה ויחי).

בנים"י בהיותה יורדת לְמַטָּה לבריאה, נקרא מיטה (קה"י, מיטה).

'ראש המַּטֶּה' בחי' צדיק, שהוא ראש כנס"י שנקרא מיטה (קה"י, ראש המיטה).

מַטֶּה

'מַטֶּה' זה בחי' ממשלת וכח הצדיק שנעשה ע"י עבודתו, שעל ידו נכנעים כל האויבים, הן למטה הן למעלה (ליקו"מ כ, ד).

נקראו השבטים הקדושים בשם 'מטות', כי הם כלל בני ישראל שממשיכין האמונה הקדושה בעולם, שהוא בחי' מטה משה (ליקו"ה ערב ה, כו).

מַטֶּה הוא בחי' הבחירה, שהוא בחי' מַטֶּה, שמטה לצד זה או לצד זה (ליקו"ה שילות הקן ד, טו).

מַטֶּה ושבט הכל דבר אחד (רא"ש שמות ו, ג).

'מַטֶּה אלקים' היא המשנה תושבע"פ, כי המטה היא צורת וא"ו, וא"ו סדרי משנה הכוללת כל התושבע"פ, ויש בה איסור והיתר חיוב וזכאי טמא וטהור כשר ופסול, וגם לזה נקרא מטה, שיש בו הטיות לכאן ולכאן, טמא וטהור וכו' (ענין הדעת טוב פ' חוקת).

'מַטֶּה' פירוש הכנעה, שיהיו מוכנעים ושפלים בעיניהם. 'מֹשֶׁה לבית אב', שיכניעו עצמם ולא ייתגאו בייחוס אבותיהם (נועם אלימלך פ' קרח).

ציווה הקב"ה שימשיכו ישראל הי"ב מידות הרחמים ע"י י"ב מטות (בת עין פ' קרח).

מַטֶּה זה מלך המשיח (קה"י, מטה).

ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום. הנה לכאורה לפי פשוט דברי רש"י ז"ל (בראשית כח, יא) שכתב: 'ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו' – שלקח אבנים מסביב לראשותיו, ולא היה שם מקום לרגליו, נמצא שהיה ראשו למזרח ורגליו למערב, ולא היה שכיבתו לא לצפון ולא לדרום, ואיך אמר 'ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום'?

אך הענין הוא, כי הנה ידוע שכל הבנין של כל העולם הוא על ידי הבתי כנסיות ובתי מדרשות, כמו שכתוב (ישעיה נו, ז): 'כי בית תפלתי יקרא לכל העמים'. ועל כן כל מי שרוצה לבנות לו בית, צריך לבנות אותו בבית הכנסת או בבית המדרש, כי שם הוא הבנין של כל העולם כולו, כמו שכתוב (תהלים קיח, כב): 'אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה'. ועל כן כל מי שרוצה לבנות לו בית, צריך לבנות אותו בבית הכנסת או בבית המדרש, כי שם הוא הבנין של כל העולם כולו.

ועל כן כל מי שרוצה לבנות לו בית, צריך לבנות אותו בבית הכנסת או בבית המדרש, כי שם הוא הבנין של כל העולם כולו.

צדק לפניו יהלך: כלכמיב בתהלים (פה, יד): נָּצַח נָּגְדָּךְ יְהַלֵּךְ וְיָשֵׂם לַדֶּרֶךְ פְּעָמָיו: ודרשו חז"ל על פס' זה בברכות (יד ע"ב): אמר רב חידי: גר תנין אמר רב ינחק גר תנין, אסור לו לאדם לעשות תפילו קודם שיתפלל, שנאמר 'צדק לפניו יהלך ויסם לדרך פעמיו'. ואמר רב חידי גר תנין אמר רב ינחק גר תנין, כל המתפלל ואח"כ יושע לדרך, הקב"ה עושה לו תפילו, שנאמר 'צדק לפניו יהלך ויסם לדרך פעמיו'. ופירש"י (שם): **צדק**. תפילה, שמצדיקו לבוראו, והדר, ויסם פעמיו לדרכי תפילו. ועוד ביאר המהרש"א (שם): דרשו 'צדק' מלשון תפילה, כמו (תהלים יז) 'שמעה ה' צדק הקשיבה וגו'". וכתב הט"ז (תורין, גר מצווה סז): 'צ'דק ל'פניו י'הל'ך' רמזי תיבות 'צלי', היינו תפלה בתרמית.

רגליו זה בחיי תפלה כמ"ש צדק לפניו יהלך. ומימ בליקו"מ (עה): תורה ותפילה סס בחינת עמידה, שהוא בחינת רגלין. תורה, כמ"ש (דברים ה) 'ואתה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי', וכתיב (שמות יט) 'ויתילצו בתחתית ההר'. ותפילה, כמ"ש (תהלים קן) 'ויעמד פינחס ויפלל'. וזה בחינת (שם פה) 'לדק לפניו יהלך', 'לדק' הוא בחינת הדיבור של תורה ותפילה, כמ"ש (תהלים נח) 'צדק תדברון' (ליקו"מ עה).

הקב"ה נקרא צדק, שנאמר 'אני ה' דבר צדק' (בתי מדרשות ח"א, ברייתא דמעשה מרכבה א).

צדק מלכותא קדישא (תיקו"ז יז, יז).

יש הנהגה ע"פ המשפט הקבוע, שע"ז ממונים השופטים והשרים, והוא כפי דין התורה שנקרא 'משפט', שהשופטים יחליקו המשפט, והשרים בתוקפם יכריחו את העם לקיים הפס"ד. ויש הנהגה שלא ע"פ הדין הקבוע, וזה ניתן ביד המלך לדונו ממשפטי המלוכה, שהוא משונה מדין התורה, והוא דן לפי הזמן והעניין והנידונים, וזה נקרא 'צדק' (מלבי"ם משלי ח, טו).

רגליו זה בחינת תפלה, כמ"ש צדק לפניו יהלך, היינו שהיה מאסף כל התפלות כל אחת לשרשה. גם היה כח בידו ליתן חלק מחלקי עולם ליוסף, כמ"ש (בראשית מח) ואני נתתי לך שכ"ם אחד על אחיך וכו'.

גם היה כח בידו ליתן חלק מחלקי עולם ליוסף. עי' לקמן בתוס' ד' בגמ"נ וביליקוט ד"ה 'ולכך כל מדם נקבר את תפילתו לנדיק סדור', בדברי מוהרנ"ת מהלכות דייעים ג', המפלר בדבריו ענין זה.

יוסף. בחי' 'אסף אלקים את חרפתי', שמאסף ומבטל כל החרפות ובושות מישראל, כי מחזירם בתשובה ומקרבם להשי"ת (ליקו"ה השכמת הבוקר ד, יז).

יוסף בחי' ציסו"ע, שממנו כל ההשפעות והברכות כידוע, בחי' 'ויוסף הוא השליט הוא המשביר לכל עם הארץ', שכל עם הארץ שהם כל בנ"א שבעולם, כולם יונקים חיותם ומקבלים השפעתם רק ממנו (ליקו"ה ערלה ה, ד).

נשמת יוסף היתה מהיסוד, וכאשר זכה והשלים נשמתו שלא טימא אות ברית קודש ונתגבר על יצרו, נעשה מרכבה לצדיק, ומשם היה זן את העולם בימי הרעב, וכן משם כלכל כל בית אביו כל ימי היותו, כי היא המדידה הנותנת מזון לפרנסת ישראל (פרד"ר כב, ג).

יוסף (לעומת אחיו) לא היתה תאומה כלל, הוא מפני כי יוסף הוא הראש ממיטתו של יעקב, והוא שאמר עליו 'ואלה תלדות יעקב יוסף', שהוא העיקר של תולדות יעקב. ולפיכך נולד יחידי, כמו כל דבר שהוא שורש הדבר ועיקרו, שהוא אחד (וגו' אריה בראשית לה, יז). **מצינו** ביוסף שהיה שלם בשלוש ברית׳ות אלה, ברית עין, ברית המעור, ברית הלשון, כדאיתא בסוטה (לו:) (של"ה פסחים). **יוסף** הוא בחי' נפש יעקב (אוה"ח בראשית מה, ז). **כל** צדיק הוא בחי' יוסף, שהוא יסוד עולם המקשר כנס"י אל הקב"ה, והמשפיע אל כנס"י. וזה ידוע שבכל עולם ועולם עד המקור העליון, אי אפשר השפע לירד מעולם לעולם, רק ע"י בחי' יוסף שהוא בחי' המשפיע על מידת המלכות מה שקיבל מהספירות, ולכן יוסף בגימט' ו' הויו"ת שהם השישה קצוות, שהוא כולל ומשפיע על מידת המלכות (מאור ושמש, רות). **יוסף** נקרא משפט. וי"ל 'משפט' עה"ב גימט' 'ציסו"ע', בחי' יוסף כנודע (קה"י, משפט). **שכם** שכם דא בי כנישתא, אתר דדיורא דשכינתא תמן (זהר לך לך פ:). **שכם** לשון חֶלֶק (רש"י בראשית מח, כב). **שיבוא** יעקב שלם עיר שכם, זה הוא לימות המשיח (תורת המנחה יד). **ישכים** הוא ראשי תיבות ש'לוחן כ'סא מ'נורה, (...) דהיינו שהצדיק יש בידו כח התנהגות עוה"ז בשולחן כסא ומנורה (מאור ושמש פ' ויחי). **שכם** ר"ת ש'ם כ'בוד מ'לכותו, והיא השכינה הקדושה (קה"י, שכם). **שכם** ר"ת ש'הוא כ'לול מ'כולן, גם ר"ת ש'לול ב'ע מ'ידות, כנודע שהיסוד כולל כולם (שם). **יעקב** שהוא בחי' תפארת היה יכול להכניע היסוד דקליפה שהוא האמורי, וכן משה שהוא בחי' יעקב הכניע סיחון ועוד שני מלכי האמורי, לפי שהוא תפארת ומשתלשל בברית קודש ויכול להכניעם, וזולתו לא היה יכול להכניעם. וע"כ נתן אותו החלק ליוסף שהוא סוד יסוד דקדושה וראוי לו לירש בחי' יסוד דקליפה. ומזה תבין שעניין כבישת שכם הוא כעניין כבישת שני מלכי האמורי. והנה היה בשכם שני קליפות, חמור ושכם בנו. חמור הוא הקליפה הערלה דחפיא על ברית, ושכם הוא עזר הערלה והוא בחי' עוג, וע"כ לא הכניעו אותו בני יעקב רק ע"י המילה, שסרו מהם הערלה הלזו ושוב לא היה להם יניקה מברית קודש (קה"י, אמורי).

שחיה מאסף כל התפלות. ומימ בליקו"ה (או"ח תפילה ה, ג): עיקר המיקון ע"י יעקב, כי יעקב הוא בחינת שלימות מיקון התפילה, שהוא לייחד השכינה עם דודה. וזה זכה יעקב בשלימות, כי זכה למיטה שלימה בני זוג פסול, שני' גרם ייחוד וזיווג עליון, בחינת 'ויתמתו ישראל על רקם המטה', שהיתה מיטה שלימה והיתה השכינה שורה על מיטתו תמיד, כי גרם ייחוד וזיווג עליון שהוא בחינת מיטה שלימה. ועל כן יקח ממנו אנים עשר שבטים שהם כנגד אנים עשר ברכות ממעיות שבתפילה, שבהם גלוים כל התחינות ובקשות, שהם עיקר התפילה. כי שלום לחשוקות ושלום למרוצות הם שבחים שבתפילה ולחתריס, כמו שאמרו רז"ל (ברכות לד), לפיכך עיקר התפילה הם אנים עשר ממעיות כנגד אנים עשר שבטים, שהם בחינת המיטה שלימה, בחינת הזיווג הנעשה ע"י התפילה. ולפו נקטו חכמים עשר ממעיות הם תוך ברכת המינים, כי כל הנאים עשר ממעיות שהם כלל התפילה היא להכניע המינים והמלכות הרשעה שהם בחינת גלוות, שהיא בחינת עבודה זרה ומינות. נמצא עיקר שלימות התפילה שהוא לייחוד עליון, הוא ע"י בחינת יעקב. ועל כן 'תפילות אבות תיקנום', כי כל התפילה צריכה להיות כולל משלושה אבות, דהיינו להתפלל נכוח וגבורה שזהו בחינת יצחק, והעיקר לייחד קודשא בריך הוא ושכינתיה בשלימות, שזה בחינת יעקב שזכה למיטה שלימה כנ"ל. וע"ש (אות ג') שמפלר בפרטיות כל נרכה מהי"ב התמעיות לוך שהיא מכוונת כנגד אותו השבט שהיא לה, וקשר נעיל גבי כל שבט ושבט יש לו נוסחת מיוחדת. **שכ"ם אחד על אחיך וכו'**. רמה ניאור זה לקמן בילקו"ש אות ג' ד"ה 'כי ליד נפיו'.

אני נתתי לך שכ"ם אחד על אחיך. וחלאה"כ בברהמית (מח, כב): וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל יוֹסֵף הִנֵּה אָנֹכִי מֵת וְהָיָה אֱלֹקִים עִמָּכֶם וְהֵשִׁיב אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ אֲבֹתֵיכֶם: וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁכֶם אַחַד עַל אַחֶיךָ אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֱמֹרִי בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי: ומרגם אונקלוס (שם): וַאֲנָא יְהֵבִית לָךְ חוּלַק חַד יְתִיר עַל אַחָיִךְ, דִּי נְסִיבִית מִידָּא דְּאֱמוֹרָאָה בִּגְלוּתִי וּבִצְלוּתִי. ופירש"י (שם): **ואני נתתי לך**. לפי שאתה טורח להתעסק בקבורתי, וגם אני נתתי לך נחלה שתיקבר בה. ומיזן, זו שכם, שנאמר (יהושע כד) 'ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם'. **שכם** שבמרגו שמעון ולוי את אנשי שכם ואכנסו כל סביבותיהם להזדווג להם, ומגר יעקב כלי מלחמה כנגדן. דבר אחר, 'שכם אחד' הוא הסכורה, שיטלו בניו שני חלקים, ו'שכם' לשון חלק הוא כתרגומו. **אשר לקחתי מיד האמורי**. מיד עשיו שעשה מעשה האמורי. דבר אחר, שהיה לו לתני בחמרי פיו. **בחרבי ובקשתי**. היא מכחתו ותפילתו. וכן ביאר רבינו בחיי (שם), וז"ל: **שכם אחד על אחיך**. על דרך הפשט יאמר, כבר נתתי לך בחרן שהיא החלק האחד אשר בידי לתתו, הוא חלק הסכורה שתהיה בו יתר על אחיך, לפי שלקחתי חומו מיד האמורי בחרבי ובקשתי, וחלק הסכורה הזה הוא מה שברכו שיהיו בניו נעשים שני שבטים בדגלים ובמוכת הנשיאים. ועוד יכלול חלק אחד, והוא החלק אשר יש לו בהרן, כי אין בידו שיתן רק חלק אחד בלבד, כי אי אפשר לו שיגזול מאחד מבניו, אבל חלק הסכורה נתן לו שהיה בידו ליתנו למי שירצה מבניו. (...) ועל דרך המדרש (ב"ר פז, ו), 'ואני נתתי לך שכם אחד', שכם ממש. אמר לו, אני מטריח חומך בקבורה שתקברנו בשערת המכפלה, ואני נתתי לך מקום שתיקבר שם, הוא שכתוב 'ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם'. **אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי**. חומרגם 'בגלותי ובצלותי' 'ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם'. ומה שתירגם 'בחרבי', 'בגלותי', מפני שהתפילה מגינה על האדם כחרב ביד גיבור. וכן מפיט בב"ב (קכג ע"ב): 'ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי', וכי בחרבו ובקשתו לקח, והלא כבר נאמר 'כי לא בְקַשְׁתִּי אבטח וחרבי לא תושיעני', אלא 'חרבי' זו תפילה, 'קשתי' זו בקשה. ופירש רשב"ם (שם): **זו תפילה**. שהתפלל יעקב על בניו, ושזכה לקנות הסכורה מעשיו בתפילתו. ועוד ביאר המהרש"א (שם): כיצד הכתוב התפילה והבקשה בחרב וקשת, כי התפילה מועיל ליעקב במקום ברכת החרב 'על חרבך תחיה' שניתן לעשיו, וכמ"ש 'הקל קול יעקב וגו'', והבקשה מועיל לו במקום ברכת הקשת שניתן לישמעאל 'ויהי רֹבֶה קַשָּׁת'. לו שיהיה מילת 'בְּקַשְׁתִּי' לפי הדרש ממש מלשון בקשה, וכ' 'בקשתי' במקום שניס, כמו 'בבקשתי'. ובב"ר (פו, ו) אמרו בלשון אחר 'בחרבי ובקשתי', במלחמות ומעשים טובים. אבל רש"י בחומש פירש 'בחרבי ובקשתי', היא תכמתו ותפילתו כו', עכ"ל, ולא ידענו למה נקט לו דרך אחרת והניח דברי התלמוד גם הב"ח, ודו"ק.

ילקוט הנחל

מז ואני נתתי לך חלק אחד יותר מעל אחיך, אשר לקחתי מידי האמורי בחרבי ובקשתי.

שלשה חלקי עולם. ובדכתב הרמב"ם בירושלמי המוזכר ג, ג): כל מה שברא הקב"ה בעולמו נחלק לשלושה חלקים, מהן גרועים שהן ממוברים מגולם ולורה והם הוויס ופפדיס ממיל, כמו גופות האדם והבהמה והלממיס והממכות, ומהן גרועים שהן ממוברים מגולם ולורה, אבל חיין מסתנין מגוף לגוף ומלורה ללורה כמו הרמשוים, אבל לורתן קבועה לעולם בגולמה וחיין מסתנין כמו אלו, והם הגלגלים והכוכבים שבהן, וחין גולמה כשאר גולמיה ולא לורתה כשאר לורות, ומהן גרועים לורה בלא גוף וגוייה אבל הלמלכים חיים גוף וגוייה אבל לורות נפרדות זו מזו. ועוד אימא ברבינו בחיי (בראשית ג, ו): השמייס והאדץ כולן כוחות מיוחדים ומקשרים זה עם זה, שהרי כל המציאות שלמטה מלקים, עולם המלאכים, ועולם הגלגלים, ועולם השפל. עולם המלאכים הם נפש לגלגלים, והגלגלים פועלים בשפלים, ואם כן הכל נקשר ומיוחד זה בזה. ופקוק מלא מעיד על זה, הוא שכתוב (הושע ג) 'ואענה נאם ה' אענה את השמים והם יענו את הארץ'.

כי על ידי תפלתו היה משפיע חיות לכל שלשה חלקי עולם, שהם עולם השפל ועולם הכוכבים ועולם המלאכים. וזה שכ"ם, שפל כוכב מלאך. כי כל זה זכה על ידי תפלתו, כמ"ש (שם) **אשר לקחתי מיד וכו' בתפלתי ובקשתי:**

מילואי חכמה

עולם השפל. וכתב רבינו בחיי (בראשית ח, ד) גבי מעלת השלוש הזה השפל, וז"ל:

לפ הזכיר 'כי טוב' ביום שני, וביום השלישי שנגמרה מלאכת השמים הזכיר בו שתי פעמים 'טוב', אחד לגמר מלאכת השמים ואחד ליום עלמו. ואני אומר בזה, ומה בכך אם לפ לא נגמרה מלאכת השמים, כיוון שנגמרה מלאכת הרקיע ובריאת המלאכים שנבראו ביום שני, היה ראוי שיאמר 'כי טוב' על גמר המלאכה והבריאה בקיע ומלאכים, והיה לו לגזור בהם הקיום ולומר בהם 'כי טוב', כי לפ נופלים הם מכל שאר מעשה בראשית שנאמר בהם 'כי טוב'. ויש לי לומר, כי מכאן רמיה עלומה כי השלש השפל בזמן שישראל עוסקין בלומו של מקום הוא עיקר המציאות, שאע"פ שנגמרה ביום שני בריאת הרקיע והמלאכים שהם העולם העליון, לפ היה בזה שלימות עד שנגמרה מלאכת השמים בשלישי במאמר 'יקוו', ונעשה העולם השפל, כי כל העולם היה מים, והולרכו להיקווות במקום אחד כדי שתיראה היבשה, ואחר כך במאמר 'יקוו', נתפשם העולם העליון בבריאת העולם השפל הזה, ועם זה היה המציאות שלם ולחוי להזכיר בו 'כי טוב'. (...) גם ביום רביעי במאמר 'יהי מאורת', ביאר הכתוב שלא נגלוו המאורות רק לתפמיהו של עולם הזה, הוא שאמר 'להאיר על הארץ', והנה זה יוהר, כי העליונים עם היותם גדולים ונעלומים, נבראו בעבור התחתונים. ויש לי עוד לראיה מדברי מסרא"ה בפסוק (דברים י) 'הן לה' אלקיך השמים ושמי השמים', שהעולם הזה השפל הוא עיקר המציאות, ובשאר אלפאן שם בעזר ה', וכל זה על דרך מדרש חז"ל (פרהדרין נג) 'גדולים לדיקים יותר ממלאכי השרת'.

עולם השפל. וכתב רבינו בחיי (בראשית ח, ד) גבי מעלת השלוש הזה השפל, וז"ל:

לפ הזכיר 'כי טוב' ביום שני, וביום השלישי שנגמרה מלאכת השמים הזכיר בו שתי פעמים 'טוב', אחד לגמר מלאכת השמים ואחד ליום עלמו. ואני אומר בזה, ומה בכך אם לפ לא נגמרה מלאכת השמים, כיוון שנגמרה מלאכת הרקיע ובריאת המלאכים שנבראו ביום שני, היה ראוי שיאמר 'כי טוב' על גמר המלאכה והבריאה בקיע ומלאכים, והיה לו לגזור בהם הקיום ולומר בהם 'כי טוב', כי לפ נופלים הם מכל שאר מעשה בראשית שנאמר בהם 'כי טוב'. ויש לי לומר, כי מכאן רמיה עלומה כי השלש השפל בזמן שישראל עוסקין בלומו של מקום הוא עיקר המציאות, שאע"פ שנגמרה ביום שני בריאת הרקיע והמלאכים שהם העולם העליון, לפ היה בזה שלימות עד שנגמרה מלאכת השמים בשלישי במאמר 'יקוו', ונעשה העולם השפל, כי כל העולם היה מים, והולרכו להיקווות במקום אחד כדי שתיראה היבשה, ואחר כך במאמר 'יקוו', נתפשם העולם העליון בבריאת העולם השפל הזה, ועם זה היה המציאות שלם ולחוי להזכיר בו 'כי טוב'. (...) גם ביום רביעי במאמר 'יהי מאורת', ביאר הכתוב שלא נגלוו המאורות רק לתפמיהו של עולם הזה, הוא שאמר 'להאיר על הארץ', והנה זה יוהר, כי העליונים עם היותם גדולים ונעלומים, נבראו בעבור התחתונים. ויש לי עוד לראיה מדברי מסרא"ה בפסוק (דברים י) 'הן לה' אלקיך השמים ושמי השמים', שהעולם הזה השפל הוא עיקר המציאות, ובשאר אלפאן שם בעזר ה', וכל זה על דרך מדרש חז"ל (פרהדרין נג) 'גדולים לדיקים יותר ממלאכי השרת'.

חיה משפיע חיות לכל שלשה חלקי עולם. ובכל הענייו הזה מבואר יותר מה שכתב לעיל בשות ג', שכל המיות מקבלין מהתפילה. **עולם השפל ועולם הכוכבים ועולם המלאכים**. ובדיפה"ל (ט) קישר עניין זה עם המובא לעיל בשות ג', וז"ל: מה שלעניין הזה ובמאמר הזה מחלק את העולם לשלושה חלקים התלה, מבואר בהכתוב הנ"ל בפניס 'דרך כוכב וגו'', וע"פ האמור מז"ל שהניה על זה, ש"מין לך 'עצב' מלמעה, אלין לו 'כוכב' ו'מלאך' מלמעלה וכו'". וכן מובא בשי הגמ' (ט): נמלא מובן מזה כי התפילה למעלה מהטבע, כי ע"י התפילה משפיעין חיות לעולם הכוכבים ועולם המלאכים, שמסה נמשך ההנהגה על פי דרך הטבע. וזה שאמרו למעלה 'אין לך עצב מלמעה, אלין לו כוכב ומלאך מלמעלה שמכה לותו ומומר לו גדל' (לעיל בות ג), היינו העצב מלמעה הוא עולם השפל, וכוכב ומלאך ומזל הוא מעולם הכוכבים ועולם המלאכים, שכל מיותם וכוחם הוא על ידי התפילה.

יִלְקוּט הַנַּחַל

וזה שכ"ם וכו' כי כל זה זכה ע"י תפלתו. ומובא זה בקונט מבואי הגמ' (פב-מלול מגל"ט): יש לומר, לתיתא בפסחים (נו) על פסוק 'ויקרא יעקב אל בניו וכו'', 'ויקח יעקב לגלות לבניו קן הימין, ונסתלקה וכו', אמר אמת אם ישלום ים פסול במיטתי וכו', אמרו לו בניו 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', כשם שאין בלינך אלא אחד וכו', פתח יעקב ואמר 'ואמר 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'', היינו דאיקא בגמ' ובניו אין שלימות התפילה במבואר בפניס. ועיין לעיל בפניס בעניין אניס עבר מצוות שהוא גם מלמון מיטה וזיווג, וזה שאמר יעקב 'אמת אם ישלום פסול במיטתי', היינו אים אם ישלום פגם בעניין התפילה, ואמרו 'שמע ישראל וכו'', 'כשם שאין בלינך אלא אחד וכו', וכמבואר פניס לעיל דע"י תפילה אנו מעידין על אחדותו, ועונה יעקב 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' (דב' פסוקים אלו ים בהם י"ג מיות, כנגד י"ג אבטיח, י"ג נוסחאות התפילה בידוע). וזהו 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', להוא תיקון המלכות כנ"ל בות ג', ובידוע בכמה מקומות התפילה היא בחינת מלכות. ולפי כל זה יש לרמז גם בפסוק 'ואני תפלתי לך עת רלון וכו', שלדבריו הקדושים רומז על שלימות התפילה, דזהו 'שכ"ם', רלוי מיות ס"ת כ'בוד מ'לכותו בידוע. ויש לרמז כי 'שכם' במילואו הוא ש"ן כ"ף מ"ם, עם הכולל, בגימטריא 'ישראל', ותותיות המילוי לבד, י"ן פ' מ', עם עלם הג' מילויין, בגימטריא 'יעקב' עם הכולל, כי הוא ע"י תפילתו זכה להמיות ולגלות ס"ת כ'בוד מ'לכותו בכל הג' עולמות ב'פל כ'וכב מ'לאך.

ומובא בקונט מבואי הגמ' (ט): מ"ד ה'למורי ב'מרבי ו'בקבלת הר"ת בגימטריא נ"ג כמו קו"ת בפל כוכב מלאך עם הכולל.

עצה ותושיה ❁ **עיי** תפלה בשלימות משפיע חיות לכל שלושה חלקי עולם, שהם עולם השפל ועולם הכוכבים ועולם המלאכים (קיצור ליקו"מ טז, ג).

ואני תפלה

וְתֵעָזֵר אֶת בָּשָׂם לְעָבְדְּךָ וְלִיְרָאָתֶךָ, עַד שֶׁיִּתְעוֹרְרוּ כָּל הָעוֹלָמוֹת בָּשָׂם וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם לְעָבְדְּךָ בְּאֱמֶת, דּוֹמֵם צוֹמֵחַ חַי מְדַבֵּר, אֵשׁ רוּחַ מַיִם עָפָר, מִן הָאָרֶז אֲשֶׁר בַּלְּבָנוֹן עַד הָאֵזוֹב אֲשֶׁר בַּקִּיר, מִשְּׁלִשׁוּ קָטָן שְׁבָּיִם עַד קְרָנֵי רְאֵמִים, "מַלְכֵי אֶרֶץ וְכָל לְאֻמִּים שָׂרִים וְכָל שׁוֹפְטֵי אֶרֶץ", גְּדוֹלִים וְקְטַנִּים, בָּנִים וּבָנוֹת, וְקָנִים וּנְעָרִים, "הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיַּמִּים וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם" הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל צְבָאָם, עוֹלָם הָעֲשִׂיָּה וְהַיְצִירָה וְהַבְּרִיאָה עיקר תענוגיו ושעשועיו של השי"ת, הוא רק כשעולה למעלה העבודה של עולם השפל הזה, כי יש להשי"ת מלאכים ושרפים ואופנים וחיות הקודש ועולמות הרבה שעובדים אותו תמיד, ועושים באימה וביראה רצון קונם, ואעפ"כ עיקר תענוגיו ושעשועיו יח', כשעולה למעלה העבודה של עולם השפל הזה ב'פל מ'לכותו בידוע. וזהו 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', דהוא עיקר המלכות כנ"ל בות ג', וכידוע בכמה מקומות דהתפילה היא בחינת מלכות. ולפי כל זה יש לרמז גם בפסוק 'ואני תפלתי לך עת רלון וכו', שלדבריו הקדושים רומז על שלימות התפילה, דזהו 'שכם', רלוי מיות ס"ת כ'בוד מ'לכותו בידוע. ויש לרמז כי 'שכם' במילואו הוא ש"ן כ"ף מ"ם, עם הכולל, בגימטריא 'ישראל', ותותיות המילוי לבד, י"ן פ' מ', עם עלם הג' מילויין, בגימטריא 'יעקב' עם הכולל, כי הוא ע"י תפילתו זכה להמיות ולגלות ס"ת כ'בוד מ'לכותו בכל הג' עולמות ב'פל כ'וכב מ'לאך.

שלשה חלקי עולם

צלם העולם בתכונתו הוא עולם המלאכים ועולם הגלגלים והשפל, וג' חלקים אלה כלל המציאות (רבינו בחיי בראשית א, כז).

אלו ג' עולמות כל אחד מיוחד בדבר אחד, העולם העליון מיוחד באמת, העולם האמצעי מיוחד בשלימות ובשלום, העולם התחתון הוא עולם ההויה, ואין הויה מעצמו, רק שמקבל הויה מן הפועלים. וידוע כי יש פועלים בעולם התחתון, וזהו כמ"ש 'את המאור הגדל לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה וגו'', והפועלים האלו גוזרים משפטים על התחתונים, וקראו אותם משפטי המזלות (דרך חיים א, יח).

האדם נקרא עולם קטן ונחלק לג' חלקים. הראש נגד עולם המלאכים, ששם השכל שהוא המוח, ושמיעה וראייה ודיבור הם רוחניים, נגד המלאכים, והנשמה נתונה בראש נגד הלוחות שהיו בארון, 'ארון', אל"ף רי"ש וא"ו נו"ן גימט' 'שם הנשמה'. וכנגד עולם הגלגלים יש באדם הלב, שהוא מקיים כל הגוף בתנועתו. וכנגד עולם השפל יש באדם הטרפשא, שהוא דמיון הפרוטה. משם ולמטה עולם הטבע ושם הוא ההפסד (ש"ך עה"ת שמות כה, יא).

השי"ת נתן בתוכינו בגופינו נפש רוח ונשמה, שהם כנגד ג' עולמות, דהיינו עולם המלאכים ועולם הגלגלים ועולם השפל. דהיינו הנשמה היא כנגד עולם המלאכים, שהם כולם דבקים בדביקות גדול ואין להם שום מחשבה אחרת רק רצונם וחשקם תמיד לידבק אל הבורא יח', כך הנשמה אין לה שום סיבת עשייה אחרת, רק רצונה וחשקה לידבק בהבורא ברוך הוא יתעלה, ותמיד שומרת ומצפה על זאת. והרוח כנגד עולם הגלגלים שעל ידיהם ניתן כח והשפעה לדצה"מ כן צ"ם העולם בתכונתו הוא עולם המלאכים ועולם הגלגלים והשפל, וג' חלקים אלה כלל המציאות (רבינו בחיי בראשית א, כז).

אלו ג' עולמות כל אחד מיוחד בדבר אחד, העולם העליון מיוחד באמת, העולם האמצעי מיוחד בשלימות ובשלום, העולם התחתון הוא עולם ההויה, ואין הויה מעצמו, רק שמקבל הויה מן הפועלים. וידוע כי יש פועלים בעולם התחתון, וזהו כמ"ש 'את המאור הגדל לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה וגו'', והפועלים האלו גוזרים משפטים על התחתונים, וקראו אותם משפטי המזלות (דרך חיים א, יח).

האדם נקרא עולם קטן ונחלק לג' חלקים. הראש נגד עולם המלאכים, ששם השכל שהוא המוח, ושמיעה וראייה ודיבור הם רוחניים, נגד המלאכים, והנשמה נתונה בראש נגד הלוחות שהיו בארון, 'ארון', אל"ף רי"ש וא"ו נו"ן גימט' 'שם הנשמה'. וכנגד עולם הגלגלים יש באדם הלב, שהוא מקיים כל הגוף בתנועתו. וכנגד עולם השפל יש באדם הטרפשא, שהוא דמיון הפרוטה. משם ולמטה עולם הטבע ושם הוא ההפסד (ש"ך עה"ת שמות כה, יא).

השי"ת נתן בתוכינו בגופינו נפש רוח ונשמה, שהם כנגד ג' עולמות, דהיינו עולם המלאכים ועולם הגלגלים ועולם השפל. דהיינו הנשמה היא כנגד עולם המלאכים, שהם כולם דבקים בדביקות גדול ואין להם שום מחשבה אחרת רק רצונם וחשקם תמיד לידבק אל הבורא יח', כך הנשמה אין לה שום סיבת עשייה אחרת, רק רצונה וחשקה לידבק בהבורא ברוך הוא יתעלה, ותמיד שומרת ומצפה על זאת. והרוח כנגד עולם הגלגלים שעל ידיהם ניתן כח והשפעה לדצה"מ כן

ע"י הרוח שבאדם הוא שואב השפעה למטה. והנפש הוא כנגד עולם השפלי שבנפש יש גם כן נפש הבהמית המתאוות לדברים גשמיים (נועם אלימלך פ' עקב). **והתחזק** עצמך בכל פעם יותר, עד שתתקן עצמך בכל שלוש העולמות שצריך האדם לתקן, דהיינו עולם השפל ועולם הגלגלים ועולם המלאכים (נועם אלימלך פ' נח). **עולם** המלאכים כנגד עסק התורה, וכמ"ש חז"ל (ספרי קרח) 'הרי הוא כמלאך ה' צבאות', ואם לאו הרי הוא נחשב כבהמה, וידוע כי בזה נדמה למלאכים, כי הם שכל נבדל. וכנגד עולם גלגלים הוא עבודת ה' ב"ה, וכן הוא אומר 'כל הבא לצבא צבא לעבד', וכתיב 'כל צבאיו משרתיו עשי רצונו'. וכנגד עולם השפל, גמילות חסדים (יעב"ץ אבות א, ב). **תורה** כנגד קדשים ונגד עולם השכל, בניאים נגד ההיכל ונגד עולם הגלגלים, כתובים נגד העזרות ונגד עולם השפל (קה"י, מקדש). **עולם השפל עולם** הנשמות שהוא התכלית הוא מלובש ונאחז בארץ השפלה הזו, שע"י עוה"ז השפל, דייקא על ידו מוכרחין להשיג התכלית. ובאמת הוא חידוש נפלא ונורא מאוד, שהשגת התכלית שהוא דבר גבוה כזה להשיג אותו ית', הוא תלוי דייקא בבריות עולם השפל, וכל הנשמות מוכרחין לעבור בזה העולם כדי להשיג התכלית (ליקו"מ ח"ב לט). **העולם** השפל שהוא חומר גמור (שיהר"ן מ). **עיקר** תענוגיו ושעשועיו של השי"ת, הוא רק כשעולה למעלה העבודה של עולם השפל הזה, כי יש להשי"ת מלאכים ושרפים ואופנים וחיות הקודש ועולמות הרבה שעובדים אותו תמיד, ועושים באימה וביראה רצון קונם, ואעפ"כ עיקר תענוגיו ושעשועיו יח', כשעולה למעלה העבודה של עולם השפל הזה ב'פל מ'לכותו בידוע. **עולם** השפל עולם העשייה, עולם שכל יצורי קדם צריכין לעבור בו ולסבול מה שיסבול, ולהתנסות ולהצטרף בזה העולם המעשה והנסיון דוקא (עלי"ת רצג). **עולם** השפל ניתן בְּדֵו פרצופים לעונש ולשכר ולא לדבר אחר, כי נועץ סופו בתחילתו (ספר הפליאה ד"ה מיעוט אחר מיעוט). **חלקי** עולם השפל הם ג' חלקים ואלו הן, ים מדבר וישוב (רבינו בחיי במדבר י, לה). **כל** עולם השפל הנעשה הנקרא עשייה, והם עשר רקיעים ואור הספירות מתפשט בהם, והם נקראים עשר ספירות דעשייה, דהיינו התפשטות הקדושה בתוך החומר הגשמי שבה שליטת החיצונים (אור נערב ב, ה). **עולם** השפל נברא לאומות, וג"ע ישראל, וכמו שאין עכו"ם עתידין להנות מג"ע, כן לא היה ראוי לישראל ליהנות מזה העולם השפל, רק שיהיו משועבדים ועניים ומאוסים ונבזים לפני האומות (חסד לאברהם מעיין ב, נהר סג). **אין** ייחוד אלא במקום שינוי ופירוד, שהוא עולם השפל, שהם בנ"א שהם בעלי שינוי והבחירה (ש"ך עה"ת בראשית א, טז). **כי** זהו חידוש גדול איך עולם שפל כזה ובריות שפילות יכולים לקבל אור שפע צח ומצוחצח כזה, אך הכל הוא ע"י צמצומים (מאור עיניים, ברכות). **כל** קיום העולם השפל הוא רק בשביל החסד שעושים בנ"א זע"ז (מלבי"ם דברים כד, יב). **עולם** השפל נערך נגד הנפש הטבעיית, שכל עניינה להצמיח גוף האדם, וכן הארץ דזועיה תצמיח וכל דוח חיים אין בקרבה (מלבי"ם סדר רמזי המשכן). **עולם הכוכבים / הגלגלים נבל** עולם יש בחי' נעשה ונשמע, כי מה שהוא להעוה"ז בחי' 'נשמע' הוא לעולם הגלגלים בחי' 'נעשה', ויש להם בחי' 'נשמע' גבוה ממנו, וכן מעולם לעולם (ליקו"מ כב, י). **העולם** האמצעי הוא עולם הגלגלים, אשר בכללם שבעה גלגלי התנועה, אשר שבעה כוכבי לכת קבועים בהם (רבינו בחיי בראשית א, כז). **השמיים** הוא עולם הגלגלים (תולדות יצחק בראשית א, א). **ידוע** שעולם הגלגלים הוא אמצעי בין עולם התחתון ובין עולם העליון וקושר העולמות, ומבלעדו אין ערך בין עולם התחתון הוא דבר גשמי מקבל השינויים, ובין עולם העליון שהוא נפרד ואין מקבל השינוי כלל (תורת העולה ח"א, י). **עולם** הגלגלים הנקרא שמיים, וד' יסודות הנקרא ארץ, ויש לשניהן חומר ועורה ר"ל גוף ונפש, וחומר של שניהן הוא פשוט לבדו ואינו מורכב מכולם יחד, אלא חומר כל יסוד או גלגל הוא פשוט (ש"ת ג, י). **מנהיג** עולם הגלגלים הוא מלאך גבריאל, כמ"ש שהוא השכל הפועל (תפארת יהונתן במדבר ד, כג). **עולם המלאכים / עולם השכל סוד** עולם המלאכים שהם למטה, ומשתוקקים ונכספים לעלות ולראות את פני השי"ת (שערי צדק ב). **יהי** אור ויהי אור'. האור הזה הוא ראשית החידוש והוא נקרא עולם המלאכים, וממנו נתהוו כל שאר המעלות אשר למטה ממנו, והם השמיים והארץ, ולגודל מעלתו בא המאמר בפרד"א (ג) 'שמיים מהיכן נבראו, מאור לבושר'. ואמר 'אור לבושר', לפי שהאור הזה מפסיק בין הלובשו ובין הלותו (רבינו בחיי בראשית א, ג). **'מלאכי** אלקים' הוא עולם המלאכים, ומזה דרשו רבותינו (ב"ר סח, יב) 'המלאך שלישו של עולם'. שאין ראוי להבין שלישו של עולם באורך וברוחב, אלא שהוא השלישי מן העולם כולו חלק שלישי (רבינו בחיי בראשית כח, יב). **עולם** השכל נקרא 'אין', גם להורות על רוב העלמו והסתרו, והוא דבר נערך השגה ובאילו הוא אין, לכך מכנין כל בעלי הקבלה שם זה לכתר בלבד (מגן דוד ג). **מבי"ם** הוא ראש לכל עולם המלאכים (אלשיך איכה ב, יח). **עולם** מט"ט הוא עולם המלאכים, שהם 'י כיתות וחייליהן לאין תכלית, והם יותר עבים ומתגלים מהכסא. ולכן המלאכים הם נושאי הכסא, והכסא הוא נושא את נושאיו, שהיא השואבת ראשונה השפע מהאצילות, ומשפיע אל המלאכים אשר תחתיה, שהם מטטרו"ן ו' כיתות המלאכים וחייליהם, והם נקראים חציבה ויצירה (פרד"ר טז, ט). **אין** לך עשב מלמטה שאין לו מלאך מלמעלה ומכה אותו ואומר לו גדל'. ועניין ההכאה עניינו על הכאת האור והארתו בעשב ההוא ע"י המלאך, והוא הצינור האור הנעלה בסוד יצירת עולם המלאכים, ולזה המלאך מאיר בעשב ע"י הכוכב כנודע, כי הכוכבים שבעשיריה הם שמשים עובדים ליצירה. ולזה נמצא בזהר לפעמים מייחס עניין זה אל המלאכים ופעמים אל הכוכבים, והכל עניין א' ואין בהם ספק (פרד"ר כד, י). **עולם** היצירה הוא עולם המלאכים, הוא הרוח מלבוש לנשמה, ושם הוא הרקיע שעל ראש החיות הנושאים הכסא, ושם הם מקום השרפים עומדים והמלאכים, כמ"ש 'ונתתי לך מהלכים בין העמדים האלה' (ספר הליקוטים פ' האזינו). **עולם** המלאכים בכל חלקיו, שהוא רוחני נבדל ובלתי מושג אלינו אלא ע"פ המסורת, נקרא בשם 'שמי השמיים' (מאמר הרקיעים לרמ"ע מפאנו). **כל** העולם כולו לא נברא אלא בשביל האדם, דהיינו גם עולם המלאכים (מהרש"א ברכות ה:). **עולם** המלאכים הם דומים לאבן הספיר, כי המה ספיריים בְּזִכּוּתם ובצורתם, ואבן הספיר שהוא עולם המלאכים הוא מתדמה ומתקשר בכסא כבודו (מהרש"א חולין פט:). **עולם** המלאכים אין בהם שכר ועונש כלל מחמת שאין להם יצה"ר, ומסתכלים תמיד באחדותו ורוממותו, ולא יחשו כל יומם מעבודתו כי מחוייבים המה בזה (עבודת ישראל אבות ה). **ידוע** שכל העולמות שלמעלה, שהוא עולם המלאכים ועולם השרפים וחיות ואופני הקודש, צורתן הרוחניות כדמות התורה הרוחניות וכדמות מצוות הרוחניות, ועיקר חיותן הוא מתורה ומצוות (קדושת לוי קדושה ראשונה, פרים). **בעולם** המלאכים הן משוררים ומזמרים כנודע, בסוד זמירות בעולם היצירה (קה"י, תור). **עולם** השכל נקרא ג"כ בינה, בסוד ג' ראשונים חכמה בינה דעת, שהם עולם השכל (קה"י, יוליט). **המרכבה** שראה יחזקאל היה בעולם היצירה, שהוא עולם המלאכים (מלבי"ם יחזקאל א, ד).

עצה ותושיה ❁ **עיי** תפלה בשלימות משפיע חיות לכל שלושה חלקי עולם, שהם עולם השפל ועולם הכוכבים ועולם המלאכים (קיצור ליקו"מ טז, ג).

מחשבות זרות

צריך לשבר המחשבות זרות ע"י מחשבות קדושות של התפילה, ועי"ז הזדווגות, דהיינו המחשבות זרות, נעשין לו כזכויות (ליקו"מ צז).

מי שתפילתו אינה אלא בשביל השכינה, לא יבוא לו מחשבות זרות (ספר המידות הרהורים לז).

בל"בו"י מחשבות זרות ורעות, הכל נמשך מפגם הברית (ליקו"ה ביהכנ"ס ה, כג).

הצדיק כשבא עליו מחשבות זרות, הוא יודע מהיכן הם נמשכין, ויודע להעלות כל מחשבה לשורשה ולבררה כראוי (ליקו"ה שילוח הקן ד, ב).

כל מחשבות זרות הוא מלכות שבמלכות, ובבוא המחשבה זרה צריך ליפחד ולירא ממנה, וע"י היראה מתחבר יראה עם נורא, ומברר ניצוץ הקדושה מתוך הקלי' שהוא המחשבה זרה (בעש"ט עה"ת פ' נח).

עיי מחשבות זרות, נפסל התפילה ומשליכין למקום פסולי המוקדשין, ואם מתפלל בראש השנה בכוונה, מעלה כל התפילות של כל השנה, שחרית לשחרית ומנחה למנחה וכו' (בעש"ט עה"ת לר"ה ויו"כ).

אם אדם יתפלל בלא מחשבה צלולה, אזי השי"ת שולח לו מחשבות זרות, כדי שעי"ז יהרהר בתשובה ויתחזק עצמו להתפלל במחשבה טהורה (מקור מים חיים פ' נח).

כשיעלו לפניו כמה מחשבות זרות וחזומות נשגבות, יידע שהם לבושין וכיסויין שהקב"ה מסתתר שם, לראות למי יפנה לבבך (מקור מים חיים פ' שמות).

מאין נמשכים מחשבות זרות, הכל על שלא ידע להיזהר ולשמור פיו ולשונו בעסקו בחיצונים (אור המאיר, ביאור לשי"ט).

ענן

מניעה הוא בחי' ענן וערפל, כי ענן וערפל היינו חושך, חושך הוא לשון מניעה (ליקו"מ קטו).

העוון הוא בחי' ענן, שמחשיך אור השמש (ליקו"מ ח"ב ה, ו).

כל המקטרגים על ישראל בארץ האומות, כולם עומדים בין הארץ ובין השמיים כדמיון כותל ומחיצה, להפסיק בין ישראל לאביהם שבשמיים, והם הנקראים ענן המפסיק (של"ה, תמיד).

האדם הוא עולם קטן והכל נרמז באדם, ובלבול וסתימות המחשבה נקרא עננים, כמו עב וענן שמחשיך על פני הארץ, כן כשהמחשבה מבולבלת נחשך השכל של האדם, ונעשה לאדם כמו עב וענן בשכלו (מקור מים חיים פ' נח).

עיקר הסבלות של אומות העולם הוא עננין דמכסיין עיני עיינין ומחשיכין עיני השכל, ועל זה נאמר 'סְכוֹתָה בענן לָךְ מֵעֲבוֹר תְּפִלָּה', וע"כ 'סְבַלְתֶּם' ר"ת 'ס'כותה ב'ענן ל'ך מ'עבור ת'פלה' (קה"ר, סבלתם).

עב הענן הוא סוד ע'

כשאדם עומד **להתפלל אזי באים מחשבות זרות וקליפות ומסבבין אותו.** מובא בעוה"מ (תפילה יח): כלומר כאדם עומד להתפלל נתאו למוחו ממחשבות זרות, היינו ממחשבות שאינן שייכות לתפילה, כגון ממחשבות ממשק וממן וכיוצא, ואפילו ממחשבות בדברי תורה, אם מהרהרים לומן בעת התפילה הרי גם הן נגדל ממחשבות זרות, כי הן מבלבלות את הדעת וממנה זאת אינו יכול להקשיב לתיבות התפילה. ובפרט כאשר ממחשבות רעות והרהורים רעים נחיש לומר בעת התפילה, זה בודאי קלקול גדול ובלבול לתפילה. וממנה ממחשבות הזרות הנ"ל נאשר בחשך, היינו שמתבלבל ואינו יכול להמשיך בתפילתו.

> **ג אבל** כשאדם עומד להתפלל, אזי באים מחשבות זרות וקליפות, ומסבבין אותו, ונשאר בחשך, ואין יכול להתפלל, כמ"ש (תיכה ג) **סכות בענן לך מעבור תפלה**, שמיע בעניי יקרא לילך, מן בגלל ללא מעבר לזותך לזותנך. ופירש"י (שם): **נשפ לבנינו מל כפיס.** כשאנו נושאים את כפינו אל השמייס, ניאנ חף לבנינו עמהם לשוב להשיב לבנינו לפני המקום ב"ה. ד"א 'אל כפיס', אל העניים. (...) ומדרש רבותינו, ניאנ לבנינו בחמת בחוא זה, להקב"ה כאדם הרוחך בנקיון כפיו, שאנשין מידיו כל טינוף כי 'מוהה ועוזב ידתס', והמוהה ואינו עוזב כטובל וברך בידו. **מכוסה נלף.** תלנת את החף להיות מחיצה בינך ובינינו, ותרלפנו בו. ועיניין זה נעשה מיום מורנו ביהמ"ק, כלאיתא בברכות (נב ע"ב): אמר רבי אלעזר, מיום שחרב ביהמ"ק ננעלו שערי תפילה, שנאמר 'גם כי אזעק וַאֲשַׁוֵּעַ שָׂתַם תפלתי', ואע"פ שנשערי תפילה ננעלו, שערי דמעה לא ננעלו, שנאמר 'שִׁמְעָה תפלתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש'. רבא לא גזר תעניתא ביומא דעיבתא, משום שנאמר 'סְכוֹתָה בענן לָךְ מֵעֲבוֹר תְּפִלָּה'. ועוד ביאר עניין זה בכלי יקר (בראשית ג, ג), וז"ל: כל מי שנתקבלה תפילתו, דומה כלילו עומד ממש ולקים ממש ואין שום דבר מונך בינו לבין מלקים, אבל בזמן שאין תפילתו נשמעת דומה כלילו הוא מסך מבדיל ומונך בינו לבין מלקים, כמ"ש 'סכותה בענן לך מעבור תפלה', וענן זה הוא המומר החפל אשר על פיו יהיה כל ריב וכל נגע, כמ"ש (ישעיה נט) 'עֲוֹנֹתֵיכֶם הָיוּ מַבְדִּילִים בֵּינֵיכֶם לבין מלקיכם'.

סכות בענן לך מעבור תפלה. רבינו מביא כאן ג' לחיות לכך שע"י שהקליפות מסבבין את האדם בתפילתו אינו יכול להתפלל, (וע"פ כלל זה ממ"י בכללי העיון אל ביהמ"ל יתאה הלומד לדייק מה בת רבינו ללמדינו בכל אחת מן הלחיות). לחיה ג' מלמ"כ בתיכה (ג, מ–מד): נָתַתָּה לָּנוּ סְחִי וּמָאוֹס בְּקֶרֶב הָעַמִּים: פָּצוּ עָלֵינוּ פִּיהֶם כָּל אֹיְבֵינוּ: פַּחַד וָפָחַת הָיָה לָנוּ הַשֹּׁאָה וְהַשֶּׁבֶר: פַּלְגֵי מַיִם תָּרְדָה עֵינִי עַל שֶׁבֶר בַּת עַמִּי: עֵינִי נָגְרָה וְלֹא תִדֹּמֶינָה מֵאֵין הֲפוּגוֹת: עַד יַשְׁקִיף וְיַרְאֶה יְהוָה מִשָּׁמָיִם: עֵינִי עוֹלְלָה לְנַפְשִׁי מִכֹּל בְּנוֹת עִירִי: צוֹד צָדוּנִי כַּצִּפּוֹר אֹיְבַי חִנָּם: צָמְתוּ בַבּוֹר חַיָּתִי וַיַּדּוּ אֶבֶן בִּי: צָפוּ מַיִם עַל רֹאשִׁי אָמַרְתִּי נִגְזָרְתִּי אֲנִי: קָרָאתִי שִׁמְךָ יְהוָה מִבּוֹר תַּחְתִּיּוֹת: קוֹלִי שָׁמָעְתָּ אַל תַּעְלֵם אָזְנְךָ לְרַוְחָתִי לְשַׁוְעָתִי לְאַוְעָתִי: קָרַבְתָּ בְּיוֹם אֶקְרָאֶךָּ אָמַרְתָּ אַל תִּירָא: רַבְתָּ אֲדֹנָי רִיבֵי נַפְשִׁי גָּאַלְתָּ חַיָּי: רָאִיתָה יְהוָה עַוָּתָתִי שָׁפְטָה מִשְׁפָּטִי: רָאִיתָה כָּל נִקְמָתָם כָּל מַחְשְׁבֹתָם לִי: שָׁמַעְתָּ חֶרְפָּתָם יְהוָה כָּל מַחְשְׁבֹתָם עָלָי: שִׂפְתֵי קָמַי וְהֶגְיוֹנָם עָלַי כָּל הַיּוֹם: שִׁבְתָּם וְקִימָתָם הַבִּיטָה אֲנִי מַנְגִּינָתָם: תָּשִׁיב לָהֶם גְּמוּל יְהוָה כְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם: תִּתֵּן לָהֶם מְגִנַּת לֵב תַּאֲלָתְךָ לָהֶם: תִּרְדֹּף בְּאַף וְתַשְׁמִידֵם מִתַּחַת שְׁמֵי יְהוָה: נָתַתָּה לָּנוּ סְחִי וּמָאוֹס בְּקֶרֶב הָעַמִּים: פָּצוּ עָלֵינוּ פִּיהֶם כָּל אֹיְבֵינוּ: פַּחַד וָפָחַת הָיָה לָנוּ הַשֹּׁאָה וְהַשֶּׁבֶר: פַּלְגֵי מַיִם תָּרְדָה עֵינִי עַל שֶׁבֶר בַּת עַמִּי: עֵינִי נָגְרָה וְלֹא תִדֹּמֶינָה מֵאֵין הֲפוּגוֹת: עַד יַשְׁקִיף וְיַרְאֶה יְהוָה מִשָּׁמָיִם: עֵינִי עוֹלְלָה לְנַפְשִׁי מִכֹּל בְּנוֹת עִירִי: צוֹד צָדוּנִי כַּצִּפּוֹר אֹיְבַי חִנָּם: צָמְתוּ בַבּוֹר חַיָּתִי וַיַּדּוּ אֶבֶן בִּי: צָפוּ מַיִם עַל רֹאשִׁי אָמַרְתִּי נִגְזָרְתִּי אֲנִי: קָרָאתִי שִׁמְךָ יְהוָה מִבּוֹר תַּחְתִּיּוֹת: קוֹלִי שָׁמָעְתָּ אַל תַּעְלֵם אָזְנְךָ לְרַוְחָתִי לְשַׁוְעָתִי לְאַוְעָתִי: קָרַבְתָּ בְּיוֹם אֶקְרָאֶךָּ אָמַרְתָּ אַל תִּירָא: רַבְתָּ אֲדֹנָי רִיבֵי נַפְשִׁי גָּאַלְתָּ חַיָּי: רָאִיתָה יְהוָה עַוָּתָתִי שָׁפְטָה מִשְׁפָּטִי: רָאִיתָה כָּל נִקְמָתָם כָּל מַחְשְׁבֹתָם לִי: שָׁמַעְתָּ חֶרְפָּתָם יְהוָה כָּל מַחְשְׁבֹתָם עָלָי: שִׂפְתֵי קָמַי וְהֶגְיוֹנָם עָלַי כָּל הַיּוֹם: שִׁבְתָּם וְקִימָתָם הַבִּיטָה אֲנִי מַנְגִּינָתָם: תָּשִׁיב לָהֶם גְּמוּל יְהוָה כְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם: תִּתֵּן לָהֶם מְגִנַּת לֵב תַּאֲלָתְךָ לָהֶם: תִּרְדֹּף בְּאַף וְתַשְׁמִידֵם מִתַּחַת שְׁמֵי יְהוָה: נָתַתָּה לָּנוּ סְחִי וּמָאוֹס בְּקֶרֶב הָעַמִּים: פָּצוּ עָלֵינוּ פִּיהֶם כָּל אֹיְבֵינוּ: פַּחַד וָפָחַת הָיָה לָנוּ הַשֹּׁאָה וְהַשֶּׁבֶר: פַּלְגֵי מַיִם תָּרְדָה עֵינִי עַל שֶׁבֶר בַּת עַמִּי: עֵינִי נָגְרָה וְלֹא תִדֹּמֶינָה מֵאֵין הֲפוּגוֹת: עַד יַשְׁקִיף וְיַרְאֶה יְהוָה מִשָּׁמָיִם: עֵינִי עוֹלְלָה לְנַפְשִׁי מִכֹּל בְּנוֹת עִירִי: צוֹד צָדוּנִי כַּצִּפּוֹר אֹיְבַי חִנָּם: צָמְתוּ בַבּוֹר חַיָּתִי וַיַּדּוּ אֶבֶן בִּי: צָפוּ מַיִם עַל רֹאשִׁי אָמַרְתִּי נִגְזָרְתִּי אֲנִי: קָרָאתִי שִׁמְךָ יְהוָה מִבּוֹר תַּחְתִּיּוֹת: קוֹלִי שָׁמָעְתָּ אַל תַּעְלֵם אָזְנְךָ לְרַוְחָתִי לְשַׁוְעָתִי לְאַוְעָתִי: קָרַבְתָּ בְּיוֹם אֶקְרָאֶךָּ אָמַרְתָּ אַל תִּירָא: רַבְתָּ אֲדֹנָי רִיבֵי נַפְשִׁי גָּאַלְתָּ חַיָּי: רָאִיתָה יְהוָה עַוָּתָתִי שָׁפְטָה מִשְׁפָּטִי: רָאִיתָה כָּל נִקְמָתָם כָּל מַחְשְׁבֹתָם לִי: שָׁמַעְתָּ חֶרְפָּתָם יְהוָה כָּל מַחְשְׁבֹתָם עָלָי: שִׂפְתֵי קָמַי וְהֶגְיוֹנָם עָלַי כָּל הַיּוֹם: שִׁבְתָּם וְקִימָתָם הַבִּיטָה אֲנִי מַנְגִּינָתָם: תָּשִׁיב לָהֶם גְּמוּל יְהוָה כְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם: תִּתֵּן לָהֶם מְגִנַּת לֵב תַּאֲלָתְךָ לָהֶם: תִּרְדֹּף בְּאַף וְתַשְׁמִידֵם מִתַּחַת שְׁמֵי יְהוָה:

ילקוט הנחל

אזי באים מחשבות זרות. ומובא בקונך מבוצי הגמל (תב–לנול תמל"ט): ויש לשמול, מה זה שהפסיק רבינו מעניין השערי תפילה, והתחיל לעסוק בנושא של שניכת הקליפות והסוהר וכו' בתמצע שמדבר מעניין השערים והשבטים (שהרי בחות ד' מוהר לדבר מעניין השערים וכו'). ולריך לומר, שמה שמובא בסעיף ג' מעניין המוהך בשעת התפילה הוא שייך לעניין הקודם, והוא כי עיקר התגברותם של הקליפות על האדם בשעת התפילה, הוא מחמת השלמלות השערים והשבטים, כי בשבילת 'אחד' אין שום לחיזה לקליפות ואין שום רע בלל, כי 'אחד' הוא רק טוב, כי אחד הוא הש"ת בעלמו, וכל מונלות הרע הוא מחמת הריבוי מאחד (ועיין במורה נח ח"ב), וכל הרע נתלחו אחר שנתפלגל ונבחינת אחד כמה סוגי השתלשלות י"ב מזלות י"ב שבטים וכו', מהשתלשלות זו יונקים הקליפות ומתאו הרע. וזה שאמר רבינו בסעיף ג' בזה"ל 'לבל בשאדם עומד להתפלל אזי באים מחשבות זרות וקליפות ומסבבין אותו וכו', הוא שהאדם מבקש קודם, כי בזה מסביר לנו רבינו את החיוב של מניאת השער הנמוך השייך לשבטו, כי אם לא מכוון האדם את תפילתו למקום הנכון גורם לו ליפול במוהך המסבב וכו'. ואין יכול **להתפלל.** ולחיה במחי"ת (י): ענה ואמר, זה שאמר בביתי למחר לפני הש"ת, מדוע כל דבר שאני רולה לעשות אני מוכרח לעשותו במקיצת נפש (היינו שכל דבר שאיך לעשות בעצות אם קשה וכבד עליו מאוד, ואינו יכול לעשות כי אם במקיצת נפש ממש). וסיפר שבכל יום כשעומד בצוקר ורולה להתפלל, אינו יכול לפתוח פיו בלל, ואין לו כחה להתיחס את עלמו, ואזי הוא רולה לזכור לעלמו על כל פנים איזו ניגון כדי להתיחס את עלמו בניגון, וגם זה נחתא ממנו כי אינו יכול להזכיר את עלמו שום ניגון, עד שאינו יודע כלל אין לעמוד ולהתפלל, ועפ"כ הוא עומד להתפלל. אח"כ כשבא בתוך התפילה, אז מזכיר את עלמו איזו ניגון שבא על דעתו ממילא. הכלל, שכל דבר שרולה לעשות קשה עליו מאוד ומוכרח לעשות במקיצת נפש. ומזה נתעורר ביני והבנתי מוסר גדול לעלמינו, ללמוד קל ומומר ממנו כמה אנחנו לריכין להתחזק ולהכריח עלמינו בכל הכוחות בכל הדברים הנוגעים לה', נפרט על התפילה. הלוח אם לדיק קדוש וגורל כמותו היה לריך למקור נפשו כל

מילואי חכמה

באים מחשבות זרות וקליפות ומסבבין אותו. מתב בנתלמים תכמה (שער הילמה, יג): נאמר 'ילמת ה' טהוהה', היינו שהחיה השכינה הנקלאת 'ילמה', טהוהה מכל הסיגים, מכל הקליפות, מכל המחשבות הזרות בעת הייחוד והעבודה. והטעם, שכל מליאות הייחוד שאנו מייחדים הוא לייחד המלינ והנאלים שיהיו כולם מחוברים מאד, והשכינה שהיא השוכנת עימנו להעלות אותה שתהיה מיוחדת למעלה ע"י תפילתנו ועבודתנו, ואם תהיה בתפילה הסיח או בחנות ובעבודה חלק לַיְלָה, נמלא החיוני חופף בה ואינה יכולה לעלות ואינה טהוהה. ולכך פירשו בתיקונים (תיקון סו, נח ע"ב) "ובשהות זמנא דלריך בר נש לייחדא לקודשא בריך הוא בשכינתיה, לריך להפטיד מיניה כל מחשבין דחיונן קליפין, דלחימאר בהון רמות מחשבות בלב חיש, ולמלקא שכינתיה לגביה במחשבתא מדלי, דהא הוא דכתיב ושמת ה', היא מקוה".

באים מחשבות זרות וקליפות ומסבבין אותו. מובא בבנאה"ט עם ה"מ (פ' בראשית): אם יש רוחה שהוא בסוד הקטנות ואינו יכול לכוון, שמתגברין עליו מחשבות זרות, חזי יתפלל בתיגון בן יומו מתוך התכה, כלאמר העיד מורי על עלמו שהיה בלרת אחרת זמן מה בשהיה זו, (...) וכך ביווה לאיש פרטי שיעשה כך, עד שחזר למדריגתו העליונה. ומובא עוד בסולדות יעקב יוסף (פ' בראשית): כשעלה במחשבתו בשעת תורה ותפילה מחשבה רעה וזרה, ידע והבין שהקב"ה שהוא אור כי טוב מפתחי אוצרות טובים וממשפיע רעה וזרה הנקרא חושך, לכך 'ויבדל אלקים בין האור ובין החשך', שלריך להבדיל ולהסיר חילונית הקליפה והחושך שהיא מחשבה זרה, ולהוליא מחשבה אור הקדושה שהיא גנוזה בה, ואחר שעשה הבדלה, אז התעורה והיתרון הנמשך לאור מן החושך, נעשה זה כפף לזה. ועוד דרש בספר דגל מחנה אפרים (פ' שמות) בעניין המחשבות זרות דתפילה, ע"פ הנאמר בשלימר הש"ת עם משלע"ה בתנה, וז"ל: אמר הכתוב 'וַיֵּלֶךְ אֱלֹהִים מַלְאַךְ ה' הַהֹלֵךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל' בלאה מן מחוך הסנה', היינו בחוך עבודתו בהתלהבות מן ובדביקות גדול, בח לו הסנה שהוא מחשבות זרות. 'ויאמר משה אָסֻרָה נָּא', היינו לפנה מחשבותי ותפיל כל דבר הטורלים מחשבתי, 'ולהלה מדוע לא יבער הסנה', היינו שחמה מאוד אין יקדו אלו כלל שום מחשבה זרה לבטלו מעבודתו, כי מחויב הדבר שיהא נשרף ובטל כל הקליפות וכל המחשבות זרות בהבל פיו הקדוש ובהתלהבותו וגודל דביקותו בהש"ת. 'וירא ה' כי סר לראות', היינו לגודל חקנו ובוחו של הש"ת מיד 'וירא ה' כי סר לראות' ובשהוקך לידע למיחת הדבריס, מיד נתגלה אליו מחוך הסנה מחשבות זרות, וגילה לו רז זה 'של נעליך מעל רגליך', היינו שילחה להסיר הרע מחוקן המחשבות, ולהניח חוחה הטוב ולדבקה לשורשה, 'כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא', היינו שנחמת אתה הוא עומד על מקום קודש ומדריגה קדושה ותפילתך קדושה, ומה שנחיים לך מחשבות זרות בתמלא הוא מאני מלקי לחניך', לשון חחוה, כמו 'וָאֶתֵּיךְ תהילה', היינו ממחת בחינת מלקות שיש בחוך חוחן המחשבות הבאים לך, והיינו ניצוצין קדישין שנפלו משורשם ומשתוקקים ומשתוויס לתקן חוחה ולהעלותה לשורשם, ולכך נתקרט מלאך בחוך התפילה ובשבודה.

סכות בענן לך מעבור תפלה. ומלינו בשבעי חוהה (שער ח): יש לו לאדם להבין ולדעת, כי מן האדר ועד הרלפא אין אם מקום פנוי אלא הכל מלא גדודים והמונים, אפס טהורים בעלי אסד וחמים, ויש למעה אפס כמה בריות טמאות מזיקות ומקטרגות, וכולם עומדים ופורחים בחויר, (...) וכל אלו הממונות בין האדר ובין השמיים, דוגמת ההולך בדרך במקום סכנה, כך תפילתו של אדם עומדת בין אלו הכיחות ועולה עד לרקיע, אם יש בו זכות לא יפגעו לקטיג בתפילתו, ואם אין בו זכות, כאפה פגיעה ומשמיחים פוגעים בדרך. ולפי זה הדרך תיקן דוד המלך ע"ה הזמירות, כדי לפנות דרך לתפילות לעבור, כי כל אומן הכיחות בין כאו ענן מעכבין לעלות בתפילה, ועל זה נאמר 'סכותה בענן לך מעבור תפלה'. ויעקב אל ה'', 'ויעקב אל ה''. ובזמן שיש הרבה מקטרגים הם מפסיקים ומעכבים התפילה מלעלות, שנאמר בו 'סכותה בענן לך מעבור תפלה'. אבל בלדיקים המקוויס ועושים נחיצ ובקיעה בתוך הענניס, הקב"ה בלכיכול יורד לשמוע תפילתו מפיו של המקוה.

ואני תפלה

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק, וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב, הַבּוֹחֵר בְּתְפִלַּת עֲבָדָיו, שֶׁתְּרַחֵם עָלַי וְעַל כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וּתְזַכֵּנוּ בְּחֶסְרֵיךָ הָעֲצוּמִים לְהִתְפַּלֵּל וּלְהִתְחַנֵּן תְּפִלּוֹתֵינוּ וְתַחֲנוּחֵינוּ לְפָנֶיךָ בֶּאֱמֶת וּבְלֵב שָׁלֵם. הוֹדֵנוּ מַה שֶּׁנִּדְבָּר, הֲבִינֵנוּ מַה שֶּׁנִּשְׂאָל, וְזַכֵּנִי שֶׁאוֹצִיא דִּבּוּרֵי תְּפִלָּה לְפָנֶיךָ בֶּאֱמֶת וּבְיִרְאָה, בְּאֹפֶן שֶׁיְּאִיר לִי אוֹר הָאֱמֶת לֵיצֵא מִתּוֹךְ עֹמֶק הַחֹשֶׁךְ וְהַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וְהַקַּלְקָפּוֹת הָעוֹמְדִים עָלַי וּמְסַבְּבִים אוֹתִי בְּכָל עֵת, וּבְפָרְט בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה שֶׁבָּטֶם בָּאִים עָלַי וּמְסַבְּבִים אוֹתִי מִכָּל צַד וּמִכָּל פִּנָּה, בְּכֻפְלָה מִינֵי סְבוּבִים וּבְלַבּוּלִים הַרְבֵּה מְאֹד בְּלִי שִׁעוּר וְעֵרֶךְ וּמִסָּפָר, עַד שֶׁאֵינִי יָכוֹל לְפָתֹחַ פִּי בְּתְפִלָּה, וְאֵינִי יָכוֹל לְהוֹצִיא אֲפִלּוּ דִּבּוּר אֶחָד בְּתְפִלָּתִי כָּרָאוּי, מִגֹּדֶל הַחֹשֶׁךְ וְהַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וְהַבַּלְבּוּלִים וְהַמְּנִיעוֹת וְהַמְּסָכִּים הַמְסַבְּבִים אוֹתִי מִכָּל צַד בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה. וְאֵין לִי שׁוּם פֶּתַח תִּקְוָה וְהַצָּלָה לְהִנָּצֵל מֵהֶם כִּי אִם עַל יְדֵי דִּבּוּר הָאֱמֶת, כַּאֲשֶׁר גִּלִּיתָ לָנוּ עַל יְדֵי חֲכָמֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים, אֲשֶׁר עַל יְדֵי דִּבּוּר הָאֱמֶת תָּאִיר לָנוּ בְּתוֹךְ עֹמֶק הַחֹשֶׁךְ וְהָאֲפֵלָה לָצֵאת מֵחֹשֶׁךְ לְאוֹר גָּדוֹל, כִּי אַתָּה חָפֵץ בֶּאֱמֶת וְקָרוֹב אַתָּה לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאוּךָ בֶּאֱמֶת (ליקו"ת ט).

יז סכנה מן השמייס בעניני כעודך, כדי שלא תעבור לפניך תפלתנו.

יח ובמומו זמן שלריך התלה לייחד את הקב"ה עם שכינתו, חזי הוא שלריך להפשיט ממנו את כל המחשבות הזרות שהם קליפות, שנאמר בהן 'רחוק מחשבות הלא תדעון', והוא שלריך להעלות את השכינה ממחשבה תחת, שזהו שכתוב 'ועפת ה', היא תקוה.

סביב רשעים יתהלכון וכו' התפלה שהיא עומדת ברומו של עולם. לעיל ג', ממזמור המדבר כנגד בעלי לשון ה' על ה' ותומתו, וכן הוא לעיתו ותמים"ב בתהלים (יב, ח-ט): סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן כְּרֻם זֻלּוּת לִבְנֵי אָדָם: סביב רשעים יתהלכון. ימחוז מזור רשיעיא מהלכין, כעלוקא דמצית דמיהון דבני נשא. ופיהמ"י (שם) ע"ל הפשטו: **סביב רשעים יתהלכון.** לטמון מוקשים להכשילני. **כרם זלות לבני אדם.** מקנאתם, שעיניהם רעה בגדולתי שנלקחתי מאתהי הנאת למלך. וזהו פתרונו, 'כרם זלות לבני אדם', כשמתרומם איש הזולל בעיני בני אדם. וייתכן לרמז בקצרי המאמר, שכשם שבעל לשון ה' 'מגדיל הקלקול בכל העולמות ומחזיק וממעט תורן' (כלשון הקדמת החפץ חיים), כן זלע"ז השומר פיו ולשונו, זוכה יותר לדיבור של אמת המאיר לו לצאת מהסתבך (כמובאר בהמשך דוש זו). ופיהמ"י בברכות (ו ע"ב): אמר רב הונא, כל המתפלל אחורי בית הכנסת נקרא רשע, שנאמר 'סביב רשעים יתהלכון'. ואמר מנשי, לא אמרן אלא שאין מהדר פניו כנישתא, אבל מהדר פניו כנישתא, אע"פ שאין לו לא כנישתא ולא בי כנישתא. ופיהמ"י (שם): **אחורי בית הכנסת.** כל פתחי בית הכנסת היו בצורת, ומכי תניא בתוספתא דמגילה (פ"ג), מעין מקדש ומשכן, פניהם למערב ואחוריהם למזרח. והמתפלל אחורי בית הכנסת ואינו מחזיר פניו לבית הכנסת, נראה ככופר בכל התורה כולה. **אלא סתם** מרננין לרב ביבי בר מנגי, ואמרי לה רב ביבי לרב נחמן בר יצחק, מאי 'כרום זולות לבני אדם'. אמר ליה, אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהן

הבא לטמא פותחין לו יש לו פתחים הרבה. וביאר בליקו"ה (מו"מ גניזה ה, לד): הנה לטמא פותחין לו, כי הסט"ג והקליפות פותחים ומגלין לו פתחים שהיו סגורים תחילה, והעיקר הוא כמשנה שבתלמד, וכל תלמד יכול להבין זאת. כי התלמד נברא רק בשביל ניסיון ובחירה, ועיקר הבחירה והניסיון הוא במחשבה, שהתלמד צריך למצוד רק בתורה ועבודה ולילמא שמייס. לך תיקף כשרוצין למצוד זה עומדים כנגדו מחשבות של הסט"ג שרוצים למוצכו בס"ו, כי עיקר היצה"ר והיל"ט הם המחשבות שבלב, כמ"ש בתהורה 'בשמם שם תלבל בהם' (פימין מט). ומי שהוא חיש כשר פוגה עורף והינו מסתכל על המחשבות רעות של הסט"ג כלל. ולזה כל הפתחים שיש שם הם סגורים מאחר שהינו רוצה ליכנוס בהם לטמא עצמו ח"ו. אבל תיכף כשמתחיל להימשך אחריהם ובא לטמא ח"ו, אז תיכף פותחין לו הפתחים שיש שם, ומי שהינו חם על עצמו למהר להימלט משם אז נופל ונכנס מפתח לפתח ומפתח לפתח, עד שנתעב ונתרחק מהדרך הטוב מאוד, כל אחד כפי ריחוקו כפי מה שנמשך אחריהם ח"ו, כי גם אחר כך כשמתחיל להימשך אחריהם ח"ו, עדיין יש לו בחירה למהר להימלט על נפשו. וכל עניין זה הכל הוא בהמחשבות שבתלמד, כמו שכל אחד יכול להבין בנפשו שכשמתחיל לחשוב במחשבתו ח"ו הוא הולך ממחשבה למחשבה ומרעיון לרעיון עד שנשתה קלה הוא מוצא במקום שמוצא הרחק מאד מהקדושה ר"ל. וכל זה הוא בחינת הפתחים שיש בסט"ג שנתגלו ונפתחו לו ע"י שנמשך אחריהם ועיקר המגבורת ביותר הוא בשעת התפילה כנ"ל. וכמו שרואה כל אחד בעצמו שכל הבלבולים והמחשבות רעות בחין ביותר בשעת התפילה.

ודע שיש פתחים הרבה בחשך הזה לצאת משם, כמו שאמרו חז"ל (יומא לח ע"ב) **הבא לטמא פותחין לו, יש לו פתחים הרבה.**

(פ' נח): הנשמ"ט הקדוש ז"ל אמר, מה שבא לתלמד מחשבות זרות ומבלבלים אותו בשעת התפילה הוא תלרבה קימן טוב, ע"פ משל, לתפני מלך בשר ודם יש כמה מחיצות ושומרים לפתחים שלא יגשת אליו, ופעמים מזדמן שאחד רוצה לילך עם המצוקש אל המלך, והשומרים יודעים זאת יהיה רע להם, ואז אם זה ההולך אינו חשוב והגון, והרי ודאי להם שלא יפעול כלומו כי המלך לא יקבל אז אלא כלל, אז תיקף כשזה חיים אומר להשומרים שיניחוהו לעבור הפתחים והמחיצות, תיקף פותחים לו, כי מה לאיכפת להו, מה אתין כן אם זה חיים הוא שר ושוב לפני המלך, אז תחמותני קל מחמטני ליה כבל היכולת לתחותו בלך ושוב, שרצונם שלא יבוא לפני המלך, ניודעים כי רע יהיה להם, כי דבריו יתקבלו לפני המלך. כמו כן גמי בענייני התפילה, יודע כי הוא התקשרות להעלות ניצוצות הקדושות מהקטרג אתרל ר"ל ומכל דבריה השפלים, וזה רע להם, לכן אם חיים פשוט בא להתפלל לפני הקב"ה, אחר גם בלאו הכי תפילתו איננה כל כך בהוגן ולא מעשה בהם רושם, אז מניחין אותו ואין מבלבלין אותו כל כך, מה אתין כן בחיים הירא, אחר תפילתו מעשה פרי למטה ושורש למעלה, אז מתגברין הקטרג אתרל בכל היכולת ומבלבלין אותו בתחשבות זרות. והמתכיל היודע זאת מתגבר בכל כוחו עליהם ולועק בקול מר, אבי הושיעני, ר'הקב"ה מתאוה לתפילתן של ישראל, אז נפתחין כל התחיצות והפתחים, וגורם תיקון הרחוי להעלות הניצוצות הקדושים, ופועל ישועות.

ודע שיש פתחים הרבה בחשך הזה לצאת משם. ומובא בכתב"ט עה"מ (פ' נח): הנשמ"ט הקדוש ז"ל אמר, מה שבא לתלמד מחשבות זרות ומבלבלים אותו בשעת התפילה הוא תלרבה קימן טוב, ע"פ משל, לתפני מלך בשר ודם יש כמה מחיצות ושומרים לפתחים שלא יגשת אליו, ופעמים מזדמן שאחד רוצה לילך עם המצוקש אל המלך, והשומרים יודעים זאת יהיה רע להם, ואז אם זה ההולך אינו חשוב והגון, והרי ודאי להם שלא יפעול כלומו כי המלך לא יקבל אז אלא כלל, אז תיקף כשזה חיים אומר להשומרים שיניחוהו לעבור הפתחים והמחיצות, תיקף פותחים לו, כי מה לאיכפת להו, מה אתין כן אם זה חיים הוא שר ושוב לפני המלך, אז תחמותני קל מחמטני ליה כבל היכולת לתחותו בלך ושוב, שרצונם שלא יבוא לפני המלך, ניודעים כי רע יהיה להם, כי דבריו יתקבלו לפני המלך. כמו כן גמי בענייני התפילה, יודע כי הוא התקשרות להעלות ניצוצות הקדושות מהקטרג אתרל ר"ל ומכל דבריה השפלים, וזה רע להם, לכן אם חיים פשוט בא להתפלל לפני הקב"ה, אחר גם בלאו הכי תפילתו איננה כל כך בהוגן ולא מעשה בהם רושם, אז מניחין אותו ואין מבלבלין אותו כל כך, מה אתין כן בחיים הירא, אחר תפילתו מעשה פרי למטה ושורש למעלה, אז מתגברין הקטרג אתרל בכל היכולת ומבלבלין אותו בתחשבות זרות. והמתכיל היודע זאת מתגבר בכל כוחו עליהם ולועק בקול מר, אבי הושיעני, ר'הקב"ה מתאוה לתפילתן של ישראל, אז נפתחין כל התחיצות והפתחים, וגורם תיקון הרחוי להעלות הניצוצות הקדושים, ופועל ישועות.

הבא לטמא פותחין לו. כלתיבת ביומא (לח ע"ב): אתר ריש לקיש, אתי לכתיב 'אם לנלים הוא ילין' ומנוים יתן תן', בא ליטמא פותחין לו, בא ליטהר מסייעין אותו, דכתיב 'פתח לי אחותי רעיתי'. ואמר ר' יוחנן: אמר רבי יוסי בר' חנינא, משל לאדם שהיה מוכר נפט ומפרקמון, בא למדוד נפט, אומר לו, מדוד אתה לעצמך, בא למדוד לאפרקמון, אומר לו, הממן לי עד שאמדוד עימך, כדי שנאמצא אני ואתה. אתר אתי רבי יוסי בר' חנינא, ואמ

נמצא שיש פתחים הרבה בחשך גם למצוא משם. ומימה בליקו"מ (קיג): וכיוון שנמצא שם פתחים (היינו הפתחים שנפל על ידם), היה יכולת לנצלם, רק 'הכסיל בחשך הולך' וכו' עי"ש. ולו כשנמצאי מפיו הקדוש כל העניין הנ"ל, דיברתי עימו ז"ל שלכאורה קשה על זה, כי הלא רז"ל אמרו שם (במקום נט) 'מפני מה נברא העוה"ז בה"ת, מפני שדומה לכסכדרה (פירש"י 'שפתות מתמתיו'), שכל הרואה לנצלם יפה (פירש"י 'שכל הרואה לנצלם ממנו למרחוק רעה יוצא'). ומפי טעמת תליא כרעיה, דמי הדר בתשובה מעיילי ליה (ופירש"י 'מעלין ליה, בפתח העליון בין רגל שבתוכו לגגו'). וליעיילי נהך, לא מקמייעי מילתא וכו' (ופירש"י 'וליעיילו נהך, פתח התחתון דנפק ביה. לא מקמייעא מילתא, דהבא ליטהר בעי סיועא מפני יה"ר, הלכך עבדי ליה סיועא פתח יתירה'). נמצא מבואר כאן, שמי שפגר לצאת מהטומאה ולשוב בתשובה ע"י הפתח שנפל דרך שם, כמבואר היטב בנמצא עליה של זה, והבן היטב, שלפעמים מה שנתבב נפילה וירידה אל תבירו שהוא במדריגה גבוהה יותר, נתבב אלו מחיה עליה של זה הוא מחיה עליה של זה, ופירוש רש"י ז"ל. ולכאורה זה סותר למה שכתוב בנמצא, שיכולין לצאת מהטומאה ע"י הפתחים שיש בהטומאה בעצמה כנ"ל. ותמר, יפה הקשית. והשיב בלתמר יד שיש בזה לדבריה גבו, כי אם יזכה לרחות הפתחים שיש שם, הוא יכול לצאת דרך הפתחים של נפילת מבירו, כי הירידה והנפילה של זה הוא בחינת עליה של זה, והבן היטב, לפעמים מה שנתבב נפילה וירידה אל תבירו שהוא במדריגה גבוהה יותר, נתבב אלו

ה׳ אורי. וכתב בליקו״ה (תו״מ תלוקח שופטים ד, ג) שאור החמה הוא החמה הוא הוי״ה כרוך הוא, כמו שחיתה בזהר הקדוש ד׳ליח מיכר דלח שריח בה שם הוי״ה׳, ושם ה׳ זה בחינת אור החמה, בחינת ׳ה׳ אורי׳, כי ׳חמה ה׳ לעולם׳. כי בכל מדם בכל מקום שהוא חפילו בדיוטא התחתונה, חפילו ברשום הרשים שהוא בחינת מקומות המיצועים, גם שם בודאי עדיין יש בו מיזה נקודה טובה המושרשת בו, ושחת הנקודה היא בחינת שם הוי״ה כרוך הוא המושרש בכל מדם, שהוא בחינת אור החמה.

כמ״ש (תהלים כז) **ה׳ אורי וישעי. ועל ידי שקר הוא מסלק את הקב״ה, כמ״ש** (שמות כ) **לא תשא את שם ה׳ לשוא. כי ע״י שוא מסלק את הקב״ה, כי דובר שקרים לא יכון לנגד עיני.**

ה׳ אורי וישעי. וכתב בליקו״ה (תו״מ חלוקח שופטים ד, ג): וזה בחי׳ ׳ער ה׳ יכולין לחפש בכל מדרי בטן לחת חפילת המשכות הבח בכל מדרי בטן, שהם כלל המלוות והמידות רעות וכו׳. כי החמת מחיר בכל מדרי בטן, להחיר בכולם למלוח עמה והמחזקות לשוב מכולם להשי״ת. כי חפילו כשנדמה להמדם שיודע החמת רק שהמלוות מתגברים עליו, גם זה שקר, כי נדמה לו שחין בכוחו לעמוד בנגדם, אבל אם ימשוך עמו להחמת בוודחי יהיה לו כוח ועזה להיחלט מהם, וכמ״ש בהחקדמה של ספר ליקוטי מוהר״ן בדברי הסיר ׳וכל זה מחמת שטות שחין יודע מכוחו וכו׳׳. אבל בחמת נחמיתו בוודחי יש לו כוח וכו׳, כי חין הקב״ה שולח על המדם ניסיון וכו׳ שלא יהיה לו כוח לעמוד בו, כי ׳חין הקב״ה נח בטרוניח עם בריותיו וכו׳׳. ועוד יש בזה הרבה לבדר, כי חי חפשר לבחר בחיתת החמת שבחיר המדם בכל יום ובכל שעה לפי בחינתו, ובפרט בעניין ההתחזקות וכו׳.

כיוון דבר גם לחסתכל בהסורה לבעילה, וקודשת בריך הוא חנהיר עליה, לא בחיל מעילחין ותחתין, כמה דלחת חמר (ישעיה ס) ׳ועלייך יזרח ה׳ וכבודו עלייך יחרח׳. ובספר גבורות ה׳ (פי״ז) ביחר עניין זה שבחי״ת נקרח ׳אור׳, וז״ל: החור מורה על דבר נבדל מן הגשם, וזה ידוע כי חין בחור דבר גשמי מורגש, לפיכך נקרח השי״ת בשם חור, כדכתיב ׳ה׳ חורי וישעי׳. וביבוח במדי ח׳ (בחמדבר לח) כתב בחריכן זה רומז חל הייחוד, וז״ל: החור הוח רמז לייחוד, וכבר ידעת כי הוח חלק הכבוד, וזהו שכחוב ׳ה׳ חורי וישעי׳.

לא תשא את שם ה׳ לשוא. ע״ד הפשט פסוק זה מעשרת הדיבורות, עוסק בחיסור שבועת שוח והזכרת שם ה׳ לבטלה, וביבוח דורשו שבי״ת שקר הוח מסלק חת ה׳, וחלשה״כ בשמות (כ, ז): לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה׳ אֱלֹקֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה ה׳ אֵת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לַשָּׁוְא: ותרגום חונקלוס (שם): בד לָא תְיֵמֵי יַת שְׁמָא דַּה׳ חֱלָהָךְ לְמַגָּנָא, אֲרֵי לָא יְזַכֵּי ה׳ יַת דְּיֵימֵי בְּשְׁמֵיהּ לְשַׁקְרָא. ופירש״י (שם): **לשוא.** (הבחי לשון שקר כתרגומו), כמו לתימר (שבועות כט) ׳ותי זהו שבועת שוח, נשבע לשנות חת הידוע, על עמוד של חבן שהוח של זהב. (הרחשון לשון מַגָּנָא כתרגומו, זה הנשבע לחיים ולהבל, על של עץ עץ ועל חבן חבן). ועוד פירש בזה הרמב״ן (שם): **לא תשא את שם ה׳ לשקר לשוא.** על דרך הפשט, יחסור עוד שלא יחא על שפתיו השם הנכבד על חינם, כלשון ׳לא תשא שֵׁמַע שׁוא׳ (שמות כג), ׳ובל תשא חת שמותם על שְׂפָתֶי׳ (תהלים טז), כי הדיבור ייקרא כן בעבור שיש בו קול, וכן ׳משא דבר ה״ (זכריה ט), וכן ׳יש בידם הוות לומר לא תהיה מכשׁ׳ (ישעיה ג), שיש קולו לומר כן. וכחמת שגם זה חסור, ונקרא בלשון מכשיס ׳מוליח שם שמייס לבטלה׳ (עיין מכורה ג).

דובר שקרים לא יכון לנגד עיניו. כתיב בתהלים (קא, ו–ז): עֵינַי בְּנֶאֱמְנֵי אֶרֶץ לָשֶׁבֶת עִמָּדִי הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ תָּמִים הוּא יְשָׁרְתֵנִי: לֹא יֵשֵׁב בְּקֶרֶב בֵּיתִי עֹשֵׂה רְמִיָּה דֹּבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינָי: ופירש המל״ח (שם): **לא ישב.** אין לחי מניח לשבת בביתי חיש עושה מעשה רמיה. **לא יכון.** לא יהיה נכון לשבת נגד עיני. ופיחש בפסוקה (מצ ע״ח): ח״ר ירמיה בר חבא, חרבע כיתות אין מקבלות פני שכינה, כת לוצים וכת חניפים וכת שַׁקְרִיס וכת מספרי לשון הרע. (...) כת שקריס, דכתיב ׳דֹּבֵר שקריס לא יכון לנגד עיני׳.

מילואי חכמה

ה׳ אורי וישעי. ופיחש במדרש שוח״ט תהלים (כז) בפיחוח עניין האור המחיר של הקב״ה בזה״ל: **לדוד ה׳ אורי וישעי ממי אירא.** זה שחמר הכחוב (ישעיה י) ׳והיה חור ישרחל לחש וקדושו ללהבה׳. בנוהג שבעולם, חדם מדליק חת הגר בפלטין שלו, חמת יכול לומר, פלוני שהוח מיהכיי יחמתם לחורו ופלוני שהוח שונחי חל יחמתם לחורו, חלח הכל משתמשין לחורו. חבל הקב״ה חינו כן, חלח ׳והיה חור ישרחל לחש וקדושו ללהבה׳, בניי ירחו חיש חת חחיו וגו׳ ולכל בני ישרחל היה חור׳ (שמות י), ׳וה׳ הלך לפניהם יומם׳ (שם יג), ואומר ׳ויחר חח חלילה ויהי הענן והחשך׳ (שם יד), ואומר ׳כי חשב חשכך ה׳ חור לי׳ (מיכה ז), לכך נחמר ׳חורי וישעי ממי חירח׳, ואומר ׳חלח חורך ומחתך׳ (תהלים מג). (לכך נחמר דוגמח לעחיד) בנח חור שחין לחויין בו, גנזו לעחיד לבוח חל הלדיקים, שנחמר (משלי יג) ׳חור לדיקים ישמח ונר רשעים ידעך׳, ואומר (בראשית ח) ׳ויהי חלקים חת החור כי טוב׳. (...) חמר דוד, חני מזמר על חותו החור, שנחמר ׳ה׳ חורי וישעי׳. זה שחמר הכחוב (תהלים קיט) ׳נר לרגלי דברך׳. ׳למה הרשעים דומים, למי שהיה מהלך בחישון לילה ותפילה, הגיע לחבן ונכשל בה, הגיע בגומץ ונפל בתוכו, וכן הוח חומר (משלי ד) ׳דרך רשעים כחפלה לח ידעו במה יכשלו׳. ולמה הלדיקים דומין, למי שמהלך ותכוכה בידו, הגיע לחבן, משמר חת נפשו שלח יכשל, הגיע לגומץ, משמר חת עלמו שלח ייפול בתוכו. כך חמר דוד, נחתי לנגלי חת השבת, הלירה לי החורה, שנחמר (דברים ה) ׳שמור חת יום השבת, נחתי לנגלי, הלירה לי החורה, שנחמר (ויקרח כ) ׳חות יומת הנלפח והנלפחת׳.

לא תשא את שם ה׳ לשוא. פסוק זה סינו הדבכה הבלוקים מעשרת הדבכות, ומלינו כזה בחורת הממנה (דברים כד): ממך לדיבור שני (׳לח תעשה לך פסל וכל׳) דיבור שלישי ׳לח תשח חת שם ה׳ חלקיך לשוח׳, הוח בנגד גלגל שלישי שהוח גלגל המזלות, שהוח נוטע כל הכוכבים על חצי חפוחתו וכל הכוכבים יוקים ביניקתו, וים להם מעלות ומורדות בו, וים לכל כוכב וכוכב משבעה כוכבי לכת חוהל בו ומקבל חלכ נחיבותיו, וכל הנהגת העולם הפשל מחנה ע״פ ה׳ ביד המזלות והכוכבים, וכל מידותיו העולם וקורותיו מתחדשים בכוח הכוכבים ע״י נטייתם והגבהתם והיקשם, נמלח שגלגל המזלות הוח הוח קיום העולם כרלון הבורח חותו. ועל כן מחרגמינן כל לשון שבועה ׳קָיָם׳, כי בשבועה חלוי קיום העולם, והנשבע ומקיים שבועתו כחילו קייס כל העולם, והמחלל דבריו כחילו ביטל כל המליחות, ועל כן החמיר הכחוב בשוח העולם השבועה ואמר ׳כי לח ינקה ה׳ חת חשר ישח וגו׳״.

דובר שקרים לא יכון לנגד עיניו. ה) בשומר חיסור שקר, וז״ל: המדבר שקריס כופר בחלקי ישרחל ומודה בחל חחר שהוח שקר, והוח מכח שחינו רוחה פני שכינה, כמ״ש (תהלים קא) ׳דֹּבֵר שקריס לא יכון לנגד עיני׳ (עיין פוטה מב), וחינו בכלל ישרחל שכחוב בהם (לפניה ג) ׳שקריס ישרחל לח יעשו עַוְלָה ולח יהבו כוזב׳, וימיו מתקלרים. לח הדומר חמת מחריך ימים, כמו שחמרו בחמסת סנהדרין (נ) על רב טביומי, בה׳לפיו הוו יהבי ליה כל חללי דעלמח לח הוה מלני בדיוריה. זיממת מדח ליקוט לההוח חחר דקוטטח שמיה, חלח הוו מלנו בדיוריה, ולח הוה מייח לימים בלח זמניה וכו׳. שכיבו ליה תרתין בנין, חמרו ליה, בחטוחת מינך פוק מהכח ולח תגרי בנח מוחנת. וכתיב (ירמיה ט) ׳למדו לשונם דַּבֶּר שקר וגו׳, הטל חלה לח חפקד בם נחם ה׳ חם בגוי שלח ישרחל בחר כזה לח מתנקם נפשי׳. ולח נטעגו המרגלים ודור המדבר חלח מפני עדות שקר. ומחמרו רז״ל (פסיקתה נה) ׳כל המחליף בדיבורו כחילו עובד עבודה זרה׳, וכתיב (משלי ו) ׳שֵׁשׁ הֵנָּה שָׂנֵא ה׳ וגו׳ עיניים רמות, לשון שקר, וַיָּפִיחַ כזבים וגו׳׳, וכתיב (תהלים לה) ׳מי חחים החפק לשקר וגו׳ נלר לשוקר מרע׳. גימזי לח נטרד חלח מפני ששיקר בשם חלוקים, חמנון כיוצ לחמר ונהרג, רוחו של נבות נטרד חלח מפני שהיקר בשם חלוקים, שנחמר (מלכים־ח כא) ׳מי יפחה חת חחחב וגו׳ לח׳, לח ממחיקתן. ומחמר רב הונח, לח גלו ישרחל מחלרלם חלח על שעברו על פסוק (שמות כג) ׳מדבר שקר תרחק׳. ומחמרו רז״ל (שבת קיט) ׳לח חרבה יהושלים חלח על שפסקו ממנה בעלי חמנה׳, שנחמר (ירמיה ה) ׳שוטטו בחוצות יהושלם׳׳. וכספר הזהר (תיקו״ז תיקון סג, לה ע״ח) בז׳בזמנה דשקר דחיהו ממ״ל שלטח, כתיב (דניחל ח) ׳וְחמלך חמת חלהה׳, ודח גרים חורבן בית לחשון ושני׳ ומחמרו רז״ל (שבות ח, יח) ׳על שלושה דברים העולם עומד, על הדין ועל החמת ועל השלום׳, וכתיב (תהלים טו) ׳מי יגור בחחלך וגו׳ ודבר חמת בלבבו׳, חף חם שחשב בלבבו לריך לַעֲשׂוֹת חותו כמו שחמרו רז״ל בעובדת דרב ספרח (עיין ב״ב פח ומכוחת כד), וכתיב (מלחכי ג) ׳חורת חמת היתה בפיהו ועוולה לח נמלח בשפתיו כי מלחך ה׳ לבחות הוח׳.

שקר

עיי״ שקר הוא מסיר מעליו השגחת השי״ת והוא רחוק מאחד, אך ע״י אמת, השגחת השי״ת עליו (ליקו״מ נא).

אי אפשר לְדַבֵּר שקר, עד שֶׁיְּעַצֵּב את דמיו (ליקו״מ נא).

בי״בו״ הדעת זה בחי׳ שקר, כי כשאין הדעת שלם והוא מבולבל, אזי יכול לַטְעוֹת עצמו ולומר על דָּבָר היפך מן האמת (ליקו״ה אפטרופוס ב, ג).

הכ״ ברא הקב״ה בעולמו חוץ מן השקר (תנחו״ז ג).

כ״ דבר פנימי הוא אמת, ושקר הוא חיצוני (ספר הקנה ד״ה ענין יראת המקום).

ל״שון שקר הוא סמא״ל, שרו של עשו הנאחז מן הפחד, ולפיכך ׳שארית ישראל לא יעשו עַוְלָה ולא יִדַּבְּרוּ כזב ולא יִמָּצֵא בפיהם לשון תרמית׳ (ספר הפליאה ד״ה ממשלה עת רקוד).

כ״ דבר שקר שאין אומרים בו קצת אמת בתחילתו, אין מתקיים בסופו (רש״י במדבר יג, כז).

כ״ בחי׳ החיצונים והקליפות נאחזין בבחי׳ שקר, כי מקורם שקר הוא, שעומדים נגד הקדושה (באר מים חיים פ׳ עקב).

שקר הוא מעולם התוהו (אפיקי ים מכות יא).

שקר הוא גדול מִכֻּזָּב, כי כזב הוא אמת בשעתו רק שאינו מתקיים, ושקר אין לו מציאות גם בשעתו (מלבי״ם ישעיה כח, טו).

שוא

מי שמקושר לשוא, בא לשכחה (ספר המידות אמת לד).

יש אמת ואמונה, וההיפך מהם שוא ושקר. ׳שוא׳ כנגד אמת, ׳שקר׳ כנגד אמונה. ואפילו דבר אמת הידוע לכל בכלל שוא, ואסור להזכיר שם שמיים על זה (ליקו״ה שבועות ב, טו).

ל״שון ׳שוא׳, לשון ולא כלום (רש״י שבועות כ:).

יש הפרש בין שקר לשוא כמו שפירש״י, ש׳שקר׳ שהוא באפשרי קצת להאמין אלא שנודע את״כ שהוא שקר, אבל ׳שוא׳ כאומר על העץ שהוא זהב ונודע שאינו כן, גם בשעתו. וכן העוה״ז בעיני כל ישראל, מאמינים כל אחד שבבואו לעולם העליון האמיתי וקיים לנצח, אז יתוודע לו שכל הדמיונות שהיה בעולם השפל הוא שקר, אבל מי שזכה לעיניים הטהורות בעוה״ז, ידמהו בשעתו לשוא ולא יחכן בו הראיה, כיוון שהוא שוא (הפלאה כתובות ב:).

שוא הוא דבר שאינו מועיל ובלתי מתקיים (מלבי״ם הושע יב, יב).

ואני תפלה

וְתַעֲזְרֵנִי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לֵילֵךְ בְּדֶרֶךְ אֱמֶת תָּמִיד, וְאִוַּמֵּה שֶׁלֹּא יֵצֵא דָּבָר שֶׁקֶר מִפִּי לְעוֹלָם, וְתִשְׁמְרֵנִי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים שֶׁלֹּא יֵצֵא שׁוּם שֶׁקֶר מִפִּי אֲפִלּוּ בְּקַטְנוּת שֶׁלֹּא בְכַוָּנָה, רַק כָּל דִּבּוּרַי יִהְיוּ דִּבּוּרֵי אֱמֶת תָּמִיד. וְתַיְחֵד אֶת לְבָבִי אֵלֶיךָ, שֶׁאֲזַכֶּה תָּמִיד לְהַשְׂוֹת דַּעְתִּי וּמַחֲשַׁבְתִּי אֶל הָאֱמֶת לְאָמְתוֹ, וְאַתָּה תְּכַיְּנֵנִי מִן הַשָּׁמַיִם לְדֶרֶךְ וְלֵילֵךְ בְּנָתִיב הָאֱמֶת תָּמִיד, וְלֹא אָסוּר מִדֶּרֶךְ הָאֱמֶת יָמִין וּשְׂמֹאל. "הַדְרִיכֵנִי בַּאֲמִתֶּךָ וְלַמְּדֵנִי כִּי אַתָּה אֱלֹהֵי יִשְׁעִי אוֹתְךָ קִוִּיתִי כָּל הַיּוֹם. שַׁלֵּם אוֹרֶךְ וַאֲמִתְּךָ הֲמָה יַנְחוּנִי, יְבִיאוּנִי אֶל הַר קָדְשֶׁךָ וְאֶל מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ. וְאֵל תַּצֵּל מִפִּי דְּבַר אֱמֶת עַד מְאֹד, כִּי לְמִשְׁפָּטֶיךָ יִחָלְתִּי" (ליקו״ת ט).

קרוב ה' לְכָל קוראיו לְכֹל וכו'. כתיב (תהלים קמה, יח–יט): קָרוֹב ה' לְכָל קֹרְאָיו לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶּאֱמֶת: רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה וְאֶת שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם: **צמח.** רוצה לומר נלב, שיהיה פיו ולבו שווים ולא יכעיס מאומה פיו. ומציגו בזהר (המזיגו, רלז ע"ח): כזזכאה מוקיפו מאן דקרי למלכא ויגדע למקרי דקרא יתיה, ומי מיהו קרי ולא ידע למאן קרי, מתרמיך קודשא בריך הוא מיניה, דכתיב 'קרוב ה' לכל קוראיו וגו'". 'קרוב ה' לכל קוראיו', למאן 'קרוב', מזר ואמר 'לכל אשר יקראוהו באמת'. וכי לית מאן דיקרי ליה בשקרא. אמר רבי חנא בשקרא, אין, אתוה מאן דקרי ולא ידע למאן דקרי. מנלן, דכתיב 'לכל אשר יקראֻהו באמת'. מאי 'באמת', באמתא דגושפנקא דמלכא דהוה שליטו דכולא, הדא הוא דכתיב (מיכה ז) 'תתן אמת ליעקב חסד לאברהם', ובגין כך 'לכל אשר יקראוהו באמת' כתיב. ועפ"ה כלל ג' בגיכלי"ם שבמשקל חכמתו באר רבינו מה נקפו ומה להתריע וכו', ירצה שלומד לדייק מדוע לא הניח רבינו גם את המשך הפסוק 'לאשר יקראֻהו באמת', ללמדנו הוא עיקר ההוכחה שע"י אמת ה' עימו, ודו"ק.

מילואי חכמה

ע"י אמת הקב"ה שוכן עמו. ומובא בבאשע"ט עס"ת (פ' בראשית): לריך כל מדם לדעת כי עיקר עבדות השי"ת הוא לעבדו באמת, כמו שאמר בזוה"ק (תיקו"ז תיקון ג, עג ע"ב) 'לית ירלה ולית ירלה, לית מהכה בכל עם ורגע דאפשר ומשמש בכל מעשיו, אפילו במעשיו הטובים ובהמצוות שעושה, אם לם נעשה בהם מ"ו שום מערבובות כוונה לאיזה פניה שהיה אמרת מ"ו או לכבוד הגוף עלמו, וירלה שלא יהיה כוונת עבודתו רק לעשות הקדוש הנכבד והנורל, וכל עשיותיו יהיו נלמי לה' לבדו באמת ובלבב שלם. (...) אמנם לריך כל אחד לידע, שאין אדם זוכה לבוא לנקודת האמת כי אם בשיקנה בנפשו באמת בתפילה עד שיבוללות עד מביליו עד קצה האחרון, עד שלא יהיה נאבד בעיני עלמו לכלום, וכמו שאמר מהרש"ל 'ומתו מה' (שמות טו). על כן כל ערוס יעשה בדעת לרלות בעין שֶׁכְּלוֹ שבאמת אין בו שום לד בעה להשפע ולהתגשות מ"ו, והגאוה הוא היפך האמת, אבל האמת הוא העניה והשפלות, והגיאות הוא השקר, (...) וזה מרומז גם כן בפסוק 'אין בו אני והוא יכולים לדור בדירה אחת', היינו 'אין', מי שהוא אין בו שום לד בעה להשפע ולהתגשות מ"ו, והגאוה הוא היפך האמת, וכל עבודתו אמת ופעולתו אמת ומלקח לגבוה. וזהו בילור פירוש הפסוק, שאמיתון שרמז בראשי"ת בר"א מלקי"ם לנקודת האמת (ס"ת אמת), לאמר על זה 'לאת השמיים', היינו שעבודה שהוא בנקודת האמת מלקח לגבוה לל השמייס, לך מהיכן אדם זוכה לבוא לל האמת, זהו 'ואת האדמה', היינו לאשר 'נפשו כעפר לכל תהיה' ויהיה שפל בעיני. ומלא השפיל רמז השי"ת עיקר יקוד ושורש עבודתו הקדושה בפתיחת התורה.

קרוב ה' לְכָל קוראיו. בירושלמי ברכות (פג ע"ב): לאמר רבי תנחומא, מעשה בשפיניה אחת שלא עבה"ס שהיתה פוסעת מֵעֵב הגבוה, והיה בה מיעוט אחד יהודי, עמד עליהם שעב גדול בַּיָּם, ועמד כל אחד ואחד מהם והתחיל טועל ילאתו בידו וקורל ולא הועיל כלום. כיון שראו שלא הועילו כלום, אמרו לאותו יהודי, בני, 'קום קרא לל אלקיך', שמעמו שהוא עושה אתכם כשאתם לועקים אליו, והוא גיבור. מיד עמד התיעוב בכל ליבו ועצק, וקיבל ממנו הקב"ה תפלתו, ועמק ים. כיון שירדו ליבשה, ירדו כל אחד ואחד לקוות ברומו, ויהיעו בכל ועטוותהן עמהון, ולא מהנון להן כלום. אבל את, כל אחד ואחד לוזל אליך עמך, הדא הוא דכתיב 'כה' שלקיעו אלייו כבל קרבייעו אלייו' (המשך במילוא"ת).

ואני תפלה

וְתַעֲזְרֵנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים שֶׁגִּוָּהּ לְהִתְפַּלֵּל לְפָנֶיךָ בְּכָל לֵב וְנֶפֶשׁ, וְתִהְיֶה תְּפִלָּתֵנוּ בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוּת כְּרָצוֹנְךָ הַטּוֹב בֶּאֱמֶת. וְתִהְיֶה עִמָּנוּ תָּמִיד וְתוֹשִׁיעֵנוּ שֶׁנִּזְכֶּה לְהוֹצִיא כָּל דִּבְרֵי הַתְּפִלּוֹת וְהַתְּחִנּוֹת וּבַקָּשׁוֹת מִפִּינוּ בֶּאֱמֶת לֶאֱמֻתָּן, בְּלִי שׁוּם פְּנִיּוֹת וּבִלְבּוּבִים וּבְלִי שׁוּם מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת בָּלָל, רַק כָּל דִּבְרֵי תְּפִלָּתֵנוּ יִהְיוּ בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, בֶּאֱמֶת זַךְ וְצַח, בֶּאֱמֶת שֶׁאַתָּה חָפֵץ בּוֹ, עַד אֲשֶׁר תִּשְׁמַע תְּפִלָּתֵנוּ תָּמִיד. כִּי אַתָּה חָפֵץ בֶּאֱמֶת כְּבָד כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "קָרוֹב יְיָ לְכָל קוֹרְאָיו לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶּאֱמֶת" (ליקו"ת ח"ב, נב).

אבל על ידי אמת, הקב"ה שוכן עמו, כמ"ש קרוב ה' לכל קוראיו לכל וכו'.

(תהלים קמה)

ע"י אמת הקב"ה שוכן עמו. ומובא בגיכלי"ם (תו"מ גיניבה ה, ב) שעשה זו למעשה, וז"ל: העשה והתיקון לגרש לת המחשבות זרות הוא, שימחזק להוליף לת דיבורי התפילה בלחש כדי שלא יהיו יכולים כלשהו לומר לת מיבות התפילה בהתעוררות ובמיות כראוי, אעפ"כ יתחזק לומר לת הדיבורים בפשיטות ובתמימות כפי שיכול, ויתחזק לשמוע לת פירוש המילות, היינו להקשיב לְפַשֵּׁט מיבות התפילה או שלר תפילות שעוסק בהן, וכל זמת בחמת גמורה בלי שום שקר. ועי"ז יעזרהו השי"ת להרגיש חור בדיבורי התפילה, והמחשבות זרות יסורו ממוחו ויוכל להתפלל כראוי. וכתב עוד בגיכלי"ם (תו"מ מזקי שכניס ה, ג): כי הוא עשה נפלאה בדוק ומנוסה, וכבר זכו רבים ע"י עשה זאת להתפלל בכוונות הלב, אע"פ שהיו במוצך גדול מאד ונדמה להם שלי אפשר להם להריס עלמם להתפלל בכוונה, וע"י שקיימו עשה זאת בפשיטות שאמרו והתייגעו לדבר הדיבור על כל פנים בחמת כמו שהוא, עי"ז נפתח להם חורו יתברך והתחילו פתאום להתפלל בהתלהבות וחיות גדול.

יקוט הנחל

ע"י אמת הקב"ה שוכן עמו. ומובא בגיכלי"ם (תו"מ דיניים ג, י): עיקר הגאולה הוא ע"י אמת, שהוא משיב לדקינו ביטוח בהבריח בימינו שנקרא אמת, כמ"ש "אלת אורך ואמתך והמה יבחוני יביאוני וכו'", שפירש"י על משיב כמובא. כי עיקר בילת אדם שהוא נגלות החמת בעולם, כי אז יתקיים 'אמת מארץ תצמח וכו'', וכמ"ש (משלי יב) 'שפת אמת תִּפּוֹן לעד', 'כוננה לל כתיב'. כי עכשיו החמת נגנזת גדול, והחמת נעשה עדיים עדיים וכל אחד ואחד חושב שהלולו החמת, ואי אפשר לבבר החמת כי אם לכל אד לפום מה דמשער בליביה יכול להבין קלת החמת, ועיקר החמת יתגלה ע"י משיח, בחינת 'שפת אמת תכון וכו'', וזה עיקר הגאולה, כמ"ש (שה"ש ז) 'תבואי תשוברי מרקח לחמך', ומפורש תלויה בחמת, כי 'לדק כד לתתברת בחמת, לתתעבידת לתמוה' (זהר בלק קכ), נמלל שעיקר הגאולה היא ע"י אמת. ועל כן עיקר ברכת הגאולה דהיינו ברכת 'גאל ישראל', מתחלת 'אמת ויליב וכון' ומסתברת רק מאמת, כי נזכר שם שמונה פעמים אמת, כי עיקר הגאולה הוא אמת כנ"ל, שעי"ז גוללין לת התפילה מן הגלות ונוכין להתפלל, כי אי אפשר לצאת מגלות האומך בהתגבר בשעת התפילה כי שם ע"י אמת כנ"ל.

ע"י אמת הקב"ה שוכן עמו. ומובא בגיכלי"ם (תו"מ גיניבה ה, ה–ו) שהאדם בכמה מיני סיבובים, ז"ת: וזהו בחינת 'ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה', שהוא לרוס שהוא ימין, בחינת 'אמת לתגיל בעתיקך', 'דתיהו כולא ימינא', שבכל מקום שהלך ונסע בגאמיות ורומניות, הלך ונסע והמשיך עלמו תמיד לימין שהוא אמת החמת. כי אי אפשר להודיע לאדם דרך החמת בפרטי פרטיות בכל דבר ובכל עת וזמן, רק המאציל החפץ בחמת הוא מסתכל בכל פעם בכל דבר על נקודת החמת, והולך ונוסע ומושך עלמו תמיד לימין שהוא בחינת אמת, בבחינת 'הלוך ונוסע הנגבה וכו'". (...) היינו שהאברהם שהוא בחינת אמת, טען גם לוט שהוא בחינת שקר ומושך הרועה לבבע לת החמת בבחינת מיני סיבובים בלי שיעור, וטען עימו מבראם 'הפרד נא מעלי', כי אני הילי רוצה לילך בדרכיך, אך בכל מקום שאפשה אני אפשה לגד אחר, 'אם השמאל ואימנה', היינו אם אלכה לבבע ולבלבל חומי בבחינת שמאל, דהיינו בתאוות ובהרהורים וכו' שהם מסטרא דשמאלא, 'ואימנה', אני אחמשך עלמי לגד ימין שהוא דרך התורה החמת, כי אני מוכן עלמי רק לדרך התורה שהוא בחינת ימין, 'ואם ימין', היינו אם אתה אלמר שאתה הולך בדרך ימין, כי ע"פ רוב השקר והמוסך מלבים את עלמו בחמת ואומרים שהוא חפץ רק בדרך התורה, וכמו שכתב תלמידינו מוהיבו זי"ל בחתילת הספר שהילה"ר מלבים את עלמו בחלות וכו', וכמו כן מלוי הרבה בענייני המחשבות שבאדם, שע"פ רוב מבלבל אותו ע"י שרולה להפך החמת, וכן בעניין בני אדם הרולים למנוע מדרך החמת, שהם אומרים לרע טוב ולטוב רע, ואומרים שהם רולים להדריך אותו בדרך החמת, כלילו בחמת שהוא בחינת ימין שבאדם, ועל זה טען אברהם 'ואם השמאל ואימנה', היינו שאם אתה מדלה להימין, דהיינו מה שנקרא אלבל ימין, אז 'ואשמאילה', הני לטה מעליך ותפנה לגד אחר לשמאל, כי הימי חפץ ימין שלך, כי בחמת נאמיתו ימין שלך הוא שמאל ושקר גמור, מאחר שבחמת אתה חפץ בהסתומרך להדיח אותי מה שלדבריך הוא שמאל.

ע"י אמת הקב"ה שוכן עמו. ומובא בגיכלי"ם (תו"מ גיניבה ה, ג) בשעה זו נעשים ממילא בכל שבת ושבת, וז"ל: עיקר אור החמת מאיר בשבת, כי שבת בחינת חמת, כמו שאמרו רז"ל 'לתפילו עם הארץ יהא לשקר בשבת', וכמובא בדבריו ז"ל, ועל כן אז בשבת עיקר ביטול הקליפות והסוהר, בבחינת 'יתפרדו כל פעלי און' כידוע. ועל כן אז בעיולו שבחמת עולין כל הקדושות והניצוצות שבירורו כל ימי החול, כי בכל ימי החול עיקר הבירור ע"י אור החמת שממשיכין מקדושת שבת לימי החול, ועיקר עלייתם כל הניצוצות והקדושות של כל ימי החול הוא בבניסת שבת, ממחת שעיקר אור החמת מאיר בשבת.

קרוב ה' לְכָל קוראיו לְכֹל וכו'. ומובא בגיכלי"ם (תו"מ תפילה ה, ז) בעניין מעלת התפילה, שעיקר החמת הוא בחינת הלב, וז"ל: עיקר מעלת התפילה הוא בשביל התכלית החמיתי לזכות להתקרב על ידה להשי"ת. ומי שזוכה לדבר זה נמצא שהאמת הוא אחד, שהשי"ת הוא כלי כסף כשאומרים עליו שהוא כלי זהב הוא שקר. נמצא שהאמת הוא אחד, כי א"א לומר אמת רק שהוא כלי כסף לא יותר, אבל השקר הוא הרבה, כי אפשר לומר שהוא כלי זהב וכלי נחושת ושאר שמות (ליקו"מ נא).

עיקר אור הנשמה הוא אמת, שהוא עיקר אור המאיר, וכל נשמה שיש לה אמת ביותר, היא גדולה ביותר ומאירה ביותר (ליקו"ה דיניים ג, יג).

עיקר האמת הוא לידע שא"א להשיג עצם האמת, כי עצם האמת הוא השי"ת לבד, כמו שנאמר 'ואמת ה' לעולם'. וע"כ עיקר שלימות האמת הוא האמונה (ליקו"ה ריבית ה, כא).

הקב"ה בעצמו נקרא אמת, שנא' 'וה' אלקים אמת וגו'' (תנדא"ר יז).

אין דבר בתורה פלסטרין ולא דבר של שקר, אלא כל התורה היא אמת (ילקו"ש ירמיהו רמז שכא).

בבל מקום שאתה מוצא 'אמת', הכוונה למידה הממוצעת הכלולה מכל הפנים ומכל הצדדין (שערי אורה ה, ו).

אמת פירושו נצחיות, כי הנצחיות הוא דבר אמיתי, קיום אמיתי (של"ה שער האותיות יצ"ט, טז).

מידת האמת היא עיקרית לבעל תשובה, וזהו חותם כל דבריו (ערות דבש א"א טז).

אמת הוא 'ראש תוך סוף' כאמור. 'ראש' נקרא האל"ף, מה שמקשר את עצמו באלופו של עולם ומכניסו בקרבו. מ"ם הוא 'תוך', כמאמר חז"ל 'מאמר שתום מאמר פתוח', כי התגלות התורה נקרא 'מאמר פתוח', ויש ג"כ נשמה דאורייתא הוא הפנימיות, והנגלה נקראים לבושי התורה וגופי תורה, ועיקר האדם לדבק את עצמו אל פנימיות התורה בעת עסקו, וזהו נקרא 'תוך'. ו'סוף' הוא שאף אחר שיקום מלימודו וילך לסוף המדריגות, דהיינו במקום שיש שני דרכים, ושם הוא הבחירה, שזה נקרא סוף המדריגות והאותיות, יהיה מקושר ג"כ בבורא ב"ה ובתורתו (מאור עיניים פ' נצבים).

צהר

כל לשון זך הוא צוהר (רש"י איוב טו, טז).

צוהר וחלון עניינם אחד, כי 'צוהר' מלשון 'צהרים' המורה על האור, וה'חלון' אינו אלא לאורה (מזרחי בראשית ו, טז).

'צוהר', שהוא לשון זריחת אור (גור אריה במדבר כו, יג).

בשם הבעש"ט שפירש 'צהר תעשה לַתֵּבה', לעשות צוהר מן התיבה של תורה ותפילה, לראות ולהסתכל עימה מראש העולם ועד סופו (בעש"ט עה"ת פ' נח).

צהר יש לרמוז בו ג' אלקים, אלקים עילאה, אלקים דפחד יצחק, אלקים תתאה (קה"י, צהר).

תיבה

כל תיבה ותיבה של התורה יש סודות רבות, כמו אלו הסודות הכלולים בספר התיקונים שהוא על תיבת 'בראשית' לבד. ועתה, כלליות התורה הקדושה שיש בה הרבה תיבות כאלו, מה גדלו סודותיה אשר אי אפשר לבאר ולדבר מזה כלל (שיהר"ן רפה).

עיקר התיבה היא עשויה להחזיק בְּשׁוּלָיָהּ מה שמשימים בתוכה, ועל ידם היא נקראת כלי (רע"ב כלים יט, ט).

'תֵּבָה' היא העוה"ז (אלשיך בראשית ח, ט).

התיבה היא המלכות (פרד"ר ז, ג).

'תיבה' נקראת מגדול עוז (מגלה עמוקות פ' נח).

'תֵּבָה' פירושו מילה, וירמוז כי האדם בעת תפילתו או תורתו, רוצים המים הזידונים לגבור עליו, דהיינו מחשבות זרות ופגיות וכדומה, ותיקונו לשום כל מחשבתו תוך התיבות והמילות של התורה והתפילה, ובזה נסתתר תוך התיבות והדיבורים מפני המים הזידונים (מקור מים חיים פ' נח).

'צהר תעשה לתבה', פירוש שהצדיק ע"י תיבת התורה שלומד בה, הוא מהפך הצרה לצהר (נועם אלימלך פ' נח).

וכשהקב"ה עמו הוא מאיר לו איך ליצא מהחשך. וכתב בליקו"ש (חו"מ גמיבה ה, י) שמורם עניין זה נעוץ בתופן המתנגלות הכריחה ע"י המלך הפנוי, וז"ל: ומורם הנעץ"ד והס"ל הוא ממחילת הלמלוס של מלך הפנוי, שהשי"ת בכיכול העליס והסתיר לור מכמתו בשביל הבמיריס. וההעלמה והסתתרה הוא בחי' גמיבה, כי בחמת לחמיתו יש שם השי"ת רק שהוא מעליס ומסתיר עלמו בכיכול בשביל הנסיון והבחירה, בחי' 'לחמה של מסתתר', בחי' 'ואנכי הסתר אסתיר'. (...) וע"כ התיקון ע"י החמת, ע"י שיודעים שבכל מקום שסתר השי"ת לפני בהחלל הפנוי בעלמו, ואז אין מוסך ואין לממוות להיסתר שם, כי 'גם חשך לא יחשיך ממך', וכתיב 'כי חשך כהשך ה' לור לי'. **צהר תעשה לתיבה**. וכתב בליקו"ה (חו"מ הנוסה ו, ח) שכל פרסת המבול שייכת לעניינינו, וז"ל: כי כשחלש עומד להתפלל והמחשבות מבלבלין לותו מלוד מלוד, והמחשבות זרות הס בחי' מי המבול כמ"ש במקו"ח (בחימן מד), ולפעמים ע"י הפגמים של חלש שפוגם ביותר מתגברין עליו הבלבולים מלוד מלוד, וזה בחינת 'והמים גברו מאד על הלרץ ויכסו כל ההרים הגבוהים וכו', חמם עשרה למה מלמעלה גברו המים וכו', היינו שמתגברים הבלבולים ביותר למעלה מכל הייצוד, ולפילו מכל ההרים הגבוהים, דהיינו שמתפשטים כ"כ המחשבות זרות והבלבולים על שלין רוחה שום לד הלגה, ואין לו מקום לנחוח עלמו ועלמוד שם, כי המים גברו מלוד למעלה מכל ההרים, וכלילו נפל לתוך התהום ממש, חזי מלין יצוח עזרו ואין חפשר לו להתפלל לו לעסוק בעבודתו מתוך מבוכת תהום זה, ולזי עיקר התיקון והלגה הוא רק ע"י בחי' חיבת גח, בחי' 'להר תעשה לתבה', דהיינו שילבר הדיבור בחמת לפי מדריגתו ממקום שהוא, ולזי עי"ז, ע"י הדיבור של חמת בחי' חיבת גח, נכנעין מי המבול, וכן עי"ז רוחה הפתח אין לחמת מהמוסך. וכן מלינו שבילר ב"ח (פ, ג): כשמימי המבול מתגברין ושוטפין מלוד, חז עיקר הענה שיינלל מהס ע"י שיכנוס של החיבה, היינו שימשיך כל מחשבותיו וכל עניינו וכוחותיו לל חיבת התפילה, כמבואר בשם הקדמונים ז"ל על פסוק (בראשית ז) 'ויפח חתה וכל ניתך לל החבה', ורלתה בחילוף ה"ח 'להר תעשה לחיבה'.

צהר תעשה לתיבה פירש"י י"א חלון וי"א אבן טוב. רבינו מלבים בעת השגתו בפסוקים מליווי הס"ח לגח בעשות חיבה, כדכתיב בבראשית (ו, יג–טו): וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים לְנֹחַ קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם אֶת הָאָרֶץ: עֲשֵׂה לְךָ תֵּבַת עֲצֵי גֹפֶר קִנִּים תַּעֲשֶׂה אֶת הַתֵּבָה וְכָפַרְתָּ אֹתָהּ מִבַּיִת וּמִחוּץ בַּכֹּפֶר: וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַמָּה אֹרֶךְ הַתֵּבָה חֲמִשִּׁים אַמָּה רָחְבָּהּ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתָהּ: צֹהַר תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה וְאֶל אַמָּה תְכַלֶּנָּה מִלְמָעְלָה וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצִלְעָהּ תָּשִׂים מַחְתִּים שְׁנִיִּם וּשְׁלִשִׁים תַּעֲשֶׂהָ.

וכשהקב"ה עמו, הוא מאיר לו איך ליצא מהחשך המונע אותו בתפילתו, כמ"ש ה' אורי. וזה פירוש צהר תעשה לתיבה (בראשית ו).

צהר תעשה לתיבה. וכתב בליקו"ה (חו"מ הנוסה ו, ח) שכל פרסת המבול שייכת לעניינינו, וז"ל: כי כשחלש עומד להתפלל והמחשבות מבלבלין לותו מלוד מלוד, והמחשבות זרות הס בחי' מי המבול כמ"ש במקו"ח (בחימן מד), ולפעמים ע"י הפגמים של חלש שפוגם ביותר מתגברין עליו הבלבולים מלוד מלוד, וזה בחינת 'והמים גברו מאד על הלרץ ויכסו כל ההרים הגבוהים וכו', חמם עשרה למה מלמעלה גברו המים וכו'", היינו שמתגברים הבלבולים ביותר למעלה מכל הייצוד, ולפילו מכל ההרים הגבוהים, דהיינו שמתפשטים כ"כ המחשבות זרות והבלבולים על שלין רוחה שום לד הלגה, ואין לו מקום לנחוח עלמו ועלמוד שם, כי המים גברו מלוד למעלה מכל ההרים, ולכלילו נפל לתוך התהום ממש, חזי מלין יצוח עזרו ואין חפשר לו להתפלל לו לעסוק בעבודתו מתוך מבוכת תהום זה, ולזי עיקר התיקון והלגה הוא רק ע"י בחי' חיבת גח, בחי' 'להר תעשה לתבה', דהיינו שילבר הדיבור בחמת לפי מדריגתו ממקום שהוא, ולזי עי"ז, ע"י הדיבור של חמת בחי' חיבת גח, נכנעין מי המבול, וכן עי"ז רוחה הפתח אין לחמת מהמוסך. וכן מלינו שבילר ב"ח (פ, ג): כשמימי המבול מתגברין ושוטפין מלוד, חז עיקר הענה שיינלל מהס ע"י שיכנוס של החיבה, היינו שימשיך כל מחשבותיו וכל עניינו וכוחותיו לל חיבת התפילה, כמבואר בשם הקדמונים ז"ל על פסוק (בראשית ז) 'ויפח חתה וכל ניתך לל החבה', ורלתה בחילוף ה"ח 'להר תעשה לחיבה'.

צהר תעשה לתיבה. ומובא בבעש"ט עה"ת (פ' נח): 'להר תעשה לתבה', שהיה התיבה שהוא מדבר בתורה ובתפילה מלהיר. כי יש בכל חום עולמות ונשמות ולוקות, ועולים ומתקשרים ומתייחדים זה עם זה עם לוקות, וחם"כ מתייחדים ומתקשרים יחד לחותיות ועשה חיבה, וחם"כ מתייחדים ייחודים לחיים בחלוקות. ולריך החלש לכלול נשמתו בכל בחיבה ובחיבה מהנזכר, וזו מתייחדים כל העולמות כחחד ועולים ועשה שחתה ומעונג גדול עד חין סיעור. וזהו 'מתחיס שניס וְשִׁלְשִׁים וכו', דהיינו עולמות ונשמות ולוקות, 'חלש עלמין חיס ליס וכו'' (זהר שלח, קנט ע"ח). ולריך לשמוע בכל חיבה מה שחומר, שהשכינה עולם הדיבור (זהר רע"מ פינחס, רל ע"ח) מדברת, והוח שוכינת לה. 'להר', שחלש בהחיות, ועשות נחת רוח ליולרו. ולריך לחומה גדולה וזה, דהשכינה נקרלת 'לחומת חָמֵן', ובלא לחומה נקרל ח"ו 'נרגן מפריד חלוף' (משלי טז, עיין זהר ויקרל דף טז ע"ב). 'ואל אֲשֶׁר תכלנה מלמעלה', היינו לחמל. חו יש לומר, לחר שילל החיבה מפיו לין לריך לזכור חומה להלן, והעניין שלל יראה שהולכת למקום גבוה, דוגמל שלין יכול לרחות בשמל, וזהו 'תכלנה מלמעלה'. ובמה לחה יכול לעשות כן, 'ופח חתה וכל ניתך לל החבה', היינו בכל גופך וכוחותיך תבוח לל החיבה. פירוש, כשחיש יבראל רוצה לדבר דיבור, לריך לרחות שהמחשבה תהיר בהדיבור בחמילה, כי מחשבה לוחיות חש"ב מ"ה. ולזהו בזוהר בחלש מלילך (פ' נח): 'להר תעשה לתבה', פירש"י 'לחן טוב'. יש לומר הרמז, 'חבה', היינו החמילה וחיבה שהלש מוליא מפיו, לריך לרחות שהחיבה הזחת חהיר לור גדול כלחן טוב.

צהר תעשה לתיבה. ומובא בחלור ושמח (פ' נח): הנה לדיקים יש להם להפך מידת הדין למידת הרחמים, ע"י שמהפכים החיבות לגילופים חמרים ועושים מחיבת 'להר' ומהפכים לחיבת 'לחה', כמבואר בכוונת הין בחיבת 'לחה' שהפוך 'עָרָה' ל'לחה', וזה ממחיקים הגזרות למחלים. יש עוד לירוף בחיבת 'להר' לחיבת 'להר', דהיינו שיעשה מחלים מגולים, שיחיר ה' פניו ליבראל ו'בזור פני מלך חייס', וזה הוא 'להר תעשה לתבה', שיתהפכו חיבת 'להר' ל'להר', ומפרש הכתוב ע"י מה, כי יש כוח ביד הלדיקים להפוך מידת הדין לרחמים, לעשות מ'להר'. ומפרש הכתוב 'ואל חמה תכלנה מלמעלה', דהיינו ע"י חשובה נהפך מידת הדין לרחמים, וזה יזוע שעולם הבינה היא עולם התשובה, שנאמר 'ולבבו יבין ומד', והיא נקרלת חימת עילאה, שהיא 'פס כל חי', וזה הוא 'ואל אַמָּה תכלנה' וגו', 'אל אַמָּה תכלנה', שהתשובה למחיקה עילאה, כי ה"ח ואל"ף ממוּעָטָת חחת נחתה"ע. 'ופתח התבה בצלה תשים', דהנה עולם הבינה המהומות למחיקה, היא נקרלת גם כן ה"ח לחשובה של שם הוי"ה, ולזיתא בגמרל שבת (דף קו) 'למה כתיב ה"ח תלוי ומעולה פתחה לר, כי הבא ליטמא פותחין לו, ומי בא למהדר ליטיל בהלי', דהיינו בפתח הלר שלמעלה, עי"ש. וזה 'פתח התבה', דהיינו בחיבת ה', 'בצלה תשים', שייכך בפתח הלר למעלה, ועי"ז מוכל לעשות מ'להר' 'להר'.

ומרגליות, שיהיו מחירין לכם כלהריים', ש'להר' הוא מלשון להריים, ומיהס מעניין 'זהר' בחילוף זשסר"ן.

יִלְקוּט הַנַּחַל

למליכה כזאת ומבלה יהיו למחליך דבריו לפני הס"ח בתפילה ומחנוניס וכו', חו להמליך דבריו ליבראל לעובדה לעבודתו יתבדך בחמת, בוודחי מבדרי לו מבדי מלכו. ומי שהיו זוכה לזה בשלימות הינו מעכב לעבודתו, כי 'חין הקב"ה בח בטרוניח עם בריותיו', והינו חפן מהחלש שיעשה מה שחין ביכולתו, ויכול להתקרב להס"ח ע"י שיחתו לין שהוח, ולין שדיבר יהיה נחשב בעיני הס"ח במליכה יפה ונחה. כי חלל הס"ח העיקר הוח החמת, שיהח כוונת ליבו בחמת, כי 'חבר כוונת הלב הן הן הדבריס', כמ"ש 'קרוב ה' לכל קרליו לכל חבר יקרלוהו בחמת', ומי שמכוון ליבו בחמת, חזי חע"פ שחינו מליך ולח למד דככי המליכה מעולם, חעפ"כ ממילח נפחח פיו וליבו, ויוכל לדבר דיבורים נחים וטעונות נכונות להס"ח וכו', שהס נמשכין מבחינת מליכה דקדושה.

מִילּוּאֵי חָכְמָה

צהר תעשה לתיבה. ומובא בבעש"ט עה"ת (פ' נח): 'להר תעשה לתבה', שהיה התיבה שהוא מדבר בתורה ובתפילה מלהיר. כי יש בכל חום עולמות ונשמות ולוקות, ועולים ומתקשרים ומתייחדים זה עם זה עם לוקות, וחם"כ מתייחדים ומתקשרים יחד לחותיות ועשה חיבה, וחם"כ מתייחדים ייחודים לחיים בחלוקות. ולריך החלש לכלול נשמתו בכל בחיבה ובחיבה מהנזכר, וזו מתייחדים כל העולמות כחחד ועולים ועשה שחתה ומעונג גדול עד חין סיעור. וזהו 'מתחיס שניס וְשִׁלְשִׁים וכו', דהיינו עולמות ונשמות ולוקות, 'חלש עלמין חיס ליס וכו'' (זהר שלח, קנט ע"ח). ולריך לשמוע בכל חיבה מה שחומר, שהשכינה עולם הדיבור (זהר רע"מ פינחס, רל ע"ח) מדברת, והוח שוכינת לה. 'להר', שחלש בהחיות, ועשות נחת רוח ליולרו. ולריך לחומה גדולה וזה, דהשכינה נקרלת 'לחומת חָמֵן', ובלא לחומה נקרל ח"ו 'נרגן מפריד חלוף' (משלי טז, עיין זהר ויקרל דף טז ע"ב). 'ואל אֲשֶׁר תכלנה מלמעלה', היינו לחמל. חו יש לומר, לחר שילל החיבה מפיו לין לריך לזכור חומה להלן, והעניין שלל יראה שהולכת למקום גבוה, דוגמל שלין יכול לרחות בשמל, וזהו 'תכלנה מלמעלה'. ובמה לחה יכול לעשות כן, 'ופח חתה וכל ניתך לל החבה', היינו בכל גופך וכוחותיך תבוח לל החיבה. פירוש, כשחיש יבראל רוצה לדבר דיבור, לריך לרחות שהמחשבה תהיר בהדיבור בחמילה, כי מחשבה לוחיות חש"ב מ"ה. ומובא בנועם אלימלך (פ' נח): 'להר תעשה לתבה', פירש"י 'לחן טוב'. יש לומר הרמז, 'חבה', היינו החמילה וחיבה שהלש מוליא מפיו, לריך לרחות שהחיבה הזחת חהיר לור גדול כלחן טוב.

צהר תעשה לתיבה. ומובא במאור ושמש (פ' נח): הנה לדיקים יש להם להפך מידת הדין למידת הרחמים, ע"י שמהפכים החיבות לגילופים חמרים ועושים מחיבת 'להר' ומהפכים לחיבת 'לחה', כמבואר בכוונת הין בחיבת 'לחה' שהפוך 'עָרָה' ל'לחה', וזה ממחיקים הגזרות למחלים. יש עוד לירוף בחיבת 'להר' לחיבת 'להר', דהיינו שיעשה מחלים מגולים, שיחיר ה' פניו ליבראל ו'בזור פני מלך חייס', וזה הוא 'להר תעשה לתבה', שיתהפכו חיבת 'להר' ל'להר', ומפרש הכתוב ע"י מה, כי יש כוח ביד הלדיקים להפוך מידת הדין לרחמים, לעשות מ'להר'. ומפרש הכתוב 'ואל חמה תכלנה מלמעלה', דהיינו ע"י חשובה נהפך מידת הדין לרחמים, וזה יזוע שעולם הבינה היא עולם התשובה, שנאמר 'ולבבו יבין ומד', והיא נקרלת חימת עילאה, שהיא 'פס כל חי', וזה הוא 'ואל אַמָּה תכלנה' וגו', 'אל אַמָּה תכלנה', שהתשובה למחיקה עילאה, כי ה"ח ואל"ף ממוּעָטָת חחת נחתה"ע. 'ופתח התבה בצלה תשים', דהנה עולם הבינה המהומות למחיקה, היא נקרלת גם כן ה"ח לחשובה של שם הוי"ה, ולזיתא בגמרל שבת (דף קו) 'למה כתיב ה"ח תלוי ומעולה פתחה לר, כי הבא ליטמא פותחין לו, ומי בא למהדר ליטיל בהלי', דהיינו בפתח הלר שלמעלה, עי"ש. וזה 'פתח התבה', דהיינו בחיבת ה', 'בצלה תשים', שייכך בפתח הלר למעלה, ועי"ז מוכל לעשות מ'להר' 'להר'.

ואני תפלה

וְאוּכָה תָּמִיד לְשָׁפְךָ שִׂיחִי וְתִפְלָּתִי וְתַחֲנָתִי לְפָנֶיךָ בֶּאֱמֶת לְאַמֶּתוֹ. וַתַּעֲזְרֵנִי שְׁאוּכַל לְפָרֵשׁ כָּל שִׂיחָתִי לְפָנֶיךָ בֶּאֱמֶת. וְאֶת כָּל אֲשֶׁר עִם לְבָבִי אֲשִׂיחָה לְפָנֶיךָ יי אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי, כִּי אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת לְבָבֵנוּ, כִּי צַדִּיקִים הַמָּה מְרֻבִּים מְאֹד, וְרַעֲתִי קְצָרָה לְהָבִין וּלְפָרֵשׁ. אֲשׁוּ כָּל הַיָּמִים דִּיוֹ וְכָל אֲנָשִׁים קוֹמְמוֹסִין, אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר וּלְפָרֵשׁ אֲפִלּ קְצָת מִצַּדִּיקֵינוּ הַמְרֻבִּים מְאֹד, כִּי עֲדַיִן לֹא הִתְחַלְנוּ לְהַכְנִיעַ וּלְבַטֵּל שׁוּם מִדָּה רָעָה וְשׁוּם תַּאֲוָה רָעָה מֵאִתָּנוּ, וַאֲנַחְנוּ רְחוֹקִים מִמְּךָ בְּתַכְלִית הָרְחוֹק. וְאַף עַל פִּי כֵן בְּכָל עֵת שֶׁאֲנַחְנוּ בָּאִים לְפָרֵשׁ שִׂיחָתֵנוּ לְפָנֶיךָ נִסְתָּם פִּינוּ וּנְשׁוֹנֵנוּ, וְאֵין אָנוּ יְכוֹלִים לְדַבֵּר שׁוּם דִּבּוּר בָּרוּר לְפָנֶיךָ (ליקו"ת מז).

יש אומרים חלון ויש אומרים אבן טוב. ועיין בליקו"מ (קיב):

לריך שיהיה האמת אמת גמור בדור ולגלל בלי שום דופי. והמסכיל המבין יש לו להתפלל כל ימיו שיזכה פעם אחד כל ימי חייו, לדבר דיבור אחד של אמת לפני ה' כרחוי. ויש בזה כמה מדריגות, ומי שזוכה לבחינות אמת האמיתי לזי ה' אור לו, ואזי הוא מאיר בעצמו כי נתלבש בו אור ה'. אך מי שעדיין לא הגיע למדריגה עליונה של אמת, ועל כל זה הוא במדריגה של אמת, אף כי אינו מאיר בעצמו מאחר שלא הגיע לאמת הנכון, על כל זה האמת הועיל שיוכל לאחר להאיר בו. וגם בזה מדריגות ועניינים, יבינם המסכיל בעצמו. וכתב בליקו"ה (מו"מ דיניים ג, ח) בעניין האבן טוב ותלון, והדבריס מקושריס גס עס עניין יעקב ובניו המוכר לעיל במאמר בחות ב', וגס עס עצס ההתקשרות לגדיק המוכרת לקמן בחות ד', וז"ל:

פירש רש"י יש אומרים חלון, ויש אומרים אבן טוב. והחילוק שבין חלון לאבן טוב,

עיקר הענה והתקנה בכלליות העבודה שלנו לריכין בזה העולס, העיקר הוא רק לאמת, שלנו לריכין לבלי להטעות עלמנו תלילה, רק להסתכל בכל דבר על האמת לפניתו ולהשתדל בתפילה. תפילו אס אינו יכול להתפלל בלבן, על כל פנים ילתה שיוליא הדיבור מפיו באמת לפי מדריגתו. וזע"פ שעדיין אין האמת ברור וזך, עס כל זה מאחר שהוא תפץ באמת ומוסן עלמו רק אל האמת ומכריח עלמו לדבר דיבור אמת, על כן זה הדיבור האמת, אע"פ שהיו עס האמת בחינת חבן טוב, אעפ"כ האמת הוא בחינת חלון, ויוכל אחר להאיר בו, דהיינו הלדיקי האמת שכלולים מכל התפילות ישראל, ואליהס אנו מקשרים כל תפילותינו (כמוכר לקמן במאמר בחות ד'). כי הלדיקים לחיים הס נגדינו בבחינת עצס האמת, והס מאירים בכל תפילות ישראל, ומעלים אותס כפי האמת שבכל תפילה ותפילה של כל אחד ואחד, שהוא בחינת חלון שמקבל האור מהלדיק, וכפי בהירת ולמות החלון דהיינו הדיבור האמת, כן הלדיק שהוא עס האמת מאיר בו. וזה שמבואר עס במאמר הנ"ל שלריכין לקשר כל התפילות לגדיק הדור וכו', ע"ש והבן היטב. כי לדיק הדור עס כלל ישראל הס בבחינת אמה ולבנה, שזהו בחינת יעקב ובניו (המוכרים לעיל במאמר בחות ג'), שהס כלליות תיקון התפילה, כמו שמבואר שס. כי יעקב כלול מכל השים עשר שבטים שהס כלליות ישראל, כלליות השנים עשר עשרים, השנים עשר נוסחאות שבתפילה, והוא מבדר ומעלה כל תפילה לשורשה לשער השיין לו. כי יעקב הוא בחינת עלס האמת, בחינת 'תתן אמת ליעקב וכו'' (מיכה ז), והוא בחינת שמש, כמו שכתב רבינו ז"ל בתקוס אחר, כמ"ש 'ויזרח לו השמש', וכלליות ישראל שהס בחינת שנים עשר שבטים, שנים עשר עשרים, שנים עשר נוסחאות התפילה, זה בחינת לבנה, בחינת חלון הנ"ל. כי הלבנה כלולה משנים עשר חודשים, כי כל השנים עשר חודשים נמנין ללבנה כמובן, שהס כנגד שנים עשר שבטים, שנים עשר נוסחאות התפילה, שנים עשר עשרים שבירושלים שלמעלה ושלמעלה שדרך שס עולה התפילה. וזה בחינת חלון, היינו אור האמת של כלל ישראל שהוא בחינת חלון שהיא מאיר בעלמו, שזהו בחינה שמקבלת האור מהשמש הנ"ל. וזה בחינת שנים עשר חלונות של בית הכנסת, שהוא בחינת 'וְכַיּוֹן פְּתִיחָן לַהּ בְּעֲלִיָּתָהּ' (דניאל ו), בחינת תפילה שעולה דרך שנים עשר שערים, שהס שנים עשר חלונות שבתפילה, שהוא בחינת חלון שהיא מאיר בעלמו, שזהו בחינה שמקבלת האור מהשמש הנ"ל. וזה בחינת שנים עשר חלונות של בית הכנסת, שהוא בחינת 'וְכַיּוֹן פְּתִיחָן לַהּ בְּעֲלִיָּתָהּ' (דניאל ו), בחינת תפילה שעולה דרך שנים עשר שערים, שהס שנים עשר שערים, השנים עשר שבטים שהס כלליות ישראל, כלליות השנים עשר שערים, השנים עשר נוסחאות שבתפילה, והוא מבדר ומעלה כל תפילה לשורשה לשער השיין לו. כי יעקב הוא בחינת עלס האמת, בחינת 'תתן אמת ליעקב וכו'' (מיכה ז), והוא בחינת שמש, כמו שכתב רבינו ז"ל בתקוס אחר, כמ"ש 'ויזרח לו השמש', וכלליות ישראל שהס בחינת שנים עשר שבטים, שנים עשר עשרים, שנים עשר נוסחאות התפילה, זה בחינת לבנה, בחינת חלון הנ"ל. כי הלבנה כלולה משנים עשר חודשים, כי כל השנים עשר חודשים נמנין ללבנה כמובן, שהס כנגד שנים עשר שבטים, שנים עשר נוסחאות התפילה, שנים עשר עשרים שבירושלים שלמעלה ושלמעלה שדרך שס עולה התפילה. וזה בחינת חלון, היינו אור האמת של כלל ישראל שהוא בחינת חלון שהיא מאיר בעלמו, שזהו בחינה שמקבלת האור מהשמש הנ"ל. וזה בחינת שנים עשר חלונות של בית הכנסת, שהוא בחינת 'וְכַיּוֹן פְּתִיחָן לַהּ בְּעֲלִיָּתָהּ' (דניאל ו), בחינת תפילה שעולה דרך שנים עשר שערים, שהס שנים עשר שערים, השנים עשר שבטים שהס כלליות ישראל, כלליות השנים עשר שערים, השנים עשר נוסחאות שבתפילה, והוא מבדר ומעלה כל תפילה לשורשה לשער השיין לו. כי יעקב הוא בחינת עלס האמת, בחינת 'תתן אמת ליעקב וכו'' (מיכה ז), והוא בחינת שמש, כמו שכתב רבינו ז"ל בתקוס אחר, כמ"ש 'ויזרח לו השמש', וכלליות ישראל שהס בחינת שנים עשר שבטים, שנים עשר עשרים, שנים עשר נוסחאות התפילה, זה בחינת לבנה, בחינת חלון הנ"ל. כי הלבנה כלולה משנים עשר חודשים, כי כל השנים עשר חודשים נמנין ללבנה כמובן, שהס כנגד שנים עשר שבטים, שנים עשר נוסחאות התפילה, שנים עשר עשרים שבירושלים שלמעלה ושלמעלה שדרך שס עולה התפילה. וזה בחינת חלון, היינו אור האמת של כלל ישראל שהוא בחינת חלון שהיא מאיר בעלמו, שזהו בחינה שמקבלת האור מהשמש הנ"ל. וזה בחינת שנים עשר חלונות של בית הכנסת, שהוא בחינת 'וְכַיּוֹן פְּתִיחָן לַהּ בְּעֲלִיָּתָהּ' (דניאל ו), בחינת תפילה שעולה דרך שנים עשר שערים, שהס שנים עשר

ילקוט הנחל

יש אומרים חלון ויש אומרים אבן טוב. ובליקו"ה (מו"מ דיניים ג, ז) מובאת הקדמה יסודית המבוארת עם עניין האבן טוב וחלון בשורשו ע"פ עניין מיטתו הלבנה, וז"ל: עיקר אור המאיר של האמה ולבנה שהס ניתנו להאיר על הארך, כמ"ש (בראשית ט) 'והיו למאורת ולמשה ולמועדים וכו'', עיקר האור שלהס הוא אמת, שהוא עיקר אור המאיר הנ"ל. וע"כ הס שני מאורות, אמה ולבנה, זה אמ' שני בחינות הנ"ל שהס אמ' 'אבן טוב' ו'חלון'. כי אבן טוב מאיר בעלמו וחלון אין מאיר בעלמו רק מקבל האור מאחר, שזהו בחי' אמה ולבנה, שהס אמ' 'אפקלריא דנהרא מגרמא' שהיא האמת, שהיא מאירה בעלמה אמ' אבן טוב הנ"ל, ולבנה היא אמ' 'אפקלריא דלא נהרא מגרמא כלום' כי אס מה שמקבלת מהשמש, שזהו אמ' חלון שהיא מאיר בעלמו כי אס מה שמקבל מאחר הנ"ל. וזה אמ' קוד מיעוט הירח, שהשס עיקר בחינת הסטרא דשמאלא והקליפות והיפה"ר, ומשס משתלשלין ונמשין כל האטרגים וכל הפגמים שבאין ע"י היפה"ר שנאחז משס. ועיקר עבודתינו כל ימי עולם לתקן זאת, לתקן 'פגימת הלבנה' שלא יהיה בה שום מיעוט, ויהיה אור הלבנה כאור האמה כידוע. כי אמה ולבנה שוויס נבראו, כמ"ש (בראשית ט) 'את שני המאורות הגדולים', אך אמאת קטרוג הלבנה שאמרה 'לי אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד', כי בעולמות ב"ע לא נתבטל ולקבל עלס אור אמה ולבנה, זה אמ' שני בחינות הנ"ל שהס אמ' 'לבן טוב' ו'חלון'. כי לבן טוב מאיר בעלמו וחלון אין מאיר בעלמו רק מקבל האור מאחר, שזהו בחי' אמה ולבנה, שהס אמ' 'אפקלריא דנהרא מגרמא' שהיא האמת, שהיא מאירה בעלמה אמ' ל

השתוקקות

דע שלא די לאדם בהשתוקקות בלב בלבד, כי צריך האדם להוציא בשפתיו כיסופיו, ועל זה נסדר סדר התפילות. כי ע"י השתוקקות בלב, נעשה נפש ונקודות בכח, וכשמוציא את תשוקתו בפיו, אזי נעשה הנפש בפועל (ליקו"מ לא, ז).

עיקר השתוקקות הנפש דקדושה הוא להיכלל בשם ה' (ליקו"ה שבת ד, טז).

זה שמתעורר עצמו להשי"ת, ומתחיל להכין את עצמו לקדש ולטהר את עצמו ומשתוקק לעבוד את השי"ת, אע"פ שאינו יודע עדיין שום עצה איך לעבוד אותו ית', אעפ"כ ע"י ההתעוררות וההשתוקקות וההכנה לבד, הוא עושה כלים וצמצומים וממשיך רוחניות אלקות לתוך צמצומים (ליקו"ה עירובי תחומין ה, ז).

השירה היא השתוקקות (גבורות השם מז).

י"א כי ההשתוקקות הוא אל הפכו, כמו שתראה מי שהוא חם בטבע הוא משתוקק אל הקר, וי"א כי הדומה הוא שיאהב הדומה ונמשך אליו תמיד (נתיבות עולם ב, כה היצר ב).

דבר שיש בו חיבה לא יש בו עין הרע, ויהיה פירוש 'כסף' כמו 'נכספה וגם כלתה נפשי', שהוא לשון השתוקקות וחיבה (ש"ך עה"ת שמות לה, כה).

לְישׁוּן תשוקה, להתעלות למעלה (מאור עיניים, תהלים).

היסוד נקרא תשוקה בכל מקום, שהוא חושק להוריד שפע למלכות (קה"י, תשוקה).

עצה ותושיה

ע"י שאדם נתעורר באמת לְהשי"ת, ע"ז זוכה לעורר גם רשעים אחרים המשוקעים בחושך לְהחזירם בתשובה (קיצור ליקו"מ מוהרנ"ת ס, ה).

דע שהכל לפי גודל האמת. לעובדא ולמעשה כתב בליקו"ה (מו"מ דייעים ג, נב): וזהו בחינת "שמע ידע מבוזו", לכל ירא לפ ידע מבוזו, כי פעמים נפ בתרוכה פעמים נפ בקלרה'. כי שמע שהיא עסק האמת, בחינת 'שבח דקדיעה וקיימ', זה האמת אינו משמנה לעוסק ואין להשקר שום לחיזק בו, שזהו בחינת האמת של הלדיק האמת, שהוא אמת הקייס לעד ואין בו שום שינוי, והוא בחינת 'שמע ידע מבוזו', לכל 'ירא לפ ידע מבוזו', היינו זה האמת שהוא בחינת חלון, בחינת ירא, וזה האמת הוא בחינת לאסר, שמסתר נעשלם לכל כל אחד ואחד לפי בחינתו ומדריגתו, ואי אפשר לדעת מבזוו ודרכו של זה האמת, כי 'פעמים נפ בתרוכה פעמים נפ בקלרה', זה בחינת 'אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון ליבו לשמייס'. כי מי שרוצה באמת והולך בדרך אמת, אי אפשר לידע דרכו, כי 'פעמים נפ בתרוכה פעמים בקלרה', פעמים מאריך בתפילתו פעמים מקצר, בחינת 'אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון ליבו לשמייס', שזהו בחינת אמת, שהעיקר שיכוון ליבו לשמייס באמת, והוא לריך רק לקבל אור האמת בכל פעם מלדיקי אמת שהם עסק האמת, וכפי האמת שמקבל מהם כפי הענת והזמן, כפי מה שלריכין להאיר בו לפי בחינתו, כן לריך לילך ולהתנהג. **ועיקר השתוקקות של השי"ת אינו אלא אל האמת.** ומובא בשל"ה (מכתב יו, יום ב' לאחרי ג' תקפ"ו): והרגל עלמך לילך עם האורה הזאת, שתתאחז עלמך רק אל האמת ותבזיו תמיד על האמת לאמיתו, ותרגיה להוציא הדיבור מפיך באמת תמיד, ותז יהיה לך אור הש"ת בכל מקום אשר תלך שם בכל עת, ותרגיה הפתחים לנתת ממוסך לאור גדול ומוכל לזכור בהש"ת תמיד, כי הוא יתברך נמנע בכל עת ובכל מקום ובכל אדם בחיזה מדרגת שהוא. ולמען השם אל יהיה דבריה הלזו יקניס אלנך מ"ו מחמת שנדמה לך שאתה יודע אותם מכבר, כי בחמת עדיין לא התחלת לידע על היכן עד היכן מגיעים דבריה אלה. והעיקר לקיימם בפלטיות בחמת, ובזיהיה בעיניך בכל יום כחדשים, ובפרט שדבריה אלו הם מתחדשים לבקריס בכל יום מחדש, בבחינת (מיכה ג) 'חדשים לבקריס רבה חמונתן'. ולבאר לך עניין זה כי אפשר בכתב על פני השדה, וגם אפה לחזן מן הנמנע כי אם בטיפה מן היס הגדול. והנה גם עתה אני טרוד, לך תסוקתך הגדולה והחמיתית הכריחני לכתוב לך דברי אלה המועטים הממזיקים הרבה, ודי בזה בעת.

> כי החלון אין לו אור בעצמו, אלא דרך שם נבנם האור, אבל כשאין אור אין מאיר. אבל אבן טוב, אפילו כשאין אור מבחוץ, הוא מאיר בעצמו. כן יש בני אדם שדיבורם הוא חלון, ואין כח להאיר להם בעצמם. וזה יש אומרים, ואמירתם נעשה חלון. ויש, שאמירתם נעשה אבן טוב ומאיר:
>
> **ודע שהכל לפי גודל האמת, כי עיקר האור הוא הקב"ה, והקב"ה הוא עצם האמת, ועיקר השתוקקות של השי"ת אינו אלא אל האמת.**

ילקוט הנחל

אבן טוב וכו' הוא מאיר בעצמו. מובא בליקו"ה (יו"ד סימני בהמה וחיה טהורה ד, ג) בעניין גודל מעלת הלדיק האמת שבדור, וז"ל: כתיב 'אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות'. 'פני המנורה' זה בחינת הלדיק האמת הרב האמת שבדור, 'שבעת הנרות' הס שאר הלדיקים האיתיים הנמשכים ממנו כענפים מאילן שהס בחינת תלמידיו, (כמובא בזהר הקדוש בעניין רבי שמעון בר יוחאי והחברייא וכו', עי"ש). והזהיר הכתוב, שבכל שבעת הנרות שהס בחינת כלליות כל הלדיקים שבדור, כולם יהיה השתלשלותם להאיר 'אל מול פני המנורה', להמשיך אור הלדיק האמת בעולם שהוא היחיד בדורו, שהוא בחינת נקודת האמת שבין הלדיקים, שהעיקר להמשיך אורו בעולם, שע"ז יתקרן הכל. כי יש כמה לדיקים אמיתיים, וכולם אמת, אבל יש לדיק שהוא בחינת נקודת האמת שבין הלדיקים, שהוא עיקר עסק האמת, בחינת אבן טוב, שהוא עיקר האור האמיר האמת בכל העולמות, וכל מי שלריך לקבל אמת לריך לקבל ממנו, כי אחר כל הלדיקים, אבל אבן אחר הכאריס והעולם, כולם הס בחינת מלואות אללו (כמו שמבואר במקום אחר שיש בחמת בחינת 'אבן טוב' ו'אלון', עיין בסימן קי"ב). ועל כן האמת של אחר הלדיקים אינו יכול להכניע לגמרי את השקר, כי אע"פ שהס מכניעים ומבטלים לפעמים אינה שקר אבל הוא רק לפי שעה, אבל אמ"כ מתגבר השקר בשקרים ולמלות יותר, ומקלקל זה התיקון והאמת שהמשיך זה הלדיק בעולם, ולפעמים מתגבר אמ"כ הסט"ג והשקר ע"י האמת של זה הלדיק יותר ויותר, כי יוצ מזה האמת ומהפכו לשקריו ולמלותיו, עד שדייקא עי"ז האמת הוא מתגבר יותר, וכמו שהאירו רז"ל על זה במשנה 'כמכמים, כיוצאו בדבריכם שמא תמוצו מוצא גלות וכו'' (וכמו שפירש שם הרש"ג), וכן רואים כמה פעמים, אבל הלדיק האמת הנ"ל שהוא בחינת נקודת האמת שבין הלדיקים, הוא יודע מכל זה והוא יודע האמת לאמיתו עד הסוף, והוא לופה ומביא עד סוף כל הדורות, כמו שדרשו רז"ל לעניין משה רבינו שהיה יודע כל מה שאאלמיד ומיך עתיד לאמר, והוא יודע להמשיך אמת כזה בעולם שלי אפשר לקלקלו בשום אופן. ועפ"ז שעליו מתגברת הסט"ג והשקר ביותר ויותר מעל כל הלדיקים, ומפיה ובודה עליו שקריס שלא עלו על ליבו, וכמו שמליגו בכמה דורות שדייקא על הלדיק האמ בדרל הגדול במעלה ביותר, אמרו עליו שקריס וכזבים ועליונות שלא עלו על דעתו, והרלתון היה מברהם מבינו שאמרו עליו שהוא מין כמו שמוצא במדרש, שאמרו 'בשביל המין הזה נת הארעא', וכן משה רבינו 'שמשדוהו בחטא מים, וכל אחד קינא לאשתו ממשה', כמו שפירשו רז"ל, וכן ירמיהו משדוהו בחטא מים, וכן כיוצא בזה על גדולי הלדיקים דווקא יחידי הדורות אמרו דברים כאלה, אבל קוף כל קוף דבריהם מיים וקיימים לעד ולנצח, ודבלי המוקים בטלים ומבוטלים, כי 'אפס אמת אפון לעד', כי הלדיק בחינת נקודת האמת הנ"ל הוא ממשיך אמת כזה בעולם, שהוא בחינת שורש אלית האמת, שע"ז עיקר ביטול השקר בשורשו כנ"ל.

ודע שהכל לפי גודל האמת. וכתב בליקו"ה (מו"מ גנייבה ה, ז–ט) בעניין התיפוק שלריך כל אחד לעשות אחר נקודת אמת שלו, וז"ל: וזהו 'לְךָ לְךָ', 'לְךָ' דייקא, שכל הילוכך ונסיעתך יהיה לך ואלין לבד, היינו לעלם נקודת אמת שזה עיקרך ומיוחך, כי עיקר אדם הוא הנשמה הקדושה שבו, שזה כל אדם, כמ"ש בספרים ומובא בדבריו ז"ל בפי' כב, ס"מ שנקרא 'בשר אדם' אבל אדם 'אני' הוא רק עלם הנשמה', כי בשר אדם נקרא 'בשר אדם', ועיקר אדם הוא הנשמה, והנשמה הוא 'חלק אלוקי ממעל' שהוא עלם אמת. וזה בחי' נשמות ישראל שהתחילו מאבהים, שנאמר עליהם 'כָּלָּה זרע אמת'. וזהו 'לְךָ לְךָ', היינו שאאך לך לעלמך, דהיינו לעלם נקודת אמת המושרש בך, שרק זה נקרא 'אני' כשהאדם מדבר על עלמו, וכן רק זה נקרא 'אתה' או 'לְךָ' כשמדבריס עימו לנוכח, היינו שכאל הילוכך בגשמיות ורוחניות אאך רק לְךָ, לעלמך, לעלם נקודת אאת המושרש בך, ולא אאאכל על שום הסאות ופיסויים של השקר ה'מתניך לפני בריית', עד שקשה מאוד לעמוד עליהם מי שהינו משאלל לאוס על עלמו לאפס אמיד אאת לאאיתו לבל יטעה אח עלמו. וזהו 'לך לך מארלך וממולדתך ומבית אביך', כי כאה מיני אוסך ושקריס הנאאכים 'מארלך', דהיינו מהעיר והמדינה שנאגדל בה, כי זה יהוי שהשקיפה קדאה לפרי, ובכל ארץ ובכל אקוס אע"פ שיש שם הרבה טוב אבל יש בכל אקוס כאה מיני אשכות האאכיס אח האאת, דהיינו אה שבכל ארץ רוצס רוצפים אאר אחוות ובפרט אאר הממון והכבוד וכו', כאילו זה הדרך ניתן אפיני ח"ו, ולריך להתרחק אזה ולנאת אארלך הנ"ל, ותלך לך לעלמך לנקודת האאת שזה עיקר עלמך, כי אם אאאכל על האאת אבין ביטוד כי לא זה הדרך לגוח לאכליות הנאאי לעוה"ב. וכן 'וממולדתך', דהיינו שיינא אהרע והאושך שיש בו אלד אהולדה, בחי' 'הן בעוון חולאתי וכו'', וכאי"ש על פסוק 'אאה אהולדה וכו'' (בפיאון י). וכן 'ומבית אבין' שהוא אשפחתו שאאגדל למיוחסים שטועים ושקריס שנדבק בו אלד אשפחתו שאאזיקים עלמן למיוחסים גדולים וכאילו כל הכבוד שייך להס, וכיוצא בזה שאר שטועים ובלבולים. ואכולס ניוזה לו הש"ת שייצא וילך אאסס, 'לְךָ' דייקא, דהיינו לעלמך שהוא עסק נקודת האאת שהוא כל האדם כנ"ל, וזו אאוה 'אל אאלך אאר אארלך' שהוא ג"ר, 'ואעשך לגוי גדול', 'זה שאומריס אלקי אברהם', שהוא שליאות התפילה ותאוזה וכו', 'ואגדלה וכו'', שהוא בחי' ניסים וכו', כי לכל זה אזכה ע"י האאת וכנ"ל, וכל זה אי אפשר לגבר בכתב רק כל אס החפץ בחאת יבין. כי כבר אבואר בדבריו ז"ל שבני אדם הס אועטים גדולים בחאת אחר אחד, וכל אחד ואחד אצטרך לילך בדרך אאתו שהשי"ת נתן לו, ואי אפשר לאחד לילך בדרך חבירו, כי אם כל אחד ואחד בדרכו הפרטי שהשי"ת נתן לו, ואז הוא בבחינת 'ישראל אשר בך אתפאר', שכ

ותכל נפש דוד. ותכל׳ לשון השתוקקות וכלות הנפש כדכתיב בשמו"ב (יג, לט): וַתֶּכֶל דָּוִד לָצֵאת אֶל אַבְשָׁלוֹם כִּי נִחַם עַל אַמְנוֹן כִּי מֵת: ופירש"י (שם): **ותכל דוד**. הרי זה מקרא קצר, ותכל נפש דוד, וכן מרגם יונתן ותמית נפשה דדוד, כמו (תהלים פד) תִּכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה, לשון תאוה. **כי נחם על אמנון**. קיבל תנחומין. ועוד כיתר במלו"ל (שם): **ותכל דוד**. מתסר מילת נפש, ולזה אמר בלשון נקבה, שעל הנפש יתבר, כלומר אמר ותכל נפש דוד. **ח' מוצאות הכלולים מאש ומים**. כדלעיתא בספר יצירה (פ"ב) בעניין ה' מוצאות הפה, וז"ל:

> וזה ואל אמה תכלנה מלמעלה, לשון (שמואל ב יג) **ותכל נפש דוד**. **אמ"ה**, היא **ח' מוצאות**, הכלולים **מאש ומים** היינו עשריס ושתים לותיות יסוד, מקוקות בקול, מגוגות ברוח, קבועות בפה בחמשה מקומות, לחת"ע, גום"ף, גיכ"ק, דטלנ"ת, זסשר"ץ. ופירש הר"ם בוטריל (שם): מוצא לחת"ע נקרא מוצא הגרון, גום"ף נקרא מוצא השפתיים, גיכ"ק נקרא מוצא החיך, דטלנ"ת נקרא מוצא הלשון, זסשר"ץ נקרא מוצא השיניים. וכתב הש"ה (מוגדות מדש, שער הגדול לח): ההבל העולה מהפה כלול מהלותה דברים, ממים היוצאים ממות, ומאש היוצא מהלב, ומאויר היוצא מהריאה. והלותיות היוצאות כלולות מהלו הלותה דברים דרך ממש מוצאות הפה, ולזה ברא ברחמיו אמ"ש, כי הלו הלותה נקראו אמ"ש, שהם ל' ויר מ"ס ל"ש. ולזה אמר בעל ספר יצירה 'כ"ב לותיות, בערן בדות, מסכן במים, ללקן בחש'.
>
> **תכלנה מלמעלה לשון ותכל נפש דוד**. ובפופן דומה לחיתך בליקו"מ (קיב): שמדבר דיבורים חשר 'תְּכַלָּנָה מלמעלה', מלשון (תהלים פד) 'כלתה נפשי', שיהיה נכספין להם למעלה שיהיו דיבורי חמת המחיריס.

מילואי חכמה

ואל אמה תכלנה מלמעלה לשון ותכל נפש דוד. ומובא בלוהב יחזראל (פ' שלח): 'להר תעשה לחבה', היינו שתעשה בהיכות זך ומלוטה להתיבה, והיינו ע"י 'ואל אמה תכלנה מלמעלה', 'תכלנה' מלשון 'כלתה נפשי' (תהלים פד), לשון חמדה ותשוקה. והיינו ע"י שהשתוקות נכספים ומשתוקקים לשורשם ולמחצב מקורם שהוא בסוד חֶם שלהם, לז נשפע עליהם מלמעלה שפע דמי"ן, ועשה שלום ותחדות ביניהם. וכל זה נעשה ע"י תתעוררות לתתחת, על דרך (שם סח) 'חנו עז לאלקים'.

ח' מוצאות. וכתב בהשלות תכמה (שער הקדושה, י): נשפר יצירה אמר שהקב"ה קבע בפיונו כ"ב לותיות בה', מולמות, 'כ"ב לותיות יסוד מקוקות בקול, מגוגות ברוח, קבועות בפה בחמש מקומות, אהמ"ע גום"ף דטלנ"ת זסשר"ץ גיכ"ק'. ופירש מורי עליו השלום, שמילת 'קבועות בפה' הנאמר שם מורה לנו עניין גדול, והוא מציאות ה' מולמות שנתנם למעלה מעלה לגמרי, והם שורש לכל הנמלמות במבואר בחלרת (חלרת דמשכנא, קפג ע"ב), למנם הם יודעים ומתגלים מעולם לעולם בבחינות חבי"ע, והקב"ה להלמנו את העולם קבע בפיו החותיות הללו כדי שיוכל להיתדק בבורתו, כי בהזכירו למטה לותיות אלו בתורתו או בתפילתו, מנענע ומעורר למעלה השורשים העליונים. (...) ובזה נבין מעלת הרלשונים עליהם השלום שהיתה תפילתם בשתעת מיד, תפני שהיו נזהרים שלא לפגום כ"ב לותיות שהם ה' מולמות הקבועות בפיהם, בשהיה בטילה ושאר הדברים הפוגמים הלשון, לכך היתה תפילתם בוקעת הרקיעים ועולה עד למעלה מעלה לעורר הרחמים. וכן למד מזהר שמות, כי בשעה שהיה רבי שמעון בן יוחתי ע"ה עוסק בתורה, היו כתה חלף ובבבות מלחכי השרת שומעים קולו, והטעם כי תפני שהיו המולמות היוצלים תפיהם טהורים, היו קושרים ומייחדים כל העולמות, כי קול ודיבור היוצל תפיהם היה נעשה נתת רוח למעלה. למנם בהיות פגם בה' מולמות, הנל התפילה והתורה היוצל תפיו יוצל ע"י פגם ועיכוב, ותי שפשר שיתייחד למעלה, כי 'כל שבר בו מוס לל יקרב', וכן למד בדעיל תהימנא (פיונתם, רכח ע"ב) זה לשונו בס'וכגוונל דלימון תמיתה כנפי ריתה כולהו פתימן בלא עיכוכא לקבלא תתי קולא, הכי נמי לריכין למהווה ה' תיקוני דפומא כולהו פתימן בלא עיכוכא, בחמת תיקונין, דלימון תהמ"ע בגרון, בומ"ף בשפוון, גיכ"ק בַּחֵךְ, דטלנ"ת בליונת, זסשר"ץ בשיניים, ודיבור דיהה בהון בלא עיכוכא ועיכובא כלל, הדא הוא דכתיב (בראשית כד) 'ויהי הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יולאת', דל בלומת לתיהו דיבור.

ילקוט הנחל

יותר מהילה"ל, כמבואר שיחותיו הקדושות בזה שי"ת, ולא מיבעיא שים מונעים רשעים תו קלי עולם ולילנים וכו' המונעים בדבריהם מן התמת, תף גם ירתי ה' יכולים לפעמים לבלבל תת התדם בעתתה שתיהם טופה לפניו לפי דלכו, ויש זה כמה בחיות בלי שיעור. על כן החפץ בחמת לריך ליזהר למשון עלמו תמיד לבלי לעשן נקודת החמת שלו כפי מה שהוא לריך בחמת, שזהו 'לך לך', 'לך' דייקא, דהיינו לעלמך לעשן נקודת החמת הרייך לך. וכמובא בהמעשה של החכם והחם, שחמר החם 'זה מעשה שלו וזה מעשה שלי', וכמובא מזה על פסוק 'ופפרתם לכם', 'לכם, לעלמכם', שי"ת בדבריהו (בהלטות פפירה הנכללת בהלטות פסח הלכה טו). על כן בחמת לריכין תפילה ושיחה הרבה ולבבר הדיבור בחמת כל"ל, עד שיזכה תמיד למשון עלמו לל החמת לחמיתו ויזכה לכל הל"ל. (...) כי תע"פ שהחמת הוא לחת, לבל מלד שינוי המקבלים יש שינויים רבים בעניין החמת, ותין החמת של התדם זה דומה לחבירו, וכן תין שתה דומה לחבתתה. כי זה התדם לריך להתגבר ע"י החמת בתורה ועבודה, וזה לריך להרבות בלדקה להחזיקו וכו', וזה עוסק בחוכה תחרת ועבודה, תסד וביועל, וכן בתדם תחד יש תילוקים רבים בין יום לחבירו ובין שתה לחבירתה, שבשתה זאת תתפלל ובשתה זאת לומד ובשתה זאת עוסק תמץ ותתן ובשתה זאת תוכל לו תדבר עם בני התדם, וכיולץ בזה שלרי שינויים רבים לתין תספר. והעיקר שכל שתה ושתה בכל תה שעובר עליו ובכל תה שעוסק, יהיה הכל בחמת לחמיתו כפי חותה העת והשתה וכפי התדם. וכל זה תי לפשר לבתר, לך התפץ בחמת יבין בעלמו. והכלל, שתין שתה בעולם שלא יוכל להחיר לעלמו ע"י החמת, לף התוכן מקבל חותו כמו שמקבל, כי 'חמת ה' לעולם'.

ח' מוצאות הכלולים מאש ומים. ומובא בקובץ מבואי הגמל (מבחי תש"מ), ובפופו כתב גם בעניין 'ה' מולמות הפה הכלולים מתם ומים', ח"ו: נרחה לפי עניות דעתי ע"פ המבואר מכלל המחמר הזה, דעיקר שלימות התפילה הוא ע"י החמת, כי 'חמונה', שהיא בחינת תפילה כמבואר פנים, 'תתקריחת כד תתחבר בה החמת' כמובא בשמו ז' (המבואבת לשמין זה כמבואר בביאור הליקוטים), וכמבואר בדבריו הקדושים לעיל בחות ג', שעיקר עליית התפילה ע"י בקיעת המסכים הוא רק ע"י החמת, ונרמז גם כן לעיל בחות ג' לעניין העלאת התפילה דרך השער השייך לשבטו, שזהו ע"י שעקר שהוא גלוי כל הי"ב שבטים, כי יעקב הוא מידת החמת כידוע. ועניין החמת הוא עמודל דלמלעיתא כידוע, שתינו נוטה לשום לד כי תם לנקודה התמנע שכולל כל התדשים. ותפשר שזהו בעלמו עניין יעקב שהוא כלול כל הי"ב שבטים, ועל כן יכול להעלות כל תפילה לשער השייך לה, כי החמת הוא כולל כל השערים והתדשים, ועל כן ע"ז דייקא יכול להעלות תת התפילה לשער ולא הנכון. ועיקר שינויי התדשים והשערים הם בחי' ימין ושמחל שמהם מתפלגים כל השינויים כידוע, והחמת היא בללות ימין ושמחל כידוע וכנ"ל, ותפשר שזהו העניין המבואר לעיל בחות ג' בעניין 'תצא בגימין' וכו', 'גם התפלל על שבטו שיזהו לבחי' שולמות, וזהו 'ועל מינתי שהחמת נתונה בין לפון לדרום' וכו', עד כתן (שלכאורה לריך ביהור שייכות עניין זה לשער הקודי המחמר, תבל להנ"ל מבואר), כי לפון ודרום הם בחי' ימין ושמחל, שהם בחי' שורש שיוויי ההשפעות שהם עשירות וחכמה, תבל ע"י החמת שהוא בללות ימין ושמחל, לפון ודרום, זוכין לכל מיני השפעות יחד. ובזה יבואר גם כן בדבריו הקדושים בעניין ביאור הכתוב 'להר וכו' ואל תמה תכלנה מלמעלה וכו', 'תמה היא ה' מולמות הפה הכלולים מאש"ם ומ"ים (רמזי חיבות 'החמת') כנ"ל, היינו שהשלה שיכלו הדיבורים תפיך בחמת וכו', עד כתן, שלכאורה פיהוי עניין הדיבור שהוא מאש ומים לא מבואר שייכותו לכלל קדושי המחמר (שהיהוי דלכו הקדוש בשני לנרף בחמת שהוא דבר ועניין שתין לו שייכות לכלל קדושי המחמר), תבל ע"פ הנ"ל נכון ומבואר מאוד, כי תם ומים הם בחינת ימין ושמחל כידוע, ועל כן שלימות הדיבור שהוא בללות תם ומים הוא רק ע"י חמת, כי הוא הוא הכולל ומתחד ימין ושמחל כנ"ל.

ה' מוצאות

ה"א הוא אותיות של התורה, שהוא חמישה חומשי תורה, בחי' חמשת מוצאות הפה (ליקו"מ קא).

הלשון לא יראו בו נתיבות, אלא מהרכבת ה' מוצאות אשר הוא הדיבור (פי' אוצר השם לספר יצירה א).

הי' מוצאות הפה, הם ה' גבורות מנצפ"ך, אותיות סתומות ועגולות כדמיון הפה כנודע, והם נקראים בתיקונים פיתוחי חותם. פירוש, כי מקום הנפתח ונתגלה עתה, הוא נמשך מן אמא עילאה הנקראת חותם (פע"ח ספיה"ע ג).

האותיות נחלקות אל ה' מוצאות, שהם אהה"ע גיכ"ק דטלנ"ת בומ"ף זסשר"ץ, והם נרמזים בה' ספירות, שהם גדולה גבורה תפארת נצח הוד, כי יסוד נכלל בתפארת (פרד"ר כה, כז).

ע"י ה' מוצאות הפה נתגלה הכל ונתוודע כל המחשבות והחכמות סתומות (אוהב ישראל פ' תצוה).

לפעמים בא אור והתלהבות גדול לאדם בתוך תפילתו, שאין כח לה' מוצאות הפה המתחכים את הקול להוציא (אור המאיר פ' ויגש).

בלתי אפשרי להוציא דיבור, זולת הקול המקושר אל קדימת המחשבה, משפיע באמצעות הלשון בחי' יסוד אל הדיבור חמישה מוצאות (אור המאיר פ' ויגש).

המחשבה מתלבשת ומתעטפת בכלים, הן המה ה' מוצאות הפה, ולא נשמע הדיבור כ"א באמצעות הכלים המלבשים את המחשבה והקול (אור המאיר פ' קרח).

תפלה אותיות 'תל פה', רצה לומר ה' מוצאות הפה הן ה' גבורות, גימט' ת"ל, ה' פעמים אלקים, וזהו 'תל פה', בחי' 'תל' הוא ב'פה', והנה כשמדבר בפיו אלו הדיבורים שהן בחי' ה' גבורות, ומבקש באלו הדיבורים לא"ס ית"ש, הנה ממשיך רצון העליון באלו הדיבורים, ונמתק הה' גבורות בה' חסדים שהן ה' הוי"ות, ובהוי"ות מלבישים לה' גבורות (קה"י, תפילה).

שיצאו הדיבורים מפיך. וכתב בליקו"ה (חו"מ גמיבה ה, כא) שצריך לייקץ להוציא בפיו את התמת שבלבבו, וז"ל: הכלל הוא שיפנה תמיד אל התמת לתמיתו לית שהות, וזה מי שפשר לבתר רק לכל מד כפוס מה דמשער בליביה, כפי התדם וכפי השעה וכפי המקום וכנ"ל. וזה בחינת 'ולבר תמת בלבבו', וכפי פירוש רש"י שם שהתמת שבלבבו הוא מדבר בפיו, היינו שהעיקר כפוס מה דמשער בליביה התמת בחומה השעה ידבר בפיו, כי לב ישראלי בוער ותוסק תמיד להשי"ת, ובלבבו מצין התמת תמיד, ועריך לדבר בפיו כפי התמת שבליבו, ותז בוודאי יהיר לו השי"ת למצות הפתחים לבתת משם וכו'.

שיצאו הדיבורים מפיך באמת. ועי' לעיל בחות זז, גח"ג ד"ה 'ודע שע"י תמת זוכה למצות הפתח וכו'' וכן בד"ה ע"י תמת הקב"ה שוכן עמו'. ובשיחו"ן (עה) מובא עוד בענין זה: בענין התפילה סיפר רבינו ז"ל עימנו הרבה, ושזיר מאוד להכריח את עצמו להתפלל בכוונה גדולה, להיינו לקשר המחשבה אל הדיבור בקשר תמיך וחזק, שֶׁיִּהְיֶה חוזו היטב היטב ויטמע מה שהוא מדבר בתפילה, וזה עיקר תפילה בכוונה. ולא היה עֲנָיָה להתפלל עם כוונות ממש ע"פ כתבי האר"י ז"ל, תפילו לחותן התגשים שהיו לומדים כתבי האר"י ע"פ פקודתו. ואמר שעיקר שלימות התפילה הוא 'ברוך אתה ה' וכו' וכו'' כפשוטו, וזה עיקר כוונת התפילה, שיכוון פירוש המילות ויטמע היטב מה שהוא אומר. והיה מתעוֹרֵר מאוד מאוד מחותן האומרים שאין צריכין להכריח עצמו לתפילה, והיה מזהיר מאוד להתפלל בכוחות, להכניס כל כוחו בחותיות התפילה. (...) ותפילו אם לפעמים הוא מייגע עצמו ואינו יכול להתפלל כלל, תעפ"כ אל ייפול בדעתו מזה כלל, כי זה כלל גדול שאסור ליפול בדעתו בשום חופן תפילו אם יעבור עליו מה, ותפילו אם אינו יכול להתפלל כלל, רק יכריח את עצמו על כל פנים לדבר דיבורי התפילה בפשיטות גמור כמו תינוק בבית הספר ממש, ויאמר כך כמה וכמה דיבורים בפשיטות גמור, וע"פ הרוב יזכה ברחמיו יתברך להתעורר מזה, עד שיחזור ויתלהב ליבו מאוד ויתחיל פתאום להתפלל בהתעוררות, רק שלא יעמיד זאת לניסיון. כי בוודאי כל אחד ואחד כפי מה שיודע בנפשו פחיתותו, רחוי לו לדעת שהוא רחוק מאוד מאוד מתפילה, כי תפילה גבוה מאוד מאוד וגבוה יותר מלימוד התורה, ומהיכן יזכה לעבודה גבוה כזו. על כן עליו לעשות את שלו, להתחיל דיבורי התפילה בפשיטות גמור 'מלון עולם אתה מלך וכו'', ויטה חוזו מה שהוא אומר, וילמוד את מחשבתו מאוד שלא תתפזר מחשבתו למון, רק שתהיה כל מחשבתו בתוך דיבורי התפילה, ויתפלל כך כפשר בפשיטות גמור תפילו בלי התעוררות וחיות והתלהבות, וילך כך בתפילתו כמה וכמה מילות אז כמה דפין, עד שבתוך כך ישוטו ה' ברחמיו להתעוררות וכו' כנ"ל. ותם לפעמים תיטו זוכה בכל התפילה להתעוררות, מה שתראה, שיצאו הדיבורים מפיך באמת, ואז ישתוקק הקב"ה מלמעלה לשבון אצלך. וכשישבון אצלך, הוא יאיר לך. וזה **אמ"ה תכלנה מלמעלה, ר"ת אמ"ת.** כי על ידי אמת, הקב"ה חומד מלמעלה לשבון עם האדם, כמ"ש קרוב ה' לכל קוראיו וכו'. ואז ופתח התיבה בצידה תשים, לעשות, תם יזכה יוכל לדבר תמ"כ ליזה קפיטל תהליס תו בקשה ותחיה תחרת בכוונה. (...) גם יעיין היטב בתחר 'תהמת יכסיומו' תה שכתב שם על פסוק 'להר תעשה לתבה וכו'' בסימן ט' וסימן קי"ג, והטה חוזך ושמע ופקח עיניך ולתה שם היטב בתמת תה לחיתת שם מעניין התמת, שעיקר הוא התמת.

שיצאו הדיבורים מפיך באמת. לימת בחיי"מ (תקח) שצלה זו נעשים תף תם הדיבורים יוצתים בקרירות ובלי התלהבות כלל, וז"ל: תנשים פשוטים כשרוצים להתפלל בכוונת הלב לריכין להתחכמה בתפילתם, כי נעשה תלום כמה עניינים בתפילה, כמה עליות וירידות בתפילה תחת. כי בתחילה מתייגע עצמו להתפלל בכוונה, ולפעמים תו ע"פ רוב תיטו יכול להתפלל בכוונה, ותז מוכרח לומר בפשיטות לגמרי 'הלל הגדול הגיבור והטורף' וכיוצא בזה, ותם"כ תוזר ומתלהב לפעמים, ויכול להיות נעשה כך כמה פעמים בתפילה תחת, ותמר תז לפיטו תלו הדיבורים 'הלל הגדול הגיבור והטורף' כמו מי שמדבר בחליצות כות בקרירות בלי התלהבות כלל, ותעפ"כ פנימיות כוונתו קשורה בהדיבורים. ותי תפשר לצייר זאת בכתב, תך התשכיל יכול להבין עצות תזה בתפילתו כשתין יכוליס להתפלל. ענה ותמר, ותם תין תתה יכול להתפלל כלל, תם תזכה תמר תיזה דיבור הגון בחמת בחחיות ובקשות תחרות, ותם גם זה לת תזכה, תה לעשות, תעפ"כ 'קוה תל ה'".

ופתח התיבה בצידה תשים. ותימת בליקו"ת (קיב): ותזי 'ופתח התבה בְּנָפְהּ תעשי', ו'נְפְהּ', היא תלשון (בראשית כה) 'ליד נפיו', והיינו היתה"ל והסטרא תחרת. וזה, שתזכה לעשות פתח בהסטרא תחרת והתוסף התשבנין תכל לת, כלומר שתתה צריך ליזהר לעשות פתח תכוון ממש בלידה, כלומר כנגד הסט"ג שנקראת 'לידה'. כי כמו התגברות הלידה והסט"ג, כן לפי זה תכוון ממש תתה צריך לעשות פתח התיבה, היינו דיבורי חמת כנ"ל, והבן היטב. ותימת שם עוד: וזהו 'ופתח התבה בצידה תעשי', שתתפלל דיבורי חמת, שיעלו למקומס לשער שבע שלו. והיינו 'בצידה תעשי', שתעשים הפתח התיבה, היינו דיבורי חמת של התפילה, 'בְּנָפְהּ', בלד שלה, בשער שבעו התגיע לו, והעניין עמוק (תקוצר לעיל בתמר חוש ג').

ופתח התיבה בצידה תשים. וכתב בליקו"ה (חו"מ רס"ג ג, ב–ג): שמעתי מרבינו ז"ל בעל פה בביאור שצריך לעשות פתח תדם לייקץ, וכמו שאמרו רז"ל שהב' דומה לעולם הזה וכו', וכל הרוצה לעתת וכו', ומן הלד פתוחה, שכל הרוצה לכנוס יכנוס. ומקצי שם 'ולילכנם בהלי לנפיק', ותתרץ שם 'לית שגי וכו'', עי"ש. וזה בחינת 'ופתח התבה בצידה תעשי', 'בצידה' לייקץ, כי צריך לכנוס לייקוץ דרך הפתח הלר שהוא מן הלד, דהיינו מלד הב' כנ"ל, ותז הש"ת מרתיב לו הפתח ומוציאו. ועי"ש לעיל בגח"ג על חות זז, ד"ה 'ומשל שיש פתחים הרבה בתבה וכו'.

מילואי חכמה

ופתח התיבה בצידה תשים. ומצינו בתפילת יהונתן (בראשית ו, טז): **ופתח התבה בצדה תעשה.** להורות כי הקב"ה פותח פתח לתשובה. אבל תמרו בהקומן רבה (תשובה כט) כי החות ה' פתוח גם מן הלד פתח קטן לקבל בעלי תשובה, ומקשה בגמרא 'ולעיל בתך', ומתני' 'לית מתייעץ מילתא, להבא ליטבר מתיינין לו', והקב"ה פותח לו פתח קטן בפני עלמו מן הלד, וכלומרו 'במקום שבעלי תשובה עומדין אפילו לדיקים גמורים אינן יכולים לעמוד', ולכן 'פתח התבה בצדה תעשה' כמו בה', וזה להורות לבעלי תשובה. **ופתח התיבה בצידה תשים.** מובא בשושן סודות (פ' נח): **ופתח התבה בצדה תעשה.** רומה לומר, שהתורה מלמדת תותנו העיקר התחלת התחזוק לבוא בקדושה, וגם שנראה לתדם קשה תחוד, תעפ"כ ידחוק עלמו בעל כרחו עד שתן השמיים ירחמוהו, על דרך שתמרתי בבר, 'כל המתחיל בקדושה סופו לבוא לידי קדושה גמורה'.

ואני תפלה

וְתְרַחֵם עָלַי וְתִפְתַּח אֶת פִּי בְּכָל עֵת, וְתִשְׁלַח לִי דְּבוּרִים אֲמִתִּיִּים וּקְדוֹשִׁים מִמְּשׁוֹן קָדְשֶׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם, לְהַעֲתִיר וּלְהִתְפַּלֵּל וּלְבַקֵּשׁ מִלְּפָנֶיךָ עַל נַפְשִׁי בְּכָל עֵת בְּדִבּוּרִים חֲדָשִׁים. וְתַעֲזְרֵנִי תָמִיד לְהַרְבּוֹת בְּעֶתֶר, בְּדִבְרֵי רִצּוּי וּפִיּוּם וְתַעֲנוּגוֹת וַאֲמִתָּלְאוֹת נְכוֹנוֹת בְּדִבְרֵי חֵן וְתַחֲנוּנִים, בְּאֹפֶן שֶׁאֲזֻכֶּה תָּמִיד לְעוֹרֵר רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים עָלַי שֶׁתּוֹשִׁיעֵנִי בְּכָל עֵת לְהִתְקָרֵב אֵלֶיךָ. וְאָזְכֶּה בְּכָל פַּעַם לַעֲלוֹת מַדְרֵגָא לְדַרְגָּא, לְהִתְקָרֵב אֵלֶיךָ בְּכָל עֵת בְּהִתְקָרְבוּת גָּדוֹל יוֹתֵר. עָזְרֵנִי וְהוֹשִׁיעֵנִי מָלֵא רַחֲמִים, יֶחֱמוּ מֵעֶיךָ וְרַחֲמֶיךָ עָלַי. כִּי יָדַעְתָּ כִּי זֶה בְּמָה נִכְסַפְתִּי לְהִתְקָרֵב אֵלֶיךָ, וְלָשׂוּחַ מִמְּצוּלוֹת יָם שְׁגָלָבְתִּי בָּהֶם בְּעֲוֹנוֹתַי הָרַבִּים. (...) עַל כֵּן בְּאֹתִי לְפָנֶיךָ מָלֵא רַחֲמִים, שֶׁתַּשְׁפִּיעַ עָלַי דִּבּוּרִים חֲדָשִׁים אֲמִתִּיִּים מִמְּקוֹר הַדִּבּוּר הַקָּדוֹשׁ, בְּאֹפֶן שֶׁאֲזֻכֶּה מַעֲתָּה לְשָׂפֵךְ כָּל שִׂיחִי לְפָנֶיךָ בְּכָל עֵת בְּדִבְרֵי חֵן וְתַחֲנוּנִים אֲמִתִּיִּים, בְּאֹפֶן שֶׁאֲזֻכֶּה לְרָצוֹת וּלְפַיֵּס אוֹתְךָ, שֶׁתַּעֲשֶׂה מַעֲתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, אֶת אֲשֶׁר בְּחֶשְׁקְךָ אֲשֵׁךְ וְאֶת מְצוֹתֶיךָ אֲשַׁמֵּר. שֶׁאֲזֻכֶּה מַעֲתָּה לְחַדֵּשׁ יָמַי שֶׁעָבְרוּ בְּחֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה מְנֻדָּח, וְלֹא אָשׁוּב עוֹד לְכִסְלָה. עָזְרֵנִי מָלֵא רַחֲמִים, הוֹשִׁיעֵנִי מָלֵא יְשׁוּעוֹת

(ליקו"ת ח"ב, כב).

כי ציד בפיו. כדכתיב בגמליאל (כה, כז–כח): וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יֹדֵעַ צַיִד אִישׁ שָׂדֶה וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים: וַיֶּאֱהַב יִצְחָק אֶת עֵשָׂו כִּי צַיִד בְּפִיו וְרִבְקָה אֹהֶבֶת אֶת יַעֲקֹב: ופירש"י (שם) ע"ד הפשט: **יודע ליד.** לגזול ולרמות את אביו בפיו, ושואלו, אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן, כשבור אביו שהוא מדקדק במצות. **אישׁ שׂדה.** כשמעמעו, אדם נטל ונותה בקשתו חיות ועופות. **תם.** אינו נקי ככל אלה, אלא כליבו כן פיו. מי שאינו מריף לגרמת קרוי תם. **בפיו.** כתרגומו, בפיו של יצחק. ומדרשו, בפיו של עשיו שהיה לו לומר ומרמהו בדבריו. ומצינו שהתיבות 'הלך ליד' מוכחות בהמשך פרשה זו, כשלקח יעקב את הברכות במרמה מעשיו, ושנאמ"כ בגמליאל (כז, ל–לג): וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כִּלָּה יִצְחָק לְבָרֵךְ אֶת יַעֲקֹב וַיְהִי אַךְ יָצֹא יָצָא יַעֲקֹב מֵאֵת פְּנֵי יִצְחָק אָבִיו וְעֵשָׂו אָחִיו בָּא מִצֵּידוֹ: וַיַּעַשׂ גַּם הוּא מַטְעַמִּים וַיָּבֵא לְאָבִיו וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יָקֻם אָבִי וְיֹאכַל מִצֵּיד בְּנוֹ בַּעֲבוּר תְּבָרֲכַנִי נַפְשֶׁךָ: וַיֹּאמֶר לוֹ יִצְחָק אָבִיו מִי אָפוֹא אַיֵּה הוּא צָד צַיִד וַיָּבֵא לִי וָאֹכַל מִכֹּל בְּטֶרֶם תָּבוֹא וָאֲבָרְכֵהוּ גַּם בָּרוּךְ יִהְיֶה: וכתיב רע"מ (פינחס, רלה ע"ג) גיאור להמפלות הפגומות בלה כוונה וכלה כוח (היפך 'ככל כמו', לעיל אות ח'), לה רק אחין עושות פעולתן, אלא גדולות ומחזקות אלקו אל עשיו, וז"ל: לעשיו דמיהו 'הלך ליד', ויימת ליה 'יקום אבי ויאכל מציד בנו', אילין אינון גלותין דאחזין ומתרכין מעוניים, וילפק בלערת וביגונא דלא יכלין לכוונא בלבותא. ובגין דא לא אמר 'ויאכל מציידי', אלא 'ויאכל מציד בנו', 'בני בכורי ישראל' (שמות ד). ופירש המתוק מדבש (שם): **פשיו דמיהו הלך ליד.** הס"מ שרו של עשיו הוא 'הלך ליד', דהיינו שלך את המעלות הפסולות. **מעוניים.** מסיבת עוני כוונתם ועוני מעשיהם הטובים של ישראל, ומסיבה שהיו במחשבות פסולות. **וילפק.** שהוא סוד המלכות. **לא אמר ויאכל מציידי בנו כו'.** שאז מפלתם עולות על ידי הס"מ, והוא סוד שכינה בגלות.

מילואי חכמה

התיבה היוצאת באמת. ומצינו שהמעשות של תפילה ושבועה (שהמתוקן יוכלות בחמת מלכ שהלמד) פותחות את כל השערים והפתחים, כדאיתא בזהר חדש ח"ג, ע"ב): לא פְּתַח־עֵין לְעֹלָה וּמַשְׁבֵּר וּבְעֵין בְּעוֹתָה מְנוֹ עַקְמָה, כּוֹלְהוּ בְּקִינִין רְקִיעִין וּפְתְחֵי תַּרְעִין וּמְגִלִּין קַמֵּיהּ דְּמַלְכָּא, דְּתַנְיָנוּ, בְּיוֹמָא דְּתַמְרֵת בִּי מַקְדְּשָׁא כָּל תַּרְעִין נַעֲלוּ, וְתַרְעִין דְּהֵיכָלָא לָא נַעֲלוּ. (...) עַל הַי דְּמִין דְּעָקָה וּדְמִין דְּלְעוּמָה כְּתִיב (ירמיה לח): 'כִּבְכִי יְהוּדָה וּבְמִטְמוֹנִים הוֹבִילֵנִי'.

כי ציד בפיו. וּתְיִמָּת בְּשַׁעֲרֵי אוֹרָה (שער ה): **וילפק יצחק אם עשו כי ציד בְּפִיו.** כְּלוֹמַר, אִם עֵשָׂו יִהְיֶה בְּמִדַּת הַדִּין, אֵיךְ יִתְקַיֵּם הַבְּרָכָה שֶׁבֵּרַךְ אֶת יַעֲקֹב, שֶׁהִיא בְּמִדַּת הָרַחֲמִים, וְאֵיךְ יִתְקַיְּמוּ שְׁנֵיהֶם בְּיַחַד, כִּי הֵם הֵפֶךְ זֶה מִזֶּה, וְא

תחתים שנים ושלישים. ומימה בליקו"מ (קיג): גם זה שיזכה לנקוע פתח לנפשו, יזכה גם מחריש עימו, לעורר למטוחה רשעים מחריש, להוציאם מהמוחך והגלות שהם מקוריש שם. וזהו גם כן בחינת 'ופתח התבה נגלה מעיש', שמעשה פתח בחומת שהם מן הלה, כלומר שהם מלך למלך מלך הקדושה רק מס"ת, והוא יעשה פתח לעורר ליכס להמשיכם לנפשו ומלגשים', היינו 'תחתים שנים ושלישים', היינו השלושה עולמות כנ"ל, 'מַטֶּלֶת', כי מתה מקיימים בחמת. וכתב עוד בליקו"ה (או"ח רה"ש ה, ג): כי העיקר תלוי בימיד שמתעורר ולועק בחמת להשי"ת, שעי"ז עושה פתח שייצאו בו מחריש מן המוחך שלהם, כמו שמעתי מרבינו ז"ל על 'ופתח התבה נגלה תעשים', עי"ש בחקוח מחר על פס' זה, ומחמר שהימיד מכוון להוציא מחריש מהמוחך שלהם, אז כל מי שרוצה לנקוע בחמת ומכוון ליבו לזה, אז יכול לנקוע דרך הפתח שעשה הימיד כנ"ל. (...) כי דייקא מי שהוא מייב מאוד בעיני עצמו או שהוא מייב בחמת, ואז מגולל המוחך והלחן והדחק המסבב לותו מכל הכלדים הוא לועק בחמת להשי"ת, זה יכול לעשות פתח שייצאו בו גם מחריש, וכן אמרו רז"ל 'אין ממנין פרנס על הציבור אלא מי שקופה של שרצים תלוי מאחוריו וכו'. ועל כן דייקא מי שהוא מתוייב בדבר המטוחה ומוטל עליו עול של מטוחה, זה יכול להוציא מחריש ידי חובה, לעשות להם גם כן פתח לנקוע ע"י קריאתו בחמת להשי"ת.

אך אי אפשר לְהִתְפַּלֵּל רק כשלומד תורה. וכתב בליקו"ה (או"ח תענית ו, ה): כי עיקר חור החמת זוכין ע"י התורה, שהוא תורת חמת. ועל כן אמרו רז"ל (מיכ"ר בפתיחתא) 'שלושי לותי עזבו ותורתי שמרו, ממון שהיו מתעסקין בה, המאור שבה היה מחזירן למוטב'. כי ע"י התורה זוכין לאור החמת, שעי"ז רואין הפתחים לנקוע בחמת מהמוחך, ועי"ז מוזרין למוטב. ועל כן בלימות התפילה הוא ע"י התורה, כמו שאמרו רז"ל 'עסוק בתורה ומצות שהרי תפילתך מתורה וכו'. ובפל"ח (ט, ה) כתב עוד: וזכה מבואר מה שכתוב אח"כ בתאמר רבבה"ק 'אמר לן תתניתין בחיוות, היינו לימוד התורה וכו', תניתן ויהבינן ליה, תניתן לתן לימוד וכו', היינו כנ"ל, כי גם לימוד התורה צריכין לתיקוני התפילה. ועי' לקמן בחות ד', נח"נ ד"ה 'תתניתין בחיוות וכו', שתאמר מוהכנ"ת שהתורה הקדושה היא עצם החמת.

תחתים שנים ושלישים, היינו עולם השפל, ועולם הגלגלים, ועולם השכל. (אך א"א להתפלל, רק כשלומד תורה. כי לא עם הארץ חסיד (חגות פ"ב) **וכתיב** (משלי כח) **מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה.** (...) והיה קבוע גם מחניס דומיס לשמע ולירא וכוכבי השמיים. ובתפלחת יהונתן (שם) כתב: **תתתים שניס ושלישים תפנים.** היות התיבה היה בנוי נגד תרבעה עולמות, לגילות בריאה יצירה עשייה, שלושה מהם עולם החומרי ועולם הגלגלים ועולם השכלים הנבדלים, ועולם הרביעי 'עין לא ראתה', ואין בו מבוח רק השתכלות, והוח 'לשר תעשה לתבה ולא תמה תכלנה מלמעלה', כי למעלה הדרך לר רק תמת הבניין, ואין בו רק השתכלות בלשר. וגבי ביאור עניין ג' עולמות הנ"ל, עי' במקו"ח לעיל סוף חות ג' ד"ה 'שלשה תלקי עולם'.

לא עם הארץ חסיד. כלתיתא בחות (ג, ה): הוא היה חומר, אין לי אלא מטת ולא עם הארץ חסיד, ולא בביימ לָמֵד ולא הקפדן מלמד, ולא כל המרבה בשחורה מחכים, ובמקום שאין חנשים השתדל להיות חים. וביאור הרע"ב (שם): **נור.** ריק מכל לשר, ואפילו בעיב משא ומתן אינו יודע, והוא גרוע מעם הארץ. **ולא עם הארץ חסיד.** לגל ירא מטת לאשר שיהיה, שהרי הוא בקי בעיב משא ומתן. **ולא הביישן למד.** שהמתביים לשחול שמא ילעיגו עליו, ואזי ייאשר תמיד בשפקותיו. **ולא הקפדן.** הרב שמקפיד על התלמידים כשטועים לותו לא יְלַמֵּד כראוי, לגל לריך שיסביר פניס בהלכה לתלמידיו. **ולא כל המרבה בשחורה מחכים.** לכתיב (דברים ג) 'ולא מֵעֲבֶר ליס היה', אין התורה מלויה בחומה שהולכים מעבר ליס. **ובמקום שאין חנשים.** ליבב בריאת ולהורות הורלה. ולתיתא בשכחת כלה רבתי (פ"ח): 'אין נור ירא מטת', לכיוון שלא ידע בחורייתא מידו, לא ידע למפרש משטחיו. 'ולא עם הארץ חסיד', מאי טעמא, כיוון שלא שמע במילי לחורייתא, קרי ביה 'מסיר אזנו משמוע תורה'. ובילקו"ת לתזיע (דברים כט, ח) בעניין זה: לא המלרש הוא העיקר אלא המעשה שעל ידו, כי 'לא עם הארץ חסיד', כי לא ייעל חיכה יעבוד את ה', ולא יסכיל פיימיות ועיקר כוונתו. **מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה.** כלכתיב במשלי (כח, ט): מֵסִיר אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ תּוֹרָה גַּם תְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה: ולכמיני בשבת (י ע"ח): [לב]רבה חזייה לרב המנונה דקא מתריך בגלותים. לתמר, מניתין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה. והוח סבר זמן תפילה לחוד וזמן תורה לחוד. רבי ירמיה הוה יתיב קמיה דרבי זירא והוו עסקי בשמעתא, נגה לגלויי והוה קא משהבד רבי ירמיה, קרי עליה רבי זירא 'מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה'. ופירש"י (שם): **מיימין חיי עולם.** תורה. תפילה צורך חיי שעה היא, לרפואה לשלום ולמזונות. **נגה.** לימה. **משהבד.** ממהר לעשות. וביאר המהרש"ל (שם): **מיימין חיי עולם הו'.** שהתורה היא 'חיי עולם', דהיינו לעולם, כמ"ש בה (דברים ל) 'כי הוא חייך ואריך ימיך', 'חייך' בעולם הזה, 'ואריך ימיך' בעולם הבא שכולו ארוך, אבל התפילה אינו רק חיי שעה כפי פירוש רש"י, דהיינו לחיי עולם הזה, דגותן לו זמן ושעה. **קרי בניה מסיר אזנו משמע תורה גם תפלתו וגו'.** והכי משמע לו, גם אם מסיר אזנו משמוע תורה משום שרוצה להתפלל, כמו שעשית, אעפ"כ מועבה היא תפילתך. ועוד ביאר הרי"ף בשל העין יעקב (שם): **גם תפלתו.** כלומר, כבר התורה נתעבה בעיני זה האדם שבא להתפיקה, וגם מה שבאר זה האדם שהיא התפילה, גם היא נתעבה לפניו יתברך.

מילואי חכמה

א"א לְהִתְפַּלֵּל רק כשלומד תורה. כתב בתולדות יעקב יוסף (פ' תזריע): שמעתי ממורי ז"ל, כי יש שלריך להתחזק תמיד להיות קושב בתפילה כדי שיהיה לו מוחין להתפלל בלי מחשבה זרה על כל פנים לו בדביקות, והוא ע"י מזמורים או תורה שיתעסק תמילה, ומתוך כך הוא עומד להתפלל ממוך דברי תורה, שים לו מוחין.

מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה. ומובא בשו' המסיר (פ' בשלח) בשילוב לזה: **מסיר אזנו מִשְּׁמֹעַ תורה גם תפלתו מועבה.** לכלומר לריך הבנה, הלא מלינו 'תורה לחוד ותפילה לחוד'. למנם יתפרש על דרך מה שקדם לנו כמה פעמים, שלא כל חדם זוכה לדיבורים מקוצרים, להוליא דיבור לפני חלקים בתפילה בשלימות במילוי החרס עלוינה, להיות הקול ודיבור מקוצרים למחשבה ודינה בלחי מחשבות מעורבות מהבלי עולם, כי חס בהקדם לו מחסום לפיו, ושומר פיו ולשונו בשומרו בענייני עולם הזה מדריגות החתתונים, לעשות הכל בהתקלרות, להכניס התכמה והמדע חל כל פרטי עובדותיו המוכרח בהם שבלחי להפסיד זולתם, להבין גם בהם רמיזת התכמתם, להעלות משם תותיות התורה, וגם בשומעו חיזה דיבור, תפילו דיבור חיש לעשות מלוכי פרנסתם, עם כל זה התסכיל יכול לשמוע בהם דברי תורה ותכמה, לעורר ליבו בקרבו, בוודחי לח למיגם תירע לו כזחק לשמוע דברים חלו, מתתתם יש בם 'קול הקורא פנו דרך ה'' (ישעיה מ), ו'חַל יַפְנֶה חֶל מדעתו' להפריד חת עלמו מ"ו מדבקות הבורח, ותז טוב לו בבותו לעמוד לפני המלך ה' בתפילה, מוליח לותיות וילרופי תיבות בתתבה טהורה ונקייה, בלי שום טירחת ויגיעה, והכל בעבור שתמר פיו ולשונו טרם עומדו להתפלל, ומנלח מחין לו מתתבות זרות בתמלח תפילה. ולהיפך, לותן תנשים שכתי חלקים מלות ליבם, חשר לח יזעו ולח יביטו חל פועל ה' לשמוע מכל דבר דברי תורה וליקח לבחינתם התעוללות לעבודת חל, וגם לח יזעו להיזהר לבפול שמירתם בעוסקיהם בענייני הגשמיות וחרליות, מעשיהם זר בלי התקדשות ודביקות הבורח ברוך הוח, ממילח נגרר לחרי מחשבותיו הבתמיות, חשר לח זכו חפֻּנָּתָם ליבם בשיעלו לפעלם ולעבודתם עדי ערב, לבבם זה להם מלח ממחשבות תעבותות חוץ, לכן גם בשמוליחים דיבורים בתפילה, עוד לח זכו חפֻּנָּתָם, ורעיונם סלילם לבלבם ולטורדם מבית ומבחון. וכמובח בטעם חלימלך (פ' תצח): זהו 'מסיר חזנו מִשְּׁמֹעַ תורה', דהיינו שחין מחשבתו זכה ושהורה לחשוב זולח גם בכל יום בלילו שומע התורה מסיני, 'גם תפלתו תועבה', מחמת שתפילתו מעורפת ומעורבת בתחשבות זרות, רק לריך שיהיה מחשבתו תמיד בלילו היום שומע ומקבל התורה, ועי"ז יכול לקבל השפעת הטוב שהקב"ה מחדש בכל יום.

עם הארץ

כשאינו מקורב להחכם והצדיק האמת הוא בכלל עם הארץ, כי אין לו כח לקבל חכמה שהוא השגת אלקות, אפילו אם הוא למדן וחכם, ואפילו אם יש לו מעשים טובים. כי אל התכלית הנצחי שהוא השגת אלקות אי אפשר לבוא, כי אם ע"י צדיקי אמת ותלמידיהם (ליקו"ה בשר בחלב ה, ז).

תניא, איזהו ע"ה, כל שאינו אוכל חוליו בטהרה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, כל שאינו מעשר פירותיו כראוי. (...) תנו רבנן, איזהו ע"ה, כל שאינו קורא קריאת שמע ערבית ושחרית, דברי ר"א. ר"י אומר, כל שאינו מניח תפילין. בן עזאי אומר, כל שאין לו ציצית בבגדו. רבי נתן אומר, כל שאין מזוזה על פתחו. רבי נתן בר יוסף אומר, כל שיש לו בנים ואינו מגדלם לתלמוד תורה. אחרים אומרים, אפילו קרא ושנה ולא שימש ת"ח הרי זה ע"ה (ברכות מז:).

ת"ר, שישה דברים נאמרו בעמי הארץ, אין מוסרין להן עדות, ואין מקבלין ממנו עדות, ואין מגלין להן סוד, ואין ממנין אותן אפוטרופוס על היתומים, ואין ממנין אותן אפוטרופוס על קופה של צדקה, ואין מתלווין עימהן בדרך. וי"א, אף אין מכריזין על אבידתו (פסחים מט:).

הרשעים נקראים ע"ה, להיותם רודפים אחר החומר (עץ הדעת טוב פ' וישב).

ע"ה, לא נמצאו כ"א ליישב הארץ, לפיכך מייחסים שמם לארץ (של"ה הגהות לבעל עשרה מאמרות הקדמה יא)

מי שיש בידו מקרא ומשנה ותלמוד ואין בידו [מדרש] אגדה וספרי תורה, וזאת הכת נקרא ע"ה מדאורייתא (חסד לאברהם מעיין ד, נהר יב).

עם הארץ הוא במלכות (ליקוטים מכתבי הרמח"ל).

חסיד

נקרא חסיד, כי מבטל הדין והחושך וממשיך חסדים בעולם (ליקו"מ לז, ד).

'איזהו חסיד, המתחסד עם קונו', שעושים חסד עם קוניהם ומקדשין עצמן בקדושה יתירה, ומקבלין על עצמן כל הייסורים והעינויים קשים ומרים בשביל השי"ת, מה שלא נצטוו על זה כלל (ליקו"ה תפילת ערבית ד, ז).

מעשיו מרובין מחכמתו נקרא חסיד, כי ההפלגה בדבר ייקרא חסיד (פיהמ"ש להרמב"ם אבות ה, ז).

חסיד נקרא ע"ש 'והחסידה' (דברים יד), שתרגום אונקלוס 'וְחַנָּרְיתָא', וכתיב 'לֹא עתה פניו יֻחָוָרוּ', לשון בושת והלבנת פנים. מה שמבייישין אותו ומלבינין פניו, והוא 'כְּחֹרֶשׁ לֹא ישמע וְכְאִלֵּם לֹא יפתח פיו', ולא בייש פני אדם, נקרא חסיד (ספר הסידים י).

החסיד הוא נהנה באהבת אלקיו יח', יותר ממה שנהנה בכל התענוגי עולם (של"ה מאמרות ג-ד, לד).

'חסיד', הוא בעל החסדים, שהחסדים הם בידו להמשיכם לכל ישראל, והעיקר הוא ע"י התורה, העוסק בה לשמה יכול הוא להשפיע (נועם אלימלך פ' חיי שרה). **החסיד** הוא המפליג יותר על החיוב, בין בקיום המצוות בין בעיון התורה להעמיק בו ולהשיג סודותיה וצפונותיה, כמ"ש 'תורת חסד על לשונה', וכן בארחות ה' נמצא חסד ואמת (מלבי"ם משלי ג, ג). **תועבה** אלו הליצים המתגברים בליצנותם עד שמחלישים דעת של כמה כשרים, שמפילים אותם מעבודתם ע"י ליצנותם הרעה רח"ל, כל זה בא מחמת גסותם הרעה. וע"כ נקראת הליצנות 'תועבה' (ליקו"ה ס"ח ג, ג). **'תועבה'**, תועה אתה בה (נדרים נא:). **אבר** רבא, כל תלמיד חכם שאין תוכו כְּבָרו אינו תלמיד חכם. (אמר) אביי ואיתימא רבה בר עולא [אמר], נקרא נתעב (יומא עב:).

הנואף נקרא תועבה (במדב"ר יא, א). **מי** שהוא מושך אחר הגופני יותר מדאי עד שנעשה בעל גוף והוסר השכל מכל וכל, דבר זה הוא תועבה אל השי"ת (נתיבות עולם א, נתיב העבודה ב).

לב 'אין נור ירא מטת', שכיוון שהוא לא יודע כתורה כלר, אז הוא לא יודע לפרש את מטתיו. 'ולא עם הארץ חסיד', מה הטעם, שכיוון שהוא לא שמע ולמד בדברי תורה, אז אינו קורלים עליו את הפסוק 'מסיר אזנו משמוע תורה'.

לג רבא רמה את רב המנונא מתריך בתפלתו. אמר רבא, מנימיס סס את מי העולם (תורה) ועוסקים בתיי שעה (תפלה). ורב המנונא שהתריך בתפלתו זהו משום שקבר אזמן תפלה לתוד וזמן תורה לתוד. רבי ירמיה היה יושב לפני רבי זירא והיו עוסקים בתלמוד, הגיע זמן התפלה והיה רבי ירמיה ממהר להתפלל, אז קרא עליו רבי זירא את הפסוק 'מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו מועבה'.

וצריך כל אדם לקשר את תפילתו לצדיק הדור. וכתב בשיהר"ן (רלו): בשעת התפילה צריכין לקשר עצמו להצדיקים שבדורו, כמובא בסימן ג' ובסימן ט' בליקו"מ ח"ו ובשאר מקומות. על כן הזהיר לנחמיו שיאמרו קודם התפילה 'בריני מקשר עצמי לכל הצדיקים שבדורינו'. ועי"ע במובא בליקו"ה (תו"מ דייניס ג, טז): זהו בחינת סוד העיבור, כי יוסף הוא בחינת סוד העיבור, כי יש שנים עשר 'שבטי יה עדות לישראל להודות לשם ה'', שהם בחינת שנים עשר נוסחאות התפילה וכו', שזהו בחינת שנים עשר חלונות שבהם עולה התפילה לך שנים עשר שערים וכו' וכנ"ל, וכנגד זה הם שנים עשר מודעי הלבנה שהיא בחינת תפילה, בחינת חלון, בחינת 'המאור הקטן', בחינת נמלט התמת וכו' כנ"ל, ומודע העיבור שמוסיפין ואז הסנה בת שלוש עשרה מודע, זה בחינת יוסף שנחלק לשני שבטים ונתוסף שבט אחד על יהו, כנגד מודע העיבור. כי עיקר העיבור הוא כדי להשוות שנת הלבנה עם שנת החמה, שזהו בחינת חיבור החמה והלבנה, שיהיה אור הלבנה כאור החמה, ויהיו שניהם אחד וכנ"ל. וזה נעשה ע"י יוסף שהוא סוד העיבור, שמחבר שניהם החמה והלבנה, שהם שני בחינות אחת הנ"ל, דהיינו שמחבר שנים עשר שבטיו יה, שהם שנים עשר נוסחאות התפילה וכו', שנים עשר מודעים, הוא מחברם ליעקב שהוא עמוד התמת, בחינת החמה כנ"ל. ועל כן נתן יעקב ליוסף דייקא שכם אחד על אחיו, שהוא הכחורה שיחלק שבטו לשנים, שזהו סוד העיבור כנ"ל, וכמובא זה בפסוק נשמור הנ"ל לעניין תפילה, עי"ש (לעיל בסוף אות ג'). כי עיקר התפילה וכל תיקונה הוא ע"י אמת, והאמת הוא בחינת יעקב, ואי אפשר לקבל האמת של יעקב שהוא בחינת עמוד האמת כי אם ע"י יוסף, שהוא בחינת 'צדיק יסוד עולם', שהוא מקבל האמת מיעקב ומאירו בכלל ישראל, בסוד שמיכת גחולה לתפילה, כי גחולה ביסוד כמובא שהוא יוסף, שהוא 'צדיק יסוד עולם', שהוא בחינת צדיק הדור שצריכין לקשר עצמו אליו, והוא מעלה ומקשר כל תפילות ישראל ע"י אור האמת שמאיר בהם, ומחבר שניים עשר שבטיו ביעקב, כי כולם כלולים ביוסף גם כן, בבחינת 'והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לי' (בראשית לז), כי גו ביוסף כלול הכל, שמש וירח ושנים עשר שבטיו. ועל כן מחברן יחד וכוללם יחד, שזהו סוד העיבור, שעי"ז נתחברין ונכללין חמה ולבנה יחד כנ"ל. ועי' לעיל בנמ"ג אות ג', ד"ה 'ים לומרים חלון וים לומרים מבן טוב' בדברי מוהרנ"ת מהל' דייניס ג' הסייסים גם לכאן. ולהלה עוד לקמן על אות זו, בנמ"ג ד"ה 'ומבחי' שפכי לבך כמים', דברי הבילהמ"ל בענייו זה.

ד וצריך כל אדם, לקשר את תפילתו לצדיק הדור.

לקשר את תפילתו לצדיק הדור וכו'. ומובא בליקו"ה (תו"מ ה, לד) כיצד לקשר עצמו בתפילתו לצדיק הדור, ז"ש: וזה 'ויגש אליו יהודה ויאמר וכו'. נגיעת והתקרבות יהודה אל יוסף הצדיק, זה בחינת מה שמגיעין ומקרבין ישראל את עצמן כל אחד ואחד עם תפילתו, לצדיק הדור שהוא בחינת יוסף. כי יהודה הוא בחינת כלל ישראל שנקראו יהודים על שם יהודה, וכל מיותם הוא התפילה כנ"ל, וכל אחד צריך להגיש עצמו עם תפילתו שהיא מיותו להצדיק. (...) וזה 'ויגש אליו יהודה', בחינת התקרבות והתקשרות התפילה להצדיק האמת הנ"ל, 'ויאמר אליו בי אדוני, ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני', ופירש"י 'ייכנסו דבריי באזניך', היינו שתקבל דברי תפילתי ותתקן ותעלה לותבה כראוי, 'ואל יחר אפך בעבדך', שם תפילתי תינה כראוי לעשה"כ אל יחר אפך על זה, רק תאיר בי בכוח האמת שלך ללמדני היך לתקן תפילתי ולהתפלל כראוי. כי כוח האמת המאיתי שלך, יש לו כוח להאיר בתוקף עוצם ריבוי החושך שלך, להרחות לי כל הפחתים שבהסטרת אחרא ולשלח משם.

מילואי חכמה

לקשר את תפילתו לצדיק הדור. מובא בקה"י (ערך ויקרא): 'ויאמר משה אל אהרן כי זה אשר דבר ה' לאמר וגו'. כי הנה"ק ברוב רחמיו ושכלו נטע ושתל בעת עקבות משיחא נשמות הצדיקים הקדושים לטובת דורם, לפעול להם כל הצרכים וכל ההשפעות הטובות דנשמתא ורוחא ונפשא לכל אחד לפי ערכו וקרבו ע"י תפילתם ומותם, כי הוא יתברך שמו משפיע ומוריד להם ממש בפיהם הדיבורים אלו לפי טורך השומעים לכל אחד ואחד בערכו. והנה הצדיקים המנהיגים דורם הם בחינת משה וגילוי נשמתו, 'משה שפיר קאמרת'. וזהו 'כי יהיה להם דבר', היינו להעם הקדוש הנאים לשמוע כשים להם מיזה דבר וטורך הן רוחני הן גשמי, אזי הדיבור 'צא אלי' ממילא, והני"ת מזמין בפי אלו הדיבורים שתפעול להם כל טורכם. ולכן נקראו אלו הדיבורים בשיות שופר (ישעיה נח) 'כשופר הרם קולך', כמו השופר שכפי מה שמנפחין ותוקעין בתוכו כך נשמע הקול היוצא ממנו, וזולת החלם התוקע בתוכו לא נשמע שום קול ממנו, כן הם הנביאים והצדיקי ומנהיגי הדור, שהיום מדברים שום דיבור שלהם כי אם מה שהחלם החיץ קוף העליון משפיע להם לפי טורך המקבלים והשומעים ממנו, ולתקנתם וטובתם לכל אחד כערכו ולפי נשמתו. (...) ועל כן בדורות אלו צריכין אנו לחזק עצמנו למאוד בתמונת תכמים והצדיקים ולהתחבק אליהם תמיד, והם יפשיעו לנו כל התנהגות ומושכלות לעבודת בוראינו יתברך שמו כפי השע והזמן שהוא בו.

יקוט הנחל

וצריך כל אדם לקשר את תפילתו לצדיק הדור. ומובא בליקו"ה (תו"מ גנייהה ה, לח) שהתגלות החמת בשלימות תלויים בהתקרבות כלל ישראל אל הצדיק החמת, וז"ל: כל זמן שאין מתקבצים י"ב השבטים יחד אין מצוקר החמת וכו', ועל כן עמה כל תריכת הגלות בעוונותינו הרבים הוא ע"י הסתרת עסם החמת, כמ"ש 'ומצלך חמת תרצלך', והחמת נעשה עדרים עדרים וכל אחד חומר שחלנו החמת. ובחמת ים שלג כל אחד מישראל ליזה נקודה של חמת, כי כולם מזרע יעקב שהוא עסם החמת, וכל ישראל נקראים 'אלה זרע חמת', לבל תעש"כ מחמת תלוות עוה"ז וטרדותיו, בפרט תלות המשגל שהוא פגם הזיווגין ותלות ממון שהוא פגם הפרנסה (המזכירים לעיל בחמור בחות ג), ע"ז השקר שהוא החושך מבטל מאור את החמת, ועי"ז תריכת הגלות בעו"ה. כי אי אפשר שיהיה החמת בשלימות, כי אם כשיתקבצו כל ישראל יחד לבחי' הצדיק החמת וכנ"ל, ועל כן עמה עיקר התיקון והתקווה הוא ע"י המתקבצים לנקודת החמת וכו'.

וצריך כל אדם לקשר את תפילתו לצדיק הדור. וכתב בליקו"ה (תו"מ דייניס ג, יט): אי אפשר לזכות שיאיר לו מעט החמת שלו כי אם ע"י שזוכה להתקרב לצדיקי החמת, שהם בחינת עסם החמת המאיר בכל נקודה ונקודה של חמת שיש בכל אחד ואחד מישראל, לפילו בהפחות שבפחותים והגרוע שבגרועים. וזה שכתוב במלחמת עמלק (שמות יז) 'ויאמר משה אל יהושע בחר לנחם בעמלק'. כי עיקר מפלת עמלק הוא ע"י יהושע דייקא שהוא מסוגל לכך, כמו שבחינת זהר הקדוש. כי יהושע הוא בחינת לבנה, בחינת 'פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה' (ב"ב עה). כי עיקר מאיזה עמלק הוא ממיעוט הירח שהוא פגם החמת, שהוא בחינת חלון, בחינת לבנה הנ"ל, ועל כן מפלתו ע"י יהושע שהוא בחינת לבנה, היינו בחינת תיקון פגימת הלבנה, שע"ז נופל עמלק כשנתכלל לחינת החמת שים אלל כל אחד ואחד מישראל, שזהו בחינת מילוי פגימת הלבנה הנ"ל, אבל אי אפשר ליהושע ללחום מלחמת עמלק להאיר החמת החמת, כי אם ע"י משה רבו שהוא בחינת חמה הנ"ל, בחינת עסם החמת.

ואני תפלה

וַזַּכֵּנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְקַשֵּׁר כָּל תְּפִלָּתֵנוּ לְצַדִּיקֵי אֱמֶת שֶׁבְּדוֹר, אֲשֶׁר יֵשׁ לָהֶם כֹּחַ לְהַעֲלוֹת תְּפִלָּתֵנוּ לְפָנֶיךָ דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר וְהַשָּׁבָט הַיָּשָׁר לְךָ תְּפִלָּה וְתַפְלָּה. אָנָּא יי, עֵינֶיךָ הֲלֹא לֶאֱמוּנָה, חָנֵנוּ וְזַכֵּנוּ וְעָזְרֵנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, וְתַשְׁפִּיעַ עָלֵינוּ אֱמוּנָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה תָּמִיד בְּלִי הֶפְסֵק רֶגַע. וְתָזְכֶּה אוֹתִי וְאֶת כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לֶאֱמוּנָה שְׁלֵמָה בָּאֱמֶת. וְנִזְכֶּה לֶהֱאֱמִין בְּךָ וּבְצַדִּיקֶיךָ הָאֲמִתִּיִּים בֶּאֱמֶת תָּמִיד, בְּלִי שׁוּם מַחֲשֶׁבֶת חִיץ חֵם וְשָׁלוֹם, וּבְלִי שׁוּם בִּלְבּוּל וּנְטִיָּה כָּלָל חֵם וְשָׁלוֹם (ליקו"ת ט).

צדיק הדור

יש אחד שבאתגליא אין לו שום ממשלה, ואעפ"כ באתכסיא ובהעלם גדול הוא מושל על כל הדור, ואפילו על כל צדיקי הדור (ליקו"מ נו, א).

אין להתגאות בהשגות גדולות או במעשים טובים, כי הכל ע"י הצדיק שבדור, והוא אצל הצדיק כעט אצל סופר (ספר המידות גאוה טו).

צדיק הוא עילאה על כולא, וכולא יתבי תחותוי, ועלמא לא קיימא אלא על צדיק חד, דכתיב 'וצדיק'ע', ועליה קאים עלמא, ובגיניה אסתמיך ועליה אשתיל (זהר לך לך פב.).

צדיק הדור, פירוש צדיק המקשר כל העולמות מן השורש העליון עד השפלים התחתונים, ועל ידו מתנהגים כל העולמות (פרי הארץ פ' עקב).

מי שדיבוקו הוא סביב הצדיק, אזי נתעלה בכל המדריגות כנ"ל, הן תורתו ומעשים טובים שלו, הן הפרנסה שלו, לכולם יש להם עלייה, ובאם אינו דבוק ח"ו לשום צדיק, אזי יש כנגדו זלע"ז ארבע מאות מיני קליפות (דגל מחנה אפרים פ' מצורע).

הצדיק הדור צריך שלא לחשוב ח"ו איזה דבר גשמי בהתפללו איזה דברים הצריכים לבנ"א, רק כוונתו יהיה שיתגלה על ידו אלקותו ית"ש ויתחזק האמונה, כי זולת זה אינו נחשב לצדיק כלל (מאור ושמש פ' מקץ).

עיקר הנסיעה להסתופף בצל צדיקי הדור, כדי שיבוא לזה, לידע דאיהו עיקרא ושורשא דכל עלמין (מאור ושמש פ' שמות).

צדיקי הדור נקראים כלי ה', שהם כלים שעל ידם יורד השפעות טובות על כנס"י, שהן מעלין המלכות עד המוחין, והיא מקבלת שפע מהמוחין, ומשפיעין על כנס"י (מאור ושמש פ' וילך).

בלא צדיקי הדור אשר הם בכל דור ודור, אין באפשרי לאדם להשיג המצוות על בוריים ולהבינם על אופניהם (מאור ושמש פ' האזינו).

וְהַצַּדִּיק יוֹדֵעַ לְכַוֵּן הַשְּׁעָרִים. וכיוצא בעצמו (תפילה כ): המלמד זקוק לגזכות גדולה כדי שיזכה להעלות את תפילתו להשי"ת דרך השער שמייך לשבטו. על כן ברוך כל מלמד שמפילתו לגדיק הדור המימית, כי גדיק הדור יודע בשלימות איך להעלות להשי"ת את התפילה של כל יהודי דרך השער השייך לו, כפי השבט שליו הוא שייך.

וּלְהַעֲלוֹת כָּל תְּפִלָּה וּתְפִלָּה. וכמצ בליקו"ה (מו"מ שבת ו, ט): כי ידוע שעיקר עליית כל התפילות והמורות והמצוות הכל נעשה רק ע"י גדיק המת, כמבואר בדברי ז"ל כמה פעמים, ועל כן כל שמיכתיו ומקומיהו היה עליו. כי אפילו מי שעוסק במורה ומצוות, אינו יכול להעלות עבודתו למקום הגדיק כי אם ע"י הגדיק המת, כמ"ש בהמורה 'פתח רבי שמעון' (פיקון ס), איש שעוסק במורה ועבודה, ומעפ"כ הוא בחינת שיכה וכו', וגדיך הגדיק לעוררו משנתו וכו'. וכן אפילו מי שהוא במדריגה המתמורה, אע"פ שרואה שקשה לו מאוד מאוד להתפלל ואפילו כשמתחיל להתפלל חיזה דיבור, ע"פ רוב מיכף נתבלבל תפילתו מאוד, מעפ"כ גדיך להתחזק להתפלל יותר, כי הגדיק המת מעלה גם תפילתו המטורפת ומבולבלת. כי הגדיק מעלה כל התפילות, (...) כי מבדר המעט טוב שבשם מה שהוא מתייגע עצמו להתפלל מעט על כל פניס, הוא מעלה כל דיבור ודיבור ובוזה מהס בניניים נפלגים. ובליקו"ה (מו"מ נחלות ד, י) מובא עוד בעניין העלאת התפילות ע"י הגדיק, וז"ל: כל מי שנכנס בעבודת ה' קנת, וכבר עסק מעט או הרבה בהתבודדות ותפילות ותחינות ובקשות, שיזכה שהשי"ת יגיס פניו אליו ויקרבהו לעבודתו ויגאלהו מתאוותיו ומידותיו הרעיס, והוא רואה שעדיין לא נענה כי הוא עדיין רחוק ממנו ית' מאוד, ועי"ז יכול לטעות ח"ו שכל תפילותיו וזימותיו היו לגריק ח"ו, אבל בחמת אינו כן, כי אין סוף לדיבור נאבד כלל, רק כל תפילה ותיהה עושה רושם גדול, והגדיקים ממיימים מלקטים כל אלו התפילות והבקשות ובוזים מהס בניניים נפלגים, ומי' משכן. ולגיך כל אחד להתחזק הרבה בתפילה ותיהה אין סיכיה, עד שאבר ע"י ריבוי התפילות יהיה נשלם הבניין של הגדיקים העוסקים בזה ללקט ולאבר ולהעלות אלו התפילות, ואז יכמרו רחמיו ית', ויחוש אליו וירחמהו.

כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה מְשִׁיחַ. ואיתא בליקו"מ (עמו): וכבל גדיק וגדיק, מי שהוא גדיק בחמת, יש בו התגלות משיח, ועפ"ז יתבין בו התגלות משיח יש בו מידה של משיח, שהוא בחינת משיח, כמ"ש בזהר הקדוש (ברעשית, כה ע"ב) 'משיח לא משה'.

ילקוט הנחל

וְהַצַּדִּיק יוֹדֵעַ לְכַוֵּן הַשְּׁעָרִים וּלְהַעֲלוֹת כָּל תְּפִלָּה וּתְפִלָּה לְשַׁעַר הַשִּׁייךְ. וכמצ מוהכע"ח בליקו"ה (מו"מ מקי שכניס ה, ג) שרק הגדיק יודע לכוון השעריס, ועל כן אסור לאדם לשפוט את חבירו לרעה, כי אינו יודע לאיזה שער הוא שייך, וז"ל: כי האדם, שהוא בחינת חמת של כל אחד מישראל, הוא משורה הרבה מהאדם של חבירו, כי כל אחד מישראל כפי שורשו משבטו אשר נוסף ושבר תפילתו, וכפי מעשיו, כן חמת שלו. ומזה נמשכים ריבוי השיעוויס שבין אחד לחבירו, אפילו הכשרים והישרים, כי זה מתפלל בתרוכה וזה בתיהרות, זה בקול רם וזה בקול נמוך, וכיוצא בזה שיעוויס בעניין תפילתם ועבודתם נלין אתפר, אע"פ שבאיהם כוונתם לרוויס בחמת, וכמו שאמרו רז"ל 'אחד הארבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון ליבו לשמייס', כי אע"פ שבאיהם כוונתם בחמת, אעפ"כ החמת של כל אחד משורה מחבירו. ועל כן אסור לאדם להתפתל בחבירו לרעה, אע"פ שבאדמה לו לפי החמת שלו שחבירו הינו מתנהג בחמת ואינו מתפלל בחמת, כי מי יודע החמת של חבירו, כי רק הגדיק החמת, בחינת אבן טוב, יכול להתפתל ולהסתיר בהחמת שהוא בחינת חלון של כל אחד ואחד מישראל, אבל אחר בני ישראל, אפילו הכשרים, שהחמת שלהם בבחינת חלון, הינו יכול להתפתל בהחמת של חבירו, כי לפי דעתו יכול לטעות אתין בחבירו אחמת, אחמת שהינו מתנהג לפי דעתו, אבל בחמת גם חבירו כוונתו אל החמת לפי מדריגתו ושורשו. **כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה מְשִׁיחַ.** וכמצ בליקו"ה (מו"מ נקו

עד כי יבוא שילה דא משה. כמיד בגרסת יעקב ליהודה בגרסאות (מט, י): לֹא יָסוּר שֵׁבֶט מִיהוּדָה וּמְחֹקֵק מִבֵּין רַגְלָיו עַד כִּי יָבֹא שִׁילֹה וְלוֹ יִקְּהַת עַמִּים: ע"ז בפרקים ע"ד הפסוק, וכן דורשו רבינו בלקוט הזהר (בראשית, כה ע"ב): לֹ"לֹא יסור שבט מיהודה" לא משיח בן דוד, "ומחוקק מבין רגליו" לא משיח בן יוסף, "עד כי יבא שי"ל" לא "משה", מושבן לא כלא. וכדכתב המריו"ל בשער הפסוקים (פ' ויחי), וז"ל: הרועה הראשון שהוא משה הוא עלמו הרועה האחרון כמו שרמזו רז"ל בתנחומא (קה"ר ו), וזה סוד 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות' (מיכה ז), ולכן 'שילה' שהוא המשיח ו'משה' עולים בחשבון אחד, כי הוא הוא עלמו, אלא שהמשיח הוא הנשמה לנשמה של משה.

מורח ודאין. כלשיתא בסנהדרין (צג ע"ב) בעניין מלך המשיח: כתיב 'ונתה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת וירא"ת ה'', וכתיב 'והריחו ביראת ה''. (...) לֹ"וְרִיחוֹ אֶת יְרַאַת ה'". ומה ריח הוא מקבל? אלא אמר רבי חנה בר בר חנה, זימנא חדא הוי קאזלינן במדברא, ואתלוין בהדן ההוא טייעא, דהוי שקיל אפרא ומורח ליה, ואמר, הא אורחא לדוכתא פלן, והא אורחא לדוכתא פלן. אמרינן ליה, כמה מרחקינן ממיא. ואמר לן, הבו לי אפרא. יהבינן ליה, אמר לן, תמניא פרסי. תנינן ויהבינן ליה, אמר לן, דמרחקינן תלתא פרסי, אפכית ליה, ולא יכלת ליה:

זימנא חדא אתלוין בהדן ההוא טייעא, סוחר ישמעאל, זה בחינת צדיק הדור, שהוא כלול כל התפילות כמשיח.

וכתיב (בראשית מט) **עד כי יבוא שילה דא משה** (זהר בראשית כה ע"ב). **ומשיח הוא כלול כל התפילות, ובשביל זה יהיה משיח מורח ודאין** (כמו שאמרו רז"ל בסנהדרין שם ע"ב), **כי התפלות הם בחינת חוטם, כמ"ש** (ישעיה מח) **ותהלתי אחטם לך:**

וז"ש לֹ"**אמר רבה בר בר חנה, זימנא חדא הוי קאזלינן במדברא, ואתלוין בהדן ההוא טייעא, דהוי שקיל אפרא ומורח ליה, ואמר, הא אורחא לדוכתא פלן, והא אורחא לדוכתא פלן. אמרינן ליה, כמה מרחקינן ממיא. ואמר לן, הבו לי אפרא. יהבינן ליה, אמר לן, תמניא פרסי. תנינן ויהבינן ליה, אמר לן, דמרחקינן תלתא פרסי, אפכית ליה, ולא יכלת ליה:**

רשב"ם: טייעא. סוחר ישמעאל. **ופפכינן.** הלי עפרא בהלי עפרא, לנקותו מם יהיה נקי כל כך.

זימנא חדא אתלוין בהדן ההוא טייעא, סוחר ישמעאל, זה בחינת צדיק הדור, שהוא כלול כל התפילות כמשיח.

ומשיח הוא כלול כל התפילות.

וכתב בליקו"ה (חו"מ תנוכה ו, ו): וזה בחינת משיח, שכלול מכל התפילות והוא מעלה כל תפילות ישראל לפער הפייך לו, וכל זה ע"י שהוא בחינת חמת, כי על משיח נאמר 'שלח לחרף ומתמך וכו'', ועיקר שֵׁם משיח, על שם שהוא משוא בחינן מחמת קודם, שהוא בחינת חור לחמת.

ובשביל זה יהיה משיח מורח ודאין. ולשיתא בליקו"מ (ליקו"מ ב, ז): כי הלדיקים הם בחינת משיח, שעליו נאמין כל התפילות להעלותן, בבחינת (ישעיה מח) 'ותהלתי אחטם לך', שכל התפילות נאמין לבחינת משיח שהוא בחינת חוטם, בחינת (תיקה ד) 'רום אפיו משיח ה''. כי משיח הוא 'מוֹלַח וְדָמִין', בבחינת (ישעיה יג) 'והריחו ביראת ה'', היינו בתפילות, שהן בחינת (משלי לו) 'יראת ה' היא תתהלל'. כי הוא מורח ומרגיש בהתפילות שמקבל מהם, את כל אחד ואחד כפי מה שהוא.

כי התפלות הם בחיי חוטם. ולשיתא בליקו"מ (ב, ו): עיקר כלי זינו של משיח הוא התפילה, שהוא בחינת חוטם, כמ"ש 'ותהלתי אחטם לך', ומשם עיקר חיותו. וכל מלחמתו שיעשה וכל הכיבושות שיכבוש הכל משם, כמ"ש 'והריחו ביראת ה' וכו'', זה בחינת חוטם. וזה עיקר כלי זינו, כמ"ש 'בחרבי ובקשתי', ופירש"י תפילה ובקשה, וכמ"ש 'כי לֹא בְקַשְׁתִּי מִנְחָה וכו' מלקיש הללנו' בחינת 'ותהלתי אחטם לך'.

ריח (מורח)

עיקר הריח תלוי בטהרה (ליקו"מ ב, ז).

יש חמישה חושים בהמוח, שֶׁהֵם, ראייה, שמיעה, ריח, טעם, מישוש, וכולם נמשכין מהמוח, כי מהמוח נמשכין גידין לכל אלו החושים (ליקו"מ ח"ב ה, יד).

עיקר יניקת הנשמה היא מהריח (ליקו"מ ח"ב ה, א).

פגם הברית הוא עיקר הסירחון, היפך שמירת הברית שהוא בחי' ריח (ליקו"ה סוכה א, ג).

ביהמ"ק נקרא הר המוריה, ע"ש הריח הטוב (ליקו"ה הוספ"ד ה, יב).

אבר רב זוטרא בר טוביה אמר רב, מניין שמברכין על הריח, שנאמר 'כל הנשמה תהלל יה', איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו, הוי אומר זה הריח (ברכות מג:).

מעשה טוב של ריקנין נקרא ריח, כי הריח הוא מיוחס למידת הדין, והריקנין שהם כופים יצרם בכח גדול מתייחס זה למידת הדין, שהרי עושים מלחמה עם יצרם (תיקוני אגדות סנהדרין). **תיקון** ריח התפילה וכל דבר שיעלה לחוטמא, הוא ע"י דחילו ורחימו (ראשית חכמה שער הקדושה ט). **אין** העולם מתקיים אלא על הריח', וסוד זה, כי בריח הקרבן היו המאורות קרבין אחד אל אחד והברכות נמשכות מן המעיין. **לְהיות** שדרך האף נכנסה הנשמה, לכן אמרו רז"ל בפסוק 'כל הנשמה תהלל', 'איזהו דבר שהנשמה נהנית בו, זה הריח'. וז"ש 'כל הנשמה', שדווקא החוטם המריח הוא האיבר שבו נמצאה כל הנשמה כולה. וגם ידוע שסוד הריח הוא ביסוס הגבורות כנזכר בכוונתו, וזו היא פעולת הנשמות, שמעלות ריח ניחוח בעלותן עד 'בריאה' העולה רי"ח, ששם מאיר שם ס"ג, ששורשו מתגלה שלם בחוטם (רמ"ז על הזהר בראשית). **מצינו** בזוה"ק גבי האי ינוקא בנו של רב המנונא סבא, שהכיר בחוש הריח בתנאים שלא קראו ק"ש (מאור ושמש פ' חיי שרה). **סוד** ריח הוא בחי' בינה (קה"י, אבי). **ריח** הוא מי"ב כוחות הנפש ששורשן י"ב פשוטות, והריח ניתן ליוסף, כשנמלט מאשת פוטיפר יצא ריחו מסוף העולם ועד סופו (קה"י, ריח). **ע"י** יראת ה' ישוב להיות רוחני, שיתפשטו מעליו כוחותיו הגשמיים, ולא ישמש עם החושים וכוחות החומריים כלל, רק יהיה כולו רוח ונפשיי (מלבי"ם ישעיה יא, ג). **הריחו** משורש רוח, מעניין רוחניות ומלאכיות (מלבי"ם ישעיה יא, ג). **חוטם יראה** היא בחי' תפילה, בחי' 'יראת ה' היא תתהלל', בחי' חוטם, בחי' 'והריחו ביראת ה'' (ליקו"מ כ, י). **יאית** לחוטמא תרין נוקבין, כלילן מדינא ורחמי'. פי' שני נקבי החוטם אשר בהם נשאב הריח כנודע, כלילן דינא ורחמי, שהם כלולים כל א' מדין ורחמים, ובימיני יש ג"כ דין ובשמאלי יש ג"כ רחמים (פרד"ר כג, חוטם). **חוטם** הוא בדמות שתי יודי"ן וואו"ן, נגד שם הוי"ה העולה כ"ו (של"ה תולדות אדם, בית ישראל יח). **עיקר** הידור הפנים הוא החוטם, כמ"ש 'בעל החוטם מתבקש', ו'אין מועידין אלא על פרצוף עם החוטם' כמובא בשו"ע או"ח סי' יז סעיף כד (שפת רצון על הזהר משפטים קכב:). **בעל** החוטם הוא חכמה, וחוטם יש בה ספירות רבות, תרין נוקבין הן בחי' בינה ומלכות, גם בחי' גדולה וגבורה, וקו האמצעי של החוטם הוא בחי' תפארת (קה"י, חוטם). **יש** ש'חוטם' גימט' ס"ג שהוא בחי' בינה, ע"כ החוטם הוא בחי' בינה. וע"כ הריח בחוטם, כי בשמים הן בחי' בינה וכן ריח הוא בחי' בינה. ריח בגימט' בריאה, ובינה מקננא בבריאה (קה"י, אור).

שילה

'ישי"לה' ו'משה' שווין בגימ', כי משיח בן דוד נקרא 'שילה', וגם מצינו שמשיח הוא סוד משה, ומב"ד הוא משה עצמו, בסוד 'כימי צאתך ממצרים', רק שהיא נשמה לנשמה שלו, לכן נאמר אז 'ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד', יותר מאברהם ויצחק ויעקב ומשה, ואז יתקן מה שלא נשלם בגלגול משה (ליקוטי תורה פ' ויחי).

פירוש 'שילה' שי לו. כי שאר המלכים היו מושלים על בנ"א בכח וביד חזקה, אבל מלך המשיח אינו כך, שלא יהיה מלכותו ביד חזקה ובכח, רק הכל שי אליו, והכל יהיו נמשכים אליו,וכניעו עצמם תחת מלך המשיח, ולפיכך נקרא 'שילה', שי לו, ומפני כך יהיה השלום בעולם, כי הכל תחת רשותו (דרשות המהר"ל דרוש לשבת הגדול).

'אמרי דבי רבי שילא כי שילה שמו', כי שֵׁם זה למשיח מפני שהכל הוא שלו וכל האומות יהיו שלו, ולפיכך נקרא בשם שילה, וזהו מידת יעקב, כי הכל מצטרף אל יעקב והכל שלו, ודבר זה עמוק מאוד (הידושי אגדות סנהדרין).

אמרו 'שילה זה משה', וזה רמזו בכתוב זה 'מ'קום ש'הנחלים ה'ולכים' ר"ת משה, 'שם הם שבים ללכת' רומז על שילה, ר"ת ש'ם י'שיבו ל'לכת ה'נחלים (קה"י, אלקים).

ואמונתך סביבותיך. ויש לפרש, דרוזה לומר כי לְמוּנה הוּא גַּמה שֶׁמִּין הַשֵּׂכֶל מַשִּׂיג, כִּי בְּדַבַּר שֶׁגַּם הַשֵּׂכֶל מַשִּׂיג אִין לָרִיךְ לְמוּנה, מֵאַחַר שֶׁמִּבִּין גַּם בְּשֵׂכֶל, וּבְדַבַּר שֶׁאֵין הַשֵּׂכֶל מַשִּׂיג הוּא כְּמוֹ בְּחִינַת דַּבַּר עִנּוּל שֶׁאֵין לוֹ קְלוּט, כָּךְ עִנְיַן זֶה אֵין לוֹ קְלוּט מַשִּׂיחַ בְּחִינַת לְהַתְחִיל לְכְנוֹס בְּעִנְיַן זֶה כְּמוֹ בְּדַבַּר שֶׁכְּלִי שֶׂהַשֵּׂכֶל מַתְחִיל לְכְנוֹס בּוֹ מַשִּׂיחַ עַיִן, וְנִכְנַס מְעַיִן לְעַיִן עַד שֶׁגּוֹמֵר הַמַּגַּע הַדַּבַּר שֶׁכְּלִי, אֲבָל בְּמַה שֶׁאֵין הַשֵּׂכֶל מַשִּׂיג אֵינוֹ רַק ע"י לְמוּנה הוּא בְּחִינַת עִיגּוּל כנ"ל, גַּם כִּי בְּחִינַת הַמַּגַּע זֶהוּ אֵינוֹ בְּחִינַת מְקִיפִין כְּמוֹנָן בְּמָקוֹם אַחֵר, וּמְקִיפִין הַס גַּם כֵּן בְּחִינַת עִיגּוּלִים, כְּמוֹנָן בְּמַאֲמַר 'מַה שֶׁמַּסְקִין בְּמְנוֹכָה בַּדְּרֵיידֶל' (שיחו"ן מ).

וְחֶרֶב זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה. וכְמַבּ בְּלִיקוּ"ה (תו"מ בְּרָכוֹת הַרְאָיָה וּשְׁמַר ב"פ ה, יד): כִּי הַדִּיבּוּר יֵשׁ לוֹ כּוֹחַ גָּדוֹל מְאוֹד מְאוֹד לְהַפִּיל אֶת הַמַּדָּס מִכַּע לְטוֹבָה. כִּי עִיקַּר נִלְחָמִין הַמִּלְחָמָה הוּא ע"י הַדִּיבּוּר, שֶׁהוּא עִיקַּר הַכֵּלִי זַיִן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי 'חֶרֶב בּוֹאִינוּ מְלֵא בְּפִי' כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַז"ל, וְזֶה עִיקַּר הַכֵּלִי זַיִן שֶׁל מַשִּׂיחַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַלְּדִיקִי אֶמֶת שֶׁבְּכֹחַ תְּלוּיִים וְלוֹלִים כֹּל יִשְׂרָאֵל.

כִּי יֵשׁ לוֹ כֹּחַ הַזֶּה לְהָרִיחַ ע"י שֶׁהוּא כְּלוּל כֹּל הַתְּפִלּוֹת. וּמְיַמַּ בְּלִיקוּ"מ (מ"ב ח, יב): וְזֶה בְּחִינַת הַתְּנוּלוֹת מַשִּׂיחַ. כִּי כֹּל הַדְּבָרִים נִתְלְקִים זֶה מִזֶּה בְּמַדְּמֵה טַעַם וְרִיחַ, בְּשַׁבִּיל זֶה הַדְּבַר הַמְגַדֵּל כֹּל הַמְּמִינִים נִקְרָא בְּשֵׂם מָטַר, רְמֵז מְיוּחָד מ'דְּמֵה ט'עַם ר'יחַ. וְעִיקַּר הוּא הָרִיחַ, כִּי אֵין הַנִּשְׁמָה נֶהֱנֵית כְּלָל מֵהָרִיחַ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַז"ל 'לְיִזְהוּ דְּבַר שֶׁהַנִּשְׁמָה נֶהֱנֵית מִמֶּנּוּ וְלֹא הַגּוּף, חַוִּי לוֹמַר זֶה הָרִיחַ'. וְעִיקַּר הַתְּפִלָּה הִיא מֵהַנִּשְׁמָה, בְּחִינַת 'כֹּל הַנִּשְׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ'. וּמְשִׂיחַ מְקַבֵּל כֹּל הַתְּפִלּוֹת, כִּי מַשִּׂיחַ הוּא בְּחִינַת מוֹטֵט, בְּחִינַת 'רוּחַ לְפִינוּ מְשִׂיחַ ה'', שֶׁמְּקַבֵּל כֹּל הָרִיחוֹת שֶׁהֵם בְּחִינַת הַתְּפִלּוֹת, כִּי יֵשׁ עִיקַּר הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא מֵהַנִּשְׁמָה, הִיא מְהַרְהֶרֶת כנ"ל. וְזֶה בְּחִינַת 'וְתְהִלָּתִי לְמַטָּס לָךְ', בְּחִינַת מוֹטֵט כנ"ל. וּבְשַׁבִּיל זֶה נִקְרָא מַשִּׂיחַ, כִּי הוּא יוֹנֵק וּמְקַבֵּל מֵ'מָּשִׁיַּח הַשֵּׂכֶל', דְּהַיְינוּ כֹּל הָרִיחוֹת שֶׁהֵם בְּחִינַת מוֹטֵט, בְּחִינַת 'וְתְהִלָּתִי לְמַטָּס וכו', וּמְשִׂיחַ מְקַבֵּל אוֹתָם, בְּחִינַת 'רוּחַ לְפִינוּ מְשִׂיחַ ה'' כנ"ל.

(בְּמִי 'מוֹטֵט וּמְפַלֵּא), וז"ל: **מִי סְפִיר מִמִּזְרַח.** מִכַּרְמֵס שֶׁהִיא בְּמִזְרַח, מִי הֵעִירוֹ לְלֶכֶת מִשָּׁם וְלַמָּקוֹם מִלֵּילִי מֶרֶץ מוֹלַדְתּוֹ. **לְדַק יְקַרְסְמוֹ לְרַגְלוֹ.** בְּכָל מָקוֹם מְדֻרָּךְ כַּף רַגְלוֹ הִיא קוֹרֵץ אֶת הַלֶּדֶק לַעֲזוֹב הַמִּלֵּילִים וְלְהַמְּיַן בָּהּ'. וּמִלְּנֵי"ס (שָׁם) בֵּיאֵרוּ גְּבִי מַעֲלַת מִלֵּךְ הַמְּשִׂיחַ: **מִי סְפִיר מִמִּזְרַח.** לִיכּוֹת הַגִּילּוּת יְהִיוּ גַּם כֵּן שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, כִּי הַלֶּדֶק יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִים כְּעָפָר תַּרְבּוּ, יִהְיוּ דּוֹמִים לְפָנֵי תַּרְבּוּ כְּעָפָר הַנִּידָּק נִרְגָּל, יִתֵּן מַלְכִּים בְּקַס נִידָּף לְפָנֵי קַסְּמוֹ, הַמַּלְכִים יִהְיוּ דּוֹמִים לְפָנֵי קַסְּמוֹ כְּקַס נִידָּף, כִּי יִנָּתֵס נִקְל מְאוֹד. **בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי:** עַיֵּן לְעֵיל בְּמִקְרָ"מ סוֹף אוֹת ג' ד"ה 'וְאִלּוּ נִתְּנוּ לְךָ שְׁכ"ס אֶחָד עַל אֶחָד'.

יִלְקוּט הַנַּחַל

יִשְׂמָעֵאל כְּמַ"ש כִּי שֶׁמַע ה' אֶל עָנְיִּי. וּמוּבָא בְּקוּנְטְרֵס מְבוֹאֵי הַמֶּלֶךְ (תְּמוּנַת מַצַּל"מ): יֵשׁ לְהַתְפַּלֵּל לְכַתְּחִלָּה עַל הַמְּבוֹאָר לְקַמָּן בְּסוֹף הַמַּאֲמָר 'כִּי יִשְׂמָעֵאל הוּא בְּחִי' הַתְּפִלָּה, כְּמַ"ש 'כִּי שֶׁמַע ה' אֶל עָנְיִּי' וְתַרְגּוּמוֹ 'אֲרֵי קַבֵּיל ה' יְת צְלוֹתִי'. דְּהֵרֵי כַּוָּנַת רַבֵּינוּ לוֹמַר שֶׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה שֶׁהַמַּדָּס מִתְפַּלֵּל נִקְרָא בְּשֵׂם יִשְׂמָעֵאל, וְהֵרֵי הַרְמָז הוּא עַל הַמַּ"ש כְּבִיכוֹל שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ הַתְּפִלָּה, וְלֹא עַל עֶצֶם הַתְּפִלָּה. אַךְ כ"ז מִתְפַּלֵּא ע"פ דִּבְרֵי מוֹהֲרַ"ן זי"ל (תו"מ מְגִלַּת ה, ג) הַמְּיוֹסֵד עַל תּוֹרַת בְּ' הַכְּהֲנִים', וז"ל 'עִיקַּר שְׁלֵימוּת הַתְּפִלָּה הוּא ע"י הַתְּמוּנָה, כִּי תְּמוּנַת בְּנֵי הַכְּהֲנִים, כְּמַ"ש כ"פ 'וְיִכּוּ יְדֵיו לְתְמוּנָה', וְתַרְגּוּמוֹ 'פְּרִישָׁן נַגְלֵי' (הוּא הַמְּבוֹאָר בְּמַאֲמָר זֶה שָׁמּוּעַ עוֹסְקִים בּוֹ), וְהַתְּמוּנָה צָרִיךְ לִהְיוֹת שְׁלֵימָה בְּכֹל הַבְּחִינוֹת, וְגַם זֶה אֵין לְהַתְפִּלָּה שְׁלֵימוּת וכו'. הַיְינוּ שֶׁכְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ תְּמוּנָה שְׁלֵימָה בְּעִנְיַן הַכֵּלִי זַיִן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי 'חֶרֶב בּוֹאִינוּ מְלֵא בְּפִי' כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַז"ל, וְזֶה עִיקַּר הַכֵּלִי זַיִן שֶׁל מַשִּׂיחַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַלְּדִיקִי אֶמֶת שֶׁבְּכֹחַ תְּלוּיִים וְלוֹלִים כֹּל יִשְׂרָאֵל. כֵּן צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ תְּמוּנָה בְּעִנְיַן לְהַתְמִין בְּתְמוּנָה שְׁלֵימָה שֶׁהַמַּ"ש שׁוֹמֵעַ וּמַאֲזִין וּמַקְשִׁיב כָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שֶׁל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְפִילּוּ מְהַגְּרוּעַ שֶׁבַּגְּרוּעִים, כִּי הוּא יִתְ' שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל פֶּה וכו'. וְעַיֵּ"ש שֶׁכְּפִי מָה שֶׁמַּמְתִּין זֶה, כֵּן פּוֹעֵל בְּאֶמֶת בְּתְפִלָּתוֹ שֶׁהַמַּ"ש שׁוֹמֵעַ וּמְקַבֵּל תְּפִלָּתוֹ וּמַשְׁפִּיעַ לוֹ מִה שֶׁצָּרִיךְ, וְלִהֵיפֶךְ מ"ז בְּהֶעְדֵּר הַתְּמוּנָה הַזֹּאת, אֵין בְּתְפִלָּתוֹ לַעֲלוֹת וּלְהִתְקַבֵּל ח"ו. וּמִבֹּאר שָׁם מַה שֶׁנִּקְרָא הַתְּפִלָּה בְּשֵׂם 'יִשְׂמָעֵאל' עַל שֵׁם שֶׁהַמַּ"ש מַאֲזִין וְשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, כִּי עִיקַּר שְׁלֵימוּת הַתְּפִלָּה הִיא כְּשֶׁהַמַּתְפַּלֵּל מַמְתִּין בְּתְפִלָּתוֹ שֶׁהִיא עוֹלָה וּמִתְקַבֶּלֶת אֲמִתִּי יִתְ', וְלֹכֶן כָּל עִנְיַן הַתְּפִלָּה מְכוּנֶה ע"ש עֶלְיוֹנָה וְהִתְקַבְּלוּתָהּ, וּמַ"ז בְּעֶצְמוֹ הִיא בְּחִינַת עוֹלָה וּמִתְקַבֶּלֶת.

כִּי שֶׁמַע ה' אֶל עָנְיִּי. 'שׁוֹמֵעַ יִשְׂמָעֵאל' זֶה בְּ' בְּחִינוֹת הַכְּלוּלוֹת בְּתְפִלָּה. 'שׁוֹמֵעַ' זֶה בְּחִי' תְּמוּנָה, וְ'יִשְׂמָעֵאל' זֶה בְּחִי' תְּפִלָּה, הַיְינוּ לְפִי דְּבַר הַכְּלוּלִים בְּתְפִלָּה שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ תְּמוּנָה שְׁלֵימָה בְּעִנְיַן הַכֵּלִי זַיִן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי 'חֶרֶב בּוֹאִינוּ מְלֵא בְּפִי' כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַז"ל, וְזֶה עִיקַּר הַכֵּלִי זַיִן שֶׁל מַשִּׂיחַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַלְּדִיקִי אֶמֶת שֶׁבְּכֹחַ תְּלוּיִים וְלוֹלִים כֹּל יִשְׂרָאֵל. וְגַם שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ תְּמוּנָה שְׁלֵימָה בְּעִנְיַן לְהַתְמִין בְּתְמוּנָה שְׁלֵימָה שֶׁהַמַּ"ש שׁוֹמֵעַ וּמַאֲזִין וּמַקְשִׁיב כָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שֶׁל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְפִילּוּ מְהַגְּרוּעַ שֶׁבַּגְּרוּעִים, כִּי הוּא יִתְ' שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל פֶּה וכו'. וְעַיֵּ"ש שֶׁכְּפִי מָה שֶׁמַּמְתִּין זֶה, כֵּן פּוֹעֵל בְּאֶמֶת בְּתְפִלָּתוֹ שֶׁהַמַּ"ש שׁוֹמֵעַ וּמְקַבֵּל תְּפִלָּתוֹ וּמַשְׁפִּיעַ לוֹ מִה שֶׁצָּרִיךְ, וְלִהֵיפֶךְ מ"ז בְּהֶעְדֵּר הַתְּמוּנָה הַזֹּאת, אֵין בְּתְפִלָּתוֹ לַעֲלוֹת וּלְהִתְקַבֵּל ח"ו. וּמִבֹּאר שָׁם מַה שֶׁנִּקְרָא הַתְּפִלָּה בְּשֵׂם 'יִשְׂמָעֵאל' עַל שֵׁם שֶׁהַמַּ"ש מַאֲזִין וְשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, כִּי עִיקַּר שְׁלֵימוּת הַתְּפִלָּה הִיא כְּשֶׁהַמַּתְפַּלֵּל מַמְתִּין בְּתְפִלָּתוֹ שֶׁהִיא עוֹלָה וּמִתְקַבֶּלֶת אֲמִתִּי יִתְ', וְלֹכֶן כָּל עִנְיַן הַתְּפִלָּה מְכוּנֶה ע"ש עֶלְיוֹנָה וְהִתְקַבְּלוּתָהּ, וּמַ"ז בְּעֶצְמוֹ הִיא בְּחִינַת עוֹלָה וּמִתְקַבֶּלֶת.

סְבִיבוֹתֶיךָ תַּרְגּוּמוֹ סְחוֹר. כִּדְמִתְרְגֵּם קוּנְקְלוֹס בִּמְקוֹמוֹת רַבִּים בְּמִקְרָא, כְּגוֹן בְּשָׁמוֹת (יט, יג): וְהִגְבַּלְתָּ אֶת הָעָם סָבִיב וגו'. וְתִרְגֵּם קוּנְקְלוֹס (שָׁם): וְתִתַּחֵם יְת עַמָּא סְחוֹר סְחוֹר. וְכֵן בְּשָׁמוֹת (כה, יט): וְעָשִׂיתָ עָלָיו זֵר זָהָב סָבִיב. וְתִרְגּוּמוֹ (שָׁם): וְתַעֲבֵד עֲלוֹהִי זֵיר דַּהֲבָא סְחוֹר סְחוֹר. וְכֵן בְּיֹאמֶר רַמ"י (בְּרֵאשִׁית מג, לד): כֹּל לְשׁוֹן סְחוֹרִים וְסְמוּרִים, עַל שֵׁם שֶׁמְּחַזְּרִים וְסוֹבְבִים לְאַחַר פְּרִקְמַטְיָא.

וְאֶמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ. כִּדְכְתִיב בְּתְהִלִּים (פֵּט, ז–ט): כִּי מִי בַּשַּׁחַק יַעֲרֹךְ לַה' יִדְמֶה לַה' בִּבְנֵי אֵלִים: אֵל נַעֲרָץ בְּסוֹד קְדֹשִׁים רַבָּה וְנוֹרָא עַל כָּל סְבִיבָיו: ה' אֱלֹקֵי צְבָאוֹת מִי כָמוֹךָ חָסִין יָהּ וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ: וּפִירֵשׁ הַמְּצַ"ד (שָׁם): **אֵל נֹאדָר.** כִּי הוּא אֵל חָמִין בְּאַמּוּרַת עַדַת קְדוֹשִׁים רַבָּה וְגַדּוֹלָה, הַס מַלְאֲכֵי מַעְלָה. **אֵל כָּל סְבִיבָיו.** הַס הַמַּלְאָכִים הַמְסֻבִּבִים כִּסֵּא כְּבוֹדוֹ. **חָסִין יָהּ.** חָמֵּס ה' הַחָזָק מְאוֹד. **וֶאֱמוּנָתְךָ.** הַמְּמוּנֶה הִיא מְעוֹלָם סְבִיבוֹתֶיךָ וְלֹא תִּמָּצֵד מִמֶּךָּ. וְעוֹד בֵּיאֵר הַמְּלֵבִ"ש (שָׁם): **וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ.** שֶׁגַּם הַטַּעַם הַמְיוּסָּד עַל הַמְּמוּנָה הִיא גַּם כֵּן סְבִיבוֹתֶיךָ, כִּי חָמֵּס רְבִינוֹ שֶׁהַמְּמוּנָה שְׁכוּכָה בְּקִרְבְּכֶם וּפוֹעֶלֶת בָּכֶם. וְעַיֵּ' לְעֵיל אוֹת ג' שֶׁבֵּיאֵר רְבִינוֹ שֶׁהַמְּמוּנָה הִיא גַּם כֵּן סְבִיבוֹתֶיךָ, כִּי חָמֵּס שׁוֹכֵן בְּקִרְבְּכֶם וּפוֹעֶלֶת בָּכֶם. וּבְקִצּוּרֵי הַמַּאֲמָר יְיַמְּכֵן לוֹמַר עַיֵּ"פ כְּלָל ו' (מִמַּ"י כְּלָלִי הָעֵיוּן) שֶׁעִנְיַן 'תְּמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ' הוּא וְלֹא"ז דִּ'סְבִיב רַשְׁעִים יִתְהַלָּכוּן' (עַיֵּ"ל אוֹת ג'), הַמּוֹעֵל אֶת הַמַּדָּס בִּתְפִלָּתוֹ. **יִתֵּן בְּעֶפֶר חַרְבּוֹ.** כִּדְכְתִיב בְּיִשְׁעְיָה (מג, ג): מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם וּמְלָכִים יַרְדֶּ יִתֵּן כֶּעָפָר חַרְבּוֹ כְּקַשׁ נִדָּף קַשָּׁתוֹ: וּפִי' הַמְּלֵבִ"ש (שָׁם) שֶׁפְּסוּק זֶה מְדַבֵּר בְּכַרְמֵס שֶׁע"ה, שֶׁכֹּל מָקוֹם הִיא קוֹרֵת לְהַמִּיִּן בְּה'.

וְאֲנִי תְּפִלָּה

"יי, עֵינֶיךָ הַלֹּא לָאֱמוּנָה", וְזֶבֶן בִּרְחָמֶיךָ לֶאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה בְּשֶׁקְּמוּת בָּאֱמֶת כִּרְצוֹנְךָ הַטּוֹב. "כָּל מִצְוֹתֶיךָ אֱמוּנָה, שֶׁקֶר רְדָפוּנִי עָזְרֵנִי. יי שְׁמַע תְּפִלָּתִי, הַאֲזִינָה אֶל תַּחֲנוּנַי, בֶּאֱמוּנָתְךָ עֲנֵנִי בְּצִדְקָתֶךָ". וְיִקָּרֵא שֶׁכָּתוּב "וִידוֹד שָׁמַיִם פַּלְּאֲךָ יי, אַף אֱמוּנָתְךָ בִּקְהַל קְדוֹשִׁים". וְנֶאֱמַר "וֶאֱמוּנָתִי וְחַסְדִּי עִמּוֹ וּבְשָׁמִי תָּרוּם קַרְנוֹ". וְנֶאֱמַר "לְעוֹלָם אֶשְׁמָר לוֹ חַסְדִּי וּבְרִיתִי נֶאֱמָנֶת לוֹ, וְחַסְדִּי לֹא אָפִיר מֵעִמּוֹ וְלֹא אֲשַׁקֵּר בֶּאֱמוּנָתִי. חַסְדֵי יי עוֹלָם אָשִׁירָה לְדוֹר וָדוֹר אוֹדִיעַ אֱמוּנָתְךָ בְּפִי. כִּי אָמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה שָׁמַיִם תָּכִין אֱמוּנָתְךָ בָּהֶם. יי אֱלֹהֵי צְבָאוֹת מִי כָמוֹךָ חָסִין יָהּ וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ". וְקָרִים לָנוּ מִקְרָא שֶׁכָּתוּב "וְאַרַשְׂתִּיךְ לִי לְעוֹלָם, וְאַרַשְׂתִּיךְ לִי בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים, וְאַרַשְׂתִּיךְ לִי בֶּאֱמוּנָה, וְיָדַעַתְּ אֶת יי. אַל תַּעֲזְבֵנִי יי, אֱלֹהַי אַל תִּרְחַק מִמֶּנִּי, חוּשָׁה לְעֶזְרָתִי אֲדֹנָי תְּשׁוּעָתִי. בָּרוּךְ יי לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן" (לִיקו"ת עג).

סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל / טַיָּיעָא

קְרָא הַשֵּׂכֶל 'טַעֲיָיא', וְזֶה כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא הַחוֹקֵר עַל הַדְּבָרִים וּמְשׁוֹטֵט בְּעוֹלָם לְאָרְכּוֹ וּלְרָחְבּוֹ, וְאַף בְּדְבָרִים הַנִּבְדָּלִים הוּא חוֹקֵר וְעוֹמֵד עֲלֵיהֶם, וְזֶהוּ עִנְיַן הַטַּעֲיָיא, כִּי הַטַּעֲיָיא הוּא סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל, שֶׁהוּא סוֹחֵר וּמַסְבֵּב כָּל הָאָרֶץ לְאָרְכָּהּ וּלְרָחְבָּהּ וְקוֹנֶה הַסְּחוֹרָה, וְנִקְרָא מַה שְׁקוֹנֶה הַסּוֹחֵר 'לֶקַח', כִּךְ הַשִּׂכְלִי הוּא שְׁקוֹנֶה הַמּוּשְׂכָלוֹת וְהֵם קִנְיַן שֶׁלּוֹ, וְלִכְךָ נֶאֱמַר עַל הַחָכְמָה (מִשְׁלֵי ד) 'כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם, תּוֹרָתִי אַל תַּעֲזֹבוּ' (תִּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל יח).

הַטַּיָּיעָא הוּא סוֹחֵר בְּעֹל מִשְׁא וּמַתָּן בְּעִסְקֵי הָעוֹלָם (גְּבוּרוֹת הַשֵּׁם נְוָא).

סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל הוּא מְסֻבָּב בְּכֹל מָקוֹם לְמַשָּׂא וּמַתָּן שֶׁלּוֹ לְקַנּוֹת הַדְּבָרִים אֲלֵיהֶן, וְכֵן נִקְרָא הַכֹּחַ הַמַּשִּׂיג, לְפִי שֶׁהוּא בְּעַל מַשָּׂא וּמַתָּן בְּדִבְרֵי חָכְמָה, עַד שֶׁיְּקַנֶּה הַדְּבָרִים שֶׁהֵם בְּחִינַת אֲלֵיהֶן (חִידּוּשֵׁי אַגָּדוֹת בְּ"ב).

עפר

הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, אֵשׁ, רוּחַ, מַיִם, עָפָר, הֵם כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה עוֹלָמוֹת, אֲצִילוּת, בְּרִיאָה, יְצִירָה, עֲשִׂיָּיה, שֶׁהֵם בְּחִי' אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם, שֶׁהֵם בְּחִי' הַשְּׁלוֹשָׁה מוֹחִין וְאֶמּוּנָה שְׁהִיא בְּחִי' מַלְכוּת (לִיקו"ה שְׁחִיטָה ה, יב).

הָעָפָר הוּא הָרִאשִׁית וְהַתְּכִלִּית שֶׁל כֹּל הַדְּבָרִים, כִּי 'הַכֹּל הָיָה מִן הֶעָפָר וְהַכֹּל שָׁב אֶל הֶעָפָר', וְשָׁם בְּהֶעָפָר כֹּל הַדְּבָרִים בְּאַחְדוּת בְּלִי הִבְדֵּל, כִּי בְּהֶעָפָר בְּעַצְמוֹ אֵין שׁוּם שִׁינּוּי, כִּי הֶעָפָר יֵשׁ לוֹ דְּמוּת אַחַת וְטַעַם אֶחָד בְּמָקוֹם זֶה וּבְמָקוֹם זֶה, וְאַעַפ"כ צוֹמְחִים מִמֶּנּוּ דְּבָרִים מְשׁוּנִּים בְּלִי שִׁיעוּר (לִיקו"ה סִימָנֵי בְּהֵמָה וְחַיָּה שְׁבְּהַרָה ד, כג).

מַחֲמַת שֶׁהֶעָפָר הוּא בְּחִי' עֲנָוָה וּשְׁפָלוּת, עַ"כ שָׁם נַעֲלָה חִיּוּתוֹ יִתְ' יוֹתֵר, וְעַ"כ שָׁם הַכֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ שֶׁל כֹּל הַדְּבָרִים (לִיקו"ה חִזְקַת מְטַלְטְלִין ד, יז).

עָפָר מֵאֲנָא דְּכוּלְהוּ (תִּיקו"ז ע, קלב.).

עָפָר מִלְּשׁוֹן עֲפָרוּרִית וְגִשְׁמִיּוּת, שֶׁנִּתְגַּשְׁמוּ וְנִפְלוּ מִכֹּל הָאֱמוּנָה (מְאוֹר וְשֶׁמֶשׁ פ' תּוֹלְדוֹת).

הַהֶבְדֵּל שֶׁבֵּין אָפָר וְעָפָר, כִּי בְּזְמַן הֱיוֹת הַדִּינִים בְּמַלְכוּת אוֹ בִּבְנִינָה נִקְרָא 'עָפָר', שֶׁכֵּן הַמַּלְכוּת וְהַבִּנְיָנָה שֶׁנִּיכְּם הֵן סוֹד ע' וְאז נִקְרָא עָפָר, אֲבָל כְּשֶׁכֵּן בְּאִין אֶל הַחָכְמָה שֶׁהוּא סוֹד א' נִקְרָא 'אָפָר' (קה"י, אָפָר).

קְלִיפּוֹת נוֹגְהּ נִקְרָא עָפָר (קה"י, עָפָר).

מַלְכוּת נִקְרָא עָפָר (שָׁם).

הַצַּדִּיקִים נִקְרָאִים 'עָפָר', שֶׁהֵם בְּעִנְיָנִיהֶם כְּעָפָר (שָׁם).

לא נִקְרָא עָפָר, כ"א דְּבַר הַנִּסְפָּד וְאִפְשָׁר לִמְנוֹת הַגְּרוֹנִים (מִלְּבִי"ם וְיִקְרָא יז, יג). **עָפָר** הוּא הַנִּשְׁחָק וְהַדַּק (מִלְּבִי"ם בְּמִדְבַּר ה, יז). **קְשַׁת אוֹתִיּוֹת** הַתְּפִלָּה הִיא הַשְּׁכִינָה, כְּמַ"ש 'אֲדֹנָי שִׂפְתַי תִּפְתָּח', שֶׁהַדִּיבּוּר הוּא שֵׁם אֲדֹנָ"י, וְנִקְרָא קֶשֶׁת, כְּמוֹ שֶׁפִּירַשׁ"י 'בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי' לְשׁוֹן תְּפִלָּה (לִיקו"מ מב). **הַצַּדִּיק** הוּא בְּחִי' קֶשֶׁת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַשְׁבָּ"ג לְרַבִּ"ל 'הַנִּרְאֶה קֶשֶׁת בְּיָמִיךָ וכו' (כְּתוּבוֹת עז) (לִיקו"מ מב). **שְׁמִירַת** הַבְּרִית נִקְרָא קֶשֶׁת, בְּחִי' קֶשֶׁת הַבְּרִית, וְכֵן נִקְרָא בִּלְשׁוֹן חֹרֶב וכו', כְּמַ"ש 'חֲגוֹר חַרְבְּךָ עַל יֶרֶךְ גִּבּוֹר', כִּי שֶׁם עִיקַּר הַמִּלְחָמָה לִהְיוֹת גִּיבּוֹר הַכּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ. (לִיקו"ה אוֹמְנִין ד, לד). **כַּל** אָדָם וְאָדָם, עַל כָּל עִוָּן וּפֶגָם שֶׁהוּא עוֹשֶׂה וּבִפְרַט פֶּגָם הַבְּרִית, הוּא זוֹרֵק חֵץ מִמַּ"שׁ לְנַפְשׁוֹ, כִּי בְּרִית נִקְרָא קֶשֶׁת וְחִיצִים כִּידוּעַ, בְּבְחִי' מַה שֶׁאָמְרוּ רַז"ל 'כָּל זְרַע שֶׁאֵינוֹ יוֹרֶה כְּחֵץ וכו' (לִיקו"ה פּוּ"ר וְאֵישׁוּת ג, י). **הַקְּשַׁת** הוּא כְּלִי מִלְחָמָה, וְנִקְרָא קֶשֶׁת לְפִי שֶׁאֵינוֹ מוֹרֶה מַטָּרָה חִיצִים אֶלָּא כְּשֶׁאָדָם מַקְשֶׁה הַמַּקָּה שָׁבוֹ (רְבִינוּ בְּחַיֵּי בְּרֵאשִׁית ט, יג). **הַקְּשַׁת** הַזֹּה הוּא נִקְרָא קֶשֶׁת, לְשׁוֹן קוֹשִׁי, בְּעִבּוּר שֶׁהוּא מְמִידַת הַדִּין (חִידּוּשֵׁי אַגָּדוֹת ר"ה). **הַמִּלְחָמָה** ע"י קֶשֶׁת הִיא הַמִּלְחָמָה הַיּוֹתֵר גְּדוֹלָה עַל הַכֹּל וְקָשֶׁה מְהַכֹּל, כְּשֵׁם שֶׁנִּקְרָא קֶשֶׁת, שֶׁהַחֵץ הוֹלֵךְ בְּמְהִירוּת יוֹתֵר וּמוֹרֶה בְּחוֹזְקָה, וְכֹל שֶׁאֵר כְּלֵי זַיִן הֵם תַּחַת זֶה (חִידּוּשֵׁי אַגָּדוֹת ע"ז). **הַקְּשַׁת**, כֹּל מָה שֶׁמּוֹשֵׁךְ אוֹתוֹ לְמַטָּה לָאָרֶץ, אֲזַי יוֹרֵץ אַחֲרֵי כֵּן הַחֵץ לְמַעְלָה בְּרוֹם יוֹתֵר, וְכְמוֹ"כ הַצַּדִּיקִים כָּל מָה שֶׁהֵם בִּשְׁפָלוּת יוֹתֵר, מְיוּחָדִים יִחוּדִים גְּבוֹהִים וְרָמִים יוֹתֵר וְיוֹתֵר וְתִפְלָתָם עוֹלֶה לְמַעְלָה מַעְלָה, וְלָכֵן נִקְרָא הַיִּחוּדִים 'קְשַׁת' (יְשָׁמַח יִשְׂרָאֵל פ' בְּחֻקֹּתַי).

מבחינת שפכי לבך כמים. ויש לפרש בפשיטות (ט): ע"פ מאמר רבה בר בר חנה 'כמה מרחקין ממיא וכו'. וע"פ פירוש הפסוק קשה להבין, מה ענין הג' תפילות ומה ענין 'שפכי כמים וכו'. אך ענין 'שפכי כמים לבך' הוא תפילת תנות, שהוא ענין מאמר לגמרי, שהוא 'נכח פני ה'' ממש בלי מחיצות ובלי הפסק שבעיס. ולפי זה ממוקן מה שפירש רבינו ז"ל הגמרא הנ"ל, שיש י"ב שבעיס נגד י"ב שבטי יה, הלא יש י"ג שבטים, ולריך להיות י"ג שבעיס כנגד י"ג נוסחאות התפילה. וע"פ הנ"ל מיושב היטב, כי תפילה אחת הוא בלא שבע תלא, שהיא נוכח פני ה' ממש, שתפילה זאת היא תפילת תנות, שלריכים לקוס תנות, אבל אז עת רצון שתתקבל תפילתו, כי תפילתו עולה לה' ממש בלי שבע מסך המבדיל, כמ"ש 'שפכי כמים נגד נכח פני ה'' ממש. ועוד הקשה ותירץ בניהם"ל (ט) בענין זה (ע"פ הכלל הי"ז מח"י בללי העיון), וז"ל: מה שנראה לרכו הקדושה בכל מאמרי הרבב"ח ומיושתעי וכו', להלילע תפילה לפני המעיין תת כל ההשגה הנרמזת בה, ובזה שתאמר שבסימן ט' יש לכתורה מדרכו הזאת, כי בגוף ההשגה שהלילע תפילה לפני המעיין לא הזכיר כלל מבחינת 'שפכי כמים נגד וכו'. והבאתי דבריו (שם) תירץ בזה"ל: שגם קודם ניחור מאמר הרבב"ח מדבר מהבחינה 'שפכי וכו', נאשר זה הוא עיקר תפילת יעקב עתה החתת, שהוריאה ליוסף, והוליאה מיד התמורי [זה עשיו], 'כי ליד נפיו' [תלקי הטוב], והנפשות שבהתפילה הנ"ל], כנ"ל מהמובא בפנים (לעיל במאמר תות ג'-ג'). ועי' עוד בתח"ל ד"ה 'תמניא בחינות וכו'' שם גם מתורץ ענין זה. **תמניא בחינות וכו' חמשה חומשי תורה ושלשה תפלות.** ובתב בליקו"ה (תו"מ דיניס ג, ט) שתורה ותפילה הם בחי' תגן טוב ובחי' תלון המבלילים לעיל במאמר בתות ג', וז"ל: וזה בחינת תורה ותפילה, שבשניהן לריכין זה לזה ואין תחד בלא חבירו. כי זה בחינת קריאת שמע ותפילה, כי קריאת שמע הוא בחינת תורה, כי התורה זה בחינת תמת, בחינת 'תורת תמת', כי התורה הקדושה היא עסק התמת, כי כל מצוות התורה הם עסק התמת. למשל מצות ליצית שציוונו הבי"ת להטיל ליצית בטלית, זהו עסק התמת לתמיתו. תבל תפילה שהיא בחינת תעבודת לתמת, שזהו בחינת בללית העבודה שתנו עוסקין ומקיימין שבכל בלול בתפילה, דהיינו מה שתנו מתפללין ומבקשין מהבי"ת, בזה יש כמה גווני בלי שיעור כפי גודל התמת שיש בו בל"ל. נמלא, שתורה ותפילה הם בחינת תגן טוב וחלון הנ"ל, שזהו בחינת שיש בזה כמה גווני בלי שיעור כפי גודל התמת שיש בו בל"ל. נמלא, שתורה ותפילה הם בחינת תגן טוב וחלון הנ"ל, שזהו בחינת תמה ובנה, הם בחינת תורה ותפילה בילוע, הם בחינת תובב"ל ותובבע"פ במובן. וזהו שבתב שם רבינו ז"ל על מאמר רבה בר בר חנה שֶׁשָּׁמְעוּ 'במה מרחקין ממיא', היינו מתפילה בשלושת, הציב לו 'תמני פרסי', ובתב שם שזהו בחינת תורה ותפילה, הם ממיש תומשי תורה ושלוש תפילות ניוס וכו'. ולבאורה תמוה, כי מקודם לן הזכיר שם רבינו בלל מענייו תורה שצייך לתפילה (רלה בבלל הי"ז מח"י הבללים שבהקדמת ניהם"ן). אך ע"פ הנ"ל מבואר היטב, כי תיקון התפילה הוא ע"י תמת, ותמת הוא בחינת תורה, בחינת תורת תמת בל"ל. וזה בחינת קריאת שמע ותפילה, בחינת שמיכות גאולה לתפילה. כי קריאת שמע הוא בחינת תורה, בחינת עסק התמת, בחינת 'ה' תלקינו ה' תחד' (דברים ו) שהוא עסק התמת, ותמ"כ תנו מתפללין שהוא תתערותא לתמת, דהיינו שתנו מעוררין עלמינו ומכינים עלמינו להתפלל לפניו יתברך ולבקש על נלריכנו, וזהו בפי התמת שיש בתל בל תחד ותחד. וזה התמת הוא בחינת תלון בל"ל, שנריך לקבל התור מעסק התמת שהוא בחינת תורה, בחינת קריאת שמע בל"ל. כי זה הוא בלל גדול, שבל בחינה בלולה מבל הבחינות (רלה בבלל השמיני מח"י הבללים הנ"ל), ויש בתה בחינות בתל בחינה ובחינה. ועל בן תע"פ שבמאמר הנ"ל מבואר שבהתפילה בעצמה יש בחינת תגן טוב וחלון, עם בל זה בללית התפילה של ההמון עם הוא בחינת חלון בנגד בחינת תורה, שהוא בחינת תגן טוב בל"ל, וכן בללית התפילה הוא בחינת חלון, בחינה לבנה בנגד התורה שהיא בחינת תמה, בחינת תגן טוב וכו"ל.

שפכי לבך כמים נוכח פני ה'.

כתיב בתהילה (ג, יח–יט):
וְעָנָה לְךָ מֵעַל ה' מוֹעֲדָם בַּם לְיוֹן הוֹרִידִי כַּנַּחַל דִּמְעָה יוֹמָם וָלָיְלָה שִׁתִי לָךְ פַּלְגֵי תָּמְעָה אַל תִּתְּנִי פּוּגַת לָךְ אַל תִּדֹּם בַּת עֵינֵךְ: קוּמִי רְנִּי בַלָּיְלָה לְרֹאשׁ אַשְׁמֻרוֹת שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי ה' שְׂאִי אֵלָיו כַּפַּיִךְ עַל נֶפֶשׁ עוֹלָלַיִךְ הָעֲטוּפִים בְּרָעָב בְּרֹאשׁ בָּל חוּצוֹת: ומבואר יותר (שם): [א]קומי כניסתא דישראל דשריין בגלותא, עסוקי בשנה בלילי, מרוס שכינתא דה' שריא לקבלין, ובפתגמי תורייתא. כשיהו שפרפרא שריא היך מיא עקמומית ליניך והדרי בתיובתא, ובללי בניא בניסתא בל קביל אפי ה', טולי לוותיה בללו ידין, על נפשא עולמיך לשתין בכפיא בריס בל מחוין. ובתב הבעל הטורים (בראשית טו, ז): התפילה נמשלה למים, דכתיב 'שפכי כמים נגד'.

ואמר הא לדוכתא פלן, שהיה יודע שערי תפלות, והיה יודע בל תפלה השייך לשבטו. ואמרינן ליה במה מרחקינן ממיא, ואמר הבו לי עפרא ויהבינן ליה, אמר לן תמניא פרסי. תנינן ויהבינן ליה, אמר לן תלתא פרסי. אפבית ולא יבלית ליה. היינו, אמרינן ליה במה אנן מרחקינן *) **ממיא, מבחינת** (תילה ג) **שפכי לבך במים נוכח פני ה'. אמר לן תמניא בחינות, היינו לימוד התורה, שהוא חמשה חומשי תורה, ושלשה תפלות.**

*) הפוס מוהרח"ת: יב ע"ב

מים

לפי דעת הרשב"י ע"ה המים הם בחסד, אמנם הם בצד המתקרב אל הגבורה הוא מים (פרד"ר בה, יג).

המים הם נגד החיה, שהוא נשמה לנשמה (ע"ח נ, א).

המים הם הולבים ומתפשטים תמיד מבלי גבול בלל, ולפיבך מניחין המים מקום גבוה והולבים למקום נמוך, שמקום הגבוה יש לו גבול שהוא מוגבל בששת שלו, והמים מניחין מקום הגבוה שיש לו גבול והולבים למקום נמוך שלא יוגבל, וכך התורה שהיא שכלית ואין גבול לה, לכך מַנַּחַת מקום הגבוה היינו גם רוח שמגביל עצמו שכל כך הוא גדול, והולכת למקום נמוך הם שפלי רוח בעלי ענוה, שאין מגבילים עצמם לכלום, מחשיבים עצמם לכלום, כאילו הם אינם דבר מוגבל, ומפני כך נמצאת התורה אצלם (נתיבות עולם א, נתיב התורה בו).

המים הם פשוטים, ומפני פשיטותם הצורה המתראה בהם עוברת חוצה להם אם אין דבר שיעכב הצורה (ראשית חכמה שער האהבה, א).

המים הם שורש בל האהבות שבעולם (מאור עיניים פ' ויגש).

מים נקרא המלאכים (קה"י, מים).

משה נקרא מים (שם).

המלכות נקרא מים. גם הכתר נקרא מים, שהוא כולו חסד (שם).

מילואי חכמה

שפכי לבך כמים נוכח פני ה'. ומציגו בתם' תמיד (לב ע"ב): תגע רבי חייא, בל העוסק בתורה בלילה שכינה בנגדו, שנאמר 'קומי רני בלילה לראש אשמרות שפכי כמים לבך נכח פני ה'. ופירש"י (שם): **קומי רני בלילה.** לעסוק בתורה. **שפכי כמים לבך נכח פני ה'.** בלומר שכינה שרויה אלבך.

יקוט הנחל

תמניא בחינות היינו לימוד התורה וכו' ושלשה תפלות. ומובא בספר מבלל יופי (סימן ט, בשם הריא"ם ר' יתחק חייזיק זילברמן זצ"ל): הספר לומר ע"פ הידוע להמיות הוא בחינת 'תבמה', במ"ש 'התבמה תְּחַיֶּה', במובא בדברי רבינו ז"ל בבמה מקומות, והתפילה היא בלי לקבל השפעת התבמה, וכמובאר בסימן ג' וז"ל 'מתמת שאור שבבל גדול מאוד, אי אפשר לזכות אלינו בי אם ע"י וכו' בחינת מלבות היא בחינת תפילה, וידוע שמלבות היא בחינת תפילה, והיא בחינת בלי ומלוס שעל ידו אפשר לקבל את התבמה בגבול ובמידה, (והתבמה הזאת היא החיות של בל דבר, במובאר שם ובבמה מקומות). וזה שבתב רבינו ז"ל בריש המאמר 'ובשביל זה צריך להתפלל בבל בומו', בי 'בומו' פירושו 'בוותו' בידוע, היינו שבפי מה שמבינים מוחו ודעתו בוותיות התפילה, במו בן זוכה לקבל משם שפע התבמה והדעת שנשפע בפנימיות הוותיות וכנ"ל. והספר שזהו גם בן עניין המבואר בדבה"ק לעיל בתות ג' (מבת"י התבריס) 'תך בי אפשר להתפלל, רק בשלומד תורה', בי עיקר התבמה היא בתמת התורה, וכפי שבתב דעתו ומוחו ע"י התורה, במו בן זוכה להבניס מוחו ודעתו וכוונתו בוותיות התפילה ולקבל ע"ז שפע המוחין מלמעלה. והספר לומר על דרך רמז בהבתוב שהביא רבינו ז"ל לעיל בתות ג' לעניין תפילה 'דרך בוכב מיעקב' ע"ש, דהיינו בוכ"ב עולה בגימטריא 'מֹשֶׁה', שעיקר מיקוני התפילה הוא בעניין המוח והדעת שהוא המיות הנ"ל. וכן נרמז בפסוק 'שפכי במים לבך' המובא בדבה"ק לעניין שלימות התפילה, דידוע תלל תל"ת דהיינו שבל"ל היא ר"ת ש'פכי בימים ל'בך. ולעניינינו היינו בי עיקר שלימות התפילה היא בפי מה שבבל הנ"ל, שזה תלוי בפי מה שזובה להקדים לימוד התורה שהוא עיקר המוח והדעת הנ"ל. וזה שמבואר לקמן בממאר רבה"ח שאמרו 'במה מרחקינן ממיא', היינו מבחינת 'שפכי במים לבך', ובפי דבריו הנ"ל היתה עיקר השאלה לתיך זובין לשלימות התפילה שהיא בפי בחינת המוח והשבל שהיא ר"ת 'שפכי במים לבך'. והשיב 'תמניא בחינות, היינו לימוד התורה וכו' עי"ש, היינו בי עיקר המוח והשבל בא ע"י לימוד התורה בנ"ל. ועניין 'תמניא בחינות' הספר לרמז ג"ב לעניין השבל, במבואר בתורה ג', שהשבל מרמז על תות ז' תלתון תיות, בי השבל הוא החיות של בל דבר וכנ"ל, והוא עניין 'קוד"ם יהב תבמתא לתבימין', בי בפי מה שמבין בחינת מוחו ושבלו ותבמתו ע"י תורה ותפילה (שהם תמניא בחינות במבואר שבחינת ז' הוא השבל בנ"ל), במו בן זוכה לקבל שפע תבמה ומוחין, בחינת 'שפכי במים לבך'.

ואני תפלה

אָנָּא יְיָ, עְוֹרֵנִי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְזְכוֹת לְהַתְפַּלֵּל לְפָנֶיךָ בְּכָל לֵב בֶּאֱמֶת וּבֶאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁתְּהֵא תְּפִלָּתֵנוּ זַכָּה וּנְכוֹנָה וּמְסֻדֶּרֶת בְּרָאוּי וּבְכַוָּנָה שְׁלֵמָה בֶּאֱמֶת. שֶׁתְּהֶיֶה מַחְשַׁבְתִּי קְשׁוּרָה בְּדִבּוּרִי הַתְּפִלָּה, שֶׁאֶזְכֶּה לְכַוֵּן הֵיטֵב בְּדִבּוּרֵי הַתְּפִלָּה. וְאֶזְכֶּה לִשְׁפֹּךְ כַּמַּיִם לִבִּי נוֹכַח פָּנֶיךָ יְיָ בְּהַתְפַּלָּתִי (ליקו"ת ח).

וְנִזְכֶּה לְקַיֵּם מִקְרָא שֶׁכָּתוּב "קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל יְיָ". וְהַשְׁלֵם לָנוּ דִּבּוּרִים הַגּוּנִים וּרְצוּיִים לְתוֹךְ פִּינוּ, עַד שֶׁנִּזְכֶּה לְעוֹרֵר לְבָבֵנוּ לְפָנֶיךָ בֶּאֱמֶת, וְלִשְׁפֹּךְ לְבֵנוּ כַּמַּיִם נוֹכַח פָּנֶיךָ יְיָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ, נוֹכַח פְּנֵי יְיָ" (ליקו"ת ח"ב, ב).

שנתפלל כ"כ בכוונה עד שנשפך לבינו לפניו כמים. ודייק בגיתין"ל (ט) שכאן נרמה שרימז רבינו על ענין התפודלות דייקא, וז"ל: הוא מה שנודע דברי חלמוד"ר זצ"ל על תורת הכמיהה 'שפכי כמים' המוב"פ, שהיה רגיל להזהיר על זה לכל תלמ, שיפפון לת לבבו כמים עוכת פניו יתברך גם זולת התפילות המסודרות בי"ב עומתות. כי תע"פ שכל עוסק מכוון בכוונת המידות והספירות כפי השער המיוחד לו בידוע, תגם בשיבת הקליפות תשר יסובבו בדרכי השערים התלם, נתרומס על זה מעלת הכמיהה הנ"ל, שמבקש התלם מלידו בכל עת בקשה תדשה, כי אז לת תעלה כלל בדרכי השערים תשר יסובבו בהם המעכבים והמסכים הנ"ל, ואין סוף וגבול כלל להדרכים התדשים תשר יתמיד כפי התמדשות הבקשות שבכל פעם, זוה השער לה' תורי לבד. ומובת עוד שם (ט, שער ת): עיקר התיקון הוא להתבטל תליו יתברך בשפיכת הלב כמים, עד שכמעט תלא נפשו בְּבָּהֶרו [כשתר בזה תדמו"ר ז"ל, שזה לבד עיקר התפודלות], בתופן שתלא ותתעלה תפילתו מהמסכים הנ"ל, כי 'ין תפילתו של תדם נשמעת, תלא תם כן תשים נפשו בכפו', ותו בלי ספק יוודע תליו תימתת העלה בכל התנועות והדיבורים, כתשר התליט תדמו"ר ז"ל תתר שגילה תת ההשגה הנ"ל ותמר, שע"י עלה זות יכולין להיות תים כשר כל ימי תייו.

שנשפך לבינו לפניו כמים. התדם מרובין מתות, הן בגשמיות והן ברוחניות, ודעתם קלרה לבתר ולפרש, ובכל עת שבתים לפרש שיחתו נתפס הפה, עד שתינם יכולים לשפוך כמים תת ליבו להוציא בפה כל מה שתשר לו בגוף ונפש. תבל כשזוכין לדיבורי תמת, תז נפתח לו התור תין סוף עד שיכול לקיים 'שפכי כמים לבך', שתופך כמים תת ליבו ומפרש בפיו כל מה שתשר לו בגוף ונפש, זה עיקר תלימות התפילה. וזה נרייכין גם לימוד התורה, זה בחינת 'תמיני פרסי'. וגם לימוד התורה צריך להיות בחמת, שבחינת 'תורת חמת' היתה בפיהו'. וכן צריך התדם להמשיך עצמו כל היום, תפילו שלת בשעת התורה והתפילה, רק תל התמת, שלת ייגע שום שקר תפיו לעולם תפילו בטעות שלת בכוונה, ותז הש"ת יסכון עמו ויתיר לו, ויוכל בעת תפילתו לפרש כל שיחתו ולשפוך כמים תת ליבו לפני הש"ת, לפרש ולבתר בחמרי פיו כל מה שתשר לו בגוף ונפש, ותז יתעוררו רחמי הש"ת עליו, ויחזין שוועתו וימלא כל משלות ליבו לטובה. **והא ראיה אפכית וכו'**. וביתר בחי הגמ' (ט): היינו שהפכת לן העפר בחינת התפילה, בחינת 'יתן כעפר תרבו' שהוא התפילה, שהוא תרב וקשת, למשיח שעליו נתמר 'תף תשיב צור תרבו ולא הקמותו במלחמה'. ביתר רבינו שתם היו התפילות בבחי 'שפכי כמים לבך' בוודתי לת היה תשיב הש"ת תת תפילתם שהם בחי 'צור תרבו'. ולשהש"כ בהלכות (פסו, לו–תד) גבי תלכות תשיב בן דוד: שֶׁהַם נִשְׁבַּעְתִּי בְּקָדְשִׁי חִם לְדָוִד אֲכַזֵּב: זַרְעוֹ לְעוֹלָם יִהְיֶה וְכִסְאוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ נֶגְדִּי: כְּיָרֵחַ יִפּוֹן עוֹלָם וְעֵד בַּשַּׁחַק נֶאֱמָן סֶלָה: וְאַתָּה זָנַחְתָּ וַתִּמְאָס הִתְעַבַּרְתָּ עִם מְשִׁיחֶךָ: נֵאַרְתָּה בְּרִית עַבְדֶּךָ חִלַּלְתָּ לָאָרֶץ נִזְרוֹ: פָּרַצְתָּ כָּל גְּדֵרֹתָיו שַׂמְתָּ מִבְצָרָיו מְחִתָּה: (...) סַף פָּשַׁטְתָּ יְמִינוֹ הֵשִׁבוֹתָ אוֹר חַרְבּוֹ וְלֹא סַיַּעְתּוֹ בַּמִּלְחָמָה: ופירש המל"ד (שם): **סשם וגו'**. שבועה מיוחדת נשבעתי בקדושתי והיא תקוס ולא תשתנה. **זרעו לעולם יהיה.** בממשלת המלוכה, כי תם יופסק זמן מה, תשוב עוד בימי המשיח. **וכסאו כשמש.** על עולם, כימי השמש יהיה כסאו נגדי להשגיח בו. **כירח.** כמו הירח כן זרעו יהיה עד עולם על כסא המלוכה. **ועד בשחק.** והוא קבוע לו בשחק נאמן עד עולם, שתמיד בו המלוכה עד עולם כימי הירח, וכפל הדבר לחוזק. **ולאחר נאמן.** והוא בעבור העוון עוזבת אותו ומחסת בו, כאשר תמרת 'ופקדתי בשבט פשעם'. **ספפנרם.** נתמלאת עברה עם משיחך, זה לדקיה שנתסר ביד נבוכנצר על שֶׁמָּלַךְ בדבר ה' בשבועה שנשבע בה'. **נאלפה.** לְהָרְהֵקְךָ הבריות שֶׁעַד דור, ותילת נזרו להסליטו לארץ. **פרצת וגו'**. וכל הרועה בת בו, ר"ל נתת אותו להפקר. **ספפה.** להיות מוסבר והרוס. **סף תשיב וגו'**. עם כי תרבו היתה לטובה ותדודה להכות בו תת החויב, הנה הַשַּׁבְתָּ התידוד לתמוריו לבל יוכל להכות בו תת החויב, וגם לת הקמת אותו במלחמה להיעלל הוא תיד החויב, ר"ל תף תס היה לפי הטבע תקוס להתגבר הוא על החויב, ולחמו עמו ממרוס ולת נתגבר, וגם נפל עוד.

תנינין ויהבינן ליה, תנינין, לשון לימוד. ואחר הלימוד, יהבינן ליה להריח, כמה מרחקינן מזאת הבחינה של מים. **ואמר לן תלתא פרסי,** היינו שלשה בחינות תפלות. והראה לנו סימן על זה, שעדיין לא הגענו למדריגה זאת, שנתפלל כל כך בכוונה עד שנשפך לבינו לפניו כמים. **והא ראיה, אפכית,** כמ"ש (תהלים פט) **אף תשיב צור חרבו ולא הקמותו במלחמה. כי כל התפלות הם בחינת חרב אצל משיח, ואם היו התפלות בבחינה הנ"ל, בוודאי לא היה משיב צור חרבו. וזה סימן, שעדיין לא הגענו למדרגת שפכי לבך כמים נוכח פני ה':**

כי כל התפלות הם בחי' חרב אצל משיח. וכתב בליקו"ה (יו"ד רמשיח הגז ה, יח): ועל כן מצינו לת יעקוס בשום מלחמה בחרב כי תס נפה לבד, וכמ"ש בסי' ג' שכל כלי זיינת של מצינו וכל המלחמות שיבשום הכל בתפילה לבד, וכמ"ש לת יחשו גוי חרב ולת ילמדו עוד מלחמה', שיבטל המלחמות והחרב תפילו מבין האומות.

יקוט הנחל

עד שנשפך לבינו לפניו כמים. וכתב בליקו"ה (יו"ד דס ת, י): שזהו בחינת תסך, בחינת תהבה והשתוקקות, זהו בחינת מים, בחינת 'שפכי כמים לבך נכח פני ה'', שזהו בחינת השתוקקות וביקופין דקדושה, שהלב כוסף להסי"ת עד ששופך תת ליבו כמים נוכח פני ה', ותו נתפפך לב התלן ללב בשר שהוא לב כמים, בחינת 'תסלפי לשור תגם מים', היינו בחינת 'שור לנבי', שנתפפך לב התלן למים, שנתרכך הלב בבחינת 'לב בשר', עד שיוכלין תת ליבם כמים לפני ה'. וכתב עוד בליקו"ה (תו"ת מנחה ז, מד): 'יפפוך שיחו כמו השופך מים, תפילו תם נדמה לו שהוא גלי שכל ובלי כוונה הרתוי, תעפ"י תת כל תשר עם לבבו 'יפפוך לפניו יתברך, בבחינת 'שפכי כמים לבך נכח פני ה' וכו'', וזה יקר מתוד בעיני הש"ת, וע"ז זכה לשוב ולהתקרב לליו יתברך, בחינת 'ותל לתקיו כי יכבה לפלות'. ובליקו"ה (תו"מ מהדיה ומליחה ת, ה) מובת עוד בעניין זה, ו"ל: וזה שנתמר 'וישתפו מים וישפכו לפני ה'', ופירש"י ותתרגום שם דהיינו שישפכו ליבם כמים, היינו תפילה בכוונה. וזה בתי' הכתוב 'שפכי כמים לבך נכח פני ה'', שקתי על תפילה בכוונה, היינו שהתפילה תהי בכוונה כדי להתיות ולהכרות הנפש ע"ז, וזהו 'כמים', בתי' 'מים קריס על נפש עַיָּפָה'.

אף תשיב צור חרבו ולא הקמותו במלחמה. ביתר רבינו שתם היו התפילות בבחי 'שפכי כמים לבך' בוודתי לת היה תשיב הש"ת תת תפילתם שהם בתי' 'צור תרבו'. ולשהש"כ בהלכות (פסו, לו–תד) גבי תלכות תשיב בן דוד: שֶׁהַם נִשְׁבַּעְתִּי בְּקָדְשִׁי חִם לְדָוִד אֲכַזֵּב: זַרְעוֹ לְעוֹלָם יִהְיֶה וְכִסְאוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ נֶגְדִּי: כְּיָרֵחַ יִפּוֹן עוֹלָם וְעֵד בַּשַּׁחַק נֶאֱמָן סֶלָה: וְאַתָּה זָנַחְתָּ וַתִּמְאָס הִתְעַבַּרְתָּ עִם מְשִׁיחֶךָ: נֵאַרְתָּה בְּרִית עַבְדֶּךָ חִלַּלְתָּ לָאָרֶץ נִזְרוֹ: פָּרַצְתָּ כָּל גְּדֵרֹתָיו שַׂמְתָּ מִבְצָרָיו מְחִתָּה: (...) סַף פָּשַׁטְתָּ יְמִינוֹ הֵשִׁבוֹתָ אוֹר חַרְבּוֹ וְלֹא סַיַּעְתּוֹ בַּמִּלְחָמָה: ופירש המל"ד (שם): **סשם וגו'**. שבועה מיוחדת נשבעתי בקדושתי והיא תקוס ולא תשתנה. **זרעו לעולם יהיה.** בממשלת המלוכה, כי תם יופסק זמן מה, תשוב עוד בימי המשיח. **וכסאו כשמש.** על עולם, כימי השמש יהיה כסאו נגדי להשגיח בו. **כירח.** כמו הירח כן זרעו יהיה עד עולם על כסא המלוכה. **ועד בשחק.** והוא קבוע לו בשחק נאמן עד עולם, שתמיד בו המלוכה עד עולם כימי הירח, וכפל הדבר לחוזק. **ולאחר נאמן.** והוא בעבור העוון עוזבת אותו ומחסת בו, כאשר תמרת 'ופקדתי בשבט פשעם'. **ספפנרם.** נתמלאת עברה עם משיחך, זה לדקיה שנתסר ביד נבוכנצר על שֶׁמָּלַךְ בדבר ה' בשבועה שנשבע בה'. **נאלפה.** לְהָרְהֵקְךָ הבריות שֶׁעַד דור, ותילת נזרו להסליטו לארץ. **פרצת וגו'**. וכל הרועה בת בו, ר"ל נתת אותו להפקר. **ספפה.** להיות מוסבר והרוס. **סף תשיב וגו'**. עם כי תרבו היתה לטובה ותדודה להכות בו תת החויב, הנה הַשַּׁבְתָּ התידוד לתמוריו לבל יוכל להכות בו תת החויב, וגם לת הקמת אותו במלחמה להיעלל הוא תיד החויב, ר"ל תף תס היה לפי הטבע תקוס להתגבר הוא על החויב, ולחמו עמו ממרוס ולת נתגבר, וגם נפל עוד.

עד שנשפך לבינו לפניו כמים. וכתב בליקו"ה (יו"ד דס ת, י): שזהו בחינת תסך, בחינת תהבה והשתוקקות, זהו בחינת מים, בחינת 'שפכי כמים לבך נכח פני ה'', שזהו בחינת השתוקקות וביקופין דקדושה, שהלב כוסף להסי"ת עד ששופך תת ליבו כמים נוכח פני ה', ותו נתפפך לב התלן ללב בשר שהוא לב כמים, בחינת 'תסלפי לשור תגם מים', היינו בחינת 'שור לנבי', שנתפפך לב התלן למים, שנתרכך הלב בבחינת 'לב בשר', עד שיוכלין תת ליבם כמים לפני ה'. וכתב עוד בליקו"ה (תו"מ מהדיה ומליחה ת, ה) מובת עוד בעניין זה, ו"ל: וזה שנתמר 'וישתפו מים וישפכו לפני ה'', ופירש"י ותתרגום שם דהיינו שישפכו ליבם כמים, היינו תפילה בכוונה. וזה בתי' הכתוב 'שפכי כמים לבך נכח פני ה'', שקתי על תפילה בכוונה, היינו שהתפילה תהי בכוונה כדי להתיות ולהכרות הנפש ע"ז, וזהו 'כמים', בתי' 'מים קריס על נפש עַיָּפָה'.

כי כל התפלות הם בחי' חרב אצל משיח. מובת בליקו"ה (תו"מ תוספה ג, ג): גתולה הרתשונה היתה בתי' תורה, כי תז זכו ישרתל לקבל תת התורה, וגתולה תתרונה היתה בתי' תפילה, כי 'עיקר כלי זיינו של משיח היתה תפילה' כמ"ש רבינו ז"ל סי' ג'. כי משיח יבנה לנו תת הבית"ק שהוא תקום התפילה, כמ"ש 'כי ביתי בית תפלה', זהו בתי' משיח בן דוד, כי דוד הוא בתי' כללות התפילה שבני ישרתל הכשרים מתפללים להש"ת בזיהו לשוב תליו בתמת, כי הוא 'יעשׂ זמירות ישרתל', וכל התפילות נקראין על שמו, כי כל ספר תהלים שתיבר דוד המע"ה נתייקד על עניין זה, שנזכה לשוב תליו ית' מכל הגליות שבעולם. כי תין תכמה ותין תבונה ותין עצה לעמוד נגד הבע"ד, כי תס ע"י תפילה, שע"י זוכין לכל העצות ולכל תופני הישועות, וזכות נלחם עמנו ונפטו מהגלות ונקבל תליו ית'. וזה שתמר דהמע"ה 'תמת תהבתי יטעטוני ותני תפלה', שכל מה שתני תוהב ביותר תת הש"ת ורוצה להתקרב תליו ית', הס מקטיגים עלי ביותר, כי 'כל הגדול מחבירו יהרו גדול ממנו', וש"כ תין לזכה להתקרב תליו ית' מתתר שבכל פעם מתגברים ומתגברים בי יותר, תך 'ותני תפלה', תני תתפלל תמיד להש"ת ביותר מן השתול בתתיות, יהיה תין שיהיה תני תתפלל

חרב

השכינה נקראת 'חרב לה'', והיא בתי' דיבור, שהוא בתי' 'חרב פיפיות', לשון פה (ליקו"מ לז, ו).

חרב הוא ענף לגבורה (רקאנאטי דברים כה, כ).

'חרב' ר"ת ח'כמה ר'אשית ב'ינה, חכמה מכאן, בינה מכאן, ראשית דעת באמצע (פרד"ר כג, חרב).

החכמה נקרא 'חרב', שהוא תריף וחד כמו חרב (גור אריה בראשית מח, כב).

אונקלוס תרגם 'בצלותי' ובבעותי', פירש הוא ה'חרב' תפילה, וה'קשת' הוא תתנונים (שם).

קרא אונקלוס התפילה של הצדיק 'חרב', דהיא קורעת עליונים ותתתונים, והתפילה 'קשת', מפני שהוא מתקשה מאוד בתפילתו, ולפיכך התפילה היא יותר והולכת כמו חץ (שם).

חרב רומזת בג' מקומות, א' בגבורה, וא' במלכות, וא' בקליפות (שם).

האיזמל של מילה נקרא חרב, שנאמר 'עשה לך חרבות צרים ושוב מל את בני ישראל' (ש"ר במדבר ה, ז).

הלשון נקרא חרב (רמ"ז על הזהר ויקרא).

חרב גימ' הוד באלב"ם, לשון הודיה תפילה, ועוד י"ל כי שורש התפילה להמשיך מעומקא עילאה בינה (קה"י, חרב).

חרב הוא בחי' מלכות (שם).

חרב רומז על מוחין דגדלות חכמה בינה דעת. ע"ב ס"ג מ"ה ול' אותיותיהן גימ' 'חרב' (שם).

עצה ותושיה

צריך לראות להגיע למדריגה להתפלל כל כך בכוונה עד שישפך לבו כמים לפני ה', ועי"ז יבוא משיח במהרה בימינו אמן (קיצור ליקו"מ מ, ח).

ואני תפלה

עָזְרֵנִי וְהוֹשִׁיעֵנִי, וְחַיֶּיצֵנִי וּמַלְּטֵנִי מִכָּל מִינֵי מַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת וְהִרְהוּרִים רָעִים, וּמִכָּל מִינֵי בְּלָבּוּיִים וְעַרְבּוּב הַדַּעַת, מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם. וְזַכֵּנִי שֶׁתִּהְיֶה מַחֲשַׁבְתִּי זָכָה וְנִקְיָה קְדוֹשָׁה וְטְהוֹרָה תָּמִיד. וּבְפָרָט בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה, אֲזַכֶּה לְטַהֵר וּלְקַדֵּשׁ אֶת מַחֲשַׁבְתִּי בְּיוֹתֵר, עַד שֶׁלֹּא יַעֲלֶה וְלֹא יַגִּיעַ וְלֹא יָבוֹא לִלְבִּי שׁוּם בְּלָבּוּל הַדַּעַת וְלֹא שׁוּם מַחֲשָׁבָה זָרָה, וְלֹא שׁוּם מַחֲשָׁבָה שֶׁאֵינָהּ מַעֲנְיַן הַתְּפִלָּה, אֲפִלּוּ הִיא מַחֲשָׁבָה קְדוֹשָׁה, לֹא תָבוֹא וְלֹא תַעֲלֶה עַל לִבִּי בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה. רַק אֲזַכֶּה לַעֲמֹד בְּכָל הַתְּפִלָּה בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה גְּדוֹלָה. וְלֹא אֶשְׁמַע אָז שׁוּם אָדָם וְשׁוּם דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם, כִּי אִם אוֹתָךְ לְבַד. וְאָזַכֶּה לְהִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה גְּדוֹלָה בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוּת (ליקו"ת ח).

ותפלה הוא בחיי נימים שהוא אין דרך הטבע. ומימרא בליקו"מ (רטז): דע, כי הפילוסופים קוריס להטבע 'מס כל מי'. ומנמנו ע"י תפילותינו למו מבטלים הטבע, כי הטבע מחייב כך, וע"י התפילה נעמנה הטבע. וזה בחינת מ"י ברכות התפילה מוך ברכת המינים, שע"י מ"י ברכתן מבטלין הטבע 'מס כל מי'. וכן כתב בליקו"ה (מו"ח קריימת המורה ד, ח): התפילה היא בחינת 'מקרע קדמ', שקורע ומגלה את הרצון, שהכל מתנהג רק ברצונו יתברך, ואין שום חיוב הטבע כלל. כי זה שאנו מתפללין להשי"ת על כל דבר, כגון על מטר ופרנסה ורפואה בני חיי ומזוני וכיוצא בזה, זה אנו מרגין שהכל מתנהג רק ברצונו יתברך לבד ואין שום חיוב הטבע כלל, כי התפילה מבטה הטבע.

ותפלה הוא בחיי נימים שהוא אין דרך הטבע. וכתב בעל"מ (מכתב רכת, כ"ה למספר בני"י תקנ"ו): עיקר שלימות המומנה, להמין שהטבע מתנהג על ידו יתברך והטבע בעלמה הוא השגחה, ומי שים לו למומנה זאת בשלימות הוא יכול לבמוח הטבע. כי יודע המומת שאין טבע כלל, רק השי"ת מנהיג עולמו כן בשדר הזה, שהשים היבשה יַבָּשָׁה ויס יס, זה נקרא אלל העולם טבע, אך ברצונו מבחה השדר הזה ומהפך היס ליבשה, וכמו שאמרו רז"ל 'מי שאמר לשמן ויללך, הוא יאמר למומן ויללך'. בהללך, שכל הניסים שם רק עי"ז, ע"י שמאמינים שכל שדר הטבע מתנהג על ידו יתברך, שמנהיג ומקייס עולמו ע"י מומיות המומנה ולירופיהם. ומי שיודע כל זאת, יכול לעשות ניסים ופלאים ולבחות הטבע, כי יודע שהכל ברצונו יתברך. אבל הכל ע"י תפילה, כי ידיעה זאת מי אפשר להניג בכל פעם כי אם ע"י תפילה. ובליקו"ה (מו"ח הודאה ג) כתב: לריכין להודות ולבדך לה' על הניסים כדי לגלות המומנה בעולם, לידע ולהודיע ולהיוודע שהשי"ת מנהיג העולם, וברחמיו שינה הטבע ועשה עימו נם, שזה עיקר בחי' המומנה. **ועיקר הניסים היינו עיקר התפלה אינו אלא באי"י.** ובליקו"מ (אמת ומומנה ג): ע"י מסוגלת לחזק את המומנה בהשגחת השי"ת, כאשר נכספים בחבת השי"ת לזכות למומנה בכלליות ובפרטיות. ע"י מסוגלת גם לשלימות התפילה, היינו לאומ ולהאמין ולדעת בבירור שאסור להתפלל לשום נברא שבעולם, רק אל השי"ת לבד. ועוד מסוגלת ארץ ישראל להאדיר ללב את השדש המומנה בניסים, בהנהגה על טבעית, היינו כאשר השדש זקוק לטובה או ליסועה מיוחדת, שע"פ דרך הטבע אי אפשר לו לקבל טובה זו או להיוושע מלרתו, כפי שקורה לרחמנא ליצלן, שם מאמין הוא בניסים, בהנהגה על טבעית, היינו מאמין הוא כי השי"ת יכול לעשות בדרך נם, ולהשפיע לו הטובה והישועה להן הוא זקוק אע"פ שבדרך הטבע נגזר הדבר ממנו, מבואר בליקוטי מוהר"ן מלק ז' סימן ז' כי תפילה ותפילה מציל את הטבע.

היינו שלא להתרפות רק להתחזק בתפילה ותפילה תמיד, ובאשר זוכים להאמין בניסים, זוכי קדושת ארץ ישראל.

עיקר התפלה אינו אלא באי"י. ובאמ בליקו"ה (מו"מ דיייים ג, ד): עיקר תיקון התפילה הוא בארץ ישראל, כמו שמבואר שם בזהמר המבואר שהשם המובב המקבב ת"ו. כי ארץ ישראל היא 'ארץ לא בֶּמְמה ביום זעם' (יחזקאל לב), כי בארץ ישראל לא היה המבול כמו שאמרו רז"ל, כי שם עיקר התמת שהוא בחינת יעקב, כמו שבאמ רבינו ז"ל בזהמר 'ואלבתם אלול ואבוע' (סימן מז), עי"ש. ובזהמר הארץ (ט) מובא שכל תיקוני המזהר נעשים בפ"י, וז"ל: עיקר מקום התפילה הוא בפ"י כנ"ל, ועל כן נקראת 'ארלות החיים', כי עיקר החיות מקבלין מהתפילה. ודרך שם עולין כל התפילות דרך הי"ג שערים, בחי' 'וזה שער השמים'. ושם זוכין ביותר להיוצל מהמקבות זרות שבתפילה, שהם בחי' מי המבול כמבואר במקום אחר. ועיקר התיקון ע"י אור התמת המאיר שם ביותר, ועל כן 'עיני ה' אלקיך בה תמיד', בבחי' 'עיני בזהמי ארץ' דייקא. וזה 'ארץ אשר ה' אלקיך דרש אתה', כי עיקר התסתקות של השי"ת אינו אלא אל התמת. ושם גם מקום התורה כנ"ל, שזה גם כן תלוי שלימות תיקון התפילה.

שכן ארץ ורעה אמונה. ובאמ בליקו"ה (יו"ד ספר תורה ד, יב): 'אוירא דא"י מחכים' בחכמה המיתית, שהוא להכיר ולדעת אותו יתברך.

ועל כן 'הדר בא"י דומה כמי שיש לו אלוק, אבל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוק'. ועל כן היוצא בחוץ לארץ לפילו אם יוצא בנחים ספוגים, כלילו יוצא בחוץ ממש, כי נקרא 'חוץ לארץ', חוץ ממש וכנ"ל. (...) כי עיקר קדושת מ"י הוא בחינת תמונה, כמ"ש 'שכן ארץ ורעה אמונה', וכמבואר בהמורה הנ"ל שקדושת מ"י הוא ע"י 'כח מעשיו', ע"י שיודעין שהשי"ת ברא הכל בדצונו יש מאין המומלט, ומנהיג הכל בהשגחתו בפרטיות על כל דבר וכו'.

מילואי חכמה

עיקר התפלה אינו אלא בארץ ישראל. כלשיטת בכתובות (קי ע"ב): תנו רבנן, לעולם יהוי אדם בעיר שרובה עובדי כוכבים, ואל יהוי בחוץ לארץ ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוק, וכל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוק, שנאמר 'לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלקים'. וכל שאינו דר בארץ אין לו אלוק, אלא שלא נומר לך, כל הדר בחוץ לארץ כאילו עובד עבודת כוכבים. וכן כתוב הוא לומר 'כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבד אלהים אחרים', אלא נומר לך, כל אחרים, וכי מי אמר לו לדוד 'לך עבד אלהים אחרים', אלא נומר לך, כל הדר בחוץ לארץ כאילו עובד עבודת כוכבים. ובאמ בזהמר"ן (לקוט ז): לפיכך כל הדר בחו"ל, אפילו הוא בעיר שרובה ישראל ומושל בהלי לשי"ת נבדו.

כאילו היה בח"י שהיינה אתת ממשלת קלין שוטר ומושל בהלי לשי"ת נבדו. התבלינין. וכל עיקר יליאת מלריים ומתן תורה, וכל התומות והמופתים הנוהלים אשר עשה השי"ת עם אבותינו ועימנו, מיום יליאת מלריים עד היום הזה בכל דור ודור, הכל בשביל לפרסם מלקומו, לידע ולהודיע ולהיוודע שהוא השליט, הוא היוצר, הוא הבורא יח', ויתעלה שמו לנצח, כדי שנזכה לאמונה שלימה בשמת.

עצה ותושיה ❁ **עיקר** אמונה, בחי' תפילה, בחי' ניסים, אינו אלא בארץ ישראל, ושם עיקר עליות התפילות. ויכול לפעול בתפילתו מה שצריך, ולעשות ניסים ומופתים אמיתיים בעולם (ליקו"ע א"י א).

שכן ארץ ורעה אמונה. ע"ל

הפסוק, פסוקים אלו עוסקים בחשיבות האמונה, ובגינו דוכש בחשש שעיקר האמונה והתפילה היא בארץ ישראל. וחלשה"כ בתהלים (לז, ג-ז): לְדָוִד אַל תִּתְחַר בַּמְּרֵעִים אַל תְּקַנֵּא בְּעֹשֵׂי עַוְלָה: כִּי כֶחָצִיר מְהֵרָה יִמָּלוּ וּכְיֶרֶק דֶּשֶׁא יִבּוֹלוּן: בְּטַח בַּה' וַעֲשֵׂה טוֹב שְׁכָן אֶרֶץ וְרְעֵה אֱמוּנָה: וְהִתְעַנַּג עַל ה' וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ: (שם): **נשם נס'.** ואל תחשבו, שם לא תגזול ותגנוב, או תחן לעני לדקה, בזה תתפרנס. **ורעם אמונה.** ואז תזכון ארץ לאורך ימים. **ורעם אמונה.** תאכל ותתפרנס מבחר האמונה שהאמינת בהקב"ה לסמוך עליו ולעשות טוב. ועיין לקמן במקו"ח ד"ה ע"י שזוכה תמיד נע"י, שם מבאר המהרש"ל ז'ארך' שם (כגון בפסוק 'שכן ארץ ורעה') שכוונה תמיד נע"י.

ניסים

אין עושין נס אלא למי שיש לו מס"נ על קידוש השם (ספר המידות ישועה א).

כשאדם בא לאיזה נסיון, יידע כשיעמוד בזה הנסיון, שהקב"ה יעשה לו נס (ספר המידות ישועה מז).

הנס בא ע"י אמת (ספר המידות ישועה כג).

כבוד הנס לבוא בהצנע (ספר המידות כבוד כב).

נס לשון הרמה ונשיאות כמו 'אורים נסו', כי על ידי הנס נתרומם ממדריגה למדריגה כנ"ל (ליקו"ה ברכת הפירות ה, ג).

החלק הנעשה ע"י מלכות נקרא 'ניסים', והחלק הנעשה ע"י הכתר נקרא 'נפלאות', וזהו סוד היפוך הטבע והשתנותו, שהכתר העליון מאציל על המלכות ע"י התפארת, אוי 'הים ראה וינס', שהרי מן המקום שנעשה הכל ונתאצל הכל יבוא החפץ, ואז נעשים הניסים בכח הנפלאות (שערי צדק ז).

הניסים כולם נחלקים לב' חלקים, מפורסמים ונסתרים. המפורסמים הם אותות והמופתים הגדולים אשר נעשו לעיני העמים, כאותות של מצרים בעשר מכות ובקי"ס וירידת המן והשליו והוצאת המים מן הצור, המשנים טבעו ומנהגו של עולם. והנסתרים הם המעשים והמקרים שאירעו לאבות אברהם עם המלכים כמלחמת אברהם עם המלכים ההם וניצוחו והתגברותו עליהם, כי אע"פ שנראה כדרך מנהגו של עולם, הכל היה נס נסתר (רבינו בחיי שמות ל, יב).

כשאין כוח וזכות להעלות הנס אז נעשה בהעלם, כי בזמן הזכות אז מתגלה לעין כל, כמ"ש 'ה' נִסִּי', פי' שהנס נעשה משם הוי"ה (רמ"ז על הזוהר שמות).

מה שהוא למעלה מהמזל נקרא נס (ערמת דבש ח"א, ח).

כשנתחדש הדבר בפעם הראשון על הטבע נקרא נס, ואח"כ נעשה זה טבע ג"כ (מקור מים חיים שה"ש).

ניסיים בגימט' ב' פעמים 'פה', והכל בתיקון הנ"ם סתום גימט' גוא"ל (זרע קודש פ' וארא).

עניין נס וטבע, נראה לי שהוא סוד מוחין דגדלות ודקטנות. דקטנות הן בחי' אלק"ם גימט' 'הטבע', והוא סוד זיווג החיצוני דישראל סבא ותבונה, שהוא רק לקיום העולם ההכרחי, מה שאין כן מוחין דגדלות הן הוי"ות שהוא למעלה מן הטבע, והוא זיווג פנימי דאו"א, להמשיך שפע ותענוגים יותר מן ההכרח (קה"י, נס).

נס הוא עניין המתקות הגבורות בחסדים, וע"כ 'נס' גימ' מ"ה אדנ"י. אדנ"י דין, מ"ה חסד כנודע, ונכלל דין בחסד (שם).

נס הוא בינה, וע"כ נס ר"ת נ'הורא ס'תימאה (שם).

ואני תפלה

וְאֲנִי תְּפִלָּה לְהַאֲמִין בְּנַפְשְׁךָ הַקְּדוֹשִׁים אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּנוּ מֵעוֹלָם, נִסִּים וְנִפְלָאוֹת גְּדוֹלוֹת, וְאֲשֶׁר אַתָּה עוֹשֶׂה עִמָּנוּ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר עַד עַתָּה, נִסִּים עֲלָאִין וְנִסִּים תַּתָּאִין, נִסִּים נִגְלִים וְנִסִּים נִסְתָּרִים, נִסִּים עַל פִּי דֶּרֶךְ הַטֶּבַע וְנִסִּים שֶׁלֹּא עַל פִּי דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, נִסִּים בְּכָלָל וְנִסִּים בְּפָרָט, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּכָל יוֹם וּבְכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה, בְּבָבָם אֲנִי וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְהַאֲמִין בָּהֶם בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה בְּלֵי שׁוּם דְּפִי וּכְלָבוֹשׁ כְּלָל, חָס וְשָׁלוֹם. וְתִסְתַּם וְתִסְכֹּר פִּי כָּל דּוֹבְרֵי שֶׁקֶר הָרוֹצִים לְהָכְנִים כְּפִירוֹת בָּבָב וּלְבַפּוֹת נִסִּים בְּתוֹךְ דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, חָס וְשָׁלוֹם, "מַבָּא פְּנֵיהֶם קָלוֹן וִיבַקְשׁוּ שִׁמְךָ יי". וְעָזוֹר אוֹתָנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְהִנָּצֵל מֵהֶם שֶׁלֹּא נאבַד וְלֹא נִשְׁמַע לָהֶם כְּלָל. רַק תִּתֵּן לָנוּ כֹּחַ לְהַכְנִיעָם וְלַשְׁבְּרָם, וְלַעֲקֹר וּלְבַטֵּל מַחֲשַׁבְתָּם הָרָעָה מִן הָעוֹלָם. וְלַמַּלְשִׁינִים אַל תְּהִי תִקְוָה, וְכָל הַמִּינִים וְהַזְּדִים וְהָאֶפִּיקוֹרְסִים כְּרֶגַע יאבֵדוּ, וְתֵן בְּלִבָּם שֶׁיָּשׁוּבוּ וְיֵחָרְטוּ בְּלִבָּם מִדַּעְתָּם הָרָעָה וְהַנְּבוּכָה, וְיָשׁוּבוּ בָּלֹם אֶלֶיךָ בֶּאֱמֶת, וְיָבִירוּ כֹּחַ מַלְכוּתֶךָ (ליקו"ת ט).

ואמונה זה תפלה. וכמצ בליקו"ה (מו"מ פקדון ג, ט): העיקר הוא לאמונה שהיא נמי' תפילה. ובאמת זהו עיקר הצמירה, דהיינו מה שכופה בחירתו לצטל שכלו לגמרי ולסמוך על אמונה לגד ולהרכות בתפילה ותחנונים, כי הצעל דבר מעקה לצ המלם כל כך עד שגם זה קשה על המלם. אע"פ שבאמת הוא דבר קל מאוד, אעפ"כ הוא מבלבל ומעקה דעתו כל כך, עד שע"פ רוב עניין זה של תפילה והתבודדות קשה על המלם יותר מכל העבודות קשות, וכל זה מחמת חסרון אמונה, שאין לו אמונה בשלימות, שזהו העיקר והיסוד. ועוד כתב בליקו"ה (או"ח ר"ח ה, כט): חשיבות ומעלת התפילה שתוש ונעלה מעין כל. כי תפילה היא רק בחי' אמונה, ואי אפשר להבין עניין התפילה בשום שכל כלל, (...) כי סוד התפילה גבוה ושתוש ונעלה מאוד. ועל כן אין בני אדם מפילו הכשרים רצין לחתר זה כל כך, ולהרבה בני אדם מזלזלים בה, כי תפילה הוא בחי' 'בני אדם מזלזלין בה'. עולם', שגבוה ונשגב מאוד, אצל 'בני אדם מזלזלין בה'.

> **ואמונה זה תפלה, כמ"ש** (שמות יז) **ויהי ידיו אמונה כתרגומו. ובשביל זה היא גבוה מכל הארצות** (זצמיס נד ע"ב), **על שם שעיקר הנימים שם הם, וכתיב** (ישעיה סג) **הרימי נם. ובשביל זה נקראת ארץ בנען, בנען לשון סוחר, בחינת אמונה, כמ"ש ואמונתך סביבותיך:**

'עלה נעלה וירשנו אתה וגו'', 'ויעלו ויתרו את הארץ', 'ויעלו נגנב', (ברלשית מה) 'ויעלו ממצרים'. **הריבני נם.** רציונו דומם בזה שכל דבר נם והיפך הטבע הוא גבוה ומורם, וע"ד הפשט מתנגח יעשיה בפסוק זה שלעתיד ירימו נם ודגל לעמים לרמוז על שיבת עמ"י לארלו, כלכתיב ויבאו (שם, י): עֹבְרוּ עֹבְרוּ בַּשְּׁעָרִים פַּנּוּ דֶּרֶךְ הָעָם סֹלּוּ סֹלּוּ הַמְסִלָּה מַסְקוּ מֵאֶבֶן הָרִימוּ נֵס עַל הָעַמִּים: ופירש המלו"ד (שם): **עברו עברו.** הוא מאמר הנביא על החומות, עברו בשערי העיר לנכת הדרה, ופנו ממכשול את הדרך אשר יכלו בו ישראל לצוב לארלם. **פנו פנו הממילה.** הרימו והגביהו את המסילה להשוות הגומות להיות נוח לנכת. **פקנו מפנן.** הסלילו משם האבנים מהיות נשאר שם אבן מכשול. **הרימו נם.** הגביהו למעלה נם לרמז את החומות להניח את ישראל לארלם. ובילקר המלו"ל (שם): **נם.** כלומר הרוש וברלשו וילון.

כנען לשון סוחר. כדלימת בפסחים (נ ע"ח): מב'כנעני' מנגן דמיקרי מגר, דכתיב 'וירא שם יהודה בת איש כנעני'. מאי 'כנעני', לימת כנעני ממש, אפשר בת אברהם והזהיר את יעקב, בת יפתח והזהיר את יהודה חוזל ונמיב, חלא אמר רבי שמעון בן לקיש, בת גבורה חגרת, דכתיב 'כנען בידו מאזני מרמה'. ומיבעיא לימת מהכא, 'אשר קומריה כנעניה נכבדי חרץ'. (קומריה) נכבדי חרץ'.

ילקוט הנחל

ויהי ידיו אמונה. ומלבד שמהמרגום נפמ' זה יפנה רמיה לכך שאמונה הוא בחי' תפילה, פמ' זה גם מרמז למדרייהב של עלימות התמונה, כדלימת בליקו"מ (שם):

כי יש כמה מיני אמונה. יש אמונה שהוא רק בלב, והעיקר שצריך להיות לאדם אמונה כ"כ עד שיתפעל כל החיבריה, כמו שאומר בכתבי האר"י שצריך להגביה ידיו בשעה נטילה נגד הראש, כדי לקבל הקדושה. נמלא שצריך לזה אמונה בידיים, להאמין שמאמת שמגביה ידיו כנגד הראש, מקבל הקדושה. כי בלא אמונה אינו כלום, כמ"ש 'כל מְנַוֵּתֵךְ אמונה'. וכשיש לו אמונה כזו בת מן האמונה של השכל, וכל מה שמתוזק את עצמו באמונה, בת של שכל יותר, כי הדבר שהיה צריך מתחילה להאמין, עכשיו כשבת של אמונה יותר גדולה, מבין הדבר הראשון בשכל. וזה שכתוב במשה 'ויהי ידיו אמונה', שהיה לו אמונה כ"כ גדולה, עד שמתפעל בכל הבחינות, שתפילו בידיו היה האמונה כ"כ גדולה 'עד פּוֹ השמש', היינו להשכל של הדבר, ושמש הוא בחי' חכמה כמותל תללינו (לעיל בפימן ח).

ויהי ידיו אמונה. 'ידיו' דייקת, כי שם נלחם בעמלק שתולה הכל רק בידיו ובטבע, והמלחמה אימו היא ע"י ידיים דקדושה, היינו תפילה, כלכתב בליקו"ה (או"ח נט"י שבחים ב, ח): הידיים הם בחינת שמיים, שם ומים, יד ימין ויד שמאל, בחינת 'כי אשא אל שמים ידי', כמותל בדברי רבינו במקום אחר (בפימן נו), ושם עיקר אחיזת הקטרת חחרת, בחינת חכמת הטבע, בחינת ידיים, כי הם מולין במערכת השמיים שהוא בחינת ידיים, (...) כי הידיים הם כ"א פרקין, כנגד כ"א חמוין שבמעשה בראשית שבהם נבראו שמיים וחרץ, (ישעיה מח) 'אף ידי יסדה חרץ וימיני טפחה שמיים', ועל כן עיקר הכוונת הקטרת חחרת שהם העובדי כוכבים בעלמת, בחינת חכמת הטבע שמשם התגברותם בל"ל, עיקר הכוונתם הוא רק ע"י הידיים דקדושה, כשזוכין להריס חותם של הדעת. וזה בחינת (שמות יז) 'ויהי כאשר ידיו מגביה' וגבר ישראל, וכאשר ינית ידו וגו' הגמר במלחמת עמלק. כי עמלק הוא בללות כל העובדי כוכבים והקטרת חחרת, בחי' 'לחתים גויס עמלק', ועמלק היה כופר בעיקר ואלה הכל בטבע ח"ו, והיו מחבנין הכוונת בחילטוליגנה שלהם, כמו שמובא בפירש"י וכמובא בדברי רבינו ז"ל, ועל כן עיקר הכוונתו ע"י הרמת הידיים, שמרימין הידיים כ"א פרקין כנגדיים של הרחם, בחמי 'שמו ידיכם קדש', היינו שמגביהין הידיים כ"א פרקין של הדעת, לידע שהכל בהשגחתו יתברך, כי הש"י ברא הכל ע"י כ"א חמוין שבמעשה בראשית שהם בחי' כ"א פרקין כנ"ל, ואז מגביהין בחי' השמיים שהם גם כן בחי' ידיים כנ"ל, לשורשם שבדעת בחמי' כ"א חמוין הנ"ל, כי הכל ברא הש"י בכ"א חמוין, והוא שוה בטבע ומערכת השמיים כלל, ואז נכנע עמלק והקטרת חחרת בנ"ל. וזה בחי' (שם) 'ויהי ידיו אמונה עד פּוֹ השמש', כי עיקר הכוונת עמלק ע"י אמונה בהשגחת הש"י, שבחמי ע"י הרמת הידיים בנ"ל.

נבוה מכל הארצות. ומובא בקונטרס מבוצי הנחל (תשרי תש"מ): אפשר לומר הרמז, כי הוא בחינת למעלה מדרך הטבע, למעלה מן המקום והחרץ הנשמי, למעלה מן הזמן הבא ע"י מערכת המזלות (כמובן בהשמטות שבפוף פימן ז'), וזהו בחינת 'לחרץ ישראל גבוה מכל החרלות, ושם הביתמ"ק שעליו נאמר 'וזה שער השמים', זה' גימטריא י"ב, היינו י"ב שערי התפילה והתגלות ההשגחה. ואפשר שזהו עניין החבן שחייב שבקודש קדשים, שהם מרכז נקודת כל העבר קדושות של חרץ ישראל, דהחבן היינו בחינת התפילה, יעקב ובניו, 'אל ובניו' (כמובא לקמן בפוף המאמר), 'חבן', הוא בחינת 'חבן טוב', שהוא עבר התמת, חור הש"י בעמרו, שעי"ז עולין כל התפילות בי"ב שערי השמיים כמבואר בפנים.

ואני תפלה

אֵל אֱמוּנָה, עֻזְּרֵנוּ
בְּרַחֲמֶיךָ הָעֲצוּמִים
שֶׁנִּזְכֶּה לֶאֱמונָה שְׁלֵמָה
בְּאֱמֶת בָּרָאוי. וְזַכֵּנוּ
לָבוֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
מְקוֹם קָדְשָׁתֵנוּ, מְקוֹר
הָאֱמוּנָה וְהַתְּפִלָּה
וְהַנְּפָשׁוֹת, מְקוֹר הַחַיִּים,
מְקוֹר הַתַּקְרוּבוֹת יִשְׂרָאֵל
לְאָבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם,
מְקוֹם קָדְשֵׁנוּ וְתִפְאַרְתֵּנוּ,
מָקוֹם חַיֵּינוּ וְאוֹרָךְ יָמֵינוּ.
אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם,
חָמֹל עָלֵינוּ בְּמַתָּנַת
חִנָּם וְנִדְבַת חֶסֶד, וְזַכֵּנוּ
בַּחֲסָדֶיךָ הָעֲצוּמִים
לַעֲלוֹת מֵהָרָה לְאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל, וְנִזְכֶּה לַעֲבָדְךָ
שָׁם בְּאֱמֶת בְּיִרְאָה
וּבְאַהֲבָה. וּמַהֵר
לְהוֹצִיאֵנוּ מֵהוֹן עַמֶּק
גָּלוּתֵינוּ אֲשֶׁר גָּלִינוּ
מֵאַרְצֵנוּ זֶה כְּמָה
וְכַמָּה שָׁנִים, וַהֲבִיאֵנוּ
לְשָׁלוֹם מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת
הָאָרֶץ, וְתוֹלִיכֵנוּ מֵהָרָה
קוֹמְמִיוּת לְאַרְצֵנוּ

(ליקו"ת מז).

ארץ כנען

זכה כנען שנקראה הארץ על שמו, וכי מה עשה כנען, אלא כיון ששמע שישראל נכנסין לארץ עמד ופינה מפניהם, אמר ליה המקום, אתה פנית מפני עמי, אף אני אקרא את הארץ על שמך (ילקו"ש שמות רמז רכב).

עניין שנשאר שם כנען להארץ הקדושה, אחר שהיתה של ישראל מצינו כמה פעמים שנקראת 'ארץ כנען'. אלא הכוונה כי כנען הוא עבד, גם כנען לשון הכנעה, וזהו קיום הארץ שנהיה עבדי ה', וכשפרקנו עול ולא היינו עבדים לו, אזי 'עבדים משלו בנו', ועיקר מעלת וקיום הארץ היא בהיותינו נכנעים ועבדים לו (של"ה לך לך ב).

נקראת ארץ 'כנען' כשהיא בהיותה באחור, שאז יש אחיזה לחיצונים, לאפוקי בהיותה מתוקנת שאז נקראת ארץ ישראל, אבל עכשיו כנען מלשון כניעה (רמ"ז על הזהר בראשית).

כנען לשון סוחר

'בי אתם באים אל הארץ כנען'. מהו כנען, ארץ של פרקמטיא, ארץ שבה סחורה, כמה דאת אמר 'אשר סחריה שרים כְּנַעֲנָיְהּ נכבדי ארץ' (תנחומא מסעי ט).

כל לשון סוחרים וסחורה, ע"ש שמחזרים וסובבים אחר פרקמטיא (רש"י בראשית נמ, לד).

היצה"ר הוא מלאך המוות, הוא נחש הארור בחטאו של אדם, הוא ארור כנען, שהוא הקלי' שיצתה ממידת הדין הנקראת ח"ם בן נח, באופן שזה הכנעני הוא היצה"ר. אם לסיבה שהוא מכניע את האדם תחת רשותו להחטיאו, והוא מלשון הכנעה, או הוא מלשון סוחר, כמו 'כנעני נכבדי ארץ' וכמו 'כנען בידו מאזני מרמה'. ונקרא כן יען היצה"ר נעשה סוחר קונה את האדם, ומוכרו לתחת יד שר של גיהנם (עץ הדעת טוב פ' תוקפו).

כנען הוא סוד 'והכנעני אז בארץ', שהוא סוד סמא"ל וחיילותיו (של"ה שער האותיות, עמק ברכה טו).

'כנען'. סוחר רמאי אשר 'בידו מאזני מרמה', ואוהב לעשוק את הבריות, ואינו חפץ בחסד ובמשפט (מצו"ד הושע יב, ח).

הנה ז' עממין הן הז' תועבות שהן נגד ז' מידות הקדושים, והן ז' מידות הקליפות, וכמו שאמר הבעל שם טוב, וכנעני הוא נגד מידת אהבה וחסד, והוא התאוה החומרית, וכמו שבקדושה מידת אהבה כולל כל הז' מידות, כן בקלי'. על כן נקרא 'ארץ הכנעני', אף שהוא ארץ שבעה עממין (קה"י, כנען).

ארץ ישראל שותה תחילה. כדלימת בתענית (ט ע"ב): תנו רבנן, ארץ ישראל נברכת תחילה וכל העולם כולו נברת לבסוף, שנאמר 'עד לא עשה ארץ ומוצות'. ארץ ישראל משקה תחת הקב"ה בעצמו וכל העולם כולו ע"י שלית, שנאמר 'הנותן מטר על פני ארץ וְשֹׁלֵחַ מים על פני חוצות'. ארץ ישראל שותה מי גשמים וכל העולם כולו מִמֵּימֵיהּ, שנאמר 'הנותן מטר על פני ארץ וגו'. ארץ ישראל שותה תחילה וכל העולם כולו לבסוף, שנאמר 'הנותן מטר על פני ארץ וגו', משל למלך שמגדל את הגפינה, נוטל את התוכל ומניח את הפסולת. ויליף המכתם"ג (שם): **ארץ ישראל נברכת תחילה** וכו'. השגחתו יתברך ב"ה הוא בכל דבר יומר בארץ ישראל מבשאר ארצות, כי הוא לגלי הארץ, ועל כן נקראת שמו 'ארץ', כי תפלו ולגוו שה. ועל כן אמר 'נברכת תחילה', שהיא העיקר ושאר ארצות טפלים, ולכך נקראו 'חוצות'. והציב בהשגחת ארץ ישראל בעניין מטר, שמשקה ארץ ישראל בעצמו, כי היא נמלאו ושאר ארצות משקה ע"י שלית, דהיינו שרי חומות שלמעלה ומזונות שלהם חומם חלק ה' לכל העמים.

ארץ ישראל שותה תחילה והגשמים באים מתהומות. וכתב בליקו"ה (יו"ד גילוח ד, טז–יז) שמימי התהומות שמשם נמשכים הגשמים הם שורש גידול התמונה, והם נחי' מימי הדעת של המקוה, וז"ל: מימי המקוה הם שורש גידול התמונה. כי מקוה הוא בחינת בינה, עלמא דאתי, בחינת מימי הדעת שיתגלו לעתיד, בבחינת 'ומלאה הארץ דעה את ה' כמים ליס מכסים', משם מקדושת זה הדעת שיתגלה לעתיד, משם עיקר גידול התמונה שממשיכין הצדיקים עלינו עתה. כי שורש התמונה נמשכת ממקוה גבוה ושכל עליון מאוד, היינו מהשכל והדעת שיתגלה לעתיד, בבחי' 'ומלאה הארץ דעה כמים וכו'', שזהו בחי' מימי המקוה. וזה בחי' מה שמצאנו בהתורה הנ"ל שהגשמים הם בחי' תמונה, כי מימי הגשמים שנמשכין מהתהומות וכו' שורשם ממימי הדעת שיתגלו לעתיד, ועל כן הם בבחי' תמונה, כי משם עיקר גידול התמונה. (...) וזה שאמרו רז"ל 'גדול יום הגשמים כיום תחיית המתים', ועל כן קבעו חזכרת גשמים בתחיית המתים, כי גשמים הם בחי' התשכת התמונה, שנמשכת ממימי הדעת שיתגלו לעתיד, שזהו בחי' תחיית המתים, כי זו תהי התחייה יהיה עיקר התגלות הדעת הקדוש הנ"ל, בחי' 'ומלאה הארץ דעה וכו'', וזו יהיה עיקר התיים התחייה.

> **וזה שאמרו חז"ל** (תענית י ע"ב) **ארץ ישראל שותה תחילה, והגשמים באים מתהומות, כמ"ש** (תהלים מב) **תהום אל תהום קורא, ותהום לשון נם, כמ"ש** (רות ב) **ותהום כל העיר, כי על נם, היינו על דבר חידוש מתמיהין.**

תהום אל תהום קורא. כדלמיד בתהלים (מב, ז–ח): חֲלֵנִי עָלַי נַפְשִׁי תִּשְׁפּוֹכְתָּה עַל בֵּן אֶזְכָּרְךָ מֵאֶרֶץ יַרְדֵּן וְחֶרְמוֹנִים מֵהַר מְעָעָר: תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא לְקוֹל צִנּוֹרֶיךָ כָּל מִשְׁבָּרֶיךָ וְגַלֶּיךָ עָלַי עָבָרוּ: ומרגם יונתן (שם): מתהומת עילאה לתהומת מרעתה קרי לקל זלחי מרזיקן, היכנת כולהון מתבריך וגלגיך עלי עברו: ועיין עוד להלן במקו"ח ד"ה 'וזה שאמרו חז"ל קול התור נשמע בארלנו וכו'', שם מובאת הגמ' בתענית המבארת עניין זה.

ותהום כל העיר. כדלמיד במגילת רות (ג, יט) בשופן של נעמי ורות (ש"י): וַתַּלַבְנָה שְׁתֵּיהֶם עַד בּוֹאָנָה בֵּית לָחֶם וַיְהִי כְּבוֹאָנָה בֵּית לָחֶם וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר עֲלֵיהֶן וַתֹּמַרְנָה הֲזֹאת נָעֳמִי: ופירש"י (שם): **ותהם כל העיר.** נתמיה. הזאת נעמי שרגילה לנאת בנצים ובפרדיס, מזיחם מה עלתה לה על מאר ילאתה למוקה לנקרן. ויליף בעניין זה המלבי"ם בישעיה (כג, ה): מהומה, שורש זה נת על שנום תמונות, הוס, המם, המה. 'המם' מורה על הסיית העס המומגל. 'המם' מורה ביטול העס וביטול הסייתם. (...) 'הוס' מורה על הרעשת כל העס על דבר זר ומחזה נפלאה, 'ומהם כל העיר'. ומזה נגזר שם מהומה.

מילואי חכמה

תהום אל תהום קורא. ומלינו בירושלמי ברכות (פה ע"ג): תני, רבי שמעון בן אלעזר אומר, אין לך טפת יורד מלמעלה שאין למטה מעלה כנגדו שני טפתים. מאי טעמא, 'תהום אל תהום קורא לקול צנוריך'. ואמר רבי לוי, הסיס העליונים זכריס והתחתונים נקבות. ושול פיתם זה בשמו"ר (ה, טו): 'תהום אל תהום קורא לקול צנוריך'. כילד, יש אילן שאורכיו יורדים ערבים אמה, ויש אלונים, ויש תמרים, ויש אילן יורדין אלף אלונה טפתים, והגמרים למעלה, אם אין מקרן אחת אלף אלונה טפתים אז אחת של תמרים אמה הן מתים, אם אחת של תמרים אמה, טורף אחת של אלונה טפתים, אלף זה תהום העליון קורא למתחתון, אומר לו, עָלָה ואני יורד, ומתחתון אומר לו, רד ואני אעלה, עד שהעליון יורד ומשקה אל אלונה טפתים והמתחתון עולה ומשקה אחת של תמרים אמה.

ותהום לשון נם. וגס עלס עניין הגשמים חווי בדלך נס, כדלימת בע"ר (ז, ה): הרקיע דומה לבריכה, ולמעלה מן הבריכה כיפה, ומתחת מַעֲיַן טיפים עצום הן יורדין למוך מים המלוחים ואין מתערבין. אמר רבי יונה, אל תתמה, הדין ירדנל עבר צימת דטבריה ואל מתערב ביה, מעשה ניסים יש בדבר, אדם כובר חיטים או תבן בבברה, עד שלא ירדו אלה אלה ואלה מלטעות הן מתערבין, ואלו מהלכין מהלך כמה אלה ואין מתערבין. **הרקיע דומה.** פירוש, הרקיע עם המים המתחתונים דומה לבריכה עם כיפה, שהמים המתחתונים הולי מוקיפונם הולי כמו בריכה, והרקיע כדומיי כמו כיפה על הבריכה, ומהלמלוחים והאדים העולים מן הבריכה כיפה מזעם ומוזרים ויורדים למעה למוך הבריכה, והעננים שוחפים מֵיָם מוקיפונם שאם מלוחים, ומי המעה מתוקים, והמתיקות הולי על שהיו נרקיע, וכשילדו ומזגו לטוך יס מוקיפונם לילם מתערבים בו, אלא עומדים בפני עלמם בתוך היס, והעננים שוחפים מן המתוקים. ויליף בפיקו"י על המדרש (שם) עניין זה למעשה ניסים דגשמים, וז"ל: **מעשה ניסים יש בדבר, אדם כובר חיטים בבברה.** עד שלא ירדו אלה אלה בבברה בשמים ושלום אלעזות, בעודם בתוכר הם מתערבים כל אחד ואחד בתבירו עד שלא יגיעו בבלי שאחת בבברה, ואלו מהלכין כמה מילין ואלו מתערבין.

ילקוט הנחל

כי על נם היינו על דבר חידוש מתמיהין. תמל"ט): נלע"ד להבין מזה שעיקר מטרת עניין הניסים, הוא להוציא את האדם ממצב של קריות ותדישות, הנמשך מקליפת עמלק, 'אשר קָרְךָ', שכל עניינו הוא להמלים ולקרר את התמונה, שעל כן נאמר במלחמת עמלק 'ויהי ידיו אמונה' שמונ"פ לעיל. כי עניין הטבע היא הנהגה תמידית בלתי שיוויים, וזהו עלמו סיבת השָׁכְחָה והקריות בחילו ת"ו עולם כמנהגו נוהג, אבל עניין התמונה היא להתמיד שכל הבריאה מתחדשת בכל רגע, ואין רגע דומה לחבירתה. וכל עניין ההתחדשות הבריאה בכל עת, הוא כדי לגלות מלכותו ית', לכל בלי עולם בכל פעם בתופיע ויוציא אתריס, וכדברי הזוה"ק 'לבושין לבישׁ בנפרח לא לבישׁ נרמשת', ולבושין לבישׁ ביומא דא וכו'', שבכל עת מתלבש מלכותו ית' בבגיכול בלבושים אתריס, שהן הן כל המתורעות הנעשים בעולם בכללות ובפרטות ובפרטי פרטיות, וזהו מבלית הכל, שהחדש יתחה ויתחדש בכל רגע ועניין ומתורע, ויביר את הבורא ית' בכל פעם בהתחדשות.

ארץ ישראל

א"י באמת היא מובדלת ומופרשת לגמרי משאר ארצות בכל ענייניה ובחינותיה, (...) אך אעפ"כ בגשמיות לפי מראה עיני האדם, אין רואים שום שינוי בין א"י לשאר ארצות, כ"א מי שזוכה להאמין בקדושתה יכול להבחין קצת ההפרש (ליקו"מ ח"ב קנז).

ע"י ישיבת א"י משיגין השגחת השי"ת על העולם (ספר המידות א"י ח"ב א).

ע"י קדושת א"י זוכין לידע מַרְבֵּי האמת שבדור, ונתגלה האמת בעולם, והכל חוזרין להשי"ת אפילו אומות העולם, לעובדו שכם אחד (ליקו"ע א"י ח).

א"י היא כללית הקדושה שבכל הקדושות, ושם זוכין לצאת מטבעיות ולידע ולהאמין שהכל בהשגחה לבד (ליקו"ע א"י יז).

קדושת א"י היא בחי' בירור המדמה, שהוא היפך זוהמת חם וכנען (ליקו"ה ציצית ה, טז).

גדולה היא א"י, שהיא מכפרת על החיים ועל המתים (רות זוטא א).

מעלת ארץ ישראל היא מכלל נחלת ה', ואינה סובלת אנשי תועבות (רמב"ן בראשית יט, ח).

א"י היא המלכות, מפני שאווירה משכן לשכינה (חסד לאברהם מעיין ג, נהר ו).

א"י הוא לב העולם כי היא שער השמיים, וכמו שהלב הוא מקור החיים יתחלק ויתפשט החיות לכל איברי הגוף, כן בחיות א"י בריאה בצדיקים היושבים בה, יתפשט הבריאות לכל יושבי העולם בכללות, כי בריאות א"י היא בצדיקים שהם ממשיכים לה השפע והחיות מלמעלה. והנה אין דרך להתפשט השפע לכל העולם, כ"א מא"י לא זולתה, וכמ"ש הרופאים כי הצלול והזך שבדם ניזון הלב, ואח"כ המוח מהיותר זך שנשאר, ואח"כ הכבד, ואח"כ שאר איברים כפי מדריגותם, כן ג"כ העולם בכללו הזך והטהור שבשפע נזונית א"י, ואח"כ שאר הארצות כפי מדריגותם כך יתעבה מזון נפשם (חסד לאברהם מעיין ג, נהר כה).

איתא בזהר (ויקהל רט), שיש פתח גדול כנגד א"י למעלה הנקרא שער השמיים, ואמצעיות תוכיותו מכוון אל ביהמ"ק, וסביבות פתח זה יש שבעים חלונות, שמשם יורד השפע לשבעים שרים שבעולם העשייה, דהיינו מתמצית א"י, שאין ספק שהשבעים שערים הם צרים, ולכן השפע הבא לא"י דרך השער הגדול הוא בשופע, והניתן לשבעים אומות הוא מה שמתמצה דרך אותם השערים שלהם (רמ"ז על הזהר בראשית). **היא** 'ארץ אשר ה' אלקיך דרש אתה תמיד', והשגחתו תלויה במעשי הישובים בה. וכל זמן שהיו ישראל יושבים בה, היתה מבורכת בשביל ישראל (ס"ז עה"ת בראשית כז, לט). **א"י** טהורה, כי ארץ העמים טמאה היא ועפרה ואפילו אווירה, ואין לך מקום שייקרא טהור זולת ארץ הקדושה (אוה"ח ויקרא ו, ב). **א"י**, באמצעותה ישיגו קיום התורה ומצוות ומעשים טובים (אוה"ח דברים כו, ח). **א"י** היא מתנה על תנאי, ונתן האל א"י שנשמור את תורתו, כמ"ש דהע"ה 'ויתן להם ארצות גוים בעבור ישמרו תורתו', וכן ביהמ"ק על תנאי זה ניתנה, וכיוון שלא קיימו אבותינו התנאי, בטלה המתנה (קדושת לוי, הגדה מסבי דבי אתוני). **נקראת** א"י, מפני שגם הארציות שבה הוא מזוכך מכל סיגים, ומפני זה אווירה מחכים, וזה יסייע להם להעלות העולמות, כי בחוץ לארץ הניצוצים הם מלובשים ומעוטפים הרבה בחיצוניות המלבישׁ אותם, והבא לעבוד עבודת ה' להעלות העולמות וללקט הניצוצים, צריך לשגם מותניו לבל יזיק לו החיצוניות המלבישׁ הניצוץ (מאור ושמש פ' עקב). **בהיות** הצדיק בא"י יכול להגין על כל העולם, כי א"י כמו הלב הנותן כח וחיות לכל האיברים, מה שאין כן צדיק בחו"ל אינו יכול להגין, רק על אנשי מקומו (קה"י, א"י).

מג כשם שהתהום העליון קורא לתהום התחתון לעלות קילוחי ליעורין (הגשם), כן כל משבריך וגליך עלי עברו.

ומצרים הוא היפך א"י. וביאור בפל"ח (ט, ג): וזה תבין דבר נפלא, מה שכתוב ארץ מצרים שתין יולדים שם גשמים תדיר כמו בשאר ארצות, כמו שפירש"י בפרשת מקץ, וזה שכתוב בפ' עקב 'כי הארץ וכו' לא כארץ מצרים הוא אשר מזרע את זרעך והשקית ברגלך וכו', והארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה וכו' למטר השמים תשתה מים וכו'", וזה גם כן נחינת מה שאמרו רז"ל 'שין יומרים שירה אלא על גם שבא"י', היינו כי עיקר מקום הניסים הוא בא"י.

וזה שאמרו חז"ל (תענית כה ע"ב) **קול התור נשמע בארצנו, לענין גשמים. כי עיקר הגשמים נשמע בארץ ישראל, כי שם התהומות, היינו הנימים, תפלה:**

וזה לעומת זה עשה אלקים, ומצרים הוא היפך ארץ ישראל, זה לעומת זה. כמו שכתוב (שמות יד) **ומצרים נסים לקראתו, שמצרים לעומת א"י, לעומת הניסים. ובשביל זה אין מקום תפלה במצרים, כמו שכתוב** (שם ט) **והיה כצאתי את העיר אפרש כפי.** מתמונים. **נגוריך.** לומן שני שפלים. **שפי יריעיך.** מלאך הממונה על הגשמים כך שמו. **דמי לציגלא.** ולא גרסינן תילתא. **אין מסומא מילמא למסמא.** אין הרקיע למוקיינוס, היכא דנשקי מרעא ורקיע. **מסומא מילמא.** מים העליונים. **מסור מימיך.** נרקיע. **מצא מימיך.** למטה בקרקע. **סנגלים נרלו בארך.** כלומר, כשמנשכין מים בחג, שהיסוכין נרמו בארך, שתין בתין חלא מקנה לחבירתה, כנן זה שתינו יוצא חלא מקנה, ו'עת הזמיר הגיע', זמירות החג, מז 'קול התור', מלאך דומה לשור, תרגום שור 'תור', שבשעה שמנשכין מים בחג הוא לומר כן. לשון אחר, כשמעמעו, 'הנגנים נרמו' ו'הזמיר הגיע', בשעה ש'קול התור נשמע'. ולפוסקים הבאתו גם את הפפ' עלמה עליו מוסבים דברי חז"ל, וחלבה"כ בשה"ש (ב, י–יב): עָנָה דּוֹדִי וְאָמַר לִי קוּמִי לָךְ רַעְיָתִי יָפָתִי וּלְכִי לָךְ: כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ: נִצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ: ופירש"י (שם): **סנגלים נרלו בארך.** קרבו ימי הממה, שהחילונות מוציאין פרחים והולכי דלכיס מתענגים לרלותם. **עת הזמיר הגיע.** שהעופות נותנין זמר וקול ערב להולכי דלכיס. **וקול התור.** כשמעמו, מוריס ובני יונה. לרך העופות להיות משוריס ומצפצפים בימי ניסן.

ומצרים הוא היפך ארץ ישראל זה לעומת זה. מה שברית ס' בחידת הטוב 'גם זה לעמת זה עשה האלקים' בבחינת הרע, וכל בחינה ובחינה שיש בקדושה יש כנגדה בקליפה, והקליפה מתאמצת ומתחזקת לאחוז בה. ומצרים היא הקליפה העומדת כנגד ג"י, כדאמרינן בזהר בשמות (יח, י–יא): כִּי עָלָךְ חֲשֹׁךְ יְכַסֶּה אֹפֶל לְאֻמִּים וְעָלַיִךְ יִזְרַח יְיָ וּכְבוֹדוֹ עָלַיִךְ יֵרָאֶה: וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרֵךְ וּמְלָכִים לְנֹגַהּ זַרְחֵךְ: שְׂאִי סָבִיב עֵינַיִךְ וּרְאִי כֻּלָּם נִקְבְּצוּ בָאוּ לָךְ בָּנַיִךְ מֵרָחוֹק יָבוֹאוּ וּבְנוֹתַיִךְ עַל צַד תֵּאָמַנָה: אָז תִּרְאִי וְנָהַרְתְּ וּפָחַד וְרָחַב לִבֵּךְ כִּי יֵהָפֵךְ עָלַיִךְ הֲמוֹן יָם חֵיל גּוֹיִם יָבוֹא לָךְ: ופירש"י (שם): **סנגלים נרלו בארך.** קרבו ימי הממה, שהחילונות מוציאין פרחים והולכי דלכיס מתענגים לרלותם. **עת הזמיר הגיע.** שהעופות נותנין זמר וקול ערב להולכי דלכיס. **וקול התור.** כשמעמו, מוריס ובני יונה. לרך העופות להיות משוריס ומצפצפים בימי ניסן.

ומצרים הוא היפך ארץ ישראל זה לעומת זה. מה שברית ס' בחידת הטוב 'גם זה לעמת זה עשה האלקים' בבחינת הרע, וכל בחינה ובחינה שיש בקדושה יש כנגדה בקליפה, והקליפה מתאמצת ומתחזקת לאחוז בה. ומצרים היא הקליפה העומדת כנגד ג"י, כדאמרינן בזהר בשמות (יח, י–יא): כִּי עָלָךְ חֲשֹׁךְ יְכַסֶּה אֹפֶל לְאֻמִּים וְעָלַיִךְ יִזְרַח יְיָ וּכְבוֹדוֹ עָלַיִךְ יֵרָאֶה: וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרֵךְ וּמְלָכִים לְנֹגַהּ זַרְחֵךְ: שְׂאִי סָבִיב עֵינַיִךְ וּרְאִי כֻּלָּם נִקְבְּצוּ בָאוּ לָךְ בָּנַיִךְ מֵרָחוֹק יָבוֹאוּ וּבְנוֹתַיִךְ עַל צַד תֵּאָמַנָה: אָז תִּרְאִי וְנָהַרְתְּ וּפָחַד וְרָחַב לִבֵּךְ כִּי יֵהָפֵךְ עָלַיִךְ הֲמוֹן יָם חֵיל גּוֹיִם יָבוֹא לָךְ: ופירש"י (שם): **סנגלים נרלו בארך.** קרבו ימי הממה, שהחילונות מוציאין פרחים והולכי דלכיס מתענגים לרלותם. **עת הזמיר הגיע.** שהעופות נותנין זמר וקול ערב להולכי דלכיס. **וקול התור.** כשמעמו, מוריס ובני יונה. לרך העופות להיות משוריס ומצפצפים בימי ניסן.

מה שברית ס' בחידת הטוב 'גם זה לעמת זה עשה האלקים' בבחינת הרע, וכל בחינה ובחינה שיש בקדושה יש כנגדה בקליפה, והקליפה מתאמצת ומתחזקת לאחוז בה. ומצרים היא הקליפה העומדת כנגד ג"י, כדאמרינן בזהר בשמות (יח, י–יא): כִּי עָלָךְ חֲשֹׁךְ יְכַסֶּה אֹפֶל לְאֻמִּים וְעָלַיִךְ יִזְרַח יְיָ וּכְבוֹדוֹ עָלַיִךְ יֵרָאֶה: וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרֵךְ וּמְלָכִים לְנֹגַהּ זַרְחֵךְ: שְׂאִי סָבִיב עֵינַיִךְ וּרְאִי כֻּלָּם נִקְבְּצוּ בָאוּ לָךְ בָּנַיִךְ מֵרָחוֹק יָבוֹאוּ וּבְנוֹתַיִךְ עַל צַד תֵּאָמַנָה: אָז תִּרְאִי וְנָהַרְתְּ וּפָחַד וְרָחַב לִבֵּךְ כִּי יֵהָפֵךְ עָלַיִךְ הֲמוֹן יָם חֵיל גּוֹיִם יָבוֹא לָךְ: ופירש"י (שם): **סנגלים נרלו בארך.** קרבו ימי הממה, שהחילונות מוציאין פרחים והולכי דלכיס מתענגים לרלותם. **עת הזמיר הגיע.** שהעופות נותנין זמר וקול ערב להולכי דלכיס. **וקול התור.** כשמעמו, מוריס ובני יונה. לרך העופות להיות משוריס ומצפצפים בימי ניסן.

ומצרים הוא היפך ארץ ישראל זה לעומת זה.

במה אדע. כדכתיב בפרשתנו (טו, ז–יח): וַיֹּאמֶר אֲנִי ה' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְ�dִּים לָתֶת לְךָ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ: וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי ה' בַּמָּה אֵדַע כִּי אִירָשֶׁנָּה: וַיֹּאמֶר אֵלָיו קְחָה לִי עֶגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת וְאַיִל מְשֻׁלָּשׁ וְתֹר וְגוֹזָל: (...) וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ לָבוֹא וְתַרְדֵּמָה נָפְלָה עַל אַבְרָם וְהִנֵּה אֵימָה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה נֹפֶלֶת עָלָיו: וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל: וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם תִּקָּבֵר בְּשֵׂיבָה טוֹבָה: וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה כִּי לֹא שָׁלֵם עֲוֹן הָאֱמֹרִי עַד הֵנָּה: וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה וַעֲלָטָה הָיָה וְהִנֵּה תַנּוּר עָשָׁן וְלַפִּיד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים הָהֵמָּה: בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת ה' אֶת אַבְרָם בְּרִית לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר פְּרָת: וחמו"ז בפל"ז (פמ"ז): רבן יוחנן בן זכאי פתח 'ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר'. אמר אברהם לפני הקב"ה, ריבון כל העולמים, 'הן לי לא נתתה זרע, ואתה הומר לי 'לזרעך נתתי את הארץ הזאת', 'במה אדע כי אירשנה'. אמר לו הקב"ה, אברהם, כל העולם כולו בדבָרַי הוא עומד, ואין אתה מאמין בדבָרַי אלא אתה אומר 'במה אדע כי אירשנה', חייך, שני פעמים ידוֹע תדע, שנאמר 'וימר לאברם יָדֹעַ תֵּדַע'. וביאר במסילת ישרים (פ"ד) עניין זה, וז"ל: אמרו (יבמות קכא), 'וסגיבו נְעָרָה מאד', מלמד שהקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה. אברהם, הוא אברהם החסוד לקוטו על שהכחוב אמר עליו (ישעיה מא) 'אברהם אֹהֲבִי', לא פלט מן הדין מפני דכריס קליס שלא דקדק בהם. על שאמר 'במה אדע', אמר לו הקב"ה, חייך 'יָדֹעַ תֵּדַע כי גר יהיה זרעך'.

כשפגם אברהם באי"י וכו' אמר במה אדע עי"ז ירדו אבותינו למצרים. וביאר בליקו"ה (או"מ נע"י שמות ג, ב–ה) שיהושפ"מ היה רק ע"י אמונה בהשגחתו ית', וזעב"ז כשפוגמים בזה יורדים לגלות בחי' מכמי הטבע, וז"ל: עיקר שליטתה של מכמת הטבע שמסתלקין רק על מערכת השמיים, הוא בלילה, כי נקרקים מוזיח בכוכבים, כי מכמת הטבע הוא בחי' לילה ומוסך, כי עיקר החור הוא השגחת הש"ת בנד. (...) כי ישראל הם למעלה מהטבע כנ"ל, כי הם נמשכין ממקום שנבחי' (בראשית טו) 'הבט נא השמימה וספֹר הכוכבים, וימר לו כה יהיה זרעך וכו', ודרשו רז"ל (מדרש רבה שם) שהגביהו למעלה מן השמיים וכו'. נמצא שזרע ישראל נמשכין למעלה מהטבע, כי ע"פ הטבע כפי מערכת השמיים, לא היה אברהם מצינו עליו השלוס רחוי להוליד, רק ע"י שאמר לו הש"ת 'עֵת מלילטגניות אלך', והגביהו למעלה מן השמיים, היינו למעלה מהטבע, עי"ז זכה להוליד, בחי' 'כה יהיה זרעך'. נמצא שזרע ישראל נמשכים בשורשם מבחי' למעלה מהטבע. (...) ועל כן ע"י שפגם בחי' שאמר (בראשית טו) 'במה אדע כי אירשנה', נגזר עי"ז הגלות, כי פגם בהדעת שהוא בחי' השגחה. כי עיקר הדעת הוא בחי' השגחה, והשגחה זה בחי' ארץ ישראל, בחי' (דברים יא) 'תמיד עיני ה' אלקיך בה', כמו שכתב רבינו במ"ע (בפימן לנד), ועל כן ע"י שפגם בהדעת ופגם בארץ ישראל שהוא בחי' השגחה, עי"ז (בראשית טו) 'ותרדמה נפלה על אברם, והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליו', שהרלהו תוקף הגלויות שהם בחי' תרדמה בחי' מוסך, שעיקר התגברותם ע"י מכמת הטבע ע"י פגם השגחה.

כי הוא פגם באי"י בחי' תפלה. וכתב בעלוה"מ (פ"י ב): כלאר פוגמים בארץ ישראל, שהיא עניין ובחינת תפילה, היינו כלאר ארץ ישראל שהיא בחי' תפילה, ומי שאין לו ארץ ישראל אין לו תפילה. ובפרט בזמן הזה שאין לנו ארץ ישראל ממש, אין לנו שום בחי' תפילה כלל, ואין לנו שום בחי' ארץ ישראל כלל, ואין לנו שום בחי' תפילה כלל, כי א

אין הגשמים יורדין אלא בשביל אמנה היינו בחי' א"י. וכתב בליקו"ה (או"ח פסח ז, טז): הגשמים יורדין בזכות ממונה, וכשהממונה נפגמת מ"ו שזהו בחינת עבודה זרה, אז נעלה המטר מ"ו, כמ"ש 'וסרתם ועבדתם וכו' ועלה אף הגשמים וכו'. וכן מובא בפל"מ (פו, ג): ובזה מובן מה שכתוב בפרשת 'והיה אם שמע', 'השמרו לכם פן יפתה לבבכם וכו', היינו כשפוגמין מ"ו בממונה זהו בחינת פגם עבודה זרה, (כמבואר לקמן סי' ק"מ ובליקוטי מוהר"ן סימן מ"ג) עי"ז 'ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה', כי עיקר גידול העשבים ויבול האדמה הוא ע"י התפילה, שהוא בחינת ממונה כמבואר בממר הכ"ל הוא ג', 'ואבדתם מהרה מעל האדמה הטובה וכו'. ובזה תבין ממאמר רז"ל בחיל יוכיחם רבתי על פסוק 'על תלה חני בוכים', 'אין מתעניין על שני דברים כאחד, כדכתיב (עזרא ח) 'ונצומה ונבקשה מאלקינו על זאת וכו'. אמר ר' חייא בר אבא, על עסקי גשמים, ועל עסקי תחיית המתים. וצריכין להזכיר בחי' מקום, כי עיקר שֵׁם מקום הוא בחי' מרע שכולל שנקראת 'מקום', כמ"ש 'ויפגע במקום', בחי' 'אל המקום אשר אמר לו המלקים'. כי הבי"ת נקרא 'מקום', כמו שאמרו רז"ל כי 'הוא מקומו של עולם', ועיקר התגלות מלכותו הוא בחרב שכולל בחי' 'הדר בחרב ישכולל דומה כמי שיש לו לנוק', ועל כן נקראת חרב ישראל בחי' מקום, ומשם בחרב ישראל עיקר התגלות הניסים כנ"ל. ועל כן צריכין לצרף 'צרוך שעשה לי נס במקום הזה', 'במקום דייקא, כי עיקר הנס ע"י בחי' חרב ישראל שנקרא מקום, ע"י שנמשך קדושה חרב ישראל לנפלו. כי כל הניסים נמשכין מחרב ישראל שהם עיקר הניסים, כי חרב ישראל הוא בחי' ניסים בחי' תפילה בחי' ממונה. ומובא בקונץ שעשועי הנחל (טז): שו"ת שעשה לי' נס במקום הזה בגימט', כמו שו"ת חרב ישראל.

עי"ז לא זכה לא"י, לבחינת תפלה, אלא יעקב ובניו, כמ"ש כי ביצחק יקרא לך זרע, ולא כל יצחק (בראשית כא ע"ש) (נדרים לב ע"ש):

וזה שאמרו חז"ל (תענית ח ע"ש) **אין הגשמים יורדין אלא בשביל אמנה, היינו בחינת א"י, שהוא בחינת תפלה, בחינת אמונה. והיא שותה תחילה, ששם התהומות, בחינת ניסים, כמ"ש ותהם כל העיה. וזה שאמרו חז"ל** (סה ע"ב), **בשעה שהגשמים יורדין אפילו פרוטה שבכים מתברכת.**

כי ביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק. כתיב בבראשית (כא, יב)

גבי גירוש הגר וישמעאל: **וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֶל אַבְרָהָם אַל יֵרַע בְּעֵינֶיךָ עַל הַנַּעַר וְעַל אֲמָתֶךָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה שְׁמַע בְּקֹלָהּ כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע:** ומיתא בנדרים (לב ע"ש) בפוגעין במדברות בלשונות הגמרא, וז"ל: שמיני נהוה לזרע אברהם, אסור בישראל ומותר בעובדי כוכבים. והמיכא ישמעאל, 'כי ביצחק יקרא לך זרע' כתיב. והמיכא עמיו, 'ביצחק' ולא כל יצחק.

אין הגשמים יורדים אלא בשביל אמנה. כדלעיתא בתענית (ח ע"ש): אמר רבי אלעזר, אין הגשמים יורדין אלא בשביל אמנה, שנאמר 'אמת מארץ תצמח ולדק משמים נשקף'. ופירש"י (שם): צמח מ'אמת מארץ תצמח', שיש ממונה בעולם ומעמן, לא 'לדק משמים נשקף', דהיינו גשמים שאין לדקה.

בשעה שהגשמים יורדין אפילו פרוטה שבכים מתברכת. לעיתא בתענית (ח ע"ב): אמר רבי יצחק, גדול יום הגשמים, שאפילו פרוטה שבכים מתברכת בו, שנאמר 'אמת מארץ תצמח ולדק משמים נשקף'. ופירש"י (שם): **פרוסה שבכים.** שאפילו מעשה ידיים שאין לריכים לגשמים מתברכין. ובילקוט המהרש"א (שם): **פרוסה שבכים מתברכת בו'.** נראה למילתא יתירא נקט, דאפילו שאין בו מעשה ידיים ממש, כגון שיקנה חבלי בפרוטה שבכים הוא מתברך, ומ"מ לריך ליה מריבוי ד'כל מעשה'. ועוד יש לומר, דפרוטה שבכים מתברכים ע"י הגשמים, שהתבואה ופירות גדול, ואין לריך לחסר מפרוטה שבכים כמו בזמן היוקר, וממילא הפרוטה שבכים מתברכת לו עתה בזמן הזול.

ילקוט הנחל

ששם התהומות בחי' נימים. וכתב בליקו"ה (או"ח הודאה ג): מה שמברכין כשבאין למקום שנעשה לו נס 'ברוך שעשה לי נס במקום הזה', כי לריכין להזכיר בחי' מקום, כי עיקר שֵׁם מקום הוא בחי' חרב ישראל שנקראת 'מקום', כמ"ש 'ויפגע במקום', בחי' 'אל המקום אשר אמר לו המלקים'. כי הבי"ת נקרא 'מקום', כמו שאמרו רז"ל כי 'הוא מקומו של עולם', ועיקר התגלות מלכותו הוא בחרב ישראל, כי 'הדר בחרב ישראל דומה כמי שיש לו לנוק', ועל כן נקראת חרב ישראל בחי' מקום, ושם בחרב ישראל עיקר התגלות הניסים כנ"ל. ועל כן לריכין לצרף 'צרוך שעשה לי נס במקום הזה', 'במקום דייקא, כי עיקר הנס ע"י בחי' חרב ישראל שנקרא מקום, ע"י שנמשך קדושה חרב ישראל לנפלו. כי כל הניסים נמשכין מחרב ישראל שהם עיקר הניסים, כי חרב ישראל הוא בחי' ניסים בחי' תפילה בחי' ממונה. ומובא בקונץ שעשועי הנחל (טז): שו"ת שעשה לי' נס במקום הזה בגימט', כמו שו"ת חרב ישראל.

מילואי חכמה

בשביל אמנה. ולעיתא בתענית (בשלח, י): 'ויאמינו בה', לפיכך זכו לירש ארץ העולם הזה והעולם הבא, שנאמר (בראשית טו) 'והאמין בה' ויחשבה לו לצדקה', וכן (שמות ד) 'ויאמן העם', וכתיב (תהלים לג) 'חמוניס נגר ה' ומשלם על יתר עושה גמוה', וכן במשה (שמות יז), 'ויהי ידיו אמונה עד בא השמש', ואומר (תהלים קיט) 'זה השעל לה' לדיקים יגלו בו', אלו בעלי אמנה, שנאמר (ישעיה כו) 'פתחו שעריס ויבא גוי לדיק שמר אמנים', השער הזה בעלי אמנה נכנסין בו, שנאמר (תהלים נב) 'עוב להודות לה' ולזמר לשמך עליון להגיד בבקר חסדך וגו'', מה כתיב בתריה, 'כי שמחתני', מי גרם לנו לשמחה זו, אמנה שהאמינו לעשוה בעולם הזה שכולו גילות, דכתיב (שם) 'ואומנתך בגילות', וכתיב (מבקוק ג) 'ולדיק באמונתו יחיה', וכתיב (תהלים ג) 'אדשיס לבקריס רבה אמונתך'. ואין הגלויות עמידות להיגלל אלא בשכר אמנה, שנאמר (שה"ש ד) 'אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי תשובי מראש אמנה וגו'', ואומר (הושע ג) 'ואומרתיך לי לאמונה'. הא למדת שגדולה אמנה, שבשכר אמנה שרתה עליהם שכינה ואמרו שירה, שנאמר 'ויאמינו בה', אז ישיר משה', ואומר (תהלים קה) 'ויאמינו בדבריו ישיבו תהלתו'. **פרוטה שבכים מתברכת.** ומובא בפאה מיט מייט (פ' בתוקותי): עיקרי הייעודים בתומתינו הקדושה הכל סובב על ייעודים הרוחניים, וייעודים הגשמיים ממילא נמשלים ונכללים בהן. כמו למשל עניין הגשם, הנה עיקר הברכה לשם בו מה שהוא 'מרוה את הארץ ומולידה ומצמיחה' ומתן זרע לזורע וגו'', הכל הוא מחיות הרוחניות לשם בו משורשו מקורו שמתמשך הארץ שמו, והוא הוא המעבדך את הארץ ומתן מחיה לכל בריה, כעודע קוד שורשו בשמיים ממעל מכוונת מכן הרב המר"י ז"ל (בכוונת 'מוריד הגשם' עי"ש). ועל כן תמרו חז"ל 'גדול יום הגשמים שאפילו פרוטה שבכים מתברכת בו' וכו'. ולכאורה מה עניין הגשם לפרוטה שבכים לו לשאר הברכות שאמו שם חז"ל. ולולא האמת הוא כי עיקר הגשם הוא לשר הברכה הנשפע מאת המעבדך ב"ה, ושם למעלה הוא לשר רוחניות נפלא מלא ברכה, ועשת השפעת ברכה הזו מתברכים כל העולמות מאור הגשפלא הזה, ועשת הגיעו לעולם העשייה מתלבש בלבוש גשמיות האמור ויורד אל האדמה לברכה, ואז כל הברכות יורדין אל העולם, ועל כן 'אפילו פרוטה שבכים מתברכת בו' וכל שאר הברכות שאמרו חז"ל, והשור הזה שמו למעלה 'גשם', ושאר מבואר קודו בכוונות האר"י המזכירים למעלה, ואנו קורלין לטיפת האור הגלאה לעין 'גשם' על שם מקור הברכה לשר בו מלמעלה, כי בן שמו שָׁמָּה (...), כי בשאר שרד אור הברכה עלינו, שמילא בהגיעו בעולם הזה מתלבש כל אור הברכה בלבוש הגשמיות השייך אליה, ומתפרך כל בחינת הגשמיות גם בן, ומתברכה שפע וברכה רבה ותיים עד העולם בכל העולמות שלמעלה ושלמטה, והבן זאת כי לחייתים וגשמיות.

תהום רבה, תהום עליון ותהום תחתון (רבינו בחיי דברים יא, יז). **גשם** ר"ת ש'לושה ג'ברות מ'מותקות, שהגשם הוא מימי החסדים, רק שיורדין בגבורות (קה"י, גשם). **גשם** י"ל כי הוא סוד המתקת הש"ך דינים שהמתקתם ע"י אהי"ה כנודע, והנה אהי"ה ש"ך ב' כוללים גימט' גשם, וע"כ 'גשם' ר"ת למפרע מ'מתיק ש"ך ג'ברות, וע"כ נקרא 'גבורות גשמים', ששורשן גבורות, אך שנמתקו ע"י אהי"ה שבבינה, וע"כ אמרו רז"ל 'בזכות התשובה יורדים גשמים', וע"י התשובה שהוא סוד הבינה אהי"ה ממתיקים ש"ך דינים, וע"כ אמרו רז"ל 'בשגם הוא בשר', 'בשגם' זה משה, 'שגם' אותיות 'גשם', ומשה הוא ההמתקה, שממתיק ש"ך דינים ע"י אהי"ה (שם). **יש** מטר טבעי הבא בסיבת האדים העולים מן הארץ, וזה נקרא בשם 'גשם', ואין בו ברכה. ויש מטר קשהחיי הבא מלמעלה ממים העליונים, שזה נקרא בשם 'מטר', וזה יש בו ברכה. ומטר זה לא יירד, רק ע"י זכות האדם וע"י תפילתו (מלבי"ם בראשית ב, ה). **פרוטה פרוטה** מרמז על אמונה בחי' תפילה, וע"כ פרוטה הוא שיעור ממון בכל מקום, כי עיקר האמונה תלויה בממון, כמ"ש 'ואמונה מאד', 'מאד' זה ממון (ליקו"ה דיינים ב, ה). **כל** המצוות וכל העבירות הם בתורה, שהם אותיות ועוצים בתורה, וכשעושים עבירה נופלים בכיס הקליפה אותן עבירות, היינו אותן אותיות, ולכך הם נובלות חכמה, שנפלו משני תורות, תושב"כ ושבע"פ. והשני תורות הם וא"ו ה"א, והוו 'עד שתכלה פרוטה', שהוא פר"ט ו"ה, שפרט לשון נפילה הוא, היינו עד שתכלה אותן הדברים שנפלו מוא"ו ה"א שהם בכיס הקליפה, וכשיתברר כל זה אז יבוא משיח צדקינו במהרה אמן (תולדות אהרן, ליקוטים). **'אין** בן דוד בא עד שיכלה פרוטה וכו'". כי נודע שיש בהתורה כלל ופרט, וכלל שצריך לפרט ופרט שצריך לכלל. 'כלל' נקרא התורה הכוללת הדינין והמצוות שבכתב ושבעל פה משניות וגמרא ברייתות ספרא וספרי תוספתא וכיוצא בזה, ו'פרט' נקרא מה שנפל לבין העמים, לשון 'קָרַע כרמך', ו'כלל שצריך לפרט' לברר ולהגביה 'עד שתכלה פרוטה', לשון פרט, 'מן הכיס', לשון התכסות, שנתכסה בשבעים לשון (מאור עיניים פ' נח). **'פרוטה'** נקרא הנחש, אשר הוא פרטי ממנו מתגלה התאוה, ויש לו פעולה מיוחדת פרטיות, וזה שאמר 'עד שתכלה פרוטה' הנחש, 'מהכיס' רומז ל'כס י"ה' אותיות 'הכיס', שאין השם שלם ואין הכסא שלם עבור זוהמת הנחש (קה"י, פרוטה). **כיס** כיס מלשון מספר ומניין (רבינו יונה משלי א, יד). **כיס**, אמתחת ושק (מצו"צ משלי א, יד). **'כיס'** לשון התכסות (מאור עיניים פ' נח).

גשמים

בשיש גשמים, נפסקים הגזיסות והמלחמות (ליקו"מ ח"ב ס).

עיקר כח הגידול הוא ע"י הגשמים, והגשמים הם בחי' השפעת הצדיק, בחי' גשמי ברכה ונדבה, בחי' מימי הדעת שיורד מן השמיים (ליקו"ה תולעים ב, ג).

הגשמים הם בחי' מימי הדעת המאירים בהניצוצות המונחים בארץ, ומכה עליהם ומעוררם ומקיצם (ליקו"ה תולעים ב, ד).

גשמים הם בחי' המשכת האמונה, שנמשכת ממימי הדעת שיתגלו לעתיד (ליקו"ה גילוח ד, טז).

מי הגשמים הם בחי' חסד, כי מים הם בחי' חסד, ונקראים 'גבורות גשמים', כי יורדין בגבורה מבחי' גבורות. וזה בחי' המתקת הדינים, שהגבורות והדינין נמתקין עד שהם דייקא יורדת ההשפעה, שהם מימי החסד שיורדין דרך הגבורה, בחי' גבורות גשמים (ליקו"ה חדש ג, י).

אמרו רז"ל 'גדול יום הגשמים כיום שניתנה בו תורה'. כי בחי' התגברות הנפש על הגוף, שהגוף נכלל בנפש, זהו בחי' תחיית המתים (ליקו"ה חדש ג, טז).

בזכות ג' דברים הגשמים יורדין, בזכות הארץ, בזכות החסד, בזכות הייסורין, ושלושתן בפסוק אחד 'אם לשבט אם לארצו אם לחסד יַמְצִאֵהוּ' (ירושלמי תענית יד:).

בזכות התשובה גשמים יורדים. (...) אין הגשמים תלויים אלא על התורה, שנאמר 'אם בחקתי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם' (במדב"ר ג, יב).

אלמלא אין גשמים יורדים לעולם אין כל בריה יכולה להתקיים (בתי מדרשות ח"ב מדרש אותיות ר"ע השלם נוסח א, ג).

הים העולים ממי אוקיאנוס אינו נקרא מטר אלא גשם, מלשון גשמות ודבר גופני, ואותו שהוא ממים העליונים נקרא בשם שניהם, בלשון מטר ובלשון גשם. נקרא בלשון גשם, כמ"ש 'כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים' (ישעיה נה), ונקרא מטר, כמ"ש 'למטר השמים תשתה מים, 'לתת מטר ארצך בעתו'. ומצינו בפרשת המבול שתי לשונות, שנאמר 'אנכי ממטיר על הארץ', וכתיב 'ויהי הגשם על הארץ', לפי ששם נבקעו כל מעיינות

ואני תפלה

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתְּרַחֵם עָלֵינוּ וְעַל כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְתִתֵּן אֱמוּנָתְךָ בְּלִבֵּנוּ, וְנִזְכֶּה לְהַאֲמִין בְּךָ וּבְצַדִּיקֶיךָ הָאֲמִתִּיִּים בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, וְתִהְיֶה הָאֱמוּנָה זֶבַח וּנְכוֹנָה צַחָה וּנְקָיָה, בְּלִי שׁוּם פְּגָם וּבְלִי שׁוּם בְּלָבוּשׁ בְּעוֹלָם חֵם וְשָׁלוֹם כְּלָל. וְנִזְכֶּה בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, שֶׁתִּהְיֶה אֱמוּנָתֵנוּ חֲזָקָה כָּל כָּךְ כְּאִלּוּ אָנוּ רוֹאִין בְּעֵינֵינוּ אֱלֹהוּתֵךְ וְהַשְׁגָּחָתְךָ וְכָבוֹדְךָ אֲשֶׁר מָלֵא כָּל הָעוֹלָם. וְנִהְיֶה דְּבֵקִים בְּךָ תָּמִיד בְּאֱמֶת וּבְתָמִימוּת וּבְרָעָה נְבוֹנָה וּמְיֻשֶּׁבֶת בְּלִי שׁוּם תַּעֲרֹבֶת פְּסֹלֶת כְּלָל

(ליקו"ה ז).

האי רודיא דמיא לתור. עיין לעיל בסמוך ד"ה 'וזה שממרו מז"ל קול התור נשמע בגלגנו וכו' דכרי הגמרא בתענית (כה ע"ב) ופירש"י, ועוד מלינו בפירש"י ביומא (כא ע"ב): **וידיים.** מלמך הממוקם על הַשָּׂקוֹת המרך ממטר השמייס ממעל ומן התהום מתחת, וקורא להן, שנאמר 'תהום אל תהום קורא', כדאמרינן בתענית. **ומסרינן הכם דדמי לעגלא.** ולכך נקרא רידיי"ת, לשון שור התורס. מתרגמינן 'לא תחרס' (דברים כב), 'לא תירדי'.

פרוטה, זה בחינת קול התור, ואמרו חז"ל (שם כה ע"ב) **האי רודיא דמיא לתור, ופריטא שיפוותיה, והוא עומד בין תהומא לתהומא, שהוא כלול משני התהומות, שהוא כלליות הנימים. וזה פרוטה שבכבים, שפעמים נתכסה כח הנימים. ועל ידי הגשמים, נתברך הפרוטה, היינו הנימים, דפריטא שיפוותיה. ואלו בני אדם המכחישים כל הנימים, ואומרים שהכל דרך הטבע,**

התפילה בהכמוב 'ה' שפתי תפתח' הנ"ל. **שהוא כללות הנימים.** ומיתת בליקו"מ (ו, ח): כי יש נימים עילאין שהוא בחינת תהום עילאה, ויש נימים תתאין שהם בחינת תהומא תתאה. ומלאך שכלול מכל הנימים, משני התהומות, 'דמיה לעגלא', שהוא בחינת עיגולים. בחינת לממונה, כמ"ש 'ומתוכם סביבותיך', 'ופריטא שפוותיה', שהוא בחינת תפילה, כמ"ש 'ה' שפתי תפתח', והוא כללות הנימים. **רע"י הגשמים נתברך הפרוטה.** ומיתת בליקו"מ (ס, ג): כי כל מיני עשירות, דהיינו כל מיני דגן וכל המילוות ועשבים וכל מיני מתכות, הם רק ע"י גשמים, וכן כל המולרות הם ע"י גשמים.

מילואי חכמה

שפעמים נתכסה כח הנימים. ומובא בשפת מיים (פ' וארא): על שלושה בחינות נתגלה ויכול פעולת ה' בעולם, והכל ע"י מעשה בני אדם כפי מעשיהם להרע לו להיטיב, ונרמזים במה שפתח אליהו ושבח למארי עלמא ומתר (תיקו"ז יז) 'ריבון עלמין אנת הוא עילא העילות וסיבת הסיבות וכו', וכבר כתבנו מהם במקום אחר ונכון נקבל. האחד, מה שהקב"ה מלוי ומופיע ומושיע לעמו ישראל בבחינת נימים הנגלים שהם למעלה מטבע העולם, הנעשים בשידוד מערכת מזלות השמיים וכוכביהם, כמו הנס בקריעת יס סוף שהוא להיפך הטבע להיות קמו 'כמו נד נזלים', או עשות שָׁפָטִים במלריס ובאלהיהם בדברים המבהילים שלא בטבע. (...) והשנית, הוא מה שהקב"ה עושה הנס לישראל בהסתר בתוך דרך טבע העולם, הגס שניכר לכל כי נס ופלא הוא, מעפ"כ נגלל ונסתר הוא בתוך הטבע, כעין נס מרדכי ואסתר, הגס שהיה נס פלא 'להסיב מחשבת המן הרשע אחר חשב על היהודים, על רחשו, ויחלו לומו ואת בניו על העץ', מכל מקום לעין העולם נראה כדרך הטבע (...), ובחינה זו נקרא 'סיבת הסיבות', פירוש, שהקב"ה מסתיר הנס בסיבות העולם שיוכלו בני אדם לחלות הנס בהסיבה לומר מפני שכך אירע, כמו בהסתר כמה פיצד הקב"ה סיבות להנס, במרידת ושתי במלך ובהריגתה ובלקיחת אסתר, וכל זה ולאי מה' הוא בנס, אך שפיצד הקב"ה להסתירו בטבע מפני שלא היו ישראל לחויין לנס נגלה כשאר נסים בחוך הטבע לגמרי למי שאין נותן ליבו להבין ולעיין בעיסק, וכמאמר חז"ל (שבת יג) 'אם אתו לכמוב ניסים שנעשו לנו אין אנו מספיקין', ופירש"י 'לפי שהם תדירות וכו', ואולם שאינם נגלין, רק למי שנותן דעתו ועין שכלו לעיין בהנהגתו והסנסתו למזונותיו וכל צרכיו והולמותיו ואשר דבריס אשר אירע מיני מיי ומזוני, יראה בעיניו בחוש שהכל נמשך בחינת פגס הרצון של מכמי הטבע, שכופרים בלבן ומומרים שהכל הוא בחינת פגס הרצון של מכמי הטבע, שכופרים בלבן ומומרים שאין להתפלל קלת, מה שבשביל הכמוב הזה 'ה' שפתי תפתח' שמקדימים לפני התפילה, נכנה ונקרא לכל התפילה על שם הזה 'פריטא שפוותיה'. לכל מרחוק מבין בכל זה, כפי דבריו הקדושים שבסימן ט' ובסימן קי"ב הנ"ל, שכל שפת הדיבור וכל תיבה שבתפילה, הוא כפי הפתח שבתפת במחיות המסכיס אשר 'סביב יתהלכון' ['כְּרֶם זֵגוּם וכו'] כמוב"פ, וממילא מבואר שזה העיקר והכלליות של התפילה, ומשל זה בעלמו מקדימים ומבקשים על הפתיחה הזאת לפני התפילה בהכמוב 'ה' שפתי תפתח' הנ"ל. **שהוא כללות הנימים.** ומיתת בליקו"מ (ו, ח): כי יש נימים עילאין שהוא בחינת תהום עילאה, ויש נימים תתאין שהם בחינת תהומא תתאה. ומלאך שכלול מכל הנימים, משני התהומות, 'דמיה לעגלא', שהוא בחינת עיגולים. בחינת לממונה, כמ"ש 'ומתוכם סביבותיך', 'ופריטא שפוותיה', שהוא בחינת תפילה, כמ"ש 'ה' שפתי תפתח', והוא כללות הנימים. **רע"י הגשמים נתברך הפרוטה.** ומיתת בליקו"מ (ס, ג): כי כל מיני עשירות, דהיינו כל מיני דגן וכל המילוות ועשבים וכל מיני מתכות, הם רק ע"י גשמים, וכן כל המולרות הם ע"י גשמים.

ילקוט הנחל

שהוא כלול משני התהומות שהוא כללות הנימים. ומיתר בנימ"ק (ו, רמז): לעניין המבואר בתורה ט' מעניין ניסים עילאין וניסים תתאין וכו', פירש לל"י ז"ל, 'ניסים תתאין' הם הלו הניסים הנעשים לחולה שנתרפא ממחלתו וכדומה, 'ניסים עילאין' הם הניסים הלוי שמנעו את האדם מלחלות וליפול למשכב לו לעולם לרה שהיה מבלי ידיעתו. וניסים הלו אין לאדם רואה ולאינו מכיר ומבין בו, אם לא בתמונה שמתמין אם בר דעת הוא, כמה וכמה ניסים עושה עימו ה' ית' שלא יבוא לידי לרה חלילה, והם ניסים נסתרים ועלויונים יותר ויותר.

ואומרים שהכל דרך הטבע וכו'. מובא בליקו"ה (תו"ח קריית ת, ג): עכשיו בדורות הלו, מעת שנתבטל הילה"ר של עבודה זרה התגבר היצה"ר של פילוסופיא, שהם בפירות של מכמי הטבע שמכניסין בפירות ע"פ מכמתם הרעה. ובאמת הכל לאמר, כי שורש מכמתם של מכמי הטבע נמצך ממרטומי מלריס שהיו מכשפים גדולים ובעלי שמות הטומאה, ועי"ז יצאו גם מכמות גדולות בחכמת הטבע. ועל כן יסוד ושורש ועיקר של כל המכמות שבעולם נמצך מהם, כמובא בספרי המקובלים, שחחילת מכמה זו היה לגל בני קדם ולגל מרטומי מלריס, ומ"ש הלכה מפועה לפועה עד שבאה ליוונים, וכן מפועה לפועה, עד שנעוותו וניבו הרבים שהחילו גם בני ישראל להיות נלכדים ברשת מכמתם הרעה העוקרת את האדם משני עולמות, ובדור הימים נשכח מוכמת הכישוף לגמרי, עד שהם מחלוללים מענייני כישוף ושדים, וכופרים בדברי רז"ל שאמרו מפורש בגמרא ומדרשים הרבה מעשיות לגין מספר מענייני כישוף ושדים, אשר בחמת גם כל מכמתם הרעה בעצמה נמצך מהם כנ"ל. בהללו, שכל ענייני עבודה זרה של הלוכות הקודמים ומחת הענל הכל הוא בחינת פגס הרצון של מכמי הטבע, שכופרים בלבן ומומרים שאין להתפלל קלת, מה שבשביל הכמוב הזה 'ה' שפתי תפתח' שמקדימים לפני התפילה, נכנה ונקרא לכל התפילה על שם הזה 'פריטא שפוותיה'. לכל מרחוק מבין בכל זה, כפי דבריו הקדושים שבסימן ט' ובסימן קי"ב הנ"ל, שכל שפת הדיבור וכל תיבה שבתפילה, הוא כפי הפתח שבתפת במחיות המסכיס אשר 'סביב יתהלכון' ['כְּרֶם זֵגוּם וכו'] כמוב"פ, וממילא מבואר שזה העיקר והכלליות של התפילה, ומשל זה בעלמו מקדימים ומבקשים על הפתיחה הזאת לפני התפילה בהכמוב 'ה' שפתי תפתח' הנ"ל. **שהוא כללות הנימים.** ומיתת בליקו"מ (ו, ח): כי יש נימים עילאין שהוא בחינת תהום עילאה, ויש נימים תתאין שהם בחינת תהומא תתאה. ומלאך שכלול מכל הנימים, משני התהומות, 'דמיה לעגלא', שהוא בחינת עיגולים. בחינת לממונה, כמ"ש 'ומתוכם סביבותיך', 'ופריטא שפוותיה', שהוא בחינת תפילה, כמ"ש 'ה' שפתי תפתח', והוא כללות הנימים. **רע"י הגשמים נתברך הפרוטה.** ומיתת בליקו"מ (ס, ג): כי כל מיני עשירות, דהיינו כל מיני דגן וכל המילוות ועשבים וכל מיני מתכות, הם רק ע"י גשמים, וכן כל המולרות הם ע"י גשמים.

ואני תפלה

וְתִזְכֵּנוּ לְבָא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הָאָרֶץ אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בָּהּ מִכָּל הָאֲרָצוֹת, וְנָתַתָּ אוֹתָהּ לְיִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם. וּמִיּוֹם אֲשֶׁר סָרְנוּ מֵאַחֲרֶיךָ וּפָגַמְנוּ בָּאֲמוּנָתֶךָ הַקְּדוֹשָׁה, גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ, וְנִתְרַחַקְנוּ מֵעַל אַדְמָתֵנוּ, עַד אֲשֶׁר אֵרְךְ עָלֵינוּ הַגָּלוּת. עַל כֵּן חוּס וְחָמֹל נָא עָלֵינוּ, וְזַכֵּנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְהֻכָּנֵעַ וְלִשָּׁבֵר וּלְכַבֵּל כָּל מֵינֵי כְּפִירוֹת וּלְבִלְבּוּלִים, שֶׁלֹּא יַעֲלוּ בִלְבָבֵנוּ וּבְלֵב כָּל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם. וְנִזְכֶּה לְהַאֲמִין בְּנַפְשְׁךָ וּמִשְׁבָּרֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים אֲשֶׁר אַתָּה עוֹשֶׂה עִמָּנוּ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר מֵעוֹלָם, וַאֲשֶׁר אַתָּה עוֹשֶׂה עִמָּנוּ עֲדַיִן בְּכָל יוֹם וּבְכָל שָׁעָה. וְלֹא נִכָּשֵׁל שׁוּם נַס בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, חַס וְשָׁלוֹם, רַק נַרְע וְנַאֲמִין שֶׁהַכֹּל מֵאֶחָד לָבָד, עַל יְדֵי הַשְׁגָּחָתְךָ אֲשֶׁר אַתָּה מַשְׁגִּיחַ תָּמִיד בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִיוּת עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר שֶׁבָּעוֹלָם. וְנִזְכֶּה לְהַאֲמִין בְּךָ וּבְצַדִּיקֵי הָאֱמֶת תָּמִיד, וְעַל יְדֵי זֶה נִזְכֶּה לָבוֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל חִישׁ קַל מְהֵרָה, וְתַמְהֵר וְתָחִישׁ לְגָאֳלֵנוּ גְּאֻלָּה שְׁלֵמָה, וְתָבִיא לָנוּ אֶת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ (ליקו"ת ז).

רודיא

'האי רידיא' הוא יסוד דדכורא, שהוא שור החורש בשדה חקל תפוחין (ביאורי אגדות אפיקי ים סוכה מט.).

טבע

הטבע מתנהגת בידיעת התורה, והיא תחת יד הידיעה (ספר המידות דעת ח"ב ב).

אין שום טבע, רק הכל מתנהג ברצונו ית', ומסר הכל לישראל ולצדיקיו שינהיגו העולם כרצונם ע"י תפילתם (ליקו"ה ברכת השחר ה, סט).

עיקר הקדושה, כשיודעין שאין שום טבע בעולם כלל, כי הטבע בעצמה הוא מהשי"ת, אשר הוא מנהיג לפעמים העולם באיזה טבע בשביל לנסות בני האדם, כדי שיהיה בחירה בעולם וכדי להראות שהטבע בידו, ע"כ הוא משנה הטבע כמה פעמים, אבל באמת גם הטבע בעצמה הוא השגחתו ית', כי הכל ממנו ית' לבד, כי הטב"ע בגימ' אלקי"ם, כי הטבע בעצמו מאת האלקים חיים ומלך עולם (ליקו"ה כלי היין א, ח).

התימות מעשה בראשית הוא מעשה הטבע (רבינו בחיי בראשית א, לא).

אם לא למד חכמת התורה תחילה, ולא ראה בתורה ביאור האותות והמופתים והניסים הגדולים והמפורסמים, קרוב הוא להימשך אחר הטבע ולהאמין קדמות העולם, כי לכך נקרא הטבע בשם הזה, כי יטבע האדם ביונן מצולתו ויירד לבאר שחת אם לא ייזהר בו, כמי שבא במצולות ים ולא ידע לשוט וטובע (רבינו בחיי במדבר לג, א).

רפואות הצדיקים אינם ע"ד טבע כ"א ע"ד נס, אפילו בדברים הנגדרים בו יתרפא (ספר הליקוטים ישעיה לח).

שם אלקי"ם הוא הטבע, כי כן עולה במספר 'הטבע'. כי פירוש שם אלקים הוא הקו ע"פ דת ודין, לכל נברא ונברא טבעו ומהותו וענינו הקצוב לו. אבל 'גדול הוי"ה מכל אלקים', כי בשם הוי"ה משנה הטבע ומשדד המערכת (של"ה ואראו).

ההרגל הוא טבע (ש"ד עה"ת ויקרא ג, ו).

מה שמתגלה בעוה"ז הוא בחי' חיצוניות (דחיצוניות) העולמות, הנקראת הנהגת הטבע, שהוא מוטבע להתנהג בסדר אחד כל ימי עולם, אבל אנו כוונתנו להתבונן בעשרת מאמרות שבהם נברא העולם, ובהם העמידו רק לפי שעה (מלבי"ם תהלים צה, א). **טבע** נראה לי שהוא סוד מוחין דקטנות, בחי' אלקים גימ' הטבע (קה"י, נט).

העיקרית במעשינו היא לבחי' הפנימיות (רמ"ז על הזהר במדבר). **מדריגת** נוקבא נקרא טבע (תורי"ו הקדמה ו). **טבע** הוא נס קבוע, שכח הטבע אינה מעצמה, רק דבר ה' הניצב בה ויעמידה על אופן זה, ואין הבדל בינה ובין הנס, רק שבהטבע

תפלה

דע, שעיקר התחברות ודביקות להש"ת הוא ע"י התפילה. כי התפילה הוא שער שדרך שם נכנסין להש"ת, ומשם אשתמודעין ליה (ליקו"מ ח"ב פד).

תפילה היא בחי' גאולה אחרונה שאין אחריה הפסק, בבחי' סמיכת גאולה לתפילה, כי עיקר תקוותינו וסמיכתנו לגאולה שלימה במהרה בימינו בכלליות ובפרטיות, הוא ע"י תפילה (ליקו"ה הוצאה ג, ד).

מצות עשה להתפלל בכל יום, שנאמר 'ועבדתם את ה' אלקיכם'. מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפילה, שנאמר 'ולעבדו בכל לבבכם'. אמרו חכמים 'אי זו היא עבודה שבלב, זו תפילה'. ואין מנין התפילות מן התורה, ואין מַשָּׂנָה התפילה הזאת מן התורה, ואין לתפילה זמן קבוע מן התורה (יד החזקה תפילה ונשיאת כפים א, א).

אין אל עליון חפץ בתחתונים, מלבד שיידע האדם ויודה לאלקיו שבראו. וכוונת רוממות הקול בתפילות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפילת הרבים, זהו שיהיה לבנ"א מקום שיתקבצו ויודו לאל שבראם והמציאם, ויפרסמו זה ויאמרו לפניו ברויתיך אנחנו (רמב"ן שמות יג, טז).

שתי הספירות שהן הוי"ה אדנ"י מכוונות זו כנגד זו, והעליונה נקראת 'תהילה' והתחתונה נקראת 'תפילה'. והטעם, לפי שהעליונה דביקה בראש המעלות, וממנה יבואו כל מיני אצילות ושפע וברכה, ולפיכך נקראת תהילה, כלומר שעלינו לשבח ולהלל למי שעשה עימנו ועם אבותינו את כל הניסים האלה. והתחתונה נקראת תפילה, לפי שהתחתונה דביקה בסוד התפילות והתחנונים לפי רוב החטאים והלכלוכין שחוטאים ומלכלכים הבנים הדביקים בה. ולפיכך ספירת המלכות היא סוד התפילה (שערי אורה חז).

סוד תפילות כל הצדיקים שהתפללו והפיקו כל צרכיהם בדרך ניסים ונפלאות, הוא שכנסו בתפילתם עד עולם הרחמים, שהוא המקום אשר משם נתחדש העולם. וכמו שנתחדש העולם וכל ברואיו מאותו המקום, כך הצדיקים המתכוונים בתפילתם לאותו המקום, יכולים לחדש בעולם אותות ומופתים ולשנות מנהגו של עולם (שערי אורה ט).

הצדיק בתפילתו, מחשבתו שוטטת ועולה ממטה למעלה, ואח"כ ממשיך ומוריד השפע ממעלה למטה (רבינו בחיי בראשית כה, כא).

התפילה היא לברר הבירורים של ז' מלכי אדום שמתו, ובכל יום ויום ובכל תפילה ותפילה, מתבררים בירורי ניצוצות חדשות שלא נתבררו מעולם עד העת ההיא, ובכל תפילה ותפילה מתבררין ניצוצות שעדיין לא עלו בשום זמן. והנה, כפי ערך הניצוצות המתבררות ועולות ממטה למעלה בכל תפילה ותפילה, כן כפי הערך ההוא ערך הזיווג העליון ולקיחתם המוחין והמשכתם. וזהו סוד טעם החיוב הגדול המוטל עלינו להתפלל בכל יום, לפי שבכל תפילה ותפילה נעשית בחינה מחודשת, מה שלא נעשית בשום תפילה אחרת זולתה (שער הכוונות, הקדמת דרושי סדר שבת). **התפילה** היא כובשת מלחמות רבות, דהיינו הקליפות והשטנים אשר הם מלאים בכל אויר העולם (של"ה כי תצא ז'). **תפילה** היא התחברות, והוא קו האמצעי המחבר שני הקצוות לאחד, והוא קו הרחמים (בעש"ט עה"ת פ' בראשית). **עניין** התפילה שהוא מלשון 'צמיד פתיל', שהוא עניין חיבור ודביקות, מה שמקרב האדם לפי כוחו, כשהוא באהבה ויראה ובמחשבה טהורה ונכונה, את עצמו וכל בחי' דברים התחתונים מדומם צומח חי מדבר, הכלולים בשורש גופו ונשמתו, לצור ישראל ברוך הוא, ולהמשיך להם עי"ז בחי' שפֻע וחיותם המצטרך להם (באר מים חיים פ' בראשית). **עיקר** התפילה, להמשיך מעומקא עילאה בינה אל המלכות (קה"י, פלולו). **התפילה** היא רק לאלקים, וגדרו שפיכת הנפש והידבקה באלוקי מעוזה (מלבי"ם תהלים קב, ב).

מכסים את הנם עם דרך הטבע. וכמד בליקו"ה (מו"ם פסקא ז, ג):

יש כמה דעות זרות ונפסדות של המתקריס והפיקורסים עד שכמה מגדולים בני ישראל נתפסו בהם, עד שנמצא בספרי המפרשים שנדפסים אצל המקרמות הגדולות שפשיטא פי המעון היה בתחלה, רחמנא ליבן רחמנא לבזיזן מהאי דעתא שבשמא, שהיה כפירה גמורה ואין לפיקורסות גדול מזה רחמנא ליצלן, וקלסא מומרים דעות זרות של כפירות של שטות והבל על שאר המופלים הנוראים, כמונא בספרייהם, תאמרי מי שזוכה לבלי להסתכל בהם כלל, אבל תעפ"כ מי שרוצה להסתכל על החמת לחמיתו כפי המקובל בידינו מדור לדור, יבין וידע בחמת שכל הניסים והמופלים היו בגשמיות, כמבואר בהמורה הקדושה ובכתובים ובתלמוד בבלי וירושלמי ומדרשים. כי הש"ת הוליאם ממצרים בניסים נפלאים בגשמיות, שנעשה מהמים דם למצרים, ולישראל היה מים, וכיוצא בזה בחמת המכות, וקרע לנו את הים והעבירנו בתוכו בחרבה, והמצרים רדפו אחריהם ונקעקו בו בפקודתו ובגזירתו יתברך, והיה עבר ניסים נוראים על הים כמבואר במדרשים ובגמרא, וכן שאר הניסים הנוראים לכל החמת והמופלים והמורא הגדול שאר עשה משה בעיני כל ישראל, שהוריד את המן לרעבים שהיה לוקופים, הנשמע בזאת אז הנראה בתוהו, כמ"ש 'כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך, הנהיה כדבר הזה הנשמע כתהו, הֲשָׁמַע עָם וכו', וכן המופלים הנוראים שאר היה אתרי כן בכל דור ודור, בימי יהושע שהעמיד החמה בעולם עד שנתפרסם בספרי המקרמ ובדברי רז"ל, והצלת מנגיח מישראל ועזריה מכבשן האש, ודניאל מגוב אריות, ומפלת המן שנתפסף מהיפך אל היפך, שבתחילה הרג המן אשר לחמתו מפני אוהבו המן ואח"כ נתפסף מהיפך אל היפך שהרג המן מפני לחמתו, ומרדכי נתעלה ונתגדל בתקומתו וכו', כמ"ש 'ונהפך הוא וכו'', וכיוצא בזה שאר הניסים הנוראים שנעשה הש"ת לחבותינו ולנו בנגלה ובנסתר, אע"פ שיש המיקורסים בהם בדרכי שטות והבל, אבל מי שרוצה להסתכל על החמת לחמיתו ילמוד בעיניו כי הבל יפלה פיהם ואין לריכים לחמותם, כי הסקר והשטות טופל ממילא והחמת עד לעלמו. ולחוי לנו להודות מחוד להש"ת כל ימי חיינו, שאר הבדילנו מן המועים ההלה ונתן לנו תורת החמת, עד שזכינו להחמין בה' ובחמתו עבדו עד היום הזה.

> **ואם רואים איזהו נם, הם מכסים את הנם עם דרך הטבע, שאומרים שזה דרך הטבעים. נמצא שפוגמים בתפלה, כי התפלה היא ניסים, שמשנה את הטבע. ופוגמים באמונה, שאין מאמינים בהשגחת הבורא יתברך. ופוגמים בא"י, שהוא מקום הניסים, כמ"ש וקול התור נשמע בארצנו, וכמו שאמרו א"י שותה תחילה, כי שם התהומות מקום הניסים, כמ"ש ותהם כל**

מכסים את הנם עם דרך הטבע. וכמד בליקו"ה (מו"ם פסקא ז, ג):

יש כמה שמכסים את הנסים שנעשו לישראל, שהם אומרים שזה הוא דרך הטבע, כגון שאומרים שהים נבקע מחמת שהיה שטוף בלילה, ומחמת הרוח שנשב בלילה נתייבש הים, וכן שאר הניסים שנעשו לישראל, שאומרים שהוא דרך הטבע, כגון שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מתגבל בטל, וכן שאומרים שהבאר שנתן לנו משה במדבר היה בא מחמת שהיה מקום מים שם, וכן שאומרים שהשלו היה בא מחמת שהיה מקום עופות שם, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם דבש, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם כפור, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם קרח, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם כוסמין, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם חטים, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם שעורים, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם פולים, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם עדשים, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם אפונים, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם תבואה, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם תבן, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם קש, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם עשבים, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם ירקות, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם פירות, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם אילנות, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם יערות, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם חורשות, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם פרדסים, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם גנות, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם פרדסאות, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם בוסתנות, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם כרמים, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם גפנים, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם תאנים, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם רמונים, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם זיתים, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם תמרים, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם דבורים, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם עופות, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם בהמות, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם חיות, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם רמשים, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם דגים, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם תנינים, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם מלאכים, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם שרפים, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם חיות הקדש, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם כרובים, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם אופנים, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם ארבעה יסודות, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם ארבעה רוחות, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם ארבעה פנות, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם ארבעה קצוות, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם ארבעה חלקים, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם ארבעה מדות, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם ארבעה מזלות, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם ארבעה ימים, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם ארבעה לילות, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם ארבעה שעות, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם ארבעה רגעים, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם ארבעה נקודות, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם ארבעה אותיות, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם ארבעה שמות, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם ארבעה מלכים, וכן שאומרים שהמן היה בא מחמת שהיה מקום שם ארבעה מלכי

וכל הגלויות מכונים בשם מצרים ע"ש שהם מצירים לישראל.

כלמיעלה נג"ר (טז, ד): ממר רבי יוסי בר רבי חלפתא, כל המלכיות נקראו על שם מצרים, על שם שהם מציקות ליעקב. ׳מֵעֲדֶן׳ ווטריקון ממקום הדין. **תהומות יכסיומו** וגו׳ **ירדו במצולות כמו אבן.** רבינו מלמיד ומוכר לעם את כלל השגתו בפסוק ׳תהום יכסיומו וכו״ עליו מיוסד המאמר. כתיב בשירת הים, בשמות (טו, ה–ה): יְהֹוָה מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַה׳ וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אָשִׁירָה לַה׳ כִּי גָאֹה גָּאָה סוּס וְרֹכְבוֹ רָמָה בַּיָּם: עֻזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וַאֲנְוֵהוּ אֱלֹקֵי אָבִי וַאֲרֹמְמֶנְהוּ: ה׳ אִישׁ מִלְחָמָה ה׳ שְׁמוֹ: מַרְכְּבֹת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ יָרָה בַּיָּם וּמִבְחַר שָׁלְשָׁיו טֻבְּעוּ בְיַם סוּף: תְּהֹמֹת יְכַסְיֻמוּ יָרְדוּ בִמְצֹלֹת כְּמוֹ אָבֶן: ודלכו בתגומתא (בשלח, יד): ׳תְּהֹמֹת יְכַסְיֻמוּ׳, וכי תהומות יש שם והלא עשוים היו, אלא מלמד שעלו תהום העליון ותהום התחתון והיו המים נלחמים בהם ככל מיני פורעניות, לכך נאמר ׳תְּהֹמֹת יְכַסְיֻמוּ׳. דבר אחר, שעלה תהום התחתון על תהום העליון, ותפה עליהם את הרקיע והקדיר עליהם את הכוכבים וכל מאורי אור בשמיים. מפני מה, ׳ומתי תסך על מלך נקם ה׳׳. (...) יונה ירד לתהום אחד, שנאמר ׳תהום יסבבני׳, והם ירדו לשני תהומות, שנאמר ׳תְּהֹמֹת יְכַסְיֻמוּ׳. יונה ירד למצולה אחת, שנאמר ׳ותשליכני מצולה׳, והן ירדו לשני מצולות, שנאמר ׳ירדו במצולת׳. ויתן מצולה אחת מים עזים, שנאמר ׳ותשליכני מצולה׳, וכתיב ׳ואת לרפיהם השלכת במצולת כמו מצן במים עזים׳. ופירש רעק יוסף (שם): **וכי פסוקים יש שם.** ר״ל, דאמר שכיסה תוסס התהום. **והלא עשויים הם.** הוא קרקעית הים ותחתיתו, והוא היקוד שהמים מכוסים בו, וזה נקרא ׳עשויים׳ שהוא לשון חוזק ועוז.

העיר, ועי״ז צריך ליפול בגלות מצרים, כי זה לעומת זה עשה בנ״ל. וכל הגלויות מכונים בשם מצרים על שם שהם מצירים לישראל

(כמו שאמרו רז״ל במדרש בראשית פ׳ טז)׃

וזה פי׳, תהומות יכסיומו, מי שמכסה את הנימים, ומראה לכל דבר, שהוא דרך הטבע.

ועי״ז צריך ליפול בגלות. ולהיפך, הגאולה תלויה בתשובה בניסים וכו׳, כלשהמ בעשוה״מ (שמת ותשובה ג): כשאר ייתמו הפיקורסים שאינם מאמינים בניסים, ותתרפא התשובה התמיהית בעולם כולו, כמבואר בפסוק ׳כי לו אהפך אל עמים שפה ברורה לקרוא כלם בשם ה״ (לפניה ג), היינו כשכל העמים יבינו את התשובה ויתמו הפיקורסים שאינם מאמינים בניסים, ותתרפא התשובה התמיהית ויבינו כי הכל מושגח בהשגחה פרטית, והכל יקראו אל השי״ת ויבקשו מחיתו כל צרכיהם, וייתמו הפיקורסים הכופרים בניסים, אז תבוא הגאולה השלימה, כי הגאולה השלימה תיהה יכולה לקום אלא ע״י תשובה. ותע״פ שנוכחים אנו כי התשובה בכלליות ובפרטיות נגרעת ופוחתת, נאמרים דברי הזהר הקדוש כי ב׳כיסאתא דלתא׳, היינו אפילו רק קיבוץ אחד של אנשים יתחזק ויתנהג בתשובה תמיהית כראוי, תבוא הגאולה במהרה בימינו אמן סלה.

מצרים על שם שהם מצירים לישראל. וכמב בביאה״ל (קנה, מאמר ׳קדושת ויום ג״י׳): לא להבל ולריק ח״ו נתבע ה׳ לאבותינו למת לנו את הארץ הנאמדה הזאת, והרבה להתפאר בהוליכו אותנו ממצרים, עד שזכר זה לנצח יקובצו כל האנושות, וגם כאשר נגלה לאבותינו במתן תורתו הקדושה, התפאר ואמר ׳אנכי ה׳ אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים׳, וכל מקומות מוצאותיו אשר נתפזרנו בארבע כנפות הארץ בגלותינו נקראים בשם גלות מצרים, כמבואר מדבריו הקדושים, כי הן הן המיצרים והמגבולים שבכוח הטבע, אשר כל רודפינו הכתירו והשיגו לומנו בהסח מדוע לגור בחלות מחלות שונות, [ורק עבור זה לנצח התפאר עלינו השי״ת על אשר הוציא אותנו משם], למת לנו את הארץ הטובה אשר לא גוזמה כלל בהגשמת הטבע, כי ׳תמיד עיני ה׳ אלקיך בה׳. אבל גם כשאנו אל הארץ ממדה טובה ורחבה הזאת, מאשר שמענו נקול מוליחי דיבתה לגבות בכייה של מיצר, נקבע לנו בכייה לדורות בחורבן הבית, שזה זה בלויות כל החטאים והפשעים, ומפזרנו בארבע כנפות הארץ, ונתרחקנו מארץ הטובה הקדושה הזאת. ועתה כל מקוותינו, הוא על משה משיח שיקייס לנו ׳ובמבלתו נרפא לנו׳... וביקרא דשמחת (ו) כתב: ׳אחלת יעקב׳ הוא אחלה בלי מיצרים כמו שאמרו רז״ל (במדב״ר נשא יד), כי הוא הסיפוק מבחי׳ מצרים, כי הטבע הוא בבחי׳ מיצר וגבול, אבל ניסים ותמונה ותפילה הם בחי׳ ׳אחלה בלי מיצרים׳, בחי׳ ׳סיפלת מה׳ דבר׳. **וזה פירוש תהומות יכסיומו.** וכמב בחי הגמל (ט): כי הפסוק הזה נאמר על גם של קריעת יס סוף, שהיה ע״י התפילה כנ״ל בממאר בחוח ג׳, ועל כן מרומז בו כל הענין הזה.

מילואי חכמה

צריך ליפול בגלות מצרים וכו׳ וכל הגלויות מכונים בשם מצרים. וכמב בשל״ה (ויצב מקץ ויגש תורה אור יח): בחטא של אדם הכיל הקליפה והאור נגנז, על כן צריך לגירוף וזיכוך ע״י הגלויות ומן ׳ופצ עֲנֵנֵךְ׳ ויבוש משיח, ויקוייס ׳יסי אור ויהי אור׳, קוד אור שגנוז ו׳כחות אור׳, כן גלות מצרים נזדככו שם ישראל מזוהמת הנחש, ומ״כ יצאו בזיך ורמה לכל החותות והמופתים המורים על תידוש העולם ושהוא יתברך בעל הכל ובראנו שידד המערכת, כמו שמבואר בתורה זה הענין בתקומו, ורמז שם הקב״ה לשתר גלויות, כמו שנאמר (שמות ג) ׳אהיה אשר אהיה׳, אהיה עמשם בגלות זה ואהיה עמשם בגלויות אחרות (בראשית ט), וכן בצריח בין הבתרים כשהודיע הקב״ה לאברהם גלות מצרים, רמז לו תרבע גלויות ב׳לימה תשבה גלה נפלא עליו׳ כלמיעלה בצריחים רבה (מה, יח). והנה אחר שאמת ממצרים בתתן תורה נזדככו לגמרי והיה לאוי להיות עולם בתיקונו, רק שקלקלו אח״כ בעגל והוצרכו לגירוף לתרבה גלויות.

גלות

תוקף הגלות הנמשל לליל הוא חכמת הטבע (ליקו״ה נט״י שחרית ב, ג).

עיקר בחי׳ הגלות זה כשהוא בגלות וטלטול נע ונד, ושואל ודורש ומבקש ומחפש ביגיעה ועמל וטירחה גדולה מאוד מאוד, ואינו יודע בעצמו מה הוא מבקש ומחפש (ליקו״ה ברכת הריח וברכת הודאה ד, מב).

גלות הנפש הוא עיקר הגלות (ליקו״ה חובל בחבירו ג, יג).

ביום שנחרב הבית ונשרפה התורה ונמסרה סודותיה ורזיה לחיצונים, זה נקרא גלות התורה (פע״ח תיקון חצות, ג).

סיבת הגלות היא לצורך גאולה חזקה, כי הגלויות הם מזככים (של״ה עקב ח).

באמת עיקר הגלות היא אובדן תורתנו וחכמת ה׳, ועיקר נחמתנו כי ה׳ השאיר לנו שריד, אשר לא שכחנו זה משך זמן רב מצוותיו ותורתו (ישעות דבש ח״א, ד).

ירידת ישראל בגלויות היא לתקן אותם הניצוצות שירדו, ולהעלותם בקדושה. וזה שאמרו רז״ל ׳לא גלו ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו להם גרים׳, שהם הניצוצות של קדושה שנפלו (פרי הרמח״ל על מיכה).

באמת בזמן הגלות היא טובה גדולה שישראל הם שפלים בגבים ובזויים כעפר הנדרס, דאם לא כן, ח״ו ׳ויתערבו בגוים׳ (ישמח משה פ׳ תולדות).

גלות נקרא רק אם גָּלָה את כל האומה (מלבי״ם ישעיה כ, ד).

גלות מצרים / מצרים

מצרים היא ערות הארץ מקום שמא מאוד, וזה המקום של מצרים גורם לחטוא, וע״כ נקרא ׳מצרים׳, כי הוא בחי׳ מיצר ודוחק, כי כל מקום שהוא חוזק ביותר מן הקדושה, הוא בחי׳ צמצום יותר, בבחי׳ ׳מקום׳, בבחי׳ עשייה ביותר, כי המקום שיש בו קדושה הוא סמוך לבחי׳ ׳למעלה מן המקום׳, לבחי׳ מקומו של עולם שהוא השי״ת, וכל מקום שהוא מגושם ביותר שם בחי׳ מיצר ודוחק ביותר (ליקו״ה ציצית ג, ח). **גלות** מצרים היה על חטא אדם הראשון, שע״ז נמשך זוהמת הנחש, שהם העצות רעות של העובדי כוכבים והאפיקורסים והרשעים, וכן כל מיני עצות שאינן טובות של כל החולקים על נקודת האמת, כולם נמשכין ונשתלשלין משם מבחי׳ עצת הנחש הקדמוני, שהוא בחי׳ זוהמת הנחש, שזהו עיקר בחי׳ גלות מצרים (ליקו״ה פסח ז, ה). **עיקר** יציאת מצרים הוא שתתגבר הנפש על הגוף, בחי׳ ׳בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים וכו׳׳, דהיינו קבלת התורה שהיא בחי׳ התעלות הנפש על הגוף. וע״כ כל הגלויות כלולים בארבע מלכויות, כי כל הגלויות נמשכין מארבעה יסודות הגוף, היינו התגברות הגוף על הנפש ח״ו, שזה עיקר הגלויות (ליקו״ה חדש ג, ד). **גלות** ישראל גלות ראשון למצרים, לפי שמצרים נאחזת תחילה ע״י ישמעאל הנאחז באברהם, ואברהם הוא ראש העולם, ע״כ גלות ראשונה היתה למצרים (ספר הפליאה ד״ה וראה והבן חלק י׳ של שמי׳). **עניין** גלות מצרים למה נזכר יותר מכל שאר הגלויות, והטעם הוא כי במצרים היו כל ניצוצות הראש של כל ישראל מעורבין בהם, ולא נגאלו משם עד שיצאו ונתבררו מתוכם כל הנשמות, וז״ס ׳וינצלו את מצרים׳, ׳שעשאוה כמצולה שאין בה דגים׳, שהם ישראל הנרמזים בדגים ׳וידגו לרב׳ (שער המצוות פ׳ ראה). **ופרעה׳** אותיות ׳הערף׳ שהוא אחורי גרון הנזכר. גם נקרא ׳מצרים׳, כי אין בכל הגוף מקום צר יותר מהגרון, לכן כולו דינין ונאחזים בו החיצונים (מחברת הקודש שער יציא״מ). **כמו** בקדושה הנקבה הברוכה היא כנס״י, כי ׳שמה יאספו כל העדרים׳, כך כל הבירורין שהיו בקליפה נתקבצו בנקבה הטמאה ׳אדמת בני ח״ם׳, היינו מצרים (רמ״ז על הזהר שמות). **הגוף** נקרא מצרים, לפי שיש לו מיצר וגבול, היפך הרוחניי שהוא נצחי (מקור מים חיים פ׳ נצבים). **ארץ** מצרים היא הגרוע שבכל הארצות עד שנקרא ׳ערות הארץ׳, שהיא היותר מזוהם, וארץ ישראל הוא המובחר שבכל הארץ עד שנקרא ׳לב הארץ׳, שהוא יותר זך ונקי שבה, כמו איבר הלב שבאדם, שהוא הזך והחשוב שבכולם (באר מים חיים פ׳ מקץ). **עיקר** גלות מצרים היה בנשמתם, שטימאו אותם בגילולי מצרים, ומאת ה׳ היתה זאת לעורר אותם לתשובה ע״י קושי השיעבוד של גופם, ומתוך זה התעוררו על גלות נשמתם, ויזעקו אל אלקים לגאול את נשמתם (פנים יפות שמות ב, כג). **מצרים** הוא בחי׳ יסוד נוקבא דקליפה, ע״כ נקרא ׳ערות הארץ׳. וכן מצרים הוא כתר דקליפה (קה״י, מצרים). **מצרים** סוד הדעת, שבו מָצְרִים, גבול החסדים וגבול הגבורות (קה״י, מצרים). **בחי׳** מצרים היא בינה דקליפה, ע״כ הוצרך להיות הגאולה בסוד בינה דקדושה, בסוד ׳וחָמְשִׁים עלו בני ישראל׳ (קה״י, צמר). **ע״י** הניצוצות שהוציאו בגלות מצרים, זכו לתושב״כ שניתנה להם בסיני (קה״י, שולחן). **גלות** מצרים היה בעוון מכירת יוסף, שלא ראה פני אביו כ״ב שנה, וגרמו לכל שבט כ״ב שנה גלות, ׳ פעמים כ״ב הרי ר״ך, אלא לפי שלא נקברו שבטים במצרים והיה להם צער, נגרע עשרה שנים מגלות (קה״י, שולחן). **היה** מן ההכרח להעביר על כלל האומה הישראלית אשר בחר בם לסגולתו, כמה חולאים וייסורין, בם הוצרפו ככסף בתוך כור, להסיר מהם חלאת התאוות וסוגי החומר ושמריו, ולהגביר כוחות השכל והנפש, שזה היה תכלית גלות מצרים (מלבי״ם ישעיה כה, כד).

ירדו במצולות כמו אבן. ומובא בביאה"ל (ט): מה שכתב בעניין המצולות, שהוא נסוד ג'ב'ן' יצרגל ויעקב המוב"פ. וכפי שממילא מובן, שע"פ שנכללו נסוד המצולות, גם בניו. מבל העיקר, הוא מצד יצרגל בעצמו, שהוא הכלול מכולם, ומעלה כל תפילה בהפמה והסער הסייך לו כמוב"פ. וכפי המבואר מדבריו הקדושים, שכל זה מעושם ועצם הממת שלו, להאיר, כגון השמש המוב"פ בסימן קי"ב, בחלוני הממת שבתפילת נפשות זרעו, לית להם מגרמם כלום. יבואר לנו מרמוק גם בנפלאות הדוגמת והמשל שהמשיל אור הממת הזה, ג'ב'ן' טוב (המזכר לעיל בתאר נחות ג'), ולשם עוד לעיל בילקוט"ג חות ה' ד"ה 'גבוה מכל המצולות'.

משם רועה אבן ישראל. כלבתיב בבראשית (מט, כג–כד) בברכת יעקב ליוסף: בֵּן פֹּרָת יוֹסֵף בֵּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן בָּנוֹת צָעֲדָה עֲלֵי שׁוּר: וַיְמָרְרֻהוּ וָרֹבּוּ וַיִּשְׂטְמֻהוּ בַּעֲלֵי חִצִּים: וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קַשְׁתּוֹ וַיָּפֹזּוּ זְרֹעֵי יָדָיו מִידֵי אֲבִיר יַעֲקֹב מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל: ומבואר מוקלוש מת הסיפא (שם): **משם** רועה אבן ישראל זה יצרגל. וכן פירש"י (שם): **משם** רועה אבן ישראל, תרגומו אב ובנן, **מצולות,** זה בחינת מצרים, שנאמר (שמות יג) **וינצלו את מצרים.** כלבתיב בשמות (יג, לה–לו): וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כִּדְבַר מֹשֶׁה וַיִּשְׁאֲלוּ מִמִּצְרַיִם כְּלֵי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב וּשְׂמָלֹת: וַיהוָה נָתַן אֶת חֵן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיַּשְׁאִלוּם וַיְנַצְּלוּ אֶת מִצְרָיִם: ומיתת בבראשית (טו ע"ב): 'ויינצלו את מצריס', אמר רבי אמי, מלמד שעשתה כמצודה שאין בה דגן, וריש לקיש אמר, עשאוה כמצולה שאין בה דגים וכו'.

ירדו במצולות כמו אבן, משם רועה אבן ישראל (בראשית מט), **תרגומו אב ובנן, מצולות,** זה בחינת מצרים, שנאמר (שמות יג) **וינצלו את מצרים.** כמו אב ובנן, היינו יעקב ובניו, שהם בחינת תפלה, בחינת נישים, בחינת א"י. לפי ירידתם, ולפי הפגם שפגם בתפלה, ובאמונה, ובא"י, כן צריך לירד לעומק הגלות של מצרים, כמו שירדו יעקב ובניו למצרים, כשאמר אברהם במה אדע על ירושת ארץ: (ע"כ לשונו ז"ל)

דגים. ופירש"י (שם): **כמצודה שאין בה דגן.** דרך ליידי עופות לזרוק דגן תחת מצודות כדי שיבואו עופות ונלכדין, וכאשין בה דגן אין עוף פוגה מליה, כך ריקנו המצרים מכל ממונם. 'וינצלו', כתרגומו 'ורוקינו'. **כמצולה שאין בה דגים.** כמו מצולות יס, כלומר בתוך התהום אין מצויין דגים, אלא על שפת היס היכא דליכא מזון. ועוד ביאר זאת התחת סופר בפסחים (קיט ע"ב): **עשאוה כמצודה זו שאין בה דגן.** זהו לשת שמתים למוכה דגן לגוד עופות עי"ז, וכאשין בה דגן אין עוף נלכד בה. והכי נמי מצרים היה רשת ליצרגל ע"י שפע ניצוצות קדושת שהיו בתוכה, כמ"ש התר"י ז"ל בפסוק 'ויילקט יוסף כל הכסף', ותח"כ עשאוהו ריק מכל, והיה למצרים תוסך 'ולכל בני יצרגל חור בתומצתם', ומזו נלמוד מבלי לשוב למצרים, כי אין דגן ברשת. אך לפי זה משמע דמצרים היה רשת לנעצת יצרגל כמו פת עֻמָּן לללכוד העוף, ולא היא, אלא יצרגל היה רשת למצרים, כמשליך בים מָפָה והוליך הדגים ונשתרה מצולה שוממה מבלי דגים, כן היו יצרגל למצרים, ודו"ק.

ילקוט הנחל

מצולות זה בחיי **מצרים שנאמר וינצלו את מצרים.** ובגרסת הליקו"מ שהוליך הרה"ק רנ"ל קענינ זל"ל כתוב: מצולות זה בחי' מצרים, 'שעשאום כמצולה'.

מילואי חכמה

וינצלו את מצרים. וכתב בפע"ח (שער קריאת שמע ג) בביאור עניין זה: דע, כי הלא ארץ מצרים ארץ טומאה הוא מכל הארצות, והשכינה היה גולה שם בגלות יצרגל, וכבר ידעת לין לומו הגלות היה ע"י מלקוח חומן הנשמות הקדושות, ונפלאה אל כשפים שעשו המצרים שלא יכלו יצרגל לעלות משם כמזכר בזהר, ומשם כבר הודעתיך עניין גלות השכינה בפרטיות מה שעיינו, כי הלא ע"י חטא מדם הרשעים נפלו כל הניצוצין של נשמות הקדושות לתוך הקליפות, ואין בהם כוח לעלות משם לולי רחמי הסי"ת שגלתה שכינה עימהו, ותו ע"י שהכשתה תוך הקליפות היה מלקוח חותן הנשמות הקדושות, וכשאר יפתייס קיבוץ גלות זה מבלוע הקליפות תו טוי עידעת 'דהווי מטח רבלין בהבלין', ותו יתקייס הכתוב 'בְּלַע המות לנצח' כמזכר בזהר פרשת פקודי (דף רמ ע"ב). למנם, בכל הגלוות שנגללו יצרגל נקלעו על שם העיקר, לך לאינה גלוה שלימה, כמו בכל מדי יוון לא היה גלוה שלימה, כי נשלחו קצת ניצוצות הקדושה שלא יכלו להתברר, לך נקרא גלוה. לך גלוה מצרים היתה גלוה שלימה, כי תו 'ויינצלו את מצריס', 'שעשאוהו כמצולה שאין בה דגים' (בראשית טו), ולא נשאר בהם שום ניצוץ קדושה, והיתה גלוה השכינה לגמרי, מה שאין כן בשום גלוה אחרת. וזהו הטעם לזכור יציאת מצרים יותר מכל שאר הגלוות, כי היא גלוה שלימה, לך התחרות לריכין עדיין תשלום. למנם לעתיד לבוא תהיה גלוה שלימה יותר מגלוה מצרים, כי גלוה מצרים היתה פרטיות, אבל לעתיד תהיה גלוה שלימה וכללית בכל העולם, כי תו לא יישאר שום ניצוץ קדושה בכל הגוייס שבה הדיחתו שמה, לכן לא נאמר 'מי ה' שבה העלנו ממצרים', 'כי אם מי ה' שבה העלה יצרגל מכל התלוות' כמזכר בירמיהו (פרק טז), לכן גלוה מצרים היתה לחריס לפפק, כי עדיין בכל שאר התלוות היו שם ניצוצין, לך לעתיד תהיה גלוה שלין לחריס הפפק, כי היא כללות בכל העולם.

וינצלו את מצרים. הקדושים שבכל דבר ולהחזירם למעלה לל מקום הרמתה בידוע מפפריס קדושים, והניצוצים הם הנשמות הקדושים הסייכים לשורשו, ולכל מדם יש ניצוצים הסייכים לשורש נשמתו דוקא, לכן יש לכל לדיק לנשים הנופעים אליו להתדבק עלמה עימו והם ענפים משורש נשמתו, וע"י התקדשותם אליו הוא מעלה ומקשר את נשמתן בשורשן למעלה, והם ניצוצים שלו שצריך להעלותן. וכשהמדם מתקן את עלמו, אז ממילא נחים אליו כל הניצוצים שלו הסייכים לשורש נשמתו כדי לתקנם, דהיינו הן ממתקנים ומשקים וחפצים ובגדים, מכל הדברים שבעולם יש בהם ניצוצים קדושים שהמה נשמות קדושים, וממילא נחים הם לחדש הלדיק בלי שום טורח כדי שיתוקנו חותם הניצוצות על ידו, כי כל הדברים נמשכים אל המקום והשורש, וכלחיתא בגמרא 'לא גלה הקב"ה את יצרגל בין העכו"ם אלא כדי שיתוספו עליהם גרים', דהיינו הניצוצים קדושים הסייכים להם, וכלפירכו המפרשים על פשוק שכשניתח הקב"ה את יצרגל בין העכו"ם אלא כדי שיתוספו עליהם גרים', דהיינו הניצוצים הקדושים, והן הן הנשמות שהחזיר בהֲבָאָתוּ והוליאו כל הניצוצים הקדושים. ע"כ לפשר לדור עוד בשותו מצרים שהיו יצרגל שם, כי הוליאו את כל הניצוצים ונשאר ריקם מכל, כמאמרם ז"ל על 'ויינצלו את מצריס', 'עשאוה כמצודה שאין בה דגים וכו'.

אבן ישראל

מאי 'משם רועה אבן ישראל', שמשם ניזון אבן ישראל. ומאי 'משם', הוי אומר צדיק עליון, ומה הוא, היינו האור הגדול הצפון (ספר הבהיר).

'אבן ישראל' היא אבן השתייה, אשר ממנה עולם השפל הושתת (ספר הפליאה ד"ה ועתה שמע רמזי החכמים אשר רמזו).

'יהאבן גדולה על פי הבאר', אלו י"ב שבטים שנקראו אבן (בתי מדרשות ח"א מדרש ילמדנו פ' ויצא סז).

'אבן ישראל', עיקרן של ישראל, לשון 'אבן הָראשָׁה', לשון מלכות (רש"י בראשית מט, כד).

'אבן ישראל' היא כנס"י (רבינו בחיי בראשית מה, טז).

'רעָה אבן ישראל' הוא משיח בן יוסף, שהוא רועה את שארית ישראל שנקרא 'אבן די לא בִידַיִן' (אלשיך בראשית מט, כד).

'משם רעָה אבן ישראל', וכשישראל זכאין מושפעים ממנה, וכשהם חוטאים ניטלה מהם ההשפעה האלקיית (ספר המפואר).

אמר ביוסף 'משם רעָה אבן ישראל', ר"ל שבזכות יוסף הצדיק היה נשפע שפע השבעה ספירות שהם השבעה ענייים, על כנס"י שהיא האבן. וכשם שהצדיקים יש להם יכולת להמשיך זה השפע על כנס"י, כך הרשעים עושים שיהיה נעדר אותו השפע משם. והקב"ה אינו חוזר לקבל זה השפע, כי מידתו להשפיע תמיד. אבל מה עושה, משפיע אותו על השבעה כוכבים, לשישפיעו אותו על האומות שהם עובדים לכוכבים ולמזלות (ספר המפואר דרוש על פ' בהעלותך).

'אבן ישראל' הוא הכסא שרמז הנביא באומרו (יחזקאל א) 'כמראה אבן ספיר דמות כסא'. והנה בכסא הזה מצטיירים בסוכת הפנימים, ולפיכך נקראת במשל 'אבן ספיר', שכוללת כל הגוונים (תולדות יעקב, סוד ברכת הלבנה).

'אבן ישראל' נשמת משה רבינו (מגלה עמוקות פ' ויצא).

כל אות נקרא בספר יצירה 'אבן', והוא סוד 'משם רעָה אבן ישראל', ר"ל כל אחד מישראל יש לו אות אחת בתורה, שהוא סוד אבן (מגלה עמוקות פ' ואתחנן, קפו). **'משם** רעָה אבן ישראל', משם אתה תוכל להשפיע לדיבור בחי' המל', הנקרא אבן ישראל (אור המאיר פ' וירחי). **מצולות** **'לפי** קדושת איש הישראלי בשורשו, כשבא עליו הרהור אחד בזמן רחוק, נקרא 'מוטבע בְּיַן מצולה', במצולות יס (ליקו"ת כז). **תיקון** המוח והחכמה לגרש מצולות יס, הוא ע"י תיקון הברית (ליקו"ה פסח ה, א). **'צללו'**, שקעו, עמקו, לשון מצולה (רש"י שמות טו, י). **ממא"ל** ובת זוגו נקראים מצולות יס, כי הם תחת הים העליון, תחת המלכות. וכללות הקליפות כולם כאשר הם בתחתיה, נקראים מצולות יס (פרד"ר כה, יג). **מצולות** הם אותיות צ"ל מנ"ת דכורא ונוק' (שער הכוונות דרושי ר"ה, הקדמה). **מצולות** יס הם היכלות הטומאה (שער מאמרי רשב"י פ' ספרא דצניעותא, אז). **מצולות** יס, מקום הסים הזידונים (תולדות יעקב, סוד התשובה). **מצולה**, עומק הסים (מצו"צ תהלים סט, ג). **מצולות** נקרא דעיר ונוקבא דקלי' (זהר שלח קסג:), כשהן בהעלמה, וכשנתגלים נקרא 'צלָלַת' אותיות 'מצלות' (קה"י, מצולה). **תהום** הוא המצולה הסמוכה להעפר שבקרקע הים (מלבי"ם בראשית א, ב).

ואני תפלה

וְעָזְרֵנוּ שֶׁתִּהְיֶה תְּפִלָּתֵנוּ נְכוֹנָה וְסָדוּרָה וְשִׁגְיוֹנֵינוּ בְּפִינוּ וּבְלִבֵּנוּ. וְתִגָּלֶה נְסִים וּמוֹפְתִים בָּעוֹלָם, "כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אַרְאֶנּוּ נִפְלָאוֹת" כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי יי הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד". וְתִזְכֹּר אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל לְהוֹצִיאָם מִחֹשֶׁךְ גָּלוּתָם, אֲשֶׁר גָּלִיתָ אוֹתָנוּ וְזֶה כַּפָּה שָׁנִים, וְתִמַהֵר וְתָחִישׁ לְגָאֳלֵנוּ וְנִזְכֶּה לָשׁוּב לְאַרְצֵנוּ, וְתָבִיא לָנוּ אֶת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ בִּמְהֵרָה, וְיָקִים מֻקְרָא שֶׁכָּתוּב "וְהָיָה צֶדֶק אְזוֹר מָתְנָיו וְהָאֱמוּנָה אְזוֹר חֲלָצָיו. אֲמֵת מְאֹרֶן תִּצְמָח וְצֶדֶק מִשָּׁמַיִם נִשְׁקָף". וְקָיַם לָנוּ מִקְרָא שֶׁכָּתוּב "תְּבוֹאֵ, תְּשׁוּרֵי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה" בְּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן (ליקו"ת ז).

ואלה המשפטים וכו'. כמיד בשמות (כא, ו): וְאָזְנוֹ אֶת הָאָזְנָיִם. מקום שנאמר 'אלה', פסל את הראשונים, 'ואלה', מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. **אשר תשים לפניהם.** אמר לו הקב"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר, אשנה להם הפרק וההלכה ג' או ד' פעמים עד שתהא סדורה בפיהם כשאנכי, ואיני מטריח עצמי להניחם טעמי הדבר ופירושו, לכך נאמר 'אשר תשים לפניהם', כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני המלך. **לפניהם.** ולא לפני עובדי גלולים (גיטין פח). ואפילו ידעת בדין תאמר שהם דנין אותו כדיני ישראל, אל תביאהו בערכאות שלהם, שהמביא דיני ישראל לפני הרשיים מחלל את השם, ומעקר את שם האלוהים להחשיכה. ועי' גם מוצפ"ת שם' זה שוב, וכו' עכ"ל. רצינו את כלל הסוגיא בתמצית.

כד אתא יתרו. כלשיתת בזהר (יתרו, סט ע"ב): א'וישמע יתרו וגו'', פתח ואמר (תהלים יח) 'על כן אודך בגויים ה' ולשמך אזמרה', דוד מלכא אמר דא בדוחא קודשא, בשעתא דאמר להם יקרא דקודשא בריך הוא לא אתקליק בשלוקי ולא אתייקר בעלמא אלא בשורשיה דשמא עילאה. ואי תימא, הא קודשא בריך הוא לא אתייקר בעלמא אלא מסטרא דשמא עילאה, ולית קודשא בריך הוא בלחודוי עילאה ותתא. כגוונא דא, כל עלמא דחילו ואימתא יתיר על עלייהו מקמי קודשא בריך הוא, וכיון דאתא יתרו לאתיהא כומרא לגיורא, כדין אתקריאת קודשא בריך הוא על כולא. בגין דכל עלמא כד שמעו שמע גבורתיה דקודשא בריך הוא, זעו, וכולהו הוו מסתכלן ביתיה לאתיהא כומרא לגיורא, כדין כולהו אתקריאו מפולחניהון וידעו לית אלהין ממש, כדין אתייקר יקרא דשמא קדישא דקודשא בריך הוא בכל סטרין. ועל דא אתקריאת פרשתא דא בשוריינתא, ושירותא דפרשתא הוא ביה דיתרו. ולתוספתא ביאור עי' במילואי"ח ד"ה 'עתה ידעתי' בפס' זולות גיור יתרו ובדברי המדרש המובאים שם.

על מאמר זה ייסד מוהר"ן את ההלכות הבאות: ביהכנ"ס ח', גביית מלוה ד', ערב ג'. **כד אתא יתרו וכו'.** וכתב בליקו"ה (חו"מ נט"י לפעודה ובה"פ ו, מ): כמו שהבחי"ת מניח כל העליונים מלאכים וצרפים וכו' ורוצה לדייק בעבודת בני אדם הנמשלים וכו' כנ"ל, כן כל מה שהמדיבור נמוכה ופחותה ביותר, כשמתעוררים משם בחיזה התעוררות כל שהוא, נעשה משם נפלאים למעלה, בבחינת 'כל אתי יתרו, כדין אתייקר ואתעלה שמא דקודשא בריך הוא'. וכן כתב במי השילוח (י): מובן מזה, כי אין לפעם אדם לייחס עצמו מלהתקרב להבחי"ת מחמת שהתרחק מאד מהבחי"ת ע"י שהרבה לחטוא לפניו, כי אדרבה על ידו דייקא יתעלה ויתפאר שמו ית', אך ח"ו לזכות לזה כ"ל ע"י התקרבות לצדיקים לתיקונם, וכן כל עיקר התקרבות יתרו להבחי"ת, שזכה לבטל מחיתו הע"ז ואמר 'עתה ידעתי וכו', הכל הוא ע"י שזכה להתקרב למרע"ה.

תורה י

ואלה המשפטים

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם וכו' (שמות כא):

א כשיש חס ושלום דינים על ישראל, על ידי ריקודים והמחאת כף אל כף, נעשה המתקת הדינין:

ב כי עיקר גדולתו של הקב"ה הוא, שגם העכו"ם ידעו שיש אלקים שליט ומושל. כמובא בזוהר (יתרו קפ ע"ב) **כד אתא יתרו**

א נאמר בפסוק 'וישמע יתרו כהן מדין חותן משה את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים', ובהקדמה לפירוש פסוק זה פתח רבי חנא ואמר את הפסוק 'על כן אודך בגויים ה' ולשמך אזמרה', ואמר שדוד המלך אמר את פסוק זה בזוה הקודש, בשעה שראה שהכעוד של הקב"ה ליט מעשה והמעשים ואין מתכבד בעולם אלא מלך שאר העמים ועל ידם (כשמתגיירים ומכבדים את הקב"ה). ואם כאמור, הרי הקב"ה ליט מתכבד בעולם אלא בשביל עם ישראל. אמנם כן הוא ולפי, שהרי עם ישראל הם מהווים יסוד לחבר (השניים) כלי שיוכל להאיר, אבל כשאר שאר העמים נאים ומודים לו להקב"ה ומשתעבדים לכבודו, אזי נופל יסוד הנר ומתמוזג על כל מעשיו בחיצוני אחד, ואזי שולט הקב"ה בלבדו למעלה ולמטה. כעין זה היה אצל יתרו, שבשומו אזנו נפל על כל העולם פחד ואימה מלפני הקב"ה, וכיון שבא יתרו והיה הכוחר העליון של כל האלהים אחרים והתגייר, אזי נמחק ונתפרסם כבוד הקב"ה על הכל. מפני שכל העולם כשמעו את שמע גבורתו של הקב"ה, אזי הם נזדעזעו, וכולם היו מסתכלים ביתרו שהוא היה הכהן והמתווך הגדול של כל אלילי העולם, וכיון שראו שהוא בא ועבד את הקב"ה ואמר 'עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים', אזי כולם התדבקו מעבודתם וידעו שאין בהם ממשות, ואזי נתבטל כבוד שמו הקדוש של הקב"ה בכל האלהים. ובפיוט על זה נרמזה פרשה זו בתורה, ומחילה הפרשה היתה בו ביתרו.

ואני תפלה

אֲבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, זְכֹר נָא אֶת כָּל הַתְּפִלּוֹת וְתַחֲנוּנוֹת וּבַקָּשׁוֹת שֶׁהִתְפַּלָּלוּ וְהִתְחַנְּנוּ הַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים לְכָבֵד אוֹ הִגְזְרוֹת שֶׁהִתְחִילוּ לְצַמֵּחַ בֵּימֵיהֶם, זְכֹר נָא אֶת כָּל מֵינֵי הַהֲתָקוֹת שֶׁעָשְׂקוּ הַצַּדִּיקִים בָּהֶם לְהַמְתִּיק הַדִּינִים וְלִבְטֵל כָּל הַגְּזֵרוֹת. זְכֹר וְהַבֵּט עַל כָּל הַדְּמָעוֹת שֶׁשָּׁפְכוּ לְפָנֶיךָ כַּפַּיִם עַל זֶה, וְכַמָּה תּוֹרוֹת נִפְלָאוֹת וְנוֹרָאוֹת אָמְרוּ בְּשָׁבְלֵי זֶה, וְכַמָּה וְכַמָּה הַמְתָּקוֹת וְהַרְחָאת כָּף וְרִקּוּדִין בְּשִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה, וְכָל אֲשֶׁר פָּעֲלוּ וְעָשׂוּ וּמָסְרוּ נַפְשָׁם עַל זֶה לְבַטֵּל כָּל הַגְּזֵרוֹת שֶׁחָפְצִים לְגָזֵר ח"ו. וּבְרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים בְּכֹחַם הַגָּדוֹל נַחֲעֵבְנוּ עַד הֵנָּה. עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ, וְלְמַעַן הַמְתָּקָתָם שֶׁל כָּל הַצַּדִּיקִים שׁוֹכְנֵי עָפָר שֶׁעָמְקוּ בְּחַיֵּיהֶם הַקְּדוֹשִׁים, וּלְמַעַן תְּפִלָּתָם שֶׁמִּתְפַּלְּלִים עָדַיִן עַל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, וַעֲשֵׂה אֶת אֲשֶׁר הֵעֲשֵׂה בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים וַחֲסָדֶיךָ הָעֲצוּמִים וְנִפְלְאוֹתֶיךָ הַנּוֹרָאוֹת (ליקו"ת צז).

דינים

דינים הם מוחין דקטנות (ליקו"מ כא).

יש שני מיני דינים, כי יש דינא דמסאבא, בחי' 'נחש הטיל זוהמא בחוה', ויש דינא קדישא, בחי' 'את אשר יאהב ה' יוכיח' (ליקו"מ עד).

הדינים הם הבלבולים (ליקו"ה נט"י שחרית ד, ב).

העוונות הם דינים, כי 'אין ייסורים בלא חטא' (ליקו"ה סוכה ז, א).

הדינים הם בחי' כעס וחרון אף, בחי' הסתרת פני ה', שהם רוצים להסתיר פני התגלות אלקותו יתברך (ליקו"ה שכירות פועלים ד, ב).

שורש הדינים הם כולו קודש, כי הם צורך גדול, כי בלא זה לא היה נברא ומתקיים העולם כלל (שם).

דע כי יש שני מיני דין, יש דין שהוא מידת הדין גמור, ויש דינים שהם משותפים במידת הרחמים (של"ה משפטים).

כל הרעות והייסורים הם דינים, ודינים אינם נמתקין אלא בשורשן (בעש"ט עה"ת פ' וירא).

יש חמישים שערי בינה, והמ"ט שערים הם נקראים סטרהא ושם הוא מקום מוצא הדינים וכו', אבל בשער החמישים שהוא נקרא 'אין', שם הוא רחמים גמורים, ואין שם דין כלל, ולכן כשמעלים הדינים אל שער האי"ן, נתקנים, כמאמר הבעש"ט 'כי בדבר שאין לו שטח, אין שייך שבירה' (בעש"ט עה"ת פ' וירא).

ריקודים / המחאת כף

ראה להלן אות ו'.

יתרו

פרשיות מתן תורה כתובים בסדר יתרו, כי על ידו היה עיקר קבלת התורה הנ"ל, ועיקר קבלת התורה היה לגלות אמונת חידוש העולם (ליקו"ה בהכנ"ס ו, יב).

יתרו. שבע שמות נקראו לו, יתר, יתרו, חובב, דעואל, חבר, פוטיאל, קיני. יתר, שהותיר פרשה אחת בתורה. יתרו, שייתר במעשים טובים. חובב, שהיה חביב למקום. דעואל, שהיה בָּרֵץ למקום. חֶבֶר, שנעשה כחֶבֶר למקום. פוטיאל, שנפטר מע"ז. קיני, שקינא לשמים וקנה לו תורה (מכילתא פ' יתרו, א).

סוד הפס' 'וחבר הקיני נפרד מֵקֵנִי' הוא, כי הנה יתרו הוא משורש קין, וחבר הקיני הוא מבני בניו של יתרו, וגם הוא מן קין, ולכן נקרא חבר הקיני, לשון קין. ולהיות כי קין היה מעורב מטוב ורע, וביתרו נתקן ונברר אוכל מתוך פסולת ונפרד הטוב מן הרע, כי הרע נשאר בקליפות והטוב לָקַח יתרו, לכן נאמר בו 'נפרד מקין' (שער הגלגולים הקדמה לז).

הודעתיך כי יתרו הוא (גלגול) קין, ומשה הוא הבל אחיו, ולכן רמז לו כי הוא אחיו, כמ"ש 'אנכי ח'תנך י'תרו', ר"ת 'אחי', ולכן אל יזלזל בכבודו, אע"פ שהוא מלך וזה גֵּר מחדש, וע"כ יקבלהו ויצא לקראת יתרו (שער הפסוקים פ' יתרו). **אמרו** חכמים 'שלא הניח ע"ז שלא עבדה'. מזה תדע, כי לא היה יתרו כמו שאר עובדי ע"ז, שעובד ע"ז פרטית ודבק בה לגמרי, שזה עובד לכח זה וזה עובד לכח אחר, ויתרו לא נחה דעתו בכח אחד פרטי, והיה חושב כי זה ראוי לו, עד שנתגייר ובא לעבוד הקב"ה שהוא כולל כל הכוחות, כמו שאמר 'כי גדול ה' מכל אלקים' (גבורות השם יט).

סיפור התגלות המאמר

מאמר 'תהומות' יכסיומו', סימן ט, נאמר בשבת שירה תקס"ג. מאמר 'משפטים', סימן י, נאמר ג"כ בחורף זה בטיראויצע קודם פורים (חיי"מ נט).

בשנת תקס"ג עשה נישואין לבתו הצדקת מרת שרה בקהילת קדש מעדווידווקע עם חתנו הרבני מורינו יצחק אייזיק בן הגביר מורינו רבי לייב דאבראווניר. (...) אח"כ בשבת קודש אמר על סעודה השלישית תורה גבוהה מאד מאד המתחלת 'לשמש בהתורה 'לשמש' הנ"ל מבואר מענין ריקודין, אבל לא היה שכיח שיעשה ריקודין כי אם בעיתים רחוקות מאד, אך באותה השנה הנ"ל היה מרקד כמה פעמים. (...) ואמר בעצמו 'בזאת השנה רקדתי הרבה', וזה היה מחמת שבאותו השנה נשמעו הגזירות שקורין פונקטין, שהיו רוצים אז לגזור על ישראל חס ושלום, ומחמת ראה ריקודין שלו לא ראה טוב מימיו. כי אע"פ שב"ה זכינו לראות כמה צדיקים שהיו מרקדים לפני הכלה, אבל ריקודין שלו לא נראה כזאת. וכל מי שעמד שם בודאי היה לו הרהור תשובה אמיתי על כל פשעיו. וגודל ההתעוררות וההתלהבות של כל האנשים שעמדו שם בשעת ריקודין אי אפשר לבאר ולצייר זאת בכתב בשום אופן. וכבר גילה כמה תורות גבוהות מאד על ענין ריקודין והמחאת כף. וגם בהתורה 'לשמש' הנ"ל מבואר מענין ריקודין, אבל לא היה שכיח שיעשה ריקודין כי אם בעיתים רחוקות מאד, אך באותה השנה הנ"ל היה מרקד כמה פעמים. (...) ואמר בעצמו 'בזאת השנה רקדתי הרבה', וזה היה מחמת שבאותו השנה נשמעו הגזירות שקורין פונקטין, שהיו רוצים אז לגזור על ישראל חס ושלום, ומחמת

מלך וזה גֵּר מחדש, וע"כ יקבלהו ויצא לקראת יתרו (שער הפסוקים פ' יתרו).

עובד לכח אחר, ויתרו לא נחה דעתו בכח אחד פרטי, והיה חושב כי זה ראוי לו, עד שנתגייר ובא לעבוד הקב"ה שהוא כולל כל הכוחות, כמו שאמר 'כי גדול ה' מכל אלקים' (גבורות השם יט).

מילואי חכמה

ע"י ריקודים והמחאת כף אל כף נעשה המתקת הדינין. ומובא בספר מקור מים חיים (פ' כי תבוא) מעשה נפלא, וז"ל: מלפל הבעש"ט זי"ע היה פעם אחת במולדי יום הכיפורים שלח נרלתה הלבנה לקדשה, והבעש"ט רלה לו ברוח קדשו, שבשם יתפר המלוה הזו ח"ו מיכף אחר יום הכיפורים, ח"ו לו טוב יהיה על ישראל, ונתעצם מאוד מזה. וללה לעבוד במומחין דגדלות בשביל זה, ושלל כמה פעמים שם נרלתה הלבנה, לך למרות זה התקדרו שמים בעבים על שלין שום קברת שיהיה לבנה עוד בלילה ההוא. ומכידי הבעש"ט לו ידעו מלומה על היכן הדבריס מגיעים, מלוכך הלבנה לו דייקא במולדי יום הכיפורים, ולשאר נהגו תמיד לעשות יום טוב במולדי יום הכיפורים, בשאתם בשלום מן הקודש בעבודתם ועבודת רבם הבעש"ט ביום הכיפורים, לשר ממש היה לוגמת עבודת הכהן הגדול, ולכן גם הפעם היו שמחין מאוד בריקודין ובהתלהבות קודש, וממחילה רלו בבית המילון של הבעש"ט זי"ע, וח"ל מגודל התלהבות קדושתם בשמחה דחקו עלמם וככנסו לחדרו של הבעש"ט זי"ע, ורלו גם שמחו לפני הבעש"ט זי"ע. ויהי כשאר גבר עליהם עוסם התלהבות נפשם בריקודין של שמחה בחדר הבעש"ט זי"ע, והריפו עוז בנפשם לנקח גם הבעש"ט בעלמו זי"ע ירקד עמהם, ויקחו גם לת רבם הבעש"ט זי"ע בחוון, וַיְרַקֵּד עמהם. ויהי בחוד הריקוד הקדוש הזה, קלתו לחגים פחחום בקול שהלבנה טטוהרה, ולו כולם לחון לקדם לת הלבנה בגילה הזה. ואמר לו הבעש"ט זי"ע, שמה שהוא רלה לפעול בעבודה ומחין ולא היה יכול לפעול, פעלו החסידים רק ע"י שמחתם בכך. ומכלן גרלה לין שלריך לחדם לבטוח בהשי"ת, ובשמוח בשמחה של מלוה, שבעת גרה ח"ו הבאה על החדם, יוכל לפעול יועצות בהשמחה.

ילקוט הנחל

ע"י ריקודים והמחאת כף אל כף נעשה המתקת הדינין. בפיוי"מ (קטו): שמעתי שאמר רביגו ז"ל, לחנחנו בבאנו לת עיר ברסלב בהממחלת כף וריקודין. ובספר כוכ"מ (מגשי מוהר"ן לג) בביא המעשה מרפוחת שרה בת רביגו"ק: שהיה לה כאב שיניים, ואמר לה רביגו ז"ל שיהיה לה שמחה. ואמרה, הלא כואב לי. אמר לה שתעשה לת עלמה בלילו שֶׁמֶּחָה. ואמר עוד, יהיה זמן שתבוא מזה לשמחה כל כך עד שתקוב, ולו יהיה לך לפוחתך. וכך הוה, שהגיע לה שמחה גדולה, עד שבמלע היום סגרה הלחדין [המרימים] וככלה ומחפחה.

כד אתא יתרו וכו' כדין אתייקר ואתעלא שמא דקודשא. וכתב בפיי"מ (קנג): אמר, אלו הבעשים הגדולים כשנכנסים להלדיק בחמת, שהבעה בעלמת שהם מבעיניין עלמן קלת לפניו לילך אלין ולבבדו, מזה בעלמו נעשה תיקון גדול מאד במקום שנעשה. כי לפי גודל רשעתה הגדולה מאד, כשהם מבעיניין עלמם הבעה בעלמת לפני הלדיק החמת, מזה נעשה תיקון גדול מאד. כי ישראל אומרים בכל יום כמה פעמים 'כי גדול ה' מכל אלקים' ולא נעשה מזה רעש גדול כ"כ, וכשבא יתרו ואמר 'כי עתה ידעתי כי גדול ה'', 'כדין אתייקר ואתעלק שמא דקודשא בריך הוא עילא ותתא'. כי דייקא בשבא מרוחק וחפלק שמא דקודשא ומבניע עלמו מתת הקדושה, מזה נתעלה ונתגדל שמו יתברך, והבן. גם שמעתי בשמו שאמר לאחד, זה אין אתה יודע, שבשאחד מהם מטה עלמו (היינו שנכנע אליו ומטה עלמו אל הקדושה), אזי מטין עלמן כל הרקיעין (אז מייגר פון זיין טיש זיך בלייב בייגען זיך די יימלין). ובענין הלשון 'עכו"ס' מובא בשיח"ק (ג, תמח) בשם ראפנר"ג בזה"ל: בכל מקום שמזכיר בדבריו את העכו"ם, הכוונה גם על הרחוקים מבני ישראל שיש להם ממידות העכו"ם.

בית יעקב לכו ונלכה. כלכתיב בישעיה (ב, ג–ה) בנבואה לעתי"ד: וְהָיָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים נָכוֹן יִהְיֶה הַר בֵּית ה' בְּרֹאשׁ הֶהָרִים וְנִשָּׂא מִגְּבָעוֹת וְנָהֲרוּ אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם: וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לְכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הַר ה' אֶל בֵּית אֱלֹקֵי יַעֲקֹב וְיֹרֵנוּ מִדְּרָכָיו וְנֵלְכָה בְּאֹרְחֹתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר ה' מִירוּשָׁלָ‍ִם: וְשָׁפַט בֵּין הַגּוֹיִם וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים וַחֲנִיתוֹתֵיהֶם לְמַזְמֵרוֹת לֹא יִשָּׂא גוֹי אֶל גּוֹי חֶרֶב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה: בֵּית יַעֲקֹב לְכוּ וְנֵלְכָה בְּאוֹר ה': ופירש"י (שם): **אל בית אלקי יעקב.** לפי שהוא קראו 'בית אל', לפיכך יַקְרֵם על שמו. אבל אברהם קראו 'הר ה' יֵרָאֶה', יצחק קראו 'שדה', לשום נשמה'. והמלו"ד (שם) ביאר: **נאמרים סימים.** בימי המשיח. **סר בית ס'.** הסר שיעמוד עליו ביהמ"ק. **נרשם סהריס.** הסר המשוב והרשם שבכל ההריס. **ונשם.** יעשה בעולה ומשיכות. **והלאו.** עם לעט, ותמרו אלו ללמוד. **ויורנו.** המקום ילמד אותנו ע"י יודעי התורה. **מדלכיו.** מה מדרכיו. **כי מציון.** כי התורה הלמיתית היא היסוד שממנו מציון, ומין זולתה נעוסה. **ושפט.** ר"ל, וכאשר יבקשו כן יהיה, כי השופט, והוא מלך המשיח, הוא הר בית ה' יִוָּכֵחַ, והוא יוכח לעמו בשדה', שנאמר (בראשית כד) 'ויצא יצחק לשוח בשדה', (בראשית כה) 'ויקבר אברהם אל שרה אשתו', (בראשית לה) 'ויקבר עשו ויעקב בניו את אביהם', (בראשית מט) 'אשר קברו שם את אברהם ואת שרה אשתו', (שמות יד) 'ויגד למלך מצרים כי ברח העם', (במדבר כא) 'ויבן את גדות הנחלים', (שופטים ה) 'ויקרא ברק את זבולון ונפתלי', (שופטים ו) 'ויבן שם מזבח', (שופטים ט) 'ויזרעה את העיר', (שופטים יא) 'ויספד לה בכות', (שופטים יב) 'ויקברהו בעיר', (שופטים יג) 'ויקברו אותו בין צרעה', (שופטים טו) 'ויקבר בגבעת פנחס', (שופטים יח) 'ויקברו את מיכה', (שופטים יט) 'ויקברו את פילגשו', (שופטים כ) 'ויקברו את אחיהם', (שופטים כא) 'ויקברו את העצמות', (שופטים כב) 'ויקברו אותו', (שופטים כד) 'ויקברו אותו', (שמואל א כה) 'ויקברו אותו', (שמואל ב ב) 'ויקברו את שאול', (שמואל ב ג) 'ויקברו את אבנר', (שמואל ב ד) 'ויקברו את ראש', (שמואל ב יז) 'ויקברו את יואב', (שמואל ב יט) 'ויקברו את אבנר', (שמואל ב כא) 'ויקברו את שאול', (שמואל ב כד) 'ויקברו את יואב', (מלכים א ב) 'ויקברו אותו', (מלכים א יא) 'ויקברו אותו', (מלכים א יג) 'ויקברו את הנביא', (מלכים א יד) 'ויקברו אותו', (מלכים א טו) 'ויקברו אותו', (מלכים א טז) 'ויקברו אותו', (מלכים ב ט) 'ויקברו אותו', (מלכים ב יג) 'ויקברו אותו', (מלכים ב כא) 'ויקברו אותו', (מלכים ב כג) 'ויקברו אותו', (מלכים ב כד) 'ויקברו אותו', (מלכים ב כה) 'ויקברו אותו', (דברי הימים א י) 'ויקברו את עצמותם', (דברי הימים ב כא) 'ויקברו אותו', (דברי הימים ב כד) 'ויקברו אותו', (דברי הימים ב כח) 'ויקברו אותו', (דברי הימים ב לב) 'ויקברו אותו', (דברי הימים ב לג) 'ויקברו אותו', (דברי הימים ב לה) 'ויקברו אותו', (עזרא ב) 'ויקברו את בניו', (נחמיה ג) 'ויקברו את אחיו', (אסתר ו) 'ויקברו אותו', (איוב מב) 'ויקברו אותו', (תהלים עח) 'ויקברם במדבר', (ירמיה כב) 'ויקברו אותו', (יחזקאל לב) 'ויקברו אותו', (יחזקאל לט) 'ויקברו את גוג', (דניאל יא) 'ויקברו את אביו', (דניאל יא) 'ויקברו את אביו', (דניאל יא) 'ויקברו את אביו

(המשך)
עמהם הסבירנה כלשהם עם בעלה בדיור אחד בשמחה, והיו רוצים עליהם כלם על הבניים בה ולשה, מה כתוב כאן ביתרו, 'ויפול יתרו מותן משה וגו'', כיוון שכתוב 'אל משה' מדוע כתוב 'אל המדבר', ומה גם להוסיף זאת, אלא עיקר כל ענין ביתם יתרו, היה 'אל המדבר', ומכאן המקום הזה שהוא גם אלינו (הנקדת 'מדבר' שהוא ענין הפקר כנ"ל), זהו 'הר האלקים', שזהו המקום המיוחד לנקבל את הגרים שבאים להתגייר, שעל ידי זאת נעשה המקום הם יוכלו להתגייר (לנקבל את נפש הגר). ועל כן כתוב שבא יתרו 'אל משה אל המדבר', שמה שהוכרך יתרו לבוא אל משה, זהו היה כדי שמשה יגייר אותם ויכניסם תחת כנפי השכינה, ומה שכתוב שהם היו באים 'אל המדבר' שהוא 'הר האלקים', זהו כדי לעשות בעבור נפשם (שיוכלו לנקבל את נפש הגר שזהו המקום הזה של הגרים). ומשום כך עומד לאותו המקום המוכן עבור ענין הגרים בפוד 'הר' (שהוא מקום הפקר כנ"ל), להורות שכל מי שרוצה לבוא להתגייר אז הוא יוכל לזכות בו.

ואני תפלה

וְנִבְחַן רַחֵם עָלֵינוּ לְמַעַנְךָ הַטּוֹב, וְלֹמַעַן כְּבוֹדֶךָ, וְשַׁלַּח עֶזְרְךָ מִקֹּדֶשׁ. וְסַעֲדֵנִי וְהוֹשִׁיעֵנִי שְׁאֵזְכֶּה לְהִתְעוֹרֵר מֵעֲתָּה בְּאֱמֶת וּבְלֵב שָׁלֵם לְעָבוֹדָתֶךָ וּלְיִרְאָתֶךָ, וְאֹזְכֶּה מֵעַתָּה לִשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ. וְאֹזְכֶּה לְקַשֵּׁט עַצְמִי וְגַם לְקַשֵּׁט אֲחֵרִים לְדַבֵּר עַל לֵב הָעֲגָלוֹת לְהָסִיר הָאֱמֶת וְלַהֲשִׁיבָם בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ, בְּרִי שֶׁיִּשְׁתַּבַּח וְיִתְעַלֶּה עַל יְדֵי, כִּי זֶה עִקַּר כְּבוֹדְךָ בֶּאֱמֶת, כִּי אָז אִסְתַּלֵּק וְאֶתְיַקֵּר שְׁמָא דְקֻדְשָׁא בָּרִיךְ הוּא עָלָּא וְתִתָּא. עַל כֵּן רַחֵם עָלַי וְקָרֵב אֵלֶיךָ קָרְבָן כְּמוֹנִי, וְגָאֳלֵנִי זְכוּת עַל יְדֵי שֶׁתִּקָּרֵב עוֹד שָׁאֵר קְרְבָּנִים מִפִּי עַל יָדִי. וְתִתְגַּדַּל וְתִקָּדֵשׁ כְּבוֹדְךָ הַגָּדוֹל עַל יְדֵי דִּיקָא, עַל יְדֵי טָרְחָךְ כְּמוֹנִי (ליקו"ת יד).

מקום הביהמ"ק שהוא מקום התפלה בית. וכתב בליקו"ה (תו"מ גבייתם מלוה ד): כי הר וזה הס כנגד בית לחמן ושני שנאמרו כמו שאמרו חז"ל, (...) אבל בשביל בחינת בית, שהוא בחינת ביהמ"ק של עתיד שייבנה ע"י משיח לקיינו במהרה בימינו, אלא יחרב ולא יתמסכן לעולם, (...) אם הוא בחינת שלימות הבירור. **כי העלה את התפלה מהר ושדה לבחי' בית.** וביאר הפל"ח (י, ו) וזהו ענין עליית המלכות, ובהמשך דבריו (י, ג) כתב בזה"ל: וכלל הענין, כי עיקר התגלות גדולתו יתברך ומלכותו הוא ע"י התפלה. כי כשמתפללין ונענין, נפרט כשהס"י מקבע ע"י התפלה של ישראל, בזה נתגלה כי יש מלכים מארץ ושליט ומושל מנהיג ומשגיח, וכשהתפלה עולה בעליה כל כך עד שהיא בבחינת בית, בבחינת 'כי ביתי בית תפלה', אז נתגלה מלכותו יתברך גם להעכו"ס, בחינת 'יִקֹּבֶץ לכל העמים', ו'כדין אתייקר וחתעלה שמא עילאה'.

כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים. וכתב בליקו"ה (תו"מ תפילת המנחה ז, פח): מבואר בפסוקי דזמרא מענית ליבור שמסיים 'ובני נֵכָר הַנִּלְוִים על ה', וכו', והבילותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי וכו', כי ביתי בית תפלה יִקֹּבֶץ לכל העמים', שמפילו בני נכר ועמים יכולים להתקרב ע"י קדושת הביהמ"ק שהוא בית תפלה. וזה שמסיים שם 'נאום ה' מלקיט מקבץ נדחי ישראל', עוד אקבץ עליו לנקבציו', היינו שבביהמ"ק שהוא בחינת הבית מדרש של נדיקי חמת, שם הס"י מקבץ נדחי ישראל, וכל מה שמקבץ נידחים לשם, ע"י זה נתייסד על מכונו הבית תפלה, עד שנאמרו בכל פעם עוד נידחים בהנה והנה הנלווים אליהם, בבחינת 'עוד אקבץ עליו לנקבציו'. (...) וכל מה שנקבצים לשם נפשות יותר, כמו כן נתגדל ונתמזג כח הבית תפלה, עד שנקבלין עליו עוד יותר ויותר.

כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים. וכתב בליקו"ה (תו"מ גבייתם מלוה ד): כי הר וזה הס כנגד בית לחמן ושני שנאמרו כמו שאמרו חז"ל, (...) אבל בשביל בחינת בית, שהוא בחינת ביהמ"ק של עתיד שייבנה ע"י משיח לקיינו במהרה בימינו, אלא יחרב ולא יתמסכן לעולם, (...) אם הוא בחינת שלימות הבירור. **כי העלה את התפלה מהר ושדה לבחי' בית.** וביאר הפל"ח (י, ו) וזהו ענין עליית המלכות, ובהמשך דבריו (י, ג) כתב בזה"ל: וכלל הענין, כי עיקר התגלות גדולתו יתברך ומלכותו הוא ע"י התפלה. כי כשמתפללין ונענין, נפרט כשהס"י מקבע ע"י התפלה של ישראל, בזה נתגלה כי יש מלכים מארץ ושליט ומושל מנהיג ומשגיח, וכשהתפלה עולה בעליה כל כך עד שהיא בבחינת בית, בבחינת 'כי ביתי בית תפלה', אז נתגלה מלכותו יתברך גם להעכו"ס, בחינת 'יִקֹּבֶץ לכל העמים', ו'כדין אתייקר וחתעלה שמא עילאה'.

כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים. וכתב בליקו"ה (תו"מ תפילת המנחה ז, פח): מבואר בפסוקי דזמרא מענית ליבור שמסיים 'ובני נֵכָר הַנִּלְוִים על ה', וכו', והבילותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי וכו', כי ביתי בית תפלה יִקֹּבֶץ לכל העמים', שמפילו בני נכר ועמים יכולים להתקרב ע"י קדושת הביהמ"ק שהוא בית תפלה. וזה שמסיים שם 'נאום ה' מלקיט מקבץ נדחי ישראל', עוד אקבץ עליו לנקבציו', היינו שבביהמ"ק שהוא בחינת הבית מדרש של נדיקי חמת, שם הס"י מקבץ נדחי ישראל, וכל מה שמקבץ נידחים לשם, ע"י זה נתייסד על מכונו הבית תפלה, עד שנאמרו בכל פעם עוד נידחים בהנה והנה הנלווים אליהם, בבחינת 'עוד אקבץ עליו לנקבציו'. (...) וכל מה שנקבצים לשם נפשות יותר, כמו כן נתגדל ונתמזג כח הבית תפלה, עד שנקבלין עליו עוד יותר ויותר.

> **שיעקב קרא את מקום הביהמ"ק, שהוא מקום התפלה, בית, שהוא מקום ישוב לבני אדם. כי העלה את התפלה, מהר ושדה, לבחינת בית, שיש בו תפיסה לבני אדם, יותר מהר ושדה. כי בבחינת בית יש גם לעכו"ם השגה, כמ"ש** (ישעיה נו) **כי ביתי בית תפלה** * **יקרא לכל העמים, ובשהוא בבחינת בית, כדין אתייקר שמא עילאה כנ"ל.**
>
> * דפוס מוהרנ"ת: יג ע"א

מילואי חכמה

מקום הביהמ"ק. ביאר בנפש יהודה (פנ"ב): דע, כי ביהמ"ק הוא המקום שהס"ת יש לו מיבור ודביקות עם המתמידים, שזהו עניין ביהמ"ק. ומפני שמידת מברהם הוא מידת החסד, והחסד מתדמה להר, לפי שכל חסד הוא גדול, כי מי שהוא מדקדק עם חֶסֶד, משום המידה ביאור ואינו נכנס לפנים משורת הדין, לפיכך נעל החסד חיינו מדקדק, ועושה חסד גדול, וכדכתיב (תהלים נו) 'לחסדך כהררי אל'. כי הלדקה והחסד של הס"ת הוא גדול, ואינו משום המידה ביאור כמו שהוא עושה נעל מידת הדין. ומפני כי ע"י מידה זאת יש לה הס"ת מיבור לחתמידים, לכך מברהם ביהמ"ק שנו מיבור הס"ת לחתמידים 'הר', לפי שע"י מידת מברהם שהיא מידת החסד, החיבור הזה. וכן יחסך שהיה מילתו מידת הדין, שעושה מעשיו ביאור ודדין, וגם מידה זאת מידה חלקים, וע"י מידה זאת גם כן יש לה הס"ת מיבור ודביקות לה החתמידים להיות ביניהס, ולכך קרא לחתר את ביהמ"ק 'שדה', כי השדה הוא שוה ויאה, ודבר זה מתייחס לה מידת הדין שהוא יחב. לחתמך יעקב קרא 'בית', שדבר זה מיוחד למידתו, שחידת יעקב מדת רחמים, והוא עסק החיבור. שחינו דומה מידת מברהם, לף על גב שעל ידו יבוא לכלל הדיבוק החלקי, לין מידה זאת שהוא מידת מברהם עסק החיבור, וכן לף על גב שחידת יעקב, שהוא מידת הדין, סיבה שעל ידו להדיבוק החלקי לגמרי, לין זה עסק הדיבוק, לחבל מידת יעקב שהוא מידת רחמים, הוא להדיבוק בעסק לגמרי, כי זה ענין הרחמים, שהסבה והחיבור.

כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים. ועל דרך זו מליגו גם במלכים ז' (ח, כו–ל, מצ–מג) שהחפלל שלמה ביום חנוכת ביהמ"ק, שיתגלה כבוד הס"י ב'בית' זה, ושיהיה מקום תפלה לעמ"י ולף לחומות העולם, וע"ז יכיהו וידעו חת הס"י"ת, חל חש

(המשך)
כאמור 'אוהל שָׁפָן באדם', וכשנופל ממדריגתו נקרא חורבן ביהמ"ק, וצריך האדם גם בנופלו ממדריגתו, להתחזק ולילך אל השי"ת באותו מדריגה שהוא עכשיו, כמו בהיותו במדריגה העליונה, וזהו נקרא 'זכר למקדש', בהאמינו שבמדריגה שהוא עכשיו יש גם כן השי"ת, כי 'לית אתר פנוי מיניה' (מאור עיניים פ' האזינו).

ביהמ"ק בחי' אצילות, שֶׁכֵּן ארבע מדריגות, חוץ לארץ עשיה, ארץ ישראל יצירה, ירושלים בריאה, ביהמ"ק אצילות (קה"י, ביהמ"ק).

בית

הבית הוא מקום משומר ושם הוא השראת הקדושה, כי בחוץ הוא מקום שליטת החיצונים, אבל בבית שורה הקדושה (ליקו"ה נזקי שכנים א, ח).

הבית מוקף מחיצות שמצמצם הראות, ועי"ז מסתכלין על התכלית, וזה עיקר הקדושה, כי משם נשפעות ונמשכות כל הקדושות, ועל כן בבית שורה הקדושה והוא מקום משומר מן החיצונים, כי ע"י שמצמצמין הראות ומסתכלין על התכלית, נמשך קדושה ונתגרשין החיצונים (ליקו"ה נזקי שכנים א, ה).

התורה, שהיא החכמה האמיתית, נקרא בית (ליקו"ה מעקה ושמירת הנפש ד, ב).

כל הקיבוצים והאסיפות של בני העולם נקראים בשם בית, כמ"ש 'בית יעקב', 'בית ישראל', 'בית אהרן וכו', כי בית בחי' קיבוץ ואסיפה, בחי' אחדות ושלום, להפוך כל המחלוקות לשלום (ליקו"ה מזוזה ד, ח).

המלכות נקרא 'בית', מפני שהוא כולל עמו אשר הוא מולך עליהם, וכולם נכללים בו (נר אריה שמות א, כא).

הדבר שהוא מציאות חזק בעולם, נקרא 'בית' (נצח ישראל לה).

בכל דבר שבעולם יש בו שלשה שמות אדנ"י הוי"ה אהי"ה, כמו בית נקרא אדנ"י, ומה שמהווה ממנו, כגון שיש לו הנאה מבית מקושט וכיוצא, נקרא הוי"ה, ואור המקיף הבית להציל מכל הקליפה, נקרא אהי"ה (בעש"ט עה"ת פ' בשלח).

הפנימיות של אדם נקרא בית (נועם אלימלך פ' כי תצא). וכיוצא. נמצא שם הראשון נזכר לעולם, וזה נקרא בית, כעניין הנאמר לדוד 'ובית יעשה לך ה'', והנה שמו ייכון לעולם (בני יששכר, מאמרי חודש תשרי יז). **בית** הוא בחי' דירה, ודירה לבוש גוף נשמה הן עשייה יצירה בריאה אצילות, ולפי זה דירה בחי' עשייה וכן בית (קה"י, בית). **בית** הוא סוד מלכות שנקרא בית, 'כל בַּיִת, נוקבא איקרי'. וי"ל כי בחי' מלכות עיקר בניינה מה' גבורות, ואח"כ מתתקנת ומתכוננת ע"י החסדים, ועל כן 'בית' ר"ת 'ב'י ת'מכה י'מינך' (קה"י, בית). **בית**, הנה האדם צריך לחיותו ופרנסתו ג' דברים, מזון, לבוש, דירה. והמזון בזול, והלבוש ביקר יותר ממזון, ובית ביקר יותר משניהם. ולכאורה המזון ראוי שיהיה ביקר יותר, שהוא חיות האדם שאי אפשר בלעדו, כי המזון הוא מבחי' אור פנימי, שהן מהכמה ובינה וזעיר ונוקבא שהם מתלבשים בכלים, והלבוש מבחי' אריך אנפין כתר עליון שאינו מתלבש בכלי מחמת רוב התעלמותו, והוא בבחי' מקיף לבד, אך הוא ממוצע בין מאציל ונאצל, וראש העליון שלו שווה לבחי' אחרונה של מאציל, וראש התחתון לבחי' עליונה של נאצל, לכך הלבוש דבוק בגוף האדם, רק שהוא בבחי' מקיף לרוב דבקותו, ובית הוא מבחי' מקיף למקיף, והוא בחי' עתיק יומין, שאין לו ייחוס כלל עם הנאצלים, ואינו יכול לצמצם אף בבחי' מקיף, רק הוא בחי' מקיף למקיף, בחי' מקיף למקיף, והוא בחי' שיורי אור דמקיף כמו שאמר בעץ חיים, שהיכלות הוא מבחי' שיורי אור המקיף, כי מה שאינו יכול לצמצם אפילו לבחי' מקיף מרוב דקותו, נעשה היכל ומקיף מרחוק, כמו בית והיכל (קה"י, בית). **בחי'** בינה נקרא בית לחכמה, בסוד 'בחכמה יִבָּנֶה בית', יְבֻנָה אותיות בינה, ומלכות בית לזעיר, ועליהן נאמר 'לשני בתי ישראל' (קה"י, בית).

עצה ותושיה ❋ **עיקר** כבוד השי"ת הוא כשהרחוקים ביותר מקרבין את עצמן לעבודת השי"ת, כי אז אתעלה ואתיקר שמא דקודשא בריך הוא ע"א ותתא, ונתגדל כבוד שמו יתברך ונתעלה. על כן צריך כל אדם להשתדל מאד לקרב הרחוקים להשי"ת, וגם אין לשום אדם לייאש את עצמו מלהתקרב לעבודת השי"ת מחמת שנתרחק מאד מהשי"ת ע"י חטאיו המרובים, אף שהרבה לעשות הרע חס ושלום. כי אדרבא, כל מה שהוא רחוק ביותר, על ידו יתגדל כבוד השי"ת ביותר כשישתדל לשוב ולהתקרב אליו יתברך, כי זה עיקר כבודו יתברך (קיצור ליקו"מ י', ב).

גדול ה' ומהולל מאד. ובגיהמ"ל (י, כ): בגימלה של 'מאד' [שבדבר הכמוב 'גדול וכו'] על מולות הסטרא דמוחא, ממה שאמרו חז"ל וכו' כי מזה עיקר גדולתו, מבין מדמוך שזה מכוון לפירוש הפסוק שבתיבת 'מאד', כי על זה לבד נאמר ויתוספה בגימלה"כ, להודיע ולהורות על עוצם וגודל הטעות שנמצא בהשכלתו, [כי דייקא מנפשות ישראל, מסטרא דחייס לבד, לא תמצא כל כך השכלתו וגדולתו, כנ"ל מהמוב"פ].

כשבחי' הר נעשה עיר אלקינו. ובגיהמ"ל (י): שם הכמוב נתפרש לפי זה כראוי וכנכון, שבל יש להתפלא קצת בתריכות הלשון מהכמוב בעצמו, כי לכאורה לא היה לריך להזכיר לפי זה רק 'גדול וכו' בעיר אלקינו', שזה ענין הבית הנ"ל בכמוב"פ, שזה העיקר שנתגלה בזה גדולתו יתברך, כנ"ל בפנים מהכמוב 'כי ביתי וכו'". ויש לנאר בעניות דעתי, שאע"פ שהבית הוא העיקר, שבל דייקא מרוממות מדריגת הבית הזאת, נמצא בתפילה הכרת ומחיות להקדיש גם מדריגת מבדש וילמך שבהר ושדה, רק שיהי לעמוד בזה, עד שעושים ובתים בבית יעקב, שזה נתגלה מגדולתו לבל העמים. כי זה גם לשון הכמוב הנ"ל, שנזכר תחילה 'והביאותים אל הר קדשי', ומשם לעלות ולבוא דרך המדריגה התחתונה, עד שבתים בבית התפלה והעיקר.

וז"פ (מהלים מח) גדול ה' ומהולל מאד, בלומר אימתי גדול ה', בשהוא מהולל מאד, מסטרא דמותא, שהוא בחינת עבו"ם, (במו שאמרו רבותינו ז"ל (ב"ר פ' ט) על פסוק (בראשית ו) והנה טוב מאד, מאד זה מלאך המות). בשהוא מהולל מהם, אזי הוא גדול. בי הוא עיקר גדולתו. ואימתי הוא מהולל מהם, בעיר אלקינו, הר קדשו. דהיינו בשבחינת הר, נעשה עיר אלקינו, שהוא ישוב בני אדם, בחינת בית, שהוא מושג יותר מהר ושדה, בל בך, אבל ה' הוא **מסוגל בעיר אלקינו.** וביימוד הוא התילול על השגחתו בעיר אלקינו, וביימוד על הר קדשו.

טוב מאד, מאד זה מלאך המות. בתלימת בב"ר (ט, י): אמר רבי שמואל בר יצחק 'הנה טוב מאד' זה מלאך חייס, 'והנה טוב מאד' זה מלאך המוות. וכן מצינו שם (ט, ה): בתורתו של ר"מ מצאו בתוב 'והנה טוב מאד', 'והנה טוב מוות'.

ילקוט הנחל

גדול ה' ומהולל מאד. ומובא בספר מבלי יופי (פרימן ו, בשם הרה"ק ר' אליקום גבעלין ליובומחא זצ"ל): וזה פירוש 'גדול ה' ומהולל מאוד', בלומר לימתי גדול ה' ובמילוק בין 'רס' ל'גדול' מבארתי ידוע לבם, בי 'רס' הוא רק למעלה, במ"ש 'בי רם על בל גוייס ה'', בי הס גם בן מודיס בתלקוחו יתברך, במו שאמרו חז"ל (מבחות בי ע"ב) 'דקרו ליה אלהא דאלהייא', רק שאומריס 'רס', בלומר שיהו מבוגס בשפלים ח"ו, והשפלים אינס יבולים לבוח עדיו יתברך ח"ו. וזה פירוש 'אשר יומרון למזימה נָשׂוּא לַשָּׁוְא עָרֶיךָ' עיין במו"ל שם. אבל אנו אומריס 'גדול', היינו בהשפלטות עד למטה השגחה פרטיות כידוע בל זה. בשהוא מהולל מאוד, משקרא דמותא שהוא בחינת עבו"ס, במו שאמרו רז"ל על פסוק 'והנה טוב מאוד', 'מאוד, זה מלאך המוות', בשהוא מהולל גם משם אזי הוא גדול, בי הוא עיקר גדולתו. **בית שהוא מושג יותר מהר ושדה.** וכתב בליקו"ה (תו"מ בגייית מלוה ד) שענין העלאת התפלה מהר ושדה לבית, שייך גם בהעלאת הניצוצות שבתפילו ומשום זה בתיב: שם הוי"ה ידוע, שבבל התפילים ומשון של אדם יש בהם נילוצות קדושים הרבה, שלריבין לבררם מעמקי הקליפות, בי עיקר רוב הניצוצות נפלו לממון, במבואר בדברי תדמו"ר ז"ל. (...) על בן עיקר הבירור של בל הממון והתפילים של האדם, הוא בשזוכה לבררן ולהעלותן עד שמביאים אותן לבחינת בית, שהם עיקר שלימות התפלה בנ"ל, בי בית הוא מקום משומר לבל התפילים ומשומר של האדם ובנלעה בתוב. וכמו שהוא בגשמיות בן הוא ברוחניות, שעיקר שלימות הבירור של בל התפילים, הוא בשמעלה אותם ומבניס אותם לבחינת בית, שהם עיקר שלימות התפלה שהיא בחינת שלימות בירור הניצוצות בנ"ל. בי בל הניצוצות שבבל התפילים קודם שמתמיל לבררם הם בבחינת הבריס הנמוכים, ועל בן עיקר הבירול הוא בשמעלה אותן לבחינת בית, שהוא מקום משומר ממזיק עלמן, בי בשאין מבדר ומעלה אותם רק בבחינת הר ושדה, עדיין אין הבירור בשלימות, מאחר שאין המקום משומר עדיין, והרי הוא במו מי שמחפש ומבקש אחר מציאות עד שימלא, אבל אחר שמלא אותו אין מחפש עוד, וכן הוא בענין התפלה, בי אחר שמלא עדיין הם מונחים בתוך בהר ושדה ועדיין לא הלף אותם הבירור, שאז אע"פ שזוכה למלות מחבירות, אעפ"ב עדיין אינו בטוח מהזיק, מאחר שעדיין אין התבירות במקום משומר, אבל בשזוכה להתייגע עד שמתפף ומבניס התבירות לתוך הבית, אז הוא בטוח מבל היזק, בי בבית הם הוא מקום משומר.

בית נקרא, באשר איש פרטי מסויים תצא ממנו משפחה גדולה, וכולם יתייחסו עד עולם לדורותם ע"ש אביהם המסויים הזה, ועל כיוויו ייקראו, כמו שתמצא עד היום משפחת ראפופורט, משפחת שפירא וכיוצא. נמצא שם הראשון נזכר לעולם, וזה נקרא בית, כעניין הנאמר לדוד 'ובית יעשה לך ה'', והנה שמו ייכון לעולם (בני יששכר, מאמרי חודש תשרי יז). **בית** הוא בחי' דירה, ודירה לבוש גוף נשמה הן עשייה יצירה בריאה אצילות, ולפי זה דירה בחי' עשייה וכן בית (קה"י, בית). **בית** הוא סוד מלכות שנקרא בית, 'כל בַּיִת, נוקבא איקרי'. וי"ל כי בחי' מלכות עיקר בניינה מה' גבורות, ואח"כ מתתקנת ומתכוננת ע"י החסדים, ועל כן 'בית' ר"ת 'ב'י ת'מכה י'מינך' (קה"י, בית). **בית**, הנה האדם צריך לחיותו ופרנסתו ג' דברים, מזון, לבוש, דירה. והמזון בזול, והלבוש ביקר יותר ממזון, ובית ביקר יותר משניהם. ולכאורה המזון ראוי שיהיה ביקר יותר, שהוא חיות האדם שאי אפשר בלעדו, כי המזון הוא מבחי' אור פנימי, שהן מהכמה ובינה וזעיר ונוקבא שהם מתלבשים בכלים, והלבוש מבחי' אריך אנפין כתר עליון שאינו מתלבש בכלי מחמת רוב התעלמותו, והוא בבחי' מקיף לבד, אך הוא ממוצע בין מאציל ונאצל, וראש העליון שלו שווה לבחי' אחרונה של מאציל, וראש התחתון לבחי' עליונה של נאצל, לכך הלבוש דבוק בגוף האדם, רק שהוא בבחי' מקיף לרוב דבקותו, ובית הוא מבחי' מקיף למקיף, והוא בחי' עתיק יומין, שאין לו ייחוס כלל עם הנאצלים, ואינו יכול לצמצם אף בבחי' מקיף, רק הוא בחי' מקיף למקיף, בחי' מקיף למקיף, והוא בחי' שיורי אור דמקיף כמו שאמר בעץ חיים, שהיכלות הוא מבחי' שיורי אור המקיף, כי מה שאינו יכול לצמצם אפילו לבחי' מקיף מרוב דקותו, נעשה היכל ומקיף מרחוק, כמו בית והיכל (קה"י, בית). **בחי'** בינה נקרא בית לחכמה, בסוד 'בחכמה יִבָּנֶה בית', יְבֻנָה אותיות בינה, ומלכות בית לזעיר, ועליהן נאמר 'לשני בתי ישראל' (קה"י, בית).

מילואי חכמה

גדול ה' ומהולל מאד. ומובא בקדושת לוי (פ' שמות): שם מוסר מלובה לא שייך בלא בשיש בבר המנגדות, ואעפ"ב אמ"ב מטין שבם אמר לעבדו לפרעה ולרוממו, אז שייך שפיר שם מוסר מלובה, דהייטו בשיש בשיבה, מה שאין בן בשאין המנגדות ואין בשיבה בישה להיות משגשים, אז לא שייך שם מוסר המלובה. ולבך הזי"ת מניח את אומות שיגשיטו עלמם וישבחו שהם מבלבים מיובם שהסורת הבלל, שיסברו בדעתם שהם משובים ויובלין להבדיל עלמם מאדון בל, בי אינו עולה בדעתם שהוא היולר הוא הבורא בדוך הוא והם בולם באין נמצאו, שאם לא היה בישה בשיבה והולרבו לעבוד אדון בל דאין בדוך הוא, אז לא היה לבבוד המלך, מה שאין בן עתה שמרוממים עלמם ומנגשים בגיאות גדול ומומרים מי אדון לנו, בדי שאמ"ב בהיותם ברוממותם וגדולתם וגאוותם יתחיל להתגלות בבוד אדון בל דאין בולם בלבינו עלינו, ואז בשילמו בולם בולנו בולם ואמרו 'בית יעבב לבו ובלבה בחור ה'' ובלבה בחור ה' בשילמו בולם בולנו בולם ואמרו 'בית יעבב לבו ובלבה בחור ה'' ובלבה תורמותיו, ויבינו בי הוא אדון בל והוא חיות בל השיש, ומבלעדו אין בנו בוס חיות ובולנו לפף ורוך ומוסו, אז יתרחב ויתגדל שמו הגדול הגיבור והנורא בנ"ל, בי ממה שבשילה אין הבנות שיש התנגדות ואמ"ב מתחילין בולם לספר ולרומם, אז יש בבוד גדול.

ואני תפלה

וְעָזַרְנִי שֶׁאֹהֲבָה אֶהֱחַזְתִּיר אֲחֲרִים בְּתְשׁוּבָה, כִּי אַתָּה יָבַד יָדַעְתָּ גְּדֹל הֶרְחֲמָנוּת שָׁיֵּשׁ עַל הֶרְחוֹקִים מִשְּׁמֶךָ, הַבְּלוּאִים בְּמַאֲסַר הַתַּאֲוֹת, הֲלֹכוֹדִים בְּרִשְׁתֵי הַהֲבָלִים. **וַבְנֵי** שֶׁאוּבַל לְדַבֵּר עַל לֵבָב הַדְּבָרִים הַמִּתְיַשְּׁבִין עַל הַלֵּב, דִּבּוּרִים אֲמִתִּיִּים דִּבּוּרִים קְדוֹשִׁים. וְיִבָּנְסוּ דִּבְרֵי בְּאָזְנֵיהֶם, וְיִתְעוֹרֵר לְבָבָם בְּאֱמֶת, בְּאֹפֶן שֶׁיָּשׁוּבוּ אֵלֶיךָ בֶּאֱמֶת. וְיִהְיוּ מִקְרָא שֶׁכָּתוּב "יִחַמּוּ חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ וּרְשָׁעִים עוֹד אֵינָם, בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת יי, הַלְלוּיָהּ" (ליקו"ת י').

כי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים. כלאיים בגפן בתרא (קטו ע"ב): דרש ר' פנחס בר ממל, כל שים לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, שנאמר (משלי טז) 'וְחֶמַת מלך מלאכי מוות ואיש חכם יכפרנה'. ופירש בעיון יעקב על עין יעקב (שם): **ילך אצל חכם.** דקדק לומר שילך אצל חכם, להרמות, תפילו הוא רחם קציני ישראל, תפילו הכי כיוון שהוא צריך לחכם, ילך אצלו, ולפי כמו שעשה יפתח שלח רצה לילך אצל פנחס, (עי' קה"ר י, ט). **ויבקש עליו רחמים.** כי תפילת צדיקים יעמע', ו'לשון חכמים מרפא'. וכן מצינו בשעה שהתפלל על צרעת מריס, ובדי מניעת בן דוסא שהתפלל על החולים. ועוד פירש בעץ יוסף (שם): **ממש מנך.** כשהקדוש ברוך הוא מלך מלכי המלכים נכעס על האדם מממע עוונותיו. **מלאכי מות.** שולח שלוחים להמית את האדם. **ואיש חכם יכפרנה.** וע"י איש חכם ולדיק שממתפלל להקדוש ברוך הוא, 'יכפרנה', לשון כפרה, שממתפ מהנה הקדוש ברוך הוא להחכם, לא יעיר כל ממתו, כמו שכתוב בנגף (במדבר יז), 'ויעוא מהרון ויכפר על העם'.

דהיינו כשמעלין את בחינת התפלה, מבחינת הר, לבחינת עיר ובית, שאז יש גם לעכו"ם השגה כנ"ל, אז דייקא גדול ה', כי זה עיקר גדולתו יתברך, כשגם הרחוקים יודעים ממנו יתב"ל:

ד ועניין זה, להעלות התפלה מבחינת הר ושדה, לבחינת בית, בחינת עיר אלקינו, כדי שיתגלה מלכותו גם לעכו"ם, שיהיה להם ג"כ השגה באלקותו ית"ש, א"א להעשות, כי אם על ידי צדיקי הדור. כמו שאמרו חז"ל (ב"ב קטז.) מי שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים. כי עיקר התפלה, אינם יודעים כי אם צדיקי הדור. כי יש בעלי גאוה, שאינם רוצים שילכו

עיקר גדולתו יתי כשגם הרחוקים יודעים ממנו יתי. ובמג בעלומ"מ (התמזקות ג): עיקר גדולתו של הקי"ת הוא שגם התנשים שהתרחקו מלד ממנו ומקיום התורה, הן ממתם מתעים ועוונות נשל התגברות היצה"ר, הן ממתם נקיונות נגשמיות שבעטייס נפלו לקלקולים ומכשולים, אזי כלאר הס מתגברים ופועים על היהדות כלאור, מתגדל ומתפאר כבוד שמים על ידס למטה ולמעלה. על כן לאור לשום אדם להתייאש מלשוב אל היהדות ממתם שהוא רחוק מלד מהקי"ת נשל מטעיו ועוונותיו, וגם אס הרבה מ"ו לפשוע, אל יחשוב כי אין לו כבר שום תשיבות אל הקי"ת, אלרבה, אדם זה שהתרחק ושב נאמת, אינתו תשובה ניותר אל הקי"ת, כי ע"י ההתקרבות של אדם מרוחק, ממגדל יותר כבודו יתי.

ואני תפלה

עַל כֵּן בְּאתי לְפָנֶיךָ יי אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי לְהַפִּיל תְּחִנָּתִי לְפָנֶיךָ. מִקְצֵה הָאָרֶץ אֵלֶיךָ אֶקְרָא, שֶׁתְּרַחֵם עָלַי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, עַל מְרָחֵק וּמִגְרָשׁ כְּמוֹנִי, וְתַקְרֵב אוֹתִי בְּרַחֲמֶיךָ וַחֲסָדֶיךָ הָעֲצוּמִים, וְתאמַר לְצָרוֹתַי דַּי, וְתַחְתֵּל מַעֲתָּה לְקָרְבָנִי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, כִּי זֶה עִקַּר גְּדֻלָּתְךָ כְּשֶׁהַמְּרֻחָקִים בְּיוֹתֵר מִתְקָרְבִים לְעָבוֹדָתֶךָ בֶּאֱמֶת, כְּאֲשֶׁר גִּלִּיתָ לָנוּ עַל יְדֵי חֲכָמֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים. וְאִם אֲמָנָם אֲנִי רָחוֹק מְאֹד מִמְּךָ בְּתַכְלִית הָרְחוֹק, אַל תַּעֲשֶׂה עִמִּי כַּחֲטָאַי וְאַל תְּדִינֵנִי כְּמַעֲלַי וְיִצְרוֹתַי כִּי קָרוֹב אַתָּה לָרְחוֹקִים. כִּי הֲלֹא מִפִּנְיָ דְּיָקָא יִתְעַלֶּה וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְגַּדַּל שִׁמְךָ יִתְבָּרַךְ לָעַד וּלְנֶצַח נְצָחִים, עַל יְדֵי שֶׁתִּקָּרֵב מְרָחֵק כְּמוֹנִי לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל, כִּי זֶה עִקַּר גְּדֻלָּתְךָ כְּשֶׁהַמְּרֻחָקִים בְּיוֹתֵר מִתְקָרְבִים אֵלֶיךָ בֶּאֱמֶת (ליקו"ת י).

וְזַכֵּנִי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְהַאֲמִין בְּצַדִּיקֶיךָ אֱמֶת וְאָזְכֶּה לְהִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם בֶּאֱמֶת. וְתִהְיֶה בְּעֶזְרִי שֶׁאוּכַל לְעוֹרֵר רַחֲמֶיךָ תָּמִיד אֶצְלָּ הַצַּדִּיקִי אֱמֶת, שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עָלַי וְיַעֲתִירוּ בַּעֲדִי וְיעוֹרְרוּ רַחֲמִים אֲצָלְךָ לְקָרְבָנִי אֵלֶיךָ בֶּאֱמֶת, וְיַמְשִׁיכוּ עָלַי וְעַל זַרְעִי וְעַל כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כָּל טוּב, וְכָל מַה שֶּׁחָסַר לָנוּ הַן בְּגַשְׁמִיּוּת וְהַן בְּרוּחָנִיּוּת הַכֹּל יִתְמַלֵּא לְמֻלְכָּה עַל יְדֵי תְּפִלּוֹת הַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עָלַי וְעַל כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל (ליקו"ת י).

מילואי חכמה

כי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים. ובילאו זמה נעל המאור ופמש (פ' מוקם): כי העיקר מולה ביל הלדיק, לתקן כל הדברים שקלקל בהעוותו מדרך היאר ולו שהגבר הרע תליה, והוא מתת הטבע וצריך לרפואה לו שלא הלטרכות, לו החכם יביננו לדרך הטובה ושב ורפא לו, גם החכם יבקש עליו רחמים. גם אמרו חז"ל (ב"ב קטז) מרגלית טובה היתה תלויה בצווארו של מברהם אבינו ע"ה, שכל חולה הרואה חותה מיד מתרפא, ופירש הכותב ז"ל (בעין יעקב שם), שכוונתם בחמרם 'צווארו של מברהם אבינו', להיינו בדיבורו ובגרונו, שגזר לומר על זה שיתרפא והועילה תפלתו ודיבורו, כחמאר הכתוב (לויה כב) 'ותגזור לומר ויקם לך'. והנו שכל החולה שהיה רוצה לותו מיד מתרפא, ביאור הדבר, שלא חלה האדם אלא מהלדיק החמימי ומחמבל בצורתו הקדושה, והוא מתפלל עליו, מיד מתרפא. וכן כל שאר מרכי בני חלה, בני מיי ומזוזי, כולם מתלין בתפילת הלדיק, כחמאר חז"ל הקב"ה גוזר והלדיק מבטל.

כשמעלין את בחינת התפלה. ומובא בספר מכלל יופי (פימן י, בשם הרה"ח ר' לוימלך לובלינער זצ"ל): ענין 'השלמה' משמעו שהמשיך גם בניה, כמו שממשיכין מיס מבאר לשפתו, שהיו מסלקו ממקורו כי אס מביאו גם לשפתו, מממת כובד השמון עס לירד לעומקו ולשמות, כמו כן יעקב העלה התפילה מבחינת הר ושדה לבחינת בית, היינו שקירב מניסים פשוטים כמו עכו"ס לתפילה והרגילה בזה, ומאחר שהרגילה והשלים שגם הס קרובים לו יתברך, ויכוליס לעלות במדרגות בבחינת התפילה שהתפלת מלמה מבחינת בית, היינו מבניים שבהיכים בלרכי הבית, שבריכים להתפלל על כל דבר כמו מיטה ושולחן, אע"פ שבודאי שלחה אין לריכין תפילה כי הטבע רופה לכמות מ"ו, ובהרגל זה יכולים לילך לשדה והר, היינו להתפלל על דברים רומניים, היינו לזכות לעבדו בחמת ולהשיג גדולתו ולידע שהשלחה הכל. וזה פירוש 'בית יעקב' המוכר לעיל היינו שהרגלנו עלמינו בתפילה בדברים גשמיים, עכשיו 'לכו ונלכה בחור הבית' בחינת מדרגות עליונות וכו'. וכמו כן נלו נאמר זה, כי אדמו"ר זצ"ל הרגילנו בהתעוררות הבית, כי אין יכולים לומר לאנשים הרוצים להתקרב, לכו בעת התעוררות לשדה ויער, מחמת רחוקתם מתפילה בכלל, אבל כשהרגילנו בתפילה בבית הזהילנו לילך לשדה, היינו להתפלל רק לזכות לעבודתו וכו'.

כשמעלין את בחיי התפלה מבחינת הר לבחינת עיר ובית. ומובא בקונטרס יד הגמלי (י): הנה, עד כה דיבר רבינו מבחינת יעקב שהשיג את התפילה שבחינת 'בית', ועכשו מבאר רבינו זאת גם בחינת 'עיר'. והנה להבאר זאת הוא, ש'בית' הוי בחינה פרטית שבחינת התפילה, היינו כשאדם אומר תפילתו בלילות אזי הוי בחינת 'בית' אבל כשעוסק בתורה זאת הוא בחינת 'עיר'. והנה להבאר זאת הוא, שבלילה אדם מתעורר בעצמו לעבודת ה', אבל כשעוסק בתורה אזי הוא מתעורר ע"י אחרים, שהרי התורה נתנה ברבים, ולכן בחינת 'עיר' היינו בחינת 'רבים'. וזהו שאמרו חז"ל (ברכות ח.) 'המתפלל בבית הכנסת כאלו מקדיח אש', שהרי בבית הכנסת מתפללים ברבים, ולכן אין לו לאדם להתפלל בבית הכנסת כשיש לו מקום אחר, כי אם בשעת הדחק, שאין לו מקום אחר, אבל אם יש לו מקום אחר, אין לו להתפלל בבית הכנסת, כי אם בשעת הדחק, שאין לו מקום אחר, כי בבית הכנסת אין התפילה בבחינת 'עיר', כי אם בבחינת 'בית', כי אין מתעוררים ברבים, כי אם כל אחד לבדו, ולכן אין התפילה בבית הכנסת

השב אשת האיש. ע"פ כלל י"ל מ"י כללי העיון המוצאים בהקדמת ביהמ"ל ביתר בביהמ"ל (י, כד): **נחמדות פירוש הגלה והנסתר הנ"ל שנמצאת תורתו הקדושה, מבין מרמוז בהפלגת לריצתו להכתוב 'השב וכו' על לוחות התפלה [שמוכרח למי שנמצא תולה בתוך בינתו, שהכל יתפלל ויבקש עליון], שבכל זה יגיע ויכוין גם לפירוש הפשוט שבענין הכתוב הזה על לוחות מבינתך, שהיתה כל בינתו בענין וכו', שאר על זה אמר לו השי"ת 'השב וכו' וכו', ויתפלל בעדך ומיד', [והקשר הזה מבואר מהנמצא אמ"כ בהמבינה ידו, עיין שם בסוף המאמר].

כי באמת צדיק מושלֹ בתפילתו. ובמ בליקו"ה (תו"מ ברכת השמד ג, טו): כי עיקר בחינת מלכות זוכין ע"י תפלה שהיא בחינת מלכות כידוע, כי ע"י תפלה מושלין בכל העולמות ומנהיגין כל העולמות כולהו, בבחינת 'לדיק מושל יראת אלקים', כמו שאמרו רז"ל (מו"ק טו) 'הקב"ה גוזר גזירה והצדיק מבטל'. והכל ע"י תפלה, שעי"ז עיקר המלוכה והממשלה של הצדיק האמת. ויעיין בפל"ח (י, ד): כי התפלה הוא בחינת מלכות כנ"ל, והצדיק זוכה לתקן את התפלה שהוא בחינת מלכות, על כן יש לו הממשלה

לצדיקים, ואומרים שהן בעצמם יכולים להתפלל, ומונעים גם אחרים כשיש להם צער או חולה, לילך לצדיקים. עליהם נאמר (בראשית כ), **השב אשת האיש וכו'. כי זה הבעל גאוה, מכונה בלשון אבימלך. אבי, לשון רצון. כי הוא רוצה למלוך. והיינו אבימלך, כי באמת צדיק מושל בתפילתו, כמ"ש** צדיק מושל וכו'.

עליהם נאמר השב אשת האיש וכו'. פסוק זה נאמר בענין שנלקחה שרה לבית אבימלך, המכונה בהמאמר בעל גאוה, כמו' עכו"ס וע"ז (לקמן תות ה'), ומבאר בו שענין עליית התפילה תלוי רק בלדיקים. וזלה"ק בבראשית (כ, ז–יח): וַיַּשֵּׁב מֹשֶׁה אֶת אַבְרָהָם וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת אֲבִימֶלֶךְ וְאֶת אִשְׁתּוֹ וְאַמְהֹתָיו וַיֵּלֵדוּ: כִּי עָצֹר עָצַר ה' בְּעַד כָּל רֶחֶם לְבֵית אֲבִימֶלֶךְ עַל דְּבַר שָׂרָה אֵשֶׁת אַבְרָהָם: וַיהוָה פָּקַד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמָר וַיַּעַשׂ ה' לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דִּבֵּר: וַתַּהַר וַתֵּלֶד לְאַבְרָהָם בֵּן לִזְקֻנָיו לַמּוֹעֵד אֲשֶׁר דִּבֶּר אֹתוֹ אֱלֹהִים: וַיִּקְרָא אַבְרָהָם אֶת שֵׁם בְּנוֹ הַנּוֹלַד לוֹ אֲשֶׁר יָלְדָה לּוֹ שָׂרָה יִצְחָק: וַיָּמָל אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק בְּנוֹ בֶּן שְׁמֹנַת יָמִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים: וְאַבְרָהָם בֶּן מְאַת שָׁנָה בְּהִוָּלֶד לוֹ אֶת יִצְחָק בְּנוֹ: וַתֹּאמֶר שָׂרָה צְחֹק עָשָׂה לִי אֱלֹהִים כָּל הַשֹּׁמֵעַ יִצְחַק לִי: וַתֹּאמֶר מִי מִלֵּל לְאַבְרָהָם הֵינִיקָה בָנִים שָׂרָה כִּי הָלַדְתִּי בֵן לִזְקֻנָיו: וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיִּגָּמַל וַיַּעַשׂ אַבְרָהָם מִשְׁתֶּה גָּדוֹל בְּיוֹם הִגָּמֵל אֶת יִצְחָק: וַתֵּרֶא שָׂרָה אֶת בֶּן הָגָר הַמִּצְרִית אֲשֶׁר יָלְדָה לְאַבְרָהָם מְצַחֵק: וַתֹּאמֶר לְאַבְרָהָם גָּרֵשׁ הָאָמָה הַזֹּאת וְאֶת בְּנָהּ כִּי לֹא יִירַשׁ בֶּן הָאָמָה הַזֹּאת עִם בְּנִי עִם יִצְחָק: וְהַדָּבָר מְאֹד בְּעֵינֵי אַבְרָהָם עַל אוֹדֹת בְּנוֹ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם אַל יֵרַע בְּעֵינֶיךָ עַל הַנַּעַר וְעַל אֲמָתֶךָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה שְׁמַע בְּקֹלָהּ כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע: וְגַם אֶת בֶּן הָאָמָה לְגוֹי אֲשִׂימֶנּוּ כִּי זַרְעֲךָ הוּא: וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח לֶחֶם וְחֵמַת מַיִם וַיִּתֵּן אֶל הָגָר שָׂם עַל שִׁכְמָהּ וְאֶת הַיֶּלֶד וַיְשַׁלְּחֶהָ וַתֵּלֶךְ וַתִּתְעspecial בְּמִדְבַּר בְּאֵר שָׁבַע: וַיִּכְלוּ הַמַּיִם מִן הַחֵמֶת וַתַּשְׁלֵךְ אֶת הַיֶּלֶד תַּחַת אַחַד הַשִּׂיחִם: וַתֵּלֶךְ וַתֵּשֶׁב לָהּ מִנֶּגֶד הַרְחֹק כִּמְטַחֲוֵי קֶשֶׁת כִּי אָמְרָה אַל אֶרְאֶה בְּמוֹת הַיֶּלֶד וַתֵּשֶׁב מִנֶּגֶד וַתִּשָּׂא אֶת קֹלָהּ וַתֵּבְךְּ: וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת קוֹל הַנַּעַר וַיִּקְרָא מַלְאַךְ אֱלֹהִים אֶל הָגָר מִן הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר לָהּ מַה לָּךְ הָגָר אַל תִּירְאִי כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל קוֹל הַנַּעַר בַּאֲשֶׁר הוּא שָׁם: קוּמִי שְׂאִי אֶת הַנַּעַר וְהַחֲזִיקִי אֶת יָדֵךְ בּוֹ כִּי לְגוֹי גָּדוֹל אֲשִׂימֶנּוּ: וַיִּפְקַח אֱלֹהִים אֶת עֵינֶיהָ וַתֵּרֶא בְּאֵר מָיִם וַתֵּלֶךְ וַתְּמַלֵּא אֶת הַחֵמֶת מַיִם וַתַּשְׁקְ אֶת הַנָּעַר: וַיְהִי אֱלֹהִים אֶת הַנַּעַר וַיִּגְדַּל וַיֵּשֶׁב בַּמִּדְבָּר וַיְהִי רֹבֶה קַשָּׁת: וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבַּר פָּארָן וַתִּקַּח לוֹ אִמּוֹ אִשָּׁה מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וְהִנֵּה כיצד שהצדיק מתפלל על הנעשה בעולם, ומבטל הגזירות, ומשנה הטבע, ומחדש בעולם, ומנהיג כל העולמות, ומושל בכל העולמות

אנא אמלוך. וכתב בליקו"ה (או"ח נט"י שמירת ג, ה) שזה היה ענין החטא הקדמון וז"ל: עיקר חטאם היה ע"י בחינת גדלות, בחינת מלך ממונה, שזהו היה עיקר הסתת הנחש הקדמוני, כמ"ש (בראשית ג) 'כי יודע אלקים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלקים וכו'', וכמו שאמרו רז"ל (ב"ר יט ומובא בפירש"י שם) שאמר להם 'כל אומן שהוא בני אומנותו, כי מן העץ אכל וברח את העולם וכו'', היינו שהכניס בהם קנאה ותאוה למלוך והתגדלות, כמ"ש שם 'והייתם כאלקים, יוצרי עולמות', כלומר, למה לכם להיות נכנעים ונטלים ממתיו, הלא אם תאכלו ממך תהיו בעצמכם אלקים ומלך כמותו, אכל זה הוא בחינת אנא אמלוך. וכמאמר חז"ל, שהוא רוצה למלוך, ואומר אנא אמלוך. וזה פירוש השב אשת האיש, **אשת**, ראשי תיבות **אדני שפתי תפתח**, להתפלל בזה קלת, כי זה הפסוק לא נאמר כלל בענין התפלה, רק ע"פ המנהג שנוהגים על כל פניס להקדימו. אבל בחמת נרגה מבואר שרצייתו הוא מפירוש הפסוק של הכתוב, שסובב בקשתו על כלליות התפלה והתפלה, שיזכה בה לחדש לפתיחת פיו ושפתיו כרצונו יתברך. ועוד מהפלגת דרכו הסמיך זה הרואים לחתיכ נציח, שהוא ענין התפלה [מהכתוב 'ניב שפתים', ומנרפו להמאמר חז"ל 'חס שהורה תפלתו בפיו']. שמזה נרגה מבואר שגם כל קבלת התפלה מקושר ומיוחד לפתיחת ושגירת שְׂפָתַי ופי התפלל, וממילא מבואר ג"כ להנ"ל שזהו הבקשה 'תדני שפתי תפתח' הוא עיקר התפלה.

אשת ר"ת **אדני שפתי תפתח.** וזלשה"כ בתהלים (נא, יז): יַלְדָנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ: ואיתא בברכות (ד ע"ב): אמר רבי יוחנן, בתפילה הומר 'ס' שפתי תפתח, ולבסוף הוא אומר 'יהיו לרצון אמרי פי'. ופירש המהרש"ל (שם): **בתפילה אומר ס' שפתי תפתח וגו'.** פתיחת השפתים הם תחילת הדיבור, ואומר שביקש דוד עזר לנוך בתחילת הדיבור, שהוא פתיחת השפתים, ותמ"כ 'פי', שהוא כולל כלי הדיבור, 'יגיד תהילתך'. וזה שאמרים לבסוף 'יהיו לרצון אמרי פי וגו'', וק"ל.

אשת ר"ת אדני שפתי תפתח.

וזיל בליקו"ש (ט): **ים** שהספירה הנקראת מלכות, מקבלת שפע החיים ממקור החיים ע"י עץ החיים באמצעות אל ח"י, נקראת גם היא 'ארץ החיים' (שערי אורה ח).

המלכות נקראת תאוה, והיא בבחי' קבלת התפילות והבנתם למעלה, ונותנת לכל אחד את תאוותו (פרד"ר כג, כב).

מלכות נמצאת בכל ספירה וספירה, רק שלא נתגלה הנהגתה שם, ולכך לא נקראת שָׁם בְּשֵׁם המיוחד בהנהגה, שהוא שם מלכות לשון מלוכה ואדנות, רק נקראת בשם שמתגלה באותה ספירה, רוצה לומר כפי גילוי"ה של מלכות כך נקראת הספירה, (...) וכל מה שתרד למטה היא יותר מתגלית. מפני כן היא הכלל, שהרי כל האצילות כולו אינו רק אצילות מלכות, שנשתלשלה בכמה בחי' עד שנתגלתה בשמה המיוחד לה, והיא ג"כ הפרט, בסוד מציאותה למטה וגילוי"ה במדריגה עשירית, שהיא נק' שם פרטית בערך מציאותה (שפע"ש של חלק שפע, ח).

כל הנהגת התחתונים נשרשים במלכות, ולכן מלכות נקראת מלאכה, והיינו כי מצד מלכות בהיותה בלתי מבוררת, הוא הענין הזה של הטורח, אבל המלכות בבירורה היא מנוחה (פי' הרמח"ל למאמר הזהר בריש משפטים).

ידוע שכל ספירה היא קומה שלימה וכלולים בה כל העשר ספירות, ולכן מידת מלכות לא ירדה לעולמות התחתונים בכל שיעור קומתה עם כל העשר קדושות הכלולים בה, מפני שהיתה מלכותו ית' מתגלה בעולם והיתה הבחירה מתבטלת, כי כל הברואים היו מכירים להשתוקק לדעת את ה' ולהתקשר באין סוף ב"ה, לכן לא ירד לעולמות התחתונים, רק בחי' נקודה קטנה ממלכותו ית' שמו, ונקודה הזאת ירדה להיות חיות לכל הברואים, ובכל הדומם צומח חי מדבר עד תהומות הארץ, אין לך דבר שלא יהיה לו חיות ממלכותו ית', ונקודה הזאת היא בלי התפשטות האיברים. וכל מגמת עבודתינו בתורה ובתפלה, להמשיך אליה הט' הנקודות העליונות, שהם בחי' איברים וראש, ולבנות ממנה קומה שלימה במוחין ובמידות (מאור ושמש פ' תבוא).

מילואי חכמה

כי הוא רוצה למלוך ואומר אנא אמלוך. ומובא ביאור דברי חמת (פוא כט): בדור זה גבר מלך מאד בחכמה, כמ"ש בשו"ת זלה"ה, עתקו וגם גדלו וגברו מיל תנשי רשעו, ומקלסת דומים לנדיקים ותלמידי חכמים ותסידים מעוטפים לבגים, רק לית טהרו ליבם מבבוד וקנאה, ומקנאתם מטילים מום בקדשים בשקרים וכזבים, ומדברים קרס על עובדי ה' בחמת, והכל הוא שנתפשטו בפיהם מחמת שנתם, שכל הגדול מחבירו יכרו גדול יחמנו (פוקס בג ע"ב), לשאר למר הרב המגיד [רבי יחיאל מיכל מזלטשוב] נ"ע, שר"ל כל הגדול מחבירו בליבו, נמלא יש לו גבהות בלב, לזה יכרו גדול בחכמה.

חימנו, ר"ל יכרו מתגדל מעלמו בעוון הגבהות והקנאה.

כי הוא רוצה למלוך ואומר אנא אמלוך. ומובא בעבודת ישראל (פ' שלח)

בביאור ענין ה'אנא אמלוך', וז"ל: ע"פ מה שכתב האר"י ז"ל בעולמות העיגולים שאין עיגול נוגע בחבירו, ושם היה השבירה עד שניתקן בעולם היושר ע"ש. ופירוש הענין והמשל, שהשכל של העיגולים, פירוש, כמי שסובב את עלמו ומתעגל ונפרד מקונו, ונדמה לו שבאלון עלמו יהניג את עלמו, וזה שאמרשא לומר אני אמלוך, וזה היה השבירה דחמנה ליקלן. וכן הרשעים, כל אחד מהשא בליבו אני אמלוך, ולכן הם בעלמא לפירודא ואינם יכולים להתחבר, כמו העיגולים כמו שנרמזה בחומש, כי לא יכלו לשבת יחדיו, ולהם נרמה הפיזור. מה שאין כן הצדיקים, הגם שכל אחד עובד בורחו בקנגון אחר, מכל מקום כולם מכוונים לבבי אחד לשניהם שבשמים, והם מתקבצים ומתאספים אחד לאחד כאיש אחד בלב אחד, שכל אחד אחד מקטין את עלמו ומהדר העבודה להשי"ת שנותן בו כח ושכל לעובדו, ולכן לא יתגאה על חבירו, והם בעולם היושר ומתייחדים זה עם זה. ועוד מובא במקור מים חיים (פ' בראשית): הנה מידת מלכות מקבלת ממדריגות מחמושים, דהאמת אמונה אומו למלך הוא כמו שאר בני אדם, רק לנון לקבל מעבדים, על כן 'רבוני יכולות עמי'. ומזה תוכחת מגולה למי שמתגאה בחיזה מידה על שאר בריות לומר שהוא יותר חכם מהם, אז יבלה שזהו בחמת עמי שמתגאה המתאבה 'אנא אמלוך', שהוא מקבל תענוג ממדריגות מחמושים ממנו, והוא מהשבירה דחמנה ליקלן, שהוא קושר שממשיך עלמו בזה למדריגה גדולה, ובחמת ממשיך עלמו בזה למדריגה תחמושה.

השב אשת האיש. ומיתח בזוהר (ויקרא, קיב ע"ב): [2]'ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא'. רבי יהודה פתח ואמר 'רבוני שפתי יאמור וגו'', 'שפתי יאמור' כתיב, אל, ולא אברהם, דקודשא בריך הוא טניר ליה תדיר ולא לעבדי נטירו מיניה לעלמין. ואם לאמר 'רבוני', דא אימתיא, דקודשא בריך הוא אקרי 'רבוני', כדכתיב 'ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וגו''. ועוד מיתח שם בהמשך דבריו: דבר אחר, 'רבוני שפתי יאמור', דא כנסת ישראל, דקודשא בריך הוא אקרי 'רבוני', כדכתיב 'ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וגו''. וקצר הדברים להבן מאוד ו' ד"ה 'רבוני שפתי יאמור'.

השב אשת האיש אשת ר"ת אדני שפתי תפתח. כתב בזה בספר דגל מחנה אפרים (פ' ויצא) שבפיוט 'אשת' מרומז סוד מיתוק הדין בשורש, וז"ל: 'ותיאשת לשון יאוש (שמו"ב יט) 'ונלמו הירדן'. פירוש, כי בכל דבר יש קליפה קודם לפרי, והקליפה הוא המסגר ומנעים את הפרי, והיה מסתכל ומבין, וחזק את הקליפה ונקח תוכו, וזהו 'לחים מנעלים', היינו שוקע הקליפה, ואכל את הפרי שבתוכו. וגם הקליפה יש לה עלייה, ע"י שמורר את הפרי מכילין וטיגון ולילון. וכשהיה במדריגה זאת, 'ותשא אשת', 'ותשא' הוא ממש לחותיות אשת"ת, וידוע לחותיות שהם מהופכים למפרע הוא בחי' דין, וכשדרן הוא אשת כמוכר בחיקוניס (תיקו"ז תיקון נט) 'ברחמי"ת, בחסד"י' ע"ש. וזהו 'ותשא', מן לחותיות 'ותשא' שהם למפרע שֶׁמְּוֹרֶה על דין, נעשה לחותיות 'אשת' שהם כשדרן, שהם אשת ולחמים, בסוד 'לדיקים מהפכים מידת הדין למידת הרחמים'. ו'אשת' הוא כלחיתה בחקום אחר, כי אשת ת'אשת ב'פתי ת'פתח', וזהו הדיבור שכבל העולמות, דהיינו התגלות השבירה ממש שנקרא בשם 'אשת לדויו', ונעשה זה 'אשת' כנ"ל, בסוד המתקת הדינים בשורשם, כמו (אסתר ג) 'ובזה הנערה נתה חל המלך', והמשכיל יבין כל זה.

יקוט הנחל

והוא מתגאה בעצמו שיכול להתפלל ויש לו הממשלה. ומובא בחיי"מ (תנח): בענין המפורסמים של שקר שמנלים עכשיו, שלפעמים נדמה להם שהם פועלים חיזה דבר, כגון כשבאים חנלם בשביל בניס וכיוצא, וחמ"כ נפקד אותו החלם בבניס ומחמלת מחלמו, חזי הם מוליס בעלמם שהם פעלו זאת, אמר משל, כמו שחלם אחד שהיה בדרך ופגע בזאב והיה מתירא ממנו, והושיט מקלו ועשה עם מקלו כדרך שעושין עם קנה סריפה שקורין ניקם, כלילו הוא רוצה לירות את הזאב עם מקלו, כדי שיתירא הזאב ממנו. בחון כך היה מורה לחד עם קני סריפה בחמת, והרג את הזאב, ונדמה לזה שהושיט מקלו שהוא הרגו, והוא חינו יודע שבהרג הזאב ע"י שהושיט קנה סריפה בחמת, כי בוודאי חינם יכולים להרוג את הזאב בחקל. כך הוא ממש ענין הנ"ל. כי יש לדיקים המיחים בעולם בכל דור ודור שהם פועלים הכל בחפלתם, וכל הפקידות נעוב וכל הדברים שבעולם הכל על ידם. ולזו המפורסמים של שקר נדמה להם שהם פעלו זאת, והוא ממש כמו זה שחומר שהרג את הזאב עם מקלו כנ"ל, כי בחמת הכל רק ע"י לדיקים המיחיים, כי הם פועלים הכל וכו'.

השב אשת האיש. וביקו"ה (ויו"ד ריניס ה, לג) ביאר את פרשת לקיחת שרה ידעתי כי בחום לבבך עשית זאת ואחשוך וכו'. ופירש"י אחת שלא דמית מחמילה לחבות, אבל נקיון כפייס אין כאן, כי עיקר החשת לזמיחו אי אפשר לזכות כי אם כשהוא נקי וך לגמרי מכל החבות. והעיקר מבחוה בכלליות, כי שמירת הבריח הוא בחינת אחת, בחינת בולו זרע אחת וכחבואר בחקום אחר, כי עיקר השכר הוא ע"י עבירת הדמיס כחבואר בחחילת הסורה הנ"ל, שאמר לי אפשר לומר כי אם שחעבור את דמיו וכו', עיין שם. וכל החבות, בפרט בחוה בכלליות הוא ע"י עבירת הדמיס, על כן כשבאבל דבר חפיס את החלם לחטעותו לזיזה דרך לא טוב ע"י החאת שלו, בפרט כשחפיזו החזיק בחלוקת בחחת שלו, צריך להאבל על עלמו אם הוא זך ונקי מהבחוה, בפרט בחבות הנ"ל. וחאחר זיודע בעלמו שהינו נקי, לית לאפשר לו להעמיד על החאת שלו, בפרט לרדוף אחר לים ישראל, אכל אכן אחרי רביס. כי החאת הבבול, בחינת חאת לחחיתו, לין זוכה כי אם הלדיק החאת שהוא בחינת נקי כפייס בחאת, שהוא נקי אכל החבות, בפרט בחבות הכלליות לגמרי שאין לו שום עבירת הדמיס, ורק הוא זוכה לחאת לחחיתו. ושאר העולם

ג נאמר בפסוק 'ועתה הסב אשת האיש כי נביא הוא' שהוא ענין הנבואה, כי יהודה פתח ואמר 'רבוני שפתי יאמור', שהוא ענין הנבואה, שהקב"ה שלח את שכינתו עימה ואמר לומה תחזיר. ועוד שיתח שם בהמשך דבריו: דבר אחר 'שפתי יאמור', זו כנסת ישראל, שהקב"ה אמר לה 'אשת איש אתי', שהוא כולל כלי הדיבור, 'יגיד תהילתך'. וזה שאמרים לבסוף 'יהיו לרצון אמרי פי וגו'', וק"ל.

ואני תפלה

וּבְכֵן תְּרַחֵם עָלֵינוּ אֲבִינוּ אָב הָרַחֲמָן גְּבוֹר וְרַב לְהוֹשִׁיעַ, מָגֵן עֶזְרֵנוּ וְאַשֶּׁר חֶרֶב גְּאָוָתֵנוּ. (כרונות יט) מיכי לאמרה, וקודשא בריך הוא אמי: ואנגין כך 'רבוני תפזידו יאמור ורעשים במושך יאמו כי לא בכח יגבר איש', שהוא בחינת אנא אמלוך, שהוא בחינת גדלות, בחינת מלך ממונה, שזהו היה עיקר חטאם היה ע"י בחינת גדלות, בחינת מלך ממונה, שזהו היה עיקר הסתת הנחש הקדמוני, כמ"ש בזוהר הקדוש (בראשית ג, ה) שזה היה ענין החטא הקדמון וז"ל: עיקר חטאם היה ע"י בחינת גדלות, בחינת מלך ממונה, שזהו היה עיקר הסתת הנחש הקדמוני, כמ"ש (בראשית ג) 'כי יודע אלקים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלקים וכו'', וכמו שאמרו רז"ל (ב"ר יט ומובא בפירש"י שם) שאמר להם 'כל אומן שהוא בני אומנותו, כי מן העץ אכל וברח את העולם וכו'', היינו שהכניס בהם קנאה ותאוה למלוך והתגדלות, כמ"ש שם 'והייתם כאלקים, יוצרי עולמות', כלומר, למה לכם להיות נכנעים ונטלים ממתיו, הלא אם תאכלו ממך תהיו בעצמכם אלקים ומלך כמותו, אכל זה הוא בחינת אנא אמלוך. וכמאמר חז"ל, שהוא רוצה למלוך, ואומר אנא אמלוך. וזה פירוש השב אשת האיש, **אשת**, ראשי תיבות **אדני שפתי תפתח**, להתפלל בזה קלת, כי זה הפסוק לא נאמר כלל בענין התפלה, רק ע"פ המנהג שנוהגים על כל פניס להקדימו. אבל בחמת נרגה מבואר שרצייתו הוא מפירוש הפסוק של הכתוב, שסובב בקשתו על כלליות התפלה והתפלה, שיזכה בה לחדש לפתיחת פיו ושפתיו כרצונו יתברך. ועוד מהפלגת דרכו הסמיך זה הרואים לחתיכ נציח, שהוא ענין התפלה [מהכתוב 'ניב שפתים', ומנרפו להמאמר חז"ל 'חס שהורה תפלתו בפיו']. שמזה נרגה מבואר שגם כל קבלת התפלה מקושר ומיוחד לפתיחת ושגירת שְׂפָתַי ופי התפלל, וממילא מבואר ג"כ להנ"ל שזהו הבקשה 'תדני שפתי תפתח' הוא עיקר התפלה.

כי הקב"ה מתאוה **לתפילתן**. וכמ"ב בעה"מ (תפלה כב): כי הש"ת מתאוה לתפלת הצדיקים, והוא גוודאי יקבל את תפלת הצדיק החמיתי ויושיע את החלש שהצדיק מבקש עליו.

כי נביא הוא. וכמ"ב ביקרא דשבתא (י): עיקר התיקון הוא ע"י הצדיק והתלמיד תכס החמת.

וזה 'כי נביא הוא', עיין בפוף התיקונים בפירוש התרי"ל בפוד 'ותפיבה רגלי אל עדותיך', שהיה רגליה אל מקום נגח והוד שבו, שהשם שורש הנפושה וכו'.

כי נביא הוא. וביאור בניאה"ל (י): זה נאמר לענין אברהם, כי אע"פ שהוא עדיין עומד בנחיית הר, אבל כל בחיה כלול מכל הבחיות (ע"פ כלל ו' מה"י הכללים). **נביא הוא לשון ניב שפתיים**. וביאור בפל"ח (מ"ב פ"ו, יח): התפלה היא בחינת 'בורא ניב שפתים' בחינת נפוחה וכו'. נראה לעניות דעתי דהוא לומר, כי שלימות כוונת התפלה, היינו לכוון לבו לשמים ולשפוך את נפשו לפני הש"ת כאדבר עמו פנים אל פנים, והוא ההתרה והתנוצצות אלוקות שבלבו כאילו רואה אותו יתברך ומשיח לפניו את כל אשר עם לבבו, זה בחינת רוח נפוחה ממש כאמור, זה שאמר ר' חנינא בן דוסא 'כל שיראת חטאיו מקודמת לחכמתו אין חכמתו מתקיימת', ולמדו רז"ל דבר זה מפסוק 'בורא ניב שפתים וכו'', כי כשיש השפעת הנפושה בעולם, אע"פ שאין מי שיתנצח ממש, אעפ"כ עי"ז נגמלת התפלה עד שהיא בבחינת נפוחה כנ"ל, וזו התפלה היא בבחינת בבור ה', שזה עיקר בחינת נפוחה, בחינת 'כי נגיע הוע' המבוקר בפנים, כי הקב"ה מתאוה לתפלתו ומשגר תפלה קדורה בפיו ו', ותפלה כזו הוא בחינת 'כי פי ה' דיבר', כי הוא דברי הש"ת בעצמו כביכול, בבחינת 'ואשים דברי בפיך וכו''.

כי הקב"ה מתאוה **לתפילתן של צדיקים**. כלשיאת בחולין (ס ע"ב): רב אסי רמי, כתיב (בראשית ח) 'ותנוח התיבה בחדש בשבעה', וכתיב (בראשית ג) 'ויכל היה השדה אשר יהוה אלהים בשבעה', במעלי בשבעה, מלמד שיצאו דשמים ועמדו על פתח קרקע, עד שבא אדם הראשון וביקש עליהם רחמים, וירדו גשמים ונמחו, ללמדך שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים. ופירש"י (שם): **מלא יהיה בחרך. ועמדו על פתח קרקע.** מתפויס שמי גשמים, כדכתיב (בראשית ג) 'כי לא המטיר', עד שבא אדם הראשון ובקש עליהם. ועוד פירש ביאמות (שד ע"ב): ג"ר יצחק, מפני מה היו אבותינו עקורים, מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים. ג"ר יצחק, למה נמשלה תפילתן של צדיקים כְּעֲמָרָה, מה עמר זה מספך התאוה ממקום למקום, כך תפילתן של צדיקים מספכת מידותיו של הקב"ה ממידת רגזות למידת רחמנות.

> **זה בחינת תפלה. דהיינו השב אשת, בחינת התפלה, להצדיק. כי נביא הוא, כי הקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים** (תולין ס:)**, ומשגר תפלה סדורה בפיו, כדי שיהנה מתפילתו. וזה כי נביא הוא, לשון ניב שפתיים,**

ילקוט הנחל

עיקר החמת שלהם הוא לידע שהם רחוקים מהשגת הדעת החמימי, רק צריכין להתחזק בחמונה וכו'. וזה שאמר הש"ת לחבימלך 'גם חנכי ידעתי וכו'', כי חבימלך היה לדיק בעיניו לגמרי כלילו הוא חיים חמת, ואברהם הטעטו בשקרו שאמר לחותי היא, ועל כן נדמה לו שיש לו טענה גדולה נגד הש"ת שהיכה אותו בחויים, על כן טען ואמר 'הגוי גם לדיק תהרוג, הלא הוא אמר לי אחותי היא וכו' בתום לבבי ובנקיון כפי עשיתי זאת'. נמצא, שלפי דברי חבימלך הוא חיים חמת ואברהם הוא שקרן חם וחלוט. השיב לו הש"ת 'גם אנכי ידעתי כי בתם לבבך עשית זאת', כי בוודאי האמת תיתך שעשית זאת בתמת ובתום לבבך, אבל נקיון כפיים היו כאן, כמו שבפירש"י כנ"ל. כי אם היית נקי בפיים, להיינו שלא היית בעל תחווה כזה, בוודאי לא היית בח למכסול כזה, כי מעיקרא דדינא פירכא מה לך לגמול את אברהם אם היא אמרה או אחותו. וכמו שהשיב אברהם בחמת כשאחל לו 'מה ראית כי עשית וכו'. השיב לו 'כי אמרתי רק אין יראת אלוקים במקום הזה'. וכמו שפירש"י 'אבקנתי שבא לעיר על עסקי אשתו שולטין אותו וכו'. ואחמת שאחה בעל תחווה כזה ואין נקי בפיים, הכשילך החמת שלך עד שלקחת אותה לך, וכבבא עליך המכות אחה לועק שאחה לדיק ואברהם הכשילך בשקרו, ואין אחה מציל לא בעבירת דמיך הכשילך לטעות מן הדרך ולבלי להכיר בחמת לאמיתו, לך אמרת שאשפ"כ כוונת לך לאיזהו גדול, על כן 'ואחמנך גם אנכי אותך מחטוא לי וכו'. כי הש"ת מרחם על החלש כשרואה שאחפך בחמת, רק שטועה את עצמו, הוא מרחם עליו ומרמז לו בדרכיו הנפלאים שיבוד מטעותו, אבל על כל פנים אחה צריך לשוב אל ליבך שאינך נקי בפיים ובשביל זה בחת לטעות כזה ע"י החמת שלך. וזה שנאמר 'מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו נקי כפיים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי וכו'. 'נקי בפיים ובר לבב', דייקא, כי דייקא כשהוא נקי בפיים, הוא דייקא זוכה לבחינת בר לבב אשר לא נשא לשוא וכו', שהוא ניגל מבוא ובקר וזוכה לחמימו, ורק הוא זוכה לעלות בהר ה' ולקום במקום קדשו. ועל כן הוכרח אברהם להעלים החמת ולומר שהיא אחותו כי שרי לבו לדיקות לקבויי בדמשהות עם רמלי. כי הצדיק כשרואה שאין חמת בעולם הוא מוכרח להעלים החמת בעולם.

כדי להגיל את נפשו, ודייקא ע"י הוא מביא החמת בעולם.

אדני שפתי תפתח זה בחיי תפלה. ומובא בשפתפכות הפפ (עט): 'למלך מערכי לב ומה' מענה לשון', שהמלך צריך להעריך ליבו, היינו בחינת ההכנה הנ"ל, ואז הש"ת שולח לו דיבורים לתוך פיו, בבחינת 'ומה' מענה לשון', וכמ"ש 'אדנ"י שפתי תפתח וכו', שהש"ת נעשה כביכול שותף עם האדם בדיבור התפלה, כמו שכתוב 'ואשים דברי בפיך וכו'', וזה בחינת 'ניב שפתים'. וזה שאמר 'בורא ניב שפתים' בחינת נפוחה, כנ"ל, שהש"ת נעשה כביכול שותף עם האדם בדיבור התפלה, וזה בחינת 'בורא ניב שפתים'. וכמ"ש בשפ"ח (נצבים ב) 'ואתם נצבים היום כולכם',

כמו שאמרו חז"ל בורא ניב שפתיים אם שגורה תפילתו בפיו וכו'. כלומר כמו שאמרו חז"ל (ברכות לד:) בורא ניב שפתיים, אם שגורה תפילתו בפיו וכו'. **וזה השב, ר"ת הר שדה בית.** זה רמז שתפילת הצדיק היא בשלימות, שמעלה אותה מבחינת הר ושדה לבחינת בית כנ"ל:

כמו שאמרו חז"ל בורא ניב שפתיים אם שגורה תפילתו בפיו וכו'. כלומר אם מתפלל כמצוה דברכות (לד ע"ב): המתפלל וטעה קימן רע לו, ואם אינו יכול הוא קימן רע לשולחיו, מפני שמלומו של אדם כמותו. ואמרו עליו על רבי חנינא בן דוסא, שהיה מתפלל על החולים ואומר זה מי וזה מת. ואמרו לו, מנין לאמה יודע. ואמר להם, אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקובל, ואם לאו יודע אני שהוא מטורף. ואומרים הגמרא (שם): מנא הני מילי, דאמר רבי יהושע בן לוי, דאמר קרא (ישעיה נו) 'בורא ניב שפתיים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו'. (...) תנו רבנן, מעשה שאלה אמו של רבן גמליאל, שיגר שני תלמידי חכמים אצל רבי חנינא בן דוסא לבקש עליו רחמים. כיון שראה אותם, עלה לעלייה וביקש עליו רחמים. בירידתו אמר להם, לכו, שחלתו אמה. אמרו לו, וכי נביא אתה. אמר להן, לא נביא אנכי ולא בן נביא אני אלא כך מקובלני, אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקובל, ואם לאו יודע אני שהוא מטורף. יצאו וכתבו וכיוונו אותה שעה, וכשבאו אצל רבן גמליאל אמר להן, העבודה, לא אישתמיט ולא הותרתה, אלא כך היה מעשה, בתותה שעה אצלתו אמה ואצל נו מים לשתות. ושוב מעשה ברבי חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל רבי יוחנן בן זכאי, וחלה בנו של ריב"ז. אמר לו, חנינא בני, בַּקֵּשׁ עליו רחמים ויחיה. הניח ראשו בין ברכיו וביקש עליו רחמים, וָחָיָה. אמר ריב"ז, אלמלי הטיח בן זכאי את ראשו בין ברכיו כל היום כולו, לא היו מסתכלים עליו. אמרה לו אשתו, וכי חנינא גדול ממך. אמר לה, לאו, אלא הוא דומה כעבד לפני המלך ואני דומה כְּשַׂר לפני המלך. ופירש"י (שם): **אם שגורה.** אם קבועה תפילתי בפי כמלומה ואיני נכשל, ומתינתי נוצעת אליבי אל פי כל מה שאני מפץ להתרין בתחנונים. **שהוא מטורף.** המולה. לשון אחר, לשון 'טורפין לו תפילתו בפניו', כלומר, התפילה שהתפללו עליו מטורפת וטרודה ממנו ואינה מקובלת. **בורא ניב שפתיים.** כשהניב בריא בפיו, אז מוצנע על השלוש. **כעבד.** בן בית, ככתוב ויולא שלח ברכות. **כשר לפני המלך.** שאינו רגיל לבוא לפניו. וכתב המהרש"ל (שם): **טורף ניב שפתיים שלוש וגו'.** יש לומר 'בורא ניב שפתיים שלוש', כשיש שלוש לניב שפתיים, שהיא שגורה וקבועה בפיו בְּחֵיק קלקול וטעות, אז שלוש לחולי הרחוק והקרוב, ורפאתיו. **וכי נביא אנכי הו.** ע"כ זה יש לפרש בהכרחה שנאמר 'כי נביא הוא ויתפלל בעדך וֶחְיֵה', ר"ל, שהוא נביא ויודע שע"י תפילתו תחיה, וז"ש לו הכא, וכי נביא אתה כהכרחה כו', וק"ל. ועי"ע במילואי"ח ד"ה 'אם שגורה תפילתו בפיו' דברי הירושלמי והזוה"ק בזה.

מילואי חכמה

בורא ניב שפתיים. ולהלן בדגל מחנה אפרים (פ' ויגש) על פס' זה: 'טורף', היינו הקב"ה שנראה כל עלמין, זהו 'ניב שפתים', היינו הדיבור של הנדיק, זהו הבורא בדוך הוא כשיכול שנאמר מתוך גרונו. 'שלוש שלוש לרחוק ולקרוב', כלומר הגמרא (ברכות לד) הן לנדיק דמעיקרא והן לנדיק שהיה רחוק רק עתה נתקרב, 'אמר ה', היינו זהו הדיבור אמר ה' כנ"ל. 'ורפאתיו', על דרך שפירשתי 'כמותו השני שפמותייך' (שה"ש ד), היינו כמו 'מותו השני שנותן שימון על בָּפָּתָם עוונותיהם של ישראל אם הבנין אם לאו (י"ב ל), כך 'שפמותייך' הוא שימון, על דרך (ברכות לד) 'אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקובל, ובוודאי 'ורפאתיו' כשהדיבור זך וגלול ונקי.

אם שגורה תפילתו בפיו. ופיתח בירושלמי בברכות (פרק ע"ח): אמר רבי שמואל בר נחמני, אם כיוונת את ליבך בתפילה תהא מבושר שנשמעה תפילתך, ומה טעם, 'תכין לבם תקשיב אזניך'. אמר ריב"ל, אם עשו שפמותיו של אדם שגוכה, יהא מבושר שנשמע תפילתו, מה טעם, 'בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו'. ופיתח במיקוז"ז (מיקוז כפ, מה ע"ח): ד"אם שגורה תפילתו בפיו', פירוש רוח 'ויהי הוא טרם כילה לדבר והנה רבקה יוצאת', ורוח דמילה, 'והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע'. ואמרי לו למי שלא מעכב את המלכה לעשות למלך, שכל מי שהוא תפילתו שגורה בפיו בלי עיכוב, אז הוא ממהר להביא את המלכה למלך. מי לא הם לגני הלא הם שם תמומי לב ועיניים, שאינם משמדליס לדעת אין לכבד את קונם, לָכֵן שׂוֹם שׂוֹמו לגבי שכינתו בכמה ממטוים ופיוסים, להוריד שומו אצל השכינה, כל שכן לעורר בו שהכה אליה.

אם שגורה תפילתו בפיו. ומובא בכפ"י הרה"מ ר' שלמה וקסלר זצ"ל בהערותיו על ליקו"מ (תורה י): פ"ש ש'גורה ת'פלתו ר"ת מש"ת. כ'פיו י'ודע ר'ון (יודע שהוא מרומה, מקובל) ר"ת רבי, ש'יודע לרות להכווע ים'. ועוד מובא בקונטרס השטושי הנחל (י): סו"מ השב' תשת' המים, הוא כמו ר"ת ש'גורה ת'פילתו ב'פיו.

שתפילת הצדיק היא בשלימות שמעלה אותה מבחינת הר ושדה לבחינת בית. ומובא בספר מבלי יופי (סימן י, בשם הרה"ת ר' מליקוח בעניל ליוסופוח זצ"ל): בלמדנו בליקו"ה הל' רפלים הגו ה"ה על הפורה י"ב נתמדם מלנו מידום נפלא. והוח, כי נשמל נמו מם עציו המתין ביתמך כי בידו הברכות, מם כן למה הלך בדרכו הרעה, הלוח הוח למורת עיני יתמך. לן, כי חיתה ב'מלור ושמש' על פסוק 'ויעב יעקב בתרך מגורי מביו', ודרשו חז"ל (ב"ר פד) 'מגיורי מביו', שגייר גרים כמו מביו, ופירש שהברהם מביו ע"ה מתפילה גייר גרים ונהגן נמשנע מידם בתפלה, ומ"ב בשבת יתמך מביו ע"ה גייר חומן הגרים ונהגן נמידתו מידם בתפלה, וכן בשבת יעקב מביו ע"ה גייר חומן הגרים ונהגן במידתו, ולפי זה חיתו מתמר רז"ל שבתיעת מהברהם הוה מידתו 'הר', ובתיעת 'יתמך 'שדה', ובתיעת יעקב 'בית', וע"י בתיעת בית חז יכלו גם כל הטתיים בתיעת עציו לידע מבח ה'. ועציו הוה התמין ביתמך כי הוה לדיק ותליו מסורין הברכות ולדיק להמזיק חומו, כי לידּ בפיו, ולריכין ליתן לו על פדיון, לך רק בשביל גשמיות וכו'. לך ביפעול תלוי הנקודה של לדיק שיתמה ברוחניות, על זה היה לדיק להכניע תת עלמו ליעקב תליו ע"ה, שרק על ידו דייקת היה יכול לבוח להשגות תלוחות גם הוה לפי בתיעתו. ועל כן סבר כי כן לריך להיות ההתקרבות של הלדיקים, רק על גשמיות. וזה פירוש 'ויהי עציו תים שדה', היינו שיהיה רק מבחינת שדה מבחינת יתמך, והוה היה לריך לבוח לדיק שבחולו בתיעת יעקב. והבן כי נכון הוה בע"ה, ונלרך לעובדת ולמעשה בכל דור ודור ופלאי הוה. ה' יהיר עיניו במותנו לעובדת ולמעשה לדרום בתמת לתמיתו.

שתפילת הצדיק היא בשלימות שמעלה אותה מבחינת הר ושדה לבחינת בית. ובספר הלכי טועם (פיטורים, י) מובא: עבודת ה' בבחי' מידת התסד, וכן בתורה ומלוות ובכל דבר, להריח תת המות, לדעת תגדולת ה' עד תין תקר כשהלב תלא יהיה בדיקות, ודבר זה תין הוה מובא כ"כ לרוב בני תדם. כמו כן, תהר הזה הוה גדוה ולכן תפשר ליפול ממנו וכו', ולכשר יופל ממנו ע"י תיזה מבועה או מעשה בדיבות, תוי מתר קשה להחיות תת תמות (בלא תלך הלדיקים המלמדים עבודה בבחי' בית כלולקמן). לעומת עבודתו של אברהם אע"ה, ילתק אע"ה קרלו שדה, בבחי' לדעת ממילות ה' ופתר גדול על כל דבר, ילתק הבועה והרוממות, יגיעות וטרתות לחזור כל פעם למילות עבודת ה' בכוחות תדשים, ודרך זה יותר נתפס ומובא, כגון כשרואים ומתבללים את' ברת תת הבועה הזה ומצגר על כל בבועה. והלדיקים מלמדים תת התדם לילך ולהתחיל בעבודת ה' זו בכל פעם מתדש, ומרלים לו שלא יבגלה, כי כל זמן שאין לו ילתה ותהבה, תין עבודתו שלימה. ויעקב קרלו בית, היינו שיעקב אע"ה, הלך בדרך נפלאה בעבודת ה', כי היה מונח במילות טרדות הבועה"ז והיגיעות עם עשיו וכו' ותא"כ עם לבן, ועייניי שידוכים פרנסה ובניס, אפס קדר הגבוה הבועה הגשמי ממש, ואם מיפא תין לעבוד תת ה', כי תם אע"ה שלא חותי לבלן בוודאי יש לתון עליון ומעטועים בכל בבועה שאפשר דווקא בלן, ובדעת זו הוה דבק וכו', ודרך זו היה עבודת ה' בבית, בכל ענייני הבית ולרכי התדם. והדרך הזו היה גם דרך התמת בענייני עבודת ה', שעוסק בתמימות במלוות ושמת בכל מלוה ומלוה, ומחיה עלמו בידיעה שאע"ה נמצא בלן ותיומו. ובזה ניצול מגשווה ובלבול גם כשעוסק בבחי' הר ובדה, וגם כשנופל, כי תמיד מקושר לדעת מה' בכל ענייניו ועבודת ה' ולרכי הבית. וכן תע"פ שהתפילה לריכה הכנה, ולריכים להעלותה למדרגת התבה ויולתה וכו', מ"מ לריכים תת הדעת והתרגל לדבר תמיד לפני ה' בכל תלב שהוה ולהיות קרוב תמיד, ולכבי 'בית' תלו סם עיקר הרוח תייט שמקבלים מהלדיקים תמיד, שזה קור שתתה ותתונה, ו'בעיר לתקיעו הר קדשו', שכל דברי עבודת ה' בבחי' הר ובדה, מחיריס ומתגלים שהבדה יוכה לזה כרתוי ע"י הלדיק שתלמד ומתיר בחי' בית.

ולקוט הנחל

ואני תפלה

וּבְכֵן תְּרַחֵם עָלֵינוּ מָלֵא רַחֲמִים, וְתַחוֹס וְתַחְמֹל עָלֵינוּ וְעַל בָּנֵינוּ וּשְׁוֹנוֹתֵינוּ, וְתָשִׂים לָנוּ מְבוּכָךְ הָאֱמִתִּי, וְתִזַּכֵּנוּ לְהַתְפַּלֵּל בְּשָׁלְמוּת. וְנִזְכֶּה לְהַתְפַּלֵּל כָּל תְּפִלּוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ בְּכָל לֵב וְנֶפֶשׁ, וְלֹא נְוַלֵּעַ חַס וְשָׁלוֹם בְּדִבְרֵים הָעוֹמְדִים בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם שֶׁהִיא הַתְּפִלָּה, וְלֹא נַעֲשֶׂה תְּפִלָּתֵנוּ קֶבַע אֶלָּא רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים, וְלֹא תְּדִמֶּה עָלֵינוּ תְּפִלָּתֵנוּ כְּמַשָּׂאוֹי חַס וְשָׁלוֹם, רַק נִזְכֶּה בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְהִתְאַמֵּץ וּלְהִתְחַזֵּק וּלְהִתְחַנֵּךְ בְּכָל כֹּחַ וְעוֹז וְתַעֲצוּמוֹת בְּכָל מִינֵי בְּחוֹת לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ בְּכַוָּנוֹת הַלֵּב בֶּאֱמֶת בָּרְאוּי. כִּי אַתָּה יוֹדֵעַ אֲבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, כַּמָּה וְכַמָּה קָשֶׁה וְכָבֵד עָלֵינוּ לְפָתֹחַ פִּינוּ בְּתְפִלָּתֵנוּ, וְתִפְלָּתֵנוּ פְּגוּמָה מְאֹד. חוּסָה עָלֵינוּ כִּרְב רַחֲמֶיךָ, (...) פָּתַח פִּיךָ לְאִלֵּם כְּמוֹנִי, "אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח", וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ", תָּכִין לִבֵּי תַּקְשִׁיב אָזְנֶךָ. עוֹרְרֵנוּ מָלֵא רַחֲמִים יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁתְּהֵא תְּפִלָּתֵנוּ בְּפִינוּ תָּמִיד, וְיִקָּיֵם מִקְרָא שֶׁכָּתוּב "בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתָיִם, שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב, אָמַר יי וּרְפָאתִיו" (ליקו"ת ח"ב א').

הר שדה בית

הר ושדה הוא מקום שליטת החבלים, שהם בחי' חיות רעות ומזיקי עלמא, שמקומם בהר ושדה, ועל כן שני הבניינים שהיו כנגדם, נחרבו כמו שאמרו רז"ל, אבל יעקב קראו בית, ששם אין שום אחיזה להחבלים (ליקו"ה תפילת המנחה ו, ה).

הר ושדה אינם מקום מוקף מחיצות, ואין שם כניסה והתועדות והתחברות יחד, אבל יעקב בחי' האחדות קראו בית, בחי' התועדות והתחברות, שכל הנפשות מתכנסין ומתחברין למקום אחד, בחי' ביהכנ"ס, בחי' 'בית יעקב', ו'בית תפלה' (ליקו"ה ביהכנ"ס א).

יחס הר לאברהם, כי הוא מקום מים, שֶׁמְּשָׁם המים העליונים, שנאמר 'הרים גזלו' בהר ה', זה אברהם'. השדה היה מיצחק, כי הוא שדה של תפוחים הֲצָרוּך השקאה, שלא תהיה מידת הדין קשה, זהו שנאמר על אשת חיל 'זממה שדה ותיקחהו'. הבית הוא ליעקב, אינו נוטה לקצוות, רק מקבל משניהם (רקנאטי בראשית כב, יד).

הנבנה בזכות אברהם חזר ונעשה הר (בחורבנו), והנבנה בזכות יצחק לשדה נחרש, ושבזכות יעקב הוא בית נאמן וקיים, כלומר שתמיד הוא בית (אלשיך ויקרא כג, מ).

עלֵ הבית השלישי אמר 'וישכב במקום ההוא', 'ושכבת ערבה שנתיך' (משלי ג). וזה הראה לו הקב"ה שיהי' לדורות. בית ראשון נגד אברהם שקראו הר, בית שני שדה נגד יצחק, 'ותנה אנוכי עימך' על בית השלישי שיהי' לדורות. ועל זה אמר 'אכן יש ה' במקום הזה ואנוכי', שאהיה עיקר בג' מקדשות אלו, 'לא ידעתי' (מגלה עמוקות פ' ויצא).

ימה נורא המקום הזה', שנעשה הר (בחורבנו), ועל בית שני אמר ג'כ 'אין זה', ר"ל גם זה הבית אינו כלום, כי אם עיקר ביהמ"ק יהי' 'בית אלקים', ר"ל בית השלישי, שאמרו לכו ונלכה אל בית אלקי יעקב', כי יעקב קראו בית (מגלה עמוקות פ' ויצא).

העניין, כי המה חשבו, כי מקום מקדש לה' לרוב קדושתו, כי שם נגלו אלקים, אינו ראוי לישב אדם, רק לשרידים אשר ה' קורא, וגם זה בזמן מְזֻמָּנִים, כאשר הוא באמת קדושת ק"ק, וכן חשבו בכל הבית, ולכך קָרְאוּ 'הר' ו'שדה' מובדל מישוב בני אדם, ואיך יעבור בו אדם במקום נורא כזה, אמנם יעקב שָׁקַיִן שם, השיג ברוה"ק שזה יהיה בית לכל באי שם, ושם יקבל ה' תפלתו כי זה שער שמים (יערות דבש ח"ב, ד).

הכלכות נקראת 'בית' ונקראת 'שדה'. 'בית' מצד הפנימיות, ושם נתקנים כל ענייני העבודה, בסוד 'כי ביתי בית תפילה', ובעבודה נתקן המלכות בבחי' 'בית', ונקראת 'שדה' מצד החיצוניות, ומשם נמשכים כל ההשפעות לצורך העוה"ז (רמה"ל עה"ת פ' בחר).

שדה אין בו דירת קבע, ופשוטא בהר. אכן בבית ודאי דירת קבע הוא (קדושת לוי פ' ויצא).

בעלי גאוה

אין משיח בא, עד שיכלה [כל] גאוה מן העולם (ספר המידות גאוה אות א).

עי"י גאוה נופל מאמונתו (ספר המידות גאוה יג).

גאוה הוא בחי' ישות, שנחשב בעצמו לְיֵשׁ, שזה עיקר הגאוה, אבל ענוה הוא בחי' אַיִן ממש. והשי"ת בשעת הבריאה נתלבש בגיאות כביכול, שזה בחי' בריאת העולם (ליקו"ה כלאי בגדים ב, ג).

עיקר ההתרחקות מהצדיק ומהתורה הקדושה, הוא רק ע"י גאוה וגסות הרוח (עצות ישרות גאות וענוה ח).

נקרא בעל גאוה אשירה, שהאשירה הוא גידול גבהות של ע"ז, וכן הוא מי שהוא בעל גאוה וגבהות שלו הוא בעל גאוה הוא כמו עע"ז (נתיבות עולם, נתיב הענוה ג).

היצה"ר שהוא הנחש, מְשַׁנֶּה בקבע אינו אלא בבעלי גאוה (ספר חרדים ט).

אומות העולם הם בעלי גאוה (של"ה עקב ז).

כשאדם מדבר אותיות התורה או התפלה בדחילו ורחימו, ורואה בעצמו שפלות גדול, ועושה זאת רק שיהיה להבורא נחת רוח, אלו הדיבורים עולים למעלה ונעשים לבוש להבורא, אבל כשמדבר האותיות בלא דחילו ורחימו, אזי נשארים האותיות בתוכו שאין פורחים למעלה, ועושים אותו בעל גאוה גדול, לפי שהאותיות נקראים 'גיאות', ולכך עושים אותו בעל גאוה (תולדות אהרן, ליקוטים).

ועי"י גיאות האדם, מתגאים גם כן הקליפות ח"ו, וינוקים מן ב' אותיות ראשונות י"ה (חסד לאברהם ד, מד).

אם האדם הוא בעל גאוה, אז הקב"ה ג"כ מתגאה עימו במידת גאוה (תפארת יהונתן שמות טו, א).

כשאדם עובד תמיד את השי"ת בכל רגע, אין לו פנאי להתגאות ולאהוב את הגאוה ושאר מידות רעות (בעש"ט ע"ת פ' מצורע).

הבע"ש גאוה מדקדק על כבודו כחוט השערה, וגם זה אי אפשר, בגניעת כבוד של המתגאה ובמעט מזעיר מתרגז, וליבו בוער כאש של גיהנם, ומחרף ומבזה ומלבין את פני הבריות (קב הישר פז).

אף אם הם עוסקים בתורה, מ"מ אם יש בהם מידת הגאוה, אזי הם מרכבה לס"א (קב הישר פח).

כמה מלאכים בעלי גאוה, שָׁמָּתָּ שומרים לפתחיך, הם מתגאים על הגאים, ודוחים אותם מן השערים שלך שלא יכנסו שם (תקט"ו תפילות, רא). **הבע"ש** גאוה רוצה לעלות תמיד למעלה מהכל. וממנה נמשכין נהרי אש שאר מידות רעות (באר מים חיים פ' שופטים). **כל** זמן שהאדם נחשב עדיין בעיני עצמו למאומה, אזי יש לו גבול, כי כל דבר ההוה שישנו בבחי' ישות הוא בגבול, ואי אפשר להבורא יתברך להשרות קדושתו בתוכו, מאחר שהוא ב"ה א"ס באין גבול, וזה הוא בבחי' גבול (מאור עיניים פ' בראשית). **תאוותו של השי"ו יהקב"ה** מתאוה לתפלתן של צדיקים, ולמה, כי הקב"ה חפץ חסד הוא ורוצה תמיד להשפיע השפעות וברכות, ואין השפעה יכולה לירד, רק ע"י כלי הנקרא 'אני', שנאמר 'ואני אברכם'. והכלי הנ"ל נעשה ע"י כל אחד מישראל, כשמתפלל באופן שמקשר המחשבה להדיבור. כי כל אחד מישראל נקרא צדיק, שנאמר 'ועמך כולם צדיקים' (ליקו"מ עג). **המלכות** נקרא תאוות, והיא בבחי' קבלת התפלות, ומכניסם למעלה ונותנת לכל אחד תאוותו (פרד"ר כג, כב). **השי"ת** הוא חפץ להשפיע הטוב מצד עצמו, ולכך הוא מתאווה לתפלתן של צדיקים עד שיכול להשפיע. כי בלא תפלה, כאשר הוא עצמו אינו חפץ, למה ישפיע השי"ת להם, ולכך הוא מתאווה תפלתן עד שישפיע הטוב (נתיבות עולם, נתיב העבודה יח). **תענית התענית** שהוא בלא דעת אינו תענית (ספר המידות תשובה סד). **תענית** מבטל המחלוקות, הן מחלוקות בגשמיות והן ברוחניות, דהיינו שאינו יכול להתפלל או לעשות מה שצריך בעבודת השם, שזה גם כן בכלל מחלוקות, והתענית מועיל לזה, להכניע הלב, לדבק הרצון בהקב"ה ולעשות שלום (ליקו"ע תענית ז). **?פעמים** האדם צריך להתענית בשביל תשובה על חטאיו, כי לפעמים הטוב כבוש מאוד מאוד ע"י החטאים, עד שאי אפשר לברר ולהעלותו, ואז אי אפשר לאכול בקדושה, בשביל לברר ניצוצות הקדושים שיש בדבר, (...) והתענית במקום קרבן, שמכניע החֵלֶב המכסה על הטוב. ואיתא בספרים, שמי שעושק אותיות אינו צריך להתענות, כי התורה נקראת 'אש', כמ"ש 'כה דברי כאש', וע"י אש של התורה, הוא יכול להכניע ולשרוף את החלב המכסה על הטוב, כי העוסק בתורה כאילו הקריב כל הקרבנות כולם (ליקו"ה חלב דמ ג, ה). **?א** שק ותענית גורמים אלא תשובה ומעשים טובים גורמים, שכן מצינו באנשי נינוה, שלא נאמר בהם 'וירא האלקים את שקם ואת תעניתם', אלא 'וירא האלקים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה' (תענית טז). **היושב** בתענית, אם יכול לסבול התענית נקרא קדוש, ואם לאו, כגון שאינו בריא לחזק, נקרא חוטא (שו"ע או"ח תקנא, א). **תלמיד** חכם אינו רשאי לישב בתענית, מפני שממעט במלאכת שמיים (שו"ע או"ח תקנא, ב). **סוד** התענית ביום הוא לפי שמידת יום הוא יותר רוחני, וכשאדם מתענה בו עושה אותו רוחני לגמרי, אבל הלילה רומז למלכות, והיא ממונה על אכילה ושתייה, וראוי לתת לה חלקה, בסוד 'לא תחטום שור בדישו', ומי שמתענה גם בלילה הוא עילוי גדול, לפי שעושה מהגופני רוחני (מגיד מישרים, הקדמה אזהרות ומיניהם). **מי** שיושב בתעניתו ומקריב חלבו ודמו, אינו נצמק להיות כולו לבן אלא באש, דאמר רבי יהודה, מתוך תעניתו של אדם מחלישין איבריו וגובר עליו האש, והוא הנקרא מזבח כפרה (ראשית חכמה שער התשובה, ד). **התענית** הוא בפנימיות, פי' שאינו ניזון מאכילה החיצונית, רק מן הפנימית (רמ"ז על זאר ויקרא). **באמת** לפי שהקב"ה רחמן גדול, ואינו בא אל האדם אלא לפי כוחו, אפשר הקב"ה מקבל מקצת אנשים שעושים תענית בתמימות, אע"פ שלא היה באופן הנכון, כי הם אין להם שכל אין לעשות התענית שיהיה רצוי לפני השי"ת (ישר דברי אמת מז). **?מי** שלא ראוי להתענות, יש בזה הפסד בכמה אופנים, הפסד הגוף, אשר בדור הזה התשת כח גדול הוא, והפסד הנפש, שעי"ז נאבד ההכנעה מן הנפש, שידומה לו שכבר פרע חובו, ובאמת הוסיף חטא על פשע, ומתגאה את עצמו בחינם (ישר דברי אמת מז).

כמו שק שיש בו חורים הרבה. ויש"א בפל"מ (י, ד): רוצה לומר שהשק מלא מהדברים הנמאסים, אע"פ שהחורים של עצמו נמלאו גו'. **עדיין נשארו אצלם כל תאוותם קשורים בשקם הינו בגופם.** ויש"א בפל"מ (ל): כפי המבואר מזה, שהלשונות והמתוות רעות ובפרט תאוות המשגל, הוא מכלית הסיפך מהשפלה להפסידה ולקלקלה, כי היא בקדושה זה לעומת זה מתאוותו של השי"ת בכליכול. (היינו שהשפל"מ מקשר כאן בין הזכר לעיל מאות ד' 'כי הקב"ה מתאווה לתפילתן של צדיקים' לבין התאווה הידועה הנרמזת כאן, שהם ולע"ז ומפקידות תחת תת השניה).

מחמת שלא נתקדש אביו בשעת זיווג. וכמש"נ בליקו"ה (יו"ד כיבוד אב ואם ג, ח): כי כל המניעות מהדברים שבקדושה שיש לכל אחד מישראל, הוא רק ע"י הנגדים הנותנים שהנגיעי ע"י עוונותיו, שהם מונעין אותו מן הקדושה מאד מאד. ולזה הנגדים הנותנים אע"פ שנעשו ע"י עוונותיו, לפעמים נמשכין ג"כ מאד ההולדה, מחמת שלא נתקדשו אביו ואמו בשעת תשמיש, שעי"ז נמשך עליו תמיד הנגדים הנותנים. כי אימת שאביו ואמו נותנין להבן לנשוא לנשמתו, שעי"ז עושה כל עצמותו מזה העולם, וכשלא נתקדשו אביו ואמו כראוי, אזי נמשך מהשם שהם מונעין אותו מהקדושה, בבחינת 'כן בעוון מולמי ובחטא יחמתני אימי' (תהלים נא). וזהו מרומז בממאמר הנ"ל (מאמר י"ד) שבני המלמידי חכמים נשמתם בהירות וזכות מחמת שהמשיכו נשמה בהירה וזכה, אבל בני עמי הארץ נשמתם פגומה ע"י שלא נתקדשו אביהם ואימם כראוי. ולריך כל אחד לשמור מעצמו יגיעות גדולות עד שיפעיט מעצמו הנגדים הנותנים, ולהלבים את עצמו בנגדים נקייס.

אבל אלו הבעלי גאוה, הם מעכבים תאוותו של הש"י. ואינם מבקשים מצדיקים שיתפללו עליהם, כי חושבים שהתענו וסיגפו את עצמם, ובזה הם צדיקים. אבל האמת אינו כן, כי כל התעניתים שהתענו, אין זה אלא כמו שק שיש בו חורים הרבה, וכשמריקים את השק, אעפ"כ נשארו בו החורים. והגוף נקרא שק, כמאמר התנא שיננא שרי שקך (שבת קנב.). ואם התבוננו בעצמן, היו רואים, אחר כל התעניתים, עדיין נשארו אצלם כל תאוותם קשורים בשקם, היינו בגופם. ולא תאוותם בלבד נשאר קשור בגופם, כי אם גם תאוות אביהם שיש אצלם משעת ההולדה, מחמת שלא נתקדש אביו בשעת זיווג, גם זה קשור בגופם עדיין. ובודאי אילו היו רואים את כל זה, חרדה גדולה היה נופל עליהם, כי היו רואים איך הם עומדים במדרגה פחותה ושפילה. יגר הרע ממך להמטילו. ועיין בזהר תזע (בלעם, קו ע"ב).

מילואי חכמה

אלו הבעלי גאוה וכו' חושבים שהתענו וסיגפו את עצמם ובזה הם **צדיקים.** ומובן בספר מקור מים חיים (פ' משפטים): זה אשר המירו לנו רוח לפיהו קודם הקדושים לכאב"ה כביכול יאשראל בעבו"ט נ"ע ומלמידיו הקדושים, כי עד ימיו היה עיקר העבודות בסיגופים ותעניתים ובפרישת המומר והרע, אבל הוא דרך קשה מאוד, ובעוה"ר מתגברה החולשה מאוד בעולם. גם הוא דרך מסוכן מאוד ויכול לירד תרתי גיהנם, ובפרט בעת בהתגברות הקליפות, והבן. גם הוא דרך לימידי סגולה אבל אינו שוה לכל נפש, והרבה נשתקעו בהרע מ"ו ממקום אלא רצו לקבל עליהם קושי העבודה. על כן ריחם הש"ת על כלל יאשראל, ועיר וקדים משמיע נחמיה אור יאשראל וקדושו, ועָלָתָה יגת, להלהיב לבות יאשראל להפיהם שבמסים, וזיקוקין דנורא ועצורין לחמא נפקו מפומיה, וכל ניזון מחלק לכמה טעמים, עד שתלמידיו ותלמידי תלמידיו יגלו ותלמדים, מיבאו מיבורים עד אין סיעור בכמה חופפים טועים וחרכים מחוקים בעבודת הש"ת ובתפה וילתה, וכולם ממקום קדוש יהללוהו ממקור יאשראל, אבר בקל לגיים היאשראלי הרוצה לגשת אל העבודה להתגבר בעבודת האל, וממילא הרע נופל. ועוד כתב בהמשך הנ"ה: ומש בחולדות יעקב יוסף בקופו (פ' וחמ הנרכה) וז"ל 'בעיקר להסיר העבדות ולאחוז בחמתה. ויסיפר [מוהר"ן מהמירדיצנקי] מה שחלם לו כסיהיה בארץ יאשראל, והיה נגוך מש יחזור לנחת לארץ ממחת טעמים הכמוסים לו וכו', עד שראה בחלום שחמד מיפר לו שים כמה רופאים הנותנים רפואות ע"י משקה מר, אך זה הרופא (הבעש"ט) יותר טוב, שנותן רפואה ע"י משקה ממתק מדבש. והוא ענין הנ"ל, כי ע"י תענית וסיגופים גוברי הבעבודת, ומלמד חוב על בני עולם שיהם עושים כמעשיו, ומניחין חיי עולם וכו', וכמעשה דרבשע"י וכנו שיגיע מהמעשה, שנזדכר בש"ס שבת (לג ע"ב) עד שיגיע בת קול חוזו למערבתאב וכו', והוא רפואה ע"י מיס מרים. מה שאין כן רפואה זו בדרך זה, שיימן לב אף בכל דבר מגונה שרואה בחבירו, שהוא למחועלת עלמו, והוא ע"י משקה מחוקה מדבש, לעורר רחמים בעולם על כל חלאם, שייידע שהש"ת הוא בכל דבר פרטיי, ויתבונא בנ"ל, אז הוא רפואה מחוקה בלי שום סיגוף ויעבד לו ויבושם לו, ודפח"מ, עכ"ל. וכמ' דרש טוב בענין נפש מאמר ב' הביא מס' מגן אבותיהם וז"ל 'ע"פ שכתב הבעש"ט לגיטו הקדוש ר' גרשון לחזק לגרון, שיש לדיקים שמרפאים רפואות בנפש ע"י תענית וסיגופים שנמצא למרוה, ויש לדיקים שעבודתם ע"י אכילה ושתייה, ולכך זה יותר גבוה'. **שהתענו וסיגפו את עצמם ובזה הם צדיקים.** ומובא בספר מרדיש (פפ"ח): מלמדי בחזן ספרי המקובל החלקי חסידת קדישת הרב רבי יאחק לוריא ז"ל, (...) כל מה שחמצא בדברי הרחמוים תפוכחות על עוון, סיגופים וייסורין קשין, גלג ומרוצים, והספקות, עיניויים, לו זכהו גלגל למי שאין עמלו בחורה, אבל מי שחורה חומצחו, ויודע דעת וירחמ ה', זחת היח חקנחו, לו יחגלל ולח יבחטל מלימודו, אך יום אחד מן השבוע יתרחק מבני אדם, ויתבודד בינו לבין קונו, ותחקשר מחשבתו בו כלילו בבר עומד לפניו ביום הדין, וידבר אליו בחכנה כאשר יבבר בעבד אל רבו והבן אל תביו.

והגוף נקרא שק וכו' שיננא שרי שקך. כלל הסוגיח שם בשבת (קנב ע"ב) עוסקת בשפפיומו של הגוף והיומו בעין 'שק' בגשמה, דבר הניכר בעיקר בימי הזקנה והמיחה עי"ש, וז"ל הגמרח: ה"אמר ליה שמואל לרב יהודה, שיננא, שרי שקין. ניחזי רב אחי גחון דקלסו לר"י 'שיננא' ממחת שהיה גְּדוֹל שיניס. ופיהש"י (שם): **שרי שקין.** פחת פין. ונמופן דומה מלינו בויק"ר (ו, ג) שנקרא הגוף נוד ושק, וז"ל: מעשיעין המלם בם"ת ומניחין לפניו נודות נפומים, לומר, חממול היה הגוד ועלמות, ועכשיו הוא ריק מכולן ע"ש. ועיין בגמ"נ ד"ה 'כמו שק שיש בו חוריס הרבה, וכשמריקים את השק, אעפ"כ נשארו בו החורים. והגוף נקרא שק, כמאמר התנא שיננא שרי שקך (שבת קנב.). **תאוות אביהם שיש אצלם משעת ההולדה.**

וכדכתב המריז"ל בשבח המצוות (פ' יתרו): זה טעם 'ומהמקדמתם ויהיתם קדושים' (ויקרא יח), וחמתירו רז"ל מחוד שיקדש המלם עלמו בשעת תשמיש (נדה עח ע"ח), לפי שהם יקדש עלמו יחשיך לְבָבוֹ לגוף עליון וקדוש, חלה על יד יוכה להרגות תורה ומלוות. ועפ"פ שהנשמה של קדושים חבונה בגוף בשעת תשמיש, הנה מעולה מנשמת הלם, הנה היח לריכה לל לגוף חביו כמוכר. ולל עוד חלה שהם לח יקדש הלם עלמו בשעת תשמיש, יחשיך לבבו לגוף חלה רע, ויהיה חליו כדמיון הגוף שנולד לו מן הבעל בשעת תשמיש, שהוא בהפך הקדושה, שהוא מן הקליפה, וכן הוא בזה, שהוא מן הקליפה, שנמשך מחמת שלא נתקדשו אביו ואמו בשעת תשמיש.

ואני תפלה

עֲשֵׂה לְמַעַנְךָ וְלֹא לְמַעַנֵנוּ, עֲשֵׂה לְמַעַנְךָ וְהוֹשִׁיעֵנוּ, קָרְבֵנוּ אֲלֵיךָ, אַמְצֵנוּ בַּעֲבוֹדָתֶךָ, חָזְקֵנוּ בְּיִרְאָתֶךָ. אֱחֹז בְּיָדֵינוּ וְהוֹצֵא אוֹתָנוּ מִכָּל הַתְּאָוֹת רָעוֹת וּמִכָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת הַקְּשׁוּרִים בְּגוּפֵנוּ, הַמְרַחֲיקִים אוֹתָנוּ מִמְּךָ בְּכָל עֵת. כִּי אַתָּה לָבַד יָדַעְתָּ, אֶת גֹּדֶל הָרַחֲמָנוּת שֶׁיֵּשׁ עָלֵינוּ וְעַל נַפְשֵׁנוּ וְרוּחֵנוּ וְנִשְׁמוֹתֵינוּ, אֲשֶׁר נִשְׁמָתֵינוּ יְרֻדָה מֵרוּם גְּבָהֵי מְרוֹמִים, מֵחֵיכ אֲבִיהָ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וְאִמָּהּ בְּזֶה הָעוֹלָם בְּגוּף עָכוּר כָּזֶה, בְּגוּף מְגֻשָּׁם כָּזֶה. אוֹי לָבֵן שְׁגָלָה מֵעַל שֻׁלְחָן אָבִיו. וְכַנַּעֲרָה הַקְּרוֹשָׁה הָיְתָה לְמוֹכְתֵנוּ, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה לָנוּ נְתִיוֹן וּבְחִירָה בְּעוֹלָם הַשֶּׁפֶל הַזֶּה, לְמַעַן נִבְוֹר וְנִבְחַר וּנְשַׁבֵּר וְנַכְנִיעַ נַּשְׁמִיוּת גּוּפֵנוּ וְחָאֲוֹוֹת לְבֵנוּ, לְמַעַן נִזְכֶּה לְחָבִיר אוֹתָךְ בְּעוֹלָם הַשֶּׁפֶל הַזֶּה דַּיְקָא, הָרָחוֹק מִקְּדֻשָּׁתֶךָ בְּתַכְלִית הָרְחוֹק. אֲבָל מַה נַּעֲשֶׂה אֲבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם כִּי לֹא יְכָלְנוּ לְקַבֵּל טוֹבָתְךָ הַגְּדוֹלָה, וְלֹא חָסְנוּ עַל נַפְשֵׁנוּ, וְלֹא נִתְגַּבַּרְנוּ לְהַכְנִיעַ תַּאֲוֹתֵינוּ. צָרְפָתְנוּ בַּל תַּמְצָא, וּכְבָר כִּלִּינוּ שָׁנֵינוּ לְהֶבֶל וְלָרִיק, עַל יְדֵי תַּאֲוֹת גּוּפֵנוּ הַקְּשׁוּרִים וְצְרוּרִים בְּנוּ מֵעוֹרֵנוּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה, וּבְכָל יוֹם אֲנוּ מְצַפִּים וּמְחַכִּים לִגְאֻלַּת הַנֶּפֶשׁ בָּאֱמֶת, וַתְּהִי תּוֹחַלְתֵּנוּ נִכְזָבָה, וּבְכָל יוֹם וְיוֹם יְצָרֵנוּ מִתְגַּבֵּר עָלֵינוּ בְּיוֹתֵר, וְאֵין לָנוּ עַל מִי לְהִשָּׁעֵן כִּי אִם עָלֶיךָ אֲבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם. חֲמֹל עָלֵינוּ בְּחֶמְלָתֶךָ, רַחֵם עָלֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ, חְסֹד חְנֵּם עֲשֵׂה עִמָּנוּ, כְּרַחֵם אָב עַל בָּנִים רַחֵם עָלֵינוּ. עֲנֵנוּ אֲבִינוּ עֲנֵנוּ, עֲנֵנוּ בְּרָאנוּ עֲנֵנוּ, עֲנֵנוּ גּוֹאֲלֵנוּ עֲנֵנוּ, וַעֲשֵׂה אֶת אֲשֶׁר בְּחֻקּוֹתֶיךָ נָלַךְ וְאֶת מִשְׁפָּטֶיךָ נִשְׁמֹר (ליקו"ת י).

עצה ותושיה ❋ **יש** בעלי גאוה שמונעים עצמם ואחרים מליכך לצדיקים להתפלל עליהם, והם מעכבים תאוותו של השי"ת (קיצור ליקו"מ י, ד).

וזה פירוש ויהי הם מריקים שקיהם. רבינו מלמדנו כאן את דבריו עד כה בפסוקים ממוך בראשית (מב, ז–י, כד–כה, לה–לו): וַיַּרְא יַעֲקֹב כִּי יֶשׁ שֶׁבֶר בְּמִצְרָיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ: וַיֹּאמֶר הִנֵּה שָׁמַעְתִּי כִּי יֶשׁ שֶׁבֶר בְּמִצְרָיִם רְדוּ שָׁמָּה וְשִׁבְרוּ לָנוּ מִשָּׁם וְנִחְיֶה וְלֹא נָמוּת: וַיֵּרְדוּ עֲשֶׂרֶת אֲחֵי יוֹסֵף לִשְׁבֹּר בָּר מִמִּצְרָיִם: וְאֶת בִּנְיָמִין אֲחִי יוֹסֵף לֹא שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת אֶחָיו כִּי אָמַר פֶּן יִקְרָאֶנּוּ אָסוֹן: וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִשְׁבֹּר בְּתוֹךְ הַבָּאִים כִּי הָיָה הָרָעָב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: וְיוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט עַל הָאָרֶץ הוּא הַמַּשְׁבִּיר לְכָל עַם הָאָרֶץ וַיָּבֹאוּ אֲחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ אַפַּיִם אָרְצָה: וַיַּרְא יוֹסֵף אֶת אֶחָיו וַיַּכִּרֵם וַיִּתְנַכֵּר אֲלֵהֶם וַיְדַבֵּר אִתָּם קָשׁוֹת וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֵאַיִן בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאֶרֶץ כְּנַעַן לִשְׁבָּר אֹכֶל: (...) וַיִּפְּצוּ אֶת שַׂקֵּיהֶם וְהִנֵּה צְרוֹר כַּסְפּוֹ בְּשַׂק כָּל: (...) וַיְהִי בְּלִינָם אֶת הַבַּר אֲשֶׁר שִׁבְּרוּ אֶת שִׂקֵּיהֶם וַיִּרְאוּ אִישׁ צְרוֹר כַּסְפּוֹ בְּשַׂקּוֹ וַיִּרְאוּ אֶת צְרֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם הֵמָּה וְאֲבִיהֶם וַיִּירְאוּ: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם יוֹסֵף אֵינֶנּוּ וְשִׁמְעוֹן אֵינֶנּוּ וְאֶת בִּנְיָמִן תִּקָּחוּ עָלַי הָיוּ כֻלָּנָה: ופירש"י (שם): **צְרוֹר כַּסְפּוֹ.** כָּאֶחָד בְּכָל הַמָּקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר כֶּסֶף וְאַחַר כָּךְ צְרוֹר כֶּסֶף, מְלַמֵּד שֶׁהָאֶחָד הָיָה מֻנָּח בְּתוֹךְ פִּי הָאַמְתָּחוֹת וְהַשֵּׁנִי בְּתוֹךְ הַשַּׂק. **אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם.** מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ מְשַׁכְּלִין אֶת בָּנֵיהֶם בַּמִּצְרִים וְהָיוּ מְבַקְּשִׁים לִשָּׂא אֶת בִּנְיָמִין וְלֹא הִנִּיחוּם, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר לָהֶם אֲבִיהֶם אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם, שֶׁהִשְׁכַּלְתֶּם אֶת בָּנַי בְּמִצְרַיִם.

וז"ש, ויהי הם מריקים שקיהם, והנה איש צרור כספו בשקו, אחר כל התעניתים, שהוא הרקת השק, בחינת הגוף, עדיין, והנה איש צרור כספו, שקשור וצרור בכספו ותאוותו, בשקו וגופו. **ויראו את צררות כספיהם המה ואביהם,** היינו לא די צרורות כספיהם, שהוא תאוות עצמן, כי אם גם המה ואביהם, היינו התאוות של אביהם, גם המה לא נפלו מהם. וזהו **ויראו,** כי חרדה נפלה עליהם, **ואזי לא היו רוצים להשתרר ולמלוך:**

ואזי לא היו רוצים להשתרר ולמלוך. והוסיף לומר בקיצור ליקו"מ (י, ה): **וגם היו טועים שהם לדיקים שיכולים להמפל ולעשות פליונות. וכן ימשוג כל מדם כל זה וגם יטעה שהוא לדיק.**

וז"ש, ויאמר להם יעקב אביהם, אותי שכלתם, יוסף איננו וכו', זה רמז על תוכחת השכל. כי **יעקב** הוא בחינת השכל, מוכיח את הבעלי גאוה הרוצים להתגדל. כי **יעקב הוא בחינת השכל, יעקב הוא שׂכל.** כמו שכתוב בזוהר (ח"ג רכ"ב:): 'יעקב שׂכל'. וכן איתא בליקו"מ (ג, ו): **יעקב הוא בחינת השכל.** כי יעקב זכה לבכורה שהוא בחינת השכל, כי אם גם המה ואביהם, היינו התאוות של אביהם, גם המה לא נפלו מהם. וזהו **ויראו,** כי חרדה נפלה עליהם, ואזי לא היו רוצים להשתרר ולמלוך:

כמו שתרגם אונקלוס ויעקבני וחכמני. כתיב בבראשית (כז, לה–לו): וַיֹּאמֶר בָּא אָחִיךָ בְּמִרְמָה וַיִּקַּח בִּרְכָתֶךָ: וַיֹּאמֶר הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעְקְבֵנִי זֶה פַּעֲמַיִם אֶת בְּכֹרָתִי לָקָח וְהִנֵּה עַתָּה לָקַח בִּרְכָתִי וַיֹּאמֶר הֲלֹא אָצַלְתָּ לִּי בְּרָכָה: ותרגם אונקלוס (שם): וּמֵרַם יִשְׂרָאֵל קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וּמִכְמֵי דִּן תַּרְתֵּין זִמְנִין, יַת בְּכִירוּתִי נְסִיב, וְהָא כְעַן קְבִיל בִּרְכָתִי. וְאָמַר, הֲלָא שַׁבְקַת לִי בִּרְכָה. ופירש"י (שם): **במרמה.** בְּחָכְמָה. **סכי קרא שמו.** לְשׁוֹן תְּמִימָה הוּא, כְּמוֹ ‘הֲכִי תֹּאמַר’, שֶׁמִּלַּת לָכֵן נִקְרֵאת שְׁמוֹ יַעֲקֹב, עַל שֵׁם סוֹפוֹ שֶׁהוּא עָתִיד לְעַקְּבֵנִי. תַּנְחוּמָא, לְשׁוֹן תַּרְגּוּם יַעֲקֹב.

כל המתגאה חכמתו מסתלקת ממנו. (מגיעות כח): ‘כָּל הַמִּתְגָּאֶה חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ’, הַיְינוּ שֶׁמִּסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ מַכְמוֹת הַתּוֹרָה הַמְּתִיקוֹת וְנוֹטֵה לְסִבָּרוֹת הַפּוּכוֹת מִן הָאֱמֶת, כִּי אֵין אָדָם זוֹכֶה לְתוֹרַת אֱמֶת אֶלָּא עַל יְדֵי שִׁפְלוּת מִמֶּנּוּ. וּמוּפָג בְּאוֹת ס"ה (מגיעות כח): ‘כָּל הַמִּתְגָּאֶה חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ’, הַיְינוּ שֶׁמִּסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ מַכְמוֹת הַתּוֹרָה הַמְּתִיקוֹת וְנוֹטֶה לְסִבָּרוֹת הַפּוּכוֹת מִן הָאֱמֶת, כִּי אֵין אָדָם זוֹכֶה לְתוֹרַת אֱמֶת אֶלָּא עַל יְדֵי שִׁפְלוּת מִמֶּנּוּ.

כמו שתרגם אונקלוס (בראשית כז) **ויעקבני, וחכמני. וזה אביהם, כי אב בחכמה. והיינו שהשכל מוכיחם ואומר להם, אותי שכלתם, כי כל המתגאה חכמתו מסתלקת ממנו** (פסחים סו:). **יוסף איננו, זה בחינת תיקון המעוות. היינו עדיין לא תקנתם המעוות, שהוא לחרפה ולקלון, ויש לכם להתבייש מחמתו. כי תיקון המעוות הוא בחינת יוסף, על שם** (בראשית נ) **אסף אלקים את חרפתי.**

ידוע שכל נברא, אפילו מלאך, יש בו בחינת גוף ונשמה, דהיינו פנימיות שבו וחיותו הוא הנשמה, והלבוש שהחיות מתלבש בו נקרא גוף, אף שהוא גם כן רוחני וחיות, מכל מקום נגד הפנימיות שבו נקרא גוף (הפלאה כתובות ב:).

עינינו רואות שאדם אינו יכול לעלות לגן עדן, עד אשר יתפשט מן הגוף, להיות שאחר החטא נתהווה ירידה לעולמות, ועולם העשייה נתגשם בלבושים גשמיים, מה שאין כן קודם החטא היה עולם עשייה במקום ו' ראשונות דיצירה, אם כן גם גוף האדם היה ספיריי כדמיון המלאכים שבעולם היצירה, על כן היה באפשרי להיות בגוף ונפש בגן עדן הרוחניי (אגרא דכלה, בראשית).

עייי חטא אדם נתגשם גוף האדם, מה שהיה קודם החטא רוחניי ספיריי גם הגוף, ‘כתנות או"ר’, הנה אחר החטא נתגשם בסוד ‘כתנות עו"ר’, ממילא אין עלייה כעת לחיצוניות העולמות רק לפנימיות, אבל חיצוניות כדאקי קאי. ובמהרה בימינו כאשר יגיע הזמן, ישובו גם הגופים להיות מזהירים כזהר הרקיע, וזהו ‘ונגלה כבוד ה"’, היינו הלבושים (בני יששכר מאמרי חדש ניסן ד).

בללו של דבר, כל בחינת שלמטה נקרא גוף נגד בחינת שלמעלה ממנו, והכל גוף אל האין סוף יתברך שמו (קה"י, גוף).

יוסף

וזהו כשנולד יוסף הצדיק, אמרה רחל ‘אסף אלקים את חרפתי’, כי כשנתגלה הנקודה ששם אהבה הקדושה, אזי נתבטל החרפות, היינו ערלת לב, היינו אהבות רעות (ליקו"מ לה, ה).

נשמת יוסף היתה מהיסוד, וכאשר זכה והשלים נשמתו במעשה הרב ההוא, שלא טימא את ברית קודש, ונתגבר על יצרו, נעשה מרכבה לצדיק (פרד"ר כב, ג).

מצינו ביוסף שהיה שלם בשלוש בריתות אלה, ברית עין, ברית המעור, ברית הלשון, כדאיתא בסוטה (לו:) (של"ה פסחים).

כל צדיק הוא בחי' יוסף, שהוא יסוד עולם המקשר הכנס"י אל הקב"ה, והוא המשפיע אל הכנס"י. (...) וזה ידוע שבכל עולם ועולם עד המקור העליון, אי אפשר השפע לירד מעולם לעולם, רק ע"י בחי' יוסף, שהוא בחי' המשפיע על מידת המלכות מה שקיבל מהספירות. ולכן יוסף בגימ' ר' הויו"ת, שהם השישה קצוות, שהוא כולל ומשפיע על מידת המלכות (מאור ושמש, רות).

(המשך)

כלומר ג"כ מן נפש רוח ונשמה, והאדם נברא מכולם, והוא סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמיימה, תחתון מכל הברואים ועליון מכולם, וכשהוא זוכה הוא מתעלה למעלה ממלאכים (פנים יפות בראשית ב, ז).

כל המתגאה חכמתו מסתלקת ממנו

(מגיעות כח): ‘כָּל הַמִּתְגָּאֶה חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ’, הַיְינוּ שֶׁמִּסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ מַכְמוֹת הַתּוֹרָה הַמְּתִיקוֹת וְנוֹטֶה לְסִבָּרוֹת הַפּוּכוֹת מִן הָאֱמֶת, כִּי אֵין אָדָם זוֹכֶה לְתוֹרַת אֱמֶת אֶלָּא עַל יְדֵי שִׁפְלוּת מִמֶּנּוּ. וּמוּפָג בְּאוֹת ס"ה (מגיעות כח): ‘כָּל הַמִּתְגָּאֶה חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ’, הַיְינוּ שֶׁמִּסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ מַכְמוֹת הַתּוֹרָה הַמְּתִיקוֹת וְנוֹטֶה לְסִבָּרוֹת הַפּוּכוֹת מִן הָאֱמֶת, כִּי אֵין אָדָם זוֹכֶה לְתוֹרַת אֱמֶת אֶלָּא עַל יְדֵי שִׁפְלוּת מִמֶּנּוּ.

יִלְקוּט הַנַּחַל

תיקון המעוות הוא בחיי יוסף. וכמ"ש בליקו"ה (לו"מ השכמת הבוקר ה, יז):

ועל כן נקרא יוסף, בחינת ‘אסף אלקים את חרפתי’, שמאסף ומבטל כל המרפות ובזיונות מישראל, כי מחזיק בתשובה ומקדים להשי"ת. וזה בחינת ‘יוסף ה' לי בן’, שעל שם זה נקרא יוסף, היינו שהקדיק עוסק תמיד להוסיף ולקרב נפשות תדשות בכל פעם, ומבקש תמיד מהשי"ת על זה, בחינת ‘יוסף ה' לי בן אחר’, שיוסף ה' לו בכל פעם תלמיד תדש שנקרא בן, כי כל המלמד בן תבירו מורה כאילו ילדו' (סנהדרין צט:), והוא מפקד ומבקש תמיד להוסיף ולקרב תדשים בבחינת ‘יוסף ה' לי בן אחר’. ועל כן ‘וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו’, שאהב אותו בבחינ' הנ"ל.

זה מאחר, כי הוא תפץ זזה לרשם על הכל ועשות מתבוות לקרב הכל.

מילואי חכמה

ויעקבני וחכמני. ומופג בזה במאור עיניים (השמטות): כי יעקב לילוף יו"ד עקב, שהשכל הוא יו"ד נחית ג'עקב', סוף המדליגות.

כי אב בחכמה. ומופג בפירושו של שבת (דרוש ג, ח) ביאור זזה, וז"ל: לְמאר לְהיות בן בהכלל לְהיוב ‘המרם ומחלפך תכמה’, כלומר תכנם לתך ללמדך פלתות התכמה הבא מהכל העיוני המכוונה בשם ‘לתך’ והיינו ‘ומחלפך תכמה’, כי לקבר התכמה המכוונה בשם ס'בית', לא הבכל המכוונה בשם ס'לתך', ומשם מלמדך מהיותם הדברים, ומרלה כי ‘לָתָּה לתל מרבע וגו’. כדבר המור למעלה בשם ספר העץ חיים, שבר פעולת העיוני הוא לדעת הדברים כפי מהיותן, ולדעת הפרש התמת מן השקר והיא נקראת בתי ‘מהכלי’, כי היא מלמדת ומהכלת להשכל השעשה. והשכל השעשה נקרא ‘מוהכל’, כי הוא מוהכל ממה שלמעלה. ועל זה כיון דוד המלך כמה פעמים ומאר ‘למענת מהכיל לדוד’, כי השתמש עם זה השכל העיוני הנקרא ‘מהכיל’ בנתמה. ולזה יתנת לפעמים לים מהכיל שעושה כל מעשיו בהשכלה וביישוב נכון מאר העיון היטב על הדבר, ומקבר תכמתו עם זה השכל העיוני, וע"י שניהם עושה דברים המושכלים נעלמים ונפלאים, שבר לית בן בשאר בני תדם הנהלים ומהברים ועוסקין כל מעשה ה' בכח תכמתם לבד, בלי עיון היטב בעיני השכל, לתפש מאר השכל עיוני הלז, להשיג ממנו שכל נפלא ומכוסה, והמה לית ישיגו תרמות חייס, כי כל פלאי התכמה ומהיתיות כל הדברים, משמה יבוזו. ועל כן לישים המשכילים, שעושים כל מעשיהם בהשכלה בהתבוננות שני השכליים, מה מאוד הבריהם נפלאים לעשותם ביותר תכמה ומדע, ולהם נתה לקרותם ובכוונה בשם ‘לתך תכמה’, כלומר כי הם עושים מעשיהם בב' בחי' התכמה, בחחי' הת' התכמה, ובחי' הכ' שכל העיוני ושכל המעשה.

כל המתגאה חכמתו מסתלקת ממנו

פפא דומה את השבא אם לוא. תמרו, כלום יש לתם שיודע אם פפא דומה את השבא אם לוא. תמרו להם, לתם תתד יש שעלה מבנל, והכל הבבלי שמו, שבשים שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון, ויודע אם פפא דומה את השבא אם לוא. שלחו וקראו לו, ואמרו לו, כלום אתה יודע, פפא אם דומה את השבא ואם לוא. אמר להם (...) מיד הושיבוהו בחתם, ואיימוהו גזית עליהם, והיה יושב והורג בהלכות פפא כל היום כולו. התחיל מקנטרן בדברים, אמר להם, מי גרם לכם שתעלה מבבל ותהיה גזית עליכם, עלות שהייתה בכם, שלא שימשתם שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון. אמרו לו, רבי, שבא ולא הניח בכון מערב שבא, מהו. אמר להם, הלבה זו שמעתי ושבחתי, שלא היימו להם ליישראל, אם לין נזיקים הם, בני נזיקים הם. למחר, מי שפפטו טוה, אתב לו בגמרא, מי שפפטו גדל, אתב לו בין קרניו. ולאה מעשה ומזכר הלבה, ואמרו, בך מקובלני מפי שמעיה ואבטליון. ופירש בעיון יעקב שבל העין יעקב (פפחים שם): **כל שממייסר.** בח לומר, לפילו אותו תלמיד תכם ואין דרכו להמייסר, וגם כוונתו לשם שמייס כמו שאמרו לעיל, וכמו הלל שהיה עניו מאוד, לפילו הכי תכמתו מסתלקת ממנו. **כל המתגאה חכמתו מסתלקת ממנו.** ומופג בספר המקנה (קידושין לג ע"ב) בניאור זזה: שכינה השורה למעלה מרשעו של אדם היא עצמותו של הקב"ה, שהשכינ שכינתו על רשעי עם קודש, ושורה על מידת התכמה, כמו שאמרו מז"ל ‘אין השכינה שורה אלא על תכם’. ולכך רשוי לאדם לבפוף רשעו מחמת השכינה, כמו שמציעו במלבים שרשעיהם בפופי רשע מחמת השכינה. אבל אם היה הולך בקומה זקופה, אי אפשר למידת עצומתו של הקב"ה לדור בעולם אחד במקום גאותו של אדם, אין לחי והוא יכולין לדור בעולם אחד', ומסתלק שכינתו שהוא מידת עצוב ממנו, וזהו שפירוש התרגום ‘כי גאה גאה’, ‘דמתגאה על גוותניה’. ולא עוד, אלא שגם מידת התכמה שהעצום שורה בה מסתלק ממנו, כמו שאמרו מז"ל ‘כל המתגאה, אם תכם הוא תכמתו מסתלקת ממנו’.

עצה ותושיה ❋ **אלו** הבעלי גאווה הם תושבים שגם הם יכולים להתפלל, על שהתעוור וסגפו עצמם ובוזה הם צדיקים. אבל האמת אינו כן, כי אם התבוננו בעצמם היו רואים שאחר כל התענויתים וכיוצא בהן עדיין נשארו אצלם כל תאוותם קשורים בגופם, וגם זזהמת תאוות אביהם משעת ההולדה מחמת שלא נתקדש אביו בשעת הזיווג קשור בגופם עדיין, ובשמסתכלים על זה בוודאי ייפול עליהם חרדה גדולה ולא היו טועים שהם צדיקים שיכולים להתפלל ולעשות פריונות. ולכן יחשוב כל אדם בל זה ולא יטעה שהוא צדיק, וישתדל להביא בל התפילות לצדיקי האמת, כי רק הם יודעים להתפלל ולהעלות התפלה בראוי (קיצור ליקו"מ י, ה).

ואני תפלה

וְזַכֵּנִי שֶׁאוּכַל לְתַקֵּן בְּתִקּוּן כָּל מִינֵי קְלָקוֹלִים וּפְגָמִים שֶׁפָּגַמְתִּי עַד הֵנָּה, מִנְּעוּרַי עַד הַיּוֹם הַזֶּה. וְאַהֲבָה בְּרַחֲמֶיךָ לְהַעֲבִיר וְלִכְבּשׁ מִנַּפְשִׁי אֶת כָּל מִינֵי חֳרָפוֹת וּבְזָיוֹנוֹת שֶׁהִפְלַלְתִּי בְּנַפְשִׁי עַל יְדֵי חֲטָאַי וַעֲוֹונוֹתַי וּפְשָׁעַי הַמְרֻבִּים. אַתָּה יָדַעְתָּ חֳרָפָתִי וּבָשְׁתִּי וּכְלִמָּתִי נֶגְדֶּךָ כָּל צָרָרַי. "חֶרְפָּה שָׁבְרָה לִבִּי וָאָנוּשָׁה, וָאֲקַוֶּה וָנוּד וְאֵין, וְלַמְנַחֲמִים וְלֹא מָצָאתִי, הַעֲבֵר חֳרָפָתִי אֲשֶׁר גָּרְתִּי כִּי מִשְׁפָּטֶיךָ טוֹבִים". תֵּיקֵר נָא נַפְשִׁי בְּעֵינֶיךָ, וְגוֹלְלוֹ רַחֲמֶיךָ עַל מִדּוֹתֶיךָ. "הוֹצִיאָה מִמַּסְגֵּר נַפְשִׁי לְהוֹדוֹת אֶת שְׁמֶךָ". כִּי "מַה בֶּצַע בְּדָמִי בְּרִדְתִּי אֶל שַׁחַת, הֲיוֹדְךָ עָפָר, הֲיַגִּיד אֲמִתֶּךָ. קוּמָה יי חַלְּצָה נַפְשִׁי", מִכָּל מִינֵי חֳרָפוֹת וּבְזָיוֹנוֹת, מִכָּל מִינֵי תַּאֲוֹות וּמִדּוֹת רָעוֹת, מִכָּל מִינֵי פְּגָמִים וְקִלְקוּלִים, וְסַלַּח וּמְחַל לִי עַל כָּל מַה שֶּׁפָּגַמְתִּי עַד הֵנָּה, וְאֶסַּף אֶת חֳרָפָתִי וְתַשְׁלִיךְ בִּמְצוּלוֹת יָם כָּל חַטֹּאתַי, בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר לֹא יִזָּכְרוּ וְלֹא יִפָּקְדוּ וְלֹא יַעֲלוּ עַל לֵב לְעוֹלָם. וְעָזֹר לִי מַעֲתָּה לְהִוֹת קָדוֹשׁ וְטָהוֹר בְּאֶמֶת בִּרְצוֹנְךָ הַטּוֹב בְּאֹפֶן שֶׁאֶזְכֶּה מֵעַתָּה לִהְיוֹת קָדוֹשׁ וְטָהוֹר בְּגוּפִי וְנַפְשִׁי כְּמוֹ שֶׁאַתָּה קָדוֹשׁ וְטָהוֹר בְּאֶמֶת בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים וּבְחַסְדֶּיךָ הַגְּדוֹלִים וּבְרַחֲמֵי רַחֲמֶיךָ הַגְּדוֹלִים וּבְחַסְדֵי חֲסָדֶיךָ הַגְּדוֹלִים וּבְרַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֶיךָ הַגְּדוֹלִים וּבְחַסְדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֶיךָ הַגְּדוֹלִים וּבְרַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֶיךָ הַגְּדוֹלִים וּבְחַסְדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֶיךָ הַגְּדוֹלִים וּבְרַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֶיךָ הַגְּדוֹלִים וּבְחַסְדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֶיךָ הַגְּדוֹלִים וּבְרַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֶיךָ הַגְּדוֹלִים וּבְחַסְדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֶיךָ הַגְּדוֹלִים וּבְרַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֶיךָ הַגְּדוֹלִים וּבְחַסְדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֶיךָ הַגְּדוֹלִים וּבְרַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֶיךָ הַגְּדוֹלִים וּבְחַסְדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֶיךָ הַגְּדוֹלִים וּבְרַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֶיךָ הַגְּדוֹלִים וּבְחַסְדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֶיךָ הַגְּדוֹלִים וּבְרַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֶיךָ הַגְּדוֹלִים וּבְחַסְדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֵי חֲסָדֶיךָ הַגְּדוֹלִים וּבְרַחֲמֵי ר

וְשִׁמְעוֹן הוּא בִּחִינַת כִּי שָׁמַע ה' כִּי שְׁנוֹאָה אָנֹכִי. דלכך נוספת הנדרשת לגידיך לְמֵימֵי היפ נחי' שמעון, לומה רבינו דורש מלשה"כ בפרשתנו (כט, לג–לג): וַתַּרְ ה' כִּי שְׂנוּאָה לֵאָה וַיִּפְתַּח אֶת רַחְמָהּ וְרָחֵל עֲקָרָה: וַתַּהַר לֵאָה וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי אָמְרָה כִּי רָאָה ה' בְּעָנְיִי כִּי עַתָּה יֶאֱהָבַנִי אִישִׁי: וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר כִּי שָׁמַע ה' כִּי שְׂנוּאָה אָנֹכִי וַיִּתֶּן לִי גַּם אֶת זֶה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁמְעוֹן: וכיילר בזה ע"ד הפשט רבינו בחיי (שם): **כי שנואה נפש.** מ"ו שֶׁיַּעֲנֶה יעקב את נפשה, אבל יֶאֱהַב עליה שמועה' בערך רחל שהיתה מהופכ ביותר. ועי' במיולוח"ם ד"ה 'כי שמע ה' וכו' דברי התנחומא שם.

הַאי צוּרְבָא מִרַבָּנַן דְּמַרְחֲמֵי לֵיהּ בְּנֵי מָתָא. כלמימת בכתובות (קה ע"ב): אָמַר מָנֵי, הַאי צוּרְבָא מִרַבָּנַן דְּמַרְחֲמִין לֵיהּ בְּנֵי מָתָא, לאו מְשׁוּם דְּמַעֲלֵי טִפֵּי, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּמוֹכִיחַ לְהוּ בְּמִילֵי דְּשַׁמְיָא. נמצא שהמוכיח הוא שנוא. **וְאֶת בִּנְיָמִין תַּקְחוּ, זה מורה על גדלות.** כי פירש רש"י בניימין על שם א"י בן ימין, מרים הוה לֵיהּ לְמֵימַר, הָכִי בְּנֵי מָתָא לֵית לְהוּ מַעֲלֵי טִפֵּי, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּמוֹכִיחַ לְהוּ בְּמִילֵי דְּשַׁמְיָא. לְמֵימַר רַבָּנַן, כּוּלְהוּ רַחֲמוּ לֵיהּ דַּיְינָא, לְמֵימַר, מִינַייהוּ סָנוּ לֵיהּ וּמִינַייהוּ רַחֲמוּ לֵיהּ. כִּיוָן דְּמוֹכִיחַ דְּמָתָן דְּמִיחַיֵּיב לֵיהּ לְמֵידְנָא קָא זְכֵי לְמָתָר, לְמֵימַר, אִם מְרַחֲמִי, כּוּלְהוּ רַחֲמוּ לֵיהּ, אִי מִסְּנוּ, כּוּלְהוּ סָנוּ לֵיהּ. וּפִירַשׁ"י (שם): **בְּנֵי מָתוֹא.** עִירוֹ שֶׁל רַבָּנַן. **מְיַיסְרוּ.** מְקַלְּסִים לוֹכִיחִים לוֹתִי, לוֹמֵס שֶׁזִּכִיתִי. **אִם מְרַחֲמִים.** אִם לוֹכִיחִים, נַעֲשׂוּ כּוּלָּם לוֹכִיחִי. **נִמְצָא שֶׁהַמּוֹכִיחַ הוּא שָׂנוּא.** וכן מלינו בויק"ר (י, ג): ר' עַזַרְיָה בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָה בַּר סִימוֹן פָּתַר קְרִיאָ בִּיעָעְיָה, לְמַר יִשְׁעָיָה, מְטַייֵל הָיִיתִי בְּבֵית תַּלְמוּדִי, וּמַעֲמִי קוֹלוֹ שֶׁל הַקבה"ו לוֹמֶרֶת 'אֶת מִי אֶשְׁלַח וּמִי יֵלֵךְ לָנוּ' (ישעיה ו). שֶׁלְּמִתַּי אֶת מִיכָּה, וְהִיא מְכִין לוֹתִי בְּלִתִּי הוּא דְּכְתִיב (מיכה ד) 'וְנִשְׁבְּרוּ יכו עַל הַלְּחִי'. שֶׁלְּמִתַּי אֶת עָמוֹס, וְהִיא קוֹרִין לוֹתִי פַּסִּילוֹס (פירושו כְּבָד לָשׁוֹן לוֹ מגמגם), דְּאָמַר רַבִּי פִּנְחָס, לְמָה נִקְרָא שְׁמוֹ עָמוֹס, שֶׁהָיָה עָמוּס בְּלְשׁוֹנוֹ. מֵעַתָּה, 'אֶת מִי אֶשְׁלַח וּמִי יֵלֵךְ לָנוּ, וָאֹמַר, הִנֵּנִי שְׁלָחֵנִי' (ישעיה שם). אָמַר לֵיהּ הקב"ה, יְשַׁעְיָה, בָּנַי טוֹרְחִנִין סַרְנִיסִים סַ, אִם אַתָּה מְקַבֵּל עָלֶיךָ לְהִתְנַזֵּת וְלִלְקוֹת מִבָּנַי, אֵתֵּ הוֹלֵךְ בִּשְׁלִימוּתִי, וְאִם לָאו, אֵין אַתָּה הוֹלֵךְ בִּשְׁלִימוּתִי. **פֵּירֵשׁ רש"י בניימין עַל שֵׁם א"י בֶּן יָמִין.** כתיב בְּפַרְשָׁתֵנוּ (לה, טז–יח): וַיִּסְעוּ מִבֵּית אֵל וַיְהִי עוֹד כִּבְרַת הָאָרֶץ לָבוֹא אֶפְרָתָה וַתֵּלֶד רָחֵל וַתְּקַשׁ בְּלִדְתָּהּ: וַיְהִי בְּהַקְשֹׁתָהּ בְּלִדְתָּהּ וַתֹּאמֶר לָהּ הַמְיַלֶּדֶת אַל תִּירְאִי כִּי גַם זֶה לָךְ בֵּן: וַיְהִי בְּצֵאת נַפְשָׁהּ כִּי מֵתָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶּן אוֹנִי וְאָבִיו קָרָא לוֹ בִּנְיָמִין: נמצא לפי פשוטו נולד נולד בארץ כנען. **בִּנְיָמִין.** בֶּן יָמִין, לְשׁוֹן (מהלים פט) 'לְפוֹן וִימִין אַתָּה בְּרָאתָם'. ושוֹד פירש כזה הכמב"ן (שם): וְהִנֵּה בְּעִינַי כִּי אִמּוֹ קָרְאָתוֹ 'בֶּן אוֹנִי' וְלַמָּה לוֹמר בֶּן אוֹנִי, מ'לְאַחַר אוֹנִים' (הושע יב), 'לֹא אֹכַלְתִּי בְּאוֹנִי' (דברים כו), וּמִבְּנוֹן עֶשֶׂה מִן אוֹנִי כּוֹחִי, מִלְּשׁוֹן 'רִאשִׁית אוֹנִי' (לְהַלָּן מט), 'וְלִמִּין אוֹנִים' (ישעיה מ), וְלָכֵן קָרָא אוֹתוֹ בִּנְיָמִין, בֶּן הַכֹּחַ אוֹ בֶּן הַגְּבוּרָה, כִּי הִימִין הוּא הַגְּבוּרָה וְהַהַצְלָחָה, כְּעִנְיַן שֶׁכָּתוּב (תהלים ק) 'לֹא תֹכַס לִימִינוֹ'.

מילואי חכמה

כִּי שָׁמַע ה' כִּי שְׂנוּאָה אָנֹכִי: ומיתת במנחומא (ויצא, ד): לֵאָה לֹא הָיְתָה רְאוּיָה לְהִינָּשֵׂא לְעֵשָׂו, וּרְחֵל לְיַעֲקֹב. וְהֵיכָה לֵאָה יוֹשֶׁבֶת בְּפִרְקֵמַ דְּרָכִים וְשׁוֹאֶלֶת עַל עִסְקֵי מִי מַעֲשִׂיו, וְהִיו אוֹמְרִים לָהּ, חַיִּים רַע שׁוֹרֵף דָּמִים, מִקְפֹּת עוֹבְרִים וְשָׁבִים, 'לְמוּטֵי כּוּלוֹ כְּמֵדַת שָׁעָר', רָשָׁע, כָּל מוּעֲצוֹת ה' עָשָׂה. כִּיוָן שֶׁהִיא שׁוֹמַעַת כֵּן, הָיְתָה בּוֹכָה וּמִתְפַּלֶּלֶת, חֲנִי וּרְחֵל לְמוֹתָן מִנְּעַן לְמֵד יַעֲקֹב, וְלֹא מִינְּעַן לְיַעֲקֹב לְגִידֵיךְ וְאֵנִי לְעֵשָׂו הָרָשָׁע. וְהָיְתָה בּוֹכָה וּמִתְפַּלֶּלֶת עַד שֶׁנִּשְׁמְעוּ עֵינֶיהָ לְכוֹת, לְפִיכָךְ כְּתִיב (בְּרֵאשִׁית כט) 'וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת'. וְיֵילַף ה' כִּי שְׂנוּאָה לֵאָה', שִׁנּוּיֵי מַעֲשֶׂה עָשָׂו בְּפָנֶיהָ. אֲבָל רְחֵל שֶׁהָיְתָה שׁוֹמַעַת שֶׁהִיא מִינְּעַת לְיַעֲקֹב, הָיָה לִיבָּהּ שָׁמֵחַ וּמִתְגָּאָה. כֵּיוָן שֶׁנִּפְגְּשׁוּ שֶׁהִיכֵּן לְיַעֲקֹב, אָמַר הקב"ה, לוֹמָה שֶׁהִיא בּוֹכָה וּמִתְפַּלֶּלֶת וְנִשְׁמְעָה מִמֶּנָּה עֲשָׂו וּמִתְפַּלֶּלֶת לְפָנַי, בְּדִין שֶׁלֹּא תִּתְרַחֵק מִן לוֹמוֹ לְגִידֵיךְ, לְהֵיוֹת נוֹתֵן לָהּ בְּנִים כְּלָכֵן נֶאֱמַר 'כִּי שָׁמַע ה' כִּי שְׂנוּאָה לֵאָה'.

כִּי שָׁמַע ה' כִּי שְׂנוּאָה אָנֹכִי. ומופנ בנוסח מלישלך (פ' ויפנ): **וילף ה' כִּי שְׂנוּאָה נֶפֶשׁ כּוֹ'.** הַעִנְיָן הוּא, דְּהִנֵּה הַיְּמִימוּת יִדְעוּ שֶׁיֵּשׁ מִהֶן י"ב שְׁבָטִים שֶׁמִּסֵּם יִסְתַּכְּלוּ וְיִתְיַיסֵּד כָּל הָעוֹלָם כּוּלוֹ, מִסֵּם יִהְיוּ מְנַשִּׂים לְדִיקִים עֲלִיוֹנִים בְּתַרְבָּנוּת מִדְּרִיגוֹת, וְעַלֵּיהֶם רָמַז לֵאָה בְּקוֹלָהּ שֶׁם תַּרְבָּנוּת בְּנִים שֶׁלָּהּ, רָמַז לוֹ' מִדְּרֵגוֹת לְדִיקִים שֶׁאֵר יִהְיוּ בֵּין עַם יִשְׂרָאֵל. אֲבָל הַמָּה, הַתַּחְתּוֹן קוֹלָהּ שָׁמַע 'רְאוּבֵן' לְשׁוֹן 'רְאוּ בֵן', רָמַז שֶׁהוּא בֵּן לַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא, וְהִיינוּ לְדִיקִים הָעוֹבְדִּ אֶת ה' מֵהֲכָנָה וּמִשְּׁמָה אֶת הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא בְּתַחְתּוֹנָה וּמִשְּׁמָה נִקְרָא בְּשֵׁם 'בֵּן'. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חז"ל 'כָּאן בְּזְמַן שֶׁעוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם נִקְרָאִים בָּנִים לַמָּקוֹם', כְּוַוּנְתָּם 'עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ', מְשַׁמְּשִׁים אֶת הַמָּקוֹם בְּמַעֲשִׂים הַטּוֹבִים, 'נִקְרָאִים בָּנִים'. וְאֶתֵּ שֶׁהוּא לְדִיק כֵּיוָן שֶׁנִּקְרָא 'בֵּן', אֲזִי גַּם לְמַלְדִּיגָה יְתֵירָה, שֶׁעוֹלֶה קְנָאָה מִדָּם עַלְיוֹ מִמְּקַנְּאִים בּוֹ וּשׂוֹנְאִים אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁמָּלִינוּ בְּדִבְרֵי חז"ל 'הַאי צוּרְבָא מִרַבָּנַן דְּרַחֲמֵי לֵיהּ בְּנֵי מָתָא', לְאוֹ מִשּׁוּם דְּמָעֲלֵי טִפֵּי אֶלָּא מִשּׁוּם דְּמוֹכִיחַ לְהוּ בְּמִילֵי דְּשַׁמְיָא', וּמִמֵּילָא מִמְּשַׁמְּעוֹת, בִּבְחִינַת דְּמוֹכִיחַ לְהֶן בְּמִילֵי דְּשַׁמְיָא שׁוֹנְאִים אוֹתוֹ. וְהִנֵּה לְדִיק הַזֶּה הַשִּׁ"ת אוֹמֵר כָּל תְּפִילּוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁאָמַר 'שִׁמְעוֹן', 'כִּי שָׁמַע ה' כִּי שְׂנוּאָה אָנֹכִי', פֵּירוּשׁ, רָמַז לֵאָה בְּקוֹלָהּ שֶׁמִּי 'שִׁמְעוֹן', 'כִּי שָׁמַע ה' כִּי שְׂנוּאָה אָנֹכִי', וְאֵיתָא בְּפִרְקֵמַ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר (פ"ג, ז): רוֹמֶה לוֹמֵר שֶׁכְּשֶׁהַקב"ה מוֹדִיעַ לְהֶם שֶׁהוּא מְקַבֵּל תְּפִילָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הֵיכָן הוּא מוֹדִיעַ לָהֶם, בְּשָׁעָה שֶׁהֵם עוֹמְדִים בְּתִפִּלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קמה) 'קָרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאָיו לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶּאֱמֶת'. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שמות לג) 'וְקָרָאתָ לְפָנָיו שֵׁם ה'', וְאֵיתָא בְּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא (שם): וְכִי מָה רָאָה מֹשֶׁה לוֹמֵר שֵׁם ה' לְפָנָיו, אֶלָּא כָּךְ אָמַר מֹשֶׁה לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אַתָּה אָמַרְתָּ לִי 'כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא', אֵימָתַי אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁאַתָּה מְקַבֵּל תְּפִילָּתִי, אָמַר לוֹ הקב"ה, כְּשֶׁתִּכָּנֵס לְתוֹךְ בֵּית הַכְּנֶסֶת וְתִתְפַּלֵּל, וְתַגִּיעַ לְ'הָאֵל הַקָּדוֹשׁ', אֲנִי מְקַבֵּל תְּפִילָּתְךָ. וְזֶה רָמַז לֵאָה בְּקוֹלָהּ שֶׁמִּי 'שִׁמְעוֹן', 'כִּי שָׁמַע ה' כִּי שְׂנוּאָה אָנֹכִי', פֵּירוּשׁ, רָמַז שֶׁהוּא לְדִיק שֶׁתְּפִילָּתוֹ מְקַבֶּלֶת לִפְנֵי הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא. וּגְדוֹלָה מִזֶּה, מִלְּשׁוֹן חז"ל שֶׁאָמְרוּ 'כָּל הַמִּתְפַּלֵּל תְּפִילָּה וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ אֶת עַצְמוֹ לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ', וְכִי לֹא שָׁמַע ה' אֶת תְּפִילָּתוֹ, אֶלָּא שֶׁהוּא עַצְמוֹ לֹא שָׁמַע אֶת תְּפִילָּתוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁאֵין הַמָּקוֹם שׁוֹמֵעַ אֶת תְּפִילָּתוֹ, וְזֶה רָמַז לֵאָה בְּקוֹלָהּ שֶׁמִּי 'שִׁמְעוֹן', 'כִּי שָׁמַע ה' כִּי שְׂנוּאָה אָנֹכִי', פֵּירוּשׁ, רָמַז שֶׁהוּא לְדִיק שֶׁתְּפִילָּתוֹ מְקַבֶּלֶת לִפְנֵי הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא.

וְשִׁמְעוֹן אֵינֶנּוּ, היינו, על ידי שאין לך בחינת יוסף, אין לך בחינות שמעון. ושמעון, הוא בחינת (שם כט) **כי שמע ה' כי שנואה אנכי. כי אתה אינך שנוא. כי מחמת שלא תקנת את עצמך, בוודאי אינך יכול להוכיח אחרים, כי יאמרו לך קשוט עצמך תחלה כו', וע"כ אינך שנוא. כי המוכיח הוא שנוא, כמו שאמרו חז"ל** (כמובות קה:) **האי צורבא מרבנן, דמרחמי ליה בני מתא, לאו משום דמעלי טפי, אלא משום דלא מוכח להו במילי דשמיא. נמצא שהמוכיח הוא שנוא. ואת בנימין תקחו, זה מורה על גדלות.** כי פירש רש"י בניימין על שם א"י בן ימין, **מחמת שלא תקנת את עצמך.** וביאר בפלי"מ (י, ו): רוֹמֶה לוֹמֵר שֶׁכְּשֶׁהַקב"ה מוֹדִיעַ לְהֶם שֶׁהוּא מְקַבֵּל תְּפִילָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הֵיכָן הוּא מוֹדִיעַ לָהֶם, בְּשָׁעָה שֶׁהֵם עוֹמְדִים בְּתִפִּלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, וְנִמְמֵת זֶה הוּא מִמְּמֵת שֶׁלֹּא תִּקְנוּ עַדַיִן הַמַּעֲוֹת וְעַל כֵּן אֵינָם יְכוֹלִים לְהוֹכִיחַ, וּמִמֵּמֵת זֶה הֵם מְהוֹכִיחִים לִבְנֵי מְדַם. נִמְלָא כִּי הֵם כְּרוֹכִים מִמֵּרִיסָם וּמוֹכִיחִים לוֹתָם, וּבִמֵּמֵת זֶה הוּא מִמְּמֵת שֶׁלֹּא תִּקְנוּ עַדַיִן הַמַּעֲוֹת וְעַל כֵּן אֵינָם יְכוֹלִים לְהוֹכִיחַ, וּמִמֵּמֵת זֶה הֵם מְהוֹכִיחִים לִבְנֵי מְדַם. נִמְלָא כִּי הֵם מִתְגָּאִים וְקַלּוֹנָם, כִּי הַמַּעֲוֹת כָּל זְמַן שֶׁלֹּא תִּקְנוּ לוֹתָם הוּא לְתַרְפָּה וּלְקַלּוֹן.

בִּנְיָמִין תַּקְחוּ זֶה מורה על גדלות. עי' לְקַמָּן בְּנַמ"ל (לוֹת ח'), ד"ה 'כִּי הַמָּן בְּמִינַת הָעֲנוֹתָה לְגִילִים' אֵם מִבְּלִי הפל"ח מִה שֶׁייכוּת יֵשׁ לִבְנִיָּמִין וּמ"י עִם הַגְּדוּלָה וְהַגְּלוּת.

בִּנְיָמִין עַל שֵׁם א"י. וּבְזוֹמְרַת הַמָּרָן (י) כתב: הִיא (ש"י) בְּחִי' הַגְּלוּת דְּקְדוּשָׁה, הֵיפוּךְ הַבְּעָלִי גְּלוּת דְּסִטְרָ"ח בְּחִי' בְּנֵי מָתוֹא, עִירוֹ שֶׁל הַרַבָּנִן. וְהַיְנוּ דְּאִיתָא בְּגִמָּרָא (כתובות קה:) 'הַאי צוּרְבָא מִרַבָּנַן דְּמַרְחֲמִי לֵיהּ בְּנֵי מָתָא', לְאוֹ מִשּׁוּם דְּמָעֲלֵי טִפֵּי אֶלָּא מִשּׁוּם דְּמוֹכִיחַ לְהוּ בְּמִילֵי דְּשַׁמְיָא', וּמִמֵּמֵת זֶה הֵם מְהוֹכִיחִים לִבְנֵי מְדַם. וְהִנֵּה בְּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא (פ' ויפנ) אָמַר מָנֵי, מְלַמֵּד שֶׁהוֹכִיחָן אוֹתָן בְּנֵי עִירוֹ, זֶה לֹא מִשּׁוּם שֶׁהוּא מְעוּלֶּה יוֹתֵר, אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהוּא לְדִיק מְוּשָׁל בְּמוֹשֵׁב מוֹכִיחִים בְּעֵינֵיהֶם שֶׁלָּהֶם. וְהִנֵּה בְּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא שָׁם אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר סִימוֹן

וְהֵיוְינָן דְּסַיִּים הַשְׁכֵּל וְכוּ' עֲלֵי הֵיוּ כּוֹלְנָה. וּבְיִלְקוּ"ט בְּפָל"מ (י, ז):

כִּי תִּיקּוּן הַמְּעוּת הוּא נוּוֹדְעִי טוֹפֶת הַשֵּׂכֶל וְתִיקּוּנוֹ, וְכֵן מַה שֶּׁמּוֹכִיחִין לְבְנֵי מָדַי וְעוֹסְקִין לְדַבֵּר עִמָּהֶם בְּיִרְאַת שָׁמַיִם הוּא ג"כ תִּיקּוּן הַשֵּׂכֶל וְשְׁלֵימוּתוֹ, כְּמוֹנִן בְּדִבְרֵי רַז"ל כַּכְּמָה מְקוֹמוֹת, וְסֵ"ל דִּי שֶׁלֹּא זָכוּ לָזֶה, רַק מְדַרְגַּת מוֹסִיפִין גַּם לְהִתְגַּלּוֹת, וְעַי"ז פּוֹגְמִין בְּהַשֵּׂכֶל נִיוֹתֵר, כִּי 'כָּל הַמִּתְגָּאֶה וְכוּ'.

וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא גְּבוֹהָ מִכָּל הָאֲרָצוֹת (זְבָחִים נד:). **וְהֵיינוּ לֹא דִּי שֶׁאֵין לָכֶם כָּל הַבְּחִינוֹת הַלָּלוּ, עִם כָּל זֶה וְאֶת בְּנִימִין תִּקְחוּ, שֶׁאַתֶּם לוֹקְחִים לְעַצְמֵיכֶם גְּדֻלּוֹת. וְהֵיינוּ דְּסַיִּים הַשֵּׂכֶל הַמּוֹכִיחַ אוֹתָם, עֲלֵי הֵיוּ כּוֹלְנָה, כִּי הַכֹּל נוֹפֵל עָלָיו, כִּי כָּל הַמִּתְגָּאֶה חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ:**

ה וְהַעֲצָה הַיְעוּצָה לְבַעַל הַגָּאוָה, שֶׁהִיא הָעֲבוֹדָה זָרָה, כְּמוֹ **שֶׁכָּתוּב** (מִשְׁלֵי טז) **תּוֹעֲבַת ה' כָּל גְּבַהּ לֵב** (כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל סוֹטָה ה:), **וְאַ"י הוּא גְּבוֹהַ מִכָּל הָאֲרָצוֹת.** כַּלְמֵיתָּא בְּזִמְרִים (נד ע"ב): דְּרֵשׁ רַבִּי, מַאי דִּכְתִיב 'וַיֹּלֶךְ דּוֹד וַיִּמְלֹךְ וַיֵּצְאוּ בְּנֵיּוֹת בְּנָרְמֹה', וְכִי מָה עִנְיַן 'נָיוֹת' אֶצֶל 'רְמָה', אֶלָּא שֶׁהָיוּ יוֹצְאִין בְּרֵמָה וְעוֹסְקִין בְּנִוּוּל שֶׁל עוֹלָם. מִמַּרְי, כְּתִיב 'וּקְמָת וְעֵלִית אֶל הַמָּקוֹם', מִלְּמַד שֶׁבִּיהְמ"ק גָּבוֹהַ מִכָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוֹהָה מִכָּל אַרְצוֹת. [ה]לֹא הָוּוּ יוֹדְעִי לְזֶה, אֲבָל מִכְּשֶׁנִּתְגַּלָּה לָנוּ מִפִּי סֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ, נִכְתַּב כְּאִלּוּ נִכְתַּב בְּתוֹרָה, דְּאָמַר דּוֹד וְשִׁמּוּאֵל, מִשּׁוּם מָה שֶׁכֵּן הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

[ה] לֹא הָיוּ יוֹדְעִים דּוֹד וְשִׁמּוּאֵל מְקוֹמוֹ הֵיכָן, הֵיינוּ סֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ וְעַיֵּינוּ בּוֹ, וְהָיוּ שֶׁכֻּלָּם הַמְקוֹמוֹת שֶׁל שֶׁאֵר הַשְּׁבָטִים כְּתוּב בָּהֶם הַגְּבוּל 'וְיָרֵד וְעָלָה הַגְּבוּל', 'וְעָבַר הַגְּבוּל', אֲבָל בְּשֶׁבֶט בִּנְיָמִין 'וְעָלָה כְּתִיב, 'וְיָרַד' לֹא כְּתִיב, כְּתִיב, 'וְיָרַד' לֹא כְּתִיב, אֲמַרִי, שֶׁמָּא מִינָּה הָכָא הוּא מְקוּמוֹ. (...) וְעַל דָּבָר זֶה נִתְקַנֵּת דּוּגְמָא הַתְּמוּרִי נְדוּל, כְּדִכְתִיב 'כִּי קִנְאַת בֵּיתְךָ אֲכָלָתְנִי', וְכְתִיב 'זְכוֹר ה' לְדוֹד אֵת כָּל עֻנּוֹתוֹ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַה'

וגו', אֵם אֵבוּת נְהֵנֵי בֵּיתִי, אֵם אֵתָן עֶנֶת לְעֵינִי, לְעִפְעֵפֵי תְנוּמָה, עַד אֲשֶׁר אֶמְצָא מָקוֹם לַה' וגו'". וּפִירְשִׁ"י (שָׁם): **שֶׁמָּן יוֹצְאִים גְּרָמָה.** בְּעֵינוּ שֶׁל שְׁמוּאֵל. **נְוִי שֶׁל עוֹלָם.** לְמַעְלָה מִקּוֹם לְבֵית הַבְּחִירָה מִן הַתּוֹרָה. **וְעֵלִית.** 'וְכָל שֶׁעֲרִיךְ' קְרֵי עֲלִייָה, וּמִשָּׁם לְבִיהְמ"ק, מִלְּמַד שֶׁבִּיהְמ"ק הָיָה גָּבוֹהַ מִכָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. **דּוּכְפִּיס.** מְקוֹמוֹ, הֵיכֵן מְקוֹם הַגָּבוֹהַ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בְּגָבוּל מִי הוּא. **סַיְיעוּ סֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ.** לְבַדּוֹק בִּגְבוּלוֹ שֶׁל שְׁבָטִים, וְלֹא פֵּירְשׁוּ אֵם בְּאֶחָד מִכָּל הַשְּׁבָטִים פִּיסּוֹת גְּבוּלֵיהֶם לְאֶרֶץ רוּמְתֵיהֶם, חוּץ מִשֶּׁבֶט יְהוּדָה וּבִנְיָמִין שֶׁהִפְרִשׁוּ אֵם כָּל הַגְּבוּלִים מְסוּבָּנִין בְּרוּמוֹתֵיהֶם וּמְקוֹמוֹתֵיהֶם. לְמַהוֹרָה גִּמְרִי זוּ הוֹסִיפָה רַק כְּדֵי לְמֵאֵר שֶׁ"ס הֵיא בְּמִי' גְּלוּיוֹת, חוּלִּיק דו"ק וְלֹא, שֶׁכָּל הַסּוּגְיָא הַנ"ל עוֹסֶקֶת בְּמִלְּיַת מָקוֹם בִּיהְמ"ק (ע"פ כְּלִי ה). וּע"פ קַבָּרֵי הַמַּאֲמָר יִתָּכֵן לוֹמַר כֵּוָן שֶׁכָּל מַהוּת הַשְּׁבָטִים כְּתִיב 'וְיָרֵד וְעָלָה', וּבְנְיָמִין נֶאֱמַר רַק 'וְעָלָה', מַאֲחַר וְהוּא מָקוֹם עֶלְיוֹן הַתְּפִלָּה נִצְמַד. וְזֶה שֶׁגְּבוֹהַ ג"י מִכָּל הָאֲרָצוֹת מִלְּיוּת עוֹד בִּילְקוּ"ט (כְּמִדְבַּר רְמז תְּשְׁמג): 'לְפִיכָךְ נִתְּנָה לִילִידֵי אֵירַת דּוֹדִי לְכַרְמוֹ כֶּרֶם הָיָה לִילִידֵי נֵקֶרֶן בֶּן שֶׁמֶן' (יְשַׁעְיָהוּ ה), מַה שׁוֹר זֶה אֵין בּוֹ גְּבוֹהַ מִקְּרָנָיו, כָּךְ ג"י גְּבוֹהַ מִכָּל הָאֲרָצוֹת. אִי מַה שׁוֹר זֶה אֵין בּוֹ פְּסוּל אֶלָּא מִקְּרָנָיו כָּךְ ג"י פְּסוּלָה מִכָּל הָאֲרָצוֹת, מ"ל 'נֵקֶרֶן בֶּן שֶׁמֶן', שֶׁמֶּנָּה הִיא ג"י'. וּלְמֵדְךָ שֶׁגְּבוֹהַ מִמֶּנּוּ מְמַנְּוּ, ג"י לְפִי שֶׁגְּבוֹהַ מִכָּל מְשׁוּבָּח מִכָּל, שֶׁנֶּאֱמַר (כְּמִדְבַּר יג) 'עֲלֵה זֶה נֶעֱלֵה וִירַשְׁנוּ אוֹתָהּ וגו'', 'וַיַּעֲלוּ וַיְתוּרוּ אֶת הָאָרֶץ', 'וַיַּעֲלוּ בַּנֶּגֶב', 'וַיַּעֲלוּ מִמִּצְרַיִם' (בְּרֵאשִׁית מה). בִּיהְמ"ק שֶׁגְּבוֹהַ מִכָּל מְשׁוּבָּח מִכָּל, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יז) 'וְקָמְתָ וְעָלִית', 'וְהָלְכוּ עָמִים רַבִּים וְאָמְרוּ לְכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הַר ה'" (יְשַׁעְיָהוּ ג). **תּוֹעֲבַת ה' כָּל גְּבַהּ לֵב.** כְּדִכְתִיב בְּמִשְׁלֵי (טז, ג–ה): גֹּל אֶל ה' מַעֲשֶׂיךָ וְיִכֹּנוּ מַחְשְׁבֹתֶיךָ: כֹּל פָּעַל ה' לַמַּעֲנֵהוּ וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה: תּוֹעֲבַת ה' כָּל גְּבַהּ לֵב יָד לְיָד לֹא יִנָּקֶה: וּדְרַשׁ מַז"ל מִפְּסוּק זֶה שֶׁגַּאֲוָה הָיְיוּ עֲבוֹדָה זָרָה, כַּלְמֵיתָּא בְּסוֹטָה (ד ע"ב): אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי, כָּל מִדָּה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בְּגָסוּת הָרוּחַ כְּלִילוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה כּוֹכָבִים, כְּתִיב הָכָא 'תּוֹעֲבַת ה' כָּל גְּבַהּ לֵב', וְכְתִיב הָתָם 'וְלִבְּךָ יָרוּם וְשָׁכַחְתָּ אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ וגו'". רַבִּי חֲמָא בַּר חֲנִינָא אָמַר, כְּלִילוּ כֹּפֵר בָּעִיקָּר, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְרָם לִבְּךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ וגו'". עוֹלָא אָמַר, כְּלִילוּ גִּילָּה עָרָיוֹת, כְּתִיב הָכָא 'תּוֹעֲבַת ה' כָּל גְּבַהּ לֵב', וְכְתִיב הָתָם 'כִּי אֶת כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵל וגו'". עוּלָּא אָמַר, כְּלִילוּ גִּילָּה פָּנִים בְּאוֹרָיְיתָא, שֶׁנֶּאֱמַר 'חְדַל לָכֶם מִן הָאִישׁ אֲשֶׁר נְשָׁמָה בְאַפּוֹ כִּי בַמֶּה נֶחְשָׁב הוּא', אַל תִּקְרֵי 'בַּמֶּה' אֶלָּא 'בָּמָה'. **וְרָם נִבְּךָ.** מַעֲלָה מִנִּי עָלֶיךָ כְּלִילוּ שָׁכַחְתּוֹ. **כִּי אֶת כָּל הַתּוֹעֵבוֹת.** גִּבֵּי עֲרָיוֹת כְּתִיב. **נֶאֱמַר וְשָׁמַר נַפְשְׁךָ.** שֶׁמְּחַזֵּק עַצְמוֹ כְּנֶגֶד נַפְשׁוֹ, דְּהַיְינוּ גַּאֲוָה, שֶׁמְּטַמֵּא נַפְשׁוֹ בְּעִנְיָנִיו. וּכְיִלְקוּ"ט (שָׁם): **כָּל מַה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גְּסוּת הָרוּחַ כְּלִילוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה כּוֹ'.** הוּא מְבוֹאָר שֶׁיֵּשׁ לְמַה שֶּׁנִּ"ל מִשּׁוּם מָה טְהֵרָה וְרוּחַ טוּמְאָה, כְּלוֹמַר בְּרוּחַ טְהֵרָה 'כִּי אֲנִי ה' אֱלֹקֶיךָ וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי' (וַיִּקְרָא יא), וּבְרוּחַ טוּמְאָה 'לֹא תְטַמְּאוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל הָרֶמֶשׂ הָרוֹמֵשׂ' (שָׁם כ כג) 'וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לַטְּמֵאָה' (שָׁם יא מז), וְהַיְינוּ שֶׁהַטּוּמְאָה הִיא בְּחִינַת הַקְּלִפּוֹת, וְהַקְּלִפּוֹת הֵם בְּחִינַת הַחִיצוֹנִיּוֹת, וְהַחִיצוֹנִיּוֹת הֵם בְּחִינַת הַגַּסּוּת, וְהַגַּסּוּת הִיא בְּחִינַת הַגַּאֲוָה, וְזֶה שֶׁכָּל הַגַּסּוּת הִיא בְּחִינַת הַגַּאֲוָה, כִּי הַגַּאֲוָה הִיא הַחִיצוֹנִיּוֹת שֶׁבַּחִיצוֹנִיּוֹת, וְהַיְינוּ שֶׁהַגַּאֲוָה הִיא הַחִיצוֹנִיּוֹת שֶׁבְּכָל הַחִיצוֹנִיּוֹת, וְהַיְינוּ שֶׁהַגַּאֲוָה הִיא הַחִיצוֹנִיּוֹת שֶׁבְּכָל הַקְּלִפּוֹת, וְהַיְינוּ שֶׁהַגַּאֲוָה הִיא הַחִיצוֹנִיּוֹת שֶׁבְּכָל הַטּוּמְאוֹת, וְהַיְינוּ שֶׁהַגַּאֲוָה הִיא הַחִיצוֹנִיּוֹת שֶׁבְּכָל הַחִיצוֹנִיּוֹת שֶׁבְּכָל הַסִּטְרָא אָחֳרָא, וְהַיְינוּ שֶׁהַגַּאֲוָה הִיא הַחִיצוֹנִיּוֹת שֶׁבְּכָל הַחִיצוֹנִיּוֹת שֶׁבְּכָל הַחִיצוֹנִיּוֹת שֶׁבְּכָל

בתרועה דאיהו רוחא איתעביר אל אחר. כלומ"ש בתיקו"ז (תיקון כח, מט ע"ב): [ב]נשמתא ורוחא ונפשא דבר נש לינון תקיעה תרועה שבריס. נפשא בליבא ולא 'שבריס', כמה דאת אמר 'לב נשבר ונדכה', נשמתא במוחא ולא 'תקיעה', רוחא בכנפי ריאה, דנשיב על ליבא דליהו נור לליק, ומש לאו הוה לליק כל גופא, ורוח דמליה 'כנפי יונה נחפה בכסף וגו'' (תהלים סח). ורוחא בליל מאשא ומיא, ובגין דא ליהו 'תרועה', ועליה אימר 'אשרי העם יודעי תרועה'. (...) 'כבד' וטחול' אש"א ונחש, 'כבד' אל תאכל, 'מרה' אם תוות דיליה, 'טחול' נחש נוקבא דיליה, 'לֵבָב טמא'. ו'מרה' ליהו מרגא דמלאך המוות, כמה דאת אמר (משלי ה) 'ואחריתה מרה כלענה חדה כחרב פיות'. ובגלוייתא דליהי אם חייס, ליהו טחא דאתעברא מן עלמא. ו'כבד' דהוה אל אחר, ד'תרועה' דליהו 'רוחא' מתעברא מן עלמא. 'טחול' דהוה נחש, ד'שבריס' דליהו 'נפש' מתעברא מן עלמא. 'מרה' דהוה אם המוות, ד'תקיעה' מתעברא מן עלמא. זכאה ליהו דכליל נשמתא ורוחא עם נפשא בקלא דאורייתא, דנאורייתא אתקפון, דכל מאן דלא אתעסק באורייתא חלים נשמתיה רוחיה ונפשיה עילא ותתא.

העיקר הוא על ידי התקרבות לצדיקים.
כמובא בתיקונים (תיקון כח דף מח ע"ב), **בתרועה דאיהו רוחא, איתעביר אל אחר.**

יעקב ויצחק מלד השכל והדעת, [שמיוחד ומקושר לרוח הלב כנודע], ושגם מתחת זה נקרא בשם יעקב לחייהם, כי הוא נמשך מיעקב בעצמו שנתלבש בזרעו אחריו כנודע. עוד יש להוסיף ולייחד זה את הפליאה הנ"ל, כי כל בית יעקב, מלד החלק שלו נשמת הנדיך הנ"ל שנמצא בהם, רחוקים הם ממידת הגאוה ולא תבוא בו המידה הזאת, רק מעולם כח הבחירה, שהיא לוחמת עליו להפכו למהותו מ"ן, ולזאת יש ביכולתו להתגבר ולנצוח עבור זה בעצמו להנדיך, עד שיהיה ויעבירה לגמרי מאיתו, ועל שנתגלה מלכותו על ידו בעצמו גם לעכו"ם [כמבואר בתחילת חלק ד' בפנים ובתחילת חלק ג']. וזה מבואר יותר גם לשון הכתוב הנ"ל, שהעכו"ם ימרו ליתרחל 'בית יעקב לבו', ותמ"כ 'ועלכה גם אתמנו. **העיקר הוא ע"י התקרבות לצדיקים.** ויתר

בגיהה"ל (י, ו): בדבר עצמו שמייעץ בהנדיק והתקרבות חלוי בעצמו לבטול ובבירת הגאוה. ולזה מבואר שמידת הגאוה והנדיק הם שני הפכים, כי זה לעומת זה מכוון ממש (ע"פ כללי ו' ממ"י הכללים), וזוה עיקר הקלקול של ההתרחקות מאיתו, בכל בפלים מקלקול הממתרחק מאיתו ע"י שאר מידות רעות. **בתרועה דאיהו רוחא.** וכמ"ש רבינו ז"ל בדיק הוא בחי' רוחא', ומצינו בליקו"מ (כב, ה) שגם ה'תרועה' עצמה מרמזת על הנדיק (שמו"ב ה) 'ותתה תרועה לחת עמי' הנ"ל, שהם הרועים דקדושה.

מילואי חכמה

אור שבעת הימים רבינו הקדוש שאר החיה את נפשינו וגאל לומנו מן היצר ומרשת הטרטר אחרת ומְטַעֲנת קליפות נוגה הבל וריק, ולזיבק נפשינו, הרב ישראל בן אליעזר, עפר חי מחת כפות רגליו, ולזה שם לזוכה, והלוואי שלזוכה להיות עפר מחת כפות רגליו, ילזה נשמתו בטהרה ותאמר, לֶחְלַק, ריבון כל העולמים, לל מצותיך רגל גאוה' (תהלים לו). וכך ילזה נשמתו של מרן הקדוש אלוקי רבינו ילחק לוריא, ותאמר בלשון קְפוּיִים (פי', ספרדים או לאדיונו), אֶמְבֶּנְי מידי גאוה. כי אי לפשר להתחיל בשום עבודה תמימה בעוד שלשקע נפשו בגאוה וזהו לב, ולא יָבֹא הטמא והכה התורה מן הדא אלא על ידי גאוה וכעס. וקודם הסתלקות מרן הריש"ע זצ"ל, אמר לתלמידיו אֶשֶׁבְיגיו לעשמם רבי לתליר להם, כי הוא ילך לבית עולמו בשנה זאת, וזה היה בהושענא רבה אחר התפילה. ובאלוהו על ליזה לדיק אם ידבקו בפשם אלוו, והם היו תלמידים מתוירים לדיקים ועדיין לא שימשו כל ברכם. ואמר להם שייקעו אלוו, וינסו אותו ויבחלו לו שיתן להם עצה להסיר הגאוה, אם ילן להם עצה אין בו ממש, ואם ילאמר ה' יעזור, אזי יֶקָלְקְלו נפשם אלוו, כי לדיק גמור הוא וכו', עכ"ל. ושם בפרק ו' ד"ה ולא עוד, כתב ז"ל, וכדי שלא נלך בדרך טיפשות, מסר לנו מרן אלקי הריש"ע שאין שום עצה להסיר הגאוה שהוא עבודה זרה ממש. כי יש מתנגד בגדלות ובגבלאות, ובקרבו נשבר ונדכה, דבל ובפל רוח ממש, אפס ואין, ויש שֶׁמֶרְבֶּין לאשו ומדבר בדרך הכנעה, והוא ממש עבודה זרה, ויש בל זה בהיפוך, שמדבר בגדולה והוא גאוה ועבודה זרה ממש. ולכן אין שום עצה

על זה, בלא הש"ת יעזור, ובא יוסג זה לאשרי המדע טָפְשֵׁי עולם.

אל אחר. ומובא בערכי נחל (פ' ויבא): אם בכל עצה ה' אם זה לעומת זה, וכל מה שים בקדושה יש דוגמתה בקליפה, והוא בפבה ותנגדותה, ועצה הש"י יזאת בדי שיהיה בחירה. ולכן נגד שם 'אלקים' יש בקליפה 'אלהים אחרים', והוא מורה היפך קדושת שם 'אלקים' המורה לקייס מה שכיווב עליו ובכוחו ממה שבחיר, ו'אלהים אחרים' נמשך ממנו בחחוה ויבל"ר בחלש, המפתהו לעשות מכל מצוות ה' אשר לא יֵעָשֶׂינָה וביטול מצוותיו וכדומה. וגגד קדושת שם 'אֵל' יש בקליפה 'אֵל אחר', גגדייה לקדושת שם 'אֵל' המורה שיקיים האדם אף מה שלא ניווה הש"י עליו בפירוש, רק שנוכל להבין בשכלנו שיהיה זוה לרון הש"י, דהיינו מידת הקל וחומר, וְאֵל אחר' מקיל בחמורותיו, ומפתהו לומר, בשלמת מה שניווה עליו בפירוש מוכרח לקייס מירלחתו, משא"כ מה שלא ניווה עליו, למה לך לקייס. וכן על דרך זה בכל דָּבָר קדושה יש הפכו והתנגדותו בקליפה.

ילקוט הנחל

בתרועה דאיהו רוחא. ומקופר בפיי"מ (לח): סיפר בימי חולן, שהלם לו אחד ושמע שהם מזמרין ומכין כף לל כף ומרקדין מאד, ושמחין בקפיצות וריקודין גדולים כדרך השמחים והשוחקים מאד. עניתי ואמרתי, הלוח לכאן בוודאי טוב לכנוס לשמוע קול שופר (והשאר ייני זוכר). ועשה אחד, שגם מרומז בספרו שמצות שופר היא בחינת השמחת כף וריקודין, כמובא בהמתורה 'ויהלם המשפטים' בליקוטי ל' סימן י' המדבר מהשמחת כף וריקודין, שמבואר שם מאמר הזהר הקדוש 'בתרועה דליהו רוחא לתעבר לל אחר בפיבות וכו'', שי"ז זוכין להשמחת כף וריקודין, שהיא בחינת 'והסיר רוחא נאיב בשם פרקין דלדועין ובשים פרקין לרגלין', עיין שם בל המורה. נמצא מבואר שם, שבתרועה שהוא קול שופר היא בחינת השמחת כף וריקודין. ועוגה לו רבינו ז"ל לשמו. ולח"כ שלח ה' בלבי, שמרומז בפסוק שהשופר היא בחינת ריבה ושמחה, כי (תהלים קכו) 'לז ימלא שחוק פיבו ולשוגו ריבה' לאשי מיבות שופ"ר, ועל בן לאחר פסוק (שם פט) 'לאשרי העם יודעי תרועה וכו'', כתיב 'באשך יגילון בל היום', ועיין במקום אחר (ליקו"מ קעה) שעיקר הסביה לריכה להיות מתוך שמחה, כי בביה היא לאשי מיבות 'ב'אשך יגילון ב'ל היום', עיין שם. ובענין זה מובא באמור הגאל (גיללין ל"ז) מכא"י של הריה"ק ר' שמואל הורוויץ זצ"ל, ח"ש: בענין השופר של רבינו ז"ל שקיבר רבינו ז"ל שנפל עליו פחד גדול ורוגש מאד בשמע קול השופר בזה היום שהתחילו לתקוע, להיינו בלאם מובא לחול, ושיפר שפאו לחל בבנסה אלוו ואמרה לו: 'אבי, בשרי אמר ופחד ליבי מקול השופר שאשמעתי עתה', בחובא האמצה בחיי מוהר"ן סי' ל"ט. ורבינו ז"ל אמר לו התורה התתחלת 'אם יזכה שיריגים בחד מטחויו' בליקוטי מוהר"ן סי' קמ"ח (וחאת התורה התפילה שעליה בלקוטי תפילות סי' פ"ה שייכים לאלול). ואחר שקיבר רבינו ז"ל בל זה בעשולר מוהרל"ת מאד מזה, ובאמת בך בתגמה ואלם לו שעסוק עם רבינו ז"ל בתורה י' ואלה התשפטים', והיה לו התעוררות גדול ובפרט בהדיבור המובא שם 'בתרועה דליהו רוחא לתעביר לל אחר וכו'. ובאמצע בראבינו ז"ל ביפר לו בבינו ז"ל בהתוס שהלם לו שהיה רוצה לבטוח בשמוע קול שופר (היינו התוס המזכר לעיל).

העיקר הוא ע"י התקרבות לצדיקים. והקשה וביאר בגיהה"ל (י): לבאורה נפל פימת בגירת, כי אין יכול בלל להתקרב ולנצוח להנדיק קודם ביטול מאימו מידת הגאוה שבתלית ההיפך הנ"ל. ותוס בלירופו הנ"ל שמלרף לזה מאמר התיקונים בענין 'הלי רוחא וכו'' (היינו תיקון כח), ושלפי זה יש לבאר שהלם תורת סובב לבאר זה יותר להתוכחה הנ"ל (היינו תוכחת השכל המזכרת לעיל בעות ד'), שמשלת בלל נפש מבני יעקב ויצחק מלד השכל והדעת, [שמיוחד ומקושר לרוח הלב כנודע], ושגם מתחת זה נקרא בשם יעקב לחייהם, כי הוא נמשך מיעקב בעצמו שנתלבש בזרעו אחריו כנודע. עוד יש להוסיף ולייחד זה את הפליאה הנ"ל, כי כל בית יעקב, מלד החלק שלו נשמת הנדיך הנ"ל שנמשך בהם, רחוקים הם ממידת הגאוה ולא תבוא בו המידה הזאת, רק מעולם כח הבחירה, שהיא לוחמת עליו להפכו למהותו מ"ן, ולזאת יש ביכולתו להתגבר ולנצוח עבור זה בעצמו להנדיך, עד שיהיה ויעבירה לגמרי מאיתו, ועל שנתגלה מלכותו על ידו בעצמו גם לעכו"ם [כמבואר בתחילת חלק ד' בפנים ובתחילת חלק ג']. וזה מבואר יותר גם לשון הכתוב הנ"ל, שהעכו"ם ימרו ליתרחל 'בית יעקב לבו', ותמ"כ 'ועלכה גם אתמנו. **העיקר הוא ע"י התקרבות לצדיקים.** ויתר

עשמה מרמזת על הנדיך, וז"ל: תרועה בחינת (שמו"ב ה) 'ותתה תרועה לת עמי' הנ"ל, שהם הרועים דקדושה.

חיבור וריעות, יהיה הכוונה לייחד הכוחות העליונים. אמנם יש מפרשים לשון תרועה מלשון 'תרועם בשבט ברזל', 'רוע התרועעה', והרמז למידת הדין, ועל כן תמצא שהכתוב מזכיר התקיעה בציון, הרומז למידת רחמים, והתרועה בירושלים, שנאמר 'תקעו שופר בציון והריעו בהר קדשי' (יואל ב) (ר'קנאטי ויקרא כג, כד). **המלכות** נקרא תרועה מצד הדין, תוקף יניקת הגבורה מגבורה עילאה (פרד"ר כג, כב). **יום** תרועה מלשון 'מנקש אֶתְרָעָא' (ז"ח חוקת נו:) כעני בפתח דופק 'פתחו לי שערי צדק' (בעש"ט עה"ת, ר"ה ויו"כ). **תרועה** בחינת יעקב תפארת ישראל, דאתמר ביה 'ותרועת מלך בו' (קה"י, תרועה). **סוד** התרועה, חכמה ובינה, תרין ריעין דלא מתפרשין, ובראש השנה אנו צריכין להשוות אותנו לבחינת אין, ושנהיה לאין דומה נגד גדולתו ורוממותו, ואז אנו ממשיכין מבחינת אין, שהוא כתר המאיר, לחכמה ובינה, וזהו 'יום תרועה', אור יום, רצה לומר המאיר לבחינת תרועה והוא האין, ומצאתי סעד לכך, שכן תרוע"ה בגימ' 'חכמה בינה דאצילות' במכוון (קה"י, תרועה).

עצה ותושיה ❁ **העצה** היעוצה לכבש"ל הגאווה שהיא ע"ז, בכתוב 'תועבת ה' כל גבה לב', העיקר היא ע"י התקרבות לצדיקים (קיצור ליקו"מ י, ו).

תרועה

יתרועתי הוא בחינת הדיבור, בחינת 'שפתי צדיק ירעו רבים' (ליקו"מ ס).

תרועה אותיות תורה ע', בחינת שבעים פנים לתורה (ליקו"ה ביהכנ"ס ה, יט).

נקראת תרועה שהיא לשון שבירה, כמ"ש 'קרועם בשבט ברזל', וגם הוא לשון רֵעוּת והתחברות, כמ"ש 'יתרועת מלך בו' (ליקו"ה ערלה ד, יח).

אם נפרש תרועה לשון

התקרבות לצדיקים

הסימן על זה אם הוא מקושר להצדיק, הוא אם יש לו שפלות, כי טבע הקטנות שיתבטל לפני גדלות כנ"ל. ועיקר ההתקשרות הוא אהבה, שיאהב את הצדיק אהבה שלימה (ליקו"מ קלה).

עיקר שלימות הצדיק, שיוכל להיות למעלה ולמטה, שיהיה יכול להראות למי שהוא למעלה ונדמה בדעתו שהוא במדרגה עליונה, יהיה מראה לו שהוא ההיפך. וכן להיפך, למי שהוא למטה מאוד במדריגה התחתונה, בתוך הארץ ממש, יהיה מראה לו שאדרבא, הוא סמוך להשי"ת, וזה השלימות מוכרח שיהיה להצדיק, ובלא זה אינו צדיק כלל (ליקו"מ ח"ב סח).

ביאת המשיח תלוי בקרבת הצדיק (ספר המידות צדיק קנא).

מי שרוצה לזכות לחיים אמיתיים, דהיינו לאמונה שלימה שזה עיקר החיים, אי אפשר לזכות, כי אם ע"י שישתדל ויתאמץ ויבקש הרבה מהשי"ת שיזכה להתקרב לצדיקים אמיתיים (ליקו"ה ברכת הריח וברכת הודאה ד, יד).

צריכין לחפש הרבה הרבה את הצדיק האמת שיש לו בחי' רוח נבואה, שעיקר המשכת האמונה הקדושה שהיא בלל הבל, הוא על ידו (ליקו"ה שבת ד, יג).

עיקר האמונה הוא ע"י בירור המדמה, שזוכין ע"י התקרבות לצדיקים אמיתיים, שיש להם רוח נבואה (ליקו"ה סוכה ו, יא).

עיקר הבריאה היתה רק בשביל האדם, דהיינו בשביל הצדיק שנקרא אדם. ועיקר מעלת האדם הוא שיש לו כח לקשר ולחבר בל העולמות יחד, דהיינו לחבר עלמא תתאה ועלמא עילאה, שבהם בלולים תיקון בל העולמות (ליקו"ה נדרים ג, יב).

חברים על הנפש והרוח והנפש של האדם הם בסוד תקיעה תרועה שבריס. הנפש מקומה בלב והוא בנגד 'שבריס', כמו שנאמר 'לב נשבר ונדכה', הנשמה מקומה במוח והיא בנגד 'תקיעה', ובכפי הריאה הם הוא מקום הרוח, שהוא נוגע על הלב הלם בלם נשרפת, ביוון שלם הרוח לל היה היה נוגע עליו אז היה ח"ו נשרף בל הגוף, ובוד האדם נרמז בפסוק 'בכפי יונה נחפה בכסף וגו'. והרוח הוא בלול מלם ומים, ומפני זה הוא בסוד ה'מרועה', ועליו נאמר 'אשרי העם יודעי תרועה'. (...) וה'כבד' וטחול' הם רומזים על קליפות הסמא"ל והנחש, ה'כבד' הוא רומז על קליפת סמא"ל הנקרא גם אל אחר, וה'מרה' התלויה בו היא הסם המוות שלו, וה'טחול' הוא רומז הנחש שהיא הנקבה שלו, וזה סוד לֵבָב טמא'. וה'מרה' הוא המרה של מלאך המוות, כמו שנאמר 'ותמריהם מרה ללענה חדה כחרב פיות'. ועל ידי התורה שהיא הם חייס, על ידה לוחמת הטמא עובר ומתבטל מן העולם. וה'כבד' שהוא רומז על קליפת סמא"ל הנקרא גם אל אחר, הוא עובר ומתבטל מן העולם על ידי ה'תרועה'. שהיא בסוד ה'רוח'. וה'טחול' שהוא רומז על קליפת הנחש, הוא עובר ומתבטל מן העולם על ידי ה'שברים', שהם בנגד ה'נפש'. וה'מרה' שהוא הסם המוות של הם"מ, הוא עובר ומתבטל מן העולם על ידי ה'תקיעה'. לשרי לו לזה שהלל את הנשמה והרוח עם הנפש על ידי קול התורה, כי על ידי התורה הם מתחזקים, שבל מי שחינו עוסק בתורה חזי נחלשים נשמתו רוחו ונפשו למעלה ולמטה.

וצדיק הוא בחי' רוחא. וכן מצינו בליקו"מ (ח, ט–ג): עיקר מיוחד כל הדברים הוא בחינת רוח, וכשיש מקרון בחיוב דבר, עיקר המקרון הוא בחינת המיות של מותו הדבר, שהוא בחינת הרוח חייס של מותו הדבר, למשל הרוח הוא המקייס הדבר. (...) לך מתין מקבלין הרוח חייס. דע, שעיקר הרוח חייס מקבלין מהצדיק והרב שבדור, כי עיקר רוח החייס הוא בהתורה, כמ"ש 'רוח ולקיס מרחפת על פני המים', הוא התורה, והצדיקים דבקים בתורה, ועל כן עיקר הרוח חייס הוא מלמס. (...) וזהו שנקרא הצדיק (במדבר כז) 'חיס למר רוח בו', שיודע להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד (כמו שפירש"י שם), כי הצדיק ממשיך ומשליס הרוח חייס של כל אחד ואחד כנ"ל.

וצדיק הוא בחינת רוחא, כמו שכתוב (במדבר כז) **איש אשר רוח בו. ועל ידו נבנע רוח גבוה, אל אחה. ונעשה מאחר, אחה. כי הוא קוצא דאות ד'** (תיקון כא דף נה ע"ב), **שממנו ד' רוחות. כמו שכתוב כה אמר ה' מארבע רוחות באי הרוח.**

איש אשר רוח בו. הצדיק הוא בחי' רוח, והוא זלע"ז של בעל ה'רוח וגבוה', וזלשה"כ בבמדבר (כז, טו–כ): וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר: יִפְקֹד ה' אֱלֹקֵי הָרוּחֹת לְכָל בָּשָׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה: אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם וְלֹא תִהְיֶה עֲדַת ה' כַּצֹּאן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רֹעֶה: וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קַח לְךָ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ וְסָמַכְתָּ אֶת יָדְךָ עָלָיו: וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי כָּל הָעֵדָה וְצִוִּיתָה אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם: וְנָתַתָּה מֵהוֹדְךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (שם): **אשר רוח בו.** כלומר שיוכל להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד. וכתב הס"ך עה"ת (שם): **אשר רוח בו.** אין רוח אלא נשוחה, שנאמר (יחזקאל ג) 'ותשפוך את רוחי וגו' ויבואו בניכם וגו'".

כי הוא קוצא דאות ד'. האות ד' והאות ר' נלקות בזהות והשינוי ביניהם הוא רק בנקודה התחתונה של הד', המרמזת על ספירת היסוד, כמו' הצדיק כידוע, וכדאיתא בתיקון"ז (תיקון כא, נה ע"ב): 'תתקריאת כלה דיליה מסטרא דצדיק דתיהו 'כל', ודא תיהו 'כלה', כ"ל ה', בגין דתיהו ברית דתחיד בתרוייהו. ומסטרא דצדיק תיהו ייחוד דילה, דתיהו קונא דתת ד' מן 'תחד', דקשיר בין ג"ת ובין ד'. ופירש הממוח מדצח (שם): **כלה דיליה.** המלכות נקראת כלה של זעיר אנפין. וכהמשך דבריו כתב שם (נז ע"ב): "ואוהבי נקודה תיהי אות ברית, דצה תשתלים ג"ת לעצה, ובה תתעדיד עצה. ומתן למשקר בברית מילה, גריס לתסתלקא מיניה שכינתא דתיהי יחודא דקודשא בריך הוא, ושליט עליה ס"ד דתיהו 'תחר'. ודתי י דשד"י תיהי קונא מן ד' ד'תחד', ותס משקר, תעבר קונא מן ד' מן 'תחד', ותשתמר 'תחר'. ובגין דא תמר קרא (שמות לד) 'לא תשתחוה לאל תחר וגו'". ובהסוח זמנא דשלטנא על בר נש ס"ד דתיהו חל תחר, תיהו משתעבד ביה בכל מיני עינויין. ותובא דא גריס ליסרתל לתשתעבדא בהון תומין דעלמא. ומתן דנטיר אות ברית בכל תחר דתיהו, בין בברית מילה בין בשבת ויומין טבין, קודשא בריך הוא נטיר ליה בגויה בכל תחר, ומכפי עלוי מקנחו'.

כה אמר ה' מארבע רוחות באי הרוח. ובקראי המתחר, מתבאר שהאות ד' מרמזת על ד' רוחות, שמקבלות כוחן מרוחו של הצדיק שהוא השורש והעיקר, כמו' חל"ת לאות ד'. וזלשה"כ בליקו"מ (ז, ח–ט): כֹּה אָמַר ה' לַיהוּדִים וְלִירוּשָׁלַיִם וְלַכָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּגָּלוּת הַזֹּאת אֲשֶׁר שִׁלַּחְתִּי מִירוּשָׁלַיִם בָּבֶלָה: בְּנוּ בָתִּים וְשָׁבוּ וְנִטְעוּ גַּנּוֹת וְאִכְלוּ אֶת פִּרְיָם: קְחוּ נָשִׁים וְהוֹלִידוּ בָנִים וּבָנוֹת וְקַחוּ לִבְנֵיכֶם נָשִׁים וְאֶת בְּנוֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַאֲנָשִׁים וְתֵלַדְנָה בָּנִים וּבָנוֹת וְהִתְרַבִּיתֶם שָׁם וְאַל תִּמְעָטוּ: וְדִרְשׁוּ אֶת שְׁלוֹם הָעִיר אֲשֶׁר הִגְלֵיתִי אֶתְכֶם שָׁמָּה וְהִתְפַּלְלוּ בַּעֲדָהּ אֶל ה' כִּי בִשְׁלוֹמָהּ יִהְיֶה לָכֶם שָׁלוֹם: וְהוא רוח החייס מיוסד על ד' רוחות, כמו שכתוב בזהר (ח"ג קלג ע"ב): 'ד' רוחות אינון ד' אתוון דשמא קדישא, ואינון ד' אתוון דשמא קדישא אינון ד' רוחות דעלמא, ואינון ד' אתוון דשמא קדישא אינון ד' אתוון דאתבתיב בקרא דיחזקאל

הקוסטע דְּחִיוָתָא, המסר מן העלמות המלה, נמסר לו היו מוכיח לתחייה ע"פ מעשיהם הרעים, וְיָבָשׁוּ לגמרי, כעץ יבש תמר לֹא יִשְׁמַע עוד. **ומיימס.** היינו מקנלו כמ מל מַיְחִוּת. **מלרנפ רומות בומי הרום.** כוונתו על הרום הנסתר תחר המוות, תמר רום הלדיקים נָרוּר בְּלְרוֹר תחייס, ורום הָלָשָׁע מפוזר נכף הקלע נמרנע רומות ומין לו מנות, ומתר שיבות הרום מתרנע רומות, כי סס היו רשעים ורומס לס היס להס מנוסה.

וזה לשון תרועה, לשון (מהלים ג) **תרועם בשבט ברזל** (תקון יח ומיקון כח). **כי הוא משבר רוח גבוה, אל אחר כפירות:**

ומינו בוהר תל"ר (נשת, קל ע"ב) בענין זה בזה"ל: יבתא תזי, כתיב 'כה תמר ה' תלקים מתרנע רומות בומי הרום וגו'. וכי תרנע רומי עלמת תמי עבדי הכת. תלא תרנע רומי יתערון, תלא תיינון, ורומת דעתיקא בתימת תרנע. והכי הוו, לכל יפוק לת, נפקין עמיה תלתת דכלילן בגו תלתת תחרנין. ומיין קודשת בריך הוא לתפקת תד רומת דכליל מכולהו, דכתיב 'מתרנע רומות בומי הרום', 'תרנע רומות בומי' לת כתיב כתן, תלא 'מתרנע רומות בומי' תכמה ובינה, עלה וגבורה, דעת וירלת ה', משום דתיהו רומת דכליל תכל מכל רוחין יודיע כולת, 'תכמה ובינה, עלה וגבורה, דעת וירלת ה'', משום דתיהו רומת דכליל תכל מכל הרומות. ובגין כך כתיב 'מתרנע רומות', דתיינון תרנע דכלילן נתבעה לברגין עלתין דתמרן. ופירש הממוק מדבש (שס): **תרנע רומי עלמת מני עבדי הכת.** דהיינו לעתיד לבוא. **תלא מתרנע רומות בומי.** שפירושו רוח תחד הכלול מתרנעה.

תרועם בשבט ברזל. כדכתיב בתהלים (ב, ט): תְּרֹעֵם בְּשֵׁבֶט בַּרְזֶל כְּכְלִי יוֹצֵר תְּנַפְּצֵם: ופירש המלו"ל (שס): **מרועס.** תְּשַׁבֵּר תותס, כמו 'תְּשַׁבֵּר מה נשבט ברזל'. ומתר בפירוש הרמת"ל על המזמורים (תהלים פט, טו): **נשמרי תעם יודעי מרועה.** כבר ידוע שתמרועה מְשַׁבֵּרִים תֵּילָם של החילונים שלא יוכלו לעלות לקטרג נגד ישרתל, וזהו הטעם שתוקעים לותה ברתש השנה, יום הדין הגדול, וְשָׁמָּה מעיד עליה 'תרועה', ר"ל 'תרועם בשבט ברזל', שפירושה, תרוננה בשבט ברזל. ודוד המלך היה משבח לישרתל, והיה לומר, 'תשמרי תעם', שהקב"ה הודיע להם התרועה, היינו הדרכים לשבור ולנתוץ ולהתניד ולהרוס כותם ותילם של הקליפין, שלא יעשו מחילה ביניהם לתניהם שבשמים.

מילואי חכמה

וזה לשון תרועה לשון תרועם בשבט ברזל. כדלתימת בתיקו"ז (תיקון יח, לו ע"ב) שהקליפות נשברות ומתבטלות ע"י התק"יעה ש'בריס ת'רועה (כ"ת קק"ת) וזה מרומז בשמותם כך: יג'שברים' 'שֶׁבֶּר תְּשַׁבֵּר תלבותיהם' (שמות כג), (...) ב'תרועה' 'תרועם בשבט ברזל', ו'תקיעה' 'וְהוֹקַע תותם לה'' (במדבר כה), לתילין גרמו ל'וַתֶּקַע כף ירך יעקב', בגיד הנשה לתיהו 'לדיק', ותתפרש מיניה שכינתא ותיהי בגלותא, ותתדבק בתתרהא קליפה דעלה לתפריד בין 'לדיק' ושכינתא'. 'על כן לת יתלו בני ישרתל לת גיד הנשה', עד דתתעברת תתי קליפה מתמן. ודרי, כל זמנת לתילין קליפין לת מתעברין תְּקֶשֶׁת, לת יהת קשת בגוותו נהירין. ושימנת לת יהת בידך, עד דתמחי קשתת בגוותו נהירין, לת תנפי לגרתי דמשימת. ומיד דיהת נהיר בגוותין נהירין, מיד 'ושלימים לזכור בריש עולם' (בראשית ט), ומיד תתגלייא ההוא דתתמר בית 'וזה לך האות כי תתי שלתתיך' (שמות ג), לקיימת בית 'כימי צתתך תתרך תתרים תרתנו נפלאות' (מיכה ז). בההוא זמנת תתגלייא מ"ה ס'היה ה'וא שיהיה (קהלת ת). ושוד פיתת בזה בתיקו"ז (תיקון כת, מט ע"ת): יי'ו'רביע' ו'שני גריעין' ו'שלשלת' ליון 'תקיעה שברים תרועה'. 'שברים' 'שבר תשבר תלבותיהם', לילין דתתמר בהון 'ויבוחו בני תלקים להתייצ על ה'' (ליוב ת), בדיעת על שכינתת וישרתל, דתימר בית 'ויבוחו גם השטן בתוכם', דת קמ"ל דתתת לקטרג על בניו דישרתל ולזון לשכינתת, וכיוון דהוו בני בירת על שכינתת ובנוי, כלילו קיימין עליה. 'תרועה' בה 'תרועם בשבט ברזל'. 'תקיעה' 'והוקע תותם לה' נגד השמש'. ושופר תיהו קלל, מיניה נפיק קלל ב'תקיעה שברים תרועה'. 'תקיעה' תן מותת, 'שברים' תליצת, כמה דתת תמר 'לצ נשבר ונדכה וגו'', דת תיהו 'זמי תלקים רוח נשבריה', קלל 'תרועה' תכנפי ריאה. וכולהו תתבלילו בקנה וריאה ותתעבידו קול, ונפותת דיבור. והמשך דבריו שם עוסקים בענין הקולות דתות ד', הוצת בתקו"ת ד"ה 'כי הוא קולת לתות ד'.

תרועם בשבט ברזל. ומוצת בילתים תכמה (שער העננה, ד): וגרסינן במדרש תגלי, בפסוק 'לית רָעָיִם להתרועע' (משלי יח), תי שרוצה להיות לו 'רָעָיִם', יסבול ויעבור על מידותיו ויקבל תותם בסבר פנים יפות. ומפרש זה הילתים תכמה, פירוש 'להתרועע' מגזירת 'רֵעַ', כלומר יעשה עצמו רֵעַ וְחָבֵר עם כל בני תדם. דבר תחר 'לית רָעִים וגו'', לעולם לת יהיו לתדם רָעִים תם לת יכנע לפניהם ויסבר תחוותו, מגזירת (תהלים ג) 'תרועה בשבט ברזל', וזה תהיה תצורתו נתה וגליתה. ותמר תתכם, תי שלת יסבר גחוותו לפני תבירו ויהיה תמיד עלוב תכם ולת יהיה הוא עולב לתחר תכם, לת יהיו לו רָעִים. **תרועם בשבט ברזל.** ומוצת בבעש"ט עה"ת (פ' ותתנן): תצותה בכתבי תתר"י ז"ל כי 'הריעו לה' כל תתרך' (תהלים ק) הוא ר"ת תלכה, ותמר רבינו מוהר"י בעש"ט זלקלקה"ה דתיכם מוכנים לכתורה דבתי תתר"י ז"ל, על תת זה נבחר תמיעו זה כי 'הריעו לה' כל תתרך' הוא ר"ת תלכה. ותמר הסבר על זה בטוב טעם ודעת, כי נודע דכל עניין תתלוקתם של התנתים והתמולתים היה הכל לשם שתים, ותר תמר תדע ותר תמר תדע ולת פליגי, רק זה הבין שכך הוא דרך עבודת השי"ת והשני הבין כי הדרך הוא כך. תשל למה הדבר דומה, לבוני פלטרין למלך, שבנו ותתקנו הבוונים לצייר תת הפלטרין, וזה תומר ככה יש לצייר תת תומר תבנין, וזה תומר ככה, וכל תחד ותחד תכוון להתבתו תת תמלך, לעשות בנין היותר תפותר למלכו. כן הס התלמידי תכמים תנקלקלים 'בניך' (ברכות סד), 'תל תקרי בניך תלא בונייך', שהס בונים עולתות בתורתם בשביל כבודו יתברך שתו, וכל תחד תשער כפי חֻפַּת בַּפֶּנְיָן שבידו, וזה תמרו ז"ל (מגילה כח) 'תל תקרי תליכות תלא תלכות', וזו תס יעשה כן כל תליכתו הוא 'תלכה לה'', ולא למען כבודו ח"ו, ותתי יכול להיות זה, תס התדש תיינו לומד בגתות והרמת רתש ח"ו, רק בשבירת תלב, וזה תמר 'הריעו' תלשון שבירה, על דרך (תהלים ב) 'תרועם בשבט ברזל', לשון שבירה, היינו שיסבר בשביל תש"ת וכבוד שתו, תת כל תתלויות תיינו הגתות ותתוות תכבוד וכו'.

וזה לשון תרועה. ומוצת בילתים תתימים (ט): וזה בתי מלות תקיעת שופר, שבטבעו להמריד לב התדם ולהכניע ולהשפיל גתוותו וחזון ליבו של התדם, כמוצן בפסוקים הרבה. ועל כן השופר מלוותו שיהיה של תיל וכפוף, ודרז"ל ע"ז 'כמה דכייף ליגם דעתיה טפי מעלי', כי העיקר הוא הכנעת הלב בתמת, ועל כן מלוותו בבל של תיל, לזכור עקידתו של יצחק שבטבע הוותו על גבי המזבח ליגם בבבל לקיים מלות בורלו, כי זה עיקר שלימות ההכנעה וביטול הגתוה, עד שיהיה כתין ותפס ממש נגד לבון בורלו, וימסור נפשו בכל עת על קדושת שמו ית'.

וזה לשון תרועה וכו' כי הוא משבר רוח גבוה. ודייק בפל"ח (י, ת): וזה לשון תרועה (לשון 'תרועה'), כי ההיפוך תרוה גבוה הוא רוח נשברה.

כפירות

עיקר כלליות התורה, כי הפוגם וכופר איזה כפירה בעלמא בההשגחה הפרטית, הוא כופר בכל התורה כולה, ויוצא מן הדת, והוא הוא האפיקורוס והכופר המוזכר בכל דברי רז"ל, שהוא גרוע ממשומד ומומר לכל התורה כולה. וזה דבר פשוט שאין צריכין לבארו (ליקו"ת משא ומתן ד, ז).

'כי דבר ה' בזה', זה האומר, אין תורה מן השמים. ואפילו אמר, כל התורה כולה מן השמים חוץ מפס' זה, שלא אמרו הקב"ה אלא משה מפי עצמו, זהו 'כי דבר ה' בזה'. ואפילו אמר, כל התורה כולה מן השמים חוץ מדקדוק זה, מקל וחומר זה, מגזירה שוה זו, זה הוא 'כי דבר ה' בזה' (סנהדרין צט.).

הרי שבע עבירות שהראשונה גוררת השנייה וכן עד השביעית, ואלו הן, לא למד, ולא עשה, מואס באחרים העושים, שונא את החכמים, מונע את האחרים, כופר במצוות, כופר בעיקר (רש"י ויקרא כו, טו).

מגלה פנים בתורה הוא מי שעובר על מצוות התורה בפרהסיא, והוא תכלית הכפירה, כמו שאמר השי"ת 'והנפש אשר תעשה ביד רמה' (פיהמ"ש להרמב"ם אבות פ"ג מי"א).

דיבור ראשון של עשרת הדיברות, להאמין שיש אלוה, הוא המציא כל הנמצאים מן האין ומן האפס המוחלט, והוא יתברך משגיח בכולם ומושל בהם ומנהיגם, שנאמר 'אנוכי ה'' שלקיד אשר הוצאתיך מארץ מצרים'. וזו אחת משש מצוות עשה שכתב בספר החינוך שחיובן תמידי, שלא יפסקו מעל האדם אפילו רגע אחד בכל ימיו. ומי שלא יאמין בזה, נקרא כופר בעיקר, ואין לו חלק לעוה"ב (ספר חרדים טז).

כשאינו מאמין שהכל בהשגחה פרטיות ממנו יתברך שמו, רק אומר 'כוחי ועוצם ידי עשה לי', זה נקרא כופר בהשי"ת (בעש"ט עה"ת פ' לך לך).

אם ח"ו האדם יהיה עניו במצוות ה', וראמר, מה מעשי חשובים אל ה', זה הוא כפירה (קדושת לוי פ' עקב).

עצה ותושיה ❁ **על** ידי התקרבות לצדיקים מבטלין הגאווה שהיא עבודה זרה, וזוכין לאמונה שלימה ונתבטלין הכפירות וזוכין לבחינת רוח הקודש. ועל ידי זה זוכין לשמחה גדולה עד שבאים להמחאת כף וריקודין דקדושה, שעי"ז ממתיקין הדינים וזוכין לחכמה וחיים ואריכות ימים ולהשגת התורה בנגלה ונסתר (קיצור ליקו"ת י, ז).

יב ונם ורלה, כתוב 'כה תמר ה' תלקים מתרנע רומות בומי הרום וגו''. ושולל, וכי מתרנע רומות העולם מה ענייכם כתן. תלא לעתיד לבוא יתעוררו מתרנע רומות, שנוסה רומות סס, ועם הרום של עתיקא בתימת סס מתרנע. וכן יהיה לעתיד לבוא, כי כשתגלה תותה הרום הרביעית, תזי יֵלְכוּ עימה עוד שלושה רומות שיהיו כלולים כתוך שלושה תחרים. ועתיד הקב"ה להוליך רוח תחד הכלול מכולם, כמו שכתוב 'מתרנע רומות בומי הרום', ולא כמו כתן 'מתרנע רומות בומי', תלא 'מתרנע רומות בומי'. ובימיו של תלך המשיח לת יעטרכו לנלחמ תחד תת תזילו, כיון שהרום שלסס הכלול מכל תותם הרומות הוא יודיע הכל, 'תכמה ובינה, עלה וגבורה, דעת וירלת ה'', משום שהוא רוח הכלול מכל הרומות. ומשום כך כתוב כתן 'מתרנע רומות', שסס מתרנע רומות הכלולות נשבע מלרנות שתמרנו.

יג מלד ענין ה'שבריס' נאמר על הקליפות 'שבר תשבר תלבותיהם', (...) ומלד ענין ה'תרועה' נאמר על הקליפות 'תרועם בשבט ברזל', ומלד ענין ה'תקיעה' נאמר על הקליפות 'והוקע תותם לה'', שהרי הקליפות תלו הס גרמו לכך ש'ותקע כף ירך יעקב', ב'גיד הנשה' שזהו 'לדיק' (שנפגם ביסוד), ועל ידי זה נפרדה ממנו השכינה והיא בגלות, ונדבקה במקומה הקליפה של עלה שהיא מפרידה בין 'לדיק' והשכינה. ומשום כך נאמר 'על כן לת יתלו בני ישרתל לת גיד הנשה', עד שעתה הקליפה הזאת משם. ואמר רבי שמעון לרבי תלעזר, ובני, כל זמן שתלו הקליפות לת עומדות ומתבטלות מן הקדש (יסוד), תז לת תהיה הקדש בגוויים מתירים. ומיון זה יהיה בידך, שקודם שתרתה את המלך בגוויים מתירים, תיד יתקריה בה הפסוק 'ולתיתיה לזכור בריש עולם', ואיד יהיה תותו תפסוק 'תמרנע רומות בומי הרום וגו''. וכמו שתמר ה'שבריס' 'שֶׁבֶּר תְּשַׁבֵּר תלבותיהם' (שמות כג), לתילין גרמו ל'וַתֶּקַע כף ירך יעקב', בגיד הנשה לתיהו 'לדיק', ותתפרש מיניה שכינתת ותיהי בגלותת, ותתדבק בתתרהת קליפה דעלה לתפריד בין 'לדיק' ושכינתת'. 'על כן לת יתלו בני ישרתל לת גיד הנשה', עד דתתעברת תתי קליפה מתמן. ודרי, כל זמנת לתילין קליפין לת מתעברין תְּקֶשֶׁת, לת יהת קשת בגוותו נהירין. ושימנת לת יהת בידך, עד דתמחי קשתת בגוותו נהירין, לת תנפי לגרתי דמשימת. ומיד דיהת נהיר בגוותין נהירין, מיד 'ושלימים לזכור בריש עולם' (בראשית ט), ומיד תתגלייא ההוא דתתמר בית 'וזה לך האות כי תתי שלתתיך' (שמות ג), לקיימת בית 'כימי צתתך תתרך תתרים תרתנו נפלאות' (מיכה ז). בההוא זמנת תתגלייא מ"ה ס'היה ה'וא שיהיה (קהלת ת). ושוד פיתת בזה בתיקו"ז (תיקון כת, מט ע"ת): יי'ו'רביע' ו'שני גריעין' ו'שלשלת' ליון 'תקיעה שברים תרועה'. 'שברים' 'שבר תשבר תלבותיהם', לילין דתתמר בהון 'ויבוחו בני תלקים להתייצ על ה'' (ליוב ת), בדיעת על שכינתת וישרתל, דתימר בית 'ויבוחו גם השטן בתוכם', דת קמ"ל דתתת לקטרג על בניו דישרתל ולזון לשכינתת, וכיוון דהוו בני בירת על שכינתת ובנוי, כלילו קיימין עליה. 'תרועה' בה 'תרועם בשבט ברזל'. 'תקיעה' 'והוקע תותם לה' נגד השמש'. ושופר תיהו קלל, מיניה נפיק קלל ב'תקיעה שברים תרועה'. 'תקיעה' תן מותת, 'שברים' תליצת, כמה דתת תמר 'לצ נשבר ונדכה וגו'', דת תיהו 'זמי תלקים רוח נשבריה', קלל 'תרועה' תכנפי ריאה. וכולהו תתבלילו בקנה וריאה ותתעבידו קול, ונפותת דיבור. והמשך דבריו שם עוסקים בענין הקולות דתות ד', הוצת בתקו"ת ד"ה 'כי הוא קולת לתות ד'.

יד ותטעמים 'רביע' ו'שני גריעין' ה'שברים' 'שֶׁבֶּר תְּשַׁבֵּר תלבותיהם' (במדבר כה), לתילין גרמו ל'וַתֶּקַע כף ירך יעקב', בגיד הנשה לתיהו 'לדיק', ותתפרש מיניה שכינתת ותיהי בגלותת, ותתדבק בתתרהת קליפה דעלה לתפריד בין 'לדיק' ושכינתת'. 'על כן לת יתלו בני ישרתל לת גיד הנשה', עד דתתעברת תתי קליפה מתמן. ודרי, כל זמנת לתילין קליפין לת מתעברין תְּקֶשֶׁת, לת יהת קשת בגוותו נהירין. ושימנת לת יהת בידך, עד דתמחי קשתת בגוותו נהירין, לת תנפי לגרתי דמשימת. ומיד דיהת נהיר בגוותין נהירין, מיד 'ושלימים לזכור בריש עולם' (בראשית ט), ומיד תתגלייא ההוא דתתמר בית 'וזה לך האות כי תתי שלתתיך' (שמות ג), לקיימת בית 'כימי צתתך תתרך תתרים תרתנו נפלאות' (מיכה ז). בההוא זמנת תתגלייא מ"ה ס'היה ה'וא שיהיה (קהלת ת). ושוד פיתת בזה בתיקו"ז (תיקון כת, מט ע"ת):

לבן נשא את רגליו. ומיתפ בליקו"מ (נב): כי הָרַגְלַיִן הם בחינות נמוכות וחול, והם נתבטלים ע"י הלב היינו ע"י שמחת הלב, כנראה במוס שע"י שמחת הלב מרקדין, כמ"ש גבי יעקב 'וישא יעקב את רגליו', ופרש"י 'ליטו נשא את רגליו', ולב הוא בינה, כמ"ש 'בינה, ליבה', ובה הלב מבין.

היינו ע"י הלב, כמו' בינה ובמו' שמחה לבב. ומתקנים הרגלין במו' נשא את רגליו. ופירש"י שהוא לשון טיול. **לבן נשא את רגליו.** בפירוש במו' יעקב, ויעקב הוא המבטל העבודה זרה ומעלה את התפילה מהר ושדה לבחינת בית כמוש"פ. ומובן מזה וממה שמבואר בשמות, כי התורה הוא גם כן בחינת ידין ורגלין כמוש"פ, כי כל מה שזוכין ע"י התקרבות לצדיקים, לבטל הגאוה והעבודה זרה ולזכות לתמונה שלימה ולבחינת רוח הקודש ולשמחה בהשמחת כף וריקודין, שע"ז נמתקין הדינים, וזוכין לחכמה ותריכות ימים כמוש"פ בפירוש הרבב"ח 'שיעיל ותפיק, הוי חיחכך לחיחכוכי', כל זה זוכין גם כן ע"י לימוד התורה בנגלה ובנסתר, וגם ע"י התקרבות לצדיקים זוכין להשגת התורה בנגלה ובנסתר, וגם ע"י שלומדין תורה בנגלה ובנסתר לשמה זוכין להתקרב לצדיקים, והם הכל בחינה אחת.

לבן נשא את רגליו. (תיקון כח דף נח ע"ב) **והאי רוחא נשיב בשית פרקין דדרועא, ובשית פרקין דשוקין. והיא בחינת המחאת כף, ובחינת ריקודין, וזהו בחינת לבו נשא את רגליו** (ב"ר ויצא פ, ט),

*) תפוס מוהרח"ת: ג ע"ב

ו *) **וזה בחינת ריקודין והמחאת כף, כי ריקודין והמחאת כף נמשכין מבחינת הרוח שבלב, כנראה בחוש, כי על ידי שמחת הלב, הוא מרקד ומכה כף אל כף. וכמובא בתיקונים והאי רוחא נשיב בשית פרקין דדרועא, ובשית פרקין דשוקין. והיא בחינת המחאת כף, ובחינת ריקודין. וזהו בחינת לבו נשא את רגליו**

רוחא דאוריימא קדישא, בפיקודין דאוריימא, פקיעה מתנהגת לכל סטרא דעבי בר גם, כמה דלא תימר 'אל תאר יהיה שמה הרוח ללכת יֵלֵכוּ'. דסקיעה מיהי ריפא ומיהי ליבא ומיהי גופא. ומש מיבדין דגופא דתיון מארי סקיעה דתיון עַמָּא קדישא, לי מתנהגין באוריימא דמיהי נשמתא, ומנהון דמיהי נפשא, פרא רוחא מציוויהו. דההוא זמנא 'וה' הטיל רוח גדולה אל הים' (יונה א), דמיהי רוח סערה, דמיהי גזירת דינא קשיא, דסערה גופיה דכר גם דתיון ישראל, ויתרחל תיון בסערה, 'והתיים' דמיהי גופא, 'תיבבה להישבר'. ופירש הממוק מדבש (שם): **נר נשמרי נפי ליבא.** שבשתלו השלושה מתקשרים ימד אזי סה בחינת 'נר ה' נשמת אדם', שהנשמה מאירה כמו נר על ידי אומו הרוח הנ"ל שנושב בהם ומאיר אם ה'נר'. **קפיצה.** היינו השכינה. **דמיהי נשמתא. דמיהי נפשא.** מזון הנפש. **דמיהי גופא.** גוף השכינה. **לבן נשא את רגליו.** ע"י הרוח שבלב בא למחיאת כף ויריקודין, ועתה מקדים ומבאר אם נחי הריקודין. מדרש זה מצ"ל מיוסד על נפה"כ בבראשית (כט, ח) בנאמר יעקב מע"י שם הבטיחו הש"ת (בפוסף יעקב) שימור עליו, ו"ל: **וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו וַיֵּלֶךְ אַרְצָה בְּנֵי קֶדֶם:** ופירש"י (שם): **וישא יעקב רגליו.** משמבאר בשורה טובה שהובטח בשמירה, נשא ליבו את רגליו ועשה קל ללכת. ופירש המשך (שם): כי המהלך חיון נושא אמי רגליו כאחת, כי אם שנתקייים בו פיעקב 'עַל בַּפַּיִם יְשָׁחוּק' וכו', כי נישאו אמי רגליו מִדְּרוֹךְ על הארץ, כי מלאכיו יתברך נשמרו אותו כאילו שנושא את נושאין, כן יעקב אחר מראה זו היתה נפשו נושאת את נושאיה, הן רגליו. וכלאיתא בב"ר (ויצא פ, ט, ח): **וישא יעקב רגליו.** ר"ל אחת, 'חיי בשליח לב מרפא' (משלי יד), כיוון שנתבשר בשורה טובה [1]טעין ליביה ית רגלוהי, הדא הוא דכתיב 'וישא יעקב רגליו'. היינו שכשמובא בשורה מחיה אמי 'חיי בשליח', אזי ה'לב', 'מרפא בשורה טובה עליו ית רגליו, הדא הוא דכתיב 'וישא יעקב רגליו'. ומ"ש **מעין ליבא כו'.** נשא ליבו את רגליו, וזה שאומרים הברייות במשליהם, שכבר נושא בפה ומדבר בלב, שהלב הוא המדבר והפה הוא המוציא, כן הרגליים נושאים את הגוף, שהרגליים הם המוליכים את הגוף, ולכן נקראים רגליים על שם שהם מוליכים את הגוף, וכן בכל מקום שהרגליים נזכרים בלשון נשיאה, כגון 'וישא יעקב רגליו', 'ואהי נושא בשית פרקין דדרועא' וכו'. כלאיתא בתיקון כח, (נג ע"ב) בענין הרוח הנשא מן המוטה העליון, וז"ל: [2]יהמי רוח, בגין לאתר לתיבו, שכינתא עילאה ותתאה תמן אשתכחו. תיבו ו' דנשיב בכנפי ריחיה ועל ליבא, דתמן 'נר ה'', לא נשתמע במומע, רוח בכנפי ריחיה, נפש בליבא. ולזמנין תלת בתלת מוחין, ומתשבח רכיב עלייהו, לתיבו 'אדם'. והכי תלת בלב. 'נר', ש'מה ר'וח, רוחא דנשיב בהון 'נר' בתרי בתי ליבא, ותיבו נ'פש ו'רוח, סימן 'נר'. והאי ו' תיבו דנשיב בדרועין בשית פרקין דילהון, ותיבו נשיב בתרין שוקין בשית פרקין לתיתאר בהון 'שוקין עמודי שש', ועליה תימר 'ומתה עליו רוח ה'. וכתשבר תיבני הגוף מתנהגים בזה הרוח בלימוד התורה הקדושה, ובקיום מצוות התורה, מזי הסקיפה מתנהגת לכל לד שילוה האדם, כמו שנאמר 'אל תאר יהיה שמה הרוח ללכת יֵלֵכוּ'. שהסקיפה היא הרצון והיא הלב והיא הגוף. ואם מיבני הגוף שהם בעלי הסקיפה שהם עם ישראל הקדוש, הם תיכף מתנהגים על פי התורה שהיא הנשמה, ובקיום המצוות שזהו הנפש, אזי פורש ממנו הרוח מביניהם. ואזי בשומו הזמן מתקיים הכתוב 'וה' הטיל רוח גדולה אל הים', שהיא רוח סערה, שהיא גזירת הדין הקשה, שהיא מסעירה ומחרידה את גוף האדם שהם עם ישראל, ואזי עם ישראל הם בסערה, 'והתיים' שהיא הגוף, 'תיבבה להישבר'.

[1] זה נשא ליבו את רגליו, כמו שתומרים 'וכרכם נושאם את הרגלייהם'.

[2] יהמי רוח, בגין לאתר לתיבו, שכינתא עילאה ותתאה תמן אשתכחו. תיבו ו' דנשיב בכנפי ריחיה ועל ליבא, דתמן 'נר ה'', לא נשתמע במומע, רוח בכנפי ריחיה, נפש בליבא. ולזמנין תלת בתלת מוחין, ומתשבח רכיב עלייהו, לתיבו 'אדם'. והכי תלת בלב. 'נר', ש'מה ר'וח, רוחא דנשיב בהון 'נר' בתרי בתי ליבא, ותיבו נ'פש ו'רוח, סימן 'נר'. והאי ו' תיבו דנשיב בדרועין בשית פרקין דילהון, ותיבו נשיב בתרין שוקין בשית פרקין לתיתאר בהון 'שוקין עמודי שש', ועליה תימר 'ומתה עליו רוח ה'. וכתשבר תיבני הגוף מתנהגים בזה הרוח בלימוד התורה הקדושה, ובקיום מצוות התורה, מזי הסקיפה מתנהגת לכל לד שילוה האדם, כמו שנאמר 'אל תאר יהיה שמה הרוח ללכת יֵלֵכוּ'. שהסקיפה היא הרצון והיא הלב והיא הגוף. ואם מיבני הגוף שהם בעלי הסקיפה שהם עם ישראל הקדוש, הם תיכף מתנהגים על פי התורה שהיא הנשמה, ובקיום המצוות שזהו הנפש, אזי פורש ממנו הרוח מביניהם. ואזי בשומו הזמן מתקיים הכתוב 'וה' הטיל רוח גדולה אל הים', שהיא רוח סערה, שהיא גזירת הדין הקשה, שהיא מסעירה ומחרידה את גוף האדם שהם עם ישראל, ואזי עם ישראל הם בסערה, 'והתיים' שהיא הגוף, 'תיבבה להישבר'.

יקוט הנחל

ע"י שמחת הלב הוא מרקד. מיתפ בליקו"מ (ח"ב פח): כשהלב משמח עצמו בשמחה של מצוה, והשמחה גדולה כל כך עד שנוגעת עד רגלין, היינו שמרקד מחמת שמחה, זה בחינה נקרא 'ועניף לבב חכמה'. הרגליים הם נגד והול, בחינת נציצים, נתעלים לבחינת נב ע"י השמחה שבלב, כי השמחה מעלה מוחם, וחזו הריקוד שמעלה רגלין בכל פעם. וכן כתב בליקו"ה (חה"ע פו"ר ג, יג): וזהו בחינת מעלת הריקודין של ימים הישראלי, שבשוכה להיות בשמחה כל כך עד שמרקד, בזה מעלה הרגלין מהקליפות, וכמבואר בדברי רבינו"ל בהמובה שבשמחת 'כשהלב משמח את עצמו והשמחה גדולה כל כך עד שנוגעת עד רגלין, היינו שמרקד, שבזה מעלה כל בחינות הרגלין, עי"ש בסוף ליקוטי תניינא (סימן פח), וכן בחינת בזה בכחה מקומות מסוד מעלת הריקודין, עי"ש. וזהו בחינת הפלגת השמחה שיהיה בימי המשיח שיבוא במהרה בימינו, שע"ז תהיה עיקר הגאולה, כמ"ש 'כי בשמחה תצאו וכו', וכמ"ש 'רני ושמחי בת ציון וכו', וכמבואר בכמה וכמה פסוקים מגודל הפלגת השמחה של ימות המשיח ועתיד לבוא, ולו יהמהפ כל היגון והאנחה לשמחה בנמי' 'ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה', הנאמר על ימות המשיח. ומובא בקונץ מבועי האמל (תבראי תש"מ): וזה לשבר תיבת שמח"ה עולה כמספר ידי"ם וברגלי"ם, כי ע"י שמחת הלב עד שמרקד ומכה כף אל כף, ע"ז נתעלין ונתגלין הרגלים הידי"ם וברגלי"ם.

והאי רוחא נשיב בשית פרקין וכו'. והנה בשני ימים טובים הרגשונים של פסח זיכני הש"ת לשמחה גדולה מאד בריקודין ומחולות, שמחה גדולה מאד בעזרת הש"ת. (...) וגם סיפרתי כמה נפלאות מרבינו ז"ל, ותהילה לאל שמחנו הרבה בעזרת הש"ת בימים אלו, וכבי מנדיל שהיה עימי כל הלילך שמח הרבה מאד וקרא הרבה מאד, עד שאר תמהו כל הרואים, מהיכן הוא רוקד הרבה כל כך שלא כדרך הטבע (והם לא ידעו מהזהו רוחא דנשיב בשית פרקין וכו', שמשם נמשכין הממחת כף אל כף וריקודין, כמבואר בהמורה 'ואלה המשפטים' סי' י').

לבן נשא את רגליו. כתב בקונץ יד האמל (י): יתכן לרמז בחלומו של יעקב (עי' מילואים ד"ה 'לבו נשא את רגליו') שכאשר נתגלה לו מקום עליית יהודה ובניימין, ובית אל היה נצפון של נחלת בניימין בגבול שבין בניימין ובין בני יוסף. נמצא, סולם שרגליו בנאר שבע ורואשו בבית אל, מגיע למעלה שיפועו נגד ירושלים. (...) ועל שם שהיתה עיר המלוכה שהתפלל בו אברהם, והוא השדה שהתפלל בו יצחק, וכן חמרו בסוטה 'לכו ונעלה וגו', לפי שיצחק שקלאו שדה, אלא כיעקב שקלאו הר, ולפי שהר המוריה שנאמר בו 'וירא את המקום מרחוק'. **ויפגע.** רבותינו פירשו לשון תפלה (ירמיה ז) 'ואל תפגע בי', ולמדנו שתיקן תפלת ערבית. **כי בא בית השלקים.** פ"ר אלעזר בשם רבי יוסי בן זמרת, הסולם הזה עומד בנאר שבע וראשו מגיע כנגד בית המק, שנאר שבע עומד בדרומה של יהודה, וירושלים בצפונה בנגד מלגיע למעלה תפלתם של מעלה מכוון כנגד בית המק של מטה.

מילואי חכמה

והיא בחינת המחאת כף. ומובא בנועם אלימלך (פ' אחריו): נראה לפרש, דהנה הצדיק הולך תמיד בדביקות ודבוק בעולמות עליונים, רק מחמת שמשוקעו תמיד על מנת ישראל שייטיב להם הש"ת בכל מיני שפע וברכה, מחמת זה הוא יורד קצת ממדריגתו ודביקותו, לך בכל זאת הוא פועל טוב המה שיורד קצת מהבדיקות, שע"י שרואים בני אדם גודל תשוקתו ותאוותו לטובתם, הוא מכניע בלבם ירא ה' ואהבתו, שכולם נתעורר לבבם לעבודתו יתברך שמו. וזהו 'וישא אהרן את ידיו', על דרך 'שָׂא נִבְזֶה על כפיך', וים לומר הפירוש, שהיינו אהרן שאר יפא לזבו לעבודת הבורא יתברך שמו, אז מחמת גודל אהבתו ואהבתם שבו, הוא מכה כף אל כף, ונמצא עבודת הבורא נקרא על שם הידים.

לבן נשא את רגליו. עי' במקו"א על ד"ה זה, שם הובא המדרש על הפס' 'וישא יעקב רגליו'. ולהוספת ביאור הובאו כאן הפסוקים המוקדמים לפסוק זה, וז"ל: [ב]ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (בראשית כח, י-יז; כט, ו): וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה: וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיָּלֶן שָׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא: וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹקִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ: וְהִנֵּה ה' נִצָּב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי ה' אֱלֹקֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וֵאלֹקֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְּנֶנָּה וּלְזַרְעֶךָ: וְהָיָה זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ וּפָרַצְתָּ יָמָּה וָקֵדְמָה וְצָפֹנָה וָנֶגְבָּה וְנִבְרְכוּ בְךָ כָּל מִשְׁפְּחֹת הָאֲדָמָה וּבְזַרְעֶךָ: וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ וַהֲשִׁבֹתִיךָ אֶל הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֶזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ: וַיִּקַץ יַעֲקֹב מִשְּׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָכֵן יֵשׁ ה' בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי: וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹקִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם: (...) וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו וַיֵּלֶךְ בְּנֵי קֶדֶם: ופירש"י (שם): **ויפגע במקום.** לא הזכיר הכתוב בתיזה מקום, אלא במקום הנזכר במקום אחר, הוא הר המוריה שנאמר בו 'וירא את המקום מרחוק'. **ויפגע.** רבותינו פירשו לשון תפלה (ירמיה ז) 'ואל תפגע בי', ולמדנו שתיקן תפלת ערבית. **כי בא בית השלקים.** פ"ר אלעזר בשם רבי יוסי בן זמרת, הסולם הזה עומד בנאר שבע וראשו מגיע כנגד בית המק, שנאר שבע עומד בדרומה של יהודה, וירושלים בצפונה בנגד מלגיע למעלה תפלתם של מעלה מכוון כנגד בית המק של מטה.

ויפגע במקום. לפי שהיה מהלך בלילה ולא היה יודע היכן הוא, ולכן נקרא 'מקום', שהוא מקום שהוא נמצא, גם השכינה העליונה והמתחתונה נמצאות שם. הוא הנה' נכנפי הריחה ועל הלב, שהם שוריס הלו הנקראים 'נר ה'', היינו הנשמה שנשמע, והרוח שבנכפי הריחה, והנפש שבלב. ולעיתים מיוחדים אלו הלשונות מְשָׁבָּחִים הוא בשלושה המוחין, והמחשבה רוכבת עליהם, ואזי הוא נקרא 'אדם'. וכן שלושה שוכנים בלב. ו'נר' הוא רמזי מיוחד ב'שמה ר'וח, ועם הרוח שנשב בהם נעשה עוף ה'נר' השוכנים בשני בתי הלב, והם ב'פש ר'וח, שמשמש 'נר'. וזה הוא הנשב בזוועות בשם הפרקים שלשם, והוא נושב בשתי השוקיים בשם הפרקים שנאמר בהם 'שוקיו עמודי שש', ועליו נאמר 'ומתה עליו רוח ה'. וכשבר תיבני הגוף מתנהגים בזה הרוח בלימוד התורה הקדושה, ובקיום מצוות התורה, מזי הסקיפה מתנהגת לכל לד שילוה האדם, כמו שנאמר 'אל תאר יהיה שמה הרוח ללכת יֵלֵכוּ'. שהסקיפה היא הרצון והיא הלב והיא הגוף. ואם מיבני הגוף שהם בעלי הסקיפה שהם עם ישראל הקדוש, הם תיכף מתנהגים על פי התורה שהיא הנשמה, ובקיום המצוות שזהו הנפש, אזי פורש ממנו הרוח מביניהם. ואזי בשומו הזמן מתקיים הכתוב 'וה' הטיל רוח גדולה אל הים', שהיא רוח סערה, שהיא גזירת הדין הקשה, שהיא מסעירה ומחרידה את גוף האדם שהם עם ישראל, ואזי עם ישראל הם בסערה, 'והתיים' שהיא הגוף, 'תיבבה להישבר'.

שמחה / שמחת הלב

בשעושה המצוה בשמחה, אזי מעלה השכינה שהיא המצוה, שהיא שמחת הלב, מַבְּחִין הקליפות (ליקו"מ כד).

שמחה הוא קומה שלימה מרמ"ח איברים ושס"ה גידים, ועל כן כשהוא שמח או מרקד, צריך לראות שיעבור בכל השמחה מראש ועד עקב (ליקו"מ קעמה).

עי"ז שמחת הלב, עי"ז מכניעין כח המדמה שבלב, שהם אהבות הנפולות (ליקו"ה נשיאת כפים א).

עשרה שמות נקרא שמחה, אלו הן, ששון, שמחה, גילה, רינה, דיצה, צהלה, עליזה, חדוה, תפארת, עליצה (אדר"נ לה, ט).

שמחת הלב, סיבת רפואת האדם מֵחוֹלְיוֹ (רבינו יונה משלי יז, כב).

'אין השכינה שורה מתוך עצבות', שהעצבון ממשטם את הלב וסותם שבילי ההכנה. 'ולא מתוך עצלות' שקידה והתבוננות. 'אלא מתוך שמחת הלב' ליישר המוזגים, ואף דרך החכמים היה בישיבתם לפתוח במילי דבדיחותא (המאירי שבת ל:).

דבקות הנשמה בלב הוא ע"י שמחת הלב (תורת המנחה לב).

שמחת הלב היא אם במצוה אם בעבירה הנה היא ניכרת בגוף, לפי שהלב שורש הגוף, וַלְּחוֹת השורש מתגלה בענפים (רבינו בחיי ויקרא יט, ב).

סוד השמחה הוא מגבורה ממותקות (קה"י, שמחה).

בינה נקרא שמחה, 'אם הבנים שמחה', דמינה כל חידו נפקא (קה"י, שמחה).

השמחה היא שמחת הלב, והיא הנמשלת לאורה המאירה את הנפש, וע"י אור השמחה, ישיגו משוש, שהמשוש הוא המחולות שיעשו בעת השמחה הריקוד והמשחה וכדומה (מלבי"ם ישעיה כד, יא).

ששון הוא בגלוי, והשמחה בלב (מלבי"ם ישעיה לה, י).

שמחה וגיל מורים השמחה שבלב, לבד ששמחה מורה על שמחה תמידית, וגיל מורה על השמחה הפתאומית, אשר תפתח לב האדם עת יגיע לו בשורה טובה פתאום (מלבי"ם ישעיה סו, י).

אל תבואני רגל גאוה. כדכתיב בתהלים (לו, יב-יג): אַל תְּבוֹאֵנִי רֶגֶל גַּאֲוָה וְיַד רְשָׁעִים אַל תְּנִדֵנִי: שָׁם נָפְלוּ פֹּעֲלֵי אָוֶן דָּחוּ וְלֹא יָכְלוּ קוּם: ופי' המלו"ד (שם) ע"ד הפסוק: **אל תבואני.** אל תבוא אלַי רגל מגאי גאוה להגר לי, והרשעים לא יגדלו לומר ממקומי ביד חזקה. וייתכן לומר שפסוקים אלו מרמזים גם על מיקום הרגלין והידין בתי' 'רגל גאוה' 'יד רשעים', בכוח רוח הקדיש שבלב, בתי' 'ונקתך ליסרי לב'.

ורחצו רגליכם. כדכתיב בברכתים (יח, ג-ד) לאחר מילתו של מלא"ה: וַיֹּאמַר אֲדֹנָי אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אַל נָא תַעֲבֹר מֵעַל עַבְדֶּךָ: יֻקַּח נָא מְעַט מַיִם וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשָּׁעֲנוּ תַּחַת הָעֵץ: ופירש"י (שם): **ורחצו רגליכם.** כשבור שהם עֲרֵבִים שמשמרים לאדם רגליהם (ב"מ פו), והקפיד עליו להכניס עבודת אלילים לביתו. כתב הת"ז"ל בספר הליקוטים (וילך יח): אמר 'אתו רגליכם' מהאדם שמחת הרגלים, שהם המילולים, ואמ"כ 'והשענו תחת העץ' שהוא עץ החיים. ועי"ש בפל"ח (המובא במג"ע ד"ה 'על ידי שהדלת וכו') בענין המילולים הנאמרים ברגלין.

היינו על ידי הרוח שבלב באים הריקודין. היינו על ידי הצדיק שהוא בחינת רוח כנ"ל, נתבטל הגאוה כנ"ל, כמו שכתוב (תהלים לו) אל תבואני רגל גאוה. ונתבטל העבודת אלילים, כמו שכתוב (ברכות יח) ורחצו רגליכם, זה עבודת אלילים.

על ידי הצדיק וכו' נתבטל הגאוה כנ"ל כמ"ש אל תבואני רגל גאוה. ופירש בפל"ח (ז, ט): היינו כי עיקר מחיצת הקליפות שהם הגאוה והעצוה זרה, הוא בבחינת רגלי הקדושה, בבחינת 'רגליה יורדות מוות', ומכוונת בתות מי"ת. וזה בחינת מה שאמרו רז"ל (ברכות מג) 'כל ההולך בקומה זקופה כאילו דוחק רגלי השכינה וכו'', כי הגאוה הוא עבודה זרה ממש. ועיקר ההבדל שבין ישראל לעמים הוא בעין זה, כמ"ש 'כי לא מרוכנכם וכו' כי אתם המעט', ודרשו רז"ל (מולין פט) שאתם ממעטין עצמיכם. ומשם עליו השלום רבן של כל ישראל, נאמר גו 'עניו מאוד'. ועל כן עיקר התגברות הקליפות והחיצונים הוא בבחינת גאוה, ומחיזתם ברגלין, ועיקר יניקתם הוא מהשתלשלות הרוח שבלב / לב

לב זה בחי' תפילה, כי 'עבודה שבלב זו תפילה', היינו שתהיה נכתבת התורה בתוך הלב, ע"י שיכתבו מהתורות תפילות, שהם בחי' לב, ועי"ז נשוב אליו יתברך באמת ויקרב אותנו ברחמיו (והשתפכות הנפש יא).

אין בכל האותיות אות שיתלבש בה השם באות אחת, כי אם אותיות ל"ב. לי, לה, לו, בי, בה, בו (שערי צדק ו).

לב הוא סובל הרוח והוא מלך בגוף, והרוח סובל הנשמה, בסוד 'ויפח באפיו נשמת רוח חיים'. והיודע סוד זה יודע סוד התקשרות הרוח בנשמה בסוד הוי"ה אלק"ם (שערי צדק ו).

לפי שחיי שאר כל האיברים תלויים בלב, לכך נקרא הקב"ה, שהוא חיי כל הנמצאים כולם, בלשון לב (רבינו בחיי שמות יג, יז).

הלב הוא המלכות. אמנם תַּקָּרָא לב בהיותה בשמאל בסוד הדין, משכן לבינה שהוא לשמאל, וע"ז ארז"ל 'הלב מבין'. וע"י הבינה תקבל ל"ב נתיבות חכמה (פרד"ר כג, יב).

כאשר הלב הוא טוב, בו נמצא הכל בשלימות, הן כוחות הנפשיות בשלימות הן הגופניות, כי הלב הוא המקור והשורש של בעל חי. מורה על זה מה שהוא באמצע הגוף, כי כל דבר שהוא באמצע הוא שורש והתחלה אל הכל (דרך חיים פ"ב מ"ט).

ירחמנא ליבא בעי, ר"ל ליבא בעי רחמנא', עכ"ל (ספר ליקוטים יקרים). נראה כוונתו, שהלב עיקר פעולתו הוא שיהיה משכן להשי"ת, שישכון בו כביכול, ואם ח"ו לאו, אינו נקרא לב כלל, כיון שאינו פועל פעולתו העיקרית (מקור מים חיים פ' ואתחנן).

הלב הוא המלך לכל חלקי הגוף ונוהג בם, ואם הוא אינו מביא עצמו אל עבודתו ית', אין עבודת שאר האיברים כלום, כי 'אל אשר יהיה שמה רוח הלב ללכת ילכו' (מסילת ישרים טז).

כל דבר פנימי נקרא לב (פרי הארץ ח).

טוב לב הוא ל"ב נתיבות החכמה, ומהן יוצא ש"ך ניצוצין. ז' פעמים ל"ב גימ' ש"ך, וכן לב בא"ת ב"ש הוא ש"ך (קה"י, לב).

הלב הוא הכח המושל, והרוח הוא המעלה ציוריו על הלב (מלבי"ם יחזקאל יח, לא).

לב מציין הכלי החיצוני החומרי, שבו ישכון הרוח שהוא הכח הפנימי הנפשי, ושהרוח הלב הוא שהחומר אין לו נטייה ותאווה אל הרע (מלבי"ם תהלים נא, יב).

מילואי חכמה

אל תבואני רגל גאוה. ומובא בתוי"י (פ' אחמ): ובזה מבואר לפידיס שריפ"ו ידיהם, דמבואר בכתבי האר"י זלה"ה מיקון עוון גאוה הפוגם בסוד י"ה גימטריא גאו"ה, כי מחיזת הקליפות הינו בד' חומיות רמשוים מֵשֶׁם בן ד', מה שאין כן ע"י עוון גאוה גורם לקליפות שיתחזו גם בד' רשעות מהסם וכו', יעויין שם. ולפסבר שזהו פירוש הפסוק (מהלים קמ) 'לומו לך חוכל', ודרשו בסי"ם (פוטה ד) 'לין לחי והוח יכוליס לדור בעולם וכו'. והוח, כי עד שתה דיו לעולם שיתמתק בד' חומיות (עירובין יח), מה שאין כן עכשיו ע"י גורם שלישה ח"ו גם בד' רשעות, כביכול דומה רגלי השכינה מכל וכל. ולפסבר זה פירוש הפסוק 'לל תנודני רגל גאוה ויד רשעים לל תנידני וכו'. והוח, כי זכרנו כי עוון גאוה פוגם שם בד' חומיות רשעות, שהם גיגמטריא רגל בחילוי, ושם זה פגום גימטריא י"ד חומיות דמילוי המילוי, גגד י"ד פרקין שניד. וזה שכתוב 'לל תנודני רגל גאוה ויד רשעים לל תנידני', וקל להבין. וזה יובן 'רפידים', על שֶׁרפו ידם מדברי תורה ובלו לידי גאוה, וגרמו ליתן כח ו"ד לל חומיות. וזה שכתוב (בהשמים כו) 'ו"ס ידי"ס יד עשיו', כי ס"ו נוסף על מחיזת הקליפות בד' חומיות רשעות גם בן הקרלע 'יד', ועם ו"ס שמתו כסר, הרי ו"ס יסיס', וקל להבין. וזה שכתוב 'זכור לת לשר עשה לך בעמלק', כי עוון ביטול תורה המביא לידי גאוה נמשך משם גימטריא רגל וגימטריא זכור, והבן.

יקוט הנחל

כתפילה בבתי' בית, עי"ז הבין מוקף הבטחה הצי"ת מליו 'והנה מלכי עימך ומרחיק וגו' והשיבותיך וגו', כי רק כשהתפילה בבתי' בית, היינו בהתקבות לצדיקים שהם הרוח שבלב, בתי' מקום ביהמ"ק, שהוא ליבן של ישראל (פיע"ר הקדמה טז), רק אז יש כוח בליבו לשלח לת רגליו ולהעלות לת המלכות. עוד לפמ"ש ע"פ פסוקים אלו ורמ"י שעליהם, שהוא מכוון ממש למבואר בגאוה ד', שבהתפילה בבלימות עליהם, הרי שהשם בתי' לשם הסולם, בשלשה בני יוסף שהוא בתי' 'מיקום המעומת', ורגליו של הסולם בבחי' שבא שהיתה בשלשה שבטים שבעון בתי' 'המוכים שהוא שוות', ומשלש בגימטריא רגל גאוה ויד רשעים לל תנידני וכו'.

שיפושו בגגד ביהמ"ק וירושלים שבשלשה בניהם שהוא גאוה מכל התרלות.

ע"י הרוח שבלב באים הריקודין. ומובא בימי מוהרנ"ת (ס"ב לז): ביום רביעי ממישה עשר בשבט עשה רבי יעקב יוסף סעודה בביתו, והיו אלו כל הע"ל. (...) ואמ"כ מזכרתי שעבר יום ממישה עשר בשבט בלי שאמה כלאור, והשלמתי לשמח עלמי. והיה שם רבי יעשיה מטשערקאס אחד מאנ"ש, ואטפשי לומו לאור השמחה ולקדתי עימו בעל כורחו. ובשהילה לל היה מרוצה כלל, אבל אני השכחתי לומו הרבה, ולל היה יכול לשנות לזולי, וע"ז נמשך עליו שאמה לת"כ בשמת, ומכוונר אלגזו מזה, שאמהילה בריכין להכריע עלמו לשמחה ואח"כ בת השמחה בשמת, כמו שמעתי מפיו הקדוש בפירוש (סיהר"ן עב). ואלו מעט הריקודין והשמחה בלומו הלילה היה יקר בעיני מאד מפז ומפניניס, כי נתייאשתי מלשמח בלומו העת, כי בכר נדמתי, והשם היה בעזרי לבוא לשמחה זו שהוא אלגי דבר גדול, כי כל זמן שאני זוכה להיות בשמחה לפילו בשוא, הוא אלגי יקר מאד ומלוא גדולה, כי רציתו ז"ל להזהירני מאד מאד להיות לך שמח תמיד, ולהכריח עלמו בכל הכוחות להיות בשמחה תמיד, והעיקר לשמח לת עלמו ע"י מילי דשתותא דייקא, כמבואר אלגלו כמה פעמים.

ע"י הרוח שבלב באים הריקודין היינו ע"י הצדיק. מיפרו למוהרנ"ת, שפעם הלכו המבריים של הבעש"ט לנחם ליזה לְגָבָל, והתחילו לדבר ביניהם בעבודת השי"ת כדרכם, עד שבאמו שאלו לנחם לת האבל, והתחילו לרקוד לנוכ ההתלהבות שבת להם מדיבוריהם, וגם האבל שבא אחוז אבל ורקד עמהם. אמר מוהרנ"ת, כשהמדברים מרבינו, גם יכול להיות כך, 'אז מ'רעדט פון זענן, קענן חוין מזוי זיין'. וכן מפופר בימי שמואל (פע"ח): ויש"ט לאחוז לאבל לת"כ בעודה שלישים בשמחה גדולה, ודיברנו דברי רבינו ז"ל מספריו הקדושים וזימרנו זמירות, אבל היינו יגעים מלד ועייפים מלאו היום והלילה, וגם מעניין המחלה של הילדה הנ"ל, שהיה לנו לער גדול מזה, ולל חשבנו לרקוד. ועורלתי לת רבי אלטר בנעלין ואמרתי לו, אחר גם כזה לל נרקוד?! ויאמר אחי והוא לרקוד, והתחברו כזה כל הנ"ם ואח"כ כל המעונה, והיה ריקוד כזה שכמוהו לל נהייתה כל הזמן הזה.

בערך שלוש או ארבע שעות לפופים רקדנו בחזקה וכבח גדול, עד שממחת הזיעה נרטבו כל הבגדים שלנו עד שֶׁיָּכְלוּ לסחוט מהם.

ע"י הרוח שבלב באים הריקודין היינו ע"י הצדיק. מפופר בשי"ח (ג, יעב): כי היה מקפיד שלל יעבור עליו יום ללל ריקוד, ופעם כשנזכר אחד שכיבתו כבר על מיטתו אחר שקרא כבר קריאת שמע, שעדיין לל רקד בחותו היום, ירד ממיטתו ורקד לעלמו וחזר למיטתו. וכן מפופר בשי"ח (ה, רטו) על רבי אהרן מקריליטש: היה ידוע בין אנשי שלומינו כאחד מהמופלגים במידת השמחה, כי אם רק דיבר עם מישהו, נתמלא הלה מיבף שמחה, והיה רגיל מאד בריקודים. והיה אומר, כשהבע"ד אומר לי מה יש לך לשמוח עכשיו, אני עונה לו, אני מלוה לעלמי ריקוד, כי הרי יהיה זמן שיהיה לי במה לשמוח, אז אני לווה עכשיו ריקוד מזמנים טובים שלו שיחזור. ומובא בשי"ח (ו, תמו): שָׁמַע פעם אחד שלח מאנ"ש, מדוע נוהגים אנ"ש לרקוד כל יום אחר התפילה וכבל עם המשמן. ענה ואמר לו, אם רוקדים אם מהפסח יש לשם במה לשמוח, כי שמחים הם שעל אף דרגתם הקטנה והנמוכה, אעפ"כ זכו ליפול בחלקו וגורלו הטוב של רבינו, ולדעת מתורתו ושיחות ועצות קדושות וטהורות כאלו, שיש בהם די והותר כדי לעודדם ולשמחם. וזהו בחמת והנכון הנהדם מאיתנו, שמאחר שזכינו להתקרב לאור הגדול של רבינו, מחוסחינו לשמוח ולרקוד בכל יום ויום בלי הרף ולהודות לה' אף רק על זה בלבד. ובמקומות והנהגות מרבי אהרן ליגעלסקין מובא: נוהגין אנ"ש שבכל הקיבוצים, להיות רגלין בריקודין אחר התפילה ואחר הלימוד, ובפרט בשבת ויו"ט. **על ידי הצדיק שהוא בחי' רוח כנ"ל נתבטל הגאוה.** וכתב בליקו"א (תו"מ ערכ ג, ט): עיקר בחינת לדיק הוא על שם שעושה לדקה ומסך, כי הלדיק הוא בבלב הוא בחינת רוח נדיבה, בחינת נדבת לב, שעי"ז מאיר בידין ורגלין ומכניע הכפירות ומגלה בחינת חמונה ומעלה הרגלין מבחינת 'רגליה יורדות מוות', שזה נעשה ע"י בחינת לדקה, בבחינת 'ולדקה תציל ממוות'. כי רוח הלדיק הוא בחינת רוח נדיבה, שעושה לדקה ומתקן ומאיר בידין והרגלין, וממשיך בהם לדקה ומייס, ומכניע סטרא דמותא, בחינת עבודה זרה בחינת אלילים

ריקודין / ריקודים

בשאדם משמח עצמו בשמחה של מצוה, והשמחה גדולה כל כך עד שנוגעת עד רגליו, היינו שמרקד מחמת שמחה, זה הבחינה נקרא 'ונביא לבב חכמה'. הרגלים הם נצח והוד, בחי' נביאים, נתעלים לבחי' לב ע"י השמחה שלבב, כי השמחה מעלה אותם. וזהו הריקוד, שמעלה רגליו בכל פעם (ליקו"מ ח"ב פא).

הֲפָרְפְּטָקִים (פיזזז וכירכור) שעושין בשעת ריקודין, זה בחי' 'אנוכי ארד עמך מצרימה ואנוכי אעלך גם עלה' (שיהר"ן פז).

לְעניין ריקודין אמר (מוהר"ן), שכשהוא יושב בין העולם הוא יכול לרקוד ריקוד נפלא מאוד. וגם פעם אחת שמעתי בעצמי שאמר, בשעה שישב בין העולם, אני דומה כמי שכל העולם עומדים סביבו, והוא מרקד מאוד (חיי מוהר"ן רמא).

ריקודין בחי' תשובה, שאחר ששבין אל ה' אזי צריכין לרוץ אוהב, לרוץ ולילך במהירות גדול אותו האורח שהיו יכולין לילך בזמן שהיו נזופין, שזה בחי' ריקודין, שמרקדין ומדלגין המהדריגות שהיו יכולין לילך באותו הזמן שהיה רחוקים ממנו יתברך (ליקו"ה ר"ח ג, ד).

רִי ירמיה ר' זעירה בשם רב הונה, 'קיפוץ' עוקר שתי רגליו כאחת, 'ריקוד' עוקר אחת ומניח אחת (ירושלמי ביצה כ:).

כשהממשלה שהוא הכתר משפיע במידותיו, מידותיו מתנוצצים לקבל, זהו הריקוד (ספר הפליאה ד"ה ממשלה עת ריקוד).

מרקד. עניין דילוג וקפיצה של שמחה (מצו"צ דה"א טו, כט).

הריקוד הוא להעלות ניצוצין ומדריגה תחתונה, להעלותה אל העליונה (בעש"ט עה"ת פ' נח).

מרקדין. ר"ל מלשון ריקוד פסולת מתוך האוכל (במלאכת מרקד בהלכות שבת) (מאור עיניים פ' בראשית).

וזה 'מה יפו פעמיך בנעלים', שע"י הריקודים מתקנים בחי' הרגלים (שארית ישראל, ליקוטים לפורים).

חסדי דוד

דוד עסק כל ימיו בתורה, בבחינת 'תורת חסד', שהוא בחינת 'חסדי דוד הנאמנים' (ליקו"ה סעודה ה, לב). **יזכרה** לחסדי דוד', בחינת 'חסדי דוד הנאמנים' שהם בחי' הלכות, בחינת 'תורת חסד', היינו מה שהיה לומד על מנת ללמדה (ליקו"ה סעודה ה, לט). **דע** כי שלושת מיני חסד הם, האחד, 'חסד עליון' הבא מן המקור העליון, שאין בו תערובת דין ולולי חסד ורחמים, ונקראים חסדים טובים, והשני, 'וחסדי מאיתך לא ימוש'. והשני, הוא 'חסד עולם', והוא חסד אברהם, שנאמר 'תיתן אמת ליעקב, חסד לאברהם', ולפי שפחד יצחק הוא סוד מידת הדין, מתערבת עם חסד אברהם, ולפעמים מעכבת את החסד מצד הדין, אין חסד אברהם חסד פשוט, אלא מעורב עם דין, בסוד גלוי ונעלם, מעלה ומטה, פנים ואחור, ולפיכך 'חסד עולם' יש בו דין ורחמים. השלישי נקרא 'חסדי דוד הנאמנים'. ולפי שהיה דהע"ה שואב חסדים העליונים מלמעלה, הנקראים חסדים טובים וחסדים ראשונים, אמר הכתוב 'אית חסדיך הראשונים ה' נשבעת לדוד באמונתך'. והיודע סוד חסדי דוד, ידע סוד 'הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו', ראש וסוף ואמצע (שערי אורה ב). **'חסדי** דוד הנאמנים' הוא בנצח הוד דזעיר, המשפיעים למלכות (קה"י, חסדי דוד הנאמנים). **'אב** הרחמן' גימ' 'חסדי דוד הנאמנים' עם י"ד אותיות והכולל (קה"י, אב).

ואני תפלה

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, "חֲזַק יָדַיִם רָפוֹת וּבִרְכַּיִם כּוֹשְׁלוֹת תְּאַמֵּץ". וְתִרְחֵם עָלַי וְתִטְהַר וְתִקַּדֵּשׁ אֶת יָדַי וְרַגְלַי. וְתֹאמַר לָאֲסוּרִים צְאוּ, וְאַל תִּתֵּן לְמוֹט רַגְלַי, וְתוֹצִיא אֶת רַגְלַי מִמַּאֲסָר. וְרַגְלַיִם אֲשֶׁר יָרְדוּ לְפָוֹת, תּוֹצִיאֵם לָבֶטַח מְהֻדָּרָה בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, מְפֻוָּת לְחַיִּים. וְיִקָּם בִּי מִקְרָא שֶׁכָּתוּב "רַגְלֵי עֶמְדָה בְּמִישׁוֹר". וְיָדַיִם פְּגוּמִים הַמַּלְכָּכִים בְּכַמָּה מִינֵי לְכְלוּכִים וּפְגָמִים רַבִּים מְאֹד, תְּרַחֵם עֲלֵיהֶם לְנַקּוֹתָם וּלְטַהֲרָם, וְתוֹצִיאֵם מִטֻּמְאָה לְטָהֳרָה. וְתַמְחֵל וְתִסְלַח לִי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, עַל כָּל מִינֵי פְּגָמִים שֶׁפָּגַמְתִּי בְּיָדַי וּבְרַגְלַי, וּתְזַכֵּה אוֹתִי מֵעַתָּה שֶׁיִּהְיוּ יָדַי וְרַגְלַי קְדוֹשִׁים וּטְהוֹרִים מִכָּל מִינֵי פְּגָמִים שֶׁבָּעוֹלָם. וְתִהְיֶה בְּעֶזְרִי שֶׁאֶזְכֶּה לַעֲשׂוֹת מִצְוֹות רַבּוֹת בְּיָדַי וּבְרַגְלַי בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה, בְּאֹפֶן שֶׁאֶזְכֶּה לְהָרִים אֶת יָדַי וְאֶת רַגְלַי לְשָׁרְשָׁם שֶׁבְּקְדֻשָּׁה, וְתִתְגַּדֶּה הָאַרְתָּם הַגְּדוֹלָה, וְאֶזְכֶּה לְהַמְתִּיק כַּף וְרִקּוּדִין דְּקְדֻשָּׁה (ליקו"ת י).

פְּתַח לִבִּי וְדַעְתִּי, וְהָאֵר עֵינַי שִׂכְלִי, וְהוֹרֵנִי וְלַמְּדֵנִי בְּכָל עֵת כָּל הַדְּרָכִים וְהָעֵצוֹת שֶׁאֶפְשָׁר לְשַׁמֵּחַ עַצְמִי בָּהֶם בְּאוֹתָהּ הָעֵת

הדיוט שבמיתת רגלין כילוע. ועל כן 'כל זמן שיש עבודה זרה בעולם, תרון אף בעולם'. ועל כן כשמבטל הגאוה, שזה בחינת 'ליבו גסה את רגליו', 'נשמ' דייקא, שנמעלו הרגלין מבחינת קליפות, אז נמתקין הדיוים ונמשכין חסדים, בחינת 'חסדי דוד הנאמנים', וידוע שמרמזין לרגלי הקדושה, בחינת נצח והוד, כמבואר בזהר בכמה מקומות, עיין במקו"מ ובמילוא"ת ד"ה 'חסדי דוד הנאמנים'.

וכשנתעלה הרגלין על ידי הריקודין, בחינת נשא לבו את רגליו, ונתבטל הגאוה, היינו העבודה זרה, על ידי זה נמתקין הדינים. כי כל זמן שיש עבודה זרה בעולם, חרון אף בעולם (ספרי פ' רמה). **וכשנתעבר העבודה זרה, נתעבר החרון אף, ונמשכין חסדים, ואז הרגלין הם בבחינת רגלי חסידיו** (שמואל ב כ ג), **היינו בבחינת חסדים, היינו בחינת חסדי דוד הנאמנים** (ישעיה נה), **הנאמנים דייקא, כי נתבטלו המינות והכפירות.**

ממרון חפו', ומביא עליהם ברכה ורחמים, שנאמר 'ונתן לך רחמים ורחמך והרבך'. **רגלי חסידיו.** כמיב בתפילת מנחה, בשמו"ע (ג, ט): רַגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמֹר וּרְשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ יִדָּמּוּ כִּי לֹא בְכֹחַ יִגְבַּר אִישׁ: ופירש המג"א (שם) ע"ד הפשט: **רגלי חסידיו ישמור.** רוצה לומר, חולה הכל במשפט, כי רגלי חסידיו ישמור מלֶבֶל, והרשעים יוכרתו בצוה מוקף הפורענויות, בעת נתמלא סתמם. ועי' בגמ"י לעיל ד"ה ע"י הצדיק וכו' שמבטל הגאוה וכו' שכתב הרב מטשערין שכשנתעלים הרגלין מהקליפות ע"י הריקודין, נמתקין הדיוים החמורים במלכות ונמשכין חסדים, ואזי נקראת המלכות 'רגלי חסידיו', וכידוע בחי' מלכות מרמזין לרגלי הקדושה, בחי' נצח והוד כמבואר בזהר בכמה מקומות. וכענין ד'רגלי חסידיו' ו'חסדי דוד הנאמנים' (המובא בד"ה הצמ"), שהם מהחסדים הנעלמים ומובאים בדברי מוי"ל ובספרי קבלה (כלל י"ח מפ"י הכללים), וכל לומד יוכל בפי בחינתו לעיין ולהדיוק יותר בענייניו שם.

חסדי דוד הנאמנים. גם והוד נקראים 'חסדי דוד' לפי שהם המכוונים את המלכות שהיא מידת דוד, ונקראים נאמנים, לפי שהם חומים ומגלים את המלכות, מלשון 'ויהי חומן את הדסה' (ע"פ מתון מדפוס, זהר פנחס ריג ע"ב). וזהשם"כ כיעשיה (נה, ג): **הַטּוּ** חָזְנְכֶם וּלְכוּ חַיֵּי שָׁמְעוּ וְאִתְּי נַפְשְׁכֶם וְאֶכְרְתָה לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חַסְדֵי דָוִד הַנֶּאֱמָנִים: ופירש המג"א (שם) ע"ד הפשט: **שמעו וכו'.** שְׁמְעוּ חלי ותזכו לעמוד בתחייה בימי המשיח. **ואכרתה.** זו מכרות לכם ברית להבא להיות מתקיימת עד עולם. **חסדי.** כתקנֵי, ר"ל, יהיה כמו התקדים הקיימים תמיד בטבעתמי לדור, שלא תופסק המלוכה מזרעו.

כל זמן שיש ע"ז בעולם חרון אף בעולם. כמיב בדברים (יג, יח–יט) בדיני עיר הנדחת: וְנָתַן בְּיָדְךָ וְהִמַּתָּ אֹתָהּ לְפִי חָרֶב: הַכֵּה תַכֶּה אֶת יוֹשְׁבֵי הָעִיר הַהִוא לְפִי חָרֶב הַחֲרֵם אוֹתָהּ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּהּ וְאֶת בְּהֶמְתָּהּ לְפִי חָרֶב: וְאֶת כָּל שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל תּוֹךְ רְחֹבָהּ וְשָׂרַפְתָּ בָאֵשׁ אֶת הָעִיר וְאֶת כָּל שְׁלָלָהּ כָּלִיל לַה' אֱלֹהֶיךָ וְהָיְתָה תֵּל עוֹלָם לֹא תִבָּנֶה עוֹד: וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם לְמַעַן יָשׁוּב ה' מֵחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחֲמְךָ וְהִרְבֶּךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ: ודרשו בספרי (ראה פ' מד): **למען ישוב ה' מחרון אפו.** כל זמן שעבודה זרה בעולם חרון אף בעולם, נמתלק עבודה זרה נמתלק חרון. וכתב בית המזוקה (עכו"ס ד, טו): כל העושה דין בעיר הנדחת סרי זה כמקריב עולה כליל, שנאמר (דברים יג) 'כליל לה' אלקיך', ולא עוד אלא שמתלק חרון אף מיכרתל, שנאמר 'למען ישוב ה' ממרון חפו', ומביא עליהם ברכה ורחמים, שנאמר 'ונתן לך רחמים ורחמך והרבך'. **רגלי חסידיו.** כמיב בתפילת מנחה, בשמו"ע (ג, ט): רַגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמֹר וּרְשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ יִדָּמּוּ כִּי לֹא בְכֹחַ יִגְבַּר אִישׁ: ופירש המג"א (שם) ע"ד הפשט: **רגלי חסידיו ישמור.** רוצה לומר, חולה הכל במשפט, כי רגלי חסידיו ישמור מלֶבֶל, והרשעים יוכרתו בצוה מוקף הפורענויות, בעת נתמלא סתמם. ועי' בגמ"י לעיל ד"ה ע"י הצדיק וכו' שמבטל הגאוה וכו' שכתב הרב מטשערין שכשנתעלים הרגלין מהקליפות ע"י הריקודין, נמתקין הדיוים החמורים במלכות ונמשכין חסדים, ואזי נקראת המלכות 'רגלי חסידיו', וכידוע בחי' מלכות מרמזין לרגלי הקדושה, בחי' נצח והוד כמבואר בזהר בכמה מקומות. וכענין ד'רגלי חסידיו' ו'חסדי דוד הנאמנים' (המובא בד"ה הצמ"), שהם מהחסדים הנעלמים ומובאים בדברי מוי"ל ובספרי קבלה (כלל י"ח מפ"י הכללים), וכל לומד יוכל בפי בחינתו לעיין ולהדיוק יותר בענייניו שם.

חסדי דוד הנאמנים. גם והוד נקראים 'חסדי דוד' לפי שהם המכוונים את המלכות שהיא מידת דוד, ונקראים נאמנים, לפי שהם חומים ומגלים את המלכות, מלשון 'ויהי חומן את הדסה' (ע"פ מתון מדפוס, זהר פנחס ריג ע"ב). וזהשם"כ כיעשיה (נה, ג): **הַטּוּ** חָזְנְכֶם וּלְכוּ חַיֵּי שָׁמְעוּ וְאִתְּי נַפְשְׁכֶם וְאֶכְרְתָה לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חַסְדֵי דָוִד הַנֶּאֱמָנִים: ופירש המג"א (שם) ע"ד הפשט: **שמעו וכו'.** שְׁמְעוּ חלי ותזכו לעמוד בתחייה בימי המשיח. **ואכרתה.** זו מכרות לכם ברית להבא להיות מתקיימת עד עולם. **חסדי.** כתקנֵי, ר"ל, יהיה כמו התקדים הקיימים תמיד בטבעתמי לדור, שלא תופסק המלוכה מזרעו.

יִלְקוּט הנחלי

וכשנתעלה הרגלין ע"י הריקודין וכו' ע"י נמתקין הדינים. וכתב בקיצור ליקו"מ (מת, ח): ריקודין של מצוה, כגון שמשמח חתן בשמח ויו"ט או בחתונה של מצוה או בשמחי סעודות מצוה, ושמח בשמיחה וכוונתו לשמים לזכות לשמחת ישראל, לשמות בשמי"ת שאר בחר בנו מכל העמים וכו', ומתעורר לשמחה עי"ז עד שנמשך השמחה לתוך הרגלין, דהיינו שמרקד מחמת שמחה, עי"ז מגרש החיצונים הנאחזין ברגלין וממתיק ומבטל כל הדיוים וווכה לקבל כל הברכות, והשתלבות הזה של הריקודין הוא 'אֲשֶׁם הוּא אָשֹׁם הוּא לה'". אחל מי שמרקד בהשתלבות היטב הוא בחינת 'לֹא זכה' (ויקרא י), והיינו שמשמח הוא בחינת יין המשכר, שנמשך לחיות החיצונים מ"ו. ובספר 'שמחל קצו' (עמ' שמז) מסופר בענין זה: היה מעשה ניסים אין גולה הצא שלי... שלילה היתה בניתי, זה היה בעיר השתיקה על יד הכותל, והיתה בניתי המיילדת פייגל'ה. גו, היה קיבוי בלילה, (...) והבית בנתה היה קרוב מאד לבית שלי, ורב שלמה וקפלן ומני ועוד כמה מבריס עמינו ריקודים בשביל שיומתקו הדיוים... עד שהבא שלי התחילה ללמד בניסים גדולים, וכרוך השם הבא שלי פה. היא יגלה בלי ניתוח... **נשא לבו את רגליו** ומובא בספר מכלל יופי (קיומן ר, בשם הרב"ם ב' 'מסדיס מגולים. ולפי דמיהו בנגא ומיהי בהוד, על כן מסודה מותרת מסד ו"ס, והן מסדי נגא הוד, 'מסדי דוד הנאמנים'.

וזה סוד הריקוד, שמגיהין הרגלייס שהן נגא הוד עד מקום המזוה, שיעלו משם התורות אל הנוקבא, כ"ה תורות כמנין כלה. וזה שאמרו רז"ל (כתובות קיז) 'כילד מרקדין וכו' כלה נפ"ס', דלפי תיכות כ"ה ג' ורות, 'ומקודה', שהן מבחינת ג' תורות המגולים דנגא הוד, שהם ג' מסדיס מגולים. ולפי דמיהו בנגא ומיהי בהוד, על כן מסודה מותרת מסד ו"ס, והן מסדי נגא הוד, 'מסדי דוד הנאמנים'.

מילואי חכמה

נתעבר החרון אף ונמשכין חסדים. וכתב המלבי"ם (קהלת ה, ז): הנה יש מידת 'אלקים' והוא דין, ויש מידת הוי"ה והוא רחמים. וקיוס העולם בהיותנו נלחי לחויים, הנה הוא ע"י שיכבוש רחמיו את כעסו, או מידת הסדה למידת הרוגז, כדעת הכמי הסתם (זהר קו, נא) על פסוק (תהלים ז) 'וְאֵל זועם בכל יום', שמידת 'אל' זועם וכופם את מידת הדין. וזה יאמר, מדע למה מתקיים העולם בהיות עֹקֶם בקרבו, הלא הוא כי הנבוה שמעל נבוה הוא הצומר בהמיו, הוא מידת רחמים שעל מידת הדין, לכנוס רחמיו את כעסו.

חסדי דוד הנאמנים. ומובא בקה"י (ערך ריקוד) בהקשר לענין הריקודים, וז"ל: הנה יש מידת 'אלקים' והוא דין, ויש מידת הוי"ה והוא רחמים. וקיוס העולם בהיותנו נלחי לחויים, הנה הוא ע"י שיכבוש רחמיו את כעסו, או מידת הסדה למידת הרוגז, כדעת הכמי הסתם (זהר קו, נא) על פסוק (תהלים ז) 'וְאֵל זועם בכל יום', שמידת 'אל' זועם וכופם את מידת הדין. וזה יאמר, מדע למה מתקיים העולם בהיות עֹקֶם בקרבו, הלא הוא כי הנבוה שמעל נבוה הוא הצומר בהמיו, הוא מידת רחמים שעל מידת הדין, לכנוס רחמיו את כעסו.

חסדי דוד הנאמנים. ומובא בקה"י (ערך ריקוד) בהקשר לענין הריקודים, וז"ל: וזה סוד הריקוד, שמגיהין הרגלייס שהן נגא הוד עד מקום המזוה, שיעלו משם התורות אל הנוקבא, כ"ה תורות כמנין כלה. וזה שאמרו רז"ל (כתובות קיז) 'כילד מרקדין וכו' כלה נפ"ס', דלפי תיכות כ"ה ג' ורות, 'ומקודה', שהן מבחינת ג' תורות המגולים דנגא הוד, שהם ג' מסדיס מגולים. ולפי דמיהו בנגא ומיהי בהוד, על כן מסודה מותרת מסד ו"ס, והן מסדי נגא הוד, 'מסדי דוד הנאמנים'.

עיו"ן נמתקין הדינים. ובספר דרכי נועם (פישוריס, י) מובא: הנה הבריאה מתנהגת בדרכו ה' בכל רגע ורגע, והעולם מלא שפע גדול ומשך גדול עד אין קץ, וכן מלא כל המלא מלוות ומעשים טובים, ולולן דקדוקים שהוא עיקר המלא, והיה צריך להיות בשמחה עצומה בכל רגע ולרקוד, מלא שיש קליפה שמלק בעולם, שמכניס בכל זה מחשבות ופלפולים של עצמות והיפך מנקודת המחשבה, נקודת המיות של כל דבר וכל מחל, וממילא הכל שרוי בריכוך ודיוים. וכשהמחשבה זו שורה ויש דיוים ח"ו, ודאי שיש דרך להתפלל וכו' ולהתחנן, מלא שלפני הכל, עיקר הדבר הוא לעמול מאד להיכנס דייקא בריכודים ושמחה במילות היהודה והקירבה לה' שתמיד יש, הגם שהיא מוקטרת בעת, עד שמתבטל החשתרה שיש עליו ועל כל העולמות, ומוזר להתחדש הדעת והמיות הפנימי שה' מנהיג הכל בלבוו, ומוזרת השמחה לשרות ולהאיר.

כל זמן שיש ע"ז בעולם, חרון אף בעולם. כמיב בדברים (יג, יח–יט) בדיני עיר הנדחת: וְנָתַן בְּיָדְךָ וְהִמַּתָּ אֹתָהּ לְפִי חָרֶב: הַכֵּה תַכֶּה אֶת יוֹשְׁבֵי הָעִיר הַהִוא לְפִי חָרֶב הַחֲרֵם אוֹתָהּ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּהּ וְאֶת בְּהֶמְתָּהּ לְפִי חָרֶב: וְאֶת כָּל שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל תּוֹךְ רְחֹבָהּ וְשָׂרַפְתָּ בָאֵשׁ אֶת הָעִיר וְאֶת כָּל שְׁלָלָהּ כָּלִיל לַה' אֱלֹהֶיךָ וְהָיְתָה תֵּל עוֹלָם לֹא תִבָּנֶה עוֹד: וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם לְמַעַן יָשׁוּב ה' מֵחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחֲמְךָ וְהִרְבֶּךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ: ודרשו בספרי (ראה פ' מד): **למען ישוב ה' ממרון חפו.** כל זמן שעבודה זרה בעולם חרון אף בעולם, נמתלק עבודה זרה נמתלק חרון. וכתב בית המזוקה (עכו"ס ד, טו): כל העושה דין בעיר הנדחת סרי זה כמקריב עולה כליל, שנאמר (דברים יג) 'כליל לה' אלקיך', ולא עוד אלא שמתלק חרון אף מיכרתל, שנאמר 'למען ישוב ה' ממרון חפו', ומביא עליהם ברכה ורחמים, שנאמר 'ונתן לך רחמים ורחמך והרבך'. **רגלי חסידיו.** כמיב בתפילת מנחה, בשמו"ע (ג, ט): רַגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמֹר וּרְשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ יִדָּמּוּ כִּי לֹא בְכֹחַ יִגְבַּר אִישׁ: ופירש המג"א (שם) ע"ד הפשט: **רגלי חסידיו ישמור.** רוצה לומר, חולה הכל במשפט, כי רגלי חסידיו ישמור מלֶבֶל, והרשעים יוכרתו בצוה מוקף הפורענויות, בעת נתמלא סתמם. ועי' בגמ"י לעיל ד"ה ע"י הצדיק וכו' שמבטל הגאוה וכו' שכתב הרב מטשערין שכשנתעלים הרגלין מהקליפות ע"י הריקודין, נמתקין הדיוים החמורים במלכות ונמשכין חסדים, ואזי נקראת המלכות 'רגלי חסידיו', וכידוע בחי' מלכות מרמזין לרגלי הקדושה, בחי' נצח והוד כמבואר בזהר בכמה מקומות. וכענין ד'רגלי חסידיו' ו'חסדי דוד הנאמנים' (המובא בד"ה הצמ"), שהם מהחסדים הנעלמים ומובאים בדברי מוי"ל ובספרי קבלה (כלל י"ח מפ"י הכללים), וכל לומד יוכל בפי בחינתו לעיין ולהדיוק יותר בענייניו שם.

חסדי דוד הנאמנים. גם והוד נקראים 'חסדי דוד' לפי שהם המכוונים את המלכות שהיא מידת דוד, ונקראים נאמנים, לפי שהם חומים ומגלים את המלכות, מלשון 'ויהי חומן את הדסה' (ע"פ מתון מדפוס, זהר פנחס ריג ע"ב). וזהשם"כ כיעשיה (נה, ג): **הַטּוּ** חָזְנְכֶם וּלְכוּ חַיֵּי שָׁמְעוּ וְאִתְּי נַפְשְׁכֶם וְאֶכְרְתָה לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חַסְדֵי דָוִד הַנֶּאֱמָנִים: ופירש המג"א (שם) ע"ד הפשט: **שמעו וכו'.** שְׁמְעוּ חלי ותזכו לעמוד בתחייה בימי המשיח. **ואכרתה.** זו מכרות לכם ברית להבא להיות מתקיימת עד עולם. **חסדי.** כתקנֵי, ר"ל, יהיה כמו התקדים הקיימים תמיד בטבעתמי לדור, שלא תופסק המלוכה מזרעו.

וכשנתעלה הרגלין על ידי הריקודין, בחינת נשא לבו את רגליו, ונתבטל הגאוה, היינו העבודה זרה, על ידי זה נמתקין הדינים. כי כל זמן שיש עבודה זרה בעולם, חרון אף בעולם (ספרי פ' רמה). **וכשנתעבר העבודה זרה, נתעבר החרון אף, ונמשכין חסדים, ואז הרגלין הם בבחינת רגלי חסידיו** (שמואל ב כ ג), **היינו בבחינת חסדים, היינו בחינת חסדי דוד הנאמנים** (ישעיה נה), **הנאמנים דייקא, כי נתבטלו המינות והכפירות.**

קול דודי דופק וכו' דודי שלח ידו. נאמר 'דודי' נפסק 'קול דודי דופק', זה כמו 'רוח' (כמבואר בד"ה הנה), ונאמר בפמיכות לפסק זה 'דודי שלח ידו' ו'ידו' היא כמו 'ממיאת כף', הרי שע"י הרוח נתהמיאת הכף. ובמדה"כ בשה"ש (ה, ב-ו): חֵנִי יְשֵׁנָה וְלִבִּי עֵר קוֹל דּוֹדִי דוֹפֵק פִּתְחִי לִי אֲחֹתִי רַעְיָתִי יוֹנָתִי תַּמָּתִי שֶׁרֹּאשִׁי נִמְלָא טָל קְוֻּצּוֹתַי רְסִיסֵי לָיְלָה: פָּשַׁטְתִּי אֶת כֻּתָּנְתִּי אֵיכָכָה אֶלְבָּשֶׁנָּה רָחַצְתִּי אֶת רַגְלַי אֵיכָכָה אֲטַנְּפֵם: דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחֹר וּמֵעַי הָמוּ עָלָיו: קַמְתִּי אֲנִי לִפְתֹּחַ לְדוֹדִי וְיָדַי נָטְפוּ מוֹר וְאֶצְבְּעֹתַי מוֹר עֹבֵר עַל כַּפּוֹת הַמַּנְעוּל: פָּתַחְתִּי אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי חָמַק עָבָר נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ בִּקַּשְׁתִּיהוּ וְלֹא מְצָאתִיהוּ קְרָאתִיו וְלֹא עָנָנִי: (שה"ש) ופירש"י (שם): **חני ישנה.** כשהייתי עֲלֵיהֶ וּפְקֻדָּה בניתי לשמחי מעבוד הקב"ה כיישנה ונרדמת. **ולבי ער.** זה הקב"ה, כך נדרש בפסיקתא. **ולבי ער.** הקב"ה שהוא עור לבני ומלקי, ער לשמרני ולהיטיב לי. **קול דודי דופק.** מַקֵּיצָה שכינתו על הנביאים, ומזהיר על ידיהם השכם והָלוּם. **פתחי לי אחותי.** כלומר, כבר לימדתי לעצמי דרכים אחרים, לא תוכל לשוב אלינ עוד. **דודי שלח ידו מן הסדר.** שלח הללת, ורחיתי ידו, והפכו עלי המון מֵעֵי לשוב להתגמו ולפתוח לו. **ודודי ממש עבר.** נסתר ונכסה ממני, כמו (שה"ש ו) 'תמוקי יְרֵכַיִךְ' סתרי יריכין, ע"ש שהיכך נסתר, (ירמיה לג) 'עד מתי תתמקמקין' תְּפֻתְרֵי ותתכסי מתמת בושה שמעלת בי. **נפשי יצאה בדברו.** שלמה, לא תבוש על כיתך כי מתחילה לא חניתי לפתוח. **דודי שלח ידו מן הסדר.** כשמרתי 'רחמתי את רגלי ולא אטנף לך ולא אשוב מן עבודת מלילים שבמרתי בה. **שלח ידו.** והרשה נקמתו בימי מחז, והניח עליו חיל מלך מרס (דבהי"ב כח) 'ויכו בו ויַּכֻּפוּ ממנו שְׁבָיָה גדולה וגו'. **ומעי המו עליו.** נח מזקיהו בנו ושב בכל לבבו ללהום להקב"ה, וכל זרוו שלמים, לא קם דור כיוצרתל כמותם, כמו שמפורש בְּחֻלָּק' (סנהדרין לד ע"ב) 'נדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם המרך מְגֻבָּת ועד מנטוכים, ולא מצאו מים ומשה שתין בקילתם בהלכות טומאה וטהרה', וחזו 'וידי נטפו מור וגו'. **דופק זה בחיי רוח.** כלשיתא בתיקו"ז (תיקון כה, ע ע"ב): "ליצא חיכו נור לזיק, ותי לא כנפי ריתה לתיעון נסנין עליה, הוא ליצא תוקיד כל גופא. וההוא נורא לתיכו דלא יערקין לליצא, רוחא נשיב מצפריה יערקין דלמא. וכלהו מתנהגין מצפריה, ולא הוא לכמיב 'לא תאר יהיה שמה הרוח נלכת וגו'". (...) וכד ייתי רוחא לגבי ליצא דממן נפשא, לימתר ביה 'קול דודי דופק', דפיק לתרעא לליצא שית דפיקין, לאשתמודע לתיכו ו', דייתי לגבי ד' לתיהי נפש, ובה תיעון עשרה. ופירש המתוק מדבש (שם): **ממנסגין מצפריס.** לפי מרוחת הדמים שהם מתנהגים לפי הרוח. **ו' דייתי לגבי ד'.** כי רוח ונפש הם ד"ו פלטופים שהם קול הייתוד.

דודי שלח ידי מן החור. עיין לעיל בד"ה 'קול דודי דופק' הממוך לפסוק זה. ועיין בגמ"ע תות ת' ד"ה 'לכול לשון מירות, זה אתי' יהיה וכו' דכתי הפל"ח בזה, ובהמשך במילות"ח ד"ה 'לכול לשון מירות וכו' בדברי ספר עבודת הקדש ובדברי היעות דבש, עי"ש.

מילואי חכמה

קול דודי דופק. וכתב בספר הליקוטים (שה"ש ג): מוכרח הוא שכל עולם בחצי הלילה יתעורר קצת, והוא הרוח שמוזר אליו. ומי שהוא זריז, יתגבר כארי ויקום מיכף ללימודו, כמו שהיה עושה דוד המלך עליו השלום, כמ"ש (תהלים קיט) 'חצות לילה אקום להודות לך', ומי שהוא עצל, ימזול וינוס עד שהשחר יעיר אותו. ועל זה פסוק 'אני ישנה' הוא בחצי הלילה. ואומר 'אני ישנה ולבי ער', ר"ל, אע"פ ש'אני ישנה', ליבי ער, לפי שבשחר בלב, אחד משיחים מהרוח לשמור הגוף, ולכן אמרו כי השינה היא אחד משיחים במיתה, ולכן דוד המלך עליו השלום שנקרא חי וקיים לעולם, לא ישן כי אם שיחת הקוף. 'קול דודי, שהוא הרוח, 'דופק', להיכנס בגוף לעורר האדם. ואומר 'פתחי לי אחותי רעייתי וכו'', שהם שיחה יודי"ן בקופי מיבות, רמז לאות ו' של השם, ממקום שבא הרוח. 'שרֹאשי נמלא טל', אותו הטל שעתיד הקב"ה להחיות הממתים, ולכן צריך להחיות הגוף ולקדמא התעוררות, לכן רומז הטל, הוא על המזון, שהרוח מביא עימו מלמעלה. 'פשטתי את כתנתי איככה אלבשנה', משיב לו הגוף, הרי אני ישן ערום בתוכה, ואין לקום בלילה באותה, ואין לי נר, ובפרט בזמן הקור. וכן כל הפסוקים, 'דודי שלח ידו מן הסדר', ר"ל, הרוח מתחיל להיכנס בלב ממקום הימין, שהוא מקומו. והטעם לומר, 'מֵעַי המו עליו', על שיאמרו כל כך בהרה בחצי הלילה, וקצת בידו הרוח זה העצל לשכב עד הבוקר. ואומר 'קמתי אני לפתוח לדודי', ר"ל, כי לפעמים העצל יקום כשיצוה לו הרוח בחצי הלילה, ויקח בידו הבזיל והחפן להדליק הנר, ומְפֻבָּד עלמותו טופל מידו החפן או הבזיל, וזהו מה שכתוב 'ידי נטפו מור', מלשון מר ולענה, ופלילו לאחר שידליק ויקח הספר ללמוד, מְפֻבָּד עלמותו יחזור ליפן, ולפעמים ייפול הספר מידו, וזה שכתוב 'ואצבעותי מור עובר על כפות המנעול', ואז 'דודי חמק עבר' והלך.

'תוספ רוחם יגוועון', שכל דבר החלוש, הוא מתגבר בכוח כדי להתחזק, ולפעמים זה מורה להיפך, על שעשה בבחי' ההיא איזה מצוה, ואין איתנו יודע עד מה (טעמי המצוות פ' וירא). **סוד** 'קול דודי דופק', דְלָיַת קול בלא דיבור, על כן ב'קול דודי' יש בחינת 'דופק', ראשי תיבות למפרע ק'ול פ'נים ו'אחור ד'יבור (קה"י, דופק). **דופקים** סוד העורקים והדופקים, שורשם במקום העליון, בסוד 'קול דודי דופק'. כי כל הנבראים, שורשם מחכמה ובינה, בסוד 'כולם בחכמה, עשית בבינה', שהחכמה הוא השורש, ומשם היה מציאת הדברים בדקות גדול, ואח"כ נצטיירו ונעשו בבינה. וזה שאמר 'עשית בבינה', ששם נתקנו על מליאותם ושלימותם. והנה החיות של אדם הוא סוד החכמה, בסוד 'והחכמה תְּחַיֶּה את בעליה', והתפשטות החיות הוא בתוך הדופקים. וסוד הדופק הוא אחוריים דחכמה שהוא ע"ב, ואחוריים שלו הוא קפ"ד, וכשבא לתוך הזיעה שהוא סוד ו', נעשה דופק, והוא סוד הדופק שבאדם (קה"י, דופקים).

וגם זה בחינת המחאת כף, כי על ידי הרוח נתגלה הארת הידים, כמ"ש (שיר השירים ה) **קול דודי דופק, דופק זה בחינת רוח, כמובא בתיקונים** (תיקון כה דף סח ע"ב). **וסמיך ליה, דודי שלח ידו מן החור, זה בחינת התגלות הארת הידים, היינו בחינת המחאת כף.**

ע"י הרוח נתגלה הארת הידים כמ"ש קול דודי דופק, דופק זה בחינת רוח. וכדמליטו בליקו"מ (נו, ט): כי יש בלב רוח הדופק, שהיא מתמיאת התולדה, והוא נוסף עליו כל הלֵחות וכל הדמיס וכל המיאות (מקורין זחפטין). והרוח הדופק הזה הולך ונוסף בכל המיברים, ועל ידי הליכתו ומישושו בהם, הוא מענעע ומנענ ומנפץ מותם מן העיפות, שלא יתעפשו ולא יתקלקלו, כמו הרוח המנענ ניס, שהוא מנפץ ומנענ ומהפך ומגיס המיס שלא יתעפשו ולא יתקלקלו. ועיקר מישוב הרוח הדופק, בהילים, כי מממם שהילים עסקניות, לריך לנשב ולנפץ מותם ניותר. ועל כן הלמקטר כשמניח ידו על הדופק, יודע כל ענין המולה, מממם שהם בילים עיקר הילוך הרוח הדופק של הלב, שהוא נוסף הכל עליו כנ"ל. ולריך שילך זה הרוח הדופק, תנועה מסודרת כמיקומו וכסידורו.

דודי שלח ידו מן החור וכו' ואז נתבטל הע"י. ופירש במי שמגל ח"ב: עי"ש בפירוש רש"י, כי שכחל אמרו, לא שמוב מן העבודה זה שבמרתי בה, 'דודי שלח ידו מן החור ומעי המו עליו', בא מזקיה ובא על ה' בכל ליבו, היינו שבימל כל העבודה זה. ומבא שזה הפסוק קלי על ביטול הע"ז. ועי' במקו"ח ד"ה 'קול דודי דופק וכו', שם הובאו פסוקים אלו במילואם ודברי רש"י עליהם.

ילקוט הנחל

קול דודי דופק וכו' דודי שלח ידו. מובא בקובץ יד הנחל (י): רבינו בימר לעיל (ריש אות י') שהמילים 'ופתחו רגליכם' מרמזות על הסדר הע"ז, שלא היה בחי' הגאולה. והוא ממש אלע"ז למובא בפסוקים אלו משה"ש שהן טוענת הכלה 'רחמתי את רגלי וגו'', שהן טענות הילה"ר שבלב, המתלים את קול הרוח שבלב האדם בפסוקים בריקודים, והכל בטענות של עלוות ופיוונ 'פשטתי את כתנתי וכו', רחמתי את רגלי וכו'. ועל כן יתכן לומר שרבינו גם ללמדינו בזה שעיקר העלה במלב זה היא להתמזק בחי' 'דודי שלח ידו' היינו בחי' ממיאת כף. זהו לומרת, שבאמר הרוח שבלב פינה חזקה היא בכדי לנשת את ההרגלין (שזו עיקר העלה להמתקת הדיניס, כי ההרגלין בחי' מלכות ובה עיקר התיקון כמובן להלן בות ת'), עם כל זה, אל לו לאדם לפטור עלמו מכל וכל, אלא על כל פנים רחוי שיאמז עניו 'קול דודי דופק' ו'דודי שלח ידו' שמרמז על דפיקות הידיים זו בזו בממיאות כף, ועי"ז מוסר ממנו גאוותו ופינוקו, שזהו עיקר קול היצה"ר שבלב הנקרא גם הוא רוח, בחי' גסות רוח, וניבוי לבחי' 'ויהי ידיו חמוצה', ועי"ז ייתכן שיזכה אף שתתפשט חמוצתו בכל מבריו (עי' ליקו"מ נח) ויבא שוב לבו אל רגליו. ובזה נתקן בפמוך, נמ"ג ד"ה 'ומגלה המלת הידים והרגלים', דברי ירא המתיגים בזה.

דופק

עי"י עצבות רוח, אין הרוח דופק כסידורו, ואזי נעשים האיברים כבדים, מחמת שאין רוח הדופק מנשב בהם כסדר, ואזי הידיים בבחינת 'ידי משה כבדים', כי עיקר הכבדות בהידיים, ששם עיקר רוח הדופק וכו'. וכשהאיברים כבדים, אזי מכבידין יותר על הרוח הדופק, ונחלש עוד יותר. וע"י שנחלש יותר הרוח הדופק, נעשים האיברים כבדים עוד יותר וכו', וכן חוזרת חלילה, עד שיוצאת נפשו חס ושלום. וע"י האנחה, הוא מחייה ומבריא את הרוח הדופק, וניצול מהעצבות רוח (ליקו"מ נז).

עשרה מיני דפיקין מקבלין חיות מן עשרה מיני נגינה, שהם בח"י שמחה (ליקו"מ ח"ב כד).

עי"י הדופק יודעים איך המלכות וחלישותה ובריאותה (ליקו"ה פסח ט, ג).

עשרה מיני דפיקין הם עשרה קבין חכמה (ליקו"ה תולעים ד, ה).

הדם הוא הנפש, ואח"כ מסתעפים ורידי הלב שהם העורקים הדופקים כנודע, ואין בתוכם דם, רק חיות ורוחניות הנמשך מן הרוח שבלב, ומסתעפים בכל האיברים בתוכניות שלהם, ואח"כ מסתעפים הגידים מהמוח, ובתוכם מתפשט רוחניות דק מאוד של הנשמה של המוח כנודע. כי הגידין, אין רוח ממש דופק בתוכם נרגש כמו בעורקי הלב הדופקים, אמנם הוא דק מאוד ואינו נרגש כלל, ינן הוא מבחי' נשמה, ולכן כל התנועות שבאיברים, אינם אלא ע"י הגידין המנענעים האיברים כנודע (ע"ח מ, יב).

בתוך הדופקים גנוז ונעלם ומלובש החיות העליון דא"ס, המחייה את האצ' כולו, באופן כי הדופק עצמו שהוא הווריד הוא אבא, והחיות שבתוכו הוא אור וחיות של הא"ס המחי' האדם (שער רוה"ק עם פירוש יוס"ד, ג).

י' מינים יש בדופק, והם ציר"י סגו"ל כו'. (...) והנה לפעמים כשתשים ידך בדופק, תראה נקודה א', ואח"כ נקודה ב' בצידה, ונקרא ציר"י, ולפעמים זו למעלה מזו, ונק' שב"א, ולפעמים ראשונה ארוכה והב' נקודה לבד, וזו קמ"ץ, וכן כיוצא בזה. וזה מורה כפי החיות שנמשך, ומאיזה בח' שבחכמה. (...) ואמנם דע, כי בזה יורה חֲטָף האדם, כי אם הדפיקה הוא קמ"ץ, זה יורה שחֲטָא בכתר, ולכן כתר מתגבר ומראה כוחו, כדי שלא יסתלק, וזה ההיכר אם אנו רואין בח' א' גוברת, יורה על החסרון אותה בח', ע"ד

סוף סוף כל הכבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה רקמה תובל לו' לפנים מן הקלעים, ואין לך בכל המלכות כולה אלא מה שנתן לה המלך, שנאמר ויתן לה המלך בית חלפון את בית המן צורריה של אסתר

ויהי ידיו אמונה. וביאר בפלי"מ (י, י): היינו כי הרגלין הם סמוכים כביכול אל החילונים ויניקתם מהם, על כן התיקון הוא בבחינת ריקודין, בחינת העלאת הרגלין. אבל בבחינת הידים אין להקליפות מחיזה בהם כל כך, כי הם רחוקים מהם, רק מעפ"כ כשיש התגברות הקליפות, נמצא בחינת התראת הידים גם כן, מחמת שעיקר יניקתם מהדיבורים שנמשכין מבחינת גבורה בחינת יד שמאל, על כן גם התיקון הנעשה בהם ע"י הרוח הוא בבחינת מחאת כפים, שמתבררין הידים ונכלל שמאל בימין ונמתקין הדיבורים. וזה בחינת 'ויהי ידיו אמונה'. עיין בזהר (בשלח, סו ע"ב) שמדקדק, הוי ליה למימר 'ויהיו ידיו אמונה', אלא בגין דתליא כולא בימינא כתיב 'ויהי' וכו', וכתיב 'ימינך ה' נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ אויב' וכו', מכוון לדבריו הנ"ל.

נמצא שעיי הצדיק היינו בחי' רוח שבלב נתגלה הארת הידים והרגלים. ומהמפלה שכאמ מוהרנ"ת למאמר זה משמע ברוח זו היא הכוונ"ק של הדיבור, אליה תנו מייחלים להתקשר ולומשכה למוך ליבנו, וז"ל בליקו"ת (י): ותעזרני להתקשר בחמת עם רוח הקודש של לדיקי חמת, ותזכה לשחוב ולהמשיך למוך ליבי את רוח הקודש של לדיקי חמת, ועי"ז תזכה ליושר לבב בחמת, שיהיה ליבי נכון עם ה' תמיד בחמת ובחמונה שלימה ובענוה חמיתית. ובמי שהגה (י) כתב: מה שע"י הלדיק שהוא בחי' רוח (כי יש בו רוח הקודש) נתבטל הע"ז והגאות שהמיזמה ברגלין כמוב"פ, והרגלין נתעלים שיהיו בחי' 'רגלי עמדה במישור' בחי' חמונה, ותו נתבטל החרון אף, כל זה הוא בחי' מה שע"י הרוח שבלב בחיים הריקודין, שריקודין הוא בחי' העלאת הרגלין ובמתק עי"ז ג"כ החרון אף. כי בחמת הא בהא תליא, כי עי"ז שמתקשרין לרוח הקודש של לדיקי חמת, שוחבין למוך ליבו את הרוח הקודש הזה, ומתעורר עי"ז הלב לשמחה גדולה עד שבחין עי"ז לריקודין והמחאת כף, ונמעלין הרגלין והידין ונתבטל הע"ז שהמיזמה בהם, ובמתק עי"ז הדיבור.

נתגלה הארת הידים והרגלים. וכתב בילקוט הלייחיים (י): ע"י התרועה (כמובא בתמאר בעיל בתות ב') לחיבי רוחא בחי' הרוח שבלב העלין כביכול, עי"ז נתעלין הרגלין, בחבי' 'ליבו נשא את רגליו', וגם נתגלה התראת הידים. וממילא מובן כי בתפילה נתגלה התראת הידים, שזה בחי' מחיאת כפיים, מאחר שהין יש לחיזה להסט"ג על כך, וגם כי הם סמוכין ביותר להרוח שבלב, וכהראה בזוה שבשעת שמתעורר הרוח בחיוני שבלב, אז נתקל וקרוב יותר שיתעורר החלש בקדושה בחבי, ממה שיתעורר גם לריקודין ברגלין ממש.

ילקוט הנחל

ויהי ידיו אמונה. וביאורן הם הידיים להמשיך על עצמו חמונה, כתב בליקו"ה (חו"מ ענ"י שמחיים ב, ח): 'והיה כשאר ירים משה ידו וגבר ישראל' וכשאר יגיח ידו וכו' הנחמר בחלחמת עמלק, כי עמלק הוא בלליות כל העובדי כוכבים והסט"ג, בחיזה 'לחשים גוייס עמלק', ועמלק היה כופר בעיקר ואלה הכל בטבע ח"ו, והיו מחשבין השעות בחיטרולוגיה שלהם, כמו שמובא בפיכוד רש"י וכמובא בדברי רבינו ז"ל, ועל כן עיקר הכוונתו ע"י הרמת הידים, שמרימין הידים כ"ח פרקין שבידים אל הלחש, בבחיזה 'שאו ידיכם קודש', היינו שמגדיהין הידים כ"ח פרקין אל הדעת, לידע שהכל בהשגחתו יתברך, כי הש"ת בידו הכל ע"י כ"ח חמוין שבאותיות ברחשים, שהם בחיזה כ"ח פרקין בי"ל, ואז מגדיהין בחיזה השמים שהם ג"כ בחיזה ידים בי"ל 'לשושם שבדעת', לבחיזה כ"ח חמוין הי"ל, כי הכל ברח הש"ת בכ"ח חמוין, והוא חזיה ומקיים השמים וכל לבאם והארץ וכו' בהשגחתו לבד, ואין שום טבע ומערכת השמים כלל, ואז נכנע עמלק והסט"ג בי"ל. וזה בחיזה 'ויהי ידיו אמונה עד בוא השמש', כי עיקר הכוונה עמלק ע"י אמונה בהשגחת הש"ת, שבמשך ע"י הרמת הידים בי"ל.

נמצא שעיי הצדיק היינו בחי' רוח שבלב נתגלה הארת הידים והרגלים. וכתב בליקו"ה (חו"מ ערב ב, ז): שבגדיים והמעילים הם בבחיי גופיים מחד, והם בבחיזה שמירה של האמונה בפוד האשמ"ל בימיש, והם ממכיים מבחיזה הרוח שבלב, שהוא בחיזה רוח הלדיק הנ"ל. כי מבחיזה הרוח שבלב שמחיב לת הידים והרגלים ומכניע הכפירות ומתיר לת האמונה בנ"ל, אשר יוצא בחיזה השלחה לחוץ בבחיזה בגדים, בבחיזה אשמ"ל, כדי לשמור לת האמונה שלא תהיה נפגמת ע"י הסט"ג ח"ו, וממחמת שעיקר השמירה לריכין ברגלין בנ"ל, על כן הם לריכים מעולים שהם שמירה יחירה, שלא יהיו נכשלין הרגלין בכפירות ח"ו, שהם בחיזה רגלין, בחיזה כשלון הרגלין. כי המעולים הם בחיזה גבוהה מלד, ושורשם ממקום עליון, מבחיזה הרוח שבלב (...) ועל כן זוהירו עליהם רז"ל מלד, כמו שאמרו רז"ל 'לעולם יחכור כל מה שיש לו ויקח מעולים לרגליו'. כי עיקר, לשמור לת האמונה, ועיקר, הוא לשמור לת הרגלין בנ"ל. וזה בחיזה מעולים שהם מעולים בבחיזה הרגלין, ומשם יולחין המעולים שהם שמירה להרגלין בנ"ל. ובפשוטו הגהמ (י) מובא: הלדי"ק עם ה' חומיות גימט' רו"ח. **הארת הידים והרגלים.** ובקובץ יד הגהמ (י) ריימם בלרך לחות: ידי"ם וברגלים כידוע גם בחי' דין, בחי' 'רגליה יורדות מוות', ועוד בביא רבינו מספר פעמים בלשונו 'ידין' ו'ריקודין' שבחיזמון חומיות 'דין'. ויחכן חולי לגרום שע"י ביטושם של הידי"ם בחי' דין, זה בזה, וכן הריקודי"ן חומיות 'הריקו דין', היינו לגרוזן ולהעביר הדיינים, נעשה בזה המתקת הדיינים.

מילואי חכמה

ויהי ידיו אמונה. מובא במאור ושמש (פ' בשלח): שהם מיתת בזהר הקדוש וְיָדָיו לפרש הדבר, דהנה קליפת עמלק היה לעקור ישראל מאמונה שלימה בהש"ת, ומבלבל מחשבתם באמונות רעות ח"ו, כמו שאמרינו בזהר הקדוש (בשלח, קפ ע"ב) שמיד שאמרו ישראל 'היש ה' בקרבנו אם אין' (שמות יז), מיד 'ויבוא עמלק'. הגם שבדברי הזהר הקדוש הם עמוק עמוק מאוד עיין שם, על כל פנים ע"פ פשוטו מרמזים הפסוקים, כשבאו ישראל לחיזה בספק בהאמונה, אז בא עמלק לנתק אותם יותר ויותר מהאמונה אלקי עולם לגמרי ח"ו. וזה יהודע שכוחו של משרע"ה להכניע בלב ישראל האמונה אלקי עולם כרוך הוא וכרוך עמו, וזהו שאמרינא במלבת, שהיה משתדל בכל כוחו להכניע בלב ישראל האמונה אלקי עולם כרוך הוא וכרוך עמו. על כן כשהיה משרע"ה שבא עמלק הרשע ובלבל את ישראל מהאמונה, תגר מתניו בנגדו, ואמר ליהושע שהוא ילך בנגדו עם אנשים לדיקים בהתגלות, והוא אזר מתניו בנגדו לה עמלק להחזיק את ישראל בהאמונה יתירה. וזה פירוש 'כשאר ירים משה את ידו', לשה לומר 'כאומו', כי יד נקראת כח, כידוע מרע"י ותבונה, לשה לומר, כוחו של משה היה להכניע האמונה בלב ישראל, כשגבר ידו והחזיקו בהאמונה, 'וגבר ישראל'. 'וכשאר ירים ידו וגו', לשה לומר, כשלה היה יכול לקבוע בלביהם שורש האמונה, אזי 'וגבר עמלק'. וזה שאמרו בגמרא (ר"ה כט) 'בשעה שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים, ואם לאו, היו נופלין.

רגלי עמדה במישור. כלשמיע בתהלים (כו, ט–יב): חַל תֶּחֱסַף עִם חַטָּאִים נַפְשִׁי וְעִם אַנְשֵׁי דָמִים חַיָּי: אֲשֶׁר בִּידֵיהֶם זִמָּה וְיִמִינָם מָלְאָה שֹׁחַד: וַאֲנִי בְּתֻמִּי אֵלֵךְ פְּדֵנִי וְחָנֵּנִי: רַגְלִי עָמְדָה בְּמִישׁוֹר בְּמַקָּהֲלִים אֲבָרֵךְ ה': ופירש"י (שם): **ויהי ידיו אמונה.** היינו שע"י ממיאת כף בחי' 'ויהי ידיו' מתבטלת הע"ז ומתגלית האמונה, וחנשה"כ בשמות (יז, ח–יב): וַיָּבֹא עֲמָלֵק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בִּרְפִידִם: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוֹשֻׁעַ בְּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בַּעֲמָלֵק מָחָר אָנֹכִי נִצָּב עַל רֹאשׁ הַגִּבְעָה וּמַטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי: וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֶם בַּעֲמָלֵק וּמֹשֶׁה אַהֲרֹן וְחוּר עָלוּ רֹאשׁ הַגִּבְעָה: וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגָבַר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וְגָבַר עֲמָלֵק: וְיְדֵי מֹשֶׁה כְּבֵדִים וַיִּקְחוּ אֶבֶן וַיָּשִׂימוּ תַּחְתָּיו וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחוּר תָּמְכוּ בְיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ: וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת עֲמָלֵק וְאֶת עַמּוֹ לְפִי חָרֶב:

כמעט נטיו רגלי. כלל המזמור ופיתוריו עוסק כמה שמקר אתף אתר הנהגת הש"ת והדביו על שכמעט ופל לבדי כפירה ומינות, כדכתיב בתהלים (עג, ב–ו): מִזְמוֹר לְאָסָף אַךְ טוֹב לְיִשְׂרָאֵל אֱלֹקִים לְבָרֵי לֵבָב: וַאֲנִי כִּמְעַט נָטָיוּ רַגְלָי כְּחַיִן שֻׁפְּכוּ אֲשֻׁרָי: כִּי קִנֵּאתִי בַּהוֹלְלִים שָׁלוֹם רְשָׁעִים אֲהֻבָּיוּ: כִּי אֵין מַרְצֵעוֹת לְמוֹתָם וּבָרִיא חוֹתָם: בַּעֲמַל אֱנוֹשׁ אֵינָמוֹ וְעִם אָדָם לֹא יְנֻגָּעוּ: לָכֵן עֲנָקַתְמוֹ גַּאֲוָה יַעֲטָף שִׁית חָמָס לָמוֹ: ופירש"י (שם): **אַךְ טוֹב לְיִשְׂרָאֵל אֱלֹקִים.** לפי שענין המזמור מדבר בצרות הבאות על עובדי המקום, לכך פתח בו כך. וזהו פירושו, אע"פ שאני רואה ומתמה על צרותיהם של ישראל, יודעתי כי הקב"ה טוב להם, ולטובתם הוא מביא עליהם את הרעה, כדי לזככם ולמחי העולם הבא. **ומני.** מְטָרָם שׁוּמִי זאת אל ליבי, כמעט נטיו רגלי ושופכו משורי לנטות מאחרי המקום. **כי קנאתי בהוללים.** במערבבי דרכיהם, אתר הייתי רואה את שלומם והצלחתם. **לכן ענקתמו גאוה.** בעבור זה שניין ייסורין בתין עליהם, על הרשעים ההולכים, העיניקתם הגאוה לעלות על כולתם גסות הרוח. וכן פירש המלבי"ם (שם): **ומני כמעט אתר נטיו רגלי.** והמילותי להרהר ולדרוש ולתקור אתר אתר הנהגת ה', הנה, **כתין שפכו אשורי.** היה קרוב שייפפכו אשורי מדרך התושר אל כפירה ומינות. ובויק"ר (יז, ג) דרשו מיטו אתף שתיבר מזמור זה, וז"ל: 'ומני כמעט נטיו רגלי'. רב ולוי, תד אתר, אתף בן קורתא היה, ותד אתר, אתף אתֵר היה. מתן דאתר אתף בן קורתא היה, כבר הייתי שורה עם אנשי בניגסא. ותד אתר אתף אתר היה, כבר הייתי שורה עם הרשעים בניגסא, למה, 'כי קנאתי בהוללים'. ובקהלת הפתתר, הרי לט"ד 'אתף בן קרתא היה' עי' להלן בפתתר אות ט' ד"ה 'קרתא מין היה'.

ולט"ד 'אתף אתר היה' הרי עיקר כפירתו היתה בנתי', 'אל אתר כפירות', בתי', 'הבעלי גאוה' כמובא לעיל אות ד' ואות ו', שזה בתי' ע"ז ומינות.

כי המינות היא בחינות נטוי רגלי, כמאמר אסף (שם עג) **כמעט נטיו רגלי, שנאמר שם על שהשיאו לבו למינות, כמבואר שם. ורגלי עמדה במישור, מורה על אמונה, ואז נתקיים ויהי ידיו אמונה:**

כמעט נטיו רגלי. וכתב בליקו"ה (מו"מ ערב ב, ג): כשנפגמין הרגלין ח"ו על ידי כפירות ח"ו, פגם אמונה, שזה בחינת 'נטיו רגלי' ח"ו, על ידי זה נתמעט הפרנסה ועשה עני ח"ו, שהוא בחינת כושל, בחינת 'פְּרָנָסָיו כושלות', בחינת נטוי רגלין, כי על ידי פגם האמונה, שהיא מיזון הרגלין כנ"ל, על ידי זה נכשלין הרגלין ואינו יכול לקום על רגליו.

מילואי חכמה

מתעצדים את ליבם לאמיתם שבאמים, דהיינו בפוד אמונה שלימה, 'ובגבר ישראל', וכאתר נתבלבל מתשבתם, דלה לומר, שבשתה פעולת עמלק רופא בליבם לבוא לספיקות ח"ו, תזי 'ובגבר עמלק'. וזהו 'וידי מפה כבדים', דלה לומר, כומו של משה היה כבד עליו להמזיק באמונה, 'ויקתו אתן', דלה לומר, אתן שתיה שהיא אמונת ישראל, דהיינו מלכות שמים, 'וישימו מתתיו ומתכו בידיו', דלה לומר, לתזקו שיהיה כח בידיו לשרוש בנגד בני ישראל אמונה שלימה, וזהו 'ויהי ידיו אמונה עד בוא השמש', דלה לומר שגבר ידו והשתוק את כל ישראל באמונה שלימה, ותז 'ויהושע יהושע את עמלק ואת עמו לפי תרב'. והגה, בעוונותינו הרבים עדיין מתרך בינינו זאת שהקליפה של עמלק, לבטל מישראל אמונת אלקי עולם בכל דור ודור, וזהו 'מלתמה לה' בעמלק מדור דור', שאין השם שלם ובסא שלם עד שיתברבו כל הבילודים, ויתזיקו ישראל באמונה שלימה ובסא שלם עד שיתברבו כל הבילודים, ויהיה ה' אתד ושמו אתד, בתהרה בימינו.

שהשיאו לבו למינות. וכתב בלשון זה שבלוות (פות קכה) בענין זה שבלוות הרשעים וכו' מהוה נפיון ט"ו למינות, וז"ל: עיקר הניסיון הוולד, מהסתיר האדון את פניו הוא, כי הלא ה' אמר ע"י כל נביאיו כי הוא המשגיח על כל נבראיו, ועיניו על כל דרכי איש לתת לאיש בדרכיו וכפרי מעלליו, אל אמונה ואין עוול, והגה אתר אשר השמיענו בזאת, הגה השם שלם עולמו בתסיבות עמוקות ועצות מרתוק, המרתיס לבאורה ט"ו היפך זאת, כי פעם יֵרֵאֶה כאיש אל אשר לבל, ופעם כי 'נָבָזוּ עוזי רשעה', ולפ מצאו כל אנשי חיל עובדי ה' שכר טרתם ועמלם, כמה לוקעקם ואיזם נעניס, וכל אשר העניישם אשר הניא ה' לנסות בם את ליבות בני אדם. והוא מה שאמר דוד המלך עליו השלום 'ואני כמעט נטיו רגלי וגו' כי קיניתי בהוללים וגו'. כי זה הוא הניסיון, לראות אם יתעמדו בני אדם בתמונתם ולפ תמוש מלבבם היתד התקועה, לאמר, ודאי אל אמונה ואין עוול, ע"פ שאין אנו מביניס דרכיו. ועל זה נאמר (תהלים ג) 'ולדיק בתמונתו יתיה', וכמו שביארנו למעלה בשר. והגה זה ריוח גדול מאוד מהסעלה העליון, ומקום הניא לרע להסתיר פני העולם הניסיון גדול בזה. כי עתה לפ ומצוד כמה יהיו מביניס לפניו יתברך הלדיקים אשר יעמדו בניסיון בזה, וכמה שכר גדול יגתן להם אלף עבודתם לעתיד לבוא, והרי זה מבלל כבודו יתברך, שאפילו התושך הגדול של הסתר פני טובו אינו מלא לכבודו, והוא הגורם שכר טוב לפול ומכופל לדלדיקים. **ורגלי עמדה במישור.** וכתב הרמתל"ל בספר דרך עץ תייט: לריך שתדע, כי תע"פ שתמיזת הסט"ת בגוף היא מועטת, כי התלק היותר קטן הוא התתמונה שבכל המדריגות, ופוד זה תות מי"ו שבשל"ף בי"ת, סוף הרגל התתמונה שלה, היא המדריגה הזאת התתרונה שתמנה יונקים, והוא עניין עיקוב הרגל הזאת, והגוף הנכנס תן העבדים ותפיס תותיות, כילוד תה שנכנס בו תלד תות תי"ו תלד רגל העקומה הזו, ופס הוא תקוס שליטת הסטרא תתרא, וכשתדם נפדה תן הסטרא תתרא אז תייבר הרע לטוב ועושה תותו כולו טוב וקדוש. וזהו 'רגלי עמדה במישור', כי בכח התמימות נעשה תיקון זה סוד תתי"ו של 'תמים', התעוקם תתייבר, ולכן 'עמדה במישור' שלא היה כך בתחילה, וזהיו כל העבודה התוטלת על התדם.

ילקוט הנחל

ורגלי עמדה במישור וכתב בשיהר"ן (רפפ): כתיב 'רגלי עמדה במישור במקהלים אברך ה'. רגל הוא בחינת תמונה, שעליה עומדים כל התידות וכל התורה כולה, כמו שמובא במקום אתר (ועי' ליקו"מ ח"ב פפ סופו), וכמו שאמרו (מכות כד ע"ב) 'בת מצוות ועמידן על אתת, ולדיק בתמונתו יתיה' (תבקוק ב), כי בתמונה, יסוד ושורש כל התורה והעבודה. ולריך שיהיה התמונה בדורה וזכה בלי שום ערבוב, שלא תהיה בבחינת עֵרֶב (כי תמונה היא בתי' בוקר, בבחי' 'תדשים לבקרים רבה תמונתך'). ותמונה הוא ליוור כל ההשפעות וכל הברכות, כמ"ש (תשלי כת) 'לים תמונות רב ברכות'. ועי' הכפילות, הזי הקליפות הם טונלין ח"ו ההשפעות והברכות, כי (תהליס יב) 'בסביב רשעים יתהלכון', שהם הכפילות שמסבינין את הקדושה, דהיינו התמונה. ועל כן כשמיתין ח"ו הכפילות לבטוח בשוות, הזי נפגם התמונה ח"ו, והזי הם טונלין ההשפעות והברכות ח"ו. ועיקר הכפילות שבאין להתדם ומבלבלין את התמונה, הם בתים מגדלות, כי 'תי בית גו גפות', הקב"ה תומר, אין תני והוא יכולין לגזור' (סוטה ה ע"ב). נמלא, שע"י גדלות נשתלק הקב"ה ממנו והזי נאין בפילות, שזהו בתינת השתלקות הש"ת והשתרת פניו ממנו. ולריך לל אדם להשגיח בעינת פקיתת לראות שפלותו ורוממות הש"ת, וכוודאי לא יבוא לגדלות וכפילות.

בגופינו בבתינו ובפינו ובכפינו, בכל יום ובכל שעה, ובזה יתאמת לנו כאילו ראינו בעינינו הכל, כי בהתמדת האבות אשר יראוהו ואשר למדום ויספרום לבנים, זכרם לא יסוף מזרעם להתאמת העניין (של"ה הגהות לספר שמות). **אמונה** בחי' מלכות (קה"י, אמונה). **נבנסת** ישראל איהו אמונה, והטעם כי היא נכללת בדבורא, ונתחבר הוי"ה ואדנ"י גימ' אמ"ן, והן בחי' ו"ה שבשם, ואז נעשה הצירוף אמונ"ה, ובזה מובן מה שאמר בזהר הקדוש 'כד אתתברת באמת וכל אנפין נהירין' (שם).

נִצְּרֵנִי כְּאִישׁוֹן בַּת עָיִן, בְּצֵל כְּנָפֶיךָ תַּסְתִּירֵנִי: מִפְּנֵי רְשָׁעִים זָדוּ שֹׁדְדוּנִי, אֹיְבַי בְּנֶפֶשׁ יַקִּיפוּ עָלָי: חֶלְבָּמוֹ סָגָרוּ, פִּיהֶם דִּבְּרוּ בְגַאֲוָה: אַשֻּׁרֵינוּ עַתָּה סְבָבוּנוּ, עֵינֵיהֶם יָשִׁיתוּ לִנְטוֹת בָּאָרֶץ: דִּמְיוֹ כְּאַרְיֵה יִכְסֹף לִטְרֹף, וּכְכְפִיר יוֹשֵׁב בְּמִסְתָּרִים: קוּמָה יְיָ קַדְּמָה פָנָיו הַכְרִיעֵהוּ, פַּלְּטָה נַפְשִׁי מֵרָשָׁע חַרְבֶּךָ: מִמְתִים יָדְךָ יְיָ מִמְתִים מֵחֶלֶד חֶלְקָם בַּחַיִּים, וּצְפוּנְךָ תְּמַלֵּא בִטְנָם יִשְׂבְּעוּ בָנִים, וְהִנִּיחוּ יִתְרָם לְעֹלְלֵיהֶם: אֲנִי בְצֶדֶק אֶחֱזֶה פָנֶיךָ, אֶשְׂבְּעָה בְהָקִיץ תְּמוּנָתֶךָ:

אמונה

צריך להאמין בהשי"ת בדרך אמונה ולא בדרך מופת (ספר המידות אמונה א).

עיי אמונה יכול להבין את השי"ת (ספר המידות אמונה לא).

עיי אמונה הקב"ה יסלח לך [על] כל עוונותיך (ספר המידות אמונה לט).

עיקר האמונה היא בלי שום חכמות וחקירות כלל, רק בפשיטות גמור, כמו שהנשים וההמון עם הכשרים מאמינים (שהר"ן לג).

כל החסרונות של כל העולם, כולם נמשכין מחסרון הדעת, ועיקר חסרון הדעת הוא חסרון אמונה (ליקו"ה פרי ראשית ג, לד).

השבינה נקראת אמונה, מטעם שהיא מקבלת עליה כל הנחלים העליונים, ומוציאה אותם במספר שהכניסם באמונה (פרד"ר כג, א).

להאמין שיש אלוה, הוא המציא כל הנמצאים מן האין ומן האפס המוחלט, והוא יתברך משגיח בכולם ומושל בהם ומנהיגם (ספר חרדים ט).

קבישות האמונה היא בעשותינו זכר לניסים ולנפלאות הכתובים בתורה, שנאמר (תהלים קיא, ה) 'זכר עשה לנפלאותיו חנון ורחום ה'', ואמרו חז"ל (שבת קיט ע"א) 'אל תקרי לנפלאותיו אלא לנפלאותי', שנפלאתי מהם ועשיתי עמהם נסים ונפלאות, ואתה מזכיר לי נפלאותי, ואני אזכיר לך נפלאותיך (שפתי כהן).

מינות

מינות הוא פריקת עול של כל המצוות (רש"י משלי ב, טז).

נקרא מינות, שהוא מין בפני עצמו, יוצא מן האמת ומתעצם בחטא הזה, עד שאין הסרה לחטא הזה (נתיבות עולם, נתיב התשובה ח).

המין והאפיקורס הם חטאים רוחניים, וכן המוסר ממון ישראל ביד הגוי הוא מדרכי המינות, אשר אינו חס על ישראל בעל אמונתו, ומוסרו ביד גוי, וזה הכל מדרכי המינות, וכן הפורש מדרכי הציבור הוא דעת מינות, לפי שהוא יוצא מן הכלל והוא מבזה את הציבור, ואין לו חלק בציבור (תידושי אגדות ראש השנה).

אם מתייאש את עצמו ואומר שאין להקב"ה נחת רוח בתתתונים, אין זה נקרא עניו ושפל ברך, אדרבה הוא נוטה קצת למינות (קדושת לוי, פורים, קדושה שלישית).

המינות הוא יצרא דע"ז (מלבי"ם זכריה ה, ח).

כי יש בהתורה נגלה ונסתר. כדמצינו בזהר (פקודי, רל ע״ב): ״הכל מרמי למוריימת הכי הוא, למגלי ולמימת. וכל מילין דעלמא, בין דעלמא דין ובין דעלמא דלעילא, כולהו מיהו טמיר וגלי. ודכתב כרביעו במיי (שמות יג, ח): כל דברי התורה יש בהם נגלה ונסתר, הנגלה הוא פשטי המצות, והנסתר הוא הפנימי שבתוכו שהיו דעת ההמון רחוי לו, וכן אמר דוד ע״ה (תהלים קג) ׳אמת דיבר תלקים שמיס זו שמעתי׳, כי הדיבור אמד ויש בו שתי מסמעויות, וכן אמר שלמה (משלי כה) ׳תפוחי זהב במשכיות כסף וגו׳״, המשיל הנגלה לכסף והפנימי לזהב, שהוא נסתר ומעולה יותר ממנו.

דודי שלח ידו מן החור. עיין בתוס׳ ד״ה ׳קול דודי דופק׳. **חרות על הלוחות.** כדכתיב בשמות (לב, טו–טז): וַיִּפֶן וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן הָהָר וּשְׁנֵי לֻחֹת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ לֻחֹת כְּתֻבִים מִשְּׁנֵי עִבְרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתֻבִים: וְהַלֻּחֹת מַעֲשֵׂה

ז והתורה היא ג״כ בחי ידין ורגלין וכו׳ נגלה ונסתר. ופירש במי הנמל (י): כי כל מה שזוכין ע״י התקרבות לצדיקים, לבטל הגסות והע״ז ולזכות לתמונה שלימה ולצמי׳ רוח הקודש ולשמחה בשמחת כף וריקודין, שע״ז נמתקין הדיינים, וזוכין לתכמה ותריכות ימים כמוב״פ בפירוש הרבב״ח ׳עייל ותפיק, הוי מיתרך לימכוכי׳ (להלן בתות ט׳), כל זה זוכין ג״כ ע״י לימוד התורה בנגלה ובנסתר, וגם ע״י התקרבות לצדיקים זוכין להשגת התורה בנגלה ובנסתר, וגם ע״י שלומדין תורה בנגלה ובנסתר בשמה זוכין להתקרב לצדיקים, והם הכל בחי׳ תתת.

ידיים (ידין)

הידיים הם בחינת שמירה, אש ומים, שהם בחינת יד ימין ויד שמאל (ליקו״מ נז).

עיקר ההוויה הוא בבחינת הידיים, שהם כלי העשייה, ששם הוא עיקר התגלות בחינת הרוח, בבחינת ׳בידך אפקיד רוחי׳ (ליקו״מ סז).

׳ובידך כח וגבורה, ובידך לגדל ולחזק לכל׳. ׳ובידך כח וגבורה׳ זה בחינת יד החזקה, ׳ובידך לגדל ולחזק׳ זה בחינת יד הגדולה. שע״י בחינת שתי הידיים אלו, מולידין ומגדלין הנפש (ליקו״מ סז).

הידיים הם כלי השפע של אדם, שהיא במקום בינה, שהוא בחי׳ הלב (ליקו״ה מקח ומכר ד, י).

הידיים הם ראשית הגוף בהגביהו אותם, והרגלים הם אחרית הגוף, וזה רמז לקדושת ׳ י׳ ספירות (כד הקמח, פסח).

דע, כי ב׳ הידיים הם סוד חסד וגבורה, ובסיום כל אחת יש ה׳ אצבעות. נמצא שהם ה׳ חסדים וה׳ גבורות (ספר הליקוטים ישעיה נז).

הידיים הם מקבלים טומאה יותר משאר איברים, וזה הדבר מפני שהם כלי הנגיעה וממשמשין הכל בחוץ, ודבר כמו זה מסוגל לטומאה (באר הגולה א).

הידיים נקראים שלימים, מפני שעיקר כח האדם וממשלתו לעשות מעשיו, הוא בידיים, ותנן בבכורות ׳השולם בשתי ידיו׳, וזהו עניין שלישה, והם ׳עשרה שלישים אשר היו בעיר׳, היינו עשר האצבעות (רמ״ז על זהר שמות).

רגלים (רגלין)

עיקר שלימות התיקון הוא ע״י הרגלין. כי עיקר כל התיקונים תלויים בזה העולם העשייה הגשמי, שהאדם הבעל בחירה נברא בזה העולם הגשמי דייקא, כדי שידבק את עצמו בהשי״ת מגשמיות זה העולם דייקא, ועי״ז יעלה זה העולם עם כל העולמות כולם התלויים בו, למעלה למעלה, עד שֶׁיִּתְבַּלֵּל הכל בבחי׳ קודם הבריאה (ליקו״ה ריבית ה, יד).

הרגלים נקראים נצח והוד (רבינו בחיי בראשית יז, יג).

הרגלים הם סוף המעשה (ב״י או״ח א).

התחלת הכל הם הרגלים, שמוליכים אותו אל אשר רצונו שם לעשות מה שירצה (נתיבות עולם, נתיב העבודה ו).

ירגלין הוא סוף כל ותכלית כל הדברים, ויתבטל כל הגשמיות מבני ישראל, ואור הלבנה יהיה כאור החמה כבימים קדמונים, וכן ישראל יהיו דביקים תמיד בהתורה ובהבורא, שהוא קדמונו של עולם (תולדות אהרן פ׳ ויצא).

נהי״ דמלכות הם סוד הרגלים, שבהם ההליכה (רמ״ז על זהר בראשית).

האמונה נקרא רגלין, שהם הרגלין המעמיד את התורה. שקודם כל צריך להאמין שיש בורא ב״ה, ׳הוא אמר והָיָה הוא ציווה ויעמוד׳, כמאמר ׳בא חבקוק והעמידו על א׳, וצדיק באמונתו יחיה׳, שהעמיד כל התורה על האמונה (מאור עיניים פ׳ בחקותי). **הרגלים** הם דוגמת עולם העשייה (פרנס יפות שמות ל, יז). **הרגלין** הם מתחלקין לג׳, שהם שוקין, וברכין, ורגלין שהוא העקב, והוא סוד נה״י דעשי׳, שהם הרגלין (אפיקי ים ב״ב נח). **רגלין** נקרא הלכה (קה״י, הלכה).

כי יח כל דברי התורה כך הם, נגלה ונסתר. וכל הדברים שבעולם, בין של עולם הזה ובין של עולם העליון, כולם הם מתחלקים בחופן של נגלה ונסתר.

יקוט הנחל

חמוקי ירכיך מה יפו בסתר. ומיתא בליקו״מ (ח״ב ה, טז): ובשמת הוא דבר גדול מאד להסליך מחיתו כל התכמות ולהתנהג בפשיטות, לעשות מעשה עבדות, לעבדו יתברך בעבדות בתמימות בלי תכמות, כי זה בחי׳ סתרי תורה, שהתורה נסתרת ונעלמת מם. כי כשעשה עבודות פשוטים ובתמת בוודאי יש בהם תורה גדוה מאד, רק אתין יודעין מה יש בהם, בשאת שהתורה יש בהם הוא נסתר ונעלם, בחי׳ סתרי תורה. וסתרי תורה הוא בחי׳ (שם ס״ק ו) ׳חמוקי ירכיך׳, ׳מה ירך בסתר, תף דברי תורה בסתר׳.

וצמוך כך גם אמד מרמז שחיתו שומע בכל הקול של כלי זמר שֶׁנֶּאֱמַר, שחיתו עיקר הכוונה בשמיעת הקול של כלי זמר, היה בעיניו כמשתגעים, ואומר בליבו כי בשמחה מה זה עושה. ובשמת מילו היה הוא מכס וידע והבין שהוא ממחת גודל התענוג והנעימות קול של כלי זמר, היה הוא גם כן רוקד שם. והנמשל מובן. ויש לפרש זה ׳וכל העם רואים את הקולות׳, היינו שהש״ת הופיע על כולם בתאד אור לתוכותו, שהשיגו יאד כולם בשלהו גודל השמחה כי ׳מלאכי צבאות ידודון ידודון וכו׳״ (שבת פח), הבינו שהוא ממחת מתיקות ונעימות אור התורה הקדושה, ותקנו עצמם לשמוע קול התורה, מע״פ שהיו קצת מרגיש מכבר שלא היו שומעים את הקולות, בכל זאת נעשו פקחין, ועיניין פקוחין היה להם, שהיו רואים התדוש והשמחה הגדולה, הבינו שהוא בוודאי ׳את הקולות׳, היינו נעימות וערבות הקול של תורה, אע״פ שהם לא השיגו זה בעומות התורה, הבינו ע״י השמחה שהוא בודאי מגודל נעימות התורה, ולכך רתקו עצמם לשמוע הקול ממש, תולי ישיגו ויבינו נעימות אור התורה, ותשכיל יפין.

כי יש בהתורה נגלה ונסתר. וכתב בספר הליקוטים (התזינו) בביאורו לתלק הנגלה והפשט שבתורה ותלק הנסתר והסוד שבתורה, וז״ל: על תלק הסוד, היו תומרים המלאכים כשרלה הקב״ה ליתן התורה לישראל ׳מה תדיר שמך בכל תארץ׳ (תהלים ח), ר״ל, מה תדירות יש לשמך שהיא התורה, כי כולה שמותיו של הקב״ה, וזהו, תלק שבה תארץ, וזה שתמרו ׳מה תדיר שמך בכל תארץ׳, ׳תשר תנה הודך, שהיו תומרים שהיא התורה, כי כולה שמותיו שהפשט אין רחוי להם, כי אין ביניהם מיתה, גם הסוד לא ייתן להם, ולכן ניתנה אל תמשה. וזה שכתוב (דברים לג) ׳התזינו השמיס׳, שהם התנשמים הקדושים תשר בארץ, התה דומים למלאכים היושבים בשמים, ׳התזינו׳, תלק הסוד, שתין דבר זה נתמר בקול רם אלא מן הפה לאזן, וזהו לישנא ד׳התזינו׳ דקתמר, ותליהם דיבר, תלק הסוד שקבה הנשמו, וזה שכתוב ׳ותדברה׳, לשון קושי, דיבר תתם משפטו, דבריה קשים כגידים להביניה. וזה שתמר התתוב ׳לבית יעקב׳, ׳ותגד לבני ישרלל׳, דבריה קשים כגידים להביניה, לתלו כל מותה ומותה קשיל לה, ולא כל התוכה ליטול את השה ייטול, שהוא תלק הסוד, רק לבני ישרלל שהם קדושים. ותמרו רז״ל לשון הגדה הוא לשון גידים, יען כי יש במילת ׳ותגד׳ ׳, יתירה, שהוא לשון גיד, ותינו תסר ׳, כמו ׳והגד לעמי פשעם׳ (ישעיה נח), ותלמה דיבר משה לנוכח, לשון ׳התזינו ותדברה׳, שתשה רחויים לדבר זה. ותומר ׳ותדברה׳, ייתם הדיבור תליו, כי להיותו תלק הסוד, ייתסו תליו שהוא המדבר מקירות ניבו, תבל לתלק הפשט, שהשה המון העם, דיבר שלא לנוכח, ׳ותשמע הארץ לתמרי פי׳, כלומר, העם שהם עמי הארץ, שישמעו הפשט שהוא קל להבין תומו, ׳תמרי פי׳, ולא ייתסו תליו, כי אם השפה ולתון הוא, תפיו לבד היו יוצים הדברים ולא תליהו. ועל תלק הסוד תמר ׳יערוף כמטר לקחי׳, כי לשון עריפה משמע לשון הריגה, כמ״ש (דברים כה) ׳וערפו שם לת תָּעֶגְלָה׳, ומשמע לשון מטר הוא ריבוי השפע, וכן המטר תינו טוב לכל, כי הולכי דרכים סם מלירים בו, וכן הוא תלק הסוד, כי למי שתינו רחוי תליו הוכ תומו. וזה ׳כמטר׳, להולכי דרכים, דהיינו לתותם שיוצתים מדרכי התורה, הסוד הוא מזיק להם, וכמו שתמרו רז״ל ׳זכה נעשית לו סם תייס, לא זכה נעשית לו סם המוות׳, ולצדיקים יערוף להם התורה תלק הסוד שבה, כמטר שֶׁמְּחַיֶּה כל העולם, כן יערוף בריבוי וְיַעֲשֶׂה כמעיין המתגבר. ועל זה תמר ׳לקחי׳, לשון לקיתה, כי משה רבינו עליו השלום תמר על עצמו, זה תלק הוא שכה תני לוקח לעצמי. ועל תלק הפשט תמר ׳תיזל כטל אִמְרָתִי׳, שזהו כטל שהוא טוב לכל העולם, כן הפשט תינו מזיק לשום תתד. ותמר ׳כשעירים עלי דשא׳, כי תמר שהסוד הוא עיקר והמביא, למה הולרך הפשט. וזה תמר ׳כשעירים׳, דהיינו המטר הדק מתוך, שהטיפות הם דקות ׳כשעירים עלי דשא׳, שהיא בהתחלת העשב עשב שכבר גדל, תי יורדים הרבים עליו, שהם הטיפות הגסות, קרוי דשא, ותם הם היו יורדים עליו הטיפות הגסות היו נפסדים, ותמר שעשה עשב שכבר גדל, תי יורדים הרבים עליו, שהם הטיפות הגסות, כי תי יש בהם כח לתובלם. וכן הענין בפשט, כי התלם נקטנותו לומד הפשט, כי הסוד אין לו דעת לתובלו, ותמר שלמד הפשט שהוא ׳כשעירים עלי דשא׳, ומֵעֵת כריסו מכשר ויין דהיינו פשט התורה, תי יוצת הסוד ׳כרביעים עלי עשב׳. תי זמי, בָּמָה שפירש״י ז״ל במילת ׳כשעירים׳, שהוא לשון רוח סערה. והנה רוח סערה מועיל תל הדשא, דהיינו בהיות שלמת מתאילתו מתכלית הקטנות, והוא דשוק תל טיטע שבקרקע, והרוח מייבש הטיט ומפריד תותו שלא יהא דשוק בקרקע, ותם״כ בח המטר לגדלו יותר. וכן הפשט, הוא להפריד התלם שהוא עדיין דשוק בתותר שלו, ותמר שהופרד מעט מהתותר ומהבני העולם שהם, תם״כ יכול ללמוד הסוד ויתגדל ׳כרביעים עלי עשב׳, כי העשב הוא נפרד מן הטיט, ויכול לקבול הרביעים ולגדול. ותמר ׳כי שם ה׳ לקרתי׳, שהוקשה לו למה הוצרך ג׳, נגלה ונסתר, לזה השיב כי התורה הוא כמו ׳שם ה״ שיש בו נגלה ונסתר, שהוא הוי״ה בסתר ותדני״י בנגלה, בעניין ׳זה שמי לְעֹלָם׳ (שמות ג), שהוא הוי״ה להעלימו, ׳וזה זכרי׳, שהוא תדני״י להזכירו ׳לדור דור׳, וכן התורה, שהוא ושמו ותורתו, תמר, כי כל התורה שמותיו של הקב״ה. וזה שתמר ׳כי שם ה׳ לקרתי׳, תני תומר, שם תדנות נבד תני קורת בשתומר ׳ברוך תמר ה״, ותמר תומרים

מילואי חכמה

והתורה היא ג״כ בחיי ידין ורגלין. ומיתא בליקו״מ (ח״ב ה, טז): ובשמת הוא דבר גדול מאד להסליך מחיתו כל התכמות ולהתנהג בפשיטות, לעשות מעשה עבדות, לעבדו יתברך בעבדות בתמימות בלי תכמות, כי זה בחי׳ סתרי תורה, שהתורה נסתרת ונעלמת מם. כי כשעשה עבודות פשוטים ובתמת בוודאי יש בהם תורה גדוה מאד, רק אתין יודעין מה יש בהם, בשאת שהתורה יש בהם הוא נסתר ונעלם, בחי׳ סתרי תורה. וסתרי תורה הוא בחי׳ (שם ס״ק ו) ׳חמוקי ירכיך׳, ׳מה ירך בסתר, תף דברי תורה בסתר׳.

מעלת גבי קבלת התורה והסנהדרי לענין הסריסין, ח״ל: ׳וכל העם רואים את הקולות וגו׳ (שמות כ). יש לפרש זה על דרך שהשמעתי משל מן תזוני תני זקיני זללה״ה הנעים״ט הקדוש, שהיה אחד מגנן בכלי זמר יפה מאוד בתתיקות וערבות גדול, ואותם שהם שומעים זה לא יכלו להתאפק מגודל התתיקות והתענוג, עד שהיו רוקדים כמעט עד לתקרה מתתת גודל התענוג והנעימות והתתיקות, וכל מי שהיה קרוב יותר והיה תקרב עצמו לשמוע הכלי זמר, היה לו ביותר תענוג והיה רוקד עד תאוד, ובמקום שהיה רחוק יותר היה תענוג פחות, וכן הוא בקבלת התורה, שהיו שומעים בקול של הקב״ה, כל אחד לפי מדרגתו, ולכן היו רוקדים עד תאוד, והם בעיניו כמשתגעים, ואומר בליבו כי בשמחה מה זה עושה. ובשמת אילו היה הוא תכם וידע והבין שהוא ממחת גודל התענוג והנעימות קול של כלי זמר, היה הוא גם כן רוקד שם. והנמשל מובן. ויש לפרש זה ׳וכל העם רואים את הקולות׳, היינו שהש״ת הופיע על כולם בתאד אור לתוכותו, שהשיגו יאד כולם בשלהו גודל השמחה כי ׳מלאכי צבאות ידודון ידודון וכו׳״ (שבת פח), הבינו שהוא ממחת מתיקות ונעימות אור התורה הקדושה, ותקנו עצמם לשמוע קול התורה, מע״פ שהיו קצת מרגיש מכבר שלא היו שומעים את הקולות, בכל זאת נעשו פקחין, ועיניין פקוחין היה להם, שהיו רואים התדוש והשמחה הגדולה, הבינו שהוא בוודאי ׳את הקולות׳, היינו נעימות וערבות הקול של תורה, אע״פ שהם לא השיגו זה בעומות התורה, הבינו ע״י השמחה שהוא בודאי מגודל נעימות התורה, ולכך רתקו עצמם לשמוע הקול ממש, תולי ישיגו ויבינו נעימות אור התורה, והמשכיל יבין.

כי יש בהתורה נגלה ונסתר. המלאכים כשרלה הקב״ה ליתן התורה לישראל ׳מה תדיר שמך בכל תארץ׳ (תהלים ח), ר״ל, מה תדירות יש לשמך שהיא התורה, כי כולה שמותיו של הקב״ה, וזהו, תלק שבה תארץ, וזה שתמרו ׳מה תדיר שמך בכל תארץ׳, ׳תשר תנה הודך, שהיו תומרים שהיא התורה, כי כולה שמותיו שהפשט אין רחוי להם, כי אין ביניהם מיתה, גם הסוד לא ייתן להם, ולכן ניתנה אל תמשה. וזה שכתוב (דברים לג) ׳התזינו השמיס׳, שהם התנשמים הקדושים תשר בארץ, התה דומים למלאכים היושבים בשמים, ׳התזינו׳, תלק הסוד, שתין דבר זה נתמר בקול רם אלא מן הפה לאזן, וזהו לישנא ד׳התזינו׳ דקתמר, ותליהם דיבר, תלק הסוד שקבה הנשמו, וזה שכתוב ׳ותדברה׳, לשון קושי, דיבר תתם משפטו, דבריה קשים כגידים להביניה. וזה שתמר התתוב ׳לבית יעקב׳, ׳ותגד לבני ישרלל׳, דבריה קשים כגידים להביניה, לתלו כל מותה ומותה קשיל לה, ולא כל התוכה ליטול את השה ייטול, שהוא תלק הסוד, רק לבני ישרלל שהם קדושים. ותמרו רז״ל לשון הגדה הוא לשון גידים, יען כי יש במילת ׳ותגד׳ ׳, יתירה, שהוא לשון גיד, ותינו תסר ׳, כמו ׳והגד לעמי פשעם׳ (ישעיה נח), ותלמה דיבר משה לנוכח, לשון ׳התזינו ותדברה׳, שתשה רחויים לדבר זה. ותומר ׳ותדברה׳, ייתם הדיבור תליו, כי להיותו תלק הסוד, ייתסו תליו שהוא המדבר מקירות ניבו, תבל לתלק הפשט, שהשה המון העם, דיבר שלא לנוכח, ׳ותשמע הארץ לתמרי פי׳, כלומר, העם שהם עמי הארץ, שישמעו הפשט שהוא קל להבין תומו, ׳תמרי פי׳, ולא ייתסו תליו, כי אם השפה ולתון הוא, תפיו לבד היו יוצים הדברים ולא תליהו. ועל תלק הסוד תמר ׳יערוף כמטר לקחי׳, כי לשון עריפה משמע לשון הריגה, כמ״ש (דברים כה) ׳וערפו שם לת תָּעֶגְלָה׳, ומשמע לשון מטר הוא ריבוי השפע, וכן המטר תינו טוב לכל, כי הולכי דרכים סם מלירים בו, וכן הוא תלק הסוד, כי למי שתינו רחוי תליו הוכ תומו. וזה ׳כמטר׳, להולכי דרכים, דהיינו לתותם שיוצתים מדרכי התורה, הסוד הוא מזיק להם, וכמו שתמרו רז״ל ׳זכה נעשית לו סם תייס, לא זכה נעשית לו סם המוות׳, ולצדיקים יערוף להם התורה תלק הסוד שבה, כמטר שֶׁמְּחַיֶּה כל העולם, כן יערוף בריבוי וְיַעֲשֶׂה כמעיין המתגבר. ועל זה תמר ׳לקחי׳, לשון לקיתה, כי משה רבינו עליו השלום תמר על עצמו, זה תלק הוא שכה תני לוקח לעצמי. ועל תלק הפשט תמר ׳תיזל כטל אִמְרָתִי׳, שזהו כטל שהוא טוב לכל העולם, כן הפשט תינו מזיק לשום תתד. ותמר ׳כשעירים עלי דשא׳, כי תמר שהסוד הוא עיקר והמביא, למה הולרך הפשט. וזה תמר ׳כשעירים׳, דהיינו המטר הדק מתוך, שהטיפות הם דקות ׳כשעירים עלי דשא׳, שהיא בהתחלת העשב עשב שכבר גדל, תי יורדים הרבים עליו, שהם הטיפות הגסות, קרוי דשא, ותם הם היו יורדים עליו הטיפות הגסות היו נפסדים, ותמר שעשה עשב שכבר גדל, תי יורדים הרבים עליו, שהם הטיפות הגסות, כי תי יש בהם כח לתובלם. וכן הענין בפשט, כי התלם נקטנותו לומד הפשט, כי הסוד אין לו דעת לתובלו, ותמר שלמד הפשט שהוא ׳כשעירים עלי דשא׳, ומֵעֵת כריסו מכשר ויין דהיינו פשט התורה, תי יוצת הסוד ׳כרביעים עלי עשב׳. תי זמי, בָּמָה שפירש״י ז״ל במילת ׳כשעירים׳, שהוא לשון רוח סערה. והנה רוח סערה מועיל תל הדשא, דהיינו בהיות שלמת מתאילתו מתכלית הקטנות, והוא דשוק תל טיטע שבקרקע, והרוח מייבש הטיט ומפריד תותו שלא יהא דשוק בקרקע, ותם״כ בח המטר לגדלו יותר. וכן הפשט, הוא להפריד התלם שהוא עדיין דשוק בתותר שלו, ותמר שהופרד מעט מהתותר ומהבני העולם שהם, תם״כ יכול ללמוד הסוד ויתגדל ׳כרביעים עלי עשב׳, כי העשב הוא נפרד מן הטיט, ויכול לקבול הרביעים ולגדול. ותמר ׳כי שם ה׳ לקרתי׳, שהוקשה לו למה הוצרך ג׳, נגלה ונסתר, לזה השיב כי התורה הוא כמו ׳שם ה״ שיש בו נגלה ונסתר, שהוא הוי״ה בסתר ותדני״י בנגלה, בעניין ׳זה שמי לְעֹלָם׳ (שמות ג), שהוא הוי״ה להעלימו, ׳וזה זכרי׳, שהוא תדני״י להזכירו ׳לדור דור׳, וכן התורה, שהוא ושמו ותורתו, תמר, כי כל התורה שמותיו של הקב״ה. וזה שתמר ׳כי שם ה׳ לקרתי׳, תני תומר, שם תדנות נבד תני קורת בשתומר ׳ברוך תמר ה״, ותמר תומרים

וכלליות התורה נקראת **לב** שמתחלת בבי ומסיימת בלמ"ד. דתמלת התורה בתות בי"ת ד'בראשית ברא', וסיומה בלמ"ד ד'לעיני כל ישראל', ופירש רבינו בחיי (דברים לד, יב): לריך תתה לדעת, כי תפני שהתורה ומתשבתן של ישראל קדמו לעולם, כתשר קבלנו תתכתינו יודעי לפות תְּבִיני כל נעלם, לכך התחילה התורה בתילת 'בראשית' ומתמה בתילת 'ישראל'. וזתת התורה תשר שם תשה לפני בני ישראל, תורת תמת תשועת עולמים, לטוב לנו כל הימים, התחילה בתות בי"ת, ובתות למ"ד תסיימת, כי היא לקוחה תן התכמה העליונה תשר בתילת ג' בראשית התתחזת בל"ג נתיבות התכמה, ובהתהפך כתומר תותם תסדרן, יש זתה רמז כי יאוזו הדברים של טוייתן ועיקרן, ועל כן היה ענין סיום התורה בתות זה העליון שבכל התותיות, כי ירמוז של שורש התילון העליון על כל ההוויות, תשר על תלילותו הם הם עֲדֵיו, ממנו הכל וסוף הכל עָדָיו, ולזה רָמַז המשורר בהשגתה נפלתה כשהתחיל בלמ"ד 'לה' תתרץ ומלואה' (תהלים כד), כי תשם ליודעי בינה כל פעולה בתחילה נגלית, ובסוף ותשובתה הרחתה.

המן בחיי העבודת אלילים וכו' שעשה עצמו עבודת אלילים. כדלתית בתגילה (י ע"ב): רבי שתואל בר נחתני פתח לה פיתתא להאי פרשתא תכתא, 'תתת הנעלון יעלה ברוש ותתת הסרפד יעלה הדס'. 'תתת הנעלון', תתת המן הרשע שעשה עלמו עבודה זרה, דכתיב 'וכבל הנעלונים וכבל הגבולים'. 'יעלה ברוש', זה תרדכי שנקרא רתם לכל הבשמים, שנאתר 'ותתה קח לך בשמים רתם תר דרור', וממרגמין 'מָרֵי דָכְיָ'. 'תתת הסרפד', תתת ותתי הרשעה בת בנו של נבוכדנלר הרשע שעתך רפידת בית ה', דכתיב 'רפידתו זהב'. 'יעלה הדס', זו תסתר הלדקה שנקרא הדסה, שנאתר 'ויהי תומן תת הדסה'. 'והיה לה' לְשֵׁם', זו תקרא תגילה. 'לְאוֹת עולם לֹא יִכָּרֵת', תלו ימי פוריא. ופירש"י (שעיה נה, יג): **נפלון ומרפד.** תיני קולים הס, כלומר הרשעים יתבדו והגבלים יטלו ממשלתם. ותיתת בפדר"ת (פתח"ט): ר' פנחס תומר, שני עשירים עמדו בעולם, תחד בישראל ותחד בתומות העולם, קורא בישראל והמן בתומות העולם. קורא, שנאתר תולדות של יוסף, והמן, שלקח כל תולדות של תלבי יהודה ותת כל תולדות של קדשי הקדשים. ורלתה המלך עָשְׂרוֹ וַעֲשֶׁרֶת בניו סופרים וכותבין עוטרין לפניו, וללה המלך לגדלו ולרוממו, שנאתר (אסתר ג) 'גידל המלך תתסורות תת המן בן המדתתי', ועיטה המלך להיות כל עס ועס כורעים ומשתחוים לפניו. תה עשה המן, עשה לו גלס תרוקס על בגדו ועל ליבו, וכל תי שהיה תכלית התגלות, כי עי"ז תתגלה תת"כ נגד תנשי תמת, שהיה צריך בתמת להיות נכנע לפניהם ולהתבטל כנגדם. ולבר זה הוא בכלליות ובפרטיות, ומובן בדברי רז"ל בכמה תקומות. וזתת יטלו ממשלתם, קורא בישראל ותחד בתומות העולם, תחד בישראל ותחד בתומות העולם, קורא בישראל והמן בתומות העולם. קורא, שנאתר תולדות של זהב של יוסף, והמן, שלקח כל תולדות של תלבי יהודה ותת כל תולדות של קדשי הקדשים. ורלתה המלך עָשְׂרוֹ וַעֲשֶׁרֶת בניו סופרים וכותבין עוטרין לפניו, וללה המלך לגדלו ולרוממו, שנאתר (אסתר ג) 'גידל המלך תתסורות תת המן בן המדתתי', ועיטה המלך להיות כל עס ועס כורעים ומשתחוים לפניו. תה עשה המן, עשה לו גלס תרוקס על בגדו ועל ליבו, וכל תי שהיה תכלית התגלות, כי עי"ז תתגלה תת"כ נגד תנשי תמת, שהיה צריך בתמת להיות נכנע לפניהם ולהתבטל כנגדם. ולבר זה הוא בכלליות ובפרטיות, ומובן בדברי רז"ל בכמה תקומות. וזתת

וכלליות התורה נקראת לב, שמתחלת בבי', ומסיימת בלמ"ד ששם משכן הרוח, דנשיב בשית פרקין דדרועין, ושית פרקין דרגלין, היינו בנגלה ובנסתר:

ח וזה בחינת מרדכי ואסתר, והמן, בחינות פורים, בחינת גורל שהפיל המן, בחינת עומר שעורים. כי המן בחינת העבודת אלילים, כמאמר חז"ל שעשה עצמו עבודת אלילים. וביתר בפל"מ (י, יט): היינו כמבואר בתיקונים (הוסף במקו"מ להלן ד"ה 'כתתר היתה') שקליפת המן הוא בחינת 'לֹא תַחֲמֹד', וכמובא שעמלק הוא גימטריא 'לֹא תַחֲמֹד', שזה בחינת הגשוה של המן. 'ומרדכי לֹא יכרע ולֹא ישתחוה', דכתיב (שמות לד) 'לֹא תשתחוה לֹאל תַחֵר'. ועיקר כוחו של מרדכי היה ע"י שנולד מבניתין כמובא בדברי רז"ל, כי כבר נתבאר לעיל שבניתין רומז על גשוה, שזה בחינת 'ותת בניתין תקתו' הנ"ל, על שם שנולד בפ"י שגשוה תכל בתלות. ויש לדקדק, תיך מרמזין מידת הגשוה בשם בניתין הלדיק ובקדושת ס"י. תך תענין הוא, כי בחינת יום בחינת גשוה לקדושה שלריכין להשתמש בה לפרקים, שזה בחינת תרב הגשוה, בכדי להכניע בה הבעלי גשוה לקט"ג המתגברים בגשוותם נגד הקדושה, תו על כל פנים להיות נמלט תהם ולבלי להיות נכנע לפניהם ח"ו, ומי שתתבטל בנגדם ונכנע לפני גשוותם הרשע, זה בחינת משתחוה לאל תַחֵר ח"ו, כי הוא נותן להם כח ושוקף ע"י ענוותנותו הפסולה שהיא תכלית הגשוה, כי עי"ז תתגבה תת"כ נגד תנשי תמת, שהיה לריך בתמת להיות נכנע לפניהם ולהתבטל כנגדם. ולבר זה הוא בכלליות ובפרטיות, ומובן בדברי רז"ל כשהמן תקתו 'ותת בניתין' הנ"ל, על שם שנולד בפ"י שגשוה תכל בתלות. ויש לדקדק, תיך מרמזין מידת הגשוה בשם בניתין הלדיק ובקדושת ס"י. תך תענין הוא, כי בחינת יום בחינת גשוה לקדושה שלריכין להשתמש בה לפרקים, שזה בחינת תרב הגשוה, בכדי להכניע בה הבעלי גשוה לקט"ג המתגברים בגשוותם נגד הקדושה, תו על כל פנים להיות נמלט תהם ולבלי להיות נכנע לפניהם ח"ו, ומי שתתבטל בנגדם ונכנע לפני גשוותם הרשע, זה בחינת משתחוה לאל תַחֵר ח"ו, כי הוא נותן להם כח ושוקף ע"י ענוותנותו הפסולה שהיא תכלית הגשוה, כי עי"ז תתגבה תת"כ נגד תנשי תמת, שהיה צריך בתמת להיות נכנע לפניהם ולהתבטל כנגדם. ולבר זה הוא בכלליות ובפרטיות, ומובן בדברי רז"ל כשהמן תקתו 'ותת בניתין תקתו

פור

פורים נקרא על שם הפור, שממשיכין אז בחינת תיקון הגורל של הכה"ג ביוה"כ, כי פורים בבחינת יום כיפורים כמ"ש בתיקונים, כי פורים הוא הכנעת המן עמלק, פגם הברית, כי נמשך אז בחינת תיקון הפור, שהוא הגורל של יום הכפורים, 'גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל' (ליקו"ה תפילין ו, לז).

'הפיל' פור הוא הגורל'. אמר רב חמא בר חנינא, א"ל הקב"ה, את הוא גורלן של ישראל (מדרש אבא גוריון ג).

'הפיל' פור הוא הגורל לפני המן', שהיה איש אחד לפניו שיודע עניין הגורל, והיה יודע בחכמה איך עושין הגורל, ולא היה מפיל הגורל המן עצמו, לפי שנעשה ע"י מומחה, ולכך כתיב 'לפני המן' (ואור חדש עמ' קלג).

פור הוא חכמה, רק שעל כל פנים הוא גורל, לכך אמר 'הפיל פור הוא הגורל'. ופירוש פור הוא פירורים, כי ימי השנה הם כמו פירורים קטנים שנחלק אליהם השנה, והגורל מברר איזה יום מימי השנה יעשה מה שיעשה, ועל כן קראו לימים האלה 'פורים' בלשון רבים (אור חדש עמ' ריד).

'פור' הוא הֶתֶפֶר העצם לחתיכות קטנות, ומזה בא שם 'פירורין' בלשון התלמוד (מלבי"ם ישעיה כד, יט).

הגמ' קדושה הוא בחינת נגינה, שנולד בג"י שגונה מכל התלות. וזה בחינת 'ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה', כי התחזק עצמו בכח הגמ' קדושה לבלי להשתחוות לפני המן שעשה עצמו עבודה זרה, וזה היה תיקון למה שחגה שחוג קלת נעגין זה, שזה בחינת מה שאמר לו שמואל הנביא 'הלוא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה וכו'', וים זה להחריץ קלת ומוכן ממולח. וזהו שאמרו רז"ל (ספא"ר פ' ז) שמרדכי היתה, בשעה שזקנו נולד בג"י ולא השתחוה לעצם, וזה מכוון ממש לעניינו, ועל כן התגבר המן בישראל ולקה לכלותם ח"ו, כי הגמ' קדושה הוא קטנה דמותם, ומי שבטל לפניהם הוא גרוע ממש ח"ו, ומי שחינו רוצה להתבטל כנגדם הם מתגברים בו עד למות ח"ו, ועל כן הפיל פור בחודש חדר שמת בו משה, כי משה מבטל העבודה זרה, ומי שבטל חדר שמת בו משה נעשה גדולה, לחמר, נפל לי פור בירך שמת בו משה. ולפי היה יודע שבשעה בחדר מת ובשעה בחדר נולד. ופירש המהרש"ל (שם): **ספיל פור הוא הגורל כו' לחמר נפל לי פור בירך כו'. ולפי** פשוטו כפירש"י בגמ' שהכתוב מפרש מהו הפור הוא הגורל, לפ הוה מילטריך ליה לכתוב חלפ 'הפיל גורל גו'', ולכך דרשו, כשהפיל פור שמת בדעתו על גורל זה שהוא ירח שמת בו משה, ולפ היה יודע כו'. ופירשו בעלי התוספות עה"ת (שמות טו, טו): פור הוא לשון שלהס, כי בלשון פרסי 'פור' הוא לשון גורל. ועיין מטה בגימוק"ח ד"ה 'הפיל פור הוא הגורל בחדש שמת בו משה'.

אלילים (מגילה י:). **ובשביל זה הפיל פור הוא הגורל, בחודש שמת בו משה** (סס יג:). **כי משה הוא מבטל העבודה זרה, ובשביל זה הפיל' פור הוא הגורל בחדש שמת בו משה.**

כמיש בספמר (ג, ח–ו): חֲמַר הַדָּבָרִים הָאֵלֶּה גִּדַּל מַשְׂנְאוּרוֹשׁ אֶת הָמָן וַיְבַקֵּשׁ לַהֲמִיתוֹ וַיַּעֲמֹד עַל נַפְשׁוֹ לְבַקֵּשׁ מֵאֵת הָמָן בֵּן הַמְּדָתָא הָאֲגָגִי וַיַּעֲמֹד לְפָנָיו וַיְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ כְּמִשְׁפַּט הָרִאשׁוֹנִים: וְכָל עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ כֹּרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לְהָמָן כִּי כֵן צִוָּה לוֹ הַמֶּלֶךְ וּמָרְדֳּכַי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה: (...) וַיֵּרֶא הָמָן כִּי אֵין מָרְדֳּכַי כֹּרֵעַ וּמִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ וַיִּמָּלֵא הָמָן חֵמָה: וַיִּבֶז בְּעֵינָיו לִשְׁלֹחַ יָד בְּמָרְדֳּכַי לְבַדּוֹ כִּי הִגִּידוּ לוֹ אֶת עַם מָרְדֳּכָי וַיְבַקֵּשׁ הָמָן לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מַלְכוּת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ עַם מָרְדֳּכָי: בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא חֹדֶשׁ נִיסָן בִּשְׁנַת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה לַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הִפִּיל פּוּר הוּא הַגּוֹרָל לִפְנֵי הָמָן מִיּוֹם לְיוֹם וּמֵחֹדֶשׁ לְחֹדֶשׁ שְׁנֵים עָשָׂר הוּא חֹדֶשׁ אֲדָר: ופירש"י בגמ' (יג ע"ב): 'הפיל פור הוא הגורל'. תנא, כיון שנפל פור בחודש חדר, שמת משה גדולה, לחמר, נפל לי פור בירך שמת בו משה. ולפ היה יודע שבשעה בחדר מת ובשעה בחדר נולד. ופירש המהרש"ל (שם): **ספיל פור הוא הגורל כו' לחמר נפל לי פור בירך כו'. ולפי** פשוטו כפירש"י בגמ' שהכתוב מפרש מהו הפור הוא הגורל, לפ הוה מילטריך ליה לכתוב חלפ 'הפיל גורל גו'', ולכך דרשו, כשהפיל פור שמת בדעתו על גורל זה שהוא ירח שמת בו משה, ולפ היה יודע כו'. ופירשו בעלי התוספות עה"ת (שמות טו, טו): פור הוא לשון שלהס, כי בלשון פרסי 'פור' הוא לשון גורל. ועיין מטה בגימוק"ח ד"ה 'הפיל פור הוא הגורל בחדש שמת בו משה'.

יקוט הנחל

הפיל פור הוא הגורל'. ביאר גר' פור הפור והגורל בליקו"ה (תו"מ ברכת הריח ד, כז): 'קרלו לימים האלה פורים על שם הפור', כי גורל דקדושה זה בחי' בירור המדמה דקדושה. כי גורל הוא דבר שאין מצוייס, כי בכל מקום שאין יכולין להבין בדעת ובכל למי מגיע הדבר הזה, מטולין גורל. נמצא שגורל הוא בחי' העלר הדעת, שזהו בחי' כח המדמה, שהוא המחלקות הדעת, שאז נאמר המדמה. ובקדושה הגורל נגזר מאוד, (...) על כן ביורר בחי"ם נאלוק מרק ישראל בגורל דייקא, שהיה ע"פ רוח הקודש, שהוא בירור המדמה, כי גורל דקדושה הוא בחי' אמונה, שמאמינים שהגורל הינו מקרה חס ושלוס, או ע"פ היזה מערכה ממערכת המזלות חס ושלוס, רק הכל מהשי"ת נבד, כמ"ש 'בחיק יוטל הגורל ומה' כל משפטו' (משלי טז). ועל כן ביום הכיפורים, שאז לריכין להמשיך שליחה וכפרה לכל החטאים, ועיקר הכפרה והשליחה נמשך מבחי' בירור המדמה, שהוא הכנעת זוהמת הנחש שהוא בלבול המדמה, שמשם כל החטאים כנ"ל, על כן לא היה יכול הכהן הגדול ליכנס לפני ולפנים ולהמשיך מחילה וסליחה וכפרה, שהוא בחי' בירור המדמה, כי אם ע"י הגורל הקדוש של יום הכיפורים, כמ"ש 'ונתן אהרן על שני השעירים גורלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל'. וזה עיקר בחי' בירור המדמה שנעשה ביום הכיפורים דייקא, שמבררין אז ע"י הגורל דייקא, היזה לה' והיזה לעזאזל, שזהו סוד בירור עץ הדעת טוב ורע. נמצא שגורל דקדושה הוא בחי' בירור המדמה. ועל כן המן שהוא זוהמת הנחש, בלבול המדמה, לכה להתגבר על ישראל ע"י הגורל דייקא, כי לכה לפגום בגורל דקדושה חס ושלוס, כי כל המנחשים והקוסמים הם מבחי' זוהמת הנחש, בלבול המדמה, שזהו בחי' המן, וכל הניחושים והקוסמים שלהם כולם הם בחי' פגם הגורל דקדושה, כי הניחושים שלהם הם להבדיל כמו הגורל דקדושה שעושין סימן 'פיתו נפלה מפיו, לבי הפפיקו בדרך וכו'', שאין זה שום טעם, רק הוא זוהמת הנחש, בלבול המדמה. ומחמת שבקדושה יש גורל דקדושה שהוא בחי' המדמה דקדושה, על כן מצא משתלשל ונאחז פגם הניחושים והקוסמים שלהם, שהם קוקוף בפני חדש כנגד הגורל דקדושה. ועל כן המן, שהוא עיקר זוהמת הנחש, בחי' פגם המנחשים והמעוננים, כי המן וביתו היו מכשפים גדולים כמ"ש בבתבי האר"י ז"ל, על כן לכה לפגום את הגורל ולהתגבר על ישראל ע"י גורל דייקא, והש"ת הפיל את מחשבתו והפך את הגורל עליו ועל מפלחתו, שנמצא נאותו היום ליום ומחודש לחודש, ו'על כן קרלו לימים האלה פורים' דייקא, 'על שם הפור' הוא הגורל, כי עיקר הנס הוא בחי' גורל, שהוא בחי' בירור המדמה.

להילנג, 'הפיל פור הוא הגורל', עליו נפל הגורל, לחמר, כי לא יוחס שבטו הרשע על גורל הלדיקים' (מהלים קכה). בתחילה הפיל פור בימים, שנאמר 'מיום ליום, הפיל פור ביום לחד בשבת, עמד שְׁרוֹ לפני הקב"ה ולחמר, ריבונו של עולם, בי נבדלו שמים ולרץ, ולחמרת 'לם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים ולרץ לא שמתי', יש ברית בשבת, דכתיב 'ויאמר אתיה בריתי תשמור', וכתיב 'והיתה בריתי בשבתכם', ויש ברית בפיהם, זו תורה, דכתיב 'לא יָמוּש ספר התורה הזה מפיך', ולחמרת 'לם יָמְדוּ שמים מלמעלה ויֵחָקְרוּ מוסדי ארץ למטה וגו'', וכתיב 'גם זרע ישראל ישבתו מהיות גוי לפני כל הימים', ורשע זה מבקש לשנותן, שֶׁקּוֹל שמים ולרץ מחזיה ולם"כ לחה מבלה חומן. הפיל פור ביום שני, ועמד שְׁרוֹ לפני הקב"ה ולחמר, ריבונו של עולם, ביום שני הבדלת בין מים העליונים למים התחתונים, וכן ישראל מובדלים הם מן התומות, הדא הוא דכתיב 'ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי', ורשע זה רולה לשנותן, בַּפֶּה עליונים ותחתונים ולחמר בָּאֵה לומר. וכן פיתח שם עוד אין שכל הימים שבלו בגורלו נעשו לפני הקב"ה להגיל את ישראל, ובשעתן דברי המדרש מובח: כיון שראה חומו רשע שאין הגורל נופל בו בימים, חזר לחודשים. בתחילת בחודש ניסן ועלה בו זכות פסח, בתייר זכות פסח קטן, וזכות הָמָן שניתן להם לישראל בחמישה עשר בו, בסיון זכות התורה. (...) עלה רשע חודש חדר, ולא מלא בו שום זכות. בתחיל הרשע לשמות. חזר ובדק במזלות. טלה, זכות פסח, הדא הוא דכתיב 'לים שה לבית חבות שה לבית', שור, נמלא זכות יוסף שנקבל שור, הדא הוא דכתיב 'בכור שורו הדר לו', וחבות קרבן, שנאמר 'שור או כשב או עז כי יִוָּלֵד', תלומים, נמלא בו זכות פרן וזרח שנקבלו תלומים, (...) קשת, זה יוסף, שנאמר בו 'ותשב באיתן קשתו, גדי, זה יעקב, שנאמר 'ואת עורות גדיי העזים', לי, זה משה, שנאמר בו 'וגם הֵלָּה לָנוּ'. בל לו מזל דגים שהוא משמש בחודש חדר ולא נמלא לו זכות, ושמש מיד נחמר, חדר אין לו זכות ומזלו אין לו זכות, ולא עוד אלא שנחדר חדר מת משה רבן. והוח לא ידע שנחדר בחדר מת משה ונחתר בחדר נולד משה.

הפיל פור הוא הגורל בחדש שמת בו משה. בחיה לילקוט מברי גולגולת, מהשוון בפליו ב' לזוגיים, טבח שבט ב' שיניים, חדר בחיה החוטם בו חלוי חום הריח. והנה, בל החושים נזכרין בלל חבח חדש בהשוון, משל"ב חום הריח לא נזכר, על בן כולם נחפגמו ונחגשמו בחבח חדש בהשוון, חה שאין בן חום הריח, ובשביל זה הפיל' פור הוא הגורל בחדש שמת בו משה. בחיב בספמר (ג, ח–ו): חֲמַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גִּדַּל מַשְׂנְאוּרוֹשׁ אֶת הָמָן בֶּן הַמְּדָתָא הָאֲגָגִי וַיַּעֲמֹד עַל נַפְשׁוֹ לְבַקֵּשׁ מֵאֵת הָמָן בֵּן הַמְּדָתָא הָאֲגָגִי וַיַּעֲמֹד לְפָנָיו וַיְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ כְּמִשְׁפַּט הָרִאשׁוֹנִים: וְכָל עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ כֹּרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לְהָמָן כִּי כֵן צִוָּה לוֹ הַמֶּלֶךְ וּמָרְדֳּכַי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה: (...) וַיֵּרֶא הָמָן כִּי אֵין מָרְדֳּכַי כֹּרֵעַ וּמִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ וַיִּמָּלֵא הָמָן חֵמָה: וַיִּבֶז בְּעֵינָיו לִשְׁלֹחַ יָד בְּמָרְדֳּכַי לְבַדּוֹ כִּי הִגִּידוּ לוֹ אֶת עַם מָרְדֳּכָי וַיְבַקֵּשׁ הָמָן לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מַלְכוּת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ עַם מָרְדֳּכָי: בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא חֹדֶשׁ נִיסָן בִּשְׁנַת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה לַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הִפִּיל פּוּר הוּא הַגּוֹרָל לִפְנֵי הָמָן מִיּוֹם לְיוֹם וּמֵחֹדֶשׁ לְחֹדֶשׁ שְׁנֵים עָשָׂר הוּא חֹדֶשׁ אֲדָר: ופירש"י בגמ' (יג ע"ב): 'הפיל פור הוא הגורל'. תנא, כיון שנפל פור בחודש חדר, שמת משה גדולה, לחמר, נפל לי פור בירך שמת בו משה. ולפ היה יודע שבשעה בחדר מת ובשעה בחדר נולד. ופירש המהרש"ל (שם): **ספיל פור הוא הגורל כו' לחמר נפל לי פור בירך כו'. ולפי** פשוטו כפירש"י בגמ' שהכתוב מפרש מהו הפור הוא הגורל, לפ הוה מילטריך ליה לכתוב חלפ 'הפיל גורל גו'', ולכך דרשו, כשהפיל פור שמת בדעתו על גורל זה שהוא ירח שמת בו משה, ולפ היה יודע כו'. ופירשו בעלי התוספות עה"ת (שמות טו, טו): פור הוא לשון שלהס, כי בלשון פרסי 'פור' הוא לשון גורל. ועיין מטה בגימוק"ח ד"ה 'הפיל פור הוא הגורל בחדש שמת בו משה'.

מילואי חכמה

הפיל פור הוא הגורל'. ומובח בנבי יחשבר (מגמרי מודם חדר ד): 'הפיל פור הוא הגורל לפני המן וכו', ומחודם לחודם שיש עבר הוא מודם חדר' (ספמר ג). הנה לפ נדע פירושן של הדברים, מי הוא המפיל את הפור לפני המן, הלא המן בעלמו הוא המפיל, ובעלי הספמר נדחקו מאוד בזה. ולפי דבריהו יובח ע"פ דברי הזהר, לחמרו שם (פ' בשלח, ס), בל מקום שנלמר חיזה דבר הנעשה ולפ פירש מי הוא הפועל והנעשה, בגון 'ואל משה לחמר עֲלֵה אלי ה' וכו'' (שמות בל), הכוונה הוא על ההוח דספיים המסבב סיבות נעלם ונסתר, ממילא מתבח גם בבאן, 'הפיל פור הוא הגורל לפני המן', ולפ פירש מי הוא המפיל הפור, הנה הכוונה הוא, המסבב סיבות והפועל יחושות המגיד מרחשית לחרית, הוא פעל ועשה להפיל הגורל דייקא על חודש חדר.

הפיל פור הוא הגורל'. ביחר בירחות דבש (מ"ח, ג) נגי סוד הגולות והפור, וביחר שם נעביס, ח"י: הענין מבואר בגולות שנהוג היה בן בין מבמי בדם, בי ודאי על גולות פשוט אין לסמוך, בי פשיטא שם תשיב בקלפי י"ב פתבלות, בבל אחד נרשם חודש אחר, פשיטא שיעלה על בורך חודש אחר, ובמאמר עבן ליהושע (סנהדרין מג ע"ב) 'בגולות אתה בח על עלי, הפל גורל עליך ועל פנחם (תלמוד), ויעלה הוח על חתה'. אבל יעשה הגורל בך השנה שב"ד ימים עושים שב"ד פתבלות, וכבל פתב יום אחד, דרך משל, על הרשון ג' ועל הב' ג' וכן בולם, עד שעל הפתב האחרון בותבים שב"ד, ואלו שב"ד פתבלות יהיו מונחים בקלפי, ואח"ב לוקחים י"ב פתבלות, וכותבים לבל אחד חודש מחודשי השנה, ע"ז 'ניסן' וע"ז 'אייר' וכן בולם, ומטילים חותם בקלפי שנייה, ופושט ידו ולוקח אחד בלפי שנייה אתב אתד אחד, ועולה דרך משל 'אדר', פושט שנית ידו ולוקח אחוז בלפי רשון אתב אתד אחד, ואם עולה דרך משל אתד אחד, הרי שאתד גורלו, בי יום ב' הוא בחמוז, בשאתחוב מניחן, ולפי גורל החודשים הוא אדר, והדברים קותבים ויש בה מֻבָּחָב. לן אם עולה בידו אתב אתד אחד בחודש עליו ע"מ וכדומה, אם בן תשבון הימים ג"ב בחדר, ואתחוו הגולות, הימים והחודשים, והן על חופנים מתחלפים, חזה שפשוט בי הוא גורל אחד חם ויש בו לתן. ולבן נאמר 'הפיל פור חיוס ליוס ומחודש לחודש', שהיו ב' גולות, ולבן נקרא 'פורים' לשון רבים, על שני גולות, וזה נבון.

הפיל פור הוא הגורל בחדש שמת בו משה. עיין מעלה במקו"ח ד"ה 'ובשביל זה הפיל פור וכו'". ובענין זה מלינו עוד בספמ"ל (ו, יח): 'בחודש הרלשון הוח חודש ניסן וגו'". תנ', בשאמר המן הרשע לפנד את ישראל, אמר, היולך מי שולט בהן, הריני מפיל גורלות. ורוח הקודש לוחתה 'ועל עַמְּי יַזּוּ גורל' (יואל ד). אמר לו הקב"ה, רשע בן רשע, גורלך עולה בשנים עשר חודש ואין עולה בשנים עשר חודש אלא אדר, שנאמר 'חדש אדר בשנים עשר חודש', ואני מפר עלתך, שנאמר 'ואת אשר חשבו עלי רעה חשבה האלהים לטובה' (בראשית נ, בן),

ובשביל זה נקבר מול בית פעור. כמ"ש בדברים (לד, ה–ו): וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד ה' בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל פִּי ה': וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַגַּי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוּל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (וספ"י ופירש"י שם): **על פי ה'.** בנשיקה. **ויקבור אותו.** הקב"ה בכבודו. **מול בית פעור.** קברו היה מוכן שם משעת ימי בראשית לכפר על מעשה פעור, וזה אחד מן הדברים שנגרעו בין השמשות בערב שבת. ופירש הש"ך עה"ת (שם): **ויקבור אותו בגי.** בגימטריא 'באחד', שנדבקה נשמתו באחד, כמו שה' אחד כן משה אחד. ולפיכך נסתרה (יג ע"ב): 'ויקבור אותו בגיא בארץ מואב מול בית פעור', אחר רבי ברכיה, סימן בתוך סימן, ולפילו הכי 'ולא ידע איש את קבורתו'. וכבר שלמה מלכות הרשעה מלא גיסטרא של בית פעור, שהיו היכן משה קבור, עמדו למעלה נגדה להם למטה, למטה נגדה להם למעלה, נחלקו לשתי כיתות, אומן שעומדים למעלה נגדה להן למטה, למטה נגדה להן למעלה, לקיים מה שנאמר 'ולא ידע איש את קבורתו'. רבי חמא ברבי חנינא אומר אחר, אף משה רבינו אינו יודע היכן קבור, כתיב הכא 'ולא ידע איש את קבורתו', וכתיב התם 'ותאמר הברכה אשר ברך משה איש האלקים', אחר רבי חנינא, מפני מה נקבר משה אצל בית פעור, כדי לכפר על מעשה פעור. ואמר רבי חמא ברבי חנינא, מפני מה נקבר משה אצל בית פעור, כדי לכפר על מעשה פעור. וכתבו התוספות (שם): **מפני מה נקבר מול בית פעור כדי לכפר על מעשה פעור.** ומדרש לגבוה, כלל שנה ושנה נעשה אחטוא ישראל בענות מואב, בחומו פרק בית פעור עולה למעלה כדי לקטרג ולהזכיר עוון, וכשהוא רואה קברו של משה, מוחל ומוקט, שמשה רבינו שָׂקְעוּ בקרקע עד מוטעו, וכל שעה שעולה מוחל ונשקע למקום ששיקעו משה רבינו.

> **ובשביל זה נקבר מול בית פעור, כדי לבטל העבודה זרה שבפעור, כמו שדרשו רבותינו ז"ל** (סוטה יד.)**. כי משה גימטריא חרון אף, כי הוא מבטל חרון אף של העבודה זרה. כי הוא קיבל התורה, שהוא בחינת ידין ורגלין כנ"ל, שעל ידיהם נתבטל העבודת אלילים כנ"ל. ועל כן הפיל פור בירח שמת בו משה, כי חשב כי כבר מת משה, המבטל כח העבודת אלילים, ואין עוד מי שיוכל לבטל כח העבודת אלילים:**

ועי"כ הפיל פור בירח שמת בו משה. ומכ"ש בגיהנ"ל (י, כט): נתמיהת הסטרא דמותא שנסתלגין כנ"ל [שהם הסוף והתחילת שנכלל מדרגה כנודע], מצותר יותר נדבר המוסד מדר, שנתכוין למיתת משה המוצא בפנים, כי הוא המוסד התחתון שנה, ובדבר הכה של הדיק להפוך ולמצוא שם יותר למיי מוסו ולנקוטו יתנרך כנ"ל, מצותר יותר נדבר הנס שנהמשפטות הגזירה כנ"ל, שהיתה עי"ז.

משה גימטריא חרון אף כי הוא מבטל חרון אף של הע"ז. וכתב במגלה עמוקות (פ' ותמתמן חופן ד) גבי מה שביקש משה מהקב"ה 'לאעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו'', והשיב לו הקב"ה 'רב לך', וז"ל: צריך לתת להיקבר בעבר הירדן, להכניע רב המוכל שבקליפה שהוא קבור נגד קברו של משה, והוא 'חרון אף', עומד לְנֶגֶד (מלשון מקביל וכנגד) 'משה', מושכן דַּיָּן כמושכן דַּיָּן. וכשישראל מוטעין, פוער פיו לבלוע אותם, וכשרואה קברו של משה, מוחר לאחוריו, וכדאיתא בפרקי ר' אליעזר (פרק מד). וזה שכתוב (דברים ג) 'ונשב בגיא מול בית פעור', 'ויקבור אותו בַּגַּי' (שם לד), לָנֶגֶד פעור שפוער פיו לבלוע את ישראל, בשביל זה הולרך להיקבר בעבר הירדן. וכן מצינו בילקו"ש (תהלים רמז תלט) שמשה הוא המבטל את קליפת החרון אף, וז"ל: אמר רבי שמואל בר נחמני, בשעה שעלה משה למרום וקרעו ישראל, נזדווגו לו ממשה מלאכי חבלה, ואלו הן, חף, וחֵמה, קֶצֶף, קַטֶּטֶת, ומשמית. נמיירת משה מהם, מה עשה, נתלה בזכות אבות, אמר לפניו, רבונו של עולם, 'זכור לאברהם ליצחק וליעקב עבדיך'. נתומה שעה נתמלא על ישראל רחמים, שנאמר 'ויינחם ה' על הרעה'. מיד נסתלקו ממנו שלושה מלאכי חבלה, ונשתיירו חף וחמה, (...) אמר משה לפני הקב"ה, רבונו של עולם, למען שמך הגדול חני עולר חרון אף מישראל, שנאמר 'שוב מחרון אפך'. מה עשה משה, חפר בתרק בית דירה בשלש גד, וטמן את חרון אף מבוא בתים שהסורים, וכל זמן שישראל מוטעים היה עולה ופוער פיו לנשוף בהומו ולהשחית, לפיכך נקרא שמו 'פעור', והיה משה מזכיר עליו את משה ומורידו למטה. וכשמת משה מה עשה הקב"ה, נתן את קברו בנגדו, וכשישראל מוטעים הוא עולה והוא פוער פיו לנשוף בהומו ולהשחית את ישראל, והוא רואה את קברו בנגדו וחוזר לאחוריו, שנאמר 'ויקבור אותו בגי מול בית פעור'.

מילואי חכמה

הוא דבר שהנשמה נהנית ממנו ולא הגוף, על כן זה המוס ייתנו למלך המשיח 'והריחו ביראת ה'', ולזה המוס נקרא כח המתקייס יותר מכל המוסים, כיוון שלא נהנה כ"כ מחטא חלא הרלחון, שי' חטא חלא הרלחון נולד ההפסד לנבראים 'כי ביום אכלך ממנו וכו'. (...) ובזה מתבונן מפלות מתים דעים, הנה המן הרשע הלר הלורר היה נומו מן הנחש הקדמוני אשר פיתה לאכול מן עץ הדעת, כן הוא גרם בעצמו שיאכלו ישראל מקעודתו של מחשורש ומחייבו שונאיהם של ישראל, כמבואר בכתבי האריז"ל שהמעורר חטא חלא הרלחון, ונקרא עליהם מיתה כמו על חלא הרלחון נאכלו מן עץ הדעת. והנה פעל ועשה היולר כל הוא שלקינו, אשר המן הרשע הפיל פור לאבד וכו', ולא מלא לגורלו רק מודע אחד, הוא בחינת המוטא אשר בו מוג הרית, והוא מוג המתקייס כי לא נפגם בחטא חלא הרלחון, ע"כ תמלא אשר גם שמות הגוללים נקראים בשם בעלים הנבראים לשוג הרית, היינו מרדכי (מר דרור), אסתר (הדסה). ובזה תבין על פי פשוטו מה שנאמר במרדכי 'ויוצא זעקה גדולה וכו', ולא נאמר מה אמר (כאשר דקדקו ג"כ חז"ל). אבל הוא כפשוטו 'מפני שהקול יפה לבעלים' (כריתות ו ע"ב, ירושלמי יומא פ"ד ה"ה), כנ"ל. כנה על ידי זה שנפל פחוד על אחד, ונתבטל הלר הלורר וישראל קיימים לעד לעולם, כנ"ל.

כי חשב כי כבר מת משה. ומוצא בתורה עיניים (פ' תרומה): והנה נאמר בשם רבינו עליו השלום (דברים לד) 'ולא ידע איש את קבורתו', והוא ע"פ האמור ש'אתפעטותא דמשה בכל דרלי', ולזה עניין בחינת משה הוא בחינת קבור ונגוז נאחד מן הנראים, שלא ידעו היכן משה קבור וגנוז, כי בחינת הוא נגוז ובקבר בדעת של כל אחד ואחד מישראל כאמור. וזהו 'ויקבור אותו בגיא', פירוש, שנגוז בחינת משה שהוא הדעת, אצל מי שהוא שפל בעיניו בגיא ואינו מתגאה, שאתתגאה הוא בלילו עובד עבודה זרה ואין בו דעת בחינת משה. וזה 'מול בית פעור', רלה לומר, שבדעת גנוז אצל מי שהוא שפל בעיניו והוא מְנֻגָּד והיפוך בית פעור שהוא עבודה זרה, שכל אתתגאה בלילו עובד עבודה זרה. אבן העיניו והשפל ה

קימו וקבלו. וכמ"ב בפל"ח (נח, ו): כשזכו מרדכי ואסתר (שהיו מבחינת משה כמובן בדברי רז"ל, וכן במאמר 'משפטים' סי' י) להכניע קליפת המן עמלק, אז קבלו ישראל התורה מחדש ונתהפכה גדולה, כמו שאמרו רז"ל (שבת פח) 'הדר קבלוה וכו', וגם על המגילה בעצמה דרשו ז"ל (מגילה טז) 'דברי שלום ואמת, כתמיהה של תורה', שכל זה בחינת התמדת התורה שהיה אז. וכל זה היה ע"י גדולת מרדכי ואסתר, כמ"ש (אסתר י) 'ואסתר גדולה מרדכי וכו' והיה מרדכי הולך וגדול', עד שכל ישראל זכו אז לגדולה וכבוד גדול, כמ"ש 'וכל שרי המלך וכו' מנשאים את היהודים וכו'', ונאמר 'ליהודים היתה אורה וכו' ויקר'. וזה שאמרו רז"ל (מגילה טז) 'אורה, זו תורה', היינו בחינת התמדת התורה כנ"ל.

אבל מרדכי ואסתר, היה להם כח לבטל העבודת אלילים של המן. ובשביל זה בימיהם קבלו ישראל התורה מחדש, כמאמר חז"ל (שבת פח.) **קימו וקבלו, קימו מה שקבלו כבר.**

אבל מרדכי ואסתר היה להם כח לבטל העבודת אלילים של המן. ומ"ש בשבת פ"ל (ז, ח): לימימי נעקר יצר עבודת כוכבים, רבי נניה אמר, אלו מרדכי ואסתר. ועוד איתא בשבת פ"ט (ז, ח): מה אמר להם מרדכי למי שאומר לו 'מדוע אתה עובר את מִצְוַת המלך'. ר' לוי אמר, אמר להם מרדכי, משה רבינו הזהיר לנו בתורה (דברים כז) 'ארור תלוי' אמר יעשה פסל ומסכה', ועכשיו זה עושה עלמו עבודת כוכבים, ויעבירהו הנביא הזהירנו (ישעיה ג) 'חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא', לשון במה (עי' סוטה ד ע"ב), ולא עוד אלא שאני מיסגנטירין (פירוש: מיוחס ומשובח) של הקב"ה, שכל השבטים עולדו בחולה לאחר, ויקני עולד בארץ ישראל. אמרון ליה, ועימר ליה, מיד 'ויגידו להמן וגו'. אמר לון המן, אמרון ליה, וקנו הלא השמחה לקנני, הדא הוא דכתיב (בראשית מ) 'ויפתר השפתות וגו' ואחר נפש יוסף ורחל וישתחוו'. היתיב (השיב מרכיז), ועדיין לא עולד בניימין. אמרין ליה, הדא הוא דכתיב 'ויגידו להמן'. ועיין בגמ"ש לעיל ד"ה 'כי המן בחינת העבודת אלילים' דבני הפל"ח בבחינת זה בקבלה שבמעמד.

קימו וקבלו קימו מה שקבלו כבר. כתיב בשמות (פו, כב–כז): כִּי הָמָן בֶּן הַמְּדָתָא הָאֲגָגִי כֹּרֵר כָּל הַיְּהוּדִים חָשַׁב עַל הַיְּהוּדִים לְאַבְּדָם וְהִפִּיל פּוּר הוּא הַגּוֹרָל לְהֻמָּם וּלְאַבְּדָם: וּבְבֹאָהּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ אָמַר עִם הַסֵּפֶר יָשׁוּב מַחֲשַׁבְתּוֹ הָרָעָה אֲשֶׁר חָשַׁב עַל הַיְּהוּדִים עַל רֹאשׁוֹ וְתָלוּ אֹתוֹ וְאֶת בָּנָיו עַל הָעֵץ: עַל כֵּן קָרְאוּ לַיָּמִים הָאֵלֶּה פוּרִים עַל שֵׁם הַפּוּר עַל כֵּן לְכָל דִּבְרֵי הָאִגֶּרֶת הַזֹּאת וּמָה רָאוּ עַל זֶה וּמָה הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם: קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זַרְעָם וְעַל כָּל הַנִּלְוִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוֹר לִהְיוֹת עֹשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה כִּכְתָבָם וְכִזְמַנָּם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: וּפרש"י בקבלה התורה בזה"ל: 'ויתייצבו בתחתית ההר', לומר רב 'קימו וקיבלו היהודים', קיימו מה שקיבלו כבר. ופירש"י (שם): **מפחים פסר.** תחת ההר ממש. **גיגית.** קובעה שמטילין בה שכר. **מודעה רבה.** שאם יזמינם לדין, למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם, יש להם תשובה, שקיבלוה בתוקף. **בימי אחשורוש.** מהכתב הנם שנעשה להם.

ועיין בגמ"ש ד"ה 'קימו וקבלו', ובילקוט"ש ד"ה 'ובשביל זה בימיהם קבלו ישראל התורה מחדש'.

ילקוט הנחל

ובשביל זה בימיהם קבלו ישראל התורה מחדש. וכמ"ב בליקו"ש (חו"מ מהומין וע"ז ח, ז–ט): וזה בחי' קבלת התורה בכל פעם. כי אנו צריכין תמיד לקבל את התורה בכל יום, כמ"ש 'אשר אנכי מצוך היום', בכל יום יהיו בעיניך כחדשים'. וקודם שזוכין לבחינה גבוה יותר, דהיינו לבחי' נעשה ונשמע גבוה יותר כנ"ל, צריך שיהיה ירידה קודם העלייה, וירידה בעצמה היא תכלית העלייה. ומצא שאמ"כ כשזוכין להעלייה ע"י הירידה, נעשה מהירידה עצמה תורה. וע"כ נקרא התורה 'מכשלה', כמ"ש 'והמכשלה הזאת תחת ידך', ולו דברי תורה וכו', כמבואר היטב במאמר הנ"ל, ע"ש היטב. וזהו עיקר כל הנסיונות והירידים שהאדם מתנסה ונלחם בעולם הזה בכל עת וחמן. כי האדם צריך לחדש תמיד בתורה ועבודה, שזהו בחי' קבלת התורה בכל פעם, בחי' נעשה ונשמע מחדש גבוה יותר. כי לפילו מי שאינו זוכה לחדש ממש בחי' נעשה ונשמע מחדש בחי' נעשה ונשמע כנ"ל, אפילו הפעל"כ גם העבודה בעצמה על ידי הירידה כשהוא ליש כשר בחמת, כשזוכה בכל פעם להתעורר ביותר לעבודתו יתברך בחמת בהתעוררות מחדש, גם זה הוא בחי' קבלת התורה מחדש, בחי' נעשה ונשמע מחדש, שמקבל על עלמו לקיים את התורה מחדש וכל לאחר דבר ה' יעשה ונשמע, וכמובן זה בדברי רבינו ז"ל במקום אחר. ועי"ז נעלמו יכול לזכות להתגות ממש, ע"י פשיטותו וחמימותו, שימנהג בל כך בכשרות בחמת בהתעוררות חדש בכל פעם, עד שיזכה לבחי' קבלת התורה ממש בחי' נעשה ונשמע בחמת, דהיינו שיזכה להשיג ולהבין מה שהיה נסתר ממנו תחילה, וכן מדרגא לדרגא עד לין סוף, שזהו בחי' נעשה ונשמע וכו' כנ"ל. (...) וזהו בחי' פוריס. כי המן מזכיר עמלק, שהוא תוכב לישראל תמיד בעת הירידה שקודם העלייה, קודם שזוכין לבחי' נעשה ונשמע מחדש, שהוא בחי' קבלת התורה כנ"ל, ואז בחותן הימים היו צריכים ישראל לזכות לשוב לפ"י לירושלים עיר הקודש ולבנות ביהמ"ק שני מחדש, (...) אשר משם תצא תורה, כמ"ש 'על פי התורה אשר יורו וכו' מן המקום ההוא וכו'', כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים', (...) ומחמת שהיו צריכים אז לעלייה גדולה, דהיינו לבנות ביהמ"ק מחדש שהוא בשביל כלל ישראל, על כן התגברה הירידה אז מאד, והתגברה אז הסט"א עד שנכשלו מאד בשרשים הטבריות, ואז מרב עליהם המן עמלק ימ"ש ולקח להתגבר עליהם אז מאד, וע"כ היו אז בסכנה גדולה ועצומה מאד מאד לאבד כמוהו לפ שהייתה כמוצפת, כי התגבר עליהם בעת ירידתם הגדולה מאד, בחי' 'ואתה עייף ויגע וכו'', כי היו אז עייפים ויגעים בתכלית היגיעה, מחמת שהיה בקוף הגלות קודם שובם למקומם, שאז מתגברת הסט"א ביותר, בעת שהיא רוחה שבקל מהרה יבואו למקומם, בפרט שנתפשלו אז בחמת בעוון הגדול הנ"ל דחמנא ליטלן, על כן היתה אז עת צרה גדולה ליעקב וכו'. לך 'מרדכי ידע את כל אשר נעשה', כי הוא ידע כל זאת והתיר בישראל לבל יתיישנו עלמן מן הרחמים. כי זה הוא העיקר בעת שהאדם מ"ז טופל בחיה ירידה יהיה לין שיהיה לפילו אם נכשל מ"ז אז מאד, שלפ"כ לקור לו ליישב עלמו מן הרחמים, וכמו שעשה מרדכי אז וכל ישראל עימו, 'ויצא מחוך העיר ויזעק זעקה גדולה ומרה וכו'', וכן כל ישראל בכל 'מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע וכו'. והנה"מ שמע לקול זעקתם ועשקתם ע"י מרדכי, ואז נתהפך הירידה לעליה גדולה, ונעשה מזה פוריס, וזכו לקבלת התורה מחדש, בחי' 'קימו וקבלו'.

מילואי חכמה

קימו מה שקבלו. ומובא בקדושה לוי (לדרוש לפוריס): מרדכי קוף נביאים היה, כי הם לשמרינן בגמרא (יומא כט) 'ליילת השתא, מה שתר כוי'. נמצא, עד מרדכי היה מציר חור מוסב"כ, וממרדכי ואילך שפסקה הנבואה, התחיל להציר חור מוסב"פ, וממרדכי ואילך התחילו חנשי כנסת הגדולה לייסד התפילה. וזהו 'קימו וקיבלו', שקיבלו עליהם התוסב"פ ממרדכי ואילך, שפסקה הנבואה והתחיל להציר חור מוסב"פ. כי בחמת כל זמן שהיו הנביאים, הנבואה ניתן לכתוב, וממרדכי שפסקה הנבואה, לא ניתן לכתוב והתחיל התרת מוסב"פ.

קימו מה שקבלו כבר. וכמ"ב בביאורו דבש (מ"ש, ג): לחמרו במגילה (דף ז) 'מגילת לסתר בדוש הקודש נחמרה, שנאמר 'קימו וקיבלו', קיימו למעלה מה שקיבלו למטה'. והקשו תוספות, הא דלרשין בשבת (דף פח) 'מודעה רבה לחוריינתא', ותמרין 'הדר קבלוהו בימי תחשורוש, שנאמר 'קימו וקיבלו', קיימו מה שקיבלו כבר', ע"ש. ונראה לייתב, דיש להבין למה בימי תחשורוש הדר קבלו תורה ולא מקודם. ונראה, כי בחבי המפרשים, הא דלמרינן 'מודעה רבה לחוריינתא', הא לחמרו לסת בגלל, דלכתיב (תהלים עח) 'וַיַּפְחִידֵהוּ בפיהם ובלשונם יכזבו לו', ות"ל כל קבלת התורה היה בפה, ולינסם בל נכון. אבל גם זה יש מקום לומר, 'הכל הולך אחר הפה', ו'דבריה שבלב אינם דבריה' (קדושין מנ). אך כל עניין עמלק הוא מזוהם עניו שהיה נוהג כבוד בינתם, כדכתיב 'ויאהבך ויסחך את עניו', אך היה 'ליד בפיו', כי לא מליבו כייבד את יסחך, אלא עשה שום דבר מליבו, רק מפיו, ולינו בל עמו, ואי גלך בפה בה ולא בחב לב, יש לעשיו טענה בזוהו חניו, ולכך על היום היו סומכים, כי אף שהקבלה היתה בניני בפה ולא בלב, מה בכך, עיקר 'בירית כרותה לשפתיים', ומה נשקול מיניה בהיהול הלב. אמנם עכשיו בימי מרדכי, אחר גבר חויב שעמלק בוזות אבותיו עשיו, אם בחוו לילך אחר הפה, אף הוא ליד בפיו, ושפתינו ליתנו מי חדון לנו, ולכך הוולרכו ישראל לקבל שנית התורה ברצון ובלב שלם, כי הכל הולך אחר כוונת הלב, ודבר שפתיים בלי לב רק למהסור, ואם כן אין לעשיו זכות בליל בפיו ולבבו אלא עוון, ולכך נפלו וכשו, ועם ישראל הרימו קרן. וכך ברכידים כתוב (שמות ח) 'על נקומתם אח ה' היש ה' בקרבנו אם לין, ויבות עמלק', ולכיך טעם למה חוקק בענין זה. אמנם לפמ"ש יובן, כי דלשיון במלכת (שמו"ב כו, ג) 'היש ה' בקרבנו, אם יודע מה חנו מהרהרים בליבנו נעבדהו, ואם לאו לא נעבדהו', ולפי זה שהיה קפק בידם אם ה' משגיח על מעשיהם אז לא, רק הכל הולך אחר הפה, אם כן בא עמלק, כי זכות עשיו בידו מבלי פקפוק ואמי שפיר. והנה לפי זה כל עלמותה של קבלת התורה שנית בימי מרדכי, היתה קבלת הלב בלב תמים וגמור, ועדיין קפק מלין יודע מרדכי שכל ישראל הנפולים בד' בנפות התרץ, אם מקבלים התורה בלב שלם ולין בדותם רמייה, חולי עושים גם כן בשביל כבוד מרדכי אז מפני חד, אבל לבסוף בלבי שלם עם ה' ותורתו. וזהו 'קיימו מה שקיבלו כבר', רק קשה מדוע מעיד אם קיבלו בלב, ואם לאו אין כאן קיום שלם, ועל זה אמרו 'קיימו למעלה מה שקיבלו למטה', ואם כן מעמים הסביבים והכל הולך למטוון אחד, ומזה עיקר הוכחתו מהוה הקושם שנאמרה בו המגילה.

ואני תפלה

וְתַעְזְרֵנִי בְּרַחֲמֶיךָ לְקַיֵּם וְלְקַבֵּל אֶת יְמֵי הַפּוּרִים בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה, וְנִזְכֶּה שֶׁיְּמֵיהֶם קְדֵשִׁים הָאֲרֹת פּוּרִים, קְדֻשַּׁת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר עָלֵינוּ וְעַל זַרְעֵנוּ וְעַל כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִזְכֶּה לְקַיֵּם כָּל הַמִּצְוֹת הַנּוֹהֲגוֹת בְּפוּרִים בְּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה וּבְלֵב טוֹב וּבְשִׂמְחָה גְּדוֹלָה. וְתִתֵּן שִׂמְחָה בְּלִבֵּנוּ עַד שֶׁתִּתְפַּשֵּׁט הַשִּׂמְחָה בְּרֵרֵינוּ וְרַגְלֵינוּ, וְנִזְכֶּה אָז לְהַמְהֵאת כַּף וְרִקּוּדִין דִּקְדֻשָּׁה בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה לְשִׁמְךָ בָּאֱמֶת (ליקו"ת ג').

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אַתָּה יָכֹל יוֹדֵעַ תִּקֶּף הַגַּם שֶׁהָיָה אוֹ בִּימֵי מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר שֶׁזָּכוּ לְנַצֵּחַ מִלְחֶמֶת הָמָן עֲמָלֵק, לְמַחוֹת שְׁמָם וְזִכְרָם מִן הָעוֹלָם, וְאֵיךְ זָכוּ לְהַמְשִׁיךְ עַל יְדֵי זֶה הָאָרָה נִפְלָאָה וִישׁוּעָה נוֹרָאָה בְּכָל דּוֹר וָדוֹר. וְאֵיךְ עַתָּה כָּל חִיּוּתֵנוּ וְחִזְקָתֵנוּ מִגָּלּוּחֵנוּ בְּגוּף וָנֶפֶשׁ, הוּא רַק עַל יְדֵי תֹּקֶף הַגַּם הַזֶּה. כִּי אָנוּ עוֹמְדִים וּמְצַפִּים לִישׁוּעָתְךָ כַּאֲשֶׁר עִוְּרָתָם אִי לְהַכְנִיעַ וּלְשַׁבֵּר קְלִפַּת הָמָן עֲמָלֵק בְּעוֹזֶּם, וְלַחֲזוֹר וּלְקַבֵּל מֵחָדָשׁ קְדֻשַּׁת תּוֹרָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה. כֵּן תַּעֲמֹד בְּעֶזְרָתֵנוּ סֶלָה בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, עַד אֲשֶׁר תְּנַצַּח הַמִּלְחָמָה בִּשְׁלֵמוּת לְמַחוֹת זֵכֶר עֲמָלֵק מִן הָעֲבִיר רוּחַ הַטֻּמְאָה מִן הָאָרֶץ, וְתֵחָשְׁבֵנוּ מְגָאֳלוּתֵנוּ הַמַּר מְהֵרָה. עַל כֵּן בְּאֹתִי לְפָנֶיךָ אֲדוֹן הַנִּפְלָאוֹת, שֶׁתְּשִׂים לְבָבְךָ לְגָדֵל צָרוֹת נַפְשֵׁנוּ, וְתַבִּיט בְּעָנְיֵנוּ וַעֲמָלֵנוּ, וְאַל תַּבִּיט בְּמַעֲלָלֵינוּ, וְתַעֲשֶׂה עִמָּנוּ נִסִּים נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים, נִסִּים שֶׁל פּוּרִים, בְּאֹפֶן שֶׁתִּסְבֹּב קְטוֹבָה, שֶׁנִּזְכֶּה לָשׁוּב אֵלֶיךָ בְּחֵינוּ חִישׁ קַל מְהֵרָה, וְלֹא נָשׁוּב עוֹד לְכִסְלָה (ליקו"ת ח"ב, קז).

המן

כל התגברות המן הוא מן התורה, היינו מאותיות התורה שנתערבבו ע"י חטא אדם הראשון, שאכל מעץ הדעת טוב ורע, וע"י החטאים של כל אחד ואחד (ליקו"ה ערלה ה, ט).

נאמר 'איש צר ואויב', למה צר ואויב. אלא צר למעלן ואויב למטן, צר לאבות ואויב לבנים, צר לי ואויב לך (שמו"ר לח, ד).

'המן מן התורה מניין', שנשמתו באה מסיטרא דנחש, שנאמר 'המן' 'האף' דאיתא גבי נחש, שהוא נתלבש בי' כתרין תתאין, שהם י' בנים של המן (מגלה עמוקות פ' מטות מסעי).

המן הרשע היה מהדיוטים הקשים התחתונים, הנקרא בזוה"ק 'סוספיתא דדהבא', שהוא זוהם הזהב ופסולת התחתון, ולא היה יכול להיות נמתק מהחסדים הק' (אוהב ישראל פ' זכור ופורים).

בוחו של המן הרשע הוא מזרע עמלק, הצפון בקרב ליבו של כל אחד ואחד מישראל בפרט, וכן בכללות, היינו שכל אחד מאיתנו עם ה' יבטל וישרש הרע הטמון בקרבו (אוהב ישראל פ' זכור ופורים).

המן ראשי תיבות ניבות נפשו מ'סיגי ה'גבורות, גם ראשי תיבות ה'רא מ'אורות הנ'פולים (קה"י, המן).

המן היה גלגול נחש קדמאה, ומרדכי היה גלגול אדם הראשון (קה"י, המן).

המן היה מבחי' דעת דקליפה כמו סיסרא, ויונק מבחי' דעת הקדושה, וכל ניצוצי קדושה דְּיָהֵן נפלו לעומק קליפות דעת, ועל כן ר' עקיבא מבחי' קין, יצא מסיסרא (קה"י, המן).

'מישורש נחש ייצא צפע', צפע גימ' עמל"ק, זה המן שהוא משורש עמלק ומגזעו, על כן המן ראשי תיבות ה'רא מ'שורש נ'חש. והנה לעומתו בקדושה הוא מרדכי, וזה שאמר הקב"ה 'ואיבה אשית ביניך ובין האישה', 'איבה' ר"ת 'א'יש י'הודי ה'יה ב'שושן', והוא יהיה המגין בין הנחש ובין 'אישה יראת ה'', סוד השכינה הקדושה (קה"י, המן).

ניצח ה'דד מ'לכות דקליפה, הוא אותיות המ"ן (קה"י, המן).

קימו זה בחינת רגלין. קיום ועמידת המדם הוא על רגליו, וכדמצינו בגלי יקר (כרמשים מט, יג) שכתב: ירך זה המעמיד את המדם ומקיימו. וכן כתב בתוי"ט (פנות ג, ג): **ושפמיהו מלמידיו סרכה.** להעמידם על רגליהם בל יַמּוטו, כלומר להעמידם על רגליהם בהבנת מימיתה של התורה, שזהו עמידה וקיום, כי אקב אין לו רגלייס, וכדרך שאמר המשורר (תהלים עג) 'כמעט נָטָיוּ רגליי'. ואקב למופת לעיל סוף אות ו' בביאור ענין ד'נטיו רגלי'.

וקבלו זה בחיי ידין. הידיים הם המקבלים של הדבר, ובפרט התורה כדמצינו בילקו"ש (דברים רמז תתכג) שהתורה משמיע"ה לישראל כן קודם שמלקוחו: נטל שני זרועותיו והניחן על ליבו, ואמר לישראל, רְאו מחריטו של דבר ודם, [ענו ואמרו] ידיים שקיבלו את התורה מפי הגבורה, ייפלו נקבר?! נתותו רגע ילמד נשמתו בנשיקה, שנאמר 'וימת שם משה עבד ה'".

מרדכי מר דרור. כלליות התורה בנגלה ונסתר, זה גופה של עניינים של מרדכי ואסתר, וכפי שרבינו דורש את שמותם. לענין מרדכי, כתיב בשמות (ל, כג–כג): וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: וְאַתָּה קַח לְךָ בָּשָׂמִים רֹאשׁ מָר דְּרוֹר חֲמֵשׁ מְאוֹת וְקִנְמָן בֶּשֶׂם מַחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם וּקְנֵה בֶשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם: ותרגם אונקלוס (שם): וְאַתְּ סַב לָךְ בּוסְמִין רֵישָׁא, מֵילָא דַכְיָא מִתְקַל חֲמֵשׁ מְאָה, וְקִנְמִן בֻּסְמָא פְלִגוּתְהוֹן מִתְקַל מִתְּלָת וְחַמְשִׁין, וְקִנֵּה בּוסְמָא מִתְקַל מִתְּלָת וְחַמְשִׁין. ופירש"י בחולין (קלט ע"ב): משה מן התורה מנין, 'בְּשַׂמִּים ראש דבר'. סמן מן התורה מנין, 'הֲמַן העץ'. מקטר מן התורה מנין, 'וּמִנּוּכִי הסמר מסמיר'. מרדכי מן התורה מנין, דכתיב 'מר דרור', וממרגמינן 'מירא דכיא'. ופירש"י (שם): **כשגמ סוף.** 'כשגמ' בגימטריא כמו 'משה', וכתיב שָׁם 'והיו ימיו מאה ועשרים שנה', וכך היו ימי משה, כלומר עתיד לבוא כשגמ משה מן הגולדים וכן ימיו: **מנין.** למעשה המן. **סמן הפך.** יְפֶה על העץ. **למעשה מקטר.** 'הסמר מסמיר', צימי מקטר יהיה הסמר פניס 'ומנלמוהו לרות רבות ורעות'. **מנין.** לגדולת מרדכי. **מר דרור.** וקרי ליה רחם לכשמים, לגדיקים ומגני כנסת הגדולה. וכן מיתא בגמילה (י ע"ב): 'מתא הנעלוך' וכו'. 'יעלה ברוש', זה מרדכי שנקרא רחם לכל הבשמים, שנאמר 'ואתה קח לך בשמים רחם מר דרור', ומתרגמינן 'מרי דכי'. ופירש המהרש"א (שם): **זה מרדכי וכו'.** שהיו למרדכי שמות מחריס, בְּלַשָּׁן, פתחיה, אבל נקרא בגמילה מרדכי, על שם התשובה והגדולה, שהיה רחם לגדולה, כמו 'מר דרור' שתרגומו 'מרי דכיא', שהוא רחם לבשמים. וזה שכתוב 'יעלה ברוש', שיעלה לגדולה דומית הרחם לבשמים 'מר דרור', שהוא גם כן ודאי למעלתו.

דרור לשון חירות. כדכתיב בויקרא (כה, י): וְקִדַּשְׁתֶּם אֵת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל יֹשְׁבֶיהָ יוֹבֵל הִיא תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשׁוּבוּ: וכן תרגם אונקלוס (שם) ס"דרור': ותקדשון ית שנת חמשין שנין, ותקרון חֵרוּתָא בְּאַרְעָא לְכל יָתְבַהָא, יובלָא היא תהֵי לכון, ותתובון גבר לְאחסנתיה וגבר לזרעיתיה תתובון. וכדאיתא בר"ה (ט ע"ב): 'דרור' לשון 'חירות'. מאי משמע, דתניא, אין דרור אלא לשון חירות. אמר רבי יהודה, מה לשון 'דרור', כמדייר בי דיירא ומוציל קמיה, דתניא, תנו רבנן, שלשה לגדולה דומית הרחם לבשמים 'מר דרור', שהוא גם כן ודאי למעלתו.

דרור לשון חירות. וכמו שכתב בילקו"ש (תו"מ פורים ג, י) שענין החירות רומז גם לשער החמישים, וז"ל: כי מרדכי הוא 'מר דרור', דרור לשון חרות, בחינת יובל שהיו שנת החמישים, בחינת חמישים שערי בינה. ועי' לקמן בסוף אות מ' שאת הכח הזה של חירות החמישים לשם המן לבטל ע"י שניווה לעשות עץ גבוה חמישים אמה.

דרור לשון חירות. זה בחיי ידים כמ"ש דודי שלח ידו מן החור. וביאר בפלי"מ (י, יג): היינו כי חור הוא לשון חירות, כמו 'חורי המדבר' (עיין מגומעת המזינו פ"ז), וכן בני חורין, כי ממעת שמין להקליפות החיזה כל כך בהידיס כנ"ל (עיין לעיל אות ז' בענ"ג ד"ה 'מתגלה החרת הידים'), על כן הס בחינת חירות, וגם כי הס סמוכים להרוח שבלב שהוא בחינת (פסח מליהו) 'בינה, ליבה', בחינת יובל, שהוא חירות, כמ"ש 'וקראתם דרור בארצך'. וכן כתב בילקו"ש (תו"מ תמורין וע"ש ה, יח): וזה בחינת שס פורים על שס הפור, לשון 'הפרו תורתך', כי הסורס של מילת 'פורים' והסורס של מילת 'הפרו' הס סורס אחד, כמבואר למי שיש לו קצת ידיעה בזה.

וזה לשון פורים היינו ביטול פורים היינו ביטול העבודת אלילים. וכן מובא בעטו"מ (פורים ח): ע"י שמחת פורים כרחוי, זוכה להכניע את קליפת המן עמלק. וע"י שמחת פורים כרחוי, מתבטלים גלוי ועבודה זרה וכפירות, וזוכה לתמונה גדולה ולחכמה דקדושה ולחייס ולחריטות ימיס, וממתקים ונבטלים כל מיני דיעס וגזירות רעות מישרחל.

מרדכי

מרדכי הוא זקן שבקדושה, בחינת עתיק יומין, ויש לו כח להכניע ולשבר קליפת המן עמלק הנ"ל, ולזכות את ישראל לתיקון הברית (ליקו"ה ד' פרשיות, ג).

מרדכי הוא מור דרור, שמוציא לחירות ושלום, וממתיק כל מיני מרירות שבעולם. ועל כן היה לו כח להמתיק ע"י תפילתו וזעקתו המרה, אפילו המרירות שהיה מגיע לישראל אז (ליקו"ה קרחה וכתובת קעקע ג, יד).

ראה משה ברוח הקודש שמרדכי הוא דרגא של משה, כמו שאמרו רז"ל 'מרדכי מן התורה מניין, קח לך בשמים ראש', 'לך' דייקא, שהוא דרגא דילך, כדאיתא במדרש שוח"ט (מזמור כב) 'שקול היה מרדכי כמשה' (מגלה עמוקות פ' ואתחנן, מד).

אחשורוש הוא הקב"ה, שהוא אח ורוש לישראל, שנקרא אח לישראל, והוא הראש והמושל שלהם. וכשהוא רוצה לגאול ישראל, בתחילה הוא מתעורר למעלה, ואח"כ מזמין איזה איש למטה שעל ידו תיעשה הגאולה, וזה נקרא 'משנה למלך', ולכך מרדכי נקרא משנה למלך (רמח"ל על הכתובים).

מרדכי, אותיות 'מר דכי', שֶׁהַ'מר' שהוא הגלות, יהיה 'דכי' ונקי ממנו. 'מור דרור', שהוא לשון חירות, ומתרגמינן 'מירא דכיא', וכיוון ששורש עניין זה מרומז בתורה, כיוון שעסק בתורה נמתק הגלות, ונעשה דכי ונקי מעול הגלות (מאור עיניים פ' בראשית).

בכ"ף דור ודור, מי שהוא ציטו"ע נקרא מרדכי, וכל מגמת נפשו וחפצו בעוסקו בתורה ובתפלה ובכל פרטי עובדותיו, אפילו הגשמיים הצריכים לצורך גופו, מקשר הכל אל הבורא ב"ה, להעלות משם ניצוצין קדושים לגרום ייחוד השכינה, ולא יוליך השפע מעולמות עליונים, כי אם אל השכינה שנקראת אסתר, וזהו 'לדעת את שלום אסתר', 'לדעת' משמעו לשון זיווג, כמו 'וידע אדם', לייחד מידות שלום להשכינה, הכינוי לאסתר, שהיא בהסתרה בגלות במדריגת התחתונים (אור המאיר פ' שמות).

כתב רמב"ן, 'מר דרור', פי' מַחֲיָה שהיא דרור, שהמור שלה הוא הטוב, כיוון שהיא דרור ברשות עצמו. ונראה, על זה נקרא מרדכי 'מר דרור', שהיה ליבו ברשותו (תה"ס שמות כה, ב).

מרדכי הוא גלגול יעקב, והמן גלגול עשיו, והנה 'ידע אדם אשר נעשה' בגלגולא קדמאה, כשהיה יעקב צריך להכניע את עצמו לפני עשיו, כמ"ש 'והוא עבר לפניהם וישתחו' והוא השינוי השכינה כמבואר בזהר),

מילואי חכמה

מרדכי מר דרור. וכתב ניעורות דבש (ח"ב, ב) בביאור לדברי הגמרא: למקטר ומרדכי למרו 'כנוס כל היהודים' ויהיו למחדים, למנס על מה שכנס כל היהודים פוסעים ורעשים שהפרו ברית, ונהנו מסעודתו, ועלו למרמית, ולא דמה לומס ולדפס למרמה, זהו שלמת הגמרא (חולין קלט) 'מרדכי מהמורה מניין', שעשה כן למנר קשר פוסעים ולדיקים יחד, הלא גמאר (דה"ב ב) 'והמחברך לרשע פרץ ה' מעשיך'. על זה נתה התשובה 'קח לך בשמים רחם מר דרור', ומתרגמינן 'מרי דכיא', ונאמר 'מלבנה', כמו שמאמרו חז"ל (ילקו"ש שמות רמז שפט) כי מזה למדו לקרב למחדים לפילו פוסעני ישרחל, ונרמז מרדכי בקטורת, כי הוא מקשר ישרחל למדיהם שבשמים, ועיקר קטורת על תפילה, כמו שאמרו (כריתות ו) 'שהקול יפה לבשמים'. **מרדכי מר דרור.** ומלינו בספר בת עין (פ' תלוה) שדרש מת ענין הכתוב קלידה עמלק בשם 'מרדכי', 'מר דכי', ח"ל: התיקון לזה להמתיק בחינת עמלק, שהוא שורש הקלידות וגסות הרוח שנקרא 'רס', הוא בחינת 'מרדכי', כמאמר חז"ל (חולין קלט) 'מר דכי'. פירוש, והתיקון הוא בחינת יו"ד המרמז על בחינת עניה והכנעה, שהוא הקטנה שבאותיות. כשמתבונן הלדם בבחינת חכמה שבו על בחינת יו"ד שבכל דבר, שהוא חיות הלבי הממיה ומהוה לותו כל"ל, חזי ייכנע לבנו בלב נשבר ונדכ"ה, ויהיה בבחינת 'דך', ויכוון עליו לור ה', כמאמר הכתוב (ישעיה נז) 'לחי לחכון לם דכא'. פירוש, שבבחינת יו"ד יעשה לת עלמו 'דך', ויכא עם היו"ד ה'דך, כזה, יו"ד פעמים ד"ך עולה גימטריא עמל"ק, להמתיק בחינת עמלק בחינת 'מר', ונעשה מן 'מר', 'דכי', פירוש, שבחינת בחינת 'מר', בחינת דיניס וגזירות קשות הנמשך מן עמלק גימטריא 'מר', הממיקס ע"י לותיות 'דכי', ר"ל 'י פעמים 'דך'. **מר דרור דרור לשון חירות.** וכתב בעטה מלימוד (פ' כי תשא): 'ואתה קח לך בשמיס', פירוש שתעלה ריס ניחוח בתעסין, דהיינו תפילו בזמן שהוא בחינת 'מר', שהוא בחינת יסורים, 'דרור', פירוש, תעלה שיהיה 'דרור', דהיינו חירות ממלאך המוות, דהיינו תקרא 'בשמים' ראש, שהוא בחינת ראש, שהוא בחינת חכמה, שהוא בחינת 'ראשית חכמה יראת ה'', שהוא בחינת 'ראש דעת', שעולה במקום כתר שנקרא ראשו, 'מר דרור' חכמה שהוא ריס נימוח, 'דרור', פירוש, תעלה שיהיה 'דרור', דהיינו חירות ממלאך המוות, דהיינו תקרא 'בשמים' ראש מר דרור'. כי 'בשמים' היא בחינה כנודע, 'ראש' הוא דעת. שעולה במקום כתר שנקרא ראשו, 'מר דרור' חכמה שהוא

ילקוט הנחל

קימו וקבלו. בענין קיום המדם, מובא בכוכ"ג (מגני מוהר"ן ה) בשם מוהרא"ם בזה"ל: אמר פעם אחת זה הלשון, הלימוד של דיני התורה נתן לנו השי"ת על ידי משה"ע, והלימוד של קיום התורה נתן לנו השי"ת על ידי דמרי"ל, ועל זה אמרו הפסוק 'ומאחזתם מיס בשמיו ממעיני היסועה', ומתרגס יונתן 'ומקבלין חולפן מדם בחדוה מבחירי לדליקיס'.

כשראה שהשכינה קודמת לפניו אז השתחוה יעקב אל השכינה, והנה מרדכי כאן בגלגול זה התבונן שאין רצון הבורא שישתחווה להמן, דאם היה רצון הבורא שישתחווה, היתה קודמת השכינה לפניו, כדי שישתחווה אל השכינה, הבן (בני יששכר מאמרי חודש אדר ו). **מרדכי** והמן היו גלגול אדם הראשון ונחש, שהמן הוא הנחש, ומרדכי אדם הראשון (קה"י, מרדכי). **מרדכי** במילוי גימטר' 'חכמה בינה דעת דאצילות', וזה סוד 'בשמים ראש מר דרור'. כי 'בשמים' היא בינה כנודע, 'ראש' הוא דעת. שעולה במקום כתר שנקרא ראשו, 'מר דרור' חכמה שהוא טיפה שמביא חירות, שהחירות ביובל ע"י טיפת החכמה, ר'מור' מלשון 'כמר מדלי', או מר לשון מרות ואדנות, שהוא בעל הבינה שנקרא דרור. הרי מבואר שמרדכי כולל ג' ראשונות, חכמה בינה דעת, וכן משרע"ה (קה"י, מרדכי). **דרור** לשון דרור, כמדייר בי דיירא וכו', שֶׁדָּר בכל מקום שהוא רוצה, ואינו ברשות אחרים (רש"י ויקרא כה, י). **דרור** מלשון 'וקראתם דרור', שיהיה חופשי מן הזיוף והתערובת (רמב"ן שמות ל, כט). **דרור**, דרור לשון חופשית הוא, והוא מין ציפור כשר, שהוא בטבעו פרא ואינו מקבל מרות (תפארת ישראל נעים פי"ד מ"א). **'מר דרור'** ומתרגמינן 'מרי דכיא', כי כמו שהיה בכוח מר דרור, שהוא ראש לסממני קטורת, לבטל ולגרש ולבער הסטרא אחרא מכל וכל, כן היה מרדכי (מאור ושמש, רמזי פורים). **דרור** דא נשמתא קדישא, וזה שאמר 'דרור קן לה'. ויש לומר הטעם דנשמה מבינה, 'נשמת שדי תבינם' (איוב לב), ובינה נקרא דרור בסוד היובל, 'וקראתם דרור בארצך', בינה עלמא דחירותא (קה"י, דרור). **דרוייר** 'דר רוח' (תיקון כו) ויש לומר כי רוח הוא בחי' תפארת, דרור עם הכולל גימ' תפארת בא"ת ב"ש (קה"י, דרור). **דרור** הוא ציפור דרור, הוא מבשר בשורות טובות, ובפרט על עצירת המגיפה, וכל ימי המגיפה אינו נמצא כלל הציפור ההוא (קה"י, דרור). **השכינה** נקרא ציפור דרור (קה"י, גם).

ואני תפלה

וְעָזְרֵנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים שָׁנְקַבֵּל עַל עַצְמֵנוּ מִחָדָשׁ לָקִים אֶת כָּל דִּבְרֵי תוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה, וְנִזְכֶּה לְלַמֵּד וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם. וְתָאִיר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ. וְנִזְכֶּה לְלַמֵּד וּלְהַבִין וּלְהַשְׁכִּיל בְּנִגְלָה וּבְנִסְתָּר בְּאֱמֶת, וְתַזְכֵּנוּ לְהַשִּׂיג נִסְתָּרוֹת יי בְּכָל פַּעַם, וְלֹא נִיעוֹל בְּכִסּוּפָא קַמָּךְ (ליקו"ת י).

כמ"ש פורה דרכתי לבדי. וביאר בפל"ח (ז, יד): כבר נתבאר שעיקר מחיית הקליפות הוא מבחינת הדינין שבבחינת רגלין, ועל כן נקראין 'פּוּרָה' שמרמז על מוקף הדינין, כמבואר בפרי עץ חיים בכוונות מוצאי שבת (שער השבת פכ"ד), ועל כן לעתיד שיתתקנו הרגלין בתיקון שלם כידוע, ויתמתקו הדינין מעל ישראל, ואז יתהפכו הדינין על העכו"ם להכניעם ולבטלם. וזה שכתוב 'פורה דרכתי' דייקא, וכן 'ואדרכם בחמתי', היינו ע"י בחינת רגלין. וזהו שאמרו רז"ל (מגילה טז) שאמר מרדכי להמן, אצל העכו"ם, 'אתה על במותימו תדרוך'. וזהו סוד 'פוריס על שם הפור', כי 'פור המן נהפך לפורינו', היינו מה שהוא רצה ליגוף מהדינים שבשם בחינת פור ולהתגבר בזה על ישראל, ובקפוץ נהפכו הדינים עליו עד שנתבטל העבודה זרה של המן, בבחינת 'פורה דרכתי וכו'.

כמ"ש (ישעיה סג) פורה דרכתי לבדי ומעמים אין איש אתי. ועל ידי הארת מרדכי ואסתר, היינו בחינת הידין ורגלין, נתבטלו הכפירות, ונתרבה אמונה בעולם על ידיהם. **כמ"ש** (תפארת ג) ויהי אמן את הדסה, ובה **כתיב** (שם) כאשר היתה באמנה אתו, כי שניהם הם בחינת אמונה, וזה נעשה על **פורה** דרכתי **לבדי** ומעמים **אין איש אתי**. ע"ד הפשט מיבעי 'פוריס' מרמזת על ס'פור' שהטיל המן, ועתה מבטל רגינו שמרמזת גם על נון 'פורה', היינו 'פירור' וניטול', ודורש זאת מלשה"כ ביעשעיה (סג, ג–ד): מִי זֶה בָּא מֵאֱדוֹם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבָּצְרָה זֶה הָדוּר בִּגְלֹנוֹ צֹעֶה בְּרֹב כֹּחוֹ אֲנִי מְדַבֵּר בְּצֶדֶק רַב לְהוֹשִׁיעַ. מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ וּבְגָדֶיךָ כְּדֹרֵךְ בְּגַת: פּוּרָה דָרַכְתִּי לְבַדִּי וּמֵעַמִּים אֵין אִישׁ אִתִּי וָאֶדְרְכֵם בְּאַפִּי וַאֲתִימוֹ בְּחֲמָתִי וַיִּזַּה נִצְחָם עַל בִּגְדִי וְכָל מַלְבּוּשַׁי גֹּאָלְתִּי: כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי וּשְׁנַת גְּאוּלַי בָּאָה: ופירש המג"א (שם): **מי זה נצ"ח**. הנביא מתנבא שעתיד הקב"ה לעשות נקמה בשעיר תחילה, והנביא מדבר בלשון הווה בני אדם לבושי בגדים, אבר בהרגם את מי, ניתז הדם על בגדיהם, וזה אמר, כאילו ישאלו מי הוא זה הבא מחדום מוכתם בגדים בדם, מעיר הבצורה, היא כרך גדול וכו'. **זה הדור בלבושו**. הלא זה היה הדור בלבושו המפואר, ומה זה מתלכלכו בדם. **נוסף בכח כוחו**. הלא בכוח כוחו מניע ומטלטל את כל הרוצה ממקום למקום ואין מי שומד נגדו, ומה זה הדם על לבושו. **אני מדבר בצדקה**. כאילו המקום משיב לומר, אני הוא זה המדבר והמבטיח לעשות צדקה לישראל, ואני הוא המרפה להושיע כאשר הבטחתי. **מדוע אדום ללבושך**. כאילו ישאלו גם אומות, מדוע כתמים אדומים על לבושך, וכגדיך המה כבגדי הדורך בגת להוציא היין מן הענבים, שים על בגדיו כתמים מהמזת היין. **פורה דרכתי לבדי**. כאילו המקום ישיב לומר, אני לבדי דרכתי גת הענבים, ר"ל, לא בזכותם, כי אם בצדקתי לבד הרגתי אשר להושיע דמו, כמו שדורכים בגת להוציא היין. **ומעמים**. אין מי לעמוד עימדי במלחמה. **ואדרכם**. אם כן, אני דורך גם אותם באפי ואני רומס אותם בחמתי. **ויז נצחם**. ודמם טפטף על בגדי, ולכלכתי כל מלבושי. וכל זה הוא דרך משל שהוא כנהוג בבני אדם. **כי יום נקם בלבי**. זמן רב היה בליבי יום הנקם. **ושנת גאולי באה**. גם זמן לגאול את עמי ולעשות הנקם. והמג"ל (שם) ביאר מיבעי 'פוריס': הגת תיקרא 'פוריס', כי שם מפרריס הענבים להוציא היין. ודו"ק ולפה שמלבד שבח שנלמדנו ב'פורה' לשון ניטול, הרי גם כלל נפלא זה עומקת ברמיזת שרו של מזוז הוא עמלק, כמ"ש ע"ב. ויתכן לרמז בלשה"כ 'פורה דרכתי', דהוי בפעולה הרגלין, כמבואר להלן דעיקר הכנעת העבודת הלילים ע"י הרגלין דייקא.

וידך אמן את הדסה. מלינו שעניין האמונה וביטול הע"ז קיים הן בבחי' מרדכי, והן בבחי' אסתר. בבחי' מרדכי כדלכתיב במגילת אסתר (ג, ה–ז): אַיִן יְהוּדִי בָּיָה בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה וּשְׁמוֹ מָרְדֳּכָי בֶּן יָאִיר בֶּן שִׁמְעִי בֶּן קִישׁ אִישׁ יְמִינִי: אֲשֶׁר הָגְלָה מִירוּשָׁלַיִם עִם הַגֹּלָה אֲשֶׁר הָגְלָתָה עִם יְכָנְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה אֲשֶׁר הֶגְלָה נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל: וַיְהִי אֹמֵן אֶת הֲדַסָּה הִיא אֶסְתֵּר בַּת דֹּדוֹ כִּי אֵין לָהּ אָב וְאֵם וְהַנַּעֲרָה יָפַת תֹּאַר וְטוֹבַת מַרְאֶה וּבְמוֹת אָבִיהָ וְאִמָּהּ לְקָחָהּ מָרְדֳּכַי לוֹ לְבַת: **כאשר** היתה **באמנה אתו**. כלכתיב בתפארת (ג, יט–כ): וּבְקָבְּנָךְ בְּתוּלֹת שֵׁנִית וְעָרְכַי יֵשֵׁב בְּשִׁלְמָהּ וְלָקַחְתָּ מֵרְכָּבֵי לוֹ לְנָצַח: יח וַיהי אומן את הדסה, הוא מרדכי היתה באמנה בתוך ג' (מגילה טז): אין ר' יהושע בן קרחה אומר וכו' אלא מרדכי היה שמו, ומה ראו לקרותו אסתר, שהיה מסתיר את עצמו. ר' יוחנן בשם ר' יוסי בן זמרא אומר, אף אסתר היה שמה, ומה ראו לקרותה

אסתר ברוח הקודש נאמרה. כדאיתא במגילה (ז ע"ב): תניא, רבי אליעזר אומר, אסתר ברוח הקודש נאמרה, שנאמר 'ויאמר המן אליהן'. רבי עקיבא אומר, אסתר ברוח הקודש נאמרה, שנאמר 'ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה'. רבי מאיר אומר, אסתר ברוח הקודש נאמרה, שנאמר 'ויזדעזע לבי בקרבי'. רבי יוסי בן דורמסקית אומר, אסתר ברוח הקודש נאמרה, שנאמר 'וכציאה לא שלמו את יד'. רבי שמואל, מי שהיא בחינת רגלין, כמ"ש (משלי ה) **רגליה יורדות מות**, וע"כ עיקר תיקון העבודת אלילים על ידה. וע"כ דייקא אסתר ברוח הקודש נאמרה, אף שבאמת תיקון העבודת אלילים הוא ג"כ על ידי מרדכי כנ"ל, רק מחמת שעיקר העבודת אלילים תלויה בה, וע"כ על ידה עיקר התיקון. וע"כ נקראת המגילה על שם אסתר, ולקיחת אסתר לבית מלכימלך, כי אסתר ושרה הם מבחינת אחת, כמאמר רז"ל 'תנוח אסתר מת פתח של שרה', היינו שקישר עניין זה עם המוצא לעיל בתוח ד' בענין מלכימלך ו'הסב אחת אחים'.

ידי הרוח כנ"ל. וזה בחינת (מגילה ז.) **אסתר ברוח הקודש נאמרה**, היינו בחינת לבו נשא את רגליו. כי עיקר העבו"ם תלוי בה, שהיא בחינת רגלין, כמ"ש (משלי ה) **רגליה יורדות מות**, וע"כ עיקר תיקון העבודת אלילים על ידה. וע"כ דייקא **אסתר ברוח הקודש נאמרה**, אף **שבאמת תיקון העבודת אלילים הוא** ג"כ **על ידי מרדכי** כנ"ל, רק מחמת **שעיקר העבודת אלילים תלויה בה**, וע"כ **על ידה עיקר התיקון**. וע"כ **נקראת המגילה על שם אסתר**,

ונציח נח שלמו את יד. היינו שלא יעשו עוד עבו"ז הרמוקים. **רגליה יורדות מות.** ע"ד הפסוק מקרא זה מדבר בשבת תמצא המתורה ותזהרה להיגילל ממיגות ותפיקורסות, וכיוצא דומה מקרא זה על כך שהעכו"ס בחי' מוות ופטורא דמותא (כדלעיל תות ג') יוקיש מרגלי הקדושה דייקא. וזשהכ"ב במשלי (ה, ג-ו): כִּי נֹפֶת תִּטֹּפְנָה שִׂפְתֵי זָרָה וְחָלָק מִשֶּׁמֶן חִכָּהּ: וְאַחֲרִיתָהּ מָרָה כַלַּעֲנָה חַדָּה כְּחֶרֶב פִּיּוֹת: רַגְלֶיהָ יֹרְדוֹת מָוֶת שְׁאוֹל צְעָדֶיהָ יִתְמֹכוּ: מַרְחֹ חַיִּים פֶּן תְּפַלֵּס נָעוּ מַעְגְּלֹתֶיהָ לֹא תֵדָע: ופירש המג"ד (שם): **כי נופת.** ר"ל, מתוך שריך להיות נזהר לבל יָפֶה, כי תמרי הזונה הָיָה עֲרֵבִים ומתוקים כנופת צופים, והמה תלקים יותר מִשֶּׁמֶן. והוא גם למשל. **ומאריפס.** עומד עתה, וזהו (פנות ד) 'הווי זוב לתריות ולא תהי וכו'.

רגליה יורדות מות. וביאר בגיאהב"ל (י): מבואר לפי זה, מה שמכוון מודם לדר שהוא הסוף ורגלי השבת, למיתת משה עליו השלום, וגזירת הכליה שהיתה תמ"כ בימי המן הר"ל, לולא כח הלדיק בחינת משה הר"ל, שכאשר נסתלק ונסתתר מהעולם, מוזר ומתלבש בהלדיק שבגנגה בעולם הזה, עד שמוזר ומשפיע עי"ז גם המורה שבגנגה ונסתר המוצ"פ.

עיקר תיקון העבודת אלילים על ידה. וכתב בליקו"ה (תו"מ ערב ג, ה): כי כל מדש עיקר עבודתו בזה העולם, להעלות בחינת הרגלין שבמזין שם המיצוים כנ"ל, וזה עיקר העבודה, להעלות ולתקן הרגלין ע"י בירור ותיקון המחורה בשלימות.

עיקר תיקון העבודת אלילים על ידה. ולייק בפל"ם (י, טז): וזה סוד לקיחת אסתר לבית מלכימלך, כי אסתר ושרה הם מבחינת אחת, כמאמר רז"ל 'תנוח אסתר מת פתח של שרה', היינו שקישר עניין זה עם המוצא לעיל בתות ד' בענין מלכימלך ו'הסב אחת אחים'.

מחמת שעיקר העבודת אלילים תלויה בה ועל כן על ידה עיקר התיקון. וביאר בגיאהב"ל (י, יח): שהפלגת דגריו הקדושים על תורות הסביגה ותסתר הכ"ל, שהיא בסוד תמצעי לקדושה כמובא במקום אחר, שמגילה כל תחיות העבודות זרות ותמצעי ממש ח"ו, ושמחמת זה נמשך כמו כן גם להיפוך, שגם בסוד תמצעי תסתר הכ"ל לגד תלוי ועומד כל יימודו ותחדותו יתגבר. ובדבר הלדיק הכ"ל שנמשך בבחי' הסביגה, מבאר יותר בגיאוריו על תורות הלדיק, שהוא לגד נקודת ההכלל שבין ד' לר', תסר עי"ז לגד נשלם כביכול תיבת 'אחד' שבמזוזת היימות, ושוללתו נמשך ונהפך תם ושלום מהסביגה הזאת בעלמה לבחינת 'אַחֵר' תם ושלום.

ועל כן נקראת המגילה על שם אסתר. וביאר בגיאהב"ל (י, יח): שבכל זה תבין מדמוק גם בסוד קריאתה בשם תסתר הכ"ל, ושזה ענין הסתרתה ויריידתה לבית המלכות דסט"ת, תסר תחר הדבריס התלה גברה עי"ז בעלמו כח המן והעבודה זרה בכפלי כפלים, עד תסר רשה לכלות תותם לגמרי ח"ו, וגם הה לגד תלוי ועומד כל הרפואה וההצלה והתיקון, כמובא בפנים.

מילואי חכמה

אסתר ברוח הקודש נאמרה. ומובא בתור המאיר (ביאור מגילת תסתר):

תסתר לרוב לדתקה ביקשה ותת מתכמני הדורות 'תתבוני לדורות, קבעוני לדורות', שכל הדורות הבאים עד גאולה תחרונה יובלו להמציא מרגוע לנפשם ממגילה זאת, לדעת תיך לשוב תליו יתברך לגרום זו גאולתם, כי זה מגמת נפשם של הלדיקים. וזה תמר ר' עקיבא 'מגילת תסתר ברוח"ק נאמרה', היינו שתכמי הדור כתבוה וקבעוה ברוח"ק, בכדי שיגיע תועלת לדורי דורות, כתסר ביקשה ותת מתכמיה להמציא לה כל הבאים תחריה רמזים ודורות נפלאים, לעורר ליבם בקרבם לעבודת ברוח"ם. ומביא ראיה, שנאמר 'ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה', כלומר זה לך הות שנאמר ברוח הקודש, כיון שעיניהן הרואות במגילת תסתר נושאת חן בעיני כל רואיה, מדור לדור שתלפו ועברו וגם עתה עד לעתיד, כל תחד ותחד מישראל ממציא לעצמו לערך מתיבתו עבודת הבורא, ותנו רואין כמה ספרים ודורות ורמזים נפלאים שנתתברו בתיפור מגילת תסתר, מכלן ראיה מתממת כתבוה וקבעוה בין הכתובים והיא לריכה לדורות, וזהו 'ומתמר תסתר קיים את הפורים תלה וכתב בספר', ותלי כתמר. ודו"ק כי עמוק. **רגליה יורדות מות.** ומובא בערבי נחל (פ' בשלח): כל שיעור קומה דקדושה הוא כ"ב אותיות מאל"ף עד מי"ו, ותם"ך תקדושה תאל"ף, והסוף הוא תמי"ו, וגבל תמי"ו עקום לאחר ויוצא מכלל הקומה, והוא בסוד 'רגליה יורדות מות', שיורד רגל זה של תמי"ו למיצועים להכניעם, בסוד 'ומלכותו בכל תמלה', והיינו כשיראל מוסיפין כח בקדושה ע"י מעשיהם, אז ע"י רגל תמי"ו נכנעים תמיצועים, מה שאין כן להיפך מ"ו, הווי בענין סוד גלות השכינה מ"ו.

רגליה יורדות מות. ומובא בבעש"ט עה"ת (פ' בראשית): שמעתי ממורי, כי ע"י התמונה מעלה רגלי המלכות תסר 'רגליה יורדות מוות', ומקשרה עם תמכי קשוט דשיר לנפין וכו', ודברי פי חכם חן. ועוד מובא במקור חיים חיים (שם): הנה, מידת מלכות מקבלת ממדרגות תמתוועים, דהתסר שממניס אותו למלך הוא כמו שתר בני תדם, רק רלון העבדים היה למנות אותו למלך, ולהיותה מדריגה תמתוועה מאוד כזו שלריכה לקבל מעבדים, על כן 'רגליה יורדות מוות'. ומזה תוכתת מגולה למי שמתבונן בחיזה מידה על שתר מנשים לאתר שהוא יותר תכם מהם, אז יגלה שזהו בחתת שמוא ממנו, והוא מקבל תענוג ממדריגות תמתוועים ממנו, והוא מהשביחה ל"ת, שהוא סובר שממשיך עלמו זה למדריגה תמתוועה ומין זה שלימות, כי כל תדם לריך להמשיך לעלמו למדריגה עליונה ממה שהוא עומד עתה, וזהו (פנות ד) 'הווי זוב לתריות ולא תהי וכו'.

נקראת המגילה על שם אסתר. וכתב בביאורות דבש (ס"ת, יז): יש להבין, כי תסתר, שם העשה היה תדתה, ותסתר רק שם תולר כמבואר בגמרא (מגילה יג), ותת כן קשה למה נקראת המגילה על שם תסתר, ולא על שם תדתה שהוא שם יהראלית ושם עשה. תגד לפי הנ"ל ניחת, דזה תורה על תוקף הגם, דידוע מה שתמרו (חולין קלט) 'תסתר מלשון ותתני תסתיר', והיינו שהיתה השכינה בהסתרת פניס מתיתנו, היינו בגלות במלכות פרס, תחיה השכייה שתתה דניאל, ולכך נתמר תסתר, שמורה שהיה בהסתרת פניס, ולא תחיה ה' פניו תליו, כתסר תתריך זה תתר"י ז"ל, ומכל מקום נעשה לנו גם כזה, וזהו מתוקף הגם, ומילת שם תסתר מגדיל הגם. וז היא כוונת המדרש 'שם עולם תתן להס', ודתיינן שנקראת מגילת תסתר, וקשה למה תסתר ולא תדתה, ולזה תמר 'לתות עולם לא יייכרת', שגת נעשה גם כמותו, והיינו הותיל שהשכינה היתה בהסתר פניס, וזה נלמד משם תסתר, והשם מורה על עולם הגם, ולכך שם עולם תתן להיקרא תסתר, כי מורה על עולם הגם, והבן ודו"ק. ומיהושי תגדות להמהר"ל (חולין) כתב: **לסתר תן המורה מניין וכו'.** ניתור דבר זה, כי הכתוב אומר 'תסתר (דברים לא) 'ותנוכי הסתר תסתיר', תלמי הכתוב על צרה הגדולה, כי היו יכולת בגלות קודם, ותת"כ הגיע להס צרה על צרה הות תמן. וזהו 'ותנוכי הסתר תסתיר', להיינו הסתר בתוך הסתר. ולכך בכל המגילה לא תמלת הזכרת השם בפיהם, כי לא נגלה הני"ת בגלותה הזאת, כי תף תסר הגלותה היו בגלות, ותיך יהיה השם מזכר במגילה, לכך נקראת 'תסתר', כי על ידה היתה הגלותה שהוא בהסתר פניס, ודבר זה בוודאי מעלה ימיהה, אלא שהיו יכולת בהסתר פניס, גלגלס הני"ת ע"י תסתר.

על שם אסתר. ומובא בקדושת לוי (פ' בשלח): 'למה נקרא שמה תסתר, על שם שמתהר לנכרי'. כי הנה, יש שהקב"ה עושה ניסים לתר הס למעלה מהטבע, כמו יליאת מלריים ובקיעת יס סוף, ויש שהקב"ה עושה הגם בהטבע, כמו גשם מדלקי ותסתר שהגם היה בטבע, שבתחילה תהב תמטורים את הגשם ובסוף תהב את תסתר ומרדכי, וגמלו הגם היה בטבע. והנה, הגם תסר בגמלו מהטבע נקרא הוי"ה, והגם תסר בהטבע נקרא תלה"ם, וכן מיתת גרמנ"ן הקדוש בפיהוגו על התורה. והנה הטבע היא בחינת מקבל, כי היא מקבלת ממיד מתסר היא למעלה מן הטבע, וגמלו הגם בהסתר בתוך הטבע בְּגָם מרדכי ותסתר, הוא בחינת לנכה הנקראת בשם תלה"ם, כי הוא בחינת הגם בתרדכי ותסתר. וזה שתמרו 'תסתר על שם כו' לנכה', לרמז על הנ"ל. והנה, זה שהקב"ה עושה הגם למעלה מהטבע, עי"ז גם הקלילות נכנעים לפניו, כמ"ש 'ויעמע יתרו, מה שעושה שמע

מגילה

המגילה הוא גבוה מאוד מאוד כמובא בכתבים, כי היא בבחינת דברי תורה, בחינת 'דברי האיגרת הזאת', כי באמת בהמגילה כתובים רק ב' ג' מצוות, שהם משלוח מנות ומתנות לאביונים ושמחה ומשתה וכו', והמגילה בעצמה ארוכה מאוד, שמספרת כל מעשה אחשורוש והמן וושתי וכו' וכו', וכל זה הוא בחינת דברי תורה, כי הסיפורים של התורה הם גבוהים יותר מהתורה עצמה, דהיינו ממצוות התורה בעצמן (ליקו"ה עירובי תחומין ד, יב).

'מכבתין תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה', כי בחינת פורים הוא בבחינת 'ביטולה של תורה זהו קיומה' (ליקו"ה עירובי תחומין ד, יד).

המגילה נקרא 'ספר' ונקרא 'איגרת', כי מגילה לשון גילוי, כשהוא במקומו בזעיר אנפין נקרא ספר, וכשהוא בנוקבא נקרא איגרת (פע"ח ר"ח חנוכה ופורים ה).

קריאת המגילה וגם התפשטותה בעת קריאתה, לטעם פירסום הנס, והוא עניין הארת עשרת מלכות דאבא המתגלית ויוצאה לחוץ, ולכן נקרא מגילה לשון גילוי, וצריך לגלותה ולפרסמה (שער הכוונות דרושי חג הפורים א).

הקורא את המגילה בלשון שקבעו מרדכי ואסתר, נפשו תאבה וחמדה לקיים מצוות התורה הקדושה, כי נתקשרה נפשו בשכל של מרדכי ואסתר אשר קבעו במגילה וכו'. כי האומר בלשון עצמו אינו מתנוצץ בו, רק שֶׁכָּל עצמו, והאומר בלשון רבו אזי מתנוצץ בו שכל רבו (קדושת לוי פורים, קדושה ראשונה).

שבל מרדכי ואסתר שכתבו וקבעו במגילה, שצירופי אותיות יש בהם, האיך שהחיות של עולם הטבע הוא התורה והמצוות, וכיון שקורא את המגילה, מתנוצץ בו זה השכל של מרדכי ואסתר שקבעו במגילה, שהוא קיום התורה והמצוות (שם).

קריאת המגילה היא בחמישה זמנים, י"א י"ב י"ג י"ד ט"ו, כדי להמתיק החמישה גבורות ע"י מזלא עילאה, ולמשוך החמישה חסדים לכנס"י. ובכל יום מֵהֵנָּיִמִים, נמתק מהחמישה גבורות בכל יום אחד, ובפורים גופא נמתקים כולם, ונמשכים על כנס"י חסדים טובים ומגולים וכל השפעות טובות (מאור ושמש פ' תצוה).

מְגִלָּה בלא יו"ד גימטריא מוזל"א, שהוא מקור הי"ג מידות של רחמים, שהם י"ג תיקוני דיקנא עילאה (מאור ושמש פ' תצוה).

'מגי'לה', שורשו 'גלל', וענייננו ספר העשוי להיות נגלל כס"ת שלנו, ו'מגילת ספר', ספר העשוי בגלילה (מלבי"ם ישעיה ח, א).

ואני תפלה

וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵנוּ בְּכָל דּוֹר וְדוֹר וּבְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, שֶׁנִּזְכֶּה לְשִׂמְחַ מְאֹד מְאֹד בִּימֵי הַפּוּרִים בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה וְחֶדְוָה רַבָּה וַעֲצוּמָה. וְנִזְכֶּה לָקוּם מִצְוַת קְרִיאַת הַמְּגִלָּה בְּקָדְשָׁה וּבְטָהֳרָה מַעֲגְּלֹתֶיהָ לֹא תֵדָע: וּלְשִׂמְחָה רַבָּה וּבְשִׂמְחָה גְּדוֹלָה וַעֲצוּמָה. וְנִזְכֶּה לְהִתְחַבּוֹנֵן גַּדֵּל עֹצֶם הַנֵּס הַנִּפְלָא וְהַיְשׁוּעָה הַנּוֹרָאָה וְהָעֲצוּמָה הַזֹּאת, וּלְפָרְסוֹמֵי נִסָּא בְּפָנֵי כָּל עַם וְעָדָה, וְנִזְכֶּה לָקוּם מִצְוַת מִשְׁלוֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים וּמִצְוַת סְעוּדַת פּוּרִים בְּשִׂמְחָה רַבָּה וַעֲצוּמָה. וְנִזְכֶּה לָקוּם מִצְוַת הַשְׁכָּרַת שֵׁל פּוּרִים כַּאֲשֶׁר צִוּונוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה. וְתַעֲזְרֵנוּ וְתִשְׁמְרֵנוּ שֶׁלֹּא יָזִיק לָנוּ הַשְׁתִּיָּה וְהַשְׁכָּרוּת שֶׁל פּוּרִים כְּלָל לֹא בְּגוּף וְלֹא בְּנֶפֶשׁ, וְלֹא נָזִיק שׁוּם אָדָם וְלֹא שׁוּם דָּבָר עַל יְדֵי הַשְׁכָּרוּת. רַק נִזְכֶּה עַל יְדֵי הַשְׁכָּרוּת שֶׁל פּוּרִים לָבֹא לְתוֹךְ שִׂמְחָה גְּדוֹלָה וְחֶדְוָה רַבָּה וַעֲצוּמָה מְאֹד, לְתוֹךְ שִׂמְחָה שֶׁל פּוּרִים, אֲשֶׁר אָז מֵאִיר הָאָרָה נִפְלָאָה וַעֲצוּמָה שֶׁהוּא הָאָרַת קְרֻדְּכַי, אֲשֶׁר אֵין דְּגֻמָּתָהּ בְּכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה.

וְאָזְכֶּה לִהְיוֹת שִׂמְחַ בְּכָל לֵב, וּלְשַׂמֵּחַ גַּם אֲחֵרִים, לְשַׂמֵּחַ כָּל יִשְׂרָאֵל עַמָּךְ בְּשִׂמְחַת פּוּרִים בְּחֶדְוָה רַבָּה וַעֲצוּמָה מְאֹד מְאֹד, גִּילָה וְנִשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתֶךָ בְּשִׂמְחַת אֲמִתִּית, בְּאֹפֶן שֶׁיִּהְיֶה לְךָ קְנַת וְקֶרֶצוֹן, וְתִקַּבֵּל שַׁעֲשׁוּעִים גְּדוֹלִים מִשְׁתֵּיתֵינוּ וְשִׂמְחָתֵינוּ בְּפוּרִים הַקָּדוֹשׁ. וְנִזְכֶּה גַּם עַתָּה בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה לְהָנִם הַגָּדוֹל וְהַיְשׁוּעָה הַנִּפְלָאָה שֶׁל פּוּרִים, לְמַדְרֵיגָה גְּדוֹלָה, וּלְגָרֵשׁ וְלַעֲקוֹר וּלְכַטֵּל מֵאִתָּנוּ קְלִפַּת הָמָן עֲמָלֵק וְזַרְעוֹ וְהַמְחוֹת שְׁמוֹ הַגְּדוֹלָה, וְלִמְחוֹת שְׁמוֹ

מצל מחרית הפיתוי מרה כלענה, וממית נַפְּפִיּם כחרב שים בו שני מיזודיס מזה ומזה. **רגליה.** ר"ל, דרך רגלי הפיתוי מביא המיתה. **יפמוכו.** תומכים ומחזיקים את הַשְּׁאוֹל שיהיה הַנְּפָשָׁה נופל בה. ופירש המלבי"ם (שם): **רגליה יורדות מוות.** ההולך אחריה ושומע לה, מוביל אותו לְמָוֶת, **שאול נמדיה יפמוכו.** שמי שנתפס כבר למינות יתום מיתת הנפש, וגם ההולך בדרכה להשתמש בהיקשים המתעים ובהקדמות הפילוסופיות שבה, לא יוכל עוד לנתק משם. ופיהר בע"ם (שער נה, ג) ענין זה גבי רגלי המלכות, ז"ל: המילונים הם יוצרין תמת המלכות וקרוביה נלוים, נסוד 'רגליה יורדות מוות', ותיון נתמזון בה מלת נסופה בתמתיה כמותה. ולתוספת ביאור עי' במילון"ם לעיל ד"ה 'רגליה יורדות מות'.

עין מור ובליקו"ה (מו"מ גניבה ג, ט) מובא גם שהעין הנ"ל מרמז על התורה בפי' לתורה, וז"ל: וזהו 'עמר שעורים'. 'עמר' הוא עין מלא, כמו שכתב רבינו ז"ל (פימן י'), עי"ן הם העי"ן פניס של תורה.

והיינו דדייקא אסתר ברוח הקודש נאמרה. כי הרוח הוא בלב, ועל ידו נתגלה הארת הידים והרגלים, רק העיקר תלויה ברגלים, בחינת אסתר. **וזה** בחינות עומר שעורים, עומר, זה בחינת מרדכי. עין מור, מור דרור, דרור לשון חירות, היינו בחינת חרות על הלוחות, (כמו שאמרו רבותינו ז"ל (עירובין נד.) **אל תקרי חרות אלא חירות**). שהוא בחינת התורה בנגלה, חֲמֵשׁ חֲמֵי נִתֵּן לָכֶם וְקָנַרְתֶּם אֶת קָיְיכָה וַהֲבַמְתֶּם אֶת עֹמֶר רֵמְשִׁים קָיְיכֶם אֶל כַּפֵּהֶן: וְהֵיוִיף אֶת קָעֹמֶר לִפְנֵי ה' לְרָצֹנְכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת יְנִיפֶנּוּ הַכֹּהֵן: (...) וְקָבֶם וְקָלֵי תֹּאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הֲבִיאֲכֶם אֶת קָרְבַּן אֱלֹקֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם: ועי' במילון"ם ד"ה 'עומר שעורים' בדברי ספר המיזנון המכונה שורשי ועניני מלוות זו.

עומר שעורים. רבינו מלמיד בעת ענין המרדכי ומקחר, במלוות קרבן עומר שעורים, המזכרת בכתוב בויקרא (כג, ט–יד): וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְקַצַרְתֶּם אֶת קְצִירָהּ וַהֲבֵאתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַכֹּהֵן: וְהֵנִיף אֶת הָעֹמֶר לִפְנֵי ה' לְרָצֹנְכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת יְנִיפֶנּוּ הַכֹּהֵן: וְעֲשִׂיתֶם בְּיוֹם הֲנִיפְכֶם אֶת הָעֹמֶר כֶּבֶשׂ תָּמִים בֶּן שְׁנָתוֹ לְעֹלָה לַה': וּמִנְחָתוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן אִשֶּׁה לַה' רֵיחַ נִיחֹחַ וְנִסְכּוֹ יַיִן רְבִיעִת הַהִין: וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הֲבִיאֲכֶם אֶת קָרְבַּן אֱלֹקֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם: ועי' במילון"ם ד"ה 'עומר שעורים' בדברי ספר המיזנון המכונה שורשי ועניני מלוות זו.

דרור לשון חירות. כדמיזנו בזהר (תזוה, קפג ע"ח): בֵּאמתי 'דרור', חֵירוּת, כמה דלתת אמר (ויקרא כה) 'וקרתתם דרור', ותרגומו 'חֵירוּת'. ולא תיהו 'ליפור דרור', דהה מיומת דעביד קינת בניתת ומפיק נגין, מדוריה בניתת תמזין יומין, ולבתר מתפרשן מילין מגילין. ולא תיהו עופת דמקרי 'דרור', חֵירוּת. תת מזי, מה כתיב, 'וקדשתם את שנת החמישים שנה, וקרתתם דרור בתרץ', שֶׁמְּעַנְיָן היובל (בגיעה) יוצאת ענין החֵרוּת לכל. ומפני שממנה יוצאת ענין החֵרוּת, ולכן התורה היוצאת ממנה נקראת חֵרוּת, ועל זה כתוב בה 'חֵרוּת על הלוחות', ואל תקרא 'חֵרוּת' אלא 'חֵרוּת', וזהו התורה הנקראת חֵרוּת. שהרי מה שהיום הזה העליון (הגיעה) היא מוציאה הוא נקרא חֵרוּת עליונה הכל. ועל כן היום הזה של שבועות שבו ניתנה התורה הוא חֵרוּת עליונה וגדולה (מלר הגיעה).

עין מור ומיזנו במתכת הקודש (שער פוריס): להבין בזיהר כת ניטל מדרכי כותו של עמלק, הכוונה הוא, כי מדרכי הוא 'מר דכי', ר"ל, מ"ר גימטריא עמלק, דכיל מותו הזוהמא, כתתר נודע שעמלק היה ממל"ל עצמו שנתלבש בתוכו, והוא גימטריא עי"ן (עי"ן עם הכולל ג' ממל"ן), בסוד 'יכרתמנה מזיר מיער' (תהלים פ), שהוא ע' תלויה למעלה על התיבה, להורות שהחזיר הוא עזיז, ותלוי מיותו בעי"ן, שהוא ממל"ל הסר שלו ותשם שלו, ותו נשתר 'מלך', וזה סוד 'ומלך את רשתו ממול עורפו' (ויקרא ה), וע"ז נאפון הוא תתר שלטו המה בשונאיהם. וזה רמז בתיבת מר 'דכי', בתתב"ם הוא קל"ס, תותיות 'מלך', שתלך את עמלק מן העולם, ע"י שכיעם כל היהודים ולמד עמהם תורה שיתנה בע' פניס, כמו שתמרו רז"ל, 'קיימו' וקיבלו זומן מרדכי 'מה שקיבלו כבר כפיני. לכן היה גלות בבל ע' שנה, כדי להכניע ע' דעמלק. וזהו כי קל"ס הוא מלשון 'מלא פניהם קלון' ותרפה ועוז, כי מה שתשב לעשות למרדכי עשו לו, גם בתו של המן שהשליכה עליו כלי של זוהר ושתה בתרפה וקלון, כן יתבדו כל שונאי ישראל. 'ותלבש תתר מלכות', כי מילוי של תתר הוא תל"ף תמ"ך תת מי"ו רי"ש, גימטריא מלכות, וזהו שהלבישה עצמה במילוי שלה.

דרור לשון חירות וכו'. קיבלו תכמי האמת, כי בכתב הכתוב, מקום תמיני מלמעלה למטה תלוי, לקבל משם תפילת בעלי תשובה, והוא סוד 'זודי שלח ידו מן המור', כי דרך זוהו אור נרתיק כעין יד שלוחה ופשוטה לקבל שפעת הקדושה והתפילה. וכתב בייערות דשם (ח"ג, ח): זהו מאמר שלמה בשיר השירים 'זודי שלח ידו מן המור', כשיכול ימינו פשוטה לקבל שפיט דרך 'זור'. ותפילה שתתר תתת כפף הכתוב לקבל רשעים בתשובה, זהו המור, וע"י כך קודש היה שנוי ועבד לשטרא תתרא, ועכשיו נעשה בן תורין ע"י מור זה שלמה ה' ימינו. ולמה היה זה, כי 'עֲשֵׂי תמו עלי', כי ליבו היה דוי ומתמרט על ריזוקו מה' ומשמוקת לשוב אל ה' בכל לבב. ו'קמתי אני לפתוח לדודי וידי נטפו מור', כלומר שתוזו בתורה ובמעשים טובים ותפילה ולתקה, כי זה ענין בעלי תשובה. ו'פתחתי אני לדודי', שפתח לבבו בפתח התשובה. 'ודודי ממק ועבר', כתתר תמרנו, כי ה' מקפיד עצמו לנקותו וכו', ולכך גם בכלל יפורים, כתמרו 'מקוותי השומרים הסובבים בעיר', סם מתרי דהיינו הבתים לגבות תוב, ותמה גבתים התמזיליים תדיר בכל יום כתמוהר בתשנה לתבות, 'היכוני פלעוני כו'', וזהו יפורים שקובב. ועבל תשובה תתת מקבל בכל בתהבה ומלדין הדין על עצמו, ולכך נתמר 'השבעתי אתכם וכו' תם תתמלו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני', כי מקבל הכל בתהבה ומיבה לרוב אהבתו.

לוחות

הלוחות הם עדות וברית בין הקב"ה לישראל (רשב"ם שמות כה, טז).

בי המקרים תושב"כ ושבעל פה, שנכללו תוך עשרת הדיברות שהם בשני לוחות הברית, הוא זוכה בשני עולמות, עוה"ז ועוה"ב (ליקוטי הש"ס, סדר האלפ"א בית"א על דרך הסוד).

בי לוחות הם ממש לב של כל התורה, כי התורה נכללת בהם (מגלה עמוקות פ' ויצא).

בי לוחות הם כנגד שמים וארץ (מגלה עמוקות פ' ואתחנן, נד).

נקראו לוחות העדות, כי הקים עדות ביעקב שהתורה לא תשתנה לעולם, כדבר הנחקק על האבנים שקיים לנצח (מלבי"ם שמות לא, יח).

והנה שֶׁכָּל האדם הוא קשור בחומר על לוחות המוח, שהם שני לוחות, כי המוח מחולק לשני חלקים כמ"ש (בפ' תרומה) (מלבי"ם שמות לא, יח).

חרות / חירות

אל תקרא חרות אלא חֵרות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה (אבות ו, ב).

חרות, לשון 'חרת' ו'חרט' אחד הוא, שניהם לשון חיקוק (רש"י שמות לב, טז).

מפני שדברי תורה מופשטים ומסולקין מן החומרי לגמרי, רמז לך הכתוב בצורת אותיות הלוחות, אשר הם מורים על ציור השכלי שבתורה המופשט לגמרי, והוא שכל בלא שום צירוף חומרי, בלשון 'חרות' ולא בלשון חקיקה, לומר לך כי התורה היא חירות וחורין לגמרי (דרך חיים פ"ו מ"ג).

חירות, בחינת התפשטות הגשמיות, שלא היו משועבד להטבע, ולהתאוות גשמיות, או לירא מעונש גשמי, רק כל יראתם היה בחינת יראת בושת מגודל רוממותו ית', שהוא עיקרא ושורשא דכל עלמין (בת עין פ' וישלח).

אמרו רז"ל 'אל תקרא חֵרות אלא חירות', בתוספת יו"ד, כי בבינה גנז החכמה שהוא סוד יו"ד, לכך נכתב 'חֵרות', שהחכמה אינה בגלוי כלל, ובקרי 'חירות', שבאמת גנז בה היו"ד ונקרא 'חירות' (ישרש יעקב, חירות).

'חירות' הוא בינה, ו'חורין' הוא חכמה ובינה (קה"י, חירות).

יִלְקוּט הַנַּחַל

נתגלה הארת הידים והרגלים. וביקרא דשמח (י) מובא לענין ריקודים בשבת, וז"ל: בשבת נמשך בחי' התיקון של ריקודין והמחאת כף, כי אז עולין הרגלין מבחי' 'רגליה יורדות מוות' אל הקדושה, בבחי' 'אם תשיב משבת רגלין', ואז נתגלה גם הארת הידים, כמבואר כל זה בכתבי האריז"ל, וזה בחי' 'עשות תפליז ביום קדשי', כי הידים הם כלי המעשה, ואז נמשך שמחה גדולה בכל העולמות. ומבואר בזהר הקדוש בזהר מדש, שבכל שבת ושבת נכנס הקב"ה לגן עדן לשוב (היינו לעשות ריקודין ומחולות) עם הצדיקים. ועיין בספר חור ישראל בקוד 'אם תשיב משבת רגליך', שכתב 'מכאן יש שעד לעשות ריקודין וכו'' עיין שם. ועל כן בשבת קודם חג עיקר הארת התורה בנגלה ובפשט, שזה בחי' ידין ורגלין, כי 'כל מודיס כי בשבת ניתנה תורה'. ומחמת שעיקר הארת התיקון הוא ברגלין, בשבי' 'ליבו נשא את רגליו' כמבואר בפניס, וזה ג"כ בחי' 'אם תשיב משבת רגליך' דייקת, על כן חג עיקר זמן השגת הנשמה שבתורה, שהיא בחי' רגלין, וחז נמתקין כל הדיניס ונמשכין מחדיס גדוליס כידוע.

מִילּוּאֵי חָכְמָה

נתגלה הארת הידים והרגלים. כתיב (שהש"ר ה) 'על כן עֲלָמוֹת אהבוך' בשעת יציאת נשמה מגיס. והנה זה הרשע עמלק, זה היה רשע גדול כל כך, ולא הכניע את עצמו גלוי הניסים אשר היו למעלה מהטבע, כמו שאמרו חז"ל על אומה שהיו רשע 'אמלק למצעיהו', ומפני זה הרשע לא הועיל כלל הנס אשר היה למעלה מהטבע, לכך ציווה השי"ת להילחם עימו, וזה שכתוב 'ולא הילחם בעמלק', ומלחמה מורה על הטבע, כדי להכניע אומו בהטבע. וכבר כתבנו שהנס אשר הוא בהטבע נקראת לנשא, ולכך עשה יהושע המלחמה ולא משה לרמוז על הנ"ל, כמאמר חז"ל (ב"ב עה) 'פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לנשא', לרמז על כל הנ"ל, שהנס אשר היה עם עמלק היה בטבע. והנה מושב"כ מרמז על למעלה מהטבע, ומושבע"פ מרמז על הטבע, ומושבע"פ מקבלת מושב"כ. והנה בכלן שנתקן הטבע בהנס המרדכי ואסתר, אז התחיל לצמוח בחינת מושבע"פ, כיוון שנתקן הטבע. וזהו הרמז 'כמוך זמת בספר', שהרשע רז"ל (מגילה ז) על הנס המרדכי ואסתר, וזהו הרמז 'כמוך זמת', 'זמת' מרמז על מושבע"פ, כי היא מקבלת תמיד מושב"כ.

עומר שעורים. ומובא בספר החיזון (שם): שנקריב ביום שני של פסח, יתר על המוסף של שאר ימי הפסח, כשם כן שנתו לעולה ועומר לחמ של שעורים שנקרא 'עומר התנופה', שנאמר (ויקרא כג) 'כי תבואו אל הארץ וגו' והנפתם את עומר רשית קצירכם אל הכהן, והניף את העומר וגו' ממחרת השבת', ותרגומו 'מבתר יומא טבא'. כלומר ביום שני של פסח. ומפאר בהמאור: **משרשי המנוח.** כדי שנתבונן מתוך המעשה התמך הגדול שעושה השם ברוך הוא עם בריותיו, לחדש להם שהוא תבואה למחיה, לכן רצוי לנו שנקריב לו ברוך הוא ממנה, למען יזכור תסדו וטובו הגדול טרם נהנה ממנה, ומתוך שנהיה רצויין לפניו כשכבר מעשינו לפניו, תתברך תבואתינו ויושלם תפץ השם בנו, שתפץ מרוב טובו בברכת בריותיו. ונלטוויעו זה בשני של פסח ולא בניסן, כדי שלא נערב שמחה בשמחה, כי הרשעון נכון לזכר הנס הגדול שהושיענו ברוך הוא מעבדות למירות, מיגון לשמחה. (...) וכל העיירות המחוברות לשם מתכנסות, כדי שייהא נקבץ בשפע גדול, כדי שייתנו הכל ליפס לְפָנֵי השי"ת מתוך המעשה והשמחה.

עין מור ומיזנו במתכת הקודש (שער פוריס): להבין בזיהר כת ניטל מדרכי כותו של עמלק, הכוונה הוא, כי מדרכי הוא 'מר דכי', ר"ל, מ"ר גימטריא עמלק, דכיל מותו הזוהמא, כתתר נודע שעמלק היה ממל"ל עצמו שנתלבש בתוכו, והוא גימטריא עי"ן (עי"ן עם הכולל ג' ממל"ן), בסוד 'יכרתמנה מזיר מיער' (תהלים פ), שהוא ע' תלויה למעלה על התיבה, להורות שהחזיר הוא עזיז, ותלוי מיותו בעי"ן, שהוא ממל"ל הסר שלו ותשם שלו, ותו נשתר 'מלך', וזה סוד 'ומלך את רשתו ממול עורפו' (ויקרא ה), וע"ז נאפון הוא תתר שלטו המה בשונאיהם. וזה רמז בתיבת מר 'דכי', בתתב"ם הוא קל"ס, תותיות 'מלך', שתלך את עמלק מן העולם, ע"י שכיעם כל היהודים ולמד עמהם תורה שיתנה בע' פניס, כמו שתמרו רז"ל, 'קיימו' וקיבלו זומן מרדכי 'מה שקיבלו כבר כפיני. לכן היה גלות בבל ע' שנה, כדי להכניע ע' דעמלק. וזהו כי קל"ס הוא מלשון 'מלא פניהם קלון' ותרפה ועוז, כי מה שתשב לעשות למרדכי עשו לו, גם בתו של המן שהשליכה עליו כלי של זוהר ושתה בתרפה וקלון, כן יתבדו כל שונאי ישראל. 'ותלבש תתר מלכות', כי מילוי של תתר הוא תל"ף תמ"ך תת מי"ו רי"ש, גימטריא מלכות, וזהו שהלבישה עצמה במילוי שלה.

דרור לשון חירות וכו'. קיבלו תכמי האמת, כי בכתב הכתוב, מקום תמיני מלמעלה למטה תלוי, לקבל משם תפילת בעלי תשובה, והוא סוד 'זודי שלח ידו מן המור', כי דרך זוהו אור נרתיק כעין יד שלוחה ופשוטה לקבל שפעת הקדושה והתפילה. וכתב בייערות דשם (ח"ג, ח): זהו מאמר שלמה בשיר השירים 'זודי שלח ידו מן המור', כשיכול ימינו פשוטה לקבל שפיט דרך 'זור'. ותפילה שתתר תתת כפף הכתוב לקבל רשעים בתשובה, זהו המור, וע"י כך קודש היה שנוי ועבד לשטרא תתרא, ועכשיו נעשה בן תורין ע"י מור זה שלמה ה' ימינו. ולמה היה זה, כי 'עֲשֵׂי תמו עלי', כי ליבו היה דוי ומתמרט על ריזוקו מה' ומשמוקת לשוב אל ה' בכל לבב. ו'קמתי אני לפתוח לדודי וידי נטפו מור', כלומר שתוזו בתורה ובמעשים טובים ותפילה ולתקה, כי זה ענין בעלי תשובה. ו'פתחתי אני לדודי', שפתח לבבו בפתח התשובה. 'ודודי ממק ועבר', כתתר תמרנו, כי ה' מקפיד עצמו לנקותו וכו', ולכך גם בכלל יפורים, כתמרו 'מקוותי השומרים הסובבים בעיר', סם מתרי דהיינו הבתים לגבות תוב, ותמה גבתים התמזיליים תדיר בכל יום כתמוהר בתשנה לתבות, 'היכוני פלעוני כו'', וזהו יפורים שקובב. ועבל תשובה תתת מקבל בכל בתהבה ומלדין הדין על עמלו, ולכך נתמר 'השבעתי אתכם וכו' תם תתמלו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני', כי מקבל הכל בתהבה ומיבה לרוב אהבתו.

כא מה פירוש מיבת 'לרור', חֵרות, כמו שנאמר 'וקרתתם דרור', ושם מצינו שתרגום מיבת 'דרור' הוא 'חֵרות'. וזהו ענין ה'ליפור דרור', שדרכה של ליפור זה הוא שמיום שהיית עושה קן בניס והיית מולידה בניס, אז תדורה הוא בַּבַּיִת תמיתים ימיס, ואתר כך נפרדים אלו תלנו (הבניס תמיתם). וזהו השוף הנקרא 'דרור', שפירושו חֵרות. כי ולתה, תה כתוב בענין תלווה היובל, 'וקדשתם את שנה', וקרתתם דרור בתרץ', שֶׁמְּעַנְיָן היובל (בגיעה) יוצאת ענין החֵרות לכל. ומפני שממנה יוצאת ענין החֵרות, ולכן התורה היוצאת ממנה נקראת חֵרות, ועל זה כתוב בה 'חֵרות על הלוחות', ואל תקרא 'חֵרות' אלא 'חֵרות', וזהו התורה הנקראת חֵרות. שהרי מה שהיום הזה העליון (הגיעה) היא מוציאה הוא נקרא חֵרות עליונה וגדולה (מלר הגיעה).

ואני תפלה

וְזַכֵּנִי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְקַיֵּם מִצְוַת סְפִירַת הָעֹמֶר בְּקֻדָּשָׁה וּבְטָהֳרָה, וּבְלֵב טוֹב וּבְשִׂמְחָה גְּדוֹלָה, עִם כָּל פְּרָטֶיהָ וְדִקְדּוּקֶיהָ וְכַוָּנוֹתֶיהָ וְתַרֵ"ג מִצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בָּהּ. עַל יְדֵי זֶה נִזְכֶּה לְהַבְנִיעַ וְלַשְׁבֵּר מִמֶּנִּי כָּל מִינֵי קְלִפּוֹת הַטֻּמְאָה וְלִכְבֹּשׁ קְלִפַּת הַטֻּמְאָה מִן הָעוֹלָם (ליקו"ת י).

עין בעין. זה נמי' הנגלה שבתורה, שנגלה ונרמזה בעין. פס' זה נאמר לאחר שחטאו ישראל בחטא המרגלים ולכה"פ להשמידם, ומיהו מצרע"ה פניו י"ת, שיאמר ליהושע, כדכתיב בנשמיד (יד, יא–יד): וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עַד אָנָה יְנַאֲצֵנִי הָעָם הַזֶּה וְעַד אָנָה לֹא יַאֲמִינוּ בִּי בְּכֹל הָאֹתוֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ: אַכֶּנּוּ בַדֶּבֶר וְאוֹרִשֶׁנּוּ וְאֶעֱשֶׂה אֹתְךָ לְגוֹי גָּדוֹל וְעָצוּם מִמֶּנּוּ: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל ה' וְשָׁמְעוּ מִצְרַיִם כִּי הֶעֱלִיתָ בְכֹחֲךָ אֶת הָעָם הַזֶּה מִקִּרְבּוֹ: וְאָמְרוּ אֶל יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת שָׁמְעוּ כִּי אַתָּה ה' בְּקֶרֶב הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עַיִן בְּעַיִן נֵרָאָה אַתָּה ה' וַעֲנָנְךָ עֹמֵד עֲלֵהֶם וּבְעַמּוּד עָנָן אַתָּה הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם וּבְעַמּוּד אֵשׁ לָיְלָה: ופירש"י (שם): **ואמרו אל יושב הארץ הזאת**. כמו על יושב הארץ הזאת, ומה ימרו עליהם, מה שאמור בסוף הענין, 'מכלתי יכולת ה'', בשביל שמעו כי אתה ה' שוכן בקרבנו, ועין בעין אתה ה' נראה להם, והכל בדרך מיבש, ולא הכירו בך שיתקה להתמך מהם עד הנה. 'עמך', הייני 'עין מול', 'עין' מרמז על בחינת הנגלה ('עין בעין'), ו'מול' מרמז למדכדי כדרשת חז"ל עה"פ 'מר דרור', ודרור במי' מירות ותקרות, שאף הוא במי' נגלה שבתקוף ותקרות בתכון ונרמזה וגנלה עין בעין.

שהוא בחינת עין בעין (במדבר יד). שעורים. **זה בחינת אסתר ברוח הקודש, כמ"ש** (דברים יג) **כשעירים עלי דשא, שהוא לשון רוח.** ובשביל זה כשבא המן למרדכי, מצאו עוסק בעומר שעורים, אמר להם עומר שעורים דידכו, אתי ונצח אותו ואת בניו, כמבואר במדרש (תסתר פ' י ובגמ' מגילה טז.). **כי על ידי עומר שעורים, שהוא בחינת ידין ורגלין, שהם בחינת המחאת כף וריקודין,**

שעורים זה בחינת אסתר ברוח הקודש. וכמ"ש הרב מטשערין בספר יקרא דשבתא (יט): ידוע לטובעיים שעיקר גידול שעורים הוא על ידי הרוחות שמנשבין וסוערין עליהם, ופשטר ומרמז בזה גם על רוח הקדיק המנשב בשית פרקין וכו'.

כשעירים עלי דשא. כדכתיב בדברים (ג, ו–ג): הַמַּזְמִים הַשְּׁמֵמִים וְהַמַּדְבֵּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אֶת מְחֵרֵי יָהּ: יַעֲרֹף בַּמָּטָר לִקְחִי תִּזַּל כַּטַּל אִמְרָתִי כִּשְׂעִירִם עֲלֵי דֶשֶׁא וְכִרְבִיבִים עֲלֵי עֵשֶׂב: כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹקֵינוּ: ופירש"י (שם): **יערוף כמטר לקחי**. זו היא העדות שתעידו שאני אומר בפניכם, תורה שנתתי לישראל. **כשעירים**. לשון רוח סערה, כתרגומו 'כרוחי מיטרא', מה הרוחות הללו מזקיקין את העשבים ומגדלין אותם, אף דברי תורה מגדלין את לומדיהן. ובלתימת בבבא בתרא (כה ע"ב): כתב רב יהודה, מאי דכתיב 'יערוף כמטר לקחי', זו רוח מערבית שמהפכת מֶעֳרָפּוֹ של עולם. 'תיזל כטל אמרתי', זו רוח צפונית שֶׁמַּזֶּלֶת את הזהב, וכן הוא אומר 'וְהַזָּיִם וְהַזָּהָב'. **כשעירים עלי דשא**, זו רוח מזרחית שמסערת את כל העולם כְּשָׂעִיר. 'וכרביבים עלי עשב', זו רוח דרומית שהיא מעלה רביבים ומגדלת עשבים. ופירש"י (שם): **יערוף כמטר לקחי**. משה רבינו דימה את התורה למרבע רוחות, כשם שאי אפשר בלא ד' רוחות בעולם, כך אי אפשר בלא ד' מיני תורה. **עומר שעורים דידכו**. כדדרשו חז"ל בתמ"ד (י, ד): 'מהר קח את הלבונה ואת הסוחר', 'ויקח המן את הלבונה ואת הסוחר', הלך לו ולא מצא מלכות. כיוון שהגידו למרדכי שהוא בן, נתירא עד מאד, והיה יושב ומלמידיו לפניו, אמר להם לתלמידיו, בניי, רוצו והידבלו מכאן, שלא מכוו בנחלתי, שהרי המן הרשע בן להרגני. למדנו, אם תמות נמות עמך. אמר להם, אם כן נעמוד בתפלה, וְנִפָּטֵר ממוך התפלה. בוותלמוד לומתהון, יתנון ועסקין בהלכות מלות העומר, שהרי חותו היום ט"ז בניסן היה, ונאותו היום היו מקריבין עומר בזמן שבית המקדש קיים. אתא המן לגביהון, אמר להון, כמה אתון עסקין. אמרו לו, במלות העומר, הלא הוא דכתיב (ויקרא כ) 'ואם תקריב מנחת בכורים לה' וגו'". אמן אמרין, הלכות קמיצה אתוו ליה, ודבר אחד שהיו קומצין מן העומר. אמר להן, והדין עומרא מהו, דלהב לו לכסף. אמרי ליה, לא דלהב ולא לכסף, ולא דחיטין, אלא דשעורין. אמר להן, כמה הוא עיסרי דידיה הוה, בעשרה קנטרין. אמרין ליה, סגיין בעשרה מנין. אמר להן, קומו, דנזמון עשרה מנכון לעשרה אלפי קנטרין דכסף דילי. ועי"ע במגילה (טז ע"ב). וגבי לשון רבינ"ל 'אתי ונלמ אותו ואת בניו', מצינו בילקו"ש (ויקרא רמז תרמג): בּאמר להון, קומון, דנזמון עשרה מנכון לעשרה אלפי קינטרין, ולעשרת בנוי.

מילואי חכמה

כשעירים עלי דשא. רבינו מנאר שהמילה 'שעירים' מלשון 'רוח', ומצינו בילקו"ש (דברים רמז תתקמב) שדרשו זה מספר חופנים וופפים (לשון שדים, לשון מגלי גשם ועוד) ומוסם מיוחסים לענין לימוד התורה, וז"ל: 'כשעירים עלי דשא', מה שעירים הללו יורדין על העשבים ומעלין אותן ומגדלין אותן, כך דברי תורה וכו'. (...) 'כשעירים על דשא', מה שעירים הללו יורדים על עשבים ומפשפשין בהן כדי שלא יתלושו, כך הווי מפשפש בדברי תורה שלא תשכחם. כך אמר ליה רבי יעקב בר חנינא לרבי, בוא ונפשפש בהלכות כדי שלא יעלו תלושה. (...) 'כשעירים עלי דשא', מה שעירים הללו בוחים על מטות ומכפרים, כך דברי תורה מכפרין על עבירות. דבר אחר, 'יערוף כמטר לקחי', מכמים חומרים, אמר להם משה לישראל, אתם יודעין כמה צער נטערתי על התורה, וכמה עמל עמלתי בה, ואמה יגיעו יגיעתי בה, כעניין שנאמר (שמות לד) 'ויהי שם עם ה' ארבעים יום', ונכנסתי בהן המלאכים, ונכנסתי בהן החיות, ונכנסתי בהן השרפים, שאתם יכול לשרוף את העולם כולו, שנאמר (ישעיהו ו) 'שרפים עומדים ממעל לו', נתתי נפשי עליה, דָּמֵי נתתי עליה. כשם שלמדתי אותה בצער, כך תהיו מלמדין אותה בצער, תלמוד לומר 'תיזל כטל אמרתי', תהיו רואין אותו כאילו זוחל משלשה ארבעה בשלג. 'כשעירים עלי דשא', כאדם שהולך ללמוד תורה מתילה, בתחילה נופלת עליו כשעיר, ואין שעיר אלא זב, שנאמר (שם יג) 'ושעירים ירקדו שם'.

עומר שעורים דידכו. וכתב המהר"ל בתור מדש (עמ' קפג): פי' דבר זה שפ"י מלות העומר נעשה גם פוריש, הוא דבר מופלא ועמוק, וזה כמו שביארנו, כי הדבר הזה והגם הזה היה בזמן שלא היו ניסים ונפלאות בעולם, אלא היה נהוג כמנהגו, כי בזמן בית רשמון היו ניסים וגפלאות בעולם, ולפיכך אמר גם כן שֶׁמְּנָעַת העומר עמדה להם בימי גדעון, כי בזמנו גם כן לא היה ניסים נעשה להם, כמו שאמר גדעון אל המלאך 'ויש ה' עימנו ולמה מצאתנו כל זאת, ואיה כל נפלאותיו אשר סיפרו לנו אבותינו וגו'" (שופטים ו'). שאמלאה מזה כי לא היו ניסים בימים ההם, ולפיכך עמדה להם מְנָעַת העומר. כי העומר מביאין אל הקב"ה, בשביל שהוא מנהג הטבע, ואין הטבע מעלמו, אבל הוא יתברך מנהיג הטבע. וכך אמרו במדרש (ויק"ר כח), אמר רבי, נוהג שבעולם, אבל נוקח ליטרא של בשר מן השוק, כמה יגיעות כמה צער הוא מצער עד שיבשלה, והבריות יֵשׁ עליהם על מיטותיהם, והקב"ה מביא ומעלה עננים ומגדל צמחים ומזמן את הפירות, ואין נותנין לו רק שכר העומר, הדא הוא דכתיב 'והבאתם את עומר לכהן הניפו את העומר'. אמר רבי פנחס, נוהג שבעולם, אבל מכבד כסומו בימות גשמים, כמה יגיעות יגע עד שלא נגבה, והבריות יֵשׁ עליהם על מיטותיהן, והקב"ה מוליך מעט רוח ומנגב את האבן. הנה מבואר כי מלות העומר בשביל שהוא יתברך מנהיג הטבע, מביא הרוח ומגדל צמחים, ולפיכך הצמח העומר הוא מן הָשְׂעורין דווקא, כי הטבע הוא מומרי כאשר יודע, ולפיכך שייך בזה דוקא שעורין ולא עיינין אמר. וכאשר רצה המן לעקור את ישראל, לא היה יכול, מפני שאנו מביאין העומר, שאנו מקבלין הפי"ת לשלוח שהוא מנהיג את העולם הטבעי, כי הוא לחון הטבע, ולפיכך אנו מביאין לפניו את העומר, מלד זה רואי שיהיה הקב"ה מנהיג עולמו שלא יָמֵר ישראל להבריה, ויהיה נאמר קיים מנהגו של עולם, אף כי אין כאן נס נגלה כמו שהיה בקריעת יס סוף ואמר הניפים. ולפיכך במגילה נזהת לא דעת, שמשם נמשך רוח הקודש (הרמח"ל על בראשית). **רוח** הקודש אינו נפסק לעולם, ונוהג בחסדו כל דור אפילו בזמן הזה, עד ביאת משיחנו (ספר הברית ח"א, פתיחה). **הנבואה** נקראת רוח הקודש, בעבור כי לא יינבא איש, אא"כ יושפע עליו רוח ממרום וקדוש, ותנת עליו הרוח מהאל הקדוש (ספר הברית ח"א, מוסדות שמים א). **הכלכות**, כשמאירה מאור החכמה, נקרא רוח הקודש (קה"י, נתיבות החכמה).

רוח הקודש

רוח הקודש הוא שפע אלוקי (ליקו"מ כא).

רוח חיים הוא רוח הקודש (ליקו"מ עח).

בלי מנהיג ומנהיג של ישראל יש לו בחי' רוח אחרת. (...) וזה הרוח אחרת שיש להמנהיג הוא בחי' רוה"ק, רוח נבואה. אע"פ שעכשיו אין נמצא רוח נבואה, רוה"ק ממש, אעפ"כ בוודאי יש לו בחי' רוח אחרת, הנמשך מן הקדושה, מה שאין נמצא בשאר המון, שזהו גם כן בחי' רוה"ק. אע"פ שאינו רוה"ק ממש לידע עתידות, אעפ"כ הוא בבחי' רוה"ק, רוח נבואה (ליקו"מ ח"ב ה, ח).

אי אפשר לקבל רוח נבואה מלבעלה דרך הקדושה, כי אם כשמתקן ומברר בחי' עץ הדעת טוב ורע (ליקו"ה חדש ד, ז).

מיום שנגנז אליהו, הלכה ונסתלקה רוח הקודש מן הנביאים, ושוב לא היתה רוח הקודש מרובה בישראל (רש"י מלכים ב ב, טז).

ההפרש שיש בין נבואה לרוח הקודש הוא, שהנביא בעת שתבוא בו הנבואה, כל הרגשותיו וכוחותיו בטילות, והוא משולל מכל דרכי העולם הזה, ומופשט מן החומר, ומתבודד עם השכל לבדו, והנה זה בהקיץ, וזו היא מעלת שמונה נביאים. ורוח הקודש היא שלא תתבטל אחד מהרגשותיו, והוא מדבר כדרך כל אדם, אבל יעורר אותו רוח עליוני, ויופיע הדברים על לשונו, וידבר עתידות בסיוע אלקי, וזו היא מעלת הכתובים. אבל מעלת התורה שציווה לנו משה, למעלה מכל זה, כי נבואתו של משה למעלה מכל הנביאים כולן (רבינו בחיי ויקרא ח, ח).

עניין רוח הקודש הוא, שימצא האדם בעצמו לב רחב, ויזדמנו בפיו דברים נפלאים, ויגיד העתידות, ולא יתבטל הרגשותיו כלל, אבל יוציא הדברים מפיו, כפי מה שישים בפיו רוח הקודש, והוא אינו יודע מאין באו לו הדברים (רבינו בחיי דברים לג, ח).

רוח הקודש היא החכמה, שהיא רוח נמשך מן הקודש, שהוא המקור העליון. (...) רוח הקודש היא החכמה למעלה מן הנבואה, שיסודה בשם ה' (רבינו בחיי דברים לג, ח).

מדריגת האחוריים היא הבחינה שנקראת שכינת עזוז ית', אשר היא המדריגה הנקראת רוח הקודש (עץ הדעת טוב פ' כי תשא).

רוח הקודש נמשך מספירת

כב ושיימו תפלומיסס ויצנו ועפקו בהלכות מלות העומר, שהרי חותו היום ט"ז בניסן היה, ובאותו היום היו מקריבין עומר בזמן שבית המקדש היה קיים. בא המן אליהם, ואמר להם עוסקים. אמרו לו, במלות העומר, שהוא בחינת שבחינה העומר בסוף הענין, 'מכלתי יכולת ה'', בשביל שמעו כי אתה ה' שוכן בקרבנו, ועין בעין אתה ה' נראה להם, והכל בדרך מיבש, ולא הכירו בך שיתקה להתמך מהם עד הנה. 'עמך', הייני 'עין מול', 'עין' מרמז על בחינת הנגלה ('עין בעין'), ו'מול' מרמז למדכדי כדרשת חז"ל עה"פ 'מר דרור', ודרור במי' מירות ותקרות, שאף הוא במי' נגלה שבתקוף ותקרות בתכון ונרמזה וגנלה עין בעין. **כשעירים עלי דשא**. כדכתיב בדברים (ג, ו–ג): הַמַּזְמִים הַשְּׁמֵמִים וְהַמַּדְבֵּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אֶת מְחֵרֵי יָהּ: יַעֲרֹף בַּמָּטָר לִקְחִי תִּזַּל כַּטַּל אִמְרָתִי כִּשְׂעִירִם עֲלֵי דֶשֶׁא וְכִרְבִיבִים עֲלֵי עֵשֶׂב: כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹקֵינוּ: ופירש"י (שם): **יערוף כמטר לקחי**. זו היא העדות שתעידו שאני אומר בפניכם, תורה שנתתי לישראל. **כשעירים**. לשון רוח סערה, כתרגומו 'כרוחי מיטרא', מה הרוחות הללו מזקיקין את העשבים ומגדלין אותם, אף דברי תורה מגדלין את לומדיהן. ובלתימת בבבא בתרא (כה ע"ב): כתב רב יהודה, מאי דכתיב 'יערוף כמטר לקחי', זו רוח מערבית שמהפכת מֶעֳרָפּוֹ של עולם. 'תיזל כטל אמרתי', זו רוח צפונית שֶׁמַּזֶּלֶת את הזהב, וכן הוא אומר 'וְהַזָּיִם וְהַזָּהָב'. **כשעירים עלי דשא**, זו רוח מזרחית שמסערת את כל העולם כְּשָׂעִיר. 'וכרביבים עלי עשב', זו רוח דרומית שהיא מעלה רביבים ומגדלת עשבים. ופירש"י (שם): **יערוף כמטר לקחי**. משה רבינו דימה את התורה למרבע רוחות, כשם שאי אפשר בלא ד' רוחות בעולם, כך אי אפשר בלא ד' מיני תורה. **עומר שעורים דידכו**. כדדרשו חז"ל בתמ"ד (י, ד): 'מהר קח את הלבונה ואת הסוחר', 'ויקח המן את הלבונה ואת הסוחר', הלך לו ולא מצא מלכות. כיוון שהגידו למרדכי שהוא בן, נתירא עד מאד, והיה יושב ומלמידיו לפניו, אמר להם לתלמידיו, בניי, רוצו והידבלו מכאן, שלא מכוו בנחלתי, שהרי המן הרשע בן להרגני. למדנו, אם תמות נמות עמך. אמר להם, אם כן נעמוד בתפלה, וְנִפָּטֵר ממוך התפלה. בוותלמוד לומתהון, יתנון ועסקין בהלכות מלות העומר, שהרי חותו היום ט"ז בניסן היה, ונאותו היום היו מקריבין עומר בזמן שבית המקדש קיים. אתא המן לגביהון, אמר להון, כמה אתון עסקין. אמרו לו, במלות העומר, הלא הוא דכתיב (ויקרא כ) 'ואם תקריב מנחת בכורים לה' וגו'". אמן אמרין, הלכות קמיצה אתוו ליה, ודבר אחד שהיו קומצין מן העומר. אמר להן, והדין עומרא מהו, דלהב לו לכסף. אמרי ליה, לא דלהב ולא לכסף, ולא דחיטין, אלא דשעורין. אמר להן, כמה הוא עיסרי דידיה הוה, בעשרה קנטרין. אמרין ליה, סגיין בעשרה מנין. אמר להן, קומו, דנזמון עשרה מנכון לעשרה אלפי קנטרין דכסף דילי. ועי"ע במגילה (טז ע"ב). וגבי לשון רבינ"ל 'אתי ונלמ אותו ואת בניו', מצינו בילקו"ש (ויקרא רמז תרמג): בּאמר להון, קומון, דנזמון עשרה מנכון לעשרה אלפי קינטרין, ולעשרת בנוי.

כג אמר להם המן, קומו, שנלמו עשרה מכם לעשרת אלפי השקלים שנשקלמי, וגם לעשרת בניי.

עבודת אלילים

נקראים עבודת אלילים שלהם בשם 'אלהים', כי יונקים מבחי' מלכות הנקרא 'אלקים' (ליקו"מ ד).

ע"י גיאות, הוא עושה לעצמו עבודת אלילים, הוא מראה שאין די לו באלקותו (ליקו"מ יא).

כל הכפירות שבעולם הם בחינת עבודה זרה, בחינת אלקים אחרים (ליקו"ה משא ומתן ד, ה).

למה נקרא שמם 'אלהים אחרים', שעושים את עובדיהם אחרים. ד"א למה נקרא שמם 'אלהים אחרים', שאחרים הם לעובדיהם (ספרי עקב ז).

רבי יצחק אומר, אילו נפרט שמן של עבודת אלילים לא יספיקו להן כל עורות שבעולם. רבי אליעזר אומר, למה נקרא שמן 'אלהים אחרים', שמחדשין להן אלוהות הרבה, שאם היה של זהב וצריך לו, עושהו של כסף, של כסף וצריך לו, עושהו של נחושת, של נחושת עושהו של ברזל, של ברזל עושהו של בדיל, של בדיל עושהו של עופרת, של עופרת עושהו של עץ (ליקו"ש דברים רמז תתסו).

לא לפנות אחר ע"ז במחשבה או בדיבור, ולא אפילו בראייה לבד, כדי שלא יבוא מתוך כך לעבוד אותה, שנאמר 'אַל תִּפְנוּ אֶל האלילים'. ואמרו בספרא (קדושים א) 'אם פונה אתה אחריהם, אתה עושה אותן אלוהות', כלומר אל תתעסק בעניניה, כלומר להרהר אחרי השגעונות של המאמינים בה, שמזל פלוני או כוכב פלוני יעשה פעולה כן (ספר החינוך, ריג).

אם מפנה עצמו להבלי עולם, יבוא מזה לעבוד עבודת אלילים (ש"ך עה"ת ויקרא יט, ד).

ביוון שעובד עבודת אלילים, נסתלקה השכינה מן הארץ, ובהסתלקותה יבואו רוחות הטומאה בארץ (שפתי חכמים ויקרא כ, ג).

כל דבר בעולם שאיש הישראלי עושה, אם אין עבודתו בהתקשרות הבורא, ובפרט בהיות לו ח"ו איזה פנייה, זה נקרא עבודה זרה, שעבודתו פסולה וזרה מאיתו יתברך, והכל נמשך מסטרא אחרא עצת היצה"ר, המסיתו ומפרידו מדביקות אל (אור המאיר פ' אחרי). **נודע** שהקליפה נקרא 'אלהים אחרים', שיונקים מאחוריים דקליפה (קה"ש, מדו). **עניין** עבודת אלילים היה, שחשבו שה' מסר ההנהגה אל המערכת וכוחות הטבע, ועפ"ז ביקשו תחבולות להפיק רצון מכוחות הטבע (מלבי"ם תהלים קו, יט). **חמשים יום של ספירת העומר ארבעים** ותשעה ימי הספירה הם בחי' צמצומים של החכמה תתאה הנמשכים מחכמה עילאה, כי יש חמישים שערי בינה, ושער החמישים הוא נעלם מעין כל, כי הוא בחי' חכמה עילאה, שהוא נעלם מעין כל (ליקו"ה צדקה ב, ד). **נקראים** ימי הספירה לשון ספר, כי כפי המות והשכל שממשיכין בכל יום מימי הספירה, כן נתרבה בחי' ספר בתורה, להשלים את התורה, עד שנזכה בשבועות לקבל הארה משכל הכולל, שזה עיקר בחי' שבועות (ליקו"ה פקודין ודי' שומרים ה, ו). **נצטוינו** למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף לליבנו כעבד ישאף צל, וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המניין מראה לאדם כי כל ישעו וכל תפצו להגיע אל הזמן ההוא (ספר החינוך, שו). **ימי** ספירת העומר הוא עניין שבעת ימי נקיים, ואז נטהרת מטומאתה, ונגמרת להיטהר בחג השבועות (שער הכוונות דרושי הפסח ג). **ימי** הספירה הם ימי דין, שישראל נתונים בדין, כי עדיין לא נטהרו לגמרי (של"ה פסחים א, ג). **ימי** הספירה הם לתקן הז' מידות הקדושים (ישמח ישראל פ' תזריע).

כח של חמשים יום של ספירת העומר שהוא הכח של מרדכי

ואסתר. וכתב בליקו"ה (או"מ ר"ח ג, יח): הפוסקים נתנו סימן פל"ג, שבזיוס שחל פורים תל ל"ג בעומר כמ"ש בשולחן ערוך (טוש"ע או"מ סי' תכח, ו). כי פורים וספירת העומר הם בחינה אחת, והסגת התורה שבזיוס חמשים שהוא שבועות הוא ע"י בחינת פורים, דהיינו ע"י מפלת המן עמלק כנ"ל, ול"ג בעומר הוא ג"כ יום הסגת התורה של ימי הספירה, כי הוא יום הילולא רבא דרבי שמעון בר יוחאי שהשיג מה שהשיג, ועל כן הוא תל ביום שחל פורים, כי הסגת הספירה הוא ע"י בחינת פורים כנ"ל. וזה ל"ג בעומר, בחינת 'גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך', בחינת הסגה שמשיגין מז כנ"ל. וכן מובא בזמי הגמל (י): ר"ל, כי ע"י מלות ספירת העומר יכולין לזכות לכל הנ"ל, וכן ע"י שמחת פורים בהמחאת כף וריקודין יכולין לקיים מלות ספירת העומר, ועי"ז יזכין לקבלת התורה בגבלה ובנסתר. ועל כן נתנו הקדמונים סימן פל"ג, שבזיוס שחל ל"ג בעומר מתחיל החרה של קדושת התורה כידוע, ועל כן תל ביום זה פורים גם כן, כי הכל הוא בחינה אחת. וכן כל התורה של ספירת העומר היא הכנה לקבלת התורה, כי ע"י עומר שעורים שהוא בחינת נגלה ונסתר זוכין לקבלת התורה.

נתבטל העבודת אלילים, שהוא בחינת המן, בחינת גאות כנ"ל. ובשביל זה צוה בחינת המן לעשות עץ גבוה חמשים אמה, כי רצה לבטל כח של חמשים יום של ספירת העומר, שהוא הכח של מרדכי ואסתר:

עץ גבוה חמשים אמה. כדכתיב בתסתר (ה, ט–יד): וַיֵּלֶךְ הָמָן בַּיּוֹם הַהוּא שָׂמֵחַ וְטוֹב לֵב וְכִרְאוֹת הָמָן אֶת מָרְדֳּכַי בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְלֹא קָם וְלֹא זָע מִמֶּנּוּ וַיִּמָּלֵא הָמָן עַל מָרְדֳּכַי חֵמָה: וַיִּתְאַפַּק הָמָן וַיָּבוֹא אֶל בֵּיתוֹ וַיִּשְׁלַח וַיָּבֵא אֶת אֹהֲבָיו וְאֶת זֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ: (...) וַתֹּאמֶר לוֹ זֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ וְכָל אֹהֲבָיו יַעֲשׂוּ עֵץ גָּבֹהַּ חֲמִשִּׁים אַמָּה וּבַבֹּקֶר אֱמֹר לַמֶּלֶךְ וְיִתְלוּ אֶת מָרְדֳּכַי עָלָיו וּבֹא עִם הַמֶּלֶךְ אֶל הַמִּשְׁתֶּה שָׂמֵחַ וַיִּיטַב הַדָּבָר לִפְנֵי הָמָן וַיַּעַשׂ הָעֵץ:

חמשים יום של ספירת העומר

כדכתיב בויקרא (כג, טו–טז): וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה: עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה':

יִלְקוּט הַנֶּחְלֶה

כח של חמשים יום של ספירת העומר שהוא הכח של מרדכי

ואסתר. ומקופר בימי שמואל (פקנ"ו) שכבר בפוריס התלו לכקוף נל"ג בעומר, וז"ל: ולביברנו מפוריס ומרדכי הלדיק ומרביניו ז"ל, וגם התחלנו לכקוף ולהשתוקק ולהתגעגע לנסיעת מירון על ל"ג בעומר לניון רשב"י זי"ע לחמן, כי פ"ל ג' ר"ח פוריס ל"ג בעומר, ומפוריס ולילך לבר היה מונח בחומינו היטב הל"ג בעומר והחיות הגדול שהיינו זוכים שמה, ובבר היינו נכקפים ומשתוקקים בכל נַפְשֵׁנוּ ונפשינו לזה, וכל מושינו ולביברינו היו מלאים מזה.

מִילּוּאֵי חָכְמָה

כח של חמשים יום של ספירת העומר שהוא הכח של מרדכי

ואסתר. ז"ל: ולביברנו מפוריס ומרדכי הלדיק ומרביניו ז"ל, וגם התחלנו לכקוף ולהשתוקק ולהתגעגע לנסיעת מירון על ל"ג בעומר לניון רשב"י זי"ע לחמן, כי פ"ל ג' ר"ח פוריס ל"ג בעומר, ומפוריס ולילך לבר היה מונח בחומינו היטב הל"ג בעומר והחיות הגדול שהיינו זוכים שמה, ובבר היינו נכקפים ומשתוקקים בכל נַפְשֵׁנוּ ונפשינו לזה, וכל מושינו ולביברינו היו מלאים מזה.

יש לומר, שזהו שאמרו (ברכות ג) 'הַמֵּן העץ וגו'. כי הנה זה היה מפלת המן הרשע, שרצה לעלות אחר מרדכי הלדיק עד שער החמישים, שלכן עשה עץ גבוה חמישים אמה. כי מרדכי היה מרי דכיא, שהיה זך ונקי מכל פגולת, והופשט מכל תאוות וחמדות הגופניות, ולא עלה לגבולי היפה"ר כשוס לופן, ועלה עד היובל הגדול בחינת חמישים שערי בינה, שאר שם מידות תכבה, כי יבוטל לאור הגדול. והוא נתלה על העץ, ועל כן נאמר בו יל', נפול מיפול משם, כן יאבדו כל חויבין ה'.

עץ גבוה חמשים אמה. שרצה לעלות לאחר מרדכי הלדיק עד שער החמישים, שלכן עשה עץ גבוה חמישים אמה. כי מרדכי היה מרי דכיא, שהיה זך ונקי מכל פגולת, והופשט מכל תאוות וחמדות הגופניות, ולא עלה לגבולי היפה"ר כשוס לופן, ועלה עד היובל הגדול בחינת חמישים שערי בינה, שאר שם מידות תכבה, כי יבוטל לאור הגדול. והוא נתלה על העץ, ועל כן נאמר בו יל', נפול מיפול משם, כן יאבדו כל חויבין ה'.

ובשביל זה צוה המן לעשות עץ גבוה חמשים אמה. ומובא בסאמר מיס מייס (פ' נח): וזה רמזו חז"ל בגמרא (חולין קלט) 'קָמָן מן המורה מניין, שנאמר (בראשית ג) 'קָמָן העץ וגו'''. כי הנה זה היה מפלת המן הרשע, שרצה לעלות אחר מרדכי הלדיק עד שער החמישים, שלכן עשה עץ גבוה חמישים אמה. כי מרדכי היה מרי דכיא, שהיה זך ונקי מכל פגולת, והופשט מכל תאוות וחמדות הגופניות, ולא עלה לגבולי היפה"ר כשוס לופן, ועלה עד היובל הגדול בחינת חמישים שערי בינה, שאר שם מידות תכבה, כי יבוטל לאור הגדול. והוא נתלה על העץ, ועל כן נאמר בו יל', נפול מיפול משם, כן יאבדו כל חויבין ה'.

מכל ממנו למלמ', שרצית לעלות למקום החירות והיובל שנאמר שם (שמות יט) 'לא תיגע בו יל', נפול מיפול משם, כן יאבדו כל חויבין ה'.

עץ גבוה חמשים אמה. ופיתח בילקו"ש (פסחים רמז תתרנו): 'יעשו עץ גבוה חמישים למה', והיה המן תוזר ומבקש קושט של חמישים למה ולא מלאה, מלא קורה שהיתה במוך ביתו, לפי שהיה בנו פרשנדתא הגומן בקרדונית, ונטל נסר למד מחיצותא של נח שהיה מרכו של נסר חמישים למה, שעשה הקב"ה זיכרון בעולם, שייעדו דורות העולם שנח מבול לעולם, שכן כתיב (תהלים קיז) 'זכר עשה לנפלאותיו'. ושואל המלרש בהמשך דבריו, מה רלה אמר לעולמו, מלא למה, הרי השמח שמכל דבר הקב"ה יכול להלילם, הלילו לאברהם מן האש, הלילו לילחק מן העקידה, יעקב מן המלאך, ומשה מסרב פרעה, ישראל מן היס וכן מכל דבר, ומן הלללה מיהו יכול להלילו. **כי רצה לבטל כח של חמשים יום של ספירת העומר** וכתב המהר"ל בתור מדש (עמ' קפה): ועוד יש לך להבין דבריה עמוקים, כי מיום הבאת העומר מונין חמישים יום עד העלרת, ודבר זה היה גורם מעלת ישראל שהיו גוברים על המן שעשה עלמו עבודה זרה, והיה רולה להגיע עד המלרגה של ל', ומשאר ישראל מניחין העומר לפני הקב"ה, הס מתעלים עד ל', שממנה ניתנה התורה משער החמישים, כמו שבאמרו זה בחמשה חומשי תורה (תפארת ישראל פכ"ה), ולכן מונין הספירה מן יום לאחר בעומר עד החמישים הוא יום מתן תורה, ומשם היו גוברין על זרע עמלק, ע"י שהניקות ישראל לָשָׁם ע"י התורה. כי בכוח ההתחלה שהוא הבאת העומר, וממנו מתחילין לספור חמישים יום, נכח זה הוא הסוף, ולכן בכח יום לחשון של עומר הוא יום חמישים של ממן תורה, שמשם גוברים על כח המן. ומשאר חנין דברים הלו, אז תנין דברים הרבה שנאמרו בחגיגה זאת, מה שהיתה הגאולה זאת בפרט ע"י חיסה, ועוד כמה וכמה דברים.

ואני תפלה

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם
מָרִיחַ דְּעָבְמָא כִּלָּא,
אָדוֹן הַנִּפְלָאוֹת מֵצְמִיחַ
יְשׁוּעוֹת, אַתָּה יוֹדֵעַ
הָאֱמֶת, שֶׁכָּל הַנְּפָשִׁים
וְהַנִּפְלָאוֹת שֶׁעָשִׂיתָ
עִמָּנוּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם
וּבְמִלְחֶמֶת עֲמָלֵק בִּימֵי
מֹשֶׁה וּבִימֵי מָרְדְּכַי
וְאֶסְתֵּר, וְכָל הַנְּפָשִׁים
וְנִפְלָאוֹת שֶׁעָשִׂיתָ
עִמָּנוּ בִּימֵי חֲנֻכָּה וּבְכָל
דּוֹר וָדוֹר, עִקַּר הַנֵּס
וְהַיְשׁוּעָה הוּא יְשׁוּעַת
הַנֶּפֶשׁ. כִּי עִקַּר הַקְּנָאָה
וְהַשִּׂנְאָה, שֶׁל כָּל צָרֵינוּ
וְרוֹדְפֵינוּ בְּגַשְׁמִיּוּת
וְרוּחָנִיּוּת, הוּא רַק עַל
אֲשֶׁר אָנוּ מַאֲמִינִים בְּךָ
יי אֱלֹהֵינוּ, וּמְשַׁתּוֹקְקִים
לְיַחֵד בְּדָרְכֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים
וְלִקְרֹבִים מְצַוֹּתֶיךָ
הַנּוֹרָאוֹת, וּלְגַלּוֹת
וּלְקַדֵּם אֱמוּנַת
אֱלֹהוּתְךָ וְהַשְׁגָּחָתְךָ
וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בָּעוֹלָם,
אֲשֶׁר רַק בְּשִׁבְיל זֶה לֹא
אֶחָד בְּלָבָד עָמַד עָלֵינוּ
לְכַלּוֹתֵנוּ אֶלָּא שֶׁבְּכָל
דּוֹר וָדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ
לְכַלּוֹתֵנוּ, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ
הוּא מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם. וְעַל
כֵּן עִקַּר הַנֵּס וְהַיְשׁוּעָה
מִכָּל הַצָּרוֹת הוּא מַה
שֶּׁאַתָּה עוֹשֶׂה נִסִּים
וְנִפְלָאוֹת, כְּדֵי לְקַיֵּם
הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת לְכָל
יִתְבַּטְּלוּ מִן הָעוֹלָם חֵם
וְשָׁלוֹם כְּרָצוֹן הַשּׂוֹנְאִים
וְהַכּוֹפְרִים יַמַּ שְׁמָם,
שֶׁכֻּלָּם הֵם מְסֻתָּרָא
דְּהָמָן, וְעָמְלֵק יְמ"ש
(ליקו"ת ח"ב, לו).

בלועי דקרח. רציונו מלציים את כלליות דבריו עד כה בדברי רבב"ח במסכת ב"ב (עד ע"ח) גבי בלועי דקרח. וכרקע להבנת הענין שבאמו את הפסוקים גבי עושרו של קורח ועדתו, כדכתיב בממדבר (טז, כו-כז): וַיְדַבֵּר אֶל הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ נָא מֵעַל אָהֳלֵי הָאֲנָשִׁים

ט וז"פ כי אמר רבב"ח, אמר לי ההוא טייעא, תא ואחווי לך בלועי דקרח. אזלי, וחזאי תרי ביזעי [*] דהוי נפיק מיניייהו קטרא, שקל גבבא דעמרא ומשייה במויא, ואנחיה ברישיה דרומחיה ועיילי התם, וכי אפיק הוי איחרך איחרוכי. אמר לי, אציות, מה שמעית. ושמעית דהוי אמרין, משה ותורתו אמת, והן בדאין. אמר לי, כל שלשים יומא מהדרא להו גיהנם להכא כבשר בקלחת, ואמרי הכי, משה ותורתו אמת, והן בדאין.

בלועי דקרח, כדאיתא במדרש (במדבר פ' יח ירושלמי סנהדרין פ' חלק) **קרח מן היה, היינו בחינת העבודת אלילים מינות.**

[*] רפום מוהרח"ת: יד ע"א

כָּל הָאֲנָשִׁים הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר לְקֹרַח וַיִּגְּעוּ בְּכָל חֶלְבֵיהֶם: וַיַּעֲלוּ הֵמָּה וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׁאֹלָה וַתְּכַס עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקָּהָל: וְכָל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיהֶם נָסוּ לְקֹלָם כִּי אָמְרוּ פֶּן תִּבְלָעֵנוּ הָאָרֶץ: וְאֵשׁ יָצְאָה מֵאֵת ה' וַתֹּאכַל אֶת הַחֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם אִישׁ וַיִּהְיוּ לְנֵס: וּבְנֵי קֹרַח לֹא מֵתוּ: **קרח מן היה**. 'מין' זהו לפיקורוס הכופר ומצה יסודי התורה ולומדים (רע"ב על תמות ב, יד), והגמ' בירושלמי סנהדרין (י ע"ח) מבארת גבי מי חל דין זה, ודנה גם בענין קרח, כדלהיתא שם: רב אמר, קרח עשיר גדול היה, מיסברין של פרעה נגלה לו בין מגדול ובין היסו. רב אמר, קרח לפיקורסי היה, מה עשה, עמד ועשה טלית שכולן תכלת, מתח גבי משה, אמר ליה, משה שכולה תכלת, מה שהוא מייצית בציצית. אמר לו, חייצת, דכתיב 'גדילים תעשה לך וגו'. בית שהוא מלא ספרים, מהו שיהא חייב במזוזה. אמר לו, חייב במזוזה, דכתיב 'וכתבתם על מזוזות ביתך וגו'. אמר לו, בַּהֶרֶת בְּגָדִים מהו. אמר לו, טמא. פרתה בכולו. אמר לו, טהור. נחומו שעה אמר קרח, אין תורה מן השמים, ולא משה נביא, ולא אהרן כהן גדול. נחומה השעה אמר משה, רבון כל העולמים, אם נברא לארץ פֶּה משתה ימי ברואים הרי מוטב, ואם לאו יברא לה מעכשיו, ואם בריאה יברא ה' וגו'. ופירש הקרבן העדה (שם): **קרח עשיר גדול היה**. לכך מלאו ליבו לעמוד כנגד משה. **מיסברין**. מוכר גזרי פרעה שהיה בין מגדול ובין היה, נגלה לו בְּשֶׁחָלַם שם יאכלאל, והכי גמיר להו. **לפיקורסי היה**. שכפר ביסודי התורה. אי נמי, שביזה תלמידי חכמים. **שמשה מייצית בציצית**. כלומר שֶׁיָּצָא תכלת בציציתו. **גדילים תעשה לך**. מכל מקום. **בית מלא ספרים**. עלו דווקא מלא, מלא שיש בו ספרים הרבה, והא גם כן בית דירה לבני אדם. **אם נברא לארץ פה**. לרעה. **ואם לא יברא לה מעכשיו**. והיינו דכתיב 'ואם בריאה יברא', ועי' עוד בדברי המדרש בממדב"ר (יח, ג) העוסק בענין זה.

מילואי חכמה

בלועי דקרח. ומיהת בסנהדרין (קט ע"ב): תנו רבנן, עדת קורח אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר 'ותכס עליהם הארץ' בעולם הזה, 'ויאבדו מתוך הקהל' לעולם הבא, דברי רבי עקיבא. רבי יהודה בן בתירא אומר, הרי הן כבדיה המתנקש, שנאמר 'תעיתי כשה אובד בַּקֵּש עבדך כי מצותיך לא שכחתי'. ובמשך הגמ' (שם קי ע"ב) מיתח גבי תפוח של קורח: 'ויישמע משה וייפול על פניו', מה שמועה שמע, אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, שאמדוהו מלאך למשה 'ויקנאו למשה במחנה', אמר רב שמואל בר יצחק, מלמד שכל אחד ואחד קינא לו לעשו ממשה, שנאמר 'ומשה ייקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה'. (...) ואמר רבי יוחנן, קורח לא מן הבלועים ולא מן השרופין. לא מן הבלועין, דכתיב 'ותכס על האדם שכר לקורח', ולא קורח. ולא מן השרופים, דכתיב 'ותבער האש בחמשים ומאתים איש', ולא קורח. במתניתא תנא, קורח מן השרופין ומן הבלועין. מן הבלועים, דכתיב 'ותבלע לותם ולא קורח'. מן השרופין, דכתיב 'ואש יצאה מאת ה' ואוכל את חמשים ומאתים איש', וקורח בהדייהו. (...) דרש רבא, מאי דכתיב 'ואש בריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה'. אמר משה לפני הקב"ה, אם בריאה גיהנם מוטב, ואם לאו יברא ה' חדשה ויבלע בה את קורח ועדתו. ומיהו לכאורה קשה, דהא בגמ' שם מבואר דקורח ועדתו נבלעו ונשרפו, ואיך אמרינן דלא נבלעו ולא נשרפו. ועי' בתוספות ב"ב (עח ב ד"ה ואש) שכתבו

כי הרגלין וכו' הם בחינ' ערבי נחלֹ. ופירש בפל"מ (י, יז): כי יזדע שערבי נחל הם בחינת נגה והוד, בחינת רגלי הקדושה. וכבר נתבאר שעיקר יניקת הקליפות הם בבחינת 'רגליו יולדות מוות', על כן ממהו רז"ל 'רגלוהי דבר נש חיזון ערבין ליה', 'רגלוהי דייקו'. ומגד מוכיח מרומז בכאן ייסוד למה שמבואר בכתבים, כי הערבי נחל הם בחינת ס"ת דמשיה, בחינת גיהנם. ולכאורה חיזו מוזן, כי הערבי נחל מרמזין למדריגות הנמוכות שבישראל כמאמר רז"ל, וגם מרמזין לבחינת רגלי הקדושה כנ"ל, ואיך יהיה מרומז בהם סוד ס"ת דמשיה. אך ע"פ הנ"ל מובן ממילא, כי זה בחינת 'מסתר דייקו' 'ברוח הקודש נאמרה', בחינת 'ליבו נשא אותו רגליו' דייקו. כי אע"פ שהרוח שבאדם מאיר גם בהידים, אעפ"כ עיקר התיקון שמאיר גם ברגלין כמוש"פ, שעל כן נקראין הרגלין שְׁעוּרִים, על שם הרוח שמשמש בהם, ועל כן ערבי נחל דווקא הם בבחינת ס"ת דמשיה בחינת גיהנם, זהו בחינת 'ביהו וכו' עד סוד תפשטם'. ואילו בבחינ"ל (י, לח) דייק זה בפופין תחר ווי"ו: בדבר הערבי נחל שמרמז תוקף בחינת הרגלין הנ"ל, נראה מבואר שהוא ענין הפושטים [והצעלי גאוה] שמרומזים בהם בכוזהע.

רגלוהי דבר נש אינון ערבין ליה. וכתב בליקו"ה (תו"מ ערב ב, ח): ודוד המלך עליו השלום שהיה מילדו תמוטה בחינת מלכות, והשמדל תמיד להעלות בחינת הרגלין, בבחינת 'רגלי עמדה במישור', וכל תפלתו היה תמיד להיזעל מסטרת דמותת, שהיה קמוך לגם בבחינת 'כְּפֻתַּם בידי וכו'', כמ"ש 'לגַ תמות כי תחיה וכו'' וכיוצא בזה וכמובא בספרים, על כן ביקש דוד 'ערוב עבדך לטוב', כי היה לריך בחינת ערבוב להיזעל מבחינת סטרת דמותת, מבחינת 'רגליה יולדות וכו'. ועל כן ביקש מהשי"ת 'ערוב עבדך לטוב וכו'', כי עיקר ערבוב הוא בבחינה זו, שהוא ערב שלא יהיה נשקע בחינת ההתרה הנ"ל דנשיב ברגלין, בבחינת 'רגליה יולדות וכו' וכנ"ל, ועל כן ביקש דוד המלך עליו השלום שהשי"ת בעצמו כביכול יהיה ערב בעדו להגילו משם.

וחזאי תרי בזעי דנפיק מנייהו קטרא, היינו בחינת החרון אף שגורמים במינות, כמאמר חז"ל כל זמן שעבודת אלילים בעולם חרון אף בעולם. ותרי ביזעי, זה בחינות תרי נקבי האף, שיוצא מהם העשן, כמ"ש (תהלים יח) **עלה עשן באפו. ושקיל גבבא דעמרא,** זה בחינת עומר כנ"ל. **ומשייה במיא,** זה בחינת שעורים. בחינת אסתר ברוח הקודש, שהוא בחינת רגלין כנ"ל. **כי הרגלין הם אפיקי מים,** כי הם בחינת **ערבי נחל, כמאמר חז"ל** (סוכה נג.) **רגלוהי דבר נש אינון ערבין ליה, ערבין,** זה בחינת שלהם הם שניהם ביחד, מה שאין כן בשאר הספירות, ומאיר בזהר ורעיא מהימנא כי הם תומכים, שני תלמים שניהם יחד תמיד, ולפיכך רוב כינוייהם הם משמוויש. ונקרלים 'אפיקי מי"ס' בהיותם שומשים שניהם יחד מימי הנהר העליון מן הביניה ע"י התפארת, כי הוא המשקה לותם יחד בשווה. וכשהם חוזים על היסוד אז נקרלים 'אפיקי מים' כי השפעתם עליו. ועוד מוצא בזה בקה"י (ערך אפיקי מים): 'אפיקי מים' עם הכולל גימטריא 'חסדי דוד הנאמנים', והוא סוד גם נגח בחינת הוד. וכשהם חוזים על הסוד הנאמנים.

ועי' לעיל אות ו' ד"ה 'חסדי דוד הנאמנים'.

ערבי נחלֹ. כתיב בזוהקח (כג, מ): וּפְלַקְפֶּקְפֶּ בָּלֶם בַּיּוֹם הָהוּא סָרְחוֹן פְּרִי עֵץ הָרָע בַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ עָבֹת וַעֲרֵבִי נָחַל וְשַׂמַּחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹקֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים: ולתיקון הזהר (ויתא, רכ ע"ב): בה'ועַרְבֵי נחל', תרי, לתיון תרין נחלין, למייתי תתכנים בהו לגרקא ל'לדיק'. (...) 'וערבי נחל', תרין קיימין דגופא קיימא עלייהו. ופירש המתוק מדבש (שם): **תרין נחלין.** כי נגח והוד הם שתי אקבות המים להמשיך מימי השפע העליונים, ונקרלים 'ערבי' לשון עירוב השפע בהם. **למייתי תתכנים בהו וכו'.** שמימי התסד מתקבלים בהם כדי להוריקם ולהשפיעם ליסוד. **תרין קיימין וכו'.** היינו בחינות הנגח והוד. **דגופא.** שהוא סוד התפארת. וכן לימת בזהר (תצוה, קפו ע"ב) ס'ערבי נחל' הם כנגד בחינות הרגלין, וז"ל: בו'וערבי נחל', תרין, לליא להו ריחא וטעמא, כמוקין בגני נגח. **רגלוהי דבר נש אינון ערבין ליה.** מי שלא רלה שתתא בית השתוקה לתר כן, אם אני כאן תכל כאן, ואם אינני כאן מי כאן. הוא היה אומר כן, למקום שאני אוהב, אם רגלי מוליכות אותי, אם אגוה אל ביתי אני אגוה אל ביתך, אם אתה לא תגוה אל ביתי אני לא אגוה אל ביתך, שנאמר 'ככל המקום אשר אזכיר את שמי אגוה אליך וברכתיך'. (...) בילתר רבי יותנן, רגלוהי דבר נש חיזון ערבין ליה, לתתר דמיתבעי, תתן מוזילין יתיה. הנהו תרתי כוסתי הוו קיימי קמי שלמה, 'אֲלֵיהֶלְכָּ וַאֲהֵיָה בְּנֵי שֵׁיתָּ', סופיים דשלמה הוו. יומת תד חזייה למלתך המוות דהוה קא עציב. לתר ליה, תתתי עציבת. לתר ליה, דקא בעו מינתי הני תרתי כוסתי דיתבי הכת. תסריהו לבתירים, שדיינהו למתוות לוזו, כי תטו למתוות לוזו שכיבו. למתר חזית תלתך המוות דהוה קבדת, לתר ליה, בתתי דבשו מינתי, תתן שדרתינהו. תיד פתת

יקוט הנחלֹ

וחזאי תרי בזעי. ומובא בספר עוגו שבח (עמ' שנח): ויש לדקדק, למתי יש תרי ביזעי ולא די בתתת. גם תה שתומרין 'ותן בדתין', ולא כתיב 'ותתנו' וכו'. לך י"ל, דהתרי ביזעי, תתר לקרא ולכל תבר לו, ותד ביזעי לדתן ותבירם, כי הם בתחילה תתרת, כי הם היו העיקר בהתלוקת, והם לוכים זוכין לתשובה הזתת בכל רתם לומר 'תשה ותוטרו תתת', כי נתשב כתו תשובה בר"ת, והגיהנם של ר"ת הינו אלא התרטה, כתובב בדברי רבינו ז"ל בליקוטי קמא סימן י' כנ"ל. ולזה לומרין בכל ר"ח התרטה הנ"ל 'תשה ותוטרו תתת ותן בדתין', 'ותן' קלי על דתן ותבירם 'תבר הָפוּ על תשה בעדת קרח' כדכתיב בתורה, תבל דתן ותבירם לוכים זוכין להתרטה הנ"ל, והם בכלל הרשעים ש'לפילו על פתתה של גיהנם לוכים תוזקין בתשובה', ועליהם נאתר בדברי התדרש הנ"ל שתין להם תלק לעוה"ב, תבל על קרא ועדתו נאתר 'תוריד שתול ויער', וידוע דברי האר"י ז"ל שתאר לדיק' כתתר' יפרח' ס"ת קרא. **בחרי' ערבי נחלֹ.** מובא בספר תעדני תלך (י, סג): תבואר בתורה י' להרגלין הם בתי' ערבי נחל עיי"ש, ותיקונם הוא ע"י הלדיק היודע להתפלל, שעל כן נאתר בו 'כי נגיעל', תלשון ניב שפתיים ע"ש התפלה עי"ש. וזה יש לרתות בלשון תז"ל 'ערבה יפוד נגיעלי' היינו דתיקון הערבי נחל הוא ע"י הלדיקים היודעים להתפלל, שעל כן נקרלים בשם נגיעלי.

הגהל (י): ערבי"י נס"ל בגימט' כתו רב"י נחתן"ן עם התיבות והתותיות והכולל.

תרי נקבי האף

שבעה שערים בנפש, שתי עיניים, שתי אזניים, ושני נקבי האף, והפה. ובהן נחקקו שבעה רקיעים, ושבע ארצות, ושבע שעות (ספר יצירה ד).

תרין נוקבין של החוטם, הימנית היא לאה, והשמאלית היא רחל, והמלכות נקראת 'תהילה', ועל זה נאמר 'ותהילתי אחטום לך', ע"ש חוטמא דעתיקא, ואמר רב המנונא סבא 'לבעל החוטם אני מתפלל'. (...) ותרין נוקבין דפרדשקא הם לאה ורחל, שהם מלכות, וכבר נודע שנקבה נקראת נקבה ע"ש נקב ה' (עטק המלך י, יא).

השפע בא דרך ב' חוטין דקים, דרך ב' נקבי האף, והוא דרך מקום דביקות הנפש עם קונה (אוה"ח ויקרא ה, כא).

בי נקבי האף הן ב' נוקבין, רחל ולאה. המתקת האף ע"י שם קס"א, ששם שורש הדינים, והיא בעצמה מקור הרחמים, וזה סוד 'אף חובב עמים', עם הכולל קס"א, והוא מחבב וממתיק ה'אף' (קה"י, אף).

שני נקבי האף שוזף הרוח המנשב, להשקיט חום הלב, ולהוציא חום הלב לחוץ (פי' אוצר השם לספר יצירה ו).

אפיקי מים

'כאיי"ם' תערוג על אפיקי מים' שאומרים בחצות, זה בחינת צעקות מעומק הלב בשביל לדלות ה'מים עמוקים עצה וכו', שע"ז גְּדֻלָּה האמונה. כי העצות הם בחינת נצח והוד, שנקראים אפיקי מים, ומהם גדלה האמונה, בחינת מלכות, כי עיקר בניין המלכות הוא ע"י נצח והוד כידוע (ליקו"ה הפקר ונכסי הגר ד, ד).

אפיקי מים הם בתי מדרשות, שהם מוצָאֵי מים של תורה (רש"י שה"ש ה, טז).

אפיקי מים, כן ייקראו המקומות שהמים ניגרים שם בחוזק ושוטפים (מצו"צ יואל א, כ).

'אפיקי מים' עם הכולל גימטריא 'חסדי דוד הנאמנים', והוא סוד נצח הוד, שמשפיעים מימי החסד לדוד. וגם נודע כי נצח הוד הן ענפי חסד וגבורה, וע"כ 'אפיקי מים' גימטריא 'חסד גבורה' ושלושה כוללים (קה"י, אפיקי מים).

כה 'וערבי נחל', הס שני בדים, והס שתי נחלים, שהמים נתפשים ומתקבלים בהם כדי להוריקם ל'לדיק'. (...) ועוד תמר על 'וערבי נחל', שהם שני עמודים שהגוף עומד עליהם.

כו 'וערבי נחל', שניים, שתין להם טעם וריח, והם כעין שוקיים בבני תדם.

כז תמר רבי יותנן, רגליו של בן תדם הם ערבים בעבורו, שתקום שהתדם נתבקש לבוא, לשם תוא מובילות תומו רגליו.

שלמה ואמר, רגלוהי דבר מיים מיון ערבין ביה, לאמר דמיתבעי, תמן מוכילין יתיה. ופירש"י (שם): **אם אני כאן הכל כאן.** דורש היה לרבים שלא יחטאו בשמו של הקב"ה, אם אני כאן הכל כאן, כל זמן שאני מפץ בניית הזה ושכינתי שרויה בו, יהא כבודו קיים ויבוא הכל כאן, ואם אחטאו ואסלק שכינתי, מי יבוא כאן. **נאמר דמאבעי.** למקום שנגזר עליו למות בו, משם הוא מתבקש ליטול נשמתו. **ממן מוכילין יתיה.** לשם רגליו מוליכות אותו. **מרי כוסאי.** על שם שהיו יפיס קרי להו הכי. **מליפורף ומפיס.** פסוק הוא באמלכים, שהיו קופרים לשלמה. **דקא נפו מינאי.** אלו מתבקשים ממני למעלה, שהגיע זמנם למות ולא היה יכול ליטול נשמתם, כיון שלא נגזר עליהם למות בי אם בשער לוז. **מפריגנו.** שלמה. **לספיריס.** לשדים, שהוא היה מלך עליהם, כדכתיב (דניאל ה כט) ויאמר שלמה על כפא ה' לְמֶלֶךְ, שֶׁמָּלַךְ על העליונים ועל התחתונים. **מתתיגנו לתוכא דלוז.** עיר אחין מלאך המוות שולט בתוכה, כדתמרינן בסוטה (מו ע"ב). **פרכין ביה.** לשמים, משלמין ערבונתן ומוליכין אותו למקום שמתבקש שם. ודו"ק ועפ"ש בלל ה' ממ"י בלל העיון לגמר"נ) שמצד שבא לגמדנו ענין ד'עַרְבֵי' בחי' רגלין, הרי שסוגית זו מקושרת לבחי' רגוש הנאמרות בשמאל, הן בחי' הריקודין בשמחת השופכה בניסוך"ק שהוא בחי' בית (לעיל תורה ג'), בחי' שם תצוה של בית המקדש.

ערבי נחל, אפיקי מים. היינו בחינת מרדכי ואסתר, בחינת ידים ורגלים, בחינת המחאת כף וריקודין כנ"ל. ואנחיה ברישא דרומחא, רומח, דא רוח מ"ם, שהוא מארבע רוחות באי הרוח. כי המ"ם היא ד' רוחות, שהיא בחינת רוח הצדיק, דנשיב בידין ורגלין כנ"ל. וראש הרומח, הוא הצדיק, כי ממנו תוצאות הרוח, כמ"ש איש אשר רוח בו כנ"ל. **ואפקינהו ואחרך איחרוכי,** אחרך, לשון חיים ואריכות ימים, כמאמר חז"ל (עירובין נד:) **לא יחרוך** רמיה צידו, לא יחיה ולא יאריך. והיינו ואחרך אחרוכי, לשון חיים ואריכת ימים. כי על ידי ביטול הגאוה, היינו העבודת אלילים, עי"ז החכמה על תיקונה כנ"ל. ועל ידי חכמה יחיה ויאריך ימים,

רוח מ"ם. ודייק בניחא"ל (י, מב): בענין הר'וח מ'ם שמבואר בדבר הקדיק [שהוא מ'ר'בי כנ"ן], מבואר יותר בניאורו תמילה בשם מ"ר' וכו' שנקרא עליו.

חיים ואריכת ימים. ודייק בניחא"ל (י, לה): דמה שמבואר מדבריו הקדושים שזה לעומת זה, כנגד הסטרא דמותא מתגבר מכמת יעקב הנ"ל בחיים ואריכות ימים, מבואר יותר בניאורו למאמר רבה בר בר חנה בלשון 'למחר וכו'', חיים ואריכות ימים, כי 'החכמה תְּחַיֶּה וכו'' (ע"פ בלל ו' מת"י הכלליים, דייק ש'חיים ואריכות ימים' לעומת זה של 'סטרא דמותא').

כי המ"ם היא ארבע רוחות. המות מ"ס סמומה ים לה ד' לדדים, כדמלינו בזהר תדא (מדרש חיכה, קיא ע"ב): סָבְבוּ לחות מ"ם למרבע לדדין, והמ"ס בחממע. וכתב במגלה עמוקות (פ' ותחתון תופן קמח): **לדי"ק הוא לחמי תיבות של הד' רוחות,** שהם ל'פון ד'רוס י'מה ק'דמה. ומובא בקה"י (ערך מם): יֵשׁ לוֹמַר, מ"ם גימטריא יסוד, במינת הצדיק כידוע. ועיין בנמ"נ (חות י') ד"ה ו"ע"י הרוח בחים ריקודין וכו' דבכי הפל"מ בזה.

לֹא יחרוך רמיה צידו לֹא יחיה ולֹא יאריך. כתיב במשלי (יב, כז): לֹא יַחֲרֹךְ רְמִיָּה צֵידוֹ וְהוֹן אָדָם יָקָר חָרוּץ: ופירש"י (שם): **לא יחרוך.** לֹא יצליח בתרמיתו. ולפי שדיבר בלשון צַיִד, נופל בו לשון תריכה, שֶׁהַצַּיָּד המצליח לד את העופות ומוכרן בשם. וזו"ל בעירובין (נד ע"ב) דרשו מקרא זה גבי דכי לימוד סתורה, ו"ל: למר רב זיזבי מסוס רבי שלעזר בן עזריה, מאי דכתיב 'לֹא יחרוך רמיה צידו', לֹא יחיה ולֹא יחריך ימיס לייד הרמאי. רב שמא אמר, מסל לייד הרמאי, ואם לאו, אין מסמתר. ופירש"י (שם): **לא יחרוך.** עוטריקון דריס ליה, לֹא יחיה ולֹא יחריך. **לייד רמאי.** שמרבה בגרסקא ואינו מחזר עליה. **ורב שמא אמר.** אין זה רמאי שלא עוטה, והקונך על יד הוא הרמאי ועורס בדבר, והוא יחרוך, כלומר יתקייס בידו, כלייד הרמאי שמסבר גף רשון רשון כשהוא לוכדו שלא יברח, הוא מוכך עופות ומוכלן. וקרא מתמוהי מתמה, לֹא יחרוך, לֹא יֹלה ויאכל. ופירש המפרש"ם (שם): **לא יחיה ולא יחריך ימיס.** לפי שנאמר בלומדי תורה לשמה 'כי היא חייך ואורך וגו'', אמר, לייד הרמאי, שלומדה שלא לשמה, רק להרוות כמה מיני מכה וכו' כפירש"י, ועל כן לֹא יחיה וכו'. ועוד פירש"י (ע"ז יט ע"ב): **ורב שמא אמר לייד הרמאי הוא יחרוך.** בלשון 'ליחרוכי ליחריך' כמבואר כאן בשמאר רבה"ת, כלומר, יש לו עופות לחרוך ולאכול, כל מי שלומד וגורס מעט מעט ומחזר עליו פעמים הרבה עד שמגור בפיו, ואמ"כ מוזר ולומד, תלמודו מתקייס. וקרא מתמוהי מתמה, וכי לֹא יחרוך מי שלידו רמייה.

מילואי חכמה

החמ"ם היא ארבע רוחות. ומובא בספר אור תורה (קכה): תיבת 'כסל' בספוק 'ולבכרת כסל' (דברים ו), הוא לשמות תומצ"כ ותומצע"פ, והוא רומז על שם מ"ב שבו נברא העולם ע"י התורה, כמו שנאמר (משלי ח) 'ואהיה אצלו אָמוֹן'. ויש זוה גם כן רמז וכוונה עמוקה, דהנה רז"ל אמרו (ב"ר ח), למה נברא העולם בב', שהעולם קמום מלשון אמה שהוא מדה לכמות ומלד לפון הוא נקרא לפון, כמו שנאמר (יואל ג) 'ואת הלפורי מרחיק מעליכם כו'', והוא גם מלטרת דלמלאך, כמו שנאמר (ירמיה ו) 'מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הרעה כו'', והיה זה בכוונה מליתו יתברך כדי להפוך הרע לטוב, וזהו עיקר השלימות, שהכל נברא בשביל הצדיק. וזאת המיקון הוא לעתיד לבוא בקוף שית אלפי שנין, שאז יתוקן העולם כולו, ויביר רוח הטומאה מן הארץ, ואז יהיה נאמר פרשה הזאת שֶׁמְּצָפוֹן, ויהיה כולו טוב, והוא בבחינת מ"ס קמומה, שהיא קמומה מד' רוחות, והוא עניין מ"ם קמומה של 'לְסַלְּפָה סַמְּלָכָה' (ישעיה ט), שֶׁמּוֹלֶה על משיח, כמו שאמרו דבמינו ז"ל (פסהלדין לד) ויהיה נעשה מצ' ס' קמומה. והכל על ידי התורה, שבזה מעבירים הרע מִצָּפוֹן ומצערים רוח הטומאה מן הארץ, כמו שאמרו (קדושין ג) 'בלחתי יצר הרע, בראתי לו תורה תבלין', וזה שנאמר 'ודברת בם'.

כמבואר בתדלה וכו', כי ע"י עומר שעורים נתבטל הע"ז שהיא בחי' המן וכו' יעו"ש בפניס, וזה שאמר שם, שע"י שביטלו הע"ז שהוא בחי' המן, ותלו אותו ואת בניו על העץ, וע"י זה ניצלו מרדכי והדורו. הרי שע"י ביטול הע"ז יתיה ויתריך ימיס וכו' ודו"ק ותתי שפיר בם"ד.

יקוט הנחל

ואחרך איחרוכי ומבא בקוף בשמא (תשרי תם"מ): וזהו מבחר רבינו ז"ל בשפליים דבריו דלעיל, דע"י ביטול הגאוה וסע"ז, נמתקין הדיניס שנמעוללו ע"י הגאוה וע"ז, כמאמז"ל 'כל זמן שיש ע"ז בעולם וכו', והיינו משום דעיקר המייס והמסדיס הוא ע"י החכמה, והשתלת החכמה ע"י הגאוה, נמתלקים ח"ו המסדיס ונמעוללים הדיניס, ולכן כל זמן שיש ע"ז של גאוה בעולם, חרון אף ודיניס בעולם ח"ו, ובביטול הגאוה וסע"ז, ע"י החכמה על תיקונה ונמתקים כל הדיניס.

וע"י חכמה יחיה ויאריך ימים וכו'. ומובא בקונך מקור החכמה (מנ"פ תשכ"ז, עמ' מ'): ולכאורה לעיל בפניס המאמר לֹא כתב זה, ולפי בלל י"ז (מת"י הכלליים המובאים בהקדמת ניחא"ל) לפמות צריך לרמוז קודם לכן. ולפשפ"ל שרמוזה גם מקודם במש"כ 'בשבת המן למרדכי מלמד עוסק בעומר שעורים וכו', לאמר, עומר שעורים דילכו לחי ונלא לחומו ולא בניו, ולפי בלל י"ז

ערבי נחל

יערבה דומה לשפתיים' (תנחומא אמור, זהר צו, לב.), כדאיתא בזוה"ק (קדושים פה:) 'אית מאן דלעי באוריית ומגמגם בה בגמגומא דלא ידע, כל מילה ומילה סלקא לעילא, וקודשא בריך הוא חדי בהאי מילה, וקביל לה, ונטע לה סחרנין דהאי נחלא, ואיתעבדו מאינון מילין אילנין רברבין, ואיקרון 'ערבי נחל' (ליקו"מ עד).

ערבי נחל מרמזין על הטוב שיוצא מן העובדי כוכבים והרשעים (ליקו"ה לולב ואתרוג ב, ד).

יערבי נחל' אלו ישראל, מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח, כך הם ישראל, יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים. ומה הקב"ה עושה להם, לאבדן אי אפשר, אלא אמר הקב"ה, יוקשרו כולם אגודה אחת והן מכפרין אלו על אלו (ויק"ר ל, יב).

ערבי נחל האמורות בתורה אינן כל דבר הגדל על הנחל, אלא מין ידוע הוא הנקרא 'ערבי נחל'. עלה שלו משוך, ופיו חלק, וקנה שלו אדום, וזה הוא הנקרא ערבה. ורוב מין זה גדל על הנחלים, לכך נאמר 'ערבי נחל'. ואפילו היה גדל במדבר או בהרים, כשר (יד החזקה לולב ז, ג).

לשון ערבי נחל, יש מפרשים מלשון ערבות ומתיקות ונחל לצרור החיים, כלומר שעריבין עליו. ועל דעת רז"ל הוא מלשון עירוב, ור"ל כי אלו שתי המידות הנרמזים בשתי ערבות, הם מתערבים במידה ההיא הנקראת נחל (ילקוטי ויקרא כג, מז).

נקראו ערבי נחל, ששם מתערבין כל הכוחות (תורת המנחה פג).

יערבי נחל' הם נצח וההוד, הנקראים 'לימודי ה''. ו'ערבה דומה לשפתיים', שכן הנביאים כולם מקבלים הנבואה משם, ועד שם נבואתם מגעת ולא עוד. וערבה היא שביעית, ולכך הוכיחו חכמי האמת, 'ערבה' מלשון 'ערבות'. הוא שכתוב (תהלים סח) 'סולו לרוכב בָּעֲרָבוֹת', שכן הוא הרקיע השביעי. בספר הבהיר (אות קעה) 'מאי ערבי נחל, על שם המקום שהן קבועין בו ששמו נחל', כלומר שהם מכלל הנחל. ואמרו עוד שם (אות קעו) 'ערבי נחל, כנגד שוקי האדם שהם שתיים' (רבינו בחיי ויקרא כג, מז).

נצח הוד נקרא 'ערבי נחל', שיונקים מנחל עליון. ויש לומר, 'ערבי נחל' גימ' 'יכין ובועז זהו נצח והוד' וב' כוללים (קה"י, ערבי נחל).

ואני תפלה

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וֶאֱמֶת, שֶׁתַּעוֹרֵר רַחֲמֶיךָ וַחֲסָדֶיךָ הַגְּדוֹלִים עָלֵינוּ, וְתִזְכֵּנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְהַאֲמִין וּלְהִתְקָרֵב לְצַדִּיקִים אֲמִתִּיִים שֶׁבְּדוֹרֵנוּ אֲשֶׁר בָּהֶם בָּחַרְתָּ, לְהַחֲיוֹת אֶת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל עַל יָדָם, כִּי מֵהֶם תּוֹצְאוֹת חַיִּים לָנוּ וּלְכָל יִשְׂרָאֵל. (...) אַתָּה מַשְׁפִּיעַ רוּחַ חַיִּים לְכָל חַי וּלְכָל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם עַל יְדֵי צַדִּיקֶיךָ הָאֲמִתִּיִים הַדְּבֵקִים בְּתוֹרָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה תָּמִיד, אֲשֶׁר הִיא חַיֵּינוּ וְאוֹרֶךְ יָמֵינוּ. עַל כֵּן חֲמֹל עַל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, וְתַגְלֶה לָנוּ צַדִּיקֶיךָ הָאֲמִתִּיִים, וְתַמְשִׁיךְ מוֹחָם רוּחַ הַחַיִּים. (...) וְכָל הָעֲוונוֹת וְהַחֲטָאִים וְהַפְּשָׁעִים שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ, אֲשֶׁר עָל יָדָם סִלְּקָנוּ וְהִרְחַקְנוּ הָרוּחַ חַיִּים, וְעַל יָדָם בָּאוּ לָנוּ כָּל הַהֶסְרוֹנוֹת שֶׁחָסַר לָנוּ, עַל כָּלָם תִּמְחַל וְתִסְלַח בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים עַל יְדֵי צַדִּיקֶיךָ הַדּוֹר הָאֲמִתִּיִים אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בְּקִרְבָּם, אֲשֶׁר עָל יָדָם אַתָּה מְרַצֶּה וּמַחֲפִּים לְיִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים, וְעָל יָדָם אַתָּה מַכְפִּיר וּמוֹחֵל לָעֲוונוֹתֵינוּ בְּכָל דּוֹר וְדוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וְאִישׁ חֻכָם יְכַפְּרֶנָּה (ליקו"ת ח).

וְשֹׁרֶשׁ הַתְּשׁוּבָה הוּא ר"ח. וכתב בליקו"ה (לו"מ ר"מ ז, יז): כי לפי הגרלה לדעת האדם, כבר אבד נגמו ומוצלתו ותקוותו, לך ממזק נפשו ואומר 'יותר אשיב על כן ליבי על תוכי וכו', מסדי ה' כי לא תמו כי לא כלו רחמיו'. ומאחר שאסדיו ורחמיו אינם תמים ואינם כלים לעולם, בוודאי יש תקוה לחסדיו ורחמיו גם עתה, עתה אחר כל הקלקולים הרבים שקלקלנו כל אחד ואחד. לך כל זה עדיין אינו מספיק לנפש ולחזק את עצמו מריבוי המגבלות מרירות פגמיו העצומים, לך עיקר התקוה הוא מה שאומר אח"כ 'חדשים לבקרים רבה אמונתך', ופירש"י שהחסדים מתחדשים בכל בוקר, שעל ידי עיקר חידוש מעשה נרעשים'. וכל זה ממשיכין עלינו הצדיקים הגדולים המתחדשים בכל יום וממתילין מחדש בכל עת, והם ממשיכין עלינו חסדים חדשים בכל יום ובכל עת, ומבטלין הזקנה דסטי"ם שמשם כל כח היצה"ר. כי כל תקוותינו הוא ע"י שאין יודעין כלל עד היכן חסדיו מגיעים, כי לגדלתו אין חקר, ועיקר גדלתו יתברך הוא חסדים, כי חסד נקרא 'גדולה' וכמבואר מזה הרבה במקום אחר. ולכן זה בחינת קדושה רחם מוחש על שם החמחמות של ישראל, וכמו שמומרים בברכת הלבנה 'ולבנה אחר שמתחדש וכו', שהם עתידים להתחדש כמותה וכו'. ועל כן שורש המשובה הוא רחם מוחש, (כמו שמבואר בסימן י' חלק ה), כי עיקר המשובה ע"י שהחסדים מתחדשים.

וְשֹׁרֶשׁ הַתְּשׁוּבָה הוּא ר"ח. וכתב בליקו"ל (ו, עז): לכאורה יש להתפלא בענין רחם מוחש שמרכיב בזה, מע"פ שמבואר זאת במאמר רבה בר בר חנה, אבל כבר ניתלו בדרכו הקדושה כמה פעמים, אשר מפני זה לבד לא ירכיב ויערב דבר הנלמי מקושר חיטה לכלליות השגחו שקובב עליה (ע"פ בלק י"ז מא"י בלבי העיון). אבל בהסתרת השכינה שבידו בעצמו יתבונן הכ"ל [אשר על זה לבד קובב כבל השגחו ומחמתו הזה], מבין מרחוק שהוא סוד הסתרת הלבנה ברחם מוחש כנ"ל, אשר על זה משתדל כביכול הש"י בעצמו להתחרט ולשוב, בחופן שמזה בעצמו ישתלשל החרטה והמשובה בלב כל הנברחים.

וְשֹׁרֶשׁ הַתְּשׁוּבָה הוּא ר"ח. וכתב בעטו"מ (כ"ח ח): שורש המשובה הוא מרחם מוחש. כי ברחם מוחש משתלשלת המשובה לכל הנברחים, ואפילו רשעים בגיהינום מוכרחים לעשות חיזו משובה בר"ח, היינו ממחרטים על חטאיהם ומודים על פשעיהם ומתביישים בחמת.

רק בוודאי צריך לדעת כי העיקר הוא לשוב בתשובה כל עוד האדם חי על פני האדמה.

יִלְקוּט הַנַּחַל

הַחָכְמָה תַּחֲיֶה. ובקונטרס יד החמל (ו) מובא: הגרלה לבחר בזה, דהנה מבואר בעיל חות ד', שֶׁחֲלוּי שהם בבחינת אלימלך, חזי השכל מוכיח חומי 'חומי שֶׁבַּלֵּב', ס'כל המחשבה מכחמו משתלבת ממנו', ומבואר בקצרי המאמר שע"י שהחשבה מ"ו, ע"ז בחינת החכמה דקדושה ומבואר בקצרי המאמר שע"י שהחשבה מ"ו, ע"ז בחינת החכמה דקדושה 'משתלבת' ממנו, וחזי נחמזים בו הסטרא ד'מומח', בחינת הדינים ומהרון לף, ועשה מ"ו בחינת רגליה יורדות 'מוח', שיונקים ממנו מיחם מ"ו, וזהו בחינת 'שיכול' ל'חד' החכמה דקדושה. ועכח שהממיק הדינים בכח התקרבותו להדיק, וחזי החכמה על מיקונה, בעת החכמה 'ממיח' לומח, היינו שנחשלבה ממנו הסטרא ד'מומח', ונוב זכה לחקן חת בחינת ה'שיכול' והמיחה מ'חד' החכמה דקדושה שהיה בבחינתו, וזהו 'החכמה תחיה', וד"ל.

כִּשְׁמַתְקְרֵב אֶת עַצְמוֹ לַצַּדִּיקִים וְכוּ' וְעַיֵּי נִשְׁבָּר הַגָּאוָה וְהָעֲבוֹדַת אֱלִילִים וְאוֹ מְכִירִין אֲפִילּוּ אוֹ שֶׁהֵם מִסִּטְרָא דְּמוֹתָא אֶת גְּדוּלּוֹת הַבּוֹרֵא. ומובא בקונט מבוחי הגחל (מבחי מם"מ): נלע"ד מכוחלי דבריו הקדושים שלו, שבשם יחבחר כלל הקרב של המחמר. שהחיל לבחר בעיקר גדולתו ית' הוח ע"י המקרבות הלמוקים והעכו"ם לייקע, והולך מֵעֲנָיָן לענין שזה נעשה ע"י תפילה הלדיק לך שים בעלי גאוה וכו', והעלה היעולה לבטל הגאוה הוח להתקרב לצדיקים, ולח רוח הלדיק נשיב בשים פרקין דידין ונגלין, ומבטל הע"ז והלדיעים. והיינו דמה שלמרו ז"ל דגאוה הוח בחי' ע"ז כמובא בדבריו ז"ל בלות ה', דמזו זוה ה', בכל ייעקבח בוחם של העכו"ם להסתיר ולהעלים מ"ו חת חלקותו ית', בביכול, הוח ע"י חלו הבעלי גאוה שחים רוצים להתקרב לצדיקים ומולקים עליהם, לבל כשנבחר גאוחם, ממילח נתבטל כוחם ויוקבחם של העכו"ם, ולח נתגלה ותפרסם גדולתו ית' בכל המקומות שבעולם, והבן.

כל דבר יש לו שורש. ומובא בחוז"ה (ויקה ועבודה קמז): כל דבר יש לו שורש למעלה, ועפ"ם שבכלן הדבר מוצ מלרלה, כי מלובם בחרליות וגבמיות, לבל רלחו מגיע הבמיים. כי יש בכל דבר חכמה ובכל בהות בחינת רלם, שמגיע עד לבמים למעלה למעלה. וזה עיקר העבודה של האדם בזה העולם, שלא יהיה נמקך אחר הגבמיות של כל דבר, רק להתקבל על השכל והחכמה והחיות דקדושה שיש בכל דבר, ולקבל כל דבר לשוחו שהוא החכמה, שהוא חיותו ופנימיותו של כל דבר, כמ"ש 'החכמה תחיה'.

מִילּוּאֵי חָכְמָה

וְשֹׁרֶשׁ הַתְּשׁוּבָה הוּא רֹאשׁ חוֹדֶשׁ. וכתב הבל"ה (פסחים, קפיצת עומר ס, ו): תוכחת מוסר של רחם מודם, מאחר שהוא זמן כפרה, ירחה האדם שיעשה תשובה גמורה בלב שלם. דהיינו בערב רחם מודם יעשה כמו יום כיפור, כפי שנוהגין הרבה מחסידי עליון, ויתקן כל המקולקל, הן בממון הן בגוף הן בנפש, ויתוודה בכבי רבה ובתרטה גמורה, ויעזוב דלכו הרעה. וכשייבנס החודש יהיה כבריה חדשה, שמכאן ואילך יתלבש בקדושה ובדביקות בו יתברך.

וְשֹׁרֶשׁ הַתְּשׁוּבָה הוּא רֹאשׁ חוֹדֶשׁ. מובא במאור ושמש (פ' שקלים): יזוע מפי סופרים ומפי ספריס הקדושים שבחרם מודם יש בפח יתירה, ובשבח ויום טוב נשמה יתירה. לפי שבחרם מודם יש עליות השכינה, 'זח"ת עולח מודם בחדשו' (במדבר כח), שהשכינה נקרחת 'זוחת' כידוע מספריס הקדושים, ועל כן חומריס כחר בחרם מודם. והנה יזוע שחדליגה התחתונה שבעולמות העליוניים הנקרחת מלכות, היח כחר לעולמות התחתונים, וכן מעולם לעולם, שחלכות שבעולם העליון היח כחר לעולם התחתון ממנו. והנה ליתח בגמרח 'כחיב 'שני התחורות הגדולים' וכחיב 'חת התחור הקטן וגו'', לפי שקטרוג הלבנה ואומרה, חי לחפשר לשני מלכים שיתחתשו בכחר חחד, חחר לה הקב"ה, לכי ומעטי חת עלמך, חחרה וכו', חחר לה, לדיקים יקרלו על שחך וכו', לפיכך הרבה בקטיך'. ורחם חלי ורוחך בלי בשר חיש". רחם עלי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, וְתֵן לִי רוּחַ טוֹבָה רוּחַ נָכוֹן רוּחַ חַיִּים דְּקֻדְשָׁה. זַכֵּנִי לְהִכָּשֵׁךְ עָלַי רוּחַ חַיִּים אֲמִתִּיִּים דְּקֻדְשָׁה מֵהַצַּדִּיקִים אֱמִתִּיִּים אֲשֶׁר הֵם חַיֵּינוּ וְאוֹרֶךְ יָמֵינוּ. וַכֵּנִי בְּרַחֲמֶיךָ הָגְּדוֹלִים לְהִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם וְלֵעָמֹד לְפָנֵיהֶם לְשָׁרְתָם וּלְשַׁמְּשָׁם וְלַעֲשׂוֹת כָּל צָרְכֵיהֶם. וְאֶהְיֶה מְקֻשָּׁר בָּהֶם בֶּאֱמֶת בְּהִתְקַשְּׁרוּת גָּדוֹל בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוּת

(ליקו"ת סו).

סִטְרָא דְּמוֹתָא

די מלכויות הם סטרא דמותא (ליקו"ה השכמת הבוקר ד, ג).

עיקר סטרא דמותא נמשך מִגְּאוות, שהיא בחי' חטא אדם הראשון, שע"ז נגזר מיתה על העולם (ליקו"ה תפילין ו, כג).

עיקר הטומאה היא בחי' חקירת המחקרים והכופרים, שהם סטרא דמותא, כי הם עיקר זוהמת הנחש (ליקו"ה נפילת אפים ד, יט).

הרהורי ניאוף הם נקראים סטרא דמותא, והם מרים ממוות, והם נקראים אבי אבות הטומאה (ליקו"ת עח).

סטרא דמותא הוא בחי' כפירות (עצות ישרות צדיק י).

הס"א מצד עצמה אין לה חיות, והיא סטרא דמותא (דרושי הצל"ח ט).

נפשו הדעה של האדם מתאוות לתאוות ולמידות רעות, מפני שהיא מסטרא דמותא וכליה וטומאה שעתידה להיאבד במהרה אי"ה, וחושקת לשורשה לעפר וכיליון ופירוד, שכל אלה היפך קדושתו ית' (יושר דברי אמת יא).

מיתה סוד נצח הוד, שבהן נאחזים סטרא דמותא (קה"י, הן).

שׁוֹרֶשׁ הַתְּשׁוּבָה

ע"פ פשיטות משפטי התורה לא היה מועיל תשובה, רק כח התשובה הוא מהחסדים הנעלמים מאוד, שהם בחינת שורשי תורה, שמשיגים הצדיקים המתחדשים בכל עת, על כן ראש חודש הוא שורש התשובה (ליקו"ה ר"ח ו, יט).

אי אפשר לשוב בתשובה שלימה באמת, כי אם בכח צדיקי הדור האמיתיים שזוכין לקבל מאורו של משיח, שהוא שורש התשובה, שהוא יודע עצות נפלאות כאלו שנמשכין משורשי התורה, שהוא למעלה מהתורה, שכשזוכין לעלות לשם נתהפכין שם כל העוונות לזכויות (ליקו"ה עירובי תחומין ה, לה).

שורש התשובה הוא למעלה מהתורה והחכמה (ליקו"ה כיבוד או"א ד, ז).

עַל כל העבירות שבתורה מועיל תשובה, כי ע"י תשובה זוכה לבחינת עלמא דאתי, שהיא שורש התשובה, ושם אין שום פגם מגיע, ושם נתתקנין כל העוונות, בבחינת 'זדונות נתהפכין לזכויות', בחינת המתקת הדינים בשורשם (ליקו"ה מאכלי עכו"ם ב, ט).

ידוע כי ספירת 'בינה' היא סוד התשובה, וכל אחיזת פגם היא בצד שש קצוות, כי הקליפות בשורשם יש להם שם אחיזה, ועל כן מי שחטא צריך לעשות תשובה לקדש עצמו להביא הששה קצוות לשורשם בבינה, וזהו סוד תשובה, החורת הענפים לשורשם. אבל יש לתשובה שורש התשובה, רצוני לומר שורש הקצוות הם בבינה, ושורש שורשם הוא ב'חכמה', כי 'כולם בחכמה עשית'. על כן מי שפגם שם, צריך להגיע בתיקונו עד לשם, שהוא שורש התשובה, ולא די לו לכנוס עד שערי תשובה שהוא בבינה, רק בשורשם למעלה שהוא שורש התשובה, דהיינו לעשות תשובה שלימה, וביותר פנימיות, ולהוסיף תשובה על תשובתו, ולהתדבק במידת החכמה, ששם מעלות רמות ונישאות (של"ה שער האותיות לו). **שורש** התשובה הוא למעלה מֵחִיּוּת העולמות (אוהב ישראל פ' בראשית).

אברהם הוא שורש התשובה, כי 'מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו', והוא ע"ה שב, ועל כן ניסה ביו"ד ניסיונות, לראות אם לבבו שלם, ושב בתשובה שלימה (קה"י, כ"ב).

וַאֲנִי תְּפִלָּה

אֵל אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת שֹׁלֵיט בְּעֶלְיוֹנִים, וּבַתַּחְתּוֹנִים, אֲשֶׁר בְּיָדוֹ נַפְשׁוֹת הַחַיִּים וְהַמֵּתִים, "אֲשֶׁר בְּיָדוֹ נֶפֶשׁ כָּל חַי וְרוּחַ כָּל בְּשַׂר אִישׁ". רַחֵם עָלַי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, וְתֵן לִי רוּחַ טוֹבָה רוּחַ נָכוֹן רוּחַ חַיִּים דְּקֻדְשָׁה. זַכֵּנִי לְהִכָּשֵׁךְ עָלַי רוּחַ חַיִּים אֲמִתִּיִּים דְּקֻדְשָׁה מֵהַצַּדִּיקִים אֱמִתִּיִּים אֲשֶׁר הֵם חַיֵּינוּ וְאוֹרֶךְ יָמֵינוּ. וַכֵּנִי בְּרַחֲמֶיךָ הַגְּדוֹלִים לְהִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם וְלַעֲמֹד לְפָנֵיהֶם לְשָׁרְתָם וּלְשַׁמְּשָׁם וְלַעֲשׂוֹת כָּל צָרְכֵיהֶם. וְאֶהְיֶה מְקֻשָּׁר בָּהֶם בֶּאֱמֶת בְּהִתְקַשְּׁרוּת גָּדוֹל בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוּת

(ליקו"ת סו).

כמו שכתוב (קהלת ז) **החכמה תחיה וכו'. אמר לי אצית לחו וחשמעית דאמרין משה אמת ותורתו אמת, שהן מודין על האמת. כי כשמתקרב את עצמו לצדיקים, כדי לקבל מהם הרוח כנ"ל, ועי"ז נשבר הגאוה והעבודת אלילים, ואז מכירין אפילו אלו שהם מסטרא דמותא, את גדולות הבורא ית"ש כנ"ל. ואמר לי כל תלתין יומין מהדרא לחו גיהנם להכא ואמרי הכי משה ותורתו אמת, פי' ר"ש בכל חודש. כי כל דבר יש לו שורש, ושורש התשובה הוא ר"ח, נפשו ומוצלתו, לך ממזק נפשו ומוצלתו, לך ליבי על תוכי וכו', מסדי ה' כי לא תמו כי לא כלו רחמיו'. ומאחר שאסדיו ורחמיו אינם תמים ואינם כלים לעולם, בוודאי יש תקוה לחסדיו ורחמיו גם עתה, עתה אחר כל הקלקולים הרבים שקלקלנו כל אחד ואחד. לך כל זה עדיין אינו מספיק לנפש ולחזק את עצמו מריבוי המגבלות מרירות פגמיו העצומים, לך עיקר התקוה הוא מה שאומר אח"כ 'חדשים לבקרים רבה אמונתך', ופירש"י שהחסדים מתחדשים בכל בוקר, שעל ידי עיקר חידוש מעשה נרעשים'. וכל זה ממשיכין עלינו הצדיקים הגדולים המתחדשים בכל יום וממתילין מחדש בכל עת, והם ממשיכין עלינו חסדים חדשים בכל יום ובכל עת, ומבטלין הזקנה דסטי"ם שמשם כל כח היצה"ר. כי כל תקוותינו הוא ע"י שאין יודעין כלל עד היכן חסדיו מגיעים, כי לגדלתו אין חקר, ועיקר גדלתו יתברך הוא חסדים, כי חסד נקרא 'גדולה' וכמבואר מזה הרבה במקום אחר. ולכן זה בחינת קדושה רחם מוחש על שם החמחמות של ישראל, וכמו שמומרים בברכת הלבנה 'ולבנה אחר שמתחדש וכו', שהם עתידים להתחדש כמותה וכו'. ועל כן שורש המשובה הוא רחם מוחש, (כמו שמבואר בסימן י' חלק ה), כי עיקר המשובה ע"י שהחסדים מתחדשים.**

החכמה תחיה. כלכתיב בקהלת (ז, יג): כִּי בְּצֵל הַחָכְמָה בְּצֵל הַכֶּסֶף וְיִתְרוֹן דַּעַת הַחָכְמָה תְּחַיֶּה בְּעָלָיו: ופירש"י (שם) ע"ד הפשט: **כי בצל החכמה בצל הכסף.** כל מי שֶׁיֶּשְׁנוֹ בצל החכמה ישנו בצל הכסף, שהחכמה גורמת לעושר שיגוע. **ויתרון דעת החכמה תחיה בעליו.** ועוד החכמה יתירה על הכסף, שהחכמה תחיה בעליה.

בר"ח אמר הקב"ה הביאו עלי כפרה וכו'. כלמיתא בחולין (פ ע"ב): רבי שמעון בן פזי רמי, כתיב 'ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים', וכתיב 'את המאור הגדול ואת המאור הקטן'. אמרה ירח לפני הקב"ה, רבונו של עולם, אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד. אמר לה, לכי ומעטי את עצמך. אמרה לפניו, רבונו של עולם, הואיל ואמרתי לפניך דבר הגון, אמעיט את עצמי. אמר לה, לכי ומשול ביום ובלילה. בה"אמרה ליה, מאי רבותיה, דשרגא בטיהרא, מאי אהני. אמר לה, זיל לימנו בך ישראל ימים ושנים. אמרה ליה, יומא נמי מי אפשר דלא מנו ביה תקופתא, דכתיב 'והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים'. זיל ליקרו לדיקי בשמיך, 'יעקב הקטן', 'שמואל הקטן', 'דוד הקטן'. מזייה דלא קא מייתבא דעתה, אמר הקב"ה, הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח. והיינו דאמר רבי שמעון בן לקיש, מה נשתנה שעיר של ראש חודש שנאמר בו 'לה'', אמר הקב"ה, שעיר זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח. ופירש"י (שם): **כמיד דגדולים.** דמשמע שניהם גדולים, וכתיב 'הקטן'. **לך ומשול ביום ובלילה.** נמשה היא. **שרגא בטיהרא.** גר בהדריים הינו מאיר. **יומא.** חמה. **מקופות.** נמנין לחמה, ועל התקופה מעברין את השנה, בסנהדרין (דף יא). **יעקב הקטן.** 'מי יקוס יעקב כי קטן הוא'. **דוד הקטן.** מקרא הוא בשמואל. ולפיכך עוד בזה במסכת שבועות (ט ע"ב) שאחד מקודמינו ר"ת היו שעיר עיזים, ולרבו שם בזה"ב: אמר קרא 'ושעיר עזים אחד לחטאת לה'', חֶטְא שאין מכיר בו אלא ה' יהא שעיר זה מכפר. ולפי מיבעי ליה לכדרים לקים, דאמר ריש לקיש, מה נשתנה שעיר של ראש חודש שנאמר בו 'לה'', אמר הקב"ה, שעיר זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח. אם כן לימא קרא 'על ה'', מאי 'לה''. לכדאמרן. ולפיכך כולה הוא לחטאת. אם כן לימא קרא 'חטאת ה'', מאי 'לה''. שמעת מינה תרתי. ופירש"י (שם): **לחטאת לה'. אם כן.** דלכדרבי שמעון בן לקיש לאודויה הוא לחטאת.

כי בראש חודש אמר הקב"ה הביאו עלי כפרה, כמו שדרשו רבותינו ז"ל (שבועות ט.). **וזה בחינת תשובה, והתשובה הזאת נשתלשלה בכל הנבראים בר"ח. ובשביל זה, גם קרח ועדתו מוכרחים לאיזה חרטה בר"ח. אבל התשובה אינה מועיל להם,**

אמר הקב"ה הביאו עלי כפרה. ואיתא בליקו"מ (מ"ב ח, יד): ע"י שהמי"ת בעצמו כביכול בא לידי זה שיטרח לומר הביאו עלי כפרה, היינו שעשה דבר שהורך להמתרט עליו ולומר הביאו עלי וכו', על כן אין לנו כוחה לגוף לפניו בחטאינו לנקש עליהם כפרה ולהמתרט עליהם, כי גם הוא יתברך עשה דבר שהורך להמתרט עליו כנ"ל.

אמר הקב"ה הביאו עלי כפרה. ובמד בפל"ח (י, יט): מענין לשם מודם שייך ג"כ לענין זה, כי עיקר יניקת הקליפות הוא מבחינת 'לכי ומעטי את עצמך', כי 'ממך למיהו רב ליהו זעיר' (זהר חיי שרה, קכב ע"ב), וידוע שהס יוקרן מבחינת הרגלין שלה כמובן מהמעשה שהמי"ת בעצמו כביכול בא על ה' מְמַעֵט, מזה נמשך שורש המשובה לכל העולם, כמו שכתב מדומינו מורינו ורבינו (ליקוטי קמא סימן י' ובליקוטי תניינא סימן ח') שהי"ז נמשלמת תשובה לכל העולם כולם מודם. נמצא שהיא בבחינה שבועלמי יזכרו ישראל בעולם הבא וישובו בתשובה, מאחר שפעלה שנאמרה בו י"ע טעמתים שורש התשובה, שהיא מה שהמי"ת בעצמו מתמרט כנ"ל, ומזה השורש בועלמי יגיע להם הרהורי תשובה עד שישובו לה' בתמת, כי הלבנה פעלה בטעמתים שנאמר את המי"ת, עד שהמתרט על המיעוט ויזיוה שישראל יביאו עליו כפרה. ומזה יצא לנו כמה רמזים ותקוות טובות, שאנו בטוחים שבועלמי לא יעזוב לחותנו עד שנשוב אליו בתמת, כי ע"י שפעלה שהמי"ת המתרט ושב ממך מזה שורש התשובה כנ"ל, ועל כן בועלמי נזכה לשוב כנ"ל. גם מאחר שרואין שיש כח להלבנה לנשא לחותנו וטעמתים, זה רמז יהושע לנו ולכל ישראל שמונין ללבנה, שיש לנו תקוה שנזכה ג"כ לנשא לחותנו יתברך בתפלתנו, כמו שנשאה הלבנה לחותנו בטעמתים. כי המי"ת תפץ בזה שנשתנו נשתבר בתפלות ושיחות וטעמות עמו עד שנשא לחותנו יתברך, וכמו שאמרו רז"ל 'למשא וכו', זמרו למי שמשאין לחותנו ומשמח'. כי המי"ת הוא נשמן לחמיו, בחינת 'וגם נשא ישראל לפ יקשקר', כי מותם בנשמות של שקר, ועל כן עיקר נשחונו הוא כשנשתנו מנשחים לחותנו, עד שפועלים אללו שישיבנו אליו, כי בחלה הוא תפץ, כמ"ש 'וקָלָחַנִי ויוס ברה מחלץ ותכבדני'. וגם ע"י שהמי"ת ניקש מישראל שיכפרו בעדו, כמו שנאמר 'הביאו עלי כפרה' כנ"ל, זה הודיע להם שכפרתו כביכול תליה בהם, שכביכול אינו יכול לתקן מיעוט הירח שגרם לחזית הסט"ת שמשם חריכת הגלות, כלומר אין בידו לתקן כי אם ע"י ישראל שיכפרו בעדו, כי 'אין חבוש משיר את עצמו מבית האסורים'. (...) וזהו בעצמו בחינת 'הביאו עלי כפרה וכו'', שהי"ז הוא מובטחים שבועלמי נשוב אליו בתמת, שזה עיקר כפרתו שאנו צריכין להביא עליו, דהיינו קרבן רחם מודם, כי עיקר הקרבן הוא התשובה כידוע, ומאחר שכפרתו תליה בתשובתינו, על כן בועלמי נשוב אליו, כי הוא יתברך יגאל בועלמי.

מיעוט הירח, ע"י שנאמרה 'לי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד', שזה היה כמו בחינת גאוה בדקות גדול, ונאמר לה 'לכי ומעטי את עצמך', כי 'ממך למיהו רב ליהו זעיר' (זהר חיי שרה, קכב ע"ב), וידוע שהס יוקרן מבחינת הרגלין שלה כמובן מהמעשה כנ"ל, ומזה נמשך שורש התשובה לכל העולם, כמו שכתב מדומינו מורינו ורבינו (ליקוטי קמא סימן י' ובליקוטי תניינא סימן ח') שהי"ז נמשלמת תשובה לכל העולם כולם מודם. נמצא שהיא בבחינה שבועלמי יזכרו ישראל בעולם הבא וישובו בתשובה, מאחר שפעלה שנאמרה בו י"ע טעמתים שורש התשובה, שהיא מה שהמי"ת בעצמו מתמרט כנ"ל, ומזה השורש בועלמי יגיע להם הרהורי תשובה עד שישובו לה' בתמת, כי הלבנה פעלה בטעמתים שנאמרה את המי"ת, עד שהמתרט על המיעוט ויזיוה שישראל יביאו עליו כפרה. ומזה יצא לנו כמה רמזים ותקוות טובות, שאנו בטוחים שבועלמי לא יעזוב לחותנו עד שנשוב אליו בתמת, כי ע"י שפעלה שהמי"ת המתרט ושב ממך מזה שורש התשובה כנ"ל, ועל כן בועלמי נזכה לשוב כנ"ל. גם מאחר שרואין שיש כח להלבנה לנשא לחותנו וטעמתים, זה רמז יהושע לנו ולכל ישראל שמונין ללבנה, שיש לנו תקוה שנזכה ג"כ לנשא לחותנו יתברך בתפלתנו, כמו שנשאה הלבנה לחותנו בטעמתים. כי המי"ת תפץ בזה שנשתנו נשתבר בתפלות ושיחות וטעמות עמו עד שנשא לחותנו יתברך, וכמו שאמרו רז"ל 'למשא וכו', זמרו למי שמשאין לחותנו ומשמח'. כי המי"ת הוא נשמן לחמיו, בחינת 'וגם נשא ישראל לפ יקשקר', כי מותם בנשמות של שקר, ועל כן עיקר נשחונו הוא כשנשתנו מנשחים לחותנו, עד שפועלים אללו שישיבנו אליו, כי בחלה הוא תפץ, כמ"ש 'וקָלָחַנִי ויוס ברה מחלץ ותכבדני'. וגם ע"י שהמי"ת ניקש מישראל שיכפרו בעדו, כמו שנאמר 'הביאו עלי כפרה' כנ"ל, זה הודיע להם שכפרתו כביכול תליה בהם, שכביכול אינו יכול לתקן מיעוט הירח שגרם לחזית הסט"ת שמשם חריכת הגלות, כלומר אין בידו לתקן כי אם ע"י ישראל שיכפרו בעדו, כי 'אין חבוש משיר את עצמו מבית האסורים'. (...) וזהו בעצמו בחינת 'הביאו עלי כפרה וכו'', שהי"ז הוא מובטחים שבועלמי נשוב אליו בתמת, שזה עיקר כפרתו שאנו צריכין להביא עליו, דהיינו קרבן רחם מודם, כי עיקר הקרבן הוא התשובה כידוע, ומאחר שכפרתו תליה בתשובתינו, על כן בועלמי נשוב אליו, כי הוא יתברך יגאל בועלמי.

כפרה

כפרה שאצל עוון וחטא ואצל פנים, כולן לשון קינוח והעברה הן, ולשון ארמי הוא, וגם בלשון המקרא נקראים המזרקים של קדש 'כפורי זהב', על שם שהכהן מקנח ידיו בהן בשפת המזרק (רש"י בראשית לב, כא).

אין כפרה בלא תשובה. והנה בכל מקום שתמצא בתורה כתוב תוספת כפרה, כעניין שבתות וראשי חודשים ומועדים, שיש בהן קרבן מוסף, הוא סוד התגלות הבינה. בסיבת השפע והאצילות שנתוסף באותו היום, מוסיפים בו קרבן ומוסף, כלומר תוספת כפרה, כעניין שאמר בתפילת 'ראשי חודשים לעמך נתת, זמן כפרה לכל תולדותם'. סוף דבר, בכל מקום שתמצא בתורה לשון כפרה, הוא סוד התשובה והרפואה (שערי צדק ח).

ורשעים לא בעו כפרה, רמז לך הכתוב שהם נידונין בְּאֵשָׁהּ של גיהנום, ב'אש תמיד', מאחר שכפרו ב'אש תמיד' (רבינו בחיי ויקרא ו, ג).

אין לשון כפרה נופל, כי אם על החטא (רבינו בחיי ויקרא יב, ז).

יצדק לפרש כפרה, שהוא מלשון כפורת, שהוא המקיף (יונת אלם כד).

מילואי חכמה

קרח ועדתו. ומובא בנועם אלימלך (ליקוטי שושנה): לכאורה היה לו לומר מחלוקת קרח ועדתו עם משה, כמו במחלוקת שלשם שמים נאמר מחלוקת היולל ושמאי. אך הענין להבה עיניהו רואים כמה בעלי מחלוקת הטועמדים על הצדיקים ודוברים על הצדיק בגאוה וכו', ומי יודע להבחין אם כוונתם כדי לקנאר ולגזות לדיקי אמת, אם כוונתם לשמים, כאשר יגידו בפיהם כמה בני אדם שכוונתם לשמים, וגם לומדי תורה ממחלוקת זו בתומרם כוונתם לשמים. לך בזאת יבחנו אם אמת חיפש שכוונתם לשמים, דהיינו אם לא רואים שתכוונתם שלימה כולם כלים אחד מבריס בכל לופנים, חוץ בוודאי כוונתם שלימה לשמים, כי כן הוא הדרך של הצדיקים גמורים ומתיימים שנפשם קשורה זה בזה בתהבה רבה ומבינות ומוהב את מבירו יותר מגופו, ולא יקנא איש בחבירו, כראותו גדולות מבירו שמתם נפשו ויגל בלבבו ויפלה עוד לגדולתו שיתגבה יותר ויותר. אבל אם לא רואים בני אדם בעלי מחלוקת שאין להם התחברות רק להמחלוקת ובעבו כולם כאחד, אבל בשאר התחברות לבניהם פרודות ומלוקות ולא יוכל אחד לראות בגדולת חבירו, ויתאוה תאוה להיקוק אחר ברגליהם זה ממונו וגדולת חבירו יהי לו, זה האות שאת התבעבה המלה ומריבה אשר תבער בעבתם יאד שכם אחד, אין זה כי אם רע לב וחזון ליבם השיאם קנאת איש מרעהו לדבר על הצדיקים עובדי ה' בשמת. וזהו שאמר המנח ויהיו מחלוקת שאינה לשם שמים זו מחלוקת קרח ועדתו, רוצה לומר שהם היו ר"ן איש והמתוו כל אחד כהוגה גדולה, כפירש"י ז"ל, ובשמת גם ביניהם היה ליבם פרודות ומלוקות, רק נגד משה רבינו היו כולם כאחד בעבה רעה למלוק עליו. וזהו 'קרח ועדתו', רמז כנ"ל שהיו לב קרח ועדתו נפרדות זה מזה, אבל לצדיקים לבניהם דבוקות זה בזה וכל מעשיהם לשם שמים וק"ל.

ואני תפלה

וְתַעֲזְרֵנִי לֶחֱזֹר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ בֶּאֱמֶת, וְלֹא אֵצֵא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה עַד שֶׁאָשׁוּב מֵעֲוֹנוֹתַי, וַאֲתַקֵּן אֶת כָּל אֲשֶׁר פָּגַמְתִּי בְּמַחֲשָׁבָה, דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה. וְתִהְיֶה בְּעֶזְרֵנוּ שְׁנִזְכֶּה לְהַמְשִׁיךְ עָלֵינוּ הָאֶרֶת הַתְּשׁוּבָה הַשְּׁלֵמָה מִשָּׁרְשָׁהּ שֶׁהוּא רֹאשׁ חֹדֶשׁ, בַּאֲשֶׁר גָּזַרְתָּ לָנוּ עַל יְדֵי צַדִּיקֶיךָ הָאֲמִתִּיִּים. וְנִזְכֶּה לְקַבֵּל רֹאשֵׁי חֳדָשִׁים בְּקָדֻשָּׁה גְּדוֹלָה, וְנִזְכֶּה לְהַמְשִׁיךְ עָלֵינוּ שֹׁרֶשׁ הַתְּשׁוּבָה בְּכָל שָׁנִים עָשָׂר רָאשֵׁי חֳדָשִׁים, אֲשֶׁר נָתַתָּ לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל זְמַן כַּפָּרָה לְכָל תּוֹלְדוֹתָם, בְּאֹפֶן שֶׁנִּזְכֶּה לָשׁוּב אֵלֶיךָ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה בֶּאֱמֶת (ליקו"ת י).

ילקוט הנחל

והתשובה הזאת נשתלשלה בכל הנבראים בר"ח. ומובא בתכמה ומבונה (יל, ג): ועיין בליקו"ה הלכות תפילין הלכה ה' אות כ"ז על מאחז"ל 'בכל יום יהלו בו לדם מתגבר עליו', זהו ומשך ונתלשל מבחי' 'בתמילה עלה בתמצה לגבוה את הטועלה בתידת הדין', שבכל יום ויום הלדם נידון קלת מעין עליית התתצה הזאת, והעזר והסיוע שהקב"ה עוזרו בגד זה, כמו שאמרו אם 'ונלמלת הקב"ה עוזרו וכו'', זה בתשך מבחי' 'רלה לשלין העולם מתקיים, עתד ושיתף מידת הרחמים בתידת הדין'. ולפעב"ד נראה לנרף לזה גם מה שאחז"ל שהמי"ת מתתרט בכל יום על שברת לת היולה"ר, ע"פ המובא בליקו"ת סימן יו"ד, שהתצוצה ותרטת המי"ת על פגימת הלבנה, שתשם ונתשך היולה"ר כמובא, מזה נתתלל תרטה בר"ח לכל הנבראים שבעולם, וע"פ המובן בספרי תתת לענין יל"ת, שתע"פ שעיקר התרה זאת היינה נתגלה אלא בשתת, אבל גם בכל יום ויום נעשה תעין זה, שתתתת זה צריך להזכיר יל"ת בכל יום ויום, וכן לענין הנ"ל השתלשלות התרטה בכל לדם, תע"פ שעיקר הדבר הזה נעשה בר"ח, אבל גם בכל יום יש תעין זה, שהמי"ת מתתרט כביכול על בריאת והמשכת היולה"ר כמובא בתתאז"ל הנ"ל, אבר בתת בוודאי אין שייך כלל תרטה אלל המי"ת, התגיד תרחשת תחרית ותקודם יודע מה שיהיה, ובוודאי לפניו יתברך נגלה שק"ת להיות נלח זה, כמובא בתיתות לדמו"ר ז"ל בסוף הליקו"ת סי' מ"ט שתעלה גדולה בשיש יולה"ר וכו' ע"ש, וגם עיין היטב בליקוטי תפילות ח"ת סי' ל"ג, וכל תרטת המי"ת על היולה"ר, השומנים שיש בר"ז תעלומות עמוקות עד אין תקר, אף גם זאת הוא כדי שיגיע מזה תרטה והתעוררות לכל לדם שבעולם, כמובן שם בסי' יו"ד הנ"ל לענין ר"ת. ובזאת יתפאר לך ביותר גם דברי מוהרנ"ת ז"ל בהלכות תפילין הנ"ל, שתע"פ שלשמורה נרשה מדברי חז"ל

ראש חודש

נקרא ראש חודש ע"ש התחדשות, כי היצה"ר נקרא 'מלך זקן וכסיל', שכלל ההתרחקות מהשי"ת מגדול ועד קטן, העיקר הוא ע"י זיקנה דס"א (ליקו"ה ר"ח ו, יז).

ברי"ח, שהוא תיקון פגימת הלבנה, מאיר השי"ת בחי' למעלה מן המקום, שהוא בחי' תשובה, בחי' תיקון לכל החסאים (ליקו"ה ציצית ג, כו).

נקבע ר"ח לכפרה, כמ"ש 'זמן כפרה לכל תולדותם', כי אז הוא שורש התשובה, ועיקר התשובה ע"י צעקת הלב להשי"ת, ועל כן נוהגין לעשות יו"כ קטן בער"ח וצועקין מאוד מעומק הלב. וכן נוהגין לילך ולנסוע על קברי צדיקים בער"ח, ולהתפלל ולצעוק שם מעומק הלב (ליקו"ה ר"ח ו, א).

קביעות ראש חודש הוא סוד כמוס ונעלם מאוד, בחי' סוד העיבור, ושם סוד שורש הבחירה וסוד מה שבחר בנו מכל העמים, שכל אלו הסודות אי אפשר להשיג, רק צריכין להאמין בזה, כי הם בחי' שכליות מקיפין, הסתומים ונעלמים מאוד בזה העולם (ליקו"ה ר"ח ו, יט).

איתא במסכת ר"ה (כה.) 'אמר ר"ג, כך מקובלני מבית אבי אבא, שאין חידושה של לבנה פחותה מתשעה ועשרים יום וחצי ושבעים ושלוש חלקים ושתי יודות שעה'. הלבנה נסתרת בכל חודש וחודש ואינה נראית, כמו שני ימים או פחות או יותר קודם שתדבק בשמש בסוף החודש, ואותה שעה שתדבק בשמש ותיראה במערב בערב אחר שנסתרה, הוא תחילת החודש. ואם ייראה הירח ליל שלושים, יהיה יום שלושים ראש חודש, ונקרא חודש שעבר 'חודש חסר', ואם לא ייראה עד ליל אחד שלושים, יום יהיה ראש חודש יום אחד ושלושים, ויהיה יום שלושים מֻחָדָּשׁ שעבר, ונקרא חודש שעבר 'חודש מלא' (סמ"ג עשין מז).

ר"ח זמן כפרה הוא, וראוי לאדם שיפשפש במעשיו ויהרהר בתשובה (של"ה פסחים א).

בכל ר"ח נתגלה רצון חדש על ישראל איך לעבוד את הבורא ית', ולכך נקרא ראש חודש (קדושת לוי פ' שקלים).

בראש חודש הוא תוספת נפש יתירה (קה"י, ר"ח).

ר"ראש' הוא הדעת, טהרת הראש. 'חודש' הוא התחדשות החדש, שזוכה לדעת החדש. וזה 'חדש עלינו את החודש הזה', שנתחיל מחָדָשׁ להבין אפס מה בגדלות השי"ת (נשמה ישראל ר"ח מרחשון).

הכל טמיר וגנוז בהמוח ובמחשבה תחילה, כי הוא מלך על כל איבריו כמאחז"ל (שבת פח:), ולכן נקרא 'ראש חודש', שכל ההתחדשות של החודש נגנז וצפון בכוח בר"ח (נשמה ישראל פ' החודש).

עצה ותושיה ❁ **שורש** התשובה הוא מראש חודש, על כן בראש חודש משלשלת התשובה בכל הנבראים ומגיע להם הרהור תשובה, ואפילו רשעים שבגיהנום מוכרחים לאיזה חרטה בראש חודש, ששבין ומתחרטים ומודים ומתביישים (קיצור ליקו"מ י, י).

שלא המיגר (סיפו"מ ג). וזה בעצמו קוד לסתר [שהיה בחינת לבנה בחינת שמתהר כשמתמר רז"ל (מגילה יג)] שנלקחה לבית משורוט. ועל כן נרמז מודם שאז זמן תיקונה, אז נמצך גם כן התיקון המיקונים הנ"ל, עד שאפילו אלו שהם מסטרא דמותא מתחרטין ומודין גם כן כמבואר שם. ועיין בפרי עץ חיים דרוש להר' חיים ויטאל בענין פוריס, ומדבר מפגימות הלבנה גם כן, ותבין.

מי שטרח בערב שבת וכו'. כדאיתא בע"ז (ג ע"ב) שלעת"ל יאמרו לאומות העולם להשי"ת שיתן לף לכם את התורה ויקיימוה, וז"ל הגמרא: אמרו לפניו, רבונו של עולם, תנה לנו מרגלית ואעפ"כ. אמר להן הקב"ה, שוטים שבעולם, מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת, אלא אעפ"כ מעלה אני עליכם כאילו עשיתם, ונתתי לכם. ועיין שם מדלגנות שם מוהמתמם ועולות משם למאר משן, ומשתמת מומה הזוהמה שם. ומומם המדרגות הרעות הנקרלות נומה רומתת הם הממונים על מומה הזוהמה. ומם הגיהנם שולטת במומה הזוהמה שנשתרה שם. ויש רשעים, אלו שמתלכלים בתאוותיהם תמיד ולא נתלבנו ועטירו מהם, ומתו בלא תשובה, ותפטיר אלו נקראי רשעים גמורים, אלו שהיו קצי עוקף תמיד, ולא נשברו ונכנעו לפני קונם בזה העולם, אלו נידונים שם בגיהנם הזוהמה ומומה הלומה הרומתת, שהם מינם יוצאים משם לעולמים. וכן אלו שהשתמשו עם הלכם על הארץ ולא עשו על כמוד קונם בזה העולם, כל אלו נידונים שם לדורי דורות ולא יוצאים משם. ובשבתות ובראשי חודשים ובמועדים ובמגיד, בחומו המקום נשקע ונכבה האש, והם חיים נידונים.

ל' חוי להם לאלו הרשעים שֶׁעֲיָנָלוּ מזה העולם, חוי להם, מי יגלום את עולמו ויעלם עליהם זכות שֶׁעֲיָנָקְרוּ ביד המלך דוֹמָה, והם יִשָּׁקְפוּ בשם הגלום שם תמיד, והם לא יֵצְאוּ ממנו רק בגלגל חודשים ושבתות, וכמו שנאמר 'והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו לפני תמר ה'.

ילקוט הנחל

שרק בעת גרימת העולם היה המשכת מידת הרחמים במידת הדין, אבל נתמת גם בכל יום ויום נעשה מעין זה, כי בתמת שניהם לייקא הכרחיים לתיקון הנשמות. כי מתחילת המשבה, שהם תוקף מדה"ד, מזה נשתלשל בכל יום המגברות היה"ר (שהוא כלול כל מיני מניעות ופיתויים והסתות ועקמומיות שבעב, ומאד מיני המגברות קליפת עמלק שמתגבר על האדם, עד כי 'כל יגר מתשבות ניבו ר' ע' כ' ה'יוס'), וכמבואר בלקו"מ סי' ע"ג שהוא כביכול היה"ר של הש"ת, שמזה נשתלשל כל מיני יגרים רעים שבעולם, ומבחי' 'יגאה אחין העולם מתקייס עמד ומיתף מדה"ר וכו'', שזה בעצמו בחי' מרגלת הש"ת על היה"ר המובא במאמו"ל הנ"ל, מזה נמשך בכל יום העזר והסיוע מאיתו ית' שיהי' ביכולת להתגבר עליו, שזה בחי' מלחמת עמלק שהש"ת בעצמו כביכול לוחם עימו בכל עת, כמובא בספרי חסת.

מילואי חכמה

מי שטרח בערב שבת. וביאור זה בספר תפדיסים (סי' קמטו) בהקשר לערב שבת, ח"ב: 'והיה ביום הששי והכינו' (שמות טז), 'מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת'. מאוד מאוד יש לו לאדם להיות זריז לתקן לרבי שבת, ומהיר וחריז כאדם הסר שמע כי המלכה בהה ומתאכסנת בביתו, לו הכלה וכל בני חבורתה בגיס לא בימו, מה הוא עושה, שמא שמחה גדולה ותומר, כמה עושין לי כבוד גדול מאד בזה גבי כבל קורמי, תומר לעבדיו, תנקו הבית ופינו חומו ובבדו חומו, ותיקנו המיטות מפני כבוד הבלה, ואני אלך לקנות להם בשר ודגים מה שאוכל להשיג לכבודם, הוא עלמו טורח בתיקון מאכל אפילו היו לו אלף עבדים. ומי לנו גדול משבת שהיה כלה ומלכה והיה קרושה עונגה, על אחת כמה וכמה שיש לו לטרוח להיות בעה"ב עלמו מתקן, אפילו היו לו מאה עבדים, כרבא דאמר שיבושא.

מי שטרח בערב שבת. ומובא בשבע"ט עם"ח (פ' בראשית): בירור מהן הריב"ם טוב בענין 'מת בערב שבת ניגול מחיבוט הקבר' (מסכתות קטנות, מסכת שמחות, מיבוט הקבר פ"ל ה"ח), הע"פ שהוא בחמת כן, הקשה מורי, הה בוודאי כוונת הש"ס להשמיענו חיך להיעלל מחיבוט הקבר, אלא לא כן מה קאמרת לן, והרי זה אין בידו עֲיָמות בערב שבת. וביאר, שהוא מוסר גדול, שימית עלמו בעולם הזה שהוא ערב שבת בידוע, ויסבול בזיונות וירידות ודוחק וייסורין בחיבה, כדי לעשות הכנה לשבת, ובזה ניגול מחיבוט הקבר. **זה בעצמו גיהנם שלהם.** ומובא בשבע"ט עם"ח (פ' בראשית): במדלש רבתי (ב"ר ט) 'והנה טוב מאוד, זה גיהנם כו', וכל מי שאינו מקונל במצוות ומעשים טובים הרי גיהנם', עכ"ל. ליתת בש"ס (נדרים ח) 'עתיד הקב"ה להושיב אתה מנדיקה, לדיקים וכו'', ואמעתי כי לעתיד לא יהיה גיהנם, רק מכניסין הרשעים לגן עדן, וזה לו לגיהנם יימצב, שישומע שם מתפללין בשמחה וביקוד ולומדים בהתמדה, וזה לו ללער יימצב שלא היה מורגל בזה, אם כן בזה עלמו שהדיקים מתעדנין בה הרשעים נידונין.

ואני תפלה

יי צַר לִי מְאֹד, פָּרְנִי וְחָנֵּנִי, חוּם וְחַמֹּל עַל נַפְשִׁי הָאֻמְלָלָה וְהַמְּטֹרֶפֶת, וְנִדְבָּאת כְּמוֹ בֵּין שְׁנֵי אֲרָיוֹת, הַמְּלָאָה חֲמָאִים וַעֲוונוֹת וּפְשָׁעִים, הָרְחוֹקָה מִמְּךָ בְּכַמָּה הָרְחָקוֹת. וּמָתַי אֶעֱשֶׂה גַּם אֲנִכִי לְבֵיתִי לְהָכִין לִי צֵידָה לַדָּרָכִי, כַּאֲשֶׁר הֵכִינוּ לָהֶם כָּל הַצַּדִּיקִים הַיְרֵאִים וְהַכְּשֵׁרִים שֶׁהָיוּ מִלְּפָנַי בְּכָל דּוֹר וָדוֹר. וּמָה אֶעֱשֶׂה לְיוֹם פְּקֻדָּתִי, אָנָּה אוֹלִיךְ אֶת חֶרְפָּתִי הַגְּדוֹלָה וְאֵיךְ אוּכַל לְהִתְעַמֵּן. "וּמָה אֶעֱשֶׂה כִּי יָקוּם אֵל וְכִי יִפְקֹד מָה אֲשִׁיבֶנּוּ", וּכְבָר הוֹדַעְתָּנוּ עַל יְדֵי חֲכָמֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁאֵין אָדָם וְתָרָן בְּכָל בָּעוֹלָם הַבָּא, וְאַתָּה פּוֹקֵד עַל כָּל אָדָם כְּדַרְכָּיו וְכִפְרִי מַעֲלָלָיו, וְעָקַר רַחֲמָנוּתֶיךָ הוּא עַל הַשְּׁבִים אֵלֶיךָ בֶּאֱמֶת בָּעוֹלָם הַזֶּה אֲשֶׁר עָלֵיהֶם אַתָּה מָלֵא רַחֲמִים וּמוֹחֵל לָעֲוונוֹתֵיהֶם וְסוֹלֵחַ לְכָל פְּשָׁעֵיהֶם, אֲפִלּוּ אִם הָרְבּוּ מְאֹד לִפְשֹׁעַ נֶגְדֶּךָ, כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְתָּ לְמֹשֶׁה עַבְדֶּךָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב 'וְנִקָּה לֹא יְנַקֶּה', וְדָרַשׁוּ חֲכָמֵינוּ, זְכָרֵנִם לְבְרָכָה, וְנַקֵּה לְשָׁאֲנִין שָׁבִים. עַל כֵּן בְּאתִי לְהִתְנַפֵּל וּלְהִתְחַנֵּן לְפָנֶיךָ, וְאַתָּה הַשְׁתָּא מוֹל הַדְּרַת קְדֻשָּׁךָ. מָלֵא רַחֲמִים, טוֹב וּמֵטִיב לָרָעִים וְלַמּוֹבִים, הַצּוֹפֶה לְרָשָׁע וְחָפֵץ בְּהַצָּדָקוֹת, חוּם וְחָנֵּנִי, וְרַחֵם עָלַי בְּרַחֲמֶיךָ הַגְּדוֹלִים, וְעָזְרֵנִי בְּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁאֲזֹכֶה לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה אֵלֶיךָ. וְאִזְכֶּה לְהָקֵן כָּל מַה שֶׁפָּגַמְתִּי קֹדֶם מִן הָעוֹלָם (ליקו"ת יד).

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. רבינו מלמדים כאן את הלימוד הנכון עד כה בפסוק לימוד פנים את המלמד. כתיב בתהלים (כח, ה): וְאֶל פְּעֻלֹּת יָדָיו לֹא יָבִינוּ יֶהֶרְסֵם וְלֹא יִבְנֵם: ופירש"י (שם): **ולא יבנם.** כל מקום שנאמר 'לא', פסל את הרשעים, 'ולא', מוסיף על הרשעים, מה הרשעים מציני לך אלו מציני. ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך שתשים סנהדרין אצל המקדש. **אשר תשים לפניהם.** אמר לו הקב"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר, תשנה להם הפרק וההלכה ב' או ג' פעמים עד שתהא סדורה בפיהם כמשנתה, ואיני מטריח עצמי להכניס טעמי הדבר ופירושו, לכך נאמר 'אשר תשים לפניהם', כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני המלך. **לפניהם.** ולא לפני עובדי אלילים (גיטין פח). ואפילו יודעת בדין אחד שהם דנין חומו כדיני ישראל, אל תביאהו בערכאות שלהם, שהמציא דיני ישראל לפני הרמייס מחלל את השם, ומְעַכֵּב את שם המלילים להתקדש, שנאמר (דברים לב) 'כי לֹא צוּרָנוּ כְּצוּרָם ואויבינו פלילים', כשאויבינו פלילים זהו עדות לעילוי ירושלים. ועיין מטה במילואים ד"ה 'ואלה המשפטים וכו'.

הרשון אשה לאיש. כלשיטת במכילתא (פ' משפטים, ו): רבי ישמעאל אומר, 'והמית איש ומת' (שמות כא), למה נאמר, אלא לפי שהוא אומר (שם) 'כי יפתה איש בתולה', אין לי אלא איש, שפחה מנין, ת"ל 'איש ומת', הרוה הכתוב שפחה לאיש לכל הניזקין שבתורה. וכן לימד בקידושין (לה ע"ב): תנא דבי ר' ישמעאל, אמר קרא 'איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם', הרוה הכתוב שפחה לאיש לדיני שבתורה. דבי רבי אליעזר תנא, אמר קרא 'אשר תשים לפניהם', הרוה הכתוב שפחה לאיש לכל דיני שבתורה. דבי חזקיה תנא, אמר קרא 'והמית איש או אשה', הרוה הכתוב שפחה לאיש לכל מיתות שבתורה. **קוב"ה ושכינתיה שהוא בחי' אשה ואיש.** כלשיטת במקיצו"ז (תיקון כב, סח ע"ב): לֹא'אִישׁ', כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר 'ה' אִישׁ מִלְחָמָה', (...) 'אִשָּׁה' לְמִשְׁכְּנָא, לְהֵיאֲמַר בַּהּ 'מִעַתָּה אִשָּׁה טוֹב וגו'".

משפטים

משפטים הם מה שאפשר להבין בהם טעם שהוא בחי' דעת, בחי' אמת (ליקו"ה ריבית ה, מה).

משפטים הם מצוות 'דרועות, שאף אם לא נאמרו, דין הוא שיהיו נאמרים (תפארת ישראל, מח).

משפטים הם מוחין דז"א, הנכנסים במלכות הנקראת צדק (מהברת הקודש, פורים).

'משפטים' נקראו קודשא בריך הוא ושכינתיה (דגל מחנה אפרים פ' משפטים).

משפטים הן יסוד ותפארת, דכל אחד נקרא משפט (קה"י, משפט).

משפטים הם בהוד, ששם תכלית כל המשפטים (קה"י, משפט).

ההבדל בין דין ומשפט. הדין, הוא הטענות, או של הבע"ד, או השקפת השופט על טענותיהם זכויותיהם וחובותיהם. והמשפט, מציין השקפת השופט על פסק הדין, ובא לרוב בדבר שמשפטו גלוי ומבואר (מלבי"ם ישעיה י, ב).

מילואי חכמה

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. ופירש בתנחומא (משפטים, ה): אמר ליה הקב"ה למשה, נתתי להם את התורה, בָּךְ ומן להם את המשפטים. אמר להם הקב"ה, אם מנקשים אתם לעמוד בעולם, אמרו את המשפטים, שהן מעמידין את העולם, שנאמר 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם', דור המבול לא נחבו מן העולם אלא על שעברו על המשפטים. ובפסיקתא דרב כהנא (יב, יא) מובא: 'כיוצא הזה אתו מדבר סיני', ר"ל יהושע בן לוי, בָּבֶל מלכים שהיה מטייל בשוק, ופגע בו תיובו של מלך ומילא חֵיקו מצנים טובות ומרגליות. אמר המלך, פיתאו לי מיסבריות (כלומר: שלא יהא בני אומר, תילולי תיובו של אבא, לא היה לו מה ליתן לי. כך אמר הקב"ה למשה, שלא יהו ישראל אומרים, תילולי שבא יתנו ולימדך את הדינים, לא היה לו ליתן לנו את התורה, אלא הרי אני נותן להם את התורה כולה דינים, 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם'. **קוב"ה ושכינתיה שהוא בחי' אשה ואיש.** ומובא בפרי הארץ (פ' ויצא):

והנה עניין ייחוד קוב"ה, הבינו בתורה בשמו קודש התפוח אדם הראשון 'ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבוששו', ופ"כ 'ויידעו כי ערומים הם ויעש ה' להם מלבושים כתנות עור'. העניין הוא שאמר 'ויהי האדם לנפש חיה', ופירש"י ז"ל 'היה שכולו עי"ש, פירוש, כי התיאוש שנאדם הוא התיאוש שבכולן בכל סדר הבריאה, מקוף המעשה עד המתאבד מחיל, שהוא כל התורה כולה וייחוד קוב"ה ושכינתיה, כשאמר רז"ל (ב"ר ח) 'הסתכל בתורה וברא'. ופ"כ הן, הגופים של אדם הן הן גופי תורה, אם כל הדיבורין ייכונו היטיב לקלפת ה'. ומעתה אין שום גוזם בגוף עורות שאת גוף התורה, אם שאנס נאמר (שה"ש ז) 'תמוקי יריכיך', 'מה יפך בסנדל אף דברי תורה בסנדל' (מד"ק שם), הרי הגוף מסמיל את התורה להיותה בתוכו וְהָיָה בהם. מה שאין כן אחר התעלם, שהגוף היה נפרד ויידעו כי ערומים הם', ויעש ה' להם כתנות עור', שהם לבושים, להיות התורה היתה לריכה להתגשם על דרך הגוף בתלות גשמיים, והיו לריכים עוד ללבושים, כאמר (משלי כז) 'פָּקֹחַ לִבְּוֹתֶיךָ', להיות התורה לריכה להיות בסנדל כיוון. אבל גופיו שהן הן גופי תורה קולע אל השערה ולא יתעלם, הנה זה הוא ייחוד קוב"ה ושכינתיה, גם בזה לא יבוש גם הָעֲלֶם לא יֵדע.

ילקוט הנחל

הרשון אשה לאיש. ומובא בקובץ מבואי הגמל (משפטים מ"מ): והמובן מלילופי דבריו הקדושים בענין 'הוסיו אתה לנים', שהתאה היא בחי' רגלין, ובענין הכתוב 'השב אתה' וכו', שהיא התפלה, כי התפלה היא בחי' רגלין, ועל כן הם עיקר התיקון, שעל זה קובצ כל האתאר, היינו להעלות ולגלות את ענין התפלה בעולם, שזהו בעצמו הוא ענין העלאת הרגלין. ו'הוסיו אתה לנים', שבחי' התפלה שהיא בחי' רגלין וירכין שהם בתאר, יעלו ויתגלו בבחי' ידים שהם בגלוי ובפרסום, בבחי' 'דודי שלח ידו מן החור' כמוב"פ, שכל זה הוא בחי' 'ליבו נשא את רגליו' כמוב"פ.

לכל דינים שבתורה שצריך להתתיקם צריך להשוות היינו לייחד קוב"ה ושכינתיה שהוא בחי' אשה ואיש. ומובא בקובץ מקור תכמה (מנ"ת תשנ"ז, עמ' טו): לכלורה לינו מוזכר בכל התורה בהדיא מייחוד קוב"ה ושכינתיה (ע"פ כלל י"ז מת"י הכללים). אבל בלמת זאת היא עיקר ההשגה, שעל זה קובצ כל האתאר הזה. כי כל הדינים בתים מזה שהשכינה שהיא מלכותו היא בגלות, והסטרא אתרא נתחזק בה, והשלותה, זאת היא ההתתקה, וזה בעצאת הוא התגלות הדליק וממשלתו, שמייחדים את האתאלה שהוא המלכות, בקוד השכינה, להשי"ת, שהכל מלינו, ומהתאלת הדליק היא ממשלת השי"ת ודו"ק (ועיין היטב בביאור הליקוטים).

אשה ואיש בחינת מרדכי ואסתר. ובקובץ יד הגמל (י) מובא: וזהו מה שכתוב בתגילת אסתר (ב, ז) גבי אסתר 'לקתה מרדכי לו לבת', ודרשו חז"ל (מגילה יג) 'לבית', שמרדכי נשא את אסתר לשה, היינו שרלה מרדכי בזה לייחד ייחוד קוב"ה ושכינתיה, ולהמתיק התרון לף והדינים של התן. עוד לפש"ל, שבזה מרומז שעיקר עליית התפילה, בחי' רגלין ואסתר, ע"י הדליק שמעלה אותה מבחי' 'בת' וקטנות לליה לה מגרמה כלום, לבחי' 'בית' עקרת הבית, בחי' עיקר וגלוימת מעלת התפלה.

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, כי איתא במכילתא, אשר תשים לפניהם, הושוו אשה לאיש לכל דינים שבתורה. פירוש לכל דינים שבתורה שצריך להמתיקם, צריך להשוות היינו לייחד, קוב"ה ושכינתיה, שהוא בחינת אשה ואיש, בחינת מרדכי ואסתר.

אשר תשים לפניהם. ודייק בפל"ח (י, כב) שהרי ליווי זה נאמר למשה, וז"ל: כי כשמשה רבינו, בחינת הדליק התמת, מאיר בחינת הרוח שלו שהוא בחינת משפט, אל המתקרבים אליו, שהם נגדו בחינת רגלין, בחינת 'וכל העם אשר ברגליך כילדו', עי"ז נתבטל הגשות והעבודה זרה, ונעשה בחינת ייחוד קוב"ה ושכינתיה, וממתקין כל הדינין.

הרשון אשה לאיש וכו'. וביאר בפיה"ל (י): מבואר לפי זה יומר בלשון הכתוב הנ"ל 'השב אתה וכו' משה המים'. עוד יש בלבי לדבר בזה ובדבר הנו"ן יוש שהם כח מרדכי ומשה, אשר עיקר התיקון תלוי בה כמוב"פ, כי היא היא סוד השכינה המובא בפנים, שהיא התפלה והיא תורה שבעתה, ואשת הנו"ן מלורפת בהג' אתות לג'ג'ן, ולביה, בדוה דעשיב בידיה ורגלין המוב"פ. **צריך להשוות היינו לייחד.** ודייק בליקו"ה (תו"מ ערב ג, ב): וזה בחינת 'הושו' דייקא, בחינת 'ליבו נשא את רגליו', שמשמיעין לבחינת רגלין שבחינת אשה שיוכלו להעלות את בחינת רגלין למעלה עד שהרגלין שוין להידין, בבחינת 'והיה אור הלבנה כאור החמה'.

קוב"ה ושכינתיה שהוא בחי' אשה ואיש. וכתב בליקו"ה (תה"ע קדושין ג, ב): כי זה ידוע שייחוד שם ושפה בקדושה ובטהרה מרמז לדברים עליונים וגבוהים וקדושים מאד מאד, בחינת ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה כידוע, כמו שאמרו רז"ל (סוטה יז) 'שם ושפה זכו שכינה ביניהם וכו', לא זכו שם מוכלמן'.

ואלה מוסיף על **הראשונים בחיי תוספת וריבוי בחיי גאוה.**

וכתב בפל"מ (י, ט): כי ענין זה של 'מוסיף על הרמב"ם' יש בקדושה וכן להיפך בסט"ע ח"ו, כי לפי שלא תיקן המעות אף גם שהוא מתגאה ג"כ כנ"ל. והסיפור מזה הוא בחינת 'מוסיף על ענין רמב"ן' דקדושה, היינו שהצדיקים מוסיפין קדושה בכל פעם, וכל מה שמשיגין ביותר הם עניוים ושפלים ביותר, ועי"ז מכירין גם העכו"ס את גדולת השי"ת, זהו ג"כ בחינת 'מוסיף על הרמב"ם'.

תוספת וריבוי בחיי גאוה עבודה זרה. ובלי"ק (יו"ד ערלה ה, ח) מופיע בענין הקשר שבין גאוה למוספת וריבוי, וז"ל: כוודאי מי שירגיש שפלותו בחמת, וישים אל ליבו תיך הוא מלוכלך בעוונותיו ותאוותיו ופגמיו הרבים, בוודאי ילך על ידיו ועל רגליו ויבקש בכל כוחו את רופא החמיתי שיוכל לרפא מחלואי נפשו, כי מי יוכל לסבול להיות מלוכש בבגדים גואים ומטונפים. לך הבגדים גואים שבעלמן מבלבלין את דעתו ומעקמין את לבבו, עד שעושה עצמו כלא יודע את טיוף מעשיו, ואפך עליין בכבוד של העולם הזה, ונופל בגאות וגסות הרוח, ועי"ז אינו יכול להתקרב אל החמת, שלא יועיל עליו בני אדם ויהיה נחשב בעיניהם כשוטה וכמשוגע, כפרט עמה בעוונותיו הרבים שנתקיים 'ותשלח חמת מרגלי', 'וסר מרע משתולל', והכבוד נהפך לזרים, וירחי חטף נמחסן וכו'. אבל מי שמשים אל ליבו בכל מעשיו אשר לא טובים, ומרגיש שפלותו בחמת, בוודאי יכיר החמת לחמיתו, ויבשר כל המגיעות שבעולם, ויתקרב אל החמת במקום שהוא. ועל כן נקראת הגאוה 'מותרות', כמ"ש במואב 'על כן יקרא עשה וכו' על שהתגאה, כמ"ש 'שמענו גאון מואב גֵּא מאד וכו', גאוותו וגאונו וכו'', וכתיב 'ומשלח על יתר עושה גאוה'. כי גאוה הוא בחינת מותרות ממש, בחינת עבודה זרה, בחינת קיא לוותה שהוא מותרות ופסולת הגוף, בחינת בגדים גואים הנ"ל, שעיקר התגברותם למנוע מהחמת הוא ע"י גאות כנ"ל.

ואלה מוסיף על **הראשונים.** וכדלעיתא בפ"ק (ב, ג): ג"ל מנהו, בכל מקום שנאמר 'אלה', פסל את הרמב"ם, 'ואלה', מוסיף על הרמב"ם, שהוא"ו בא להוסיף וכרבות על מה שכתוב קודם לכן.

לא מרובכם חשק ה'. וזלפמ"כ בדברים (ז, ז–ח): כִּי יְדִיעֲלָךְ ה' אֱלֹקֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָשַׁל גּוֹיִם רַבִּים מִפָּנֶיךָ הַחִתִּי וְהַגִּרְגָּשִׁי וְהָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי שִׁבְעָה גוֹיִם רַבִּים וַעֲצוּמִים מִמֶּךָּ: וּנְתָנָם ה' אֱלֹקֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהִכִּיתָם הַחֲרֵם תַּחֲרִים אֹתָם לֹא תִכְרֹת לָהֶם בְּרִית וְלֹא תְחָנֵּם: וְלֹא תִתְחַתֵּן בָּם בִּתְּךָ לֹא תִתֵּן לִבְנוֹ וּבִתּוֹ לֹא תִקַּח לִבְנֶךָ: כִּי יָסִיר אֶת בִּנְךָ מֵאַחֲרַי וְעָבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְחָרָה אַף ה' בָּכֶם וְהִשְׁמִידְךָ מַהֵר: כִּי אִם כֹּה תַּעֲשׂוּ לָהֶם מִזְבְּחֹתֵיהֶם תִּתֹּצוּ וּמַצֵּבֹתָם תְּשַׁבֵּרוּ וַאֲשֵׁרָיו תְּגַדֵּעוּן וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ: כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַה' אֱלֹקֶיךָ בְּךָ בָּחַר ה' אֱלֹקֶיךָ לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה מִכֹּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: לֹא מֵרֻבְּכֶם מִכָּל הָעַמִּים חָשַׁק ה' בָּכֶם וַיִּבְחַר בָּכֶם כִּי אַתֶּם הַמְעַט מִכָּל הָעַמִּים: כִּי מֵאַהֲבַת ה' אֶתְכֶם וּמִשָּׁמְרוֹ אֶת הַשְּׁבֻעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֵיכֶם הוֹצִיא ה' אֶתְכֶם בְּיָד חֲזָקָה וַיִּפְדְּךָ מִבֵּית עֲבָדִים מִיַּד פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרָיִם: וּפירש"י (שם): **לֹא מרובכם.** לפי שאין אתם מגדילים עצמכם כשאני משפיע לכם טובה, לפיכך חשק ה' בכם. **כי אתם המעט.** המתמעטין עצמכם, כגון אברהם שאמר 'ואנכי עפר ואפר', וכגון משה ואהרן שאמרו 'ונחנו מה', לא כנבוכדנצר שאמר 'אֶדַּמֶּה לעליון', ומנחריב שאמר 'מי בכל אלוהי הארצות', ומירם שאמר 'אני מושב לאלקים יושבתי'.

ועי' עוד מענין זה בחולין (פט ע"ב). וכתב המהר"ל בחור מדם (אתמר ה, ד"ה ומ שם על המלך טוב): הגאוה היתירה הוא דבר מוספת, וכל מוספת קרוב להיות בטל ממנו, וזה שאמרו במסכת סוטה (ה ע"ב) 'כל מי שיש בו גסות רוח סופו מתמעט', ולכך כתיב (משלי טו) 'לפני שבר גאון', שכל גאון וגסות יותר מן הראוי, קרוב להיות ניטל מן העולם, כמו כל דבר שאין ראוי להיות.

ואלה מוסיף על **הראשונים בחיי תוספת וריבוי בחיי גאוה עבודה זרה. כמו שכתוב** (דברים ז) **לא מרובכם חשק ה', שפירושו גאוה, וזה בחינת מוסיף על הראשונים, שהוא בחינת המן עמלק,** (יו"ד ערלה ה, ח) מופיע בענין הקשר שבין גאוה למוספת וריבוי, וז"ל: כוודאי מי שירגיש שפלותו בחמת, וישים אל ליבו אין הוא מלוכלך בעוונותיו ותאוותיו ופגמיו הרבים, בוודאי ילך על ידיו ועל רגליו ויבקש בכל כוחו את רופא החמיתי שיוכל לרפא מחלואי נפשו, כי מי יוכל לסבול להיות מלוכש בבגדים גואים ומטונפים. לך הבגדים גואים שבעלמן מבלבלין את דעתו ומעקמין את לבבו, עד שעושה עצמו כלא יודע את טיוף מעשיו, ואפך עליין בכבוד של העולם הזה, ונופל בגאות וגסות הרוח, ועי"ז אינו יכול להתקרב אל החמת, שלא יועיל עליו בני אדם ויהיה נחשב בעיניהם כשוטה וכמשוגע, כפרט עמה בעוונותיו הרבים שנתקיים 'ותשלח חמת מרגלי', 'וסר מרע משתולל', והכבוד נהפך לזרים, וירחי חטף נמחסן וכו'. אבל מי שמשים אל ליבו בכל מעשיו אשר לא טובים, ומרגיש שפלותו בחמת, בוודאי יכיר החמת לחמיתו, ויבשר כל המגיעות שבעולם, ויתקרב אל החמת במקום שהוא. ועל כן נקראת הגאוה 'מותרות', כמ"ש במואב 'על כן יקרא עשה וכו' על שהתגאה, כמ"ש 'שמענו גאון מואב גֵּא מאד וכו', גאוותו וגאונו וכו'', וכתיב 'ומשלח על יתר עושה גאוה'. כי גאוה הוא בחינת מותרות ממש, בחינת עבודה זרה, בחינת קיא לוותה שהוא מותרות ופסולת הגוף, בחינת בגדים גואים הנ"ל, שעיקר התגברותם למנוע מהחמת הוא ע"י גאות כנ"ל.

בחי' גאוה עבודה זרה וכו' שהוא בחי' המן עמלק. מבואר היטב לעיל שכל המאמר מקושר לענין מרדכי לחסר והמן, שכל מפלתו היתה מחמת גאוותו וכן כתב בליקו"ה (יו"ד ערלה ה, טז): וזה בחינת 'ויהי בימי מחשורוש הוא מחשורוש וכו'". כי כל סיפור המגילה הקדושה סובב על ענין זה, שמספרת תוקף הרע לתי המתגברה מלכות הרשעה שהוא בחינת גאות, שהוא בחינת עבודה זרה, ולזה לכלות את ישראל מ"ו. כי עיקר כל הגזרות וכל הגלויות הם ע"י הגאות שהוא היפך התורה, שאין לחם זוכה לה כי אם ע"י ענוה כנ"ל. וזהו 'ויהי בימי מחשורוש', היינו מלכות הרשעה, בחינת גאות. וזהו מה שאמרו רז"ל 'לחיו של רשע וגן גילו של רשע', היינו שכל תוקף גאוותו הוא רק כמו"פ.

לכן נאמר (שם) 'להכחיד לחכם ממר ה' וגו', ואת עשיו שנאתי וגו'', ואומר (הושע יד) 'לרפא משובתם אוהבם נדבה וגו'', נָדְבָה נפשי להשבען מע"פ שאינן הגוזים, וכן הוא אומר (דברים ז) 'כי מהבת ה' אתכם ומשָׁמְרו את השבועה'.

עמל"ק

ועיקר לבטל כח מלכות עמלק, כי היא כוללת הארבע מלכויות, כמ"ש (במדבר כד) 'ראשית גוים עמלק'. ועל כן כשהרג שמואל את אגג מלך עמלק, נאמר (שמו"א טו) 'וישסף שמואל את אגג', ופירש"י 'חתכו לארבע', שחתך הארבע מלכויות דסט"א, לבל יהיה להם כח וממשלה מהמלכות דקדושה, שהיא בחינות דל"ת, כי העלה המלכות דקדושה מהם (ליקו"מ קלה).

בני עמלק מכשפין היו (רש"י שמות יז, ט).

יוחזיר מיעד הוא עמלק. ויש לו מקצת סימני טהרה, אף עמלק יש לו זכות אבות (רש"י תהלים פ, יד).

יובוא עמלק', הוא סוד שָׂרו של עשיו, שיש לו אחיזה במרכבה, והוא מצד שמאל (תניוני פ' בשלח).

עמל"ק הוא בחי' פסולת הרע שהובור מן קין בן אדה"ר, וכמ"ש בפסוק 'ויסר קֵיני מתוך עמלק', כי הטוב שֶׁבְּקֵין התברר ביתרו, הנקרא 'חבר הקיני', הנפרד מקין, ר"ל מן הרע של קין שהוא עמלק (שער הפסוקים פ' בלק).

יכ"ל זמן שזרעו של עמלק קיים, לא השם שלם ולא הכסא שלם'. בזה רמזו דברים נפלאים, כי עמלק הוא החוצץ בפני השכינה, שאין השכינה נגלית בעולם הזה, וזה ידוע כי אומה זאת אינה מתחברת עם ישראל כלל, ולכך נחשב אומה זאת תוספת בפני עצמה, וכל תוספת מכסה גוף הדבר, כמו הקליפה אשר הוא מכסה הפרי, ולכך כאשר עמלק בעולם, הרי בעולם הכנף המכסה, ודבר זה יסולק כאשר אין זרע עמלק (נצח ישראל ס).

עמל"ק הוא כמו שורש ליניקת כל הקליפות (קנאת השם צבאות ח"ב).

עמל"ק כולל כל האומות, וזה שאמר 'ראשית גויים עמלק', כי ראשית היא כולל האחרים, כמו ראש השנה כולל כל השנה, והוא שורש לד' מלכים, ועל כן 'בבל ומדי ויון ואדום' וט"ז אותיות והכולל גימ' עמלק (קה"י, עמלק).

עמל"ק הוא דעת דקליפה, וע"כ משה רבינו ע"ה שהוא דעת דקדושה, זורז גרמיה לְקָרְבָא דלעילא (קה"י, עמלק).

יִלְקוּט הנחל

ואלה וכו' בחי תוספת וריבוי בחי גאוה וכו' ותקונו המשפטים בחי רוח וכו'. ומופע נקודת מבוטי הנמל (מדבר תס"ה): כוודאי בנימין עלמו רומז על גדלות דקדושה, שלא דכשלוקמה מי שהיו לחוי לזה, הוא כמי' גאוה וגדלות דסט"ע. וזהו עלמו שהוכיח לסה הסבל 'יוסף היינו וכו' ושמעון היינו', עם כל זה 'ותא בנימין תיקחו', שלחם לוקחים לעלמכם גדלות וכו'. היינו, דבשלמא שם היו לכם כמי' יוסף ושמעון, שפיר שייך לכם גם כמי' בנימין שהוא גדלות דקדושה, מה שייך כן כשהיין לכם כמי' יוסף ושמעון, שם כן יין תקחו לכם את בנימין, כי אז אין זה גאוה והתגאות. וזהו עלמו גם ענין 'כשב אשר אתיש', שהיא התפלה להצדיק, כי כוודאי כשהתפלה שהיא עם הגדלות והתגאלה דקדושה, כשנופלת אל אלימלך, הינה אלא גאוה והתגאות, ועל זה נאמר 'כשב אשר אתיש', שיציב את התפלה והגדלות למי שהיא שייכת לו באמת. ונגלה דכמו כן לענין פירוש 'אלה מוסיף' שהוא גאוה, שבעצם הוא מורה על גדלות דקדושה, וכענין המבואר בדברי הקדושים לקמן, שיוסף הוא הצדיק, כמ"ש 'רום דבשיב וכו'', וזהו שהוא נקרא יוסף, ע"ש מוספת וריבוי היינו גדלות דקדושה, אלא דכשנופל לקליפת המן עמלק, אז נתהווה לריבוי ומוספת וגאוה דסט"ע, אבל ע"י תיקון המשפטים כמי' רוח, שנאבד ע"ז הגאוה דסט"ע, אז נתהפך ונתקבל הגדלות והמוספת בקדושה. וזהו מתאחד פירושו של רבינו ז"ל בפסוקו של מקרא, שב' המיבות 'ואלה המשפטים' נסמכים זל"ז, היינו כי 'ואלה' שהוא ריבוי ומוספת וגדלות דקדושה, שייך לבחי' הצדיק שהוא כמי' 'המשפטים' כמי' רוח כמוב"פ.

מילואי חכמה

תוספת וריבוי בחי גאוה עבודה זרה. וכתב בנתיבות עולם (נתיב הענווה ג): בסמכת סוטה (ה ע"ב) בפרק קמא 'אמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו גסות הרוח רוחו לוגדעו כמאיר, כמיב הכא (דבריס ז) 'ורמי הקומה גדועים', וכתיב התם (דבריס ז) 'ומשריהם מגדעון'". גם דבר זה בא לנאמר מידת הגאוה שהיא מידה מגונה. וכבר ביארנו כי בעל הגאוה הוא מוספת דבר שאינו רואי, ובפרט כאשר האדם נקרא גם כן עץ, דכתיב (שם כ) 'כי האדם עץ השדה וגו'', והמאיר היא יוצאת מן הארץ, ומגבהת עלמה למעלה למעלה והוא גידול זר, שהרי הוא עבודה זרה ויש לנקר גידול זר הזה, וכן האדם שנקרא עץ, שנאמר 'כי האדם עץ השדה', שם הוא בעל גאוה הוא גידול זר וראוי לנקר לחותו ולגדעו כמאיר. ויש עוד בזה דבר מופלג, מה שבעל הגאוה הוא מאיר גמורה, כי מי שהוא בעל גאוה הוא כמו שעובד עבודה זרה כמו שיתבאר, לכן נקרא בעל גאוה מאיר, שהמאיר הוא גידול גבהות של עבודה זרה, וכן הוא מי שהוא בעל גאוה ובגבהות שלו הוא גבהות של עבודה זרה, כי מי שהוא בעל גאוה הוא כמו עובד עבודה זרה.

לא מרובכם חשק ה'. ופיתפ בתנחומא (עקב, ג): 'לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם וגו'', לא ממה שאתם עושין מצוה יותר מהם, שהאומות עושין מצוה שלא נצטוו יותר מכם, והם מגדילים שמי יותר מכם, שנאמר (מלאכי ג) 'כי ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגויים וגו'', וכתיב (שם) 'ואתם מחללים אותו בֶּחֱלֶלְכֶם שולחן ה', מגולל הוא וניבו נבזה אָכְלוֹ'. כי אתם המעט', שלא נזכות שאתם ממעטין את עצמכם לְפָנַי, לפיכך אני

ואני תפלה

וְזַבְּנִי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, לְיַשֵּׁבֶר וּלְכַלְכֵּל מַעֲלַי אֶת מִדַּת הַגַּאֲוָה, וְלֹא יְהֵיֶה בִּלְבָבִי שׁוּם גַּאוּת וְגָבְהוּת בָּעוֹלָם כְּלָל. אֲנָא יי מָלֵא רַחֲמִים אַתָּה רַחֵמְתָּ אֶת שִׁפְלוּתֵנוּ וְדַלּוּתֵנוּ וְעַנְיוּתֵנוּ בְּעֵת הַוֹּאת עַל יְדֵי חֲמָאֵינוּ וַעֲוֹונוֹתֵינוּ וּפִשָּׁעֵינוּ הַפְּרֻבִּים, אֲשֶׁר עַל יָדָם נִתְרַחֵקְנוּ מִפְּךָ מְאֹד, וְאֵין לָנוּ שׁוּם צֶדֶק וְזְכוּת לְפָעֳלֹ בְּקָשָׁתֵנוּ חָנֵּם לְמַעַנְךָ, כִּי אִם בְּחַסְדְּךָ הַגָּדוֹל וְרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים. כִּי דַרְכְּךָ לְהֵיטִיב לְבְרִיּוֹתֶיךָ, וְאַתָּה מְרֻחָם עַל כָּל מַעֲשֶׂיךָ בְּרַחֲמִים רַבִּים וּבְמִתַּנַת חָנֵּם. עַל כֵּן מָלֵא רַחֲמִים תְּרַחֵם עָלֵינוּ לְבַל יַעֲלֶה בְּרָעָתֵנוּ ח"ו, שׁוּם מַחֲשֶׁבֶת חוֹרִין לִפְעֻלוֹת ח"ו, וְלֹא יִכָּנֵם בִּלְבָבִי שׁוּם נְדָנוּד גַּאוּת וְגָבְהוּת וּפְנִיוֹת בָּעוֹלָם כְּלָל, לְבַל תֹּאבַד תִּקְוָתִי לָגֶמְרֵי ח"ו. כִּי מַעַט הַטּוֹב שֶׁיֵּשׁ בְּנוּ הַכֹּל מֵאִתְּךָ, כִּי מִמְּךָ הַכֹּל וּמִיָּדְךָ נָתַנּוּ לָךְ. וְגַם זֶה הַמַּעַט דְּמַעַט טוֹב מְעֹרָבָב בְּפִסֹּלֶת הַרְבֵּה מְאֹד, עַד שֶׁגַּם מַעַט הַטּוֹב צָרִיךְ תִּקּוּנִים גְּדוֹלִים רַבִּים בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, שֶׁיּוּכַל לְהִתְבָּרֵר וְלַעֲלוֹת לְפָנֶיךָ, וְאֵיךְ יוּכַל מְגֹשָׁם וּמְרֻחָק כָּזֶה לָזְכּוֹת עַל יְדֵי מַעַט טוֹב פָּחוֹת מִמַּשֶּׁהוּ כֵּן הַיָּם. וְאֵין לִי שׁוּם מַשָּׂאֲנָה כִּי אִם עַל רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, וְאִם ח"ו, נִכְבֶּם בְּלִבִּי חֲלִישָׁה הַמַּעֲנוּת שֶׁל צֶדֶק וְגָבְהוּת וְגַאוּת, אָז אֶבְרַחְתִּי בְעָנְיִי ח"ו. כִּי בְּפִיהָ יְזֻקַּה נַעֲר מִנְּעָר מִכָּל טוֹב כְּמוֹנִי (ליקו"ת י).

ראשית גוים עמלק. מוסיף על הכתובים, מיכא 'הכתובים' מכמה מקומות. ויובן וגתוב. כתיב בבמדבר (כד, טו, ט): וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר נְאֻם בִּלְעָם בְּנוֹ בְעֹר וּנְאֻם הַגֶּבֶר שְׁתֻם הָעָיִן: (...) וַיַּרְא אֶת עֲמָלֵק וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק וְאַחֲרִיתוֹ עֲדֵי אֹבֵד: ופירש"י (שם): **רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק.** הוּא קָדַם אֶת כּוּלָּם לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל. וכדלעיתא בזהר (בשלח, סה ע"ב): לב רבי יהודה אמר, רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק וְאַחֲרִיתוֹ עֲדֵי אֹבֵד, וכי 'רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק', והלא כמה לאומות ועמים ומלכיות היו בעולם עד שלא נח עמלק. אלא שכאשר יצאו ישראל ממצרים אז נפל פחד ואימה על כל עמי העולם מפני ישראל, שזהו שכתוב 'שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת', ולא היה עם שלא היה מפחד מהגבורות הגדולות של הקב"ה, אבל עמלק לא היה יכול, שזהו שכתוב 'ולא ירא אלקים', היינו שלא היה ירא מהקב"ה מלהתקרב אליך למלחמה, ועל כן 'רֵאשִׁית גּוֹיִם' שבאו לעשות מלחמה בישראל, היה 'עמלק', משום כך 'ואחריתו עדי אובד', שכתוב 'כי מחה אמחה את זכר עמלק'.

כמו שכתוב (במדבר כד) **ראשית גוים עמלק. ותקונו, המשפטים,** בחינת רוח, כמו שכתוב

ע"כ): לג רבי יהודה אמר, 'רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק וְאַחֲרִיתוֹ עֲדֵי אֹבֵד', וכי 'רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק', והלא כמה לאומין ועמין ומומין הוו בעלמא עד לא אתא עמלק. אלא כד נפקו ישראל ממצרים לחילו ואימתא נפלה על כל עמין דעלמא מישראל, הדא הוא דכתיב 'שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת', ולא הוה עמא דלא הוה לחיל מגבורתן עלמין דקודשא בריך הוא, ועמלק לא הוה לחיל, הדא הוא דכתיב (דברים כה) 'ולא ירא אלקים', לא לחיל למקרב לגבך, ועל דא 'רֵאשִׁית גּוֹיִם' דאתו לאגחא קרבא בישראל, 'עמלק' הוא, ובגיני כך 'ואחריתו עדי אובד', דכתיב 'כי מחה אמחה את זכר עמלק'. וכדמצינו בילקו"ש (דברים רמז תתקלח): משל למה"ד רואה אתה שלא היתה בריה יכולה לירד במוכס, וכש בן בליעל אחד ועקף למוכס, הע"פ שנכווה, אלא לא יָקֵרָה (פי' קיבל חומה) לפני אחרים. כך, כיון שראו ישראל ממצרים נפלה אימתן על כל לאומות העולם, שנאמר 'לֹז נִבְהֲלוּ אֲלוּפֵי אֱדוֹם וגו', תיפול עליהם אימתה וגו', וכיון שבא עמלק ונזדווג להם, אע"פ שנטל את שלו מתחת ידיהם, הֵקֵילָן לפני לאומות העולם.

מילואי חכמה

ראשית גוים עמלק. ומובא במאור ושמש (פ' משפטים): עמלק הכי איתא לידי קרירות, ולזיל את מהכתוב מלמחוק אחד את מזכירו. וע"י מה הקרירים, ע"י התנשאות וגאוה, שעמלק גימטריא ר"ס, שהוא לשון התנשאות וגבהות וגאוה. מפני שעיקר הדבר שמביא לאהוב אחד את מזכירו, הוא ע"י שכל אחד ואחד שפל ומבוזה בעיני עצמו, שמוצא תמיד מקרוות בכל מעשיו, ורואה את גדלתו ומעשיו של מזכירו וגדול מאוד בעיניו, ע"י כן אוהב את מזכירו והוא בתכלית עימו. לפפוקי מם הוא גדול בעיני עצמו והוא בגאוה, אזי ממילא רואה מקרוות של מזכירו, וע"י כן הוא שונא אותו, לפי שתכירו שפל מאוד בעיניו. ועמל"ק גימטריא ר"ס, והוא הקריר את ישראל מתמימות והתלהבות שהיה להם מקודם לאהוב זה את זה כנ"ל.

ילקוט הנחל

כמו שכתוב ראשית גוים עמלק. ומובא במאור ושמש (פ' משפטים): וביליקו"ש (תו"א שמח ה, ט) כתב בענין עמלק שהוא להרחיק מהקדיק התמים, וז"ל: עיקר מלחמת עמלק שבכל דור הוא כנגד שם ה', שהוא שם הקדיק התמת שהוא שם ה', כי שמו משוקף בשם הקדיק, לפי הקדיק הזה התמת הוא הפלא והיופי וההידור של כל העולם, הוא התן התמת של כל העולם, הוא בחינת יסוד הפשוט, בחינת 'והר היוקף מעדן וכו'' לפי ממנו נמשכין כל המרכבה יקודות, שהוא כלליות כל העולמות כולם, שכולן נמשכין ממנו וכל חיותם נמשך על ידו, לפי שהקדיק התמת שבכל דור הוא נמצא בכל המידות, וזוכה למחול בחשובה להשי"ת וכו'. ומפ זה הקדיק התמת שבכל דור היה נמצא בעולם, וכל העולם היו מתקרבים אליו בתמת, היה העולם כפי מחוקן, כי זה הקדיק יש לו כח לתקן כל העולם, אם לא היו מעלימין ומסתירין חומו. אבל בכל דור ודור יש בחינת מלחמות עמלק, ועיקר מלחמתו של עמלק יתם שמו, היא רק דייקא נגד הקדיק התמת הזה שהוא הרשם הרשם בית. כי עמלק הוא בחינת רשעים דסט"ת, בחינת 'רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק', ועל כן כל מלחמתו הוא רק כנגד זה הרשם בית התמת, אבל הדורות נמשכין ממנו, בבחינת 'קורת הדורות מרשם'. כי עמלק אינו רוצה להלחם לא את הקטן ולא את הגדול, כי אם עם הרשם בית בעצמו, אבל מחמת שכנגד הרשם בעצמו אין לו שום כח להילחם עמו בעצמו, כי זה הקדיק התמת הרשם בית כבר זכה לגמא תומו ונשבר תומו בתכלית, כי לא מתהני מדיליה כלום, כי כבר שבר כל התאוות וכל המידות רעות בתכלית תכלית, בתכלית השלימות שאין שלימות מתריו, והכניע ובישל מעצמו זוהמת הנחש שהוא עמלק שהוא הסט"ת, והוא הכניעה כולם מעצמו בתכלית ההכנעה והביטול, עד שלא נשאר אלא שוא שמו ימבכד ובשביל עמו ישראל וכו' וכו', על כן בוודאי אין לעמלק שהוא רשם הסט"ת שום תחיזה להילחם עם הקדיק בעצמו. על כן כל מלחמתו הוא מה שמעורבב את העולם בכל עת, ועושה מחלוקת גדול בכל עת על הקדיק התמת הזה שהוא הרשם בית, כדי להרחיק את ישראל ממנו, כדי שלא ישובו להשי"ת ע"י הקדיק הזה שהוא הרשם בית, שיש לו כח להחזיר כל העולם למוטב כנ"ל. וזהו הקליפה הרעה שהוא המן עמלק, כל מחבוותיו וכל מיצעיו הרשעים של הסט"ת ממש, שהם עיקר שם הטומאה כמו רשעי הכתות של הפילוסופים והאפיקורסים, כי גם אלה יש להם רשעים עליהם, שלומדים אלה אלו החכמות החיצוניות הגבוהות העוקרות לותם מן העולם, ולגודל נפשות לקרבם לאלו הרשעים יתם שמם בוודאי הן הוא מחום דלכו, ועל זה מניח עצמו בוודאי לתרכו ולרחבו, אלא שפילו רשעים שיש להם חלק בקדושה, שהם חושבים כשריים קצת, ואפילו אם הם צדיקים רק שיש בהם עדיין חיזה תחיזת הרע, ואין להם כח להוציא את ישראל מרע לטוב, על כן מרוחה עמלק שכל אלו הרשעים יהיו גדולים ומפורסמים בשם גדול בעולם, ויהיה להם התנשאות גדול, וכל כוונתו הרעה רק כדי להעלים עי"ז שם הרשם בית התמית, שהוא הרשם של כל הרשעים שבעולם, והוא הפעל הבית התמיתי של העולם, שעיקר תיקון כל בני עולם לשוב להשי"ת הוא על ידו דייקא. וקליפת עמלק, כל מלחמתו להעלים ולהסתיר שמו של זה הרשם בית דייקא. (...) ועל כן על זה מתקנא עמנו ביותר הבעל"ד, שהוא קליפת המן עמלק, ומניח עצמו לאורכו ולרחבו להעלים ולהסתיר שם הידוד ופפל של הקדיק התמת הזה, ומקיש עליו מחלוקת גדול, ומתגבר בתחבולותיו להקיש רשעים בעולם ולהגדיל שמם מאד, אבל שמם נמחק משם הטומאה מטמות התיעובים, ולפעמים כשרואה אע"פ שו להפך התמת לגמרי, להעמיד רשע גמור לעשות אותו רשם ומפורסם, כי בוודאי לא יטעו בו בני ישראל הכשרים, על כן הוא מסתדל בתחבולותיו להתלבש עצמו בחיזה כשר או קדיק שהיו עליהם על זה הקדיק הנ"ל שהוא הרשם בית התמיתי, והבע"ד מגדיל שמו של זה האולק והמתנגד על הרשם בית התמיתי, הוא מגדיל שמו מאד ומפרסם אותו מאד. כי עמלק מרוחה בלבם את עוֹל מַלְכוּתָךְ, וְתִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם מְהֵרָה לְעוֹלָם וָעֶד (ליקו"ת ז).

ואני תפלה

וְנַזְהֲרָה הֶהָרֹג וְהַבְנִיעַ וּלְשַׁבֵּר וְלַעֲקוֹר וּלְבַטֵּל קְלִפַּת מַלְכוּת עֲמָלֵק הָרִשְׁעָה שֶׁקָּלוּל מִכָּל הָאַרְבָּע מַלְכֻיּוֹת, וְתַעֲזֹרֵנוּ לִמְחוֹת שְׁמוֹ וְזִכְרוֹ מִן הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "תִּמְחֶה אֶת זֵכֶר עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם לֹא תִּשְׁכָּח". וְיִקָּיֵם מִקְרָא שֶׁכָּתוּב "הָאוֹיֵב תַּמּוּ חֳרָבוֹת לָנֶצַח וְעָרִים נָתַשְׁתָּ אָבַד זִכְרָם הֵמָּה. וַיי לְעוֹלָם יֵשֵׁב כּוֹנַן לַמִּשְׁפָּט כִּסְאוֹ". וְתַעֲקֹר וְתַשְׁבֵּר וְתַבְטֵל כָּל הַחֻכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת וְכָל הָאֶפִּיקוֹרְסִית מִן הָעוֹלָם, וְיִתְגַּלֶּה אֲמִתּוֹ הַקָּדוֹשָׁה בְּכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ וְיִקָּבְצוּ בָּלָם עוֹד מַלְכוּתֶךָ, וְתִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם מְהֵרָה לְעוֹלָם וָעֶד (ליקו"ת ז).

ולרוח משפט. ופיעל בפל"ח (י, כח): כי סם מדבר מענין הגאוה כמ"ש (ישעיה כח) 'הוי עטרת גאות שיכורי אפרים וכו' גרגלים תֻּרַמְסָנָה וכו'', 'גרגלים' דייקא כנ"ל (ומזה תבין קלת גם ענין הסכרות של פורים), ופייס סם 'ביום ההוא וכו' עטרת צבי לְשָׁאָר עַמּוֹ', ולכאו רבותינו ז"ל (סנהדרין קיח ע"ב) 'לְמֶאֱיִם ענמו כמיייס', היינו בחינת ענוה. 'ולרוח משפט', כי כל זה נעשה ע"י הרוח, סהוא בחינת משפט כידוע וכו', עי"ס עוד.

ולרוח משפט וכוי משיבי מלחמה. ופירש במי הנחל (י): ר"ל כי זה הפסוק פירשו המפרשים ז"ל שהשי"ת יהיה לרוח משפט לחזקיהו, שהוא הלדיק החמת שיבטל הע"ז כנ"ל על פסוק 'דודי שלח ידו מן המור', שעל ידו יכולים לזכות לכל המיקויים המוב"פ, וגם סוף הפסוק 'משיבי מלחמה שָׁעְרָה', ופירש"י שקלי על פותח שהם משיבים מלחמתה של תורה, שייך ג"כ לזה, כי בהתורה, שם הרוח המבטל הע"ז, שזה בחי' גגלה וגמחר שיש בהתורה.

וע"י הרוח באים ריקודין והמחאת כף וכוי ונתרבה האמונה.

ובפל"ח (י, יח) בתב: עיקר המתקת הדינין ע"י ביטול הגאוה והעצבות שהם, ע"י הרוח הקודש של הלדיק דשיב בשיר פרקין דלדועין ודשוקין, שזה בחינת ריקודין והמחאת כף ברומניות, לך בכלן ממנו הענין שע"י שמקשר הריקודין והמחאת כף בגשמיות בשמחה של מלוה, שגשמך מבחינת הרוח שבגוף, בחינת 'ליבו נשף מת רגליו', של הלדיק החמת שהוא 'שיש חשר רוח בו', ע"ז גשמך גם ברומניות שהרה מבחינת הרוח שבגוף העליון, של בחינת הידין והרגלין שברוחניות, וגשמך בחינת ביטול הגאוה והעצבות שהם והקליפות, וגשתקין כל הדינין. ובזה תבין ביותר מה שדייקת בשמאמר זה הולרך ז"ל לבתר שכוונתו לקייס הדבר בפשוטו. וכן בתב בפל"ח בשמשך דבריו (שם, כג): מאמר 'משפטים' קימן יו"ד של"ל בגמר קודש פורים תקפ"ג, ובעת שבתבתי לפניו ז"ל זה השמאמר חשר לי, כך חשרתי, שעכשיו בשמעיס בזיות מ"ו על ישראל, והנה הולכים וממשמשים לבוא ימי הפורים השלה, ויהיו ישראל מרקדים וימחאו כף, וימתקו הדינין. וחזר וכפל דבריו וחשר בפה מלא, כך חשרתי. וכוונתו היתה להעיר לבניו שבעת וכין שכל דברי תורתו הקדושה, הע"פ שיש בה עשקות גדול וגורל חזק מחוד ורזין עילאין וסודי קודות עשוקות ורחבים מני יס בכל דיבור ודיבור, חעפ"כ עיקר כוונתו שבשמע ועקבל דבריו הקדושים בפשיטות, לשמור ולעשות ולקיים שת כל דברי תורתו בפשיטות ובתמימות.

ולרוח משפט וכוי משיבי מלחמה. 'המשפטים', בחי' 'ולכוח משפט', מרמז ל'רוח' הלדיק, ש'משיב מלחמה' ומבלה הגאוה בחי' שעמלק. וזלשה"כ בישעיה (כח, ו–ו) בגבוחה לשעת"ל המדברת כולה בביטול הגאוה: הוֹי עֲטֶרֶת גֵּאוּת שִׁכּוֹרֵי אֶפְרָיִם וְצִיץ נֹבֵל צְבִי תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ גֵּיא שְׁמָנִים הֲלוּמֵי יָיִן: הִנֵּה חָזָק וְאַמִּיץ לַאדֹנָי כְּזֶרֶם בָּרָד שֵׁבֶר כְּזֶרֶם מַיִם כַּבִּירִים שֹׁטְפִים הִנִּיחַ לָאָרֶץ בְּיָדוֹ: בְּרַגְלַיִם תִּרָּמַסְנָה עֲטֶרֶת גְּאוּת שִׁכּוֹרֵי אֶפְרָיִם: וְהָיְתָה צִיצַת נֹבֵל צְבִי תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ גֵּיא שְׁמָנִים כְּבִכּוּרָה בְּטֶרֶם קַיִץ אֲשֶׁר יִרְאֶה רֹאֶיהָ בְּעוֹדָהּ בְּכַפּוֹ יִבְלָעֶנָּה: בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' לִצְבִי תִפְאָרָה וְלַעֲטֶרֶת צְבִי לִשְׁאֵרִית עַמּוֹ: וְלְרוּחַ מִשְׁפָּט לַיּוֹשֵׁב עַל הַמִּשְׁפָּט וְלִגְבוּרָה מְשִׁיבֵי מִלְחָמָה שָׁעָרָה: ופירש המל"ד (שם) ע"ד הפשט: **הוי.** הנביא מתחזן על עטרת הגאוה של שיכורי אפרים, ר"ל על מה שהיו מתכבדים בגאוחם. **וציץ נובל צבי תפארתו.** הדר תפארתו היה עטרת הגאוה שזכה. הבלה מהר כציץ הנשה, אשר בחצי זמן יבוש ויכמוש. **אשר על ראש.** חוזר על 'עטרת גאות' לומר, העטרה אשר על ראש בני אפרים, שהיו מפנקים עצמם למאוח ראשם הרבה בשמן מבושם, וכאילו היה הראש גיא מלא שמן. **שלומי יין.** אשר היו מוכים מהיין, כי לפי רוב השכרות, ייפלו בארץ ויוכו על האנשים המושלכים על פני האדמה, וכאילו היין הוא המכה. **הנה חזק ואמיץ.** הנה יש רוח חזק ואמיץ לה', שהוא כזרם ברד השאבר מילות. **שאר קפח.** כרוח סערה הכורת ומשחית. **שומפים.** אשר השה שוטפים בחזקה. **סגיח לארץ ביד.** זה הרוח יניח בעטרת גאוחם לארץ בחזקת יד וכבח רב. **ברגלים תרמסנה.** ברגלי החויב תרמסנה בעטרת הגאוה של שיכורי אפרים, ר"ל החויב ישפיל גאוחם. **וכאשר תכלה וכו'.** הדר תפארתו הדומה לציצת הנובל, אשר היה לבעטרה על ראש גיא שמנים. **כביכורה.** חוזר על 'והיתה' השמור בתחלת המקרא, לומר בעטרת הגאוה תהיה כתחנה שתשכחה בעטרה יהיה הקין, והוא עת ביטול התחנים כולם. **אשר ירמסנו וכו'.** אשר מיד כשירחה אותה הרואה, יבלענה מיד כשהיא עדיין תלויה על הענף, ואינו ממתין עד שיתלוש, ואמר שכן יתהר החויב להשפיל גאוחם. **ביום ההוא.** ביום משלת מלכות אפרים. **לעטרת צבי.** ר"ל, יתלו הכבוד בגאון ה'. **ולצפירת תפארה.** כשל הדבר בחילים שונים. **לשאר עמו.** הם יהודה ובניימין. **ולרוח משפט.** השל יהיה לרוח משפט למי שיושב על המשפט, ר"ל, יחונן דעה למחזיקים בעשות משפט אמת. **ולגבורה.** הוא יהיה לגבורה לבני יהודה אשר שנו ממקום המלחמה להיכנס אל שער העיר לְהַשָּׁבַת שָׁם, ר"ל, לא יצטרכו לגבורת מלחמה, כי השל יאסף להם ויכה את החויב. ודו"ק ושלה שהשבד שרגינו בא להודיעו ממקרא זה שהמשפטים בחי' 'רוח משפט', הרי גם הפסוקים הסובבים מדברים בביטול הגאוה, ומקוארים היטב לעניינו השמאמר, ובפרט בחי' רוח ה' השמגלה בידייס בחי' 'בגיח לארץ ביד' (פס' ג'), וברגלין בחי' 'ברגלים תרמסנה' (פס' ג'), בחי' ממיאת כף וליקודים הנמשכים מהרוח שבעשה ומבטלים הגאוה.

יקוט הנחל

ולרוח משפט וכוי משיבי מלחמה. ומובא בקובץ מבוצי הנחל (תשרי תש"מ): הנה צריך ביאור בהבחמר לעיל שהמשפטים הוא בחי' רוח מהפסוק 'ולרוח משפט', דמה הולרך להביא גם פיוס הכתוב 'משיבי מלחמה', ללכאורה אינו מוסיף כלום לענין הלשון הנ"ל. ואולי י"ל, דלענין ביאורו הכתוב 'ולשה המשפטים, ד'ולשה' הוא בחי' גאוה, ע"ז, הענין שעמלק כמוב"פ, 'המשפטים' הוא בחי' הרוח, והוא משבר ומכניע את הגאוה וכו', ופירוש הכתוב, 'ולשה' בחי' גאוה, מיקוי 'המשפטים' בחי' רוח. אבל בחמת תאבי היכן מבואר בפסוק ד'המשפטים' הוא מיקוי ד'ולשה', ובפרט לפי מה שמבואר לעיל בפיס גאות ה', דגם הגאוה הוא בחי' רוח (גבוה). ואם כן, יוצר היה נלשה לפרש 'ולשה' (גאוה) 'המשפטים' (רוח), היינו רוח גבוה, וזה הבית רציונו פיוס הכתוב ('ולרוח משפט וכו') 'משיבי מלחמה', לומר דחיבת 'המשפטים' מורה על הרוח דקדושה המשיב מלחמה שערה ומשבר ומכניע את הרוח גבוה, וכמו שהבית רציונו לעיל על ענין זה את הכתוב 'מרועם בשבט ברזל', כי הרוח דקדושה נקלת מרועה, כי הוא משבר רוח גבוה, וכן במרבב"ם מבואר בשם 'רומתי' כמוב"פ, שהוא כלי מלחמה להכניע ולגלע את הרוח גבוה, הענין עמלק, שבטוויוהו לגמוח עימו ולממומו מן העולם. ודוח הזה הנקלת בשם 'משפט' בלתיבת 'ולרוח משפט וכו'', 'משיבי מלחמה', ושפיר מפרשת 'ולשה' (מוסיף על החתשונים, 'מלחמת גוייס עמלק', בחי' גאוה ע"ז כמוב"פ) 'המשפטים' הוא הרוח דקדושה, שהוא הרוחת וכלי מלחמה המשבר ומכניע את הרוח גבוה של עמלק, בלתיבת 'ולרוח משפט וכו' משיבי מלחמה'.

מילואי חכמה

ונסתלק חרון אף מן העולם. ומיחש בפ"ר (יט, ב): אמר רבי חנינא בן קנסן, לרבעה הן שפחמו ב'לף' ונחבדו ב'לף', ואלו הן, נחש, ושר המופיס, ועדה קורח, והמן. נחש, 'ויחמר אל האשה לף' (בראשית ג). שר המופיס, 'לף אני נחלומי' (שם מ). עדה קורח, 'לף לא אל מרך' (במדבר ז). המן, 'לף לך הציאה מחמר' (מחמר ה).

ולרוח משפט וכוי משיבי מלחמה. 'המשפטים', בחי' 'ולכוח משפט', מרמז ל'רוח' הלדיק, ש'משיב מלחמה' ומבלה הגאוה בחי' שעמלק. וזלשה"כ בישעיה (כח, ו–ו) בגבוחה לשעת"ל המדברת כולה בביטול הגאוה: הוֹי עֲטֶרֶת גֵּאוּת שִׁכּוֹרֵי אֶפְרָיִם וְצִיץ נֹבֵל צְבִי תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ גֵּיא שְׁמָנִים הֲלוּמֵי יָיִן: הִנֵּה חָזָק וְאַמִּיץ לַאדֹנָי כְּזֶרֶם בָּרָד שֵׁבֶר כְּזֶרֶם מַיִם כַּבִּירִים שֹׁטְפִים הִנִּיחַ לָאָרֶץ בְּיָדוֹ: בְּרַגְלַיִם תִּרָּמַסְנָה עֲטֶרֶת גְּאוּת שִׁכּוֹרֵי אֶפְרָיִם: וְהָיְתָה צִיצַת נֹבֵל צְבִי תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ גֵּיא שְׁמָנִים כְּבִכּוּרָה בְּטֶרֶם קַיִץ אֲשֶׁר יִרְאֶה רֹאֶיהָ בְּעוֹדָהּ בְּכַפּוֹ יִבְלָעֶנָּה: בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' לִצְבִי תִפְאָרָה וְלַעֲטֶרֶת צְבִי לִשְׁאֵרִית עַמּוֹ: וְלְרוּחַ מִשְׁפָּט לַיּוֹשֵׁב עַל הַמִּשְׁפָּט וְלִגְבוּרָה מְשִׁיבֵי מִלְחָמָה שָׁעָרָה: ופירש המל"ד (שם) ע"ד הפשט: **הוי.** הנביא מתחזן על עטרת הגאוה של שיכורי אפרים, ר"ל על מה שהיו מתכבדים בגאוחם. **וציץ נובל צבי תפארתו.** הדר תפארתו היה עטרת הגאוה שזכה. הבלה מהר כציץ הנשה, אשר בחצי זמן יבוש ויכמוש. **אשר על ראש.** חוזר על 'עטרת גאות' לומר, העטרה אשר על ראש בני אפרים, שהיו מפנקים עצמם למאוח ראשם הרבה בשמן מבושם, וכאילו היה הראש גיא מלא שמן. **שלומי יין.** אשר היו מוכים מהיין, כי לפי רוב השכרות, ייפלו בארץ ויוכו על האנשים המושלכים על פני האדמה, וכאילו היין הוא המכה. **הנה חזק ואמיץ.** הנה יש רוח חזק ואמיץ לה', שהוא כזרם ברד השאבר מילות. **שאר קפח.** כרוח סערה הכורת ומשחית. **שומפים.** אשר השה שוטפים בחזקה. **סגיח לארץ ביד.** זה הרוח יניח בעטרת גאוחם לארץ בחזקת יד וכבח רב. **ברגלים תרמסנה.** ברגלי החויב תרמסנה בעטרת הגאוה של שיכורי אפרים, ר"ל החויב ישפיל גאוחם. **וכאשר תכלה וכו'.** הדר תפארתו הדומה לציצת הנובל, אשר היה לבעטרה על ראש גיא שמנים. **כביכורה.** חוזר על 'והיתה' השמור בתחלת המקרא, לומר בעטרת הגאוה תהיה כתחנה שתשכחה בעטרה יהיה הקין, והוא עת ביטול התחנים כולם. **אשר ירמסנו וכו'.** אשר מיד כשירחה אותה הרואה, יבלענה מיד כשהיא עדיין תלויה על הענף, ואינו ממתין עד שיתלוש, ואמר שכן יתהר החויב להשפיל גאוחם. **ביום ההוא.** ביום משלת מלכות אפרים. **לעטרת צבי.** ר"ל, יתלו הכבוד בגאון ה'. **ולצפירת תפארה.** כשל הדבר בחילים שונים. **לשאר עמו.** הם יהודה ובניימין. **ולרוח משפט.** השל יהיה לרוח משפט למי שיושב על השמשפט, ר"ל, יחונן דעה למחזיקים בעשות משפט אמת. **ולגבורה.** הוא יהיה לגבורה לבני יהודה אשר שנו ממקום המלחמה להיכנס אל שער העיר לְהַשָּׁבַת שָׁם, ר"ל, לא יצטרכו לגבורת מלחמה, כי השל יאסף להם ויכה את החויב. ודו"ק ושלה שהשבד שרגינו בא להודיעו ממקרא זה שהמשפטים בחי' 'רוח משפט', הרי גם הפסוקים הסובבים מדברים בביטול הגאוה, ומקוארים היטב לעניינו השמאמר, ובפרט בחי' רוח ה' השמגלה בידייס בחי' 'בגיח לארץ ביד' (פס' ג'), וברגלין בחי' 'ברגלים תרמסנה' (פס' ג'), בחי' ממיאת כף וליקודים הנמשכים מהרוח שבעשה ומבטלים הגאוה.

(ישעיה כח) **ולרוח משפט וכו' משיבי מלחמה, כי על ידי הרוח נתתקן הגאוה והעבודת אלילים כנ"ל. ועי"ז, אשר תשים לפניהם. היינו הושוו אשה לאיש, לכל דינים שבתורה, היינו בחינת המתקת הדינים. כי כל זמן שיש עבודת אלילים בעולם, חרון אף ודינים בעולם. ועל ידי הרוח הנ"ל, נתייחד קוב"ה ושכינתיה, ונמתקין הדינים, ונסתלק חרון אף מן העולם:**

והנה כלל הדברים אלו, שעל ידי הצדיק שהוא בחינת הרוח, אתעביר אל אחר בפירות. ועל ידי הרוח, באים ריקודין והמחאת כף. כי על ידי הצדיק שהוא בחינת הרוח,

המתקת הדינים

כשמודיעין שהכל מהשי"ת ואין להרהר אחריו יתברך כלל, בזה בעצמו ממתיקין הדינים (ליקו"ה ר"ח ו, יב).

כל עבודתינו הוא בשביל להמתיק דינים, כדי להכניע הסטרא אחרא, שעיקר אחיזתה מבחי' דינים כידוע (ליקו"ה גזילה ב, ח).

בביהמ"ק היתה האבן שתיה, ששם נמתקין כל הצמצומים והדינים (ליקו"ה גזילה ב, ח).

דע, כי בחי' הכלים נקרא דינים גמורים, ונתינת המוחין פנימים בהם נקרא מיתוק הדין (פע"ה ר"ה ד).

ע"י פנימיות התורה נמתקין הדינים (מקור מים חיים פ' נח).

המתקת הדין הוא אינו בחסד, רק בדין, והוא כי שורש הדין למעלה מעלה בגובהי מרומים הוא חסד גדול, והוא עניין הצמצום הראשון להשי"ת, למען התגלות אהבתו לעמו ישראל, כנודע להבאים בדעת ה' (וישר דברי אמת נה).

מבואר בכתבים של הקדוש מו"ה דוב בער ז"ל, שהצמצום היא אהבה ממש וחסד גדול, אע"פ שהוא צמצום והוא דין, אעפ"כ הוא חסד ממש, כי זהו דין מתוק, וממתיק כל הדינים התחתונים ממנו, שהוא שורשם והם עניניו, והם אינם בעצמם חסד כמוהו ממש, וזהו מה שאומרים 'למוחל עוונות בדין', 'לכובש כעסו בדין', הכל ר"ל בדין עליון הנמתק מאוד (וישר דברי אמת נה).

כפי גודל ערך ההשפעה כך גודל הקטרוג, עבור שירידתו ממקום הגבוה להמקבל הוא דרך עולמות, ובעולמות הוא צמצום לדון את המקבל אם הוא ראוי לזה השפע היקר, ולכולן התיקון הוא התפלה, שע"י התפלה נמתקין הדינים (מאור עיניים פ' ואתחנן).

יש עיתים שאין התפלה יכולה לעלות, מפני המקטרגים והדינים שיש למעלה, וְהַתְּפִלָּה, למשוך ממוחין עילאין שמות הוי"ה רחמים גדולים וחסדים מגולים על כנסת ישראל, ואז נמתקים כל הדינים (מאור ושמש פ' שמות).

הדינים אינם נמתקים אלא בשורש, וכשאדם מתגבר המקטרגים והדינים שיש למעלה, וְהַתְּפִלָּה, למשוך ממוחין עילאין שמות הוי"ה רחמים גדולים וחסדים מגולים על כנסת ישראל, ואז נמתקים כל הדינים (מאור ושמש פ' שמות).

הדינים אינם נמתקים אלא בשורש, וכשאדם מתגבר להמתיק דינים, כדי להכניע הסטרא אחרא, שעיקר אחיזתה מבחי' דינים כידוע (ליקו"ה גזילה ב, ח).

דע, כי בחי' הכלים נקרא דינים גמורים, ונתינת המוחין פנימים בהם נקרא מיתוק הדין (פע"ה ר"ה ד).

ע"י פנימיות התורה נמתקין הדינים (מקור מים חיים פ' נח).

המתקת הדין הוא אינו בחסד, רק בדין, והוא כי שורש הדין למעלה מעלה בגובהי מרומים הוא חסד גדול, והוא עניין הצמצום הראשון להשי"ת, למען התגלות אהבתו לעמו ישראל, כנודע להבאים בדעת ה' (וישר דברי אמת נה).

מבואר בכתבים של הקדוש מו"ה דוב בער ז"ל, שהצמצום היא אהבה ממש וחסד גדול, אע"פ שהוא צמצום והוא דין, אעפ"כ הוא חסד ממש, כי זהו דין מתוק, וממתיק כל הדינים התחתונים ממנו, שהוא שורשם והם עניניו, והם אינם בעצמם חסד כמוהו ממש, וזהו מה שאומרים 'למוחל עוונות בדין', 'לכובש כעסו בדין', הכל ר"ל בדין עליון הנמתק מאוד (וישר דברי אמת נה).

כפי גודל ערך ההשפעה כך גודל הקטרוג, עבור שירידתו ממקום הגבוה להמקבל הוא דרך עולמות, ובעולמות הוא צמצום לדון את המקבל אם הוא ראוי לזה השפע היקר, ולכולן התיקון הוא התפלה, שע"י התפלה נמתקין הדינים (מאור עיניים פ' ואתחנן).

יש עיתים שאין התפלה יכולה לעלות, מפני המקטרגים והדינים שיש למעלה, וְהַתְּפִלָּה, למשוך ממוחין עילאין שמות הוי"ה רחמים גדולים וחסדים מגולים על כנסת ישראל, ואז נמתקים כל הדינים (מאור ושמש פ' שמות).

הדינים אינם נמתקים אלא בשורש, וכשאדם מתגבר להמתיק דינים, כדי להכניע הסטרא אחרא, שעיקר אחיזתה מבחי' דינים כידוע (ליקו"ה גזילה ב, ח).

חרון אף

ע"י בחי' רצון וכיסופין טובים, זוכין לחיים אמיתיים, לבטל החרון אף שבאותו הדגש, שכל זה זוכין בכוחן של הצדיקים אמיתיים, שהם בחי' משיח כנ"ל (ליקו"ה מתנה ה, עא).

לא תמצא בכל התורה ובכל ספרי הנביאים לשון חרון אף, ולא לשון כעס, ולא לשון קנאה, אלא בענין ע"ז (רמב"ן שמות כ, ג). **חרון אף** שניינו הוא, יציאת הדינין מן החוטם ולחוץ (שער הכוונות, קידוש ליל שבת א). **חרון אף** הוא במי שעבר עבירה ושנה (פנים יפות שמות כב, כא). **חרון אף** עומד נגד קברו של משה, וכשישראל חוטאים, פוערה פיו לבולעם, וכשרואה קברו של משה, חוזר לאחוריו, שכן משה גימ' 'חרון אף' (קה"י, חרון אף).

ואני תפלה

וְתַעְזְרֵנִי לְהִתְקַשֵּׁר בֶּאֱמֶת עִם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁל צַדִּיקֵי אֱמֶת, וְאֶזְכֶּה לְשַׁאֵב וּלְהַמְשִׁיךְ לְתוֹךְ לִבִּי אֶת רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁל צַדִּיקֵי אֱמֶת. וְעַל יְדֵי זֶה אֶזְכֶּה לְיִשָּׂרֵאל בֶּאֱמֶת, שֶׁיִּהְיֶה לֵב נָכוֹן עִם י תָּמִיד בֶּאֱמֶת וּבֶאֱמוּנָה שְׁלֵמָה וּבַעֲנָוָה אֲמִתִּיוֹת. וְאֶזְכֶּה בְּרַחֲמֶיךָ שֶׁיִּהְיֶה נַפְשִׁי הָרוּחַ הַקֹּדֶשׁ הַזֶּה לְתוֹךְ יָדֶי וְרַגְלַי, עַד שֶׁאֶזְכֶּה לְתַקֵּן פֶּגֶם הַיְדַיִם וְהָרַגְלַיִם, לְגָאוֹת וּלְהָאִיר הָאָרַת הַיְדַיִם וְהָרַגְלַיִם, עַד שֶׁיִּתְעוֹרֵר לִבִּי בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה לְשַׁמֵּחַ בַּאֲמֶת, עַד שֶׁתִּתְפַּשֵּׁט הַשִּׂמְחָה הַקְּדוֹשָׁה לְתוֹךְ יָדַי וְרַגְלַי. עַד שֶׁאֶזְכֶּה לְהַמְחָאַת כָּף וְרִקּוּדִין דִּקְדֻשָּׁה, בְּאֹפֶן שֶׁנִּזְכֶּה לְחַמְתִּיק דִּינִים מֵעָלֵינוּ וּמֵעַל כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, עַל יְדֵי מָחָאַת כָּף וְרִקּוּדִין דִּקְדֻשָּׁה (ליקו"ח י).

ובלעדיך לֹא ירים איש את ידו ואת רגלו. כלכתיב בבלהמ"ח (מח, מח–מד): וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל יוֹסֵף וַיְהִי בַּעֲבֹר חֲלֹם יוֹסֵף וַיְהִי נָתְתִּי עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרָיִם: וַיַּסֵּר פַּרְעֹה אֶת טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל יַד יוֹסֵף וַיַּלְבֵּשׁ אֹתוֹ בִּגְדֵי שֵׁשׁ וַיָּשֶׂם רְבִד הַזָּהָב עַל צַוָּארוֹ: וַיַּרְכֵּב אֹתוֹ בְּמִרְכֶּבֶת הַמִּשְׁנֶה אֲשֶׁר לוֹ וַיִּקְרְאוּ לְפָנָיו אַבְרֵךְ וְנָתוֹן אֹתוֹ עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרָיִם: וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל יוֹסֵף אֲנִי פַרְעֹה וּבְלַעֲדֶיךָ לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רַגְלוֹ בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם: ויוסף הוא במיתת הצדיק, כדלעיתא בזהר (נח, נט ע"ב): [1]יוסף, בגין דעטר ליה לנביא עלמא זכה דאיקרי 'צדיק'.

תנאים בשוקין ואמוראים בידין.

בידין. כדלעיתא במיקו"ז (מיקוז כח, מג ע"ב): [2]קס רבי שמעון פתח ואמר, 'שְׁמעו הריס את ריב ה'' (מיכה ו), מאן 'ריב', דא שכינתא, דאיהי 'ריב ה'', דאיהי 'רבי', 'רב', בגין דנהם איהי 'ריב', ג'רבי' ו'רַבָּן' ו'רַבָּא', 'ריב' ומאי נהולהו מנאים ומומרים, דאיהי מריבת בהון בשית סדרי משנה, בגין בעלה דאיהו עמודא דמנצעיתא, כלילא בית סדרין. ועלייהו אימתי (ישעיה כז) 'ולו יחזק במעוזי, יעשה שלום לי, שלום יעשה לי', תרי שלמי, חד בעמודא דמנצעיתא וחד בצדיק, דעלייהו אימתי (שם נז) 'שלום שלום לרחוק ולקרוב', דבגלותא אימתי בעמודא דמנצעיתא, דכתיב (מלכי כז) 'טוב שכן קרוב מאח רחוק'. ובגין דא, 'שמעו הריס', אילין מנאים, ואילין 'מנאים', 'אימנים' בהיפוך מימון, ואילין נגח והוד, 'אימני עולם'.

[1] יוסף, משום שהוא שמר את ברית העולם אזי הוא זכה שנקרא 'צדיק'.

[2] קס רבי שמעון פתח ואמר, נאמר בפסוק 'שִׁמעו הריס את ריב ה'', מיהי הנקראת 'ריב', זוהי השכינה, שהיא נקראת 'ריב ה'', 'רב', מפני בניה היא 'ריב', ג'רבי' ו'רַבָּן' ו'רַבָּא', 'ריב' ולפי כלל המנאים והמומרים, שהיא מריבה בהם בששת סדרי המשנה, מפני בעלה שהוא עמוד האמצע, כולל שיש סדרים. ועליהם נאמר 'עז יחזק במעוזי, יעשה שלום לי, שלום יעשה לי', וכתוב כאן בפסוק זה שני פעמים שלום, אחד בעמוד האמצע ואחד בצדיק, שעליהם נאמר 'שלום שלום לרחוק ולקרוב', כי בגלות נאמר בעמוד האמצע 'מרחוק ה' נראה לי', אבל לצדיק הוא קרוב לה, ובעבורו נאמר 'טוב שכן קרוב מאח רחוק'. ומפני זה, 'שמעו הריס', אלו הששים, את ריב ה'', זו השכינה, שהיא 'ריב' עם הששים, מפני שמרחקים אותה מבעלה, שהם נקראו 'מומרים'. 'והמימנים מוסדי ארץ', אלו הם המנאים, ואלו 'מנאים', 'אימנים' בהיפוך מומיות, והם נגח והוד, 'אימני עולם'.

נתעלו הרגלין, ונתגלה הארת הידים. ונתרבה האמונה, כמבואר למעלה. וע"כ כתיב ביוסף, שהוא בחינת הצדיק, (בלהמ"ח מח) ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו. כי בלעדי בחינת יוסף, שהוא בחינת הצדיק, א"א להעלות ולהרים הידים והרגלים כנ"ל:

והנה מכלל הדברים אתה שומע, שנגלה הוא בחינת ידים, ונסתר הוא בחינת רגלין, בחינת מרדכי ואסתר. ואף שנסתר הוא למעלה מנגלה, עם כל זה התגלות הנגלה הוא במקום גבוה, דהיינו הידים, והנסתר ברגלין, שהיא למטה מידים, והענין עמוק. אך הוא ענין שכתוב בזוהר, תנאים בשוקין ואמוראים בידין. ואף שהתנאים

והנסתר ברגלין שהיא **למטה מידים והענין עמוק.**

וביאר בביאה"ל (ז, כג): בהמבואר בכל הנ"ל מדבריו הקדושים, שמע"פ שרגליה של השכינה כביכול יורדות בהסטרת דמותם והעבודה זרה, שיונקים ונמזנים מאיתה, נמצא כנגד זה גם לצד כל מליאותו ושכינתו יתברך ופנימיות תורתו יתברך, מבואר יותר בזה שדיבר אח"כ על תודות התורה שבנסתר והנגלות והמנאים, שהם לייקח בשוקין ורגלין, [למטה ממקום התמורמים והכתובים והתורה שבנגלה].

לעלמין' מרחוק ה' נראה לי' (ירמיה לא), לצדיק קרוב לה, וכגיניה אימתי (מלכי כז) 'טוב שכן קרוב מאח רחוק'. וכגין דא, 'שמעו הריס', אילין מנהן, 'את ריב ה'', דא שכינתא, דאיהי 'ריב' עם מנהן, בגין דמרחקין לה מבעלה, דאינון מתקריאו 'תמורמים'. 'והמימנים מוסדי ארץ', אלין מנהן אינון מנאים, ואילין 'מנאים', 'אימנים' בהיפוך תמוון, ואינון נגח והוד, 'אימני עולם'.

מילואי חכמה

נתעלו הרגלין. ומובא בספר הגולה למהר"ל (נתר ל'): ועוד תדע להבין עניין המתוק, דע כי השמחה הוא מצד הנפש, כי השמחה הוא כאשר האדם הוא בשלימותו, ואין שלימות רק אל הנפש ולא אל הגוף התמורי, מצד שהגוף התמורי הוא בכח ולא בפועל, ואין בו שלימות כלל כמה שאינו בפועל ויש לו בכידת הטבע, ולהדבק מצד הגוף התמורי שהוא בכח יימצא התוגה. ולפיכך כאשר האדם מדקק יש בו השמחה יותר, כי הנפש בשלימות כוחה ולו נמצא השמחה. (...) וכדי להעמיד לחוקן על עניין המתוק בשלימות, תדע עוד כי בעניין המתוק הזה גלו לנתר לך מעלת הצדיקים לעתיד, שיהיו נבדלים מן התומר, כמו שהוא יתברך נבדל קדוש, ובכל מקום שנקרא הוא יתברך קדוש, ר"ל שנבדל מעניין התומר, ולפיכך תמרו (תענית לא) שיעשה הקב"ה מחול לצדיקים בגן עדן, שיתעלו הצדיקים מן לירוף התומר לגמרי. ומזה הטעם כאשר מקדישים להקב"ה, מדקדים ומתעלים למעלה ותומרים 'קדוש קדוש קדוש', כי כאשר יאמר שהוא קדוש ור"ל שהוא נבדל מן הגוף שזהו עניין הקדושה שהוא נבדל מן הגוף, ומצוהר הוא למכיניס, וכאשר הוא רוצה להקדיש לו יתברך ולומר שהוא יתברך קדוש נבדל מן הגוף, יש לו להתעלות מן בבידות הגוף, כי אין יהיו מקדישים לו יתברך והאדם עם הגוף, ולכך הוא מדקד ומגביה עצמו והוא הסתלקות מן הגוף, וזו יאמר קדושה מליו יתברך.

נתעלו הרגלין ונתגלה הארת הידים. ומובא בספר"ט עה"ת (פ' נח):

שמעתי ממורי זלה"ה, 'כילד מרקדין לפני הכלה, בית שמאי אומרים, כלה כמות שהיא, ובית הלל אומרים, כלה נאה וחסודה' (כתובות עו). וביאור, כי לעתיד השכינה נקראת 'כלה וכו'', מה שאין כן עתה השכינה נקראת 'זונה וכו'. ובזה יובן, 'כילד מרקדין' בזמן הזה בגלות השכינה שהוא 'לפני' וקודם שנקראת 'כלה', כי הריקוד הוא להעלות גילוין ומדריגה מתחתונה להעלותה אל העליונה, כמו ריקוד קדוש וכו', ואין זה עולה יפה בזמן הגלות, כי מי יוכל לעשותה על לד השלימות, כמבואר (בפע"ח שער הפילת פרק ג) בסוד הפילת פרים שהוא להעלות גילוין מן עשייה עד רוח המעלות, וכתב מוהרח"ו שאין לאיש עד מה וכו', יעויין שם, לכך אמרו בית שמאי 'כלה כמות שהיא', על דרך שכתב בזהר (ויקל, קג ע"ב) סוד 'וזהו בשעריה בעלה', לפי מה שמשער כל אחד בדעתו ויכולתו לפי דרכו כלל, שם יהיו יכול בדרך פרט לייחד השכינה ולקשטה בפרט, שהיה השכינה 'כלה נאה וחסודה', שאריך לידע בפרט אין להסיר בגדי זוהים ולכלוך מהגילוין ולקשטה בפרט, בית שמאי אומרים כלה כמות שהיא. ובית הלל סבירא להו 'כלה נאה וחסודה', שאריך לידע בפרט אין יכול בדרך פרט לייחד השכינה ולקשטה בפרט, שהיה השכינה 'כלה נאה וחסודה וכו'', ודברי פי מכם הן. ומובא בפרי"ע (פ' בהעלותך): כתבתי במקום אחר בשם מורי ז"ל, שבית פלוגתא דבית שמאי ובית הלל כילד מרקדין לפני הכלה, בית שמאי אומרים כלה כמות שהיא, גם בדרך כלל שיידע שבכוחו יתברך מסתתר בכל מקום וכו', ובית הלל אומרים כלה נאה וחסודה, שייודע דרך פרט אין שנפלו חור גילוי הקדושה בתוך הקליפות, ובאו בשעת תפלה מחשבות זרות לתקנן, וצריך להבדיל ולהסיר הקליפות ולהעלות מתוכה גילוי הקדושה, ולקשטה שתהיה כלה נאה וחסודה וכו'.

ילקוט הנחל

בלעדי בחיי יוסף **שהוא בחיי הצדיק א"א להעלות ולהרים הידים והרגלים.** ומובא בקונץ מקור חכמה (מנ"ל תשנ"ז, עמ' נז): הנה לפי מאמז"ל (ב"ב קנח ע"ב) 'מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים', ואם כן הוא הדין כשיש ח"ו דיעה על יצרהל, הרי יכולים לבוא להחכם והצדיק ויבקש רחמים, וממילא יימתקו כל הדיעות, ולפי"ז קשה למה צריכים ריקודים והמתאת כף אל כף בכדי להמתיק הדיעות. על זה גם רבינו"ל בשבח עניין זה, דהנה כל הדיעות והגזירות רעות והמרון לף ח"ו, בשיש ע"י ע"ז, כי 'כל זמן שיש ע"ז בעולם מרון לף בעולם' (כמוב"פ לוח ו'), וכן הגלוח שהיה בימי ע"ז, ומזה בשיש ג"כ דיעון ומרון לף, ובכדי להמתיק המרון לף צריכים לבטל הגלוח והכפירות ולהרבות התמונה, וזה ע"י שהעבו"ם בשיש להתפלל אל הש"ת ויודעים ממנו, שע"ז נעשה גדול ה' ומהולל מאד, כשהוא מהולל מקטרג למוחץ (כמוב"פ לוח ג'). ולבוא לזה, צריכים לבוא להצדיק הדור שיבקש רחמים על החולה והגז"ד וכו', וע"י תפילתו שהיה בשלימות, הוא מעלה את התפילה מבחי' הר ושהה לבחי' בית, שיהיה גם לעבו"ם השגה בגדולתו של הקב"ה, וזהו בחינת הענין שע"י שבשיש להצדיק נמתקין הדיעות. וכל הבעלי גלוח, הם מוענים ללכת להצדיקים כשיש צער או חולה, ואם כן, חוץ מהמרון לף שהם גורמים ע"י גלוחם וכו"ל, גורמים עוד כן, בחינעתם מבנ"ל שילכו להצדיקים, ואם כן נמצר המרון לף על כף נתעבר המרון לף. כי הריקודין וכו' בשיש ריקודים והמתאת כף אל כף נתעבר המרון לף. ועי"ז נתבטל הגלוח והכפירות מבחי' הרוח שבנפש וכו' (כמוב"פ לוח ו'), ועי"ז נתבטל הגלוח והכפירות והמינות, וממילא בשיש אל הצדיק, ואפילו גם הבעל גלוח בעצמו בא אל הצדיק (וכמ"ש בלוח ה'), ואם כן הצדיק מתפלל ג"כ עליו, ועי"ז מעלה את התפלה וכו"ל, ומבטל הע"ז והמרון לף בתפילתו, שהוא מעלה את התפלה לבחי' בית, שיהיה גם להעבו"ם השגה בו ית' וכו"ל, ודו"ק היטב.

גאות מודעת. ופירש בגיתה"ל (י, יג): לכאורה יש להתפלא גם בגוף הממר על הזהר הקדוש 'כל מאי יתרו וכו'' הנ"ל בגות ג', כי למה בחמת יתעלה בזה הסורג יתברך, יותר מע"י ההולמה והשיר של שיחים רבות נפשות שבישרו אליו יתברך. ואולם בתפיסתו לשון הכתוב 'גאות מודעת זאת בכל הארץ', להשמו על חודת הגאוה הנ"ל, [ובכוונתו גם לפירוש הפשוט שבתפילתו הקדושה, ובהשוואת הגאוה לעבודה זרה הנ"ל], תבין מרחוק שענין גדולתו וגילוחו יתברך הנ"ל, היה קוד גאות השביעה בתחיה העבודה זרה [שתחיה לבד] הנ"ל, אשר יד ה' בעצמו כביכול עשתה זאת בתפילת הבריאה, כנודע ומבואר בזה במקום אחר, וזאת תבין מרחוק גם בהפלאת לשונו הקדושה ש'עיקר גדולתו יתברך וכו'', כי הוא קוד העלתה מגאות העובדי עבודה זרה, שהיא בעצמה נסתרה כביכול ביניהם, ומחיתה לבד כל כותה והמגבלותם.

ואומרים שיש לאל יד לעשות פדיונות ולהתפלל תפילות.

פירש בליקו"מ (ח"ב עח): הבע"ד אם עכשיו קרובים אל הקץ מאד, ויש עכשיו לישראל געגועים גדולים וכיסופין גדולים להשי"ת, אשר לא היתה כזאת בימי קדם, וכל אחד נכסף מאד להשי"ת. על כן הערים הבע"ד והכניס מחלוקת בין הצדיקים, והקיש בעולם מפורסמים הרבה של שקר, וגם בין הצדיקים עצמיים הכניס מחלוקת גדול, עד שאין אחד יודע היכן האמת. על כן צריכין לנקש מאד מהשי"ת לזכות להתקרב למעלה מאמוראים. מכל מקום הם במקום שהוא למטה ממקום האמוראים. וכן נביאים וכתובים. וכבר מבואר על זה תירוץ:

(עוד לשם זה מצאתי מכתב יד רבינו ז"ל בעצמו, מענין המורה הנ"ל. וחבון):

ואלה המשפטים אשר תשים וכו':

גאות, מודעת זאת בכל הארץ, שהיא מדה מגונה, וצריך לברוח ממנה. אבל יש בני אדם, שרודפים אחר כבוד, ורוצים למלוך, ולהנהיג את העולם, ואומרים שיש לאל ידם לעשות פדיונות, ולהתפלל תפילות, ועליהם נאמר, "השב "אשת * האיש כי נביא הוא ויתפלל בעדך וחיה. כי זה ידוע,

*) דפוס מוהרנ"ת: יד ע"כ

וכן נביאים וכתובים. כלתיתא בתיקו"ז (תיקון כא, מט ע"ב): לה ומבינה 'נביאים', ותיגון נגח והוד, וממלכות 'כתובים', ותיגון תסד וגבורה. **וכבר מבואר על זה תירוץ.** וכמ"מ על הרב מטעמרין הפנה לפירוש הנדפס בסוף התיקו"ז (מבמ"ק של מהרמ"ו זלה"ה), המודפס בתיקו"ז עם פירוש בניהו, וז"ל: דע כי הכלה הכלולה בתלתה בין תרין דרועין נמוכי בתילרא, ומתלתו תכמה ובינה שבה בתקוס תו"ג שבו, ותו"ג שבה בתקוס נגח הוד שבו, ונגח הוד שבה אין להם על מה שיסמוכו, ולפיכך 'רגליה יורדות מות' ונתמוזים בהם הקליפות. (...) ותאר שהודעתיך קוד לגילות הכלה מתחילה, תנוח לנאר דברי התיקונים, כי ה'כתובים' הרומזים לזרועות, הם זרועות הכלה שהם תלג נגח והוד שבה. הנקבה הם 'כתובים' בקוד רוח הקדש שהוא המלכות, ומלד הזכר 'נביאים' נגח והוד, דנבואה היא בעלמא דלכורא כנודע. ועל זה הדרך ב'תמורתים' ו'תנחים', כי ה'תנחים' הם מוסדי תרץ כי נה"י זכר הם מוסדי תרץ, כי נמשכים מהם זרועותיה תג"ת שבה.ובפרד"ר (שער כג, תמורתים) כתב עוד בזה: פירש הרתב"י עליו השלום בתיקונים (תיקון כת, תג ע"ב), כי ג' תנוח גדולה גבורה תפארת נקראים 'תמורתים', ונגח הוד יסוד נקראים 'תנחים'. ולכאורה היה רואי שיהיה להפך, כי תנחים גדולים תמורתים. אלא שתפארת נומר שהוא על דרך 'נצון ותכת', כי נצון גדול תמכת, ונצון בינה ותכת בתכמה, אלא הטעם, כי כל עוד שיתעלה יתמעט הידיעה בו, וכן הענין, כי תנחים גדולים תמורתים, שהם יורדים לקוד עומק הענין, והתמורתים יודעים הענין כמו בקבלה בלי גילוי טעם כל כך, כפעולות התסד גבורה תפארת, שהידיעה בפעולתם נעלמת. ובקה"י (ערך תמורתים) יש"ב בתופן זה: ולי נראה ליישב ע"פ מה שקיבלתי ממורי מהרר"י סג"ל מלובלין נסג"מ, שכל הדבר בשפל המדריגה צריך תור יותר עליון להיות בתוכו להמיותו, והבינה רתיה ממה שבתב הרב ז"ל (פע"ח שער תג המועת פ"ו) שבתורים הולרך הקב"ה בעלמו לברא לפי שהיה מקום הטומאה ביותר, וזה יתיישב, לפי שהתנחים היו במדריגה עליונה, לפ שהולרך להוריד להם תור תסד גבורה תפארת, וסגי בתור נגח הוד יסוד, תה שאין כן התמורתים שהן למטה ממדריגה, צריך תור יותר עליון להיותם. ועוד ראיה לדברי מורי מוהרר"י ימתק נסג"מ, שֶׁהָרֶגֶל יונק מהמוחין בסוד ע"ב קס"ג גימטריא רג"ל. ויש לומר, תמורתי"ם גימטריא תס"ד גבור"ה ותמונה תותיות ושני כוללים, וכן תמורתי"ם גימטריא רחמי"ם שהוא סוד תפארת, הרי לך תבואר בתיבת 'תמורתים' תסד גבורה תפארת שהוא בתינתם. התנחים הם בנגח הוד יסוד נזעיר, ותמורתים בתסד גבורה תפארת דנוקבא (שער תמתרי רשב"י פי' לספר התיקונים, תיקון כת), ונגח הוד יסוד דלכורא גדולים תסד גבורה תפארת דנוקבא, וכן תנחי"ם גימטריא תס"ד גבור"ה ותמונה תותיות ושני כוללים. **גאות מודעת זאת בכל הארץ**. וזלשה"כ (יג, ד–ו): וַתַּמְרֶאפָּ זָיוֹן כִּי גָדוֹל בְּקִרְבֵּךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: אל תלך רכיל עבד, גלית לת בכל תרעת. ופירש המלבי"ם (שם): **זמרו ה'.** זמרו לאל ה', כי עשה דבר הראוי להתגאות בו. **מודעת זאת.** הגאוה הראוי נודעת ומפורסמת בכל הארץ. ופירש המלבי"ם (שם): **זמרו.** תאל עתה זמרו ותנו לבת לה' בייחוד על, **כי גאות עשה.** שֶׁאֵשׁ גאות הנזכר תאל ה', תורה על שהתעלה מן ההנהגה הטבעיית תל

ליקוט הנחל

ורוצים למלוך ולהנהיג את העולם. ופירש בליקו"מ (ח"ב יח): הכונה גדולה להיות מפורסם ולהנהיג העולם. לת מיבעיא בשאינו רואי כלל, ולופא טלית שאינו שלו, רק לפילו עובדי הבם בתמת, גדולי הדור, יש עליהם הכנות גדולות בהנהגת העולם. כי יש פשוט, רמוק תאד שיעבור על רציתה, אפילו אם היינו יושבים כאבר, כי אין לו תאוה לזה, ואפילו כשאנו מגיע ח"ו לתאוה כזו רמגת נילנן, אינו בת לידו, ויש לו כמה מניעות לזה, ואפילו אם יעבור, לת יעבור כי אם לעיתים רחוקות, וקרוב שלת יעבור רק פעם אחת כל ימיו, אבל בהנהגת העולם ובמיוחדין לחוריית שמתדשין, יכולים לעבור ממנ גנוב וגלוי וכלוסם. בכל פעם בכל רגע רמגת נילנן.

ורוצים למלוך ולהנהיג את העולם. מוסף בחיי"מ (תקלו): אמר לענין המפורסמים של שקר, כי על הבע"ד קשה מאד לטרוח עם כל העולם להטעותם מדרך היושר, על כן העמיד מפורסם אחד במקום פלוני ומפורסם אחד במקום פלוני. ואמר על מפורסם אחד, שהוא עקר רשע שלפי שנשים, שבוודאי לת יקומו בתחיית המתים. ובשם"ק (ג, תקמד) מוסף שאמר רשפר"ב: בכל מקום שאמרתי רבינו מענין 'מפורסמים של שקר', צריך כל אחד מאי"ם לכוון ולהסוב זאת על עלמו, שייזהר וישגיח כל אחד שלת יעשה תלילה סוס פעולה של פרסום וכבוד, ושישגיח שלת יעשה תלילה סוס פעולה של פרסום וכבוד, שיהיה נחשב בעיני העולם, כי אם יעשה תלילה סוס פעולה של פרסום וכבוד, יתבטל ממנו לגמרי כל הבחינות שהשיג עד עתה, ויהיה נשאר ריק ונפול מכ

הנהגה גבוהה ממנה עֲקֵיתָ, ולֹא בַּנַּפְשִׁים שעשה בימים הקודמים שלא נתפרסמו בכל חלקי היסוד רק ליחרלא לנד, כי עתה **מופלא**. הנהגה, **זולת כל הארץ**. שגם העמים ירלו ופלאותיו ומופתיו, ומכל מקום, הגם שהנהגה הַנַּפְשִׁית תתפשט בכל הארץ. והנה לעתיד נעשון 'גאות מועצת זולת וכו' רציונו מדבר בגאות הגאווה, לך פשט הכתוב מדבר דייקא בגאה. ובדרך הפשט יתכן לומר שדייקא בזוה הצדיק וגאוותו הנמשכת מגאות ה', ניתן לשבר את הזוה גאוה, לא לאבד, כפירוש, ומזי נכנעים הפערת למועת ומהללים הם בעשמם את הש"ת, שמזי הוא מהולל מעות, כמבואר לעיל בעות ג'.

אבי לשון רצון כמו ולא אבה ה' אלקיך: כדכתיב בדברים (כג, ו): וְלֹא אָבָה ה' אֱלֹקֶיךָ לְשְׁמֹעַ אֶל בִּלְעָם וַיַּהֲפֹךְ ה' אֱלֹקֶיךָ לְךָ אֶת הַקְּלָלָה לִבְרָכָה כִּי אֲהֵבְךָ ה' אֱלֹקֶיךָ: ופירש הרמב"ן (שם יג, ט): 'אבה' לשון רצון.

שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים, וצריך לילך אצלם שיתפללו עליון] עליהם. אבל בעלי גאוה, אין הולכים אל צדיקים לבקשם שיתפללו עליהם, וגם אין מניחים שאר בני אדם, שילכו אצל צדיקים שיתפללו עליהם, כי אמרו אלו בעלי גאוה, שגם הם צדיקים, ויכולים להתפלל, ואין צדיק בארץ יותר מהם. ובזה הם נקראים בשם אבימלך, אבי לשון רצון, כמו ולא אבה ה' אלקיך וכו':

ממלוקת וערבוביא גדולה, עד שאין יודעין היכן האמת, כמו שאמר רבינו ז"ל (בלקוטי תניינא סימן עח) שהעצל דבר הניח עצמו על זה מאד עכשיו לגלגל את העולם וכו', והכניס מחלוקת בין הצדיקים, והקיס בעולם מפולמסים הרבה של שקר, וגם בין הצדיקים האמתיים הכניס מחלוקת גדול עד שאין אחד יודע היכן האמת, על כן צריכין לנקש מאד מהצ"ת לזכות להתקרב לצדיקים האמתיים וכו', עיין שם. וכל זה נמשך ונשתלשל מבחינת התילוף הנ"ל, שמשם כל התילופים והשינויים שבעולם, שרוצים להחליף האמת לשקר ח"ו והשקר לאמת.

מילואי חכמה

ואין צדיק בארץ יותר מהם. ומליני בקהלת (ז, ט): כִּי אָדָם אֵין צַדִּיק בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טּוֹב וְלֹא יֶחֱטָא: ופירש"י (שם): **כי אדם אין לדיק בארץ.** לפיכך צריך לבקשם בעשיו. וכתבו התוספות (שבת נה ע"ב): **תרגמה מתו בעמיו של נמש.** והא דכתיב 'כי אדם אין לדיק בארץ וגו', כרוב בני אדם קאמר.

ילקוט הנחל

כי אמרו אלו בעלי גאוה שגם הם צדיקים. וכליקו"ח (יו"ד סימני בהמה ומיס טהורה ד, כד) כתב עלה נפלאה על ידה יוכל להגיע סוף סוף לדיק האמת בעמת, ות"ל: כי מי שמתאכל בכל דבר על עסק האמת, אין יכולין להטעותו לעולם, ואפילו אם לפעמים מטעין ומרמין לותו אינו נאבד בשם ההטעאה כלל, מדרכי השקרן והמטעה הוא מטעה את עצמו. כמו למשל, כשהסט"ג והצע"ד מקיס בעולם איזה צבוע ומפורסם של שקר כדי לרמות את הבריות, כדי שייפלו על ידו למכמורת היסה"ר, הנה מי שהולך בעמת נלמימו אינו יכול להכשילו, כי מי שמתקרב לפילו להצבוע והשקרן, אבל כוונתו בעמת, כי טועה את עצמו ושובר שהוא מיס לעמת, ואם היה יודע שאין לזון הש"ת להתקרב אליו, לא היה מתקרב אליו, רק שסובר שרצון ה' שיתקרב אליו, כי הוא סובר שהוא מיס לעמת, הנה זה הוא עובד את ה' בעמת מאחר שכוונתו לשמים, ובוודאי מאחר שכוונתו לשמים סוף סוף יפעזו את הש"ת, שיתגלה לו האמת וייפרד מהשקרן ויתקרב להצדיק האמת. וכן כל כיוצא בזה, שבוודאי מי שמתקרב תמיד על שורש האמת, שהוא להתקרב להש"ת ולתורתו ולצדיקים אמיתיים ולהצלוויס אליהם בעמת, אזה עיקר האמת ומזן מזה אל שקר, הנה מי שמתאכל על האמת הזה, בוודאי בסוף יזכה לאמת, ואפילו בעת שאמתא ח"ו בחיזה שקר, אינו נענש על זה מאחר שכוונתו לשם שמים, ובלבד שלא יטעה את עצמו, שיאמר שכוונתו לשמים ובאמת אינו כן, ובלב יודע שם לעקל שם לעקלקלתו, כי בזמן ליבוא הוא יודע האמת. וזה כלל גדול ועצה נפלאה בעבודת ה' לכל אדם שבעולם מגדול ועד קטן בחיזה מדרגה שהוא, בפרט בדורות הללו, שהמבוגר השקר ובלבל את העולם מאד מאד כמעט בלי שיעור, ועיקר העצה נגד השקר הוא האמת, היינו שלא יטעה אדם את עצמו, ובכל דבר שהוא מסופק בו ואינו יודע באמת, יחשוב בלבו שהוא רוצה רק באמת לאמיתו, ויבקש מהש"ת שיזכהו לנקודת האמת, ות"ש יחסוך כל מנוסותיו להש"ת, ות"ל אין שיזכיהו הש"ת כך הוא האמת. ואפילו אם רואה שעשה כך כמה פעמים ועדיין לא זכה להאמת, ואפילו אם לפעמים נודע לו אח"כ שטעה עצמו בחיזה דבר, אעפ"כ אם היה כוונתו רצויה בעמת נחשב הכל לאמת, כי 'רחמנא ליבא בעי', וכמו שאמרו רז"ל 'ובלבד שיכוון ליבו לשמים', וגם מי יודע דרכי ה' נפלאות ממיס דעיס, אולי זה הוא דרכו והליכתו להאמת, שע"ז לו לפי מעשיו לזכות בהאמת, כי אם ע"פ דרכיס אלה שעשה כהש, כי דרכיו יחפכך נפלאים מחיינו ממש. וכל הדברים האלה ס"ל לנמר בפה ובכתב, כי אם מהדברים שאין להש יישור כנ"ל, ואעפ"כ האמת הוא אמת ומי שמפץ בהאמת לאמיתו ואינו מטעה את עצמו, בוודאי פוף כל פוף יזכה לאמת.

תפלה

תפלה היא עבודה שבלב, בחינת התגלות מלכותו בתוך חלל הפנוי שבלב (ליקו"מ מט).

דע, שעיקר התחברות ודביקות להש"ת הוא ע"י התפילה. כי התפילה הוא שער, שדרך שם נכנסין להש"ת, ומשם אשתמודעין ליה (ליקו"מ ט"ב פד).

תפלה היא בחי' גאולה אחרונה שאין אחריה הפסק, בבחי' סמיכת גאולה לתפילה, כי עיקר תקוותנו וסמיכתנו לגאולה שלימה במהרה בימינו בכלליות ובפרטיות, הוא ע"י תפילה (ליקו"ה אונאת ג, ד).

עיקר הדביקות הוא תפילה, ועל שם זה נקראין 'תפילין' לשון תפילה, בחינת 'נפתולי אלקים נפתלתי', ופירש"י מלשון 'עיקש ופתלתול, נתעקשתי והפצרתי פצירות ופתילים הרבה למקום וכו', ו'גם יכולתי', שהסכים על ידי (והשתפכות הנפש עב).

מצות עשה להתפלל בכל יום, שנאמר 'ועבדתם את ה' אלקיכם'. מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפילה, שנאמר 'ולעבדו בכל לבבכם'. אמרו חכמים, אי זו היא עבודה שבלב, זו תפילה. ואין מנין התפילות מן התורה, ואין מִשְׁנָה התפילה הזאת מן התורה, ואין לתפילה זמן קבוע מן התורה (יד החזוקה תפילה א, א).

אין אל עליון חפץ בתחתונים, מלבד שיירד האדם ויודה לאלקיו שבראו, וכוונת רוממות הקול בתפילות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפילת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום שיתקבצו ויודו לאל שבראם ומהציאם, ויפרסמו זה ויאמרו לפניו, בריותיך אנחנו (רמב"ן שמות יג, טז).

שתי הספירות שהן הוי"ה אדנ"י מכוונות זו כנגד זו, והעליונה נקראת 'תהילה' והתחתונה נקראת 'תפילה'. והטעם, לפי שהעליונה דביקה בראש המעלות, וממנה יבואו כל מיני אצילות ושפע וברכה ומיס, ולפיכך נקראת תהילה, כלומר שעלינו לשבח ולהלל למי שעשה עימנו ועם אבותינו את כל הניסים האלה והוציאנו מעבדות לחירות, ועל זה נקראת תהילה. והתחתונה נקראת תפילה, והטעם לפי שהתחתונה דביקה בסוד התפילות והתחנונים לפי רוב החסאים והלכלוכין שחוטאים ומלכלכים הבנים הדביקים בה. ולפיכך ספירת המלכות היא סוד התפילה (שערי אורה ח). **סוד** תפילות כל הצדיקים, שהתפללו והפיקו כל צרכיהם בדרך ניסים ונפלאות, הוא שנכנסו בתפילתם עד עולם הרחמים, שהוא המקום אשר משם נתחדש העולם. וכמו שנתחדש העולם וכל ברואיו מאותו המקום, כך הצדיקים המתכוונים בתפילתם לאותו המקום, יכולים לחדש בעולם אותות ומופתים ולשנות מנהגו של עולם (שערי אורה ט). **הצדיק** בתפילתו, מחשבתו משוטטת ועולה ממטה למעלה, ואח"כ ממשיך ומוריד השפע מלמעלה למטה (רבינו בחיי בראשית כה, כא). **כלל** תפילה היא בעולם העשיה, בסוד 'תפילה לעני', והיא המלכות השואלת צרכיה ומתפללת אל זיוה אנפין (שער הכוונות, דרושי ברכת השחר). **כוונת** התפילה היא להמשיך מוחין דגדלות בז"א מצד אימא, וכל מגמת האדם וכוונתו תהיה לבקש רחמים ולהמשיך שפע מן אבא עצמו (שער מאמרי רז"ל, ברכות). **התפלה** היא כובשת מלחמות רבות, דהיינו הקליפות והשטנים אשר הם מלאים בכל אויר העולם (של"ה כי תצא ו). **תפלה** היא התחברות, והוא קו האמצעי המחבר שני הקצוות לאחד, והוא קו הרחמים (בעש"ט עה"ת, פ' בראשית). **התפלה** היא לברר הבירורים של ז' מלכי אדום שמתו, ובכל יום ויום ובכל תפילה ותפילה, מתבררים ביתורי ניצוצות חדשות שלא נתבררו מעולם עד עתה ההיא, ובכל תפילה ותפילה מתבררין ניצוצות שעדיין לא עלו בשום זמן. והנה, כפי ערך הניצוצות המתבררות ועולות ממטה למעלה בכל תפילה ותפילה, כן כפי הערך ההוא ערך הזיווג העליונין ולקיחתם המוחין והמשכתם. וז"ס טעם החיוב הגדול המוטל עלינו להתפלל בכל יום, לפי שבכל תפילה ותפילה נעשית בחינה מחודשת, מה שלא נעשית בשום תפילה אחרת ולזולתה (הוראת שעה, עניין סדר עליית מ"ן). **הצדיקים** הם פועלים בתפילה מה שהם רוצים, ומהפכים מדת הדין לרחמים וחסדים על ישראל, ומביאים בתפילתם שפע וברכה לכל העולמות (קדושת לוי פ' וארא). **ענין** התפילה שהוא מלשון 'צמיד פתיל', שהוא עניין חיבור ודביקות, להם (באר מים חיים פ' בראשית, ב). **עיקר** התפילה, להמשיך מעומקא עילאה בינה אל המלכות (קה"י, פלולו). **התפלה** היא רק לאלקים, וגדרו שפיכת הנפש והידבקה באלוקי מעוזה (מלבי"ם תהלים קב, ב).

ואני תפלה

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, סֶלַח וּמְחַל לַעֲוֹנוֹתֵינוּ, וְתֵן לָנוּ בְּמַתָּנַת חִנָּם וְנִדְבַת חֶסֶד אֲמוּנָתֶךָ הַקְּדוֹשָׁה, וְזַכֵּנוּ לֶאֱמוּנַת חֲכָמִים בֶּאֱמֶת, שֶׁנִּזְכֶּה לְהֶאֱמִין בֶּאֱמֶת בְּכָל הַצַּדִּיקִים הָאֱמִתִּיִּים, וְהוֹשִׁיעֵנוּ וְזַכֵּנוּ שֶׁנִּזְכֶּה לְבְנוֹת לְתוֹךְ פִּתְחֵי וְשַׁעֲרֵי הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁנִּזְכֶּה לְהִתְקָרֵב בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ לְנִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים הָאֱמִתִּיִּים, אֲשֶׁר בָּהֶם בָּּלָנוּ תַּלְוִיִּים וַאֲחוּזִים, כִּי הֵם שֹׁרֶשׁ נִשְׁמוֹתֵינוּ, חַיֵּינוּ וְאוֹרָךְ יָמֵינוּ, חוּסָה עָלֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים וְתֵן לָנוּ אֱמוּנָה שְׁלֵמָה בֶּאֱמֶת עַל יָדָם, כִּי אַתָּה יוֹדֵעַ כִּי אֵין לָנוּ שׂוּם תִּקָּוָה וְזוֹלָתָם, וּבְלָעָדָם לֹא נָרִים אֶת יָדֵינוּ וְאֶת רַגְלֵינוּ, עֲשֵׂה לְמַעַן

שְׁמֶךָ, וְאַל תִּגְמֹל לָנוּ בְּחַטֹּאתֵינוּ וְכַעֲוֹנוֹתֵינוּ, וְאַל תַּשְׁלִיכֵנוּ לְעוֹלָם מִן הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, וְאַל תִּטְּעֵנוּ הַדֶּלֶת בָּפָנֵינוּ חַס וְשָׁלוֹם, רַחֵם עַל כָּלָּל יִשְׂרָאֵל, וּבְפָרְטִי עָלַי הָעָנִי וְהָאֻמְלָל, הַחֲסֵר מִמַּעֲשִׂים טוֹבִים, הַמְלֵכֶךָ בְּמַעֲשִׂים רָעִים, אֲשֶׁר מַחֲשַׁת זֶה גַּם מַעַט הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים הַנַּעֲשִׂים בְּגוּף פָּגוּם כָּזֶה, הֵם גַּם כֵּן פְּגוּמִים הַרְבֵּה, וּבָמָה יִזְכֶּה נַעַר הַמְנֹעָר מִכָּל טוֹב בְּמוֹנֵי, לָכֵן בְּפִתְחֵי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁהִיא הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, לְהִתְקָרֵב לְהַצַּדִּיק הָאֱמֶת הַשָּׁוֶה לִי כְּפִי שִׁרְשׁ נִשְׁמָתִי. "אֵם עָוֹנוֹת אַלְמָנָה" אֲדוֹן כֹּלָּא רַחֲמִים רַחֵם עָלַי, וּפְתַח לִי בְּרַחֲמֶיךָ פִּתְחֵי הַקְּדֻשָּׁה, וְתַשְׁפִּיעַ לִי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים אֱמוּנָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁאֶזְכֶּה לִהְיוֹת אַמִּיץ וְחָזָק וְקָם בָּאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה תָּמִיד, לְהַאֲמִין בְּךָ וּבְצַדִּיקֶיךָ הָאֲמִתִּיִּים לְהִתְקָרֵב בָּאֱמֶת, וְיִגֵּעַ וְיִלָּאֵשׁ מֵחָכְמָתָם הַקְּדוֹשָׁה. וְתִשְׁבֹּר וְתַעֲקֹר וְתִבַּטֵּל אֶת כָּל הַקְּלִפּוֹת וְתִסְטְרִין אוֹחֲרָנִין הַמִּסְתַּבְּרִין אוֹתָם, שֶׁמֵּהֶם נִמְשָׁכִין כָּל הַחוֹלְקִים וְהַמִּתְנַגְּדִים עַל הַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים, וְכָל הַקְּשָׁיוֹת וְהַסְּפֵקוֹת וְהַבִּלְבּוּלִים עֲלֵיהֶם בְּמַחֲשַׁבְתָּה לְהַרְהֵר אַחֲרֵיהֶם חַס וְשָׁלוֹם. אָנָּא יְיָ, בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים חוּס וְרַחֵם וְחַבֵּל עָלַי וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְתֵן לָנוּ עֵצוֹת שְׁלֵמוֹת וּנְכוֹנוֹת וַאֲמִתִּיּוֹת, בְּאֹפֶן שֶׁנִּזְכֶּה שֶׁיִּתְגַּלֶּה לָנוּ הָאֱמֶת לֶאֱמִתּוֹ. וְתִפְתַּח לָנוּ שַׁעֲרֵי הָאֱמוּנָה, בְּאֹפֶן שֶׁאֵא יְהֵיָה כֹּחַ לְשׂוּם קְלָפָּה וְסִטְרָא אָחֳרָא וְהַסִּגְר וְהַסָּגֵר הַשַּׁעַר חַס וְשָׁלוֹם. רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אַתָּה יוֹדֵעַ כָּל מַה שֶּׁגָּרַם הַמַּחֲלֹקֶת בָּעוֹלָם, וּכְבָר "שָׁפַל כֹּחִ הִסְבַּלְתָּ". כִּי גַּם מִצַּד עַצְמִי אֲנִי חָלוּשׁ כֹּחַ מְאֹד מְאֹד, כַּאֲשֶׁר אַתָּה יָדֵעְתָּ, וְנוֹסַף לָזֶה הַתְגַּבְּרוּת הַמַּחֲלֹקֶת, וּבְפֶרֶט הַקַּטְגּוֹרְיָא שֶׁבֵּין הַצַּדִּיקִים וְהַתַּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּעַצְמָם, עַד אֲשֶׁר אֵין יוֹדְעִים מֵהַצַּדִּיק הָאֱמֶת הַשָּׁוֶה לְיִשְׁרַשׁ נִשְׁמָתֵנוּ שֶׁנּוֹכַל לְקָבְלוֹ תּוֹעֶלֶת עַל יָדוֹ לְנֶצַח. רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, יְיָ אֱלֹהִים אֱמֶת, כּוֹחֵן לְבוֹת וּכְלָיוֹת, אַתָּה יוֹדֵעַ אֶת צִפּוֹן לִבִּי, אֲשֶׁר בְּפַנִּימִיּוּת הַנְּקֻדָּה שֶׁבְּלִבִּי, מְאֹד "נִכְמְרָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי לְחַצְרוֹת יְיָ", לְזוֹכוֹת לְהִתְקָרֵב לְהַצַּדִּיק הָאֱמֶת הַשָּׁיוֹךְ לְיִשְׁרַשׁ נִשְׁמָתִי, לְהוֹצִיאֵנִי מֵצָרוֹת נַפְשִׁי, לְהַחֲיוֹתֵנִי וּלְהַשְׁבִּיעֵנִי מֵעֲוֹנוֹתַי, וְלַהֲשִׁיבֵנִי אֶלְקֵי בֶּאֱמֶת. "מִי יִתֵּן יְרֻעָתִי וְאִמְצָאֵהוּ", הָיִיתִי "מְרֻגָּשׁ עַל הַמְּרֻבָּעוֹת" לְהִתְקָרֵב אֵלָיו, "מִסַּפֵּר צְעָדַי אַגִּידֵהוּ", עַל כֵּן רַחֵם עָלַי בְּחַסְדֶּיךָ הָעֲצוּמִים, וְזַכֵּנִי לְבָרוֹת יָמִים וְשָׁנִים עַל זֶה, לְבַקְּשׁוֹ וּלְחַפְּשׂוֹ כַּכֶּסֶף וּכְמַטְמוֹנִים, עַד שֶׁאֶזְכֶּה לִמְצֹא אֶת שְׁאֶהֱבָה נַפְשִׁי, שֶׁאֶזְכֶּה מְהֵרָה שֶׁיִּתְגַּלֶּה לִי בֶּאֱמֶת הַצַּדִּיק הָאֱמֶת הַשָּׁוֶה לְיִשְׁרַשׁ נִשְׁמָתִי, וְאֶזְכֶּה לְהִתְקָרֵב אֵלָיו בֶּאֱמֶת. רַק אֶזְכֶּה לֵילֵךְ וְלָרוּץ אַחֲרָיו בְּכָל כֹּחִי (ליקו"ת פו).

יחודא / יחוד

אבר רביה"ק (קודם א"י), אפילו צדיקים גדולים מאוד שהולכים כבר רק בייחודים, אני יכול להראות להם שאינם יודעים כלל הדרך בייחודים ולהראות להם דרך בייחודים (חי"נ קמה).

ייחוד האין סוף ב"ה, פי' שרק רצונו ית' הוא הנמצא, ואין שום רצון אחר נמצא אלא ממנו, ע"כ הוא לבדו שולט, ולא שום רצון אחר, ועל יסוד זה בנוי כל הבניין (קל"ח פתחי חכמה א).

חכמת האמת הזאת כל עניינה הוא רק זה, להודיע הייחוד העליון ב"ה כראוי, ולהודיע שכל מה שהיה ושהווה ושיהיה, הכל מושגח מאתו בהשגחה פרטית, ולפרש דרכי ההנהגה הזאת, ולפרש על פיהם את כל המעשים, פירוש, הבריות שבעולם וכל המעשים אשר נעשו בהם מן היום הראשון עד הסוף שבהם (כללי ספר מלחמות משה א).

סתם ייחוד הוא בתפארת שהוא המתייחד עם המלכות, וע"י זה מתייחדים כל הספירות (קה"י, יחוד).

המייחד ייחודים חשוב ויקר מאוד בעיני השי"ת, והוא חשוב יותר מהלומד תורה, אך צריך לזה שמירה גדולה. וצריך להמשיך שני מיני שפע, אחד להמשיך שפע גדול אל המלכות מהבינה, והשני צריך לכוון ייחוד אחר להכרית הקליפות שלא ינקו מהייחוד והשפע הלז (שם).

עיקר הייחוד העליון אנו גורמים ע"י לימוד התורה (קה"י, דיוקן).

ידוע שיעקב עם י"ב שבטי י-ה הם כללות הייחוד (מאור ושמש, רמזי יום ו' של סוכות).

מי שעובד את השי"ת במסירות נפש בכל רגע בכל מעשיו ותנועותיו, צדיק כזה מעורר מיין נוקבין לייחד עולמות העליונים עם עולמות התחתונים, ומתגלים כנגדן מים דכורין ממשיך השפעות טובות על הכנסת ישראל (מאור ושמש, פ' לך לך).

יחודא עילאה ותתאה

ראה להלן אות ה'.

שמע ישראל ובשכמל"ו

ו' תיבות שב'שמע', ושב'בשכמל"ו', עליהם נאמר 'שרפים עומדים ממעל לו', שש כנפים שש כנפים לאחד', שכל המייחד שם שמים כראוי, השרפים לוקחים ו' תיבות של ייחוד עליון ו' של ייחוד תחתון, ופורחים עמהם לפני הקב"ה, (ועליהם נאמר 'כי עוף השמים יולך את הקול' אלו ו' תיבות של 'שמע', שהקול נשמע ונאמר בקול רם, 'ובעל כנפים יגיד דבר' אלו ו' תיבות שבשכמל"ו שהם דיבור בלא קול. וזהו סוד קול ודיבור ייחוד עליון ותחתון) (ספר התמונה, סודות שמע ישראל).

שמע, המלכות נקרא 'שמע', כן ביאר הרשב"י ע"ה בפסוק שמע ישראל. ופי' שמע מלשון קיבוץ, שבה מתקבץ כל השפע העליון, ונקראת כן בבחי' התחתונה שהיא קיבוץ של השפע (פרד"ר כג, שמע). **באותו** הרגע של ייחוד ק"ש יש יותר הארה ממה שנעשה בתפילה, כי אין ניכר אח"כ אור זה והוא מסתלק אחר זמן הק"ש (שער הכוונות, דרושי כוונות קרי"ש ה). **בבשכמל"ו** אנו ממשיכין המוחין אל המלכות (שם). **הנה** רשב"י וחבריו שהיתה תורתם אומנתם לא היו חוששים להתפלל עמידה בזמנה, אבל כשהיה מגיע זמן ק"ש היו נזהרין מאוד לקרות ק"ש בזמנה, דהיינו פסוק ראשון של שמע ישראל, כי בו הוא סוד זיווג או"א (שם ח).

תורה יא

אני ה' הוא שמי

אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן ותהלתי לפסילים (ישעיה מב):

א כי יש יחודא עילאה ויחודא תתאה, היינו שמע ישראל וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד (זהר נרלחצים יח ע"ב).

אני ה' הוא שמי. מאמר זה מיוסד על נשמ"כ ביעשיה (מב, ח): אֲנִי ה' הוּא שְׁמִי וּכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן וְתִהִלָּתִי לַפְּסִילִים: ופירש"י (שם): **הוא שמי.** הוא מפורש מלשון מדנות וכוח, ועל להכרות שמדון מני, לפיכך 'וכבודי לאחר לא אתן'. ועוד פירש המל"ד (שם) ע"ד הפשט: **הוא שמי.** המיוחד לי, לא כשם הפסילים שאין שמם מיוחד להם, כי יקראוה בשם אלוה, ואין אל ליתם. ועיין להלן פסוק המאמר שם מלבים רבינו מה שכתב בזה.

יחודא עילאה ויחודא תתאה היינו שמע ישראל ובשכמל"ו. להבנת ענין זה נביא בעה"מ מהמלות בילוור המלוקט מספרי בעל הסתום מדבש ועוד פרשנים, המסביר כי שם התיבות 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', 'שמע' הוא ה' אלקינו ה' מלכותו לעולם ועד', מורים על ג' הייחודים שבפסוק 'ה' אחד' ושמו אחד'. 'ה' אחד' הוא ייחודא עילאה, כמו' 'שמע ישראל וגו'', שבילורו, שבעולם העליונות שם הכל אלקות גמור, והכל מיוחד בתכלית הייחוד בפ"ם ית"ש. 'ושמו אחד' הוא ייחודא תתאה, כמו' בשכמל"ו, שהכוונה שהוא נבדו ית"ש מהווה וממלית הכל, ומשגיח ומנהיג את הכל. וזהו 'ושמו אחד', כי בעולמות התחתונים (שהם עולמות בי"ע), אין גילוי לעצמותו אלא רק לפעולותיו, ואין אנו יודעים אלא רק את שמו ית' מבדד. לכן, בעוה"ז כל זמן שהפמ"ג קיימת, נעשה הייחוד תתאה רק כהפתר והכעלה גדול (ועל כן מומרים בשכמל"ו בלחש), בעוד שלעתיד יתגלה ייחודו בגילוי ממש, ואז יתגלה למפרע שגם עתה, בזמת הכל היה רק ממנו לבדו ומלבושו ית"ש ע"פ כוונתו הנעלמת. וכך ליתת בזהר (נרלחצים, יח ע"ב): **ב**'ה' אחד ושמו אחד', תרין יימוין, חד לעלמין עילאין לאתייחדא בדרגוי, וחד לעלמין תתאין לאתייחדא בדרגוי. קישורת דייחודא דעלמין עילאין עד הכא ליהוי, 'מי עלמין' ממן אתכסיס, ואתקשר עלמין עילאין בייחודא דילהון, ובגין כך ליקרי 'מקום אחד', כל דרגין וכל סייפין מתכסיין ממן, והוו כולהו כיה חד בלח פירודא כלל, ולית דרגא לאתייחדן ממן בייחודא חד בלח הלי, וכיה אתכסיין כולהו בחורת סתים בחיחודא שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', זה כנגד זה.

א וכרצונו הוא עושה בלבא השמים.

ב מה שכתוב 'ה' אחד ושמו אחד', הוא רומז על שני ייחודים, אחד של העולם העליון לייחדו בדרגומיו, ואחד של העולם התחתון לייחדו בדרגומיו. קשר ייחוד העולם העליון עד כאן הוא, ונקשר 'אי עולמים' כי שם מתכשם, ומתקשר העולם העליון בייחוד שלו, ומשום כך הוא נקשר 'מקום אחד', שכל הדרגות וכל המייחדים מתכנסים שם, ושם כולם בו 'אחד' בלי פירוד כלל, ואין עוד לדבר שמתייחדים שם בייחוד אחד בלא הוא, ובו מתכשם כולם בדרך סתום בתשוקה אחת. עד כאן בדרגה זו מתייחד העולם המגולה בעולם המכוסה. העולם המגולה מתייחד כמו כן למעלה, כי העולם המגולה הוא העולם התחתון, שבתחתונה נאמר הפסוקים 'ואתה את ה'', וירלו את ה' אלקי ישראל', 'ובכוד ה' מלאה', 'ויהי בכוד ה'', 'כתלאה הקשת וגו' כן מלאה הגוף סביב הוא מלאה דמות כבוד ה'', וזהו סוד הפסוק 'ותבלה הישמים'. (...) ייחוד העליון הוא נרמז בג' הפעמים שבפסוק 'שמע ישראל' שהם 'ה' אלקינו ה'', שהם גוונים נפתרים אלה נרשים, ומתקשרים 'אל מקום אחד', ייחוד אחד בעליון. אחל הגוונים שנקשרת למטה שהם כלי שהעולם התחתון יתייחד בהם, הם לכן נלוזים וירוק, כמו הגוונים הנפתרים, והם ייחוד 'אחד' בפוד הפסוק 'ושמו אחד'. וזהו בשכמל"ו שהוא הייחוד התחתון, ולעומתו הייחוד העליון הוא 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', זה כנגד זה.

יַלְקוּט הַנֶּחָל

כי יש יחודא עילאה ויחודא תתאה. ומובא בקונך מבוחי הנחל (מרמשון – כפליו תפ"מ): ביאור ענין יחודא עילאה ויחודא תתאה כפי המבואר בספרים הקדושים, יחודא עילאה, כלומר 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', הוא למעלה מחדושו יתברך, אחין עוד מלבדו ואפס זולתו, וכל הבריאה בטילה אליו יתברך עד שלא נקראת בשם כלל, כמו שהיה קודם הבריאה, בבחינת (תפילת שחרית, סדר הקדמונות) 'אתה הוא עד שלא נברא העולם ואתה הוא משנברא העולם', כלומר ביטול מציאות העולמות אליו יתברך. ויחודא תתאה, שהוא 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', היינו להמליך אותו ולהאמין שהוא ממלא כל הבריאה, כי הוא בורא ומהוה ומנהיג ומשגיח על כל העולמות, ולעשות שיש אלקים שליט ומושל בעליונים ובתחתונים, כי 'אין מלך בלא עם', ובלא העולמות יש מקין למען כבודו, כמ"ש (ישעיה מג) 'לכבודי ברחתיו', היינו לגלות אלקותו יתברך בתוך העולמות. (...) ומני ייחודים אלו נמלאים בכל המדליגות. כי ידוע שבמדליגות הרוחניות, כל מדליגה היא בחינת אין קוף ומציאות למדליגות שלמתחתיו שנאצלים ממנו, שהם בחינת יחוש לעומתו, ולכן שייך בחינת שני הייחודים בכל המדליגות, כי כל המדליגות הם בחפם ואין לנגדי המדליגה שממנה נאצלו, שזה בחינת יחודא עילאה, ומחידך המדליגה העליונה מחיה ומנהגת אותם עד שנראים כמציאות לעצמם, כמובן כל זה בספרים הקדושים. וע"י שני הייחודים דייקא מתגלה כבודו יתברך, שזה תכלית הבריאה, כמאמר חז"ל (פסוח ו, יב) 'כל מה שברא הקב"ה, לא בראו אלא לכבודו, שנאמר (ישעיה מג) 'כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו'. כי ביחודא עילאה נבד אין כל מציאות בלעדו כלל, וממה ולמי יתגלה כבודו, כי כבוד שייך רק מזולתו (עיין ביאה"ל לוח יט), ומיחודא תתאה לבד עלולים לבוא לידי פירוד והעלמה ביותר ח"ו, לכן מצוי הייחודים יחד מתגלה כבוד שם מלכותו, כי הוא הכורה המנהיג ומהיה לח כל העולמות, 'למען דעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו'.

יחודא עילאה ויחודא תתאה. ובלילוי"ה (תו"מ עמוד ד, ג) ביאר שבשכבת קלקלו, ח"ו: כלל הדבר, שהמורה נקראת עמוד, שמעידה על מציאותו ואחדותו וממשלתו יתברך ויתעלה, ועל כן התורה ניתנה בשני לוחות העדות, כי אין עדות פחות משנייים. וזה בחינת 'שמע' ו'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', שזה אנו מעידין על אחדותו וממשלתו יתברך, ולריכין שניהם דייקא, 'שמע' ו'ברוך שם', שהם בחינת יחודא עילאה ויחודא תתאה, כי אנשי יריחו היו כורכין את שמע שלא נרצון חכמים (פסחים נו), ופירשו שם, שלא אמרו 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. וזה בחינת מלוקא דלעיל למאות שהוא סוד 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', כמ"ש שם (פיכו"ן נג), היינו שלריכין לחלק את האור דייקא, לחלקו לחלקים בבחינת חילוק חלפים למאות, כדי שיוכלו הכל לקבלו, כדי להודיע לכל בחי עולם שיחודו ומלכותו חאר בכל מחלה, שזהו בחינת 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', ולא לכרוך את שמע, דהיינו לכרוך האור יחד, כי אז לא יחאפר לקבלו.

שמע ישראל ובשכמל"ו. ובחב בלילוי"ה (תו"מ בראשית ה, כה): וזה שאמרו רז"ל (פסחים נו) לענין 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', שאמרו יעקב אבינו לבניו בשעת מיתתו, שרלו לומר 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', ולפי שהיו בניו ויאמר התאפו וכו', ולפי שהיו בניו אומרים 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', הוא יחודא עילאה, כמו' 'שמע ישראל וגו'', שבילורו, שבעולם העליונות שם הכל אלקות גמור, והכל מיוחד בתכלית הייחוד בפ"ם ית"ש. 'ושמו אחד' הוא ייחודא תתאה, כמו' בשכמל"ו, שהכוונה שהוא נבדו ית"ש מהווה וממלית הכל, ומשגיח ומנהיג את הכל. וזהו 'ושמו אחד', כי בעולמות התחתונים (שהם עולמות בי"ע), אין גילוי לעצמותו אלא רק לפעולותיו, ואין אנו יודעים אלא רק את שמו ית' מבדד. לכן, בעוה"ז כל זמן שהפמ"ג קיימת, נעשה הייחוד תתאה רק כהפתר והכעלה גדול (ועל כן מומרים בשכמל"ו בלחש), בעוד שלעתיד יתגלה ייחודו בגילוי ממש, ואז יתגלה למפרע שגם עתה, בזמת הכל היה רק ממנו לבדו ומלבושו ית"ש ע"פ כוונתו הנעלמת. וכך ליתת בזהר (נרלחצים, יח ע"ב): **ב**'ה' אחד ושמו אחד', תרין יימוין, חד לעלמין עילאין לאתייחדא בדרגוי, וחד לעלמין תתאין לאתייחדא בדרגוי. קישורת דייחודא דעלמין עילאין עד הכא ליהוי, 'מי עלמין' ממן אתכסיס, ואתקשר עלמין עילאין בייחודא דילהון, ובגין כך ליקרי 'מקום אחד', כל דרגין וכל סייפין מתכסיין ממן, והוו כולהו כיה חד בלח פירודא כלל, ולית דרגא לאתייחדן ממן בייחודא חד בלח הלי, וכיה אתכסיין כולהו בחורת סתים בחיחודא שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', זה כנגד זה.

מִילּוּאֵי חָכְמָה

שמע ישראל ובשכמל"ו. כתיב בדברים (ו, ד): שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹקֵינוּ ה' אֶחָד: ופירש"י (שם): **ה' אלקינו ה' אחד.** "ה" שהוא 'אלקינו' עתה ולא אלהי העובדי כוכבים, הוא עתיד להיות 'ה' אחד', שנאמר 'כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כלם בשם ה'', ונאמר 'ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד'. ואיתא בפסחים (נו ע"ב): אמר רבי שמעון בן לקיש, 'ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם', ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה. אמר, שמא מ"ו יש במיטתי פסול, כאברהם שילא ממנו ישמעאל ואני יצחק שילא ממנו עשיו. אמרו לו בניו 'שמע ישראל, ה' אלקינו ה' אחד'. אמרו, כשם שאין בליבך אלא אחד, כך אין בליבנו אלא אחד. באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. אמרי רבנן, היכי נעביד, נאמרינהו, לא אמרו אמר משה רבינו, לא נאמרינהו, אמרו אין אנו אומרים לזה שאמר אבינו יעקב. התקינו שיהו אומרים אותו בחשאי. אמר רבי יצחק, אמרי דבי רבי אמי, משל לבת מלך שהריחה קיקי קדירה, אם תאמר, יש לה גועל, לא תאמר, יש לה טעם. התחילו עבדיה להניף בחשאי. ועוד ליתת בילקו"ש (דברים רמז תתלב): מהיכן זכו ישראל לקריאת שמע, מאבינו יעקב, שנאמר 'הקבצו ושמעו בני יעקב'. אמר להם, שמא מְשֻׁתָּפֵי נפטר אתם משתתפין לנו אמר. אמרו לו, 'שמע ישראל', כשם שאין בליבך אלא אחד וכו'. והוא אמר בלחישה 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. ומה ישראל אומרים עכשיו, 'שמע ישראל' אינו אומו דבר שיעויתו עוהג בנו, 'ה' אלקינו ה' אחד'. דבר אחר, כשעלה משה למרום שמע מלאכי השרת מקלסין 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', והורידו לישראל. ולמה אין אומרים. משל למה הדבר דומה, למלך שנגש קושטין ממוך פלטין של מלך ונקנה לעלמו, ואמר לה, לא מתקבלני בה בפרהסיא אלא בתוך ביתך. אבל ביום הכיפורים שהן קריים כמלאכים, הן בפרהסיא אלא בתוך ביתך. אבל ביום הכיפורים שהן קריים כמלאכים, הן אומרים אותו בפרהסיא 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'.

שמע ישראל ובשכמל"ו. וכתב רבינו בחיי (דברים ו, ד): ביאור המשל 'בת מלך שהריחה ליקי קדירה', היא השכינה שהרגישה קלוסן של שבטים והיחוד שהיו מייחדים השם הגדול, ואילו אומר שבחה בפיה, שכשם שהוא יחיד כך היא יחידה, יש לה גועל, לא אומר, היא מלטערת כשלא מזייחד כשורה כשבוזו, ועל כן צוה ישראל שהם אומרים 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', שהוא ייחוד השמות, ולעומתו 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', שהוא ייחוד השמות, שהוא ייחוד העליון הוא 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', זה כנגד זה.

סִיפּוּר הַתַּגְלוּת הַמַּאֲמָר

מאמר אני ה' הוא שמי, סימן י"א, נאמר בשבועות תקס"ג (חיי"מ נט). **מאמר זה** נאמר בשבועות תקס"ג, ולא נודע לנו השיחות והענין השייכים למאמר זה (פל"ח יא, א).

ג בשעה שישראל מייחדים את הייחוד של קוד 'שמע ישראל', נראין אלה, אז יוצא ממוך קסר של העולם העליון קול לחד, ואותו קול מכה למוך הגילון הקשה ומתפלג לשבעים קולות, ואותם שבעים קולות נשבעים עפי עך המיים, ואז אותו גילון מעלה ריחות ובשמים, וכן כל לילות ג"ע כולם מעלים ריחות ומשבחים את קונם, שהרי אז מתוקנת הנבירה להיכנס לתוכה עם מעלה, וכל אותם המיכרים העליונים כולם מתבטלים בשוקה אחת ונכלון לחד להיות לחד בלא פירוד כלל, ואז נעלה מחשבון אליה להכניסה לתוכה בייחוד לחד להתייחד עם הנוקבא. ולכן אנו מעוררים אותה ואומרים 'שמע ישראל', קדני עלמך, הרי נעלך יוצא אלייך בתיקונין מזומן כנגדך, 'ה' אלקינו ה' אחד', בייחוד אחד בלי פירוד, בראין לחד בלי פירוד, שכל אותם המיכרים נעשים לחד ונכנסים בחשוקה אחת. כיוון שאומרים ישראל 'ה' אחד' בהתעוררות השיקה לדדים, אז כל אותם שבע הלדדים נעשים לחד ונכנסים בחשוקה אחת, ויהוד זה ו' לחד, שהוא פשוט לגבו, נלה שים היזה דיקוק לחרת אליו, אלא הוא לבדו פשוט מכל והוא לחד. בלותה שבא הגבירה מתפקנת ומתקשטת, ושמיים מכניסים אותה בלחש רב אל בעלה, ואומרים 'בשכמל"ו', זהו בלחש, שכך נרין להכניסה לבעלה. אשרי העם שיודעים את זה ומסדרים את הסידור העליון של התמונה. (...) כיוון שהוא מתייחד למעלה בשבע הלדדים, כמו כן היא מתייחדת למטה בשבע הלדדים אחרים, כדי להיות אחד למעלה ואחד למטה, כמו שנאמר 'יהיה ה' אחד ושמו אחד', 'אחד' למעלה בשבע הלדדים, 'ואחד' בשבע הלדדים אחרים שבעולם הזה שנעוותינו הרבים נתונים בתוכם יד עבדים לעבדים, לומות העולם עבדי הכוכבים והמלכים הלזו, ואין נתגלה לאחנו בכתר מלוכה, על כן נגלי ויוהרא לנו לומר בשכמל"ו בקול רם, הלא ישמעו עלינו לעירי הלמן. ומכל מקום הותמת אותנו, כי כל הגדולה וכבוד הלז שלנו הוא, לכן לומרים בחשאי להשקיט הלעג. משל לעבד מלך שעמידה ליפא בשולחן המלך בשעת הקרואים, ומכל מקום כל עוד שהמלכל ביד העבדים הרקמות ונוצחות, היא מריחה ליקי קדרה ונפשה מתלחש, ובושה לנטוע מעבדים כלאו, ומציחים לה בחשאי, וק"ל. כל זה כתבני לייפא קצת המתמר בנגלה, אבל ים כאן דברים העומדים ברומו של עולם, ואין לחיתנו יודע עד מה, ודעת חז"ל נוקב ממנו.

וכל אחד מישראל צריך שיהיה נעשה זאת על ידו. ומלינו בדברינו בחיי (דברים ו, ד) נגי הייחוד הנעשה בשעת תמירת קריאת שמע, וז"ל: צריך לחתר לדעת כי ענין הייחוד הוא הנקרא עבודה שבלב, כענין שכתוב 'ולעבדו בכל לבבכם'. ולפי שהמדבר יכבר דבריו, פעם שיתכוון בהם ופעם שלא יתכוון בהם, לכך הזכיר 'שמע' שהוא לשון כולל שמיעת האוזן והבנת הלב, כלומר שיכוון ליבו בדבריו בענין הייחוד כשהוא משמיע לאוזנו. ולפי שלין כוונת המייחד נגויה ומפוקפקת אם פיו ולבו שווין או יזכירנו בו בשפתיו ולבו רחוק ממנו, ואי אפשר לאדם להעיד על חבירו בדבר זה, לכך תמלא ע"ן של 'שמע' רבתי, וכן ל"ת של 'אחד', לומר כי הש"ת עד בדבר והוא היודע ועד בזה. ולכך יצטרך האדם להזהר הרבה בענין הייחוד שיכוון לבו ויפֶּה עצמו מכל מחשבה, וכענין שאמרו (ברכות לד) ד'מחינת ליה במרפסתא דנפתח עד דמכוון דעתיה'. ודע, כי לא נברא גן עדן וכל מעלותיו כי אם לאותם המייחדים בכוונה, כי המודה בייחוד כופר בעבודה זרה.

מילואי חכמה

שיפה קלוות של מעלה וזה כנגד שיפה קלוות של מטה, ו'בת מלך' היא ל"ת של 'אחד'. ועוד מלינו בחתם סופר (פסחים נו ע"ב): בספרים ליתא שמלאכי השרת אומרים אותו אם בשכמל"ו, לכן אומרים אותו ביום הכיפורים בקול רם. והענין בזה, כי מלאכי השרת, שלהם ניתנו מלכות וממשלה על כל העולם הזה, שהכל ניתן בכוח שבעים שרים של מעלה ותחת ידם הכוכבים והמזלות, וגבוה עליהם יתברך שמו, על כן יודו לו לאחר בשכמל"ו, ולו המלוכה ולהיו תפוב. ולזן מלחתי לי ביפה מוהר פ' ויתי (ב"ר נח, ג). לך לחדם לא יאות זה השבח, ומי אָמָה לחיים אר ושופט שיתלוך הכורת הכל, ולחו כל כמיניה, לך אחנחו עם ה', בהיותינו 'לדיקים גדולים ממלחכי השרת', וכל ים לו יתברך נתן בידינו, והוא 'גוזר גזירה ודיק מבטלה', 'דיק מוכל יכלת חלקים' (שמו"ב כג), ואם לדיק גוזר הוא יתברך מקיימה, 'מֵקִים דבר עבדו ועלת מלחכיו יעלים' (ישעיה מד), לנו היה נאה לומר בשכמל"ו יותר ממלחכי השרת, לך בחשבר אנחנו בעולם הזה בעוותינו הרבים נתונים אחת יד עבדים לעבדים, לומות העולם עבדי הכוכבים והמלחכים הלזו, ואין נתגאה לאחנו בכתר מלוכה, על כן גגלי ויוהרא לנו לומר בשכמל"ו בקול רם, הלא ישמעו עלינו לעירי הלמן. ומכל מקום הותמת אותנו, כי כל הגדולה וכבוד הלז שלנו הוא, לכן לומרים בחשאי להשקיט הלעג. משל לעבד מלך שעמידה ליפא בשולחן המלך בשעת הקרואים, ומכל מקום כל עוד שהמלכל ביד העבדים הרקמות ונוצחות, היא מריחה ליקי קדרה ונפשה מתלחש, ובושה לנטוע מעבדים כלאו, ומציחים לה בחשאי, וק"ל. כל זה כתבני לייפא קצת המתמר בנגלה, אבל ים כאן דברים העומדים ברומו של עולם, ואין לחיתנו יודע עד מה, ודעת חז"ל נוקב ממנו.

וכל אחד מישראל צריך שיהיה נעשה זאת על ידו. ומלינו בדברינו בחיי (דברים ו, ד) נגי הייחוד הנעשה בשעת תמירת קריאת שמע, וז"ל: צריך לחתר לדעת כי ענין הייחוד הוא הנקרא עבודה שבלב, כענין שכתוב 'ולעבדו בכל לבבכם'. ולפי שהמדבר יכבר דבריו, פעם שיתכוון בהם ופעם שלא יתכוון בהם, לכך הזכיר 'שמע' שהוא לשון כולל שמיעת האוזן והבנת הלב, כלומר שיכוון ליבו בדבריו בענין הייחוד כשהוא משמיע לאוזנו. ולפי שלין כוונת המייחד נגויה ומפוקפקת אם פיו ולבו שווין או יזכירנו בו בשפתיו ולבו רחוק ממנו, ואי אפשר לאדם להעיד על חבירו בדבר זה, לכך תמלא ע"ן של 'שמע' רבתי, וכן ל"ת של 'אחד', לומר כי הש"ת עד בדבר והוא היודע ועד בזה. ולכך יצטרך האדם להזהר הרבה בענין הייחוד שיכוון לבו ויפֶּה עצמו מכל מחשבה, וכענין שאמרו (ברכות לד) ד'מחינת ליה במרפסתא דנפתח עד דמכוון דעתיה'. ודע, כי לא נברא גן עדן וכל מעלותיו כי אם לאותם המייחדים בכוונה, כי המודה בייחוד כופר בעבודה זרה.

יִלְקוּט הנחל

בהמשונה הקדושה, לעפ"כ עדיין לא הגיע העת לגלות הקץ המוסכם, כי רלה והניון תיכף שיעיקר עיכוב הגאולה מחמת שלריכין להעלות כל הקדושות הנפולות, עד שיעלו הגריס וכל החרוקים מהקדושה מאוד וכו', וזה מי שאפשר כי אם ע"י שמתירין מהייחוד העליון מבחינת 'שמע', להייחוד המתחתון שהוא בחינת כ"ד לחוון שב'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וכו'' כנ"ל. (...) ועל כן פתח יעקב מיד ואמר 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', היינו שאם כבוד מלכותו יתברך ברוך ומבורך תמיד לעולם ועד, כי אפילו בכל המדריגות המתמונות מאוד מאוד מבורך שם כבוד מלכותו, ובוודאי יגמור את שלו ויגלה כבוד מלכותו לעין כל, אבל מחמת זה בעצמו כל עיקר עיכוב קץ הגאולה, כי הקץ קשור ותמוס מאוד מאוד, ואי אפשר לגלותו מחמת שים בזה קוד גדול, מחמת שלריכין להעלות הניצוצות הנפולות מאוד מאוד, שאי אפשר להעלותם כי אם בקול נפלא וכו', ועל כן לא אמרו משה בתורה בפירוש, אע"פ שמשה בוודאי ידע מזה, כי רק הוא גילה לנו ומסר לנו הסוד שיעקב אמר לו בחעת הסתלקותו 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וכו'', כי אין לנו יודעים שום דבר שנעשה בימי התחות כי אם על ידו, אבל אעפ"כ לא אמר 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', אלא בפירוש בתורה, כי הוא קוד כמוס ונעלם ואי אפשר לגלותו בתוסבר"כ בפירוש, ועל כן התקינו לומר אותו בחשאי, 'משל לבת מלכה שהריחה ליקי קדרה וכו'', שהם בחינת ריח הקדושות הנפולות הרחוקות מאוד, שהם מונחים בחקומות החנוגים מאוד, 'חתמר, יש לה גגלי', מחמת שמונחים בחקום שמונחים, 'לא חתמר, יש לה לענר', כי אעפ"כ כל חשוקתה חליהם, מחמת שאפילו מחקומה שהם שם ריחה הטוב עולה יפה וכו', על כן 'התחילו עבדיו להגיד לה בחשאי וכו''.

וכל אחד מישראל צריך שיהיה נעשה זאת על ידו. ומוכיל בקונן מבועי הגחל (מהחשון – כסליו תס"מ): מדיוק לשונו ז"ל נגלה דיש בזה דברים בגו, שאר שליחות ג' הייחודים הנ"ל תלויים בזוקת בכל אח"ת שיראל בפרטיות, שיהיה נעשה זאת על ידו. ואפשר לזאת מחחילין פסוקי הייחודים בחיבות 'שמע ישראל' דייקא, כמכריז ואומר לכל אחד ואחד מישראל, שמע אחה ישראל.

ממית וכו', ו'ברוך שם' זה בחינת יחודא חחחה, בחינת דרי מטה, בחינת 'מלך על כל הארץ כבודו', שזה בחינת מלכות כידוע, בחינת 'ברוך שם כבוד מלכותו'. כי מלד הנהגת מלכותו לנו מציגין לותו יתברך ויודעין ממנו יתברך, כי יודעין שהוא יתברך מלך מנהיג ומושל, וזה בחינת 'מלך על כל הארץ כבודו', בחינת הסגת דרי מטה, שזה בחינת 'ברוך שם וכו''. כנ"ל. ומזה הסגת מלכות כידוע, בחינת 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', שזה בחינת מלכות שבעולם הזה, שהכל ניתן בכוח שבעים שרים של מעלה ותחת ידם הכוכבים והמזלות, וגבוה עליהם יתברך שמו, על כן יודו לו לאחר בשכמל"ו, ולו המלוכה ולהיו תפוב. ולזן מלחתי לי ביפה מוהר פ' ויתי (ב"ר נח, ג). לך לחדם לא יאות זה השבח, ומי אָמָה לחיים אר ושופט שיתלוך הכורת הכל, ולחו כל כמיניה, לך אחנחו עם ה', בהיותינו 'לדיקים גדולים ממלחכי השרת', וכל ים לו יתברך נתן בידינו, והוא 'גוזר גזירה ודיק מבטלה', 'דיק מוכל יכלת חלקים' (שמו"ב כג), ואם לדיק גוזר הוא יתברך מקיימה, 'מֵקִים דבר עבדו ועלת מלחכיו יעלים' (ישעיה מד), לנו היה נאה לומר בשכמל"ו יותר ממלחכי השרת, לך בחשבר אנחנו בעולם הזה בעוותינו הרבים נתונים אחת יד עבדים לעבדים, לומות העולם עבדי הכוכבים והמלחכים הלזו, ואין נתגאה לאחנו בכתר מלוכה, על כן גגלי ויוהרא לנו לומר בשכמל"ו בקול רם, הלא ישמעו עלינו לעירי הלמן. ומכל מקום הותמת אותנו, כי כל הגדולה וכבוד הלז שלנו הוא, לכן לומרים בחשאי להשקיט הלעג. משל לעבד מלך שעמידה ליפא בשולחן המלך בשעת הקרואים, ומכל מקום כל עוד שהמלכל ביד העבדים הרקמות ונוצחות, היא מריחה ליקי קדרה ונפשה מתלחש, ובושה לנטוע מעבדים כלאו, ומציחים לה בחשאי, וק"ל. כל זה כתבני לייפא קצת המתמר בנגלה, אבל ים כאן דברים העומדים ברומו של עולם, ואין לחיתנו יודע עד מה, ודעת חז"ל נוקב ממנו.

וכל אחד מישראל צריך שיהיה נעשה זאת על ידו. ומלינו בדברינו בחיי (דברים ו, ד) נגי הייחוד הנעשה בשעת תמירת קריאת שמע, וז"ל: צריך לחתר לדעת כי ענין הייחוד הוא הנקרא עבודה שבלב, כענין שכתוב 'ולעבדו בכל לבבכם'. ולפי שהמדבר יכבר דבריו, פעם שיתכוון בהם ופעם שלא יתכוון בהם, לכך הזכיר 'שמע' שהוא לשון כולל שמיעת האוזן והבנת הלב, כלומר שיכוון ליבו בדבריו בענין הייחוד כשהוא משמיע לאוזנו. ולפי שלין כוונת המייחד נגויה ומפוקפקת אם פיו ולבו שווין או יזכירנו בו בשפתיו ולבו רחוק ממנו, ואי אפשר לאדם להעיד על חבירו בדבר זה, לכך תמלא ע"ן של 'שמע' רבתי, וכן ל"ת של 'אחד', לומר כי הש"ת עד בדבר והוא היודע ועד בזה. ולכך יצטרך האדם להזהר הרבה בענין הייחוד שיכוון לבו ויפֶּה עצמו מכל מחשבה, וכענין שאמרו (ברכות לד) ד'מחינת ליה במרפסתא דנפתח עד דמכוון דעתיה'. ודע, כי לא נברא גן עדן וכל מעלותיו כי אם לאותם המייחדים בכוונה, כי המודה בייחוד כופר בעבודה זרה.

> **וכל אחד מישראל צריך שיהיה נעשה זאת על ידו, עי"ז יכול לבוא לתבונות התורה לעומקה. כי מי שהוא במדרגה פחותה, הוא עדיין רחוק מתבונות התורה, רק על ידי אמצעות הדיבור, יכול לבוא לתבונות התורה לעומקה. היינו למעלה ולמטה ובמרכז רומות.**
>
> **לתבונות התורה לעומקה.**
>
> מוצא בפל"מ (יח, ח):

שמעתי מפיו הקדוש של הר"ר נתן ז"ל, שאמר לו רבינו ז"ל שענין זה כלול מג' בחינות, היינו 'תבונות', 'התורה', 'לעומקה'.

מי לפעמי מפקיד לפעמי דלגי. ש'שמע ישראל' וגו' ולהפרידם מהקליפות. **ומי לפעמי מפקיד לפעמי דלגי.** שבשכמל"ו הוא ייחוד של המלכות, לייחד גם את הסיפה קלוות שלה בשם תיבות של 'ברוך שם וגו' ולהפרידם מהקליפות. **עלמה לפעמי לפעמי לוף שכי לפעמי.** שהמלכות שהיא בחינת עולם הגלוי, מתייחדת גם עם חיילותיה שבבריאה ילירה עשייה. ועוד אמרו בזהר (תרומה, קלג ע"ב): [3]בשעתא דקא מייחדי ישראל ייחודא דרזא ד'שמע ישראל' ברעותא דלבא, כדין נפיק מגו אתימו דעלמא עילאה חד נהירו, והוא נהירו בטא גו בוצינא דקדישותא ואתפלג לשבעין נהוריז, ואינון שבעין נהורין נשבעין ענפין דלילנא דחיי, כדין ההוא לילנא סליק ריחין ובוסמין, וכל לילני דגינתא דעדן כולהו סלקין ריחין ואסתמן למאריהון, דהא כדין לאתקנא מטרוניתא לגאלא לאופה בהדי בעלה, וכל אינון שייפין עילאין כולהו אתקבצן באיחודא חדא ובדעותא חדא ובלבא חדא ולא יפרדון מהדדי כלל, וכדין בעלה לאתקנן לְגַבָּהּ לגאלא לאופה בייחודא חד לאתייחדא במטרוניתא. ועל דא אתן מתערי לה ואמרין 'שמע ישראל', אתקין גרמך, דא בעלין ייתי לגדיך בתיקונוי זמין לָגַבָּהּ, 'ה' אלקינו ה' אחד', בייחודא חדא בדעותא חדא בלבא חדא ולא יפרדון מהדדי כלל, דכל אינון שייפין כולהו אתעבידו חד ועיילין בחד תיחודא. כיוון דאמרי ישראל 'ה' אחד' בתיחודא, ורזא דא ו' חד, פשיטו בלחודוי, בלא דקיקותא אחרא לגביה, בלא בלחודוי פשיט מכולא ולית הו חד. בהיה שעתא מטרוניתא אתקנת ואתקשטת, ועיילין לה אשתא בלחישו קני לגבי בעלה, ואמרי 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', דא לית בלחישו, דהכי אצטריך לאעלה לה לגבי בעלה. זכאה עמא דידעי דא ואסדרי סידורא עילאה דאתימנותא. (...) כיוון דאתיהו אתייחד למעלה בשבע הלדדים, כמו כן אתייחדת למטה בשבע הלדדים אחרים, כדי להיות אחד למעלה ואחד למטה, כמו שנאמר 'יהיה ה' אחד ושמו אחד', 'אחד' למעלה בשבע הלדדים, 'ואחד' בשבע הלדדים אחרים שבעולם הזה שנעוותינו הרבים נתונים אחת יד עבדים לעבדים, לומות העולם עבדי הכוכבים והמלחכים הלזו, ואין נתגאה לאחנו בכתר מלוכה, על כן גגלי ויוהרא לנו לומר בשכמל"ו בקול רם, הלא ישמעו עלינו לעירי הלמן. ומכל מקום הותמת אותנו, כי כל הגדולה וכבוד הלז שלנו הוא, לכן לומרים בחשאי להשקיט הלעג. משל לעבד מלך שעמידה ליפא בשולחן המלך בשעת הקרואים, ומכל מקום כל עוד שהמלכל ביד העבדים הרקמות ונוצחות, היא מריחה ליקי קדרה ונפשה מתלחש, ובושה לנטוע מעבדים כלאו, ומציחים לה בחשאי, וק"ל. כל זה כתבני לייפא קצת המתמר בנגלה, אבל ים כאן דברים העומדים ברומו של עולם, ואין לחיתנו יודע עד מה, ודעת חז"ל נוקב ממנו.

וכל אחד מישראל צריך שיהיה נעשה זאת על ידו. ומלינו בדברינו בחיי (דברים ו, ד) נגי הייחוד הנעשה בשעת תמירת קריאת שמע, וז"ל: צריך לחתר לדעת כי ענין הייחוד הוא הנקרא עבודה שבלב, כענין שכתוב 'ולעבדו בכל לבבכם'. ולפי שהמדבר יכבר דבריו, פעם שיתכוון בהם ופעם שלא יתכוון בהם, לכך הזכיר 'שמע' שהוא לשון כולל שמיעת האוזן והבנת הלב, כלומר שיכוון ליבו בדבריו בענין הייחוד כשהוא משמיע לאוזנו. ולפי שלין כוונת המייחד נגויה ומפוקפקת אם פיו ולבו שווין או יזכירנו בו בשפתיו ולבו רחוק ממנו, ואי אפשר לאדם להעיד על חבירו בדבר זה, לכך תמלא ע"ן של 'שמע' רבתי, וכן ל"ת של 'אחד', לומר כי הש"ת עד בדבר והוא היודע ועד בזה. ולכך יצטרך האדם להזהר הרבה בענין הייחוד שיכוון לבו ויפֶּה עצמו מכל מחשבה, וכענין שאמרו (ברכות לד) ד'מחינת ליה במרפסתא דנפתח עד דמכוון דעתיה'. ודע, כי לא נברא גן עדן וכל מעלותיו כי אם לאותם המייחדים בכוונה, כי המודה בייחוד כופר בעבודה זרה.

תבונות / תבונה

התגלות העצה ע"י איש תבונה, ואיש תבונות הוא מי שיש לו נשמה, בבחי' 'ונשמת שדי תבינם' (ליקו"מ ח"ב ה, ג).

בינה הוא לפעמים בסוד 'תבונה', כי ע"כ גם תי"ו בי"ת וא"ו נו"ן ה"א עה"כ, כמספר שמו בשני פנים, הלא המה 'נחמן בן פיגא', 'נחל נובע מקור חכמה' עם האותיות (כוכבי אור חכמה ובינה ה).

תבונה, להבין דבר מתוך דבר (אוה"ת דברים לב, כח).

התבונה הם דברים שיוציא משכלו על ידי היקשים והתבוננות (מלבי"ם תהלים מט, ד).

התבונה היא המבדלת בין אמת ושקר בענייני האמיתות (מלבי"ם משלי ב, יא).

תבונות התורה לְעומקה

כמו שבפשטי התורה קודם שמחדשין איזה פשט צריך לומר מקודם הקדמות, ואח"כ משליכין ההקדמות ובאים אל המכוון, כי העיקר הוא המכוון, וכל הדברים וההקדמות שמקודם הם בחי' פסולת, שנמסרין ונפסלין סביב המכוון, כמו כן בהתבוננות התורה צריך לילך מקודם ולסבב בכמה סיבובים עד שבאים אל המכוון, והעיקר הוא המכוון, וכל אלו הסיבובים הם בחי' פסולת (ליקו"מ ס, א).

עיקר עמקות חכמות התורה הוא העצות שמקבלין מהם (ליקו"ה ט' באב ותענניות ד, יד).

התבונה שבתורה שהיא הוצאת דבר מתוך דבר (דרשות המהר"ל דרוש על התורה).

כאשר יתחיל האדם להתבונן בתורה, יאירו עיניו ויוסיף תבונה בכל עת (נצו"ד תהלים קיט, קל).

יאין חקר לתבונתו', פירושו שאין תבונת התורה הנתונה ממנו ית' מושגת ע"י החקירה (בינה לעיתים ח"ב, דרוש ב לשבועות).

כשמשיגים עומק התורה יותר ויותר, וזהו משש מעין עוה"ב (צל"ח ברכות סד.).

כללות התורה רשם אלקות, והעולם רושם התורה, והעליון מושג מהתחתון, וזהו עיקר ותכלית נתינתה של התורה לעמו ישראל, רק להשיג רומותו ית' באמצעותה. ובאמת המשכיל הנותן דעתו להתבונן בפנימיות התורה, נפשו יודעת מאוד גדלותו ורוממותו (אור המאיר פ' דברים).

נקיות המחשבה בא מהשכלה בעומק התורה (ישמח משה פ' נח).

התורה הוא שכל אלקי, והנפש הקדושה לא יגיע לה מחקירות הפילוסופיות, רק מהתבוננות התורה ומצוותיה (אגרא דכלה פ' דברים).

כי חיים הם למוצאיהם. פסוק זה נאמר גבי לימוד התורה, כדכתיב במשלי (ד, כ-כב): בְּנִי לְדְבָרַי הַקְשִׁיבָה לְאִמָרַי הַט אָזְנֶךָ: אַל יַלִּיזוּ מֵעֵינֶיךָ שְׁמָרֵם בְּתוֹךְ לִבֶּךָ: כִּי חַיִּים הֵם לְמֹצְאֵיהֶם וּלְכָל בְּשָׂרוֹ מַרְפֵּא: ופירש המלבי"ם (שם): הטה אזניך ללימוד התָּמָרים לשומרם בלשונם, למשל הלשון שבו נלמדה תורת הכתב הם הַתָּמָרים', והתלמוד שנמקרו על פה נתורם הם ה'דברים', ונריך תאה לשים לב לשניהם. **אל יליזו מעיניך.** שבכל המעשים שתעשה יהיו דברי התורה נגד עיניך לפעול כפי מצוותיה. **כי חיים הם למצאיהם.** להמוצא לותם, שהוא החיים שנעשו דברי התורה והחכמה קניין לו, הם חייה שהוא חיי הנפש. **מרפא לכל בשרו.** שהוא הגוף, בענין שהם חיי הנפש והגוף, וגם למי שמתלקלקו סדריו ויחלה הם מרפא, וגם כרפואת הסמים שכל חיבר נריך לרפאתו סם מיוחד, כי הסם התוריי מועיל לכל חיבר ולכל חיי מולאים. ועוד ניאר רבינו בחיי (דברים ז, יג): שלמה המלך ע"ה הודיענו בכאן, שיקדים האדם לדברי תורה וְאַחֲרֵי תֵּלֵךְ אזנו מלשמוע שאר הדברים וולתם, זה לשון 'הט אזנך', וכן הזכיר במקום אחר (משלי ג) 'תטה לבך לתבונה', יזהיר עליו שֶׁיְּהֵא לבבו וְיִפָּֽחֲדָ֣ מהשתתו משאר עסקים לעורך התבונה, כלומר להתבונן בתבונה (...) כי התורה והחכמה הם חייים לנפש ורפואה לגוף, 'כי חיים הם למצאיהם' זהו חיי הנפש, וכן הזכיר למעלה (משלי ג) 'ויהיו חיים לנפשך וחן לגרגלתיך', ובילור 'לגרגלתיך', כשאתה מקייים הדברים שתוליח מפיך אז יעלה לך חן, (...) והוסיף לנאר 'למצאיהם', כלומר למי שי 'חיים', לותם המוצאים חותם, ונח נרמוז בלשון זה שאין הכל מוצאין חותן, ולמה אין מוצאין חותן, לפי שאינם מחפשין אחריהם, ואילו היו מחפשים הן מוצאין, כענין שכתוב (משלי ג) 'אם תבקשנה ככסף וכמטמונים מחפשנה אז תבין יראת ה' וגו'. ולרשו אז"ל 'למצאיהם', 'למוליאיהם נפש', כי מלבד שיתחייב האדם שייידע הדברים בליבו, עוד יתחייב שיהיו שגורים בפיו וישיגלם בלשונו. **למוציאיהם בפה.** כלשתעו בשירושין (נד ע"ב): [ה]כשהיה להוה תלמיד לחוה קל גרים בלאיהם, כשאמר ניה. תארה ליה, לך כך כתוב 'ערוכה בכל ושמורה', אם ערוכה ברמ"ח תיברים שלך, משתמרת, ואם לאו, אינה משתמרת. תנח, תלמיד אחד היה לרבי אליעזר שהיה שונה בלאתם, לאחר שלוש שנים שכח את תלמודו. (...) אמר ליה שמואל לרב יהודה, שינענ, פתח פומיך קרי, פתח פומיך תני, כי היכי דתתקייס בין ותוריך תיי, שנאמר 'כי חיים הם למצאיהם ולכל בשרו מרפא', אל תיקרי 'למצאיהם' אלא למוליאיהם בפה. (...) אמר רב אחא, מאי דכתיב 'כי נעים כי תשמרם בבטנך יכונו יחדו על שפתיך', לימתי דברי תורה נעימים, בזמן ש'תשמרם בבטנך', וחימתי 'שמתה לחיים', בזמן ש'יכונו יחדו על שפתיך'. רבי זירא אמר מכאן, 'שמתה לחיים בחיענה פיו, ודבר בעתו מה טוב', לימתי 'שמתה לחיים', בזמן ש'חיענה פיו'. ליתנח אחרינא, לימתי 'שמתה לחיים בחיענה פיו', בזמן ש'דבר בעתו מה טוב'. רבי יתחק אמר מכאן, 'כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו', לימתי 'קרוב אליך', בזמן ש'בפיך ובלבבך לעשותו'. רבא אמר מכאן, בזמן ש'אין לבו נתתה לו ואת אשר יצא מפיו תעשה', לימתי 'תאות לבו נתתה לו', בזמן ש'אשרי אדם שפתיו בל מנעת מלה'. ופירש"י (שם): **נעימה כיה.** בעטה בו. **מוכיח ימיה.** שתאריך ימיה. **שתשמרם בבטנך.** שהן שמוריה בידך, שאין משתכחין ממך. **יכונו יחד.** שתאה סודלן ומוליאן בפה, ולא בגימגום ובלתיאה. **לימתי שתאה וכו' בזמן.** שיודע לדרום הלכות הג בתג. דבר אחר, לימתי 'שמתה לחיים', לימתי תאה שתה בתלמודו, בזמן שיש לו 'מענה' כשאולין ממנו דבר הלכה. **שתרצה.** שפירת שפתיו בל ממנע אלה, כשנתת בו דעת להוליא בשפתיו. ובילאר המהרש"א (שם): **ערוכה בכל.** להיינו בכל רמ"ח תיברים, שהדיבור בקול רם מביא הרגשה ותנועה לכל התיברים, וק"ל. **לימתי קרוב אליך.** כי"ל, בזמן ש'ערוכה בפיך', הרי הדבר 'קרוב אליך' להיות שמור בלבבך 'לעשותו', ותא לאו, הרי תשכח מלבבך ולא תבוא לידי עשייה, וק"ל. ועוד אימא בדש"ר (פ, ז): 'כי חיים הם למצאיהם', למי שמוליאין מפיו. מעשה בתלמיד אחד שהיה שונה לרבי אליעזר בן יעקב, שהיה ממהר בכל תלמודו בשעה אחת. פעם אחת אלה ושכח את כל תלמודו. מי גרם לו, ע"י שלא היו חומרו מפיו. ומפלל עליו רבי אליעזר בן יעקב, וחזר כל תלמודו. ופירש המתנות כהונה (שם): **ממסר.** לשמוע ולהבין כל דבר על בוריו. ואימא במדרש שוח"ט תהלים (מט): 'פי ידבר תכמות', בתכמה של תורה, 'והגות לבי תבונות', בתבונה של תורה.

דיבור

בישיש טוב בהדיבור אזי הדיבור נשמע ונתקבל, אבל כשאין טוב בהדיבור אינו נתקבל (ליקו"מ כט, א).

ינפש' הוא הדיבור (ליקו"מ כט, א).

הדיבור הוא כלי השפע, שבהם מקבלין השפע (ליקו"מ לה, ג).

הדיבור הוא התגלות הדעת, כי אין יודעים מה שבדעת אלא ע"י הדיבור (ליקו"מ מג).

הדיבור הוא הגבול של כל הדברים, כי הגביל חכמתו בהאותיות, שאותיות אלו הם גבול לזה, ואותיות אלו הם גבול לזה (ליקו"מ סה, ג).

הדיבור הוא מחממות, כמ"ש 'חם לבי בקרבי בהגיגי תבער אש דברתי בלשוני' (ליקו"מ רלט).

הדיבור הוא הרשימה של המוח, כי מה שנרשם ונעלם במוח, נתקק ונרשם בהדיבור (ליקו"מ ח"ב ה, ט).

בשיזכור האדם בכל מקום, שהשי"ת נמצא בכל מקום, ואזי בכל מקום יכול להתקרב להשי"ת ע"י שידבר הדיבור באמת לפי מדריגתו (ליקו"ה תנוכה ו, ז).

אין לשון דיבור אלא לשון עז (רש"י ויקרא י, יט).

הדיבור הוא נאצל מכוח השכל, שהוא מצד הנפש המדברת שבאדם, כי הבהמות שאין להם שכל אין להם דיבור (רבינו בחיי בראשית מד, יח).

ההבל שיוצא מפיו בעת הדיבור, הוא חלק נשמתו. לכן נצטוינו שלא לדבר דברים בטלים, שמפסיד בהם חלק נשמתו (ספר הליקוטים פ' עקב ח).

הדיבור נקרא זיווג (בעש"ט עה"ת פ' נח).

הדיבור נקרא דל, כי מי שרוצה לפעול בדיבור צריך להיות מוכנע כדל ואביון (נועם אלימלך פ' בלק).

אין הדיבור נקרא מעשה, אלא ע"י הדיבור בשפתיו ועקימת שפתיו הווי מעשה (פנים יפות דברים כג, כד).

ראייה שמיעה ריח דיבור הן ד' אותיות הוי"ה, ודיבור הוא ה' אחרונה (קה"י, דיבור).

כמו שהשכל הוא צורה ושאר כוחות הנפשות אשר בנפש השפלה חומר לו, ככה הדיבור הוא צורה לכל שאר פעולות הגוף, כי הוא גילוי השכל ושלוחו, ועל שמו נקרא האדם 'מדבר', ומה נכבד מעלתו באמת (ספר הברית ח"ב מאמר ב, ד).

הדיבור הוא מסירת הרצון של האדם ודעתו לזולתו, ע"י הקולות וחיתוך האותיות הנקנות במסירה מפה לאוזן רעהו, כי הלשון קולמוס הלב, אשר בו שולח איש מחשבתו למוח זולתו וברעיון ליבו ע"י אותיות הפורחות באויר לאוזן חבירו, ואיש באחיו יודבקו (ספר הברית ח"ב יג, ג).

ע"י שהוא מדבר בהתורה בדיבורים וכו' מאיר לו הדיבור בכל המקומות שצריך לעשות תשובה. וביאר בעצוה"מ (מ"ת י): ע"י שמדבר דיבורים בתורה, היינו שכאשר הוא לומד מוציא מפיו כראוי את מיבות הלימוד, ומתכוון בתלמודו לשם שמים, לא לשם כבוד, ממון וכיוצא בזולה, ע"ז מאיר לו הדיבור לכל המקומות שעליו לשוב בתשובה, היינו שהוא זוכה לדעת ולהבין מיך לשוב בתשובה בכל המקומות שתעה.

על ידי שהוא מדבר בהתורה בדיבורים, כמ"ש (משלי ד) כי חיים הם למוציאיהם, למוציאיהם בפה (כמו שאמרו רז"ל עירובין נד.), מאיר לו הדיבור, בכל המקומות שצריך

כי חיים הם למוצאיהם למוציאיהם בפה. ופירש בליקו"מ (נו, ג):

ועל כן נריך לעסוק בתורה בפה דייקא. כי כשנריכין לקרות את אחד בשמע, נריך לקרותו בפה דייקא ולא לפשר לקרותו בשמו בתשבצה בעלמא, כן לי לפשר לקרות את לי החיים בשמו כי אם ע"י הפה, ולא ע"י התשבצה לבדה. וזה שאמרו חז"ל (עירובין נד) "כי חיים הם למָצְאֵיהֶם, למוליאיהם בפה'. 'למוליאיהם בפה' דייקא. ובליקו"ה (יו"ד מלמדים ה, ג) כתב עוד בענין זה, וז"ל: וזה בחינת מצות תלמוד תורה, שנריכין לעסוק בתורה בפה מלא דייקא, כמ"ש 'ודברת בם', וכתיב 'כי חיים הם למָצְאֵיהֶם, 'למוליאיהם בפה' (כמו שאמרו רז"ל עירובין). כי עיקר עסק התורה נריך דווקא לידי מעשה, כמו שאמרו רז"ל, כי 'לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה', וכמו שאמרו רז"ל 'מרגלא בפומא דרבנן, תכלית תורה תשובה ומעשים טובים, שלא יהא אדם קורא ושונה וכו'. ועל כן נריכין לדבר בתורה בדיבורים דייקא, כדי שתאיר אור הנקודה שבאלילה ע"י הדיבור בפה דייקא, בבחינת 'פי ידבר תכמות וכו'' כנ"ל, שתאיר להלך לבעל התרפות והטבירות הטורין על הלב, זה עיקר תכלית עסק התורה, לבטל כל התאוות רעות שהם התהבות רעות.

מילואי חכמה

מדבר בהתורה בדיבורים. ואמר רבי יתחק בוהר (שמיני, לט ע"ת) על הפסוק בשי"ם (ז, י) 'וְתַחֲבֹק כיין הטוב וגו', וז"ל: [ו]מלן דמרווי מיינה דלעוריית, יתער לעלמא דלתי ויזכי לאתייא כל יוקים קודשא בריך הוא לנדיקיא. אמר רבי יהודה, 'דודב שפתי ישנים', הכי עלמא יזכי למיליי בעוריית, הדא הוא דכתיב 'דודב שפתי ישנים'. אמר ההוא רבינא, אי כתיב 'ותֵּכֶן מיין הטוב' הויינא אמרי הכי, אבל כתיב 'כיין הטוב' ולא 'מיין'. אלמגמו ניה. אמר רבי יהודה, ברי, דיממ מילך דשפיר קא אמרת. אמר, אנא נרמוז דאמהל לאורייתא ודביק בה, והכיא מילה לאורייתא אלמתע בפומיה, ולא אתים לה בלאתיה, אלא אתים קליה בה, דאורייתא הכי בעיא, לאתרמא קלא, דכתיב (משלי ו) 'כִּי־נֵר מִצְוָה תּוֹרָה', לאתרמא ריחה דאורייתא ולא בלאתיה, 'כיין הטוב', כאמר טב דלא אתיק, והוא עתיד לאתרמא קלא. כד יפוק מהאי עלמא, 'הולך לדודי למישרים', דלא יפטי לימיה ולאמתלא, ולא יתהב דימתי בידוי. 'דודב שפתי ישנים', שאפילו בלותו עולם יהיו שפתותיו מרהשות בתורה.

[ו] מי שרוצה מיינה של התורה, הוא יתעורר לעשות"ב ויזכה לקום לתמייה בשיקים הקד"ה את הלדיקים בתחה"מ. אמר רבי יהודה, כתוב 'דודב שפתי ישנים', הרי שניהו שאפילו בעוה"ז יזכה לעסוק בתורה, וזהו שכתוב 'דודב שפתי ישנים'. אמר לה אחוה נער, אם היה כתוב 'ותֵּכֶן מיין הטוב' אכן הייתו אומרים כך, אבל הרי כתוב 'כיין הטוב' ולא 'מיין'. לאו אים בידו לזיוף קול בניתוך פסוק זה. אמר לו רבי יהודה, ניי, אתור את דבריך שהרי יפה שלנת. אמר אחוה הנער, אני שמעתי שהפסוק אומר, שתי שתאבל בתורה ודבק בה, ואחוה הדבר אומר נשתע בפיו, והוא היינו לומה את דברי התורה בלבם, אלא הוא מריא את קולו בעוקה בה, שהרי כך רצוי להתורה, שהעוסקים בה ירימו קולם, כמ"ש 'בקלם המיות תקרע', להריש את הקול בריינה של תורה ולא בלבם, וזהו 'כיין הטוב', כמו יין טוב שלא שותק, והוא עתיד להריש קול, וכשאר יתלק שהוא לעולמו, אז יתקיים בו 'הולך לדודי למישרים', שלא יפטה לימין ולשמאל, שלא יימלא מי שיתה בידו מליך למקומו בג"ע. ויתקיים בו 'דודב שפתי ישנים', שאפילו בלותו עולם יהיו שפתותיו מרהשות בתורה.

יקוט הנחל

ע"י שהוא מדבר בהתורה בדיבורים. ופירש בשיהר"ן (עט): אמר, שתין לנריכין בלימוד רק התמירה לבד, לומר הדברים כסדר וממילא יבין, ולא יבלבל דעתו בתחילת לימודו שירצה להבין מיקף, ומתמת זה יקשה לו הרבה מיקף ולא יבין כלל, רק יבנים מותו בהלימוד ויתמר כסדר בזריזות, וממילא יבין. ותם לא יבין מיקף, יבין תם"כ. ותם יישתרו מיזה דברים שתעב"כ לא יוכל לעמוד על כוונתו, תה נכון, כי מעלת ריבוי הלימוד עולה על הכל, וכמו שתרז"ל (שבת סג) 'לגמור והדר לסבור, ותף על גב דלא ידע מה קתמר', שנאמר (תהלים קיט) 'גרסה נפשי למשבה וכו'". כי ע"י ריבוי הלימוד, שילמד במהירות ויזכה ללמוד הרבה, ע"ז יזכה לעבור כמה פעמים תלו הספרים שלומד, לגומרם ולחזור להתמיל, ולגומרם פעם אחר פעם, וע"ז ממילא יבין בפעם האני והשלישי כל מה שלא היה מבין בתחילה, כל מה שתפשר להבין ולעמוד על דבריהם. וכן מוכח בכו"ת (תענית מוהר"ן כו): תמילת ספרי תדמו"ל ז"ל, שהם הליקוטי מוהר"ן וספר המידות והסיפורי מעשיות והשיחות שלו, התמירה לבד מסוגלת להלמתה כמו תמירת ספרי הזהר והתיקונים. ומובן בקובץ שעשועי הגמל (יא): ר"ת כ"י ת"יים ה"ס ל'מוליאיהם ב'פה בגימטריא כמו ר"ת ל'בוא ל'תבונות ה'תורה ל'עומקה.

פתח פיך ויאירו דבריך: לשון זו פָּתַחְתָּ רבי יהודה בן בתירא לתלמידו, כדלהלן בנרכות (כג ע"ב): תניא, 'והודעתם לבניך ולבני בניך', וכתיב בתריה 'יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב', מה להלן בחיבה וביראה וברתת ובזיע, אף כאן בחיבה וביראה וברתת ובזיע. מכאן אמרו, הזזים והמלוטעים ובאין על גילוח מותרים לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, לשנות במשנה וגמרא ובהלכות ובאגדות, אבל בעלי קריין אסורים. (...) מעשה בתלמיד אחד שהיה מגמגם למעלה מרבי יהודה בן בתירא. אמר ליה, בני, פתח פיך ויאירו דבריך, אמין על גילוח מותרים מקרא תורה ונביאים וכתובים, אבל בעלי קריין אסורים. ומעשה בתלמיד אחד שהיה מגמגם ולא היה יכול לקרות בתורה לעומקה, שנאמר 'לגות כה דָּבָרַי כולם נָקָם ה'', מה שם אינו מקבל טומאה, אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה. ופירש"י (שם): **מכאן אמרו**. כל הטומאים מותרים בתורה, אלא שאם יכולים להיות בתיקון בתיקון וברתת, אבל בעל קרי אינו אלא מתוך קלות לשם ולשון ושמות הדעת. **מגמגם וקוטע**. בעל קרי היה, ועדיין לא טבל לקריו. ובילקוט בשלח יוסף על העין יעקב (שם): **שסיס מגמגם וקוטע**. נראה בכוונת רש"י לייחס לשון רבי יהודה בן בתירא שרמז בדבריו ענין גדול, דהנה לשון 'בעל קרי' נופל על מקרה בלתי טהור, ואינו מתמת משמים כנודע, וכבר נודע תיקון מכשול זה בשמת התורה בתיקוף הדיבור, להוליף דברי תורה בפיו בתיקוף לשונו כדי לתקן בריח הלשון, וזה יתוקן בריח השעור, כי הלשון גורם קלקול השעור ומתקן השעור כנודע. וזה שאמר לו 'בני פתח פיך ויאירו דבריך' דייקא, כי בתיקוף הדיבור תיקונך. וזה שהניח קלח ד'כה דברי בחי', היינו דיבורי תורה מכלה ושורף הטומאה בחי. ועוד מלינו לשון זו גם בזהר (אחרי, עט ע"ב): 'תמנע, ביומוי דרבי שמעון הוה אמר בר יהודה בן בתירא 'פתח פיך ויאירו דבריך', כמה דאתמר רבי שמעון הוו אמרי 'לא תתן את פיך לַחֲטִיא את בשרך' (קהלת ה). ופירש הממוך מדעת (שם): **ויאירו דבריך**. כלומר שתגלה הסתורות מפורשים. **הוו אמרי**. התבריה היו אומרים זה לזה. **אל תתן את פיך וכו'**. שלא תגלה הסתורות כדי שלא תיענש. ומצינו ברמז ע"פ קדרי המאחר, שלשון זו היא בעין לשה"ק בהתליח (קיטו, קנ): פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יָתִיר עֵינֵי הַלֵּב. **מבין**. היא נותנת בינה לַפְּתָיִים.

ששאלו יוחני וממרא למשה וכו'. כדלהלן בתנחומא (פה ע"ב): אמרי ליה יוחנא וממרא למשה, תנן התם מכניס לעבריים. אמר להו, אמרי לימצי, למתא ירקא ירקא שקול. ופירש"י (שם) ע"ד הפשט: **אמרי ליה יוחנא וממרא**. שהיו לשמי מכשפים של מצרים, למשה רבינו כשהתחיל לעשות החומות לעיני פרעה, שהיו סבורין שהיה עושה חומה ע"י כישוף. **תנן התם מכניס לעבריים**. עפרייס שהוא מקום הרבה תבואה, אתה מביא לשם תבואה למכור, בתמיה. כך תרגם מצרים שהיא מליצה כשפים, אתה בא לשם לעשות כשפים. **אמר להם למתא ירקא ירקא שקול**. לעיר שגדל שם ירק הרבה, הבא ירק שלך למכור, לפי שמתקבלין שם הכל לקנות. שם אמרו לו דברי ליצנות והוא השיב להם בענייניהם. ועוד גילה המהרש"ל (שם): **תנן התם מכניס וכו'**. נראה לפרש המשל ע"פ המקרא (ירמיה נג) 'הנביא אשר אתו חלום ספר החלום ואשר דברי אתי דברו דברי באמת, מה לתבן את הבר', כפירוש רש"י שם 'מה לתֶבֶן את הבר', והשתא אמרו לו, **תנן התם מכניס וכו'**. כמו שאנו עוסקים כאן בכישוף ודבר שקר שבָּאֶבֶן הזה, כך אתה מתעסק בבר. והשיב להם בדבר אחר, **למתא ירקא ירקא שקול**. להילקות שמביאין לשוק למכור ודאי לתיכן שווין, דיש גרוע ויש חשוב, ואם ירק שלכם הוא דבר שקר וכישוף ואינו שווה כלום, לפ כן ירק שלי שהוא חשוב, כי ענין שלי הוא דבר ממיני וחשוב מאיתו יתברך, וק"ל. ועוד מילה בילקוט שמו"ר (ע, ז): **למתא ירקא ירקא שקול**. פירוש, כי במקום אשר נמכר הירק, שמה ניכר ערך כל הירקות, לפי שנמשפים שמה רגיש המבקשים לקנות ירק, ולכן טוב להוליך שם הירק הטוב למוכרם, וכן בכלן שים כשפים רגיש, יידעו טיבם ויכירו במעשי משה שאינם דומים לכשפים. ובזה אתי שפיר תשובת משה לקמור במשל זה את דבריהם.

ילקוט הנחל

פתח פיך ויאירו דבריך: ומובא בקובץ מבושי הנחל (מרחשון – כסליו תש"מ):

בגמרא שם אימא 'מעשה בתלמיד אחד שהיה מגמגם וכו', אמר לו, בני פתח פיך ויאירו דבריך, שאין דברי תורה מקבלין טומאה', ועיין ברש"י (ד"ה מגמגם). ונראה שרבינו מביא ראיה משם, לרמז שגם מי שהוא במדריגה פחותה ומעשיו אינם עולים יפה, שעיקרם הוא בעניני קדושה כלשהיא, שע"ז הוא רחוק ממצוות התורה, אעפ"כ אל יפקור פיו מדברי תורה, כי דיבורי התורה מיושים אפיו יאירו בו ויטהרו אותו לגמרי מטומאתו ומדריגתו הפחותה, ויזכה לבוא למצוות התורה לעומקה. והנה מה שאמרו 'שהיה מגמגם', בילחו בו שאינו מבין לימודו כראוי, כמאמר רז"ל (קידושין ג) "ושננתם", שיהיו דברי תורה ממולדים בפיך, שאם יאמר לך אדם דבר אל תגמגם ואמור לו אלא אמור לו מיד, ופירש"י (ד"ה יהיו ממולדין בפיך) 'חזור עליהם ובחוק בעומקם, שאם יאמלך אדם לך אל תאמרך לגמגם'. לפי זה יתכן שזהו ביאור דברי הגמרא, שהתלמיד היה 'מגמגם', שלא היה יכול לדקדק לעומק הענין לימודו, ואמר לו רבו 'פתח פיך ויאירו דבריך', שיתחזק להוליף את דיבורי התורה בפיו, ויוועילו לו לקדושת הדיבורים ויאירו לו להיטהר, עד שיזכה לבוא למצוות התורה לעומקה.

תבן אתה מכנים לעבריים. ומובא בספר מעגלי מלך (יא, ז): היה לומר הכתוב ר' לוי יאמר בגמר ז"ל, שענין זה הוא עצת היצר הרע לאדם תמיד, ואומר לו, אתה עפר ואפות דרגת, ואין לך שום מיכוי ותקוה להתעלות, וכי 'תבן אתה רוצה להכניס לעבריים' כמותך. אולם עצת הצדיק לעומתו, שאומר לכל אחד ואחד יהיה מי שיהיה 'אמרי אינשי', אל תפסיק לדבר עם השי"ת, ולבלי להפסיק מלעשות ותעקות ותפילה, שעי"ז בקוף לף אתה מזכה לתבונת התורה לעומקה, וכל מחירתו הוא רק שישמע לצדיק ויקבל מרוחו.

> **לעשות תשובה, כמו שאמרו רז"ל** (נרכות כג.) **פתח פיך ויאירו דבריך. ובכל פעם ופעם, על ידי כל תשובה ותשובה, הוא הולך ממדרגה למדרגה, עד שיוצא ממדרגה פחותה, ובא לתבונות התורה לעומקה. וזה ששאלו יוחני וממרא למשה** (מנחות פה.)**, תבן אתה מכנים לעבריים, השיב להם, אמרי אינשי,**

ע"י כל תשובה ותשובה הוא הולך ממדרגה למדרגה וכו' ובא לתבונות התורה לעומקה. ובילחו בעצות"מ (מ"ת י): היינו שזוכה כל פעם להרגיש גדול יותר בירלת השם וקיום התורה, עד שעולה ממדריגתו הנמוכה, היינו מן המחוות ומידות רעות, ומשיג מבונות התורה לעומקה, היינו שזוכה להבין בכל לימודי התורה בילחורים ופירושים מתיתיים בלי שום טעות. ומובא עוד בירלת החיתים (יח): מבוכה כוללת ג"כ בחי' שני הייחודים הנ"ל, שזה בחי' לותיות מבוא"ה, מבוא ה"ת בחי' כמובא, וזה בחי' 'שובו בני' בחי' יחודא עילאה, בחי' 'לא תבוא בירוסלים שלמעלה וכו'' כנ"ל, וע"י המבוכה עי"ז הולכין ממדריגה למדריגה, עד שבא לתבונות התורה לעומקה. **וזה ששאלו וכו' תבן אתה מכנים לעבריים**. ובילחו בגליון"ה (תו"מ ל"ח ג, מ): היינו כי הם שלמו לותו, כי מאחר שהם במדריגה פחותה כמו בחבלית הירידה והסתלחה שהיה אז במצרים, די להעלותם מירידתם להרחיב מעפר, אבל אין לחוי להניחם לחבונות התורה שהוא מהיפך אל היפך. והשיב להם כי ע"י התורה זוכין לחבונת המשכל, ועל כן אלרבת הם צריכים דייקא לבוא לחבונות התורה לעומקה, לזכות לדעת גדול מאוד, כדי שיהיה חבונתם חבונת המשכל ממש, ובמה שפגמו יתקנו. כי כשהיו בחבלית הירידה היה שם דייקא מלובש דעת גדול מאוד כנ"ל, על כן לריכין דוקא להעלות ולגלות הדעת הזה, על כן לריכין דייקא לבוא לדעת גדול מאוד, שזה בחינת חבונת המשכל, ובמה שפגמו יתקנו כנ"ל.

ואני תפלה

וַאֲנִי תְּפִלָּתִי לְךָ יְיָ עֵת רָצוֹן אֱלֹהִים בְּרָב חַסְדֶּךָ עֲנֵנִי בֶּאֱמֶת יִשְׁעֶךָ. טְבַע בִּי וְקַיֵּם בִּי מַה שֶּׁכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ כִּי יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת אֵין עוֹד. וְנֶאֱמַר וְהָיָה יְיָ לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. וְנֶאֱמַר וְנָתַתָּה הַיּוֹם אֶל לְבָבֶךָ כִּי יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת אֵין עוֹד. וְנֶאֱמַר וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ כִּי יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת אֵין עוֹד. וְנֶאֱמַר וְהָיָה יְיָ לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. וְנֶאֱמַר כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכֵחוֹת מוּסָר" (ליקו"ת קא).

מדרגה פחותה

המדריגה הפחותה של עולם היצירה, הוא בחי' דעת לעולם העשייה שתחתיו (ליקו"מ לג, ו).

כפי המדריגה פחותה שלנו עתה, וכולנו אין פנינו יפות כלל, אנו צריכין שירחם עלינו השי"ת ליתן לנו מנהיג רועה נאמן, שיוכל להאיר בנו ידיעה, כדי שנוכל לעבדו ית' כראוי ולבוא אל התכלית (ליקו"מ ח"ב לט).

לפעמים האדם במדריגה פחותה כל כך עד שהגוף רחוק כל כך מהנשמה, שאפילו כשמתאנח וצועק לשם ית', אין הגוף שומע הקול כלל, כי מגודל ריחוקו אינו שומע כי אם קול ההברה (ליקו"ע עזות ג).

המדריגה הפחותה הם צרכי העוה"ז (גבורות השם נא).

כשאדם מבזה את עצמו, ונחלש בלבו שאין תפילתו ולימודו חשוב לכלום, ואין נחשב בעיניו עבודתו שהוא עובד, אדם כזה נופל ממדריגתו למדריגה פחותה וגרועה, ובשביל זה הולך אח"כ כמו בלי דעת וחסר שכל בעבודתו ית"ש, ונמשל כבהמה נדמה (בעש"ט עה"ת פ' פנחס).

האדם הוא מורכב מד' יסודות, אר"ע, והדרגה הפחותה שבד' היא העפר, שהוא עכור וגס מכולם (אוה"ת בראשית ו, ה).

כשבבר באו עליו ייסורים ורוק אז נתעורר לתשובה, בזה יורד למדריגה פחותה שאינו נקרא בן, רק עבד (דרושי הצל"ח, דרוש יז בר"ה).

קוב"ה מסר ההנהגה לישראל, לתקן ההדום רגליו מבחי' רגלין מדריגות הפחותות, לברר מהם ניצוצות הקדושים, ולקרב את עצמן לבורא מכל הדברים שהם בחי' ארציות, ומזה יתרחב תענוג הגדול בכל העולמות, ע"י שמתענג השי"ת כשמדברים פחותי הערך נעשין מרכבה לו ית', וע"ז נעשה כסא העליון רם ונישא לשם בשלימות הגמור, ע"י שמחזירין למעלה הדברים הנפולין (מאור עיניים פ' ויצא).

יראת העונש היא מדריגה פחותה (מלבי"ם שמו"ב ו, ט).

יוחני וממרא

שני מכשפים היו במצרים, יוחני וממרא, ועשו להן כנפיים בכשפים ופרחו באויר ונתלו ברומו של עולם. אמר גבריאל 'ברוב גאונך תהרס קמיך'. מיד אמר הקב"ה למיכאל, לך ועשה בהם דין. תפסן מיכאל בציצית ראשן וקעקען על פני הים. הדא הוא דכתיב 'אתה פוררת בעוזך ים שִׁבַּרְתָּ ראשי תנינים על המים' (ילקו"ש תשמות רמז רלח). **אחד** למעשה שדים והשני למעשה כשפים, וממרא היה למעשה כשפים, שמכחישין וממרין על פמליא של מעלה (וחידושי אגדות מנחות). **הן** הן עבדי פרעה אשר הכביד הקב"ה ליבו ולב עבדיו, והם יונס ויומברס, יוחני וממרא, אשר עשו העגל את"כ, גם בלעם אחר הריגתן לקח שני נערי עימו, הן הן נשמות שלהם שידע מקום הריגתן ושיתף עימו, עד שהיה כלול מג' קיטרין, נח"ש שר"ף עקר"ב (מגלה עמוקות פ' עקב). **מאותן** שני נשמות של יוחני וממרא נעשו אף וחימה, ובאותן שני נשמות של נדב ואביהוא שהקריב משה, היה מחליש אותן מלאכי אף וחימה, לכך במעשה זמרי התחילו לשלוט, אז הוצרכו לבוא שני נשמות של נדב ואביהוא (ילקוט ראובני פ' פנחס).

יוחני וממרא דקליפה היו נגד נדב ואביהוא דקדושה, ויוחני וממרא הן החרטומי מצרים בני דבלעם, ובזהר קורא אותם יונים ויומברס (קה"י, נדב).

תבונה תנצרך. פסוק זה נאמר גבי מעלות המורה, כדכתיב במשלי (ב, ג–יב): לְהַקְשִׁיב לַחָכְמָה חָזֶךָ תַּטֶּה לְבָבְךָ לַתְּבוּנָה: כִּי אִם לַבִּינָה תִקְרָא לְתְבוּנָה תִּתֵּן קולֶךָ: אִם תְּבַקְשֶׁנָּה כַּכָּסֶף וְכַמַּטְמוֹנִים תַּחְפְּשֶׂנָּה: אָז תָּבִין יִרְאַת ה' וְדַעַת אֱלֹקים תִּמְצָא: כִּי ה' יִתֵּן חָכְמָה מִפִּיו דַּעַת וּתְבוּנָה: (...) מְזִמָּה תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ תְּבוּנָה תְנַצְּרֶכָּה: לְהַצִּילְךָ מֵאֶרֶךְ מִדָּרֶךְ רָע מֵאִישׁ מְדַבֵּר תַּהְפֻּכוֹת: ופירש"י (שם): **להקשיב לחכמה**. לעסוק בתורה. **מזמה תשמר עליך**. התורה תשמור עליך. **מפיס מדבר תהפוכות**. סח הפיקורסין שמטעין את ישראל מן התורה ומהפכין את התורה לרעה. ועוד ביאר המלבי"ם (שם): **כי אם לניפס תקרא**. הניפה הוא מה שמתנופן מעט מעט ומוסיף דעת להוציא דבר מֻדָּבָר, ולריך שתקרא לה הניפה ותזמינה לעיך, שתשיס ליבך לכל דָּבָר תכמת ניפה לשקול עליו להבין טעמו. **ותפנונה**. היא ליור התבונה הכוללת שכולל כל הדברים, שאי אפשר שיקרא לעיה, כי רמוק מן התדם להבין כל תעלומה ולמעות כל דברי תפץ. **מפיו דעת ותבונה**. שהגם שדעת והתבונה יומנו התדם מעלמו, שיש דעת ע"י הטיון ותושיו או ממשכל רמשון, והתבונה ע"י שיתמתם נכוח ניתנו בדברי דעת שאר הניג להוציא דבר מֻדָּבָר, בכל זאת הדעת והתבונה שיניג הס תקריס תתות, כי יש ניג בעתל רב מן התתותר תל התקוד וע"י נסיונות והלעות רעות, וגס יטעה הרבה פעתים בהשכלותיו, תבל ע"י עזר ה' יש ניג **מפיו דעת ותבונה**. בידיעה פתתותיית ותתיתיית בלי סוף טעות ותפק כלל. **מזמה תשמר עליך**. תס הטעות והתשבות העתוקות בתכתה, היל תשתור עליך שלא תיכשל ממוקי התכתה, שהס התורים תותך בדבר שיש בו שני דרכים טוב ורע. **ותפנונה**. שהיל התבדלת בין תמת ושקר בעניני התתיתות, גס היל **תנצרכה**. ותפרש, שהתזמה תשתור עליך **להצילך מדרך רע**. שהוא לבל תטעה תדרכי התכתה תל לד הרע והתתוה, וע"י תשבות הטעותות בתכתה ייבבל תפיתוי התתוה, כי יש יפ"ל תצוי תלוק בלב פנוי תן התכתה. ותבונה תנצרכה **מפיס תדבר תהפוכות**. בעניני התתונה, שהס התכתיתים שורתי התתונה ע"י תקירות תזיופות והקשים תתעים שהס היפך התתת, ותזה תנצרך התבונה, שתדע תה שבין תתת לתזיף.

בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום הם משולים לעפר. כדתתרו בספרי (עקב פי"ח): תס ישראל עושים רלונו של תקוס הרי הס כלוכיים, ותס לאו הרי הס כעפר, וכן הוא תומר (תל"ב יג) 'כי תְּבָדָּם תלך תרס וַיְשִׁבֵם כעפר לָדָם'. וכדאיתא בתגילה (טז ע"ח): תומה זו תשולה לעפר ותשולה לכוכבים, כשהן יושבין עד עפר, וכשהן עושין עולין עד לכוכבים. ויביאר התהרש"ח (שם): **שיושבין עד עפר כו'**. שהכל תושלין בהן, כתו"ס (תיכה ה) 'עבדים תשלו בנו וגו'', כתו העפר שנדרתת לכל. **וכשהן עושין עולים עד לכוכבים**. כתו שאי אפשר לאדם לעשות לתקוס לכוכבים, כך אי אפשר לכל תומה ולעון לשלוט בהן. ויביאר בתורת התגתה (דרשה ב): תמצא כתוב התקומות שפעתים יתמה תותם לכוכבים ופעתים לעפר, שכשהס עושין רלונו של תקוס הס נתשלים לכוכבים שהס גופים שכליים בתעלתם, שנאתר (דברים ל) 'והכתב היום ככוכבי השתים לרב', וזה היה בהיותם דביקים בה' לתקיהם, לכתיב (שם ד) 'ואתם הדבקים בה' תלקיכם וגו'', ובהיותם בגלות וגרושים תצא תעוגיהם על אשר קלקלו תעשיהם, תזי הס נתשלים לעפר שהוא תומר דומם בלי שכל, שנאתר (דברים כח) 'והיה זרעך כעפר התרץ', וזתת הגדולה 'והיה זרעך וגו'' היתה על גלותינו זה, שכן כתיב בותתה פרשה 'ופרלת יתם וקדמה ותפנה וגבה', כשאר תתנו פה היום תפוזרים בתרבע פינות העולם ותשועבדים לגויים. והנה הקנ"ה הבטיח לותנו כתן שלא ניליא בהיותינו נתזיט ושפלים בגלות, שתתוך שפלות ודלות הוא עתיד לגתול ותתנו, שנאתר (ישעיה נה) 'התנערי תעפר קומי וגו'.

ילקוט הנחל

תבן זה בחיי תבונה כתיב תבונה תנצרך. ותומה בקונטרס תבונה תנצרך (תרתשון – כסליו תס"ן): תיבת 'תבן' תתנך הוא לשון תבונה, לך תניין שתרתו על תבונות התורה דווקא ולא תבונה תחרת, זה תביו רלינו לת הפסוק 'תבונה תנצרך', התוסק על התורה, להוכיח שהפס תבונה היל 'תבונות התורה'. ותומה בתכלי יופי (פיתון יח, פשם הרס"ת ר' גדליה תהן תניניא זל"ן): ולולא דתסתפינא הייתי תומר להגיה וכל"ל: 'תבן זה בחי' תבונות התורה כתו"ס תבונה וכו'.

אמרי אנשי חיינו ע"י האמירות. ותומה בקונטרס יד הגתל (יפ): לישתא בזהר (ויתי, דלה ע"ב) 'תתי 'ויתתר' וכו', תמירה בחבתי', ובילר תוהרת"ו בספר עץ הדעת טוב (פ' ותתתנן) בזה"ל 'עוד לי ביאור תוב לתכרות תילן בקול רס, ותמירה הוא בחבתי, כמ"ש 'ויתמר בלבבך', ותמרת בלבבך', לך על"ז נריך להוליאו בפיו לְהַקְשִׁיבָ תמירה, דתל"כ נקרא הרהור עכ"ד. וע"פ הנ"ל עולה לנו בזה עלה נפלאה, דהנה לכתורה עיקר עלת התתתר הוא 'לדבר בתורה בדיבורים', לך כתן רלינו רימז בתיבות 'תתרי תיבתי', תמירות דייקא. היינו שאם האדם הוא בשפל התדריגה התתחונה, עם כל זה כתאר יתחז בעלה זו לתמירות שבתורה, ותפילו רק תמירה בחבתי ובלחש, תזי לית שהות, לית ליוטית הדיבור בשפתיו, ג"כ יזכה ע"ז שהדיבור יהיה לו לכל התקומות שלריך, ויותר תזה, דעי"ז גופא ייעשה על ידו דייקא עיקר הייחודא דתלה, דבלחישת בשפתים (קף ט) שתיקנו תז"ל לומר בשתתו"ת בחבתי, בחבתי דייקא. ות"ל בשפתי' בהעולה תכלו הוא שב' הייחודים עילאה ותתאה תכוונים בנוגד דיבור ותמירה, שתע ובשתתו"ת.

מילואי חכמה

תבונה תנצרך. ותמרו בילקו"ש (תשלי רתז תתקלב): 'תזיתה תשתור עליך', תס נתת לוותרך בֶּטֶחָה של תורה, היל 'תְּנַצְּרֶכָּה', ועוד שיהיה להצילך תדבר רע. לתה, לפי שהס דותיס לתרב פיהות, שנאתר 'ותרב פיהות בלדה'. וכדאיתא בתס' ע"ז (יז ע"ח): [ה]'רבי תנינא ורבי יותנן הוו קתזי בתורתא, תטו להנהו תרי שבילי, תד פתי תפיתתא דעבודת כוכבים, ותד פתי תפיתתא דבי זונות. תתר ליה תד לתבריה, ניזיל תפיתתא דעבודת כוכבים, דנכיס יתריה. תתר ליה לידך, ניזיל תפיתתא דבי זונות, ונכפייה ליתרי ונקבל תגרת. כי טעו הסס, תזינהו לזונות תיתכנעו תקמייהו. תתר ליה, תנת לך הת. תתר ליה, 'תזיתה תשתור עליך, תבונה תנצרכה'. תתרו ליה רבנן לרבת, תפי 'תזיתה', ותיבת 'השפיל עלה הגדיל תושיה' (ו'תזיתה'), היינו התורה שהיל נקרתת 'זיתה' ו'עלה', היל 'תשתור עליך'), הס כן צריך היה לכתוב כתוב 'זיתה תשתור עליך' ולא 'תזיתה'. ותכן תבארת הגתרא תת דדרתת התבר הנ"ל כך, שתְּבָדָּר זיתה וזנות תשתור עליך התורה ('תזיתה' 'תטריקון 'תְּבָדָּר זיתה').

ואני תפלה

רבונו שֶׁל עוֹלָם, מָלֵא רַחֲמִים, הַטּוֹהֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה, אַתָּה חוֹנַנְתָּנוּ לְמֵדַע תּוֹרָתֶךָ, וַתַּתֵּן לָנוּ תּוֹרַת אֱמֶת בְּכָתְבָהּ וּבְעַל פֶּה עַל יְדֵי מֹשֶׁה נְבִיאֶךָ נֶאֱמָן בְּיִתְדֶּךָ, וּבְרַחֲמֶיךָ וְחֶמְלָתְךָ שָׂחַחְתָּ לָנוּ בְּכָל דּוֹר וְדוֹר צַדִּיקִים וַחֲסִידִים אֲמִתִּיִּים קְדוֹשִׁים וּנוֹרָאִים חֲכָמִים וּנְבוֹנִים בְּאֻמָּה, אֲשֶׁר זָכוּ לְהַשִּׂיג תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה הָעֲמֻקָּה, וְגִלּוּ לָנוּ חִדּוּשִׁים נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים וְנִשְׂגָּבִים מְאֹד מְאֹד, אֲשֶׁר אֵין לָשׁוֹן בָּעוֹלָם שֶׁיּוּכַל לְסַפֵּר תֹּקֶף רוֹם נִשְׂגְּבוֹת מַעֲלָתָם וְעָמְקָם וְרָחְבָּם וְקָרְשָׁתָם וְכָתָם

(ליקו"ת קט).

תבן

תבן דאורייתא איהו פשט, לבושא דאורייתא (תיקו"ז חדש, קלה:).

תבן, הוא שעושין מן הקש, מחתכין אותו במוריגין ועושה כל זנב השיבולת תבן (רש"י שבת קמ:).

'תבן' היינו השכל (תו"א פ' שמות).

גם יש לדרוש תבן על בינה, שנקראת בינה תבונה (קה"י, תבן).

תבן רומז לב' נשמות אלו, חיה יחידה, שהן תכלית המעלות שאין למעלה מהן, וזה שאמר תבן ר"ת ת'כלית ב' נ'שמות, והן בחי' ב' נקודות, י' וקוצו (קה"י, כה).

וכשמתחכים הקש נקרא תבן, ואז הוא מאכל לבהמות, 'גם תבן גם מספוא רב עמנו', וגם נותנים אותו לתוך השיט שעושים ממנו לבנים לדבקם (מלבי"ם שמות ה, ו).

עפר

עפר הוא בחי' העדר הדיבור (ליקו"ם פ, ח).

אני"פ שבחי' עפר הוא מעלה גדולה, דהיינו לשום עצמו כעפר, להיות עניו באמת שהוא גדול מהכל, כי 'ענוה גדולה מכולם', אעפ"כ אסור להיות עצל (ושלימזלניק) (ליקו"ה תפילין ו, יא).

עפר זה בחי' כל התאוות והמידות רעות, שכולם נמשכין מהארבע יסודות, ר'עפר מאנא דכולהו' (ליקו"ה שבת ו, יב).

לישון עפר הוא כולל השפלות והמעלה. השפלות, שיהיה זרעו בגלות בין האומות שפלים כעפר ומדרך כף רגל, והמעלה, שיעלו לבסוף על כל האומות ויתגברו באחרונה, כעפר הזה שהוא מדרך לכל והוא מתאבק ועולה באחרונה על הדורכים אותו (רבינו בחיי בראשית כה, יד).

ובשירצה הקב"ה להוציא הגוף ממאסרו, יהיו הקברות נפתחים, ואז נאמר 'הקיצו ורננו שכני עפר כי טל אורות טלך', והם השוכנים בעפר העליון (אדיר במרום ח"א, בגולגלתא יתבין תריסר אלפי רבבוא עלמין).

אמרו חכמי המחקר כי ממים אש ואויר ונהווה העפר, ומופת לזה, שכאשר יתדית האדם כלי מלא מים על האש, יומם ולילה לא ישקיט מהרתיחה, יתהווה בתוך המים עפרורית כדמות אבן. וכן בענין אצילות הקדוש, עיקרו, אויר-תפארת, מים-חסד, אש-גבורה, פעולת המלכות הוא פעולה מורכבת משלושתן, כמו העפר שהוא משלושה יסודות אלה (קה"י, עפר).

קליפות נוגה נקרא עפר, גם בחי' מלכות נקרא עפר (שם).

לא נקרא עפר כי אם דבר הנפרד ואפשר למנות הגרגרים (מלבי"ם ויקרא יז, יג).

עפר הוא הנשחק והדק (מלבי"ם במדבר ה, יז).

המקשים ממעיט שהס היפך החמת, ומזה תנלך התבונה, שתדע מה להשיב לאפיקורס.

בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום הם משולים לעפר. כדתתרו בספרי (עקב פי"ח): תס ישראל עושים רלונו של תקוס הרי הס כלוכיים, ותס לאו הרי הס כעפר, וכן הוא תומר (תל"ב יג) 'כי תְּבָדָּם תלך תרס וַיְשִׁבֵם כעפר לָדָם'. וכדאיתא בתגילה (טז ע"ח): תומה זו תשולה לעפר ותשולה לכוכבים, כשהן יושבין עד עפר, וכשהן עושין עולין עד לכוכבים. ויביאר התהרש"ח (שם): **שיושבין עד עפר כו'**. שהכל תושלין בהן, כתו"ס (תיכה ה) 'עבדים תשלו בנו וגו'', כתו העפר שנדרתת לכל. **וכשהן עושין עולים עד לכוכבים**. כתו שאי אפשר לאדם לעשות לתקוס לכוכבים, כך אי אפשר לכל תומה ולעון לשלוט בהן. ויביאר בתורת התגתה (דרשה ב): תמצא כתוב התקומות שפעתים יתמה תותם לכוכבים ופעתים לעפר, שכשהס עושין רלונו של תקוס הס נתשלים לכוכבים שהס גופים שכליים בתעלתם, שנאתר (דברים ל) 'והכתב היום ככוכבי השתים לרב', וזה היה בהיותם דביקים בה' לתקיהם, לכתיב (שם ד) 'ואתם הדבקים בה' תלקיכם וגו'', ובהיותם בגלות וגרושים תצא תעוגיהם על אשר קלקלו תעשיהם, תזי הס נתשלים לעפר שהוא תומר דומם בלי שכל, שנאתר (דברים כח) 'והיה זרעך כעפר התרץ', וזתת הגדולה 'והיה זרעך וגו'' היתה על גלותינו זה, שכן כתיב בותתה פרשה 'ופרלת יתם וקדמה ותפנה וגבה', כשאר תתנו פה היום תפוזרים בתרבע פינות העולם ותשועבדים לגויים. והנה הקנ"ה הבטיח לותנו כתן שלא ניליא בהיותינו נתזיט ושפלים בגלות, שתתוך שפלות ודלות הוא עתיד לגתול ותתנו, שנאתר 'התנערי תעפר קומי וגו''.

תבונה תנצרך. ותמרו בילקו"ש (תשלי רתז תתקלב): 'תזיתה תשתור עליך', תס נתת לוותרך בֶּטֶחָה של תורה, היל 'תְּנַצְּרֶכָּה', ועוד שיהיה להצילך תדבר רע. לתה, לפי שהס דותיס לתרב פיהות, שנאתר 'ותרב פיהות בלדה'. וכדאיתא בתס' ע"ז (יז ע"ח): [ה]'רבי תנינא ורבי יותנן הוו קתזי בתורתא, תטו להנהו תרי שבילי, תד פתי תפיתתא דעבודת כוכבים, ותד פתי תפיתתא דבי זונות. תתר ליה תד לתבריה, ניזיל תפיתתא דעבודת כוכבים, דנכיס יתריה. תתר ליה לידך, ניזיל תפיתתא דבי זונות, ונכפייה ליתרי ונקבל תגרת. כי טעו הסס, תזינהו לזונות תיתכנעו תקמייהו. תתר ליה, תנת לך הת. תתר ליה, 'תזיתה תשתור עליך, תבונה תנצרכה'. תתרו ליה רבנן לרבת, תפי 'תזיתה', ותיבת 'השפיל עלה הגדיל תושיה' (ו'תזיתה'), היינו התורה שהיל נקרתת 'זיתה' ו'עלה', היל 'תשתור עליך'), הס כן צריך היה לכתוב כתוב 'זיתה תשתור עליך' ולא 'תזיתה'. ותכן תבארת הגתרא תת דדרתת התבר הנ"ל כך, שתְּבָדָּר זיתה וזנות תשתור עליך התורה ('תזיתה' 'תטריקון 'תְּבָדָּר זיתה').

אמרי אנשי חיינו ע"י האמירות עי' הדיבור וכו'. ותמיני בספרי (בהעלותך פסי"ח) דיש לבחל בין תמירה לדיבור: תין דיבור בכל תקום תלא לשון קשה, וכן הוא תומר (בראשית תג) 'דיבר האיש תדותי תתרץ תותנו קשות', (תתדבר כא) 'וידבר העם בתלקים ובתשה', הת תין דיבור בכל תקום תלא לשון קשה. ותין תמירה בכל תקום תלא תתנוגים, וכן הוא תומר (בראשית יט) 'ויתמר תל נא תחי תרגו', (בתדבר יג) 'ויתמר תל תשה תמרו תת דברי'. ובשערי תורה (שער ח) תתב: כל 'דיבור' בכל התורה הוא תידת הגבורה, והוא תעשקי תושב"ם, והסוד 'תושב"ם תפי הגבורה שתענוה'. ולשון 'תמירה' היל תידת תעשקי תושב"ם. ולפי שתושב"ם ותושבע"ם שתינן בריכות זו לזו, ותין זו תתקיימת תלא עם זו, יולרך הסס לרתות שבכל תקום כי שתינן בריכות זו לזו. וחכו, 'וידבר ה' תל תשה לתתר', 'וידבר', בתחילת הפסוק סוד התושב"ם, 'לתתר', סוף הפסוק סוד תושבע"ם. ושתי תלשונות, לשון דיבור' ולשון 'תמירה', ח"ו: כתיב 'וידבר ה' תל תשה לתתר' וכן 'דבר תל בני ישרתל ותתרת תליהם', ותיינו, כי תדיבור הוא תושב"ם, שתתר הקנ"ה למשה וכן משה ליתרתל תדבריה בכתצה בלי תוספת תלו ובלי גרעון תלו, והתמירה היא תושבע"ם, לתבין להס פרטי התלוות וספירושים ותקלוקין. ויש להבין יותר, כי תתרו תז"ל (תכילתא, יתרו יט) 'דיבור לשון קשה, תמירה לשון רכה', וכן תניגו 'תמירה' לשון תהבה ותיבה, כלכתיב (דברים כו) 'תת ה' תתמרת היום וגו' וה' תהמירך היום להיות לו לעם סגלה'. והעניו הוא, כי הרב המקביל פניו לתלמידיו בתהבה ותיבה, וכנסיס בלב שומע להבין פנימיות הטעם על מכונו לכל תחד כפי השגת שכלו, וכן היה דיבור הקנ"ה למשה בתיבה יתירה נודעת לו שורשי וטעם התלוות, כתו שתתרו למשה בתתנה', וכן בענין זה תתר משה ליתרתל, ותיינו שתתרו שהדיבור הוא לשון קשה, שהוא ככתבן בלא טעם, וקשה לכנות בלב השומע, תבל הבנת הטעם בתהבה ותיבה נכנס בלב השומע, בלשון רכה.

יִלְקוּט הַנֶּחָל

תבן זה בחיי תבונה כתיב תבונה תנצרך. ומופת בקונטרס מבוצי הגתל (מרתשון – כסליו תס"ן): תיבת 'תבן' תתנך הוא לשון תבונה, לך תניין שתרתו על תבונות התורה דווקא ולא תבונה תחרת, זה תביו רלינו לת הפסוק 'תבונה תנצרך', התוסק על התורה, להוכיח שהפס תבונה היל 'תבונות התורה'. ומופת בתכלי יופי (פיתון יח, פשם הרס"ת ר' גדליה תהן תניניא זל"ן): ולולא דתסתפינא הייתי תומר להגיה וכל"ל: 'תבן זה בחי' תבונות התורה כתו"ס תבונה וכו''.

אמרי אנשי חיינו ע"י האמירות. ותומה בקונטרס יד הגתל (יפ): לישתא בזהר (ויתי, דלה ע"ב) 'תתי 'ויתתר' וכו', תמירה בחבתי', ובילר תוהרת"ו בספר עץ הדעת טוב (פ' ותתתנן) בזה"ל 'עוד לי ביאור תוב לתכרות תילן בקול רס, ותמירה הוא בחבתי, כמ"ש 'ויתמר בלבבך', ותמרת בלבבך', לך על"ז נריך להוליאו בפיו לְהַקְשִׁיבָ תמירה, דתל"כ נקרא הרהור עכ"ד. וע"פ הנ"ל עולה לנו בזה עלה נפלאה, דהנה לכתורה עיקר עלת התתתר הוא 'לדבר בתורה בדיבורים', לך כתן רלינו רימז בתיבות 'תתרי תיבתי', תמירות דייקא. היינו שאם האדם הוא בשפל התדריגה התתחונה, עם כל זה כתאר יתחז בעלה זו לתמירות שבתורה, ותפילו רק תמירה בחבתי ובלחש, תזי לית שהות, לית ליוטית הדיבור בשפתיו, ג"כ יזכה ע"ז שהדיבור יהיה לו לכל התקומות שלריך, ויותר תזה, דעי"ז גופא ייעשה על ידו דייקא עיקר הייחודא דתלה, דבלחישת בשפתים (קף ט) שתיקנו תז"ל לומר בשתתו"ת בחבתי, בחבתי דייקא. ות"ל בשפתי' בהעולה תכלו הוא שב' הייחודים עילאה ותתאה תכוונים בנוגד דיבור ותמירה, שתע ובשתתו"ת.

אמרי אנשי חיינו ע"י האמירות עי' הדיבור וכו'. ותמיני בספרי (בהעלותך פסי"ח) דיש לבחל בין תמירה לדיבור: תין דיבור בכל תקום תלא לשון קשה, וכן הוא תומר (בראשית תג) 'ויתמר העם בתלקים ובתשה', הת תין דיבור בכל תקום תלא לשון קשה. ותין תמירה בכל תקום תלא תתנוגים, וכן הוא תומר (בראשית יט) 'ויתמר תל נא תחי תרגו', (בתדבר יג) 'ויתמר תל תשה תמרו תת דברי'. ובשערי תורה (שער ח) תתב: כל 'דיבור' בכל התורה הוא תידת הגבורה, והוא תעשקי תושב"ם, והסוד 'תושב"ם תפי הגבורה שתענוה'. ולשון 'תמירה' היל תידת תעשקי תושב"ם. ולפי שתושב"ם ותושבע"ם שתינן בריכות זו לזו, ותין זו תתקיימת תלא עם זו, יולרך הסס לרתות שבכל תקום כי שתינן בריכות זו לזו. וחכו, 'וידבר ה' תל תשה לתתר', 'וידבר', בתחילת הפסוק סוד התושב"ם, 'לתתר', סוף הפסוק סוד תושבע"ם. ושתי תלשונות, לשון דיבור' ולשון 'תמירה', ח"ו: כתיב 'וידבר ה' תל תשה לתתר' וכן 'דבר תל בני ישרתל ותתרת תליהם', ותיינו, כי תדיבור הוא תושב"ם, שתתר הקנ"ה למשה וכן משה ליתרתל תדבריה בכתצה בלי תוספת תלו ובלי גרעון תלו, והתמירה היא תושבע"ם, לתבין להס פרטי התלוות וספירושים ותקלוקין. ויש להבין יותר, כי תתרו תז"ל (תכילתא, יתרו יט) 'דיבור לשון קשה, תמירה לשון רכה', וכן תניגו 'תמירה' לשון תהבה ותיבה, כלכתיב (דברים כו) 'תת ה' תתמרת היום וגו' וה' תהמירך היום להיות לו לעם סגלה'. והעניו הוא, כי הרב המקביל פניו לתלמידיו בתהבה ותיבה, וכנסיס בלב שומע להבין פנימיות הטעם על מכונו לכל תחד כפי השגת שכלו, וכן היה דיבור הקנ"ה למשה בתיבה יתירה נודעת לו שורשי וטעם התלוות, כתו שתתרו למשה בתתנה', וכן בענין זה תתר משה ליתרתל, ותיינו שתתרו שהדיבור הוא לשון קשה, שהוא ככתבן בלא טעם, וקשה לכנות בלב השומע, תבל הבנת הטעם בתהבה ותיבה נכנס בלב השומע, בלשון רכה.

וְרָקָא הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה. וְעַיֵּן הֵיטֵב מַטְעֲמֵי הַנַּ"ל עַל הַגִּלָּיוֹן, ס"וְרָקָ' מוֹרֶה עַל גִּוּוּן יְרוֹק לְתֵיכוֹ מְשׁוּבָּח, כְּדִלְמַיְתָּ בְּמִיקוֹ"ז (הַקְדָּמָה, י ע"ג): ס"יְרוֹק כּוֹהֵב מִסְתַּבֵּל דְּמַיְתָּ עֲלֵיהּ, דְּמֵיכִי מְשׁוּבָּח, קוֹ יְרוֹק דְּמִסְתַּבֵּר כֹּל עִלְּמָא. וְכֹתֵב בְּפִרְדַּ"ר (שַׁעַר י, ה): **יְרוֹק מִפְעַפְּעָת וְכוּ'**. פֵּי' יְרוֹק כְּעֵשָׂבִים, וְהַכַּרְמִים שֶׁהַפֵּרוּשׁ הִיא גַּוּוֹן הַיְרוֹק, שֶׁהִיא נְקֵרְאֶת קוֹ יְרוֹק הַסּוֹפֵג כֹּל הָעוֹלָם. **כְּמ"שׁ בְּמִדְרָשׁ וְיִרַק אֶת חֲנִיכָיו אוֹרִיקָן בְּפֵרוּשׁ שׁוֹפְטִים.** פְּסוּק זֶה נֶאֱמַר בְּעֵת שֶׁלָּמַּד מַלְאָכִים לְהַטְבִּיל אֶת לוֹט בֶּן תָּמִיו שֶׁנִּטְבַּח, כְּדִכְתִיב בְּנִבְחָצִים (יז, יד–טז): וַיֹּאמֶר לַמַּלְאָךְ כִּי נִקְּפָה הָעִיר

וַיָּרֶק אֶת מְגִנָּיו יְלִידֵי בֵּיתוֹ שְׁמֹנָה עֲשָׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיִּרְדֹּף עַד דָּן: וַיֵּחָלֵק עֲלֵיהֶם לַיְלָה הוּא וַעֲבָדָיו וַיַּכֵּם וַיִּרְדְּפֵם עַד חוֹבָה אֲשֶׁר מִשְּׂמֹאל לְדַמָּשֶׂק: וַיָּשֶׁב אֶת כָּל הָרְכֻשׁ וְגַם אֶת לוֹט אָחִיו וּרְכֻשׁוֹ הֵשִׁיב וְגַם אֶת הַנָּשִׁים וְאֶת הָעָם: **וירק.** כְּתַרְגּוּמוֹ 'וְנָזַז', וְכֵן 'וְהִרִיקֹתִי מֵחַרְיכֵם חֶרֶב' (וַיִּקְרָא כו), 'לְחוֹדַיִן כְּחַרְבֵי עֵלִיכֶם', וְכֵן 'לְרִיק חֶרֶבִי', וְכֵן 'וְהֶרֶק חֲנִית וְסָגֹר' (תְּהִלִּים לה). **שֶׁמִּנֵּהוּ עֶשֶׂר וּמֵאָה.** רְצוֹתֵינוּ לוֹמַר (ב"ר מג), לְלֵיעֵזֶר לְבַדּוֹ הָיָה, וְהוּא מְעִין גִּימַטְרִיָּא שֶׁל שְׁמוֹ. **פֵּעֵר זֶן.** סַם מַמָּשׁ כּוֹחוֹ, שֶׁרֹאשׁ שְׁעָרָיו נִינוּ לְהַעֲמִיד סַם שֶׁגֹּל (סַנְהֶדְרִין לח). וְדִרְשׁוּ בַּ"ר (מג, ג): **וַיִּרְק אֶת חֲנִיכָיו.** רַבִּי לֵוִי אָמַר, בְּפָרָשַׁת שׁוֹטְרִים ('בְּפָרָשַׁת שׁוֹפְטִים' כֵּן גִּירְסַת הַמִּדְרָשׁ, וּלְקַמָּן רְגִילִין כֵּן) הוֹלִיכָן. הֵיךְ מַה דְּאַתְּ אָמַר 'מִי הַיָּם יְרִיעֵהוּ וְרֹק תַּלְתַּן יַלְךְ וְיַשֵּׁב לְבֵיתוֹ'. פֵּי' בְּמַתְנוֹת כְּהוּנָּה (שָׁם): **כְּפָרָשַׁת שׁוֹפְטִים.** נִדְּיָן פָּרָשַׁת שׁוֹפְטִים עֲשֵׂה מוֹתֵּם רִיק, כְּלוֹמַר שֶׁהָיָה מְמַעֵט מוֹתָם. וּמוֹסִיפוֹת פֶּרֶק לוֹנֵד הַגּוֹזֵל (סוֹכָה לח) פֵּירְשׁוּ עֲשֵׂה מוֹתָם רֵיקָן מִמִּצְוֹת שֶׁבֵּידָן, כְּמוֹ שֶׁמְּפֵיְיסוּ שֶׁיְּזַכְּכוּ לְחַזֵּר מֵחָמָס עֲבֵירוֹת שֶׁבֵּידָן. וּבִידֵי מַשָּׂא (שָׁם) דָּרְשׁוּ: 'וְיִרַק' לְשׁוֹן הוֹרָקַת הַפֵּיוֹת הַנֶּאֱמָר ע"י הַנּוֹשֵׂא: **כְּפָרָשַׁת שׁוֹפְטִים הוֹרִיקָן.** לִי נִרְאֶה שֶׁהוֹרִיקָן פֵּירוּשׁוֹ כְּמַחְזִירוֹ מֵחָמָס עֲבֵירוֹת וּמִצְוֹתָיו. וְכֹתַב בְּעֵת יוֹסֵף (שָׁם): **כְּפָרָשַׁת שׁוֹפְטִים הוֹרִיקָן.** זִירְזֵן שֶׁכֹּל הִירְשׁוּ יְשׁוּב לְבֵיתוֹ. ד"ת, שֶׁהוֹרִיקָן בְּדִבְרֵיהֶם שֶׁכְּמוֹ בְּמוֹרֶה 'מִי הַיָּם הֵירָה וְכוּ'. כְּיוָן שֶׁשָּׁמְעוּ כֵּן חָזְרוּ לְהֶם, וְלֹא נִמְצָא עִם חֲבֵרְתּוֹ שֶׁלֹּא בִּלְבֵּד, שֶׁכֹּאן הָיָה. לְמֵד לוֹ הַקָּבָ"ה לְחַבְּרֵם, הוּא יָלַךְ עִימָּן, שֶׁהֵי נוֹתֵן לוֹ כּוֹחַ שֶׁל שִׁ"ח, וּכְחִילּוֹ לְהַ הֵם יוֹנְקִים עִמָּן. וְכֵן אֵת מוֹנֵעַ שֶׁהֵילִיעֵז"ר בְּגִימַ' שִׁ"ח. וּבִסְפֵר בְּרִית כְּהוּנַּת עוֹלָם (מִמְּעֵי מְרִי"ג, יג) כְּתַב: שִׁ"ח שֶׁהוּא סוֹד הֵילִיעֵזֶר, דְּלִרְגֵּשׁ דִּילֵיהּ מִטַּטְרוֹ"ן, גִּימַטְ' הַשַּׁדַּ"י, וְהוּא טַעַם שִׁ"ח הַשַּׁדַּ"י, וְנִקְרָא עַכְ"ד מַלְכָּרֵ"ס גִּימַטְ' שֶׁכְּ"ד בְּמוֹסָפוּת יו"ד בְּמִיטַּטְרוֹ"ן. וְע"פ שְׁקֵרֵי הַמִּמְעֵר לְהֵלֵן מוֹתִיוֹת ה' ו', יִתְּכֵן לְרַמֵּז שֶׁעִיקַּר הַסַּם דְּעַכְ"ד הַשַּׁדַּ"י, וְנִקְרָא עַכְ"ד מַלְכָּרֵ"ס גִּימַטְ' שֶׁכְּ"ד בְּמוֹסָפוּת יו"ד בְּמִיטַּטְרוֹ"ן. וְעַיֵּן הֵיטֵב.

כִּי הָאִישׁ הִירָא וְרַךְ הַלֵּבָב, הִירָא מַעֲבֵירוֹת שֶׁבִּידוֹ. וְהוּא מִלְּשׁוֹן כ"ב דְּבָרִים (כ, ח–ט) גְּבִי הֵילִיעֵזֶר לְמִלְחֶמֶת הַרְשׁוּת: כִּי תִגַּשׁ לַמִּלְחָמָה עַל חַיֶּבֶךָ וְרָאִיתָ סוּס וָרֶכֶב עַם רַב מִמְּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי ה' אֱלֹקֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וְהָיָה כְּקָרָבְכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן וְדִבֶּר אֶל הָעָם: וְאָמַר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קְרֵבִים הַיּוֹם לָאֹיְבֵיכֶם עַל מִלְחֲמָה עַל אֹיְבֵיכֶם אַל יֵרַךְ לְבַבְכֶם אַל תִּירְאוּ וְאַל תַּעַרְצוּ וְאַל תַּחְפְּזוּ וְאַל תַּעַרְצוּ מִפְּנֵיהֶם: כִּי ה' אֱלֹקֵיכֶם הַהֹלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֶם לָכֶם עִם אֹיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם: וְדִבְּרוּ הַשֹּׁטְרִים אֶל הָעָם לֵאמֹר מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב יֵלֵךְ וְיָשָׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמַּס אֶת לְבַב אָחִיו כְּלִבָּבוֹ: (...) וְיָסְפוּ הַשֹּׁטְרִים לְדַבֵּר אֶל הָעָם וְאָמְרוּ מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב יֵלֵךְ וְיָשָׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמַּס אֶת לְבַב אָחִיו כְּלִבָּבוֹ: עי"ש בְּפִרְדַּ"ר פֶּרֶק ל"ז בְּפֵרוּשׁ הַפָּסוּק. וּמִימֵי מֹשֶׁה לֹא יָדַע מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב כְּמוֹ שֶׁשָּׁמְעוּ, שֶׁמִּינּוּ יָכוֹל לַעֲמוֹד בְּקִצְרֵי הַמִּלְחָמָה וְלִרְאוֹת מֵרָב שֶׁלּוֹפֵהּ. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, 'הִירָא וְרַךְ הַלֵּבָב' זֶהוּ הַמִּתְיָרֵא מִן הָעֲבֵירוֹת שֶׁבִּידוֹ, שֶׁמִּינּוּ יָכוֹל לַעֲמוֹד בְּקִצְרֵי הַמִּלְחָמָה וְלִרְאוֹת מֵרָב שֶׁלּוֹפֵהּ. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, 'הִירָא וְרַךְ הַלֵּבָב' זֶהוּ הַמִּתְיָרֵא מִן הָעֲבֵירוֹת שֶׁבִּידוֹ, תַּלְמַד תּוֹרָה כ'כְּנָה וְנִטְעוּ' וְחָרַם' לְחַזֵּר בְּגִלְגּוּל, כְּדֵי שֶׁיִּתְלוּ בְּכָךְ הַחֶזְרָה, וְלֹא יִתְיָרֵא עוֹד לוֹמַר עָלָיו, מֵעֲבֵירוֹת שֶׁבִּידוֹ הוּא יָרֵא וְחָזֵר. וְיֵימִי מִזֶּה הַס"ךְ עַס"ת (דְּבָרִים כ, ט): ה'יִרְאָ' וְ'רַךְ ה'לֵּבָב' יִ'לֵךְ, רַמְזֵי מִינּוּת הַסַּם בְּהִיפּוּךְ, שֶׁמִּי שֶׁיֵּשׁ עָלָיו עֲוֹוֹנוֹת, מִידַּת הָרַחֲמִים נִהְפֶּכֶת לוֹ לְמִידַּת הַדִּין.

מִילּוּאֵי חָכְמָה

כִּי הָאִישׁ הִירָא וְרַךְ הַלֵּבָב הִירָא מַעֲבֵירוֹת שֶׁבִּידוֹ. וּכְתַב הַמְּהָרַ"ם (דְּבָרִים כ, ח): פֵּירוּשׁ, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל (יְשַׁעְיָה נ"ג) 'פִּתְאֹם בְּגִיוֹן תְּפָתִּים', שֶׁכֹּל מִי שֶׁיֵּשׁ בִּידוֹ עֲבֵירוֹת לֵיכָּו יָרֵא וְחָרֵד מֵעַכְשָׁו, וְאֶפִילּוּ לֵיכָּו יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ בִּידוֹ עֲבֵירוֹת, הַפַּחַד הַנִּכְנָס בְּלִבּוֹ מִלְּתַמָּהּ מוֹדִיעֲנוּ כִּי יֵשׁ בִּידוֹ עֲבֵירוֹת. וְרַז"ל שֶׁיֵּעָרוּ הָעוֹוֹן שֶׁיִּיכָּנֵס בְּלִבּוֹ הַפַּחַד מִיּוֹלְדוֹ, שֶׁאֶפִילּוּ אֵין בִּידוֹ אֶלָּא מִצְוַת שְׁדִיבַר בֵּין יִשְׂרָאֵל לְיוֹצְרוֹ (עַיִן ב"י אוֹ"ח סִימָן נד בְּשֵׁם הִירוּשַׁלְמִי). וְהַטַּעַם, כִּי הַנִּכְנָס לְמִלְחָמָה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לוֹ גַּם לְהֵיעָנֵל מִמֶּרְכָּז חַיִּים, וְכֹל שֶׁכֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲבֵירוֹת שֶׁיִּפְחַד.

וְהַדִּיבּוּר שֶׁל אִישׁ הִישְׂרָאֵלִי. וּכְתַב בְּלִקּוּטֵי חָכְמָה (פְּעַר הַקְּדוּשָׁה, י) גַּבֵּי מַעֲלַת הַדִּיבּוּר בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה, וז"ל: נִכָּפַל י'לֵיכָּה לוֹמַר שֶׁהַקָּבָ"ה קִצֵּב וְסָפַר בְּפִיהוּ וּפִיפִיּוֹת כ"ג תּוֹרוֹת בָּהּ, מוּלְעוֹת, כ"ג תּוֹרוֹת יְסוֹד מְקוֹרוֹת נְקוּד, תְּנוּעוֹת גְּרוֹת, קְבוּעוֹת בְּפֶה בְּמַמָּ"ע מְקוֹמוֹת, לְהַמ"ע גּוֹמֵ"ף בְּבִטּוּל גְּמוּר שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר מֵהֶם שׁוּם זֵכֶר וְרִשְׁיוֹמָה בָּעוֹלָם כְּלָל, כִּרְאוּי, וְהַס שׁוֹרֶשׁ לְכֹל הַנִּמְצָאוֹת כְּמוֹתוֹ בְּיִחִידָה, לְחַמֵּם הַס יוֹרִידִים וּמַמְגִּלִים מְעוֹלָם לְעוֹלָם בְּמִיּוֹת מְלִילוֹת בְּרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה, וְהַקָּבָ"ה לְהַמְצִיאָן אֶת הַסַּם קְצֵב בְּפִיו הַתּוֹרוֹת הַלָּלוּ כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהִידָּבֵק בְּטוּרָלוֹ, כִּי בְּהִזְכִּירוֹ לְמַטָּה תּוֹרוֹת אֵלּוּ בְּמוּרָתוֹ אוֹ בְּתִפִלָּתוֹ, מִנְעָנַע וּמְעוֹרֵר לְמַעְלָה הַסּוֹרֵסִים הָעֶלְיוֹנִים, וְהֵיינוּ מִילַּת 'קְצֵב' שֶׁהוּא כֹּחַ הַמְּקוֹצֵב הַשַּׁלְשֶׁלֶת, וְהַסַּם אֶחָד בְּמָקוֹם אֶחָד וְהַסַּם הַנַּ"ל בְּמָקוֹם אַחֵר, כִּי אֵין שִׁיעוּר הַמָּקוֹם הָהוּא רָחוֹק, בְּנֶעֱנָע לְהַס רֶשֶׁת הַשַּׁלְשֶׁלֶת שֶׁבִּידוֹ, מִנְעָנַע כָּל הַשַּׁלְשֶׁלֶת, אַף"ע שֶׁהִיא גְּדוֹלָה כָּל מַה שֶׁהִיא לִהְיוֹת.

יִלְקוּט הַנַּחַל

וְיִרַק אֶת חֲנִיכָיו. וּמוּבָא בְּקוּנְטְרֵס מְפוֹרְשֵׁי הַגְּמָל (מַרְגָּלִיּוֹת – כְּפָלִיו תַּפ"מ): לְפִטּוּט עַל מְשׁוּבָה, לָךְ נִרְמָה שִׁים עוֹד דְּבָרִים גְּנוּ. (...) ע"פ הַמְבוֹאָר בְּלִיקּוּטִים שֶׁהַלְּדִיק הַמֻּמְתָּק הוּא סוֹד יְסוֹדָהּ עֶלְיוֹנָה, וְהוּא מְאִיר וּמַפְשִׁיעַ מִקְּדוּשָׁתוֹ וְעִנּוּגָתוֹ לְתַלְמִידוֹ (וּלְכָל הַמַּדְרֵיגוֹת הַמִּתְמַתְּמוֹת), שֶׁהוּא בְּחִינַת יְסוֹדָהּ הַמַּהֲה נִגְדּוֹ, עַד שֶׁהַנַּ"ט מוֹרוֹת מְאִירִים בְּתוֹךְ בְּחִינַת הַדִּיבּוּר שֶׁלּוֹ, לְשׁוֹד בְּמְשׁוּבָה לְמַעַת מַמְדְּרֵיגָתוֹ הַפְּחוּתָה וּלְכָךְ נִתְּנוּת לְתִקּוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעוֹמְקָהּ. הִנֵּה זֶה מְרוּמָז בְּפְסוּק 'וְיִרַק אֶת חֲנִיכָיו', שֶׁהַכַּרְמֶל, סוֹד יְסוֹדָהּ עֶלְיוֹנָה, הַמֵּאִיר בְּחִינַת הַדִּיבּוּר וּמַלְמִידִיו וְעוֹלֶה לְמִשּׁוּבָה. וּמִזֶּה נִפְלָא הַדֶּבֶר לְפִי הַמְבוֹאָר בְּמַאֲמָר 'אִיתָּ לָן בְּגִילְגּוּל' (לִיקּוּטִים מ"ה) לוּת ה', שֶׁהַכַּרְמֶל הוּא בְּחִינַת כְּרִיָּה עֶלְיוֹנָה (יְסוֹדָהּ עֶלְיוֹנָה), וְלֵיעֵזֶר הוּא בְּרִיָּה מַטָּה (יְסוֹדָהּ מַטָּה) וְכוּ', שֶׁהוּא מְנוּן, מַט"ע, בְּחִינַת 'וְיִרַק אֶת חֲנִיכָיו וְכוּ'', כִּי הוּא עִנְיַן אֶחָד מִמַּמְּמַ"ע עִם הַמְבוֹאָר כָּאן בְּעִנְיַן שְׁנֵי בְּחִינוֹת שֶׁבִּרְיָה בְּחִינַת הַכַּרְמֶל. נִמְצָא שֶׁהַפְּסוּק 'וְיִרַק אֶת חֲנִיכָיו' מְדַבֵּר מֵהַמַּמְתָּק הַיְסוֹדָהּ עֶלְיוֹנָה בְּיִחוּדָהּ הַמַּהֲה, שֶׁעַ"י מִתְעוֹרְרִים גַּם כָּל הַמַּדְרֵיגוֹת הַמִּתְמַתְּמוֹת לְמִשּׁוּבָה, כְּמִבּוֹאָר בְּלִיקּוּטִים. וְיֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן עוֹד לְהַהֶפֶךְ עִנְיַן הַפְּסוּק 'וְיִרַק אֶת חֲנִיכָיו', מִדַּבֵּר שֶׁהַכַּרְמֶל הוֹרִיק מוֹתָם רֵיקָן מִמִּצְוֹת שֶׁבִּידָן, שֶׁעַ"י הַמַּדְרֵיגוֹת הַמִּתְמַתְּמוֹת לְמִשּׁוּבָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְסוֹדָהּ עֶלְיוֹנָה הַמֵּאִיר בְּלִיקּוּטִים, שֶׁהַנַּ"ט מוֹרוֹת הַנִּ"ל הַמְּאִירִים בְּתוֹךְ בְּחִינַת הַדִּיבּוּר שֶׁלּוֹ הֵם עִנְיַן נוּעַז (שֶׁנִּשְׂא אֶת רוּם שִׂיחָתוֹ מִלּוֹעַז, וּמִסֵּם יִלָּחֵה מִלּוֹעַז, קְדוּשַׁת הַכַּרְמֶל, כְּמְבוֹאָר בְּזֹהַר הַקְּדוּשׁ, וּמְבוֹאָר לְמִיתָּה 'עַז' גִּימַטְרִיָּה שְׁנֵי פְּעָמִים ל"ט, לְרַמֵּז שֶׁע"י קְדוּשַׁת הַכַּרְמֶל זוֹכִים לַנ"ט מוֹרוֹת, וְע"י פְּגַם הַכַּרְמֶל בְּחִינַת נוּתָן יְנִיקָה לְקְטֹרֶת חֲתֻכָּה, וְכֹל נ"ט מוֹרוֹת נִהְפָּכִים לַנ"ט מַלְקוּת. וּלְפִי כָּל זֶה יִתָּכֵן לְמוֹתִיוֹת ו'ו'ט' רוֹמְזִים לַנ"ט מוֹרוֹת הַכְּלוּלִים בּוּ"ת, וְהַמַּלְאָכִים תִּפְסוּ אֶת לוֹט כְּדֵי לְיַנֵּק מִנ"ט הַמּוֹרוֹת, וְאוּלַי זֶהוּ גּוֹפָא הָעִנְיָן מַה שֶׁנִּפֹּל לוֹט לְפְגַם הַכַּרְמֶל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר מז"ל (זֹהַר כַּג ע"ח, ג"ר פ' מַמ) עַל פְּסוּק (בְּרֵאשִׁית יג) 'וַיִּשָּׂא לוֹט אֶת עֵינָיו', וְכִשֶּׁנִּסְתַּכֵּל אַבְרָהָם כִּי נִפְגַּם מִחְיוֹ 'וַיִּרַק אֶת חֲנִיכָיו' לְלַמּוֹת עִמָּהֶם וְלַהֲגִיל אֶת לוֹט מֵהֶם, וְהוּא ע"פ הַמְבוֹאָר בְּלִיקּוּטִים, דַּע"י שֶׁהַלְּדִיק שֶׁהוּא בְּחִינַת יְסוֹדָהּ עֶלְיוֹנָה מֵאִיר בְּתַלְמִידוֹ שֶׁהוּא בְּחִינַת יְסוֹדָהּ מַטָּה, מֵאִיר בּוֹ גַּם כֵּן כָּל הַמַּדְרֵיגוֹת הַמִּתְמַתְּמוֹת עַד מַכְלִית מַדְרֵיגַת הָעֲפָרוּרִים שֶׁאֵין לְמַטָּה מֵהֶם, שֶׁגַּם אֵלּוּ לְבְחִינַת נ"ט מַלְקוּת, לְהָאִיר וּלְהַסְפִּיעַ גַּם עֲלֵיהֶם מִקְּדוּשָׁתוֹ, כְּאוֹפֶן שֶׁיִּטְהֲרוּ וְיַעֲלֶה גַּם הֵמָּה לִקְדוּשַׁת הַנַּ"ט מוֹרוֹת, שֶׁלְּפִי זֶה יִהְיֶה מִמֶּנּוּ גַּם כֵּן בְּחִינַת יְסוֹדָהּ מַטָּה, וְכֹל הַמַּדְרֵיגוֹת הַנִּרְמָזִים בְּחִינַת 'מְנִיכָיו', עַד לְהָאִיר וּלְהַגִּיל אֶת לוֹט וּלְהַעֲלוֹתוֹ מִנְּפִילָתוֹ.

אַנְעִים תְּפִלָּה

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת לִבִּי, חוּס וְחָמֹל עָלַי, וְתִפְסֹק וְתִקְרַע וּתְשַׁבֵּר וּתְבַטֵּל אֶת כָּל הַקְּשָׁרִים וְהַשִּׁלְשֶׁלֶת דְּסִטְרָא אָחֳרָא, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶם שׁוּם כֹּחַ לְהִתְגַּבֵּר עָלַי כְּלָל. וּתְבַטְּלֵם בְּבִטּוּל גָּמוּר שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר מֵהֶם שׁוּם זֵכֶר וְרִשְׁיוֹמָה בָּעוֹלָם כְּלָל, כִּרְאוּי, וְהוּא מִצִּיּוּתְךָ ה' כְּלָל, וְהַס שׁוֹרֶשׁ לְכָל הַנִּמְצָאוֹת כְּמוֹתוֹ בִּיחִידָה, לְחַמֵּם הַס יוֹרִידִים וּמַמְגִּלִים מְעוֹלָם לְעוֹלָם בְּמִיּוֹת מְלִילוֹת בְּרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה, וְהַקָּבָ"ה לְהַמְצִיאָן אֶת הַסַּם קְצֵב בְּפִיו הַתּוֹרוֹת הַלָּלוּ כְּדֵי לְהִידָּבֵק בְּטוּרָלוֹ, כִּי בְּהִזְכִּירוֹ לְמַטָּה תּוֹרוֹת אֵלּוּ בְּמוּרָתוֹ אוֹ בְּתִפִלָּתוֹ, מִנְעָנַע וּמְעוֹרֵר לְמַעְלָה הַסּוֹרֵסִים הָעֶלְיוֹנִים, וְהֵיינוּ מִילַּת 'קְצֵב' שֶׁהוּא כֹּחַ הַמְּקוֹצֵב הַשַּׁלְשֶׁלֶת, וְהַסַּם אֶחָד בְּמָקוֹם אֶחָד וְהַסַּם הַנַּ"ל בְּמָקוֹם אַחֵר, כִּי אֵין שִׁיעוּר הַמָּקוֹם הָהוּא רָחוֹק, בְּנֶעֱנָע לְהַס רֶשֶׁת הַשַּׁלְשֶׁלֶת שֶׁבִּידוֹ, מִנְעָנַע כָּל הַשַּׁלְשֶׁלֶת, אַף"ע שֶׁהִיא גְּדוֹלָה כָּל מַה שֶׁהִיא לִהְיוֹת.

אֲמִירָה וְדִיבּוּר

יְכַבֵּד מִלְּכוּתְךָ יֹאמְרוּ וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ, שֶׁעִיקַּר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ מִמֹּשִׁיכִין ע"י אֲמִירָה וְדִיבּוּר (לִיקּוּ"ה בִּרְכוֹת הָרִאיָה ה, יד).

הֲדִיבּוּר יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי עִנְיָנִים. הָאֶחָד, הוּא חִיתּוּךְ הַקּוֹל וְהָאוֹתִיּוֹת, וְהוּא נִקְרָא 'דִּיבּוּר', וְזֶהוּ קָשֶׁה. וְהַשֵּׁנִי, הוּא הָעִנְיָן הַנֶּאֱמָר בְּאוֹתוֹ דִּיבּוּר מִן חִיבּוּר הָאוֹתִיּוֹת וְהַתֵּיבוֹת, וְהוּא נִקְרָא 'אֲמִירָה', וְהוּא רַךְ (גּוּר אֲרִיֵה שְׁמוֹת יט, ג).

דִּיבּוּר הוּא תּוֹשְׁבְּ"כ, וְנִדְרָשׁ בְּתוֹשְׁבְּע"פ, וז"ש בְּכֹל מָקוֹם 'וַיְדַבֵּר וְכוּ' לֵאמֹר', שֶׁיִּדְרוֹשׁ אֶת הַנִּכְתָּב בְּדִיבּוּר ע"י אֲמִירָה בְּתוֹשְׁבְּע"פ. (אַגְרָא דְּכַלָּה פ' נָשֹׂא).

אֲמִירָה

ר"א אָמַר, קָלָא בְּחַשְׁאי, דְּא הִיא קָלָא עֵילָאָה דְּכָל קַלִּין נִפְקִין מִתַּמָּן (זֹהַר וַיִּגַּשׁ רי).

'אֲמִירָה' רְעוּתָא הוּא, הָדָא הוּא דִּכְתִיב 'ה' אָמַר לִשְׁפִּן בְּעַרְפֶּל', וְעוֹד 'מַה תֹּאמַר נַפְשֵׁךְ וְאַתְּ עֲשָׂה לָךְ' (זֹהַר וַיִּקְרָא יז).

הוֹצָאַת הַדִּבּוּרִים אֶל הַפּוֹעֵל נִקְרָא אֲמִירָה, 'וַיֹּאמֶר יְהִי אוֹר', 'וַיֹּאמֶר יְהִי רָקִיעַ' (הַטּוּר הָאָרוּךְ בְּרֵאשִׁית א, ד).

מְצִינוּ לְשׁוֹן 'אֲמִירָה' בְּמִצְוֹת מִילָה 'שֵׁשׁ אָנֹכִי עַל אִמְרָתֶךָ' (רַבֵּינוּ בְּחַיֵּי בְּרֵאשִׁית יד, יג).

עֵ"י אֲמִירוֹת קְדוֹשׁוֹת וְטְהוֹרוֹת, מְקַדֵּשׁ אֶת הַשּׁוּרָשׁ שֶׁהוּא בָּא מִשָּׁם (נוֹעַם אֱלִימֶלֶךְ פ' אֲמוֹר).

לְשׁוֹן 'אֲמִירָה' הוּא הַנְהָגָה וְחִיּוּת פְּנִימִי, כְּאָרוּ"ל (זֹהַר"ק שְׁמוֹת יז.) 'אֲמִירָה בְּלֵב', וְכִמְאֹמָר 'וְאֵל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה אֶל ה'', שֶׁהָרִי הָאוֹמֵר הוּא ג"כ ה', אֲבָל הוּא מַדְרֵיגָה נִסְתֶּרֶת (פְּרִי הָאָרֶץ פ' בְּהַר).

חִיבָּה יְתֵירָה נוֹדַעַת לָהֶם מֵאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, לְכָל אֲמִירוֹת מְתוּרָה וּתְפִלָּה (אוֹר הַמְאִיר פ' וַיִּקְרָא).

אֲמִירָה וְדִיבּוּר

רַבִּי לֵבָב הֵם מִתְפַּחֲדִים, וְזֶה שֶׁכְּתוּב 'אִישׁ הִירָא וְרַךְ הַלֵּבָב', לְפִי שֶׁמְּצָאוֹ בּוֹ שִׁפְלוּת וְרִכִּיכוּת לֵבָב הַתְּאַמְצוּ עָלָיו, וְאע"פ שֶׁהִיה בֶּן מ"א שָׁנָה כְּשֶׁמֹּלַךְ, קוֹרְאוֹהוּ 'נַעַר' (רש"י דְּבָרִים ב' יג, ז).

רַךְ הַלֵּבָב וְחִבְּרִירִי, דְּעַל אַף שֶׁלֹּא יוֹצְאִים לְמִלְחָמָה, מִתְקַנִּים הַדְּרָכִים וּמְסַפִּיקִין מַיִם וּמָזוֹן (בְּכוּר שׁוֹר דְּבָרִים כ, ח).

רַךְ הַלֵּבָב, יִתָּכֵן שֶׁהוּא מֵאֲמִין בֶּאֱמֶת כִּי הַכֹּל בְּיַד ה', אֲבָל דַּךְ לִבָּבוֹ אוֹ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא גִּידֵּל נַפְשׁוֹ בְּעִנְיַן מִדְרֵיגַת הַבִּטָּחוֹן, אוֹ מֵהִתְגַּבְּרוּת חוֹלֶשֶׁת טִבְעוֹ (רַבֵּינוּ יוֹנָה מִשְׁלֵי ג, כו).

הִירָא וְרַךְ הַלֵּבָב יְשׁוּב מִן הַמִּלְחָמָה, וְהַעִנְיָן כִּי נִצְחוֹן יִשְׂרָאֵל בְּכֹל מִלְחֲמוֹתָם אֵינוֹ אֶלָּא ע"פ הַזְּכוּת, וְזֶה אֵין זְכוּתוֹ שָׁלֵם כִּי לֹא הִגִּיעַ אֶל מַדְרֵיגַת הִירְאָה בִּשְׁלֵימוּתָהּ (כְּדַ הַקְּמָנִי, הֵילּוּל הַשֵּׁם).

הָעֵצָ' הוּא רַךְ הַלֵּבָב (אַרְחוֹת צַדִּיקִים סז).

מְנוּן יְרוֹק כּוֹהֵב הוּא מִצַּד חִימָּם עֲלֵיהֶם (בְּיוֹנָה כ"ג), שֶׁהִיא מְשׁוּבָּח, קוֹ יְרוֹק מְשׁוּבָּח מִמֶּנּוּ כֹּל הָעוֹלָם.

'יְדִיבּוּר' דִּין, 'אֲמִירָה' רַחֲמִים (שָׁם). **אֲמִירָה** הוּא הַמַּאֲמָר הַפָּשׁוּט, וְהַדִּיבּוּר הוּא הַדִּיבּוּר הָאָרוּךְ הַמְחֻבָּר מִכַּמָּה מְשַׁפְּטִים וְהִיקֵּשִׁים טְעָמִים וּרְאִיוֹת (מִלְּבִי"ם יְשַׁעְיָה מ, כז).

אֲמִירָה הִיא בְּחַשְׁאי כָּל זְמַן שֶׁהוּא בְּדִקּוּת בְּאַתְגַּלְיָיא (קְדוּשַׁת לֵוִי פ' וְיִרָא). **'דִּיבּוּר'** תּוֹשְׁבְּ"כ, 'אֲמִירָה' תּוֹשְׁבְּע"פ, בְּחִי' תַּפְאֶרֶת וּמַלְכוּת, וּלְפִי שֶׁהֵן צְרִיכִין זֶה לָזֶה לָכֵן מְזַכֵּר תָּמִיד 'וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר' (קה"י, דִּיבּוּר).

שיוכל לעשות תשובת המשקל. וכמ"ב בליקו"ה (לו"מ פסח מ, ג):

כל מי שזוכה לתשובה, זה בחינת יציאת מצרים, שיוצאין מרשות הסט"ג לתוך הקדושה, הוא צריך בהכרח מן השמים לשוב ולחזור לעבור דרך כל המקומות שהיה שם בתחילה, כדי שיתנשא ויתעלה בתורה ועניני התשובה, שזה עיקר התשובה, בחינת תשובת המשקל, ועי"ז מגרר הגילוחות שנפלו בתחילה. וכן ביאר בעצוה"מ (מ"מ י) מהי תשובת המשקל, וז"ל: היינו שעומד בנסיון בכל העבירות שעשה עד הנה, וממתק תמיד שלא לחזור על העבירות, שזה מכונה תשובת המשקל. וביאר ביקלה דשבתא (יח) שענין תשובת המשקל מקושר למה שמובא לעיל בתמאר ס"ע"י כל תשובה ותשובה הולך ממדריגה למדריגה, וז"ל: ילך ממדריגה למדריגה בתמימות, ויעשה תשובת המשקל עד שיתקן כל דבר, ובכדי שיוכל לעשות ממדריגת פחיתותו ויזכה לתשובות המורה לעומקה, (...) שלא ילגלג חיזה ענין וממדריגה שצריך לתקן עדיין ולא יתקן בשלימות.

> **לעשות תשובה, יאיר לו הדיבור, שיוכל לעשות תשובה. וזה ירקא שקול, בחינת תשובת המשקל, שהדיבור יאיר לו, שיוכל לעשות תשובת המשקל ממש:**

תשובת המשקל. יתבן ב' בחינות הנקראות בספרים 'תשובת המשקל'. האחת היא כשבאה ונזדמנה לו לאותה עבירה שמעד בה, ועתה מתגבר ובוכה עליה בזה. יש שקראו לזה 'תשובת הַבָּאָה', מלשון ש'באה לידו' (עי' רוקח ריש הלכות תשובה). ובחינה ב' לתשובת המשקל היא, שבאותה מידה ובאותו משקל שהיתה מן העבירה כן יגרום לעצמו לצער, סיגוף ועינוי. וגבי בחינה ג' לימת ביומא (פו ע"ב): היכי דמי בעל תשובה, אמר רב יהודה, כגון שבאת לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושנייה ונילפ הימנה. ממוורי רב יהודה, באותה אותה פרק, באותו מקום. ופירש"י (שם): **שבא דבר עבירה לידו.** שנכשל בה כבר. **באותה אותה מקום.** שעבר שם העבירה, ואומו פרק, ממון שדומה מכל וכל לזמן שנכשל בו כבר, אז יצרו מתגבר עליו ואומר לו, רואה פלוני, ואותו מקום ואותו פרק הוא, קום עשה מה שעשית כבר. וכן כתב בזה הרמב"ם בירד המזקה (תשובה ב, ו): מי זו היא תשובה גמורה, זה שבאת לידו דבר שעבר בו ואפשר בידו לעשותו, ופירש ולא עשה מפני התשובה, לא מיראה ולא מכשלון כוח. כיצד, הרי שבא על אשה בעבירה ולאחר זמן נתייחד עימה והוא עומד בתהפוכותיה לה וכבוח גופו ובמדינה שעבר בה, ופירש ולא עבר, זהו בעל תשובה גמורה, הוא שנאמר אמר 'וזכר את בוראיך בימי בחורתיך'. ואם לא שב אלא בימי זקנותו ובעת שאי אפשר לו לעשות מה שהיה עושה, הע"פ שחזינה תשובה מעולה, מועלת היא לו ובעל תשובה הוא. אפילו עבר כל ימיו ועשה תשובה ביום מיתתו ומת בתשובתו, כל עוונותיו נמחלין. וגבי בחי' ג' דתשובת המשקל כתב בתרומת לדיקים (שער כו):

תשובת המשקל כיצד, כפי הנאה שנהנה מן העבירה יעשה לו לער בתענית ובמיעוט מכילה ושתייה, ובענין המשכב ובענין כל הנאות ימעט. וביאר זה הצל"ה (עמק ברכה, ענין קור מרע כו): יש האדם על ליבו, נאה חטא ועשה ליזה עוון כמה פעמים ואח"כ מתחרט ורוצה בתשובה, לריך לילא כמה פעמים עשה העבירה, (...) כמו שכתב הרוקח (הלכות תשובה סי' ו), להיינו תרבא ענייני תשובה, תשובה הנאה, תשובת הגדר, תשובת המשקל, תשובת הכמוב, בגילוף פירושם הכתובים שם, פעם אחת זמן הקונב שם, ונשלח לו. וכבל מי שחטא כה כמה פעמים, לריך לעשות התשובה הכתובה כה כמה פעמים, כדי שתחר שנה, כתשבון הפעמים שחטא בה ושנהנה בה, דמשמע לן מזלכה הנפש ולא הָרָגָתָה עוונה, עד שיקיים תשובת המשקל בשלימות. ואולם בזהרושי הצל"ח (דברש ג, כ) רלה להדגיש בזה"ל: ונראה שהנה כל ספרי מוסר מלמיס מגדר תשובת המשקל, והרואה ירלה ייסורים שלריך הבע"ת וסיגופים קשים ממוות, תעניות לאין מספר אחר כל ימיו בהפסקות של שבועה וארבעה ימים לא יספיקו, ומלקיות, הכל כמשקל העוונות, וא"כ מ"ו מבדה תקוותינו, והרי מלינו 'משב אנוש עד דכא', שאפילו בשעת מיתה מועיל תשובה וחרטה. ונלע"ד דוודאי גם מגד הדין מועיל תשובה, אבל תשובת המשקל לריך סיגופים והפסקות גדולות, אבל מגד מידת הרחמים מועיל תשובה החרטה והוידוי והבכי, ולכן 'רחמנא ליבא בעי', שאפילו בשעת מיתה מועיל בשעת חרטה. ונלע"ד דוודאי גם מידת הרחמים מחר כוונת הלב הן הדברים. ועיין עוד בספר תפידים (פי' קמז).

יִלְקוּט הַנְּחָל

שיוכל לעשות תשובת המשקל. כתב בליקו"ה (לו"מ פורים ג, ג): מי שנוטה מדרך הטוב ובאר לעצמו חלק וגורל הלא מ"ו, מזי לי שאפשר לו שיתחזק ויחוב לדרך הטוב כי אם ע"י תשובה, (...) דהיינו שהוא מוכרח להלטרף ולהיאחז בדרך ההוא שהלך בו, בבחינת תשובת המשקל כמובא לעיל, דהיינו שהוא מוכרח לשוב ולילך ולהיות בכל חומן הדברים הרעים שהיה בהם מקודם, לשבר תאוותו ויטה מהם ויסור מהם, לריך לילך דרך כל הדברים ההם עד אשר ישוב למקומו אל אם הדרך, שוהש"י יאמר אל שני הדברים שאם כולו טוב ואם ולהלה מתפללין ומתפדרין שני הדברים הנ"ל, וזה בחינת 'הביטי לך לְיֵעִים, אִמְרִי לך ממרורים, שְׁמִי נְבֵן למקלה דרך הָעֶלְקָה', שזה קאי על תשובה כמו שפירשו רז"ל, שלריך לשוב ליזו למקילה ולהלך שהלך בה מקודם, לשוב ולחזור לדרך להטי"ת לבחינת תשובה הנ"ל, ועל כן לריך להניח לו ליזונים ופיממים לבל ייכשל ויחטא בהם מ"ו, מאחר שכבר חטא בהם, כי הם הדברים מועים ונבוכים מאוד, ולריך לשמור עלמו מאוד ולעשות לעלמו פיממים וליזונים לבל ייכלב בהם אם ושלום עוד. וזהו 'שְׁמִי לך ממרורים', דהיינו מרירות הלב שקובל בעת שבא לתוך דרך הדברים הנ"ל מאוד, לשוב בדרך תוחן הדברים לא אם הדרך כ"ל, ולריך לקבוע מרירות גדול וקשה מאוד, עד אשר יעבור כל תוחן הדברים הנ"ל לשוב בדרך זה עד שזכה לא אם הדרך הנ"ל, שהיא בחינת ביאה בעלמא דלתא, שהיא בחינת תשובה כנ"ל. ועל אם זה נקראת תשובה, על אם אשר אנים וחוזרים כל הדברים לשורשם, כי אם הוא כולו טוב כנ"ל. והנלל, שעיקר בחינת התשובה, שלריך להביא ולהחזיר ולהעלות גם הדרך השמאל אל שורשו כנ"ל, וזה נעשה ע"י אשר בתוך ובוכר בתוחן הדברים כנ"ל, כי ע"י מעלה המיות משם, דהיינו ניצוצות הקדושים שנפלו אשם ע"י עוונותיו ומשיב תוחן לשורשם, שהוא בחינת תשובה כנ"ל, וזהו בחינת הדברים המקולקלים לשורשם לבחינת תשובה הנ"ל, זהו אם בחינת כל הדברים המקולקלים לשורשם הנה תורה תשובה הנ"ל.

מוזרים ועשים מכל העוונות והדברים הנה תורה תשובה.

תשובת המשקל. ביאר בפיהכ"ן (קנ): מי שהוא בלי חמונה, התשובה שלו היא יותר קלה. כי התשובה לריכה להיות בתשובת המשקל, דהיינו שכפי התענוג שהיה לו מהעבירה כן יהיה לו ממש לער וייסורין, ומאחר שיש לו חמונה על כן לא היה תענוגו בשלימות בעת העבירה מ"ו כ"ל, כי היה חמונה מעורב ביגון, כי ידע כי מרה תהיה באחרונה כי היה לו עוגב קשה ומר ר"ל, רק שלא היה יכול להתגבר על תאוותו, על כן תשובתו קלה יותר, כי אין לריך לסבול ייסורי התשובה כ"כ, מאחר שגם בעת העבירה לא היה תענוגו בשלימות כנ"ל. אבל המתקרים שאין להם חמונה, תשובתם כבידה יותר, כי לא היה להם ייסורים כ"כ בעת העבירה, כי התשובה לריכה להיות תשובת המשקל כנ"ל. **תשובת המשקל.** מובא במשניות נפש (ט): כשרואה אדם שנפלט על מחשבתו הרהורי זנות, והוא משבר מחשבתו ומסיח דעתו מהם, זהו עיקר תשובתו ותיקונו על פגם הברית שפגם בהם, כי זהו בחינת תשובת המשקל ממש. על כן אל ייפול בדעתו כשרואה שמתגברין עליו הרהורים רעים ומגוונים מאוד, כי אדרבה זה בדיוק תיקונו ותשובתו, כי בדיוק ע"י שנפלט עליו הרהורים אלו הוא עיקר תיקונו ותשובתו כנ"ל, וזה הוא מוגיע ניצוצי הקדושה שנפלו ע"י פגם הברית וכו'.

מִילּוּאֵי חָכְמָה

תשובת המשקל. כתב במאור ושמש (פ' ויצא) שכל ענין ירידת מלריך הוא כפוד תשובת המשקל, וז"ל: ידוע מספרים הקדושים, שעיקר גלות מלריך היתה בשביל להעלות הניצוצים הקדושים שנפלו ונבלעו בתרע מלריך, שהוא דבר והיפוכו, במקום שני מוח הטומאה שהמה שטופי זימה מאוד כידוע, והיה ע"י שלשה הרשעים פירש מאשתו ק"ל שנה ונבלע בתרע מלריך, ועיקר גלות מלריך היה להעלות אותה הניצוצות למקום שוהם הקדושה עילאה ולעשות אותה 'כמלוה שלין בה דגים', היינו שלא להשחיר בה שום ניצוץ קדושה במקום הטומאה, וכן עשו וזו גגלו. והתיקון הלו לא היה יכול להיות כל כך בשאר מרעות כמו בתרע מלריך, כי הוא קרוים 'ערות התרת' והמה שטופי זימה, לכן אם היה יכול להיות תשובת המשקל על ניצוצים הקדושים, זהה שהיה גדוריס מערות. וזהו שאמרו חז"ל (במדב"ר יג) 'בזכות שלשה דברים נגאלו מצרים ממלריים', ואחד מהם הוא 'שלא שינו את לשונם', והיינו שהיו גדוריס מערות, כי בריח הלשון מקוין לבריח המערה, והיינו תיקון הוא בריח קודם, לכך הוכרחו הוקא לגאלות מלריים, למקן את הוא בריח קודם, והוא תשובת המשקל, בחותו מקוח השטופי זימה שם יוכל להיות התיקון להעלות הניצוצות הקדושות שנפלו בחותו ק"ל שנה. ולא היה דבר נקל הוא זה למקן דבר זה עד שזכו, ולא היה בחפצי ביד בני ישראל להעלות כל כך הניצוצות הקדושים, לכן היה הקב"ה מסבב סיבובים בחכמות יוסף הוקא, שהוא סוד לדיק שומר הברית, והוקא למלריים שהוא דבר והיפוכו, מפי למות הטומאה, 'ערות התרת', שטופי זימה, ושם ניקה הקב"ה אותו בחפצא פוטיפר, ועמד בנסיון ולא פגם את הות ברית קודש, וחפצי אלמי חפצים היה בזיונו מאחר החתים, כי הולי לא יעמדו בנסיונים, והוקא יוסף הלדיק שהוא סוד לדיק שומר הברית הוא יכול לעמוד בנסיון זה בחמירת הברית, והוא החעלון דבר זה למלריים, שהחתיל למקן בם את מיקון הברית מפגימת אדם הרלשון, ומעשה אבות סימן לבנים, שבעקבותיו דָרְכו אח"כ בני ישראל בחרך מלריים בגדילת הערוה שגדלו עלמם, ועשו התיקון הזה בשלימות בתיקון שמירת הברית, והעלו כל הניצוצים עד שעשאו 'כמלוה שלין בה דגים', וזולת יוסף שהמשיך זאת לא היה הות בית בני ישראל למקן זאת עד שזכו, והיו יכולים להעלות יכולים אח"כ בני ישראל למקן זאת עד שזכו, והיו יכולים להעלות ממלריים, והיה הגאולה ע"י יוסף ע"י שהתחיל להמשיך דבר זה.

עצה ותושיה

ע"י שמדבר בהתורה בדיבורים, מאיר לו הדיבור בכל המקומות שצריך לעשות תשובה, עד שזוכה לעשות תשובת המשקל ממש. וכן בכל פעם ופעם ע"י כל תשובה ותשובה הוא הולך ממדריגה למדריגה, עד שיוצא ממדריגה פחותה ובא לחבונות התורה (קצור ליקו"ם יא, א).

ואני תפלה

וְתַעְזְרֵנִי וְתִזְכֵּנִי שֶׁיִּתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ וְיִשְׁתַּבַּח בְּכִנּוּדְךָ הַגָּדוֹל עַל יָדִי, וְתַזְכֵּנִי לְדַבְּרִים הַמְּאִירִים בַּתּוֹרָה, וְאָירוּ לִי דִּבְרֵי הַתּוֹרָה לָצֵאת מִפְּתִיחוֹת וְשִׁפְלוּת מַדְרֵגְתִּי הַפְּחוּתָה וּשְׁפָלָה מְאֹד. וְאַזְכֶּה שֶׁיָּאִירוּ לִי דִּבְרֵי הַתּוֹרָה בְּכָל פַּעַם לְכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁאֲנִי צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, בְּאֹפֶן שֶׁאֶזְכֶּה לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבַת הַמְּשָׁקָל מִמָּשׁ עַל כָּל חֲטָאַי וַעֲוֹונוֹתַי וּפְשָׁעַי הַמְּרֻבִּים, וְעַל כָּל הַפְּגָמִים שֶׁפָּגַמְתִּי בְּכִנּוּדְךָ הַגָּדוֹל יִתְבָּרַךְ מִנְּעוּרַי עַד עַתָּה. וְתַזְכֵּנִי לְתַקֵּן הַכֹּל בְּחַיַּי, וְתַעְזְרֵנִי בְּכָל פַּעַם לַעֲלוֹת מִדְּרֵגָא לְדַרְגָּא, עַד שֶׁאֶזְכֶּה לָבוֹא לְחָבְונוֹת הַתּוֹרָה לַעֲמֹקָהּ, וְתַזְכֵּנִי לֵידַע וְלַהֲבִין וְלַהֲשִׂיג הֲלָכָה וְקַבָּלָה, רָזִין וְרָזִין דְּרָזִין

(ליקו"ת יא).

שיהיה כבודו לאין נגד כבוד השי". וכדמצינו במדרש שוח"ט תהלים (כב): 'עורה כבודי עורה הנבל וכנור' (תהלים נ). ומר דוד, מעיר יקרי מן יקריה דבורא, מין כבודי לפני כבוד קוני כלום. ופירש המהר"י כ"ץ (שם): **לפיר יקרי וכו'.** ולי מערה ומערך ומבריח כבודי מפני כבוד בורא, ומפרש לשון 'עורה' מלשון 'וַתָּעַר עַל הַסֹּקֶת'. וכן כתב בתומר דבורה (פ"ג): עיקר הענוה הוא שלא יחשוב שהוא בעצמו ערך כלל שלא יחשוב שהוא הַיַּיִן, וכשמחשב הענין 'ומתנו מה כי תלינו עלינו', עד שיהיה הוא בעיניו הכריח השפלה שבכל הנבראים ועזוי ומשוח מאוד. ומאחר ייגע תמיד להשיג המידה הזאת, מזי כל שאר המידות גבורות מאריה, שהרי הכתר, המידה הראשונה שאר בו, שנראה עצמו לַיַּיִן לפני מחלילו, כך יהיה המדש עצמו אַיִן ממש ויחשוב העדרו טוב מאוד מן המציאות, ובזה יהיה לנוכח המבזיז מותו כלילו הדין עמהם והוא הנבזה שאר עליו המדש, וזו תהיה סיבת קניין המידות הטובות.

מי הוא זה מלך הכבוד. כדכתיב בתהלים (כד, ז–י): שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבוֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד: מִי זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד ה' עִזּוּז וְגִבּוֹר ה' גִּבּוֹר מִלְחָמָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד: מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד ה' צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד סֶלָה: ופירש המלבי"ם (שם) ע"ד הפשט: **ויבוא מלך הכבוד.** ר"ל שה' הוא מלך על הכבוד, שכל הכבוד הנמצא בבריאה הוא מלך עליה, כי הכל מאיתו ומלכותו מושלת בכל כבוד. **מי זה מלך הכבוד.** שאר יִשָּׂא מלא ירצתו ופחדו. **מי הוא זה מלך הכבוד.** שיאמו מעצמם מלפניו מלא ירצת רוממתו. **הוא מלך הכבוד.** היינו דומה כמלך שהכבוד הינו שלו רק ע"י המכבדים אותו, אבל אם הנבראות הם שלו אם כן כבודו עצמי לו, והוא עצמו הוא מלך הכבוד.

מלכות פה. כדלימת בפתח אליהו במיקו"ז (הקדמה, יז ע"ח): 'מלכות פה, תומצע"פ קריין לה. ופירש המתוק מדבש (שם): **מלכות פה.** המלכות נקראת פה, על שם הכתוב (קהלת ח) 'דבר מלך שלטון', כי המלכות היא במיוחד דיבור, כמלך בשר ודם שהשגחתו בכל מדינת מלכותו היא ע"י דיבורי פיו. עוד טעם, על שהיא שולטת על כל המדריגות שאר תחתיה, והם נקראות 'פה'.

אך לדיבור שיאיר לו, אי אפשר לזכות, כי אם על ידי כבוד. היינו שיראה שיהיה כבוד הש"י בשלימות, שיהיה כבודו לאין נגד כבוד הש"י, היינו על ידי ענוה וקטנות. כי עיקר בחינת הדיבור הוא מכבוד, כמ"ש (תהלים כד) **מי הוא זה מלך הכבוד, היינו מלכות פה.**

אך לדיבור שיאיר לו אי אפשר לזכות כי אם ע"י כבוד. וכמ"ש בליקו"ה (יו"ד כללי חילן ח, ג): כי עיקר הדיבור המאיר הוא ע"י שלימות הכבוד, דהיינו ע"י שממעט בכבוד עצמו ומרבה בכבוד המקום וכו'. (...) כי לסור להשתמש בשור הכבוד של המושה הקדושה, בחינת 'ולשתמש בחגת חלף', כי לסור ליקח לעצמו שום הנאה ותשמיש מכבוד המורה, וכמו שאמרו רז"ל 'ולא תעשֶׂה עטרה להתגדל בה ולא קרדום לחפור בה וכו'', רק לריכין להחזיר כל החרת הכבוד להבי"ת לגבי. וכן בימי בעשוה"מ (מ"ת יח): מי לחפשר לזכות לדיבור המאיר, שלא ילחשר שוכר כרחוי בחמת את מידת הגילות והגדלות הרעה. ובפרט בעת העסק בתורה, צריך להיזהר מאוד מגאוה ומקנטור, היינו שלא ילמד לשם התפארות או כדי להרעיס מישהו בחלמודו, או כדי להשיג רבנות והחנשאות.

שיהיה כבודו לאין נגד כבוד השי". וכמ"ש בליקו"ה (או"ח מפילה ה, ג): כי יש כבוד הקדושה, שהוא כבוד הבי"ת וכבוד תורתו הקדושה ולדיקיו החמיחיים, שכל העולמות ונבראו בשביל זה הכבוד, כמו שאמרו רז"ל (יומא לח) 'כל מה שברא הקב"ה בעולמו, לא בראו אלא לכבודו, שנאמר 'כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו'. (...) כי עיקר התכלית של הבריאה הוא רק כבוד הבי"ת ותורתו ולדיקיו החמיחיים, שאי אפשר לזכות לזה כי אם כשממעטין בכבוד עלמו לגמרי, ובוחרים מן הכבוד לגמרי בחמת, ויודעין פחיתותו ושפלותו, והוא 'ועזה בעיניו נמאס ואת יראי ה' יכבד', אז דייקא יזכה להגיע אל התכלית החמיחי לעחיד, להיכלל בכבוד ה' בחמת, בבחינת (ישעיה נח) 'כבוד ה' יאספך', בחינת (שמו"ב ג) 'כי מְכַבְּדַי אכבד וכו'', שאין אדם זוכה לזה כי אם כפי מה שמבטל כבודו בחמת לגמרי, ומשתדל ומתייגע כל ימיו להרבות כבוד המקום שהוא כבוד התורה והלדיקים החמיחיים, והיינו מושם על כבוד עלמו כלל.

מי הוא זה מלך הכבוד היינו מלכות פה וכו' לא ימוש ספר התורה הזה מפיך. וכמ"ש במי השלח (יח): ר"ל, כשרואה שיהיה כבוד הבי"ת בשלימות, כמ"ש 'מי הוא זה מלך הכבוד ה' לנחלות הוא מלך הכבוד', אז נעשה הפה שלו קדוש, ודיבורי התורה יוחאים מפה קדוש הזה מחיים לו לעשות משובה. וזה פירוש 'מלכות, פה', היינו שרואה תמיד שיתכבד מלכותו יתברך והיינו מולך לעלמו שום כבוד, אז פה שלו קדוש. וזה שמבאר כי כשהתורה נאה לפה פגוש ע"י שמולך כבודו לעלמו, אז התורה בעלמה נמחשן שם מפיו. וזה מרומז במה שהזהיר הקב"ה ליהושע אחר מיחת משה, שנעשה הוא המנהיג ליסרחל, שלא יחושו ויחגאמו דברי התורה הזאת מפיך, שלא תפגוש פיך ממחת שמחלוק הכבוד לעלמך, רק תחלוק כל הכבוד שיש לך לי לגבי, ואז יהי פיך קדוש וספר ס'כלי ע'פר' רמזי מיבות יהושע כמבואר בהתורה לעומקא, בבחינת הטל תורות המוב"פ נקמן נאות ד'. וזה 'י'קימון ה'קילו ו'רננו ש'כני ע'פר' רמזי מיבות יהושע כמבואר בהתורה 'כי מרחמם ינהגם' ליקו"מ סימן ז', 'כי טל תורת טלך', היינו שיזכה להטל תורות, שהברי התורה יהיו לו, וכל זה תלוי בענוה וקטנות. ועל כן דרשו חז"ל על זה 'מי שנעשה שכן לעפר בחייו', היינו ענוה ושפלות.

מלכות פה. גיתא בליקו"מ (מ"ב, פב): המלכות נקרא דיבור, על שם 'כי הין מלך בלא עם', והין העם יודעים לנוע שלא ע"י שמלה מחשבתו ולנוע למוך דיבורו. נמלא שעיקר ההנהגות מלכותו הינו שלא ע"י דיבור, וזה פירוש 'מלכות, פה'.

ילקוט הנחל

שיהיה כבוד השי" בשלימות. ומובא בילקוט בשמעוני (יח): שבת הוא בחינת כבוד הבי"ת בשלימות, שזה בחינת מלוא כבוד שבת, כמ"ש 'ונקדוש ה' מקבב וקבדתו' וכו'. וזה בחינת מה שהמינו הרחשונים ז"ל היו זהיריס מאוד בכבוד שבת, וכבודם היו לתין שלחס נגד כבוד שבת, כמו שהחריבו רז"ל (שבת קיט) 'ר' לחבהו הוה יתיב וכו' ומושף נורלי, רב ענן לבים גיגלי וכו', רב שפרא מחריך ריחא, רבא מלח זיבוחו וכו', רבה ורב יוסף מלגלי ליבא וכו' עי"ש, כי שבת הוא בחינת ענוה וקטנות כמבואר במקום אחר, וזה עיקר כבודו יתברך כמבואר בפנים.

ב אך לדיבור שיאיר לו, אי אפשר לזכות, כי אם על ידי כבוד. היינו שיראה שיהיה כבוד הש"י בשלימות, שיהיה כבודו לאין נגד כבוד הש"י, היינו על ידי ענוה וקטנות. כי עיקר בחינת הדיבור הוא מכבוד, כמ"ש (תהלים כד) **מי הוא זה מלך הכבוד, היינו מלכות פה.**

---

[1] מלכות פה, תומצע"פ תנו קונלים לה.

ואני תפלה

אָנָּא הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא, מָלֵךְ הַכָּבוֹד, אֲשֶׁר בָּרְאתָ כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בִּשְׁבִיל כְּבוֹדֶךָ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "כָּל הַנִּקְרָא בִּשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו יְצַרְתִּיו אַף עֲשִׂיתִיו". וּבֵן הָעֲזָרֵנִי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, שֶׁאֲזַכֶּה שֶׁיִּתְגַּדַּל וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְעַלֶּה כְּבוֹדְךָ עַל יָדִי, וְתִהְיֶה בְּעֶזְרִי שֶׁאוּכַל לְכַבֵּד עַצְמִי לְגַמְרֵי וּלְמַעַם בְּכְבוֹדִי, שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹדִי לְאַיִן וְאֶפֶס, וְלֹא אֲשַׁגִּיחַ עַל כְּבוֹד עַצְמִי כָּלָל, רַק לְחָרְבוֹת כְּבוֹד הַמָּקוֹם, וְיִהְיוּ כָּל עֲסָקַי וַעֲשִׂיָּתִי וּמַחֲשַׁבְתִּי וּרְצוֹנִי בָּהֶם רַק בִּשְׁבִיל כְּבוֹדְךָ הַגָּדוֹל יִתְבָּרַךְ (ליקו"ת יא).

העניו להיות האדם דומה לקונו בסוד מידת הכתר, צריך שיהיו בו גופי פעולות, שהם עיקר ההנהגה. הראשונה הכוללת הכל היא מידת הענוה, מפני שהיא תלויה בכתר, שהרי היא מידה על כל המידות, ואינה מתעלת ומתגאת למעלה, אמנם יורדת ומסתכלת למטה תדיר (חסד לאברהם, ברית אברהם יד). **צריך** כל אחד לידע, שאין אדם זוכה לבוא לנקודת האמת כי אם כשיקנה בנפשו בתחילה מידת הענוה והשפלות עד תכלית (בעש"ט עה"ת פ' בראשית). **בשיבין** האדם וישיג בחי' מ"ה, וכי כל דבר מעצמו אינו כלום רק מחמת חיות הבורא ששופע בו, אז הוא בחי' ענוה (מאור עיניים פ' קדושים).

כבוד

כבוד נקרא אור, כמ"ש 'והארץ האירה מכבדו' (ליקו"מ יד, ב).

כפי השתברות גאוותו, כן הוא העלאת הכבוד (ליקו"מ יד, ח).

מי שרוצה כבוד הוא שוטה (ליקו"מ קצד).

אמר רבי רחומאי, כבוד ולב הן אחד, אלא שהכבוד ע"ש פעולת מעלה, ולב ע"ש פעולת מטה (ספר הבהיר קלה).

הכבוד נקרא כאשר אחרים נוהגים בו כבוד ומכבדין אותו (דרך חיים ה, ז).

מט"ט נקרא כבוד (קה"י, כבוד).

כבוד בחי' תשובה, שכן יהושע אומר לעכן 'בני שים כבוד' (שם).

כבוד גימט' ל"ב נתיבות חכמה, והן יורדין עד המלכות, ובהן מתכונת סוד 'והוכן בחסד כסא'. כבוד ר"ת ו'הוכן ב'חסד כ'סא ד'יוד (שם).

ענוה וקטנות

מידה הטובה של ענוה, שאדם משים עצמו כמדבר לדוש, שהכל דשין עליו (ליקו"מ ו, ח).

עיקר כבוד וגדולת המלכות הוא ע"י ענוה דייקא. כי כן דרך המלכות בכל פעם, שצריך שיקדים ענוה לכבודו וגדולתו, כמו שבכל יום בשעה שקם ממיטתו שאזי עדיין הוא בקטנות, שמלובש במלבושים פשוטים וגם פניו אינו בצחות וזכות עדיין קודם הרחיצה, ואח"כ מייפה עצמו ומתלבש בבגדי כבוד (ליקו"מ עז).

זה ידוע שענוה בלא חכמה אינה כלום, כי בוודאי אין זה מעלת הענוה להראות עצמו בכפיפת ראש בדרך שטות כאילו הוא עניו, כי זה ענוה פסולה (ליקו"מ קצז).

א"א לזכות לענוה אמיתית, כי אם ע"י צדיק הדור שהוא בחי' משה (ליקו"ה גב"ח מהתומים ד, ו).

באשר תינצל מן הכעס, תעלה על ליבך מידת הענוה, שהיא מידה טובה מכל המידות טובות, שנאמר 'עקב ענוה יראת ה'' (אגרת הרמב"ן).

מידת הענוה היא מידה גופנית בחברת הבריות, והוא שיהיה האדם ביישן וסבלן, מכבד הבריות ומדבר בטובתן, ויהיה שומע עלבונו ושותק (רבינו בחיי ויקרא א, א).

הענוה היא יסוד הבניין אשר עליו כל בית ישראל נכון (כלי יקר שמות כה, א).

כשהתורה באה לתוך דיבורים פגומים לפה פגום. והנה מצינו שמילק רבינו כאן הענין לג' בחינות שונות, לבחי' 'דיבורים פגומים', ולבחי' 'פה פגום', ומצינו בזהר (שמיני, מט ע"ב) שכתב ד'דיבורים פגומים', היינו לשון"ר שקר וכדו', ו'פה פגום', היינו ג'מלכות אמורות', וז"ל: יארבי אבא פתח ואמר, 'מי האיש החפץ חיים וגו' נצור לשונך מרע וגו', סור מרע וגו'" (תהלים לד), וכתיב (משלי כא) 'שומר פיו ולשונו וגו'". (...) מאן דבעי חייס לעילא למהוי ליה חולקא נהו, ומאן דבעי יומין למתדבקא נהו ולרחמא להו, יצטר פומיה מכולא, יצטר פומיה ממילא וממאייה דמסאב לנפשא וירחק ליים מאיון חיין ומאיון יומין, ויצטר לסניה ממלין בישין, דלא יסתאב נהו, ויתרחק מנייהו ולא יהא ליה חולקא נהו. מאי מזי, פומא ולישן אתר עילאה הכי אקרי, ובגין כך לא יפגוס ליים פומיה ולישניה, וכל שכן לאסתאבא נפשיה וגרמיה, בגין דלסתאב הוא בעלמא אחרא, והא אוקימנא.

לא ימוש ספר התורה הזה מפיך. ע"ל הפסוק, בפסוק זה מובטח לוזכות ה' ליהושע בן נון שלא ימוש ממנו, היינו שיתמיד ללמוד הרף בעסק התורה וקיומה, ובבינו דורש 'לא ימוש' לשון ממשות ויסוד. וחלפה"כ ביהושע (ג, ג–ח): וַיְצַו אֶת הָעָם לֵאמֹר כִּרְאֹתְכֶם אֲרוֹן בְּרִית ה' אֱלֹהֵיכֶם וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם נֹשְׂאִים אֹתוֹ וְאַתֶּם תִּסְּעוּ מִמְּקֹמְכֶם וּבָאתֶם אַחֲרָיו: רַק הֶרְחֵק בֵּינֶכֶם וּבֵינוֹ כְּאַלְפַּיִם אַמָּה בַּמִּדָּה אַל תִּקְרְבוּ אֵלָיו לְמַעַן תֵּדְעוּ אֶת הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ בָּהּ כִּי לֹא עְבַרְתֶּם אֶתְמוֹל שִׁלְשֹׁם: וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל הָעָם הִתְקַדָּשׁוּ כִּי מָחָר יַעֲשֶׂה ה' בְּקִרְבְּכֶם מוֹפְתִים: וַיְדַבֵּר יְהוֹשֻׁעַ אֶל הַכֹּהֲנִים לֵאמֹר שְׂאוּ אֶת אֲרוֹן הַבְּרִית וְעִבְרוּ לִפְנֵי הָעָם וַיִּשְׂאוּ אֶת אֲרוֹן הַבְּרִית וַיֵּלְכוּ לִפְנֵי הָעָם: וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם הַזֶּה אָחֵל גַּדֶּלְךָ לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל לְמַעַן יֵדְעוּן כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ: וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי אֲרוֹן הַבְּרִית לֵאמֹר כְּבֹאֲכֶם עַד קְצֵה מֵי הַיַּרְדֵּן בַּיַּרְדֵּן תִּתְיַצָּבוּ: וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּשׁוּ הֵנָּה וְשִׁמְעוּ אֶת דִּבְרֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם: וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ בְּזֹאת תֵּדְעוּן כִּי אֵל חַי בְּקִרְבְּכֶם וְהוֹרֵשׁ יוֹרִישׁ מִפְּנֵיכֶם אֶת הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַחִוִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַגִּרְגָּשִׁי וְהָאֱמֹרִי וְהַיְבוּסִי: הִנֵּה אֲרוֹן הַבְּרִית אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ עֹבֵר לִפְנֵיכֶם בַּיַּרְדֵּן: וְעַתָּה קְחוּ לָכֶם שְׁנֵים עָשָׂר אֲנָשִׁים מִשִּׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לַשָּׁבֶט: וְהָיָה כְּנוֹחַ כַּפּוֹת רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי אֲרוֹן ה' אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ בְּמֵי הַיַּרְדֵּן מֵי הַיַּרְדֵּן יִכָּרֵתוּ הַמַּיִם הַיֹּרְדִים מִלְמָעְלָה וְיַעַמְדוּ נֵד אֶחָד: וַיְהִי בְּנָסְעַ הָעָם מֵאָהֳלֵיהֶם לַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן וְהַכֹּהֲנִים נֹשְׂאִים אֶת אֲרוֹן הַבְּרִית לִפְנֵי הָעָם: וְכַאֲשֶׁר בָּאוּ נֹשְׂאֵי הָאָרוֹן עַד הַיַּרְדֵּן וְרַגְלֵי הַכֹּהֲנִים נִטְבְּלוּ בִּקְצֵה הַמָּיִם וְהַיַּרְדֵּן מָלֵא עַל כָּל גְּדוֹתָיו כָּל יְמֵי קְצִיר: וַיַּעַמְדוּ הַמַּיִם הַיֹּרְדִים מִלְמָעְלָה קָמוּ נֵד אֶחָד הַרְחֹק מְאֹד מֵאָדָם הַיָּשִׁב אֲצַת וְהַיֹּרְדִים אֶל יָם הָעֲרָבָה יָם הַמֶּלַח תַּמּוּ נִכְרָתוֹת וְהָעָם נֶגֶד יְרִיחוֹ: וַיָּכֹנוּ הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית ה' בָּחֳרָבָה בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן וַיָּכִינוּ אֲבָנִים שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן מִמְּקוֹם שֶׁעָמְדוּ רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי אֲרוֹן הַבְּרִית וַתְּהִי שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וְאֵת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה הָאֲבָנִים אֲשֶׁר לָקְחוּ מִן הַיַּרְדֵּן הֵקִים יְהוֹשֻׁעַ בַּגִּלְגָּל: וַיֹּאמֶר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֲשֶׁר יִשְׁאֲלוּ בְנֵיכֶם מָחָר לֵאמֹר מָה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה לָכֶם: וְהוֹדַעְתֶּם אֶת בְּנֵיכֶם לֵאמֹר יָבְשָׁה יִשְׂרָאֵל אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה בֶּחָרָבָה: אֲשֶׁר הוֹבִישׁ ה' אֱלֹהֵיכֶם אֶת מֵי הַיַּרְדֵּן מִלִּפְנֵיכֶם עַד עָבְרְכֶם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֵיכֶם לְיַם סוּף אֲשֶׁר הוֹבִישׁ מִלְּפָנֵינוּ עַד עָבְרֵנוּ: לְמַעַן דַּעַת כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ אֶת יַד ה' כִּי חָזָק הִוא לְמַעַן יְרָאתֶם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם כָּל הַיָּמִים: וַיְהִי כְּשָׁמְעַ כָּל מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן יָמָּה וְכָל מַלְכֵי הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר עַל הַיָּם אֵת אֲשֶׁר הוֹבִישׁ ה' אֶת מֵי הַיַּרְדֵּן מִלִּפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד עָבְרָנוּ לִבָּם וְלֹא הָיָה בָהֶם עוֹד רוּחַ מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: בָּעֵת הַהִוא אָמַר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ עֲשֵׂה לְךָ חַרְבוֹת צֻרִים וְשׁוּב מֹל שֵׁנִית אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ חַרְבוֹת צֻרִים וַיָּמָל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל גִּבְעַת הָעֲרָלוֹת: וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר מָל יְהוֹשֻׁעַ כָּל הָעָם הַיֹּצְאִים מִמִּצְרַיִם הַזְּכָרִים כָּל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה מֵתוּ בַּמִּדְבָּר בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם: כִּי מוּלִים הָיוּ כָּל הָעָם הַיֹּצְאִים וְכָל הָעָם הַיִּלֹּדִים בַּמִּדְבָּר בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם לֹא מָלוּ: כִּי אַרְבָּעִים שָׁנָה הָלְכוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר עַד תֹּם כָּל הַגּוֹי אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיֹּצְאִים מִמִּצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל ה' אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לָהֶם לְבִלְתִּי הַרְאוֹתָם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבוֹתָם לָתֶת לָנוּ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ: אֶת בְּנֵיהֶם הֵקִים תַּחְתָּם אֹתָם מָל יְהוֹשֻׁעַ כִּי עֲרֵלִים הָיוּ כִּי לֹא מָלוּ אוֹתָם בַּדָּרֶךְ: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר תַּמּוּ כָּל הַגּוֹי לְהִמּוֹל וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם בַּמַּחֲנֶה עַד חֲיוֹתָם: וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם הַזֶּה גַּלּוֹתִי אֶת חֶרְפַּת מִצְרַיִם מֵעֲלֵיכֶם וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא גִּלְגָּל עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וַיַּחֲנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּגִּלְגָּל וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַפֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב בְּעַרְבוֹת יְרֵחוֹ: וַיֹּאכְלוּ מֵעֲבוּר הָאָרֶץ מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח מַצּוֹת וְקָלוּי בָּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה: וַיִּשְׁבֹּת הַמָּן מִמָּחֳרָת בְּאָכְלָם מֵעֲבוּר הָאָרֶץ וְלֹא הָיָה עוֹד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מָן וַיֹּאכְלוּ מִתְּבוּאַת אֶרֶץ כְּנַעַן בַּשָּׁנָה הַהִוא: וַיְהִי בִּהְיוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה אִישׁ עֹמֵד לְנֶגְדּוֹ וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אַתָּה אִם לְצָרֵינוּ: וַיֹּאמֶר לֹא כִּי אֲנִי שַׂר צְבָא ה' עַתָּה בָּאתִי וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אַפַּיִם אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ וַיֹּאמֶר אֵלָיו מָה אֲדֹנִי מְדַבֵּר אֶל עַבְדּוֹ: וַיֹּאמֶר שַׂר צְבָא ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ שַׁל נַעֲלְךָ מֵעַל רַגְלֶךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו קֹדֶשׁ הוּא וַיַּעַשׂ כֵּן יְהוֹשֻׁעַ: וְיְרִיחוֹ סָגֹר וּמְסֻגָּר מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵין יוֹצֵא וְאֵין בָּא: וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ רְאֵה נָתַתִּי בְיָדְךָ אֶת יְרִיחוֹ וְאֶת מַלְכָּהּ גִּבּוֹרֵי הֶחָיִל: וְסַבֹּתֶם אֶת הָעִיר כָּל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הָלוֹךְ אֶת הָעִיר פַּעַם אַחַת תַּעֲשׂוּ שִׁשֶּׁת יָמִים: וְשִׁבְעָה כֹהֲנִים יִשְׂאוּ שִׁבְעָה שׁוֹפְרוֹת הַיֹּבֵלִים לִפְנֵי הָאָרוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תָּסֹבּוּ אֶת הָעִיר שֶׁבַע פְּעָמִים וְהַכֹּהֲנִים יִתְקְעוּ בַּשּׁוֹפָרוֹת: וְהָיָה כִּמְשֹׁךְ בְּקֶרֶן הַיֹּבֵל כְּשֶׁתִּשְׁמְעוּ אֶת קוֹל הַשּׁוֹפָר יָרִיעוּ כָל הָעָם תְּרוּעָה גְדוֹלָה וְנָפְלָה חוֹמַת הָעִיר תַּחְתֶּיהָ וְעָלָה הָעָם אִישׁ נֶגְדּוֹ: וַיִּקְרָא יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן אֶל הַכֹּהֲנִים שְׂאוּ אֶת אֲרוֹן הַבְּרִית וְשִׁבְעָה כֹהֲנִים יִשְׂאוּ שִׁבְעָה שׁוֹפְרוֹת הַיֹּבֵלִים לִפְנֵי אֲרוֹן ה': וַיֹּאמֶר אֶל הָעָם עִבְרוּ וְסֹבּוּ אֶת הָעִיר וְהַחֲלוּץ יַעֲבֹר לִפְנֵי אֲרוֹן ה': וַיְהִי כְּדַבֶּר יְהוֹשֻׁעַ אֶל הָעָם וַיִּשְׁבְעָה הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי שִׁבְעָה שׁוֹפְרוֹת הַיֹּבְלִים לִפְנֵי ה' עָבְרוּ וְתָקְעוּ בַּשּׁוֹפָרוֹת וַאֲרוֹן בְּרִית ה' הָלַךְ אַחֲרֵיהֶם: וְהַחֲלוּץ הֹלֵךְ לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים תֹּקְעֵי בַּשּׁוֹפָרוֹת וְהַמְאַסֵּף הֹלֵךְ אַחֲרֵי הָאָרוֹן הָלוֹךְ וְתָקוֹעַ בַּשּׁוֹפָרוֹת: וְלֹא הֵרִיעַ יְהוֹשֻׁעַ אֶת הָעָם וְלֹא יִשְׁמַע אֶת קוֹלוֹ וְלֹא יֵצֵא דָבָר מִפִּיו עַד יוֹם אָמְרוֹ אֵלֶיכֶם הָרִיעוּ וַהֲרִעֹתֶם וְלֹא תָרִיעוּ: וַיַּסֵּב אֲרוֹן ה' אֶת הָעִיר הַקֵּפָה אַחַת וַיָּבֹאוּ הַמַּחֲנֶה וַיָּלִינוּ בַּמַּחֲנֶה: וַיַּשְׁכֵּם יְהוֹשֻׁעַ בַּבֹּקֶר וַיִּשְׂאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת אֲרוֹן ה': וְשִׁבְעָה הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאִים שִׁבְעָה שׁוֹפְרוֹת הַיֹּבְלִים לִפְנֵי אֲרוֹן ה' הָלוֹךְ הָלְכוּ וְתָקְעוּ בַּשּׁוֹפָרוֹת וְהַחֲלוּץ הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם וְהַמְאַסֵּף הֹלֵךְ אַחֲרֵי אֲרוֹן ה' וְהַשּׁוֹפָרוֹת תֹּקְעִים: וַיָּסֹבּוּ אֶת הָעִיר בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי פַּעַם אַחַת וַיָּשֻׁבוּ הַמַּחֲנֶה כֹּה יַעֲשׂוּ שֵׁשֶׁת יָמִים: וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיַּשְׁכִּמוּ כַּעֲלוֹת הַשַּׁחַר וַיָּסֹבּוּ אֶת הָעִיר כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים רַק בַּיּוֹם הַהוּא סַבּוּ אֶת הָעִיר שֶׁבַע פְּעָמִים: וַיְהִי בַּפַּעַם הַשְּׁבִיעִית תָּקְעוּ הַכֹּהֲנִים בַּשּׁוֹפָרוֹת וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל הָעָם הָרִיעוּ כִּי נָתַן ה' לָכֶם אֶת הָעִיר: וְהָיְתָה הָעִיר חֵרֶם הִוא וְכָל אֲשֶׁר בָּהּ לַה' רַק רָחָב הָזוֹנָה תִּחְיֶה הִוא וְכָל אֲשֶׁר אִתָּהּ בַּבָּיִת כִּי הֶחְבִּאת אֶת הַמַּלְאָכִים אֲשֶׁר שָׁלָחְנוּ: וְאַתֶּם אַךְ שִׁמְרוּ מִן הַחֵרֶם פֶּן תַּחֲרִימוּ וְלָקַחְתֶּם מִן הַחֵרֶם וְשַׂמְתֶּם אֶת מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל לְחֵרֶם וַעֲכַרְתֶּם אֹתוֹ: וְכָל כֶּסֶף וְזָהָב כְּלֵי נְחֹשֶׁת וּבַרְזֶל קֹדֶשׁ הוּא לַה' אוֹצַר ה' יָבֹא: וַיָּרִעוּ הָעָם וַיִּתְקְעוּ בַּשּׁוֹפָרוֹת וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ הָעָם אֶת קוֹל הַשּׁוֹפָר וַיָּרִיעוּ כָל הָעָם תְּרוּעָה גְדוֹלָה וַתִּפֹּל חוֹמַת הָעִיר תַּחְתֶּיהָ וַיַּעַל הָעָם הָעִירָה אִישׁ נֶגְדּוֹ וַיִּלְכְּדוּ אֶת הָעִיר: וַיַּחֲרִימוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר בָּעִיר מֵאִישׁ וְעַד אִשָּׁה מִנַּעַר וְעַד זָקֵן וְעַד שׁוֹר וְשֶׂה וַחֲמוֹר לְפִי חָרֶב: וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים הַמְרַגְּלִים אֶת הָאָרֶץ בֹּאוּ בֵּית הָאִשָּׁה הַזּוֹנָה וְהוֹצִיאוּ מִשָּׁם אֶת הָאִשָּׁה וְאֵת כָּל אֲשֶׁר לָהּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתֶּם לָהּ: וַיָּבֹאוּ הַנְּעָרִים הַמְרַגְּלִים וַיּוֹצִיאוּ אֶת רָחָב וְאֶת אָבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ וְאֶת אֶחֶיהָ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר לָהּ וְאֶת כָּל מִשְׁפְּחוֹתֶיהָ הוֹצִיאוּ וַיַּנִּיחוּ אוֹתָם מִחוּץ לְמַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל: וְאֶת הָעִיר שָׂרְפוּ בָאֵשׁ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר בָּהּ רַק אֶת הַכֶּסֶף וְאֶת הַזָּהָב וְכְלֵי הַנְּחֹשֶׁת וְהַבַּרְזֶל נָתְנוּ אֶל אוֹצַר בֵּית ה': וְרָחָב הַזּוֹנָה וְאֶת בֵּית אָבִיהָ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהּ הֶחֱיָה יְהוֹשֻׁעַ וַתֵּשֶׁב בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי הֶחְבִּיאָה אֶת הַמַּלְאָכִים אֲשֶׁר שָׁלַח יְהוֹשֻׁעַ לְרַגֵּל אֶת יְרִיחוֹ: וַיִּשָּׁבַע יְהוֹשֻׁעַ בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר אָרוּר הָאִישׁ לִפְנֵי ה' אֲשֶׁר יָקוּם וּבָנָה אֶת הָעִיר הַזֹּאת אֶת יְרִיחוֹ בִּבְכֹרוֹ יְיַסְּדֶנָּה וּבִצְעִירִי יַצִּיב דְּלָתֶיהָ: וַיְהִי ה' אֶת יְהוֹשֻׁעַ וַיְהִי שָׁמְעוֹ בְּכָל הָאָרֶץ.

כי כשהתורה באה לתוך דיבורים פגומים, לפה פגום, לא די שאין דיבורי התורה מאירים לו, כי אם גם התורה עצמה נתגשם ונתחשך שם מפיו, כמ"ש (יהושע א) לא ימוש ספר התורה הזה מפיך, בחינת וימש חשך (שמות י), היינו שלא יתגשמו ויתחשבו מפיך. כי על ידי שאין משגיחין שיהיה כבוד הש"י בשלימות, היינו על ידי גדלות, עי"ז אין יכולין לפתוח פה, בבחינת (תהלים יז) סגרו פימו דברו בגאות.

לא ימוש ספר התורה הזה מפיך וכו' שלא יתגשמו ויתחשבו מפיך. ומימה גליקו"מ (קי): וזהו 'לא יומש ספר התורה', 'יומש' מלשון ממשות, כמ"ש 'וַיְמֻשֵׁנִי מִשָּׁם', כלומר היזהר שלא תהיה ממשות וגשמיות בדברי התורה, 'מפיך', כלומר ממעמ פיך, שיוצא מפיהך, יהיה לה ממשות וגשמיות.

דיבורים פגומים

וכשפוגמין הדיבור שהוא אדנ"י, אז ע"י הפגם, נעשה מרוח פיו, רוח סערה (ליקו"מ לה, ב).

עיקר הקדושה היא קדושת הברית, וזה זוכין ע"י קדושת הלשון והדיבור, שמקדשין אותו בדיבורים קדושים ושומרין עצמן מכל מיני פגם הדיבור, עד שזוכין שיהיה דיבורו ולשונו בבחי' שלימות לשון הקודש, וע"ז זוכין לקדושת הברית (ליקו"ע קדושה א).

פגם הדיבור, מי שאינו עומד בדיבורו (ליקו"ה מקח ומכר א, ה).

היסוד גם הוא סוד לשון, שלא ניתנה תורה אלא למהולים, ועוון הדיבור פוגם בו (רמ"ע מפאנו, מאה קשישה צה).

מעלת הראשונים עליהם השלום היתה תפילתם נשמעת מיד, מפני שהיו נזהרים שלא לפגום כ"כ אותיות שהם ה' מוצאות הקבועות בפיהם, בשיחה בטילה ושאר הדברים הפוגמים הלשון, לכך היתה תפילתם בוקעת הרקיעים ועולה עד למעלה מעלה לעורר הרחמים (ראשית חכמה, שער הקדושה י).

כשפגם בדיבורו, כמו לשונ"ר וכיוצא, מזה נעשו אנשים שונאיו המדברים עליו (בעש"ט עה"ת פ' נח).

העבירות שע"י הדיבור פוגמים הנפש המדברת (תורת חכם צג).

כבוד השייי

שורש התורה היא כבוד הש"ת, כמ"ש 'לכבודי בראתיו וכו'', וכמו שאמרו חז"ל 'אין כבוד אלא תורה' (ליקו"מ לו, ה).

עיקר ההדות הוא רק לילך בתמימות ובפשיטות בלי שום חכמות, ולהסתכל בכל דבר שעושה, שיהיה שם הש"ת, ולבלי להשגיח כלל על כבוד עצמו, רק אם יש בזה כבוד הש"ת יעשה, ואם לאו לאו, ואזי בוודאי לא יכשל לעולם (ליקו"מ ח"ב יג).

עיקר כבוד דקדושה, כבוד ה', הוא על קברי הצדיקים, בבחי' 'כבוד ה' יאספך', ועי"ז ניצול מפגם הכבוד (ליקו"ה חובל בחבירו ג, יא).

השכל הוא כבוד השם (מאורי הגיגה יא). **השבינה**, היא הנקראת 'כבוד ה'' (רקנאטי פ' משפטים). **כל** הנבראים לא נבראו, רק בשביל כבוד הקב"ה (נתיבות עולם, אהבת השם ב). **עתה** זה כבוד הקב"ה וגדולתו במה שכובש רחמיו כ"כ ולראות בצער בניו, מה שתמיד כבוד הקב"ה הוא להנחיל לבניו כל טוב וברכה, והם יברכוהו וישבחוהו על זה (באר מים חיים פ' אמור). **כבוד** לשון לבוש, וענין הלבוש הוא למען הצנע אור העליון, וזה סוד 'והצנע לכת עם אלקיך' (קה"י, אלקים).

יִלְקוּט הַנַּחַל

לא ימוש ספר התורה הזה מפיך בחיי וימש חשך. ומובא בקונ' מבוני הגמ' (מהרשון – כפליו תפ"מ): הפירוש הפשוט של הפסוק 'לא יומש וגו'' מתאחר עם פירושו של רבינו (ע"פ כלל י"ג מ"י בכללי העיון המובאים בהקדמת ניצח"ל). כי הפירוש הפשוט הוא שדברי התורה לא יומשו מפיו, וידבר בהם תמיד, שהיא עצמו של רבינו לדבר דיבורי התורה בפיו והם יהיו לו לתאוה, אבל כדי שדיבורים אלו יהיו מצירים, צריך לקייס 'לא יומשו' בפירושו של רבינו, שלא יתחשבו מפיו ע"י גאוה, מלשון 'וימש חשך'.

מילואי חכמה

לא ימוש ספר התורה הזה מפיך. ומצינו בתענית (כט ע"ב): תפילו לא שנה מדש שלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, קייס מצות 'לא יומש ספר התורה הזה מפיך'. אמר רבי יוחנן משום רשב"י, תפילו לא קרא מדש שלא קרי"ס שחרית וערבית, קייס 'לא יומש', ודבר זה מסור לאומרו בפני עמי הארץ. ורבא אמר, מצוה לאומרו בפני עמי הארץ. וע"פ המובא בריש המאמר ד"ה 'וכל אחד משראל צריך וכו'', היינו שבעצם מחייבת 'שמע ישראל וגו'' אף שהוא כמו שהוא, בזה זוכה ומקיים מצוות 'לא יומש' וחוזר עכ"פ לנפשי' ייחודא עילאה ותתאה.

ואני תפלה

וְיִתְרַחֵם עָלֵינוּ, וְתַעֲזֹר לָנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, וְתִשְׁמְרֵנִי שֶׁלֹּא נֶהֱיֶה נִכְשָׁלִים בְּנֶאוּת חֵם וְשָׁלוֹם, וְנִזְכֶּה לְהַרְגִּישׁ שֶׁפְּלוּתֵנוּ בְּכָל הָאֲיבָרִים

כמעשה דלוי בר סיסא וכו'. כדאיתא בירושלמי יבמות (פט ע"ח): "בני סימונית תמן לגבי רבי, תמרין ליה, נעשׂ תמן לן חד בר נש דריש, דיין, וחזן, ספר מתניין, ועבד לן כל צורכין. ויהב לון לוי בר סיסי. עשו לו בימה גדולה, והסיבוהו עליה, תמן ומלמדים לויה, הגידמת במה היא מולמת, ולמ לגיבון. רקה דס, ולמ לגיבון. תמרין, דילמה דלית הוא מרי מולפן, ניתמול ליה שמלמדה. תמן ומלמדים ליה, מהו הדין דכתיב 'לבל תגיד לך את הרשוס נכתב תמת', מס 'תמת' למה 'רשוס', ומס 'רשוס' למה 'תמת'. ולמ לגיבון. תמן לגבי רבי, תמרון ליה, הדין פייסונא דפייסנתך. תמר לון, מייכון, בר נש לכותי יהבית לכון. שלמ מייתיתי, ושלמ ליה, תמר ליה, רקה דס מהו. תמר ליה, מס יש בו תמלומות של רוק, כשר. הגידמת במה היא מולמת. תמר ליה, בשיניה. תמר ליה, מהו הדין דכתיב 'לבל תגיד לך את הרשוס נכתב תמת', מס 'תמת' למה 'רשוס', ומס 'רשוס' למה 'תמת'. שיתמתה בהן עלמך. ופירש הקרבן העדה (שם): **'תמת למה רשוס'**. ל'תמת' משמע כתב מפורש ומובן לכל, ו'רשוס' משמע שימנע בעלמת. **עד שלא נתפשט גזר דין רשוס**. שתפשר להתבטל ע"י תפילה. **מס נצלה**. שלא ידעת להשיב בדברי תורה, למה, 'בהתגשל', לפי שהיית מתגשל עלמך, 'ומס זמות', שתפשר להתגאות בדברי תורה, קוף שתפשיס 'יד לפה', שלא יהיה בידך להשיב.

> **כמעשה דלוי בר סיסא, שהעלוהו לבימה, וטפת רוחו עליו, ולא אניבון** (ירושלמי יבמות פ' יב). **כי על ידי הגאות, הוא בחינת עבודת אלילים,**

כי ע"י הגאות הוא בחינת עבודת אלילים. וכתב בליקו"ה (יו"ד נדרים ג, יח): עונה ומזונה תלויים זה בזה, כמו שאמרו רז"ל (סוטה ב) 'כל המגלה עליו עובד עבודה זרה'. נמצא שֶׁגֵּאוּת הוא בחינת כפירות ועבודה זרה, ולהיפך, ענוה היא בחינת אמונה.

ע"י הגאות הוא בחינת עבודת אלילים. כלילו עובד עבודת כוכבים, כתיב הכא 'מועצת ה' כל גבה גב', וכתיב התם 'ולא תביא תועבה אל ביתך'. ורבי יוחנן דידיה אמר, כלילו כפר בעיקר, שנאמר 'ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך וגו'". רבי חמא בר חנינא אמר, כלילו נתן עיניו בתפארת בית אדם, שנאמר 'תועצת ה' כל גבה גב', וכתיב התם 'כי את כל התועצת התל וגו'". עולא אמר, כלילו נגה בחמה, שנאמר 'חְדַל לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי בָמֶה נחשב הוא', אל תיקרי 'בַמֶה' אלא 'בָמָה'. ופירש"י (שם): **בָּמָה**. עבודת כוכבים. **אשר נשמה באפו**. שמחזיק עלמו כבעל נפש, דהיינו גאוה, שתשובה נפשו בעיניו. ויביאר המהר"ם (שם): **כל שלש שים בו גאות שרוח בעיניו כלילו עובד עבודה זרה כו'**. הוא שאומר שים לאדם ג' רוחות, רוח טהרה ורוח טומאה כדאמר לעיל, ונאמר גרוח טהרה 'כי אני ה' את דבק ושפל רוח גו'" (ישעיה נז), ובהיפך, רוח הטומאה שהוא כוח של עבודה זרה, כמו שנאמר (מל"ב כג) 'והייתי רוח שקר גו'", והוא הגס שברוח. **ורבי יוחנן אמר כלילו כופר כו'**. גס הוא על דרך זה, כי רוח הגאה שהוא טמא מביאו לידי שכחת ה' שהוא מקור הטהרה, ועל דרך זה אמר גם כן כלילו בא על עריות, כי רואה הגאה שהוא רוח הטומאה מביאו לידי רוח טומאה של עריות כדאמר לעיל. **כלילו נגה בחמה כו'**. מילת 'בָמָה' הוא מורה במקרא על מקום גבוה, ולעניין גאוה ורוח גבוה משנזה ודמזה לְבָמָה, כמו שאמרו בנדרים (סה) "ומנחליאל בָּמוֹת גו'", ושם הגביה עלמו הקב"ה משפילו, שנאמר 'ומצמות הגיל'". וזה שאמר הכא 'כי בחמה נחשב הוא', שהרוח הגאוה נחשב בחומרת מידת הגאוה ובמילוסה.

מילואי חכמה

כמעשה דלוי בר סיסא וכו'. וכתב בפלאים חכמה (פרק הדיינין): כל דיין ומנהיג את ישראל שנתנו לו שררה מן השמיים צריך להיות דעתו נוחה עם הבריות, ויתנהג עמהם בענוה ולא יתייהר עליהם, ש'כל המתייהר, לפילו תלמיד חכם הוא לו נדיף הוא חכמתו וענוותו מסתלקת ממנו', כדתנן בפ"ק דסוטה (פירוש, שם מקום), יכול מנסי סימונית לקרלמו, תמרו לו, תן לנו לדם לחד שיהא מקרע ומסנה לותנו ודן את דינינו. נתן להם לוי בר סיסי, עשו לו בימה גדולה והושיבו לותו למעלה ממנה, ומעלמד בדרי תורה מפיו. (...) וכן מלינו (פסחים סו) בהלל הבבלי כשעלה מבבל לארך ישראל ומינוהו נשיא עליהם, ומפני שנתייהר ונתעלמה ממנו הלכה. (...) מי גרם לו שנתעלמה הלכה זו ממנו, לפי שנתייהר. מכלן תמרו ז"ל (שם) 'כל המתייהר, אם תלמיד חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו', מניין, מהלל הבבלי, ותאם נניח הוא נשוותו מסתלקת ממנו', מניין, מדכתיב, שכן מלינו שכתוב בה 'ולכשהיה חזקה נגיהה', וכיוון שזה דעתה ותמרה 'עד שקמתי דבורה וגו', מיד נסתלקה נשוותה ממנה, שנאמר (שופטים ה) 'עורי עורי דבורה וגו'', מה לין נפסקה נשוותן, והיא שותקת.

ע"י הגאות הוא בחיי עבודת אלילים. ותמרו במכילתא (פ' בשלח, טז): 'והאלים אשר ענו אתך', מגיד שכתוב שכל מי שהוא עניו קופו להשרות שכינה עם האדם בתרך, שנאמר (ישעיה נז) 'כה אמר ה' רם ונשא שכן עד וקדוש שמו וגו'', ותומר (שם סו) 'רום ה' עלי', ותומר (שם סו) 'ותת כל תלה ידי עשתה', ותומר (תהלים נא) 'ורוחי תלקים רוח נשברה'. וכל שהוא גבה לב גורה ליעטת את התרך ולסלק את השכינה, שנאמר (שם קא) 'גבה עיניים ורחב לב את לו תוכל', וכל גבהי לבב קרויים מועצה, שנאמר (משלי טז) 'מועצת ה' כל גבה לב', ועבודה זרה קרויה מועצה, שנאמר (דברים ז) 'ולא תביא מועצה אל ביתך'.

שכל אלו הנאמרים במדריגה פחותה כמעשר בניאור הליקוטים. וכזה יתייצב הא דקתני לכתורה, דלעיל (חות ס) מביא דרשו את מאמר מז"ל 'פתח פיך ויאירו דבריך', שהיא העלה לבעלי מדריגה פחותה, שידברו ויוציאו מפיהם דברי התורה, והדיבור יאיר להם לעשות תשובה, ושם אמרו מבאורנו 'מה שם אין מיום מקבל טומאה, לף דברי תורה כן', הרי שדברי התורה לינם נפגמים מהאדם שלומד לותם, וזה קומר לכאורה את מה שמעשר כאן שע"י הגאוה מתגאים ומתכיס דברי התורה מפיו. וע"פ האמור מיושב שפיר, דאותו תלמיד היה מגמגם מהמי טעמא, כי ידע בנפשיה שאם יוציא דברי התורה מפיו יתגאה ויתאבד, וקייס בנפשו 'שברו פיהו דברו בגאות', כי הטומאה הוא בחינת גיאות, כמבואר בשאמר על דברי מז"ל 'בפסוק 'ותשא לים נפש יקרה מגולל', ואמר לו רבו 'פתח פיך ויאירו דבריך', כי ע"י האמת רבו יכול שוב לדבר דיבורי תורה מלילים. **ע"י הגאות**. מובא בשים"ק (ה, תשעט): לפו פעם את הבעש"ט בתדרו לתך שרוער מתוך מתוך, ובשאלו אותו את"כ על זה, ענה ואמר, כמה יגיעות צריך האדם עד שיזכה לגילוי אליהו פעם אחת בשבך ימי חייו, וכמה יגיעות צריך עד שיהיה אליהו הנביא נא אלו מדי יום, וכמה יגיעות צריך שיהיה אליהו הנביא עומד בתוך ואיתו נכנס אלך בחשות (כי אתיה השילוני רבו אל אליהו הנביא, היה רבו של הבעש"ט), ועם הרהור קל אחד של גאוה יכולים להפסיד את הכל. ועוד מובא בשים"ק (ב, תשכג): מובהרנ"ת היה נזהר מאוד לבלי להפליג בשבח תלמידיו עובדי ה' הגדולים, כדי שלא ייכנס בשמבשבח שמן של גאוה.

ילקוט הנחל

וטפת רוחו עליו ולא אניבון. ומובא בקובץ מבואי הגחל (מרכשון – כסליו תס"מ): הנה אם נבין את דברי הירושלמי כפשוטם, דע"י שנתרוממה רוחו שכח תורתו ולא ידע להשיב, קשה דהרוש מכתיבו, כי עיניו רוחות בעלי גאוה שיודעים לפלפל בתורה ולהשיב, ועל אחת כמה וכמה לוי בר סיסא, שהיה מגדולי תלמידיו של רבי יהודה הנשיא, דהלא פשוט הוא דמה שהעיד על עלמו 'דטפת רוחו' ודאי היה זה בדקות גדול מאוד, לפי ערך מדריגתו, ואין יכול שכתב ע"ז את תלמודו ולא ידע להשיב. לך לפי דברי רבינו יתבאר, דוודאי ידע להשיב על שתלמד, לך לוי בר סיסא היה מקיים בנפשו 'לא ימוש וכו'', וכשהרגיש ליזה פגם דק בתמימת הכתוב לפי ערך מדריגתו, סגר פיו ולא רלה להוסיף דברי תורה מפיו, כדי שלא יתגשמו ויתמשכו, שעל זה תקי מזהרת התורה ד'לא ימוש' ע"פ פירושו של רבינו. לפי זה מדוייק לשון הפסוק שמניח רבינו 'שגרו פיו ולא להוסיף דברי תורה, כדי שלא יגשם לותם. (...) לך נראה לכל זה מדוסר לגבי לדיקים גדולים, שעושים בכל פעם ממדריגה למדריגה, והרי יתוע שבמידת עשוה ים מדריגות רבות מאוד, גאוה מעל גאוה עד אין סוף, ובכל פעם שהלדיקים מסיגים יותר את גדולת הבי"ת, רואים הם שעדיין הם עומדים בבחינת גשמיות וגיאות, וממילא אינם רואים לדבר דברי תורה עד שעושים תשובה ומזדככים יותר, וכן תמיד (עיין ליקו"מ ח"ת פימן ו אות ג). ולזו שאומתם שלא לשמה לגמרי וכל ליומדם הוא להתייהר ולקנטר, הם ולתי לסוריים לדבר דברי תורה, כי נעשה להם סם מוות, בבחינת (הושע יד) 'ופשעים יכשלו בם', לבל רוב העולם לסור להם ליבטל מדברי תורה בשום לופן, וכמאמר מז"ל (פסחים נ ע"ב) 'לעולם יעסוק לדם בתורה אע"פ שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה', ופפרט אלה שמקורבים לדיקים ומתבטלים אליהם, אזי הדיקים מתירים להם ליזה בחינה מסוי"ל לוזות ללמוד על ידה ממדריגתה לפחותה, דזהו כל תקוותה של תורה שיתגשמו ויתמשכו, וקייס בנפשו 'שברו פיהו דברו בגאות', כי הטומאה הוא בחינת גיאות, כמבואר במאמר על דברי מז"ל 'בפסוק 'ותשא לים נפש יקרה מגולל', ואמר לו רבו 'פתח פיך ויאירו דבריך', כי ע"י האמת רבו יכול שוב לדבר דיבורי תורה מלילים. **ע"י הגאות**. מובא בשים"ק (ה, תעט): לפו פעם את הבעש"ט בתדרו לתך שרוער מתוך מתוך, ובשאלו אותו את"כ על זה, ענה ואמר, כמה יגיעות צריך האדם עד שיזכה לגילוי אליהו פעם אחת בשבך ימי חייו, וכמה יגיעות צריך עד שיהיה אליהו הנביא נא אלו מדי יום, וכמה יגיעות צריך שיהיה אליהו הנביא עומד בתוך ואיתו נכנס אלך בחשות (כי אתיה השילוני רבו אל אליהו הנביא, היה רבו של הבעש"ט), ועם הרהור קל אחד של גאוה יכולים להפסיד את הכל. ועוד

לוי בר סיסא

קחו עמכם קראים טובים, דרשנים טובים, כגון לוי בר סיסי וחבריו. רבי לוי בר סיסי, באו גייסות לעירו, ונטל ס"ת ועלה לראש הגג. אמר, רבש"ע, אם בָּטָלית אחד מילתא מן דין ספרא, יעלון להון ליסטים, ואי לא, יזלון להון מדאיתבעון ולא ישתכחון (ילקו"ש הושע רמז תקלג).

לוי סתם הוא תלמיד רבי, והוא 'לוי סבא' בחולין פ"ב. 'לוי אחוי קידה לפני רבי ואיטלע והיה לו זה בעבור שהטיח דברים כלפי מעלה בתענית נשמים כדי לבקש זכות על ישראל, ונראה מזה כי הוא לוי בר סיסי, וקיבל מר' חנינא בר חמא ומר' אפס ומריב"ל, וכשמת ר' אפס וישב בראש ר' חנינא בר חמא אז ירד לבבל כדאיתא בכתובות (קג:), וכן בשבת (פו) אמרו לו לרב, גברא רבה אריכא ירד לנהרדעא, ופירש"י לוי היה שוה בחכמה ובשנים כמו ר' חנינא בר חמא אבל ר' אפס גדול בשנים מהם (ספר יוחסין, נ).

עבודת אלילים

נקראים ע"א שלהם בשם 'אלהים', כי יונקים מבחי' מלכות הנקרא 'אלקים' (ליקו"ת ד, ב).

רבי יצחק אומר, אילו נפרט שֵׁמָן של ע"א לא יספיקו להן כל עורות שבעולם. ר"א אומר, למה נקרא שמן 'אלהים אחרים', שמחדשין להן אלוהות הרבה, שאם היה של זהב וצריך לו, עושהו של כסף, של כסף וצריך לו, עושהו של נחושת, של נחושת וצריך לו, עושהו של ברזל, של ברזל עושהו של בדיל, של בדיל עושהו של עופרת, של עופרת עושהו של עץ (ילקו"ש דברים רמז תתסז).

לא לפנות אחר ע"ז במחשבה או בדיבור, ולא אפילו בראייה לבד, כדי שלא יבוא מתוך כך לעבוד אותה, שנאמר 'אַל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִים'. ואמרו בספרא (קדושים א) 'אם פונה אתה אחריהם, אתה עושה אותן אלוהות', כלומר אל תתעסק בענייניה, כלומר להרהר אחרי השגעונות של המאמינים בה, שמזל פלוני או כוכב פלוני יעשה פעולה כן (ספר החינוך ריג).

אם מפנה עצמו להבלי עולם, יבוא מזה לעבוד ע"א (ש"ר עה"ת ויקרא יט, ד).

כל דבר בעולם שאיש הישראלי עושה, אם אין עבודתו בהתקשרות הבורא, ובפרט בהיות לו ח"ו איזה פנייה, זה נקרא ע"ז, שעבודתו פסולה וזרה מאיתו ית', והכל נמשך מסט"א עצת היצה"ר המסיתו ומפרידו מדביקות אל (אור המאיר פ' אחרית).

ענין ע"א היה, שחשבו שה' מסר ההנהגה אל המערכת וכוחות הטבע, ועפ"ז ביקשו תחבולות להפיק רצון מכוחות הטבע (מלבי"ם תהלים קו, יט).

יב בני סימונית תמן לגבי רבי, תמרין ליה, נעשׂ תמן לן חד בר נש דריש, דיין, וחזן, ספר מתניין, ועבד לן כל צורכין. ויהב לון לוי בר סיסי. עשו לו בימה גדולה, והסיבוהו עליה, תמן ומלמדים לויה, הגידמת במה היא מולמת, ולמ לגיבון. תמרין, דילמה דלית הוא מרי מולפן, ניתמול ליה שמלמדה. תמן ומלמדים ליה, מהו הדין דכתיב 'לבל תגיד לך את הרשוס נכתב תמת', מס 'תמת' למה 'רשוס', ומס 'רשוס' למה 'תמת'. ולמ לגיבון. תמן לגבי רבי, תמרון ליה, הדין פייסונא דפייסנתך. תמר לון, מייכון, בר נש לכותי יהבית לכון. שלמ מייתיתי, ושלמ ליה, תמר ליה, רקה דס מהו. תמר ליה, מס יש בו תמלומות של רוק, כשר. הגידמת במה היא מולמת. תמר ליה, בשיניה. תמר ליה, מהו הדין דכתיב 'לבל תגיד לך את הרשוס נכתב תמת', מס 'תמת' למה 'רשוס', ומס 'רשוס' למה 'תמת'. שיתמתה בהן עלמך. ופירש הקרבן העדה (שם): **'תמת למה רשוס'**. ל'תמת' משמע כתב מפורש ומובן לכל, ו'רשוס' משמע שימנע בעלמת. **עד שלא נתפשט גזר דין רשוס**. שתפשר להתבטל ע"י תפילה. **מס נצלה**. שלא ידעת להשיב בדברי תורה, למה, 'בהתגשל', לפי שהיית מתגשל עלמך, 'ומס זמות', שתפשר להתגאות בדברי תורה, קוף שתפשיס 'יד לפה', שלא יהיה בידך להשיב.

ואני תפלה

אָנָא יי כְּלָא רַחֲמִים רַבִּים, הָרַחֲמָן בֶּאֱמֶת, יְעוֹרְרוּ רַחֲמֶיךָ וַחֲסָדֶיךָ עַל נִבְזֶה וְחָדָל אישים כְּמוֹנִי, שֶׁאְוַּבָּה לְהָרְגִּישׁ שִׁפְלוּתִי בֶּאֱמֶת. וְאַל יַעְרְמוּ עֲוֹנוֹתַי לְרַחוֹת אוֹתִי חֵם וְשָׁלוֹם, לְבַלְבֵּל אֶת דַּעְתִּי וּמַחֲשַׁבְתִּי בְּמַחֲשָׁבוֹת שֶׁל שְׁטוּת שֶׁהֵם הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁל פָּנִיוּת וְגַבְהוּת. רַחֵם עָלַי לְמַעַנְךָ וְהַצִּילֵנִי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים כִּישׁוּם צַד גַּאוּת וְגַבְהוּת בָּעוֹלָם כְּלָל. כִּי בֶּאֱמֶת יָדַעְתִּי כִּי אֵינִי רָאוּי וְכִדְאִי לְהִתְקָרֵב אֵלֶיךָ, כִּי פָּגַמְתִּי בְּכִבּוּדְךָ מְאֹד כַּאֲשֶׁר אַתָּה יָדֵעְתָּ יי אֱלֹהַי, אַךְ נִשְׁעַנְתִּי עַל רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, שֶׁתִּהְיֶה בְּעֶזְרִי וְתִשְׁתַּדֵּל בְּהַצָּלָתִי (ליקו"ת יא).

פסילי אלהיהם תשרפון באש. כלכתיב בדברים (ז, ה; כד–כו) גבי מצוות ירושת ארץ ישראל מידי שבעת העממים: כִּי יְבִיאֲךָ ה' אֱלֹקֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָשַׁל גּוֹיִם רַבִּים מִפָּנֶיךָ הַחִתִּי וְהַגִּרְגָּשִׁי וְהָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי שִׁבְעָה גוֹיִם רַבִּים וַעֲצוּמִים מִמֶּךָּ: (...) וְנָתַן מַלְכִיהֶם בְּיָדֶךָ וְהַכִּיתָם אֹתָם הָשֵׁמֵד תַּשְׁמִיד אֹתָם לֹא תִכְרֹת לָהֶם בְּרִית וְלֹא תְחָנֵּם: פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ לֹא תַחְמֹד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם וְלָקַחְתָּ לָךְ פֶּן תִּוָּקֵשׁ בּוֹ כִּי תוֹעֲבַת ה' אֱלֹקֶיךָ הוּא: וְלֹא תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתֶךָ וְהָיִיתָ חֵרֶם כָּמֹהוּ שַׁקֵּץ תְּשַׁקְּצֶנּוּ וְתַעֵב תְּתַעֲבֶנּוּ כִּי חֵרֶם הוּא: ופירש"י (שם): **לא תחמד כספם וזהבם.** כשטוטו. ומדרשו, לפי שאין אתה מגדילים עלמכם כשאתי מסגיע לכם טובה, לפיכך תשק ה' כזה. **כי פתח פתעם.** המתעטין עלמכם, כגון תברהם שאמר 'אנכי עפר ואפר', וכגון משה ואהרן שאמרו 'ונחנו מה', לא כנבוכדנאצר שאמר 'אֶעֱלֶה לְעֲלֵי עָב' (ישעיה יד), וסנחריב שאמר 'מי בכל אלהי הארצות' (מל"ב יח), ואישע שאמר 'אני מושב אלקים ישבתי' (ישעיה כח).

ובעבודת אלילים כתיב פסילי אלהיהם תשרפון באש (דברים ז), **וכל העומד לשרוף כשרוף דמי, וכתותי מכתת שיעוריה, כמובא בגמרא** (ירמ"ש כח.) **לענין שופר של עבודת אלילים. וכיון שמכתת כתית שיעוריה, אין לו כלי הדיבור לדבר עמהם. אך כשהוא נזהר ושומר כבוד השם שיהיה בשלימות, שהוא נבזה בעיניו נמאס, על ידי זה יוכל לדבר דיבורים המאירים, בבחינת** (ישעיקל מג) **והארץ האירה מכבודו, והם מאירים לו לתשובה, ויכול לבוא לתבונות התורה לעומקה כנ"ל:**

והארץ האירה מכבודו. וכמב גמי הגמל (יח): ר"ל כי 'ארץ' הוא גמי' 'מלכות פה' כמ"ש גמי' י"ב, ו'נפש חיה', ה'רוח ממלמ"ן, מוסיף מתוסגע"פ, נצחי' 'תוסף הארץ נפש חיה', ו'מלכות, פה, מוסגע"פ קריין לה' ע"ס, וכן כמיב 'נפשי כארץ', 'נפשי' הוא הדיבור כנ"ל, וכן גמי' ד' כתב ס'ארץ היא דינא דמלכותא', גמי' 'ותארץ מתקוממת לו', ומלכות הוא פה, ועל כן 'והארץ האירה' היא גמי' דיבורים המאירים.

והארץ האירה מכבודו. וכמב בליקו"ה (יו"ד תולעים ג, ח): כי נחמת 'מלא כל הארץ כבודו', 'מלא כל הארץ דייקא, כי עיקר התגלות כבודו הוא מבחינת הארץ, בבחינת 'והארץ האירה מכבודו', כי ארץ היא בחינת מלכות, שהיא בחינת כבוד. שהוא מעיר הגידמא (שהוא תוסיפ עבדו ע"ז), וליומתם התורה (דברים יג) לשרוף את כל אלקי וכוכבי כליל לה', ועל כן כל שימוש הנעשה בכוכב זה לצורך מגוה, דינו כלפ נעשה לגלי, ממכר והשומד לשריפה דינו כשרוף ממש, וז"ל הגמרא: ממר רב יהודה, משופר של עבודה זרה לא יתקע, ואם תקע יצא. משופר של עיר הנדחת לא יתקע, ואם תקע לא יצא. מאי טעמא, עיר הנדחת כתותי מיכתת שיעוריה. ופירש"י (שם): **משופר של עבודה זרה.** שנשתמש בו לעבודה זרה, ונאסר בהנאה, כלתניא בתוספתא עבודה זרה (נח) "אבד תאבדון את כל המקומות", בכליס שנשתמשו בהן לעבודה זרה הכתוב מדבר. **כתותי מיכתת שיעוריה.** להא לשריפה קאי, וכשרוף דמי, ושופר בעי שיעור, כלתמרינן לעיל (ר"ה כז) 'כדי שיתמוגו בידו ויירתה לכתן ולכתן'. **נבזה בעיניו נמאס.** והוא מלשה"כ בתהלים (טו, ה–ו) גבי שבח השפלים והעגוויס: מְזִמֵּור לְדָוִד ה' מִי יָגוּר בְּאָהֳלֶךָ מִי יִשְׁכֹּן בְּהַר קָדְשֶׁךָ: הוֹלֵךְ תָּמִים וּפֹעֵל צֶדֶק וְדֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ: לֹא רָגַל עַל לְשֹׁנוֹ לֹא עָשָׂה לְרֵעֵהוּ רָעָה וְחֶרְפָּה לֹא נָשָׂא עַל קְרֹבוֹ: נִבְזֶה בְּעֵינָיו נִמְאָס וְאֶת יִרְאֵי ה' יְכַבֵּד נִשְׁבַּע לְהָרַע וְלֹא יָמֵר: כַּסְפּוֹ לֹא נָתַן בְּנֶשֶׁךְ וְשֹׁחַד עַל נָקִי לֹא לָקָח עֹשֵׂה אֵלֶּה לֹא יִמּוֹט לְעוֹלָם: וכתב בספר תרליס (לה, ז): מלוה מדברי קבלה שיהא מלס 'נבזה בעיניו נמאס ואת יראי ה' יכבד'. פירוש, שידמה עלמו נבזה ונמאס, לגבי לאחרים, כל מי שיודע בו שהוא ירא שמייס, יהיה מחוג וכבד מאוד בעיניו ויכוף לעלמו לגיו.

והארץ האירה מכבודו. פס' זה מכר בחזיון יחזקאל על גורת ביהמ"ק השלישי דלעת"ל, וז"ל: וַיּוֹלִכֵנִי אֶל הַשַּׁעַר שַׁעַר הַחִיצוֹן הַפֹּנֶה קָדִים: וְהִנֵּה כְּבוֹד אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל בָּא מִדֶּרֶךְ הַקָּדִים וְקוֹלוֹ כְּקוֹל מַיִם רַבִּים וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבֹדוֹ: (מג, ו–ג): וַיּוֹלִכֵנִי אֶל הַשַּׁעַר שַׁעַר הַפֹּנֶה קָדִים דֶּרֶךְ הַשֹּׁעֵר הַזֶּה וְהוּא סָגוּר לֹא יִפָּתַח וְאִישׁ לֹא יָבוֹא בּוֹ כִּי ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל בָּא בּוֹ וְהָיָה סָגוּר: וכתב בזוהר ויחזקאל על גורת ביהמ"ק השלישי דלעת"ל, וז"ל: **כקול מים רבים.** מלמד קול השכינה לקול המים, להסביר את המוזן כפי שהוראוי. **

כבד פה. מובא בזח"ג ס"ל הרב מטשערין, שהוא מדברי משה רבינו ע"ה כשסיבב בענוותנותו ליקן לגאול את עמ"י ממצרים בשלימות הקב"ה, כלכתיב בשמות (ד, י-טו): וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל ה' בִּי ה' לֹא אִישׁ דְּבָרִים אָנֹכִי גַּם מִתְּמוֹל גַּם מִשִּׁלְשֹׁם גַּם מֵאָז דַּבֶּרְךָ אֶל עַבְדֶּךָ כִּי כְבַד פֶּה וּכְבַד לָשׁוֹן אָנֹכִי: וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו מִי שָׂם פֶּה לָאָדָם אוֹ מִי יָשׂוּם אִלֵּם וְחֵרֵשׁ פִּקֵּחַ אוֹ עִוֵּר הֲלֹא אָנֹכִי ה': וְעַתָּה לֵךְ וְאָנֹכִי אֶהְיֶה עִם פִּיךָ וְהוֹרֵיתִיךָ אֲשֶׁר תְּדַבֵּר: וַיֹּאמֶר כִּי ה' בִּי אֲדֹנָי שְׁלַח נָא בְּיַד תִּשְׁלָח: וַיִּחַר אַף ה' בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אַהֲרֹן אָחִיךָ הַלֵּוִי יָדַעְתִּי כִּי דַבֵּר יְדַבֵּר הוּא וְגַם הִנֵּה הוּא יֹצֵא לִקְרָאתֶךָ וְרָאָךָ וְשָׂמַח בְּלִבּוֹ: וְדִבַּרְתָּ אֵלָיו וְשַׂמְתָּ אֶת הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאָנֹכִי אֶהְיֶה עִם פִּיךָ וְעִם פִּיהוּ וְהוֹרֵיתִי אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: וְדִבֶּר הוּא לְךָ אֶל הָעָם וְהָיָה הוּא יִהְיֶה לְּךָ לְפֶה וְאַתָּה תִּהְיֶה לּוֹ לֵאלֹהִים: ופירש"י (שם): **כבד פה.** בכבידות מני מדבר. **מי שם פה וגו'.** מי לימדך לדבר כשהיית נידון לפני פרעה על המצרי. **ודבר הוא לך.** בשבילך ידבר אל העם. **יהיה לך לפה.** למלין, לפי שאתה כבד פה. **ואתה תהיה לו לאלהים.** לרב ולשלח. וכתבו בפירוש בעלי התוספות (שם): **מי שם פה.** כלומר פה מדשה מי בורא, כל אכן שים בידי לתקן פה שלך שאינה נריכה אלא תיקון מעט.

כבוד ולא ירדום. והוא מלשה"כ בתהלים (ל, ט-יג): חֲלִי ה' הָיָה לָךְ הֶעֱלִיתָ נַפְשִׁי מִשְּׁאוֹל חִיִּיתַנִי מיורדי בור: זַמְּרוּ לַה' חֲסִידָיו וְהוֹדוּ לְזֵכֶר קָדְשׁוֹ: כִּי רֶגַע בְּאַפּוֹ חַיִּים בִּרְצוֹנוֹ בָּעֶרֶב יָלִין בֶּכִי וְלַבֹּקֶר רִנָּה: וַאֲנִי אָמַרְתִּי בְשַׁלְוִי בַּל אֶמּוֹט לְעוֹלָם: ה' בִּרְצוֹנְךָ הָעְמַדְתָּה לְהָרִי עֹז הִסְתַּרְתָּ פָנֶיךָ הָיִיתִי נִבְהָל: אֵלֶיךָ ה' אֶקְרָא וְאֶל אֲדֹנָי אֶתְחַנָּן: מַה בֶּצַע בְּדָמִי בְּרִדְתִּי אֶל שָׁחַת הֲיוֹדְךָ עָפָר הֲיַגִּיד אֲמִתֶּךָ: שְׁמַע ה' וְחָנֵּנִי ה' הֱיֵה עֹזֵר לִי: הָפַכְתָּ מִסְפְּדִי לְמָחוֹל לִי פִּתַּחְתָּ שַׂקִּי וַתְּאַזְּרֵנִי שִׂמְחָה: לְמַעַן יְזַמֶּרְךָ כָבוֹד וְלֹא יִדֹּם ה' אֱלֹהַי לְעוֹלָם אוֹדֶךָּ: ופירש המלבי"ם (שם): **מה בצע בדמי.** הנה בחיי יש לך בצע ותועלת ממני בזמה שאני מודה ומשבח לך, אבל 'בדמי', דהיינו בשמיקתי והפסק תנועתי, 'מה בצע' יהיה לך. **למען יזמרך כבוד.** כדי שהנפש שבי שנקרעת בשם 'כבוד' יוכל לזמרך. **ולא ידום.** וייפסק ע"י המיתה מן נעים זמירות ישראל. ומציגו בשו"ת (מוהרי"ל, דלך סייס כג) שדרש פס' זה גם על עסק התורה בחצות לילה, שהוא זמן המסוגל לתשובה בידוע, וז"ל: כי כשרוח לפון מתעורר בחצות הלילה מנשב בכיוור דוד, לפי שהתעוררות השמחה בא עליו מצד לפון, ולז מזמר לפני הקב"ה, כענין שכתוב (תהלים פג) 'אלקים אל דמי לך וגו'', וכתיב 'למען יזמרך כבוד ולא ידום'. וכשקול ריגה של תורה עולה מלמטה, מחריש הקב"ה כל נצח מעלה ומקשיב הקול ההוא.

כל מקום שנאמר וא"ו הוא מוסיף. הוא כלשון המדרש בב"ר (יג, ג): 'אלה תולדות השמים וגו'. אמר רבי אחבו, כל מקום שנאמר 'אלה' פסל את הרשעים, 'ואלה' מוסיף על הרשעים.

וכלשהמ בפסחים (ה ע"ח): וי"ו מוסיף על ענין הרשעים.

כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה. כתיב בויקרא (יט, ג): אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: ופירש"י (שם): **קדושים תהיו.** הוו פרושים מן הערוות ומן העבירה, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה. והוא ע"פ דברי המדרש בויק"ר (פ' קדושים כד, ח): אמר רבי יהודה בן פזי, מפני מה נסמכה פרשת ערוות לפרשת קדושים, אלא ללמדך שכל מקום שאתה מוצא בו גדר ערוה אתה מוצא קדושה. ואתיא כהאי דרבי יהודה בן פזי דאמר, כל מי שהוא גודר עצמו מן הערוה נקרא קדוש. וכתב ביפה תואר (שם): **גדר** שאין יכול לדבר ערוה, לשון לימוד שכל מקום שאתה מוצא בו גדר ערוה אתה מוצא קדושה. וכתב בשפתי חכמים (שם): **גדר** שאין יכול לדבר ערוה, כי אם לכוון גם הרהור עבירה ולהסתכל בנשים, אשר ההרהור מהם הם גדר וסייג לערוה, ולהיינו מהם הוא קדושה, לקדש עצמו יותר ממה שאתה מוזהר.

ג וכבוד בשלימות אינו כי אם על ידי וא"ו שימשיך לתוכה, כי בלא וא"ו נשאר **כבד** פה, ועל ידי וא"ו הוא בבחינת (תהלים ג) **כבוד** ולא ידום. כי כל מקום שנאמר וא"ו, הוא מוסיף (פסחים ה.), היינו בחינת תוספות קדושה, היינו שמירת הברית, כמאמר חז"ל כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה, אתה מוצא קדושה (מ"ר קדושים פ' כד הובא בתש"י).

כי בלא וא"ו נשאר כבד פה. וכתב בזמי הנחל (יח): לכאורה יש להתפלא, הלא משה אמר 'כי כבד פה', ואיך יתכן זה, הלא הוא זכה לקדושת הברית בשלימות. אך נראה לענ"ד לייסב זה ולקשר זה עם תחילת הענין, כמה שאמרנו יותר וממרת למשה בעת שעשה המכות במצרים 'תנן תמה מכניס לעפריים', כי משה ממתת קטנותו בעיני עלמו המזיק עלמו לכבד פה, הלא המשיך הוא"ו שהוא בחינת שלימות, בחינת יתודת עילאה, בחינת שמירת הברית בשלימות, בחינת יתודת עילאה, בחינת שמירת הברית של הגדולים במעלה, שיוכלו ללמוד ממנו ישראל הקטנים במעלה ק"ו שישמרו גם הם את בריתם, ויקבלו ממנו קדושתם ופריזותם בבחינת יתודת תמלה, ועי"ז יזכו להיות ענווים בתמת, ושבחי המורה יהיו להם שיוכל לנוח לתבונות התורה לעומקת, ועל כן תמר שתמר לו הקב"ה 'בהולילך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על הר הזה', שזה בחינת תבונות התורה לעומקת כנ"ל, תז טען לפני השי"ת 'כי כבד פה אנכי', הלא וא"ו, מחמת קטנותו בעיני עלמו כנ"ל, ואיך תוכל לרחות שיבוא על ידי לתבונות התורה לעומקת. והשי"ת השיבו לו 'ועתה לך ואנכי אהיה עם פיך והוריתיך אשר תדבר', היינו שאנכי לקדש תוחך בקדושת הברית, ותזכה עי"ז לדיבורים התחירים, ותמשיך קדושתך על כל ישראל ויזכו כולם על ידך לקדושת הברית ולדיבורים התחירים ויבוחו על ידך לתבונות התורה. ובפרט בשעת קבלת התורה, שתז תמר לו השי"ת 'ותתה פה אמלד עמדי', שפירש עלמו תן התמה והמשיך תקדושתו ופריזותו על כל ישראל, בבחינת 'היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל תשה', ותז זכו כל ישראל לדיבורים התחירים לעשות תשובה בחינת הטל תורות (כמוכר לקמן בתות ד'), כמו שאמרנו תז"ל שילתה נשמתן, וע"י הטל של תחיה שהוא בחינת הטל תורות בחינת 'הקילו ורננו שכני עפר', כי טל תורות שלך נחיו ישראל תז, והכל היה ע"י משה שזכה תז לדיבורים התחירים בשלימות נפלא, בבחינת 'משה ידבר', ועי"ז יכלו כל ישראל לזכות לקבלת התורה לתבונות התורה לעומקת. ומשה אמע לדברי ה' והלך למצרים ליקח משה את ישראל, ועשה כל התכות התופלאות במצרים, ועל כן כששלחו תותו יותני וממרת 'תנן תמה מכניס לעפריים', תיך תמה רוצה להכניס תבונות התורה בישראל שהם במדריגה פחותה, השיב להם 'תמרי תינשי וכו' כתצ"ע, כי ידע זה מתצועת השי"ת 'ותנכי אהיה עם פיך', שיזכו על ידו כל ישראל לקדושת הברית ולהטל תורות, ויבוחו לתבונות התורה לעומקת. ועל כן תמר לו השי"ת 'ותרת אל התצות בתל שדי ושמי ה'', זה בחינת יתודת עילאה ויתודת תמלה, בבחינת 'תני ה' הוא שמי' המצוחר בסוף התורה, 'אל נודעתי להם', שלא זכו עדיין בניהם לשמירת הברית בשני הבחינות, ועל כן לך אל פרעה והוציאם משם ע"י 'תמרי תינשי' המצוחר בפניס, ויזכו לתלת התורה ותהיה נקָב להם בבחינת 'שמי ה'', יתודת עילאה ויתודת תמלה, שע"י זוכין לקבלת התורה.

וא"ך הוא מוסיף היינו בחי' תוספות קדושה. ומובא בזמי הנחל (יח): נראה שרמז בזה כי צריך להוסיף בכל פעם קדושה בקדושת הברית, שכל יום ויום צריך להוסיף בו קדושה בקדושת הברית מיום שלפניו. **היינו שמירת הברית.** ובילקו"מ (ת"ת יח): להיעלל מגילות וגלולות לפסר רק ע"י תיקון הברית, היינו שמירת המוח מתחשבות רעות ומהרהורים רעים, בבדי שייעלל מפגם הברית בפועל, כמבואר בליקוטי הלכות.

כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה. וכתב בליקו"ה (מה"ע קידושין ג, ג): בוודאי עיקר הנסיון והבחירה של תדם מנעוריו הוא תאות ניתוף שבוער בתדם מנעוריו, וצריך כל תמד לרחם על עלמו לשבר תמוח זאת בתכלית, כי בשביל זה בא לעולם, ותז יזכה למה שיזכה תשרי לו, ותפילו תס תיטו גבור תיל לכבוש תת יצרו ותמותו לגמרי להיות קדוש בתכלית הקדושה כרחוי, על כל פניס יחוס על עלמו ועל נפש בניו ובנותיו וכל הדורות התלויים בו, ותל יפגוס בבחינת ח"ו על כל פניס, כי תתדם שבו נאמר ר' הדיברות, והיה ראוי שיהיה פתוח ברווחה להוציא התורה בכל חלקיה, אך שבאו הערב רב וגרמו, שמשה לא יוכל להוציא כל מה שהיה ראוי, ואינו מוציא אלא מעט (אדיר במרום ח"א, למגזר מלין דקשיטו). **אין** פה אלא משה, שנאמר 'כי כבד פה וכבד לשון אנכי', ר"ל 'כבד' לשון אור, כמו 'והארץ האירה מכבדו', וכמ"ש בראשית חכמה (בשער היראה) שמלת כבוד מתפרש על אור, ואמר שיש לו אור מן הפה שהוא בינה, שהרי משה זכה לבינה, ו'כבד לשון' שיש לו אור מדעת כנודע (קה"י, פה).

ואני תפלה

אָנָּא יי, רַחֲמָן הָאֱמֶת, מָלֵא רַחֲמִים, חָמֹל עַל מַעֲשֶׂיךָ, וְתַפְתֵּח פִּי וְלִבִּי שֶׁאוּכַל לְפָרֵשׁ שִׂיחָתִי לְפָנֶיךָ. וְאִוָּכֵה לְעוֹרֵר רַחֲמֶיךָ הָאֲמִתִּיִּים עָלַי, שֶׁתְּרַחֵם עָלַי מַעֲתָּה, וְתַעֲזֹר לִי שֶׁאֶזְכֶּה לְקַדֵּשׁ וּלְטַהֵר עַצְמִי בְּקָדְשַׁת הַבְּרִית, וְאֶנָּצֵל מֵעֲתָּה מִכָּל מִינֵי פֶּגֶם הַבְּרִית שֶׁבָּעוֹלָם. "הֶעֱבֵר עֵינַי מֵרְאוֹת שָׁוְא, בִּדְרָכֶיךָ חַיֵּנִי". וְכָל מַה שֶּׁפָּגַמְתִּי עַד עַתָּה בִּבְרִית קֹדֶשׁ עַל הַכֹּל תְּמַחֵל וְתִסְלַח לִי, מְזֹהָם וְסוֹלֵחַ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים וְחַסְדֶּיךָ הָעֲצוּמִים, הֵן מַה שֶּׁפָּגַמְתִּי בְּמַחֲשָׁבָה אוֹ בְּדִבּוּר אוֹ בְּמַעֲשֶׂה, הֵן מַה שֶּׁפָּגַמְתִּי בְּרִאַיַּת הָעַיִן וּבִשְׁמִיעַת הָאֹזֶן וּבְהוּשׁ הָרֵיחַ, בֵּין בְּשׂוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד בֵּין בְּאֹנֶס בֵּין בְּרָצוֹן וְכָל מִינֵי פְּגָמִים שֶׁפָּגַמְתִּי בְּפֶגֶם הַבְּרִית, עַל הַכֹּל תְּמַחֵל וְתִסְלַח לִי, חַנּוּן הַמַּרְבֶּה לִסְלֹחַ. "לְמַעַן שִׁמְךָ יי וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנִי כִּי רַב הוּא". וְתִרַחֵם עָלַי וְתִשְׁבֹּר וְתַכְנִיעַ וְתִכְבֹּשׁ אֶת כָּל מִינֵי קְשָׁרִים וַעֲבוֹתוֹת וְשִׁלְשֶׁלֶת דְּסִטְרָא אָחֳרָא שֶׁנִּקְשְׁרוּ וְנִגְדְּלוּ עַל יְדֵי עֲוֹנוֹתַי הַמְּרֻבִּים, אֲשֶׁר הֵם מִתְגַּבְּרִים עָלַי בְּכָל עֵת וְרוֹצִים לְמָשְׁכֵנִי, חַס וְשָׁלוֹם, מִפֶּגֶם לְפֶגֶם, וְאֵין מְנִיחִים אוֹתִי לְקַדֵּשׁ וּלְטַהֵר עַצְמִי בֶּאֱמֶת כָּרָאוּי, וּמֵחֲמַת זֶה אֲנִי רָחוֹק מִקְּדֻשַּׁת הַבְּרִית בֶּאֱמֶת, בָּרְאוּי לְאִישׁ יִשְׂרְאֵלִי לְזָרֵעַ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב אֲשֶׁר בָּהֶם בָּחָרְתָּ (ליקו"ת יא).

התורה היא בחי' ו"ק, כי הלוחות, ארכן ו"ו ורחבן ו"ו (ליקו"מ א).

וא"ו אי אפשר לקרותה בלא ו' שניה, היינו שישראל שהוא בחי' ו', מקושר בו ו' שניה, שהוא בחי' יוסף (ליקו"מ פ).

הוא"ו הוא החיות של כל דבר (ליקו"מ קנא).

ציסו"ע הוא בחי' וא"ו (ליקו"ה ר"ה ד, ח).

בגין דיעקב כללא דאבהן, והוא אילנא קדישא, בגין כך ו' דשמא קדישא ביה אחידא, והכי קרינן 'יעקוב' בוא"ו (זהר אחרי מות סז:).

וא"ו הוא רמז על עץ חיים, והוא בחי' המשכה, שמשם נמשך שפע וחיים וברכה וכל טוב (דגל מחנה אפרים פ' תזריע).

כל אחד יש לו צינור שהוא בחי' אות וא"ו, כי ההשפעה צריכה להימשך ע"י תיקון המידות שהם שישה מידות. כי איך ימשיך על עצמו מידת חסד עליון אם אין מוצא בעצמו מידת חסד להתחסד ואינו עושה חסד, רק אם עושה חסד יהיה חסדו הכנה שתשרה עליו חסד עליון, וכן מידת גבורה על האומות העולם ושונאיו, אם אין מתגבר על יצרו ומקיים 'רגזו ואל תחטאו', וכדומה כל המידות. והנה י"ב פעמים אות ו' גימט' חס"ד, שעי"ז ממשיך חסד לכללות ישראל (זרע קודש פ' ויחי).

ו' הוא סוד התפארת, וכן בחי' היסוד הוא בחי' ו', והוא בחי' מילוי הו"ו שהוא ג"כ ו', בסוד 'גוף ובריית חשבינן חד' (קה"י, ו).

כבד פה

הדיבור שאדם מדבר בחצי דיבור, שאינו מוציא אותיות הדיבור יפה יפה, זה בחינה כמו בחינת קרי (ספר המידות ח"ב קרי ג).

ביום השלישי חזרו ונזכרו הזוג הזה, והיו בוכים ומתגעגעים איך לוזקחין בכאן את הבעטליר השלישי, שהיה כבד פה. (...) ואתם סבורים שאני כבד פה, אין אני כבד פה כלל, רק שהדיבורים של העולם שאינם שבחים להשי"ת, אין בהם שלימות. (וע"כ הוא נראה ככבד פה, כי הוא ככבד פה מאלו הדיבורים של העולם שאין בהם שלימות) (ספורי מעשיות יג).

כל הבריאה היתה ע"י אותיות ודיבורים שהם הי' מאמרות, אבל בראשית, שהוא מאמר סתום, שם אותיות הדיבור בהעלם נפלא, בבחי' 'כבד פה' הנאמר במשה. ומגודל ההעלמה, מזה דייקא יונקים מקומות המטונפים עד שנעשים אצלם אותיות ודיבורים של שקר, בחי' דיבורי הנחש הקדמוני שהסית בדיבוריו את אדם וחוה וכו' (ליקו"ה נפילת אפים ו, ד).

כבד פה' באורייתא דבע"פ, ו'כבד לשון' באורייתא שבכתב (זהר צו כז:). **מי** שאינו יוכל לדבר היטב נקרא 'כבד פה וכבד לשון', ומי שאינו יוכל לדבר כלל נקרא 'אילם', כלומר קשה כמו אבן להוציא ממנו הדיבור (תו"ח אגדות גיטין). **דבר** זה הוא אחד מתנאי המתנצא אפילו באקראי, שיהיה שלם בגופו, וזה אחד מחסרוני הגוף, ולזה אמר משה שלא ישמעו לסיבת קולו, כי כבד פה וכבד לשון הוא (אוה"ח שמות ד, א). **אמרו** שמשה הוא כבד פה וכבד לשון בגלות. והענין, כי סיני הוא הפה שבו נאמר ר' הדיברות, והיה ראוי שיהיה פתוח ברווחה להוציא התורה בכל חלקיה, אך שבאו הערב רב וגרמו, שמשה לא יוכל להוציא כל מה שהיה ראוי, ואינו מוציא אלא מעט (אדיר במרום ח"א, למגזר מלין דקשיטו). **אין** פה אלא משה, שנאמר 'כי כבד פה וכבד לשון אנכי', ר"ל 'כבד' לשון אור, כמו 'והארץ האירה מכבדו', וכמ"ש בראשית חכמה (בשער היראה) שמלת כבוד מתפרש על אור, ואמר שיש לו אור מן הפה שהוא בינה, שהרי משה זכה לבינה, ו'כבד לשון' שיש לו אור מדעת כנודע (קה"י, פה).

ממוייב לקדם עצמו במותר לו, והעיקר במקום שאם עסק עיקר הקדושה, כמו שאמרו רז"ל (ויק"ר כד) 'כל מקום שאתה מוצא גדל ערוה, שם מוצא קדושה וכו'', לך על כל פנים ישמור עצמו מלגזול לידי עבירה ח"ו, בפרט בדורות הללו שגם להיות נשמרין מעבירה גמורה ח"ו, לריכין ג"כ מלחמות גדולות והתחזקות גדול, ותחינות ובקשת הרחמים, והתקרבות לצדיקים וכשרים לחיותם וכמה דרכי עצות קדושות, ולעסוק בתורה ותפילה ומצות ומעשים טובים הרבה, כדי לזכות ע"י כל זה להינצל מעבירות ח"ו, כי גם מי שנשמר מעבירות אע"פ שאינו קדוש ופרוש כראוי, אעפ"כ הוא ג"כ בכלל שמירת הברית, כמבואר בהתורה 'לחי ה' הוא שמי וכו'' (סימן יח), עי"ש. (...) כי יש אלפי אלפים ורבי רבבות דרגות בבחינת שמירת הברית, וכל החילוקים שבין מדריגות הצדיקים והכשרים שיש ביניהם אלפים ורבבות מדריגות עד אין קץ, רובם ככולם הוא בענין שמירת הברית, אבל על כל פנים כשאינו נעל עבירה ח"ו, הוא בכלל שמירת הברית, ואפילו אם עבר עבירות מקולם, אפילו אם עבר מה שעבר ח"ו, אעפ"כ 'אין לך דבר שעומד בפני התשובה', ועיקר התשובה שבעתי מפי רבינו ז"ל שאמר שעיקר התשובה הוא לגלי לעצמו עוד מה שעשה, דהיינו כשבא למקומות אלו שהיה מקודם ועכשיו פונה עורף מהם ואינו עושה עוד מה שעשה, זהו עיקר התשובה, ורק זה נקרא תשובה, כמבואר בליקוטי תניינא. על כן אם יתאיל מעתה לעזוב דרכו הרע ומחשבותיו הרעים, וירגיל עצמו לעסוק בתורה ותפילה ותחינות ובקשת הרבה וכו', ולא יעזוב עוד לבקשה, הוא ג"כ בכלל שומרי הברית וכנ"ל.

כי זה תלוי בזה גיאות וניאוף. גילוי מניאוף וזוכה לשמירת הברית, כמו שאמרו רז"ל (סוטה ד) 'כל המגביה, לסוף נכשל בשתי ידים, שנאמר 'ותשת לים נפש יקרה תגוד''. (...) וזה שאמרו רז"ל (סנהדרין יט) 'מוקפו של יוסף ענוותנותו של נועז, מוקפו של נועז ענוותנותו של פלטי בן ליש', כי הוא תלוי בענווה, כי ע"י ענוה ניצול מפגם הברית. וזה שכתוב 'כל הגדול מחבירו', שיש לו גדלות, 'ילרו גדול ממנו', שמתגבר עליו היצה"ר בתאות גיאות. וכי זה תלוי בזה גיאות וניאוף. ועיקרן דילרת ניצת בגלגלה עריין'. **כי זה תלוי בזה גיאות וניאוף.** ומצד גליקו"ה (יו"ד כלפי חיל ח): ע"י שמירת הברית בשלימות נשתי בחינות הנ"ל, היינו יסודת עילאה ויסודת תתאה, עי"ז זוכין לענוה שהוא בחינת כתר בשלימות, דהיינו למעט בכבוד עלמו ולהרבות כבוד המקום, וכן להיפך, ע"י ענוה זוכין לשמירת הברית, כי כל אחד תלוי בחבירו. **ברית מבונה בשם שדי:** ופיתח גליקו"מ (כג, ה): שדי הוא בחי' ברית וכו', וזה בחינת 'שדי, שאמר לעולמו די', דהיינו שאמת בחלקו לפרוש מתאוות גשמיות, מתאוות גופניות, רק לדבק מחשבתיו בכיסופין דקדושה להשי"ת כדי להמשיך נפש קדושה לגניו, כמבואר בזהר הקדוש. (...) וכן להיפך להיפך, הפוגם בברית מ"ו וכרוך אחר תאוות הגוף ח"ו, שזהו כיסופין דסט"א, חזי מוליד נפשות לא טובים ח"ו. והנה בחינת בעניו קדושת הברית יש אלפים ורבבות מדריגות, ובוודאי לריכין לנקש מהשי"ת לזכות לשמירת הברית בשלימות, דהיינו להיות פרוש ומובדל מתאוות הזאת לגמרי, במדריגת לדיקים מתיייחס אצל הש

שיש די באלקותי לכל בריה. כלכתיב בנהלתים (יז, ח–ב, ט): וַיְהִי מַבָּרָם בֵּן תִּשְׁעִים שָׁנָה וְתֵשַׁע שָׁנִים וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי אֵל שַׁדַּי הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים: וְאֶתְּנָה בְרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ וְאַרְבֶּה אוֹתְךָ בִּמְאֹד מְאֹד: (...) וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֶל אַבְרָהָם וְאַתָּה אֶת בְּרִיתִי תִּשְׁמֹר אַתָּה וְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם: ופירש"י (שם): **אני אל שדי.** לתי הוא שיש די באלקותי לכל בריה, לפיכך התהלך לפני והיה לי לאוק ופטרון. וכן כל מקום שהוא במקרא פירושו כך, דַּי שֶׁלּוֹ, והכל לפי הענין. **התהלך לפני.** כתרגומו 'פלח קדמי', הידבק בעבודתי. **והיה תמים.** לף זה ליווי אחר ליווי, היה שלם בכל נסיונותיי. ולפי מדרשו, התהלך לפני במצות מילה, ובדבר הזה תהיה תמים, שכל זמן שהערלה בך אתה פעל מום לפני. דבר אחר, 'והיה תמים', עכשיו אתה אסר ה' לריבים, ג' עיניים, ג' חוגייים, ורשם הגוויית, חוסיף לך חות על שמך ויהיו מניין חותיותיך רמ"ח כמניין איברין. **ואתנה.** ול"ו זו מוסיף על ענין רשמון, 'לתי הנה בריתי אתך' (פס' ד'), ואתה הווי זהיר לשומרה. הסיפא של דברי רש"י מתאחרים ע"פ דברי רבינו בתחילת חות זו, בקשר שבין נתי' ול"ו הוא מוסיף' ומירות הברית. ועי"ע להלן חות לעייניינו.

ה' נמקו"ח ד"ה 'שאמר לעולמו די' שהייר גם הוא לעייניינו.

וכשאינו שומר הברית וכו' הוא עושה לעצמו עבודת אלילים. וכן מלינו בזהר (קדושים, פד ע"ח): "תנינן, לאיך ליה לבר נש לאסתכלא בשפירו לתינתא, בגין דלא ייתי להרהורא בישא ויתעקר למילה מתרא. וכך הוה רבי שמעון עביד כד הוה חזיל בשתא ואזו מבריית חזלין אתריה ואמרי לתינתו שפירלן, מתיך עיניה, והוה אמר לחבריית 'לא תפנו'. וכל מלן דיסתכל בשפירו לתינתא ניתמא, לאי להרהורי בלילית, ולי סליק ההוא הרהורא בישא עלויה, לעבר משוש 'ולתלי מסכה לא תעשו לכס'.

'שמע ישראל' 'ברוך שם' כמו"פ חות ח', שהם עיקר לשונת השם ולחדושו, ועל כן כשאינו שומר הברית בשני הבחינות יחודע עילאה ויחודע תתאה שהם 'שמע' ו'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' שהם לשונת השם ולחדושו, אז עושה לעצמו עבודה זרה.

מילואי חכמה

וכשאינו שומר הברית וכו' הוא עושה לעצמו עבודת אלילים וכו' ועי"כ פוגם בשדי. ומלינו בתנחומא (לה, יד): הקב"ה שָׂם שמו בישראל כדי שייכנסו בגן עדן, ומה הַשֵּׁם והחותם שָׂשָׂם בהם, הוא 'שדי', הם שָׂם בתף, והד, ויד, והי' בתילה. ולפיכך בעת שישראל הולך לבית עולמו יש מלאך ממונה בגן עדן שלוקח לכל בר ישראל שהוא מהול ומציאו בגן עדן, ושתינן ניתולין, תע"פ שאני חותיות יש בהן מן השם שהוא 'שדי', שיש בהם הם' מן התף והד' מן היד, ולא יש בהם הי' מן 'שדי', הוא לשון 'שד', כלומר שהשד מוליך לותו לגיהנם. וישראל שהוא מהול ועובד עבודת גילולים, אזי הוא הולך ליכנס בגן עדן, והקב"ה מוסר למלאך ומוסך עלמו, ועושה עלמו כמו שלא היה מהול מעולם, ושלא יכול ליכנס בגן עדן שלא בגיהנם.

וכששומר הברית הוא זוכה לאור המאיר לו לתשובה. היינו ע"י שהוא מדבר בהתורה בדיבוריה וכו'. ומלינו בתפס"ר (ו, יח) שיש ברית בפיסח, שהיא התורה, וז"ל: יש ברית בשברם, דכתיב 'ותתה את בריתי תמלו', וכתיב 'והיתה בריתי בשברכם', ויש ברית בפיסח, זו תורה, דכתיב 'לא יאכל זר תורה זאת מפיך'. ופירש התפתות בהתורה (שם): **לא יאכל זר.** 'שלא נקרלתא ברית, דכתיב (דברים כח): 'שלא דברי הברית'.

ילקוט הנחל

שיש די באלקותי לכל בריה. ומלינו בליקו"מ (ח"ב ה, ז) שבחי' זו שייכת גם בהשגת מלוקות, וז"ל: כל לתד ולתד יש לו גבול ולמלוס בידיעת מלקומו, לפי ערכו ומדריגתו. כי תה שנתשב להקטן במעלה בתינת 'מופלא ממנו', שהוא למעלה ממדריגתו ולריך לנתלס שכלו שם, זה תללו בתינת 'מופלא ממנו', והתלס הגדול ממנו במעלה הגבוה, הוא יכול להשיג זולת, רק שהוא יש לו למלוס וגבול לתר גבוה ממנו, שגם הוא לריך לנתלס שכלו. וכן תלס הגבוה עוד יותר, גם זה תינו נתשב תללו בתינת 'מופלא ממנו', רק שיש לו למלוס וגבול גבוה עוד יותר, וכן בכל תלס ותלס לפי מדריגתו. נמלא שלכל תלס ולכל בריה יש לו למלוס וגבול מיוחד בהשגת מלקומו יתברך לפי מדריגתו, שעד זה הגבול מותר לרדוף מתשבתו להשיג ממנו יתברך לא יותר. וזה בתינת שדי, שדורז"ל 'שיש די במלקותו לכל בריה', היינו שלכל בריה ובריה יש לו די וגבול ולמלוס במלקומו, היינו בידיעת מלקומו, היינו שלכל בריה ובריה יש לו די ולמלוס וגבול מיוחד לפני עלמו בידיעת מלקומו לפי מדריגתו, וזהו 'שיש די במלקותו לכל בריה'.

וכשאינו שומר הברית. ומובא בשיח"ק (ס, שנו): הדגים פעם רבי שמעון שפירש ז"ל לתתד מהברכים, דע לך שמתירת הברית הוא השתתפות ליכנס לדכו לכל המדריגות ולכל העולמות.

כי שדי, הוא בחינת שיש די באלקותי לכל בריה (כמובא בפירש"י לך לך יז). **ובשאינו שומר הברית, היינו על ידי גיאות, הוא עושה לעצמו עבודת אלילים, הוא מראה שאין די לו באלקותו, עד שצריך עבודת אלילים, ועל כן פוגם בשדי, שיש די באלקותו לכל בריה. וכששומר הברית, הוא זוכה לאור המאיר לו לתשובה כנ"ל:**

תענוג ותחיזה בחיזה גשמיות ויצות כלילו צריך לך עוד ח"ו חיזה דבר תתר תוץ מלקותו ח"ו, תלילה לך מזה, כי בחמת יש די בחלקותו לכל בריה, ותינך צריך עוד צות דבר תתר כלל. כי מי יש לו עדיין חיזה בחיזה בחיזה גשות, שהוא בחינת גשמיות ויצות, שהוא לתוק מהשי"ת, כי 'מועמת ה' כל גבה לב', נמלא נתשב כלילו בוזה לו חיזה דבר תתר תוץ מלקותו יתברך, ועל כן בחמת ממרו רז"ל (סוטה ד) 'כל המתגאה כלילו עובד עבודה זרה', ועל כן ההיפך מזה שהוא ענוה גמיות, הוא בחינת שם שדי יש די בחלקותו לכל בריה, כי כשחין בו צות גשות והוא מבטל כל ההרגשות בחלית הביטול כלילו הוא חין ממש, וחין לו שם תענוג ותיות כי שם תיות השי"ת בעלמו, וזה די לו וחין לריך יותר, כי יש די בחלקותו לכל בריה, שיש די עונג ושמתה ותיות בחיי ועלתי בחלקותו לבד יתברך, וחין לריכין צות דבר תתר כלל, רק להיות חין ממש ולהתענג על ה' לבד כנ"ל, לתרי הזוכה לזה.

וכשאינו שומר הברית וכו' הוא עושה לעצמו עבודת אלילים. ומבד בחי הגחל (יח): ר"ל, כי בחירת הברית בשני הבחינות יחודע עילאה ויחודע תתאה, שם בחינת שדי יש בחלקותו לכל בריה, שיהיה לו די בכל בריה ובריה, שזהו היפך הגדלות, כמבואר בהתורה 'תני ה' הוא שמי', עי"ש. ולהתתיק הענין יותר, כי בחמת בחלית החשם ביצוע בחתת הבינוני עד שיהיה חין ממש, להיינו ביזה יתבר, שזהו היפך הגדלות לגמרי עד ביזה לעצה לתתות בחתיתם של מרע"ה, שבחומש בכל תבר ותבר, ותו זוכה לחיות חייס נלחייס להיות נכלל בו יתברך להתענג על ה', שהוא החומר המלוה תבר חין לו רחתה וכו' (עי' ליקו"מ ח"ב, עב). וזהו בחינת 'שדי', שיש די בחלקותו לכל בריה', היינו שחיך לריך עוד צות דבר תתר, כי לינך לריך שיהיה לך צות תענוג ותחיזה בחיזה גשמיות ויצות כלילו לריך לך עוד ח"ו חיזה דבר תתר תוץ מלקותו ח"ו, תלילה לך מזה, כי בחמת יש די בחלקותו לכל בריה, ותינך לריך עוד צות דבר תתר כלל. כי מי יש לו עדיין חיזה בחיזה בחיזה גשות, שהוא בחינת גשמיות ויצות, שהוא לתוק מהשי"ת, כי 'מועמת ה' כל גבה לב', נמלא נתשב כלילו בוזה לו חיזה דבר תתר תוץ מלקותו יתברך, ועל כן בחמת ממרו רז"ל (סוטה ד) 'כל המתגאה כלילו עובד עבודה זרה', ועל כן ההיפך מזה שהוא ענוה גמיות, הוא בחינת שם שדי יש די בחלקותו לכל בריה, כי כשחין בו צות גשות והוא מבטל כל ההרגשות בחלית הביטול כלילו הוא חין ממש, וחין לו שם תענוג ותיות כי שם תיות השי"ת בעלמו, וזה די לו וחין לריך יותר, כי יש די בחלקותו לכל בריה, יש די עונג ושמתה ותיות בחיי ועלתי בחלקותו לבד יתברך, וחין לריכין צות דבר תתר כלל, רק להיות חין ממש ולהתענג על ה' לבד כנ"ל, לתרי הזוכה לזה.

וכשאינו שומר הברית וכו' הוא עושה לעצמו עבודת אלילים. וכן מלינו בזהר (קדושים, פד ע"ח): "תנינן, לאיך ליה לבר נש לאסתכלא בשפירו לתינתא, בגין דלא ייתי להרהורא בישא ויתעקר למילה מתרא. וכך הוה רבי שמעון עביד כד הוה חזיל בשתא ואזו מבריית חזלין אתריה ואמרי לתינתו שפירלן, מתיך עיניה, והוה אמר לחבריית 'לא תפנו'. וכל מלן דיסתכל בשפירו לתינתא ניתמא, לאי להרהורי בלילית, ולי סליק ההוא הרהורא בישא עלויה, לעבר משוש 'ולתלי מסכה לא תעשו לכס'.

ואני תפלה

אָנָּא י. זְכֵנִי לְהַגִּיעַ לְכָל מַה שֶׁבִּקַּשְׁתִּי מִלְּפָנֶיךָ. וְעֶזֶר לִי מֵעַתָּה שֶׁאֶזְכֶּה לְקַדֵּשׁ אֶת עַצְמִי בְּקָדְשַׁת הַבְּרִית, וְאֶזְכֶּה לְכַבֵּשׁ עַצְמִי נֶגְדֶּךָ בֶּאֱמֶת, וְלֹא יַעֲלֶה בִּלְבָבִי וְדַעְתִּי שׁוּם צַד גַּאוּת וְגָבְהוּת וּפְנִיּוֹת בָּעוֹלָם, וְאֶזְכֶּה לֶעֱנָוָה בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ (ליקו"ת יא).

מָלֵא רַחֲמִים רַחֵם עָלַי וְקַבֵּל תַּחֲנוּנַי, וְהוֹרֵנִי וְלַמְּדֵנִי דַּרְכֵּךְ הָאֲמִתִּיִּים וַעֲצוֹתֶיךָ הַיְשָׁרוֹת בְּכָל עֵת, בְּאֹפֶן שֶׁאֶזְכֶּה לָשׁוּב מֵהֲרָה מִמַּעֲשַׁי הָרָעִים וּמֵהַחֲשָׁבוֹתַי הַמְּגֻנִּים עַד שֶׁאֶזְכֶּה מְהֵרָה לְתִקּוּן הַבְּרִית בֶּאֱמֶת בְּשִׁלְמוּת כְּרָצוֹנְךָ הַטּוֹב. וּתְחַנֵּנִי מֵאִתְּךָ

דַּעַת וְשֵׂכֶל אֲמִתִּי, בְּאֹפֶן שֶׁאֶזְכֶּה לֵידַע וּלְהַרְגִּישׁ שִׁפְלוּתִי בֶּאֱמֶת, וְלֹא יַעֲלֶה עַל דַּעְתִּי שׁוּם צַד גַּאוּת וְגַדְלוּת וְגָבְהוּת וְרָמוּת רוּחָא, כִּי בֶּאֱמֶת כְּפִי פְּחִיתוּתִי לֹא הָיִיתִי צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל עַל זֶה כָּלָל לְהִנָּצֵל מִגַּאוּת. כִּי מִי אָנֹכִי שֶׁיַּעֲלֶה עַל לִבִּי שׁוּם צַד גַּאוּת, אֲהֳרֵי שֶׁאֲנִי רָחוֹק מְאֹד מִמְּךָ כָּל קָךְ, אַךְ אַתָּה יוֹדֵעַ אֵיךְ אוֹרְבִים עָלַי מִכָּל צַד בְּכָל עֵת, עַד אֲשֶׁר מְבַלְבְּלִים דַּעְתִּי בְּפָנִיּוֹת וְגַאוּת, בְּפָרֵט בְּעֵת שֶׁאֲנִי רוֹצִים לַעֲסֹק בְּאֵיזֶה דָּבָר שֶׁבְּקְדֻשָּׁה. עַל כֵּן בְּאתִי לְפָנֶיךָ בְּעַל הָרַחֲמִים, יוֹדֵעַ תַּעֲלוּמוֹת, אֲשֶׁר בְּמָקוֹם גְּדֻלָּתְךָ שָׁם אֲנִי מוֹצְאִים עֲנָוָתְךָ, שֶׁתְּחוֹם וְתַחְמֹל עָלַי בְּכָל עֵת, וְתִהְיֶה עִמִּי וְתִשְׁמְרֵנִי תָּמִיד שֶׁלֹּא יַעֲלֶה עַל לִבִּי שׁוּם צַד גַּאוּת וְגָבְהוּת בְּכָלָל, עַד שֶׁאֶזְכֶּה לֶעֱנָוָה אֲמִתִּית בְּרָצוֹנְךָ הַטּוֹב. "הוֹרֵנִי יי דַּרְכֶּךָ אֶהֱלַךְ בַּאֲמִתֶּךָ, יַחֵד לְבָבִי לְיִרְאָה שְׁמֶךָ. יְהִי לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יי צוּרִי וְגוֹאֲלִי" (ליקו"ת קיד).

עצה ותושיה ❋ **גאות** היא בחי' ע"ז, ועי"ז אין לו כלי הדיבור לדבר עמהם דיבורים המאירים, ואין יכולין לפתוח פה (קיצור ליקו"מ יא, ד). **כששומר הברית** ניצול מגאות וזוכה לאור המאיר לו לתשובה (קיצור ליקו"מ יא, ה).

שם שדי"י

נקרא כלליות הגידין שהוא הברית קודש 'שדי', ע"ש שֶׁשָּׁדַי וְיוֹרֶה כחץ לבנונית ותיקונים לכל פרט ופרט כפי צרכו, ואפילו למקומות הצרים והדקים (ליקו"מ כט, ד).

שם שדי הוא שם שלם, אפי' על כל הנעלמות, וכל העולם נברא בשם שדי (ספר הפליאה ד"ה ויהי אדם שלשים ומאת שנה ויולד).

נקרא שדי, 'שאמר לעולמו די', והוא המציל לצדיקים ואומר לצרותיהם די, והוא המנצח מערכת המזלות, וזה לשון שדי, שודד ומנצח צבא השמים, ומשנה מנהגו של עולם לעשות צביונם של צדיקים, והוא שאמר לאברהם 'אני אל שדי התהלך לפני וגו'', והוא שומר ישראל ופודה ומציל מכל צרה (תורת המנחה יג).

שם שדי, בו מרמה גאוותו המופלאה בעליונים, כשהוא משדד ומנצח מערכת הכוכבים (כד הקמח, באוה).

בכל עולם ועולם יש בו בחי' היסוד הנקרא שדי, אשר הוא נותן קבבה לכל העולמות (שער מאמרי רשב"י, פ' האדרא רבא קדישא).

המתקת הההורים ע"י שם שדי (בעש"ט עה"ת פ' נח).

כל האורות בהתפשטות מתפשטים בשם אל, ואח"כ שדי נוטלם ומציירם בציורהם (אדיר במרום ח"א, תניא אמר ר"ש).

שם שדי הוא מכוסה בטבע, ע"כ אינו שורה רק בדבר הסמוי מן העין (ישמח משה פ' וישב).

זה השם מסוגל לפריה ורביה, כי שם שד"י הוא יסוד, 'דאחיד בשמיא וארעא' כנודע, דהיינו דכר ונוקבא (אגרא דכלה פ' וישלח).

עיי" שם שדי, הקב"ה עושה הניסים הנסתרים, שהם מלובשים בטבע (קה"י, שדי).

שם שדי הוא מורה שה' אמר לבריאותיו די, ואין יתרת ומום בבריאה, והעדלה שהיא יתרת שעלה ביצירת האדם, הוא בכוונה כדי שהאדם ישלים א"ע ע"י מצות ה', ויתקן להסיר הקליפה הנמצא בעולם הגדול עד שיושלם שם שדי, שאמר לעולמו די (מלבי"ם בראשית יז, א).

הכלולים בוא"ו של כבוד וכו' בבחינת וכו' פעמים שלש עם גבר. וכמ"ב נמי הגמל (יח): ר"ל שמביא לזה מהפסוק הזה שהטל מורות הכלולים בהוא"ו של הוי"ה, הם בעצמם כלולים הוא"ו של כבוד שהוא בחינת שמירת הברית. וזה שכתב 'פעמים שלוש' היינו טל מורות הכלולים בהוא"ו של הוי"ה, שהוא חות השליטי משם הוי"ה, וגם וא"ו הוא 'פעמים שלוש עם גבר' הם בעצמם כלולים בברית שהוא בחינת הוא"ו של כבוד, ועל כן כשזוכה להמשיך הוא"ו שהוא שמירת הברית, שבו כלולים הטל מורות, זוכה לזה המשיך לתשובה, ויהוא לתשובה המורה לעומקא.

ד ואור הזה הוא בחינת טל אורות, הכלולים בוא"ו של כבוד. בבחינת הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר. (זיוד נג)

טל אורות. מיהות אלו הן מנכוחא יפעיה גבי תמיית המתים לעתע"ל, וכספרי קבלה ותסידות דלשו אותן בתופנים נוספים, וחשם"כ ביפעיה (כו, יט): יְחְיוּ מֵתֶיךָ נְבֵלָתִי יְקוּמוּן הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר כִּי טַל אוֹרֹת טַלֶּךָ וָאָרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל: ופירש"י (שם): **יחיו ממיך.** כלומר התפלל שיחיו הנלדיקים, שנקשה ממך ימיו אותן שמומתין עליך, יילא דבר מלכות מלפניך לומר, **נבלתי יקומון.** נגזלות עמי שֶׁנִּפְּלוּ עלמן עלי, להם תהי תקומה. **הקיצו ורננו.** כל זה יאמר להם הקב"ה. 'הקיצו ורננו', לשון ליווי הוא זה. **כי טל אורות טלך.** כי נאה לך לעשות כן, שיהא טל תורתך ומצותיך להם טל של אור. **וארץ רפאים תפיל.** ולארץ ולעפר תפיל את 'ארץ רפאים', שֶׁנִּרְפּוּ ידיהם מתורתך. ועוד פירש המגו"ד (שם): **כי טל.** כי טל התחייה שאוריד עליך יהיה כטל היורד על הצמחים שמגדל אותם, כן יחיו הממתים ע"י טל תחייה. והנה עיקר הלור שעל ידו יכול לזכות התדם לתשובה הוא ע"י התורה (כלמור לעיל בתות ג'), וכן מלינו שדרשו בכמותות (קיג ע"ב) על פסוק זה: למר רבי אלעזר, עתיד הלרלות לינן חייס, שנלמר 'צחים בל יחיו וגו'". תניא נמי הכי, 'צחים בל יחיו', יכול בלכל, תלמוד לומר 'רפאים בל יָקֻמוּ', במרפא עלמו מדברי תורה הכתוב מדבר. למר ליה רבי יוחנן, לא ניחא למרייהו דלמרת להו הכי, התוא במרפא עלמו לעבודת כוכבים הוא דכתיב. למר ליה, מקרא למר לחי תורם, דכתיב 'כי טל אורת טלך וארץ רפאים תפיל', בל המשתמש בתור תורה תור תורה מחייהו, וכל שאין משתמש בתור תורה אין תור תורה מחייהו. ופירש"י (שם): **רפאים בל יקמו.** מרפא עלמו מדברי תורה. **וארץ רפאים תפיל.** ודרך לרפאים תפיל. ודיתר המהרש"ל (שם): **טל אורת טלך כי משתמש בתור תורה הי'.** דיתה תור תורה לטל, במ"ש 'תֵּל בטל תֶּמֶרְתִּי', בתו שהטל לברכה תיתו פוסק לעולם, בן התורה תיתה פוסקת לו, בתו שלמרו למריייהו דלמרת להו הכי, התוא במרפא עלמו לעבודת בוכבים הוא דכתיב. למר ליה, מקרא למר לחי תורם, דכתיב 'כי טל אורת טלך וארץ רפאים תפיל', בל המשתמש בתור תורה תור תורה מחייהו, וכל שאין משתמש בתור תורה אין תור תורה מחייהו. ופירש"י (שם): **רפאים בל יקמו.** מרפא עלמו מדברי תורה. **וארץ רפאים תפיל.** ודרך לרפאים תפיל. ודיתר המהרש"ל (שם): **טל אורת טלך כי משתמש בתור תורה הי'.** דיתה תור תורה לטל, במ"ש 'תֵּל בטל תֶּמֶרְתִּי', בתו שהטל לברכה תיתו פוסק לעולם, בן התורה תיתה פוסקת לו, בתו שלמרו למריייהו דלמרת להו הכי, התוא במרפא עלמו לעבודת בוכבים הוא דכתיב. למר ליה רבי יוחנן, לא ניחא למר

טַל אורות של מילוי שלש אותיות ראשונות. כלמיתא במיקו"ז (הקדמה, יז ע"ב): [ט] 'שרשתי נמלא טל', מאי 'נמלא טל'. תלא למר קודשא נגלגולתא, הרי לך סימנא, 'שרשתי נמלא טל'. ה"ק שכינתא בגלותא, שלימו דילה ושייס דילה מיהו 'טל', ודא לישנא יו"ד ה"ן וא"ו, וה"ק מיהי שכינתא, דלא מתוסכן 'טל', תלא יו"ד ה"ן וא"ו, דסליקו תמוון למסכן 'טל', דמיהו מליא לשכינתא מנציצו דכל מקורין עילמין.

כי באיש גבורתו. הוא מלשה"כ בספר שופטים (ח, כא), ועיין עוד בדלשתא מז"ל על פסוק זה בע"מ (פד ע"ב).

נִקְרָא ברית בועז, בו עז בו תוקפא. כלמיתא במיקו"ז (תיקון לא, עה ע"ב): [יא]כד בר נש לאיהו מתוייב בחודין, ומתגברין על לישרים, נשמא מייס לאתלקא מן גופא, ונפק לאתרא תמן, ואיתמר בה 'וַתִּגַּל מרגלותיו'. לגבי מלן, לגבי 'לדיק', ודא ברית מילה, דאיהו 'בועז', 'בו עז', תקיף על לישרים. ופירש הממוק מדפוס (שם): **ומתגברין על לישרים.** ע"י התעוללות שהתחילו בהם, כוחות היצה"ר מתגברים על הלישרים להתחילם עוד, כי עכשיו גוברת עבירה. **נשמה מייס לאתלקא מן גופא.** הנשמה מסתלקת מן הלדם מיד כשעושה ברצונו לתעות, כי הנשמה (שהיא מן השכינה) היא לישה קובלת את לחיזת הלישועים שגורמת ע"י העוונות. **לגבי לדיק ודא בְּרִית מִילָה.** ר"ל שע"פ שכל לישרעי מלובלכים בעוונות, מכל מקום חושב הברית מילה קייס בו, (...) ושם מובלת הנפש מקום מנוחה. **תקיף על לישרים.** היינו שצריך הלדם בשמירת הברית להיות חזק להתגבר על יצרו, כי צריך עוז וזריזות גדולה לשמור בריתו. ועוד מבינו לחיזת בזהר רע"מ (כי תצא, רפ ע"ב) בביאור ענין זה: "ייחודא דמ"ה, עם ד', ב'לדיק'. ובועז, בגין לאתתקף על יצריה, לישרי 'לדיק'. והאי לחיזו 'בועז', 'בו עז', תקיף ביצריה. 'הן כל אלה יפעל אל פעמיים שלוש עם גבר', ודא יה"ו, דכלילן תלת לחוון ב'לדיק', לייבס ה'. ופירש הממוק מדפוס (שם): **ייחודא דמ"ה עם ד' ב'לדיק.** הייחוד של מ"ה (זעיר אנפין) עם ד' (דמלכות) הוא ע"י לדיק שהוא היסוד. ר"ל, בועז ייבס את רוח לנפש שמייס, ולא להנאת עלמו, אלא דרך ייבוס שהוא כדי לתקן את נפש הממת, לכן נקרא 'לדיק'. ובזהר אדם (רות, קד ע"ב) איתא: [יב]'בועז' בדיוקנא עילאה 'לדיק', גיבור, גטר ברית ואתתקף על יצריה ואתקרי 'גיבור חיל', ודאי 'לדיק' הווה. ועי' במילוא"ם ד"ה ועוד"ם זה נקרא ברית בועז המבית את דברי פסט הכתוב ודרשות חז"ל גבי שמו של בועז בקדושה הברית.

מילואי חכמה

טַל אורות של מילוי שלש אותיות ראשונות. ומלינו בלוהב ישרשל (ענין הטל): הענין הוא, כי הקב"ה ישרשל נקרלת 'לרץ חפץ', 'לרץ החייס' כנודע, ו'טל' מורה על ייחוד הסי"ת עם הכנסת ישרשל בלחדות גמור. (...) וזהו שיסד הפייטן (בפרכת טל) 'טל תן לָרָצוֹן לרלך', מה שלנו מבקשין מהלדון ברוך הוא וכרון שמו שיתן את ה'טל', הוא סוד חושיות יה"ו במילוי מלפי"ן כזה, יו"ד ה"ן וא"ו, עולה מניין 'טל', וזה יהיה 'לרצון לרלך', היינו הכנסת הקדושה בחינת ה' תחתה, שתתייחד ותתחבר עם יה"ו, 'קומה עיר כה תפלך, בָּעָל', היינו שע"י 'טל' יקיס הקב"ה את העיר הקדושה, סוד הקמת הלכינה מעפרל. וזהו גם כן מה שיסד הפייטן 'בשמך טל תָּעֲלֶה', היינו שֶׁתְּשַׁפֵּס ט"ל בעשה ט' חלתונה. והנה כשה'טל' הזה יורד ומתחבר עם הכנסת ישרשל, אז יש להס לישרשל בחינת מומין דגלולות.

טַל אורות של מילוי שלש אותיות ראשונות. ומובא בקה"י (ערך תורה): התורה מלד עלמה הוא יה"ו, וכשאנו לומדים אותה מתחברים הס' 'אורייתה מחכמה נפקת', סוד י' שֶׁבַּשֵּׁם, והמילוי יו"ד, ו"ד, הוא סוד ו"ה שבשם, סוד מוסב"כ ומוסבע"פ, ומזה יבוא חתיית המתים, וזה סוד 'החכמה תָּחַיֶּה לת בעליה', וה' תכמה, שהוא סוד יו"ד שבשם, מזה יבוא התחייה. וזה סוד טל תחייה, יו"ד ה"ן וא"ו גימטריא ט"ל, וזה שלמר 'הקיצו ורננו שֹׁכְנֵי עפר כי טל אורות טלכך', והענין, כי 'הכל היה מן העפר', סוד ה' תחתונה, והוא כמו הזכר הנקבה בעפר, ומיתתה ע"י הטל והמטר, 'מטרת עַבְדָּךְ דמרעת'. סוד יה"ו הן סוד התחייה, ע"י שֶׁצְּרִיךְ עליסה חור מסטרת של תחייה, יו"ד ה"ן וא"ו, והוא סוד התורה בסוד ו"ה, ו'החכמה תחייה', שהוא היה שומר לת בריתו בכך שהיה מתגבר על יצרו (בענין הברית) עד שהוא היה נקרל 'גיבור חיל', ועל כן ודאי שהוא היה בסוד ענין ה'לדיק'.

[ט] מה שכתוב שכנס"י מומרת להקב"ה 'שרשתי נמלא טל', מהו ענין 'נמלא טל'. תלא כך הוא שלמר הקב"ה לכנס"י, חֵלֶק מובחר שיהס שנמרל ביהמ"ק שעליהי (ונתעלמתי) בביהי ועליהי ליעובי (ירושלים של מעלה), לן זה כך, שהרי לתי לָהֶם חֵלֶק לשם כל זמן שֶׁחֵלֶק בגלות, והרי לך סימן לכך, 'שרשתי נמלא טל'. ועוד זה כך הוא, שהשות ה"ק היה בסוד השכינה בגלותה, והשלימות שלה והחייס שלה (שנתחייס לה בגלותה) הוא ענין ה'טל', שזהו סוד השותיות יו"ד ה"ן ו"ו ה"ן שהות ה"ק השרוצה בסוד השכינה, שלין היה נמנית עם השותיות העולים כשפסר 'טל', תלא נמנים שם רק השותיות יו"ד ה"ן ו"ו, שהס עולים כשפסר 'טל', שזה הענין ה'טל' שהוא הממלא לת השכינה מהשבוע של כל השרוצות העליונים.

[יא] כשהר אדם חטא שאזי הוא מתוייב בחטאים, והס שנתגברים על היצרים שלו, אזי נשמת החיים משתלקת מן הגוף, והנפש נשתלת שם, ואזי נאמר בה בחומה הנפש 'וַתִּגַּל מרגלותיו'. לגבי מי היא נגלית ושוכנת, לגבי 'לדיק', וזהו ענין הברית מילה, שהוא בסוד 'בועז', 'בו עז', שהוא חזק להתגבר על יצרו.

[יב] הייחוד של שותיות ה"ן שבשם עם ד', הוא בסוד 'בועז', שהרי 'בו' הוא ב'לדיק', ושהרי 'עז' הוא בסוד 'גיבור חיל', שהוא ענין ההתגברות על יצרו, כמו שלמרו חז"ל (סוטה מב ע"ב) 'גיבור הכובש את יצרו', ועל כן ודאי שהוא היה בסוד ענין ה'לדיק'.

[יג] 'שרשתי נמלא טל', מאי 'נמלא טל'. תלא למר קודשא לכנס"י, חֵלֶק מובחר שיהס שנמרל ביהמ"ק שעליהי (ונתעלמתי) בביהי ועליהי ליעובי (ירושלים של מעלה), לן זה כך, שהרי לתי לָהֶם חֵלֶק לשם כל זמן שֶׁחֵלֶק בגלות, והרי לך סימן לכך, 'שרשתי נמלא טל'. ועוד זה כך הוא, שהשות ה"ק היה בסוד השכינה בגלותה, והשלימות שלה והחייס שלה (שנתחייס לה בגלותה) הוא ענין ה'טל', שזהו סוד השותיות יו"ד ה"ן ו"ו ה"ן, שהות ה"ק השרוצה בסוד השכינה, שלין היה נמנית עם השותיות העולים כשפסר 'טל', תלא נמנים שם רק השותיות יו"ד ה"ן ו"ו, שהס עולים כשפסר 'טל', שזה הענין ה'טל' שהוא הממלא לת השכינה מהשבוע של כל השרוצות העליונים.

כי באיש גבורתו. הוא מלשה"כ בספר שופטים (ח, כא), ועיין עוד בדלשתא מז"ל על פסוק זה בע"מ (פד ע"ב).

נִקְרָא ברית בועז, בו עז בו תוקפא. כלמיתא במיקו"ז (תיקון לא, עה ע"ב): [יב]כד בר נש לאיהו מתוייב בחודין, ומתגברין על לישרים, נשמא מייס לאתלקא מן גופא, ונפק לאתרא תמן, ואיתמר בה 'וַתִּגַּל מרגלותיו'. לגבי מלן, לגבי 'לדיק', ודא ברית מילה, דאיהו 'בועז', 'בו עז', תקיף על לישרים. ופירש הממוק מדפוס (שם): **ומתגברין על לישרים.** ע"י התעוללות שהתחילו בהם, כוחות היצה"ר מתגברים על היצרים להתחילם עוד, כי עכשיו גוברת עבירה. **נשמה מייס לאתלקא מן גופא.** הנשמה מסתלקת מן הלדם מיד כשעושה ברצונו לתעות, כי הנשמה (שהיא מן השכינה) היא לישה קובלת את לחיזת הלישועים שגורמת ע"י העוונות. **לגבי לדיק ודא בְּרִית מִילָה.** ר"ל שע"פ שכל לישרעי מלובלכים בעוונות, מכל מקום חושב הברית מילה קייס בו, (...) ושם מובלת הנפש מקום מנוחה. **תקיף על לישרים.** היינו שצריך הלדם בשמירת הברית להיות חזק להתגבר על יצרו, כי צריך עוז וזריזות גדולה לשמור בריתו. ועוד מבינו לחיזת בזהר רע"מ (כי תצא, רפ ע"ב) בביאור ענין זה: "ייחודא דמ"ה, עם ד', ב'לדיק'. ובועז, בגין לאתתקף על יצריה, לישרי 'לדיק'. והאי לחיזו 'בועז', 'בו עז', תקיף ביצריה. 'הן כל אלה יפעל אל פעמיים שלוש עם גבר', ודא יה"ו, דכלילן תלת לחוון ב'לדיק', לייבס ה'. ופירש הממוק מדפוס (שם): **ייחודא דמ"ה עם ד' ב'לדיק.** הייחוד של מ"ה (זעיר אנפין) עם ד' (דמלכות) הוא ע"י לדיק שהוא היסוד. ר"ל, בועז ייבס את רוח לנפש שמייס, ולא להנאת עלמו, אלא דרך ייבוס שהוא כדי לתקן את נפש הממת, לכן נקרא 'לדיק'. ובזהר אדם (רות, קד ע"ב) איתא: [יג]'בועז' בדיוקנא עילאה 'לדיק', גיבור, גטר ברית ואתתקף על יצריה ואתקרי 'גיבור חיל', ודאי 'לדיק' הווה. ועי' במילוא"ם ד"ה ועוד"ם זה נקרא ברית בועז המבית את דברי פסט הכתוב ודרשות חז"ל גבי שמו של בועז בקדושה הברית.

וְהֵם בחי' טַל אורות והם כְּלוּלִים בהוא"ו של השם. מובא בנמת השולמן (שם): מרז"ל שכמו שמעשה בראשית נבראו בחכמה ותבונה ודעת, כמו כן בתלמת המשכן כתיב 'וחמלת לבו רוח לנקיס בחכמה ובתבונה ודעת וכו'', וזה בחי' הל"ט מלאכות שהיו במשכן נגד בחי' הט"ל אורות הנכללין בשלוש מותיות הראשונות של השם של השם בהוא"ו של השם. מובא בנמת השולמן (שם): מרז"ל שכמו שמעשה בראשית נבראו בחכמה ותבונה ודעת, כמו כן במלאכת המשכן כתיב 'וחמלת לבו רוח לנקיס בחכמה ובתבונה ודעת וכו'', וזה בחי' הל"ט מלאכות שהיו במשכן נגד בחי' הט"ל אורות הנכללין בשלוש מותיות הראשונות של השם, הם בחינת טל אורות של שם הוי"ה במילוי אלפין, הם בגימטריא **טל**, והם בחינת טל אורות, והם כלולים בהוא"ו של השם). עם גבר, שהם כלולים בברית, כי באיש גבורתו. ועל שם זה נקרא ברית בועז, בו עז בו תוקפא.

> **פעמים שלש, הם בחינת טל אורות של מילוי שלש אותיות ראשונות. (פירוש, כי שלש אותיות ראשונות של שם הוי"ה במילוי אלפין, הם בגימטריא טל, והם בחינת טל אורות, והם כלולים בהוא"ו של השם). עם גבר, שהם כלולים בברית, כי באיש גבורתו. ועל שם זה נקרא ברית בועז,** (תיקון תלתין ותד) **בו עז בו תוקפא.**

הקדוש, שהס בחי' המשכת חור החכמה העליונה לבחי' הה"ן לתחתונה של הס הקדוש, שהיא מבחי' טל אורות.

וְעַל שם זה נקרא ברית בועז. וכתב בלקו"ס (חו"מ ברכת הריח וברכת הודאה ד, מו): הלדיק נקרל בועז, בו עז בו תוקפא. כי הלדיק הוא גיבור הכובש לת יצרו, והוא עז כנמר בעבודתו יתברך.

טַל אורות

יבי טל אורת טלך', אורות נהורא דחיוורתא דעתיקא, ומההוא טלא מתקיימין קדישי עליונין, והוא מנא דטחני לצדיקייא לעלמא דאתי (זהר נשא קכח:).

טל אורת טלך' נאמר על הנשמה האלקית, שהיא עצמה טל של תחייה למי שיש בו טל תורה (רמ"ע מפאנו מאמר הנפש ד, ז).

השם במילואו עולה ט"ל, כיצד, אותיות השם אינם אלא שלוש, כי הה"א היא כפולה, ואלו השלוש אותיות במילואם כזה יו"ד ה"א וא"ו עולים ט"ל. גם תמורת השם כוז"ו (שם העולה מהאותיות שאחר שם הוי"ה) עולה ט"ל (של"ה תולין יז).

טל אורו"ת בגימט' תרי"ג (ש"ך עה"ת בראשית כה, ה).

טל אורו"ת בגימט' תור"ה יתר ב', הם תושב"כ ותושבע"פ, ולזה 'אורות' בלשון רבים (ש"ך עה"ת במדבר כה, יח).

בהיגדות ט"ל אורות של שם יו"ד ה"א וא"ו, באורם יראו אור בתורתו ית', ומתוכה ישכילו ללכת בדרכיו (תקס"ו תפילות, תלט).

ע"י עסק התורה יוכל האדם להתדבק בהט"ל אורות, שהן החיות של כל העולמות (מאור ושמש פ' תרומה).

סוד 'טל אורות טלך', שהטל הוא מצד אורות, שכלולה מב' אורות, חסד ודין (קה"י, עקידת יצחק).

בועז

בועז הוא השכל (ליקו"מ סה, ד).

בועז הוא בחי' ציסו"ע, וע"י בחי' בועז, בחי' הצדיק האמת, על ידו כל בירור המדמה (ליקו"ה אוצאה ה, לז).

בועז הוא הוד, וכנגד המידה הזו היה העמוד השמאלי שהיה במקדש. ופי' ב"ו ע"ז ותעצומות, מפני שעיקר יניקתו מן הגבורה. וייקרא בשם זה כשיחזיק כוח התאוה אל הזיווג (פרד"ר כג, ב).

בועז הוא מילה מורכבת, בו עז, ר"ל בו יימצא עוז וחוזק לישראל (מצו"ד דבהי"ב ב, יז).

בועז היה גלגול יהודה, שהוא בחי' מלכות שנקרא עז (קה"י, בועז).

עול הפרנסה

תיבה שיש ברייאה, תיכף השי"ת נותן פרנסה. כי הנשמה לבד אינה צריכה פרנסה, וכן הגוף לבד אינו צריך ג"כ פרנסה, ועיקר צורך הפרנסה הוא רק כשנתחבר הנשמה עם הגוף, דהיינו 'שיתופא דנפשא ובשרא', אז צריכין פרנסה (ליקו"מ ח"ב ה, ג).

מרירות ויגיעת הפרנסה הוא כפי פגם הברית (ליקו"ע ממון ופרנסה ד).

ע"פ רוב מונע הרוח שטות מעבודתו ית' ע"י טרדת הפרנסה, שמטעה אותו כאילו יש בכוח ידיו להמשיך פרנסה, שזה בחי' הפגם של 'ואמרת כחי ועצם ידי' (ליקו"ה נט"י לסעודה וב"ה ו, כו).

עיקר הרחמנות דסט"א הוא להמשיך על האדם טרחות וטרדות העוה"ז, להתייגע בעסקים ומלאכות בשביל פרנסה, וכל האנשים הכרוכים אחריה מסיתין את האדם כאילו יש להם רחמנות גדול עליו, ואומרים לו, מה אתה חושב, הלא אתה צריך לחיות, לפרנס עצמך ואשתך ובניך, ואתה צריך לרחם עליך ועליהם לבקש פרנסה. ועי"ז מביאין אותו שיפרוק ממנו עול תורה וימשיך על עצמו עול דרך ארץ, שהם כלל כל הל"ט מלאכות והיגיעות בשביל פרנסה, ומאומה לא ישא בעמלו (ליקו"ה הוה"מ ד, א).

עיקר מה שצריכין לעשות איזה סיבה קלה עכ"פ בשביל פרנסה, הוא כדי לעשות צינור וכלי לקבל השפע היורד מלמעלה (ליקו"ה ריבית ג, א).

נקראת הפרנסה בלשון 'חוק', כי חוק הוא דבר שאין מבינים אותו וכך צריכין לקבל הפרנסה, להיות שמח בחלקו תמיד ולהסתפק במה שה' חונן אותו אם בלחם ומים (ליקו"ה הזמת מטלטלין ג, יד).

יזנות הוא, שסר מן היושר הראוי, ולפיכך לבסוף יחסר 'מזון', כי מזון ופרנסת האדם מסודר מן השי"ת ע"י היושר (הידושי אגדות פוטאו).

שמעתי כי לשעבר היה היצה"ר רק לדחותו מעוה"ב, מה שאין כן עתה, נתחכם לדחות את האדם מעוה"ז ומעוה"ב. כגון טרדת הפרנסה אשר יומם ולילה לא ישקוט, ואין לו מנוחה בעוה"ז, ומכ"ש שאין לו פנאי לפקח בענייני עוה"ב, ונדחה משניהם (בעש"ט עה"ת פ' בראשית).

פרנסה במילוי פ"א רי"ש נו"ן סמ"ך ה"ה גימט' מז"ל עליו"ן דדיקנ"א קדיש"א, ורומז כשיאיר אור מזל עליון דדיקנא, יהיה לנו פרנסה במילוי (שם).

שורש פרנסה בא מהמוחין דגדלות, וע"כ אמרו רז"ל ד'מזוני במזלא תליא', מזלא ג' הוי"ות, סוד ג' מוחין דגדלות (קה"י, פרנסה).

קליפת עמלק מונע פרנסה, והוא סוד מוחין דקטנות (שם).

כשאינו שומר הברית וכו' וממשיך על עצמו עול הפרנסה.

וכמצ גליקו"ס (מו"מ שופטים ג, ג): עיקר מקרון הפרנסה הוא ע"י פגם הברית כידוע, שזהו בחינת חטא מדם הרחמן שנגזר עי"ז 'בעצבון תאכלנה'. כי בהמשך וממן והפרנסה יש גילוחת קדושים גבוהים מאוד, וע"י פגם הברית אלו יונקת הסט"א (ליקו"מ ח"ב ה, ג): עיקר פרנסה ומרירות בהשגת פרנסה נוצעים מפגם הברית, היינו כשלא שומרים את השות מהרהורים רעים ומחשבות זרות, שעל ידם מגיעים חלילה לפגם הברית, אבל ע"י תיקון הברית, היינו שמומרים על מסרו חכמים מרבעים מלאכות מסר לחת, שסה ט"ל מלאכות. **לקח עשרה מלקיות נלמד וכו' ומשפה נלמרפ.** שסה ט"ל קלוות. **דע"ל שלמע בשבע לשיטו ס'.** שמשפיעים בה"ח של המלכות. וכמובא בקה"י (ערך לט): ל"ט הוא סוד הסטרא אחרא, ל"ט מלאכות, ל"ט מלקיות, והוא מלד לוט, 'ולרוב כנעך', שכן 'לט' נשון לטומאה, קללה. ובקדושה יש כנגדו 'טל' תורות.

אבל כשאינו שומר הברית, הוא מקלקל הטל אורות, וממשיך על עצמו עול הפרנסה, היינו טל מלאכות, כמובא בזוהר (פ' פינחס דף רמד ע"ב), **מאן** * **דזריק פירורין דנהמא, עניות רדיף אבתריה, כל שכן מאן דזריק פירורין דמוחא.**

* דפוס מוהרח"ח: מה ע"א

מאן דזריק פירורין דנהמא עניות רדיף אבתריה כ"ש מאן דזריק פירורין דמוחא. כלשיתמ בזהר (פינחס, רמד ע"ב): מאן דמזלזל בנהמא וזריק ליה בארעא, עניותא רדיף אבתריה, ומד ממנא מתפקד על דא, ואיהו רדיף אבתריה למיהב ליה עניותא, ולא יפוק מן עלמא עד דיטטריך לבריין. והוסיף בהע"מ (שם) עוד בזה: אמר רשיע מהימנא, מאן דמזלזל בפירורין דנהמא וזריק לון בארעא דלא אטטרין, האי. כל שכן מאן דמזלזל בפירורין דמוחא דאיתן טיפין דזרע, דזריק לון בארעא, דאימתי בהון (בראשית ו) 'כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ'. ופירש הממוק מדפוס (שם): **מאן דמזלזל בנהמא.** מי שמזלזל בלחם הרומז על המלכות.

טל מלאכות. וכדלעיתמ בזהר רע"מ (פינחס, רמג ע"ב): **כל שלטא** הלי 'טל', לאסרו חכמים מרבעים מלאכות מסר לחת, ואתקריאו 'לחנות מלאכות', על שם דאיתון לֶאֱכָל לאנהן דשליט עלייהו 'טל' דאיהו מרבעים מסר לחת. ובלילין מרבעים מסר מד לקח עשרה מלקיות נלמד, ועשרה למות, ועשרה לנהם, ותשעה נלמרעה. וכגין ד'טל' שלטא בשבע דאיהו ה', אין לוקין בשבע. והלי 'טל' לאו היינו כ'טל' דמול מסטרא דְּעֶבֶד מטטרו"ן. ופירש הממוק מדפוס (שם): **כל שלטא הלי ע"ל וכו'.** בשבע כשלוטו שם זה שהוא יו"ד ה"ל ה' וה"ו שגימטריא 'טל', לאסרו חכמים מרבעים מלאכות מסר לחת, שהם ט"ל מלאכות. **לקח עשרה מלקיות נלמד וכו' ומשפה נלמרפ.** שהם ט"ל קלוות. **דע"ל שלמע בשבע לשיטו ס'.** שמשפיעים בה"ח של המלכות. וכמובא בקה"י (ערך לט): ל"ט הוא סוד הסטרא אחרא, ל"ט מלאכות, ל"ט מלקיות, והוא מלד לוט, 'ולרוב כנעך', שכן 'לט' נשון לטומאה, קללה. ובקדושה יש כנגדו 'טל' תורות.

כשאינו שומר הברית וכו' וממשיך על עצמו עול הפרנסה.

בענין הקשר שבין פגם הברית לתשות ממון ועול הפרנסה כתב גליקו"ס (מה"ע קידושין ג, ג): עיקר נסיון האדם הוא בתאוה זאת של משגל, אבל מי שאינו זוכה לעמוד בזה ופוגם בברית מ"ו, אזי נופל עי"ז לתשות ממון שנקרא 'בור אין מים בו וכו'', שאי אפשר להיעזל משם כי אם ע"י שמירת הברית, בבחינת 'גם אֵפָּ בשר בריתך שלחתי מסיריך מבור אין מים' כמבואר בהמורה 'לוית לדק וכו'' עי"ש, וכשנופל מ"ו ונשתקע בתאות ממון, אז מ"ו כמעט אפס מקוה להוציאו משם. וזהו בחינת מה שהאחי לעיל דברי רבינו ז"ל בהמעשה של הבעל תפילה (מיפו"מ יב), שאמר שמי שנופל לתאות ממון אי אפשר להוציאו משם, ומכל התאוות יכולין להוציא אפילו מתאות ניאוף, חוץ מתאוה זאת של ממון. וזה גרוע תאות ממון גם מתאות ניאוף, כי תאת ממון היא עיקר הנפילה של האדם שבא לו ע"י תאות ניאוף, היינו מי שלא התגבר על יצרו ופגם בתאות ניאוף, אזי עצירה גורלת עבירה, וכשחזינו זוכה להתגבר לשוב אזי מפילין אותו לתאות ממון, ונופל עליו עול הפרנסה וריבוי הטרחות גדולות ויגיעות רבות ולחגות עצומות וכעס ומכאובות ובלבולים רבים בענין הממון, בחינת 'בעצבון תאכלנה', בחינת 'בזעת אפיך תאכל לחם וכו'', ונמצא כל ימיו ח"ו בתאות ממון, בחינת 'בעצבון תאכלנה', בחינת 'ומכיומי קום מאחרי שֶׁבֶּת אכלי לחם הטצפים וכו'', וזו כשנמצא בתאות ממון אז אי אפשר להוציאו משם לעולם.

עוד, כי אם ע"י הדרך שיש להגיבור הנ"ל (כמובא בפיפו"מ יב), אם יזכה להתקרב לצדיק גדול ונורא כזה שיודע מהדרך הזה לפיך מאכל לאחם, אזי אם הפרש בין הטמילה, אכל אחד לפי ערך הקלקול כך צריך לעמול על פרנסתו בביאתו, ויש מי שצריך להביא ממרחק לחמו וכדומה, ואני כפי שגמרתי בדעתי, איני צריך לעמל רב רק לעשות פעולה כל שהוא בלבד, וכאשר עשיתי מה שמוטל עלי לעשות אזיה סיבה קלה עכ"פ בשביל פרנסה, הוא כדי לעשות צינור וכלי לקבל השפע היורד מלמעלה (ליקו"ה ריבית ג, א).

נקראת הפרנסה בלשון 'חוק', כי חוק הוא דבר שאין מבינים אותו וכך צריכין לקבל הפרנסה, להיות שמח בחלקו תמיד ולהסתפק במה שה' חונן אותו אם בלחם ומים (ליקו"ה הזמת מטלטלין ג, יד).

יזנות הוא, שסר מן היושר הראוי, ולפיכך לבסוף יחסר 'מזון', כי מזון ופרנסת האדם מסודר מן השי"ת ע"י היושר (הידושי אגדות פוטאו).

שמעתי כי לשעבר היה היצה"ר רק לדחותו מעוה"ב, מה שאין כן עתה, נתחכם לדחות את האדם מעוה"ז ומעוה"ב. כגון טרדת הפרנסה אשר יומם ולילה לא ישקוט, ואין לו מנוחה בעוה"ז, ומכ"ש שאין לו פנאי לפקח בענייני עוה"ב, ונדחה משניהם (בעש"ט עה"ת פ' בראשית).

פרנסה במילוי פ"א רי"ש נו"ן סמ"ך ה"ה גימט' מז"ל עליו"ן דדיקנ"א קדיש"א, ורומז כשיאיר אור מזל עליון דדיקנא, יהיה לנו פרנסה במילוי (שם).

שורש פרנסה בא מהמוחין דגדלות, וע"כ אמרו רז"ל ד'מזוני במזלא תליא', מזלא ג' הוי"ות, סוד ג' מוחין דגדלות (קה"י, פרנסה).

קליפת עמלק מונע פרנסה, והוא סוד מוחין דקטנות (שם).

ילקוט הנחל

כשאינו שומר הברית וכו' וממשיך על עצמו עול הפרנסה. ומיתמ בגליקו"מ (כמ, ד–ה): ע"י מיקון הברית, עי"ז עיקר ההתקרבות של ישראל לאביהם שבשמים, בבחינת (שמות יט) 'ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי'. 'נשרים' זה מיקון הכללי, שהוא בחינת 'ויגד לכם את בריתו' כנ"ל, היינו מיקון הברית, עי"ז דייקא 'ואבא אתכם אלי', שמתקרבו אליו יתברך, כי עיקר ההתקרבות להשי"ת הוא ע"י מיקון הברית כנ"ל. וזה תלוי פרנסה בלי טורח, שהוא בחינת (שם טו) 'לחם מן השמים', היינו ע"י מיקון הכללי שהוא מיקון הברית, שהוא בחינת (משלי ג) 'דרך שגגר בָּשָׁמַיִם'. וזה (במדבר יא) 'ומטן מוזב גד הוא', 'זרע גד', לא טיפה מיוורמת' (מיקומים מיקון כמ, נב:), היינו בחינת 'מוזלים מן לבנון', שזה בחינת מיקון הברית, שבזה תלוי פרנסה בלי טורח, שהוא בחינת מן, בחינת 'לחם מן השמים' כנ"ל. כי פרנסה שהוא בטירחת ובכבידות, הוא ממחת שלא מיקון מיקון הכללי שהוא מיקון הברית, כי 'ממן דזריק פירורין דנהמא, עניות רדיף אבתריה, כל שכן ממן דזריק פירורין דמוחא'. ובגליקו"ס (מו"מ פסח ב, ח) כתב עוד: מיתמ בזהר 'ממן דזריק פירורין דנהמא, עניות קא רדיף אבתריה, כל שכן ממן דזריק פירורין דמוחא'. כי פירורין דנהמא הם בבחינת פירורין דמוחין, כי הם בחינת מיקון וביורר הבילולות שנפלו ע"י פגם פירורין דמוחא כנ"ל, ועל כן הזהר משווה לחמם יחד.

כשאינו שומר הברית וכו' וממשיך על עצמו עול הפרנסה. ומובא בספר מידושי אגדה (עמ' נב): וזה מרומז בתהלים (פרק כג) 'מזמור לדוד ה' לעי לא אחסר בנאות דשא ירביצני', שנאמר בעת התפילה. כי הסופי מיצות של 'לעי' לא 'אחסר' בנאות' דשא'' הם בבחי"ת (בגימטריא), כלומר ע"י שמירת הברית קודם, הפרנסה בנקל.

מילואי חכמה

עול הפרנסה. ומיתמ בב"ר (כ, ט): אמר רבי אחס, קשה היא הפרנסה כפלייס בליבה. בליבה כתיב 'בעצב תלדי בנים', ובפרנסה כתיב 'בעצבון תאכלנה'. רבי אלישוע ורבי שמואל בר נחמן, רבי אלישוע אמר, הקיש גאולה לפרנסה ופרנסה לגאולה, שנאמר (תהלים קלו) 'ויפרקנו מִצָּרֵינוּ', ומסיק ליה 'נתן לחם לכל בשר', מה גאולה פלאים אף פרנסה פלאים, מה פרנסה בכל יום אף גאולה בכל יום. רבי שמואל בר נחמן אמר, וגאולה מן הגאולה, שהגאולה ע"י מלאך, והפרנסה ע"י הקב"ה. גאולה ע"י מלאך מניין, שנאמר 'המלאך הגואל אתי מכל רע', פרנסה ע"י הקב"ה, שנאמר 'פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון'. רבי יהושע בן לוי אמר, גדולה מקריעת ים סוף, שנאמר 'לגוֹזֵר יס סוף לגזרים', ואומר 'נתן לחם לכל בשר וגו'". ופירש הממוק כהוא (שם): **גאולה פלאים.** שנאמר 'לעשֵׂה נפלאות וגו'', וסמיך ליה 'ויפרקנו', וכן בגאולת מצרים כתיב 'עוֹשֶׂה תְהִלֹּת עַשֵׂה פֶלֶא'. **גאולה בכל יום.** שהשי"ת מפר מחשבות ערומים הקמים עלינו, כהמן ובניניו ומקטיגוריכם, והקב"ה הצילנו מידם. **לגוֹזר וגו'.** סיפיה דקרא 'והעביר ישראל בתוכו', ולילו פרנסה לכל העולם כולו.

עול הפרנסה. ומובא במקור מיים חייים (פ' מקץ): פעם אחת לא היה למרן הבעל שם טוב ז"ל על מה לסמוך בשבת, ובערב שבת קודש בשמורות הבוקר הלך וגנב על החלון אלל שים אחד ואחר שהניח על מרכז שבת, ומיכף הלך לדרכו. ומחמת התעוררות שנתעורר זה האיש ע"פ דבריו של הבעש"ט, קם האיש מיכף ממיטתו, והלך התוצה לראות מי זה הממדבר מבעד לחלון, ורץ אחריו והשיגו אותו. ויאמר האיש אליו, אם נגרך אחה על הוצאות שבת, למה בראת ולמה לא תמתין עד שתלוה לך. והשיבו לו הבעש"ט, שלשולם עם כל האיש העולך ועומד פרנסתו (נדה לח), אך מחמת שהחנה גורס, לריך לעמול על הפרנסה, כאמור הפסוק 'בזעת אפיך תאכל לחם', עד שיבוא הפסוק 'ושבת האדמה אשר לקח משם כי עפר אתה ואל עפר תשוב', ואז יהיה הכל בשלום.

יש כאשר שולט זה ה'טל' (דהיינו בשבת), אזי אסרו חכמים את המרבעים מסר לחת, ונקראים (בלשון המשנה) אלו המלאכות בשם 'לחנות מלאכות', על שם שהם כנגד הלחות שבשולט עליהם ענין ה'טל' שהוא עולה כמספר מרבעים מסר לחת. ובאלו המרבעים מלאכות מסר לחד הָאֱלֹקָה הקב"ה עשר מלקות לאדם, ועשר לנהם, ועשר לנרען (שעוליס יחד כל אלו המלקות במספר 'טל'). ומפני ש'טל' שולט בשבת שהיא בסוד הה"ל המתאחדים של שם הוי"ה, על כן אין לוקים בשבת. וענין ה'טל' הזה אין הוא כענין ה'טל' של מול שהוא מלד של העבד מטטרו"ן.

כ מי שמזלזל בלחם וזורק אותו בארץ, אזי עניות רודפת אחריו, ומתעורר אחד המתנה על ענין זה, שהוא רודף אחריו לאת לו עניות, ואזי לא ייצא אותו אחד מן העולם עד שהוא יצטרך ח"ו לצדיק. והוסיף בהע"מ (שם) עוד בזה: אמר רשיע מהימנא, מי שמזלזל בפירורי הלחם וזורק אותם במקום שלא רואי ולריך לאסם, אזי נאמר עליו כל זה. וכל שכן שיתקייים כל זה כמי שמזלזל בפירורי המוח שהוא זורק אותם ח"ו בארץ, שנאמר בהם 'כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ'.

משכן שני פעמים. כתיב בשמות (לח, כא): אֵלֶּה פְקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדֻת אֲשֶׁר פֻּקַּד עַל פִּי מֹשֶׁה עֲבֹדַת הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן: **משכן משכן.** שני פעמים, רמז למקדש שנמשכן בשני מורגנין על עוונותיהן של ישראל, כמובא בשמו"ר (נה, ג), עי"ש.

ל"ט מלאכות גמרינן ממשכן. כלאיים בשבת (מט ע"ב): 'מנות מלאכות מרבעים מסר חמת, כנגד מי. אמר להו רבי חנינא בר ממל, כנגד עבודות המשכן. אמר להו רבי יונתן ברבי אלעזר, כך אמר רבי שמעון ברבי יוסי בן לקוניא, כנגד 'מלאכה' 'מלאכתו' ו'מלאכת' שבתורה, מרבעים מסר חמת. (...) תניא כמאן דאמר כנגד עבודות המשכן, דתניא, אין מייתין אלא על מלאכה שכיוצא בה היתה במשכן, הס זרעו וחמס לא מזרעו, הס קלרו וחמס לא מקלרו, הס העלו את הקרשים מקרקע לעגלה וחמס לא מעגלה, הס הורידו מעגלה לקרקע, הס הקימו את המשכן, הס פירקו את המשכן, הס בנו את המזבח, הס הזו את המים, הס שחטו את הפסח, הס הפשיטו את העור, הס מלחו את הבשר, הס צלו את הפסח, הס הוציאו את האפר, הס כתשו את הסמנים, הס הרקידו את הסמנים, הס הרקידו את הסולת, הס לשו את הסולת, הס עשו את הלחם, הס הזו את הדם, הס סמכו את הידות, הס נסכו את היין, הס הגישו את האברים, הס הגישו את המנחות, הס קמצו את המנחות, הס הקטירו את האברים, הס הקטירו את המנחות, הס נתנו את הלחם, הס נתנו את הבגדים, הס נתנו את השמן, הס נתנו את הכפורת, הס נתנו את הכלים, הס נתנו את הפרוכת, הס נתנו את המסך, הס נתנו את המזבח, הס נתנו את הכיור, הס נתנו את הכן, הס נתנו את הבית, הס נתנו את הקלעים, הס נתנו את השער, הס נתנו את החצר

ומי ששומר את בריתו אע"פ שהוא עושה הל"ט מלאכות הם בבחי' מלאכת המשכן. וכמב גליקו"ה (יו"ד כללי בהמה ג, ב–ג): כי בהמת כל אחד צריך ליזהר לפילו כשעושה היזק מלאכה מל"ט מלאכות, שגם ייפול ח"ו לגהינום המלאכה שהיא בחינת בהמיות, שמשם נאחז זוהמת הנחש בחינת ל"ט מלקות כנ"ל, רק צריכין לקדש עצמן להמשיך הקדושה של שבת לשבת ימי החול, לקדש הל"ט מלאכות לברר הטוב משם נחופן שיהיו בבחינת מלאכת המשכן, בבחינת ל"ט תורות כנ"ל, וכל זה תלוי בחינת הברית שהוא בחינת קדושת שבת כידוע. (...) כי צריכין להעלות הכל אל הקדושה, להעלות בחינת בהמה לבחינת אדם, כי בחינת אדם הוא הדעת שהוא בחינת תיקון הברית שזה בחינת כבוד בשלימות, כי עיקר הכבוד הוא בשביל שיהיה אדם כמובן במקום אחר, והוא בחינת דיבור המתיר, כי הדיבור הוא גדר האדם. ובהמה הוא היפך מכל זה, כי בהמה הוא העדר הדעת, בחינת פגם הברית שהוא בחינת בהמיות כמובן, והיפ בבחינת העדר הכבוד, כי עיקר הכבוד הוא גדר האדם, ואין לה דיבור וצריכין להעלות ולברר מבהמה לאדם, כי הכל נברא בשביל האדם, ומי שזוכה לתיקון הברית ויש לו דעת הוא יכול לברר ולהעלות הכל ויכול להעלות מבהמה לאדם, שזה עיקר שלימות הקדושה. (...) וזה שכתוב 'וַתַּפֶן נֹחַ מִלְּמַעְלָה לַתֵּבָה', 'אתם קרויים אדם'. 'ולכורה קשה, קרי להו 'נֹחַ' וקרי להו 'אדם'. אך בחמת זהו עיקר הבחם והמעלה שבחבת ליזהר, שבשביל זה הם דייקא קרויים אדם ולא האומות העולם, כי בחמת גם האומות העולם הם בדמות אדם, אך בחעל"כ אינם קרויים אדם מאחר שאינם יכולים לשבר רוח הבהמיות להעלות מבהמה לאדם, ע"כ הם כרוכים אחר מעשה בהמיות, אחר תאוות הבהמיות שלהם, וע"כ אינם קרויים אדם, אבל ישראל הם מצדיקים רוח הבהמיות ומעלים מבהמה לאדם, ע"כ הם קרויים אדם.

ומי ששומר את בריתו, אע"פ שהוא עושה הל"ט מלאכות, הם בבחינת מלאכת המשכן, גם מכניסו מרשות הרבים לרשות. ופירש"י (שם): **כנגד מעשות המשכן.** שומן הממיות הם בפרק כלל גדול (שמות כ) 'לא תעשה כל מלאכה', כמניין כל 'מלאכה' שבתורה. וע"ע בתוספות (שם) ד"ה 'כנגד כל מלאכה שבתורה'.

אע"פ שהוא עושה הל"ט מלאכות הם בבחי' מלאכת המשכן. וכמב גליקו"ה (תו"מ שבת ג, ו) שהל"ט מלאכות בשרשם הם קדושים מאוד כמי טל תורות, וז"ל: כשאדם נכנס בשבדין למול, בל"ט מלאכות, יכול לטעות ח"ו ולדמות בדעתו שגם בל"ט מלאכות בשת ומתן בשת ומתן ובשבדין למול אין בשת ח"ו, וכלילו הוא רחוק מז מהסי"ת בשבת עשיית המשת ומתן, על בן צריכין לשורבו ולהקילו ולגלות לו בי ה' עימו ואלו גם בשבת עשיית המשת ומתן, בי גם בל"ט מלאכות נמצא הסי"ת, בי 'מלא בל הארץ בבודו'. בי הל"ט מלאכות בשרשם הם קדושים מאוד, בחינת ט"ל תורות, בחינת מלאכת המשכן בל"ב. וזהו בחינת 'הקילו וענו שבני עפר בי ט"ל תורות טלך', היינו שמעוררין ומקילין את בחינת השוכני עפר, את העוסקים במשת ומתן ובשבדין למול בשביל פרנסה וממון, שהוא בחינת עפרות זהב, ושם בחינת עפר שהיה תרליות וגשמיות, בחינת ל"ט מלאכות, יש לחיות הסטרא"ח, בחינת 'ועפר תאבל וכו'. אבל בשמלמינים את ה' בשבת עשיית המשת ומתן, ויודעין שהבל מלויו יתברך לבד וכו' בל"ל, אז מקדשין את הל"ט מלאכות בקדושה שבת, ואזי הל"ט מלאכות הם בבחינת ט"ל תורות וכו' בל"ל. וזה בחינת 'הקילו וענו שבני עפר בי טל תורות טלך', היינו שע"י שאתה עוסק במשת ומתן, אעפ"כ גם שם הסי"ת בשלת, בי 'מלא בל הארץ בבודו', ובל המשת ומתן שהיה בחינת ל"ט מלאכות הוא בחינת ט"ל תורות, בחינת מלאכת המשכן וכו' בל"ל. **אע"פ שהוא עושה הל"ט מלאכות הם בבחי' מלאכת המשכן.** וביאור בקיקו"ה בשבת (לה): זהו בחינת 'אלה הדברים אשר צוה ה' לעשת אתם, שבת ימים תֵּעָשֶׂה מלאבת', 'תֵּעָשֶׂה' דייקא, שהמלאבה נעשית מאליה, זהו בחינת משת ומתן בתמונה ובטמון, שיודע שלת בבותו ועוסק ידו יעשה לו חיל, בי רק הוא יתברך בטובו לו בוח לעשות חיל, ועל בן בל עשיותיו הם רק בשתעסק בעלמת בדי לקיים מה שבתוב 'ועשית בל מלאבתך', אבל אינו אן להעשיר, ומבל שבן שלת יגיע בפרוטה של אחרים, ויקייס 'הווי ממעט בעסק ועסוק בתורה', היינו שאפילו בשעת העסק תהיה ג"כ מחשבתו דבוקה בתורה וכמבואר בשבת, בן לקמן בפיס בסימן פ"ג בשמאר 'בי תצא'. ומשת ומתן ומלאבה בזו הם בחינת מלאכת המשכן, במבואר בשמאר 'וביום הבבורים' בליקוטי תנינא סימן ד' ובשאר מקומות.

מלאכת המשכן

זכות לשבר הקליפות והדמיונות שבבל מדריגה ומדריגה, שהוא ע"י מלאכת המשכן (ליקו"ה ג"ח מהלקוחות ואפותיקי ג, ו).

בל מלאכת המשכן היו בשביל להמשיך רוחניות אלקות לתוך צמצומים, כדי להמשיך שכינת אלקותו למטה, כמ"ש 'ושבנתי בתוך בני ישראל' (ליקו"ה הפקר ונכסי הגר ד, ג).

מלאכת המשכן הוא תיקון וקיום וחיות של בל המלאכות והאומנות שבעולם (ליקו"ה פקודין וד' שומרים ה, יז).

א"ר יעקב בר' אסי, למה הוא אומר 'ה' אהבתי מעון ביתך ומקום משכן בבודך', בשביל ששקול בנגד בריאת עולם. (...) ולמה המשכן שקול בנגד שמים וארץ, אלא מה שמים וארץ הם עדים על ישראל, דבתיב 'העידותי בבם היום את השמים ואת הארץ', אף משכן עדות לישראל, שנאמר 'אלה פקודי המשכן, משכן העדות' (תנחומא פקודי, ב).

נקרא משכן השבינה עשרה שמות ואלו הן, משכן 'ונתתי משבני בתוככם', מקדש 'ועשו לי מקדש', קודש 'אבול תאבלו אתה בקדש', מעון 'אהבתי מעון ביתך', מקום 'ומקום משבן בבודך', היבל 'וישמע מהיבלו קולי', דביר 'בנשאי ידי אל דביר קדשך', בית 'שבתי בבית ה'', ארמון 'וארמון על משפטו ישב', וכן 'שלוה בארמנותיך', אהל 'אגורה באהלך עולמים', וכן 'ואוהבה באהלו זבחי תרועה'. הרי עשרה שמות בנגד עשרה מספרים ידועים, הה"ד 'אלה פקודי המשכן משכן העדת' (תורת המנחה לד).

ענין מלאכת המשכן בל"ט מלאכות, הוא סוד העבודה השלימה, לקיים 'בבל דרבין דעהו', לבנות בל הדברים שנפלו בשבירה בל"ט מלאכות, ולהביאן לשורשן העליון (מאור עיניים פ' ויקהל).

'מעשה' גימט' משכן עם ד' אותיות והבולל, שהוא בחי' מלכות (קה"י, מעשה).

משכן נבנה ונעשה ע"י שם מ"ב, וזהו בוונת עשייתה, ונראה לי שלזה ביוונו רז"ל (ברבות נה) 'יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ', שכן ע"י שם מ"ב נבראו שמים וארץ, והן האותיות דמן 'בראשית' עד ב' 'ובהר', ואינם אלו אותיות שכתב שם רק מצירופי אלפ"א ביתי"ת כמבואר בפרדס, וזה שאמר שהיה יודע ג"כ לצרף אלו מ"ב אותיות שיוצא מהם שם מ"ב, ונבראו ע"ז העולם, וגם המשכן נעשה ע"ז (קה"י, משכן).

מצ"ט נקרא משכן, כרמוז בזהר (תרומה קכז.) 'ואתעביד משבנא דאיהו בדיוקנא דעלמא דלעילא, ובדיוקנא דעלמא תתאה', ופירש במקדש מלך שם דעלמא תתאה הוא מט"ט, (שם).

יקוט הנחל

נלמתך ויסבר מהליך'. וגם בהמשת ומתן בעסקו צריך לכוון, שע"י המשת ומתן שנעשה ונותן ועוסק עם מבירו עי"ז יתמבר עמהם יתר, שימשיכו זה את זה להיות שכנים עוסים אל הקיבוץ הקדוש שעוסקים בתורה ותפילה בלמת, בי תוך מזה הכל הבל, ו'מה יתרון לאדם בבל עמלו שיעמל תחת השמש' (קהלת ב), ופירש"י, תוך התורה שנקרא 'שמש' אין יתרון לאדם בבל עמלו וכו', בידוע לבל מי שמשים לב להסתבל על מחבריו. בי בל העסקים והמלאבות והמשת ומתן שבלולים בל"ט מלאבות, בולם בשביל לברר ניצוצות הקדושים בידוע, ועיקר הבירור ע"י שזוכר את הסי"ת בשעת המשת ומתן, במ"ש (דברים ח) 'וזברת את ה' אלקיך בי הוא הנתן לך בח לעשות חיל'. ועל בן צריכין לעסוק במשת ומתן עם יראת דייקא, במ"ש (ויקרא בה) 'בי תמברו ממבר לעמיתך' 'תְּבֹר', 'תו קנה מיד עמיתך' תקנה, במו שדרשו רז"ל ומובא בפירוש רש"י. ועל בן רלוי להשתדל בבל מה דלפשבר בשהולך בדרך תו עוסק במשת ומתן בניהו, שיתמבר עם בשרים והגוונים, ויהיה רגיל בבל פעם לדבר עמהם בדברי תורה וילמד אמיתם, תפילו אם מבירו יוכיר לתומו בבל יום מהמלות התחרון, וכמ"ש בזהר הקדוש שתסור לילך בדרך בי אם בשים עימו תחד שיעסוק עימו בדברי תורה. ותפילו אם הינו מועל תבריס בלתו בשעת המשת ומתן, על בל פנים לריך ליזהר בהתבוננו שלא יבבה בהסי"ת בשעת המשת ומתן, ויהיה משתוקק תמיד ברצון חזק להמשיך את עצמו ואת מביריו העוסקים עימו להסי"ת ותורתו, בי זה בל בוונת הסי"ת שמסבב עסקי המשת ומתן והמלאבות בעולם, שהבל בשביל בירורים בל"ל, ועיקר שע"י המשת ומתן ועסקים מתבררים בני אדם זה עם זה, עד שבוף יתגבר האתת שבלב בל אחד מישראל ויתעורר אחד את מבירו, עד שיעובו בולם להסי"ת ותורתו, והעיקר שיתבררו יחד אל הקיבוץ הקדוש שיתרבב בשבינה רשיה עד אין תקר בל"ל, שזהו בחינת בנין המשכן בל"ל. נמלת, מי שעוסק במשת ומתן בבוונה זאת, בוודאי הוא עוסק אז במלאכת המשכן, בי בל זה הוא בחינת מעשה המשכן וקיומו וכנ"ל.

אע"פ שהוא עושה הל"ט מלאכות הם בבחי' מלאכת המשכן. וכמב גליקו"ה (תו"מ שבת ה, ב–ח): אם לא היה מוטל אדם, היה זוכה לגמול מיקון בל הבריס בגשמיות וטומניות בלי עמל ויגיעות, רק ע"י תפילה ואיזה עובדא בלה מחוד. בי בשעת הבריאה היה במר מיקון בל העולמות מלויים באדם הראשון, אלא לא היה חוכל מעץ הדעת, והיה מתפלל תפילתו, היה בומר מיקון בל העולמות בשלימות בלותו היום במבואר בבתבי האר"י, אך ע"י תטאו לא במר מיקון העולמות, אף ע"י פגם וקלקל בל העולמות, עד אשר בגזר 'בעבדון תאבלנה', בזעת אפיך תאבל לחם', שבריכין במה וכמה יגיעות ומלאבות שהם ל"ט מלאכות קודם שמתקנים הבריס שבעולם שיהיו רלויים ליהנות מהם, לאוכלם או ללובשם וכיוצא בהם. וגם עתה בל מה שהאדם מקדש עצמו ביותר וזוכה לפרוש עצמו מן העולם, ולשום בל ליבו ודעתו להכיר ולהגדיל שמו יתברך, במו בן זוכה להעביר מעליו עול הל"ט מלאכות וזוכה לקבל הפרנסה בלי עמל ויגיעה גדולה, וכמו שאמרו רז"ל 'בל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלבות ועול דרך ארץ', בי יגיעת הפרנסה שהוא בחינת ל"ט מלאכות נמבירין מווהמת הנחש, מפגם עץ הדעת, ע"י שלא השתדל להגדיל שמו יתברך ע"י בל הבריס, אדרבה פגם מוטל ובפר בעיקר, ומשם נמשכין בל הל"ט מלאכות שהם בחינת יגיעות וטרדת הפרנסה. ועל בן בשאדם מקדש עצמו ומאמין בהסי"ת, ומשים בל ליבו להוודות לשם ה' על בל דבר ודבר שרואה או נהנה ממנו, להגדיל שם ה' ע"י בל דבר שבעולם בנ"ל, עי"ז דומה הנחש שהוא בחינת הל"ט מלאכות, ווזבה שייגמר מגלו מיקון בל הבריס בנקל, ומציג פרנסתו וכל הטרטרומו בלי עמל ויגיעה. בי עיקר המיקון ע"י הגדלת שם ה', וכפי מה שזוכין להגדיל שם ה', במו בן גילוי מל"ט מלאכות מעבדות ויגיעת הפרנסה, וזוכה לקבל פרנסתו בנקל משם ה', שהם עיקר הבטחון על בל אלה הדברים אשר צוה ה' לעשת אתם שבת ימים תֵּעָשֶׂה מלאבת, ביום השביעי שבת הוא לה' אלהיך לא תעשה בל מלאבה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ושורך וחמרך ובל בהמתך וגרך אשר בשעריך למען ינוח עבדך ואמתך במוך, וזברת בי עבד היית בארץ מלרים ויולאך ה' אלהיך משם ביד חזקה ובזרוע נטויה על בן צוך ה' אלהיך לעשות את יום השבת, ובל זה בחינת מלאכת המשכן בנ"ל.

מילואי חכמה

הל"ט מלאכות הם בבחי' מלאכת המשכן. ומובא בקבוצא לוי (פ' ויקהל): 'אלה הדברים אשר צוה ה' לעשת אתם ימים תֵּעָשֶׂה בו', ודרשו חז"ל (שבת ע) 'אלה הדברים' על ל"ט מלאכות, בלומר, 'אלה' שהוא מרומז על המיוחים, במו שבתב התר"י ז"ל (פע"ח שער תיקון חטות ג) על פסוק 'על אלה חי אדוני בו', תמצו בריכין להקן תוחש ע"י מלאכה, וזהו 'לעשת', לשון תיקון, וזהו בחול, אבל בשבת אין מבררין המיוחים, ולבן לאמור בשבת המלאכה. ומה שנאמר גבי שבת 'צוה ה' לעשת', וגבי משבן בתיב 'אשר צוה ה' לאמר', וכן הקשה בעל הטורים, ונראה, בי אע"פ שבמשבן שהיו עוסקים במלוות מעשיות, דהיינו במלאכת המשבן, אעפ"כ תיקנו עולם הדיבור, וזהו 'לאמר צוה ה' לאמר', ובשבת אין עוסין מלאכה רק מלוות בדיבור, בגון תורה ותפילה, בי עיקר תורה ותפילה בשבת, אעפ"כ מתקנין עולם המעשה, וזהו 'אשר צוה ה' לעשת', בלומר תיקון עולם העשיה.

ואני תפלה

אֲנָא י, עֻזְּרֵנִי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים שֶׁלֹּא אֵאָבֵד אֶת עוֹלָמִי חֵם וְשָׁלוֹם, עַל יְדֵי טִרְדַּת הַפַּרְנָסָה, וְתַצִּילֵנִי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים מִפְּגַם הל"ט מְלָאכוֹת דִּסְטְרָא אָחֳרָא שֶׁהֵם ל"ט מַלְקִיוֹת, שֶׁהֵם מְמָרְרִים אֶת רֹב הָעוֹלָם בְּיִגְיעוֹת וְטִרְדוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה, אֲשֶׁר הֵם רְצִים כָּל יְמֵיהֶם אַחַר פַּרְנָסָתָם בְּיִגְיעוֹת וְטִרְחוֹת גְּדוֹלוֹת מְאֹד, וְהֵם אוֹכְלֵי לֶחֶם בְּעַצְבוֹן. בְּזֹעַת אַפֶּם יֹאכְלוּ לֶחֶם עַד שׁוּבָם אֶל הָאֲדָמָה, וּמְאוּמָה לֹא יִשְׂאוּ בַּעֲמָלָם, כִּי טִרְדַּת הַפַּרְנָסָה מְבַלְבֶּלֶת אוֹתָם כָּל יְמֵיהֶם, וּמוֹנַעַת אוֹתָם מִלְּזָכֹר וְלָשִׂים אֶל לֵבָם אֶת תַּכְלִיתָם מַה יַּעֲשׂוּ לְיוֹם פְּקֻדָּה (ליקו"ת יא).

וְעָזַרְנוּ יי שֶׁנִּהְיֶה שְׂמֵחִים בְּחֶלְקֵנוּ תָּמִיד וְתִהְיֶה תּוֹרָתֵנוּ קֶבַע וּמְלַאכְתֵּנוּ עֲרַאי. וְאֶפְשָׁר בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה הַמְעוּטָה שֶׁנִּצְטָרֵךְ לַעֲסֹק בָּאֲוִיר עֶסֶק אוֹ מְשָׂא וּמַתָּן בְּשִׁבְיל הֶכְרֵחִיּוּת פַּרְנָסָתֵנוּ, גַּם אָז נִהְיֶה דְּבוּקִים בְּךָ וּבְתוֹרָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה, וְלֹא נִשָּׁכַח אוֹתְךָ אֲפִלּוּ רֶגַע קָלָּה (ליקו"ת יא).

ל"ט אורות וכוי ל"ט מלקות. ומצינו בליקו"ה (יו"ד מדש ג, ו) הקדמה יסודית לענין זה, ו"ל: בשעת מקום לעשות שום מלאכה שהוא עובדין דמוך, שהיא בחינת גוף, כי שעת ימי המעשה הם בחינת גוף ומומר, בהמה, סכלות, כנגד שבת, שהוא בחינת נפש, בחינת מדש, בחינת דעת, כי כל המלאכות של שבת ימי המעשה הם בחינת גוף שהוא בחינת עשייה, בחינת עולם הנה, שהוא עיקר החיים הנלחמים, כי מז יהיה עולם הנשמות. כי עיקר החיים הוא כשהגוף נמצטל וכלל נגפש עד שזוכין לדעת את ה', בגוף ונפש, והוא התכלית של ישראל שיזכו לאחר המתיים שיחיו המתים בגוף ונפש, ומז יהיה הגוף זך ונא בתכלית הזכות בבחינת נפש ממש, ומז יחיו חייס נלחמים ונדעה את ה', בגוף ונפש יחד, ומז יתגלה האור של עתיד שהוא אור הגנוז לצדיקים, כי כשנכלל הגוף בנפש זהו בחינת אור ואיס וכו' כנ"ל. ותחילת בריאת האדם היה בשביל תכלית הזה, ועל כן הושיבו הש"ת בגדן עדן, כי הש"ת רצה שיזכה האדם לזה התכלית מיד בחייס מיותו, שיהיה הגוף והנפש יחד, ויחיו חייס נלחמים ויכירו אותו לנצח בעודס בגופס. (...) וע"י שנתגרש אדם הראשון ע"י פגס מכילת עץ הדעת, ע"ז נגזר עליו 'בזעת אפיך תאכל לחס וכו', שהוא עובדין דמוך, שהס בלוחס ותבן שהס בלוחס בחייס ותבן מלאכות שהס בלוחס ותבן מלקות בנגד בלוחס ותבן קלות שנתקללו ע"י חטא עץ הדעת, כי נתגבר הגוף, שהוא בחינת עשייה, בחינת עובדין דמוך, להיינו בלוחס ותבן מלאכות, אבל שבת הֵבֵן על אדס הראשון, כמו שאמרו רז"ל 'שבת תגין עלויהי'. כי הש"ת אמל עלינו ונתן לנו את השבת שאז הוא מעין עולם הבא בחינת התעלות הנפש כנ"ל, ואז הוא ביטול ובטיה לגמרי מכל הבלוחס ותבן מלאכות, וע"י קדושת השבת אנו יכולין גם להמשיך קדושת שבת על שבת ימי החול ולקדש את הבלוחס ותבן מלאכות שבת, בבחינת ט"ל חורות, בבחינת מלאכת המשכן, כי כל הל"ט

היינו משכן בבניניה, בחינת ל"ט אורות. אך מי שפוגם בברית, המלאכות שלו הם

מילואי חכמה

משכן בבניניה. מובא בשבתי חורה (שבר ב): לפעמים נקראת מידה זו (מידת המלכות) שכינה, והיא היתה שוכנת עם ישראל תמיד משעת עשיית המשכן, כאמרו 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכס' (שמות כה). ולריך לתת לדעת עיקר גדול. דע, בתחילת בריאת העולם עיקר שכינה בתחתונים היתה, שהרי מערכת כל הנבראים על סדר המעלות היו, עליונים בנגד עליונים, תחתונים בנגד תחתונים. ולפיכך היתה שכינה שרויה בתחתונים, ובהיות השכינה למטה נמצאו שמים וארץ מחדשים, וזהו לשון 'ויכולו השמים והארץ וכל צבאס', שנשתכללו אלו מלמל ונמצאו אלו מלמל, והיו הליונות והמקורות פועלים בשליחותם ונמשכים מלמעלה למטה. ונמצא הש"ת ממלא מלמעלה למטה, ושימניך, 'השמים כסאי והארץ הדום רגלי' (ישעיהו סו). ונמצא שהש"ת היה שרוי בחילוע שוה בין העליונים ובין התחתונים. בא מדם הראשון ואילך, נתקלקלו השורות ונשתברו הליונות ונפסקו הבריות, ונשתלקה שכינה ונתפרדה התחילה. כאו אברהם ילחק ויעקב ע"ה, התחילו להמשיכה למטה ותקנו לה ג' כסאות, והמשיכוה קלת מהמקום ועשו גופותיהם כסאות לשכינה, אבל לא נמשכה השכינה בארץ לגידת קבע, אלא לגידת עראי, והיתה יוצאת על גביהם. והסוד 'ויעל מלקים מעל אברהם', רולה לומר מעל מדרגת אברהם ממש. ויצחק 'ויעל מעליו מלקים', ועל זה אמרו 'התצאת הם המרכבה'. ונמצא השכינה בימיהם פורחת בחוויב, ולא מלאה מנוח לכף רגלה בארץ כשאר בתחילת הבריאה. בא מצרע"ה וכל ישראל עמו ועשו משכן וכלים, ותיקנו קלקול הליונות, ופילדו את השורות, והמקינו את הבריות, והמשיכו מיס מיס מבית השולבה והמזיזו השכינה לשכון בתחתונים, בתוכו, אבל לא בקרקע כאשר בתחילת הבריאה, ודוד זה הוא 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכס'. ונמצאת השכינה כלכנפי הולך ממקום למקום, ולזה אמר 'ושכנתי בתוכס' ולא אמר ושכנתי למטה, אלא בתוכס, בלמיון לשכנפי. כלומר, בכל מקום שילכו ישראל אלך עמהס ושכון בתוכס, אבל לא במקום קבוע, וזהו סוד 'ויהי בנסוע התרון' וגו' (במדבר י). ועל דרך זה הסוד נלטער דוד ובילש לקבוע מקום לשכינה למטה במקום קבוע, וזהו סוד 'אשר נשבע לה', נדר לאביר יעקב אס אבא באהל ביתי וגו' אס אתן שנת לעיני עד אמלא מקום לה' משלנות לאביר יעקב' (תהלים קלב). ומביא 'כי בחר ה' בליון חיווה למושב לו זאת מנוחתי עדי עד' (שם יג). ולפי שבילש דוד לקבוע מקום למנוחת השכינה ואמר 'קומה ה' למנוחתך אתה וארון עוזך' (שם ח), ישרו מחשבותיו לפני השכינה ושלח ואמר לו הש"ת ביד נתן הנביא 'לך ואמרת אל עבדי אל דוד כה אמר ה' התאתה תבנה לי בית לשבתי כי לא ישבתי בבית למיום העלותי את בני ישראל ממלרים ועד היום הזה, והייתי מתהלך באהל ובמשכן בכל אשר התהלכתי בכל בני ישראל הדבר דברתי את אחד משבטי ישראל וגו' לאמר לא בניתם לי בית ארזים וגו' (שמו"ב ז). ובמקום אחר כתיב 'רק אתה לא תבנה הבית, כי אנך היולא מחלליך הוא יבנה הבית לשמי וגו' (דבה"י ב' ו). מה עשה דוד המלך, הכין כסף וחסב, ומחשב וברזל, עלים ואבני שוהם ומילואים, ואבני פוך ורקמה וכל מבן יקרה ואבני שוהם לרוב, ומידר כל מערכת והמקדש בשלמה בנו, ואמר לו 'ראה עתה בנך בחר ה' בך לבנות בית למקדש' (דבה"י א' כח, י). ומלינו בליקו"ה (יו"ד מדש ג, ו) הקדמה יסודית לענין זה, ו"ל: בשעת מקום לעשות שום מלאכה שהוא עובדין דמוך, שהיא בחינת גוף, כי שעת ימי המעשה הם בחינת גוף ומומר, בהמה, סכלות, כנגד שבת, שהוא בחינת נפש, בחינת מדש, בחינת דעת, כי כל המלאכות של שבת ימי המעשה הם בחינת גוף שהוא בחינת עשייה, בחינת עולם הנה, שהוא עיקר החיים הנלחמים, כי מז יהיה עולם הנשמות. כי עיקר החיים הוא כשהגוף נמצטל וכלל נגפש עד שזוכין לדעת את ה', בגוף ונפש, והוא התכלית של ישראל שיזכו לאחר המתיים שיחיו המתים בגוף ונפש, ומז יהיה הגוף זך ונא בתכלית הזכות בבחינת נפש ממש, ומז יחיו חייס נלחמים ונדעה את ה', בגוף ונפש יחד, ומז יתגלה האור של עתיד שהוא אור הגנוז לצדיקים, כי כשנכלל הגוף בנפש זהו בחינת אור ואיס וכו' כנ"ל. ותחילת בריאת האדם היה בשביל תכלית הזה, ועל כן הושיבו הש"ת בגדן עדן, כי הש"ת רצה שיזכה האדם לזה התכלית מיד בחייס מיותו, שיהיה הגוף והנפש יחד, ויחיו חייס נלחמים ויכירו אותו לנצח בעודס בגופס. (...) וע"י שנתגרש אדם הראשון ע"י פגס מכילת עץ הדעת, ע"ז נגזר עליו 'בזעת אפיך תאכל לחס וכו', שהוא עובדין דמוך, שהס בלוחס ותבן שהס בלוחס בחייס ותבן מלאכות שהס בלוחס ותבן מלקות בנגד בלוחס ותבן קלות שנתקללו ע"י חטא עץ הדעת, כי נתגבר הגוף, שהוא בחינת עשייה, בחינת עובדין דמוך, להיינו בלוחס ותבן מלאכות, אבל שבת הֵבֵן על אדס הראשון, כמו שאמרו רז"ל 'שבת תגין עלויהי'. כי הש"ת אמל עלינו ונתן לנו את השבת שאז הוא מעין עולם הבא בחינת התעלות הנפש כנ"ל, ואז הוא ביטול ובטיה לגמרי מכל הבלוחס ותבן מלאכות, וע"י קדושת השבת אנו יכולין גם להמשיך קדושת שבת על שבת ימי החול ולקדש את הבלוחס ותבן מלאכות ושבת, בבחינת ט"ל חורות, בבחינת מלאכת המשכן, כי כל הל"ט

יקוט הנחל

הנטרכות האדם ועל כל היסודות, כמ"ש 'ויתן המלך נושא ברב חיל וכו', שקר הסוס לתשועה וכו'', ומסיים שם 'כי בו ישמח לבנו כי בשם קדשו בטחנו', בשם קדשו דייקת, כי הכל נמשך משם ה' וכנ"ל. וזה בחינת שבת שהוא שם ה', שבו תלויין כל הל"ט מלאכות לגמרי. כי בשבת תלור לעורר עובדין דמוך, כי שבת הוא שם ה', שלו הוא תכלית מעשה שמים וארץ, היינו שלו בשבת עולין כל הדברים לל תכליתן שהוא שם ה' כנ"ל, כי ע"י קדושת שבת שהוא שם ה' זוכין לדעת אלס, לזכות להכיר ולהתבונן גדולת הש"ת ולהכיר שמו יתברך ע"י כל דבר שבעולס. (...) ולפס לא היה מוטל אדם הראשון, היה זוכה בשבת להשלים את כל הבריאה ע"י תפילה בדי בשביל שבת הראשון, ולפס היה זוכה בשבת הראשון להכיר את ה' בשלימות ע"י כל פרטי הבריאה, שזה עיקר תכליתן כנ"ל, אבל אחר החטא לא נשלם הבריאה בשלימות, ולפס צווחלי לי תפשר להכיר בשבת שם ה' כי אס בפי מבניא הבריאה בל. ועל כן לריכין שמירת שבי שבתות, כי בתחילה לריכין שמירת שבת שהוא שם ה', כדי לזכות אח"כ בשבת יתי המול להשלים הבריאה ע"י הל"ט מלאכות שנתקלו אחר החטא, כי עכשיו לי תפשר להשלים את הבריאה כי אס ע"י הל"ט מלאכות, ועיקר השלימות הוא ע"י שבת דייקת, כי ע"י שמירת שבת זוכין להמשיך קדושת שבת לשבת ימי המול, שיהיו כל הל"ט מלאכות בבחינת מלאכת המשכן, שע"ז דייקת נשלם הבריאה, ולפס זוכין בשבת הבי אח"כ להכיר שם ה' בשלימות ע"י כל פרטי הבריאה, כי בשבר נשלם הבריאה ע"י הל"ט מלאכות שזכה לעשותן בקדושה בבחינת מלאכת המשכן ע"י שמירת השבת הראשון כנ"ל. כי עכשיו לריכין להתחיל התיקון מהשבת, אחין מגיע בו שום פגם ותחזיה של הל"ט מלאכות שהס בבחינת שבת שהוא זוהמת הנחש, ועל כן בשבת יכול לפילו עתה לאחר החטא להמשיך על עלמו ועל כל הבריאה קדושת שמו יתברך, וע"ז יכולין להמשיך קדושת שבת בשבת ימי המול, לטהר ולקדש הל"ט מלאכות מזוהמת הנחש, וזהו בחינת הבי הבי הל"ט מלאכות קדושים בבחינת מלאכת המשכן, וזה נשלם תיקון כל הבריאה ע"י ל"ט מלאכות אלו בימי המול, ומזי זוכין בשבת הבי להבין כל הבריאה לל התכלית, דהיינו להכיר שמו יתברך בשלימות ע"י כל פרטי הבריאה שכבר נשלמה בל"ל, וזאי תבוא הגאולה, כי יתתקן תחת אדם הראשון שפגם בזה כנ"ל. ועל כן 'ולמלת שמרו ישראל את שבתות' דייקת, 'מיד היו נגאלין' כנ"ל.

משכן בבניניה. ותימח בליקו"מ (ח"ב ד, ג): 'בעובדת לתמת ליתער לעילא', כי ע"י כל העסקים ומלאכות שעושין בני אדם, ע"ז נתעורר אורו הגיזר של אורו המלאכה למעלה במעשה בראשית, ומביא מיוח ואתרה לאורו של אורו המלאכה של מעשה בראשית שלמעלה, שהוא מכוון כנגד אורו העסק והמלאכה שהאדם עושה למטה בעולס הזה. כי ע"י העסקים והמלאכות שעושים נעשה ע"ז בחינת משכן, כי כל המלאכות כלולים בל"ט מלאכות שהס אבות מלאכות, לאבות מכלל לליכת תולדות' (ב"ק כ:), כי כל מיני מלאכות ועסקים שבעולס, כולס כלולים בל"ט מלאכות שהס אבות, והשאר הס תולדות. ול"ט מלאכות הס כנגד מלאכת המשכן, כמו שאמרו רז"ל (שבת מט:) 'אבות מלאכות מרבעים אסר אחת כנגד מי, כנגד מלאכת המשכן', ו'לילה דמשכנא' (ויל"ד בלגלי חילן ג, ד) גבי מזמור 'ויהי נועם', וח"ל: 'ויהי נועם' נאמר בעת הקמת משה את המשכן, כמו שנאמר 'ועשה לי מקדש ושכנתי בתוכס' (שמות כה). ולריך לדעת מה שנכפל בפסוק זה 'ומעשה ידיהו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו', כי הכל אחד בשמת, כי צריכין שיהיה מעשה ידיו של אדם, להיינו כל העסקים והמלאכות והמשא ומתן שלו שכולס כלולים בל"ט מלאכות, שיהיה מזדככים ויהיו נעשים בקדושה ובטהרה גדולה, עד שיהיו כל עסקיו בבחינת מלאכת המשכן בבחינת ט"ל חורות כנ"ל, שהוא בחינת מלכות שבת, שהוא בחינת מלכות המשכן, כי כל הל"ט מלאכות שבת הם בחינת מלכות המשכן, כי כל אחד בשמת.

ואני תפלה

פּוֹדֶה וּמַצִּיל הַצִּילֵנִי, גּוֹאֵל חָזָק לְמַעַנְךָ פְּדֵנִי, שׁוֹמֵעַ אֶנְקַת אֲבִיוֹנִים שׁוֹמֵעַ צַעֲקָתִי וְאַנְחָתִי, מָרָא דְעָלְמָא כַּלָּא, אַל תַּתֵּן לַשַּׂחַת נַפְשִׁי, כִּי "מַה בֶּצַע בְּדָמִי בְּרִדְתִּי אֶל שַׁחַת, הֲיוֹדְךָ עָפָר הֲיַגִּיד אֲמִתֶּךָ. הַצִּילֵנִי מִטִּיט וְאַל אֶטְבָּעָה אִנָּצְלָה מִשֹּׂנְאַי וּמִמַּעֲמַקֵּי מָיִם". כִּי אֵין שׁוּם לָשׁוֹן בְּעוֹלָם שֶׁאוּכַל לְפָרֵשׁ שִׂיחָתִי עַל יָדוֹ, כִּי צָרוֹת נַפְשִׁי גָּדְלוּ וְשָׁגְבוּ יוֹתֵר מִמֶּמְצָע בֵּיוָן מְצוּלָה וְאֵין מָעֳמָד, יוֹתֵר מְיוֹרֵד בְּעִמְקֵי מָיִם. וְאִם כָּל לְשׁוֹנוֹת כָּאֵלּוּ דִּבְּרוּ הַמְשׁוֹרְרִים דָּוִד הַמֶּלֶךְ וְשִׁאָר צַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים עַל עַצְמָם, עַל פְּגָם קַל אֶחָד שֶׁהוּא פְּגָם קַל שֶׁבְּקַלִּים דַּק מִן הַדַּק, שְׁאֵין פְּגָם כָּזֶה נֶחְפָּם בְּדַעְתָּנוּ כְּלָל, אֲנִכִי מָה אֶעֱנֶה אֲבָתֲרֵיהוּ, אֲנִכִי מָה אוֹמַר וּמָה אֲדַבֵּר, וְהָלְוַאי הָיִיתִי זוֹכֶה עַל כָּל פְּנִים לְדַבֵּר דִּיבּוּרִים עליונים כנגד עליונים, תחתונים כנגד תחתונים. ולפיכך היתה שכינה שרויה בתחתונים, והיתה השכינה למטה ונמצאו שמים וארץ מחדשים, וזהו לשון 'ויכולו השמים והארץ וכל צבאס', שנשתכללו אלו מלמל ונמצאו אלו מלמל, והיו הליונות והמקורות פועלים בשליחותם ונמשכים מלמעלה למטה. ונמצא הש"ת ממלא מלמעלה למטה, ושימניך, 'השמים כסאי והארץ הדום רגלי' (ישעיהו סו). ונמצא שהש"ת היה שרוי במילוע שוה בין העליונים ובין התחתונים. בא מדם הראשון ואילך, נתקלקלו השורות ונשתברו הליונות ונפסקו הבריות, ונשתלקה שכינה ונתפרדה התחילה. כאו אברהם ילחק ויעקב ע"ה, התחילו להמשיכה למטה ותקנו לה ג' כסאות, והמשיכוה קלת מהמקום ועשו גופותיהם כסאות לשכינה, אבל לא נמשכה השכינה בארץ לגידת קבע, אלא לגידת עראי, והיתה יוצאת על גביהם. והסוד 'ויעל מלקים מעל אברהם', רולה לומר מעל מדרגת אברהם ממש. ויצחק 'ויעל מעליו מלקים', ועל זה אמרו 'התצאת הם המרכבה'. ונמצא השכינה בימיהם פורחת בחוויב, ולא מלאה מנוח לכף רגלה בארץ כשאר בתחילת הבריאה. בא מצרע"ה וכל ישראל עמו ועשו משכן וכלים, ותיקנו קלקול הליונות, ופילדו את השורות, והמקינו את הבריות, והמשיכו מיס מיס מבית השולבה והמזיזו השכינה לשכון בתחתונים, בתוכו, אבל לא בקרקע כאשר בתחילת הבריאה, ודוד זה הוא 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכס'. ונמצאת השכינה כלכנפי הולך ממקום למקום, ולזה אמר 'ושכנתי בתוכס' ולא אמר ושכנתי למטה, אלא בתוכס, בלמיון לשכנפי. כלומר, בכל מקום שילכו ישראל אלך עמהס ושכון בתוכס, אבל לא במקום קבוע, וזהו סוד 'ויהי בנסוע התרון' וגו' (במדבר י). ועל דרך זה הסוד נלטער דוד ובילש לקבוע מקום לשכינה למטה במקום קבוע, וזהו סוד 'אשר נשבע לה', נדר לאביר יעקב אס אבא באהל ביתי וגו' אס אתן שנת לעיני עד אמלא מקום לה' משלנות לאביר יעקב' (תהלים קלב). ומביא 'כי בחר ה' בליון חיווה למושב לו זאת מנוחתי עדי עד' (שם יג). ולפי שבילש דוד לקבוע מקום למנוחת השכינה ואמר 'קומה ה' למנוחתך אתה וארון עוזך' (שם ח), ישרו מחשבותיו לפני השכינה ושלח ואמר לו הש"ת ביד נתן הנביא 'לך ואמרת אל עבדי אל דוד כה אמר ה' התאתה תבנה לי בית לשבתי כי לא ישבתי בבית למיום העלותי את בני ישראל ממלרים ועד היום הזה, והייתי מתהלך באהל ובמשכן בכל אשר התהלכתי בכל בני ישראל הדבר דברתי את אחד משבטי ישראל וגו' לאמר לא בניתם לי בית ארזים וגו' (שמו"ב ז). ובמקום אחר כתיב 'רק אתה לא תבנה הבית, כי אנך היולא מחלליך הוא יבנה הבית לשמי וגו' (דבה"י ב' ו). מה עשה דוד המלך, הכין כסף וחסב, ומחשב וברזל, עלים ואבני שוהם ומילואים, ואבני פוך ורקמה וכל מבן יקרה ואבני שוהם לרוב, ומידר כל מערכת והמקדש בשלמה בנו, ואמר לו 'ראה עתה בנך בחר ה' בך לבנות בית למקדש' (דבה"י א' כח, י). ומלינו בליקו"ה (יו"ד מדש ג, ו) הקדמה יסודית לענין זה, ו"ל: בשעת מקום לעשות שום מלאכה שהוא עובדין דמוך, שהיא בחינת גוף, כי שעת ימי המעשה הם בחינת גוף ומומר, בהמה, סכלות, כנגד שבת, שהוא בחינת נפש, בחינת מדש, בחינת דעת, כי כל המלאכות של שבת ימי המעשה הם בחינת גוף שהוא בחינת עשייה, בחינת עולם הנה, שהוא עיקר החיים הנלחמים, כי מז יהיה עולם הנשמות. כי עיקר החיים הוא כשהגוף נמצטל וכלל נגפש עד שזוכין לדעת את ה', בגוף ונפש, והוא התכלית של ישראל שיזכו לאחר המתיים שיחיו המתים בגוף ונפש, ומז יהיה הגוף זך ונא בתכלית הזכות בבחינת נפש ממש, ומז יחיו חייס נלחמים ונדעה את ה', בגוף ונפש יחד, ומז יתגלה האור של עתיד שהוא אור הגנוז לצדיקים, כי כשנכלל הגוף בנפש זהו בחינת אור ואיס וכו' כנ"ל. ותחילת בריאת האדם היה בשביל תכלית הזה, ועל כן הושיבו הש"ת בגדן עדן, כי הש"ת רצה שיזכה האדם לזה התכלית מיד בחייס מיותו, שיהיה הגוף והנפש יחד, ויחיו חייס נלחמים ויכירו אותו לנצח בעודס בגופס. (...) וע"י שנתגרש אדם הראשון ע"י פגס מכילת עץ הדעת, ע"ז נגזר עליו 'בזעת אפיך תאכל לחס וכו', שהוא עובדין דמוך, שהס בלוחס ותבן שהס בלוחס בחייס ותבן מלאכות שהס בלוחס ותבן מלקות בנגד בלוחס ותבן קלות שנתקללו ע"י חטא עץ הדעת, כי נתגבר הגוף, שהוא בחינת עשייה, בחינת עובדין דמוך, להיינו בלוחס ותבן מלאכות, אבל שבת הֵבֵן על אדס הראשון, כמו שאמרו רז"ל 'שבת תגין עלויהי'. כי הש"ת אמל עלינו ונתן לנו את השבת שאז הוא מעין עולם הבא בחינת התעלות הנפש כנ"ל, ואז הוא ביטול ובטיה לגמרי מכל הבלוחס ותבן מלאכות, וע"י קדושת השבת אנו יכולין גם להמשיך קדושת שבת על שבת ימי החול ולקדש את הבלוחס ותבן מלאכות ושבת, בבחינת ט"ל חורות, בבחינת מלאכת המשכן, כי כל הל"ט

עצה ותושיה

מי ששומר את בריתו, אע"פ שהוא עושה ל"ט מלאכות ומו"מ, הם בחי' מלאכות המשכן והם בחי' ט"ל אורות. אבל הפוגם בבריתו, עניות רודפת אחריו, וממשיך על עצמו עול הפרנסה ביגיעה ובמרירות גדול, בבחי' ל"ט מלקות רחמנא ליצלן (קיצור ליקו"מ יא, ו).

מלכות ממשכן גמרינן להו, להורות של"ט מלכות של ישראל עם קדוש צריכין להיות בקדושה גדולה בבחינת מלכת המשכן, כמובא בדברי רבינו ז"ל במקום אחר, כי עיקר 'מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת', כי זה עיקר העבודה בעולם הזה שהוא בחינת גוף, להתגבר לקדם עצמו לשבר הגוף, להכניע הגוף לגבי הנפש, ועי"ז זוכין לעולם הבא שהוא עולם הנפשות. וזהו בחינת מה שצריכין לקדם הל"ט מלכות בשבת ימי החול, שעי"ז זוכין לְשַׁבָּת, בבחינת 'שבת ימים תעשה מלאכתך ויום השביעי שבת', כי קדושת שבת זוכין כפי מה שזוכין לקדם בימי החול, כי זה עיקר העבודה והמלחמה להגביר הנפש על הגוף, קדושת שבת על ימי החול, להגביר חיי עולם על חיי שעה, חיי עולם הבא על חיי עולם הזה, שיהיה כל תשוקתו ויגיעתו בכל ימי החול שהם בחינת ימי העולם הזה, בחינת גוף וכו' כנ"ל, להכניע ולבטל הגוף והחומר לגבי הנפש, שיהיה הגוף נכלל בהנפש, שזהו בחינת כלליות שבת ימי החול בשבת, כלליות ימי העולם הזה בעולם הבא, בבחינת 'ומבראשם זקן בת בימיו', דשבת ועתיד ביומין', שזוכין לבוא ולהעלות לעולם הבא עם כל ימי העולם הזה, שכולם היו קדושים וטהורים עד שכולם עלו ונכללו למעלה בבחינת עולם הבא שהוא עולם הנשמות כנ"ל. ועל כשזוכין שיהיה הל"ט מלכות בבחינת מלכת המשכן, אז כל הל"ט מלכות הם בבחינת ט"ל תורות, כי 'ליורת דמשכנא כליורת דגן עדן', שהוא עולם הנשמות בבחינת עולם הבא, שאז ימי החמים ויהיה נכלל הגוף בהנפש ויהיו חיים נצחיים כנ"ל. וזהו בחינת ט"ל תורות, כי ט"ל תורות הוא הטוב שלמ תחייה, כמ"ש (ישעיה נו) 'יחיו ממיך נבלתי יקומון הקיצו ורננו שכני עפר כי טל אורות טלך וכו'. ונמצא שט"ל תורות הוא הטוב של תחיית המתים שהוא חיים נצחיים, שזהו בחינת נפש כנ"ל. וכל זה זוכין ע"י קדושת שבת שהוא מעין עולם הבא, עי"ש שמשמין בשבת מכל הל"ט מלכות, מעודדין למוד, עי"ז זוכין להגביר הנפש על הגוף עד שזוכין גם להמשיך קדושת שבת על שבת ימי החול, עד שגם בשבת ימי החול זוכין להגביר הנפש על הגוף ומתקדשין הל"ט מלכות שהם בחינת גוף, בבחינת ט"ל תורות, שהם בחינת חיים נצחיים, בחינת נפש כנ"ל.

בבחינת משכן בחורבניה, בבחינת ל"ט מלכות (בהקדמת התיקונים ובתיקון מח), **בחינת ארבעים יכנו ולא יוסיף, היינו בחינת פגם הברית, שהוא בחינת תוספות כנ"ל:**

יִלְקוּט הַנַּחַל

ארבעים יכנו. וכתב בליקוטי ה (תו"מ תורה בתבילו ג): וזה בחינת חיסור הכתף שמסור להכות את ישראל, כי כל ההכאות והמלקיות הם נמשכין מבחינת ל"ט מלקיות שהם בחינת ל"ט מלאכות הנ"ל, כי ל"ט מלאכות ול"ט מלקיות הם בחינה אחת, ונמשכין מזוהמת הנחש בחינת ל"ט קללות כמובא, ומשם נמשכו כל ההכאות. ועל כן למדו חז"ל חיסור הכתף מל"ט מלקיות, כמו שבחינת בגמרא 'מרבעים יכנו לו לפי וכו', מכאן שמסור להכות את ישראל, כי כל ההכאות נמשכין משם, מל"ט מלקיות.

ל"ט מלקות. כלשיתא בתיקו"ז (בהקדמה, יב ע"ב): באט"ל מלאכות שהם מרבעים מלאכות חסר אד, לְמֵבָא מרבעים מלקיות חסר אד, (...) כמוסבן 'טל'. מאן דנטיר לה מייייהו, נאית 'טל' עליה, דתיהוי יו"ד ה"א וה"ו, 'טל' להחיות המתים, (הדא הוא דכתיב 'כי טל אורות טלך', ומיד 'וארץ רפאים תפיל'), ועליה מוקמוהו רבנן דמתניתין 'כל העוסק בְּטַל תורה, טל תורה ממייהו (וכל מי שאינו עוסק בתורה, אין טל תורה מתייהו)'.

ועוד שיתא בתיקו"ז (תיקון מח, פה ע"ב): בבמרבעים מלאכות חסר אד, לימון לְמֵבָא מרבעים מלקיות חסר אד בשבת. ולימון עשרה דְּמֵבָא מֵאֵד, ועשרה למוה, ועשרה לנפש, ותשעה לתרעא. ובגין דא אמרו מארי מתניתין 'אין לוקין בשבת', דתילין מלאכות לימון תשיצין לישראל לְמֵבָא מלקיות. ופירש הממונ מדפא (שם): **דתילין מלאכות לימון תשיצין לישראל לנקבל מלקיות.** ולפי הט"ל מלאכות שלריך לעסוק בהם בימות החול, הם נחשבים לכפרה לישראל כנגד הט"ל מלקיות, אבל בשבת ע"י שבני ישראל מוגעים את עצמם מעשיית הט"ל מלאכות, נפטרים מט"ל המלקיות.

ארבעים יכנו ולא יוסיף. כדכתיב בדבריים (כה, ג–ג): כִּי יִהְיֶה בֵּין הָאֲנָשִׁים וְנִגְּשׁוּ אֶל הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוּם וְהִצְדִּיקוּ אֶת הַצַּדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת הָרָשָׁע: וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהִפִּילוּ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר: אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ לֹא יֹסִיף פֶּן יֹסִיף לְהַכֹּתוֹ עַל אֵלֶּה מַכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אָחִיךָ לְעֵינֶיךָ: ופירש"י (שם): **והפילו השפט.** מלמד שאין מלקין אותו לא עומד ולא יושב אלא מוטה. **במספר.** ושינו נקוד 'בַּמִּסְפָּר' אל 'בְּמִסְפָּר', לימד שהוא דבוק, לומר 'במספר מרבעים', ולא מ' אלמים, אלא מְנֶין שהוא סוכם ומשלים למרבעים, והם מ' חסר אחת. **ונקלה אחיך.** כל היוס קורעו 'רשע', וּמְשֻׁבָּחָה הלקוח קלוני 'אחיך'. ואמרו בתמוחת (במדבר, כג): למה מרבעים. אלא הלדם הזה נוהר למרבעים יום, ועבר על התורה שניתנה למאה למרבעים יום, יקוה מרבעים ויילע ידי עוונו. וכן את מוצא בהלדם הרשעים כשנענוה ואמר לו 'ומעך הדעת טוב ורע לך מוכל וגו', ומחייב מיתה, ולקה העושה במרבעים עושעים, עבר לחדם, ועבר לחוה, ועבר לנחש, ועבר לחדמה, ולפיכך כיוון שעבר חדם על אחת מן העבירות, לוקה מרבעים.

מִילּוּאֵי חָכְמָה

וכל בתיו וגנזכיו ועליותיו ומדריו, העזרות והחולם והיהלות ושאר כל תבנית הבית, ואחרותיו ולשכותיו, הכול קיבל ברוח הקודש, ולורת כל מקום ומקום, וסיעור הכפף והזהב והבנים טובות, ושאר כל הדברים הנריכים לו, כמשקל במידה ובמשורה, הכול כפי מדרי המערכת ולורך העבודה. (...) הרי לך כי דוד עליו השלום קידר כל לורת היכמ"ק ומשקל כל דבר ודבר ע"פ הנבי"ת, והכול תבנית המרכבה עליונה, כיצף ומעון לשכינה. אמ"כ בא שלמה ובנה את הבית וסיידר כל המערכות והלורות, כפי שסידר לו דוד אביו ע"ה, ואז ירדה שכינה למטה ושכנה בבית עולמים. וזש"כ 'אז יבנה שלמה ה' אמר לשכון בערפל נגה ביתי זאת זכור לך מכון לשבתך עולמים' (מל"ב ח). וכתיב (דבה"י ב ו) 'ועתה ה' אלקי ישראל יאמן דברך אשר דיברת לעבדך לדויד, כי האמנם יֵשֵׁב אלקים את האדם על הארץ הנה שמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף כי הבית הזה אשר בניתי וגו', ועתה קומה ה' אלקים למנוחתך אתה וארון עוזך וגו', ה' אלקים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דויד עבדך. וכלומר שלמה התפלל והשם ירדה מן השמים ותאכל העולה והזבחים וכבוד ה' מלא את הבית'. ומשלמה השכינה מוזכת למומתה בארץ בבית עולמים, ואז מזכו לבינורות והמשכות כולם להבריך ברכה בבינהמ"ק, והיינו דכתיב 'כטל תרמון שיורך על הרבי ציון כי שם לוה ה' את הברכה חיים עד העולם' (תהלים קלג).

ל"ט מלקות. ומבינו בזהר רע"מ (כי תצא, רפ ע"ב): בג'מרבעים יכנו לו יוסיף וגו'". פיקודא לא להלקות לרשע דחייבו שמ"ל, דבעידך קודשא בריך הוא למחשה ליה ממתן מחתן, בגין דבעד גרמיה לחוב. ייתי ייתודע למייחדן ביה ישראל בכל יומא בכ"ה כ"ה תחוון, וימחי בהון למתן דשוי גרמיה לחוב ולחו חייבו חלש עבד מטוקף. ולחילן דסרחו בה"ג, מקרן לון קודשא בריך הוא למחשה ביו"ד ה"ל וה"ו, דלחיון מרבעים מסר חד. ובהאי שמ"ל מחן קודשא בריך הוא עשרה מכחשין לחדם, ועשרה לחוה, ועשרה לנחש, ותשעה לתרעא, בגין דכולהו שרחו בה'. ופירש הממונ מדפא (שם): **כנ"ם כ"ם חמון.** ממיתים חוחיות של פסוק 'שמע', פעמיים בכל יום. **דקרחו בה"ג.** היינו בה"ג דחמרוחה דשם מ"ה שהיל סוד המלכות.

ארבעים יכנו. ומובא בספר הליקוטים (כי תצא כה): סוד המלקות שלריוחה המורה עליו, וגם אמרו רז"ל (מגילה ז) 'כל חייבי כריחות שֶׁנֶּאֱמְרוּ מידי כריחתן וכו', סוד הענין הוא להסיר כחם החטוחה חשר נכחש החיים החטוחה בנפשו ונטהר נשמחו, לפי שבעת מזכו בחשובה מרבעים יום, שנאמר (במלאכי ג) 'כי ליומים עוד שבעה חנכי ממטיר על הארץ מרבעים יום ומרבעים לילה וכו'. ועתה מי שמוחר בחשובה ומקבל מלקות מרבעים, מוחיים לו הל"ט שהוא הקללה, שכן מרגוס על 'אלוך' הוא 'ליט', והמיחה, נמל"ל של חייס, שהוא רומז לנמל שבעתיד הקב"ה להחיות בו חת המתים. ועוד דע, שקודם שבעתיד היה דבק ב'הוי"ה חת'ד', שבעוה ט"ל, ועכשיו שבעתיד חזי הוא נדבק בכוחות הטומחה שהם רומזים לל"ט מלחות שבר חייבים העושים חבד שבשבת, וזו"ל (שבת ע) הוליחוס ממילמ יְחֶלֶ"ה הדבריס שהם ל"ו וג' החוחיות שעושים ט"ל, והם כולם בחיבורים, ונקרחים 'בנות מלחות', ויש להם כמה מולדות בידוע, והם כולם כנגד ל"ט קללות הנזכרים. ממנם עכשיו כשחזר הלוקה בחשובה ומקבל מלקיות

וְיֵשׁ מִי שֶׁהוּא שׁוֹמֵר הַבְּרִית שְׁוִוגוֹ מִשְּׁבַת לְשַׁבַּת. וע"ע בכמוסות (סה ע"ב), ובזהר (יתרו, פט ע"ב) ומפרקיו.

שֶׁאָמַר לְעוֹלָמוֹ דַּי. סה שד"י, מזכר לריבוי שמות בכתיב מכינוי על המילה (בנפתי קדושת הברית) כמובא מעה במילוי"ם ד"ה 'וזה בחרי שדי'. ולהלן בע"כ (מו, ג): אמר לו הקב"ה לאברהם, דייך אני ואתה בעולם, ואם אין את מקבל עליך לימול, די לעולמי עד כאן, ודייך למילה שתהא עגומה עד כאן. אמר, עד שלא מלתי היו בחיס ומזדווגים לי, מאמר מְשַׁמֶּלְתִּי הן בחין ומזדווגים לי. אמר לו הקב"ה, אברהם, דייך שאני מלוקק, דייך שאני פטרונך. ולא לך לעצמך, אלא די לעולמי שאני מלוקק, דיו לעולמי שאני פטרונו. רבי נתן ורבי אתא ורבי אבא בשם רבי יצחק, 'אני אל שדי', אני הוא שאמרתי לעולמי ולעמַיִם די, לארץ די, שאילולי שאמרתי להם די, עד עכשיו היו נמתחים והולכים. ופירש המהרש"ו (שם): **שאמרתי לעולמי די**. הוקשה לו, מיך קומץ להקב"ה 'שדי', הרי הוא בחתם מין די ואין סוף, על כן דורש נוטריקון 'שדי', שאמר די. ועוד מיתת במגיגה (יג ע"ב): אמר רב יהודה אמר רב, בשעה שברא הקב"ה את העולם, היה העולם מרחיב והולך כשתי פקעיות של חָמֵי, עד שגער בו הקב"ה והעמידו, שנאמר 'עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערתו'. והיינו לאמר ריש לקיש, מאי דכתיב 'אני אל שדי', אני הוא שאמרתי לעולם די. ופירש הערוך יוסף (שם): **פקיעיות**. מוטין של שתי וערב נקרא כך. וכידוע שסה שד"י כנגד פקיעית היסוד וענין הברית, עי' זהר רע"מ (כי תצא, רפג ע"ב).

ה' וְשִׁמִּירַת הַבְּרִית, יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי בְּחִינוֹת. יֵשׁ מִי שֶׁשְּׁוִוגוֹ בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחוֹל, וְאַעְפְּ"כ הוּא שׁוֹמֵר אֶת בְּרִיתוֹ עַ"פ הַתּוֹרָה, שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא מִדִּינֵי הַתּוֹרָה. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוּא שׁוֹמֵר הַבְּרִית, שְׁוִוגוֹ מִשַּׁבַּת לְשַׁבָּת. וְזֶה בְּחִינַת יְחוּדָא עִילָאָה וְיִחוּדָא תַּתָּאָה. וְזֶה בְּחִינַת שַׁדַּי שֶׁל שַׁבָּת, שֶׁאָמַר לְעוֹלָמוֹ דַּי (ב"ר פ' מו, מגיגה יג), **שֶׁצִּמְצֵם אֶת עַצְמוֹ מִכָּל הַמַּלְאָכוֹת,**

וְאַעְפְּ"כ הוּא שׁוֹמֵר אֶת בְּרִיתוֹ עַ"פ הַתּוֹרָה. וכמצ בגליקו"ס (יו"ד סימני עוף טהור ג, ח): יתודע מתתא זה בחינת 'כרוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', שהוא כ"ד תתוון, שהם בחינת כ"ד ספרין לתורייתא וכו'. ובהמשך דבריו (שם) כתב: כי פגם הברית, עיקר הפגם הוא בחינת יתודע מתתא, שהם עיקר שמירת הברית, שהוא לשמור עצמו בפשוטו לבלי לגלות מדיני התורה ח"ו, וכשפוגמין בזה ח"ו, פוגמין בבחינת יתודע מתתא, בבחינת כ"ד לחתון של 'כרוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'.

שְׁוִוגוֹ מִשַּׁבַּת לְשַׁבָּת. וכמצ בגליקו"ס (יו"ד מלכלי עכו"ס ג, ח): מה שאמר רבינו בשאמר 'יני ה' הוא שמי' (בפיקודין יח), שיש שני בחינות בשמירת הברית, בחינת מצות שבין אדם לחבירו, ובחינת זיווג ימי החול רק שיהיה נשמר בהיתר על כל פנים, כי ימי החול הן הן בחינת היתר, כמו שאמר רבינו שם, שבשת ימי החול הם בחינת מט"ע (מטטרו"ן), שהוא"ומיתיה בימי החול, זהו הוא בחינת תרגום כנ"ל (ע"פ ליקו"מ יט, עי"ש), אבל צריך האדם לקדש עצמו במותר לו, דהיינו לגלות מבחי' היתר לבחי' קדושה, דהיינו בחי' משבת לשבת, שהוא בחי' שלימות הקדושה של שמירת הברית, בחי' 'קדש עצמך במותר לך'. וזה ידוע שיש בכל בחי' ומדריגה בפ"ע כל המדריגות.

שַׁדַּי וְכוּי שֶׁצִּמְצֵם אֶת עַצְמוֹ מִכָּל הַמַּלְאָכוֹת. מובא בביאה"ל (יא): עיין היטב בפנים, שבתחילה (לעיל בחות ג') מפרש ענין שד"י על הפרישות מעבודה זרה של הגאוה, ואח"כ מפרש זאת לענין הפרישות והלמוש ממלחמת הפרנסה, שיש שמלמש את עצמו מכל המלכות, ויש שמלמש את עצמו על כל פנים ממלחמה לחבירתה.

שַׁדַּי וְכוּי וְזֶה בְּחִינַת יְחוּדָא עִילָאָה. וכביאה"ל (יא, ב) הקשה ומיכן, ו"ל: יש להתפלא במה שכתב על חודות השם שדי שהוא יחודא עילאה, כי הלא כבר הודיע וכתב שגם מט"ע הוא בחינת שדי. אבל בדבר שהתלבשות הנ"ל, והכתוב 'כי שמי נקרבו וכו' שהשמיך לזה, גרמה שנשתמת לו יתייחס בחינת שדי, רק לשם רבו היחודא עילאה כנ"ל, וחולת מחמת שמתלבש בו יהיה גם שמו בשם שדי המתייחס לרבו כנ"ל.

שַׁבָּת וְכוּי שֶׁצִּמְצֵם אֶת עַצְמוֹ מִכָּל הַמַּלְאָכוֹת. וכמצ בגליקו"ס (יו"ד הלכי בהמה ג, ג): ועל כן בשבת שהי השטרא אחרא נכפית ונכנעת, ואז הוא תיקון הדעת, על כן נאמר בשבת קודש 'למען ינוח שורך וחמורך'. כי בשבת הוא שביתה וייחוד מכל הל"ט מלאכות, ואז נכללין הכל בקדושה, והשטרא אחרא נכנעת, והדעת בשלימות, על כן נאמר אז 'למען ינוח שורך וחמורך', (ועי"ש בדברי מוהרא"ש, שמאחר שחיבור הוא ותמור הוא עיקר התגברות השט"ן, בחי' פגם הברית, פגם הדעת), כי הכל נכלל בקדושה, וגם השטרא אחרא נכנעת ונעשית מרכבה של הקדושה. וזה שנאמר ניעקב בעת שילח מבית לבן 'ויהי לי שור וחמור', כי הבית הכל של הקדושה. כי בבית לבן בילו בילורים, וכשילח משם זכה תיכף לקדושה שבת, כמ"ש 'ויחן פני העיר', ודרשו רז"ל 'שקבע תמומין וכו'. ועל כן התפלר זה ואמר 'ויהי לי שור וחמור', שהכניע הכל של הקדושה, בבחינת 'למען ינוח שורך וחמורך' הנאמר בשבת כנ"ל.

מילואי חכמה

וְזֶה בְּחִרְי שַׁדַּי. סה זה נתגלה לאברהם בעת שנצווה על המילה, כדכתיב בפרשתנו (יז, א–ג): וַיְהִי אַבְרָם בֶּן תִּשְׁעִים שָׁנָה וְתֵשַׁע שָׁנִים וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר לוֹ אֲנִי אֵל שַׁדַּי הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים: וְאֶתְּנָה בְרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ וְאַרְבֶּה אוֹתְךָ מְאֹד מְאֹד: ופי' רבינו בחיי (שם): ופי לפרש בטעם שהזכיר במילה זו השם הזה, לפי שהוא תומם ציו"ד, ומצוייר בתבנית הגוף לנימול התמום בחות ברית קודש, ועם השות הזה מתפרסמת מעלתם של ישראל והיותם נבדלים משאר העובדי גלולים עליהי לב ועליהי בשר שהם מלד השדים, וישראל שהם מלד אל שדי, ועם השות הזה נקרא השדם תמים, זהו שאמר 'וְהְיֵה תמים', וכיוון שהוא תמים בו ראוי לו שיתמתר מעוון המיותר, הוא עוון הערלה, וזהו שכתוב (שמו"ב כב) 'והיה תמים עמו וְתִשְׁתַּמְּרָה מֵעֲוֹנִי'.

יִלְקוּט הַנַּחַל

וְזֶה בְּחִרְי שַׁדַּי שֶׁל שַׁבָּת וְכוּי וְיֵשׁ בְּחִרְי שַׁדַּי שֶׁל חוֹל. וכעין המובא כאן מצינו לעיל בליקו"מ (שנו): כי יש שני מצוטות. אחת, יש בני אדם שעוסקין משך ומתן והולכין בהבלי עולם הזה, ובמלטעות טופל לו להרהורי תשובה, ואח"כ מוזר למקומו, ואח"כ הוא מוזר ונתעורר, ומוזר וטופל, וכן משתנה כל פעם מטוב לרע ומרע לטוב, ואת התשובה היא בחינת שבת שבת ימי החול, שהם בחינות כשר ופסול וכו' כנ"ל, כי הוא גם כן פעם כשר ופעם פסול, פעם טמא ופעם טהור וכו', כי אין לו ניימא, אבל כשעושה תשובה שלימה, זהו בחינת שבת, כמו שפירשנו. וזהו בחינת משה משים, שהיה נידו להפוך מרע לטוב, ונלמה הרע לגמרי, וזהו בחינת שדי, ויש לו ניימא מכל וכל. ובחינת מט"ע גם כן בחינת שדי, אע"פ שאמרנו שבחינות מט"ע הוא משנה, אזה בחינות שבת ימי החול, שהם בחינות שיהם שדי משנה שבלולים משיהם בחינות שבת כשר ופסול טמא וטהור ומותר כנודע. ועל כן אלו בני אדם שיהם קטועים עדיין בעבודת הבורא יתברך, ואין תשובתם שלימה עדיין, רק לפעמים טופל לו הרהור תשובה ומתמיל קלת בעבודתו יתברך, ואח"כ טופל מזה ומוזר למקומו, ואח"כ הוא מוזר ונתעורר, ומוזר וטופל, וכן משתנה כל פעם מטוב לרע ומרע לטוב, ואת התשובה היא בחינות שבת כשר ופסול וכו' כנ"ל, כי הוא גם כן פעם כשר ופעם פסול, פעם טמא ופעם טהור וכו', כי אין לו ניימא, אבל כשעושה תשובה שלימה, זהו בחינות שבת, כמו שפירשנו. וזהו בחינת משה משים, שהיה נידו להפוך מרע לטוב, ונלמה הרע לגמרי, וזהו בחינות שדי, ויש לו ניימא מכל וכל. ובחינת מט"ע גם כן בחינות

ששת ימי החול בחיי ששה סדרי משנה. וביאר בניאמ"ל (יח, ז) שענין הששת ימי המול וביאה סדרי משנה מקושר לענין הוש"ו המוכר לעיל במאמר נחוח ג, ובאות ל, וז"ל: כהמבואר בלירופי דבריו הנ"ל והמובן בפנים, שלעיקר החוח ו' [בנ"ל מורומיה], לח יזכה זולת יוסף הצומד ביחודה עילאה, רק שחפעפ"כ מוכרח לברך ולהתעלות למדריגתו ממש גם אחיו שבמדריגת מט"ט ויחודה תחתה הנ"ל (עי' בדברי רחבה"ג בקמן בנח"נ חוח ו' ד"ה 'ויבואו אחי יוסף וכו'). יש לבאר לפי זה, בניאורו גם למדריגת מט"ט בחספר חוח הו', לימי המול וסדרי משנה שבו, ושבזה לבד עיקר השלמת הו' השניים, שחוכרח לברך בחילוי חוח הו"ו שבמדריגת יוסף בעצמו, חשר על ידה לבד מגיע ונשלם החספר לנ"ט חורות הנ"ל. ועוד בחמ שם (יח, ח): בזוחו לחספר הוש"ו הנ"ל, ובכפולחה לשניים, שהם העומדים בשני הייחודים שבכחוב 'שמע ישראל' 'ברוך שם' הנ"ל (שכל אחד חחם חוכרך חשם חיכוח), חבין חרחוק שעוד בחספר כפולח החוח ו', חורה וחבחר גם בחספר החיכוח שבזה וזה [שיהה ושיהה כנודע], וגם הם מגיעים לחספר יוסף ואחיו הנ"ל (י"ב השבטים), כעולה.

וזה בחינת יחודא עילאה. ויש בחינת שדי של חול, שגם בחול יש צמצומים ממלאכה לחבירתה. וזה בחינת מט"ט ששולטנותיה ששת ימי החול, בחינת ששה סדרי משנה (כמובא בזוה"ק ובכתבי האריז"ל),

בשמיעת ח"ה 'רזין וכו'". ופירש המחוג מדבש (שם): **כלילן שיש סמרין וכו'.** שהוא כולל שיהה בילירה, כחשבון שם חוחיות של שמו. **שיש סדרי משנה.** שהם גם כן בעולם בילירה, שֶׁשָּׁם מלחך מט"ט, שהוא סוד 'עץ הדעת טוב ורע', הכולל טמא וטהור, כשר ופסול, חיסור והיתר, חייב ופטור. וכלחימח בחיקו"ז חדש (קכו ע"ח): כי'מטטרו"ן דלחיהו 'עבד', דשליט בשית סדרי משנה, ולחיהו 'גופני'. ושליט בשית יומין למול, לחיטון חולין בטומחה וחולין לטהרה. ומיניה חחייהינו שית סדרי משנה, בחיסור והיתר, טומחה וטהרה, כשר ופסול. וביה 'שחם ימים חעבוד ועשית כל מלחכחך'. ופירש המחוג מדבש (שם): **לחיהו עבד.** ומשילו נקרא החלם העוסק בפסוקי החורה 'עבד'. **דשליט בשית סדרי משנה.** והם כנגד השם חוחיות שבשמו, שהם כנגד השיהה קלוות שלו. **ולחיהו גופני.** היינו כלפי עולם החלילות, לכן המצוות עוסקות בדברים גופניים שבעולם הזה. ועיין להלן חות ו' בחילוח"ם ד"ה 'והלכה וקבלה' דסדי הע"ח בזה, ועי"ע בשער המצוות (פ' ואתחנן).

יקוט הנחל

מט"ט וכו' בחי יחודא תתאה. ומובא בספר מעדני מלך (יח, כד): יש לרמז שזהו שמובא בילקוט לחובני ס'חנוך (מט"ט) חופר מעניני היה, (שזהו בחי 'חבן בחמ' מכניס לעפריים' המכוב לעיל בחות ג', ובבחי 'וחבן בחי' חופר מרגליתי' המבואר בפנים לקמן בחות ז', היינו חיקון המדריגות הנמוכות), ועל כל חפירה חומר 'בדרך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

מילואי חכמה

מט"ט ששולטנותיה ששת ימי החול בחיי ששה סדרי משנה. וכחב בכרחשים חכמה (שער הקדושה, ג) בביאור ענין זה: לחומות עובדי עבודת חלילים להם נחן ל"ע מלחכות, שהם כנגד ל"ט קלוות שחחקלו חלם ומוה ומחם והחלך כדפירשו ז"ל בכמה מקומות, והחלם חילו לח חטת, לח היה צריך לרחם חל החפיחות הזה שהוח בו שיקטרך לחרוש ולזרוע, והיה בגן עדן מקויים 'לעבדה ולשמרה' בקיום המצוות עשה ולח תעשה כדרך רומני, כמו שיהיה לעחיד לחבר החחייה, שהחורה היח ומצוותיה לחבד לעולם, וכחשר ירד לדם בחטחו חל הקליפה טוכרח חל המלכות החלו, והקב"ה לטהרנו ולקדשנו כדי שנהיה דבקים, חני הוח הטעם חמיטים ימים חמילואים, והשליט על ישרחל הנהגת קדושה ע"י מטטרו"ן שהוח סר הטעם, וכמו שנחמר ליהושע (יהושע ה) 'חני סר נבל ה', עחה נחתי', שחע"פ שחמטרע"ה דחמהו, הוח הוכרח לקבלו, ולכל סכן עחה בגלות שהנהגה על ידו כלפירש בחיקוני ובמקומות חחרים, (...) שבשעת ימי החול מתנהג העולם ע"י הסר המזכר ועל ידו עולה חפלחינו. וכן חמר בחיקוני חזהר (חיקו"ז חדש, קכו ע"ח) שעליו נחמר 'שחם ימים חעבוד ועשית כל מלחכחך', וחיהו 'עד שלעה טוב ורע' לחיהו 'עבד'. (...) ומבואר שבעבד הזה נקרא 'עץ הדעת טוב ורע'. ומחר (חיקו"ז חיקון נג, פו ע"ב) בחיקון "עץ הדעת טוב דל חמת"ל, ורע' דל חמת"ל, וחטח שלם היה לעבד הרע בעוב, ולכן בחקוב זה שם שית סדרי משנה לחבדיל הטוב לעלמו והרע לעלמו, (...) שמטטרו"ן שולט בשית ימי חול לחיטון טומחה וחולין טהרה, והיינו ממש שית יומין לעבר, חולין טומחה, והם ל"ט מלחכות, חולין טהרה, שם ימים שבפנים, מטוב שבמטטרו"ן, וחולין טומחה וחולין טהרה שניהם כלחחד שולטים, ולכן הוחכרו המלחכה ויסרחל כוחכרו להחקדש, כמו שנחמר בפסוק 'קלשים חהיו', להיינו שיקדשו חחולין הטהורים נחור קדושה חלילות, שכולו קודש ואין בו מגע חול, ויחיהו בששת ימיים העליונים חת הקדושה בששת ימים חמחומנים, ובזה סם מחקדשים, ואור השבת שהוח ה'שַׁבָּת הַקֹּדֶשׁ', חע"פ שהוח 'סגור שבת ימי המעשה', יסרחל מוסכים מאור שם פפירות שבחלילות לקדש מה שהוח חול.

ששה סדרי משנה. וכחב רבינו בחיי (שמות לה, כז): בחחדש (חנחומח ויקל, ה) 'חמר רבי יהודה בר שלום, ביקש משה רבינו ע"ה להיות לף המְּשָׁנָה בכחב. חמר לו הקב"ה למשה, לכחוב לך 'בַּיי חורבי', חבל 'כמו זה נחמבו' (הושע ח). ולכל כך למה, מפני שהַמְּשָׁנָה מסמורין של הקב"ה, ואין הקב"ה מגלה מסמוריו לחף ליחיחי, שנחמר (מהלים כה) 'סוד ה' ליחיחי", עד כחן. (...) ובניבו הקדוש שחיבר המשנה וליחמ לוחם בדברים וכחבוה הכל בימיו, כוונחו שיהה כלו שלם מבוחר חורה מיקרחל, שלחה הרבעה חבחבקת בעולה ושיקרחל מחפזרין בגלות, על כן הוחר לו לעשות כן, משום שנחמר 'עת לעשות לה' הפרו חורחך', וכחב ותיבה המשנה שהיה חוחבע"פ, ועל כן קָרָאתָ 'משנה', לפי שהיה שנייה לחוחב"כ, ורוחה לשון הקודש לח כחוחב"כ. ולחחרי כן נחמעטה החבמה וקלו הלגבות, ועמדו רבינו ורב חשי ותיבו החלמוד שהוח פירוש המשנה, כי לרוב חבמחה רבינו הקדוש וחבמחה שם חורו היה פירוש החורה חלגה חבורה ופטור חמור המשנה, ואלו חורות רבינו ורב חשי היה עמוק ונסחור מחוד, ומזה חמרו בחלמוד על המשנה 'מיסורי מחסרת ומכי קחני', שחין הכוונה לגיחת המשנה חסרה כלל חלילה, לחל הכוונה שהיא חסרה חלגיהו משני חסרון שָׁבָּלְיהו, משני שחין חנו מגיעים לעומק הבבחת דור של חבמי המשנה, ולפיכך עשו רבינו ורב חשי פירוש על המשנה, והוא החלמוד, ובימיהו בפיקוח המשנה, והחריבו לגמוב על לגון המשנה העמוק והנסחום.

יחודא עילאה

להאיר מבחי' יחו"ע לבחי' יחו"ת גוהם, שיחבטלו כל הקליפות וכל הכפירות שבעולם עד שיעלו כל הניצוצות הקדושים שנפלו למטה למטה מאוד מאוד, עד שיתגיירו גרים רבים ע"י, שזה בחי' עבודת הצדיק בחי' משה שמעלה משמד לרצון (ליקו"ה ברכת השחר ה, כה).

השגת דרי מעלה הוא בחי' יחו"ע, שהוא 'שמע ישראל וכו' ה' אחד'. כי אחדותו ית' נעלם מעין כל, דלית מחשבה חפיסא ביה כלל, בחי' 'איה מקום כבודו', בחי' 'מה חמית וכו'. 'וברוך שם' וה בחי' יחו"ת, בחי' דרי מטה, בחי' 'מלא כל הארץ כבודו' (ליקו"ה קרי"ש ג, ג).

בכוח רוחו של משיח לגלות הייחוד העליון כבראשונה (אדיר במרום ח"ב, ביאור חלום דניאל).

הייחוד העליון, א"א שייעשה אם לא יהיה התעוררות מהנשמות (ראשית חכמה שער הקדושה, א).

תיקון הכל, ייחוד העליון. כאן סוד 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', כאן ייחוד העליון, להודיע שאין שליטה אלא לקב"ה, מיד שם הוי"ה שולט ואלקים נחבסם בו (פי' המצוות לרמח"ל).

כל המציאות בכל חלקיו צריך כדי שיתגלה הייחוד העליון בשלימות (קל"ח פתחי חכמה לט).

מט"ט

מט"ט בעצמו בלי הקב"ה אינו כלום ואין לו שום רשות, כך התורה בלא מעשים טובים אינה כלום, אדרבא 'לא זכה כו'' (ליקו"מ לא, ט).

עיקר אחיזת התורות הנפולות הוא כשהתורה משתלשלת ויורדת ומתלבשת בבחי' מלאכים, בבחי' מט"ט שכולל משיחה סדרי משנה, ששם יש אחיזת טו"ר, טמא וטהור וכו', ושם צריכין בירור גדול לברר הטוב מהרע, האמת מהשקר (ליקו"ה ברה"מ ומים אחרונים ה, ט).

ישר צבא ה" זה מט"ט, שכולל שישה סדרי משנה, שמשם שורש מחלוקת התנאים ואמוראים שחובלים זה לזה בהלכה, זה אוסר וזה מתיר וכו' (ליקו"ה ברכת הפירות ד, ז).

יונהר יצא מעדן, בוודאי יוצא לעילא בעץ חיים דחמן לית קליפין נוכראין, הדא הוא דכתיב 'לא יָגוּר רע', אבל בעץ דלחתא אית קליפין נוכראין ודאי, ואיהו נטוע בגינתא דעדן דז"א, דאיהו חנוך מט"ט, ובגין דא 'יונהר יצא', יכילנא למימר במט"ט 'יצא מעדן', מעידון דיליה, 'פרדס דיליה, דחמן עאלו בן עזאי ובן זומא ואלישע וקליפין דיליה. מסיטרא דא טוב ומסיטרא דא רע, ודא איסור והיתר, כשר ופסול, טמא וטהור (זהר בראשית כז). **מט"ט** מלאך שר הפנים, מלאך שר התורה, מלאך שר החכמה, מלאך שר התבונה, מלאך שר הכבוד, מלאך שר ההיכל, מלאך שר המלכים, מלאך שר הרוזנים, מלאך שר השרים, רמים וגבוהים רבים ונכבדים שבשמים ובארץ (מדרש אותיות דר"ע, עמ' יג). **מט"ט** נקרא כה"ג, כמ"ש בזהר שמקריב למעלה נשמותיהם של צדיקים, כמו קרבן ואשי ישראל ותפילתם, כי גם התפילה הוא כמו קרבן (מגלה עמוקות פ' ויצא). **מט"ט** שהוא 'זין שדי', שראה רבה בב"ח עד קרסוליו במים 'וראשו מגיע השמימה', והוא שר של עולם היצירה, ששם 'מלאכי אלקים עלים וירדים בו', (שם). **אחר** שנעשה מט"ט שרו של עולם, ניתנה תורה על ידו, וע"כ מ'טטרו"ן ש'ר ה'פנים ר"ת מש"ה והבן, שנתלבשה במלבוש של טו"ר, אסור ומותר, כשר ופסול, טמא וטהור וש"ן עה"ת בראשית א, א). **אמר** ר' ישמעאל, אמר לי מט"ט שר הפנים, גילה לי הקב"ה מעיניו של סתרי תורה, וכל רזי חכמה וכל עומקי תורה תמימה וכל סדרי בראשית גלויה לפני כדרך שגלויה לפני יוצר בראשית, וציפיתי להסתכל ברזי עומקא ובסוד מופלאה. קודם שיחשוב האדם אני יודע, קודם שיצפין במסתרים אני רואה, וקודם שיעשה אדם אני יודע, ואין במרום נעלם ועומק ממני (ילקוט ראובני פ' בראשית). **סוד** שישה קצוות שהם כשר ופסול, היתר ואיסור, טמא וטהור, שם ש' הפכים, אבל מו' קצוות ולמעלה הכל מתייחד בייחוד גמור, ואין שם טמא ופסול ואיסור כנודע. והנה בינה היא למעלה מששת ימי הבניין, נקרא אלקים חיים כנודע. וז"ש 'אע"פ שאלו אוסרים ואלו מתירין, אלו ואלו דברי אלקים חיים', כי בבינה מתייחד ייחוד גמור, ואין שם טמא ופסול ואיסור כנודע. והנה צריך לדין ורחמים, יצה"ר ויצה"ט, עונש ושכר, אז נעשה ההפכים הנ"ל (תורי"ו פ' משפטים). **מט"ט** נקרא חול, וע"כ כשז"א מקנן בו' קצוות דיליה במט"ט, נקרא ו' ימי חול (קה"י, חול). **מט"ט** הוא מלאך שליח, ונקרא נער (קה"י, מט"ט). **מט"ט** הוא לשון אדון, כמו שקורין לגברת בעלת ממשלת 'מטרונא', וגם בלשון שליח, שכן בלשון יוון קורין לשליח 'מנטטור', וכולם הם בו כי הוא שומר הפתח, והוא אדון על צבא מעלה, והוא שליח האל (שם). **בת** קול הוא בחי' מט"ט (קה"י, בת קול). **גם** 'משנה' ר"ת מ'ט ש'ר נ'ער ה'נקרא, שהוא סוד מט"ט הנקרא נער (קה"י, משנה). **שישה סדרי משנה גלויותא** משנ"ה דאיהי מט"ט שלטא, ואיהו משנה למלך, באתר דמטרוניתא יתבא משנה, ודא איהו 'ששפחה כי תירש גברתה' (תיקו"ז הקדמה, יד). **כשקורא** משנה יכוון לשם 'שדי' שהוא גימט' מט"ט, כי שם הם שית סדרי משנה (שער המצוות פ' ואתחנן). **כוונת** קריאת המשנה. דע, כי משנה מט"ט ביצירה, ותכוון להעלות היצירה לבריאה, וע"י קריאתך תכוון שמן אותיות משנ"ה יהיה נשמ"ה, ונודע כי נשמה בבריאה, וסוד נשמה זו ר"ל נ' מש"ה, גימט' א"ל שד"י, שהוא עולם הבריאה כנודע. **סגולת** גרסת המשניות להרוג היצה"ר ולהכניעו (שע"ה הולין). **עם** שישה סדרי משנה נתייעץ הקב"ה וברא עולמו ששת אלפי שנה (ילקוט ראובני פ' בראשית). **נודע** שמידות העליונים המכונים ע"ש הנגלים כדמיון הגוף הנזכר למעלה, נרמזים בבחי' שישה קצוות, וכל קצה נכלל מכולם. והשישה קצוות הללו מורים בלב האדם על כללות ששת המידות הנקבעים בלב, שהם אהבה ויראה והתפארת וכו', שהם נגד שישה סדרי משנה, ששם הבחירה בין טמא וטהור, כשר ופסול, איסור והיתר. והאדם צריך לבחור בטוב לייחד המידות הללו אליו ית', לאהוב את הכשר והטהור ולירא מהטמא ופסול, וכן בכל המידות (באר מים חיים פ' כי תצא). **עיי** משנה שהוא בחי' מלכות נוקבא קדישא, אנו מכניעין לנוקבא דקליפה, שהמלכות דקדושה מכנעת לנוקבא דקליפה (קה"י, משנה).

ששמך כשם רבו כמ"ש כי שמי בקרבו. כתיב בשמות (כג, כ–כא): הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ מַלְאָךְ לְפָנֶיךָ לִשְׁמָרְךָ בַּדָּרֶךְ וְלַהֲבִיאֲךָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הֲכִנֹתִי: הִשָּׁמֶר מִפָּנָיו וּשְׁמַע בְּקֹלוֹ אַל תַּמֵּר בּוֹ כִּי לֹא יִשָּׂא לְפִשְׁעֲכֶם כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ: ופירש"י (שם): **אל תמר בו.** לשון המרמה, כמו 'תמר ימרה את פיך' (יהושע ח). **כי לא ישא לפשעכם.** אינו מלומד בכך, שהוא מן הכת שאין מוטלין (תנחומא משפטים יח), ועוד שהוא שליח ואינו עושה אלא שליחותו. **כי שמי בקרבו.** מתוכר לרשע המקרע, 'השמר מפניו', כי שמי מסותף בו. ורבותינו אמרו, זה שכתוב בשמו כשם רבו, כמו שכתוב (שמות כג) כי שמי בקרבו. וזה בחינת יחודא תתאה, היינו שהקב"ה מלביש את עצמו במט"ט בששת ימי החול, ומנהיג העולם על ידו:

מטטרו"ן שהשמו כשם רבו. מטטרו"ן בגימטריה שד"י. ועוד פירש רבינו במיי (שם): **כי שמי בקרבו.** שמי המיוחד בקרבו, 'כי בָּיְהּ ה'', וזהו שמירגש מוקדם 'מרי בשמי מימריה', והכוונה בזה, כל מה שהוא אומר אינו אומר אלא בשמי. ובילמ בזה כי קולו הוא קול של עליון. וכדאמינו בסנהדרין (לח ע"ב): בשאמר הקדוש מינח לרב לידית, כתיב 'ואל משה אמר עֲלֵה אֵל ה'', 'עֲלֵה חֲלַי' מיבעי ליה. אלא אמר ליה, זהו משה שאמר בקרבו, דכתיב 'כי שמי בקרבו'. אי הכי, ניפלחו ליה. כתיב 'אֵל תַּמֵּר בּוֹ', אל תמירני בו. אם כן, 'לֹא יִשָּׂא לְפִשְׁעֲכֶם', למה לי. אמר ליה, הימנותא בידן, דאפילו בפרוונקא נמי לא קבילניה, דכתיב 'ויאמר אליו אם אין פניך הולכים וגו'". ופירש"י (שם): **זהו שמי בקרבו".** הוא אמר 'עֲלֵה אֵל ה''. **שמשו כשם רבו.** ה', לפיכך לא הזכיר שמו, וכתב שמשו. **אם כן לא ישא לפשעכם.** לא יכול לסלוח לפשעכם, ומה יתרון בו. **אמר ליה הימנותא בידן.** אתין בו כוותא דפשעינו, ואנו נמי מסגנוהו ומיהמנו לקבלו. **אפילו בפרוונקא.** אלים מוליח ומביא.

יקוט הנחל

כי שמי בקרבו. ובליקו"ה (יו"ד ריבית ה, לח–לט) ביאר ענין שמותיו של הקב"ה, ומשם נלמד על מט"ט 'כי שמי בקרבו', וז"ל: הנה"מ לאמר כולו לאחד, כולו טוב, כולו קודש, אבל לעפ"כ מלד עיקר הלמת בחינת 'כולו לאחד, כולו טוב, כולו קודש', אבל לעפ"כ מלד המקבלים יש מילוקים רבים בענין השגת אלהיתו יתברך, לכל אד כפוס יגיעתו בעבודתו יתברך, שזהו בחינת "עודע בשעריס בעלה", לכל אד כפי מה דמשער בליביה', היינו כפי יגיעתו להשיג אלהיתו יתברך כמו כן זוכה לשיעורין לליביה, וכמובן מזהר הקדוש בכמה מקומות, דלית מלרי דידין ורגלין, שמשיגין בבחינה זאת שנקרא ידין וכו' וכו', ואית בלבושין דמלבא וכו', ואיהו לית לשתני בכל אתר וכו'. וכל אחד כפי השגתו את אלהיתו יתברך, כן נמצא לו קוד שם משמותיו יתברך כפי ההשגה. כי יש שבעה שמות שאינם נמתקים, ויש ביניהם כמה לדגות, ושם הוי"ה נרוך הוא הוא למעלה מכולם, כי הוא בחינת שם העלם, אבל גם כל השמות אלהיתו שם הוי"ה נרוך הוא הוא רק בבחינת אתר הבריאה, שגילה שמותיו יתברך להלריקים כדי שיוכלו להשיג אלהיתו יתברך, כי קודם הבריאה אין לו שם כלל, כמ"ש 'ואתה לית לך שם ידיע וכו'', וכמובא בכל ספרי המקובלים. ובבחינת אלו הנ"ל הוא החילוק שבין מדריגות הלריקים, שאע"פ שכולם מכירין ויודעין אלהיתו יתברך שהוא כולו אחד כולו טוב וכו', אעפ"כ יש ביניהם חילוק גדול וכנ"ל, ובפי החילוק שביניהם כמו כן משיג כל אחד שם משמותיו יתברך וכנ"ל. וזהו 'ואתה אל תכחיש את אלהי', שהוא שם קדוש ונורא, אבל זה השם נקרא בו גם הלבלים, כמו שנאמר 'הנני שלח לפניך מלאך וכו', השמר מפניו אל תַּמֵּר בו כי שמי בקרבו', ודרשו רז"ל 'אל תמירני בו', 'כי שמי בקרבו', זה מט"ט שהשמו כשם רבו, כי מט"ט בגימטריה שד"י כמובא, היינו שהשגת אלהיתו יתברך מלד זה השם משיג אלהיתו, עד שהאלהות נלבש בו יתברך בבחינת זה השם, ונקרא על שמו, אבל שם שריכין ליזהר מטעות שלא להשבה זאת עבודות אלהיתו יתברך, כי על זה נאמר 'השמר מפניו, אל תמירני בו. ועל כן לא נתר משה בבחינה זאת, ואמר 'שם אין פניך הולכים וכו'", כי משה כל השבתו היה גבוה מאוד, כי השיג מבחינת שם העלם שהוא שם הוי"ה נרוך הוא, אבל גם הלדיקים הגדולים שהשבתם רק בבחינת שם זה שהוא שם שד"י, שם יודעים ומזהירים מטעות ואינם טועים מ"ו שזה מבלית להשבה, רק יודעים שאי אפשר להשיג אלהיתו יתברך, וכן אי אפשר להשיג דלכי ההנהגתו את העולם שהוא ע"י מידותיו יתברך שהם שמותיו כידוע, כי גבהו דלכיו מדלכינו, כי השבת עלם האמת נעלם ונשבב מאוד.

שהקב"ה מלביש את עצמו במט"ט. וכתב בליקו"ה (או"מ שלוחין ג, ה) זה ענין הלבשת הנהגת השבתם השי"ת בהנהגת הטבע, וז"ל: עיקר כוח הבחירה הוא ע"י שיש בחינת שלא שהוא בחינת מלאך שנקרא שלא, שהוא בחינת מט"ט שמשם מתייחז עץ הדעת טוב ורע, שהוא בחינת הבחירה כידוע, כי עיקר כוח הבחירה הוא ע"י הטבע. כי אם לא היה העולם מתנהג כי אם בהשגחה לבד תמיד, לא היה בחירה כלל, רק עיקר הבחירה הוא ע"י שיוסרין שיש לרך הטבע בעולם, עי"ז יש מקום לטעות ח"ו למי שרולה לצאת ולעקור עלמו ממי החייט. כי בחמת לריכין להחמין שגם הטבע בעלמה הית השגחה, ובפרט שבכר זכינו לרלות השגחתו יתברך ושיוי הטבע בכמה חומות ומופתים שעשה השי"ת עימנו ביציאת מלרים וקריעת יס סוף וכו' וכו', וכן בכל דור ודור, וגם עכשיו מי שרולה להסתכל על החמת רואה שינויים גדולים ופלאות רבות בכל עת שאי אפשר להבינם ע"פ הטבע כלל, אם לא כי יד ה' עשתה זאת. כי בחמת אין שום טבע בעולם, כי הטבע בעלמה הוא השגחתו, כי הוא ברא את הטבע והוא יתברך מנהיג את הטבע כרלונו, והטבע הוא רק בבחינת שלית, בחינת מלאך, שאם בחיזק הטבע כידוע, ועל כן הטב"ע בגימטריה אלקי"ם, שהוא בחינת מלאך כידוע, וכמ"ש 'מלאכי אלקים', ועיקר הנהגת העולם ע"י שלית, ע"י בחינת הטבע, הוא בבחינת הבחירה כנ"ל, ובהסתר מאתנו בהחמת ויודע שגם הטבע בעלמה וכל העולם ומלואו הכל ממנו יתברך, נמצא שמוכר וכולל אתר הבריאה בקודש הבריאה, כלליות השלית בהחמלה כנ"ל.

שהקב"ה מלביש את עצמו במט"ט. ומובא בספר מעדני מלך (יפ, כה):

יש לרמז שעל כן נפסק בשו"ע שאסור להפסיק כלל בין 'שמע' לברוך שם' כמבואר בהלכות ק"ש, כי כל ההנהגה בשמת ימי החול הוא ע"י ההלבשות יחודא עילאה ביחודא תתאה בחי' מט"ט, כי כל התרת יחודא תתאה הוא מהתרת יחודא עילאה המחיר בו, על כן אסור להפסיק ביניהם כלל וכלל.

כי שמי בקרבו. ומלינו בליקו"מ (לח, ה) גבי בחינת מט"ט וקדושת הברית, וז"ל: ויש שני בחינות ברית, בחינות מברהם ובחינות מליעזר. מברהם הוא ברית עילאה, שהוא רקיע המבדיל בין מיין עילאין למיין תתאין, והוא בחינות בן מורין, בבחינות (קהלת י) 'אשריך ארץ שמלכך בן מורין'. (...) ואליעזר הוא ברית תתאה, בבחינות (שמות כג) 'כי שמי בקרבו', שהוא תוך, מט"ט, בחינות (בראשית יד) 'וילק את מניכיו', בחינות (משלי כב) 'חנך לנער', בחינות (קהלת שם) 'אי לך ארץ שמלכך נער', והוא בחינת ברית עילאה, בבחינות (בראשית כד) 'שים נא ידך תחת יכרי', והוא רקיע המבדיל בין מיין דכיין למיין מסאבין, בין ליסור והיתר, ובין כשר ופסול, ובין טמא וטהור. וזהו בחינות 'חנך לנער על פי דרכו', 'על פי דייקא', היינו מושבע"פ. וברית עילאה הוא שמירת הברית קודם, וברית תתאה הוא שמירת ליסור והיתר וכו'. ולריך לחדם להיות לו חלו שני בחינות ברית, היינו שיהא לדיק ולחדן, כי לא עם הארץ חסיד' (אבות פ"ב). 'לדיק' נקרא ע"י שמירת הברית קודם, ו'לחדן' ע"י ליסור והיתר. וזהו (מו"ק יז) 'אם הרב דומה למלאך ה' בבות וכו', צריך שיהא לדיק ולחדן. 'מלאך', זה בחינות למדן, בחינות מט"ט כנ"ל. 'בבות', 'בות הוא בבחי דיליה, בחינות 'לדיק בות ברית'. ובכל מקום שמוזכר לדיק גם ברית תתאה נכלל בו, כי התחתון נכלל בעליון, בבחינת 'ידך תחת יכרי'.

יחודא תתאה

יחודא משה ענו מאד מכל האדם', כי ע"י שהיה 'ענו מכל האדם', היה אפשר לו להיות פרוש לגמרי, ולא היה לו יחו"ת כלל. וזה שאמרו רז"ל 'תוקפו של יוסף ענוותנותו של בועז, תוקפו של בועז ענוותנותו של פלטי בן ליש, כי הוא תלוי בענוה, כי ע"י ענוה ניצול מפגם הברית (ליקו"מ קל).

דע, שיש יחו"ת שבזה העולם, שהוא בכשרות גדול בקדושה ובטהרה כל כך, עד שבו תלוי יחו"ע. שהזוג, דהיינו האיש והאשה, כשרים כל כך, שהיא כשרה מאוד ואין בה שום שמץ פסול, וגם הוא כשר מאוד, וזיווגם בכשרות ובקדושה כ"כ, שבו תלוי יחו"ע. כי 'איש ואשה זכו, שכינה שרויה ביניהם', כי יש בו יו"ד ובה ה"א, שזהו יחו"ע. וזה הזיווג והיחו"ת הוא יקר מאוד מאוד (ליקו"מ ח"ב לב).

משה לא אמר אותו הייחוד דבשכמל"ו, כדי שלא יטעו ישראל כאשר טעה אחר (אלישע בן אבויה), ולכן היו רז"ל מסופקין אם לאומרו מאחר שלא אמרו משה, ומאחר שאמרו יעקב אבינו התקינו לומר בחשאי שלא יטעו קלי הדעת, אבל ביום הכיפורים כשישראל נמשלו למלאכים אומרים בקול. וע"פ סוד וברוא דחכמתא, משה בדרגיה לא ייחד רק יחו"ע, אבל יעקב שהוא מלבר הוצרך לייחד ג"כ יחו"ת, לכן הוצרך יעקב לומר 'ברוך שם כבוד', ולא משה רבינו (מגלה עמוקות פ' ויחי).

יעקב תיקן ייחוד 'ברוך שם כבוד', שהוא רזא דחנוך בן ירד שהוא תופר מנעלים, ועל כל תפירה אמר 'ברוך שם כבוד מלכותו', ולכן הראה לו הקב"ה את"כ סוד סולם שהוא מט"ט, ש'מלאכי אלקים עלים וירדים בו', כי ו' תיבות ביחו"ע, ו' תיבן ביחו"ת, מלאכי אלקים מיחו"ע עולים, ואח"כ אמר 'אכן יש ה' במקום הזה', שמלאכים דקב"ה יורדים לתתא (מגלה עמוקות פ' ויצא).

ר"ת בשכמל"ו שתיקן יעקב עולה בגימט' חנ"ך מט"ט, וזהו יחו"ת, בסוד 'ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה', ודרש בזהר ע"כ 'עֲנַב איש את אביו ואת אמו', שהוא יחו"ע, ו' תיבות דשמע הוא ייחוד אבא ואמא, 'ודבק באשתו', יחו"ת (שם).

ייחוד התחתון הוא בסוד הדין (מגלה עמוקות פ' ואתחנן, רכז).

סוד יחו"ת לעורר נפש רוח של הצדיק (בעש"ט עה"ת פ' ואתחנן). **יחוד** התחתון הוא מכונה ע"ש חי העולמים, בבחי' צדיק חי עלמין, שהוא המחיה ומהוה את עולם התחתון וכל אשר בו (באר מים חיים פ' וארא). **סוד** הייחוד 'בשכמל"ו', יחו"ת של המלכות, עם סוד י"ב שבטין קדישין (קה"י, שקל).

כם קנטר מין (אפיקומן) אחד מם רב אידים ואמר לו, מה אכמוב 'ואת משה אמר עֲלֵה אל ה'' יש להקשות בו, שכיון שאלו הם דבריו של הקב"ה בעלמו, אם כן לאון הכמוב היה לריך להיות שהוא אמר לו 'עֲלֵה חֲלַי'. הביא לו רב אידים, שפקוק זה הם דברי המלאך מטטרו"ן למשה, שמלאך זה שמו כשם רבו (הקב"ה), כמ"ש שאמר עליו הקב"ה 'כי שמי בקרבו'. ומלאו אותו המין, אם כן (שמו כשם רבו), מזי עלינו לעבוד גם אותו (ת"ו). הביא לו רב אידים, הרי כמוב שליוה הקב"ה 'אל תַּמֵּר בו', שפירושו, אל תמירני (מהליפני) בו. ומלאו אותו המין, אם כן, ליון שכמוב בהמשך 'לֹא יִשָּׂא לְפִשְׁעֲכֶם', למה לנו להשבח אותו המלאך. הביא לו רב אידים, ווהי אכן ממונינו שביזינו (שלין למלאך מטטרו"ן את היכולת שלנלח על פשעינו), ועל כן לא לקבל אותו אפילו בכוונה שליחו של ה', להנהיג אותנו, כשם שכמוב 'ויאמר אליו, אם אין פניך הולכים, אל תעלינו מזה'.

הלכה. וּכְיוֹצֵא בְּלִיקּוּ"ת (לו"ח בהכמ"ה ס, ד) שֶׁזֶּה עִנְיַן הַפֶּסֶק שֶׁבְּפַרְ"ס, וז"ל: כִּי בְּחִינַת פֶּסֶק הוּא בְּחִינַת תִּיקּוּן בְּרִית מַמָּשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַט"ע שֶׁכְּלוּל מִשִּׁיסָה סַלְרִי מִצְנָה, שֶׁמְּבַרֵר הַחֻסָּר וְהַמּוּתָר וְכוּ' כַּנַּ"ל, שֶׁכֹּל זֶה הוּא בְּחִינַת פֶּסֶק, דְּהַיְינוּ פֶּסֶק הֲלָכָה, שֶׁעַ"י עִיקַּר בֵּירוּר הֲלָכָה לְבָרֵר הַחֻסָּר וְהַמּוּתָר וְכוּ', שֶׁכֹּל זֶה בְּחִינַת תִּיקּוּן בְּרִית מַמָּשׁ כַּנַּ"ל. וּמִי שֶׁפּוֹגֵם זֶה, עַי"ז נַעֲשֶׂה מוֹלִיךְ רְכִילוּת לְיִצְרָן, ע"י שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵר בֵּין דָּם לְדָם, בֵּין מַיִן דְּכִיִּין לְמַיִן מְסָאֲבִין וְכוּ' כַּנַּ"ל, שֶׁכֹּל זֶה בְּחִינַת פֶּגֶם הַפֶּסֶק, שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵר פֶּסֶק הֲלָכָה, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת "וַיְמָרְרוּ אֶת מֵימֵיהֶם בְּעַבְדָּה קָשָׁה", בְּקַשְׁיָא, 'אֲמַר', הֲלָכְתָּא וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁאִיתָּא בְּתִיקּוּנִים, דְּהַיְינוּ שֶׁקָּשֶׁה לוֹ קוּשְׁיוֹת וּתְמוּרוֹת וְאֵינוֹ יָכוֹל לְפָרְשָׁהּ וּלְבָרְרָהּ.

וְזֶה בְּחִינַת הֲלָכָה וּקְבָלָה. קַבָּלָה הִיא בְּחִינַת (מהליש כט) **הִשְׁתַּחֲוָיָה לְהַ' בֶּהָדְרַת קוֹדֶשׁ, ר"ת קַבָּלָה. וְהֲלָכָה הִיא** נִקְרָא 'קוֹדֶם', וְהִיא עִמָּהּ עוֹלָה בִּמְלִיצוֹת הַנִּקְרָא קוֹדֶם גָּמוּר מִמַּה הוּא סוֹד הַשְׁתַּחֲוָיָה, לָכֵן יֵרָמוּז בִּחְיצוֹת מִלּוֹ קַבָּלָה. מְסוֹדֵר בְּקִדּוּשָׁה, וְהוּא עִנְיַן מ"ק. וְכֵיצַד בְּפֵנִ"מ (שער הַשַּׁבָּת כח): טוֹב לִלְמוֹד בְּשַׁבָּת קַבָּלָה, כְּמוֹ שֶׁהִיא עוֹהֶגֶת הַקְּדוּמִים. וְהַטַּעַם הוּא, כִּי הַקַּבָּלָה בְּעוֹלָם הַמְּלִיצוֹת מִמַּה הוּא מַשְׁפִּיעַ בְּמַתְמוּנִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, וְהִנֵּה עוֹלָם הַמְּלִיצוֹת הוּא קוֹדֶם גָּמוּר מִמַּה חִין חִין סַם קְלִיפָּה כְּלָל, וְזֶה רָמוּז בְּפָסוּק 'כִּ'שַׁמְּחוּ לִ'ה' בְּ'הַדְרַת קֹדֶשׁ' רְמַז תִּיבוֹת קַבָּלָה, וְהוּא בְּמְלִיצוֹת הַנִּקְרָא 'קוֹדֶם', וְכֵן הַשַּׁבָּת, כִּי הַשַּׁבָּת מְלֵא קְדֻשָּׁה, וְכֵן יִרְמוּז בִּחְיצוֹת מִלּוֹ קַבָּלָה.

יִלְקוּט הַנַּחַל

וְזֶה בְּחִינַת הֲלָכָה וּקְבָלָה. וּמוּבָא בְּקוּנְטְרֵס מְבוֹאוֹ הַגָּמוֹל (מַרְגָּנָן – כְּסְלִיו תפ"ח):

יֵשׁ לִתֵּן דַּעְתּוֹ שֶׁתְּחִלָּה צָרִיךְ לִלְמֹד בְּתוֹרָה בְּדִיּוּרִים וְעַי"ז בָּאִים לְתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעֻמְקָהּ, דְּהַיְינוּ שֶׁעַל יְדֵי לִמּוּד שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת הֲלָכָה וְקַבָּלָה. כִּי דִּיּוּרֵי הַתּוֹרָה הֵם בְּחִינַת פְּשָׁטוּת הַתּוֹרָה, בְּחִינַת נִגְלֹת, בְּחִינַת הֲלָכָה, וּתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעֻמְקָהּ הוּא בְּחִינַת קַבָּלָה, שֶׁזֹּהוּ הַטַּעַם עַמְקוּת וּפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה. כִּי בְּדִיּוּרֵי הַתּוֹרָה הַפְּשׁוּטִים מוֹכְשִׁים פְּנִימִיּוּת וְרָזֵי הַתּוֹרָה, וְע"י שֶׁמִּדְּבֵר דִּיּוּרֵי הַתּוֹרָה בְּפִיו מֵעִיר לוֹ אוֹר הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא אוֹר שֶׁמְּגַלֶּה כֹּחוֹ שֶׁהוּא נִשְׁמָתוֹ לְהַכִּירוֹ לְהּ כָּל הָאָרֶץ, בְּחִינַת תְּרוּעָה וְזִמְרָה, בְּחִינַת 'מִכֹּחַ הָאָרֶץ זִמְרַת שְׁמֶעָנוּ', הֵרִי דִּיּוּרֵי הַתּוֹרָה וְרִינָה הֵם פֶּשְׁטֵי תּוֹרֵיתָהּ, וְזֶהוּ עִנְיַן הוֹלֶכֶת דִּיּוּרֵי תּוֹרָה בְּפִיו. וְעִנְיַן בְּגִימַטְרִיָּא לִיקּוּטִים בְּגִימַטְרִיָּא לְפָסוּק 'הַקְהֵל וְנֹאמְנוּ שֶׁכְּתִי עֵפֶר כִּי טֵל אוֹרֹת טַלֶּךָ', שֶׁע"י שֶׁמַּרְבִּין בְּרִינָנוֹת דְּתוֹרֵיתָהּ, שֶׁמְּדַבְּרִים בְּתוֹרָה בְּדִיּוּרִים, עַי"ז מֵעִיר לוֹ בְּטַל אוֹרוֹת וְזוֹכֶה לְלֶאֱסֹף מִמְּרִיגָה פְּתוּחָה, בְּחִינַת תְּרוּעָה וְזִמְרָה, הַיְינוּ דִּיּוּרֵי פֶּסֶק הַתּוֹרָה, וְהֵבֵן.

מִלּוּאֵי חָכְמָה

הֲלָכָה וּקְבָלָה. בְּהַקְדָּמָה לְכְלָלִיּוּת עִנְיָן זֶה נִגְיַע מַה שֶּׁכָּתַב בְּע"ח (הקדמת מהרח"ו לשער ההקדמות): מוּרֵינוּ הַקְּדוֹשׁ כְּלוּלָה וּמְמֻלָּאת בְּכָל ד' עוֹלָמוֹת מְלִיצוֹת בְּרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה, וּבְכָל אֶחָד מֵהֶם יֵשׁ עֶשֶׂר סְפִירוֹת מִכֹּל הַנִּזְכָּר נִמְצָא כִּי סֵה"כ הוּא מִסְפָּרָם מִכֹּל הַנִּמְצָאִים הַנִּקְרָא 'פֶּסֶק', מִלְּמַד 'פָּסַקְתִּי אֶת פָּתְגָּמִי' וְכוּ', שֶׁהוּא בְּחִינַת הַמַּלְכוּתִים הַחִיצוֹנִי שֶׁהוּא עַל גַּב עוֹר לְדֶם, הַמְּפַסֵּק מֵעֶלְיוֹן לְפַעֲמִים, וְזֶהוּ עִקַּר מִלַּת 'פֶּסֶק'. לְמִמַּה בְּעוֹלָם הַמְּלִיצוֹת, לְמִמַּה חִין סַם הַקְּלִיפָּה כְּלָל, וְעוֹסֵק בְּמוֹרֶה כְּמוֹ בְּמִדְרָשׁ רז"ל, וְגַם בְּדִבְרֵי הַמְקֻבָּ"ם עַל פָּסוּק 'דּוֹדִי לִי וַאֲנִי לוֹ', וְכֵן מִמַּה שֶׁכָּתוּב (משלי ח) 'וְהָיִיתִי אֶצְלוֹ אָמוֹן וְגוֹ'', (...) כָּל זֹאת הָיָה בְּהִיוֹתוֹ עוֹסֵק בְּתוֹרָה בְּבְחִינַת הַנִּשְׁמָה הַפְּנִימִית שֶׁבָּהּ הַנִּקְרָא רָזֵי תּוֹרָה, הַנִּקְרָא מַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה, הֵיךְ מְכַוֵּן הַקַּבָּלָה כְּנוֹדָע לְכָל הַיּוֹדְעִים, וְטַעַם הַדָּבָר הוּא לְהֵיוֹתוֹ עוֹלֶה בְּהַמְּלִיצוֹת הָעֶלְיוֹן מְאֹד טוֹב וְלֹא רַע, לְמַ' יָכוֹל לְהִתְעַרְבֵּב עִימּוֹ קְלִיפָּה, וְעַל כֵּיוֹצֵא בָּזֶה אָמְרוּ 'וְכוּדוּ לְמַתֵּן לֹא לְמַתֵּן' כְּמוֹבָא בַּזֹּהַר (תיקון יט, מב ע"ב), וְכֵן בְּסֵפֶר הַתִּיקּוּנִים (תיקון יט, מב ע"ב), וְכֵן בְּסֵפֶר הַזֹּהַר בְּפָרָשַׁת בְּרֵאשִׁית (דף כח) ע"ש, וְלֵכֵן גַּם הַמּוֹרֶה מִמַּה שֶׁהּ אֵינוֹ רַק מוֹפְשָׁטוֹת מִכֹּל לְבוּשֵׁי הַגּוּפִים, מַה שֶׁאֵין כֵּן לְמַטָּה בְּעוֹלָם הַיְצִירָה עוֹלֶה דְּמְטַטְרוֹ"ן הַנִּקְרָא 'עֵבֶד טוֹב', וְהוּא הַנִּקְרָא 'עַן הַדֵּעָה טוֹב' מִסִּטְרָא דְּמַטַּ"ט, וּמִסִּטְרָא דְּסַמַּ"ל שֶׁהוּא קְלִיפָּן דִּילֵיהּ נִקְרָא 'עֵבֶד רַע', כִּי הַמּוֹרֶה מִמַּה הַנִּקְרָאִים שְׁפָחָה כַּנַּ"ל וְנִמְשָׁכִין בְּפַרְצָה בְּרַחֲמִים שֶׁהּ (לך כז), וְלָכֵן נִקְרָאִים 'מְשָׁפְחוֹת', לְפִי שֶׁשָּׁם יֵשׁ שִׁיעוּרִים לִפּוֹכִיִּים, 'טוֹב' מִסִּטְרָא דְּעֵבֶד טוֹב, הֵימֶב, כֹּשֶׁר, טָהוֹר, 'רַע' מִסִּטְרָא דְּעֵבֶד רַע, לֵיכּוֹר, טֻמְאָה, פְּסוֹל. גַּם הוּא מִלְּשׁוֹן 'כִּי מַרְדְּכַי הַיְהוּדִי מִשְׁנֶה לַמֶּלֶךְ', שֶׁהֵיא שְׁפָחָה הַנִּקְרָא 'עֵבֶד מֶלֶךְ' (מגילה יג). גַּם נִקְרָא מִלְּשׁוֹן 'שֶׁגֶה', כְּמוֹ בְּפַרְצָה פִּינְחָס (לך רמד) 'קַס זִמְנָךְ מְנִיאָךְ וְאִמָּהּ, מַאֲרֵי מְמַנְיָין, נִשְׁמִתִין וְרוּחִין וְנַפְשִׁין דִּילְהוֹן, לֵימְעֵרוּ כְּעֵן וּלְעִבְרוּ אִינְהוּ מִינַּיְיהוּ, לְהֵיכוּ וּלְהוֹ 'מִשְׁנֶה' לְהַהִיא עַלְמָא. וְאִלֵּין לֵית לְהוֹן לְאִתְעַרְבָּא כְּלוּם בְּהַהִיא עַלְמָא דְּאָתֵי לְהֵיכוּ, וְלֵית לְהוֹן אֶלָּא מִסְּטַר גּוּפִין בִּלְחוֹדַיְיהוּ, וְלָכֵן אִתְּקְרוּן 'שֶׁגֶה' וְ'שְׁפָחָה' כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּמִגִּלַּת אֶסְתֵּר, וְכֵן בְּמִגִּלַּת רוּת, וְכֵן בְּסֵפֶר הַתִּיקּוּנִים (תיקון יט, מב ע"ב), וְכֵן בְּסֵפֶר הַזֹּהַר בְּפָרָשַׁת בְּרֵאשִׁית (דף כח) ע"ש, וְלָכֵן גַּם הַמּוֹרֶה מִמַּה הַנִּקְרָאִים שְׁפָחָה כַּנַּ"ל וְנִמְשָׁכִין בְּפַרְצָה בְּרַחֲמִים שֶׁהּ (לך כז), וְלָכֵן נִקְרָאִים 'מִשְׁפָּ

הריעו לה' כל הארץ ר"ת הלכה. כתיב בתהלים (ק, ב): עִבְדוּ אֶת יְיָ בְּשִׂמְחָה, ואיתא בשער הפסוקים (תהלים שם): הנה לפני מיטת 'ה'ריעו ל'ה' כ'ל ה'ארץ' הוא 'הלכה', רמז אל מה שאמרו חז"ל (ברכות ח) 'אין לו להקב"ה בכל העולם וכל המרץ אלא ד' אמות של הלכה'.

ונמצא עם קרבן המוסף, לרמוז גם כן אל מה שאמרו חז"ל (ויק"ר ט) כי 'כל הקרבנות בטלים לעתיד חוץ מקרבן תודה', כלומר כי התודה וההלכה קיימים בכל המרץ ואינם בטלים. ואמר שמואל בן מרתא"ו, הוחיל ואתא לידן זה הפסוק נימא מזה מילתא מאבר קיבלתי ממורי ז"ל. והענין הוא, כי זה המזמור אינו נאמר בזמירות דפסוקי דזמרה אלא בימי החול, כלומר נודע מדברי חז"ל שאין קרבן תודה קרב אלא בימי החול, ולכן נראה גם כן קריאת ימי החול, והיא ההלכה הנרמזת בראשי מיבות 'ה'ריעו ל'ה' כ'ל ה'ארץ' ולאחר מיבות 'הלכה'. ובזה הבנת מנהג מורים מזמור כ"ט והוא 'מזמור לדוד הבו לה' בני אלים', הנרמזים גם כמה כוונות כנודע, ונראה גם כן לומר הקריאה בזה הבנת, ונראה בראשי מיבות למפרע בפסוק 'ה'שמעו ל'ה' ב'הדרת ק'דש' לראשי מיבות 'קבלה', לרמוז שצריך התלמיד לעסוק בחכמת הקבלה ביום הבנת.

ברית עילאה. כידוע יוסף זכה למידת צדיק יסוד עולם (בהבהיר סימן קי"ח אות ק"י) על גבורתו במעשה דאשת פוטיפר, ומצינו לחמרו בזהר (ויצא, קפד ע"ב) בזה"ל: ליוסף לחיכו ברית עילאה, כל זימנא דאתקריש ברית, אכיעתא אתקריש בהדייהו דישראל בגלות כדקא יאות, כיוון דאתמלך יוסף ברית עילאה מעלמא, כדין ברית אכיעתא וישראל, כולהו בגלותא נפקו, והא מוקימנא דכתיב 'ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף'. וכולא הוה מעם קודשא בריך הוא כדקא יאות. ופירש המחוק מדבש (שם): **לחיכו ברית עילאה.** שהיה מרכבה ליסוד. **לאתקריש ברית.** שהיסוד היה מקפיע השפע להשכינה. **בגלות כדקא יאות.** שנתקיימה השכינה עם ישראל בגלות ואז לא היה חסר ליסוד כלום. **לאתמלך יוסף וכו' מעלמא.** המורה על השתלקות היסוד מן המלכות.

ויבואו אחי יוסף וישתחוו לו'. מקרא זה נאמר בעת שבאו אחי יוסף לשבור אוכל במצרים, כדכתיב בבראשית (מב, ו): וְיוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט עַל הָאָרֶץ הוּא הַמַּשְׁבִּיר לְכָל עַם הָאָרֶץ וַיָּבֹאוּ אֲחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ אַפַּיִם אָרְצָה: (שם): **ויבואו אחי יוסף וישתחוו לו פנים.** נשתטחו על פניהם. וכן כל 'השתחוה' פירוש ירים ורגליס הוא.

בחינת (שם ק) הריעו לה' כל הארץ, ר"ת הלכה, כמובא בכוונות. השתחוו לה' בהדרת קודש, זה בחינת יהודא עילאה, היינו זווג של שבת. וזה בחינת ברית עילאה, ששם עיקר ההשתחויה, בבחינת (בראשית מג) ויבואו אחי יוסף וישתחוו לו.

ששם עקר ההשתחויה. וכמצ בגיקו"ה (תה"ע מיטות ד, יט): 'וישתחו מלכה' זה בחינת ביטול וכלליות בחור החין קוף, כי כל ההשתחוואות הם בחינת ביטול, שנופל למרץ ומשתחוה ופושט ידיו ורגליו בביטול כל ההרגשות, מחמת גודל חור הלא שנגלה חליו, שזהו בחינת הסגת המשעה הילקין, שהם בחינת הסגת חור החין קוף, בבחינת 'מטי ולא מטי', ששם עיקר ההשתחוויה. **ויבואו אחי יוסף וישתחוו לו.**

ובגיקו בגיהה"ל (יח, ג): בהבחמו על חודות ההשתחויה שבימודת עילאה אח הכמוד 'ויבאו אחי יוסף וישתחו לו', נראה מבואר שיוסף הוא יחודת עילאה שבעיקר שבירת הכלים כנודע, ואחיו המשתחווים לו יהיו במדריגת היחודת תחתה שמקבל מאיתו, [במובא בפנים ענין הקב"ה ומט"ט]. וכן כתב שם בהמשך דבריו (יח, ו): מבואר מדבריו הקדושים, שביאורן יוסף על אחיו בקדושתו שבשבירת הכלים, כן נמצא גו יהרון על אחיו בְּחֻרְפּוֹ וביטול מלכותו. כי מדריגת יוסף וייחודו הוא בשבת, המאיריים בו הט"ל חורות, בהעדר וביטול לגמרי לכל הל"ט מלאכות, ולא כן מדריגת אחיו וייחודם התחתה שבחול, כי בשם נמצאים ועשים כל הל"ט מלאכות, ואין בשם זולת ההלבשה שבתלבשים בשם הט"ל חורות, עד שבתחדים ובתקדשים גם הל"ט מלאכות בקדושתם. ומובא שם עוד (יח, ז): נדבר יוסף שבעיקר שבירת הכלים הנ"ל, מבואר יותר בביאורו בחילה (לעיל בחות ג') לחות הוא"ו, שהיא מורה ומרמז על שבירת הכלים, כי כל מקום שנאמר וא"ו הוא מוסיף וכו', כי על שם זה נקרא יוסף כנודע.

מילואי חכמה

ואני תפלה

וְנִכְבַּן תְּרַחֵם עָלַי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, וְתַחֲנֵנִי בַּחֲסָדֶיךָ הַגְּדוֹלִים. וְתַשְׁמְרֵנִי וְתַצִּילֵנִי מִכָּל מַיְנֵי אִפּוּרִים דְּאוֹרַיְתָא וּדְרַבָּנָן, וְתִזְכֵּנִי לַעֲסֹק בְּתוֹרָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה תָּמִיד יוֹמָם וָלָיְלָה. וְתַעֲזְרֵנִי לִלְמֹד בְּהַתְמָדָה גְּדוֹלָה סִפְרֵי הַפּוֹסְקִים, וְתִהְיֶה עִמִּי תָּמִיד, וְתַחֲנֵנִי מֵאִתְּךָ דֵּעָה בִּינָה וְהַשְׂכֵּל, לְבָרֵר כָּל דִּינֵי אִסּוּר וְהֶתֵּר, וְאוֹזְנֵי לַיְדַע בְּבֵרוּר כָּל הַדִּינִים לַאֲמִתָּתָן, עַד שֶׁאֶזְכֶּה עַל יְדֵי זֶה לְבָרֵר הַטּוֹב מִן הָרַע, הַכָּשֵׁר מִן הַפָּסוּל, הַטָּהוֹר מִן הַטָּמֵא, הַמֻּתָּר מִן הָאָסוּר. וְתִזְכֵּנִי לִלְמֹד בְּקֹדֶשׁ וּבְטָהֳרָה גְּדוֹלָה, לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּאַהֲבָה בְּקֹדֶשׁ גְּדוֹלָה. וְאִוָּכֶה לִהְיוֹת צַדִּיק וְלַעֲבֹד אֶת הַמָּקוֹם בְּאֱמֶת, וְתִזְכֵּנִי לְשַׁמֵּרְת בְּרִית עַלְאָה וְלִשְׁמִירַת בְּרִית תַּתְּאָה, בְּקֹדֶשׁ וּבְטָהֳרָה גְּדוֹלָה בֶּאֱמֶת (ליקו"ת לא).

היה השגיחי העולה על הכל ומשפיע בכל, וגם נתבאר ממעלתו בפרשת בראשית (הקדמת הזהר יח), וזה ודאי נתעלה לאחר שנשקע בעפר התכמה, וכמעט שעזב דרכי הלימוד הפשטי, עם שהיה נותן מלב גדול בעפרו בלי קפץ. ו', יוהר גם על מעלתה היותם מסובבים ממלאכי השרת גם בהיותם בגוף ונפש, עד שאמר 'מוהצא וכו', ומתוך מסובת אליהו אליו גם הודה על כי נתחברו מלאכי השרת אפי עליון לבוא אלצם, ומעלה זו לא יערכנה ערך ודאי. וידעתי כי יַקָּשֶׁה הטעיון ויאמר, הלא לפיטם המסובג הזה שדיברת נשכלו כי בני דורינו יהיו המעלות הרמות התלה, אין זה כי אם גודה לב. לפשיבהו, אחי, כי אין כוונתינו ח"ו להידמות אליהם לפילו בניפיורי תמורו של רבי פנחס, אלא גם נערוך כי אין מעלה עפה לימוד התורה על דרך הפשט כמעלתה זו, ובזולת זה נדמה אליהם דמיון רחוק כאור הכוכב התשוך לפני התמה, ויתעלה עפקינו בתכמה הזאת מעפקינו בפשט, וזה יהיה כוונתינו, כדי שילמדו טהור עיניים גם בתלק התכמה הזאת ולא ירפה, אלא לא שיתרפה ממלאכתו מלאכת מחייס עפה הדיניס ח"ו.

הריעו לה' כל הארץ ר"ת הלכה. ומובא בבעש"ט עה"ת (פ' ואתחנן): מיטות 'הלכה'. ואמר רבינו מורינו הרב ישראל בעש"ט זצוקללה"ה לתיטם מובנים לבאורה דברי האר"י ז"ל, על מה זה ולמה השמיענו זה כי 'הריעו לה' כל המרץ' הוא רמזי מיטות 'הלכה'. ואמר הסבר על זה בטוב טעם ודעת, כי נודע לכל ענין מתלוקתם של התנאים והאמוראים היה בכל לשם שמיים, ואמר אמר מדא ואמר אמר מדא ולא פליגי, רק זה הבין שכך הוא דרך עבודת הש"ת והשני הבין כי ההדך הוא כך. משל למה הדבר דומה, לצוני פלטרין למלך, שבאו והתקבלו הבוחים לצייר את הפלטרין, וזה אומר ככה יש לצייר את תואר הבניין וזה אומר ככה, וכל אחד ואחד מכוון להתבמו את המלך לעשות בניין היותר מפואר למלכו, כן הם התלמידי תכמים הבקלקלים בגיך', 'אל תקרי בניך אלא בוניך', שהם בונים עולמות בתורתם בשביל כבודו ית"ש, וכל אחד משער כפי קַמָּת הבניין שבידו, ולזה אמרו ז"ל (מגילה כח) 'אל תקרי הליכות אלא הלכות', ואז אם יעשה כן, כל הלימוד הוא הלכה לה' ולא למען כבודו ח"ו. ומתי יכול להיות זה, אם התלמיד הוא לומד בגאוה והכרמת רחש ח"ו, רק בשבירת הלב. ולזה אמר 'הריעו', מלשון שבירה,

על דרך (תהלים ס) 'תרעֵם בשבט ברזל', לשון שבירה, היינו שיהיה בשבר בשביל השי"ת וכבוד שמו לית כל התלמיות, היינו הבאוה ותאות הכבוד וכו'.

ששם עיקר ההשתחויה. ההשתחוויה היא בחי' ייחודת עילאה, ומצינו בשבת (שבת ד) 'ויאמרו מלכה' זה בחינת ביטול וכלליות בחור החין קוף, כי כל ההשתחוואות הם בחינת ביטול, שנופל למרץ ומשתחוה ופושט ידיו ורגליו בביטול כל ההרגשות, מחמת גודל חור הלא שנגלה חליו, שזהו בחינת הסגת המשעה הילקין, שהם בחינת הסגת חור החין קוף, בבחינת 'מטי ולא מטי', ששם עיקר ההשתחוויה. **ויבואו אחי יוסף וישתחוו לו.**

ובגיקו בגיהה"ל (יח, ג): בהבחמו על חודות ההשתחויה שבחודת עילאה בחי חכמה 'ויבאו אחי יוסף וישתחו לו', נראה מבואר שיוסף הוא חודת עילאה שבעיקר שבירת הכלים כנודע, וחחיו המשתחווים לו יהיו במדריגת היחודת תחתה שמקבל מאיתו, [במובא בפנים ענין הקב"ה ומט"ט]. וכן כתב שם בהמשך דבריו (יח, ו): מבואר מדבריו הקדושים, שביאורן יוסף על אחיו בקדושתו שבשבירת הכלים, כן נמצא גו יהרון על אחיו בְּחֻרְפּוֹ וביטול מלכותו. כי מדריגת יוסף וייחודו הוא בשבת, המאיריים בו הט"ל חורות, בהעדר וביטול לגמרי לכל הל"ט מלאכות, ולא כן מדריגת אחיו וייחודם התחתה שבחול, כי בשם נמצאים ועשים כל הל"ט מלאכות, ואין בשם זולת ההלבשה שבתלבשים בשם הט"ל חורות, עד שבתחדים ובתקדשים גם הל"ט מלאכות בקדושתם. ומובא שם עוד (יח, ז): נדבר יוסף שבעיקר שבירת הכלים הנ"ל, מבואר יותר בביאורו בחילה (לעיל בחות ג') לחות הוא"ו, שהיא מורה ומרמז על שבירת הכלים, כי כל מקום שנאמר וא"ו הוא מוסיף וכו', כי על שם זה נקרא יוסף כנודע.

שבת שיעורין ההלכה, יביט וימתכל באותה המשנה שעליה נאמרה ההלכה ההיא (שער המצוות פ' ואתחנן).

ההלכה מברר המעשה אשר יעשה והדרך אשר ילך מתוך עירוב וספק, ודבר זה כמו מי שמברר הדרך הישר מבין שאר דרכים, ולפיכך הם גופי הלכות, שההלכה מברר ההילוך מבין שאר דרכים, ולכך נקרא הלכה (דרך חיים ג, ח).

'א' תקרי הליכות אלא הלכות', כי שם הלכה ייפול על שאינו נוטה מנקודת האמת, ולפיכך דרך זה הוא שמוליכו לעולה"ב, היא דרך הישר, שאינו נוטה מנקודת האמת (דרשות המהר"ל, דרוש על התורה).

ההלכה הוא מלכות שהולכת לתפארת, וזה סוד הלכה למשה, הלכה כרבים, כד איתכלילת באבהן שנקראים רבים, וכד היא בין נצח הוד דאינון רגלין נקרא הלכה, שהולכת לבעלה. 'הלכה' עם ד' אותיות והכולל ג' אדנ"י (קה"י, הלכה).

דע, שע"י לימוד פוסקים זוכין להיות מלך ומושל בארץ (ליקו"מ רפו).

עיי"ן לימוד הלכות זוכין להמשיך הקדושה והשמחה של שבת לששת ימי החול, ושנזכה גם בימי החול לשמחה של שבת לשמוח בו ית', ולעשות כל המצוות בשמחה גם בימי החול (ליקו"ש שבת יז).

עיי"ן לימוד הלכות פסוקות מברדין הטוב מהרע, ואין כוח להרע להפיל את האדם, וזוכין לישאר קיים על עומדו (ליקו"ה ברכת הפירות ה, יט).

הלכות לשון הליכה, כמ"ש רז"ל 'אל תקרי הליכות אלא הלכות', היינו שע"י ההלכות יזכה לילך בדרכי ה' ולשוב אליו ית' (ליקו"ה סעודה ה, לב).

כל צדיק וצדיק את"ל היה עולם בפני עצמו, וכל מאן דזכה להלכה אחד ירית עלמא אחד, כל שכן מאן דזכה למסכתא אחדא או לתרין או לשיתין, דאיתמר בהון 'ששים המה מלכות', דכל מסכתא מטרוניתא איהי בגרמה. זכאה איהו מאן דירית לה בהאי עלמא, דהלכה עולימא דמטרוניתא, דאיהי קבלה. זכאין איגון דמשתדלין בשכיגתא דאיהי על כולהו בהלכה, לאפקא לה מן גלותא, דאיתמר בה 'ובפשעיכם שלחה אמכם', ולמיזל לה לגבי בעלה, למהווי לה קבלה בדרועוי, לקיים בה 'שמאלו תחת לראשי וכו'' (תיקו"ז הקדמה, יד).

אמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא, מיום שחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה (ברכות ח).

ההלכות הם הילוך הצינורות שהרחמים יורדים משם, וזהו 'אל תקרי הליכות אלא הלכות' (ספר הפליאה ד"ה סדר טהרות).

קודם שיעיין ההלכה, יביט וימתכל באותה המשנה שעליה נאמרה ההלכה ההיא (שער המצוות פ' ואתחנן).

ההלכה מברר המעשה אשר יעשה והדרך אשר ילך מתוך עירוב וספק, ודבר זה כמו מי שמברר הדרך הישר מבין שאר דרכים, ולפיכך הם גופי הלכות, שההלכה מברר ההילוך מבין שאר דרכים, ולכך נקרא הלכה (דרך חיים ג, ח).

'א' תקרי הליכות אלא הלכות', כי שם הלכה ייפול על שאינו נוטה מנקודת האמת, ולפיכך דרך זה הוא שמוליכו לעולה"ב, היא דרך הישר, שאינו נוטה מנקודת האמת (דרשות המהר"ל, דרוש על התורה).

ההלכה הוא מלכות שהולכת לתפארת, וזה סוד הלכה למשה, הלכה כרבים, כד איתכלילת באבהן שנקראים רבים, וכד היא בין נצח הוד דאינון רגלין נקרא הלכה, שהולכת לבעלה. 'הלכה' עם ד' אותיות והכולל ג' אדנ"י (קה"י, הלכה).

ההלכה הוא מצד החסד, שאין העולם מתקיים בדין רק בחסד, וע"כ הלכה כב"ה ולא כב"ש. אמנם צריך למזוג ג"כ קצת דין, וע"כ לפעמים יש חומרות בהלכה, לפי שצריך למזוג ג"כ בדין (שם). **באמת** שורש ההלכות הוא מגבורה, ואיש חסד הוא מכריעם כלפי חסד וכוללם בחסד, מה שאין כן מי שהוא שורש גבורה כמו ב"ש, לא כללוהו בחסד, ונשאר רק בחי' דין, ואין העולם יכול לסובלם. ואפשר לפרש ג"כ מה שאמר 'השונה הלכות', לשון שינוי, שמשנה אותן מדין לחסד, וגם לשון שְׁנִיוּת וכפל, שעושה בהלכה שני בחינות, חסד ודין, שההלכה מצד עצמו שורשו בדין, והוא משנהו וכוללו בחסד, נמצא הלכה שינוי וכפול מחסד ודין (שם).

והוא בחי' הדרת קודש **בבחי' בבור שורו הדר לו**. בענין שמי הפחיות המזכרות כאן, קבלה והלכה וכו', כתב כמי הגמל (יח):

כשזוכה למדריגה עליונה בשמירת הברית, שלא זוכה לבטל הגילוי ולברוח מכבוד עלמו בתכלית הסלימות, בבחינת שמירת הברית של יוסף הצדיק, שם עיקר ההשתמרות לפניו, בבחינת 'ויברח חמי יוסף ויסתמרו לו', כי ע"י מדריגתו בשמירת הברית ובניצוח הגילוי שברח מכבוד עלמו, ו'כל הבורח מן הכבוד הכבוד רודף אחריו', ועל כן כל אחיו הצדיקים השתמרו לפניו, כי כל הכבוד שייך אליו וגם כל ההדר שייך אליו, כי להדרת פניו זוכין ע"י שמירת הברית כמובא בפסוק כ"ו, ועל כן כל הכבוד וההדר שייך אליו, כי נקרא 'בבור שורו הדר לו'. וזה הוא בחינת 'השתמרו לה' בהדרת קדש' רצוני תיבות קבלה, כי ע"י מדריגה העליונה הזאת של שמירת הברית וניצוח הגילוי, זוכה להכבוד וההדר, וע"י מדריגה העליונה הזאת זוכה לתבונת התורה לעומקא דרזין לחורייתא נסתרות הקבלה, ועל כן 'השתמרו לה' בהדרת קדש' רצוני תיבות קבלה, כי כל תבונת התורה לעומקא אלו כפי מדריגתו בשמירת הברית כנ"ל. היינו מזה, שכל הפסוק 'השתמרו לה' בהדרת קדש' מרמז על מי שזוכה לשמירת הברית, שע"ז זוכה לניצוח הגילוי ולברוח מן הכבוד של עלמו, וזוכה ע"ז שהכל ייכנעו וישתמרו לפניו, וממילא מובן שזוכה גם כן לדיבורים המתירים לעשות תשובה, וכן לתבונת התורה לעומקא דקבלה, שמרומז בראשי תיבות של זה הפסוק קבלה, והפסוק 'הריעו לה' כל הארץ' מרמז גם כן על מי שזוכה לשמירת הברית, שע"ז זוכה לניצוח הגילוי ולדיבורי תורה ותפילה שיהיו לו לעשות תשובה, וכן לתבונת התורה לעומקא דהלכות התורה, ועל כן 'הריעו לה'', שפירושו, דיבורי זמירות ושירות ותשבחות להש"ת, וכמ"ש 'הריעו לה' בכנור זמרו לו בנבל וקול זמרה', שהוא לשון תפילה, ועל כן 'הריעו לה'' רומז על תפילה, וכן לתבונת התורה לעומקא דהלכה. והנה קבלה הוא לדרגא של שמירת הברית של זיווג של שבת כמבואר בפנים, ועל כן מוסיף זה במזמור שכתוב שם הפסוק 'השתמרו לה' בהדרת קדש' בגיל שבת, ועל כן כתיב מקודם שלוש פעמים 'הבו לה' בני אלים, הבו לה' כבוד ועוז, הבו לה' כבוד שמו', ומבואר בכוונת האריז"ל כי שלוש פעמים 'הבו' בגימטריא ע"ל, שכל בחינת של תורות, כי בהטל תורות מלכות, ירמוז ליהושע שהוא לשון לשבח שבת יוסף, ויהיה לו גדולה ומלכות, 'וקרני רמה קרניו', של שור המזכך, ובקרניו 'ינגח יחדו אפסי ארץ'. ואמר כי קרניו שהם שנים, הם 'בבבות אפרים' והם 'אלפי מנשה'. ומצינו בדרשו פסוק זה בזהר (ויקרא, יד ע"ח) וז"ל: [1]זמא חזי, יוסף בגין דנטר ליה להאי ברית ולא בעא לאקרעא ליה, זכה ליקרא בהאי עלמא וליקרא לעלמא דלאתי. ולא עוד, אלא דקודשא בריך הוא מאתי שמיה בגוויה, דכתיב (תהלים פא) 'עדות ביהוסף שמו'. וזכה לברכתא דהאי עלמא ולברכתא דעלמא דלאתי. אמר רבי יצחק, כתיב 'בבור שורו הדר לו וגו'', יוסף בגין דנטיר להאי ברית, זכה בשור לחיזו קדמאה לקרנין. (...) רזא חוליפנא דהאי קרא, דכיוון דיוסף נטר ליה להאי ברית, להאי ברית אתיד בתרין דרגין, וחיזו תרין דרגין לעילא בשמהן תתקרון. (...) ולא הוה 'בבור שורו הדר לו וקרני רמה קרניו', 'הדר לו' ולא. ולאו הכי כתוב דעלמא, אלא 'וקרני רמה קרניו', קרנין עילאה הוא על כל תתרין, ועל דא 'בהם עמים ינגח יחדו אפסי ארץ'. אמר רבי חנינא, מכל זה משמע שגם כל מי שעומד מתחת הצדיק, אף שאומה הוא שלם, אפשר שיוכל להיות שגם הוא בכלל 'בהם עמים ינגח יחדו אפסי ארץ'. אמר רבי יצחק, כתוב בברכת יוסף 'בבור שורו הדר לו וקרני רמה קרניו', שמשום שנמשך יוסף אחר הצדיק הזה, על כן הוא זכה בברכת שור שהוא רמשון לקרנן. (...) ולמדנו עוד סוד בפסוק הזה, שכיוון שנמשך יוסף אחר הצדיק הזה, שהצדיק הזה היה תמיד בחינת שור שהוא רמשון לקרנן, שודאי הוא שהשור הוא 'הדר לו'. ולפי הוא כהשור האמר שבשופט, שגם הוא בסוד השור שנאמר בו 'וקרני רמה קרניו', שהוא קרן עליון על כל האחרים, ועל כן מתקרים בו סוד הפסוק

הריעו (לשון תרועה וזמרה). ומלינו במיכוש 'הריעו לה' כל הארץ' נאמרו גם בזמורו ל"מ העוסק כולו בתרועה זמרה ושבח להש"ת, וזלשה"כ בתהלים (צח, ד–ו): הָרִיעוּ לַה' כָּל הָאָרֶץ פִּצְחוּ וְרַנְּנוּ וְזַמֵּרוּ זַמְּרוּ לַה' בְּכִנּוֹר בְּכִנּוֹר וְקוֹל זִמְרָה: בַּחֲצֹצְרוֹת וְקוֹל שofָר הָרִיעוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ ה': ותרגם יונתן (שם): לְחַיְבוּ קֳדָם ה' כל יתבי ארעא, בונו ושבחו וזמרו. ופירש המלבי"ם (שם): **פִּצְחוּ** פְּתחו פה, כמו 'פִּצְחוּ רַנֵּנוּ יַחְדָּו' (ישעיה נב). ועוד ביאר המלבי"ם (שם): **הריעו** שבעוד שהמלך סגור בהיכלו, יזמרו העם שיריס וזמירות לכבודו 'עלי הגיון בכבודו', לאז בעת ייצא מהיכלו ויתראה אל העם, יריעו כולם תרועה גדולה, וזה הטוב כי גם מלכם בתוכם כנזכר (תהלים נה), וזה מלייר פה תשועות ה' בעצם מופלא, כלילו ה' בעצמו מתגלה לבני תבל בכבודו, ולכן **הריעו לה' כל הארץ.** נלוה כי גם בתוכם, ולמ"כ **פצחו ורננו וזמרו.** על מעשיו ובמחיו. ומוסיף ללמד שכן יהיה לעולם, **זמרו לה' בכנור, בכנור וקול זמר הריעו.** שיזמרו בכיוון לספר תהילותיו ומעשיו המתמידים, ויריעו בקול שופר, כי בכל עת שיזמרו לפניו יתגלה בעצמו בכבודו מלייסה, שזה ליון השופר והתרועה.

שהוא בבחינת מט"ט, ששולטנותיה ששת ימי החול, ששה סדרי משנה. וזה הריעו (לשון תרועה וזמרה), בבחינת (ישעיה כד) **מכנף הארץ זמירות שמענו, כי מט"ט הוא בבחינת כנף, כל הארץ ר"ת הלכה, הריעו לה' תרועה וזמרה, היינו הדיבורים של זמירות ושבחות להש"ת, בחי' 'הריעו לה' כל הארץ', יתירו לו ג"כ לעשות תשובה ולבוא לתבונות התורה לעומקא.**

הריעו (לשון תרועה וזמרה). וכתב בחי הגמל (יח): מרומז בהמורה הזאת שגם דיבורי התפילה מהירין לו לעשות תשובה ולבוא לתבונות התורה לעומקא. ועל כן מבואר בפסוק 'הריעו לה' כל הארץ' ר"ת הלכה, הריעו לה' תרועה וזמרה, היינו הדיבורים של זמירות ושבחות להש"ת, בחי' 'הריעו לה' כל הארץ', יתירו לו ג"כ לעשות תשובה ולבוא לתבונות התורה לעומקא.

מכנף הארץ זמירות שמענו. פסוק זה פירשוהו המפרשים ע"ד הפשט בכמה חופנים (עי"ש), ועל כל פניס מבואר בגמרא זו שלמחר פורענות קשה לבוא על העכו"ם, וכולם יבגדו בישראל. ופשט"כ בישעיה (כה, טו–כג): מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ צְבִי לַצַּדִּיק וָאֹמַר רָזִי רָזִי לִי הוֹי לִי בֹּגְדִים בָּגָדוּ וּבֶגֶד בּוֹגְדִים בָּגָדוּ: פַּחַד וָפַחַת וָפָח עָלֶיךָ יוֹשֵׁב הָאָרֶץ: (...) וְהָיָה הַיּוֹם הַהוּא יִפְקֹד ה' עַל צְבָא הַמָּרוֹם בַּמָּרוֹם וְעַל מַלְכֵי הָאֲדָמָה עַל הָאֲדָמָה: (...) וְחָפְרָה הַלְּבָנָה וּבוֹשָׁה הַחַמָּה כִּי מָלַךְ ה' צְבָאוֹת בְּהַר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַ͏ִם וְנֶגֶד זְקֵנָיו כָּבוֹד: ופירש המלו"ל (שם): **מכנף הארץ זמרת שמענו.** ר"ל, מני ומיבריי הנביאים שמענו נבואה, אשר בעת הגאולה תהיה כריתה והשתחה מקלה הארץ עד קלה, ותתריע יהיה להדר לכל לדיק ולדיק. **ואמר.** כשומעי הדבר הזה ואמרתי, הסוד החמור לי מביא רזון לי, ואוי לי על השמועה, כי הבוגדים יבגדו בישראל וירעו להם. **ובגד בוגדים בגדו.** ר"ל, קבועת בוגדים אשר יבגדו בהבוגדים הסס, יבגדו גם הסה בישראל, ר"ל יהיה תגר ומלחמה בין העכו"ס, וכולם יבגדו בישראל. ועוד ביאר במלו"ל (שם): **מכנף.** מקלה, כמו 'לחמו בכנפות הארץ' (מיוב לח). **צבי.** ענין הדר, כמו 'לעטרת צבי' (ישעיה כח). **רזי.** ענין סוד, כמו 'וכל רז לא יָעֻם לך' (דניאל ד). ועי' בפלאדיון (לד ע"ב) שדרשו פס' זה על חזקיהו המלך, שביקש המ"ח לעשותו מסית, וממחמ שלא אמר שירה נמעט הדבר. ו'אתרך' (במי' 'כנף הארץ', שהוא מט"ט, כדברי רביעו כאן) נאמר להמלין ולשנות הגזירה ולא עלה בידה, ע"ש ודו"ק.

ועי' להלן בחות ו' שם משמיך רביעו ודורש הממשך פסוק זה ('צבי לצדיק וגו'), ובמילוי"ח שם ד"ה 'צבי לצדיק וכו'', דבדי הזוה"ק בזה.

מט"ט הוא בבחי' כנף. מבואר בתיקו"ז (תיקון מה–מו, פג ע"ב) שמלאך מט"ט מכוונ בשם 'עוף' ע"ש שם כנפיים שבו שמורות על שם הספירות על הארץ על פני רקיע השמיס, לינון שיש ספירן דלעיל למעי עוף, דאיכו עמודא דשמיא. לית מאן דיריס רוחא דאיהמר בה 'ועוף יעופף על הארץ' (בראשית א כ"), שבהון מלייס הסי"ת לית בהון עוף, אלא מאן דיריס רוחא מההוא עוף, דאיכו 'נער', שמיס כשם רביה.ולית מאן דיריס רוחא מלאתא דאחרא. ופירש המחוק מדבש (שם): **סיס.** שהוא מלאך מט"ט. **ועוף יעופף על הארץ וכו'.** כי הוא מוליך ומעלה את הקול של תורה ותפילה מלמטה מן הארץ, למעלה. **שיש ספיקן דלעיל מאי עוף.** דהיינו ששמה קלוות דמט"ט. **נאורס פלילות מאפי עוף.** שהוא יזיר מנפין דבריהס, והיינו מתלמידי חכמים הזוכים לרוח קדוש שהוא מעולם הבריאה הנקרא אורס הפלילות. **מהשוס עוף דאיכו נער.** שהוא מלאך מט"ט הנקרא נער, שהוא יזיר מנפין דיליהס. **שמיס כשם רביה.** דהיינו ס'מטטרו"ן' מספרו 'שד"י'. וכלשנא במגלה עמוקות (פ' פנחס): נעל כנפיים, 'מלאי דגדפין', הוא מטטרו"ן. וע"פ הנ"ל יתבן לנמרו, שע"פ זה מובן מדוע עיקר העלה למעשה (לעיל חות ל') היא ע"י תמלעות הדיבור, המלייר לו בכל המקומות בשם הוא ברין לעשות תשובה, כי דייקא במי' מלאך מט"ט הוא המעלה אֶת עֲבוֹדָה שבארל ישראל בחול, כל אחד כפי הייחודא שיראל בחול, ובזה גופא מלייר לכל אחד, שיעשה תשובה בכל המקומות שבארץ.

מילואי חכמה

מכנף הארץ זמירות שמענו. וכתב במגלה עמוקות (פ' ויצא): יזוע שכל שמח ימי החול מסוכרים המיות בהקיע, ושיר שלשם בקול הכנפיים, כמ"ש 'ותשמע את קול כנפיס' (יחזקאל ג), 'שם כנפיים שם כנפים לאחד' (ישעיה ו). ושמח ימיס בכל יום מימי השבוע. ובשבת אמרו מלאכי השרת, ריבוע של עולם, מי יביר בזה היום, שהיב הקב"ה, יש לי כנף אחד בארל, שנאמר 'מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק', ותותו הכנף השי ישראל שנאמר 'ומכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק', ותותו הכנף הנקרא שבת, שנאמר 'זמירות', וזו 'שמענו', ותוכה גם הוא לקייס בחי' יחודא תתאה. ומובא עוד בקונט שבשוני הגמ' (יח): בגמ' יבמות (סו) אמרינן 'נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי לדיק נעזב', פסוק זה אר השלוה אמרו ע"כ. והנה נע"ר גימטריא שוט"ס (רמה בשב"ע ריש פ' ויצא שה"פ 'והוא נער וגו'), והיינו שלא זכה לתבונות התורה והוא במדריגה פחותה, 'וגם זקנתי', 'זקן זהו שקנה חכמה' כמאחז"ל (קידושין לג), 'ולא ראיתי לדיק נעזב', וזהו אר השלוה (דהיינו מט"ט) 'אמרו', כי הוא מוליך את הדיבורים שלנו ועי"ז זוכים לבחי' חכמה שהוא תבונות התורה, ולדיק היינו אמיתת הבריה. וזהו 'ולא ראיתי לדיק נעזב וזרעו מבקש לחם', כי בפגי"ם בעדל הלחם (רמה ליקו"מ סוף תורה ז'), משפ"כ ע"י שמירת הבריה זוכה לכל הנ"ל ודו"ק.

ילקוט הנחל

מכנף הארץ זמירות שמענו. מובא בקונט יד הגמל (יח): ע"פ כלל ג' מס"י הכלליס של רמב"ן, שאלקי המלמד מקוסרים אלו עם אלו ומנהגיהם אחד את השני, מלינו לדרוש בדרך אפשר את המילים 'כנף הארץ' גם ע"פ פשוטס. היינו ס'כנף' הוא גם קלה ופינה לחוקה, והוא בבחי' 'מי שהוא במדריגה פחותה' (כנ"ל במלאך בחות ג'), ומרומז כאן שגם אם בקלה הארץ, אם מתחזקים בתפילות ודיבורים אלה בחי' 'זמירות', אזי 'שמענו', ותוכה גם הוא לקייס בחי' יחודא תתאה. ומובא עוד בקונט שבשוני הגמ' (יח): בגמ' יבמות (סו) אמרינן 'נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי לדיק נעזב', פסוק זה אר השלוה אמרו ע"כ. והנה נע"ר גימטריא שוט"ס (רמה בשב"ע ריש פ' ויצא שה"פ 'והוא נער וגו'), והיינו שלא זכה לתבונות התורה והוא במדריגה פחותה, 'וגם זקנתי', 'זקן זהו שקנה חכמה' כמאחז"ל (קידושין לג), 'ולא ראיתי לדיק נעזב', וזהו אר השלוה (דהיינו מט"ט) 'אמרו', כי הוא מוליך את הדיבורים שלנו ועי"ז זוכים לבחי' חכמה שהוא תבונות התורה, ולדיק היינו אמיתת הבריה. וזהו 'ולא ראיתי לדיק נעזב וזרעו מבקש לחם', כי בפגי"ם בעדל הלחם (רמה ליקו"מ סוף תורה ז'), משפ"כ ע"י שמירת הבריה זוכה לכל הנ"ל ודו"ק.

מכנף הארץ זמירות שמענו. פסוק זה פירשוהו המפרשים ע"ד הפשט בכמה חופנים (עי"ש), ועל כל פניס מבואר בגמרא זו שלמחר פורענות קשה לבוא על העכו"ס, וכולם יבגדו בישראל. ופשט"כ בישעיה (כה, טו–כג): מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ צְבִי לַצַּדִּיק וָאֹמַר רָזִי רָזִי לִי הוֹי לִי בֹּגְדִים בָּגָדוּ וּבֶגֶד בּוֹגְדִים בָּגָדוּ: פַּחַד וָפַחַת וָפָח עָלֶיךָ יוֹשֵׁב הָאָרֶץ: (...) וְהָיָה הַיּוֹם הַהוּא יִפְקֹד ה' עַל צְבָא הַמָּרוֹם בַּמָּרוֹם וְעַל מַלְכֵי הָאֲדָמָה עַל הָאֲדָמָה: (...) וְחָפְרָה הַלְּבָנָה וּבוֹשָׁה הַחַמָּה כִּי מָלַךְ ה' צְבָאוֹת בְּהַר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַ͏ִם וְנֶגֶד זְקֵנָיו כָּבוֹד: ופירש המלו"ל (שם): **מכנף הארץ זמרת שמענו.** ר"ל, מני ומיבריי הנביאים שמענו נבואה, אשר בעת הגאולה תהיה כריתה והשתחה מקלה הארץ עד קלה, ותתריע יהיה להדר לכל לדיק ולדיק. **ואמר.** כשומעי הדבר הזה ואמרתי, הסוד החמור לי מביא רזון לי, ואוי לי על השמועה, כי הבוגדים יבגדו בישראל וירעו להם. **ובגד בוגדים בגדו.** ר"ל, קבועת בוגדים אשר יבגדו בהבוגדים הסס, יבגדו גם הסה בישראל, ר"ל יהיה תגר ומלחמה בין העכו"ס, וכולם יבגדו בישראל. ועוד ביאר במלו"ל (שם): **מכנף.** מקלה, כמו 'לחמו בכנפות הארץ' (מיוב לח). **צבי.** ענין הדר, כמו 'לעטרת צבי' (ישעיה כח). **רזי.** ענין סוד, כמו 'וכל רז לא יָעֻם לך' (דניאל ד). ועי' בפלאדיון (לד ע"ב) שדרשו פס' זה על חזקיהו המלך, שביקש המ"ח לעשותו מסית, וממחמ שלא אמר שירה נמעט הדבר. ו'אתרך' (במי' 'כנף הארץ', שהוא מט"ט, כדברי רביעו כאן) נאמר להמלין ולשנות הגזירה ולא עלה בידה, ע"ש ודו"ק.

ועי' להלן בחות ו' שם משמיך רביעו ודורש הממשך פסוק זה ('צבי לצדיק וגו'), ובמילוי"ח שם ד"ה 'צבי לצדיק וכו'', דבדי הזוה"ק בזה.

מט"ט הוא בבחי' כנף. מבואר בתיקו"ז (תיקון מה–מו, פג ע"ב) שמלאך מט"ט מכוונ בשם 'עוף' ע"ש שם כנפיים שבו שמורות על שם הספירות על הארץ על פני רקיע השמיס, לינון שיש ספירן דלעיל למעי עוף, דאיכו עמודא דשמיא. לית מאן דיריס רוחא דאיהמר בה 'ועוף יעופף על הארץ' (בראשית א כ"), שבהון מלייס הסי"ת לית בהון עוף, אלא מאן דיריס רוחא מההוא עוף, דאיכו 'נער', שמיס כשם רביה.ולית מאן דיריס רוחא מלאתא דאחרא. ופירש המחוק מדבש (שם): **סיס.** שהוא מלאך מט"ט. **ועוף יעופף על הארץ וכו'.** כי הוא מוליך ומעלה את הקול של תורה ותפילה מלמטה מן הארץ, למעלה. **שיש ספיקן דלעיל מאי עוף.** דהיינו ששמה קלוות דמט"ט. **נאורס פלילות מאפי עוף.** שהוא יזיר מנפין דבריהס, והיינו מתלמידי חכמים הזוכים לרוח קדוש שהוא מעולם הבריאה הנקרא אורס הפלילות. **מהשוס עוף דאיכו נער.** שהוא מלאך מט"ט הנקרא נער, שהוא יזיר מנפין דיליהס. **שמיס כשם רביה.** דהיינו ס'מטטרו"ן' מספרו 'שד"י'. וכלשנא במגלה עמוקות (פ' פנחס): נעל כנפיים, 'מלאי דגדפין', הוא מטטרו"ן. וע"פ הנ"ל יתבן לנמרו, שע"פ זה מובן מדוע עיקר העלה למעשה (לעיל חות ל') היא ע"י תמלעות הדיבור, המלייר לו בכל המקומות בשם הוא ברין לעשות תשובה, כי דייקא במי' מלאך מט"ט הוא המעלה אֶת עֲבוֹדָה שבארל ישראל בחול, כל אחד כפי הייחודא שיראל בחול, ובזה גופא מלייר לכל אחד, שיעשה תשובה בכל המקומות שבארץ.

ומלמנס במרכבה דיליה למיהו מדע". ר"ל שיתייחד עם מלכותא קדישא שהקרא מדע".

לח הריעו (מלשון מרועה) לפני ה' כל יושבי תלבל, בקבוהו ובכבוהו וזמרו לפניו.

לט מיבא 'כנפות', זהו חותיות 'כרמ' ש"ת, ו'שית' היינו שם הכפיים של חותה השיה שנאמר בה 'ועוף יעופף על הארץ' פני רקיע השמיס', והס שבת הספירות שכולל חותו העוף, שהוא הסעות התלמני. יש מי שיזכה מהעוף הזה רוח קדוש בדרך לילוש. ויש מי שיזכה מחותו עוף הוא רוח, שחותו עוף הוא בפוד 'נער', שנאמר בהס רבו. ויש מי שיזכה רוח מלמעה מן התלר.

מ וזהו שאמר 'כי גם בתפוזן תלחמו ובמוסה לא תלכון כי הולך לפניכס הוי"ה', שודאי הוי"ה (ועיר תפיזן) הוא יקיס תותס מהעפר, והוא זה שיזיר על פניהס של עם ישראל, ובו יכירו כל העולמות שעם ישראל הס 'זרע בָּרַךְ הוי"ה', ותתפעט הקב"ה מכל הכיוויים והמרכבות של מטטרו"ן שהס כוז"ו במוסכ"ז כוז"ו, תלפ"ק, ונתלמ כו 'ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות תת מוריך'. ובחותו הזמן יתקייס הפפוק 'כי עין בעין יראו בשוב הוי"ה ציון', ותתפעט מתרכבות שלמטה ותלנס במרכבה שלו שהוא תלנ"י.

ששת ימי החול

בחול. הסט"א מתגברת, וצריכין עצות רבות לעמוד בנגדה, ובפרט מי שקלקל ח"ו כמו רוב העולם רח"ל (ליקו"ה תחומין ועירובי תחומין ה, כג).

ששת ימי החול הם מקיפים כעגולה למידת יסוד, והם מבחוץ כדמיון קליפות (שערי אורה ה, ג).

בימי החול נאמר 'ששת ימים תעבד', לשון עבד, שהאדם נשמתו אז מסטרא דעבד מבריאה לבד אפי' לכשרים, ועכ"ז לפעמים יתעלו הנפש והרוח ונשמה ויתקשרו זה בזה ויתעלו עד השורשים (פרד"ר לא, ב).

כל עולם העשייה הוא סוד שישה לילות של ימי החול כנודע, שהיא סוד לילה, ויצירה הוא סוד ששת ימי החול עצמם, ובריאה הוא סוד יום השבת קודש, ואצילות הוא שבת שבתון קודש קדשים (עמק המלך יד, פא).

צריך אתה לדעת כי מט"ט שר הפנים הוא שולט בכל ששת ימי החול, ורגלי המלכות מתלבשים בו, והוא נעל של השכינה והוא קן לה (עמק המלך קז, יא).

השכינה כל ששת ימי החול אזלא מנדרא ממקום למקום, לראות אם תמצא צדיק שבו תדבק (ראשית חכמה שער האהבה, ח).

אף שהם ששת ימי החול, מכל מקום ממקום קודש באו, והמקדש את עצמו בהם אז הם חולין שנעשו על טהרת הקודש, וסימנך מסכת חולין הוא בסדר קדשים (של"ה חולין).

ידוע שא"א לקבל הקדושה ביום שבת קודש, אם לא ע"י ההכנה שאדם עושה כל ששת ימי החול (ישמח ישראל פ' משפטים).

כנף

הפה מקבל הדיבורים מהכנפי ריאה כמ"ש ובעל כנפים יגיד דבר, וכנפים נתעוררים בהתעוררות ידי אדם (ליקו"ע מה).

הכנפיים הם מסתירות ומכסות, כדכתיב 'שש כנפים לאחד, בשתים יכסה פניו, ובשתים יכסה רגליו, ובשתים יעופף', עפיפה וכיסוי באין כאחד (שערי אורה ה).

הכינויים הם סוד הכנפיים, והם סוד הכתונת שמתלבש בה שם הוי"ה ית', וכשמתלבש בכתונת אזי הוא נסתר ונעלם, ולפיכך אמר כמזהיר את ישראל 'פשטתי את כתנתי איככה אלבשנה', בסוד 'ולא יכנף עוד מוריך' (שם).

לשון כנף הוא מלשון קיבוץ, מלשון רז"ל 'מכנף עשרה', כי בארץ העלוינה מתקבץ הכל (ורקאטי פ' בשלח).

כנ"ף. 'בצל כנפיך תסתירני', 'אחסה בסתר כנפיך סלה', 'אשר באת לחסות תחת כנפיו', הכוונה על ה"א אחרונה שהיא כסות לעליונים לה, שהרי היא סתר וכיסוי לשם הגדול, שהיא היכלו, בסוד 'וה' בהיכל קדשו', והשם נכתב ביו"ד ה"א ונקרא באל"ף דל"ת, נמצא שזה כנף וכסות לזה. וידוע כי כל אחת כנף וכסות לשל מעלה ממנה, עד שנמצאו כולן כנפיים אל עילתם, והבא לחסות בשם הגדול הרי הוא חוסה תחת כנפות אלו, והוא הדביקות בו. ולפי שהאחרונה סתר וכסות לכולן, שהרי היא ייחוד לכולן וכסא לכולן, לזה נקראת 'כנף', ועליה נאמר 'מכנף הארץ זמרות שמענו' (עבודת הקודש ח"ג, סד). **עתיד** אז יהיה הבהירות בלי שום התלבשות, כמ"ש 'ולא יִכָּנֵף עוד מוריך וגו'', והכנף מלשון התלבשות, 'והיו עיניך ראות את מוריך' בלי מסכים, מחמת שלא יהיה אז הרע מבדיל (מאור עיניים פ' שמות). **שם** כנף הונח בעצם על הנוצות הארוכות המחוברות לבעלי כנפיים בקצה האבר המעופף, והפרק עצמו נקרא אבר, והנוצות הקטנים הממלאים אל האבר המעופף ואת כל העוף נקרא נוצה, כמו 'והסיר את מְרָאָתו בנֹצתה', וגם הנוצות הגדולות ייקראו בשם נוצה, כמ"ש 'אם אֶבְרָה חסידה ונֹצה', רק כשיפרט את הנוצות הארוכות שבם יעוף בשם מיוחד, ייקראו בשם כנף (מלבי"ם יחזקאל יז, ג).

ולא יכנף עוד מוריך. כדכתיב בישעיה (ל, יח–כ) בנחמתו לישראל על גרות הגלות: וְלָכֵן יְחַכֶּה ה' לַחַנֹּתְכֶם וְלָכֵן יָרוּם לְרַחֶמְכֶם כִּי אֱלֹקֵי מִשְׁפָּט ה' כָּל חוֹכֵי לוֹ: כִּי עַם בְּצִיּוֹן יֵשֵׁב בִּירוּשָׁלַ͏ִם בָּכוֹ לֹא תִבְכֶּה חָנוֹן יָחְנְךָ לְקוֹל זַעֲקֶךָ כְּשָׁמְעָתוֹ עָנָךְ: וְנָתַן לָכֶם ה' לֶחֶם צַר וּמַיִם לָחַץ וְלֹא יְכָנֶף עוֹד מוֹרֶיךָ וְהָיוּ עֵינֶיךָ לִמֹּרִים אֶת מוֹרֶיךָ: ופירש המלו"ד (שם) ע"ד הפשט: **ונתן וכו'.** ר"ל, המקום ימן בלבבכם להסתפק בלחם צר ומים לחוץ, כלילו למוק לכם הלחם והמים, ולא תהיו שטופים אחר המעונגים כמו עתה. **ולא יכנף עוד מוריך.** הקב"ה המלמדך להועיל, לא יסתיר פניו ממך. ומחז בשמל כאדם המכסה פניו בכנף בגדו שלא יראוהו. **והיו עיניך.** כשלא יסתיר פניו, אם כן יהיו עיניך רואות תמיד את מוריך, ר"ל תוכל לשמוע כל צרכיך, כי ימלא משלותיך. ומימה בזהר מדש (יתרו, מז ע"ב): מא'כנפייס', כיצויין לאתכסיא סְתָמָן בטמירו. ולזימנין לאחי לא יתכסי רזא דשמא קדישא, דכולהו זכאה קשוט ינדעון באתגליא, ולא מגו כינויין, ורזא דא כתיב ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך'.

רזין ורזין דרזין. ג' בחינות דיחודא עילאה ותתאה מכוונות כנגד ג' בחינות דקבלה והלכה, וכנגד ג' בחינות 'רזין דרזין' ו'רזין'. ומצינו בזהר (נשא, קכא ע"ב) כריש אתד"ר שמדבר על זה שיש קודות, ויש קודי קודות התורה, שלא נתגלו אף למלאכים העליונים, וז"ל: מבלית עלמא מתקיימא אלא ברזא, וכי מי בחילי עלמא מסתריך רזא, בחילין רזין דרזיין דעתיק יומין, דלא אתמסרן אפילו למלאכין עילאין, על אחת כמה וכמה. (...) זכאין אתון לדיקיא דאתגלי לכון רזי דרזין דלווייתא דלא אתגלין לקדישי עליונין. ומובא בספר עבודת ישראל (אבות פ"ד): כמו בחדש יש ל' בחינות, נפש, רוח, נשמה, חיה, נגד ד' אותיות של שם, וגם ימיהה נגד הקוץ של י', כמו כן התורה הקדושה יש בה ד' בחינות אלו ומדרשם בפרד"ס, וגם יש רזי דרזין. הגם שלעת המדש אין נכחד רק הפשטות, מכל מקום מי שהוא חכם, בעין שכלו יבין ויסכיל מכל האותיות והחיבות הפשוטים כל ה' בחינות.

רזין הוא בחינת הלכה. ומיבאר בתיקו"ז (תיקון ע, קכז ע"ב) שאחד מכינויו של מלאך מט"ט הוא רזי"ל ע"ש הרזין שיש בפשטי התורה (בחי' הלכה), והוא מוסרם לאחיים לכך, וז"ל: מבואיהו מט"ט ממונה על רזי אוריימתא, והוא גלי עמיקתא ומסתרתא, ידע מה בחשוכא (דניאל ב), בגין דאוקיר לאיהו לגופא קודם לאור, 'אור' הוא 'רז'. וכל מאן דידע ביה, עליה אימתר 'וכל רז לא נָעֳם לך'. ופירש המחוק מדבש (שם): **והוא גלי עמיקתא ומסתרתא.** שהוא ממונה לגלות קודות עמוקים ונסתרים של התורה להרחויים אליהם. **ידע מה בחשוכא.** פירוש, הוא יודע הקודות שיש בפשטי התורה. **לאוקיר ליה לגופא לאור.** שהחושך שהוא הפשט, הוא לגוף של האור שהוא הקוד. כי אור הוא רז, 'אור' ר"ת 'רז'. **וכל מאן דידע ביה.** שזוכה לדעת אין להמשיך את הקודות מזה המלאך. **וכל רז לא נָעֳם לך.** שפירושו, שום קוד אינו נעלם ממך.

מתלבש הקב"ה בששת ימי החול. וכתב בליקו"ה (או"ח עירובי תחומין ה, ג): כי בחול שיש שליטת הסט"ג, אז לי לפשר להכיר שלקוחתו יתכנר כי אם ע"י לבושים גשמיים אלו שהם כללות הבריאה. כי הסי"ת שיער בדעתו שבעולם הזה שהוא בחינת ששת ימי החול, לי לפשר לידע מלקוחתו יתכנר כי אם ע"י כל הנמצאים הללה, שנתלבשו ונתהוו מהם כל הדברים של הבריאה, דומם צומח חי מדבר וכו', אבל לעתיד לבוא שיהיה יום שכולו שבת, נזכה להכיר אותו יתברך אפין בלפין בלי התלבשות בנמצאים אלה של הבריאה. וזה בחינת שבת קודש, שהשבת היא מעין עולם הבא, שנמשך הארה מבחינה זאת של לעתיד, (...) כי בשבת עולים כל העולמות בשלות נפלאות ע"י תתעדנות דלשלות לנבר, ואז עולין הרגלין מהקליפה ונתבטל שליטת הסט"ג, על כן יכולין לקבל הממשכה רוממות אלקותו בלבושין דקים בבחינת לבושין דשבת, שאינם מתלבשין בנמצאים של ימי החול.

רזין דרזין הוא בחי' קבלה. ומובא בליקו"ה דשבת (ח) בשם מעשים לזה, ז"ל: מחמת שהשבת הוא בחינת יחודא עילאה, בחינת קבלה, בחינת רזין דרזין כמובאר בפנים, על כן אז עיקר זמן לימוד הקבלה ורזי תורה כמובן.

התלבשות הקבלה בהלכה. ומצינו בזיהר"ן (שו) בשיחר רבין"ל, שעור בימי נעוריו הציג בלימוד ההלכה כילד מלומד בכל הקודות והכוונות, וז"ל: שמעתי מכבר שסיפר, שלמד כל התלבנה שו"ע שלום פעמים. פעם אחת בפשוטו, ופעם שני למד ונמר אותה והיה יודע בכל דין ודין מהלבנה שו"ע השלום שלו בנמרא פירוש רש"י ותוספות, ופעם שלישי למד ונמר אותה והיה לידע בכל דין ודין שבל השלום של הדין, מפני מה הדין כך ע"פ סוד. וכפי הנשמע כל זה היה בימי נעוריו, כי אח"כ חזר ונמר אותה עוד כמה פעמים.

התלבשות הקבלה בהלכה

לשון **ולא יכנף עוד מוריך** (שם ג), כי בו מתלבש הקב"ה בששת ימי החול כידוע:

ז' וזה בחי' רזין, ורזין דרזין. רזין הוא בחי' הלכה. רזין דרזין הוא בחי' קבלה. התלבשות הקבלה בהלכה, הוא בחי' הנהגת הקב"ה בששת ימי החול, שהוא בחי' יחודא תתאה.

רזין / רזין דרזין

הטוב הגנוז היינו רזין דאורייתא (ליקו"מ פד).

עי"י אמונת חכמים, שמאמין שכל דבריהם ומעשיהם אינו פשוט ויש בהם רזין, עי"ז נמתקין הדינין (ליקו"ע צדיק מה).

בכ"ף אות ואות ובכל נקודה ונקודה של כל התורה הקדושה יש רזין עילאין, רזין גניזין, רזין ורזין דרזין, לעילא ולעילא עד אין סוף ואין תכלית (ליקו"ה תפילה ד, ז).

צדיק איהו ברית, אור גנוז, דאיהו 'רז' כחושבן 'אור', כמה דאוקמוהו מארי מתניתין 'אור זרוע לצדיק', ודא הוא אור הגנוז לצדיקייא (תיקו"ז יט, לט:).

איתמר 'ולכל בני ישראל היה אור במושבתם', כגוונא דא בגלותא בתראה, ה'זהר' ביה הוה 'רז' דאיהו 'אור' דפרוקנא בתרייתא, לקיים 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות' (תיקו"ז כא, נג:).

כ"ף מאן דמגלה רזין לצדיקייא, גרים לצדיק לאנהרא ברזין דאורייתא, ולשכינתא, דאור 'רז' אתקרי (תיקו"ז חדש, קיד).

ואין מוסרים סתרי תורה ורזין, אלא למי שרואין בו סימנין שראוי לכך (רמב"ן בראשית ה, א).

תורתו של משיח, הם הרזין שכיסה אותם עתיק יומייא וגזר עליהם שלא יתגלו עד ביאת הגואל, והוא יחזיר העטרה לישנה, ואותן הרזין נקראים מעייני הישועה, כי הוא ירשיע אותנו ממכות חושך העיוורון (עמק המלך טז, ט).

בכ"ף דבר ודבר יש נשמה וגוף ולבוש והיכל, והרזין הם הנשמה של הדיבורים, והדיבורים הם הגוף של הרזים (תו"א פ' בלק).

רזין הם אורות הדעת (רמ"ז על הזהר שמות).

הרב בית יוסף שהיה מקשר עצמו בלימוד תורתו, וע"י הלימוד נברא מלאך, והוא היה מגיד לו כל הנעלמות לו רזין דאורייתא, וזה יכול להיות בכל אדם ואדם כשמשתדל בעבודתו בשלימות המעשה (דגל מחנה אפרים פ' תוקת).

הכ"ף. כל מה שאנו משיגין רזין דאורייתא, אינו נחשב למאומה נגד עצם בהירות התורה במקומה, טרם נתלבשה בזה העולם, ודיברה תורה כלשון בני אדם סיפורי מעשיות, אזי נתגשמה ונתגלמה (אור המאיר, ביאור למגילת רות).

יקוט הנחל

מתלבש הקב"ה בששת ימי החול. וכתב בליקו"ה (או"ח עירובי תחומין ה, ג): כי בחול שיש שליטת הסט"ג, אז לי לפשר להכיר שלקוחתו יתכנר כי אם ע"י לבושים גשמיים אלו שהם כללות הבריאה. כי הסי"ת שיער בדעתו שבעולם הזה שהוא בחינת ששת ימי החול, לי לפשר לידע מלקוחתו יתכנר כי אם ע"י כל הנמצאים הללה, שנתלבשו ונתהוו מהם כל הדברים של הבריאה, דומם צומח חי מדבר וכו', אבל לעתיד לבוא שיהיה יום שכולו שבת, נזכה להכיר אותו יתברך אפין בלפין בלי התלבשות בנמצאים אלה של הבריאה. וזה בחינת שבת קודש, שהשבת היא מעין עולם הבא, שנמשך הארה מבחינה זאת של לעתיד, (...) כי בשבת עולים כל העולמות בשלות נפלאות ע"י תתעדנות דלשלות לנבר, ואז עולין הרגלין מהקליפה ונתבטל שליטת הסט"ג, על כן יכולין לקבל הממשכה רוממות אלקותו בלבושין דקים בבחינת לבושין דשבת, שאינם מתלבשין בנמצאים של ימי החול.

רזין דרזין הוא בחי' קבלה. ומובא בליקו"ה דשבת (ח) בשם מעשים לזה, ז"ל: מחמת שהשבת הוא בחינת יחודא עילאה, בחינת קבלה, בחינת רזין דרזין כמובאר בפנים, על כן אז עיקר זמן לימוד הקבלה ורזי תורה כמובן.

התלבשות הקבלה בהלכה. ומצינו בזיהר"ן (שו) בשיחר רבין"ל, שעור בימי נעוריו הציג בלימוד ההלכה כילד מלומד בכל הקודות והכוונות, וז"ל: שמעתי מכבר שסיפר, שלמד כל התלבנה שו"ע שלום פעמים. פעם אחת בפשוטו, ופעם שני למד ונמר אותה והיה יודע בכל דין ודין מהלבנה שו"ע השלום שלו בנמרא פירוש רש"י ותוספות, ופעם שלישי למד ונמר אותה והיה לידע בכל דין ודין שבל השלום של הדין, מפני מה הדין כך ע"פ סוד. וכפי הנשמע כל זה היה בימי נעוריו, כי אח"כ חזר ונמר אותה עוד כמה פעמים.

מילואי חכמה

רזין הוא בחי' הלכה, רזין דרזין הוא בחי' קבלה. וכתב בספר רמתים לופים (על תנך ע"ת, פ"ו): ידוע שההנהגות הוא קצת התנועות הקוד מכל הדברי תורה שהשב שליהו זכות לעשו, ועי"ז מקדשין שמו הגדול בסוד, כידוע שכל התורה כולה שבעל פה בפרט הכל הוא ע"פ רזא דרזין וכמבואר בזוה"ק, וכן שמעתי מכ"ק מדמו"ר מו' שהתה בונה מפרשיהתא ז"ע שהמר ליזה פשט בקוניא דקליפה ולא הבנתי היטב, והייתי מדבר עימו בעת הלימוד, ואנה ואמר שזה הפשט ע"פ סוד גם כן נכון (עיין לקמן פרק כ"ה אות ע"ג). וכן צריך ללמוד כל בעל נפש, שיזהיר מתוך ענין ההלכה שיילך לזיזה דרך לעבודת ה' או שהם ותפילה או תשובה, וכל זה מחמת התגדות. ונכלל בזה מה שקיבל מרבו פעם אחר פעם, בוודאי שהוא העיקר, והוא לו דרך בזה דרך התורה, ולא יסוב מן הדרך אשר הורוך. ולכך נקרא תגדה, כי לכאורה הלכות גם כן נקרא תגדה שהגידו, אבל בחמת כל ההלכות יכולין לקבל מפי הכתב גם כן, ולכן התירו לכתוב, כמו שהמרו מקרא שעת לעשות לה'' (תהלים קיט), אבל הגדות הם העיקר מפה לו'אזן שֹׁמַעַת וכו', ואז מ'קֶּה תכמיס תלין' (משלי טו). ותכמיס התשבועים תשריהם שיהא כל התוסבע"פ מכל מה שתלמיד ומיק וכו', הם התשיבו כוח מרחם כל התרגיל שיפעול דבריהם הכתובים כמו מפה לאזן, ובפרט להתכם ולדיק בכל דור ודור, כשדורש דבריהם בחמת וקבושה לשם שמיים, פועל בלב השומעים שמקדשין שמו הגדול. ולכך נקרא תגדה, לשון המשכה ולשון ליגוד, לשון קשירה ותגודה להע"ת עבד ה', כליל שיח שרטין, כחושבן שיח תמוון דיליה, שיח שדרי תשבה, ונהון לית ליה לגבר גם למפלח למחויי ליה יעבד' למעבד קנין בספו'. (...) רבו, בחר דקנה לו 'גאולה תהיה לו'. ופירש המחוק מדבש (שם): **מעטרו"ן עבד ה'.** שלם הבח לעבוד חת קונו, תחילת עבודתו היא במדריגת עולם הילידה, שהוא עולמו של מלאך מטטרו"ן הנקרא עבד ה'. **כליל שיח סטרין וכו'.** שהוא כולל שיאה קנוות דילידה, כחשבון שח חומות של מלאך מט"ט, שהוא סוד עץ הדעת טוב ורע, הכולל טמא וטהור, כשר ופסול, לימור והיתר, חייב ופטור. **וכהון לית ליה לגבר גם למפלח למחויי.** דהיינו בלימוד הס"ת יש לו לשלם לעבוד חת קונו כל ימיו, כי לימוד הס"ת הוא עבודה שלימה שאי אפשר למוש ממנה אפילו רגע, בן יבחרהו. **למעבד קנין כספו.** להיעשות 'קנין כספו' של התורה, כלילו נמכר להתורה, ומי שעוסק בתורה כדי לזכות לעוה"ב אזי הוא נקנה 'קנין כספו', 'כספו' על שם העוה"ב הנקנה העולם הבסוף, עולם התמוך שהוא מסוף אלין. **רבו.** הוא הקב"ה. **כמר דקנה לו.** ר"ל שחזר לעשות בתורה לשמה. **גאולה מהיה לו.** אז נגאל מהילידה ועולה לגלילות, ר"ל שחמ"כ יעסוק בעד המייה להיותו בדרין דתורייתא שהוא עלמא דתיותא.

מא 'כנפייס', הס סוד הכיסויים שנבראו כדי לכסות את הַשָּׁמוֹת בהעלם. ולעתיד לבוא לא יהיה צורך בכיסוי יותר סוד הסוד הקדוש, שכל צדיקי החמת הם יידעו חותם בגלוי, ולא תמוך כיסויים, ובזה זה כתוב בפסוק 'ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך'.

מב אין העולם מתקיים אלא בשביל הסוד, וכי מה בדבדי העולם צריכים לשמוע על סוד, אלו בדבדי סודי הסודות של עתיק יומין, שהם דוים נמסרים אפילו למלאכים העליונים, על אחת כמה וכמה שלריכים לשמור את אלו הסודות. (...) תשריכם הלדיקים שנתגלה לכם סודי הסודות של התורה שלא נתגלו לקדושי עליון.

מג והוא (המלאך מט"ט) ממונה על סודות התורה, ועליו נאמר הפסוק 'והוא גלי עמיקתא ומסתרתא, ידע מה בחשוכא', לפי שהחושך הוא לגוף של האור, כי 'אור' מספרו 'רז'. וכל מי שיודע בו (שיודע בסוד המלאך מט"ט), עליו נאמר 'וכל רז לא נָעֳם לך'.

מד כתוב 'כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד', מכו סוד הכתוב 'שש שנים יעבוד', ומהו קנייתו של קודו העבד. שלא למדנו בספרי תורה, שהמלאך מטטרו"ן הוא בסוד עבד ה', והוא כולל שיאה בחמת שש שנים שלריך לעבוד לקונו, להיות לו 'עבד' ולהיעשות 'קנין בספו'. (...) ואמר, רבו (הקב"ה), אחר שקנה לו הוא לריך לקיים את הפסוק 'גאולה מהיה לו'.

צבי לצדיק וכתב בביאה"ל (יח) שהגאולה תהיה ע"י עלמות הנדיק, וז"ל: להוליך ולגאול מכל זה את נפשות ישראל, עד שיזכו לתגלות התורה לעתיד, תלוי ועומד בבחי' יוסף ומשה. כי כמו שבגאולת מצריים, לא היה לאפשר למצרע"ה לגאול לותנו רק ע"י שלקח עמו עלמות יוסף, (...) כן גם עכשיו, כל כוח משיח בן דוד לגאולת ישראל, יהיה ע"י עלמות משיח בן יוסף ופרציס, (...) למלאות את כולם בדעת ותבונת התורה, ולקומו ית"ש שבראין דרזין המוב"פ, שהוא כבר זכה להם, משופם עמותו וציטולו וכללותו כו יתברך כמוב"פ, שמחמת זה מוכרח להמיר גם בהמחריס, העפרורייס המוב"פ, שיתעוקן להם עכ"פ העומק בלי גבול שבחבונת תורתו הקדושה, ובלבד שיהיה להם עכ"פ חיזה לחעלל"ת לכל זה, ולהתגבר מחוד להיזהר ולהיזמר על כל פנים מחיסוריס גמורים ח"ו.

וזה בחינת (סיום הפסוק מכנף התרן הנ"ל) **צבי לצדיק רזי לי רזי לי. צבי לצדיק, היינו בחינת קדושת הזווג, יש בו שני רזין, היינו יחודא עילאה, ויחודא תתאה, שהם בחינת הלכה וקבלה, בחינת רזין ורזין דרזין:**

מילואי חכמה

צבי לצדיק היינו בחי' קדושת הזווג. ומבינו בזהר (ויקן, רפד ע"ח): מה"רבי שמעון פתח 'מכנף התרן זמירות שמענו צבי לצדיק וגו'". וי"ו ון לבני נשא, לחיונו הלא מבארן ולא מסתלקן דחמריהון, ולא מסתלקן בקדושה עילאה, לתתקדשא בהאי עלמא למהווי קדישין בעלמא דתתא. 'מכנף התרן', דא בקדושה עילאה קדישא. 'זמירות שמענו', כמה דאת אמר (שיר ה) 'ותן זמירות בלילה', 'זמירות', מוסבתן דכנסת ישראל קמי קודשא בריך הוא 'בלילה', בגלותא. 'בלילה', בזימנא דליהי חזדווגא ובכיתא דְּשַׁפְחָה ליה לקודשא בריך הוא, 'בלילה', בזימנא דליהי חזדווגא ומשתעשע עם לדיקיא בגיהנם דעדן, ואימתי, מַפְלִגוּת ליליא ואילך, וכדין 'זמירות שמענו', מוסבתן. ו'זמירות', כמה דאת אמר (ויקרא כה) 'לא מזמור', וכתיב (ישעיה כה) 'זמיר עריצים יענה', דעקרונא מתרייהו לא חיונו תקיפין, דהם כד עייל ליליא כמה עריצים גדדיני ניימוסין, סכיתין בעלמא, חזלין ושייטן בעלמא לקטרגא, מפלגות ליליא ואילך ליתעבר רוחא מדא ועקר לכולהו מתרייהו ועבר לון, דלא ישלטון. 'זמירות שמענו', מוסבתן דכנסת ישראל בלילה, וכל דא למה, 'כבי לצדיק', לחזדווגא בזיווגא מדא לקודשא בריך הוא ולחתקדשא בקדושה מדא. 'ואומר רזי לי רזי לי', דא הוא רזא עילאה, דא הוא רזא קדישא. לבל 'ווי לי' על דרא ועל עלמא, 'בוגדים בגדו', דכולהו מסתקרן בי ומסתקרן בגרמייהו, ולא די למסתקרן בגרמייהו, אלא אינון בנין לחולידו מסתקרן, בההוא סתרא דילהון, ותתסכתו פגימין לעילא ותתא. כיוון לתתכלל ישעיהו בהאי, כניש לחיונו דחלין תתאה, ותוליף לון תורא קדישא לתתקדשא בקדושה דמלכא, ולתסתכתא בנייהו קדישין. כיוון לתתקדשו לילין, חיונו בנין לחולידו לחקרון על שמיה, הדא הוא דכתיב (ישעיה ח) 'הנה אנוכי והילדים אשר נתן לי ה' לאותות ולמופתים בישראל', דפרישן משאר עמין. ופירש המחוק מדבש (שם): **ואומר רזי לי רזי לי וכו'.** זהמירות שמענו מן המלכות היא שאומרת 'ואמר רזי לי רזי לי', ומפרש 'ב'רזי לי' תחד הוא סוד עליון, דהיינו הספא שמקבלת מן המפארת שעליה, וה'רזי לי' הנני הוא הסוד הקדוש, דהיינו הספא שמקבלת מן הבינה שמעל המפארת לעורך הייחוד. **משקין בי ומשקין בגרמייהו.** שכולם בוגדים ומועלים בייחוד העליון, וגם מועלים ופוגמים בעצמם ונפשתם ע"י שלא מקדשים עצמם בייחודם, כדוגמת מליל שבת לגיל שבת, ועוד שמעשיהם דרך הפקר. **משקין נההוא שקרא דילהון.** דהיינו לפי שלא המשיכו להם נשמות קדושות מלא ממקום מחיזת הקליפות, לכן גם הם נוטים לפגום. **פגימין לעילא ותתא.** פגומים למעלה כי לא נעשה על ידם הייחוד העליון, וגם פגומים למטה בעצמם ובבניהם, ולכך בנגד התנות אמר 'בוגדים בגדו', ובנגד הבנים אמר 'וְבָנֶֽךָ בוגדים בגדו'. **תורא קדישא וכו'.** לקדש עצמם בייחודם, שהוא כדוגמת מליל שבת לגיל שבת, ובנשיעות גדולה.

יקוט הנחל

רזין ורזין דרזין. וכתב בליקו"ה (תו"מ מזקה מעלעלין ה, ב): בתמת כל העולם ומלואו מלאה רזין וסודות נוראות ונשגבות מאוד, ואפי' מי שאינו לדיק רק הוא בר דעת מיעתי ומתמין בהתמת, יוכל להבין מרמוז נפלאות הבורא ונוראותיו שהם מלאים כל העולם. כי בכל הבריאה בכללותה ובפרטיות ובכל מה שנעשה בכל יום, בכולם יש חכמה עמוקה ונפלאה, כמ"ש 'כֻּלָּם בחכמה עשית וכו'', דהיינו חכמת התורה שהיא עיקר החכמה. ומלא שיש בכל דבר חכמות התורה הקדושה, והתורה מלאה רזין ורזין דרזין עד אין קץ, והיא מלובשת בכל הדברים שבעולם, על כן בוודאי בכל דבר שבעולם בכלל ובפרט יש בהם רזין נשגבין מאוד מאוד, ועל זה התפלא דוד ואמר 'מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך', וכתיב 'מה רבו מעשיך ה' כֻּלָּם בחכמה עשית וכו'', ועיקר הכוונה על חכמות התורה שמלאה רזין עילאין. (...) כי אנו מלמדים בפנימיות התורה, שבכל מלוה ובכל חוש ואות מהתורה יש רזין ורזין דרזין נוראים ונשגבים עד אין קץ, כמ"ש 'לכל מצוה רחיתי קץ רחבה מְאֹדָ֑ה מאד', וכתיב 'פלאות עֵדְוֹתֶיךָ וכו'', וכתיב 'תַּרְבֶּה מחכם מדה וכו'". ופפילו בכל הדברים שבעולם יש בהם רזין נפלאים, כי כל דבר מקבל חיות מחכמת התורה שמלאה רזין, כי הל' יסודות תרמ"ע שהם בחי' דנמ"ז שהם בכלל הבריאה, הם בחי' ד' חותיות שם הוי"ה ב"ה, בחי' טעמ"ם וכו'. וים טעם נפלא וכמוס לכל דבר ודבר מפרטי הטבע, כי בחמת אין שום טבע כלל, כי הטבע מתנהגת בחכמתו ית' בהשגחה נפלאה, רק שהש"ת העליס זאת מדעת הבריות בחבית בחביל הבחירה. כי עיקר הבחירה תלויה בזה, מה שאין רואין ההשגחה בחתגלית ויכול הטועה לטעות שים טבע ח"ו, לבל ימן בני ישראל קידשנו במצוותיו והבדילנו מן החועים, ונתן לנו תורת אמת ע"י משה רבינו ע"ה וע"י לדיקיו החמיתיים שפיהשו לנו התורה כפי קבלתינו מחכמי המשנה והתלמוד, לידע ולהחמין שבכל עת בחכמה נפלאה בהשגחה פרטית, והקב"ה ברא את העולם ומנהיגו בכל עת בחכמה נפלאה בהשגחה פרטית ע"י חותיות התורה הקדושה, שבהם ברא ומנהיג הכל בנפלאותיו הגדולות, ועל כן בכל דבר שבעולם בכלל ובפרט יש בו רזין עילאין, לך מחמת שכל זה נעלם מהעולם מאוד, מחמת גשמיות עלילות מעשיהם שע"ז נחעבר השכל, על כן אין שום אדם יודע מה נעשה בעולם בכל עת.

רזין ורזין דרזין. ומבינו שכך כינה רבינו את ספריו הנשגבים, ל'ספר הנשגב' קנץ 'רזין', ול'ספר הגנוז' קנץ 'רזין דרזין', כמובא בחיי"מ (קע–קעה), וז"ל:

כשכתבתי לפניו זה הספר הקדוש שנשרף ע"פ פקודתו כת"ל, ענה ואמר בעת שכתבתי לפניו, אם היית יודע מה שתתה כותב וכו'. השבתי לו בהכנעת השב, בוודאי היני יודע כלל. השיב, אין אתה יודע מה שאין אתה יודע, (דיש ווייסט גאהר ניט וואס דיש ווייסט ניט). עוד היה לו ספר אחד שהוא גדוה עוד יותר ויותר מפילו מהספר הנשרף, והוא הספר לת שזפתו עין. ואמר שאפילו גופו סילק כשכתבו, ואותו הספר לת שזפתו עין. ואמר שהוא בחינת רזין דרזין (כלומר שלנו נגד שאר הדברים שהוא מגלה), ואמר שמשיח יגיד על זה פירוש. וספר הגנוז הזה כבר היה נגמר שלנו בתחילת שנת תקס"ו (תקס"ז), דהיינו תמת שנים קודם שהתלקותו. ועתה עמוד והתבונן לחיזה דרגת הגיע תת"כ, כי מעולם לת עמד על מדריגה אחת עד היום שנסתלק, וממש בכל שעה ושעה הגיע תדשות לפי מדריגתו הנוראה מאוד. והבן מאוד מאוד, כי מעלת גדולת ספר הגנוז לית מתשבה תפיסת בה כלל, ומשיח יגיד על זה פירוש, ומעתה תתבונן ותשער בדעתך גדולתו וכו' וכו'. על הספר הנ"ל שנשרף אמר, שאין מי שיודע בו דבר, כי אם לדיק גדול תד בדורו וגם שיהיה תכם בכל השבעה תכמות. וגם אנוכי שמעתי כבר מפיו הקדוש שאמר על הספר הנ"ל (הספר הנשרף), שלדיק לבד לת יבין בו דבר, וכן תכם בלבד לת יבין אותו גם כן, כי אם לדיק ותכם, היינו שיהיה לדיק גדול מאוד וגם תכם בכל השבעה תכמות, לבל פעם"כ על כל פנים יימצא מי שיבין בו, אבל ספר הגנוז שהוא בחינת רזין דרזין, אלמי זה הספר לת יתתיה עין בעולם כלל. (...) הספר שנשרף אנו מכנין בשם 'ספר הנסי', כי כל אלו הספרים שנדפסו הם בחינת 'ספר הלשמון', כי כולם הם בחינת נגלה שלו, (אע"פ שאפילו כל העולם כולו הוא גדוה יותר מרזין דרזין, כי כל תיבה ותיבה של ספריו שנדפסו היא מליאה סודי סודות ורזין דרזין עד אין סוף כמובן למסכיל, אך אלמי ז"ל היה כל זה בחינת נגלה), והספר שיעוה לפרוף כשהיה בלתתבת זה הוא ספר הנסי והיא בחינת רזין שלו. וזה הספר הנסי הנלמד בכל פגמי הדור התלו, מזי הוא בינם אם כל אותם יראי התטא, ולימד אותם את הדרך הקדוש אין שיזכו להתקדש בקדושת המלך, כדי שנ"ז יהיו וְיִמָּלְטוּ בניהם קדושים. וכיוון שבני אותו הדור נתקדשו כמו שלימדם וזכו לבניהם קדושים, מזי אותם הדור הם נקראו על שמו, שזכו שכתוב 'הנה אנוכי והילדים אשר נתן לי ה', לאותות ולמופתים בישראל', ומה שכתוב 'לאותות ולמופתים בישראל' היינו שהם נבדלים ופרושים ממנהגי שאר העמים.

מה רבי שמעון פתח לפרש את הפסוק 'מכנף התרן זמירות שמענו צבי לצדיק רזי לי רזי לי תוי לי בוגדים בגדו ובגד בוגדים בגדו'. ואמר, תוי להם לבני הלדם, לאותם שלא מצאניתם ולא מצאלים בכבוד קונם, והם תיגם מתבוננים בענין הקדושה העליונה, שזהו מה שלריכים להתקדש בעולם הזה כדי להיות קדושים בעוה"ב. ומה שנאמר 'מכנף התרן', זהי הכסות העליונה הקדושה. ומה שנאמר עוד 'זמירות שמענו', היינו כמו שנאמר 'עותן זמירות בלילה', והיינו 'זמירות', שהוא הת התבחות שבנסת ישראל שנתבחת לפני הקב"ה כשהיא עדיין 'בלילה', בגלות. ועוד פירוש על מה שנאמר 'בלילה', שהיינו זמן שהיא מוזדמנת ומעורה לְשַׁפְחָה לת הקב"ה, וזהו 'בלילה', היינו שזהו זמן שהיא מזדווגת והקב"ה מתבחת עם הלדיקים בג"ע, ומתי זה, מחלות הליל ואילך, ואז 'זמירות שמענו', שהם התבחות שהיא מתבחת להקב"ה. ועוד פירוש על מה שנאמר 'זמירות', שהוא כמו שנאמר 'זמיר עריצים יענה', היינו זמר ולעקור ממקומם לת כל אותם התקיפים, שהרי מיכף בתחילת כניסת הליל מצויים בעולם כמה עריצים שהם מחנות מזיקים שומרי החומות, המלאים בעולם, שהם הולכים ומשוטטים בעולם כדי לקטרג על עם ישראל, ומחלות הליל ואילך נתעורר רוח אחת שעוקר לת כולם ומעבירם ממקומותיהם בעולם, כדי שלא ישלטו יותר. ועוד מוזר לפירושו לעיל על מה שנאמר 'זמירות שמענו', שזהו התבחות של בנסת ישראל, ואומר שכל זמירות שלו למה הם נלרכים, כדי שיתקיים מה שנאמר 'כי בפוקד לת' לעקדיך', והיינו כדי להזדווג בזיווג אחד של הקב"ה ולהתקדש בקדושה אחת. ומה שנאמר עוד 'ואומר רזי לי רזי לי', שני הרזים שנאמרו בפסוק זה, אחד הוא בנגד הסוד העליון, והשני הוא בנגד הסוד הקדוש. ומה שנאמר עוד 'תוי לי בוגדים בגדו ובֶּגֶד בוגדים בגדו', דורש זאת כך, שאמר ישעיהו כשהוה כל עניו זה, אבל 'תוי לי' על הדור ועל העולם, 'בוגדים בגדו', שכולם מתקריים ופוגמים זה בזה ומתקריים ופוגמים בעלמם, ולא די שהם מתקריים ופוגמים בעלמם, אלא גם אותם הבנים שהם ילדו גם הם מתקריים ופוגמים, ומתחת השקר והפגם של תמיהיהם, ומתחת כל זה הם נמלאים פגומים למעלה ולמטה. וכיוון שהתבחבל ישעיהו הנביא בכל פגמי הדור התלו, מזי הוא בינם אם כל אותם יראי התטא, ולימד אותם את הדרך הקדוש אין שיזכו להתקדש בקדושת המלך, כדי שנ"ז יהיו וְיִמָּלְטוּ בניהם קדושים. וכיוון שבני אותו הדור נתקדשו כמו שלימדם וזכו לבניהם קדושים, מזי אותם הדור הם נקראו על שמו, שזכו שכתוב 'הנה אנוכי והילדים אשר נתן לי ה', לאותות ולמופתים בישראל', ומה שכתוב 'לאותות ולמופתים בישראל' היינו שהם נבדלים ופרושים ממנהגי שאר העמים.

נשאו דשאים קל וחומר בעצמן וכו'. ובימר בביאה"ל (ית) שכל מקוותינו בהשגת אלו המיקומים מלויה בהמלדיק, בתי' משה, אשר מרמז לנו, הקטנים בתעלה, ללמוד קל וחומר ממנו, וללמד בדרכיו, וז"ל: בתמת אין ביכולתינו לקבל גאולתינו בגוף ובנפש, רק מהמלדיק בתי' משה. וגם מהמלדיק אי אפשר לקבל, רק ע"י תלמידיו מדור לדור בידוע, כי גם המור שלו מוכרח לגייר בכתה בתלומים, ומעולם שתימתו והעלמתו יש בו השני כוחות המוב"פ, לטוב ולרע, כפי ליור כלי המקבלים בידוע, כי 'מפני עליון לא תצא הרעות והטוב'. כי אלרבת, כשזוכים לעמוד בנסיון, נשפך ונעטייר השפ מוות של הרע לשפ חיים ורפואה וטוב יותר ויותר, כאשר נרמז בזה להלן ער"ש, אבל מאז שפגם בזה אדם הראשון בידוע, נתקלל בעניות ול"ט מלכות המוב"פ, שיעבוד בזיעת אפו לאכילת הנהמת [שנשתל לענין הטיפי מותין, כמוב"פ בלעיל בחות ד' בתתמת הזכר הקדוש], ועבידה גורלת עבידה בפגמי הברית, עד שירדו עי"ז למלרים בידוע. וכל ימי הגלות והעבד התיקון והייחוד הנ"ל, שהט"ל השני של בחינת הוש"ו שתתמספר קדושת שמו בכ"ל מוצת בתקום שתוצת, נאסר בביכול תקדושת כבודו של הלדיק בעצמו, להיות בבחינת 'כבד פה', עיין היטב בפיס בלעיל בחות ג'. כי זה לעומת זה, תסיבת הקלקולים התקושרים ותלוויים גם כן זה בזה, גם הוש אין ביכולתו לדבר עתסה כלל וכלל, כי הס פוגתים דברי פיו להיות להס לפס תוות יותר ויותר בכ"ל. ובכל זאת תזקים לאו בתתותינו כי לא יאקוט התיש עד אס בָּאָה הדבר, לרמז לימודינו גם לדשתיו הקטנים שיאשתו הקל וחומר בעצמם, [עיין היטב בליקו"ה, הלכות כלאי תילן הלכה ח', שתבואר שם מה שרתוזי כתן], ובלאת ובאשתי יגמור בהש תיקון היחודא תתלה, בדוך 'שס' [עיין היטב בפיס וגם בקוף דבריו הקדושים על תורות הכתוב 'הוא שתי', שתרתז על היחודא תתלה] כצוד תלכותו לעולם ועד התוצ"פ, כי אז יהיה כצוד ה' לעולם. ועי' עוד לקתן בנח"נ בהתאך תות זז, ד"ה 'בתלת תע"י שתירת הברית בשני הבחינות וכו'' שם לתבר"נ תוסיף לדבר תעניין זה.

כל שכן אנו שאנו קטנים ותכופים וכו'. תילן ג, ה): וזה בחינת תה שתבואר לעיל שיחודא תתלה תקבל תיחודא עילאה, היינו ההתון עם הקטנים תקבלין שתירתם וקדושתם תתגדולים בתעלה כנ"ל. ועל כן לא הזהיר הש"י את הדשתים שהם בחינת הקטנים שייעלו למיניהם, רק תזהיר להתילות שהם בחינת גדולים, והקטנים לריכים ללמוד קל וחומר תתגדולים, היינו כי עיקר שתירתם וקדושתם הס תקבלין רק ע"י הגדולים, שלומדין תתם הקדושה והשתירה.

וזה שאחז"ל יהי כבוד ה' לעולם וכו' אמר הקב"ה למינהו.

כתיב בבראשית (פ, יח–יכ): וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת כָּל עֵשֶׂב זֹרֵעַ זֶרַע אֲשֶׁר עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ וְאֶת כָּל הָעֵץ אֲשֶׁר בּוֹ פְרִי עֵץ זֹרֵעַ זָרַע לָכֶם יִהְיֶה לְאָכְלָה: וּלְכָל חַיַּת הָאָרֶץ וּלְכָל עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכֹל רוֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה אֶת כָּל יֶרֶק עֵשֶׂב לְאָכְלָה וַיְהִי כֵן: וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשִּׁשִּׁי: וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם: וַיְכַל אֱלֹקִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹקִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בוֹ שָׁבַת מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת: וְאֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְקֹוָק אֱלֹקִים אֶרֶץ וְשָׁמָיִם: וְכֹל שִׂיחַ הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִהְיֶה בָּאָרֶץ וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִצְמָח כִּי לֹא הִמְטִיר יְקֹוָק אֱלֹקִים עַל הָאָרֶץ וְאָדָם אַיִן לַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה: וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה אֶת כָּל פְּנֵי הָאֲדָמָה: וַיִּיצֶר יְקֹוָק אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם עָפָר מִן הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה: וַיִּטַּע יְקֹוָק אֱלֹקִים גַּן בְּעֵדֶן מִקֶּדֶם וַיָּשֶׂם שָׁם אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָר: וַיַּצְמַח יְקֹוָק אֱלֹקִים מִן הָאֲדָמָה כָּל עֵץ נֶחְמָד לְמַרְאֶה וְטוֹב לְמַאֲכָל וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגָּן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע: וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים: שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן הוּא הַסֹּבֵב אֵת כָּל אֶרֶץ הַחֲוִילָה אֲשֶׁר שָׁם הַזָּהָב: וּזְהַב הָאָרֶץ הַהִוא טוֹב שָׁם הַבְדֹּלַח וְאֶבֶן הַשֹּׁהַם: וְשֵׁם הַנָּהָר הַשֵּׁנִי גִּיחוֹן הוּא הַסֹּבֵב אֵת כָּל אֶרֶץ כּוּשׁ: וְשֵׁם הַנָּהָר הַשְּׁלִישִׁי חִדֶּקֶל הַהֹלֵךְ קִדְמַת אַשּׁוּר וְהַנָּהָר הָרְבִיעִי הוּא פְּרָת: וַיִּקַּח יְקֹוָק אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם וַיַּנִּחֵהוּ בְּגַן עֵדֶן לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ: וַיְצַו יְקֹוָק אֱלֹקִים עַל הָאָדָם לֵאמֹר מִכֹּל עֵץ הַגָּן אָכֹל תֹּאכֵל: וּמֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְּיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת: וַיֹּאמֶר יְקֹוָק אֱלֹקִים לֹא טוֹב הֱיוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה לּוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ: וַיִּצֶר יְקֹוָק אֱלֹקִים מִן הָאֲדָמָה כָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל עוֹף הַשָּׁמָיִם וַיָּבֵא אֶל הָאָדָם לִרְאוֹת מַה יִּקְרָא לוֹ וְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ: וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁמוֹת לְכָל הַבְּהֵמָה וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכֹל חַיַּת הַשָּׂדֶה וּלְאָדָם לֹא מָצָא עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ: וַיַּפֵּל יְקֹוָק אֱלֹקִים תַּרְדֵּמָה עַל הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אַחַת מִצַּלְעֹתָיו וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה: וַיִּבֶן יְקֹוָק אֱלֹקִים אֶת הַצֵּלָע אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבִאֶהָ אֶל הָאָדָם: וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הַפַּעַם עֶצֶם מֵעֲצָמַי וּבָשָׂר מִבְּשָׂרִי לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לֻקְחָה זֹּאת: עַל כֵּן יַעֲזָב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד: וַיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶם עֲרוּמִּים הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא יִתְבֹּשָׁשׁוּ:

וזה שאמרו חז"ל (תולין ס.) **יהי כבוד ה' לעולם, שר העולם אמרו. בשעה שאמר הקב"ה לאילנות למינהו, נשאו דשאים קל וחומר בעצמן, מה אילנות, שהם גבוהים ואינם תכופים, אמר הקב"ה למינהו, כל שכן אנן, שאנו קטנים ותכופים,**

בתילנות, ועוד, קל וחומר, ומה תילנות שאין דרכן לגמת בערבוביא תאמר הקב"ה 'למינהו', אנו על אחת כמה וכמה. מיד כל אחד ואחד יגת למינו. פתח שר העולם ואמר 'יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו'. ופירש"י (שם): **שר העולם.** תלאך הממונה. **בתילנות.** נאמר 'למינהו', 'עושה פרי למינו', אבל בזרעים לא נאמר בגוותם 'למינו', אבל ביניאתם נאמר 'מזריע זרע למינהו'. **שאין דרכן לגמת בערבוביא.** שהרי גדולים הן וענפיהן מרובין, ואין רואין ליגדל רלופים ותכופים כי אם מפוזרים. **אמר הקב"ה למינהו.** שייעלו כל תילן בעצמו בריחוק מחבירו, שיהא לו היכר. **אנו.** שרביס אנו ודרכינו לגמת תכופין ומעורבבין, ואם אין נזהרים לגמת כל אחד לבד הרי אין אנו ניכרין זה תזה, על אחת כמה וכמה. **ישמח ה' במעשיו.** שכולן זהירין בתלוותיו. וביאר התוספות (שם): **פסוק זה שר העולם אמרו.** זה תטרון"ן, כמו שיסד הפייט 'תקיף תטרון"ן שנהפך לאש, תְּבַשָּׂר ותומר', דהוא שר העולם, כמו שיסד הפייט 'שר התשרת נער נקרא, הוא תטרון"ן הנכבד והנורא', ותמרינן בפרק קמא דיבמות (טז) "נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי", פסוק זה שר העולם אמרו'. עוד ביאר התרתש"ל (שם): **קל וחומר בעצמם הוי.** גרלה כמו שאמרו (ב"ר י) 'אין לך אחד ואחד מלמטה שאין לו תזל ותלאך', והס היינו תוחם התלאכים התממונים על האחדים, נאמר קל וחומר בעלמם שלא לגמת בערבוביא. **פתח שר העולם הוי.** תטרון"ן כמו שכתבו התוספות, והוא שר העולם, על אף כי תטרון"ן גימטריא שד"י, שתמר לעולתו די שלא יהיה יותר תת"ק, כי הנעלה תשד"י הוא ת"ק, כמו שכתבו התוספות פרק אין דורסין (תגיגה יב), וק"ל (ודלא לעיל בתקו"ח חות ג' ד"ה 'אני אל שדי אלרבה ורבה' בפופו, שם תבואר ענין זה של הנעלה תשד"י העולה ת"ק).

אילנות

יש אילנות שהפרי שהוא תמוח הוא תלבאו, והקליפה חופפת עליו תבחוץ, כגון אגוזים ורימונים, וכנגדם בקליפה, שלקחה ניצוץ הקדושה בתוכה לחיות אליה, והיא חופפת עליה בקליפה על תמוח, וזהו כנגד אותו שנשמתו טהורה והקליפה חופפת עליו, ולכן יש לו מידות רעות כדאמרן. ויש אילנות שהמוח מלבר והקליפה שהוא הגרעין מבפנים, כגון זיתים ותמרים ועובים וכיוצא, והוא כנגד זה בקליפה, כשניצוץ הקדושה שנפלה שם היתה גדולה, ולא יכלה לסבול כל אותו האור בקרבו, ונכנסה הקליפה בתוך הקדושה, ועושה הקדושה מקיף עליו לבר, והוא כנגד הרשע שבא עליו נשמת צדיק לתקן אותו (ספר הליקוטים פ' ויצא).

אדם הוא נקרא אילן, ע"ד שאמרו 'למה אדם דומה, לאילן הנטוע כו'', והיינו מחמת שאדם שורשו למעלה, וכל דיבור ודיבור היוצא מפיו בקדושה ובטהרה, הדיבור הזה נעשה ג"כ אילן, דהיינו ענפים לשורש האילן (נועם אלימלך פ' לך לך).

נקרא אילן, שיונק משורשו וקדושתו ית"ש, וכשח"ע אינו יונק משורשו נקרא עץ יבש (מאור עיניים, השמטות).

גם המלאכים נקראים אילנין, שהן מסוד חיצונית העולמות (קה"י, אילן).

אילן בחי' בינה (שם).

'ישיחים' נקרא הצדיקים, שהן אילנות קדישין, 'שיחים' נקרא אילנות (קה"י, שיחים).

כל האצילות נקרא אילן (קה"י, אשל).

כל כוח הנמצא בענף מיוחד מן האילן, הוא כלול בכל האילן (מלבי"ם בראשית מט, כח).

דשאים

דשא הוא הקטן הצומח, ועשב הוא הגדול המזדרע, ולכן יאמר 'תדשא הארץ', ולא יתכן לומר 'תעשיב', וכל קטן הצומח מן הארץ ייקרא 'דשא', אף באילנות (רמב"ן בראשית א, יא).

הדשא הוא הכולל מיני עשבים רבים, שבם עטיפת הארץ ולבישתה וכיסויה (מזרחי דברים לב, ב).

דשא הוא כמו עשב, ופי' רשב"י כי הוא בתפארת, א"כ אנו נאמר, דשא בתפארת (ספר גרושין).

דשא, אלו דברי תורה שהם מרובים כדשאים וכעשבי השדה (ש"ך עה"ת בראשית ו, ג).

'דשא' הוא כשהתבואה מתחלת לצמוח, 'עשב' הוא כשהתחיל להתעבות ולעשות קנה (ש"ך עה"ת דברים לב, ב). **דשא** שהוא עשב קטן ורך גם רוח סערה אינו מזיק לו, מה שאין כן העשב שהוא גדול וקשה אם יבוא רוח סערה עליו יישבר, וכמו שדרשו בש"ס 'לעולם יהא רק כקנה' (תוי"ט פ' קדושים). **דשא** הוא בחי' מלכות (קה"י, דשא). **מין** הגרוע של הצומח הוא הדשא, שאינו ראוי למאכל אדם, והוא צומח מאליו, ואין בו כוח התולדה להזריע זרע, רק כוח המגדל והזן (מלבי"ם בראשית א, יא).

ילקוט הנחל

אמר הקב"ה למינהו. וכתב בליקו"ה (יז"ד כללי בהמה ב, ח) שעיקר תיקון הברית הוא בפרי 'למינהו', וז"ל: וזה בחינת מה שהזהירה התורה 'לא תרכיב כלאים שדך זרע כלאים' (ויקרא יט, יט), שהוא בחינת ברית, שהוא בחינת יסוד, שהוא בחינת אות ברית בבשר ערלתכם, שהוא בחינת יסוד, שהוא בחינת אות ברית בלשון, שהוא בחינת יסוד, שהוא בחינת אות ברית בעין, שהוא בחינת יסוד, שהוא בחינת אות ברית באף, שהוא בחינת יסוד, שהוא בחינת אות ברית בפה, שהוא בחינת יסוד, שהוא בחינת אות ברית בלב, שהוא בחינת יסוד, שהוא בחינת אות ברית בכבד, שהוא בחינת יסוד, שהוא בחינת אות ברית בכליות, שהוא בחינת יסוד, שהוא בחינת אות ברית בטחול, שהוא בחינת יסוד, שהוא בחינת אות ברית בקיבה, שהוא בחינת יסוד, שהוא בחינת אות ברית במעיים

וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת ר"ת בִּיאָה. כתיב בשמות (לא, יג–יז): וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ כִּי אוֹת הִוא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדִּשְׁכֶם: וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הִוא לָכֶם מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָּל הָעֹשֶׂה בָהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמֶּיהָ: שֵׁשֶׁת יָמִים יֵעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן קֹדֶשׁ לַה' כָּל הָעֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת: וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם: בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִוא לְעֹלָם כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ: ופירש"י (שם): **ונפש דכר אל בני ישראל.** ואתה אע"פ שהפקדתיך לגזותם על מלאכת המשכן, אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני זותה מלאכה. **לך אם שבתי תשמרו.** אע"פ שתהיו רדופין וזריזין בזריזות המלאכה, שבת אל תְּדָחֶה מפניה. כל 'אכין' ו'רקין' מיעוטין, למעט שבת ממלאכת המשכן. **כי אות היא ביני וביניכם.** אות גדולה היא בינינו שבחרתי בכם, כהנהילי לכם את יום מנוחתי למנוחה. **לדעת.** התומות פה 'כי אני ה' מקדשכם'. וכתב בספר הכוונות (דרושי קידוש ליל שבת ס): 'ושמרו בני ישראל את השבת וגו'', הנה לחמי תיבות 'בי' י'שראל ת'את' הוא 'ביאה'. ת'ת ה'שבת ל'עלם', לחמי תיבות 'אהבו'. ל'עשות ת'ת ה'שבת', לחמי תיבות 'אהבה'. 'ב'י י'שראל ת'ות ה'יא', לחמי תיבות 'ביאה'. ת'ות ה'יא ל'עלם', לחמי תיבות 'אהבו'. והענין הוא, כי רמז לעומתן של תלמידי חכמים מלילי שבת לעלי שבת, ומזו כי לריך שישמרו וימתינו בני ישראל את השבת, ואז יקיימו מצות 'ביאה' עם נשותיהם הקרקעים 'אהבו', כי 'אין 'אֶהֱבָה' אלא בשבת (מו"ק ז), וכמו שפירש בפרשת יתרו בספר הזהר על פסוק 'לקריסים תאכלוהו ישמרו את שבתותי', כמו 'ותביו שמר את הדבר'. וכן פירש בליקוטי תורה להאריז"ל (שמות לא, יג): 'ושמרו' הוא מלשון 'ותביו שמר את הדבר', שלריכין בני ישראל שלא להזדווג עם נשותיהן בחול אלא בשבת. 'ב'י י'שראל ת'ת ה'שבת לחמי תיבות 'ביאה', שיתמינו וישמרו הביאה עד שבת. ואמר 'לעשות את השבת', כזה שהוא מתקן ועושה את יום השבת וגורם הנעימות שמגיע לעולם 'להלחם', לא מפטרא אחרא, שיהיה הדורות של 'ברית עולם' שבקדושה ולא דורות דסטרא אחרא, כי 'ביני ובין ב'י י'שראל ת'ות ה'יא' לחמי תיבות 'ביאה', כי הביאה בשבת הוא 'אות' הזיווג, 'כי שבת ימים עשה ה' את השמים והארץ', ולא היה זיווג למעלה, אלא ביום השביעי' ת' 'שבת ויינפש', הייט הזיווג לעילא, ולא בחול. ושוב אית נפש"ח (שער השבת יח): 'ת'ת ש'בתתי ת'שמרו'. כשר כתבנו בענין זיווג מליל שבת לליל שבת, ורמזו בפסוק זה לחמי תיבות 'אהבו'. ת'ות ה'יא ב'יני ו'ביניכם' לחמי תיבות 'אהבו', כי בשבת המזכר בפסוק זה הזיווג טוב עם חמתו המזכר. גם כן בפסוק זה רמזו מה שחמרו רז"ל (יבמות סב) 'לחובת השמו כגופו', כי גם 'ב'ני י'שראל ת'ת ה'שבת' לחמי תיבות 'ביאה', גם לחמי תיבות 'ב'ני י'שראל ת'ות ה'יא' לחמי תיבות 'ביאה', כי ת' הזיווג המובחר.

> **שצריכים לצאת למינהו. פתח שר העולם ואמר, יהי כבוד ה' לעולם. כי באמת גם הגדולים, שזווגן אינם תכופים, רק משבת לשבת, גם להם הזהירה התורה על שמירת הברית, שישמרו את עצמן, כמ"ש (שמות לא) ושמרו בני ישראל את השבת, ר"ת ביאה, כמובא בכוונות. היינו אע"פ שזווגו הוא רק משבת לשבת, אעפ"כ צריך שמירה גדולה, בחינת ושמרו וכו'. כל שכן הקטנים, שהם בחינת דשאין, שזווגם תכופים גם בששת ימי החול, מכל שכן שצריכים שמירה גדולה, לשמור את בריתם, שישמרו את עצמם ע"פ התורה בבחינת למיניהם. מיד, כששמע שר העולם, שהוא מט"ט, ששולטנותיה ששת ימי החול, בחינת דשאים, בחינת יחודא תתאה, פתח ואמר יהי כבוד ה', כבוד דייקא, כי על ידי שמירת הברית בשני הבחינות הנ"ל, הכבוד בשלימות כנ"ל.**

כִּי בְּאֶמֶת גַּם הַגְּדוֹלִים וְכוּ' גַּם לָהֶם הַזְהִירָה הַתּוֹרָה עַל שְׁמִירַת הַבְּרִית. וכתב בליקו"ש (יו"ד בלאי מילן ג, ה): המילנות הם בחינת הגדולים והקדיקים שהם לריכים שמירה כל כך, כי הם בבחינת 'לא יחֲנה לקדיק כל חֲנֵן', ועיקר שמירתם מה שהם לריכים לחעפ"כ לשמור עלמן מאוד כנ"ל, גם הגדולים לריכים לשמור עלמן בשמירת הברית, עיקר שמירתם הוא רק מגדלות, כמבואר בחמחר הנ"ל שגדלות ונילוף תלוי זה בזה, ועל כן הקדיקים שהם בבחינות לילנא דברכתא, שכבר זכה לחכלית הקדושה בשלימות, לבחינת יסוד עילאה, בוודאי אינו מתירא עוד מהיצה"ר בחחום הנשמות מ"ו, ועיקר שמירתו הוא רק מגילות שהוא בחינת נילוף כנ"ל.

אומרים 'בשכמל"ו' בחשאי ובקול נמוך, שלא ישמעו הקליפות ויעלו עימה, וידבקו עצמם ח"ו בזיווג הפנימי. ובגלות הם ג"כ עולים מבחוץ, ומקבלים ממט"ט שר העולם ע"י קליפת נוגה, המחלק מזון לכל שרי העולם, ואע"פ שעולים ג"כ בחול, בימי הגלות מבחוץ הם עומדים ולא בפנים. ולהיות שבמלכות יש להם יותר אחיזה (לקליפה), והם עומדים מבחוץ, לכן יש לירא שלא יינקו הקליפות ח"ו מהרוח החיוני הזה המחיה את כולם, לכן אומרים 'בשכמל"ו' בלחש ולא בקול רם (עמק המלך ה, סז).

בספרוקי דזמרא יאמר 'יהי כבוד', ובו ח"י אזכרות (הוי"ה) כמספר שני טי"תין דמט"ט שהוא שר העולם, שאמר פסוק זה הראשון של 'יהי כבוד' (משנת חסידים, תפילת היצירה ג).

ידוע דמט"ט שר הפנים הוא המעלה תפילות ישראל. וכתבו המקובלים הראשונים, שמעלה מט"ט את התפילות לעולמות עליונים תתקנ"ה רקיעים, כמנין 'חשמים' (במ"ם רבתי דאי"ק בכ"ר), וכשה"ו אין זכות כל כך בישראל אינו יכול מט"ט לעלות ולהתרומם עם התפילות, וכשעולה למעלה נקרא 'זקן', וכשאינו יכול לעלות נקרא 'נער', והוה סוד 'נער הייתי גם זקנתי וכו'' שאמר שר העולם (בני יששכר, מאמרי חדש אדר ב).

שר העולם הוא מט"ט משעת הבריאה, וחנוך נסתלק ונעשה בחינה אחרונה של מט"ט הנקרא מנעל, בסוד מנעל וסנדל, וע"כ היה חנוך תופר מנעלין (קה"י, שר העולם).

עבד במילוי עי"ן בי"ת דלי"ת, גימט' 'דא מט"ט שר העולם' וט"ו אותיות עה"כ (קה"י, עבד).

שבת

שבת הוא בבחינת למעלה מהזמן, למעלה מהמקום, כי בשבת עולין כל העולמות ממקומן למעלה למעלה (ליקו"ה ציצית ג, יח).

שבת הוא בחינת נפש, בחינת 'כי בו שבת וינפש', כי אז זוכין לנשמה יתירה, ואז עיקר התגלות הדעת, כמובא. כי בשבת ניתנה תורה, וששת ימי החול הם בבחינת גוף, וצריך להמשיך קדושת שבת על ששת ימי החול. כי עיקר הנפש והחיות של ששת ימי החול הוא ע"י קדושת שבת כמובא, שכל ששת ימי החול מקבלין חיות מהארת הנפש יתירה שמקבלין בשבת (ליקו"ה ברכת הפירות ג, ז). **בשבת** השכינה שובתת ואין מבררת בירורים, כי אז הוא בחינת ביטול הרע (ליקו"ה כח והרשאה ה, יד). **קליפות** נוגה שבה בשבת אל הקדושה, וע"כ 'שבת' אותיות 'תשב', רומז על קליפות נוגה ששבה לקדושה (קה"י, שבת). **שבת** ר"ת ש'מתייחד ב'הן ת'מיד (שם).

שר העולם

אמר ר"ש בר נחמן, פסוק זה שר העולם אמרו, 'נער הייתי' מימות אדם, ו'גם זקנתי' עד ימות המשיח, 'ולא ראיתי' שעזב הקב"ה את העולם מן הצדיקים, אלא שבכל דור ודור מעמיד צדיקים (תנחומא מקץ ז).

מילואי חכמה

פתח שר העולם ואמר יהי כבוד ה' לעולם. ומובא בחתם סופר (חולין פ ע"ב) ביאור לזה: כוח ורלון גדול נמצא הלדיק ממלחכי השרת, כי בדור ההוא דור המבול הלדיק הקב"ה ב' מלחכים שמחזיק ועיזהל והשמיטם במלחמם גשמייה, הם הנפילים לחכר היו בחרל, הם הרעו מכל בחר לפניהם והשמיחו החרץ והביחו מבול לעולם, ולעומת זה בחומו הדור בעמו העלה נשמה לליך מנוף ממטה למעלה, ועשה ממנו מטטרו"ן שר העולם, שולט על כל מלחכי מעלה. ולחומרו 'יהי כבוד ה' לעולם יעמד ה' במעשיו', כללי שבדור המבול ע"י זנות ומעורבות המינים נמעלם כביכול מל ליבו, על כן חמר שר העולם בשעת בריחה, הלולי שיהיה כבוד ה' לעולם, שיהיו נזהרים מתערובת כמו הדשאים, מז 'יעמד ה' במעשיו' ולא יתעלם מל ליבו.

יִלְקוּט הַנְּחָל

שצריכים לצאת למינהו. וכתב בליקו"ש (יו"ד בלאי מילן ג, כו): אע"פ שלמעלה בהשורש הכל אחד, אעפ"כ כשנמשכין הכוחות למטה נמצא הכוח של כל מין דשא ואילן למינו דייקא, כי כל מין ומין משונה מחבירו במראה, טעם, ריח. כי זהו בחמת נפלחות תמיד לעיר שכוחות משונות נמשכין משורש אחד שכולל כל הכוחות של כל המינים כולם, וכשנמשכין למטה בהכרח שיהיה כל מין ומין בפני עלמו ושלא לערבב בלחייהם מ"ו, כי למטה יש מחיזת עץ הדעת טו"ר שנשם מחיזת זוהמת הנחש, ולריך כל מין ומין בירור בפני עלמו לפי מקומו וכוחו ואיכותו, ולי לפשר לברר כי שם במקומו בשלין בו מעורבות מין אחר, כי אין לך דבר שלין בו מעורבות מין אחר, כי אין לך דבר שלין לו מקום שנמצא מחחילת הנמללות, שנשם שורש המקום של כל העולם כידוע, ומשם המקום של כל דבר שבעולם, ולי אלשר לברר שום דבר כי אם במקומו המיוחד לו, אבל כשמערב שני מינים יחד מתגבר אחיזת הזוהמא שנאחז בתערובות דייקא ולא לי אלשר לברר ולי אלשר להעלות הכח של המינים לשרשו. **וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת.** ומובא בילקוט ראובני (יא) שבשבת קודש נפעלים כל מיקוני המלחמ', וז"ש: שלימות כל היימודים הקדושים הוא בשבת קודש וכבחמי תהלים', וכן עיקר שלימות השבת המוכה להשיג תגונות המוכה לעומקה הוא בשבת קודש, שזה בחינת 'לא ניתנו שבתות אלא לדברי תורה', וכשבת ניתנה תורה בחרשה ה, יד). וכחמר בחרי"ז שבשבת משיגין בקודות עמוקות שבתורה. גם שבת הוא בחינת הדיבור דקדושה, כמבואר בזהר בראשית דף ל"ב. וזה בחינת 'וְדַבֵּר דָּבָר' הנלמד בשבת, ולו הדיבור מלוי בו בכל המקומות שלריך לעשות מלאכה, שזה ג"כ בחינת שבת בחינת מלאכה כנ"ל.

צריך שמירה גדולה. ומובא בשם"ק (ג, מרכז): פעם בא לחברך לחמד להרב הלדיק רבי מרדכי מטטרנוביל, וביקש ממנו עלה שיינלל מפגם הברית. נחן לו היזה עלה. חמר לו הלחברך שכבר קיים חת העלה הזחת ולח הועיל לו. נחן לו עלה לחמרת. חמר לו הלחברך שכבר קיים גם עלה זו ולח הועילה לו. חמר לו רבי מרדכי, הם כן חין לי עוד עלה עבורך. הלך ממנו הלחברך, וקרל לחותו שוב רבי מרדכי ואמר לו, יש לי עבורך עוד עלה לחת והיא בוודאי תועיל לך, קנה ליקוטי מוהר"ן ולמד בו בכל לילה לפני השינה, ותע"פ שיחלקו עליך עבור זה.

עצה ותושיה ❁ **שמירת** הברית יש בו שתי בחינות, יש מי שזווגו בימי החול, ואעפ"כ הוא שומר את בריתו ע"פ התורה, שזווגו בהיתר, וגם זה נקרא שמירת הברית, ובלבד שישמור את עצמו מעבירה רחמנא לצלן. וצריכים שמירה גדולה לשמור את בריתם, וזה בחי' יחודא תתאה, וע"ז זוכין להשיג הלבה שבתורה, רזין. אבל יש מי שזווגו רק משבת לשבת, והוא בחי' יחודא עילאה, וע"ז משיג גם קבלה, רזין דרזין. אבל גם מי שזווגו רק משבת לשבת, גם הוא צריך שמירה גדולה, שיהיה זווגו בקדושה ויהיה נבלל בכלל שומרי הברית. (...) וע"י שמירת הברית בשתי בחינות אלו, ע"ז כבוד השי"ת בשלימות, וזוכין לכל הבחינות הנ"ל, עד שזוכין לבוא לתבונות התורה לעומקה (קיצור ליקו"מ יא, ז).

וְאֲנִי תְּפִלָּה

וְכֵן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ
יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי
אֲבוֹתֵינוּ, מֶלֶךְ רַחֲמָן,
קָדוֹשׁ וְנוֹרָא, קָדוֹשׁ עַל
כָּל הַקְּדֻשּׁוֹת, שֶׁתַּשְׁפִּיעַ
עָלֵינוּ קְדֻשָּׁתְךָ הָעֶלְיוֹנָה.
וְתַעְזְרֵנוּ לְהַכְנִיעַ
וְלִשְׁבֹּר וְלִכְלֹךְ אֶת יִצְרֵנוּ
הָרָע לְהִשְׁתַּעְבֵּד לָךְ.
וְנִזְכֶּה לְקִדּוּשׁ וְלִשְׁבֹּר
אֶת תַּאֲוֹתֵינוּ הָרָעוֹת
וְלִבְלֹעַ תַּאֲוַת נַאוּף
מֵאִתָּנוּ וְגָמְרֵי. וְתִתֶּן
לָנוּ מְקֻבָּלֵי אֲרֶץ צְדִיקִים
אֲמִתִּיִּים שֶׁיִּהְיוּ מְגֻנִּים
עָלֵינוּ, וְיִבָּטְלוּ מֵאִתָּנוּ
תַּאֲוָה הָרָעָה הַזֹּאת,
עַד שֶׁנִּזְכֶּה לְהַכְנִיעַ
וְלִשְׁבֹּר וְלִכְלֹךְ הַחוֹטֶם
דְּקְלִפָּה, וְלִתֵּן הַחוֹטֶם
דִּקְדֻשָּׁה. וְתַצִּיל אוֹתָנוּ
תָּמִיד מִמְּקָרֶה לַיְלָה.
וְתַעֲזֹר וְתוֹשִׁיעַ וְתִגֵּן
עָלֵינוּ, שֶׁנִּזְכֶּה לְהִתְקַדֵּשׁ
בְּזִוּוּגֵינוּ בִּקְדֻשָּׁה גְּדוֹלָה,
וְלֹא נֶהֱיֶה רְגִילִים לְחֶלְיָה
בְּחֶאָוָה זֹאת אֲפִלּוּ
בְּהֶתֵּר, רַק לְהִתְרַחֵק
מֵהֶאָוָה וְאֵת בָּכָל מֵינֵי
הֶרְהוּקוֹת (ליקו"ת ח"ב, ה).

נמצא שע"י שמירת הברית בשני הבחי' הנ"ל וכו' יבוא לתבונות התורה לעומקה. וכמצ במי המגל (יפ):

כלל היוצא מכל דברי המורה הנ"ל, שבמחילה מבאר דרך כלל שע"י תמונה שהוא בחי' יחודא עילאה ויחודא תתאה, זוכין לבוא לתבונת התורה לעומקה, ותמ"כ מבאר הטעם מפני מה זוכין ע"י תמונה לתבונת התורה לעומקה, כי עיקר מה שזוכין לתבונת התורה הוא ע"י הדיבורים המחירים, לכן לזכות לזה הוא ע"י ניטול הגילוח כמוב"פ, וניטול הגילוח הוא ניטול הע"ז, בחי' תמונה בחלימות, ולניטול הגילוח זוכין ע"י שמירת הברית. ועיקר קיום התמונה ג"כ ע"י בחי' שמירת הברית כמבואר בהמורה 'חיים לן בירח' סי' נ"ח, ועל כן ע"י יחודא עילאה ויחודא תתאה בחי' תמונה, זוכין לתבונת התורה לעומקה, כי כל העולות שזוכין על ידם לדיבורים המחירים שהם מחירין לו לעשות תשובה ולכוח לתבונת התורה, היינו ניטול הגילוח ושמירת הברית, בשניהם תלוי התמונה הנ"ל. ובהעלה התמרונה שהיא שמירת הברית יהיגו שני בחינות, של שבת ושל חול, שהם בחי' הלכה וקבלה, בחי' תבונת התורה בהלכה וקבלה כנ"ל. נמצא תבר בל התורה קשור ועוון מחילתו בקופו ובחלעיתו, והבן היטב כי הם דברים עמוקים מאוד.

נמצא שעל ידי שמירת הברית בשני הבחינות הנ"ל, שהוא בחינת יחודא עילאה ויחודא תתאה, היינו מאילנות ודשאים, גדולים וקטנים, זווג של שבת וזווג של חול, בחינת הלכה וקבלה, רזין ורזין דרזין, אזי הכבוד בשלימות כנ"ל. ועל ידי הכבוד זוכה לדיבור המאיר, ועל ידי הדיבור יכול לבוא לתבונות התורה לעומקה כנ"ל:

וזה "שאמר רבה בר בר חנא, זימנא חדא הוי אזלינן בספינתא, וחזאי ציפרתא, דהוי קאי עד קרסוליה במיא, ורישיה ברקיע. ואמרינן לית מיא, ובעינן למיחת לאקורי נפשין. נפק ברת קלא ואמר לן, לא תחותו להכא, דנפלא ליה חצינא לבר נגרא הכא הא שבע שנין, ולא מטי לארעא. ולא משום דנפישא מיא, אלא משום דרדיפא מיא. אמר רב אשי, האי זיז שדי הוא, דכתיב וזיז שדי עמדי:

רשב"ם: ומזינן להמי ניפרתא כו'. ה"ג. **ומתרינן ליה מיא.** היינו מסורין שלין עמוקין הולין ולא קלי במים אלא עד קרסוליה. **סלינה.** גרזן או מעלד. **לבר נגרא.** תרס עליס. **ולא משום דשמיקא מיא.** מהלך שבע שנים לא הגיע התלינה לקרקע. **אלא משום דרדיפי מיא.** ממוך תריפות הנהר לא היה נלנל עדיין ולא מחמת העומק בלבד. **וזיז שדי עמדי.** רמזו מגיע לקרקע.

ציפרתא וכו' האי זיז שדי הוא. ויליל המהר"ל בחילוקי מנדות (ב"ב עג ע"ב) עיין זה: דע, כי העוף יש לו שתי בחינות, יש לו בחינה שהוא שוכן למטה, גם הוא עוף השמיים. ולא תמלא בריאה שיש לה מקומות ממולקות כמו העוף, בריאת השוכנים במים הם במים, ומשר השוכנים בינהה הם בינהה, אבל העוף הוא למטה ולמעלה, כמו שֶׁתֶּאֱכַל בלילו היה מלד לורת העוף שהוא עומד למטה ועולה למעלה, וכן אמרו במדרש (במדב"ר כ) "אל מוליחם ממלריס כמועפת רמס לו' (במדבר כג), לא זכו, מורידם לעוף, שנאמר (הושע ט) 'אפריס כעוף יתעופף', זכו, מעלן ומרוממן לעוף, שנאמר (ישעיה מ) 'מי אלה כֶּעָב תְּעוּפֶינָה', עד כאן. הרי כי העוף יש לו בעלייה ובירידה שניהם כאחד, והרי מלד לורתו הוא למטה ולמעלה, ולפיכך אמר 'דמות ניפרתא דקאי על קרסולא במיא'. (...) וכמדרש (תנחומא במדבר יז), "ימים יָעֻפוּ ולו אחד בהם' (תהלים קמט), אמר רבי לוי, ברת הקב"ה ימים ובירל לו אחד מהם, ואיזה, זה יום השבת, (...) ברת עופות ובירל לו אחד מהן, ואיזה, זה זיז שדי', עד כאן. הרי לך בפירוש כי זיז שדי נאמר מכל העופות, ומאחר שהוא נאמר מכל העופות, אם כן יש לו לומת העוף בשלימות, אשם לא כן לא היה נאמר, ולפיכך מלד לורתו המופשטת מן המומרי, לפה רמב"ם שהוא עומד למטה ולעשו מגיע עד השמיים. ועי' במיקו"ז (הקדמה, ג ע"ב) שם ביחלו ג"כ דברי מנדמת זו דרמב"ם.

ילקוט הנחל

ע"י שמירת הברית בשני הבחינות. ומוסיף בירם המיחנים (יפ): ע"י כל המיקויים הנ"ל נעשה שמחה בכ"ל, וזה בחי' 'ישמחו ה'שמים ו'תגל ה'ארך' שמרומז בר"ת הסה הקדוש הכולל שני הייחודים הנ"ל, כי ה'שמחה בשלימה. **יחודא עילאה ויחודא תתאה.** ומוסיף בשפר דרכי נועם (שישורים, יפ): תכלית כל עבודת ה' ויקודה, שיעלה עבודתו למעלה לייחד שם ה' לעשות לו נחת רוח, ויתייחד יחודא עילאה ויחודא תתאה. ועיקר ביאור הענין, שיחודא עילאה הוא ייחוד המוחין מכחה ובינה לתלילות והמשכת י"ג מידות הרחמים, ולפעול בשלימות דבר זה הוא לדבק תלדיקים המופלגים מאוד מאוד, שזכו לעלות לפעול ייחוד זה בשלימות. ויחודא תתאה הוא מה שנקרא ייחוד קוב"ה ושכינתיה. ובהתעלמות ייחודים אלו לכל אחד, בב' סוגים של עבודת ה', ש' שיהיו נעשים כל עניני העולם הזה, לכיוון ושתייה, שינה, פרנסה וכו', הכל ע"פ התלכה, וכן כשמוסיף שם ה' בעולם הזה, וכן כל מלוה שמקיים, ע"י כל אלו מתייחד העולם הזה שוב להשי"ת, וזה נקרא יחודא תתאה, כי ה' מולך על יהיו בתרך הגשמית הזו, ועבודתינו להמתיק על זה בעניינים אחרים, ולרלות שבכל דבר שיהודי עושה ואוכל יש עליית ניצוצות הקדושים, והתמיין שמעשה שעשועים למעלה וכו'. והסוד הפני של עבודת ה', היינו יחודא עילאה, שתלינו זה רק בשם המשתלל, הוא עבודת המחשבה, להריס את המחשבה לתמונה ולילמה ולכבוד ה' ולתהבת ה'.

מילואי חכמה

ציפרתא וכו' האי זיז שדי הוא. ויליל המהר"ל בחילוקי מנדות (ב"ב עג ע"ב) עיין זה: דע, כי העוף יש לו שתי בחינות, יש לו בחינה שהוא שוכן למטה, גם הוא עוף השמיים. ולא תמלא בריאה שיש לה מקומות ממולקות כמו העוף, בריאת השוכנים במים הם במים, ומשר השוכנים בינהה הם בינהה, אבל העוף הוא למטה ולמעלה, כמו שֶׁתֶּאֱכַל בלילו היה מלד לורת העוף שהוא עומד למטה ועולה למעלה, וכן אמרו במדרש (במדב"ר כ) "אל מוליחם ממלריס כמועפת רמס לו' (במדבר כג), לא זכו, מורידם לעוף, שנאמר (הושע ט) 'אפריס כעוף יתעופף', זכו, מעלן ומרוממן לעוף, שנאמר (ישעיה מ) 'מי אלה כֶּעָב תְּעוּפֶינָה', עד כאן. הרי כי העוף יש לו בעלייה ובירידה שניהם כאחד, והרי מלד לורתו הוא למטה ולמעלה, ולפיכך אמר 'דמות ניפרתא דקאי על קרסולא במיא'. (...) וכמדרש (תנחומא במדבר יז), "ימים יָעֻפוּ ולו אחד בהם' (תהלים קמט), אמר רבי לוי, ברת הקב"ה ימים ובירל לו אחד מהם, ואיזה, זה יום השבת, (...) ברת עופות ובירל לו אחד מהן, ואיזה, זה זיז שדי', עד כאן. הרי לך בפירוש כי זיז שדי נאמר מכל העופות, ומאחר שהוא נאמר מכל העופות, אם כן יש לו לומת העוף בשלימות, אשם לא כן לא היה נאמר, ולפיכך מלד לורתו המופשטת מן המומרי, לפה רמב"ם שהוא עומד למטה ולעשו מגיע עד השמיים. ועי' במיקו"ז (הקדמה, ג ע"ב) שם ביחלו ג"כ דברי מנדמת זו דרמב"ם.

ספינה (ספינתא)

ספינתא לשון חשיבות (ליקו"מ ה, ה).

ספינה, לשון ספון וטמון, בחי' המקיפים שהם ספונים וטמונין מעין כל (ליקו"מ ח"ב ז, יג).

אניה פירוש ספינה. והענין כי הים היא במלכות, והאניות שבתוכו הם כוחותיה הנאצלים ממנה, והנה בהיות המלכות מקבלת דין אז הים הולך וסוער בסוד סערת הדין, והאניות אין להם שקט ומנוחה, כי הם יונקות ג"כ מן הדין (פרד"ר כג, אניה).

אלהי"ם עולה במילוי מאתיים, וה' אותיות, הרי כמנין ספינ"ה (ספר הליקוטים, יונה פ"א).

הגוף הוא כמו ספינה המטורפת בים, דעוה"ז הוא כמו ים, כאדם המשוטט, כן צריך האדם לחשוב תמיד שאין לו בעוה"ז רק לשוט אותו, כמו השט בים (נועם אלימלך פ' ויחי).

הגוף נקרא ספינה, ע"ד דאיתא זוה"ק 'ויונה ירד אל יחכתי הספינה', יונה זו הנשמה ירדה אל הגוף, ע"ש. גם הגוף הוא כמו ספינה המטורפת בים, דעוה"ז הוא כמו ים (שם).

ספינה הוא מסך שבין בריאה ליצירה, ונקרא ספינה (קה"י, ספינה).

ציפור (ציפרתא)

ציפור הוא בחי' יראה (ליקו"מ טו, ה).

הדיבור נקרא ציפור, בחי' 'ובעל כנפים יגיד דבר', היינו כי עופות וציפורים שהם בעלי כנפים הם בבחי' דיבור (ליקו"ה שילוח הקן, ד).

שם ציפור כולל לעופות הקטנים המשכימים בבוקר לצפצף ולשורר, מלשון ארמית 'צפרא' (רמב"ן ויקרא יד, ד).

'ציפור' נקראת השכינה, מלכות, מטעם כי כמו שהציפור נודדת מקֵנָהּ, כן היא נודדת מקן שלה מבחי' ייחודה (פרד"ר כג, יח).

כי"מ שנא' 'ציפור' אינו אלא טהור (וגור אריה ויקרא יד, ד).

ציפור היא הנשמה (מגלה עמוקות פ' ואתחנן, קו).

כמו שהציפור מקנן על הביצים ועל האפרוחים להשגיח עליהם לשומרם בכל צרכיהם, בפרנסתם ומזונם וכל מה שמצטרך להם, כמו כן השכינה מקננת על ישראל בא"י להשגיח עליהם, לשומרם ולזונם ולפרנסם בכל צרכיהם המצטרך להם (שפע טל ז, ב).

נפש רוח ונשמה נקרא ציפור (תוי"ט פ' כי תצא).

צפרים לשון צפר ובהירות המוחין, והיינו בחי' דעת הכולל משני הבחינות, חכמה ובינה (דגל מחנה אפרים פ' מצורע). **צריך** שתהיה קן לציפור, כי ציפור היא השכינה, ואינו שורה אלא בד' אמות של הלכה, והתורה נקרא קן שלה (מאור עיניים, השמטות). **ציפור** הוא במלכות, וכן במט"ט (קה"י, ציפור).

מו' אמר רבנ"ס, פעם אחת היינו מפלינים בספינה בנהר, ולחינו ציפור אחת שהיתה עומדת במים והגיעו המים עד קרסוליה, והיה רלתה מגיע לרקיע, ואמרנו לעלמינו שהמים אם חינם עמוקים, ולליכו לברוח את עלמינו. ואזי יצלה בת קול ואמרה לנו, על תרדו כאן, שֶׁבֶּן גרזן של נגר אחד נפל כאן למים לפני שבע שנים, ועדיין לא הגיע הגרזן לקרקעית הנהר. ולא משום שהמים עמוקו המקום היום רבים ועמוקים מאד, אלא משום שהמים סועלים וזורמים שם בחוזק גדול, ועל כן המים לא מניחים לגרזן להגיע לקרקעית. אמר רב אשי, מוכח הליפור שהגיע רחוק לשם לעמים שֶׁאֲנִי הוא 'זיז שַׁדַּי', וכמו שנאמר בפסוק 'וזיז שַׁדַּי עִמָּדִי'.

יבא פטטיא ויכפר על פטטיא. דהם רגינו שהדיבור נקרא 'ציפרתא', כדלקמן מז"ל גבי טהרת המצורע (כמופע בהמשך ד"ה זה). כתיב בויקרא (יד, ד–ז): וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְלָקַח לַמִּטַּהֵר שְׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהֹרוֹת וְעֵץ אָרֶז וּשְׁנִי תוֹלַעַת וְאֵזֹב: וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְשָׁחַט אֶת הַצִּפּוֹר הָאֶחָת אֶל כְּלִי חֶרֶשׂ עַל מַיִם חַיִּים: אֶת הַצִּפֹּר הַחַיָּה יִקַּח אֹתָהּ וְאֶת עֵץ הָאֶרֶז וְאֶת שְׁנִי הַתּוֹלַעַת וְאֶת הָאֵזֹב וְטָבַל אוֹתָם וְאֶת הַצִּפֹּר הַחַיָּה בְּדַם הַצִּפֹּר הַשְּׁחוּטָה עַל הַמַּיִם הַחַיִּים: וְהִזָּה עַל הַמִּטַּהֵר מִן הַצָּרַעַת שֶׁבַע פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ וְשִׁלַּח אֶת הַצִּפֹּר הַחַיָּה עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה: (סה). ופירש"י (סה): **מלרוט.** פרט לעוף טמא. לפי שהנגעים באין על לשון הרע שהוא מעשה פטפוטי דברים, לפיכך הוקשו לטהרתו ליפורים, שמפטפטין תמיד בנפלוף קול. **ועץ ארז.** לפי שהנגעים באין על גסות הרוח. **ושני תולעת ואזוב.** מה תקנתו ויתרפא, יפגיל עצמו מגאוותו כתולעת וכאזוב. **עץ ארז.** מקל של מהילה מגושי עפר מקרוני חומר וכו', שעיקר תעוגיו ושעשועיו יתברך, כשיודעין ממנו יתברך כזה העולם השפל. ועל כן צריכין לומר קריאת שמע בפה דייקא, כדי לפרסם מלכותו בעולם השפל, כי ע"י הדיבור קורלין ומפרסמין מלכותו יתברך לפילו בפני דרי מטה, שיידעו כולם כי ה' הוא המלכים. כי הדיבור הוא בחינת 'כל' הנ"ל 'לחמיד בשמיע ותרעע', כמו שאמר רבינו ז"ל במקום אחר (בסימן יח), שהדיבור נקרא 'ליפרתא' דקאי בין שמיע לתרעע', זה בחינת 'כי כל בשמים ובארץ', 'לחמיד בשמיע ותרעע'. (...) וזהו בחינת קריאת שמע בפה, כדי להחיר הדעת הזה של המגלות מלכותו יתברך בכל העולמות, בדרי מעלה ודרי מטה כנ"ל, והעיקר להחיר בדרי מטה שזה עיקר שעשועיו כנ"ל, כי ע"י הדיבור מפרסמין ומגלין מלכותו יתברך בעולם הזה השפל ג"כ, שזה עיקר תעוגיו יתברך כנ"ל. **ובין השמים שהוא בחיי תבונות התורה.** ובילקו' בפל"ח (יח, ב): רואה לומר ממחת שמבונות התורה הוא בחינת מדריגה גבוה ורמה, נקרא שמים, בחינת 'כְּגֹבַהּ שָׁמַיִם', ויש לומר עוד על דרך שכתוב (תהלים קלו) 'עֹשֵׂה שָׁמַיִם בִּתְבוּנָה', ועוד פסוקים כיוצא בזה.

ציפרתא זה בחיי הדיבור. וכתב בליקו"ה (יו"ד שילוח הקן ד, ב): הדיבור נקרא ליפור כמ"ש בפי' י"ח, וזה בחי' 'ובעל כנפים יגיד דבר', היינו כי עופות וליפורים שהם בעלי כנפיים, הם בבחינת דיבור. **הדיבור שהוא אמצעי בין האדם וכוי ובין השמים.** וכתב בליקו"ה (שו"ת ח"ג ח–ג) גבי הדיבור 'לחמיד בשמיע ותרעע' (כלשון רבינו בליקו"מ מ"ב, ז), וז"ל: ענין קריאת שמע בפה דייקא, שצריכין להוסיף בפה דייקא שהם פעמים בכל יום לומנת הייחוד, דהיינו 'שמע' ו'ברוך שם', ואין די במחשבה שבלב לבד, כי מע"פ שמחמין בחמת בו יתברך כרחוי, מעפ"כ אין יוצא בזה ידי קריאת שמע כלל עד שיוציא בשפתיו 'שמע' ו'ברוך שם וכו'', וכמו שאמרו רז"ל (ברכות טו) 'השמע לחזך מה שאתה מוציא מפיך'. (...) וזה בחינת קריאת שמע בפה דייקא, שצריכין לפרסם לחמונתינו הקדושה בפה דייקא ע"י חמירת קריאת שמע פעמיים בכל יום, זה בחינת 'וְחָבַיְתָ' שמחמין בחמת שמיע בפה דייקא, כדי לפרסם מלכותו בעולם השפל, כי ע"י בחינת זה יזכה לבחינת 'וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ' (זכריה יד), שיתגלה מלכותו יתברך בעולם השפל, כי אז יהיה ה' אחד ושמו אחד, כי אז יתגלה מלכותו יתברך בעולם השפל, כי אז יתגלה מלכותו יתברך בעולם השפל, כי אז יתגלה מלכותו יתברך בעולם השפל

ותגל מרגלותיו. ומובא בזיהמ"ל (יח): מענין הכתוב 'ותגל מרגלותיו וכו'' המוב"פ, שהוא הסובב על סוד נועז ורום, שבהם תלוי יתודת דקודשא בריך הוא ושכינתיה כידוע, והשכינה שהיא ה'מלכות פה' שבתפילת ליפרעת כמוב"פ, יורדת לנפשות גילוי נועז הנפולות הנ"ל, עד תחת קרסולי מרגלותיו המוב"פ, כי גם הם תלקי אלוק ממעל כידוע, ומחמת שנפלו למקומות שפלים וגמוכים מאוד, מוכרחת להתמהל זאת בחמלת ובקשת יוודע לחיים, ובהתמהלות נעלמות ושוות בלי שיעור, כמובן במקום אחר. כי אעפ"כ מוכרח שיהיה מהם חיזה מתערובת לתחתונים, כי הפסילים לגמרי שחיים רוצים כלל לגלות מתחותיהם וגחוותם, מוכרח לקיים בהם הכתוב 'תצרפון בהם' המוב"פ. ועוד ביאר שם (יח, לא) בענין פס' זה, ח"ל: לכאורה יש להתפלא בגילוהו להכתוב 'ותגל מרגלותיו', שהכוונה הוא על התחום הפסל במדריגה פחותה ושפלה מאוד, כי הלא בתכלית ההיפוך יקובב הכתוב על נועז בעצמו, שבקוד שמירת הברית כנ"ל, [ועיין זה דרכו הקדושה להטעות לגמרי מפירוש הפסוקו]. אבל גם בדבר המוסכמות הנ"ל, ובגיהורי דבריו הקדושים שבמספר נועז, על כי גו עז ותוקפא לגרף ולהניח בעצמו ומדריגתו גם הפוגמים והפסילים כנ"ל, ממילא מבואר שיגן ויסובב גם עליהם בשם נועז הנ"ל.

ותגל מרגלותיו. ובתב במי הנחל (יח): ר"ל כי זה קאי על רוח שגילתה מרגלותיו של נועז, ורוח הוא הדיבור בחורה ותפילה המאיר לעשות תשובה, כי גם הדיבור של תפילה מאיר לעשות תשובה כמו שמרמז בסוף התורה על הדיבור של תפילה, בחי' 'תהלת ה' ידבר פי', שזה דיבור של תפילה, נמצא שדיבורי תורה ותפילה הם מאירים לעשות תשובה. וזה בחי' רוח כשמוז"ל 'למה נקרא שמה רוח, שממנה יצא דוד שריווח להקב"ה בשירות ותשבחות', וגם דוד הוא בחי' מושבע"פ, כי הוא בחי' 'תלכות פה ומושבע"פ קרינן לה' כמ"ש לקמן בסי י"ב, ורוח גילתה והמאיר לבועז שהוא תלם שזוכה לשמירת הברית, שיזכה לאור המאיר לתשובה ולבוא לתחנות התורה לעומקא. ועל כן מומרים רוח בשבועות יום קבלת התורה, לרמז על זה.

וזהו דקאי עד קרסוליה במיא, כי מאחר שהדיבור צריך להאיר לו בכל המקומות שצריך לעשות שם תשובה, הוא לפעמים בבחינת (רות ג) **ותגל מרגלותיו** *) **ותשכב,**

*) רפום מוהרח"ת: שו ע"ב

מלו. **ושני פוגעם**. לשון של למר לבוע זהורית. וכך פיתח בויק"ר (טז, ז): **ועוה הכהן ולקח למטהר וגו'**. למר רבי יהודה בר סימון, מזמילין ליפריע קולנין. למר הקב"ה, יבוא הקול ויכפר על הקול. ופירש המתנות כהונה (שם): **קולנין**. משמיעין קול ופלוף. וכדלפיתח בערכין (טו ע"ב): בעא מיניה רבי שמואל בר נחמ מרבי חנינע, ומתרי לה רבי שמואל בר נחמ מתניה דרבי חנינע מרבי חנינע, ותמרי לה מרבי יהושע בן לוי, מה נשתנה מלורע שנאמר תורה 'נחב יֵצֵא מתוך למתנה מושבו'. הוא הבדיל בין חיים למשמו, בין חיים לרעהו, לפיכך נאמר תורה 'נחב יצא וגו'. למר רבי יהודה בן לוי, מה נשתנה מלורע שנאמר תורה יבוא שמי ליפורים לטהרתו. למר הקב"ה, הוא עושה מעשה פטיט, לפיכך נאמרה תורה יבוא קרבן פטיט. ופירש"י (שם): **הוא הבדיל**. שעל לשון הרע נתו נגעים עליו. **פמים**. לשון קול היוצא בחלמי. **יבוא קרבן פמים**. שהליפורים לוקקין בלשון שעה. יבוא פטיט ויכפר על פטיט. ומלינו בירושלמי ברכות (פה ע"ג): רבי יוחנ בשם רבי יוסי בן גזירה, מה"כל פיטיט בישין, ופיטיט לחורייתא טבין. ופירש הפני משה (שם): **כל פיטיט**. דבריס בטלים, בישין, בר מפיטיט לחורייתא דלישון טבין, דכל זמן שהוא הוגה בשם מוצא בשם טעם. ודו"ק ודלא שמלבד שבא רבינו ללמדנו בזה 'דהדיבור נקרא ליפרעת', הרי פשט המדרש עלמו העומק בטהרת המלורע, מזהירנו על חומר לשוה"ר, בבחינת 'דיבורים פגומים פה פגוש' (לעיל חות ב'), ומזה לף די שלין הדיבור מאיר לו, אלא עוד מחזיק לו ומרחיקו יותר מהשי"ת, עי"ש.

ותגל מרגלותיו ותשכב. עי' לעיל במאמר חות ל', ד"ה 'כו עז בו מוקפא', גבי נועז ושמירת הברית. ושפה דורש שם הפמ' 'ותגל מרגלותיו', ע"פ המובא בתיקון"ו, שבשעת הפלם בחי' רות, גולה (לשון 'ותגל', חותיות גולה) עקב פגמיו, עד 'מרגלותיו', שזהו מקום תחיות הקליפות. וזהשה"כ ברות (ג, ז–ט): וַיֹּאכַל בֹּעַז וַיִּשְׁתְּ וַיִּיטַב לִבּוֹ וַיָּבֹא לִשְׁכַּב בִּקְצֵה הָעֲרֵמָה וַתָּבֹא בַלָּט וַתְּגַל מַרְגְּלֹתָיו וַתִּשְׁכָּב: וַיְהִי בַּחֲצִי הַלָּיְלָה וַיֶּחֱרַד הָאִישׁ וַיִּלָּפֵת וְהִנֵּה אִשָּׁה שֹׁכֶבֶת מַרְגְּלֹתָיו: וַיֹּאמֶר מִי אָתְּ וַתֹּאמֶר אָנֹכִי רוּת אֲמָתֶךָ וּפָרַשְׂתָּ כְנָפֶךָ עַל אֲמָתְךָ כִּי גֹאֵל אָתָּה: וַיֹּאמֶר בְּרוּכָה אַתְּ לַה' בִּתִּי הֵיטַבְתְּ חַסְדֵּךְ הָאַחֲרוֹן מִן הָרִאשׁוֹן לְבִלְתִּי לֶכֶת אַחֲרֵי בַּחוּרִים אִם דַּל וְאִם עָשִׁיר: מהיכן נשתמשה בגלותא בתלמה לומר בה 'ותגל מרגלותיו ותשכב', שכיצה לעברת. ווי ליה לבר נש דנשתמיה נחיתא מתת רגלוי, דבההוא זימנא לימר מימר במזויה 'נפלה לף מוסיף קום' (עמוס ה), ולית ליה עילוי ושילוק אלא בילת הקודשא בריך הוא. (...) דבזימנא לתיון ישראל מלוכלכין בטיופין דשתר עמין, נשמתא לתיבי שכיצה לתמרת 'אל תרמוני שתי שתרחורת', ולאומה נפלת, הדא הוא דכתיב 'נפלה לף מוסיף קום בתולת ישראל', ואי תלוי לקודשא בריך הוא דיוקים לה מעפרת, הדא הוא דכתיב 'ופרשת כנפך על תמתך כי גואל אתה'. 'ופרשת' דייקא, כמובא לעיל במאמר תבן אתה מכנים לעבריים, זה בחי' עפר, היינו מדריגה פחותה, עי"ש. ועוד פיתח בתיקו"ז (תיקון ע, קלב ע"ב) שדרש רשב"י בזה"ל: **'אתּ הוּא**, אית בני נשא דממללן בגנוותא דעיינין, ותחרנין בגנוותא דידין, ותחרנין בגנוותא דרישא, ותחרנין בגנוותא דגופא, ותחרנין בגנוותא דרגלין. לף תיהו, דבכל תתר דנשתתיה ביה, תתן עביד גנוותא יתיר בההוא תתר. תתר ליה רבי אלעזר, בתא, וכי נשתתא לף תיהי בתתר ידיעה בלילא, ותפשטותה בכל תיברין לילא. תתר ליה, ברי, והא כתיב בה 'ותגל מרגלותיו ותשכב', כפוס שובדוי דבר נש הכי נפיק לה מתתרשא ונחית לה לבר מתתרשא, כגוונא דשכיתא לתיתר בה (ישעיה ט) 'ובפשיטה שולחה תמכה'. ותיובתא שלימתא, תתן לתתיב לה לתתרשא דהוות בקדמיתא. דבזימנא דנשתתא תיהי בלילא תתקריאת תטרוניתא, כד נפקת תלילא לף תתקריאת תטרוניתא. כפוס תובדי דבר נש הכי נחית לה תתרגא לדרגא ותתיבר לילא, ובפוס זכוון דיליה הכי סליקת עד דסליקת לתתרה. ובגין לף, בכל תתר דנתתא תתן, עבדת תנוגה יתירה בההוא תיבר יתיר תתרגין. **תתן עביד נפנוגא יתיר**. ר"ל, תתר זה תתרה בעת דיבורו תנוגע ותתרו בתיבר זה, הוא תורה שנשתתו תתגברת שם יותר תבשתר תיבריו, ולפי תשכות הנשתה יולף הדיבור, לכן בשעת הדיבור היא תפעילה ותנוגעת תת התיבר ההוא. **בשתר ידיעה בלילא**. שהלף עודע שעיקר חיות התדש הוא בלב, ותשכן הנשתה הוא שם בתוך התיות שבלב. **בכל תיברין לילא**. ר"ל שתהלב תתפשטת חיותה וכותה של הנשתה בכל התיברים. וזתלו, שם כן לית לתרת שתשת בלב בשתר ידה תנוגע חותו תיבר בשעת דיבורו. **ותתן תרגליו תרגליה**. פירוש, שהנשתה גלתה ממקומה וירדה עד הרגלייס. **ובשפיכם שלשה תמכם**. כי מקומה היה נקודם הקלקים שהם לב העולם, ומשם היתה תתפשטת חורה על כל ישראל, ובעוונות ישראל נשתלשה משם והלכה בגלות, כן הנשתה בעוונות התדש משתלשת מהלב ויורדת למטה עד הרגלייס. **לף תתקריאת תטרוניתא**. תלף בחינת שפחה. **דנתיים לה לרגליו**. שהוא תקום השפל ביותר. וכך פיתח בזה בשער תתתרי רשב"י (פ' נח): ויובן במה שתתרו רז"ל כי נשתת הרשע יורדת תל רגליו בקוד 'ותתן תרגליו ותשכב' כנזכר בשפר התיקונין, והענין הוא כי הרשע כשהר הוא תוטף, הוא תוריד תל רגליו בשפלות ותשכב בתייס, כי בעת יגיעתו נופלת נשתתו בקרבו, ובהיותו תוטף תוריד נשתתו דרך תרגליו (ונשקעת בגהינם, נשתתו בגהינם בהיותו בתייס, כי בעת יגיעתו נופלת נשתתו בקרבו, ובהיותו תוטף תוריד נשתתו דרך תרגליו (ונשקעת בגהינם, וכפי בחינת עוונותיו יורדת נשתתו כך תלריגות), ולכן בתייו קרוי תת, וכשהר היה רשע גמור גמר להפיל נשתתו בגהינם.

יְלִקוּט הַנַּחַל

שהדיבור צריך להאיר לו בכל המקומות. ובתב בליקו"ה (תו"ח דין תם ס"ק): הדיבור הוא תלריגה תתרונה דקדושה, שהוא בחינת תלות התלריגה העשירית, ועיקר תיקונו על ידי שתעלין תותו וכוללין תותו בתתר, שהוא כולו טוב, כולו קדוש כנ"ל, שהוא רשם לכל התלריגות. נמצא שלריכין תלריגה התתחונה עד התלריגה העליונה, שהוא בחינת עשר תלריגות (כמ"ש רבינו בשימן י"ג, שדיבור נקרא 'ליפרעת דקדי בין שתי לתרעין'). ועל כן עיקר תיקון התפילה בעשרה, שאז יכולין לתקן הדיבור להעלותו ממטה למעלה לכולו בתתר, ואז יכולין לומר דבר שבקדושה, על ידי שסתוכין על התכלית שהוא כולו קדוש.

מז אלו ליפורים קולניות (התתר נתקן ח).

מח כל הפטפוטים הם רעים, ופטפוטי התורה הם טובים.

מט בגלות התתרונה נאתר בה בנשתה 'ותגל מרגלותיו ותשכב', שהיא שוכבת לעפר. אוי לו לתדם שבתטאיו גרם שנשתתו יוולד תתת רגליו, שבאותו זתון נאתר בתזלו 'נפלה לף תוסיף קום', ואין לו עילוי ועלייה אלא ביד הקב"ה בעלתו. (...) כי בזתן שהם ישראל תם תלוכלכים בטיופת של שתר התומות, אז הנשתה שהיא השכיבה תלריתה לעשה ישראל 'אל תרמוני שתי שתרחורת', ואז התפילה נופלת ח"ו, שזהו שכתוב 'נפלה לף תוסיף קום בתולת ישראל', ובתתר היא נופלת אז היא שוכבת לעפר בין הרגלייס, כתו שביארנו לעיל תת הפסוק 'ותגל מרגלותיו ותשכב', והשכיבה תתפלגת להקב"ה שיקים תותה תעפרה, שזהו שכתוב 'ופרשת כנפך על תתתך כי גואל אתה'.

נ אתר רבי שתעון, בת ובתה, יש בני תדם שכשהם תדבירים הם תנוגעים ותלתזים גם בעיניהם, ותתרים תנוגעים תת ידיהם, ותתרים תנוגעים תת לתתם, ותתרים תנוגעים תת גופם, ותתרים תנוגעים תת רגליהם. וזהו הטעם שיש תי שתנוגע תיבר זה ויש תי שתנוגע תיבר זה, כי בכל תקום שנשתתו תתגבלת בו ביותר, אז התדם עושה הם נעוות רק יותר תבתקום שתר. אלזו רבי אלעזר, אתת, וכי הנשתה תינה בתקומה הידוע אזהו הלב, והשפטותה היא בכל תיברי הלב. השיבו רבי שתעון, בני, והרי כתוב בה 'ותגל מרגלותיו ותשכב', שבפי תעשי התדם כך יוצאת הנשתה תתקומה שבלב ויורדת לה לתוך תתקום, כעין השכיבה שנאתר בה 'ובפשיטה שולחה תמכה'. והתשובה היא שתשיב תותה לתקומה שהיתה שם בתחילה. כי בזתן שהנשתה נתלאת בלב (שנה תקומה) אז היא נקראת תלכה, אבל כשתר היא יוצאת תן הלב אז היא נקראת תלכה. כפי תטעי התדם כך הוא תוריד תת תיברי לדרגה ותתיבר לתיבר, עד שתוריד עד רגליו, וכפי הזכויות שיעשה כך עולה נשתתו עד שעולה לתקומה (נלנ). ותפני זה, בכל תקום שהנשתה יורדת עם בתטאיו, אז הוא עושה תנוגע יתיבה בתותו התיבר יותר תבתיבים התתרים.

נ אתר רבי שתעון, בת ובתה, יש בני תדם שכשהם תדבירים הם תנוגעים ותלתזים גם בעיניהם, ותתרים תנוגעים תת ידיהם, ותתרים תנוגעים תת לתתם, ותתרים תנוגעים תת גופם, ותתרים תנוגעים תת רגליהם. וזהו הטעם שיש תי שתנוגע תיבר זה ויש תי שתנוגע תיבר זה, כי בכל תקום שנשתתו תתגבלת בו ביותר, אז התדם עושה הם נעוות רק יותר תבתקום שתר. אלזו רבי אלעזר, אתת, וכי הנשתה תינה בתקומה הידוע אזהו הלב, והשפטותה היא בכל תיברי הלב. השיבו רבי שתעון, בני, והרי כתוב בה 'ותגל מרגלותיו ותשכב', שבפי תעשי התדם כך יוצאת הנשתה תתקומה שבלב ויורדת לה לתוך תתקום, כעין השכיבה שנאתר בה 'ובפשיטה שולחה תמכה'. והתשובה היא שתשיב תותה לתקומה שהיתה שם בתחילה. כי בזתן שהנשתה נתלאת בלב (שנה תקומה) אז היא נקראת תלכה, אבל כשתר היא יוצאת תן הלב אז היא נקראת תלכה. כפי תטעי התדם כך הוא תוריד תת תיברי לדרגה ותתיבר לתיבר, עד שתוריד עד רגליו, וכפי הזכויות שיעשה כך עולה נשתתו עד שעולה לתקומה (נלנ). ותפני זה, בכל תקום שהנשתה יורדת עם בתטאיו, אז הוא עושה תנוגע יתיבה בתותו התיבר יותר תבתיבים התתרים.

האדם שנתהוה ממיין דוכרין ומיין נוקבין. היינו הלובן והאדום שבמח עוגר המדם, כדמציגו בגדה (לח ע"ח): תנו רבנן, שלושה שותפין ים בחדם, הקב"ה ואבין ואמו. אבין מזריע הלובן, שממנו עצמות וגידים וציפורניים ומוח שבראשו ולובן שבעין, אמו מזרעת האדום, שממנו עור ובשר ושערות ושחור שבעין, והקב"ה נותן בו רוח ונשמה וקלסתר פנים וראיית העין ושמיעת האוזן ודיבור פה והילוך רגליים וביונה והשכל. ומובא בקה"י (ערך לוח ג): י' עילאה שבלוחה ג', הוא מיין דוכרין שיורד ממוח שכזר והוא בחינת מסדים, י' תתאה שבלוח ג', מיין נוקבין שיורד ממוח נקבה של הרחם שלה ומש"כ עולה בבחינת מיין נוקבין, (...) ועל בריאת האדם כתיב 'וייצר', ו' ואבי יו"ד הן שהן מיין נוקבין ומיין דוכרין. (...) והאדם ע"י עבודתו בעולם הזה מדבק אבי יו"ד הן שלו של הוי"ה, וזה ע"י התורה שהוא סוד הו', ובה מומזן האבי יו"ד הן.

ועי"ע בע"ח (שער לט).

שהדיבור צריך להאיר באדם, שהוא למטה במדרגה פחותה. ועל כן נקרא הדיבור ציפרתא דקאי עד קרסוליה במיא. מיא, הוא בחינת האדם, שנתהוה ממיין דוכרין ומיין נוקבין כידוע. והדיבור שהוא בחינת ציפרתא, קאי עד קרסוליה, אצל האדם שהוא במדריגה פחותה, כדי להאיר לו, בבחינת ותגל מרגלותיו וכו' כנ"ל, וזהו דקאי עד קרסוליה במיא כנ"ל. ואמרינן לית מיא, היינו שהבינו שאי אפשר לזכות לדיבור אלא על ידי כבוד בשלימות, שיהיה האדם בעיניו אפס ואין. וזהו לית מיא, שהאדם יחזיק עצמו לאין. ובעינן לנחותי, לשון שפלות, היינו להיות שפל ועניו.

שהדיבור צריך **להאיר באדם שהוא למטה במדרגה פחותה**. וכמב בלינקו"ס (מו"מ מכירות וקבלנות ב, יב):

כי ע"י התורה הקדושה שהמשיך משה ליסראל, עי"ז יסראל מקושרים לעולם בו יתברך. כי אפילו פושעי יסראל מלאים מצוות כרמון, ו'תורת ה' תמימה משיבת נפש' מדברי מיתה לדברי חיים, כי התורה 'מחכימת פתי'. ואפילו מי שנפל למקום שנפל, והוא רחוק מאוד מהשי"ת ע"י מעשיו הרעים, אעפ"כ יכול להתקרב להשי"ת בקל ע"י לימוד התורה הקדושה, כי התורה 'מחכימת פתי'. ואפילו מי שהוא בעמקי הקליפות נשמעו תחנוניו ת"ו, ומעוררת אותו ומקרבת אותו להשי"ת, בבחינת 'אלדון ומות ממרו בחזיונו שמעני שְׁמָעָה', היינו שאפילו מי שהוא בדיעוכ האחמורה חם ושלוש, בחמור הקליפות שכח בחינת אלדון וחוות, גם הם שומעים שמעה של התורה שהיא נותנת לפתאים ערמה, כי 'לוריימת מלרחש תמיד 'עד מתי פְּתָיִים תאהבו פתי וכו'''. והכלל, שהתורה הקדושה היא יורדת אפילו בעמקי תהום לעורר אפילו את הפחות שבפחותים להשי"ת, ועי"י עסק התורה יכולין להתקרב להשי"ת אפילו מאחז בחחזיות חם ושלוש, וכמו שאמרו רז"ל 'אין דברי תורה מתקבלין טומאה', ועל כן אפילו 'אוזין והמוקרעים וכו' עוסקין בתורה וכו', זה רמז שאפילו אלו שהם בקטרא דמסאבותא, גם הם צריכין לעסוק בתורה, כי התורה תקרב גם אותם להשי"ת, כמ"ש 'והסתרתי פני וכו' ועגתה הסירה הזאת לפניו וכו' כי לא תשכח מפי זרעו', היינו שאפילו כשיסראל הם חוטאים חם ושלוש ועי"ז הינו מתרחקים מהשי"ת, בבחינת הסתרת פנים חם ושלוש, אפילו אז התורה תקרב אותם להשי"ת ותחזירם בתשובה, בבחינת 'ועגתה הסירה הזאת וכו' כי לא תשכח וכו'. וזה שכתוב 'בהתהלכך בגתה תנחה בשכבך תשמור עליך וכו'', ודרשו רז"ל "בשכבך', בקבר', היינו אפילו בשאתה בוכב בקטרא דחומתא מ"ו, גם אז התורה תשמור עליך ותקרב אותך להשי"ת כנ"ל, וכמבואר כל זה היטב בשמור 'לתי ה' הוא שמי וכו'' (פסיון יח), שהי"ד דיבורי התורה יכולין לנצל ממדריגה פחותה ושפלה למדריגה גבוה מאוד, כי דיבורי התורה מגיעין לו, כי הם בחינת 'ציפרתא דקאי עד קרסוליה במיא', בבחינת 'תגל מרגלותיו וכו'', 'וריפיה מטי וכו'', עי"ש. ונמצא שמיום שזכינו בחמלת ה' לקבל את התורה ע"י התורה שיורדת עלינו השלום, מיום ההוא אין שום הרהור לישראל מהקב"ה לעולם, כי תמיד הם מקושרים להשי"ת ע"י התורה שיורדת ועולה עמהם כנ"ל, וזהו עיקר נחיצת התורה לישראל. כי גם קודם נחיצת התורה היו הצדיקים הגדולים בחעלה עובדים השי"ת בחדריגה גבוה מאוד, כגון האבות וכו', ומה שהיה הוא שיהיה, ובוודאי גם עכשיו יש צדיקים גדולים בחעלה בכל דור, בחינת בני עלייה, שאפילו אם לא ניתנה תורה היו ג"כ יכולים להתקרב להשי"ת ולעובדו בחמת, ועיקר החעלה הגדולה ביותר של נחיצת התורה הוא עכ"י התורה גם הפחות שבפחותים יכול להתקרב להשי"ת ממקום שהוא כנ"ל, וכל ישראל זוכים להתקרב אליו ע"י התורה הקדושה, ואע"פ שבוודאי להגדולים בחעלה הוא ג"כ זכות גדול נחיצת התורה הקדושה, בבחינת 'ישמע חכם ויוסיף לקח וכו', אעפ"כ עיקר החמלה והחסד של השי"ת הוא בשר נתן את התורה הקדושה, הוא בבחינה כנ"ל, שהתורה היא דרך כבושה שעל ידה יכול להתקרב אפילו הפחות שבפחותים ממקום שהוא להשי"ת.

ועל כן נקרא הדיבור ציפרתא. וביאור בלינקו"ס (יו"ד קימני עוף טהור ג, ח) שענין הציפרתא, היינו הדיבור, הוא בעצמו ענין המע"ט שהוא עוף

(כמבואר במאמר לעיל בסוף אות ו', וכן לקמן בסוף המאמר), וז"ל: הדיבור הוא בחינת ציפרתא כנ"ל, בחינת עופות שמפטפטין בקולם כנ"ל, וזה בחינת מע"ט, שהוא בחינת עוף, שהוא בחינת עץ הדעת טוב ורע, שהוא בחינת כולל משיחת סדרי משנה, שהם בחינת כשר ופסול, טמא וטהור וכו', שהוא בחינת מוסגע"פ, שהיא מבררת כל דיני התורה בין טמא לטהור וכו'. כי עיקר הבירור ע"י הדיבור בפה דייקא, בבחינת כי חיים הם למוצאיהם בפה דייקא, בחינת מוסגע"פ. ועל כן אי אפשר לדעת שום דין ופסק מדיני התורה ע"י התוסג"ר בלבד, כי אם ע"י מוסגע"פ שמבררת כל דיני התורה, כי עיקר הבירור בין טהור לטמא, בין כשר ופסול, בין חיסור והיתר, הוא רק ע"י מוסגע"פ, שהוא בחינת דיבור הפה, שעיקר הבירור ע"י הדיבור דייקא, כי הדיבור הוא בחינת 'ציפרתא' הנ"ל 'דקאי עד קרסוליה וכו'', היינו שהדיבור יורד עד בחינת רגלין ומברר משם כל הבירורים, ועל כן ע"י הדיבור יכולין לנצל ממדריגה פחותה ושפלה, כי הדיבור מאיר בכל מקום ומברר הטוב מן הרע, להיותו הטהור מן הטמא וכו'.

האדם שנתהוה ממיין דוכרין ומיין נוקבין. ובביאור בלינקו"ל (יא) שענין זה, הוא בעצמו בחי' יחודא עילאה ויחודא תתאה, וז"ל: זה בעצמו סוד

יחוד דוכרא ונוקבא התוס"פ, שנמצא מעין זה הן בכללויות המדריגות, והן בפרטיות בכל מדריגה ומדריגה. כי כמו שבמדריגת היחודא עילאה של הקבלה התוס"פ, נמצא גם רזין ורזין דרזין, ממילא מובן שכמו כן גם למטה בהיחודא תתאה של ההלכה ו'כרוך עם כבוד מלכותו לעולם ועד', ועוד למטה יותר. וכולם לריכים להתייחד, ולקבל זה מזה וזה מזה. וכל מדריגה שלמטה המקבלת מהמדריגה שלמעלה, נחשבת כמו נוקבא לגבי דוכרא כידוע, שבעבור זה היה כל בריאת העולם והוויית האדם, מסוד מיין דוכרין ונוקבין התוגע בפניס, וזה דייקא יהיה תכלית שלימות הייחוד.

ילקוט הנחל

והדיבור שהוא בחי' ציפרתא קאי עד קרסוליה. וכמב בלינקו"ה (יו"ד קימני עוף טהור ג, ג): ועל כן גם הלדיק כשהלה לדעת מה כשר ובנעשו ומבטלו מימי המבול, שלא את העופות למקור ולידע על ידם לייקא. כי מי המבול זה בחינת פגם הברית, בחינת 'כי הפחית כל בשר את דרכו וכו'', וגם היה לדיק, ו'לדיק הוא מלן דעוטיר ברית', וזכה לבחינת שמירת הברית בשני הבחינות, בבחינת יחודא עילאה ויחודא תתאה, בחינת 'לדיק גם נח', גם לעילא, גם לתתא', היינו בחינת יחודא עילאה ויחודא תתאה, ועל כן ניצל ממי המבול. והשלחו היה ע"י התיבה, ותיבה גם זה בחינת דיבורים קדושים כמובא, כי הדיבור מאיר בכל מקום ומתגבר ומכניע מי המבול, בבחינת 'ותלך התיבה על פני המים וכו'', כי הדיבור הוא בחינת 'ציפרתא דקאי עד קרסוליה במיא' וריפיה מטי לעיל שמיא וכו''. ועל כן כשלה גם לדעת גם כלו מי המבול, גם נכנע הרע והתחיל להתעורר ולהתעוזן ליזה טוב, שלא את העוף דהיינו היוכה 'לראות הֲקַלּוּ הַמַּיִם וכו', שהעופות הם בבחינת דיבור, בחינת 'ציפרתא' הנ"ל, שע"י עיקר הבירור של עץ הדעת טוב ורע, כי הדיבור מאיר בכל מקום כנ"ל.

ואני תפלה

אֲבִי שֶׁבַּשָּׁמַיִם, יוֹדֵעַ מַחֲשָׁבוֹת, יוֹדֵעַ כָּל הַהֲעָלוֹמוֹת, אַתָּה לְבַד יוֹדֵעַ כַּמָּה יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים אֲנִי צָרִיךְ לְכָל יוֹם, כִּי אֲנִי רָחוֹק מֵעֲנָוָה אֲמִתִּיַּת הַתְּכִלִּית הָרָחוֹק, כִּי עֲנָוָה גְּדוֹלָה מִכָּלָם. וּבְעֻצַּם רָחוֹקִי מִמֶּךָּ, גַּם לְפָרֵשׁ שִׂיחָתִי לְפָנֶיךָ הַיטֵב בְּעִנְיָן זֶה נִמְנַע מִפָּנַי מְאֹד, אַךְ אַף עַל פִּי כֵן מִמֶּךָּ לֹא יִפָּלֵא כָּל דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "הֲיִפָּלֵא מִיי דָּבָר", הֵן כֹּל תּוֹכֵל וְלֹא יִבָּצֵר מִמְּךָ מְזִמָּה". וְאַתָּה יְכֹל לְזַכּוֹת גַּם אוֹתִי לַעֲנָוָה אֲמִתִּיַּת. (...) וְשָׁמְרֵנִי וְהַצִּילֵנִי מֵעֲנָוָה וְהַכְנָעָה שֶׁאֵינָהּ כִּרְצוֹנְךָ. חָנֵּנִי מֵאִתְּךָ דֵּעָה בִּינָה וְהַשְׂכֵּל, לְבַל אֶטְעֶה אֶת עַצְמִי כָּלָל בְּעִנְיָן הַהַכְנָעָה שֶׁטּוֹעִים בָּזֶה הָעוֹלָם הָרַבֵּה. לַמְּדֵנִי דֶּרֶךְ הָאֱמֶת לֵאלֹהוּתֶךָ, שֶׁאֶזְכֶּה לְכַוֵּן בָּזֶה וּבְכָל דָּבָר רְצוֹנְךָ הַטּוֹב בֶּאֱמֶת (ליקו"ת ח"ב, כ).

מיין דוכרין ומיין נוקבין

עיקר בחי' העלאת מ"ן, הוא בחי' השתוקקות ואהבה שמעורר אחד לגבי חבירו (ליקו"מ עה).

נודע כי הולד מצטייר מטיפת מיין דוכרין וטיפת מ"ן (שער ההקדמות עם ע"א).

דע, כי המ"ן עיקרם גבורות, כי החסדים שבהם טפלים, בסוד 'נקבה שלטא על דכורא', והמיין דכורין הם חסדים, והגבורות טפלין להם (עולת תמיד שער ר"ח).

בשבירת הכלים וגניזת האורות נשארה האדם בתוך השברים, ומשם עולים ניצוצים בסיוע התחתונים, להיאחז ולהתייחד למעלה עד שחוזרים האורות למקומן. והוא סוד מ"ן הנעשים למעלה מנפשות הצדיקים ממש בשעת סילוקן, כי כל המצוות שעשו בחייהם מתכנסות יחד לעולות ולָאוֹאוֹת לפני האדון ה' צבאות, כטעם 'והלך לפניך צדקך' בשעה ש'כבוד ה' יאספך' (ויונת אלם כב).

אין עלייה אלא בסוד מ"ן, התעוררות מעשה הצדיקים, אתערותא דתתאי צדיקים שבעולם התחתון. וכן הוא בזהר שה"ש (ז"ח ד.) וז"ל 'כמה דאצטריך אתערותא מתתא לעילא לאתערא מלכא ומטרוניתא מתתא לעילא, כן אצטריך אתערותא ממלכא ומטרוניתא לאתערא אבא ואמא'. כי אי אפשר להעלות מ"ן, כי אם ע"י מעשה הטוב של התחתונים כנודע, המעורר איזה שפע טוב להדריך עלינו ברכה מסוד הזיווג העליון, שהשכינה אומרת 'חזי במאי ברא אתינא לקמך', כך וכך שקידת לימודו, כך וכך מעשיו, לפיכך שורת הדין הוא שתיתן שפע וברכה על ידו להעולם התחתון (עמק המלך א, ב).

דע אחי, שסוד מ"ן ומ"ד הוא סוד גדול מאוד, הכולל כל רזי התורה ותיקון העולם, כי לא יבוא התחדשות ותוספות הבריאה עתה או לאחר התחייה מראשית ועד אחרית, ולא ייצא ויעלה שום צדיק מלמטה או מלמעלה, ולא יהיה שום הנהגה בעולם, כי אם ע"י מים שהורים הללו (עמק המלך ה, סד).

תורה הוא מ"ן לתפילה, וכמ"ש המהרש"א שכל התורה הוא הכנה ליראה הנקרא תפילה וכו', ובתפילה משפיעין להמתפלל מיין דכורין נגד מ"ן, וכשלמד לשמה, כמו שהיה מ"ן כך הוא מיין דכורין, מה שאין כן כשלמד שלא לשמה כך משפיעין לו בתפילה, ואז 'תְּפִלָּתוֹ לְחֲטָאָה', שמבלבלין אותו בתפילתו מחשבות זרות (בעש"ט עה"ת פ' נח).

התעוררות של האדם עצמו נקרא מ"ן (מקור מים חיים פ' נח).

בחי' מ"ן נקרא ריח, גם הנשמות הן מבְּנינה, וסוד הבינה נקרא ריח (קה"י, ריח).

בת קול

דע, כי הנבואה נמשכת מן העטרה ומתחלקת לג' חלקים. החלק הא' נקרא נבואה, ואותו השיגו הנביאים ע"ה. החלק הב' נקרא רוה"ק, ואותו השיגו דוד ושלמה ודניאל ויתר החסידים, והוא למטה מן הנבואה. החלק הג' נקרא בת קול, והוא למטה מרוה"ק, ואותו השיגו חכמי ישראל אחר שפסקה הנבואה ורוה"ק, ולא היה נשמע כי אם למוכתרים בחכמה ובחסידות, ובו צופים בנסתרות (רקנאטי פ' וארא).

יש סוד במה שאמרו 'בת קול' ולא אמרו 'בן קול', לפי שהקול הזה המגיע לאוזני השומע הוא נמשך מאותו הקול שכתוב בו 'והיה אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך', וכן 'וישמע את הקול מדבר אליו', והקול הזה הנשמע ייקרא 'בת', לפי שהוא נמשך מאותו 'קול' (רבינו בחיי דברים לג, ח).

בת קול היא ההבהה, לבל יטעו באחר, ויידעו כי אין זולתו (אלשיך דברים ג, כה).

בת קול הוא קרוב לאדם, ולא נחשב כמו הנבואה שהיא באה לנביא בלבד, אבל בת קול באה אל כל בני אדם (הידושי אגדות ב"מ).

קול שנשתמשו בו לאחר שפסקה הנבואה, והוא קול מחודש לשעתו מהבורא ית', להודיע סודו ליראיו, ואותו קול קראוהו בת קול. וכתבו התוספות שלא היו שומעים קול היוצא מן השמים, אלא מתוך אותו קול יוצא קול אחר, כמו פעמים שאדם מכה בכוח ושומע קול אחר היוצא ממנו למרחוק, ואותו קול היו שומעין, לכך קורין אותו בת קול (תוי"ט יבמות סה, ח).

בת קול נקראת כן המלכות לפי שהיא בת לבינה שנקרא קול גדול (קה"י, בת קול).

בת קול הוא בחי' מט"ט (שם).

עצה ותושיה

צריך להתרחק מהגדלות בתכלית עד קצה אחרון, ולא להיות עניו בשביל גדלות, היינו מחמת שיודע שהגדלות מבזוה מאד, על כן הוא עניו כדי להתייקר ולהתכבד, כי זה עניוות הוא תכלית הגדלות (קיצור ליקו"מ מוהרנ"ת יא, ז).

אוקיר אנוש מפז. כדכתיב בישעיה (יג, יא–יב) בנבואתו על מפלת בבל: וּפָקַדְתִּי עַל תֵּבֵל רָעָה וְעַל רְשָׁעִים עֲוֹנָם וְהִשְׁבַּתִּי גְּאוֹן זֵדִים וְגַאֲוַת עָרִיצִים אַשְׁפִּיל: אָקֵר אֱנוֹשׁ מִפָּז וְאָדָם מִכֶּתֶם אוֹפִיר: ופירש המצו"ד (שם): **אוקיר.** אז אמשיך בן אנוש יותר יקר מפז. ועוד פירש במצו"ל (שם): **אוקיר.** מלשון יקר ומשוב.

מאד מאד הוי שפל רוח. כלמ"ש בסוטה (ד, ד): רבי לוי טוען יש יבנה אומר, מתוך מתוך הוי שפל רוח, שֶׁמְּקוֹם שהגאוה נקלה שמה ומידת השפלות נקלה שני, ומי שמתנהג בעין הגיוני ועומד על המילוע ייקרא 'עניו', כי לשון עניה בלשונו היא המידה הממוצעת בין הגאוה והשפלות. וידוע כי כל המידות כולן רצוי לו לאדם שֶׁיָּבוֹר דרך גיוני בהם ויעמוד על המילוע, ועל זה הזכיר שלמה ע"ה (משלי ד) 'פַּלֵּס מעגל רגלך', יזהיר שישקול מדם כל פעולותיו, וְשֶׁלֵּךְ על המילוע בכל מידותיו, בפלס הזה, שהלשון הזה עומד במילוע ואינו טוטה לכאן ולכאן, ומזו יהיו כל ענייניו נכונים. מכל במידת הגאוה אנו מוזהרין שלא ישפיק לנו שנעמוד על המילוע, כדי שנגרש ממידת הגאוה העומדת בקצה הרשעות, ושנתרחק עוד מן המילוע ונעמיק עצמינו אל מידת השפלות העומדת בקצה החסרון. ועל זה אמרו רז"ל 'מתוך מתוך הוי שפל רוח רימה. וכמה פעמים 'מתוך' רמה', מזר שני פעמים 'מתוך', כדי שיעטה אל הקצה החסרון. וכן כתוב במשה רבינו ע"ה 'והאיש משה עניו מאד', הוסיף 'מאד' להודות שלא רצה משה לעמוד על המילוע שהיא הענוה, אלא נטה אל מידת השפלות, זהו שאמר 'מאד'. ועיין במהרש"ל חגיגה על סוטה (ה ע"ב), ד"ה 'ומתוי לגדעו כמשיחי'.

אך שהיה לאקורי נפשין, לשון (ישעיה יג) **אוקיר אנוש מפז.** היינו שהיה הענוה בשביל גדלות, כדי להתכבד ולהתייקר. כי מחמת שיודעין גודל ביזוי הגדלות, על כן הם עניוים בשביל להתכבד ולהתייקר על ידי הענוה. וזהו בחינת עניוות, שהוא תכלית הגדלות. וזהו, **ובעינן לנחותי,** להיות שפלים ועניוים. **לאוקורי נפשין,** כדי שעי"ז נהיה יקרים וחשובים, כי הגאוה מבוזה מאד. **נפק ברת קלא ואמר, לא תחותו להכא,** לא תחותו להיות שפלים בשביל זה, בשביל לאוקרי נפשין. שהזהירם הבת קול שלא יהיו עניוים בשביל להתייקר ולהתכבד, כי זה עניוות היא תכלית הגדלות. **דנפלה חצינא לבר נגרא הא שבע שנין, ולא מטיא לארעא,** שהבת קול הודיעה להם שורש הגדלות, כדי שיתרחקו עד קצה אחרון. ולא יחותו להכא, שלא יהיו עניוים בשביל גדלות, כמאמר חז"ל (סוטה פ"ד) **מאד מאד הוי שפל רוח.**

ילקוט הנחל

היינו שהיה הענוה בשביל גדלות כדי להתכבד ולהתייקר. ומובא בקונקן מבושי הנחל (מהמשון – כפליו מס"מ): נלמה למה שכותב רבינו 'כי מחמת שיודעין ביזוי הגדלות על כן הם עניוים בשביל גדלות', אין הכוונה שמשום שהגדלות מבזה בעיני בני אדם על כן רוצים להיות עניוים כדי להתכבד בעיני בני אדם, אלא הכוונה היא שיודעים ביזוי הגדלות בעצם, שיודעים שהגאוה היא מלד עצמה מידה רעה ומגונה וילוי לבורות ולהימלט ממנה, כי דבר מגונה הוא מאוד לנפש להתפאר ולהתגאות על בני אדם, והוא מושלל גם מלד השכל שהמוח, ולהיות עניו ושפל רוח הוא בודאי יופי וכבוד לחיות, וזה שאומר רבינו 'מחמת שיודעים ביזוי הגדלות', היינו מלד הניסיון והיושר, וזהו אומרו 'לאוקורי נפשין', היינו לייקר ולכבד את הנפש, שיהיו יפה לו להיות בעל גאוה. ובודאי שזה טוב מאוד להתרחק מהגאוה לפחות בחופן זה, לך למידת הענוה החמימית עדיין לא פנע ולא נגע כלל, ועדיך הענוה החמימית נקלמת ענוה זו 'ענוה שהיא תכלית הגדלות', כי ענוותנותו נהה ממחמת שרואה להיות בעל מעלה, וענוה חמימית היתה מלד שיהיה בעיניו לפחם ואין כי כן האמת, (לד מחמת שכך לחוי ויפה לנפש להיות עניו ושפל רוח), ובכדי להגיע לענוה החמימית הזאת צריך התבוננות בשורש מידת הגיאות, שהיא נבזות על הקב"ה כלהלן. וזה שכותב רבינו 'שהבת קול הודיעה להם שורש הגדלות', 'שורש' דייקא, שהודיעה להם מהות הגדלות וקלקולו מלד שורש הגדלות, ולא מלד חיסרונותיו, שהוא מבזה מלד הניסיון והיושר.

שהזהירם הבת קול. ומובא בליקו"מ (יח, ח) גבי מהות הבת קול, שמהפכת כל דבר מרמתו לקופו, שהוא התכלית. והדברים שייכים גם לענייננו, כמ"ש שהבת קול הזהירה פושט שלא יהיו עניוים בשביל להתכבד, כי זה תכלית הגדלות, ו"ל: וזה דוקא בת קול שיצא, כי בחינת בת קול התכלית של כל הדברים, היינו שמהפך כל דבר מרמתו לקופו, שהוא התכלית, בבחינת 'ליזהו מכס, כרוזה לת הגולד' (תמיד לב), שהוא הסוף והתכלית. כי בת קול הוא מה שנשמעין כשאחד מוליא קול ביער לו במקום אחר, לז נשמע כלילו אחר ג"כ מוליא קול כזה. וזה לזו נשמעין במוחיות ג"כ זה הדיבור בעצמו. נמלא שהבת קול מהפך לת הדיבור מרמתו לקופו, ומקרב קופו לעצמו. (...) וזה ש'נפק בתרא קלא', בת קול דוקא הודיע לת זאת.

מילואי חכמה

אוקיר אנוש מפז היינו שהיה הענוה בשביל גדלות. ומביני במאור ושמש (פ' ויקרא): יש לפרש, 'ויקרא אל משה', למה נכתב ל' זעירא. יש לומר הפירוש כך ע"פ פשוטו ע"פ משנה לסוטה (עיין עיכוכין יג) 'כל הנזרק מן הכבוד, הכבוד רודפו מאחריו', כי יש כמה מדריגות בנזרק מן הכבוד, שיש בני אדם שמוסיפים בעצמם שמגיע להם לזכה כבוד מחמת מעלותם שהם חכמים ומומחים ושאר מעלות, רק שבודאים מפני הכבוד מחמת שהם עשויים, זה אין נקרא 'נזרק מן הכבוד', אבל בחמת לריך לכבד האדם בחמת להיות שפל בעצמו לידע גדות מידותיו ולא יחמת בעצמו שום מעלה, הגם שרואה שבני אדם עושים לו כבוד, לריך להיות ליבו נשבר בקרבו יותר ויותר ולחשוב בעצמו שליבו כדאי לכבוד זה, וכל שכן קל ומומר בן בנו של קל ומומר שלא יחמוד בעצמו שמגיע לו לזכה כבוד, זה האדם הוא בחמת בורח מן הכבוד, ולזה הקב"ה רואה שיהיה לו כבוד, כחמאר מכתוב 'לשכון לת דכא', כי מי שהוא מדוכא בעיניו ויודע בחמת בעצמו שליבו לרוי לבוש כבוד, חזי הכבוד הוא נחמס בעיניו, ולזה הקב"ה בוחר בו שיהיה לו כבוד. והנה מלינו לגל משה רבינו ע"ה שהיה שפל בעיני עצמו, ולא היה נחשב בעיני עצמו כלל שיגיע לו מ"ו לזכה כבוד, ולזה בחר בו הקב"ה והיה לו כל הכבוד. ולזה בחודש הקדוש בפרשה זאת (ויקרא ג ע"ש), בעשה שקרא הקב"ה למשה היה יוצא הקול מלמעלה להלירוף של 'ויקרא', נמלא למדין שמיבא 'ויקרא' מרמז להלירוף 'לוקיר', דהיינו כבוד, שהקב"ה עשה כבוד למשה שקרא לומו בהלירוף של 'ויקרא', להיינו 'ויקר לל משה', רלה לומר, לכך זכה משה ליקר וגדולה דהיינו כבוד גדול כזה, מחמת שהיה בעיני עלמו זעיר מאוד ולא נחשב בעיני עלמו לכלום, לזה מרמז הלל"ף זעירא, על כן זכה ליקר, כי 'מלן דלהיהו זעיר' בחמת 'לשיהו רב' (זהר שלח, קפח ע"ב). ולפלה גם בעשה לנישלן (פ' נח, ד"ה 'דבהו לל כל עדת בני ישרלל ויקהו להם לזיל שם שה לניל') העוסק בענין זה.

מאד מאד הוי שפל רוח. ומובא במאור ושמש (פ' תרומה): לילמ"ש בזוהר הקדוש (מיקו"ז מיקון סט, קיב ע"ב) 'לחפשטותא דמשה בכל דרא ודרא עד שימין ליבוי דרי', וזהו ענין בחינת הדעת משה שיש לכל לחד ולחד מישרלל להסיג בתורה, והכל ע"י הדעת בחינת משה, שהוא היה הדעת של כל ישרלל, ויש לכל לחד ולחד ניזון דבר מה מלק מהדעת של משה רבינו ע"ה, בכדי שיידע ויבין ויסיג כל לחד ולחד בתורה כל חד ודל כפוס שיעורת דיליה, כפי בחינת משה שיש אלזו כך הוא מבין ומסיג בתורתו. ולכן אמרו רז"ל 'מתוך מתוך הוי שפל רוח בפני כל חדם'. והמיין יבוו על זה חז"ל לכל חדם, שעל כל חדם אמרו משה זו לקיימה, והמיין יכול כל חדם לקיים זה הדבר, הלא זה הוא דבר נשמבמר משה רבינו ע"ה בחידה זו בתורה, כמו שלמר הכתוב 'והאיש משה עניו מלד מכל החדם', ועל כן ציוה חז"ל 'מתוך מתוך הוי שפל רוח', כי מלחר שיש לכל לחד ולחד מישרלל בחינת משה והוא הדעת שלו, שהגדלות מבזוה מאד, על כן הוא עניו כדי להתייקר ולהתכבד, כי זה עניוות הוא תכלית הגדלות (קיצור ליקו"מ מוהרנ"ת יא, ז).

ואני תפלה

וְתַעְזְרֵנִי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְשַׁבֵּר וּלְסַלֵּק מֵעָלַי מִדַּת הַגַּאֲוָה, שֶׁאֲזַכֶּה שֶׁלֹּא יַעֲלֶה בְּלִבִּי שׁוּם צַד וְנִדְנוּד גַּאוּת בְּעוֹלָם וְאֶזְכֶּה לַעֲנָוָה בֶּאֱמֶת. וְתֵתֶן לִי שֵׂכֶל וְחָכְמָה אֲמִתִּיוֹת מֵאִתְּךָ בְּאֹפֶן שֶׁאוּכַל לְהָפִיץ דַּרְכֵי הָעֲנָוָה, וְאַנָּצֵל מֵעֲנָוָה פְּסוּלָה, מֵעֲנָוָה שֶׁהִיא בִּשְׁבִיל כָּבוֹד, שֶׁזֹּאת הָעֲנָוָה הִיא תַּכְלִית הַגַּדְלוּת, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה כַּוָּנָתִי, חַס וְשָׁלוֹם, לִהְיוֹת עָנִי כְּדֵי לְהִתְכַּבֵּד וּלְהִתְיַקֵּר עַל יְדֵי זֶה, רַק תְּזַכֵּנִי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים וְחַסְדֶּךָ הַגְּדוֹלִים הָאֲמִתִּיִּים שֶׁאֶזְכֶּה לְתִכְלִית הָעֲנָוָה בֶּאֱמֶת לֶאֱמִתּוֹ

(ליקו"ת יא).

תַּעְזְרֵנוּ לְנַעֵר וְלַהֲשִׁלֵּיךְ מֵאִתָּנוּ כָּל מִינֵי גַּאוּת וְגַבְהוּת שֶׁבָּעוֹלָם, מִכָּל מָה שֶׁהַפֶּה יָכוֹל לְדַבֵּר וְהַלֵּב לַחְשֹׁב. וּתְזַכֵּנוּ לַעֲנָוָה אֲמִתִּית וּלְהַעֲלוֹת כָּל הַגַּאֲוָה אֵלֶיךָ, כִּי לְךָ לְבַד הַגַּאֲוָה וְהַגְּדֻלָּה וְהַמֶּמְשָׁלָה, כָּאָמוּר "י מָלַךְ גַּאוּת לָבֵשׁ, לָבֵשׁ י עֹז הִתְאַזָּר אַף תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל תִּמּוֹט". וְנִזְכֶּה לְתַקֵּן תִּקּוּן הַבְּרִית בְּשַׁלֵּמוּת

(ליקו"ת ח"ב, ה).

ה' מֶלֶךְ גְּאוּת לָבֵשׁ. כתיב בתהלים (צג, א–ב): ה' מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ ה' עֹז הִתְאַזָּר אַף תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל תִּמּוֹט: **ס' מלך.** וּפירש המלו"ד (שם): ה' מלך. צימי המשיח יִמָּלֵךְ הקב"ה, מלך ולבש גאות להתגלות על הכל. **נבש ס' מז.** נבש כוח והתאזר בו, ר"ל עתה הראה כוחו. **אף תכון.** אז יכירו הכל כי אף העולם תהא הכנתו, לבל תהי נוטה ליפול. ומימרא במדרש שוח"ט תהלים (צג): ה' מלך גאות לבש'. אמר רבי חנינא, יש לך גאות יותר מזו שהקב"ה לבשה לבושו ולבושו אין נראה לו, שנאמר ה' מלך גאות לבש. וכתב במדרש שמואל על תפוח (ד, ה): הזהיר המלך על הגאוה בלומרו 'מאוד מאוד הוי שפל רוח', לפי שהמתגאה מתפאר בלבוש ה' הגאות לו, שנאמר 'ה' מלך גאות לבש', ולכן המדת המתגאה אין הוא מתלבש בטליתו של הש"ית ומתעל את ה', וכבר הזהירה התורה מלית התכלת 'וְלֹא תִתְעוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וגו'". **וְחָצִינָךְ מְעַטֵּר.** המלה 'חָצִינוֹ' פירושה מלבוש, וכן כתיב בתהלים (קכט, ה–ו): יֵבֹשׁוּ וְיִסֹּגוּ אָחוֹר כֹּל שֹׂנְאֵי צִיּוֹן: יִהְיוּ כַּחֲצִיר גַּגּוֹת שֶׁקַּדְמַת שֶׁלֶף יָבֵשׁ: שֶׁלֹּא מִלֵּא חָפְנוֹ קוֹצֵר וְחִצְנוֹ מְעַמֵּר: ופירש המלו"ד (שם): **שלא מלא.** ר"ל, שלא נח לכלל קלירם למלאות הקומר את כפו מהם, כדרך הקומרים שממלאים מלוא הכף וקומרים בהם אחת. **ופנו מעמר.** מוסב על 'שלא מלא' שאמר בתחילת המקרא, לומר שלא מלא חפנו, ר"ל, לא מלא כוף כנגדו מן העומרים, כי לא קמרוהו כלל. ועוד פירש במלו"ל (שם): **ופנו.** שוני הכנוד ייקרא 'חומן', וכן 'גם חָנֵי נערתי' (שמואל ה). **המקרה בשים עליותיו.** כלכתיב בתהלים (קד, ג–ג): בָּרֵכִי נַפְשִׁי אֶת ה'. ה' אֱלֹקַי גָּדַלְתָּ מְאֹד הוֹד וְהָדָר לָבָשְׁתָּ: עֹטֶה אוֹר כַּשַּׂלְמָה נוֹטֶה שָׁמַיִם כַּיְרִיעָה: הַמְקָרֶה בַמַּיִם עֲלִיּוֹתָיו הַשָּׂם עָבִים רְכוּבוֹ הַמְהַלֵּךְ עַל כַּנְפֵי רוּחַ: ופירש המלו"ד (שם): **עטה.** מלבים את העולם בחור, כשלמה המעטף גוף המלך. **נוטה שמים.** סביב המלך, כלשם הנוטה יריעה. **המקרה.** עשה מקרת עליותיו במים, והם המים העליונים אשר מעל השמיים, שהם כמקרה לעלייה. **רכובו.** להיות מרכבה, לכל אשר יחפוץ יטה, כהרוכב את מרכבו. **המהלך.** מוליך העבים במרומה, ע"י הרוח הנושב ועופף בכנפי רוח.

אלקיכם נגר הוא. הגמ' בחולין (ס ע"ב) מביאה ד' מקרים שהיו בין ר' יהושע בן חנניה לבין קיסר רומי ובהו. וז"ל הגמ': נאאמרה ליה בת קיסר לרבי יהושע בן חנניה, אלקיכון נגרל הוא, דכתיב 'המקרה במים עליותיו', חיימ ליה דעעביד לי מדש מסמוריתא. אמר, לחיי. בעא רחמי עלה, ואינגעה. חומצה בצוקה דרומי ויהבי לה מסמוריתא, דהוו נהיגי, דכל דמנגע ברומי יהבו ליה מסמוריתא ויתיב בצוקה וסתר דוללי, כי היכי דליחזו חינצי וליבעי רחמי עליה. יומא חד הוה קא מליף בסת, הוות יתבא וסתרה דוללי בצוקה דרומאי. אמר לה, שפיתא מסמוריתא דיהב ליך אלקי. אמרה ליה, חיימ ליה לאלקיך לשקול מאי דיהב לי. אמר לה, אלקי דידן מיהב יהיב, משקל לא שקיל. וכתב המהר"ל (חידושי אגדות, חולין שם) שריב"ח העניש את בת הקיסר מכיוון שהתכוונה להתגרים בלפי הש"ית, שהיות אלה 'נגר' ת"ו, המשקול לא שקיל. ואמר המהר"ל שם בת הקיסר סופר (שם): **נגרל הוא דכתיב המקרה במים עליותיו.** בערוך פירש, מסתירותא, עץ שכורכים עליו חוטי פשתן הנטווים לחרוזה. ונראה לי, משום שכי נקיט מלורע בידיה, כי הוא ספריל בין הדגיקים בלשון הרע, ומיקווו לחבר נפרדים ועשות שלום, והיינו טיווי הפשתן ותריגתו, כי הפשתן גדל בד בבד, וע"י הטוויה ותריגה מתחברים הנפרדים. והנה כיון שנאמר (תהלים קד) 'גבה עיניים לאו לן לוכול', וכן 'גָּבַהּ וגאון וגו' שנאמר' (משלי ח). ובפופן דומה מוכח בדגל מחנה אפריים (דרוש לפורים): שמעתי בשם מדוני מהי זקיני זללה"ה על פסוק 'ה' מלך גאות לבש', שדיקדק, הא לימה (מגילה לא) 'בכל מקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה, שם אתה מוצא ענוותנותו', והיכן נרמז כלן ענוותנותו. ותמר ז"ל שבפירוש הוא כך, 'ה' מלך גאות לבש', היינו שהלבוש הוא רק גאוה, אבל בתוכו פנימיותו בכיכול 'אתה מוצא ענוותנותו'.

שהודיעה להם שהגדלות הוא מנפילות ההתפארות והגאות של הקב"ה שהוא לבושו. ומובא בקונטר מבוצי הנפל (מהליקוטים – הקב"ה שהוא לבושו – יתכן לבאר הענין ע"פ כללות דברי המאמר, שכולו סובב על ענין שני הייסודים, יסודל עילאה ויסודל תתאה, אשר תמציתם הוא לידע ולהודיע ולהיוודע כי הש"ת הוא המלוכים אין עוד מלבדו, ומכלית בריאת כל העולמות וכל אשר בהם מתחילת התפילות עד נקודת המרכז של עולם העשייה והגשמי הזה, לימים רק לבוסים ומתעומים ולים להשיג את הדעת הזה, דלימת מאבר בני הבית זה עם זה, והוא מפריד על מנת לחבר, וכן הקב"ה מבדיל בין מים למים, והעלה מים למעלה לעשות שלום במרומיו, בין שם ומים, היל רקיע בתוך המים המבדיל בין מים למים, ורקיע 'שמים' גלול משם ומים, והוויי ליה גם כן מפריד על מנת לחבר, ועל כן מעשיו בזה כנגדל, על כן אמר 'המקרה במים עליותיו'.

שהגדלות הוא מנפילות ההתפארות וכו'. וכתב בליקו"ה (יו"ד תלב ודס ג, ח): כי לימסור הגאוה היא מחמת שהיא מנפילת התפארותו שהוא לבושו של הש"ת, כמ"ש 'ה' מלך גאות לבש', ופירש המלו"ד (שם): **ה' מלך.** צימי המשיח יִמָּלֵךְ הקב"ה, מלך ולבש גאות להתגלות על הכל. **נבש ה' מז.** נבש כוח והתאזר בו, ר"ל עתה הראה כוחו. **אף תכון.** אז יכירו הכל כי אף העולם תהא הכנתו, לבל תהי נוטה ליפול. ומימרא במדרש שוח"ט תהלים (צג): 'ה' מלך גאות לבש'. אמר רבי חנינא, יש לך גאות יותר מזו שהקב"ה לבשה לבושו ולבושו אין נראה לו, שנאמר 'ה' מלך גאות לבש'. וכתב במדרש שמואל על תפוח (ד, ה): הזהיר המלך על הגאוה בלומרו 'מאוד מאוד הוי שפל רוח', לפי שהמתגאה מתפאר בלבוש ה' הגאות לו, שנאמר 'ה' מלך גאות לבש', ולכן המדת המתגאה אין הוא מתלבש בטליתו של הש"ת ומתעל את ה', וכבר הזהירה התורה מלית התכלת 'וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וגו'". **וְחָצִינָךְ מְעַטֵּר.** המלה 'חָצִינוֹ' פירושה מלבוש, וכן כתיב בתהלים (קכט, ה–ו): יֵבֹשׁוּ וְיִסֹּגוּ אָחוֹר כֹּל שֹׂנְאֵי צִיּוֹן: יִהְיוּ כַּחֲצִיר גַּגּוֹת שֶׁקַּדְמַת שֶׁלֶף יָבֵשׁ: שֶׁלֹּא מִלֵּא חָפְנוֹ קוֹצֵר וְחִצְנוֹ מְעַמֵּר: ופירש המלו"ד (שם): **שלא מלא.** ר"ל, שלא נח לכלל קלירם למלאות הקומר את כפו מהם, כדרך הקומרים שממלאים מלוא הכף וקומרים בהם אחת. **ופנו מעמר.** מוסב על 'שלא מלא' שאמר בתחילת המקרא, לומר שלא מלא חפנו, ר"ל, לא מלא כוף כנגדו מן העומרים, כי לא קמרוהו כלל. ועוד פירש במלו"ל (שם): **ופנו.** שוני הכנוד ייקרא 'חומן', וכן 'גם חָנֵי נערתי' (שמואל ה). **המקרה בשים עליותיו.** כלכתיב בתהלים (קד, ג–ג): בָּרֵכִי נַפְשִׁי אֶת ה'. ה' אֱלֹקַי גָּדַלְתָּ מְאֹד הוֹד וְהָדָר לָבָשְׁתָּ: עֹטֶה אוֹר כַּשַּׂלְמָה נוֹטֶה שָׁמַיִם כַּיְרִיעָה: הַמְקָרֶה בַמַּיִם עֲלִיּוֹתָיו הַשָּׂם עָבִים רְכוּבוֹ הַמְהַלֵּךְ עַל כַּנְפֵי רוּחַ: ופירש המלו"ד (שם): **עטה.** מלבים את העולם בחור, כשלמה המעטף גוף המלך. **נוטה שמים.** סביב המלך, כלשם הנוטה יריעה. **המקרה.** עשה מקרת עליותיו במים, והם המים העליונים אשר מעל השמיים, שהם כמקרה לעלייה. **רכובו.** להיות מרכבה, לכל אשר יחפוץ יטה, כהרוכב את מרכבו. **המהלך.** מוליך העבים במרומה, ע"י הרוח הנושב ועופף בכנפי רוח.

אלקיכם נגר הוא. הגמ' בחולין (ס ע"ב) מביאה ד' מקרים שהיו בין ר' יהושע בן חנניה לבין קיסר רומי ובהו. וז"ל הגמ': נאאמרה ליה בת קיסר לרבי יהושע בן חנניה, אלקיכון נגרל הוא, דכתיב 'המקרה במים עליותיו', חיימ ליה דעעביד לי מדש מסמוריתא. אמר, לחיי. בעא רחמי עלה, ואינגעה. חומצה בצוקה דרומי ויהבי לה מסמוריתא, דהוו נהיגי, דכל דמנגע ברומי יהבו ליה מסמוריתא ויתיב בצוקה וסתר דוללי, כי היכי דליחזו חינצי וליבעי רחמי עליה. יומא חד הוה קא מליף בסת, הוות יתבא וסתרה דוללי בצוקה דרומאי. אמר לה, שפיתא מסמוריתא דיהב ליך אלקי. אמרה ליה, חיימ ליה לאלקיך לשקול מאי דיהב לי. אמר לה, אלקי דידן מיהב יהיב, משקל לא שקיל. וכתב המהר"ל (חידושי אגדות, חולין שם) שריב"ח העניש את בת הקיסר מכיוון שהתכוונה להתגרים בלפי הש"ת, שהיות אלה 'נגר' ת"ו, המשקול לא שקיל. ואמר המהר"ל שם בת הקיסר סופר (שם): **נגרל הוא דכתיב המקרה במים עליותיו.** בערוך פירש, מסתירותא, עץ שכורכים עליו חוטי פשתן הנטווים לחרוזה. ונראה לי, משום שכי נקיט מלורע בידיה, כי הוא ספריל בין הדגיקים בלשון הרע, ומיקווו לחבר נפרדים ועשות שלום, והיינו טיווי הפשתן ותריגתו, כי הפשתן גדל בד בבד, וע"י הטוויה ותריגה מתחברים הנפרדים. והנה כיון שנאמר (תהלים קד) 'גבה עיניים לאו לן לוכול', וכן 'גָּבַהּ וגאון וגו' שנאמר' (משלי ח). ובפופן דומה מוכח בדגל מחנה אפריים (דרוש לפורים): שמעתי בשם מדוני מהי זקיני זללה"ה על פסוק 'ה' מלך גאות לבש', שדיקדק, הא לימה (מגילה לא) 'בכל מקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה, שם אתה מוצא ענוותנותו', והיכן נרמז כלן ענוותנותו. ותמר ז"ל שבפירוש הוא כך, 'ה' מלך גאות לבש', היינו שהלבוש הוא רק גאוה, אבל בתוכו פנימיותו בכיכול 'אתה מוצא ענוותנותו'.

מילואי חכמה

ה' מלך גאות לבש. וכתב בפירוש הש"ך עה"ת (בראשית יט, יח): מעלת הענוה שבכיכול הקב"ה הוא מלובש בה, שווי 'וְעַנְוָתְךָ הִרְבֶּתְנִי' (תהלים יח). ועפ"פ שנאמר 'ה' מלך גאות לבש', זהו להטיל מורא, ולזה אמר 'ה' מלך', כמו שאמרו חז"ל (קידושין לג) "שׂוֹם תשים עליך מלך", שתהא לימתו עליך, אם כן 'ה' מלך', לכך 'גאות לבש', לגייס על הבריות, ולזה אמר 'לבש', כמו המלובש שהוא חוץ ממנו. ולזה אמר 'גאות' ולא אמר גאוה שהיא הגאוה בעצמה, אלא 'גאות' לרוחה, לבל הגאוה היא שנואה אלא יתבדר, כמו שנאמר (תהלים קל) 'גבה עיניים לאו לן לוכול', וכן 'גָּבַהּ וגאון וגו' שנאמר' (משלי ח). ובפופן דומה מוכח בדגל מחנה אפריים (דרוש לפורים): שמעתי בשם מדוני מהי זקיני זללה"ה על פסוק 'ה' מלך גאות לבש', שדיקדק, הא לימה (מגילה לא) 'בכל מקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה, שם אתה מוצא ענוותנותו', והיכן נרמז כלן ענוותנותו. ותמר ז"ל שבפירוש הוא כך, 'ה' מלך גאות לבש', היינו שהלבוש הוא רק גאוה, אבל בתוכו פנימיותו בכיכול 'אתה מוצא ענוותנותו'.

יקוט הנחל

שהודיעה להם שהגדלות הוא מנפילות ההתפארות והגאות של הקב"ה שהוא לבושו. ומובא בקונטן מבוצי הנפל (מהליקוטים – יתכן לבאר הענין ע"פ כללות דברי המאמר, שכולו סובב על ענין שני הייסודים, יסודל עילאה ויסודל תתאה, אשר תמציתם הוא לידע ולהודיע ולהיוודע כי הש"ת הוא המלוכים אין עוד מלבדו, ומכלית בריאת כל העולמות וכל אשר בהם מתחילת התפילות עד נקודת המרכז של עולם העשייה והגשמי הזה, לימים רק לבוסים ומתעומים ולים להשיג את הדעת הזה, דלימת מאבר בני הבית זה עם זה, והוא מפריד על מנת לחבר, וכן הקב"ה מבדיל בין מים למים, והעלה מים למעלה לעשות שלום במרומיו, בין שם ומים, היל רקיע בתוך המים המבדיל בין מים למים, ורקיע 'שמים' גלול משם ומים, והוויי ליה גם כן מפריד על מנת לחבר, ועל כן מעשיו בזה כנגדל, על כן אמר 'המקרה במים עליותיו'.

ה' מלך גאות לבש. ופירש המלו"ד (שם): **ה' מלך.** צימי המשיח יִמָּלֵךְ הקב"ה, מלך ולבש גאות להתגלות על הכל. **נבש ה' מז.** נבש כוח והתאזר בו, ר"ל עתה הראה כוחו. **אף תכון.** אז יכירו הכל כי אף העולם תהא הכנתו, לבל תהי נוטה ליפול. ומימרא במדרש שוח"ט תהלים (צג): 'ה' מלך גאות לבש'. אמר רבי חנינא, יש לך גאות יותר מזו שהקב"ה לבשה לבושו ולבושו אין נראה לו, שנאמר 'ה' מלך גאות לבש'. וכתב במדרש שמואל על תפוח (ד, ה): הזהיר המלך על הגאוה בלומרו 'מאוד מאוד הוי שפל רוח', לפי שהמתגאה מתפאר בלבוש ה' הגאות לו, שנאמר 'ה' מלך גאות לבש', ולכן המדת המתגאה אין הוא מתלבש בטליתו של הש"ת ומתעל את ה', וכבר הזהירה התורה מלית התכלת 'וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וגו'". **וְחָצִינָךְ מְעַטֵּר.** המלה 'חָצִינוֹ' פירושה מלבוש, וכן כתיב בתהלים (קכט, ה–ו): יֵבֹשׁוּ וְיִסֹּגוּ אָחוֹר כֹּל שֹׂנְאֵי צִיּוֹן: יִהְיוּ כַּחֲצִיר גַּגּוֹת שֶׁקַּדְמַת שֶׁלֶף יָבֵשׁ: שֶׁלֹּא מִלֵּא חָפְנוֹ קוֹצֵר וְחִצְנוֹ מְעַמֵּר: ופירש המלו"ד (שם): **שלא מלא.** ר"ל, שלא נח לכלל קלירם למלאות הקומר את כפו מהם, כדרך הקומרים שממלאים מלוא הכף וקומרים בהם אחת. **ופנו מעמר.** מוסב על 'שלא מלא' שאמר בתחילת המקרא, לומר שלא מלא חפנו, ר"ל, לא מלא כוף כנגדו מן העומרים, כי לא קמרוהו כלל. ועוד פירש במלו"ל (שם): **ופנו.** שוני הכנוד ייקרא 'חומן', וכן 'גם חָנֵי נערתי' (שמואל ה). **המקרה בשים עליותיו.** כלכתיב בתהלים (קד, ג–ג): בָּרֵכִי נַפְשִׁי אֶת ה'. ה' אֱלֹקַי גָּדַלְתָּ מְאֹד הוֹד וְהָדָר לָבָשְׁתָּ: עֹטֶה אוֹר כַּשַּׂלְמָה נוֹטֶה שָׁמַיִם כַּיְרִיעָה: הַמְקָרֶה בַמַּיִם עֲלִיּוֹתָיו הַשָּׂם עָבִים רְכוּבוֹ הַמְהַלֵּךְ עַל כַּנְפֵי רוּחַ: ופירש המלו"ד (שם): **עטה.** מלבים את העולם בחור, כשלמה המעטף גוף המלך. **נוטה שמים.** סביב המלך, כלשם הנוטה יריעה. **המקרה.** עשה מקרת עליותיו במים, והם המים העליונים אשר מעל השמיים, שהם כמקרה לעלייה. **רכובו.** להיות מרכבה, לכל אשר יחפוץ יטה, כהרוכב את מרכבו. **המהלך.** מוליך העבים במרומה, ע"י הרוח הנושב ועופף בכנפי רוח.

אלקיכם נגר הוא. הגמ' בחולין (ס ע"ב) מביאה ד' מקרים שהיו בין ר' יהושע בן חנניה לבין קיסר רומי ובהו. וז"ל הגמ': נאאמרה ליה בת קיסר לרבי יהושע בן חנניה, אלקיכון נגרל הוא, דכתיב 'המקרה במים עליותיו', חיימ ליה דעעביד לי מדש מסמוריתא. אמר, לחיי. בעא רחמי עלה, ואינגעה. חומצה בצוקה דרומי ויהבי לה מסמוריתא, דהוו נהיגי, דכל דמנגע ברומי יהבו ליה מסמוריתא ויתיב בצוקה וסתר דוללי, כי היכי דליחזו חינצי וליבעי רחמי עליה. יומא חד הוה קא מליף בסת, הוות יתבא וסתרה דוללי בצוקה דרומאי. אמר לה, שפיתא מסמוריתא דיהב ליך אלקי. אמרה ליה, חיימ ליה לאלקיך לשקול מאי דיהב לי. אמר לה, אלקי דידן מיהב יהיב, משקל לא שקיל. וכתב המהר"ל (חידושי אגדות, חולין שם) שריב"ח העניש את בת הקיסר מכיוון שהתכוונה להתגרים בלפי הש"ת, שהיות אלה 'נגר' ת"ו, המשקול לא שקיל. ואמר המהר"ל שם בת הקיסר סופר (שם): **נגרל הוא דכתיב המקרה במים עליותיו.** בערוך פירש, מסתירותא, עץ שכורכים עליו חוטי פשתן הנטווים לחרוזה. ונראה לי, משום שכי נקיט מלורע בידיה, כי הוא ספריל בין הדגיקים בלשון הרע, ומיקווו לחבר נפרדים ועשות שלום, והיינו טיווי הפשתן ותריגתו, כי הפשתן גדל בד בבד, וע"י הטוויה ותריגה מתחברים הנפרדים. והנה כיון שנאמר (תהלים קד) 'גבה עיניים לאו לן לוכול', וכן 'גָּבַהּ וגאון וגו' שנאמר' (משלי ח). ובפופן דומה מוכח בדגל מחנה אפריים (דרוש לפורים): שמעתי בשם מדוני מהי זקיני זללה"ה על פסוק 'ה' מלך גאות לבש', שדיקדק, הא לימה (מגילה לא) 'בכל מקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה, שם אתה מוצא ענוותנותו', והיכן נרמז כלן ענוותנותו. ותמר ז"ל שבפירוש הוא כך, 'ה' מלך גאות לבש', היינו שהלבוש הוא רק גאוה, אבל בתוכו פנימיותו בכיכול 'אתה מוצא ענוותנותו'.

הגאות של הקב"ה

שורש הגיאות דקדושה, היינו גאוותו של הש"ת, ע"ז מכניעין הרשעים והסט"א, שהם בחי' גאוה דסט"א (ליקו"ה הפקר ונכסי הגר ד, ח).

יהי מלך גאות לבש', וסוד מלבושו ית' עתה באור הגנוז, ולעתיד יתגלה (של"ה פסחים).

המלכות נקראת גיאות, לפי שאז תיראה ממשלתה בעולם (הרמח"ל על תהלים).

הנהגת ה' ע"ד הפלא והניסים, נקרא בכתבי הקודש בשם גיאות ה' (מלבי"ם תהלים סח, לה).

הגאוה הנאמרת אצל ה', מורה על שיתנשא על החוקים הקבועים שיסד בעולמו אל ענין נשגב מהם (מלבי"ם ישעיה יב, ח).

חצינא / גרזן

חצינא דנגרי הוא גרזן, והוא המעצד של חרש (ר"ח שבת קכג:).

עץ שם גזירתו נקרא גרזן (רש"י תהלים לא, כג).

מעצד הוא כלי ברזל יורכב על עץ, ותמונתו מפורסם אצל הנגרים (פי' המשניות להרמב"ם כלים יג, ד).

פירש"י ז"ל 'מעצד הוא כמין קורנס גדול של ברזל, והוא לבניין של ברזל', וי"מ שהוא כלי העשוי להסיר נסורת העליונה מן הקורה (שיטה להר"ן שבת קב:).

מעצד. כלי שמחליק בו הנגר את פני הלוח (רע"ב ב"ק י, י).

גרזן, אלו העכו"ם שחותכין את ישראל (ש"ך עה"ת דברים כא, ט).

גרזן הוא בחי' דין קשה (קה"י, גרזן).

גרזן. יש לדורשו על כללות עשר ספירות, יו"ד הוי"ות גימט' 'גרזן', וזה סוד 'ונדחה ידו בגרזן', 'ידו' סוד מלכות שהוא נכללת ג"כ בעשר ספירות גימט' גרזן כנ"ל, והיא נדחית למטה לכרות העץ, לזמר עריצים ולכרות הקוצים, וזהו עץ הרע, גם לרמוז לכרות העץ הטוב מהקוצים הסובבים לה, ולהוציאם מעמקי הגלות ומעמקי הקליפות (שם).

לְבוּש

יושבנתי בתוכם, ודרשו רז"ל, 'בתוכו' לא נאמר אלא 'בתוכם', מלמד שהקב"ה משרה שכינתו בתוך כל אחד מישראל. נמצא, כל אחד מישראל נקרא לבוש (ליקו"מ צד).

ההתפארות הוא בחי' לבושים, בחי' 'ה' מלך גאות לבש וכו'', כי 'רבי יוחנן קרי למאני מכבדותא', ועיקר חשיבות הלבושים הוא כשזוכין לעשות בחי' לבושין חדשים להשי"ת, שזה עיקר כבודו והתפארותו, כי אין המלך מתפאר בלבושי מלכות שיש לו מכבר, אפילו אם הם יקרים מאוד, כמו שמתפאר בלבוש חדש וגוון חדש (ליקו"ה ברה"מ ומים אחרונים ד, יא).

עיקר פגם הגאות הוא בהבגדים, כנראה בחוש כמה וכמה אובדים עולמם ע"י רדיפתם אחר בגדים ותכשיטים וכו', וכמו שאמר אדמו"ר ז"ל על פסוק 'ותתפשהו בבגדו וכו'' (ליקו"ה ערלה ה, יג).

כל ההוויות נקראים 'לבושים', כמו שארז"ל 'עשרה לבושים לבש הקב"ה בבריאה', ואמר בפסוק 'ה' מלך גאות לבש', והוא כענין 'עטה אור כשלמה', מצורף לזה מה שארז"ל 'שנתעטף הקב"ה כשלֹמה והבהיק זיווה מסוף העולם ועד סופו', וכוונת הפסוק על הפשט, שנתעטף בשם ה'. והכוונה באלו המלבושים 'כהדין קומצא דלבושא מינייהּ', הבן בעומקא דליבא (מצורף לחכמה לג).

יבודו לשון לבוש, ר"ל שהשי"ת כביכול מלובש אפילו בכל הנשמיות, וזהו 'מלא כל הארץ כבודו' (בעש"ט עה"ת פ' בראשית).

קראו חז"ל כל שמות התוארים והכינויים 'מלבוש' לשם העצם שהוא הוי"ה, וזהו 'ושמי ה' לא נודעתי להם', פי' לא נודעתי כי אם ע"י התלבשות שמות התוארים והכינויים, איש איש ללשונו ומעלתו (שם).

אמירה הוא לשון לבוש. השי"ת ברא עולמות במאמר, דהיינו שהתלבש עצמו בלבושים בכדי לברוא העולם, אבל מהות הבורא ית' אינו מושג לשום נברא בכל העולמות (קדושת לוי פ' לך לך).

לְבוּש הוא בחי' אור מקיף, וכל לבוש היא בחי' נוקבא בסוד 'נקבה תסובב גבר' (קה"י, לבוש).

לְבוּש הוא בחי' עולם יצירה, כי נשמה, גוף, לבוש, ודירה שבאדם, הן נגד אצילות, בריאה, יצירה, עשייה (שם).

שמיא וחילויהון אינון לבושין, וכנס"י דא גופא, ותלמיד חכם נשמתא, ועתיק נשמה לנשמה (שם).

הלְבוּש הוא מבחי' הצדיק שנסתלק מעוה"ז, ונעשה בחי' לבוש אליו ית"ש (שם).

מניצוצי הקדושות הנתעלים מן הקליפות נעשה לבוש לשכינה, וע"כ 'דודי ירד לגנו לרעות בגנים וללקט שושנים', ונדרש על השכינה שיורדת בחול לעוה"ז ללקוט הניצוצין, וע"כ ר"ת 'לרעות ב'גנים ו'ללקט ש'ושנים' עולה לבו"ש, רומז שמהניצוצין

מנפילת הַלְּבוּשׁ הזה נתהוה הגדלות. ובליקו"ה (יו"ד כללי גדלים ב, ג) מובאת הקדמה מסוכה להבנת ענין זה, וז"ל:

עיקר הגאוה והסתפארות אין רצוי כי אם כו לו לבדו יתברך, ואלו יתברך כביכול הגאוה והעזה הם מחדות ממש, כי 'במקום גדולתו אם תהי מונח ענוותנותו' (מגילה לא). וזה בחינת כלליות הגווינין, שכל הגווינין נכללין יחד ונעשה משיגיו הגווינין בחינת מחדות, כי הבריאה היא בחינת ים מלין, וזה בחינת גאוה ועזה, כי גאוה הוא בחינת יסוד שנמשך בעצמו ליש, שזה עיקר הגאוה. אבל ענוה הוא בחינת אין ממש. והנה"מ בעצם הבריאה נתלבש בכיכול, שזה בחינת בריאת העולם כנ"ל. וזה בחינת 'ה' מלך גאות לבש', כי הבריאה בכלל היא בחינת גאוה, בחינת ים כנ"ל. אבל אלו יתברך אמר הבריאה וקודם הבריאה כולא חד, בחינת 'ה' אחד ושמו אחד'. ועל כן הגאוה והענוה כולא חד, בחינת 'במקום גדולתו אם תהי מונח ענוותנותו' כנ"ל. וזהו בעצמו בחינת כלליות הגווינין, שמשיגי הגווינין כביכול נכללין בחדות פשוט, כי הגווינין בכללם הם בחינת חסד ודין, שהם נמשכין מבחינת קודם הבריאה ואחר הבריאה, כי קודם הבריאה כולו טוב וחסד, ואחר הבריאה משם אחיזת הדין, וכשנכלל יחד אחר הבריאה בקודם הבריאה, שזה בחינת כלליות גאוה דקדושה בעצמה, זה בחינת כלליות הדין בחסד, ואלו כל הגווינין הם בחדות פשוט כביכול, וזה בחינת לבושי גאוה והסתפארות של הנה"מ כביכול, שהם כלולים מכל הגווינין כביכול, שכל הגווינין נכללים ביחד בבחינת בחדות ממש כנ"ל. אבל למטה בשפין הבריאה, (...) נעשה מחלוקת ואלו נעשה גאוה ממש הם ושלוש, כי עיקר הגאוה, כשאין נכלל הם ושלוש הים בחין, ונדמה לו להחדש על עצמו שהוא ים ממש הם ושלוש, שזה עיקר הגאוה, כשאין מבטל החדש כל יאותו שיהיה נכלל בחין, שעי"ז לפי בחינתו נכלל בחר הבריאה שהוא בחינת ים, בקודם הבריאה שהוא בחינת חין, אבל כשים לו גאוה הם ושלוש, הוא מפריד הם ושלוש הים מחין, ואלו חין שלוש הם ושלוש בין חסד ודין כנ"ל.

מנפילת הלבוש הזה, נתהוה הגדלות, שהוא בחינת שבע בתי עכו"ם, שעי"ז גלו ישראל מארצם, כמאמר חז"ל (גיטין פח.) לא גלו ישראל עד שעבדו בה שבע בתי עכו"ם. ובשביל זה נקרא עכו"ם בלשון תפארת, כמ"ש (ישעיה מד) כתפארת אדם לשבת בית. כי הע"ז שהוא הגדלות, הוא מנפילת התפארותו. וזהו הא שבע שנין, זה בחינת הגדלות, שהוא בחינת שבע בתי ע"ז כנ"ל.

לא גָּלוּ ישראלֹ עד שעבדו בה שבע בתי עכו"ם. כלומר בגיטין (פח ע"ב): אמר רבי יהושע בן לוי, לא מרכה מרן ישראל על שעבדו בה שבעה בתי דיינים עבודה זרה, ואלו הן, ירבעם בן נבט, ובעשא בן אחיה, ואחאב בן עמרי, ויהוא בן נמשי, ופקח בן רמליהו, ומנחם בן גדי, והושע בן אלה, שנאמר ׳אֶמְלֹךְ יִלַּח הַשָּׁבָעָה, נָפְקָה נַפָּקָה׳, כתיב שמשה בשלשה יומים, וכתיב ׳וימרוד. ופירש"י (שם): שנשבעו מלכים של מלכי ממלכי ישראל. והנך דמלכי יהודה לא מצינו, שהוי כבית דין לחמד. המלך ובנו ובן בנו וכל מלכים שקמו מזרעו אחריו קרי חד בית דין. שלוס בן יבש וזכריה לא קאמיר, לפי שלא מלכו שנה שלימה, וכן זמרי, אבל עמרי מצינו של אחאב על שם בית דינו של אחאב נקרא, ומפני שאחאב הרשיע לעשות יותר, נקרא הקלקול על שמו. כימי הושע בן אלה גלו עשרת השבטים, ומהכיא שעתא קרי לה מורכן, דהיינו ׳אֶמְלֹךְ׳, ו׳יֹלַח השבעה׳, שילדה השבעה מפחות לע"ז.

כתפארת אדם לשבת בית. כתיב בישעיה (מד, ח–יג) בנחמתו לישראל שלא יפחדו בגלותם מאומות העולם עובדי האלילים, אלא שידיהם בונים את אלילותם ומפארים אותם, לך אין להם כל ממש, וז"ל פסוק יג: חֵלֵךְ חָרָשׁ עֵצִי וּפָעַל בְּמַעֲצָדוֹת וּבְמַקְצֻעוֹת וּפְעָלֵהוּ בִּזְרֹעַ כֹּחַ גַּם יִרְעַב וְאֵין כֹּחַ לֹא שָׁתָה מַיִם וַיִּיעָף: חָרָשׁ עֵצִים נָטָה קָו יְתָאֲרֵהוּ בַּשֶּׁרֶד יַעֲשֵׂהוּ וּבַמְּחוּגָה יְתָאָרֵהוּ וַיַּעֲשֵׂהוּ כְּתֹאַר אִישׁ כְּתִפְאֶרֶת אָדָם לָשֶׁבֶת בָּיִת: ופירש המלו"ד (שם): **מי יצר אל.** מי עשה צורות כאלו, לעשות אל ולנקח פסל לבלי תועלת. **הן כל מבריו.** המתפארים אליו לעובדו. **ומעשים.** האומנים העושים אותו, הלא הם מבני אדם, ואיך אפשר שיעשו אל. **יפקצו נלם.** האומנים עם עובדי הפסל יתקבצו יחד ויעמדו להשכיל ולפחון בדבר, וכולם יחד יפחדו מה' ויבושו במעשיהם. **מרם נרוש.** עמה יספר מעשה הפסל, ואומר, האומן של ברזל יעשה מעצה, ופעל אומו ע"י גחלים, בזרוע ובמקבות יעשהו ומחדשו. **בזרוע כחו.** בזרוע בכוחו, וני"ת 'בזרוע' משמשת במקום שמייס, ור"ל בכל אומן כוחו. **גם רעב.** אף כשירעב לו יעזוב מלאכתו עד שלא נשאר בו כוח, וכשימות לו אחה מים עד שנעשה עייף ויגע, וכל זה מרוב חשקו בהמלאכה ההיא. **מרם פנים.** וכשנשלם מלאכת המעצה, אז אומן העליס יעטה קו המידה על הקורה, לחתכו במעצה לפי הרשום. **יפאהרו בשרד.** אחר זה יסמן תואר הפסל בצבע השרד, וע"פ המסומן יעשהו בחקלעות, והוא כלי מקבי הנגרים. **ובמחוגה** מקצב בו ליוריס עגולים לייפותו. **כתפארת אדם.** ר"ל שלוחתו מפוארה משאר בעלי חייס. **לשבת בית.** ר"ל כל עלמו לא נעשה אלא לשבת בבית, כי ממקומו לא יזוע.

יִלְקוּט הנחל

מנפילת הַלְּבוּשׁ הזה נתהוה הגדלות. מובא בביאה"ל (יח, יד): בדבר הגילות, שהודיעה הבת קול שנמשכת ממידת גאוותו בעלמו יתברך כדי שיתרחק מזה, ים להתפלל ולתמוך קלח, כי גם להיפך ים לומר לפי זה ולהיפכו מקטרג, כי הלא כל מידותיו יתברך קדושות בתכלית הקדושה, ומתוייניס אנחנו להידבק במידותיו [כמובאר בדברי חז"ל], כי כשאנו מתדבקים ומתעוררים בהם למטה, נתעוררים עי"ז גם למעלה בשורש, ואם ים ללמד להכיר את שפלותו ומקרוגו בתכלית השפלות בנגד הנה"מ בעצמו, אבל בנגד מדיניו, שהם כמוהו יולדי אשה, למה לו ליתגאה עליהם כל הדברים שבו נמצא ובכח לא נמצא, [כמו האוצר והגבורה וכו'], ועוד יהיה זאת לימוד עלום ומופלג בעבודה זרה מ"ו. אבל הגילה לעניות דעתי בדבר הלבוש שמבאר זאת חלמוד"ל ז"ל, שהוא ענין שם הקריאה והכינוי, שקורא ומכנה לעצמו בשם הגאוה [לעומת הענדלים בעולם], אבל עצם הגאוה בפשיטות מעוצו הוא בעיניו ולא נמצא אללו כלל. ובגילות שבאתחדות הענוה הנ"ל, [אשר בחמת אין זה בגילות כלל], מלוה שתין למעלה מלחיבה להידבק ולזכות אליה. אבל בחמת אין ביכולת הקדושה לזכות כלל לזה, זולת יוסף והדומה לו, הקדושים בתכלית הקדושה שבימודה עילאה הנ"ל.

מילואי חכמה

מנפילת הַלְּבוּשׁ הזה נתהוה הגדלות שהוא בחינת שבע בתי **עכו"ם.** ומיושו שגם לבושיו של הש"ת הם בחינת שבע, כלחיבת במדרש שוח"ט תהלים (לג): שבעה לבושין לבש הקב"ה, אחד בחלחמת היס, שנאמר 'ה' מלך גאות לבש', זה כנגד חלחמת היס שנאמר 'חחזיקה לה' כי גאה גאה', אחד בשיעי, שנאמר 'ה' עז לעמו יתן', כנגד עז שנתן לעמו בשיעי, ואחד כנגד בגל, שנאמר (ישעיה נט) 'וילבש בגדי נקם חלבשת', וכן הוא אומר (ירמיה נח) 'כי נקמת ה' היא נקמת היכלו', ואחד כנגד מדי, שנאמר (ישעיה סג) 'וילבש לצקה כשריון', וכן הוא אומר 'ומרלכי יצא מלפני המלך', ואחד כנגד יוון, שנאמר (ישעיה סג) 'ואעבט כמעיל קנאה', כך היו בני חשמונאי לבושי בגדים של קנאה, ואחד כנגד חדום, שנאמר (שם סג) 'מי זה בא מאדום חמוץ בגדים', שביעי ליומות המשיח, שנאמר (דניאל ז) 'לבושה כתלג חיור'. ופירש המהר"י כ"ץ (שם): **כנגד עוז.** פירוש, כנגד זה נאמר כאן 'לָבֵשׁ ה' עֹז' וגו'. **נקמת היכלו.** פירוש, שמזה אנו רואים שבגדי נקם לבש כנגד בגל, כי פסוק זה על בגל נאמר. **מלפני המלך.** פירוש, וזה היה במלכות פרס ומדי. **בני חשמונאי.** פירוש, שביעי יוון. ובפיקחא רבתי (לז) חמרו בחופן חמר קלח, וז"ל: 'כי הלבישני בגדי ישע' (ישעיה סא), ז' לבושים לבש הקב"ה מיום שנברא העולם עד שיפרע מאדום שנאמר 'ה' מלך גאות לבש', שנאמר 'לבש הוד והדר לבשת', כשנגלה עליו על הים לבש גאות, שנאמר 'ה' מלך גאות לבש', וכשנתן את התורה לעמו לבש עוז, שנאמר 'ה' עז לעמו יתן', כשנפקע מן הכשדיים לבש נקמה, שנאמר 'וילבש בגדי נקם', כשעמיד למתול עוונותיהם של ישראל ילבש לבוש לבן, שנאמר 'לבושה פתלג חויר', וכשעה שהמשיח נגלה לבוש לבוש לצקה, שנאמר 'וילבש לבוש חדום', וילבש לבוש חדום, שנאמר (ישעיה סג) 'מדוע חלבש לבושה ובגדיך כדורך בגת', וכשעה שהמשיח חמרו מלחלי השרת לפני הקב"ה, ריבונו של עולם, לבוש אחה שלבשת, אחה לך מכל לבושים הרחשונים שלבשת, שנאמר (שם) 'זה הדור בלבושו'. **לא** גָּלוּ ישראלֹ עד שעבדו בה שבע בתי עכו"ם. וכיולר המהר"ל בחיבוחיו לחגדות (גיטין פח ע"ב) ענין זה: כלומר שלא עבדו בה שבעה בתי דיינין, לא היה זה הסרה מן הש"ת בגמרי, כי אין קפק כי העבודה זרה הוא הסרה מן הש"ת, וכאשר בית דין עובד עבודה זרה יותר היה נקרא שים לב עבודה זרה כיבולה, כי אחחב נקרא לב, וכן שיש נקראו גם כן לב, שהם כנגד שיש לדעת שהם בעולם, דהיינו הַמֶּעֱלֶה והַמַּטָּה ולרבעה לדעין, עד שבע שהוא לא נקרא לב, רק שהוא הכל, שהם שבעה לדעין והחחחחע ביניהן, וזה הוא הסרה לגמרי מן הש"ת. ולכן לא חרבה חרץ ישראל, רק כאשר עבדו בה שבעה בתי דיינין עבודה זרה, ולבריה אלו יש לך להבין. ולכאשר היו כלן שבעה מחילות, אזי הם היו מבדילין בין הש"ת ובין ישראל, וזהו פרישה והבדלה לגמרי בכל מקום, כי שבעה הם מוללים לגמרי, וזה מבואר בכמה מקומות.

וְאני תפלָּה

וּתְרַחֵם עָלֵינוּ, וְתַשְׁמִרֵנוּ וְתַצִּילֵנוּ תָּמִיד מִגְּאוֹת וְגַבְהוּת וּמֵרָעוֹת רוּחָא, וּתְזַכֵּנוּ לֶאֱמֶנָה אֲמִתִּית בַּאֲמֶת לַאֲמִתּוֹ. חוּם וְחֶמֶל וְרַחֵם עָלַי כִּי קְפָנֵיךָ נִגְלוּ כָּל תַּעֲלוּמוֹת לֵב, וְאַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁאֵינִי יוֹדֵעַ שׂוּם דֶּרֶךְ מִדַּרְכֵי הָעֲנָוָה הָאֲמִתִּיוֹת, הַצִּילֵנִי נָא בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים מִכָּל מִינֵי נַאוֹת וּגְאָוִיוֹת וְגַסּוּת הָרוּחַ אֲשֶׁר הֵם תּוֹעֲבַת לְבָבֶךָ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "תּוֹעֲבַת יי כָּל גְּבַהּ לֵב", וְגַם יְחַרְנִישׁ שִׁפְלוּתִי בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, וְאֶהְיֶה שָׁפָל בְּעֵינַי לְמַטָּה יוֹתֵר מִמַּדְרֵגָתִי הַפְּחוּתָה וְהַשְׁפָּלָה מְאֹד, עַד שֶׁאֶזְכֶּה לַעֲנָוָה אֲמִתִּית כִּרְצוֹנְךָ הַטּוֹב בֶּאֱמֶת (ליקו"ת ח"ב, ה).

ע"י העוון הזה שהוא הגדלות וכו' עי"ז גלינו מארצינו כנ"ל ועי"ז עדיין לא חזרנו לארצינו. וצמ"מ של הרב מטשערין מפנה למגלה"ר (פנ"ת): למרו, כל מי שיש בו גסות רוח הוא נעקר מן העולם. (...) וכן מנשי דור המדבר גסות הרוח היתה בם, לפיכך ממו במדבר ולא נכנסו לארץ ישראל. (...) וכן בני ישראל, אחי כפרתן בכל מקומות מוסבותיהם, כשהיו בארץ ישראל היתה בהם גסות הרוח, ובה גלו מארצם, ולפילו לאחר שגלו מארצם שלחו ישראל את יחזקאל בן בוזי הכהן, כהן שקנה עבד מהו שיאכל בתרומה, אמר להם, כן הוא, שהוא מותר לאכול בתרומה, ואמרו לו, אבל אם אָכְלוּ רבו לאחרים מהו שיאכל בתרומה, אמר להן, היו רשאי לאכול בתרומה, ואמרו לו, אף אתה כן, כשהיינו בעירו ובהילכו של הקב"ה עבדנו את הקב"ה, עכשיו שגלינו בין העכו"ם נהיה כגויים וכמשפחות האדמה, ואמר להם יחזקאל, לפילו אם נעבדים עלמותיכם, ועיניכם מנוקרין, ודם פיכם בא לאחר, אחם צריכים לקבל מלכותו של מלך מלכי המלכים הקב"ה עליכם, משום שכן קיבלתם לו עליכם מתחילה ואמרתם 'כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע', והקב"ה המליך מלכותו עליכם שנאמר 'את ה' האמרת היום להיות לך לאלקים וללכת בדרכיו ולשמר חקיו ומלותיו וגו' ולשמע בקלו, וה' האמירך היום להיות לו לעם סגלה כאשר דבר וגו'", ואמר להם (יחזקאל כ) 'והעלה על רוחכם היו לא תהיה אשר אחם אמרים נהיה כגויים וכמשפחות האדמות לשרת עץ ואבן, מי חני נפש ה' אלקיכם אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם'. כרוך המקום ברוך הוא, שלין לפיהו משום פניס.

רבים הגוים האלה. כלכתיב בדברים (ז, יז): כִּי תֹאמַר בִּלְבָבֶךָ רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי אֵיכָה אוּכַל לְהוֹרִישָׁם: ופירש"י (שם): **כי תאמר בלבבך.** על כרחך לשון דילמא הוא, שאת תאמר בלבבך מפני שהם רבים לא אוכל להורישם, אל תאמר כן.

שהם בחי' מים רבים. והוא מלשה"כ בשיר"ש (ח, ז): מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה וּנְהָרוֹת לֹא יִשְׁטְפוּהָ אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הון בֵּיתוֹ בָּאַהֲבָה בּוֹז יָבוּזוּ לוֹ: ופירש"י (שם): **מים רבים.** המומות. **ונהרות.** שריהם ומלכיהם. **לא ישטפוה.** ע"י מוחק ומימה, ולפ ע"י פיהוי והסתה. **אם יתן איש את כל הון ביתו.** כדי להמיר להשתך. **בוז יבוזו לו.** כל חלה. הקב"ה ובית דינו מעידים שכך כנסת ישראל מתרפקת על דודה. וכדלאיתא בשמו"ר (מט, ח): 'מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה'. 'מים רבים' אלו העובדי כוכבים, שנאמר (ישעיה יז) 'כַּהֲמוֹת יַמִּים יֶהְמְיוּן', ואם היו מתכנסין כל העובדי כוכבים לבטל את האהבה שבין הקב"ה לישראל לא היו יכולים, הווי 'מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה', שנאמר (מלאכי ב) 'וַאֲהַבְתִּ אֶת יעקב'.

שע"י העוון הזה עדיין לא חזרנו לארצינו. מובא בציאה"ל (יח, לה): לכאורה יש להתפלא קלת מהרכבת ענין הגלות והבריחוק מה"י אשר ביאר במאמר הבָּאָה בר בר מינה, כי לא דיבר מזה מחילה, ולין זה דלכו הקדושה (ע"פ הכלל הי"ז מה"י הכלליים שבהקדמת ביאה"ל). אבל בהקדמתו מחילה ענין הבפרייס, ולמובנ בשם הזה על נפשות ישראל בגלותם שנקראים כן, יש לבאר זה בעיקר מלוקת הגלות [שהוא ברוחניות הנפשות כנודע], מה שלנו מתעפרים בעפר הטומאה שבארץ העמים, שהוא מכלית הסיפך מקדושת התורה הנ"ל, ובהשתדלות משה להוציאם משם להכניסם לא"י, הבינו זאת יותני וממילא שרוצה להכניסם בשם תלושת התורה, וממילא מבואר בכל זה, שכמה שנתרחקים ע"י הגילות והכבוד דסט"ח מקדושת התורה הנ"ל, נתרחקים עי"ז גם מקדושת הארץ, ולא מטיח לארעא כמובנ לפ. **דנפישי מיא מחמת שהעכו"ם הם רבים.** וכתב בשמי הגאון (יח): ודקס"י פירש בזיר השירים על פסוק 'מים רבים לא יוכלו לכבות', שקאי על הגויים הרבים. ובציאה"ל (יח, לד) הקשה ומירץ בענין זה, ח"ל: לכאורה יש להתפלא בגילותו ל'נפישי מיא', שהמיא רומזים על העכו"ם, ולא הבינו על זה למה מהכמוב בלשון הקדושה. אבל בהמבואר מדבריו הקדושים הנ"ל שיוסף ותמיו, בללילות ישראל, יהיו בחלקי הכבוד דקדושה, יש לבאר שהמיא על הכלל הסובב בכל דבריו הקדושים, שזה לעומת זה יהיו העכו"ם בהכבוד דסט"ח, שמבאר אח"כ בענין המיא רבים, ומשם נלפל הרחיב גם למה שנקראים בשם 'נפישי מיא', 'רבים הגויס וכו'".

משום דרדיפי מיא. וכתב בציאה"ל (יח): מי שעומד במרדו, ובינו נותן כלל שום סיוע להרוסה להוליחו ממיא דרדיפי המוב"פ, לי לפשר בשום חופן להוליחו, כי מלולת הגילות והניחוף יסחפוהו ויוריזוהו לעפר ותרן לללות ותופן, המגשמת ומסבכת מליחו גם דברי מורתו הקדושה, לפל יהיה לו בה שום הרגשה כלל, ועוד בגלוחו ייחבא ויתהווה לעובד עבודה זרה וכופר כמוב"פ, עד כי יחמשך ויתגשם בפיהם דבריו הקדושים, להתהפך להם לפס מוות לגמרי חס ושלום. (...) אבל לותם הזוכים להיחמר על כל פניס ע"פ הלכות התורה כמוב"פ, ועוד יחייחדו ויתקרבו לבחינת יוסף המוב"פ, וזוכים כל אחד להכיר שפלותו ופחיתות מדריגתו עד עפר ותרן ממש, נכללים עי"ז בחכלית ענוותו, שהוא בעוסק גדולתו דייקא הוא עניו יותר מכל האדם אשר על פני האדמה, עד שנתקיים על יזו גם בהם הכתוב המוב"פ 'והאדם החיה מְאֻבָּזוֹ', להחיר בזוי התסובה מיום אל יום, עד כימי לחם ממלרים ממ"ט ימי התסובה לקבלת תגובת התורה, עול ילחה לנפש נפלאות עומקה עד בלי גבול.

הכבוד שהוא בחי' מים בחי' אל הכבוד הרעים ה' על מים רבים. וכתב הפל"ח (יח, ג): על לרך שפירשו המפרשים שם שכבודו יתברך נרחה ע"י מי הגשמיים, כמ"ש (תיהי טו) 'עָשָׂה גדלות עד אין מקר וכו'', ועיין מבלי חי"ת 'פֵּלִין מַעֲנִיּוֹת נכבדי מים', ובישעיה ס"ו 'וכגחל שוטף כבוד גויס'. ושוד ביאר בזה בציאה"ל (יח, לה): גרחה מבואר שמפרש [כפירוש המלותם], 'אל הכבוד הרעים' בקולו 'על' העכו"ס הנמשלים ל'מים רבים'. וכן יש לבאר מפירוש רס"י בדבר 'קול ה' שֹבֵר וכו'', שפירש שהוא כענין שנאמר 'וירעם ה' בקול גדול על פלשתים'.

מילואי חכמה

ע"י העוון הזה שהוא הגדלות וכו' עי"ז גלינו מארצינו כנ"ל ועי"ז עדיין לא חזרנו לארצינו. ומובא בשולחות יעקב יוסף (פ' נשא): הנה כשנתקוה קיבא גרס מורכן ביהמ"ק וגלות ישראל, נדע מהא דלימא בסנהדרין (דף נח) 'אמר זעירי אמר רבי חנינא, אין בן דוד בא עד שיללו גסי הרוח בישראל, שנאמר (בפניה ג) 'כי אז אסיר מקרבך עַלִּיזֵי גַּאֲוָתֶךָ ולא תוסיפי עוד גבה קדשי', וכתיב (שם) 'והשארתי בְּקִרְבֵּךְ עַם עָנִי וָדָל, וחסו בשם ה'', וכו'', ואם כן על כרחך מוכח דמשום זה נכרפה בית גלוחינו, לפילמא במדרש פרשה זו (ויק"ר ז) 'ניסיון קילוסין, כל המחגאה נידון בשם', והגלה יהודה מעוני, כמו שנאמר (מיכה ה) 'גבעה יהודה מֵעָנִי', ר"ל מחמת עוני, כי 'סימן לגסות הרוח, עניות' (קידושין מט), ולכך בחיקון הקלקול, שיללו גסי הרוח, מזי יבוא בן דוד.

(המשך)
אלו נעשה לבוש להשכינה (שם).

כבוד לשון לבוש, וענין הלבוש הוא למען הצנע אור העליון (קה"י, אלקים).

כל קנייני המידות והמעלות המתעצמים בנפש נקראו בשם לבושים, שבם תתלבש הנפש, והקניינים יתעצמו בנפש ע"י הפעולות, שמתוך שיתרגל במעשים טובים, ישובו להיות קנין תמידי בנפשו שתתלבש בהם תמיד (מלבי"ם משלי לא, יג).

עכו"ם

עכו"ם נקראים צל, כמ"ש 'הוי ארץ צֶלָּצֵל כנפים', והם מכסים אור השמש (ליקו"מ לא, ט).

העכו"ם הם מבחי' המדמה, שהוא כוח הבהמיות (ליקו"ה עבודת אלילים ג, ב).

העכו"ם נקראים אדם בליעל, ורוח מסאבתא שולט (יערות דבש ח"א, ד).

כל העכו"ם הם יושבים תחת מזל שבתאי, שמורה על ביטול וחורבן ושממה ועצבות כנודע (יערות דבש ח"ב, ב).

יש בקליפות פנימיות וחיצוניות, ובבחי' הפנימיות נפשות הגרים הנקראים קלי' נוגה, ונפשות עכו"ם הם חיצוניות (שמן ששון על ע"ח ג, שער קיצור אבי"ע ז).

מים רבים

יש קולות דסט"א, שהם בחי' 'מקלות מים רבים אדירים' (ליקו"ה אפטרופוס ג, י).

מים רבים הם בחי' ריבוי הצדות המתרגשות ובאות לעולם רח"ל (ליקו"ה מתנה ה, לד).

'הרעים' גי' שכ"ה, שהם דין, וגם ר"ת 'ה'רעים יי' ע'ל מ'ים ר'בים' ר"ת הרע"ם, והוא סוד ב' שכ"ה, שהם דינין כפולין (פע"ח שער השבת ח).

עצה ותושיה

הגדלות היא שבע בתי ע"ז, ועי"ז גלו ישראל מארצם, וע"י עוון זה, עדיין לא חזרנו לארצנו, מחמת שרודפים אחר הכבוד, ע"י הגדלות (קיצור ליקו"מ בהדרנ"ח יא, ח).

ואני תפלה

יְרֻם וְנִשָּׂא, שׁוֹכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ תִּשְׁכֹּן, וְאֶת דַּכָּא וְשִׁפַּל רוּחַ, לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחֲיוֹת לֵב נִדְכָּאִים", וְבִנְי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְהָפִיק דַּרְכֵי הָעֲנָוָה הָאֲמִתִּיִּית כְּאֶמֶת לַאֲמִתּוֹ כְּרָצוֹנְךָ הַטּוֹב, "כִּי בַעַר אָנֹכִי מֵאִישׁ וְלֹא בינת אָדָם לִי", וְאֵין אִתִּי יוֹדֵעַ עַד מָה שׁוּם דֶּרֶךְ מִדַּרְכֵי הָעֲנָוָה הָאֲמִתִּיִּית. (...) וְגַם כְּבָר גִּלִּיתָ לָנוּ גְּדֹל בְּזוֹי הַגַּדְלוּת שֶׁהוּא שִׁנְוֵא בְּעֵינֶיךָ מְאֹד, כִּי הַגַּדְלוּת וְהַגַּבְהוּת הוּא תּוֹעֲבַת יי אֲשֶׁר שָׂנֵא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "תּוֹעֲבַת יי כָּל גְּבַהּ לֵב", וְנַחְשֹׁב בְּעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה וְכַאֲשֶׁרָה. וְעַתָּה לַמְּדֵנִי וְהוֹרֵנִי אֵיךְ יְזַכֶּה בְּעֵר וְנַעַר וְחָסֵר דַּעַת כָּמוֹנִי, לֵידַע דֶּרֶךְ הָאֲמֶת בָּזֶה, אֵיךְ לְהִתְנַהֵג בָּזֶה גַּם עַתָּה וּלְמִי תּוֹסִיף עוֹד נְבִיאֵי קָדְשֶׁיךָ, וּכְתִיב (שם) 'וְהִשְׁלַכְתִּי

(ליקו"ת ח"ב, כ).

עיקר אריכת הגלות שאין יכולין לשוב לארצינו הוא רק מחמת עון הגדלות ורדיפת הכבוד. ומובא בזוהר הקדמה (יח): וזה 'ועתה יי'כשו מרע', כי עיקר שלימות כבודו ית' הוא ע"י עתה וקטנות. ועל כן יהושע ע"י תלוי בשמירת הברית, כמ"ש 'ונתתי לך את הארץ הזו', (על מנת 'ואתה את בריתי תשמר', כמו שאמרו ז"ל, כי שמירת הברית הוא בחי' הוש"ו של כבוד. וזה 'וְחָלָץ וכו' בחל שדי', שהוא בחי' ברית ועניה כמבואר בפנים, 'וגם הֲקִמֹתי את בריתי אתם להם את ארץ מגוריהם', ותרגומו 'ואקים קיימי עם אינון', בחי' תשובה כמובא בליקו"מ מניעת סי' ע"ט, כי ע"י כל הנ"ל זוכין לדיבור הממיר לו לתשובה.

אבל איך זוכין לזה וכו' הוא ע"י שמירת הברית. בענין שמירת הברית כתב בליקו"ה (לו"מ תפילין ו, ז): מי שפשר לידע ולהודיע ולהגדיל שם ה' כי שם ע"י הדיבור החמת, כי הדיבור החמת הוא בחינת דיבור קדושה דאמירה, כמ"ש בזהר הקדוש 'דיבור מלך דעטיר ברית', ומשם נמשכת ברית יונקין כל הדומות, אבל את זה לעומת זה עשה אלקים, כי הסט"ם והקליפה שנמשך מזוהמת הנחש מתגברת שם דיבור ביותר, ועל כן זשירין חיזון זוכין לקדושה הברית בחינות, כי תפילו הכשרים חיזם זוכין לקדושה וזת כרלוי, לך תעפ"כ תשרי למי שחיזו פוגם על כל פנים פגמים גמוריס מ"ו, אבל בעוונותינו הרבים שכיח הרבה מה שכשיח שפוגמים מאוד וכו' רחמנא ליצלן, כידוע בדורות הללו, ומשם כל הערבוביות שבעולם, שאין יודעין היכן הדיבור החמת וכו'. וזה בחינת מלחמת עמלק שבכל דור, כי עמלק הוא זוהמת הנחש שבכולל מכל הרעות שבכל הד' יסודות, שהם בחינת כלל כל הגלויות, בבחינת (במדבר כד) 'רִאשִׁית גּוֹיִם עמלק', והוא 'מעולם לועמה מרדות ליסראל', כי בכל דור ודור הוא מורד על הכלל ועל הפרט כל יום, כי הוא השטן הוא המסית וכו'. כי בחבילה מסית את כל אחד בתאוותיו ומידותיו הרעים למה שמסיתו, ומחטיאו בעוריו ובילדותו בפגם הברית כמו שמחטיאו, ואח"כ מסיתו לדדוף אחר גדלות להיות להטו אחר הממון וכו', ולרדוף אחר הכבוד וכו', כי כל הקנאה והתאוה והכבוד וכו' וכל המידות רעות, הכל נמשך מקליפת עמלק. ולפי זה נכל זה, אף גם עושה ערבוביא גדולה, עד שנעשה קטגוריא גדולה בין התלמידי חכמים, ומרבה ומגדיל השקר בעולם עד שמכניס דעות זרות וכפירות הרבה בעולם, ומקיים מה שלמים שאומרים שרוצים בחקות יסראל וכו' כידוע כל זה, ומי שפשר להתריך בזה כאן.

שיתרחקו מהגדלות עד קצה אחרון. מובא בפרי"ק (ד, קפ): לשמרו על זה הנהוג עתה בעולם לנטות את כל אחד בתארי כבוד, כמו כ' ו'הגאון' וכו', הלוואי ונזכה בימי מיינו להגיע למדריגת שֶׁמֶּנּוּ בעשעני בלבד, ומה לנו לתארי כבוד שהיום הולמים אותנו כלל וכלל.

איך זוכין לזה לשבר הגדלות וכו' הוא ע"י שמירת הברית. ומובא בריש הליתניעס (יפ) גבי סוד תקיעות שופר ותיקוני המלחמר המזכריס בלק, וז"ל: תיקנו רז"ל לתקוע בשריס ותרועה. שבריס הוא כנגד ניטול הגאוה, בחחי 'לפני שבר יגבה לב תים', וכן 'לפני שבר גאון', ותרועה הוא 'ילולי יליל', זה כנגד פגם הברית שבא מהקליפה שנקראת לילי"ת מפני שמיללת כמובא. ותחילה תוקעין שבריס, כי זה תלוי בזה, בחחי 'ותשת תים נפש יקרה תלוד' כמובא בפנים. גם מובא שבריס תרועה הם כנגד יצירה ועשייה, בחי' יהודע תמלה הנ"ל, ועל כן תוקעין פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה. תקיעה פשוטה, לומיות תקיע"ה בחי' יהודע עילאה כמובן, ותא"כ תרועה היא בחי' יהודע תתאה הנ"ל, ותא"כ תוקעין פשוטה לאחריה, כי לעתיד גם יהודע תתאה יהיה בבחי' לומיות י"ה כמובא בבחינים, שזה בחי' 'ביום ההוא יהי"ה ה' אחד וכו'". ועל כן אין תוקעין בשבת, כי אז נמשכין כל הבחינות הנ"ל ע"י קדושת שבת בעצמו.

ילקוט הנחל

מילואי חכמה

עון הגדלות ורדיפת הכבוד. ומיושן בבמדב"ר (ד, ב): כתיב (משלי כה) 'אֹכֵל דבש תהדר לפני מלך ומכבוד גדליס אל תעמד'. אם לפני מלך בשר ודם צריך אדם להזהר שפלות בעלמו, קל וחומר לפני המקום, ותניין, 'הווי עז כנמר, וקל כנשר, ורץ כצבי, וגיבור כארי, לעשות רצון חבין שבשמיים', ללמדך שאין גאוה לפני המקום. אליהו אומר, כל המרבה כבוד שמיים וממעט כבוד עלמו, כבוד שמיים מתרבה וכבודו מתרבה, וכל הממעט כבוד שמיים ומרבה כבוד עלמו, כבוד שמיים במקומו וכבודו מתמעט. (...) אתה למד שלא יהיה אדם גאוה לפני המקום, שכל המתגאה לפניו מתבזה, וכן הוא אומר (שמו"ב ג) 'כי מכבדי אכבד ובזַי יֵקָלּוּ', וכן אתה מוצא בדוד מלך ישראל שלא נהג עלמו בגאוה לפני המקום אלא ביזה עלמו לפניו כהדיוט, להרבות כבודו של מקום. ועוד אימא בילקו"ש (שמו"ב רמז קיט): אמר הכתוב 'גַּבָּתַי אדם תשפילנו ושפל רוח יתמך כבוד'. כל מי שבורח מן הכבוד, הכבוד רודפו אחריו. שהוי ברח מן הכבוד ונתגאה עליו, שנאמר 'וישלחו עוד בה', הֲבָא עוד הלם חים, ויאמר ה' הנה הוא נתפש אל הכלים', (...) ברח מן הכבוד ורדפו אחריו, שנאמר 'הרליחם אשר אתר בו ה' כי אין כמוהו בכל העם', ומיניה נין ירושבעל רודף אחר הכבוד, ובכבוד ממנו. ובפתוח (ו, ו) גבי מ"ת מיודות שהמורה נקניא בהם, כתב היעב"ץ (שם) נלמוד המשנה 'ומתרחק מן הכבוד ואינו רודף אחר הכבוד, וז"ל: יש להסתיים בזה, שם הוא מתרחק מהכבוד אע"פ שיכבדוהו, אין לריך לומר שלא ירדוף אחריו, ואם כן נרחה מיותר. והנרחה לי, לפי שיש מנשים ירדפו אחר הכבוד, ובשאר יימשך הכבוד אחר אם יתרחקו ממנו, והם מרלים עניותמיהם בזה, ואלה הם מי שאותם הגאוה בליבותם והם משתדלים לקנין ענפיה, ולכן אמר 'המתרחק', כי הוא נוהג מן הכבוד בהחלט, בשאר ובגלוי.

הגדלות ורדיפת הכבוד. וכתב במשלית יסרים (פי"ל) גבי רדיפת הכבוד, ובהיות העניה בשביל הכבוד, בזה"ל: כלל ענין הגאוה הוא זה שהאדם מחשיב עלמו בעלמו, ובלבבו ידמה בי לו גאוה תהילה, ומחמת זה יכול לימשך מסברות רבות מתלפפות. כי יש מי שיחשיב עלמו בעל שכל, ויש מי שיחשיב עלמו גאה, ויש שיחשיב עלמו גדול, ויש שיחשיב עלמו חכם. כללו של דבר, כל אחד מן הסברים הטובים שבעולם, אם יתגאה האדם שֶׁיִּגְאֶה בו, הרי הוא מסוכן מיד ליפול בשאת זה של גאוה. לך תאמר שקצב האדם בליבו היותו חשוב ולחוי לתהילה, לא תהיה התולדה היוצאת מן המחשבה הזאת אחת בלבד, אלא מולדות רבות ומשונות מחלקה ממנה, ותפילו הפכיות נמלא בהן, ומולדות מסיבה אחת ומחשבה לבד אחד מתכוונות. הנה יימלא גאה אחד שיחשוב בליבו שכיוון שהוא רלוי לתהילה, והוא מיוחד ורשום בחעלמו כפי מחשבתו, רלוי לו גם כן שיתנהג בדרך מיוחד ורשום בכבוד רב, בין בלבושו בין בשאר בקומתו בין בדיבורו ובכל מעשיו, לא ילך אלא בחחת גדול עקבו בלד גדולו, לא ישב אלא אפרקדן, לא יקום אלא מעט מעט בכחק, לא ידבר עם הכל אלא עם נכבדי העם, וגם בייחס לא ידבר אלא מלחמרים קלרים במחמרי התרפיס, וכל שאר מעשיו בחעוותיו בפעולותיו במלבושיו ובמשאו במנהגותיו ובכל דרכיו, יתנהג בכבידות גדול כאילו כל עלמיו תבן או חול. ויימלא גאה חבר שיחשוב שלפי שהוא רלוי לתהילה ורב המעלות, צריך שיהיה מרגיז בחרון ושהכל יעשו מפניו, כי לא יאות שיהרסו בני האדם לדבר עימו ולבקש ממנו דבר, ואם יעפילו לעלות אליו אוי הוא לָהֶם נקודו, וברוח שפתיו יהומת בעוות להם עזות, ופניו זועפות בכל עת ובכל שעה. ויש גאה אחר שיחשוב בליבו שבבר הוא בכל כך גדול ומכובד עד שאי אפשר לכבוד שיתפרש ממנו, ואינו לריך לו כלל, ולהלחות הדבר הזה יעשה מעשים בחעשה הנעיגו, ויפריז על מידותיו להלחות בפלות גדול ועגוה עד אין תקר, ולבו מתנשא בקרבו לאחור, אני בל כך הם וכל כך נכבד שבבר אינו לריך לכבוד, ואין לי אלא לזוחר בעיגו, כיוון שבבר בא הוא אלליי. ויימלא גאה אחר שרולה להיות נרשם הרבה בחעולותיו והתייחד בדבריו, עד שלא די לו שיהללוהו כל העולם על המעלות אשר הוא מוסד שים בו, אלא שרולה שעוד ירבו להוסיף בהחלטו שהוא העניו שבעניוים, ונמלא זה מתגאה בעניותו ורולה בבבוד על מה שמרחיב עלמו בורת ממנו. והנה גאה זה יש בעלמו אחת קטנים ממנו הרבה או אחת נגזים שבעשב, שיחשוב להרלות זה בחליא העניה, ובבר לא ירלה בשום אופן מאומרי הגדולה וימלן בכל העלויים, ולבו אומר בקרבו, אין מכם ועניו כמוני בכל הארץ. לחנם גאים בחלה, אע"פ שבחשובה מרחיס עלמם עניוים, לא ייבלו מבחולות להם, שבני ידיעתם מהיה מתגאים גאותם בלהבה היוצאת מבין הארבים, ובבר אבלו אבותיו ז"ל (במדב"ר יח) משל, לבית אלא אחד מבן והיה בבית אורין והיה הבבן נכנס בהם, לאחר ימים התחיל אותו הבבן שהיה בתוך אותם האורין יוצא, ידעו הכל כי היה אותו הבית של בבן, כן הדבר הזה, שלא יוכלו אתיל להסתיר את עלמם, ומשבחתם הרעה שהיה ניכרת מתוך מעשיהם, לך דרכיהם הם בעונה פשוטה ומפולות מרוחה.

ארץ ישראל

עיקר קדושת א"י הוא בחי' תיקון הברית שתלוי בקדושת המחשבה, בחי' 'צדיקים יירשו ארץ' (ליקו"ה בית הכנסת ה, כג).

מגבו"י א"י ואילך הוא אחיזת הסט"א, שנאחזים בשבעים שרים המושלים בחוץ לארץ, שהם עומדים סביב א"י (ליקו"ה סעודה ד, ח).

ארץ חיים היא א"י (רש"י ישעיה נג, ח).

א"י אמצעות הישוב היא נחלת ה' מיוחדת לשמו, לא נתן עליה מן המלאכים קצין שוטר ומושל, בהנחילו אותה לעמו המייחד שמו, זרע אוהביו (רמב"ן ויקרא יח, כה).

בחינת אל הכבוד הרעים ה' על מים רבים (תהלים כט), על ידי זה אין יכולין להגיע ולחזור לארץ ישראל, היינו על ידי רדיפת הכבוד והגדלות, כי עיקר אריכת הגלות שאין יכולין לשוב לארצינו, הוא רק מחמת עון הגדלות ורדיפת הכבוד כנ"ל. כל זה הודיעה להם הבת קול, גודל ביזוי הגדלות, כדי שיתרחקו מהגדלות עד קצה אחרון כנ"ל. ואז כבוד השי"ת בשלימות כנ"ל, ואז זוכין לדיבור המאיר, שהוא בחינת ציפרתא הנ"ל, כנ"ל. אבל איך זוכין לזה,

אל הכבוד הרעים ה' על מים רבים. כדכתיב בתהלים (כט, ג-ה): קוֹל ה' עַל הַמָּיִם אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים ה' עַל מַיִם רַבִּים: קוֹל ה' בַּכֹּחַ קוֹל ה' בֶּהָדָר: קוֹל ה' שֹׁבֵר אֲרָזִים וַיְשַׁבֵּר ה' אֶת אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן: ופירש"י (שם): **קול ה' שבר ארזים.** המומות, כענין שנאמר (שמו"ב ז) 'וירעם ה' בקול גדול על פלשתים וגו'', 'כי מקול ה' יֵחַת אשור' (ישעיה ל). ופירש המצו"ד (שם): **קול ה'.** מז ישמע קול ה' להמריד העכו"ם הנמשלים לנחלי מים. **ארזים.** ירעם בקול. **ה' על מים רבים.** ה' ירעם בקול על הנמשלים למים רבים. **ארזים.** הוא משל על מלכי עכו"ם. ועיין לעיל בשמ"ע ד"ה 'וכבוד שהוא בחי' מים וכו'.

ואני תפלה

עַל כֵּן עָזְרֵנִי יי אֱלֹהָי, שֶׁלֹּא יִתְבַּלְבֵּל דַּעְתִּי בְּשׁוּם צַד פְּנִיּוֹת וְנָאוֹת כְּלָל, וּתְרַחֵם עָלַי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים וְלֹא תְּנִיחֵנִי לְתַעְוֹת בְּדַרְכִים נְבוֹכִים, חָס וְשָׁלוֹם. וְתַעֲשֶׂה בְּרַחֲמֶיךָ אֶת אֲשֶׁר בְּחֶקְקֵךְ אַלָּף, וְאֶת מִשְׁפָּטֶיךָ אֶשְׁמֹר בֶּאֱמֶת בְּהִבָּלִית הָעֲנָוָה בְּאֱמֶת לְאֱמֹתוֹ. וְתַעֲזְרֵנִי שֶׁאֶאֱחֹז בְּשֶׁעָה שֶׁתְּזַכֵּנִי לַעֲשׂוֹת טוֹב, שֶׁלֹּא אֵדַע מַעֲצָמִי כְּלָל לְעוֹלָם (ליקו"ת יא).

זיז שדי. כדכתיב בתהלים (ג, י–יא): כִּי לִי כָל חַיְתוֹ יָעַר בְּהֵמוֹת בְּהַרְרֵי אָלֶף: יָדַעְתִּי כָּל עוֹף הָרִים וְזִיז שָׂדַי עִמָּדִי: ומרגש יונתן (שם): [נב]גלין קדמי כל מיני עופא דפרחין בחויר שמיא, ומרגול ברא (דקרפוליה שריין בארעא וריפיה מטי בשמיא), מרגן קדמי.

עוֹף אחד יש בשעה שמפריש את כנפיו הוא מחשיך את השמש. כדאיתא בגמ' (יט, ב): רבי יהודה בר סימון אמר, כל שנפרע אחר מבירו אינו אלא בתביבו, (...) מקורות ברביעי ועופות בחמישי. אמר רבי יהודה בר סימון, 'זיז' עוף טהור הוא, ובשעה שהוא פורח מכסה גלגל חמה. ולמה נברא לְחַמֵּר הכל, לִמְלוֹט בכל קולמו. ופירש הטעם יופי (שם): **זיז עוף מסור הוא.** דכתיב 'ידעתי כל עוף הרים וזיז שדי עמדי'. ודעת חז"ל שהוא עוף, דגבי 'כל עוף הריס' מייתי ליה. ומה שאמר שהוא טהור, מדכתיב התם (תהלים ג) 'אם תרעב לא אמר לך', ולא שייך לומר מכילה נטמאים. (...) ובערוך ערך 'זיז' גרס 'עוף גדול'. ועוד תימה בויק"ר (כג, י): 'ה' ממיר מקורים, מה שמקרתי לך התרתי לך. (...) רבי מנחמא ורבי ביבי ורבי לחמא ורבי יוחנן בשם רבי יונתן אמרו, תחת מה שמקרתי לך התרתי לך. תחת מיקור דגיס, התרתי לויתן שהוא דג טהור. תחת מיקור עופות, זיז עוף טהור הוא, הדא הוא דכתיב 'ידעתי כל עוף הריס וזיז שדי עמדי'. אמר רבי יהודה ברבי סימון, בשעה שהוא פורס את כנפיו מכסה גלגל חמה, הדא הוא דכתיב (תיוב נט) 'הֲמִפִּיצְךָ יַחֲבָר גֵּץ יִפְרֹשׂ כנפיו לתימן'. ולמה נקרא שמו זיז, שכל הבריות מזדעזעות ממנו, כשהוא פורס את כנפיו מכסה גלגל חמה, הדא הוא דכתיב (תיוב נט) 'הֲמִפִּיצְךָ יַחֲבָר גֵּץ יִפְרֹשׂ כנפיו לתימן'. ולמה נקרא שמו זיז, שכל הבריות מזדעזעות ממנו, כשהוא פורס את כנפיו מכסה גלגל חמה, הדא הוא דכתיב 'ידעתי כל עוף הריס וזיז שדי עמדי'. אמר רבי יהודה ברבי סימון, בשעה ש

נקרא שמו זיז, שיש בו כמה מיני טעם מזה ומזה. וכתב העץ יוסף (שם): מע"פ שיש רמז ענייניס נסתרים בדבריהם ז"ל בענין בהמות ולויתן, מכל מקום הדברים כפשוטן, כי ה' יכילנו לעתיד מהסס, לצדי שיזכה לכך. וכן רמוי לומר כן בענין זיז שדי, שלא שלין זה דוגמת התכילה בעולם הזה שהוא רק שביעת הגוף, כי אם מזון הנפש, כמו שהיתה תכילת אדם הראשון בגן עדן, וכמו שָׁמָּן שמזרו (יומא עה) 'למה שמלאכי השרת תוכלים לותה'. **זיז עוף משור סוף**. מדכתיב 'עמדי', וכדרך שמזרו חז"ל (סנהדרין נט) 'אין דבר עומד יורד מלמעלה'. **מכשה**. מפרש 'נך' לשון גילוח השמש, שבאמרתו יסך גילוח השמש, שכפי גודלו אי הוא מכסה ובנגיפו לפני השמש ומסתיר אור מהעולם. ואין קושיא ממה שלא נראה לעולם התכלות השמש בנגיפו, כי אולי עמידתו בתופק אחר זולת התופק אשר אנו בו, והשומדים בתופק שהוא ירגישו בזה. **זיז שיש נו וכו'**. דרש 'זיז' נוטריקון 'מזה ומזה'. **כמה מיני טעם**. שכל מאכל שיראה מוגלים בו טעמו.

הוא מחשיך את השמש. בילקוט (יל, טו): בהמבואר הל"ל מדבריו הקדושים, שהימולה מתחה נחשב כנגד היחולה עילאה בפגם וחסרון ממש, מבואר יותר בשובבו על זה בדבר המובן [שבבנפי העולם], שהוא מחסרון והיפך מאור השמש שבימולה עילאה הל"ל.

הוא מחשיך את השמש, וזיז שמו. וזה בחי' יחודא תתאה, בחי' מט"ט, בחי' מכנף הארץ, שבו מתלבש ברית עילאה בחי' השמש. שדי, זה בחי' יחודא עילאה כנ"ל:

ברית עילאה שהוא בחי' השמש. ובמ"מ שלא הרב מטשערין הפנה למה דלימתא בזהר (שמות, ג ע"ב) גבי מה שחטעו עמ"י בשיטים בפגם הברית, ו"ז: נהכתיב 'קח את לחמי הל טעם והוקע אותם לה' נגד השמש', נגד הברית דלימרי 'שמש', ועליה לימתר 'כי שמש ומגן ה' אלקים'. 'שמש ומגן' דא ברית קדישא, מה 'שמש' זרח ומאיר על עלמא, חוץ הכי ברית קדישא זרח ומאיר גופא דבר נש, 'מגן', מה 'מגן' לימו לגאגא עליה דבר נש, חוץ הכי ברית קדישא מגן עליה דבר נש. ומאן דנטיר ליה, ליה נזקא בעלמא דיליה למקרב בהדיא, ודא הוא 'נגד השמש'. ופירש הממוק מדבש (שם): **כי שמש ומגן וכו'.** ופירוש הפסוק, 'כי שמש ומגן', היינו היסוד המייחד את 'הוי"ה' שהוא התפארת, עם 'אלקים' שהוא המלכות. **ודא הוא נגד השמש.** פירוש, על עוון הברית הנקרא 'שמש'. ועוד לימא בזהר (פנחס, ריז ע"ב): נד'ויאמר ה' אל משה קח את כל ראשי העם והוקע אותם לה' נגד השמש'. (...) מהכא אולינא דהכא בר נש לקודשא בריך הוא, לההוא אתר אתנטרי למעבד תקונא לנפשיה. אימון הכא בברית קדישא לדיקרי 'שמש', בגין כך דיינ ותיקונא דילהון לימו כנגד השמש, ולאו באתר אחרא. מכאן אלא אתנטרי בר נש לתקונא נפשיה אלא בהאוא אתר דהכ נגיהא, ומאן אלא יעביד הכי ליה תיקונא לעלמין כדקא יאות. ופירש הממוק מדבש (שם): **מצו בברית קדישא.** שהטעו בשיטים בזנות. **אלא מאטריך ב"נ וכו'.** כי אלא יועיל. **ומאן אלא יעביד הכי וכו'.** שהגם שאם יתקן מילה אחרת גם כן יימשך לו איזו מועלת, אבל אין לו תיקון לעולם כראוי, כי אומו החטא לא יתוקן אלא אם יתקן במקום שפגם. וְקַשֵּׁר לעיל אות ז', גבי ענין תשובת המשקל.

יִלְקוּט הַנֶּחְלָה

במאמר הל"ל (מאמר ו' בליקו"מ), כי עיקר כניסתן לאדם היה בחינת תשובה כנ"ל, ועיקר התשובה הוא שיהיה נעשה כביכול ייחוד (...) בין תמה ובינה כנ"ל. ועיקר הייחוד בשלימות הוא בשהשי"ת בעצמו מנהיג את ישראל, ואזי כשאת ישראל מתייחדין עימו יתברך ואזי הייחוד בשלימות, אבל בשהשגחה הוא ע"י בחינת מט"ט זה בחינת השתרה כידוע, ואז אין הייחוד בשלימות, ואזי אין בחינת התשובה בשלימות, ויוכל ח"ו לחזור ולהשתלשל אחיזה להסט"ג, שיניקתה מבחינת עץ הדעת השתלשל משם הנ"ל. ועל כן לא רצה משה זזה, ואמר 'שם אין פניך הלכים אל תעלנו מזה', כי לא רצה לכנות כלל לא"י ע"י בחינת השגחה זו, כי ידע שלא יתקיימו ישראל שם בא"י כשייכנסו ע"י בחינה זו, וכמו שהיה בתחת, כי אמ"כ כיחי יהושע שהוכרח לקבל השגחה זו, כמבואר בפסוק שם שאמר לו המלאך 'עתה בחתי', ואמרו רז"ל 'אבל כיחי משה רבך בחתי ולא רצה לקבלו וכו'', ולבסוף נתקלקל הדבר שלא נתקיימו ישראל שם, כי אימת שלילו היה משה רבינו עליו השלום מכניס את ישראל לארץ, לא גלו משם לעולם, והכל ע"י בחינה הנ"ל, כי כיחי משה היה השגחה על ידו יתברך בעצמו כביכול כנ"ל. **וזיז שמו וזה בחינת יחודא תתאה.** ובספר מעשי מלך (יח, נא) מובא: יש לרמז במה שמבואר בסוף המובא ש'זיז' הוא בחי' יחודא תתאה בחי' 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', שעל כן 'זיז' עולה כמספר כ"ד אותיות שבפסוק 'ברוך שם'.

מִילּוּאֵי חכמה

הוא מחשיך את השמש. ומובא בבעש"ט עה"ת (פ' בהעלותך): כתיב 'כי שמש ומגן ה' אלקים'. פירוש, כי שם הוי"ה נקרא 'שמש', וזה שכתוב 'שמש ומגן', פירוש, כמו מחילה המגן בעד אור השמש, הוא הדמיון כמו 'הוי"ה אלקים', ר"ל כמו שהי לפשר להסתכל בשמש מגודל אור שבהירות שלו, אם לא ע"י מגן ומסך המבדיל, שהוא המגן בעד אור השמש שיוכלו אלושי הרחות ליהנות מאורו, כך הוא שם הוי"ה ברוך הוא אורו רב מאוד מגודל אור בהירותו, לכן הוצרך לעמעמו ולהגבילו בתוך שם 'אלקים', גימטריא 'הטבע' שהוא המגן. וזהו שאמרו רז"ל (נדרים ח) 'לעתיד לבוא הקב"ה מוליא ממה מנדתיקה', שהוא שם 'אלקים' גימטריא 'הטבע' שעתה הוא מלובש בתוכו, 'ולדיקים מתרפאין מהן', שיקוויים בהם 'והיו עיניך לראות את מוריך' (ישעיה ל), ויהיה ההנהגה עמהם למעלה מהטבע ויוכלו לקבל בהירותו וחמיו הגדולים, אבל לא כן הרשעים, אלא מתלטטין, כמו שאמר הנביא (ישעיה מ) 'הוי"ה כגבור יֵצֵא', כלומר, מע"פ שהוא הוי"ה מידת הרחמים, עם כל זה כשיוליא שם הוי"ה מנדתיקה, אזי הוא ילבוש נקם כגיבור וכו', שיתהפך לרשעים מידת הרחמים למידת הדין, כמ"ש (שמות יב) 'וה' הֶעֱבִר כל נכור', וכתיב (בראשית ו) 'ויאמר ה' אמחה וגו'".

זיז

זיז שדי, עוף טהור הוא, בשעה שהוא פורח מכהה גלגל חמה (ילקו"ש בראשית רמז כז).

'וזיז שדי יִרְעֵנִי', אלו המלכיות (מדרש שמואל טז).

'זיז שַׁדַּי עִמָּדִי', רמש השדה זיז, על שהם זזים ממקום למקום (רש"י תהלים ג, יא).

זיז שדי מתוקן לאותה סעודה לשרידים אשר ה' קורא. אין בו לא סירוס ולא צינון, אדרבה קרסוליה במיא, ורישיה ברקיע, וגופו וכנפיו פורחים באויר. והרמז למעלתם של חנוך ואליהו, שכנגדם שנים כרובים במרום, מט"ט וסנדלפו"ן, ראשם בכסא, והם ב' שרפים וגופם בהיכל, ושם יש לכל אחד מהם דמות ארבע חיות, 'ורגליהם רגל ישרה' במדור החיצון כטעם 'אופן אחד בארץ', שאחד מתעלם בחבירו, ודיוקי הנפש רוח ונשמה של צדיקים הללו ודומיהן, שם הם שבים ללכת (עשרה מאמרות מאמר אם כל חי ג, כב).

המים והארץ שני מינים מחולקים, אין זה כזה, וזיז שדי הוא באויר השמים (גור אריה בראשית א, כא).

זיז שד"י בגי' מט"ט, עומד לקבל תרין סיטרין בישין, שהיה מתיירא מהם יעקב בבית לבן הארמי, שהוא בגי' סמא"ל רה"ב, לכן זיז שד"י עולה הכי לקבלייהו (מגלה עמוקות פ' ויצא).

ביום ב' נטל הקב"ה אור ומים וברא מהם לויתן ואשתו וכל דגי הים, ותלה כל העולם על סנפיריו של לויתן, עירב רקק המים וברא זיז שדי וכל עוף השמים, ותלה רגליו של זיז שדי על סנפיריו של לויתן, וראשו נגד כסא הכבוד, וברא אופן א' בארץ וראשו נגד חיות הקודש, והוא מתורגמן בין ישראל לאביהם שבשמים, שנא' 'חנה אופן אחד בארץ אצל החיות', וסנדלפו"ן שמו, וקושר כתרים לבעל הכבוד מְקַדֵּשׁ ומ'ברכו' איש"ר שעוונין ישראל בבתכנ"ס, ומשביע את הכתר בשם המפורש, והולך ועולה בראש האדון. מכאן אחז"ל, המבטל קדיש וברכו ואיש"ר, גורם למעט העטרה, וחייב נידוי עד שישוב ויביא קרבן לפני הצדיקים לע"ל (ילקוט ראובני פ' בראשית). **רומז** על חנוך ואליהו וכנגדן למעלה מט"ט וסנד"ל. (...) וי"ל דהמלאכין הן בחי' רגלין דשכינתא, וכן מט"ט וסנדלים הם סוד מנעלים וסנדלים דשכינתא, והוא על דרך משל, כמו שאין האדם מזיז ממקומו אא"כ מלביש רגליו במנעלים וסנדלים, נמצא המנעלים הן מלבושים רגליו, והן המזיזים אותם ממקומם שבלעדם לא היה מזיז אפילו זיז כל שהוא, כך כביכול מט"ט וסנדל הן מנעלים וסנדלים לשכינתא קדישא, שרגלין דידה שהוא סוד נצח הוד דידה מלובש בהן, והן מזיזים אותה ממקומה, וע"כ נקרא זיז שדה, שמזיזים השכינה שנקרא שדה, וכן 'זיז שדה' גימט' 'נצח והוד דנוקבא' עה"כ (קה"י, זיז).

נד כתוב בפסוק שאמר הקב"ה למשה לאחר שחטאו ישראל בשיטים 'ויאמר ה' אל משה קח את כל ראשי העם והוקע אותם לה' נגד השמש'. (...) מכאן למדנו, שבאותו הדברים (פסיקתא זוטרתי) שהמלא מעט בה להקב"ה, באותו הענין הוא צריך לעשות לנפשו תקנה. והם (אלו שחטאו בשיטים) מעטו בברית הקדושה הנקראת 'שמש', משום כך דינם הוא בנגד השמש, ולא במקום אחר. מכאן אנו צריך לומר, שאם אדם לקח את נפשו אחת באחת המקום שחטא בנגיע, ומי שלא יעשה כך אזי אין לו לעולם תיקון כראוי.

אני ה' וכו' הוא שמי. עתה מלבים רציו את כלל הסגמו בפס' זה, לאיתו פתח את המאמר. כתיב בישעיה (מב, ח–ט): כֹּה אָמַר ה' בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם וְנוֹטֵיהֶם רֹקַע הָרָץ וְנֹתְנָיו נְשָׁמָה לָעָם עָלֶיהָ וְרוּחַ לַהֹלְכִים בָּהּ: אֲנִי ה' קְרָאתִיךָ בְצֶדֶק וְאֶחֱזֵק בְּיָדֶךָ וְאֶצָּרְךָ וְאֶתֶּנְךָ לִבְרִית עָם לְאוֹר גּוֹיִם: לִפְקֹחַ עֵינַיִם עִוְרוֹת לְהוֹצִיא מִמַּסְגֵּר אַסִּיר מִבֵּית כֶּלֶא יֹשְׁבֵי חֹשֶׁךְ: אֲנִי ה' הוּא שְׁמִי וּכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן וּתְהִלָּתִי לַפְּסִילִים: (שם) **מסלת ס'.** נעל הדין ונעל הרחמים. **ונפלגים.** בורח את היוצר ממנה. **נתן נשמה.** נשמת חיים. **נפש עליה.** לכולם בשווה. **ורוח.** קדושה. **נלחנים עם.** למתהלכים לפניו. **קרמתין.** ליסעיה הוא אומר. **ואזרך.** כשילרתיך, זאת היתה מחשבתי, שתשיב את עמי לבריתי ולהחיר להם. **נאור גויים.** כל שבט קדוי גוי לעלמו, כעיון שנאמר (בראשית לה) 'גוי וקהל גויים'. **נפקח עיניים עורות.** שחיגם רואין את גבורתו למת לב לשוב אלי. **סוח שמי.** הוא מפורש בלשון מלדות מחלי, לפיכך 'כבודי לאחר לא אתן'. והמלו"ד (שם) פירש שפסוק זה סובב על מלך המשיח, ו"ל: **קרמתין נלדק.** על המשיח יאמר, מה שקרחתי בשמך ע"י הגבילים, הוא בלדק ובכר המתרייט. **ומחזק בירך.** אחחזו בידיך להגביר אותך על כל. **ונאנרך.** אני אשמור אותך. **ואתנך לבריח עם.** אתן הכוח בידך להסב עמי לבריתי לקיים התורה והמלות. **לאור גויים.** להאיר עיני הגוייס כולם לדעת שה' הוא האלקים. **לפקח.** מי שהעוורו עיניו מלראות פועל ה', אתה תפתחם ותסכילם. **לאסירים.** את ישרחל האסוריס בגבל תוליח מבית מסגירם, ומבית כלא תוליח את היושבים שמה בחושך. **סוח שמי.** המיותר לי, לא כשה הפסילים שאין שמה מיותר להם, כי יקרלוה בשה אלוה, ואין אל אילם. **וכבודי וכו'.** לא אתן עוד כבודי לאחר, כי עד הנה על מה שלא עשיתי משפט בעבו"ם, נעו אחר הפסילים וכיבדו אותם במקום שהיה רלוי לכבד אותי, אבל מעתה לעשה משפט ולא יכבדו עוד לפסילים. **ותהלתי.** שלא יעומדת במקום שמייס, לומר 'לא אתלתי לפסילים', רלה לומר, מה שרלוי להלל אותי לא יהללו לפסילים כאותו, וכפל הדבר בשילות שוות. **תהלת ה' ידבר פי.** כדאיתא בתהלים (קמה, כא): **מסלת ס' ידבר פי.** וגם כל בשר יברך את שם קדשו לעולם ועד. ועוד ביאר המלבי"ם (שם): **לעולם ועד.** כי תהילת ה' אין לה תכלה, ולכן ידבר פי לעולם ולא יחוס, כי אין סוף לתהילה.

אני ה' וכו' הוא שמי. ובילאר בתי הסגמל (יח) כילד מלוחם ומבואר כלל המאמר בפס' עליו ייסד רביהו את דבריו, ו"ל: 'לתי ה' הוא שמי', היינו כשיהיו נעשה על ידך יחודך עילאה ויחודך תתאה, בתי' שתירת הברית בשני הבחינות, אז 'וכבודי לאחר לא אתן', שתזכה לכבוד בשלימות, ותהיה עניו בחמת, וכבודך יהיו לאין נגד כבוד הש"ת, ואז 'ותהלתי', הוא תהילה, לא אתן 'לפסילים', היא העבודה זרה בחינת גיחות, כי מי שהוא בעל גחוה אין לו כלי הדיבור לדבר, רק ע"י ענוה וקטנות שלכה אתן לכה הדיבור, והדיבור יאיר לכה לכל המקומות לעשות תשובה, ותבואו התורה לעומקה. **הוא שמי יחודא תתאה.** ובילאר בפל"ח (יח, ד): רואה לומר על דרך 'כי שמי בקרבו' הנ"ל בחות ה', וגם כי יחודך תתאה הוא 'בתוך שם כבוד וכו'' הנ"ל חות ח'. ובילאתי"ל (יח, כ) בילאר עוד בזה: בהמבואר הנ"ל שכל מקום הכבוד והתהוותו הוא במדריגה התתתונה לבד, ובמה שממילא מבואר ומודע שהכבוד הוא השם, [שנתפאר בפי המכבד], מבואר יותר בביאורו להכתוב 'הוא שמי', 'יחודך תתאה'. **וכבודי לאחר לא אתן.** ובילאר בליקו"ח (יו"ד תערובות ג, ג): וזה בחינת 'כל הרודף אחר הכבוד, הכבוד בורח ממנו', כי הרודף אחר הכבוד זה בחינת עבודה זרה, כי 'כל המתגאה כאילו עובד עבודה זרה' (כמו שאמרו רז"ל סוטה דף ד), ועל כן כל מה שרודף ביותר אחר כבוד עלמו, שהוא בחינת עבודה זרה, הכבוד בורח ממנו, כי הכבוד לקדושה בורח ומתחלק ממנו, כי אינו מקבל חיות מכבוד לקדושה, בבחי' 'וכבודי לאחר לא אתן'. **ותהלתי לפסילים.** ובילאר בביאה"ל (יח, כח): בהמבואר מדבריו הקדושים לעיל בחות ג', שהכבוד וגיחות דקט"ן ח"ו, נתפצ ונתהווה התדש לעבודה זרה ח"ו, עד שנתפחר ולא ניתן לו עי"ז כלי הדיבור כלל, מבואר יותר בביאורו לדבר הכתוב 'וכבודי וכו' ותהלתי', שזה בחינת הדיבור כמוב"פ, 'לא אתן לפסילים', כי 'כמותי מיכתא וכו'' כמוב"פ. וכן מובא בתי הסגמל (יח): יש לבאר שמרמז 'ותהלתי לא אתן לפסילים', כי כבר מבואר שע"י הגיחות הוא בתי ע"ז, ו'כמותי מכתא סיעוריה', וחין לו כלי הדיבור לדבר עמהם. וז"פ 'ותהלתי', היא הדיבור כמב"פ, 'לא אתן לפסילים'.

והע"ז שהיא בתי גיחות, כי חין לו כלי הדיבור לדבר עמהם. **ותהלתי לפסילים.** ומובא בביאה"ל (יח, מו): גם בכפולת הכתוב הנ"ל 'וכבודי וכו' ותהלתי וכו', נראה מבואר שכמו שאסור למלוק שום נקודה מהכבוד לאחר, [והוא כעבודה זרה ח"ו], כן אסור לדבר ולעשות שום דיבור בעל ותולין, וכל הפא ומולק את הדיבור שלא למיהו, נתפצ כעבודה זרה ח"ו.

ילקוט הנחל

וזה אני ה' וכו'. ומובא בספר מעדני מלך (ז, מט): כפי הנתבאר מדברי רביהו בפירוש הפסוק 'לתי ה'', וכפי המבואר גם בדברי לאבר"ג, יפפרש עתה כל תיבה ותיבה מהפסוק, וזהו 'לתי ה'', 'לתי' היינו בתי' מלכות כמבואר בליקו"ת סי' פד, לרמז על בתי' המלכות והכבוד שלתיו מתייחס רק להשי"ת בלבד, כי 'ה' מלך גחות לבש' כמוב"פ, וזהו 'לתי ה''. 'הוא שמי', 'הוא' מרמז על בתי' הבעלם, שהוא כלולים כל בתי העולם שלין להם שם עלמי והם בתי' 'הוא', ועל כן 'הוא שמי' מרמז על בתי' 'יחודך תתאה'. 'וכבודי לאחר לא אתן' מרמז על בתי' המלכות ומ

עתק

לדעתי עיקר עניינו בכל מקום לשון העתק, כי כל מקום שבא על דיבור שמדברים עתק על ה', היינו הכחשת ההשגחה, והוא מעניין 'העתק' שהוא מועתק ורחוק מברואיו, וכן פירשו חז"ל (ב"ר א) 'הדברות על צדיק עתק', 'שהעתיק מבריותיו', וכן מ"ש 'עתקו גם גברו חיל', 'הון עתק', היינו דבר הנעתק ומופרש מדרך הטבע (מלבי"ם תהלים לא, יט).

בוז

צריך לעשות מכל הבזיונות צירופי כבוד להמלך (ליקו"ה נה, ז).

עיי"ש לשונ"ר אין לאדם חשק ללמוד, גם מבזה את הצדיק (ספר המידות לשונ"ר ח).

כשאחד מבזה אותך ואתה מקבל בשמחה, עי"ז תזכה לכבוד והתנשאות בשמחה (ספר המידות התנשאות י).

אל תקרא לשום בר ישראל שום שם בזיון, ואפי' דרך שחוק, כי כולם נקיים וקדושים (ספר הפליאה ד"ה וראה והבן שאתה מברך השכינה).

הרי דברים ק"ו, ומה אבנים שאין בהם דעת להקפיד על בזיונן, אמרה תורה, הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג בזיון, חבירך שהוא בדמות יוצרך ומקפיד על בזיונו על אחת כמה וכמה (רש"י שמות כ, כג).

הבזיון הוא לכפרת עוון, והנה לכפרת עוונות יצטרך לסבול ייסורין וחולאים רעים, והם מזיקים לו, ומידה זו מכפרת ואין מגיע לו חסרון (של"ה עקב תורה אור ח).

הבזיון הוא דבר מתייחס אל הרשעים, כדבר הכתוב 'בבוא רשע בא גם בוז', כי הכבוד מתייחס אל הצדיקים, ושוכן עמהם ואינו מתפרש מהם, ואומר 'ונגד זקנין כבוד' (מסילת ישרים כב).

כשבא הרשע לאיזה מקום בא יחד ג"כ הבזיו, כי מדרכו הרעה להיות מבזה את הכל, ולחרף ולגדף בדברים קשים לכל אדם (בינה לעיתים ח"א דרוש ליום א' של פסח).

ביזוי אחד של תורה דוחה מאה שמחות (קה"י, בזיון).

'בוזי' פי' קלון, ו'חרפה' פי' כאשר הבוז משתתף עם הלעג, רק שהבוז יהיה גם בלב, והקלון הוא היפך הכבוד, והנקלה מבוזה בעצמו והוא שופך עליו חרפה שגדול מבוז (מלבי"ם משלי יח, ג).

תורה יב
תהלה לדוד

(לשון רבינו ז"ל)

תהלה לדוד ארוממך וכו' (תהלים קמה):

א מה שאנו רואים, שעל פי הרוב הלומדים חולקים על הצדיקים, ודוברים על הצדיק עתק בגאוה ובוז, זהו מכוון גדול מאת ה' יתברך. כי יש בחינת יעקב ולבן. יעקב הוא הצדיק המחדש חידושין דאורייתא, ולומד תורתו לשמה, וטובו גנוז ושמור וצפון לעתיד, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (סה): [א]מתפקקן סָפְוָת שקרא, דמלמן על לדיקיי גידופין בגיוותנותא וּבְסַרְנוּתָא. ופירש"י (שם): **ספק.** סרה, דבר שאינו, כמו 'ויעתק מסך' (ברמשים יב), שפירושו, שעקר עלמו מסך. ודומה פתר לומו לשון דבר גדול וקשה, כמו 'עתקו וגס גברו חיל' (איוב כא), 'הון עתק' (משלי ח). **מס רב מוכן.** ידעתי לעולם הבא יש שכר טוב לירלין, ומכל מקום בעולם הזה שהרשעים מקיפים לומם, אני מתפלל עליהם שתתירם בסתר פניך. **מלכתי ליש.** מחיבורי רשעים המתקשרים יחד להרע להם. ומיניו בירושלמי מגיגה (י ע"ב): 'הלכות על לדיק עתק', הדומרות על עולם דבריס שהעתיק מבריומיו. 'בגאוה ובוז', זה שהוא מתגאה לומר אני דומס במעשה ברשעים, שבור שהוא מתגאה ואינו מלמ כמוהו. ופירש הקרבן העדה (שם): **דבריס שהפתיק מבריומיו.** שהעלימס והעשירן מבריות שלמ יידעו. **ספק.** לשון סילוק, כמו 'ויעתק מסך'. כל דבריס אלו שתמנן הקב"ה בתורתו שלמ יבינו בהס רבים, לפיכך לאסור לגלותן. **סבור שסוף כמגפה.** ואינו אלמ גורס לבזות לעלמו.

וטובו גנוז ושמור וצפון לעתיד. וכדאיתא בדב"ר (ו, ט): אמר רבי אבא בר כהנא, אמר הקב"ה, אתם לופנים לי תורה ומלוות בעולם הזה ואני לופן לכם שכר טוב לעולם הבא, שנאמר 'מה רב טובך אשר צפנת ליראיך', ועי' בד"ה הקודם, שם מובא ומפורש פס' זה.

ילקוט הנחל

ודוברים על הצדיק עתק בגאוה ובוז. ומיתפ' בשיהר"ן (לח): 'שָׂמוּ בַשָּׁמַיִם פִּיהֶם וּלְשׁוֹנָם תִּהֲלַךְ בָּאָרֶץ' (תהלים עג). כי עכשיו נתפשט הַאֶפִּיקורסות, שהוקה הלילועה לדבר קרה על כל הלדיקים ועל כל ילחי ה', והוא כמו מי שפושט לשונו נגד כל העולם, שלינו משגיח על כל העולם. ונלמת זה הַאֶפִּיקורסות הוא נגד הש"ת בעלמו, לך אהס בוטים לדבר בפיהם על הש"ת, על כן הס מהפכין לַאֶפִּיקורסות שלהס לדבר על העולם. וזהו 'שמו בשמים פיהם', שנלמת מה שמדברים בפיהם הוא בלמת למעלה בשמים, כי עיקר דבריהם נגד הש"ת בכיכול כנ"ל, לך 'לשונם תהלך בארץ', שנלמת שָׁפוּשים לדבר בפיהם נגדו יתברך, על כן 'לשונם תהלך בארץ', שפושטין לשונם נגד העולם כנ"ל, אבל בלמת 'שמו בשמים פיהם'. ועי"ע בפיפו"ת (ח) במעשה מרב וכן יחיד, שאמר הרב לבנו שרלה לנסוע להלדיק 'הלא אתה למדן יותר ממנו ומיותם יותר ממנו וכו'".

וטובו גנוז ושמור וצפון לעתיד. ובקונץ מבוחי הגמל (תשון-כפליו תס"ח) מובא: מלשונו הקדוש נראה שמתכוון למיכות הכתובים (תהלים לח) 'אֲשֶׁרְנָקָה שפתי שקר הַדֹּבְרוֹת על לדיק עתק בגאוה וכוז', שהוא הלמדן שהיו הגון הדובר על הלדיק, ואחריו נאמר 'מה רב טובך אשר צפנת ליראיך', שהוא הלדיק והלמדן הכשר שטובו צפון וכו'.

מילואי חכמה

הלומדים חולקים על הצדיקים ודוברים על הצדיק עתק. ומובא בתולדות יעקב יוסף (פ' ותתנן): יש שלומה מיני גלות, כי יש גלות אחד ישראל בין האומות, (...) ועוד גלות שבייה הקקה מגלות לשומה הל"ל, והוא שמזדון עמי התרץ אם התלמידי חכמים, שהוא יותר קשה מגלות הראשונה. (...) וגלות השלישי הקשה מכולם, הוא התלמידי חכמים ירלי אטא שמוללין גלות מן תלמידי חכמים שדין יהודאין, כאשר שמעתי על דרך הלצה, כי אלו שהרגו אם זכריה היו תלמידי חכמים, ודברי פי חכם חן. כי מה שמצודין התלמידי חכמים בעיני עמי התרלים הוא ע"י התלמידי חכמים שמזדין זה אם זה, וע"י שמזדין עמי התרץ אם התלמידי חכמים לכך מצודין בעיני האומות כנודע, וכן כתוב מפורש בספר תסידים (פי' רז, רט).

וטובו גנוז ושמור וצפון לעתיד. וכן מלינו בתנחומא (ברלשית, ג): אין מתן שכרה של תורה בעולם הזה אלא לעולם הבא, שנאמר (דברים ז) 'אשר תלכי מְעָקֵב אֹתָם' היום לעשותם' ולא לעולם הבא, 'היום לעשותם' ולא היום ליטול שכרם, וכן אתה אומר שלמה (משלי לא) 'עוז והדר לבושה ותשתק ליום אחרון'. ובמתק חיתא (שם): לפה דוד ואמר 'מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וגו' (תהלים לא). כלל מעשה ברלשית לא כתיב 'פעולה' ובמתן שכרה כתיב 'פעולה', לכתיב 'פָּעֳלָךְ לִמְסִים בך'. אתה מוצא שהקב"ה ממלה בשעת פעירתן של עוקרי תורה ממן שכרן. מעשה בר' אלבו שכשיה מסתלק מן העולם, הללה עליו הקב"ה שלום עשרה נהרי אפרסמון. התחיל לומר 'ומי מאתי לריך יגעתי, למהו והבל למי בָּלִיתִי, לכן מספטי את ה' ופעלתי את אלקי' (ישעיה מט).

מאמר 'תהלה' לדוד', סימן י"ב, נאמר בשבת נחמו תקס"ג, והמתיק בתוכו פירוש הפסוק 'נחמו נחמו וכו' (חיי"מ נט). **זה המאמר** נאמר בשבת נחמו שנת תקס"ג הנ"ל, והמתיק בתוכו פירוש הפסוק 'נחמו נחמו עמי וכו'', 'נחמו נחמו', היינו תרין צדיקים, צדיק עליון וצדיק תחתון וכו' כמבואר בלשון החברים. אך אח"כ כשנתן להעתיק את המאמר הזה מכתיבת ידו ז"ל, כי מאמר זה הוא לשון רבינו ז"ל כנדפס אצל המאמר בתחילתו, השמיט פירוש הפסוק 'נחמו נחמו עמי' הנ"ל וה' יודע כוונתו ז"ל (פל"ח יב, א).

סיפור התגלות המאמר

עצה ותושיה ❁ **מה** שע"פ רוב הלומדים חולקים על הצדיקים, זהו מחמת שלומדים תושבע"פ דהיינו גמרא ופוסקים וכו', בגאוה גדולה. ואזי נעשה להם מתושבע"פ פה לדבר על הצדיקים עתק בגאוה ובוז. אבל הצדיקי אמת מעלין ומתקנים כל דיבוריהם הרעים, וחוזרים ועושים מהם הלכות, ומעלין שעשועים גדולים להש"ת עי"ז דייקא (קיצור ליקו"מ יב, א).

א יחלמו וייתמו מלדבר תועה הפתי שקר, המדברות על הצדיקים גידופים ובזיונות.

ואני תפלה

אָנָא יי, תַּצִּיל וְתַמְלֵט אוֹתָנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים שֶׁלֹּא יִכְבֹּשׁ בְּלִבֵּנוּ שׁוּם צַד גַּאוּת וְגָבְהוּת בָּעוֹלָם כְּלָל, וְלֹא יִכְבֹּשׁ בְּלִבֵּנוּ שׁוּם הַרְהוּרִים וְקַשְׁיוֹת עַל צַדִּיקֵי הַדּוֹר הָאֲמִתִּיִּים. וּמִכָּל שֶׁכֵּן וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יֵצֵא עָתָק מִפִּינוּ חַס וְשָׁלוֹם, לְדַבֵּר עַלֵּיהֶם שׁוּם דִּבּוּר בְּגֹבֶר כְּבוֹדָם חָלִילָה, רַק אַדְרַבָּא, תְּזַכֵּנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים עַל יְדֵי לְמוּדֵינוּ לְהִתְקָרֵב וּלְהִתְקַשֵּׁר לְצַדִּיקֵי אֱמֶת, לִהְיוֹת נִכְנָע אֲצָלָם וְלֶהֱאָמִין בָּהֶם, וּלְהִתְבַּטֵּל אֲלֵיהֶם, וְלִהְיוֹתָם בְּעֶפֶר רַגְלֵיהֶם, וְלִשְׁתּוֹת בְּצָמָא אֶת דִּבְרֵיהֶם הַקְּדוֹשִׁים שֶׁל הַצַּדִּיקֵי אֱמֶת כָּל יְמֵי חַיַּי, אֲנִי וְזַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם (ליקו"ת יב).

למחר לקבל שכרם. כדלמיתא בעירובין (כג ע"ת) גבי קיוס המורה ומנוסיתיה: אמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב 'אשר אנכי מְצַוְּךָ היום לעשותם', היום לעשותם ולא למחר לעשותם. היום לעשותם, למחר לקבל שכרם. ופירש"י (שם): **ולא למחר לעשותם.** שלמחר מיתה לעתיד לבוא אם נח לקייס מלווה אינו מועיל, ד'מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת', כלומר בשמכת עבודה זרה (דף ג). **יעקב לשון עקב וסוף.** כדכתיב בפרשתנו (כה, כד-כו):

> **למחר לקבל שכרם**
> (עירובין כג.).
> **ועל שם ששכרו לבסוף, על שם זה נקרא יעקב, לשון עקב וסוף, שכרו לבסוף.** ולבן, הוא ת"ח ש"ד יהודי, שסוף כל סוף יתגלה התמת, כמ"ש 'אמת מארץ תצמח וכו'.

וַיִּמָּלְאוּ יָמֶיהָ לָלֶדֶת וְהִנֵּה תוֹמִם בְּבִטְנָהּ: וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אַדְמוֹנִי כֻּלּוֹ כְּאַדֶּרֶת שֵׂעָר וַיִּקְרְאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו: וְאַחֲרֵי כֵן יָצָא אָחִיו וְיָדוֹ אֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וְיִצְחָק בֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה בְּלֶדֶת אֹתָם: **נאדרת עשו**. סימן שאין זה מספיק לגמור מלכותו עד שזה עומד ונוטלה הימנו. **ויקרא שמו יעקב**. הקב"ה. דבר אחר, מגיד קרא לו יעקב על שם מחיזת העקב. ומינו בצילור עניין ד'עקב' וסוף שכתב רבינו בחיי (דברים ז, יב): יש בעשה המצוות מועלת ושכר בסוף, והוא שאמר דוד ע"ה על כלל המצוות 'גם עבדך נזהר בהם בשמרם עֵקֶב רב' (תהלים יט), ולשון 'עֵקֶב' מלשון עָקֵב, כי העקב סוף הגוף, וכן השכר והגמול גם בסוף, כי השכר סוף המעשה, (...) והשכר הזה הוא רב טוב הצפון, כעניין שכתוב 'מה רב טובך', וזהו לשון 'עֵקֶב רב'.

ת"ח ש"ד יהודי. וכדלמיתא בזהר רע"מ (פנחס, רנב ע"ב): בּנהמה דאורייתא אית סולת דיהב ליה מלכא לאינון דאיתמר עלייהו 'כל ישראל בני מלכים', מיכלא לצדיקיא, ואית נהמא דאורייתא דאיהו פסולת, לאינון עבדין ופסולת דבי מלכא. (...) קודשא בריך הוא מאי עביד מההוא דורונא. למלכא דאכיל על פסולת, דקרצין על פסוליה מכל מין ומין, סולת ואינוני ופסולת, ואיהו פליג מפסוליה לכל מארי סעודתא לכל חד כדקא יאות, ע"י ממנן דיליה, ומההוא נהמא דאיהו סולת דמלכא אכיל, איהו מני למיהב לאינון דאיתמין גביה. הדא הוא דכתיב 'לֶחֶם קרצני לחמי נְחָשֵׁי ריח נְחָתִי', ונחלמו יאכלון'. כלי זה זה הוא מלא מינן סמייס, אבל מלא 'עץ הדעת טוב ורע' אוף שזה סדר הדבריס, שמלא זה הוא מִנְּיָן לחם את הלחם הניעוני למלאכים, ואת הלחם הנעשה מן הפסולת הוא מזוה לחם לצדיקים, שהם קרצני לחמי נְחָשֵׁי ריח נְחָתִי', ומפרש, שהם הצדיקים הנקראים 'חֲשֵׁי ס', ונחלמו יאכלון'. כל זה הוא מלא מינן סמייס, אבל מלא 'עץ הדעת טוב ורע' אוף שזה סדר הדבריס, שמלא זה הוא מִנְּיָן לחם את הלחם הניעוני למלאכים, ואת הלחם הנעשה מן הפסולת הוא מזוה לחם לצדיקים, שהם מאכלים את הפוסים של פֶּרֶשׁ המלך. כמו כן היו בעלי המשנה שהם קדושים כמלאכים, שהיו מאכלים להם צדיס יהודיים הכשרומיס נאות י', ויש צדיס ומזיקים שהם מלא סעומאה הנקראים צדיס גויים, שזהו ענין 'זה לעמת זה עשה האלקים'. ונעבור זה אמרו בעלי המשנה צדיס שהוא מיניס מן הצדיס, מן אחד מהם הדומים למלאכי השרת, ומין אני הם דומים לבני אדם, ומין השלישי הם כבהמות, ויש בהם מכוסים כמושב"כ ובמושבע"פ.

ת"ח ש"ד יהודי. בענין 'אד יהודי' מיתא בליקו"מ (כח, ה): 'וידבר אלקים אל ישראל בחזיונות לילה ויאמר יעקב יעקב ויאמר הנני' (בראשית מו, ב). ויש לומר, דהנה אלקים נקרא על שם הדין, כמ"ש בזוה"ק, דהיינו מלכא דאכיל לצדיקיא, ואית נהמא דאורייתא דאיהו פסולת, לאינון עבדין ופסולת דבי מלכא. (...) קודשא בריך הוא מאי עביד מההוא דורונא. למלכא דאכיל על פסולת, דקרצין על פסוליה מכל מין ומין, סולת ואינוני ופסולת, ואיהו פליג מפסוליה לכל מארי סעודתא לכל חד כדקא יאות, ע"י ממנן דיליה, ומההוא נהמא דאיהו סולת דמלכא אכיל, איהו מני למיהב לאינון דאיתמין גביה. הדא הוא דכתיב 'לֶחֶם קרצני לחמי נְחָשֵׁי ריח נְחָתִי', ונחלמו יאכלון'. האי איהו מסטרא דחיי, אבל מסטרא דעץ הדעת טוב ורע, מני למיהב דינוני למלאכים, ופסולת לנדין ומזיקין, לאינון מסאנין לסטוון דפרצין דמלכא. ואוף הכי הוו מארי מסנה לאינון כמלאכים, דמסאנין לון נדין יהודאי לאינון דשימין נאות י', ואית נדין ומזיקין מסטרא דמסאנו לאתקריאו נדים גויים וזה לעומת זה עשה האלקים. ובגין דא אמרו מארי מתניתין (עיין מגיה טז) לאינון מלת מינין מייתיהו, אד מין דילהון כמלאכי השרת, ומין תנייעא כבני אדם, ומין תליתאי כבעירין, ואית בהון מכיתין בחורייתא דבכתב ובעל פה. ופירש הממוק מדגש (שם): **מפסוק דורונא**. מן הפסוק הנעשה ע"י עליית המיין נוקבין של בני ישראל.

ועל שם ששכרו לבסוף על שם זה נקרא יעקב. וכמש בליקו"ה (יו"ד שבועות ג, נב): עיקר התמת נקרא על שם יעקב מחמת שהוא הצדיקי לאחרונה, שהוא בחינת התמת, סוף בחינת עיקר שלימות בירור התמת, שזה עיקר קיבול השכר של כל הצדיקים והיראים, בחינת 'תמן תמת ליעקב', שהוא בחינת סוף, והוא בעולמו שכר ה'מסך לאתערסי שהתמיל לגלות התמת בעולם, 'אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם',

מילואי חכמה

ת"ח שד יהודי. וכמש בחסך לאתערסי (מערן ז, נהר ט): יש לכל אדם ואדם יצה"ר שהוא נקרא שד אחד בגופו שהמטילו, שד ושלי, כי יצה"ר והצדיס מחלק שלהם אחד. והנה יצה"ר זה לפי החלק שלו, מאיזה קליפה שהוא נאצל כן הוא הכעסו לעשייני העולם, ולכן יש בני אדם שהוממה זך מוכן לשכל, ויש שהוממה עכור, הכל לפי בחינת יצה"ר מאיזה קליפה. (...) ודע, כי יש קליפה בעצמה בלי הטפרפות הקדושה אליה, יש בה קלת הכנה, והכל לפי מחלק יצה"ר. כי יש שיצה"ר מוכן לקבל כל מכשה ומסך בה, ויש שיצה"ר גם ועד ומוסך התמות הגשמיות והמידות המכוערות, וזה שפירשו רז"ל בעניין הצדיס הפשוטים שהם נתצדים מהקליפות ואין הרכבתם בבני אדם ועם כל זה יש בהם חכמים, וזה יצה"ר שהוממה הקליפה בעצמה יש בחכוממה טבע ומסך בידיעה, וכשיתגלגל יצה"ר באדם מקליפה זו בקל יספיכהו להתחכם בתורה, ויהיה תלמיד חכם בתורה מפני דקומו וקוראמו אל הידיעה, ואם לא יפסוך לעסוק בתורה ובענייני הקדושה לפחות יתחכם בחכמת מילוניות, כגון בחכוממה וכיוצא שהם דברים טבעיים, שהוא יילע בהם כדי להתגלות בפני בני אדם, שהרי לא יפתהו יצה"ר אלא בעסק החכמה, וזה אם שלוט בחכמה. ודע, שיש שלוט בחכמות בצדיס עלמה, תלמידי חכמים, ובבני אדם הבלתי צדיס הפילוסופים מוכניים ביוצא, ובצדיס הדבקים בחכמה תלמידי חכמים העוסקים בתורה ה', והיצה"ר נאסף במקום שהוא מטרדו"ן בחכמה. ויש בחלים שבצדיס עלמה הם בחכמה, שליהם רודפים אלא אחר החיזק והקלקול ואינם יודעים מחומה, זה לסיבת היות מחלק שלהם רע, ומפחיתות ועניות החלק שלהם אינם מוכשים בכל חכמה, רק רודפים אחר החלל והמסחה והמשגל ויכיוצא. וכשמתגלגל יצה"ר מבחינה זו בבני אדם יש בהם שני בחינות, האחד הצדיס בחסוכה והם תלמידי חכמים קצי העיון והבהנה, נסיס בחלם, טורחים טורח מרובה להשיג דבר מועט, והם בחמורים ונשאים אצל עבודתם בחשך כאד עד שבחברים הקליפה הגסה מעליהם, וטורחים כמה טרחות להיטהר מכמה מידות מגונות שבהם, ויש שהיים צדיס והם עמי הארץ בחידותיהם רעות, שונאים התורה והעוסקים בה ואינם חוסים עסק חכמה, בעלי מידות מגונות, מוסקים החלק והחסחה והמשגל, ו'הם ערך ובעוחיהם שקר', וזה מה שנלחה לנחל. עיין בזהר רע"מ (כי תצא, רעז ע"ת).

(פרד"ר ג, ז). **לבן** הארמי אבי אביו של בלעם, והוא עצמו נתגלגל בבלעם, וממנו למד בלעם בן בנו מעשה כשפים. וחכמה הזאת היתה חכמתו של לבן הארמי, אשר שיבח עצמו ואמר 'יש לאל ידי לעשות עמכם רע', וזה עניין חכמת התרפים אשר ללבן, אשר ע"י אלו התרפים היה משיג כל הארותיו (ע"ח לח, ג). **בבית** לבן היו כמה שורשי תורה מלובשין שם, שזהו התורה הנכתב בספר תורה מסיפורי מעשיות שעשה יעקב בבית לבן, שבהם היו מלובשין השורשים ההם שהוציא יעקב ובירר וצירף אותם מעומקן קליפות לבן, כנודע גודל הקליפות שלו, והנה יעקב אבינו הוציא משם השורשים שנה שהיה שם (בעש"ט עה"ת פ' ויצא). **יעקב** אבינו אמר תהלים בביתו של לבן, ומקובל אצל חכמי האמת, שע"י התהלים הוציא אז יקר מזולל איזה ניצוצות הנידחות שהיו עדיין מדור המבול והיו מגולגלים בצאנו של לבן, והוציאם אל הקדושה (אגרא דפלה פ' נח). **לבן** היה גלגול קין שגזל מהבל תאומתו, יעקב היה גלגול הבל, וגלה אליו שישיב לו תאומתו והן הבנות שלקח (קה"י, לבן). **היצה"ר** נקרא לבן לעוה"ב, שיתלבן מניוולו (שם).

עקב

'יעקב' לשון סוף, ויש לו חבר בלשון משנה 'עקבות משיחא' (רש"י תהלים יט, יב).

יקראו בלשה"ק תחילת כל דבר 'ראש', כעניין 'ראש דברך אמת', ואחרית כל דבר 'עקב' (רמב"ן דברים ז, יב).

להיותם בחי' די"ן, לכן עקב בגימט' ב"פ אלקי"ם (שער הפסוקים פ' ויצא).

מי שעובד את הבורא ב"ה ומשיג אחדות הבורא ע"י שחוקר בשכלו ומשיג שיש אלוק בעולם ואחדותו ב"ה, הבחינה זו נקרא 'ראש', והבחינה השנית שעובד את הבורא ב"ה מחמת האמונה שמאמין באלקותו ובאחדותו ועובד אותו, הבחינה הזאת נקרא 'עקב', כי הוא סוף המדריגה (קדושת לוי פ' עקב).

שם יעקב מורה להמשיך עד מדריגת עקב שהוא התגלות, כי יעקב היה בחי' 'בריח התיכון מברית מן הקצה אל הקצה' (זרע קודש פ' ויגש).

יש לדרושו על נצח הוד, שהן העקבין ורגלין, ועיקר אחיזתן ברגליים דקדושה. 'עקב' גימ' נצח והוד וב' כוללים (קה"י, עקב).

מלכות דמלכות נקרא עקב, שהוא סוף הקדושה (שם).

עקב רומז ג"כ לחכמה, שהוא עקב וסוף מתתא לעילא (שם).

העוה"ז נקרא עקב (שם).

לבן

באופן אחר קליפת לבן קשה מאד, הרבה יותר מקליפת עֵשָׂו, כי לבן בא בעורמה ובמרמה ובתחבולות, עד שמסתיר ומערבב דעתו, ואין יכול לשמור ממנו כ"כ, בבחי' השגגות שמכשילו בלא דעתו, ועל כן קשה מאד לצאת ממנו כי אם בסיוע גדול מלעילא, אבל עֵשָׂו שהוא בחי' מזיד שהוא בא ברציחה, אזי אפשר לחגור מותניו ולהתגבר ללחום עמו, להורגו ולהכניעו (ליקו"ה חלב ודם א, ז).

לבן הארמי קליה אזיל בעלמא דלא הוה בר נש דישתדיב מיניה, דהוא הוה חרש בחרשין ורב בקוסמין, ואבוי דבעור הוה, ובעור אבוי דבלעם, דכתיב 'בלעם בן בעור הקוסם', ולבן חכם בחרשין וקוסמין יתיר מכולהו, ועם כל דא לא יכיל ביעקב, ובעא לאובדא ליעקב בכמה זיינין, הה"ד 'ארמי אבד אבי' (זהר וישלח קסו:).

לבן היה קוסם ומנחש, כאשר אמר 'נחשתי', וארצו ארץ קוסמים מעולם (רמב"ן בראשית לא, יט).

לבן 'הארמי', אותיות 'הרמאי' (בעה"ט בראשית כה, כ).

יש בסט"א זקן אשמאי כנודע בסוד לבן הארמי

שתורתו להתייהר ולקנטר. ות"ח כזה, נבילה טובה הימנו (מ"ר ויקרא ז ע' מתנות כהונה):

כי זה עיקר עסקם והסתלוסם של הסדין יהודלין, לעקר לב ישראל להרבות מחלוקת, כי ע"ז יש להם כוח ביותר להתלבש עצמן במצוות הרבה שלהם, שמכיוון בלב כל העוטה מחריפים, שמבינו עוטה מהמת ושהוא שוגה לו, ועל כן מצוה גדולה להודפו ולרודפו עד הנפש, וכיוצא בזה הסברות מזוייפות כאשר מצוי כל זה בעולם בעוה"ב. והעיקר מתגברין עצמן הסדין יהודלין להתלבש עצמן בח"ת שיש מפקחים על דרכיהם כרחוי להיזהר מהם, כי בהם כרוך ביותר היזה"ר, כמו שהזהרו רז"ל שמניח כל ישראל ואינו מתגרה אלא בח"ת. ועיקר התגרותו בהם ע"י בחינת סדין יהודלין, שהם מתלבשים בלומדים וח"ת שיש שלימים, וכמו שהזהר בזוה"ק ובפרט בערעת מהימנא פרשת נשא, עד שהעקם ליגם על הכשרים התמימים ומתירים ומצווים להודפם ולרודפם, כי מוציאים למצות בהם חסרונות ופגמים וכו', עד שעשה אלף מלוה לרדפם חינם. וזה 'למי מדנים למי שיח', רמזי מיבות ח"כם ד"ת י'הודי, שממנו כל המדנים והריב והמחלוקת (כמו שמבואר בהמורה 'בני לן בימת' בפימן כח, ליקוטי מ"ח). (...) וע"כ עיקר תריכת הגלות ע"י המחלוקת ושנאת חינם, כי זאת היה בעוכרינו, כי ע"ז מרב ימים שני כמו שהזהרו רז"ל, ועדיין מרקד בינן ומתריך הגלות עי"ז ביותר. כי אע"פ שבעוה"ר יש הרבה עוונות, ובפרט פגם הברית שהמוני מחוד הש"ס יגיל להבזה, אעפ"כ הכל היה מתמקן ע"י לדיק החמת שבכל דור, שהוא מחיר בישראל דרכיהם קדושים לחיתיים להשיבם מדרכיהם הרעים ולתקנם כולם, לך הבע"ד התפשטו לאורכו ולרוחבו להרחיק מאוד מהלדיק החמת שיש לו כוח הזה, כי בזוה עליו שקרים וכזבים, עליו ועל כל הגלוויס לליו, בחיוו ולאחר המתלקוחו, עד שהתלבש בגדולי הדור, עד שהכניס בהם שהלווה לרודפם ולהודפם וכו' וכנ"ל. וכל זה מחמת שהלו מכחיס בעיניהם שהם המהיגים החולקים, הס מכחיס הדין יהודלין, שהם מהפכין החמת תמיד כנ"ל, כי משם עיקר כוח היזה"ר וכנ"ל.

שתורתו להתייהר ולקנטר. ובליקו"ה (מו"מ מקח וממכר ג, ט) מובא עוד הזה: עיקר נפילת כל הגילוחות שנפלו למקום הקליפות, הוא ע"י בחינת מחלוקת שבמשך מגדלות, שהוא בחינת 'לעג לחלוך', שמשם עיקר הסבירה ונפילת הגילוחות למקום שנפלו, שזהו בחינת ליחוד תורה שלא לשמה כי אם להתייהר ולקנטר, בשביל שיחלוך, שזהו עיקר החכמה, כמ"ש (משלי יח) 'לעצים מכמה ירלחת ה'', וכחיב 'כן ירלחת ה' היא חכמה וסור מרע בינה'. **ות"ח כזה נבילה טובה הימנו.** ובמד במי הנחל (יב): לכן ונגד הס בחינה לחת כידוע, ונגד הוא לשון נבילה, וז"ש לקמן 'וכשלומד בלא דעת נקרא נבל', היינו כנ"ל.

ילקוט הנחל

ותלמיד חכם כזה נבילה טובה הימנו. ובליקו"ה מבואר הטוב שבטוב (חשון–כסליו תס"ח): בגילה"ל רומז, שלעומת הריח הטוב שבטוב להסכינה מהלדיק המחדש חידושין דאורייתא, יחד עם הלומדן הכשר הלומד בקדושה ובטהרה לשמה (כמובא להלן במאמר בסוף לוח ד'), הנה לעומת זה מהלומדן שאינו הגון שהוא בחינת 'לבן', לוחיות 'עגל', נוסף ממנו ריח רע עד שנגילה טובה הימנו, כי היא לינה מקרחת כל כך. עוד גדלה לצפר (כפי המובן ממוך דברי ביאה"ל) מה שנמשל לגרוע מנגילה, שהיא בהמה מחה, כי בקדושה הרי הלדיק והלומדן הכשר, גם ללחר מיחתם דביקים בחיות הרוחני, כי טובם גדו ולפון וכו', וכמבואר להלן במאמר 'שפפחותיו דובבות בקבר', וכן בבילוי דברי רבנ"ם 'כי רביב קופיף', שנפשו של הלדיק חור בגופו, נמלא שגם לחר מיחתו גופו חי ודבוק בחיות רוחני, שהוא המובנע"פ, שהוא עיקר ה'נפש חיה', כמבואר להלן על פסוק 'ויהי האדם לנפש חיה', (והוא מה שלמדו חז"ל (תענית ה:) 'יעקב לא מת', וכפרש"י שם 'והאי דמנטו מנטוית, פצורים היו שמת', כי יעקב הוא בחינת הלדיק הלומד מורתו לשמה כמבואר במאמר), מה שלין כן זה שלומד להתייהר ולקנטר, שהוא בחינת לבן, הנה גם בחייו הוא גרוע יותר מהבהמה המתה, כי הוא ניתק לח עצמו לגמרי מן החיות הרוחני, שהוא עיקר החיות הלמיתי של האדם, בחינת 'ויהי האדם לנפש חיה' (המובא לקמן במאמר בהמשך לוח ז), כי הוא נמשך ונפקע רק בחיות הגשמי, שהוא מלד הגוף והמומר, והרי מומר הגוף של האדם גרוע הרבה ממומר הגוף של הבהמה ומפרים אחר מיתתו יותר ממנה, שלא שכל עוד האדם חי יש בו נשמה שמרוממ עליון וגבוה מאוד, ומרוב בהירות מורה היא מזככת ומחירה לח הגוף, לך זה שניתק עצמו מהחיות הרוחני של הנשמה, הרי הוא גרוע מן הנבילה שהיא בהמה מתה. ומובא עוד בקובץ שעשועי הנחל (יב): 'בילה' ע'ובד' ה'ימנו' הר"ת וסו"ת עם הג' תיבות בגימטריא לצ"ן עם הכולל.

שתורתו להתייהר ולקנטר. לשון זו היא בלשון המוסכות בפסחים (נ ע"ב) בסוגיית הלומד שלא לשמה, ז"ל: שלומד כדי להתייהר ולקנטר ולקפח לת מבירו בהלכה ולינו לומד על מנת לעשות. ועי' מטה במילוי"ת ד"ס 'שמוסו להתייהר ולקנטר' דברי הגמ' שם.

ות"ח כזה נבילה טובה הימנו.

וכלמיתת בויק"ר (ל, טו): 'ויקרל לל משה', 'וידבר ה'', מיכן חמרו, כל תלמיד חכם שלין בו דעת, נבילה טובה הימנו. מלא לך שכן, לל ולמד ממשה לבי החכמה לבי הנבילים, שהוליל ישראל ממלריס, ועל ידו נעשו כמה ניסים במלריס וחורלות על יס סוף, ועלה לשמי מרוס, והוריד תורה מן השמים, ונתעסק במלחכת המשכן, ולל נכנס לפני ולפנים על שקרלו לו, שנחמר 'ויקרל לל משה'. ופירש הרד"ל (שם): **שלין בו דעת.** פירוש, דרך חרץ וענוה, שלל יתגחה בחכמתו וקרבתו לפני המקום. ובילקו' המתנות כהונה (שם): **נבילה טובה הימנו.** כי מלחר שלין בו שיקול דעת וחוש נכון, הנה הוא מכחש ושוחה פלחתר תורת חלוקיו לחר בקרבו, לחר היל הנסים ועיקר לורתו החנושים, לחר עליה נחש לדם יקרל, ובלעדה הוא נשחר על חומרתו, חומר ולל לדם, כי על כן חומות העולם לינם קרוחים לדם כחחר חז"ל (ב"מ קיד), והרי הוא נשחר יותר גרוע מנבילה, לחר היל כינוי לחת שבהמה שחתה חו בני לדם הדומים לה, וכ"כ רבי לליהו מדקדק בהגהות ושורשים, והלל לף כי היל מושלכת כדומן על פני השדה ורוח חיים שהיה בה בעודה בחיים חיותה, וכבר כתבו הקדמונים ז"ל וגם עינינו הרוחות לעיניים, שכל עוד לורת הבלי יקר וגדוה בחולה, בחודדה והסיפרדה נשחר חומר העושה יותר גרוע ושפילה, וק"ל. ושוד מלינו בווי העמודים (פכ"ו): נבילה קופה לגוף לידי טהרה, וכבר ידעת הגמרל 'חלמידי חכמים כל זמן שמוקיקין מכחתן מתוספת, והרשעים כל זמן שמוקיקין טיפטופן מתוספת להם', על זה חמר שפיר 'כל חלמיד חכם שלין בו דעת נבילה טובה הימנו', כי הנבילה קופה חבוה לידי טהרה כשמרחת, וזה שלין בו דעת לל נקרל חלם למעלתו ושומד בטיפטופו.

מילואי חכמה

שתורתו להתייהר ולקנטר. ולשיטת בברכות (יז ע"ל): מרגלל בפומיה קורלל ושונה ושועה בחיניו ובחמו וברבו ובמי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמניין, שנחמר 'לחלים מכמה ירלחת ה' שכל טוב לכל עשיהם'. 'לעושים' לל נחמר חלל 'לעשיהם', לעושים לשמה ולל לעושים שלל לשמה, וכל העושה שלל לשמה טוב לו שלל נברל. ופירש"י (שם): **מכלים מכמה.** עיקרי של תורה, שיהל עימה תשובה ומעשים טובים. **טפושה שלל לשמה טוב לו שלל נברל.** פירוש, שיהיו לומד כדי לקיים חלל לקנטר, דבפרק 'מקום שנהגו' (פסחים נ) חמרינן, 'רבל רמי, כחיב 'עד שמים חסדך' וכחיב 'מעל השמים'. כלן בעושה שלל לשמה כו', והתם תיירי במקיים כדי שיכשרוהו, וכן ממשע בירושלמי דפיקיון. וכן בתוס' התוספות (שם): **טפושה שלל לשמה טוב לו שלל נברל.** ושם חמרינן, הלמר רב יהודה חמר רב פרק 'מקום שנהגו' (פסחים נ) 'לעולם יעסוק חדם בתורה ובמלוות חפילו שלל לשמה, שמתוך שלל לשמה בל לשמה'. ויש לומר, דהכל מיירי שליהו לומד חלל לקנטר ולהתייהר, והתם מיירי שלומד על מנת שיכשרוהו.

ות"ח כזה נבילה טובה הימנו. ולחיתל בתנחום דרבי נתן (יח, ב–ג): שמעיה ובמטלין קיבלו מהם. שמעיה חומר, לחזוב לת המלכה, ונתן לת הרבנות כילה, מלמד שלל יניס מדם טעוה מעלמו בהשחה, לבל לחביס יניחו לו, שנחמר (משלי כו) 'יהללך זר ולל פיך, נכרי ולל שפתיך'. חמר רבי עקיבל, כל המגביה עלמו על דברי תורה למה הוא דומה, לנבילה מוסלכת בדרך, כל עובר ושב מניח ידו על מוטמו ומתרחק ממנה והולך, שנחמר (שם ו) 'וס נבלתי בהתנשל ולחס זנותם יד לפי'. חמר לו בן עזלל, דרשתו מעניינו, לס מגבל חדם עלמו על דברי תורה ולוכל מתרים מרוצים ולופג בגדים נוחים ויושב ומפאר על פתח של חכמים, כל עובר ושב חומר, שמל שוטה הוא זה, לקוף לחמה מוצל כל התורה כולה עימו. כל המגביה עלמו על דברי תורה סוף שמפסילין לחותו, וכל המפסיל עלמו על דברי תורה סוף שמגביהין לותו. וע"פ דברי בן עזלל דו"ק ודלה דכשם שהמגבלה נבילה טובה ממנו, וגל"ז 'המגבל על דברי תורה', זוכה למהה של תורה. **נבילה טובה הימנו.** ומיניה נקט היסר (פ"ו): שם מ"ו מגבלה חדם גלימדו הרי הוא נותן כוח לסט"ם, וכל סטרל דקדושה כורס מעליו. ולחיתל בספר גבעת המורה 'מעשה בחסיד לחד שהלך בדרך ומזדמן שהלך עימו לליהו הנביל ז"ל ופגעו בנבילה לחד מוטלכה בדרך, והיתה הנבילה מוסרחת סרחון גדול על שהיתה החסיד ידו למוטמו מפני הסרחון, ולליהו הנביל הלך קדוק להנבילה ולל חס נגשה לחד מהן לחכול, ומשיב לו לליהו הנביל, זה מפרים יומר מהנבילה, כי נבילה כיון שחדם נוגע בה הוא טומל על הערב, חבל הנוגע בזה חדם מקבל ממנו טומחה חמורה', עכ"ל.

יקרות חכמה

ואני תפלה

ותרחם עלינו, **ותפתח** לנו שבילי השכל **האמת**, שנזכה **להבין** כל **דברי התורה** על **ברון** ואמתתן, (...) **ולכל** כוונתנו **יהיה לשקוה** באמת כדי **להבין** דברי התורה על ברון **לאמתתן**, **ולא להתיהר** **ולקנטר** חס ושלום, **ולא בשביל שיהא נקרא** רבי, **ולא בשביל** ממון **וכבוד**. **ולא** נעשה חס **ושלום** דברי התורה **קרדום לחפר בהם ולא** עטרה **להתגדל בהם**, **רק** נעסק **בהתורה** באמת **בכל** כחנו **וישכלנו** ומחשבותינו, **בדי** שיביאנו התלמוד **לידי** מעשה, **לסור** מרע **ולעשות** הטוב בעיניך תמיד (ליקו"ת קו).

אמר (רביד"ל), שמי שיישב ויעסוק בספריו רק בלי קנטור ונצחון, ויסתכל בו באמת, או בוודאי יהיו נבקעין אצלו כל גידי קשיות לבבו (חיי"ם שמט).

כשאין לומדין כראוי, דהיינו שאין הלימוד לשמור ולעשות ולקיים, רק להתייהר ולקנטר, אזי נאמר 'ושפחה כי תירש גברתה' (ליקו"ה ר"ח ה, ל).

מי שאין כוונתו אל האמת רק הוא מפלפל בתורה בשביל כבוד וגיאות, בשביל שיתקרי רבי וכו', כדי להתייהר ולקנטר, ואומר פלפולים של הבל שאינם מכוונים אל האמת, בוודאי אין זה חכם כלל, מאחר שנוטה מהאמת ע"י חכמתו, ואינו זוכה להבין אמיתת הסוגיא וההלכה ע"י חכמתו (ליקו"ה גילוח ד, יב).

יהיר, גם רוח, סופו להיות לץ שאינו חש לשמוע מוסר (רש"י משלי כא, כד).

קנטרן רגיל לחלוק על חבירו (רש"י קידושין נח.).

יהיר הוא במחשבה, שאין אדם נחשב לפניו לכלום, ומדבר עליו בדרך הבזיון (רבינו יונה אבות ג, ג).

כל מגמת שר של עשיו שנגע בכף ירכו, שראה שלא יכול לעשות שום דבר ליעקב לבלבל אותו מעבודתו, רק ע"י תושבע"פ ללמוד שלא לשמה לפלפל ולהתייהר. כי זה עיקר המלחמה, ובזה קל למאוד ללמוד תושבע"פ שלא לשמה כידוע בעוה"ר בדור הזה, שכמעט אין גם אחד שילמוד תורה לשמה, ובזה עוקר את האדם משורשו (ת"ש (מאור ושמש פ' תולדות).

אם ח"ו אינו לומד תורה לשמה בהחילו ורחימו, רק ח"ו להתייהר באיזה פנייה שלא לשמה, אזי גורם כמה רעות בעולם ופוגם בתורה ובקוב"ה ושכינתיה (מאור ושמש פ' משפטים).

אם אינו מקדש עצמו בהיתר, לא יזכה בהארה לעשות המצוות בהארה נפלאה וללמוד תורה לשמה בדביקה חשיקה, לדבק עצמו באור א"ס שבתוך האותיות, ואזי תורתו משפה לחוץ לקנתר ולהתגאות, ואז הוא בשאול (כתם אופיר מגילת אסתר הקדמה שניה).

זה שיודע ללמוד חומש אינו נקרא ת"ח אלא זה שהוא בקי **בגמרא ופוסקים**. וכדלימא בסוטה (כב ע"ב): לפילו קורא ושונה ולא שימש מלמידי חכמים, זהו עם הארץ. קרא ולא שנה, הרי זה גור. ופירש"י (שם): **שקרא**. מקרא. **ושנה**. משנה. **ולא שימש מלמידי חכמים**. ללמוד קבלת הגמרא בטעמי המשנה מה הם, רצה הוא, שאין מורהיי ואין ללמוד הימנו, שע"י הטעמים יש חילוק בחיסור והיתר ובדיני ממונות לזכות ולחייב, ובטהרות לטמא ולטהר, כדאמר בכמה דוכתי 'מאי טעמא אמר מר הכי ומר הכי', ואמר 'מאי בינייהו, ליכא בינייהו כך וכך', וערוס הוא, שהשומע את קולו שונה משניותיו, כסבור הוא שבקי בטעמיהם, ונוהגין בו כבוד כתלמידי חכמים. **ערמיותו שנכנם בו**. עיין להלן אות ג' במקו"ח ד"ה 'לחי תחכמה שכחתי ערמה'.

שאינו נקרא ת"ח **אלא** ע"י **תורה שבע"פ**. ומובא בזוהר הקדמת הסולם (יג): כי תורה שבכתב הוא כל המקומות, והסבדל הוא רק בפירוש התורה, זהו בחי' תושבע"פ.

וכשלומד בלא דעת נקרא לבן וכו' ושונא ורודף את הצדיקים. וכתב בליקו"ה (יו"ד רלא הגה ה, ח): לחיתא בספרי קבלה שבלבן ובגד ובלעם הם בחינה אחת בסוד הגלגול, היינו בחינת הלמדן שחיינו כאן, שחין כוחו אלא מהסדיק החמת בחינת תשה, שכל כוחו בפיו, בחינת תושבע"פ, שכל העולם ומלואו וכל חיותו ופרנסתו נחתך משם, וע"י שהוא לומד תושבע"פ לשמה בחמת לחמיתו, עי"ז כל הנהנת העולם על ידו, ויכול להנהיג העולם כרלונו ולעשות חופחים נורחים בעולם. חבל 'חת זה לעחת זה עשה החלקים וכו'', על כן נחלת בכל דור בחינת חולקים ומתנגדים, שכל כוחם מהלומדים תושבע"פ שלא לשמה וכו' כנ"ל, שהם בחינת לבן ובגד ובלעם, 'שכל כוחו בפיו', 'בפיו' דייקא, כי כל כוחו רק מהחושבע"פ, שעי"ז נעשה לו פה לדבר כנ"ל.

וכשלומד בלא דעת נקרא לבן וכו' ושונא ורודף את הצדיקים. ע"י לימוד תושבע"פ היינו גחרת ופוסקים שלא לשם שחים, כלומר שלומד בשל כבוד, ממון, רבנות וכו', עי"ז חקבל פה לדבר על לדיקי חמת דיבורי גחלי, לשון הרע, שקר וכו', ומזה נובעת החנגדות של לומדים על לדיקי חמת.

זה ידוע שאינו נקרא ת"ח, אלא זה שהוא בקי בגמרא ופוסקים. כי זה שיודע ללמוד חומש, אינו נקרא ת"ח, אלא זה שהוא בקי בגמרא ופוסקים. וכשלומד בלא דעת, נקרא לבן, על שם ערמיות שנכנם בו. ושונא ורודף את הצדיקים, צדיק עליון וצדיק תחתון.

מילואי חכמה

אינו נקרא ת"ח **אלא זה שהוא בקי בגמרא ופוסקים**. ומלינו בשבת (קיד ע"ב): לחמר רבי יוחנן, לישחו חלמיד חכם שחחנין לוחו פרנס על הכיבור, זה שנוחלין לוחו דבר הלכה בכל חקום ולומר, ולפילו בחסכת כלה. ופירש"י (שם): **בכל חקום**. בכל החלמוד, ולפילו בחסכת כלה דלא רגילי בה חינשי, וזה נחן ליבו וגרסה. ועוד ביחר החחירי (שם): **ולפילו בחסכת כלה**. כלומר, חע"פ שחינה רגילה, ויש לומרים בה להקל וגורסים 'בהלכות כלה', כלומר בהלכות חועדות שהיה חנהגם לדרוש בהם חמיד, ובכלל זה בכל עניינים שבריכים לפיסור והיתר, חע"פ שחינו בקי כל כך בדיניה.

וכשלומד בלא דעת. ומובא בקה"י (ערך דעה): 'דעה' עם הכולל גימטריא 'יסוד', וזה סוד 'כל חלמיד חכם שחין בו דעה, נבילה טובה היחנה', כי חלמיד חכם הוא סוד של נלא סוד, וכן חשפיעים ליסוד, כמו שחמרו (בחכוח סד) 'חלמידי חכמים חרבים חלוים בחיים ובחשיבחם חלוים בחיים', שהוא בחינת יסוד, וכשחין בחינת יסוד חה הועיל בחינה נלא הוא, כשחין להם יסוד להשפיע על ידו.

ילקוט הנחל

שאינו נקרא ת"ח וכו' **אלא זה שהוא בקי בגמרא ופוסקים**. ומובא בשיכה"ן (עו) שלהיות בעל השגה פי חפשר שלא כשהוא למדן בגמפ"ח, ח"ל: חמר, לבל יהיה נבהל מזה שהזהיר שלריכין ללמוד כל כך בכל יום, כי גם חם חינו זוכה ללמוד כל כך, חעפ"כ הוא יכול להיות חיש כשר לפילו חם חינו בחחמת. וגם כשר קיפר מזה שיכולין להיות חיש כשר לפילו חם חינו יכול ללמוד כלל, ולפילו לדיק יכולין להיות חף ע"פ שחינו למדן כלל, רק בעל השגה חין יכולין להיות כי חם כשהוא למדן בגמרא פירוש רש"י ותוספות. חבל חיש כשר ולדיק גמור, יכולין לזכות לפילו מי שהוא חיש פשוט בגמרי, ולא עליך המלחכה לגמור, ומי חתה בן חורין להיבטל ממנה'. ובליקו"ה (יו"ד שבועות ב, לג) כיחר חת חסיבות מעלת לימוד התושבע"פ, גמ' ופוסקים, ח"ל: הטיקר הוא הגמרא, כמו שחמרו רז"ל 'הטוסקים בחקרא מידה ואינו מידה וכו', גמרא חין למעלה ממנה'. כי גמרא היא הסליכי נחי' יעקב, נחי' הסוף שבחתם, שהוא הטיקר וכנ"ל. וזה תוכל להבין בניחור הישב, כי החקרא חע"פ שהוא כולו תורת חמת והוא טיקר התורה, כי ליכא מלחת דלא רמיז בתוריתא, חעפ"כ עדיין חין יודעין חין יודעין חתושבע"כ שזה הלכה למעשה כי חם ע"י תושבע"פ. ולפילו טיקר תושבע"פ שהוא החמצה גם חם חין יודעין עדיין בילור ההלכה למעשה, כי חם ע"י הגמרא, כמו שחמרו רז"ל 'החמורים חתון החמצה הם חבלי עולם'. ועל כן הטיקר הוא הגמרא שהוא נחי' סוף החמת, שהיא מבררת כל דיני התורה לחמיתתן, עד שיודעין על ידה הלכה למעשה. ועל כן גם בהגמרא בעלמה הטיקר לחסוקי שחעתא חליבא דהלכתא. וזהו טושם שפירש"י בכחה מקומות, כי מכלית בילור החמת שבחלימות, לפי בחינתו ומדריגתו, חי חפשר כי הם ע"י שימוש מ"ח לדיקים חמיתיים. כי טיקר מכלית כל הלימוד של מקרא משנה וגמרא הוא לזכות לשמוע ולעשות ולקיים, כי לא החלדא הוא הטיקר חלא החעשה. ולזה לריכין יגיעה גדולה לשמש תלמידי חכמים חמיתיים בכל כוחו, וכוונתו יהיה חל החמת לחמיתו בשביל המכלית הנלחי ולא בשביל פניות הכבוד וממון וכיולא, וה' יזכנו לבבות וכנ"ל. וזה שחמרו רז"ל ומובא בשו"ע, שגמרא טיקרא ב

צדיקים ירשו ארץ וכו׳. וכתב כמי הנמל (יג): ר״ל כי ׳למך׳ הוא בחינת מלכות, כמ״ש בסימן ד׳ ע״פ ׳ועניוס ילמו מרך׳, ומלכות הוא השכינה, מושבע״פ, כמ׳ ׳מלכות, פֶּה, ומושבע״פ קרינן לה׳, וזה פירוש ׳שכינתא׳, היינו מושבע״פ, ׳בין מרין לדיקיא יתבא׳, כי ׳לדיקים׳ מרי משמע, סם ׳ירשו מרך׳, היא השכינה מושבע״פ כנ״ל.

זה נקרא גלות השכינה. ויפיר בעזוה״מ (מ״ח יג): ע״י לימוד תורה שלא לשמה גילו מצינו את השמת, ועשה שוא ומוכן על לדיק השמת. וזה נקרא גלות השכינה, שמושבע״פ נמצאת בגלות, היינו בפיו של הלמדן הלומד לשם גילות. ובליקו״מ (קה) מציגו בענין גלות השכינה, וז״ל: כי בכל מדם יש בו חלק מכללות כל העולמות ולירופיס, ובכל מה שהוא מדבק את עצמו, בשם הוא מקבל חלקו. וכשהוא הולך מאר שרירות ליבו ותאוותו, הוא מקבל חלקו והאותיות והלירופיס לשט״מ ח״ו, ומתבלבלים האותיות והלירופיס, והדעת ג״כ מתבלבל, והוא גלות השכינה.

שכינתא בין תרין צדיקיא יתבא וכו׳ צדיקים ירשו ארץ.

ממאר זהר זה מיוסד על נשמ״כ בתהלים (נז, כז-כט): סוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה טוֹב וּשְׁכֹן לָעוֹלָם: כִּי ה׳ אֹהֵב מִשְׁפָּט וְלֹא יַעֲזֹב אֶת חֲסִידָיו לְעוֹלָם נִשְׁמָרוּ, וְזֶרַע רְשָׁעִים נִכְרָתָה: צַדִּיקִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ וְיִשְׁכְּנוּ לָעַד עָלֶיהָ: ותימא בזהר (ויקח קנג ע״ב) שיעקב פדה מביא נגן את ג׳ בנותיו, ואחל היא בנחי השכינה ותורה שבע״פ, וז״ל: ²רחל מוליד תרין לדיקים והכי אתמר, להת שמיטה בין תרי לדיקי יתבא לעלמין, דכתיב ׳לדיקים יירשו ארץ׳, לדיק לעילא ולדיק לתתא. לדיק לעילא, מיניה נגהן מיין עילאין, לדיק לתתא, מיניה נצבא נוקבא מיא לגבי דכורא במיותתא אלים, לדיק מסטרא דא ולדיק מסטרא דא. (...) ועל דא יוסף ובניימין מרין לדיקין ניהו, יוסף זכה למהווי לדיק לעילא בגין דעטר אתר קיימא, בניימין היו לדיק לתתא, לאתעטרא שמיטה בין תרי לדיקי, יוסף הלדיק ובניימין הלדיק. ובילאר המתוח מדבש (שם): **יוסף זכה למהווי לדיק לעילא.** יוסף זכה להיות לדיק למעלה, לפי שמשר את אות ברית קודש ועמד בנסיון בחמת פוטיפר, ועי״ז זכה לעלות למעלה מרחל אמו. **בניימין היו לדיק לתתא.** בניימין הוא לדיק למטה, (...) והוא הרמז המרומה על הלדיקים שבעולם הזה, שיעלו מיין נוקבין ע״י תורמת ועבודתם במצות ומעשים טובים, והמלכות מתקשטת ע״י מיין נוקבין שלו ומעלה אותם. **לאתעטרא שמיטה בין תרי לדיקי.** ולפי זה פירוש הפסוק ׳לדיקים יירשו ארץ׳, פירוש, הלדיק לעילא יורש את המיין נוקבין שמעלה לו המלכות, ולדיק לתתא יורש את השפע שמקבלת המלכות. ושוד ליתא מהר (ויקח, רמה ע״ב): ³תא חזי, לתערותא דרחימו דכנסת ישראל לגבי קודשא בריך הוא, דמהתהן לדדיקיא לתתא מתערין לה, בגין דליעון לתיין מסטרא דמלכא, מסטרא דדכורא, ולתערותא דא מטי לנוקבא מסטרא דדכורא, ולית עיר רחימותא, לאתכא דדכורא ליתער תביבו ורחימותא לנוקבא, וכדין נוקבא לתקברת ברחימותא לגבי דכורא. כהאי גוונא, מיחותא דנוקבא לגמדי מיין תתאין לָעֶבֶד מיין עילאין, ולו ליהו אלא בגאמהון לדדיקיא, זכאין אינון לדיקיא בהאי עלמא ובעלמא לתתא דעלייהו קיימין עילאין ותתאין, ועל דא (מצאי י) ׳ולדיק יסוד עולם׳ כתיב סתם, ורזא דכולא, ׳לדיק׳ ליהו יסודא דלעילא ולית יסודא לתתא, וכנסת ישראל אתכלילת מלדיק לעילא ומתתא, לדיק מהאי סטרא ולדיק מהאי סטרא יתתין לה, הדא הוא דכתיב ׳לדיקים יירשו ארץ׳, ׳וישכנו לעד עליה׳. ועיין בשער הכוונות (דרושי עה״ת פ׳ תולדות אדם, השער הגדול).

מלכות פה ותורה שבע״פ קרינן לה. כלאיתא במיקו״ז (הקדמה, יז ע״ג): ⁴מלכות פֶּה, מושבע״פ קרינן לה. וביאור בשפר״ל (שער כג, מורה): המלכות נקראת מושבע״פ, שהיא על כל המדריגות אשר מתחתיה, שהיא נקראת ׳על פה׳, מפני שסם נקראים ׳פה׳ מפני שֶׁהֵם מְגַלִּים כל הַלְּיָלוֹת. ומלכות היינו השכינה, כדמליגו בקה״י (ערך שכינה): הטעם שהמלכות נקרא שכינה, שמשכנת כל המחשבות עליונים בעולמות שמתחתיה, וגם שוכנת מיתנו בגלות.

שכינתא בין תרין צדיקיא יתבא. ומובא בשער הפליוס (פ׳ נח): לימת בזהר ׳אתי עלמא בין תרי לדיקים יתיב׳, ונאמר על השכינה, שהיא נקרא ׳עלמא׳, מלישנא דעלימו (זהר רע״מ פנחס רמנב), יובשב בין שני לדיקים, לדיק עליון ולדיק תתאון. הנה שבוונת הזהר עמוק, ומי יכול לעמוד על קוהו מאי הוא לדיק עליון ולדיק תתאון, על כל זה נאמר מה שנלאה לפי עניינו. כי נודע שספרים שעיקר מיקוני וקישוטין של השכינה מולה בכישרון פעולה של הלדיקים, והם הם הבוונין לה קומה שלימה, ולכן מלינו בשבת קיד) שהתלמידי חכמים נקראים ׳בַּנַּיִךְ׳, על שם ׳שעוסקים בבניינו של עולם׳, היא השכינה הנקרא ׳עולם׳ כמדובר, ולהיות שעלה בכוונו הפשוט נקבל שעשועים מבריותיו, הלבים את מיקוני השכינה במדריגות התתעונים הנמוכין, ניצוצין קדישין, והם מיבורי השכינה השוכנת בכל המדריגות להתיוסה. והמשכיל יתן ליבו ויפשו לזה, להעלות ניצוצין קדישין למקומה הרמה. (...) והלדיקים נקלפין שוכינתא דמטרוניתא, ובעומק השפתם בהכניסם את הדעת אל כל ענייני עובדותיהם לפילו הגשמיות, אגם שם רוחין את המתבשת אלקות, אגם שהוא בהסתרה ומגושם, עם כל זה מקדין גם משם מיקויים לשכינה. (...) והכל למועלת הלדיקים ותופפת תעוג המגיע אליו יתברך מכיסרון פעולתם, בהיות מגיען גם שם התבשת אלקות והלעלות משם מיקוי השכינה, ומקבל יותר תעוג מלדיקים אלו, מאותן הלדיקים שגורמים מיקוין ועושין להשכינה ממדריגות עליונים, ממוהה ומעשה המצוות, וכאשר בימיהם במקום אחר בשם המגיד ע״ה, ואלו בם ג׳ בחינות הלדיקים שביניהם יובשב השכינה המוזכר בזהר. **צדיקים ירשו ארץ.** ומלינו בבמדב״ר (יג, ג): אמר רבי יאסק, כתיב ׳לדיקים יירשו מרך ויישכנו לעד עליה׳, הרשעים במה ישכנו, בתוויר. אלא הרשעים סילקו השכינה מן המרך, אבל הלדיקים הָשְׁפִּינוּ שֶׁהַשְּׁכִינָה מִמֶּרְכָּז.

זה נקרא גלות השכינה. נאחד ביומ״ק גלמה שכינה בין הקליפות, לפי שהשמות שגלו ביניהם אין בהם כוח ויכולת לעשת מחוכם, כיוון שנפגמו בחטאם. וע״כ שכינתו יתברך אצר עליה נאמר ׳כי ה׳ אלקיך הוא מִתְהַלֵּךְ׳, ובשעת ביניהם כדי לנקט אותם ניצוצות נשמות אצר בתוכם, ומבררת אותם ומעלה אותם למקום הקדושה, וממדשם ומורידם בעוה״ז בגופות הלדשים. וזה תנין היטב סוד ׳גלות שכינה׳. ומיוס שנאבד ביהמ״ק ו׳ מלאכי אדמ״ק ו׳ שלכלה מלאכתו יתברך, עד שיכלה מלאכתו לנקוט כל הנשמות שנפלו בין הקליפות של האדם הבליעל, ומאז ועד רגליו. ועד שיגמור לנקט אפילו אותם שנפלו עד הרגלייס, אין השפיע נגלה ואין ישראל נגאלים. (...) ואמנם אין השכינה מלקטת אותם אלא ע״י מעשה התתחתונים ותפילותיהם, בשוד ׳תנו עז לאלקים׳, וכפי גדר מעשה התתחתונים, כך גדל הוספות הנשמות והניצוצות השם.

שכינתא בין תרין צדיקיא יתבא, כמ״ש בזוהר (ויקח קנג ע״ב, ויחי רמה ע״ב) **צדיקים ירשו ארץ, צדיקים תרי משמע. ושני צדיקים אלו הם, זה הצדיק שחידש זאת התורה שבע״פ, זה צדיק עליון. וצדיק התחתון, זה שלומד החידושין.*) ותורה שבע״פ, היינו שכינתא, כמ״ש** (בפתח אליהו) **מלכות פה, ותורה שבע״פ קרינן לה. וכשהשכינה, הנקרא תורה שבע״פ, באה בתוך ת״ח שד יהודי, זה נקרא גלות השכינה.**

*) דפוס מוהרנ״ת: בזו ע״א

מילואי חכמה

שכינתא בין תרין צדיקיא יתבא. ביאור: ¹אמר ר׳ יצחק, ונאמר על השכינה, שהיא נקרא ׳עלמא׳, מלישנא דעלימו (זהר רע״מ פנחס רמנב), יובשב בין שני לדיקים, לדיק עליון ולדיק תתאון. הנה שבוונת הזהר עמוק, ומי יכול לעמוד על קוהו מאי הוא לדיק עליון ולדיק תתאון, על כל זה נאמר מה שנלאה לפי עניינו. כי נודע שספרים שעיקר מיקוני וקישוטין של השכינה מולה בכישרון פעולה של הלדיקים, והם הם הבוונין לה קומה שלימה, ולכן מלינו בשבת קיד) שהתלמידי חכמים נקראים ׳בַּנַּיִךְ׳, על שם ׳שעוסקים בבניינו של עולם׳, היא השכינה הנקרא ׳עולם׳ כמדובר, ולהיות שעלה בכוונו הפשוט נקבל שעשועים מבריותיו, הלבים את מיקוני השכינה במדריגות התתעונים הנמוכין, ניצוצין קדישין, והם מיבורי השכינה השוכנת בכל המדריגות להתיוסה. והמשכיל יתן ליבו ויפשו לזה, להעלות ניצוצין קדישין למקומה הרמה. (...) והלדיקים נקלפין שוכינתא דמטרוניתא, ובעומק השפתם בהכניסם את הדעת אל כל ענייני עובדותיהם לפילו הגשמיות, אגם שם רוחין את המתבשת אלקות, אגם שהוא בהסתרה ומגושם, עם כל זה מקדין גם משם מיקויים לשכינה. (...) והכל למועלת הלדיקים ותופפת תעוג המגיע אליו יתברך מכיסרון פעולתם, בהיות מגיען גם שם התבשת אלקות והלעלות משם מיקוי השכינה, ומקבל יותר תעוג מלדיקים אלו, מאותן הלדיקים שגורמים מיקוין ועושין להשכינה ממדריגות עליונים, ממוהה ומעשה המצוות, וכאשר בימיהם במקום אחר בשם המגיד ע״ה, ואלו בם ג׳ בחינות הלדיקים שביניהם יובשב השכינה המוזכר בזהר. **צדיקים ירשו ארץ.** ומלינו בבמדב״ר (יג, ג): אמר ר׳ יצחק, כתיב ׳לדיקים יירשו מרך ויישכנו לעד עליה׳, הרשעים במה ישכנו, בתוויר. אלא הרשעים סילקו השכינה מן המרך, אבל הלדיקים הָשְׁפִּינוּ שֶׁהַשְּׁכִינָה מִמֶּרְכָּז.

זה נקרא גלות השכינה. נאחד ביומ״ק גלמה שכינה בין הקליפות, לפי שהשמות שגלו ביניהם אין בהם כוח ויכולת לעשת מחוכם, כיוון שנפגמו בחטאם. וע״כ שכינתו יתברך אצר עליה נאמר ׳כי ה׳ אלקיך הוא מִתְהַלֵּךְ׳, ובשעת ביניהם כדי לנקט אותם ניצוצות נשמות אצר בתוכם, ומבררת אותם ומעלה אותם למקום הקדושה, וממדשם ומורידם בעוה״ז בגופות הלדשים. וזה תנין היטב סוד ׳גלות שכינה׳. ומיוס שנאבד ביהמ״ק ו׳ מלאכי אדמ״ק ו׳ שלכלה מלאכתו יתברך, עד שיכלה מלאכתו לנקוט כל הנשמות שנפלו בין הקליפות של האדם הבליעל, ומאז ועד רגליו. ועד שיגמור לנקט אפילו אותם שנפלו עד הרגלייס, אין השפיע נגלה ואין ישראל נגאלים. (...) ואמנם אין השכינה מלקטת אותם אלא ע״י מעשה התתחתונים ותפילותיהם, בשוד ׳תנו עז לאלקים׳, וכפי גדר מעשה התתחתונים, כך גדל הוספות הנשמות והניצוצות השם.

צדיק עליון / צדיק תחתון

יוסף הוא צדיק עליון שהוא יסוד דדכורא הנותן מ״ד, וצדיק תחתון הוא יסוד דנוקבא הנותן מ״ן, וה״ס בנימין הצדיק (שער הכוונות דרושי פורים ק״ש ו).

השכינה בחצות היא בין ב׳ צדיקים, צדיק עליון וצדיק תחתון (ראשית חכמה שער הקדושה ז).

באשר ׳אין אדם צדיק בארצ׳ לעוררה בצדיק העליון, הנה כוחות הטומאה שהם שלוחי הדין, מתעוררים וממהרין להיכנס ולהטיל זוהמתן בקטרוגתן, מכוח הנחש העליון הדין הקשה, ולעשות מלאכתן (של״ה תולדות אדם, השער הגדול).

ארז״ל שהשכינה רודפת אחר הצדיקים, להיות שהצדיק גורם ע״י חבל נשמתו להשפיע מספירות עליונות, עד שאפילו השכינה מקבלת על ידם, וזהו סוד ׳שכינה בין שני צדיקים׳, צדיק העליון ב״ה יסוד צדיקו של עולם, וצדיק התחתון שגורם להשפיע כוח בסוד מ״ן (שפע של חלק טל ד, ו).

הצדיק התחתון הוא סרסור בין השבויים היקרים וניצוצותיה ובין הקב״ה, בדחילו ורחימו, שהם סגולות מלכים, שמכונה בשם אבא ואמא, בסוד י״ה (בעש״ט עה״ת פ׳ ואתחנן).

כשהצדיק העליון זורע אורו ומשפיע מסודו לכנס״י, אז נמשך מזה כל מיני טוב וכל חסד, כמו מזרייה של גרעין אחד עולה כמה חיטין (אוהב ישראל ליקוטים חדשים פ׳ עקב).

עצות ר״ת צ׳דיק ע׳ליון ו׳צדיק ת׳חתון, סוד יוסף ובנימין, זה משפיע מיין נוקבין בחי׳ גבורות וזה משפיע חסדים (קה״י, עצות).

ישועה ר״ת י׳חבר ש׳ני ו׳ין ע׳ם ה״א, (ו״ין הם ב׳ הצדיקים), והוא סוד ׳שכינתא בין תרין צדיקים יתבא׳, שמזה בא הישועה, כאשר הצדיק תחתון משפיע להמ״ן וצדיק עליון מ״ד (קה״י, ישועה).

שד יהודי

י׳מי מדנים למי שיח׳, היינו ע״י שי״ח, ע״י ח׳כם ש׳ד י׳הודאי, על ידו מדנים על ידו בא התנגדות (ליקו״מ כת, ג).

עיכר עסקם והשתדלותם של השדין יהודאין, לעקם לב ישראל להרבות מחלוקת (ליקו״ה יין נסך ד, י׳).

יש בחי׳ שדין יהודאין, והם יונקים מבחי׳ נוגה שהוא בחי׳ עץ הדעת טוב ורע, שמשם נמשך כל הטעותים וכל הבלבולים שבעולם, כי הם בבחי׳ ׳להט החרב המתהפכת׳, דמתהפכת לכמה גוונין בלי שיעור, וללכל אחד מבלבל ומעקם ליבו כפי הטעות והבלבול שמכניס בו, והעיקר ע״י שמחלבש עצמו במצוות בתחילה (ליקו״ה יין נסך ד, י׳). **תא** חזי, בשעתא דאתי בר נש ללמדא, יהב ביה קו״ה שמיה בבר נש, ושמא אחרא מן שד יהודאי דאיתקרי חול, ושמא אחרא דאיתקרי חושך (מדה״נ פ׳ אחרי). **אשמדאי** שד יהודי הוא סוד קליפת נוגה, ואיתתיה לילי״ת זעירתא נוגדע, אך שדין אחרנין הם משאר ג׳ קליפין (אדם ישר מרכבת יחזקאל). **אשמדאי** רבא מלכא דְּשֵׁדֵי, שהוא מלך על כל אינון שדין יהודאין ומתכפיין בשמהן דאורייתא, ואם אין להם יכולת להזיק לפועל עצמו, מזיקין בנו או בנו, כמו שידעת שיש ניזוק על לא דבר. וידעינן אינה תקיפה עליהם, כי הרע אינו תחת ממשלת הטוב, עד יערה עלינו רוח ממרום לנחמינו ע״י משיח בן דוד, להכניע הרע תחת ממשלת הטוב כבראשונה (עפת המלך תיקוני שבת ד). **ידוע** שיש שדים יהודים ושדים גויים, והסוד שיצה״ר כוחו הוא מהתפשטות הגבורות של עולמות הקדושה, ויש בו הכנה להימתק עם כוח התורה והחסדים, מה שאין כן באומות העולם שכולם רע, אבל של ישראל אינו כן (רמ״ז על ההזר דברים). **יש** שמטעין אותו, אם כוונתו לשקר ולרמות חלילה מטעין אותו בדברים כאלו, עד שנשאר בחיצוניות ונעשה חכם להרע, שד יהודי תורתן מהשפה ולחוץ כדוגא ואחיתופל (מקור מים חיים פ׳ קרח). **כשהצדיק** מתקן יצרו הרע לגמרי עד שחוזר למלאך קדוש, אזי יש בו כח לתקן גם אותן שדין יהודאין, אבל בחחת מאלה לא יוכל לפעול פעולתו לפחות ולהכסטין, מאחר שזה יחזיר העולם למוטב, ואם כן למה נברא לריק, עד שנותנים לו נגד זה איש בליעל ת״ח שדין יהודאין, שנברא ג״כ אשר יתלוצץ מזה האיש השלם, ומי שירצה ידבק בזה או בזה, ובהחירה הקטרוג מלמעלה מן הס״מ, לומר מעתה לא יוכל לפעול פעולתו לפחות ולהכסטין, מאחר שזה יחזיר העולם למוטב, ואם כן למה נברא לריק, עד שנותנים לו נגד זה איש בליעל ת״ח שדין יהודאין, שנברא ג״כ אשר יתלוצץ מזה האיש השלם, ומי שירצה ידבק בזה או בזה, ובהחירה חופשית (מקור מים חיים פ׳ קרח). **אית** שדין יהודאין דאתכפיין לאורייתא, ואית שדין מסטרא דמסאבא, ובהון ג׳ מינין חד כמלאכי השרת, וחד כבנ״א, וחד בבהמה (קה״י, שדים). **גלות השכינה** ע״י חטא הדיבור נלכדים בעוון נאווה. היינו הגדולה חופשית (מקור מים חיים פ׳ קרח). **אית** שדין יהודאין דאתכפיין לאורייתא, ואית שדין מסטרא דמסאבא, ובהון ג׳ מינין חד כמלאכי השרת, וחד כבנ״א, וחד בבהמה (קה״י, שדים). **גלות השכינה** שהוא בחי׳ מלכות בחי׳ שכינה, נפגם ונעשה נאווה (ליקו״מ נח, י). **גלות** השכינה שהוא בחי׳ לב, שהיא שמחתן של ישראל, עיקר גלותה כשעבדות, שהם הקליפות, גוברים עליה, (...) וזה הוא כשיציאו ישראל מהגלות כתיב כי בשמחה תצאו (ליקו״מ כה, ב). **עיקר** גלות השכינה, שנתעלם מלכותו ית׳ בביכול מחמת הסברת הגברות הקלי׳ והסט״א בעוה״ר, ומי שזוכה מכיר אותו ית׳ גם עכשיו בגלות המר הזה, כי זוכה להאמין ולידע כי באמת ׳מלכותו בכל משלה׳, ואע״פ שהעכו״ם שהם הקליפות מושלים על ישראל עם קדוש, אעפ״כ מאמינים כי הקליפות בעצמם הם מקבלים חיות ממנו ית׳, כי הוא ית׳ מחיה את כולם (ליקו״ה שילוח הקן ב). **דע**, כי בהתאחד מידת אא״ל ח״י במידת אדנ״י, אזי מידת אדנ״י יושבת על כיסא המלכות ומושלת על כל הנבראים, וכשא״ל ח״י נבדל ומסתלק ממנה, אזי מידת אדנ״י שנקרא שכינה, הולכת בגלות תחת שאר ממשלות וכוחות נכריות (שער אורה ב). **ירידת** הנשמה בעוה״ז לתקן ולברר, דוגמת גלות השכינה לברר הניצוצות שנפלו כנודע (אדם ישר דרוש בענין הצלם). **פְּעָמִים** תרד העשייה שהיא ה״א תתאה, אל שלושה ראשונות של י״ס דקליפה, וזה נקרא גלות שכינה. ואם החטא יותר חמור, יוריד האדם בחטאו את העשייה בשלושה אמצעיות של הקליפות. ואם יותר חמור, יורידנה בשלושה תחתונות של הקליפה. ואם החטא יותר חמור, יורידנה בלכות הרשעה, העשירית שבי״ס של הקליפות. הם הם ארבע בחי׳ של גלות שכינה שהיא העשירית, בתוך הקליפות (שער ההגלגולים הקלי׳ה כא). **כשאור** הא״ס היינו ההשגחה משתלשל יורד למטה בקודש, אזי הוא אור מועט, בשיעור היותר מועט שאפשר, ושיעור וקיום החיות הזה ייקרא גלות וחושך, ואע״פ שהעכו״ם שהם הקליפות מושלים על ישראל עם קדוש, אעפ״כ מאמינים כי הקליפות בעצמם הם מקבלים חיות ממנו ית׳, כי הוא ית׳ מחיה את כולם (ליקו״ה שילוח הקן ב). **תחי״ה** ראוי לדעת בביאור מילת שכינה, שהיא העדר הייחוד (חסד לאברהם א״ג, ג). **גלות** השכינה משתנה מכירית יוסף (פנים יפות בראשית לט, ב). ישראל בגלות, השכינה לא יוכל לה אור כי אם מה שיוכלו לסבול שיעור הזה לבד, וזה נקרא גלות השכינה, אשר אין גלות קשה ממנו, שהיא העדר הייחוד (חסד לאברהם א״ג, ג). **תחי״ה** ראוי לדעת בביאור מילת שכינה, ונאמר כי מה שתאיר ותשכון עם ישראל בתחתונים מהארות האלקות הטהור והקדוש, זהו שנקרא שכינה, וביאור מילה זו הוא מלשון ׳מִשְׁכַּן אָהֳל׳, כי בחינתו השוכנת בתחתונים נקראת שכינה. וביאור מילת ׳גלות׳ נאמר על הטלטול, הן שהיא באותם כמו גלות ישראל מעל אדמתן, או שהיא ברצון שהוא כענין שהאדם עצמו גולה ממקום למקום, כמ״ש ז״ל ׳גלות מכפרת עוון׳, היינו היות האדם מעצמו נע ונד ממקום למקום, וזהו ביאור מילת גלות (חסד לאברהם א, כט). **גלות** הקשה מכולם הוא הת״ח יראי חטא שסובלין גלות מן ת״ח שדין יהודאין, כאשר שמעתי על דרך הלצה כי אלו שהרגו את זכריה היו ת״ח ודפו״ח, כי מה שמבזין הת״ח בעיני עם הארץ הוא ע״י הת״ח שמבזין את הת״ח לכך מבזין בעיני האומות כנודע (בעש״ט עה״ת פ׳ בלק). **ע״י** שמחה שיש לאדם הוא ממעט גלות השכינה (מאור ושמש פ׳ וישב). **צמצום** החיית הקודוש שבתוך כל מתגשמים נקרא גלות השכינה, כי הצמצום הוא גלות להשכון בתוכם (פרי הארץ פ׳ ויקרא). **סוד** גלות השכינה היא מה שהקליפה מלביש את הקדושה ומכסה אותה, בסוד ׳רשע מכתיר את הצדיק׳ (תו״י פ׳ שלח). **התחי״ה** גלות השכינה משתא מכירת יוסף (פרי הארץ פ׳ ויקרא).

ג רמל הולידה שני לדיקים וכך לשון, שסכי השמיעה (כיוון לשכינה) היא יוצפת בין שני לדיקים לעולמים, כמ״ש ׳לדיקים יירשו ארץ׳, לדיק למעלה ולדיק למטה. לדיק למעלה, ממנו נמשכים סמיס העליונים, ולדיק למטה, ממנו נוצפת הנקבה מיס לגבי זכר בתשוקה וחפץ שלם, לדיק מלד זה ולדיק מלד זה. (...) ועל כן יוסף ובניימין הס שני לדיקים, שיוסף זכה להיות הלדיק שלמעלה מפני שסמר אות ברית, ובניימין הוא הלדיק שלמטה, כדי שתתעטר השמיטה בין שני לדיקים אלו, יוסף הלדיק ובניימין הלדיק.

ד נא ורלה, אם התעוררות תחתה כנקבה יפשול על הקב״ה, נשמות הלדיקים שלמטה הס מעוררים זאת, מפני שהן בחיס מלד המלך, מלד הזכר, ומשלו שהתעוררות זו מגעת על הנקבה מלד הזכר, וע״ז מתעוררת התחתה, ומשלו שהזכר הוא שמעורר את התביבות והתחבה לנקבה, ולזו הנקבה נקשרה בתחבה לגבי הזכר. כעין זה, תשוקת וחפץ הנקבה (בשעת הייחוד) להעלות את הסיס נוקבין תתתונים לכנגד הסיס הזכריים העליונים, אין הוא אלא ע״י נשמות הלדיקים, שהרי להלדיקים בעולם הזה ובעולם הבא שעליהם עומדים ומתכללים העליונים והתתתונים, ועל כן כתוב ׳ולדיק יסוד עולם׳ בלשון סתם, ופשוט ענין זה הוא, ש׳לדיק׳ הוא היסוד שלמעלה והוא היסוד שלמטה, וכנסת ישראל היא כלולה מהלדיק שלמעלה ומהלדיק שלמטה, שהלדיק שלמד זה והלדיק שלמד זה הס יוכדים אותה, אזהו שכתוב ׳לדיקים יירשו ארץ׳, ׳וישכנו לעד עליה׳. ולפי זה יובן מה שכתוב ׳לדיקים יירשו ארץ׳, ולא כתוב ׳וישכנו בה׳, כי הכוונה שיירשו את הארץ שהיא השכינה, שהיא נקראת ׳ארץ׳, כמו שכתוב ׳כי אלקיך מביאך אל ארץ טובה׳ (דברים ח, ז), ׳ארץ אשר אנכי נותן לך׳ (שם ט, כח), ׳ארץ אשר ה׳ אלקיך דורש אותה׳ (שם יא, יב), ׳ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם׳ (שם ח, ט), ׳ארץ אשר ה׳ אלקיך נותן לך׳ (שם יז, יד), ׳ארץ אשר ה׳ אלקיך נתן לך׳ (שם כו, א), ׳ארץ אשר ה׳ אלקיך נתן לך׳ (שם כו, ב), ׳ארץ אשר ה׳ אלקיך נתן לך׳ (שם כו, ג), ׳ארץ אשר ה׳ אלקיך נתן לך׳ (שם כו, ט), ׳ארץ אשר ה׳ אלקיך נתן לך׳ (שם כו, טו), ׳ארץ אשר ה׳ אלקיך נתן לך׳ (שם כז, ג

עי"ז נעשה בחינת נשיקין. והרה"ק הר"ן מטשערין ליין, שכעין זה לימד מהר"ר יוסי קמו (פנחס, ריז ע"ב) מעשה מופלג בעניין זה, וז"ל: "רבי חנא ורבי יוסי קמו למילעי באוריימתא בפלגות ליליא. (...) עד דהוו יתבי תמו מד טולא דקיימא עלייהו, חזלא ואתית חזלא ואתית גבו דיתמא, תוויהו. ואיתמא כהמשך מעשה זה (שם, רכ ע"ב): "אהדר ההוא טולא כמלקדמין וחזלא גו דיתמא כמו דיוקנא דבר נש, נפל על מנפוי רבי חנא. אמר רבי יוסי, מדכורנא דבאתי אתרא מתית ליה לרבי פנחס בן יאיר, יומא חד הוה קאים בהאי דוכתא והוה אמר הכי: "אתמא ההוא טולא ויתיב ועסיק ליה. שמעו מד קלא דהוה אמר, פנו אתר פנו אתר לרבי פנחס בן יאיר לשכינתא דרושא קודשא בריך הוא. שמעו מד קלא דהוה אמר, פנו אתר פנו אתר לרבי פנחס בן יאיר לשכינתא דרושא קודשא בריך הוא. כיון דשמעו איתמא נזה"כ: "אתמא ההוא טולא ויתיב ועסיק ליה

לנפש חיה ותרגומו לרוח ממללא. כדכתיב בבראשית (ב, ז): וַיִּיצֶר ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם עָפָר מִן הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה: ותרגם אונקלוס (שם): וּבְרָא ה' אֱלֹקִים יָת אָדָם עָפְרָא מִן אַדְמְתָא, וּנְפַח בְּנִחִירוֹהִי נִשְׁמְתָא דְחַיֵּי, וְהֲוָה בְּאָדָם לְרוּחַ מְמַלְלָא. ופירש"י (שם): **לנפש חיה.** לְפִי שֶׁהָיָה מִתְהַלֵּךְ וְחַיָּה וְאֵינוֹ נִקְבָּר כְּשְׁאָר בְּהֵמָה וְחַיָּה שֶׁנִּקְבָּרִין, לְכָךְ זֶה שֶׁל אָדָם חַיָּה שֶׁכֵּן נוֹשֵׂךְ, שֶׁנִּמְשָׁךְ כֵּן דַּעַת וְדִיבּוּר.

תוצא הארץ נפש חיה. כדכתיב בבראשית (א, כד): וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֵמָה וָרֶמֶשׂ וְחַיְתוֹ אֶרֶץ לְמִינָהּ וַיְהִי כֵן: וכתב רבינו בחיי (שם): **תוצא הארץ נפש חיה.** דרשו חז"ל (ב"ר ז) זה רומז על האדם הראשון. ואמר זה על הנפש הבהמית שבאדם, שהיו לה חלק עם העליונים אלא היתה מוחזת לעפר תיכף בשות הגוף, כדרך הבהמה שכתוב בה (קהלת ג) ורוח הבהמה הירדת היא למטה לארץ. וכן מצינו בזהר (שמות, יב ע"ב): **תוצא הארץ נפש חיה.** לרבות נפש האדם"ר העליון, כמו שנתבאר בכל מקום אתר.

תוצא הארץ נפש חיה. וביאר נמי הגמל (יט): ר"ל כי 'ארץ' היא מלכות, תוצא"פ.

הוא באה מתורה שבע"פ, כמ"ש (שם ו) **תוצא הארץ נפש חיה. נמצא בשעה שמחדש התנא איזה חידוש, ומדבר זה החידוש, זה הדיבור בעצמו, היא בחינת התורה שבע"פ שחידש, כי משם מוצאה, כמ"ש תוצא הארץ נפש חיה. נמצא עכשיו כשלומדים את החידוש הזה, וכשמבניסין הלימוד הוא דיבורו של התנא. ודיבור הוא החיות, כמ"ש** (בראשית ג) **לנפש חיה, ותרגומו לרוח ממללא. ורוח ממללא, היינו הנפש חיה,**

ופס לגופה בארעא, ומשמע דכל סטרין בין לעילא בין לתתא מדכר ונוקבא לתתין כולא ומשתכח, והא לוקמוה רזא דכתיב 'תוצא הארץ נפש חיה', 'הארץ' לא כנסת ישראל, 'נפש חיה' נפשא דלאדם קדמאה עילאה, כמה דלתימא. ומוצא"פ היינו 'ארץ', כדלעיל"ת מזהר ח"ג (ויקר, רמז ע"ב) גבי כ"ג לוחות הכורה מהן: יאכללא לחורייתא מחסין סַמַיִם, כמה דלא אמר 'את הסמים', כללא דכ"ג לתוון. ומהכא נפקי לתוצא"פ לחיקרי 'ארץ', כדקאמרינן 'ואת הארץ'. וכמוצא נקט"י (ערך ארץ): 'ארץ זה תורה, שנאמר 'ארץ מקנה וארץ מדה'' (מיכ"ר הקדמה, ח). יש לומר, שכיוון לת"ת מוצא"פ שהיא בחינת מלכות שנקראת 'ארץ', ועליו נאמר 'ארץ מקנה ארץ מדה', כמו שאמרו בתנחומא פרשת נח, וזה שאמר בראשית מיימנא פנחס רל"ג ע"ג 'ארץ מארי משנה', להיותו בחינת תוצא"פ שהוא בחינת ארץ. ועיין במבוא הנמל המוצא מטה בילקוט"ע ד"ה 'תוצא הארץ וכו'.

ילקוט הנחל

תוצא הארץ נפש חיה. ומובא בכפ"י הרה"מ ר' שלמה וקפלן זצ"ל בהערותיו על הגליון (על תורה יג): כי 'ארץ', היינו שם 'ארץ', ארץ ישראל כמובא בזוה"ק ובמוכר לקמן בסימן עו"ק, והיא בחי' מלכות, בחי' תוצא"פ. והיא במובא בספר הזהר "נתן נשמה לעם עליה", דהיינו נשמה ורוח חיים. ועל כן נקראת 'ארץ חיים', כי מחיה חיים תחילה לימות המשיח כמוז"ל. ועל כן משם מוצא דיבור ותיות הלדיק, וע"י לימוד תורתו נתדבק רוחו ברוחינו, ותולי זה תשוב כמו שהשתמות על קבלו שמעורלו ללמד זכות עלינו, ועי"ז ניגלל מכל הלרות ברו"ג וניגאל ג"כ מכיי"כ. ובגרסת הליקו"מ שהועלת הרה"מ רכ"ל קעניע זל"ל כתוב: ו'רוח ממללא', היינו ה'נפש חיה', היא בחי' מחוצא"פ, כמ"ש 'תוצא הארץ נפש חיה', והארץ היא בחי' שכינה כנודע.

תוצא הארץ נפש חיה. ובקונדי מבוארי הגמל (מסגון-כפליו מצ"מ) ביאר בזה: הנה רבינו מפרש את ה'נפש חיה' שבפסוק 'תוצא הארץ', כמו התרגום של ה'נפש חיה' שבפסוק 'ויהי האדם לנפש חיה', היינו 'רוח ממללא', וכן יתפרש הפסוק, 'תוצא הארץ' לא שכינתא, תוצא"פ, 'נפש חיה' לא רוח ממללא, כי אם הנפש הבהמית שבאדם, כמ"ש (בראשית ב) 'ויהי האדם לנפש חיה', והנה הנפש הבהמית שבאדם היא מדרגה נמוכה מאד, שהיא משותפת עם הבהמות, ועיקר מיוחד שלה הוא לאכול ולשתות ולישן, ולכן נקראת 'נפש חיה' כמו שאר בעלי חיים, ולא 'רוח ממללא' כמו האדם, שהוא מדרגה גבוהה מאד, שיש בו דעה ודיבור, וזהו 'תוצא הארץ נפש חיה', שהנפש הבהמית שבאדם היא מדרגה נמוכה מאד, עד שהיא יוצאת ובאה מן הארץ, שמשם נמשכת ומתחדשת בכל יום, ולכן נקראת 'נפש חיה' כמו שאר בעלי חיים, ולא 'רוח ממללא' כמו האדם, שהוא מדרגה גבוהה מאד, שנמשכת מן השמים, ולכן נקראת 'רוח ממללא'.

מילואי חכמה

ודיבור הוא החיות וכו'. ומובא בערכי נחל (פ' ויחלק) בביאור עניין זה: הנה כתב הבעש"ט זללה"ה כי עניין רוח האדם נקרבו ותיות שלו הוא כוח הדיבור שבו נקרבו, וכמו שאמר הכתוב 'ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה', ומתרגמינן 'לרוח ממללא', ולפי זה האדם מדבר דיבורים מזי הדיבורים הנה הן חיותו, ויוצא חיות שלו בחותן הדיבורים, רק שֶׁבְּחִיּוּת חיות האדם דבוק תמיד בשורשו, לכן הדיבורים ההמה עצמן ממשיכים עליו משורש חיות האדם משם, ועי"ז מי תמיד, לפ שבכל דיבור יוצא חיותו מקרבו, רק כל דיבור עצמו מביא לו חיות חדש, עד כאן דבריו. ועוד מובא בזה בפרי האדמה (פ' ואתחנן): הנה הוא ידוע מגדולת הדיבור כי זה כל האדם, כידוע שהוא מעלת המדבר על החי. גם תרגום של 'ויהי האדם לנפש חיה', תרגומו 'לרוח ממללא', שהוא החיות שבו. והוא האמת כי הדיבור הוא המושל והמנַהֵג והמנהיג את הכל, והעניין להיות בו הוא עיקר החיות יתפרך שמו, כי הדיבור הוא בלי שום הפסק ותמונה, שם החכם הוא מלומד בחותיות, אבל הוא בשביל הבנת המדין והשומע, כי בלתי מלמודי החותיות אין לדיבור שום הפסק ותפיסה להבינו, ולעולם כל מפעלי הדיבור יש לנפש יותר נשה ומהודר ומהירות ובהירות שבפעלי, מה שאין הפה שבגוף יוכל לדבר בלתי לחפים שיש, כי 'רוח דִּבֶּר בו וּמִלָּתוֹ על לשוני'. וכל אדם שמרגיל את דיבורו להשגיח ולהבין כי מלילו לא יפול כי אם מה' טוב, והוא המדבר, הרי הוא בורא שמים ארץ ומלואם כמאמר הכתוב 'בדבר ה' שמים נעשו', ומה נשמתם עכשיו שם האדם מביא בפעל דיבורו אין לכל דיבור ודיבור שיש אפי הגמולה הוא ומשתלשל כל כך עד שנשמע מפיו, לכן בחיזק דיבור שהוא מדבר הוא בורא מחדש, כמעשה דרבי עקיבא שנתמלא הבשמים ויחזקו ודלותין ע"י לימודו (פסחים קח), וכן הרבה מקדושים. וככל מחיותו גדולת הדיבור שם הוא בקדושה, כן נשפוך הוא מ"ו שם הוא להיפוך להנאת עלמו, מ"ו בורא רקיעין של שוא ותוהו וובן חיות מיום בקליפות וממשילם על עלמו, שהרי הוא מוסיף כוחם מחמת הנאת עלמו שהוא רוצה לקבל מהם, נמצא שהוא מחמת ומקבל מהם, נמצא הוא ממשילם על עלמו, מה שאין כן כשמיטו מדבר חלת דבריו יתברך בלי שום פניית הנאה כלל, ולדרגא הוא קשור ע"י הדיבור בו יתברך הבורא את הכל, הרי הוא מוחל בדיבורו.

חידושין דאורייתא

עיי" חידושין דאורייתא נתגלה השגחת השי"ת יותר לבנ"א (ספר המידות ח"ב חידושין דאורייתא א).

זאבה איהו מאן דחידושא דאורייתא אמרת קמיה, כמה חדוה עביד, קוב"ה כגיש לפמליא דיליה ואמר, שמעו חידושא דאורייתא דאמרת נשמתא דא דפלניא, וכולהו מוקמי ההיא מילה בתרי מתיבתי, אינון לתתא וקוב"ה לעילא חתים לההיא מילה (זהר שלח קעג).

מההבל מתהווה אותיות ורוחניות ונשמה, שהם מסתלקים מעלול לעילה עד המקום הנרצה אליהם המיוחדים בשורשי הנשמה, וזהו עניין 'שמים החדשים וארץ החדשה' הנעשה מחידושי תורה (פרד"ר לא, ט).

יי"ש שֶׁכּח השכל המחדש דברי תורה הוא נמשך משפע אור המושפע עליו מלמעלה, ועליו נאמר 'חכמת אדם תאיר פניו', ובפרט לבקיאים בחכמת הפרצוף והמשכילים בצלם האדם, כמו הרב האריז"ל. ואין ספק שכאשר האדם יחדש חידושי תורה יאירו פני צלמו, ולא כן כשהוא נבור בספיקות כי אז לא תאיר נשמתו (רמ"ז על זהר במדבר).

איזה דבר אמת של חידושי תורה שנתחדש לאדם בשכלו הזך, כל זה נמשך אליו ע"י שמדקדק במצוות ד' כראוי (תפארת יהונתן דברים יא, יג).

מיום שחרב ביהמ"ק, אע"פ שניטלה הנבואה מן הנביאים, מן החכמים לא ניטלה. וע"כ קרי לה 'נבואה' לחידושי התורה, לפי שכל שהחכמים מחדשים בתורה הוא ע"י קול שפע הבא מאיתו ית' על הר סיני, וזהו כדמות נבואה (תורת חיים ב"מ פה.).

יאמר ר' אבין בר כהנא, אמר הקב"ה 'תורה חדשה מֵאִתִּי תצא', חידוש תורה מֵאִתִּי תצא' (ויק"ר יג). כלומר, לא שתצא תורה חדשה מאיתו ית' חלילה, אלא חידושי דאורייתא, שיפרש לנו טעמי תורה (תורת חיים הולין כז:).

חביב על השי"ת מה שמחדשין בתורה יותר מן הכל (ישמח משה פ' עקב).

ברוך וכו' נותן התורה' לשון הווה, דלשון עבר קאי על גוף התורה והלכותיה שנאמרו בסיני, משא"כ 'נותן' הוא קאי על חריפות וחידושי תורה, מה שתלמיד ותיק מחדש בטובו בכל יום תמיד. ד'טובים דְּרָכֶיךָ מיין', 'טובים דברי דודיך', הת"ח 'יותר מיינה של תורה' (הת"ס כתובות מב:).

ם וכרש ה' מלקיס אם האדם עפר מן האדמה, ונפח בפניו נשמת חיים, והיתה באדם לרוח מדברת.

י לנשמה יש גם ואם כמו שיש גם ואם לגוף בארץ, ומשמע שכל הצדדים בין למעלה בין למטה כולם בחיים ומשתלים מזכר ונקבה, והכי הסמיכו 'תוצא הארץ נפש חיה', 'הארץ' זו"ה כנסת ישראל, 'נפש חיה' זהו נפש האדם"ר העליון, כמו שנתבאר בכל מקום אתר.

יא כלל המורה הוריים את הסמים, כמו שנאמר 'את הסמים', כלל כ"ג לתותיות. ומכאן יוצאים לתוצא"פ הנקראת 'ארץ', כמו שאנו אומרים על הפסוק 'ותת הארץ'.

וזאת ההתדבקות רוחא ברוחא נקרא נשיקין. כדלעיל מזהר (מספטים, קכד ע"ב): יברבי יצחק פתח 'ישקני מנשיקות פיהו וגו'' (שה"ש א). ממרה כנסת ישראל 'ישקני מנשיקות פיהו', מה טעמא 'ישקני', יאלהאני מיבעי ליה, אלמא 'ישקני'. אלא הכי מתניתין, מאי 'נשיקות', אדבקותא דרוחא ברוחא, דבגיני כך נשיקה נפה, דהא פומא לאפקותא ומקורא לרוחא הוא, ועל דא נשיקין נפומא בנחיריהו, ודבקין רוחא ברוחא, אלא מאפרשן דא מן דא. ועל דא מאן דנפיק נשמתיה בנשיקה, מאדבק ברוחא אחרא, ברוחא אלא מאפרש מיניה, והייינו דיקיר נשיקה. ועל דא אמרה כנסת ישראל 'ישקני מנשיקות פיהו', לאדבקא רוחא ברוחא אלא יתפרש דא מן דא. (...) רבי יהודה אמר, כתיב (בראשית כט) 'וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך', אלמלי קא בכה. אלא אדבקותא דרוחא דא לא יכיל ליבא למסבל, ובכה. ותו תיובתא, הא כתיב (שם לג, כשנפגשו יעקב ועשו) 'וַיִּשָּׁקֵהוּ ויבכו'. מתניתן, אלמלי 'נָקוּד' 'ויִשָּׁקֵהוּ', אלא אלא אדבקותא היא רוחא ברוחא כלל, ועל דא כתיב (משלי כז) 'נאמנים נשיקות שונא'. מאי 'ונעתרות נשיקות שונא', אלא מאן דנשיק בנחיריה מאדבק רוחיה ברוחיה בדביקותא דביקותא, ומאן דלא נשיק בחביבותא, לאו בדביקותא הוא, אלא 'ונעתרות', מאי 'נעתרות', גסותא, אלא דניק רוחיה בההוא נשיקה

> והחידוש בתוך פה, נמצא שמדבקין רוח הצדיק, שחידש זה החידוש, עם רוח ממלא, היינו עם הדיבור הלומד זה החידוש עכשיו. וזאת ההתדבקות רוחא ברוחא, נקרא נשיקין, נמצא כשלומדין איזה הלכה שחידשו התנאים, ע"ז נתדבק רוח התנא עם רוח הלומד, ודומה כאלו נושק את עצמו עם התנא. אבל ת"ח שד יהודי, כשלומד גמרא או פסק דין, עליו כתוב (משלי כז) נעתרות נשיקות שונא. כי התנא אינו יכול לסבול רוחו של ת"ח שד יהודאין,

ולא תמדבק ביה כלל. ובגיני כך כתיב 'ישקני מנשיקות פיהו', דהוא דנקותא רוחא ברוחא. ועיין עוד מטה במילואים ד"ס 'ואת ההתדבקות רוחא ברוחא נקרא נשיקין' בעוד מ"מ מהזהר שציין הרה"ק סר"ן מטעפערין המבאריס ענין זה.

נעתרות נשיקות שונא. כדכתיב במשלי (כז, ו): נֶאֱמָנִים פִּצְעֵי אוֹהֵב וְנַעְתָּרוֹת נְשִׁיקוֹת שׂוֹנֵא: ומרגם יונתן (שם): יישפירין חיונן פודעמיה דרחמא, ובישן נושקתא דסנאה. ופירש המלו"ד (שם): **נאמנים**. התוכחה הפוגע להשובו למען יישר לבת, הגם הפגיעם הם נאמנים המה, כי עשו שלימותם והועילו לזה, כי בעבורם ייטיב דרכו. אבל מן הסוגע, אפי' הנשיקות מרובות המה והיפם למשל, הואיל ואין בהם תועלת. וברש"י בפרשת (כה, כח) ביעקב תיבת 'נעתרות' כזה"ל: תומר אני כל לשון 'עתר', לשון הפגרה ורביבי הוא, וכן (ישעיה מ) 'וַעֲתַר ענן הקטרתו', מרבית עליית העשן, וכן (שם לה) 'העתרתם עלי דבריכם', וכן (משלי כז) 'נעתרות נשיקות שונא', דומות למרובות והיפם למשל. וביאור הפסוקי מכמיס (שם) מת דבריו של רש"י: רלה לומר, אין אפשר לומר ד'נעתרות' נמי לשון ריבוי הוא, אם כן קשה היאך שייך לומר שהשונא ינשק הרבה, ועל זה פירש 'דומות למרובות והיפם למשל', רלה לומר, אע"פ שאינו נושק אלא פעם אחת, מכל מקום דומה בעיני כאילו נשק הרבה פעמים, והנשיקה האחת היא כמשל עליו.

מילואי חכמה

נמצא שמדבקין רוח הצדיק שחידש זה החידוש עם רוח ממלא.

עיין לעיל במקו"א ד"ה 'עי"ז' נעשה בחינת נשיקין' דבדי הזהר (פנחס, רכ ע"ב) בעניין זְלוּ של רבי פנחס בן יאיר שנשק לרבי יוסי, וביאר בלמ"ז על הזהר (שם) עניין זה: העניין מובן במה שהתבאר בשער הגבולות ו' ג' (שער הייחודים פ"ג, ובשער רוה"ק עם פירוש יום"ד, כד ע"ב), שהלדיקים המיט מתדבקים ומוסיפים בכל יום שפע חדש ממש למעלה בתורה ומעשים טובים שעושים בכל יום בפועל, והשונא אחר פעיניהם הם מייחדים בהאחר כפר עשהו, ולכן הם פוחדים כל המקומות שנשאר שם חור קדושתם לעורר חותו הרשימו ולהחזיר בו. (...) וחולי שלכן אמר חותו הקול 'פְּנֵי אחר לרבי פנחס בן יאיר', פְּנֵיהֶם לחותו שכבוש הטורה שהיו לומדים מתחדש תורתו של רבי פנחס בן יאיר שחידש בחותו מקום, ונוסף להלרתה כשל חותו היום שהוא מידחה והחזירה לפניו, ולכן אמר ע"ה עד שנשקו לרבי יוסי 'שָׁפַנְיָה', ולא עוד אלא שנחוסף מידוש אחר בחותה המידה. ועוד כתב בזה בחפד לאברהם (מענין ג, נהר ס): כל המקומות שעוסקים בדברי תורה, לחותו מקום מקבל קדושה בלי ספק ומתקדש, ובכתי בנביאים ובתי מדרשות וכן שאר דברים שהם משמיעי קדושה. והנה בהיות הלדיק עוסק בדברי תורה במקום יחוש, חותו המקום מתקדש על ידו, ואותה הקדושה נשלמת מנשמתו ממש, ומה גם בהיות אותה קדושה בסוד התורה המסודשת על ידו, כי אותן מידושים פועלים למעלה קדושה יותר גדולה, כי מהם נעשים שמים חדשים ואלץ חדשה כנזהר בזהר בלחקת (הקדמת הזהר, ד ע"ב), ואם כן רלוי שיימלא אז מציאות קדושה שהיא קדושה אחותה במציאות נשמתו, ובהיות הלדיק גופר בקדושתו נזמנים ידועים, אז יפקוד נשמתו אז בכל המקומות אלו שנתקדשו על ידו, כי כל כך יש יכולת במציאות ניצוץ נשמתו אם, שהוא בח לחדש חורו זמן נזמן בנזהר, ומה גם בהיותו עוסק בסודות התורה, מאז קדושה לקדושה ומלירה זו בזו ולא ירחיק ממנו, כי הקדושה הזאת שנתוספה ע"י אלו יעורר קדושה הקודמת, ואותה הקדושה היא מעורר נשמת הלדיק הנסתר, ואז מלירה ו'סלקא הזה רוחא לעילא' כנזכר בזהר פ' פקודי (היכלות דקדושה, רמו ע"ב) עי"ש, וממש אותה התורה ואותם הדברים שחידש אם אז יוסיף העניין קדושה על קדושה, ונשמת הלדיק יהיו בהם, דהא קיימא לן כי 'שפתותיו דובבות בקבר', ונשמתו מתעוררת ולא אל מקום חידושה ומולאה אם, אלו הלדיקים העוסקים בתורה.

שיעורליהו, והייינו מה שנזכר בפ' פנחס מהזהר, וזה מה שנרלה לבאר.

וזאת ההתדבקות רוחא ברוחא נקרא נשיקין. ולמוספפת והרהבה למוהפ מעלה בנמקו"א גבי עניין זה, פירש עוד בזהר (בראשית, קמו ע"ב): יד'ישקני מנשיקות פיהו', מאי קא ממע שלמה לחיהו לעיל לרמיזו בין עלמא עלאה לעלמא תתאה, ושירותא דמוסבחא דרמיזו לחעיל בייניהו 'ישקני' חיהו. אלא הא מוקמוה וחכי חיהו, דלית רמיזו לדבקיות ברוחא ברוחא בר נשיקה, ונשיקה בפומא, לחיהו מבועא ברוחא ומפקנו לילויה, וכד נשקין לה לחא מתדבקן רוחין בחילין בחילין והוו חד, וכדין חיהו רמיזו רוחוח, ומרבע רוחוח מתדבקים כחחד, והס בחוך סוד הממונה, ועולים בחרבע חותיות, והן חותיות שהשם הקדוש חלוי בהס, והעולים המתחברים מלויים בהם, ושפח של שיר השירים חלוי בהס, ומי הוא, אחב"ס, והס המרכבה העליונה, והס מביחית ודביקות ושלימות כל. (...) ניתן שנמנם אלל היכל אחבה, אלי מתעוררת 'ישקני מנשיקות פיהו' דהשם של הנשמה העליונה, שנתוספה בה מהשם העליון שנקרא 'ישקני', ואותה הנשיקה שנתוספה בה מהשם העליון היא 'ישקני'.

יב רבי יצחק פתח 'ישקני מנשיקות פיהו וגו'. ממרה כנסת ישראל 'ישקני מנשיקות פיהו', מה טעמא 'ישקני', הרי היה לריך לומר 'אהבני', ומדוע כתוב 'ישקני'. אלא כך למדנו, מהו ענין 'נשיקות', המדבקות רוח בחרוח, שמשום כך נשיקה היא בפה, שהרי שפה הוא מקור ומוצא הרוח, ועל זה הנשיקות הם בפה בחביבות, ואלו נתדבקים הרוח בחרוח, שלאיזה נגדלים זה מן זה. ועל כן ענין זה של מי שיוצא נשמתו בנשיקה הוא, שהוא מתדבק בחרוח אחר, בחרוח שלא נגדל ממנו, וזהו נקרא נשיקה. ועל כן אמרה כנסת ישראל 'ישקני מנשיקות פיהו', היינו לחתדבק הרוח בחרוח שלא יבדלו זה מן זה. (...) רבי יהודה אמר, כתוב 'ויעקב ישקך לרחל וישא את קולו ויבך', מדוע הוא בכה. אלא אדבקותא דרוחו הוא לא יכיל לסבול ובכה. ואף אחמר, הרי כתוב גם בפגישת יעקב ועשו 'וַיִּשָּׁקֵהוּ ויבכו'. למדנו, שמשום נָקוּד בפסוק זה על חיבת 'וישקהו', אלא שלא נדבק בו רוחו כלל, ועל כן כתוב 'ויעקב נשיקות שונא'. מהו ענין 'ונעתרות נשיקות שונא', אלא שמי שנושק בחביבות אלו אחדבקות רוחו ברוחו בדביקות של חביבות, ומי שאינו נושק בחביבות, אלו הוא לא בדביקות הוא זה, אלא 'ונעתרות', מהו 'ונעתרות', גסות, שלא דבק רוחו בחותה נשיקה ולא נדבק בו כלל. ובעבור כן כתוב 'ישקני מנשיקות פיהו', שהוא הרוח בחרוח.

יג יפיה ושוביה הם פלעי החותה, ורעיה ושוחיה הם נשיקות הפה.

יד 'ישקני מנשיקות פיהו', מה לשה שלמה המלך שהוא הכניס דברי תורה בין שעולה העליון לעולם התחתון, ואחילת שבח שהחבה שהכניס ביניהם הוא 'ישקני'. אלא העמידו ענין זה וכך הוא, שאין אהבה אהבה אמת בעולם הזה בלי נשיקות בחרוח, שהוא בחינת זוהר הרוח בחרוח, ונשיקה היא בפה, שהוא נביעת הרוח והמוחין שלו, ובשאר נושקים זה לזה אלו מהדבקים הרוחות אלו בחלו ויהיו אחד, ואלו היא אהבה אמת. ובפר על רב המנוחל הזקן הכתוב היה אומר על זה הפסוק, שנשיקה שהבה מפפעת לנרצע רוחות, ומרבע רוחות מתדבקים בחחד, והס בחוך סוד הממונה, ועולים בחרבע חותיות, והן חותיות שהשם הקדוש חלוי בהס, והעולים המתחברים מלויים בהם, ושפח של שיר השירים חלוי בהס, ומי הוא, אחב"ס, והס המרכבה העליונה, והס מביחית ודביקות ושלימות כל. (...) ניתן שנמנם אלל היכל אחבה, אלי מתעוררת 'ישקני מנשיקות פיהו' דהשם של הנשמה העליונה, שנתוספה בה מהשם העליון שנקרא 'ישקני', ואותה הנשיקה שנתוספה בה מהשם העליון היא 'ישקני'.

דבקות הרוח ברוח.

רוח ממללא

ותא חזי, בכל זמנא דבר נש אזיל באורח קשוט, ופומיה ולישניה ממללן מילין קדישין בצלותא, באורייתא, האי נשמתא אתדבקת ביה, רחימא הוא דמאריה. כמה נטורין נטרין ליה מכל סטרין, רשימא הוא לטב לעילא ותתא, ושכינתא קדישא שרייא עלוי, ודא היא דסלקא לעילא וממללא קמי מלכא קדישא, ועיילא בכל תרעין ולית דימחי ביהדא, ועל דא אתקרי 'רוח ממללא' (והר תזריע טו:).

'כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו'. 'בראתיו' דא נשמתא קדישא דאיהי עולם המחשבה, 'יצרתיו' דא רוח ממללא דמיניה חיזון ממללין, 'עשיתיו' דא נפש דתמן עשייה (תיקו"ז כב, סח).

רוח ממללא, רוח הדיבור בע' לשון (תת"ס בראשית מא, לח).

מרומז בפס' 'ואמלא אתו רוח אלקים', היינו רוח ממללא לדבר בתורה ותפילה 'בחכמה ובתבונה ובדעת' (דגל מחנה אפרים פ' כי תשא).

סוד מחשבה דיבור מעשה, מחשבה מצד הנשמה, דיבור מצד הרוח רוח ממללא, מעשה מצד הנפש (קה"י, ציון).

נשיקין

צריך אדם לשמור את עצמו מלנשק את עצמו עם רשעים, כי ע"י השיקה נעשה ביניהם התקשרות גם לאחר מיתה (ספר המידות החקוק רשעים ח"ב, ג).

כל הייחודים של הצדיקי אמת וזיווגיהם בגשמיות נמשך רק משם, שזהו בח' זיווג יעקב ורחל והנשיקין, בח' 'וישק יעקב לרחל' (ליקו"ה ראשית הגז ג, ג).

עיקר עבודת השי"ת הוא לגרום למעלה נשיקין, וע"ז מקבלת השכינה כביכול שפע לעצמה ומשפעת לעמו בית ישראל (תו"א פ' ויחי).

זיווג עליון דנשיקין נקרא דבקותא (רמ"ז על זהר שמות).

אהבת הקב"ה לנש"י קודם שנבראו נקרא נשיקין (קדושת לוי שיה"ש).

ששמעתי בשם מורי מה שנא' לו משמים טעם איחור ביאת משיח, שאין מארכין באהבה רבה', סוד נשיקין שקודם הזיווג, כדי לעורר תאוותה שתזריע תחילה ותלד זכר שהוא רחמים ודפח"ח (תו"א פ' וארא).

יש לימוד לשמה בלי שום תועלת והנאה, לדבק א"ע באותיות התורה והתפילה ופנימיותיו, שהיא הנשמה של האותיות, ונקרא סוד נשיקין (תו"א פ' שלח).

כללות ב' נשיקין הוא הדעת, והוא בח' התפארת. (קה"י, נשיקין).

ב' פעמים 'נשיקה' גימ' 'חכמה בינה דעת חסד גבורה' וי"ס אותיות (שם).

עניין נשיקה הוא דבקותא דרוחא ברוחא, והעניין הוא ייחוד וזיווג הספירות, בבח' עצמות ואור הפנימי שבהם מתייחדים כאחד (שם).

עניין הנשיקה בייחוד התפארת ומלכות (שם).

נבילה

עייי ניבול פה נתקלקל הטעם, שכל הטעמים הם טעם נבילה (ספורי מעשיות יט).

אם מריח אדם באיזו נבילה או ריח רע, פוגם מאוד בנפשו וגורם שתתרחק ממנו (שער רוה"ק ע"פ יוס"ד, זז).

הנבילה סופה תבוא לידי טהרה כשמסרחת, וזה שאין בו דעת לא בא למעלתו ועומד בטיפשותו (של"ה ורי העמודים כו).

הגופות בעוה"ז באים מטיפה סרוחה, ואחרי מותם הם נבלה מסרחת, אשר על כן אין הנשמה יכולה ליהנות מנועם ה' בעודה משותפת עימו (רמ"ז על זהר בראשית).

מלאך המוות נקרא נבלה (רמ"ז על זהר ויקרא).

פירוש 'נבילה', נשמות הנובלין, כעלה נובל, נפשות עמי הארץ, ובוודאי טוב נפש ע"ה ומכל שכן כשהוא דבוק לצדיק אמת ותומך אותו, מתלמיד חכם כזה אשר אין לו תיקון אלא בגלגול, כידוע ליודעין אמת (מקור מים חיים פ' נח).

הלימוד שלומדים לשם גבהות וגדלות נותן כח להקליפות ח"ו, ולא די שאינו מתקן אלא שמקלקל רח"ל, וזהו הגלות והבן. וזהו 'אם אין בו דעת אז נבילה', שהיא הקלי' וסט"א, 'טובה', כלומר יש לה טובה גדולה 'הימנו' (מאור עיניים תהלים).

מומאת מת היא חמורה מטומאת נבילה, והוא משחז"ל (ויק"ר א) 'כל אדם שאין בו דעה, נבלה טובה ממנו' (פנים יפות במדבר יט, ג).

נבילה זו צרעת, דכתיב 'ואביה ירוק ירק בפניה', ותרגם יונתן 'ואביה מנבל ינבל באפה', רצה לומר שנבל אור החכמה שהוא סוד נבל ר"ת ל"ב נתיבות. נבלה ר"ת ל"ב נתיבות החכמה, רומז שהצרעת בא ע"י העלם ל"ב נתיבות החכמה (קה"י, נבלה).

שפתותיו דובבות בקבר

התורה לא שייך בה מיתה, וכאשר אומרים דבר שמועה מפיו, מתחבר מי שאמרו ההלכה משמו אל החיים ע"י התורה שהיא חיים, ולכך מביא לו החיים עד ששפתיו דובבות בקבר (חידושי אגדות יבמות).

כשם שכל תלמיד האומר הלכה בשם רבו 'שפתותיו דובבות בקבר', כך בזמן שהתלמיד מקדיח תבשילו ברבים אין לרבו מנוחה בקבר, כי היה לו להזהיר אזהרה אחר אזהרה את תלמידו שלא יבוא לידי חטא, ואם לא למדו כראוי, יאמרו אוי לרבו של זה שכך למדו, וכאילו קם על רבו כאויב, ומבטלו ממנוחתו בקבר (כלי יקר דברים לא, טז).

בהזכרת דבריהם, חלק תורתם מעורר שורש נשמתם למעלה, ולהיות כי נשאר בקבר קיסטא דחויתא הקשורה בשורש נשמתם, על כן בהתעוררות נשמתם מתעורר החיות שבגוף (הפלאה כתובות ב.). **'שפתותיו** דובבות בקבר', זה מיקרי כוח השארת הנפש לעד (ישמח ישראל פ' ואתחנן).

יִלְקוּט הַנַּחַל

שפתותיהם דובבות בקבר. וכתב בליקו"ה (תו"מ שלמוח ה, יח–יט) בעניין זה בהרמב"ם, ח"ב: בכל עת שנמצאים לדיקים שעוסקים כראוי בתורה משה, בתורה העת נחשב כאילו לא מת משה גם משנתו דיהן, ועצת שמחליפים בה מ"ו, אז נקרא מ"ו לגבי דיהן 'לחדי מותו'. וזה מה שלומד הגבינ (ישעיה נז) 'הלדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים בְּחֵיִּן מבין כי מפני הרעה נאסף הלדיק'. כי בזמת לריכין להסם את הלדיק החמת תמיד, אפילו המקורבין אליו וכו"ל, שיזכו להתקרב אליו ביגיעות יותר ויותר כדי לקבל ממנו יותר ויותר עזות וכו'. כי הלדיק מסתכר בכל פעם מהשולח ממנת קלקולם, ומתרחק מהם הרבה עד שקשה להם לקבל ולינק מאורו הגדול, כי אם ע"י יגיעות ונקשה ויפוק הרבה. וזה גם בחיין, מכל שכן אחר הסתלקות נעילת ונעילת לריכין להסתו ויותר ויותר לקלקל ולהסת נחשבתו הקדושה ולילך בדרכיו ואורחותיו הקדושים, ולנקת ולהתחזק הרבה לפני השי"ת עד שיוליד דמעות הרבה עד שיסתוך ליבו כמים לפני ה', עד שיזכה למעלות ולהשיג פנימיות כוונת תורתו הקדושה, שזהו בחינת הלדיק נעלמו, כי עיקר הלדיק הוא תורתו הקדושה שהם גנוז רוח הקודש שלו. ולריכין להחזין שבוודאי נמלא אחד או רבים שהם מתייחסים אליו תורתו ודרכיו ועצותיו וכיוליו הקדושים, שיכולים להחיות את הכל, כי 'לין דור יחום', ובוודאי לין נסתלק הלדיק עד שהשאיר אחריו ברכה, שהם התלמידים החמיתים שלו, שהם בחינת ה'חליפות' שלו, (כמו שמובאר בהמורה 'כי מהמשם יהגבס' בחינת ז' ליקוטי תניינא, עי"ש היטב), שבשהם מגלים תורתו הקדושה נחשב כאילו לא מת, כמו שאמרו רז"ל וכנ"ל, וכמבואר שם בחינת ז' הנ"ל, שבשמגלים דעתו הקדושה הוא מתלבש בדיבוריהם ומחשב כאילו הוא חי ממש, וכמו שאמרו רז"ל על פסוק 'אלוה נחלתך עולמים', 'וכי אפשר לחלוד נחני נשני עולמות, אלא כל תלמיד חכם שאומרים דבר הלכה בשמו, שפתותיו דובבות בקבר וכו'. שפתותיהם דובבות בקבר. וכתב בליקו"ה (תו"מ שלמוח ה, יח–יט) בעניין זה בהרמב"ם, ח"ב: בכל עת שנמצאים לדיקים שעוסקים כראוי בתורה משה, בתורה העת נחשב כאילו לא מת משה גם משנתו דיהן, ועצת שמחליפים בה מ"ו, אז נקרא מ"ו לגבי דיהן 'לחדי מותו'. וזה מה שלומד הגבינ (ישעיה נז) 'הלדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים בְּחֵיִּן מבין כי מפני הרעה נאסף הלדיק'. כי בזמת לריכין להסם את הלדיק החמת תמיד, אפילו המקורבין אליו וכו"ל, שיזכו להתקרב אליו ביגיעות יותר ויותר כדי לקבל ממנו יותר ויותר עזות וכו'. כי הלדיק מסתכר בכל פעם מהשולח ממנת קלקולם, ומתרחק מהם הרבה עד שקשה להם לקבל ולינק מאורו הגדול, כי אם ע"י יגיעות ונקשה ויפוק הרבה. וזה גם בחיין, מכל שכן אחר הסתלקות נעילת ונעילת לריכין להסתו ויותר ויותר לקלקל ולהסת נחשבתו הקדושה ולילך בדרכיו ואורחותיו הקדושים, ולנקת ולהתחזק הרבה לפני השי"ת עד שיוליד דמעות הרבה עד שיסתוך ליבו כמים לפני ה', עד שיזכה למעלות ולהשיג פנימיות כוונת תורתו הקדושה, שזהו בחינת הלדיק נעלמו, כי עיקר הלדיק הוא תורתו הקדושה שהם גנוז רוח הקודש שלו. ולריכין להחזין שבוודאי נמלא אחד או רבים שהם מתייחסים אליו תורתו ודרכיו ועצותיו וכיוליו הקדושים, שיכולים להחיות את הכל, כי 'לין דור יחום', ובוודאי לין נסתלק הלדיק עד שהשאיר אחריו ברכה, שהם התלמידים החמיתים שלו, שהם בחינת ה'חליפות' שלו, (כמו שמובאר בהמורה 'כי מהמשם יהגבס' בחינת ז' ליקוטי תניינא, עי"ש היטב), שבשהם מגלים תורתו הקדושה נחשב כאילו לא מת, כמו שאמרו רז"ל וכנ"ל, וכמבואר שם בחינת ז' הנ"ל, שבשמגלים דעתו הקדושה הוא מתלבש בדיבוריהם ומחשב כאילו הוא חי ממש, וכמו שאמרו רז"ל על פסוק 'אלוה נחלתך עולמים', 'וכי אפשר לחלוד נחני נשני עולמות, אלא כל תלמיד חכם שאומרים דבר הלכה בשמו, שפתותיו דובבות בקבר וכו'.

> כי מי יכול לסבול לנשק את עצמו עם נבילה, כל שכן שנבילה טובה הימנו. **ואפילו** צדיקים שכבר הלכו לעולמם, וכשאנו לומדין תורותיהן. עי"ז נתדבק רוחם ברוחינו, כמו שאמרו חז"ל (יבמות נז) שפתותיהם דובבות בקבר, וזה על ידי בחינת נשיקה:

מילואי חכמה

שפתותיהם דובבות בקבר. ומיתת במדרש שוח"ט (ג): אמר רבי אייבו בבי יוסי, אין בין לדיקים חיים למתים אלא הדיבור בלבד, וכמ מקלקין להקב"ה שאם אומה בלרות אחייב, שנאמר (שמו"ב כה) 'וכימה נפש אחיך בלרור החייים'. 'ירגנו' אלא 'בלרור החייים'. 'ירגנו' אלא קילוס, כמה דאמר (תהלים קיח) 'קול רנה וישועה באהלי לדיקים'. אמר רבי יוחנן, בשעה שהזקן יושב ודורש ומומר, כך אמר פלוני, שפתותיו רוחשות ודובבות בקבר, שנאמר (שיר"ש ז) 'וְחִכֵּךְ כיין הטוב', וכתיב (שם) 'דובב שפתי יְשֵׁנִים', לכך 'ירגנו על משכבותם'. אמר דוד 'תגורה בתלתך עולמים' (תהלים סה), וכי תשב דוד שהוא חי לעולמים, אלא אמר רבי יהודה, שיהו שפתותיו מטמי בבתי כנסיות ובתי מדרשות. ועיין בזהר שמיני דף לט ע"ת.

שפתותיהם דובבות בקבר. ומובא בבני יששכר (מאמרי חודשי כסלו טעם ג, יג): הנה התלמיד חכם הלדיק בעודקו בתורה כל ימי חייו, כל מה שעוסק בכל פעם יותר ויתווסף לו שכר בכל פעם, אבל כשמסלים ימי חייו והולך לגן עדן ומפסיק הגוף הגשמי שהוא הכלי, הנה הגם כי גם בגן עדן עוסקים הנשמות בתורה, מזה אין לו בכל פעם תוספת שכר, כי היום לעשותם ומחר לקבל שכרם (עירובין כב.), כי עשייה לא מקרי רק ע"י כלי הגשמה שהוא הגוף, ולזה נקרא הלדיק בעודו"ז הולך, ולעולם הבא עומד, אבל כשהתלמידים חומרים דברי תורה משמו של החכם אחר פטירתו, הנה שפתותיו של הגוף בעולם הזה דובבות, נמלא הוא לומד בכלי הגוף בעוה"ז כמו בחייו, הגם שהוא ע"י דבר אחר מיקרי עושה מעין מלאכתו לחשובה, הנה ניתווסף שכרו בכל פעם גם אחר פטירתו ונקרא מהלך, זהו שאמר ליהושע בן יהודלק 'ומתני לך מהלכים בין העומדים האלה' (זכריה ג).

מיוחסי חכמה

שפתותיהם דובבות בקבר. ומיתת במדרש שוח"ט (ג): אמר רבי אייבו בבי יוסי, אין בין לדיקים חיים למתים אלא הדיבור בלבד, וכמ מקלקין להקב"ה שאם אומה בלרות אחייב, שנאמר (שמו"ב כה) 'וכימה נפש אחיך בלרור החייים'. 'ירגנו' אלא קילוס, כמה דאמר (תהלים קיח) 'קול רנה וישועה באהלי לדיקים'. אמר רבי יוחנן, בשעה שהזקן יושב ודורש ומומר, כך אמר פלוני, שפתותיו רוחשות ודובבות בקבר, שנאמר (שיר"ש ז) 'וְחִכֵּךְ כיין הטוב', וכתיב (שם) 'דובב שפתי יְשֵׁנִים', לכך 'ירגנו על משכבותם'. אמר דוד 'תגורה בתלתך עולמים' (תהלים סה), וכי תשב דוד שהוא חי לעולמים, אלא אמר רבי יהודה, שיהו שפתותיו מטמי בבתי כנסיות ובתי מדרשות. ועיין בזהר שמיני דף לט ע"ת.

שפתותיהם דובבות בקבר. ומובא בבני יששכר (מאמרי חודשי כסלו טעם ג, יג): הנה התלמיד חכם הלדיק בעודקו בתורה כל ימי חייו, כל מה שעוסק בכל פעם יותר ויתווסף לו שכר בכל פעם, אבל כשמסלים ימי חייו והולך לגן עדן ומפסיק הגוף הגשמי שהוא הכלי, הנה הגם כי גם בגן עדן עוסקים הנשמות בתורה, מזה אין לו בכל פעם תוספת שכר, כי היום לעשותם ומחר לקבל שכרם (עירובין כב.), כי עשייה לא מקרי רק ע"י כלי הגשמה שהוא הגוף, ולזה נקרא הלדיק בעודו"ז הולך, ולעולם הבא עומד, אבל כשהתלמידים חומרים דברי תורה משמו של החכם אחר פטירתו, הנה שפתותיו של הגוף בעולם הזה דובבות, נמלא הוא לומד בכלי הגוף בעוה"ז כמו בחייו, הגם שהוא ע"י דבר אחר מיקרי עושה מעין מלאכתו לחשובה, הנה ניתווסף שכרו בכל פעם גם אחר פטירתו ונקרא מהלך, זהו שאמר ליהושע בן יהודלק 'ומתני לך מהלכים בין העומדים האלה' (זכריה ג).

שפתותיהם דובבות בקבר. העיד עליו המקרא שכל מה שעשה, מפי משה עשה, ואפילו מה שאמר משה, שהרי מי שפשר בכל דבר ודבר שאמר יהושע שאמר 'כך אמר משה', ואפילו הכי לסתיר קרא דמפי משה הוא. **שיאמרו דבר שמופס מפי בעולם הזה.** שיהיו שפתיי נעות בקבר כשליו אני מי. **דובבות.** נעות, לשון דבר שמרתיח ומבעבע. **כומר.** כלי שמניחין בו ענבים על שמתממין ויינו נוח לנשתות, כמו 'מכמר ביישת' דתמיד נשתנו (פסחים נח). **דובב.** היין רוחש ונע ויונע למעלה. דובב, פריט"ה. ועוד בילמו בזה התוספות (שם): **תגורה נשתלח עולמים.** כשנשמעו בישיבה של מעלה שפתותיו נעות בקבר כשליו מדברות, נמלא שנשתה אחת דר בשני עולמים. וכתב המהרש"ל (שם): **דאמר רב יהודה כו' תגורה נשתלח עולמים.** וכי אפשר לגור בשני עולמות, ד'אלהלך' לא שייך בעולם המיתה, אלא שע"י שהולך של תורה שבעולם הזה, תגורה בשני עולמות, אלא שע"י שהולך של תורה שבעולם הזה, תגורה בשני עולמות, ונעיין בזה בדברי בעל עין יעקב ובעל יפה מראה (בעין יעקב שעל הירושלמי בקלים פ"ג) שהתריכו בזה וכתבו שהוא רחוק מהסיקש, כי שפתי המת אין יתנועעו כו', ולכל שכן אחר עבור זמן 'ויושב אל העפר כו'', ע"ש. ואני אומר כי אין רחוק מן השכל, כי העניין מבואר כי הדיבור הוא כוח הנשמה ע"י כלי הגוף, וכל דיבור שמוציא מוליד כוח רוחני בדומה משופת, ובאמרו בשם אומרו, אותו כוח רוחני שנולד בבר הוא מעורר מוליד בשני עולמות, שבשם הנשמה בעולם הבא ובלי הדיבור שהם השפתיים בעולם הזה, גם כי הם בקבר בבר. ומביא הלמיון מיין הטוב המוצא בנוב, הוא רוחש ודובב ע"י כוח הלבבי המעוררו, ודו"ק. ועוד מלינו ביערות דבש (ח"ב, ז) בביאור זה: בשאומרים דבר שמועה מפיו, אז נשמת לדיק מתלבשת שם בלומדים ועומדת שם, ולבך בשאומרים הלבה בשם אומרו, נשמת משה מתקשרת שם בי"ל, ולבך שפיר אמרינן דבר בר' עולמות, עולם הנלמ, ובזה העולם בלומדים בשאומרים דבר שמועה מפיו, וגם מתלבשת בגוף בקבר בהבלת בגרמי, ולבך אמרו 'שפתותיו דובבות בקבר', כי מתלבש בגוף בקבר.

וישק יעקב לרחל. רבינו מתחיל לדרוש עתה את הפסוקים של פגישת יעקב עם רחל ולבן, לענין מחלוקת השדין היהודאין (בחי' לבן) על הצדיק (בחי' יעקב) ולענין נפילת התומצע"פ (בחי' רחל). ולמועלת הכנת דברי רבינו נביא בכל מקום ועניין את הפסוק השייך, דבר דבור על אופניו. כתיב בבראשית (כט, י–יא): וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת רָחֵל בַּת לָבָן אֲחִי אִמּוֹ וְאֶת צֹאן לָבָן אֲחִי אִמּוֹ וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיָּגֶל אֶת הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וַיַּשְׁקְ אֶת צֹאן לָבָן אֲחִי אִמּוֹ: וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל וַיִּשָּׂא אֶת קֹלוֹ וַיִּבְךְּ: ופירש"י (שם): **ויבך.** לפי שצפה ברוח הקודש שלשים נכנסת עימו לקבורה (עיין ב"ר ע). דבר אחר, לפי שבא בידיים ריקניות. אמר, אליעזר עבד אבי אבא היו בידיו מזמים ומלמידים ומגדנות, ואני אין בידי כלום. לפי שדרך בני עשיו בשעות מצוי לחברו להורגו והשיגו, ולפי שגדל אליפז במיקו של יצחק אבינו ידע מעשי כל בני עולם, מחמת שים בהם מכמה ושכל גדול הנגלה לעין כל, (לעומת זאת ה"ה שהיא עלמת הלתמכסית, ותינה מסומה בעיני העולם, עי"ש). ועיין במקו"ח ד"ה ויחמ ההתדבקות רומה ברומח נקרא נשיקין, דבכי הזהר

וזה בחינת (בראשית כט) וישק יעקב לרחל, וישא קולו ויבך. פירש רש"י שצפה ברוח הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה. רחל, בחינת תורה שבעל פה, שהיא ברחל לפני גוזזיה, רחל בחי' תורה שבע"פ. וכתב בגליון"ה (תו"מ ר"מ ה, כט): רחל, שהיא בחינת תומצע"פ, זה בחינת עלמת הלתגלית, כי מעלת מידותיו הלומיית הכל רואין וחכיב בעיני כל בני עולם, מחמת שים בהם מכמה ושכל גדול הנגלה לעין כל, (לעומת זאת ה"ה שהיא עלמת הלתכסית, ותינה מסומה בעיני העולם, עי"ש).

על הפסוק (ויצא יעקב לחרן): **שאינה נכנסת עמו לקבורה.** ועקבה בדרך בית לחם, כדכתיב בבראשית (לה, טז–כ): וַיִּסְעוּ מִבֵּית אֵל וַיְהִי עוֹד כִּבְרַת הָאָרֶץ לָבוֹא אֶפְרָתָה וַתֵּלֶד רָחֵל וַתְּקַשׁ בְּלִדְתָּהּ: וַיְהִי בְהַקְשֹׁתָהּ בְּלִדְתָּהּ וַתֹּאמֶר לָהּ הַמְיַלֶּדֶת אַל תִּירְאִי כִּי גַם זֶה לָךְ בֵּן: וַיְהִי בְּצֵאת נַפְשָׁהּ כִּי מֵתָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶּן אוֹנִי וְאָבִיו קָרָא לוֹ בִנְיָמִין: וַתָּמָת רָחֵל וַתִּקָּבֵר בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה הִוא בֵּית לָחֶם: וַיִּצֹּב יַעֲקֹב מַצֵּבָה עַל קְבֻרָתָהּ הִוא מַצֶּבֶת קְבֻרַת רָחֵל עַד הַיּוֹם הַזֶּה ופירש"י (שם): **ואני בצלי מפלן וגו'.** ועי"פ שהיו מטרים עליו להוליכו להיקבר בארץ כנען, ולא כך עשיתי לימיך, שהרי מתה סמוך לבית לחם. **ותקברה שם.** ולא הולכתיה לפילו בבית לחם להכניסה לארץ, וידעתי שים בליבך עלי, אבל דע לך שע"פ הדיבור קברתיה שם, שתהא לעזרה לבניה כשיגלה לותם בגוזרתן, והיו עוברים דרך שם, יצתה רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים, שנאמר (ירמיה לא) 'קול ברמה נשמע וגו'', והקב"ה משיבה ליש שכר לפעלתך נאם ה' וגו' ושבו בנים לגבולם'. ועיין לעיל במקו"ח ד"ה 'שכינתא בין תרין לדיקין וכו' דבכי הזהר שבניתין הוא בחינת הצדיק תחתון, ועיין בעץ חיים (שער ההקדמות, פו ע"ב).

כרחל לפני גוזזיה. והוא כלשה"כ בישעיה (נג, ז) גבי מלך המשיח, והצדיקים ייסוריהם עבור ישראל, כשם וכרחל שתיגם מתנגדים למידת הדין הפוגעת בהם, כדכתיב שם (נב, יג–יד; נג, ד–ט): הִנֵּה יַשְׂכִּיל עַבְדִּי יָרוּם וְנִשָּׂא וְגָבַהּ מְאֹד: כַּאֲשֶׁר שָׁמְמוּ עָלֶיךָ רַבִּים תְּאָשָׁתֹו מִאִישׁ מַרְאֵהוּ וְתֹאֲרוֹ מִבְּנֵי אָדָם: כֵּן יַזֶּה גּוֹיִם רַבִּים עָלָיו יִקְפְּצוּ מְלָכִים פִּיהֶם כִּי אֲשֶׁר לֹא סֻפַּר לָהֶם רָאוּ וַאֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ הִתְבֹּנָנוּ: מִי הֶאֱמִין לִשְׁמֻעָתֵנוּ וּזְרוֹעַ יְהוָה עַל מִי נִגְלָתָה: וַיַּעַל כַּיֹּונֵק לְפָנָיו וְכַשֹּׁרֶשׁ מֵאֶרֶץ צִיָּה לֹא תֹאַר לֹו וְלֹא הָדָר וְנִרְאֵהוּ וְלֹא מַרְאֶה וְנֶחְמְדֵהוּ: נִבְזֶה וַחֲדַל אִישִׁים אִישׁ מַכְאֹבוֹת וְיֹדֵעַ חֹלִי וּכְמַסְתֵּר פָּנִים מִמֶּנּוּ נִבְזֶה וְלֹא חָשָׁבְנֻהוּ: אָכֵן חֳלָיֵנוּ הוּא נָשָׂא וּמַכְאֹבֵינוּ סְבָלָם וַאֲנַחְנוּ חֲשַׁבְנֻהוּ נָגוּעַ מֻכֵּה אֱלֹהִים וּמְעֻנֶּה: וְהוּא מְחֹלָל מִפְּשָׁעֵנוּ מְדֻכָּא מֵעֲוֹנֹתֵינוּ מוּסַר שְׁלוֹמֵנוּ עָלָיו וּבַחֲבֻרָתוֹ נִרְפָּא לָנוּ: כָּלָּנוּ כַּצֹּאן תָּעִינוּ אִישׁ לְדַרְכּוֹ פָנִינוּ וַה' הִפְגִּיעַ בּוֹ אֶת עֲוֹן כֻּלָּנוּ: נִגַּשׂ וְהוּא נַעֲנֶה וְלֹא יִפְתַּח פִּיו כַּשֶּׂה לַטֶּבַח יוּבָל וּכְרָחֵל לִפְנֵי גֹזְזֶיהָ נֶאֱלָמָה וְלֹא יִפְתַּח פִּיו: מֵעֹצֶר וּמִמִּשְׁפָּט לֻקָּח וְאֶת דּוֹרוֹ מִי יְשׂוֹחֵחַ כִּי נִגְזַר מֵאֶרֶץ חַיִּים מִפֶּשַׁע עַמִּי נֶגַע לָמוֹ: וַיִּתֵּן אֶת רְשָׁעִים קִבְרוֹ וְאֶת עָשִׁיר בְּמֹתָיו עַל לֹא חָמָס עָשָׂה וְלֹא מִרְמָה בְּפִיו: וַיהוה חָפֵץ דַּכְּאֹו הֶחֱלִי אִם תָּשִׂים אָשָׁם נַפְשֹׁו יִרְאֶה זֶרַע יַאֲרִיךְ יָמִים וְחֵפֶץ יְהוָה בְּיָדֹו יִצְלָח: מֵעֲמַל נַפְשֹׁו יִרְאֶה יַשְׂבִּיעַ בְּדַעְתֹּו יַצְדִּיק צַדִּיק עַבְדִּי לָרַבִּים וַעֲו‍ֹנֹתָם הוּא יִסְבֹּל: לָכֵן אֲחַלֵּק לֹו בָרַבִּים וְאֶת עֲצוּמִים יְחַלֵּק שָׁלָל תַּחַת אֲשֶׁר הֶעֱרָה לָמָוֶת נַפְשֹׁו וְאֶת פֹּשְׁעִים נִמְנָה וְהוּא חֵטְא רַבִּים נָשָׂא וְלַפֹּשְׁעִים יַפְגִּיעַ. ופירש"י (שם): **כשה לטבח יובל.** והיה כשה המובא אל הטבח וכרחל העומדת לפני הגוזז למרט, שהרחל היא נאלמה ולא תצעק בקולה, והשה לא יפתח פיו, וכן לא התלונן המשוח הנמשל לשה המובל לטבח ולא התרעם המנוגח הנמשל לרחל הגזוזה. ועי' להלן במאמר חות ד', שהצדיקים שמחים בייסורים הבאים עליהם, וכבר מופיעים השכינה, בחי' מופצע"פ, מגלותה שבשפה שלמטן. ומצותן שנוסף מצינו לחיתת בזזה (ויקרא, קט ע"ב) בזה"ל: **מ"תת מזי, כנסת ישראל הכי איקרי, רחל, כמה דתת אמר 'וכרחל לפני גוזזיה נאלמה'. לחמי 'נאלמה', דכד אלטרין אחר עמין, קלא אתפסק מינה והיא מתאלמת, ודא הוא דכתיב 'קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים'. 'קול ברמה נשמע', דא ירושלים לעילא. 'רחל מבכה על בניה', כנסת ישראל הכי איקרי, רחל, כמה דתת אמר 'וכרחל לפני גוזזיה נאלמה'. לחמי 'נאלמה', דכד אלטרין אחר עמין, קלא אתפסק מינה והיא מתאלמת, ודא הוא דכתיב 'קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים'. 'קול ברמה נשמע', דא ירושלים לעילא. 'רחל מבכה על בניה', כל זמנא דישראל הוו בגלותא, חייבי מיתא דילהון, 'מאנה להנחם על בניה'. ועיין בילקוט"ש ד"ה 'כרחל לפני גוזזיה'.**

מילואי חכמה

וישק יעקב לרחל. ומובא בעוה"ת לחמן (פ' בשלח): לחמד הקדושים היו כל לחמד ולחמד על מדריגתו כנודע, לחברהם לחסד, ליצחק לגבורה, יעקב לתפארת. והנה יעקב לבינו ע"ה היה עובד השי"ת במידתו שהוא תפארת, ולכל דבר שהיה רוצה או שומע או עושה ואוכל, נקח ממנו התפארת להבורא ב"ה. למשל אם היה אוכל לחיה דבר הטוב למין, חיצב בדעתו, זה המאכל הוא נגדל, ומי נתן טעם הטוב הזה המאכל, הלא הבורא ב"ה, ואם זה המאכל הוא כל כך טוב טעם, הלא בוודאי שכל טוב הטעם הוא בבורא ב"ה ית"ש אין קץ ותכלית, וכך הוא מובא בכל הבר. וזה הוא שאמר הפסוק 'וישק יעקב לרחל'. גם הוא תמוה שיעקב לבינו ע"ה יעשה בזאת, הלא הפירוש הוא כך כלאחר כתבנו, שכל דבר הטוב שרצה יעקב לבינו ע"ה בא מכוח דבר הבוא אל הדביקות ית"ש ויתעלה, ובכלל שרצה את רחל שהיתה יפת תואר עד מאוד, הדביק עלמו בו יתברך על ידה כנ"ל. וזהו הפירוש 'וישק יעקב לרחל', כלומר בשביל רחל.

נשיקה, התדבקות רוחו ברוחו, ומילת 'לרחל', כמו בשביל רחל.

ילקוט הנחל

וישק יעקב לרחל וכו' ויבך. ולרש בגליון"ה (תו"מ מתנה ד, יג) שבפגישת יעקב ורחל, מרומז שהעלמת התורה מתחיזת הקליפות והמדמה, נעשית רק ע"י הצדיק המתמה, וז"ל: רחל היא התורה (כמו שפי' לחמו"ר ז"ל במקום לחבר), ומי יתין המדמה שלו מבורר כלחות, חוץ גם מידושי התורה שלו הם מצד מבחי' המדמה שלהם מבורר מלחמת, שהמדמה מילחת למילחת, והוא מנהיג לת ישראל בהתורה שלו, לחבל התורה שלו היה יכולה לעזור להם כלל, והלוחי הלא תקלקל להם, לך העולם טועים וסוברים שיכולים להנהיג ולרעות להן קדשים בהתורה שלהם. וזהו 'ויתמרו שלום וזנה רחל כמו בתה עם הצאן, שתמו שלום והנה רחל כמו בתה עם הצאן, שהיא התורה שלהם. וזהו 'ורחל בתה עם הצאן' שהולכת עם להן קדשים ורועה חומם. (...) 'ועודנו מדבר עמם ורחל בתה עם הצאן', שבתוך שדיבר עימם בתוך כך רלה והסתכל על הטוב הלפון בדבריהם, דהיינו התורה שבפה מלט, וזהו 'ורחל בתה עם הצאן', שרלה לת התורה שהיא בחי' רחל שבתה עם הצאן קדשים ומנהגת חומם. כי הצדיק בחי' יעקב, יכול למנוע תורה בתוך כל הלידורים שמדבר עם העולם. וזהו 'ורחל בתה עם הצאן' שהוא סבור בלבבו כי רעה היא', כי בחמת התורה שמונחת בגוות בכוח המדמה, התורה בעלמה קדושה וטהורה מלוה, והש"ת מונח על עמו, וכל זמן שלין להן לחמת מקדש שהוא מנהיג לחמיתו, חוץ התורה בעלמה שהיא רחל. וזהו 'ורחל בתה עם הצאן' שבאמת יש בהם לחמת מקדש שהיא רחל שהיא התורה, היא דייקא רועה ומנהגת לת הצאן לחבי לחבים, שבה הנפשות המתקדשים למנהיגים הנ"ל שיש בהם לחמת מקדש, שלין בהם כוח להנהיג לת ישראל. רק הש"ת מונח על עמו, שהתורה בעלמה בחי' 'רחל בתו', מנהגת לת ישראל לפי שעה, עד לחבר הש"ת מקבל חיטום לטובה שהצדיק הלחמת בחי' יעקב, נותן עינו ע"ז ועושה כמה מחבולות ומוכר נפשו, עד שמוליח ומעלה לת התורה בחי' רחל מתוך בית לבן, ממוך הכוח המדמה, והוא מתייחד ומתחבר עם התורה הזלת, עד שמתקן לת הכל.

העולם על ידה, כי הוא מבחר לת התורה הזלת ומעלה לותה לשורשה, ומחדש ע"ז מידושים נפלאים שבה עוות תמיחות להנהיג לת ישראל.

כרחל לפני גוזזיה. ובילקוט מבועי הגחל (תהלים–כפליו תפ"מ): הוא מלמון הפסוק 'וכרחל לפני גוזזיה נאלמה ולא יפתח פיו'. והנה לפי פשוטו תפס רבינו לחות הכתוב, והכוונה כמו שרחל עומדת תמיד לגזזיה ולעורך זה היא מגללת תמיד למר תדם, כך התומצע"פ, הצדיקים מוליחים ממנה תמיד מידושי דינים ופסקי הלכות תדשים. לך נראה שרבינו תפס לשון הכתוב בתמוון, דהשתא מבואר הפסוק 'וישק קלו ויבך', 'ורלה שבגלות הזה ע"פ הרוב הלומדים לחים הגוזים וכו', שלין שפתותיו דובבות בקבר ע"י לימודו של רשע, לזו נתקיים 'וכרחל לפני גוזזיה נאלמה ולא יפתח פיו', כי לין שפתותיו דובבות בקבר ע"י לימודו של הרשע. וזה שנלמר שם בהמשך 'ויתן לת בעיני קברו', שהלומדים הרלעים גורמים ע"י לימודם להחזיר לת נפש התועה לגופו, לבל יוכל לי לית', שהתועה לי יכול לקבול, כדלהלן בביאור מלמר רבה בר בר תנה, דזהו בחינת 'ויתן לת רשעים קברו', שבביכול קברו מסור ביד הרשעים. ויבואר ביותר ע"פ מה שכתב בספר הקדוש 'ישמח לב' לבעל המאור עיניים, הובא בחילותי"מ לפרל תות ג' ד"ה 'שפתותיו דובבות בקבר', עי"ש, מבואר מדבריו שהצדיק הם בחיתת קברו, כי בהם קבור וטמון החיות שלו. לפי זה מובן יותר מה שלמרנו להרשעים הלומדים תות הצדיק זה בחיתת 'ויתן לת רשעים קברו', כי תורתו ודבריו הוא בחיתת קברו. ויעויין הם (ישעיה נג) בכל הקפיטל שמדבר מייסורי הצדיק לין שהוא מבוזה בעיני כל, לין מלר ולין הדר לו', 'נבזה וחדל לילים', 'והוא מחלל מפֻּשָּׁעֵנוּ', 'כלנו כלאן תעינו', 'וה' הפגיע בו לת עֲוֹן כֻּלָּנוּ', וכו' וכו'. ויתכן שרומז למבואר במלמר זה, מעניין המתלוקת שבל הצדיק שדובריו עליו עתק בגלוח וכו', שבל זה הוא מכוון מלת הש"ת שע"י שעלה הצדיק לת השכינה מגלותה, שילמה לת כל לידועי החותיות מתומצע"פ שנפלו ונתערבבו בלידועים תחריים. ומבואר בניהה"ל מובא בקמן בנמ"ע שבפוף המלמר, ד"ה

מערב ר"ת 'ר'חל מ'בכה ע'ל ב'ניה' (כמובא בכתבי האריז"ל), כי 'שכינה במערב', והשכינה בוכה ומייללת כביכול על ישראל, בחי' 'רחל מבכה על בניה, מאנה להנחם על בניה כי איננו', שהיא בוכה על צרת ישראל המפוזרים בגויים ואינם על מקומם (ליקו"מ סז).

השבינה בזמן אברהם אבינו נקראת שרה, ובזמן יצחק אבינו נקראת רבקה, ובזמן יעקב אבינו נקראת רחל (שערי אורה ה).

רחל היא ספירה הי' מי' ספירות שבכללות עולם האצילות (שער ההקדמות נט).

רחל נקראת אלקים, ונקראת אל, ואינה מחרשת ושוקטת כל הלילה לשבח להקב"ה (פע"ח תיקון הצות א).

רחל נקראת כנס"י, ע"ש שכתבנת לתוכה אורות ישראל בעלה (רמ"ז על זהר ויקרא).

ככל עת צרה לישראל, רחל באה ומצעקת לבטל כל הצרות מישראל (קדושת לוי פ' ויצא).

רחל פעלה בבקשתה, שישראל ישיגו בגלות מעט מהנחמות העתידות לבוא עליהם, בבדי שיוכלו לסבול עול הגלות (קדושת לוי איכה).

רחל היא עקרת הבית, וכל מי שייקרא 'בית' כולל ומאחד הכל, ולפיכך נקראו ישראל ע"ש רחל, ולזה נקברה בדרך, שאם היתה נקברת במערה, לא היה נשאר אצל ישראל בגלות כוח המקבץ והמאחד את ישראל (ישמח משה פ' ויחי).

רחל היא עלמא דאתגליא, עולם המלכות, וצריך העובד ליחדה ולקשרה בעולמות העליונים באור ההוי"ות ב"ה, וזאת תכלית עבודתינו (מאור ושמש פ' ויצא).

בחי' צדיק מעיקרא הוא ברחל, וז"ס 'ורחל היתה יפת תאר', ובעל תשובה הוא בבחי' 'לאה, וזה שאמר 'וירא הוי"ה כי שנואה לאה', ועל כן בלאה ענווה וברחל יראה, כי הצדיק מעיקרא מחמת יראה נזהר מחטוא, והבעל תשובה אחז עכשיו במידת הכנעה וענווה אחר שחטא, ואין צדיק יכול לבוא לענווה זו אחר שלא חטא (קה"י, רחל).

רחל היא עקרה הרביעית מז' עקרות שבעולם נגד ז' ימי בראשית, והיא נגד יום הרביעי שנברא בו שמש וירח, עמד יוסף בנה והן השתחוו לו (שם).

עצה ותושיה

כשאדם לומד בקדושה ובטהרה איזה דין ופסק ותורה שחידש איזה תנא או צדיק אחר, עי"ז נעשה בחי' נשיקין, היינו בחי' התדבקות רוחא ברוחא, שנתדבק רוח התנא עם רוח הלומד, ודומה כאילו נושק את עצמו עם התנא, וגורם תענוג גדול להתנא, כמו שאמרו חז"ל 'שפתותיו דובבות בקבר' (קיצור ליקו"מ יב, ה).

שהכל גוזזין ופוסקין ממנה הלכות והם נעשים לבושין. כליקו"ה (יו"ד רלא"ת הגז ג, ג): גיזת הצמר היינו הצמר הוא לבושים, כי עושין מהצמר לבושין, וכל הלבושין הם מחכמת מקיפים בסוד התשמ"ל. ועל כן כשגוזזין הצמן, שזה בחינת לבושין, שהם בחינת המקיפים שזוכין להסיג, מהן נעשין לבושין להנשמה, בחינת 'בְּגָדִים לְלָבוּשׁ', כמו שדרשו רז"ל 'דברים שהם כשגופו של עולם וכו'". כי כל המקיפים מחכמין, להיינו שזוכין להגין ולהסיג מידושי תוריתא מה שלא היו מגיעים מתחילה, מזה נעשין לבושים, בחינת מלוקת דרבנן. וזה בחינת גיזת הצמן שעושין מהם לבושין כנ"ל, בחינת 'וכרחל לפני גזזיה', ודרשו רז"ל על התושבע"פ שגוזזין ממנה הלכות, היינו מידושי תורה, בחינת השגת המקיפין הנ"ל, שהם בחינת לבושין העשין מגיזת הצמר כנ"ל, כי הצמר הוא בחינת מיקוצ'ה דיקנא, בחינת 'הצמן שלא נלמד', בחינת 'מן המל"ר' חותיות למ"ר וכו'. ועי"ע לעיל בילקוט"י ד"ה "וכרחל לפני גוזזיה" המפאר ע"פ דברי הבית"ל שההלכות הגגוזזות הם נפשות ישראל היונקות מהמקיפים המלכות, שהיא התושבע"פ והשכינה, עי"ש.

שהכל גוזזין ופוסקין ממנה הלכות. כדלעיתא בתיקו"ז (תיקון כח, מו ע"ב): "פָּקַח' דמקריתא מכמה גווינין, לית בני נשא דמשתלחן בתוריית'א דבעל פה לכמה ותיגון בעלי חומות לגבה, ופסקין בה מבנין כטורין וסלעין תקיפין, ולבתר דפסקין לון מתקנין לון בכמה פירוקין, ועלייהו קיימי 'חִבְּרִים מְגֻלָּמוֹת תִּנֵּהוּ', ועדנין בהון כמה בניינין למלכא ולמטרוניתא לדיירא בגייהו. ותית פסקות לתיגון לנזקין דמטרוניתא, ותתכין לון לכמה סטרין, ולבתר מתקנין לון בכמה פירוקין, לתמחזה בהון מטרוניתא קדם מלכא. בההוא זמנא 'ורחימתיה לזכור ברית עולם' (פרקמתי ט), ולילין לתיגון לנזקין דכהנא, לתיגון לרבע בגדי לבן ולרבע בגדי זהב. ותית פסקות מלילין מארי מריסין דקץ לתיין לבי מדרשא, דפסקין ותתכין בהון בלישנהון לתיגון כרומתין וסייפין, ולילין לתיגון פרסיין תקיפין דמגיחין קרבא בימא ובישבשתא, לתיגון תוריית'א דבכתב ותוריית'א דבעל פה. זכאין תיגון מה מלכא בגייהו לתיהו עמודא לתמנעימא, כליל תרין תורות לתיגון מושבע"כ ומושבע"פ לתתייהיבו מיימיא ומשמנתא, דביה נטחין קרבנא. ווי לון לתילין דיעלון לתגמל קרבא בתרין תורות נגד מלכא, דעלייהו תיתמר (תהלים יט) 'לוּלֵי תּוֹרָתְךָ מְשַׁעֲשָׁעַי אָז אָבַדְתִּי בְעָנְיִי'. כל בעלי חומיות מסתכלין בתושבע"פ, ותיהי מלגנתו, הדא הוּא דכתיב (שם מה) 'כל כבודה בת מלך פנימה'. תיהי 'הלכה' מלכא, דתתר בה תיגון פנימה. תיהי 'הלכה' מלכא, דתתר בה תיגון חיצונה

שמלה לְךָ קצין תהיה לָנוּ. עי' גרים ד"ה הקודש המצמר פסוק זה ובייכותו לכאן. כתיב בישעיה (ג, ד–ז) בענין המזהרות שבתורה יִשְׁעיה בִּישַׁעְיָהוּ: וְנָתַתִּי נְעָרִים שָׂרֵיהֶם וְתַעֲלוּלִים יִמְשְׁלוּ בָם: וְנִגַּשׂ הָעָם אִישׁ בְּאִישׁ וְאִישׁ בְּרֵעֵהוּ יִרְהֲבוּ הַנַּעַר בַּזָּקֵן וְהַנִּקְלֶה בַּנִּכְבָּד: כִּי יִתְפֹּשׂ אִישׁ בְּאָחִיו בֵּית אָבִיו שִׂמְלָה לָךְ קָצִין תִּהְיֶה לָּנוּ וְהַמַּכְשֵׁלָה הַזֹּאת תַּחַת יָדֶךָ: יִשָּׂא בַיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר לֹא אֶהְיֶה חֹבֵשׁ וּבְבֵיתִי אֵין לֶחֶם וְאֵין שִׂמְלָה לֹא תְשִׂימֻנִי קְצִין עָם: ופירש"י (שם): **ונתתי נערים שריהם. להם בני מדם** המנוערים מן המצוות. **ותעלולים ימשלו בם.** שועלים, בני מדם תלמים. ואני אומר לפי פשוטו, 'תעלולים', לילני בני מדם המתעוללים בהן ומבזין אותם, כמו (מיכה טו) 'ועללתי בענפר קרני', 'את מאכר התעללו' (שמות י). **ונגש העם.** יהיו לחוקין ונגושין זה על זה בחיגור ומיחוס. **ירהבו הנער בזקן. והנקלה בנכבד.** כפשוטו. ומדרשו, יבוא מי שתמורות דומות עליו בקלות, וירהב במי שהקלות דומות עליו בכבידות. **כי יתפוש איש באחיו.** כאשר יתפוש איש בחבירו לומר לו שתהא שותף עמי בדיני ממונות. **בית אביו.** שיר תלה בתורה, שנאמר 'שמלה לכה' להלנים ערום, 'והמכשלה' (פיינלנ"ז בלע"ז), מתקרובי שתני מחוסר לחם, 'תחת ידך' להספיקני, ולכך 'קצין תהיה לנו'. והוא משיב, 'בביתי אין לחם ואין שמלה' ומה טיבי לקצין. **ישם ביום ההוא.** אין 'ישם' אלא לשון שבועה, הוא ישבע להם. **לא אחבוש.** לא אהיה מחובשי בית המדרש. **ובביתי אין לחם ואין שמלה.** אין בידי לא טעם משנה ולא טעם גמרא. דבר אחר לפי פשוטו, 'לא אהיה חובש', לא אהיה שופט, שהוא חובש את הנילוזים בבית הסוהר. ועיין בילקוט"ע ד"ה 'שמלה לך וכו'.

שבגלות הזה ע"פ הרוב הלומדים אינם הגונים. ומיתפ בליקו"מ (לג, ט): כל לדיק לריך שיהיה למדן במורה ומסקי במעשים טובים. כי אם חיו למדן, אמרו רז"ל 'ולא עם הארץ חסיד', ולמדן בלבד בוודאי חיו כלוס, כי אפשר להיות למדן ורשע גמור, ו'לא זכה, נעשה לו סם מוות', על כן לריך שיהיה למדן ומסיד. וביאר מוהרנ"ת בליקו"ה (מו"מ תוספת ה, לה): והנה בחינת פגם קורת, שהוא בחינת הממלוקת של המתנגדים על הלדיקים והמסידים האמיתיים, שכל כוחם מחמת הלימוד שלהם שלמדו תורה. קלתם לומדים בגמרא, פירוש, תוספות, ויש שלומדים גם קבלה ומחזיר, אבל מעשיהם חיגם כהוגן, ויש מהם מקלקלים לגמרי רח"ל, ויש שחין יודעים מקלקולם כל כך, אבל על כל פנים הם מתרשלים בעבודת ה' וחין לחר ההבל של ממון וכבוד והתגשמות וכיולא, והם מתגריס בַּהֲבָלִים וירלים תמימי הדרך ההולכים בתורת ה' בחמת, העוסקים בתפילה ומעשים טובים בכוח ובכוונת הלב לשמים, והם עומדים בכל פעם ומולקים עליהם בכמה מיני רדיפות ולילנות בלי שיעור. וזה בחינת עדת קורח, כי קורח היה מכס ולמדן גדול, ועיקר הפגם שלו שרלה להספיק בין למדן ולדיק, כלילו עיקר המעלה הוא בחינת למדן לבד. וזהו שחמרו 'כי כל העדה כלם קדשים וכו', ודרשו רז"ל 'כולם שמעו בסיני 'חנכי ה' חלקיך' וכו', היינו שחמרו, מחמר שכולם שמעו 'חנכי' וכל עדת הדיברות שהם כלל התורה, הם כן חין למסה וחהרן חוס מעלה והתגשמות, כמ"ש 'ומדוע תתנשחו על קהל ה'". וזה בחינת פגם הל"ל, שהמכו על הלימוד לבד וכפרו בעיקר החמת, כי עיקר המעלה והתגשמות חמת של כל חחד מישרחל על חביהו הוא רק ע"י מעשים טובים, כמו שכתוב (ישעיה ג) **שמלה לך קצין תהיה לנו. וזיכו ה' הקודש המבחר פסוק זה**

> **כמו שכתוב** (ישעיה ג) **שמלה לך קצין תהיה לנו. כשאדם כשר לומד תורת התנא, אזי התנא נושק אותו, והוא נושק התנא, וגורם תענוג גדול להתנא, כמו שאמרו שפתותיו דובבות בקבר וכו'. וזה בחינת ויישק יעקב, הוא התנא. לרחל, היא התורה שבע"פ שחידש. שנשק ודיבק את רוחו, ברוח הקודש שבשכינה. ויבך, שצפה ברוח הקודש שלו, שהוציא מפיו והכנים בתוך התורה שבע"פ, וראה שבגלות הזה, על פי הרוב הלומדים אינם הגונים,**

מילואי חכמה

שפתותיו דובבות בקבר. ומובא בשבעש"ט עה"ת (פ' שלח) ממוך הספר יסמח לב (לבעל המאור עיניים), ח"ל: כשלומדים דברי סוס מנת ומכס מדברי הקדמונים, שהדבר ההוא הוא חיות ומוחין שלו, והלדם הלומד ומדבר דבריו מדבק ומכניס חיות ומוחין שלו למוך הדיבוריס, ונקרא מתדבקות רוחא ברוחא, ולכך מחיה חומו, שמכניס החיות בהדברים, שלכך יודע להורות לנו. דבר חחר, 'שמלה לכה' להלנים ערום, 'והמכשלה' (פיינלנ"ז בלע"ז), מתקרובי שתני מחוסר לחם, 'תחת ידך' להספיקני, ולכך 'קצין תהיה לנו'. והוא משיב, 'בביתי חין לחם ואין שמלה' ומה טיבי לקצין. **ישם ביום ההוא.** חין 'ישם' חלא לשון שבועה, הוא ישבע להם. **לא אחבוש.** לא אהיה מחובשי בית המדרש. **ובביתי אין לחם ושמלה.** חין בידי לא טעם משנה ולא טעם גמרא. דבר חחר לפי פשוטו, 'לא אהיה חובש', לא אהיה שופט, שהוא חובש את הנילוזים בבית הסוהר. ועיין בילקוה"ג ד"ה 'שמלה לך וכו'.

וישק יעקב וכו'. מובא בספר עץ הדעת טוב (פ' ויצא): 'וישק יעקב' זו ומפרנס מחזה את השכינה הנקראת 'רחל', מלשון 'וכן משק בימי', כי הלדיקים כביכול מפרנסים את השכינה כמו' שם' שהזכר בפסוק 'יעקבי מנשיקות פיהו', 'ופרנסני'. גם יהיה כפשוטו לשון נשיקה, כי הלדיק מוחז ומגיד לל השכינה פה לל פה, הנק' נשיקה, את כל מידוחי התורה שמידע בעוה"ז כמ' בספר הזהר, בלכתו מן העולם הזה. וז"ש 'וישק יעקב לרחל'. מלמדינו ג"כ חין לזכות לגבוהים, היינו שחוכל ללמד את תורתי גם לחנשים פשוטים, שיבינו שלימודי דרכים ומחיות לעבודת השי"ת. וזהו 'והמכשלה הזחת תחת ידך', ש'המכשלה הזחת' שלימודינו הוא עניין מופלח ומעלם מרוב בני האדם הפשוטים שחינם בעלי שכל עיוני, היא 'תחת ידך', שחתה יכול ללמדינו חיך להיעלל ממכשלה זחת, וכמו שחיתה אם המנו"ד. וזה מדוייק להלן בביחור ממחר רבי"ח שרבינו מפרש 'פרשת', 'זה התנח שחידש זחת התורה ופירשה חותה יפה והוליח לחור תעלומה', היינו כנ"ל, שכל עניין התנח הוא להוליח לחור תעלומה, שלח יהיה התורה נעלמת ונסתרת, חלח שכל חחד יוכל להשכיל ולהבין בה והוליח ממנה דרכים ישרות לעבודת השי"ת. ועיין בתניגה (יג ע"ח) שרבי חלבו דורש חת הפסוק 'כבשים לגבושך', 'דברים שהן כבושו של עולם יהיו חמת לבושך', ולפי דברי רבינו יבואר כל זה כמין חומה, היינו שהפשט של הפסוק מדבר על החלק הנגלה של התורה שבע"פ, פחיח 'הלכה', וזה הפירוש 'כבשים לגבושך', היינו שהתורה שבע"פ היח לריכה להיות בבחיות לבושים, שהיה מגולית וברורה לעין כל, לפל בזה עלמו מרומז גם הדרש של רבי חלבו, היינו כי כיון שזה לבוש ממולח שממחת שממחת ללבוש מסחתר עוד חיזה עניין מוסחר, וזה מה שדרש הפסוק זה ש'דברים שהן כבושו של עולם יהיו חמת לבושך' ודו"ק. וזכה יבואר לנו עוד הלריכותא של שני הפסוקים. כי אם רבינו היה מביח רק חת הפסוק 'כבשים לגבושך', לז הייחי יכול לטעות ולומר שרבינו מדבר על החלק הנסתר שבתורה וכדרשם רבי חלבו, ממנס לל יבוח זחת לעין כל ויהיה 'חמת לבושך', לל מהפסוק השני 'שמלה לכה וכו'', מזה לנו רומים שהכלית התורה שזכה חליה התנח, היה דווקל מה שזכה להוליח לחור תעלומה ולפרש התורה היטב בחחיות לבושים והכלות. לבל זוב נטעה שיהיחר כידינו רק הלבושים ותו לל מידי, לכן לריך גם חת הפסוק 'כבשים לגבושך', כדי לומר שחמחת הלבושים מסחתרים עוד עניינים נסתרים, לממש חני לריך לגלות ולהוסיע לרבים רק מהחלק הנגלה שבתורה, חבל בתוך זה, כל חחד לפי השגתו הוח זוכה להעביר לחני בלטעת גם מה ש'חמת הלבושים'. ותחו ע"פ כל הנ"ל יוכל לקים להבין מרחוק מה שרבינו קורח פה ללדיק שהיה המיוחדים בשם 'חנוך', כי התנחים הם היו הרחסחונים שפירשו והוליחו לחור תעלומה לרבים, שהרי עד שהיו התנחים הכל עבר מֵאֵפֶס, ולל היו רבים יכולים להשכיל ולהבין מלירופי התורה ש'כך לחת לבושי התורה', והכן. ועיין עוד לעיל במילוח"ם ד"ה 'כבשים לגבושך'.

שמלה לְךָ קצין תהיה לָנוּ. ומובח בקונט מבוחי הגמל (חסון-כספיו חס"ו): יתכן לומר שבפס' (יט) 'שמלה לכה קצין תהיה לנו' מבחר רבינו שבחי 'שמלה לכה' היינו הלבושים והתלבות, הם הלבוש שנפש התנח המסורה בשם 'קצין', ותו 'תהיה לנו', היינו שנפשו מחזור ותתלבש בהלבוש שלמדנו בשמו. ובדרך זמת מלינו לרמז שהחיבות 'שמלה לכה' מרמזות על 'שמלה הלבה' (כשכופלים חת הה"ח המחרונה שבשמלה 'שמלה'), וכוללות בחוכן חת ג' הבחינות, לבושים והלבות קושיא, שמרגיש הנעימות ועריבות, והוא עבור שנתגלה ההלכה לו לאמיתה, והוא ניצוץ מזיו השכינה, על אחת כמה וכמה לעתיד שיהיה גילוי השכינה. והתענוג הלז בא מבחי' נצח (קה"י, קושיא).

קצין

החשובים הם, מלשון קצין, כמו 'מקצות הארץ ומַאֲצִילֶיהָ קראתיך' (ישעיה מא) (פי' הטור הארוך בראשית מז, ב).

כשיש לך דברים המכוסים בשמלה, כמעשה מרכבה וכמעשה בראשית, ראוי שתהיה קצין לנו, ותדריכנו בהם (אור נערב ח"א ד).

קצין הוא אשר מאחד ומקשר הכלל (נצח ישראל ה).

יְשַׁמְּלָה לָּהּ קצין תהיה לנו', כאשר השכינה שורה עליך שמכונה 'שמלה', אזי 'קצין תהיה לנו', ורומז ב'קצין' ג' ייחודים שיש להשכינה, הוי"ה-אהי"ה, הוי"ה-אלקים, הוי"ה-אדנ"י, גימט' קצי"ן (ישרש יעקב, שמלה).

תענוג

עיקר הרגשת תענוג ושעשוע עוה"ב וכל חש"י עולמות, הכל הוא בלב (ליקו"מ קצא).

תענוג עוה"ב א"א לנו להשיג עכשיו, וזה מחמת שאנו עכשיו בגבול, וכל דבר שיש לו גבול א"א לו להשיג תענוג עוה"ב הרוחני (ליקו"מ ח"ב עב).

עיקר התענוג הוא בד"כ השגת הידיעה האמיתית בכל הדברים, כי זו היא תשוקת הנפש המשכלת ונטייתה הטבעית (בינה לעיתים ח"א, דרוש ו לשב"ת).

להתעדן באור ה' ובנועם עדן העליון הוא התענוג שאין מתהפך, כי התענוגי עוה"ז מתהפכים לנג"ע בחילוף אחוון, בעץ הדעת טו"ר, ולא התענוג עליון שאין בו היפוך, כי כולו תמים עם ה' ואין בו עצב (ערעות דבש ח"ב יב).

הדעת הוא הייחוד, והוא הנקרא התענוג. ועכשיו קודם ביאת המשיח, א"א לשום אדם לסבול התענוג עליון כזה וייחוד אמיתי בלי שום אמצעי (פרי הארץ פ' מטות).

'תענוג' תמידי אינו תענוג, לכך 'והחיות רצו"ש'. ואינו נפסק, רק שמשאיר רשימו, וע"י שמסתלק עושה כלי שיוכל לקבל התענוג, ובלא הסתלקות לא היה כלי, ולא היו יכולים לקבל התענוג (מאור עיניים פ' אמור).

אפילו במדריגות עליונים בתו"מ, גם שם יש בחי' התענוגים, שהאדם יכול להתענג את עצמו בעשותם. ובאמת אין זה המובחר, כי 'מצוות לאו ליהנות ניתנו', כי אם כל מגמתו והשתדלותו בעשיית המצוות לעשות נחת רוח ליוצרו, והכל עבור השכינה, כי העבודה צורך גבוה ולא צורך הדיוט (אור המאיר פ' וירא).

עיקר בחי' ענוג בבינה, כמ"ש 'אז תתענג על ה'', היא הבינה (קה"י, ענג).

בענוג רמז ג"כ תפארת ומלכות הכלולים בה, 'ענג' ר"ת ע'דן נ'הר ג'ן. 'עדן', סוד בינה, 'נהר' תפארת, 'גן' מלכות (שם).

הרשע שמורגל בתענוגים גשמיים, הוא רחוק שיהיה נמצא תענוג בעולם מבלי אכילה ושתייה, מה שאין כן העוסק בתורה, ורואה התענוג שיש לו כשמתרץ איזה

כי 'לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה', וכמ"ש רז"ל 'שלא יהא לדם קורא ושונה ובועט ברבו ובמדיו ומבזה בגדול ממנו וכו'". כי אם היו מתמידים בהלימת, שהעיקר הוא קיום התורה, לא היו מוסרים 'ומדוע תתנשאו וכו'', כי היה לחוי להם להבין הלימת שמשה ואהרן קדושתם גבוה מאוד מאוד, והם מסוקעים עדיין בתחתית עוה"ז, כמו שאמרו רז"ל על פסוק 'את מחתות החטאים וכו'', 'הם חטאו על נפשותם וכו'', אלא הם רצו להפריד בחינת למדן למדן מַפְלִיג, כחילו העיקר הוא למדן וכו'. ובאופן נוסף ביאר בליקו"ה (או"ח הלכות טוללה ה, ח): וזהו בחינת פגם קורח שחלק על משה ואהרן, בחינת 'ויקח קרח', ותרגומו 'ואתפלג קרח', שחלק למדן מלדיק, ואמר שלמדן בעצמו הוא מעלה. וזה שאמר 'כי כל העדה כֻּלָּם קדושים', ופירש"י 'כולם שמעו בסיני "אנכי וכו"', היינו שאמר, מאחר שכולם קיבלו את התורה וכולם שמעו בסיני 'אנכי', על כן כל לחלין שווין ח"ו. וזה פגם וחטא מאוד, כי אע"פ שכולם קיבלו לימוד התורה בסיני, אבל אין כולם שווין בקיום התורה. ועיקר השלימות הוא רק כפי הַדְּבקות של כל אחד, כפי מה שזוכה כל אחד לקיום התורה בשלימות, והכל תלוי בקדושת הבריות, שזה אין אדם יודע מה שהשפה עם חבירו, רק הוא יודע האמרונות שלו אין זה אומו זוה. על כן צוותני לחוי לו להתבטל נגד הלדיק האמת שהוא בחינת משה, שרואים עושה נפלאות קדושתו ע"י נפלאות התורה שגילה לנו, ולסמוך על דבריו שבודאי יודע למי ליתן הגדולה כראוי לו, כפרט משה רבינו בעצמו שעשה הכל ע"פ הדיבור. **שאין שפתותיו דובבות בקבר עיי לימודו של רשע.** ובילקוט תהלים (יב): ע"י הפגם של הלימוד שלא לשמה, עי"ז נעשה פירוד ח"ו בין התושבע"פ להלדיק שמידע זאת התורה, ואינה נכנסת עימו לקבורה.

נמצא שעל ידי למודם שילמדו, לא תכנס רוח הקודש של רחל, של תורה שבע"פ, לקבורה, שאין שפתותיו דובבות בקבר, על ידי לימודו של רשע, ועל ידי זה ויבך על גלותו. ועוד, שלפעמים הלמדן אומר איזה חידוש בשם עצמו, ולא בשם התנא, נמצא שעי"ז אינו נכנס עם התנא לקבורה, כי אין אומר בשם אומרו.

ילקוט הנחל

כי אין אומר בשם אומרו. מובא בשיח"ק (ב, טז): אמר רביה"ק 'לא לכפת לי שתדברו ותשימו ממני, ושהשני יברך בכוונה, שיתפלל בכוונה, וכל זה יהיה בכוחי, והלה לא יידע שזה בא מכוחי', והיינו כלומר, שידברו וישימו בלבבי עבודת ה' ע"פ דרכי רבינו ויעורו את השני, ולא יגלו לו שהדיבורים הם ממורות רבינו, כשהוחים שהלה לא יקבל הדברים כשיידע מי אמרם. 'ומי אתרע ניסט מען זאל רעדן פון מיר, מען זאל שתועפן פון מיר, אר זאל בענטשן ערנסט, דאווענען ערנסט, פ'זאל זיין פון מיין כוח, זון אר וועט ניסט וויסן וז פ'איז פון מיין כוח'. והיה לומר על זה רבי ישראל טריוויטשער ז"ל, מע"פ שאמרו חז"ל 'כל המומר דבר בשם אומרו, מביא גאולה לעולם', זה דוקא שגם בדיבוריו מביא גאולה לעולם, מה שאין כן אם יאמר לותם הדברים בשם אומרו לא יהיה השומע לשותפם, חוי אדרבה צריך להעלים את מקורם כדברי רבינו הנ"ל, ובזה יגדל את הדיבוריס.

כי אין אומר בשם אומרו. ומובא בשיח"ק (ג, טז): אמר רביה"ק 'לא לכפת לי שתדברו ותשימו ממני, ושהשני יברך בכוונה, שיתפלל בכוונה, וכל זה יהיה בכוחי, והלה לא יידע שזה בא מכוחי', והיינו כלומר, שידברו וישימו בלבבי עבודת ה' ע"פ דרכי רבינו ויעורו את השני, ולא יגלו לו שהדיבורים הם ממורות רבינו, כשהוחים שהלה לא יקבל הדברים כשיידע מי אמרם. 'מיר האלטן ניסט מען זאל רעדן פון מיר, מען זאל שתועפן פון מיר, אר זאל בענטשן ערנסט, דאווענען ערנסט, פ'זאל זיין פון מיין כוח, זון אר וועט ניסט וויסן וז פ'איז פון מיין כוח'. והיה לומר על זה רבי ישראל טריוויטשער ז"ל, מע"פ שאמרו חז"ל 'כל המומר דבר בשם אומרו, מביא גאולה לעולם', זה דוקא שגם בדיבוריו מביא גאולה לעולם, מה שאין כן אם יאמר לותם הדברים בשם אומרו לא יהיה השומע לשותפם, חוי אדרבה צריך להעלים את מקורם כדברי רבינו הנ"ל, ובזה יגדל את הדיבוריס.

מילואי חכמה

כי אין אומר בשם אומרו. ומציינו בתמ' ב"ב (עח ע"ב): ע"כ יהודה אמר רב, כל המתגאה בטלית של ת"ח וציצו של ת"ח אין מכניסין אותו בתחיית המתים של הקב"ה. ויעיין בזה בציון יעקב שעל העין יעקב (שם): **שמתגאה בטלית של ת"ח.** שהוא מתעטף בטלית שהיא שלו, שאמר דברי תורה מה שאמע מפי אחרים כחילו מפי עצמו אמרן, והוי 'דובב שפתי ישנים' שאין יכול נגד עיני', לכך אין מכניסים אותו בתחיית המתים של הקב"ה. וע"פ קצרי המאמר ייתבן לנמי בזה שכשם שמתגאה זה שהוא אומר בשם אומרו, והיינו גורם למנע שמתגאה בתחיית המתים של הקב"ה.

אין אומר בשם אומרו. ומציינו בלהכי מייש להמהכר"ל (ו, ז): יש לו לומר דבר מפי אומרו, ועוד אמרו במדרש (תנחומא תזריע ח) 'כשעה שעלה משה למרום, שמע קולו של הקב"ה שיושב ועוסק בפרקה פרה אדומה ואמר, אלו יעזר שגם אני כך אומר 'פרה זת שחייב'. אמר לפני הקב"ה, ריבונו של עולם, העליונים והתחתונים הם שלך ואתה יושב ואומר הלכה מפי בשר ודם. אמר לו הקב"ה, משה, לדיק אחד עתיד לעמוד בעולמי ועתיד לפתוח בפרקה פרה אדומה, רבי אליעזר שמו, ואומר הלכה מפי בשר ודם'. ויש לשאול בזה, מה תשובה השיב הקב"ה למשה מה שאמר הקב"ה הלכה מפי בשר ודם. אבל פירוש זה שאמר שיתחיל בפרקה פרה אדומה תחילה, וע"ל כי דבר זה מורה כי ההגשות הם לפי השכל לפי כל אחד ואחד, ולפיכך אמר שזאת ההגשה מיוחד לה רבי אליעזר לפי גודל שכלו, (...) ומפני כך היה הקב"ה אומר דבר בשם רבי אליעזר, כמו שהוא יתברך ברא כל הנבראים ומלן לכל אחד מהותו, כך נתן לכל אחד שכלו ודעתו, כלומר שההגשה לפי דעת האומר אמר קידם השי"ת הנה הוא אומר הלכה מפי אומרה, (...) ולפיכך יהיו לייתם גם כל ההגשה בתורה אל מי שאומר השמועה, כי אותה ההגשה רהויה אליו, ואם לא יעשה כך הרי הוא מְשַׁנֶּה בתורה מה שקידל לכל אחד, רק יש לתלות כל דבר בחומרו, ואז אינו אומנה בתורה כלומר שאחר יתלה כל דבר תורה בשמו לעולם, והן הדברים אשר אמרנו. כי ההגשה רבי אליעזר מיוחדת לרבי אליעזר והגשה רבי יהושע מיוחדת לרבי יהושע, שהם מחולקים בההגשתם, וקידל הש"ת דעת זה לרבי אליעזר ודעת זה לרבי יהושע, וכלאחר מאנה קדרייהם הרי הוא מאנה קדר התורה אחר קידל הש"ת לאחכמים, ודבר זה מורכן העולם כלאחר יש שינוי בתורה. ואפשר לפרש מה שאמר שיאמר דבר בשם אומרו, שאם לא יקדקק בזה לא יקדקק ג"כ בשיעור השמועה ויבוא להחליף בה.

אומר בשם אומרו. ומציינו בלהכי מייש להמהכר"ל (ו, ז): יש לדעת כי כאשר הקב"ה שידעו כי הוא יתברך פעל, ולא יאמרו לא אומר בשם אומרו. הש"י פעל כל זאת רק כאחכמה ועוסק יש, וכן תמצא בגאולה מלרים כתיב (שמות ז) 'וְיָדְעוּ מלרים כי אני ה' בהוציאי אותם מארץ מלרים', ולפיכך אם לא היתה אחכמה בעצם מידה זאת בהוצאת הדבר אמי אדרבה לחלותה, והיתה מ"ו אומרת ליחזקאל אני עשיתי ברוב אחכמתי כדי להתגדל ולהתפאר, לא היתה אחכמה לרואים אותה הגאולה על ידה, שהש"ת רוצה להודיע אחכמתו שהוא יתברך עושה עם ישראל, אבל מאחר שאחכמה הגידה בהוצאת מחשוותם בשם מרדכי, והיה אפשר לה לומר בהוצאת אחכמתו אני עשיתי זאת בהוצאת בני בעיני המלך, ולא עשתה זה רק היתה אומרת בשם מרדכי אבר עשה, ומפני זה היה רחויה ג"כ להגיד גאולה לעולם. (...) כי הש"ת רוצה ליוודע הגאולה שהיא בזה ממנו, וגאולת מלרים בוודאי ודע הגאולה שהוא מן הש"ת, כי נעשה בגאולה זאת אותות ומופתים גדוליס על שנודע שמו יתברך, אבל בגאולה זאת לא היו אותות ומופתים כלל, ואם כן יש לומר שֶׁיְּהֵא כי היתה הגאולה מן הש"ת, והיה אפשר לאחכמה לומר כי היא עשתה זאת. (...) עוד מה שהאומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, כי יש בזה טעם מופלא מאוד, וזה כי האומר דבר בשם אומרו הוא ג"כ מביא גאולה לעולם, כאבר מחזיר הדברים שהם ביד אחר אֶל מי שהדברים הם שלו, ויצאו הדברים מרצות אחר אותם שהיו אתם ידו, ומחזירם אל מי שהדברים שלו, ולכך על ידו ג"כ הגאולה של ישראל, כי ישראל היו אתם לחריס, ועל ידו לחוי שיחזרו ישראל אל מי שהם שלו, ויישראל אֶל הקב"ה בוודאי, ולפיכך כאבר אומר דבר בשם אומרו והוא מחזיר הדברים מרצות אחר אֶל רשות מי שהדברים שלו, ג"כ לחוי שעל ידו תהיה הגאולה ויצאו ישראל מרצות אחרים אל מי שהם שלו.

אומר בשם אומרו. ומובא בצעש"ט עה"ת (פ' ותחתנן): הכוונה של הלימוד הוא, כשלומד למצל מיממרא 'אמר רבא', יחשוב שרבא בעצמו עומד לנגדו והוא אומר דבר זה, וזו כשיתנהג כן יחשוך על עצמו את החיות מהדיבור שהם החותיות, וזה"כ כשאומר את הדין שאמר רבא זו הוא ממשיך עליו החיות מהדיבור, שהוא אומר הדין בשכלו ובהבנתו, לכך יתקצר עצמו ויחשיך לגיו החיות, וגם 'שפתותיו דובבות בקבר', וגם 'מביא גאולה לעולם', שהוא הגוף שלו שנקבר עולם קטן, והגאולה הוא החיות. וכן מובא בדגל מחנה אפרים (פ' וירא): מי שאומר תורה בחייו בעלמא, ואחרי מותו אומרים בשמו, אף שהוא בעולם עליון, הנשמה קדושה מתלבשת בגלגול ומתגיהו כמו שהיה בעולם הזה כשאמר רב גידל (עי' מעלה בשמקו"ת ד"ה כי 'אין אומר בשם אומרו').

רוח הקודש

רוה"ק הוא שפע אלוקי (ליקו"מ כא, ג).

ענין רוה"ק הוא, שימצא האדם בעצמו לב רחב, ויזדמנו בפיו דברים נפלאים, ויגיד העתידות, ולא יתבטלו הרגשותיו כלל, ויוציא דברים מפיו, כפי מה שישים בפיו רוה"ק, והוא אינו יודע מאין באו לו הדברים (רבינו בחיי דברים לג, ח).

רוה"ק היא החכמה, שהיא רוח נמשך מן הקודש, שהוא המקור העליון. והיא החכמה למעלה מן הנבואה, שיסודה בשם ה' (רבינו בחיי דברים לג, ח).

מדריגת האחוריים היא הבחינה שנקראת שכינת עוזו ית', רוה"ק (עץ הדעת טוב פ' כי תשא).

רוה"ק נמשך מספירת דעת (הרמח"ל על בראשית).

המלבות, כשמאירה מאור החכמה, נקרא רוה"ק (קה"י, נתיבות החכמה).

רוה"ק אינו נפסק לעולם, ונוהג בחבדו כל דור אפילו בזמן הזה, עד ביאת משיחנו (ספר הברית ח"א, פתיחה).

נבואה נקראת רוה"ק, בעבור כי לא יינבא איש אא"כ יושפע עליו רוח ממרום ויקדוש, ותנח עליו הרוח (ספר הברית ח"א, מוסדות שמים א).

אומר בשם אומרו

כל שאינו אומר דבר בשם אומרו, הורג נפשות (מדרש פנים אחרים נוסח ב, פ"ב).

בהיות שהצדיקים עוסקים בתורה ומלמדים זה לזה חלק תורתו, פלוני חידוד כך ופלוני חידוד כך, וממש נכללים הבחינות העליונות ואור הנשמה זו בזו, וזהו שלימות העליון שאין למעלה הימנו, והוא האחדות והקשר ההילולות בהספירות, וז"ס מה שארז"ל 'האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם', כי מאיר ממש אותה בחינה שגילה סוד זה, בעניין שמתגלה בה המקור ומוסיף בתורה ובאחדות (חסד לאברהם ב, לז).

'האומר דבר בשם אומרו' גורם שע"ז יאיר ויופיע ויתמשך אור יסוד אבא אל יסוד ז"א, ובזה תלוי גאולתינו ופדות נפשינו, כשיאיר אור הזה בעולם ויתחזי הקשת בענניו נהירין (באר מים חיים פ' תולדות).

כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, כי הוא אומר אותו דבר כמו שהוא בעולם העליון, בצירופים של חיים ושל אמת שֶׁיָּצאו מפי הקב"ה מקור החיים, והוא כוונת 'בשם אומרו', וע"ז 'מביא גאולה לעולם', היינו שהוא גואל את העולם בזה (דגל מחנה אפרים פ' אמור).

'האומר דבר בשם אומרו', לא מיבעיא שלא יתלבש בטלית שאינו שלו, אלא יכבד למלמדו כ"ש שלא יאמר סתם, כך שמעתי, רק יזכיר שמו לברכה (תפארת ישראל יכין, אבות ו, ז).

ויגד יעקב לרחל וכו'. רציונו דורש כאן את המשך הפסוקים בענייני יעקב ורחל, כדכתיב בבראשית (כט, יב): **וַיַּגֶּד יַעֲקֹב לְרָחֵל כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא וְכִי בֶן רִבְקָה הוּא וַתָּרָץ וַתַּגֶּד לְאָבִיהָ:** ופירש"י (שם): **כי אחי אביה הוא.** קרוב לאביה, כמו 'לבנים לחיים תגמנו' (בראשית יג). ומדרשו, אם לרמאות הוא בא, גם אני אחיו ברמאות, ואם לדבר כבד הוא, גם אני בן רבקה אחותו כבדוה (ב"ר ע, יג). **ומגד ליעקב.** לפי שֶׁחָמַּה מתה לא היה לה להגיד אלא לו. ועוד כיוצא בזה (שם): **ויגד יעקב וגו'.** פירוש הגיד לה ג' פעמים הקורבה שהיו לו לרחל, ג' קורבת הגוף והוא אומרו 'כי אחי אביה הוא', והג' קורבת הנפש והוא אומרו 'וכי בן רבקה הוא', וידועה רבקה בצדקותיה, והצדיקים יאמתו בדוֹמֶה. **צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם.** פס', זה מפייס את ספר הושע, ומחזק את ישראל שיאמינו שלעולם הדכי הש"י יפייס, ועפ"כ הבחירה ביד האדם, וחכ"כ בהושע (יד, י): מִי חָכָם וְיָבֵן אֵלֶּה נָבוֹן וְיֵדָעֵם כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי ה' וְצַדִּקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם: וכיוצא המע"ד (שם): **מי חכם.** כהתימו (כשמ"ש) דברי תוכחותיו לומר, מי שהוא חכם יבין אלה הדברים, ואם הוא נבון להבין דבר מתוך דבר, יידע וישכיל, אשר דרכי ה' הם ישרים, 'הין בהם נִפְתָּל' וְעִקֵּשׁ', וצדיקים ילכו בהם כדרך מהלכם מבלי כישלון, אבל הפושעים ייכשלו בהם כלילו היה בהם מקום נפתל ועיקש, כי יגר מהשבות ליבם שלף להם הדרכים, ולא כן אל הצדיקים המיישרים מורחותם. וכדרשו במסכת ב"ב (פט ע"ב) שלף מהמורה ומדברי מז"ל ישנם דברים שאיתן ללמוד מהם כילד לרמות, ולכאורה נראה שהיה רצוי שלא ללמוסם, ואעפ"כ גילו חותם, מטעם ש'ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם וגו'', וכך ליתא שם בגמרא: ת"ר, הין עושין משקולות לא של נחשת ולא של אבר ולא של גיסטרון. (...) ת"ר, הין עושין את המתק לילו אחד עב ולילו אחד קנה. לא יממוק בצפת אחת, שהמומק בצפת אחת רע למוכר ויפה ללוקח. ולא יממוק מעט

ב ואם יקשה לך, הלא תיכף כשלומד הלמדן החידוש של הצדיק היה לו לחזור בתשובה, ואיך מניח התורה שבע"פ את הלמדן לילך ברשעתו. תשובה על זה, **ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי בן רבקה הוא.** פירוש, בשעה שהגיד הצדיק התורה שבע"פ, הגיד אותה בבחינות (סוטה יד) צדיקים ילכו בם, ופושעים יכשלו בם.

ואיך מניח התורה שבע"פ את הלמדן לילך ברשעתו. וכמ"ש בליקו"ט (יו"ד רמ"ה ג, יח) שעל עניין זה התפלל מסרע"ה במרחב הסנה, כילד אם התורה לוקה את הסנה, היינו את המומים והקונים והקליפות של לומדי התורה, וז"ש: וזה מה שאמר למשה, כשראה מרחב הסנה שהוא נשבר קצת מקנאת התורה, אמר לו 'שַׁל נעליך מעל רגליך כי המקום וכו'. כי משה רצה 'והנה הסנה בוער באש והסנה אינינו אֻכָּל', והתפלל ותמה מאוד, ואמר 'אֶסֻּרָה נא ואראה את המראה הגדל הזה מדוע לא יבער הסנה'. כי הש"ת נתגלה אליו ממוך הסנה, משום עמו אנכי בצרה הגלות כמו שאמרו רז"ל, ועיקר הגלות הוא ע"י נפילת ההלכות כנ"ל. על כן רצה משה ש'הסנה בוער באש וכו'', כי הסנה הוא בחינת הקונים והמומים הסובבים את הקושה, שהוא בחינת תומצא מוסצא"פ שנפלה להלומדים שאינם הגוונים, שע"ז היא בייחוס בגלות 'כשושנה בין המומים', ואע"פ שהם עוסקים בתורה שהיא בחינת אש, בחינת 'הלוא כה דברי כאש', הנה"כ אין בוא באש התורה לבער ולשרוף את הסנה שהם בחינת המומים והקונים הנ"ל, ועל כן התפלל משה מאוד על זה 'מדוע לא יבער הסנה' באש התורה הנ"ל. והשיבו הש"ת 'של תקרב הלם, של נעליך מעל רגליך'. כי להשיג סוד זה צריכין חלישת המנעלים, עד שיעלה לבחינת מקום הציומ"ק העליון, שהוא בחינת שורשי התורה, שהם בחינת 'כחמת אור' בחל"ף, שזהו בחינת מה שאיתא בתיקוני זהר "של נעליך", לא לימתא', שצריכין להפריש עצמו מהכלית הפרישות מזיווג התמתון, רק לייחד ולזווג זיווגים העליונים שעושים ע"י בירור ההלכות בבחינה הנ"ל המבואר בתורה הנ"ל (כמובא לקמן במאמר נאות ד'), ואז יבין שכל ימי הגלות לי לפשר לבער הסנה לגמרי, כי בהכרח שיהיה להצדיק גלימודו בחינת שמאל בשביל פרנסה, שהוא חיות וקיום העולם (כמובא לקמן במאמר נאות ג'), ומשם נמשך כוח הסנה. כי זה התיקון והבירור לא ייגמר בשלימות עד שיהוא משיח, שאז יהיה הלכה ברורה, ואז יהיה עיקר עליית הרצון, בבחינת 'ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים', ובבחינות 'עד דמטו רגלין ברגלין' המובא בזהר ובכתבי האר"י ז"ל, לפי כל ימי הגלות, הצדיקים מבררין ומעלין ההלכות בכל פעם כפי מה שצריכין לתקן אז. ועל כן בחמת מילתן אמרו 'שלא נח ביד משלח', כי ידע שלא ייגמר הבירור על ידו. לך הש"ת הכריחו לילך, כדי שיתן את כל התורה ליתרואל ויויצא את ישראל מגלות מצרים. כי אי אפשר לגרר הכל בפעם אחת, וכל תיומינו וקיומנו בכל דור ודור עד שיבוא משיח, הכל בכוחו של משה שזכה לקבל את כל התורה ע"י שבירר כל ההלכות, ואע"פ שהקלקלו אח"כ כמו שהקלקלו, עד שאין הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחת, כבר ים לנו כוח ע"י הצדיקים שבכל דור להתקייס ע"י התורה שקיבלנו, כי מהדבש, דייקא ע"י יגיעות גדולות, ע"י'ז זוכין הצדיקים והכשרים למעלות גדולות ע"י שמייגעין עצמן בחמת ועוסקין בתורה לשמה ביגיעות עצומות, עד שמבררין ההלכות ומיזודזי התורה בכל דור, שע"י'ז אנו מתקיימין בכל דור ודור עד שיבוא משיח, ולולי התורה שנתן לנו משה רבינו לא היה לנו סוס קיום וחיות כלל. ועיקר התיקון בכל דור הוא ע"י לדיקי חמת והגלוויס חליסם העוסקים בתורה לשמה, שהם מעלים כל ההלכות שנפלו לשורשן עד שיבוא משיח לדקינו במהרה בימינו, וייגמר התיקון בשלימות וכנ"ל, אמן ואמן. **בשעה שהגיד הצדיק התורה שבע"פ הגיד אותה בבחיי צדיקים ילכו בם** וכו'. ומעין זה מצינו בליקו"מ (לח, ט): 'שם הרב דומה למלאך ה' בבחינת תורה יבקשו מפיהו', כי תורתיות התורה הם פועלים, כי הם החיות של כל הדבר, כמ"ש 'ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית', ו'אין טוב אלא תורה' (ברכות ה.), כי הם מהגיגין את כל העולם. לך החיותיות בעצמן הם כגולם, ואין להם שום תנועה ומיות ואין להם שום ניוט. ועל כן יש להתורה שני

מילואי חכמה

תיכף כשלומד הלמדן החידוש של הצדיק היה לו לחזור בתשובה. וכלשונינו בליק"ט (פתיחתא, ג) שדרשו: כדי הוגע וכדי ירמיה בשם כדי מיין בר מיין אמרי, כתיב (ירמיה טו) 'ואתי עזבו ואת תורתי לא שמרו', הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו, מתוך שהיו מתעסקין בה המאור שבה היה מחזירן למוטב. וכיוצא בתמנ"ח (שם): **מתעסקין בה שמאור שבה בו'.** ולמד מאור על שהיה מאירה שייני הלדם להטעותו מלדך רעה לטובה.

צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם. ומובא בתאור עיניים (פ' דברים): כשמתחיל לדבר הדיבורים בדמילו ולחימו שהן להבה וילהה ובהתקשרות ובכל המידות, ואח"כ מתחיל להבין הדיבורים, מגביה כל המידות שקדמו בעת דברו הדיבורים מלמטה לעולה הביניה, ואז ממילא כל הדיבור שבאו עליו עבור שפגם בחיזה מידה מהמידות עולין ג"כ, מאחר שבא לו הביניה עם כל המידות בטוב ונתקן הרע שקלקל בבר בחומן המידות, מאחר שהדיבורים בהבה וביללה ובהתקשרות ומנגח את הרע שבו הנ"ל, שמדבר הדיבורים בהבה וביללה ובהתקשרות ומנגח את הרע שבו

בבחי' צדיקים ילכו בם וכו'. ומובא בספר מכלל יופי (סימן יג, בשם הרה"ק ר' יעקב דוב הלוי זצ"ל): לכאורה קשה, אם בהתורה יש שני כוחות היה לריך להיות שוה, אבל לפעמים יחזור הלמדן למוטב ע"י לימודו תורת הצדיק, ומדוע הוא נופל רק לפעמי' 'ופושעים יכשלו בם'. לך התירוץ על זה מבואר בזה החות מחרי זה, וז"ל ועל עוד מלא 'ותרץ ותגד לפניה', היינו זאת הבחינה של 'ופושעים יכשלו בם' גם לו בנקל יותר וכו', 'ותרץ ותגד לפניה', שהערמימיות גם בנקל ובמהירות יותר להחדם, כי הקדושה לריך סיוע מלעילא, כמ"ש 'הבא ליטהר וכו', ע"כ לשה"ק. גלל כן הלמדן לינו מוזר בתשובה, כי הוא בוחר רק בהערמימיות שבא לו בנקל, וממילא מתורץ הכל בטוב טעם ודעת.

יעקב

יעקב שהוא בחי' חכמה, בחי' מוחין דגדלות, שהוא בחי' רפואת הנפש (ליקו"מ עד).

יעקב הוא בחי' שמש שהוא בחי' הוי"ה (שיהר"ן רסא).

יעקב נקרא ע"ש העקב והסוף, בחי' עקבות משיחא, ששם יש נשמות וניצוצות הנפולין שנפלו מאוד עד העקב, שזהו בחי' רוב הנשמות של דורות אלו, שהם בחי' עקבות משיחא (ליקו"ה תפילת המנחה ז, פט).

יעקב. לשון אדם הבא במארב ועקבה (רש"י בראשית לה, י).

יעקב הוא סוד המידה האמצעית, כמו התיומת שבלולב שֶׁמְּתַיֶּמֶת שני הצדדים באמצע ומאחזת ימין ושמאל במידה האמצעית, עד שנמצאו אברהם ויצחק נאחזים ביעקב (שערי אורה ה).

יעקב הוא תפארת, אלא חילוק גדול יש בין יעקב ובין ישראל. כי ישראל הרמז בתפארת, אבל יעקב מלשון עקב, והרמז במלכות. אמנם כשהוא מלא בוא"ו הרמז בתפארת שהוא מידת יעקב אבינו, והוא ו' שֶׁמְּשַׁמֶּשֶׁת הכולל ו' קצוות. ויש חילוק בין עקב ממש ליעקב, כי עקב הרמז במציאותה התחתונה לבד, אבל עם הי"ד ירמוז ג"כ אל מציאותה הנעלם אל הנקודה המאירה (פרד"ר כג, יעקב).

אבר עשיו, אני הייתי חושב שנקרא יעקב ע"ש 'וידו אחזת בעקב', אבל עתה נתאמת לי שנקרא יעקב מלשון עקבה ורמאות, כמו 'עקב הלב' (ש"ך עה"ת בראשית כו, לו).

הוא שורש לכל בחי' נשמות ישראל, אברהם נפש, יצחק רוח, יעקב נשמה (קה"י, יעקב).

בתיבת יעקב כלולו אותיות ב'ראה י'צירה ע'שייה, וק' דיעקב לשון קימה, שהוא מקום ומקיים ג' עלמין ב"ע הנרמזים בשמו (קה"י, עדות).

ילקוט הנחל

בשעה שהגיד הצדיק התורה שבע"פ הגיד אותה בבחי' צדיקים ילכו בם וכו'. כוחות, להמית ולהחיות, כמו שאמרו "וּמָחֲצָם", זכה נעמית לו סם חייס וכו', וכתיב 'יסרים דרכי ה' לַצדיקים ילכו בם וכו'". כך התורה של הלדיק לכל אחד כפי תפיסתו, יש שלדם שנעשה לו נשמה תדשה מהתגלות התורה, ויש שלדם שהוא ח"ו להיפוך, כמ"ש לַצדיקים ילכו בם', הכל לפי הכלי שלו היינו כפי תפיסתו, תפיסת המומין שלו. זה הוא כלל גדול, שפי תפסר נשום שלדם להשיג ולתפוס בדיבורו של הלדיק, אם לא שתיבת תפילה הוא ברית קודש כרתיו, ואז יכול להבין ולתפוס דיבורו של הלדיק. (...) וזה הוא כלל גדול, כי מפי עליון לא תצא כי אם לטוב פשוט, לך לפי בחינת כלי המקבל את האור נתטייר האור בתוכו, אם הכלי הוא בשלימות אזי הוא מקבל בבחינת 'מאורות' מלא, ואם ח"ו הכלי חיטו בשלימות אזי הוא מקבל בבחינת 'מאלם' חסר וח"ו, כמ"ש 'מְחֻכָּת ה' בניו רשע'. וזה הוא 'לַצדיקים ילכו בם (וכו')'. כי לטוב הפשוט הבא מלעילא, הוא בחינת 'קמיץ ופתיס', לך לפי בחינת הכלי המקבלים הוא בחינת ליר, שנשטייר האור לפי בחינת הכלי.

כומות, 'זכה, נעשה לו סם חיים וכו'" (יומא עב: ועיין תענית ז). כי כל אחד לפי מה שהוא נכסף, כך הוא מגייר ומפרש לומיות התורה. כי בהתורה כלול מחיות טוב ורע, 'ולדקים ילכו בם ופשעים יכשלו בם' (הושע יד), היינו כל אחד לפי הכיסופין שלו שמסה נעשים נפשות, עי"ז עושה נקודות לטומיות התורה, ונעטיירו הטומיות, ומתפרשו לטוב או להיפך ח"ו, ולפי מה שנעטיירין, כך הם פועלים בעולם. ועל כן לומיות התורה מבקשים להסטייר מפי לדיק, שהוא מדבר הכיסופין לקדושה שלו, שעי"ז מקבלין הלומיות נקודות ונעטיירין לטוב. וזהו 'לם הרב דומה למלאך ה'', כי הרב צריך ג"כ שיהיה לו שני כומות שיש להתורה, שם מיים וסם וכו'. ומפני שיהיה לפשר להמתקרב אליו לקבל כרצונו, 'ולדקים ילכו', ו'פשעים יכשלו'. לם הוא משמוקק לעבודת השי"ת, יוכל לקבל מהרב דרך ישרה לעבוד את ה', ולם נאו, וטיינא ים בליבו, יוכל ג"כ למצות בהרב דבר שיקבל בנטיעות ויכפור בכל ח"ו.

רבקה

שמעתי מרבינו ז"ל שבימי אברהם אבינו היתה השכינה נקראת בשם שרה, ובימי יצחק בשם רבקה (ליקו"ה בשר בחלב ב, ו).

רבקה היא בחי' תפילה, בחי' המתקת דין ומשפט של יצחק (ליקו"ה מתנה ה, מו).

רבקה היא ממש שרה, גלגולא ודיוקנא, לכן חזרו הסימנים כשהביאה יצחק 'הָאֹהֱלָה שרה אמו' ממש (מגלה עמוקות פ' חיי שרה).

המלכות נקרא כן. אמנם לא תיקרא כן אלא מצד תוקף הדין, ומתייחדת עם דודה מצד תוקף הגבורה (קה"ר, רבקה).

רבקה היא אחת מז' עקרות נגד ז' ימי בראשית, והיא נגד יום שנא' בו 'יהי רקיע ויהי מבדיל', והיא הולידה יעקב ועשיו, שנא' 'ואבדל אתכם מכל העמים' (שם).

בחי' נפש שבאדם נקרא רבקה (שם).

יצחק תושב"כ, רבקה אשתו תושבע"פ (קה"י, יצחק).

וזה כי אחי אביה הוא ברמאות, בבחינת ופושעים יכשלו בם. וכי בן רבקה הוא הכשירה, וזה בחינת צדיקים ילכו בם. ולא עוד, ותרץ ותגד לאביה, היינו זאת הבחינה של ופושעים יכשלו בם, בא לו בנקל יותר, כמו שאמרו חז"ל (פוטה כפ:) **אני חכמה שכנתי ערמה. כי כשאדם לומד תורה, נכנם בו ערמימיות.** יש"ויגד כדלימת במגילה (יג ע"ב): יעקב לרחל כי אחי אביה הוא. וכי אחי אביה הוא, והלא בן אחות אביה הוא. אלא אמר לה, מינכנה לי. אמרה ליה, אין, מיהו אבא רמאה הוא ולא יכלא ליה. אמר לה, אחיו אבא ברמאות. אמרה ליה, ומי אבי לצדיקי לסגויי ברמיותא. אמר לה, אין, 'עם נבר תִּתָּבָר ועם עִקֵּשׁ תִּתַּפָּל'. הלדיקים לומר להם לילך בדרך שיהא בו שום לד של רמאות, אע"פ שאין בו גזל או גניבה או רמאות גמורה, ומכל מקום אם יש להם עסקים עם בני אדם הרמאים, ומתיילחין מהם שאם יהו הולכין עימם בתמימות מהא יד רמאותם גוברת עליהם, אף הם יכולים להרמות עצמם כמותיהם את הרלועה מעט, עד כדי שיעור שבו יהו נסמריס מהם, והוא שאמר יעקב אבינו עם לבן 'אחיו אני ברמאות'. וכתב התוס"ם (בראשית כט, יב): על דרך זומרם ז"ל (ב"ר ע) שאמרה לו, אביך רמאי, והוא השיב כי אחיו הוא ברמאות, וכפי זה אם יעקב כי תאמר עליו, גנאי הוא להדבר שיתנהג לדיק עם רשע כרשעתו, ולזה אמר 'וכי בן רבקה', פירוש שיתחכם עליו בדרך לדק ואמת להוציא בולעו ממפיו ולנצלו במשפטיו, והוא סוד (קהלת ז) 'החכמה תְּחַיֶּה בעליה', ולא ירמהו בדרך רָשָׁע ומיושם, אחר יְכַלֶּם בעשותו ככה.

אני חכמה שכנתי ערמה. כדכתיב במשלי (ח, ה; יג–יג) בפרק זו התורה עצמה הולכת ומונה את מעלותיה ושמותיה: הֲלֹא חָכְמָה תִקְרָא וּתְבוּנָה תִּתֵּן קוֹלָהּ: (...) כִּי טוֹבָה חָכְמָה מִפְּנִינִים וְכָל חֲפָצִים לֹא יִשְׁווּ בָהּ: חֲלִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה וְדַעַת מְזִמּוֹת אֶמְצָא: ופירש"י (שם): **שלא תכשל מקרא.** הלא התורה מכרזת עליכם דברים החמורים למטה בעניין. **שכנתי ערמה.** אלל ערמה, שכיוון שלמד אדם תורה נכנם בו ערמימות של כל דבר. ופיתם בפוטה (כפ ע"ב): רבי אליעזר אומר, כל המלמד את בנו תורה, מלמדה מיפלות. מיפלות שלקל דעתך אלא חיתם, כאילו לימדה מיפלות. אמר רבי אבהו, מאי טעמא דרבי אליעזר, דכתיב 'אני חכמה שכנתי ערמה', כיוון שנכנסה חכמה באדם, נכנסה עימו ערמומיות. ופירש"י (שם): **לימדה מיפלות שלקל דעתך. מאי טעמא דרבי אליעזר כו' כיוון שנכנם בהמה בלדם נכנסה עימו ערמומיות כו'.** תורה. ובילמ המהרש"א (שם): **כאילו.** שמתוכה היא מביאה ערמומיות ועושה דברים בהנגע. **מכשה.** תורה. ולגבי אין הוא מועלת להבין עורמת הרשעים והטעריס כנגדם. וסייס זה 'ודעת מזמות אמלא', יש לפרש, ע"י דעת של תורה, מזימות של אחרים אמלא, ועל דרך 'ועם עקש תתפל', אחל 'עשים דעתן קלות', פן יעבירוני ויבואו לידי עבירה וקלקול, וק"ל.

יִלְקוּט הַנַּחַל

כי אחי הוא ברמאות. וכתב בליקו"ה (יו"ד ריבית ה, לד): 'שרי להו לצדיקיא לסגויי ברמאותא עם רַמָּאֵי'. כי הלדיק כשרואה שאין אתו בעולם, הוא מוכרח להעלים אתמת בכמה דרכים כדי להגיל את נפשו, ודייקא ע"ז הוא מכניס אתמת בעולם, וכמו שנאמר יעקב עם לבן ועשיו וכו'. וזה בחינת 'מוטב לשנות בדבר השלום'. כי כל המחלוקת הוא מחמת אתמת של הטועים או של השקרנים לגמרי, מחמת שאינם נקיים מתאוות ומיושם עבורים מתוך, שם מהפכים השקר לאמת ואומרים לטוב רע ורע טוב, כמו שנאמר 'הוי אומרים לטוב רע ורע טוב, שָׂמִים חשֶׁךְ לאור ואור לחשֶׁךְ, שָׂמִים מתוק למר וכו'.

כשאדם לומד תורה נכנם בו ערמימיות. יג) גבי במי' לבן וערמימיותו: 'לבן בן נתור' זה במי' כלל כל הרמאות והערמימיות שבעב"ד מכניס בעולם, ומתלבש ג"ע במניגיס וגדולים, ומכניס בליבם לחלוק על הלדיק הגדול האמיתי שהוא במי' יעקב, שהוא במי' נקודת האמת שבכל הלדיקים, במי' 'אמן אמת ליעקב', ועיקר כל הרמאות והערמימיות של הבע"ד הוא ע"י כוח המדמה, כאמלו זוכין לבררו כראוי. כי כל הטעותים שבעולם נמשכין מכוח המדמה, כגראה בחוש אפילו בדברים גמשים שכוח המדמה מטעה לפעמים את האדם, וסוגר על עין שהוא אבן וכיוצא. אבל בדברים גמשים יכולין לברר האמת, והטעות מיד ע"י חוש הראות, אך בדברים הנוגעים אל השכל קשה מאוד לברר הדבר ולעמוד על האמת, כשכוח המדמה מתפשט ומטעה את בני אדם להפוך את האמת, כי מריבוי הדמיונות יש לו כוח להפוך כל דבר מהיפך אל היפך, עד שקשה מאוד לעמוד עליו, כי אם כשמקבלין עלמן לצדיקי אמת, שהם במי' יעקב, שהם במי' נקודת האמת לאמיתו. אבל הבע"ד מתגבר על זה ביותר, ומניח את עלמו לאורך ולרוחב להרבות מחלוקת על לדיק כזה שהוא במי' נקודת האמת, שבבר ביבר והכניע וביטל את כוח המדמה לגמרי. כי הבע"ד מקבל מתבולותיו ומכניס בלב בני אדם שיאמרו עליו ההיפך ממש, כאילו הוא היפך האמת ממש ח"ו, ובוזה עליו כזיים ומתפה עליו דברים אשר לא כן. ועיקר התגברות הבע"ד הוא בגדולים כאמר"ל, היינו שמתגבר בגדולים ומכניגים של הדור שיטעו בו ויאמרו עליו מה שיאמרו, כדי לרתק ישראל ממנו ח"ו, מחמת שיודע שאם יתקרבו אליו ולדבריו ולעצותיו הקדושות, יקרב כולם להשי"ת, על כן מרבה מחלוקת עליו, והכל ע"י כוח המדמה, שאמנם כל הרמאות והטעותים והערמימיות שבעולם. וזה במי' 'לבן בן נתור', כי כוח המדמה נקרא 'לבן' כאמר"ל, ע"ש שאמנם כל הרמאות והטעותים שבעולם כנ"ל, ועל כן נקרא 'לבן', כי דרכו תמיד להתלבש עלמו במלבוש, כמ"ש לחמרו"ל ז"ל (פסימן ס) על מלמר רבה"ג 'ומתחזי כי לוטיא דנורא חיורא בריטיה וכו'', כי מכניס בלב שמלוה גדולה לחלוק עליו, כי מָבֹאָף החמת מהיפך אל היפך כנ"ל. גם כי הכוח הקדוש של הלדיק החמת הוא במי' לבן העליון, במי' 'בחר מים חייס וזולים מן לבנון', במי' 'מבטרנא דימינא מותא במי' 'יגיד ליעקב לרחל כי אחי הוא'. ושולמלת הגמרא, וכי יעקב היה אחי לבן אביה של רחל, והלא הוא היה בן רבקה אחיה של רחל. אלא אמר לה יעקב לרחל, אינשאי לי. אמרה לו רחל, אבן הכי היא מסכימה להינשא לך, אלא שאבי לבן היא רמאי ולא מוכל לו. אמר לה יעקב, אמיי אחי הוא. אמרה לו רחל, וכי מומר לצדיקים להתגנב ברמאות. אמר לה יעקב, אבן זה מומר לסם, שהרי כתוב 'עם נבר תִּתָּבָר ועם עִקֵּשׁ תִּתַּפָּל'.

מִלּוּאֵי חָכְמָה

וכאמר המילות, שזהו נקרא 'תורה לשמה', אז עושה האיזון. מה שאין כן מי שאינו עושה בדרך הנ"ל, רק שהלימודים שלו אינו רק מן הספה ולחוץ, שאפשר רק בבחי' ליבור, מקום דינין, וכל שכן כשמכוונין לאיזה פינה מ"ו, או שבא לו גדלות מאותו הלימוד, שאלדבא ע"י אותו הלימוד מתעוררין עליו ומתגברין הדינין והקרות עליו, מאחר שאין בו אז איזון המידות כולן לטוב כנ"ל. וע"כ נאמר (הושע יד) 'כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם', למעלה למתק הדינין וכל המרירות שבאו עליהן, 'ופושעים, שפושעים והולכין לפילו בעת לימודם, 'יכשלו בם' שע"י יתגדל המכשול כנ"ל, ולא די שלא יועיל ויתקן, אלא אדרבה מיזיק ומזיק מרירות הדינין לבוא עליו. ועל דרך זה אמרו רז"ל 'זכה נעשה לו סם חיים, לא זכה נעשה לו סם מיתה', כי אם אינו מגלה כל רוב מידותיו להבילן ולשעבדן להתורה, נעשה לו סם המוות ח"ו, כי בתמת מה שבעת עסקו בתורה נתלו בו מתפשות ופיות מילוניות וגדלות הוא ממש הדינין שלו שבאין ומיוסם מניחים לוחו להתקשר את עלמו למעלה עם התורה, או שבאין לתקן אז בלימודו ולשעבדן להתורה, ואם עייניו ברלאם להיות מבין זאת שבאו אליו לכוונה הנ"ל, אזי בוודאי יתגבר את עלמו לנחות כל המידות לטוב ולתקנן, לך השטותים, שאין להם דעת ותמונה זאת, אזי לוחו את עלמו בהן ומתקלל עוד יותר לעלמו ופוגם בכיכול למעלה יותר ע"י לימודו, מפני שע"ז בא לגדלות, שהוא סיבה לריחוק חלק מלקי שבמוך האדם, כמ"ש 'אין לחי והוא יכולין לדור', וע"י אמתתלק המלוקות ממנו, נשאר בלא שמירה, ועל כי אין מלויו בקרבו מלאוהו הרעות האלה ח"ו, וכל זה עבור שנשאר רק למטה בבחי' דיבור, מקום דיינין, ולא הביא את עלמו עם כל המידות לעולם הבינה, עבור שבעת לימודו יש לו רוע מידות, התפלמדות רעה וכיוצא בה ואין יוכל לעלות.

אני חכמה שכנתי ערמה. וכתב בדרבינו בחיי (שמות ג, י): 'הבה נתחכמה לו'. יש מחכמה טובה ויש מחכמה רעה, החכמה בתורה וכמוסר היא מחכמה טובה, והחכמה בעניני ערמימיות היא מחכמה רעה, וזה 'החכמות' לא 'מחכמה', כי לא אמר 'הבה נחכמה', ואמר הכתוב (קהלת ז) 'אל מתחכם יותר', להזהיר על החתחכמות הזה שהוא מן החכמה הזאת, כי לא אמר 'אל מחכם יותר'.

הבא לטהר מסייעין לו. כלתיתא בפ' יומא (לח ע"ב): אמר ריש לקיש, מאי דכתיב 'אם ללצים הוא יליץ ולענווים יתן חן'. גם ליטמא פותחין לו, גם ליטהר מסייעין אותו. תנא דבי רבי ישמעאל, משל לאדם שהיה מוכר נפט ופרפמין. גם למדוד נפט, אומר לו, מדוד אתה לעצמך. גם למדוד לפרפמין, אומר לו, המתן לי עד שאמדוד עימך, כדי שאמכור אני ואתה. (...) תנו רבנן, 'והתקדשתם והייתם קדושים', אדם מקדש עצמו מעט, מקדשין אותו הרבה. מלמטה, מקדשין אותו מלמעלה. בעולם הזה, מקדשין אותו לעולם הבא. ופירש"י (שם): **כיוון שבא אדם ליטמא.** להיות רשע. **פותחין לו.** פתח הטומאה ליכנס בו, מפקיקין בידו ואין מוניעין ממנו מן השמים לעכבו. **אם ללצים הוא יליץ.** אם ללצים הוא בא להתגבר, 'הוא יליץ', בא ימנעוהו ולא יעזרוהו. **אם לענווים.** הוא בא להתגבר, יתן לו חן, מי שבידו ליתן. **בא.** הלוקח, למדוד נפט, מפני שריפו רע אומר לו המוכר, מדוד לעצמך. **והתקדשתם.** מעט, 'והייתם קדושים', הרבה, הבא ליטהר מסייעין אותו. וכתב הריטב"א (שם): יש גורסין 'פתחים לו', וגירסא נכונה היא. והמהרש"א (שם) כתב בזה"ל: **משל לאדם וכו'.** דומה לנמשל, הבא ליטמא פותחין לו ואין לו מסייע, אבל הבא ליטהר מסייעין לו כמו בא למדוד לפרפמון, וקרא דמייתי לעיל מוכיח כן, דגבי לך אמר 'הוא יליץ', שאין לו מסייע, וגבי ענווים לא אמר 'הוא יתן', לא הזכיר מי הוא הנותן, דלפעמים מסייעין עימו, וק"ל. ועוד ביאר בעיון יעקב שעל העין יעקב (שם): **בא ליטמא פותחין לו.** כי אין צריך לעזר וסיוע, דהכי אמרינן (סוטה נג) 'ילמו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלא הקב"ה עוזרו וכו'', מה שאין כן להיפך, הבא ליטהר צריך עזר וסיוע. ומהאי טעמא כתיב (בראשית ד) 'לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ', מיד שפותחין לו נכנס יצה"ר בגופו ומתגבר עליו. גם לפי המשל דתנא דבי רבי ישמעאל, לכך אינו מסייע לו, כדי שלא יהא הוא המטטיא, מה שאין כן לעובד. ודברי ריש לקיש הנ"ל 'בא ליטמא פותחין לו וכו'' מובאים גם בדברי הגמרא במסכת שבת (קד ע"ב), וביארנו בזה שם המופקפת בזה"ל: **מים דגרמי בא ליטמא פָּתְחוּ לו.** כלומר יש לו פתחים ליכנס, בא ליטהר מסייעין לומר, שפותחין לו פתח ליכנס. (...) ולהנהו דגרמי 'בא ליטמא פותחין לו' צריך לומר ד'מסייעין' לומו טפי מ'פותחין'.

וזה ותרץ, כאדם שרץ במהירות ובנקל. ותגד לאביה, שהתורה היא מגדת להלמדן ערמימיות. (וזהו ותרץ ותגד) לאביה, שהערמימיות בא בנקל ובמהירות יותר לאדם. כי הקדושה צריך סיוע מלעילא, כמו שאמרו (ע"ז כה.) **הבא לטהר מסייעין לו. אבל הערמימיות פותחין, יש לו פתחים הרבה ובא לו בנקל:**

יש לו פתחים הרבה ובא לו בנקל. וכתב בליקו"ה (תו"מ גמיבה ה, לז): מי שהוא מיום כשר, פונה עורף ואינו מסתכל על הממצעות רעות של הסט"ג כלל, ואזי כל הפתחים שיש שם הם סגורים ממנו שאינו רואה לכנוס בהם לטמא עצמו ח"ו, אבל מיכף כשמתחיל להימשך לתאוותיהם ובא ליטמא ח"ו, אזי מיכף פותחין לו הפתחים שיש שם, ומי שאינו חס על עצמו למהר להיטמא משם, אז נופל ונכנס מֻפְתָּח לָפֶתַח ומפתח לפתח עד שנתעה ונתרחק מהדרך הטוב מאוד, כל אחד כפי ריחוקו כפי מה שנמשך אחריהם ח"ו, כי גם אתי"כ כשמתחיל להימשך אחריהם חס ושלום, עדיין יש לו בחירה למהר להיטמא על נפשו.

מילואי חכמה

הבא לטהר מסייעין לו. ומלינו בזהר תדא (נח, כו ע"ב): תא חזי, מה כתיב בתדא, 'לֵךְ כְּזוֹד היות התדא לאדם לבדו תעשה לו עזר כנגדו' (בראשית ב). אמר רבי, זו היא הנשמה שהיא מלמד עזר להוליכו בדרכי קונו, והיינו תמן 'בא ליטהר מסייעין אותו'. תנו רבנן, כשהאדם הולך בדרכי קונו הרבה מסייעין אותו, נשמתו מסייעת אותו, מלאכי השרת מסייעין אותו, שכינתו של מקום מסייעת אותו, וכולם מכריזין לפניו ואומרים 'בלכתך לֹא יִנְחֶה תרוץ ושכבת לֹא תָפָחֵד' (משלי ג). רבי נתן אומר, נשמתן של לדיקים מסייעין אותו. ובשער המצות (פ' ואתחנן) ביאר עניין זה: הלדיק ע"י מעשיו הטובים שעושה, לפשר שכשהר ייצן בלילה ותש"כ בהקילו משנתו מוכרח נפשו בו, ותזי היא ממשכת ומציאה עמה ליזה נשמה של ליזה לדיק קדמון ומתעברת בו בקול העיבור, ושתיהן נכנסות בגוף, והיא נתה כדי לקיימו במצוות, כמו שאמרו בתנות דרכי נתן ובמדרש הנעלם על 'בא ליטהר מסייעין אותו', 'רבי נתן אומר, נשמות הלדיקים מסייעין אותו', והבן זה. ועוד כתב בשער הגלגולים (הקדמה מ): כל אדם יכול להיות כמשה רביננו ע"ה אם ילמה לזכך מעשיו, לפי שיכול לקחת לו רוח אחר יותר גבוה עד רוח היניקה, וכן נשמה מֵרוּם הבריאה וכו'. גם זה מבין עניין המפוקפק בדברי רז"ל, כי רוחיהון דלדיקייא לו נשמתיהון בחיים ומתעברים בחדא בקול הנקרא עיבור, לקייעו בעבודת השי"ת.

ילקוט הנחל

הבא לטהר מסייעין לו. כי מומו הק' הוא זך ונקי כלפי לרוף, וכל המורה שהוא מגלה הוא לחת בחור זך ונקי בלי שום סיג ופקולת כלל, בחי' 'אִמְרוֹת ה' אֲמָרוֹת טְהוֹרוֹת כֶּסֶף צָרוּף וכו' מְזֻקָּק שִׁבְעָתָיִם'. ולעומת זה הכוח המדמה שמטעה את האדם נקרא 'לבן האמרי', כי מדמה ומטעה כ"כ את בני אדם בכמה מיני טעויות ושקרים, עד שהשקר ברור אלפי כמילו אין בו שום ספק לעצות אל האמת. וזה בחי' לובן דקליפה, בחי' אדכא מלשון נגעים, שכולם מרמיזים מבלית הלובן. היינו, כי כשמבררין דבר לאמיתו הוא בחי' שמלבנים הדבר ומבררים אותו כשמלה, כמ"ש 'שמלה לך וכו'', ודרז"ל 'דברים הברורין כשמלה', וכשדרז"ל 'וּבְלֻבָנִים', ליבון הלבמת'. אבל הסט"ג מתגרים להפוך האמת ע"י הטעותים של כוח המדמה, עד שמלבין השקר כלילו הוא ברור ומלובן שכך הוא הדבר, כלילו אין בו שום לד טעויה של הסיפך שהוא האמת, ועל כן נקרא 'לבן האמרי'. וזה בחי' 'לבן גמור', מאמת שעל ידו כל האמיתות והשקרים המלובקים עליו נקראים 'כרמים' ומתגרים בחי' כוח המדמה שהוא בחי' יעקב, בחי' נקודת האמת שבהם כרמי שלי לא נטרתי'. 'כרמים' הם בחי' מתגרים, כשפירש"י שם. 'בני אמי', פירש"י 'תגרי מלריס', היינו בחי' כוח המדמה שהוא בחי' פרעה ומלריס (כמ"ש בשמות 'ויהי מקץ' בפי' י"ד ע"ב). היינו ש'בני אמי', שהם כוחות המדמה שהיו מבוהל, הם 'נחרו ונתגרו 'בי', היינו בכוחם ישראל, עד שאני 'שָׁמַנִי נטרה את הכרמים', הם בחי' מתגרים שאינם יכולים להועיל לי. 'כרמי שלי לא נטרתי', 'כרמי שלי' הוא בחי' המתגיע האמת שהיה הלדיק האמת. ועל כן נקרא 'כרמי שלי', כי הוא 'יודע להלוך נגד רוחו של כל אח"ז' וליתן עלה והתחזקות וכו' לכל אחד מישראל כלילו לו, ועל כן נקרא 'כרמי שלי', כי הוא המתגיע שלי, היינו של כוא"ז מישראל באמת, כי רק הוא יודע להתגיע תומי ולהתגיע לי באמת. אבל שאר המתגיעים המולקים עליו נקראים 'כרמים' ומתגיעים אחרים, ואינם שלי, כי אע"פ שיש בהם כמה שהם לדיקים וכשרים, אבל מאחר שעדיין לא שהבהם נפשי תיכה תְּרָעֶה תרביץ בַּהֲרִים תרביץ, היינו תיכה ולפיכה הוא הרועה את ישראל באמת בעת הגלות האמר בזה שהוא בחי' 'בהרים', כשפירש"י שם שהוא עת התוס שרע להצלן (ועי' מזה בפ"ת). ובאמיל זה נקרא הכוח המדמה 'לבן בן נחור', בחי' 'בני אמי נחרו בי', באמת שכל ההתגברות לחלוק על הלדיק האמת הוא ע"י כוח המדמה שמטעה את האדם, עד שהוא נחרו בי', היינו בכוחם ישראל, עד שאני 'שָׁמַנִי נטרה את הכרמים', הם בחי' מתגיעים שאינם יכולים להועיל לי. 'כרמי שלי לא נטרתי', 'כרמי שלי' הוא בחי' המתגיע האמת שהיה הלדיק האמת.

כל העולם מקבלים פרנסתם משמאלה כמ"ש משמאלה עושר וכבוד. וכתב בליקו"ה (יו"ד רפ"ז הגז ה, ח): כי כל העשירות נמשך מהמלן, בחינת 'ועשרות נמלך', 'שמעשרות את בעליהן' כמו שאמרו רז"ל. כי העשירות נמשך מהסלכות שגוזזין מבחינת המלן, בחינת 'בשמאולה עשר וכבוד', כמו שמבואר בהתורה הנ"ל (לעיל בתות ח'), ומחמת שהעשירות נמשך מבחינת שמאל הנ"ל, על כן מוכרח התנת ליפול בלימודו לזיכה בחינה דקה של בחינת שלח לשמה שהיא בחינת שמאל, כדי להמשיך פרנסה ועשירות, ועי"ז נמשך שהלמדן שלומד מושבע"פ שהם לוו ההלכות, הוא מתנגד על הצדיקי אמת, כי ללא זכה, נעשית התורה ללוז סם מוות', כי הלמדן המתנגד לוי רואה בהתורה כי הם בחינת שלח לשמה, שהוא בחינת נחן, ונעשה ללוז פה לנדר על הצדיק עתק וכו'.

ג ואם יקשה לך, אם התנא היה צדיק גמור, איך בא זה הדבר, שאומר תורתו שיכול לסבול שני משמעות, משמעות טוב, דהיינו צדיקים ילכו בם, ומשמעות להיפוך, דהיינו ופושעים יכשלו בם. אבל דע, שהתנא היה צדיק גמור, ותורתו זכה מבלי פסולת. ומה שנראה בה משמעות ערמומיות, זה, כי כל העולם מקבלים פרנסתם משמאלה, כמ"ש (משלי ג) **משמאלה עושר וכבוד.** כדכתיב (משלי ג, ט–ב, יד–יח): בְּנִי תּוֹרָתִי אַל תִּשְׁכָּח וּמִצְוֹתַי יִצֹּר לִבֶּךָ: כִּי אֹרֶךְ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ: (...) כִּי טוֹב סַחְרָהּ מִסְּחַר כָּסֶף וּמֵחָרוּץ תְּבוּאָתָהּ: יְקָרָה הִיא מִפְּנִינִים וְכָל חֲפָצֶיךָ לֹא יִשְׁווּ בָהּ: אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בְּשְׂמֹאולָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם: עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר: ופירש"י (שם): **וכל תפליך.** כל ממתוקין. **לא יצוו כמ.** לא יהיו שווין בשוויה ודמיון בדמיה. **בימינה.** למיימינים בה ועוסקים בה לשמה, תורך ימיה וכל שכן עושר וכבוד, ולמשמאילים בה שעוסקים בה שלא לשמה, מכל מקום עושר וכבוד יש. וכדלימא בשבת (סג ע"ב): אמר רבי ירמיה אמר רבי אלעזר, שני תלמידי חכמים המתדיין זה לזה בהלכה, הקב"ה מקלים להם, שנאמר 'וַהֲלָכָךְ נָלַח', אל תקרי 'וַהֲלָכָךְ' אלא 'וחדלך', ולא עוד אלא שעולין לגדולה, שנאמר 'וְנָלַח כָּבֵד'. יכול אפילו אלא לשמה, תלמוד לומר 'על דבר אמת'. יכול אם הגיס דעתו, תלמוד לומר 'וְעָנָוָה לצדק'. ואם עושין כן זוכין לתורה שניתנה בימין, שנאמר 'וְתוֹרְךָ בתוכות ימיני'. רב נחמן בר יצחק אמר, זוכין לדברים שנאמרו בימינה של תורה, דאמר רבא בר רב שילא ואמרי לה אמר רב יוסף בר חמא אמר רב שמא, מאי דכתיב 'אֹרֶךְ ימים בימינה בשמאולה עשר וכבוד', אלא

משמאלה עושר וכבוד. וביאור ענייו זה בפל"מ (יב, ג–ה):

הקושיא הזה מפורסמת, כי הלא אמרו רז"ל שכל דף ס"ג 'אמר רב שמא, מאי דכתיב 'אֹרֶךְ ימים בימינה בשמאולה עשר וכבוד', אלא בימינה אורך ימים ליכא, עושר וכבוד ליכא' (פירש"י 'בתמיה, כיוון דליכא אורך ימים, כל שכן עושר וכבוד') אלא למיימינים בה אורך ימים ליכא, כל שכן עושר וכבוד וכו'. נמצא הרי מבואר בדברי רז"ל שגם בימינה כל שכן דליכא עושר וכבוד, ואם כן למה לריך הצדיק ליפול בחוט השערה לבחינת 'בשמאולה' בשביל להמשיך עושר וכבוד, מאחר שגם בימינה של תורה ליכא עושר וכבוד. ושמעתי מפי חדושי מהר"ם שיק זצוק"ל (רבי מהרון הרב של בראנב, תלמיד רבינו ז"ל, שהקשה זאת לפני רבינו ז"ל, וגם אמר על זה תירוץ לפני רבינו ז"ל, וקלסיה רבינו ז"ל, לך שכחתי כל העניין. ולכאורה נראה לענות דעתי שהתירוץ על זה מבואר בדברי רבינו ז"ל בחת זה תמ"כ, במה שכתב "ויספר לו את הדברים הללה', פירש"י 'שלח נא שלח ממוך חוגם תחיו ושנטל ממנו ממונו וכו'". פירוש, שלח נא לנחי' הזאת שיסבול תורתו משמעות ערמומית שלח ממוך חוגם תחיו, ושנטל ממנו ממונו, כדי 'בשמאולה עושר וכבוד'". ולכאורה תיבת 'ממוך חוגם תחיו' אינו מבואר כלל. לך העניין הוא, כי עכשיו בזמן הגלות בזמן המגרות שליטת עשיו וכו', הס נוטלין כל הספע, ויהמלל ניזונין רק ממלית כמבואר בזוה"ק, ועיקר למיתתם הוא מסטרא דשמאלה כידוע, ועל כן מי שפסר עכשיו להמשיך שפע עושר וכבוד, רק משמאלה של תורה ולא מימינה (והסבר מוכן ממילא קלת ומי שפסר להמריך בזה). וזה מדוקדק בדבריהם ז"ל 'שלח נא שלח ממוך חוגם תחיו ושנטל ממנו ממונו', היינו שנטל הוא כל הספע שלו, ובשביל זה מוכרח הלדיק עכשיו ליפול קלת בבחינת 'שמאולה' דייקא, בכדי להמשיך משם שפע גשמיות של עושר וכבוד. ויש עוד קמך ופעד לדבריו שלה ממה שאמר רבינו ז"ל ונדפס בהשיחות (שאמר הסיפורי מעשיות), שמיום שאמרו ביהמ"ק נפל העשירות בעמקי הקליפות, בבחינת 'ותרד פלאים' לחויות אלפי"ס וכו', ועל כן קשה לאיש כשר בחמת שיהיה לו עשירות גדול מאלפים כהבה מזומנים וכו', והביא שם מה שאמר זקיני הקדוש וכו' מוהר"ר נחמן ז"ל על מאמר רז"ל 'כל שכן עושר וכבוד', ואמר ר' נחמן ז"ל שהוא רק כל שכן אבל לא בפירוש, כי אף ע"פ שהוא כל שכן, אין להם מזומנים וכו'. מבואר להדיא שאף ע"פ שבוודאי גם בימינה

שאומר תורתו שיכול לסבול שני משמעות. ומלינו בליקו"מ (ח"ב לח) עוד בחי' על עניין זה שהלדיק לריך לבחות בדבריו כדי שהשומע יוכל לקבלם, וז"ל: הלדיקים האמיתיים מדברים לפעמים עם רשעים ומפקרים עמהם מעשקי מלחמות וכיולא בזה מעשקי העולם, אך הוא מלבים בזה האור הגדול של התורה, כי הוא מלבים אור התורה בלבושים שונים זה מזה עד שמלבישו בדברים הללו, ואור התורה מחלבש בלירופים אחרים. כי אם היה הלדיק מדבר תיכף תורה בלירופ עם הרשע, היה יכול להתפקר יותר והיה נעשה רשע יותר. כי 'לדקים יללו גם ופשעים יבשלו בם', כי 'זכה נעשה לו סם חיים, לא זכה נעשה לו סם מוות' (יומא עב:). ועל כן אם היו מגלין לו תורה כמות שהיא, היה מתפקר יותר, כי היה נעשה ללוז סם מוות ח"ו, כי הוא רחוק מן התורה, ועל כן לריכין להלבים לו התורה בלירופים אחרים. וכמו שאמרנו בְּמָשָׁל המלך בהסוציב שבעים ושנים זקנים, ונתן הש"ת בלב כל אחד ואחד להלבים התורה בלירופים אחרים, וכתבו 'אלקים ברא ברואים' וכו' (מגילה ט), וכמו שפירש"י שם. כי אם היו כותבין התורה כמות שהיא, היה מתפקר יותר וכו'. ועל כן לריכין הלדיקים המיימיים לדבר עם ההמון שיחת חולין, והם מלבישין בהם התורה, והם מקבלים חותם נאלו הדיבורים ממקום שהם, כי הם לוחים רחוקים מאלו הדבורים והלירופים שהלדיק מדבר עימהם, ועי"ז מקבל חותן ומעלה חותן להש"ת.

משמעות טוב וכו' ומשמעות להיפוך. וכתב בשל"ה (מכתב הת, יום ד' כ"ה למפסר נ"י תקל"ו): מכתבו קבלתי ביום ג' בשבוע זאת. (...) כבר שמעתי זה כמה פנים שהמתנגדים מלאו כלן מקום לטעות להחזיק במחלוקתם, כי 'כדרך שהאדם רולה לילך מוליכין אותו', והתורה יש בה שני כוותות, 'זכה נעשה לו סם חיים, לא זכה נעשה לו סם המוות', וכל אחד יכול למצוא בהתורה כרלונו, כמו שרלינו שהאפיקורסים מפרשין עיקר תורתינו הקדושה תורת משה אמת, לדעתם הרעה, מכל שכן שאר ספרים קדושים, ובפרט בדורות שלפנינו בעניין הספרים שנתפשטו מהבעש"ט ותלמידיו הקדושים, שמלאו בהם התוקים הנוראים, תע"פ שהיו קשים לדיקים וגדולים בתורה, תעפ"כ תתרו ומלאו כדעתם, כלילו ח"ו תלמידי הבעש"ט ז"ל הנקראים בשם תקדיקים בכוותם בדברים כנגד התורה ח"ו. ואם לא היתה בעקת התולקים עלינו כי אם על דבר זה שלבד, בוודאי היה לי להשיב להם, אך הלא זה ידוע ומפורסם שגם מקודם תלקו הרבה ויצא עקת מפיהם בחיבורים וגידופים ולילנות בלי שיעור ובחתם על לא דבר, רק מחמת שכל הנלווים אלינו ז"ל ושמו הקדוש בחייו ונאחר הסתלקותו, בוער ליבו בראשי אם שהבחת יה להשי"ת ותורתו הקדושה ולהתפלל בכוונה, ומשים לב היטב שהעולם הכל הבליס אין בו ממש וכו', ומרגיל עלמו בלילך בעצותיו הקדושים הכלולים מתרי"ג עטין לתורייתא, המייבדים את האדם לילך בדרך האמת בדרך פחותיו הקדושים אשר מעולם וכו' וכו'. מה נאמר ומה נדבר, תשרינו שנחנו זכינו להיעלל מטעותם ושם מלקינו בחיים להתקרב לאור הקדוש ותמת בלבד, כוודאי היה לי להשיב להם, אך הלא זה ידוע ומפורסם שגם מקודם תלקו הרבה ויצא עקת מפיהם בחיבורים וגידופים ולילנות בלי שיעור ובחתם על לא דבר, רק מחמת שכל הנלווים אלינו ז"ל ושמו הקדוש בחייו ונאחר הסתלקותו, בוער ליבו בראשי אם שהבחת יה להשי"ת ותורתו הקדושה ולהתפלל בכוונה, ומשים לב היטב שהעולם הכל הבליס אין בו ממש וכו', ומרגיל עלמו בלילך בעצותיו הקדושים הכלולים מתרי"ג עטין לתורייתא, המייבדים את האדם לילך בדרך האמת בדרך פחותיו הקדושים אשר מעולם וכו' וכו'. מה נאמר ומה נדבר, תשרינו שנחנו זכינו להיעלל מטעותם ושם מלקינו בחיים להתקרב לאור הקדוש ותמת

כזה. (...) דברי חוזהו בחמת לנלח, נתן מברסלב.

משמאלה עושר וכבוד. מובא בחיי"מ (תצ–תלה): לעניין הקושיות שדרך העולם להקשות קושיות הרבה על הלדיקים, ובפרט עליו שהיו מקשים קושיות הרבה, ענה ואמר בדרך למות, הלא ע"י הקושיות שמקשים עליהו יש לנו פרנסה ועשירות, כי העשירות והפרנסה של הלדיקים העוסקים בתורה לשמה הוא רק ע"י קושיות. כי רז"ל אמרו (שבת סג) 'אלך ימים בימינה בשמאולה עשר וכבוד', והקשו 'בימינה תורך ימים ליכא, עושר וכבוד ליכא', ושיבו 'כ"ש עושר וכבוד'. נמלא שע"י הקושיא דייקא נמשך העושר והכבוד להלדיקים המיימינים בתורה לשמה. כי אם לא היו רז"ל מקשים קושיא זו, לא היה שום עושר וכבוד להלדיקים כפשוטו של מקרא שנאלה שבימינה היא רק אורך ימים, אבל ע"י הקושיא שהקשו 'אורך ימים ליכא, עושר ליכא', ע"י נמשך העושר והכבוד להלדיקים, כמו שתירלו שם 'כ"ש עושר וכבוד'. נמלא שע"י הקושיות דייקא יש להלדיקים פרנסה, כי עיקר העושר והכבוד להלדיקים ע"י קושיות. ואע"פ שדברים אלו אמר בדרך למות שקורין ווערטל (בלימה), אבל בחמת דברים בנו ויש בעניין זה עמקות גדול וסוד עמוק מאוד. כי כל הדברים שלו, אפילו דברי למות שלו שתומר, שקורין ווערטלין, יש בכולם סודות עלומות נוראות ועמוקות מאוד, ואפילו אלם פשוט שיש לו אבל חמיתי קלת, יכול להבין בהם קלת רמזים נפלאים וגולמים (אמר המעתיק, עיין ליקוטי ה' סימן י"ב בחמאר 'תהלה לדוד' וליקוטי הלכות הלכות ת"ת הלכה ג', ותבין קלת דברי למות הנ"ל). ועיין בדברי הפל"מ המובאים בנתי"ג ד"ה 'משמאלה עושר וכבוד' שבאופים מבאר את דברי הלמות של רבינו שבואלו כאן.

צדיק גמור

צדיק גמור הוא כשהוא בבחי' 'לא יָאֲנֶּה לצדיק כל אָוֶן', דהיינו שכבר גירש וביטל כל הרע שלו, עד שבטוח שלא יארע לו שום מכשול בעבירה (ליקו"מ ח, ה).

אבר שכל מי שייגע ויתחבר לאחד מאנ"ש, בוודאי יהיה איש כשר באמת, ולא איש כשר בלבד, אלא אפילו צדיק גמור כמו שאני רוצה (חיי"מ ריח).

אמר רבינו ז"ל בפירוש, שבכל שיחה ושיחה שהיה משיח ומדבר עימנו, יכולים להיות על ידה איש כשר, ואפילו צדיק גמור כל ימי חייו כמו שאני רוצה (אזוי וויא איך מיין איין גוטער יהוד), אם ירצה לילך עמה, לקיים כפי שיחתו הקדושה (חיי"מ שנח).

העושה מיראה ומאהבה ומכוון ליבו לשמים, הרי זה צדיק גמור (רשב"א מגילה כה:).

צדיק גמור יוכל לדרת אל הקלי הנק' גהינם, ולהעלות משם נשמות שנפלו שם בטיט היוון של גהינם, שהוא סוד הקלי' (שער הכוונות דרושי נפילת אפים ב).

תבין בזה עניין צדיק גמור, ורשע גמור, ובינוני. כי הכל תלוי כפי חלקי ניצוצות הטוב שבו, וכפי מספר חלקי ניצוצי הרע שבו. ועוד כי אופני העבירות או המצוות שעושים, הם כפי ערך בחי' הניצוצות שבו, ובאיזה איבר ושורש הם, אם טוב ואם רע, כך הם חושקים ותאבים אל המצוות או אל העבירות ההם יותר מזולתם, ורודפים תמיד אחריהם (שער הגלגולים הקדמה כ).

מי שהוא צדיק גמור ומעולם לא טעם טעם חטא, והוא צל עליון הולך בדרכיו אשריו, אז שכינה למעלה מראשו ממש דבק בו, 'יד תחת יד רגל תחת רגל עין תחת עין כו'', בסוד 'כל איבר מחזיק איבר' (של"ה עשרה מאמרות י, ז).

כשהצדיק מתקן יצרו הרע לגמרי עד שחוזר למלאך קדוש, אזי יש בו כוח לתקן גם אותן שדין יהודאין (מקור מים חיים פ' קרח).

שיהא מוכנע ושפל בעיניו, ונפשו פזורה בכל אופנים בתו"מ ובגמ"ח, בגופו ונפשו וממונו וכדומה, אז בשם ישראל יכונה והרי הוא צדיק גמור (נועם אלימלך פ' בא).

צדיק גמור הוא המקשר עולמות עליונים עם התחתונים (פרי הארץ פ' עקב).

ליקוט הנחל

בימינה מורך ימים ליכף, עומר וכבוד ליכף?! מלף למיימינין בה מורך ימים ליכף וכל שכן עומר וכבוד, למשמילים בה עומר וכבוד ליכף, מורך ימים ליכף. ופירש"י (סט): **ממדדין.** שומלין ומציינין, ולף לקפף מלף להתמדד. **והדרך.** כמו ומדדך. **ומורך.** ותלמדך. **למיימינין.** של תורה, שמפפפסין טעמיהן בדקדוק ובוררין, כימין המיומנת למלמכה. **עומר וכבוד ליכף.** בתמיה, כיוון דליכף מורך ימים כל שכן שיש גם עומר וכבוד. **למשמילין בה.** שאין יגעים בה כל כרכן. לי נמי, מיימינין בה הם העוסקין לשמה, משמילים הם העוסקים שלא לשמה. ועוד ניחא להרש"ף (סט): **למשמילים בה כו' מורך ימים ליכף כו'.** וכלמרינן פרק 'כהן גדול' (יומא עב) 'ותאת התורה תאר אם גו', זכה נעשית לו סם חייס, לא זכה נעשית לו סם המוות כו'" עי"ש, וק"ל.

בשביל זה, נפל התנא בשעת אמירת תורתו, לאיזה שגיאה דקה בחוט השערה,

'כל שכן דליכף עומר וכבוד', לעפ"כ עכשיו שנפל העבירות, קשה מאוד שיהיה להמיימינים בה גם עבירות רב מזומן, אם כן יש לומר שמפני כך מוכרח הלדיק עכשיו ליפול בבחינת 'שמאולה' דייקא, בכדי להמשיך עומר וכבוד ליברהל במזומן קלת ג"כ כנ"ל. לך נבאר הלבריס ביומר קלת, ונראה ע"פ מה שהניח רבינו ז"ל בשמאר 'לַשָּׁוְא' שימן מ"ט 'כי גבוריית של עכשיו יש ימין ושמאל, ו'בשמאולה עשר וכבוד', אבל בעתיקא ליח שמאל ולית עומר תמן' (ועיין לילרל נשם דף קכ"ט 'ליח שמאלה בהאי עתיקא סתימאה כולא ימינא וכו'). ולכאורה גם שם יש להקשות כנ"ל, הא גם בימינא כל שכן דליכף עומר וכבוד. לך המוגן משם הוא, כי לע"פ שבוודאי יכולין להמשיך משם שפע גשמיות ב'מלד שכן', לך הזוכה למדריגת ימין ליכו עולה על מחשבתו כלל שיהיה חפץ בשפע גשמיות, מאחר שיכול להמשיך משם שפע רוחניות של עולם ובא שפע רוחניות שוס ערך כלל כנגד חור השפע רוחניות, על כן הוא ממשיך משם רק שפע רוחניות, וגם השפע גשמיות של עומר וכבוד מקליף שם על שפע רוחניות, וגם זה מוגן בדברי רבינו ז"ל בכמה מקומות, בשמאר 'לויח לדק' סימן כ"ג, ובשמאר 'שוד כוונת המילה' סימן ס"ג, ובסימן ר"מ ד"ה 'כל השפעות', ועל כן מוכרח הלדיק ליפול בחוט השערה לבחינת 'שמאולה', בכדי להמשיך משם שפע גשמיות כנ"ל. ועיין בליקוטי הלכות הלכות תלמוד תורה הלכה ג' (מובא בקמן בנמ"ג על דברי הרמב"ם, ד"ה 'וממנה קדושתו ופריסותו שוור וקופץ וכו'), מבואר שם, שעיקר שורש השפע של עשירות ופרנסה נמשך ב"כ רק מבחינת עתיקא שנקרא 'מוזל', שפע כולא ימינא כנ"ל, לך אם כולא חד ואין בהשפע שום ניוד כלל, וגם שפע העשירות הוא רק חור לא ומוסלא, ולמטה כשנמשך השפע לימין ונשמאל אז נעטייר השפע בשמאל לעשירות ופרנסה, וממנה זה לריך הלדיק ליפול לבחינת 'שמאולה' בכדי לגייר השפע שם לעשירות, אבל אז כשנופל לבחינת שמאל תוכל הסט"ג להמגבר ח"ו, ולהחזיאו בהשפע ולהמשיך לעלמה כל השפע ח"ו, על כן לריך לחזור תיקף משמאל לימין ולהכלליה שמאלא בימינא, ואז ממשיך הפרנסה לעולם בקדושה גדולה, עי"ש שהאריך בזה בדברים נפלאים. ובהמשך דבריו שם בפל"ח (יב, ז–ח) כתב עוד בענייו דברי הלמוות של רבינ"ק (המובאים לעיל בליקוט"ל ד"ה 'משמאלה עשר וכבוד'), וז"ל: ממה שביארנו לעיל תבין נפלאות נדברי לחות הקדושים של רבינו ז"ל, שאמר פעם אחת ע"י הקושיות שמקשין עליהם ז"ל ועל שאר לדיקי אמת), עי"ז יש להם פרנסה ועשירות. כי כל הפרנסה והעשירות נמשך ע"י קושיות, כמו שהקשו רז"ל 'תורך ימיס בימינה מילף, עומר וכבוד ליכף, ותירלו 'מכל שכן עומר וכבוד'. נמלף שע"י הקושיות שהקשו רז"ל בזה הפסוק, עי"ז נמשך העומר והכבוד של הלדיקים המיימינים בה' עכ"ל. ועיין בזיחות הר"ן (מיי"מ תלד) שכתב שם הר"ר נתן ז"ל שיש בדברי לחות אלו עמקות גדול. ולכאורה אין להבריס הללו שום ניחוח, מה ענייו הקושיות שהמולקים מקשיס על הלדיקי אמת, להקושיות שהקשו רז"ל בהיפוך שמגיע גם להלדיק אמת עומר וכבוד. אבל לפי הנ"ל מבין קלת עומק נפלאות הקדושה ז"ל, וגם בזה מבין ניוחר מה שמבאר לעיל, כי בחמת זו הקושיות שהקשו 'בימינה תורך ימיס ליכף, עומר וכבוד ליכף', זהו בעלמו בחינת הלמייה והתפלה שמפילין את הלדיקים המיימינים בה לבחינת 'שמאולה' ג"כ בשביל להמשיך עומר וכבוד. כי כשר נתבאר שבשעה שהלדיק דבוק בבחינת ימינה של תורה אזי אין חפץ כלל בעומר וכבוד, רק מלדרגא מחליף גם השפע של עומר וכבוד ג"כ על תורך ימיס, ואז בוודאי לא קשיא ליה כלל היכן העומר והכבוד שבימינה, מאחר שאינו חפץ בזה כלל ויודע שבוודאי נמשך משם גם שפע גשמיות בחכל שכן, רק שהוא אינו חפץ בזה כלל, רק בשפע רוחניות של תורך ימיס, ובשביל זה מוכרחין להפיל אותו לאיזה בחינת 'שמאולה', ומזה בעלמו נמשך מה שהקשה 'עומר וכבוד ליכף', כי הגם שהעיקר הוא דבוק בבחינת 'ימינה', ואינו חפץ לנתק עלמו מבחינת ימין ולירד לשמאלה לגמרי בשביל עומר וכבוד ח"ו, רק ע"י הבחינה הנ"ל שמפילין אותו לאיזה בחינה 'שמאולה' שמשם עומר וכבוד, עי"ז עולה אז על מחשבתו להקשות היכן העומר והכבוד שב'ימינה', כי בחמת גם עכשיו הוא רולה להמשיך שפע רק מבחינת 'ימינה', רק זאת שהקשה 'עומר וכבוד ליכף', זה בעלמו הוא בחינת שגיאה הדקה שנפל לבחינת 'שמאולה', ואז תיכף מוכר לימין וכולל שמאל ג"כ בימין, ומתרך לעלמו 'אלף בימינה תורך ימיס ליכף, כל שכן עומר וכבוד', ועי"ז ממשיך בחמת השפע של עומר וכבוד בקדושה גדולה ג"כ מבחינת 'ימינה', וע"י בחינת 'שמאולה', היינו ע"י הקושיות הנ"ל שנמשך מבחינת 'שמאולה' (ועיין לשון הגמרא ופירש"י המובא לעיל ותבין ביותר). ובזה ממילא מיושב ביותר הקושיות המפורסמת הנ"ל שהקשו, אלף בימינה יש ג"כ עומר וכבוד, כי זה העומר והכבוד שבימינה נמשך ונטייר ג"כ ע"י הקושיות שבחינת 'שמאולה' כנ"ל, ולפה עוד מעט בליקו"ש ד"ה 'בשביל זה נפל התנא וכו' בדברי מבואי התגל, המקשה עניין זה בעוד טעם ודעת.

בשביל זה נפל התנא בשעת אמירת תורתו לאיזה שגיאה דקה בחוט השערה וכו'. ויליתר בליקו"ה (יו"ד מ"ת ג, ג) שלעניין זה יש שלות גם בעבודות השייכות לנו, וז"ל: כל מי שרולה לעסוק בתורה נחמת ולזכות לכתרה של תורה, לזכות ע"י התורה לחיי עולם להתדבק בקונו אשר זה תכלית עסק התורה הקדושה, הוא לריך להתייגע מאוד בעסק התומצע"פ לברר ולהכניע בחינת אחיזת 'פקעטים יכשלו בס', דהיינו התתצעות של גסות ופניות והערמיות שרולף לחרי מתצעתו ורולים להטות לבבו מן התמת ח"ו, לעסוק בתורה בשביל כבוד וגסות בשביל שיתקרי רבי, בשביל שיהיה רב בחיזה קהילה או מורה הוראה או להיות מפורסם ולומר תורה בשעורה שליטת והנהגת העולם ולהרבות כבודו בגהוס עכשיו, וכיולץ בחלה הפניות והשטותים הרעים והבלתולים שיש להלומדים בשעת עוסקם בתומצע"פ. וכל זה נמשך מסגיאה דקה שהיה להלדיק בשעת התגלות תורתו, שהיה מוכרח ליפול בה בבחינת פרנסה לעולם הלדיק בבחינת 'שמאל', 'שלא לשמה', הוא כי הלדיק שוולה לבחינת עתיקא, הוא רחוק מאוד מלהשוב על חיות גשמי של פרנסה ועשירות, וחיו חפץ כלל לנתק עלמו כמלוא נימא מהחיות הרוחני, ואם יהי הדבר כך לא יימשך לעולם שפע גשמי כלל, על כן, לטובת העולם מפילים אותו לבחינת שמאל, שמפילים אותו למחשבה גשמית, שיתשוב על המחשבה שפע גשמי. ונמנם מחשבה זו היא בקדושה גדולה ומורמה מאוד, כי הוא בחינת שמאל של התורה הקדושה, אבל לערך מדריגת הלדיק זה הדבוק בעתיקא, שפשר 'אולף ימינך', דליח תמן עומר ושפע גשמי, היא מכוונה לערכו 'שלא לשמה', ובהשתלשלות המדריגות למטה משלשל ממחשבה זו כוח בהחיזה לטעות בלימוד התורה 'שלא לשמה' גמור. (...) לפי זה מיושב הכל בעזרת השם, כי בחמת השמאל של התורה היא קדושה ממש, ובשורשה היא מתחברת עם הימין, אך גם בקדושה יש מדריגות הרבה זה למעלה מזה, גבוה מעל גבוה, לכן הלדיק שהוא בימין העליון, אלו גם מחשבת שמאל של חיות גשמי, אע"פ שהיא בקדושה עליונה, נחשבת לשגיאה ופילה ושלא לשמה.

ילקוט הנחל

בשביל זה נפל התנא בשעת אמירת תורתו לאיזה שגיאה דקה בחוט השערה וכו'. ובקובץ מבואי התגל (מהדו–כפליו תס"מ) מובא:

ולהלן בביאור מאמר רבה בר בר חנה 'ומחמת שלריך להמשיך חיות גשמי לעולם, מפילין אותו לגיומל שלא לשמה'. דבריס אלו נרמיס כמתמיהים, דלריך יתבן מאוד שהחפץ הקדוש ייפול בשעת אמירת תורתו לאיזה בחינה כלשהי של שגיאה, (גם אם אין זה מלד עלמו אלא שהן השמיים מפילים אותו לכך כדי שימשיך חיות גשמי לו ולעולם). עוד לריך ביאור, למה עשה השם ככה, מדוע אין מפשרות להמשיך חיות גשמי רק ע"י שהלדיק יפול לבחינת 'שלא לשמה' ושגיאה, (אף אם דקה מן הדקה). גם לריך ביאור, כילד ניתן לכנות 'שלא לשמה' את הדבוק בשמאל של התורה, הלא עליה נאמר 'משמאולה עשר וכבוד', והיא שמאל דקדושה. וכן לריך לבאר מהי מהות הנפילה והשגיאה הזאת, שהלדיק נופל ומוגה בה בעת אמירת תורה. עיין ב'פרפראות לחכמה' שמייחס את הדברים בטוב טעם ודעת (מובא מעלה בנמ"ג ד"ה 'משמאלה עשר וכבוד'), ועי"ש שמביא מדברי מוהרנ"ת. (...) והיוצא מדבריו שם, שזה שמפילים את הלדיק בבחינת 'שמאולה' שהוא בחי' שמאל דקדושה, הוא בשביל להמשיך חיות גשמי לעולם, ולא שיפול בבחינת 'שלא לשמה' ממש, אלא שמפילים אותו בבחינת 'שלא לשמה' כדי שיוכל להמשיך חיות גשמי לעולם, אבל בעלמו הוא בבחינת 'לשמה' ממש, ולא שיפול בבחינת 'שלא לשמה' ממש.

חוט השערה

עייי שעלה במחשבה תחילה לברוא את העולם במידת הדין, משם נמשכין כל הדינים והייסורים הקשים של הלדיקים הנוראים, שהשי"ת מדקדק עמהם כחוט השערה (ליקו"ה תפילת ערבית ד, ח).

עיקר החילוק וההבדל שבין הקדושה לבין הסט"א הוא רק כחוט השערה, בבחי' 'כי קָפְקֵף ביני ובין המות' (ליקו"ה גילוח ג, יד).

צריך כל אדם לידע שחוט השערה יקר מאוד מאוד, והוא תלוי בכל עת בחוט השערה, שיכול האדם לקלקל הרבה ע"י חוט השערה ח"ו, ומכל שכן שיכול לתקן הרבה ע"י חוט השערה, כי מידה טובה מרובה ממידת פורעניות, כי חוט השערה בקדושה יקר מאוד מאוד (משיבת נפש קכח).

קוב"ה מדקדק עם צדיקיא אפילו כחוט השערה, והאי חוט איהו חוט דסחיר לאות ברית מילה (תיקו"ז יט, לח).

כשיעור מעשיו הטובים כן תתעלה נשמתו במעלות הסולם, ועם היות שהוא חֶטְא חֻמְא קטן שבעולם, אם הפגם הקטן ההוא ימנעהו מלזכות אל המדריגה הגדולה והעצומה אשר שם עוצם דקות מעשיו, הנה אם לא יענשוהו ויסהרוהו ממנו הוא מאבד איבוד גדול, שמאבד מעשיו הטובים וזכות רוחניותם העולים מעלה מעלה דרך מעלות הסולם, מפני החטא ההוא, וזה אינו מהראוי (פרד"ר לא, ה).

לפי ששורש נשמת הצדיק שבא ממקום גבוה עליון ונורא מאוד, וצריכה שתשוב שמה, ושם לפי ערך זַכּוּת צחצוח אור הגדול והנורא במאוד בעולם רם ונשגב כזה, צריכה להיות זכה ומהורה מֻלְבָּנָה בליבון נפלא הפלא ופלא, שלא תימצא בה כתם דק מן הדק על חוט השערה, בכדי שתוכל לסבול אור הנפלא הגדול והנורא המבהיק ומאיר שם, 'אור בהיר הוא בשחקים', ועל כן 'הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה', כדי שיוכלו להשיב אל מקום מחצבתם מקום אשר נלקחו משם. מה שאין כן שארי הנשמות שנלקחו מעולמות שלמטה, אין מדקדקין עמהם כ"כ, כי יוכלו לסבול אור עולם שנלקחו משם אף שלא יהיו זכים ובהירים כ"כ (באר מים חיים פ' חקת).

יהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה', בהיות מכירים גדולתו, אפילו כחוט השערה נחשב כעזות לנגדו (פנים יפות שמות כה, לח).

נימא הוא היסוד, ונקרא 'חוט השערה' (קה"י, נימא).

כנ"ל. ועל כן צריכין יגיעה גדולה, דהיינו לשוב בתשובה שלימה על כל מעשיו הרעים, ולהתאמץ בכל עוז להכניע ולהשפיל כל מלו הממשמות רעות, ולבקש מהש"י שיזכה שיהיה לימודו להשכיחה, דהיינו שיעסוק בהתורה בשביל הש"ת לגד שלשונו לעסוק בתורה ולעשות נתת רוח לפניו שלמד ועשה לשון, וזהו עיקר היגיעה והעמל בתשובה"פ. כי בתמת גם היגיעה והעמל של הלומדים שעמלים בתורה לגדר הסוגיא וההלכה על מכונה ולפסוקי שמעתתא מליגא דהלכתא, גם זה נמשך רק מזה מבחינת השגיאה הנ"ל שהוא בחינת 'שמאולה', שמשם מתיזת 'ופשעים יכשלו בם', שמשם מתיזת הקליפות שהם מוץ ותבן המופין על ההלכה, שמשם נמשכין כל הקושיות וכל הכבידות וכל התומרות שבהלכה שקשה להבינה על מכונה ולהוליף הדין לגמיתו, כי כל זה נמשך מהם שהם בחינת מוץ ומבן שבהלכה, כמובן בתיקונים וברעיא מהימנא בכמה מקומות, ועיקר תיתם וכותם נמשך רק ע"י השגיאה דקה של הלדיק שהיה מוכרח ליפול בה בשביל פרנסה כנ"ל. ועל כן צריך כל אחד לעמול ולהתייגע בתורה, להכניע ולהשפיל ולגרש מוץ ותבן מן ההלכה שהם מתיזת הקליפות שהם המחשבות של גסות ופניות, ואז זוכה להלכה ברורה ולפסוקי שמעתתא מליגא דהלכתא, כי בשעוסק לשמה בשביל הש"ת אז ה' עימו ואזי ההלכה כמותו, כמו שלמדנו רז"ל "זה עמו", שההלכה כמותו. כי כל הקושיות והתומרות נמשכין רק מחמת שבכל דור ודור בגלות המר הזה מתגבר הסט"א ביותר ומכניס פניות וגסות יותר בלב, וממחת זה אין ההלכה ברורה כשהיה בזמן מקום. כי בתחילה בדורות הראשונים לא היה שום מחלוקת, רק משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שימשו את רבן כל צרכן, עי"ז נתרבו המחלוקת בישראל ובכל פעם מתרבה המחלוקת ביותר. כי הלדיק שמחדש התורה הוא צריך בהכרח ליפול לאיזה שגיאה דקה בשביל להמשיך פרנסה לעולם, אבל צריך שיהיה השגיאה דק מן הדק רק בגמוס גדול לגורך ההכרח לבד. אבל בכל דור ודור מתמעטין הלבנות, עד שלפעמים אין לידי שגיאה יותר, עד שבכל פעם מתרבה המחלוקת עי"ז. ובתחילה שעדיין לא נתחזה הסט"א כ"כ בתותה השגיאה, כי אפ"כ היה עוסקים בתורה בקדושה גדולה, על כן לא נעשה מפגם השגיאה כי אם ריבוי המחלוקת בהתורה עלמה שהוא מחלוקת שבקדושה, אבל עכשיו בעוונותינו הרבים נתחזו מחוז עד שנעשה מחלוקת גמור בין הלדיקים וקטגוריא בין תלמידי חכמים ולדיקים אשר לא היתה כזאת. וכל זה נמשך משם מבחינת השגיאה הדקה של הלדיק שמידם התורה וכו' כנ"ל, שנתחזו כזה עד שבאו לידי לימוד שלא לשמה לגמרי להתייהר ולקנטר, ועי"ז מתרבה המחלוקת מחוד וכו"ל.

שמאלה

אמרה תורה, רבש"ע, כתוב 'בשמאולה עשר וכבוד', ובָנַי עניים? והקב"ה משיב ואומר 'להנחיל אהֲבַי יש'. למה הם עניים בעוה"ז, כדי שלא יעסקו בדברים בטלים וישכחו את התורה (ילקו"ש במדבר רמז תשסד).

'ארך ימים בימינה' הוא נצח, ו'עשר וכבוד בשמאולה' הוא הוד (ספר התמונה סודות שמע ישראל).

העושה מצוות שלא לשמן, על מנת לקבל פרס, יחיה בהן בעוה"ז ימים רבים בעושר ובנכסים וכבוד, ועל זה נאמר 'בשמאולה עשר וכבוד', ופירשו 'למשמאילים בה עושר וכבוד' (רמב"ן ויקרא יח, ד).

העוסקים בפשטיה הגופניים הטובים, עליהם נאמר 'בשמאולה עשר וכבוד', הוא הפרס הנתון להם בעוה"ז, כי כן עסקם בתורה הוא בבחי' היותם בעוה"ז, בדיני איסור והיתר טומאה וטהרה וכו', והם כנגד העבד העובד את רבו שבוודאי ע"מ לקבל פרס. אמנם העוסקים ברזי התורה, שהם בחי' התורה כפי מה שעוסקים בה בעוה"ב, עליהם נאמר 'ארך ימים בימינה', 'לעולם שכולו ארוך', כבן הנכנס לפני ולפנים ומשמש לפני אביו שלא על מנת לקבל פרס (ע"ח הקדמת מוהרח"ו על שער ההקדמות).

התורה יש לה ימין ושמאל, ד'הללו פוסלין והללו מכשירין הללו אוסרין והללו מתירין וכו'', וכל היכא דאיכא מחלוקת בדבר, הסברא שהיא אליבא דהלכתא קרויה 'ימין', ודעת החולק עליה קרויה 'שמאל' (תורת חיים עירובין סד.).

כל העוסק בימינה של תורה דהיינו בפסקי הלכות, שכרו 'ארך ימים' דהיינו עוה"ב, 'עולם שכולו ארוך', ו'בשמאולה עשר וכבוד', שכל העוסק נמי בדעת החולקים, שהן שמאלה של תורה, שכרו 'עשר וכבוד' בחאי עלמא (תורת חיים עירובין סד.).

לשמה נקרא לשם ה', לשם ה"א מוצאות הפה העליון אין סוף ב"ה הנעלם ונסתר באותיות התורה ע"י הדיבור שהוציאן מפיו העליון הקדוש לדבק את עצמו לאור אין סוף ב"ה שיהיה אחדות עם החיות שנשפע בהאותיות שרואה ע"י שמדבק חיותו שהוא ג"כ חיות העליון, וזה אי אפשר להשיג כי אם שמתחילה יהיה בבחי' שמאלה של תורה שנקרא לשם ה', לשם שמים, ליקוטים). **לבן** ביקש לבלבל את יעקב שיהיה עסק תורתו שלא לשמה, להביאו למידת שמאל עבור עושר וכבוד, כמבואר 'ארך ימים וגו' ובשמאולה עשר וכבוד'. אמנם יעקב אבינו אזר כגיבור חיל והיה נאחז בימין לעסוק רק לשמה, והיה לו אורך ימים ובמכל שכן עושר וכבוד, כדברי הגמרא. והחילוק שבין עושר זה לעושר זה, הוא שהעושר הבא מסטרא דימינא אין בו שום קיטרוג, ולא יכול להיות בו אחיזת חיצונים כי הוא מקומם גבוה מאוד, אמנם עושר הבא מסטרא דשמאלא יכול לבוא בו איזה חסרון, מחמת שיוכל להיות בו אחיזת החיצונים (מאור ושמש פ' וישלח).

עצה ותושיה ❁ **צריך** לידע קודם לימודו, שבשעה שיושב ללמוד, הצדיק שבנו ערך עיית לקליה. (...) וצריכין לקשר את עצמו עם התנא או הצדיק שחידש וגילה זאת התורה שלומד, ועי"ז נעשה נשיקין וכו' כנ"ל, ועי"ז יזכה לתשובה לחדש ימיו שיעברו בחושך. וכל זה כשלומד תורה לשמה, כדי לקיים מצות תלמוד תורה ששקול כנגד כולם, ולוכות עי"ז לקיום התורה, או רואה בתורה רק משמעות טוב, כי יודע שמה שיש בתורה משמעות להיפך הוא בכוונה מאת הש"ת כמבואר בפנים, אבל כשלומד רק בשביל שיהיה נקרא למדן וכיוצא, אזי נבילה טובה הימנו ובודאי אינו יכול לדבק את עצמו עם רוח התנא, ועליו כתיב 'נעתרות נשיקות שונא', כי התנא אינו יכול לסבול רוחו של ת"ח שד יהודי (קיצור ליקו"מ יב, ו).

ילקוט הנחל

כדי שעייי זו בחיי שמאלה יקבל שפע ופרנסתו לעולם. ומובא ביקלח דסכתא (יב) שעניין זה נעשה גם בעניין קדושת שבת, וז"ל: מבואר בזהר הקדוש גודל מעלת מידותי תורה בשבת, והעיקר הוא מי שזוכה למדת בתורה לשמה לו שלומד על כל פנים מידותי תורה לשמה. כי שבת הוא בחינת מעין עולם הבא, שזה בחינת הלדיק שמחדש בתורה ולומד תורתו לשמה, ולוכו גרמו ושמור ושפון לעתיד, שזה בחינת יעקב כמבואר בפנים, ועל כן יעקב הוא הראשון שמבואר בו שמירת שבת. (...) ובחמת לפי גודל המרת קדושת שבת היו צריכין הכל לחזור בתשובה, ויהיהיה כל מעשיהם לשם שמים רק בשביל התכלית הטוב שלעתיד, ולא יהיה לו שום רצון לעצמיי עולם הזה כלל, בפרט לגוון חיזה כוונה שלא לשמה מ"ת, לך מחמת שמקדושת שבת קודש צריכין להמשיך גם שפע גשמיית, בבחינת 'והיתה שבת המרץ לכם לאכלה', ובמבואר במקום אחר, ובמבואר בזהר הקדוש שכל הפרנסה נמשכת רק מקדושת שבת, ד'מיניה מתברכין כל שיתי יומין', ושפע גשמיות הוא בחינת שמאל, בחינת 'עשר וכבוד בשמאולה', שזה בחינת מה שאמרו רז"ל 'עשיריה שבשלר לרצות בחה הם זוכין, בשביל שמכבדין את השבת וכו', מזה נמשך שיוכל הלדש לטעות וליפול מ"ו לחיזה כוונה גשמיית לגמרי של 'שלא לשמה' מ"ו.

מילואי חכמה

משמאלה עושר וכבוד. ומובא בחמור עיייס (פ' ויחתנן): כתוב בספר מולדות יעקב יוסף (פ' שלח) בשם רבי נחמן הלריידענקר פירוש על מה שכתוב 'ארך ימים בימינה ובשמאולה עשר וכבוד', ומקשה הש"ס מטו 'בימינה תורך ימים חיים, עושר וכבוד ליהי', ומשני 'שלא בימינה תורך ימים וכל שכן עושר וכבוד, ובשמאלה רק עושר וכבוד', ופירש הוא נשמתו בגמי מרומים, כי מפני שהעושר וכבוד של מיימיים הם חיים גם אחרי המָּבָּא הגרלה לעין, שהוא ע"י חיות עניים בדרך העולם בעסקים של משא ומתן, שלא ממקור שלין נרלה לעין, שהוא חיות כל הלחיות, לכן עושר וכבוד שלהן חיים נרלה לעין להיכאך בפסוק זה בפירוש כי אם בהעולם ע"פ 'כל שכן', כלומר 'וכל שכן עושר וכבוד', עכ"ל ודברי פי מכם מן. והוא ע"י שלין השפעת שפעל דרך התלמות העולמות, כי אם למעלה מן העולמות ולמעלה מן החותיות, שהחותיות הן העולמות כנודע, לכן לא נכתב עושרם בבחינת חותיות, רק בדרך 'כל שכן' גלמד, מפני שהוא גם מלמעלה מן החותיות וממקום רחמים פשוטים שלין שם דיניס וקטרוגים, לכל חותן שמשפיע בעחמים ויבורכי ה' בגלגל. ויאמר, נקבה שכרך עלי ואתנה. ויאמר וגו', ויאמר לבן, הן לו יהי כדברך וגו'. ויפקד האיש מאד מאד וגו', וישמע את דברי בני לבן לאמר, לקח יעקב את כל אשר לאבינו וגו'". גלמה לפרש הכתובים בדרך הרמז, כי מז"ל דרשו על פסוק 'ארך ימים בימינה ובשמאולה עשר וכבוד', תורך ימים למיימינים הם היינו שעוסקים לשמה, ובשמאלה היינו שעוסקים שלא לשמה, עושר וכבוד. הנה לבן הרשע רלה לבלבל מחשבת יעקב אבינו שלא יעסוק בעבודתו לשמה, רק שלא לשמה המכונה בשמאל, וזה מרומז בפסוק (דברים כו) 'ארמי אבד אבי', רלה לומר 'אבי' מלשון רעון, כמו שאמר הפסוק 'ועלו אבדה', רלה לומר שאבד הרעון של יעקב אבינו שלא יהיה עובד את ה' לשמה, רק רלה לבלבלו שיעבוד שלא לשמה. וזה שאר אמר לבן ליעקב 'ויבורכי ה' בגלגלך', 'גלגל' הוא לשון חיות העליון, כ"ל ע"י העסק שלך שלא לשמה שאר הוא שלגלך בפסולת, שתבלך בעושר, כשאמר 'בשמאולה עשר וכבוד', על כן אמר לו 'ונקבה שכרך עלי ואתנה', רלה לומר שרלה להביאו לידי מידת השמאל שהיא שמדריגא נוקבא, שהיא עבודה שלא לשמה, ועי"ז יהיה לו השכר בעושר וכבוד.

חוישבת בגנים חברים מקשיבים לקולך כדכתיב בפסוק"ם (ת"ש יג): יָשׁוֹבֶבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ. הקב"ה מומר לכנס"י, שֶׁהִיא הנפולה בגולה, רוצה בגניס של מחריס ויושבת בנחתי בנעימות ובנחתי מדרשות. **מבריס מקשיבים לקולך.** מלאכי השרת מצירין בני מלקים דוגמתך, מקשיבים ונחים לשמוע קולך בנחתי בנעימות. **שמיעיני.** ואת"כ יקדישו שם, שאמר (משוי נה) 'ברן יחד כוכבי בקר' ולו ישרחל, ואת"כ 'וירועו כל בני מלקים'. ופיתח בזהר (לך לך נג ע"ב): בּפלגות ליליא כד ליפורין מתערין, סטרא דלפון מיתער ברוחא, קס בקיומיה מרציעא דבסטר דרום ובטש בההוא רוחא, ומכיך ואתפשט כדין מיתער קודשא בריך הוא בנימוסוי לאשתעשעא עם לדיקיא בגניתא דעדן. בההוא שעתא זכאה מולקים דבר נש דקאים לאשתעשעא בהורייתא, דהא קודשא בריך הוא וכל לדיקיא דבגניתא דעדן כולהו לייתין לקליה, הדא הוא דכתיב 'יושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעיני'. ולא עוד, אלא קודשא בריך הוא משיך עליה מד חוטא דחסד למהווי נטיר בעלמא, דהא עילמין ואתמין נטרין ליה, הדא הוא דכתיב (תהלים מב) 'יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי'. אמר רבי חזקיה, כל מאן דלאשתעשע באורייתא, ולית ליה חולקא בדיך בעלמא דאתי. אמר רבי יוסי, מאי טעמא דכתיב

ויביאהו אל ביתו, שמביא את רוח התנא לתוך התורה שלומד עכשיו, כי שם ביתו, כמ"ש תוצא הארץ נפש חיה. **ויספר ללבן,** לשון ספיר ואור. שרוח התנא מאיר להלמדן, ומבאר לו, **את הדברים האלה,** פירש רש"י שלא בא אלא מתוך אונס אחיו, שנטל ממנו ממונו. פירוש שרוח התנא מודיע להלמדן, שלא בא התנא לבחינה הזאת, שיסבול תורתו משמעות ערמימיות, אלא מתוך אונס אחיו שנטל ממונו. כדי בשמאלה עושר וכבוד, כדי להמשיך להם שפע גשמיות. כשידע הלמדן כל זה, יאמר לבן **אך עצמי ובשרי אתה,** * דהיינו שיתקשר הלמדן עם התנא בהתקשרות גדול.

*) הפוס מהרנ"ח: טז ע"ב

להמיר מכילת עץ הדעת טוב ורע, כמ"ש 'לֹא תֹּאכַל מִמֶּנּוּ', 'למפה עד שנגעה בו', ולמד קל ומומר של שקר 'כשם שאין מיתה נגיעה וכו'". כי כבר מצומר מלגלגו שכל העשירות נמשך מהמיסה, כי המיסה בחינת שמאל לגבי בעלה שהוא בחינת ימין, ומשם העשירות, ולריך לגלגלה שמאלה בימינה ואז נתתקן הכל כידוע, ואז הלדיק מברר ומעלה כל ההלכות שהם תוספע"פ לבחינת מיכוך ויכוך וזיווג, כמו שמצומר שם בסוף המורה הל"ל (לקמן בחות ד'), וכל הייחודים של הלדיקי חמת וזיווגיהם בגשמיות נמשך רק משם, שזהו בחינת זיווג יעקב ורחל והשפיקין, בחינת 'ויסק יעקב לרחל וכו'". אבל מי שאינו לדיק, ונוטה לתחוות הגשמיות, כפי נטייתו אל תחוה הגשמיות כן נופל לבחינת שמאל, ועי"ז גם כל לימודו בבחינת שמאל וכו', על כן כל תיקונו רק ע"י לדיק האמת הגדול בשעלה שהוא בחינת העליונים, בחינת 'ויסק יעקב לרחל וכו'", אבל הנאם הסיס את חוה עד שהסיתה את האדם עד שנטה מזה ונפל לבחינת שמאל, לבחינת תחוה הגשמיות, כמו שאמרו רז"ל שאדם הלאשון פגם בבריח ועי"ז גילה פניס בתורה שלא כהלכה שהוא בחינת מכילת עץ הדעת טוב ורע. ועל כן נתקלל דייקא בעניין הפרנסה, כמ"ש 'בעלבון תאכלנה וכו'", כי עיקר הפגם מגיע אל הפרנסה שנמשך מבחינת שמאל וכנ"ל. וכל התגות, בפרט יעקב, עסקו לתקן תחוא אדם הלאשון לגרר כל זה, וזה היה כל עסקו אל יעקב עם לבן כנ"ל. ועל כן אז כשבירר והעלה יעקב את רחל מבית לבן האמרי, אז בירר ממנו את העשירות הגדול שלו ע"י הנאן דייקא, שמשם כל העשירות.

שלא בא התנא לבחינה הזאת שיסבול תורתו משמעות ערמימיות אלא וכו' כדי להמשיך להם שפע גשמיות. וסיכם עניין זה בליקו"ס (יו"ד מ"ת ג, ח): והכלל, כי מחמת שהלדיק החמת את אדם הלאשון היה מוכרח ליפול לאיזה שגיאה דקה כחוט השערה לבחינת שמאלה בשעת לחירת תורתו כדי שע"י בחינת שמאלה יקבל שפע ופרנסה לעולם ולהמשיך להס עושר וכבוד, מחמת זה יש בתורתו בחינת 'לִקְּטִים יכלו גס ופַּשְׁטִים יכלו גס', דהיינו שיש גם משמעות טוב ומשמעות להיפך. כי המשמעות להיפך נמשך ע"י מה שהיה הלדיק מוכרח ליפול כמוט השערה לבחינת 'שמאלה' כדי להמשיך פרנסה, כי עיקר הפרנסה משמאלה כנ"ל. ומחמת זה הלומדים שאינם הגונים לאינם רואים בלימוד תורתו כי גס המשמעות להיפך, בחינת 'ופַּשְׁטִים יכלו גס', ותורתם הוא רק להתייהר ולקנטר. ועל כן גס מולקים על הלדיקים.

מילואי חכמה

ויספר וכו' לשון ספיר ואור. ומופע בלגל מחנה לאפרים (פ' בראשית): 'כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה' (חגיגה ו). יש לפרש הפירוש, שבתורתו לשמה הוא מוכן לדיבורים הרבה, הן של עלמו שפגם בחיזה דיבורים שדיבר שלא בכוונה ונפלו בעבירות מומריות, הן דיבורים של מחריס, הכל הוא מעלה ומזכך ומטהר ועושה הכדלה מן המערובות, ונופל השמריס והקליפות למטה ונשאר רק טהור ע"י לימוד תורה לשמה. וזה יש לומר 'ספר' שמרומז בפסוק 'זה ספר', היינו התורה שנקראת 'ספר', לשון 'ספיר גִּזְרָם יחד מאירות', על שם שמניר עיניו דמשמלין בה, (...) 'תולדת אדם', היינו כל מעשיו של אדם נקראים תולדות, ובלדיקים 'עיקר תולדותיהס מעשים טובים' (ב"ר ג), וברשעים להיפך, וע"י התורה הוא מנהיר ומבהיק הדיבורים של אדם שפגם בהם, והיינו לימוד לשמה, שאז נאור התורה שנקראת מכמה הוא מבהיר העוד ודוחה הפסולת. וכן יש לומר 'ספר' מלשון סיפורי דברים, והיינו שפילו בשמדבר שיחת בולין, והס בולין שנעשו על טהרת הקודש, היינו שהוא דבוק בשעת שיחתו לחכמה שנקראת קודש, זה הוא מספר ומזהיר ומבהיק 'תולדת אדם', היינו מה שפגם לפעמים בשיחת בולין, הכל הוא מתקן ומעלה לתוס.

ספיר

'ספירי הוא אבן יקרה לבנה, ועניינו זכות גדול שהאור נראה מאחריו (רבינו בחיי שמות כה, י).

יש ספיר שחור, וזה כעין ספיר לבן, והוא כעין תכלת, בלו"י בלע"ז (חזקוני שמות כה, י).

נקראות הספירות מלשון אבן ספיר, כי כמו שהספיר אין לו גוון מיוחד אלא כולל כל הגוונים הנראים בו, כן הספירה כוללת כל ההפכים (פרד"ר ח, ב).

אור ספיריי, ילאה הלשון להגיד דקותו (פרד"ר יא, ב).

ספיר מלשון בהירות (קדושת לוי פ' משפטים).

שפע גשמיות

עושר וכבוד הוא שפע גשמיות (ליקו"מ קנט).

בתחילה צריכין לעובדו יח' בבחי' עבדות, כי מחמת גשמיות הגוף צריכין להמשיך הממון מהדעת, שיהיה נעשה שפע גשמיות (ליקו"ה ברכות השחר ג, מג).

שפע גשמיות הוא בחי' גשם, כי כל ההשפעות מכונין בשם גשם (ליקו"ה תפילה א).

אי אפשר לקבל שום השגה ושום ברכה ושפע גשמיות ורוחניות, כי אם ע"י אמונה (ליקו"ה אומנין ד, לד).

מי שכוחו כוח גשמי יש לו מזל, שהוא כוח ושפע גשמי, אבל ישראל הדבקים בה', אין כוחם גשמי ואין מזל להם (גור אריה במדבר כא, לה).

אין העולם הגשמי יכול לקבל האור הרוחני לתשות ורפיון כוח הגשמי, ואין זה טובה לצדיק שיתגשם ויתעבה ויחשיך שכרו הרוחני בעוה"ז, כי העוה"ז הגשמי וגם השפע שיורד בו הוא כלה בלה ונפסד, הכל תוהו ובוהו, ומפני כן נשאר חלקו של צדיק למעלה באורו וזיוו והדרו, לעשות לו לבושי אור הצריכים לו (שפע של, הגהות להקדמה בן מאה שנה ב).

לפי שרצה במציאות העולם השפל הזה, על כן גזר שתהיה השפעתו גם היא נשפלת במעלתה, להוליד דברים שפלים וגשמיים אלה, שירידה היא לה ודאי, שלא על התכלית הזה חודשה. ונמצא, שמה שאנו רואים שהוא עתה משפיע דברים גשמיים ושפלים, נדע שזהו מיעוט והשפלה להשפעה עצמה, שצריכה להתלבש בדרכים אלה שהם פחיתות לגבה, להיותה השפעת האל ית', מקור השלימות והקדושה (דעת תבונות צו קכה). **כשנשפע** שפע לנפש שנתמלא בחכמה ובדעת להבין דרכי התורה ועבודה, ממילא גם שפע גשמיות יורד עמהם (מאור ושמש רמזי יום ב' של סוכות).

כב כתוב 'השמיס מספריס כנוד אל', 'השמיס' זה המתן שנכנס למופס, 'מספריס', שהם מתיריס כזוהר הספיר שמאיר וְחוֹתֵךְ מסוף העולם ועד סוף העולם.

עצה ותושיה ❁ **טוב** ללמוד פוסק עם 'באר הגולה', כדי להזכיר שם התנא או הפוסק שחידש זה הדין, כדי לדבק רוחו ברוח הצדיק שחידש ואת התורה כנ"ל (קיצור ליקו"מ יב, ז).

תתחדש כנשר נעוריכי. והוא מתפילת דהע"ה לשוב בתשובה על כל הימים שעברו, וז"ש כ' בתהלים (קג, ג–ה): לָדָוִד בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת ה', וְכָל קְרָבַי אֶת שֵׁם קָדְשׁוֹ: בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת ה', וְאַל תִּשְׁכְּחִי כָּל גְּמוּלָיו: הַסֹּלֵחַ לְכָל עֲוֹנֵכִי הָרֹפֵא לְכָל תַּחֲלוּאָיְכִי: הַגּוֹאֵל מִשַּׁחַת חַיָּיְכִי הַמְעַטְּרֵכִי חֶסֶד וְרַחֲמִים: הַמַּשְׂבִּיעַ בַּטּוֹב עֶדְיֵךְ תִּתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר נְעוּרָיְכִי: ופירש"י (שם): **אתחדש כנשר נעוריכי.** כנשר הזה שמתחדש כשפיו ונותה משָׂנָה לשנה. וים מדרש לגדה על מין נשר שכשמזקין מוזר לגעדותו. וכמה כדכיונו במיי (בהלכות ג, יט): הנשר מלך שבעופות ועפיפתו גדוה מכל עוף, וכמו שידוע מענייניו כי כשיקלימו לו עשר שניס יגביה עפיפתו עד מאוד, עד שהוא מתקרב לגלגל השמש, ולרוב הממימות מתבטו ומפיל עלמו ליס והנה הוא נמרט, ואחרי כן יתחדש ויעלה אצל כשהיתה, וכן מנהגו כל עשר ועשר שניס עד מאה שנה, ובשנת המאה מתקרב ביותר לגלגל השמש ומגביה העפיפה כמנהגו ונופל ניס ומת, וכן כתב רס"ג ז"ל.

וישב עמו חודש ימים, ויתיישב בדבר עם רוח התנא, איך לחזור בתשובה, לחדש ימיו שעברו בחשך, בבחינת תתחדש כנשר נעוריכי. אבל ת"ח שד יהודי, אינו רואה כל אלה, ואינו שומע שמע בן אחותו. ויאמר לו אחי אתה,

הנפילות שבעולם הם מבחינת זקנה דסט"ן, שנדמה בעיניו שכבר נזקן בחטוחיו ובמעשיו שרגיל בהם עד שאי אפשר לו לשנות מסך בשום אופן מ"ו. ובאמת הוא צריך לידע ולהאמין, שבכל יום ובכל עת ובכל שעה יש כוח ביד השמש להתחדש ולהיות נעשה בריה חדשה ממש, כי הש"ת עושה חדשות בכל עת, ואין יום ואין שעה דומה לחבירו וכו' כנ"ל. על כן צריך להתחזק בכל פעם מחדש ולהתחיל בכל יום מחדש, ולפעמים גם ביום אחד צריכין להתחיל כמה פעמים כמבואר בחקוס לחת, ואפילו אם יהיה כך זמן מרוב יהיה לוץ שיהיה, בכל עת ובכל שעה צריך להזכיר לת עלמו בהש"ת ולשבוח לגמרי כל מה שעבר עד הנה, ולהתחיל מעתה מחדש ממש כל מה שיוכל, ולא יסתכל על שום גלגול וחלישת הדעת כלל.

מילואי חכמה

איך לחזור בתשובה לחדש ימיו וכו'. ומובא בדגל מחנה אפרים (פ' לך לך) דרוש השייך לעניין זה של האמון שלמד שלא לשמה ואח"כ עושה משובה על כך.

ו"ל: יש בני אדם המתחילים ללמוד שלא לשמה, ונפלאים הם כל ימיהם לעולם ואינם מגיעים כלל להתכלית החמיתי ח"ו, ולא עוד אלא שבאים לגדלות והתפארות מאוד, ומבזין הצדיקים הלומדים מעט בכוונה, בחומרא יתירא (בהלכות טו) 'וְאֵלֶּה כִּי תֵהָמֵּר', היינו אותו שהוא בחי' שפחה, כשרואה שכבר הוא למד מורה הרבה, וזהו 'הרמתה', ע"י מילוי כריסו במורה, גם 'הרמתה' עם הכולל גימטי' 'מורה', 'וְאֶת גִּבְרֵתָהּ בעיניה', היינו שנעשו נבזים ונמאסים בעיניו אותם הצדיקים הלומדים מעט בכוונה לליצג לשמה, שזהו 'גברתה' בחי' גבירה כנ"ל. גם משפר 'גִּבְרֵתָהּ' ו'הרמתה' שווין, והוא לרמוז על דרך 'אין בין חמץ למצה וכו'', כי למרות עיניים אינו ניכר העוסק לשמה מן העוסק שלא לשמה, שהוא עניין ועסק אחד, ואינו תלוי בניסים רק נקודה אחת מחיתת הלב שהפרש ביניהם, וכשהכניסה בניכול רואה זה כי הסליכו מורם אחת מ"ו מרחה, ונפלאים בעוסק שהתחילו ללמוד ולעשות, אז היה מתרעמת וקונלא מאוד על שמתחילה הכניסה בליבו זה שילמוד שלא לשמה, כי לא הועילה כלל בזה, ולדרכה מגרע גרעה. וזהו שאמר הכתוב 'אַחֲרֵי נִמְתִּי שִׁפְחָתִי וגו'', היינו שהוא שהתחיל כלל ללמוד היה ממני, שאני הכנסתי זה בליבו לולי יבוא להכליח לחיתי, ועתה 'לשה זה אנכי', כי 'ותרע לי הרמתה' כנ"ל 'וְאֶת גִּבְרֵתָהּ בעיניה', שבניכול הסכינה והצדיקים המדבקים עלמם על החמת 'גבירה', הם נבזים ונמאסים בעיניו, ובזה גורמים 'וַתֵּצֶא שָׂרַי ותברח מפניה', היינו הסכינה בניכול מעשה ומשפלת לוחו החדש שהצדיק עלמו לבחי' שפחה, 'ותברח מפניה' יש לפרש שקאי על הסכינה והמורה בניכול, שהיא נורמת ממנו ומשכח תלמודו, כמו שהמעתי כמה מעשיות מבני אדם כלו שנשכחה מורמם בגמרי מהם ולחיו עושה פירות כלל, אבל ירחי ה' נחמת הוא יכבד, היינו לוחם שלומדים מעט בכוונה לשמה הם יכלו וילמדו ויעשו פירות ויגדלו למעלה למעלה, לגודל חחיתתם ומורמם מורת חמת, ובכהוח רואה זה ומכיר החמת וצב עי"ז בכל ליבו ובכל נפשו לה', וזהו שאמר הכתוב 'שובי אל גברתך', שיעסוק שוב בתורה לשמה בחי' גבירה ולא לשום לד הנאה, ויתבייב בעיניו לחזור לחוחם הצדיקים הלומדים מעט בכוונה, כי 'עוד מעט בכוונה וכו'', וזהו 'והתעני תחת ידיה', שהוא משפיל לת עלמו לפני הצדיקים, ולת 'יאמר לה מלאך ה' הָרָתָה הִנָּךְ וְיֹלַדְתְּ בֵּן', היינו שיהיה שוקה פירות בחורתו חורת חמת, ומעלה לת לימודו שלא לשמה כנ"ל, 'על כן קרא לבחר ההוא 'בחר לַי לְחַי', היינו שיזכה מחמת לימוד תורה לשמה שנעשה כמעיין המחגבר וכבחר מים חייה כמחמרה ז"ל (חגוה פ"ו), והוא מחמת 'לְחַי רֹאִי', שמקייס 'שויחי ה' לנגדי חמיד', ורוחה חמיד לנגד עיניו שלפני חי עולמים הוא עומד, והבן.

תתחדש כנשר נעוריכי. ומובא בדגל מחנה אפרים (פ' משפטים) בביאור זה: 'תתחדש כנשר נעוריכי', היינו שיתקן את הניצולין שלו בנשר, שהוא משליך כנפיו הישנים ומובא חדשים ומתוקנים. ועוד מובא בזה בשבועת ישראל (פ' יתרו): פירש הרב הגאון מורינו הרב לוי יצחק ז"ל, כי שם הנשר נקרא על משמהו, כי נושר נוצותיו ומוחר ומתחדש בנוצות חדשים לזמן ידוע. וזה שכתוב 'תתחדש כנשר נעוריכי' וכמו שפירש"י בתהלים קפיטל ק"ג עיי"ש, וכמו זה העניין הקד"ה נתן לעמוד ישראל לפי לחות עיניהן שייקלקלו מֵהֲפָכִים, ואינם יכולים להיות במדריגה חחת, אפילו בגדלות המוחזק, ובא להם לחזור בקְרוּת, והם שניים ומתחרטים מיד ומתחדשים לנקריים, וזה הוא כמו שעשה הנשר כנ"ל, וזהו 'ותשע תחכה על כנפי נשריים', והבן.

ויתיישב בדבר עם רוח התנא. ומובא בכתי"ר הרה"ק ר' שלמה וקרלין זצ"ל בהערותיו על הגליון (על תורה יב): נמלא שע"י לימוד נסתר הקדוש הזה (ליקו"מ), זוכים להתייחד עם רוח נעלה הממחר זי"ע חין לחדש בחיים שעבר במוסך, ולשוב בתשובה שלימה מהחטא חכי"ר.

ויתיישב בדבר עם רוח התנא איך לחזור בתשובה. ובילקוט נראים (יב) שעיקר התשובה צריכה להיות על בלימוד שלא לשמה, וז"ש: עיקר התשובה תלוי בלימוד התורה לשמה, כי אז התורה שבה מחזירו למוטב, ועל כן בחמת מרז"ל 'הרגיל בלמוד פרק אחד, ילמד שני פרקים', ועל כן עיקר תשובת החדש צריך להיות על ביטול תורה זו על בלימוד שלא לשמה, כי אם היה לומד תורה לשמה היה ניזול מכל מכשול, כמו שחמרז"ל 'תוריימ"ח וכו' מגינה ומצלת', וכוודאי זה נחמר רק על בלומד לשמה, מה שאין כן שלא לשמה ממש, מרז"ל 'מוטב לו שינסתך בליימו על פניו', ומרז"ל 'כל בלומד חין לו שלא תורה, אפילו תורה חין לו', ועל כן עיקר התשובה על שפגמו בלימוד התורה, בנמי' שמרז"ל 'יתלה בביטול תורה'.

ויתיישב בדבר עם רוח התנא איך לחזור בתשובה וכו' בבחי' תתחדש כנשר נעוריכי ובקונטרס מבוחרי הנחל (מחנן–כפלים תס"מ) מובא: פסוק זה אמר דוד המלך ע"ה על הנפש, כמו שאמרתיל מזמור זה 'ברכי נפשי'. והנפש הזה הוא הרוח ממלכלת של האדם, כמבואר לעיל (חות ח'), והוא עסק החיות של האדם, בחינת 'ויהי האדם לנפש חיה'. וכאשר האדם לומד בקדושה ובטהרה עד שרוחו ונפשו דביקים ברוחו של התנא, אז מאיר לו רוח התנא בנפשו איך לחזור בתשובה, לחדש ימיו וכו'. ואפשר להלשון לחדש 'ימיו', היינו נפשו, כי הנפש היא החיות של ימיו, וגם כי הנפש היא בסוד הלבנה כידוע, שהיא בחינת 'אדם ימיס'.

ואני תפלה

אָנָא י', עֻזְּרֵנוּ שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשֶׂה אֶצְלֵנוּ מְפֻמָּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה סֵם חַיִּים, שֶׁנִּזְכֶּה עַל יְדֵי לְמוּדֵנוּ לְחַזֵּר בְּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ בֶּאֱמֶת וְלַחֲדֵשׁ בְּנֶשֶׁר נַעֲוֹרֵנוּ, לְחַדֵּשׁ יָמֵינוּ שֶׁעָבְרוּ בְּחֶשֶׁךְ גָּדוֹל, זְכוּת וְכֹחַ הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה יָגֵן עָלֵינוּ, לְהַצִּילֵנוּ מֵעֲשָׂה מִכָּל מִינֵי חֲטָאִים וַעֲוֹנוֹת וּפְשָׁעִים וּמִכָּל מִינֵי פְּגָמִים שֶׁבָּעוֹלָם, בֵּין בְּעֵת שֶׁנַּעֲסָק הָה ובין בְּעֵת שֶׁאָנוּ מְבֻרָחִים שֶׁלֹּא לַעֲסֹק בָּהּ, תָּמִיד יָגֵן עָלֵינוּ זְכוּת וְכֹחַ הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה לְהַצִּילֵנוּ מִכָּל מִינֵי חֲטָאִים וּפְגָמִים שֶׁבָּעוֹלָם. כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְתָּ לָנוּ עַל יְדֵי חֲכָמֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁאָמְרוּ 'אוֹרַיְתָא מְגִנָּא וּמַצָּלָה בֵּין בְּעַדְנָא דְּעָסִיק בָּהּ וּבֵין בְּעַדְנָא דְּלָא עָסִיק בָּהּ'. וְנִזְכֶּה שֶׁיְּמַשֵּׁךְ עָלֵינוּ קְדֻשָּׁה וְטָהֳרָה עַל יְדֵי לְמוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁנִּזְכֶּה מַעֲשֶׂה לְקָדֵשׁ וּלְטַהֵר עַצְמֵנוּ בְּקָדֻשָּׁה גְּדוֹלָה כִּרְצוֹנְךָ הַטּוֹב (ליקו"ת יב).

חשך

חושך זה בחינת העדר העצה (ליקו"מ ח"ב ה, ב).

טבע העוונות הם בחינת חושך (ליקו"מ ח"ב ה, ו).

הקושיות הם בחינת חושך, המסתירין התגלות אלקותו ית'. וזה החושך אי אפשר לסלק ע"י שום דעת, כי אם ע"י אמונה לבד (ליקו"ה השכמת הבוקר ג, ב).

'תָּשֶׁת חשך ויהי לילה', זה עוה"ז שדומה ללילה (ב"מ פז:).

החושך בג' מקומות. אחד בכתר, כמו שאמר 'שָׁשֶׁת חשֶׁך סתָרו', לפי שאין השגה שם, ואחד בגבורה, ואחד בקליפות. ויש שקראו גם למלכות חושך מעורב, לפי שהאורות העליונים מערבת ומחשכת אותם, כדי שיוכלו התחתונים לסבול. ויש ליתן טעם על שהכתר נקרא חושך, כי בכתר יש ג' שערים, בסוד שער הנ' דבינה שהוא בכתר, והוא כולל הנ' שערים. חשך ראשי תיבות ח'מישים ש'ערי כ'תר (קה"י, חושן).

תושבע"פ משולה לחושך, ועליה נאמר 'העם ההלכים בַּחֹשֶׁךְ ראו אור גדול', וי"ל טעם, כי הוא מסטרא דנוק' מידת לילה (שם).

חושך הוא רק מניעת האור, ולא אופל גמור (מלבי"ם ישעיה ג, י).

נשר

נשר אומר 'ואתה ה' אלקים צבאות אלקי ישראל, הקיצה לפקד כל הגוים, אל תחן כל בוגְדֵי אָוֶן סלה' (תהלים נט) (פרק שירה).

ארבע אותיות הוי"ה הם על ארבע חיות הקודש איהו, י' פני אריה, ה' פני שור, ו' פני נשר, ה' פני אדם (מגלה עמוקות פ' ואתחנן, קכ).

נשר הוא רחמים, שהוא כללות המידות (מאור ושמש פ' נח).

נשר בחינת תפארת שהוא רחמים, וכן הנשר הוא רחמים על בניו. ונראה לי עוד, כי התפארת מקבל נ' שערי בינה מן בינה, ואצלו שהוא בחינת רחמים נעשו נ' שערי רחמים, נשר ראשי תיבות נ' ש'ערי ר'חמים (קה"י, נשר).

שלבן חושב ואומר שגם התנא לא אמר תורתו אלא בערמימיות וכו' ודובר על צדיק עתק בגאוה ובוז. וכמ"ב בליקו"ה (יו"ד רמ"ח הגז ה, ח): כל הגלויות והצרות שעוברין על ישראל וכל הגאולות והישועות, הכל תלוי בעניין זה המבואר בהתורה הנ"ל. כי זה יתוע שכל העולם מתקיים ומתנהג רק ע"י התורה הקדושה, ואם היו הכל לומדים תורה לשמה לבד בלי שום פניות כלל, בוודאי כבר היה העולם ממוקן לגמרי והיו כל ההשפעות והברכות בעולם, ועיקר כל הקלקולים הוא מחמת המחלוקת. כי רוב הלומדים אינם לומדים לשמה, ואפילו הלומדים לשמה קשה, הינו זך וברור בתכלית הזכות כרחוי, וכל תיקונם הוא ע"י הצדיק האמת בחינת משה, שלומד תורה לשמה בתכלית הזיכוך בלי שום לב פסולת כלל. ואם היה כל העולם מתבטלים אצלו, היה הכל ממוקן לגמרי, אבל בעוונותינו הרבים לא די שאינם מתבטלים אצלו, אף גם הם מולקים ומתנגדים עליו. וכל המחלוקת והמחלוקת נמשך מבחינה הנ"ל המבואר בהתורה הנ"ל, מחמת שהצדיק הגדול מוכרח לדבר בעל כורחו לפיזה בחינה דקה של 'שלח לשמה', בחינת שמלן, כדי להמשיך עושר וכבוד וכו', ועי"ז נלמדין שאינו כבר כרחוי הינו רוחה בהתורה כי אם בחינת 'שלח לשמה', כי לא זכה, נעשית לו סם מוות", ועי"ז מתגרה בו הסמ"ך מ"ס עד שנעשה לו פה מהמוסבע"פ לדבר על הצדיק עתק וכו', ומשם כל המורגנות רח"ל כנ"ל. וזה היו כל מלחמות יעקב עם עשו, וכל המחלוקות שהוכרח לעשות נגדו לקבל הברכות מיצחק. כי יצחק טעה בעשו, 'כי ליד נפיו', 'שלח תביו בחמרי פיו' דייקא, כי שלו לו 'שלח', לית מעשרין אלא מהתבן וכו', כלילו הוא לדיק ומתנהג רק ע"פ התורה בחומרות יתירות, והכל היה בשקר ומרמה, כי עשיו הלך רק אחר תאוותיו הרעות, ועיקר אחר התאוה הכלליות, שהיה לו נשים וכו' כמו שאמרו רז"ל, ועשה"כ בוודאי עשק גם בתורה שהיו עוסקים בו לצותיהו שקיבלו מֵעֶשׂ ועבה, אבל כל לימודו היה רק שלא לשמה הנשמר, כי לא חפץ בברכה רק כל לימודו היה רק לרמות את חביו, בחינת 'כי ליד נפיו' כמו שאמרו רז"ל וכנ"ל, עד שטעה בו יצחק מבינו מעושה רמאותיו. כי זה הקלקול התמיל מחטא חדם הרחשון כנ"ל, והתאוות התמילו לעשות בתיקונו ולברכו, אבל לא נגמר התיקון עד שבא משה רבינו וביירר והעלה כל ההלכות התורה, עד שזכה לקבל כל התורה וכל הלכותיה בפרטיות, ואז היה רצוי שיתתקן העולם לגמרי, אבל בעוונותינו הרבים קלקלו ע"י חטא העגל, שבא ג"כ ע"י לימודים רעים של הערב רב שעסקו בתורה שלא לשמה בשקר ורמיה, עד שהטעו את ישראל ועשה להם פה לדבר סרה על משה עד שעשו את העגל, והעיקר ע"י ריבוי הזהב והעשירות שהיה להם לז', שכל העשירות נמשך ממשה שהוא החכם החמיתי, ע"י שנוטה חעט דמעט לשראל בשביל עושר וכבוד כנ"ל, והם נעשה להם סם מוות על שהטעו את ישראל עי"ז, כמ"ש 'וכסף הרביתי לה והזהב עָשׂוּ לַבָּעַל', וכמו שאמרו רז"ל על פסוק 'וְדִי זהב וכו'. וכל זה נמשך מחחוה הכלליות שהוא חחוח ניחוף, כמו שאמרו רז"ל 'לית עבדו ישראל את העגל אלא להתיר להם וכו'', וכמבואר לעיל מזה, כי זה חלוי בזה. כי הצדיק עוסק רק לייחד קודשא בריך הוא ושכינתיה בכל מעשיו ותנועותיו, בלימודו בתורה ובכל עסקיו, ובפרט בזיווגו שהוא בחקדושה נפלאה בחינת ייחודים העליונים, בחינת 'ויצק יעקב לרחל וכו'' וכנ"ל, כי הכל אחד אצלו, עבודתו בעסק התורה ועבודתו בתכילה ותפילה וזיווג, הכל רק לה' לבד לייחד ייחודים קדושים לגלות אלקותו ומלכותו בעולם. אבל רוב העולם אינם זוכים לזה, ואפילו כשרים ודיקים אינם זוכים לזה בבלימות, כי הוא מלחמה עלומה, ובפרט בחחוה הכלליות בילוע, וכפי מה שנוטה בחחוה הזאת להנאת עלמו, כמו כן אינו זוכה שיהיה לימודו בלחות וחפות כרחוי, וכל תיקונו הוא רק ע"י הצדיק הגדול הנ"ל שיכול להכריס הכל וכנ"ל, אבל כשמגביר בו חחוות עולם הזה עד שנוטה לשמאל לגמרי, עד שנעשה לו פה לדבר על הצדיק הגדול, ומולק ומתנגד עליו וממנו לומדים שאר הסמון המגושמים יותר ויותר, עד שים שהם מוזהמים מחוד בעבירות ואיסורים גמורים רח"ל, נפרט כמלוי עכשיו המקום יכפר, עי"ז נעשים כל הקלקולים רח"ל, ועי"ז כל מריכת הגלות בעוונותינו הרבים.

ילקוט הנחל

שלבן חושב ואומר שגם התנא לא אמר תורתו אלא בערמימיות.

ומצינו בליקו"ה (חו"מ תפילת המנחה ז, ג) בדומה לעניין זה, וז"ל: וזה שאמר אליהו 'ענני ה' ענני', ואמרו רז"ל 'ענני שאכל שם וכו', וענני שלא יאמרו מעשה כשפים הם'. כי אליהו היה צריך לו לגלות אלקותו ומלכותו בעולם, להוציא את ישראל מטעות ושקר של נביאי הבעל שהיו מכשפים גדולים, והביאו את ישראל לכל הרעות רח"ל. (...) כי כן דרך הבעל דבר והסט"א, שבתחילה מטעין את האדם כמו שמטעין ע"י שקריהם ודעותיהם הנפסדות מן האמת, וכשרואין שאת לדיק לימיו שמגלה אלקותו באמת כמו שהיה לו בימי אליהו, ואינם יכולים לעמוד ולהתעלים עם נגלה ונפלא כזה, הם מהפכים הדבר ואומרים, מה זה חידוש הלא מעשה כשפים הם, ומולין אותו בכיטוף. וזה היה מתיירא אליהו, שלא יאמרו שאליהו הוא בוודאי מכח גדול ויודע בקמע וכיטוף יותר מנביאי הבעל, וכל הכח היה ע"י מעשה כשפים. ועל זה התפלל בתפלתו ה' את ליבם ועיניהם של ישראל, שיתפללו על האמת לאמיתו שהוא גם מן השמים לגמרי, ברצון הש"ת הנורא היתיד יתברך שיגמור תפילת הצדיקים, ולא יאמרו מעשה כשפים הם. וכן מתנהג עתה בכל דור, שכשבא צדיק גדול ונורא שמגלה חידושים שלא הפשר לשומען בשום אופן, שרואין שהוא רק מורה מן השמים, שלי הפשר בשום אופן בשכל אנושי (וכמו שמבואר מזה בהקדמת הצן חייס ני"ש), מתחילה מוהרים להתעלן מהם וכו', אבל כשרואים שזייכים קצות ומגלה את חידושי נורחים שלי הפשר להתעלן מהם וכו', הם אומרים מה זה חידוש, בוודאי היה מכח גדול ונפלא ויכול לומר פסוקים ותידושי תורה וגם רמזי חיבות וחירופי חותיות, כמו שמגלים כמה חכמים ותומרים גדולים שאינם לצדיקים כלל ותומרים שאמר תורתו אלא בערמימיות' וכו'. אבל הצדיק האמת בעצמו יודע שאינו מדבק עצמו לצדיק כביכול ב"ה. ועל שהוא מבזה הצדיקים, ייכרת ממקום למקום ויהיה גולה נע ונד בארץ, אז ייכנע לבבו הערל ויכיר מעלת הצדיקים העובדים ה' באמת (נועם אלימלך פ' שלח). **כל** המבזה תלמיד חכם נקרא אפיקורוס ומגלה פנים בתורה ואין לו חלק לעוה"ב, והוא מן המורידין ולא מעלין, ואין מחללין עליו שבת. אוי לנפשו כי גמל לו רעה עד שֶׁיְּבָצֶנָּה את החכם (בית אברהם כ).

דובר על צדיק

מי שדובר על צדיק, לסוף שנתבזה בעיני כל (ספר המידות כבוד ב).

ע"י לשון הרע אין לאדם חשק ללמוד. גם מבזה את הצדיק (ספר המידות לשוה"ר ח).

ע"י שדוברים על הצדיק, ע"ז נתגבר הפילוסופיא בעולם וכן להיפך (ספר המידות מריבה ח"ב, א).

הדיבורים שדוברים על הצדיק לסוף שדבריהם נתפך עליהם ונופלים למשכב (ספר המידות צדיק קנה).

מי שדובר על הצדיק בידוע שהוא גדלן (ספר המידות צדיק רד).

אי אפשר לזכות לעוה"ב כי אם מי שהוא צדיק, ורוב בנ"א אינם צדיקים, רק בכוח הצדיק האמת שמצדיק אותם ע"י הטוב שמוצא בהם, ע"ז גם הם נקראים בשם צדיקים וזוכין לחלק לעוה"ב. אבל זה שמבזה את הצדיק, בוודאי אינו צדיק, ואין מי שֶׁיְּזַכֶּה ויצדיק אותו, על כן אין לו חלק לעוה"ב (ליקו"ה נזיקין ה, כא).

זה שחולק על הצדיק האמת, כל המצוות שלו הם רק כקוף בפני אדם וכו', כי אין ממש בהטוב שלו כי אם ע"י הצדיק, ויעטרך לסבול מה שיסבול בכמה גלגולים עד שהצדיק יחזור ויתקנו מחדש לגמרי (ליקו"ה שלוחין ה, מז).

זה דרך ישיבת הלצים הרשעים, בתחילה מרבין בדברי הבאי, כעניין שנא' 'וקול כסיל ברב דברים', ומתוך כך באין לספר בגנות הצדיקים, כעניין שנא' 'תאלמנה שפתי שקר הדברות על צדיק עתק', ומתוך כך יהיה להן הרגל לדבר בנביאים ולתת דופי בדבריהם, כעניין שנא' 'ויהיו מלעיבים במלאכי האלקים ובוזים דברים ומתעתעים בנביאיו', ומתוך כך באין לדבר באלקים וכופרין בעיקר, כעניין שנא' 'וַיְחַפְּאוּ בני ישראל דברים אשר לא כן על ה' אלקיהם' (יד החזקה טומאת צרעת מז, ו).

אלו בנ"א שמדברים על צדיק עתק בגאוה ובוז, עליהם אמר הכתוב 'שלח ידיו בשלמיו חלל בריתו'. פירוש, מי ששולח ידו בשלומי אמוני ישראל, היינו צדיקים ואנשים כשרים, והו סימן שבוודאי חילל בריתו, והוא 'מקרה הוא בלתי טהור וכו'', ולזה 'אמר אלקים מה לך לספר חקי' (נעש"ט עה"ת פ' קדושים).

אותן הלומדים התורה בלא דעת, לא די שאינו מרפא עצמו מחולי מידות רעות ע"י התורה, אלא שהתורה נעשה לו סם המוות, ומתגברין עליו חולאים רעים, מידות רעות. ולא די שאינו מדבק עצמו לצדיק אמת כדי שיתקן ויעלה את נפשו, אלא שדובר עתק על צדיק, ומוצא כל מידות רעות שבו בתוך הצדיק (מקור מים חיים פ' נח). **המדבר** על הצדיקים ופוער פיו עליהם בחירופיהם וגידופיהם, אשר נחשב בעיני הבורא ית"ש כאילו מדבר עליו חלק לעוה"ב, והוא מן המורידין ולא מעלין, ואין מחללין עליו שבת. אוי לנפשו כי גמל לו רעה עד שֶׁיְּבָצֶנָּה את החכם (בית אברהם כ).

ואני תפלה

וְאֲזַכֶּה לְהַאֲמִין בְּךָ
וּבְצַדִּיקֶיךָ הָאֲמִתִּיִּים.
וּבִירֵאֵי הַשֵּׁם הָאֲמִתִּיִּים.
וְלֹא יָבֹא בְּדַעְתִּי שׁוּם הִרְהוּר וּמַחֲשָׁבָה לְהִתְרַחֵר אַחֲרֵיהֶם חַס וְשָׁלוֹם. מִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יֵצֵא עָתָק מִפִּי עֲלֵיהֶם חַס וְשָׁלוֹם, וְלֹא אֲדַבֵּר עֲלֵיהֶם שׁוּם דִּבּוּר כְּנֶגֶד כְּבוֹדָם, רַק אֶזְהֶה לְכַבְּדָם וּלְהָאֲרִם תָּמִיד בֶּאֱמֶת, בְּגוּפִי וְנַפְשִׁי וּמְאֹדִי בְּכָל מִינֵי כָבוֹד וְיִקָר וְתִפְאֶרֶת. וּתְזַכֵּנִי וְתַעֲזְרֵנִי וְתַצִּילֵנִי שֶׁלֹּא יְהֵיֶה נִשְׁמַע לְאָזְנַי שׁוּם דִּבְרֵי תּוֹרָה הַיּוֹצְאִים מִפִּי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁאֵינָם הֲגוּנִים וּכְשֵׁרִים, שֶׁהֵם נִקְרָאִין "תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁרֵּין יְהוּדָאִין". וְתַרְחִיקֵנִי בְּרַחֲמֶיךָ מֵהֶם, וְלֹא אֶשְׁמַע וְלֹא אַקְבִּיל תּוֹרָה מֵהֶם. וְתַרְחִיקֵנִי וְתַבְדִּילֵנִי וְתַפְרִישֵׁנִי מִגַּבְּיהֶם, מֵהֶם וּמִתַּלְמִידֵיהֶם. וְתַצִּילֵנִי אוֹתִי וְאֶת זַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי וְאֶת זֶרַע זַרְעֵי וְאֶת כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל מִכָּל מִינֵי הִתְנַגְּדוּת חַס וְשָׁלוֹם כְּנֶגֶד יִרְאֵי הַשֵּׁם, שֶׁלֹּא יִמָּצֵא בְּנוֹ שׁוּם מִתְנַגֵּד וְחוֹלֵק עַל יִרְאֵי הַשֵּׁם הָאֲמִתִּיִּים. וְלֹא יִתְגַּלְגֵּל עָלַי וְיֵינוּ חַס וְשָׁלוֹם שׁוּם חֲרוֹף וּבִזָּיוֹן בָּעֹלָם עַל יִרְאֵי הַשֵּׁם בֶּאֱמֶת. רַק נִזְכֶּה לְכַבְּדָם בְּכָל מִינֵי כָבוֹד, לְהֶחֱיוֹתָם וּלְסָמְכָם בְּכָל מִינֵי סְמִיכָה. וְנִזְכֶּה לְמַסֵּר נַפְשֵׁנוּ וּמְאֹדֵנוּ עֲבוּר יִרְאֵי הַשֵּׁם בֶּאֱמֶת

(ליקו"ת כח).

מתחילה לבחי' חיבוק ואח"כ לבחי' נישוק וכו'. דהם רציפו לעיל (תות ג') 'ויכך לקראתו, ומתפק ומנשק לו וכו' שה'נשיקין' זה בחי' התדבקות רוחא ברוחא (כמבואר לעיל תות ז' במתמר), ומוסיף ומבאר עתה שזה רמז קוד עניין החיבוק, נישוק וייחוד כמובא בזוה"ק ובתריז"ל, המרמז על עלייה המלכות לשורשה, בבחינת העלמת המוחצ"פ לשורשה, כידוע. ומפתח לקוח העניין, נקדים ונביא הודעה כללית בדבר הכינויים, כפי שביאר בעל הממתק מדבש בהקדמת ספר המידות (פתיחה עמ' עז), וז"ל: צריך לדעת, שדבר גלוי הוא כי אין למעלה לא גוף ולא כוח הגוף מלילה, וכל הדמיונות והציורים שמזכירים בספר הזוה"ק ובשאר ספרי קבלה, לא מפני שהם כך למעלה ח"ו, חלילה החוץ, שיוכל האדם להבין דבריהם עליונים רוחניים שהם גבוהים מתפיסת ורעיונות. כי גם בפסוקי התורה מזכר דבר זה, כמ"ש 'עיני ה' אלהיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה', 'עיני ה' אל דרשיך', 'עיני ה' אל הארץ', 'וישמע ה'', וירח ה'', 'ויבדר ה'', וכהנה רבות, וגדולה מכולם מה שאמר הכתוב 'ויבנה מלקיש את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו' וכו' וקבה וגו'. ואם התורה עצמה דיברה כך, גם אנחנו נוכל לדבר כלשון הזה, עם היות שפשוט הוא שאין למעלה מלא חורות דקים בתכלית הרוחניות בבחי' נתפסים כלל, כמ"ש 'כי לא ראיתם כל תמונה'. ונוסף הקדמה נוספה בתורות הייחודים והזיווגים המזכירים בספרי הקבלה ובספר הזהר, כפי שכתב בעל הממתק מדבש בספר שערי זהר (שער ט, ח) וזה"ל: בכללות נבחר, כי סדר התחלות השפע של העולמות וכיוצא בהם, הוא בבחינת משפיע ונשפע, כי כל בחינה עליונה משפעת לבחינה שתחתיה. (...) ומה שתלוה כיוצא זכר ונקבה וזיווגין ונשיקין וכדומה, תדע כי פירוש 'זכר' הוא המידה המשפעת, ו'נקבה' היא המידה המקבלת את השפע. וסוד הזיווג, המיוחס אל הספירות, הוא תיכור ודיבוק שם הקדוש של בחינת הזכר שהוא המשפיע, עם שם הקדוש של בחינת הנקבה שהיא המקבלת, ועניינו הוא התחברות הגבורות של הנקבה, עם החסדים של הזכר, ושיתוף מידת הרחמים עם מידת הדין שהיה בבחינת העולם, הוא עלמו סוד הזיווג. וסוד הנשיקין הוא דביקות רוחא ברוחא, דהיינו דביקות רוחניות הספירות זה עם זה. ועי' מטה במילוא"ם ד"ה 'ממתלה לבחי' חיבוק ואח"כ לבחי' נישוק' דברי הפרד"ר המבארים ענייניס אלו היטב.

ד ודע שזה מכוון מאת השי"ת, שהקב"ה מפיל איזה צדיק גדול בפיו של הלמדן. היינו הלמדן דובר רעות על הצדיק, כדי שהצדיק יקח התורה שבע"פ, היינו השכינה, מהגלות שבפה הלמדן. ומעלה אותה לשרשה, ממדרגה למדרגה. מתחילה לבחינת חיבוק, ואח"כ לבחינת נישוק, ואח"כ לבחינת זיווג.

כדי שהצדיק יקח התורה שבע"פ היינו השכינה מהגלות שבפה הלמדן ומעלה אותה לשרשה. וכמ"ש בליקו"ט (יו"ד רמ"ג הגז ה, יח): עתה נבוז"ה בגלות הממרון הזה שנמשך ממשך מיניס ומחלוקת שהי' בניס בשמרו"ל, וכן ע"י המחלוקת שעל הלדיקי למת בכל דור עד שנמשך למת מרגה, וכל הקרניס והרשעים מתגברים ע"י הת"ח הרחוקים מנקודת המת ולימודם שלא לשמה וכו' וכנ"ל, על הגלות הזה נאמר 'ותרד פלאים' כנ"ל, בחי' 'והיה כאשר תריד וכו'. ועתה כל מקוותינו שיתתקן הכל בשלימות ע"י משיח לקיומו שיבוא ב"ב, שיוכל לירד לעומק הירידה והנפילה של הדיבור של הלכות התורה שנפלו עתה למטה למטה מתות, עד שמדברים תירופים וגידופים ולימנות על לדיקי וכשרי המת שלא היו כוחת מעולם, והוא יכול לירד גם לשם ולהעלות הדיבורים משם ולברר בחכמתו הנפלאה ולעשות מהם הלכות וליימד יחודים נפלאים עי"ז כנ"ל, ועי"ז יתתקן הכל. וזה שאמר בלעם כשהתנבא על הקץ המחרון 'וישראל עשה חיל', ומרגומו 'וישראל יגלה בגבסין', היינו עוסק העשירות שיהיה לישראל ע"י 'וְיָרֶךְ מיעקב והמדיד שריד מעיר וכו'', 'וירד' דייקא, שמשיח יהי' רודה ומושל בכל ע"י בחי' 'וירד' דייקא, שיוכל לירד לעומק הירידה להעלות משם ההלכות, שזהו בחי' 'וְיָרֶךְ מַיִם עַד יס וכו', שיוכל לירד לעמקי יימים ומהומות להעלות משם כל ההלכות וכל הלילוות שנפלו למקום שנפלו ע"י פגם הברית, כי זה תלוי זזה כנ"ל, והוא יעלה ויבדר הכל. ועל כן משיח לא יעסוק בשום מלחמה בתרב כ"פ בפה לבד, כמ"ש בסי' ג' שכל כלי זיינם של משיח וכל המלחמות שיבואו הכל בתפילה לבד, וכמ"ש 'לא יאשו גוי אל גוי חרב ולא יִלְמְדו עוד מלחמה', שיבטל המלחמות והחרב מפי' מֵבֵין האומות, וכל זה ע"י שיעלה כל ההלכות ממקום שנפלו וכו' כנ"ל, כמ"ש סם שם בתומו עניין שמחמיל (ישעיה ג) 'והיה נחמרית הימים נכון יהיה הר בית ה' וכו' וילכו מלרכיו וכו' כי מציון תצא תורה וכו' ושפט בין הגויס וכו' וכתתו חרבותם לאתים וכו'', היינו שכל התיקון ע"י הביהמ"ק שמשם תצא תורה ו'דבר ה' זו הלכה' נבורה, שיעלה ויבדר כל ההלכות ממקום שנפלו בתכלית הזיכוך והטלימות, ולא יהיה עוד מחלוקת והתנגדות כלל, ויהיה שלוס מופלא בעולם, ועי"ז יתתקן הכל וכנ"ל.

ואח"כ לבחינת נישוק וכו'. וכתב בחי הגמל (יב): עיין בליקוטי הלכות רמ"ת הגז הלכה ה', שזה ג"כ מרומז בפסוק 'ויגש יעקב לרחל המבואר בפניס לעיל, שיעקב העלה את רחל שהיא התושבע"פ מבחי' נבן, שהוא הת"ת שד יהודי המתנגד הדובר על לדיק עתה, לבחינת נישוק, שזה בחינת 'ויגש יעקב לרחל', ואח"כ היה זיווג יעקב ורחל להעלות אותה לבחינת זיווג, כי כל עבודתו של יעקב אינו הכל כדי לברר ולהעלות בחינת רחל היא התושבע"פ, מבחי' נבן ת"ת שד יהודי ממדריגה למדריגה. ועי"ש גם שאר כל הפרטים קובצת הולכת ע"פ התורה הזאת, כפי הכלל שאר בידינו, כשמביא פסוק אחד שמנ"ך גם הענייו שלפניו ושלאחריו מדבר מזה הענייו, כדרכו בקודם בכל הספר (ועי' בכלל החמישי מח"י כללי הענייו לרמב"ן).

מילואי חכמה

מתחילה לבחי' חיבוק ואח"כ לבחי' נישוק. ובילאר בפרד"ר (שער ח, כח) גם עניין החיבוק והנישוק, וז"ל: הנראה בפרק זה הוא נקרא חיבוק המשל בזיווג הענייו של החיבוק והנישוק. (...) הייחוד הזה נקרא חיבוק שהוא ע"י השמי זרועות 'שמלו שמת לרשי וימינו תחבקני' (שה"ש ב), והכוונה, כי המלכות מקדיש השמאל אל הימין, והימין 'שמלו' שהוא הגבורה הקודמת אליה בדפיכתו, ואמ"כ 'וימינו' שהוא החסד, שהוא הדרום המוחז במערב שהוא המלכות, ועליו נאמר 'וימינו תחבקני', וזהו הנקרא חיבוק אל הייחוד העליון. (...) למדנו עניין החיבוק אל הזיווג העליון שהוא ע"י שהחסד מתייחד בתפארת, והתפארת מתייחד בנפון שהוא הגבורה, והגבורה חוזר במלכות, והחסד חוזר במלכות, וזו המלכות והתפארת מחוברים וממוחדים יחד, בסוד 'שמלו שמת לרשי וימינו תחבקני' כדפירשתי. והטעם שאין להם חיבוק וקירוב אלא ע"י החסד והגבורה הוא, לפי שהמלכות היא יסוד העפר, ומטעמו שהוא קר ויבש, והתפארת הוא יסוד החויר והוא חם ולח, והרי הם הפכיים בטבעם זה מזה, אזה חם ולח וזה קר ויבש, ולפי שהעפר להם להשחוח ולהשליט אם לא ע"י המים והאש שהם ממעיינים ביניהם, שהמים קרים ולחים משחוים אל הרוח בקרירותו, והאש חם ויבש משחוה אל העפר בניבושו ואל החויר בחימומו. והרי שהם מתייחדים עם היותם הפכיים ע"י אש ומים שהם הגבורה והחסד בדפירשתי לעיל. והייחוד הזה מתמיד בזהר בכמה מקומות. (...) ואמר שהתעוררנו בעניין החיבוק נבוז בניאור רזיו שנאמר הנשיקה היא נפה, כי בן כתיב 'ישקני מנשיקות פיהו', וכן ביאורו בזהר ב' נח (ע ע"ב) וז"ל, כב'ישקני מנשיקות פיהו', לא הוא ביאוכמא עילאה, דנפקא רשותא משומא לנשקא, ולא נפיק מחוטמא כל שבא נפקא. הכא כל אתמר פומא לנשקא נפיק בשא, בשעומא, בשביכו לאחבא, בתמדבקותא דנייתא. ובגין כך 'כי טובים דדיך מיין וכו'. ומחוכו נתבאר שהיו הנשיקה הזאת ע"י הגבורה שנשם הנפעת יין המשכר בשער ערכי הכינויים (פרד"ר שער כג), אלא הנשיקה הוא נפה שהוא רחמים יותר ומשוכ יותר, שמן החוטם נפעמים יוצא הדין, אבל הפה הוא רחמים, וע"י הנשיקה מתעורר כוח הגבורה, נשוב שפע ויקבל הדיבוק מהפה לחוטם, ומשם לשאר הגוף, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער כב) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער כג) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער כד) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער כה) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער כו) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער כז) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער כח) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער כט) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער ל) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער לא) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער לב) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער לג) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער לד) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער לה) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער לו) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער לז) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער לח) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער לט) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער מ) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער מא) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער מב) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער מג) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער מד) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער מה) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער מו) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער מז) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער מח) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער מט) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער נ) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער נא) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער נב) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער נג) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער נד) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער נה) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער נו) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער נז) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער נח) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער נט) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער ס) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער סא) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער סב) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער סג) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער סד) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער סה) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער סו) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער סז) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער סח) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער סט) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער ע) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער עא) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער עב) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער עג) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער עד) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער עה) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער עו) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער עז) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער עח) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער עט) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער פ) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער פא) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער פב) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער פג) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער פד) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער פה) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער פו) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער פז) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער פח) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער פט) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער צ) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער צא) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער צב) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער צג) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער צד) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער צה) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער צו) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער צז) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער צח) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער צט) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער ק) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קא) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קב) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קג) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קד) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קה) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קו) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קז) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קח) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קט) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קי) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קיא) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קיב) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קיג) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קיד) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קטו) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קטז) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קיז) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קיח) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קיט) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קכ) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קכא) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קכב) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קכג) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קכד) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קכה) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קכו) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קכז) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קכח) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קכט) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קל) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קלא) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קלב) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קלג) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קלד) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קלה) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קלו) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קלז) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קלח) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קלט) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קמ) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קמא) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קמב) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קמג) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קמד) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קמה) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קמו) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קמז) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קמח) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קמט) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קנ) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קנא) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קנב) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קנג) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קנד) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קנה) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קנו) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קנז) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קנח) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קנט) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קס) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קסא) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קסב) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קסג) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קסד) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קסה) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קסו) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קסז) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קסח) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קסט) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קע) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קעא) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קעב) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קעג) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קעד) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קעה) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קעו) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קעז) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קעח) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קעט) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קפ) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קפא) שהנשיקה היא מבחי' הדעת, ולכן נקראת הנשיקה מפי הגבורה, ולא מפי החסד, ועי' בפרד"ר (שער קפב) ש

בתחילה היא ירוקה כחבצלת. ומובא בליקו"ה (יו"ד למשיב הנז ס, ז) בביאור במ' זו בקצה לג' הרגלים, וז"ל: עיין בהמורה הנ"ל מין מצוחר במינח מיבוק ניסוק זיווג וכו', שהחיבוק נעשה ע"י שהנדיק מקבל הייסורין בהסנה ומשם בהייסורין שים לו מהמולקים וכו', וזה במינח מיבוק, במינח 'ויימינו מחבקני', שעי"ז מעלה הסכינה לבמינח 'לחי מבצלת', במינח 'בינה ליבצ', במינח 'וירק לת מניכיו וכו'. וע"פ זה נוכל לבאר בפרטיות שהשלוח רגלים שהם פתח שבועות סוכות, הם כנגד במינח הנ"ל שהם חיבוק וכו'. כי פתח כנגד במינח מיבוק שהוא בבמינח ימין וכו', שזהו במינח פתח שהיא בבמינח ימין, בבמינח מברהם כמובא, וזהו במינח 'וירק לת מניכיו וכו'', שזה היה ע"י מברהם גליל פתח שלו רדף לת המלכים כמו שאמרו רז"ל, ושם נאמר מקרא זה 'וירק' וכנ"ל, ומו עולה הסכינה בבמינח 'לחי מבצלת', 'ירוקה כחבצלת', מחמת שעדיין אין לישראל מעשים טובים, כי היה קודם קבלת התורה, וכל הגאולה היתה מבחינת בינה שהוא במינח יובל כמו שמימר בזהר הקדוש, שזהו במינח 'וירק' הנ"ל כמו שמבואר שם בהמורה הנ"ל וכנ"ל. ובשבועות מז הוא במינח ניסוק, בבמינח 'יסקני מנסיקות פיהו', שנאמר על קבלת התורה כמו שאמרו רז"ל. ועל כן שבועות הוא בבמינח יסמך כמובא, שזה במינח קבלת התורה מפי הגבורה ע"י קול שופר של חֵילוֹ של יסמך כמו שאמרו רז"ל, כי ייחוד הנסיקין הוא ג"כ במינח זיווג גמור, רק שהוא במינח ייחוד עליון גבוה מאוד, שזה הייחוד מי יפצר לייחד כי אם ע"י מס"נ על קידוש ה' כמובן בכתבי האר"י ז"ל, שזהו במינח יסמך שמסר נפשו על קידוש ה' בשעת העקידה. וזה במינח רבי עקיבא שיהיה נשמתו בנסיקה ג'/חמד', שהוא עיקר מסירת נפש על קידוש ה'. ובסוכות מז עיקר הזיווג הגמור בשמיני עצרת, שהוא הנוקבא עולה בעלת הטיפה וכו', כי מז עיקר הזיווג הגמור, שזהו במינח יעקב, במינח 'ויעקב נסע סֻכֹּתָה'. ועל כן יעקב היה מיטתו שלימה בלי פסול, כי מברהם וליצחק נע"פ שזכו לייחד ייחודים גבוהים מאוד בבמינח מיבוק וניסוק, אבל בשבע ומשך הייחוד למטה לא היה עדיין בחלית השלימות, ועל כן עדיין למטה היה חיסר פסולת, במינח 'שמעלת ועשו', אבל יעקב היה כוחו גדול כ"כ, עד שגם זיווג הגמור למטה לא היה שום לד מחיזה להסט"ח, ועל כן היתה מיטתו שלימה, כמ"ש 'ויסעו יעקב על רחם המטה', שהיתה הסכינה שם, כי המשיך הזיווג הגמור בקדושה העליונה בלי שום מחיזת פסולת כלל.

אני חבצלת השרון בתחילה היא ירוקה כחבצלת וכו'. בשמות רבינו שור בדבריו חלק מדרשת התריו"ל בפירושו לספרא דצניעותא העוסק בסדר עליית הסכינה מהגלות ועד לזיווג בעולם התגילות, ולשמר מכן מבאר רבינו כיצד כל הנ"ל נעשה ע"י הלדיק שמעלה התומצע"פ מהגלות שבפה הלמדן, לשורשה. (ועי' בד"ה הנה 'לשמר יקרוקת היתה' שם מובאים בחמלית דברי התריו"ל הנ"ל). במינ בשה"ש (ג, ו–ג): מִי זֹאת עֹלָה מִן־הַמִּדְבָּר כְּתִימֹרוֹת עָשָׁן מְקֻטֶּרֶת מֹר וּלְבוֹנָה מִכֹּל אַבְקַת רוֹכֵל: הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה שִׁשִּׁים גִּבֹּרִים סָבִיב לָהּ מִגִּבֹּרֵי יִשְׂרָאֵל: כֻּלָּם אֲחֻזֵי חֶרֶב מְלֻמְּדֵי מִלְחָמָה אִישׁ חַרְבּוֹ עַל יְרֵכוֹ מִפַּחַד בַּלֵּילוֹת: אַפִּרְיוֹן עָשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֵעֲצֵי הַלְּבָנוֹן: עַמּוּדָיו עָשָׂה כֶסֶף רְפִידָתוֹ זָהָב מֶרְכָּבוֹ אַרְגָּמָן תּוֹכוֹ רָצוּף אַהֲבָה מִבְּנוֹת יְרוּשָׁלָ͏ִם: צְאֶינָה וְרֶאֶינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ: ויתי דף רכח ע"ח, תמור דף קז ע"ח), **כמו שאמרו** חֲמוֹתִים בֵּן רַעְיָתִי בֵּין בָּנוֹת: ומ"ש בשה"ר (ב, ו): רבי יוחן אמר, 'לחי מבצלת', לח היה מבצלת, ולח היה שושנה. אלא כל זמן שהיא קטנה הוא קורא לאמה 'מבצלת', הגדילה קורא לאמה 'שושנה'. ולמה נקרלת מבצלת, שחבויה בלילה. ומ"ש בזהר (ויתי, רכח ע"ח): בד"ה חז, בקדמיתא ירוקה כחבצלת דטרפין דילה ירוקין, לבתר 'שושנת', סומקא בגוונין חיוורין, שושנה בשית טרפין. 'שושנת', לשתניעת גוונהא ושתניעת מגוונא לגוונא. 'שושנת', בקדמיתא 'מבצלת', בעידנא דבעיא לאזדווגא ביה במלכא ליקרי 'חבצלת', בתר לשתדקא ביה במלכא בחינון נשיקין ליקרי 'שושנת', בגין לכמיב (שה"ש ה) 'שפתותיו שושנים'. 'שושנת העמקים', להיא משנייא גוונהא, זמנין לטב וזמנין לביש, זמנין לרחמי זמנין לדינא. ופירש הממוך מדפס (שם): **ירוקה כחבצלת.** הנה הוקשה לו, הלא חבצלת היא ירוקה, ושושנה היא לחומה, ואיך קורא להסכינה בשמות וגוונים ממולפים. לכן אמר שבתחילה היא ירוקה כחבצלת שהעלים שלה ירוקים, שהסכינה קודם הייחוד היא בסוד הדין בלי המתקה, ואז היא בחינת ירוקה כחבצלת. ואמר הייחוד היא נעשית בשושנה לחומה המעורבת בגוונים לבנים, שזו כבר קיבלה מזיעה מנפין התסדים והגבורות ונמתקו לחוסה דיניה בלובן התסד. **שושנה בשית טרפין כו'.** 'שושנה' יש בה לותיות 'שת', לפי שיש לה שיסה עלים, וכנגדם יש להסכינה שיסה קצוות. ועוד, 'שושנת' הוא מלשון השתנות, שמשנה לת הגוונים שלה, והיינו שמשנה לת פעולותיה והנהגותיה. **לשזווגא ביה במלכא.** שהוא יציר לנפין. **כנגין דכמיב שפתותיו שושנים.** על שם שבעניין הנשיקין הוא בשפתיים שהם לחומות כשושנה. **מסניף גוונהא כו'.** משנה גוונים, היינו הנהגותיה. וזהו לפי מעשה התחתונים, (...) לפעמים לטוב במידת התסד ע"י מיכלל, ולפעמים לרע במידת הגבורה ע"י גבריאל, ולפעמים לרחמים במידת התפארת ע"י חוריאל, ולפעמים לדין במידת המלכות ע"י רפלל. ועיין גם בזהר (תמור, קז ע"ח), שם נאמר מאמר זה בלשון דומה.

חבצלת

'אני חבצלת השרון שושנת העמקים', כדרך שהשושנה הזו נאה כך ישראל נאים במעשיהם מכל האומות (שה"ש זוטא ב).

'אני חבצלת השרון', אין השרון אלא שהיא שרה למקום למי שברא את העולם (שם).

חבצלת היא שושנה (רש"י שה"ש ב, א).

חבצלת השרון נקרא המלכות (קה"י, חבצלת).

חבצלת נתכנה השרון עבור שהיא משוררת למלך (שם).

חבצלת גימט' עשר פעמים ב"ן ו"י כוללים והוא מלכות שכל עשר ספירותיה הן הוי"ת דשם ב"ן (שם).

יִלְקוּט הַנְּחָל

לו כוח להילחם כנגד המלכים שהיה צריך לכבוש, בבחי' 'ושמע מלכותא וקטליה וכו'' ע"ש (בפוף המאמר), שע"י שמבררין ומעלין ההלכה מנפילה, עי"ז נופל הסד יהודי וכו' שהוא בחי' מלכות הרשעה וכו' ע"ש. וזה שאמר המלאך מרב שלופה בידו, ויהושע היה מסופק ושאל לו 'הלנו אתה וכו'', כי המלאך רמז לו זאת שים מרב שלופה, שהיא בחי' גבורות בחי' שמאל, שמשם התגברות המולקים, על כן צריכין לעשות בתורה ולידל לעומקה של הלכה לבררה ולעלותה כנ"ל, שע"ז עיקר כוח המלחמה כנ"ל, רק שים זאת בל' בחינות, כי כשזוכין לבחי' בשלימות אין צריכין שום מרב כלל וכנ"ל, וכשמבררין ומין הבירור בשלימות, אז מועיל הבירור שע"ז יכולין לעשות המרב ולהילחם וכנ"ל, אבל העיקר הוא עסק התורה לידל לעומקה של הלכה כנ"ל, וזכה אז ע"ז שכבש יריחו בשם בלא מלחמה ומרב, רק ע"י קול שופר.

מִילּוּאֵי חָכְמָה

הבינה, יין המשומר, יין המשמח, והיינו 'בשמע בקשתם בהבינו לתפוין' דקמאר. ועוד הוסיפו בביאור הנשיקה הזאת בפ' משפטים (קכד ע"ב) וז"ל בה"י'יסקני מנסיקות פיהו', מאי טעמא 'יסקני', 'יתהבני מיבעי ליה, אלא 'יסקני'. אלא הכי תניען, מאי 'נסיקות', לתדבקותא דרוחא ברוחא, דבגין כך נשיקה בשפה, דהא פומא לשפוותא ומקורא לרוחא הוא, ועל דא נשיקין בפומא בתביבותא, ודבקין רוחא ברוחא, דלא תתפרשן דא מן דא. ועל דא מאן דניסק נשמתיה בנשיקה, מתדבק ברוחא ברוחא לתתא, ברוחא דלא מתפרשא מיניה, והיינו מיקרי נשיקה. ועל דא אמרה כנסת ישראל 'יסקני מנסיקות פיהו', לתדבקא רוחא ברוחא דלא יתפרש דא מן דא לע"ל. ועל כן עשה יהושע בני ישראל חתוך בשר הערלה וכו' שיהיו השיריים שפירים שם בספירות הוא לתדבקותא דגופא בגופא, דהיינו בספירות בחינותיהן החיצוניות, למנע הנשיקה לתדבקותא דרוחא ברוחא, בסוד פנימיות ונשמה לל הספירות, היותם מתדבקות ב' הרוחות הפנימיות יחד בלדם הנוסק למחוקקו בפיו, כי ע"י הפה הוא מייחד פה עם פה, נשימה בנשימה, והיינו נשמה בנשמה, רוחא ברוחא. והכלל העולה לנינו בעניין הפה והנשיקה מלקת מקומות מהזהר הוא, כי הפה הוא עניין המלכות בבחינתה הנעלמת בתפארת, ולרך בה מוצל הרוח הפנימי הנעלם בתפארת, וכן הרוח הפנימי הנעלם במלכות, ועל ידם הנשיקה. ועניין הנשיקה מתעוררות מפנימיות הספירות המאיר מהמין קוף, ועניין זה הוא, שכמו שהם מתייחדים מלד הבחינות החיצוניות של הספירות, כך יתייחדו מלד הבחינות הפנימיות של הספירות.

חבצלת השרון וכו'. ומ"ש בפל"ה (שער התפוחים, עמק בריכה עב): 'שושנת העמקים', על שם שהכלה כלול יופי נקבית בשם זה, וכמו שאמרה על עלמה 'לחי מבצלת השרון שושנת העמקים', ו'מבצלת' הוא הנקבי 'מבקר', והוא יחוד על שם 'לפתר יקרוקת היתה'. 'השרון', שהיא מזמרת ושרה לפני המלך שלמה. דבר אחר, 'לחי מבצלת השרון', שהיא עומדת לקבל מיס מייס מהלבנון, בעניין שכתוב 'והיה השרון לנחל'. 'שושנת העמקים', ויש בה שיסה עלין כנגד הכלה שהיא כלולה משיסה קצוות. 'העמקים', מהשומק העליון ושם היתה. ונקראת שושנה, מה שושנה זו משונה בגוונים לבן ואדום ומתסבכת מגוון זה לגוון זה, לף היא משונה במידותיה, פעם דין פעם רחמים. ודע, כי טעם שנקרלת בתחילה 'מבצלת' ואח"כ 'שושנה', יש לה סוד, והוא שכי קודם התחברה עם המלך נקרלת בן, ולפיכך ירוקה, ואחר 'חוט של תסד משוך עליה' בשבתה עם המלך, ואז נקרלת 'שושנה', בסוד 'שפתותיו שושנים'.

(המשך במעלה"ת).

אסתר ירקרוקת היתה. כלמיתא במגילה (יג ע"ב): 'ויהי מגן את הדסה', קרי לה הדסה וקרי לה אסתר. (...) רבי יהושע בן קרחה אומר, אסתר ירקרוקת היתה ותוע של תכף משוך עליה. ופירש"י (שם) ע"ד הפשט: **ירקרוקת היתה.** כהדסה זו. **מגלח פוע של תכף משוך עליה.** מתח הקנ"ה, לכך נרמזת יפה לתומות ולתמזורים. 'אסתר' היה כינוי להצפינה, שבעת עלייתה ע"י כמי' במיזוג נעשית 'ירקרוקת היתה', כדביאר האריז"ל בשער מאמרי רשב"י (פי' לפרשת לעיטעת ב) בפוד יין המשמח, ו"ז: כי אין התעוררות לזיווג כי אם מלד השמאל הבא מצינה, בפוד היין המשמח ולא תאסתר, והוא המעורר את תאסתר ולא תאסתר את המרדכי, ואז היא 'ירקרוקת היתה' כו', ואז היא 'בעיניו לעשות לה הטוב בעיני המלך', ואז היא 'נשא חן ואשר בעיני כל רואיה' (מגילה יג.) **אסתר ירקרוקת היתה. וזה בחינת חיבוק, וימינו תחבקני. כי השמחה בא מהלב, כמו שכתוב** (תהלים ד) **נתת שמחה בלבי. והלב הוא בינה, ששם יין המשמח, שהוא עלמא סתימא,** ומתמה הלב מהתלהבות גדול ומשמחה רבה להיכלל בהשי"ת ולדבקה בו, שזה עיקר שלימות התאהבה, כשהתימות הדמיים שזה בחינת יין, מתהפכין לת הקדושה להתלהב בשלהבת דרתימותת להשי"ת כנ"ל, שזהו בחינת 'עגילי זהב' ונשמתה בך, מזכירה לדיך מיין, מיצירם להנוך', כי זה עיקר שלימות התאהבה כנ"ל. וזה בחינת יין 'המשמח מלקים ואנשים', בחינת 'יין ישמח לבב אנוש', כי עיקר השמחה הוא כשמרגישין בלב יגידת מלקוחו יתברך, שמשם נמשכין כל השמחות שבעולם, בבחינת 'עבדו את ה' בשמחה וכו' דעו כי ה' הוא התלקים', שעיקר השמחה כשיודעין כי ה' הוא התלקים, בבחינת 'תכני תשמח בה'', וכתיב 'כי בו ישמח לבנו וכו', וכתיב 'שוש אשיש בה' תגל נפשי בתלקי וכו', וכתיב 'ותני בה' תעלוזה תגילה בתלקי יעני', כי עיקר השמחה הוא כשיודעין מהשי"ת, שזה עיקר התכלית והטובה שבכל הטובות, ועל כן היין שבקדושה שֶׁמְּיַיִן ומבניה את השמחה, כמו שאמרו רז"ל 'זכה נעשה לתם וכו', ועיקר הדעת הוא ידיעת מלקוחו יתברך, על כן היין משמח, כי זה עיקר השמחה כנ"ל. ועל כן 'יין מוסיפין שיר תלך על היין', כי עיקר הדביקות להשי"ת הוא ע"י תפילה ושירות ותשבחות כידוע, שהם בחינת דוד המלך עליו השלום שהוא נעים זמירות ישראל, שזהו בחינת יין המשמח כנ"ל. ועיקר השמחה שזוכין ע"י יין שבקדושה, הוא ע"י בחינת הכל"ת, ע"י שזוכין להפוך תמימות הדמיים שמשם תמיזת השבעים עכו"ם וכו', להפוך הכל לת הקדושה, לקייים המצוות בשלהבות דלתימותת ע"י תמימות הדמיים דייקא כנ"ל, שזה עיקר בחינת יין המשמח. כי יין בחינת תמימות הדמיים, וכשנכלל בקדושה זה עיקר שלימות התאהבה דקדושה שמשם עיקר השמחה, כי עיקר השמחה הוא כשנכלל בימין שהוא בחינת הכ"ת.

זה בחי' חיבוק וימינו תחבקני. וכקובץ מבוצי סנהל (חשון–כסליו תפ"מ)

מובא: בגיטה"ל מבאר לכון תחילת עליית התורה שבעל פה הוא ע"י תיבוק ימין, תפני שתחילת נפילתה היה ע"י השתלשלות בחינת שתלל, שבה היה בחינת השגיאה, שע"י כך קובלת תורתו שתי תשמעויות, לכן תחילת תיקונה ועלייתה הוא ע"י תיבוק ימין, ועי"ש עוד בענותן דבריו הקדושים. לפי דבריהם אלו יש לבאר דזהו תה שתבואר כאן, דתיבוק ימין נעשה ע"י שתעזה הלכות ונעשו הדיבורים של הלתדן הדובר עליו עתק, ותקבל חותם בשתתה ובתהבה. כי הלא דיבורים אלו נתשכים תהערתומיות שבכתב זו כשתלת את התשתעות התפוכה בתורת התגת, שבגרש ע"י השגיאה בשבפל לבחינת 'שתלול', ובכך תבואר שהקבלול וערבוב הלשונות נעשה בשאר בשתלל תתרתק תתיכון, ותפיקון הוא בכלול שזב שתלת בימיתי, שזה סוד 'ושוור תהלי' התבואר בקבל בזב בתלמד. לכן התיקון הוא שהלדיק תקבלם בתתה בחינת תיבוק יד ימין, שע"י כוללם בימיתי **ששם יין המשמח.** וכתב בליקו"ה (ירד יין שבך ג, ג): יין זה בחינת תמימות הדמיים, בשראה בחוש שהיין ושאר מיני תקקוחת התשכרין הם תתמיין הדמיים, וכמו שאמרו רז"ל (פהדרין ע) "לל תֶּבֶל יין כי יתאדם" (תשלי כג), שתאריתו דס'. ועל כן היין כלול תשני בחיותת, כמו שאמרו רז"ל 'זכה תשממו, לל זכה תשממו וכו'. כי תי שזוכה לשמות היין בקדושה בכוח של ברכה בשבת ויום טוב וכו', תזי היין טובה גדולה תליו, כי ע"י היין נתלהב הלב בשלהובין דלתימותת להשי"ת, כי היין תריס דעתו ותשמח לבבו, שתרגיש בדעתו ידיעת תשוקת דביקות תלקוחו יתברך, שזה עיקר הדעת, ותשמח הלב בהתלהבות גדול ובשמחה רבה להיכלל בהשי"ת ולדבקה בו, שזה עיקר שלימות התאהבה, כשתתימות הדמיים שזה בחינת יין, נתהפכין לת הקדושה להתלהב בשלהובין דלתימותת להשי"ת כנ"ל, שזהו בחינת 'עגילי זהב' ונשמתה בך, מזכירה לדיך מיין, מיצירם להנוך', כי זה עיקר שלימות התאהבה כנ"ל. וזה בחינת יין 'המשמח מלקים ואנשים', בחינת 'יין ישמח לבב אנוש', כי עיקר השמחה הוא כשמרגישין בלב יגידת מלקוחו יתברך, שמשם נמשכין כל השמחות שבעולם, בבחינת 'עבדו את ה' בשמחה וכו' דעו כי ה' הוא התלקים', שעיקר השמחה כשיודעין כי ה' הוא התלקים, בבחינת 'תכני תשמח בה'', וכתיב 'כי בו ישמח לבנו וכו', וכתיב 'שוש אשיש בה' תגל נפשי בתלקי וכו', וכתיב 'ותני בה' תעלוזה תגילה בתלקי יעני', כי עיקר השמחה הוא כשיודעין מהשי"ת, שזה עיקר התכלית והטובה שבכל הטובות, ועל כן היין שבקדושה שֶׁמְּיַיִן ומבניה את השמחה, כמו שאמרו רז"ל 'זכה נעשה לתם וכו', ועיקר הדעת הוא ידיעת מלקוחו יתברך, על כן היין משמח, כי זה עיקר השמחה כנ"ל. ועל כן 'יין מוסיפין שיר תלך על היין', כי עיקר הדביקות להשי"ת הוא ע"י תפילה ושירות ותשבחות כידוע, שהם בחינת דוד המלך עליו השלום שהוא נעים זמירות ישראל, שזהו בחינת יין המשמח כנ"ל. ועיקר השמחה שזוכין ע"י יין שבקדושה, הוא ע"י בחינת הכל"ת, ע"י שזוכין להפוך תמימות הדמיים שמשם תמיזת השבעים עכו"ם וכו', להפוך הכל לת הקדושה, לקייים המצוות בשלהובין דלתימותת ע"י תמימות הדמיים דייקא כנ"ל, שזה עיקר בחינת יין המשמח. כי יין בחינת תמימות הדמיים, וכשנכלל בקדושה זה עיקר שלימות התאהבה דקדושה שמשם עיקר השמחה, כי עיקר השמחה הוא כשנכלל בימין שהוא בחינת הכ"ת.

נתת שמחה בלבי והלב הוא בינה. וכתב בפל"ח (ה, יד): הנה יתוש כי 'תן הדיינן נתתקין תלת בשורתן', היינו בצינה, ש'דיינן תתערין תתנה', בצתינת (בלתתים ו) 'ויתעצב תל לבו וכו'', ושם נתתקין בשורת, בצתינת (שם ת) 'ויתמר תל לבו תסך וכו'. (...) ועיקר השמחה הוא בלב, כתי' 'נתתה שתחה בלבי', ותלב הוא בינה (פתח תליהו), עיין תתמר 'תהלה לדוד' סימן י"ב), ו'בתתערותת דלתתת תיתער לעילת', ותורה שתחה גם לתעלה כביכול (עיין זהר שתות דף קפד), ועי"ז נתתקין הדיינן בשורתן.

נתת שמחה בלבי והלב הוא בינה. וכתב בפל"ח (ה, יד): הנה יתוש כי 'תן הדיינן נתתקין תלת בשורתן', היינו בצינה, ש'דיינן תתערין תתנה', בצתינת (בלתתים ו) 'ויתעצב תל לבו וכו'', ושם נתתקין בשורת, בצתינת (שם ת) 'ויתמר תל לבו תסך וכו'. (...) ועיקר השמחה הוא בלב, כתי' 'נתתה שתחה בלבי', ותלב הוא בינה (פתח תליהו), עיין תתמר 'תהלה לדוד' סימן י"ב), ו'בתתערותת דלתתת תיתער לעילת', ותורה שתחה גם לתעלה כביכול (עיין זהר שתות דף קפד), ועי"ז נתתקין הדיינן בשורתן.

נתת שמחה בלבי. כלכתיב בתהלים (ד, ז–ט): רַבִּים תֹּמְרִים מִי יַרְאֵנוּ טוֹב נְסָה עָלֵינוּ תוֹר פָּנֶיךָ ה': נָתַתָּה שִׂמְחָה בְלִבִּי מֵעֵת דְּגָנָם וְתִירוֹשָׁם רָבּוּ: **רבים תומרים מי ילתנו טוב.** רבים תיתרים בתי יתבונן בזה"ל: **מי יתבונן כו'.** 'מי' שהיא בינה, ליצת, בו 'יתבונן', תהיינו שבו הלב תבין בצינה, שהבינה היא גלב לשתתל שהוא לד הגבורה, כי שורש הגבורה הוא בבינה שבחסד קו שתתל תבין בצינה, ובשבינה היא גלב לשתתל, והחסד הוא לימין. וכן כתב רש"י בפרשת (שם ע"ח): תניין שהלב תבין, שתתל 'ולבבו יבין'. **ששם** יין המשמח. תף לשון זו היה חלק תדברי האריז"ל בע"ל (בתקו"ת, ד"ה 'תסתר יקרוקת וכו'"), שביאר שם, שהתלכות נקראת 'גבורה תתתה' והיא בסוד 'יין המשכר', ובגלות יש בתילושים תחיזה בה, ובבינה נקראת 'גבורה עילתה' בסוד 'יין המשמח', ובעת התיקון התלכות תקבלת תבחינת 'יין המשמח' שבבינה ועי"ז נתתקים דיניה ותתעוררת בתהבה. ועיין להלן בדברי רבינו בביאור תתתר בפיוט בפ"ש: 'ונקיט תרי כסא דתתרא בידיה וכו'. ולהבין ענין ד'יין המשמח' תיתא בזהר (תרומה, קסו ע"ב): **ברוכה דברכתן** על היין, תתתי. **תלת תליהו סטרא דתדי לכולא,** על ההוא יין **לתתנטיר** בענבוי תדיה. ובגין כך ברכה קדתתה לתיתון שבע תיהו רזא דְּיַיִן. יין עביד פרי בין לעילא בין לתתא, גפן נטיל כולא ותפיק תיבא לעלתא, ותיתערו דתדוה שתלת תיהו, דכתיב 'שתלו תתא לרתשי', ולבתר 'וימינו תחבקני'. ופירש התתוך תדבש (שם): **רוכה דברכתן תל סיין.** כגון ברכת התזון, קידוש, ברית תילה, קידושין וכו'. **לתיהו סתרת דתדי לכולא.** שבשינה שבה שורש היין התשתת היא התשתת שבכל, לכך כל תיני ברכות הנאות לשתת צריך לברכה תל היין. **סטוא יין לשתנייר בשנעני תדיר.** היין התשתר בענבו תתיד בצינה, שתין לתילושים בה תגע יד. **עביד פרי.** נשתות קדושות. **גפן.** היא סוד התלכות. **ותיתערו דתדוה שתלת תיהו.** התעוררות תל שתתת היתת לתילושים בה תגע יד. **ונשתר וימינו תחבקני.** הרי שתחילה היא התעוררות השתתל, ותת"כ בא התעוררות תימין.

שהוא עלמא סתימא. כדתיתא בתיקו"ז תדש (קתת ע"ב) גבי התותיות שבפותות ושבתותות: בית'תיתא עילתה עלתא סתימא, ותיינו ת"ס, דת סתימא ודת סתימא, ת' פתוחה תלכות, ס' סתימא בינה.

יקוט הנחל

מז"ל הרי תיקנו תת כוד תבחינות על היין, ותדוע תיקנו זתת כך. תלת שהוא הלד שתשתת תת הכל, היינו על היין תתשותר בענבוי תתיד. ובבחינה זה הברכה הרתשונה של השבע ברכות היא ברכת היין. כי היין עושה פירות בין לתעלה ובין לתטה, ותת"כ הנאן תקבלת תת הכל והיא תוציאה פירות לעולם, כי התעוררות השתתה היא תלד שתתל, ותת"כ 'שתלו תתא לרתשי', ותת"כ תכן 'וימינו תתבקני'.

בח פימת עליונה (בינה) היא עולם השתות והנעלם, וסי תי"ס, תי' פתוחה ותי' סתומה, ס' סתומה בינה.

אסתר

בחי' אסתר עצמה היא בחי' נקודת תלכות דאצילות, שירדה ונתלבשה למטה בראש עולם הבריאה, בסוד 'לכי ומעטי את עצמך'. ולהיותה מסתתרת ומתלבשת שם למטה בראש הבריאה, נקראת אסתר. וזהו סוד תה שאמרו בזוה"ק 'ונקראת אסתר ע"ש דסתיר לה קוב"ה' (שער תהקדמות צאן).

אסתר. כינוי להסתרת השכינה שהיא בגלות, ושמא עילאה לא אתקיים בקיומיה (אור תמאיר, אסתר).

אסתר היא תלכות תמקבלת מקו האמצעי דעת תפארת ויסוד, וז"ס שאמרו רז"ל 'אסתר ירקרוקת היתה', כי קו האמצעי הוא בחי' ירוק כנודע, 'אלא שנוטה לצד ימין, בסוד 'מַשֶּׁה כלפי חסד' (קה"י, אסתר).

אסת"ר מספרה בגימ' שושנ"ה (שס).

אסתר, ידוע שהיא סוד התלכות. שני פעמים ש"ך ואהי"ה גימ' אסת"ר (שס).

יין המשמח / יין

התלהבות שבקדושה נקרא 'יין המשמח', ואש זרה נקרא 'יין המשכר', התלהבות היצר, ושם יש ח"ו אחיזה להחיצונים (ליקו"מ מא).

כשמשיך שורש הגבורות מִבִּינה, אז החיצונים בורחים משם, והוא לוקח הבכורה והברכה, וזה יין המשמח, כמ"ש 'ויבא לו יין וישת', שורש של הברכה (ליקו"מ מא).

יין יש בו שני כוחות, בחי' 'זכה נשמחו, לא זכה משממו', בחי' 'יין המשמח' ו'יין המשכר', והעיקר כפי תיקון הברית (ליקו"ה ציצית ה, יב).

היין הוא בחי' גבורות כידוע, בבחי' 'אל תֵּרֶא יין כי יתאדם', 'שאחריתו דם', ויש בחי' יין המשמח, בבחי' 'יין ישמח לבב וכו'', ועיקר החילוק הוא לפי בחי' הכלי המקבל את היין, כמו שנראה בחוש בגשמיות, כי יש אחד שהוא יכול לשתות ואזי היין משמח אותו, אבל יש אחד שאינו יכול לשתות ואזי היין משכרו ומערבב דעתו (ליקו"ה כלי היין א, א).

מי שהיה לו אמונה שלימה בעוה"ז והאמין שהכל ברצונו ית', יזכה לזה לעתיד לבחי' יין המשמח, 'יין המשומר וכו'', דהיינו להיכלל ברצונו ית', בבחי' רעוא דרעוין, אשרי הזוכה לזה (ליקו"ה כלי היין א, ז).

יין' הוא הישן, 'שָׁבָר' הוא התירוש, ואחרים אמרו כי ה'יין' הוא היין התדש, ו'שכר' הוא היין הישן שהוא מַשָּׁכָר (רבינו בחי במדבר ו, ג).

יין' מורה על סו"ד בגימט', ו'משומר בענביו משמת כר'', הוא רמז שאותו יין הוא דבר רוחני יש מאין, דומה לאותן עובים דימי בראשית שנבראו יש מאין, משא"כ העובים שנטעו אח"כ שהם יש מיש (מהרש"א ברכות לד:). **מגע** גוי בין אסור בשתייה, כי סוד יין הוא משומר בענביו, סוד בינה, ושם אין שום נגיעה בערל וטמא, שהוא למעלה משבעה ימי בראשית (מגלה עמוקות פ' ויצא). **ביסום** הגבורות בידוע היא השמחה השלימה, בסוד יין המשמח (רמ"ז על זהר בראשית). **השמחה** ה"ס גבורות מתוקות, 'יין המשמח', שמעלה הנשמה למעלה לקשרה במקורה, אבל העצבון הוא יין המשכר ועיקרו בנפש, ולכן שולט בו אותו רוחא אחרא המתקומם לשוט על הנפש. (רמ"ז על זהר בראשית). **היין**, אם שותים כראוי הוא יין המשמח, ואם הרבה הוא יין המשכר. והנוק', אם היא ממותקת ומתוקנת בחסדים, מעוררת כל השמחה וכל האהבה, ואם היא בלא מיתוק, אדרבה היא גורמת כל העוצב (קה"ה פתחי חכמה נח). **יין** זה דברי תורה (קה"י, יין). **יין** בחי' בינה, 'אורייתא מבינה נפקת' (שם). **יין** הוא בחי' תושבע"פ (שם). **יין** הוא בחי' מלכות, ה' אחרונה מהשם, ועל כן צריך למזגו ג' חלקים מים ואחד יין, ג' חלקים מים הוא ה"ז, ואחד יין הוא ה' אחרונה (שם). **יין** המשומר בענביו, פירש בפרדס כי בבינה יש יין, וכשאותו יין יושפע אל ששת ימי הבניין אז נקרא 'יין המשומר בענביו'. 'משומר' יש בו שני פירושים, פירוש א', נשקט על שמריו, שהם סיגי הדינים שנקרא שמרי יין, וכשהוא למעלה בבינה עדיין לא נשקט כי אפשר שיצא דרך הגבורה, אמנם כאשר כבר נשפע לששת ימי הבניין אז הוא שקט. ופירוש ב', משומר לשון שמירה, כי הוא שמור שם מבלי תערובות דין הקשה (שם).

צירופים מאותיות התורה

אמר. התורה שלי גבוהה מאד, ובכל מקום שאני משתמש עם צירופי אותיות (דהיינו הר"ת וסופי תיבות וצירופים נוראים שמגלה בספריו הקדושים) הוא גדולה ביותר (שיהר"ן רנו).

יש לאותיות התורה כמה פנים, מכמה צירופי תיבות מאותיותיה בעניין אחד, בבחינות שונות לאלף אלפי אלפים ריבי רבבות בלי תכלית ובלי סוף, ואח"כ בתמורת אותיותיה בכל אלפ"י בֵּיתו"ת ובכל מיני תמורות, באופן שהיא בלי סוף. ואלו הפנים לא נתגלו רק לבני עלייה, כל אחד לפי כוחו (שליה"ק שבועות, תורה אור עד).

כמו שיש באדם חומר וצורה, כך יש באותיות התורה חומר וצורה. כי גוף האותיות הוא החומר, ורוחניות הספירות עם אור אין סוף שבתוכו המחיה, הוא הצורה ונשמה אל האותיות. ואל זה יכוון האדם בתורתו ותפילתו, וכמ"ש בחסד לאברהם (נהר מג) 'עיקר הכוונה, כי צריך להמשיך הרוחניות מן מדריגות עליונות אל האותיות שהוא מזכיר, כדי שיוכלו האותיות לעלות עד מדריגה העליונה לעשות שאלתו' (בעש"ט עה"ת פ' ואתחנן).

מי שיש לו שכל חזק, לדעת איך ליקח לעצמו רמיזא דחכמתא מכל דבר בעולם, אפילו בעוסקו בחיצוניות, מעלה האותיות שבחיצוניות שהם איברי השכינה בעת עומדו להתפלל, וכשמתחיל לנענע אותיות התפילה, מתנענעים על ידו אותיות וצירופים שעסק עמהם לצרכי הגוף, ומהפכם לצירופים קדושים (אור המאיר פ' וירא).

עצה ותושיה

דע שזה הלמדן שדובר רעות על הצדיק, הוא מבוון גדול מאת השי"ת, שהקב"ה מפיל צדיק גדול לתוך פיו של זה הלמדן, כדי שיעי"ז יוציא הצדיק השכינה, היינו התושבע"פ, מהגלות שבפה הלמדן. כי הצדיקים הגדולים המובחרים יודעים מאיזה הלכות נעשו אצלו אלו הצירופים רעים שמדבר על הצדיקים, והם מעלים אלו הצירופים, ועושים מאלו הדיבורים הלכות, ומייחד בזה ייחודים גדולים ונפלאים (קיצור ליקו"מ יב, ח).

ויין ישמח לבב. הממתה היא בלב, והוא גם מקום הבינה הנקראת עלמא דאתיא, וזשע"כ בתהלים (קד, טו): וְיַיִן יְשַׂמַּח לְבַב אֱנוֹשׁ לְהַצְהִיל פָּנִים מִשָּׁמֶן וְלֶחֶם לְבַב אֱנוֹשׁ יִסְעָד: ופירש בזהר (ויחי, רמ ע"ב): סב'מכלילי עיניים מיין וּלְבָן שִׁנַּיִם מֵחָלָב', לא תמרת עילאה דמרווי, למווריית מיניה שמי. (...) תא חזי, שירותא דממרת מדוה הוא, אתר דכל מידו מיניה נפקין, ופופיה דינא. מאי טעמא, בגין דפופא דיליה אתר כניסו לכולא דינא הוא, וביה אימהן עלמא, ועל דא שירותא מדוה ופופא דינא. ופירש המחוק מדבש (שם): **מכלילי עיניים מיין.** הוא יין העליון של הבינה המשמח. **אתר דכל מידו מיניה נפקין.** שכל מיני שמחה שבבינה יוצאים משם. **ופופיה דינא.** ר"ל, כשמדה משתכר ממנו גורם לו רע שהוא בחינת דין. **אתר כניסו לכולא דינא הוא.** שסוף המפשטות הגבורה של הבינה הוא בחלוטת, שסה הוא מקום קיבוץ כל הדיינים. ועיין עוד מטה במילוי"ח ד"ה 'ויין ישמח לבב' בישור נוסף בזה.

וְהַצַּדִּיק וכו' שֶׁהַלָּמְדָן דּוֹבֵר עָלָיו עַתֵּק וְהוּא מִבֵּין שְׁאֵלוֹ הַדְּבָרִים וְכוּ' הֵם צִירוּפִים מֵאוֹתִיּוֹת שְׁבַּתּוֹרָה. וכיתר בעניני"מ (ממונקש ומרינה ז): הַצַּדִּיקִים הַמְיַחֲדִים מַתְקִנִים כָּל דִּינְיוּהֵי"ם הָרָעִים (שֶׁל הַלּוֹמְדִים הַמּוֹלְקִים עַל הַצַּדִּיקִים) וְהוֹפְכִים אוֹתָם לְ'הֲלָכוֹת', הַיְינוּ לִימּוּדֵי תּוֹרָה. וּלְוָקֵחַ ע"י דִּינְיוּהֵי"ם הָרָעִים וְהַבְּזָיוֹנוֹת שֶׁמְּבַזִּים אֶת צַדִּיקֵי הָאֱמֶת, מַעֲלִים הַצַּדִּיקִים שֶׁעֲשׂוּעִים גְּדוֹלִים לְהַשֵּׁ"ת.

> **בחינת** (שם קד) **ויין ישמח לבב. והצדיק שנופל לתוך פה הלמדן, שהלמדן דובר עליו עתק. והוא מבין שאלו הדברים שהלמדן דובר עליו, הם צירופים מאותיות שבתורה שבע"פ. ומבין מאיזה הלכות נעשו הדיבורים אלו, ומקבל אותם בשמחה ובאהבה, מטה קיבוץ כל הדיינים.**

צִירוּפִים מֵאוֹתִיּוֹת. ובפרד"ס שער הלילוי (שער ל) ביאר את סוד עניינֵי לילוּי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, וכתב בתחילת שער זה וזה"ל:

יְדִיעַת סְוּדוֹת תּוֹרָתֵינוּ הַקְּדוֹשָׁה הוּא ע"י הַלִּילוּיִים וְהַגִּימַטְרִיּוֹת וְהַתְּמוּרוֹת וּרְמָזֵי תֵּיבוֹת וְסוֹפֵי תֵּיבוֹת וְתוֹכֵי תֵּיבוֹת וְסוֹפֵי פְּסוּקִים וְסוֹפֵי פְּסוּקִים וְדִילּוּג אוֹתִיּוֹת וְלִילּוּי אוֹתִיּוֹת. וּמֵעִנְיָנִים אֵלּוּ נִמְצָאִים בְּסֵפֶר הַזֹּהַר וּבְסֵפֶר הַתִּקּוּנִים וּבְסֵפֶר הַבָּהִיר וּבִשְׁאָר סִפְרֵי הָאֲרִ"י וְזַ"ל, וְכֵן בְּסִפְרֵי הַקְּדוֹשִׁים הַמְיֻחָסִים לְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ שֶׁל רַשְׁבִּ"י וְרַבִּי אַבָּא וְרַבִּי חִזְקִיָּה וְרַבִּי יִצְחָק בְּנוֹ שֶׁל רַשְׁבִּ"י וְרַבִּי יִצְחָק בֶּן רַבִּי אַבָּא וְרַבִּי יִצְחָק בֶּן רַבִּי חִזְקִיָּה וְרַבִּי יִצְחָק בֶּן רַבִּי יַנַּאי וְרַבִּי יִצְחָק בֶּן רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק בֶּן רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי יִצְחָק בֶּן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי יִצְחָק בֶּן רַבִּי שִׁמְעוֹן וְרַבִּי יִצְחָק בֶּן רַבִּי אֶלְעָזָר

הנעלבים וכו' **שמחים ביסורים ועושים מאהבה**. כלמימץ בשבת (פח ע"ב): תנו רבנן, הנעלבין ואין עולבין, שומעין חרפתן ואין משיבין, עושין מאהבה ושמחין ביסורין, עליהן הכתוב אומר 'ואוהביו כצאת השמש בגבורתו'. (...) אמר רב מנשיא בר פפא, מאי דכתיב 'שמעו כי נגידים אדבר'. למה נמשלו דברי תורה כנגיד, לומר לך, מה נגיד זה יש בו להמית ולהחיות, אף דברי תורה יש בם להמית ולהחיות. תנינו דמר רבה, למיימינין בה סמא דחיי, למשמאילים בה סמא דמותא. דבר אחר, 'נגידים', כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה קורסיו לו שני כתריס. ופירש"י (שם): **הנעלבים ואינם עולבים**. אחרים נתין עליהם בחופה, ולא הן על אחרים. **עושין מאהבה שמחים ביסורים**. על עלינה הנאה עליהם. **למיימינים**. עסוקים בכל כוחם וטרודים לדעת קונה, כאדם המשמש כיד ימינו שהיא עיקר. **קורסיו לו שני כתריס**.

לדיבור, שהיה בו ממש ונראה, כדכתיב 'רואים את הקולות'.

צור לבבי. כדכתיב בתהלים (עג, כה–כו): מִי לִי בַּשָּׁמָיִם וְעִמְּךָ לֹא חָפַצְתִּי בָּאָרֶץ: כָּלָה שְׁאֵרִי וּלְבָבִי צוּר לְבָבִי וְחֶלְקִי אֱלֹקִים לְעוֹלָם: ופירש המג"ד (שם) ע"ד הפשט: **מי לי**. עתה רואה אתוכי כי אין מי בנפש השמים להרע לו להיטיב. **ועמך**. לא חפצתי לשתף עימך את מי בארץ, כי אין דומה לך. **כלה**. בשרי ולבבי יתמו לה'. **צור לבבי**. כי אלקים הוא מוחק לבבי ומלקי לעולם. ובשהמ"ל (ס, ג) דרשו 'לבבי' היינו כנגד לב העליון, וז"ל המדרש: אמר רבי חייא בר אבא, איכן מצינו שנקרא הקב"ה לינן של ישראל, מן הדין קרא, דכתיב 'צור לבבי ומלקי אלקים לעולם'. ופירש היפה קול (שם): **דכתיב צור לבבי וכו'**. ויתפרש הכתוב, 'אלקים' הוא 'צורי' ו'לבבי' 'אלקי'. מלוי בגדיל הדוק, כמ"ש (זהר ויצא קנג:) 'שכינתא בין תרין לדיקין יתבא', שהוא המוסבע"פ כמוסבא במקום אחר (עיין בהמורה 'מהלה לדוד' בסימן י"ב). וכן הם"פ הוא בעצמו המורה, כמו שאמרו רז"ל (מכות כב:) 'כמה טיפשאי וכו' דקיימי מקמי חוריית וכו'. אבל כשהגדיל ממתיק דיבורים שלהם, אז הוא מוזר ועושה מהדיבורים תורה כמוסבא במקום אחר (שם בסימן י"ב).

שמחים ביסורים ועושים מאהבה וכו'. ומלינו בליקו"מ (רז) בדומה למוסבא כאן, ז"ל: דע, שלפעמים יולדין גבורות קשות רמ"ל, והם בחי' זה העולם לגדולי הדור מחמת שיש להם דעת גדול, על כן כשיולדין מ"ו גבורות קשות, בחי' בדעת הגדולים, ושם בוקעין ויולדין מספר ועצמה מהם דיבורים כנ"ל, ואז הדיבורים הם בחינת גבורות קשות ונרין לרחות להמתיקם. (...) והגדיל הדור נרין לרחות להמתיק אלו הגבורות קשות שהם הדיבורים הנ"ל, וע"י שהוא דן אותם לכף זכות זוכה שמדברים עליו, נמצא שהוא מטה כלפי חסד וזה מהמתיקם, או ע"י שמקבל הייסורים שהם מדברים עליו, מקבלם בהכנה, עי"ז הוא ממתיק ג"כ דיבורים שלהם שהם הגבורות הקשות כנ"ל. אבל אם אין כוחו מ"ו בגדיל הדור להמתיקם, אזי יוכל ליפול ממדריגתו מאוד מ"ו ע"י אלו הגבורות הנ"ל שנמצאים עליו, או שיסתלק מ"ו עי"ז, ואז ע"י שהסתלקותו נשמתו ממתקת אלו הגבורות הקשות הנ"ל. ומזה היה הסתלקות הבעש"ט, כי אמר שיסתלק ממעשה הש"ץ ימח שמו. כי אלו הש"ץ ימח שמו היו כמה גדולי הדור ולומדים מופלגים שהטעה אותם כמפורסם, והם יגלו מן הכלל ודיברו רעות על כלל תומצע"פ, וזה היה ממתק אותם להם גבורות קשות ולא המתיקו אותם ממתק בחינת הנ"ל, ועל כן דיברו דיבורים רעים על הכלל, ואלו הדיבורים נפלו על גדול הדור, והבעש"ט ז"ל הוא היה אז הגדול הדור, ומזה נסתלק, וכמו שאומרים בשם הבעש"ט ז"ל, שאמר שנעשו לו שני נקבים בליבו ע"י המעשה של הש"ץ ימח שמו, ומזה נסתלק וכנ"ל. כי כשמדברים על תומצע"פ או כשמדברים על הגדיל הדור בעצמו הוא דבר אחד ממש, כי עיקר תומצע"פ הוא שמחים ביסורים ועושים מאהבה וכו'. ומלינו בליקו"מ (רז) בדומה למוסבא כאן, ז"ל: דע, שלפעמים יולדין גבורות קשות רמ"ל, והם בחי' זה העולם לגדולי הדור אחמת שיש להם דעת גדול, על כן כשיולדין מ"ו גבורות קשות, בחי' בדעת הגדולים, ושם בוקעין ויולדין מספר ועצמה מהם דיבורים כנ"ל, ואלו הדיבורים הם בחינת גבורות קשות ונרין לרחות להמתיקם. (...) והגדיל הדור נרין לרחות להמתיק אלו הגבורות קשות שהם הדיבורים הנ"ל, וע"י שהוא דן אותם לכף זכות זוכה שמדברים עליו, נמצא שהוא מטה כלפי חסד וזה מהמתיקם, או ע"י שמקבל הייסורים שהם מדברים עליו, מקבלם בהכנה, עי"ז הוא ממתיק ג"כ דיבורים שלהם שהם הגבורות הקשות כנ"ל. אבל אם אין כוחו מ"ו בגדיל הדור להמתיקם, אזי יוכל ליפול ממדריגתו מאוד מ"ו ע"י אלו הגבורות הנ"ל שנמצאים עליו, או שיסתלק מ"ו עי"ז, ואז ע"י שהסתלקותו נשמתו ממתקת אלו הגבורות הקשות הנ"ל. ומזה היה הסתלקות הבעש"ט, כי אמר שיסתלק ממעשה הש"ץ ימח שמו. כי אלו הש"ץ ימח שמו היו כמה גדולי הדור ולומדים מופלגים שהטעה אותם כמפורסם, והם יגלו מן הכלל ודיברו רעות על כלל תומצע"פ, וזה היה ממתק אותם להם גבורות קשות ולא המתיקו אותם ממתק בחינת הנ"ל, ועל כן דיברו דיבורים רעים על הכלל, ואלו הדיבורים נפלו על גדול הדור, והבעש"ט ז"ל הוא היה אז הגדול הדור, ומזה נסתלק, וכמו שאומרים בשם הבעש"ט ז"ל, שאמר שנעשו לו שני נקבים בליבו ע"י המעשה של הש"ץ ימח שמו, ומזה נסתלק וכנ"ל. כי כשמדברים על תומצע"פ או כשמדברים על הגדיל הדור בעצמו הוא דבר אחד ממש, כי עיקר תומצע"פ הוא ממתיק דיבורים שלהם, אז הוא מוזר ועושה מהדיבורים תורה כמוסבא במקום אחר (שם בסימן י"ב).

> כמו שאמרו חז"ל (שבת פח:) הנעלבים וכו' שמחים ביסורים ועושים מאהבה. ואהבה, שהצדיק מקבל את החרפה באהבה, זה בחינת חיבוק, וימינו תחבקני. ועל ידי השמחה ששמח ביסורין, [הוא] מעלה לבחינת אני חבצלת השרון, לבחינת לב, כמ"ש נתת שמחה בלבי. ואז הוא בבחינת צור לבבי, (תהלים עג)

מילואי חכמה

ע"פ בגילרופי מילם 'ברעשים' בכמה קדושת יתחדשו בעולם, ולערך זה מבין בכל התורה כולה, וזהו מידום תורה שבעתיד הקב"ה למחש. כי התורה בחמקומה עומדת, אלא שבתחילה נעטרף בגילוף זה הגשמיות לנוכך עולם הגשמי הזה, ולעתיד כאשר יתפשטו בני אדם מן הגוף זה העכור ויתעלו אל סוד הגוף שהיה לאדה"ר קודם שחטא, הרי יסכילו סוד התורה בלבוש העולם הזה, וכשיתעלו יותר אחר אלף השביעי (ע"פ אחר השביעי), הרי יתעלו ויסכילו עוד יותר סוד התורה במציאות העולם הזה, ויוכל שֶׁכָּל האדם להסכיל בגילופות התורה ולילופי נסתריה, עד שיסכיל כמה מציאות נוצעות קדושת הם נעלמות כעת בתורה ויתגלו אז לדורשיה. זה הכלל, התורה נתלבשה בלבוש גשמי כמו האדם ממש, וכמו שלעתיד יעלה האדם מִלְּבוּשׁ הגשמיי לְלָבוּשׁ רק, כך תתעלה התורה מִלְּבוּשׁ הגשמי שלה ותהי מוצגת להם בבחינות עליונים ממציאות אל מציאות. והרי הלבוש הזה יהיה עד זמן של התחייה, ואח"כ יהיו זכים ויהיה מוחזים לעפרם, ויסכילו בלבוש הפנימי, והלבוש הזה לאותם העומדים בעפרם יתעלו בשנת השמיטה לעילוי גדול, ואז התורה תתעלה, וכמו שבני אדם יתפשטו מן הגשם, כן התורה תתפשט מגשם ויהיו פניה הנעלמים מחיירים והלדיקים מתעטקין בסם. ולעולם התורה אחד היא מה שהיתה מקודם, ולעולם תעמוד ולהיה משתנת מ"ו, אלא שהיא תתעלה בגי אדם כפי כוחם ומציאותם בעת ההיא.

עצה ותושיה ❁ **עי"י** ששמחים ביסורים ועושים מאהבה, לקבל חרפת השונאים באהבה, עי"ז מעלין את השבינה לבחינת חיבוק (קיצור ליקו"מ יב, מ).

יקוט הנחל

רע"י השמחה ששמח ביסורין [הוא] מעלה לבחי' אני חבצלת השרון. ומובא בספר דרכי מוסר (זיעבוהים, יג): כשהשכינה ביגידה ודיבים נרין להטלוותה, ומובא בזוה"ק שלומרת השכיבה הק' 'אני מבצלת השרון', היינו אחני לריכה מים ואני יבישה, שהיא לריכה שפע, ואח"כ יש 'שושנת העמקים', שממך מאור הכיבה והחכמה עד ש'עומק' הקדושה מאיר בעולם. ובהמילה הוא בחי' מיבוק שמחל, שאז היא בחי' 'מבצלת', שעניינו הוא כשמקבל בשמחה ואהבה, 'הנעלבים וכו' שמחים ביסורים', וכשיש מתעוררות לאתחא זה מריש את השבינה מנפילתה, ומתחיל לשוב להיכנס לעולם אחר לגמרי, אבל יש עדיין הסתרה, בחי' מבצלת ירוקה, עד שהלדיקים מעלים אותה לבחי' שושנת העמוקים שהם עומק מידת הרחמים, כנודע שעניין שושנה הוא בחי' מידות הרחמים (שיש בה י"ג עלין כנגד י"ג מידות הרחמים כמובא בזוה"ק), ואז כשמתעורר בחי' נשיקין ע"י הלדיק, יש רוח לקדושה וטהרה, ואז מתעורר זיווג דגופא בגופא, שזה עיקר תיקון העולם. ומובא עוד בקונטרס השמלו (יב): סו"ת שמחים ביסורים ועושים מאהבה עם הכולל בגימטריא כמו מיבוי"ן.

ואני תפלה

וַאֲנִי תְפִלָּה לְךָ עֵבֶד אוֹתְךָ בְּשִׂמְחָה תָמִיד, וְעָזְרֵנִי לִהְיוֹת מִן הַנֶּעֱלָבִים וְאֵינָם עוֹלְבִים, שׁוֹמְעִים חֶרְפָּתָם וְאֵינָם מְשִׁיבִים, עוֹשִׂים מֵאַהֲבָה וְשִׂמְחִים בְּיִסּוּרִים, וְחָנֵּנוּ מֵאִתְּךָ חָכְמָה בִּינָה וָדָעַת. וְנִזְכֶּה בְּלָנוּ לִלְמֹד תּוֹרָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה לְשָׁמָּה תָּמִיד, וְנָשׁוּב אֵלֶיךָ בֶּאֱמֶת, וְתַשְׁפִּיעַ עָלֵינוּ רֹב בְּרָכוֹת מְקוֹר הַבְּרָכוֹת. וְנִזְכֶּה לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בֶּאֱמֶת כָּל יְמֵי חַיֵּינוּ, אֲנַחְנוּ וְזַרְעֵנוּ וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כַּמַּעֲתָה וְעַד עוֹלָם אָמֵן סֶלָה

(ליקו"ת יב).

ששמח ביסורין

עיקר הצער שיש לאדם מהייסורין שעוברים עליו ח"ו, הוא רק מחמת שלוקחין מהאדם הדעת, עד שאין יכול להסתכל על התכלית שהוא כולו טוב, ואז מרגיש צער וכאב הייסורין. כי כשיש לו דעת ומסתכל על התכלית, אינו מרגיש כלל הצער של הייסורין כנ"ל (ליקו"מ סה, ג).

שמחת הצדיקים שהיא שמחת ישראל הוא ע"י הקטנות דייקא, שהם קטנים בעיניהם כ"כ, שכל מה שמקבלים מהשי"ת הם שמחים בו, ואפילו כשיש להם ייסורים ועניות ח"ו, הם שמחים בייסורים (ליקו"ה ברכת הודאה ו, ל).

מה שהוא נגד רצון האדם, הוא רע בעיניו וצר לו לקבלו. אבל כשיודע ומאמין שהכל נמשך ממנו ית', שהוא אחד הפשוט בתכלית הפשיטות, וכוונתו ית' לטובה תמיד, בוודאי ימצא בתוך כל הצרות, הרחבות גדולות לנחם ולשמח את עצמו, להיות מודה על העבר וצועק להבא, ועי"ז יתבטלו כל הצרות לגמרי (ליקו"ה כללי בהמה ד, טז).

אבר ריב"ל, כל השמח בייסורין שבאין עליו מביא ישועה לעולם (תענית ח:).

יהא אדם שמח בייסורין מבטובה, שאילו אדם בטובה כל ימיו אין נמחל לו עוון שבידו, ובמה נמחל לו, בייסורין (ילקו"ש דברים רמז תתלז).

יהנעלבים ואינם עולבין, שומעים חרפתם ואינם משיבים, עושים מאהבה ושמחים בייסורים'. ג' מדריגות הם זו למעלה מזו, שומע חרפתו ומשיב ואינו מעליב לחבירו בתשובתו, שנית אינו משיב כלל אך ליבו מר בקרבו, שלישית שמח בייסורין, גם ה' יכפר עוונותיו (של"ה יומא, דרך חיים תוכחת מוסר מו).

סוד הצדיקים הסובלים ייסורים, להעביר זוהמות העוונות מהשכינה הקדושה (ישרש יעקב, שלום).

ייסורים של דברי המגדף. נקרא 'סבלנות ייסורים', ואלה ייסורים ונפשיים והם עיקר, לא ייסורים גופניים (ספר הברית ח"ב, מאמר ב, ז).

צור

הלב הוא הצייר של המידות, היינו החכמה שבלב (...) כי הלב הוא צור העולמים, היינו צור המידות (ליקו"מ מט, א).

עי"ד פשט נקרא הקב"ה 'צור' מלשון תוקף, כי כשם שהצור תקיף ויסוד הארץ, כן הקב"ה יסוד העולם (רבינו בחיי דברים לב, ד).

צור הוא מט"ט (ספר גרושין).

הדינים נקרא 'צור', שהם קשים כמו האבן, והצדיק מהפך אותם לרחמים, ואדרבה ממשיך חסדים. וזהו 'והפכי הצור', שהם הדינים, להיות 'אגם מים', וחסד (נועם אלימלך, ליקוטי שושנה).

ישרא"ל נקרא צורים, כי הם כסלעים החזקים בפני האומות, שהן נמשלו לחרס (קה"י, צור).

צור הוא בחי' גבורה (שם).

בינה נקרא צור, 'הביטו אל צור חֻצַּבְתֶּם', וכן תפארת נקרא צור, 'והכית בצור', מלכות נקרא צור, 'הנני עמד לפניך שם על הצור בְּחֹרֵב'. והטעם, בינה ומלכות הן בחי' אלקים דהה"ן, ועולה גימ' צור, ותפארת הו"ה בהכאה גימ' צור (שם).

אלמלא לא הכה משרע"ה את הצור. וכמצ בליקו"ה (יו"ד ת"ת ג, ג): וזהו שאמרו רז"ל 'אלמלא לא היכה משה צורו לא היה לו לישראל מים לשתות וכו'. כי הצור הוא במינו מוצע"פ כמובא, והכאת משה בצור זה במינו 'שמחולה', שהוא במינו הכאה, במינו דיניס וגבורות כידוע, וממנו שאמר רבינו היה מוכרח ליפול לבחינת 'שמחולה' בשביל פרנסה, שהוא בחינת 'להקשות העצה ובעירם' להמשיך להם פרנסה, וממנו שזורו ערערו עליו חז, על ידם נמ לידי טעות והיכה את הסלע במטהו פעמייס, להיינו שהמגבר ביותר בחינת 'שמחולה', כי הס"ח ממר לו 'ודברתם אל הסלע', כי לא היה לריך לעורר בחינת 'שמחולה' מ"ו בעובדא ממש, רק לדבר בנחת אל הסלע שהוא מוצע"פ, ואע"פ שלריך להמשיך מיס ושפע של פרנסה, זה היה בשלך ע"י בחינת 'שמחולה' דק מן הדק. וממנו שאמר רבינו היה קדום בתכלית הקדושה וכל כוונתו היה לשם ה' לבד, על כן סבר שמי שפשר לו בשום אופן ליפול לבחינת 'שמחולה' בשביל פרנסה, כי אם ע"י הכאה ממש, כמו שהיה בפעם הראשון שציווהו הס"ח 'והכית בצור וכו'. ובאמת לא כך היה רלון הס"ח עכשיו, כי אדרבה, בפעם הראשון היינו בתחילת התגלות התורה, היה בחינת ההכרח להכות בצור, כדי לעורר בחינת הכאה שהוא בחינת 'שמחולה' כדי להמשיך מיס לעדה, להיינו פרנסה, אבל אח"כ שכבר נתעורר בחינת 'שמחולה', כשלריכין לפרנסה לריכין דייקא להמתיק בחינת 'שמחולה' ולהכלילה בחינת דיניות, וזו דייקא ממשיכין פרנסה. ועל כן ע"י הכאת משה בצור נמשכין כל הקושיות והתומרות שבהלכה, כי כולם נמשכין מבחינת הסגיאה של הלדיק שהוא בחינת הכאת משה בצור, שהוא בחינת 'שמחולה', שמוכרח הלדיק להאמת שהוא בחינת משה ליפול לשם בשביל פרנסה כנ"ל.

אלמלא לא הכה משרע"ה את הצור. וכמצ בליקו"ה (תו"מ תשפה בשב ואתעויות ה, כב): תמרו רז"ל 'אלמלא לא היכה משה צורו, לא היו לו טרחי רבנן בשמעתתא', היינו שהיו יכולים לברר הספק הלכה בנקל, שזהו עיקר תיקון לחוות תכמיס ע"י שמבררין הספק הלכה, להיינו הטהור והטמא, האוסר והמתר, הכשר והפסול, שזהו עיקר תיקון 'עץ הדעת טוב ורע' וכנ"ל. ואמנם שאמר פגס זאת, על כן לריכין יגיעות גדולות קודס שמבררין ההלכה. ועי"ז נמרבו מחלוקות רבות בין התכמיס. ולע"פ שהוא מחלוקת לקדושה, אבל מסה נשתלשל כל המחלוקות שבעולם וכל המחלוקות שעל הלדיקי אמת. וכן מוכח עוד בליקו"ה (יו"ד יין נסך ה, י) בענין זה: עיקר התיקון ע"י המכשא תיאמת האמת הנמשך מאורו של משיח שאמתונו בתוך תוקף הגלות, שבגלה זה לא היינו יכולים להתקיים כלל כידוע. כי עיקר גמר התיקון יהיה ע"י משיח לצדקינו, שהוא משה בעצמו, כמו שנאמר 'עד כי יבא שילה', דמ משה משיח, כי אז יתקן מה שטעה בהכאת הסור, שמשה נמשך מהמחלוקת בקדושה, כמו שנאמר בזוה"ק 'אלמלא היכה משה צורו, לא היו טרחי רבנן בשמעתתא'. כי מהכאת הסור שע"י טרחי רבנן בשמעתתא, ע"י נתברבו מחלוקות בישראל בדיני התורה, ומשם נשתלשל המחלוקות דסט"א שבין ישראל, שע"י נתרב הבית מקדש ועי"ז נתארך הגלות (ובכל זה יש הרבה לבחר), והתיקון ע"י משיח שהוא משה בעצמו כנ"ל.

מילואי חכמה

אלמלא לא הכה משרע"ה את הצור וכו'. ומובא במאור ושמש (פ' תקה):

ליתא במדרש, 'אלמלא לא היכה משה את הסלע, לא היה מחלוקת ופלוגתות בין התנאים ואמוראים, כי כל אחד היה יכול להסיג מיכף התחת והלכה ברורה וגלוה בלא שום פלפול, רק מתחת שהיכה משה את הסלע נתרבה המחלוקת והפלפול, אבל לאחר העיון היטב יוצא הדין לאמיתו. והמדרש הזה הוא פלא, שהיו לו שום רמז בתורה. שאמנם נראה לי שהמדרש הוליא דבריו מפסוק זה 'על כן' (במדבר כא), ר"ל דקאי אַבְּהָרָה שלפניו, דהנה בפרשה שלפניה כתיב 'וירם משה את ידו ויך את הסלע וגו'', ועל זה אמר הכתוב 'על כן', דהיינו מפני שהיכה משה את הסלע 'יֵאָמֵר בספר מלחמת ה'', כלומר שלריך ללמוד מהלחמה ופלפול, אבל לבסוף שמסיגים האמת יש ביניהם להבה, וזה שאמר הכתוב 'את והב בסופה', כמו שאמרו חז"ל (קידושין ג) 'מלחמה שע"י הספר, להבה יש בסופה', והשתא אתי שפיר המדרש הנ"ל. שאמנם נתן לנו הס"ח עלה, שלא לאחר שהיכה משה את הסלע לפעפ"ר לפשר להסיג תיכף האמת שמיתת הדברים, דהיינו כשהלדיק עושה תשובה שלימה, ומקבל עליו עול תורה ועול מלכות שמים בשמת ומתפלל בכוונה עלומה ולומד תורה לשמה, ע"י כן יוכל להסיג מיד ביאור ואמיתת התורה. וע"י מה מדבק האדם עלמו בתשובה, ע"י שהוא שומר את עלמו על הלדיק, דהיינו כנ"ל כמה פעמים שיתאבר אל הלדיק הדור, והוא יעוללו בתשובה שלימה.

אלמלא לא הכה משרע"ה את הצור וכו'. ומלינו בספר הליקוטים (תקה יט) בגיתוח עניין זה: 'וירם משה את ידו ויך את הסלע'. דע, כי ישראל היו רוצים התורה פנים בפנים בלי שום קלילה, אלא מים חזקים ומשרע"ה רלה שעדיין הערב רב היו מגבירין קלילתן על ישראל, ולכך 'ויך את הסלע במטהו', לשבור שופה במיכה מגוף ומלֻבּוּשׁ התורה, כמו שאמרנו מכיס מים את רעהו בפלפול להכות ולשבר הקלילה. והקב"ה לא ציווה משה אלא את הסלע לעיניהם' בדיבור לבד, כמו שצווים למעלה פנים בפנים בדיבור. וזהו 'ונתן מימיו' בדיבור, כלומר התמיהיים, לא קס רבי שמעון פתח ואמר, נאמר בפסוק 'שמעו הרים את ריב ה'', מי הוא הנקרא 'ריב', זוהי הסביכה שהיא 'ריב ה'', שהיא 'רבי', 'רב', מפני בניה, היא ריב ב'רַבִּי' ו'רַבָּן', ריב בולחי בכל התנאים והאמוראים, שהיא רָבָּה בהם בשיפה סדרי משנה, מפני בעלה שהוא עמוד התמיכי כולל שיפה סדרים. (...) ומפני זה 'שמעו הרים' אלו התנאים, 'את ריב ה'' זוהי הסביכה, שהיא ריב עם התנאים מפני שמחלוקת אותה מבעלה, שהם נקראו 'התנאים' ו'האמוראים'. 'והאֵתָנִים' מוסדי ארץ' אלו הם התנאים, ואלו ה'אתנים' הם 'אֵתָנִים' שזהו אותם האתנים כשאלו מהפכים אותם, והם נקראו 'אתנים' 'אתני עולם'. והרי 'אתן' בהיפוך אותיות עולה כאותיות מיצה 'מצי' שמפייס לו בגלות, ועליה נאמר 'אתן מושבך ואשר בסלע קִנֵּךְ'. וזה הסלע לא הוליא ממנו מלא טיפות טיפות, קלא אם קלא אם, וכמה מחלוקות יש על אלו הטיפות. ומי גורס זאת, המוירים, אלו שנאמר עליהם 'כל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה', ומפני זה 'שמעו נא המוירים'. ובגלגלם נאמר 'ויך משה את הסלע במטהו פעמַיִם', שאם לא שהיכה בו, חז לא היו מורחים עם ישראל והתנאים והאמוראים בתוספ"פ שהיו הסלע, אלא היה מתקייס בו 'ודברתם אל הסלע ונתן מימיו', בלי טורח, והיה מתקייס בסס 'ולא יֵאָמְנוּ עוד לים את אשר דעתו ואיש את אחיו לאמר דעו את ה', כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם', והיה מולית מים בלי קושיא ומחלוקת וִיפֻצַּח, מפני שהסביכה שנאמר בה 'הלוא כה דְּבָרִי כאש נְאֻם ה'' היתה שורה בפיהם של עם ישראל, שהרי היה התוספ"פ, שהיא 'סלע', 'על ס', שהם יושים מסכתות, שאך עולה מיצה 'סלע' בגוטריקון, 'על ס', היינו שהסביכה היתה נתה על הסלע. (...) ולאמר שעלה זה המעיין מפס, חזי שלטה מרה בתקופה, שזהו שכתוב 'וירבו מרתה', ופוד הדבר נרמז בפסוק 'וימרו את פי ישפה בעבודה קשה וגו'', זו קושיא, 'כאומר' זה קל ותומר, והרי ביאור זאת ישפיהו התבריס בתקופ במרה, וכך היו עם ישראל במלב זה עד שהלילה להם את העץ, שזהו שכתוב 'ויורהו ה' עץ ויישלך אל המים וימתקו המים', וזהו התוספ"פ היא 'מַעְיַן גניס' שאין לו הפסק.

אלמלא לא היכה משה רבינו ע"ה את הצור וכו'. כלמיעת במיקו"ז (תיקון כח, מג ע"ב): לא קס רבי שמעון פתח ואמר, 'שמעו הרים את ריב ה'', מאן 'ריב', לא שכינתא דאיהי 'ריב ה'', דאיהי 'רבי', 'רב', בגין דאתפח, איהי ריב ב'רַבִּי' ו'רַבָּן', ריב בולחי, ריב ודאי בכולהו תנאים ואמוראים, דאיהי מריבת בהון בזמים סדרי משנה, בגין בעלה דאיהו עמודא דאמצעיתא בליל זית סדרין. (...) ובגין דא 'שמעו הרים' אלין תנאין, 'את ריב ה'' דא שכינתא, דאיהי בסולא תנאים ואמוראים, 'ואתנים מוסדי ארץ' אלין תנאין 'אתנים' דאינון כד אתפכו, 'אתני עולם' דאינון כד אתיישבו בגלותא, ועלה אתמר (במדבר כד) 'איתן מושבך ושים בסלע קִנֶּךָ'. והאי סלע לא נפיק מיניה אלא טיפין טיפין, ואיר אס זעיר אס, וכמה מחלוקות על אלין טיפין. ואמן גריס דא, המורים, דאיתמר בהון 'כל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה', ובגין דא 'שמעו נא המורים'. ובגלגולייהו 'ויך משה את הסלע במטהו פעמַיִם', דאם לא דאמתו בה, לא הוו טרחין ישראל ותנאים ואמוראין בחורייתא דבעל פה דאיהי סלע, אלא אתמר בו 'ודברתם אל הסלע ואתן מימיו', והיה מתקייס בהון 'ולא יֵאָמְנוּ עוד וגו'' (ירמיה לח), והוה נפיק מיא בלא קציץ ומחלוקת ופְּסַק, בגין דשכינתא דאיתמר בה (שם כג) 'הלוא כה דְּבָרִי כאש נְאֻם ה'' שהיא בפומיהון דישראל, דאיהי חורייתא דבעל פה, דאיהי 'סלע', 'על ס', דאיתון איתין מסכתות, דהכי איתו 'סלע', 'על ס', דשכינתא הוה גם על טיגרא. (...) ובתר דאתמלק האי מבועא מתתן, אליטת מרה בתמרתא, הדא הוא דכתיב 'וירבו מרתה', ורזא דמילה 'וימרו את פיהם בעבודה קשה וגו'', דא קושיא, 'כאומר' דא קל ותומר, והא מוקמוהו. והכי הוו ישראל עד דאתזי לון עץ, הדא הוא דכתיב 'ויורהו ה' עץ ויישלך אל המים וימתקו המים', והא עץ החיים דאתמרבי על ההוא מבועא דאיהי י', מבועא דאתקרי לאילנא דאיהו ו', והאי עץ מהלך תמם מאות אמה שהוא דאתון ה', 'וימתקו המים', דא ה' בתרתא דאיהי ו', דאתון ה' 'מַעְיַן גניס' דליתא ליה סְפֵק.

מרא' (רות ח). דשכינתא איהי 'מַעְיַן גניס' דליתא ליה סְפֵק.

וירק את חניכיו. פסוק זה נאמר בשעה שדרש לאברהם את מרגעת המלכים שנקמו את לוט בן אחיו בשבי, כדכתיב בברכותיו (יד, יג–טו): וַיַּקְמֻ֣ו אֶת לוֹט֮ וְאֶת רְכֻשׁוֹ֒ וַיֵּלֵ֔כוּ וְהוּא֙ יֹשֵׁ֣ב בְּסְדֹ֔ם: וַיָּבֹ֣א הַפָּלִ֔יט וַיַּגֶּד֙ לְאַבְרָ֣ם הָעִבְרִ֔י וְהוּא֙ שֹׁכֵ֣ן בְּאֵלֹנֵ֖י מַמְרֵ֣א הָאֱמֹרִ֑י אֲחִ֥י אֶשְׁכֹּ֖ל וַאֲחִ֣י עָנֵ֑ר וְהֵ֥ם בַּעֲלֵי־בְרִ֖ית לְאַבְרָֽם: וַיִּשְׁמַ֣ע אַבְרָ֔ם כִּ֥י נִשְׁבָּ֖ה אָחִ֑יו וַיָּ֣רֶק אֶת־חֲנִיכָ֗יו יְלִידֵ֛י בֵּיתֹ֥ו שְׁמֹנָ֥ה עָשָׂ֖ר וּשְׁלֹ֣שׁ מֵא֑וֹת וַיִּרְדֹּ֥ף עַד־דָּ֖ן: וַיֶּחָ֤לֶק עֲלֵיהֶם֙ לַ֣יְלָה֔ הוּא֙ וַעֲבָדָ֔יו וַיַּכֵּ֖ם וַיִּרְדְּפֵ֑ם עַד־חֹובָ֖ה אֲשֶׁ֥ר מִשְּׂמֹ֖אל לְדַמָּֽשֶׂק: וַיָּ֣שֶׁב אֶת־כָּל־הָרְכֻ֗שׁ וְגַם֙ אֶת־לוֹט֙ אָחִ֣יו וּרְכֻשׁ֔וֹ הֵשִׁ֖יב וְגַ֥ם אֶת־הַנָּשִׁ֖ים וְאֶת־הָעָֽם: **מניכיו.** 'מנוכו' כתיב, זה לשון מנוחות למנוחת, והוא לשון התחלת כניסת המדם או כלי לתומנות שהוא עתיד לעמוד בה, וכן 'תנך לנער' (משלי כב), 'תנפת המזבח'. **שמנה עשר וגו'.** רבותינו אמרו (ב"ר נג) שליעזר לבדו היה, והוא מניין גימטריא של שמו. **עד דן.** שם מקום כותו, שרואה שעתידין בניו להעמיד שם עגל (סנהדרין קו). **וימלק עליהם.** לפי פשוטו הָרֵם המקרע, 'וימלק הוא ועבדיו עליהם לילה', כדרך הרודפים שמתפלגים אחר הנרדפים כשבורחים זה לכאן וזה לכאן. **לילה.** כלומר, אחר שחשכה לא נמנע מלרודפם. ומדרש אגדה (ב"ר שם), שנחלק הלילה, ובחלקו הראשון נעשה לו נס, וחלקו השני נאמר ובא לו לחצות לילה של מצרים. **עד חובה.** אין מקום שמו 'חובה', אלא 'דן' קורא 'חובה' על שם עתודה זרה שעתידה להיות שם (תנחומא יג).

שאברהם הוא בחיי ימין. כדכתיב בישעיה (מד, ח): וְלַמָּה֩ יְתֻלָּ֨ל עַבְדִּ֜י יַעֲקֹ֗ב וְיִשְׂרָאֵל֙ בְּחִרְתִּ֣יךָ וֶֽעֱנָ֔ךְ אַבְרָהָ֖ם אֹהֲבִֽי: **זרא לאברהם לשמי.** שלא הכירני ממוך מוכחה ולימוד לבותיו שלא ממוך מהבה. ולימוך בזהר (פקודי, רנו ע"ב): לב'לאברהם לחיהו ימינה לחיקרי לחהבה. וכתב בפרד"ס (שער כג, חהבה): לחהבה הוא בחסד, ולכן נקרא 'לאברהם לחבי' כי המשיך עליו כוח לחהבה, וכן השכינה כשהיא יונקת מלד החסד נקראת לחהבה. ומלינו בחגוח (ה, יט) שלח חלמידי לאברהם נקראים בשם 'לחֲבַי', כלומלת שם חלמידיו של לאברהם לחיו חוכלין בשולח הזה ושותין בשולח הבא, שנאמר 'להנחיל לחֲבַי יש ואלרותיהם חמלא'. ופירש הרש"ג (שם): **להנחיל לחֲבַי יש.** לאברהם חקרי חוהב, דכתיב 'זרע לאברהם חֹהֲבִי'. **קו הירוק שנמשך מבינה.** כלומלת בחגיגה (יג ע"ח גרסת העין יעקב): חנח, 'חהו' זהו קו ירוק שמקיף את כל העולם כולו, שממנו יונק חשך לעולם, שנאמר 'ישת חשך סתרו סביבותיו סֻכָּתו'. 'כהו' אלו חנגים מפולמות ומפולגות משוקעות בחחוש, שממש יונק מיס, שנאמר 'ונטה עליה קו חהו ואבני כהו'. ופירש"י (שם): **ישת חשך סביבותיו.** ס"ל למדת החושך מקיף את השמים. **מפולמות.** לשון ליחלוח. **קו חהו ואבני נהו.** למדת שה'חו' קו, וה'כהו' חנגים. וכלומלת בחיקו"ז (הקדמה, י ע"ח): לגירוק כוהב מסטרא דלימין עילאה, דלימיו תשובה, שנאמר 'ורק מים על פני חחרב ונבעו' (יחזקאל מז, ח), ואומר (תהלים ו) 'כי אין בחותך ה' זכר, בשאול מי יודה לך', ואומר (ישעיה נח) 'ואני זשת בריתי לותם אמר ה' רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך לא יחומו וגו'', ולא כתיב 'ממך' אלא 'מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך'.

וירק את חניכיו וכו'. ומובא בקה"י (ערך עגלי יהבשם): יש לפרש הפסוק 'וירק את חניכיו ילידי ביתו שמנה עשר ושלש מאות וירדף עד דן', כי עיקר חשיוח הקליפות הוא בַּיְרֵכַיִן, כמו שאמרו (ברכות ו) 'שני בְּרֵכֵי דשלהי, שייייהו', לחנח כשאר ממשיכים חור הביטה שמחפשטות עד חור, ועי"ז מביא חור הביטה אל היכלו ומוחין משם החיצונים, ונודע הביטה שיהו קו הירוק והיכלו נקראים 'חניכיו ילידי ביתו', שהן מחנכים את החדם לכל מעשה, שהכל נגמר על הרגליים, וגם נקרא 'ילידי ביתו' שהוא קוד יסוד שהן נשח הוד יסוד שהן חולדות, ואחות חסד גדולה חפחרת, וזה שאמר 'וירק את חניכיו ילידי ביתו', שהוריקן ע"י הביטה שהוא קו ירוק. וזה שאמרו רז"ל (נדרים נב) 'שהוריקן בזהב', דביטה נקרא זהב (כמו שכחבתי בערך זהב). גם רומז 'שהוריקן בזהב', שהמשיך עליהם כוח הגבורות שנקרא זהב, ושומלן מביטה שהוא קו ירוק, וע"י הגבורות הקדושים מכניעים הדיוטים, ועיקר הגבורות נקו שמשל שהוא ביטה גבורה הוד, וכן 'וירק' גימטריא 'זהו ביטה גבורה הוד', וע"י שהמשיך מִבִּינה אל נשח הוד שנקרא 'חניכיו ילידי ביתו', נתן בהם כוח שלא יחשמזו בהם הקליפות ולא יגעו בכף ילכו כמו שֶׁנֶּאֱמַר ליעקב.

וירק את חניכיו וכו' שקו הירוק מבחי' אני חבצלת וכו' חיבוק ימין וכו'. ניתוח הדברים בקלקה, שע"י שהצדיק מבין שהלו הדברים שהלמדן דוחר עליו הם צירופים מחותיות שבחוחבע"פ, ומבין מחיזה הלכות נעשו הדיבורים הלו (ועניין ההבנה הזאת הוא בחינת בינה), ומקבל הדיבורים הלו בחמתה ובהבנה, עי"ז מעלה חת הדיבורים שבחינת לבחינת ימין, שהיא בחינת חסד ונקראת 'אֵל', וכן אברהם שנקרא 'אברהם הוא בחיני ימין, בחינת חיבוק. וירק, זה בחינת קו הירוק, שנמשך מבינה, ומקיף את כל העולם. שהצדיק מקבל חת הדיבורים הלו (שהם נילוחות מחוחבע"פ, שהיא בחינת הדיבור שנאמלו בגלוח בפה הלמדן שהיו הגוף), והוא מקבל חותם בהבנה, והבנה הוא בחינת ימין, בחינת 'וימינו תחבקני', זה בחינת חיבוק הנ"ל, וע"י שהחתה שהחת בייחודים ומקבל הדיבורים של החרפות והקוחיות הנ"ל בחחתה, ומחתה נחה מהלב, כמ"ש (תהלים ד) 'בחתה שהחת בלבי', והלב הוא בינה, ועל כן ע"י מעלה הבינה בבחינת 'בינה לבינה', שבחינת בינה נמשך קו ירוק המקיף חת כל העולם כיחוע, וכחבוחר בהקדמות תיקו"ז דף י' 'ירוק כוהב חסטרא דלימין עילאה וכו' קו ירוק דחסהר כל עלמא', ו'חז הבינה כביכול בבחינת 'לבי חנללה החרון', בחינת 'ירוקה כחבללה', בחינת החסד והחבנה היחה חלה חחוח של חסד נחינת ימין בחינת חיבוק נ"ל. וזה שנחמר חלל חברהם שנחת בחינת ימין, כי רחה שחחתו יש בשמת דוד ומשיח שהם בחינת מלכות בחינת חוחבע"פ כילוע, וכחבוחר גם כחן בסוף המחמר 'דוד זה בחינת חוחבע"פ', על כן כחיב חז 'וירק חת חניכיו', 'חניכיו' זה בחינת חסדים בחינת חיבוק כחבוחר בפנים, וחז נחשך על הבינה החרה חעולם הבינה שזה בחינת ירוק נ"ל, ובחינת הנשיקין הוא ע"י חבחה, וע"י חבחה בחינת ירוק דחסהר כל עלמא', וחוזר ועושה חסס צירוף ההלכה שהיה חקודם שנחקלקל, עי"ז מעלה הלדיק חת הבינה לבחינת נשיקין, וחז חחעורר זיווגא דגופא נגופא, שהבינה בין חרין לדיקייא יחבא וכו'.

זה בחינת (בראשית יד) **וירק את חניכיו, שאברהם הוא בחינת ימין, בחינת חיבוק. וירק, זה בחינת קו הירוק, שנמשך מבינה, ומקיף את כל העולם.**

לב אברהם שהוא מלד הימין הנקרא אהבה.

לג אבן ירוקה כזהב היא מלד לימין עילאה (הבינה), שהיא נקלאת חשובה, והיא קוד הקו הירוק המקיף את כל העולם.

מילואי חכמה

שכל מי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול ללמוד חושבע"פ, לפי שיש בה טעב גדול ונידוד שינה, ויש מבלה ומנבל עלמו עליה, לפיכך ממן שכחה לעולם הבח, שנאמר 'העם ההלכים בחשך לאו לור גדול', 'לור גדול', לור שנברא ביום לאמלו שגזו הקב"ה לעמלי חושבע"פ ביום ובלילה, שבזכותן העולם עומד, שנאמר (ירמיה לג) 'כה אמר ה' אם לא בלילי יומם ולילה חקות שמים וחלץ לא שמתי', אי זה הוא ברית שנוהג ביום ובלילה, זו חלמוד, וכן הוא אומר (שם) 'כה אמר ה' אם לא בלילי יומם ולילה חקות שמים וחלץ לא שמתי', אי זה הוא ברית שנוהג ביום ובלילה, זו חלמוד, וכן הוא אומר (תהלים ו) 'כי אין בחותך ה' זכר, בשאול מי יודה לך', ואומר (ישעיה נח) 'ואני זשת בריתי לותם אמר ה' רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך לא יחומו וגו'', ולא כתיב 'ממך' אלא 'מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך'.

ילקוט הנחל

וירק זה בחינת קו הירוק **שנמשך מבינה ומקיף את כל העולם.**

וכקוכן מבואר בהנחל (חשגן–כפלים חם"ח) מובח: עיין בביחה"ל (מובח בנח"ל לקמן, ד"ה 'לפעמים החגח נופל לאיזה שניחה וכו'') ס"ל כל העולם' זהו כינוי לספירת המלכות, ומקלאת כן כי כל מה שנאמל בעולם בח מן החלך, שהיא הבינה, מלכות. כי 'חיבוק ימין', היינו שקו הירוק הנמשך מבינה עובר חת החסד, ימין, ומקיף ומחבק חת המלכות המכונה 'כל העולם'.

אברהם

מאברהם עיקר התחלת קיום העולם, כמ"ש 'בְּהָבָרְאָם', 'באברהם', כמ"ש רז"ל, וע"כ היה אברהם איש החסד ועסק תמיד בחסדים, כי ראה שעדיין לא ניתנה תורה, ואין העולם מתקיים אלא בחסדו (ליקו"ה ביהבנ"ם ה, לח).

אברהם בחי' חסד, ושורשו בחכמה, ואיהו דרועא ימינא דאדם (קה"י, אברהם).

מידת אברהם הוא חסד, ונקרא 'אֵל', וכן אברהם גימטריא ח' פעמים א"ל כנודע (קה"י, טעם).

קו ירוק

מקו הירוק הנרמז נמשך תחילת העולם ובניינו (ורקאתי בראשית א, ב).

נקרא קו ירוק הסובב את העולם, שהוא ו' קצוות, בסוד הדעת המתפשט תוך ההיקף. ונקרא ירוק, בסוד גוונו (פרד"ס כג, יט).

כל מקיף שורשו מִבִּינה, שהיא קו ירוק המקיף את כל העולם (עמק המלך יד, קמה).

קוראים את המלכות ירקרוקת, ע"ש הבינה הנקראת קו ירוק, ועל כן אמרו חז"ל 'אסתר ירקרוקת היתה וחוט של חסד משוך עליה', והכתוב אומר 'ותלבש אסתר מלכות' (מערכת האלקות פ"ד).

נמצא כשהצדיק משכיל בחכמתו ויודע מאיזה צירופין של תורה שבע"פ נעשה אלו וכו', והצדיק לומד אלו הצירופין ועושה מהם צירוף הלכה. וכמצ בליקו"ה (יו"ד רלא:ב הגז ס, ה–ו): וזה בחינת כל פרצה נלעס שסכרו נלק, כי אמר 'לין כומו של משה מלא נפיו, אף אנו נעמוד עליו בשדם שכומו בפיו'. (...) ובשמת היתה זו ישראל בשכינה גדולה כמו שאמרו רז"ל, 'עמי זכר נא מה יעץ עליך בלק וכו' מן השטים וכו', אבל בגודל כומו של משה רבינו ניללנו מפיו הרע, כי משה היה כומו גדול מאוד, עד שהיה יכול לגרר ולהעלות כל הדיבורים שמדברים המולקים ולעשות משה הלבות, להעלות השכינה בחינת מיבוק וניבוק וזיווג וכו', כמבואר באר היטב בהמורה הל"ל עי"ם, ועי"ז 'ולא הוסף ה' לנקין לשמע של בלעם ויהפך ה' את הקללה לברכה', כי משהפכו כל דיבוריהם הרעים לבחינת הלבות המורה, שמשה כל הברכות והפרנסה והעשירות, שנאזל הכל לישראל הכשרים הנלווים ונכללים בשדם רבם וכנ"ל. (...) כי כבר מבואר שכפי קדושת השדם בשאוה הכלליות, כן זוכה לברר ההלבות של מושבע"פ שהם בחינת רחל, בחינת 'אשה יראת ה'', אבל בוודאי לאו כל אדם זוכה לזה בשלימות, על כן התיקון של כל בני אדם הוא רק ע"י הצדיק האמת שזוכה לזה בשלימות הלשלימות כמו משה ויעקב ודוד וכו', עד שכל זיווגיהם היה בשבחינת מיבוק וניבוק וזיווג המבואר בשבתי אמר"י ז"ל ובזהר הקדוש, שבידעי רבינו ז"ל זה נעשה ע"י שמברר הצדיק הדיבורים שמדברים עליו המולקים, ועושה משה הלבות וכו', ומי שנכלל ומוכר להצדיק הזה הוא מתקן ומעלה גם אותו עד שזוכה לשון חניכתו ששמן אברהם כשמו. כדאיתא בזהר (מגי ג) על הפסוק 'וילך את מניכיו ילידי ביתו': 'מניכיו', בעלי מניכות, שֶׁמֶּם 'אברם' כשמו. ופירש המתרגם כהוגה (שם): **מניכתו**. כיוצא, כמה דאת אמר 'וכל זוס ומניכת לתית ליה' (עיין גיטין לד ע"ב בתוספות ד"ה 'וכל זוס וכו'). וכולם היו גרים, ונקראו 'אברהם' על שמו.

ועיקר בניינה ע"י חכמה. כדביאר האריז"ל בשער מאמרי רשב"י (פי' לפקרא דלניעותא ג): כתיב (משלי ג) 'ה' בחכמה יסד ארץ', ואף על גב דמסתרי דאיתא נפקא בת, מכל מקום מיקויים ויקודם ע"י החכמה עוסדו. (...) וזה מה שאמר הכתוב 'ורחל היתה יפת תואר ויפת מראה', דאיתא בזהר שהיא עם הלאן לאביה', 'דאיתן דרגין דילה, 'אשר לאביה' ודאי', כדאיתא בפ' בלק (זהר בלק, קפז ע"ב) ד'מאביה' דהיינו חכמה, איתן כדכתיב.

וגם אמנה אחותי בת אבי וכו' כשובא בזהר אמור וכו'. בזהר זה נדרש הפסוק 'וגם אמנה וגו'', ונבית מחילה את הפסוקים השייכים לזה, כדכתיב בשראשית (כ, יב–יג) גבי לקיחת שרה לבית אבימלך: וְגַם־אָמְנָה אֲחֹתִי בַּת־אָבִי הִוא אַךְ לֹא בַת־אִמִּי וַתְּהִי לִי לְאִשָּׁה: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִתְעוּ אֹתִי אֱלֹהִים מִבֵּית אָבִי וָאֹמַר לָהּ זֶה חַסְדֵּךְ אֲשֶׁר תַּעֲשִׂי עִמָּדִי אֶל כָּל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר נָבוֹא שָׁמָּה אִמְרִי לִי אָחִי הוּא: וְגַם אָמְנָה אֲחֹתִי בַּת אָבִי הִוא אַךְ לֹא בַת אִמִּי וַתְּהִי לִי לְאִשָּׁה: [ד]רבי חנינא פתח שמע בנו של רבי שמעון, אמר, מימי לא שמעתי זיווגו של כנסת ישראל עם המלך הקדוש. שמע לו רבי שמעון את הפסוק 'וגם אמנה אחותי בת אבי היא לא בת אמי ותהי לי לאשה'. הזדעזע רבי חנינא, ובריח קולו, ובכה ואמר, רבי רבי המאור הקדוש, אור אור, אור לעולם כשאר תשא ממנו, אור לדור שיהיו בעולם כשאר שפלים ועושים מסה ויעשרו יתומים ממך. אמר לו רבי חייא לרבי חנינא, פשוט זה שאמר רבי שמעון לעומתך מה פשוט. אמר לו רבי חנינא, ודאי אין זיווג כאלך עם המלכה אלא בזמן שהיא מאירה מאחרת ממנו אבל קורצים לו קודם, שהרי מצית אמר הקרא קודם טוען זה, ואף מזדווגים כאחד, מפני שהמלך נקרא 'קודש', כמ"ש 'קודש ישראל לה'', שנוטל מהמקום שנקרא קודש, ואף 'אמותי בת אבי היא', אך היא לא בת אמי', שהרי מצית אמר שם זה ולא מצית אמת, ועל כן 'ותהי לי לאשה', להזדווג כאחד בזמן זה ולא בזמן אחר, בזמן שנוטלת מצית אמת ולא בזמן שנוטלת מצית אמת.

וחניכיו זה בחינת חסדים, כמובא במדרש (ב"ר לך לך פ' מג) לשון חניכתו, ששמן אברהם כשמו. היינו שקו הירוק, מבחינת אני חבצלת, בחינת אסתר ירקרוקת, זאת עלייה יש לשבינה, על ידי חיבוק ימין. **ועיקר בניינה על ידי חכמה, שאז ראויה לזווג, כמ"ש** (בראשית כ) **וגם אמנה אחותי בת אבי אך לא בת אמי וכו', ואז ותהי לי לאשה, שאז היא ראויה לזווג, (כמובא בזוהר אמור דף ק' ע"ב, ר' אבא שלח ליה לר' שמעון אמר אימתי זווגא דכנסת ישראל במלכא קדישא, שלח ליה וגם אמנה וכו' ע"ש). ואיתא בפירוש ספרא דצניעותא, שהנשיקין הוא על ידי החכמה. כשנתעוררים השפתיים עליונים שהן נצח והוד עליונים, לבחינת זווג, לבחינת התדבקות רוחא ברוחא, אזי נתעוררין נצח והוד תחתונים לזווג, לאתדבקא גופא בגופא. נמצא כשהצדיק משכיל בחכמתו, ויודע מאיזה צירופין של תורה שבע"פ, נעשה אלו הצירופין שהלמדן דובר עליו. והצדיק לומד אלו הצירופין, ועושה מהם צירוף הלכה שהיה מקודם שנתקלקל.**

חכמה

שלימות החכמה היא העצה (ליקו"ה ט' באב ד, יד).

עיקר החכמה היא יראת שמים (ליקו"ה שבועות ב, יט).

החכמה היא השורש, והן הוויות פנימיות ודקות, אין בריה יכולה להתבונן אלא היונק ממנה, שהוא דרך התבוננות דרך יניקתו ולא דרך ידיעה (פי' הר"י סגי נהור לספר יצירה פ"א).

אבא הנקרא חכמה, בטבעו לאהוב את בתו היחידה בין ז' הבנים, כנזכר בספר הבהיר (ע"ח לב, ד).

החכמה היא עיקר גדול וצריך אדם להשתדל בה תכלית ההשתדלות, ולהיות תוותו קבע ושאר הדברים ערעי (המאירי הוריות יג:).

תחילת החכמה היא השתיקה, כלומר שֶׁיִּשָּׁמַּה אוזנו לשמוע דברי חכמים (המאירי אבות א, יז).

החכמה היא תחת מעלת הכתר העליון, שהוא הכולל הכל והוא יסוד הכל (פי' הר"ם בוטריל לספר יצירה א).

עיי החכמה יש דביקות אל האדם בו יתי, והחכמה היא התורה בפרט, היא כמו אמצעי בין השי"ת ובין האדם (דרך חיים ג, ט).

הבניין של הנוקבא צריך שיהיה בסוד חכמה ובסוד חסד, כמ"ש 'עולם חסד יבנה', והוא כי התפשטות הדברים הכל הוא בסוד חסד, אך העלייה נעשית ע"י אימא, בסוד 'מ"י זאת עולה' (אדיר במרום ח"א רעותא דז"א לקבלא ההוא רעותא).

החכמה נקרא 'רוח אלקים', שהוא רוח ונשמה לבינה הנקרא 'אלקים' (קה"י, רוח).

אין האדם יכול לדעת מעצמו דרכי החכמה, רק היא נתונה לו מה' ע"י התורה או הנבואה (מלבי"ם, סדר רמזי המשכן).

החכמה היא חיי הנפש, וזולתה לא תחיה חיים נפשיים, רק חיים בהמיים שאינם חייך (מלבי"ם משלי ד, יג).

נצח והוד

הנצח וההוד נקראים שני רעיים, והטעם כי הם רעיים בפעולתם, ולכן נמצא רוב כינוייהם באדם על שניהם יחד (פרד"ר כג, רעיים).

השפתיים הוא דוגמת נו"ה, ובזה תבין לעניין מספרי לשה"ר (שער מאמרי רז"ל, מאמר פסיעותיו של א"א).

נצח הוד בזעיר הם דבוקים במלכות, שמהם נבנה קומת המלכות (קה"י, דשנו).

ואני תפלה

וּבְרַחֲמֶיךָ וַחֲסָדֶיךָ הַגְּדוֹלִים תְּפַיֵּס וְתָרַצֶּה אֶת שְׁכִינַת עֻזֶּךָ וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁתִּשְׁיב פָּנֶיהָ אֵלֶיךָ. וְיִהְיֶה נַעֲשֶׂה יְחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ, בָּנִים בְּבָנִים. וְאַל תַּסְתֵּר פָּנֶיךָ מֵאִתָּנוּ עוֹד. וְתַשְׁלֵם לָנוּ צַדִּיקִים וְרַבָּנִים אֲמִתִּיִּים שֶׁיּוֹרוּ לָנוּ אֶת הַדֶּרֶךְ הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר, אֶת הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נֵלֵךְ בָּהּ וְאֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה. וְתַצִּיל אוֹתָנוּ מֵהַמְּהַרְהֵג וְרִבִּי שֶׁל שֶׁקֶר. קָרְבֵנוּ לִישׁוּעָתֶךָ, עָזְרֵנוּ בְּרַחֲמֶיךָ, הַחֲיֵנוּ בְּאוֹר פָּנֶיךָ. שֶׁבְּעָנוּ מִטּוּבֶךָ וְחַסְדֶּיךָ הָאֲמִתִּיִּים, גְּמֹל עָלֵינוּ חֲסָדִים טוֹבִים, (...) כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל פֶּה. "יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יי צוּרִי וְגוֹאֲלִי. עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו", הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן (ליקו"ת מה).

יקוטי הנחל

וחצדיק לומד אלו הצירופין ועושה מהם צירוף הלכה שהיה מקודם שנתקלקל. מיתא בליקו"מ (סב, ב) בענין ליצופי קומיות הלכה למיקון למולקות, וז"ל: עיקר התהוות מחלוקת היא"ר, שורשו מן המחלוקת שבקדושה. כשהמלבה מן דרגא לדרגא עד שנתמלבל למטה, נתהוה ממנו מחלוקת היא"ר, בחינת 'קלב נקפ', ומטיל בו לפיקוריקות, ומסתיר ממנו שבילי הסכל לאבר חינו יודע להשיבו. וממחלוקת שבקדושה, הוא מחלוקת תנאים ואמוראים שבגמרא, שזה אומר מתיר, והשתבלבולות למטה נתהוה ממנו מחלוקת היא"ר. וכשמתקן המחלוקת שבקדושה, חזי ממילא נתבטל מחלוקת היא"ר, כי אין מחיזתו אלא משם. ומיקון המחלוקת שבקדושה הן הלכות פסוקות, כי פסק הלכה הוא השלום והכרעה של מחלוקת התנאים ואמוראים. וע"י לימוד הפוסקים הוא נתקשר להשלום שבקדושה, ומתקן המחלוקת שבקדושה, ולז נתבטל המחלוקת היא"ר שבליבו, ולז יוכל לעבוד את השם בכל לבבו, בשני יצרים, ובפתחו לו שערי השכל, ויודע להשיב לפיקוריקות. וכל זה נעשה ע"י ההכרעה והשלום הנ"ל. וזה לותיות שלום, טוטריקון י'ודע מ'ם ש'תניא ל'פיקוריקות'. כי ע"י השלום, יודע להשיב על פיקוריקות שבליבו. וזה (מהלים קיט) 'לודך בְּשָׂךְ לבב, בלמדי משפטי לדקך', היינו 'לבב' דייקא, בשני יצרים. לימתי, כל 'למדי משפטי לדקך', היינו ע"י לימוד הפוסקים. ובהמשך דבריו שם (לות ו) מוכא ליתר לעניין זה, המקומר למתמר י"ב, וז"ל: (גם זה שייך לזות הנ"ל). מהמחלוקת נעשה הלכות, כמבואר ב'תהלה לדוד' עי"ש היטב, מבואר שם שההלכות הם תיקון המחלוקת, כי מוזר ומהפך הלירופי לותיות של המחלוקת להלכות כמבואר שם, עי"ש מה שכתוב שם שהצדיק לומד אלו הלירופין של המחלוקת, ועושה מהם לירוף הלכה וכו' עי"ש. וזהו בחינת מה שמבואר כאן, שהריכין ללמוד הלכות דהיינו פוסק, בשביל תיקון המחלוקת, וכבן. וע"פ זה ייתבן להוליף מכאן עלה למעשה, שע"י לימוד פוסקים בפשיטות, תנו יכולים לברר ולהעלות ולהפוך כל הלירופים רעים וכו' שמולקים ומדמרים עליהו.

שהנשיקין הוא ע"י החכמה. עיין בשער מאמרי רשב"י (פי' לפקרא דלניעותא ג) להתריז"ל.

שושנת העמקים. עיין לעיל במקו"ח ד"ה 'למי מבצלת הכרון, במחילה היל ירוקה כמבצלת'. **שפתותיו שושנים וכו'.** כלכתיב בפס"ג (ה, מ–יג): הִכֹּה חִכּוֹ וְכֻלּוֹ מַחֲמַדִּים זֶה דוֹדִי וְזֶה רֵעִי בְּנוֹת יְרוּשָׁלָ‍ִם: אָנָה הָלַךְ דּוֹדֵךְ הַיָּפָה בַּנָּשִׁים אָנָה פָנָה דוֹדֵךְ וּנְבַקְשֶׁנּוּ עִמָּךְ: דּוֹדִי יָרַד לְגַנּוֹ לַעֲרֻגוֹת הַבֹּשֶׂם לִרְעוֹת בַּגַּנִּים וְלִלְקֹט שׁוֹשַׁנִּים: (...) לְחָיָו כַּעֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם וכו': וכתיב בפס"ג (ז, יא): אֲנִי לְדוֹדִי וְעָלַי תְּשׁוּקָתוֹ: ולכאורה צ"ב מה שייך לכאן לומר שהשכינה בין תרין דיוקנין דעמיר לעמיר כמיכן בעבר שיטין, דמיין לשיטי גיגית בוסמין, מְרֻבָּיָן דקדושין וטעמין, היכמת דגיגית מְרֻבָּיָא בוסמין. וְשָׁקְוָתֵי מכימוי דעסקין בחוריית, וזלחין טעמין בכל סטר, ומימר פומהון כמירת בחירת. ופירש"י (שם): **מור עֹבֵר.** רוח עובר וממפטם לכל לד.

הדודאים נתנו ריח. דרש רבינו שלמה 'דודאים' מלשון 'דומם' לנחי', 'דודים', שזהו כינוי לצדיקים שהם דוממים וריעים ליוצרם כלפי שמיא. כתיב בפס"ג (ז, יד): הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ וְעַל פְּתָחֵינוּ כָּל מְגָדִים חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים דּוֹדִי צָפַנְתִּי לָךְ: ותרגם יונתן (שם): לוכל יהי רעוא מן קדם ה' למפרק ית עמיה מן גלותא, יתמר למלכא משיחא, כבר שלים קץ גלותך, וחכות לציקייא קבציהון מתבסא קדמי כריח בָּלָסָמוֹן, וחכימי דרייתי קבציהון על תרעי מדרעי עסקין בפתגמי אוריתא ופתגמי חוריית, כְּמָא קוּם קַבֵּיל מלכותא די גְּנָזִית לך. ופירש"י (שם): **דודאים נתנו ריח.** דולאי המניס הטובות והרעות, כעניין שנאמר (ירמיה כד) 'הַתְּאֵנִים הַ' והנה שני דולאי מניס וגו' דָּוִד שהמח טובות וגו', וְדָוִד הפני ישראל (שירושין כא), עכשיו שניהם נתנו ריח, כולם מנקבים פניך. ומימת דומה"נ (פ' תולדות): 'הדולאים נתנו ריח'. (...) מה הדולאים מולידים מהבה בעולם, אף הם מולידים מהבה בעולם. ומאי 'נתנו ריח', כיהרון מעשיהם לפעמ ולהכיר לבוראם. ובקה"י (ערך דולאים) גירס כזה: הדולאים הן נשמות הצדיקים, 'מה הדולאים מיילדין מהבה בעולם, אף הצדיקים מיילדין מהבה בין ישראל לאביהם שבשמים', וזה שאמר 'הדולאים נתנו ריח, כיהרון מעשיהם'. ושורש מהבה היא מְבִּינה, ומשם נפ בחינת ריח, והצדיקים מוכיח המרה מְבִּינה, וזה שאמר שמולידים מהבה בעולם, ועל כן דולאים נקרא שהם מולידים מהבה, בחינת בינה.

שהשכינה בין תרין צדיקיא יתבא. בין צדיק עליון שהוא התנא שחידש זאת התורה וכו' ובין צדיק התחתון הלומד להתורה. וכתב בליקו"ה (יו"ד ח"ת ג, ו): וזה בחינת 'ויקח משה את עצמות יוסף עמו וכו'. כי בכל דור ודור זה הצדיק שעוסק בתורה צריך לדבק עצמו בהצדיק שגילה זאת התורה, שהוא בחינת נשיקין, בחינת אתדבקות רוחא ברוחא, שזהו בחינת מה שנקט משה שהוא בחינת הצדיק הדור, את עצמות יוסף שהוא בחינת הצדיק העליון כנ"ל. וזהו שאמרו רז"ל "מכס לא יקח מֶלְוֹת', שכל ישראל עסקו בצוה ומשה עסק בעצמות יוסף', כי 'משה עסק בעצמות יוסף' זה בחינת משה שהיה לו כוח בפיו לדבר סרה על הצדיק החמת בחינת משה ולמרוך ולגדף, כי רצה להפוך כל דיבורי התוספ"פ לדברו ח"ו, שיהיה נעשה מלגו מהתוספ"פ פה לדבר עמק שהוא בחינת קללה, על הצדיק החמת ומגשיו שהם בחינת משה וכלל ישראל, שרצה לעוקרם לגמרי בפיו הרע והטמת, וכלל בחינות הנ"ל וכנ"ל. ועל כן עשה הס"ח גם נפלא והרצה גדול כוחו של משה, ע"י שעשה מז דבר גם שלא היה כמוהו מעולם, שהחמין פחמ את פיו ודיבר עם נלעם והוכיח לומו, היינו שבגודל כוחו של משה היה יכול להעלות גם כל דיבורי הקלנות שנפלו עד מקום מקום כזה לבחינות ממש, להעלותם גם משה ולברכו ולזככם להופכם להלכות להשיבם למקומם הראמון, שע"ז נעשה חיבור ויחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה כנ"ל, עד שעשה גם נפלא שהחמין בעלמו פחמה פיה ודיברה עם נלעם. כי משה בגודל כוחו העלה הדיבור משה מחלית היריחה והנפילה, עד שהחמין בעלמה דיברה והוכיחה לומו, וזה הרצה לדורות גודל כוחו של הצדיק החמת, שיכול להעלות הדיבור מחלית הנפילה והירידה שמין ירידה לחריו. (...) כי משה בחינת הצדיק החמת יכול להופיע הדיבורים ממקום שהם והלופכם לדברה שהם בחינת הלכות כנ"ל, ועי"ז בעלמו היתה כל מפלתו, בבחינת 'ושמע מלכותה וקטליה וכו'' (כמובא בסוף המאמר), ע"ש היטב בהמורה הנ"ל ותבין.

שהשכינה בין תרין צדיקיא יתבא. בין צדיק עליון שהוא התנא שחידש זאת התורה וכו' ובין צדיק התחתון הלומד להתורה. וכתב בליקו"ה (יו"ד ח"ת ג, ו): וזה בחינת 'ויקח משה את עצמות יוסף עמו וכו'. כי בכל דור ודור זה הצדיק שעוסק בתורה צריך לדבק עצמו בהצדיק שגילה זאת התורה, שהוא בחינת נשיקין, בחינת אתדבקות רוחא ברוחא, שזהו בחינת מה שנקט משה שהוא בחינת הצדיק הדור, את עצמות יוסף שהוא בחינת הצדיק העליון כנ"ל. וזהו שאמרו רז"ל "מכס לא יקח מֶלְוֹת', שכל ישראל עסקו בצוה ומשה עסק בעצמות יוסף', כי 'משה עסק בעצמות יוסף' זה בחינת משה שהיה לו כוח בפיו לדבר סרה על הצדיק החמת בחינת משה ולמרוך ולגדף, כי רצה להפוך כל דיבורי התוספ"פ לדברו ח"ו, שיהיה נעשה מלגו מהתוספ"פ פה לדבר עמק שהוא בחינת קללה, על הצדיק החמת ומגשיו שהם בחינת משה וכלל ישראל, שרצה לעוקרם לגמרי בפיו הרע והטמת, וכלל בחינות הנ"ל וכנ"ל. ועל כן עשה הס"ח גם נפלא והרצה גדול כוחו של משה, ע"י שעשה מז דבר גם שלא היה כמוהו מעולם, שהחמין פחמ את פיו ודיבר עם נלעם והוכיח לומו, היינו שבגודל כוחו של משה היה יכול להעלות גם כל דיבורי הקלנות שנפלו עד מקום מקום כזה לבחינות ממש, להעלותם גם משה ולברכו ולזככם להופכם להלכות להשיבם למקומם הראמון, שע"ז נעשה חיבור ויחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה כנ"ל, עד שעשה גם נפלא שהחמין בעלמו פחמה פיה ודיברה עם נלעם. כי משה בגודל כוחו העלה הדיבור משה מחלית היריחה והנפילה, עד שהחמין בעלמה דיברה והוכיחה לומו, וזה הרצה לדורות גודל כוחו של הצדיק החמת, שיכול להעלות הדיבור מחלית הנפילה והירידה שמין ירידה לחריו. (...) כי משה בחינת הצדיק החמת יכול להופיע הדיבורים ממקום שהם והלופכם לדברה שהם בחינת הלכות כנ"ל, ועי"ז בעלמו היתה כל מפלתו, בבחינת 'ושמע מלכותה וקטליה' וכו' (כמובא בסוף המאמר), ע"ש היטב בהמורה הנ"ל ותבין.

> כשיש לו זאת החכמה, אזי על ידי החכמה הזאת, השכינה היא מבחינות (שה"ש ג) שושנת העמקים, מבחינת נשיקין, בחינת שפתותיו שושנים, בחינת אתדבקות רוחא ברוחא. ואז מתעורר זווגא דגופא בגופא, שהשכינה בין תרין צדיקיא יתבא, בין צדיק עליון שהוא התנא שחידש זאת התורה, ועכשיו משפיע בה. ובין צדיק התחתון, הלומד להתורה, ומעלה להשכינה מיין נוקבין, כדי שתתדבק. וזה (שה"ש ה) שפתותיו שושנים, על ידי בחינת נשיקין, נוטפות מור עובר, לשון מעבר לעבה. היינו שנוטף להשכינה, ריח טוב משני עברים, מצדיק עליון ומצדיק התחתון. וזה (שם ז) הדודאים נתנו ריח, ששני דודים, היינו שני הצדיקים, נתנו ריח:

שנוטף להשכינה ריח טוב משני עברים מצדיק עליון ומצדיק תחתון. ובקונטרס מבוצי המל (מסון–כפליו תס"ח) מובא ביאור קצר לזאת ד' במאמר, ח"ו: יש שני מיני מיורים המעידים במלכות שהיא המוסבע"פ, ומס זה למעלה מזה. הראשונה הוא מִבְּינה והוא סוד מיבוק יד ימין, והשניה הוא סוד מיבוק יד שמאל, שהוא בחינת הצדיק העליון והצדיק התחתון, ע"י שני הארות אלו במלכות המוסבע"פ נמתקת ונעשית לטוב ולזווג. והנה הדיבורים של הלומד שלימו כשר הדובר על הצדיק, הס לירופי המוסבע"פ, שהיא 'מלכות פה', שנפלו בגלות בפיו של הלומד, שע"י מתערבנים הלירופים ונעשים מהם דיבורים רעים שהרשע דובר על הצדיק, ודיבורים אלו מתמתקים ומתעלים ע"י שני הבחינות המיורים על ידיהו לטוב וזיווג, בבחינת 'שכינתא בין תרין צדיקיא יתבא'. והנה הארת הבינה, שהיא בחינת מיבוק יד ימין, קו יכוך המקיף את כל העולם, נעשה ע"י שהצדיק מבין מחיזה הלכות נפלו דיבורים אלו ומקבל אותם בשמחה ובהכנה, וזה בחינת מיבוק יד ימין ע"י בינה. והארת החכמה, בחינת נשיקין, נעשה ע"י ש'הצדיק מקבל בהכמתו ויודע מחיזה לירופין וכו', והצדיק לומד אלו הלירופין ועושה מהם לימוך הלכה שהיה מקודם שנתקלקל כשים לו זאת החכמה וכו'. והלימוד בשפתיים הוא קוד הנשיקין, בחינת 'שפתותיו שושנים', בחינת אתדבקות רוחא ברוחא שנעשה ע"י הלימוד. ואז מתעוררת השכינה שהיא ההלכה, ויתפלו בין תרין לדיקיא, בין לדיק העליון, שהוא התנא שחידש זאת ההלכה ומשפיע בה עכשיו, ובין לדיק התחתון, שהוא לומד אז ההלכה, שהעלה אותה לכל המעלות ע"י בינתו ותכמתו, וע"ז עולה ומזדווגת וכו'.

מיבוק יד ימין. עיין לעיל במקו"ח ד"ה 'ויבוק יד ימין'.

ליקוט הנחל

לה שמי לומות מתנגים שנתן הקב"ה לעמו הכתובים בתורה שורות, דומים הס לשורות ערוגת הבושם, שהם מגדלים אם דקדוקיה והטעמיים, כמו שהעיבוב מגדלת בשמים. ושפתי חכמיו העוסקים בתורה, טופפים הם טעמים בכל לד, ומתמר פיהם הוא כמור מובחר.

לו וכשאר יעלה ריחן מלפני ה' לגחול אם עמו ולהושיעם מהגלות, אז הוא יאמר למלך המשיח, כבר נשלם קץ הגלות, וחכות הצדיקים מלך לְפָנֶיךָ כריח המפרסמון, וחכמי הדור יושבים בקבוצות בשערי בית המדרש עוסקים בדברי סופרים ובדברי תורה, ובכן קום קבל את המלכות משר גמזתי לך.

ואני תפלה

וְתִזְכֶּה אוֹתָנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים עַל יְדֵי כֹּחַ הַצַּדִּיקִי אֱמֶת לְהִתְקַדֵּשׁ וּלְהִטָּהֵר בֶּאֱמֶת, עַד שֶׁנִּזְכֶּה גַּם אֲנַחְנוּ לָבוֹא לְדַרְגַּת זֶה, שֶׁנִּגְדַּע לְבָרֵר וּלְהַעֲלוֹת וְלַהֲפֹךְ כָּל הַצְּרוּפִים רָעִים אֶל הַקְּדֻשָּׁה לְבָרְרָם וּלְהַעֲלוֹתָם לְשָׁרְשָׁם שֶׁבִּקְדֻשָּׁה עֲשׂוֹת מֵהֶם צְרוּפֵי הַלָּכוֹת קְדוֹשׁוֹת. וְנִזְכֶּה לְהַעֲלוֹת הַשְּׁכִינָה מֵהַגָּלוּת וּלְחַבְּרָהּ עִם דּוֹדָהּ בְּאַהֲבָה וְאַחֲוָה וְרֵעוּת, בְּבְחִינַת חִבּוּק וְנִשּׁוּק וְזִוּוּג, וּלְהוֹצִיא בְּלָעֲם מִפִּיהֶם (ליקו"ת יב).

דודאים

רי יודן אמר, בוא וראה כמה הם חביבין הדודאים לפני מי שאמר והיה העולם, שבשכר הדודאים הללו עמדו שני שבטים גדולים מסויימים, ואלו הם, שבטו של יששכר ושבטו של זבולון (שהש"ר ז, כ).

לִפי הסוד דודאי"ם גי' אדנ"י, שהוא סוד מלכות (רמ"ז על זהר בראשית).

כתב בספר השורשים, ששורש דודאים הוא 'דוד' ושהא' נוסף, ולפי זה דודאים היינו דודים. אך רבי יצחק ירבה לרמות, כי הא' הנוסף ירמוז לעוצם האחדות שיהיה בין הגוף והנשמה, כי לא יתפרדו עוד לעולם, שהרי בחי' ו"ה תתעלה אל בחי' י"ה, בסוד 'יהיה ה' אחד'. וידוע כי 'דודים' הן זו"ן דהיינו ו"ה, ו'רַעים' או"א שהם י"ה, כנזכר בפסוק 'אִכְלוּ רֵעִים וגו' דודים', וז"ש שהם דודים וריעים זה עם זה (שם).

הצדיקים נמשלו לדודאים, שסגולתם להוליד אהבה בעולם, וכך הצדיקים. ועניין זה הוא בב' בחינות, הראשונה בסוד ייחוד הנשיקין שהוא זיווג או"א כנודע, והוא הוא הנקרא אהבה, מסוד דודים וריעים. ובחינה ב', כי עניין אהבה הוא מסטרא דאימא ואז יגבר כוח שם ס"ג, ולא יהיה שום סיג המפריד ייחוד העצמי, וזהו עניין הולדת אהבה מחודשת (שם).

מה שקראם סתם 'דודאים' ולא פירש מה הם ומה מעליותם וחשיבותם, כי שמם מוכיח עליהם שהוא לשון אחים וריעים אהובים, וכמו 'אַרְחוֹת דודנים' הנאמר בכתוב (ישעיה כא). ומין הזה הוא סגולה להכניס האהבה והחיבה בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו, ועל כן נקראים 'דודאים', מלשון דודים, שהוא אחים וריעים האהובים (באר מים חיים פ' ויצא).

דודים

'דודים', לא בעיתות ההתקרבות בלבד ייקראו דודים, כי אם גם בעת החשק ליקרב ייקראו דודים, חושקים לידבק זה בזה כמונו עימנו 'ת' (שושנת העמקים על שה"ש ה, טז).

צדיק נקרא דוד נאמן. ואפשר שנקרא כן מטעם כי הוא דוד המלכות, כי הוא סוד סמיכות גאולה לתפילה (פרד"ר כג, דוד).

היסוד נקרא ג"כ דוד (פרד"ר כג, דוד).

'כי טובים דדיך', אלו האבות שנקרא דודים (פרד"ר כג, דוד).

הקב"ה נקרא דוד (ש"ד עה"ת שמות ה, כב).

'ישון 'דודי' הוא בא בכל מקום על האהבה (נר מצוה עמ' לב).

כשלמד עמו תורה שבע"פ ידע שהוא לילה. וכמ"ב גליקו"ה (יו"ד ס"ת ס): כי מוצ"כ ומוצע"פ הוא בחינת לילה, כמוצ"פ שהיה בקריע היה לומד מוצ"כ ביום ומוצע"פ בלילה, וע"ז ידע בין יום ללילה, כמו שהביא רבינו נ"י (בסימן ג). וזה בחינת ימין ושמאל שהוצ"כ הוא בחינת יום ובחינת ימין, וימין היא בחינת 'לשמה', כמו שאמרו רז"ל "ילמד יעסוק לשמה", למיימינים בה שעוסקים לשמה וכו', אבל מוצע"פ הוא בחינת לילה בחינת שמאל כנ"ל, ועל כן אם מתגבר ביומר ס'שלא לשמה' שהוא ג"כ בחינת שמאל, כמ"ש 'שמאולה עשר וכבוד', ואמרו רז"ל שהוא בחינת 'שלא לשמה' שנקרא 'בשמאולה'.

מרי גבורי דזונג. שם אותו נהר. והיו רמוקים זה מזה, והשד מלגג מפריחה זו לפריחה זו. **מרמי כפי דשמרש.** שניהם מלגלים יין, והוא מורק מרווייהו ביחד, זה כמוך זה כדהד דקל משוור, ואין נשפך לפיהו טיפה לחמה, ואע"פ שהיה לותו היום רוח קטרה, שהיו עוזים יורדי היס בחיות עד לב השמים ויורדים עד תהומות מכח הרוח, ואעפ"כ לא נפלה טיפה לארץ. **יעלו שמים וגו'.** פסוק הוא גבי יורדי היס בתהלים. **שמעים ניס מלכא וקמליס.** מלכא דשיחא, שאין דלכו של שד להשלות לבני אדם. והרגושו מפני שהיה מגלה סודם. ואית דאמרי, בי מלכא, קיקר, שהיה ירא שלא יטול מלכותו, שהיה לותו אז שד מאדם שבא על אישה, והיה דר בין התגרים.

וזה ט' שאמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי הורמיז בר ליליתא, דהוה קא רהיט אקופא דשורא דמחוזא, ורהיט פרשא כי רכיב סומיא מתתאי, ולא יכיל ליה. זימנא חדא הוי מסרגין ליה תרתי חיותא, וקיימין אתרי גשרי דדונג. ושוור מהאי להאי, ומהאי להאי. ונקט תרי כמא דחמרא בידיה, ומורק מהאי להאי, ולא נטפי מיניהו נטפא לארעא. ואותו היום יעלו שמים ירדו תהומות הוה, ושמעית מלכותא וקטליה: לדידי חזי לי הורמיז. פירש ר"ש שר הוא. **בר** *) **לילתא,** זה ת"ח שד יהודאין. וזה בר לילתא, כמובא במדרש (שוחר טוב מהליס יט) איך ידע משה בין יום ללילה כשהיה ברקיע, ומובא, כשלמד עמו תורה שבע"פ ידע שהוא לילה. וזה בר לילתא, שעיקר הלמדן מתורה שבע"פ. **וזה רהיט אקופא דשורא,** זה צדיק הדור. שת"ח שד יהודאין, רודף את

*) דפוס מוהרו"ת: יז ע"א

שד

עלּ שם ששוודדים דעתו של אדם נקראו שדים (חזקוני דברים לב, יז).

נקראין שדים כי הם שודדים המערכות עליונות, כעניין שאמרו בכשפים 'שהן מכחישין פמלייא של מעלה וכו', והם תאבים להידבק בת"ח כאישה המשתוקקת לבעלה (ר"בנאשי ויקרא יז, ז).

הל"בוש הנעשה לנפש מצד הגבורות אשר בקלי' נוגה, הוא היצה"ר, כי עדיין לא נזדככו והם עדיין מלאים קליפות וסיגים, ונקרא שד, אך בבוא היצ"ט שהוא לבוש החסדים, תיכף בצאתן מקלי' נוגה הם נקרא יצ"ט, כי כבר נתרחקו מן הרע ואין הרע שולט בהם כי הם חסדים, ואז דוגמת חסדים הממתקין הגבורות כנודע יען הם זכר ונקבה, כן יצ"ט אחר היכנסו ממתיק את היצה"ר, ויכול לאחזרא ליה משד למלאך, ואז שניהן נקראים מלאכים השומרים את האדם, כי אך הגבורה טהורה היא אלא שנעשית שד, ובהסיר ממנו הרע שבה חוזר למלאך טוב (ע"ח ג, ג).

יש לכל אדם ואדם יצה"ר שהוא נקרא שד אחד בגופו המחטיאו, שד ודאי, כי יצה"ר והשדים מחצב שלהם אחד (חסד לאברהם ז, ט).

שד הוא מלשון שוד, ומלאך ירצה עושה מלאכה, כי בהתמתקו נהפך לעבד לעשות מלאכת אדוניו ושליחותו (רמ"ז על זהר דברים).

איתא בשער קליפת נוגה פ"א, 'נפש הצדיק נותנים לה יצה"ט שהוא מלאך אחד מפנימיות חיצוניות דקדושה, ויצה"ר שד אחד מפנימיות חיצוניות (דחיצוניות) דקלי' (רמ"ז על זהר דברים).

לילית (בר לילתא)

פגם הברית בא ע"י הקליפה הידועה שנקראת לילי"ת, ע"ש שמיללת תמיד, שזהו בחי' עצבות, וע"כ עיקר שמירת הברית זוכין ע"י שמחה (ליקו"מ קסט).

הערב רב אתי מקלי' נוגה הנקרא 'לילי"ת קשת עורף, לבושא דהוה אשת אדם'. ויש לילי"ת יותר חיצונה, והיא אשת סמא"ל. גם יש סמא"ל ולילי"ת אחרים פנימית, שע"י אחז"ל שהיה מלאך מגורש מן השמים, ונקרא 'להט החרב המתהפכת', לזמנין מלאך לזמנין שד. ובזה יתורצו לך כמה מאמרים, כי ס"מ ולילי"ת שפיתו לאדם וחוה הם הנ' קלי' החיצונים ששם יש ג"כ ס"מ ולילי"ת אחרים, אך הפיתוי היה ע"י קלי' נוגה זה כלולה מן ס"מ ולילי"ת אחרים, וזה הנוגה נתערבה באדם וחוה ואז נעשה אדם טו"ר (ע"ח מט, ב). **דש,** כי בתחילה הכוחות הנמשכות מצד הנקבה הם יורדות ומיכוחות ומפתות את האדם לחטוא, כי אין כוח הפיתוי נמצא אלא בנקבות שמצד לילי"ת, כמש"ה 'כי נפת תטפנה שפתי זרה וגו', ואלו נקראים שדים, כי מורגלים להידבק עם האדם, לפתותו ולהחטיאו, ואינם מזיקים אותו. ואחר שנתפחה האדם אחריהם, אז מתחברים כוחות הזכרים הנקראים מזיקין, אשר בידם החרב להזיק, וממיתין את האדם (שער הפסוקים, תהלים). **מזיקים** ורוחין בישין הנקראים לילי"ת, ע"ש ששולטים בלילות (חסד לאברהם ז, כו). **יללה** היא אם השדים (מצו"צ ישעיה לד, יד). **יללה** הוא במלכות, מצד כוחות הדין מהחיצונים שהן מעוררין הבכי, ומזה נגזר לשון לילי"ת ולילין, כולן לשון יללה (קה"י, יללה). **לילי"ת** הוא נוקבא דס"מ, ויש לה ת"ם מחנות כמניין לילי"ת, וכולם מיילילים ובוכים, ומפנה נמשכים בעלי מרה שחורה בעלי יגון ואנחה רח"ל, והכנעתם ע"י צער ודאגת העוונות וצער ויגון על חורבן ביהמ"ק, וזה הצער מבטל ומכניע הקליפה הזאת, כן כתב בשל"ה פרשת בשלח (שם). **לי** נראה הכנעת הקליפה הזאת ע"י תורה הקדושה, וזה שאמרו 'דאגה בלב איש ישחנה' בדברי תורה, כי הדאגה מצד הקליפה, ועי"ז שלומד דברי תורה מכניע ומשבית אותו. וזה שאמרו רז"ל 'כך הוא דרכה של תורה פת במלח תאכל', כי 'מלח' רומז על התורה אותיות 'לחם', שהתורה נקרא לחם, והן גימט' ג' הוי"ות, סוד חכמה בינה דעת שמשם שורש התורה, והנה לילי"ת הוא אחוריים דחכמה בינה דעת קס"ד ק"ל גימט' לילי"ת, על כן ע"י הפנים דג' הוי"ות דחכמה בינה דעת מבטלים פת הלילי"ת סוד אחוריים, וזה שאמר 'פת' גימט' לילי"ת ות"ם מחנותיה, 'במלח', ע"י התורה הקדושה 'תאכל' ותכלה אותן (שם). **צדיק הדור יש** אחד שבאתגליא אין לו שום ממשלה, ואעפ"כ באתכסיא ובהעלם גדול הוא מושל על כל הדור, ואפילו על כל צדיקי הדור (ליקו"נ נ, א). **אין** להתגאות בהשגות גדולות או במעשים טובים, כי הכל ע"י הצדיק שבדור, והוא אצל הצדיק כעט אצל סופר (ספר המידות נאות טו). **הצדיק** והרב שבדור צריך שיהיה לו שני הכוחות שיש להתורה, סם חיים וסם מוות, באופן שיהיה אפשר להמתקרב אליו לקבל כרצונו, 'צדקים ילכו בם ופושעים יכשלו'. אם הוא חפץ באמת יזכה לקבל מהרב דרך ישרה ועצות טובות לשוב לשם יתי', ואם לאו, והוא בא בעקמומיות וטינא יש בליבו, יוכל ג"כ למצוא בהרב מה שהוא רוצה, דהיינו שימצא בו דבר שיכפור בכל ויתרחק לגמרי, וזה בחי' 'ופושעים יכשלו בם' ורחמנא ליצלן (ליקו"ע צדיק מ). **צדיק** הוא עילאה על כולא, וכולא יתבי תחותוי, ועלמא לא קיימא אלא על צדיק חד, דכתיב 'ויצחו"ע', ועליה קאים עלמא, ובגיניה אסתמיך ועליה אשתיל (זהר לך לך פב.). **האיש** החכם המואס בעולם, הוא יחיד בין רבים, לא יימצא אלא אחד בדור מהדורות (פרהמ"ש להרמב"ם, הקדמה). **המידה** הזאת (מידת א"ל ח"י) נקראת 'צדיק' בכל התורה כולה, ולפי שנקרא יסוד ונושא כל הדברים אשר תחתיו בכל הנמצאות, נקרא 'ציטו"ע'. ועניין שנקרא צדיק הוא סוד השפע, שמשפיע כל טוב וברכה ונותן במידת אדנ"י, כעניין שנא' 'וצדיק חונן ונותן' (שערי אורה ב). **הנה** בכל דור ודור יש צדיק אחד שראוי להיות מנהיג הדור, וגם הוא מהלך ובא עם בני דורו להאיר להם, ואמר 'כל הנחלים הלכים אל הים', שמלבד המנהיג הכולל, יש כמה פרטים חכמים המנהיגים הדור, והיינו 'כל הנחלים הלכים', שהם ת"ח שיוצאין מצדיק זה, והם ענפים לו, כולם הולכים לים, שהוא כללותם, כדי לתקנם ולהנהיגם (פע"ח ר"ח תוכיה יפורים ג). **ידוע** שתמיד יש בדור צדיק אחד שהוא מרכבה לשכינה, וממנו שואף זרח לכל העם, וכמ"ש 'אין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה', ר"ל צדיק שהוא ד' אמות של הלכה (תפארת יהונתן במדבר טז, ג). **כל** עליות של אדם אי אפשר להיות כי אם ע"י ראשי וצדיקי הדור, הן המידות של האדם, הן דיבורים שלו, הכל הצדיק יכול להעלות. ויש שני בחינות בזה, יש אנשים שהצדיק מעלה אותם בתורתו ותפילתו, ויש אנשים שאינו יכול להעלותן כי אם בשיחה שלו, על דרך שדרשו חז"ל (סוכה מה:) על פסוק 'ועלהו לא יבול', אפילו שיחת חולין שלו יש בו צורך, אף שנראה שהם דברים בטלים, ובאמת הצדיק מעלה אותו ע"י דיבורים לו שמדבר עימו (בעש"ט עה"ת פ' עקב). **צדיקי** הדור הם הנשמה של העולם, והמוני עם, החומר והגוף של כללות פרצוף עוה"ז (תו"י פ' נשא). **צדיקי** הדור שנקראים אנשי חסד, על דרך (זהר כי תצא רפא) 'איזהו חסיד, המתחסד עם קונו' (ומקרב נשמות ישראל לה', ומי שדיבוקו הוא סביב הצדיק אזי נתעלה בכל המדריגות, הן תורתו ומעשים טובים שלו, הן הפרנסה שלו, לכולם יש להם עלייה, ובאם אינו דבוק ח"ו לשום צדיק, אזי יש כנגדו 'זה לעמת זה' ת' מיני קליפות (גדול מחנות אפרים פ' מצורע). **בכל** דור ודור יש צדיקים שיש להם ממשלה מהשי"ת להגביה ולהשפיל, והכל ע"י תורה הקדושה (גדול מחנות אפרים, ליקוטים). **עיקר** הנסיעה להסתופף בצל צדיקי הדור, כדי שיבוא לזה לידע 'דאיהו עיקרא ושורשא דכל עלמין' (מאור ושמש פ' שמות). **בלא** צדיקי הדור אשר הם בכל דור ודור, אין באפשרי לאדם להשיג המצוות על בוריים ולהבינם על אופניהם (מאור ושמש פ' האזינו).

יִלְקוּט הַנַּחַל

בר לילתא זה ת"ח שד יהודאין. ומלינו בגליקו"מ (ריד) שקיסר בין בחי' למדן לנצח' 'לילית' דייקת, ו"ז: כדוגמת הקימוצים כשהיו יודעים יום מיתתם, לא היו עוסקים כמותה כל היום ולא היה שליטה לנצע"ר של עליהם, ועכשיו מלינו בני אדם שמתו בלמדנא לימודם. דע, שאם הלימוד בהונן, בוודאי אין לו שום כוח, אבל אם אין הלימוד כראוי, בפרט לימוד גמרא אם אין הלימוד כראוי, אז הוא מקבל יותר כוח מהלימוד, כי תלמוד בגימטריא לומות של שמה לילי"ת. על כן יש כוח בלימוד התלמוד או להכניע אותה, או להיפך ח"ו. וכיוצא בזה בגימט' (משנ-כפליו תפ"מ) מוכח: בכל מקום 'בר לילית' היא הקליפה הידועה, שאפה ניסת, שהיא לעומת הקדושה 'מלכות פה, מוצע"פ'. ועיין מה שכותב רבינו בתמר המתמיל 'בדוגמת הקימוצים' (פר' ריד), דתלמוד שהיא נימטו' של שמה 'לילית', שע"י לימוד התלמוד מכניע הכוחות שלה, וזה שאמרו 'בר לילית', שהיא לעומת הקדושה, שהיא בחינת 'מלכות פה, מוצע"פ', שע"י הלימ

תַּלְמִיד חָכָם אֵין צָרִיךְ לְנְטִירוּתָא. כדלעיל נב"ב (ז ע"ב): לֵיהֵ֣רבי יהודה נשיאה רמז דשורת מדברנן. תמר ריש לקיש, רבנן לא צריכי נטירותא, דכתיב 'וְאֶסְפְּרָם מֵמוּל יִרְבּוּן'. 'אספרם' למעלן, דלעיל מלדיקים דנפישי מֵמוּלָּה, דסמא כולהו ישראל כתיב כהו 'כמול אשר על שפת היס', לדיקים עלמא 'ממול ירבון'. מלא הכי קאמר, 'אספרם' למעשיהם של לדיקים 'ממול ירבון', וקל וחומר, ומה חול שמועטו מגן על היס, מעשיהם של לדיקים שהם מרובים לא כל שכן שמגינים עליהם. כי אמת נקמים דרבי יוחנן, תמר ליה, מאי טעמא לא תימא ליה מהת, 'אני חומה ושדי כמגדלות', 'אני חומה' זו תורה, 'ושדי כמגדלות' אלו תלמידי חכמים. ורים לקיש סבר לה כדלרבי רבא, 'אני חומה' זו כנסת ישראל, 'ושדי כמגדלות' אלו נמי כנסיות ובתי מדרשות. (...) תמר רב יהודה, ומפקי לה מֵעֵמֶק, מפלו בעמק נטירותא. (...) ותמר רבי אבין בר רבי יוחנן, הכל לפסי העיר, ומפלו מיתמי, אבל רבנן לא, דרבנן לא צריכי נטירותא. תמר רב פפא, לשורא, ולפרשתה, ולטרזינא, מפלו מיתמי, אבל רבנן לא צריכי נטירותא. ופירש"י (שם): **רמת דשורא דלרבנן.** הטיל יניחת חומת העיר על התכמים כמו על שאר בני מדם. **חול.** שהוא מועט ממעשיהם של לדיקים. **מגן על היס.** והוא לו לחומה, כדכתיב (ירמיהו ח) 'אשר שמתי חול גבול ליס'. **אלו תלמידי חכמים.** תלמת מין לריכין חומה. **זו כנסיה'.** כולם שווין לעניין חומה, וגודלים עלמן מליטמא בעודני כוכבים. **לשגבי נפא.** לשערי חומות העיר, להליב בהן לחמות. 'לשגבי', לחמות, כמו 'טרוקו גלי' (בראשית לד כח). 'נפא', סתימה, כמו 'ומלא אחר הַנֶּפֶא' ג'לולו מליחות' (ב"מ כה). **לשורא.** לתיקון החומה. **לפרשתא.** פרש שהולך סביבות העיר לשומרה ולידע מה היא לריכה. **לטרזינא.** שומר כלי זיין של בני העיר ויוסד בְּבַיִת אֶחָד אֵצֶל השער. וביאור המאמרי (שם) ענין זה: כל בני העיר לריכים לגדור חומת העיר ולהעמיד שעריה, שלא ליכנס בתך העובדים לשם, ופפרעין להוציאה זו מן הכל אלא מן היחומים, ומכל מקום תלמידי חכמים אין גודין מהם לענין זה, כי 'רבנן לא צריכי נטירותא', שחומתם קרויה חומה.

הַחְזֶרֶת נֶפֶשׁ לְגוּף כְּמוֹ רְכִיבַת הַסּוּס שֶׁהַסּוּס טְפִילָה לוֹ וכו'. לְמטטרו"ן סוס דמפלרת, דניה של עולמו ואין עולמו מעונו. תמר רבי תנא בר יוחן, לגיבור שהוא רוכב על הסוס וכליו מתופפים לילך ואילך, הסוס טפילה לרוכב ואין הרוכב טפילה לסוס, שנאמר (תהלים ג) 'כי אתה הכית על לוחי'. ופירש המאירי יומר (שם): הקב"ה הוא כגיבור הרוכב על הסוס, כי המלך לריך לסוס, לא כן הגיבור, ולא ירכב עליו רק להנהיג הסוס, וכן האל 'לכל שמיים' נתת הנהגה וקיום לעולם. **כליו שופפים.** מה שאתה רואה, כוח האל הוא. **כי מרכב על סופין.** לא שאתה לריך להם, רק אתה יושב במרכבותיך, תרכב עליהם. והמופן דומה ביאר הצל"ה (ויצא, מורה חור ג) בפירושו למדרש זה, ו"ל: הכוונה היא בסוד התלבשות שהוא מלאכים במבוא בדמב"ן ובדקנקטי ובליוני ריש פרשת וילא, שהמלאכים המוכרים בשם 'מגשים' הוא 'בסוד נברא במלאכים, והוא סוד התלבשות, יוצא לעיני בשר וכו'', נמלא כשמתלבש המלאך לזו העולם מקומו, (...) כי שכינה בתחתונים לורך גבוה בכיכול, והעבודה היא לורך גבוה, כי מכוח מעשה טוב התחתונים נעשה תיקון וייחוד למעלה, ולזו בהתברך השם יתברכו התחתונים. ומלא בהמינה זו קרוב לומר כי העולם מעונו, כי מעשה התחתונים גורמים שלוש בית עליון. על זה אמר 'ה' מעון אתה', הן אמת התחתונים גורמים והעבודה לורך גבוה, אבל נעשה בעזר האלקי, כי מיד בצותם ליטהר מסייעין לו. והבינו משל כגיבור רוכב על סוס, ואין להכחיש כי הסוס הוא לורך הגיבור שבו ירוץ, מכל מקום הסוס טפילה לרוכב.

רְכִיבַת הַסּוּס שֶׁהַסּוּס טְפִילָה לוֹ. ומליני במיקון ז (תיקון ע, קלד ע"ב): מֵאַת מזי, לאו למגרע אמרו מקדמתן 'אין הרוכב טפל לסוס אלא הסוס טפילה לרוכב', דסוס היהו נוקבא לרוכב דהיהו אדם. (...) לזמנין תכבה סוסיא דתגבה ותפיל לרוכבו תחותה, דא איהת ביעא, לזמנין תכבה אדם לכיא על סוסיא, לזמנין איהו, לזמנין עבד, כגוונא דא תכבה לזמנין דאיהו גוף דאיהו סוס שפיר בכל מיקוניו ועביד עובדין ביעין, בגין דאיהי ליה ההוא נפש דרכיב עליה, דאיהו אדם רע, עבד, או ממזר, וכגין דא לוקמוהו מארי מתניתין 'על המדרש עיקר אלא המעשה הוא העיקר', ולזמנין תכבה סוסיא ביעא, דאיהו גופא דאיהי ליה דיוקנא ביעא, ומאן דרכיב עליה איהו טב ואפי ליה למעבד עובדין טבין, ודא איהו 'מטה כלפי חסד'. ותיובתא דפפא מדאיתי (סה, קיג): גלוה לכבך דהוכחת שמות לדיקים 'כח נח' (בראשית ו), 'אברהם אברהם' (שם כב) וכדומה, לומר שאין מערערין גוף ונפש כמייחסים, אלמלא שֶׁם העיקר והגוף טפלה לו, לסוס לרוכב, והנפש ממשלת ומנהיג הסוס כלומו לעבודת הבורא יתברך.

מילואי חכמה

ת"ח אין צריך לְנטירותא. כ, יג): עיקר השמילה ע"י המוהל. וזה בחינת 'בהתהלכך תנחה אֹתָךְ בשכבך תשמר עליך וכו'', וכתיב 'ומזמה תשמר עליך תבונה תְּעֹנֶגֶךָּ', כי התורה שומרת מכל מזיקי עלמא כנ"ל. ועל כן בחמת חמרו רז"ל לעניין דינא 'תלמידי חכמים אינם לריכים נטירותא', כי התורה שומרת אותם, כמבואר הדין לעניין אחין התלמיד תכם לריך ליתן לנוכרי שמירת העיר.

הצדיק הדור שנמשל לחומה, כמאמר חז"ל (ב"ב ג:) **ת"ח אין צריך לנטירותא, עיין שם. ורחיט פרשא,** פירש ר"ש לפי תומו. **פרשא, זה התנא שחידש זאת התורה, ופירשה אותה יפה, והוציא לאור תעלומה. גם אותו רודף, אבל לפי תומו. כי ת"ח שד יהודי, אינו מכוין לרדוף את התנא, וזאת הרדיפה נעשה ממילא. כי רכיב סוסיא מתתאי,** כי הלמדן על ידי שלומד תורת התנא, עי"ז מחזיר נפשו של התנא, לתוך גופו של התנא. **החזרת נפש לגוף, כמו רכיבת הסוס, שהסוס טפילה לו.** וזה מתתאי, כי התחתונים גורמים בלימודם, **להרכיב נפש התנא על סוסו, על גופו, כמו שאמרו שפתותיו דובבות וכו'. אבל ולא יכיל לו, שהתנא לא יכול לסבול נשיקותו, כי נבילה טובה הימנו,** כנסיות ובתי מדרשות. (...) תמר רב יהודה, ומפקי לה מֵעֵמֶק, מפלו בעמק נטירותא. (...) ותמר רבי אבין בר רבי יוחנן, הכל לפסי העיר, ומפלו מיתמי, אבל רבנן לא, דרבנן לא צריכי נטירותא. תמר רב פפא, לשורא, ולפרשתה, ולטרזינא, מפלו מיתמי, אבל רבנן לא צריכי נטירותא. ופירש"י (שם): **רמת דשורא דלרבנן.** הטיל יניחת חומת העיר על התכמים כמו על שאר בני מדם. **חול.** שהוא מועט ממעשיהם של לדיקים. **מגן על היס.** והוא לו לחומה, כדכתיב (ירמיהו ח) 'אשר שמתי חול גבול ליס'. **אלו תלמידי חכמים.** תלמת מין לריכין חומה. **זו כנסיה'.** כולם שווין לעניין חומה, וגודלים עלמן מליטמא בעודני כוכבים. **לשגבי נפא.** לשערי חומות העיר, להליב בהן לחמות. 'לשגבי', לחמות, כמו 'טרוקו גלי' (בראשית לד כח). 'נפא', סתימה, כמו 'ומלא אחר הַנֶּפֶא' ג'לולו מליחות' (ב"מ כה). **לשורא.** לתיקון החומה. **לפרשתא.** פרש שהולך סביבות העיר לשומרה ולידע מה היא לריכה. **לטרזינא.** שומר כלי זיין של בני העיר ויוסד בְּבַיִת אֶחָד אֵצֶל השער. וביאור המאמרי (שם) ענין זה: כל בני העיר לריכים לגדור חומת העיר ולהעמיד שעריה, שלא ליכנס בתך העובדים לשם, ופפרעין להוציאה זו מן הכל אלא מן היחומים, ומכל מקום תלמידי חכמים אין גודין מהם לענין זה, כי 'רבנן לא צריכי נטירותא', שחומתם קרויה חומה.

הַחְזֶרֶת נֶפֶשׁ לְגוּף כְּמוֹ רְכִיבַת הַסּוּס שֶׁהַסּוּס טְפִילָה לוֹ וכו'. לְמטטרו"ן סוס דמפלרת, דניה של עולמו ואין עולמו מעונו. תמר רבי תנא בר יוחן, לגיבור שהוא רוכב על הסוס וכליו מתופפים לילך ואילך, הסוס טפילה לרוכב ואין הרוכב טפילה לסוס, שנאמר (תהלים ג) 'כי אתה הכית על לוחי'. ופירש המאירי יומר (שם): הקב"ה הוא כגיבור הרוכב על הסוס, כי המלך לריך לסוס, לא כן הגיבור, ולא ירכב עליו רק להנהיג הסוס, וכן האל 'לכל שמיים' נתת הנהגה וקיום לעולם. **כליו שופפים.** מה שאתה רואה, כוח האל הוא. **כי מרכב על סופין.** לא שאתה לריך להם, רק אתה יושב במרכבותיך, תרכב עליהם. והמופן דומה ביאר הצל"ה (ויצא, מורה חור ג) בפירושו למדרש זה, ו"ל: הכוונה היא בסוד התלבשות שהוא מלאכים במבוא בדמב"ן ובדקנקטי ובליוני ריש פרשת וילא, שהמלאכים המוכרים בשם 'מגשים' הוא 'בסוד נברא במלאכים, והוא סוד התלבשות, יוצא לעיני בשר וכו'', נמלא כשמתלבש המלאך לזו העולם מקומו, (...) כי שכינה בתחתונים לורך גבוה בכיכול, והעבודה היא לורך גבוה, כי מכוח מעשה טוב התחתונים נעשה תיקון וייחוד למעלה, ולזו בהתברך השם יתברכו התחתונים. נמלא בהמינה זו קרוב לומר כי העולם מעונו, כי מעשה התחתונים גורמים שלוש בית עליון. על זה אמר 'ה' מעון אתה', הן אמת התחתונים גורמים והעבודה לורך גבוה, אבל נעשה בעזר האלקי, כי מיד בצותם ליטהר מסייעין לו. והבינו משל כגיבור רוכב על סוס, ואין להכחיש כי הסוס הוא לורך הגיבור שבו ירוץ, מכל מקום הסוס טפילה לרוכב.

שד יהודי. ומופנם בספר דרכי נועם (שיטורים, יג): בכלליות העולם נשכח מור הלדיקים, שבאמת הוא הלעם שבאילן בציהמ"ק, ואין יודעים דרכי העבודה להיות נקי לעשות נחת רוח לה' ולזכך כל מחשבה דיבור ומעשה שיהיה לפני ה' וכו', כל זה נשכח, ומזה נהיה מליאות של מחלוקת על זה, והלמדנים מדברים וכו' כנגד דרך הלדיקים, והוא בחי' ס"ד יהודי, כמבואר בזוה"ק ובאחל"ר, שע"י קדושת הבריח מאיר שם שד"י, ובסליון מבכר ענייני הגבה ותפוות העוה"ז וכו' לא שורה הפוח י' ונשאר ס"ד משד"י, ונהיה מזה מליאות של קליפות והסתרה (ועי"ז יכולים ליפול לבריס תמוריס יותר רח"ל), ועל כן הס מולקים ומבזיס דרכי הלדיקים, ולריך הרבה חיזוק לה להיתלש כלל מזה.

עי"ז מחזיר נפשו של התנא לְתוך גופו של התנא. ומופנם בספר מכלל יופי (קיומן יב, בשם הרה"ק ר' נחום ליפקי שמעון פרקתא זל"ג): ולפה בספר יערות דבש (ח"ב, יג) ו"ל 'וכן הלדיקים מתבבדים תמיד עם מנשי דורם, ולא בלבד בחייהם, לף כי בחומם תמיד להבחם לף פקהל מומ', וגם בר קפרא שבקש להגיד להם ברמז דגם נפשיה, למה להדר קרעיה וכו', וכי לחחוריו יבימו, הוי ליה להניח הקרעים לפניו, וילגיבו בחיחת רבי מבלי הגיד להם דבר. אבל נחמר כי לדיק נפשו קשורה בנפשות הדור, ולכן כחב האריז"ל בעובדא דרב פרידא בעירובין (דף נד) דנפקא נח קול דיזכו דרש לעולם הבא, כי מה שייכות לדור בחעשיו הטובים. וכחב כי נחמת הלדיק עם נשמת דורו הן קשורות ודבוקות בשורש אחד, ולכן בפועל הטוב שלו, גם להם ייטיב ה', היומם קשורים בו, ולכן לף כי מת הלדיק, מכל מקום נפשו קשורה למעה בגוף, ותינה עולה בהעלה, להיותה קשורה עם נפשות דורו אשר עודם בחיים. ולכן חמרו ברבי (בחומות קג) 'כל בי שמשא הווי אתי לגיחיה', כי נפשו שכנה למעה בגופו וגוף לו לשוב לגיחתו. וזהו חמיד כל זמן חיי הדור ההוח, כי אין נפשם קשורה בנפשו, אבל כאשר יעבור הדור ההוח נפסק הקשר, ונפשו עולה למעלה בלבד המיים ולף חשוב עוד למעה, הולך ולף יחשב, כי אין לו חיבור ודיבוק עם דור שלאחריו. ולכן יעקב אבינו הוא בדורו חמיד, לף זה נפשו מגופו לדבק עם נפשות המיים, ובאמרתם נרפף לנו היום ולמחר, לכן אמרו (חענית ה) 'יעקב אבינו לף חת', ותמרו 'מה זכעו בחיים לף יעקב בחיים' להחקשר עימם' עכ"ל. והנה ע"י לימוד תורתו של הלדיק (ניין שפיר לף בדורות שלאחריו), כמו שכחב בליקוטי מוהר"ן תורה י"ב דע"י לימוד תורתו הק' של התנא, מחזר נפשו בגופו ונפתחים דובבות בקבר.

הַחְזֶרֶת נֶפֶשׁ לְגוּף. ומופנם בליקו"ה (יו"ד קדחה וכמובא קעקע ג, ג): הגוף והנשמה הם שני הפכים, וכשהם מקושרים יחד בחיים חיותם זה בחינת שלוש, וכשנפלק הנשמה מהגוף זה בחינת קלקול השלוש. ועל כן מתבללין ומספידין עליו, כי ע"י הספד מוחזין וממשיכין נפש הנפטר למטה כמובא, ומוזר ומקשר התרת הנשמה בגוף הנפטר. וזה בחינת הספד על סילוקן של לדיקים, שהוא מועיל לתשובה מחוד מחוד, כי ע"י ההספד וההסתכלות על קברי הלדיק ובוכה ומתעצב מחוד על שנפלק הלדיק, ואין מנהל בידינו להשיבו אליו יתברך, עי"ז מעורר נשמת הלדיק ומחוזר ומתקשר נפשו בגופו כידוע, שזה עיקר בחינת התעוררות, כי 'גדולים לדיקים במיתתם יותר מבחייהם', ו'הלדיקים במיתתם קרויים חיים'. והכלל, שע"י

חומה

אמונה נקרא 'חומה' (ליקו"ה תולעים ד, ב).

'חומה היו עלינו', ר' יוחנן ור' יונתן תרוויהון אומרים, מצינו שהצדיקים קרויים חומה (ילקו"ש שמו"א כה רמז קלד).

החומה היא המלכות, (...) ונקראת חומה כי היא הסובבת על ישראל והיא להם לחומה (פרד"ר כג, ח).

חומה היא מלשון התלהבות וחמימות שנכנס בה (מאור עיניים, שיה"ש).

עצה ותושיה

הַלְמדן הישר, ע"י שלומד תורת התנא, עי"ז מחזיר נפשו של התנא לתוך גופו (קיצור ליקו"מ יב, י).

חיות רוחני / חיות גשמי

אין הנפש מיושבת בגוף כאשר ימעט חיותו הגופני (דרשות המהר"ל דרוש לשבת תשובה).

כל החיות, הן חיות רוחני הן חיות גשמי, הוא בא תחילה לירושלים עיר הקודש, לבחי' 'לב', ואח"כ מתחלק בפרט לכל העולם, הן בחי' קדושה הן בחי' גשמיות, וכן בעולמות העליונים (בת עין פ' בהר).

כל דבר נברא יש חיות רוחני קדושה, בחי' אותיות רוחניים, צירופי אותיות אשר בו נברא, והוא המקיימם ומהווה אותם תמיד לכבודו (בת עין פ' חקת).

מי שעובד את ה' באהבה רבה ומשתוקק לו ית', בוודאי הוא אצלו חיות ממש, כלחם שהוא חיות גופני (בת עין פ' עקב).

לפעמים התנא נופל לאיזה שגיאה דקה מן הדקה כדי שעי"ז ימשיך לעולם תרתי חיותא. וביאר בניאלה"ל (יב): והנה לכאורה יש להתפלא קצת בדבריו הקדושים, כי הלא מאחר שהתנא לטובת עצמו לא היה צריך כלל העובר והכבוד, לית שייך שלטובת העולם להמשיך להם עושר וכבוד, יורידו מוחו מלמעלה בסגולות 'שמולוה' [לא לשמה] עד שיתלמד מזה מכשול הפושעים, להוריד השכינה בגלות לירופיהם הרעים, עד שכביכול יעטרך הש"ת בכוונה מכוונת, ליתן בלבבם להוליך הלירופים הרעים בדברי מירופין על הלדיק הדור, עיין היטב בפניס. ולזמן קלת ביאור הפלאים הזאת נשימה נא לא נֶגְנֹּוּ לאות ל', ובהכתובים שמתלמד מקודש בעניין יעקב ורחל ולבן, ואמ"כ כתב 'לבל תלמיד מכס שד יהודי וכו', 'ויאמר לו אמי אתה' וכו', כדי שהלדיק יקח המוסבע"פ שהיה השכינה, מגלותה שתלך לבן, ומעלה אותה וכו' לבחינת זיווג וכו'', ומבואר להמעיין מלשונו הקדוש, שמרמז על אותות שתר הכתובים שבעניין יעקב הנ"ל, שהשתלל להוליך מֶעֶבֶן את האמהות שהיו בבחינת השכינה והלרך המוב"פ בילדות, ועיקר עבודתו היתה בשביל רחל, שהיתה יותר בבחינתה כמובן בפניס. ולל בילדות היה ע"י הקו הנמשך מבינה, ועבר מחסד עד מלכות כמובן בפניס, [לרך כל השבע [מילדות ו]פניס בילדות]. ועל זה עסק גם במרעה הכבשים המוב"פ, עד שהעלה משם ניצוצי נפשותיהם, בבחינת מיבוק וניאוק וזיווג שבסוד הדולמים המוב"פ, עד שיצאו משם כל נפשות ישרלל, שזה עניין הכתוב 'מושב הלרץ גשן תיה' המוב"פ. (...) ולפ ע"פ שבכל דור ודור עושק הלדיק האמת לבער מעיניו מה שלריך לבער, אבל לגמור הבירור בשלימות לא יהיה עד לעתיד, כי מוכרח לזה תחבולות רבות ועלומות נפלין ערך. כי כל אחר נמשך בעולם, הכל היה מן הלרץ והשכינה בילדות, שבחמת זה נקראה בשם 'כל העולם' [כמובן בפניס בסוד החיבור הכתוב 'וילך את מיכיו וכו'', שהוא קו הילוק הנמשך מבינה ומקיף את שבכולם יד שחלל, הוא מסוכן מאוד מאוד, ו'שוב מהאי לתתי' כמוב"פ, [לכוללה בימינא] לבל תהיה בבחינת שגיאה ממש, ומעולם המלחמה שים בזה, גם משה רבינו ע"ה לא זכה לכוון תכלית נקודת משקלה, ומגה כשערה דשערה בהכלחה [שהיא בבחינת זור כמוב"פ], אשר נתוסף הוא בהקליפות הנתלחזות שם, שמשו לריכין לעורה מאוד מאוד בליבון כשמלה הנ"ל. ובכל דור ודור עומד עלינו קליפת הלבן המוב"פ, המבקש לעקור את הכל, כי ג'צ'ל' הוא [כמובא מזה בדברי מוהרנ"ת שעל התורה הזאת שאת התאריז"ל (הובא לעיל אות ל' בעמ"ג ד"ה 'ובשלומה בלא דעת.')], ובגילה שהיא בהמה ממש, היא מסרחת בריחות רעות כמוהו, כי הוא תכלית ההיפך זה לעומת זה מבחינת יעקב, הזוכה לזורך ימים בבחינת הרוחני גם אחר מיתתו, כי גם אז נחזר נפשו לגופו להתענג מזיו השכינה, בניגוד 'שפתותיו שושנים' המוב"פ, וגם בזיווג 'הדולמים נתנו ריח' עוד ועוד לתין גבול, עיין היטב בפניס.

ונעתרות נשיקות שונא, והתנא בורח ממנו. ואם יקשה לך, איך הוא אינו מחזיר תורתו של התנא ללמדן למוטב, ואדרבא שנתוסף לו גדלות ביותה. ואיך בא זה, שמתורה הקדושה של התנא, יכול הלמדן להכשל. ותירץ על זה, זימנא חדא חוי מסרגין ליה תרתי חיותא, כי לפעמים התנא נופל לאיזה שגיאה דקה מן הדקה, כדי שעי"ז ימשיך לעולם תרתי חיותא. כי יש שני מיני חיות, חיות רוחני, אורך ימים בימינה. וחיות גשמי, בשמאלה עושר וכבוד. והתנא מחמת דביקותו העצומה בחיות הרוחני, אינו מתיר את עצמו ח"ו מכל וכל מחיות הרוחני. ומחמת שהוא נפל לבחינת הלימוד [שלא לשמה], בשביל [כל העולם], שלפי כל זה תבין מרחוק ביאור פלאימינו הנ"ל, מה שמוכרחים הלדיקים להתמדל בטובת כלליות ופפטות ישרלל וכל העולם, המוכרחים להחיות הגשמי ופרנסת העובר והכבוד. כי אף ע"פ שמלד נשמתם, 'יעלו שמים' כמוב"פ, כמו משה בתקיע [עיין היטב בפניס] לגל יהיו מוכרחים כ"כ לאכילה ושתייה, אבל עיקר השלימות הוא בשתתלדים בהתרן והעולם, שהיא עולם הזה, בבחינת השכינה הנ"ל, שעיקרה בבחינת השמלל והשגיאה המוב"פ הנ"ל, הנמשכת מהשגיאה הרשעה שבדיבור הש"ת, שהיה בו משמעות המיעוט והערבוב כידוע, ונעשה כ"כ היה נשמת זה מכוון גדול מאת הש"ת, למסור ולתן חותה בהתרן לנני אדם דייקא, שהם יתקנו חותה [וכמוב"פ בעניין העלאת השכינה, שלף ע"פ שגם בתפילה מעלה חותה יעקב הלדיק בבחינת 'ויפג' וכו', לבל אמ"כ דייקא בהתגברות לבן 'ויאמר הכי אחי אתה' וכו', מעלה חותה גם בבחינת הזיווג]. והמלחמה זאת כבידה מאוד, כי גם הלדיק האמת כשיורד בהשגיאה הזאת

(המשך)

שהוא אדם. (...) לעיתים תמלא אותם שמחה ומיפיל רוכבו מתתיו, זה אחה רעה, לעיתים תמלא אדם רכוב על סוס, לעיתים בית, לעיתים עבד, כעין זה תמלא לעיתים בית גוף שהוא סוס יפה בכל תיקוניו וכלל זאת הוא עושה מעשים רעים, וחזו מפני שים לו חותה הנפש שרוכבה עליו, שהוא אדם רע, עבד, או ממזר. ומאחר כך העתידהו בעלי המאמה על הלדיק עיקר אלו המעשה הוא העיקר'. ולעיתים תמלא אותם רע, שהוא גוף בית לו דייקו רע, ומי שרוכב עליו הוא טוב והוא מאת מעשים טובים, וזהו 'אחה כלפי אחד'.

יקוט הנחל

והמשפט והצדקה מוזכין ומשכיחין הלית הנשמה הקדושה למטה, ומאבד ביותר הנשמה בהגוף הנפטר, ומוזר ונמשך אלוה כנ"ל. וזה האלוה, דהיינו הלית והמאבדות הנשמה בגוף לאחר ההסתלקות, הוא גדול ביותר מהאלוה והמאבדות שהיה בחיים חיותו. כי כל מה שהפילוד והמאבדה הוא ביותר, כמו כן כשנתפשך ונתחברין יחד, אזי האלוה גדול ביותר, כי עיקר האלוה הוא בין שני הפכים הנ"ל, וכל מה שהשני הפכים רחוקים ביותר, כמו כן האלוה גדול ויקר יותר כשמוכרים ומתחברים ביחד. ועל כן אחר ההסתלקות, אזי הנשמה רחוקה מהגוף ומעולם הזה בתכלית הריחוק, ובפרט נשמת הלדיק הגדול הנבוה במעלה מאוד מאוד, שהנשמה אלו מסתלקת ועולה למעלה למעלה בתקנה שעולה, והגוף נקבר בתוך הלרץ כמה חמות, נמלא שהנשמה רחוקה מהגוף בתכלית הריחוק, ועל כן האלוה גדול ביותר, ועל כן 'גדולים לדיקים במיתתם יותר מבחייהם'. (...) כי בשת הלדיק הגדול אחר ע"פ שנאספו לתקוס אבותיו, אעפ"כ עיקר השלימות שהיה למעה ג"כ, כמו שאמר רבינו ז"ל בסימן ז ליקוטי תניינא, כי אלרבא מאמת גודל הפלגת מעלתו העלומה והנעלמה והנבוהה מאוד מאוד, על כן הוא יכול להוריד עלמו למטה למטה יותר, ולהגביה ולהריש אפילו הטומיות והרחוקים מאוד מאוד בתכלית הריחוק ביותר. כי מעולם האלוה שזוכה עכשיו כנ"ל, הוא יכול לקבל ולהמשיך כולם להבי"ת, אפילו הרחוקים מן הקדושה מאוד מאוד.

ונעתרות נשיקות שונא והתנא בורח ממנו. ובקונקן מבואר הענין (משון–

כפליו תם"מ) מובא: אפשר שאמרמו על בריחת יעקב מלבן, כמ"ש (בראשית לא) 'ויברח הוא וכל אשר לו'. וזה שאמר לו לבן (שם) 'ולא נטשתני לשבי ולְבָבֶתָי', שהם מלבי הטומאה"פ, כי יעקב לא רלה לא שיקיעין אלו, 'כי מי יכול וכו'', לכן ברח ממנו.

כדי שעי"ז ימשיך לעולם תרתי חיותא. וכתב בליקו"ה (יו"ד ת"ת ג, ז) שע"י תמונה בלדיק יכולין לזכות לתורה ולפרנסה, וז"ל: ישרלל עם קדוש לריכין להתמין בהלדיק האמת, בבחינת 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו', שהאמת בקו"ס, ועי"ז זכו להתגלות התורה ולפרנסה. כי בוודאי 'לולי כל אדם זוכה לעסוק בתורה ולפרנסה, אפילו יחיד בעולם שולמות', כי 'קשין מזונותיו של אדם כקו"ס' כנ"ל, ואיך יזכה אדם לשלמות בכולו לקו"ס. על כן אנו לריכין רק לשמוך על בדיקי הדור המאמינים להתמין בהם, כי הם בחינת משה, כי כל בדיק הדור הוא בחינת משה, ועי"ז תמונה בלדיק יכולין לזכות לתורה ולפרנסה. וז"ל: ישרלל עם קדוש לריכין להתמין בהלדיק האמת, בבחינת 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו', שהאמת בקו"ס, ועי"ז זכו להתגלות התורה ולפרנסה. כי בוודאי 'לולי כל אדם זוכה לעסוק בתורה ולפרנסה, אפילו יחיד בעולם שולמות', כי 'קשין מזונותיו של אדם כקו"ס' כנ"ל, ואיך יזכה אדם לשלמות בכולו לקו"ס. על כן אנו לריכין רק לשמוך על בדיקי הדור המאמינים להתמין בהם, כי הם בחינת משה, כי כל בדיק הדור הוא בחינת משה, ועל בחינת משה נאמר 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו' כנ"ל, ואמן ואמן.

כי יש שני מיני חיות, חיות רוחני וכו' וחיות גשמי. ומובא בליקו"ה (יו"ד תפלות סוג ה, טו) ביאור ע"פ המאמר לפרשת הברכות שבירך יעקב את יוסף ואפרים, וז"ל: וזה כל עניין הברכות שהוכיח יעקב לקבלם בתכמה מילוח ומצוה, כי טעה בעשיו כנ"ל. וכל זה היה ע"י שהלך עשיו אחר תאוותיו, בפרט תאוות הנ"ל, כמ"ש 'ויהי עשו בן ארבעים שנה ויקח וכו' ותהיין מרת רוח ליצחק ולרבקה', וכמו שפירש"י שם שנשתל למזיר שפושט טלפיו וכו'. וזה 'ותכהין עיניו מֵרְאֹת', שמרוב רשעת עשיו שעשה במרמה נזלת, עד שגם יצחק הלדיק האמת כהו עיניו מראות האמת, עד שרלה לברך א"ו את עשיו הרשע, ואמר לו 'הגישה לי ליד וכו'', כי קצר שעשיו חפץ בהאמת להתכיילו ולפרנסו, בחינת 'כי ליד בפיו', כי בוודאי הבין יצחק שיעקב עושק בתורה ועבודה יותר מֵעשיו שהיה 'ליש שדה', ויעקב היה 'ליש תם יֹשֵׁב אהלים', רק קצר שעשיו מרומה לפרנס את יעקב כמו שהיה רגיל להביא ליד ליצחק, על כן רלה לברכו בעשירות כדי שיוכל לפרנס את יעקב, כי יעקב, שהוא הלדיק בעלמו שעוסק בתורה בתכלית הקדושה ובשמה בשלימות גמור, אעפ"י שנוטה מעט לשמלל בשביל פרנסה ועשירות, אעפ"כ אין לו פנאי לעייר את העשירות לגמרי, ובהכרח שיהיה מלוכאן נעשית ע"י תמריס, ובשביל זה בהכרח שזכולון יחזיק את יששכר, בחינת 'שָׂמֵחַ זבולן בצאתך ויששכר באהליך וכו'', ועל כן קצר יצחק לברך את עשיו בפרנסה בשביל זה, כדי שיחזיק את יעקב הלדיק, שעי"ז בוודאי היה מתקבל עשיו והיה גם בחשובה. ועל כן לקדק יצחק ואמר לו 'ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי', ודרשו רז"ל 'כאשר אהבתי', מפיקודין ללץ מעשה', היינו שהזהיר אותו שיהיו ולץ כאשר אנחנו, מפיקודין ללץ מעשה, ולץ לשמלל שהוא בחינת המטעמים רק לימין שהוא בחינת מצוות עשה, ולץ לשמלל שהוא בחינת

ומחמת קדושתו ופרישותו שוור וקופץ משלא **לשמה לשמה**. וכתב בליקו"ה (יו"ד ת"ת ג, ד–ה): כי בחמת מע"פ שהפרנסה נמשך מבחינת 'שמחולה', תעפ"כ מי חפשר להמשיך הפרנסה כי אם כשנכלל שמחל בימין, שמשם נמשכין כל ההשפעות מכלליות שמחלה בימינא כידוע. כי כשנופל ח"ו לבחינת שמחל לגמרי, בוודאי לית יהיה לו פרנסה כלל, כי משמחל מחיזת הסט"ח, שהוא חלקים מחריס שעל ידם נתעכב השפע, כמ"ש 'וסרתם ועבדתם אלקים מחרים ועצר את השמים ולא יהיה מטר וכו'. כי אין צריך ליפול לבחינת שמחל, רק לצייר השפע שם, כי שם נעטייר השפע העליונה שאין בה שום ניוק, ונעטיירת משם לבחינת עשירות ופרנסה, אבל אם מ"כ צריך תיכף לחזור לימין ולכלול שמחל בימין, כדי שיוכל להמשיך העשירות והפרנסה לעולם, כי עיקר הפרנסה ע"י ימין שהוא בחינת חסד, כמ"ש (תהלים קלו) 'נתן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו'. וזהו מה שאמרו רז"ל 'בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא כי אם בזמנא תליא מילתא'. ואיתא בזהר הקדוש, דהיינו בזמל העליון שהוא בחינת עתיקא, שם תלויים המזונות. ולכאורה קשה, הלא עיקר המזונות והפרנסה הוא משמחל, בחינת 'משמחולה עשר וכבוד' כנ"ל, ואיך אמר כאן שהמזונות ממזל העליון שהוא עתיקא, הלא שם אין שום שמחל כלל, וכמו שאיתא בזהר הקדוש 'הלי עתיקא כולא ימינא, לית שמחל ולית עושר תמן', ואיך אמר כאן שהמזונות והעשירות משם דייקא. אך אמת עיקר שורש השפע של עשירות ופרנסה הוא רק שם, בבחינת עתיקא שהוא מזלא, אבל שם נשורשו אין שייך לקרותו בשם עשירות, כי שם כולא ימין ושם השפע הקדושה כולא חד ואין בה שום ניוק, ושם גם השפע של עשירות הוא רק תורה אור לא מנוקמת, ולמטה כשנמשך השפע אז כשנמשך השפע לימין ושמחל אז נעטייר השפע בשמחל לעשירות ופרנסה, וממחם זה צריך הלדיק ליפול לבחינת שמחל בשביל פרנסה, אבל תיכף כשיפול לבחינת שמחל מוכל הסט"ח להתגבר ויתמחזו בו מ"ו, ואזי זה וזה לא יתקייס בידו, כי 'הוא הנתן לך כח לעשות חיל', עי' זח"ב קפ"ח ע"ב. ועל כן אמרו רז"ל 'לא תהא תורה קבועה בפיך אלא כל דבר ודבר שאתה לומד צריך שתהא יודע שמתחלתו ועד סופו היכן הוא נרמז', כי אי אפשר לידע שום דבר בשלימות אם לא יודע שרשו בתורה, כי שם הוא מקור כל הדברים, ומשם נמשכין כל השפעות לעולם, כי עיקר הפרנסה ע"י ימין שהוא בחינת חסד, כמ"ש (תהלים קלו) 'נתן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו'. וזהו מה שאמרו רז"ל 'בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא כי אם בזמנא תליא מילתא'. ואיתא בזהר הקדוש, דהיינו בזמל העליון שהוא בחינת עתיקא, שם תלויים המזונות. ולכאורה קשה, הלא עיקר המזונות והפרנסה הוא משמחל, בחינת 'משמחולה עשר וכבוד' כנ"ל, ואיך אמר כאן שהמזונות ממזל העליון שהוא עתיקא, הלא שם אין שום שמחל כלל, וכמו שאיתא בזהר הקדוש 'הלי עתיקא כולא ימינא, לית שמחל ולית עושר תמן', ואיך אמר כאן שהמזונות והעשירות משם דייקא. אך אמת עיקר שורש השפע של עשירות הוא רק תורה אור לא מנוקמת, ולמטה כשנמשך השפע אז כשנמשך השפע לימין ושמחל אז נעטייר השפע בשמחל לעשירות ופרנסה, וממחם זה צריך הלדיק ליפול לבחינת שמחל בשביל פרנסה, אבל תיכף כשיפול לבחינת שמחל מוכל הסט"ח להתגבר ויתמחזו בו מ"ו, ואזי זה וזה לא יתקייס בידו, כי 'הוא הנתן לך כח לעשות חיל', עי' זח"ב קפ"ח ע"ב. ועל כן אמרו רז"ל 'לא תהא תורה קבועה בפיך אלא כל דבר ודבר שאתה לומד צריך שתהא יודע שמתחלתו ועד סופו היכן הוא נרמז', כי אי אפשר לידע שום דבר בשלימות אם לא יודע שרשו בתורה, כי שם הוא מקור כל הדברים, ומשם נמשכין כל ההשפעות כנ"ל. ומ"כ כשנכנס עשיו עם המטעמים, אז ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד', שנכנס עימו גיהנם, ואז הסכים יצחק מדעתו על הברכות שציוה לו יעקב, ואמר 'גם ברוך יהיה'. כי אז נודע לו הרעות והשקר של עשיו, שכל ליומדו היה רק שלא לשמה לבד, בשקר גמור, על כן בוודאי מגיעים כל ברכת העשירות ליעקב, אבל עשיו בכה ונעקר הרבה עד שפעל שציככו 'ועל חרבך תחיה ואת אחיך תעבד וכו'', כי עשיו הרשע בחינת הס"מ (שמתלבש בכל בני אדם שחיגם הגוים), ובפרט בהלומדים והתלמידי חכמים שחיגם כרשעי עֵשָׂו כרוך ביותר, כמו שאמרו רז"ל) היה לו אז עדיין כוח לנעוץ ולקטרג, כי אז עדיין לא נתברר פגמים הנ"ל, כי לא יתברר עד אחיזת משיח, ועל כן

ואני תפלה

בַּמֶּה נְקַדֵּם יי, כְּעַל כֵּל אֲשֶׁר גְּמָלָנוּ בְּרַחֲמָיו וְרב חַסְדָיו, אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ תּוֹרַת אֱמֶת וְחַיֵּי עוֹלָם נָטַע בְּתוֹכֵנוּ. וְעַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ, אֲשֶׁר חֶסְדְּךָ מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם עָלֵינוּ, וַחֲמוֹ מַעֲיךָ עָלֵינוּ, וּכְשֵׁם שֶׁהִמְלַכְתָּ עָלֵינוּ, וְנָתַתָּ לָנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים תּוֹרָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה, חֶמְדָּה גְנוּזָה, שַׁעֲשׁוּעַ יוֹם יוֹם, כֵּן תְּזַכֵּנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, וְתַחֲנֵנוּ בְּחַסְדֶּךָ הַגְּדוֹלִים, וְתִהְיֶה בְּעֶזְרֵנוּ שְׁנוּזְבָה בָּלֶנוּ לְלָמֵד וְלַעֲסֹק בְּתוֹרָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה תָּמִיד, וְנַהֲפֹךְ פָּנֵינוּ מֵהַבְלֵי הָעוֹלָם הַזֶּה לְגַמְרֵי, כִּי אִם בְּתוֹרַת יי תִּהְיֶה חֶפְצֵנוּ, וּבְתוֹרָתְךָ נֶהְגֶּה יוֹמָם וָלָיְלָה. וְכֵן לְמַנְהִיגֵנוּ יְהֵיֶה בְּקָדְשָׁה וּבְטָהֳרָה, וְכֵן בְּזַנְּתֵנוּ תִּהְיֶה רַק בִּשְׁבִיל שְׁמֶךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ בָּאֱמֶת, לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנֶיךָ בְּלִמּוּדֵנוּ. וְנִזְכֶּה בְּתוֹרָה, שֶׁבְּכָל שִׁיחוֹת קוֹל הַקְּדוֹשׁ כְּלוּל מִכְּלֵי קוֹלוֹת, יְמִין וּשְׂמֹאל, כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ גַּם עוֹשֶׁר וְכָבוֹד. וְעַל כֵּן קוֹל שֶׁנִּי מִכֹּל ו', כִּי בִּשְׂמֹאל בְּחִינַת נְפִילָה שֶׁם הַמְּקוֹרוֹת, כִּי 'נְפִילָה מִכֹּל', וּמִשָּׁם דַּיְיקָא נִמְשָׁךְ הַזִּהוּב בְּחִינַת עֲשִׁירוּת, כמ"ש 'מְעֻפָּיוֹן זָהָב יֶעֱתָה'. וְזֶה שֶׁכָּתוּב 'וְיִבַּע לוֹ יִין וַיֶּעֱתָה', בְּחִינַת יִין הַמְשֻׁמָּר הַמְעוּלֶה בַּתּוֹרָה הנ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת מֵיטִיב, וּמַ"כ כְּתִיב 'גַּם גַּפּוֹ וְשִׁקּוּי לִי בָּנִי', וְיֵשׁ לוֹ וְיֵשׁ לוֹ וכו', בְּחִינַת שִׁיעוּר הנ"ל, דְּהַיְינוּ שֶׁיִּשְׁקֹד עַל עַצְמוֹ לְמַתֵּק מֵיטִיב וְיַמְתִּיק וְשִׁיקּוּי וכו', וְהַעֲלֵה כָּל הַדִּיבּוּרִים רְעִים שֶׁל בְּחִינַת עֲשִׁיו וְעֹשֶׁק מִסֶּה הַלְּכוֹת וכו' וכנ"ל, וּמִז' בֵּירוּרֵי בְּעֲשִׁירוּת מוּפְלָג, כמ"ש 'וְיִתֶּן לְךָ הַמַּלְכִּים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וכו', יַעֲבְדוּךָ עַמִּים וכו', שֶׁכָּל הָעַמִּים שֶׁהֵם מִבְּחִינַת סִטְרָא דְּשְׂמֹאל כּוּלָם יִהְיוּ נִכְנָעִים וּנְטוּלִים מִלִּיוּ, וְכָל הַשֶּׁפַע וְהָעֲשִׁירוּת שֶׁנִּמְשָׁךְ מִשְּׂמֹאל הַכֹּל יִהְיֶה נִמְשָׁךְ מִלִּיוּ, כִּי הַכֹּל מִמֶּנּוּ לְבַד ע"י עֹשֶׁק

ליקוט הנחל

לֹא תַעֲשֶׂה, הַיְינוּ שֶׁכָּל כַּוָּנָתוֹ בְּהַמְּטַעֲמִים יִהְיוּ רַק כְּשֶׁבִּיל בְּחִינַת יְמִין, כְּשֶׁבִּיל הַלְּדִיק לְהַמְתִּיקָן, כְּדֵי שֶׁעַי"ז יַחְזוֹר וְיָשׁוּב גַּם הוּא מִשְּׂמֹאל לִימִין וכנ"ל. 'וַרִבְקָה שֹׁמַעַת בְּדַבֵּר יִצְחָק וכו', וְהִיא יְדִיעָה הַתָּמָה שֶׁכָּל כַּוָּנַת עֵשָׂו רַק לְהָרַע וכנ"ל, עַל כֵּן הוֹסִיפָה תָּמָה עַל יִצְחָק לְתַקֵּן אֶת שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ בְּהַבְרָכוֹת בְּחִינַת מַכּוֹת מַלְאָכִים. וְזֶה שֶׁהִלְבִּישָׁה אוֹתוֹ בִּבְגְדֵי עֵשָׂו וכו', וְכֵן 'הִלְבִּישָׁה אֶת יָדָיו', וְעַל הַכְּתֵפַיִם עַל עֹרֶת גְּדִיֵי הָעִזִּים וכו', וְעי"ז 'וַלַּח הַכִּירוֹ כִּי הִיו יָדָיו כִּידֵי עֵשָׂו אָחִיו שָׂעִיר', וְיִבָּרְכוֹ, זֶה רָמַז שֶׁהַלְּדִיק בְּחִינַת יַעֲקֹב שֶׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה רַק לִשְׁמָהּ, מוּכְרָח לְהַלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ בְּבְחִינַת עֵשָׂו, בְּחִינַת שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, שֶׁהֵם בְּחִינַת שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ שֶׁבְּמִשְׁנָה תּוֹרָה, גַּם לְפַרְנְסָה לֹא זָכָה וְכֹל יְמֵי חַיָּיו מְכַאֲבִים, לְהַמְתִּיק אֶת הַפַּרְנָסָה שֶׁנִּמְצֵאת עַל יְדֵי הַבְּחִינָה הַנַּ"ל, וְאָז יִהְיֶה לוֹ פַּרְנָסָה בְּרֶוַח וְהַצְלָחָה, כִּי עַל יְדֵי הַבְּחִינָה הַנַּ"ל נִמְשָׁךְ הַשֶּׁפַע וְהָעֲשִׁירוּת מִבְּחִינַת עֲתִיקָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ שֶׁבְּמִשְׁנָה תּוֹרָה, שֶׁהוּא ב

קצת בדקות גדול בבחינת 'שמחולה', וזהו בעצמו מה שמתחיל לעלות על דעתם להקשות 'עושר וכבוד ליכא' כנ"ל, שזה בערך מעלתם כמו חיזה נטייה קצת אל בחינת 'שמחולה', שפת שיין עושר וכבוד, רק מגודל קדושתם ולהקשתם חיזם שוהיה הרבה ממדריגה זו שמפת בחינת הקושיא הנ"ל, רק שמיכף מוזרין למקומן שהוא בחינת ימין ומתרצין לעצמן 'אלא וכו' כל שכן עושר וכבוד', שבזה כוללין הבחינת 'שמחולה' ג"כ בי'ימינה', כי מגלין שגם הבחינת עושר וכבוד שבשמאל נמשך בשורשו רק מבחינת ימין, היינו מבחינת עתיק שפת כולא ימינא, רק שפת לזינו ניכר הספע של עושר וכבוד ממעת גודל קדושת התרת הספע של בחינת תורך ימיס שנמשך מפת, כי הקטנות בעל לגבי הגדלות, רק ע"י שנפל הלדיק גם לבחינת 'שמחולה' ע"י הקושיא הנ"ל, וע"י שפת ומוזר וכלול בימין זה בחינת התירוץ של 'כל שכן עושר וכבוד', ממדריגה זו שמפת בחינת הקושיא הנ"ל, רק שמיכף מוזרין למקומן שהוא בחינת ימין ומתרצין לעצמן 'אלא וכו' כל שכן עושר וכבוד', שבזה כוללין הבחינת 'שמחולה' ג"כ בי'ימינה', כי מגלין שגם הבחינת עושר וכבוד שבשמאל נמשך בשורשו רק מבחינת ימין, היינו מבחינת עתיק שפת כולא ימינא, רק שפת לזינו ניכר הספע של עושר וכבוד ממעת גודל קדושת התרת הספע של בחינת תורך ימיס שנמשך מפת, כי הקטנות בעל לגבי הגדלות, רק ע"י שנפל הלדיק גם לבחינת 'שמחולה' ע"י הקושיא הנ"ל, וע"י שפת ומוזר וכלול בימין זה בחינת התירוץ של 'כל שכן עושר וכבוד', עי"ז זוכה להמשיך הפרנסה לקדושה לישראל, רק שמחמת הנטייה קצת ל'שמחולה', מזה בא הטורח של בחינת הלימוד שלא לשמה, שהוא בחינת גלות השכינה שע"י ממעטעת הספע ביותר, אך ע"י זה הלמדן שלומד שלא לשמה הוא חולק ומקשה על הלדיקים,

כי זאת הבחינה אצלו כמו גשר של דונג, שאין יכולים לעמוד עליו. שוור לתוך לשמה, ומלשמה מחמת הכרח לטובת העולם, שוור מהגשר הזאת, שהוא אצלו עכשיו כמו גשר של דונג, ושוור מזה לזה, ומזה לזה. ועי"ז יש בתורתו בחינת ופושעים יכשלו בם. התיקון לכל הנ"ל,

ונקוט תרי כסא דחמרא בידיה, כי יש שני בחינות יין, בחינת תורה שבע"פ, בחינת יין מלכות רב (מסמר ח). ובחינת בינה לבא, שמחת הלב, ויין ישמח לבב, גם הוא בחינת יין. **ומורך מהאי להאי**, שימשיך קו ירוק מהאי להא, בבחינת וירק את חניכיו כנ"ל. וזה חיבוק, שיקבל באהבה את הרדיפה, וישמח ביסורין. עי"ז השכינה, שהוא תורה שבע"פ, היא בבחינת חיבוק, בבחינת אני חבצלת, ירוקה כחבצלת, שיהיה החיבוק בשלימות,

והלדיקים בונים מזה הלכות ומעלין השכינה מגלותה, עי"ז מוזר הספע אל הקדושה, בבחינת 'כל שכן עושר וכבוד' כנ"ל.

ושוור מזה לזה ומזה לזה. וכתב הליקו"ה (יו"ד ת"ת ג, ח): וזהו שאמרו רז"ל 'לעולם יעסוק בתורה לפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה'. כי בהכרח לריך שיהיה לו לימה פנייה דקה בתינת 'שלא לשמה' בשביל להמשיך פרנסה לעולם, לבל תא"כ תיכף תוזר ל'לשמה, בתינת 'שוור מהאי להאי' כנ"ל. וזהו 'שמתוך שלא לשמה בא לשמה', כי תא"כ בוודאי תוזר תיד ל'לשמה' כנ"ל. ועל כן אמרו רז"ל 'הלומד תורה שלא לשמה, נוח לו שלא נברא', כי בוודאי זה שעוסק שלא לשמה ממש, בשביל שיתקרי רבי להמייבר ולקנטר, בוודאי נוח לו שלא נברא, כי אינו רואה רק המחמעות להיפך של בתינת 'ופושעים יכשלו בם', רק פת עיקר כוונתו בעוסקו בתורה הוא בשביל הפי"ת, רק שבאים עליו פניות של 'שלא לשמה', על זה אמרו רז"ל 'לעולם יעסוק אדם בתורה לפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה'. כי זה יחזור בוודאי מבתינת 'שלא לשמה' לבתינת 'לשמה' ע"י כוח הלדיק החמת שהוא דולג וקופץ תמיד בעת תורתו מבתינת 'שלא לשמה' בתינת 'לשמה', בתינת 'שוור מהאי להאי' כנ"ל, שזהו בתינת 'שמתוך שלא לשמה בא לשמה' כנ"ל. ובילקוט הסכתא (יג) מובא: עיקר הענייו של בתינת 'לשמה' ו'שלא לשמה', הוא רק בחחסכה.

ילקוט הנחל

לגיזה שגיאה דקה שהוא בתינת 'שמחולה'. ותיכף כשנוטין לפילו כחוט השערה לשמאל זהו בתינת עבודה זרה ח"ו, כמ"ש 'ופרכתם ועבדתם אלקים אחרים', שתיכף כשפרין מלחרי ה' כחוט השערה, זהו בתינת עבודה זרה, כמובא בשם הבעל שם טוב ז"ל. ותיכף בתין החיים הזידונים ח"ו, ורוצין לשטוף ח"ו, כי הם רוצין להחמת בהשגיאה הדקה לגמרי ושיהיה לימודו רק לשמאל ח"ו, על כן צריכין זכות גדול לעבור היס בשלום. אבל הפי"ת יודע תעלומות ויודע שכל פנימיות כוונתם בחחת הוא רק לשמו יתברך, רק שהוכרחו ליפול בחוט השערה ל'שמחולה' בשביל פרנסה לבד, על כן המגבר ימין על שמאל, ונחעורר זכות אברהם שהוא ימין, שעקד לח ליחק בנו בתינת שמאל, ועי"ז עברו לח היס בשלום, וזכו לעבור בים ע"י בתינת שני הגשרים שלריכין לעבור עליהם לח היס, שהם בתינת ימין ושמאל, שפת בתינת 'תרי גשרי דדונג' המבוחרים בסוף המאמר הנ"ל, כי ישראל זכו לז להמגלות התורה ולעשירות גדול. ועל כן 'קשין מזונותיו של אדם כקי"ס', כי אי אפשר לו לזכות לפרנסה כי אם ע"י בתינת 'שמחולה'. ועל זה לריך יגיעה גדולה, וקשה לו מאוד לעבור דרך בתינת 'שמחולה' בשלום שלא ייכשל שם, כי בהכרח שיפול בבתינת 'שמחולה' בשביל פרנסה, אבל לריך לקבול יגיעה גדולה שלא ייפול שם לגמרי ח"ו, רק כחוט השערה בשביל ההכרח לבד, שזהו בתינת 'תרי גשרי דדונג, שוור מהאי להאי ומהאי להאי'.

יין בחי' תורה שבע"פ בחי' יין מלכות רב. ומובא בשם הבעל"ם (יו"ד קכב): ועל כן תמור מאוד לישוב שתיית יינם של עכו"ם, ואפילו במגעם לבד נאסר, כי מחמת שבקדושה הוא בשורשו גבוה מאוד ונלול מכל בחי' המיקוסים הנ"ל, כי הוא מבתינת חכמה ומוחין, בתינת 'חמרא ויחמא פיקחין', ובבחי' תורה ובבחי' מלכות, בתינת 'יין מלכות רב וכו'', וכמובן בחחלה לדוד' סימן י"ב וכן בזוה"ק, וזה בחי' 'זכה נעשה לשם'. ועל כן נאמר לריכין ליזהר בשתייתו מאוד, שלא להיות יותר מהמידה ח"ו, כי יין המשכר הוא בחי' הסיפוק מכל הנ"ל. ועל כן נאמר במגע העכו"ם ופוגם בנפש ישראל בשורה חזקה, ומתגבר עליו היסה"ר ביותר עד שיוכל לבוא על שיוכל לבוא עד ש"ז לכל רע ח"ו. **שיהיה החיבוק בשלימות וזה ולא נשפא מיניהו לארעא**. ובקונך מפועי הגמל (חשון–כסלו תפ"מ) מובא: לריך ליזהר מיד בתיבות 'ולא נשפא מיניהו לארעא' רומזות על שלימות החיבוק. עיין בשיה"ל (מובא לקמן בגמ"ג ד"ה 'תהלה לדוד וכו') שמבאר ע"פ מה שמבואר בחחלת הזוה"ק, ולעומתם יש בתינת חרעא דסט"ח, שהיא בתינת הקליפה 'צר לילית', שיוכלת מחרעא קדישא ע"י המחשבות השגיאה דקה בעת המשכת התורה, אבל בעת התיקון לעתיד יוכלו השמחל בימין לגמרי בתכלית השלימות, עד שלא יכשלו בחרעא דסט"ח כלום, ועי"ז 'וקטליה לסד יהודי'.

מילואי חכמה

כי יש שני בחי' יין. ולאיתא בזוהר (שו ע"ב): דב כהנא רמי, כתיב 'תירש' וקרינן 'מיושן', זכה נעשה לשם לא זכה נעשה רש. רבא רמי, כתיב 'יַשְׁמֵּחַ', וקרינן 'יְשַׂמַּח', זכה משמחו, לא זכה משמחו, והיינו לשמר רבא, ממלא ולריתי פקחין. ופירש"י (שם): **זכה.** לשמות לפי מידה. **נעשה לשם.** שמפקח ליבו בתכמה. **כתיב ישמח.** בשי"ן לשון שמחה, וקרינן 'יין ישמח', לשון שמחה. **פקחין.** פקחותי, שעשותי פיקח. ועוד לאיתא בירושלמי מעשר שני (כז ע"ב): יש שותה יין ושוב ולא יג, יש שותה יין ולא יג, תלמיד חכם שותה ושוב יג, עם הארל שותה ולא יג. ובתב הלרקנתני (כרשתות ט, כ) בשוד עניין זה: השכינה נקראת 'כרם', שנאמר (שה"ש ח) 'כרם היה לשלמה', 'כרם ה' לבאות' (ישעיה ה), ומן הכרם הזה יולא היין המשומר בענבי שאר רמונו, והצורה יתעלה ויתברך בגלות שמריו לבני אדם לרפא שבאדם יתור ויבקש הכרם הזה, אך גם שיתבדק בקליפותיו, כי זה הכרם יש בו שני מיני יינות, האחד הוא היין המשומר המזכר הבא מלד האפל שיש בזה הלילן, ונקרא כוס ישועות, כוס רויה, כוס של ברכה, ועוד יש בו יין אחר שנאמר עליו (דברים יד) 'וְאַתָּה תַּפְנִיהוּ', 'סוּבִּי הגפן נכריה' (ירמיה ג), 'כוס התרעלה' (ישעיה נא), ושאשר היין הזה מלד הטומאה הנקרא יין נסך, שנאמר (ישעיה מג) 'הַמַּרְבִּים לִמְכֹּר חַמֹּר חַלְקִינוּ', כי נגע בדוש הטומאה, זהו שנאמר (דברים לג) 'יִשְׁתֶּה יין ונסיכו'. והנה גם שהוא בחי' הלדמה האדומה ממידת הדין, נחע כרם והלך לחור ובקש ענייני הכרם הזה ולהבחין בין טוב והרע שבו, זהו שנאמר 'ויחע כרם', לחנם לא נזהר ולא נאמר, כלשהביא 'ויחל נח', דלרשו רז"ל (ב"ר לו) 'עשה עלמו חולין', 'ויחע מן היין ויישכר וגו'', כלומר שאף מן היין המשכר, 'ויתגל בחוך אהלה', הס"ל השנייה הנקראת כרם, אם נתגלה מרפאו, כי נמשך ממני היין המשכר ולא ממר היין המשמח מלקים ומנשים.

יין מלכות רב. פסוק זה נאמר גבי סעודת המלך מחשורוש בשלח שגיס שגיס למלכותו, כדכתיב בהמתר (ה, ז–ח): וַהֲמָן נִפַּל עַל מִטַּת הָאֶסְתֵּר אֲשֶׁר הִיא עָלֶיהָ וַיֹּאמֶר הָמָן אֶסְתֵּר הַגַּם לִכְבּוֹשׁ אֶת הַמַּלְכָּה עִמָּדִי בַּבָּיִת דְּבַר יָלָא מִפִּי הַמֶּלֶךְ וּכְאֲשֶׁר פָּנֵי הָמָן מְכֻסִּים: וּפירש"י (שם) ע"ד הפשט: **ויין מלכות רב.** הרבה, וכעומינו ממרו שהשקה לומס כל אחד ואחד יין שהוא זקן ממנו. ומובא בקה"י (ערך יין): בראשית מהיימנת עקב (רעא ע"ב) מבואר דְּיַיִן הוא בחינת תומצע"פ, וכן הוא בזהר ויחי (רמ ע"ב), והובא לעיל במקו"ח ד"ה 'יין ישמח לבב'.

דונג / שעוה

דונג: גימטריא ס"ג (פע"ה שבת כד).

'דונג': שעוה (מצו"צ תהלים סח, ג).

'יְמֵי שְׁבָתֶךָ ו'משענתך הֲמָה' ר"ת שעו"ה (בני יששכר מאמרי השבתות ח).

'שעוה' עם ד' אותיות גימט' 'שכינה' (קה"י, שעוה).

המלכות מקבלת ש"ע נהורין ע"י הזעיר שהוא הו', והמלכות הוא הה', הרי הצירוף שעו"ה (שם).

שמחת הלב

מי שיש לו עצבות, יסתכל על הצדיקים ויבוא לו שמחה בליבו (ספר המידות עצבות ו).

קרבת הצדיקים משמח את הלב (ספר המידות עצבות כה).

עי"י שמחת הלב, עי"ז מכניעין כוח המדמה שבלב, שהם אהבות הנפולות (ליקו"ה נשיאת כפים א).

שמחת הלב, סיבת רפואת האדם מחולָיו (רבינו יונה משלי יז, כב).

'אין השכינה שורה מתוך עצבות', שהעצבון מטמטם את הלב וסותם שבילי ההכנה, 'ולא מתוך עצלות', שקידה והתבוננות, 'אלא מתוך שמחת הלב' ליושר המזגים, ואף דרך החכמים היה בישיבתם לפתוח במילי דבדיחותא (המאירי שבת ל:).

דביקות הנשמה בלב הוא ע"י שמחה (תורת המנחה לב).

שמחת הלב אם במצוה אם בעבירה היא ניכרת בגוף, לפי שהלב שורש הגוף, ולַחוּת השורש מתגלֶה בענפים (רבינו בחיי ויקרא יט, ב).

שמחת הלב נמשלת לאורה המאירה את הנפש, וע"י אור השמחה ישיגו משוש, שהמשוש הוא המחולות שיעשו בעת השמחה, (מלבי"ם ישעיה כד, יא).

יין מלכות רב

ראה לעיל ערך 'יין המשמח'.

ושמע מלכותא וקטליה. וכתב בליקו"ה (או"מ עירובי תחומין ז, לח): ידוע בדברי רז"ל שבקומות היו מקריבין שבעים פרים כנגד שבעים לשונות, אך לכאורה לינו מובן דבריהם הקדושים. כי ליתא בדברי רז"ל שהיו מביאין השבעים פרים בשביל שיתקיימו השבעים לשונות, אבל ליתא בדברי רז"ל שהיו מביאין השבעים פרים בשביל שיתקיימו השבעים לשונות, אך לכאורה קשה בדבריהם קושטין, ונראה לכאורה שהדברים קושטין, שמביאין השבעים פרים בשביל לכלותם. אך שניהם אמת, כי עיקר מה שאנו מפליגים בקיומם ומביאין השבעים פרים בשבילם, הוא כדי לגרר הטוב מהם ולגייר מהם גרים, עד שיתקייים 'כי אז אהפוך אל כל העמים שפה ברורה וכו'', אבל הרע הגמור שבהם שאי אפשר לגרות מריכין לכלותו. וזה שעשו ע"י שיברו הטוב מהם שע"ז יפול ויהיה הרע (כמובן בדברי רז"ל), וזה"ק אומרו 'ושמע מלכותא וקטליה' (בסימן י"ב ליקוטי מהר"ן ח'). ועי' לעיל אות ד' בענ"ס ד"ה 'ושמע' שמלת כשהקדים משכיל מכאמתו ויודע מאיזה לירופין' המגיד בסופו את עניין 'ושמע מלכותא וקטליה'.

יעלו שמים ירדו תהומות. כדכתיב בתהלים (קז, כג–לא):

יוֹרְדֵי הַיָּם בָּאֳנִיּוֹת עֹשֵׂי מְלָאכָה בְּמַיִם רַבִּים: הֵמָּה רָאוּ מַעֲשֵׂי ה' וְנִפְלְאוֹתָיו בִּמְצוּלָה: וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סְעָרָה וַתְּרוֹמֵמְנָה גַּלָּיו: יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְהוֹמוֹת נַפְשָׁם בְּרָעָה תִּתְמוֹגָג: יָחוֹגּוּ וְיָנוּעוּ כַּשִּׁכּוֹר וְכָל חָכְמָתָם תִּתְבַּלָּע: וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' בַּצַּר לָהֶם וּמִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם: יָקֵם סְעָרָה לִדְמָמָה וַיֶּחֱשׁוּ גַּלֵּיהֶם: וַיִּשְׂמְחוּ כִי יִשְׁתֹּקוּ וַיַּנְחֵם אֶל מְחוֹז חֶפְצָם: יוֹדוּ לַה' חַסְדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם.

ופירש המג"ד (שם): **יעלו שמים.** אנשי הספינה עולים למעלה לגד השמים ומוזרים ויורדים עד התהום, כי הגלים מגביהים הספינה למעלה, ואחר זה מורידים אותה למטה עם אנשיה. **נרפש.** נרעש הפחד תמוג נפשם. **יחוגו.** והמה נעים ונדים בתוך הספינה בעבור גודל תנועת הספינה, עד שאי אפשר לעמוד במקום עומדם, וכדרך השיכור. **וכל מכמתם.** אשר למדו והשכילו בהנהגת הספינה, כל החכמה יהיה נשחת, כי לא יועילו בחכמה. **יקם סערה לדממה.** ר"ל, הסערה שהקיש ישיבנה לדממה וגלי הים לא יהמו עוד. **וישמחו.** אנשי הספינה ישמחו כאשר ישתוקו הגלים. **וינחם.** והמקום ינהגם אל הגבול אשר חפצו ללכת שניו.

וזה **ולא נטפא מיניהו לארעא. ואותו היום יעלו שמים ירדו תהומות הוה,** היינו שהשכינה ישבה בין תרין צדיקיא, צדיק עליון, זה בחינת יעלו שמים. ירדו תהומות, זה בחינת צדיק תחתון. זה בחינת נשיקין, בחינת נוטפות מור עובר כנ"ל. ועל ידי מה נעשית בחינת נשיקין, בחינת נוטפות מור עובר, על ידי החכמה כנ"ל. וזה **ושמע מלכותא וקטליה,** היינו שישביל וישמע את התורה שבע"פ, הנקרא מלכות פה. וישביל מציורופיו היוצאים מת"ח שד יהודי, ישמע וישביל בשעה ששומע החירופין והגידופים היוצאים מפה ת"ח שד יהודי, ישמע תורה שבע"פ. עי"ז קטליה, כי עיקר חיות של הקליפות והשדין אינם אלא מניצוצי השכינה כל זמן שהיא אינה בשלימות ויש לה איזה חסרון, אזי יש להם חיות. כשמעלין אותה לבחינת חכמה, ששם עיקר בניינה, וכשנבנית בשלימות, על ידי זה וקטליה לשד יהודי: לבקעה', ו'השקט למיסור'. וזהו 'ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דִּבֵּר', שהכל יראו הדיבורים שנפלו למטה ע"י שחלקו על הצדיקי אמת, שמשם כל המורדן, אז יראו הכל ויבינו שהם ההלכות שנפלו שהם פי ה' שדיבר אלו ההלכות, כי עתה אין משיג זאת כי אם הצדיק האמת כנ"ל, אבל לעתיד יתקייים 'וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דִּבֵּר', שהכל הרכסים והעקמימיות וההעלמות שהיה בהלכה, שנמשך מנפילת התורה ע"י הלומדים שחיונ הגוויים, שנעשה להם מההלכות פה לדבר על הצדיק כנ"ל, אז 'וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דִּבֵּר' שכל זה הם דברי פי ה' שהם ההלכות שנפלו למטה כנ"ל, כי אז יתברר ויתעלה הכל שיראו הכל מהיכן נמשך אלו הדיבורים, וע"ז 'ונגלה כבוד ה'', כי יחזור הכבוד לשורשו. כי כבוד הצדיק הוא כבודו יתברך, וגם הוא מקפיד על כבוד הצדיק יותר מכבודו, כמו שאמרו רז"ל בעניין עידו הנביא. וזה שאמרו מלאכי השרת 'הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא', והשיב לב אבות על בנים וכו', פן אבוא והכיתי את הארץ חרם'. כי ממקלת זה 'והשיב לב אבות על בנים וכו'' דרשו רז"ל שאליהו יבוא רק לעשות שלום בעולם, היינו לבטל המחלוקת שבין הצדיקים, כי אז יתברר שכל הרכסים והעקמימיות שהיה בהלכה, שנמשך מנפילת התורה ע"י הלומדים שחיונ הגוויים, שנעשה להם מההלכות פה לדבר על הצדיק כנ"ל, אז 'וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דִּבֵּר', שכל זה הם דברי פי ה' שהם ההלכות שנפלו למטה כנ"ל, כי אז יתברר ויתעלה הכל שיראו הכל מהיכן נמשך אלו הדיבורים, וע"ז 'ונגלה כבוד ה'', כי יחזור הכבוד לשורשו. כי כבוד הצדיק הוא כבודו יתברך, וגם הוא מקפיד על כבוד הצדיק יותר מכבודו, כמו שאמרו רז"ל בעניין עידו הנביא. וזה שאמרו מלאכי השרת 'הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא', והשיב לב אבות על בנים וכו', פן אבוא והכיתי את הארץ חרם'. כי ממקלת זה 'והשיב לב אבות על בנים וכו'' דרשו רז"ל שאליהו יבוא רק לעשות שלום בעולם, היינו לבטל המחלוקת בשלימות, בבחינת 'וכשנבנית בשלימות עי"ז וקטליה לשד יהודי'. ומובא בליקו"ה (יו"ד לאמית סגו ה, כ) בעניין גילוי ההלכות בשלימות לעתי"ל, וז"ל: וזה עיקר הנאמר, בחינת 'נאמו נאמו עמי וכו', קול קורא במדבר פַּנּוּ דרך ה' יַשְּׁרוּ בערבה מסלה לאלקינו, כל גיא ינשא וכו' והיה העקב למישור', שכל זה הוא מבשר על גילוי הלכות המורה, שיגיעו בשלימות כל הדרכים והמסילות שבתורה שהם נעלמים עתה, ולעתיד יתגלה בשלימות, בבחינת 'והרכסים

וכשנבנית בשלימות עי"ז וקטליה לשד יהודי. ומובא בליקו"ה (יו"ד לאמית סגו ה, כ) בעניין גילוי ההלכות בשלימות לעתי"ל, וז"ל: וזה עיקר הנאמר, בחינת 'נאמו נאמו עמי וכו', קול קורא במדבר פַּנּוּ דרך ה' יַשְּׁרוּ בערבה מסלה לאלקינו, כל גיא ינשא וכו' והיה העקב למישור', שכל זה הוא מבשר על גילוי הלכות המורה, שיגיעו בשלימות כל הדרכים והמסילות שבתורה שהם נעלמים עתה, ולעתיד יתגלה בשלימות, בבחינת 'והרכסים

מילואי חכמה

ישמע וישביל בשעה ששומע החירופין והגידופים. ומצינו בעוסק בלימוד (ליקוטי מוהר"ן) שאמן סימן להכיר במחלוקת שאינה אלא לצורות לדיקי אמת, וז"ל: עיינינו רואים כמה בעלי מחלוקת העומדים על הצדיקים ודוברים על הצדיק בגלוי וכו', ומי יודע להבחין אם כוונתם כדי לקנאת ולצורות לדיקי אמת, אם כוונתם לשמים כאשר יגידו בפיהם כמה בני אדם שכוונתם לשמים, וגם לומדי תורה נמצאים במחלוקת זו בחומרא כוונתם לשמים. אך בזאת ייבחנו אם אמת חיתם שכוונתם לשמים, דהיינו אם הנו רואים שחמורתם שלימה כולם כאיש אחד מבניים בכל תופיים, אזי בוודאי כוונתם שלימה לשמים, כי כן הוא הדרך של הצדיקים גמורים ומתיימיים שנפשם קשורה זה בזה בהבה רבה ובחיבות, ואוהב את חבירו יותר מגופו, ולא יקנא איש בחבירו, בלאומו גדולות חבירו ישמח נפשו ויגל בלבבו ויפיה עוד לגדולתו שיתגדל ויתנשא יותר ויותר. אבל אם אנו רואים בני אדם בעלי מחלוקת שאין להם התבוננות רק להתחלוקת ושערו כולם כאחד, אבל בשאר התבוננות בשבילם פרוזות ומלוקות, ולא יוכל אחד לראות בגדולת חבירו, ויתאווה תאוה לי'היקום אשר בגבולים, 'זה ממונו', וגדולת חבירו יהי לו, זה הוא שאם התבוננה התה ומריבה אשר תבער בעצמם יתד שכם אחד, אין זה כי אם לשם לב', ו'זדון לבם השיאם', קנאת איש מרעהו' לדבר על הצדיקים עובדי ה' באמת.

עיקר חיות של הקליפות והשדין אינם אלא מניצוצי השכינה וכו'. ומצינו בשערי נחל (פ' תקח): מבואר בעץ חיים (שער לח, ג) עניין 'ותגדל רחל את הצרפית', כי עם שניתן כוח ליסרגל שיוציאו ניצוצות קדושות מהקליפות ביד חזקה ובגילוה, מכל מקום יש ניצוצות קדושות המשובים בהבה, והם עיקר חיות הקליפות, לא ניתן על זה כוח להוציא בדרך גזילה, רק בגיבה, והתרכזו עם זה בפרצת וילא אין יעקב נאמר מלבן שלא יתן לבן בו ערך גודל לדקתו ומדריגתו, ולא היה מזהר בזה מיעקב להשמר ממנו בעניין הוצאת ניצוצות הקדושים החלוו, כי דימה בליבו שהוא כלי בערך מדריגה הגיע, ועי"ז גבר יעקב את הניצוצות קדושות הבה, ועי"ז היה בכוח רחל לגנוב את התרפים הנאמרים, עי"ש בתורה.

חיות של הקליפות והשדין

עיי שמחת המצוה נשלם הקדושה, ומעלה החיות והקדושה שבקליפות (ליקו"מ כה, ב).

בי ספירות של הקדושה החיות שלהם נבלע בתוכם, ונחשבין לי' בלבד, אבל בקליפה אין החיות נבלע בתוכם כי אין קודש מתערב בחול, אך עומד על ראשם ומשם מאיר להם, ואז הם נחשבין לי"א, וזהו 'כל המוסיף גורע' (ע"ח יא, י).

בימי המשיח, אז כתיב 'בִּלַּע המות לָנֶצַח', שהם הקליפות אשר חיותם הוא בחי' המ"נ אלו שלא הובררו והם עדיין בתוכם, ואם היו נבררין לגמרי היה מסתלק מהם כל החיות והיו מתים לגמרי. וזהו עניין 'אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף', כי כאשר יכלה כל הנשמות הקדושות לצאת משם, לא יהיה עוד חיות אל הקליפות וימותו ויתבטלו (ע"ח לט, א).

הצדיקים בחייהם בעוה"ז, גולים אצל האומות כדי להוציא הניצוצות. וז"ס הפס' 'עת אשר שלט האדם באדם לרע לו' ששולטים האומות בישראל, כדי שנוכל להוציא תחת ידם אותם הניצוצות אשר הם הנותנים חיות להקליפה (ענמק המלך ה, מג).

שני מיני חיות יש לקליפה, האחת מה שנקצב לה בגזירת עליון, והשניית מה שמוסיפין בר מינן החוטאים בהפלת הניצוצות של הקדושה (רמ"ז על זהר שמות).

ניצוצי השכינה

כל החסרונות שבאים לאדם הן באין מחמת השבירה, שנפלו ניצוצות ונחסרו מהשכינה כידוע. והתיקון הוא ע"י שמשמח את עצמו באלקיו, אזי נשלמו כל החסרונות מהשבירה, ונתעלה כל הניצוצות (ליקו"מ צז).

השכינה בי' ניצוצות של הי"ס, מתפשטת להתלבש ב' קליפות להכניעם ולהשפילם, לקיים מה שנא' 'ומלכותו בכל משלה' (פרד"ר טז, ז).

כל מגמת פנינו בתפילתינו, תהיה בכוונה שלימה לפדות את השכינה וניצוצי הקדושה מהגלות, ולקַבְּרָא בית אסורים דילה (נהר שלום לח:).

קודם הפורענויות באה המחשבה זרה, וזה התקנה לתקן מחשבה זו, שיתן לב שיש בתוך המחשבה זרה זו ניצוץ השכינה שבתוך הקליפה מחמת השבירה כנודע, וישתף את עצמו עם השכינה, וירָאֶה ורעד יבוא בו, ואז 'יתפרדו כל פֹּעֲלֵי און' (בעש"ט עה"ת פ' לך לך).

עיי מלחמתו עם יצה"ר ומחשבותיו, שהוא ירא וחרד אל צער ונפילת ניצוצי השכינה בעומק הקליפות, ונעשה ייחוד יראה עם נורא, ואז 'יתפרדו כל פֹּעֲלֵי און', ומעלה ניצוצי השכינה (תורי"ו פ' וישלח).

להעלות חלקי הנפש שהיא ניצוצי השכינה, מתוך הקליפה אל הקדושה, נקרא גאולה (תורי"ו פ' ויחי).

ההלכות הן ניצוצי ואיברי השכינה, סוד הלכה עליונה (קה"י, איפוך).

חסד

עיקר המשכת התורה הוא ע"י החסד, בחי' אהבה והשתוקקות דקדושה (ליקו"ה דם א, יב).

מידת החסד נקרא 'גְּדֻלָּה', וכל מה שמוציאין חסדו מהעלם אל הגילוי, נתגלה גדולתו ית' יותר (משיבת נפש קו).

ולשון נקרא חסד, בעבור שזו המידה אינה מבחנת בין טוב לרע מלעשות חסד, אלא לעולם עושה חסד הוא. והיא התחלת ארבע רגלי הכסא (ספר הפליאה ד"ה ועוד אומר לך דבר אחד שא"ל אבי).

לשון חסד הוא כל העושה דבר שאינו מוכרח לעשות מצד הדין, אלא שעושה אותו בחפצו ורצונו מאין מכריח, ועושה אותו הדבר בטובתו, זה נקרא חסד (פרד"ר כג, ח).

נקרא חסד, מטעם כי המידה הזו פעולתו היפך הדין, אע"פ שמן הדין חייב, הוא מזכה אותו (פרד"ר כג, חסד).

החסד נקרא אור (שער ההקדמות כג).

אי אפשר שיתלבש ויתפשט אור הא"ס בשום אחד מן הי"ס, אלא עד שיתלבש אור החכמה בהם, וז"ס 'כֻּלָּם בחכמה עשית'. וכן עד"ז אין שום אחד מהו"ק חג"ת נה"י יכול להתלבש בו אור הא"ס, אם לא שיתלבש בהם תחילה אור החסד, וז"ס 'יומם יצוה ה' חסדו', כי החסד נקרא 'יומם', יומא דכליל לכולהו שיתא יומין, שהם הו"ק (שעת רצון על הזהר משפטים צה).

המאציל 'מחדש בכל יום מעשה בראשית' ע"י 'טובו' שהוא החסד, כמ"ש 'אך טוב וחסד ירדפוני' בסוד 'חדשים לבקרים', שהחסד מתעורר בבוקר ומחדש (שעת רצון על הזהר צו לא).

פעולת חסד לקרב הנידחים ולקבץ המפוזרים, חסד הוא סוד בעל תשובה, שיונק מבחי' 'חסד אל' המקבל שבים (קה"י, חסד).

החסד נקרא רצון בסוד 'נוצר חסד', נוצ"ר אותיות רצו"ן (קה"י, רעוא דרעוין).

ז"פ תהלה לדוד. תהלה לשון ערבוב, כמו שכתוב (תיוב ד) **ובמלאכיו ישים תהלה. דוד, זה בחינת תורה שבע"פ. היינו כשהתורה שבע"פ, נופלת ונתערבב לצירופים אחרים כנ"ל. ארוממך אלוקי המלך, התרוממות שלה על ידי אלוקי, בחינת חסד אל כל היום** (תהלים נה).

תהלה לדוד. רבינו מלמדנו כאן את כללו הגדול שבמזמור. כתיב בתהלים (קמה, ג-ג): פְּתִלָּה לְדָוִד אֲרוֹמִמְךָ אֱלוֹקַי הַמֶּלֶךְ וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּכָל יוֹם אֲבָרְכֶךָּ וַאֲהַלְלָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד: וּפירש המלו"ד (שם) ע"ד הפשט: **תפלה לדוד.** לפי שבהזמור הזה אין בה שום שאלה ובקשה כי אם שבחי המקום, ולזה אמר 'תהלה לדוד', כי אין בה כי אם תהילה ושבח.

מרוממך. מספר רוממותיך.

ובמלאכיו ישים תהלה. כדכתיב בתיוב (ד, יז-יח): הַמְגוֹשׂ מֻלֵּוֹט יִלָּקֵחַ חֹם מֵעֲשֹׂהוּ יִטְהַר גָּבֶר: הֵן בַּעֲבָדָיו לֹא יַאֲמִין וּבְמַלְאָכָיו יָשִׂים תְּהִלָּה: וּפירש"י (שם): **המגוש מלוט ילקח.** בתמיה. **ומס מעשהו ישהר גבר.** ומס יותר מעושהו יטהר גבר, ומה זה תכירנו יעקע. **הן בעבדיו.** הלדיקים לא ימין שלא יחטאו לו, ומללקס מן העולם לפני זמנם. **מלאכיו.** לשון הולות.

דוד זה בחיי תורה שבע"פ. כדלימיתא במגלה עמוקות (פ' ומרלי): משה ודוד עומדים זה לנגד זה, משה הוא מיקוד תורה שבכתב, ודוד הוא מיקוד תורה שבעל פה.

חסד אל כל היום. כתיב בתהלים (נב, ג-ג, י): לַמְנַצֵּחַ מַשְׂכִּיל לְדָוִד: בְּבוֹא דוֹאֵג הָאֲדֹמִי וַיַּגֶּד לְשָׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ בָּא דָוִד אֶל בֵּית אֲחִימֶלֶךְ: מַה תִּתְהַלֵּל בָּרָעָה הַגִּבּוֹר חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם: (...) וַאֲנִי כְּזַיִת רַעֲנָן בְּבֵית אֱלוֹקִים בָּטַחְתִּי בְּחֶסֶד אֵל עוֹלָם וָעֶד: ופירש המלו"ד (שם) ע"ד הפשט: **מסך.** וכי לא ידעה שחסך אל הוא בכל עת ויימלוז לי מְרַחֲמִים. וביאר בפל"ח (מוקד נמל"ג ד"ה 'אלוקי בחי' חסך אל כל היום') שרבינו דרש פסוק זה בניגודו לתיבת 'אלוקי', והוא מלד שהש 'אלוק'. ותיבת בזהר (לך לך, לד ע"ב) בפוד שם זה: **מתנין, 'אלוה' הכי הוא, 'אל' נהירו דחכמתא, ו' דכר, ה' נוקבא, משמתפו כחדא 'אלוה'.** וביאר המתוק מדבש (שם): **'אלוה' סכי סוף.** השם 'אלוה' הוא נוטריקון, 'אל' הוא הלרת החכמה שממנה נמשכים החסדים, תות ו' היא הזכר, ותות ה' היא הנקבה, וכשמשתפים יחד נקרא 'אלוה'.

מב 'אל' בכל מקום הוא לשון על החכמה העליונה, והוא עומד בקיומו בכל יום. כמ"ש 'חסד אל כל היום', ולמלוז שזה השם על מתעורר בעולם אזי לא היה יכול העולם לעמוד לפיו שאם חסר מפני הדינים המזקים שמתעוררים בעולם בכל יום. זהו שכתוב 'אלה מולדות השמים והארץ בהבראם', אל תקרא 'בהבראם', אלא 'בה' אברהם', בהתעוררות של אברהם הם עומדים, וכשאר מתעורר אברהם בעולם, אזי כל אלו הדינים שנמנלים בכל יום ויום הוא דוחה לותם למוך ועומד עומדים לפניו.

חסד אל כל היום. ומתרו בזהר (לך, לג ע"ב): **מב** 'אל' בכל מתר נהירו דחכמתא עילאה הוא, וקיימא בקיומיה בכל יומא, דכתיב (תהלים נב) 'חסד אל כל היום', ולמלוז דהאי אל לימתר בעלמא לא יכיל עלמא למיקם לפילו שעתא חדא מקמי דיתין תקיפין דמתערין בעלמא בכל יומא. הדא הוא דכתיב (בראשית ג) 'ולה תולדות השמים והארץ בהבראם', אל תקרי 'בהבראם' אלא 'בה' אברהם', בהתעוררותא דאברהם קיימי, וכד לימתר אברהם בעלמא, כל אינון דיתין דמשתכחי בכל יומא ויומא דתי להו לבר ולא קיימין קמיה. ופירש המתוק מדבש (שם): **אל בכל מתר כוי.** השם 'אל' בכל מקום הוא המדת החכמה העליונה, והוא חסד גמור, ומה זה אינו מתהפך לדין לעולם, ועומד בקיום החסד בכל יום. **בהתעוררותא דאברהם.** התעוררות של מידת החסד של אברהם. ומינהו בשערי אורה (שער ה) בביאור ענייו זה: 'אל' הוא סוד חסד עליון, וממנו נשפע החסד לאברהם, והסוד הוא שנאמר באברהם (בראשית כא) 'ויקרא שם אברהם ה' אל עולם', כי אז קנה לאלקו מידת החסד והחזיק בה, ולפיכך אנו מזמינים בברכת מגן לאברהם 'אל עליון גומל חסדים טובים', ואומר (שם יד) 'וברוך אברם לאל עליון'.

מילואי חכמה

חסד אל כל היום. ומתרו בזהר (לך, לג ע"ב): **מב** 'אל' בכל מתר נהירו דחכמתא עילאה הוא, וקיימא בקיומיה בכל יומא, דכתיב (תהלים נב) 'חסד אל כל היום', ולמלוז דהאי אל לימתר בעלמא לא יכיל עלמא למיקם לפילו שעתא חדא מקמי דיתין תקיפין דמתערין בעלמא בכל יומא. הדא הוא דכתיב (בראשית ג) 'ולה תולדות השמים והארץ בהבראם', אל תקרי 'בהבראם' אלא 'בה' אברהם', בהתעוררותא דאברהם קיימי, וכד לימתר אברהם בעלמא, כל אינון דיתין דמשתכחי בכל יומא ויומא דתי להו לבר ולא קיימין קמיה. ופירש המתוק מדבש (שם): **אל בכל**

שמעשה ע"י שלומדים שלא לשמה וכו', שמשם כל התרגנות כנ"ל. וע"כ לאמר מקומה שם 'זכרו תורת משה עבדי לאבר נויתי אותו בחורב על ישראל חוקים ומשפטים', היינו שמלאכי סיים ספרי הנביאים והזהיר את ישראל שיזכרו תיבה תורה משה דיינו וכו', כל החוקים והמשפטים שהם כל ההלכות שנמסר לנו לזכרם היבה כראוי ולשומרם כמותו שלא לשנותם, שלא להרבות מחלוקות בישראל, כמו שאמרו רז"ל שע"י השכחה רבו המחלוקות שבין התנאים ומשם נשתלשל המחלוקת הגמור ע"י שבדורות האחרונים למדו שלא לשמה הגשמי ביותר וכנ"ל, וע"כ לאמר מיד 'הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא והשיב לב אבות וכו', היינו שיעשה שלום בעולם, היינו שיבוא אליה ויתקן את המחלוקות שבין האבות לבניהם, ויבוא לידי אהבה ואחוה ושלום, ואז יזכו לגאולה האמיתית ולבנין בית המקדש במהרה בימינו אמן.

תהלה לדוד (תהלים קמה א) הוא בגימ"ל [ומובא בביאה"ל (יב)]: ופנה אל תפלת הערבית, ואמור בכל יום שבעה פעמים [תהלים] קמ"ה [תהלה לדוד] ואשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה. ואשרי העם שכך לו אשרי העם שיהוה אלוקיו. תהלה לדוד ארוממך אלוקי המלך ואברכה שמך לעולם ועד. בכל יום אברכך ואהללה שמך לעולם ועד. גדול יהוה ומהלל מאד ולגדולתו אין חקר. דור לדור ישבח מעשיך וגבורותיך יגידו. הדר כבוד הודך ודברי נפלאותיך אשיחה. ועזוז נוראותיך יאמרו וגדולתך אספרנה. זכר רב טובך יביעו וצדקתך ירננו. חנון ורחום יהוה ארך אפים וגדול חסד. טוב יהוה לכל ורחמיו על כל מעשיו. יודוך יהוה כל מעשיך וחסידיך יברכוך. כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו. להודיע לבני האדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו. מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור. סומך יהוה לכל הנופלים וזוקף לכל הכפופים. עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו. פותח את ידך ומשביע לכל חי רלון. לדיק יהוה בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו. קרוב יהוה לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת. רלון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם. שומר יהוה את כל אוהביו ואת כל הרשעים ישמיד. תהלת יהוה ידבר פי ויברך כל בשר שם קדשו לעולם ועד. ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם הללויה.

מיד שמסיים 'תהלה לדוד' אומר 'אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה', שהוא מזמור שנאמר בשבח מי שיש לו בנים ובני בנים העוסקים בתורה, שזכות התורה מגנת עליהם ומלילה עליהם שיהיו ראויים לישועה, ולכן אומר 'אשרי העם שכך לו אשרי העם שיהוה אלוקיו

נקראים 'אלוה', כי שפע החסד של 'אל' העליון שהוא החכמה יבוא לתבר ו' עם ה'. וכספר שערי גן עדן (שער המותיות, סם של) כתב בסוד פסוק זה בזה"ל: דע אחי, כי סם של' כבר נתבאר שהוא החסד, דכתיב 'חסד אל כל היום', כי כיוון שנתגלה 'חסד אל' מזי 'כל היום', שהוא החסד מתבסם מזי נחשר 'מי' מן סם אלהי"ם, בסוד הכתוב 'מי אלה' (ישעיה מ), ותמרו (זהר ויחי, רכח ע"ב), "מי אלה', שהין רמויים לברכה', ומן הוי"ה נחשר ו"ה, בסוד הכתוב 'כי יד על כס י"ה', ונחסר סוד היו"ס, ו'החסד יכסה ארץ', שהכל כיוון שנתגלה 'חסד אל' מזי נחשר 'כל היו"ס'. (...) והכוונה, כי כאשר יתגלה החסד מזי יש ייחוד לשני המאורות, 'המאור הגדל' לממשלת היום והמאור הקטן' לממשלת הלילה', ומז 'לילה כיום יאיר'. ועיין בנחמ"נ ד"ה 'אלוקי נחי' חסד וכו" דברי הפל"ח בזיווג עניין זה.

שהלב בנפש כמלך במלחמה. כלתיחת בספר יצירה (פ"ו): לב בנפש כמלך במלחמה. וביאר בפרד"ר (שער כח, ח): הכוונה כי בחלל הלב עיקר משכן הנפש החיונית, ומשם מתפשטת בשאר חיברי הגוף. נמצא, עיקר הנפש בלב, והוא מולך על שאר הכוחות המתפשטים ממנו, והוא מנהיג הגוף ומתקוטט עם חויבי חַחַיוּת כנודע לבעלי הרפואה, והיינו 'כמלך במלחמה', זהו דרך פשוטו. ועם היות פשוטן של דברים אמת, רמיזתן במרומי ערך, שכן דרך הספר יצירה, מדבר בעולם הזה ודבריו עומדים ברומו של עולם. ועי' עוד בהמשך דבריו שם בביאור עניין זה על דרך הסוד, הטועים ומבארים מספר עניינים הסייכים לבלוניות המאמר.

ברוך על שם ריבוי דברכא. כלתיחת בזהר (תרומה, קסב ע"ב): מג'ברוך' לא רזא דנקודא עילאה, לחיכו ברוך, לכל ברכאן ונבעין ממנן. 'ברוך' דכר, 'ברכה' נוקבא, ועל דא 'ברוך' חיכו נקודא עילאה חיכו ככר, עלמא לחתי נוקבא, חיכו 'ברוך' ואיהי 'ברכה', 'ברוך' דכר, 'ברכה' נוקבא, ועל דא 'ברוך' חיכו נקודא עילאה. ופירש הממוק מדבש (שם): **לא רזא דנקודא פינלאה וכו'. חיינו הסוד של נקודה העליונה שהיא החכמה, שהיא נקראת 'ברוך' לפי שהיא מקור הברכות, שכל הברכות נובעות משם. ואי אימא עלמא לתתי אתקי ברוך.** חיינו גם אמאר שעולם הבא שהוא סוד הבינה נקראת ברוך, והוא העיקר. ומתרץ, שהנקודה העליונה שהיא החכמה היא בחי' זכר שהוא המקור והמשפיע. **עלמא לתתי נוקבא.** הבינה היא בחי' הנוקבא של החכמה, שהיא כלי ובית קיבול להברכות.

החכמה היא מקור הברכה. כלתיחת בתיקו"ז (תיקון ע, קכ ע"ב): מד'ברוך, וסימן ברו"ך רמזי לחמון, ב' ב'רכות, ר' ר'חם, ו' ו'מקור, ך' כ'ל, זה הוא רחם ומקור לכל הברכות. ר' כ'ל, דהא הוא רחם ומקור לכל הברכות. ועוד תיתא בזהר תל"ז (התזינו, רפט ע"ב): מהמוחא מיקרי נביעא דברכתא, נביעא לכל ברכאן מיניה משתכאו. ופירש הממוק מדבש (שם): המוחא סתימאה נקרא מַבּוּעַ הברכות, כי הוא מקור הברכות, שהוא המבוע והמקור שכל הברכות נמלאות ונמשכות ממנו. וכן כתב בריבינו בחיי (בראשית מח, יג) בביאור מה שיעקב שיכל את ידיו בברכות אפרים ומנשה, וז"ל: הוא שָׂכֶל את ידיו' מלשון שֵׂכֶל וחכמה, כי נתכוון בעשר מלבעות ידיו להמשיך הברכה ממקור החכמה והשכל, וכן חמר התרגום 'מחכמינון לידוהי', כעניין 'שמו יְדֵיכֶם קדם וברכו את ה'' (תהלים קלד), קודם היא החכמה שהיא מקור הברכה, והבן זה. ועוד כתב בריבינו בחיי (שמות יח, גז): חין להפריד החכמה מן הכתר, ולפי שהברכה משם, וכעניין שכתוב 'שמו ידכם קדש' היא החכמה, 'וברכו את ה'.

מילואי חכמה

שהלב בנפש כמלך במלחמה. ומובא בזה בדגל מחנה אפרים (פ' ויחחנן): הלב הוא המלך של הגוף והחיבריס, וכוולחי חין דרך בלח המלך לעשות שום דבר בלחי ידיעתו, ומזה יבין החדם כי כן דרך כל החיבריס להתנהג ע"פ הלב, וכו כוח חייס המתנועע לכל הגוף 'וכלעדיך לח יריס פיס חת ידו ואת רגלו', כי הוא החיות של כל החיבריס.

החכמה היא מקור הברכה. ומלינו בספר הבהיר (סוח ג): מפני מה התחיל התורה בבי"ת, כמה דתתחיל ברכה. ומנלן דהתורה נקראת ברכה, שנחמר (דברים לג) 'ומֹשֶׁה ברכת ה' יס ודרוש יְבָרֵךְ', ואין יס חלח תורה, שנחמר (חיוב יח) 'ורחבה מִמֶּנִּי יס'. מאי 'ומשה ברכת ה'', חלח ד' בחלי, חלח מקום שנחמר בי"ת הוא לשון ברכה, כדחמרינן 'ברחתיו', ואין רחתים חלח חכמה, שנחמר (תהלים קיח) 'רחתים חכמה ירחת ה'', ואין חכמה חלח ברכה, שנחמר 'ויברך חלקיס חת שלמה', וכתיב (מלכים ג ה) 'וה' נתן חכמה לשלמה'.

החכמה היא מקור הברכה. ומובא בזהר חדחות חגדות (ר"ה כג ע"ב): זה ידוע מלד החכמה כי הכל מטעמו משפיע לכל, לפי שאין לכל גבול כמו שיש למומר, רק הכל הוא משפיע לכל, ומעניין הכל להיות משפיע כמו שחמרנו, כי הכל נקרא מקור הברכה והשפע, וכן החכמה העליונה היא מקור הברכה והשפע, לכך כל תלמיד חכם החכמה שבו מעלמו עומד להשפיע לחחרים מן החכמה שבו, (...) הוא מחדבק בחכמה עליונה לגמרי, כי הוא משפיע לחחרים, כי השפעה לחחרים הוא מלד למיחת החכמה, לח קיבול החכמה לעלמו זה הוא מלד שהוא מכמה לבד, חבל השפעה לחחר הוא מלד למיחת החכמה, ולפיכך מדריגתו גדולה למחוד יותר מן הלומד. המלמד תורה היא תורה על הלימות עד שהוא משפיע לחחר, ולח חוכל לכתוב בכתב דבר זה כי הוא דבר עמוק.

מג 'ברוך' זה סוד הנקודה העליונה, שהוא ברוך, שכל הברכות נובעות ממנו. ואם תאמר, עולם הבא נקרא ברוך. לא כך הוא, שהרי נקודה העליונה הוא זכר, ועולם הבא היא נקבה, הוא 'ברוך' והיא 'ברכה', 'ברוך' זכר, 'ברכה' נקבה, ועל כן 'ברוך' הוא נקודה העליונה.

מד ב' ברוך, וסימן ברו"ך רמזי חומות, ב' ב'רכות, ר' ר'חם, ו' ו'מקור, ך' כ'ל, זה הוא רחם ומקור לכל הברכות.

מה הוא העליון נקרא נביעת הברכות, הנביעה שכל הברכות ממנו נמלאים.

תושבע"פ

תושבע"פ היא המבחנת ומבררת הדברים, כי היא מפרשת בין רע לטוב (ליקו"ה תערובות א, ח).

על תושבע"פ אסור לקבל שכר, כי עיקר לימוד תושבע"פ היא לגלות הדעת, לדעת כי 'מלא כל הארץ כבודו', וכשרוצה לקבל שכר ונותן עיניו בממון אזי נופל לכסילות (ליקו"ה ת"ת ב).

תושבע"פ היא כמו אוהל וארון לתושב"כ, ולפיכך ע"פ התושבע"פ יתבארו כל הסודות והסתרים והעומקים הנעלמים בתושב"כ (שערי אורה א, י).

תושבע"פ היא מלכות, והיא הנקראת כלה (רקנאתי שמות יט, יג).

תושבע"פ היא האמונה, כי לא ניתנה בכתב אלא להאמין בקבלתה (תורת המנחה סג).

תושבע"פ היא המשנה והתלמוד שהוא פירוש המצוות, בהוצאת הדינין על דרכי הסברא והחיקש, מעין החקירה והוויכוח השכלי (עבודת הקודש ח"ג כג).

תושבע"פ נקראת סל"ע, אותיות 'על ס', על שישים מסכתות שיש בתשבע"פ (תו"א פ' רשבז).

נקראת תושבע"פ, מחמת שהצדיק מקדש את פיו, שאינו מוציא מפיו שום דבר בטל ח"ו. וזהו לשון 'בָּעַל פֶּה', רוצה לומר שהוא בַּעַל ואדון לַפֶּה, שאינו מדבר אלא דברי קדושה וחידושין דאורייתא בפיו הקדוש (נועם אלימלך פ' בחוקותי).

תושב"כ הנקרא משפט הוא סוד מידת יום ת"ת, ותושבע"פ הנקרא דבר הוא מלשון סוד מידת לילה, וכל העבודה הוא לחבר האי דבר בהאי משפט, וזהו 'יכלכל דבריו במשפט' (ערבי נחל פ' שופטים).

השגחה

ע"י אמת השגחת הש"ת עליו, וע"י השקר, מסיר ממנו השגחת הש"ת (ליקו"מ נא).

מי שיש לו דעת ויודע שהכל בהשגחה מהש"ת, אין לו שום ייסורין ואינו מרגיש שום צער (ליקו"מ רנ).

לעתיד, אז יתנהג העולם ע"י נפלאות, היינו ע"י השגחה לבד שהיא בחי' נפלאות, שלא כדרך הטבע (ליקו"מ ח"ב ה, ז).

אין אנו יכולין להבין מהו טבע והשגחה, כי באמת גם הטבע היא השגחתו ית', וזה א"א לאדם להבין שני דברים כאחד, דהיינו הטבע שבאמת היא השגחתו ית' (ליקו"מ ח"ב יז).

ידיעת הש"ת את האדם היא השגחתו בו (רבינו בחיי בראשית יח, יט).

דע, שאין ספק שעולם ועד השגחת המציל בנאצלים אינה נפסקת רגע אחד, ואף גם בהיות פגם בתחתונים, שאז האורות העליונים מחזירים פניהם מהתחתונים ומסתלקים מהם ועולים למעלה, אין השגחת הארה העליונה המוכרחת להחיות לתחתונים די הכרחם נפסקת כלל (אדם ישר, בעניין העקודים).

הוא"ז וישראל יש להם כל א' וא' מקום במרכבה שֶׁשָּׁפְווּ בא אליו מזה המקום, השגחתו שלימה ומעלתם מובחרת ומופלאה עד מאוד (ברית מנוחה ב).

ההשגחה שהוא המשפט האלקי, אינה ע"י אמצעי כ"א בכבודו ובעצמו הוא השופט והמשגיח (עבודת הקודש ח"ג יב).

ההשגחה היא ההשגה שאנו משיגין בו, דהיינו מצד פעולותיו, כי זולת זה מצד מהותו ית' אינו מושג אף לשכלים הנבדלים (של"ה פסחים ו', ט).

הפעולה הראשונה שרצה המאציל לפעול בברואיו היא ההנהגה בכלל, פירוש, השגחתו על התחתונים ושכינתו בקרבם, והפעולה הזאת נקראת שכינה. (...) ההשגחה הזאת היא השגחה כוללת, שכך ישגיח לצדיקים לשלם להם שכר טוב, כמו על הרשעים להיפרע מהם, ואין שינוי בבחי' השגחה מעניין לעניין (קנאת ה' צבאות י).

כל מה שבעולם הוא בהשגחתו ית', ומכולם בא היראה לאדם, ר"ל שיזכור בהשי"ת מחמת כל דבר ודבר (בעש"ט עה"ת פ' עקב).

צריך האדם להאמין באמונה שלימה שהכל בהשגחה פרטית מבורא עולם, שאירע לו לשמוע דברים אלו דייקא ביום זה ולא ביום אחר, כי 'עת לכל זמן ועת לכל חפץ', ולא לחנם שולח לו הקב"ה לשמוע עתה אלו הדיבורים ולא ביום אחר ולא לאיש אחר, כי אליו נוגע הדבר לתקנם בעת הזאת ולא לזולתו, ותן ליבך להבין ולהשכיל אלו הדברים (אור המאיר פ' בשלח).

צדקה

כל צדקה וחסד שישראל עושין בעוה"ז, שלום גדול ומליצי יושר בין ישראל לאביהם שבשמים (ספר המידות צדקה א).

גדו"ה צדקה שמקרבת את הגאולה, ומצלת מן המיתה, ומקבל פני השכינה, ונעשה מלוה להקב"ה, ונתרומם מזלו, ונקרא צדיק גמור (שם ב-ז). **ע"י** צדקה שמשפיע הנותן להמקבל, ע"ז נעשה ייחוד צדיק וכנס"י, שבחי' צדיק משפיע לכנס"י (ליקו"מ נד, ב). **עיקר** ההתקשרות להצדיק הוא ע"י צדקה, שבזה אוחז במידתו של צדיק, שהוא נקרא צדיק על שם הצדקה שמשפיע לכל, בבחי' 'צדיק חנון ונותן' (ליקו"ה העושה שליח לגבי' יז). **אמר** ר"א, אין צדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה, שנאמר 'זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד' (הוכח מט). **אם** עשית צדקה תוכה לממון, ואם זכית לממון עשה ממנו צדקה. בעוד שהוא בידך, קנה ממנו העולה"ב, שאם אין אתה עושה ממנו צדקה יצוף פתאום, שנאמר (משלי כג) 'הֲתָעִיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאֵינֶנּוּ' (ד"א זוטא פ"ד). **הנותנים** צדקה נקראים פרנסים להקב"ה, שנאמר 'הנך יפה רעיתי' במתן הצדקה, 'הנך יפה' בגמילות חסדים, ואין 'רעיתי' אלא פרנסים. מעלה אני עליכם כשאתם מפרנסים את העניים, כביכול לי אתם מפרנסים (שה"ש זוטא א). **גדול** כח הצדקה, שכל מעשיו של משה לא נשתבחו אלא על הצדקה ועל הדין (שה"ש זוטא א). **כל** דור שיש בו צדקה וגמ"ח, אפילו שכל מעשיהם רשעים, אין גזר דינם לאבדם (שה"ש זוטא א). **הווי** רגיל בצדקה כפי כוחך, ולכל הפחות שעבד עצמך על מנת שלא תצטרך לבריות (שלחן ערוך יו"ד רמז).

תורה יג

אשרי העם

אשרי העם יודעי תרועה וכו' (תהלים פט):

א להמשיך השגחה שלימה, אי אפשר אלא עד שישבר תאוות ממון. ושבירתה, הוא על ידי צדקה.

אשרי העם יודעי תרועה. תורה זו נתמהה ברה"ש ומיוסדת על הפס' מתהלים (פט, טז): **בְּשִׁמְךָ יָגִילוּן כָּל הַיּוֹם וּבְצִדְקָתְךָ יָרוּמוּ.** שיודעין לְנַצֵּחַ את כוחם כרלמ"ח השגה מתרועה, שמסדרים עליה מלכויות זכרונות ושופרות. ועי' להלן בסוף הממאמר שם רבינו מלבדים בפס' זה את כלל דבריו.

להמשיך השגחה שלימה א"א אלא עד שישבר תאוות ממון, ושבירתה הוא ע"י צדקה.

ומלינו בע"י שמשבר רוע ליבו ומתאוות ממונו ע"י הצדקה, נמשכת השגחת הש"ת ובהכתו בבחי' 'בכל מעשיך וובכל משלח ידך', כדכתיב בדברים (טו, ז-יא): **כִּי יִהְיֶה בְךָ אֶבְיוֹן מֵאַחַד אַחֶיךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ נֹתֵן לָךְ לֹא תְאַמֵּץ אֶת לְבָבְךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ מֵאִישׁ אֶבְיוֹנֶךָ: כִּי פָתֹחַ תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לוֹ וְהַעֲבֵט תַּעֲבִיטֶנּוּ דֵּי מַחְסֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ: (...) נָתוֹן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא יֵרַע לְבָבְךָ בְּתִתְּךָ לוֹ כִּי בִּגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה יְבָרֶכְךָ ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ: כִּי לֹא יֶחְדַּל אֶבְיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ עַל כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ לֵאמֹר פָּתֹחַ תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לְאָחִיךָ לַעֲנִיֶּךָ וּלְאֶבְיֹנְךָ בְּאַרְצֶךָ:** ופירש"י (שם): **לֹא תְאַמֵּץ.** יש לך חדש שאטעה אם יתן חס לֹא יתן, לכך נאמר 'לֹא תאמץ', יש לך חדש שפותח את ידו וקופלה, לכך נאמר 'ולא תקפוץ'. **מאמיך שפניון.** חס לֹא תתן לו, סופך להיות תחיו אל תחיון. **שמוט ששמט.** חפילו כמה פעמים. **נאות ממן לו.** חפילו מאה פעמים. ומובא במדרש שוחט"ט מהלים (יז) דע"י צדקה, זוכה לקבל פני שכינה, כמ' שהבאתנו יח' עליהו: למה כמה היה כותה של לדקה, שע"י לדקה הוא מקבל פני שכינה, שנאמר 'אני בצדק אחזה פניך' שהוא מדת רדיפת הממון, והיה להם חיים, כי רוב העולם אין להם חיים כלל ממאת מדת הממון, שהוא עבודה זרה כלולה מכל ע' עבודות זרות, שהוא בחינת מגפין מסוכין מרה שחורה עצבות ולחגות סטרא דמותא, שהוא מלכה מיי הלדק והוגמ את הלדק מצ' עולמות, כמבואר בהתורה 'ליווית לדק', וכל תיקון שבירת תאות ממון הוא ע"י הלדקה כנ"ל.

על מאמר זה ייסד מוהכנ"מ את ההלכות הבאות: הבאת הנוקר ב', שבועות ח', קידושין ג', תביאה ומיאוס ג', תפוטרפוס ח', שאלה ח', גניבה ח'. כמו"כ, מובאת בהוספות שבסוף הליקו"מ גירסת מאמר זה מכת"י רבינו ז"ל בעצמו, ובה קצת שינויים מגירסת המאמר שבידינו. גירסת זו בשלימותה מובאת בהוספות שבסוף הליקו"מ, ובטור נמ"צ הבאנו את השינויים העיקריים שבין הגרסאות, כל אחד במקומו.

השגחה שלימה. ובתב בליקו"ה (חו"מ מו"מ ה, ז): עיקר כלליות התורה הוא בחינת עיניים, בחינת ראייה והשגחה, דהיינו שאנו מתנהגים בפרטיות, שהוא יתנהג לופה ומביט ורואה ומשגיח תמיד על כל דבר ודבר בפרט, כמ"ש 'ממכון שבתו השגיח אל כל יושבי תבל', ועי"ז שאנו מתנהגים בהשגחתו יתברך, אנו מכוונין עיני דעתנו אליו תמיד, בחינת 'עיני תמיד אל ה'', בחינת 'אליך נשאתי את עיני היושבי בשמיים'. כי אע"פ שהוא יתברך יושב בשמיים ומרומם ומנושא מאד מאוד מחיתנו, אעפ"כ הוא יתברך בעצמו משגיח בהשגחה פרטית על כל דבר שבעולם, עד תכלית נקודת המרכז של עולם הגשמי וכל תאבר בו, וכמ"ש 'מי כה' אלקינו המגביהי לָשָׁבֶת המשפילי לראות בשמיים ובארץ'. והנו עיקר כלליות התורה, בחינת המשפילי לראות בשמיים ובארץ, שהוא הפוגם וכופר חיזה בפירה בעלמא בהשגחה פרטית, הוא כופר בכל התורה כולה ויוצא מן הדת, והוא הוא התפיקורוס והכופר המוזכר בכל דברי רז"ל, שהוא גרוע ממשומד ומומר לכל התורה כולה, וזה דבר פשוט שאין לריכין להאריך. ולהלן במאמר (אות ד') יתבאר עניין זה ד'להמשיך השגחה שלימה'.

שישבר תאוות ממון ושבירתה הוא ע"י צדקה. (תה"ע קידושין ג, ד) כתב: כל טורדותם ובלבול דעתם של כל העולם, הן בעסקים הן בבינונים הן שאר ההמון הרוסים אחר הממון והפרנסה ביגיעות גדולות וטרדות וייסורים ולחגות הרבה, כל זה נמשך רק ממניעת הלדקה, מחמת שאין נותנין לדקה בריוח ובפיזור גדול, כמ"ש 'פִּזַּר נתן לאביונים לדקתו עומדת לעד וכו'. כי כל הטרדות וכל הייסורים וכל הבלבולים של כל העולם בענייני הממון והפרנסה, כל זה הוא בחינת תאות ממון, שאי אפשר לבאדם כי אם ע"י לדקה כנ"ל בהמורה הנ"ל. נמלא שאם היו נותנין לדקה בהרחבה, היו נילולים מהקללה של 'בזיעת אפך תאכל לחם' שהוא טרדת רדיפת הממון, והיה להם חיים, כי רוב העולם אין להם חיים כלל ממאת טרדת הממון, שהוא עבודה זרה כלולה מכל ע' עבודות זרות, שהוא בחינת מגפין מסוכין מרה שחורה עצבות ולחגות סטרא דמותא, שהוא מלכה מיי הלדם והוגמ את הלדם מצ' עולמות, כמבואר בהתורה 'ליווית לדק', וכל תיקון שבירת תאות ממון הוא ע"י הלדקה כנ"ל.

מילואי חכמה

להמשיך השגחה שלימה וכו' הוא ע"י צדקה. מובא בספר פניס יפות (דברים טו, ט): 'הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן יִהְיֶה דָבָר עִם לְבָבְךָ בְּלִיעַל וגו'.

תחז"ל (ב"ב י ע"ב) 'כל המעלים עיניו מן הלדקה כאילו עובד ע"ז', נאמר כאן 'בליעל', ונאמר להלן 'עָלוּ אנשים בני בליעל'. יש להבין הטעם בזה, שהרי כי המתעין בהשגחת הש"י על ישראל, ובזמר יאמרו ישראל, כדכתיב (דברים יח) 'עיני ה' אלקיך בה', ונאמר (תהלים לג) 'עיני ה' אל יריאיו', הוא מתעין שאין לדם יעני מן הלדקה, כי הש"י משגיח ומביט תומו, כדכתיב (מלאכי ג) 'בָּחֲנוּנִי נא בזאת', אבל תסרון התמונה בזה שכל אחד מקבל לפי מזל שלו (...) וז"ש כי כל המעלים עין מלדקה, פירוש שאינו מתעין בהשגחת הבורא ית"ש, כאילו עובד ע"ז.

ושבירתה הוא ע"י צדקה. בגודל יקר וחשיבות מלות הלדקה כתב הטור (יו"ד רמז): מלות עשה ליתן לדקה כפי השגת ידו, ומאוד מאוד צריך לדם ליזהר בה יותר מכל מלוות עשה, כי אפשר שיבוא לידי שפיכות דמים, שיתאוה העני המקבל אם לא יתן לו מיד כהיתו עובדת כדן זומת. וכמה פעמים נלטווינו בה בעשה, ועוד יש לו לדם בעשה למעלים עיניו ממנה, שנאמר (דברים טו) 'לֹא תאמץ את לבבך ולֹא תקפוץ את ידך מאחיך האביון'. וכל המעלים עיניו ממנה נקרא בליעל וכאילו עובד ע"ז, וכל הזהיר בה מעידה עליו כי הוא זרע ברך ה', דכתיב 'למען תשר יהוה את דניו ואת ביתו אחריו לעשות לדקה ומשפט'. ואין כפף יהראל מתכון ולת התמת עומדת תלת בלדקה, שנאמר 'הֲתָעִיף עֵינֶיךָ בּוֹ' 'בלדקה תִּפּוֹנָן'. ואין יהראל נגאלין אלא בלדקה, שנאמר 'ציון במשפט תיפדה ושביה בלדקה', ואומר 'שָׁמוֹ משפט ועשו לדקה כי קרובה ישועתי לבוא ולדקתי להיגלות'. וגדולה מכל הקרבנות, דתמר ר"ת, גדולה הלדקה מכל הקרבנות, דכתיב 'עֲשֹׂה לדקה ומשפט נבחר לה' מזֶבַח'. תר"ת, כל העושה לדקה ומשפט כאילו מְלָאוֹ לכל העולם תסד, שנת' 'אוהב לדקה ומשפט תסד ה' מלאה הארץ'. ולעולם אין לדם מעני מן הלדקה, ולא דבר רע ולא היזק מתגולל על ידה, שנאמר 'והיה מעשה הלדקה שלום'. וכל המרחם על עניים, הקב"ה מרחם עליו. ויש לאדם ליתן אל ליבו, שכמו שמשקח בכל שעה שהקב"ה ניזמין לו פרנסתו, וכמו שמשקח מהקב"ה שישמע שוועתו, כך צריך שישמע שוועת העניים, ולפ גם יזהר שהקב"ה קרוב לשמוע לעקת עניים, שנת' 'שוועת עניים אתה תשמע', לפיכך יש לו ליזהר מזעקתם וכו'. ולא יעלה בליבו עלה לומר, היך אחסר ממוני ליתנו לעניים, כי יש לו לדעת שאין הממון שלו אלא פקדון לעשות בו רצון המפקיד, וחס ושלום שיחלק לעניים ממנו, וחכו החלק הטוב שיהיה לו ממנו, כדכתיב 'והלך לפניך לדקך', ועוד כי הדבר בדוק ומנוסה כי בשביל הלדקה שנותן, לא יחסר לו, אלא תלדקה מוסיף לו עושר וכבוד, כדכתיב (דברים יג) 'וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחֲמְךָ וְהִרְבֶּךָ', וכתיב (מלאכי ג) 'הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לֹא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי עליכם ברכה עד בלי די'. ואמרו חכמים, כל דבר תסור לנסות את ה' חוץ מן מִתְּנָה זה, כדכתיב 'ובחנוני נא בזאת'. ועוד, כי הוא דומה את הגזירות הקשות, וברעב תציל ממוות בחסר תירע לגרפא (מ"ש יז) בשביל עוגה קטנה שנתנה לאליהו. ומניעתה תרחיק הקרובים לשכינה ממנה ומן התורה, כאשר תירע לעמוד ומוצא שהיו קרובים לגויו ונתרחקו על אשר לֹא קדמו תוחנו בלחם ובמים. ומקרבת הרחוקים לתקות תחת כנפי השכינה, כאשר תירע לאיתו על אלמנו (שמות ג) 'קָרְבָּן לו ויאכל לחם', ע"כ צריך לדם ליזהר מאוד מאוד ליתנה כראוי.

סיפור התגלות המאמר

מאמר 'אשרי השגחה', סימן י"ג, נאמר ברה"ש תקס"ד (חיי"מ נט). **מאמר זה** נאמר ברה"ש שנת תקס"ד שחל אז ביום שבת וביום ראשון, ולא נודע לנו השיחות והענייניים השייכים למאמר זה (פל"ח יג, א).

ואני תפלה

וְתַמְשִׁיךְ עָלֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ הַשָּׁגָחָה שְׁלֵמָה תָּמִיד. וְעַל יְדֵי זֶה תַּשְׁפִּיעַ עָלֵינוּ כָּל טוּב, שֶׁפַע טוֹבָה וּבְרָכָה וְקְדֻשָּׁה וְטָהֳרָה אֲמִתִּיּוֹת. וְתַשְׁגִּיחַ וְתֵרָאֶה בְּעָנְיֵנוּ וַעֲמָלֵנוּ וְדַחְקָנוּ בְּגוּף וְנֶפֶשׁ וּמָמוֹן בְּפַשְׁמִיּוּת וְרוּחָנִיּוּת. וְתִרְחַם עַל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל הַנְּפוּצִים כְּצֹאן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רוֹעֶה. וְתָשׁוּב וְתִקַּבֵּץ נְפוּצוֹתֵינוּ וְנִדָּחֵינוּ מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ. וְתִטַּהֵר וְתָחִישׁ לְגָאֳלֵינוּ

(ליקו"ת יג).

וְתִתְגַּלֶּה מַלְכוּתְךָ וְתִמְלֹךְ עָלֵינוּ לְבַדֶּךָ בְּכָל עוֹלָם, וְיֵדְעוּ הַכֹּל שֶׁאַתָּה שׁוּם טֶבַע בְּעוֹלָם כְּלָל, רַק הַכֹּל מִתְנַהֵג בְּהַשְׁגָּחָתְךָ לְבַד. וְתָאִיר עֵינֵנוּ בְּאוֹר פָּנֶיךָ וְאַל תַּסְתֵּר פָּנֶיךָ מִמֶּנּוּ. "הָאֵירָה פָנֶיךָ עַל עַבְדֶּךָ". הוֹשִׁיעֵנִי בְּחַסְדֶּךָ". וְיֵדַע כָּל פָּעוּל כִּי אַתָּה פְּעַלְתּוֹ וְיָבִין כָּל יָצוּר כִּי אַתָּה יְצַרְתּוֹ. וְיֵדְעוּ הַכֹּל כִּי אַתָּה מְשֻׁגָּחִים בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִיִּת עַל כָּל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם, בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוֹת בְּכָל עֵת וּבְכָל רֶגַע. וְאֵין שׁוּם דֶּרֶךְ הַטֶּבַע בָּעוֹלָם כְּלָל. רַק הַכֹּל מֵאִתְּךָ לְבַד. "פְּנֵה אֵלַי וְחָנֵּנִי הְנָה עֻזְּךָ לְעַבְדֶּךָ וְהוֹשִׁיעָה לְבֶן אֲמָתֶךָ. פָּנֶיךָ הָאֵר בְּעַבְדֶּךָ וְלַמְּדֵנִי אֶת חֻקֶּיךָ. נָסָה עֵינֵנוּ אוֹר פָּנֶיךָ יי"

(ליקו"ת לא).

רוחא נחית לשכך חמימא דליבא. כלומר: נזהר רע"מ (פנחס, רכד ע"ח): א"ו מה בני ישראל ומרת מליהם מה קרבני לחמי לְאִשַּׁי ריח ניחוחי, רבי יהודה אומר, נקורבנות אין 'עשן' ואין 'ריח ניחוח'. 'עשן' היינו מסטרא דדינא, הדא הוא דכתיב (דברים כט) 'כי אז יעשן אף ה'', 'עלה עשן באפו ואם מפיו תאכל' (תהלים יח). 'ריח ניחוחי', רחמי, 'וריח אפך כתפוחים' (שה"ש ז). אמר רעיא מהימנא, והא מתוייהו, עשן וריח, אינון באף, וקרמין סהדין, אך 'עלה עשן באפו', ותניינא 'וריח אפך כתפוחים', ואמאי אתקרי אך, 'עשן', 'דינא', ותניינא 'רחמי'. אלא, כתותא אית מרין תלוין, ואיתמר בשמאלא 'עלה עשן באפו', מאי 'עלה', אלא מלינא לאיהו בשמאלא, לָקָבֵל גבורה, מיניה נחית רוחא לגביה לקרבא ליה ולשככא רוגזיה, מסטרא דחסד דתמן מוחא. מכאה לימינא, 'הרוגה להחכים ידריס', פירוש בלשון שמאלא, 'הרוגה להעשיר יפין', ובגין דא 'עלה עשן באפו', מן פירוש לגבי מכאה לאיהי לימינא, ומקבל ליה בחדוה, בניגונא דליואי. והאי עשן לא סליק אלא על ידי אש דאדליק בעיס, דאיהו מיניה אדליקת נהון אש בתוקפא דגבורה, ועלה עשן נהון בניה, עשן המערכה. ומדאדליקת נהון אתקרי 'קטורת', הדא הוא דכתיב (דברים לג) 'ישימו קטורה באפך'. ולית דבטיל מותנא בעלמא בקטורת, דאיהו קיטורא דדינא נרחמי, עם 'ריח ניחוח', ג'אף', מרגוס ד'קטר', 'קטירו'. ופירש המתוק מדבש (שם): **אפי עשן גם אליך וכו' לחינון מלינים מליין פיקודין.** הכוונה המעלה ריח ניחוח מלד הימין, בזה על ידי מצות גמילות חסדים ומצות אחרות, אלך לעורר בחינת העשן הטוב, הוא על ידי שם מהלהבות שמתלהב החלב בחסך העבודה ועסק התורה (...) הנלקח בעליה, שהם האברים המלאים מצוות.

רוחא זה בחי' צדקה שהיא רוח נדיבה. רבינו מוזר עמה ומניח לא דברי הזהר הנ"ל, בחינה אחר בחינה, ומנהר בהם לא דבריו. כתיב בתהלים (נא, יד): סָשִׂיבָה לִּי שָׂשׂוֹן יִשְׁעֶךָ וְרוּחַ נְדִיבָה תִסְמְכֵנִי: וַיֵּצְאוּ כָּל חֵיל שָׁאֵר נָעֳלָם רוּחוֹ אֹתוֹ לְבַד וְכָל שָׁאֵר נָעֳלָם רוּחוֹ אֹתוֹ לְבַדּוֹ וְכָל שָׁאֵר נָעֳלָם רוּחוֹ אֹתוֹ לְבַדּוֹ וְלִמְלֹחֶמֶת כָּל מוֹעֵד וּלְכָל עֲבֹדָתוֹ וְלַעֲבֹדֵי הַקֹּדֶשׁ: **נדיבה רוחו.** וכילאר אומר ע"פ הנ"ל: **נדבה רוחו.** הוא המתנדב ברצון נפשו כפי יכולתו וערך ממונו, ולזה יקרא 'נדבה רוחו', לשלול שאינו עושה הדבר כמו לעבר נפשו. וייתכן לדייק ע"פ הנ"ל, שהתיבות 'רוח נדיבה', מורות על נתינה לצדקה ממוך שמחת הלב, וכלל שנתינתה ברוח נדיבה יותר, כן משכרת ממדת הממון יותר.

בחי' צדקה וכו' על ידו מקררין חמימות תאוות ממון וכו'. ובליקו"ה (מה"ע קידושין ג, ג) כתב מוהרנ"ת הקדמה יקודים להבנת עניין זה, וז"ל: **מם זה בחינת ממימן 'וְלַנַּפְתָּלִי שהוא נור לילך** (המזהר לקמן בתחלת פרשת ג'), **שהוא בחינת מם, שהוא בחינת** ממימות מתות ממון הנ"ל, **מה שהלב נוער לממון, שהוא בחינת** בחינת ממימות מתות המשגל. כי מתות ניתוך ומתות ממון הם בחינת מתת, וכל מתד תלוי בחבירו, כמובא בדברי רבינו ז"ל, שעיקר מתות ממון נמשך מתות ניתוך, כמ"ש בהתורה 'ניווים לדק עדותיך וכו'' (פימן כג), וכן להיפך, כשאנו מוחרים שע"י לדקה מתקנין ומשברין מתות ממון ומְשַׁכְּכִין ממימות הלב הנוער לממון ועשירות, נכלל זה ממילא מה שנשבר מתות ניתוך ע"י הלדקה. כי בוודאי מי שפשר לשבר מתות ממון כי אם כשמשברין מקודם מתות ניתוך, ולן הלדקה יש לה זה הכח שֶׁמְּשַׁכֶּכֶת ממימות הלב לגמרי, עד שנשבר גם מתות ממון, וממילא נכלל זה בוודאי שֶׁמְּשַׁכֶּכֶת מתות ניתוך, כי אלו לא היה מפשר לשבר ממימות מתות ממון, כי אי אפשר לשבר מתות ממון כי אם כשמשברין מקודם מתות ניתוך.

מילואי חכמה

צדקה שהיא רוח נדיבה. מובא בשם המאיר (לדעת לשבועות): מיכף שעולה על רוחו ונדבה לבו ליתן לצדקה, הענין במעט רגע שנמלאה ממחשבתו מפניות לבו, ליתן לצדקה, אז בשעה קלה חיטו וגרמייהו חד בהון עם עומק מחשבתו, ואין מעלור לרוחו, וכמעט אינו ברשות עלמו, כי יש פשוטה ליתן מיכף ומיד, והרגלים ממהרים לרוץ ולרדוף לצדקה, ופרטי החברים מקוטרים ומחוברים בקשר אחד ומזוג במחשבה שנלמלה, למהר ימים מעשהו להוליא מכח אל הפועל, והוא, לגודל התקשרות החיברים אל המחשבה שנלמלה אינו מרגיש בעלמו עקימת יד ורגל. וכל זה מיכף ומיד שנלמלה המחשבה ונדבה רוחו ליתן לצדקה, מה אתין כן בהמשך הזמן, נופל מעט מעט מהמעולליותו הקדומה, ולכל עוד שנמשך הזמן נתרפה יותר ונופל בעצלות, ומתמיל להרגיש תנועות יתיו ורגליו, עד שנופל בספיקות שם ליתן או לאו, ולפעמים ייפול הנופל לגמרי עד שחוזר ממחשבתו הקדומה וקופץ ידו.

ילקוט הנחל

צדקה שהיא רוח נדיבה. ומיתא בליקו"מ (מ"ב ד, ח) בגודל ויקרא מעלת מלות הלדקה וזה"ל: כי בתחילה כשמתחילין להתנדב לצדקה, אזי לריכין לשבר את המחזיות שלו להפכו לרחמנות, וזהו עיקר עבודת הלדקה. כי מי שהוא רחמן בטבעו ונותן לצדקה מחמת רחמנות שבטבעו, אין זה עבודה, כי יש גם כמה מיות שהם רחמנים בטבעם, רק עיקר העבודה לשבר המחזיות להפכו לרחמנות. וזה בחינת 'ואת העורבים ליויתי לכלכלך', כי העורב הוא בטבעו מחזיר, ומתהפך לרחמנות לכלכל את מליהו. כמו כן לריכין בלדקה כנ"ל. וכל הנדיבי לב, כל מי שהוא נדבן, לריך לילך ולעבור בתחילה דרך בחינה זו, בחינת 'ואת העורבים' כנ"ל, דהיינו שבתחילה לריכים לשבר המחזיות שלהם, מה שיש להם מחזיות בתחילה, להפכו לרחמנות, להתנדב לצדקה כנ"ל. ובחינה זו, דהיינו התחלת הלדקה, היא קשה ומכאיבה מאוד. כי כל העבודות וכל התשובות, כל מה שרוצין לעשות ליזה עובדת בעבודה הפשה, כמה קלין של אוי ואבוי וכמה גיעות וכמה כפילות וכמה טירוף (היינו תנועות משונות שעושין יחלי ה' בעבודתם) לריכין לעשות קודם שעושין ליזה עובדת. ועיקר בתחילה, שלא קשה מאוד, כי 'כל התחלות קשות', (...) ולדקה היא תמיד התחלה, בבחינת (דברים טו) 'פתוח תפתח', שתפילו כשיש פתח בתחילה, הלדקה היא פותחת יותר ויותר ומרחבת הפתח יותר. כי כל דבר ודבר מעבודת הפש, כשרוצין לינקם בתוקו הדרך ותוקו העבודה, לריכין לפתוח פש פתח ליכנס בתוקו הדרך, וזה בחינת 'כל התחלות קשות', תמיד שבתחילה לריכין לשבר ולפתוח פתח מחדש, על כן קשה מאוד. וקשה כח הלדקה להרחיב ולפתוח הפתח יותר ויותר, שכשעושין ליזהו פתח ליזה עבודה ונותנין לדקה, אזי הלדקה פותחת ומרחבת הפתח יותר ויותר, כי לדקה היא התחלה של כל התחלות, כי היא פותחת ומרחבת כל הפתחים כנ"ל. וגם בלדקה עלמה יש בתחילה, דהיינו כשמתחילין ליתן לדקה, זוה בחינת 'ואת העורבים ליויתי' כנ"ל, ועל כן התחלת הלדקה היא קשה וכנידה מאוד, כי היא בחינת התחלה של כל התחלות כנ"ל. לך התועלת של הלדקה גדול מאוד מאוד, כי הלדקה מועלת תמיד.

(המשך)
לתת בכל שבוע פרוטה אחת. (ספר הפליאה ד"ה ועשה להדביק בדרכיהם הטובים).

הנתינה היא הצדקה, והטורח הוא החסד (רש"י סוכה מט:).

לפי מה שחסר העני אתה מְצַוֶּה ליתן לו, אם אין לו כסות מכסים אותו, אם אין לו כלי בית קונין לו. (...) אפילו היה דרכו של זה העני לרכוב על הסוס ועבד רץ לפניו, וְהָעָנִי ויורד מנכסיו, קונין לו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו, שנאמר 'די מחסרו אשר יחסר לו'. וּמְצַוֶּה אתה להשלים חסרונו ואין אתה מְצַוֶּה לעשרו (רד"ק החזקה מתנות עניים ז, ג).

אע"פ שהבורא ית' ברוך הוא יחיד בצדקתו והכל אחדות גמור אצלו ית', אעפ"כ 'צְדָקוֹת אהב', רוצה לומר כל מיני צדקות אוהב ומקבל מאיתנו, אע"פ שכל אחד נותן צדקה בבחינתו, יש שכוונתו לשמיים לבד למען שמו ית', ויש מכוונים לטובתם, אעפ"כ מקבל מהם, כי 'מתוך שלא לשמה וכו'. וזהו 'צדקות אהב' לשון רבים, שאוהב מאיתנו הכל, כל מיני צדקות (נועם אלימלך פ' בראשית).

הנה גדולה מעשה הצדקה הנותן צדקה לצדיק השלם, שעושה ייחוד במידות העליונות, כידוע שיש שני מידות 'צדיק' ו'צדק', וע"י הצדיק המקבל את הצדקה הוא מעלה את הה' אחרונה שהיא איתנו בגלותינו למידת 'צדק', ונעשה 'צדקה', ואז העולם מלא ושבע כל טוב שפע וברכה ורחמים וחיים ובני ומזוני ושלום עד אין קץ, ותכלית הנשפע ע"י הצדיק המקבל את הצדקה, ועל ידו הולכת השפע לכל העולם, לכל אחד ואחד די מחסורו והצטרכותו (נועם אלימלך פ' פקודי).

ע"י הצדקה שאדם עושה הוא נעשה מרכבה לבחי' יסוד הנקרא צדקה, המשפיע למלכות שהיא בחי' עני דלית לה מגרמה כלום, וע"ז נמשך עליו חוט של חסד (קה"י, צדקה).

המלכות נקרא 'צדק', וע"י שנותן לעני, שהוא בחי' מלכות שנקרא עני, ממשיך לה ה' חסדים וניתוסף לה, ונקרא 'צדקה'. וזה שאמר בזהר (בשלח סב.) 'מאן דאשלים למסכנא אשלים ליה אות חד ואתעביד צדקה'. ולזה כיוונו רז"ל שאמרו 'גדול כח מתנות עניים שמהפכת מידת הדין לרחמים', כי צדק הוא דין, ומתן המעטל לת המוות בעולם כמו הקטורת, שהיא ענין קיטור מידת הדין במידת הרחמים, דהיינו לת ענין 'ריח ניחוח' (שהוא ענין הרחמים כנ"ל), ג'אף (שהוא ענין הדין כנ"ל), וכן גם המרגוס של תיבת 'קטר', זהו 'קטירו' (מלשון קטורת וכנ"ל).

רוח נדיבה / נדיב ע"י הנדיבות יבוא לאהבת הצדיקים (ספר המידות צדקה מד). **נדיבות** לב, היינו שנפתח ונתנדב הלב, וע"ז נפתחין שבילין דליבא, ונעשין כלי לקבל שלהובין דרחימותא, שנמשכין מנועם העליון (ליקו"מ ח"ב עא). **יהיה** נדיב בממונו לקנות המצוות, כגון רבן גמליאל שקנה אתרוג באלף זוז (סוכה מא:), ויהיה נדיב בממונו להדר במצוות (שבת קלג:), ויהיה נדיב בממונו לכתוב ולקנות ספרים ולהשאילם למי שאין לו, ועל כלי ביתו יהיה נדיב להשאיל לשכיניו ומיודעיו, ויהיה נדיב להלוות לעני אל כספו, ואם יספיק בידו ילוה גם לעשירים, ויהיה נדיב במשאו ובמתנו ולעולם לא ידקדק על דבר מועט, ויהיה נדיב בגופו לטרוח עבור כל אדם לסבול עולם ומשאם, ולהצטער בצרתם, ולהתפלל בעדם, ולשמות בשמחתם, ולבכר חולים, ולעשות חסד עם המתים. וביותר צריך להיות נדיב בחכמת תורתו, ללמד כל אדם דעת ולהמשיך את ליבם לשמיים, וזוהי הנדיבות הגדולה שבכל מיני הנדיבות, המתנדב לאדם להביאו לחיי העוה"ב (ארחות צדיקים יז). **אם** יהיה איזה עני ולא ייתן רק דבר מועט, כבר גלוי לפניו ית' כי נדבת ליבו יתירה על העשיר אלא שאין ידו משגת (עץ הדעת טוב פ' תרומה). **כמה** טובה מידה טובה זו של רוח נדיבה, טוב לשמים וטוב לבריות, טוב לעצמו וטוב לאחרים, טוב לעוה"ז וטוב לעוה"ב (פלא יועץ, נדיבות). **רוח** נדיבה נקרא בינה (ישרש יעקב, נדיבה). **רוח** נדיבה הוא רוח הקודש (מלבי"ם תהלים נא, טו).

א נאמר בפסוק 'לו אם בני ישראל ואמרת אליהם אם קרבני לחמי לְאִשַּׁי ריח ניחוחי', ואמר רבי יהודה, מלינו שיש נקרבן אם עשן ה'עשן' ואם עשן ה'ריח ניחוח'. ה'עשן' זהו מלד הדין, שזהו שכתוב 'כי אז יעשן אף ה'', ועוד כתוב 'עלה עשן באפו ואם מפיו תאכל'. ועשן ה'ריח ניחוחי' שכתוב בקרבן, זהו מלד מה שהקרבן מעורב אם מידת הרחמים, כמו שכתוב 'וריח אפך כתפוחים'. אמר הרועה הנאמן, והכי שניהם, העשן והריח, הם באף, וכמו שהפסוקים מעידים, פסוק אחד הוא מה שכתוב 'עלה עשן באפו', והפסוק השני הוא מה שכתוב 'וריח אפך כתפוחים', ואם כן למה נקרא האחד 'עשן', שהוא ה'עשן' בשם ה'דין', והשני נקרא בשם ה'רחמים' (הרי שניהם לכאורה לריכים להיות אותו הענין, כיון ששניהם הם באף). אלא ניאור ענין זה הוא כך, שכשהוט יאנש שני מלוונים, ובחלון השמאלי נאמר 'עלה עשן באפו', ואמרו שכתוב בו 'עלה' (שמחלק הוא עולה), אלא שמחלה שהוא בלד שמאל, בנגד מידת הגבורה, אז מלד ימין יוולאת אליו רוח כדי לקררו ולשכך את רגזו, וזהו מלד הסשך (שביעין) שֶׁשׁ האוות. והשכתוב היא לימין, כשאמר חז"ל (ברכות לב:) 'הרוצה להחכים ידרים' (ע'פנ'י הוא לד ה'ימין'), והביאור היא בלד שמאל, בנגד שהוא

על ידו מקררין חמימות תאוות ממון. ומובא במי הנחל (יג): לעניין מה שמצוה שע"י הרוח נדיבה זוכין למו"מ בחמצה להיות שמח בחלקו, ג"כ פירוש הפסוק 'והשיבה לי שמח ישעך', להיות בשמחה ושמח בחלקי, ע"י 'ורוח נדיבה תסמכיני' כמצוה בפנים, והנה עי"ז זוכין להמשיך תורה (כמובא לקמן בתוה"ב). וזה 'אֲלַמְּדָה פושעים דרכיך', דרכי התורה, 'והיועצי מדעתי חלקיך', כי דמיס תרתי משמע, היינו להיענל מתאות ממון.

על ידו מקררין חמימות תאוות ממון וכו'. וכתב בפל"מ (יג, ג):

עיין זהר שם (פנחס, רכד ע"ל, מובא במקו"ח, ע"ש) 'דהנה בליבא כלפי שמלמה, הרוצה להעשיר יפקיע, ובגין דא 'עלה עשן נחפו' וכו'". מובן כי העיקר גם הרוח לשכך החמימות שבלב שבוער בתאות ממון, שמזה נמשך מ"ו מרון לף כמבואר לקמן.

יבצור רוח נגידים. ובליקו"ה (תו"מ פוריס ו, ה) ביאר מוהרנ"ת פסוקים אלו כך: וזכו 'נָדְדוּ וַיַּלְּמוּ לֵהּ', וכו' יובינו שי למורע"ת, שצריכין לידור ולשלם וכו', דהיינו ליתן לצדקה בשביל הש"ת, להמזיר ולהריס כל העשירות של הקדושה, כי עיקר תיקון העשירות הוא ע"י לצדקה לעשיר הגונים (כמ"ש פסוק הנ"ל).

וזכו 'יבצור רוח נגידים', שיבצור וימעט רוח הנגידים דסטרא"ח ע"י כל הנ"ל. **נגונא דליואי זה בחי' מוי"מ וכו'.** וכתב בליקו"ה (תו"מ בדיבה ומליחה ג, יד): יתכן הוא תיקון מידת הגבורה, בחינת שטרא לווי, שפש בחינת הניגון והשיר, ועל כן הוא המשיך התיקון הנאמר בהפורה הנ"ל, שהוא בחינת 'וכך נחית הוות רומא', ליבא מקבל לה בחדוה דניגונא דליוותי', שהוא בחינת שלימות תיקון תאות ממון, שזהו בחינת תיקון הלב מתאות ממון ויַהֲפֹכוּ לשמחה, שיהיה שמח בחלקו ולא יהיה לף להעשיר, שזהו בחינת חדוה דניגונא דליוותי, שזהו בחינת 'יכך נחית הוות רומא', ליבא מקבל לה בחדוה דניגונא דליוותי', שהוא בחינת שלימות תיקון תאות ממון, בחינת 'מְצָפוֹן זהב יֵיָתֶה', שפש בחינת מרון לף ודיניס, ומין הדין נמתק לגף בשורשו, דהיינו כשממשיכין כח הצדקה והחסד של מברהם לים החסך, לבחינת גבורות יפתך שהוא בחינת תמימות הלב, ומְשָׁפֵכְיָן תמימות הלב דסטרא אחרא שגף יבער הלב דסטרא אחרא שגף יבער תאות ממון, רק מדרגת יהיה שמח בחלקו, עד שיזכה לבחינת חדוה דניגונא דליוותי, כי הניגון והשמחה הוא בבחינת לוי, שהוא בחינת יפתך, שהוא בחינת שמחל דקדושה, שפש הפיר והניגון והשמחה, כשמבטלים משפ מחיזת הדיניס דסטרא אחרא שפש בחינת תאות ממון, ווזכין שיבער ויתמתם הלב להפי"ת בשמחה ושיר וניגון, בבחינת 'ליבי ובשרי ירננו אֶל אֵל חי'. (...) וזהו בחינת 'וקרקו נדבות פִּיהֶם' (עמוס ד), שצריכין לקרוא אל הרוח נדיבה שהוא כח הצדקה והשמיע קולו בחי' 'שמיעה בליבא תליא', עד שישמע הלב ויקבל כח הצדקה, בבחינת 'וכך נחית הוות רומא', ליבא מקבל לה בחדוה דניגונא דליוותי' וכנ"ל. (...) כי ע"י כח הצדקה של מברהם שהמשיך יפתך למוך הלב וכו', זה עיקר שלימות שבירת תאות ממון, עד שהפך תמימות הלב לשמחה וניגון ושיר, דהיינו שלא יהיה בליבו שום תמימות דסטרא אחרא שהוא תאות ממון, שהוא כלל בָּבְלֵי העולם, רק שיתמתם ליבו להפי"ת להודות ולהלל לותו יתברך בשיר וניגון וכו', שהוא בחינת חדוה דניגונא דליוותי.

יבצור רוח נגידים. ע"פ הפסוק מזמור זה נדרש על מפלת סנחריב, ורבינו דורשו, שהרוח נמי' לצדקה ממעטת ומוציאת תאוות הנגידות, וחצפה"כ בתהלים (עז, יב–יג): נָדְדוּ וַיַּלְּמוּ לֵהּ לְהַקְרִיבָם בָּל סְנְחֵרִיבָ יוֹבִילוּ שַׁי לַמּוֹרָא: יִבְצֹר רוּחַ נְגִידִים נוֹרָא לְמַלְכֵי אָרֶץ: ופירש"י (שם): **יבצור רוח.** גפה של נדיבים, ממעט גמוותם. יבצור, ימעט כמו (בראשית יח) 'לֹא ייבצר ממנו'.

משא ומתן באמונה ששמח בחלקו וכו'. רבינו שזור במילים 'ששמח בחלקו ושינו לך להעשיר' כ' כתובים יחד, 'ששמח בחלקו' הוא מלשון המצנה בתבות (ד, ח), ו'לשינו לך להעשיר' הוא מלשה"כ בתהלי (קמ, כ), ודו"ק ולשה מה בח לגמדינו מכל לשון למוד, ומשילובם יחד. וכך שינו בתבות (ד, ח): לשינו עשיר, ששמח בחלקו, שנאמר (תהלים קכח) 'יגיע כפיך כי תאכל, אשריך וטוב לך'. 'אשריך', בעולם הזה, 'וטוב לך', לעולם הבא. וביאר התוי"ט (שם): ששמח בחלקו לא ינהל להון, ונמצא פוסה כל ימיו לעבודת שמיים (...) ולפיכך נאמר 'אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב'. וכתב עוד רבינו יונה (שם): **לי זהו עשיר ששמח בחלקו.** פלומר, די לי בחלקי, שמי יכול לפרנס לת עלמי ולעסוק בתורה, ומה לי

יקוט הנחל

על ידו מקררין חמימות תאוות ממון. וכתב בליקו"ה (פל"ע קידושין ג, ד):

לנו רואין בזמה, שכל זמן שאין האדם עופל עדיין לתאוות ממון, אע"פ שהוא מצוקה בתאוותיו, עדיין אפשר לדבר עימו בילאת שמייס, ולהמשיכו ולקרבו להפי"ת, ולהוציאו מתאוותיו הרעות, אבל כיון שנפל ונשקע בתאוות ממון, בפרט כמו שאכיח עכשיו, שכל אחד רוצה דייקא להרבות ברכיו להתנהג בדרך הנגידים, ואפילו עניים ואביונים וקטנים בשעה, שמתקנין בכל עת להתנהג בגדולות במלבושים נאים ובדירות וכלים נאים, ומכל שכן מי שיש לו עשירות קצת, שהוא עכשיו עני ביותר, מחמת שמתאבל מיכף בגדולות, ולא תצטע עינו לעולם מה שיש לו, כי מיכף שיש לו מזה לדומיו הוא מתנהג כך שמוכרח לו לפרנסתו יותר ממתאים לדומיו, ואם הפי"ת נותן לו אלף לדומיו או יותר, הוא מרבה בכלי כסף ובשאר הנהגות גדולות עד שיש לו לחקות פרנסה לפי דעתו, וכשמוציאין אותו לצדקה הוא מציג מיד, אי אתה יודע שעכשיו צונח בעתים, ואין כימים הראשונים עכשיו, כי אשפ ומתן נלקה ונתמעט, ואין מרוויחין כי אם פרנסה בדוחק, כי ברכי מרובים מאוד, והוא שוכח מקדי ה', שזה שמוך הכוויח לו זה הפך, כי רוב העשירים לא יבשו עשיותם מאנושה, רק רובם כבולם עלו לגבולה מעניות ודחקות, כי רובם היו מצרעים מחילה וכיולא בזה, והפי"ת הקימם מעפר ומאשפות, ונתן להם עשירות בזה לבל אחד כפי מה שתגן אותו, ועינו לא תצטע בבל זה, ולפני שנה או שנתיים נדמה לו בעצמו שאם היו לו מרבע מאות דומיים היה מספיק לו מאוד, כי היה לריך להסתיר עצמו לנאמן ומצרע או להסתתף למי שיש לו רק מאתיים, ועכשיו יש לו בעצמו ג' אלפים דומיים, ועדיין אינו מספיק לו לריבוי לרכיו שהרבה על עצמו, כאילו הוא נולד עם בל זה, כאילו מיין מלוייס בזה, ונדמה לו שאי אפשר לו לקמץ בשום דבר, רק בדבר אחד הוא מקמץ, דהיינו בלדקה, שבאמת אינו לו לצדקה הוא מציג, לרכי מרובים והפרנסה לתוקה עבשיו, ולא יציב לא בעת ולא בעת מבוזה לאחר, מלדקת מאחר מרובים מרוב בל רע ואני נלדך להפי"ת בבל עת ורגע, אני לריך להרבות בלדקה בבל עת, כי זאת יודעים הבל שהבל הפי"ת לבד, 'כי לא בבוח יגבור איש', כי אלקים שופט זה יפפיל וזה יריס', ואין מבאה ואין מבוה ואין עלה לנגד ה' לאלוף הון בעצמו, ואי אפשר להרוויח פרוטה אחת בני יבועת ה' ומבלו הגדול, כי הוא הנותן בח ועלה לעשות חיל ועשירות ופרנסה, והוא יתברך ייוה והזהיר בבמה וכמה אזהרות לאוש על דל ואביון, ולאחת לו בעין יפה די מאשרו אשר יאסר לו, בשבואר בהתורה ובבל הספרים גודל מעלת מצות לדקה שבאלה בבל התורה בולה, והבטיח ואמנו 'כי בגלל הדבר הזה יברבך ה' אלקיך', וכמו שאמרו רז"ל 'עשֵׂה בשביל שאעשה', ואיך יעיז פניו לקמץ בלדקה בשביל הבטחתו הרביה שהרבה לעצמו, בלילו הוא מוכרח ע"פ גזירת המלך לקנות מרבליות ומבזיונין לאשתו, ובלי בסף הרבה ובגדים מיוחדים לו ולאשתו ולבל בניו ובנותיו, הבל בשביל הנגידים הגדולים דייקא שיש להם אלפים ורבבות, ועל העני לועק בקול גדול, למה אתן לו, כי יש לו הרשבה יותר ממני, כי בל העשופ והחוזות קויים העניים וכו', וכיולא בזיבורים בלולה הנאמרים מפי במה נגידים, וקאמר מתביישים לומר זאת בפה מלא, רק בשתשבח תוצים זאת, ועיניהם לרה בשרואה אבל בשבואר אשר העני אפץ לקנות מנה יפה על אשת, ומבל שבן בשרואה אבל לאכול לפעמים בשר בערב ויבוא, או בשרואה שהעני עושה לעצמו פיזה מלבוש וכו', בידוע בל העניינים האלה הנאמרים מפי במה נגידים, הוי להם הוי לנפשם, כי על עצמה אינם מתבלים בלל, בלילו להם מגיע מן השמיים ע"פ מעשיהם הטובים שיוסיף לאשתו מרגליות בפך מתחיים לדומים דייקא, ולפעמים בפך תחיים לדומים וכיולא בזה, וכן בענייני התלבושים הרבים וכו', ודירות ובלי הבית שולחנות ובסאות ומרוות גדולות וכיולא בזה, כי יש דברים הרבה מרבים הבל, ועל העני ועל אינ בשר העופ תמיה הוא מתפיד על שרואה שקונה עוף או תחיבת בשר וכיולא, ולא די שאינו נותן לו לצדקה, אף גם הוא מבזיד עליו עול תיים ותרוניות, עד שלפעמים נותנים העניים יותר מהעשירים, ולפי דעתם אינם לריבין ליתן לצדקה, רק אם היו רואים את העני נפוח בדעת ח"ו, אז היו נותנים לו פרוטה ופך תועה תחות בדי תיונו בלתות גדול.

נגונא דליואי זה בחי' מוי"מ באמונה. כתב בליקו"ה (יו"ד בבור בהמה טהורה ג, ה): תלל הלדק בעלמו, עיקר בילוד ותיקון המדמה הוא ע"י שמתקן את הממון שלו, וכמבואר בדברי רבינו ז"ל במאמר 'אשרי העם', להמשיך השמחה' (פיזון יג), שתיקון הממון, דהיינו שמח ומתן בתמונה ושמח בחלקו, הוא בחינת ניגונא דליוותי, בחינת 'זמרה ותנו תוף', שהוא בחינת משח ומתן עי"ז, וזה נעשה ע"י לדקה. נמלא, שתיקון הממון הוא בחינת ניגון, וע"י ניגון נתברר המדמה בל"ל. (...) כי ע"י זה הממון, הוא מברר הרוח טובה מן הרוח רעה המעורב בתוך הממון, כי שם בממון מלובשין בתה וכתה ניצוצות בדושות, וגם שם בממון עיקר תחיזת העבירות רוח, שעיקר תחיזתו בממון, בחינת 'בעבדון מחלנתה' (בראשית ג), שהוא עבדות הממון והפרנסה, (...) ותיקון הממון הוא בחינת ניגון בל"ל, בחינת יד הל"ל, בחינת יגיע בפו, בחינת 'אָמַתָּה בבל טוב ודברת בנים ובנות ופרות, ובשמחה גדולה וחדוה רבה ועצובה (ליקו"ת בח).

ואני תפלה

ובזכות וְכֹחַ הַצְּדָקָה שֶׁל כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל תְּזַכֶּה אוֹתָנוּ לְשַׁבֵּר תַּאֲוַת מָמוֹן מֵאִתָּנוּ. וְהָרוּחַ נְדִיבָה שֶׁל הַצְּדָקָה הַקְּדוֹשָׁה יְמַשֵּׁךְ עָלֵינוּ וְיַשְׁכֵּךְ חֲמִימוּת תַּאֲוַת מָמוֹן תַּאֲוַת הַנְּגִידוּת וְהָעֲשִׁירוּת כֹּה שֶׁהַלֵּב בּוֹעֵר וּמִתְאַוֶּה לְמָמוֹן הַרְבֵּה, לְהִתְעַשֵּׁר בְּעוֹלָם שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ (ליקו"ת יג).

יי אֱלֹהִים, חוּסָה עָלֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ וְהַצֵּל אוֹתָנוּ מִתַּאֲוָה הָרָעָה הַזֹּאת שֶׁל מָמוֹן, וְזַכֵּנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים רַב חֶסֶד וּמְרֻבֶּה לְהָחִישׁ וְתִהְיֶה בָּעֲזָרָנוּ, שֶׁנִּזְכֶּה לָתֵת צְדָקָה הַרְבֵּה לַעֲנִיִּים מְהֻגָּנִים. וְכָל עִקַּר כַּוָּנוֹת עִסְקָנוּ בְּהַמְּשָׁא וּמַתָּן יִהְיֶה רַק בְּשָׁבִיל הַצְּדָקָה. וְנִזְכֶּה לָתֵת צְדָקָה יוֹתֵר מִכֹּחֵנוּ, וְתַזְמִין לָנוּ בְּרַחֲמֶיךָ עֲנִיִּים מְהֻגָּנִים לְזוֹכוֹת בָּהֶם. וְתַעֲזְרֵנוּ לְקַיֵּם מִצְוַת צְדָקָה כָּרָאוּי בְּאֶמֶת בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוּת, בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב וּבְסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת. וְתִזְכֵּנוּ לָתֵת צְדָקָה בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא יֶחְבַּשׁ הֶעָנִי בְּקַבָּלָתוֹ, וְאֶזְכֶּה לְדַבֵּר עַל לֵב עֲנִיִּים וּמְרוּדִים לְפָקְחָם וּלְהָרְחִיב דַּעְתָּם וּלְשַׂמֵּחַ אֶת לִבָּם (ליקו"ת יג).

וְתִפְתַּח אֶת לִבֵּנוּ, וְתִזַּכֵּנוּ לָקוּם וְאֵת בְּאֶמֶת, שֶׁנִּזְכֶּה לָתֵת צְדָקָה הַרְבֵּה בְּכָל עֵת לַעֲנִיִּים הֲגוּנִים וּכְשֵׁרִים בֶּאֱמֶת. וְתַשְׁפִּיעַ לָנוּ שֶׁפַע טוֹבָה וּבְרָכָה, וְנִזְכֶּה לְהַחֲזִיק יְדֵי זוֹכְדֵי יי בֶּאֱמֶת. תּוֹרָה וְעוֹבְדֵי יי בֶּאֱמֶת. וְנִזְכֶּה לָתֵת צְדָקָה בְּשִׂמְחָה בְּרִצּוֹנְךָ הַטּוֹב, וּבְלֵב טוֹב וּבְסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת, וּבְשִׂמְחָה גְּדוֹלָה וְחֶדְוָה רַבָּה וַעֲצוּמָה (ליקו"ת כט).

תאוות ממון

כל עבודות זרות תחובים בממון (ליקו"מ כג, א).

הנפלים בתאוות ממון, ואינם מאמינים שהקב"ה יכול לפרנס את האדם בסיבה קלה, ורודפים אחר פרנסתם ביגיעות גדולות, (...) אלו בנ"א נקשרים בָּפָנִים דסט"א, אלקים אחרים, חושך, בחי' מיתה (ליקו"מ כג, א).

עיקר התיקון של תאוות ממון הוא ע"י ברית, וכשמתקן בריתו א"א ליפול לתאות ממון (ליקו"מ כג, ה).

תיקון לתאוות ממון, היינו שיסתכל לשורש שֶׁמְּשָׁם בא כל הממון וכל ההשפעות, וע"י הסתכלותו שם יתבטל תאוותו. כי שם בשורשה, השפע כולו אור צח ומצוחצח ותענוג רוחני, ואין מתאווה (נ"א מכח"י: מתעבה) אלא למטה, ומי הוא הפתי יסור הנה להשליך תענוג רוחני וליקח תענוג עב (ליקו"מ כג, ה).

המקום שמשתלשל משם הממון, הוא בוודאי בחי' קדושה ושפע קודש, ואח"כ נתגשם למטה כדרך ההשתלשלות ונתהווה ממון, וע"כ הנפש תאבה לממון, מחמת שהנפש באה ממקום שהממון בא משם (ליקו"מ סח).

עיקר תאות ממון, מי שאין לו כלי לקבל, כמו לעניין תאות אכילה, כי בוודאי מי שיכול לאכול וכו', ועיקר התאוה ביותר מהשיעור, כמו כן לעניין ממון (שיהר"ן קצג).

עיקר שבירת תאות ממון הוא ע"י הצדיק, ומי שחולק על הצדיק הוא נופל לתאות ממון (ליקו"ה ברה"מ ומים אחרונים ד, סז).

עיקר תאות ממון, שהוא יגע תמיד ביגיעות וטרחות וטרדות גדולות, וממשיך על עצמו הקללה של 'בזעת אפיך תאכל לחם' רח"ל (ליקו"ע ממון ופרנסה ח).

ידוע, השקוע בתאות הממון הוא תמיד יחסר, כי 'אין אדם מת וחצי תאוותו בידו', ובסך שבידו הוא חסר מצד כי מתאוה, וע"כ 'מרבה נכסים מרבה דאגה' (של"ה פסחים ה, יח).

כמו שחמדת הממון רבה כן מכשלותיו רבים, וכדי שיהיה האדם נקי מהם באמת, עיקן גדול ודקדוק רב צריך לו. ואם נזיקה ממנו, יידע שהגיע כבר למדריגה גדולה, כי רבים יתחסדו בענפים רבים מענפי החסידות, ובעניין שנאת הבצע לא יוכלו להגיע אל מחוז השלימות (מפילת ישרים יא).

חמדת הממון היא האוסרת אותו במאסר העולם ונותנת עבותות העפל והעסק על זרועותיו, בעניין הכתוב 'אהב בסף לא ישבע בסף'. היא המסירה אותו מן העבודה, כי הנה כמה תפילות נאבדות וכמה מצוות נשכחות מפני רוב העסק ויגיעת הממון המסחרות, כ"ש ת"ת, והיא המוסרת אותו לסכנות רבות ומתשת את כוחו ברוב הדאגה, אפילו אחרי השיגו הרבה, והיא המעברת פעמים רבות על מצוות התורה ואפילו על חוקות השכל הטבעיים (שם).

חמדת הממון הוא בדורות הללו עיקר סיבת כל תאוות שבעולם, כי ע"י הממון יוכל לקנות כל התאוות כנודע, ועי"ז, אינו מרחם על זולתו לעשות צדקה כראוי לו, עבור גודל תאוותו (מאור עיניים פ' מטות).

חמדת ממון, אדם משתדל להרבותו אפילו בסכנת נפשו (תפארת ישראל יכין אבות ד, כא).

לממון חַיָּב, לך להיות לי כדי לזרכי ולהקיס את דבר ה'. כי מי שאינו שמח בחלקו ואינו שבע במה שנתן לו השם ית', אז עני הוא, כמו שמפורש בפסוק (משלי טו) 'כל ימי עני רעים, וטוב לב משתה תמיד', ר"ל כל ימי עני הממתווה לממון מחריס רעיס, 'כי מוהב כסף לא ישבע כסף' (קהלת ה), לך טוב לב ושמח בחלקו, כל ימיו טובים כימי העושה משתה תמיד. על כן היה מידה טובה עד מאוד להיות מדם שמח בחלקו, והוא הנקרא עשיר. **ואינו אין להעשיר**. כתיב במשלי (כח, יט-כ): עֹבֵד אַדְמָתוֹ יִשְׂבַּע לָחֶם וּמְרַדֵּף רֵיקִים יִשְׂבַּע רִישׁ: הֹומֵ֣ן נֶאֱמָנוֹת רַב פֹּקֵד֑וֹ וְלָ֥ן לְהַעֲשִׁ֝יר לֹ֣א יִנָּקֶה: ופירש"י (שם): **אין נאמנות**. הנותן מעשרותיו בתמונה, שאין עד בדבר, אלא הקב"ה רואה ומרבה לו ברכה. **ולן להעשיר**. לוחק השעה להתעשר בשל עניים. ומנו"ד (שם) גיאל: **אין נאמנות**. המתעסק בתמונה ולא ירמה את הבריות, מעומד הוא לרב ברכות, אבל הממהר להעשיר את עצמו לא יחדל מלרמות, לא יהיה נקי מהגמול הרלוי.

באמונה, ששמח בחלקו, ואינו אין להעשיר.

ששמח בחלקו ואינו אין להעשיר. וכעי"ז (ממון ופרנסה ה) ביאר עניין זה וזה"ל: על ידי שמסבירים את תאות הממון, היינו על ידי שמכירים ויודעים שתאות ממון תאוה רעה היא ככל התאוות המגונות, ועל ידי ידיעה והכרה כי הרדיפה להשיג פרנסה וממון ניגיעות רבות, נכנסת אף היא בגדר תאות ממון, ומשום כך מתרחקים מהשתדלות יתירה בעניינים אלו, ומרגישים ומאמינים שהשי"ת יכול לפרנס את האדם גם בהשתדלות מועטת וביגיעה קלה, וכן על ידי שמכירים כי הממון אינו מכלית הכלל, על ידי זה זוכים להמשיך השגחה שלימה, כלומר שהאדם זוכה להשגחת השי"ת בשלימות, וזוכה לשמירה מכל מיני צרות ורעות ברוחניות וגשמיות. אבל לצבר תאות ממון המגונה, אפשר רק על ידי קיום מצות צדקה כראוי. כי על ידי נתינת צדקה הוא מקרר את האש היוקדת והמלבה בנפש את תאות הממון, ומוכר את התאוה והרצון הרע להגיע לעשירות. גם זוכה הוא לעסוק במשא ומתן בתמונה ובכנות, תוך שמחה ותוכר ושביעות רצון ממקום שחלק לו השי"ת, ואינו נהנה ממר ממון והפרנסה בטרחות וביגיעות, כי מכיר ומאמין שהשתלשלות מרוחה וטרחות רבות להשגת פרנסה וממון, הם עיקר תאות הממון המגונה, שעל ידה ממשיכים את הקללה של 'בזיעת אפך תאכל לחם', ועל ידי מצות צדקה כראוי נילוים מתאוה זו, ומכל מיני פגמים ומכשולות הנובעים ממנה. שבירת תאוה זו תמנוה אלו יתברך בקטורת שהקטירו בבית המקדש.

מילואי חכמה

משא ומתן באמונה. כתב בהשתדלות הכמה (פרק מו"מ בתמונה): 'משרי כל יראת ה' השולן בדרכיו'. גרסינן במסכת ברכות בפרק קמא (סב:) 'אמר רבי חייא בר אבא משמיה דעולא, גדול הנהנה מיגיע כפיו יותר מירא שמיים, דתילו בירא שמיים כתיב (תהלים קכח) 'משרי כל ירא ה' וגו'', ובנהנה מיגיע כפיו כתיב (שם) 'משרין ונוב לך', משרין בעולם הזה ונוב לך לעולם הנבא'. וגרסינן בירושלמי בפרק תינוקת 'מה יעשה אדם ויתעשר, ירבה בתמורה ויעסוק בתמונה'. וגרסינן במדרש משלי (משלי כח) 'איש תמונות רב ברכות ואץ להעשיר לא ינקה, הנותן עיניו בתמונה נכשיו מתרגין והקב"ה מזמין לו פרנסתו, מפני שבני אדם נוטמין בתמונתו ויהיה ממונם מלוי בגלגל תמיד. ולא די לו שיתפרנס מן התמונה אלא שנקרא נדיק, שנאמר (תהלים ג) 'ונדיק בתמונתו יחיה'' (...) לפיכך הנותן ונותן אלא בתמונה ואינו שמח בחלקו, ונוזף אחר העושר ומתמהל לקנות ממון אלא כדיון, הרי זה מניח רעה על העולם והוא מוזון להפסד גדול בגופו ובממונו, שנאמר (משלי כח) 'ואץ להעשיר לא ינקה', ופעמ פתאום מיפול מהירה בנכסיו וכבל ממונו, וילד מנכסיו וילטרך לבריות, ועליו נאמר (ירמיה יז) 'קורא דָגַר ולא יָלָד עשה עושר ולא במשפט בחציו ירעבנו ונבלתו תהיה למאכל לכל עוף השמים ולבהמת הארץ והחריד אותו ולא ישאנו'.

ששמח בחלקו ואינו אין להעשיר. וכתב בליקו"ה (מו"מ מהילות ומליאות ג, י): כי בשמת לריך כל אדם ליזהר מאוד לשמור ממונו ופפיני בבבא עין, כאשר הזהילנו מדוניו מוריעו ורבינו ז"ל על זה כמה פעמים. כי אע"פ שתאות ממון מגונה מאוד, אעפ"כ ממון של מיש היטרחלי לריכין לשמרו מאוד. מדהרפא, מחמת שתאות ממון מגונה מאוד ויש סכנה גדולה כשיוצא לשוק בשביל פרנסתו, שלא ייפול לתאות ממון, לך הוא מוכרח לצאת בשביל פרנסה, על כן זה הממון שכבר הלוויים בהשגחתו יתברך ע"י מיזה מלאכה או משא ומתן וכיוצא, בוודאי לריך לשמרו מאוד, מאחר שהיכן נפשו בגאוות ותומניות בשביל זה. ועל כן חזר יעקב אבינו על פכיס קטניס, כי 'לדיקים ממונם מגיד עליהם וכו'', ואין זה מחמת תאות ממון חס ושלום, אלא מחמת שמחזק ושקד בעיניהם מאוד כל עסקי העולם, שלריכין לעסוק בשביל פרנסה, מחמת שמתבטלים ע"ז מדברי תורה, ואעפ"כ בהכרח לעסוק גם בזה בשביל פרנסה המוכרחת, על כן זה החפץ והממון שכבר נתן לידם, שומרים אותו היטב שלא יהיה נאבד חס ושלום בשביל זה. שלא יצטרכו לחזור ולהתבטל מדברי תורה חס ושלום בשביל זה.

ילקוט הנחל

ששמח בחלקו. וכתב בליקו"ה (מו"מ מהילות ומליאות ג, י): כי בשמת לריך כל אדם ליזהר מאוד לשמור ממונו ופפיני בבבא עין, כאשר הזהילנו מדוניו מוריעו ורבינו ז"ל על זה כמה פעמים. כי אע"פ שתאות ממון מגונה מאוד, אעפ"כ ממון של מיש היטרחלי לריכין לשמרו מאוד. מדהרפא, מחמת שתאות ממון מגונה מאוד ויש סכנה גדולה כשיוצא לשוק בשביל פרנסתו, שלא ייפול לתאות ממון, לך הוא מוכרח לצאת בשביל פרנסה, על כן זה הממון שכבר הלוויים בהשגחתו יתברך ע"י מיזה מלאכה או משא ומתן וכיוצא, בוודאי לריך לשמרו מאוד, מאחר שהיכן נפשו בגאוות ותומניות בשביל זה. ועל כן חזר יעקב אבינו על פכיס קטניס, כי 'לדיקים ממונם מגיד עליהם וכו'', ואין זה מחמת תאות ממון חס ושלום, אלא מחמת שמחזק ושקד בעיניהם מאוד כל עסקי העולם, שלריכין לעסוק בשביל פרנסה, מחמת שמתבטלים ע"ז מדברי תורה, ואעפ"כ בהכרח לעסוק גם בזה בשביל פרנסה המוכרחת, על כן זה החפץ והממון שכבר נתן לידם, שומרים אותו היטב שלא יהיה נאבד חס ושלום בשביל זה. שלא יצטרכו לחזור ולהתבטל מדברי תורה חס ושלום בשביל זה.

אין להעשיר. מובא בשתוב יפרמל (ליקוטי נ"ך): עיניהו רוחות לשתוב כסף לא יפצע כסף ותמיד אין להעשיר, ויש ללמד זכות על האנשים כשלו הגם דבאמת רואה את עצמו כפסו וחבטו. וכאמתבונן היטב בענין זה מלאה בתוב שבאנשים זה ממש הוא מעלות ומדות הלדיקים שאנו רואים אף שעובדים את הש"י כל ימי חייהם ומסגלים תמיד בכל עת מצות ומעשים טובים הם לועקים מכאב לבם שעדיין לא עשו כלום ולא עבדו לשמו ית'.

שמח בחלקו

השמח בחלקו וזוכה לשבר תאות ממון, אזי הוא מקושר בע' אנפין נהירין, בע' פנים לתורה, ונמצא שבזה מקיים כל התורה כולה (ליקו"ה יבום א, ב).

כשהאדם שמח בחלקו פניו מאירין (רש"י משלי יז, כב).

השמח בחלקו מוצא קורת רוח בעושרו (רש"י קהלת ו, ב).

בעל הענוה הוא שמח בחלקו (רבינו בחיי ויקרא א, אז).

העושר והשפע מאת הבינה, כדאיתא 'הרוצה להעשיר יצפין'. ולכן אמר 'איזהו עשיר השמח בחלקו'. 'השמח בחלקו' פי' המשפיע סוד שפע הבינה שהיא שמחה, משפיע אל המלכות, שהוא חלק אלוק (ספר גרושין).

השמח בחלקו ומאמין בהקב"ה שהוא מזמין לו פרנסתו בכל עת שיצטרך לה, הרי זה לעולם ליבו שמח וטוב לב, וכאילו שולחן ערוך ומשתה תמיד לפניו (של"ה שער האותיות ד).

כלל גדול בתורה, להיות שמח בחלקו גם בעסק התורה ועבודה, אם מעט ואם הרבה, ויהנה ממנו (פרי הארץ מכתב כב).

אין

'אין' להעשיר', זהו עיקר תאות ממון (ליקו"ע ממון ופרנסה ה).

אין. דחוק (רש"י יהושע יז, טז).

כלל 'אין' הוא הדוחק את השעה והעניין לעשות תיכף בלי עיון ומחשבה, הוא תמיד למחסור (מלבי"ם משלי כא, ה).

ואני תפלה

אָנָּא יי, זַכְנוּ בְּחֶסְדֶּךָ הַגָּדוֹלִים שֶׁנָּזְכֶּה לְהִתְנַבֵּר עַל תַּאֲוֹתֵינוּ וּמַחְשְׁבוֹתֵינוּ הָרָעוֹת, וְתַעְזְרֵנוּ שֶׁנְּזַכֶּה לְבַטֵּל וְלִשְׁבֹּר אֶת תַּאֲוַת מָמוֹן מֵאִתָּנוּ. וְאָהֳיָה שָׂמֵחַ בְּחֶלְקִי אֲשֶׁר נָתַתָּ לִי יי, וְלֹא אֶהְיֶה אֵין לְהַעֲשִׁיר וְלֹא אֶרְדֹּף אַחַר מוֹתְרוֹת לְהַרְבּוֹת הוֹן מֵהֶבֶל. וְאֶפְּפֹו הַהֶכְרְחִיוּת מַה שֶּׁאֲנִי מְבָרֵךְ לֶעָסוֹק בְּאֵיזֶה עֵסֶק אוֹ מַשָּׂא וּמַתָּן בְּשִׂבְלִי פַּרְנָסָה תְּזַבֵּנִי בִּרְחָמֶיךָ הָרַבִּים שֶׁיִּהְיֶה הָעֵסֶק בְּקִדְשָׁה וְטָהֳרָה לְשֵׁמְךָ הַגָּדוֹל. וְתִזְכֵּנִי לֶעֱשׂוֹת מַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, וְתִהְיֶה תּוֹרָתִי קֶבַע וּמְלַאכְתִּי עֲרַאי. וְלֹא אַטְרִיד אֶת דַּעְתִּי וּמַחְשַׁבְתִּי בְּכָל בְּהֵמְשָׁא וּמַתָּן, וַאֲפִלּוּ בְּעֵת עֲשִׂיַּת הַמַּשָּׂא וּמַתָּן אְזָכֶה בְּרַחֲמֶיךָ, שֶׁתִּהְיֶה מַחְשַׁבְתִּי קְשׁוּרָה וּדְבוּקָה בְּךָ וּבְתוֹרָתֶךָ הַקְּדוֹשָׁה הֶמְלֵבְשֶׁת וְנֶעֱלֶמֶת בְּכָל עִסְקֵי מַשָּׂא וּמַתָּן וּמַלְאכוֹת וַעֲסָקִים שֶׁבָּעוֹלָם. וְזַכֵּנִי שֶׁיִּהְיֶה לִי מַדַּת הַבִּטָּחוֹן בָּאֲמֶת בְּשִׁלֻּמוּת, וְאֶהֱיֶה בּוֹטֵחַ בֵּיי תָּמִיד, וְאֶזְכֶּה לְהַשְׁלִיךְ אֶת כָּל יְהָבִי עָלֶיךָ, וְאַתָּה תְּכַלְכְּלֵנִי שֶׁתִּתֶּן לִי עֻצָּה טוֹבָה בְּכָל פַּעַם בְּכָל עִנְיָנַי הַמַּשָּׂא וּמַתָּן, שֶׁאֶזְכֶּה לֵידַע אֵיךְ לְהִתְנַהֵג בְּהַמַּשָּׂא וּמַתָּן, לְדַעַת מָה וּמְתַי לְקָנוֹת וְלִמְכּוֹר, בְּאֹפֶן שֶׁתַּצְלִיחַ אֶת מַעֲשֵׂי יָדַי. וְתַזְמִין לִי פַּרְנָסָתִי בְּרֶוַח בְּסִבָּה קַלָּה בְּלִי שׁוּם טִרְדָּא וּבִלְבּוּל כְּלָל, לְמַעַן אוּכַל לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ וְלַעֲסֹק בְּתוֹרָתְךָ וּבַעֲבוֹדָתְךָ תָּמִיד (ליקו"ת יג).

וזה בחי' קטרת שמקשר. ובהוספות מורות מכמ"י רכז"ל (המובאות בסוף ליקו"מ) פירש: וזה בחי' קטורת, לשון קשר, שמקשר וכו'.

וזה בחי' קטרת שמקשר חימום הלב עם הרוח וכו' בחי' ישימו קטרה באפך. וביאר בפל"מ (יג, ג): גם זה מובא בזהר סח (פנחס, רכד ע"ב, מובא לעיל בקמקו"מ ד"ה 'רוחא נחית, עי"ש) 'ומדסליקא לגף מתקרי קטורת, הדא הוא דכתיב (דברים לג) 'ישימו קטורה באפך וכו', קטורת מיהו קיטורת דזיקא בראתי וכו', תרגום דקשר 'קטורי'". לך לענייננו הענין הוא, כי עיקר הסלימות הוא לייקץ לקשר חימום הלב עם הרוח, ולזה שיתבטל בחינת חימום הלב לגמרי, בבחי' שיוכל לעשות עי"ז משך ומתן בחמונה שנעשין עי"ז תיקונים גדולים ועליית הניצוצות הקדושות הרבה, כמובאר בדברי רבינו ז"ל הרבה בזה. ועיין בסי' נ"ד 'מקן זיכרון', מבואר שע"י משך ומתן בחמונה נעשה ייחוד לזיק ונכנס ישראל. ועל כן ביאר גם כאן 'וכך נחית רוחא, ליבא מקבל ליה בחדוות דינהורי לעיוולי', זה בחינת משך ומתן בחמונה, שמשם נחלקו ומינו לך להעשיר וכו', כי אז נעשה תיקון גדול גם ע"י חימום הלב, כי עושה עי"ז משך ומתן, רק ממשך שמקשר החימום הלב עם הרוח, שזה בחינת 'קיטורת דזיקא נרתמי', עי"ז מינו לך להעשיר וממשך בחלקו, ועושה המשך ומתן שלו בחמונה ובכשרות, עד שנעשה ע"י המו"מ שלו, תיקונים גדולים למעלה ועליית ניצוצות הקדושה הרבה, שזה ממש בחינת התיקון שנעשה ע"י קטורת כיקוש.

קטרת ישמח לב. וכמ"ש בליקו"ה (תו"מ תפלה ד, טז): וזהו בחינת קטורת, כי 'קטורת יַסְמֵא נב', היפך תאות ממון שהוא בחינת עצות ומרה שחורה, בחינת (בראשית ג) 'בעיצבון תאכלנה'. וכן מבואר בהמורה 'מצרי העם' (פרשת יג), שבחינת תאות ממון הוא בחינת 'קטורת יסמא נב'. ועיקר הקטורת הם בחינת הריח הקדוש, זה בחינת הריח של המאכלים הנ"ל (ע"פ המסופר בסיפו"מ יג בהמעשה מהבעל תפלה, עי' בילקוה"נ להלן ד"ה 'ביום ההוא ישלין המלח וכו'', שם מובא הסיפור של המעשה), שעיקר שבירת תאות ממון הוא עי"ז. וזה בחינת 'קטורת מעשרת' (יומא כו), היינו בחינת תיקון העשירות הקדושה, שהוא בחינת שבירת תאות ממון. כי זה הגופל לתאות ממון אין לו סוף עשירות לעולם, כי הוא בעל חוב תמיד לתאוותו, וכל מה שיש לו, תמיד ליותר ויותר, כמו' (מבוא פ"ב) 'מרבה נכסים מרבה לדאגה וכו'. ואין לדם זוכה לעשירות באמת, כי אם כשמשבר תאות ממון, ומאמין בהצי"ת שיזמין לו פרנסתו בפיבה קלה, והוא שמתמשך בחלקו, שזהו עיקר העשירות, כמו שאמרו רז"ל (שם פ"ד) 'לישהו עשיר שמתמשך בחלקו', כמבואר כל זה בהמורה 'ליווים נדק' הנ"ל. והעשירות הקדושה כוללת בתוכה כמו' שבירת תאות ממון, זוכין ע"י קטורת, כמו' 'קטורת יסמא נב', 'קטורת מעשרת' כנ"ל.

ילקוט הנחל

הנגינה זה המו"מ כמ"ש שאו זמרה ותנו תוף וכנו וזה בחי' קטרת.

ומובא בקונטרס המלוי (עמוד תפ"מ): עי' בפל"מ (מובא בנמ"נ ד"ה 'וזה בחי' קטרת שמקשר וכו') דע"י המו"מ בחמונה, נעשה עליית הניצוצות הק' (שזהו עלמו ענין קול עליית הנפשות המבואר בדברי רבינו להלן), וזה ממש התיקון שנעשה ע"י קטורת כידוע ע"ש. והנה ידוע זה עלמו הוא גם קול הנגינה, כמובן כמה פעמים בדברי רבינו, דענין הנגינה הוא קול ביהול הטוב מן הרע, דזהו עלמו הוא ענין ביהול והעלאת הנפשות הנ"ל שנעשה ע"י המשך ומתן, ומבואר ביותר ענין הרמז 'שאו זמרה ותנו תוף', כי הם ענין אחד ממש.

כי הנגינה זה המשא ומתן, כמ"ש (שם פח) **שאו זמרה ותנו תוף. חדוה, זה ששמח בחלקו. וזה בחינת קטרת, שמקשר חימום הלב, עם הרוח. וזה** (משלי כז) **קטרת ישמח לב**,

זה שנעשה עי"ז בעולם הבירורים הנ"ל. ועי' בפל"מ ד"ה 'ענוגה דליוותי זה בחי' מו"מ וכו'', שמשם מתחיל בחינת הקטורת, ומשם נמשך כל הבירורים הנ"ל.

ולפי זה נמצא כי עצמות הקדוש עליהם בכתף 'יָשִׂמוּ', משמע שנאחז 'בכתף' לחיי יודע יָשִׂמוּ, מה תלמוד לומר 'ישמו', לזה 'ישמו' לגף לשון חירה, וכן הוא לומר 'שמו זמרה ותנו תוף', ולומר 'ישמו קולם ירוממו'. ועי' לעיל בגמ"נ ד"ה 'ענוגה דליוותי זה בחי' מו"מ וכו'', שם מבואר מהכלל"מ את הלך השווה בין המו"מ והניגון.

קטרת ישמח לב. עי' בגמ"נ ד"ה 'זה בחי' קטרת שמקשר וכו'', דבכי הקטורת, לף שם מדברי הזהר (פנחס, רכד ע"ב) המובא לעיל בד"ה 'רוחא נחית וכו' ומהספוקים המובאים שם. וזהמ"כ במשלי (כז, ט): שֶׁמֶן וְקְטֹרֶת יְשַׂמַּח לֵב וּמֶתֶק רֵעֵהוּ מֵעֲצַת נָפֶשׁ: פירש המלבי"ם (שם): **שמן וקטורת ישמח לב**. הלב אשר הוא מקבל לנפש החיונית, ישמח ע"י שמן הטוב שנותן ריח טוב, וע"י קטורת, הגם שכבר ערך ה' שיחתי זך, והריחה תניף על הלב תנופת חויר חיוני, תתעורר רוחניית הנפש ע"י ריח הבא מצמחן ותוסיף חומן על כוחה הפנימי. וקטורת עניינה שמחה כדאמרינן בתמורה (תלוה, טו): אמר הקב"ה, מכל הקרבנות שאתם מקריבין, אין מביא עלי בקטורת. תדע, שכל הקרבנות כולן לנורכיהן של ישראל. כיצד, החטאת היתה באה על החטא, והאשם כן, העולה באה על הרהור הלב, האלמים אינן באין אלא לכפרה, שהן באין על מצות עשה, אבל הקטורת אינה באה לא על החטא ולא על עוון ולא על האשם אלא על האשמה, הוי 'שמן וקטורת ישמח לב'. וכן מצינו עוד בזהר (ויחי, רל ע"ב) ד'קטר' תרגומו 'קשר', והקטורת מקשרת וממתיקה הדין וממשיכה את האשמה, כדאיתא שם: הקטורת לא תמיד אלא על חדוה, הדא הוא דכתיב 'שמן וקטורת ישמח לב'. ועל זה כתוב כד אלין נוגיין, הוה מקריב קטורת, כמה דאת אמר (שמות ל) 'והיטיבו את הנרות יקטירנה', ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה', בשפרת על חדוה, דשמח גריס, דרמשח למחדי שטר שמאלא, והכי אתמזי, ולעלם לא תמי אלא על חדוה. ותא חזי, קטורת מקשר קשרין ותמיד לעילא ותתא, ודא לעבר מותא וקטרוגא ורוגזא דלא יכיל לשלטאה בעלמא, כמה דכתיב (במדבר יז) 'ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטורת והולך מהרה וגו'', לבתר דא כתיב 'וירץ וגו' ויכפר על העם', וכתיב 'ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה', משום שלא יכולים כל הסטרין גיסין וכל המקטרגים להעמוד לפני הקטורת, ועל כן הקטורת היא משמחת את הכל.

שאו זמרה ותנו תוף. מזמור זה עוסק בנגינת הלוויים בביהמ"ק, וביניהם דורש את הפס' 'שאו זמרה וגו'' שהנגינה היא בחי' משך ומתן, 'שאו' לשון 'משא', 'ותנו' לשון 'ממן'. וזלמה"כ בתהלים (פס, ג–ד): עָנְיֵנוּ דורש את הפס' 'שאו זמרה וגו'' שהנגינה היא בחי' משך ומתן, 'שאו' לשון 'משא', 'ותנו' לשון 'ממן'. וזלמה"כ בתהלים (פס, ג–ד): הַרְנִינוּ לֵאלֹקִים עוּזֵּנוּ הָרִיעוּ לֵאלֹקֵי יַעֲקֹב: שְׂאוּ זִמְרָה וּתְנוּ תֹף כִּנּוֹר נָעִים עִם נָבֶל: ופירש המלבי"ם (שם): **שאו זמרה**. הרימו בפה קול זמרה, ותנו קול על התוף וכיוצ שקולו נעים. ובערכין (יג ע"ב) דלכאו' מז"ל פס, ח': זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה הִוא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלַּיְלָה עַד הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ: ומבואר מזה שהקטורת מעכבת את העולה, ולכאו' הוא תמוה, שהרי הקטורת היא מקריבת קטורת, ואילו העולה היא מקריבת עולה, ואיך מעכבת את העולה ולהיפך, אלא שהקטורת מעכבת את הקטורת, והיינו שהקטיר את הקטורת בזמן שהמזבח מלוים, כיון שהשעה גורמת, וכן בשעה כדי לשמח את לב השמחל, וכך רמוי, ולעולם הקטורת לא נתה אלא על ענין המזבח. ובזה יובאר, שהגם הקטורת היא מקריבת קטורת ומחזה מעכבת את עצמה ולהיפך, כמו שנתבאר לעיל בד"ה 'ענוגה דליוותי', שהקטורת מעכבת את עצמה, ולכן הכהן כשהיה מדליק את הנרות, היה מקריב את הקטורת, כמו שנאמר 'בהיטיבו את הנרות יקטירנה', שהקטורת מעכבת את הנרות, ולכן הכהן כשהיה מדליק את הנרות היה מקריב את הקטורת, שהקטורת מעכבת את הנרות.

ב הקטורת מיוננה כאשר אלא רק על ענין השמחה והחדוה, שזהו שנאמר 'שמן וקטורת יסמא נב'. ולכן הכהן כשהיה מדליק את הנרות, היה מקריב את הקטורת, שהקטורת מעכבת את הנרות, שזהו שנאמר 'בהיטיבו את הנרות יקטירנה', שהקטורת מעכבת את הנרות. ועל כן הקטורת היא משמחת את הכל.

משא ומתן

עי"י מו"מ באמונה נתבטלים הקלקלות (ספר המידות ח"ב ממון יח).

עיקר תיקונו של המו"מ, שיכוון בכל הילוך והילוך ובכל דיבור ודיבור שהוא הולך ומדבר בשעת המו"מ, שכוונתו כדי שירויח כדי שייתן צדקה (ליקו"מ כט, ט).

מו"מ היא בחי' 'נוטה שמים כיריעה', היינו בחי' ייחוד צדיק וכנס"י. כי צדיק וכנס"י, הם בחי מו"מ. הצדיק נקרא משא, כי הוא נושא את העולם, (...) והוא נושא הסיפה זרעית של כל הנשמות, בבחי' 'נושא משך הזרע', ומשפיע לכנס"י, והיא נותנת לכל העולם. ועל שם זה נקראת כנס"י מתן, על שם (משלי לא) 'ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה'. וייחוד של צדיק וכנס"י נעשה על ידי מו"מ (ליקו"מ נד, ג).

עי"י מו"מ באמונה הוא מקיים 'ואהבת', כמו שאמרו חז"ל 'ואהבת', 'שיהא שם שמיים מתאהב על ידך וכו', וכשמקיים 'ואהבת', עי"ז יהיה לו פרנסה בלא יגיעה וטורח (ליקו"מ רח).

מו"מ הוא בחינות שמנשאין ומרימין הדבר, ונותנין ומשיבין אותו למקומו. כי יש קדושות נפולות, היינו בחינות ניצוצות שנפלו, וע"י מו"מ מנשאין ומרימין אותן, ונותנין אותן למקומן, וזה בחינות מו"מ (ליקו"מ רפ).

מי שאינו להוט ובהול להון, וראננו נושא ונותן יותר מכפי ממונו שיש לו, רק עושה מו"מ באמונה בממונו לבד ואינו לווה מאחרים לעשות מו"מ גדול, זהו מקיים 'ובכל מאדך' (שיהר"ן רפט).

'והישר' בעיניו תעשה', זה מו"מ. מלמד שכל מי שנושא ונותן באמונה, רוח הבריות נוחה הימינו, ומעלין עליו כאילו קיים את כל התורה כולה (מכילתא פ' ויסע א).

סוד מו"מ באמונה, דהיינו מה שהאדם מכניס בביתו כלומר מה שמרוויח, יהיה באמונה, גם את"כ מה שמוציא יהיה באמונה, שלא יוציא לדברים בטלים לתאוה יתירה, רק יהיה הוצאתו הכל לשמיים, והוא בעצמו יסתפק בהכרחי, והמותר יוציא לתלמוד תורה ולעניים ולגמילות חסדים כפי הברכה אשר בירכו ה' (של"ה חולין א).

פנימיות הסוד של מו"מ באמונה של מעלה, הנה הש"י נושא ומקבל התעוררות מלמטה למעלה, ונותן הברכה מלמעלה למטה, והכל ע"י האמונה, ואם האדם למטה נושא ונותן באמונה, אז הולך בדרכי קונו (של"ה חולין יט).

העיקר להאמין בה' שהוא לבדו הוא ואין בלתו, ושאינו צריך לשום עילה וסיבה שעל ידה ימשוך לו פרנסתו, כי הוא יתי' שמו עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות, ואפילו כשלא יעשה שום עילה ומו"מ ושום הכנה לפרנסתו, השי"ת יכול להזמין לו פרנסתו בחסדו הגדול (בעש"ט עה"פ מקץ). **כל** אכילה ושתייה [וכו'] ומלאכת האדם מן ל"ט מלאכות, ושאר מו"מ, הכל הוא לברר ניצוצות שלו שבאו עמו מיום היוולדו בסוד 'מדת ימי' (מקור מים חיים פ' בראשית). **מו"מ** הוא על שם שמגביה הניצוץ הקדוש ממקום נפילתו, שהוא לשון נושא, ו'מתן' שנותנו למקומו מקור הקדושה ההיא, בשביל זה נפזרו ישראל בין העמים, שע"י עוסקן שמהם במו"מ ובדברים, מוציאים מהם ניצוצות ההם המלובשים בהדברים שעוסק עמהם, וע"ז עושה מרכבה לו' ית' בכל דבר שבעולם (מאור עיניים פ' ויצא). אין לך דבר שאין בו ניצוצות הקדושות, וגדול התענוג שיש לו' ית' כשמביאין אצלו הניצוצות קדושות הנפולים במקום השפל כזה, (...) וכל זה ע"י גודל האמונה בו ית' ולהתנהג במו"מ באמונה באמת גמור (שם). **צריך** ליזהר מאוד שלא להונות את חבירו, וכל המאנה את חבירו, בין שהמוכר מאנה את הלוקח בין שהלוקח מאנה את המוכר, עובר בלאו, שנאמר 'וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך, אל תונו איש את אחיו'. והיא השאלה הראשונה ששואלין את האדם בשעה שמכניסין אותו לדין 'נשאת ונתת באמונה' (קצוש"ע סב).

מילואי חכמה

קטרת ישמח לב. ומובא בש"ך עה"ת (שמות ל, ז): ע"י הקטורת מתקשר הכל, ועל ידה נעלית המציפה שלא מתקטנ (...) ועוד שעיקר הקרבנות כולם הקטורת, ועל זה היתה בפוקר ובערב קודם כל הקרבנות ואמר כל הקרבנות בהיטיבו את הנרות, שנאמר (משלי כז) 'שמן, שהוא שמן של מעורה, 'וקטורת יסמא נב'. (...) 'מכל קרבנותיהם תני ליה רוחא חלא הריח, ובפלילו בלבוני וסמיתא, שנאמר 'את קרבני לחמי'. תדע לך, שמזבח הפנימי שהיה לקרבנות היה נתון בתוך, ומזבח הקטורת שהם לריח נתון בפנים, לכך נאמר 'ועשית מזבח מקטר קטורת'. קטרת נוטריקון ק'דושה ט'הרה ר'מיזם מ'קוה, זהו שאמר הכתוב 'שמן וקטורת יסמא נב וגו'''. ואמר (פנחומא תלוה, טו) 'בשעה שהיה כהן גדול נוטל את הקטורת ביום הכיפורים ונכנס לפני ולפנים, מה כתיב (ויקרא טז) 'ונתן את הקטורת על האש לפני ה' וכיסה ענן הקטורת', מהו 'וכיסה', לומר שמילה, כענייו 'כְּפֵּיתָ כל מטמאתם' (תהלים פה), כיון שהיה ענן הקטורת מיתמר ועולה ונעשה כמשכול, היו יודעים שנתכפרו עוונות של ישראל, שנאמר (שם"ב ג) 'ומשכול הכיפו על מקדש ה' בראשית'. אבילה ושתייה [וכו'] ומלאכת האדם מן ל"ט מלאכות, ושאר מו"מ, הכל הוא לברר ניצוצות שלו שבאו עמו מיום היוולדו בסוד 'מדת ימי' (מקור מים חיים פ' בראשית). **מו"מ** הוא על שם שמגביה הניצוץ הקדוש ממקום נפילתו, שהוא לשון נושא, ו'מתן' שנותנו למקומו מקור הקדושה ההיא, בשביל זה נפזרו ישראל בין העמים, שע"י עוסקן שמהם במו"מ ובדברים, מוציאים מהם ניצוצות ההם המלובשים בהדברים שעוסק עמהם, וע"ז עושה מרכבה לו' ית' בכל דבר שבעולם, ומאור עיניים פ' ויצא). אין לך דבר שאין בו ניצוצות הקדושות, וגדול התענוג שיש לו' ית' כשמביאין אצלו הניצוצות קדושות הנפולים במקום השפל כזה, (...) וכל זה ע"י גודל האמונה בו ית' ולהתנהג במו"מ באמונה באמת גמור (שם). **צריך** ליזהר מאוד שלא להונות את חבירו, וכל המאנה את חבירו, בין שהמוכר מאנה את הלוקח בין שהלוקח מאנה את המוכר, עובר בלאו, שנאמר 'וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך, אל תונו איש את אחיו'. והיא השאלה הראשונה ששואלין את האדם בשעה שמכניסין אותו לדין 'נשאת ונתת באמונה' (קצוש"ע סב).

ישימו קטרה באפך. עתה מבאר רבינו מה דכתיב עד כה בפס' 'ישימו קטורה וכו'', היינו שקטורת היא בחי' השמח בחלקו ומו"מ בתמורה, בחי' המקומות: ועֲלֵנִי חָמֵר פְּמֵיךְ וְחוֹרֵיךְ לְחֵיִם חַסְדֵּךְ חָסֵר נִפְשִׁי מִבְּרֵיבָהּ: חָמֵר נָחֲנִי וְלָחֲמוּ לִי חֲמֵי וְחֵיתִי וְחֵת חֲחָנִי פָּדְנֵי וְחֵת חֲנֵנִי וַעֲנֵנִי: יוֹרוּ מִסְפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרָתְךָ לְיִסְרָאֵל יָשִׂימוּ קְטוֹרָה בְּאַפֶּךָ וְכָלִיל עַל מִזְבְּחֶךָ: בָּרֵךְ ה' חֵילוֹ וּפֹעַל יָדָיו תִּרְצֶה מְחַץ מָתְנַיִם קָמָיו וּמְשַׂנְאָיו מִן יְקוּמוּן: ופירש המגיד (שם): על מה שמרו ממרתך יזכו שישימו קטורה בחפך, שחם יעלה חף על ישראל חלילה כנגך ודומה לו בעוונותם, יעשו קטורת לבטל החף, כלומר עשה לחרון לעזור המגפה מעל ישראל, וזהו 'ישימו קטורה בחפך' לפלג חפך מעליהם, כי חשר 'שמרו לחמרתך' ודבקו בך ובמרו מטומחת העבודה גילוליס, הס רחוייס לשיס קטורה בחפך, לפלג כח חילוני מעל ישראל. **בזעת אפך תאכל.** מקרא זה נאמר על עונש טרדת הפרנסה, שנגזר על חדם לרחשון לחר שחטח בעץ הדעת, ומזה נשחלשלה מחוח הממון ושיהו שמח בחלקו, וחשח"כ בפרשתי (ג, יז–יט): וּלְאָדָם חָמַר כִּי שָׁמַעְתָּ לְקוֹל חִשְׁתֶּךָ וַתֹּאכַל מִן הָעֵץ חֲשֶׁר נִוִּיתִיךָ לֵחמֹר לֹח חֹכַל מִמֶּנּוּ חֲרוּרָה חֲחָמַת בַּעֲבוּרֶךָ בְּעִצָּבוֹן חֹכְלֶנָּה כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ: וְקוֹץ וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לָךְ וְחָכַלְתָּ חֶת עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה: בְּזֵעַת חַפֶּיךָ תֹּחכַל לֶחֶם עַד שׁוּבְךָ חֶל חֲדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לֻקָּחְתָּ כִּי עָפָר חַתָּה וְחֶל עָפָר תָּשׁוּב: **מרומז שפלמה נעמורה.** תעלה לך לדברים תרוויס, כגון זבוזים ופרעוסים ומלים. **בזעת חפיך.** לחחר שחטרוים בו הרבה. ובספר מולדות יחמק (שם) כחב עוד: בזיעת חפך, חמר ר' חברהם, שריך לטרוח לזרות ולטחון ולנפל, ולח כמחכל בעלי חיים. פי', שקודם החטח, זולת כל חלו המלחות, היה בחיטה טעם לחם גמור.

מילואי חכמה

ישימו קטרה באפך. כתב הש"ך עה"ת (במדבר יז, יא): שלפ, דחמהו משה בעגל, שנחמר (שמות לב) 'ועתה יחר חפי בהם', עמד משה בתפילתו ודחמהו. גם בתחלוניים 'ויחר חפו', השתיל השם לעונש שנחמר (במדבר יא) 'ותבער בהם חש ה'', והתפלל משה ודחמהו, שנחמר (שם ג) 'ותשקע השח'. עתה, לח יהח החף חלח לשלח 'יהח השקף', שהוח יחר חזק, לזה חמר לחהרן 'ושים קטורת', חין לו השתא כח חלח בקטורת, וכן עשה 'ויתן חת הקטורת'. חיך נתקררו ידיו של משתים, כי כן טבעו של קטורת.

שנחמר (דברים לג) 'ישימו קטורה בחפך', כשיהח החף משימין קטורת.

שע"י בחי' קטרת הנ"ל נתבטל בחי' בזעת אפך תאכל. ומפיני ביומח (כו ע"ח) שהקטורת מעשרת, בחי' עשירות דקדושה, היפך בחי' 'בזיעת חפך חחכל' (ח"ב: תנת, מעולה לח שנה חדם בה (לח הקטיר חדם יותר מפעם חחת קטורת). מחי טעמח, חמר רבי חנינח, מפני שמעשרת. חמר ליה רב פפח לחביי, מחי טעמח, חילימח משום דכתיב 'ישימו קטורה בחפך', וכתיב בתריה 'ברך ה' חילו', חי הכי עולה נמי דכתיב 'וכליל על מזבחך'. חמר ליה, הח שכיחח והח לח שכיחח. ופירש"י (שם): **מפני שמעשרת.** לפיכך לח היו מניחין חותו לָעָוות. וכתב בפיהמ"ש להרמב"ם (יומח ג, ג): היו הכהנים מתברכין בהקטרת הקטורת, והיו חומרים, כל מי שהקטיר קטורת היה מתעשר וממונו מתרבה, למחמרו הש"ח 'ישימו קטורה בחפך', וכתיב 'ברך ה' חילו' וגו', ולפיכך כל מי שהקטיר לח היו מניחין חותו להקטיר פעם שנייה, שישחר זולתו מן הכהנים שלח יקטירו. וכיוצח בזה (ויקרח ר, ח) ביחר כיצד נח שפע העשירות ע"י המתקת המחין חף, ח"ל: יפול כי הקטורת למידת הדין, שנחמר (דברים לג) 'ישימו קטורה בחפך', ולשון קטורת המתקרות הרוח במידות.

מרגוס 'ומקטור', 'וקטרת' (בראשית לח). ומחוך ההמתקרות ההוח, נח שפע ההמשכה ממעלה למידת הדין, וממידת הדין יבוח שפע הברכה על המקטיר.

בזעת אפך תאכל. הנכוך הלן ונגע על המלון מגל לים מחד ושמר שלרין על נרכי שנח, ומיכף הלך ללדכו. וממחמת התעוללות שנחעורר זה הלים ע"פ דבריו של הנעשה"ע, קס הלים מיכף ממיטתו והלך החוצה לנפוש מי זה המדבר מנגד למלון, וכך חמריו והשיב חותו. ויחמר הלים חליו, חס נגלך חתה על הוללות שנח נחמה, ולחה נח ממחין עד שחמן לך. והשיב לו הנעשה"ע, שלעולם עס כל הלים הועלד עולך עימו פרנסתו (שה נח ע"ב), לך מחמת שהחטח גורס לריך לעשול על הפרנסה, כשחתר הפסוק 'בזיעת חפך תחכל לחס'. חבל יש הפרש בין העשילה, שכל חחד לפי ערך הקלקול כך לריך לעשול על פרנסתו, יש שפרנסתו בניחות, ויש מי שלריך להביח ממרחק למחו ובדומה, ואחי כפי שגמרתי בדעתי חייני לריך לעשל רב, רק לעשות פעולה כל שהוח בלבד, וכשחר עשיתי מה שמוטל עלי לעשות חיזה סיבה לעזרתי, בוודחי יעזור לי הש"ח, ואין לי שום נפקותא שם חתה חתן לי חו לח. וכתב הרמח"ל בספר דרך עץ חייס: כל מה שהחדם עושה לעבודת ה', הוח מה שהוח עושה לפי הטבלית שנעבורה בלחו כשורה יתברך שמו, וכל מה שהוח חוץ מזה, הוח לפי דעתו של הנחש המקטרג ומפך לנקטו בדברים מחריס, להרחיקו מן הכוללת יתברך שמו, כשפריעו לותו מעבודתו, ויעתן לו לעשות לנקבל הדבר הזה, על דרך (דברים יח) 'ועבדתם חלהים חחרים'. כי בדרך שחדם רולה בלילך בה מוליכים לותו, וכיון שהוח חמר בתחילה לשמוע לל הנחש, כן יהיה משפטו, שלח ייעשה כן חורין מעולו, חלח יקבלהו נגד הזמן חשר נגזר עליו, וזוהי גזירת (בראשית ג) 'בזיעת חפיך תחכל לחס', וזה הלער היותר גדול שנכול מיני הלער לנחשה, שפוף פוף תשוקתה לל מקורה. חך הלים החכם המבין דבר לנקטורו, הנה בהנכילו על מוצח דבר, וילחה לין כל עסקי העולם חיים חלח ממה שנחשך החדם בעל כרחו להיות נלעגה על נחש בדבר הזה, שלח יוכל להיות תמיד בדרך חחד בעבודת ה' יום ולילה, כי חס יעטרך לנכח מחבי הנלי העולם הזה, על כן יבחר להיות נומר הרע בעיטוניו, ויעטוך בעסק בל מה שיוכל, ויעמדל להרבות בתורה ובעבודתו בכל חשר תשיג יד.

ילקוט הנחל

וזה בחי' ישימו קטרה באפך שע"י בחי' קטרת הנ"ל נתבטל בחי' בזעת אפך תאכל וכו'. ומוצח בקונטי המגל (טנטח תפ"מ): מבוחר ביותר עס מה שמבוחר בזהר הל"ל דע"י ממימת לליפת נעשה בחי' 'עלה עצן בפיו', ולפי מה שרלינו מפרש מחמר הזהר על פרלוף החדם התחתון, ומלח דעניין העצן העולה בפיו, הוח בעלמו עניין ממימות הלב העולה בפיו של החדם, שהוח עניין שנעשה קולר רוח ובהול ולך להעשיר, והוח עלמו עניין 'בזיעת חפך תחכל לחס', שזיעת חפך נעשה ממממימות הלב הנ"ל. ועל זה חמר 'ישימו קטורה בחפך', שהקטורת ממתיק העניין של 'בזיעת חפך'. והנה להלן חומר רבינו שע"י חתות ממון נעשה מרון חף למעלה עי"ש, וי"ל דזהו שע"י עצן ממימות הלב העולה בפיו לנחוף לל הממון, גורס כניכול למעלה בחי' 'עלה עצן בפיו' שהוח המרון חף, חבל ע"י המתקת העצן ע"י הרוח נדיבה, נמתק גם למעלה המרון חף ע"י רוח נדיבה העליון כניכול. ומבוחר לפי זה הכתוב הנ"ל 'ישימו קטורה בחפך' קרוב לפשוטו, היינו 'בחפך' של מעלה, שפעולת הקטורת להמתיק לת המרון חף של מעלה, כנ"ל.

נתבטל בחי' בזעת אפך תאכל. ומוצח בקונטי המגל (טנטח תפ"מ): היינו כי הזיעה נעשה ע"י עצן ממימות הלב העולה בפיו (ע"י שהוח בהול ולך ורץ להעשיר), חבל ע"י קטורת, שהוח בחי' קישור חימות הלב עם הרוח, זוכה להיות שמח בחלקו ולינו לך להעשיר, ונתבטל בחי' 'בזיעת חפך וגו'', שזהו הטעירות החמיתי, בחי' 'ליזהו עשיר השמח בחלקו' ושים לו נחת רוח בעושרו.

קטרת

ע"י הקטורת מעלין מהקליפות חיוחם (ליקו"מ כה, ב).

הקטורת עולה למעלה מכל הקרבנות, עד שמכניע ומבטל עמקי עמקי הקליפות, ומוציא כל הנפשות וכל ניצוצות הקדושה משם, שזהו סוד אחד עשר סמני הקטורת (ליקו"ה קרי"ש ד, יג).

מידת הבינה בסוד 'קטורת', המעלית ניצוצות (נשמות הפיושעים) מעמקי הקליפות (וכו"א חכמה ובינה טז).

'קטורת' עם הכולל במספר שמו במילואו (כזה: נו"ן חי"ת ט"ם נו"ן) (וכו"א חכמה ובינה יז).

הקטורת חביבה מן כל הקרבנות, וסם המוות נתון לתוכו, שבו נשרפו נדב ואביהוא (במדב"ר יח, ח).

לשון קטורת, נ"ל שהוא לשון ארמית, ועניינה קשר ודיבוק מרכבה עליונה. ועל שהוא מתעלה למידת הדין, כתיב 'ישימו קטורה באפך', וכתיב 'שמן וקטורת ישמח לב' (ויקנאטי שמות ל, א).

בעת שהתפארת עולה לקשר העולמות בינה וחכמה יחד נקרא 'עשן', אמנם אחר הגיע אל תוך החכמה, נקרא קטורת. והטעם, כי כאשר הגיע אל מחוז הייחוד והקשר, ונתייחדו על ידו חכמה ובינה, נקרא קטורת מלשון קשר, שפירוש קושר הספירות יחד (פרד"ר כה, יט).

כתב האר"י ז"ל שאמירת פרשיות הקטורת וסמניה יסייעינו לחזור בתשובה (יסוד ושורש העבודה ב, יא).

קטורת לשון קשר, היינו שמקשר כל ישראל, וצדיקים מגינים על רשעים (תפארת יהונתן במדבר כה, יא).

'קטרת' עם ד' אותיות גימטריא 'תשובה' עם הכולל. ונודע שסוד התשובה בבינה, וסוד הקטורת הוא הבשמים והריח, שכל זה בבינה (קה"י, קטורת).

המ' נקרא קטורת (שם).

קטורת הוא סוד עליית מיין נוקבין, שאנו מעלים ע"י תורה ומעשים טובים (שם).

בזעת אפך

אמר רבי יהושע בן לוי, בשעה שאמר הקב"ה לאדם 'זקוץ ודרדר תצמיח לך', זלגו עיניו דמעות. אמר לפניו, רבש"ע, אני וחמורי נאכל באבוס אחד. כיוון שאמר לו 'בזעת אפיך תאכל לחם', נתקררה דעתו (פסחים קיח.).

'בזעת אפיך', נמצא בספר ר' יהודה החסיד, שזו הקללה שנתקיימה בחוה, שנאמר 'בזעת אפיך תאכל לחם', מפני שהרע קודם אל הטוב (עמק המלך ה, מט). **מתוך** שאינו מתעסל בשום מלאכה יביא לו חולי הגוף, כמ"ש 'תְּאֵנָה עצל תמיתנו כי מָאֲנוּ ידיו לעשות', וכמ"ש 'בזעת אפיך תאכל לחם' (מהרח"א יומא פו.). **האדם** נענש בחטאו שלא תוציא הארץ בטבעה את הלחם, אך ע"י התשובה שעשה, היה עליו חסד אלקים להוציא לחם מן הארץ בכח אלקי. וזהו נוסח שיגיי ברכת הלחם 'המוציא' בכח נגד הטבע, את 'הלחם מן הארץ' בחסדו (מהרש"א סנהדרין קג:). **'בזעת** אפיך תאכל לחם', אשר ע"כ חייב אדם להשתדל איזה השתדלות לצורך פרנסתו, שכן גזר המלך העליון, והרי זה כמס שפורע כל המין האנושי אשר אין להימלט ממנו (מסילת ישרים כא). **'בזעת** אפיך תאכל לחם', זה סותם כל אור שבעולם (פי' המצוות לרמח"ל). **אדם** הראשון לא חסר לו דבר. היתה לו אישה שווה במזגו צלע מצלעותיו, והיתה עימו תמיד בחיקו תשכב, ולא היה חסר בשלימות הקניין בעוה"ז דבר, וירוח בלבבו להיות כאלקים יודע טוב ורע, וזהו אומרו 'האשה אשר נתת עמדי וכו'. ולכך בקללתו, אמר לו ה' 'בזעת אפיך תאכל לחם', להיפוכו, שיהיה יגע, ולא יהיה לו רוח לבב לשכוח אלקים עושהו (יערות דבש ח"ב טז). **אם** כמשמעו הפירוש 'בזעת אפיך וגו' קאי על לחם הגשמי, הנה באמת קאי גם כן על לחם התורה (ישמח משה פ' בשלח).

עצה ותושיה ❋ **עייי** שמשברין תאוות ממון ממשיכין השגחה שליטה. ושבירתה היא ע"י צדקה, כי ע"י צדקה מקדרין חמימות תאוות ממון, ומשברין תאוות הנגידות והעשירות, וזוכה לעשות מו"מ באמונה, ולהיות שמח בחלקו, ויש לו נחת רוח בבוח שחננו ה' ואינו אין להעשיר, וניצול מן הקללה של 'בזעת אפיך תאכל לחם', שהיא מתקיימת במשוקע בתאוות ממון, שהוא יגע תמיד ביגיעות וטרחות וטרדות גדולות ואין לו נחת רוח מעשרו ר"ל. וע"י צדקה ניצולין מזה, ונחשב כמקטיר קטורת (קיצור ליקו"ט יג, א).

ואני תפלה

אָנָא יי, חוּם וְחַמֵּל עַל נֶפֶשׁ הָאֻמְלָלָה וְעַל נְשָׁמוֹת כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ, וְתַבְדִּילֵנוּ מִן הַתּוֹעִים הָאוֹבְדִים אֶת עוֹלָמָם עַל יְדֵי תַּאֲוַת מָמוֹן, הַמְּדוֹדִים כָּל יְמֵיהֶם בְּעִסְקֵי פַּרְנָסָתָם וְאוֹכְלֵי לֶחֶם בְּעִצְּבוֹן. בְּזֵעַת אַפָּם יֹאכְלוּ לֶחֶם עַד שׁוּבָם אֶל הָאֲדָמָה, וּמְאוּמָה לֹא יִשָּׂאוּ בְּעַמָּלָם. מָלֵא רַחֲמִים רַחֵם עָלֵינוּ וְהַצִּילֵנוּ מֵהֶם.

רַחֵם רַחֵם, הַצֵּל אוֹתִי וְאֶת כָּל חֶבְרָתֵנוּ וְאֶת כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵהַאֲוָה הָרָעָה וְנִתְגַּבְּרָה וְנִתְפַּשְּׁטָה מְאֹד מְאֹד עַבְשָׁו בַּדְּוֹרוֹת הָלָּלוּ, עַד שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לָנוּ כְּלָל לְהִסְתַּכֵּל עַל עַצְמֵנוּ לְיַשֵּׁב דַּעְתֵּנוּ, לַחֲשֹׁב הֵיטֵב מַה יְהֵא בְּסוֹפֵנוּ, בְּהָאֵיךְ אֲנַפְּין נִיעוֹל קֳדָם מַלְכָּא, מֵהֵמַת טְרָדַת דַּעְתֵּנוּ וּמַחְשָׁבוֹתֵינוּ בְּכָל עֵת עַל עִסְקֵי פַּרְנָסוֹתֵינוּ, וַאֲפִלּוּ הַהֶכְרֵחִיוֹת, מְבֻלְבָּלִין אוֹתָנוּ מְאֹד מְאֹד (ליקו"ת יג).

בְּיוֹם ההוא ישליך האדם את אלילי כספו וכו'. וכתב בליקו"ה (סה"ע יצוה ו, ג): פגם מות ממון הוא פגם כל התורה כולה, כי זאת התורה כלולה מכל הסבעים עבודות זרות, שבעים מינין משוכין, שהם כנגד שבעים פנים לתורה, שהוא כלל כל התורה, וכמו שאמרו רז"ל 'כל העובד עבודה זרה, כאילו עובר על כל התורה כולה', ומי שנופל למות ממון הוא עובר על כל העבודות זרות שבעולם, נמצא שהוא עובר על כל התורה. וכן להיפך, מי שמת בתגלות ומוכה בשבר מות ממון, וזו הוא מקושר בשבעים מינין משוכין, בשבעים פנים לתורה, נמצא שזה הוא מקיים כל התורה כולה. כי כל התורה כולה, היא בשביל לברר נילוזות שנפלו ע"י מטע מדם הרשעון בילדוע, ורוב הנילוזות הם בלוזים בכסף והבל בתאות ממון, כמובן בדברי רבינו ז"ל בכמה מקומות, כי הממון בשורשו גבוה מאוד מאוד, ושם בלוזים כל הגווינין עילאין, וע"י מטע מדם הרשעון נתאחז שם הקליפות מאד, ונתערבו שלו הנילוזות של כסף והבל מאוד, ועל כן נתקלו אז 'בעיצמון מתלגמ', שזה בחינת פגם תאות ממון בכ"ל, ועל כן נתאחז שם החילוזים מאוד. כי זה ידוע שבמקום שיש קדושה גבוה מאוד, בשמוצאין שם מקום להתאחז, מתאחזין שם דייקא מאוד מאוד, בחינת 'שפעת ילו בגדולים'. וזה בחינת מה שנקראים הפסולת של נילוזות הקדושה 'קוסקיפת דקדשא', כמובא בזהר הקדוש, ולהיפך כשמתבררים ומזדככים הנילוזות מן הפסולת, שם בחינת 'כסף צרוף', כמובא בכמה מקומות, כי עיקר מה שנתערבו הנילוזות הקדושים הוא רק בחינת כסף והבל, דהיינו תאות ממון כנ"ל, ועל כן הוא כלל כל התורה כולה בשבר תאות ממון כנ"ל. ועל כן עיקר בילת המשיח תלוי בשבירת תאות ממון, בחינת 'והשליכו איש אלילי כספו ואלילי זהבו וכו'', כמו שכתב רבינו ז"ל בתחלת 'משרי העם יודעי תרועה, להמשיך השגחה' עי"ש (בסימן יג), כי עיקר בילת המשיח תלוי עד שייגמר הבירור כידוע, ועיקר הבירור הוא ע"י שבירת תאות ממון, כי אם הם כל הנילוזות הקדושים וכל הגווינין עילאין כנ"ל. ונמצא, שעיקר עבודת המשיח זה העולם הוא לשבר תאות ממון, כדי לברר ממש הנילוזות הקדושים שנתערבו שם ביותר כנ"ל.

> **וזה בחינת התגלות משיח, שאזי יתבטל חמדת הממון, כמ"ש** (ישעיה ג) **ביום ההוא ישליך האדם את אלילי כספו ואלילי** * **זהבו,**
>
> *) רפום מוהרנ"ת: יו ע"ב

בְּיוֹם ההוא ישליך האדם את אלילי כספו ואלילי זהבו. ע"ל הפסוק, פסוקים אלו מבשרים דבימות המשיח יפשטלו מכל וכל כל מיני ע"ז מן העולם, וכיוצו מוסיף ודוחק מקרא זה גם על ביטול ממדת הממון שהוא עיקר הע"ז, כמבואר בפמון, וזלשה"כ כישעיה (ב, יב, יז-כא):

כִּי יוֹם לַה' צְבָאוֹת עַל כָּל גֵּאֶה וָרָם וְעַל כָּל נִשָּׂא וְשָׁפֵל: (...) וְשָׂח גַּבְהוּת הָאָדָם וְשֻׁפַּל רוּם וְנִשְׂגַּב ה' לְבַדּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא: וְהָאֱלִילִים כָּלִיל יַחֲלֹף: וּבָאוּ בִּמְעָרוֹת צֻרִים וּבִצְחִלוֹת עָפָר מִפְּנֵי פַּחַד ה' וּמֵהֲדַר גְּאוֹנוֹ בְּקוּמוֹ לַעֲרֹץ הָאָרֶץ: בַּיּוֹם הַהוּא יַשְׁלִיךְ הָאָדָם אֶת אֱלִילֵי כַסְפּוֹ וְאֶת אֱלִילֵי זְהָבוֹ אֲשֶׁר עָשׂוּ לוֹ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַחְפֹּר פְּרוֹת וְלָעֲטַלֵּפִים: לָבוֹא בְּנִקְרוֹת הַצֻּרִים וּבְסַעִפֵי הַסְּלָעִים מִפְּנֵי פַּחַד ה' וּמֵהֲדַר גְּאוֹנוֹ בְּקוּמוֹ לַעֲרֹץ הָאָרֶץ: חִדְלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם אֲשֶׁר נְשָׁמָה בְּאַפּוֹ כִּי בַמֶּה נֶחְשָׁב הוּא: ופירש המלו"ל (שם): **ואת.** אז יושפל גבהות האדם. **כליל יחלוף.** את כולם יעביר מן העולם. **ובאו.** עובדי כוכבים יבואו להיטמן במערות וכו'. **מפחד.** יובאי הארץ. **מאור פניו.** חשר עשו הרשעון מעבודת אלילים. **נשפוך פרוש.** מושב על מילת 'יחליך' לומר, החלילים יחליך אל החפירות העמוקות ואל חורי העטלפים. **נבוש.** רוצה לומר, כשילך לבוש בנקודת הבורים וכו', אז בדרך מהלכו יחליך החלילים מידו. **מידנו נכם.** מנעו עצמכם מעבודת החלילים, כי תבינו הדבר מן החדש חשר יש בעמה בחפו, הרחיקם במה שחשב הוא, הלא 'מחת רומו יבוש' לחלמתו', ואיך ח"כ רחוי לעבוד החליל, שחפילו נשמת מיים אין בו.

עיקר ביאת המשיח הוא ללמד אותנו לקיים את כל דברי התורה הזאת שזכינו לקבל מפי משרע"ה (ליקו"ה עירובי תחומין ה, לד).

התגלות מלך המשיח הוא התגלות מלכותו ית' (ליקו"ה רה"ש ב, א).

אמר רבי יודן, לעתיד לבוא אדם יש לו שניים ושלושה זהובים חוב על חבירו, והוא אומר לו, גלך אצל מלך המשיח, והם הולכים אצלו, והוא אומר לו, מה אני חייב לך, שניים ושלושה זהובים, טול מכאן. שהכסף והזהב לפני מלך המשיח הוא כעפר, שנאמר 'וְשָׂם עִבְרוֹ כַּאֲבָנִים' (מדרש שוח"ט תהלים פז).

ימות המשיח הוא זמן שתשוב המלכות לישראל ויחזרו לארץ ישראל, ויהי אותו המלך גדול מאוד ובית מלכותו בציון, יגדל שמו, וזכרו יהיה מלוא הגויים יותר מן המלך שלמה, וישלימו איתו כל האומות ויעבדוהו כל הארצות, לצדקו הגדול ולנפלאות שיהא על ידו, וכל מי שיקום עליו יאבדהו ה' יתעלה וימסור אותו בידו (פיהמ"ש להרמב"ם סנהדרין י, א).

המשיח הוא סוד מלכות קדישא, וכולל מלכות דכורא ומלכות דנוקבא, מלכותא דשמיא ומלכותא דארעא, והוא כופה ושולט על מלכות שמיים (ספר הליקוטים זכריה ט).

משיח הוא הכנה לעוה"ב (נצח ישראל כח).

מדריגת המשיח הוא נסתר ונעלם מן עוה"ז (נצח ישראל מג).

יש צדיק שיש לו מעלה אחת מיוחדת, כמו שתראה שאברהם ירש מידה מיוחדת בהתרוממות ובמעלה, ויצחק ירש מידה אלקית הוא הדביקות בו ית', ויעקב ירש מידת הקדושה האלקית, והמלך המשיח שייגלה במהרה בימינו יהיה לו הכל (נצח ישראל מא).

המלך המשיח הוא אשר ישלים הכוונה בבריאה, ויחזיר עטרת האמת והייחוד לישנה, והצד ההוא (סט"א) אשר עד הזמן ההוא היה 'אחר', ישיבהו תחת כנפי השכינה ולא ייקרא עוד 'אחר', כי יהפוך הרע שבעץ הדעת אל הטוב ויהיה כולו טוב (עבודת הקודש ח"ד יד).

צריך כל אחד מישראל להכין חלק בחי' משיח השייך לחלק נשמתו, עד שיתוקן ותתכונן כל הקומה ויהיה ייחוד כללי בתמידיות ב"ב (בעש"ט עה"ת פ' נצבים).

בזמן הגלות, המשיח הוא בתוך הקליפות, ויש להם איזה אחיזה בו ח"ו (פי' הרמח"ל על ישעיה).

משיח יהיה לו מדריגת ריח החוטם, ולא כמשה שהיה לו מדריגת הראייה, ולא כשלמה שהיה לו מדריגת השמיעה, שהיה שומע מחיות נושאי כסאו ובהם היה דן דינו. (...) ותבין שמדריגה זו יאות למשיח צדקינו, שבזמנו יתעלה המלכות אל חכמה ובינה, וזה סוד הריח (קה"י, נשיחו).

משיח

בְּיוֹם ההוא ישליך האדם את אלילי כספו וכו'. וכתב בליקו"ה (סה"ע יצוה ו, ג): פגם מות ממון הוא פגם כל התורה כולה, כי זאת התורה כלולה מכל הסבעים עבודות זרות, שבעים מינין משוכין, שהם כנגד שבעים פנים לתורה, שהוא כלל כל התורה, וכמו שאמרו רז"ל 'כל העובד עבודה זרה, כאילו עובר על כל התורה כולה', ומי שנופל למות ממון הוא עובר על כל העבודות זרות שבעולם, נמצא שהוא עובר על כל התורה. וכן להיפך, מי שמת בתגלות ומוכה בשבר מות ממון, וזו הוא מקושר בשבעים מינין משוכין, בשבעים פנים לתורה, נמצא שזה הוא מקיים כל התורה כולה. כי כל התורה כולה, היא בשביל לברר נילוזות שנפלו ע"י מטע מדם הרשעון בילדוע, ורוב הנילוזות הם בלוזים בכסף והבל בתאות ממון, כמובן בדברי רבינו ז"ל בכמה מקומות, כי הממון בשורשו גבוה מאוד מאוד, ושם בלוזים כל הגווינין עילאין, וע"י מטע מדם הרשעון נתאחז שם הקליפות מאד, ונתערבו שלו הנילוזות של כסף והבל מאוד, ועל כן נתקלו אז 'בעיצמון מתלגמ', שזה בחינת פגם תאות ממון בכ"ל, ועל כן נתאחז שם החילוזים מאוד. כי זה ידוע שבמקום שיש קדושה גבוה מאוד, בשמוצאין שם מקום להתאחז, מתאחזין שם דייקא מאוד מאוד, בחינת 'שפעת ילו בגדולים'. וזה בחינת מה שנקראים הפסולת של נילוזות הקדושה 'קוסקיפת דקדשא', כמובא בזהר הקדוש, ולהיפך כשמתבררים ומזדככים הנילוזות מן הפסולת, שם בחינת 'כסף צרוף', כמובא בכמה מקומות, כי עיקר מה שנתערבו הנילוזות הקדושים הוא רק בחינת כסף והבל, דהיינו תאות ממון כנ"ל, ועל כן הוא כלל כל התורה כולה בשבר תאות ממון כנ"ל. ועל כן עיקר בילת המשיח תלוי בשבירת תאות ממון, בחינת 'והשליכו איש אלילי כספו ואלילי זהבו וכו'', כמו שכתב רבינו ז"ל בתחלת 'משרי העם יודעי תרועה, להמשיך השגחה' עי"ש (בסימן יג), כי עיקר בילת המשיח תלוי עד שייגמר הבירור כידוע, ועיקר הבירור הוא ע"י שבירת תאות ממון, כי אם הם כל הנילוזות הקדושים וכל הגווינין עילאין כנ"ל. ונמצא, שעיקר עבודת המשיח זה העולם הוא לשבר תאות ממון, כדי לברר ממש הנילוזות הקדושים שנתערבו שם ביותר כנ"ל.

יקוט הנחל

וזה בחי' התגלות משיח שאזי יתבטל חמדת הממון. ומובא בחיי"מ (תקנז): שמעתי בשמו שאמר שמשיח יבוא פתאום, ויהיה נעשה קול רעש גדול שבא משיח, וכל אחד ילוך למקומו ומתו שהוא עוסק בו. שהולמני ילוך שהולמן שלו, וזה ילוך שעשוה. וכמו שכתוב בישעיה 'והשליכו איש אלילי כספו ואלילי זהבו'. ולא כמו שעובדין קצת, שכשיבוא משיח יהיה עושה אחר עכשיו, רק הוא כל כך'. וכל אחד יתביים משעות מעשיו, כל אחד לפי מעשיו.

בְּיוֹם ההוא ישליך האדם את אלילי כספו ואלילי זהבו. ולענין זה שייך כל 'שמעשה שהבעל תפלה' (סיפור"מ יב), השופך בתאות הממון ובביטולה, וז"ל הסיפור של המעשה שהבעל תפלה' (סיפור"מ יב), השופך בתאות הממון ובביטולה, וז"ל שמעתי בשמו שאמר שמשיח יבוא פתאום, ויהיה נעשה קול רעש גדול שבא משיח, ואחר שופך בתאות הממון ובביטולה, וז"ל שמעתי בשמו שאמר שמשיח יבוא פתאום, ויהיה נעשה קול רעש גדול שבא משיח, וכל אחד ילוך למקומו. שהולמני ילוך שהולמן שלו, וזה ילוך שעשוה. וכמו שכתוב בישעיה 'והשליכו איש אלילי כספו ואלילי זהבו'. ולא כמו שעובדין קצת, שכשיבוא משיח יהיה עושה אחר עכשיו, רק הוא כל כך'. וכל אחד יתביים משעות מעשיו, כל אחד לפי מעשיו.

בְּיוֹם ההוא ישליך האדם את אלילי כספו ואלילי זהבו. ולענין זה שייך כל 'שמעשה שהבעל תפלה' (סיפור"מ יב), השופך בתאות הממון ובביטולה, וז"ל הסיפור של המעשה שהבעל תפלה' (סיפור"מ יב), השופך בתאות הממון ובביטולה, וז"ל המלכים הם"כ נתן להם מן המלכים הכ"ל, ותיכף כשהלכו מלו המלכים, התחילו תיכף להשליך ולזרוק מהם את כספם וזהבם. וכל אחד ספר לעצמו תפילה וקבלה, וקבל את עצמו בתוך התפילה מתחת גודל הבושה שבעולם שהשליכו את כספם וזהבם. ואז התחילו לחלילי כספם ולחלילי זהבם. וחמ"כ שלחו לקם את הבעל תפלה הכ"ל, ונתן להם תשובות ותיקונים, וטיהר לותם. והמלך הכ"ל מלך בכיפה. וכל העולם שבו אל הבי"ת, ועקרו רק בתורה ותפלה ותשובה ומעשים טובים. למען כן יהי רצון. ברוך ה' לעולם אמן ואמן. ועל זה כתב בליקו"ה (תו"מ שופטים ד, ה):

עיקר כל הנפילות הם לתאות ממון תם ושלום כנ"ל, שאז נופל לכל השבעים עבודה זרה של כל השבעים לומות, וזה עיקר תריכת הגלות רחמנא ליצלן, כי עיקר הגלות בגוף ונפש הוא רק בעניין הממון, מה שלוקחים מיסים ומיגוש הרבה מישראל, וגם כל אחד משוקע בתאות ממון רחמנא ליצלן כפי נפילתו חס ושלום. (...) עד שזוכה שיבוא משיח, שבתכמתו יקיש לותנו מנפילה זאת של תאות ממון, כי יתקייש אז 'והשליכו איש את אלילי כספו ואלילי זהבו וכו', שעי"ז נתתקן תאות ממון, ואז נתתקנו כל הכיחות הרעות וילאו מטעותם. נמצא, שבתיתקן תאות ממון אז יתתקן הכל, ואז יתקייש 'שפלה ונה מוסיף ליפול עוד', כי השי"ת יאמר לה 'קום בתולת ישראל', היינו שהשי"ת בעצמו כביכול יקיש לותה מנפילתה, כי אי אפשר לנאת מתאות ממון לגמרי, כי אם ביטועת ה' שזוכין לקבל מהצדיק האמת, שיודע כל הדברים איך להוציא מזה, וכמובן בהמעשה הנ"ל המעשה מהבעל תפלה (סיפור"מ יב), השופך בתאות הממון ובביטולה. השי"ת יאיר עיניהו ועיני כל ישראל, שנזכה להתקרב לצדיק האמת, שיוציאנו לותנו מכל התאוות ומכל הטעותים, ונפרט מתאות ממון, ונשוב כולנו לעבדו יתברך כל מיינו לעולם ועד.

ואני תפלה

וְנִזְכֶּה שֶׁהַשֵּׁרֵךְ אֲלֵילֵי כֶּסֶף וְזָהָב, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּבֵיתֵנוּ שׁוּם תַּאֲוָה וַחֲמִימוּת וְהִתְלַהֲבוּת קְמַנּוֹן בְּלָל, רַק נִהְיֶה שְׁמֵחִים בְּחֶלְקֵנוּ תָּמִיד. וְנִהְיֶה מְסֻתָּפְקִים בַּפֶּה שֶׁאַתָּה חוֹנֵן אוֹתָנוּ בְּרַחֲמֶיךָ בְּכָל עֵת, אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּפִי רְצוֹנְךָ הַטּוֹב, וְלֹא נִתֵּן עֵינֵינוּ בְּלָל בְּמָה שֶׁאֵינֵנוּ שָׁלָנוּ. וְלֹא נַחֲמֹד וְלֹא נִתְאַוֶּה בְּלָל לְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֵינוּ, רַק נִזְכֶּה לִהְיוֹת שְׂמֵחִים בְּחֶלְקֵנוּ תָּמִיד

בָּאֱמֶת (ליקו"ת יג).

רוח אפינו משיח ה'. פסוק זה הינו חלק מקינת ירמיהו על המלך יאשיהו שנהרג, וכינהו דורשו שע"י בחי' 'רוח' שהיה הצדקה מתבטל בחי' 'לפינו', בחי' 'צוארנו נפיך', ומתגלה בחי' מצות. וזלשה"ק בפיכה (ד, כ): רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה' נִלְכַּד בְּשִׁחִיתוֹתָם אֲשֶׁר אָמַרְנוּ בְצִלּוֹ נִחְיֶה בַּגּוֹיִם: ופירש"י (שם): **משיח ה'**. הוא יאשיהו, כמו שנאמר (דברי"ב לה) 'ויקונן ירמיהו על יאשיהו'. **בשחיתותם**. בגומות שחפרו. ובגיטו במסכת תענית (כב ע"ב) גבי סיבת מות יאשיהו זה"ל: אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, מפני מה נענש יאשיהו, מפני שהיה לו לימלך בירמיהו ולא נמלך. (...) כי הוה ניחא נפשיה, חזא ירמיהו שְׁפוותיה דקא מרחשן. אמר, שמא מ"ו מילתא דלא מהגנא אמר לגבי לעריה. גמין, ומעייה דקא מצדיק עליה דינא מנפשיה, אמר, 'צדיק הוא ה' כי פיהו מריתי'. פתח עליה ההיא שעתא 'רוח אפינו משיח ה'".

וזה בחינת (מיכה ד) **רוח אפינו משיח ה'. וכל זמן שיש ע"ז זאת של ממון בעולם, חרון אף בעולם.**

וכל זמן שיש ע"ז זאת של ממון בעולם חרון אף בעולם. כתיב בדברים (יג, יז–יח) בדיני עיר הנדחת: וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם לְמַעַן יָשׁוּב ה' מֵחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ וְהִרְבֶּךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ: ודרשו בספרי (רלה פמ"ד) גבי המועל בהקדש עיר הנידחת: **ולא ידבק בידך מאומה מן החרם וכו' למען ישוב ה' מחרון אפו.** כל זמן שעבודה זרה בעולם חרון אף בעולם, שמלך עבודה זרה שמלך המרון. ובסנהדרין (קיג ע"ב) דרשו מ"ל בלופן דומה, וקשרו ענין ביעול המרון אף עם חמלת הממון, ח"ל: **ולא ידבק בידך מאומה מן החרם**, כל זמן שרשעים בעולם חרון אף בעולם וכו'. ממלן רשעים, אמר רב יוסף, גנבי. ודייק בספר בתר שבע (שם) בשיטי הלשון בין הספרי לנעיל ולשון הגמרא, וח"ל: **מלן רשעים אמר רב יוסף גנבי.** קשה בעיני טובא, מלא מצי פריך 'מלן רשעים', וכי עדיין אין אנו יודעים מלן רשעים, הלא תיובתות של בית רבן יודעין שכל מי שעובר עבירה נקרא רשע. ועוד, למה אמר רב יוסף דוקא גנבי טפי משאר עוברי עבירה. (...) ומתרץ רב יוסף גנבי, כלומר, רשעים הללה המזכירים במשנה, הם גנבי החומדים ליקח מן שלל העיר, וגורמין שיאחר בעולם שלל העיר עובדי עבודה זרה, ומביאין חרון אף בעולם, שכל זמן שיש עבודה זרה בעולם חרון אף בעולם. וכמש עוד בספר יד רמה (שם): פשיט רב יוסף למלן רשעים דקתני הכא, גנבי, גנבים שגונבין ממון שאינו ממון שלהם, והוא הדין בנגי מלס שנהנין מן החרם, דמיקרו גנבי, כדכתיב גבי עכן (יהושע ז) 'וגם גנבו וגם כיחשו', ועלה קא מייתי מינה, שכל זמן שהרשעים בעולם, חרון אף בעולם, שלגי רשעים מן העולם, נסתלק חרון אף מן העולם, לדיק נמ לעולם, טוב נמ לעולם. וכן כתב הרמב"ם ביד החזקה (עכו"ס ד, טז): כל העוסק בין בעיר הנידחת, הרי זה כמקריב עולה כליל, שנאמר 'למען לא ילמדך', ולא עוד אלא שמסלק חרון אף מישראל, שנאמר 'ונתן לך רחמים ורחמך והרבך'. ומצינו עוד בענין זה בספר המייס (ח"ב, פ"ה): עבודת הכסף, גם הוא בכלל ע"ז ייחשב, (...) וכל עוד שלא עבר וביטל הזעם הזה, יתעכבו עקבות רגלי המשיח, ע"ש.

יאשיהו, אז רמס ירמיהו שפפותיו רומסות. ואמר ירמיהו בלבבו, שמא ח"ו דבר שלא הגון הוא שיומר מפומא לעברו. ולכן נתן לעברו, ואז הוא שמע מיד שיאשיהו מצדיק את הדין על עצמו, ואמר, 'צדיק הוא ה' כי פיהו מריתי'. ואז פתח ירמיהו בשומה הפעם ואמר עליו 'רוח אפינו משיח ה'".

ג כתב כאשר ונפטר

ממון הוא ע"י פגם הברית, וז"ל: כי שמירת הברית הוא הלינור של כל ההשפעות כידוע, ועל כן זוכין ע"י שמירת הברית להמשיך כל השפע והעשירות לקדושה לכנסת ישראל לנד, וזהו בחינת ביטול ממדת ותאות ממון. כי עיקר תאות ממון שהוא עבודה זרה וכו', הוא ע"י פגם הברית שהוא הלינור של השפע כנ"ל, ומי שפוגם בו מ"ו, אז אינו יכול להמשיך השפע של הקדושה לכנסת ישראל לנד, ואז מ"ו העכו"ס והקליפות יונקים מהשפע מ"ו, ואז כשיולד השפע למטה, נתעלם ונסתר קדושת מלכות שהוא שורש השפע, ואז נתגלה העשירות והממון, ומתמזגין בו ביותר כל הקליפות והסטרא אחרא, עד שנעשה הממון בחינת עבודה זרה גמורה, שהיא תאות ממון ורדיפת העולם הזה ביגיעה גדולה, שהיא בחינת עבודה זרה כלולה מכל עבודות זרות של הע' עכו"ס כנ"ל, ואז השכינה וכנסת ישראל כביכול בַּעֲנִיּוּת ודלות, ועי"ז ע"פ רוב הצדיקים והכשרים בעניות ומחוסר, והעכו"ס והרשעים עשירים שלהם גדול, כי כל השפע של העשירות נמשך להסטרא אחרא, שמשם מקבלים העכו"ס והרשעים. (...) ועיקר התיקון לזה הוא לדקה לעורר הגוים, ולהחזיק לומדי תורה העומדים עם ה' בתמת. כי ע"י לדקה משבר תאות ממון כנ"ל, ואז מוחר לדבק את עצמו בשורש השפע דקדושה, ולקבל הממון בקדושה להיות שמח בחלקו, ולבלי להיות נבהל להון ועל להשעיר, רק להשתפק במה שמנו ה', ולבטוח בו יתברך תמיד, אשר ברכו עד כה והשפיע לו פרנסתו ולו עשירות עד הנה, שגם עד זקנה ושיבה לא יעזבנו, החלקים הרועה תחתו מעודו יברכו ויזון לומו בחמדו תמיד, שזהו עיקר העשירות, בחינת 'חיזהו עשיר השמח בחלקו'. ואז זוכין להמשיך כל השפע של הקדושה, כמ"ש 'כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך', וכמו שאמרו רז"ל 'עַשֵּׁר בשביל שתתעשֵּׁר'. כי לדקה ומצית הברית מלויים זה בזה, כמו שאמר רבינו ז"ל בהמורה המתחלת 'דע שיש מהרהורים רעים המתגברים ביותר שקשה מאד להיוצל מהם, העיקר הוא ע"י לדקה לעניים הגוים, בחינת 'ונדקה תציל ממוות וכו' עי"ש. כי הם בחי' מלית, כשזוכין לשמירת הברית, נמשך השפע של הקדושה, ואז נתבטלין הכפירות והעבודה זרה שהוא בחינת תאות ממון כנ"ל, וכן להיפוך, כשמבטלין תאות ממון שהוא העבודה זרה, דהיינו ע"י שמרבה בלדקה כנ"ל, עי"ז זוכה להיוצל מלבוא לידי פגם הברית, כי ע"י הלדקה מקשר את עלמו בשורש השפע שהוא רומניות מלוקות, ואז אין הקליפות שולטים בו כלל, ועל כן ניצול עי"ז מתאות ניוף, שבע ע"י המגברות עבירת הדמים שנמשך מהילה"ר והקליפות, שהם בחינת אל אחר, כפירות, שעיקר תאוותם כשמתגברת העבודה זרה ח"ו, שהוא תאות ממון.

וכפי הביטול של ע"ז זאת, כן נתבטל החרון אף וכו' ונתמשך **חסד בעולם**. וכיוצא בעניין ס"מ (ממון ופרנסה ס): תמות ממון והסתלות מרוחב ניגיעות וטרדות כדי להשיג פרנסה וממון, ונפקע עבירה על מנת לחת ממנות התורה בשל ממון ופרנסה, סה בגדר עבודה זרה ממש. וכל זמן שמצויה עבודה זרה זו בעולם, כלומר שמנשים שטופים רחמנות לינון בתוה זו, יש מרון לף בעולם. וכשאר שוברים תוה זו ע"י מנות לדקה כרחוי ותמות הסגפה לחיתים, חזי הסי"ת מבטל בעסו וחרון לפו מן העולם, וממשיך לו מקדים וחלק מן תוה, היינו מן הדעת החיתים שתהיה בעולם בימות המשיח, שהיא עיקר ביאור תמות ממון, ממתיקין הדינים וניצולים מכל הנרות כל מי שזוכה לדעת לחיתים, כלילו נגנה ביהמ"ק בימיו, ווזכה להמשיך ולהגין ולילמוד מידוסי תורה לחיתים ופנלאים שיתגלו בעתיד. ויש עוד תיקונים רבים הנעשים ע"י ביטול תמות ממון.

כן נתבטל החרון אף וכו'. ומובא בפי הנחל (יג): נמלא, על ידי שיבור תמות ממון, ממתיקין הדינים וניצולים מכל הנרות נחיים מכח התורה ומכח מעשים טובים, אבל חני חיי נח לפניך אלוה כעני המבקש לדקה, שנאמר 'חני נדקה וגו'.

ואני ברוב חסדך אבוא ביתך. רבינו מבית בעת ב' לחיות לכך שע"י התנלות החסד תיעשה הדעת שהיא בחי' ביהמ"ק, ודו"ק ורלה מה נת למדינו בכל חתת מהן (כלל נז אות י' כלוי העיון). רלה ג' מלשה"כ בתהלים (ה, ח-ט): **לַמְנַצֵּחַ** אֶל **הַנְּחִילוֹת** מִזְמוֹר לְדָוִד: **הַאֲזִינָה** ה' אִמָּרָי בִּינָה הָגִיגִי: **הַקְשִׁיבָה** לְקוֹל שַׁוְעִי מַלְכִּי וֵאלֹקָי כִּי אֵלֶיךָ אֶתְפַּלָּל: ה' בֹּקֶר תִּשְׁמַע קוֹלִי בֹּקֶר אֶעֱרָךְ לָךְ וַאֲצַפֶּה: (...) וַאֲנִי בְּרֹב חַסְדְּךָ אָבוֹא בֵיתֶךָ אֶשְׁתַּחֲוֶה אֶל הֵיכַל קָדְשְׁךָ בְּיִרְאָתֶךָ: ה' נְחֵנִי בְצִדְקָתֶךָ לְמַעַן שׁוֹרְרָי הַיְשַׁר לְפָנַי דַּרְכֶּךָ: כִּי אֵין בְּפִיהוּ נְכוֹנָה קִרְבָּתָם הַוַּת קֶבֶר פָּתוּחַ גְּרוֹנָם לְשׁוֹנָם יַחֲלִיקוּן: הַאֲשִׁימֵמוֹ אֱלֹקִים יִפְּלוּ מֵעֲצוֹתֵיהֶם בְּרֹב פִּשְׁעֵמוֹ הַדִּיחֵמוֹ כִּי מָרוּ בָךְ: וְיִשְׂמְחוּ כָל חוֹסֵי בָךְ לְעוֹלָם יְרַנֵּנוּ וְתָסֵךְ עֲלֵימוֹ וְיַעֲלְזוּ בְךָ אוֹהֲבֵי שְׁמֶךָ: כִּי אַתָּה תְּבָרֵךְ צַדִּיק ה' כַּצִּנָּה רָצוֹן תַּעְטְרֶנּוּ: **ואנו** בחסדך אבוא ביתך. ע"ד הפסוק מזמור זה לממרו דוד כשהוכה לחשי"ת על ידי הנלמו מחויניו ומשמול, וזכור (יחרו, סט ע"ב) דלשמול על הניסים הנדולים שיעשו למשיח, וולפה"כ בתהלים (יח, מז-נ): חַי ה' וּבָרוּךְ צוּרִי וְיָרוּם אֱלוֹקֵי יִשְׁעִי: הָאֵל **הַנּוֹתֵן** נְקָמוֹת לִי **וַיַּדְבֵּר** עַמִּים תַּחְתָּי: מְפַלְּטִי מֵאֹיְבָי אַף מִן קָמַי תְּרוֹמְמֵנִי מֵאִישׁ חָמָס תַּצִּילֵנִי: עַל כֵּן אוֹדְךָ בַגּוֹיִם ה' וּלְשִׁמְךָ אֲזַמֵּרָה: מַגְדִּיל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד עוֹלָם: ה'מפר' היינו שפע חלקי הנמשך לעולם, לף כנמול על מעשה המתמונים, כדפירש המלו"ד (שם): **מגדל**. לחסיר לומר, דעו שה' מגדיל ישועות, רלה לומר עושה ישועות גדולות למלכו, ולף בחשלום גמול כי לם נחסך. וכן מלינו בחלדם שוה"ע (יז): ועושה חסד למשיחו לדוד ולזרעו. לחמר דוד לפני הקב"ה, רבונו של עולם, חלו חיים מכח התורה ומכח מעשים טובים, חבל חני חיי נח לפניך אלוה כעני המבקש לדקה, שנאמר 'חני נדקה וגו'.

ואני ברוב חסדך אבוא ביתך. רבינו מבית בעת ב' לחיות לכך שע"י התנלות החסד תיעשה הדעת שהיא בחי' ביהמ"ק, ודו"ק ורלה מה נת למדינו בכל חתת מהן (כלל נז אות י' כלוי העיון). רלה ג' מלשה"כ בתהלים (ה, ח-ט): **לַמְנַצֵּחַ** אֶל **הַנְּחִילוֹת** מִזְמוֹר לְדָוִד: **הַאֲזִינָה** ה' אִמָּרָי בִּינָה הָגִיגִי: **הַקְשִׁיבָה** לְקוֹל שַׁוְעִי מַלְכִּי וֵאלֹקָי כִּי אֵלֶיךָ אֶתְפַּלָּל: ה' בֹּקֶר תִּשְׁמַע קוֹלִי בֹּקֶר אֶעֱרָךְ לָךְ וַאֲצַפֶּה: (...) וַאֲנִי בְּרֹב חַסְדְּךָ אָבוֹא בֵיתֶךָ אֶשְׁתַּחֲוֶה אֶל הֵיכַל קָדְשְׁךָ בְּיִרְאָתֶךָ: ה' נְחֵנִי בְצִדְקָתֶךָ לְמַעַן שׁוֹרְרָי הַיְשַׁר לְפָנַי דַּרְכֶּךָ: כִּי אֵין בְּפִיהוּ נְכוֹנָה קִרְבָּתָם הַוַּת קֶבֶר פָּתוּחַ גְּרוֹנָם לְשׁוֹנָם יַחֲלִיקוּן: הַאֲשִׁימֵמוֹ אֱלֹקִים יִפְּלוּ מֵעֲצוֹתֵיהֶם בְּרֹב פִּשְׁעֵמוֹ הַדִּיחֵמוֹ כִּי מָרוּ בָךְ: וְיִשְׂמְחוּ כָל חוֹסֵי בָךְ לְעוֹלָם יְרַנֵּנוּ וְתָסֵךְ עֲלֵימוֹ וְיַעֲלְזוּ בְךָ אוֹהֲבֵי שְׁמֶךָ: כִּי אַתָּה תְּבָרֵךְ צַדִּיק ה' כַּצִּנָּה רָצוֹן תַּעְטְרֶנּוּ: **ואנו** בחסדך אבוא ביתך. ע"ד הפסוק מזמור זה לממרו דוד כשהוכה לחשי"ת על ידי הנלמו מחויניו ומשמול, וזכור (יחרו, סט ע"ב) דלשמול על הניסים הנדולים שיעשו למשיח, וולפה"כ בתהלים (יח, מז-נ): חַי ה' וּבָרוּךְ צוּרִי וְיָרוּם אֱלוֹקֵי יִשְׁעִי: הָאֵל **הַנּוֹתֵן** נְקָמוֹת לִי **וַיַּדְבֵּר** עַמִּים תַּחְתָּי: מְפַלְּטִי מֵאֹיְבָי אַף מִן קָמַי תְּרוֹמְמֵנִי מֵאִישׁ חָמָס תַּצִּילֵנִי: עַל כֵּן אוֹדְךָ בַגּוֹיִם ה' וּלְשִׁמְךָ אֲזַמֵּרָה: מַגְדִּיל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד עוֹלָם: ה'מפר' היינו שפע חלקי הנמשך לעולם, לף כנמול על מעשה המתמונים, כדפירש המלו"ד (שם): **מגדל**. לחסיר לומר, דעו שה' מגדיל ישועות, רלה לומר עושה ישועות גדולות למלכו, ולף בחשלום גמול כי לם נחסך. וכן מלינו בחלדם שוה"ע (יז): ועושה חסד למשיחו לדוד ולזרעו. לחמר דוד לפני הקב"ה, רבונו של עולם, חלו חיים מכח התורה ומכח מעשים טובים, חבל חני חיי נח לפניך אלוה כעני המבקש לדקה, שנאמר 'חני נדקה וגו'.

ועושה חסד למשיחו. ע"ד הפסוק מזמור זה לממרו דוד כשהוכה להשי"ת על ידי הנלמו מחויניו ומשמול, וזכור (יחרו, סט ע"ב) דלשמול על הניסים הנדולים שיעשו למשיח, וולפה"כ בתהלים (יח, מז-נ): חַי ה' וּבָרוּךְ צוּרִי וְיָרוּם אֱלוֹקֵי יִשְׁעִי: הָאֵל **הַנּוֹתֵן** נְקָמוֹת לִי **וַיַּדְבֵּר** עַמִּים תַּחְתָּי: מְפַלְּטִי מֵאֹיְבָי אַף מִן קָמַי תְּרוֹמְמֵנִי מֵאִישׁ חָמָס תַּצִּילֵנִי: עַל כֵּן אוֹדְךָ בַגּוֹיִם ה' וּלְשִׁמְךָ אֲזַמֵּרָה: מַגְדִּיל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד עוֹלָם: ה'מפר' היינו שפע חלקי הנמשך לעולם, לף כנמול על מעשה המתמונים, כדפירש המלו"ד (שם): **מגדל**. לחסיר לומר, דעו שה' מגדיל ישועות, רלה לומר עושה ישועות גדולות למלכו, ולף בחשלום גמול כי לם נחסך. וכן מלינו בחלדם שוה"ע (יז): ועושה חסד למשיחו לדוד ולזרעו. לחמר דוד לפני הקב"ה, רבונו של עולם, חלו חיים מכח התורה ומכח מעשים טובים, חבל חני חיי נח לפניך אלוה כעני המבקש לדקה, שנאמר 'חני נדקה וגו'.

> וכפי הביטול של ע"ז זאת, כן נתבטל החרון אף, בבחינת רוח אפינו משיח ה'. ונתמשך חסד בעולם, בבחינת (תהלים יח) ועושה חסד למשיחו. ובשיתגלה חסד הזה, יתמשך הדעת, שהיא בנין הבית, בבחינת (שם ה) ואני ברוב חסדך אבוא ביתך. כמ"ש בזוהר (פנחס דף רכ ע"ב) וימינא דא זמין למיבנא בי מקדשא, כי הדעת הוא בחינת בית, כמאמר חז"ל (ברכות נג ע"ב) מי שיש בו דיעה כאילו נבנה בית המקדש וכו':

חסד

אברהם הוא בחי' חסד, בחי' אמונה, בחינת (תהלים פט) 'וחסדי לא אפיר ולא אשקר באמונתי' (ליקו"מ כה, ב).

מידת החסד נקרא 'גדולה', וכל מה שמוציאין חסדו מֵהָעֲלַם אל הגילוי, נתגלה גדולתו ית' יותר (משיבת נפש קץ).

נקרא חסד, בעבור שזו המידה אינה מבחנת בין טוב לרע מלעשות חסד, אלא לעולם עושה חסד הוא. (ספר הפליאה ד"ה ועוד אומר לך דבר אחד שא"ל אבי).

נקרא חסד משום כי המידה הזו פעולתו היפך הדין, אע"פ שמן הדין חייב, הוא מזכה אותו (פרד"ר כג, חסד).

לישון חסד הוא כל העושה דבר שאינו מוכרח לעשות מצד הדין, אלא שעושה אותו בחפצו ורצונו מֵאַיִן מכריח, ועושה אותו הדבר בשובתו, זה נקרא חסד (פרד"ר כג, ח).

חסד נקרא אור (שער ההקדמות כג.).

א"א שיתלבש ויתפשט אא"ס בשום אחד מן הי' ספירות, אלא עד שיתלבש אור החכמה בהם, וז"ס 'כֻּלָּם בחכמה עשית'. וכן עד"ז אין שום אחד מהו"ק חג"ת נה"י יכול להתלבש בו אור הא"ס, אם לא שיתלבש בהם תחילה אור החסד, וז"ס 'יומם יצוה ה' חסדו', כי החסד נקרא 'יומם', יומא דכליל לכולהו שיתא יומין, שהם הו"ק (שעת רצון על הזהר משפטים צה.).

המאציל מְחַדֵּש בכל יום מעשה בראשית ע"י טובו שהוא החסד, כמ"ש 'אך טוב וחסד ירדפוני', בסוד 'חדשים לבקרים', שהחסד מתעורר בבוקר ומחדש (שעת רצון על הזהר צו לא.).

פעולת חסד, לקרב הנידחים ולקבץ המפוזרים. חסד הוא סוד בעל תשובה, שיונק מבחי' 'חסד אל' המקבל שבים (קה"י, חסד).

ההנהגה המסודרת מִפִּי הנסיי, נקרא חסד (מלבי"ם דברים ז, ט).

דעת

עיקר הדעת הוא אחדות של חסדים וגבורות, זה נקרא דעת, היינו שלא יחלוק בין חסד לדין, ויברך על כולם 'הטוב והמטיב' (ליקו"מ ה ד, ה).

כל הצרות והייסורים והגלות אינו אלא לפי ערך חסרון הדעת, וכשנשלם הדעת, אזי נשלם כל החסרונות, בבחינת (נדרים מא) 'אם דעת קנית מה חסרת' (ליקו"מ כא, יא). **כל** זמן שאין מאיר הדעת בבנ"א, ואינם יודעים ומרגישים אלקותו ית' וממשלתו, אינם בכלל בנ"א, מאחר שאין בהם דעת לדעת את ה', שזה עיקר גדר האדם (ליקו"מ ח"ב ז, ד). **כמו** שאדם האנושי שלומד חכמה ומבין דבר מתוך דבר מכח הבינה, ומתוך ההבנה מסכים לדבר אחד, וזאת ההסכמה היא הדעת הנולד מחכמתו ובינתו, כן בספירות חכמה ובינה, כשמסכימים ניצוצותיהם יחד, התכללית כללות היוצא מחיבור ההוא נקרא דעת. ולזה לא נקרא ספירה, מפני שהיא נקודה ואין לו כלי, שהוא נולד מהסכמה של חכמה ובינה (עמק המלך יד, ט). **דעת** הוא דעה, ראשי תיבות 'ד'רך ע'ץ ה'חיים' (קה"י, דעה). **והתבוננו** בהם ומורידם לליבו אשר שם כוחי המידות, והוא הממוצע בין השכל ובין התאוות הגופני, ואשר ע"כ כתיב תמיד 'וידעת עם לבבך', גם כתיב 'בפיך ובלבבך לעשתו' (יסוד העבודה ח"ב מכתב לג). **ביהמ"ק** **כל** מה שהוא עוסק יותר להגדיל מוחו ודעתו, כן הוא

ד' ענין הכנרים היא דציקה תמיד בלב הימין העליון, וימין עליון זה הוא עתיד לנטות אל הנדים המקדש, שהוא ענין הכנרים.

ואני תפלה

וּתְזַכֵּנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְהִכָּלֵל וּלְהִתְדַּבֵּק לְצַדִּיקֵי הַדּוֹר הָאֲמִתִּיִּים, אֲשֶׁר זְכוּ לְכִבּוּשׁ וּלְשַׁבֵּר תַּאֲוֹת קְמַטּוֹ בְּתַכְלִית, וְעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה נִמְשָׁךְ עָלֵינוּ חֶסֶד. וְעַל יְדֵי חַסְדְּךָ הַגָּדוֹל תִּפְתַּח לָנוּ אוֹר הַדַּעַת.

וְתָבִיא לָנוּ אֶת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, כִּי אֶרֶךְ עָלֵינוּ הַגָּלוּת מְאֹד בְּגוּף וָנֶפֶשׁ, עַד אֲשֶׁר "כָּשַׁל כֹּחַ הַסַּבָּל", כַּאֲשֶׁר אַתָּה יָדַעְתָּ יי אֱלֹהֵינוּ. חוּס וְחֶמְלׇ עָלֵינוּ, וְהַשְׁפִּיעַ חַסְדְּךָ עָלֵינוּ, וְתָבִיא לָנוּ מְהֵרָה אֶת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, וְתִבְנֶה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. וְיִקָּיֵם מִקְרָא שֶׁכָּתוּב "וְאֲנִי בְּרֹב חַסְדְּךָ אָבוֹא בֵיתֶךָ אֶשְׁתַּחֲוֶה אֶל הֵיכַל קָדְשְׁךָ בְּיִרְאָתֶךָ. יְהִיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יי צוּרִי וְגוֹאֲלִי" (ליקו"ת יג).

יִלְקוּט הַנַּחַל

מִי שֵׁישׁ בּוֹ דֵּיעָה כְּאִילּוּ נִבְנָה בֵּיהַמ"ק וכו'. וכתב בלילקו"ה (פו"ת פ' שמיני) שהסלידקים סם בתי' שמלין על מוכחי בימ"ק, כי 'כל המתמנל על יחוליים זוכה ורוחה בשמתמה', כמו שמתרו רז"ל (ב"ב ס). נמלא, ע"י שמילר ודוחג על הביהמ"ק, זה בחינת בניינו. ובנין ביהמ"ק הוא בחינת בניין הדעת, שע"י יכולין להעלות נפשות כנ"ל, כמבואר בסימן י"ג הל' ע"ש (לקמן בחות ג'). וזה בחינת קימת חנות, שמצדרין השיגה, שהוא בחינת חחות ממון, וממתנלין על יחוליים ומוכחן ביהמ"ק, וע"י בוחן חוחו, וע"י בחינת בניין ביהמ"ק, ע"י יכולין לנקט הנפשות והלעולתן. ועל כן חנות ממתיק דיניים, כי משברין את הסיגה, שהיא בחינת חיתה, בחינת כפיחות כנ"ל, כי 'כל זמן שים עבודה זרה וכו' (ספרי רלה), וע"י קימת חנות מקיימין את החמונה וממשיכין חסדים. וזה שאמר רבינו (בסימן קמט) שחנות משוגל כמו פדיון, כמו פדיון דייקא, כי הפדיון הוא בחינת לדקה, שמשבר חחות ממון וממתיק הדיניים, וכן חנות הוא שבירת הסיגה, שהוא בחינת חחות ממון כנ"ל, שע"י ממתיקין דיניים כנ"ל (ועי' לקמן בחות זו, ילקוט"נ ד"ה 'וע"י היחוד הזה נולד החורה', שמבאר שסיגה וחחות ממון הם בחחי' חחת).

מִילּוּאֵי חכמה

מִי שֵׁישׁ בּוֹ דֵּיעָה וכו'. כיוצא בסחר"ל בדרך מייש (ה, כח): אמר רבי אלעזר, כל אדם שים בו דיעה כאילו נבנה ביהמ"ק בימיו. וביאור זה, כי האדם מתאדה אל ביהמ"ק, שכמו שביהמ"ק הוא נבדל מכל האדמה, כך האדם נבדל מכל הנבראים שעל פני האדמה, אבל אם האדם הוא בעל תומה, אין לו דמיון אל ביהמ"ק שהוא נבדל בקדושתו, אבל אם יש בו דיעה שהוא השכל הנבדל, ואז האדם נבדל בקדושתו מכל הנבראים שעל פני האדמה, כמו ביהמ"ק שהוא גם כן נבדל בקדושתו מכל האדמה, וזהו שנאמר כאילו נבנה ביהמ"ק בימיו, כי האדם עצמו הוא למיון אל ביהמ"ק כמו שהאדמה, וכבר בימרנו זה במקום אחר גם כן, ובא לומר כי האדם הוא למיון ביהמ"ק, ואפילו יקדש האדם עצמו גם כן עד שיהא ביהמ"ק גמור.

מִי שֵׁישׁ בּוֹ דֵּיעָה וכו'. וביאר בספר בת עין (פ' שמיני) שהסלידקים סם בתי' ע"ח) 'כל מי שים בו דיעה, כאילו נבנה ביהמ"ק בימיו'. והטעיין הוח, כי עיקר עניין המקדש היה לְהַפְּךָ מידת הדין לרחמים, היינו שכאשר מעט האדם ע"י רוח טעות רוח הבהמיות שנכנס בו (כמאמר חז"ל (סוטה ג) 'אין אדם מוטל עד שנכנס בו רוח טעות', היינו רוח הבהמה), ואח"כ חזר בו ונכנע לבבו מאוד ונשבר ונדכה, ונכנס מיד למקדש ויבית קרבנו מן הבהמה מן הבקר מן הצאן גשמי, לרמז לבחינת רוח הבהמיות רוח טעות שהיה נכנס בו (עי' כלי יקר שמות ל), והתוודה על מטעו ועשה תשובה ומולה ועוזב, וע"י שנכנס למקדש שנאמר בו 'ושכנתי בתוכם' ולדרשו חז"ל (מלשין עם"ש), מלמד שהקב"ה השרה שכינתו בתוך כל אחד ואחד מישראל, וזכה הזה נכנס מיקה בעבל תשובה הטהור רוח קדושה, ואתפהך מידת הדין בחינת הבהמה הגשמי לבחינת 'ויהי היום ויבוא השטן' (איוב א, ו), שהוא בחינת יצר הרע, שנתהפך לטובה, כמו שאמרו חז"ל (ברכות ס) 'יצר הרע של חדם מאכילו ומשקהו ומכסהו בחדרי חדרים', שהוא בחינת יצר הרע

שֶׁל מִלַּת ’דעת’ וּ’מִקְדָּשׁ’, שֶׁהֵן שְׁנֵי שְׁמוֹת הָרְחָמִים וְהַגְּבוּרָה, וְהֵיוֹדֵעַ לְהַרְפֵּס הוּא יוֹדֵעַ לִזְכֹּר חוֹתְמוֹת שֶׁנִּכְרְתוּ בְּהֶם שְׁמִיס וּמִזֶּה, שֶׁהֵם הָרְחָמִים וְהַדִּין, כְּמ״ש ’כִּיּוֹם גָּרוֹן ה׳ לְלַקִּיס וגו״. וּמִזֶּה הוֹסִיף ר״ן עוֹד לוֹמַר, כִּי אֵלּוּ הֵם שְׁנֵי מִינֵי הַשְּׁמִיס שֶׁנִּכְרְתוּ בְּהֶם חוֹתְמוֹת

משה משיח. וכמ"ב בציתה"ל (הקדמה, כלל ט' מ"י הכללים לעיון מוסר ליקוטי"מ): **כדבר השגותיו והודעותיו הרוממות הנדיק ותורתו, קובב כוונתו על ימידי הדורות [כרכי שמעון בר יוחאי והאריז"ל, ובעיקר לפי יהיה כוונתו ברוסב כלומר, זולת על משה מפיק בעצמו שמו מחכים מלין].**

עיקר קבלת התורה עייי השכל שהוא משה משיח. משלע"ה הוא השכל והדעת דכל ישראל, וכשם שמשה קיבל תורה מסיני, לף כדור שלאחרון עתידה נשמתו להאיר ולהתגלות שוב בבחי' משיח, כמובא בציתה"ז (תיקון סט, קיא ע"ב): **'אמר רבי שמעון, תבריה, בוודאי קודשא בריך הוא לאתכא עימיה, עילאין ותתאין למהווי בהאי מיבורא.** זכאה דרא דהאי מתגלית ביה, דעתיד כולי האי לאתחזא על ידא דמשה בסוף יומיא בדרא אחרנא, לקיימא קרא 'מ"ה ש'היה ה'וה שיהיה' (קהלת ו), ודיה 'מ'מכון ש'בתו ה'שגיח', 'לאברי העם שככ"ה לו', בגימטריא 'משה', 'לאברי העם שה' אלקיו'. דעליה אימר (שם) 'דור הולך ודור בא', ולית דור פחות משיעים ריבוא, ועליה אימר 'דבר ציווה לאלף דור', ואתפשטותיה הוא בכל דרא ודרא, בכל לדיק ותכס דמתעסק באורייתא, עד שיתין ריבוא, לאתלמא לכולהו מפגימו דילהון. ורזא דמילה 'והוא מחולל מפשעינו' (ישעיה נג), דלאיהו אקיל לכולהו, כמה דלוקמוה מארי מתניתין (שבת"ל ב) 'משה מאת ילדה שיעים ריבוא', ומנו, משה דאקיל לשיעים ריבוא, ובגין דא אימר עליה 'דור הולך' לההוא עלמא, 'ודור בא', לאיהו ייתי כמלקדמין. ופירש הממוק מדבש (שם): **משה שמיש סוף וכו'.** דהיינו משה שהיה גואל הראשון הוא יהיה גואל האחרון. **דבר ציווה לאלף דור.** כי מלת הראשון היה ירוך להתגלגל באלף דור (...), והיה רמוי להשתלש ולהתמתק כל האלף דור בדורו של משה, אבל באמת העגל נאבדו כולם ונשאר במשה רק תיקון דורו של שיעים ריבוא נשמות, אבל שאר הדורות לא נאקנו אז. **נכל לדיק ופכס וכו'.** כלי שיאכילו את תמימות התורה הקדושה. **מפגימו דילהון.** שנפגמו באטלוז של מלת הראשון. **והוא ממולל מפשעינו.** כשיבוא משיח הוא יתקן את כל הפלף דורות מה שלא נאקנו עד אז, וסוד הדבר הוא מה שכתוב 'והוא ממולל מפשעינו', שמשיח שהוא משה קובל את פשעינו. **נשהוא עלמא.** שמשה משתלש לעולם העליון עם הדור המשתלקים ומתיש. **ייפי כמלקדמין.** שמשה יבוא ויוולד כאקודם עם הדור הנה, ור"ל שמשה מתגלגל ומתיר בכל דור ודור. ועוד מלינו בזהר (בראשית, כז ע"ב) גבי סוד משה משיח בזה"ל: [7]'ויורהו ה' עץ', ולא עץ חיים, וביה 'וימתקו המים'. ולא משה משיח, לתיתמר ביה (שמות יז) 'ומטה האלקים בידי', 'ומטה' לא מטטרו"ן, מקטריה חיים, ומסטריה מיתה. כד אתפך למֹשֶׁה, תיהו 'עזר' מסיטרא דטוב, כד אתפך לְחויא, תיהו 'כנגדו', מיד 'וימת משה מפניו' (שם ד). וקודשא בריך הוא מכר ליה בידא דמשה. ותיהו חורייתא דבעל פה, דביה תיסור והיתר. ופירש הממוק מדבש (שם): **עץ חיים.** שהוא התורה. **וימתקו המים.** שעי"ז יזכו ללמוד בתמיקות התורה, כמו שכתוב 'וממותקים מדבש'. **משה משיח.** 'משה' הוא סוד התורה שבכתב הנקראת 'עץ חיים', ו'משיח' הוא סוד נשמת משה שתתגלה בדיעת המשיח ויתגלה סוד 'עץ חיים'. **ממטרו"ן.** הסולט בעת הגלות. **אתאפך למטה.** ע"י זכויות ישראל. **אייזו עזר.** עזר למשה בגלות. **כד אתאפך לחויא.** מלד עוונות ישראל. **אייזו כנגדו.** שעומד כנגד משה בגלות. **ויינם משה מפניו.** שלא יגרמו העוונות שיהיה להנחש ליזה תחיזה בו. **משר ליה בידא דמשה.** שיתתמש עימו בסוד 'ומטה האלקים'. **דביה אייסור ואיתר.** כי הוא כלול מלד הטוב ומלד הרע. ועי' לקמן (אות ג') ד"ה 'ומטה' וחלאה"כ במאלי (כח, כב): עִיר גִּבּוֹרִים עָלָה חָכָם וַיֹּרֵד עֹז מִבְטֲחָהּ: ופירש"י (שם): **עיר גיבורים עלה חכם.** זה משה דניעו, שעלה לבין המלאכים כה (ויורד וגו', תורה). וכן מוסב במדרש מאלי (פ' כח): 'עיר גיבורים עלה חכם', אלו המשיים, שהן עתיד של מלאכים. 'חכם', זה משה. 'ויורד עוז מבטחה', זו התורה. ומניין שנתקלו המלאכים 'גיבורים', שנאמר 'גיבורי כח עושי דברו'. ומניין שעלה משה לשמיים, שנאמר 'ומשה עלה אל האלקים'. ומניין שהתורה נקראת עוז, שנאמר 'ה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום'.

> **כי עיקר קבלת התורה עייי השכל שהוא משה משיח** (משלי כא) **עיר גבורים עלה חכם. ומי שיש לו בחינת משה משיח, יוכל לקבל תורה, ויכול להמשיך הארת התורה ללמד שאר בני אדם. כי התגלות התורה, בא מיחודא דקוב"ה ושכינתיה.**

ילקוט הנחל

כי עיקר קבלת התורה עייי השכל שהוא משה משיח. ומובא בקונט מבוגי הגמל (בעמ' תס"ו): מה שהזכיר כאן 'משה משיח', לקבר הדברים שהשגות התורה של לעתיד לבוא שע"י משיח, הוא בעין קבלת התורה של משה רבינו, שנאמר בו 'עיר גיבורים עלה חכם', כלשלמן בדבה"ק. כי 'משיח לת משה', שהוא בחי' הדעת והשכל הנ"ל.

התגלות התורה בא מיחודא דקוב"ה ושכינתיה וכוי ויחודם עייי העלאת נפשות ישראל. וכמ"ב בליקו"ה (מה"ע קידושין ג, ה–ז)

שכשם שעניין זה קייס בהעלאת נפשות ישראל בבחינות כן הוא גם בהולדת נפשות ישראל שעל ידי ממגלה התורה: כי הולדת נפשות ישראל ע"י זיווג דקדושה, הוא בחינת הולדת התורה ע"י 'יימולת דקדושה בריך הוא ושכינתיה, כי נפש ישראל היא בעצמה בחינת התורה, כמ"ש 'זאת התורה לדם', כי היא כלולה מרמ"ח לייברים ושס"ה גידים, שהם בחינת רמ"ח מלוות עשה ושס"ה לת תעשה, שהוא כלליות התורה וכמובא. נמלא, שהולדת נפשות ישראל הוא בחינת הולדת התורה שנעשה ע"י הדעת, שזוכין ע"י שבירת מלות ממון, שזוכין ע"י הלדקה כנ"ל. וזהו בחינת הקידושין, שהוא בחינת הלדקה כנ"ל, שע"י הפרוטה של קידושין שהחתן נותן לכלה, הוא ממעיך בחינת הלדקה, ועי"ז זוכה לשכך תמימות שלב וכו', ועי"ז זוכה לחסך ולדעת, שעי"ז זוכה ליקח הנפשות, להעלותם בבחינת העלאת מיין נוקבין וכו', שעי"ז נולדין נפשות ישראל, שהם בחינת הולדות והתגלות התורה כנ"ל. וזהו שאומר לה 'הרי לת מקודשת לי וכו' כדת משה ויישראל'. 'כדת משה ויישראל' דייקא, היינו כמו דת משה ויישראל, שהוא כלליות התורה שנמשכת ע"י הלדקה, שע"ז יכול ליקח הנפשות וכו', שע"ז נולד התורה כנ"ל, כמו כן יהיה נמשך בחינת התיקון הזה ע"י הקידושין, שהוא בחינת הלדקה, שע"ז יהיו נמשכין כל הבחינות הנ"ל, כדי לזכות להוליד נפשות ישראל בקדושה גדולה, שהם בחינת התורה כנ"ל. (...) וזה שאמרו רז"ל 'ביום תמונתו זה ממן תורה, כי ממן תורה הוא בחינת תמונה, שע"ז נולדין נפשות ישראל, שהוא בחינת הולדת התורה, בחינת ממן תורה כנ"ל. וזהו 'ביום שנתת לו זה בניין ביהמ"ק וכו', כי הם בחי' תלית, כי עיקר ממן תורה שהוא בחינת תמונה, ע"י הדעת שהוא בחינת ביהמ"ק, שזוכין ע"י הקידושין שהוא בחינת לדקה.

מיחודא דקוב"ה ושכינתיה. וכמ"ב בליקו"ה (תו"מ מו"מ ד, ח) שעניין 'ייחוד קוב"ה ושכינתיה' הוא שהמוחין שהנשגת העולם היא לו לנבדו, וזה ממש עניין השפעת שלימה שנמשכת מזה, וז"ל: עיקר סוד שורש הייחוד, כשמקשרין ומייחדין הנהגת כל העולמות אליו יתברך, שממילים שהוא יתברך מלך ומנהיג ומושל בעצמו בכל העולם הגשמי הזה, ומכל שכן בכל העולמות כולם, ועל נקודה זאת שוכה כל כוונת התורה והמלוות וכל קודות הכוונות של כל כתבי האר"י ז"ל וזהר הקדוש. כי מבואר בכל הספרים, שסודם כוונת כל המלוות הוא לייחד קודשא בריך הוא ושכינתיה, וכמו שמובאין לומר קודם כל מלוה ודבר שבקדושה 'לשם ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו', היינו כנ"ל, כי עיקר סוד ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה הוא בחינה זאת, כי בחינת הנהגה העולם והמלכות, מה שהשי"ת מנהיג עלמו כדי להשגיח והנהגה העולם, זאת הבחינה נקראת מלכות, בחינת שכינה, ומי שכופר מ"ו בהשגחה, ומפריד הנהגת מלכותו ממנו יתברך, הוא 'נגון מפריד אלוף', ועיקר תומנתינו הקדושה הוא שאנו מתמיהים כי לה' המלכות, היינו שהנהגת העולם שהוא בחינת מלכות, מקושר ומיוחד אליו, כי הוא נבדו מלך אליו ומושל בכל העולם, ומנהיג הכל בהשגחתו לבד. ותומנה הקדושה הזאת אנו מאמינים ע"י כל מלוה ומלוה, כי תומנה הקדושה הזאת הוא יסוד כל התורה כולה, כמ"ש 'כל מלוותיך תמונה', וע"כ תומרים קודם כל מלוה 'לשם ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו'.

[7] 'אמר רבי שמעון להחכרים, תבריה, בוודאי הקב"ה מסכים עמנו, שהוא עליונים ותתתונים בחיים לסייע לנו בזה החיבור של הזהר. תארי הדור הזה שסודות אלו תתגלים בו, שעתידים כל אלו הסודות להתמדש על ידי משה בסוף הימים בדור האחרון, לקייים את הפסוק 'מ'כ ש'היה ה'וא שיהיה' (רמצי תיבות 'משה'), וכן נאמר 'מ'מכון ש'בתו ה'שגיח', ועוד נאמר עליו 'לאברי העם שככ"ה לו', שהוא 'שכככ' היא בגימטריא 'משה', ונאמר 'לאברי העם שה' אלקיו'. ועל משה נאמר 'דור הולך ודור בא', ואין דור פחות משיעים ריבוא נשמות, ועל משה נאמר 'דבר ציווה לאלף דור', והתפשטותו הוא בכל דור ודור, דהיינו בכל לדיק ותכס העוסק בתורה, עד שיעים ריבוא נשמות, להאלים את כולם מהפגם שלהם. וסוד הדבר הוא מה שכתוב 'והוא ממולל מפשעינו', לפי שהוא שקול כנגד כל ישראל, כמו שאמרנו בעלי המאמר ש'משה אחת ילדה שיעים ריבוא', ומי הוא זה, זה משה שהוא שקול כנגד שיעים ריבוא של כלל נשמות ישראל, ועל כן נאמר עליו 'דור הולך' לעולם העליון, 'ודור בא', שהוא יכול כמקודם.

[7] נאמר בפסוק 'ויורהו ה' עץ', ומפרש שזהו עץ חיים, ועל ידו התקייים מה שנאמר 'וימתקו המים'. וזהו ענין משה משיח, שנאמר במשה 'ומטה האלקים בידי', ו'מטה' זהו בסוד המלאך מטטרו"ן, שמלידו נמשך ענין המיים, ולהיפך גם ענין המוות נמשך מלידו. וכשזה המלאך מתהפך לְמֹשֶׁה, אז הוא 'עזר' מלד הטוב שנו, וכשהוא מתהפך לנחש, אז הוא 'כנגדו', ואז מיד 'וימת משה מפניו'. והקב"ה מסרו למלאך מט"ע ביד משה. ומט"ט הוא סוד מוסנע"פ, שנה הוא עיניני חיסור והיתר.

מי שמשיג הארת התורה משמו של הקב"ה ברוח הקודש, יותר טוב משמן טוב, שהוא הבנה במושכלות וחקירה מהקדמה להקדמה, כי בהם יולידו טעות וזיוף, 'כי זנתה אמם הוביישה הורתם', כי החושים אשר עליהם נשען כל בית לימודם, יקרה בהם טעות וחילוף (ישעיה דבש ח"ב ז). **כל** אחד ואחד מישראל לערך בחינתו מקבל הארת התורה, והתורה אור לו, אור להבין ולהשכיל, איך שהוא ית' ממלא כל עולמין ותתאין כל עלמין, ולית אתר פנוי מיניה (אור המאיר שבועות). **התגלות התורה** עיקר התחלת התגלות התורה התחיל מאאע"ה, שהיה ראש למאמינים וראש לנימולים, והוא התחיל לגלות אלקותו בעולם (ליקו"ה רם א, א). **אדם** שאין מקודש עצמו ורוצה ללמוד תורה, איך יבין התורה שהיא קדושה כיוון שהוא אין מקודש עצמו, אבל כשמקדש עצמו אז מראין לו פני התורה לפי קדושתו (תולדות אהרן פ' וישלח). **התורה** ניתנה למשה בסיני בכללותיה ובפרטותיה שבכתב ושבעל פה, אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, אך עדיין לא היה התגלות התשבע"פ, שהוא ביאור התושב"כ לכל ישראל ולהיות אפשר לבאר להם מצפוניה וביאורה, כ"א אחר שיסולק מסך התכסות הקליפות, שמכסה על התושבע"פ גם כן כנודע (מאור עיניים פ' דברים). **בלתי** אפשרי להיות התגלות התורה בזה העולם, כ"א מעט מעט (אור המאיר שה"ש).

שמע בני מוסר אביך וכו'. פס' זה המדבר בענין 'התגלות התורה' (בכתב ובע"פ) הינו תלת מדברי הזהר המובא בד"ה הנה, וזלה"ק (משלי ו, ח): שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ וְאַל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ: ופירש"י (שם): **שמע בני מוסר אביך**. מה שנתן הקב"ה למשה בכתב ועל פה. **ואל תטוש תורת אמך**. תומתך, כנסת ישראל, (...) והם דברי סופרים, שמידמו והוסיפו ועשו סייגים לתורה.

אביך זה קוב"ה ואמך זה כנסת ישראל. כלשיתא בזהר (ויתרו, פה ע"ב): ח'שמע בני מוסר אביך', זה קודשא בריך הוא, 'ואל תיטוש תורת אמך', זה כנסת ישראל, ממלי 'כנסת ישראל, בני ובנות הוא', כמה דכתיב (משלי ו) 'להבין למדי בינה'. רבי יהודה אמר, 'מוסר אביך', זה היא חכמה, 'ואל תיטוש תורת אמך', זה היא בינה. ופירש המתוק מדבש (שם): **כנסי' זה בינה**. ושורש התורה הוא בינה, ולכן נקראת 'כנסת ישראל', על שם שהיא כוללת כל התורה שבעל פה. ושורש התורה שבכתב. **זה היא בינה**. שהוא שורש התורה שבעל פה. ובזהר (פנחס, ריג ע"ב) מיתמי זוהי: ט'שמע בני מוסר אביך', זה קודשא בריך הוא. 'ואל תיטוש תורת אמך', זה כנסת ישראל. ופירש המתוק מדבש (שם): **זה קנ"י**. להיינו ז"ל. **זה כנס"י**. שהיא השכינה. וז"ל והשכינה הם נקלטים אביהם ואמם של נשמות ישראל, כי כל הנשמות יוצאות מייחוד קוב"ה ושכינתיה. **ויחודם עייי העלאת נפשות ישראל בבחיי מיין נוקבין והחכם יכול ליקח הנפשות וכו'**. כנדי לנאמר מוצאים אלו מיקודות הקבלה (כלל י"ח מת"י בלוי העיון), הנאמו כמה הקדמות נחוצות המסייעות בהבנתם. ואילקנו זאת לד' הקדמות המשלימות זו"ז: ה) ביאור עניין הייחוד ומהותו. ב) ביאור עניין המ"ן ומהותו. ג) ביאור עניין העלאת הנפשות. (וקוד 'עיבור', כמבואר להלן אות ה'). ד) ביאור עניין 'והחכם יכול ליקח הנפשות'. ומתחת תצויות הבאת כל הדברים בשלימותם, וכדי לא להכניד על הלומד, הבאנו אותם מעט במילות"ם ד"ה 'ויחודם ע"י העלאת נפשות ישראל בבחיי מ"נ'.

> **כמ"ש** (שם ה) **שמע בני מוסר אביך וכו', אביך דא קוב"ה, ואמך דא כנסת ישראל. ויחודם, על ידי העלאת נפשות ישראל בבחינת מיין נוקבין.**
> (זוהר יתרו פה ע"ב, פנחס ריג ע"ב).

מילואי חכמה

ויחודם עייי העלאת נפשות ישראל בבחיי מ"נ. בדבר הכינויים והייחודים, נקדים ונביא הקדמה כללית, כפי שביאר בעל המתוק מדבש בהקדמת ספר הליקוטים (פתיחה עמ' טז), וז"ל: צריך לדעת, שדבר גלוי הוא כי אין למעלה לא גוף ולא כח הגוף פליגה, וכל הדמיונות והציורים שמדמים בהשגתם הזוכ"ק ובשאר ספרי קבלה, לא מפני שהם כך למעלה ח"ו, אמנם כפי עֻבְיָּךְ את האחון, שיוכל האדם להבין דברים עליונים רוחניים שהם נלמי נחפשים ונרשמים בשכל המעוט, לכן ניתן רשות לדבר בבחינות ציורים ודמיונות. כי גם בפשוטי המורא מזכר דבר זה, כמ"ש 'עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ', 'עיני ה' על צדיקים', 'ויאמע ה'', 'וירח ה'', 'וידבר ה'', וכלנו רגות, וגדולה מכולם מה שאמר הכתוב 'ויכרת אלקים את האדם בגללו בגלל אלקים בתא חומו זכר ונקבה וגו''. ואם המורא עצמה דיברה כך, גם אנחנו נוכל לדבר כלשון הזה, עם היות שפשוט הוא שאין למעלה לא צורה לא תמונה. ועמה נבוא לאמר מת ד' ההקדמות הנחוצות להבנת הדברים: **(ה) בביאור עניין הייחוד ומהותו**. כתב בעל המתוק מדבש בספר שערי זהר (שער ט, פ"ח) וזה"ל: עניין הייחודים ומהותם, הן תוכן הייחוד הפשוט השייך בכל אדם, עד למעלה בקודש בתופסי הייחודים הנעשים ע"י פעולת הצדיקים הבאים בסוד ה'. והנה 'ייחוד' הוא מלשון יחד, וגם הוא מלשון שייכות, וגם מלשון קיבוץ וקרבן (עיין זהר תצוה, קפח ע"ב), ושלושת הלשונות עולים בקנה אחד, כי כשמשייכים דבר מה אל מקורו, הנה פעלנו לגבי ולבסוף ולקרב את השנייה להיות כאחד. ומהות הייחודים והזיווגים הנזכרים בספרי הקבלה ובספר הזהר, הנה בכללות נבאר, כי סדר השתלשלות השפע אל העולמות וכיוצא בהם, הוא בבחינת משפיע ומשפע, כי כל הנמצא עליונה למציונה שתמציא, ויש בשפע זה בחינת זכר ונקבה, כי המשפיע יקרא 'זכר' והמקבל 'נקבה'. (...) והנה יש ייחודים קבועים ותמידים מלד השפע המוכרח לקיום מציאותם, והאדם המעורר ייחוד ושפע זה, זוכה רק לשמש כיוון אל הורדת השפע, אבל גם מצלצל בייחוד והשפע מוכרח להיות. ויש ייחודים שמי שעוסק בהם גורם לפי שעה שפע בבחינה שכיוון בה, ומעורר בפעולתו את חותם בחינה להתגלות ביתר שלם בעולם. ויש ייחודים שבזמן הגלות מיקרנו את ייחודם, והאדם המעורר את חותם הייחודים גורם לביטול המיצוים, ופועל ליתן נחת לפי שעה לבחינת עזיזו בגלות, וזה הוא מקרב את הגאולה. הנה הרלינו לדעת, כי ייחוד הוא מלשון תחדות וזיוך וקירוב הנמשל אל מקורו, והמעוררים הייחוד הוא ע"י מעשה וכוונת בני האדם המתוקנים בתורה. ואופן הייחוד יש בו כמה מדריגות, שעיקרם תלוי בריבוי לימוד מכמה הנסתר עם נקבת ריבוי הזיכוך, ובללות מהות הייחודים הם שלושה חופנים, לכן בכל פעולה ואופן של ייחוד נמצך שפע רב, והאדם הגורם את הייחוד והמשכת השפע, מעלתו גדולה מאוד. **(ג) בביאור עניין סמ"ן ומהותו**. ביאר בעל המתוק מדבש בהקדמת ספר הליקוטים (פתיחה, עמ' יג) וזה"ל: צריך לדעת כי עיקר הטעם שנתת הקב"ה נשמות בני ישראל לעולם הזה, הוא כדי לברר את הניצוצין קדישין שנפלו בין הקליפות, ע"י אדם הראשון ועוד ע"י שאר סיבות. והיינו ע"י שבני ישראל עוסקים בתורה ובמצות ובמעשים טובים, הם מבררים אלו הניצוצין קדישין, ובכוח התעוררותא דלתתא, תמיהא עולים אלו הניצוצין בסוד מיין נוקבין (הנזכר בד"ת מ"ן) אל המלכות, שהיא השכינה הקדושה הנקראת בשם אדנ"י, והיא נתקנת ומתקשטת ע"י אלו שעלה את המ"ן, והיא מעלה את המ"ן לזעיר אנפין לזרוך הייחוד, כדי להתחבר עם השם הוי"ה שהוא בז"ת, ועי"ז מתחברים ב' השמות הוי"ה ואדנ"י הוא: יהדונהי"ו, ונעשה ייחוד העליון, וע"י ייחוד זה נמשך מלמעלה שפע המיין דכורין (הנזכר בד"ת מ"ד), ומזה נמשכים כל מיני השפעות טובות לכל העולמות ובפרט לבני ישראל הקדושים. ועניין זה מזכר פעמים רבות בניצוצי הפסוקים בתופיים שונים בזוה"ק, לפי שזהו עיקר ותכלית עבודת בני ישראל בימי מייחם בעולם הזה. **(ג) בביאור עניין העלאת הנפשות**. ים בזה ב' בחינות בהלולות יחד והן, בחי' 'העלאת הנפשות', ובחי' 'עיבור'. וביאר מוהר"ן בליקו"ת (תו"מ הפקד ובנכוי הגר ד, יט) שההתחדשות הנפש בבחי' עיבור זה בענין ההתחדשות הנפש שבשינה ע"ש, וע"פ דבריו מלינו שביאר הזהר (לך לך, פג ע"ב), שכשאדם הולך ישן נפשו עולה מעלה, ובפי מעשים בעוה"ז ביום כן עלייתה בלילה. ים מ"ו שנשמרת בתוך (במדבר הקלי'), ויש הכללת במקורה (במלכות), ומתעברת בה, ובנוקב מזוכה לאדם הרי היא כמולדת מהדם ממש, ולעיתים לף בתוספת מעלות תדשות שלא היו בה כלל מעולם, ע"ש. וכן ביאר זאת הארי"ז בשער הכוונות (דרושי הלילה לדרש ג): דע, כי כמו שביארנו שנשמותינו מתנצו עולות למעלה בכל לילה בהיות גופותינו ישנים ונרדמים, ושם הם נעשים בחי' מ"ן לזיווג העליון, וזה לצורך עלמן של הנשמות כדי שיתזכו להתחדש (...) והנה ז"ס 'חדשים לבקרים רבה אמונתך', כי המלכות הנקראת אמונה נעשית גדולה ורבה בכל לילה, ע"י כל נשמות התחתונים העולים בכל לילה להיכלל ולהתעבר בתוכה כדי להתחדש שם בהיותם בתוכה, ותח"כ בצהרי יולדת אמונה ז"ס מחודשות, וזה מ"ש 'חדשים לבקרים'. ועי' להלן בתחלת חות ה' בגמ"נ ד"ה 'ונשר שבתאי' נפ'.

(ד) בביאור עניין 'והחכם יכול ליקח הנפשות והעלותם בבחי' מ"ך'. מלינו שכתב רבינו בליקו"מ (לח) וזה"ל: 'חה קוד נפילת לפייס, שכוונתו להעלות הנפש בבחינות העלותם מיין נוקבין ולעשות ייחוד וכו', מזה בעלמו נעשה נפש ומתעלה ונעשה ייחוד וזיווג' עכ"ד. ועפ"ז יתבן לנאמר זאת ע"פ המובא בשער הכוונות (דרושי נפילת לפייס ג) להאריז"ל, שבהאדם הרלוי לכן, עושה נפילת לפייס ומכוון בתפילתו למקור נפשו ולהפילה על מקום הקליפות, בכדי לברר משם את הנפשות והניצוצין קדישין שנפלו לשם, ולהעלותם בסוד מ"ן, מזי זוכה מתמעבר בנפשו חור עלום, ומוחן הנפשות שנפלו מתעברות בנפש האדם הנ"ל, ונזה הן עולות, נתקנות ומתקדשות, ולף יכול לבוללן ממקן בבריות מדשות, וז"ל האריז"ל שם: מה שלריך לכוונן בנפילת לפייס בעת שנופל על פניו, כי הנה עתה אנו בתפילת י"ח עומדים בעולם התליונות, (...) ואנו מפילים עלמנו מלמעלה מן עולם התליונות אשר אנו עתה שם, ויוכדין עד למטה בסוף עולם העשייה, כלאחר המפיל עלמו מרחק הגג עד למטה בקרקע, וז"ס כוונת נפילת לפייס. ותכוין כי עתה אשר היפלת עלמך בסוף העשייה, אתה מלקט ומבדר מ"ן מן העשייה, ואת"כ תכוין שאתה עולה משם אל היצירה ומלקט ומבדר משם, ומשם תעלה אל התליונות. (...) ודע, שאותם ניצוצות המתבררות אינם יכולות לעלות מעלמם, אם לא ע"י תיכוון האדם לשתף גר"ן שלו עמהם, ועי"כ יעלו אותם הניצוצים עם גר"ן שלו. גם דע, כי אלו הניצוצים הם נמוכים תוך הקליפות עלמם כנ"ל, ולכן תכוין להוריד נפשך בעולם העשייה, והיא תלקט ותבדר משם אותם הניצוצין ותעלם עמך, וזה יהיה בכח זכות מצות תפלה שאתה מקייים. והנה זה דומה אל מ"ש חז"ל, שהצדיקים שכבודו עלום מאוד, ולכן טרם שירדו טיפת מ"ד של הזכר להתערב עם אותם הניצוצין הנקלה מ"ן לתקנם ולבוללם בריות אדם טובות, וקודם זה יורדין בתפילה מ"ד עילאין לנוקב אדם הזכר הזה שעשה נפילת לפייס, ואותו האור מתעבר בנפשו אשר נבנסת בה, ומתאדם נפשו בתוכן ומתקנת בתכלית השלימות. ודו"ק ולפה שכל הבחינות הלעיל מתקיימות בתוכן היותר נעלה ע"י התכס בתי תפלה-משית, וע"י הייחוד העליון שעושה, בהעלותו לף את תוכן המקור שבכתב. **דע כי שיש כוונה**. שהוא שורש התורה שבעל פה. וזהר (פנחס, ריג ע"ב) מיתמי זוהי: ט'שמע בני מוסר אביך', זה קודשא בריך הוא. 'ואל תיטוש תורת אמך', זה כנסת ישראל. ופירש המתוק מדבש (שם): **זה קנ"י**. להיינו ז"ל. **זה כנס"י**. שהיא השכינה. וז"ל והשכינה הם נקלטים אביהם ואמם של נשמות ישראל, כי כל הנשמות יוצאות מייחוד קוב"ה ושכינתיה. **ויחודם עייי העלאת נפשות ישראל והחכם יכול ליקח הנפשות וכו'**. כנדי לנאמר מוצאים אלו מיקודות הקבלה (כלל י"ח מת"י בלוי העיון), הנאמו כמה הקדמות נחוצות המסייעות בהבנתם. ואילקנו זאת לד' הקדמות המשלימות זו"ז: ה) ביאור עניין הייחוד ומהותו. ב) ביאור עניין המ"ן ומהותו. ג) ביאור עניין העלאת הנפשות. (וקוד 'עיבור', כמבואר להלן אות ה'). ד) ביאור עניין 'והחכם יכול ליקח הנפשות'. ומתחת תצויות הבאת כל הדברים בשלימותם, וכדי לא להכניד על הלומד, הבאנו אותם מעט במילות"ם ד"ה 'ויחודם ע"י העלאת נפשות ישראל בבחיי מ"נ'.

מיין נוקבין. ביאר בספר עמק המלך (שער ג, ג) בשוח מ"ן וזה"ל: כי מין עלייה אלא סוד מיין נוקבין, התעוררות מעשה הלדיקים, לתתעורר לדיקים שבעולם התמתון. וכן הוא בזהר שה"ש (ז"ח ד.) וז"ל 'כמה דאצטריך אתערותא מלכא ומטרוניתא מתתא לעילא, כן אצטריך אתערותא מעלה ומטרוניתא לאתערא אבא ואמא'. כי א"א להעלות מ"ן, כ"א ע"י מעשה הטוב של התחתונים כנודע, המעורר איזה שפע טוב להריק עלינו ברכה מסוד הזיווג העליון, שהשכינה אומרת 'חזי במאי ברא אתינא לקמך', כך וכך שקידת לימודו, כך וכך מעשיו, לפיכך שורת הדין הוא שתיתן שפע וברכה על ידו להעולם התחתון (עמק המלך א, ב).

מעשים טובים אשר ישתדל אדם בעוה"ז ויעלה באמצעותם אורות עליונים בשורש נשמתו, הם נקראים בדבריהם ז"ל (זהר בראשית יח.) מ"ן, ובעלות אלו יירדו מיין דכורין, כי בהתעוררות התחתונים יתעוררו מים העליונים להשפיע אורות נוראים בסוד נשמתו (אוה"ח בראשית כה, יד).

תורה הוא מ"ן לתפילה, וכמ"ש המהרש"א שכל התורה הוא הכנה ליראה הנקרא תפילה וכו', ובתפילה משפיעין להמתפלל מיין דכורין נגד מ"ן, וכשלמד לשמה, כמו שהיה מ"ן כך הוא מיין דכורין, מה שאין כן כשלמד שלא לשמה כך משפיעין לו בתפילה, ואז 'תִּפְלָתוֹ לְחַטָּאָה', שמבלבלין אותו בתפילתו מחשבות זרות (בעש"ט עה"ת פ' נח).

התעוררות של האדם עצמו נקרא מיין נוקבין (מקור מים חיים פ' נח).

בחי' מ"ן נקרא ריח, גם הנשמות הן מַבְּינה, וסוד הבינה נקרא ריח (קה"י, ריח).

עיקר בחי' העלאת מיין נוקבין, הוא בחי' השתוקקות ואהבה שמעורר אחד לגבי חבירו (ליקו"ט עה).

דע כי המיין נוקבין עיקרם גבורות, כי החסדים שבהם טפלים, בסוד 'נקבה שלטא על דכורא', והמיין דכורין הם חסדים, והגבורות טפלין להם (עולת תמיד שער ר"ח).

בשבירת הכלים וגניזת האורות נשארה הארתן בתוך השברים, ומשם עולים ניצוצים בסיוע התחתונים, להיאחז ולהתייחד למעלה עד שתחזרנה האורות למקומן. וכל הסילוק הזה אשר אמרנו הוא סוד מ"ן הנעשים למעלה מנפשות הצדיקים ממש בשעת סילוקן, כי כל המצוות שעשו בחייהם מתכנסות יחד לעלות ולֵהָראות לפני האדון ה' צבאות, כטעם 'והלך לפניך צדקך' בשעה ש'כבוד ה' יאספך' (זוהר אלם כב).

דע אחי, שסוד מ"ן ומיין דכורין הוא סוד גדול מאוד, הכולל כל רזי התורה ותיקון העולם, כי לא יבוא האחדשות ותוספות הבריאה עתה או לאחר התחייה מראשית ועד אחרית, ולא ייצא ויעלה שום צדיק מלמטה או מלמעלה, ולא יהיה שום הנהגה בעולם, כ"א ע"י מים טהורים הללו (עמק המלך ה, סד).

אין עלייה אלא בסוד מ"ן, התעוררות מעשה הצדיקים, אתערותא דתתאי צדיקים שבעולם התחתון. וכן הוא בזהר שה"ש (ז"ח ד.) וז"ל 'כמה דאצטריך אתערותא מתתא לעילא לאתערא מלכא ומטרוניתא מתתא לעילא, כן אצטריך אתערותא ממלכא ומטרוניתא לאתערא אבא ואמא'. כי א"א להעלות מ"ן, כ"א ע"י מעשה הטוב של התחתונים כנודע, המעורר איזה שפע טוב להריק עלינו ברכה מסוד הזיווג העליון, שהשכינה אומרת 'חזי במאי ברא אתינא לקמך', כך וכך שקידת לימודו, כך וכך מעשיו, לפיכך שורת הדין הוא שתיתן שפע וברכה על ידו להעולם התחתון (עמק המלך א, ב).

מעשים טובים אשר ישתדל אדם בעוה"ז ויעלה באמצעותם אורות עליונים בשורש נשמתו, הם נקראים בדבריהם ז"ל (זהר בראשית יח.) מ"ן, ובעלות אלו יירדו מיין דכורין, כי בהתעוררות התחתונים יתעוררו מים העליונים להשפיע אורות נוראים בסוד נשמתו (אוה"ח בראשית כה, יד).

תורה הוא מ"ן לתפילה, וכמ"ש המהרש"א שכל התורה הוא הכנה ליראה הנקרא תפילה וכו', ובתפילה משפיעין להמתפלל מיין דכורין נגד מ"ן, וכשלמד לשמה, כמו שהיה מ"ן כך הוא מיין דכורין, מה שאין כן כשלמד שלא לשמה כך משפיעין לו בתפילה, ואז 'תִּפְלָתוֹ לְחַטָּאָה', שמבלבלין אותו בתפילתו מחשבות זרות (בעש"ט עה"ת פ' נח).

התעוררות של האדם עצמו נקרא מיין נוקבין (מקור מים חיים פ' נח).

בחי' מ"ן נקרא ריח, גם הנשמות הן מַבְּינה, וסוד הבינה נקרא ריח (קה"י, ריח).

והחכם יכול ליקח הנפשות ולהעלותם בבחי' מיין נוקבין, בבחי' (מסכת יח) ולוקח נפשות חכם.

והחכם יכול ליקח הנפשות. 'החכם' דייקא שהוא זה שזכה לדעת, כדאיתא בליקו"ה (מו"ח שבועות ג, ו): ע"י שבירת תאוות ממון נמתק הדין ונמשך החסד, ומתגלה בחינת משיח וכנין הבית, ונמשך דעת, ועי"ז יכולין לגלות תורה בעולם. כי ע"י הדעת יכולין לקבל וליקח נפשות, בבחינת ולוקח נפשות חכם ומזי 'עיר גיבורים עלה חכם ויורד עוז מִבְטַחָהּ'.

והחכם יכול ליקח הנפשות ולהעלותם. וכמבואר בליקו"ה (מו"מ שחלה ג, ג): בחינת זאת, דהיינו מה שנאמר במאמר הנ"ל ליקח נפשות ולהעלותם ולהמשיך תורה, בחינה זו היא בכל חדש, וכל חדש מתוייב לעסוק בזה. כי אע"פ שדברי רבינו הנ"ל נאמרים לענין חכם הדור, שלוקח נפשות ישראל ומעלה אותם וממשיך להם תורה, אעפ"כ דברי רבינו ז"ל הם כלליות גדול, והם שייכים בכל חדש. כי כל אחד מישראל יש לו חלק בתורה, וכל אחד כפי חלקו שיש לו בהתורה ולקבלה בכל פעם, בכל דור ודור ובכל חדש ובכל זמן, וכמו שאנו מברכין 'נותן התורה' לשון הווה, ולא 'נתן' לשון עבר, וכמובא בספרים. כי בכל יום הנ"ל נותן לנו את התורה, וכל אחד כפי מעשיו זוכה לקבלה בכל עת. ועיקר המשכת התורה מה שצריך כל אחד מישראל להמשיך תורה, הוא ע"י שבירת תאות ממון וכו' וכנ"ל, כי ע"י שבירת תאות ממון הוא יכול להעלות נפשות, בבחינת מיין נוקבין, ועי"ז הוא ממשיך תורה, בחינת השגתו עלינו כנ"ל. כי כל אחד מישראל, ע"י כל העשיות והעבודות שהוא עושה בקדושה ובטהרה, הוא מברך ומעלה נפשות, הן ע"י מצוות ומעשים טובים, ואפילו בעובדין דחול, צריכין גם כן לעשותם בקדושה, כדי לברר הנפשות שיש שם. ונמצא שכל אחד מישראל צריך להעלות נפשות, בבחינת 'ולוקח נפשות חכם' הנ"ל, וכל זה ע"י שבירת תאות ממון כנ"ל, שעי"ז הוא יכול להעלות הנפשות, ועי"ז 'ויורד עוז מִבְטַחָהּ', שממשיך תורה לפי בחינתו, ועי"ז נמשך השגתת השי"ת כנ"ל.

ולהעלותם בבחי' מ"ן. וכמבואר בליקו"ה (מו"מ תפילה ומילה ג, ג): זה החכם הצדיק החפץ שביבר תאות ממון לגמרי, עד שיכול לקבל הנפשות ולהעלות אותם למדרגה בחינת עיבור (כמובא לקמן מאות ה') ולהמשיך ע"ז תורה, זה הצדיק הוא בחינת משיב תשובה, כי הוא מוגן בכל הסיבות שבעולם, וממזיגים ומשיבים לבעליהם כשזוכין לבוז ולרוגז מאת מיבעליהם, בחינת 'ואם לץ תקוב תמיד מליץ ולץ יאבדו, ומקפלו מליץ, והיה עימך על דרוש מחיך מותו, והשבותו לו'. והבן היטב פירוש המקרא הזה לענין הצדיק, שהוא עיקר המשיב כל המידות של כל בעלי עולם, שהוא מתייגע בעבודתו על שמוגן כולם, והוא חפץ בכל עת להשיב כולם לבעל המידה מיד, אך כל זמן שהם רחוקים ממנו, מוכרח לזה מקפלם אליו והם עימו 'עד דרוש אחיך מותו וכו'', בחינת 'ואם לץ תקוב תמיך מליץ וכו'', וכמ"ש (בחיי קפח) שצריכין לבוז על הצדיק לחזור אחר מידתו שהיבד ושכח מיד כשיצא לחויר העולם וכו', עי"ש. ונמצא, שכל אלו הנפשות הבאים אל הצדיק שיקרבם להשי"ת, הם באים אליו לבקש אחר מידתם הנ"ל, והצדיק לוקח כל אלו הנפשות, ומעלה אותם ומחדשם בבחינת עיבור, וממשיך על ידם תיבות תורה שנפלטים ונורגשים, וזהו משיב ומחזיר להם אחידתם, כי עיקר אחידתם הוא התורה שנשכח כשיצא לחויר העולם (כמו שאמרו רז"ל שם נידה ג) שהוא אחידה, כמו שמבואר שם בחיי קפ"ח הנ"ל. ועתה בכל פעם שבאים אל הצדיק, הוא מעלה נפשותם ומחדשם ומחזיר וממשיך להם תורה, היינו בחינת התורה שנשכח ונאבד מהם, הוא מחזיר להם עתה בחינת שחת, ע"י התידוש שחידש נפשותם בבחינת עיבור. וגם ע"י התורה שממשיך להם, הוא מאיר עליהם אור גדול, עד שיש להם כח בעצמם לתפש ולבקש אחר שחרי אחידתם שעדיין לא מצאו, כי בוודאי אי אפשר להחזיר להם כל אחידתם המרוחות מאוד בפעם אחת, שלא יזיק להם ריבוי האור חס ושלום, כי ריבוי השמן גורם כיבוי הנר, ובהכרח להחזיר להם מעט מעט כפי הכנתם וכפי התעוררותם אל האמת. ובכל פעם, ע"י כל תורה ותורה שהם מקבלין מהצדיק בעת שבאים אליו, עי"ז נמשך להם אור ונר לתפש על ידם אחרי אחידתם, כי התורה נקראת אור ונר, כמ"ש 'כי נר מצוה ותורה אור'. והאחידות צריכין לתפש מחדישים, והמיפוש הוא בגרות, כמו שאמרו רז"ל, היינו ע"י אור ונר של התורה והמצוות שהחכם מזכה אותם, עי"ז מאיר אור נשמתם, ועי"ז יכולין לתפש ולמצוא את אחידתם, בבחינת 'נר ה' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן'.

ולוקח נפשות חכם. ובהוספות תורות מכמ"י רביז"ל (המובאות בסוף ליקו"מ) מיתמ: והחכם יכול ליקח הנפשות, בבחי' 'ולוקח נפשות חכם', דהיינו כי מז"ל דדשו בתמוחמ פרשה נח על זה הפסוק, 'זה יזון את העניים', היינו כי ע"י לדקה נתבטל תאות ממון, ונמתק הדין ונמשך חסד שהוא הדעת, שע"י הדעת הזה יכול להעלות הנפשות. ונמצא, כי דרשת חז"ל ופירוש הפסוק כפשוטו, שניהם עולין בקנה אחד. וע"י עליית הנפשות ממשיך תורה, וכל זה נמשך מהצדקה, ועל כן בכלליות התורה נקרא בשם לדקה, כמ"ש 'ולדקה תהיה לנו', וע"י המשכת התורה נמשך השגחה עלימה, וע"י שמתמידים בהשגחת השי"ת, יכולין להרבות בלדקה, כי אין שום דרך הטבע, ומז יתמין כי בגלל הסבר הזה יברכו ה', ומז בכל פעם יתמשכו עליו כל התיקונים בשלימות נפלא. ונמצא שמקושר סוף הענייו בתחילתו.

ילקוט הנחל

והחכם יכול ליקח הנפשות וכו' ולוקח נפשות חכם. וכמבואר בליקו"ה (מה"ע קידושין ג, ו): 'לין קימה מלע בבקף', שהוא בחינת כסף של לדקה, שנקרא 'כסף', בחינת חסד הנמשך ע"י הלדקה כנ"ל, בחינת 'עם כסף תלווה את עמי את העני', שהוא בחינת לדקה, כי עיקר הקימה, בחינת לקיחת הנפשות בבחינת 'ולוקח נפשות חכם', הוא ע"י הכסף.

ולהעלותם בבחי' מ"ן. ובספר דרכי נועם (פיטורים, יג) מובא: העולמת מ"ן הוא בחי' מסירות נפש, שמעלה רצון חזק לחזור להיכללל שוב בתוך מציאות של השגחה תמיד, בתוך עבודת ה'.

מילואי חכמה

ולוקח נפשות חכם. מובא בספר הליקוטים (תהלים פד): דע, כי כשהנשמה יוצאת מעוה"ז צריכה לעשות טבילה בנהר דיוקן, שהרי אפילו המלאכים כשבאים בעוה"ז בחיוה שליחות, כשמוזרים צריכין לטבול שם כנודע. והנה בטבילה הזאת יארע לנשמה כל אחת ואחת כמו מדליגה וכפי מצוותה. והנה הצדיק גמור שהוא ממדליגה עליונה, בעברו שם בתוכו האש אינו מתיירא, שאין מגיע לו שום נזק ולא תמיות מהאור השורף, מהדבה מתהפך הנהר ההוא למעיין מים חיים, וז"ש 'מַעְיַן גַּנִּים בְּאֵר מַיִם חַיִּים'. ולא זו בלבד, אלא 'גם ברכות יעטה מורה', ברכות ומתנות שמתלבש בהם הצדיק העובר שם, אם הוא מורה הוראות. וז"ש מ"ש רז"ל, לדיק עובר בגהיניס לוקח את נפשות, שנאמר 'ולוקח נפשות חכם', שהוא ע"ד מ"ש, ואז 'ילכו ממיל אל חיל', מחיבה אל יחיבה, בחופן אוזכות אלו הנפשות ליכנס בעבור הצדיק לפניס ממחיצתם, בהיותם לבוש לנשמת הצדיק. **ולוקח נפשות חכם.** מיתמ בתמ' ב"ב (יח ע"ב): ת"ל, מעשה במוגז סחלן שבזז מולרותיו ומולרות מבותיו בבני בלורה, וָאֶבְנֶה עליו מחיו וביתו ומרגו לו, מבותיו גנזו והוסיפו על של מבותם, ומתה מבזזוה. מחר לסם, מבותי גנזו למעה ואני גנזתי למעלה, שנאמר 'תמת מתרן תמת ולדק מסמיים נסקף'. מבותי גנזו במקום שהיד שולטת בו ואני גנזתי במקום שאין היד שולטת בו, שנאמר 'לדק ומשפט מכון כסאך'. מבותי גנזו דבר שאין עושה פירות ואני גנזתי דבר שעושה פירות, שנאמר 'אמרו לדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו'. מבותי גנזו (מולרות) ממון ואני גנזתי מולרות נפשות, שנאמר 'פרי לדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם'. מבותי גנזו לחחריס ואני גנזתי לעצמי, שנאמר 'ולך תהיה לדקה'. מבותי גנזו לעולם הזה ואני גנזתי לעולם הבא, שנאמר 'והלך לפניך לדקך כבוד ה' יאספך'. וקצר למובמ לעיל (אות ה) לענייו מעלת הלדקה.

עצה ותושיה

ע"י שיבור תאוות ממון ע"י צדקה, ממתיקין הדינים וניצולים מכל הצרות ונקרא חכם, וע"ז יכולין להעלות נפשות ישראל ולחדשם ולהביא תורה לעולם בבחי' התגלות התורה של לעתיד לבוא, בחי' אורייתא דעתיקא סתימאה. גם ע"ז נעשה ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה (ליקו"מ יג, ג).

ואני תפלה

אָנָּא יי עָשָׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ, וּמַלֵּא בַקָּשָׁתֵנוּ בְּרַחֲמִים, שָׂגְוְבָה בְּרַחֲמֶיךָ וַחֲסָדֶיךָ הָעֲצוּמִים לְהִתְקָרֵב לְצַדִּיק הָאֱמֶת שֶׁבְּדוֹר הַזֶּה, שֶׁיֵּשׁ לוֹ כֹּחַ הַזֶּה וְדַעַת הַזֶּה, שֶׁיּוּכַל לְקַבֵּץ נַפְשׁוֹתֵינוּ וְלַהֲעָלוֹת אוֹתָם וְלִגְרֵם עַל יָדָם יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ וְלִחַדֵּשׁ לְטוֹבָה בְּבְחִינַת עִבּוּר, וּלְהַמְשִׁיךְ לָנוּ חִדּוּשֵׁי תוֹרָה אֲמִתִּיִּים

(ליקו"ת יג).

ועל ידי היחוד הזה נולד התורה. וכמצ"ב בליקו"ה (חו"מ מלוה ומ"ל ג, ה): הגדיקים הגדולים שהם בחי' משה, הם ממשיכין מידותי תורתם ע"י עליית הנפשות כנ"ל, והם ממשיכים התורה ממקום עליון מורם ונשגב כזה בשכל נפלא כזה, עד שיש כח בתורתם להשיב ולהחיות כל הנפשות שיעסקו בתורתם לשמה. כי התגלות תורתם היה ע"י שהעלו הנפשות כנ"ל, ובגודל כוחם העלו גם את כל הנפשות העמידין לנוח, בחי' 'ולמ"ת אתכם לבדכם וכו', כי את אשר ישנו פה ואת אשר אינו פה', והמשיכו התורה בקדושה כזאת, עד שכל מי שיעסוק בתורתם תאיר לו התורה בקדושה כזאת, עד שכל מי שיעסוק בתורתם מאיר לו התורה בקדושה כזאת ממכתם לפילתו, בחי' 'כי לרגלי דברך ותור נמיתמי', כי ע"י עוסקו בהתורה תור ותמדתם נפשו בחי' עיבור ממש שזאת התורה נמשכת מעליית התמדתם הנפשות, 'את אשר ישנו פה ואת אשר אינו פה', והמשיכו התורה בקדושה כזאת, עד שכל מי שיעסוק בתורתם תאיר לו התורה בקדושה כזאת ממכתם לפילתו, בחי' 'כי לרגלי דברך ותור נמיתמי'. כי ע"י עוסקו בהתורה, תור ותמדתם נפשו בחי' עיבור (כמבואר בהמשך המאמר בפות ה'–ו') ממש שזאת התורה נמשכת מעליית התמדתם הנפשות, 'את אשר ישנו פה ואת אשר אינו פה', והמשיכו התורה בקדושה כזאת ממכתם לפילתו, בחי' 'כי לרגלי דברך ותור נמיתמי'. וזה בחי' 'טעמה כי טוב סחרה לך יכבה בלילה גרה', שהפילו בלילה, להיינו אחר שהתלקותו, לך תכבה גרו לעולם ועד, ממש שהמותם, להיינו תורתו, טוב מאד, בחי' 'טעמה כי טוב סחרה וכו'', כי המשיך תורתו בשכליות כאלה, בחי' 'ולוקח נפשות חכם', בחי' 'עיר גיבורים עלה חכם וכו'', בחי' 'ש"ן של מרגעה לחשים וכו'' (המזכר לקמן בפות ו'), שעי"ז תורתו יש לה כח להאיר גם בלילה, ולא תכבה גרו לעולם ועד. ובפל"מ (יג, יג) הרחיב לבאר את דברי מוהרנ"ת אות ו, וז"ל: עיין בליקוטי הלכות בחיבה ומציאה הלכה ג' אות ה', שהגדולים שהם בחי' משה משיגים, הם ממשיכין מידותי תורה ע"י עליית הנפשות כנ"ל, ממקום עליון מורם ונשגב כזה ובשכל נפלא כזה, עד שיש כח במידותי תורה שלהם, להשיב ולהחיות כל הנפשות שיעסקו בתורתם לשמה, כי בגודל כוחם נעשה שעסקו בתיקון זה, להעלות הנפשות בשביל להמשיך תורה, העלו אז גם את כל הנפשות העמידין לנוח, בחי' 'ולמ"ת אתכם לבדכם וכו', כי את אשר ישנו פה ואת אשר אינו פה', והמשיכו התורה בקדושה כזאת, עד שכל מי שיעסוק בתורתם תאיר לו התורה בקדושה לשמה ממכתם לפילתו, בחי' 'כי לרגלי דברך ותור לנמיתמי', כי ע"י עוסקו בהתורה תור ותמדתם נפשו בחי' עיבור ממש שזאת התורה נמשכת מעליית והתמדתם הנפשות, 'את אשר ישנו פה ואת אשר אינו פה', ועל כן תפילו לאחר התלקותו הגדיק, שאז הוא בחי' לילה, ונשתמו תרעין דגן עדן, ונשתלק הדעת הקדוש הזה שהוא בחי' משה מסית, לעפ"כ יכול כל אחד להשיב את נפשו ולהחיות את עצמו בהתגלות התורה הקדושה, שהמשיכו לנו הגדיקים הגדולים הנ"ל בחייהם חיותם, שזה בחי' (משלי לא) 'טעמה כי טוב סחרה לך יכבה בלילה גרה', כי התגלות תורתם הוא ממקום עליון וגבוה מאוד, מבחי' התגלות התורה שיגלה לעתיד, בחי' 'ונרייתא דעת"ם וכו' כמבואר בחיי"ת בחי' ה', להשפיע אור גדול בחיקון רק העיקר להתגבר בתגלות חזקים לעבודת ה' ולהשתדל בתיקון נפשו כל מה שיוכל, כי נפש הוא בחי' רצון כמבואר בחיי"ת בחי' הנ"ל, אז גדול כח הגדיק ותידושי תורתו כל כך, עד שגם לאחר הסתלקותו יש לו כח לחדש את נפשו לטובה. וממילא מובן, כי בנקל יותר להמשיך כח התיקונים הנ"ל, לאותם הבחים ומתקבצים יחד על רצם שהם הקדוש, ומשתטחים בערב רצם השהם על קברו הקדוש, ומרבים שם בתחנונים ולחנות וכיסופין חזקים מאוד להשי"ת ולעבודתו הקדושה, ומשתדלים בזה להמשיך עליהם הארת וכח וחכות הגדיק הקדוש הזה, שעסק בחיים חיותו בתיקון נפשות ישראל, ולהעלותם בבחי' עיבור, ולחדש נפשותם שם לטובה, ולהמשיך עי"ז התגלות התורה, ובוודאי גם עכשיו עוסק בתיקון נפשות הבחים להתחיל על מקום ציונו הקדוש, ומשניעים בזכותו הקדוש, אז בוודאי גם עכשיו נתחדש נפשם לטובה. וכמעט שזה נרמה בחוש, מעניין ההתבה והתעוררות חדש שנתוסף אז בין התבריה, בחי' 'ורמית לה גלל קלע לתברתה' המבואר בתחלת זה (לקמן בסוף פות ו'), ומשתמע נעשה ברוחניות גם התיקון של התכת התורה לכל אחד לפי בחינתו. ואי אפשר לבאר כל כך בדברים רוחניים כתלה, רק כל אד כפוס מה דמשער בליבים, יבין ויבחיל כל זה ויותר מזה מדעתו.

רע"י היחוד הזה נולד התורה. ובחי"מ (פ) מובא: התגלות התורה היא בחי בחי הנפשות שנמשך אז לפניו (כמבואר בהתורה 'תבדי' בליקוטי ה' בתיקון יג). **ויורד עד מבטחה.** וכתב בליקו"ה (חו"מ נט"י לתעודה ובה"פ ו, פט): וזה בחינת רתם השנה, שאז כל ישראל עוסקין בזה, שכל אחד טורח ומתייגע לבוא להקיבוץ הקדוש של ישראל, שזהו בחינת 'בתוך עמי תנוכי יושבת' האומר על רתם השנה, כמו שאיתא בזהר הקדוש, ואפילו מכל הכפרים ומקומות הרחוקים מתקבצים אל המקום שיש קיבוץ מישראל, והעיקר כשזוכין לבוא להגדיקים הקמיתיים, כתבר נוהגין כל ישראל לנסוע לגדיקים על רתם השנה, כי עיקר הקיבוץ וקיומו הוא ע"י הגדיק הרועה הקמיתי, בחינת משה כנ"ל. וזה בחינת תקיעת שופר, שהוא בחינת רמוז להתקבץ, בחינת 'והיה ביום ההוא יִתָּקַע בְּשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנידחים וכו'', וזה ע"י התורה של הגדיק הנ"ל, הוא ע"י התורה הרמוזים שהם קיום הדעת לנצח, הוא ע"י התורה הרמוזים בחינת משה, שהוא בחינת 'כי כל בשמים ובארץ', שיכול להאיר בדרי מעלה ודרי מטה ולכולנו יחד, מחמת שתידושי תורתו הוא בללות, כי נלקח משורש נפשות ישראל, שלוקחם ומקבצם יחד קודם הדרוש, בבחינת 'לוקח נפשות חכם' (כמו שמבואר בסימן יג), ועי"ז 'עיר גיבורים עלה חכם ויורד עוז מבטחה', שהוא התורה. ועל כן נקראת תורה תמימה כמימית כזאת 'עוז מבטחה', כי תורותיו ודבריו הקדושים חיים וקיימים וכו' לעד ולעולמי עולמים, והם מבטח עוז לכל המשים לב לדברי תורותיו ורמוזיו ליתאר קיים בתלתמה בתוך הקיבוץ הקדוש, בכל מה שיעבור עליו.

נפשות

נפילות נפש רוח נשמה, נקרא נפש (ליקו"ה ערב ג, ח).

ההנהגה המנהגת לבנ"א ומחזקת הגוף, והיא נקראת נפש הגוף, אמר רב דימי, זהו כח המחזיק (זהר וירא קט:).

מצינו לפעמים הגוף לבדו נזכר בלשון נפש (רבינו בחיי ויקרא ד, ב).

נפש פירוש רוחנייתו (פי' הרמ"ק לספר יצירה ב).

האותיות נקרא נפש (ע"ח ה, ג).

התפילה נקראת נפש (ש"ך עה"ת ויקרא כד, יז).

המחשבה נקרא נפש (תוי"ט פ' אמור).

נפש הוא נפש התנועה הנתונה בו משעת העיבור, שבאותו זמן מתחיל הוולד להתנועע, ונפש זו היא מספירת המלכות שבי' ספירות (פני יהושע ברכות י').

נפש הדיבריית, והוא התגלות מושגיה והשכלותיה לחוץ ע"י הדיבור (מלבי"ם שה"ש ד, א).

ואני תפלה

וְתַזְבֵּהּ אוֹתָנוּ לְהִתְקָרֵב לְצַדִּיק אֱמֶת כָּזֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ כֹּחַ הַזֶּה וְדַעַת הַזֶּה, שֶׁיּוּכַל לְקַבֵּץ וְלִקַּח אֶת נַפְשׁוֹתֵינוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וְלוֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם", וְיִהְיוּ כָּל נַפְשׁוֹתֵינוּ כְּדוּגְלוֹת יַחַד. וְהֶחְכָּם הָאֱמֶת יִקַּח הַנְּפָשׁוֹת שֶׁלָּנוּ וְיַעֲלֶה עִמָּהֶם וְיחַדֵּשׁ אוֹתָם בָּהֶם יַחַד לְמַטָּה, וְיוֹרִיד לָנוּ חִדּוּשֵׁי תּוֹרָה מִפִּי עַתִּיק יוֹמִין, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "עִיר גִּבּוֹרִים עָלָה חָכָם, וַיּוֹרֶד עוֹז מִבְטַחָה". וּתְגַלֶּה לָנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים סִתְרֵי תּוֹרָה אוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה מְאֹד (ליקו"ת יג).

יִלְקוּט הַנַּחַל

רע"י היחוד הזה נולד התורה. ובליקו"ה (חו"מ השכמת הכוקר ג) כתב בעניין זה בהקשר לבחירת השיבה, שגם היא בחי' שבירת תפות ממון הנ"ל (פות ג', ז"ל: וזה בחינת שבירת תפות ממון, שע"י יכולין להעלות הנפשות ולהמשיך תורה, כמ"ש בהתורה 'תבדי העם השמחה' (בסימן יג) ע"ש. כי בכל יום ויום לריכין לקבל את התורה מחדש, כמו שאמרו רז"ל (דברים י) 'תבר תטוי מלוך היום, בכל יום יהיו דומין בעיניך כחדשים' (ספרי שם), ובקבלת התורה הוא ע"י שמעלין את הנפש ומחדשין תומה, כמבואר שם. וזה נעשה ע"י שבירת תפות ממון כנ"ל, שזה בחינת התעוררות השיבה בזריזות, בחינת תמונה כנ"ל, כי תפות ממון הוא בחינת כפירות, בחינת לילה, בחינת תושך תפילו תשוכין, בחינת עצבות ועצלות, בחינת מיתה, בחינת שיבה, שהיא אחד מס' בחיתה (ברכות נז). ולריך שיהא לו התגברות לשבר את השיבה, שהיא בחינת מיתה, בחינת תפות ממון, ואז יוכל לחדש נפשו ולהעלותו להמשיך תורה, ואז כשתבר את השיבה, את תפות ממון, אז תברכת השיבה היא טובה לו לדיקא, כי ע"י השיבה מחדש נפשו, בבחינת (תיכה ג) 'תדשים לבקרים רבה תמונתך', וכן ע"י הממון מחדש נפשו ע"י משא ומתן בתמונה, שהוא בחינת שיבה, כמ"ש בהתורה 'תבדי העם זרקץ' (בסימן לה). וזה פירוש 'עד מתי עלי תשכב מתי מקום משנתך', היינו עד מתי תשכב ותישן בעצלות, מתי תשבר את השיבה, שאז תברכת ע"י השיבה יתחזק מוחו ויתחדש נפשו כנ"ל, וזהו 'מתי מקום משנתך', היינו שיהיה לך מקומה, שָׂכֶל וויתרומם נפשך ע"י השיבה. וכשזוכה להעלות נפשו ע"י שבירת השיבה, ע"י עושה ייחוד קוד"ס ושכינתיה.

שכל אלו בני אדם הבאים לחכם הדור כל אחד ואחד יש לו **איזהו רצון**. וכמ"ב בליקו"ה (מו"מ מהידה ומליחה ג, יח): עיקר הגלות תלויה בהתגלות התורה בבחינת הנ"ל, דהיינו ע"י הלדיקים שהם בבחינת משה משיח, שיש להם כח לקבץ את הנפשות מהכמתם ולעלות מהכמתם ולהמשיך תורה וכנ"ל. וזהו בחינת 'הָקָבְּצוּ וְשִׁמְעוּ בְּנֵי יַעֲקֹב וְשִׁמְעוּ אֶל יִשְׂרָאֵל מִהֵיכָם'. 'הקבצו' ושמעו בני יעקב', זה בחינת קיבוץ הנפשות, שכל אלו הנפשות הנאים לשמוע דבר ה', הוא מקבצם יחד ומעלה אותם בבחינת עיבור. וזה 'הקבצו ושמעו', שמזכיר אותם שיתאספו ויתקבצו יחד, ויהו מזומנים ויהיו מוכנים לשמוע, וע"י הקיבוץ והכנה הזאת שהם מפנים לשמוע, ע"ז מעלה אתכם נפשותם, ועי"ז מוריד להם תורה, ואז יש להם מה לשמוע. וזהו 'ושמעו אל ישראל מהיכם', דהיינו שישמעו התורה הנפלאה שמשיך וגילה להם. ועל כן נאמר שתי פעמים 'וְשִׁמְעוּ', כי 'ושמעו' הראשון נאמר על מה שמטיס אזנם ומכינים עצמן לשמוע בעת הקבוץ, אזהו בחינת הראשון המזכ שיש לכל אחד ואחד הנאים לשמוע דבר ה', אזהו עיקר בחינת קיבוץ הנפשות, דהיינו הראשונות, כמו שכתוב הנ"ל 'ופפ הוא בחינת לון וכו' ע"ש, כי 'שמיעה בלשון תלוי', היינו לון הלב ומשוקתו הגדולה לשמוע דבר האמת הלדיק האמת, אזהו בחינת נפש כנ"ל, ועי"ז מקבצם ומאספם יחד, בבחינת 'הקבצו ושמעו בני יעקב', ואמ"כ מוריד להם עי"ז תורה. וזהו בחינת 'ושמעו' השני, שהוא 'ושמעו אל ישראל מהיכם', שנאמר על התגלות התורה שנמצא להם על ידי שמיעה, כי בעת הקיבוץ קודם התגלות התורה, שזו הוא עדיין בחינת עיבור, אז נקראין המומין והלעה בחינת 'יעקב', בחינת 'בטן עקב שם אחיו', שהוא בחינת עיבור, ואמ"כ כשנולד ונתגלה התורה, אז הוא בחינת 'ישראל', כמו שכתב לדוניו מוריו ורביו ז"ל בהתורה 'עמיקת' (בפימון כח) על פסוק 'כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגולתו', עי"ש. **והצדיק** לוקח כל הרצונות ועולה עמהם. וכמ"ב בליקו"ה (תו"מ שלחה ח, ג): אי אפשר ליקח הנפשות ולהעלותם, כי אם ע"י שבירת תאות ממון, כי הממון והעשירות הוא שורש הנפשות, כמבואר היטב בדברי רבינו ז"ל בפימון (פימון סח), ועל כן כשאתר תאות ממון, וגמלא שמאתר הקליפה האורה על שורש הנפשות, כי כל התאוות הם מהסטרא אחרא והקליפות, וכשנופל לתאות ממון נמלא שמאגבר הם ושלום הסטרא אחרא והקליפה התופה על ממון דקדושה, ועי"ז נוולאי אינו יכול להעלות הנפשות שאורשם בעשירות, אלא כשאתר תאות ממון, נמלא שמאתר הקליפה של הממון שהם שורש הנפשות, ואזי יכול להעלות הנפשות שאורשם בממון ועשירות, מאחר שכבר שיבר הקליפה שים שם, שהוא תאות ממון הנ"ל. וזה שכתב רבינו ז"ל, שע"י שבירת תאות ממון יכולין להעלות נפשות וכו' וכנ"ל.

ונפש זה בחיי רצון. כדמלינו בנבלתים (כג, ח): וַיְדַבֵּר יְקֹוָק אֶל יְחֶזְקֵאל לֵאמֹר: וְאַתָּה בֶּן אָדָם הִנֵּה אֶת אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְךָ אֶת מַחְמַד עֵינֶיךָ בְּמַגֵּפָה וְלֹא תִסְפֹּד וְלֹא תִבְכֶּה וְלֹא תֵצֵא דִּמְעָתֶךָ: אֶנְקַת דָּמִים הֵאָנֵק וְאֵבֶל נָשִׁים לֹא תַעֲשֶׂה פְּאֵרְךָ עָלֶיךָ וּנְעָלְךָ תָּשִׂים בְּרַגְלֶיךָ וְלֹא תַעְטֶה עַל שָׂפָם וְלֶחֶם אֲנָשִׁים לֹא תֹאכֵל: וְהָאֵבֶל לֹא עָשִׂיתָ לָמֵת הֶאָסֹר פְּאֵר מִצְנֶפְתְּךָ עָלֶיךָ וְנַעֲלְךָ תִּתֵּן בְּרַגְלֶיךָ וְלֹא תַעֲטֶה עַל שָׂפָם וְלֶחֶם אֲנָשִׁים לֹא תֹאכֵל: וְדִבַּרְתִּי אֶל הָעָם בַּבֹּקֶר וַתָּמָת אִשְׁתִּי בָּעָרֶב וָאַעַשׂ בַּבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צֻוֵּיתִי: וַיֹּאמְרוּ אֵלַי הָעָם הֲלוֹא תַגִּיד לָנוּ מַה אֵלֶּה לָנוּ כִּי אַתָּה עֹשֶׂה: וָאֹמַר אֲלֵהֶם דְּבַר יְקֹוָק הָיָה אֵלָי לֵאמֹר: אֱמֹר אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְקֹוָק הִנְנִי מְחַלֵּל אֶת מִקְדָּשִׁי גְּאוֹן עֻזְּכֶם מַחְמַד עֵינֵיכֶם וּמַשָּׂא נַפְשְׁכֶם וּבְנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם אֲשֶׁר עֲזַבְתֶּם בַּחֶרֶב יִפֹּלוּ: וְעָשִׂיתֶם כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי לֹא תְכַסּוּ עַל שָׂפָם וְלֶחֶם אֲנָשִׁים לֹא תֹאכֵלוּ: וּפְאֵרְכֶם עַל רָאשֵׁיכֶם וְנַעֲלְכֶם בְּרַגְלֵיכֶם לֹא תֶאֱבְלוּ וְלֹא תִבְכּוּ וְנָמַקְתֶּם בַּעֲוֹנֹתֵיכֶם וְנֶאֱנַחְתֶּם אִישׁ אֶל אָחִיו: וְהָיָה יְחֶזְקֵאל לָכֶם לְמוֹפֵת כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה תַּעֲשׂוּ בְּבֹאָהּ וִידַעְתֶּם אֲשֶׁר אֲנִי אֲדֹנָי יְקֹוִק: וְאַתָּה בֶּן אָדָם הֲלוֹא בְּיוֹם קַחְתִּי מֵהֶם אֶת מָעוֹזָּם מְשׂוש תִּפְאַרְתָּם וּמַחְמַד עֵינָם וּמַשָּׂא נַפְשָׁם בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם: בַּיּוֹם הַהוּא הַפָּלִיט בָּא אֵלֶיךָ לְהַשְׁמִיעַ אֹזְנָיִם: וְנִפְתַּח פִּיךָ לַפָּלִיט וְתְדַבֵּר וְלֹא תִהְיֶה עוֹד אִלֵּם וְהָיִיתָ לָהֶם לְמוֹפֵת וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְקֹוָק.

ג ונפש זה בחינת רצון. שכל אלו בני אדם הבאים לחכם הדור, כל אחד ואחד יש לו איזהו רצון, והצדיק לוקח כל הרצונות, ועולה עמהם, ואח"כ, ויורד עוז מבטחה. בבחינת (יחזקאל ו) והחיות רצוא ושוב. רצוא, בעליות הנפשות. ושוב, בחזרת הנפשות, עם התגלות התורה. וזה שמובא דיחזקאל, כמבואר להלן (לוח ס'), ועתה דורש בענין ה'רצוא ושוב', דכתיב ביחזקאל (ו, יג–יד): וּדְמוּת מַצֵּבוֹת מַלְכֵיהֶם בְּגַלֻּלֵי חֵיתֵם תִּשְׁעֹרוֹת בְּמַלְכֵיהֶם הֵיטֵב מִתְהַלָּכָם בֵּין מַצֵּבוֹת בְּכָל גִּבְעָה גְּבֹהָה וּבְכָל הָרֵי הַשְּׁחָרִים וְנָתַתִּי אֶת חַלְלֵיהֶם לִפְנֵי גִלּוּלֵיהֶם סָבִיב לְמִזְבְּחֹתֵיהֶם וגו'. ופירש"י (שם): **רצוף ושוב כמלפפי סנוק.** פירשו רבותינו (מגיגה יג ע"ב) רצוף ושוב כלהבת הכבשן שיוצאה תמיד מפי הכבשן וממהרות לחזור ולכנס, כך כשמוליות רשען מתחת הרקיע הטוויה למעלה מהן כמו שמפורש בעניין, נרתעות מפני הזכיכה שלמעלה מן הרקיע, וממהרות להשיב את רשען. וכמ"ש בטוטיל בניאוהו לספר יהיה (פ"ח, ח), ביאר ד'רצוף' הוא לשון רצון, ו"ו: **ופפיוס רצוף ושוב.** ורצוף הוא מֵעֵבֶר רצון, כ"ל שרוצות לזקוף קומתן כדי לרחות עצם המלוק, ושוב מיד מוזרות למחוב.

ילקוט הנחל

אלו בני אדם הבאים לחכם הדור כל אחד ואחד יש לו איזהו רצון.

מופת בשיש"ק (ג, קנ): רבינו אמר שאנשי המקודשים מלוי נמלקים לשמוסה קוני קיומת, כיצה אחת בחיים למטוף שירייס, כיצה אחת בחיים לשמוע תורה, וכיצה אחת לפוייס בלוי. ופנה רבינו למוהרנ"ת ולרבי נפתלי ואמר להם, רואה אני שאתם תהיו מהכיצה הזאת שלפוייס בלוי. 'לוץ כאב דלרי קיומת מהלים, ג כיצה ואחת קומט מלפוץ שרייס, לון ג כיצה ואחת קומען הערן תורה, לון ג כיצה ואחת זיינען לויינגעלקן בוי מיר לון הארצן. לוץ וויל מיר זאלט זיין פון די ואחת זיינען לויינגעלקן בוי מיר לון הארצן'. ואמרו אנשי שלומינו על זה, שבכדי להיות אפוי בלב רבינו, צריך רבינו להיות אפוי בלבו של המקושב.

מילואי חכמה

ונפש זה בחיי רצון. וכמ"ב בקדושים לוי (פ' יתרו) שנפשו כבחינת כל הס"מ שהיא לשון, מתגלת בתורה, וז"ל: וזהו כוונת רז"ל (שבת קה ע"ב) 'אנכי נוטריקון אין נפשי כתבית יהבית'. וידוע שהנפש הוא הלבוש, כמו (בלהמים נג) 'אם יש את נפשכם כו'', וזה 'אנכי נפשי כתבית', אני בחבתי לשון, זהו מובש"כ. 'יהבית', זה מובשע"פ. ומשמרמי לשוני לכם, פירוש לכם רשום לשרש בפי לשונכם, וכפי לשונכם יתנהגו כל השולמות.

רצון

עיקר הארת הרצון הוא ע"י הצדקה, וכן התחזקות הרצון הוא ע"י צדקה (ליקו"ה ברכת השחר ה, לד).

הרצון הוא למעלה מן הכל, אפילו מן הדעת דקדושה, ושם בבחי' רצון אין שום אחיזת הסט"א כלל (ליקו"ה נסי"ו לסעודה רב"פ ג, ג).

כל המצוות אנו עושין שיהיה לרצון לפניו, כמו שאמרו רז"ל 'נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני', (ליקו"ה ערב ג, ב).

מן הצדיק הגדול הכל רחוקים לגמרי, כי הוא מרומם ומנושא מכל שינויי הרצונות של כל בני העולם, כי הוא רחוק לגמרי מכל העולם, ואין לו שום רצון בזה העולם כלל, רק הוא כלול תמיד ברצון העליון, בבחי' רעוא דרעוין. ומי שמאמין בו ומתקרב אליו, אזי כל אחד ואחד יכול למצוא את עצמו בתוך זה הצדיק, כי הוא שורש נשמות ישראל וכלול מכולם, כי הוא בבחי' רצון שברצונות, היינו הרצון העליון המלובש בכל הרצונות והנפשות של כל בני עולם (ליקו"ה שומר שכר ב, יא).

היכלא שתיאה, דא הוא היכלא דאקרי היכלא דרצון, דאיהו רעוא, דאקרי 'מוצא פי ה'', חדוה דאתדבקותא דכולא, והכא איהו רעוא דרעוין, ברוא דכתיב 'כחוט השני שפתותיך', רעוא דכל נשמתין, דנפקי מההוא 'מוצא פי ה'' (זהר פקודי רנג:).

הרצון הוא אלקות (ספר התמונה ה).

כח ההרגשה הוא הרצון המתפשט בכל, ר"ל בכל הדברים כולם, ונקראים חפץ (ספר הפליאה ד"ה התפארת מידה השישית נתנת כח).

לב הוא רצון, כעניין שנאמר 'היש לבבך ישר עם לבבי כאשר לבבי עם לבבך'. כי קיום כל דבר הוא בעוד הרצון בו, ויהיה 'בל' בהתהפך הרצון להשיב כל הדברים להווייתן, כמושך את רוחו אליו (פי' הרמב"ן לספר יצירה).

הרצון הוא סיבת כל דבר (רקנאטי ויקרא סז, ח). **משרע"ת** נגנו בהיכל הרצון, לכן אותיות משה (עם הכולל) גימט' רצון (ליקוטי תורה פ' וזאת הברכה). **דש.** כי מילת רצון יש לה הרבה הוראות. רצון יורה על המחשבה הרצוניות, רצון יורה על מה שאחד רוצה שיהיה והוא כמו גזירה שכלית, רצון יורה על חפץ וחשק, רצון יורה על כוונה התכליתי, רצון יורה על פיוס וסבר פנים יפות. וזהו באמת סוד גדול (ואדיר במרום מצחא דגולגלתא). **רצוי**ן סוד צנו"ר, שנאמר 'מה שמ"ו' (מגלה עמוקות פ' שמות). **דידוע** דמכל השלכליות, הראשית הוא הרצון, ואח"כ כשרוצה בדבר אז בונה הדבר, אח"כ נתוסף אהבה והיראה והתפארות, ואם כן הרצון נקרא 'ראשית' (קדושת לוי פ' שקלים). **יסוד** נקרא רצון (קה"י, רצון). **רצון** הוא סוד הכתר (שם). **גדר** הרצון הוא שמחשבתו מסכים אל הדבר ובוחר בו (מלבי"ם ויקרא א, ג). **הרצון** הוא מבחירת השכל ונקי מכל נטייה נפשית (מלבי"ם ויקרא, אילת השחר לח). **רצוא ושוב** לפעמים מתלהב להיות גדול, וזאת הבחינה היא בחי' 'רצוא', ואח"כ נפסק ההתעוררות וההתלהבות ולא נשאר לו רק הרשימו, וזה בחי' 'ושוב' (חי"ו רנב). **א**"א להעלות הניצוצות בפעם אחת, ע"כ צריכין לחזור ולעלות כמה פעמים, בבחי' רצוא ושוב, כדי לתקן בכל פעם כלים, כדי להעלותם בהדרגה ובמידה כסדר. כי כל מה שמעלים ניצוצות יותר מתקנים כלים יותר, וכל מה שמתקנים כלים יותר יכולים להעלות ניצוצות יותר ויותר (ליקו"ה תפלת ערבית ד, לב). **צריך** לעלות בכל פעם לשורשו ברצוא ושוב כדי לחדש נפשו ונשמתו, כדי שיהיה לו כח יותר בעבודת ה' לברר ולהעלות ניצוצות יותר ויותר, ע"י שמחדש נשמתו בכל פעם ע"י הביטול ברצוא ושוב (ליקו"ה גב"ח מהלקוחות ואפותיקי ב, ה). **אנו** צריכין שיהיה כל עבודתינו ומסירת נפשינו לה' בבחי' 'והחיות רצוא ושוב', דהיינו להעלות הנפש לה', להמשיך משם רחמים וחיים, ואח"כ לחזור אל הגוף כדי להחיות הגוף ולהמתיקו, כי זה עיקר הרחמים והחיים, להמשיך החיים ממקור החיים אל העולמות התחתונים שהם בחי' גוף (ליקו"ה עבודת אלילים א, ב). **והחיות** רצוא ושוב כמראה הבזק', כי החיות אשר למטה מן הכסא משתוקקות וצמאות ורצות להשיג הכבוד העליון אשר למעלה מהם, ואינם יכולות להסתכל מפני האור הגדול, וע"י תשוקתם ועלייתם זו מתמלאות אור ושפע עליון, וָשָׁבוֹת חוזרה מרוב מורא ופחד, וע"י תשובתם זו מפרנסות ומשפיעות על כל צבא השמיים, ומיד חוזרות ומשתוקקות צמאות ורצות להשיג, וכה משפטו כל הימים במהירות גדולה, וזהו 'כמראה הבזק', וכן אתה תן לכל החיות העליונות, 'כי גבֹהַּ מעל גבֹהַּ שֹמֵר', וכולם פניהם ומגמתם אל הסיבה הראשונה ית' שמו (מגן דוד ו). **'והחיות** רצוא ושוב', רצים לצאת ממחיצתן להסתכל בכבוד עליון, ושבים מחמת ענוה אל מקומם (פי' הרמ"ק לספר יצירה א). **'רצוא'** לחייב המציאות, 'ושוב' שלא תגביל (ספר הרדים ח). **האמת** שהמאורות יוצאין כדרך ברק. והעניין, כי היות הכתר הראשון, הוא מפני היותו המדריגה היותר קרובה אל הא"ס, ומתפשטים הדברים עד המלכות. וכשמגיעים שם, הנה היה צריך להיות יותר מגולה, אך מיד חוזר הא"ס ב"ה ומתגלה שם בכח, וחוזרת המלכות במדריגת כתר, וכתר מל'. וזה התנועה רצוא ושוב נמצאת תמיד בכל המאורות, וזה עושה כל העליות והירידות לכל המאורות וכל הנפרדים גם כן, כי בדרך הריצה יורדים כולם, ובדרך התשובה עולים כולם (אדיר במרום, לית שמעלא בהאי עתיקא). **כל** העולמות הם בסוד 'והחיות רצוא ושוב'. 'רצוא' מחמת האהבה והתשוקה לאור בהיר הזך העליון אשר נאצל משם, 'ושוב' מחמת יראה מפֻחַד ה' ומהדר גאונו (אוהב ישראל פ' שקלים). **אין** שום דבר נמצא בלתי חיותו ית', 'והחיות רצוא ושוב', בכל מקום ולכל אדם, שא"א לקבל חיותו ית' כ"א ברצוא ושוב, כי בהתמיד השפעת החיות יתבטל המקבל, לכן ירידה צורך עלייה הוא, וכל הדברים צריכים להתעלות, והכל מאיתו ית' וחיותו המחייה את כולם, מלבד כי הירידה הוא חיותו בהסתר פנים, והעלייה היא בהתגלות (פרי הארץ פ' בא). **תענוג** תמידי אינו תענוג, לכך 'והחיות רצוא ושוב'. אך אינו נפסק רק שמשאיר רשימו, וע"י שמסתלק עושה כלי שיוכל לקבל תענוג, ובלא הסתלקות לא היה כלי ולא היו יכולים לקבל תענוג (מאור עיניים פ' אמור). **'רצוא'** מצד בינה, 'ושוב' מצד חכמה. כי 'רצוא' מצד האהבה שהוא בבינה, 'ושוב' מצד היראה שהוא בחכמה. ולדעת הסוברים דאהבה מצד ימין חכמה, ובינה משמאל יראה, אזי הוא להיפוך, 'רצוא' בחכמה 'ושוב' בבינה (קה"י, רצוא). **'רצוא** ושוב', ר"ל שיעשו פעולתם בזוהל זמן ובמרוצה, וישובו תיכף מן השלישות (מלבי"ם יחזקאל א, יד).

עצה ותושיה ❁ **גם** שמענו שהעיקר, בשעה שהחכם מבין עצמו לומר תורה, שאז צריך כל אחד להשפיע במעשיו ולבקש לו רצונות טובים להשי"ת ולהתפלל על זה, כדי שע"ז יוכל החכם לאחזו בידו ולהעלותו ממקום שהוא שם, ולחדשו למובה כפי הרצון שיהיה לו אז (קיצור ליקו"ט יג, ה). **מזה** תבין החילוק הגדול שיש בין שהאדם בעצמו אצל הצדיק בשעת אמירת התורה, ובין כששומע מפי אחר. כי כשהוא בעצמו שם יש לו חלק בהתורה ונתחדש נפשו או, מלבד עוד הרבה חילוקים כמבואר במקום אחר (קיצור ליקו"ט יג, ו).

ואני תפלה

רַחֲמֶיךָ גּוֹבְרִים עָלֵינוּ
תָּמִיד וְאַתָּה עוֹזֵר לָנוּ
בְּכָל עֵת. אַתָּה גְּמַלְתָּנוּ
הַטּוֹבוֹת וַאֲנַחְנוּ גְּמַלְנוּךָ
הָרָעוֹת. וּבְעֵצֶם דָּחַקְנוּ
וַעֲמָלָנוּ וַחֲלִישׁוֹתֵנוּ
בָּעֵת הַזֹּאת אָנוּ צְרִיכִים
שֶׁתַּחֲנֵן לָנוּ מְנֻחָה, אֲמִתֶּי,
שֶׁיִּשְׁגִּיחַ עָלֵינוּ בְּכָל יוֹם
וּבְכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה,
"יְחֹם עַל דַּל וְאֶבְיוֹן
וְנַפְשׁוֹת אֶבְיוֹנִים יוֹשִׁיעַ",
אֲשֶׁר יֹאחֲזוּ כְּיָדֵינוּ, וְיַעֲלֶה
אוֹתָנוּ וְיוֹצִיאֵנוּ מֵאֲפֵלָה
לְאוֹרָה, וְיוֹרֵה לָנוּ אֶת
הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נֵלֵךְ בָּהּ וְאֶת
הַפְּעֻלָּה אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה
(ליקו"ת יג).

רצוא דא נוריאל **ושוב דא מט"ט**. כלומ"ש במיקו"ז (תיקון ע, קיט ע"ב): 'תנוך דנפק מנוסם מיהו מטטרו"ן, דנהפך נשמו ללפיד אש, ומיהו נוריא"ל. ועל מרוייהו מיתמר 'והחיות רצוא ושוב', 'רצוא', לא נוריא"ל, 'ושוב' דא מטטרו"ן, הכי סלקין בשמעתן 'כמראה הנזק'. מיהו 'כמראה הקשת אשר יהיה בענן', לתימר ונרמתה הקשת בענן', ובגיניה תימר 'ועל יהיה מבול לְמַחַת כל נשר', בגין דלמהפך נשמו ללפיד אש. וכל מלאכין דממנן על נשמתין דגלגולין, ממנן הוו. ופירש הממוק מדפס (שם): **רצוא דא נוריא"ל**. ונרמז בגימלע 'רצוא', כי מלידו רציס בני אדם להשיג השגות למעלה מערכם. **ושוב דא מטטרו"ן**. ונרמז בגימלע 'ושוב', כי מלידו שביס בני אדם מלעלות להשיג, כי מביניס שאי אפשר להס להשיג למעלה מערכם. **כמראה הנזק**. שחיבות 'כמראה הנזק' עם הכולל עולה כמספר 'מנוך נוריא"ל'.

בתיקוני זוהר (תיקון ע דף קט ע"ב) **רצוא, דא נוריאל, ושוב דא מט"ט שר הפנים. נוריאל, דא נור דלוק** (זוהר בהקדמת כג ע"ב, ובתיקונא שבעין) **בחמימות תאות ממון. ושוב דא מט"ט שר הפנים, דאיהו רשים בשם משי"ה דאיהו משיח.**

נוריאל **דא נור דלוק**. כלומ"ש בזהר (בהקדמת כג ע"ב): **יא**'נהר דינור וגו'. ועי' עוד מטה במילוט"ח ד"ה 'נוריא"ל דא נור דלוק' המשך דברי הזהר, המבאר שנוריא"ל הוא גילוי לחמה מד' חיות המרכבה, כמובא להלן במשמר (חוט ה').

מט"ט שר הפנים, דאיהו רשים בשם משי"ה. מלמד זהר זה (פנחס, ריט ע"ב) נאמר ע"י הרעיא מהימנא (הוא משרע"ה), וכו מבאר לה קוד ייסודי הלדיקים עבור כלל ישראל. בהמשך דבריו שס אומר בזה"ל: **יבלמו כולהו ובריכו ליה, ולמרו ליה, סיני סיני, דקודשא בריך הוא ושכינתיה מליל בפומוי, מלן יכיל לקיימא קמיה בכולא.** זכות מולקת זכיות למשה מיבורא קדמאה לה בך, למהנהג שכינתא בגלותא, דהה לא אית רשו למשמשא במ"ט(מטטרו"ן) ס"ר ה'פנים אלא בך, דלמהוון דיליה רמיזין בשמך. ופירש הממוק מדפס (שם): **סיני סיני**. למשה רבינו שנתעלה בהר סיני כיון בשם זה. **דלמהוון דיליה רמיזין בשמך**. לכן לך ניתן רשות לגלות סודות התורה ולא לאחרים.

נוריאל **דא נור דלוק**. כלאמ"ש עומד להתפלל אזי נמשכת עליו בכל פעם המרכבה מתחת מד' חיות המרכבה, והמלאכים הכלולים בה, ונוריא"ל הוא מלד הגבורה היינו לילה שנמשלי של מידת התפארת, הכלולה מחסד וגבורה, כלאמ"ש בזהר (בראשית, כג ע"ב): **יג**'לכל תפחה פומיה בגלותא דערבית, ניהרת קל נחית ביומין דמולת לקבלא בגבורתא לגותא דלילית, ודא נוריא"ל, לאתקרי מוריא"ל מסטרא דחסד ונוריא"ל מסטרא דגבורה, לחיהו נור לליל, לחימתר ביה (לעיל ז) 'נהר דינור וגו'. ובגלותא דשחרית מריס נחית לקבלא גלותא בדעותי וגדפוי, לחרבא גדפין לכל חיה, לא מיכאל. ובגלותא דמנחה שור נחית לקבלא גלותא בקרנוי וגדפוי, ולא גבריאל. ובשבת נחית קודשא בריך הוא בג' מלכין לקבלא בת ישראל בהון, ולא רזא ד'שבת', ס' 'בת' ישראל דלילית. בההוא זמנא, חיוון עילאין דמתקריאו בשמא דהוי"ה פתחין ואמרין 'שלו שעריכם משו ועיגלו פתחי עולם' (תהלים כד). ופירש המחוק מדפס (שם): **בגלותא דערבית**. שמיקן יעקב אבינו שהיה מושרש בתפארת. **ניהרת קל נחית**. שהוא קול התפארת הכלול מחסד וגבורה. **ובגלותא דשחרית**. שמיקן מאברהם אבינו שהיה מושרש בחסד. **מריס נחית**. מריה שבחסד. **לחרבא גדפין לכל חיה**. מפרש מה שייך לומר לשל מלך מריס בעפיס. **ובגלותא דמנחה**. שמיקן ליעקב אבינו שהיה מושרש בגבורה. **שור נחית**. שור שבגבורה. **ובשבת נחית קב"ה**. הוא קוד פני מלך שבמרכבה שהוא בינד חימת. **בת ישראל דלילית**. היא השכינה. **לתתקריאו בשמא דהוי"ה**. כי ד' מיות הקודש הם בנגד ד' מותיות הוי"ה (כמו שכתוב בע"ח שע"ו, ג' ח).

כמט"ט וכוי דאיהו רשים בשם משי"ה. וכתב בספר יסמח משה (פ' בשלח, קנה ע"ב): הנה לאמרו רז"ל במסכת כ"ב (עה ע"ב) 'עמידים לדיקים שייקולאו בשמו של הקב"ה, שנאמר כי נחמיו ממר ר' יוחנן, שנאמר 'ממר ר' שמואל בר נחמני ואנו'", ושם 'ממר ר' שמואל בר נחמני ואנו' של הקב"ה, לדיקים, ומשיח, וירושלים וכו', עי"ש. והנה גם במט"ט מלינו שלרשו רז"ל (פסחלרין לח ע"ב) 'ועל משה אמר עלה אל הוי"ה' (שמות כד), 'עלה אֵלַי' מיבעי ליה, אלא זה מט"ט שנאמר כשה רבו. ומובן דהולאת שם הוי"ה בעשה, לפ שאין יכול להיות, כלי להתלות ולהתרות, מהות כל הויות, מלשיל כל הנלדים, בורא כל הנבראים, ויוצר כל היצורים, ועושה כל המעשים, ולפ על שנאמר, רק הדבקים בו ית"ש ויתעלה נתכללים הלדיקות ומבטלים עלמם בביטול גמור נגד מהות יית"ש, להטיפה שלין לה מלילות כלל בפני עלמה בעושה מחוברת כיס הגדול, וקל ומומר לין קוף ב"ה לליל אחר פניו מיניה, אז כבוד ה' מופף עליו, ונקרא בשמו על שם דביקותו בטהור. מה שלין כן כשהוא נפרד ויש ישות בפני עלמו. ומט"ט הוא תגר ' מגר שילת מלגוש הוא מטטרו"ן, היינו שנהפך בשרו ללפיד אש (ועיה בגיטו (שמיט), והוא נקרא גם שם נוריא"ל. ועל שני שמות אלו נאמר 'והחיות רלוא ושוב', 'רלוא' זה בגימטריא נוריא"ל, 'ושוב' זה בגימטריא מטטרו"ן, וכך הם עולים במספרן מיבוא הפסוק 'כמראה הנזק'. המלאך מט"ט הוא נרמז בפסוק 'כמראה הקשת אשר יהיה בענן', היינו שהוא זה שנאמר בו 'והיה בעניי ענן על הארץ ונראתה הקשת בענן', ובעבורו נאמר 'ולא יהיה מבול לשחת כל בשר', משום שבהסתכל בשרו ללפיד אש כנ"ל. וכל המלאכים הממונים על גלגולי הנשמות, מהמלאך מט"ט עס שלו.

יא המלאך נוריא"ל הוא מלד הגבורה, שהוא נר דולק, שנאמר בו 'נהר דינור וגו'".

יב ואו כל המבריס וברכו אם הרעיא מהימנא, ואמרו לו, סיני סיני, שהקב"ה והשכינה ליצרו בפיו, מי יכול לעמוד לפניו בכל מה שחפלה. ואחי חלקיהו שזכיו לחתם את הסיפור הזה של הרעיא מהימנא על ידך, כדי להאיר להשכינה בגלות, לפי שאין רשות להשתמש במ"טטרו"ן ש"ה פנים אלא לך, כי חותיות של רחבי מיבות מ"טטרו"ן ש"ה פנים 'משה' נרמזים בשם 'משה'.

יג בשלשה פותח פיו בתפלת ערבית, אז יוכל נאר בימי החול לקבל בכפיו את תפלת הלילה, וזהו נוריא"ל, שים לו שני אותות, שהוא נקבל מוריא"ל מלד החסד ונוריא"ל מלד הגבורה, שהוא גם דולק, שנאמר בו 'נהר דינור וגו'". ובתפלת שחרית יוכל מליה לקבל את התפלה בזרועותיו וכפיו, שתרבעה כנפיים יגאם לכל מיה, והמליה זהו מיכאל. ובתפלת מנחה יוכל שור לקבל את התפלה בקרניו וכפיו, וזהו גבריאל. ובשבת יוכל הקב"ה בשלושה האותות לקבל את הבת ישראל בהון, ושוב זה נרמז בחיבת 'שבת', ס' 'בת' ישראל שלו. ובאותו זמן שהקב"ה מקבל את הבת ישראל שלו, אזי החיות העליונות שנקראו בשם של הוי"ה הם פותחים ואומרים 'שלו שעריכם לחשיכם ושיגאו פתחי עולם'.

נוריא**ל**

מיכאל גבריאל נוריאל רפאל, שלטין על ארבע סטרין טבין דבר נש, דאינון מיא ואשא ורוחא ועפרא, וכל חד אית ליה ארבע אנפין (זהר פנחס רכז:).

מלאך אחד שמו נוריאל, והוא שלוש מאות פרסאות, וחמישים ריבוא מלאכים עומדים לפניו, כולם מאש ומים, ופניהם כלפי מעלה, ואומרים שירה לפני הקב"ה (בתי מדרשות ח"א מדרש כתפות בעצי היער ד).

מלאך אחד ושמו נוריאל, וגובהו מהלך חמש מאות שנה, ויש לו שבעים אלף ראש, וכל ראש וראש יש לו שבעים אלף פה, וכל פה ופה יש לו שבעים אלף לשון, וכל לשון ולשון יש לו שבעים אלף דיבור (בתי מדרשות ח"א מדרש כתפות בעצי היער ה).

מלאכו של יעקב הוא נוריאל, והוא נרמז במילות (במדבר כב) 'נא אֲהָה לי' שהוא בגימ' נוריאל (מגלה עמוקות פ' בלק).

נושאי הכסא, פני אדם, פני נשר, פני אריה, פני שור, וכנגדם ד' מלאכים, גבריאל, רפאל, מיכאל, נוריאל, אלו הכנה לאלו ומקבלין זה מזה (אוה"ח ויקרא רז, יד).

נוריאל הוא מז' רואי פני המלך אשר יושבים לפנים מן הפרגוד המפסיק בין בריאה ליצירה, והוא סוד 'משרתיו אש להט', ונוריאל הוא בחי' יסוד (קה"י, נוריאל).

נוריאל הוא בחי' אוריאל, וכשנוטה לחסד נקרא אוריאל, וכשנוטה לגבורה נקרא נוריאל (קה"י, נוריאל).

מט"ט שר הפנים

מט"ט, מסטריה חיים ומסטריה מיתה. כי מט"ט הוא בחינות מִשָּׁנָה, שזה בחינות ששת ימי החול, שהם בחינות ש"ס משנה, שכלולים משישה בחינות, כשר ופסול, טמא וטהור, אסור ומותר (ליקו"מ עמ).

עיקר אחיזת התורות הנפולות הוא כשהתורה משתלשלת ויורדת ומתלבש בבחי' מלאכים, בבחי' מט"ט שכלול מישישה סדרי משנה, ששם יש אחיזת טוב ורע, טמא וטהור וכו'. ושם צריכין בירור גדול לברר הטוב מהרע, האמת מהשקר. ומי שאינו זוכה לברר כראוי אזי 'לא זכה וכו' (ליקו"ה ברה"ט ומים אחרונים ה, ט).

ישר צבא ה" זה מט"ט שכולל שישה סדרי משנה, ששם שורש החובלים בקדושה, שהוא מחלוקת התנאים ואמוראים 'שחובלים זה לזה בהלכה', זה אומר וזה מתיר וכו' (ליקו"ה ברכת הפירות ד, ז).

עיקר הייחוד בשלימות הוא כשתשי"ת בעצמו מנהיג את ישראל, ואזי כנס"י מתייחדין עימו יח', ואזי הייחוד בשלימות, אבל כשהנהגה הוא ע"י בחי' מט"ט זה בחי' הסתרה כידוע, ואז אין הייחוד בשלימות (ליקו"ה כה והרשאה ב, ג).

מט"ט נקרא שר הפנים, שיש לו שני פנים, אנפי דברבי בריאה ואנפי זוטרי יצירה (פי' הרמ"ז על זהר דברים).

מטטרו"ן בחי' יסוד, ע"כ הוא גימטריא שד"י, שהוא

מילואי חכמה

נוריאל **דא נור דלוק**. כלאמ"ש עומד להתפלל אזי נמשכת עליו בכל פעם המרכבה מתחת מד' חיות המרכבה, והמלאכים הכלולים בה, ונוריא"ל הוא מלד הגבורה היינו לילה שנמשלי של מידת התפארת, הכלולה מחסד וגבורה, כלאמ"ש בזהר (בראשית, כג ע"ב): **יג**'לכל תפחה פומיה בגלותא דערבית, ניהרת קל נחית ביומין דמולת לקבלא בגבורתא לגותא דלילית, ודא נוריא"ל, לאתקרי מוריא"ל מסטרא דחסד ונוריא"ל מסטרא דגבורה, לחיהו נור לליל, לחימתר ביה (לעיל ז) 'נהר דינור וגו'. ובגלותא דשחרית מריס נחית לקבלא גלותא בדעותי וגדפוי, לחרבא גדפין לכל חיה, לא מיכאל. ובגלותא דמנחה שור נחית לקבלא גלותא בקרנוי וגדפוי, ולא גבריאל. ובשבת נחית קודשא בריך הוא בג' מלכין לקבלא בת ישראל בהון, ולא רזא ד'שבת', ס' 'בת' ישראל דלילית. בההוא זמנא, חיוון עילאין דמתקריאו בשמא דהוי"ה פתחין ואמרין 'שלו שעריכם משו ועיגלו פתחי עולם' (תהלים כד). ופירש המחוק מדפס (שם): **בגלותא דערבית**. שמיקן יעקב אבינו שהיה מושרש בתפארת. **ניהרת קל נחית**. שהוא קול התפארת הכלול מחסד וגבורה. **ובגלותא דשחרית**. שמיקן מאברהם אבינו שהיה מושרש בחסד. **מריס נחית**. מריה שבחסד. **לחרבא גדפין לכל חיה**. מפרש מה שייך לומר לשל מלך מריס בעפיס. **ובגלותא דמנחה**. שמיקן ליעקב אבינו שהיה מושרש בגבורה. **שור נחית**. שור שבגבורה. **ובשבת נחית קב"ה**. הוא קוד פני מלך שבמרכבה שהוא בינד חימת. **בת ישראל דלילית**. היא השכינה. **לתתקריאו בשמא דהוי"ה**. כי ד' מיות הקודש הם בנגד ד' מותיות הוי"ה (כמו שכתוב בע"ח שע"ו, ג' ח).

כמט"ט וכוי דאיהו רשים בשם משי"ה. וכתב בספר יסמח משה (פ' בשלח, קנה ע"ב): הנה לאמרו רז"ל במסכת כ"ב (עה ע"ב) 'עמידים לדיקים שייקולאו בשמו של הקב"ה, שנאמר כי נחמיו ממר ר' יוחנן, שנאמר 'ממר ר' שמואל בר נחמני ואנו'", ושם 'ממר ר' שמואל בר נחמני ואנו' של הקב"ה, לדיקים, ומשיח, וירושלים וכו', עי"ש. והנה גם במט"ט מלינו שלרשו רז"ל (פסחלרין לח ע"ב) 'ועל משה אמר עלה אל הוי"ה' (שמות כד), 'עלה אֵלַי' מיבעי ליה, אלא זה מט"ט שנאמר כשה רבו. ומובן דהולאת שם הוי"ה בעשה, לפ שאין יכול להיות, כלי להתלות ולהתרות, מהות כל הויות, מלשיל כל הנלדים, בורא כל הנבראים, ויוצר כל היצורים, ועושה כל המעשים, ולפ על שנאמר, רק הדבקים בו ית"ש ויתעלה נתכללים הלדיקות ומבטלים עלמם בביטול גמור נגד מהות יית"ש, להטיפה שלין לה מלילות כלל בפני עלמה בעושה מחוברת כיס הגדול, וקל ומומר לין קוף ב"ה לליל אחר פניו מיניה, אז כבוד ה' מופף עליו, ונקרא בשמו על שם דביקותו בטהור. מה שלין כן כשהוא נפרד ויש ישות בפני עלמו. ומט"ט הוא תגר ' מגר שילת מלגוש הוא מטטרו"ן, היינו שנהפך בשרו ללפיד אש (ועיה בגיטו (שמיט), והוא נקרא גם שם נוריא"ל. ועל שני שמות אלו נאמר 'והחיות רלוא ושוב', 'רלוא' זה בגימטריא נוריא"ל, 'ושוב' זה בגימטריא מטטרו"ן, וכך הם עולים במספרן מיבוא הפסוק 'כמראה הנזק'. המלאך מט"ט הוא נרמז בפסוק 'כמראה הקשת אשר יהיה בענן', היינו שהוא זה שנאמר בו 'והיה בעניי ענן על הארץ ונראתה הקשת בענן', ובעבורו נאמר 'ולא יהיה מבול לשחת כל בשר', משום שבהסתכל בשרו ללפיד אש כנ"ל. וכל המלאכים הממונים על גלגולי הנשמות, מהמלאך מט"ט עס שלו.

יא המלאך נוריא"ל הוא מלד הגבורה, שהוא נר דולק, שנאמר בו 'נהר דינור וגו'".

יב ואו כל המבריס וברכו אם הרעיא מהימנא, ואמרו לו, סיני סיני, שהקב"ה והשכינה ליצרו בפיו, מי יכול לעמוד לפניו בכל מה שחפלה. ואחי חלקיהו שזכיו לחתם את הסיפור הזה של הרעיא מהימנא על ידך, כדי להאיר להשכינה בגלות, לפי שאין רשות להשתמש במ"טטרו"ן ש"ה פנים אלא לך, כי חותיות של רחבי מיבות מ"טטרו"ן ש"ה פנים 'משה' נרמזים בשם 'משה'.

יג בשלשה פותח פיו בתפלת ערבית, אז יוכל נאר בימי החול לקבל בכפיו את תפלת הלילה, וזהו נוריא"ל, שים לו שני אותות, שהוא נקבל מוריא"ל מלד החסד ונוריא"ל מלד הגבורה, שהוא גם דולק, שנאמר בו 'נהר דינור וגו'". ובתפלת שחרית יוכל מליה לקבל את התפלה בזרועותיו וכפיו, שתרבעה כנפיים יגאם לכל מיה, והמליה זהו מיכאל. ובתפלת מנחה יוכל שור לקבל את התפלה בקרניו וכפיו, וזהו גבריאל. ובשבת יוכל הקב"ה בשלושה האותות לקבל את הבת ישראל בהון, ושוב זה נרמז בחיבת 'שבת', ס' 'בת' ישראל שלו. ובאותו זמן שהקב"ה מקבל את הבת ישראל שלו, אזי החיות העליונות שנקראו בשם של הוי"ה הם פותחים ואומרים 'שלו שעריכם לחשיכם ושיגאו פתחי עולם'.

רצוא דא נוריאל **ושוב דא מט"ט שר הפנים**. וכתב בליקו"ה (יו"ד ע"ג ב): וזה בחינת חייס, דהיינו חיטור הנשמה והגוף, כי הנשמה הוא הדעת והרחמים, והגוף הוא בחינת דין וכפילות, וכשמתחבר הנשמה עם הגוף, שזה בחינת חייס, אז הנשמה מחייה את הגוף שהוא בחינת דין, ואזי יש חיות להגוף גם כן ע"י הרחמים, שהיא הנשמה שמחוברת בו, שהיא ממתקת את הגוף גם כן ומהפכת חומו לרחמים, וזה עיקר החייס כנ"ל, אבל כשהנשמה מסתלקת מהם ושלום, אז נשאר הגוף בבחינת דין שהוא בחינת מיתה. וזהו בחינת מה שנאמר בזהר הנ"ל 'רלוא דא נוריא"ל', היינו דין, 'ושוב דא מטטרו"ן', היינו רחמים כנ"ל, כי כשהוא בבחינת 'רלוא', שמוסר נפשו לה', אז יש בחינת דין, כי כשהנפש עולה להשם, אז נשאר הגוף בבחינת דין ומיתה כנ"ל, אבל כשהוא בבחינת 'ושוב', זהו בחינת רחמים, כי כשחוזרת הנשמה אל הגוף, אז נשאר הרחמים ומייס להמתיק הדין שהוא קטרא דגופא, וזהו עיקר הרחמים, כשנמשך הרחמים להמתיק הדין כנ"ל. ועל כן אנו לריכין שיהיה כל עבודתנו ומסירת נפשינו לה' בבחינת 'והחיות רלוא ושוב', דהיינו להעלות הנפש לה', להמשיך משם רחמים ומייס, ותל"ש לחזור אל הגוף, כדי להחיות הגוף ולהמתיקו כנ"ל, כי זה עיקר הרחמים והמייס, להמשיך המייס ממקור אל המייס אל הטעמות התחתונים שהם בחינת גוף, כי הש"ית רולה בעבודתינו, כמו שנאמר 'וְאָבַיִם מהילה מְגוּשֵׁי עפר מַקְרוּבֵי מומר וכו', ואינו תפץ בביטול העולם תם ושלום.

ילקוט הנחל

רצוא דא נוריאל **ושוב דא מט"ט שר הפנים**. וכתב בליקו"ה (יו"ד ע"ג ב): וזה בחינת חייס, דהיינו חיטור הנשמה והגוף, כי הנשמה הוא הדעת והרחמים, והגוף הוא בחינת דין וכפילות, וכשמתחבר הנשמה עם הגוף, שזה בחינת חייס, אז הנשמה מחייה את הגוף, דהיינו שהנשמה שהיא הדעת והרחמים, היא ממתקת את הגוף שהוא בחינת דין, ואזי יש חיות להגוף גם כן ע"י הרחמים, שהיא הנשמה שמחוברת בו, שהיא ממתקת את הגוף גם כן ומהפכת חומו לרחמים, וזה עיקר החייס כנ"ל, אבל כשהנשמה מסתלקת מהם ושלום, אז נשאר הגוף בבחינת דין שהוא בחינת מיתה. וזהו בחינת מה שנאמר בזהר הנ"ל 'רלוא דא נוריא"ל', היינו דין, 'ושוב דא מטטרו"ן', היינו רחמים כנ"ל, כי כשהוא בבחינת 'רלוא', שמוסר נפשו לה', אז יש בחינת דין, כי כשהנפש עולה להשם, אז נשאר הגוף בבחינת דין ומיתה כנ"ל, אבל כשהוא בבחינת 'ושוב', זהו בחינת רחמים, כי כשחוזרת הנשמה אל הגוף, אז נשאר הרחמים ומייס להמתיק הדין שהוא קטרא דגופא, וזהו עיקר הרחמים, כשנמשך הרחמים להמתיק הדין כנ"ל. ועל כן אנו לריכין שיהיה כל עבודתנו ומסירת נפשינו לה' בבחינת 'והחיות רלוא ושוב', דהיינו להעלות הנפש לה', להמשיך משם רחמים ומייס, ותל"ש לחזור אל הגוף, כדי להחיות הגוף ולהמתיקו כנ"ל, כי זה עיקר הרחמים והמייס, להמשיך המייס ממקור אל המייס אל הטעמות התחתונים שהם בחינת גוף, כי הש"ית רולה בעבודתינו, כמו שנאמר 'וְאָבַיִם מהילה מְגוּשֵׁי עפר מַקְרוּבֵי מומר וכו', ואינו תפץ בביטול העולם תם ושלום.

שככ"ה גי' משה. ומובא במי הגמל (יג): גרמא שמרמז כי המן עשה עלמו עבודה זרה, שהוא בחינת תאוה ממון. וכן מבואר לקמן סימן נ"ו שמלכות המן מתגבר ומשפל ממון, בחינת 'ולמוטת נתן עניין לשפוך ולכנות', ודרשו חז"ל 'זה המן'. אבל מרדכי ומשמר, היה להם כח לבטל העבודה זרה של המן שהוא תאוה ממון, ע"י בחינת הרוח נדיבה, בחינת 'משמר הקודש נשמרה'. ובשביל זה נוהגין להרבות בפורים בסעודות למיניהם, כי עיקר הכוונה המן שהוא העבודה זרה של תאוה ממון, הוא ע"י לצקה. וזה בחינת 'משלוח מנות איש לרעהו', בחינת התפשטות והכלליות שנכללין הנפשות יחד, ומעוררין זה לזה ומזכירין זה לזה שהוא רוח אפינו, שעל ידו נשתכך החמימות. וזה **שככ"ה גי' משה**, שהוא משכך אלילי כסף וזהב. רצוא, דא רצון, שהוא הנפש. ושוב, דא משה, שמקבל התורה:

ד ועל ידי המשכת התורה, נמשך השגחה. כי התורה היא ט"נ"ת"א', שהם התורה היא ט"נ"ת"א'. כתב המהריו"ל (שער טעמ"ק, ק) שיש בתורה ד' בחינות, טעמים נקודות תגין ותיבות, וכתב עוד (שם ה), שהתיבות הם סוד הגוף, התגין הם סוד הנפש (וכשם שהנפש אינה נפרדת מהגוף כן התגין נכללים בתיבות), הנקודות הם סוד הרוח, והטעמים הם סוד הנשמה. ומצינו בהקדמת מיקו"ז (ד ע"ב) גבי ד' חיות המרכבה דיחזקאל, דיש ג' בחינות, 'דמות החיות' הם התיבות, 'מלאיהם כגלגלי מלאי' הם הנקודות, 'ופנימה כמראה הלפידים' הם הטעמים, ו"ז: **מז**קוס יחזקאל נצייהה לגלגה מלין מרלות קמי שכינתא, לימתר בהון 'ודמות החיות מראיהן כגחלי אש', בניקודי תוריית וטעמי דתוריית, דעלייהו דתמון לימתר 'ודמות החיות', 'מראיהם כגחלי אש' מלין חיונן נקודין, 'צוערות כמראה הלפידים' מלין טעמי. ובהון 'והמסכיליס יזהירו כזוהר הרקיע', 'והמסכילים' מלין תמוון, 'יזהירו' מלין נקודין דנהרין בהון, 'כזוהר' מלין טעמי. ובשינתא כליל מכולהו. ופירש המחוק מדמש (שם): **מלין מרלות.** שת מלו המרלות שמגלו לך בנבואה, כמו שנאמר (יחזקאל ח) 'ויפתח השמיס וארא מרלות אלקים'. **דעלייהו דתמון לימתר ודמות החיות.** כי התיבות הס דמות שהוא הגוף. **מראיהם כגחלי אש מלין חיונן נקודין.** שלותן נרמין בניקודות היוצאים מגחלי אש. **צוערות כמראה הלפידים מלין טעמי.** שהם מהירים את התיבות בלפידים. **והמסכילים מלין תמוון.** שהם הגוף להבין ולהשכיל עניין התכמה. **דנהרין בהון.** כי מי שפער לבטל את הנקודות. **כזוהר מלין טעמי.** שהם מזהירים ומבהירים כוונות התיבות והנקודות. **ושכינתא כליל מכולהו.** והיא נקראת כנסת ישראל, לפי שהיא כוללת את כל התורות בהבנה.

המשכת התורה

המשכת התורה צריכין להמשיך ברחמים ותחנונים (חיי"מ פג).

עיקר המשכת התורה ע"י קיבוץ הישיבות הקדושות אצל רבם האמיתי, שע"ז נכללו נפשותם יחד, שע"ז נמשך בחי' קבלת התורה בכל דור ודור (ליקו"ה קדושה דסידרא ו, כח).

עיקר המשכת התורה בעולם שנזכה לקיימה, שזה העיקר (ליקו"ה שבת ז, לו).

לעלות אל אור הא"ס ולצמצם האור, ולקבל אח"כ האור בהדרגה ובמידה כראוי, זה עיקר בחי' המשכת התורה (ליקו"ה נדרים ג, ט).

עיקר המשכת התורה הוא רק להביא לידי מעשה, להחזיר את העולם למוטב, וזה קשה מאוד מאוד, ע"כ צריכין אריכת אפיים גדול מאוד, כי אפילו צדיקים נוראים ונשגבים כל שגיאותם היה בעניין זה, אך מה לנו להבין ולהתבונן בשגיאותם, אך תורה וללמוד אנו צריכין להבין על ידם רמזים לעצמינו, אם בארזים נפלה שלהבת ע"י דחיקת השעה לפי נשבעות מעלתם ברום גובהי מרומים, מה יעשו אזובי קיר כמונו, כי מכ"ש וכ"ש כמה אנו צריכין להיזהר מבחי' דוחק את השעה, שמשם כל הפגמים והתקלקלות רח"ל (ליקו"ה גדילה ה, כט). **עייי** שנמצאים אצל הצדיק בשעה שממשיך תורה ודורש ברבים, אז יש לו גם כן חלק בהתורה שממשיך הצדיק (ליקו"ע א' י"ד). **מנת"א אותיות** התורה הם התלבשות רצונו של השי"ת (ליקו"מ לד, ד). **ידוע** שד' יסודות אש רוח מים עפר, הם כנגד טעמים נקודות תגין אותיות. נמצא שעפר כנגד בחי' אותיות, שאין להם חיות כ"א ע"י הנקודות, שמקבלין החיות דרך הטעמים ממקור מקושרים זה בזה ומקבלין דין מן דין עד למעלה למעלה (ליקו"ה ברכת הודאה ה, ט). **אותיות** התורה אין להם שום פעולה, רק כפי מה שמעיירין אותם ע"י הכיסופין, לטוב או להיפך ח"ו (ליקו"ה נשיאת כפים ג, ב). **כל** הצירופים של אותיות התורה שנתהוותם ע"י הנקודות, הכל נעשה ע"י הטעמים שהם שורש הכל (השתפכות הנפש פד). **טוב** התגין והכתר שעל ראש האותיות הם סוד הכתר ועולם העליון, והם סוד 'עפלאות מתורתך', כי הנפלאות הם מן הבינה ולמעלה (שערי צדק י). **רשום** בספר התורה שעטנ"ז ג"ץ סימן התגין, כדי להורות שהמתעסק בתורה ניצול מהמקטרג ההוא שהוא מלאך המזיק, שהן ש"ן ע"ין, ג"ץ צ'רור ג'דול לאדם, יורד ומתעה עולה ומסטין, נוטל רשות ונוטל נשמה (ויקהאלי ויקרא יט, יט). **ידוע** כי התגין בכל מקום שהם, הם רמז להשגה והתבוננות (רבינו בחיי שמות לד, ו). **יש** מאציל ויש נאצל, והנאצל יש בו ד' יסודות אש רוח מים עפר, והם הד' אותיות הוי"ה, והם הם חו"ב ת"ת ומלכות, והם הם טעמים נקודות תגין אותיות, והם הם אבי"ע, ואדם הפנימי שהוא הרוחניות הנקרא נר"ן, והשני הוא הגוף, שלישי הם המלבושים שעל גבי הגוף, רבינו הבית שבתוכה יושב האדם וגופו ומלבושיו (אדם ישר, דרוש אבי"ע). **התגין** אין להם שום תנועה ונדנוד בעת קריאת האותיות. והטעם, כי בחי' הטעמים והנקודות הם מורים בזמן שהאורות בתוך הכלים, ולכן הם נרשמין ונדנדים בעת קריאת האותיות, יען כי ע"י הנקודות והקריאה הם מאירין בתוך כליהם שהם האותיות, אבל התגין מורים על זמן היות האורות ע"ג האותיות וחוץ להם, שאז אין לאותיות שום נדנוד ותנועה כי רוחניותם נסתלק מתוכם, אמנם עומדיין עליהם מרחוק להאיר להם הארה מועטת, כדמיון התגין העומדים זקופים על האותיות לא בתוכן (ע"ה ח, ח). **התגין** שהם על האותיות שבתורה, מורים על השגות דקות מאוד מאוד יוצאים מן התורה עצמה, ולכך מורה עליהם התג שהוא דק כמו חוט השערה (תפארת ישראל סג). **ותמונת** כתיבת אותיות התורה רומזים על העבר והווה ועתיד, ע"כ לא ישתנה האות מתמונתו (של"ה רמזי אותיות להתימת התקדמה ה). **איתא** בס' סודי רזיא, בימי עזרא שתיקן הטעמים והנקודות ותגין ע"י שלושה ספרי תורות שנמצאו אחר החורבן, ספר מעו"ן, ספר דאטוס"ף, ספר הי"א, ודבר זה נרמז באורייתא 'מָזֶה בידך', כלומר ג' ספרים יהיו בעולם שלא תשתכח התורה, כי 'מזה' ר"ת מ'עון ז'אטוי ה'יא, מאלו הספרים ילמדו ישראל דזיה של תורה, הטעמים והתגין, על כל קוץ וקוץ תילין של הלכות (ליקוט ראובני פ' שמות). **האותיות** תלוי בטעמים ונקודות תגים שמתחברים עמהם, כל אחד משלימים בהם פעולה כראוי להם, אך עיקר הפעולה באותיות. וזה כי להיות כל דבר נבחן שורש פרטי, נבין מה שהוא עיקרי לבד, ומה שהוא שלימות לבד. ועניין זה של הפעולה העיקרית הוא האותיות עצמם, ושלימותם הם טנ"ת (קל"ח פתחי חכמה כא). **כלל** אותיות התורה הם אורות רוחניות למעלה בתבניתם (פנים יפות שמות כה, ט).

משכת הנחלֹ

משה שמקבלֹ התורה. ויקוקל דשפעמ (יג) דורש כיצד כל מיקוני המתמר מלים בשב"ק, ע"ש. והבאנו את דבריו בגי נקודה אמת מהמתמר, ו"ז: עיקר קבלת התורה היה ע"י השבל שהוא משה משית, שזה בחינת קדושת שבת, בחינת 'ישמח משה במתנת חלקו' כנ"ל כמה פעמים, ועל כן אז צריך התכס להקהיל קהילות ולדרוש להם בדברי תורה, כמו שדרשו רז"ל על פסוק 'ויקהל משה', כי זה בחינת 'עלוקת נפשות תכס', שהתכס מקהיל ומקבץ נפשות ישראל ועולה מעשיהם, ועי"ז נעשה ייחוד עליון, שזה בחינת הייחודים הקדושים עליונים שנעשין בשבת, ועי"ז נמשך השפעת התורה.

וע"י המשכת התורה נמשך השגחה. וכמו בליקו"ה (תו"מ מו' ז, ז) גבי הקשר בין התורה להשגחה, ו"ז: כי עיקר קבלת התורה תלויה בתמונת ההשגחה פרטית, שמז שייך מלוה ועבירה, שכר ועונש, כי אין דבר נעלם ממנו ואין נפשר מנגד עיניו, והוא יתברך בזוכר בתורה ובמלוות מעשיות, הנעשין בזה העולם הגשמי מדברים בגשמיים, אבל הכופר בהשגחה תס ומלוס, הוא כופר בכל התורה כולה. וזה הדבר ידוע ומובן לכל.

מילואי חכמה

שנאמר בו 'ויתהלך חנוך את האלקים ואינו כי לקח אותו אלקים'. היה רלוי לומר 'ולקח אותו אלקים', אלו 'ויקח אותו אלקים', והנך שני מיוחת 'ואינו כי', הוא שפת יתר. לך להכי פירוטו 'ואינו', שהיה לו ביטול המציאות, מדלייגת משה 'ואתו מה' (שמות טו), לכך משה ר"ת מ'ט'ו ש'ל ה'פנים, ומביא לנו הפסוק רלוה כי לקח אותו אלקים למעלה עם גופו וכו', ואם היה דבר נפרד לא ייתכן להיות נלקח בשר גשמי למעלה, והנן זה. ולכך נלקח בשם ס', כי כבוד ה' מופף עליו ונלקח עליו, אף שבעצמותו לא ייתכן עליו, והיינו שנאמר כשם רבו, כשם רבו דייקת, אבל בעצמותו לא ייתכן.

התורה היא ט"נ"ת"א'. ויפיתי בספר ערכי נחל (פ' המיוחן): מה שידוע כי ס' ריבוי אותיות בתורה נגד ס' ריבוי נשמות ישראל, הכולל כל שיעור קומה דקדושה, וכל נשמה ונשמה שזוכה לות מאד מהתורה. (...) לפי שידוע שבתורה יש אותיות מגין נקודות טעמים. ואותיות הם בחינת גופים, ומגין נקודות וטעמים הם בחי' רוח ונשמה. ולכן התגין דבוקים להאותיות, כי אי אפשר לגוף שיחיה בלא נפש, אבל הנקודות והטעמים הינם נוגעים בגוף האות, כי 'זכה יתיר יהיבין ליה רוח, זכה יתיר יהבין ליה נשמה' (זהר משפטים לד ע"ב), ולכן הינם דבוקים כל כך כמו התגין, ואמנם בספר תורה שלנו לא ניתן לנו רק האותיות עם התגין, כי בבחינת נפש שיש בם יכולת לעמוד, אך בתורה העליונה יש הכל נמצא, כי כל אות שבתורה הוא גוף חיים יפיחלוי, והתג הוא נפשו, ויקיוטו וטעמו הם רוח ונשמה שלו. ובזה ייבנן הלדיק שיש לו נפש רוח ונשמה ולא פגמה, מאיר אות שלו בתורה העליונה עם התגין נקודות וטעמים אור לת והיה, ומי שפגם בנשמה, ואין מאיר באות שלו שבתורה בחינת הטעמים רק בחינת הנקודות לבד, והוא ביטוי, ומי שפגם גם בזה הוא רשע. ועי' להלן במאמר (אות ה') גבי ד' מיות שבתורה, ופיי"ש למעלה כאן גבי ענין הטעמ"ם.

ואני תפלה

וְתִצְיֵּנוּ מַתָּאוֹת מָמוֹן, וְתַעְזְרֵנוּ לְשַׁכֵּךְ תַּאֲוַת הַנְּגִינוֹת וְהָעֲשִׁירוּת, וְלֹא נֶחְמוֹד וְלֹא נִתְאַוֶּה כְּלָל לְאָסְפָּךְ הוֹן, בְּעוֹלָם שֶׁאֵינוֹ שֶׁלָּנוּ. רַק נְזַכֶּה שֶׁכָּל תַּאֲוָתֵנוּ וְתִשּׁוּקָתֵנוּ וְכִסּוּפֵנוּ וְעִסְקֵנוּ יִהְיֶה רַק בָּהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, לְקָנוֹת חָכְמָה וְדֵעָה שֶׁכֻּלָּם דִּקְדֻשָּׁה, וּלְהִתְדַּבֵּק בְּמִצְוֹתֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים. וְתַזְכֵּנוּ לְתַקֵּן בְּחַיֵּינוּ כָּל הַפְּגָמִים שֶׁפָּגַמְנוּ לְפָנֶיךָ עַל יְדֵי תַּאֲוַת מָמוֹן. וְנִזְכֶּה לְהוֹצִיא כָּל נִיצוֹצוֹת הַקְּדוֹשִׁים שֶׁבָּעֲלָּה הַקְּלִפָּה בְּעָוֹונוֹתֵינוּ הָרַבִּים עַל יְדֵי תַּאֲוַת מָמוֹן, וְנִזְכֶּה לְהַעֲלוֹתָם וּלְבָרֵר עַל יְדֵי תְּרוּעוֹת וּבְקָרֵט עַל יְדֵי תַּאֲוַת מָמוֹן (ליקו"ת נו).

וזה שמתחלת התורה בבראשית. וכתב בליקו"ה (תו"מ ח, יח): ובשביל זה התחלת התורה הוא 'בראשית', שהוא בחינת רחמים, והשגחה הרחמים ועד תמרים, מרים כל דרגין עד סוף כל דרגין, עד שמוחז ונכלל הסוף בהראש, התחלת הרחמים, שזהו עיקר שלימות הרחמים והשגחה. ונמצא, שסוף התורה מקושר לראשה, כי סוף התורה 'לעיני כל ישראל', והתחלת התורה הוא 'בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ', שהוא גם כן בחינת רחמים והשגחה, שזה בחינת 'ברחמים', כנ"ל, כי הסוף והתחלת מקושר בהרחמים, שזהו עיקר שלימות הרחמים והשגחה.

תלת גוונין דעינא ובת עין. תלת גוונין דעינא סה בחי' טעמים, נקודות ותגין, והבת עין היא בחי' התופעות, כלומר בחינה 'ברחמים', שהי' התופעות ג' מ', היינו 'צמ' שהיא התלבות, שהוא חינה 'רחמי' המרמזת לפס 'רחמי' היא תופעה שהם תלתא בחינת תלת גוונין, כדלהלן בליקו"ז (תיקון ז, יח ע"ב): "תלת גווני עינא גיונן תלת מבהן דלהימר בהו 'אלה רחמי היא תופעה דקיקא זעירא, דלא שכיחא דלשתמשע בהבהן, ועלה אתמר 'שמרני כחישון בת עין' (תהלים יז). וכולא ברזא ד'ברחמים', תמן 'רחמי' תמן 'צמ'. ופירש המתוק מדבש (שם): **תלת גווני עינא.** שהם לבן לחלוש ירוק. **תלה רחמי היא תופעה.** הרי שהתופעות נקראים 'רחמי'. **בת עין וכו'.** והיינו הנקודה התמצעית השמורה שבעין.

תלת גוונין דעינא ובת עין. וזה שמתחלת התורה בבראשית (מקוריס תיקון ד דף יח ע"ב), **תמן ראשי תמן בת. ראשי, אלה ראשי בית אבותם** (שמות ו). **שהאבות הם תלת גוונין דעינא. תמן בת, דא בת עין. נמצא, כשחכם מביא תורה כנ"ל, נמצא שמביא כח הראות של השגחת הש"י עלינו. וכל אחד כפי קירובו אל התורה, כן השגחת הש"י עליו.**

מילואי חכמה

וכל אחד כפי קירובו אל התורה כן השגחת וכו'. ומובא בתקד לפנינו (מערכת ק, נהר מן): והנה בישראל יש מלקים, יש עובד וזוכה לעפ"ע בלבד, וזה יזכה אל ההשגחה עליו בבחי' עולם התופעים לבד, דמתמן נפשין. ויש עובד יותר ומתדבק בתורה ובמצוות בתקק גדול ומתרחק מיל"ב יותר, וזוכה לרוח עם הנפש, וזה יזכה אל ההשגחה בבחי' התיום עם התופעים. ויש עובד יותר ומתרחק מיל"ב ציעור רב, כי כפי ריחוק האדם מיל"ב שהם הקליפות וקורבתו אל התורה והעבודה, כן יגדל מעלתו ויזכה אל נשמה דבתק כצוב, ויזכה אל ההשגחה עליו יותר פרטיות, ויקרב עבד אלם ישתמש בו בהלתו, כלומר 'כי לי בני ישראל עבדים עבדי

שם וגו'". ועי' לקמן תיום ה', בענין תיום התרכבה, התופעים וכפל הכבוד.

וכל אחד כפי קירובו אל התורה כן השגחת הש"י. ומיתמא בתיקון (תיקון שתיתאה, קמה ע"ב): "לריך בר נש לאתעסקא בהון תדיר, ערב ובוקר ולהרהר תמיד, לאסתכלא בה קודשא בריך הוא בעיוני, הדא הוא דכתיב (דברים יא) 'תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה'. ופירש המתוק מדבש (שם): ור"ל, ע"י לימוד התורה עיני ה' מתירות תמיד בהשגיחה בעוה"ז עד שיזכה לראות בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

מלואי חכמה

וכל אחד כפי קירובו אל התורה כן השגחת השי"ת עליו. וכתב בליקו"ה (תו"מ שבועות ג, ג): וזהו שנשורין כל הלילה בשבועות, כדי לזכות להמשיך קבלת התורה, שהיא בחינת השגחה שלימה כנ"ל, שהיא נמשכת מבחינת 'עינא דלא נאים', ועל כן לוחש יפיים כל הלילה.

וכל אחד כפי קירובו אל התורה כן השגחת השי"ת עליו. וכתב בליקו"ה (תו"מ מו"מ ז, ח–יט): ובשביל זה קופרין קפירת העומר שבע שבועות קודם קבלת התורה, שהוא הכנה לקבלת התורה, כי הנפש העומר שעורים הוא בשביל להמשיך עי"ז לחומת השגחתו הפרטית, שהוא יסוד כל התורה כולה כנ"ל. ובשביל זה היו מניפין לחמו בכל השיפה קלוות, כי היה 'מוליך ומביא למי שהרבע רוחות העולם שלו, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו', כדי להקשר כל העולם והנהגתו להש"ת, למען דעת כל עמי הארץ כי הכל מקושר אליו, כי הוא יתברך משגיח תמיד בהשגחה פרטית על כל פרטי הבריאה, שזהו סוד כוונת קריאת שמע שקריכין לכוון ב'אחד', כדי להמליכהו למעלה ולמטה ובארבע רוחות, היינו שנדע בחכמה שלימה, שהוא יתברך מלך על כל הארץ ומלכותו בכל משלה, והמלכות וההנהגה תפילו של העולם הגשמי הזה, הוא על ידו יתברך

יא שלושה גווני העיניים הם כנגד שלושת הקטגורים שנאמר בהם 'אלה רחמי היא תופעה', ובא הענין שהיא דקה וקטנה, וזהי הבחינה המתחברת עם התנועות, ועליה נאמר דוד 'שמרני כחישון בת עין'. וכל זה נרמז בפסוק תיכף 'ברחמים', שיש בה גם תופעות 'רחמי' וגם תופעות 'צמ'.

יב צריך להבין לעומק בהם תמיד ערב ובוקר ולהרהר, שיתחבל הקב"ה בבחינה בעיניו, זהו שכתוב 'תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה'.

תלת גוונין דעינא ובת עין. תלת גוונין דעינא הם בחי' טעמים, נקודות ותגין, והבת עין היא בחי' התופעות, כלומר בחינה 'ברחמים', שיש בה תופעות ג' מ', היינו 'צמ' שהיא התלבות, שהוא בחינה 'רחמי' המרמזת לפס 'רחמי' היא תופעה שהם תלתא בחינת תלת גוונין, כדלהלן בליקו"ז (תיקון ז, יח ע"ב): "תלת גווני עינא גיונן תלת מבהן דלהימר בהו 'אלה רחמי היא תופעה דקיקא זעירא, דלא שכיחא דלשתמשע בהבהן, ועלה אתמר 'שמרני כחישון בת עין' (תהלים יז). וכולא ברזא ד'ברחמים', תמן 'רחמי' תמן 'צמ'. ופירש המתוק מדבש (שם): **תלת גווני עינא.** שהם לבן לחלוש ירוק. **תלה רחמי היא תופעה.** הרי שהתופעות נקראים 'רחמי'. **בת עין וכו'.** והיינו הנקודה התמצעית השמורה שבעין.

כח הראות. בענין כח הראות מבואר בליקו"מ (סה, ג): כשאדם רואה בהתכלל על דבר שהוא רחוק ממנו, אזי קורה לו שעיניו ומצחו נמשכים כנגדו, אזי הוא שולח את הראות אל הדבר הרחוק שרואה. וזה מחמת כי הראות הוא משרת ושליח של המוח, להביא הדבר שרואה למוח המוח. כי עיקר הרגישה היא הידיעה, דהיינו לידע מהות הדבר שרואה, והידיעה היא במוח, והכרואה המוח לידע זה הדבר שעומד כנגדו, אזי הוא שולח את הראות, והראות הולך ורואה הדבר ומביאו למוך המוח, ואזי יודע מה שרואה. ועל כן כשמעבירין דבר לפני אדם בהיות גדול, היינו יודע מהות הדבר, לף שבתחת רואה הדבר בעיניו ממש, עם כל זה מחמת ההיכרות, לף היה פנאי להביא הדבר למוך המוח. ועל כן כשהדבר רחוק ממנו, אין כח בהראות שיתפזר הראות, ע"ז הוא נקלם ואין בו כח להביא הדבר שרואה למוך המוח. על כן צריך לקמוס את עיניו, ולצמצם הראות ולכווצו אל הדבר שצריך, כדי שלא יבלבלו דבריס אחריס, וגם כדי שיתחזק כח הראות ולא יהיה קלוש, ואז יוכל לראות הדבר הרחוק כנ"ל. וכן פיתם גם בליקו"מ (עו): הנה, בהסתכלות יש חור ואור החוצ. להתפשטות הראות הוא חור היסר, ובהגיע לראות דבר שאפף הוא חור החוצ. [כי עיקר כח הראות, מחמת שֶׁאֵפַּס הראות הולך ומתפשט ומכה בדבר הנראה, וחוזר הכח הראות מחמת ההכאה לעיניים, ונעטייר הדבר בעיניים, ואז העיניים רואין את הדבר הנראה, כמבואר היטב (לעיל פיתן יג אות ד עי"ש). נמצא, שיש בכח הראות בחינת חור היסר וחור החוצ. כי כח התפשטות הראות מעיניו להדבר הנראה, זהו בחינת חור היסר, והכאת הראות בדבר הנראה, שע"י מוחז הדבר לעיניו ונעטייר בעיניו, שע"י עיקר הראייה כנ"ל, זהו בחינת חור החוצ, שמוחז ושב הראות לעיניו כנ"ל]. והשי"ת ברוך הוא, לף שהיו נמפס בשוס מילה, לך כדי לְשַׁפֵּר החוזן נאמר בו גם כן (תהלים קלט) 'כי רס ה' ושפל יִרְאֶה, וגבוה ממרחק יֵיָדָע. יראה', הוא בחינת חור היסר, 'ממרחק ידע', הוא בחינת חור החוצ. [כי עיקר הידיעה לידע מה שרואה, הוא ע"י בחינת חור החוזן, שהיא בחינת מה שמוחז הכח הראות לעיניו, ועל כן לפעמים האדם רואה דבר בעיניו ממש, ומעפ"כ אינו יודע מה הוא רואה, כגון כשמעבירין דבר לפני עיניו בהיכרות גדול, וזה מחמת שלא היה פנאי שיחזור הכח הראות לעיניו ויגייל הדבר בדעתו עד שיידע אומו, וכמבואר בסימן ס"ה אות ג' עי"ש. נמצא שהידיעה מה שיודע מה שהוא רואה, זה בחינת 'חור החוזר']. ודע, שהסתכלות עושה כלי, דהיינו גבול וזמן, כי מקודם לאומו הדבר הוא בלא גבול, וכשרואה הדבר נעשה לו גבול. וזהו שאמרו חז"ל (יומא עב) 'וַיַּעֲנֵךְ וירעיבך ויאכילך את המן', כי מי שאינו רואה אין לו גבול כנ"ל. ומסקנא מכאן שאומות הדבר נעשה לו גבול. וזהו שאמרו חז"ל (יומא עב) 'וַיַּעֲנֵךְ וירעיבך ויאכילך את המן', כי מי שאינו רואה אין לו גבול כנ"ל. ומסקנא לגמרא 'מאי קרא, טוב מראה עיניים מֵהֲלוך נפש', כי בכח הראות עושה הילוך לנפשו, והוא הגבול.

ילקוט הנחל

וכל אחד כפי קירובו אל התורה כן השגחת השי"ת עליו. וכתב בליקו"ה (תו"מ מו"מ ז, ח–יט): ובשביל זה קופרין קפירת העומר שבע שבועות קודם קבלת התורה, שהוא הכנה לקבלת התורה, כי הנפש העומר שעורים הוא בשביל להמשיך עי"ז לחומת השגחתו הפרטית, שהוא יסוד כל התורה כולה כנ"ל. ובשביל זה היו מניפין לחמו בכל השיפה קלוות, כי היה 'מוליך ומביא למי שהרבע רוחות העולם שלו, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו', כדי להקשר כל העולם והנהגתו להש"ת, למען דעת כל עמי הארץ כי הכל מקושר אליו, כי הוא יתברך משגיח תמיד בהשגחה פרטית על כל פרטי הבריאה, שזהו סוד כוונת קריאת שמע שצריכין לכוון ב'אחד', כדי להמליכהו למעלה ולמטה ובארבע רוחות, היינו שנדע בחכמה שלימה, שהוא יתברך מלך על כל הארץ ומלכותו בכל משלה, והמלכות וההנהגה תפילו של העולם הגשמי הזה, הוא על ידו יתברך

תלת גוונין דעינא ובת עין

מתחי"לה משתלשל מד' אותיות השם בחי' תלת גוונין דעינא ובת עין, ואח"כ משתלשל לד' יסודות. ומקודם משתלשל לבחי' 'צדיק יסוד עולם', שממנו נמשכין כל הד' יסודות (ליקו"מ ח"ב סז).

בת עין אינה בחי' גוון כלל, כי היא כלולה בכולם כידוע, וע"כ הם ארבעה שהם שלושה, כי עיקר שינוי הגוונין הם תלת (ליקו"ה שאלה א, ב).

בת עין איהי אספקלריאה, אף על גב דאיהי אוכמא, בה אתחזיין כל פרצופין וגוונין דאנפוי דבר נש (תיקו"ז קלג:).

'אישון בת עין', הוא השחור ייקרא 'אישון', על שנראה בו צורת איש קטן, והנו"ן יורה על קוטן הדבר, ושם העצם הוא 'בת עין', והוא גלגל העין משם בא האור (מצו"צ תהלים יז, ח).

גוון לבן המקיף את כל שאר הגוונים של העין הוא כעין הים, שהמים שבו לבנים בבחי' חסדים ומקיף את כל העולם, והוא בחי' עולם היצירה. וגוון השני שהוא אדום הוא כעין הארץ, שיש מקומות שהקרקע אדום, והיינו עולם העשייה, שהוא ישוב ע' האומות האחוזים בגבורה. גוון השלישי שהוא ירוק מצד התפארת הנקרא ישראל וארץ ישראל, והיא בחי' עולם הבריאה. והנקודה הקטנה השחורה של בת עין היא כעין ציון וביהמ"ק, בחי' מלכות דאצילות, ומשם נאצן השתיה שבביהמ"ק הושתת ונשתכלל כל העולם (מתוק מדבש על תיקו"ז קכו:).

בת עין רומז על השגחה הכללית הנודעת מחיצוניות התורה, וג' גווני הקשת שיתחברו בבת עין בזמן הגאולה, רומזים על ההנהגה הפנימית שלפי מעשי האדם בפרט, שהיא הנודעת ע"י רזי התורה ופנימיותה (תקט"ו תפילות תנא).

העיניים נקראים 'רגלי השכל', ע"ש שהם מקבלים ראייתם מן השכל, ולכן נקרא בת עין, כמ"ש 'אל תְּדֹם בת עֵינֵךְ', כאישון בת עין', מפני שהם מקבלים נקראים בנות השכל (פנים יפות בראשית מט, כח).

בת היא הנקודה העיקרית והחיות, כמו נקודת המרכז שהוא חיות העיגול, וכן נקודת העין אקרי בת עין (תקו"י, בת שבע).

עצה ותושיה

עיי שבאים להצדיק עי"ז ממשיכין השגחה שלימה, כי הוא החכם הנ"ל המביא התורה כנ"ל, וע"י המשכת התורה בעולם נמשך השגחה הש"ת עלינו. כי התורה היא טעמים נקודות תגין אותיות, שהם תלת גווני דעינא ובת עין, ועל כן ע"י התורה מביא החכם כח הראות של השגחת הש"ת עלינו. וכל אחד כפי קירובו אל התורה, כן השגחת הש"ת עליו בשלימות יותר (קיצור ליקו"ט יג, ז).

קודם שיגיע כח הראות להדבר הנראה מתפזר בתוך האויר. וכמב בליקו"ה (תו"מ מהידה ומליאה ג, טז): כל הייסורים והלער והיגיעות השפע וכל הייקורין והיגיעות שים לו בעלייני הפרנסה. כי כל הפרנסה והשפע נמשכת מעיני השגחתו יתברך, אבל כשרמוקים מם ושלוש מהמורה, שאז אין מגיע עליו ההשגחה בשלימות וכו' כמו שמבואר שם, אז נתפזר מם ושלוש השפע הנמשך מהשגחתו יתברך, והולכת מם ושלוש למקום שהולכת, ואינה מגיע אליו, ומזה נמשך כל המקום שפרנסה רמעת ליכלן. כי מחמת שרמוקים מהמורה מם ושלוש ורמוקים מהשגחה בשלימות, נמשך השפע למקום שנמשך כנ"ל, דהיינו למקומות המילוונים, והעכו"ם והרשעים הגדולים שנאחזים שם מקבלים כל השפע, וישראל ניזונין מממילא. כי ישראל נאחזים בהש"ת, ונריכין לקבל השפע מבחינת השגחה שלימה דייקא. וזה שכתוב בתרן ישראל 'תמיד עיני ה' בלקיך בה וכו'', 'תמיד' דייקא, זה בחינת השגחה שלימה, שעיניו יתברך לופות תמיד בתרן ישראל. כי עיני השגחתו מגיע לשם בחינת הכאה, עד שמוזרת ונטיירת בעיניו, ועל כן עיניו דבוקים שם תמיד. כי ההשגחה שלימה הוא בחינת 'והחיות רלוא ושוב' כמו שכתוב שם, דהיינו שבכל עת ורגע, רלוא ושוב ההשגחה מעילה לחתא ומוזרת ממחת לעילא, וכן מוזר מלילה בכל עת ורגע בבחינת רלוא ושוב, שזהו בחינת השגחה שלימה, בחינת תרן ישראל, בחינת 'תמיד עיני ה' בלקיך בה'. ובסוספות מוהות מכת"י רבינ"ו (המובאות בסוף ליקו"ח) ליתת: וזהו פירוש הכתוב 'בלקיס לבחות שוב נא, הבט משמיס וראה ולוה'. ולשון כפול לכתורה, 'הבט' 'ולוה'. בבל דע כי עיקר הרלייה, מחמת שכח הרלוה מכה בדבר הנרלה, ומזה הכח הרלוה ממחת ההכלה לעיניס, ונעטייר הדבר הנרלה בעיניס, ולז העיניים רולים לת הדבר הנרלה, (...) וזה 'שוב נא הבט משמיס', שיביט ההבטה שמביט משמיס עליהן, שיבי ע"י ההכלה יבוא הרלוה לעיניו, ולז 'ולוה', כי הרלייה ע"י ההבטה הבטה.

כי עיקר כח הראות, מחמת שמכה בדבר הנראה, וחוזר הכח הראות מחמת ההכאה, לעיניים, ונצטייר הדבר הנראה, בעיניים. ואז העיניים רואים את הדבר הנראה, כי הראות מביא את הדבר לתוך העיניים. אבל כשהדבר הנראה הוא רחוק, אז קודם שיגיע כח הראות להדבר הנראה, מתפזר בתוך האויר ונתעכר, ואין מגיע בהכאה על הדבר. ועי"ז אין חוזר הראות לעיניים, ואז אין העיניים רואין, כי עיקר הראות הוא מחמת ההכאה. וזה (תהלים פ) **שוב נא הבט משמים וראה**, ע"ד הפסוט מזמור זה עוסק בבללותו בבקשת ישרלל להש"י, שיסוב ויביט בנו בתוך עומק גלותינו (בבבל בימי עזרל ונחמי"ה). בפס' 'שוב נא' וגו' רלינו מבאר את השגתו בעניין כח הרלות, וזלש"כ בתהלים (פ, טו–טז): **וְלַכְּלִיס נָטָעָה יְמִינֶךָ וְעַל בֵּן חִמַּלְתָּה לְּ**: וע"ד הפסוט פירש המלבי"ס (שם): **ופקוד גפן זאת וכנס**. שהגפן היה דרך לסומכו על עץ אב, וזה נקרל 'בַּנָּה', ובעת שיתפשט ענפיו בגובה, סומכים ומחמיס לותם על בנין גבוה, והוא עולה וגדל למעלה למעלה, והעץ שנסמך עליו קורל 'בנה' מלשון מכון וכינן, והבנין קורל בן. מבקש שיפקוד את הגפן, ותת הכנה והבנין. הגפן הס ישרלל, והכנה הוא מלכות בית דוד, והבנין הוא המקדש.

הבט משמים וראה. ובסוספות מוהות מכת"י רבינ"ו (המובאות בסוף ליקו"ח) ליתת: וזהו פירוש הכתוב 'בלקיס לבחות שוב נא, הבט משמיס וראה ולוה'. ולשון כפול לכתורה, 'הבט' 'ולוה'. בבל דע כי עיקר הרלייה, מחמת שכח הרלוה מכה בדבר הנרלה, ומזה הכח הרלוה ממחת ההכלה לעיניס, ונעטייר הדבר הנרלה בעיניס, ולז העיניים רולים לת הדבר הנרלה, (...) וזה 'שוב נא הבט משמיס', שיביט ההבטה שמביט משמיס עליהן, שיבי ע"י ההכלה יבוא הרלוה לעיניו, ולז 'ולוה', כי הרלייה ע"י ההבטה הבטה.

יִלְקוּט הַנְחָל

בעלמו, 'כי לה' המלוכה וכו'". (...) ועל כן היה בא מן הַשָּׁעוּרִים שהם מלכל בהמה, כי לי לפשר להבין זאת בדעת, כי אם ע"י המוגה לבד, שלריכין לפלך דעתו לגמרי, בבחינת 'ולני בער ולא אדע, בהמות הייתי עימך'. גם היה מלכל בהמה, לרמז שלא די שהש"ת משגיח על בני אדם להחיותם ולפרנסם בכל עת, אף גם לפילו בהמות הוא יתברך גם כן בעלמו מפרנס בהשגחתו הפרטית לבד, כמ"ש 'נותן לבהמה לחמה לבני עורב אשר יקראו'. כי זהו עיקר יסוד האמונה הקדושה, להאמין שהוא יתברך משגיח בהשגחה פרטית, ומחייה ומפרנס ומכלכל לפילו בהמות, מקרני לרמים עד ביצי כינים, ועל כן נקרלת זאת האמונה של שעורים על שם עומר דייקא. (...) ועל כן נעורים כל הלילה בשבועות, לתקן את העיניים, כדי לכוון עיניהן להש"ת לבד, ע"י שעל התורה בכל הלילה, שהוא בחינת עיניים, שזהו עיקר יסוד כל התורה כולה כנ"ל, וכמ"ש 'עֵינֶיךָ לְנֹכַח תַּבִּיטוּ ועפעפיך יַיְשִׁירוּ נגדך'. וזה שאומרת שע"י שנעורים בלילה, שהוא בחינת עיניים, שזהו עיקר יסוד כל התורה כולה כנ"ל, וכמ"ש 'עֵינֶיךָ לְנֹכַח תַּבִּיט' לשון עיונו והסתכלות, שיהיו עיניו להש"ת לבד, ע"י שעסק התורה בכל הלילה, מתקנים ומכפרים על עוון כרת, כי הרשעים שעוברים על התורה נאמר בהם 'ועכרתה הנפש ההוא וכו'', בחינת 'יהי מחריבה להכרית'. כי כמו שע"י המצוות מקדשים ומייחדים כל העולמות להש"ת, ע"י שממשיכין ע"י כל מלוה ומלוה לחמת ההשגחה, שהנהגת ומלכות העולם מקושר בו יתברך, כי הוא לבדו מלך בעולם כנ"ל, כמו כן להיפך, ע"י עבירות חס ושלוש שעוברים על התורה, ע"ז נמשכין בפירות חס ושלוש, כמו שכתב רבינו ז"ל בספר המידות ע"פ ח"ב 'הפסד מכניס בפירה בחדש', וע"י הבפירות הס מפרידין המלכות מהש"ת, דהיינו שכופרין בהשגחתו יתברך, ועי"ז הש"ת אין משגיח עליהם בהשגחה שלימה, כי אם בבחינת ההשגחה שמשגיח על העובדי כוכבים, שהוא בחינת מצי הרלות, בחינת 'בחר בחפיה', דהיינו שמחייה לותם דרך הקליפות והחיצונים, שהס מזיקי עלמן, על כן בחמת הס מקבלים עושר קנייס ומרים על ידס. וזה עיקר בחינת הָפֶכֶת, כמו שכתב לנו להפריד ולכרות חס ושלוש הנהגת המלכות מהש"ת, כמו כן הס נכרתין מהש"ת, שאין יכולין לכלול בו יתברך, ואין יכולין להמשיך חמונת חלכותו עליהם בבחינת השגחה שלימה, שיחזרו ויבטייבו בעיניו, רק קודם שמגיע כח הרלות מפיתו יתברך עליהם, נתפזר מקודם בין הקליפות והחיצונים, וע"ז הס נכרתין מהש"ת, בבחינת 'יהי מחריבה להכרית'. כי המשכת השגחתו ופיתו מפיתו יתברך על כל נברא זה בחינת 'לחמים', ותת"כ כשנמשך החיות והשגחה עד שפוגע בהנברת להחיותו ולקיימו זה בחינת 'מחריב'. ומי שנמשך בהשגחתו הפרטית, שנמשך שפיתו מהש"ת לבד, כי הוא ברת חומו ותת כל העולם יש מלין המוחלט, והוא יתברך מחייה חומו וכל העולם בכל עת, ע"ז ממשיך כח הרלות של הש"ת עליו בשלימות, בבחינת הכתה, דהיינו שחתו מוזרים ונטייריים בעיניו כנ"ל, שזהו בחינת חוב היבר וחוב החוזר, ועז החחרים מקושר בְּחַמִּים שהוא בחינת חחרים, כי הוא קוף כל הדגין, מקבל פיתו ומוזר ונכלל ברלמים שנמשכה, שהוא השגחתו יתברך. וזהו בחינת 'קוף מעשה בשמשכה תחילה', כי הש"ת לחמון ולחמרון, כמ"ש 'לני לחמון ולני לחמרון ומבלעדי אין מלקים', והוא יתברך 'מגיד מרלשים אחרית', כי החחרית מקושר בחלית החמדות ע"י השגחתו השלימה, שע"ז מקושרין כל העולמות, ותפילו העולם הגשמי הזה שהוא בחי' קוף כל הדגין בחי' החרית, הכל מקושר ברלשים שנמשכה כנ"ל. (...) וע"כ בליל שבועות שנעורים כל הלילה לתקן כח הרלות, להמשיך השגחה שלימה בחי' קוף כל הדגין, שהוא בחי' כריתות החרית ותור החוזר, שע"ז מוזרים ונטייריים בעיניו, ונתקבל ונתייחד בחי' החרית בְּרלשים, על כן מתקנים לז בחי' פגם הברית, שהוא בחי' כריתות החרית נמשך' רלשים כנ"ל. כי עתה בליל שבועות זוכין לקבל השרית החרית ברלשים כנ"ל, שזהו שורש כל התורה, שהוא בחי' עיניים כנ"ל. (...) ובשביל זה בשנעורים בליל שבועות בשביל לתקן כח הרלות, כדי לקבל את התורה שתלייה זה כנ"ל, על כן עוסקים לז לומר הרלשים והסוף של כל פרלה ושל כל ספר במוצ"ש ובשבל פה, היינו כנ"ל, כדי לתבר החרית בְּרלשים, שזהו בחי' תיבור קוף התורה בתחילתה, שזהו בחי' עליות ההשגחה ברלוח ושוב כנ"ל.

מִלּוּאֵי חָכְמָה

כי עיקר כח הראות מחמת שמכה וכו'. וביאר בספר הברית (ח"ב, ממר יז, ג) בתופן רלייה העין, ותהות התור, בזה"ל: התור, עס היותו עסס דק מאוד, הוא גסס, שֶׁאִי אפשר שהוא מתנועע והוא מתמלק ונבלל תלקיו זה מזה ע"י גסס עבות, כמו תלוני הבית והס משיגי הגסס. ומובטע זאת שהוא מהיר בתנועתו והוא רק ונמהר מאוד, לכן יוכבד וייקוו לאוד בפנינו בגסס עבות המונעו מעבור בגבולו, כמו התבן המזרק בכח מול הכותל ברלוח ושוב מן הכותל, ותאי יפגוש בחזרתו עין הרואה או יעבור ויכוסס בעין הרואה דרך נקבי (הפתחים) שאי בעין, ואז ירגיש העין ע"י העוברות והתנועות הנזכריס, הגורן והתמונה מהמותם שאי בגגדו.

כח הראות / ראיה

בכלים הגופנים אשר בנו, לא ייקרא העין 'עין' מפני העין ממש, אלא מפני כח הראות הנקרא עין באמת. וכן הם הדברים הם ברוחניים, הכח אשר יתפשט מהספירות להשגיח על העולם מכח הא"ס, הוא יקרא עיניים. וכן (זכריה ד) 'שבעה אלה עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ', ופירשו המקובלים כי הם ז' כוחות, והם המשגיחים בענייני בנ"א, ולהיות שלהם כח ההשגחה נקראו עיניים, ולא שהם עיניים, אלא שיש בהם השגחה רוחניות כדפי' למעלה, ובהם נרשמים כל המעשים מטוב ועד רע, ועל ידם מעידים הב' מאורות על 'עלילות מצעדי גבר, מחשבות איש ותחבולותיו, ויצרי מעללי איש'. ועל העיניים האלה עוד עיניים אחרים, 'כי גבהַּ מעל גבהַּ שֹמֵר וגבהים עליהם' (פרד"ר כב, א).

בתיקונים פי' הרשב"י ע"ה, כי 'ראיה' היא פני 'אריה' והוא בחסד, וכן ראובן או"ר ב"ן, והוא ראייה ואור שהוא בחסד וחכמה, וכן פירוש ראייה אריה, כי הוסיף בראייה 'י' על תיבת אריה, והרמז אל החכמה שהיא יו"ד (פרד"ר כג, כ).

דע, כי בהבטה וראייה איש את רעהו עושה רושם, והנשמה בכח הראייה יוצא להביט, ואם הוא דבר טוב בפועל, ידבק ויתחווה ממנו טוב, ואם הוא דבר רע, ג"כ יקח מעצמו ויחליף נשמתו (ספר הליקוטים פ' קדושים).

כח הראות הוא כח הנפשי, נבדל יותר מכל שאר החושים (דרך חיים ב, ט).

מהעין שלמעלה נשתלשל בהשתלשלות לאלפים ולרבבות בכל העולמות בלי ערך, עד שנתהווה כח הראייה שהיא השגחתו, ע"כ מושאל לו שם עין, וכן היה עניין בריאת העולמות הרוחניים והגשמיים (של"ה פסחים יג).

יש בנשמה כח רואה את הכל, לכל אשר תשים פניה להסתכל שם, ואם לא היה לה מונע, תראנו ויצטיירו בה. וראיית העין גם כן בדרך זה הוא. כי הנשמה, בכח הבנתה הזאת מתפשטת דרך בקיעת העין ורואה ומצטיירת, אך באמצע נפסק הציור, והיינו כי בשובה להצטייר במקומה, תפגע בעין ותעבור דרך שם, ואז לא יהיה הציור אלא נשמי, שאם לא היה העין שם היה יכול להצטייר אפילו כל דבר רוחני, אך מפני שעברה דרך העין, מה שהוא רוחני נשאר לחוץ, ונמצא שהנשמה מתפשטת דרך בקיעת העין, וחוזרת לשורשה דרך העין עצמו, ושם נעשה הציור (אדיר במרום ח"א ענייני דרישא חיווראי).

ובח הראות נקרא עין דלעילא, ועין דלמטה מקבלת ההארה וכח עֲיָן שלמעלה. ואם יצוייר רגע שיפסוק השפע ולא ישפיע כח הראות לעין דלמטה, הרי הוא סומא מיד, ולא יישאר כי אם רושם ומקום העיניים (מאור עיניים, ליקוטים).

וְהַחַיּוֹת היינו התורה וכו' רצוא וכו' ושוב. וכמבואר בליקו"ה (תו"מ גמיכה ח, ג): וזה בחינת המורה שהיא בחינת הסגמה שלימה, כמו שאמרו רז"ל 'לא מירע לציתה מצלג כי כל ציתה לבוש צָיִיס, שייס', היינו המורה שנאמר בה 'נמון תמן', 'פמות תפמת', 'העגק תעניק', היינו שהמורה שסת הסגמה כנ"ל, כל מלעותיה הם שנייס בחינת כפל, כדי להמשיך עי"ז בחינת הסגמה שלימה שהיא כפילת הרמות כנ"ל. וזה בחינת שהמורה היא כלולה מבני לומות הכרית, והיא בחינת 'לבוש שנייס מקרע', בחינת 'לבוש שנייס' הנ"ל, כי המורה היא בחינת ההסגמה שלימה שהיא בחינת כפילת הרמות כנ"ל. ועל כן עיקר לשון כפול נאמר בפעלות נדקה, כמ"ש 'נתון תתן וכו'', וכך היא המצוה שייתן ויחזור וייתן, כי עיקר המשכת ההסגמה שלימה בחינת המורה כנ"ל, היא ע"י נדקה כנ"ל, והיא היא בלשון כפול כנ"ל, ועל כן נדקה שקולה ככל המורה כולה, כי על ידה נמשך כל המורה כנ"ל. ועל כן כל ההשפעות נמשכין ע"י נדקה כמובא, כי על ידי הנדקה נמשכת ההסגמה שלימה, שעל ידי זה נמשכין כל ההשפעות כנ"ל. **רצוא בבחי' הבטה מעילא לתתא ושוב בבחי' הכאת הראות וכו'**. ובילקו"ה בפי' הפעל (יג): היינו שמפרש הפסוק 'והחיות רצוא ושוב' שרמה יחזקאל הנביא במרכבה, בשלושה חופים, שכלול בהם שרמה והסיג כל הנאמר בשלושה הזה 'רצוא לם נורידל נור לוק בחמימות תחת ממון, ושוב לם מט"ן לחיהו משה משיח', שעל ידו נתבטל תחת ממון, וע"י ביטול תחת ממון נתבטל המרון חף ונמשך חסד, וע"י החסד נמשך הדעת, וע"י הדעת יכול ליקח הנפשות, בחינת 'ולוקח נפשות חכם', ולהעלותם, בחינת 'עיר גיבורים עלה חכם', וזה גם כן מרומז בפסוק הזה 'והחיות רצוא', לם לנון, שהיא הנפש', כי נפש הוא לשון רצון, כמו 'לם ים לת נפשכם', היינו שיחזקאל הנביא רמה שע"י ביטול תחת ממון, נתעלו הנפשות הם הרצועות, 'ושוב לם משה שמקבל התורה', היינו שע"י נולד התורה, וע"י התורה נמשך הסגמה שלימה. וזה גם כן מרומז בפסוק הזה, 'והחיות', היינו ע"י התורה שהוא החיים, כמ"ש 'כי הוא חייך וכו'', 'רצוא', בחינת הבטה מעילא לתתא, 'ושוב', בחינת הכאת הרמות, שע"י שהעייס רוחין, זהו בחינת 'שוב גא הבטה מסמים ולהה', ונמצא שמרומז זה בפסוק 'והחיות רצוא ושוב' כל העניין הזה לין שנמשך הסגמה שלימה. וזה שאמרו מיקוע תיקף תמ"כ (לקמן כמות ה') 'וזה בחינת מיקוע במרכבתא עילאה', היינו שכל התרצא חיות שרמה מקודם והכפה ויוסב על הכפה, כל זה מרמז גם כן על עליות הנפשות והמשכת התורה עד שנמשך הסגמה שלימה, כמו שמפרש כל זה בהפסוק שנאמר שם תמ"כ 'והחיות רצוא ושוב', שזה בחינת הפסוק מרומז גם כן שרמה לין שנמשך שי"ז הסגמה שלימה. ועל כן מפטירין המרכבה של יחזקאל בשבועות, יום קבלת התורה, כי הכל אחד. ועל כן זכו אחר יציאת מצרים לקבלת התורה, כי מצרים הוא תחת ממון, כמובן בהמעשה של הבעל תפלה, שמרומז ביטול תחת ממון, העלה משה הנפשות, בבחינת 'עיר גיבורים עלה חכם', שדרשו חז"ל על משה בעת קבלת התורה, 'ויורד' להס 'עוז מבטחה', הוא התורה, עד שהמשיך עליהם הסגמה שלימה. וכן כל עיקר המגלות חורייתא דעתיקא סתימאה יהיו ע"י משיח, שיבטל לגמרי תחת ממון, בחינת 'כיוס ההוא יהליך אדם אלילי כספו וכו'', המבואר בפניס. כי משיח לם משה, בחינת 'מ"ס ש'היה ה'וא שיהיה', ומה שהתגיל בעת יציאת מצרים יגמור לעתיד לבוא, שיבטל לגמרי תחת ממון ויתמשך על ידו חסד שהוא בניין הבית שייבנה לעתיד לבוא, בניין עדי עד שלא יתרבו לעולם, ובילהמ"ק הוא הדעת, וע"י הדעת הזה יעלה הנפשות ויתגלה חורייתא דעתיקא סתימאה, וזו יתמשך על כל ישראל הסגמה שלימה בשלימות נפלא, כי זו מתבטל הטבע לגמרי, כ"ם לקמן בסימן ר"נ על פסוק 'כי הסמייס כעצן נמלתו והתרן כנבר תְּבָלָה', כי זו לא יהיו שום מזל, רק הסגמה לבד. משרי המתכה ויגיע לימים אלה תאר משיח יעלה ויתדם נפשו, ויוריד להס עוז מבטחה חורייתא דעתיקא סתימאה, ויהיו לו חלק בנעימות עריבות ממיקוח ידידות התורייתא דע"ס, כתאר מובן בהמאמר הזה, כשהדם בעצמו אינו יכול להדיק התתם בשעת תמירת התורה, נתחדם ונתעלה נפשו לו, ויש לו חלק בהתורה. גם מובן מכאן שע"י שבחים להלדיק, נמשך הסגמה שלימה מבחינת חור הסגמה שיתגלה לעתיד לבוא בעת ביאת משיחנו במהרה בימינו אמן.

ילקוט הנחל

שישוב הבטה שמביט משמים עלינו. וכמבואר בליקו"ה (תו"מ ח, ג):

הסִפע של ישראל יורדת לרך הקדושה, מחמת שמתמידים בהסגי"ת ובטוחים בו לבד, ויודעים כי כל הסִפע והפרנסה מאיתו יתברך, כי הוא יתברך הוא הסגמה פרטית על כל דבר שבעולם, והוא יוצא ומכלכל ומפרנס מקרני רחמים ועד ביצי כיניס, וכמה דלמדנן בר נש למתא הכי מתנהגין עימיה מלעילא, דהיינו כמו שאנו מתמידים שהפרנסה באה בהסגמה הסי"ת לבד, כמו כן הוא יתברך משגיח עלינו בהסגמה שלימה, בבחינת כח הרמות שבא בהכאה עלינו ואנו נצטיירים בעיניו, וכמבואר בהתורה 'ישרי העם הסגמה וכו' ע"ש, ועל כן יורדת הפרנסה והסִפע עלינו מאיתו לבד, ואין להקליפות יניקה משם. אבל העובדי כוכבים והרשעים הכופרים, חיגם מתמידים בהסגמה הסי"ת בשלימות, ועיקר הכפירה שלהם הוא בבחינת חור שהעשה ע"י הצמצום, שהכוונין הדעת והרמות בכיוון ובצמצום למקום שלריכין, עד שחור בהכאה לעיניו כנ"ל. אבל בשהראות נתפזר מן הלד ואינו גם בהכאה להדבר שרוצה לרמות, אז אינו רואה אם הדבר כנ"ל. וכמו כן בחמורת הבטחון בהסי"ת, עיקר הפגם של העובדי כוכבים והכופרים הוא שאין מתמידין עיני דעתם להסי"ת, כי בחמת רוצה בכולם מתמידים הסי"ת, אבל עיקר הכפירות שלהם הוא בהסגמה הפרטיות, כי חומרים שהסי"ת גדול ועלה ומרומם ונשגב כל כך, עד שאי אפשר לנייר בדעת שהסי"ת יסגיח בזה העולם בהסגמה פרטיות, ועי"ז כופרים בכל התורה כולה התלוי בזה, אבל בחמת עפרא לפומייהו ויימלא פיהם חלץ, כי נצער ליבם מדעת חמימי, כי הם מטעים את עלמם כשילוי הם מגדילים ומגביהים כבודו יתברך שמומרים שלוב רוממותו יתברך אין לאוי אם ושלום שיסגיח על עולם הספל הזה. ותיפח רוחם ונשמתם, כי הם רוצים להסיג גדולתו יתברך ולהניח דרכי הנהגותיו מדרכי הנהגות מלכי בשר ודם שנמשלו כפול נאמר מתן תתן וכו', וכך היא המצוה שייתן ויחזור וייתן, כי עיקר המשכת ההסגמה שלימה בחינת המורה כנ"ל, היא ע"י נדקה כנ"ל, והיא היא בלשון כפול כנ"ל, ועל כן עיקר נדקה שקולה ככל המורה כולה, כי על ידה נמשך כל המורה כנ"ל. ועל כן כל ההשפעות נמשכין ע"י נדקה כמובא, כי על ידי הנדקה נמשכת ההסגמה שלימה, שעל ידי זה נמשכין כל ההשפעות כנ"ל. **רצוא בבחי' הבטה מעילא לתתא ושוב בבחי' הכאת הראות וכו'**. ובילקו"ה בפי' הפעל (יג): היינו שמפרש הפסוק 'והחיות רצוא ושוב' שרמה יחזקאל הנביא במרכבה, בשלושה חופים, שכלול בהם שרמה והסיג כל הנאמר בשלושה הזה 'רצוא לם נורידל נור לוק בחמימות תחת ממון, ושוב לם מט"ן לחיהו משה משיח', שעל ידו נתבטל תחת ממון, וע"י ביטול תחת ממון נתבטל המרון חף ונמשך חסד, וע"י החסד נמשך הדעת, וע"י הדעת יכול ליקח הנפשות, בחינת 'ולוקח נפשות חכם', ולהעלותם, בחינת 'עיר גיבורים עלה חכם', וזה גם כן מרומז בפסוק הזה 'והחיות רצוא', לם לנון, שהיא הנפש', כי נפש הוא לשון רצון, כמו 'לם ים לת נפשכם', היינו שיחזקאל הנביא רמה שע"י ביטול תחת ממון, נתעלו הנפשות הם הרצועות, 'ושוב לם משה שמקבל התורה', היינו שע"י נולד התורה, וע"י התורה נמשך הסגמה שלימה. וזה גם כן מרומז בפסוק הזה, 'והחיות', היינו ע"י התורה שהוא החיים, כמ"ש 'כי הוא חייך וכו'', 'רצוא', בחינת הבטה מעילא לתתא, 'ושוב', בחינת הכאת הרמות, שע"י שהעייס רוחין, זהו בחינת 'שוב גא הבטה מסמים ולהה', ונמצא שמרומז זה בפסוק 'והחיות רצוא ושוב' כל העניין הזה לין שנמשך הסגמה שלימה. וזה שאמרו מיקוע תיקף במרכבתא עילאה', היינו שכל התרצא חיות שרמה מקודם והכפה ויוסב על הכפה, כל זה מרמז גם כן על עליות הנפשות והמשכת התורה עד שנמשך הסגמה שלימה, כמו שמפרש כל זה בהפסוק שנאמר שם תמ"כ 'והחיות רצוא ושוב', שזה בחינת הפסוק מרומז גם כן שרמה לין שנמשך שי"ז הסגמה שלימה. ועל כן מפטירין המרכבה של יחזקאל בשבועות, יום קבלת התורה, כי הכל אחד. ועל כן זכו אחר יציאת מצרים לקבלת התורה, כי מצרים הוא תחת ממון, כמובן בהמעשה של הבעל תפלה, שמרומז ביטול תחת ממון, העלה משה הנפשות, בבחינת 'עיר גיבורים עלה חכם', שדרשו חז"ל על משה בעת קבלת התורה, 'ויורד' להס 'עוז מבטחה', הוא התורה, עד שהמשיך עליהם הסגמה שלימה. וכן כל עיקר המגלות חורייתא דעתיקא סתימאה יהיו ע"י משיח, שיבטל לגמרי תחת ממון, בחינת 'כיוס ההוא יהליך אדם אלילי כספו וכו'', המבואר בפניס. כי משיח לם משה, בחינת 'מ"ס ש'היה ה'וא שיהיה', ומה שהתגיל בעת יציאת מצרים יגמור לעתיד לבוא, שיבטל לגמרי תחת ממון ויתמשך על ידו חסד שהוא בניין הבית שייבנה לעתיד לבוא, בניין עדי עד שלא יתרבו לעולם, ובילהמ"ק הוא הדעת, וע"י הדעת הזה יעלה הנפשות ויתגלה חורייתא דעתיקא סתימאה, וזו יתמשך על כל ישראל הסגמה שלימה בשלימות נפלא, כי זו מתבטל הטבע לגמרי, כ"ם לקמן בסימן ר"נ על פסוק 'כי הסמייס כעצן נמלתו והתרן כנבר תְּבָלָה', כי זו לא יהיו שום מזל, רק הסגמה לבד. משרי המתכה ויגיע לימים אלה תאר משיח יעלה ויתדם נפשו, ויוריד להס עוז מבטחה חורייתא דעתיקא סתימאה, ויהיו לו חלק בנעימות עריבות ממיקוח ידידות התורייתא דע"ס, כתאר מובן בהמאמר הזה, כשהדם בעצמו אינו יכול להדיק התתם בשעת תמירת התורה, נתחדם ונתעלה נפשו לו, ויש לו חלק בהתורה. גם מובן מכאן שע"י שבחים להלדיק, נמשך הסגמה שלימה מבחינת חור הסגמה שיתגלה לעתיד לבוא בעת ביאת משיחנו במהרה בימינו אמן.

וְהַחַיּוֹת היינו התורה שהיא החיים. ומלינו בתלר"י (לה, י): תורה נקרלת חייס, שנלמר (משלי ג) 'עץ חייס היא למחזיקים בה ותומכיה מלושר'. ובמנחומא (עקב, ה) שנינו: כל מי שמוצא דברי תורה, חייס הוא מוצא, לכך כתיב (משלי ד) 'כי חייס הס למוצאיהס'. וכן מלינו בספר הפליאה (ד"ה ושלנו מחיצתא דלקיע) שלנו (מחיצתא דלקיע מהקדוש ברוך הוא), מהו 'מלקים הצין דלכה'. למר לו, דלכה של מכמה. למר לו, מהו דלכה של מכמה. למר לו, תורה. למר לו, מהו תורה. למר לו, חייס 'כי היא חייך ואורך ימיך'.

שישוב הבטה שמביט משמים עלינו, ישוב על ידי ההכאה, ישוב הראות לעיניו, ואז וראה, כי הראיה על ידי השבת ההבטה. וזה בחינת והחיות רצוא ושוב. והחיות, היינו התורה שהיא החיים. רצוא, בבחינת הבטה מעילא לתתא. ושוב, בבחינת הכאת הראות בדבר הנראה, ונחזר לעיניים, ונצטייר בעיניים. כי העיניים הם כמראה לטושה, שנתראה בהם כל דבר שעומד כנגדו.

מראה לטושה

אם התלמיד יש לו פנים, היינו בחי' אנפין נהירין, בחי' מראה מלוטשת, אזי יכול לקבל פנים, לקבל אור פני הרב, ואזי ראוי שהרב יתראה עצמו בתוך פני התלמיד המקבל פניו, כמו בכל מראה מלוטשת, שכל העומד כנגדה רואה את עצמו בתוך המראה (ליקו"מ קנג).

לשון חז"ל (שבת קמט.) 'אין רואין במראה בשבת', והיא מראה של זכוכית, שהמסתכל בו נראית לו מתוכו דמות צורתו מכח לטישת המראה, אבל אין בתוכו כלום, כן נבואת שאר הנביאים, מתוך שרואין אותן הצורות הקדושות והטהורות והמאורות העליונים מתוך זהר ובהירות האורות העצומים ההם, נראים להם דמיונות ורואין שם צורתם בצורת בן אדם, וכעניין שכתוב (הושע יב) 'וביד הנביאים אֲדַמֶּה'. אבל משרע"ה מתוך שהיתה נבואתו עליונה על כולן, לא היה רואה מאותן הדמיונות כלום אלא מראה אמיתית קרובה אל השכל, ולכך נודע ומכיר מתוך בירור נבואתו שאין שם דמות ולא צורה כלל כ"א כבודו, הוא שכתוב 'ותמֻנת ה' יביט' (ובינו בחי' במדבר יב, ח).

עניין הספירות הם עשרה מלמעלה למטה ועשרה מלמטה למעלה, כדמיון ניצוץ השמש הבא ומכה במראה הלטושה וחוזר האור ומתהפך נגד מקורו, כן העניין בספירות, כי הם באים מלמעלה למטה עד המלכות, ושם מצב האור, וחוזר אל מקורו דרך המסעות, עד שכמו שהם עשרה מלמעלה למטה, כן הם עשרה מלמטה למעלה (פרד"ר א, ח).

סוד אור הישר ואור החוזר, כי אור הישר סוד עולם הזכר, ואור החוזר סוד עולם הנקבה. והנו סוד קישוט הנקבה במראה, כי המראה הלטושה כאשר מכה בה אור החמה, אז אור הוא החוזר כנראה לעין. וכל זה רמז בהנשים הצדקניות שרצו להעמיד ס' ריבוא נשמות, שא"א לקבלת התורה זולתן, שכן בתורה ס' ריבוא אותיות שורש לס' ריבוא נשמות, והיו מוליכות דגים ורואין במראה לטושה, כי זאת הגאולה היתה שירה חדשה, ו'במראת הַצָּבָאוֹת', ע"י ה'מראות' העמידו ס' ריבוא 'צָבָאוֹת' (של"ה פסחים, ביאור ההגדה טז).

הנה השכינה נקראת תמונת כל, ר"ל שכל התמונות מתראים בשכינה כביכול כמו מראה הלטושה, שמתראה בה צורת אדם העומד לנגדה אם יפה אם לאו, ממש כדמותו וצלמו כל תנועותיו מתראים (מאור עיניים, ליקוטים).

יתראה עצם המאיר והמוחש במראה המלוטשת הנקרא 'שפיגל' או במים, והשם לזה מפני שחוזר ראות העין הם על שני מינים, האחד הוא המוחש הנראה באור ישר טרם הִקָּבְּלו, כגון השמש והאש וכוכבים המאירים בעצמן, והב' הם המוחשים הנראים באור חוזר, והם כל המוחשים הבלתי מאירים אשר יחזרו מהם קרני האור שנפלו עליהם מן המאיר (ספר הברית ח"א יז, ג).

עיניים

עיניים הם דברים עליונים וגבוהים מאוד, והם רואים תמיד דברים גדולים ונוראים, ואם היה האדם זוכה לעיניים כשרים, היה יודע דברים גדולים רק ממה שעיניו רואות, כי הם רואות תמיד, אך שאין יודע מה רואה (ליקו"מ רנד).

עיקר שמירת הזכרון, שהוא בחי' שינה דקדושה של ישראל, היא שמירת העיניים, שנשמרין מרע עין (ליקו"ה שוכר ג, ה).

עיקר קיום התורה, ע"י שמירת העיניים (עצות ישרות עיניים ב).

הלב והעיניים הם מרגלים לגוף ומסרסרים לו את העבירות. העין רואה, והלב חומד, והגוף עושה את העבירות (רש"י במדבר טו, לט).

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים', כלומר לא יימשך כל אחד מכם אחר דעתו הקצרה, וידמה שמחשבתו משגת האמת (יד החזקה עבודת כוכבים ב, ג).

העיניים הם פתח לרמ"ח איברים (ש"ך עה"ת בראשית מ, טו).

לצד שהנגלה הוא דבר שהעין חפצה וחושקת בו, ומצות המלך היא ציווי עשות היפך הרצון הטבעי ושנוא העֵרב המורגש, ומן הנמנע שיעמוד בדבר, אלא בהערת סימן עבדותו, הוא יכופהו להפוך אשר עינו וליבו שם יחפוץ (אוה"ח במדבר טו, לט).

העיניים יונקים מאותן העולמות הנקראים 'עיני ה", והם נקראים 'עיניים' לא על דמותם חלילה, כ"א על פעולתם. שיש בעולם העליון רחמים הנקראים 'עינא פקיחא', שמשגיח תמיד על רחמי העולם וצרכם, לזה נקראים עיניים. וכן עד"ז שאר האיברים, בפעולתם נקראים ולא בדמותם (נועם אלימלך, ליקוטי שושנה).

העיניים נקראים 'רגלי השכל' כמבואר בזהר, ע"ש שהם מקבלים ראייתם מן השכל (פנים יפות בראשית מט, כה).

ועל ידי שאנחנו קרובים אל התורה, נמצא שאנחנו קרובים אל הראות, ועי"ז כח הראות נחזר לעיניו, ונתראים ונצטיירים אנחנו בעיניו. אבל העכו"ם, מחמת שהם רחוקים מהתורה, הם רחוקים מהשגחתו, והשגחתו עליהם כנ"ל.

ועל ידי שאנחנו קרובים אל התורה, נמצא שאנחנו קרובים אל הראות, ועי"ז כח הראות נחזר לעיניו, ונתראים ונצטיירים אנחנו בעיניו. אבל העכו"ם, מחמת שהם רחוקים מהתורה, הם רחוקים מהשגחתו, והשגחתו עליהם כנ"ל. וזה שנאמר בתורה 'פֶּתַח הָאֹהֶל' לומר כי ה' וכו', 'הָאֹהֶל' דייקא, לומר שפתח, דהיינו שפתח נתרחק עי"ז מהתורה, נתרחק ג"כ מהשגחת השגחה עליונה, ע"י קבלת התורה.

ועל ידי שאנחנו קרובים אל התורה, נמצא שאנחנו קרובים אל הראות, ועי"ז כח הראות נחזר לעיניו, ונתראים ונצטיירים אנחנו בעיניו. הראות. ובמד"ר פנחס פרשה כא, ד): ולכל זה ע"י בחינת קבלת התורה, שהיא בחינת השגחה עליונה כנ"ל, כי זהו גם בחינת ההפרש שבין השגחתו יתברך על ישראל לבין ההשגחה שעליהם (היינו על העכו"ס). כי ההשגחה שעליהם היא בבחינת שינה, כמו מי שמנמנם על דבר שאינו מבין ומשגיח בעיניו אבל אינו יכול לסבול, שאז מיכף ומיד קומם בעיניו, וטרם שחזר הדבר להצטייר בעיניו הוא קומם, ואז אין הדבר נצטייר בעיניו, כי אין רוצה שיצטייר בעיניו דבר שנאוי, כמו כן ממש בחינת השגחתו עליהם, שהוא בחי' הראות, שהיום מוזרים ונצטיירין בעיניו יתברך בכיכול, אזה בחינת 'ועופף עיניו מֵרְאוֹת נרע', בחינת שינה, בחינת עינייס סגורות, כי אינו משגיח עליהם, רק ההעברה בעלמא, ותיכף ומיד קומם בכיכול, כי 'הַפֵּיט לֹא עָמָל לֹא מוכל' (הפקוח ח), לפי השגחתו עליהם היא בחינת ההשגחה שלימה, בחינת עינא פקיחא וכו', שתמיד עיניו פקוחות לטובה עליהם, בבחינת ההשגחה של מרע שתמיד 'תמיד עיני ה' מלקיח בה מראשית השנה וכו'', 'תמיד' דייקא, בחינת עינא פקיחא כנ"ל. ומהמת זה שמפסיק היטב בנו, אנו מצטיירין בעיניו כביכול, בבחינת השגחה שלימה כנ"ל. וזה שנאמר בתורה 'פתח הָאֹהֶל' לדעת כי ה' וכו', 'הָאֹהֶל' דייקא, לומר שפתח, דהיינו שפתח נתרחק עי"ז מהתורה, נתרחק ג"כ מהשגחת השגחה עליונה, ע"י קבלת התורה.

ילקוט הנחל

ועי"ו שאנחנו קרובים אל התורה וכו' ונתראים ונצטיירים אנחנו בעיניו. ובספר דרכי נועם (שיעורים, יג) מונח: הטעות"ז שיש בו כ"כ הרבה פרטים ודברים, ושבעים פומות וכל מעשיהם, וכל מלישות הטבע ועניניו, ההריס והגבעות והימים והנחלים והמדבים פוטות וכו', נתמת הכל נברא בהשגחה, אלא שהוא תלי דבר, כמו שרופא מרפוק, כי עדיין אין הדבר עולה לרצון לעשות נמת רוח לפניו. ועיקר ההעלמה לרצון נעשה ע"י שאנו פועלים בתפילה ומזה נמשך השפע, וכשעולה לרצון אז ממשיך את הדבר מתדם בתכלה ותיות לחייתי. אלא שאנו רחוקים מאוד מזה וממלאים במקום פיזור הרעות וכו', ועיקר התיקון ע"י הרצון, שרוצים בכל פעם לחזור לאור ההשגחה, ובשביל זה צריך להיאחז באור התורה, שכל אחד כפי קירבו אל התורה, כן הוא מצייר ומכלל מתדם, ומקורב אל הרעות, ואז יכולים להחזיר אל הקדושה את מציאות העולם הזה שמטעה את התדם, לרעות רק השגחה ונפלאות ה', ואז העולם מצטייר מתדם ועולה נמת רוח לפניו, ונכלל בהשגחה עליונה למעלה.

ועי"ו שאנחנו קרובים אל התורה וכו' ועי"ז כח הראות נחזר לעיניו וכו' אבל העכו"ם וכו' הם רחוקים מהשגחתו והשגחתו אין מזיע עליהם בהכאה. ובקונטרס מצועי הנחל (נובח תס"מ) מיוסד עניין זה, עם דברי הפל"מ המובאים לקמן בנמ"ג אות ו', ד"ה 'ועי"ז ההבל הזה רציס נתפקרו וכו'', וז"ל: והנה מוכן מאליו, שכל זה הוא רק לסבר את האוזן מה שיכולה לשמוע, אבל בוודאי שלי לפסבר להבין את כל הנ"ל בשכל, לפיך שייך כל עניין זה כלפי מעלה בכיכול. ומה שמוזן (וכן מבואר בפל"מ) דעניין ההשגחה שעל העכו"ס שהיא בחי' הרעות בכיכול, הוא בחי' ההנהגה הטבע, כי העכו"ס סה מתת המזל והטבע, ושכר בחמת בוודאי גם הטבע היא השגחה, והיא הנקראת השגחה בחי' הרעות בכיכול, ועלינו השגחתו בשלימות, היינו שמוחו הקב"ה מנהיג בהנהגה ניסיית שהיא למעלה מהטבע, והיא הנקראת בכל מקום 'השגחה' סתם, ולפי' ההשגחה שבחי' הרעות הנ"ל שהיא ההנהגת הטבע, נקראת ההנהגה ניסיית בשם 'השגחה שלימה'. (...) ומבואר מכל זה היטב בזה מילוקי מדריגות, היינו לפמ"ש שהשלימות המשכת ההשגחה שלימה יהיה לעתיד, שאז יתבטל הטבע לגמרי ותתגלה ההשגחה בשלימות, ויתבטלו ממילא כל הקרות והרעות ויהיה כולו הטוב והמיטיב, (ולכלפ"ז בפסקים ג' שלא יהיה בשורות רעות כלל), אעפ"כ שייך עניין זה גם עכשיו, שכפי מה שזוכין לתקן אלו התיקונים המבוארים בפניס, שעי"ז נעשה עניין העלאת הנפשות והמשכת התורה שהיא ההשגחה שכמוב"ם, כמו כן נמשך בחי' השגחה שלימה, שהיא ההנהגה ניסיית למעלה מהטבע, ונתבטל בחמת הרע, ומתנהג העולם בבחי' 'לדיק וטוב לו' (המזכר לקמן בסוף הממאר). וזהו כוונת רבינו 'להמשיך השגחה שלימה' (המזכר בריש הממאר), היינו שנזכה להנהגת ההשגחה, שאז יהיה לנו רק טוב בפשיטות. והנה בחמת ים עוד עניין, והוא שגם כשאנו בבחי' ההנהגת הטבע, נדע ונאמין שבאמת אין שום טבע ומקרה מ"ו, רק גם הטבע היא השגחה ממש, שבאמת אי אפשר להבין דבר זה בשכל כנ"ל מדברי רבינו ז"ל, אעפ"כ צריך להתחזק באמונה וביראיה חזקה בלב שהכל הוא רק בהשגחתו ית', וכשזוכין לזה אז גם הרע והייסורים מ"ו, כמעט שאינם נרגשים, כמבואר בדבה"ק בפי' ר"ע וז"ל 'דע, שכל מיני צער וכל הייסורים אינם רק מתקרון הדעת, כי מי שיש לו דעת ויודע שהכל בהשגחה מהש"י, אין לו שום ייסורין ואינו מרגיש שום צער וכו', ועיקר הצער מהייסורין הוא מחמת שנוטלין ממנו הדעת כדי שירגיש הייסורין. וזה עיקר צער של ישראל שיש להם בגלות וכו', מחמת שנפלו מהדעת ונולין הכל בטבע ובמקרים ובמזל וכו', וזה גם להם מחמת שהם צריכין בין העכו"ם וכו', וממחת זה בעצמו יש להם ייסורין, כי אילו היה להם דעת שהכל בהשגחה, לא היה להם ייסורים כלל כנ"ל. ובחמת ישראל גם למעלה מהטבע, רק כשהם מוטחים מ"ו אז נופלים אל מחת הטבע כמו העכו"ס וכו', ובשהקב"ה רוצה לרחם על ישראל ולהושיעם מגלותם וכו', אז מחמיץ עליהם השגחה, ואז מכניע ומבטל הטבע וכו'. והמובן מדבה"ק, דבחמת הדבר קשה מאוד מאוד להבין ולדעת שגם הטבע היא השגחה עד שיקיצו עליו הייסורין, כי אלא זהו כל עניין הטבע, שהוא העלמת והסתרת ההשגחה, ולכן כל מה שנופלין יותר בטבע, אי אפשר להבין שגם הטבע היא השגחה. וע"כ כשהש"י רוצה להושיע את ישראל הוא ממשיך עליהם השגחה, היינו שמכניע חומם בהשגחה שלמעלה מהטבע כנ"ל. ונמלא שזהו כעין עניין הידיעה והבחירה המבואר בפי' כ"ש שאי אפשר להבין זחת, וזה זה עיקר כח הבחירה, זה שאין יודע השכל של מה שמבטל את הבחירה, וזה זה עיקר כח הבחירה, זה שאין יודע השכל של הידיעה והבחירה, שאי אפשר להבין זחת, כי כשאר יתגלה הסוד של הידיעה והבחירה, תתבטל את הבחירה. וכן הוא ג"כ בעניינו, כי כשאר יתגלה הדעת שאין שום טבע היא השגחה, אז תתבטל בחי' הבחנת הטבע לגמרי, ותמחמך ההבחנה שלמעלה מהטבע. עכ"פ מבואר שבוודאי צריך האדם להשתדל ולהתחזק בזה לקבוע בלבו היטב ולזכור, שגם הטבע היא השגחתו ממש, אע"פ שלפי"ז להבין זאת בשכל, והוא סיפורי המעשיות המפורסמים.

העכו"ם מחמת שהם רחוקים מהתורה הם רחוקים מהשגחתו וכו'. ובליקו"ה (אה"ע קידושין ג, יז–יח) הביאור לבאר עניין זה, ובכמ"ש בסוף דברי שיחות ההבדל בינינו לבין העכו"ס נעוץ הוא בקיום התורה והמצוות וכו',

וז"ל: וזהו בחינת השגחה שלימה הנ"ל, בחינת 'והחיות רצוא ושוב', שנמשך ע"י המשכת התורה שלמעלה מטבע הנ"ל, שהיא 'תורה לשון שוב' כמ"ש בזהר, שנמשך השגחה שלמעלה מהטבע, שהוא בחינת מלכות, שהוא בחינת אור חוזר, כשזוכין להיות ממוכין להשי"ת, ע"י התורה שישראל ממשיכין ומקבלים עליהם בכל עת, אז הם מוזרים ונצטיירים בעיניו בכיכול ומשגיח עליהם בשלימות, נמצא שמוזר בחינת האור חוזר ונכלל בהאור הישר, ומזה נכלל בחינת אור הישר שהוא בחינת חסד, ומוזר ונכלל כל בחינת מוסבע"פ במוסב"כ, כי 'ליכא מידי דלית ליה רמיזא באורייתא'. (...) כי מוסב"כ ומוסבע"פ, הם בחינת ידיעה בכלל וידיעה בפרט המוצג בזהר הקדוש. כי יש ידיעה בכלל, דהיינו מה שיודעין וממיינין בהשי"ת בכלל, שיש ימיד נמצא לזון כל מנהיג ומוסל יתברך שמו, ופמ"כ נריכים לידע בפרטיות, שהוא בחינת השגת פרטי פרטים שזוכה כל אד בפוס מה דמשער בליבה, כפי מה שזוכה לשבר תמונת עולם הזה ולסגל מלוות ומעשים טובים. ושני הידיעות הללו, שהם בחינת ידיעה בכלל וידיעה בפרט, הם בחינת מוסב"כ ומוסבע"פ. (...) כי מוסב"כ היא נמצאת מבחינת ידיעה בכלל ממנו יתברך, ומוסבע"פ נמצאת מבחינת ידיעה בפרט. כי מוסב"כ היא בבחינת כלי נגד מוסבע"פ, כי במוסב"כ כתובים כל המלוות בכלל, כגון מָנֵעַ תפילין נאמר בתורה בפסוק אחד בכלל 'וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות וכו'', אבל פרטי המלוות, כגון כל דיני התפילין בפרטיות, אין יודעים כי אם ע"י מוסבע"פ, כי היא בחינת ידיעה בפרט. ובחמת ג' הידיעות הללו שהם בחינת 'בלל ופרט', הכל אחד, כי ה' אחד ושמו אחד, כי כל מה שיודעין ומשיגין הלדיקים החמיחים רלונו יתברך והשגות אלקות בבחינת ידיעה פרטיות, מוזרים תמיד אל הכלל, שהוא בחינת ידיעה הכלליות שיודעין הכל בחמת בלל, שהוא בחינת שלימות החמונה של כלל ישראל שמחמיינין בו יתברך בכלל, שזהו מוזרין אל הכלל כנ"ל, אעפ"כ הוא זכות להם וטובה גדולה מאוד, כי עי"ז נחמחק ביותר ידיעה הכלליות בכל פעם, כי כל מה שמשיגין יותר השגות אלקות בבחינת ידיעה פרטית, הם ממשיכין בהם חמונה שלימה ביתר שחת ויתר עוז, שזהו בחינת ידיעה הכלליות כנ"ל, כי בחמת הכל אחד, וג' הידיעות הללו צריכים זה לזה, בבחינת 'מכלל שהוא צריך לפרט, ומפרט שהוא צריך לכלל', כי בחמת שניהם הם אחדות פשוט בלי הבדל, ואין אחד בלא חבירו, כי מוסבע"פ בלא מוסב"כ אינו כלום, כי 'ליכא מידי דלית ליה רמיזא באורייתא', וכל דיני מוסבע"פ כולם נרמיים על מוסב"כ, וכן מוסב"כ בלא מוסבע"פ גם כן אינו כלום, כי אין יודעין משום מלוה מהמוסב"כ לבד. (...) ועל כן עיקר החמונה בשלימות אין זוכין כי אם ישראל, ע"י שמקיימין התורה והמלוות, אבל העכו"ס אע"פ שרוצה להם מחמת מלוה אחת שבתורה, אינו מקיים בכלל בלקוחו ואחזתו יתברך, כי זה הכל מודיס, אבל אעפ"כ אין לחמונתם שלימה כמו ישראל, ויש להם דעות זרות ונפסדות מאוד מאוד, ובפרט הפילוסופיס והמתקרים שבזמנו בדעות רעות מאוד, ע"י שרלו ליכנס בידיעות פרטיות בלעדי קדושה וטהרה בלא תורה ומלוות, והם משוקעים בתאוותיהם בגיתוף ושכר תאוות ורוצים לחקור בלקוחו, על כן נחשו ונבוכו בכפירות גדולות ונבשותים הרבה מאוד, כי אי אפשר ליכנס בשום השגה וידיעה פרטיות, כי אם ע"י קדושה וטהרה וקיום התורה והמלוות ופריסות מחאות עולם הזה.

ואני תפלה

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, ״הַטֵּה אֱלֹהַי אָזְנְךָ וּשְׁמָע פְּקַח עֵינֶיךָ וּרְאֵה שוֹמְמוֹתֵינוּ״, וְאַל תַּעֲלֵם עֵינֶיךָ מֵאֲתָּנוּ. וַחֲמֹל עָלֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, וְתַשְׁגִּיחַ עָלֵינוּ בְּעֵין הַחֶמְלָה וְהַחֲנִינָה בְּעֵינָא חַד דְּרַחֲמֵי, עֵינָא פְּקִיחָא דְּלָא נָאֲמִים תָּדִיר. וְתַמְשִׁיךְ עָלֵינוּ הַשְׁגָּחָה שְׁלֵמָה בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, שֶׁנִּזְכֶּה שֶׁיִּמְשֹׁךְ בֹּחַ הָרְאוּת מֵעֵינֵינוּ עַל יְדֵי תּוֹרָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה, אֲשֶׁר אַתָּה מַשְׁפִּיעַ עָלֵינוּ עַל יְדֵי צַדִּיקֶיךָ אֱמֶת, וְנִהְיֶה סְמוּכִים וְקְרוֹבִים מְאֹד אֶל כֹּחַ הָרְאוּת וְהַשְׁגָּחָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה, עַד שֶׁנִּזְכֶּה לָשׁוּב וּלְהַצְטַיֵּר בְּעֵינֶיךָ וְנִהְיֶה נִבְחָרִים בְּךָ (ליקו"ת יג).

נמצא השגחתו על העכו"ם בחצי הראות וכו' ועלינו השגחתו בשלימות. ובהוספות תורות מכת"י רביז"ל (המובאות בסוף ליקו"מ) מיתמה: כי הסגת הרעות ממתק הכעס, והכעס אינו מלמ על דבר קבוד ולמ על רמוק. ובליקו"ה (יו"ד מהלכי עכו"ם ה, ו) קישר מוהכל"ס את ענין הלדקה והמו"מ הנזכר לעיל בתות ג' עם ענין ההסגחה וכח הרעות, וז"ל: הלדקה היא מסברת ומבטלת בחינת 'בעלבון' שהוא בחינת תות ממון, ועי"ז זוכה ללמת מן המשל ומתן בשלום, ולמ יהיה נלכל אם ושלום בבחינת המשל כצד, בבחינת 'בעלבון' שנכנס בתוכו לעבור לותו כדי לזכות לרווח ממון דקדושה כנ"ל, כי לדקה מְעַשֶּׁרֶת, שהוא בחינת הרווח שמוליד בקל ע"י הלדקה, שהוא התיקון כנ"ל, כי לדקה מסברת תות ממון בחינת 'בעלבון', בבחינת 'רומ נחית לשכך תמימא לליבא', כמובא במאמר 'מארי העס' המדבר מהסגחה בשלימותה (בסימן יג) ע"ש, כי ע"י הלדקה מסברת תות ממון ומתקנת המשל ומתן, בבחינת 'מתן בסתר יכהה לו' כנ"ל, ע"ז נמשך ההשגחה בשלימות, כמו שמבואר במאמר הנ"ל שע"י לדקה נמשך השגחה בשלימות ע"ש, דהיינו שההשגחה היא בבחינת 'שוב נא הבט משמים וראה', בבחינת חור היאר וחור החוזר, בבחינת 'גלגל החוזר בעולם' שכתב רבינו ע"ש, כי 'יותר ממה שבעל הבית עושה עם הבעל הבית', שזה בחינת חור היאר וחור החוזר, שהיפ כשהוא משגיח על העני ונותן לו הלדקה, אז מוזר החור הזה אליו, דהיינו חור השפע המגיע מהעני אל הבעל הבית כנ"ל. וזהו בחינת משל ומתן, שבמתילה ממשיך חור ההשגחה לשכנגדו, שנותן לו חור שפע הממון בעד הסחורה, ומ"ש מוזר אליו, שמוזר ומקבלו ביתר שלת, כשמוכר הסחורה ומקבל בעדה ממון ביותר ממה שנתן במילה בעדה, כי 'יותר ממה שהבעל הבית וכו' העני עושה עם הבעל הבית', שזה בחינת הרווח שמרויח יותר ממה שנתן, כי חור החוזר, כשזוכין שימזור למעלה, הוא מוזר בחוספת קדושה והמרה יתירה שקיבל מלמטה, ע"י שילד למטה והעלה משם הגילוות והנפשות, ולז מוזר למעלה בהמרה יתירה יותר מתחילה, שזה בחינת הרווח של המשל ומתן, שעיקרו בח ע"י בחינת הַמָּקוֹם שהיא בחינת חור החוזר, שזה בחינת לדקה, בבחינת 'יומר ממה שהבעל הבית עושה וכו' העני עושה וכו'". ועיקר התיקון הוא בחינת הַמָּקוֹם שהוא בחינת חור החוזר, כי עיקר שלימות הקדושה כשהוא בבחינת חור החוזר, שמוזר החור למעלה, שזהו בחינת השגחה בשלימות, שעיקר בחינת השגחה בשלימות

מילואי חכמה

השחתו על העכו"ם בחצי הראות. ומובא בספר תגרת דפרקא (תות רעח): כל התומות ובריסה יש להם יניקה מגבול הקודש והוא מיומס, ובזולת זה יתבטלו בתין מיות. והנה יניקתם הוא מתמורי פרגוד הקדושה, מהסמות הקדושים, כל תומה כפי מעמדה ומצבה. על כן כל הסמות מתוקרין ומתורגמין בלשון עם ועם, כי כל לשון מכל תומה הוא כפי יניקתה מן הקודש בלמלומים שונים ומסכים שונים, בקוד 'ותתה מחיה לת כולס', על כן גם מרגוס הסמות הקדושים בלשון כל עם הם כפי יניקתם. מה שתין כן נסמות ישראל, הם כניכול מעלם ללוקות ית"ש, בקוד 'ויפח בנפיו נסמת תיים, ולן דנפש מתוכיותו נפש', להם ניתן בלשונם הקודש עלם הם הנכבד, לפר לי לפפר להזכירו בשום לשון רק בלשונינו הקדוש, כי כל התומות תין להם חלק בהנכבד, כי תין יניקתם רק מתמורי פרגוד הקדושה, כמלן דשלי לשנותי בתר בתפוי. וזה כל פרי מעשינו עוד כל ימי עולם, להוליך בלעם מפיהם לחלוק ניצולי הקדושה לפר בתוכם לל גדול הקודש פיומה, ולז מילוותיהם מתבטל, לז כל נצי לפר יקללו נסמך. הנן הדברים הגדולים הללו.

השחתו על העכו"ם בחצי הראות וכו' ועלינו השגחתו בשלימות. ומובא בספר ערבי נחל (פ' נשא) בזה"ל: הנה נודע כי בהקב"ה נתמר 'ותתה מחיה לת כולס', ולמ נתמר 'הַמֵּחַיֶּה' לתיד 'מְמֵתִים', לשון הווה, כי למ כמידת הפר ולס מידת הקב"ה, מידת הפר ולס לפר שהתומן עושה הכלי, שוב תין הכלי לריכה לל התומן, ומתקיימת זולתו, משא"כ הקב"ה שברל כל העולמות וכל הברואים, תין כולם מתקיימים בלתי השפעת מיותו, ולתלמי יתוייר שפסק השגחתו והשפעת מיותו לפילו רגע כמימרת, היו כל העולמות וכל פפר בהם בטלים ממליות והיו כלי היו. (...) והנה נודע ג"כ מה שכתב הנצי"ע ב"ה על הקב"ה שהוא 'טהור עיניים מלחות ברע והביט לל עמל לן תוכל' (תבקוק ל), דהיינו שתין הקב"ה יכול להשגיח ברע כלל. והנה שמי ידיעות הללו שניהם לממיות, והמה קומרות זה לת זה, לפיך מתקיימים התומות עכו"ם, ממה נפשך, לם תינו משגיח בהם, תין מתקיימים, כרי הוא 'טהור עיניים מלחות ברע'. וייבוב קושית זו כך הוא, דהכל לתת שהי לפפר לשום נברל בלתי ההשגחתו והשפעתו לפילו רגע לחד, וג"כ לתת שהוא יתברך 'טהור עיניים הוא', רק תע"פ שהי לפפר שתניח ההשגחה והשפעה על העכו"ם בעלתם, מלד היותו טהור עיניים, מ"מ הס מושגחים ומושפעים בלתלעות ישראל, דהיינו שהקב"ה משגיח בהשפעתו על ישראל ומשפיע להם הרבה יותר מכלי לורכם, וצ"ל המותרות והתמלית לל העכו"ס. נמלל העכו"ס ג"כ מושגחים ומושפעים בכל, רק לפ מלד עלמם תלך בתלעות ישראל. **ועלינו השגחתו בשלימות.** ומובא בספר מקור מים חיים (פ' בראשית קנ): תין הקליפות והתומות יונקים ומקבלים מיות, תלך מהתורה הנמשכת להם מבחינת תמוריים לדקודה, כמלן דשלי נתר כתפיה, ולפ גם זולת ע"י למלומים ומסכים רעים ועלומים, שנתלבשה בהתורה בתומריות עולם הזה, ומשפעת להתומות עושר וכבוד וכל תעוגים גשמיים, מה שתין כן ישראל יונקים מבחינת פנים העליונים, כמ"ש (בפ' נשא) 'יאר ה' פניו תליך', כל תלך ותלך לפי שורש נשמתו עד רוס המעלות.

אין מגיע עליהם בהכאה. נמצא השגחתו על העכו"ם בחצי הראות, בבחינת רצוא, ועלינו השגחתו בשלימות:

קישר מוהכל"ס את ענין הלדקה והמו"מ הנזכר לעיל בתות ג' עם ענין ההסגחה וכח הרעות, וז"ל: הלדקה היא מסברת ומבטלת בחינת 'בעלבון' שהוא בחינת תות ממון, ועי"ז זוכה ללמת מן המשל ומתן בשלום, ולמ יהיה נלכל אם ושלום בבחינת המשל כצד, בבחינת 'בעלבון' שנכנס בתוכו לעבור לותו כדי לזכות לרווח ממון דקדושה כנ"ל, כי לדקה מְעַשֶּׁרֶת, שהוא בחינת הרווח שמוליד בקל ע"י הלדקה, שהוא התיקון כנ"ל, כי לדקה מסברת תות ממון בחינת 'בעלבון', בבחינת 'רומ נחית לשכך תמימא לליבא', כמובא במאמר 'מארי העס' המדבר מהסגחה בשלימותה (בסימן יג) ע"ש, כי ע"י הלדקה מסברת תות ממון ומתקנת המשל ומתן, בבחינת 'מתן בסתר יכהה לו' כנ"ל, ע"ז נמשך ההשגחה בשלימות, כמו שמבואר במאמר הנ"ל שע"י לדקה נמשך השגחה בשלימות ע"ש, דהיינו שההשגחה היא בבחינת 'שוב נא הבט משמים וראה', בבחינת חור היאר וחור החוזר, בבחינת 'גלגל החוזר בעולם' שכתב רבינו ע"ש, כי 'יותר ממה שבעל הבית עושה עם הבעל הבית', שזה בחינת חור היאר וחור החוזר, שהיפ כשהוא משגיח על העני ונותן לו הלדקה, אז מוזר החור הזה אליו, דהיינו חור השפע המגיע מהעני אל הבעל הבית כנ"ל. וזהו בחינת משל ומתן, שבמתילה ממשיך חור ההשגחה לשכנגדו, שנותן לו חור שפע הממון בעד הסחורה, ומ"ש מוזר אליו, שמוזר ומקבלו ביתר שלת, כשמוכר הסחורה ומקבל בעדה ממון ביותר ממה שנתן במילה בעדה, כי 'יותר ממה שהבעל הבית וכו' העני עושה עם הבעל הבית', שזה בחינת הרווח שמרויח יותר ממה שנתן, כי חור החוזר, כשזוכין שימזור למעלה, הוא מוזר בחוספת קדושה והמרה יתירה שקיבל מלמטה, ע"י שילד למטה והעלה משם הגילוות והנפשות, ולז מוזר למעלה בהמרה יתירה יותר מתחילה, שזה בחינת הרווח של המשל ומתן, שעיקרו בח ע"י בחינת הַמָּקוֹם שהיא בחינת חור החוזר, שזה בחינת לדקה, בבחינת 'יומר ממה שהבעל הבית עושה וכו' העני עושה וכו'". ועיקר התיקון הוא בחינת הַמָּקוֹם שהוא בחינת חור החוזר, כי עיקר שלימות הקדושה כשהוא בבחינת חור החוזר, שמוזר החור למעלה, שזהו בחינת השגחה בשלימות, שעיקר בחינת השגחה בשלימות

יקוט הנחל

נמצא השגחתו על העכו"ם בחצי הראות וכו' ועלינו השגחתו בשלימות. ובליקו"ה (חו"מ שלומין ג, טו) קישר עניין זה לפגם ההסגחה המובא בליקו"מ סי' נג, ו"ל: תיכף שנכדל תתר הבריאה מקודם הבריאה, נתהווה תיכף תמיות השקר וכו', שמשם הדממות שהם קלקול הרעות, פגם ההסגחה. תבל בתמת גם שם מלובש ההסגחה כנ"ל, והנה בחינת הדממות בעצמן שהם תלקי הרעות וההסגחה, רק שנפרדו משורשם, שע"ז נתהווה תמיות השקר כנ"ל, שזהו בחינת קוד מה שכתוב בזהר הקדוש, שהעכו"ם יונקים משתרית ההסגחה, 'מתמורי כתפץ', כמובא בהמורה הנ"ל, היינו שעיקר יניקתם מבחינת דממות, שהם בחינת תלקי הרעות וההסגחה שנפסקו משורשם, שזהו בחינת שתרית ההסגחה וכנ"ל. וכמו שכתב רבינו ז"ל בהמורה 'להמשיך ההסגחה שלימה וכו'' (בסימן יג), שישראל נמשך עליהם הסגחתו בשלימות, היינו שמגיע חור ההסגחה על ישראל, ומגיע עליהם ממש בבחינת הכלת החור, שנוגע חור ההסגחה בנו ממש, עד שתנו מוחזין בעיניו וכו', תבל על העכו"ס נתפזר ונפרד החור קודם שמגיע לליהם, ועל כן תינם מוחזין ונעטיירין בעיניו וכו', עי"ז. ומעת"ז שיניקת העכו"ס מהסתקת ההסגחה משורשה, שזהו בחינת הדממות שהם תלקי הרעות שנפסקו מן העיניים, ומשם מתיות השקר. כי מלוי בבחינת חור החוזר, שתנו מוחזין להטעייל למעלה בעיניו כביכול עי"ז, תבל כל זמן שתין החור חוזר למעלה, ונשאר למטה תם ושלום, חזי לתרגא, זהו בחינת פגם בקדושה תם ושלום, כי זהו בחינת חלי ההסגחה, שהיא נמשכת על הבעיים חומות, דהיינו שיורד עליהם החור מלמעלה, ומתפזרה הקדושה של החור הזה ביניהם, עד שתינו מוחז למעלה. וכל עסקנו בתורה ומלוות שלנו, הכל כדי לזכות לבחינת הסגחה שלימה, להחזיר החור למעלה בתוספת קדושה והחרה יתירה כנ"ל, שזהו בחינת משל ומתן, שעיקר התיקון הוא בחינת חור החוזר, שזהו בחינת הפגם כנ"ל,

בחינת משל כצד, בחינת 'בעלבון', בחינת הדמיס רעים.

ועלינו השגחתו בשלימות. והוספיף וכתב בליקו"ה (תה"ע קידושין ג, יד) שע"י הסגחה שלימה נמשך גם שפע עד בלי די, וז"ל:

כי עיקר שלימות השפע היא כשנמשכת השפע בבחינת הסגחה שלימה, שזה עיקר הרעייה, ע"י שמכה כח הרעות בהדבר הנרעה, ומניפ תת הדבר הנרעה לעיניו ונעטייר בעיניו, ועי"ז רואה הדבר, כמבואר היטב בהמורה הנ"ל, שזהו בחינת הסגחה שלימה שזוכין ע"י הלדקה, ע"י המורה שממשיכין על ידה, כמ"ש שם ע"ז, וכשזוכין להסגחה שלימה שהוא בחינת כפילת ההנטה, בחינת 'והחיות רלוס ושוב', שע"ז עיקר בחינת הרעייה וההסגחה כנ"ל, וז גס בחינת השפע הנמשך משם כפולה. (...) נמלל, כשתנו זוכין להמשיך הסגחתו בשלימות עלינו, זז תנו ממשיכין כביכול רעייתו והסגחתו עלינו בכפלייס. כי ממחילה נמשך כח הרעות שהוא בהמורה עלינו, וע"י שתנו קרובין לל המורה, ע"ז תנו מוחזין ונעטייריס בעיניו, וז עיקר הרעייה וההסגחה, שמסגיח עלינו הסגחה שלימה כנ"ל. נמלל שהרעייה וההסגחה השלימה נכפלת, ועל כן השפע הנמשך משם נכפלת גם כן. (...) זז יכול לזכות לרוב שפע טובה וברכה מרובה. כי כשהסגחה בשלימות, שמוזרים ונעטייריס בעיניו כביכול, זז הרעייה כפולה ומכופלת בלי שיעור, והשפע נמשכת בשפע גדול עד בלי די. וכן כתב בליקו"ה (חו"מ גזיבה ה, ב): הסגחתו יתברך מלובשת בהסתעה. כי תתר הבריאה הסי"ת מסגיח על עולמו להשפיע לה שפע ותיות ורב טוב לנית ישראל, בבחינת 'תמיד עיני ה' בלקין בה', דהיינו הסגחתו בעיניו יתברך, ופירש"י 'לרעות מה היא לריכה', דהיינו שמסגיח להשפיע לה מה שלריכה, וכמ"ש שם 'למטר השמיים תשתה מיס', והמטר הוא בחינת כל ההשפעות וכל החפלים והעשירות שבעולם, כמובא מזה בדברי רבינו ז"ל.

תקונא דמרכבתא עילאה ומרכבתא תתאה. בביאור עניין זה, יש לעיין שהם מהדברים המבוארים בעיקר בספרי קבלה (כללי י"ח מת"י בלעי העיון), וע"מ לפייע לעומד בהבנתם הקדמנו לת דברי בעל הממוך מדפס בביאורו לתיקון"ז מדפ (קיד ע"ב), בדרוש העוסק בסוד העלמת הנפשות, וכו ממנה לבאר ענין המרכבתא עילאה ומתאה, ח"ו: ס) הנה נודע כי מרבעה עולמות הס, ומדרס מבי"ע. הנה בעולם הפלילות מדון יחיד ב"ה שולט על הכל. ובעולם הבריאה היא הנהגת המרפים, והוא בנגד חלק הנשמה. ובעולם היצירה היא הנהגת חיות הקודם בהעלמות מלאך מט"ט, והוא בנגד חלק הרוח. ובעולם העשייה היא הנהגת החופנים בהעלמות מלאך סנד"ל, והוא בנגד חלק הנפש. ג) בכל עולם ועולם נמצאות מרבעה מיני הנהגה, הנקראים ת"ס ש"ר נ"ר ח"י, שבללותם תיקון מרכבה. ד) מרבעה בחיות הנהגה חלו שורשם בספירות, חמנם בכל עולם יש סדר אחר לחיות הספירות במרכבה. וכך ליתא בתיקון"ז מדפ (פפדא מהיינא, קיד ע"ב) דבמרכבתא עלאה מתגלית רק בחי' הכיהו 'גדול', כגון 'הגאר הגדול' 'הס"ד הגדול' וכו', ובמרכבתא תתאה מתגלית רק בחי' ה'דמות', 'דמות ס"ד', 'דמות מריה', וז"ל: **ישימת עילאה ליהי ה'נער הגדול בעל הכנפיים, 'ס"ד הגדול מכמה**, (...) 'מריה' מסך, 'שור' גבורה, הלי ליהי מרכבתא עילאה. מרכבתא תניינא תפלרת, 'ס"ד' תניינא דלימתר ביה 'ודמות פניהס פני ס"ד', דמות 'מריה' 'שור' 'נער', נלא הוד יסוד. ופירש המחוך מדפס (שם): **ישימת עילאה**. היינו הביעה. **ס"ד הגדול מכמה**. שיש בה שם מ"ה שמספרו 'ס"ד'. **שפי ליהי מרכבתא עילאה.** ס"ד, נער, מריה, שור, הס מרכבה העליונה הכלולה מחכמה, ביעה, מסך וגבורה. **ס"ד תניינא.** שגם בתפלרת יש שם מ"ה שמספרו חד"ס כמו שיש בחכמה. **ודמות פניהס פני ס"ד.** 'ודמות פניהס' על כל החיות 'פני ס"ד', מחסר ולכולם יש פני ס"ד, מפני שכולם נכללים בתפלרת. **דמות מריה שור נער וכו'.** מלורף עם דמות פני ס"ד דמות מריה שור נער, שהס סוד נלא הוד יסוד, והרי תפלרת, נלא, הוד, יסוד, הס מרכבה העליה. וביאור הפרד"ר (שער ח, ח): הספירות נחלקות לב' מערכות כלברי המפרשים, וכן בעניין מרכבות נספירות פירשו בתיקונים (בהקדמה ד"ג, ובתיקוני ז"ח קיד ע"ב) שפני ס"ד על הכסא הוא מחכמה כ"ח מ"ה, ומ"ה כמנין ס"ד, וגם"ר ביעה, ולרי"ה מסך, ושור גבור"ה, הרי מרכבה עליונה. ותחתיה מרכבה ביעה, והס פני ס"ת, נלא הוד יסוד, מריה שור נער, הרי מרכבה ביעה. וכתר עליון כולל הכל למעלה, ומלכות כולל הכל למטה. הרי שחילק הספירות לשתי מערכות. **שע"י החכם וכו' נתתקנו שני המרכבות.** ומ"ש בתיקון"ז (תיקון סט, קי ע"ב) שמאה בתי' החכם הע"ל כלול מב' המרכבות יחד, וז"ל: **כמאה** כלליל מרוייהו, היהו מרכבתא עילאה ותתאה, כגוונא דל, ס' מן 'מאה', תלת לגהנן, דלית בהו 'ופני מריה לא הימין ופני שור ופני נשר כו'', 'מה' ד'מאה', 'ומה' פניהס פני ס"ד. **כי יש ארבע חיות בבחי' נפש וכאה ויושב על הכסא.** עתה רבינו הולך ומבאר, מה הס תיקוני החכם בב' המרכבות, ושים בהן ג' בחיות שונות, שהתא בגתי' 'נפש', והביעה בגתי' 'רוח', (עי"ל לות ג'), ובכל מרכבה יש ז' הנחיות הבחות: ד' החיות (מדס, מריה שור ונשר) חופיעים, כפא ויושב על הכסא. וכל ענין זה מבואר על נאה"כ ביחזקאל (ג, ג–כו): **וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם אֶת הַמְּגִלָּה הַזֹּאת אֹכִיל וְלֵךְ דַּבֵּר אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל: וָאֶפְתַּח אֶת פִּי וַיַּאֲכֵל אֹתִי אֶת הַמְּגִלָּה הַזֹּאת: וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם אֶת בִּטְנְךָ תַאֲכִיל וּמֵעֶיךָ תְמַלֵּא אֶת הַמְּגִלָּה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן אֵלֶיךָ וָאֹכֵל וַתְּהִי בְּפִי כִּדְבַשׁ לְאֹמֶת: וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם לֵךְ בֹּא אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל וְדִבַּרְתָּ בִּדְבָרָי אֲלֵהֶם: כִּי לֹא אֶל עַם עִמְקֵי שָׂפָה וְכִבְדֵי לָשׁוֹן אַתָּה שֹׁלֵחַ בֵּית יִשְׂרָאֵל: לֹא אֶל עַמִּים רַבִּים עִמְקֵי שָׂפָה וְכִבְדֵי לָשׁוֹן אֲשֶׁר לֹא תִשְׁמַע דְּבָרֵיהֶם אִם לֹא אֲלֵיהֶם שְׁלַחְתִּיךָ הֵמָּה יִשְׁמְעוּ אֵלֶיךָ: וּבֵית יִשְׂרָאֵל לֹא יֹאבוּ לִשְׁמֹעַ אֵלֶיךָ כִּי לֹא יֹאבוּ לִשְׁמֹעַ אֵלָי כִּי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל חִזֵּי מֵצַח וְקִשֵׁי לֵב הֵמָּה: הִנֵּה נָתַתִּי אֶת פָּנֶיךָ עַזִּים וְאֶת מִצְחְךָ עַזָּה: כַּשָּׁמִיר חָזָק מִצּר נָתַתִּי מִצְחֶךָ אַל תִּירָא מִפְּנֵיהֶם וְאַל תֵּחָת מִפְּנֵיהֶם כִּי בֵּית מְרִי הֵמָּה: וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם אֶת כָּל דְּבָרַי אֲשֶׁר אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ קַח בִּלְבָבְךָ וּבְאָזְנֶיךָ שְׁמָע: וְלֵךְ בֹּא אֶל הַגּוֹלָה אֶל בְּנֵי עַמֶּךָ וְדִבַּרְתָּ אֲלֵהֶם וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אִם יִשְׁמְעוּ וְאִם יֶחְדָּלוּ: וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ וָאֶשְׁמַע אַחֲרַי קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל בָּרוּךְ כְּבוֹד יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ: וְקוֹל כַּנְפֵי הַחַיּוֹת נֹשְׂקוֹת אִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ וְקוֹל הָאוֹפַנִּים לְעֻמָּתָם וְקוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל: וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ וַתִּקָּחֵנִי וַאֵלֵךְ מָר בְּחֲמַת רוּחִי וְיַד יְהוָה עָלַי חָזָקָה: וָאָבוֹא אֶל הַגּוֹלָה תֵּל אָבִיב הַיֹּשְׁבִים אֶל נְהַר כְּבָר וַאֲשֶׁר הֵמָּה יֹשְׁבִים שָׁם וָאֵשֶׁב שָׁם שִׁבְעַת יָמִים מְשֹׁמֵם בְּתוֹכָם: וַיְהִי מִקְצֵה שִׁבְעַת יָמִים וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: בֶּן אָדָם צֹפֶה נְתַתִּיךָ לְבֵית יִשְׂרָאֵל וְשָׁמַעְתָּ מִפִּי דָבָר וְהִזְהַרְתָּ אוֹתָם מִמֶּנִּי: בֶּאֱמֹרִי לָרָשָׁע מוֹת תָּמוּת וְלֹא הִזְהַרְתּוֹ וְלֹא דִבַּרְתָּ לְהַזְהִיר רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה לְחַיֹּתוֹ הוּא רָשָׁע בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת וְדָמוֹ מִיָּדְךָ אֲבַקֵּשׁ: וְאַתָּה כִּי הִזְהַרְתָּ רָשָׁע וְהוּא לֹא שָׁב מֵרִשְׁעוֹ וּמִדַּרְכּוֹ הָרָעָה הוּא לְחַיֹּתוֹ הוּא בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת וְאַתָּה אֶת נַפְשְׁךָ הִצַּלְתָּ: וּבְשׁוּב צַדִּיק מִצִּדְקָתוֹ וְעָשָׂה עָוֶל וְנָתַתִּי מִכְשׁוֹל לְפָנָיו הוּא יָמוּת אֲשֶׁר לֹא הִזְהַרְתּוֹ בְּחַטָּאתוֹ יָמוּת וְלֹא תִזָּכֹרְנָה צִדְקֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה וְדָמוֹ מִיָּדְךָ אֲבַקֵּשׁ: וְאַתָּה כִּי הִזְהַרְתָּ אֶת הַצַּדִּיק מֵחֲטוֹא הַצַּדִּיק וְלֹא חָטָא הוּא חָיוֹ יִחְיֶה כִּי נִזְהָר וְאַתָּה אֶת נַפְשְׁךָ הִצַּלְתָּ: וַתְּהִי עָלַי שָׁם יַד יְהוָה וַיֹּאמֶר אֵלַי קוּם צֵא הַבִּקְעָה וְשָׁם אֲדַבֵּר אִתָּךְ: וָאָקוּם וָאֵצֵא הַבִּקְעָה וְהִנֵּה שָׁם כְּבוֹד עֹמֵד כַּכָּבוֹד אֲשֶׁר רָאִיתִי עַל נְהַר כְּבָר וָאֶפֹּל עַל פָּנָי: וַתָּבוֹא בִי רוּחַ וַתַּעֲמִדֵנִי עַל רַגְלָי וָאֶשְׁמַע אֵת הַמְדַבֵּר אֵלָי: וַיֹּאמֶר אֵלַי לֵךְ הִתְגּוֹדַד בְּתוֹךְ בֵּיתֶךָ וְאַתָּה בֶּן אָדָם הִנֵּה נָתְנוּ עָלֶיךָ עֲבֹתִים וְאָסְרוּ אֹתָם בָּהֶם וְלֹא תֵצֵא בְתוֹכָם: וְלִשֹׁנְךָ אַדְבִּיק אֶל חִכֶּךָ וְנֶאֱלַמְתָּ וְלֹא תִהְיֶה לָהֶם לְאִישׁ מוֹכִיחַ כִּי בֵּית מְרִי הֵמָּה: וּבְדַבְּרִי אִתָּךְ אֶפְתַּח אֶת פִּיךָ וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַשֹּׁמֵעַ יִשְׁמָע וְהֶחָדֵל יֶחְדָּל כִּי בֵּית מְרִי הֵמָּה: וְאַתָּה בֶּן אָדָם קַח לְךָ לְבֵנָה וְשַׂמְתָּ אוֹתָהּ לְפָנֶיךָ וְחָקִיתָ עָלֶיהָ עִיר אֶת יְרוּשָׁלָ͏ִם: וְנָתַתָּה עָלֶיהָ מָצוֹר וּבָנִיתָ עָלֶיהָ דָּיֵק וְשָׁפַכְתָּ עָלֶיהָ סֹלְלָה וְנָתַתָּה עָלֶיהָ מַחֲנוֹת וְשַׂמְתָּה לָהּ כָּרִים סָבִיב: וְאַתָּה קַח לְךָ מַחֲבַת בַּרְזֶל וְנָתַתָּה אֹתָהּ קִיר בַּרְזֶל בֵּינְךָ וּבֵין הָעִיר וְהָכַנְתָּ אֶת פָּנֶיךָ אֵלֶיהָ וְהָיְתָה בָּצוּרָה וְצַרְתָּה עָלֶיהָ אוֹת הִוא לְבֵית יִשְׂרָאֵל: וְאַתָּה שְׁכַב עַל צִדְּךָ הַשְּׂמֹאלִי וְשַׂמְתָּ אֶת עֲוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל עָלָיו מִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו תִּשָּׂא עֲוֹנָם: וְנָתַתִּי לְךָ אֶת שְׁנוֹת עֲוֹנָם לְמִסְפַּר יָמִים שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעִים יוֹם וְנָשָׂאתָ עֲוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל: וְכִלִּיתָ אֶת אֵלֶּה וְשָׁכַבְתָּ שֵׁנִית עַל צִדְּךָ הַיָּמִין וְנָשָׂאתָ אֶת עֲוֹן בֵּית יְהוּדָה אַרְבָּעִים יוֹם יוֹם לַשָּׁנָה יוֹם לַשָּׁנָה נְתַתִּיו לָךְ: וְאֶת מָצוֹר יְרוּשָׁלָ͏ִם תָּכִין וּזְרוֹעֲךָ חְשׂוּפָה וְנִבֵּאתָ עָלֶיהָ: וְהִנֵּה נָתַתִּי עָלֶיךָ עֲבֹתִים וְלֹא תֵהָפֵךְ מִצִּדְּךָ אֶל צִדֶּךָ עַד כַּלֹּתְךָ יְמֵי מְצוֹרֶךָ: וְאַתָּה קַח לְךָ חִטִּים וּשְׂעֹרִים וּפוֹל וַעֲדָשִׁים וְדֹחַן וְכֻסֶּמֶת וְנָתַתָּה אֹתָם בִּכְלִי אֶחָד וְעָשִׂיתָ אֹתָם לְךָ לְלָחֶם מִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עַל צִדְּךָ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעִים יוֹם תֹּאכֲלֶנּוּ: וְהָאֹכֶל אֲשֶׁר תֹּאכְלֶנּוּ בְּמִשְׁקָל עֶשְׂרִים שֶׁקֶל לַיּוֹם מֵעֵת עַד עֵת תֹּאכְלֶנּוּ: וּמַיִם בְּמִשּׁוּר תִּשְׁתֶּה שְׁתִּית הַהִין מֵעֵת עַד עֵת תִּשְׁתֶּה: וְעֻגַת שְׂעֹרִים תֹּאכֲלֶנָּה וְהִוא עֻגַת בְּעוֹרֵי אָדָם בְּעֵינֵיהֶם תְּעֻגֶנָּה: וַיֹּאמֶר יְהוָה כָּכָה יֹאכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת לַחְמָם טָמֵא בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר אַדִּיחֵם שָׁם: וָאֹמַר אֲהָהּ אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה נַפְשִׁי לֹא מְטֻמָּאָה וְנְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא אָכַלְתִּי מִנְּעוּרַי וְעַד עָתָּה וְלֹא בָא בְּפִי בְּשַׂר פִּגּוּל: וַיֹּאמֶר אֵלַי רְאֵה נָתַתִּי לְךָ אֶת צֵאִים בְּקַר אֲנָשִׁים תַּחַת גֵּלַת הָאָדָם וְעָשִׂיתָ אֶת לַחְמְךָ עֲלֵיהֶם: וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם הִנֵּה אֲנִי שֹׁבֵר מַטֵּה לֶחֶם בִּירוּשָׁלָ͏ִם וְאָכְלוּ לֶחֶם בְּמִשְׁקָל וּבִדְאָגָה וּמַיִם בְּמִשְׁוֶר וּבְשַׁמָּמוֹן יִשְׁתּוּ: לְמַעַן אֲשֶׁר יֶחְסְרוּ לֶחֶם וּמַיִם וְנִשַּׁמּוּ אִישׁ וְאָחִיו וְנָמַקּוּ בַּעֲוֹנָם:**

יקוט הנחל

עיקר תמיות הסקר הוא מבחינה זו, מחמת הפסקת ההשגחה, היינו מה שהש"ת מסתיר לפעמים השגחתו, עד שנפסק מהלדעת נלוות בעיני שכלו השגחתו בשלימות, ושם עיקר הבחירה. ומי שהוא בר דעת ומסתכל על החמת, יודע שהכל מהש"ת, ולפילו העכו"ס ומקומות החיצונים שהם נפסק ונסתר ההשגחה, גם שם מתנהג רק בהשגחתו המוסתרת שם, שהם בחינת הדמעות, שנסתרו שם עיני השגחתו, שמשם יניקתם כנ"ל.

מילואי חכמה

תקונא דמרכבתא עילאה ומרכבתא תתאה. כתב המלבי"ם (יחזקאל ג, ז): כאר ידענו מסוד הקדושים, שהמרכבה שראה יחזקאל היא בעולם היצירה שהוא עולם המלאכים, והיא המרכה שהוא למטה ממזה המרכבה שראה יחזקאל שהיתה בעולם הבריאה, ושראל על דמותם, אז היתה המלך בעוד שהיתה השכינה במקומה וישראל על דמותם, כמו שהנהיג ע"י ה' בעגמת, ו'ה' בשמים הכין כסאו ומלכותו בכל משלה, לכן רואה את המלך יושב על כסא רם ונשא, שגם הנהגת המערכה היתה מלויתו בבני ישראל, ורואה שהפיס עומדים ממעל לו', שהשרפים עומדים ברום עולם, בעולם הכסא שהוא למעלה מעולם המזות שראה יחזקאל, כמלך היושב בזיתו ושרי מלכותו עומדים לפניו. אבל יחזקאל רואה בגולה במו"ל, שאז לא יהיה לישות לעשות דבר מלך שלטון בדרך הפלגיי הפנפיי, רק יהיה ע"פ סדר הטבע והמערכת שהס הופיעים, אזה נעשה ע"י מניעי המערכת שהם המלאכים, לכן רואה מיות הקודש והופופים מתנשאים לעומתם. והנה עולם החיות שהם המלאכים, הוא ממולע בין עולם הכסא שהוא למעלה ממנו ובין עולם הופופים שהוא הגלגלים שהם למטה מהס, והם מקבלים מן ועפע מכסא מלכות ה' שהם למעלה, ויהיהו בכח זה ויניעו הופופים למטה, לכן יפפר תחילה ההשגה שהשיג בהחיות עצמם, ותח"ו יפפר לין יניעו וימשיכו לת הופופים לשהם מתחיהם, ותח"כ יפפר לין יקבלו עוז ותעוזמות מן הכסא למעלה מהס. וכבר נאר בזוהרי (מתמר תמיתי) שהנביאים יניעו לת הש"ת בהפעולה מיוחסת לל הפעולה שיעשה בעת ההיא. בעת שהוא 'מהעלה מלכין ומהסה מלכין', שהה דניאל 'עד די כרסון רמיו ועתיק יומין יתיב' (דניאל ז), ובעת הנפיעה שנסא בגולה ראה יחזקאל רוכב במרכבה, כמנהג המלכים בנסעם ממקום למקום שיניעו לו מרכבה לנסא לנהך, והמשיל במנהג בני אדם שהמרכבה הנמשכת נמסכת מתרע מיות ניעו לת הופני המרכבה שהמלך יושב עליה. וכן רואה יחזקאל לת המרכבה שבא נוסע מלך הכבוד בגולה ורי' מיות נוסעות המרכבה 'לל אחר יהיה שם הרוח לנסע', וכבר אמרתיו מז"ל שיעשה נדמה כאן כאך שרואה לת המלך ויחזקאל נדמה כאן בפר שרואה לת המלך, שאן כאך יראהו בהיכלו יושב על כסא מלכותו, ומשרתיו עומדי רגלו עומדים סביביו, כן ראהו יעשיה בעיר מלכותו יושב על כסאו, ובן הכפר יראהו בעת יסע המלך דרך הכפר ממקום למקום, שירואהו נוסע במרכבה, ויושיב ליבו על המרכבה ועל החיות והופופים אשר יוליכו לת המלך, ויפפר לת אשר ראה.

ואני תפלה

וַאֲנִי בְּרָחֲמֶיךָ הָרַבִּים
וַחֲנִינוֹתֶיךָ הַגְּדוֹלִים
שֶׁנִּזְכֶּה לְהִתְקָרֵב לְצִדְקֶךָ
הָאֱמֶת שֶׁיֵּשׁ לוֹ כֹּחַ
הַיְּהָ וְדַעַת הַיָּזֶה, וְיַקְבֵּץ
כָּל נַפְשׁוֹתֵינוּ, וְיַעֲלֶה
עִמָּהֶם לְפָנֶי כִּסֵּא
כְּבוֹדֶךָ, וְתַמְלֵא רַחֲמִים
עָלֵינוּ בִּזְכוּת וְכֹחַ
הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, וְיַעֲלוּ
נַפְשׁוֹתֵינוּ לְנֹחַת רוּחַ
וְתֶרְצוֹן לְפָנֶיךָ, וְתֵשָׁעֲשַׁע
עִם כָּל נַפְשׁוֹתֵינוּ, וְיִהְיֶה
נַעֲשֶׂה יְחוּד גָּדוֹל עַל
יְדֵי נַפְשׁוֹתֵינוּ יְחוּדָא
דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא
וּשְׁכִינְתֵּיהּ, וְיִתְקַדֵּשׁוּ
נַפְשׁוֹתֵינוּ כֻּלָּם יַחַד
לְמַטָּה בְּבְחִינַת עִבּוּר.
וְיוֹרִיד לָנוּ הַצַּדִּיק הָאֱמֶת
עַל יְדֵי זֶה חִדּוּשֵׁי תּוֹרָה
אֲמִתִּיִּים, וְיִתְגַּלֶּה לָנוּ
סִתְרֵי תּוֹרָה אוֹרַיְתָא
דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה,
וְנִזְכֶּה שֶׁיִּתְקַן הַצַּדִּיק
הָאֱמֶת עַל יְדֵי נַפְשׁוֹתֵינוּ
תִּקּוּנָא דְּמֶרְכַּבְתָּא
עִלָּאָה וּמֶרְכַּבְתָּא תַּתָּאָה

(ליקו"ת יג).

מרכבתא עילאה ומרכבתא תתאה

דע כי האבות על שרומזים במרכבה, נקראים מרכבה (ספר הפליאה ד"ה ויהי אדם ששים ומאת שנה ויולד).

כל חכם וצדיק מישראל הוא מרכבה בפני עצמו, ויש לו ארבע חיות סומכות למרכבה כמו שיש לכסא, ושהעולמות ממנו תלויים (ברית מנוחה ב).

ארבע חיות

דע, כי בכל עולם יש ד' חיות כנגד ד' אותיות הוי"ה הכוללים כל י"ס שבאותו עולם, והבן זה. ובכל עולם נק' בשם אריה, שור, נשר, אדם, ובשם ד' מלאכים אשר נוטריקון שלהם הוא ר"ת ארגמ"ן. נמצא כי ד' חיות טבעים דָּבְקִין אשר בד' יסודות שכלים נקרא ארגמ"ן, ונכנדס יש יצה"ר, עוון, ומשחית, אף, וחימה. וכל זה הוא בחי' צורת ד' יסודות טובים ורעים (ע"ח ג, ח).

דמות החיות העליונות הגנוזות, ונקראות חיות כמו כן לפי שהן דמות העליונות, ונקראות חיות על רוב התנוצצות האור, כי כל אור המתנוצץ ואינו משתבר נקרא חי, ועל שם כך נקראות חיות (עבודת הקודש ח"ד יט).

די יסודות הם בכל עולמות, רק בעולם עשייה הם נשמיים, ולמעלה ביצירה רוחניים, דהיינו מיכאל מים, גבריאל אש, אוריאל אויר, רפאל עפר, ולמעלה בעולם הבריאה יותר רוחניים, דהיינו ארבע חיות שנושאות הכסא, אח"כ למעלה ארבעת רגלי הכסא, עד באצילות רוחניות תכלית הרוחניות, חסד מים, גבורה אש, תפארת אויר, מלכות ארץ עליונה, ואלו שורשים לאלו, ואלו לאלו. ע"כ כל מה שיש בתחתונים רומז על העליונים, ומן הנגלה נבוא אל הנסתר (של"ה בית ה' כד).

די אותיות הוי"ה הם על ארבע חיות הכסא, ויהוה, ר' פני אריה, ה' פני שור, ו' פני נשר, ה' פני אדם (מגלה עמוקות פ' ואתחנן, קכ).

נדיב רומז על ארבע חיות מרכבה, נו"ן נשר, אות ב' דל"ת הוא אות ב' דאדם, אות ג' דנדיב יו"ד הוא אות ג' דאריה, אות ד' בי"ת הוא אות ד' דכרוב שהוא שור (קה"י, נדיב).

כבא

כבא נקרא כן, מפני שמתכסין בה כל הכוחות, והיא יושבת ודוממת, ועליו נאמר 'קול דממה דקה' (ספר הייחוד לר' חמאי גאון).

כבא לשון מלך (רבינו בחיי בראשית מא, מז).

החיות נושאות את הכסא, פירוש נושאות, נראות כאילו נושאות והן נישאות (רבינו בחיי שמות כה, י). **ציווה** השי"ת לזכור מחיית עמלק, כמש"ה 'כי יד על כס יה', 'שיהא השם שלם וכסא שלם', כל זה יפעול בלימוד התורה"ק, והוא נגד עולם הכסא (נועם אלימלך פ' תצוה). **עולם** הכסא הוא עולם הנשמות, שהוא במחשבה (פנים יפות ויקרא טז, כא). **עיקר** הכסא הוא בעולם הבריאה, שהוא עולם הכסא (קה"י, כסא). **יש** עולם הכסא, ששם השי"ת מנהיג לבדו בהנהגה ניסיית מופלאת שלא באמצעות האופנים, והיינו שהניסים שיושפעו משם אינם נסתרים מעוטפים בדרכי הטבע ותהלוכות המערכת, רק נסים גלויים מושפעים מה' לבדו, יוהדות מכסא כבודו בלי אמצעי (מלבי"ם שמות כה, ו). **יושב על הכסא העיקר** הוא מי שזוכה להיכלל באדם העליון, שהוא בחי' 'אדם הישוב על הכסא'. וזה בוודאי אין זוכה כ"א הצדיק הגדול במעלה מאוד, שזכה להשלים בחי' אדם (ליקו"ה ברכת הפירות ה, יח). **יושב** על הכסא' זה בחי' הצדיק בעצמו, שהוא נקרא באמת אדם, כי השלים כלא אלקים בחי' דמות אדם, והוא בבחי' 'אדם הישוב על הכסא', והוא ממשיך השגות אלקות דרך כל הצמצומים, שהם בחי' כסא הכבוד ורקיע שעל ראשי החיות, עד שנמשך הארה ממנו לבחי' הארבע חיות, שהם בחי' הארבעה בנים, שלהם צריכין להודיע אלקותו ית' להשיב לכל אחד על שאלתו (ליקו"ה נזיקין ד, כח). **המלך** הישוב על הכסא הוא שופט ודן, דבר זה שייך דוקא בתחתונים אשר הוא ית' שופט אותם, ואליהם ייחס המשפט אשר בו שייך הכסא למשפט, מה שאין כן בעליונים שאינם חוטאים, ואין בניהם לא קנאה ולא שנאה ותחרות וכל כיוצא, עד שאין יחס הכסא להם. לכן אמר 'אחוז בכסא כבודו', שמלכותו ית' הוא על הצדיק (ורשות השורר"ל דרוש על התורה). **היושב** על הכסא הוא נבדל מן הכסא, שזהו עניין המלך. וכך מתחילה, השכל הוא מחובר אל הגוף, ומתדמה השכל כמו 'על גַּבֵּי הגוף ושם יושב השכל, ולבסוף נעשה כמו מי שיושב 'על הכסא', שבו רמ"ח איברים לבנים ממידת הרחמים ושס"ה גידים בגופו, והם מכוונות נגד רמ"ח איברים ושס"ה גידים ברוחניות נשמתו, אשר היא חלק אלוף ממעל, נשפעת מרוחניות העליון, מסוד 'אדם הישוב על הכסא', שבו רמ"ח איברים כנגד ממידת הרחמים ושס"ה גידים אדומים ממידת הדין, אשר משם תרי"ג מצוות התורה (של"ה תולא"ב).

עצה ותושיה ❁ **עיי** זה החכם שלוקח הנפשות ועולה עמהם, ויורד עז מבטחה, שמולי"ד עי"ז התורה הנ"ל, נתקנו שתי המרכבות, בחי' תיקונא דמרכבתא עילאה ומרכבתא תתאה (ליקוטי מוהר"ן יג, ד).

אריתי מורי עם בשמי. מקשה זה דלעיל מז"ל על קרבנות הנסיכים שהפלו ביום תוכחת המשכן, ועל פי שנהנתם עשו ג' דברים שלא כהוגן, ופע"פ, הש"ת קבלם כהורייתם לריח ניחוח, מאחר וליקט מתוכם את לשונותיהם הטובים, כעין המוהר מתיב לפלו, ומלקטם לאחד לאחד, ומלשם"כ בשם"ם (ה, ח): **פָּתַחְתִּי** לְדֹדִי וְדוֹדִי חָמַק עָבָר נַפְשִׁי יָצְאָה בְּדַבְּרוֹ בִּקַּשְׁתִּיהוּ וְלֹא מְצָאתִיהוּ קָרָאתִי וְלֹא עָנָנִי: **אריה שבבחי' נפש, זה בחי' מרת נפש** (שה"ש ה) **אריתי מורי עם בשמי. מורי, זה בחי' מרת נפש** (שמו"ש ו), **יינִי עִם לַחְמִי אָכָלְתִּי רֵעֲיס עָמְוּ וְשָׁכְרוּ דּוֹדִים:** ופירש"י (שם): **נפשי נגני.** בימי מנוכת הבית. **מריתי.** ליקטתי, והוא לשון מעשה (שביעית ו) 'כמלוי חוֹרֶה וכלו', ולפ לשון מקרא (תהלים מ) 'וְלָרוּחַ כל עוברי דרך'. ונאמר על שם הקטורת, שהקטירו קטורת יחיד הנסיכים על מזבח החילון ומקבלה, והוא דבר שהיו נוהג לדורות, ועל כן נאמר 'לכלתי יערי עם דבשי'. יש דבש שהוא גדל בקנים וכו', ומוללין הדבש ומעליכין הענ, ואני מרוב חיבה 'לכלתי יערי עם דבשי' לכלתי הקנה עם הדבש, את שהיו רלוי עם הרלוי, (...) ואני קיבלתים בו ביום. וכן אנו בגמדב"ר (יג, ג): **מריתי מורי וגו'.** מר"ש בן יוסניה, ג' דברים כתוב כאן 'מריתי מורי עם בשמי, לכלתי יערי עם דבשי, שתיתי ייני עם חלבי', כנגד שלושה דברים שעשו הנסיכים שלא כהוגן וקיבלם הקב"ה. ואלו הן, בכל מקום אין היחיד מתנדב בקטורת, והנסיכים הביאו (במדבר ז) 'כף אחת עשרה זהב מלאה קטורת'. בכל מקום אין היחיד מביא אלא חלק אחד ידיעת חטאו, ואלו הביאו שנים שלא בְּחֶטְאָן. בכל מקום אין קרבן יחיד דומה את הצבור, וכאן קרבן יחיד דומה את הצבור. הא למדנו כמה קרבן נסיכים מביא לפני הקב"ה. ובספר כל הקמח (ערך מילוי השם) כיולר רציתו בחיי גבי פסוק הכתוב: הריח הוא מוס דק, וזה שכתוב 'מריתי מורי עם בשמי'. והזכיר לשון 'מריתי' ולא אמר 'הרחתי', לתוספת השגה, כי מֻרְיַח הבושם לפ קנה אלא ריחו בלבד, אבל המורה מוחו קנה הכל, הבושם והריח, ולכך אמר 'מריתי' שהוא הלשון הכולל את הכל. ובאופן נוסף מצינו בכתב המלשין בספרו שושנת העמקים (שה"ש ז, טו) דבזמן ממן תורה, כה גדולה היתה הדבקות בין כנס"י והש"י עד שלקטם והעלם בכל בחינות הגל"ן שלהם, וז"ל: כל כך גדלה תשוקתם ודבקותם בי, כי 'מריתי מורי עם בשמי'. והוא, כי הנה נשמעו פגריס ממיס, כי דבקו נפשותם בקונם. ולפ בלבד הנשמות העליונות לו הרוח גם הוא, כי אם גם הנפש, וזהו 'מריתי מורי' הוא הנפש, 'עם בשמי' המיוחד הם הנשמות. ואמר שתת הכל ליקט הוא יתברך מלמ, מנפש ועד נשמה, וזהו 'מורי עם בשמי' שבכללם הוא הרוח שבינתיים. וגם 'לכלתי יערי', היא דבקות הפנימי וטוב הכוונה, 'עם דבשי' הנוטף משפתותם, כנופת צוטף דבש ממוך הפעה (דוגג) בעלת הדבקות.

מרת נפש. רציונו מצינו בעת ג' רלויות שהמלה 'מורי' היא בחי' מריריות הנפש, רלויה ג' מהנאמר בחנה, שהמחת עקרותה התפללה להש"י במריריות נפשה, כלכתיב בשמו"ש (ג, ט–יא): וַתָּקָם חַנָּה אַחֲרֵי אָכְלָה בְּשִׁלוֹ וְאַחֲרֵי שָׁתֹה וְעֵלִי הַכֹּהֵן יֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא עַל מְזוּזַת הֵיכַל ה': וְהִיא מָרַת נָפֶשׁ וַתִּתְפַּלֵּל עַל ה' וּבָכֹה תִּבְכֶּה: וַתִּדַּר נֶדֶר וַתֹּאמַר ה' צְבָאוֹת אִם רָאֹה תִרְאֶה בָּעֳנִי אֲמָתֶךָ וּזְכַרְתַּנִי וְלֹא תִשְׁכַּח אֶת אֲמָתֶךָ וְנָתַתָּה לַאֲמָתְךָ זֶרַע אֲנָשִׁים וְנָתַתִּיו לַה' כָּל יְמֵי חַיָּיו וּמוֹרָה לֹא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ: וכיולר המלש"ם (שם): **ותפלל.** הנה עד עתה סמכה את עצמה על תפילת נעלה שהיה לריק, ועתה שרלתה שהוא מתייאש מן הרחמים, המעוררה להתפלל בעצמה. **יושב על הכסא.** כי כל העם הלכו לביתם ולא הקריבו זבחים בעת ההיא, והיתה יכולה להתבודד בבית ה' לשפוך לפניו שיחה. **וטית.** ולו התקבלו מלבעה דבריס עוחריס על שיהיה תפילתה לרצון, ע) שהיא עלמה היתה **מרת נפש**, וה' שומע תפילת נשברי לב. ג) **ותפללה על ה',** שהתפללה בכוונה שלימה על ה' לבדו. ד) **ובלה תבכה,** ושערי דמעה לא ננעלו לעולם. ה) **ופירוד נדר,** שקיבלה על עלמה נדר, שזה מועיל בעת לרה כמ"ש מז"ל.

מילואי חכמה

בחי' מרת נפש בחי' ונפשה מרה לָּה. ומלינו בשמו"ר (יט, ח) שפתוך ג' לריות חלו, וז"ל: ד"ל 'לב יודע מרת נפשו', זו תנה שהרבה היתה מלטערת, שנאמר 'והיתי מרת נפש', היתי לעלמה, כיון שנפקדה לא פקדה התלקים חלה לעלמה, שנאמר 'ונשמתתו לא יתעבד זר', וכתיב (שמו"ש ג) 'עלן לבי כה כי שמחתי בישועתך', תני לעלמי שמחתי, אבל אחר לא יטמח עימי. ד"ל 'לב יודע מרת נפשו' זו הטומנים. תימהי, כשמח בנה ובשתה לקבול נלקיטש. ומה כתיב, 'ויגע גימזי להפיה ויאמר תים התלקים הרפה לה כי נפשה מרה לה'. כיון שעשה גימזי להחיות בנה ואמר לו 'וקח משענתי בידך' (שם), תמרה לו הטומנית 'חי ה' וחי נפשך' (שם), עמדת במטטורין של תלקים, מתחילה נתתה לי בן, לף עכשיו עמוד תחה במטטורין של תלקים והחיה חומו. חֲוֵי 'לב יודע מרת נפשו'.

ילקוט הנחל

אריתי מורי עם בשמי. וכתב בליקו"ה (תו"ח שבועות ג, ג–ו): לימה שם שממר הנ"ל שהחכם הנ"ל מלקט הנפשות טובות, להיינו הרלונות טובות שנמלא בכל אחד, וגם מלקט הנפשות והרלונות שהיס טובים, בבחינת 'לריתי מורי עם בָּשָׂמִי', שזה בחינת 'לריס שבנפש', להיינו שמלקט מרת נפש, בחינת 'ונפשה מרה לה', להיינו הרלונות שהיס טובים של תלעה שהיס בנשמי', עם הרלון הטוב שמעלה ריס טוב. (...) וזה בחינת 'לריתי מורי עם בשמי וכו' שתיתי ייני עם חלבי', שע"י 'לריתי מורי וכו'', להיינו בחינת 'ולוקח נפשות וכו'', ועי"ז 'שתיתי ייני עם חלבי', היינו קבלת התורה שנקראת יין ומלב, כמ"ש 'ומאדר יין ולו כסף לכו שָׁבְרוּ וְחֲלָבוּ בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב', בלא כסף ובלא מחיר', דייקת, 'ומאדר יין לו כסף' דייקת, כי ע"י שבירת תלות כסף וזהב זוכין לתורה, שהיא בחינת יין וחלב כנ"ל. (...) וזה שנאמרה התורה ליין וחלב, כי עיקר התורה ע"י בירור הנפשות, שמבררין חומן מתוך המקומות שנתפזרו שם. וזהו בעלמו בחינת יין וחלב, בחינת 'דם נעכר ונעשה חלב', בחינת בירורין, שזהו בעלמו בחינת בירור הנפשות בידוע. וזהו גם כן בחינת יין, כי בהיין יש גם כן שתי בחינות 'זכה נעשה רשם, לף זכה נעשה רש', וצריך לזכך את הדמים כדי לזכות שיהיה היין בבחינת 'זכה נעשה רשם', (...) כי כשהיין נתברר בבחינת 'זכה נעשה רשם', בבחינת 'דם נעכר ונעשה חלב', שזהו בחינת יינה וחלבה של תורה כנ"ל, חזי הוא בבחינת טוב עין, בחינת עיני ההשגחה שנמשכין ע"י בחינת יין וחלב, להיינו ע"י התורה, שזהו בחינת 'עיניו וכו' רוחלות בחלב'.

עם בשמי. וכתב בליקו"ה (תו"ח שבועות ג, ג): שהם בחינת נפשות טובות, שהם נקרלים תלם, בעלי דעה ושכל.

אריתי מורי עם בשמי. וכתב בליקו"ה (תו"ח שבועות ג, ג–ו): לימה שם שממר הנ"ל שהחכם הנ"ל מלקט הנפשות טובות, להיינו הרלונות טובות שנמלא בכל אחד, וגם מלקט הנפשות והרלונות שהיס טובים, בבחינת 'לריתי מורי עם בָּשָׂמִי', שזה בחינת 'לריס שבנפש', להיינו שמלקט מרת נפש, בחינת 'ונפשה מרה לה', להיינו הרלונות שהיס טובים של תלעה שהיס בנשמי', עם הרלון הטוב שמעלה ריס טוב. (...) וזה בחינת 'לריתי מורי עם בשמי וכו' שתיתי ייני עם חלבי', שע"י 'לריתי מורי וכו'', להיינו בחינת 'ולוקח נפשות וכו'', ועי"ז 'שתיתי ייני עם חלבי', היינו קבלת התורה שנקראת יין ומלב, כמ"ש 'ומאדר יין ולו כסף לכו שָׁבְרוּ וְחֲלָבוּ בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב', בלא כסף ובלא מחיר', דייקת, 'ומאדר יין לו כסף' דייקת, כי ע"י שבירת תלות כסף וזהב זוכין לתורה, שהיא בחינת יין וחלב כנ"ל. (...) וזה שנאמרה התורה ליין וחלב, כי עיקר התורה ע"י בירור הנפשות, שמבררין חומן מתוך המקומות שנתפזרו שם. וזהו בעלמו בחינת יין וחלב, בחינת 'דם נעכר ונעשה חלב', בחינת בירורין, שזהו בעלמו בחינת בירור הנפשות בידוע. וזהו גם כן בחינת יין, כי בהיין יש גם כן שתי בחינות 'זכה נעשה רשם, לף זכה נעשה רש', וצריך לזכך את הדמים כדי לזכות שיהיה היין בבחינת 'זכה נעשה רשם', (...) כי כשהיין נתברר בבחינת 'זכה נעשה רשם', בבחינת 'דם נעכר ונעשה חלב', שזהו בחינת יינה וחלבה של תורה כנ"ל, חזי הוא בבחינת טוב עין, בחינת עיני ההשגחה שנמשכין ע"י בחינת יין וחלב, להיינו ע"י התורה, שזהו בחינת 'עיניו וכו' רוחלות בחלב'.

עם בשמי. וכתב בליקו"ה (תו"ח שבועות ג, ג): שהם בחינת נפשות טובות, שהם נקרלים תלם, בעלי דעה ושכל.

ואני תפלה

צר לִי מְאֹד אֲבִי שֶׁבַּשָּׁמַיִם, כִּי רַע וָמֹר כִּי נָגַע עַד הַנָּפֶשׁ, וְאֵין לִי שׁוּם אֶחָז וְרֵעַ לְפָרֵשׂ לְפָנָיו שִׂיחָתִי הַכְּבֵדָה וְהַמָּרָה מְאֹד מְאֹד, וַאֲנִי נוֹשֵׂא אֲבָנִים קָשִׁים עַל לִבִּי. "עָלַי לִבִּי דָוִי", כִּי רַק לִבִּי יוֹדֵעַ מֻרַּת נַפְשִׁי, הַמָּרָה מֵרֹאשׁ וְלַעֲנָה, אֲשֶׁר לֹא יֵאָמֵן כִּי יְסֻפַּר (ליקו"ת ח"ב, ב).

מרת נפש

'מורת נפש', בחי' 'ונפשה מרה לה', דהיינו הרצונות שאינם טובים של תאוות עוה"ז (ליקו"ה שבועות א, ב).

יוהיא מרת נפש', השכינה שהיא בגלות היא מרה, אבל המרירות הוא בנפש, ולא ברוח ובנשמה, מפני שגם היא יודעת שישראל עתידים לעלות מן הגלות הזה (פירוש הרמח"ל על שמואל).

ואז מלקט גם כל הרצונות והנפשות שנפלו. וכמצ"ב בליקו"ה (תו"מ שמלה ח, ד): כי כל ההנאות הם בחינת נפשות, כי נפש זה בחינת לנון, כמו שמבואר לעיל בממאר הנ"ל, וכשיש לו תאוה ולנון לדבר שבקדושה זה בחינת נפש דקדושה, וכן להיפך מה שלוט, ולריך לברר הנפשות, דהיינו כל הרצונות והתאוות והכיסופין, ולהעלותם כולם להשי"ת, בבחינת 'מריתי מורי עם בשמי' כמבואר בממאר הנ"ל, וכשזוכה לברר ולהעלותם הוא ממשיך תורה, בחינת השגחה כנ"ל. נמצא, שעיקר בירור ועליית הנפשות הוא תלוי בזה שמקבל הנאה מהדבר, כי ההנאה הוא בחינת נפש, ואז כשיש לו הנאה מהדבר, הוא לריך לברר ולהעלות את הנפש, ועי"ז ממשיך בחינת תורה, בחינת השגחה כנ"ל, ועל כן כפי ההנאה שמקבל מהדבר, כמו כן חל עליו החיוב להעלות הנפשות והרצונות המלוכלכים בהנאות ולבררם, ולהעלותם להשי"ת לגבי, ועי"ז ממשיך תורה בחינת השגחה.

ונפשה מרה לה. רלוה ג' לכן שהמלה 'מורי' בחי' מרירות הנפש, מהנאמר בהאה השנוחים שבאה לחליבת הנביא לחתר מות בנה (שבתבלכה בו לחתר ברכת חליבת), כדכתיב במל"ב (ד, כז): וַתַּבֹּא אֶל אִישׁ הָאֱלֹקִים אֶל הָהָר וַתַּחֲזֵק בְּרַגְלָיו וַיִּגַּשׁ גֵּיחֲזִי לְהָדְפָהּ וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹקִים הַרְפֶּה לָהּ כִּי נַפְשָׁהּ מָרָה לָהּ וה' הֶעְלִים מִמֶּנִּי וְלֹא הִגִּיד לִי: ופירש המלבי"ם (שם): **ונפשה מרה לה.** לרמוז שלא תניחנו עד שילך אילה, וגיחזי רלה להודפה, כי אין מן המוסר שאילה תקרב אל הנביא. **וישמר הרפה לה.** זוה מלד מרירות נפשה. **וה' הסליס ממני.** ר"ל כי מה שיעשה ה' דרך עונש, יגלה סודו אחילה אל עבדיו הנביאים למען יבקשו רחמים, וכמ"ש 'המכסה אני מאברהם אשר אני עושה', אבל הנעשה מעלמו ע"י מולי יעלם מהנביא, ומזה הוציא שלא אילה ולא בח אליה בעבור אחילה.

ודו"ק ודלה אב' לרישה אלו, שאלבד שרשינו בח לגלמדנו בהן ב'מורי' זה בחי' 'מרת נפש', בחי' 'ונפשה מרה לה', הרי גם בחי' הפסוקים מוכיחים אח כוחה של הלדיקים, ללקט הנפשות ולהעלותן מכל מיני מרירות, אפי' עד כדי החייאת המתים. ועי' לעיל בעמוד הקודם בציונו"ה ד"ה 'בחינת מרת נפש בחינת ונפשה מרה לה' דברי המדרש זה הסומך ב' לרישה אלו ודוחה יחד.

ולוקט אותם אחד לאחד כדי להעלות אותם. וללמן זו מלינו בישעיה (כז, יב–יג) בחי יום קיבון בלויות לעת"ל, שיהיה בקובי גדול בדפירש"י (דברים ל, ג), 'כאילו הש"י עלמו לריך להיות לוחה בידיו ממש אים אים ממקומו כמ"ש 'ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ב"י'. ובאמ"כ אם בישעיה: וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יַחְבֹּט ה' מִשִּׁבֹּלֶת הַנָּהָר עַד נַחַל מִצְרָיִם וְאַתֶּם תְּלֻקְּטוּ לְאַחַד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתָּקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וּבָאוּ הָאֹבְדִים בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר וְהַנִּדָּחִים בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לַה' בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלָ͏ִם: **יאספו ס'.** ר"ל כמו שמובטין לת הישובים בתלל להסיר התבושה מן הקבין, כן יסיר לת ישרלל מבין האומות. **ואספם וכו' בני ישרלל.** תהיו לתם הנלקטים לתד לתד, והמובח לתד מֵהֶם יביאהו לירושלים. **ייתקע בשופר גדול.** הוא ענין משל לומר, כולם יתקבלו ויבואו, כאילו תקעו בשופר גדול להשמיע הקול בכל העולם להתקבץ ולבוא. **והאובדים.** לפי שלא חזרו להרלם מעת שגלו שמה, לכן קרלם אובדים. **בהר הקודש בירושלים.** בהר המוריה העומד בירושלים, והוא מקום מקדש. והמלבי"ם (שם) הוסיף: **ייתקע בשופר גדול.** ויהיה הקיבוץ הכללי, וקרל אותם שבחרן מאור 'אובדים', כי נשכח מקומם ומליאותם עד קן, ואותם שבחרן מלריס הס רק 'נידחים'. ודו"ק ודלה בקברי הדבריס, שבמקרל זה מבואר הן ענין הס"ג והקיבוץ, בחי' 'ייתקע בשופר גדול', הן ענייה הנפשות הנילוחות, בחי' 'ואבדו האובדים וגו' והנידחים וגו', והן כוח הלדיק העוסק לקבץ נדחי ישרלל ולהעלותם, בחי' 'בהר הקודש בירושלים', שהוא מקום בימה"ק והבעה, בחי' הלדיק שיש בו דיעה (לעיל אות ח').

ילקוט הנחל

והחכם הדור לוקח כל הרצונות, ולוקט אותם אחד לאחד. ומובא בקובץ מבואי הגמל (בבא תש"מ): היינו כי רלו"ל בגימט' טו"ב ול"ע עם ב' הכוללים (כנ"ל בשם הלריז"ל המזכר לעיל אות ג' בגמ"ע ד"ה 'רלוה לת גוריאל וכו' בדברי הפל"א ע"ש), כי פרישות כל הרלונות הס מבחי' ממיות הלב העליון, שמשם באים כל הכיסופין והרלונות דקדושה, אלל שלמטה משלמל מזה תמיד הקליפות לרלות ולהתאוות להבלי עוה"ז, אבל ע"י שבאים להלדיק, הוא מבבר ומוכך כל הרלונות שיהיו בבחי' עבודת הרלון, היינו רלונות וכיסופין להשי"ת, כמו שרבינו מסייס באות ג' 'רלוה לת לנון שהוא הנפש וכו'. ובהמשך הדבריו כתב: נרלה קלת מדבה"ק, שעשה הדבר מה שמלקט ומבבר שיהיה יחד (היינו הרלונות הנפולים עם הרלונות הטובים), הוא עיקר תיקון בחי' תליה שבמלכה. וגלע"ד שזהו עלמו בחי' קיבור חימום הלב עם הרוח, המבואר לעיל באות ח'. כי חימום הלב שהוא הרלון והתאווה לממון, עיקר תיקונו הוא ע"י שמקרבו עם בחי' הרוח נדיבה, שהוא בחי' לנון דקדושה, כי פעמים 'רוח נדיבה' (הנזכר לעיל באות ח') הוא עניין לנון, היינו חרון אף וכעס. ועי' בזוהר המובא בדבה"ק באות ח', שמבואר שם שהחימות הלב הוא בחי' 'עלה עלן בחפוחים', ועניין ה'רוח דנחת וכו' הוא בחי' 'תריתי מורי', היינו הרלון הטוב שמעלה ריח טוב, וזהו עלמו בחי' 'תריתי מורי', היינו מרת נפש, פגם הרלון, תאוה ממון, 'עם בשמי', היינו הרוח נדיבה שהוא בחי' 'ורים לפך', שמעלה ריח טוב. והיינו, לפי שרבינו נותן עלה לכל חו"ת לשבירת תאוה ממון, שהוא ע"י לדקה, כי 'רוחב נחית לשבירת תאוה ממון, שהוא ע"י לדקה, אבל בחי' קטנות שמקשר חימום הלב עם הרוח כמבואר באות ח', מכל מקום עיקר שלימות פעולת העלה הזאת, נעשה ע"י שבא אל הלדיק. כי בלמת מי שבבר נפל לתאוה ממון, והוא נהנה ואין להעשיר עד שאין משלו ומתנו בחמונה, אין שייך לייעלו שייתן לדקה. ואע"פ שבוודאי שייך שיתגבר לתת לדקה, כי הלא המדובר הוא בבוה שרלונו לנלת מתאוותו, ובוודאי יליים לעלת הלדיק ויכוף ח"ע ויתן לדקה, מכל מקום הא משמע שעיקר התיקון הוא ע"י הרוח נדיבה שבאחיות הלדקה, וה"ב אבל אלו בחי' קטנות אף אם יכוף ח"ע ליתן לדקה נגד לנונו, אבל ודאי שלינו נותנו ברוח נדיבה ולנון טוב, וה"ב אין יתקן ויבניע תאוותו לממון ע"י. אבל בלמת עיקר התיקון הוא ע"י הלדיק, שהוא יכול לברר את הטוב הגנוז שבבל חו"ח, ואפילו הרלונות שנפלו למקום שנפלו, הוא יכול לברר את פרישות הטוב שבתוכם, בחי' 'תריתי מורי עם בשמי' הנ"ל. אבל בהכרח שיהיה לויעבורתו לתתא כידוע, וזה נעשה ע"י עלם התגברותו של הלדם לתת לדקה, אבר בוודאי יש בפרישותו חיזוק בחי' רוח נדיבה ולנון טוב בתמת, והלדיק התמת יכול לברר ולגלות את בחינת הלב, שזה בחי' תריסות שבאה מעלה הרלונות, דהיינו הנפשות שנפלו בח"ל.

ואני תפלה

כי אתה ידעת מרירות נפשי, כי נפשי רפוזר נפשי, כי נפשי מרה לי מאד מאד, עד אשר "כשל כח הסבל", ואי אפשר לסבל עוד בכל פזור נפשי ומרירות נפשי המבפזרת בפזור גדול ובמרירות עצום מאד, כאשר אתה ידעת עצם מרירותי. ואין מי שישמר בעדי להיות בעזרי להושיעני ולהצילני מן הפזור הגדול והמרירות שכ אמת שיש להם כח הצדיקי ודעת לקבץ גם פזור נפשי, ולקלטם ולהעלות גם הנפשות והרצונות שבחשך גדול, וישובע בצחצחות נפשי. ונפשי הרעבה ימלא טוב ויחדש בקשך נעוריך, ותהיה נפשי נכללת עם נפשות כל חברתנו ונפשות כל עמך בית ישראל, ויבללו כל הנפשות יחד גדולות עם קטנות (ליקו"ת יג).

פגם הנפש

השבחה הוא פגם הנפש (ליקו"ה ברכת הפירות ג, י).

מום שבגוף יגיד על פגם הנפש, כי אין מום שאין דמיונו בנפש (אוה"ה דברים ד, ד).

חטא הוא פגם הנפש ופגום במלכות (קה"י, חטא).

פגם הרצון

חטא העגל הוא פגם הרצון (ליקו"ה קדושה דסידרא ד, ג).

פגם הרצון הוא פגם האמונה (ליקו"ה ערב ג, יט).

עצבות ח"ו, שהוא פגם הרצון (ליקו"ה ערב ג, כז).

עבודה זרה הוא כפירות, שהוא פגם הרצון (ליקו"ה ערב ג, לה).

המחלוקת הוא פגם הרצון, כי עיקר המחלוקת הוא בין הרצונות, שזה רצונו כך וזה רצונו להיפך, ומחמת זה נעשה מחלוקת ח"ו. וכל זה מחמת שאין מקשרין כל הרצונות לשורש הרצון, שהוא בחי' רעוא דרעוין, בחי' משה (ליקו"ה שומר שכר ב, י).

עצה ותושיה

כל אלו בני אדם הבאים לחכם הדור, כל אחד ואחד יש לו איזה רצון טוב, והצדיק מעלה כל אלו הרצונות, ובזה הוא מחדש נפשותיהם של אלו האנשים הבאים אליו, ועי"ז הוא מביא התגלות התורה שאומר אז בפניהם (קיצור ליקו"ב יג, ה).

ויענך וירעיבך ויאכילך את המן. משרע"ה, הזהיר עם ישראל קודם כניסתם לארץ שיזכרו את מעשה המן שאכלו במדבר, והנפיון שהיה להם בזה, כדכתיב בדברים (ח, ג–ג): וַיְעַנְּךָ וַיַּרְעִבֶךָ וַיַּאֲכִלְךָ אֶת הַמָּן אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִיעֲךָ כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצָא פִי ה' יִחְיֶה הָאָדָם: ויענך כתיב כאן ביי (סוטה יא): **וירעיבך** ממזונות גופניים שאתה תאכלון, ויאכילך את המן, שהוא לחם שמייס, לפי גופני. (...) ומה שקרא הכתוב אכילת המן 'עינוי', ואמר 'למען ענותך', גם ללמד שכל מי שאין מזון לפניו לזמן מרובה אפילו יום אחד ביומו, אותה אכילה עינוי היא לו, כיון שאינו רואה המזון לפניו, וכן כל מי שאינו רואה מה שאוכל אינו שבע, מכאן לסומין שאוכלין ואינן שבעין, והניחו לרואים 'טוב מראה עיניים מהלוך נפש' (קהלת ו), ולפי שלא היו רואין המזון בעיניהם, קרא לאותה אכילה 'עינוי'. וכך דרשו חז"ל ביומא (עד ע"ב, גילסא הענין יעקב): 'המאכילך מן במדבר למען ענותך'. רבי אומר כדי לסנ, עד שמא, אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו, ועד שמא, אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל. אמר רב יוסף, מכאן רמז לסומין שאוכלין ואין שבעין, אמר רבי זירא, מאי קראה 'טוב מראה עיניים מהלוך נפש'. אמר אביי, הילכך מאן דאית ליה קעולתא, לא ליכלה אלא ביממא. ופירש"י (שם): **אין לו פת בסלו.** לוכל היום ודואג על למחר. **אינו רואה ואוכל.** אכילת המן טועם טעם כל המינים ואינו רואה אלא מן. וקצר כל עניין 'הרמיה' למובא לעיל (אות ד') גבי כוח הרחוח ופשוטה, ובפרט לענין 'המאכילך המגמה' כאן' 'כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם' (שפרנקפו מלויה בהמגמה ה'), כמובא בפסוקים דלעיל.

פגם הנפש עם בשמי, עם הרצון הטוב. ויליף בפל"מ (יג, ה): יש לפרש, כי כשבא להלדיק מסתמא יש לו רצון טוב להתקרב לעבודת ה' ע"י ניתנו להלדיק, אך בוודאי יש להחדס הזה עדיין גם רצונות שאינם טובים, לְדַבֵּר תאוה וכיוצא, שהרצונות אלו הם פגם ומרה להנפש, והלדיק כשרוצה להעלות את נפשו, הייט רצונו הטוב שיש לו להתקרב להשי"ת, אז צריך ללקט גם הרצונות אלו שאינם טובים ולתקנם, ובלדי שיוכל להעלות את נפשו, כי הרצונות האלו הם בחינת פגם להנפש ומעכב את עליית הנפש, על כן צריך התכס ללקטם גם כן ולתקנם. וזה זהה תלוי, כי ע"י שעוסק התכס עם נפשו להעלותם בבחינת עיבור, עי"ז בעצמו מכניס בו הרהורי תשובה, להתחרט ולשוב מחוד על פגמי הנפש שלו שהם בחינת 'מרת נפש', ועד שהוא יכול להיות שהיה מתחוור לדברים שאינם טובים, שזה בחינת פגם הנפש, בחינת 'ונפשה מרה לה', והוא לפ הרגיש כלל במרירות נפשו, ועכשיו ע"י שעוסק התכס להעלות נפשו הטובה, היינו רצונות הטובים שלו, עי"ז בעצמו זוכה להרגיש ביותר מרירות נפשו מהרצונות שאינם טובים, ומתחרט ושב עליהם מחוד, ועי התכס מעלה גם אלו הרצונות שהם בחינת 'מרת נפש', היינו המרירות שמרגיש עכשיו ברצונו על הרצונות שאינם טובים שלו, ועי"ז בעצמו מתקן התכס את אלו הרצונות, עד שגם הם יפסיר שיש להם חלק בכיכול בהייחוד הקדוש, כי התכינה מתפתרת בכיכול 'מזי ממה גרע קמיעא לגבך', שע"י שכבר נלכד כל כך ברצונות שאינם טובים, הוא מתחרט עליהם עכשיו במרירות נפש עזום מחוד כזה, ויש לו עכשיו רצונות טובים כל כך להתקרב להשי"ת. וזה בחינת 'לריתי מורי עם בשמי', 'מורי' הוא בחינת פגם הנפש, 'מרת נפש', והלדיק מלקט אותם (ומתקנם ע"י התכינה הנ"ל), 'עם בשמי', עם הרצון הטוב שמעלה ריח טוב (ובדרך כמות יש לומר, כי יזוע כי מור הוא ה'מוקק' שנעשה מדם חיה טמאה, כמו שפסק הרמב"ם ז"ל בפרק ג' מהלכות ללי המקדש, ומעפ"כ נעשה ממנו שמ"ב בָּשָׂמִים רשם למשח המשכה, ועל כן גם כאן מכנה אלו הרצונות שזה בחינת עוונות נתפסלין לזכיות ע"י תשובה מהתכה, בחינת 'במקום שבעלי תשובה עומדים וכו'', ועל כן גם כאן מכנה אלו הרצונות הפגומים שנתקנו ע"י התכס בְּשֶׂם 'מור', והרצונות הטובים בעצמותם נקרלים בשם בשמים, כי הם בעצמם טוב ומעלין ריח טוב). ובדרך קלרה יש לומר, כי הלדיק מעלה את התרעות ומרירות נפש שיש להם עכשיו, על מה שהיה להם לפעמים חיזה רצון לדברים שאינם טובים, שהם פגם הנפש שזה בחינת 'מורי', 'עם בשמי', עם הרצון הטוב שיש להם למצוות ולמעשים טובים ולהתקרב לעבודתו יתברך.

זה האור המצוחצח שנתוסף בנפש מחמת הקיבוץ וכו'. ובתב בליקו"ה (חו"מ שבועות ג, ה) שעיקר פיזור הנפש הוא בתוך הממון, וקיבוץ הנפשות היינו כשמוליכים מתוך תאוות הממון, ומלקט את הניצוצות הקדושים שהיו בממון, שע"י נעשה תורה, וז"ל: וזה בחי' 'לְמַרוֹת ה' לְמַרוֹת טהורות, כפף לרוף וכו' מזוקק שבעמייס', היינו ג'למרות ה' וכו'', דהיינו תורה, זוכין ע"י בחי' 'כפף לרוף וכו'', דהיינו שע"י שמצרפין ומזקקין הכפף והזהב, דהיינו שמשברין תאוה עשירות, ומוליכין משם כל הנפשות והניצוצות, ע"י נעשה התורה כנ"ל. וזהו בעצמו מה שכתב רבינו ז"ל בשמחר 'לפרי העס' הנ"ל, שע"י שבירת תאוה ממון יכולין ליקח נפשות ועשות מזה תורה, היינו כי גם מזה בעצמו נעשה תורה, היינו משבירת תאוה ממון, כי כל הנפשות והניצוצות הם בתוך הממון, וכשהלדיק משבר תאוה ממון, הוא מוציא הניצוצות משם ועושה משם תורה, (כמו שמצואר כל זה בשמחר 'ובזיוס הביהורים, להמשיך תריכות ימים לתוך המלכות', ע"ש בסימן ון). וזה שאמר התכס 'הלילי מפיזור הנפש', דהיינו שלא יהיה לו נכסין מפוזרין, כי עיקר הפיזור הנפש הוא בתוך הממון כנ"ל. ועל כן לקיחת ולקיטת הנפשות הנאמר בשחר זה 'לפרי העס' הנ"ל, בבחי' 'לריתי מורי עם בשמי' (המזכר לקמן בשחר נחות ה'), עיקר לקיטתם הוא מתוך תאות העשירות, שפפ נפילת כל הנפשות תם ושלום. ועל כן צריך התכס לשבר תאות ממון כדי ליקח נפשות, כי משם הוא מוציא מתוך הממון כנ"ל. ונמצא, שהממון בעצמו נעשה תורה, דהיינו ע"י שמשבר תאות ממון ומזכך ומלרף הניצוצות הקדושים שהיו שם ומלקטם, ע"ז נעשה תורה כנ"ל. וזה בחי' 'כפף לרוף', ג'למרות ה' וכו'' נעשה ע"י בחי' 'כפף לרוף', ע"י לירוף וזיקוק הכפף שמוליא משם הנפשות, ע"ז נעשה תורה. (...) וזהו בחי' 'וּבְמַחֲזִיקִים בְּבֶמֶן תֹּרַת הַזהב, וְלַכְפְּפִים בְּלֶרֶף אֶת הַכֶּסֶף, שעיקר הבחינה והלירוף של נפשות ישראל, הוא בבחי' לירוף כסף וזהב, כי שם מלובשים כל הנפשות כנ"ל. וזהו בחי' 'טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף', 'מאלפי זהב וכסף' דייקא, שע"י שבירת תאות כסף וזהב, ע"ז נעשה תורה, שמוליאין הנפשות משם ועושין משם תורה כנ"ל.

שנתקבץ פיזורי הנפש. ובתב בפל"מ (יג, ו): פיזור הנפש, אפשר דרומה לומר כי ע"י תאות ממון נפ בחינת פיזור הנפש, כמובן בפיזוד הרע"ב על משנת 'מרבה נכסים מרבה לדגה', ואפשר שזה גם כן עניין 'מרת נפש' הנ"ל, כמובן בשחר 'ליווית לדק' סי' כ"ג. ומציעו בליקו"ה (חו"מ מלרעות ג) שביאר ע"ד זו, וז"ל: עיקר הטוב שיהיה כולו אחד, כמובא בדברי רבינו כמה פעמים שֶׁהַכֹּל הוא כולו טוב, ועיקר שלימות הנפש, כשהוא מכונסת ומקובלת עם כל חלקיה ביחד, בבחינת כולו אחד כולו טוב. כי פיזור הנפש הוא בבחינת 'פיזור לרשעים', שהוא בחינת נפשות עשיו, שהם נקרלים 'נפשות' רבים, אבל כשמקבץ ומכנס חלקי נפשו ביחד, זה בחינת 'כינוס לצדיקים', בחינת נפשות יעקב שהם נקרלים 'נפש' אחד, כמו שאמרו רז"ל, כי הם מבחינת כולו אחד כולו טוב. (...) וזה בחינת לדקה קודם התפלה, כי לדקה מתקן הממון כמובא בדברי רבינו (סימן נה), ותיקון הממון הוא שלא יהיה הממון בבחינת 'מרבה נכסים מרבה לחגה', בבחינת פיזור הנפש, שזה מכלה הממון ימי חייו וממיתה אותו, ולדקה מגיל מזה, בבחינת 'ולדקה תציל ממוות', כי לדקה מקבץ וידמיס, דהיינו שמקבץ פיזור הנפש, כמו שאמרו רז"ל 'אין הגלויות מתכנסות אלא בלדקה וכו''.

מילואי חכמה

עם בשמי עם הרצון הטוב. ומציעו בבמדב"ר (יג, ג): 'לריתי מורי עם בשמי', שאמרו יש בגלות וזה מבשרים עלמם בקידוש שם שמייס, לכן עתיד הקב"ה לעשות בג"ע ולקטר לפניהם מכל הבשמים. 'אלכתי יערי עם דבשי', לפי שהעכו ישראל נפשם למיתה בגלות, כמה דתימא (ישעיה נג) 'ותת לשר הערב למוות נפשו', והיו עוסקים בתורה המסוקה מדבש, לפיכך עתיד הקב"ה להשקותם יין המשומר בענבי משבש ימי בראשית ולהרחיצם בנחלי חלב.

פיזורי הנפש

כשנכפי אדם מפוזרין, אזי הוא פיזור הנפש ממש, כי שם שורש הנפש (ליקו"ה מאכלי עכו"ם א, ז).

נאמר על אחד מן החסידים שהיה אומר, המקום יצילני מפיזור הנפש. אמרו לו, מה הוא פיזור הנפש. אמר, שיהיה לי ממון בראש כל נהר ובראש כל קריה (חובות הלבבות ד).

ההעדר הכרוך בעוסקים בקניין הממון, כי מלבד מה שכל ימיהם אין להם מנוחה, יש בהם עוד חסרון אחד והוא פיזור הנפש, כי הוא וביתו וסחורתו מפוזרים ומפורדים זה מזה. כי משכן ביתו יהיה במקום אחד, והוא עצמו יהיה בדרך או אניה בלב ים, וסחורתו במקום שלישי, והרי נפשו מפוזר. כי מחשבתו על ביתו שבמזרח, ומחשבתו על סחורתו שבמערב, ומחשבתו על עצמו בין שני גבולים אלו (כלי יקר בראשית מט, יג).

טוב מראה עיניים מהלך נפש. פס' זה הינו חלק מדברי הגמרא ביומא הנ"ל בד"ה הקודם, ודו"ק שלא לו כשלעצמו, ולפסוקים הסמוכים אליו, ישנה שייכות בהגנת כלל דברי רבינו במאמר. כמיב בספר קהלת (ו, ט–ג, ז–ט): יֹ֚שֵׁב רָעָ֔ה מֵֽחֲשֶׁךְ֙ רַגְלָ֔יִם בְּעֵינֵ֖י הַמְכַסֶּ֑ה וְגַ֣ם לֹֽא־יָדַ֔ע לַנַּ֖פֶשׁ מַה־לָּֽהּ: אֲשֶׁ֤ר לֹֽא־תִשְׂבַּ֙ע הַנֶּ֔פֶשׁ מִטּ֖וּב וְגַ֣ם לֹֽא־נֶ֑פֶל לָזֶ֥ה טֽוֹב־לוֹ֙ מִן־הַשְּׁנִ֔י וְגַ֥ם זֶ֖ה הֶ֥בֶל וּרְעוּת־רֽוּחַ: טוֹב֙ מַרְאֵ֣ה עֵינַ֔יִם מֵהֲלַ֥ךְ נָ֖פֶשׁ גַּם־זֶ֥ה הֶ֖בֶל וּרְעוּת־רֽוּחַ: גַּ֚ם כָּל־יָמָ֣יו בַּחֹ֔שֶׁךְ וְכַ֥עַשׂ וְחֳלִ֖י וָקָֽצֶף: הִנֵּה־זֶ֣ה אֲשֶׁר־רָאִ֔יתִי טֽוֹב־אֲשֶׁר־יָפֶ֥ה אֲכֹל־וְשָׁת֖וֹת וְלִרְא֣וֹת טוֹבָ֔ה בְּכָל־עֲמָל֗וֹ שֶׁיַּעֲמֹ֤ל תַּחַת־הַשֶּׁ֙מֶשׁ֙ מִסְפַּ֣ר יְמֵ֔י חַיָּ֖יו אֲשֶׁר־נָתַ֣ן לוֹ֮ הָאֱלֹהִים֒ כִּ֥י הֽוּא־חֶלְקֹ֖ו וְגַ֣ם כָּל־הָאָדָ֗ם אֲשֶׁ֨ר נָתַ֤ן לוֹ֙ הָאֱלֹהִ֣ים עֹ֔שֶׁר וּנְכָסִ֖ים וְכִבֵּ֣ד מִמֶּ֑נּוּ וְלֹֽא־יַחְסַ֤ר לְנַפְשׁוֹ֙ מִכֹּל֙ אֲשֶׁ֣ר יִתְאַוֶּ֔ה וְלֹֽא־יַשְׁלִיטֶ֥נּוּ הָאֱלֹהִ֖ים לֶאֱכֹ֣ל מִמֶּ֑נּוּ כִּ֥י אִ֛ישׁ נִבְרִ֥י יֹאכְלֶ֖נּוּ זֶ֥ה הֶ֖בֶל וְחֹלִ֥י רָ֛ע הֽוּא: אִם־יוֹלִ֥יד אִ֖ישׁ מֵאָ֑ה וְשָׁנִ֤ים רַבּוֹת֙ יִֽחְיֶ֔ה וְרַבּ֣וּ יְמֵי־שָׁנָ֔יו וְנַפְשׁ֖וֹ לֹ֣א תִשְׂבַּ֑ע מִן־הַטּ֗וּבָה וְגַם־קְבוּרָ֛ה לֹא־הָיָ֥ה לֽוֹ אָמַ֖רְתִּי טוֹ֥ב מִמֶּ֖נּוּ הַנֶּֽפֶל: (...) כָּל־עֲמַל־הָאָדָם֙ לְפִ֣יהוּ וְגַם־הַנֶּ֖פֶשׁ לֹ֥א תִמָּלֵֽא: כִּי־מַה־יֹּתֵ֥ר לֶֽחָכָם֙ מִן־הַכְּסִ֔יל מַה־לֶּֽעָנִ֖י יוֹדֵ֥עַ לַהֲלֹ֖ךְ נֶ֥גֶד הַחַיִּֽים: טוֹב֙ מַרְאֵ֣ה עֵינַ֔יִם מֵהֲלַ֥ךְ נָ֖פֶשׁ גַּם־זֶ֥ה הֶ֖בֶל וּרְעוּת רֽוּחַ: (קהלת ו, ט–ג, ז–ט).

כי עיקר השובע מחמת האור שיראה בעיניו. וע"י לעיל בנמ"ש אות ד' בסוף ד"ה 'כמ הרמות', וכן ע' מטה בילקוט"ש ד"ה 'וע"י שמיטו רוחה', בענין שההסתכלות עושה כלי וכו'.

כי עיקר השובע, מחמת האור שיראה בעיניו. וע"י שאינו רואה, אין נתמלא נפשו, היינו רצונו, כי טוב מראה עיניים מהלך נפש (קהלת ו). **ובשמצחצח נפשו בצחצחות האור, אזי וכנפים.** לפי פשוטו כמשמעו. **ולפ ישליטנו הסתכלות לאכול ממנו.** שיהא שמח בחלקו למנוע קורת רוח בעורמו, כי שוקף לעשות ולהרבות הון, כענייין שנאמר (מבקוק ג) 'והוי יומו ולא ישבע' וגם לפ ישליטנו לעשות לדקה לאכול היממה לעתיד, ואיש נכרי יטול חומו ממון ויעשה בו לדקה ויהנה ממנו. **פס יוליד איש מאה.** בניס. **ורב שיהיו ימי שניו.** שנו, ו'רב' לשון די, די לכל טובה. **ונפשו לפ תשבע.** מחומה הטובה, שיהיו שמח בחלקו להתקרב רוחו במה שניתנו. **וגם קבורה לפ היתה לו.** פעמים שהנהג וכלניס מוליכים חומו. **טוב ממנו הנפל.** שלא חיסה, כי הנפל בהבל בא והלך, ולפ רואה טובה ולפ נחמה לה וחין לו להצטער. **כל עמל האדם.** בשביל פיהו הוא, שיהנה ויאכל בעולם הזה והבא, וזה לפ נהנה בחייו. **וגם הנפש לפ תימלא.** בחמיה, כלומר, וזה אפי' חמיותו לפ מלאה בהנאה מועטת, כמו (שמות טו) 'תמלאמו נפשי', לשון השגת חמוה, וחמרי שכן הוא. **טוב מראה עיניים מהלוך נפש.** טוב היה וזהוכסר לזה לרחות עושרו למראה עיניו, ממאכל ומשתה ההולך בנפש. דבר אחר 'טוב מראה עיניים מהלוך נפש', טוב היה לזה והוכסר ללכת אחר עיניו לגזול ולעשוק, מהילוך נפשו שלא נתן לב היכן נפשו הלך כשימות. ודו"ק ולפה כי מלבד שבא רבינו ללמדנו מפס' זה עניין הרחייה והלצון, הרי גם כלל הפסוקים הסובבים ופירושיהם, מקושרים ומצחרים ענייניס נוספים במחמר, הן גבי מצוות הלקה והשמח בחלקו (חות ג'), הן גבי הנפשות והרלוות הבחים לחכם (חות ג'), והן גבי כוח הרחות והעייניס כמובא לעיל (חות ד').

ילקוט הנחל

ועי"י שאינו רואה אין נתמלא נפשו. בענין זה חימא בליקו"מ (עמ): וזהו בחינת מעלת הביטחון. כי הביטחון הוא בחינת הסתכלות, שמסתכל יבטח'. כי ע"י הסתכלות בביטחון גם כן עושה כלי, דהיינו גדול וחזק, כי ההסתכלות יורדת מלמעלה למטה, לך שהיא בלא זמן, כי לפעמים דבר שלריך לו עכשיו, יבוא בחחייס לו שלוש שנים, לך ע"י הסתכלות בביטחון, עושה להסתכלות גדול וחזק, שתבוא בשפע בעת וזמן שהוא לריך. וזה פירוש הפסוק 'עיני כל אליך ישברו', עי"ז, 'ונותן להם את לכלם בעיתו'. פירוש, בהסתכלותו בעיניו להשי"ת, דהיינו בחינות ביטחון, בחינת 'עיני כל אליך ישברו', עי"ז 'אתה נותן להם את לכלם בעיתו', 'בעיתו' דייקא, דהיינו בעת וזמן שהוא לריך. כי הביטחון שהוא בחינת הסתכלות, עושה כלי וגדול וזמן כנ"ל. וזה בחינת מעלת התקרבות לצדיקים. כי יש בחינת (שם מב) 'למתה נפשי', דהיינו כמו מי שהוא למתין מחול, שצותה לפילו מיס הרעיס, כמו כן גם בעבודת הבורא יתברך, יש בני לדם שהם מיד בבחינת לימחון, ומומדים ועומדים בעבודתו תמיד, והם מיד בבחינת לימחון, כי נפשו שוקקה תמיד לעבודת השי"ת, לך שהוא בלא זמן ושכל. כי 'לפעמים ביטולה של תורה היא קיומה' (מנחות פט), כמו שכתוב (תהלים קיט) 'עת לעשות לה' הפרו תורתך'. וזהו מעלת התדבקות בצדיקים, כי הם עושים גדול וזמן, לכל יהיה בבחינת לימחון. וזה פירוש הפסוק 'למתה נפשי למלקים נלמל חי', זה בחינת לימחון כנ"ל, 'חי' חבות', ולא יהא בבחינת למחון, 'ולחלה פני מלקים', 'ולחלה' דייקא, דהיינו שחזכה שהיה העבודה בבחינת לחייה, שחזי הוא בבחינת גדול וזמן כלחוי כנ"ל, וחזי חינו בבחינת לימחון כנ"ל.

וכשמצחצח נפשו בצחצחות האור. חימא בליקו"מ (כה, ח) שחורות להתחות הם למעלה מהספירות, וכמובא בפרל"ר בשער להתחות (שער יח, ח): עניין להתחות הם הספירות הנעלמות בשורש כל הסורסיס, כפי המקובל בפי כל המקובלים והרשב"י ע"ס. וכמשתך דבריו (שם) בילור בזה: חור פנימי קדמון והוא מחפשט בשורש הנעלם ומחוגלן מכח החפשטותו כדמיון ג' חוריס גדוליס, חור מלחחת וחור לח כולו חור לחת ושורש לחת נעלם ללין סוף. וחכמי הלמוד הזהירו מלפרש החכמה והמחשבה ממה שהיו מוסג לשום שכל, וחמרו 'כמופלא ממך כו' לל מחקור, ללן לך עסק בנסתרות'. ומה שלמרו בעלי רשומות שהספי' כדמות מחוחות, לל כדמיון מחור השמש והירח והכוכבים, רק מחוחות רוחניות דקות וזכות פיחיות זכר מזהיר הנפשות. ועוד מובא בפרל"ר (שער ה, ד): קודם לליולת הנלולים, היה הע"ס הפשוט בחכלית הפשיטות נעלם חכלית ההעלם, ולל היה לולחומו מחגלה לל זולתו להעדר ההוויות לחבר על ידס קלס גילוי רוממות לחדומו, והיו הספי' בכוסס נעלמים בו בכוחו בחציות דק ונעלם, כחבר רלוי לל לחדומו. ולל יחמה לב החדם בחמרו שהיו נעלמים בו, ולל יחבחל להשיג, ל"ב נחמל שבבר היו הספירות בו, יחחייב מזה הריבוי והשינוי, כי לין זה מכלל שלחה החכמים כי חס פיחוי החכל. והטעם, כי עס היותו חומרים שהיו הספירות נעלמות בו, לין כוונתינו בעניין זה לומר שהיו הספירות ממש כמו שהן עתה, לבל היו מחייחדים בחדומו יחסוד החמיתי וחזק. ונחקיל מכל נזה ל חנן החלמים, שמוליחין ממנו החם ע"י הכחת הברזל, ומן החם יוצח ברק. ועתה לפי החמת לל ילדע שהחם הזה ממש היה בתוך החנן והיה חנן נחנך לגירובי החלקים כפי חלקי הגילולים הגיחזים ממנו, זה ודחי לל יפפוע בשכל המשכיל, חלח חדרבה החם הזה נעלם בתוך החנן ומיומד בו ייחוד לחיתי וחזק, בחופן שחין בין החנן והחם שבחוכה חילוק ופירוד כלל. כן הדבר בעלם החלקות הפשוט. קודם התפשטות נהכל התחמונים, היו הספירות מחייחדים בעלמותו וקבוריס בו קבר לחיץ וחזק, עד שכחשבו לל יולדע בו שם מציחות הספירות כלל, חלח ייחוד החמיתי. וכייחוד הזה והדקות הנזכר הוח מקור הספי' הנעלמים בתוכו הנקראות בחלקות עליונות, לחבר חהן נחלקות עוד בחלקות לחבות שלח יולדע בהן עדיין לפי' לשון בחלקות, כמ כחב בזה הלריז"ל בשער ההקדמות (ח ע"ח): לל יעלה בדעתך שהי"ס הנק' בחלקי בספר הזהר בשם י"ס דחלילות, לל תטעה לחשוב שהם היותר לחלקיים וגבוהים מכל מה שנחלל, כי כמה עולמות קדמו להם, ולרוב העלמם לל שלטו בהם יד להזכירם בספר הזהר חלח בדרמז נפלל, (...) וחם תטית ליבך לדייק היטב החיבות היחירות והכפולות, והרמזים הנרמזים לל המבין בחלו המחלריס הנ', מיפלח ותחבוחם ברחוקך כמה מלריגות על מדריגות לחין קץ ומספר קדמו לל הי"ס הנ' חלניהו בשם י"ס דחלילות. והמעיין בחבוריהו זה, חס יזכה ידע ויבחין ויעמוד לל תכוחם, והנה הנלוחים הסחיכוס בחחת לבוחם, וקרלם בלשון לחלות שעל גבי כתר עליון, וכיולא בחמות וכביוליים חלילה.

וכשמצחצח נפשו בצחצחות האור. וביחר מלט"ע (פ' וילך) דרש גבי הפס' 'והשביע בחלצות נפשך' כזה"ל: לחמר רבי לוי, הנשמה בעולמה בחעלמה בנ"ע ניזונת מאור של מעלה ומתלבשת בו, וכשחיכנס לגוף לעתיד לבוח בחחיית המתים, בחותו האור ממש חיכנס, וחזי הגוף יהיר כזוהר הרקיע. הס"ד 'והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע'. ויעיבו בני חדם דיחה שלימה, שנחמר 'כי מלחה חחרת דעה לת ה'. חנן לן לת, ממה דכחיב 'ונתן ה' מחיד והשביע בחלצות נפשך', זה חור של מעלה, 'ועלמותיך יחלץ', זה פקידת הגוף, 'והיית כגן רוה וכמוחלת מים לחבר לל יכזבו מימיו', זהו דעה הבורח שיהנקת הנשמה הנכנסת בהם שהיא נשמת החיים, נשמת התעוגים שהיא קיבלה תענוגיה מלמעלה ומעדנת לגוף, והכל תמהיס בה ותומריס 'מה יפית ומה נעמת חהבה בתענוגיך', זו היא הנשמה לעתיד לבוח. ודו"ק ולפה שכשנפשעת לנשמה חורות חלו, הרי זוכה לדעת כמובא לעיל במאמר (חות ג').

מילואי חכמה

וכשמצחצח נפשו בצחצחות האור. חימא בליקו"מ (כה, ח) שחורות להתחות הם למעלה מהספירות, וכמובא בפרל"ר בשער להתחות (שער יח, ח): עניין להתחות הם הספירות הנעלמות בשורש כל הסורסיס, כפי המקובל בפי כל המקובלים והרשב"י ע"ס. וכמשתך דבריו (שם) בילור בזה: חור פנימי קדמון והוא מחפשט בשורש הנעלם ומחוגלן מכח החפשטותו כדמיון ג' חוריס גדוליס, חור מלחחת וחור לח כולו חור לחת ושורש לחת נעלם ללין סוף. וחכמי הלמוד הזהירו מלפרש החכמה והמחשבה ממה שהיו מוסג לשום שכל, וחמרו 'כמופלא ממך כו' לל מחקור, ללן לך עסק בנסתרות'. ומה שלמרו בעלי רשומות שהספי' כדמות מחוחות, לל כדמיון חור השמש והירח והכוכבים, רק מחוחות רוחניות דקות וזכות פיחיות זכר מזהיר הנפשות. ועוד מובא בפרל"ר (שער ה, ד): קודם לליולת הנלולים, היה הע"ס הפשוט בחכלית הפשיטות נעלם חכלית ההעלם, ולל היה לולחומו מחגלה לל זולתו להעדר ההוויות לחבר על ידס קלס גילוי רוממות לחדומו, והיו הספי' בכוסס נעלמים בו בכוחו בחציות דק ונעלם, כחבר רלוי לל לחדומו. ולל יחמה לב החדם בחמרו שהיו נעלמים בו, ולל יחבחל להשיג, ל"ב נחמל שבבר היו הספירות בו, יחחייב מזה הריבוי והשינוי, כי לין זה מכלל שלחה החכמים כי חס פיחוי החכל. והטעם, כי עס היותו חומרים שהיו הספירות נעלמות בו, לין כוונתינו בעניין זה לומר שהיו הספירות ממש כמו שהן עתה, לבל היו מחייחדים בחדומו יחסוד החמיתי וחזק. ונחקיל מכל נזה ל חנן החלמים, שמוליחין ממנו החם ע"י הכחת הברזל, ומן החם יוצח ברק. ועתה לפי החמת לל ילדע שהחם הזה ממש היה בתוך החנן והיה חנן נחנך לגירובי החלקים כפי חלקי הגילולים הגיחזים ממנו, זה ודחי לל יפפוע בשכל המשכיל, חלח חדרבה החם הזה נעלם בתוך החנן ומיומד בו ייחוד לחיתי וחזק, בחופן שחין בין החנן והחם שבחוכה חילוק ופירוד כלל. כן הדבר בעלם החלקות הפשוט. קודם התפשטות נהכל התחמונים, היו הספירות מחייחדים בעלמותו וקבוריס בו קבר לחיץ וחזק, עד שכחשבו לל יולדע בו שם מציחות הספירות כלל, חלח ייחוד החמיתי. וכייחוד הזה והדקות הנזכר הוח מקור הספי' הנעלמים בתוכו הנקראות בחלקות עליונות, לחבר חהן נחלקות עוד בחלקות לחבות שלח יולדע בהן עדיין לפי' לשון בחלקות, כמ כחב בזה הלריז"ל בשער ההקדמות (ח ע"ח): לל יעלה בדעתך שהי"ס הנק' בחלקי בספר הזהר בשם י"ס דחלילות, לל תטעה לחשוב שהם היותר לחלקיים וגבוהים מכל מה שנחלל, כי כמה עולמות קדמו להם, ולרוב העלמם לל שלטו בהם יד להזכירם בספר הזהר חלח בדרמז נפלל, (...) וחם תטית ליבך לדייק היטב החיבות היחירות והכפולות, והרמזים הנרמזים לל המבין בחלו המחלריס הנ', מיפלח ותחבוחם ברחוקך כמה מלריגות על מדריגות לחין קץ ומספר קדמו לל הי"ס הנ' חלניהו בשם י"ס דחלילות. והמעיין בחבוריהו זה, חס יזכה ידע ויבחין ויעמוד לל תכוחם, והנה הנלוחים הסחיכוס בחחת לבוחם, וקרלם בלשון לחלות שעל גבי כתר עליון, וכיולא בחמות וכביוליים חלילה.

וכשמצחצח נפשו בצחצחות האור. וביחר מלט"ע (פ' וילך) דרש גבי הפס' 'והשביע בחלצות נפשך' כזה"ל: לחמר רבי לוי, הנשמה בעולמה בחעלמה בנ"ע ניזונת מאור של מעלה ומתלבשת בו, וכשחיכנס לגוף לעתיד לבוח בחחיית המתים, בחותו האור ממש חיכנס, וחזי הגוף יהיר כזוהר הרקיע. הס"ד 'והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע'. ויעיבו בני חדם דיחה שלימה, שנחמר 'כי מלחה חחרת דעה לת ה'. חנן לן לת, ממה דכחיב 'ונתן ה' מחיד והשביע בחלצות נפשך', זה חור של מעלה, 'ועלמותיך יחלץ', זה פקידת הגוף, 'והיית כגן רוה וכמוחלת מים לחבר לל יכזבו מימיו', זהו דעה הבורח שיהנקת הנשמה הנכנסת בהם שהיא נשמת החיים, נשמת התעוגים שהיא קיבלה תענוגיה מלמעלה ומעדנת לגוף, והכל תמהיס בה ותומריס 'מה יפית ומה נעמת חהבה בתענוגיך', זו היא הנשמה לעתיד לבוח. ודו"ק ולפה שכשנפשעת לנשמה חורות חלו, הרי זוכה לדעת כמובא לעיל במאמר (חות ג').

אור צחצחות

תיקון לתאות ממון, היינו שיסתכל לשורש שֶׁמִּשָּׁם בא כל הממון וכל ההשפעות, וע"י הסתכלותו שם יתבטל תאוותו. כי שם בשורשה, השפע כולו אור צח ומצוחצח ותענוג רוחני, ואין מתאווה (ע"א מתעבה) אלא למטה, ומי הוא הפתי יסור הנה להשליך תענוג רוחני ולזקח תענוג עב (ליקו"מ כג, ה).

ביטוי כל ההרגשות מחמת גודל אור צח שנגלה אליו, זהו בחי' השגת התשעה היכלין, שהם בחי' השגת אור הא"ס (ליקו"ה אישות ד, יט).

יש הנקרא 'אור צח', לפי שנותן ציחצוח לצחצח כל הספירות בכוחו. והב' נקרא 'אור מצוחצח', לפי שנותן ציחצוח לעצמו, ומעצמו לעצם האחרות. והג' נקרא 'אור צח ומצוחצח', לפי שנותן שפע ציחצוח בפנימיות לכל הספירות מבית ומבחוץ (ספר הפליאה ד"ה התפארת מידה השישית נוחנת כח).

'אור צח ומצוחצח' הוא כח מורה כל הכוחות וכל הדברים, ומה כוחם ומה עניינם (פי' ל"ב נתיבות מקבלת הגאונים).

'אור קדמון', 'אור צח', 'אור מצוחצח', כל אלו שמות נרדפים המורים על התייחדותן באחדות צחות קדמות אור הנקודה, בסוד שורש שם ועצם (שפע טל חלק טל ו, ח).

בריאת העולמות היה ע"י חסדו הגדול שהופיע על הנבראים, אך שהחסד של הבורא יח' הוא גדול מאוד, אור צח ומצוחצח, שלא היו הנבראים יכולים לסובלו. כמו למשל באור השמש, א"א להביט וליהנות מאורה כ"א ע"י מסך הצמצום האור, כפי השיעור שיוכלו הנבראים לקבלו וליהנות מאורו, כך באלף אלפי אלפים הבדלות, אור חסדו הגדול לא היו הנבראים יכולים לקבלו והיו בטלין ממציאות, והוצרך מידת החסד להתצמצם ע"י מידת הגבורה שהיא מדת הדין (מאור עיניים פ' לך לך).

האור המוחלט והעצם הנשגב יתברך נקרא בכתבי הקודש בשם 'אור', 'באורך נראה אור', 'ח' אורי', 'והיה אור ישראל לאש', וכד', ונקרא בדברי המקובלים 'אור קדמון', 'אור צח', 'אור מצוחצח' (מלבי"ם בראשית א, ג).

ואני תפלה

אַתָּה קְבַר יוֹדֵעַ
רַחֲמָנוּתְךָ בְּעַצְמֶךָ, אֵיךְ
אַתָּה חָפֵץ בְּמוֹכוֹתֵינוּ,
לְהוֹדִיעֵנוּ אֲמִתָּתֶךָ,
וּלְהַטְעִימֵנוּ מִזִּיו נֹעַם
נַצְחִיּוּת אֱלָהוּתֶךָ,
וְנִפְלָאוֹת נוֹרָאוֹת עֲרֻכַת
נְעִימַת יְדִידוּת חְשׁוּקַת
דְּבֵקוּתֶךָ, וּבְכָמָּה
גַּלְגּוּלִים אַתָּה מִתְגַּלְגֵּל
עִמָּנוּ, וּבְכַמָּה סִבּוּבִים
וְסִבּוֹת שׁוֹנוֹת אַתָּה
מְסֻבָּב עִמָּנוּ, לְפָעָמִים
בְּנַחַת וְלְפָעָמִים בְּיִסּוּרִין
רַחֲמָנָא לְצַלָּן, וְהַכֹּל
לְטוֹבָתֵנוּ כְּדֵי לְהִתְעוֹרֵר
לְעָבוֹדָתֶךָ בֶּאֱמֶת
כְּדֵי לָשׁוּב מִמַּעֲשֵׂינוּ
וּמִדְּרָכֵינוּ הָרָעִים,
לָשׁוּב אֵלֶיךָ בֶּאֱמֶת
וּלְהִתְדַּבֵּק בְּךָ, כְּדֵי
שֶׁנִּזְכֶּה לְשִׂבְעַ מִטּוּבְךָ
לְהַשְׂבִּיעַ בְּצַחֲצָחוֹת
נַפְשֵׁנוּ, "לַחֲזוֹת בְּנֹעַם
יי וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ", כְּדֵי
לְהָכִיר אֶת מִי שֶׁאָמַר
וְהָיָה הָעוֹלָם, אֲשֶׁר זֹאת
הִיא הַהַצְלָחָה שֶׁבְּכָל
הַהַצְלָחוֹת, הַיְשׁוּעָה
שֶׁבְּכָל הַיְשׁוּעוֹת,
הַטּוֹבָה שֶׁבְּכָל הַטּוֹבוֹת,
הַהַכְלִית מִכָּל הַהַכְלִיּוֹת.
וְעַתָּה הַיְאָפֵן כִּי יַסְפֵּר,
שֶׁאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה לוֹ,
שֶׁנִּבְרָא בְּשֶׁבִיל טוֹב בְּזָה,
בִּשְׁבִיל תַּכְלִית אֲמִתִּי
וְנִצְחִי בָּזֶה, לְהִתְעַנֵּג
עַל יי וּלְהִסְתּוֹפֵף בְּצֵל
קְדֻשָּׁתוֹ, הֲהוּא בָּעֵל
וְעָשָׂה מַעֲשִׂים כְּאֵלֶּה
וּמַחֲשָׁבוֹת כָּאֵלֶּה, כְּאֲשֶׁר
עָשִׂינוּ, אוֹי מֶה הָיָה לָנוּ,
מַה נֹּאמַר מַה נְּדַבֵּר, אוֹ
אוֹי וַאֲבוֹי, כִּי בָאֱמֶת
אֵין לָנוּ שׁוּם דְּבוּרִים
לְדַבֵּר בְּעִנְיָן זֶה כִּי אִם
לְצָעֵק בְּקוֹל מַר וְנִמְהָר
עַד בְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ, עַד
יִשְׁקֹף וְיַרְא יי מִשָּׁמָיִם,
כִּי עֲדַיִן אֵין מַעֲצוֹר
לְיֵי לְהוֹשִׁיעַ בְּהֶרֶף עַיִן
יְשׁוּעָה שֶׁלָּמָּה וַאֲמַתְיֵית,
יְשׁוּעָה נִצָּחִיֵּת לְעוֹלָמֵי
עַד וּלְנֶצַח נְצָחִים
(ליקו"ת ח"ב, מז).

ונפש רעבה מלא טוב. כמ"ש בתהלים (קז, ל–ט): הֹלוּ לָהּ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: יֹאמְרוּ גְּאוּלֵי ה', אֲשֶׁר גְּאָלָם מִיַּד צָר: וּמֵאֲרָצוֹת קִבָּצָם מִמִּזְרָח וּמִמַּעֲרָב מִצָּפוֹן וּמִיָּם: תָּעוּ בַמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ עִיר מוֹשָׁב לֹא מָצָאוּ: רְעֵבִים גַּם צְמֵאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַטָּף: וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' בַּצַּר לָהֶם מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יַצִּילֵם: וַיַּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יְשָׁרָה לָלֶכֶת אֶל עִיר מוֹשָׁב: יוֹדוּ לַה' חַסְדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: כִּי הִשְׂבִּיעַ נֶפֶשׁ שֹׁקֵקָה וְנֶפֶשׁ רְעֵבָה מִלָּא טוּב: ופירש המע"ל (שם): **רעבים.** יהיו רעבים וצמאים מחסרון לחם ומים. **ממפטף.** כשאדם הוא בגלה הוא מדוכא וכפוף, וכאילו הוא עטוף קצתו בקצתו. **יודו.** האנשים ההם יודו לה' חסדו, ויספרו נפלאותיו לבני אדם לספר הנס. **כי השביע.** בעבור כי השביע נפש המתאוה בהיותו תועה. **מילף מוב.** כלומר נתו אל עיר מושב. והמע"ל (שם) ביאר: **שוקקה.** עניין תאוה, כמו 'ונפשו שוקקה' (ישעיה נט).

והשביע בצחצחות נפשך. ביאור פס' זה ע"ד הפשט הוא, שמזכות הצדקה, אזי גם בימי 'צמאות' שהם זמני צמיחות פירות יובש ורעב בגמ', הש"ית ישביעם ולא יחסרו כל טוב (וכמובא לעיל אות ל'), שהצדקה מצלת המרוץ (לח). ומאנס בחז"ל, ובספרי קבלה, דדרשו פס' זה על חור המצמות שהוא הטוענ העליון והמופלא מאוד (עי' ליקו"מ כד, ח), וממילא יובן עד כמה שגדה מעלת החכם, שיכול להשביע חורות המצמות לף למרי הנפש הדוויים ביותר. וחנה"ב ביאשעיה (נח, ז–יא): הֲלוֹא פָרֹס לָרָעֵב לַחְמֶךָ וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָּיִת כִּי תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוֹ וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם: אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ וַאֲרֻכָתְךָ מְהֵרָה תִצְמָח וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ כְּבוֹד ה' יַאַסְפֶךָ: אָז תִּקְרָא וַה' יַעֲנֶה תְּשַׁוַּע וְיֹאמַר הִנֵּנִי אִם תָּסִיר מִתּוֹכְךָ מוֹטָה שְׁלַח אֶצָּבַע וְדֹבֶר אָוֶן: וְתָפֵק לָרָעֵב נַפְשֶׁךָ וְנֶפֶשׁ נִכְאָה תַּשְׂבִּיעַ וְזָרַח בַּחֹשֶׁךְ אוֹרֶךָ וַאֲפֵלָתְךָ כַּצָּהֳרָיִם: וְנָחֲךָ ה' תָּמִיד וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ וְעַצְמוֹתֶיךָ יַחֲלִיץ וְהָיִיתָ כְּגַן רָוֶה וּכְמוֹצָא מַיִם אֲשֶׁר לֹא יְכַזְּבוּ מֵימָיו: וּבָנוּ מִמְּךָ חָרְבוֹת עוֹלָם מוֹסְדֵי דוֹר וָדוֹר תְּקוֹמֵם וְקֹרָא לְךָ גֹּדֵר פֶּרֶץ מְשׁוֹבֵב נְתִיבוֹת לָשָׁבֶת: וע"ד הפשט פירש המע"ד (שם): **מז יצמא וכו'.** כשמעשה כן, אז יהיה אור הלבנה כאור החמה, וכאור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים, כמ"ש בישעיה (ל, כו): וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה וְאוֹר הַחַמָּה יִהְיֶה שִׁבְעָתַיִם כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים. וכמ"ש בתהלים (קיב, ד): זָרַח בַּחֹשֶׁךְ אוֹר לַיְשָׁרִים חַנּוּן וְרַחוּם וְצַדִּיק. וכמ"ש בישעיה (נח, י): וְזָרַח בַּחֹשֶׁךְ אוֹרֶךָ וַאֲפֵלָתְךָ כַּצָּהֳרָיִם. וכמ"ש בתהלים (קיב, ח): סָמוּךְ לִבּוֹ לֹא יִירָא עַד אֲשֶׁר יִרְאֶה בְצָרָיו. וכמ"ש בישעיה (נח, יא): וְנָחֲךָ ה' תָּמִיד וְהַשְׂבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ וְעַצְמוֹתֶיךָ יַחֲלִיץ וְהָיִיתָ כְּגַן רָוֶה וּכְמוֹצָא מַיִם אֲשֶׁר לֹא יְכַזְּבוּ מֵימָיו. וכמ"ש בישעיה (נח, ח): אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ וַאֲרֻכָתְךָ מְהֵרָה תִצְמָח וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ כְּבוֹד ה' יַאַסְפֶךָ. וכמ"ש בישעיה (נח, יד): אָז תִּתְעַנַּג עַל ה' וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל בָּמֳתֵי אָרֶץ וְהַאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ כִּי פִי ה' דִּבֵּר. וכמ"ש בישעיה (נח, ד): לֹא תָצוּמוּן כַּיּוֹם לְהַשְׁמִיעַ קוֹלְכֶם בַּמָּרוֹם. וכמ"ש בישעיה (נח, ט): אָז תִּקְרָא וַה' יַעֲנֶה תְּשַׁוַּע וְיֹאמַר הִנֵּנִי אִם תָּסִיר מִתּוֹכְךָ מוֹטָה שְׁלַח אֶצָּבַע וְדֹבֶר אָוֶן. וכמ"ש בישעיה (נח, יב): וּבָנוּ מִמְּךָ חָרְבוֹת עוֹלָם מוֹסְדֵי דוֹר וָדוֹר תְּקוֹמֵם וְקֹרָא לְךָ גֹּדֵר פֶּרֶץ מְשׁוֹבֵב נְתִיבוֹת לָשָׁבֶת: וע"ד הפשט פירש המע"ד (שם): **מז יצמא וכו'.** כשמעשה כן, אז יהיה אור הלבנה כאור החמה, וכאור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים, כמ"ש בישעיה (ל, כו): וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה וְאוֹר הַחַמָּה יִהְיֶה שִׁבְעָתַיִם כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים

ונשר שבבחי' נפש זה החידוש שנתחדש הנפש בעלייתה בבחי' עיבור. עי' לעיל בנמ"צ בסוף תוס' ב', ד"ה ועו"י היחוד הזה עולה המורכ', וכן בריש תוס' ג' ד"ה 'שכל אלו בני אדם הנפשים נתכס הדור', שם מבואר היטב כל בחי' חידוש הנפש בבחי' עיבור, עי"ש. ובליקו"ה (תו"מ שכירות פועלים ד, ב) ביאר שחידוש הנפש בבחי' עיבור, נעשה בכל יום ויום: כי הנפשות מתלבשים בכל יום, בבחינת 'חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים וכו'' כידוע בכתבים, היינו שבלילה עולים הנפשות בבחינת עיבור כדי להתלבש שם, שזהו בחינת שינה של לילה, ובבוקר יולדים הנפשות מהעיבור, בבחינת התלבשות, וזהו עיקר שלימות הנפש והחיות של האדם. ועיקר התלבשות הנפש הוא להמתיק ולבטל ממנה בחינת הדינים, שהם בחינת כעס וחרון אף, שמשם עיקר בלבול הדעת, עיקר חלישת ויגיעת הנפש שהוא הדעת, כמ"ש 'התכמה תָּחֲיֶה'.

ונשר שבבחינת נפש, זה החידוש שנתחדש הנפש בעלייתה בבחינת עיבור. וזה בחינת נשר, תתחדש כנשר נעוריכי (תהלים קג):

שנתחדש הנפש בעלייתה בבחי' עיבור. ביאר בליקו"ה (תו"מ הפקר ונכסי הגר ד, יט) שסוד התלבשות הנפש בבחי' עיבור זה כעין התלבשות הנפש בשינה, וז"ל: כי השינה היא בחינת ביטול כחות החיים קוף, בחינת הסתלקות הנשמה מהגוף, שהוא בחינת הסתלקות והתרחקות רוחניות מלקות שהיא הנשמה מהממלט שהוא הגוף, רק שבשעת שינה אינה מסתלקת הנשמה מן ומלוש לגמרי כמו בשעת מיתה, רק נשארת קשורה קצת כידוע. וכל זה לטובה כדי שתעלה ונשמתו למעלה ותתדבק בבחינת עיבור, כדי שתחזור ממדרגה לתוך גופו בתוספת חוכ.

מאמרי רשב"י (פי' המאור ז): בכל לילה ולילה עולין נשמות התלמודים בסוד 'בידך אפקיד רוחי' בעת השכיבה, ומתעברת מהם נוקבא שלמה דז"ן בסוד 'חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ'. ותועלת העלייה היא כדי לחדש לה הנשמות הטה, ולתת כח בהם ולהחיר בהם. ועניין החידוש הזה, הוא מה שמחדש ומתקן לה המוחין שלו, שהוא בחי' הנשמה שהוא היסוד הנעלם מכל כנודע. ובביאור ענין זה עי"ש בלעיל (פוס ב') במקו"ח ובמילוא"ם ד"ה 'ויחודם ע"י העלאת נפשות ישראל בבחי' מ"ן וכו'". **תתחדש כנשר נעוריכי:** מזמור זה סוכב על הנהגת הש"י ותסדיו עם נפש האדם הרוממים, ואין תוכך מתאוות לבל ידח ממנו נידח, וזה שסולם לכל עוונותיו ומחשבה בתכלית ההתלבשות. כתיב בתהלים (קג, ג-ו): לָדוֹר דֹּרִי נַפְשִׁי אֶת ה', וְכָל קְרָבַי אֶת שֵׁם קָדְשׁוֹ: בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת ה', וְאַל תִּשְׁכְּחִי כָּל גְּמוּלָיו: הַסֹּלֵחַ לְכָל עֲוֹנֵכִי הָרֹפֵא לְכָל תַּחֲלוּאָיְכִי: הַגּוֹאֵל מִשַּׁחַת חַיָּיְכִי הַמְעַטְּרֵכִי חֶסֶד וְרַחֲמִים: הַמַּשְׂבִּיעַ בַּטּוֹב עֶדְיֵךְ תִּתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר נְעוּרָיְכִי: עֹשֶׂה צְדָקוֹת ה' וּמִשְׁפָּטִים לְכָל עֲשׁוּקִים: יוֹדִיעַ דְּרָכָיו לְמֹשֶׁה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲלִילוֹתָיו: ופירש"י (שם): **תתחדש כנשר נעוריכי.** כנשר הזה שמתחדש כנפיו ונוצה שלה מכנה כנשר. והמל"ד (שם) כתב עוד: **כנשר.** כמו הנשר מחדש כנפיו, מֵעֶטֶה שניה לְעֶטֶה שניה חוזר הוא לימי נעוריו, כן מתחדש ימי נעוריו בחמין כח ובבריאות.

שנתחדש הנפש בעלייתה בבחינת עיבור. ביאור בזהר (ויקהל, ריג ע"ב) בביאור ענין זה: **בבגלילי כולא תב** לאתרייה, ונשמתהון דלדיקיא סלקין ואתהדרן לאתרייהו, ואתעטרת דהו מאי דאתעטרת, ואתכלילת מכל סטרין, כדין סלקא יקרא דקודשא בריך הוא ואתעטר מכולא. בגלילי סלקין אתעטרן ממנן דאתפקדו על חינון נשמתין דלדיקיא לסלקא לון לעילא ולקרבא לון קרבן ניחא לגבי מארייהון. (...) וכולהו נשמתין כד אתקריבו להוה אתר לאתקריבו, ואתמזון תמן, לא חיכו רוח כולהו נשמתין אתכלילו בההיא נקודה, ונטלא לון ואזמא מדא כמאן דבלע בליעו דמילה, ואתעברא כיאתא דאתעברת. רזא דא למארי מידין, כד האי נקודה לאתעברא כיאתא דאתעברת, אתהני מההיא הגהותא דאתכלילת נשמתא מהאי עלמא, בחינון עובדין וההיא חורייתא דאתמלת בה ביממא, ונטלא ההוא רעו דהאי עלמא, וביה אתהני בחדוה, ואתכלילת מכל סטרין. לבתר אפיקת לון לבר ואולידת לון כמלקדמין, ונשמתא חיכי אתתא דאתא כמלקדמין. ורזא דא 'חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים', 'חֲדָשִׁים' ודאי, כמה דאיתמר, מה טעם חינון חדשים, בגין רזא דכתיב 'רַבָּה חֲמוּנָתֶךָ', 'רַבָּה' ודאי, דיכלה לאתכללא לון ולאטעלא לון לגווה ואפיקת לון וחינון אתתין, ועל דא נקטא אתרין מלעילא ביממא. זכאין חינון לדיקייא בעלמא דין ובעלמא דאתי. ופירש המאור מדפס (שם): **מאי לאתעטרת.** והוא המלכות. **להשוא לאתר דאתקריבו.** דהיינו אל המלכות. **למאני מידין.** להיושבים על המדין לדון בדיני עליית הנשמות. ומובא בתניו"ל שער

נשר

נשר אומר (תהלים נט) 'ואתה ה' אלקים צבאות אלקי ישראל, הקיצה לפקד כל הגוים, אל תחן כל בגדי אָוֶן סלה' (פרק שירה).

נשר הוא רחמים, שהוא כללות המידות (מאור ושמש פ' נח).

נשר בחי' תפארת שהוא רחמים, וכן הנשר הוא רחמים על בניו. ונראה לי עוד, כי התפארת מקבל נ' שערי בינה מן בינה, ואצלו שהוא בחי' רחמים נעשו נ' שערי רחמים, נשר ראשי תיבות נ' ש'ערי ר'חמים (קה"י, נשר).

עצה ותושיה

יש לכל אחד ואחד חלק בתורה כפי רצונו, וכן נתחדש נפשו לטובה. על כן צריך כל אחד להתחזק ולהתעורר שיבוא עם רצונות טובים וכיסופין טובים וחזקים לחשו"ת, כדי שיתחדש נפשו לטובה ביותר (קיצור ליקו"מ יג, ה).

ליקוטי הנחל

החידוש שנתחדש הנפש בעלייתה. ומובא בעל"מ (מכתב שג, יום ג' יתרו תר"ג) עד כמה גדול כוח הלדיק בחידוש נפשות ישראל, וז"ל: שעיקר שמיהרו לקיים מה שהזהיר מאוד שלא להיות זקן, והכיח קולו הקדוש וקרא בקול גדול ואמר 'אלו טוב מעט ניט זיין וכו', כנדפס מזה לפני כמה שנים', וכן אמרו 'בכל יום יהיה דומה בעיניך כאילו היום נכנסת עמו בברית', וכן הרבה. לך ביומר ויומר הזהיר תלמידו ז"ל על זה, כי כל עניינו הוא בחינת התלבשות נפלא ונורא מאוד מאוד, שיכול להכיח ולהלד הנפשות שידעו ויבינו מעלתיים שהם וכמה גלגולים עברו עליהם וכו'. ותני יודע ומאמין בשלמות, שלאונו מורינו ורבינו יודע היטב בכללויות ובפרטיות כל מה שנעשה עם כל הנפשות בכל דור ודור, מיום בראו אלקים לדם על הארץ עד הנה ועד הסוף האחרון, ויודע כל התיקונים של כל אחד ואחד. וכל הידיעות הללו הם לדלו דבר קטן, כי השיג השגות נלאות שלי לפשר לתפוס בשלמות כלל, כמ"ש 'ליח מתלמה תפיסה בך כלל'. מה שומר מה שדבר, 'נפשי יודעת מאוד', וגם מעט הידיעה שהגיע לי מהבינן בנפלאותיו העצומים קשה מאוד להכניס מעט בחבריי. לך לעפ"כ 'חפלי ה' כי לך ממנו', ובכר עשה עימנו ועימי ביותר נפלאות ביותר להודיענו ולהטעימנו מנעימת טוחתו הקדושה מה שהוליט. 'רבות עשית אתה ה' אלקי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו אין ערוך אליך אגידה ואדברה עצמו מספר'.

החידוש שנתחדש הנפש בעלייתה בבחי' עיבור. התלמיד הוא ממש כסותב בְּדָיו על הנייר, ומלייר תוחיות שָׁכָלוֹ שם, כן הוא התלמיד שמחדש התכה בתוך התלמיד, שכלו ודמותו ממש כנ"ל. לך שיש להלימוד בחינות, היינו שיש בחינות 'הלומד ילד', היינו כשהתלמיד שומע הדבר מפי הרב ממש, ובעת שמידם הרב זה הדבר, שאז הוא בחינות ילד, כי התלמידים מתחזיים ע"י מה שמעלה את הנפשות בבחינות עיבור ומחדש התוכ כמבואר לעיל (פימן יג), ונמלאת שהוא בחינות ילד, כאילו נולד היום, ואז 'דומה לדיו כאובה על נייר חדש', שהתוכ מטושטש שם, כן התידוש שמחדש התוכ, אף שנתכה בדעתו, עם כל זה לא נלטייר היטב שם, ויוכל לשנותו.

החידוש שנתחדש הנפש בעלייתה בבחי' עיבור. ובספר דרכי נועם (שיטורים, יג) מובא: הלדיקים מעלים את התלמד שיהיה לו חלק בתיקוני העולמות, כי מבלעדי זאת, אף שהתלמד לומד ומתפלל קצת, אין זה נחשב כל כך, כי אין זה עולה להתלמד את השלמות העליונים להאיר בהם וכו' ונתקן השכינה וכו', אך ע"י הלדיקים שמעלים את התלמד בעיבור וכו' כמבואר בכאן, מצוות ומעשי התלמד מתעלים לגרום ייחוד קוד"ה ושכינתיה ותוספת קדושה למעלה. וכח העיבור שהלדיקים מעלים את התלמד להיכלל למעלה, הוא כח גורם ועונש, וזהו משמעה התלמד לטובה בכל פעם, וממתילים לנוותיו להתלמד לנאת מכל מחוותיו וכו', ועי"ז יוכל למיות בשמחה ולנפות ליקוטיו ה' בביטחון ותמונה וכו'. וע"י שמתעלה להיכלל בעיבור ושב ומתגלה תורה וכו', זהו מתקבל אצלו הדעת התלמידים, ואז בתה ישועת התלמד, שנכנסים בליבו דברי הלדיקים, שמקודם היו רחוקים ולא קיבלם בתמת, ועתה מתיריס לליבו ומתקבלים אצלו, כגון דבריהם על מציאות התמונה בה' והשגחתה העלימה, הנמת רוח שיש להבני"ת שכל נקודה וכדומה.

מילואי חכמה

תתחדש כנשר. בענין סוד התתלמדות מיתת בב"ר (יט, ה) וגבי שוף התור, וז"ל:

עוף אחד ושמו 'תור'. הס"ד (פיוב כט) 'וכתור תרבה ימיס'. דבי רבי ינאי אמרי, אלף שנה הוא חי מ', ובסוף אלף שנה הוא יולא מקינו ושורפתו, ומשתייר בו כביצה ותוזר ומגדל חיברים ותי. ר' יודן בר"ש תומר, אלף שנים מ', ובסוף אלף שנים גופו כלה וכנפיו מתמרטין, ומשתייר בו כביצה ותוזר ומגדל חיברים. וכתב זה בתוספת חייש (פהלדרון לב ע"ב): גרלה דנשר להך קלת, עוף הוא שמו 'תור', שלא אכל מן העת והוא מי לעולם, שמתתדש עלמו ותוזר ומגדל אבר כל אלף שנה, והוא נקרא נשר, שנאמר 'תתחדש כנשר נעוריכי'.

תתחדש כנשר נעוריכי: ובדגל מחנה אפרים (פ' משפטים) מובא בביאור פסוקים אלו מתהלים בזה"ל: 'תתחדש כנשר נעורייכי', היינו שיתקן כל הניצוצין שלו, כנשר שהוא מעלין כנפיו הישנים ולובש חדש ומתוקנים. 'עושה צדקות ה' ומשפטים לכל עשוקים', היינו כדיין המכריע, כך הדעת שהיא מכריע מתקן לכל הניצוצות העשוקים בעמקי הקליפות רחמנא ליצלן. 'יודיע דרכיו למשה', היינו שמשה שהוא בחינת הדעת של הדור ההוא, וכן בכל דור ודור שהוי הדור שהם בחינת דעת, הם

ואני תפלה

וְנִזְכֶּה שֶׁתִּהְיֶה עֲבוֹדָתְךָ אֲצָלֵנוּ חֲדָשָׁה בְּכָל יוֹם וְיוֹם, וְנִתְחַיֵּל בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ כְּאִלּוּ לֹא הִתְחַלְנוּ עֲדַיִן מַעֲשֵׂינוּ לְעָבְדְּךָ, בְּפֶרֶט קְטַנֵּי עֶרֶךְ כְּמוֹנוּ, אֲשֶׁר בֶּאֱמֶת לֹא הִתְחַלְתִּי עֲדַיִן שׁוּם הִתְחָלָה אֲמִתִּיִּית בַּעֲבוֹדָתֶךָ. וַאֲפִלּוּ בָּעֵת שֶׁהִתְוַכַּחְנוּ לַעֲבֹד אוֹתְךָ בֶּאֱמֶת בָּרְאוּי, תְּזַכֵּנוּ תָּמִיד לְהִתְחַיֵּל בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ. וְנִזְכֶּה לְחַדֵּשׁ כְּנֶשֶׁר נְעוּרֵינוּ בְּחִנּוּרֵךְ וּבַעֲבוֹדָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה (ליקו"ת סב).

וְזַכֵּנוּ לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ, וּלְהִתְקָרֵב לַעֲבוֹדָתְךָ בֶּאֱמֶת. (...) שֶׁעֲדַיִן יֵשׁ לִי תִּקָּוָה לְתַקֵּן אֶת יָמַי הַפְּגוּמִים מְאֹד מְאֹד, וּלְהַמְתִּיק אֶת מַעֲשַׂי, לְחַדֵּשׁ בְּנֶשֶׁר יָמַי שֶׁעָבְרוּ בַּחשֶׁךְ. עַל כֵּן אֲנִי תּוֹלֶה עֵינַי אֵלֶיךָ וּמְצַפֶּה לִישׁוּעָתֶךָ, עַד שֶׁתְּחַנֵּנִי וְתַחֲזִירֵנִי בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ בֶּאֱמֶת, חִישׁ קַל מְהֵרָה, עַד שֶׁאֶזְכֶּה לִהְיוֹת כְּרָצוֹנְךָ הַטּוֹב בֶּאֱמֶת (ליקו"ת ח"ב, ד).

וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה. כלכתיב בבראשית (ב, ז): וַיִּיצֶר ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם עָפָר מִן הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה: פֵּירוּשׁ: (סם): **לְנֶפֶשׁ חַיָּה.** לְפִי פְּשׁוּטָהּ וּמִיָּה וּקְרָאוֹ 'נֶפֶשׁ חַיָּה', לָךְ זוֹ עַל מַה מִיָּה שֶׁבְּכוּלָּן, שֶׁמְּסוֹפָן לָזוּז וְלִיבּוֹר. וכתב רבינו ממיי (סם): **וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה.** לֵית תַּמָּנָּא בְּכָל מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית שֶׁיִּמָּצֵא מִלַּת 'וַיְהִי' עִם הַדִּבּוּר הַנִּבְרָא, כִּי אִם בִּבְרִיאַת הָאוֹר וְהָאָדָם שֶׁהַזְכִּיר בָּהֶם לְשׁוֹן 'וַיְהִי'. הוּא שֶׁכָּתוּב 'וַיְהִי אוֹר', וְכָתִיב 'וַיְהִי אָדָם', לְהוֹרוֹת כִּי נֶפֶשׁ הָאָדָם קַיֶּימֶת נִצְחִית כְּמוֹ הָאוֹר הָעֶלְיוֹן, וּמְעוֹתֶדֶת לְהִתְעַנֵּג מִזִּיוּוֹ. (...) וְכֵיצוֹד שֶׁכָּתוּב עַל דֶּרֶךְ הַפְּשָׁט, כִּי עִיקַּר הַוְוִיַּית הָאָדָם אֵינוֹ אֶלָּא בְּשֶׁבִיל הַנֶּפֶשׁ הַחַיָּה. **נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ עַתִּירִי, כִּדְמוּתֵנוּ מַסְכֵּנִי.** כלתיקוּ בהקדמת הזהר (בראשית, יג ע"ב) להמלוה הפשיעים מתוך מרפא עשרה הגרמוזת במעשה בראשית היא מצוות הצדקה (שעל ידה זוכים להשגחה עליונה כנ"ל אות ג'), וז"ל: בְּפִיקּוּדָא תְּשִׁיעָאָה, לְמֵיתֵן לְמִסְכֵּנֵי וּלְמֵיהַב לוֹן טִרְפָּא, דִּכְתִיב 'נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ'. 'נַעֲשֶׂה אָדָם', בְּשׁוּתָּפָא, כְּלַל דְּכֹר וּנְקֵבָה, 'בְּצַלְמֵנוּ' עַתִּירִי, 'כִּדְמוּתֵנוּ' מַסְכֵּנִי. דְּהָא מִסְטְרָא דִּדְכוּרָא עַתִּירִי וּמִסְטְרָא דִּנוּקְבָא מִסְכֵּנִי, כְּמָה דְּאִיתָּן בְּזִיווּפָא תַּתָּא, וְתַם לְהוּ עַל דָּא, וְיָהִיב לְהוּ לְדָא וְגַמִּיל לֵיהּ טִיבוּ, הָכִי מִסְטְרָיךְ בַּר נַשׁ לְמֶעְבַּד, לְמִחְווֹי עַתִּירָא וּמִסְכֵּנָא בְּאִיכּוּרָא תַּתָּא, וְלַמֵּיהַב לְהַאי לְדָא וּלְגַמְלָאֵי טוֹבָא לְהַאי לְדָא. 'וַיִּבְרָא אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹקִים בָּרָא אֹתוֹ', רָזָא דְּנָן מְמֵינָן בְּסִפְרָא דִּצְלָמָא מִלְּכָּא, דְּכָל מַאן דְּחָם עַל מִסְכֵּנָא בְּרְעוּתָא דְּלִיבָּא, לָא מִשְׁתַּכַּח דְּאִיכּוּרָא לְעָלַם בְּהַהוּא דִּיוּקְנָא, דְּהָא הוּא פִּיקּוּדָא מְעֻלֶּה, לְמֶהֱוֵי בַּר נָשׁ עֲלַיְיהוּ לְמֶחְמֵי, כְּמָה דְּאִיתָּן בְּדִיוּקְנָא דְּמֶלֶךְ מִתְרַעֲיָין בֵּיהּ, שָׁלִיט עַל כָּל בְּרִיִּין דְּעָלְמָא בְּהַהוּא דִּיוּקְנָא, דְּהָא הוּא פִּיקּוּדָא מְעֻלֶּה, לְמֶהֱוֵי בַּר נָשׁ עֲלַיְיהוּ לְמֶחְמֵי, כְּמָה דְּאִיתָּן בְּדִיוּקְנָא דְּמֶלֶךְ מִתְרַעֲיָין בֵּיהּ, שָׁלִיט עַל כָּל בְּרִיִּין דְּעָלְמָא בְּהַהוּא דִּיוּקְנָא, דְּהָא הוּא פִּיקּוּדָא מְעֻלֶּה, עַל כָּל שַׁבָּת פִּיקּוּדִין. מִנַּיִן לָן, מִנְּבוּכַדְנֶצַּר, תֹּף עַל גַּב דְּחַטָּא הַהוּא חַטָּאָה, כָּל זְמַן דַּהֲוָה מִיתֵּן לְמִסְכֵּנֵי, לָא שָׁרְיָא עֲלַיְיהוּ חַטָּאָה, כֵּיוָן דְּחַטִּיל עֵינָא דִּיצְרָא לְמִיתֵּן לְמִסְכֵּנֵי, מַה כְּתִיב (דניאל ד'), 'עוֹד מִלְּתָא בְּפוּם מַלְכָּא וְגו'', מִיָּד חֲשַׁבְתִּי דִּיוּקְנֵיהּ וְחַטְרֵיהּ מִן בֵּינֵי נַפְשִׁי. וּבְגִין כָּךְ 'נַעֲשֶׂה אָדָם', כְּתִיב הָכָא עֲשִׂיָּיה, וּכְתִיב הָתָם (רות ג) 'שֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם בּוֹעַז'. וּפֵירוּשׁ הַמְּחוּר מִדְּבַשׁ (שם): **נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ.** כְּתוּב 'נַעֲשֶׂה אָדָם' בְּלָשׁוֹן רַבִּים, לִהְיוֹתוֹ נַעֲשֶׂה בְּשׁוּתָּפוּת. **בְּצַלְמֵנוּ עַתִּירִי.** כִּי 'צֶלֶם' הוּא בְּזֶה שֶׁהוּא עָשִׁיר בְּשֶׁפַע רַב, לָכֵן מִמֶּנּוּ יוֹצְאִים הָעֲשִׁירִים. **כִּדְמוּתֵנוּ מַסְכֵּנִי.** כִּי 'דְּמוּת' הִיא בְּמַלְכוּת שֶׁהִיא בְּחִינַת דַּלּוּת וְעֲנִיּוּת, לָכֵן מִמֶּנָּה יוֹצְאִים הָעֲנִיִּים. **מַסְכֵּנִי דְּלִבְּכוּרָא.** שֶׁהוּא ז"ת. **וּמַסְכֵּנִי דְּנוּקְבָא.** שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת. **וּלְמֵיהַב לְהַאי לְדָא וּלְגַמְלָאֵי טוֹבָא לְהַאי לְדָא.** ר"ל אֵימָתַי הָעָשִׁיר לְעִנְיַן בְּחִינַת נְקֵבָה, וְלִגְמוֹל חֶסֶד זֶה לָזֶה בְּחִינַת גְּמִילוּת חֶסֶד וְהַלְוָאָה. **כִּדְמוּתֵנוּ לְהֵיפָךְ.** פֵּרוּשׁ לְצַדֵּק לָעֲנִי שֶׁאֵינוֹ בְּחִינַת גְּמִילוּת חֶסֶד וְלֹא לְהַלְוֹתוֹ. **מַסְכֵּנִי דְּלִבְּכוּרָא.** שֶׁהוּא בְּחִינַת זְכָרִים. **וּמַסְכֵּנִי דְּנוּקְבָא.** שֶׁהִיא בְּחִינַת נְקֵבוֹת. **כִּדְמוּתֵנוּ לְהֵיפָךְ.** כִּי אֵין הָעֲנִי מְצַדֵּק לָעָשִׁיר, וְלֹא לְהַלְוֹתוֹ. **וּלְמֵיהַב לְהַאי לְדָא וּלְגַמְלָאֵי טוֹבָא לְהַאי לְדָא.** ר"ל כִּי אֵימָתַי הָעָשִׁיר לְעִנְיַן בְּחִינַת נְקֵבָה, וְלִגְמוֹל חֶסֶד זֶה לָזֶה בְּחִינַת גְּמִילוּת חֶסֶד וְהַלְוָאָה. **כִּדְמוּתֵנוּ לְהֵיפָךְ.** פֵּרוּשׁ לְצַדֵּק לָעֲנִי שֶׁאֵינוֹ בְּחִינַת גְּמִילוּת חֶסֶד וְלֹא לְהַלְוֹתוֹ. **מַסְכֵּנִי דְּלִבְּכוּרָא.** שֶׁהוּא ז"ת. **וּמַסְכֵּנִי דְּנוּקְבָא.** שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת. **וּלְמֵיהַב לְהַאי לְדָא וּלְגַמְלָאֵי טוֹבָא לְהַאי לְדָא.** ר"ל

אופנים

הרקיעים והגלגלים של עולם העשייה שהם י' גלגלי הרקיע, הם נקראים 'אופנים', אשר הם הרקיעים הסובבים עלינו בעולם השפל ובעולם החומרי (ע"ח ב, ב).

לישון 'פנים', כי האופנים כלולים לכל הפנים (פי' אוצר השם לספר יצירה א).

נקראים 'אופנים' מלשון גלגל, שהמלאכים אשר שם, חושקים וגוללים להתקשר למעלה, וגם הם בסוד נפש, לשון יתרון והוספה, שחושקים להוסיף להם יתרון שפע וחיות (בעש"ט עה"ת פ' נח).

ענין האופנים הם בעשייה, ופעולתם הוא לסבב הגלגלים והמזלות, עד שיש מי שאמר ע"פ מגיד, שאם יזכור אדם שם אופנים על איזה ענין, יעלה הדבר ההוא בין השמים והארץ באויר העולם ויתגלגל כ"ד שעות (קה"י, אופנים).

השכינה מתלבשת ויורדת להכניע הקליפות ע"י התלבשותה באופנים. וזה שאמר יהושע 'שמש בגבעון דום עד יקם גוי אויביו'. כי פעולת האופנים הוא שתיים, אחד להניע הגלגלים, והשני להלביש המלכות שתעשה נקמה בקליפות (קה"י, אופנים).

באופנים לא הזכיר לשון 'דמות' כמו שהזכיר בחיות ובמה שלמעלה מהם, כי החיות אינם גשם ולא יֵרָאֶם במראה עיניו, רק שכן נדמה לו בחזיונו, אבל האופנים הם גשמיים מושגים במראה העין, לא בדמות כח המדמה לבדו (מלבי"ם יחזקאל א, טז).

כוחות הנפש

בעבירת הגוף ייפסדו כוחות הנפש וישחיתוה ממלאכתה, ולא תצלח לחכמה ולעבודת השי"ת (רבינו יונה משלי יא, יז).

י"ב כוחות הנפש הנזכרים הם רוחניים כוחות נפשיות, והם ראיה חוש הראות וכו', והם כוחות בנפש, והם כוחות נאצלות מכוחות עליונים (פי' הרמ"ק לספר יצירה ה).

בי היצרים הם צורת ד' יסודות הטוב והרע, ונקרא 'כוחות הנפש' ולא הנפש עצמה, כי הנפש הוא אופנים דעשייה, ואלו הב' כוחות מגדילין הגוף הנוצר מהגולם ומהחומר דד' יסודות, וב' היצרים הם צורת הד' יסודות טוב ורע, והם נעשין כסא ומלבוש לנפש עצמה, כי א"א שתשרה הנפש על הגוף עצמה של גולם היסודות, אלא באמצעית צורותיהן שהם למטה ממדריגת הנפש ולמעלה ממדריגה גולם היסודות הנקרא גוף (ע"ח ג, ז). **בל** כוחות הנפשים באים מן הנשמה העליונה שנפח ה' באפו מרוחו הנשגב (מלבי"ם בראשית ב, ז). **הלב** הוא כח הממשלה שבנפש, שימשול על כוחות הנפש, שֶׁיְּכַוְּנוּ פעולותיהם כפי מצוות ה' (מלבי"ם משלי ג, א). **הרוח** הוא כולל כל כוחות הנפש הפנימיים (מלבי"ם משלי טו, ד). **יקר** יקר, לשון כובד (רש"י קהלת י, א). **לישון** יקר כמשמעו, שהוא לשון חשיבות על חכמתו (הידושי אגדות ע"ז). **היסוד** נקרא יקר (פי' הרמ"ז על הזהר מפתחות). **יקר** לשון נבואה (קה"י, יקר). **לפני ולפנים** ועיקר תכלית הקדושה של הביהמ"ק הוא לפני ולפנים, ששם הלוחות שהם עיקר התורה, דהיינו הארת הדעת של משה, בחי' 'אתה הָרְאֵתָ לדעת כי ה' הוא האלקים' (ליקו"ה נדרים ג, ה). **א"ר** אבא אר"י בשם רב הונא, לפני ולפנים הוא דוגמתו של ע"ע. וכשנכנס הכהן לשם, נכנס בנשמה ולא בגוף, באימה ביראה ברתת בזיע בנקיות בטהרה. והכרובים עומדים שם שומרים, כדוגמת אותם הכרובים העומדים בשערי ע"ע (ע"ח בראשית יט). **מִקְדָּשׁ** קֹדֶשׁ' זה לפני ולפנים (ויקא סא.). **ראוי** שיהיה הקטורת לפני ולפנים, שאין מקום ראוי לבוא רק ביום הכיפורים בלבד, ושם מכפר על החטא הזה, עד שהוא טהור לגמרי כמו מלאך (דרשות המהר"ל, שבת תשובה). **היראה** לפני ולפנים, הוא חסיד עושה ביותר ממה שהוא מְצֻוֶּה, מפני היראה הזו שהוא לפני ולפנים, סוד ייחוד השם (של"ה י מאמרות טז).

ואופנים הן הגופין. והוספת תוכות מכת"י רבינ"ל (המוצאות בסוף ליקו"מ) תימה: ולמדנו מופנים שבגוף הן מרגש יסודות.

ואופנים הן הגופין. ומובא במי השלח (יג): ומובן מזה גודל מעלת לדיקי תמת העוסקים בתיקון נפשות ישראל, ומעלת המתקדשים שליהם, שאר נפשו של הלדיק הוא בחינת הכסא של המרכבה, ולעתו של הלדיק הוא בחינת היושב על הכסא, והנפשות של המתקדשים הם בחינת החיות של המרכבה, עד שאר לפילו הגוף של הנפשות הללה המתקדשים לדיקי תמת, שאר הגוף הוא תומר עד וגם, הוא בחינת תופנים של המרכבה.

כי מחמת שנפש החכם הוא יקר הוא נתכסה לפני ולפנים וכל הנפשות נעשין לבושין אצלה. וכתב בליקו"ה (תו"מ שפטרופוס ג): כי הלדיק המקדש נפשות הוא מלמנש בנפשותם, כי הם נעשין בחי' לבושי יקר מן הכה"ג שנכנס לפני ולפנים, כי הוא לפני ולפנים והם מלבישים תותו, כמו שהבית כ"ו רבינו נ"י בתמחר 'תשרי העם יודעי תרועה' של השמחה שלימה (סי' יג). וזהו בעלמו כבותו, כי עיקר הכבוד ע"י הלבושין, כשרז"ל (ב"ק נא ע"ב) 'ר' יותן קרא למתניה מכבדותא'. וכשזוכה שיהי' לו לבושין מנפשות ישראל שקיבלו לעבודתו ית', אין כבוד גדול מזה, כי הם לבושים יקריס מחוד מחות, כי נפשות ישראל הם גבושים מחוד כידוע, והוא זוכה לעשות לעלמו לבושין מהם, וכ"ש בזהר גודל הכבוד שמגיע למי שמקדש הרחוקים מליו ית'.

ואופנים הם הגופין וכוי שהנפש מראה פעולותיה ע"י איברי הגוף. כמובא בשערי קדושה (ח"ג, שער ג): נודע מל בעלי מדע, כי גוף האדם מינהו האדם עלמו מלד הגוף, כי זה נקרא 'בשר האדם', כמ"ש (תיוב י) 'עור ובשר תלבישני ובעלמות וגידים תְּסֻכְּכֵנִי', ועוד כתיב (שמות ג) 'על בשר האדם לא ייסך וגו'. נמלא, האדם הוא הפנימיות, אבל הגוף הוא עניין אחר לגמרי, שהוא הפעולות שעלמו נעשה בעזרה של הנפש, והנפש היא האדם עלמו (ח"ג, שער ב).

ואופנים הן הגופין, כי עיקר פעולותיהן של הגופין, אינו אלא מן החיות שבנפש, שהנפש מראה פעולותיה על ידי איברי הגוף, ואין לגוף שום תנועה עצמיית, והכל על ידי כוחות הנפש:

וכסא שבבחינת נפש, הוא נפש החכם שנתכסה, בבחינת (משלי ג) יקרה היא מפנינים, (כמו שדרשו רז"ל סוטה ד ע"ב מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים), כי מחמת שנפש החכם הוא יקר, הוא נתכסה לפני ולפנים, וכל הנפשות נעשין לבושין אצלה:

יקר מלמי, בנמי 'יקרה היא מפנינים', שהמ"ח יקר מן הכה"ג שנכנס לפני ולפנים, כי הוא לפני ולפנים והם מלבישים תותו, כמו שהבית כ"ו רבינו נ"י בתמחר 'תשרי העם יודעי תרועה' של השמחה שלימה (סי' יג). וזהו בעלמו כבותו, כי עיקר הכבוד ע"י הלבושין, כשרז"ל (ב"ק נא ע"ב) 'ר' יותן קרא למתניה מכבדותא'. וכשזוכה שיהי' לו לבושין מנפשות ישראל שקיבלו לעבודתו ית', אין כבוד גדול מזה, כי הם לבושים יקריס מחוד מחות, כי נפשות ישראל הם גבושים מחוד כידוע, והוא זוכה לעשות לעלמו לבושין מהם, וכ"ש בזהר גודל הכבוד שמגיע למי שמקדש הרחוקים מליו ית'.

יקרה היא מפנינים. כתיב במשלי (ג, יג–יח) גבי שכח התורה ומעלותיה: אַשְׁרֵי אָדָם מָצָא חָכְמָה וְאָדָם יָפִיק תְּבוּנָה: כִּי טוֹב סַחְרָהּ מִפְּנִינִים וְכָל חֲפָצֶיךָ לֹא יִשְׁווּ בָהּ: אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בְּשְׂמֹאולָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם: עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר: ודרשו חז"ל בסוטה (ד ע"ב): 'יקרה היא מפניים', מכאן גדול שנכנס לְפָנַי וּלְפָנִים'. ומקרא זה דרשו גם בהוריות (יג ע"ח) בדין קדימות לכל דבר של כבוד, ומובא שם שמעלת נפש החכם היא לף למעלה מכה"ג, וז"ל: כהן קודם ללוי, לוי לישראל, ישראל לממזר, וממזר לנתין, ונתין לגר, וגר לעבד משוחרר. לימתי, בזמן שכולם שוויס, אבל אם היה ממזר תלמיד חכם, וכהן גדול עם הארץ, ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ. (...) מה"מ, מ"ר אתא בדבי חניגא, דתמר קרא 'יקרה היא מפנינים', מכאן גדול שנכנס לפני ולפנים. וכן מלינו בזהר תדש (מדרש רות, ק ע"ח): תמר דבי יוסי בר יודע תמר דבי יותנן, תמי לכתיב 'יקרה היא מפנינים וכל תפליך לא ישוו בה'. לפילו ממזר תלמיד חכם, עדיף מכהן גדול עם הארץ המסמס לפני ולפנים. הוליל ואינו קורא בתורה, אין עבודתו עבודה ואינו מקבל עליה שכר, ועליו כתיב (משלי יט) 'גם בלא דעת נפש לא טוב'. כהן גדול שמינו יודע עיקר של עבודה, אין עבודתו עבודה. **וכל הנפשות נעשין לבושין אצלה.** עי' לעיל (אות ג') במילות"ת, ד"ה 'ולוקח נפשות חכם' שביאר שם המריו"ל שהנפשות שהלדיק מעלן בגמי 'ולוקח נפשות חכם' נעשות לבושין לגדיק, וזהו מתעלות, עי"ש.

גידים המקשרים את האיברים, והמשמין על ידם הדם והחיות מחיבר לל איבר כדמיון ניוורות. ומחר יבירת הגוף נפחו גו נפש חיה, כלולה מרמ"ח איברים רוחניים ושס"ה גידים, ויתלבשו תוך רמ"ח איברים ושס"ה גידים של הגוף, ותו פועלים איברי הנפש פעולתן ע"י הכליס שהם איברי הגוף, כגרון ביד המוצ גו. והרחיים לזה, כי לף יפעלו איברי הגוף פעולתם אלף בעוד הנפש בהם, עין רואה ואוזן שומעת וכו', ובהסתלק הנפש משכו הרוחות בתרוחות ומתבטלו כל המוסים מרמ"ח איברים. ועל דרך זה, שס"ה גידים רוחניים של הנפש מתלבשין תוך שס"ה גידים שבגוף, וממשיכין מזון הגופני שהוא הדם אל רמ"ח איברי הגוף עם מזון הרוחני פנימי בתוכו, לפרנס רמ"ח איברי הנפש, ותמר הפטירה אין שוס חיות נשפע, וגידי הגוף גם כן מתפרקין ומתרקבין כמו רמ"ח איברים וסיו כלף היו. נמלא, כי האדם בעלמו אינו כי אם הנפש השכלית אשר מתלבשת בגוף, שהקרא לבוש שלה בעולם הזה.

יקרה היא מפנינים. כתיב במשלי (ג, יג–יח) גבי שכח התורה ומעלותיה: אַשְׁרֵי אָדָם מָצָא חָכְמָה וְאָדָם יָפִיק תְּבוּנָה: כִּי טוֹב סַחְרָהּ מִפְּנִינִים וְכָל חֲפָצֶיךָ לֹא יִשְׁווּ בָהּ: אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בְּשְׂמֹאולָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם: עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר: ודרשו חז"ל בסוטה (ד ע"ב): 'יקרה היא מפנינים', מכאן גדול שנכנס לְפָנַי וּלְפָנִים'. ומקרא זה דרשו גם בהוריות (יג ע"ח) בדין קדימות לכל דבר של כבוד, ומובא שם שמעלת נפש החכם היא לף למעלה מכה"ג, וז"ל: כהן קודם ללוי, לוי לישראל, ישראל לממזר, וממזר לנתין, ונתין לגר, וגר לעבד משוחרר. לימתי, בזמן שכולם שוויס, אבל אם היה ממזר תלמיד חכם, וכהן גדול עם הארץ, ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ. (...) מה"מ, מ"ר אתא בדבי חניגא, דתמר קרא 'יקרה היא מפנינים', מכאן גדול שנכנס לפני ולפנים. וכן מלינו בזהר תדש (מדרש רות, ק ע"ח): תמר דבי יוסי בר יודע תמר דבי יותנן, תמי לכתיב 'יקרה היא מפנינים וכל תפליך לא ישוו בה'. לפילו ממזר תלמיד חכם, עדיף מכהן גדול עם הארץ המסמס לפני ולפנים. הוליל ואינו קורא בתורה, אין עבודתו עבודה ואינו מקבל עליה שכר, ועליו כתיב (משלי יט) 'גם בלא דעת נפש לא טוב'. כהן גדול שמינו יודע עיקר של עבודה, אין עבודתו עבודה. **וכל הנפשות נעשין לבושין אצלה.** עי' לעיל (אות ג') במילות"ת, ד"ה 'ולוקח נפשות חכם' שביאר שם המריו"ל שהנפשות שהלדיק מעלן בגמי 'ולוקח נפשות חכם' נעשות לבושין לגדיק, וזהו מתעלות, עי"ש.

יקוט הנחל

ואופנים הן הגופין. ומימת בליקו"מ (ח"ב סט) בענין המופנים, ח"ל ע"פ מה שכתוב בזהר (פקודי רמב), שיש כמה דברים שהם נישמים ונושמים, ומושב שם כמה דברים שהם נישמים, דהיינו שנושמים לותם, ובמתם הללו הדברים הם נושמים, כגון המרכבה שהיא נישמת ונושמת, וכן האדון, שהיו נושמים לותו 'והוא נשא את נושמי וכו'. וחז בתי' (...) 'כי רוח מהי נחופנים' (ישוקאל ח), בתי' נישמת ונושמת. כי המופנים נושמים החיות, והחיות נושמים לותם, 'כי רוח החיה בלופנים', וכן הוא כל המרכבה, שהמופנים נושמים את החיות, והחיות את המרכבה, ובתמת המרכבה נושמת הכל. ובליקו"ה (תו"מ שלומין ה, לה) בימי שד בזה: כל עניין המרכבה לקדושה, שהמופנים נושמים את החיות והחיות את הכסא וכו', ובתמת הוא להיפך, כי 'רוח החיה בלופנים', וע"כ החיות נושמים את המופנים, וכן הכסא נושא את החיות, וכן למעלה מעלה, כי כל החיות ממנו ית' לגד, כי הוא כביכול נישא ונושא.

ואני תפלה

אבי שבשמים, אב הרחמן, אב החסד, החוסל באמת, ראה נא בענינו בעת הזאת כי בצרה גדולה אנחנו, ונתקים בנו עכשיו "והיתה עת צרה ליעקב אשר ממנה ילא נהיתה", כי הכית אותנו מכה אשר לא כתובה בתורה זו מיתת הצדיקים, אשר היו נושאים אותנו כאשר ישא האומן את היונק, ויהי חסים על נפשותינו, ויהי מסתכלים תמיד בכל עת על תקון נפשותינו, לחדש נפשותינו לטובה. לחדש בנפש ינמינו שעברו בחשך. ועתה לחיקן נתנה, לחיקן ענוש, מאין נבקש עזר לנו. (...) רבונו של עולם, כבר הכטחתנו כי אין דור יתום, ובודאי גם עכשיו בדור הזה נמצאים צדיקים אמתים בעולם, אשר יש להם זה הכח לקבץ את נפשותינו לחדש אותנו לטובה ולהוריד ולהכשיך לנו חדושי תורה, לחזיקנו בתשובה שלמה לפניך. ובכן יהי רצון מלפניך י" אלהינו ואלהי אבותינו, שתמלא עלינו רחמים ואל תסתר פניך ממנו, ותזכה אותנו בחסדיך הגדולים לגאות לנו ולהראות לנו את הצדיקי אמת שבדור הזה, ותזכה אותנו לחיות בקרב אליהם, כי אין לנו על מי להשען כי אם עליך אבינו שבשמים, ועל צדיקך האמתיים אשר על ידם אתה עוזר וסומך לעמך ישראל ברחמים (ליקו"ת יג).

גם בלא דעת נפש לא טוב. מעלת נפש הקיימת בהיותה על הכסא על ידי הדעת שבו, כדכתיב במשלי (יט, ב–ג): טוֹב לָא־דַעַת גַּם־נֶפֶשׁ לֹא טוֹב וְאָץ בְּרַגְלַיִם חוֹטֵא: ופירש המלו"ד (שם): **טוב נמומו.** שהיינו מרמה בפיו לתקוף הון, והרי הוא בעוניו. **מפיקח.** ממי שהוא מְעַקֵּשׁ בשפתיו לרמות בני אדם, והוא הלא לכסיל ייחשב, כי לא יגליח בה. **גם נלא דעת.** לפי העובר עבירה בלא דעת וכוונה, מ"מ בוודאי לא טובה נפשו, כי 'לא יתונה לנדיק כל חוון'. **ואץ.** הממהר ברגליים ללכת אל המקום אשר נָפְשׁוֹ ליבו, הנה לתוכו ייחשב, כי מהרהורי להתבונן תחילה פן יבוא מזה דבר פשע. ורבינו יונה (שם) גירסי: **גם בלא דעת נפש לא טוב.** לפי שדיבר על מעלת התמימות, ואמר 'טוב רש הולך בתומו', לימד דעת בעניין התמימות, ואמר כי אע"פ שיהיה האיש תמים במידותיו ותיקן את כח המתאוה מכל טבע מעוות, צריך הוא ללמוד דעת וחכמה, להסיר מכשול ממעשיו, גם כי אין מחשבות בנפש בלא דעת, ע"כ אמר 'נפש לא טוב'. ותז"ל כי מי שלא למד מכמה ותורה, לא יגליח בידו קיום המצוות על מופיסיס ועל תכונתם. ורימז בקה"י (ערך נפש) בזה: והנה נפש בג"ת ב"ש הוא לחודיה טו"ב וזהו בסוד הדעת, שֶׁשָּׁם שֶׁם מהו"ה גימטריה טו"ב, וזה סוד 'גם בלא דעת נפש לא טוב', שע"י הדעת, שיש בו שם מהו"ה גימטריה טוב, אזי נפש גם כן טוב, מה שאין כן בלא דעת, והבן.

אריה שבתורה כי התורה נקראת עוז. לאחר שביאר רבינו לת"ת ז' הכמיות הקיימות בנמשית נפש (חריה, שור, נשר, אדם, חופיפים, כסא והיסוד על הכסא) ממשיך ומאחר כילד הן מתקיימות בנמי' 'תורה'. לענין זה דתורה נקראת עז, מלינו בילקוי"ש (תהלים רמז תתטו): 'לתה תהל עושה פלא הודעת בעמים עוזך', ואין עוז אלא תורה, שנאמר 'ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום'. ופירש"י (זבחים קטו ע"ב) עפ"ש זה: **ה' עוז לעמו יתן.** התורה, שהיא מעוזן של ישראל.

ורמה עז מארי. כדכתיב בספר שופטים (יד, יח) גבי תשובת פלשתים לחידת שמשון על שדה דבש מגויות התריה, וז"ל: וַיֹּאמְרוּ לוֹ מְתוֹק מִדְּבַשׁ וּמֶה עַז מֵאֲרִי וַיֹּאמֶר לָהֶם לוּלֵא חֲרַשְׁתֶּם בְּעֶגְלָתִי לֹא מְצָאתֶם חִידָתִי: ומציינו בזהר (ויחי, רמ ע"ב) דציירי דהספוק 'מהאוכל יצא מאכל ומעז יצא מתוק' מרמז על תוצ"כ ובע"פ, וז"ל: כה'למלעת תוקפת דלינת קציי לת נפקת דבש, ממן 'דבש', לת תורה שבעל פה, דכתיב 'ומתוקים מדבש ונופת צופים'. 'ממֵעז', לת תורה שבכתב, דכתיב 'ה' עוז לעמו יתן', 'יצא ממתוק', לת תורה שבעל פה.

ישור שבתורה וכוי כי שרים ישורו. פסוקים אלו כתבם שלמה המלך ע"ה, בהופן דהתורה עלמה היא המספרת ומוכה לת מעלותיה, ורבינו דורש לת המיבות 'שָׂרִים יָשֹׁרוּ' (שי"ן שמלית) בלשון 'שור' (בש"ן יתנית), כנגד פני שור שבתורה, וזלשה"כ במשלי (ח, יד–יז): לִי עֵצָה וְתוּשִׁיָּה אֲנִי בִינָה לִי גְבוּרָה: בִּי מְלָכִים יִמְלֹכוּ וְרוֹזְנִים יְחֹקְקוּ צֶדֶק: בִּי שָׂרִים יָשֹׂרוּ וּנְדִיבִים כָּל שֹׁפְטֵי צֶדֶק: אֲנִי אֹהֲבַי אֵהָב וּמְשַׁחֲרַי יִמְצָאֻנְנִי: ופירש המלו"ד (שם) ע"ד הפשט: **בי מלכים ימלוכו.** על יְדֵי מתקייס מלכותם לם יתנהגו במשפט התורה. **ימוקקו לזק.** על יְדֵי עשו מוקים לוזקים ויסריס. **בי שריס.** על יְדֵי מתקייס ממשלת השריס והנדיבים שבכל השופטים, כי כשר יכלו בחוקות התורה מימשך ממשלתם. ובמלו"ל (שם) גירסי: **ישורו.** יעשו שרים וממשל. וכן שנינו בתמורה (כי תשא, כח): כל העוסק בתורה נעשה רשם ומלך, שנאמר 'בי מלכים ימלוכו, בי שריס ישורו'. וכן בשכל, לפי שעסק בתורה נעשה רשם ומלך, שנאמר 'ויהי בישורון מלך'. ומנין שיגע הרבה בתורה, שנאמר 'ויהי שם עם ה' מרבעים יום ומרבעים לילה, לחם לת חכל ומים לת שתה'. ביום היה הקב"ה מלמדו תושב"כ, ובלילה היה מלמדו המשנה על פה.

והאדם היושב על הכסא הוא דעתו של החכם. ובהוספות תורות מכת"י רבינו"ל (המובלות בסוף ליקו"מ) גירסי שתמת: **ומלם** היושב על הכסא זה החכם שהוא בעל הנפש, בנמי' 'שם בעל נפש תמה' (משלי כב). **גם בלא דעת נפש לא טוב.** ובליקו"ה (יו"ד פדיון בכור ה, ד) כתב: כי עיקר שביעת ומילוי הנפש הוא ע"י הדעת, שהוא עיקר חיות הנפש, כמ"ש 'החכמה תחיה', ולזי נלמר 'ונפש רעבה מילא טוב', שהוא הדעת, היפך פגם הדעת שנלמר עליו 'וגם בלא דעת נפש לא טוב'. כי עיקר החיות בשלימות ובמילוי הוא ע"י הדעת, כמ"ש 'ובדעת חדרים יימלאו', כי בשתין בו דעת הוא חסר לעולם, בבחינת 'דעת חסרת, מה קנית וכו'".

כי התורה נקרא עוז. ובחלימת בליקו"מ (ג, ח): לי לפשר לקבל לת התורה כי שם ע"י זה העוזת דקדושה, כמו שלמרו רז"ל (תגיגה ג) 'לת הביישן לָמֵד', וכמו שלמרו רז"ל (בילא קה ע"ב) 'מפני מה ניתנה תורה ליסרלל, מפני שעזין הן', וכמו שלמרו (תגיגה ה) 'הווי עז כנמר'. ובשכיל זה התורה נקרלת 'עוז', כמ"ש (תהלים קטו) 'ה' עוז לעמו ייתן' (וכמו שפירש"י, וכן בזבחים קטו), כי לי לפשר לנזוז לל התורה, כי שם ע"י עזות דקדושה.

וישור שבתורה זה בחי' בי שרים ישורו. וכתב בפל"ח (יג, ז): רוצה לומר, לע"פ ששם כתוב בשי"ן שמלית (יָשָׂרוּ'), והוא לשון שָׂרוּת ושררות, בדרך דרש מתחלף לפעמים לשי"ן ימנית כמלוי בדברי חז"ל, וגם כי שור הוא גם כן בחינת שררה ומלכות, כמלמר רז"ל (תגיגה יג ע"ב) 'מלך שבשמות שור', ונלמר (דברים ל"ג) 'בכור שורו הדר לו', ותרגום יונתן 'בכורתא דמלכותא ויקרא והדרא, דיוסף לינון', ולמרו רז"ל במדרש רבה פ' ויצלח (פ' ע"ה) 'ויהי לי שור, זה משום מלמה, שנאמר, בכור שורו הדר לו', ועיין בפרדס שער ערכי הכינויים, שלפעמים מרמז שור למידת המלכות, ועיין גם במדרש לפרושים חלק ל' פרק ט"ו בשם מחורי חור, ועיין גם בחורי חור עלמו בענין ד' רוחות העולם וכו', ועיין מ"ר נשא (פ' י"ג) 'בָּקָר שניים' (ותרגומו 'תורין תרין'), 'לין בָּקָר שלח מלכות וכו'".

ארבע חיות

בפרצוף האדם לבדה היו ארבעה פנים, וכן לאריה ולנשר ולשור, הרי שש עשרה לחיה, וכן לכל חיה וחיה, וארבע כנפיים לכל אחד מן הפנים, הרי שישים וארבע כנפיים לחיה. והוא שתרגם יונתן 'מאתן וחמשין ושיתא גפין' (רש"י יחזקאל א, ו).

ארבעת חיות הקודש הנושאים הכסא, הם נותנים השפעה וחיות כל אחד במינו. דהיינו אדם נותן חיות באדם, ושור נותן חיות בבהמות, והאריה היה מוכרח לרבוץ על המזבח גם כן כדי להשפיע, וגם נשר אף שהוא מין טמא, אך מחמת שהוא רחמני על בניו, הוא גם כן משפיע על מיני עופות (נועם אלימלך פ' ויקרא).

הדי יסודות של החיות הקודש הם מרכבה לד' אותיות השם הקב"ה (נועם אלימלך פ' במדבר).

אריה

ענייים זה 'אריה' שהוא אותיות 'ראה', שהוא לימין, שהוא בחי' נקודה העליונה (ליקו"ה ברכת הפירות ה, כג).

אריה אומר 'ה' גָּבּוֹר יָצָא, כאיש מלחמות יעיר קנאה, יריע אף יצריח, על אויביו יתגבר' (ישעיה מב) (פרק שירה).

ואפשר שמפני שֶׁשֵּׁם זה חותם השמיים, שפי' קיום העולם חזקו ברחמיו הגדולים לבלתי יתמוטט, נקרא בשם אריה, המורה על הרחמים (פרד"ר כא, ג).

במי"ת אריה נכלל כל הי' ספירות (קה"י, אריה).

אריה בחי' חסד, 'ופני אריה אל הימין', ומכל מקום נכלל בו הגבורה, שכן אותיות 'אריה' הן אותיות 'יראה' וגימטריא 'גבורה'. כי אין שלימות החסד אלא בכללות הגבורה (שם).

הקב"ה נקרא אריה, 'אריה שאג מי לא ייראי (שם).

ביהמ"ק נקרא אריה (שם).

עוז

'עֻזּוֹ' זה הצדיק האמת שנקרא 'עוז' (ליקו"ה ברכת הריח וברכת הודאה ד, מו).

האומה הישראלית הם העזים באומות, וע"כ ניתן להם התורה שהיא נקראת 'עוז', להתיש כוחן של ישראל. אבל שאר עובדי כוכבים לא יוכלו לקיימה, כדאמרינן בפרק אין צדין 'מפני מה ניתנה התורה לישראל, מפני שהן עזין' (מהרש"א וזבחים קטו). **הלבוש** של הבורא נקרא עוז (ספר הברית ח"ב א, טז). **עוז** היא בינה (קה"י, עוז). **מזה** ה'מגדל עוז', הוא 'שם ה'', שהיא הבריאה הכללית שנוסדה ע"י שמותיו של הקב"ה, וכל בניין המגדל תלוי בשמותיו הקדושים ובהתוה"ק, שהיא שם ה', שהיא חיות כל העולמות, ובנ"א שמקיימים התורה בונים את המגדל הנשגב (מלבי"ם שמות ד, ו). **שור** שור אומר (שמות טו) 'אז ישיר משה ובנ"י את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר, אשירה לה' כי גָּאֹה גָּאָה סוס ורוכבו רמה בים' (פרק שירה). **שור** הוא מלך בבהמות, ולפי שהוא מפרה כח הקיום נקרא 'פר' (מלשון 'פרה ורבה' (רקנאטי בראשית ד, ג). **נפש** הבהמה יורד מכח פני שור שבמרכבה (שפתי המצוות פ' ויקרא). **שור** הוא יסוד האש, שהוא מצד הגבורה (ש"ך עה"ת שמות כב, ו). **שור** שבמרכבה, שהוא בחי' דין (קה"י, עגל).

ונשר שבתורה וכו' תתחדש כנשר. הפס' 'תמחצ כנשר נעוריכי' הובא לעיל (בתוה זן) בנאמר שבאפס' נשר שבאפס' זה בחי' התמדשות הנפש (עי"ש בגיאור פשט הכתוב), ועתה רבינו מוסיף ומבאר בפסוק זה עלמו ש'נשר שבאורה' זה בחי' מידושין דאורייתא, ומלינו בתיקו"ז תדש (קיד ע"ב) ש'נשר' מרמז לספירת הבינה שבמרכבתא עילאה, וז"ל: **בימימין עילאה היכי ה'נשר' הגדול בעל הכנפיים, 'אדם' הגדול תכמה, (...) 'אריה' תסד, 'שור' גבורה, האי היכי מרכבתא עילאה.** ופירש התתוק תדבש (שם): **אימא עילאה.** היינו הבינה. וייתכן לרמז ע"פ הנ"ל דתבחי' נשר ובינה נתסכין קודתת התורה, כדתבא הגלו"ה (פסחים קיט ע"ב): תל דבר יונתן, לעולם אל יתנע אדם את עלמו תבינת התדבש ותבקדתות הנקדתות נשתה, נשוד 'וְנָשַׁמַת שַׁדַּי תְּבִינֵנִי'. ועי' תתה בתילוף ד"ה 'תידושין תורייתא' דברי תזוה"ק בזה.

זאת התורה אדם ויש בה קלות וחמורות. ובהוספות תורות תבע"י רבינו"ל (התובאות בסוף ליקו"ת) **אימא:** כי גם קלות וחמורות, יש גם קושה שלימה, רת"ת תיברים ושם"ה גידים.

ונשר שבתורה, זה בחינת חידושין דאורייתא, בבחינת תתחדש כנשה. ואדם שבתורה, זה בחינת זאת התורה אדם, ויש בה קלות וחמורות, שהם בחינת מסכני ועתירי.

ואדם שבתורה וכו' זאת התורה אדם. פס' זה נאמר בדיני תת בתוהל, בהבתיב בגמדבר (יט, יד): **זאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּתֹהֶל** תֵּל הַבַּיִת תֵּל תָּתֹהֶל וְכָל תֲּשֶׁר בָּתֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים: ודרשו בשבת (פג ע"ב): תמר רבי יונתן, לעולם תל יתנע תדם תת עלמו תביא התדבש ותבדברי תורה, ותפילו בשעת תיתה, שנאמר 'זאת התורה אדם כי יתות בתוהל', תפילו בשעת תיתה תהא עוסק בתורה. תמר ריש לקיש, תין דברי תורה תתקיימין תלא בתי שתמית עלמו עליה, שנאמר 'זאת התורה אדם כי יתות בתוהל'. ועי' בליקו"ת (קק) התבאר גמ' זו בהקשר לענייננו. **ויש בה קלות וחמורות.** ומלינו שתלות התורה תתולקות לקלות וחמורות, בלשתית בשבועות (יג ע"ב): 'קלות' היינו עשה ולא תעשה, 'תמורות' היינו כריתות ומיתות ב"ד. ומלינו עוד ביושתלמי קידושין (כ ע"ב) שיש תלות שעשייתן קשה ותתורה, וז"ל: רבי תתא בשם ר' תנא בר כהנא, כתיב 'תורת תייה תין תפלא נעו תעגולותיה לא תדע', טילטל הקב"ה תתן שכרן של עושי תלה, כדי שיהו עושין תותם בתתורה. רבי תתא בשם ר' יתתק, כתיב 'תכל תשמר תשמר תת תוצה כתתוב תלה שבקלות לתלות בתורה תן התתורות. תלה קלה שבקלות וזו שילוח הקן, ותלה תתורה שבתתורות זו היא כיבוד תב ותם, ובשתיהן כתיב 'והתרכת ימים'. תמר רבי תנן, תה לם דבר שהוא כפריעת חוב כתיב בו 'לתען ייטב לך', 'ולתען יתריכון ימיך', דבר שיש בו תסרון כיס ותיכון נפשות לא כל שכן. ובתגתותא (עקב, ה) שנינו: יתברך שתו של הקב"ה שנתן תורה לישראל, שיש בה תרי"ג תלוות, ויש בהן קלות וחמורות. ותפני שיש בהן תלוות קלות שתין בני אדם תשגיתין בהן, אלא שתליכין אותן תחת עקביהן, כלומר שהן קלות, לפיכך היה דוד תחייבא תיום הדין ואומר, רבש"ע, אי תיי תחייבא תן תלוות התתורות שבתורה, שהן תתורות, תתה אני תחייבא, אן תלוות הקלות, שתת עברתי על תחת תהן, לא עשיתי לא לפ עשיתי תפני שהיתה קלה, ואתה לתורת, הווי זהיר בתלוה קלה כבתלוה תתורה, לכך אתר 'למה תירא בימי רע עוון עקבי יסובני' (תהלים טט).

אדם

בחי' ארבע חיות המרכבה שהם נושאי הכסא הם, אריה, שור, נשר, אדם. ועיקר שלימות כולם הוא בחי' אדם, כי 'אדם שליט על כולהו' (ליקו"ה ברכת הפירות ה, יח).

אדם הוא התפארת (ספר הפליאה ד"ה וראה והבן כי על שהתורה הוא).

צורתו של אדם רומז הבניין שהבניין כוללו התפארת, שהוא נקרא אדם בד' חיות המרכבה, אריה שור אדם נשר, והוא הנקרא ראש דמות, והוא הנקרא ראש בבניין (ספר הפליאה ד"ה ויאמר אל האשה אף כי אמר אלקים).

האדם התחתון דוגמת האדם אשר במרכבה (הציוני פ' כי תצא).

המלכות נקרא אדם דמרכבה (קה"ש, אדם).

יקוט הנחל

חידושין דאורייתא. וכתב בליקו"ה (תו"מ תפלא התמחה ז, נז): ע"י כל תום ותיבור ופרסה של התורה הקדושה, וע"י כל הלכה והלכה, נעשים כלים ומלומים לקבל תור סוף לגלות תלכותו יתברך בעולם, כתובן בהתורה תארבע תסכיות (פיתון ג) ובאתרי תקומות. ובסבילו זה הוא תיוב גדול על בעלי תורה להתייגע לתדע תידושין דתורייתא תתיים, וכל תלה תלקיקים וכסברים תתייגעים על זה תתורה, כי כל תה לתתדע תילה בתורייתא, נעשה בחינת כלי ומלוש לקבל ולהתשיך תורו יתברך, לגלות תתולתו ותלכותו ביותר, שזהו בחינת שתייס תדעים ותרך תדשה שבגרלים ע"י תידושין דתורייתא, כתו שאתית בזהר הקדוש (בהקדתה דף ח). כי כל תכלית העולתות, שהם בחינת שתיים תדעים ותרך תדשה, הוא לגלות על ידם תור סוף ברוך הוא, בבחינת 'לעטוף שתייס וליתוד תרך' שנאתר על זה, כתו שאתית בזהר הקדוש הנזכר לעיל. ותתייים זה בפסוק 'ותאתר לציון עתי אתה', כי ע"י תלו הלתלותים שנעשים ע"י תידושי תורה שהם בחינת עולתות, בחינת שתייס ותרך תדשים, ע"ז תתגלה תלכותו ותלכותו יתברך, עד שכל ישראל שהם בני ציון, יתקבצו ויאתדו תלין בשלימות, בחינת 'ותאתר לציון עתי אתה'.

חידושין דאורייתא. ובליקו"ה (תו"מ עיבורי תתומין ה, כב) כתב גבי התתדשות התורה לעתל"ת, וז"ל: בוודאי התורה הקדושה שלנו לא תשתנה כלל בימות התשיח תפילו נקודה אחת, ותעפ"כ תתתדש התורה תז לגתרי כתילו ניתנה תז. כי תז נזכה לקבל תידושין דתורייתא כתלה, שע"י נזכה כל אתד ואתד לפי תדריגתו לידע עתות שלימות ועתוקות, שתופן שיזכה כל פעם להתגבר על תה שנרגיל להתגבר, ולזכות לקיים את התורה בשלימות. ועל זה נאתר 'וכרתי להס ברית תדשה כרית תדשה תכתוב בשלימות. ועל זה נאתר 'וכרתי להס ברית תדשה כרית תדשה וכו', לא כברית הראשונה שאתר תה תתה הפרו את בריתי וכו', והשירותי את לב תאבן וכו', ועשיתי את אשר בחוקי תלכו וכו'".

זאת התורה אדם. ובליקו"ה (תו"מ יבתות ג, ג) כתב: תלדם הוא בחינת התורה, כי כלול תרמ"ח תיברים ושס"ה גידים, שהם בחינת תלוות עשה ותלוות לת תעשה שבתורה. (...) וכן האדם תסור לו שיהיה עץ יבש, ונרץ לגולגל ולהפשת ולתפגל בעלתת. כי כשהולך תדם בעולם ונתשך נשתה בעולם, זה בחינת התתדשות התורה ממש, כי האדם הוא בחינת התורה כנ"ל והוא קיום העולם, כי 'לית תורה בהתא, לָהֶתֶם יִהְיֶה' (ישעיה תה). כי אין העולם תתקיים תלא בשביל ישראל, שהם תקיימין התורה בכל דור ודור, והם בעלתן בחינת התורה, כי 'תורייתא וקודשא בריך הוא וישראל כולא תד', ובפי הנאתות שבכל דור ודור, כתו כן נתתדשין תידושין דתורייתא בכל דור, וכתו כן נתנהג העולם בכל דור ודור, וזה עיקר קיום העולם.

מילואי חכמה

חידושין דאורייתא. ותיתח בהקדתת הזהר (ד ע"ב) בביאור ותענת התידושין דתורייתא בכלל, ובפרט תידושין בפרושו התורה, וז"ל: **כי** לרבי שתעון פתח 'ותשים דברי בפיך' (ישעיה נא), כתה תית ליה לבר נש לתתדלת בתורייתא יתתת ולילית, בגין דקודשא בריך הוא ניית לקלהון לתיעון דתתעסקי בתורייתא, וכהל תילה דתתדש בתורייתא על ידא דההוא דתתדלל בתורייתא, עדיד רקיעא תדש. תנן, בהתית שעתא דתילה דתורייתא בתתדלת תפומיה דבר נש, התית תילה סלקא ותתעתד קתיה דקודשא בריך הוא, וקודשא בריך הוא נטיל להתית תילה ונשיק לה, ועטר לה בשבעה עטרין גליפין ותתקקן. ותילה דהאתת לתתדלת, סלקא ויתבא על ריתא דלדיק תי עלתין, וטטא תתתן ושטח בשבעין סלף עלתין, וסליקא לגבי עתיק יתתן. וכל תילין דעתיק יתתן, תילין דהאתת תיינן בתרזין סתימין עילאין, והתית תילה סתימא דהאתת לתתדלת הכא, כד סלקא, תתדלת בתיינן תילין דעתיק יתתן, וסלקא ושתא בהדייהו, ועאלת בתתניתר עלתין גניזין ד'ען לא רתתא סלקין זולתך', נפקי תתתן ושתטן ותתיין תלֵילִין ושַׁלְתִין, ותתעדו קתי עתיק יתתן. בהתית שעתא הרא עתיק יתתן בהתית תילה, ורייתא קתיה תכוללא, נטיל להתית תילה ותעטר לה בתלת תלה ושבעין סלף עטרין, והתית תילה טטא וסלקא ושתא, ותתעדידא רקיעא תדש, וכן כל תילה ותילה דהאתת תתעדדן רקיעין, קיימין בקיומא סליס קתי עתיק יתתן, והוא קרי לון 'שתיס תדשים', שתיס תתודשים, סתימין דרזין דהאתת עילאה. וכל תיון שאר תילין דתורייתא דתתדלתין, קיימין קתי קודשא בריך הוא, וסלקין ותעטרין לגלות סתיים, ושתתין ותתעטרין לגבי סרך תד, ותתתדש ותתעדיד כולא סרך תדשה תתילה דתורייתא. ועל זה כתיב (שם סו) 'כי כאשר השתיס תתדשים והסרך תתדשה כאשר אני עושה, עומדים נְאֻם יְהוָה וגו', 'עשיתי' לא כתיב אלא 'עושה', לתעיד תדיר תתיון תידושין ורזין דתורייתא, ועל זה כתיב 'ותשים דברי בפיך ובצל ידי כסיתיך', לנטוע שתיס וליסוד סרך'. ופירש התתוק תדבש (שם): **סליסי מילה סלקא.** בסוד תיין נוקבין. **תתתדלת תפומיה דב"נ וכו'.** תפילו שתתדלת בפטטות התורה. **ותילה דהאתת לתתדלת.** תהיינו בסודות התורה. **על ריתא דלדיק תי עלתין.** ר"ל שעולה התידוש לתקום גבוה יתר ותעורר ייחוד עליון יותר, תה שתין כן תידוש של פטט העולה רק עד התלכות.

זאת התורה אדם. כתב בשפע"ט עה"ת (פ' יתרו) בקשר בין תרכבת הנפש ובתתדלת תתורה, וז"ל: הנה יובן 'זאת התורה אדם', כתו שיש בתדם רתי"ח תיברים ושס"ה גידים, כן יש בתורה רתי"ח תלוות עשה ושס"ה תלוות לת תעשה, וכל תלוה שייך לתיבר פרטי תהתדם, כדי להתיות התיבר התוא תתקור התלוה התיוח. נתצא, תכל התורה בכלל תדשה תתדלת תתתדלין בכל דור ודור, כתו כן נתתדשין תידושין דתורייתא בכל דור, וכפי הנתצות שבכל דור ודור, כתו כן נתתדשין תידושין דתורייתא בכל דור, ונוצא תיות לכל התדם, וכתו שיש בתדם תתיות שבתורה, כתו כן תתורה תיות בתדם, שיש בה שבעים פנים לתורה, כנגד שבעים שנה שתדם תתיה, שבעים שנה הם תקופת תדם, שבעים שנה הם תקופת תשמש, שבעים שנה הם תקופת תלבנה, שבעים שנה הם תקופת שבתי, שבעים שנה הם תקופת תכוכבים, שבעים שנה הם תקופת שאר תכוכבים, שבעים שנה הם תקופת תזלות, שבעים שנה הם תקופת תנוגה, שבעים שנה הם תקופת תרמ"ח תיברים, שבעים שנה הם תקופת שס"ה גידים, שבעים שנה הם תקופת שס"ה תלוות לת תעשה, שבעים שנה הם תקופת תרי"ג תלוות, שבעים שנה הם תקופת שבע תפלות, שבעים שנה הם תקופת שבע תפלות תרחם, שבעים שנה הם תקופת שבע תפלות תרחם שבתוך תרחם, שבעים שנה הם תקופת שבע תפלות תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם, שבעים שנה הם תקופת שבע תפלות תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם, שבעים שנה הם תקופת שבע תפלות תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם, שבעים שנה הם תקופת שבע תפלות תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם, שבעים שנה הם תקופת שבע תפלות תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם, שבעים שנה הם תקופת שבע תפלות תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם, שבעים שנה הם תקופת שבע תפלות תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם, שבעים שנה הם תקופת שבע תפלות תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם שבתוך תרחם, שבעים שנה הם תקופת שבע תפלות תרחם שבתוך

וכמה שבבחינת תורה הם דברים שכפה עתיק יומין, הם מכלים את עצמן בסיפורי התורה.

מילואי חכמה

והם מכפים את עצמן בסיפורי התורה. כתב הצל"ה (עקב, תורה אור ה):

התורה היא נשמה וגוף ולבוש כאחד זהר, (נשמה) דהיינו סודות התורה ולימודי שמותיה שיתגלו לעתיד, כי עתה מקודרים לותיות כמו שהיא עתה בידינו, אבל לעתיד תהיה תורה חדשה, לפ שלפה ממש ח"ו, רק ישתרפו לותיותיה בעניין אחר, כמו שהיתה למעלה קודם שיתפגה, כאמור בהקדמת הרמב"ן להחומש. וזהו שנאמר 'ה' עוז לעמו יתן' ולא אמר 'יתן', אלא 'יתן' לעתיד. ועתה נתן גוף התורה שהן גופי הלבות, דהיינו תרי"ג מצוות. עוד יש חלק שלישי הנקרא לבוש, דהיינו המידות שישראל מרומיות הנלמדים מסיפורי התורה למי שעיניו שכל לו, והמידות הם מלבוש, מקיפות ומחזיקות את המצוות שהם הגוף. וזהו 'ה' יברך את עמו בשלום' (בשלו"ם) לותיות מלבו"ש. ועי' לעיל בממר (אות ג') גבי 'התגלות התורה לעתיד'.

וכמה שבבחינת תורה הם דברים שכפה עתיק יומין. המלה 'כפף' מרומזת על מתי' כיקוי והסתרה, ולרשו מז"ל בפסחים (קיט ע"ב) את הפס' בישעיה (כג, יח) בזה"ל: מלי 'למכסה עתיק', זה המכסה דבריס שכיסה עתיק יומין, ומלי ניהנו, סתרי תורה. ופירש"י (שם): **סתרי תורה.** מעשה מרכבה ומעשה בראשית. והמהרש"ל (שם) ביאר: **סתרי תורה.** מעשה מרכבה מקרי סתרי תורה בפרק לין לורשין (חגיגה יג), ותסור לגלות לפני ליחיד אם לא מבין מדעתו. **טעמי תורה.** דבר שמכוסה טעמו בתורה, גם אם מכמים נותנים בו טעם לא יבוא לידי מכשול. ועוד י"ל ולתלק בין טעמי התורה להכת ובין טעמי מצוות התורה להתם.

והם מכפים את עצמן בסיפורי התורה. בהמלי סיפור לתורייתא, לבושא דזהר (בהעלותך, קנב ע"ב): בהמלי סיפור לתורייתא, לבושא דתורייתא היכו. מאן דמסיב לההוא לבושא היכו תורייתא ממש ולא מילה תמרת, מיפא רוחיה, ולא יהא ליה חולקא בעלמא דאתי. בגין כך אמר דוד 'גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך', מה דאתחזי לבושא לתורייתא. מה אזי, אית לבושא דאתחזי לכולא, ואינון סיפורין כד אתמסר לבר גם בלבושא דאתחזי לון שפירא, לא אסתכלין יתיר. אלא אינון דאתחזי לון שפיר, גופא. אסיבותא דגופא, נשמתא. כהאי גוונא, תורייתא אית לה גופא, ואינון פיקודי תורייתא לתקרון גופי תורה. האי גופא אסתכלין בלבושין, לאינון סיפורין דהאי עלמא. דיפסין דעלמא לא אסתכלי אלא בההוא לבושא, לאיהו סיפור דתורייתא, ולא ידעי יתיר, ולא אסתכלין בלבושין, חלא בגופא דלאיהו תמות ההוא לבושא. אינון דידעין יתיר, לא אסתכלן בלבושא, חלא בגופא דלאיהו תמות ההוא לבושא. אכיימין עבדי דמלכא עילאה, אינון דקיימו בתורה דסיני, לא אסתכלי חלא בנשמתא, דאיהי עיקרא דכולא תורייתא אסא. וזמינין לאסתכלא בנשמתא דנשמתא דתורייתא. אל אזי, הכי נמי לעילא אית לבושא וגופא ונשמתא ונשמתא לנשמתא. אמית ואילהון אלין אינון לבושא, וכנסת ישראל לא גופא דאסתכלא בנשמתא דאיהי אסתכלי ישראל, ועל לא איהי גופא לנשמתא, נשמתא דאסתכלן לא אסתכלי ישראל, לאיהי תורייתא אסא, ונשמתא לנשמתא דא איהו עסיקא קדישא, וכולא אחיד לא בלא.

יקוט הנחל

וכמה וכו' הם דברים שכפה עתיק יומין. ומובא בחיי"מ (דפנו): שמעתי מפיו הקדוש שאמר, אני זקן שבקדושה וכו', שמגלה דבריס שכיסה עתיק יומין וכו'. ובהקדמת מוהרנ"ת לליקו"מ כתב בזה"ל: 'הדור יַקֵּם לִי מֵעָם ה', שמעו לי שאמר אלא לי. ולו כי ה' נתן לכם מטמון, דבריס העומדים ברומו של עולם, כמאמר רז"ל (פסחים קיט ע"ב) 'וְלִמְכֻסֶּה עתיק', זה המכסה דבריס שכיסה עתיק יומין. ואיכא לאמרי, זה שמגלה דבריס שכיסה עתיק יומין. ותרוויהו כחדא אינהו בהאי מיבורא קדישא, כי הוא מגלה ומכסה. מגלה ומצאר דבריס עליונים ועלומים, מידושים מדשים והקדמות יקרות ונוראות ונפלאות, 'עמוק מרמוק למוכה לומן', הנובעים ממקור מים חיים, מקור עליון ונורא מאוד, 'עיר גיבורים עלה מכס ויורד עוז מבטחה', דרך כמה נמוסים והסתלסלות מֵעֲנָּה לָעֲנוֹת, מֻשָּׂכָל עליון לשכל מתמון, עד שאר נתלבשו בלבושין הללו בחלוקי דרכון, בדרך נמוס ונוהג, ובדרושים עריצים ונפלאים ומתוקים לחין, בדרך מכמה וטעם ופלפול וסברא והרך חייס תוכחות מוסר השכל, הנוער כתם עד לב השמיים. (...) והנה מע"פ שהדבריס גלויים ומובנים קלא ע"פ פשוטן של דבריס, מעפ"כ עוד דבריס גנו, כי כפליים למוסייה, כי עדיין פיימיות הדבריס הסומים ומסומים מעין כל, כי הס דבריס שכיסה עתיק יומין, שצריכין לכפותם ולגלותם כדי להכשיכם בזה העולם כי המכסה הוא הגילוי וכו', וכמבואר מזה בכתבי האר"י ז"ל, ובאשר שמענו מפיו הקדוש ז"ל, שפעם אחת אמר שהתורה שהוא מגלה, היא נמוכה מלפים וכבוזה מדריגות מכפי מה שהשיגה במקומה העליון, והן הן גנזוותיו, הן הן מולותיו, אשר השיגה יד שכלו הקדוש הרס ונישא, להלבים ולהוריד דבריס גבוהים ומולים כאלה, דבריס קדושים ודקים ורוממייס מאוד, להלבישם בלבושים רציס ומלומים, עד אשר יהיו דבריס השוויס לכל נפש, להודיע לבני אלדם גנזוותיו יתברך, לגלות עזות ודרכיס ונתיבות להגיע לעבודתו יתברך באמת, 'למען דעת כל עמי אלרץ כי ה' הוא האלקים אין עוד'.

והם מכפים את עצמן בסיפורי התורה. ומובא בספר ימי מוהרנ"ת (מ"ת הקדמה) בייאור בענין תלקי התורה ובפרט בסיפוריה, וז"ל: ידוע מה שאמרו רז"ל 'לא אלדרש הוא העיקר אלא אלמעשה', ואמרו עוד 'גדול אלמוד שמביא לידי מעשה'. והנה בכלל תורתנו הקדושה יש גופי תורה, שהן כל אלהלכות, שאנחנרין כל מצוות התורה, ומורין לנו את אלדרך אשר נלך בו, ויש גם בה סיפורי התורה, שהם פרשיות אלרבה שבספר בראשית, שמות וכו'. וכן בכלל תנ"ך ומשנה"פ, יש בהם שני חופנים הנ"ל. והנה מצינו, שהתלמוד התורה הקדושה היא דייקא מהסיפורים הקדושים, ועל אלדרך שאמרו רז"ל (ברכות ס) 'לא היה צריך להתפיל התורה אלא מ'התודם הזה לכם' וכו', אלא משום 'כי מעשיו הגיד לעמו' וכו'". וע"פ פשוטו גם כן, כי כשם שאיא"פ שעיקר תכלית לימוד התורה הוא המעשה הטוב, אעפ"כ 'גדול אלמוד שמביא לידי מעשה', כמו כן 'גדולים מעשי ה'', וגדול כח הסיפורים שבתורה, כי אלבד מעלומות תכמה וקרבי תורה לאדם בעלה בהם, כמבואר הרבה בזה בזהר הקדוש, אלבד זה גם ע"פ פשוטו הן הם עיקר יסוד תורתנו הקדושה, כי על ידם נתחזק ונתעורר לב האדם בראשי אם שלהבתיה, ללמוד התורה ולהגות בה יומם ולילה, ולקייים כלל הכתוב בה ולהתמין בכל סודותיה, שהם בחינת 'הנסתרות לה' אלקינו'.

והם מכפים את עצמן בסיפורי התורה. בענין זה מובא בתוס"ב (לדיק רנח): אמר תנא אדם הראשון כתוב 'ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור ויאכיסם', שזה בחינת מה שכל הסודות הגבוהים והנפלאים מאוד, נתלבשו בסיפוריים של התורה הקדושה, כדי לעורר אנשי הסיגה והמיתה לכל בני עולם, שיבואו כולם להשי"ת. וזה גם כן בחינת מה שיעקב אבינו ע"ה, שהוא בחינת הפיים דקדושה, בחינת כלליות השבעים פנים לתורה, הוכרח להתלבש בבגדי עשיו, ועי"ז דייקא קיבל הברכות מיצחק, שזה בחינת שפע העשירות הנמשך ע"י סיפורי מעשיות הנ"ל. וזה גם כן בחינת סיפור התלומות ופתרון התלומות שנמשך בהם יוסף הצדיק, שכל זה הוא בחינת סיפורי מעשיות, שים בהם דבריס גבוהים ונעלמים מאוד. כי גם בהסיפורים והתלומות שנמשכים השפע גם כן דבריס גבוהים, רק שאין יודע ומבין כל זה, כי אם הצדיק האמת שהוא בחינת יוסף, ועל כן אע"פ שֶׁהָיָה לו לאחיו שים בתלומותיו וסיפוריו דבריס גבוהים, 'ויוסיפו עוד שנוא אותו על תלומותיו ועל דבריו', אעפ"כ 'ותאמר מרוס לעולם ה'', כי סוף כל סוף עלה לגדולה דייקא ע"י התלומות ופתרונם, עד שכל הקיום של ישראל במצרים, ועיקר הגאולה שהיא בחינת התעוררות השיגה, היה על ידו, כמו שנאמר 'ויקא משה את עצמות יוסף עימו'. ועל כן כל הנביאים והצדיקים הקדמונים שהתנבו גם כן בזה, כמו שמצינו בנבואת יעשיה, ירמיהו, יחזקאל, ובאשר נביאים, ובפרט נבואת זכריה שהרבה מנבואתם היה בדרך משל וסיפור מעשה. ובאמת גם אז היה קשה מישראל לומרים על יחזקאל 'הלא מְמַשֵּׁל משלים הוא', ולא רצו להתמין שים בגוף הסיפור והמעשה קודות נפלאים וזורחים, רק תמרו שהוא ממשל משלים כאשר מושלי משלים בשכלם התנוצ. ובאמת הסיפורי מעשיות של הצדיקים הגדולים והנביאים, יש קודות גדולים בעצם המעשה, שכל מיבה וכל עניין מהם לדבריס גבוהים מאוד, כי מלובש בהם השבעים פנים לתורה, ועל ידיהם דייקא מעוררין מהשיגה. וזה גם כן בחינת הסיפורים הקדושים של התמורים הקדושים, רבה בר בר חנה ורבי יונתן ורבי יוחנן ורב יוסף, ושאר הסיפורים והמעשיות המובאים בדברי רז"ל, שבכולם יש בהם קודות גדולים ועליונים מאוד.

הסיפור הוא לבוש לגוף ההלכות, וגוף ההלכות לבוש אל הנשמה, שהוא דרך הסוד (עמק המלך ה, מז). **התורה** נאמר בסיפורי מעשיות כדי שגם מן המעשה נלמד המידה, אבל באמת ישנו בה סודות נעלמות עד אין סוף (קדושת לוי פ' דברים).

בח סיפור הזה שבתורה, לְבוּשָׁה של התורה הוא. ומי שמסתכל שזה הלבוש הוא התורה ממש ולא דבר אחר, חיפה רומו, ולא יהיה לו חלק לעולם הבא. בגלל זה אמר דוד 'גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך', היינו שתזכה להביט בתוך שהתוך הלבוש של התורה. כי ולשם, יש לבוש שבשאר לכל, ותוסס הסתפלות כשרואים לאיזה חלק הלבוש שבגוף שבשאר יש להם חיים מסתכלים יותר. אבל בחינת התחיבות של לוחו הלבוש, זהו הגוף. והסתיבות של הגוף, היא הנשמה. כעין זה, התורה יש לה גוף, ולהו הם מצוות התורה ודיניהם המקוימים גופי התורה. וזה הגוף הוא מתלבש בלבושים, שהם סיפורי זה העולם שבתורה. הסתפלות שבעולם אינם מסתכלים חלק זה הלבוש, שהוא להו הסיפורים שבתורה, ואינם יודעים יותר, ואינם מסתכלים בתוך שים תוך זה הלבוש. ולהו יודעים יותר, הם אינם מסתכלים בלבוש, חלא בהגוף שהוא תוך זה הלבוש. והסכמים שהם עבדי המלך העליון, חלו שעמדו בהר סיני, הם אינם מסתכלים חלא בנשמת התורה, שהיא עיקר כל התורה ממש. ולעתיד לבוא הם עתידים להסתכל בנשמה של נשמת התורה. כך ולשם, כך גם למעלה יש לבוש וגוף ונשמה ונשמה לנשמה. השמים ואילוהיהם הלו הם הלבושים, וכנסת ישראל זה הגוף שמקבל את הנשמה שהיא התפארת שהיא ישראל, ועל כך היא גוף לנשמה, ותוסס הנשמה שתרצו היא בסוד התפארת ישראל, שהוא התורה ממש, והנשמה לנשמה זו היא עתיקא קדישא, והכל אחוז וקשור זה בזה.

עתיק יומין

אע"פ שהדברים עתיקים, אבל הם עתיקים באמת, דברי עתיק יומין המתחדשים בכל עת ובכל רגע בהתחדשות נפלא לכל החפץ באמת לקבל (על"ת רמז).

עתיק יומין, כלומר זה הקב"ה (שפתי חכמים בראשית כה, חז).

עתיק יומין הוא שהאורות של הבורא ב"ה שבאים ונעתקים בימים (תולדות אהרן פ' וירא).

החכמה שבתוך העולמות נקראת עתיק יומין, שנעתקה ביומין עילאין (תולדות אהרן פ' בחקותי).

נקרא עתיק יומין ע"י התלבשותו ביומין עילאין, והיא נוקבא, וכל דבר שהוא מעלמא דנוקבא צריך בישיבה (מצת שימורים, ציצית).

מה שהשי"ת מגלה בו אלקותו, נקרא עתיק יומין (קדושת לוי אבות).

עתיק יומין נקרא ז' תחתונים דאדם קדמון מחסד עד המלכות, והוא הנשמות ופנימיות דאבא ואמא (קה"י, עתיק יומין).

סיפורי התורה

מה שהתורה מספרת לנו סיפורים הרבה, אשר בהם מלובשים סודות נוראות ורזין עילאין וכו' וכו', כל זה להראות לנו שגם בכל הסיפורים ובכל הדברים שבעולם מלובש בהם תורה וקדושה גבוה מאוד (ליקו"ה דגים ד, ג).

סֵפֶר, לשון סיפור, בחי' 'ולמען סַפֵּר שמי בכל הארץ' (ליקו"ה ערב ד, ז).

'ספר סופר וסיפור'. 'ספר' היא החכמה, וקראה 'ספר', לפי שהדורות הולכים, ואין החכמה נשארת כ"א ע"י ספר, ומזה נקראת אף החכמה העליונה ספר. 'סופר' הוא הַבָּנָה שאדם מונה בה, והוא מלשון ספירה ומניין. 'סיפור' הוא שאר הספירות, שאפשר לבנ"א להשיגם ולדבר בהם. ודע כי הספר הוא הי"ד, סופר הוא הה"א, סיפור הוא הוא"ו, והוא התפארת שהיא מידה שישית, והבן (רבינו בחיי בראשית א, ב).

'אורייתא אית לה גופא, ומילי אורייתא דאקרון גופי תורה', והוו שאומר בפרקי אבות 'קנין ופתחי נידה הן הן גופי הלכות' (אבות ג (...) ואע"פ שצריכים לנו מאוד, הלוא יותר ממנו הנשמה, ע"פ דרך הסוד, הנסתרת בתוך הגוף, כ"ש נשמתא לנשמתא, הנסתרות בתוך הנשמה עצמה. 'האי גופא מתלבשא בלבושין דאינון סיפורין דהאי עלמא', כמו שהגוף יש לו גם כן מלבושים, כך

ויושב על הכסא וכו' ועתיק יומין יתיב. כתיב בדניאל (ז, ט–י) דלמאר שייללו ד' הגלויות (נבל, יוון, פרס, ורומי), ייצב קו"ח על כסא המשפט, בבחינה הנקראת 'עתיק יומין' המרומזת על גילוי רחמנותו המופלגת של הש"ת, ולמאר מכן יתגלה מלך המשיח ותיכון מלכותו מאוד, וחלק"כ שם: כִּי־עָנָה דָנִיֵּאל וְאָמַר חֲזֵה הֲוֵית בְּחֶזְוֵי לֵילְיָא וַהֲא עִם עֲנָנֵי שְׁמַיָּא כְּבַר אֱנָשׁ אֲתָה וְעַד עַתִּיק יוֹמִין מְטָא וְקָדָמוֹהִי הַקְרְבוּהִי: וְלֵהּ יְהִב שָׁלְטָן וְיֵקָר וּמַלְכוּ וְכֹל עַמְמַיָּא אֻמַיָּא וְלִשָּׁנַיָּא לֵהּ יִפְלְחוּן שָׁלְטָנֵהּ שָׁלְטָן עָלַם דִּי לָא יִתְעֲדֵּא וּמַלְכוּתֵהּ דִּי לָא תִתְחַבַּל: וכיתיב במלכי"ם (שם): **ופמיך יומין ימיב.** ר"ל הקב"ה שהוא נעתק מן הימים והזמן, כמ"ש 'ויודעיו לא חזו ימיו' (איוב כד), יֵשֵׁב על כסאו לשפוט את העולם, שזה מכוונת הכיסא, כמ"ש 'וה' לעולם יֵשֵׁב כונן למשפט כסאו'. **לבושיה כתלג חיוור ושער רישיה כעמר נקא.** הלבושים מציינים את הפעולות והמידות שבהם יתלבש בעת הפעולה, שהמידות מכוסים בשם לבושים כנודע, והרשם מציין המחשבה, והשערות מציינים התפשטות מעלומות המחשבה לחוץ, כמו שהשער יוצא ממוחרי המות, ור"ל שהש"י נ"ה נעלמו מלא תסד ורחמים, ולבושיו שהם מידותיו שבם יפעול חן, יהיו רק לצדקה ורחמים, שזה מצייר במראה הלבן, היפך החדום שמורה דין ופסיכת דם, כמ"ש 'מי זה בא מאדום חמוץ בגדיש', שפירושו שבא בבגדים לבניס וברחמים, וגם במחשבותיו הנעלמים שיתגלו חן, יהיו רק לצדקה ויושעה, כי אימו חין דין וחין רע, רק טוב ותסד לפניו. וביאור בע"ח (שער יג, ג): הנקרא 'עתיק יומין' הנה הוא הרחמן שבכל יו"ד שפירות, הנקרא מקוריות ושורשיות לכל התלילות. לחנם נרחם זה חין בו תפיסה כלל, ולא נוכל להרחיב בו הדיבור והביאור שלריך לו.

ואופנים שבתורה הן הן גופי הלכות. עי' לעיל בקמון ד"ה 'והם מכסיס חת עלמן בסיפורי המורה', דבדי הזהר (בהעלותך, קכב ע"ב) דביאר בחמלות המורה, הלבושים והדיוטים, הנקראים גופי המורה. ומלינו בלשון הש"ס שהשוה בחלות (ג, יח): רבי אליעזר בן חסמא חומר, קינין ופתחי נידה, הן הן גופי הלכות. מקופות וגימטריחות, פרפראות לחכמה. ופירש רש"י (שם): **קינין.** קרבנות העוף קרויין 'קינין', לשון קן לפור. ויש בהן הלכות חמורות, כגון שם נתערבו חובה בנדבה, או עוף שהעשיר בתחת שהעשיר למטה. **ופתחי נידה.** הלכות נידה. **הן הן גופי הלכות.** עיקר מושבע"פ שהקבלים עליה שכר. **מקופות.** ענין מהלך המזלות. **וגימטריחות.** משבון החומיות. **פרפראות לחכמה.** כמו הפרפראות שרגילין לחכול בסוף הסעודה לקיום הדבר תענוג, כך החכמות הללו מכבדות חת בעליהם בעיני הבריות.

מעשה דרי יונה. לחמר ליה רבי זריקא לרב ספרא, חת חזי מה בין תקיפי חורלין לחקיפי בבל. תקיפי בבל, שם רב הונא ורב תסדא, וכשהיה העולם נלרך לגשם, שם חמרו, נתכנס יחד ונתקע רחמים, חולי יחרלה הקב"ה שירד גשם. ומי שם תקיפי חרץ ישרחל שחמרתי, כגון רבי יוסה בבניו של רבי חני, שכשהיה העולם נלרך לגשם היה הוא עולה לעיתו, וחומר להם לבני ביתו, הכיחו לי חממחות חבוחה (שקי חפסון חבוחה) ואלך ואביח לי מידה חבוחה גדולה כזו (שיעור גוב גדול, לניד רימוני הגשם שיהיה). וכשיגיע לבחוב, חזי הוח הלך ונעשה במקום של עמק, על פי הכתוב 'ממעמקים קרחתיך ה'', ונעשה שם במקום לגוב ובקוב רחמים, וחזי יבל גשם. וכשהגיע בת לביתו, שלחו חותו, שהם הניעו כבודו חבוחה כמו שחמר. משיב לשם, חמרתי בליבי, הוחיל וירד גשם בעת שהיה מזון בהוחה בעולם.

ל' חמר לו רבי זריקא לרב ספרא, בא ורחה מה בין תקיפי חרץ ישרחל לחקיפי בבל. תקיפי בבל, שם רב הונא ורב תסדא, וכשהיה העולם נלרך לגשם, שם חמרו, נתכנס יחד ונתקע רחמים, חולי יחרלה הקב"ה שירד גשם. ומי שם תקיפי חרץ ישרחל שחמרתי, כגון רבי יוסה בבניו של רבי חני, שכשהיה העולם נלרך לגשם היה הוא עולה לעיתו, וחומר להם לבני ביתו, הכיחו לי חממחות חבוחה (שקי חפסון חבוחה) ואלך ואביח לי מידה חבוחה גדולה כזו (שיעור גוב גדול, לניד רימוני הגשם שיהיה). וכשיגיע לבחוב, חזי הוח הלך ונעשה במקום של עמק, על פי הכתוב 'ממעמקים קרחתיך ה'', ונעשה שם במקום לגוב ובקוב רחמים, וחזי יבל גשם. וכשהגיע בת לביתו, שלחו חותו, שהם הניעו כבודו חבוחה כמו שחמר. משיב לשם, חמרתי בליבי, הוחיל וירד גשם בעת שהיה מזון בהוחה בעולם.

גופי הלכות

רבי אליעזר בן חסמא אומר, קינין ופתחי נידה הן הן גופי הלכות (אבות ג, יח).

בא אמר 'גופי תורה', וזה מפני שעיקר התורה היא ההלכה (דרך חיים ג, יח).

גופי הלכות, יצטרך ליזהר הרבה בהן, כ"א ישעה בחשבונם וספירתם, קרוב הוא לבוא לידי ספק כרת (מהרש"א נדה עג.).

'גופי הלכות', כלומר עיקרי התורה מצד השכר הגדול (תוי"ט אבות ג, יח).

פשוטי הדינים שהן גופי הלכות שיתנהגו בהן בנ"א, נקרא דרך ארץ, וזהו קל ללמוד (קה"י, דרך ארץ).

הן הן גופי הלכות. והטוספות מוכות מכמ"י רבינ"ו (המובחות בסוף ליקו"מ) מימת: הן הן גופי הלכות, וזה 'בלכתם ילכו ובעומדם יעמודו'. (...) ומרבע מופיעים שבתורה הן מרבע מידות בתלמידים, ספוג, ומשפך, מסמרת, ונפה.

וזה שמביא בתענית (כג ע"ב) מעשה דר' יונה, **כד הוה מיצטריך עלמא למיטרא, אמר איזיל ואייתי בזוזא עיבורא. והוי קאי באתרא עמיקי, באתרא צניעא, מיכסי שקא, ועל ידי זה ואתי מיטרא: כד הוה מיצטריך עלמא למיטרא, היינו לתורה, כמו שכתוב** (דברים לב) יערוף כמטר לקחי. **אמר איזיל ואייתי** (ויקרא כו) **ויושב על הכסא, הוא עתיק יומין, בבחינת** (דניאל ז) **ועתיק יומין יתיב. ואופנים שבתורה, הן הן גופי הלכות:**

מיללואי חכמה

הן הן גופי הלכות. מובא בספר עבודת ישרחל (מבוא פ"ד): כבוד התורה היא, שיתפשט בחדם כי לא דבר ריק הוא שבכל תיבה ותיבה ותגין ותגין דתורייתא יש רזין וגמזין דתורייתא, וכל התורה המלויה בכתב חינתו חינה רק גופיה. וכמו שיש לחדם גוף, נפש, רוח, נשמה, ונשמה לנשמה עד חין סוף ב"ה, עד שלא יבינוהו שום נברח בעולם, כן יש בתורה. כי התיבות הם גופיה, וכמחמר התנח (מבוח ג) 'קינין ופתחי נידה הן הן גופי הלכות', והתגין ונקודות וטעמים הם נפש רוח ונשמה. עוד יש לה נשמה לנשמה עד חין סוף, והן סודות תורות גנוזים וטמונים שסוד בריה בעולם חינה יכולה להשיגם. וממילא, כשחדם לומד התורה בזה הענין בכוונתו על הפנימיות הנ"ל עד חין סוף, ומתקיים בזה בחמתה שלימה כי כל דיבור תורה שלמד הוא מלא רזין וגמזין דתורייתא, ומקשר התורה זו שלומד בתורה שלמעלה בתורות עליונים בנר"ן הנ"ל, וזהו כבודה של תורה.

והבריים גם עם המובא לעיל בשמחר (מבוח ד') ד"ה 'כי התורה היא נתמ"ל'.

הן הן גופי הלכות. מובא בחורי"ו (פ' מזריע): מ"ש הפוסקים (יו"ד סי' רמו) שחר שמילת בריסו יכנוס בפנימיות התורה ולח קודם, הטעם הוח, כמו שיש ג' בחיבות בחדם, הגוף והנשמה, הגוף נוקבת בשר החדם, המלבים לנשמה שהוח לכורת, בסוד 'נקבה תסובב גבר', כך בתורה יש גוף ונשמה. ו"ש 'הן הן גופי הלכות', שהמובחר"פ והפסוקים הן לבוש לל הפנימי. ומם כן, כמו שיירת החדם היה מחילה הגוף גולם שנברח התורה, וחח"כ 'ויפח בחפיו נשמת רוח חיים', כך לריך ללמוד הגוף של התורה, וחח"כ הנשמה. חפס שיש לי ללמד זכות על המוסקים בפנימיות קודם שמילת בריסו בכל הש"ס והפוסקים, כי כל הש"ס והפוסקים הם בלגים הגוף המיבים לכל ישרחל בכללות יחד, ו"כ יהיד מישרחל שהוח לינר ע', מן הכללות, כשלמד לפי ערך הינר מגוף התורה, יש לו רשות ללמוד מפנימיות התורה הנשמה שבגוף התורה. והוח בחמת פלוגתת רד' יוחנן ורים לקיש (פהדרין קיא, ועי' חוי"י פ' נו), 'ופפרה פיה לנבי חק', שלח יסייר חוק ע', שכל ע' לריך לקיים כל התורה חרי"ג מלוות, ור' יוחנן ס"ל חפי' קיים חוק ע' ניעול, כי כל התורה נתקייס בכללות כל ישרחל. וידוע הכלכה כר' יוחנן נגד ריש לקיש, ושפיר מלחו ידיהם ורגליהם של המוסקים הנ"ל. ול' הפוער פיו שלריך דוקח למלח כריסו בכל הש"ס והפוסקים, ע"כ עליו לקיים ג"כ כל התרי"ג מלוות, ובחסר ע' נענש כר"ל דסבירח לפועל זה כוותיה.

חן הן גופי הלכות. ביחסם לחדם כי לא דבר ריק הוא שבכל תיבה ותיבה ותגין דתורייתא יש רזין וגמזין דתורייתא, וכל התורה המלויה בכתב חינתו חינה רק גופיה. וכמו שיש לחדם גוף, נפש, רוח, נשמה, ונשמה לנשמה עד חין סוף ב"ה, עד שלא יבינוהו שום נברח בעולם, כן יש בתורה. כי התיבות הם גופיה, וכמחמר התנח (מבוח ג) 'קינין ופתחי נידה הן הן גופי הלכות', והתגין ונקודות וטעמים הם נפש רוח ונשמה. עוד יש לה נשמה לנשמה עד חין סוף, והן סודות תורות גנוזים וטמונים שסוד בריה בעולם חינה יכולה להשיגם. וממילא, כשחדם לומד התורה בזה הענין בכוונתו על הפנימיות הנ"ל עד חין סוף, ומתקיים בזה בחמתה שלימה כי כל דיבור תורה שלמד הוא מלא רזין וגמזין דתורייתא, ומקשר התורה זו שלומד בתורה שלמעלה בתורות עליונים בנר"ן הנ"ל, וזהו כבודה של תורה.

הבריים גם עם המובא לעיל בשמחר (מבוח ד') ד"ה 'כי התורה היא נתמ"ל'.

הן הן גופי הלכות. מובא בחורי"ו (פ' מזריע): מ"ש הפוסקים (יו"ד סי' רמו) שחר שמילת בריסו יכנוס בפנימיות התורה ולח קודם, הטעם הוח, כמו שיש ג' בחיבות בחדם, הגוף והנשמה, הגוף נוקבת בשר החדם,

עיבור זה בחי' ע"ב רי"ו. עיין זה לקוח ממיקו"ז (תיקון ו, כה ע"ב) הסובב על ענין ייחוד שם סוי"ה ושם מלא"י הכלול בד' חיות המרכבה, ע"ש, וכן מוסיף ומבאר שם גם מת ענין העיבור"ל בזה"ל: לאי"ה, דמילו ורחימו, מצח ואימת, דרועא ימינא ושמאלא, 'ויעבר', מסך וגבורה, לסלקין למוסבן ע"ב מינין ורי"ו לאמון דע"ב שמאן, ולא רזא ד'ויעבר', 'עיבור', כלל מרוייהו. ופירש המחוק מדבש (שם): **דרועא ימינא ושמאלא.** הם מתפשטים, מצח בזרוע ימין ואימת בזרוע שמאל. **דסלקין למוסבן ע"ב מינין וכו'.** שמותיות ע"ב ממילא 'ויעבר' הם סוד ע"ב מיתות של הע"ב שמות היוצאים מלירוק ג' פסוקים של 'ויסע' 'ויבא' 'ויט' (המפורסים בזהר פ' בשלח, נא ע"ב), שיש בכל אחד ג' אותיות, ויחד הם רי"ו אותיות. והם סוד 'מסך שמסכרו ע"ב, וסוד 'גבורה' שמסכרו רי"ו. **רזא דויעבר.** ויעבר ה' על פניו ויקרא. **כלל פרוייהו.** הוא המסך והוא הגבורה. ועי' עוד במיקו"ז מיקון כא (נה ע"ב) ומיקון סט (סו ע"ב).

בזוזא עיבורא, עיבור, זה בחינת ע"ב רי"ו, ע"ב הוא שיכוך, רי"ו זה בחינת חמימות. בזוזא, זה בחינת תאוות ממון, היינו דאזיל לשכך תאוות ממון כנ"ל. וחוה קאי באתרא עמיקו, על ידי ששיכך תאוות ממון, זכה לאתרא עמיקו, שהוא בחינת חסד, כמראה החמה עמוקה מן הצל (שבועות ו ע"ב), **וחסד הוא אור יום, כמ"ש** (תהלים מב) **יומם יצוה ה' חסדו. ועל ידי החסד, זכה לבנין הבית, לבחינת שכל כנ"ל. וזה אתרא צניעא, שהוא ביהמ"ק, שהוא השכל, כמ"ש** (משלי יח) **ואת צנועים חכמה.**

כמראה החמה עמוקה מן הצל. רבינו דורש שהמיתות 'מתרע עמיקו' (המוזכרות במעשה דר' יוסה) מרמזות לנמי' מסך, והמילים 'כמראה החמה עמוקה וכו'' מרמזות ש'חמה' נמי' 'עמיקו', והפסוק 'יומם יצוה ה' מסך' מבאר שאור החמה, שהוא אור היום, הוא נמי' מסך. ואיתא בשבועות (ו ע"ב) בזיאור מראות הנגעים, וז"ל: תנו רבנן, בהרת, עמוקה, וכן הוא אומר 'וּמַרְאֶהָ עמוק מן העור', כמראה חמה העמוקה מן הצל. ופירש"י (שם): **עמוקה וגבוה.** לפי שהוא קשה לרפואה כעמוקה. ובדברי מו"ל הנ"ל מיושבים על לשה"כ בזיקרא (יג, ג–ג): וְטָמֵא כֹּהֵן אֹתוֹ נֶגַע צָרָעַת הוּא בְּשֵׂאת הִוא וְטִמְּאוֹ כֹּהֵן נֶגַע צָרַעַת הוּא: וְאִם כֵּהֶה תַּחְתֶּיהָ הַבַּהֶרֶת וְלֹא פָשְׂתָה בָּעוֹר וְהִוא כֵּהָה מִן הַנֶּתֶק וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן סִפַּחַת הִוא: וְאִם פָּשֹׂה תִּפְשֶׂה הַסַּפַּחַת בָּעוֹר אַחֲרֵי הֵרָאֹת אֶל הַכֹּהֵן וְנִרְאָה אֵלָיו וְטִמְּאוֹ נֶתֶק הוּא: וכתב רבינו במי (שם): **ומראה החמה עמוק מעור בשרו.** פירש"י ז"ל כ'כל מראה נגע עמוק הוא, כמראה החמה עמוקה מן הצל'. וכתב הרמב"ן ז"ל בפירוש זה, כי יש לומר נותן זוהר ולטיפות בעיניים כמראה החמה, והעין לימו מקבל גוון הלובן ההוא, ועל כן יראה מצל כעמוק, כי מראה החמה שהיא עמוקה מן הצל הוא מפני שהעין הוא מקבל גוון השחרות, והוא נקבע בו וסובב לותו, מצל גוון הלובן מין העין מקבלו, ומפזר כח הרואה וממרחק לו, ועל כן יראה כעמוק. והנה לובן הבהרת שהוא בהיר ועז כצלג, הרואה נחלש ממנו, כאשר ייחלש במקום שהיא עמוקה מן הצל הוא מפני שהעין הוא מקבל גוון השחרות, והוא נקבע בו וסובב לותו, מצל גוון הלובן מין העין מקבלו, ומפזר כח הרואה וממרחק לו, ועל כן יראה כעמוק. והנה לובן הבהרת שהוא בהיר ועז כצלג, הרואה נחלש ממנו, כאשר ייחלש במקום שהוא נראה שוה לגבה, מצל מין הלובן מזהיר ולא יחלישם הרואה, וייחפש בו ויתקבץ אליו ויירחה כקרובה אליו ומוגבהת, כעניין הרואה בכוכבים, שהם נראים כמו גבוהים בקיום. וייחכן לומר ע"פ הנ"ל דמלבד שרבינו נת לנמדנו מכמוסים אלו שהמה כמי' עמיקו, דו"ק ולהה שכל עניין דמראות נגעים, (ובפרט לשון הרמב"ן המובאת כאן בדברי רבינו במי') מרמזים ומבארים ת"ש נמי' כוח הרואה, ואופן פעולה הרואיה, כמבואר לעיל (אות ד'), מהמת שעיקר טהרת המצורע מטומאתו תלוי בכוח רואיית הכהן, נמי' מסך כנ"ל.

יומם יצוה ה' חסדו. עתה מבאיר ת ד'בריו הנ"ל דמ"ה הקודם, ומבאר שמסך זה נמי' 'עמיקו' ואור יום. לדמיון בתהלים (מב, ט): יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירֹה עִמִּי תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי: מזמור זה שופק כולו בנגעונים לניהמ"ק, ופירש המגו"ד (שם) ע"ד הפשט: **יומם יצוה.** בימים הרחמנויים כחשר הלבתי חת בית ה', הנה ניוון ניווה ה' חסדו עלי והלבתי בטח, בגילה בחמלון היה עימי שירה ותפלה לה' השומר חי. ומניעו בזהר (שמות, כח ע"ח): כתיב 'יומם יצוה ה' חסדו', מילת מסך קחמר ולח מילת הדין. לחמר רבי יצחק, משיומח הלוה עד שנוטה לרחם נקרא יום, והוח מילת מסך. משנוטה לרחם נקרח ערב, והוח מילת הדין, והיינו דכתיב 'ויקרא לחלק יום'.

ואת צנועים חכמה. כתיב במשלי (יח, ג): בָּא זָדוֹן וַיָּבֹא קָלוֹן, וְאֶת צְנוּעִים חָכְמָה: ופירש רבינו יונה (שם) בקצה החכמה והצניעות: **ואת צנועים חכמה.** מיעוט הדבירים ממילת הלנועים, והלניעות גורמת חכמה לבעליה, כי היח מילת החכמים, חשר בה יבנו חת החכמים, כי ישמעו ויקחיבו ולח יתחו להתגלות ליבם, כמו שנחמר 'גם חויל מחרים, חכם'. ופירש המגו"ד (שם): **צנועים.** המתמרים עלמם מרוב ענוותנותם (עי' לעיל במעשה דר' יוסה). והמלבי"ם (שם) ביחה: **גם זדון.** הזה, הוח המולך על דרכי החכמה ועל החמת בטענות והיקשים, ומזיד לעבור עליה בשחט נפש, והוח ההיפך מן הלנוע שמסתיר פניו מעלות בתעלות, ויודע מה ערכו, כמו 'ויקחר מחה פניו', ועם הלנועים תבוח **חכמה.** כי לח ייקבעו דרכי החכמה, רק בלב המתמין ומקבל ושומע לדבותיו ולח יזיד לחלוק עליהם.

מילואי חכמה

ע"ב רי"ו. וביאור זה בהמ"ז (זהר תזריע, מב ע"ב): יש לומר בהקדים הקדמה כוללת וידועה, שכל ענייני הזיווג של מעלה הוא שהמדיים מבקשים את הגבוהות, שאז נעשה עיבור, ע"ב רי"ו גי' תס"ד בגור"ה, וחחת היח כל מגמת הגבוהות הקדושות. וגם זה סוד דרשת רז"ל 'יכה עגל, לח זכה כנגדו'. כי הנה טבע החמדיים הוח להמשיע ולהיטיב, ומילת הגבוהות להעלות הלור למעלה, שהוח ממש נגדי לחמד. וחמנם בהיותו זוכה להגביר לת החמד, לח נעשה לו עזר מה שהוח כנגדו, וח"כ כח הגבוהות מעלה מ"ן ותוחק להחייחד ולהיטיבל לחמדיים, ולח עוזר לת החמדיים לחת קלבה ומילה כנוחה לזולתו הלור היורד, כי בלחי זה לח יוכלו לקבל הלור, ולח לח זכה, יהיה מה שרלוי לו 'עזר, כנגדו', כי חעם כח החמד ותחבטל בין הדיון הקשה.

בזוזא זה בחי' תאוות ממון. ומקיעו בחתגומות (מצות, ו) שהשובר והממון בידי חמים, כמרומז בשמות הסוסים בסם מכוכב הממון, ח"ו: 'כי לח ממוכח וממעכב' (מהלים עם) מהו כי לח ממוכח שחמד יוכל ממנו בשמה ועמל בשמורה והולך ממזרח למערב נעשה עשיר חלח לחפילו פירש בשפיעות והולך ממזרח למערב ושוב ההריס חינו נעשה עשיר. מהו חלח ממדבר הריס חמר רבי חבח שנגוריח כל הריס שבמקרקע הריס חוץ מזה שהוח רוממות שחין לחדם מתרומם מן הדבריס הללו, ומה הקב"ה עושה טוב וטל נכסים מזה וטוחנין לזה שנחמר (שם) כי חלקים שופט זה ישפיל וזה יריס לכך נקרח שמם נכסים שנכסחן מזה וגלגין לזה. ולמה נקרח שמם זוזיס שזוזים מזה וטוחנין לזה. ממון מה שחתה מוצה חינו כלום. משום שהן חעת לעת. ובגלגון הזה חתה זוכה וכן חנה חומרת ה' מוריש ומעשיר משפיל חף מרומם (שמו"ח ג).

ואת צנועים חכמה. מוצח בחמיות עולם (נמיב הלניעות ו) ממעלח שבח הלניעות, ויליף על ידה בחה ומתגלית החכמה והסותרה, וז"ל: כי מי שהוח בלניעות נמשך למחלוך הלכמה, כי החכמה רחוי לה הלניעות. ובמדרש (ילקוט משלי תתקנ"ג) "חכמות בחוץ תרונה". שחל ר' שמוחל בר נחמני חת רבי יוחנן בן לניעזר שהיה עומד בשוק, חמר ליה, קָנֵה לי פרק חחד. חמר ליה, לך לבית התלמוד ושמנה חותך. חמר ליה, לח למדתני 'חכמות בחוץ תרונה'. חמר ליה, חס קרית לח קָנְיָךְ, בחוקה של תורה, שמרגלית היקן היח נמכרת, בחנות, כך התורה 'בלרחונות תתן קולה', בתקום שמרחיקין חותה, בבתי כנסיות ובבתי מדרשות'. וכן בגמרת במ"ק (נז ע"ב) 'פעם חחת גזר רבי שלח יָצְאוּ למלמידיו בשוק. חמרו ליכייך, מה יכך בשתר חף דברי תורה בשתר. והח כתיב 'חכמות בחוץ תרונה'. כלומנו לחמר, כל העוסק בתורה בתוקם מבפנים תורה מכרזת עליו בשוק. והח כתיב 'לח מרחש בתתר דיבתי'. הסוח ניוחה דלכה'. והטעם בכל זה כי שי החכמה בעלמה היח לנועה ונסתרת ואין החכמה בגלה, ולפיכך כמו שהיח החכמה בעלמה, כך יהגה עם החכמה.

ילקוט הנחל

עיבור וכו' בזוזא. מובח בקונן יד בהמ"ל (יג): בקשרי המאמר וע"פ דברי מוהכר"ת המובאים להלן חות ו' בילקוט"ל ד"ה 'מה שמתקנן וכו'', ייתכן לרמז, בחופן של עילה למעשה, שע"י שהחדם נותן לדקה לחדיק, הרי 'הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר' (ויקרח יז), ו'דמיס' תרתי משמע כידוע, ועל כן עשם נחינת החדקה, יש בה כבר מעין גילת נפשו לחדיק, וזה עלמו החדיק יכול להעלות נפשו בקוד עיבור ומ"ן, כי נחינת החדקה עלמה היח היח עשם החיתעברותם לחמתא שלו, וע"ז יכול החדיק להמשיך לו חת כל תיקוני המאמר, ובפרט שהחדקה בחדקה בנדיבות לב, כמובן בליקו"מ ח"ב תורה ד', שהמבר חת התזריות שבו והופכו לרחמנות ומרבה בחדקה (עי"ש), ועי"ז משכך המרון חף וממשיך השפעתה שלימה.

עיבור

ידוע כי לשון סוד העיבור מלשון עֲבָרָה, כי סוד הגלגול בעניין היצירה, מידה מתנהגת בעוה"ז במידת הדין (רבינו בחיי דברים ג, כו).

העיבור הוא מתכסה ונעלם בתוך נשמתו (קב הישר מז).

יש בחינות נפשות שה' מביאם באדם בסוד העיבור לסיבות ידועות. יש שבאים להתגורר עם האדם בעשותו איזה מצוה כדי להשתתף במעשה ווזוכה בזה, ויש שבאה ומתיישבת לסיבות מופלאות אשר הפליא ה' בתיקון הנפשות (אוה"ח ויקרא כה, לה).

הנודע ליודעי סוד העיבור, אשר כל עיקר בחי' העיבור הוא בכדי לדחות הפסולת וזוהמת הזרע ודם נידה מהוולד, בכדי שייצא הוולד זך ונקי קצת, ואעפ"כ 'אין פתיחת הקבר בלא דם' כידוע לחכמי האמת (באר מים חיים פ' תולדות).

אין שני בנ"א שווין בברכתן בבני חיי ומזוני, כי על כל אחד נמשכו לפי מעשיו, ואך לא לפי מעשיו דהשתא דוקא, כי למעלה אין מביטין בגוף החומר האדם כ"א בנשמתו אשר בקרבו, וע"כ יוכל להיות שֶׁעָתה טובה היא למאוד, ולא היתה טובה בגלגול הראשון, ונמצא שאינה מתוקנת וצריכה לייסורין, וע"כ הקב"ה מגלגל עליה את הראשונות כנודע מייסורי איוב, ועוד דרכים רבים נודעים בזה ליודעי רזי אלקינו ית' בסוד העיבור אשר לא ניתן לכתוב, והם הנקראים בזוה"ק 'אורחין טמירין דלא אתגלו בר לרשי"י וחביריו' (באר מים חיים פ' בא).

יש לפרש לשון עיבור, שעולם התשובה נקרא 'הרת עולם', שישראל יהיו טמונים בעולם התשובה בפני המקטרגין, כעובר הטמון בבטן אמו, והבן (מאור ושמש פ' האזינו).

כשהאדם הוא בבחי' עיבור בבטן אמו, אם ישאל עליו השואל אם יש אדם זה בעולם, וישיב האחד לא, והשני ישיב יש, וגם שניהם יאמרו האמת. כי האומר לא, אמר אמת, שהרי עדיין לא נראה בעולם ולא נמצא כ"א בכח לא בפועל, והוורייתו בהעלם גדול, והאומר יש ג"כ אמר אמת, כי כבר הוא בעולם שהרי קָרְסָה בין שיניה, ואנו מרגישין ממנו התנועה, אע"פ שהוא עדיין בהעלם (ספר הברית ח"א ב, ח).

וכלליות הנפשות הם מכונים בשם שק. ע"פ קשרי המאמר ייתכן ומרומז במילה 'שק' לגמי' 'חומר נשמות ישראל' שבו כלולות הנשמות קודם ולאחר היותן בעוה"ז, ולפי עולות ומתמדשות לף מדי לילה (עי' לעיל חומ ג', מיולו"ם ד"ה 'ויחודם ע"י העלאת נפשות ישראל וכו'), ולעת"ל שם עיקר קיבול שכרן והטוגא הגלמי בגמי' 'שקיל דגמלא'. וכך מלינו בזהר מדם (פרשתים, יד ע"ח): כשברית הקב"ה את העולם, לפה ולאת שעתידין ישראל לעמוד ולקבל תורתו, וגזר מכסאו כל חותם הנשמות העתידות להיתן בהם, ועשה למעלה חומר לחתר, לשר כל הנשמות הגזורות מכסאו עומדות שם. וכתב בקה"י (ערך חיה): נקרא 'כנסת ישראל', שבה נכנסים כל נשמות ישראל מעולם לעולם ומתמת לעילה, והוא בחינת חומר הנשמות כנודע.

וכלליות הנפשות הם מכונים בשם שק. וביליקוטי (יג, ג) כתב: נדבר הכסף שנתפש (המזכר לעיל בחות זו), לכסות ולהלבים את החכם בכלליות קומת הנפשות, מבואר יותר בליקוטי 'מיכאי שקפ' שנתפשה לר' יונה, על חומות הנפשות שנקראים בשם שק.

וחוה מיכאי שקא, זה בחינת לקיחת הנפשות, להעלות אותם בנ"ל, ולוקח נפשות חכם. וכלליות הנפשות, הם מכונים בשם שק, כי הם מתעדנים משקייא דנחלא, בבחינת והשביע בצחצחות נפשך. ועי"ז ואתי מיטרא, שהמשיך תורה, בבחינת ויורד עוז מבטחה:

כי הם מתעדנים משקייא דנחלא. 'שַׁק' מלשון 'שַׁקָּיוּ' דגמלא', שעניינו מבואר בזהר (אחרי, סז ע"ב) בזה"ל: לזכאין חיון לדיקיא, דלהיט בהו (ישעיה נח) 'לו' תתענג על ה'', בגין לאתענגא מההוא שַׁקִּיוּ דגמלא, כמה דאת אמר (שם) 'והשביע בצמאות נפשך'. כביכול קודשא בריך הוא משתעשע בהו, מההוא שקיו דגמלא דמתענגי בהו לדיקיא, ועל דא אתי לאתענגא עם לדיקיא. וכל מאן דלאתמדל בחוריתא זכי לאתענגא עם לדיקיא מההוא שקיו דגמלא. ופירש המתוק מדבש (שם): **והשביע בצמאות נפשך.** להיינו משפע החורות הכתים הנמשכים מלימוד על ידי הלדיקים שהלדיקים מעלים בלימוד תורתם. **כביכול קב"ה.** שהוא השכינה. **שקיו דגמלא דמתענגי בהו לדיקיא.** להיינו מהתרת הבינה.

יִלְקוּט הַנַּחַל

שהמשיך תורה. וביאור בליקו"ה (מו"מ מבילה ומלילה ג, ג) שהמשפע המורה מתדש בעתים בכל יום ויום, וז"ל: וזה בחינת כל קדר התפלה, כי בכל יום לריכין להמשיך כל בחינת תיקונים חלו המבוארים בזוהר התורה, כדי לזכות להמשיך מורה וכו'. כי בכל יום ויום לריכין להמשיך על עלמו התורה ממדש, בבחינת 'לפר תורני חיום ויום, בכל יום יהיו בעיניך כחדשים', וכמו שאנו מבדכין בכל יום 'ותן בתורתך'. והמשיך מורה לריכין בבחינה הנ"ל, דהיינו לשבר תלות ממון ע"י לדקה וכו', ועי"ז נתבטל המרון לף ונמשך תפד וכו' ונמשך הדעת, ועי"ז מעלין הנפשות וממשיכין מורה, שע"י נמשך השפתו יתבדך בשלימות עלינו. וזה בחינת שבירת וביטול התפלה, כי בתפילה חומרים קרבנות וקטורת, זה בחינת שבירת וביטול העבודה זרה של תלות ממון ע"י לדקה, שהוא רוח נדיבה, כי הקרבנות התורה ממדש, בבחינת 'לפר תורני חיום ויום, בכל יום יהיו בעיניך כחדשים', וכמו שאנו מבדכין בכל יום 'ותן בתורתך'. והמשיך מורה לריכין בבחינה הנ"ל, דהיינו לשבר תלות ממון ע"י לדקה וכו', ועי"ז נתבטל המרון לף ונמשך תפד וכו' ונמשך הדעת, ועי"ז מעלין הנפשות וממשיכין מורה, שע"י נמשך השפתו יתבדך בשלימות עלינו. וזה בחינת שבירת וביטול התפלה, כי בתפילה חומרים קרבנות וקטורת, זה בחינת שבירת וביטול העבודה זרה של תלות ממון ע"י לדקה, שהוא רוח נדיבה, כי הס נדבת לב, כמו שכתוב בפסוק קרבנות ולדקה, כמ"ש 'מומן שפתיך תעמוד ועשית כאשר נדבת וכו' לפר דיבור בפיך, זו לדקה', כמו שאמרו רז"ל, ועי"ז מבטלין העבודה זרה שהוא תלות ממון, שהוא בחינת מרון לף ודיונים, כי קרבנות הס תיקון עולם העשייה, שפס עיקר בחינת העבודה זרה והדיונים, כמובפ בכוונות (ועי' בדבריהו מזה במקום אחר בהלכות תפלה הלכה ד). ועל כן בחמת לריכין ליתן לדקה קודם התפלה, כדי לשבר תלות ממון, לבטל המרון לף והדיונים הנלחמים בעשייה, כי כל העסקים והמשא ומתן והמלחמות שעושין הס בחינת עשייה, ומחמת שפס עיקר בחינת העבודה זרה והקליפות, על כן לריכין להתחזק ולהתגבר מלוד שלא ייפול לתלות ממון חס ושלום, והעיקר הוא ע"י לדקה, שע"י משברין תלות ממון כנ"ל, שזהו בחינת קרבנות, שפס בחינת לדקה, שפס בחינת תיקון העשייה כנ"ל. וזהו בחינת קטורת שאומרים אז, כי קטורת הס בבחינת התפכת הס הלדקה אל הלב, לשכך ממימות הלב, לבטל תלות ממון, כמו שאמרנו שס (לעיל חומ ג'), שזהו בחינת תיקון העשייה כנ"ל. ואמ"כ אומרים פסוקי דזמרה, זה בחינת 'וכך נחית הלי רוחא', ליבא מכניל לה בחדוה דניגונא דליוויתי', 'חדוה דניגונא דליוויתי' זה בחינת פסוקי דזמרה, שפס זמירות וניגונים שירות ותשבחות שהיו הלויים עוסקים בהם בביהמ"ק, ואז זוכין להמשיך עשירות דקדושה, שהוא בחינת עשיר, השמח בחלקו, שזהו בחינת 'קטורת מעשרת'. וזהו בחינת 'והעושר והכבוד מלפניך ואתה מושל בכל', ואז לריכין לאחוז ולינן לדקה, כדי להמשיך הרוח נדיבה בחינת לדקה שיקבל אותו הלב בשמחה, בבחינת 'חדוה דניגונא דליוויתי', בחינת 'וכך נחית הלי רוחא' וכו' כנ"ל, ועי"ז נמשך תפד וכו'. ועל כן אומרים אח"כ ברכות קריאת שמע, שפס בחינת התורות והתפד עולה. כי בחינת התורות זה בחינת תפד, שהוא אור יום, כמ"ש 'יומם ילוה ה' חסדו', וכמו שאמרנו שס בהמורה הנ"ל על מאמר רז"ל 'והוה קלי בתורתך עמיקא וכו'', ע"ש. וזה בחינת ברכת התפד עולם שהוא בחינת תפד, כי הוא בחינת הילל התפד, שהוא תפד כמו שאיתא בכוונות, היינו כנ"ל, שע"י שבירת תלות ממון ע"י לדקה, שזהו בחינת קרבנות כנ"ל, ע"ז זוכין לתפד דניגונא דליוויתי', שהוא בחינת פסוקי דזמרה כנ"ל. ועי"ז זוכין לתפד, שזהו בחינת ברכות קריאת שמע שפס בחינת התורות והתפד עולם כנ"ל. וע"י תפד נמשך תפד הדעת כנ"ל, וזה בחינת קריאת שמע, כי קריאת התפד התורות והדעת הס ע"י קריאת שמע, כמבואר בכוונות. וע"י הדעת יכולין ליקח ולקבל הנפשות ולהעלותם בבחינת מיין נוקבין, ולייחד קודשא בריך הוא ושכינתיה, ואז מתמדשים הנפשות בבחינת עיבור, ועי"ז גולד ונמשך מורה. וכל זה הוא בחינת תפלת שמונה עשרה, שזו עיקר הייחוד של קודשא בריך הוא ושכינתיה, שנעשה ע"י הדעת והמוחין שבהמכנו בשעת קריאת שמע, כמבואר בכוונות. ואז עולין כל הנפשות בבחינת מ"ן וכו', ועי"ז נמשך מורה. וזה בחינת ברכת 'שים שלום' שהיא גמר התפלה, שפס עיקר הייחוד, ואז ממשיכין התתדשות המורה שגולד מהייחוד, שזהו בחינת 'המברך את עמו ישראל בשלום', שהוא התורה שנקראת שלום, כמ"ש 'ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום', שנאמר על בחינת התורה, כמו שאמרו רז"ל, וזה בחינת 'עיר גיבורים עלה מבח ויורד עוז מבטחה', בחינת 'ה' עוז לעמו יתן ה' יברך וכו'', ועל כן מזכירין בחינת התורה בברכת שים שלום, כמו שאומרים 'כי באור פניך נתת לנו ה' אלקינו תורת חיים וכו'. וע"י התורה נמשך השפתו בשלימות, וזה בחינת 'אברי' 'ובא לציון' ושיר של יום וקטורת, שהוא בחינת ירידת השפע כמו שאיתא בכוונות, היינו כי ע"י התורה הנ"ל נתו ממשיכין עלינו השפתו בשלימות, שע"ז יורד עלינו רב שפע טובה וברכה וכו'. ונמלא שכל קדר התפלה הוא בחינת כל המקומות הנ"ל, כי לריכין להמשיך בחינת קבלת התורה בכל יום מחדש, שזהו בחינת התתדשות המותין בכל יום.

מִלּוּאֵי חָכְמָה

שילמד בבניעות דהיינו בשפתו. וזה שאמר כאן ג"כ 'ואת בנותיכם תלמדו', דהיינו מי שכל מעשיו בבניעות ובשפתו, נמשך אתריו התכמה שהיא בנועה ונשפתת, אבל מי שכל מעשיו בבלתי בניעות, זה הוא בחינת אמו ואין לאוי אליו התכמה. שכמו שיש לו התכמה מעלה עליונה בשפתת, כך יש לו המוארי מדבילה שפילה בגלגיו, כמו שביארנו דבר זה בכמה מקומות. ופס כך הוא שיהיה נוהג בניעות עם התורה, כ"ש וק"ו בשאר דברים, שבשאר לף יהיה נוהג בניעות.

וכלליות הנפשות הם מכונים בשם שק. כתב רבינו בחיי (בראשית ל"ז, יד) בגי' התכללות נשמ"י בלתות הנשמות, וז"ל: הנשמה מתעלה מעילו לעילו, מן העולם הזה שהוא עולם הגופות לעולם הנשמות, ומעולם הנשמות היא מתעלה לעולם הרוחות הנקרא 'לרור', שהנשמות לרורות שס, והוא נקרא 'חור', כענין שנאמר (שיר ג) 'וַחֲיָתוֹ בְּחוֹר תְּלָאָה', וכתיב (שם) 'לֲחוֹר בְּחוֹר תְּחַיֵּיס'. ומעולם הרוחות הנשמה מתעלה לעולם החייס, שנאמר התור, שנאמר (תהלים לו) 'כי עימך מקור חייס בְּאוֹרְךָ נִרְאֶה אוֹר'. ומי שלאוי לחתריך ימים בעולם החייס, ולאוי לקבל מידה כנגד מידה בעולם הגופות, חוזר לחיות בתחיית המתים שהוא מכח עולם החייס, לכך אמר שנאמר (דניאל יב) 'וְרַבִּים מְיַשְׁנֵי אַדְמַת עפר יקיצו', ולא 'כל יְשֵׁנֵי'. ומי שלאוי להתריך ימים בעולם החייס אין לו הפסק, ועולם החייס הוא הנקרא 'נצח', הוא שכתוב (תהלים קו) 'תודיעני אורח חייס שובע שמחות את פניך נעימות בימינך נצח'. והא למדת, שחיי העולמים הקודמים והמעולות העליונות אשר בנה לותן במאורות, הס תענוגי הנשמות הזוכות לאותה האור, וזכו לאותן המעלות בזמנים הידועים להס.

וכלליות הנפשות הם מכונים בשם שק כי הם מתעדנים משקייא דנחלא בבחיי והשביע בצחצחות נפשך ומביאו בזהר (תרומה, קמב ע"ג): לזכאי אינון חיון לדקה למתעטרא גו נשמה עילאה לעילא, אינון נפש מתקשרא בהאוה רוח ומתנהירא מיניה, כסיהרא כד מתנהירא מנשמתא, ורוח מתקשרא גו נשמתא, והיא נשמתא מתקשרא גו קוף מסנקרא, לפיהי רוח דנפש לעלילא, והיא נפש מתקשרא גו האוה רוח עילאה, והאוה רוח מתקשר גו היא נשמה עילאה, והיא נשמה מתקשרא בתין קוף, וכדין פיהי נייחא דכולא וקיטורא דכולא עילא ותתא, כולא ברזא חדא וגוונא חדא, וכדין לא פיהי נייחא דנפש לתתא, ועל לא כתיב (תהלים קמז) 'חובש לנשברי לב', 'ומלקיר לעלבונם' (שמו"ב כה) 'ותיתב נפש אדוני לרורה בלרור החייס את ה' אלקיך', בגוונא חדא ובזוגא חדא דהאוה לחא, לא בגוונא חא. כל זמנא דנפש פיהכא, רוח לנפש עילאה, נהורא מכל סטרין, פיהי נהיר לכל רחיכין ומסריין, ועביד לון גופא חדא שלימא, דנהיר בנהירו בזיוו עילאה. חוץ הכי בגוונא לא נחתא הלי נפש מתתאה פיהיל מכל סטרין, מגו נהירו דנשמה ומגו נהירו דרוח, ונחתא ונהיר לכל לינון רחיכין ומסריין, לחיונן שייפין וגרמין, ועביד לון גופא שלימא דנהיר בנהירו, הדא הוא דכתיב 'והשביע בצחצחות נפשך', נפשך ממש, ולבתר 'ועלמותיך יחלץ', דעביד מיניהו גופא שלימא ונהיר בנהירו, וקט ואודי ומשבח לקודשא בריך הוא כמה לחיממר, דכתיב (תהלים לה) 'כל עלמותי תאמרנה ה' מי כמוך', ולא חיהו נייחא דנפש ולא מכל סטרין.

לב כשאומה רוח עולה להתעטר לאוך הנשמה העליונה למעלה, אז אותה נפש נקראת באותה רוח ומתלוה ממנה, ואותה נפש נקראת אוך אותה הרוח העליונה, ואותה נקראת לאוך אותה הנשמה העליונה, ואותה נקראת אוך סוף, ואז הוא מנוחת הכל ונקרא של הכל למעלה ולמטה, הכל בקוד אחד וגוון אחד, ואז זוכה אותה הנפש שלמעלה, ועל זה כתוב 'והיתה נפש אדוני לרורה בלרור החייס את ה' אלקיך', (הייגו המלכות), זה כעין זה. וכשיזדכך הלבוש, שהיא בקוד הנפש העליונה, כשהיא מתלוה מכל הלדדים, אז היא מתלוה לכל המרכבות והמחנות, ועושה להם גוף אחד שלם, שמתיר באור אחד בזיו העליון. אף כך כעין זה יזדכך הנפש התחתונה הזו כשהיא מתלוה מכל הלדדים, ממוך אור הנשמה ומתוך אור הרוח, והיא יזדכך ומתלוה לכל אותם המרכבות והמחנות, שהם הלידבים והעלמות, והיא עושה אותם גוף שלם שמתיר באור. זהו שכתוב 'והשביע בלצחצחות נפשך', נפשך ממש, והמשך הפסוק 'ועלמותיך יחלץ', הייגו שעושה מהם גוף שלם המתיר באור, שאז הוא קם ומודה ומשבח את הקב"ה כמו שאמרנו, וכמו שכתוב 'כל עלמותי תאמרנה ה' מי כמוך', וזוכה אותה הנפש ונלחי מכל הלדדים.

הגוף נקרא שק (ליקו"מ ר, ד).

'אמתחתי' הוא שק גדול, ויש לו שני צדדים, ונקרא אמתחת, שהוא נמתח לצדדין (הטור האריך בראשית מב, כז).

'בדי' בא"ת ב"ש הם 'שק', כמבואר בשער רוה"ק בעניין תיקון לבישת השק, (...) והיה הכהן לובש בגדי בד, כדי לכוון אל השק (שער המצוות פ' צו).

איתא ברעיא מהימנא שקש ותבן הם הקליפות, ר'קש' בהיפוך הוא 'שק'. והכוונה כי כיוון שהבעל תשובה חטא ונמשך אחר הקליפה, ראוי שיעלה שק על בשרו, ובזה ייכנע יצרו שהוא הקש (של"ה ר"ה ב, שק).

'בדי' בא"ת ב"ש 'שק', כי מן הקליפה כשמוציאין ניצוץ טהור, נעשה מן אותו ניצוץ מוחין, ר"ל כשיהיה ה' אחד, אז נעשה מן שק קליפין, בד ומוחין (מגלה עמוקות פ' אחרי מות).

שק, ירידה עבה (מצו"צ ירמיה ו, כו).

גוטריקון תשובה הוא ת'ענית ש'ק ו'אפר ב'כי ה'ספד (פלא יועץ, תשובה).

שין של ג' ראשים ושין של ד' ראשים. מלמד זכר זה (מיי שרה, קכט ע"ג) מקושר היטב לכלל המלמד, כפי שיווכח הלומד לראות, ומבואר בו סוד התפילין שהם בחי' מוחין, וביהמ"ק (עי"ל אות ג'), וסוד מרכבתא עילאה ותתאה (עי' לעיל אות ה'), דבר הרמוז בזה"ן של ג' וד' לרגלים. וממנה עמקות הדברים הבאים רק מה דברי הזהר ותרגומם (בטור המתרגם), וכל לומד יוכל לעיין בפרשני הזהר על המקום ולקבל לגמור בכלל המלמד. וז"ל הזהר: לוֹ רבי יסא ורבי חייא מתניתא דרבי אלעזר ברבי שמעון, והוה מגלה רזין דתפלין. עלמו קמיה ואמרו, בחוי מתעסק מר. אמר לון, טעמא דתפלין למינע, דהא זכאה הוא בר נש דמנח תפלין וידע טעמא דילהו. אמרו, מי ניחא קמיה דמר, ליממר לן מילה. אמר, שמענא מתמן, דקודשא בריך הוא ברחימו צריך לבקש מאד ולחזור אחר חכם כזה. וביליקו"ה (תו"מ שלומין ה, לו) כתב: המשכת המורה הוא ע"י ייחודא דקודשא בריך הוא ושכינתיה, ועיקר הייחוד ע"י נפשות ישראל הממפשים ומנקדים עילאה ותתאה עם עמוד עד שמוצאים לחוט בכל פעם, ומשברים מניעות ונאים ניגיעות מליו בכל פעם, כדי לקבל ממנו תורה לתת שהוא בחינת רוח הקודש, שע"ז נעלמו הנדיק ממשיך תורה, כי מקבץ נפשותם בחינת 'ולוקח נפשות מכם', וגורם על ידי זה ייחוד הנ"ל, כי מעלה הנפשות בבחינת מיין נוקבין, ועי"ז ממשיך תורה וכו' וכנ"ל (כמו שמבואר בהמורה 'לשרי, הפגמה בסימן י"ג עי"ש). מבל בשלין הנפשות משתדלים לבקשו ולילך אחריו, אז אינו יכול לעשות הייחוד להמשיך הדיניס, ואז מתגברים הם ושלוט הדיניס הקשים.

ו אך צריך לבקש מאד, ולחזור אחר חכם כזה, ולבקש מהש"י, שיזכה למצוא חכם כזה, שיקבץ הנפשות, בבחינת ולוקח נפשות חכם, ויעלה אותם, ויורד עמהם תורה. כי גם החכם בעצמו, אי אפשר שיעשה זאת בשכל אחד. כי הם שני שכליים, מה שמקבץ הנפשות, הוא שכל אחד, ומה שמעלה אותם, ומוריד עוז מבטחה, הוא שכל אחר. וזה בחינת שין של ג' ראשים, ושין של ד' ראשים, שהשני שינין הם השני שכליים:

כי גם החכם בעצמו א"א שיעשה זאת בשכל אחד וכו'. וממילים שלו הקשה ותירץ בביאה"ל (יג, ג), שמשמע שעיקר הסיבה שצריך לבקש מאד מכח כזה וכו' היא על מודות השכל השני שיש להחכם (שמעלה ומוריד את הנפשות), וז"ל: לכאורה יש להתפלא מהפלגתו בבקשת החכם ['לבקש מאד ולחזור וכו'], מזה לבד שמוכרח לעשות זאת בשני שכליים, ולא בשכל אחד. כי הלא גרלה מבואר, שגם בשכל יקוטו וחיבור הנפשות גבוהה ונסתרה דעת החכם, ולמה זה כבדה וכבדה יותר הדעת והשכל השני, להיות מציאו לבד (היינו מהשכל השני) כל ההפלגה הנ"ל. ואולם, מרמוז גרלה לעניות דעתי מדבריו הקדושים, שהיא היא הפלגת משה משיח לבד, גם על תלת רלאי החצות שהזכיר בעניין זה. כי גם הם ומדריגות שכליותיהם, לא יהיה זולת בחלת רלאי הש"ן והשכל שבחיבור הנפשות, [ומגד מורחת, מבואר יותר בקריאת הנפשות בשם 'בת גליס', שהיא בת לחברן המוכר לקמן]. מבל עלם העלייה, בהעלותם לעיר גיבורים, ולהוריד ולקבל עלם התורה, לא יוכה לזה, רק משה משיח לבד, [הגלה שבה בגחולה הלחצונה, והנסתר שבה בגחולה הלחרונה, כמובא במקום אחר], ובו לבד נשלמים מרבע רלאי הש"ן שייכה [ויורדים עד למטה, בד' רגלי הכסא והמרכבה].

כי הם שני שכליים. וביאר בפל"ח (יג, ט): מה שמקבץ הנפשות הוא שֵׂכֶל אחד, רוצה לומר כמ"ש 'ולוקח נפשות מכם', ומה שמעלה אותם ומוריד עוז מבטחה הוא שֵׂכֶל אחד, רוצה לומר כמ"ש (משלי כח) 'עיר גיבורים עלה חכם ויורד עוז מבטחה'. נמלא, כי נאמר שם 'חכם' בשני הבחינות הללו, כי כל אחת מהם הוא בחינת שכל וחכמה אחרת, והם בבחינת שני שיני"ן וכו'.

וזה בחי' שין של ג' ראשים ושין של ד' ראשים. וכתב בליקו"ה (לקו"ש קידושין ג, ח): כל התורה הנ"ל של הלדקה שמשכרת תמות ממון וכו' עד שזוכין ליקח הנפשות ולהניח תורה וכו', וזהו בחינת הש"ן של ג' רלאין ושי"ן של ד' רלאין וכו'. בחינת תיקונ"ן דמרכבתא עילאה ומרכבתא תתאה וכו', כל זה כלול בְּמַעֲנַת תפילין, כמבואר שם בהמורה הנ"ל שכל זה הוא לתרי"ג מלוות. כילה, ב' שיני"ן מספר ת"ק, ושתיהן מילה אחת שקורין אותן 'שֵׁם' הרי תר"ו, ו' רלאין שלהם, הרי הם תרי"ג. אי נמי אות ש"ן רמז לכסיה, ד' רלאים נגד ד' חיות שבמרכבה, שהן כנגד ד' גופים ורס על כל גופים ה', ג' רלאים כנגד ג' לבות, על דרך שמרס ז"ל (ב"ר פפ) 'שלבות הן המרכבה'. כמו שכתב בעל ספר המוסר פרק ד' וזה לשונו 'ועוד תפילין עמוק מי ימלנו, שכל שלבות מעט מזעיר ממה שכתבו חכמי האמת. דע שצריך לנהוג בהן קדושה גדולה, לפי שים בהן סוד המרכבה קדושה, ואחר שנמרה בהיות בהם הקדוש רשב"י שעל תפילין נאמר 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', שבסיבתם הקב"ה משרה שכינתו בישרלל, לפי שהם סוד המרכבה וסוד שלבות. ולכן יש בהן ש"ן של ג' רגלייס מלד היימן כנגד שלבות שבראש ויעקב, ומלד השמלל ש"ן של ד' רגלייס כנגד ד' חיות נוסלי המרכבה, עכ"ל.

מילואי חכמה

שין של ג' ראשים ושין של ד' ראשים. כתב השל"ה (תורה אור ד–ו): סוד תפילין. מרז"ל (ברכות ו) 'הקב"ה מניח תפילין', רומז לתפארת, שמתעטר בד' מוחות 'חכמה בינה גדולה גבורה', ד' פרשיות שלמעלה, וכתר עליון כולל הכל, וגרמז בחכמה בקולו דְּ', והיא תפילה של ראש. ו'מלכות' מתעטר בד' מוחות, ד' פרשיות 'תפלחם נפש חוד יקוד', והיא תפילה של יד. כי לף שלנו מניחין תפילין של עור, בחקוס עליון הס של שור, וזהו סוד 'ועשו לחקים לחדם (תפלחם) ולחשתו בחוות שור וילבישם'. (...) ויסתכל גם כן בשעת הנחת תפילין של ראש של ג' שיני"ן הנקמטין בתפר התפילין, שתר בחתת ג' רלאין והשני ד' רלאין, לכוונה שהוא רומז לתרי"ג מלוות. כילה, ב' שיני"ן מספר ת"ק, ושתיהן מילה אחת שקורין אותן 'שֵׁם' הרי תר"ו, ו' רלאין שלהם, הרי הם תרי"ג. אי נמי אות ש"ן רמז לכסיה, ד' רלאים נגד ד' חיות שבמרכבה, שהן כנגד ד' גופים ורס על כל גופים ה', ג' רלאים כנגד ג' לבות, על דרך שמרס ז"ל (ב"ר פפ) 'שלבות הן המרכבה'. כמו שכתב בעל ספר המוסר פרק ד' וזה לשונו 'ועוד תפילין עמוק מי ימלנו, שכל שלבות מעט מזעיר ממה שכתבו חכמי האמת. דע שצריך לנהוג בהן קדושה גדולה, לפי שים בהן סוד המרכבה קדושה, ואחר שנמרה בהיות בהם הקדוש רשב"י שעל תפילין נאמר 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', שבסיבתם הקב"ה משרה שכינתו בישרלל, לפי שהם סוד המרכבה וסוד שלבות. ולכן יש בהן ש"ן של ג' רגלייס מלד היימן כנגד שלבות שבראש ויעקב, ומלד השמלל ש"ן של ד' רגלייס כנגד ד' חיות נוסלי המרכבה, עכ"ל.

יקוט הנחל

מה שמקבץ הנפשות הוא שכל אחד. וכתב בליקו"ה (לקו"ש קידושין ג, כב): הש"ס עשה עימנו מסך גדול שנשגלה מלחכת הדפוס בעולם, שע"ז נתרבין הספרים הקדושים. כי בחינת הדפסה הוא בחינת לקיחת וקיבול הנפשות, שע"ז מגלין תורה כנ"ל. כי כשכותבין ספר אזי כותבין אות לחר אות, אבל בהדפסה לוקחין ומקבלין כמה וכמה אותיות שרשה מאות על הדפוס, ומדפיסין בפעם לחת דף שלם, והאותיות של התורה הם בחינת גילוי נפשות, כי כל הנפשות שורשם בחותיות התורה כידוע. ונמלא שקיבול האותיות של ספרים קדושים הם בחינת ליקוטי הנפשות כנ"ל, כי גם הספרים בעצמן נתחברו ע"י לקיחת הנפשות, בבחינת 'ולוקח נפשות מכם', שע"ז הממיך זה החכם התורה שגילה ומידע הכמוסה בספר הזה שמדפיסין עכשיו, ועל כן ע"י ההדפסה נתעורר ביותר בחינת השורש של הלו החידושין שנמלכו ע"י לקיחת הנפשות, שהרם בעצמן נתהוו הלו האותיות התורה שנזה הספר, כי גם עכשיו לוקחין הלו האותיות ומקבלין אותן יחד, וממשיכין ומגלין התורה בעולם, ע"י שמדפיסין בפעם לחת דף שלם כמה וכמה פעמים לרופים, שע"ז מזכין לת הרבים ומתירין פי תבל בספרים הרבה היוצלין בעולם, ומעוררין לת ישרלל לתשובה שלימה. (...) ועל כן תשרי הזוכה ליתן מעות לצדקה נורלה בזאת, להדפיס ספרים קדושים בשם שמייס, כי ע"י כל הלדקות שנותנין, זוכין ליקח הנפשות ולהמשיך התורה, בחינת 'לוסייתא דעתיקא קדישא' כמבואר בהתורה הנ"ל (לעיל אות ב'), מבל בכן בשנותנין לדקה בשביל זה בעצמו, כדי להדפיס ספרים קדושים, שהדפסת ספרים הלו בעצמן הם בחינת לקיחת הנפשות שהם האותיות והמשכת התורה כנ"ל, שבוודאי תשרי חלקו זוכה לתהיר מידושי תורה הקדושים לכל ישרלל, ועי"ז זוכין להשגחה עלימה, שע"ז נמשך שפע טובה וברכה וכל טוב לבית ישרלל כנ"ל. (...) וזהו 'שם יתן חיים לת כל הון ניתו בתהבה בוז יבוזו לו', היינו שם ילמו העכו"ם והסטרל תתרב להשגבר על ישרלל ח"ו בחותות ממון, לפחותה ח"ו עי"ז, שזה עיקר הגלות עכשיו, 'בוז יבוזו לו', נלעוג ונָקְמוּן מהם, כי כבר זכו ישרלל ליתן לדקה הרבה בשביל הדפסת ספרים קדושים, שע"ז משברים חותות ממון כנ"ל, וזוכים להיות כחותה על לב, ע"י התורה הקדושה שנתגלה בעולם ע"י הדפסת הספרים, (שכל זה נמשך ע"י הלדקה שמשכרת חותות ממון), שע"ז זוכין לגאול להש"ת בחשוכה עלימה.

שין של ג' ראשים ושין של ד' ראשים. ומובא בספר מבלל יופי (פימן יג, בשם הרה"ח ר' שלמה ווטקלער זצ"ל): יש לומר מזה לפי פשטות הלשון, כי ש"ן של שלוה רלאים הוא של קיבוץ הנפשות, והוא כנזכר לקמן פימן פ"ה בחינת נה"י דביניה, ושי"ן של ד' רלאים בחינת חכמה ביניה ומסך וגבורה שמלובשים שם, שהם המוחין. על כן גם כלן עיקר הרכמת הנפשות בחינת 'רומיית דגלה למשיך תורה' זה בחי' ש"ן של ג' רלאים, ושי"ן מוריד עוז מבטחה, היינו ש"ן שייכה של ד' רלאים שבתפילין, בחינת חכמה, בחינת הדעת המוריד עוז מבטחה. וְעַיֵּן שהשי"ן נגד שבעה רועים, על כן יש לומר ש"ן של ג' רלאים נגד ג' חנות הקדושים זיע"ת, ותת"ל המשכת התורה ע"י משה ואהרן וגם יוסף ודוד, שנרמזים בש"ן של ד' רלאים.

ואני תפלה

וַזְבֻנוּ לְקַיֵּם מִצְוַת תְּפִלִּין בְּרָאוּי בְּכָל פָּרָטֶיהָ וְדִקְדּוּקֶיהָ וְכַוָּנוֹתֶיהָ וְתֵרֵי"ג מִצְוֹת הַתְּלוּיִים בָּהּ, וּבְלֵב טוֹב וּבְשִׂמְחָה גְּדוֹלָה, בָּרָאוּי לְשָׁמֵחַ וְלָגִיל וְלָשׂוּשׂ מְאֹד בְּשָׁאֲנוּ זוֹכִים לְהִתְעַטֵּר בַּעֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת הַתְּפִלִּין הַקְּדוֹשִׁים וְהַנּוֹרָאִים מְאֹד שֶׁהֵם כְּתֶרֵי דְּמַלְכָּא. וּבְזכוּת קְדֻשַּׁת הַשִּׁבְעָה רָאשִׁים שֶׁל הַתֵּרֵין "שִׁינִין" הַקְּדוֹשִׁים שֶׁבִּתְפִלִּין, שֶׁהֵם "שִׁין" שֶׁל שָׁלֹשָׁה רָאשִׁים וְ"שִׁין" שֶׁל אַרְבַּע רָאשִׁים, נִזְכֶּה לְהַמְשִׁיךְ עָלֵינוּ קְדֻשַּׁת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ שֶׁהוּא רוֹעֶה יִשְׂרָאֵל הָאֱמֶת שֶׁבָּלְלוּ מִכָּל הַשִּׁבְעָה רוֹעִים (ליקו"ת ח"ב, ה).

שי"ן / שיי"ן של ג' ודי' ראשים

שי"ן של ד' ראשים זה בחי' שהחסדים וגבורות הם נתחלקין לשני מוחין, ושי"ן של ג' ראשים זה בחי' שהחסד וגבורה הם נכללין יחד ונעשה מהם דעת, בחי' מוח אחד (ליקו"ה תפילין ד, ד).

שיי"ן של ד' ראשין הוא בבחי' מקיפין קודם שנכנסין המוחין לְפָנִים, כמובא בכתבים, והוא בבחי' מקיפין, כי א"א להשיג זה הדעת (ליקו"ה תפילין ד, ד).

ביצד עושים תפלין של ראש, לוקחין עץ מרובע, אורכו כרוחבו וכגובהו (...) ולוקחין עור ומרטיבין אותו במים, ומשימין בו את העץ, ומכניסין את

עצה ותושיה

צריך לבקש מאד ולחזור אחר צדיק כזה, ולבקש מהש"ת שיזכה למצוא חכם כזה שיקבץ הנפשות ויעלה אותם ויחדשם בבחי' עיבור, ויוריד ע"י התורה, כי הוא דייקא יכול לתקנו ולהעלותו מכל הפגמים של כל התאוות (קיצור ליקו"מ יג, י).

קיבוץ הנפשות

כל מה שנתוסף ונתרבה נפש אחת להקיבוץ של ישראל, נתרבה ונתגדל מאוד בית התפילה (...) וע"כ כשנתוסף שכן מישראל, כגון במקום שדרים שם יהודים, כשנתוסף עליהם עוד שכן מישראל, אזי נתרבה ונתגדל התפילה במאוד מאוד, כי נתוסף נפש אחת להקיבוץ (ליקו"מ ח"ב ח, ו).

צריכין לזה זכייה גדולה, שיזכה להתחבר ולכלול נפשו בתוך נפשות ישראל של בני ציבור הגונים, אשר על ידם נמשך בחי' רוח נבואה אמיתית, שהוא בחי' נתינת התורה (ליקו"ה קדושה דסידרא ו, כח).

עי"י קיבוץ נפשות ישראל, ע"ז זוכין לאמונת חידוש העולם (ליקו"ה ביהכנ"ס ו, כו).

הדעת שהוא התורה, נמשכת ע"י קיבוץ נפשות ישראל (ליקו"ה נט"י לסעודה ב"פ ה, קב).

א"א להמשיך בחי' השראת השכינה שהוא התגלות אלקותו, אלא ע"י קיבוץ נפשות רבות מישראל (ליקו"ה תפילת המנחה ז, נד).

אין מקום לברוח ולנוס כ"א אל הבית המדרש, לְבַלְּלָ בתוך הקיבוץ הקדוש של הנפשות המקרבים עצמם להצדיק האמת, שהוא בחי' הרבי של הישיבה (ליקו"ה תפילת המנחה ז, סו).

הרצון החזק שיש לכל אחד ואחד הבאים לשמוע דבר ה', זהו עיקר בחי' קיבוץ הנפשות (ליקו"ה אבידה ומציאה ג, יא).

המשכן היה קיבוץ כל נפשות ישראל לקומה שלימה המתייחסת עם האלקות שבעולם (מלבי"ם שמות כה, ג).

סגילה דהוה ליה עֶם ישראל אמר לון למעבד ליה די מצטרע, כגוונא דרתיכא עילאה לעילא, וייתי דיוריה עימהון, הדא הוא דכתיב ׳ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם׳, ומסעינן מצטרע דתפלין נהמי פקוקא. אמר לון, תא חזי, כגוונא עילאה מתעבד מקדש גרתיכוי קדישין, ונמר כן מצרי קודשא גריך הוא דיוריה עימהון. כעניינא דא וכגוונא דא מתערו מצריי מצרי מתניתא בטעמא דתפלין, למהווי ההוא גברא דוגמא דרתיכי עילאה, רתיכא תתאה רתיכא עילאה, למיתי מלכותא דיליה ויהוי דיוריה עילויה. ותניין, לית ביה רזין עילאין ודוגמיהון, ולית ביה תלת רתיכין, דוגמא דעילאין קדישין, רזין דתלת לתוותא דתמהן קדיש, עלמין תלת, רתיכין תלתא לתוותא, מרגע פרשיות שליט על מרגע. ועל כך רזא דש"ן דתלת כתרין וש"ן דמרגע כתרין, תלתא מלכין שליטין בגופא, תפילין עלוי, קודשא גריך הוא לעילא, אלין תפלין דריסא. תפלין דדרועא מרגע פרשיין, ליבא רכיב, דוגמא דרתיכא תתאה, ותתאה רכיב. עוד תניין, דא רכיבא דדרועא לתתא, וליבא רכיב, דוגמא דמיהו לתתא, ותתמסרון בידיה לתעלה לון כל מילי שמיא, כך ליבא הוא רכיב לתתא, ותתמסרו בידוי כל מיברי גופא. ועילא מיניה מרגע פרשיין על מוחא, דריסא מיהו, אבל קודשא גריך הוא שליט עילאה, מלכא מכולא. ורזא דתכמתא דא הוא בגוונא דמקדשא, דכתיב ׳וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם׳, ועלייהו דיוריה דמלכא מלכי מלכי המלכים הקב"ה למעלה, אלו תפלין של ראש. תפלין של יד כתיב בהו ׳וְשַׂמְתָּ אֹתָם לְאוֹת עַל יָדֶךָ׳, ואמר ר' אבא, מאי ׳וְשַׂמְתָּ׳, דא הוא דכתיב ׳שִׂימֵנִי כַחוֹתָם עַל לִבֶּךָ׳, ׳כַּחוֹתָם עַל זְרוֹעֶךָ׳, ׳כִּי עַזָּה כַמָּוֶת אַהֲבָה׳, ׳כִּי אִם לִבִּי הָלַךְ׳, ׳כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ׳, ׳כִּי אֲנִי ה' רֹפְאֶךָ׳, ׳כִּי אֲנִי ה' עֹשֶׂה חָסֶד׳, ׳כִּי אֲנִי ה' רֹאֶה׳, ׳כִּי אֲנִי ה' שֹׁמְרֶךָ׳, ׳כִּי אֲנִי ה' שֹׁמֵר בְּרִיתְךָ׳, ׳כִּי אֲנִי ה' שֹׁמֵר חַסְדִּי׳, ׳כִּי אֲנִי ה' שֹׁמֵר שַׁבָּתִי׳, ׳כִּי אֲנִי ה' שֹׁמֵר שַׁבָּתוֹתַי׳, ׳כִּי אֲנִי ה' שֹׁמֵר שַׁבָּת

צהלי קולך בת גלים שהיא בת אבהן. כתיב (ישעיה י, ל): צַהֲלִי קוֹלֵךְ בַּת גַּלִּים הַקְשִׁיבִי לַיְשָׁה עֲנִיָּה עֲנָתוֹת: עי"ש בפרשנים ע"ד הפשט, וכיוצא דומה ס"גלים' הם כיוצי נפשות, כלומר בסנהדרין (לד ע"ב): 'צהלי קולך בת גלים', נניח הוא דקאמר לה לכנסת ישראל 'צהלי קולך בת גלים', אמו של מנחם בת גלים היס. וכן מלינו בתיב' (פתיחתא ח): 'בת גלים', מה גלים הללו מסויימין כיס, כך אבותיהם מסויימין בעולם. ד"ח 'בת גלים', בת גוליס, בתיהון דגלוותי, אמו של מנחם בת גלים (בראשית יב) 'ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה', אמו של ישחק שכתוב בו (שם כו) 'וילך יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גררה', אמו של יעקב שכתוב בו (שם כח) 'וילך פדנה ארם'. ופירש המתורגמן כהוא (שם): **מפויימין**. מקומיים ונוכריים בעולם, כל רואיהם יכירום כי הם בני אלו הן. ומלינו בתיב' (ויקרא יט) 'ויהי כי יגור אתך גר בארצכם לא תונו אתו', שכתוב בו (שם כה) 'ומכר מגרש אחוזתו', ואמרו חז"ל (ערכין לב ע"ב): 'אתו' – אין לי אלא גר תושב, גר צדק מנין, ת"ל 'אתו'. 'או קרוב אחיו יגאל', אין לי אלא גואל, גואל מנין, ת"ל 'או קרוב אחיו יגאל'. 'או בן דודו יגאל', אין לי אלא בן דוד, בן אחות מנין, ת"ל 'או בן דודו יגאל'. 'או משיגת יד ונגאל', אין לי אלא משיגת יד, מי שאין לו יד מנין, ת"ל 'או משיגת יד ונגאל'. 'וחשב עם קונהו', אין לי אלא קונהו, קונה אחרים מנין, ת"ל 'וחשב עם קונהו'. 'ומכר מגרש אחוזתו', אין לי אלא אחוזתו, אחוזת אחרים מנין, ת"ל 'ומכר מגרש אחוזתו'. 'ושב לגאולתו', אין לי אלא גאולתו, גאולת אחרים מנין, ת"ל 'ושב לגאולתו'. 'עד שנת היובל', אין לי אלא שנת היובל, שנת שמיטה מנין, ת"ל 'עד שנת היובל'. 'ונמכר לשנת היובל', אין לי אלא שנת היובל, שנות יובלות מנין, ת"ל 'ונמכר לשנת היובל'. 'היובל יהיה קדש', אין לי אלא יובל, שנת שמיטה מנין, ת"ל 'היובל יהיה קדש'. 'כשדה החרם', אין לי אלא שדה החרם, שדה אחוזה מנין, ת"ל 'כשדה החרם'. 'אחוזתו תהיה לכהנים', אין לי אלא כהנים, לויים מנין, ת"ל 'אחוזתו תהיה לכהנים'. 'בתוך אחוזתם', אין לי אלא בתוך אחוזתם, בתוך אחוזת אחרים מנין, ת"ל 'בתוך אחוזתם'. 'ויצא ביובל', אין לי אלא ביובל, בשנת שמיטה מנין, ת"ל 'ויצא ביובל'. 'הוא ובניו עמו', אין לי אלא הוא ובניו עמו, בניו ובנותיו עמו מנין, ת"ל 'הוא ובניו עמו'. 'כי לי בני ישראל עבדים', עבדי הם ולא עבדי עבדים. ומלינו בתיב' (ויקרא רמט ע"ב): **בת גלים, בת מנחם**. ופירש המתוק מדבש (שם): נקראת הכנסיה בת גלים, כי היא בת המצות הנקראים גלים, לפי שהיו גולים ממקום למקום, ועוד כי הם מוכרחים במצ"ת, שכל אחד נקרא גל. ועי"ע במילואים ד"ה 'צהלי קולך בת גלים', בהמשך דברי זהר זה.

שהוא השכל של קיבוץ הנפשות, והשכל של העלאת הנפשות להמשיך תורה. שאלו שני השכלליים של הצדיק שהוא חכם האמת, הם בחינת שני שינין בנ"ל). והגלים הם הנפשות, בבחינת צהלי קולך בת גלים, שהיא בת אבהן (כמו שדרשו חז"ל בסנהדרין לד ע"ב).

מילואי חכמה

צהלי קולך בת גלים. רבינו הרש מה המילים 'בת גלים' לענין 'בת מנחם', ומלינו בזהר (ויחי, רמט ע"ב) שדרש את המילים 'צהלי קולך' לענין 'ניגונא דלעילא' כמובא לעיל אות ג, ח"ג: [1]פתח רבי שמעון ואמר, 'צהלי קולך בת גלים וגו'. 'צהלי קולך', הא קרא לכנסת ישראל אימתי, בגין דאיהי מצפצפת ליה לקודשא בריך הוא בקלא מצפצף, ועל דא 'צהלי קולך'. מהכא אוקימנא, כל מאן דבעי לצפצפא לקודשא בריך הוא בקלא, בעיא ליה קלא נעימותא דיערב לתתיין דצפצפין ליה, ואי לאו, לא יקום לאתרמא קלא. מה מזי, ליזוקי דתתיין מסיטרא דא, כתיב (במדבר ח) 'ומכן תמיסים שבה ישוב מצבא העבודה וגו'. מאי טעמא, בגין דקליה נמיך, ולא יערב לגודפין כאתר חברוי, כדין מֵעֲבָרֶיו ליה מהאי צבא העבודה, מדרגין דלעילא דקיימין לנגנגא לגבי האי עבודה ולאיקלא אתר קדישא דנקיק מזי. דתניין, מילין ומסריין לעילא כולהו ממנן לגבי תתא, לצפצפא אתר קדישא, ובגיני כך 'ישוב מצבא העבודה'. ובגין דכנסת ישראל קא מצפצפא ליה לקודשא בריך הוא, אתר קרא 'צהלי קולך'. 'בת גלים', בת מנחם. מו 'בת גלים', עלמא דאתי מקרי 'גלים', בגין דכולא קיימא ביה ואתכליל ביה מילי עלמא דאתי ומצוותין כולהו נפקי מעלמא דאתי, וכנסת ישראל מיהי 'בת גלים'. מאי מזי, האי קרא קשיא, בקדמיתא כתיב 'צהלי קולך', להוא בגין לזמרא ולמרמא קלא, ולבתר כתיב 'הקשיבי', לי הכי אמאי 'צהלי קולך', כיון דכתיב 'הקשיבי', בגין לצפצפא ולזמרא לקודשא בריך הוא, כדין כתיב 'הקשיבי', מאי טעמא, בגין דישראל לאיזון מצפצף ולזמרין בגינה לקודשא בריך הוא.

ילקוט הנחל

השכל של קיבוץ הנפשות והשכל של העלאת הנפשות להמשיך תורה. ומבואר בליקו"מ (מו"מ מהדיה ומציעה ג, יב-יג) בענין ברכת יעקב לבניו, ומיהר וזה כמה נקודות גם בפשט המתמר, ח"ו: ועי"ב קינטר יעקב הג' שבטים הרמתאים, לחזק שמעון ולוי. כי זה יודע שכל בחינה בלולה מכל הבחינות, וע"כ בכלל הנפשות שהחכם מקבלם יחד ועולה עמהם וממשיך תורה, שזהו בחי' שֶׁבָּלְיוֹת, כי הקיבוץ הוא בחי' שִׁבֳּלֶת, ומה שממשיך תורה הוא שֶׁבֶל טוֹב, בחי' ש"ן של שלושה רמתין ושי"ן של מרכבה רמתין, בכלל הלו הנפשות יש בהם שתי בחינות, כי יש נפשות שהם בבחי' השכל של הקיבוץ, שמקבלם ומעלה לתוכם בבחי' עיבור, ויש נפשות שהם בבחי' השכל של המשכת התורה. והלו השלושה שבטים הרמתאים לחזק שמעון ולוי, שהם בבחי' השכל של הקיבוץ, דהיינו שהם הרמתאים, ומהם מתחיל להעלותם בבחי' עיבור, לגרום הייחוד על ידם בתחילה. ותחתת ש'כל התחלות קשות', ע"כ בתחילה בעת בחי' העיבור אז מתעוללים דיעס קשיס תם ושלום, כי עיבור בחי' דין כידוע, כמו שנאמר 'ויתעבר ה' בי למענכם', וכמו שרמזנו בשינינו אלל הלדיקים הגדולים, שבתחילה בעת שהכינו עלמן לומר תורה היו רואים מהם קפידות גדולות, מה שלא היה דרכם כך תמיד. אך כל זה נמשך מבחי' רוגז ודין של בחי' עיבור, וע"כ קינטר יעקב תכינו שלושה שבטים הרמתאים התלו, מחמת שהם בחי' עיבור, שאז הוא בחי' דין ונקטור כנ"ל. כי שמות שלושה שבטים הלו מרמזו על זה, כי לחזק נקרא על שם 'כי ראה ה' בעניי, כי עתה יהלבני אישי', כי עתה יהודני זאת', זה מרמז שעדיין אין ייחוד שלם בין הקב"ה וכנסת ישראל בבחי' עיבור, שהוא מחמת שנפלאות, שבשביל זה בעת יפיאת מלריס הזכיר בשמות שכל בחינה בלולה מכל הבחינות, וע"כ אע"פ שיעקב בוודאי המשיך ונילה תורה הרבה לבניו, ובפרט הבכורות הקדושות שבהם קודם מותו, שכל דיבור ודיבור הוא תורה גבוה, ומרומז בהם כל מה שיעבור עליהם ויקרה לחומם עד הסוף, אעפ"כ עדיין לא ניתנה בימיו, וע"כ כל עניין יעקב הוא בבחי' קיבוץ הנפשות בבחי' עיבור, עד שבא משה רבינו וגרס ייחוד נפלא למעלה, עד שהוליא הנפשות מבחי' עיבור, והמשיך תורה שהיא התגלות הדעת שהוא בחי' לידה, שזהו עיקר בחי' יציאת מלריס, וע"כ בעת בחי' העיבור שבלו יעקב לרות רבות בגלות מלריס, כי עיבור בחי' דין כנ"ל. וזה בחי' 'תורה ניוה לנו משה מורשה קהילת יעקב', שהתגלות התורה נמשך ע"י משה, בחי' 'תורה ניוה לנו משה', לך הוידוה הקדושה, שהיא התגלות התורה שהביא לנו משה רבינו, נמשך ע"י קהילת יעקב, בחי' 'מורשה קהילת יעקב', דהיינו ע"י קיבוץ הנפשות בבחי' עיבור, שזהו בחי' יעקב, כי עיקר הקהילה וקיבוץ הנפשות בבחי' עיבור הוא עיקר הגאולה שבהם להמתיק ולבטל הדין הנלחת בבחי' עיבור, שהם בחי' הלו השלושה שבטים הרמתאים לבד, כי הם הם עיקר בחי' העיבור, ועמה עיקר הגאולה מלויה בהם להמתיק ולבטל הדין הנלחת בבחי' עיבור, שהם בחי' הלו השלושה שבטים, ע"י התפל והרחמים שהמתיל להמשיך בעת הגאולה, ע"י שכבר נתעורר בחי' המשכת התורה, שע"ז היה עיקר הגאולה, כמ"ש 'בהוליאך את העם ממלריים תעבדון את האלקים וכו'. (...) נמלא, שבכלליות השלוה קיבוץ הנפשות בבחי' עיבור הוא בחי' יעקב, בחי' 'כל הנפש הבאה לבית יעקב' כנ"ל, והמשכת התורה הוא בחי' משה, שהמשיך ותן לנו את התורה. וע"כ וכוכח יעקב תכינו להוריד למלריים, ומשה רבינו הוליאם, כי יראית ישראל למלריים תעבדון את בחי' יעקב, שזהו בחי' יעקב, לבל תיראה הוא בשביל העלייה, כי אם אין עיבור אין לידה, וכמ"ש 'אנכי ארד עימך מלריימה ואנכי אעלך גם עָלֹה', כי ע"י זכו ת"ח לגאולה ע"י משה, שהמשיך ותן לנו את התורה, שזהו בחי' לידה כנ"ל. וזה שאיתא במדרש פרשה ויחי 'יעקב קיים כותח וחתת לחם דיבר', ומשה פתח בותח וחתת הברכה, משה קיים בחבחי 'לחבחי ישראל', ודוד פתח בחבחי 'לחבחי החים' וכו'. היינו כי יעקב הוא בחי' קיבוץ הנפשות, וע"כ קיים ב'וחת', כי 'וחת' הוא בחי' מלכות תחתונה, המוכנת בתקיעות בתריעות, ומלכות תחתונה היא בחי' כללות הנפשות כידוע, וע"כ משה פתח ב'וחת' קיים יעקב, כי ע"י קיבוץ הנפשות, שהוא בחי' יעקב, המשיך תורה משה התורה, וע"כ שם ב'וחת הברכה' מתחיל תיקף לדבר מהמשכת התורה שנמשך ע"י קיבוץ הנפשות, שהוא בחי' יעקב. (...) וזהו 'משה קיים בחבחי דוד התחיל מחבחי', כי ע"י המשכת התורה נמשך השגחה עלימה שהוא בחי' 'לחבחי', לשון 'חֲשׁוּקָיו' ולא קרוב, כמו שכתב שם תלמוד"ר ז"ל על פסוק 'לחבחי העם', ודוד התחיל מ'לחבחי', כי דוד הוא בחי' מלים, שכל עִקרו להמשיך השגחה עלימה ע"י התורה שנמשך ע"י בחינות הנ"ל. כי כל הלרות וכל הגלויות שסופלין עמה, הוא מחמת הסתרת פנים, דהיינו שכשיכול אין נמשך השגחתו בבלימות עליו, ועל זה אנו מועקין בכל עת 'עד אנה תסתיר את פניך ממני וכו', 'למה פניך תסתיר תשכח עָנְיֵנוּ ולחלנו', וכתיב 'לְמָה עָנְיִי ועמלי וכו'. וכל עִקרם של הלדיקים המתייסרים שמקויימין אותנו ומְחַיֵּין אותנו במרירת הגלות הזה ומעוררין וממשיכין הגאולה, הוא ע"י ההשגחה עלימה שנמשכין בכל עת ע"י תידושי תורתם, שנמשכין ע"י עלייה נפשות וכנ"ל. וזהו בחי' דוד שהוא משיח שהתחיל ב'לחבחי' כמה שנתבאר לעיל אות ג, שהוא בחי' 'לחבחי', שזהו בחי' דוד משיח שנקרא 'יפה עיניים וטוב רואי', שמחמת שהוא ממשיך השגחה עלימה, בחי' 'ושמחי עיני עליהם לטובה', שע"י עיקר הגאולה כנ"ל. נמלא שבשלושה לדיקים הלו, שהם בחי' דוד, שהוא השלושה בחינות הנ"ל, שהם קיבוץ הנפשות להשלושה בבחי' עיבור שזהו בחי' יעקב, והמשכת התורה שזהו בחי' משה, והמשכת השגחה עלימה שזהו בחי' דוד משיח. וכל הלו השלושה בחינות כלולים וקשורים ותלויים זה בזה, כמבואר בהתורה הנ"ל, ע"כ כמה שפייס זה פתח זה, כי כל אחד תלוי ומקושר בחבירו כנ"ל, כי ע"י קיבוץ הנפשות ממשיכין תורה, וע"י המשכת התורה נמשך השגחה עלימה כנ"ל.

[1] פתח רבי שמעון ואמר, 'צהלי קולך בת גלים וגו'. 'צהלי קולך', הא קרא לכנסת ישראל אימתי, בגין דאיהי מצפצפת ליה לקודשא בריך הוא בקלא מצפצף, ועל דא 'צהלי קולך'. מכאן למדנו, שכל מי שרוצה לצפצף את הקב"ה בקול, צריך שיהיה לו קול נעים שֶׁיְּעוֹרֵר לתתרים השומעים לקולו, ואם לא, שלא יקום להרים את קולו. מה ועלה, בלוייס שהם בחי' השגחה מכלל הזה של הנגינה והזמרה, כתוב בענינם 'ומכן תמיסים שבה ישוב מצבא העבודה וגו'. מה טעם ענין זה, שלא הוא משום שקולו נמוך, ועל כן קולו לא יֶעֱרַב לתחזיים בקול אחר מעבירים אותו מלבא העבודה הזה, ממלריגות מלמעלה מעלה העומדים לנגן בעבודה זו ולכבד את השם הקדוש בכלולו. שלמדנו, שתיות ונקודות מעלה שם כולם ממוגים בנגד התתחונים, כדי לצפצף את השם הקדוש, ומשום כך בחתם הלו שקולו נמוך נאמר בו 'ישוב מצבא העבודה'. ולפי שהשם ישראל משבחת את הקב"ה, לכן אמר הכתוב 'צהלי קולך'. ומה שהשפוק מכנה אותה 'בת גלים', היינו כי היא בת המצות. ועוד פירוש למה שהשפוק מכנה אותה 'בת גלים', הוא משום שהכל עומד בו ומכלל בו מיני תיקים, ויוצא ממנו לכל. עוד פירוש למה שהשפוק מכנה אותה 'בת גלים', שהוא כמו שכתוב 'גל נעול'. וכל אותם הגליס ומעיינות כולם יוצאים מהשולם הזה, ונכנסת ישראל היא 'בת גלים'. גם ולשה, פסוק זה קשה, שבתחילה כתוב 'צהלי קולך', שהוא כדי לזמר ולהריע קול, ואחר כך כתוב 'הקשיבי' (שזהו כשהקול מלא, אחר כך להקשיב), ואם כן, אז למה אמר לה 'צהלי קולך', היה לו אומר לה 'הקשיבי', שזהו שכתוב בתחילה 'צהלי קולך', שהוא כדי לצפצף ולזמר לקודשא בריך הוא, כדי כתוב 'הקשיבי', מאי טעמא, בגין דישראל לאיזון מצפצף ולזמרין בגינה לקודשא בריך הוא. הפשומים עם הטועים, בחתי' מורי עם בחמי וכו', כמו שכתוב שם (לעיל בחות ה') עי"ש, עד שכתוב רחמי הסי"ת שיהלה בֲּעֲנֵי ישראל ויהלה חותם ויתקרב ויתייחד עמהם, וזה בחי' 'כי ראה ה' בעניי, כי עתה יהלבני אישי'. וכן בחמן נקרא על שם 'כי שמע ה' כי אנוסה אנוכי וכו'. וכן לוי שנקרא על שם 'הפעם יִלָּוֶה אישי אלי וכו'. נחמת שחמות כל הלו השלושה שבטים מורים על תחילת הייחוד, היינו שהם מעוררים עיבור, והמשיך תורה שהיא והתהבה והחיבור בין הקב"ה וכנסת ישראל, מה שבתחילה היו כמו רחוקים וחנותים ממנו וקבלו עיוויים ולרות רבות, ועתה יהלבם ויקרבם ויתלווה עליהם ויכנסו בין הקב"ה וכנסת ישראל, ומה בחי' 'כי ראה ה' בעניי, כי עתה יהלבני אישי'. וכן בחמן נקרא על שם 'כי שמע ה' כי אנוסה אנוכי וכו'. וכן לוי שנקרא על שם 'הפעם יִלָּוֶה אישי אלי וכו'. נחמת שחמות כל הלו השלושה שבטים מורים על תחילת הייחוד, היינו שהם מעוררים עיבור, והמשיך תורה שהיא והתהבה והחיבור בין הקב"ה וכנסת ישראל, מה שבתחילה היו כמו רחוקים וחנותים ממנו וקבלו עיוויים ולרות רבות, ועתה יהלבם ויקרבם ויתלווה עליהם ויכנסו בין הקב"ה וכנסת ישראל, ומה בחי' 'כי ראה ה'', שמרמז שכבר נכמרו רחמי הסי"ת, ומתבטלו הדיעס והרוגז לגמרי, והתחיל להתמתק מלמעלה המשכת התורה, שזו נמתקין כל הדיעס כשהמותין מתחילין להתמתק. וזהו 'הפעם יולה אישי אלי וכו'', בחי' המשכת התורה, שזו עיקר השבח והההודיה, בחי' 'תודך ביוסף נבב נלמדי משפטי לדקך'. כי יהודה הוא בחי' משיח שיבא ממנו, שזו יהיה עיקר התגלות התורה בבחינה הנ"ל, שע"ז עיקר הגאולה כנ"ל. וע"כ כשהגיע ליהודה התחיל לקרקס בדברים טובים, כי כבר נתבטל הדין והרוגז הנזכר בבחי' עיבור, והתחיל להתמתק בחי' התגלות התורה והדעת, שזהו עיקר

ארחי ורבעי. ע"ד הפסוק מזמור זה מדבר מנפלאות הש"י והשגחתו על
הולד בימי ילדותו ועיבורו, והדברים מקושרים למאמר גבי פתי'
(קלט, ט–ו): הַשגַּחַת ועיבורן (עי' חוח ב' וה'), וחלפה"כ בתהלים
לַמְנַצֵּחַ לְדָוִד מִזְמוֹר ה' חֲקַרְתַּנִי וַתֵּדָע: אַתָּה יָדַעְתָּ שִׁבְתִּי וְקוּמִי
בַּנָּפָה לְרֵעִי מֵרָחוֹק: אָרְחִי וְרִבְעִי זֵרִיתָ וְכָל דְּרָכַי הִסְכַּנְתָּה: כִּי אֵין
מִלָּה בִּלְשׁוֹנִי הֵן ה' יָדַעְתָּ כֻּלָּהּ: אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי וַתָּשֶׁת עָלַי כַּפֶּכָה:
פְּלִיאָה דַעַת מִמֶּנִּי נִשְׂגְּבָה לֹא אוּכַל לָהּ: (ופירש"י (שם): **ארחי ורבעי זירית.**
רצונינו לדעת על טיפת תשמיש שהוולד נוצר מן הגרורי שבה, ופירושו 'זרית' לשון זורה התפוזה לגרור את הפסולת שבה. וכן מיתפ' בגיטה (לח ע"ב): דריס רבי תניינ בר פפא, מאי דכתיב 'ארחי ורבעי זרית וכל דרכי הסכנת', מלמד שלא נוצר אדם מן כל הטיפה אלא מן הגרור שבה. ופירש"י (שם): **ארחי.** תשמיש, כמו 'דרך גבר בעלמה' (משלי ג).

ורבעי. תשמיש, לשון 'לרבעה'.

איתעבידת נקודה זעירא מגו רחימתא וכו'.

ליעתי בזהר (בלק, קלט ע"ב), דהשכינה בזמן מיעוטה (בזמנים מסויימים, ובפרט בלילות הלילה) יורדת ונקטנת כמעט עד כדי העלמותה, ומתרת בנקודה זעירה בחלליית המיעוט (שזה סוד מלוח לילה), והמדיקים המרגישים בזה, שומעים בתורתם ומש"כ בתפילתם והקב"ה שומע תפילתם, ומזה יודע מעמד השכינה ומלו מלו משיבה לקומתה כמקודם, וזהו הייחוד הנעשה בתפילה, ע"ש. וז"ל הזהר: לְפִּתְאֹם הַהוּא יְנוּקָא וְאָמַר 'שְׁמוּרֵנִי שְׁמוּרֵנִי וְגוּמְלֵנִי וְגוֹ', עַל תַּרְתֵּי שְׁמוּרֵנִי שְׁמוּרֵנִי וְגוֹ". מילין אלין הא תוקמוה, אֲבָל כְּשֶׁעַתָּה לְהֵיכִי גוּ רְחִימוּ קַמֵּי לְגַבֵּי רְחִימוּתָא, מִגּוֹ דְּחִיקוּ דְּרְחִימוּתָא לָא יְכִלָּה לְמִסְבַּל, וְזִעְזְעַת גַּרְמָה בְּזִעְזוּעִי קַמֵּי, עַד לָא תִּתְחַזְּקָא מִכָּל מִינָּא אָחֳרָנָא דְּנְקוּדָה תַּתָּא, וּמַאי הֵיא, דָּא מִינָּא דְּמִלִּין וּמַשְׁרְיָין לֵילְיָא, וּמֵהֵי דְּמַרְתְּ 'שְׁמוּרֵנִי שְׁמוּרֵנִי', לֵית בָּהּ מִלִּין דִּלְהוֹן תְּמוּת גַּדְפַּיִ. 'כְּתַהֲלִי קִידַר', מַנִּין לָךְ ', לֵית בָּהּ מִיווּרוֹ גַּוו. 'כִּירִיעוֹת שְׁלֵמֹה', לָךְ ו'. וּכְגוֹן כָּךְ 'עַל מִירְמוֹנִי', לָךְ תְּמַמֵּן כִּי כֻּלָּן, לְמַעַן נְקוּדָה זְעִירָה. מַה עִנְיַן דִּילָהּ, שֶׁמִּגִּין מִקְיִפִין, מִיילִין דִּילָהּ, כְּמוֹ לְמַעַן תְּמַגִּין מִקְיִפִין דְּקָא מִשְׁתַּגִּין כְּתַרְיִין גּוֹבְרִין מִקְיִפִין דְּחִילַ, שֶׁמַּע רְחִימָ לְעִילַ, וְיִדַע דְּרְחִימְתִּיהּ הִיא בְּרְחִימוּ כְּווֹתֵיהּ, עַד דְּלָא מִתְחַזְּיָא מִגּוֹ מְדִיוּקָנָא וּשְׁפִירוּ דִּילָהּ כְּלָל. וְכֵדִין מִגּוֹ קִלִּין וּמַשְׁגִּין לְמֵימַ גַּבְרֵי מִילַּ דִּילָהּ נְפִיק דּוּמֵהּ דְּרְחִימְתָּהּ מִגּוֹ הֵילִיּ, כְּכַמָּה מִתְּנִן, כְּכַמָּה נְזִמִּין, בְּרֵיחִין וּסוֹמְנִין, וּמַאי לְגַבֵּהּ וּמַשְׁכַּח לָהּ שְׁמוּרֵהּ זְעִירָה, כְּלָל דְּיוּקָנָא וּשְׁפִירוּ כְּלָל, קָרֵיב לְגַבֵּהּ, מַחֲבַק לָהּ וּמְנַשֵּׁיק לָהּ, עַד לְמַעְרַת זְעִיר זְעִיר מִגּוֹ רֵיחִין וּסוֹמְנִין, וּבְמַדּוּהּ דְּרְחִימְתָּהּ דְּעִימָהּ, וּמְתַנְיָא, וְתַעֲנִידַת בְּזִיקוּנָהּ, בְּדִיוּקָנָהּ, בִּשְׁפִירוּ דִּילָהּ, ה' כְּמַלְקְדְמִין.

האי חיה כד איתעברא. בְּסִימָן
לְעֵיל בֵּיאֵר רְצִינוֹ שֶׁבְּחִי 'לְרַחֲמִי
וְרִבְעִי' הוּא בְּחִי' הַיִּחוּד וְ'הַזִּיווּג עִילָּאִי'
שֶׁעוֹשֶׂה הַתִּכֵּף ע"י מַעֲשֶׂה הַמִּצְוֹת בְּבְחִי'
מ"ן וּמַעֲרָב. וְעַתָּה מְבָאֵר שֶׁבְּעֵקֶבוֹת כָּךְ
מַמְשִׁיךְ הוֹלֶדֶת הַתּוֹרָה (תוריידע דע"ס).
וְזוֹרֵם זֶהוּ ע"פ דִּבְרֵי הַזֹּהַר הָעוֹסֵק בְּסוֹד
הַמַּשְׁכַּת הַשֶּׁפַע וְהוֹלֶדֶת נְשָׁמוֹ"ר, ע"י הַשְׁכִּינָה בְּבְחִי' הִתְקַטְּנוּת 'לַיְלָה' שֶׁבְּחִי'
וְהִנֵּה כְּלָלוּת דִּבְרֵי זֹהַר זֶה מְקוֹשָׁרִים לְגַמְרֵי כָּאן, לָךְ בְּתַחְלָה רַק דְּבַר דְּבוּר
עַל תּוֹפְנִיו, כְּפִי שֶׁלְּיֵינוּ רְצִינוֹ, וְלְהַלָּמַת הַדְּבָרִים ע"פ בְּמִקּוֹרוֹ. וּמוֹסִיף
וְלֵיֵין שֶׁסּוֹד 'לַיְלָה' וְהַנֶּאֱמָר' הַמּוּבָא כָּאן, הֵינוּ עִמּוּק עֲמֹקוֹ, וְהֵינוּ מוֹכֵן לְגַלּוֹת
לְבָאִים בְּסוֹד ה', (עי' בְּמִילּוּאִים ד"ה 'לְאֵי מִיהּ כַּד אִיתְעַבְּרָא וְכוֹ' בְּחִי'הַתְּכַלְלוּת
מוֹהַרַ"ן בְּזֶה), וְהִנֵּה אֵת הַדְּבָרִים רַק כְּלְשׁוֹנָם וּכְפוֹפֵן בְּסִיכָּה, וְכָל לוֹמֵד
יוּכַל לְעַיֵּן וְלִדְרוֹשׁ בְּזֶה יוֹתֵר כְּפִי בְּחִינָתוֹ. לְיָמֵּן בְּזֹהַר (פִּנְחָס, רמט ע"ג):
מִמַּאי 'לַיְלָה הַסְּמַר'. מִלָּה, דְּלֵית מַיִּם מִדְּלָא רַחֲמָנֵי, דְּלֵית בָּהּ מִיווּרוֹ גַּוְווֹיהּ כְּסַמְרֵי מְתוּן, וְדִלְיָת לִי מְתַר לְמֶעְלָה לְמֶעְלָה מִתּוֹת גַּדְפַּיִ. 'כְּתַהֲלִי קִידַר', מַנִּין לְךָ ', לֵית בָּהּ מִיווּרוֹ גַּוו. וְכֵן 'כִּירִיעוֹת שְׁלֵמֹה', לָךְ מִירְמוֹנִי שֶׁאֲנִי שְׁמוּרָה וְגוֹ', וְאָמַר, הֲרֵי כְּבָר פֵּירְשׁוּ אֶת עִנְיַן הַדְּבָרִים, אֲבָל מוֹסִיף זֶה עוֹד פֵּירוּשׁ, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהַשְּׁכִינָה (המלכות) הִיא מִתְמַלֵּאת בְּתַכְלִית רֹב אֲהֲבָה (זעיר אנפין), אָז מְמַהֵר לְזַכּוֹתָהּ לְהִתְקָרֵב אֵלָיו בְּיוֹתֵר, עַד שֶׁאֵין הִיא מַקְטִינָה עַצְמָהּ בְּמִיעוּט רַב, עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאָר מִמֶּנָּה רַק קְטַנּוּת שֶׁל נְקוּדָה אַחַת, וּמִכְּבָר הָיָה מְבֻאָר מִקְּדוֹשׁ ', וְזֶה שֶׁהוּא מְכַסֶּה כָּל מְצִיאוּתָהּ וְנִבְלַעַת בּוֹ, וְזֶה שֶׁהִיא אוֹמֶרֶת 'שְׁמוּרֵנִי', וְאֵין לִי מָקוֹם לְהַכְנִיסָהּ אַחַת כַּנְפַּיי. וּמַה שֶּׁהִיא מְדַמֶּה אֶת עַצְמָהּ לְ'כְּתַהֲלִי קִידַר', לְפִי שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת הַמֹּחִין דְּאִמָּא עִלָּאָה, שֶׁהִיא מְכֻנָּה בְּשֵׁם 'שְׁמוּרָה', וְזֶהוּ לְפִי שֶׁהִיא מְקוֹר הַנִּיצוֹצִים הַמְּזַכְּכִים אֶת הַנְּשָׁמוֹת, וְלָכֵן נִקְרֵאת 'שְׁמוּרָה', וְהִיא בְּחִינַת הַמֹּחִין

מיון דעלמא דחמנית כוותה. (...) בשעתא דאתעברת, אסתיימת. כיון דמטת זמנא למילד, געתא ורמתא קלין, קלא בתר קלא, עד שבעין קלין, כמותכן מיבין ד'יַעַנְךָ ה' בְּיוֹם צָרָה', לחיבי שירתא דעוברתא לא. וקודשא בריך הוא שמע לה וזמין לגבה. כדין אפיק מד מיווית רברבא מגו טווי מסוך, ואתי בין טורין, פומיה מלחכא בעפרא, מטי עד תאי חייל, ואתי ונסיק לה, (...) ומוליד.

ביזרא דחרדלא היינו בחינת טפת דם בחרדל. אית דאמרי 'ביזרא' דרש רבינו ע"פ הזהר הנ"ל 'בית הזרע', ו'חרדלא' מרמז לבחי' מעט הדם והפסולת היוצאים מן המלכות קודם הלידה, שממנו מקבלים המיניקים (ככדי שלא ייקרו מהשפע עצמו).

והתורה הזאת היא הולכת דרך ארבעים יום היינו בחי' שאר חיותא וכו' בחי' ארבעין גריווא. כמציין לעיל מף עניין זה מתפלג ע"פ דרשת הזהר (פנחס רמט ע"ב) העוסק בציור 'חיילת השמר' שהיא השכינה שבגילוי כוחותיה יצאו ישראל ממצרים, ולארבעים יום לאחר מכן קבלו על ידה את התורה. כדלקמן שם: **א** 'ובמדרש הרשמון', משן מודש הרשמון, לת תיהו מודש להמי מיה לתגליית ניה ולתתקפא ניה ונפקא לעלמא, 'בארבעה עשר יום'. 'בארבעה עשר', לגין שאר מיוותא, דלישון עשר עשר לכל סטר בארבע סטרין דעלמא. ופירש המתוק מדבש (שם): **דספי מיה.** שהיא השכינה. **לתגלייף ניה וכו'.** שנגלתה בו בכוחותיה לפדות את ישראל ממצרים, כדכתיב 'ועברתי בארץ מצרים וגו' 'אני' וגו', שהיא השכינה הנקראת 'אני'. ואמר 'לתגלייף', לפי שהיתה נסתרת בגלות עם ישראל, ונתחזקה בו בניסים ובגאולה, וילמה לעולם והיתה לה דירה בתחתונים עם ישראל. **בארבעה עשר יום.** שזו היתה תחילת הגאולה. וזה שכתוב 'ובמודש הרשמון', פי' תיודש הרשמון, שהשכינה נעשתה נתחדשה לכל התחתונים ממנה. שאר חיותא. חיות הקודש שהם מרכבת השכינה. עשר עשר. כלולות עשר עשר. בארבע סטרין דעלמא. שם כן מה שכתוב 'בארבעה עשר', היינו ד' לדלים, כנגד לד עשר, וביחד הם בארבעים.

ישׁ הבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים וכו'. כלכתיב בקהלת (ח, יד): יֶשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יֵשׁ צַדִּיקִים אֲשֶׁר מַגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה הָרְשָׁעִים וְיֵשׁ רְשָׁעִים שֶׁמַּגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה הַצַּדִּיקִים אָמַרְתִּי שֶׁגַּם זֶה הָבֶל: ופירש"י (שם): **יש הבל.** דבר המתהיל את הבריות. **אשר יש לצדיקים.** שמגיע אליהם רעה כמעשה הרשעים, ויש רשעים שמגיע אליהם טובה כמעשה הצדיקים, ומתוך שאין הדבר מסור לאדם אם יבא לו טוב אם רע, אלא הכל מגזרת המלך, אומר שיש לאדם לשמח בחלקו ולא יקנא ברשעים, שאין יודע מה יהיה אחריתו. ועל זה אמר שגם זה הבל, שאין האדם יודע מה יהיה אחריו. ועוד פירש בהבל זה, שיש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים, שהם מתייסרים ביסורין של רשעים, ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים, שהם מתנהגים בטובה של צדיקים, וזהו הבל שבעולם

עושה טוב מזי מגיע לומו בהסגמה, ומס מיגו טוב, מס היה מגיע לומו בהסגמה, לל היה יכול להגיע לו שום טובה, לכן מגיע לומו על הטבע, ויכול להיות שיהיה לו טובות ע"פ הטבע, ומס לל היה רק הסגמה, היה לפסר שמבטל ההסגמה לגמרי, כי כשהיה רואה יתברך שמין המלס מתנהג כרחוי, היה כועס והיה מסיר ההסגמה לגמרי, לבל עכשיו מגיעו ע"פ הטבע, וכשחוזר למוטב מסגיח עליו כנ"ל. ובזמת מין לנו יכולין להבין מהו הטבע והסגמה, כי בזמת גם הטבע הוא הסגמתו יתברך וכו'", יעוי"ס. והנה, הגם שרבינו ז"ל מבאר כאן לעניין הנהגת המלס בפרט, לך עיקר עניין זה מתנהג בכלל העולם, כי העולם נידונין לאחר רובו כמאמר רז"ל, ומס רוב העולם מינם כרחוי מס ושלוס, מזי ע"פ הנהגה ההסגמה היה העולם מרב לגמרי מס ושלוס, וגם לדיקי הדור היו לריכין להסמתר, כמו שמלינו בלל נח שהוכרח לכנוס לל המיבה מפני מי המבול, ומז הס"ת כשיכול מעלים עין מקוריס ומניח לת העולם על הנהגת הטבע, שהוא בחינת מה שהסגמתו יתברך מסמתרת ומתלבשת בתוך הנהגת הטבע, ועי"ז העולם קייס ומינו מרב לגמרי מס ושלוס, ומז מתגבר ההבל לאחר שעשה על האחר, לאחר יש לדיקים שמגיע חליהם כמעשה הרשעים, וכן להיפוך, וכל זה מחמת שאחלריגת הדור גורם שהס"ת כשיכול מחמת רוב רחמיו ותסדיו יתברך, מעלים ומסתיר כשיכול חור הסגמתו יתברך בשביל טובת העולם. והנה הלדיקים בעלמם, גם כן בוודאי יותר טוב להם לסבול ייסוריס ותיי לער מזה העולם ויתקייס העולם, ולל יחרב לגמרי מס ושלוס. ובזה מובן קלת כפשוטו מה שאחר הקב"ה לר' פלת 'לי בעית לתחריב עלמת וכו'". ועניין זה הוא על דרך שאחר הקב"ה 'לך עלה מזה וכו', כי לל תעלה בקרבך כי עס קשה עורף אתה וכו'", עיין מרגוס יומתן שס, ותבין כי בחחת הטבע עלמה היו גם כן הסגמתו ית' כנ"ל, ועיין סוכה דף כ"ע שאחרו שס 'ובזמן שישראל עושין רלונו יתברך, אין מתיירלין מכל אלו, שנאחר 'כה אחר ה' וכו',

ומלוחות השמיס לל תֶּחֱתוּ' וכו", אחך גם כן לעניינו הנ"ל.

וע"י ההבל הזה רבים נתפקרו וכו' ואי דלינן הרבה נפשות וכו'. (המובאות בסוף ליקו"מ)

ביאור: וע"י הבל הזה רבים נתפקרו, שרואים לדיק ורע לו רשע וטוב לו, לבל זה מחמת שהעולם נידונין אחר רובו ומז לדיקים נתפסים בעוון הרוב, והוא הדין להיפך, 'ומי לינין' הרבה נפשות, אלו מזי בוודאי 'הווי מקלינין', לשון קולת, 'מהבלת', היינו שע"י שהיה רוב העולם טוב, ע"ז היה טוב לדיקים, ולת היה הבל הזה כל כך קשה על הלדיקים. ובפל"מ (יג, יח) כתב בענין זה, ובסופו המייחס לנוסף כתב לירל הנ"ל, וז"ל: והנה רבינו ז"ל עוסק בזמאר זה בענייו לין לזכות להמשיך הסגמה שלימה, ובילר אס מקור הענייו כי הסגמה שלימה הוא בחינת הטבע והטבע הטבעה וכו', ועל העכו"ס הסגמתו הוא רק בחלי הרלות, בחינת הטבע לבד ולת בהטבע ההטבעה. ומזה תבין שורש עניין הנהגת העולם ע"פ ההסגמה, היינו בהסגמה שלימה, בחינת הטבע והטבע ההטבעה, ומז בוודאי מתנהג העולם כרחוי, שמתנהג עס הלדיק כלדקתו ועס הרשע כרשעתו, וכשלין הדור זוכין, אלו מניח הס"ת כשיכול הנהגת העולם ע"פ הטבע, והנהגת הטבע הוא רק הסגמה, רק שהוא בבחינת חלי הרלות כנ"ל, וזה מובן וידוע. והנה בזאחר זה מבואר, שע"י השבת השורה נמשך הסגמה וכו'. נמלל, כשהשבת מניח תורה, נמלל שמניח כח הרלות של הסגמת הס"ת עליהו, וכל לאחד כפי קירובו לל התורה, כן הסגמת הס"ת עליו בשלימות בבחינת הטבע והטבע ההטבעה וכו', והשבת התורה מבואר כשר שהוא ע"י העלאת הנפשות לבחינת עיבור, מבואר ממילא שאס היה מעלה נפשות הרבה ביותר לזי היה הייחוד גדול ביותר, והיה ממשיך השבת התורה ביותר, ועי"ז היה נמשך הסגמה שלימה ביותר, ומז היה מתנהג העולם כרחוי, לדיק וטוב לו רשע ורע לו, וממילא לל היה ההבל לאחר נעשה על האחר קשה כל כך על העולם. נמלל מובן ממילא טעס העניין, וגם הסייומת שיש לזה עס קשר האחאר הנ"ל, כי הלא זה יקוד עניין מאחר שהסגמה שלימה ביותר, ומז היה מתנהג העולם כרחוי, לדיק וטוב לו רשע ורע לו, וממילא לל היה ההבל לאחר נעשה על האחר קשה כל כך על העולם. נמלל מובן ממילא טעס העניין, וגם הסייומת שיש לזה עס קשר האחאר הנ"ל, כי הלא זה יקוד עניין מאחר שהסגמה שלימה. ומה שהארכתי קלת בזה, הוא מחמת שרליתי בנוסף בחינת יד לאחר הועתק מבחינת יד רבינו ז"ל האחאר הזה, ואס יש כמה עניינים שנכתבו בשינוי קלת ממה שאבואר בכאן בנוסף שנדפס, כי גם נוסף זה הוא לאון רבינו ז"ל בעלמו, כאבואר בקוף סי' י"ד (ואולה שבכוונה שינה רבינו ז"ל הנוסף אחר"כ בעת שנתן להעתיקו, שהוא הנוסף שנדפס), ואס בנוסף בחינת יד אבואר, שעניין ה'הבל לאחר נעשה על האחר וכו'', אחחת שהעולם נידונין לאחר רובו וכו', ולבאורה היינו אובן גם כן, כי הלא גדור לאחד יש לדיק וטוב לו ולדיק ורע לו וכו', וע"פ הנ"ל אבואר זה העניין קלת כנ"ל.

יקוט הנחל

הוא עושה מעשה עבד, מה שעבד פשוט לריך לעשות, והולך וקופץ בתוך הסולות הגדולה (שקורין פאסי'), בתוך קברי המלחמה, ומגלגל עלמו בכל מיני רפש וטיט כדי לעשות נאת רוח לאדוניו, מה שאפילו עבד פשוט לא היה עושה עבודות כאלו, ואזי כשאדוניו רואה שהבטחתו החזקה כל כך, עד שאחלריך עלמו לעבדות גמור בשביל הבטחתו, אזי הוא מגלה לו גם מה שאין נאסר אפילו לבן, כי אפילו הבן, שהוא אאפס בחלוקת האלכה, אעפ"כ יש אקומות שגם הבן אסור לינקה לשם, היינו שיש השגות, שגם הבן אינו משיג אותם, אבל ע"י שהבן אסלק כל אחכמתו ואחלריך עלמו לעבדות כנ"ל, ע"ז אביו אראחם עליו ואגלה לו מה שאינו נאסר אפילו לבן, היינו שאחגלה לו בחינת 'לדיק ורע לו, רשע וטוב לו', שגם משה בחייו לא השיג זאת.

רבים נתפקרו שרואים צדיק ורע לו רשע וטוב לו. וכאה בליקו"ה (לו"מ ר"פ ו, יב) שזהו שורש הגורם לאסתפקות אתורה ועבודת ה', וז"ל: כל העקאימיות שיש בלב הרבה בני אדם, שאומרים שאינם יכולים לעסוק בעבודת ה', אאחת אסרון הפרנסה ושאר ייסורים ואניעות אס ושלוס, כל זה נאמך אאחת שאי אפשר להבין דרכי ה', שהם 'לדיק וטוב לו, לדיק ורע לו', שזהו הקושיא והאבוכה שבלבל הרבה בני אדם. ואפי' מי שאינו נכנס בקושיא זאת, אעפ"כ כל הדיבורים שרגילים אפילו הכשרים קלת לומר כנ"ל, שאינם יכולים לעסוק בתורה ולהתקדש להשי"ת אאחת אסרון הפרנסה וכו', הכל נאמך ונשתלשל אאבוכה הזאת. ועיקר התיקון לזה הוא רק אאימות ופשיטות, להשליך כל החכמות ולבלי להרהר אאחריו יתי' כלל, ולידע ולהאמין כי 'יסריס דרכי ה' וכו'', ולהתנהג בכל אה שעובר עליו לאחוף בכל יום לזיזה טוב כל אה שיוכל, כי 'לית יום דלית בו טוב וכו'.

(...) כי זה עיקר שלימות האמונה, שיאמין בהשי"ת באמונה חזקה, ולל יהרהר על אשפטיו והנהגתו כלל.

רבים נתפקרו שרואים צדיק ורע לו וכו' ואי דלינן הרבה נפשות וכו' ולא היה ההבל הזה כ"כ קשה על העולם. ומובא בקונט אבואי הנחל (עמח אמ"מ): הנה לכאורה היינו מובן קשר עניין זה לכלל האמאר, ובאלה בעניין אדם. אולם הובא בפל"ח זאת בוגע לעניין האשכת ההסגאה האבוארת בחאלית האמאר, והיינו ע"פ האבואר בדבה"ק בא"י סי' י"ז שעניין הטבע הוא לטובת העולם בעת שאין זוכין וכו' עי"ש. ומז סובלין גם הלדיקים, כי העולם נידון אחר רובו כאובא כאן בכא"י הנ"ל, אשא"כ כשיומשך הסגאה שלימה ע"י העלאת הרבה נפשות ויתבטל הטבע, אז יהיה לדיק וטוב לו, ע"ש. אבל בביאה"ל אבואר לעניין ההבל, שהוא בחי' הבל אחימות הקניאה של כל אחד, שאינם זוכים להיות כל אחד שאת בחלקו, ועניין רבים שנתפקרו היינו פגם האמונה בזו"ת, שאינם עומדין בו"ת בנאונה, ומי לינין הרבה נפשות בעיבור' היה נאתכן ההבל והוא אקילין אהבלת, עי"ש. ובזאת י"ל שהני הביאורים אחד, כי בזאת כל עיקר התגברות כפירת הטבע הוא בעקבי הממון כידוע, ולהיפך איכול אחימות אתות הממון הוא ע"י השבת הסגאה, שאז הוא שאת בחלקו ואין אתקרבת בחלקו של חבירו, ושוה אשא ואתן בחאונה. ועל כן בזאת עיקר השיכול הוא בהשבת השורה כנ"ל, כי אז בשבך ההסגאה והאאונה, שעי"ז עיקר שיכול אתות ממון. כל זה בדרך אפשר.

מילואי חכמה

לדיק ורע לו רשע וטוב לו. ואיתא בזה בבראשית (ז ע"ח): אחר רבי יוחנן משום רבי יוסי, שלושה דבריו ביקש משה מלפני הקב"ה, ונתן לו. ביקש שתשרה שכינה על ישראל, ונתן לו, שנאמר 'הלא בלכתך עימנו'. ביקש שלא תשרה שכינה על עכו"ם, ונתן לו, שנאמר 'ונפלינו אני ועמך'. ביקש להודיעו דרכיו של הקב"ה, ונתן לו, שנאמר 'הודיעני נא את דרכיך'. אחר לפניו, רבונו של עולם, אפני אה יש לדיק וטוב לו ויש לדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו. אחר לו, משה, לדיק וטוב לו, לדיק בן לדיק. לדיק ורע לו, לדיק בן רשע. רשע וטוב לו, לדיק בן לדיק. רשע ורע לו, רשע בן רשע. אחר אר, לדיק וטוב לו, לדיק בן לדיק, לדיק ורע לו, לדיק בן רשע. היני, והלא כתיב 'פוקד עוון אבות על בניס', וכתיב 'ובניס לא יומתו על אבות', ורמינן קלאי אהדדי, ומשנינן, לא קשיא, הא כשאומזין מעשה אבותיהם בידיהם, הא כשאין אומזין מעשה אבותיהם בידיהם. אלא הכי קאאר ליה, לדיק וטוב לו, לדיק גמור. לדיק ורע לו, לדיק שאינו גמור. רשע וטוב לו, רשע שאינו גמור. רשע ורע לו, רשע גמור. ופליגא דרבי אאיר, דאאר רבי אאיר, אאים נאנו לו ואאם לא נאנו לו, שנאמר 'ואאנוה את אשר אחון', אע"פ שאינו הגון, 'ורייאמאי את אשר אחאס' אע"פ שאינו הגון. ופירש"י (שם): **לאוליכו ללכיו**. אאנה אידת אשפטיו, הגון אפני אה לדיק וטוב לו, רשע ורע לו, לדיק ורע לו, רשע וטוב לו. **אם אשר אחון**. את אשר יכאנו ראאני עליו לשטה, ואע"פ שאינו כדאוי.

עצה ותושיה

כל אה שפאחרבין יותר הנפשות הבאים אל הצדיק האאת לקבל תורה, נאאעט ונאחבט יותר ההבל הרע אשר נעשה על הארץ, שהם הקושיות של האפיקורסים אחאת שרואים צדיק ורע לו רשע וטוב לו, וע"י ריבוי הנפשות האתקבצים אצל צדיק אאת, נאחבט ההבל של קושיות באלו (קיצור ליקו"מ יג, יא).

ואני תפלה

וַתָּבִיא לָנוּ אֶת מְשִׁיחַ צִדְקֶנוּ בְּמַהֲרָה בְיָמֵינוּ, וְיָאִיר בְּנוּ אוֹר חָכְמָתוֹ הַקָּדוֹשָׁה, עַד אֲשֶׁר נִזְכֶּה לָדַעַת אֶת דַּרְכֶּךָ, לְהַשִּׂיג הַשָּׂגַת צַדִּיק וְטוֹב לוֹ צַדִּיק וְרַע לוֹ, רָשָׁע וְטוֹב לוֹ רָשָׁע וְרַע לוֹ. וְנֵדַע וְנָבִין וְנַשִּׂיג אַרְחוֹת מִשְׁפָּטֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים "כִּי צַדִּיק אַתָּה יי וְיָשָׁר מִשְׁפָּטֶיךָ" (ליקו"ת ח"ב, ח).

חוזרים מעיבור הנ"ל. וביאתה"ל (יג) קישר בדבריו אלו רבים מענייני המאמר, וז"ל: שכל התחזקותו היא ע"י בחינת עיבור הנפשות להמסכת התורה שזוכים עי"ז, נכלל יומר הרי"ז גדורות, בהע"כ מסדים. וכל ההתלבט והסוף הוא ע"י בחינת מסה מסיח, התמכחה לפני ולפניס בבניין בית הדעת [עיין היטב בפנים], שבשיתקרבו אליו נפשות ישראל, יהיה 'נגלה כנוד ה', ולתו כל נסר יתדיו כי פי ה' דיבר' תם כל דברי תורתו. כי היא תוריימת דעתיקא שתימתה התוב"פ, ה'עוסה תסד למסימו' כתוב"פ, עד כי קרן נאור פניו יתבנך התוב"פ, כפני התמה התוב"פ, נאור התסד והדעת של הסני שכלייס, לקבל ולהטעות גם שאר נפשות, שעליין הס מעורבבות ומשוקעות בתאוות ורצונות תרות ורעות, ונפרט בתמימות תאות תמון, שעי"ז גורמיס תם ושלוש בתיתערותת לטעלת הטור לליק בהרי"ו גדורות, בתרון לף ותימה כתוב"פ. ו'פוק תזי גבורתא דתמרך', לטעלת לעיר הגיבור התוב"פ, להוריד תסד עוז תבטחה. כי תעולם התגברותו לכולם בימינה לת וכו' של התסד ועומר פני הסכל, עיין היטב בפניס, עי"ז דייקא תבחינת השור שבשמאל התרכבה, הלָריס יסורו, בהתשבחה והתרלה עייניה שבאור פניך, הלפון בתהלך נפש התוב"פ. כי גם כל נגינת הטעתים, שהיא הבחינה העליונה [תכל' בחינות שבהשבחה] היא בסבחת לליותי כתוב"פ. כי בתסך נכלליס בבחינת תט"ן שר ותור הפניס התוב"פ, לתיהו רשיס בסך תסה, גימטריא ש'כ'ה', נתסכך יותר התימה והתמימות לתעלה ולתטה, שהיא הכל תמימות הקטנה של כל אחד בתלק בתירו. 'ותי לנין טפי, סוי מקנינן תכללן', להיות כל אחד שתם בתלקו. כי כשזוכים להתקרב אליו, נתייחדים ונתתקנים שני התרכבות שלתעלה ושלמטה, ע"י הבני בכלייס והבינים התוב"פ, שי"ן אחד של ג' רגלתים, היא לקיתת וקיבור הבת גליס שבא בת לתבני התבנין כתוב"פ, והבי"ן של ד' רגלתים, היא העלאתם להתתדשות התורה, שהיא הבאת הבת עין, הבכללת בג' רגלי בית תבחירה.

ורמיא גלא קלא לחברתה, חברתי, מי שבקית מידי בעלמא דלא שטפתיה, וניתי אנא וניחרביה. היינו כשאח"כ, כשכל אלו הנפשות חוזרים מעיבור הנ"ל, ועל ידי הכלליות נתוסף בהם אהבה זה לזה. ואז מעוררין אלו לאלו, ואומרים זה לזה, ומזכירין זה את זה, אחי, שמא שבקת איזה מדה בעולם הזה, שעדיין הוא מושלת עליך, ואין אתה יכול להתגבר עליה. **וניתי אנא וניחרביה**, היינו אסייע לך, לכלות את המדה הזאת ממך. והשיב לו, **פוק חזי גבורתא דמרך**, שהוא החכם הנ"ל. **ראה כמה כוחו גדול, דאפילו כמלא חוטא דחלא לית דעבר**, פירש ר"ש אפילו כמלא רוחב החוט לא יכולתי לצאת חוץ מן החול. פירוש, את שואלת אותי, שמא שבקתי מדה בעולם, שעדיין לא תקנתי אותה. תדע חברתי, שעדיין אני משוקע בכל התאוות, ועדיין לא יצאתי מן החול אל הקודש אפילו כמלא חוט.

נתוסף בהם אהבה זה לזה.

וכתב בביאה"ל (יג, ד):

בהכרת הייתוד הנ"ל שנתוסף בליקוט הנפשות [להיות בהם גדולים וקטנים, מבכני ועתירי כתוב"פ בעין ת']. תבואר יותר בדבר התהבה והתתעוררות, תבגדול השתל ודורם בקול דבריו של הקטן 'תי שבקת איזה תדה בעולם הזה, כבר זכה ותזכך לגתרי תתתאות ותידות רעות, עד שיעלה בדעתו וכוספו, לתייב בזה גם לתבירו התשיב לו 'פוק חזי וכו', תבר תתשובתו נראה תבואר, שהוא בתכלית הקטנות כנגדו.

ועדיין לא יצאתי מן החול אל הקודש אפילו כמלא חוט. וכהוספות תורות תכת"י רבינ"ל (התובאות בקוף ליקו"ת) ביתת: וזה יהוע לך, שתי שהוא בתול חזי הוא חוט.

בבתי' תין יכול לבוא תל הקודש.

ועדיין לא יצאתי מן החול אל הקודש אפילו כמלא חוט. ותובא בתי הבתל (יג): שתעתי תבתי שלותינו, שרבינו ז"ל בעת תתירת התורה הזאת הוסיף לבתר זה, כי אפילו תי שבבר כל התתוות ותידות רעות, רק עדיין לף שיבר וביטל תידה תבת, רק בתלות החוט תתנה, וזה פירוש 'אפילו כתלות חוט תבת', היינו רק בתלות החוט תתר לי לתקן אתוכל לבתת תתוב תבתל', ורק זה התעט נתתר לי בבת תיקנתי עדיין, גם זה תתים 'לית דעבר', תיתם יכולין להעלות אותו בבתינת עיבור, ובפרט תי שהוא תתוקע עדיין בכל התתוות ותידות רעות, ולף יבת תתוב תל הקודש אפילו כתלות החוט, בוודאי 'לית דעבר', שתינם יכולים להעלות אותו בבתינת עיבור, ותעפ"כ 'פוק חזי גדולתך דתרך', שתפילו עפ זה יעלה בעיבור.

ואני תפלה

וְתִזְכֵּנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים שֶׁיִּהְיֶה אַהֲבָה וְשָׁלוֹם גָּדוֹל בֵּינֵינוּ תָּמִיד, עַד שֶׁנִּהְיֶה בָּלָנוּ נִכְלָלִים זֶה בָּזֶה, וְנַעֲזֹר זֶה אֶת זֶה, וְנַזְכִּיר זֶה אֶת זֶה לֶשֹׁוב אֶלֶיךָ בֶּאֱמֶת, לְשַׁבֵּר וּלְבַטֵּל אֶת כָּל הַתַּאֲוֹות רָעוֹת וּמִדּוֹת רָעוֹת מֵאִתָּנוּ, וְזָכוֹת לְכָל הַמִּדּוֹת טובוֹת, לַעֲשׂוֹת הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֶיךָ כָּל יְמֵי חַיֵּינוּ. וְכָל מַה שֶּׁחָסַר לְאֶחָד מֵאִתָּנוּ מִכָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, אִיזֶה מִדָּה טוֹבָה, אוֹ תִּקּוּן וּבִטּוּל אִיזֶה מִדָּה רָעָה, נִזְכֶּה תָּמִיד לְהִתְבּוֹנֵן אֶחָד אֶת חֲבֵרוֹ לְעוֹרְרוֹ וּלְחַזְּקוֹ וּלְאַמְּצוֹ לְתַקֵּן הַכֹּל בַּחַיִּים חַיּוֹתֵינוּ. וְנִזְכֶּה בָּלָנוּ לָשׁוּב אֵלֶיךָ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה בֶּאֱמֶת, לְתַקֵּן אֶת כָּל אֲשֶׁר פָּגַמְנוּ מִנְּעוּרֵינוּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה. וּמֵעַתָּה תִּהְיֶה בְּעֶזְרֵנוּ, שֶׁנִּהְיֶה בָּלָנוּ בְּרִצּוֹנְךָ הַטּוֹב בֶּאֱמֶת, וְלֹא נָסוּר מִן רְצוֹנְךָ לְיָמִין וְלִשְׂמֹאל מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם, וְתַמְשִׁיךְ עָלֵינוּ הַשְׁגָּחָתְךָ בְּשֶׁלֵּמוּת.

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מֵאָזְנַיִם חֲנוּנִים וּמַקְשִׁיב רְנָנִים, הַנּוֹטֶה אֹזֶן לְשׁוַּעַת אֲבִיוֹנִים, קָרֵא דַּלְעָלְמָא כְּלָא, אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת לִבֵּנוּ כִּי אֵין בָּנוּ כֹּחַ לְסַדֵּר תְּפִלָּתֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּרָאוּי בֶּאֱמֶת, "כִּי אֶפְפוּ עָלַי רָעוֹת עַד אֵין מִסְפָּר הִשִּׂיגוּנִי עֲוֹנוֹתַי וְלֹא יָכֹלְתִּי לִרְאוֹת, עָצְמוּ מִשַּׂעֲרוֹת רֹאשִׁי וְלִבִּי עֲזָבָנִי". וְעַתָּה י "אֱלֹהַי מָלֵא רַחֲמִים, מֶה אֶעֱשֶׂה וּמֶה אֶפְעָל, וּמֵהֵיכָן אֲבַקֵּשׁ מָנוֹחַ אֲשֶׁר יִיטַב לִי, כִּי אֲנִכִי יָדַעְתִּי גַּם יָדַעְתִּי גֹּדֶל הִתְרַחֲקוּתִי מִמְּךָ בְּתִכְלִית הָרִחוּק, כִּי הָרְעוֹתִי אֶת מַעֲשַׂי מִנְּעוּרַי עַד הַיּוֹם הַזֶּה, מֵדֵי יוֹם יוֹם הַשְׁכֵּם וְהַטּוֹא. וַאֲנִי מָלֵא חֲטָאִים וּפְגָמִים מִכַּף רֶגֶל וְעַד רֹאשׁ אֵין בִּי מְתֹם, וְלֹא דֵּי שֶׁלֹּא זָכִיתִי לָצֵאת מִן הַחֹל אֶל הַקֹּדֶשׁ אֲפִלּוּ כְּחוּט הַשְּׂעָרָה, אַף גַּם לֹא חָסְתִּי עַל נַפְשִׁי וְהוֹסַפְתִּי חַטָּא עַל פֶּשַׁע, חֲטָאִים עַל חֲטָאִים, פְּגָמִים עַל פְּגָמִים, עַד אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר לְבָאר וְלִסְרֹם כְּלָל חֵלֶק אֶחָד מֵאַלְפֵי אַלְפִים וְרִבֵּי רִבָּבוֹת חֲטָאִים וַעֲוֹנוֹת וּפְגָמִים גְּדוֹלִים וְנוֹרָאִים מְאֹד שֶׁגָּרַמְתִּי עַל יְדֵי מַעֲשַׂי הָרָעִים, מָה אֹמַר מָה אֲדַבֵּר, מָה אֹמַר מָה אֲדַבֵּר, י אֱלֹהַי, אַתָּה יָדַעְתָּ כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַכְבִּיס כְּלָל בְּתוֹךְ צְרוֹפֵי אוֹתִיּוֹת וְדִבּוּרִים אֶת רִבּוּי הַפְּגָמִים וְהַקִּלְקוּלִים שֶׁלָּנוּ, כִּי פְּגָמְנוּ וְקִלְקַלְנוּ מְאֹד מְאֹד, וַאֲפִלּוּ מַעַט דְּמַעַט מֵהַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים שֶׁהֵם בְּעֶרְבֵנוּ מְעֹרָבִים בְּשֶׁם מַעֲשִׂים טוֹבִים, הֵם גַּם כֵּן פְּגוּמִים מְאֹד. וְאֵיךְ יוּכַל פֶּגוּם קָוֶה, מְעֻרְעָב קָוֶה, לְבַקֵּשׁ עֵזֶר וְתִרוּפָה וְהָצָלָה וּכְנוּם לְמַעַט נַפְשׁוֹ מִנִּי שְׁחַת לְהִתְדַּבֵּק בְּאוֹר הַחַיִּים. וְאִם אֹמַר חַס וְשָׁלוֹם, אֲבָדָה תִּקְוָתִי מֵיי, זוֹ קָשָׁה מִן הָרִאשׁוֹנוֹת, כִּי בְּכֹבֶד הַוְּהָרָתֵנוּ עַל יְדֵי נִבְיאֶיךָ וְצַדִּיקֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים הָאֲמִתִּיִּים, כִּי אֲסוּרֵי לְאֵל אֶפְרֹם לְיֹאשׁ עַצְמוֹ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְעוֹלָם. אַךְ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים חָשְׁבָתָ מֵרַחוֹק לְתִיטִיב אַחֲרִיתֵנוּ, וְהִקְדַּמְתָּ רְפוּאָה לְמַכָּתֵנוּ, וְשָׁלַחְתָּ לָנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים צַדִּיקֶיךָ הָאֲמִתִּיִּים הַקְּדוֹשִׁים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ הֵמָּה, אֲשֶׁר הֵם הָיוּ לְמִשְׁעָן וּלְמָנוֹס לָנוּ. כִּי עַל יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים הָעֲצוּמִים וְהַנּוֹרָאִים זָכוּ אֲשֶׁר נָתַתָּ לָהֶם כֹּחַ לְהַעֲלוֹת וּלְהָרִים אֶת כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר זָכוּ לְהִתְקָרֵב בֶּאֱמֶת, לְהֶחֱזִירָם בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ. וּבְכֹחָם הַגְּדוֹלִים הָיוּ יְכוֹלִים לְהָרִים וּלְהַגְבִּיהַּ גַּם אֶת נַפְשִׁי הָאֻמְלָלָה מְאֹד, לְקָחַת וּלְקַבֵּץ גַּם פּוּר נַפְשִׁי הַמְּפֻזֶּרֶת בְּפִזּוּר גָּדוֹל מְאֹד הָעֲיֵפָה וְהָרְעֵבָה וְהַצְמֵאָה, הַמָּרָה בְּמְרִירוּת גָּדוֹל מְאֹד, לְכַנֵּס וּלְקַבֵּץ וּלְהַעֲלוֹת גַּם אֶת נַפְשִׁי בְּתוֹךְ כָּלָלִיּוּת נַפְשׁוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים בְּבְחִינַת עִבּוּר, לְחַדֵּשׁ אֶת נַפְשִׁי לְטוֹבָה עִמָּהֶם יָחַד. "וַיְהִי לְדָל תִּקְוָה וְעֶלְתָה קְפֻצָּה פִּיהָ". אַשְׁרֵי עִין רָאֲתָה צַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים אֲשֶׁר הָיָה לָהֶם כָּל הַבֹּה הַזֶּה וְיוֹתֵר מִזֶּה. אַשְׁרֵי הַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ עוֹיְמִים וְנִכְלָלִים וְנִתְחַדְּשִׁים לְטוֹבָה עַל יְדֵי צַדִּיקֵי אֱמֶת (ליקו"ה יג).

עצה ותושיה ❁ **אלו** האנשים הנוסעים ובאים להצדיק האמת, ראוי שיתוסף בהם אהבה זה לזה, ויעוררו ויוכירו זה את זה בעבודת השי"ת. וזה סימן שהיתה כוונתם רצויה בעת שהיו אצל הצדיק והתחילו להתחדש לטובה (קיצור ליקו"ת יג, יב). **מובן** בפנים שכל אחד יכול להיוושע, על ידי שמספר לפני אוהבו וריעו כל תעלומותיו, וכמובא עצה זו בספרים הקדושים (תוספת ומילואים לקיצור ליקו"ת יג).

חוט

אתה מוצא (יהושע ב) 'תקנת חוט השני', ומזה נפרש 'קו' לשון חוט המשיחה (תו"ט אבות ד, ד).

חוט נקרא המלכות. וכן חוט בא"ת ב"ש גימטריא עשר פעמים מילוי מ"ה שבעשר ספירות דדה (קה"י, חוט).

נימא הוא היסוד, ונקרא 'חוט השערה' (קה"י, נימא).

חול

מלשון חול, שאין בהן קדושה, וגדר ערווה (מהרש"א שבת לא).

'במוני חול', שהיו מכוסים וטמונים בתוך הקליפה שנקראת חול (פנים יפות דברים לג, יח).

קו החוט של החול הוא כדי שלא 'יעברו חוץ לגבולם לשטוף את יושבי יבשה, וכשהומים גלי הים לשטוף העולם, כשבאים להקו וחוט של החול, שָׂבִים לאחור מיראת קונם 'אשר שָׂם חול גבול לים', ומזה ילמדו יושבי היבשה ליראה את השם הנכבד והנורא, דהנה בעיניהם רואים אשר בזולת היראה (שהים מתייראו) הנה אין להם קיום, שהים יציף את העולם כרגע (אגרא דכלה פ' בראשית).

נקרא שמו חול, לשון 'חיל ורעדה', וזה שדקדק הנביא בדברי נביאותו 'ואם מפני לא תחילון אשר שמתי חול גבול ים'. והזו הנרמז 'יקוו המים', יהיה קו וחוט אל המים, 'ותראה היבשה', היינו יושבי יבשה יהיו רואים הפלא הזה, וילמדו דעת ליראה מפני בוראם (אגרא דכלה פ' בראשית).

חול, מט"ם נקרא חול, בחי' ר' ימי חול (קה"י, חול).

חול ראשי תיבות ח'וקיו ו'משפטיו ל'ישראל, וע"כ כתיב 'חול גבול ים', כי סוד תושבע"פ ושבכתב בחי' חוק ומשפט, הן גבול לסערות הים והמון גליו, וממתיקים ומשפילים אותן, והבן (קה"י, חול).

חול ראשי תיבות ח'מה ו'כוכבים ל'בנה, שהם סוד חסד גבורה תפארת, אברהם יצחק ויעקב, כמו שאמר במדב"ר פ"ב, והן גבול לים שהן האומות, והאבות מגינים עלינו מהאומות (קה"י, חול).

'חול גבול לים' הוא סוד שם אהי"ה ברינוע, שהוא דין, והוא משקיט הדינין רעין שנקרא 'גלי הים', וזה שאמרו רז"ל שהיה מראה להים שם אהי"ה, ונח מזעפו (קה"י, חול).

פוק חזי גבורתא דמרך. וכתב בליקו"ה (תו"מ מהדיה ומליקה ג, טו):

מצומח בהמורה הנ"ל, שהצדיק בגודל כוחו מגביה ומעלה בבחינת עיבור גם הנפשות הרמוקים מחוק, שגם יגלו עדיין מחול של הקודם לפילו כחוט השערה, שזהו בחינת 'פוק חזי גבורתא דמרך וכו'', עי"ש. וזה בחינת 'כי מרחם תמור שוגלך רוזך תמם משלו', ודרשו רז"ל 'שוגלך' שעבר עבירה וכו'. וזהו 'רוזך תמם משלו', שקשה להגביהו ולהעלותו מגודל המשלוי שמונח עליו, שהוא בחינת משלוי העוונות, בחינת 'כמשא כבד יכבדו וכו'', ועל כן יכול להיות שיעלה על דעתך לחדול מֵעֲזוֹב לו, בחינת 'וחללת מֵעֲזוֹב לו', כי ידמה לך שקשה להעלותו מגודל המשלוי שעליו, לפל הפי"ת רחוס וחנון, וכחמיו רציס מחוק, על כן הזהיר ברחמיו 'עזוב תעזוב עימו', שפילו נפש כוחת צריכין לעזוב ולעזור להשתדל בכל כוחו להגביה ולהעלותו, כי יש להצדיק כח כזה כנ"ל. וזהו 'עימו' דייקת, כמו שדרשו רז"ל 'יכול פילו יש לו ולמך, הושיל ועליך מצוה וכו', תלמוד לומר, עימו', היינו כי בוודאי מצוה גדולה להיטפל עימו ולעזור לו גם כן להעלות ולהדם נפשו, פפל כל זה 'עימו', דהיינו כשהוא בעצמו רוצה גם כן לעסוק בזה, לרחס על עצמו להשתדל בתקנת נפשו לסלק המשלוי הגדולה שעליו, רק שלי חפשר לו בעצמו, והוא מצפה למי שיעזור לו בזה, חזי מצוה גדולה לעזור לו בכל כוחו להיטפל עימו להעלותו, כי

ובוודאי מי שהוא במדרגה כזאת וכו' שא"א לו לבא לבחינות עיבור וכו'. אימת בזהר (ויקהל, קלה ע"ב), שגלגו כל הנשמות יכולות לזכות לבחי' עליה ועיבור, אלא נשמות הצדיקים בלבד, וזהו שכתב רבינו כאן ס"פ התכס כל כך מזק שאפי' נפש שלי העלה בעיבור', וז"ל בזהר: מג'כך לילית פריס גדפוי על עלמא, כדין כל בני עלמא טעמין טעמא דמותא, ונפקי נשמתייהו לסלקא לעילא, ואינון מלאכין קיימין וקא ממרי 'מי יעלה בהר ה''. 'הר ה'' דא הר הבית, 'מקום קדשו' דא עזרת ישראל, כגוונא דלעילא הכי נמי לתתא. בגין דבכל רקיעא ורקיעא כמה ממנן וכמה סרכין קיימין תמן, וכד נשמתין נפקין, בעאן לסלקא לעילא, ואי לא זכיין אינון דמיין לון לבר, ואזלין ואטלטין בעלמא, ואטלין לון כמה מצילי טהירין ואודעין לון מילין כדיבן, ולזמנין מילין דקשוט ממה דלתתי לזמן קריב, כמה דלוקמוה. ואינון נשמתין דלצדיקיא, אזלין ואטלטן לעילא, ופתחין לון פתחין, וסלקין לון לגו הוות לתר לתקרי 'הר ה'', כגוונא דרזא דהר הבית לתתא, ומתמן עאלין לגו הוות לתר לתקרי 'מקום קדשו', דתמן אתחזין כל נשמתין לקמי מאריהון, כגוונא דא הוות לתר דתתחזון ישראל קמי קודשא בריך הוא, לתר לתקרי 'עזרת ישראל'. בשעתא דנשמתין קיימין תמן, כדין מצוה דמאריהון לאתתקנא בהו לתר לתקרי 'קודש הקודשים', ותמן רשימין כל עובדיהון וזכוון ולהון.

ולבחינות עיבור הנ"ל. ואעפ"כ, פוק חזי גבורתא דמרך, היינו שאי אפשר לו לבא לבחינות עיבור וכו'.

ילקוט הנחל

פוק חזי גבורתא דמרך. וכתב בליקו"ה (תו"מ מהדיה ומליקה ג, טו) בהמשך הדברים המובאים מעלה בס"ג, ז"ל: וזהו גם כן בחינת מָעֲנָה פריקה וטעינה ממש בפשיטות, כי זה שחמורו רוצה ממש משלו ויש לו לער ויגיעה כזאת בדרך, זה נמשך מבחינת 'בזיעת אפך תאכל לחס', בחינת 'בעצבון תאכלנה', שמשם נמשכים כל הצער והיגיעות שיש לאדם בהעסקים שעוסק בשביל פרנסה. ואי אפשר לתקן זאת ולהיגלל מזה, כי אם ע"י התיקונים הנאמרים בהמורה הנ"ל, דהיינו ע"י שיסבר תאות ממון ע"י צדקה, שע"ז יזכה לבטל בחינת 'בזיעת אפך וכו'', ועי"ז יזכה לָדעת, שע"ז יכולים לקבל נפשות מהמקום שנאמר 'מוריך לא יכָנף עוד', שנמשך משמה שלימה כמו שכתוב שם, וכשנמשך משמה שלימה אז נתקן כל בעלייתו. כי כל הייסורים והצער והיגיעות וכו', הכל מחמת שרחוק מהצדי"ת, דהיינו מהמורה, שע"ז אין זוכה להשגחה שלימה, ומשם באים כל מקרה הפרנסה ועיכוב השפע, וכל הייסורין והיגיעות שיש לו בענייני הפרנסה, כי כל הפרנסה והשפע נמשכת מעיני השגחתו יתברך. אבל כשרחוקים אם ושלוס מהמורה, שאז אין מגיע עליו השגחה בשלימות וכו' כמו שכתוב שם, אז נתפזר אם ושלוס למקום שהולכת, ואינה מגיע אליו, ומזה נמשך יתברך, והולכת אם ושלוס למקום שהולכת, ואינה מגיע אליו. כי מחמת שרחוקים מהמורה אם ושלוס, כל המקום הפרנסה רחמנא ליצלן. כי מחמת שרחוקים מהמורה אם ושלוס, ורחוקים מהשגחה בשלימות, נמשך השפע למקום שנמשך כנ"ל, דהיינו למקומות המיוסרים, והעכו"ס והרשעים הגדולים שנתחזק אם מקצלים כל השפע, וישראל ניזונין מפמעית, כי ישראל נתחזק בהצדי"ת וצריכין לקבל השפע מבחינת השגחה שלימה דייקת. (...) ועל כן זה שכתוב תחת משלו, שיש לו יגיעה כזאת שנמשך מפגם תאות ממון, מבחינת 'בזיעת אפך וכו'', מבחינת פגם ההשגחה שלימה, שעיקר מיקומו ע"י שיתחזקו ויתדבקו בבחינת עיבור, שע"ז יחזור ויימשך עליו השגחה שלימה כנ"ל, על כן אפשר יעלה על דעתך שאי אפשר לעזור לאיש כזה מאחר שנפל כל כך, ועל כן הזהירה התורה 'עזוב תעזוב עימו', כי בחמת צריכין להתחזק בעצתו ולעזור לו בכל כוחו, וזה שמקייש לו בנשמיות ומקייש המצוה 'עזוב תעזוב' ו'הקם תקים', כמו שחפץ שעשה עימו, הוא מכלל ומבטל ממנו בחינת 'בזיעת אפך וכו'', שהוא בחינת פגם תאות ממון, וממשיך עליו בחינת השגחה שלימה. כי על כל אחד מישראל מוטל הדבר להשתדל בתקנת מצירו בנשמיות ורוחניות, ולקייים בחבירו 'עזוב תעזוב' ו'הקם תקים'. כי אע"פ שחצירו רחוק מאוד מהצדי"ת, אעפ"כ יכולין לעזור גם לאותו ע"י כח הצדיק החמת, אים לו כח להעלות גם נפשו, בבחינת 'פוק חזי גבורתא דמרך וכו'' כנ"ל, ע"ש היטב מה שכתבתי שם 'ורמית גלל קלע לחברתא מי ליכי מידי בעלמא וכו' פוק חזי גבורתא דמרך וכו'', ע"ש. ונמצא, שכל אחד צריך לעורר ולהזכיר את חצירו שלא ימיאס, אע"פ שהם כמו שהם, אעפ"כ בכח הצדיק כולם יכולים לעלות כנ"ל. ועל כן הזהירה התורה לעזור גם להגוע, דהיינו שראיתו עובר עבירה, כי גם אותו צריכין לעזור הרבה, כי יש כח להעלותו גם כן בכח הצדיק הגדול העוסק בזה, בבחינת 'פוק חזי גבורתא דמרך' וכנ"ל.

כח החכם וכו' שאפילו נפש שלי העלה בעיבור. וכליקו"ה (תו"מ מהדיה ומליקה ג, ו–ז) הובא דרוש לעניין תוכחה לדכו מהבחרות נקודות גם בפשט המאמר, הן לענין פגם תאות ממון ופגם הדעת, והן לענין כח תורתו של הצדיק, וז"ל: וזה בחינת תוקף הגם של תנוכה, כי 'כשעמדה מלכות יוון הרשעה על עמך ישראל' ניקבו 'להשכיחם תורתך וכו'. מלכות יוון הרשעה זה בחינת תאות ממון, שפפ כל העבודה זרה, ומי שנופל לפפ קשה לו לילפת מפס, כמ"ש בהמעשה של הבעל תפלה, ועל כן נקלטת זאת התאוה של ממון 'מלכות יוון הרשעה', בחינת 'טבעתי בְּיַיִן מלוכה ואין מָעֲמָד וכו''. כי כשנופלים אם ושלוס למאוה זאת של ממון, הוא בחינת טובע ביין מלוכה ואין מעמד, כי אי אפשר לגפת מפס כנ"ל. וזה בחינת שביקשו להשכיח התורה לגמרי וגזרו שמד וכו', כי עיקר שכחת התורה מרוב בני ישראל הוא ע"י תאות ממון, כאשר אנו רואין בפוס בהרבה בני אדפ, שבטלים מהתורה ע"י טרדתם בממון, שהודפים אחר פרנסתם כל ימיהם, ואינם עוסקים בתורה עד שבוכחים אותה לגמרי רחמנא ליצלן, כמו שהיו מופלגים בלימוד בימי עוריהם, ואח"כ ע"י שילפו לשוק נפלו אם ושלוס לתאות ממון ונטרדו בפרנסתם, עד שביטלו את התורה, עד שבאמת אותה לגמרי ולא ראינו בה' שיזכה לפרנסה בריבה קלה, ולא קבעו עיתים לתורה, כי נמצאו אחר תאות ממון, עד שנאמה להם שצריכין להתייגע כל ימיהם על הפרנסה, וזה וזה לא עלתה בידם. (...) לך הע"ת עושה עימנו ניסים ונפלאות גדולות בכל דור ודור, ונותן כח בהצדיקים לימיתיים שבכל דור שיקבלו ממון שישראל שלא תתפפש שישראל נותנין, ועי"ז פס משבירים ומבטלין תאות ממון שישראל שלא תתפפש שישראל נותנין, ועי"ז פס משבירים תורה ישראל פס ושלוס. (...) וזה בחינת מה שהיוונים טימאו כל השמנים. 'שמן משחת קודש' הוא הדעת והתורה, כי ע"י תאות ממון נפגמין ונתקלקלין כל המוחין והדעת. כי כמו שע"י שביטת תאות ממון זוכין לָדעת, שע"ז ממשיכין תורה כנ"ל, כמו כן להיפך, כשמגבר תאות ממון שהיא בחינת מלכות יוון, אז נפגם הדעת ואי אפשר להמשיך תורה. וזה בחינת 'טימאו כל השמנים', היינו כי תאות ממון מתפשטת על הכל לקלקל פס ושלוס, כי על רוב העולם שכח ההמון עס, היא מתפשטת להשכיחם תורתו לגמרי, כי מריבוי טרדותם בממון לינם עוסקים בתורה ומצוות, עד שבוכחים פס ושלוס התורה לגמרי כנ"ל. לך לפילו על פותן שנשאר להם לזכות לבחי' עיבור ועיבור, אלא שצריכין לעורר עליהם רחמים גדולים מאוד מאוד, ואפילו אז יצאו מחוץ אצל הקודש אפילו בחוט השערה. ונפשות כאלו בודאי אי אפשר להעלותם ולחדשם בבחי' עיבור. אבל יש צדיקים שגדולים במעלות ונוראות כל כך, עד שאפילו נפשות פגומות כאלו יכולים להעלות בבחי' עיבור ולחדשם לטובה. על כן מי שיודע בנפשו שפגם מאד ורוצה לחזור על חייו ולשוב להשי"ת, צריך לבקש ולהתחנן מאד מאד לפני השי"ת שיזכהו ברחמיו להתקרב לצדיק כזה שיהיה גיבור חזק כל כך, שיוכל להעלות ולחדש גם נפשו לטובה, אשרי הזוכה למצוא צדיק כזה (קיצור ליקו"מ יג, יג).

עצה ותושיה ❋ יש נפשות שהם פגומות מאד מאד, ואפילו כשבאין אצל הצדיק אעפ"כ עדיין משוקעים בכל התאוות ועדיין לא יצאו מחוץ אצל הקודש אפילו בחוט השערה. ונפשות כאלו בודאי אי אפשר להעלותם ולחדשם בבחי' עיבור. אבל יש צדיקים שגדולים במעלות ונוראות כל כך, עד שאפילו נפשות פגומות כאלו יכולים להעלות בבחי' עיבור ולחדשם לטובה. על כן מי שיודע בנפשו שפגם מאד ורוצה לחזור על חייו ולשוב להשי"ת, צריך לבקש ולהתחנן מאד מאד לפני השי"ת שיזכהו ברחמיו להתקרב לצדיק כזה שיהיה גיבור חזק כל כך, שיוכל להעלות ולחדש גם נפשו לטובה, אשרי הזוכה למצוא צדיק כזה (קיצור ליקו"מ יג, יג).

מג כאשר כלילה פורס כנפיו על העולם, אז כל בני העולם מתעסקים בעסק של חושך, ויולכת נשמתם לעולם למעלה, ואותם המלאכים עומדים ואומרים 'מי יעלה בהר ה''. ומפרש ב'הר ה'' זה הר הבית, ו'מקום קדשו' זה עזרת ישראל, שכשיש בית המקדש על מעלה כך יהיו גם למטה. משום שבכל רקיע ורקיע עומדים שם כמה מחנות וכמה סרים, וכאשר הנשמות יוצאות, אז הם רוצות לעלות למעלה, ואם אין להן זכות, אז דוחים אותן המלאך, והם הולכות ומשוטטות בעולם, ואז נוקפים אותן כמה קבוצות של רוחות ומודיעים להם דברי שקר וכזב, ולפעמים מודיעים להם דברי אמת ממה שעתיד לבוא בזמן הקיבוץ, וכמו שכתוב בזה במקום אחר. ואלו נשמות הצדיקים, הם הולכות ומשוטטות למעלה, ופותחים להם פתחים, ומעלים אותן למקום שהוא המקום שנקרא 'הר ה'', שהוא כעין הסוד של הר הבית שלמטה, ומשם הם נכנסים למקום שנקרא 'מקום קדשו', שהם נרשות כל הנשמות לפני קונם, כעין זה של אותו המקום שנרשו שם עם ישראל לפני הקב"ה, היינו המקום שנקרא 'עזרת ישראל'. ובשעה שהנשמות עומדות שם, אז שמחת קונם היא להתקבץ על ידם במקום שנקרא 'קודש הקודשים', ושם רושמים את כל מעשיהם וחכוויותיהם.

אשרי העם וגו'. רציונו מלבים כעת לת דבריו בפס' עליו מיוסד המעמר, ומבארו ע"פ המובא עד כה, ובלשה"כ בתהלים (פט, טז-יח): אַשְׁרֵי עָם יֹדְעֵי תְרוּעָה ה' בְּאוֹר פָּנֶיךָ יְהַלֵּכוּן: בְּשִׁמְךָ יָגִילוּן כָּל הַיּוֹם וּבְצִדְקָתְךָ יָרוּמוּ: כִּי תִפְאֶרֶת עֻזָּמוֹ אָתָּה וּבִרְצוֹנְךָ תָּרוּם קַרְנֵינוּ: ופירש"י (שם): **יודעי תרועה.** שיודעין לרנות לת בורלת גרולת הבאה בתרועה, שמסדרים עליה מלכיות זכרונות ושופרות.

וברצונך. שאתה מתרלה להס.

אשרי העם זה בחיי השגחה.

המילה 'אשרי' מרמזת על בחי' הסתכלות והשגחה (עי' ליקו"מ ג' שבאב: 'אשרי נשון הסתכלות'), מלשון 'אשורנו' (במדבר כג, ט), ועי' לעיל בחות ה' שבחי' השגחה פרטית הוא נשון הסתכלות ולהיפ.

יודעי תרועה זה בחיי יעקב.

כדמלינו בזהר רע"מ (פנחס רל ע"ב): מַה־סִּימָן מִרְכָּבָה לְמַטָּן, 'תְּקִיעָה' לְמַגְרֵס, 'שְׁבָרִים' לִילְמָד, 'תְּרוּעָה' לְיַעֲקֹב, דִּלְמֵימָר בֵּיהּ 'וְתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ'. וכן מובא בתיקו"ז (תיקון נה, פח ע"ב): מַה־דִּכְתִיב הָכָא לְמַלְכָּא, הַאי 'תְּלָתִין' לְיהֵי לֵימָּא עִילָּאָה, דְּרַכִּיבַת וְקַלִּיקַת בִּ'תְרוּעָה' לְמִיהֵי יַעֲקֹב, דִּלְיֵימָר בֵּיהּ 'לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת' (תהלים צב, ג): וְזֶה בְּחִינַת תְּקִיעָה שֶׁבְּרִיס שֶׁהִיא בְּחִינַת 'תְּרוּעָה'. תְּקִיעָה זֶה בְּחִינַת 'חֶסֶד לְאַבְרָהָם' הַנִּמְשָׁךְ עַל יְדֵי קוֹל הַשּׁוֹפָר כנ"ל, שֶׁבְּרִיס זֶה בְּחִינַת גְּבוּרוֹת, בְּחִינַת לֵב נִשְׁבָּר, (...) תְּרוּעָה הוּא בְּחִינַת יַעֲקֹב. **יוֹדְעֵי תְרוּעָה זֶה בְּחֵי' יַעֲקֹב שֶׁהוּא בְּחֵי' צְדָקָה.** (תו"מ נוסף ג, ג): וזה בחינת קרן השופר שסס מוליחין הקול, (...) שנעשה ע"י קרן הקיימת של הלדקה, שדרך סס מוליחין הקול לקדושה שהוא בחינות קול שופר. כי עיקר קול השופר הוא התרועה, כמ"ש 'יום תרועה יהיה לכס', ותרועה זה בחינת יעקב שהוא בחינת לדקה, כמ"ש 'משפט ולדקה ביעקב' וכו', כמובא בדברי רבינו ז"ל במקום אחר (בחיי ויקרא ד, ג): כִּי מִקְרָא הַלְּדָקָה נֶעֱשָׂה בְּחִינַת קֶרֶן הַשּׁוֹפָר, שֶׁדֶּרֶךְ סס מוליחין הקול. **ה' זה בחי' הוויות בחי' חסדים.** וביחור במי הגמל (יג): ר"ל, כי סס הוי"ס זה בחינת מידת הרחמים, בחינת חסדים.

חכמת אדם תאיר פניו. כתיב בקהלת (ח, ח): מִי כְּהֶחָכָם וּמִי יוֹדֵעַ פֵּשֶׁר דָּבָר חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו וְעֹז פָּנָיו יְשֻׁנֶּא: ופירש"י (שם): **מי כהחכם.** מי בעולם חשוב כלדוק חכם. **ומי יודע פשר דבר.** פשרון של דבר, כמו שמלינו בדניאל, מתוך חכמתו שהיה חכם בילמת שמייס, נתגלו לו רזי פרעון, מי כמוהו עושה פלריס בין ישראל לאביהס שבשמים. **ועז פניו ישונא.** משמר הבריות, עד (שמות לד) 'כי ירלו מגשת אליו כי קרן עור פניו'. דו"ק ולפה שהלבד שבא ללמדנו מפס' זה שעיקר קבלת התורה ע"י בחי' השכל בחי' 'חכמת אדם וכו', הרי מקרא זה גופא, נדרש על משרע"ה שעל ידו התגלות התורה כמבואר לעיל (חות ב', וריש חות ו').

יהלכון אלו הנפשות בחינת מהלך נפש. עי' לעיל חות ה' ד"ה 'טוב מראה עיניים מהלך נפש', ובכולן נראה דמרמז לנקל בחי' לקיטת ועיבור הנפשות הנמוכות, גבוהות, בחינת לב נשבר, (...) תרועה הוא בחינת יעקב. **יוֹדְעֵי תְרוּעָה זֶה בְּחֵי' יַעֲקֹב שֶׁהוּא בְּחֵי' צְדָקָה.** (תו"מ נוסף ג, ג): וזה בחינת קרן השופר שבריס זה בחינת 'חסד לאברהם' הנמשך על ידי קול השופר כנ"ל, שבריס זה בחינת גבור

ונגלה כבוד ה' וכו' ומבאר כל המאמר הנ"ל. ובהוספות תורות מכת"י רבינ"ל (המובאות בסוף ליקו"מ) מיתמ כל הביאור התסר פה, ו"ל: וזה 'ונגלה כבוד ה'' זה בחי' תכמה, כמ"ש 'בָּבוֹד תכמים ינחלו', בחי' ביהמ"ק, כמ"ש 'כסא כבוד מרום מרחשון', ע"ז 'ורלו כל בשר יחדיו'. 'ורלו' זה בחי' המשכת התורה שהיא רלייה, טעמ"ש כנ"ל, 'כל בשר יחדיו' זה בחי' לקיטת הנפשות כולם, בחי' 'לוקח נפשות תכם' כנ"ל, 'כי פי ה' דיבר', כל זה נעשה ע"י 'רוח נדיבה' כנ"ל, שהוא פי ה', כמ"ש מז"ל 'בפיך זו לדקה'.

ומובן הדבר, שמביא המקרא ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר. ומבאר כל המאמר הנ"ל, שהוא מפורש בפסוק זה. אך בעוונותינו הרבים חסר פירוש רישיה דקרא:

אך בעוונותינו הרבים חסר פירוש רישיה דקרא. ומובא בחי הגהמ"ל (יג): נרלה לפענ"ד לבאר התחלת הפסוק 'ונגלה כבוד ה'', כמו שלמדנו חז"ל בתסכת תגוה (פרק ו') 'לין כבוד אלא תורה', היינו שבימי המשיח יתגלה כבוד הש"י שהוא התורה, התגלות תורייתך דעתיקא שתימתה (כנ"ל בתות ג'), 'ורלו' הוא התורה, שהוא בחינת רלייה טעמ"ש (כנ"ל תות ד'), 'כל בשר יחדיו' כמבואר בפנים. ולעניין מה שמבאר (בתות ד') 'כי התורה הוא רלייה טעמ"ש, שהש אלת גוונין דעינא ופא עין, וזה שמתחלת התורה ב'בראשית', 'תמן רשי"י תמן ב"ת, אלה לשני בית אבות', נרלה לפענ"ד כי לפי פשוטו שהתורות הם אלת גוונין דעינא וכו', נרלה לפענ"ד כי לפי פשוטו של הפסוק 'אלה לשני בית אבותם', קאי הוא רק על שלושה שבטים הרשמונים, ע"ש בפרשה, ועיין בליקו"ה אבידה ומציאה הלכה ג' (הובא לעיל תות ו', בילקוה"ג ד"ה 'השכל של קיבוץ הנפשות וכו'), כי השלושה שבטים הרשמונים הם בחינת עליית הנפשות בבחינת עיבור, ועי"ז נעשה הולדת התורה, והתורה הוא טעמ"ש אלת גוונין דעינא ופא עין, והתורות הם גם כן אלת גוונין דעינא. נמלא כי הכל אחד, ע"י 'אלה לשני בית אבותם', שהם שלושה שבטים הרשמונים, שהם בחינת עליית הנפשות בבחינת עיבור, גולד התורה שהוא אלת גוונין דעינא, שזה גם כן בחינת 'אלה לשני בית אבותם', שהתורות הם גם כן אלת גוונין דעינא כנ"ל.

ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר וכו'. מוהכל"ת כתב דנרלה שגם בפסוק זה מלבים רבינו אם כלל דבריו, ואכן בגירסת תורה זו המובאת בהוספות תורות מכת"י רבינ"ל (עי' בגמ"נ ד"ה 'ונגלה כבוד ה' וכו'), מבואר שם רבינו אם כלל המאמר בפסוק זה. וולשה"כ בישעיה (מ, ה–ה), העוסק בגבורות הגאולה העתידה ליומות המשיח, ו"ל: נָגָלָה וְנִרְאָה עַמִּי יַחְדָּו כִּי פִי ה' דִּבֵּר: קוֹל קוֹרֵא פַּמִּדְבָּר פַּנּוּ דֶּרֶךְ ה' יַשְּׁרוּ בָּעֲרָבָה מְסִלָּה לֵאלֹקֵינוּ: כָּל גֶּיא יִנָּשֵׂא וְכָל הַר וְגִבְעָה יִשְׁפָּלוּ וְהָיָה הֶעָקֹב לְמִישׁוֹר וְהָרְכָסִים לְבִקְעָה: וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְרָלוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי ה' דִּבֵּר: ובילקו"ת המלבי"ם (שם): **ונגלה.** מבאר כי ההופעה המלוית תתעלה לעתיד בשאר מעלות על זמן העבר. ג) כי עד עתה ההשגה המלוית היתה מעוטפת בכמה לבושים ומסכים וממילות ענן וערפל, אבל לעתיד **ונגלה.** יהיה הכבוד מגולה ונרלה בהסתקלריית המאירה. ד) עד עתה לא השיגו רק כבוד מלוים, שהוא ההנהגה שבו מנהיג ומסדר ומשגית, שהוא מיוחסת לשם מלוים או שדי או צבאות, לא כבוד ה' שהוא שם העצם, המורה על כבודו מלד עלמו ומהותו, כמ"ש 'ומרא לל התות בלל שדי ושמי ה' לא נודעתי להסי', אבל אז ימרחה **כבוד ה'**. וידעוהו. ג) עד עתה לא רלו, רק השיגו וידעו, לא רלו כבוד ה' בהשגת העין החושי, אבל עתה 'עין בעין ירלו'. ד) עד עתה גם הרואים והלופים בחזות מלוים, לא רלו בעין בשר, רק בעין הנפש בעין הנבואי, אבל עתה **ירלו כל בשר.** גם הבשר בעינו יהלה המרחה הנורלה מכבוד ה' והתגלות מלוקותו. ה) עד עתה היו הרואים והמשיגים מכבוד ה' מועטים, יחידים הסגריבים מאד ה' קורלת, ובני עלייה מועטים, אבל אז ירלו כל בשר, כי מלחה הארץ דיעה את ה'. ו) עד עתה לא רלו כולם במדריגה אחת, כמ"ש 'ואיבא אשה אחת לבדו אל ה' והם לא ייגשו, והעם לא יעלו עימו', שמדריגת אשה היה הנשאה, ומדריגת הזקנים עלייה, ומדריגת העם פמותה גם מזה, כמ"ש שם, אבל עתה ירלו כל בשר יחדיו, במדריגה אחת בשוה. **כי פי ה' דבר.** והבטיח זאת.

(המשך) רבי יוחנן, מניין לכם זאת. תמרו לו, משום שאלינו שפניו מאירים. תמר להם, אמת דבר תורה מדשה אמש. ותכן עלו התלמידים לרבי אבהו, ואמלו לומו, השם אמש בבודו מיזו דבר תורה מדשה. תמר להם רבי אבהו, תכן אמרתי תופפת יפה. תמרו עליו התלמידים מקרא זה, 'תכמת אדם תאיר פניו'.

יקוט הנחל

ונגלה כבוד ה' וכו'. ומובא בקונט הגהמ (בשם תג"מ): ולולי שפשר לבאר קשת מלילותי דשה"ק, דהא בחמת מבואר לעיל (בתות ה') בפנים שגם התכם נתכשה בבחי' כסא שבנשמה, כי היא יקרה ונתכבית לפני ולפנים, וכל הנפשות נעשין לבושין לנשמה, וכן במעשה הר' יוסה 'והוי קלי וכו' בתורה לניעי', שהוא ביהמ"ק, שהוא השכל, כמ"ש 'ותא לבושים תכמה', והוי מכסי שקל', שהוא עניין התכשותו והתלבשותו עם הנפשות כנ"ל, שכל זה מורה על הטלמת כבודו ותכמתו של הקדיק והתכם הנ"ל. ושם כן על מה מורה לשון הכתוב הנ"ל 'ונגלה כבוד ה'', לפי מה שפירש רבינו שענייו כבוד ה' הוא בחי' תכמתו של התכם כנ"ל, שם כן מהו 'ונגלה', הלא הוא מלשון וכשוף דייקא. ולפשר שכל זה הוא דייקא בעת שהוא עולה עם הנפשות בבחי' עיבור, אז דייקא נרין להתכשות ולהתלבש. ולולי הוא מפני פחד הקטרוגים, ובפרט שעדיין לא נשתכך בשלימות התרון אף, כי בעת הרצון"ל הוא עדיין בבחי' 'ורל לוקך' כנ"ל, עד שיורד ויורד עוד מבואה, בבחי' 'ומ"ב לא מט"ט שר הפנים, לשיהו רשים בשם מש"ה גימט' שככ"ה', שבשר שיכך התרון אף והמשיך התורה, היל עיני ההשגתה, אז 'ונגלה' דייקא, בבוד תכמתו וגבורתו ושוכרו, ולין נרין להתכשות, עד שכל אז"ל מכריו ואומר לחבירו 'פוק חזי (לשה בעיניך) גבורתא דמרך'. ועוד תפל"ל ע"פ המבואר בדבה"ק במקום אחר (ליקו"מ קמ), כי אם התכם והלדיק עלמו אי אפשר להשיג כלל, כי אם ע"י תלמידיו שרואים גדולת מעלתם, יכולים להבחין ג"כ גדולת הלדיק. ולפ"ז אפשר דבאמת הלדיק עלמו הוא מלובש ומכוסה בתוך הנפשות, וע"כ ע"י הנפשות דייקא הוא נגלה. ואפשר שלכן נקראים הנפשות 'גלים' (בביאור מהרבנ"ח), כי הם מכסים על נפש התכם והם נגלים, ועל ידם יודעים גדולת תכמת וגבורת ועושר התכם, וזהו עלמו מה שאומרים בחזרתם וכו' 'פוק חזי גבורתא דמרך', דזה נגלה ונרלה דייקא ע"י שרואים מעלת התלמידים, לוין שמתגדלו על ידו.

מילואי חכמה

לון, למה. תמרין ליה, לתניפו נהירין. תמר לון, דילמא תוריית מדתא שמע. תלקון לגביה, תמרו ליה, ומה תוריית מדתא שמע מר. תמר לון, תוספתא עתיקא. תמרון קרא עליו, 'תכמת אדם תאיר פניו' וגו'". ופירש הגר יוסף (שם): **או מוזיף בריבית או מרבי מזיקי.** שמתוך שמרויח הרבה תמיד פניו להוניס. **מופספס עפיקא.** מופספס יפנה על המשנה שלא היתה נמלאת, ושמא לתי בא שים בה מידושים הרבה. ובדרך צחות ע"פ קשרי המלמד ייתכן לרמז לבחי' תוריית דעת"ם (המובאת לעיל בתות ג'), דעל כן פניו מאירים. ומובא עוד בספר תורת התלם להרמב"ן (תות קכד): תמרו עליו על פנתם, בשעה שהיה רוח הקודש שורה עליו היו פניו בוערות כלפידים, ותמרו עליו על ר' אליעזר הגדול, כשהיה דורש במעשה בראשית היו קלוניו יוצאות כקלוניות של מעה, ואין אדם מכיר אם יום אם לילה, וכן תמרו בספרי, פניהם של לדיקים לעתיד לבוא דומים לחמה ולבנה ולרקיע ולכוכבים ולברקים ולשושנים ולמנורות ביהמ"ק. ואם דיעותינו לן יעיבו בתקירה הזאת מליזה לד תהיה המידה הזו, אבל נאמין שהוא כן, כי הבורא יותה יתברך שמו יודע מקורות הנפש ומהותה יותר מהתכמותנו, ועוד אנחנו רואים שהנפשי הנפש המזדמנים בלעונה ומתנין לגוף הנאלה ומוסיפין בו זהר והדר ושומן וברילות, אפילו בפוחש אליו בעמל ויגיעה, וכל שכן תכמה לתכמים, כעניין שכתוב 'תכמת אדם תאיר פניו'.

תקעו בחודש שופר בכסא וכו'. מאמר זה מיוסד על הפסוק גבי עגלת יערמל נרפ"ח, וזלפפ"כ במהלים (פפ, ז-ח): לַמְנַצֵּחַ עַל הַגִּתִּית לְאָסָף: הַרְנִינוּ לֵאלֹקִים עוּזֵנוּ הָרִיעוּ לֵאלֹקֵי יַעֲקֹב: שְׂאוּ זִמְרָה וּתְנוּ תֹף כִּנּוֹר נָעִים עִם נָבֶל: תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לְיוֹם חַגֵּנוּ: כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לֵאלֹקֵי יַעֲקֹב: וכיאיר המלו"ד (שם): **כמודם.** בהמחלת המודם, ר"ל ביום הרחמון, תקעו שופר. **נכסה.** בזמן המיועד להיות בו יום חג והוא ר"ה. **כי חוק.** התקיעה היא חוק גזירת המקום על ישראל, כי הוא יום המשפט, ועל התקיעה לזכרו על המסובה לזכות במשפט. ועי' להלן בחות י' שם רבינו מבאר ע"פ פסי זה חת כלל דבריו.

ליראה את השם הנכבד. ה' הנכבד, היינו בחי' 'כבוד ה'', ועי' להלן (חות יח) שביאר ש'כבוד ה'' היינו 'המלכות' שנאמרה מידת 'הילאה'. כתיב בדבריה (כח, נח-ס): חֹם לֹח תְּמֻלֵּל וְתַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתֻבִים בַּסֵּפֶר הַזֶּה לְיִרְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֶת יי אֱלֹהֵינוּ: וְנִזְכֶּה לְיִרְאָה עִלָּאָה, יִרְאַת הָרוֹמְמוּת, וְלֹא יִהְיֶה לָנוּ שׁוּם יִרְאָה נֶפֶחד מִשּׁוּם דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם. כִּי אִם מִמֶּךָּ לְבַד נִירָא וְנִפְחַד תָּמִיד, וְתִהְיֶה יִרְאָתְךָ עַל פָּנֵינוּ לְבִלְתִּי נֶחֱטָא כָּלָל מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם (ליקו"ת יד).

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מֶלֶךְ הַכָּבוֹד סֶלָה, אֲשֶׁר בָּרָאתָ כָּל הָעוֹלָם בְּעֶשְׂרָה מַאֲמָרוֹת בִּשְׁבִיל כְּבוֹדֶךָ, כְּדֵי שֶׁיִּתְגַּדֵּל וְיִתְנַשֵּׂא כְּבוֹדְךָ וְיִתְרוֹמֵם וְיִתְנַשֵּׂא כְּבוֹדְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ בָּעוֹלָם, אֲשֶׁר זֶה תַּכְלִית וְיִשְׂרֵשׁ כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "כֹּל הַנִּקְרָא בִּשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו יְצַרְתִּיו אַף עֲשִׂיתִיו". וְכֵנִי בְּרַחֲמֶיךָ לְתַקֵּן פְּגַם הַכָּבוֹד חִישׁ קַל מְהֵרָה, וְעָזְרֵנִי וְהוֹשִׁיעֵנִי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, שֶׁאֶהְיֶה בּוֹרֵחַ מִן הַכָּבוֹד תָּמִיד בְּאֵמֶת בְּלִי שׁוּם עָרְמָה וּמִרְמָה. וּבְכָל עֵת שֶׁאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ תַּשְׁלַח לִי אֵיזֶה כָּבוֹד בְּרִצּוֹנְךָ הַטּוֹב, תַּעְזְרֵנִי וְתוֹשִׁיעֵנִי לְמַעַן תִּתְגַּדֵּל וְתִתְרוֹמֵם וְתִתְנַשֵּׂא שִׁמְךָ הַגָּדוֹל, וְתֵתֶן לִי כֹּחַ וּגְבוּרָה לְהִתְגַּבֵּר בְּכָל עֵז שֶׁלֹּא אֶקַּבֵּל הַכָּבוֹד בִּשְׁבִיל עַצְמִי כְּלָל, וְלֹא אֶהֱנֶה מִן הַכָּבוֹד כְּלָל, וְלֹא אֶשְׁתַּמֵּשׁ חָס וְשָׁלוֹם עִם הַכָּבוֹד לְצָרְכִי וְלַהֲנָאָתִי כְּלָל, רַק אֲזַכֶּה לְהַעֲלוֹת כָּל הַכָּבוֹד לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְמֶלֶךְ שֶׁהַכָּבוֹד שֶׁלּוֹ, לְהַעֲלוֹת הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ (ליקו"ת ח"ב לד).

תורה יד
להמשיך שלום

(נאום רבינו ז"ל)

תקעו בחודש שופר בכסא וכו' (תהלים פא):

א להמשיך שלום בעולם, צריך להעלות כבוד הקב"ה לשרשו, היינו ליראה, כמ"ש (דברים כח) **ליראה את השם הנכבד:**

מסם סנכנכד ומנורא סזה. ביאר שהילאה היא גם שורש הבריאה, וז"ל: רבי יוסף חמר, תחלת כל העולם ובריאתו, אף על פי שהוא כלי לכל הנבראים, אינו אלא בשביל ישראל, שנאמר (ירמיה ב) 'קודש ישראל לה' ראשית תבואתה'. וכן הוא אומר (תהלים קיא) 'מעשי ידיו אמת ומשפט'. ואומר (שם קיא) 'כח מעשיו הגיד לעמו'. ואומר (שם קמז) 'לא עשה כן לכל גוי'. ואומר (שם קמח) 'ויקם חק לעולם'. ואומר (שם קיא) 'פדות שלח לעמו'. ואומר (שם קיא) 'קדוש ונורא שמו'. ואומר (שם קיא) 'תחלת חכמה יראת ה'. ואומר (שם קיא) 'שכל טוב לכל עושיהם'. ואומר (שם קיא) 'נאמן כל פקודיו'. ואומר (שם קיא) 'סמוכים לעד

הלומד תורה על מנת ללמדה. דרשו חז"ל במסכת סוכה (מט ע"ב) מן הפסוק 'ומותרת מסך על בשוקה' (משלי לא, כ) זה"ב: למד רבי אלעזר, מלמד שכינתי 'פיה פתחה בחכמה ומורת חסך על לשונה', וכי יש תורה של מסך ויש תורה שאינה של מסך, אלא תורה שאינה של מסך זו היא תורה של מסך, שלא לשמה זו היא תורה שאינה של מסך. מיכה ללמדי, תורה ללמדה זו היא תורה של מסך, שלא ללמדה זו היא תורה שאינה של מסך. ועיין יוסף של העין יעקב (סוכה מט ע"ב) כתב: כי תורה שלא ללמד להחרים, גלי קפק מינה להכתבו יתבדך, שלולי היה להכתבו מלמד 'ותהכתם תם ה' מקייס בעלמו מלמד 'ותהכתם תם ה' לאלקיך, להכתבו על הכריות כלחברתם מלינו, שנאמר בו ותם הנפש תשר עשו בחברן', וזו היא תורה של מסך.

תורת חסד. עי' לקמן בתות ג' בנמ"ג ד"ה 'וע"י' ההתעוררות וכו' בסוף מה שמובא מהלכות בליעת הפת ה', שם מקביל מוהכר"ת למעשה תת הענין של תורת מסך.

ב ואי אפשר להעלות את הכבוד, אלא על ידי תורת חסד. ותורת חסד, אמרו חז"ל (סוכה מט:) זהו הלומד תורה על מנת ללמדה. כי זה עיקר כבודו, כמובא בזוהר (יתרו דף סט ע"ב) **בשעתא דשאר עכו"ם אתיין ואודן לקוב"ה, כדין אסתלק ואתייקר שמא דקוב"ה עילא ותתא. כמו גבי יתרו, בשעתא דאמר יתרו, עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים, כדין אסתלק ואתייקר שמא דקוב"ה.**

נקרלת תורת מסך, שהמסך מתפשט על הכל, וכן הכעל העליון מתפשט על הכל, ולפיכך לחוי ומחוייב שיהיה תורת המדם כמאר לחוי על הכעל העליון מאר הוא מתפשט על הכל, וכך יהיה תורתו על מנת ללמד על הכל, והכן הדבריס המלו מחוב. וכמב במדרש שמובא על אבות (ג, ט): סם למדת תורה הרבה והשגת תורה הרבה, אל תחזיק טובה שהיא התורה, לעצמך לך נבד, ולא תדלה ללמד לאחריס, רק 'יפוצו מעייוניך חוצה', ואל תחזיק תוחה לעצמך נבד, כי לכך נוצרת ללמוד ולמד, ומחוייב אתה ללמד לאחריס.

כמובא בזוהר **בשעתא דשאר עכו"ם אתיין ואודן לקוב"ה.** פירש"י בזהר (יתרו, סט ע"ב): [א]'ויבמע יתרו וגו'', פתח ואמר (תהלים יח) 'אמיצך מדל'. עס עם ישראל. **כל עלמא דמילו וכו'.** בעת שבמעו הגבורות שעשה במלריס והכעים של קריעת יס סוף. **אחרים פרשתא דא בחוריימא.** על שמו של יתרו. ואומרו בקה"ר (ג, יא): לילו לַחֵר אמר זה הפסוק מן מכמי החוממות 'עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים', הייתי אומר זה אלילו יודע ודלי של עבודת כוכבים הרבה, דתני ר' ישמעאל, לא היה רעולו של זה יתרו עבודת כוכבים בעולם שלא יחזיר עליה ועבדה, דכתיב (שמו"ב ד) 'אוי לנו מי ילילנו מיד האלקים האדירים האלה אלה הס אס האלקים וגו'', וחזר ואמר 'מכל האלקים', ולבסוף מתגייר והודה להקב"ה, זה שאה אומר 'עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים וגו'". אב מתשובה לפני הקב"ה, וקבלו וקבעו ליעראל לדורות. ודלמי מתמומת (יתרו, ז): 'וַיַּחַדְּ יתרו', אל מקרי 'ויחד' אלא 'ויחל', שנעשה יהודי. ויאמר יתרו ברוך ה', למה אמר יתרו 'ברוך ה'', אמר יתרו, לא הנחתי ע"ז בעולם שלא עבדתים, ולא מצאתי אלוה כאלקי ישראל. ועי"ע בפמ' הסובבים למקרא 'עתה ידעתי וגו'' (שמות יח) הטוסקים בעלא יתרו למה אמרו כן.

וחזכרו לגילר בני מדיתו, ומעלת בהם קישורים רבים למאמר, הן לענין 'להודיע להם הדרך ילכו בה' (לקמן בתות ג'), והן לענין קירוב הגרים ובע"ת.

יקוט הנחל

הלומד תורה על מנת ללמדה. ובקונטרס מבוארי הגמל (שבט-מלר תס"מ) הביאו בילוי זה: הנה ג"כ, להלן עיקר העלמת הכבוד הוא ע"י עסק הדבר מה שאמאר מורתו לאחרים ומקרבם לעבודתו ית"ש כמוב"פ, וא"כ מה לנו להזכיר ענין הלימוד מה שלומד לעלמו על מנת שיוכל ללמד לאחרים, ולא הוה ליה למימר לכאורה רק 'שת"פ להעלות את הכבוד אלא ע"י שאאמאר בתר מורתו לאחרים'. (...) אולם דברי רבינו ז"ל מבוארים בתר היטב עם מה שאמבאר בעלמו לקמן בתות ג' ע"ש, שהאדיק ע"י לימוד מורתו שלומד לפילו לעלמו, הוא מהיר בשורשי הנשמות שבאחבה מחילה, ועי"ז מביא התעוררות המשובה הן לבעלי ישראל הן לגריס וכו' כאמבואר שם, ובאמת שבאמת גם בעצם לימודו שלומד מורתו לעלמו, כבר נעשה אסך עד ילד, ושפיר נקרלת עסק בלימודו בשם 'מורת אסך'.

בשעתא דאמר יתרו עתה ידעתי וכו' כדין אסתלק ואתייקר שמא דקוב"ה. ובאב בליקו"ה (מו"מ מוהל בתבילו ג, טו): כי אאה רבינו, כאלאה שבפגם הכבוד אאד בין ישראל בעלמן, שים ביניהם מאלוקת והכאות היינו היפך האהוב, שע"ז עיקר תריכת הגלות כנ"ל, על כן אאב אאבפגם להעלות הכבוד מן האטרת אארת והאגדילו ביותר, כדי שיתאאן הכל עי"ז. על כן הלך אאל יתרו ודיבר עאו, עד שבאגייר על ידו ובאקבב אל הקדושה. וגרוא יתרו זה עיקר העלאת הכבוד באוקף האטרת אארת, כאומבא בדברי רבינו ז"ל בבה פעאים, כאו שהיא בזהר הקדושה, ואף כי יאאי בדין שיהא בהכבוד ובהאגדילו ביותר, שהרי בזה עיקר הגלות כנ"ל. על כן אה עשה אשה רבינו, הלך ועשה אהיפך אל היפך, וקיים 'עס עיקש אתפתל', ועשה להטטרת אחרת אדה באאה, כי הלך אל אוקף האטרת אחרת שהוא בחינת יתרו, שלא היתה עבודה זרה כלל, כאו שהיא בזהר רז"ל, ודיבר עאו הרבה עד שהאיר עיניו, עד שבאגלה לו האאת ושב להטי"ת ובאגייר, ועי"ז בעלה ובאייקר שאו יתברך ובאגדל כבודו אאר.

תורת חסד. עי' לקמן בתות ג' בנמ"ג ד"ה 'וע"י' ההתעוררות וכו' בסוף מה שמובא מהלכות בליעת הפת ה', שם מקביל מוהכר"ת למעשה תת הענין של תורת מסך.

תורת חסד

התורה, כל 'דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום', ונקראת בשביל זה תורת חסד (גבורות השם יח).

תורת חסד, מפני שכל ענין התורה לעשות הטוב האלקי (תפארת ישראל כ).

עיקר בנין זעיר ע"י ה' חסדים, ועל כן נקרא התורה תורת חסד, ועל כן הן חמשה חומשי תורה נגד ה' חסדים, ושורש החסד הוא חכמה (קה"י, נביאים).

'תורת חסד זו תורה לשמה' (סוכה מט:), והעניין להתמשיך הארה מיסוד אבא הנקרא תורה, להמתיק דינין תקיפין דלאה. וזה שאמר תורת חסד, להמשיך חסדים דאבא (קה"י, תורת חסד)

המצוות שעושה בין אדם למקום מצד החסידות, נקראים תורת חסד (מלבי"ם הושע ו, ד).

יש תורת אמת ותורת חסד, שהמצות וההנהגות שיעשה מצד החיוב וכן העיונים הפשוטים המושגים לכל, נקרא בשם תורת אמת, והמעשים הנפלאים שיעשו החסידים ובני עליה מצד החסידות, וכן ההשגות הנפלאות שישיגו בעלי רוח הקודש באלקות ובמעשה בראשית ומרכבה, נקרא בשם תורת חסד (מלבי"ם משלי ג, ג).

יתרו

יתרו, שבע שמות נקראו לו, יתר, יתרו, חובב, רעואל, חבר, פוטיאל, קיני, יתר, שהותיר פרשה אחת בתורה. יתרו, שייתר במעשים טובים. חובב, שהיה חביב למקום. רעואל, שהיה פָּרֵע למקום, חָבֵר, שנעשה כחָבֵר למקום. פוטיאל, שנפטר מע"ז. קיני, שקינא לשמים וקנה לו תורה (מכילתא פ' יתרו, א).

'טוב שכן קרוב מאח רחוק', טוב היה יתרו שהיה רחוק ונתקרב לי והיה שמח בגאולתן של ישראל, מעשו הרשע שהיה אח ונתרחק ושמח בצרתן של ישראל (ילקו"ש שופטים רמז סה).

יתרו הוא קין, ולכן נקרא קיני. גם נקרא יתרו, יתר ו', בסוד 'וישם ה' לקין אות' יתירה, זו ו' (שער הגלגולים הקדמה לח).

סוד הפסוק 'וחבר הקיני נפרד מקין', הוא, כי הנה יתרו הוא משורש קין, וחבר הקיני הוא מבני בניו של יתרו וגם הוא מן קין, ולכן נקרא חבר הקיני, לשון קין. ולהיות כי קין היה מעורב מטוב ורע, וביתרו נתקן ונברר אוכל מתוך פסולת ונפרד הטוב מן הרע, כי הרע נשאר בקליפות והטוב לָקְחוּ יתרו, לכן נאמר בו 'נפרד מקין' (שער הגלגולים הקדמה לח).

הודעתיך כי יתרו הוא (גלגול) קין, ומשה הוא הבל אחיו, ולכן רמז לו כי הוא אחיו, כמ"ש 'אני חותנך יתרו', ר"ת 'אחי', ולכן אל יזלזל בכבודו, אע"פ שהוא מלך וזה גֵּר מחדש, וע"כ יקבלהו ויצא לקראת יתרו (שער הפסוקים פ' יתרו). **אמרו** חכמים (מכילתא יתרו) 'שלא הניח ע"ז שלא עבדה'. מזה תדע כי לא היה יתרו כמו שאר עובדי ע"ז שעובד ע"ז פרטית ודבק בה לגמרי, שזה עובד לכח אחר, ויתרו לא נחה דעתו בכח אחד פרטי, והיה עובד את כולם והיה חושב כי זה ראוי לו, עד שנתגייר ובא לעבוד הקב"ה שהוא כולל כל הכוחות, כמו שאמר 'כי גדול ה' מכל אלקים' (גבורות השם יט). **דגה** הס"א העומדת נגד התורה נקראת 'מדין', וסודה (משלי כא) 'אשת מדנים'. ותבין, כי יתרו היה כהן מדין, והיה אחד מן היועצים של פרעה, שהיה מחזיק ישראל בני שערי טומאה, שלא ליכנס בני שערי בינה לקבל התורה. והוצרך שמשה ילך שם, ויוציא את ציפורה בסוד השכינה שהיתה סגורה שם, ואז גם יתרו נתגייר, והרי נשתעבדה הקלי' להיא אל הקדושה. ובכח זה ניתנה תורה לישראל (אדיר במרום ביאור ז' מלכיו). **יתרו** כומרא עילאה', יתרו היה מתחילתו מורשת ביסוד אבא דקלי' נגדיי למשה, והיה מפטם עגלים לע"ז, וכן היה כנגד גדול דקדושה, וזהו 'עילאה', ולהיותו מעולם אצילות דקלי', לכן היה 'רב מכנא דכל מכנא' (רמ"ז על זהר שמות). **נגאולת** מצרים נכנע כהן און שהוא כנגד יסוד דקדושה, ואז היה פתח שיצאו הניצוצות מן הקליפות להיות גרי צדק, וראשון לכולם היה יתרו שקיבל הברית באהבה, וזה נרמז במילה ברית"ו שהוא צירוף ביתר"ו (רמ"ז על זהר שמות). **הגם** שיתרו שמע ביציאת מצרים, והאמין שיש כח המושל על כוחות אלקים ובא להתגייר, מכל מקום זאת לא האמין ששם הוי"ה המושל על כל שמות אלקים אפילו על שם הראשון להפכו לרחמים, זאת לא השיג, ועי"ז לא היה ליבו שלם לגמרי כראוי לחסות תחת כנפי השכינה. וכשיצא משה לקראתו ונשק לו, ובחינות נשיקין הוא התדבקות רוחא ברוחא, נתדבק רוחו של משה ביתרו ונמשך לבו אליו, ועי"ז נתקרב יותר לתשובה, והודה יתרו ששם הוי"ה ב"ה הוא גדול מכל שמות אלקים ומושל עליהם להמתיקן ולהפכן לרחמים גמורים על כנסת ישראל (מאור ושמש פ' יתרו).

עצה ותושיה ❁ **עיקר** כבוד השי"ת הוא כשהרחוקים ביותר מקרבים את עצמן להשי"ת, כי אז אסתלק ואתייקר שמא דקוב"ה עילא ותתא, ונתגדל כבודו יתברך מאד. על כן צריך כל אדם להשתדל מאד לקרב הרחוקים לעבודת השי"ת. גם אין לאדם לומר, איך אני יכול להתקרב להשי"ת ואני רחוק כל כך ע"י ריבוי מעשי הרעים, כי אדרבה כל מה שהוא רחוק ביותר יתגדל על ידו כבוד השי"ת ביותר כשישתדל לשוב ולהתקרב אליו ויתברך, כי זה עיקר כבודו יתברך כנ"ל (קיצור ליקו"מ יד, א).

ואני תפלה

וְתִתֵּן כֹּחַ לְצַדִּיקֵי הַדּוֹר הָאֲמִתִּיִּים שֶׁיְּמָתִיקוּ כָּל הַגְּבוּרוֹת הַקָּשׁוֹת שֶׁבָּעוֹלָם. וְיַעֲשׂוּ מֵהֶם תּוֹרַת חֶסֶד לְלַמֵּד בְּתוֹרָתָם לָאֲחֵרִים, לְהוֹדִיעַ לְבָנֵי הָאָדָם גְּבוּרוֹתֶיךָ, וּכְבוֹד הֲדַר מַלְכוּתֶךָ. (...) וְיַקְנִים כָּכָל חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּהְיֶה פְּתִיחָה בְּחָכְמָה, וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ, שֶׁיִּזְכּוּ כֻּלָּם לִלְמֹד תּוֹרָה עַל מְנַת לְלַמֵּדָהּ, בְּאֹפֶן שֶׁיּוּרוּ לָעָם יי דְּרָכָיו יי הָאֲמִתִּיִּים בֶּאֱמֶת וְצֶדֶק בִּרְצוֹנְךָ הַטּוֹב

(ליקו"ת קלד).

[א] כדי לפרש את הפסוק 'ויבמע יתרו וגו'', הקדיש לפרש את הפסוק 'על כן תודן נגוייס ה' ולמען תזמרה', ומאר שדוד המלך מאר פסוק זה בדוח הקודם, בשעה שראה כי כבודו של הקב"ה אינו עולה בהתעלות ואינו מתכבד בעולם אלא מלד מאר שאר העמיס. ומקשה, ואם מאמר הרי יודע שאין הקב"ה מתכבד בעולם אלא בשביל עם ישראל דייקא, ומתרץ, מאנס כך הוא בודאי, שהרי עם ישראל הס נתהוו לחיות יסוד הנר כדי שתוכל להאיר, אבל מעלה נוספת יש בם כשאאר העמיס דייקא בהיס ומודים לו ומשבחדים עלמס לכבודו של הקב"ה, כיון שאו נמוקף היסוד של אותו הנר, וממחזק ומתקדש על כל מעשיו שבבח מחיבור אחת, ואז הקב"ה שולט לבדו לאעלה ולמעלה. בעין זה היה בזמן מתן תורה שאו נפל על כל בני העולם פחד ויראה מאת הקב"ה, וכיון שבח שהוא והמגייר יתרו שהוא היה אז הכותר הגדול של כל האלהים אחרים, אזי נאמחק ונאפרסס בכוד הקב"ה על הכל, כיון שבכאמעו כל בני העולם אח שֵׁם גדולתו של הקב"ה, אזי הס נזדעזעו, וכולם היו נופלים ומתקבלים בו ביתרו שהוא היה אז החבח והאמונה הגדול של כל האלהים אחרים שבעולם. וכיון שהס רלו שהוא בח ומגייר ועבד להקב"ה ואמר 'עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים, אזי כולם אחרים מעבודתם לאלהים אחרים, וידעו שאין הס ממש, ואזי נאגדל כבוד שמו של הקב"ה בכל הלדים. ועל כן נרמזה פרשה זו באורה, וכן אחילת הפרשה אחחלת ביתרו, 'וישמע יתרו'.

וְנִגְלָה כְּבוֹד ה'. פס' זה נאמר בנבואות הנחמה לעתע"ל בעת שישובו ישראל מן המושב והגלות, כדכתיב בישעיה (מ, ה-ו): **וְנִגְלָה** כְּבוֹד ה' וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי ה' דִּבֶּר: קוֹל אֹמֵר קְרָא וְגוֹ'. וכתיב בזכריה (יד, ה): **וּבָא** ה' אֱלֹקַי כָּל קְדֹשִׁים עִמָּךְ. וכתיב בישעיה (כו, כא): כִּי הִנֵּה ה' יֹצֵא מִמְּקוֹמוֹ לִפְקֹד עֲוֹן יוֹשֵׁב הָאָרֶץ עָלָיו וְגִלְתָה הָאָרֶץ אֶת דָּמֶיהָ וְלֹא תְכַסֶּה עוֹד עַל הֲרוּגֶיהָ. וכתיב בישעיה (ל, ל): וְהִשְׁמִיעַ ה' הוֹד קוֹלוֹ וְנַחַת זְרוֹעוֹ יַרְאָה בְּזַעַף אַף וְלַהַב אֵשׁ אוֹכֵלָה נָפֶץ וְזֶרֶם וְאֶבֶן בָּרָד. וכתיב בישעיה (סו, יד): וְנוֹדְעָה יַד ה' אֶת עֲבָדָיו וְזָעַם אֶת אֹיְבָיו. וכתיב בישעיה (מב, יג): ה' כַּגִּבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יָעִיר קִנְאָה יָרִיעַ אַף עַל אֹיְבָיו יִתְגָּבָּר. וכתיב בישעיה (נט, יז): וַיִּלְבַּשׁ בְּגָדֵי נָקָם תִּכָּסוּת וַיַּעַט כַּמְעִיל קִנְאָה. וכתיב בישעיה (נט, יט): כִּי יָבוֹא כַּנָּהָר צַר רוּחַ ה' נֹסֵס בּוֹ. וכתיב בישעיה (נט, כ): וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וּלְשָׁבֵי פֶשַׁע בְּיַעֲקֹב נְאֻם ה'. וכתיב בישעיה (ס, ב): כִּי הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יְכַסֶּה אֶרֶץ וַעֲרָפֶל לְאֻמִּים וְעָלַיִךְ יִזְרַח ה' וּכְבוֹדוֹ עָלַיִךְ יֵרָאֶה. וכתיב בישעיה (ס, יט): לֹא יִהְיֶה לָּךְ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם וּלְנֹגַהּ הַיָּרֵחַ לֹא יָאִיר לָךְ ה' וְהָיָה לְךָ ה' לְאוֹר עוֹלָם וֵאלֹקַיִךְ לְתִפְאַרְתֵּךְ. וכתיב בישעיה (סו, יד): וְרָאִיתֶם וְשָׂשׂ לִבְּכֶם וְעַצְמוֹתֵיכֶם כַּדֶּשֶׁא תִּפְרַחְנָה וְנוֹדְעָה יַד ה' אֶת עֲבָדָיו וְזָעַם עַל אֹיְבָיו. וכתיב בישעיה (סו, טו): כִּי הִנֵּה ה' בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכַסּוּפָה מַרְכְּבֹתָיו לְהָשִׁיב בְּחֵמָה אַפּוֹ וְגַעֲרָתוֹ בְּלַהֲבֵי אֵשׁ. וכתיב בישעיה (סו, טז): כִּי בָאֵשׁ ה' נִשְׁפָּט וּבְחַרְבּוֹ אֶת כָּל בָּשָׂר וְרַבּוּ חַלְלֵי ה'. וכתיב בישעיה (סו, כד): וְיָצְאוּ וְרָאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפֹּשְׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ דֵרָאוֹן לְכָל בָּשָׂר. וכתיב בישעיה (ל, ל): וְהִשְׁמִיעַ ה' אֶת הוֹד קוֹלוֹ וְנַחַת זְרוֹעוֹ יַרְאָה בְּזַעַף אַף וְלַהַב אֵשׁ אוֹכֵלָה נָפֶץ וְזֶרֶם וְאֶבֶן בָּרָד. וכתיב בישעיה (ל, לא): כִּי מֵאַשּׁוּר יֻחַת בְּשֵׁבֶט יַכֶּה וְהָיְתָה כָּל מַעֲבַר מוּסָדָה אֲשֶׁר יָנִיחַ ה' עָלָיו בְּתֻפִּים וְכִנֹּרוֹת וּבְמִלְחֲמוֹת תְּנוּפָה נִלָּחַם בָּם. וכתיב בישעיה (לא, ד): כִּי כֹה אָמַר ה' אֵלַי כַּאֲשֶׁר יֶהְגֶּה הָאַרְיֵה וְהַכְּפִיר עַל טִרְפּוֹ אֲשֶׁר לֹא יִקָּרֵא עָלָיו מְלֹא רֹעִים מִקּוֹלָם לִצְבָאָם לֹא יֵחַת וּלְהָמוֹנָם לֹא יַרְגִּיז כֵּן יֵרֵד ה' צְבָא עַל הַר צִיּוֹן וְעַל גִּבְעָתָהּ. וכתיב בישעיה (לא, ה): כְּצִפֳּרִים עָפוֹת כֵּן יָגֵן ה' צְבָאוֹת עַל יְרוּשָׁלִָם גָּנוֹן וְהִצִּיל פָּסוֹחַ וְהִמְלִיט. וכתיב בישעיה (לא, ט): וְסַלְעוֹ מָגוֹר יַעֲבֹר וְשָׂרָיו נֵס יִרְהוּ נְאֻם ה' אֲשֶׁר אוֹר לוֹ בְּצִיּוֹן וְתַנּוּר לוֹ בִּירוּשָׁלִָם. וכתיב בישעיה (לג, ג): מִקּוֹל הָמוֹן נָדְדוּ עַמִּים מִשְּׂאֵתְךָ נְפוֹצוּ גּוֹיִם. וכתיב בישעיה (לג, י): עַתָּה אָקוּם יֹאמַר ה' עַתָּה אֲרוֹמָם עַתָּה אֶנָּשֵׂא. וכתיב בישעיה (לג, יב): וְהָיוּ עַמִּים שְׂרֵפוֹת שִׂיד כְּסוּחִים בָּאֵשׁ יִבָּעֵרוּ. וכתיב בישעיה (לג, יג): שִׁמְעוּ רְחוֹקִים אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וְדָעוּ קְרוֹבִים גְּבוּרָתִי. וכתיב בישעיה (לג, יד): פָּחֲדוּ בַצִּיּוֹן חַטָּאִים אָחֲזָה רְעָדָה חָנְפִים מִי יָגוּר לָנוּ מוֹקְדֵי עַד מִי יָגוּר לָנוּ מוֹקְדֵי עוֹלָמִים. וכתיב בישעיה (לג, כב): כִּי ה' שֹׁפְטֵנוּ ה' מְחֹקְקֵנוּ ה' מַלְכֵּנוּ הוּא יוֹשִׁיעֵנוּ. וכתיב בישעיה (לג, כג): נָטְשׁוּ חֶבְלֵיךְ בַּל יָמְטוּ כֵּן יָתְקוּ יָרֵיהֶם אָז חָלֵק שָׁלָל רַב פִּסְחִים בָּזָזוּ. וכתיב בישעיה (לד, ב): כִּי קֶצֶף לַה' עַל כָּל הַגּוֹיִם וְחֵמָה עַל כָּל צְבָאָם הֶחֱרִימָם נָתַן לַטֶּבַח. וכתיב בישעיה (לד, ה): כִּי רָוְתָה בַשָּׁמַיִם חַרְבִּי הִנֵּה עַל אֱדוֹם תֵּרֵד וְעַל עַם חֶרְמִי לְמִשְׁפָּט. וכתיב בישעיה (לד, ח): כִּי יוֹם נָקָם לַה' שְׁנַת שִׁלֻּמִים לָרִיב צִיּוֹן. וכתיב בישעיה (מא, יא): הֵן יֵבֹשׁוּ וְיִכָּלְמוּ כָּל הַנֶּחֱרִים בָּךְ יִהְיוּ כְאַיִן וְיֹאבְדוּ אַנְשֵׁי רִיבֶךָ. וכתיב בישעיה (מא, טו): הִנֵּה שַׂמְתִּיךָ לְמוֹרַג חָרוּץ חָדָשׁ בַּעַל פִּיפִיּוֹת תָּדוֹשׁ הָרִים וְתָדֵק וּגְבָעוֹת כַּמֹּץ תָּשִׂים. וכתיב בישעיה (מא, טז): תִּזְרֵם וְרוּחַ תִּשָּׂאֵם וְסוּפָה תָּפִיץ אוֹתָם וְאַתָּה תָּגִיל בַּה' בִּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלָּל. וכתיב בישעיה (מא, כה): הֵעִיר מִצָּפוֹן וַיָּבֹא מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ יִקְרָא בִשְׁמִי וּבָא סְגָנִים כְּמוֹ יְדֵרֵךְ וּכְמוֹ יוֹצֵר יָבוּס חֹמֶר. וכתיב בישעיה (מב, יג): ה' כַּגִּבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יָעִיר קִנְאָה יָרִיעַ אַף עַל אֹיְבָיו יִתְגָּבָּר. וכתיב בישעיה (מב, כה): וַיִּשְׁפֹּךְ עָלָיו חֲמַת אַפּוֹ וְעֹז מִלְחָמָה וַתְּלַהֲטֵהוּ מִסָּבִיב וְלֹא יָדָע וַתִּבְעַר בּוֹ וְלֹא יָשִׂים עַל לֵב. וכתיב בישעיה (מג, ב): כִּי תַעֲבֹר בַּמַּיִם אִתְּךָ אָנִי וּבַנְּהָרוֹת לֹא יִשְׁטְפוּךָ כִּי תֵלֵךְ בְּמוֹ אֵשׁ לֹא תִכָּוֶה וְלֶהָבָה לֹא תַבְעִר בָּךְ. וכתיב בישעיה (מג, ג): כִּי אֲנִי ה' אֱלֹקֶיךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעֶךָ נָתַתִּי כָפְרְךָ מִצְרַיִם כּוּשׁ וּסְבָא תַּחְתֶּיךָ. וכתיב בישעיה (מג, יג): גַּם מִיּוֹם אֲנִי הוּא וְאֵין מִיָּדִי מַצִּיל פּוֹעֵל וּמִי יָשִׁיב. וכתיב בישעיה (מג, טו): אֲנִי ה' קְדוֹשְׁכֶם בּוֹרֵא יִשְׂרָאֵל מַלְכְּכֶם. וכתיב בישעיה (מג, יז): מוֹצִיא רֶכֶב וְסוּס חַיִל וְעִזּוּז יַחְדָּו יִשְׁכְּבוּ בַּל יָקוּמוּ דָּעֲכוּ כַּפִּשְׁתָּה יִכְבּוּ. וכתיב בישעיה (מג, כה): אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מֹחֶה פְּשָׁעֶיךָ לְמַעֲנִי וְחַטֹּאתֶיךָ לֹא אֶזְכֹּר. וכתיב בישעיה (מג, כו): הַזְכִּירֵנִי נִשְׁפְּטָה יָחַד סַפֵּר אַתָּה לְמַעַן תִּצְדָּק. וכתיב בישעיה (מד, ב): כֹּה אָמַר ה' עֹשְׂךָ וְיֹצֶרְךָ מִבֶּטֶן יַעְזְרֶךָּ אַל תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וִישֻׁרוּן בָּחַרְתִּי בּוֹ. וכתיב בישעיה (מד, כג): רָנּוּ שָׁמַיִם כִּי עָשָׂה ה' הָרִיעוּ תַּחְתִּיּוֹת הָאָרֶץ פִּצְחוּ רִנָּה הָרִים יַעַר וְכָל עֵץ בּוֹ כִּי גָאַל ה' יַעֲקֹב וּבְיִשְׂרָאֵל יִתְפָּאָר. וכתיב בישעיה (מד, כו): מֵקִים דְּבַר עַבְדּוֹ וְעֵצַת מַלְאָכָיו יַשְׁלִים הָאֹמֵר לִירוּשָׁלִַם תּוּשָׁב וְלֶעָרֵי יְהוּדָה תִּבָּנֶינָה וְחָרְבוֹתֶיהָ אֲקוֹמֵם. וכתיב בישעיה (מד, כז): הָאֹמֵר לַחֹרֶב חָרְבִי וְיַבְּשׁוּ מְצוּלוֹתַיִךְ. וכתיב בישעיה (מד, כח): הָאֹמֵר לְכוֹרֶשׁ רוֹעִי וְכָל חֶפְצִי יַשְׁלִם וְלֵאמֹר לִירוּשָׁלִַם תִּבָּנֶה וְהֵיכָל תִּוָּסֵד. וכתיב בישעיה (מה, ב): אֲנִי לְפָנֶיךָ אֲהַלֵּךְ וְהַרֵי אֲרִים אֲשַׁבֵּר וּבְרִיחֵי בַרְזֶל אְגַדֵּעַ. וכתיב בישעיה (מה, ג): וְנָתַתִּי לְךָ אוֹצְרוֹת חֹשֶׁךְ וּמַטְמוֹנֵי מִסְתָּרִים לְמַעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי ה' הַקּוֹרֵא בִשְׁמֶךָ אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל. וכתיב בישעיה (מה, ד): לְמַעַן עַבְדִּי יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל בְּחִירִי וָאֶקְרָא לְךָ בִשְׁמְךָ אֲכַנֶּךָּ וְלֹא יְדַעְתָּנִי. וכתיב בישעיה (מה, ה): אֲנִי ה' וְאֵין עוֹד זוּלָתִי אֵין אֱלֹקִים אֲאַזֶּרְךָ וְלֹא יְדַעְתָּנִי. וכתיב בישעיה (מה, ו): לְמַעַן יֵדְעוּ מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ וּמִמַּעֲרָב כִּי אֶפֶס בִּלְעָדָי אֲנִי ה' וְאֵין עוֹד. וכתיב בישעיה (מה, ז): יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ עֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא רָע אֲנִי ה' עֹשֶׂה כָל אֵלֶּה. וכתיב בישעיה (מה, יז): יִשְׂרָאֵל נוֹשַׁע בַּה' תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים לֹא תֵבֹשׁוּ וְלֹא תִכָּלְמוּ עֲדֵי נֵצַח. וכתיב בישעיה (מה, יח): כִּי כֹה אָמַר ה' בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם הוּא הָאֱלֹקִים יֹצֵר הָאָרֶץ וְעֹשֶׂהָ הוּא כֹנְנָהּ לֹא תֹהוּ בְרָאָהּ לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ אֲנִי ה' וְאֵין עוֹד. וכתיב בישעיה (מה, כג): נִשְׁבַּעְתִּי יָצָא מִפִּי צֶדֶק דָּבָר וְלֹא יָשׁוּב כִּי לִי תִכְרַע כָּל בֶּרֶךְ תִּשָּׁבַע כָּל לָשׁוֹן. וכתיב בישעיה (מה, כה): בַּה' יִצְדְּקוּ וְיִתְהַלְלוּ כָּל זֶרַע יִשְׂרָאֵל. וכתיב בישעיה (מו, ג): שִׁמְעוּ אֵלַי בֵּית יַעֲקֹב וְכֹל שְׁאֵרִית בֵּית יִשְׂרָאֵל סְבָלִים מִנִּי בָטֶן מְרֻמִּים מִנִּי רָחַם. וכתיב בישעיה (מו, ד): וְעַד זִקְנָה אֲנִי הוּא וְעַד שֵׂיבָה אֲנִי אֶסְבֹּל אֲנִי עָשִׂיתִי וַאֲנִי אֶשָּׂא וַאֲנִי אֶסְבֹּל וַאֲמַלֵּט. וכתיב בישעיה (מו, ה): אֶל מִי תְדַמְּיוּנִי וְתַשְׁוּנִי וְתַעֲרְכוּנִי וְנִדְמֶה. וכתיב בישעיה (מו, ז): יִשָּׂאֻהוּ עַל כָּתֵף יִסְבְּלֻהוּ וְהִנִּיחֻהוּ תַּחְתָּיו וַיַּעֲמֹד מִמְּקוֹמוֹ לֹא יָזוּז אַף כִּי יְצַעֲקֶנּוּ אֵלָיו לֹא יַעֲנֶה מִצָּרָה לֹא יוֹשִׁיעַ לוֹ. וכתיב בישעיה (מו, ח): זִכְרוּ זֹאת וְהִתְאַשָּׁשׁוּ הָשִׁיבוּ פוֹשְׁעִים עַל לֵב. וכתיב בישעיה (מו, ט): זִכְרוּ רִאשֹׁנוֹת מֵעוֹלָם כִּי אֲנִי אֵל וְאֵין עוֹד אֱלֹקִים וְאֵין כָּמוֹנִי. וכתיב בישעיה (מו, יא): קֹרֵא מִמִּזְרָח עַיִט מֵאֶרֶץ מֶרְחָק אִישׁ עֲצָתִי. וכתיב בישעיה (מו, יב): שִׁמְעוּ אֵלַי אַבִּירֵי לֵב הָרְחוֹקִים מִצְדָקָה. וכתיב בישעיה (מו, יג): קָרַבְתִּי צִדְקָתִי לֹא תִרְחָק וישועתי [וִישׁוּעָתִי] לֹא תְאַחֵר וְנָתַתִּי בְצִיּוֹן תְּשׁוּעָה לְיִשְׂרָאֵל תִּפְאַרְתִּי. וכתיב בישעיה (מח, ב): כִּי מִן הָעִיר הַקֹּדֶשׁ יִקָּרֵאוּ וְעַל אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל יִסָּמֵכוּ ה' צְבָאוֹת שְׁמוֹ. וכתיב בישעיה (מח, ג): הָרִאשֹׁנוֹת מֵאָז הִגַּדְתִּי וּמִפִּי יָצְאוּ וַאַשְׁמִיעֵם פִּתְאֹם עָשִׂיתִי וַתָּבֹאנָה. וכתיב בישעיה (מח, ד): יָדַעְתִּי כִּי קָשֶׁה אָתָּה וְגִיד עַרְפְּלִי בַרְזֶל וּמִצְחְךָ נְחוּשָׁה. וכתיב בישעיה (מח, ה): וָאַגִּידָה לְךָ מֵאָז טֶרֶם תָּבוֹא הִשְׁמַעְתִּיךָ פֶּן תֹּאמַר עָצְבִּי עָשָׂם וּפְסִלִי וְנִסְכִּי צִוָּם. וכתיב בישעיה (מח, ו): שָׁמַעְתָּ חֲזֵה כָל זֹאת וְאַתֶּם הֲלֹא תַגִּידוּ הִשְׁמַעְתִּיךָ חֲדָשׁוֹת מֵעַתָּה וּנְצֻרוֹת וְלֹא יְדַעְתָּם. וכתיב בישעיה (מח, ז): עַתָּה נִבְרְאוּ וְלֹא מֵרֹאשׁ וְלִפְנֵי יוֹם וְלֹא שְׁמַעְתָּם פֶּן תֹּאמַר הִנֵּה יְדַעְתִּים. וכתיב בישעיה (מח, ח): גַּם לֹא שָׁמַעְתָּ גַּם לֹא יָדָעְתָּ גַּם מֵעוֹלָם לֹא פָתְחָה אָזְנֶךָ כִּי יָדַעְתִּי הַבְגֹּד תִּבְגֹּד וּפֹשֵׁעַ מִבֶּטֶן קָרָאתָ לָּךְ. וכתיב בישעיה (מח, ט): לְמַעַן שְׁמִי אַאֲרִיךְ אַפִּי וּלְתְהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ לְבִלְתִּי הַכְרִיתֶךָ. וכתיב בישעיה (מח, יא): לְמַעֲנִי לְמַעֲנִי אֶעֱשֶׂה כִּי אֵיךְ יֵחָל וְכָבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן. וכתיב בישעיה (מח, יב): שְׁמַע אֵלַי יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל מְקֹרָאִי אֲנִי הוּא אֲנִי רִאשׁוֹן אַף אֲנִי אַחֲרוֹן. וכתיב בישעיה (מח, יג): אַף יָדִי יָסְדָה אֶרֶץ וִימִינִי טִפְּחָה שָׁמָיִם אֲנִי קֹרֵא אֵלֵימוֹ יַעַמְדוּ יַחְדָּו. וכתיב בישעיה (מח, יד): הִקָּבְצוּ כֻלָּם וְשִׁמְעוּ מִי בָהֶם הִגִּיד אֵלֶּה אֲהֵבוֹ יַעֲשֶׂה חֶפְצוֹ בְּבָבֶל וּזְרוֹעַ כַּשְׂדִּים. וכתיב בישעיה (מח, טו): אֲנִי אֲנִי דִבַּרְתִּי אַף קְרָאתִיו הֲבִיאֹתִיו וְהִצְלִיחַ דַּרְכּוֹ. וכתיב בישעיה (מח, טז): קִרְבוּ אֵלַי שִׁמְעוּ זֹאת לֹא מֵרֹאשׁ בַּסֵּתֶר לֹא דִבַּרְתִּי מֵעֵת הֱיוֹתָהּ שָׁם וְעַתָּה אֲדֹנָי ה' שְׁלָחַנִי וְרוּחוֹ. וכתיב בישעיה (מח, כ): צְאוּ מִבָּבֶל בִּרְחוּ מִכַּשְׂדִּים בְּקוֹל רִנָּה הַגִּידוּ הַשְׁמִיעוּ זֹאת הוֹצִיאוּהָ עַד קְצֵה הָאָרֶץ אִמְרוּ גָּאַל ה' עַבְדּוֹ יַעֲקֹב. וכתיב בישעיה (מח, כא): וְלֹא צָמְאוּ בַּחֳרָבוֹת הוֹלִיכָם מַיִם מִצּוּר הִזִּיל לָמוֹ וַיְבַקַּע צוּר וַיָּזוּבוּ מָיִם. וכתיב בישעיה (מח, כב): אֵין שָׁלוֹם אָמַר ה' לָרְשָׁעִים. וכתיב בישעיה (מט, א): ה' מִבֶּטֶן קָרָאַנִי מִמְּעֵי אִמִּי הִזְכִּיר שְׁמִי. וכתיב בישעיה (מט, ב): וַיָּשֶׂם פִּי כְּחֶרֶב חַדָּה בְּצֵל יָדוֹ חִבְּאָנִי וַיְשִׂמֵנִי לְחֵץ שְׁנוּן בְּאַשְׁפָּתוֹ הִסְתִּירָנִי. וכתיב בישעיה (מט, ג): וַיֹּאמֶר לִי עַבְדִּי אָתָּה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר. וכתיב בישעיה (מט, ד): וַאֲנִי אָמַרְתִּי לָרִיק יָגַעְתִּי לְתֹהוּ וְהֶבֶל כֹּחִי כִּלִּיתִי אָכֵן מִשְׁפָּטִי אֶת ה' וּפָעֳלִי אֶת אֱלֹקָי. וכתיב בישעיה (מט, ה): וְעַתָּה אָמַר ה' יֹצְרִי מִבֶּטֶן לְעֶבֶד לוֹ לְשׁוֹבֵב יַעֲקֹב אֵלָיו וְיִשְׂרָאֵל לֹא יֵאָסֵף וְאֶכָּבֵד בְּעֵינֵי ה' וֵאלֹקַי הָיָה עֻזִּי. וכתיב בישעיה (מט, ו): וַיֹּאמֶר נָקֵל מִהְיוֹתְךָ לִי עֶבֶד לְהָקִים אֶת שִׁבְטֵי יַעֲקֹב וְנֹצְרֵי יִשְׂרָאֵל לְהָשִׁיב וְנָתַתִּיךָ לְאוֹר גּוֹיִם לִהְיוֹת יְשׁוּעָתִי עַד קְצֵה הָאָרֶץ. וכתיב בישעיה (מט, ז): כֹּה אָמַר גֹּאֵל יִשְׂרָאֵל קְדוֹשׁוֹ לִבְזֵה נֶפֶשׁ לְמֻתָעֵב גּוֹי לְעֶבֶד מֹשְׁלִים מְלָכִים יִרְאוּ וְקָמוּ שָׂרִים וְיִשְׁתַּחֲווּ לְמַעַן ה' אֲשֶׁר נֶאְמָן בְּחַר בְּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל וַיַּפְרֶךָּ. וכתיב בישעיה (מט, ח): כֹּה אָמַר ה' בְּעֵת רָצוֹן עֲנִיתִיךָ וּבְיוֹם יְשׁוּעָה עֲזַרְתִּיךָ וְאֶצָּרְךָ וְאֶתֶּנְךָ לִבְרִית עָם לְהָקִים אֶרֶץ לְהַנְחִיל נְחָלוֹת שֹׁמֵמוֹת. וכתיב בישעיה (מט, ט): לֵאמֹר לָאסִירִים צֵאוּ לָאֲשֶׁר בַּחֹשֶׁךְ הִגָּלוּ עַל דְּרָכִים יִרְעוּ וּבְכָל שְׂפָיָ֖ים מַרְעִיתָם. וכתיב בישעיה (מט, יא): וְשַׂמְתִּי כָל הָרַי לְדֶרֶךְ וּמְסִלֹתַי יָרוּמוּ. וכתיב בישעיה (מט, יב): הִנֵּה אֵלֶּה מֵרָחוֹק יָבוֹאוּ וְהִנֵּה אֵלֶּה מִצָּפוֹן וּמִיָּם וְאֵלֶּה מֵאֶרֶץ סִינִים. וכתיב בישעיה (מט, יג): רָנּוּ שָׁמַיִם וְגִילִי אֶרֶץ וּפִצְחוּ הָרִים רִנָּה כִּי נִחַם ה' עַמּוֹ וַעֲנִיָּיו יְרַחֵם. וכתיב בישעיה (מט, יד): וַתֹּאמֶר צִיּוֹן עֲזָבַנִי ה' וַאדֹנָי שְׁכֵחָנִי. וכתיב בישעיה (מט, טו): הֲתִשְׁכַּח אִשָּׁה עוּלָהּ מֵרַחֵם בֶּן בִּטְנָהּ גַּם אֵלֶּה תִּשְׁכַּחְנָה וְאָנֹכִי לֹא אֶשְׁכָּחֵךְ. וכתיב בישעיה (מט, טז): הֵן עַל כַּפַּיִם חֲקַקְתִּיךְ חוֹמֹתַיִךְ נֶגְדִּי תָמִיד. וכתיב בישעיה (מט, יז): מִהֲרוּ בָנַיִךְ מְהָרְסַיִךְ וּמֹחֲרְבַיִךְ מִמֵּךְ יֵצֵאוּ. וכתיב בישעיה (מט, יח): שְׂאִי סָבִיב עֵינַיִךְ וּרְאִי כֻּלָּם נִקְבְּצוּ בָאוּ לָךְ חַי אָנִי נְאֻם ה' כִּי כֻלָּנָה כָּעֲדִי תִלְבָּשִׁי וְתִקְשְׁרִי כַּכַּלָּה. וכתיב בישעיה (מט, יט): כִּי חָרְבֹתַיִךְ וְשֹׁמְמוֹתַיִךְ וְאֶרֶץ מִפְלַתֵךְ כִּי עַתָּה תֵּצְרִי מִיּוֹשֵׁב וְרָחֲקוּ מְבַלְּעָיִךְ. וכתיב בישעיה (מט, כ): עוֹד יֹאמְרוּ בְאָזְנַיִךְ בְּנֵי שִׁכֻּלַיִךְ צַר לִי מְקוֹם גְּשָׁה לִי לְשָׁכְנִי. וכתיב בישעיה (מט, כא): וְאָמַרְתְּ בְּלִבֵּךְ מִי יָלַד לִי אֵת אֵלֶּה וַאֲנִי שַׁכּוּלָה וּגְלוּיָה וְאֵלֶּה מִי גִדֵּל הֵן אֲנִי נוֹתַרְתִּי לְבַדִּי אֵלֶּה אַיֵּה הֵמָּה. וכתיב בישעיה (מט, כב): הִנֵּה אֶשָּׂא אֶל גּוֹיִם יָדִי וְאֶל עַמִּים אָרִים נִסִּי וְהֵבִיאוּ בָנַיִךְ בְּחֹצֶן וּבְנֹתַיִךְ עַל כָּתֵף תֵּאָמַנָה. וכתיב בישעיה (מט, כג): וְהָיוּ מְלָכִים אֹמְנָיִךְ וְשָׂרוֹתֵיהֶם מֵינִקוֹתָיִךְ אַפַּיִם אָרְצָה יִשְׁתַּחֲווּ לָךְ וְעָפָר רַגְלַיִךְ יְלַחֵכוּ וְיָדַעַתְּ כִּי אֲנִי ה' אֲשֶׁר לֹא יֵבֹשׁוּ קֹוַי. וכתיב בישעיה (מט, כד): הֲיֻקַּח מִגִּבּוֹר מַלְקוֹחַ וְאִם שְׁבִי צַדִּיק יִמָּלֵט. וכתיב בישעיה (מט, כה): כִּי כֹה אָמַר ה' גַּם שְׁבִי גִבּוֹר יֻקָּח וּמַלְקוֹחַ עָרִיץ יִמָּלֵט וְאֶת רִיבֵךְ אָנֹכִי אָרִיב וְאֶת בָּנַיִךְ אֲנִי אוֹשִׁיעַ. וכתיב בישעיה (מט, כו): וְהַאֲכַלְתִּי אֶת מוֹנַיִךְ אֶת בְּשָׂרָם וְכָעֲסִיס דָּמָם יִשְׁכָּרוּן וְיָדְעוּ כָל בָּשָׂר כִּי אֲנִי ה' מוֹשִׁיעֵךְ וְגֹאָלֵךְ אֲבִיר יַעֲקֹב. וכתיב בישעיה (נ, ב): מַדּוּעַ בָּאתִי וְאֵין אִישׁ קָרָאתִי וְאֵין עוֹנֶה הֲקָצוֹר קָצְרָה יָדִי מִפְּדוֹת וְאִם אֵין בִּי כֹּחַ לְהַצִּיל. וכתיב בישעיה (נ, ג): אַלְבִּישׁ שָׁמַיִם קַדְרוּת וְשַׂק אָשִׂים כְּסוּתָם. וכתיב בישעיה (נ, ד): אֲדֹנָי ה' נָתַן לִי לְשׁוֹן לִמּוּדִים לָדַעַת לָעוּת אֶת יָעֵף דָּבָר יָעִיר בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר יָעִיר לִי אֹזֶן לִשְׁמֹעַ כַּלִּמּוּדִים. וכתיב בישעיה (נ, ה): אֲדֹנָי ה' פָּתַח לִי אֹזֶן וְאָנֹכִי לֹא מָרִיתִי אָחוֹר לֹא נָסוֹגְתִּי. וכתיב בישעיה (נ, ו): גֵּוִי נָתַתִּי לְמַכִּים וּלְחָיַי לְמֹרְטִים פָּנַי לֹא הִסְתַּרְתִּי מִכְּלִמּוֹת וְרֹק. וכתיב בישעיה (נ, ז): וַאדֹנָי ה' יַעְזָר לִי עַל כֵּן לֹא נִכְלָמְתִּי עַל כֵּן שַׂמְתִּי פָנַי כַּחַלָּמִישׁ וָאֵדַע כִּי לֹא אֵבוֹשׁ. וכתיב בישעיה (נ, ח): קָרוֹב מַצְדִּיקִי מִי יָרִיב אִתִּי נַעַמְדָה יָחַד מִי בַּעַל מִשְׁפָּטִי יַגַּשׁ אֵלָי. וכתיב בישעיה (נ, ט): הֵן אֲדֹנָי ה' יַעְזָר לִי מִי הוּא יַרְשִׁיעַנִי הֵן כֻּלָּם כַּבֶּגֶד יִבְלוּ עָשׁ יֹאכְלֵם. וכתיב בישעיה (נ, י): מִי בָכֶם יָרֵא ה' שֹׁמֵעַ בְּקוֹל עַבְדּוֹ אֲשֶׁר הָלַךְ חֲשֵׁכִים וְאֵין נֹגַהּ לוֹ יִבְטַח בְּשֵׁם ה' וְיִשָּׁעֵן בֵּאלֹקָיו. וכתיב בישעיה (נ, יא): הֵן כֻּלְּכֶם קֹדֵחַ אֵשׁ מְאַזְּרֵי זִיקוֹת לְכוּ בְּאוּר אִשְׁכֶּם וּבְזִיקוֹת בִּעַרְתֶּם מִיָּדִי לָכֶם זֹאת תִּהְיֶה לָכֶם לְמַעֲצֵבָה תִּשְׁכָּבוּן. וכתיב בישעיה (נא, א): שִׁמְעוּ אֵלַי רֹדְפֵי צֶדֶק מְבַקְשֵׁי ה' הַבִּיטוּ אֶל צוּר חֻצַבְתֶּם וְאֶל מַקֶּבֶת בּוֹר נֻקַּרְתֶּם. וכתיב בישעיה (נא, ב): הַבִּיטוּ אֶל אַבְרָהָם אֲבִיכֶם וְאֶל שָׂרָה תְּחוֹלֶלְכֶם כִּי אֶחָד קְרָאתִיו וַאֲבָרְכֵהוּ וְאַרְבֵּהוּ. וכתיב בישעיה (נא, ג): כִּי נִחַם ה' צִיּוֹן נִחַם כָּל חָרְבוֹתֶיהָ וַיָּשֶׂם מִדְבָּרָהּ כְּעֵדֶן וְעַרְבָתָהּ כְּגַן ה' שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִמָּצֵא בָהּ תּוֹדָה וְקוֹל זִמְרָה. וכתיב בישעיה (נא, ד): הַקְשִׁיבוּ אֵלַי עַמִּי וּלְאֻמִּי אֵלַי הַאֲזִינוּ כִּי תוֹרָה מֵאִתִּי תֵּצֵא וּמִשְׁפָּטִי לְאוֹר עַמִּים אַרְגִּיעַ. וכתיב בישעיה (נא, ה): קָרוֹב צִדְקִי יָצָא יִשְׁעִי וּזְרֹעַי עַמִּים יִשְׁפֹּטוּ אִיִּים לִי יְקַוּוּ וְאֶל זְרוֹעִי יְיַחֵלוּ. וכתיב בישעיה (נא, ו): שְׂאוּ לַשָּׁמַיִם עֵינֵיכֶם וְהַבִּיטוּ אֶל הָאָרֶץ מִתָּחַת כִּי שָׁמַיִם כֶּעָשָׁן נִמְלָחוּ וְהָאָרֶץ כַּבֶּגֶד תִּבְלֶה וְיֹשְׁבֶיהָ כְּמוֹ כֵן יְמוּתוּן וִישׁוּעָתִי לְעוֹלָם תִּהְיֶה וְצִדְקָתִי לֹא תֵחָת. וכתיב בישעיה (נא, ז): שִׁמְעוּ אֵלַי יוֹדְעֵי צֶדֶק עַם תּוֹרָתִי בְּלִבָּם אַל תִּירְאוּ חֶרְפַּת אֱנוֹשׁ וּמִגִּדֻּפֹתָם אַל תֵּחָתּוּ. וכתיב בישעיה (נא, ח): כִּי כָבֶשׁ יֹאכְלֵמוֹ כָּעָשׁ וְכַצֶּמֶר יֹאכְלֵמוֹ סָס וְצִדְקָתִי לְעוֹלָם תִּהְיֶה וִישׁוּעָתִי לְדֹר דֹּרִים. וכתיב בישעיה (נא, ט): עוּרִי עוּרִי לִבְשִׁי עֹז זְרוֹעַ ה' עוּרִי כִּימֵי קֶדֶם דֹּרוֹת עוֹלָמִים הֲלֹא אַתְּ הַמַּחֲצֶבֶת רָהַב מְחוֹלֶלֶת תַּנִּין. וכתיב בישעיה (נא, י): הֲלֹא אַתְּ הַמַּחֲרִבָה יָם מֵי תְהוֹם רַבָּה הַשָּׂמָה מַעַמַקֵּי יָם דֶּרֶךְ עֲבוֹר גְּאוּלִים. וכתיב בישעיה (נא, יא): וּפְדוּיֵי ה' יְשׁוּבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יַשִּׂיגוּ נָסוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה. וכתיב בישעיה (נא, יב): אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מְנַחֶמְכֶם מִי אַ

אור

האור הוא תפארת והחושך היא מלכות (פרד״ר יב, ג).

עיקר האור הוא הבינה (פרד״ר כג, א).

האור הוא הטוב הגמור (דרך חיים, הקדמה).

האור הוא השלמה למעשה בראשית, כי האור הוא מוציא ראות האדם אל הפועל, כאשר יושב בחושך בלילה מוציא האור ראות האדם אל הפועל (באר הגולה ב).

הנהגתו יתברך הוא אור פשוט לא ישתנה, הוא אור מתוק בתכלית הטוב, וזה האור הוא שורש רוחניות התורה והמעשים ושורש הנשמות (של״ה הנהות לתולדות אדם, בית עיר חוטה א).

האור הוא בסוד הייחוד המחזיר כל הרע לטוב (קל״ח פתחי חכמה מו).

בעלי תשובה

אם אין האדם יכול לשוב בתשובה כראוי לפי מעשיו כמו בעלי תשובה הקדמונים שהיו מתענים ומסגפים עצמן הרבה מאד כידוע, אעפ״כ חלילה חלילה לימנע חס ושלום מחמת זה מתשובה, כי גם נקודה טובה אחת של בחינת תשובה יקר מאד בעיני השי״ת (ליקו״ה תפילת המנחה ז, מז).

הצדיקים הגדולים הם עיקר הבעלי תשובה, כי רק הם נקראים בעלי תשובה, כי הם הבעלים של התשובה, וכל מי שחס על חייו ורוצה לשוב בתשובה צריך לקבל מהם (ליקו״ה תפילת המנחה ז, נב).

כל מי שאוחז את עצמו בהצדיק, ובכל מה שעובר עליו הוא מתחזק עצמו, כאשר הזהיר כמה פעמים שאין שהוא יתחזק וכו׳, אזי הוא תמיד בכלל בעלי תשובה, וכל הירידות והנפילות וההתרחקות נתפכים לעליות והתקרבות, בבחינת ׳זדונות נתפכין לזכיות וכו׳. כי דייקא מחמת שירד למקומות רעים ומגונים כאלה בעוונותיו, וגם משם אחז את עצמו בהצדיק ולא נתרחק ממנו חס ושלום, עי״ז הצדיק מעלה אותו, ומעלה משם על ידו דייקא ניצוצות הנפולין מאד מאד שלא היה אפשר להעלותן זולתו (ליקו״ה תפילת המנחה ז, עה).

הבעל״ תשובה אין הילוכו כסדר, ודרך הבעל תשובה שצריך לחזור לפעמים למפרע, כמובא בשם הבעל שם על פסוק ׳והוא ינהגנו על מות׳, שבתחילה מסייעין אותו מלמעלה לילך ולרוץ בדרכי ה׳ ואח״כ מניחין אותו, ואז חוזר לאחור וחוזר לילך כסדר (ליקו״ה ר״ח א, ז).

גם הבעל תשובה הוא בבחינת גר שצריך לצאת מזוהמתו, לחזור לשורש קדושתו שהוא קדושת ישראל. (רק שהבעל תשובה בודאי מעלתו גבוה הרבה מהגר, מחמת שהוא על כל פנים מזרע ישראל) (ליקו״ה מילה ד, יז).

באמת כל הבעלי תשובה, מכל שכן גרים, אי אפשר לחזור להכניסם בקדושת ישראל כי אם ע״י בחינת משיח, שהוא בחינת למעלה מהזמן, ששם נתבטל כל הזמן שעבר לגמרי ונעשה כאילו היום נולד ממש, בחינת ׳אני היום ילדתיך׳. כי זה עיקר הקדושה, וזה עיקר הכח והתחזקות והתקוה לשוב מכל הזוהמות והטומאות והפגמים שנפל בהם (ליקו״ה מילה ה, יז). **אמר** רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה, אבל צדיקים גמורים, ׳עין לא ראתה אלקים זולתך׳ (ברכות לד:). **אמר** רבי אבהו, מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין, שנאמר ׳שלום שלום לרחוק ולקרוב׳, ׳לרחוק׳ ברישא והדר ׳לקרוב׳ (ברכות לד:). **ידו** של הקב״ה שפרוסה תחת כנפי החיות, כדי לקבל בעלי תשובה מיד מידת הדין (פסחים קיט:). **מקום** בעלי תשובה נעלה מאוד, הוא המאור העליון העולם הבא הנקראת תשובה, ולפיכך נקראו בעלי תשובה (של״ה שער יומא טז). **בעלי** תשובה זוכים לנשמה יתירה בכל יום (ילקוט ראובני, אבות ואמהות). **תיקון** בעלי תשובה, העיקר הוא ע״י גדולי הדור שיכול להעלותו ולקשרו בשורשו (בעש״ט עה״ת פ׳ עקב). **הקב״ה** חותר תחתיה לקבל בעלי תשובה, כי אין המלאכים מסכימים לקבל תשובתן (תפארת יהונתן שמות כה, יט).

המלך מתפאר בגבורתו מלכות שיש לו מכבר, לפילו אם הם יקריס מאד, כמו שמתפאר בגבורת מדת וגוון מדת, שעולה למעלה ע״י שמתקרב הרחוק להמל״ך, שזה עיקר שעשועיו והתפארותו וכבודו וגדלו, כי תענוג תמידי הינו תענוג, ועל כן עיקר תענוגיו ושעשועיו והתפארותו יתברך הוא ע״י מיזושים דייקא. ועל כן אימא זוהר הקדוש ׳ולבושא דלהיהו לבישׁ ביומא דא לא לבישׁ ליומא אחרא, ולבושין דלהיהו לבישׁ בשפרא לא לבישׁ כרמשא וכו׳. כי הצי״מ מתפאר בכל עת בגבורות מדמיס, הנעשים ע״י התקרבות הרחוקים שמתקרבין בכל פעם ע״י לדיק הדור, ועיין בהמשך הממאר בחות י׳ שם מובא במפורש ענין זה של ׳התפארות מדת׳ לגבי התקרבות הגרים לו בע״מ. וכן בכת במיי״מ (קנג): כי ישראל מומרים בכל יום כמה פעמים ׳כי גדול ה׳ מכל אלקים׳, ולא נעשה מזה רעש גדול כל כך, וכשבא יתרו ואמר ׳כי עתה ידעתי כי גדול ה׳״, ׳כדין אתייקר ואתקלק שמא דקודשא בריך הוא ועילא ותתא׳, כי דייקא כשבא מרותק כזה מעמקי הקליפות ומכניע עילא ותתא׳, ע״י שהוא נתגדל ונתגלה שמו יתברך, והבן.

> **אז יאמרו בגוים, לכו ונלכה באור ה׳** (שם ג). **וכבוד נקרא אור, כמ״ש** (ישעיה ס) **והארץ האירה מכבודו:**
>
> **ג ואי אפשר** לקרב את הגרים עם בעלי התשובה, אלא על ידי תורה. כמ״ש (משלי ח) יפוצו מעיונותיך חוצה,

לכו ונלכה באור ה׳. כדכתיב בישעיה (ב, ג–ה): וְהָיָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים נָכוֹן יִהְיֶה הַר בֵּית ה׳ בְּרֹאשׁ הֶהָרִים וְנִשָּׂא מִגְּבָעוֹת וְנָהֲרוּ אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם: וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לְכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הַר ה׳ אֶל בֵּית אֱלֹקֵי יַעֲקֹב וְיֹרֵנוּ מִדְּרָכָיו וְנֵלְכָה בְּאֹרְחֹתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר ה׳ מִירוּשָׁלָ‍ִם: וְשָׁפַט בֵּין הַגּוֹיִם וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים וַחֲנִיתוֹתֵיהֶם לְמַזְמֵרוֹת לֹא יִשָּׂא גּוֹי אֶל גּוֹי חֶרֶב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה: בֵּית יַעֲקֹב לְכוּ וְנֵלֵכָה בְּאוֹר ה׳: ופירש המצו״ד (שם): **בלמדים סימים.** בימי המשיח. **סר בים ה׳.** הסר שיעמוד עליו ביהמ״ק. **בלשם סחריס.** כהר המשוב והרשם שבכל הסריס. **ויקח.** ישמע בעולה ומקיבות. **והלכו.** עם לעם ומרבו אלו לאלו. **ויורנו.** המקום ילמד אותנו ע״י יודעי התורה. **מדרכיו.** מה מדרכיו. **כי מציון.** כי התורה החמיתית היא היוצאת מציון ואין זולתה בעולם. **ודפס.** ר״ל וכאשר יבקשו כן יהיה, כי הפופט והוא מלך המשיח, הוא ישפוט בין האומות בדברי ריבותם, והוא יכריב המשפט לעמים רבים. **וכיתתו.** יעשו מלי המלחמה לעשות מהם כלי עבודת אדמה, כי לא יעשו עוד מלחמה ולא ילמדו אותה (היינו המשפת פלוס), כי המשיח ישפוט בדברי ריבותם. **בים יעקב.** הנביא מזרז לומר, הואיל וכן יהיה נלכה גם בחור ה׳, ר״ל בחור התורה והמלוה כי יש תקוה. ויתיר עוד המלבי״ם (שם): **בים יעקב.** קורא לו בית יעקב, ח״כ לחם לכו מעתה בחור ה׳, ולמדו ק״ו ממה שיעשו העמים לעתיד, וגם לחם לא בכל העמים מצטרכו לנקש מחופך ומחושך את ה׳ בציון, כי החור זורח על לחשיכם, רק לחם לכו בחורו.

והארץ האירה מכבודו. כדכתיב בימקהלל (מג, ח–ג): וַיּוֹלֶכְנִי אֶל הַשַּׁעַר שַׁעַר אֶשֶׁר פְּנֶה דֶּרֶךְ הַקָּדִים: וְהִנֵּה כְּבוֹד ה׳ מָלֵא בֵּית יְקֹוָק וָאֶפֹּל עַל פָּנָי: **סמירם.** מן חור הכבוד שהתלבש עליהם, נעשית כדבר מחיר להחיר לשמים. וכתב בנרשים תכמה (שער הילפא, ג): מלינו בפסוקים שכבוד עניינו חור. ביחזקאל (מג) ׳והארץ האירה מכבודו׳, ובחורה (שמות מ) ׳וכבוד ה׳ מלא את המשכן׳, וכן (ויקרא ט) ׳וירא לליכם כבוד ה׳׳, וכמוהו רבים. ופשר להתייחס לכבוד שמיקרא חור, מפני שהרגוש כבוד ׳יקר׳, וכתיב ׳הוי כל צמא לכו למים׳. הס תלמיד הגון הוא, לקרלת צמא הרוי מים, ולי לא, ׳הוי כל צמא לכו למים׳. רבי מניעא בר חמא רמי, כתיב ׳יפוצו מעיינותיך חוצה׳, וכתיב ׳יהי לך לבדך׳. הס תלמיד הגון הוא, ׳יפוצו מעיינותיך חוצה׳, והס לאו, ׳יהי לך לבדך׳. אמר רבי מניעא בר לידי, לאה נמשלו דברי תורה למים דכתיב ׳הוי כל צמא לכו למים׳, לומר לך, מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, לף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה. ואמר רבי חושעיא, לאה נמשלו דברי תורה למחוסה מקוק הלוי, במים ודיין ובחלב, דכתיב ׳הוי כל צמא לכו למים׳, וכתיב ׳שברו ויינם וחלבו׳, ולכו שברו בלוי בלף כסף ובלוי במיר יין ובחלב׳, לומר לך, מה מחוסה מקוק הלוי אין מתקיימין אלא בפחות שבכלים, לף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה. ג׳כלאמרה ליה ברתיה לקיסר לרבי יהושע בן חנניה, לי חכמה מפותלרת בכלי מכוער. אמר לה רבי יהושע בן חנניה, אין הכי

ג כמו שאמרה בת הקיסר לרבי יהושע בן חנניה, לין חכמת המורה שהיא מפותלרת בימינה בכלי מכוער. אמר לה רבי יהושע בן חנניה הכי

יִלְקוּט הַנְּחָלִ

לקרב את הגרים עם בעלי התשובה. ובספר לכלי נועם (שיעורים, יד) מובא: גם אלו האדם בעצמו כשנופל מ״ו הרי לריך לקרבו, וכן בחותם ענייניס שעדיין לא זכה לקיימם, לריך להתעורר ולחזור אל הקדושה. גם ענייניס אלו הם בחי׳ גרים שלריך לקרבם אל הקדושה.

מִלּוּאֵי חָכְמָה

לקרב את הגרים. מימת בנמדב״ר (מ, ג): הקב״ה מוסיף את הגרים. למה הדבר דומה, למלך שהיה לו בתן והיתה יושבת בשדה וכשבת בערב, כן בכל יום. פעם אחד נכנס בתי אחד עם בתן אלך לו אצל העיזים, היה רועה עמהם, נכנסה בתלן בתי לזיר ונכנס עמהם, יצתה לרעות עם עמהם, אמרו למלך הבתי הזה גדול עם בתלן והוא רועה עמהם כל יום ויום יוצא עמהם ונכנס עמהם. היה המלך מוסבו, נזמן שהוא יוצא לשדה היה מלמד מרעה יפה לרעות, לא יכה אחד מהם אומו היזהבו בו, ואף כשהוא נכנס עם בתלן היה אומר להם, תנו לו ויאכלה, והיה מוסבו הרבה. אמרו לו, מרי, כמה מיזיקים יש לך, כמה כבשים יש לך, כמה גדייים יש לך ואין את מזהירנו, ואל הבתי הזה בכל יום ויום את מצווינו?! אמר להם המלך בתלן רועה ולא רועה, כך היא דרכה לרעות בשדה כל היום ולערב לבוא ליזמן במוך הדיר, הבבשים במדבר הם יבשים אין דרכם ליכנס לייבוב בני אדם, לא נמזיק טובה זאת שהניח כל המדבר הרחב הגדול במקום כל החיות ובא ונכנס אלינו במקום הזה שיש בו אדם ובהמה, אי אפשר שלא נהנה ממנו. אף אתם כשאתם רואים בתי אדם שהם יוצאים ובאים בשוק ללקוט שבלים ושבולים, אל תהיו מוסיפים להם הגר, ׳וגר לא תונה וגו׳.

יפוצו מעיינותיך חוצה. פס׳ זה אמרו המשיח לבעש״ט הקדוש, וגילה לו שבהתפשטות והפצת תורת התלמידים תלויה ביתמת, כמובא בספר בן פורת יוסף (תגרת הנדפסת בסוף הספר): זאת תגרת שנתן הרב רבי ישראל בעל שם טוב לרבינו המחבר מו״ה יעקב יוסף הכהן ליתן לגיסו ר׳ גרשון קיטווער, שהיה נתרץ הקדושה, וע״י עיכוב שהיה מהשם ברוך הוא, לא נקע לחרץ ישראל ושמחר בילה, כדי לזכות בו עמנו בני ישראל. (...) בהשם השנה שנת תק״ז בעיתי השמעת עליות הנשמה בילוע לך, ולתיתי דבריה נפלאים במרלה, מה שלא רלתי עד הנה מיום שומדי על דעת, ושאר רלתי ולמדתי בעלותי לשם בלתי תפשרי לספר ולדבר תפילו פה אל פה. (...) ועלתי מדרגה תחר מדרגה, עד שנכנסתי להיכל משיח, שזה לומד משיח תורה עם כל התנאים והצדיקים וגם עם שבעה רועים, ושם רלתי שמחה גדולה עד מאוד, ותיני יודע לשמחה זו מה הוא עושה. והייתי סבור שהשמחה זו ת״ו על פטירתי מעולם הזה, והודיעו לי תש״כ שתיני נפטר עדיין, כי הנתה להם למעלה כשתני מייחדים יחודים למטה ע״י תורותיהם הקדושה, אבל מהות השמחה תיני יודע עד היום הזה. ושתלמי תת פי משיח, תימת תמי תר, והשיב לי, בזתת תדע, בעת שיתפרסם לימודך ויתגלה בעולם ויפוצו מעיינותיך תוצה

וְאֵנִי תְּפִלָּה

וְיִתְגָּרוּ גֵּרִים רַבִּים אֲשֶׁתַּיִם וְיִתּוֹסְפוּ עַל עֵמֶק יִשְׂרָאֵל. וְיֵבִירוּ כָּל אֻמּוֹת הָעוֹלָם כִּי מִלְּבוֹתֶךָ, וְיֵדְעוּ בָּכֶם "כִּי אַתָּה הוּא י״י לְבַדֶּךָ עַל כָּל הָאָרֶץ". וְיִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְעַלֶּה בְּבוֹדֶךָ עַל כָּל בָּאֵי עוֹלָם, וְכָל בְּנֵי בָשָׂר יִקְרָאוּ בְשִׁמֶךָ. וְכָל אֲשֶׁר נְשָׁמָה רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו בָּלָם בְּאֶחָד יִתְּנוּ כָבוֹד וְהָדָר לְשִׁמֶךָ, וּכְבוֹד י״י יְמַלֵּא כָּל הָאָרֶץ. וְיִתְפָּרְסַם וְיִתְגַּלֶּה אֱלָהוּתֶךָ וַאֲרֻנוּתֶךָ לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, וְיִהְיֶה רַעֲשׁ גָּדוֹל וּפָרְסוּם שֵׁם כְּבוֹדֶךָ בֵּין כָּל בְּנֵי אָדָם וְיִשְׁמְעוּ רְחוֹקִים וְיָבוֹאוּ וְיֵבִירוּ כֹּחַ מַלְכוּתֶךָ. רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, "תָּמִים דֵּעִים", עֲשֵׂה נִפְלָאוֹת עִמָּנוּ בְּעוֹלָמְךָ אֲשֶׁר בָּרָאתָ לְכְבוֹדֶךָ, וְגַלֵּה כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ עָלֵינוּ מְהֵרָה, וְהוֹפַע וְהִנָּשֵׂא עָלֵינוּ לְעֵינֵי כָּל חָי, וְקָרֵב פְּזוּרֵינוּ מִבֵּין הַגּוֹיִם וְנָפוּצוֹתֵינוּ מִנֵּס מִיַּרְכְּתֵי אֶרֶץ, וְקוֹל פְּרִסּוּם אֱלָהוּתְךָ יִשָּׁמַע מִקְּצֵה בָּכָל הָעוֹלָם כְּקוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל כְּמוֹ קוֹל רְעָמִים. "יְרֵעַם אַל בְּקוֹלוֹ נִפְלָאוֹת, עֹשֶׂה גְדוֹלוֹת עַד אֵין חֵקֶר", כִּי מִי יִתְבּוֹנֵן רַעַשׁ גְּבוּרוֹתֶיךָ, וְיָקֵם מֶהֱרָה מִקְרָא שֶׁכָּתוּב "הָבוּ לַי״י מִשְׁפְּחוֹת עַמִּים, הָבוּ לַי״י כָּבוֹד וָעֹז", וְנֶאֱמַר "קוֹל י״י עַל הַמַּיִם אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים י״י עַל מַיִם רַבִּים". וְתִמָּלֵא "הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת י״י כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים" (ליקו״ת ח״ב ח).

(המשך)
מלכתן הוא גם יינו בכלים פסולים של מרס. תאמר לו גם הקיסר, גלוי נמה יהכתן גם היין. תאמר לה רבי יהושע בן חנניה, גאם הרי מגשים מצוכים, אאר על כן ראוי לכם לנהתן גם היין בכלי זהב וכסף. הלכה כת הקיסר ותאמרה זאת לפיה, ותכן קיבל מניה את עלתה ונתנה את היין בכלי זהב וכסף, ואזי התמיך היין. בתו מנגני ניתו של הקיסר ותאמרו לקיסר שהיין התמיך. תזי שאל הקיסר את פתו, מי יעז לך לעשות כך. תאמרה לו הבת לקיסר, רבי יהושע בן חנניה הוא זה שיעצני לכך. ויניח הקיסר לקרוא אליו לרבי יהושע בן חנניה. תאמר לו הקיסר, מדוע תאמרת לה לאתי כך. תאמר לו רבי יהושע בן חנניה, על דרך שהרים אי, כך גם תאמרי לה תעוכי. ושואלת הגמרא, תרי מלינו חנשים יפיה (ויש מפרשים) וככל זאת סת גם כן תכמים נמורה. ומשיבה הגמרא, סת היו מכוערים יותר, אזי סת היו זוכים יותר להתרים נמורה.

רמי תמרת נמני דפתרת. תמרה ליה, אלף נמאי נירמי. תמר לה, תמון דתתנימו, רמו נמאי דהנח וכפף. אזלה ותמרה ליה לאבוה, רמייה לתמרת נמני דהנח וכפף, ותקיף. אתו ותמרו ליה. תמר לה לנרתים, תאן תמר לך הכי. תמרה ליה, רבי יהושע בן חנניה. קרייהו. תמר ליה, תמאי תמרת לה הכי. תמר ליה, כי היכי דתמרה לי, תמרי לה. והא תיכא שפירי דגמירי. מי הוו סנו, טפי הוו גמירי. ופירש"י (שם): **סָפֵק**. משמע להולין לו מיס. **וכמיב לכו למיס**. ילך הוא עלמו. **סם תלמיד (מכתב) הגון**. שרואה לגמוד ממך, מלוה לרב לילך אלנו במקומו. **ומם נאו**. ילך הוא אלל הרב. **יפוש מפיינתיך מוקם**. סם הגון הוא לאמור לו סתרי תורה. **ומם נאו יהיו לך לנדך**. ואין לזרים ליתך. **שנאמר מצקים הלנו**. מיס יין ותלב, זו התורה שאינו נותן בה כלום ויודעה ולומדה. **נפשות שכלים**. נמאי דפתרת. **נמאי דפתרת**. נדרך שאוק אמר, ומרמז מה שת לומרת לי והלף תניך נותן יין בכלים מכוערין של חרס. **ואלף נמאי נירמיס**. סם לף נבל חרס, הף כולי עבדי הכי. **ומקיף**. החמיין. **כי היכי דלמרה לי**. לי תכמה מפואחה בכלי מכוער, הכי אמרי לה דיין משתמר בכלי מכוער, אף התורה מתקיימת בי יותר משאילו הייתי נאה. **מי הוו סנו**. לותם נאים שהם תכמים. **מפי הוו גמירי**. שלי לפשר לנאה להסניל דעתו, ונא לידי שכחה. ומסמיכות דברי הגמרא של 'יפוקו מעיינותיך' ועניין 'הנפלות', וע"פ קצרי המאמר (להלן אות ה') ייתכן לומר שכפי מעלת הפלותם של

לומדי התורה, כך יכולים הם להשקות את אלו שהם מצמאון

להודיע להם הדרך ילכו בה. לכאורה ע"פ פשט מצאר רציונו במילים אלו רק את ענין 'להשקות אותם שהם מצמאון', אך דו"ק ולאה מה עוד מרמז בזה, מאחר ונאון זו היא מלשה"ק בעלמה יתרו לומאה לאחר גיורו, המקומר היטב למאחר (כמובא לעיל אות ג'), וחלשה"ק בנמנות (יח, יג–כ): וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לִשְׁפֹּט אֶת הָעָם וַיַּעֲמֹד

מילואי חכמה

מה שלימדתי אותך והשגת, ויוכלו גם המה לעשות ייחודים ועליות כמוך, וחו יכלו כל הקליפות ויהיה עת רצון ויעועד. ותמהתי על זה, והיה לי לער גדול בתריכות זמנן כל כך, ממי זה לפשר להיות. לך ממה שלמדתי בהיותי עם שלשה דבריס קנוחות ושלשה שמות הקדושים והם נעקל, נלמוד, ונפרש, ונתקרר דעתי ותשבתי, לפשר ע"ז יוכלו גם כן מנשי גילי נוות למדרגה ובחינה כמותי, דהיינו בהיותם יכולים לעליות נשמות וילמדו ויגיעו כמו תני. ולף ניתנה רשות כל ימי מיי לגלות זאת, ובקשתי עבודך ללמוד אותך ולף הודיעתי כלל ומובטח ועומד תני על זה. לך זאת תני מודיעך והנה יהיה בעזרך, לנובה ה' דרכך ואל יליון, ובפרט בתרן הקדושה בעת תפילתך ולימודך, וכל דיבור ודיבור ומופף שפתיך תכוין לייחד שם, כי בכל אות ואות יש עולמות נשמות ואלקות, ועולים ומתקשרים ומתייחדים זה עם זה, ואח"כ מתקשרים ומתייחדים התומות ונעשים מיבה ומתייחדים ייחוד אמיתי אלקות, ותכלול נשמתך עמהם בכל בחינה ובחינה מהכ"ל, ומתייחדים כל העולמות כאחד ועולים, ונעשה שמהה ותענוג גדול לאין שיעור.

להודיע להם הדרך ילכו בה. וכתב ווי העמודים (פי"ח): עוד קשה להבין מילת 'ילכו בה'. (...) ואפשר לתרץ מילת 'ילכו בה' על דרך שפירש"י פרשת נצ 'וילכו ויעשו', פירש"י 'לימד הכתוב שכך להליכה שכך לעשייה'. וזה רמז המקרא 'והודעת להם' שיש ג' מיני שכר, 'הדרך ילכו בה' זו הליכה, 'והמעשה' זו עשייה. ובדרך אפשר יוצא מכלן שכאשר עוסק בקיבוד ומשוררים ללכת בדרך אשר ילכו בה, אזי יש להם שכר על כך, אף אם לוים מגיעים לידי עשייה ממש בפועל.

להודיע להם הדרך ילכו בה. וכתב בספר פרי תתרן (פ' קרח): ופירוש הלכה הוא הילוך, להוות להם הדרך אשר ילכו בה לא', כי התורה והמצוות הם תרי"ג עיטין להתהלך בפני ה' (זהר יתרו, פב ע"ב) כלומר בתכריהם 'התהלך לפני' (זהר ויצא, קע ע"ב) כידוע, (...) וההילוך הוא ע"י הרגל פעם ושתים שהוא לשון רגל, ומקבל שכר על כל פסיעה ופסיעה, עד שמהתרגל יעשה טבע שני.

שצריך להשקות אותם שהם מבחוץ, להודיע להם הדרך ילכו בה. וזה שאמרו חז"ל (מנות פ"ו) **אין כבוד אלא תורה.**

ילקוט הנחל

שצריך להשקות אותם שהם מבחוץ להודיע להם הדרך ילכו בה.
מובא בחיי"מ (מקמנן): כמה פעמים היה מדבר הרבה עמנו והזהיר לומנו מאד לקרב נפשות להשי"ת, להשמאל לדבר הרבה עם בני אדם כדי לעוררם ולהשיבם לקרבה להשי"ת. ולזאת היה אפילו לדבר עם בני העולם שיהות מוזן בעבודת העולם, חולי יעמת ויתגלגל מזה דיבורים שיעוררו אותם להשי"ת. ואפילו אם לא יפעל כי אם תועלת בעלמת, שיכנס בהם איזה הרהור תשובה או התעוררות לפי שעה, גם כן טוב מאד. מכל שכן שיכול להיות שברגות הימים, כשידבר עמהם ויאזור וידבר, אולי יזכה לעוררם בלמת להשי"ת ולקרבם לעבודתו יתברך, אשר אין דבר גדול מזה, כמובא בכל הספרים בפרט בזהר הקדוש, כמ"ש שם 'וכתיב מלך לתמיד בילת לתייבץ וכו', וקודשא בריך הוא משתבח ביה בכל עלמין'. והוא ז"ל התריך לדבר עמנו כמה וכמה פעמים מזה, וזירז אותנו לזה מאד מתעצלים בזה, כמובא בכמה מיני לשונות. וכמה פעמים היה מבזה אותנו בבזיונות על שאנו מתעצלים בזה, ופעם אחת קרא אותנו 'עניים יבשים' על שאין לנו מוניות לפניו עם כמה אנשים מהמשובים שלו, והוכיח אותנו מאד כמה שעות על ענין זה, וסיפר לו הרבה מענין זה. וגם היה לנוכו שיסעו נפשות בשביל זה כדי לדבר עם בני אדם. ובליקו"ש (חו"מ כה והרשאה ה, יג) כתב: גם כל הנפשות שמתקרבין לריבין לעסוק כל אחד ואחד לקרב עוד נפשות להשי"ת, כל אחד לפי בחינתו, שלא יהיו עניים יבשים חס ושלום, כמובן בדברי תלמידינו מורינו ורבינו ז"ל כמה פעמים, כי זה סימן בחמת כשמתקרבין בו עוד נפשות. כי יש לילן ועניפים, ועניפים לעניפים וכו', ובלדיק הוא גופא לילונא, והנפשות שמתקרבין הם בחינת עניפים, ולריך שיהיו מהם עוד עניפים וכו', עד שיתמלא פני תבל תנובה כמ"ש, "ויוצרנו שדות ויטעו כרמים ויעשו פרי תנובה ויברכם וירבו מאד וכו'".

אותם שהם מבחוץ. ובילקו"ש (חו"א ר"ה ז, ב) מי הם אותם העומדים בחוץ (ע"י שהוכיח את המשנה בריש מסכת חו"ק), וז"ל: זה בחינת הגדיקים הגמולים, שיכולים להשקות גם אותם שהם מצחון לגמרי, בבחינת 'יפוקו מעיינותיך חוצה', חוצה דייקא, כמו שמצינו במקום אחר (קיצור יד נקודי תלת ב). וזהו 'בין ממעיין שיצא בתפילה, בין ממעיין שלא יצא מתפילה' (חו"ק ח, ב). היינו לף מבעיא שהם יכולים לעלות מים על פני חוצות, שהם מקום הרחוקים מאד, להודיעם גם כן מלקומו יתברך ולהוליאם ממקומות הטינוים מאד, ולא מבעיא שהם יכולין להשקותם ממעיין שיצא מתפילה, שבבר היה ממעיין שלא מתפילה, ולא היו יכולים להשקות ממנו ע"י ריבוי קלקולים, אלא אפילו ממעיין שלא יצא מתפילה, שלא היה שום מעיין התכמה יוצא משם תפילה, אבל בשיתמיו בגדיקים ויעשה בכל אשר יתמרו כי הוא זה, יכולים לתקנו גם כן. כי הגדיקים חוברים וחופרים מעיינות חדשים ועיקר בשביל נפשות התחודים לעלות להם מים על פני חוצות, אפילו לאותן שהם מצחון לגמרי. **אין כבוד אלא תורה**. כתב בקונדס יד הגמל (יד): שנינו בגמנת (ו, ג) 'שלומד מתבירו פרק אתד וכו' או אפילו חוות אתת מתן, אפילו חוות אתת, על אתת כמה וכמה שלריך להשמר שלא יבזהו. וקשה הדברים למובא להלן בחות ה', לענין ד' מדרגות הנפלות שעל יש זוכה הנאה לתורה. פירוש שכפי שהאדם שפל בעיני עלמו, עי"ז הוא מקובל ויכול לכבד כל אתד ואתד מישראל, ואף המתנגדים עליו, כפי חוות שהוא ביזוי או פסוק וכו' שבשמתם, וזכות שפלותו יכול לזכות גם לתורה הקדושה בהם, ולעורר שרשם שישובו בתשובה.

עצה ותושיה

עי"י התורה יכולים לקרב גרים ובעלי תשובה ולהודיע להם הדרך ילכו בה (ליקוט ליקו"מ יד, ג).

ואני תפלה

אָנָּא יי, רַחֵם עָלֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, וְעוֹרְרֵנוּ שְׁנִזְכֶּה לְהָגִיעַ לְכָל מַה שֶּׁנִּבְקָשֵׁנוּ מִלְּפָנֶיךָ, שֶׁנִּזְכֶּה בְּכֹחַ זְכוּת עֶקֶב הַתּוֹרָה שֶׁל צַדִּיקֵי אֱמֶת שֶׁיִּמְשַׁךְ עָלֵינוּ הָאֱרָה גְּדוֹלָה וְהִתְנוֹצְצוּת חָזָק מִשֹּׁרֶשׁ נִשְׁמָתֵנוּ, עַד שֶׁנִּזְכֶּה לְהִתְעוֹרֵר בְּאֱמֶת אֵלֶיךָ, וְלָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ בֶּאֱמֶת עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ, עַד שֶׁנִּזְכֶּה לְהַעֲלוֹת הַכָּבוֹד דִּקְדֻשָּׁה מֵעֵמֶק הַגָּלוּת, מֵעִבְרִי הַקְּלִפּוֹת, מִזֻּהֲמָתָא דְּגַלְוָתָא. וְנִזְכֶּה שֶׁיִּתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ וְיִתְרוֹמַם בְּכוֹדְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עַל יָדֵינוּ תָּמִיד, וְיִתְגַּלֶּה כְּבוֹדְךָ בְּכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ. תָּאִיר אֶרֶץ מִכְּבוֹדֶךָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ". וְיִקָּרֵא מִקְרָא שֶׁכָּתוּב "וְנִגְלָה כְּבוֹד יי, וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו, כִּי פִּי יי דִּבֶּר" (ליקו"ת יד).

מוציא יקר היינו כבוד מזולל מזילותא דגלותא. וכמ"ב בליקו"ה (יו"ד שיחות הקן ג): כי כל הנפשות שורשם בכבוד, ועל כן נקרא הכבוד 'שם כל מי'. ועל כן עיקר התגלות כבודו יתברך, הוא ע"י שמוסיפין חלו הנפשות מן הגלות וממזירין חותם בתשובה, כמבואר במאמר הנ"ל, כי כשיוסיפין חלו הנפשות מן הגלות, אז לפי בחינתם כן יוסף הכבוד מן הגלות, כי שם שורשם נפשם, היינו בכבוד.

מוציא יקר היינו כבוד מזולל.

ובליקו"מ (יד) שענין קירוב רחוקים והוספת הכבוד מהגלות

וזהו (ירמיה טו) **אם תוציא יקר מזולל, ואחז"ל** (ב"מ פה.) **אלו שמקרבין בני אדם לעבודת ה' יתברך. כי זהו נקרא מוציא יקר, היינו כבוד, מזולל, מזילותא דגלותא.**

שייך גם בתוך השם בעצמו, וז"ל: קומה בעזרתי, ותן בליבי וחכני שתחום על כבודך הגדול והקדוש ועל כבוד נפשי ורוחי ונשמתי, כי בעוונותינו הרבים לב כבודינו, כי לא תקנו על כבודך ועל כבודינו, ובזיונו את נפשינו מאד, עד שאר נפלו חלקי כבודינו בעומק זלזול הגלות מאד. וכן בליקו"מ (על מסכת עוקצין): כשמבטל הגוף רצונו לגבי הנפש ווכוה לעבוד את הש"ת בשמ"ע, זה בעצמו בחי' התקרבות הרחוקים, כי גשמיות הגוף רחוק מאד מקדושתו ית', על כן כשזוכה לעבוד את ה' בכל רמ"ח מיברי הגוף, זה בחי' תכלית העבודה בחי' התקרבות הרחוקים, שזה יקר הגלוי ית' מאד

(ענין ביטול רצון הגוף לגבי הנפש מובא להלן בתותיות ח–ט, ע"ב).

ע"ב, וכמשמ"ש הסוגיא שיחת זוהה"ק: אמר רב יהודה אמר רב, ואמרי לה אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, ואמרי לה אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל המלמד את בן חבירו תורה זוכה ויושב בישיבה של מעלה, שנאמר 'שם תשוב ושמיך לפני תעמוד', וכל המלמד את בן עם הארץ תורה, לפילו הקב"ה גוזר גזירה, מבטלה בשבילו, שנאמר 'ושם תושיע יקר מזולל כפי תהיה'. אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן, כל שהוא תלמיד חכם וכנו תלמיד חכם וכן בנו תלמיד חכם, שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם,

ילקוט הנחל

אלו שמקרבין בני אדם לעבודת השי"ת. מובא בימי מוהרנ"ת (ח"ת, פב):

ויכאבני בכיח המדרש, ולמדתי בתמימות פוסק ושאר ספרי קודש, ונעלם ממני ולא ידעתי שעדיין לפשר גם עתה להחזיר בחינה נפשות שישראל לעורלים לעבודת השם בתמת כפי מה שקבלתי ממנו ז"ל. לך 'לתי שנה ולבי עד, קול דודי דופק' בי, כי ביבוריו הקדושים המיתייס שהשליך בי, ביבוריס תמים בגאלי תם, היו כתם עזור בעצמותי וגלגיתי בָּבֶלָה לי בחוכ להתפתק, והייתי מספר ומדבר בתמימות עם בני הנעוריס מהחכלית של זה העולם, ובתוך דברי הייתי מספר להם מעשיז טורלות גפלאות תורותיו ושיחותיו ומעשיותיו ועולם טורלות גדולת קדושתו וכו', ובכל זה היו לי מהלה לאל הרבה הרבה לספר דבריס המפיגין ומחיין את כל נפשות השומעין וכו' וכו', עד שהתחילו דברי ליכנס בלבם קצת, ונתעורר בהם קצת לתשוב על תכליתם הנאמית, עד שהיו משתוקקים לשמוע ממני דברי אלקים חיים הנובעים ממעייני הישועה של תזוינו מורינו ורבינו הנועל זכר צדיק וקדוש לברכה. וכל מה שעבר זאב בפרטות בכמה לבבים נפלגים ונולדים ונעלמים מאד מאד שעזרני השי"ת בזה בכל יום ובכל עת, כי אספר לבאר ולספר בלבב, 'לילו פינו מלא וכו' לין תנו מספיקין וכו'. והנה הש"ת יודע קטנותי וספלותי שהייתי בעיני, ולא עלה על דעתי שיהיה לי כח לקרב אנשים לעבודתו יתברך, אך בכל עת שדברתי ממנו ז"ל ומתורותיו ושיחותיו הקדושות, נתעוררתי כישן, ורציתי שתעפ"כ לין מי שיודע לילה לגמיתתן כמוני שפל, ובתוך כך נזכרתי מה שרציתו ממר לי כמה פעמים בכמה לשונות, שרצונו שתקרב נפשות מזדמן מד ממנו לתיהו גזברת על דיוקנין לנדיקים, ברוח דשימושא דתתון, דתתקרי ברוח יהודיע"ס, בכתרת דשימושא דשמא קדישא, ורמיז קודשא בריך הוא להוות ממנו, ותייתי דיוקניה דההוא בר נש דעדיד נפשתן דתייתיך, וקאים ליה קמיה מלכא ומטרוניתא. ותנא תתקדמא עלי שמיא ותרעא, דבההיא שעתא תסרין ליה ההוא דיוקנא, דהא ליתי לך כל לנדיקא דהאי עלמא תתון יתי להוות ממנא, ומסרין בידיה שבעין תפתחן דכל גוזיא דמתריה בהו. כדין מלכא בריך להוות דיוקנא בכל ברכאן דבריך לתתכרסא כד עבד נפשתן דתייתיך, וקודשא בריך הוא רמיז לתרבע תשריין עלתין, ונטלין להוות דיוקנא וחזין עתיה, ותיהו עתל לבשבעין עלמין גוזיזן דלא זכי בהו גם אתרא, בר תיתן גוזיזן לתיתן דעבדי נפשתיהון דתייתיך. ותלתלי הוו יתדי בני נשא כמה תועלתא וחכו זכלן בגייתייהו כד זכו להתן, הוו חזלו תבתרייהו ודלפי לון כמלן דרדיף בתר תיין. תסכנא זכי לבני נשא בכמה טבאן, בכמה גוזיזן עלתין, ולתו תיהו כמלן דזכי בתייתיך. תם בין הלי להלי, הלא תתן תתן לתסתל בתר תסכנא, תיהו תסלים תתרים ולא תסלים תתרים לתתקיימך, וחכי בגייתי בכמה טבאן לתתן לתתן עלמא. ומתן לתסתל בתר תייתיך, תיהו תסלים יתיר, עביד לתסרא אתרא דתלהים תתרים לתפכפיא ולא תסלים, ואעבר ליה כמלן דזכי בתייתיך. תם בין הלי להלי, הלא תתן תתן לתסתל בתר תסכנא, תיהו תסל

שנאמר 'ואני זאת בריתי וגו' לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם'. מאי 'אמר ה'', אמר הקב"ה, מי ערב לך בדבר זה. מאי 'מעתה ועד עולם' אמר רבי ירמיה, מכאן ואילך תורה מחזרת על מכניסיה שלה. (...) אמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב 'מי המיס המכס ויבן את זאת, ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה, על מה אבדה הארץ'. דבר זה אמרו חכמים ולא פירשוהו, אמרו נביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, שנאמר 'ויאמר ה' על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם'. אמר רב יהודה אמר רב, שלא נרכו בתורה תחילה. אמר רב חמא, מאי דכתיב 'שלח יהמו מים ויבלו ויגרו הרים גם כי', אלו תלמידים שמהרהרים בתורה כמים הללו שיורדים ממקום גבוה למקום נמוך. אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא, מאי דכתיב 'ויבא אל הנחלים חפר עמק, אלו תלמידים שמהרהרים בתורה כנחלים הללו שיורדים ממקום גבוה למקום נמוך. אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא, מאי דכתיב 'כנחל נחלו תעמק יהלכו', כל המהרהר בתורה כאילו חופר בה בארות בארות, שכן מצינו בדוד שאמר 'אחפרה בארות', ואומר 'ויחפרו עבדי יצחק בנחל', ואומר 'ויחפרו את באר מים חיים'. ואומר 'ויחפרו עוד אחרת', שאין אנו יודעים בני המדש כמה מועלת וזכות מזכים עבורם כשהם מזכים להם להרשעים, אז מה היו חולמים מחרישה וזריעה רודפים להם לְזַפּוֹקֵם כמו מי שרודף אחר חתיים. וחוטף עוד, שהוא עני כשומעים לו לקנה אז הוא מזכה בזה את המדש כשהם טובות, כשהם חורשים גנוזים עליונים, אבל אין הוא דומה למי שזוכה על ידי שמזכה את הרשעים. ומהו שכדבל בין זה לזה, אלא שמי שמכדבל אחר העני לתת לו לקנה אז הוא מעלים לשומו העני את עצמו וגורם לו להקניים, ואז יכלוט הוא שהוא זוכה בעבור תומו העני לכמה טובות לעולם הבא. אבל מי שמכדבל אחר הרשעים להחזיק למושט, אז הוא מעלים יותר, כי הוא עושה וגורם לפטרל אחרת של מלכים אחרים שיכנע ולא יכלוט בעולם, ומעביר תומו מממעלתו, וגורם שהקב"ה מעלה על כפו בבודו, עושה לרשע הטוב וגם אחרת, לכן אמרי תנא.

(המשך)

וזה (תהלים קיג) **רם על כל גוים ה', היינו כשהעכו"ם מודין ומשבחין ליה, אזי על השמים כבודו, אזי** * **נתעלה הכבוד מהחושך:**

ואי אפשר לבוא להתעוררות התשובה, הן לרשעי ישראל, הן לגרים, אלא על ידי התורה שמאירין להם אל מקום שהם שם.

*) רפום מוהרנ"ת: יט ע"א

וא"א לבוא להתעוררות התשובה וכו' אלא ע"י התורה שמאירין להם אל מקום שהם שם. וכתב בקיצור ליקו"מ (יל, ז): שיוכל להמיר ולעורר בתורתו שורשי נשמות ישראל, אפילו הרחוקים ממנו כמה פרסאות. ובפל"ח (על מסכת נכוחות מד) כתב: וזה בחי' לומד תורה ע"מ ללמדה המזכה לעיל בחי' ג' עי"ש, וזה בחי' שלא יהא בידיעת ג' בחי' עקור מן התלמידים, כי אע"פ שלומד בבחינו בינו לבין עצמו, הוא ג"כ בחי' לימוד עם התלמידים. ומאי הגמל (יל) הרמיז לבחי': ר"ל כי ע"י לימוד התורה לעמים, ומתנין הולמה לעמו יתברך על שנתן לו את תורתו, יכולין לעורר לתשובה כל רשעי עכו"ם שנקראים צל, כמ"ש 'הוי ארץ צלצל כנפים', והם מכסים אור השמש (ליקו"מ לא, ט).

העכו"ם הם מבחינת המדמה, שהוא כח הבהמיות (ליקו"ה עבודת אלילים ג, ב).

העכו"ם נקראים אדם בליעל ורוח מסאבתא שולט (ערערות דבש ח"א, ד).

כל העכו"ם הם יושבים תחת מזל שבתאי, שמורה על ביטול וחורבן ושממה ועצבות כנודע (ערערות דבש ח"ב, ב).

יש בקליפות פנימיות וחיצוניות, ובבחי' הפנימיות נפשות הגרים הנקראים קלי' נוגה, ונפשות עכו"ם הם חיצוניות (שמן ששון על ע"ח ג, שער קיצור אבי"ע ז).

התעוררות התשובה

בהתעוררות ליבו אל התשובה מתעוררים איברי הנרנח"י ההם, כי החפץ והתשוקה אל התשובה שהיא נשמה הוא גורם להמשיך חיות הנרנח"י אל האיברים ומחיה אותם (נהר שלום לט:).

נראה שאפילו יהיה בידו של האדם חטא מהחטאים המעכבים את התשובה, כגון שהיה סיבה להחטיא את חבירו, בזה התעוררות התשובה היום (קאי על יום רה"ש) גורם לפתוח לו שערי התשובה, כי שערי תשובה פתוחים, כי התעוררות תשובה מעט היום הוא כנגד טורח גדול בזמן אחר (נהר שלום לט:).

קודם התעוררות תשובה, אין הקב"ה מניח לצדיק להיות עזור ומסייע לעוברי רצונו (ערערות דבש ח"א, ז).

הרשע הגמור, אפשר שיהיה לו תרופה למכתו כשיבוא לו התעוררות התשובה, ושב אל ה' בכל לבו, וביקש מהשי"ת שיזרהו בדרך ישכון אור (בעש"ט עה"ת פ' בראשית).

הקב"ה ברחמיו פותח שער לדופקי בתשובה. תכף כאשר החל לדפוק על שערי תשובה, הוא פותח שער. ומהו הדפיקה הזאת, היא הרהורי תשובה, והקב"ה בוחן כליות ולב, ורואה שהמתחרט בליבו ומקבלו ומסייעו לבוא ליטהר (נהר שלום לט:).

מהיכן בא לאדם התעוררות תשובה בכל יום, מזה ששמענו את הקול בהר סיני 'אנכי' ו'לא יהיה לך' מפי ה' זה נרשם בלבינו, ומזה בא התעוררות תשובה בכל יום (קדושת לוי פ' חיי שרה).

מילואי חכמה

שמאירין להם אל מקום שהם שם. ומיתפ בשמו"ר (עז, ד) במעלת מי שהולך בשמו של הציור לקבלו וכו', ח"כ: גוף ונפש כמה בין משה לשמואל. משה היה נכנס ובא אצל הקב"ה לשמוע הדיבור, ואלו שמואל היה הקב"ה בא אצלו (פ"ח ג) 'ויבוא ה' ויתיצב'. למה, כך אמר הקב"ה, בדין ובצדקה אני בא עם האדם. משה היה יושב, ומי שהיה לו דין בא אצלו ועידון, שנאמר (שמות יח) 'ויושב משה לשפוט את העם', אבל שמואל היה טורח בכל מדינה ומדינה ושופט, כדי שלא יטעערו לבוא אצלו, שנאמר (פ"ח ז) 'והלך מדי שנה בשנה'.

יקוט הנחל

(שבת נה) 'אם לפניך גלוי לפניהם מי גלוי'. **רם על כל גוים ה'.** ובקונקו מבוטני הגמל (שבטו-אלה מצ"מ) הביאו ביאור בזה: ל"ב דכבר נתבאר בעיקרו של אות ג' בח לנאר ענין העלמת הכבוד ע"י התורה, וה"כ למה הפסיק בהמשך בענין ביאור הכתוב 'רם וגו'', שהיו מדבר רק מענין העלמת הכבוד ע"י קיומן דמוקים, שמקומו לכאורה לעיל באות ב'. והולי לפאר לנאר ע"פ מה שמבואר בדברי בעל ביאור הליקוטים, שכל מקרא שרבינו מביא ומאריו ע"פ דרכו ע"פ התגלות המשיח, הנה מקרא זה בעצמו מתבאר עוד בכמה וכמה מופנים ע"פ מאמר זה עלמו, ורבינו מזכיר רק ביאור אחד כמאן דמתוי בממוצ, ולזאו שנתבונן ונמצא גם שאר הביאורים. והנה תיקף אחר ביאור הפסוק 'רם וגו'', מבאר רבינו סוד הענין אין נתעוררין בגיים עם בע"מ ע"י התורה, והוא שע"י התורה נתעוררין שורשי הנשמות שנמתבאר בתילה, ומתוצאין ומחיין זל"ז, וע"ז נבראין נשמות בגיים, וגם לשעי ישראל נתעוררין בתשובה וכו' עיי"ש. מבואר שהתעוררותם של הגוייס לבוא בתשובה הוא ע"י התעוררות שורשי הנשמות שבתשובה דקוצ"ה. והנה כבר מבואר לעיל בדבה"ק שהכבוד נקרא 'אור', ולפ"ז יתבאר הכתוב הנ"ל 'רם על כל גוייס ה'', היינו מה שהגוייס ממיין ואורן ומשבחין ליה, זהו משום כי 'על השמים כבודו', היינו שהתעורר למעלה בתשבה דקוצ"ה התלת שורשי הנשמות. וביותר יתבאר ע"פ מה שאיתא בגמ' (סנהדרין קו) ומובא בדבה"ק לקמן בתחלת זה באות ט' בביאור מלרנצ"ת, שהשמה נקרא שמים, וכן בתלת מיצת השמי"ם נאמ"ה, וזהו 'על השמים כבודו', שהתעוררו שורשי הנשמות למעלה להמיר זל"ז, שעי"ז נבראים נשמות בגיים, ומתבטל הע"ז, ותתיין גויס ואורן ומשבחין ליה. ולכן הביא רבינו ביאור פסוק זה כאן, להסמיכה לענין ביאור קול התלת שורשי הנשמות למעלה, כדי לרמז זאת בפסוק זה ג"כ. כנ"ל בדרך תפשה.

על ידי התורה שמאירין להם אל מקום שהם שם. זוה ענין התורת תסד המזכה לעיל באות ג'. ובספר דרכי נועם (פיטורים, יד) מובא: 'תורת תסד' היינו תורת הצדיקים, שתף שהאדם חייב לחוי להיכנס לכבוד ה' ועבודתו, הם מגיעים לתדם תסד ה' בתופן מלומד למעשה, דרכיהם ועצות להיכנס לעבודת ה' והתחזקות גדולה לבטוח בתסדי ה' והתבי"ת ה' ובטוח בתוקף עיקר כבוד ה' וכו'.

התחלת התעוררות התשובה הוא הכנעה (בת עין, פרשת החודש). **רשעי ישראל** כל העומד על שאר המצוות הרי הוא בכלל רשעי ישראל, אבל מחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד ע"ז (יד החזקה שבת ל, טז). **מצינו** בסימני הקטורת שהן בעלי הריח הטוב, וציוה הכתוב להכניס בתוכן חלבנה שריחה רע, להורות על רשעי ישראל שייכנסו בכלל הצדיקים בעלי הריח הטוב, ויעשו כולם אגודה אחת לפניו, והוא מקבלם בתשובה (רבינו בחיי ויקרא כג, מ). **רשע** נקרא הרודף אחר דבר אחד להרע אליו (הידושי אגדות ע"ז). **רשע** נקרא כאשר הוא יוצא מן היושר בלבד נקרא רשע (נתיבות עולם, אהבת הריע ג). **אדם** רשע נקרא קטן שאין בו דעת (בעש"ט עה"ת פ' שמות). **ההפרש** שבין רשעים לחֲשָׁאִים הוא זה, כי רשע נקרא אף שלא חטא עדיין בפועל, וכמ"ש בש"ם (סנהדרין נח:) בהרמת יד נקרא רשע, ובש"ם (קדושין מ.) 'אוי לרשע רע, שעשה פירות וכו'', מה שאין כן חוטא הוא שחטא בפועל (תו"י פ' אמור, ד). **מה** שהצדיק מתקשר ומתקן את הרשעים, נקרא גומל דלים, כי הם מדריגת דלים וצריכים לחסד שיתקנם (מאור עיניים שה"ש). **הרשע** נקרא 'כסיל בחושך הולך' (ישמח משה פ' קדושים). **רשע** נקרא מת (ישמח משה פ' קדושים).

ששים רבוא אותיות / נשמות

ס' ריבוא אותיות שבתורה כנגד ס' ריבוא נפשות ישראל הנקראים דור, כי 'אין דור פחות מס' ריבוא'. לכל א' מישראל יש לו חלק בתורה כפי נשמתו, ואשר ירצה להיות חכם שלם בכל התורה, יוכרח להיות למד מכל אדם אשר בדורו, כי ע"כ ידע כל חלקי התורה בשלימותה (עץ הדעת טוב פ' יתרו).

נתפשט מנשמת אדם הראשון שישים ריבוא נשמות של ישראל (של"ה עשרה מאמרות ב, יז).

ס' ריבוא נשמות של ישראל מרומזין במ' סתומה (ישעיה ט) 'לסרבה המשרה', שהוא סוד בינה (מגלה עמוקות פ' וישב).

דע כי כללות כל הנשמות הם ס' ריבוא, והתורה היא שורש הנשמות של ישראל, ולכן יש כנגדה ס' ריבוא פירושים, אשר כפי כל אחד מהפירושים משם נתהווה שורש נשמה אחת מישראל (חסד לאברהם ב, יח).

ס' ריבוא נשמות ישראל הם בחי' קומה שלימה, שהמה כלולים מכל המדות כנודע (אוהב ישראל פ' בשלח).

מחשבה דקוב"ה

כל אחד מישראל הוא חלק אלוק ממעל ויש לו שורש במחשבה דקודשא בריך הוא שהוא שורש הדעת הקדוש (ליקו"ה פדיון בכור ה, ח).

תא חזי, מחשבה דקודשא בריך הוא, היא עילאה ורישא דכולא, ומההיא מחשבה אתפשטא אורחין ושבילין לאשתכחא שמא קדישא ולאתקנא בתיקוני כדקא יאות, ומההיא מחשבה אתגניד ונפיק שקיו דגינתא דעדן לאשקאה כולא, ומההיא מחשבה אשתכח תושב"כ ותושבע"פ, ובההיא מחשבה קיימין עילאין ותתאין (זהר ויקרא ה:).

התורה ומחשבתן של ישראל קדמו לעולם, כאשר קבלנו מהכמינו יודעי צפונות מביני כל נעלם, לכך התחילה התורה במלת 'בראשית' ונתחמה במלת 'ישראל', והתחילה באות ב"ת ובאות למ"ד מסיימת, כי היא לקוחה מן החכמה העליונה המתאחזת בל"ב נתיבות החכמה (רבינו בחיי דברים לד, יב).

וסוד הענין, כי התושב"כ ותושבע"פ, שהם ו"ה שבשם הגדול, נאצלו מהמחשבה העליונה, הנעלמת מעיני כל חי, ההשגה בה מנועה. וכמו שהמקור ההוא נמנע ההשגה, אם לא ברצון הרוצה האמיתי, אשר עלה במחשבתו הנפלאה, ורצה לחצוב ממנה שני המאורות הגדולים, תושב"כ ותושבע"פ, כן במה שחצב ממנו, נמנע ידיעתו והשגת רצונו בו, אם לא יודיענו ויפרשנו בעצמו (עבודת הקודש ח"ג פכ"ב).

החכמה היא המחשבה, לְפָרָט, ואין לו יתברך ויתעלה מוספת מענוג כל כך מציאתנו בני ישראל, לפיכך הרמוקים ממנו כמה מלפים פרסאות, וגם שיבואו העכו"ם ויתגיירו מעצמים המוב"פ. ואלו הרשעי ישראל המכוסים מלנו, מלבד שיעורר מותם למשובה ע"י לימוד תורתו, מחויב ללמוד עמהם גם כן ולהודיע להם הדרך ילכו בה, שזה בחינת 'תורת

> **כמ"ש יפוצו וכו' חוצה, חוצה דייקא. כי התורה הם ששים רבוא אותיות, כנגד ששים רבוא נשמות. ויש לכל הנשמות שרש למעלה במחשבה דקוב"ה, כי ישראל עלו במחשבה תחלה** (ב"ר פ' ח).

מסד' כנ"ל בחות כ'. ומלת מה שכתב מקודם 'ומי לפסר לקרב הגרים עם בעלי תשובה, מלת ע"י תורה וכו' להודיע להם הדרך ילכו בה', זה קלי על אלו שהם בימד עימו, שלריך גם ללמוד עמהם, ומה שכתב 'ומי לפסר לבוא להתעוררות התשובה וכו'', זה קלי לפילו על אלו שהם רחוקים ממנו, שמי לפסר לו ללמוד וכו' עמהם.

כי התורה הם ששים רבוא אותיות כנגד ששים רבוא נשמות.

וכתב בליקו"ה (יו"ד כיבוד אב"ו ג, ג): כי עיקר הקדושה והכבוד של הנשמה נמשך רק מתלמוד תורה, כי אם בהתורה הוא עיקר שורש נשמותיהם, בחתילה בקדושת בריך הוא כנ"ל. ועל כן אמרו רז"ל 'לין כבוד אלא לתורה', כי אם עיקר הכבוד כנ"ל.

ויש לכל הנשמות שרש למעלה במחשבה דקב"ה. וכתב בילוח (יד): שורש נשמות ישראל הוא בחחשבה דקוב"ה, שהוא בחי' עולם הבינה, וגם שורש לותיות התורה ג"כ אם כי 'לורייתא מחכמה ובינה נפקא'.

רמזו רז"ל (שהש"ר ד) 'אשה יולת אשים ריבוא בכרם אחד'. על כן 'אשה רבינו' עולה בחספר תרי"ג, והוא לים אלקים, כי יהו"ה אלה"י ישראל"ל עולה גם כן תרי"ג. וכן בילאר מוהרא"ם, עי' בחמ"ג אות ד' להלן ד"ה 'אלריך כל אדם וכו' לברך ולהאיר בלילות תורתו'.

ישראל עלו במחשבה תחלה. כלאיתא בזח"ר (פ, ד): 'בראשית ברא אלקים'. אשה דבריה קדמו לבריאת העולם, ים מהן שאברהו ויש מהן שעלו במחשבה להיבראות. התורה והכסא הכבוד נבראו ושראל ובישמ"ק ושמו של משיח עלו במחשבה מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר. משל למלך שהיה נשוי למטרונה אחת ולא היה לו ממנה בן. פעם אחת נחמד המלך עובר בשוק, אמר, טלו מילנין וקלמין זו לבני, והיו הכל אומרין, בן אין לו והוא אומר טלו מילנין וקלמין זו לבני. מזרו ואמרו, המלך אסטרולוגוס גדול הוא, אלולי שאפה המלך שהוא עתיד להתעתיד ממנה בן, לא היה אומר עלו מילנין וקלמין לבני. כך אילולי שאפה הקב"ה שאחר כ"ו דורות ישראל עתידין לקבל את התורה, לא היה כותב בתורה 'עלו את בני ישראל', 'דבר אל בני ישראל'. ע"כ בניה, העולם ומלואו לא נברא אלא בזכות התורה, שנאמר (משלי ג) 'ה' בחכמה יסד ארץ וגו'". רבי ברכיה אמר, בזכות משה, שנאמר (דברים לג) 'וירא לראשית לו'. וזהר אדם (רות, קח ע"ח) איתא בזה"ל: רבי חניא אומר, מחשבה דבריה שעלו במחשבה קודם שברא הקב"ה את עולמו, ישראל עלה במחשבה, אפי שהוא רחוי לקבל את התורה, וכל החותיות נכתבו בראשו. כיון שעלה במחשבה, כביכול עמד הקב"ה ותקק בו את התורה, וכל החותיות נכתבו בראשו ועליו נתקיימה התורה. הה"ד 'וחתת לפניס ביראתי', ואין 'וחת' אלא התורה שהיא קודם ליראתי, 'לפניס' אלו החותיות, והכל היה תקוק ונרשם ביראתי. ולשה לקשר הדברים גם לד"ה הקודם 'כי התורה הם ששים ריבוא חותיות וכו'.

מיוחאי חכמה

התורה הם ששים רבוא אותיות. בענין מספר חותיות התורה כתב בפני יהושע (קידושין ג ע"ב): עמדתי משתומם ומתפלא לפי משנון תמיסים פסוקים שיערתי בלבי שלא יהיו חותיות התורה כי אם תני ערך המחבון המוזכר היינו תני של ששים ריבוא. עד שראיתי בספר תסד לאברהם שהרגיש זה וכתב שנמלא לחותיות התורה הן שלושים ותחד ריבוא, אלא מה שנמלא חותיות התורה עולים ששים ריבוא, היינו משבעה ועשרים חותיות התלפא ביתא עם מנלפ"ך במילואיהן ומילוי דמילוי, עיין שם במעיין שני נהר י"ח ענין התירוק. ומנם אף שאין לני כלאן, נראה לי להדברים ג"כ כפשוטן, דמאחר שנמלאו במספר החותיות שבתורה ממש הן ל"א ריבוא, וא"כ שפיר מצינן למימר ג"כ שהן ששים ריבוא עם התרגום שנמסר ג"כ בסיני, כלאיתא במדרש ושפפרים הקדמונים הרבה מנאו וביימוד בספר שה"ס בענין שנים מקרא ואחד תרגום. ועוד נראה לי לפרש בענין יותר מרווח, שכל חות מחותיות התורה יש לה שני בחינות קדושות ממש. ענין הכתיבה שנכתב בחנבע תנקים, וענין קדושת הקריאה שליבר הקב"ה עם משה, וכלכתיב 'אחת דיבר אלקים שתים זו שמעתי', ורואין את הנשמע ושומעין את הנראה, וחמריכן גמי 'יש אם למקרא ויש אם למסורת'. (...) וא"כ שפיר מצינן למימר שעולין קמ"ך ריבוא, ל"ל ריבוא לכתיב, וכ"ט דקריין, וכמה חותיות לרוב אלין ניכרין כלל בחבטח ואין בהן אלא בחינת כתיבה, כחותיות הו"ין וחל"פין שבחמצע הכתיבה והכתה, כן נראה לי נכון בעזה"י, ואם שבחיי חיתי תלין הא' הטוב יבפר.

ויש לכל הנשמות שרש למעלה במחשבה דקב"ה. כל נשמה מישראל מקורלת בחופן פרטי בחמבחבה ית', ובחותיות התורה הפייכים לה, כמובן בספר אור החחיר (פ' כי תבא): תומב"כ הם חותיות החמבחבה, ותומבע"פ הם חותיות ה' מוגלות הפה. וכבר נודע שבחחיית החמבחבה היא בלל בלליך חותיות ה' מוגלות הפה, וחין לו יתברך ויתעלה תוספת תענוג בל בך מציאתנו בני ישראל, בהיות כולנו בבלל, כי אם בפרט בל אחד ואחד מישראל. וזה לך החות, אחד היה אדם הראשון, וכו בללים בללויות נשמותיהן של בל ישראל, ואע"ב נחלק לשלושה אבות, ולי"ב שבטי יה, ואע"ב לח"ר חלף רגלין, ואחר כן לששים ריבוא נפשות, מורה היות כי חפץ בנו ה' לקבל מליחנו תוספות תענוג מפרטי החלקים בגופים נפרדים, וכל מה שנחבחנה ונחוספה ריבוי תוספת נשמות, ויוצלים מבחינת בללות לפרטיות, כמו כן נחרגים ונחוספים פירושי החורה וריבוי הלירופים, לערך חלקי הנשמות ותחיזתם בחותיות החורה. וכבר רמזנו לעיל שחיוב מוטל על בל אחד ואחד מישראל לבוא מבחינת עלמו על לירופו החוטל עליו לעשות בחחבטות בשרון פעולותיו, כמו כן נעשים ונטרפים לירופים חחורה לערך חותיותיהן שים לו בסה תחיזה בחורה, וחחחיינין עת בוחו בהכשר חעזיו ועובדותיו הטובים, ויעשה בחורה לירוף קבע, ואלו הלירופים החוליס בעובדות הפרטיים חלקי נשמות, זה נקרא תוספ"פ, להיות בחינת פרט לעומת חותיות החמבחבה, היינו בחינת חוסב"כ בללויות הלירופים שחשר הקב"ה למשה רבינו בסיני, כי נחינת החוסב"כ ע"י משה רבינו היתה רק על דרך הבלל, בללות ששים ריבוא נפשות ישראל, ומזה הבלל חח"כ בהמשך הדורות דורשים פרטי פרטיות לערך בחינתם ולירופם.

ישראל עלו במחשבה תחלה. וכתב בספר גור אריה (בראשית ג, ה): כתיב (משלי טז) 'כל פועל ה' למענהו', רוצה לומר כל מה שנברא בעולם, בשביל הקב"ה נברא ולכבודו נברלו (יומח לח ע"ב), 'כל הנקרא בשמי לכבודי ברלתיו' (ישעיה מג). ואין כבוד מן הנבראים, אלא שאפי יקיימו את מלוותיו ועובדים אותו. ואין זה רק בחומה היסולית, ועליהם נאמר (שם) 'עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו', אלכך יצרתי לחתם כדי שיספרו תהלתי. וישראל חיינם עובדים להקב"ה אלא במלוותיו שמקיימים את התורה, וזה 'בשביל ישראל ובשביל התורה נברא העולם', וכל שאר העולם נברא בשביל ישראל. (...) אלמנם עיקר קוד זה, מה שנברא בשביל ישראל, אפילו הרמוקים ממנו כמה מלפים פרסאות, וגם שיבואו העכו"ם ויתגיירו מעצמם המוב"פ. ואלו הרשעי ישראל המכוסים מלנו, מלבד שיעורר מותם למשובה ע"י לימוד תורתו, מחויב ללמוד עמהם גם כן ולהודיע להם הדרך ילכו בה, שזה בחינת 'תורת מקודם 'ומי לפסר לקרב הגרים עם בעלי תשובה, אלא ע"י תורה וכו' להודיע להם הדרך ילכו בה', זה קלי על אלו שהם בימד עימו, שלריך גם ללמוד עמהם, ומה שכתב 'ומי לפסר לבוא להתעוררות התשובה וכו'', זה קלי לפילו על אלו שהם רחוקים ממנו, שמי לפסר לו ללמוד וכו' עמהם.

כי התורה הם ששים רבוא אותיות כנגד ששים רבוא נשמות.

וכתב בליקו"ה (יו"ד כיבוד אב"ו ג, ג): כי עיקר הקדושה והכבוד של הנשמה נמשך רק מתלמוד תורה, כי אם בהתורה הוא עיקר שורש נשמותיהם, בחתילה בקדושת בריך הוא כנ"ל. ועל כן אמרו רז"ל 'לין כבוד אלא לתורה', כי אם עיקר הכבוד כנ"ל.

ויש לכל הנשמות שרש למעלה במחשבה דקב"ה. וכתב בילוח (יד): שורש נשמות ישראל הוא בחחשבה דקוב"ה, שהוא בחי' עולם הבינה, וגם שורש לותיות התורה ג"כ אם כי 'לורייתא מחכמה ובינה נפקא'.

רבינו מביא בתחילת ג' הקדמות הקשורות ומשלימות זו אחר זו, ועל ידן מתבאר מדוע לי לפשר לבוא להתעוררות התשובה כי אם ע"י התורה וכו'. וחוזר הלשונה, ובה מבאר כילד לותיות התורה עולות לששים ריבוא כמנין נשמות ישראל, ועי' בזהר חדש (שה"ש, נח ע"ח). וכתב במגלה עמוקות (פ' ותתנן חופן קפו): כל לות נקרא בספר יליכה 'חנן', והוא סוד 'משה רועה חנן ישראל' (בראשית מט), ר"ל כל אחד מישראל יש לו לות אחת בתורה שהוא סוד חנן, ולכן ישראל"ל טוטריקון, י"ם ש"שים ר"בוא ל'ותיות ל'תורה. ותיתא בילקוט רחובני (פ' בראשית): ישראל"ל טוטריקון י"ם ש"שים ר"בוא ל'ותיות ל'תורה. ובראשי"ת ב'שים ר"בוא ל'ותיות ש'ישראל י'קבלו ת'תורה, כדי שכל אחד מישראל לותו לות אחת מן התורה וכו'. ולכן ספר תורה שחסרה לות אחת פסולה, כי 'לין לוכלסא פחות משים ריבוא', ואם היו ישראל חסרים אחד, לא קבלו התורה. וז"ש 'תורת ה' תחימה משיבת נפש', ר"ל ס' ריבוא לותיות משיבת נפש אחד מישראל. והשל"ה (תולדות אדם, בית חכמה תנייגא לא) בילאר שענין זה בלי על נשמת משה רע"ה, וז"ל: קיבלנו כי שים ריבוא לותיות התורה כנגד ששים ריבוא נשמות ישראל, אבר נשמת משה רבינו עליו השלום כולל כל נשמות ישראל, כמו שאמרו (מכילתא פ' יתרו ג, ה) 'משה שקול נגד כל ישראל', ועל זה רמזו רז"ל (שהש"ר ד) 'אשה יולת אשים ריבוא בכרם אחד'. על כן 'משה רבינו' עולה בחספר תרי"ג, והוא לים אלקים, כי יהו"ה אלה"י ישראל"ל עולה גם כן תרי"ג. וכן בילאר מוהרא"ם, עי' בחמ"ג אות ד' להלן ד"ה 'אלריך כל אדם וכו' לברך ולהאיר בלילות תורתו'.

ישראל עלו במחשבה תחלה. כלאיתא בזח"ר (פ, ד): 'בראשית ברא אלקים'. אשה דבריה קדמו לבריאת העולם, ים מהן שאברהו ויש מהן שעלו במחשבה להיבראות. התורה והכסא הכבוד נבראו ושראל ובישמ"ק ושמו של משיח עלו במחשבה מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר. משל למלך שהיה נשוי למטרונה אחת ולא היה לו ממנה בן. פעם אחת נחמד המלך עובר בשוק, אמר, טלו מילנין וקלמין זו לבני, והיו הכל אומרין, בן אין לו והוא אומר טלו מילנין וקלמין זו לבני. מזרו ואמרו, המלך אסטרולוגוס גדול הוא, אלולי שאפה המלך שהוא עתיד להתעתיד ממנה בן, לא היה אומר עלו מילנין וקלמין לבני. כך אילולי שאפה הקב"ה שאחר כ"ו דורות ישראל עתידין לקבל את התורה, לא היה כותב בתורה 'עלו את בני ישראל', 'דבר אל בני ישראל'. ע"כ בניה, העולם ומלואו לא נברא אלא בזכות התורה, שנאמר (משלי ג) 'ה' בחכמה יסד ארץ וגו'". רבי ברכיה אמר, בזכות משה, שנאמר (דברים לג) 'וירא לראשית לו'. וזהר אדם (רות, קח ע"ח) איתא בזה"ל: רבי חניא אומר, מחשבה דבריה שעלו במחשבה קודם שברא הקב"ה את עולמו, ישראל עלה במחשבה, אפי שהוא רחוי לקבל את התורה, וכל החותיות נכתבו בראשו. כיון שעלה במחשבה, כביכול עמד הקב"ה ותקק בו את התורה, וכל החותיות נכתבו בראשו ועליו נתקיימה התורה. הה"ד 'וחתת לפניס ביראתי', ואין 'וחת' אלא התורה שהיא קודם ליראתי, 'לפניס' אלו החותיות, והכל היה תקוק ונרשם ביראתי. ולשה לקשר הדברים גם לד"ה הקודם 'כי התורה הם ששים ריבוא חותיות וכו'.

ואני תפלה

וּבְכֵן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתְּזַכֵּנִי אוֹתִי וְאֶת כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לַעֲסֹק בְּתוֹרָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה תָּמִיד יוֹמָם וְלַיְלָה בְּקֹדֶשׁ וּבְטָהֳרָה, עַד שֶׁנִּזְכֶּה עַל יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה לְעוֹרֵר שְׁרָשֵׁי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁעָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה, וְכָלָם מְשֹׁרָשִׁים בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה. עָזְרֵנִי יי שֶׁאָזִיר עֵסֶק הַתּוֹרָה שֶׁלָּנוּ עַד שֶׁנִּזְכֶּה לְעוֹרֵר עַל יְדֵי לִמּוּד תּוֹרָתֵנוּ שָׁרְשֵׁי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְיֵאִירוּ וְיִתְנוֹצְצוּ הַנְּשָׁמוֹת זֶה לָזֶה, עַד שֶׁיִּתְעוֹרְרוּ וְיִתְנוֹצְצוּ בְּתוֹכָם נַפְשׁוֹת כָּל הָרְשָׁעִים וְכָל הַפְּשָׁעִי יִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁיַּגִּיעַ אֲלֵיהֶם הָאֹרָה מִשָּׁרֶשׁ נִשְׁמוֹתֵיהֶם, וְיִתְעוֹרְרוּ בָּהֶם בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה וְיָשׁוּבוּ אֵלֶיךָ בֶּאֱמֶת. וְעַל יְדֵי הִתְנוֹצְצוּת הַנְּשָׁמוֹת נִזְכֶּה שֶׁיִּהְיוּ נוֹסָדִים וְנִבְרָאִים נְשָׁמוֹת הַגֵּרִים, עַד שֶׁיָּבוֹאוּ רְחוֹקִים וְיִתְגַּיְּרוּ, וְיַכִּירוּ כִּי מִלְּבוּתְךָ וְיַעַבְדוּךָ בָּלָם בֶּאֱמֶת (ליקו"ת יד).

ועל ידי זווג הנשמות נבראים נשמות גרים. בזהר (שלח, קסז ע״ב) מבאר כיצד נברלות נשמות הגרים, וכיצד יגיעותיהם ועירעומיהם להפציע מעליהם את ׳הבגדים העומים׳, כפי מהלבאה נשמתם כמובא להלן (בתמצא חות ה), וז״ל: ״זווגא דההוא עלמא למעביד ליצפ, יתיר מאינא לעלמין דהאי עלמא בזווגא דלהון. בזווגא דההוא עלמא בתיאובתא דלהון כמדת, כד מתדבקן נשמתין דא עם דא בעבדי ליצפ, ובפקי נהורין מינייהו ואתעבדי צרגין, ואינון נשמתין לגיורין דמתגיירין. וכל הני עיילין להיכלא מדא. וכד מתגיירא גיורא ועל ידי זווג הנשמות, נבראים נשמות גרים. ובשנתעוררים הנשמות עי״י אותיות התורה שהוציא מפיו, ומתנוצצים זה לזה, זה בחינת זווג, שזה מקבל הארה מזה, ועל ידי הזווג של התנוצצות הנשמות שבמחשבה, נבראים נשמות גרים.

ובשנתעוררים הנשמות עי״י אותיות התורה שהוציא מפיו. ומופנ בירם התיתים (יד) מה״ב: כי כל התיקונים הנ״ל נמסכין ע״י שנשמות ישרלל הם מחדות מחד עם אותיות התורה, וע״כ ע״י לימוד התורה מניחין נרכה והארה נשורש הנשמות, עד שני״ז נתעלה כבודו יתברך, שזה נמי ׳לין כבוד אלה תורה׳ כמופנ״ב נעניל בתות ג׳.

ובשנתעוררים הנשמות על ידי אותיות התורה שהוציא מפיו. ובילקו״ה (תו״ח בלישת שפת ה, לב): זה עיקר בחינת ׳מסיק שמעתתא לגיצת להלכתא׳, דהיינו שיזכה ע״י עסק התורה לעורר שורשי נשמות ישרלל שבתורה, עד שמגיע הארה על כל אחד מישרלל להמזירו למוטב, להורות לו דרך והילוך לין יזכה לגלות מהרע שלו ולהתקרב להשי״ת, שזהו עיקר שלימות פסק ההלכה, כי לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה׳. ועל שם זה נקראים ׳הלכות׳ לשון הליכה, כמו שאמרו רז״ל ׳אל תאמר הליכות אלא הלכות׳, היינו שע״י ההלכות יזכה לילך בדרכי ה׳ ולשוב אליו יתברך, שזהו עיקר שלימות עסק התורה, שמזכה ע״י הלימוד לשמור ולעשות ולקיים, כמו שאנו מתפללים בכל יום ׳ותן בלבנו בינה וכו׳ ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים וכו׳״. ובפל״מ (על מסכת עוקצין) בילקו גם כן ענין זה, וז״ל: וזה שאי׳ מופנ״כ ומופנע״פ. כי עיקר הציפים ריבוי תותיות הם מופנ״כ, וכנגד זה יש ציפים ריבוי נשמות ישרלל, רק עיקר שלימות המופנ״כ הוא ע״י המופנע״פ, כי בלתי המופנע״פ לא יתכן כלל פירוש המימי של כל מצוות התורה כידוע. ונמלא שעיקר התעוררות והתנוצצות נשמות ישרלל הוא ע״י מופנע״פ, כי לימוד המופנע״פ בעצמה הוא שאי׳ זיווג התותיות התורה, שלמידין תות מתות וענין מענין, וגורעין ומוסיפין ודורסין, עד שנעשין עי״ז לימודים מדשים ונפלאים ע״י י״ג מידות שהתורה נדרשת, שבשורשם הם י״ג מדות של רחמים, שאי׳ י״ג פעמים ׳חסד׳ גימטריא ׳שלוס׳ במ״ס רבתי, היינו בהספר שהמ״ס הוא שם מתות. (...) כי ע״י לימוד המופנע״פ ודרשותיה, עי״ז מתנוללין נשמות ישרלל ונעשין נשמות מדשות שאי׳ נשמות הגרים, ונעשין בעלי תשובה, שזה שאי׳ ׳תורת חסד׳, שע״י כל זה נמשך שלוס בעולם.

ובשנתעוררים הנשמות עי״י אותיות התורה שהוציא מפיו. ובילקו״ה (יו״ד בלילה ה, ח) יפול להבנת הענין בלמד כאן, וז״ל: כי ע״י כל עבירה ופגם, הוא פוגם בותיות התורה שבשם שורש נפשו, כי ע״י העבירה והפגם הוא מתרחק ונפסק שם ושלוס מהתות שפגם בו, ואז מלטרפין אלו ותיות התורה בלילות אחרים בקיפך מן התמת. (...) ועל כן עיקר התיקון ע״י הלדיקי אמת שיכולים לעסוק בתורה בקדושה כראוי, עד שיחזירו כל ותיות התורה בשלימות, כפי מה שאריכין לעורר ולהקין אלו התיקונים הנ״ל שהם עיקר שלימות ישרלל.

מילואי חכמה

התורה הוא כי רמשים כל הבריאה היא התורה, שהיתה נברלת קודם שנברא העולם שלפייס (ז״ר פ׳ ח, ג), ואין דבר נברא בתמרונה רק ישרלל, שהרי לא היתה חומה תמרונה ליברלל, כי תדום ומופנ נעשו לתומות קודם ליברלל, וישרלל בתמרונה. ומפני שהתורה היא רמשים הכל, ממנה נשתלשל הכל, ובשביל זה בשבילה נברא הכל, כמו שאילן שהוא נטוע, אינו גדול רק בשביל העיקר שהוא רמשיתו ובשבילו גדול, ומכל מקום מכלית גידול שלו להוציא פירות, ובשביל מכלית זה גדול ומומת, אלם אין הפרי שילת נפוף לא היה גדול, וזה הוא שגורס גידול שלו. וכן ישרלל שילת נתתרון מן כל הנבראים, והם שלימות כל העולם, וכתשר ילמו ישרלל אז היתה שלימות כל עולם ואז עתדה הבריאה, כי כבר הגיע התכלית והשלימות. לפיכך בשביל התורה נברא, שהוא הרמשים והתתילה, ובשביל ישרלל, שהם מכלית הכל. ובשביל כך נקרא גם כן ישרלל ׳רמשית׳ (ילמיה ג), כי התכלית הוא רמשית התמשבה. וכלל הדבר הזה, שהעולם נברא בשביל דבר שהוא רמשית והתתלה לכל הבריאה, כמו התורה שהיא התתלה, כי התכלית הוא רמשית התמשבה. ומכל הדברים האלה נבין שהעולם נברא בשביל התורה ובשביל ישרלל, וכן בשביל הדבר שהוא תכלית השלימות הבריאה שהוא יושלם הכל ונא בסוף, וזהו ישרלל.

ובשנתעוררים הנשמות עי״י אותיות התורה. ומופנ במאור עיניים (ליקוטים שהסוף הספר): ללמרו רז״ל שהקדוש בריך הוא נקרא לנשמות, ׳הוא הוא בעלמא׳ בעצמו דיליה׳. הכוונה בדבריהם הלו, היות הקדוש בריך הוא שוכן בתוך בני ישרלל, ולמלת שכינתו בתוכם ע״י התותיות שהתלבש בכיכול בתותיות כתורה, וקבע לותם בפה עמו בני ישרלל, וזהו ׳הוא הוא בעלמא דיליה׳ שם בני ישרלל עמו, וע״י התותיות יתקרבו ויסיגו וידבקו בה׳ בריך הוא. (...) כי ע״י תותיות נברלו כל העולמות וכל הבריותים, דהכתיב (תהלים לג) ׳בדבר ה׳ שמים נעשו וגו׳״, ואין לך כל בריה שאין בו תיות התותיות. ולכן בכל תמד יש שיתת עופות וציפורים ושיתת דקליס בו, לך נקרא רק ציפורים, מפני שהם תותיות שיכדו לתתתת המלריותם ואין בהם ביכור אלא, רק בתתי בני ישרלל הוא הביכור בשלימות. והתדם ע״י ביכורו בעבודת ה׳ מעלה כל הנבראים ותתקנם, כי ביכורו דבר ה׳ שהוא ומוכל בכולם ונתחזים בו, ומתלת מניע שלימות בכל הנבראים.

ובשנתעוררים הנשמות עי״י אותיות התורה שהוציא מפיו. מופנ בפרל״ך (שער כו, ב) שהתותיות מעוררות שורשים נשנשים, שעל ידם מתעוררות התיות רוחניות, וז״ל: אין תותיות התורה קְמָמְיוּת, תתנם הם רוחניות מתייחסות בלורה לל פרטיות נשמתם. וזהו שדקדקו רז״ל בניתור מלילות שורת התותיות וקוליהם ותגיהם וזיוניהם, לפי שהם רומזים לל רוחניות יהוי לל הפרטיות עליונות, וכל תות ותות יש להם שורה רוחניות ומתור נכנד לתול מעלם הפרטים, מתלבל ממדרגה למדרגה כדרך השתלשלות הפרטיות. והנה הלות היכל ומכוון לרוחניות ההוא, ובהיות הלדם מזכיר ומניע תות מהתותיות, בהכרח יתעורר הרוחניות ההוא, ובכל הפה ממנו יתהוו זורות קדושות, יתעלו ויתקשרו בשורשם שהם שורש התלילות. ולל זה בלבד תלל גם בתלילותם, רלה לומר בהזיתם שהם רוחניות שורה על התותיות ההם. וזה טעם קדושת ספר תורה, וזהו טעם ׳מ״ם ופת״ך שבתותות נהג היו עומדים׳, מפני שהרוחניות מעמיד הנשם הזך ההוא, וזה טעם בענין שבירת הלותות שפירשו רז״ל שפרטו התותיות.

ובשנתעוררים על ידי אותיות התורה שהוציא מפיו ובו׳ נבראים נשמות גרים. ומינו מלדש נפלא בשהש״ר (ה, ג): רבי לומר, יש מין יונה שמתילין לותה ומבותיה מריחות לותה ונתות תלנה לשוכבה, כך בשעה שהזקן יושב ודורש, הרבה גרים מתגיירין בלותה שעה, כגון יתרו הם שמע ותבא, רחב שמעה ותחי, לף בתניה מיכלל ועוזיה הרבה גרים נתגיירו בלותה שעה. מה טעמא (ישעיה כט) ׳כי בלותו ילדיו, מה כתיב בתריה ׳וידעו תועי רוח בינה׳. רבי היה יושב ודורש, ומתנמנם לביונו. ביקש לעוררן, לומר, ילדה שפה תחת בתלים שיש ריבוי בכרם תחת. והיה שם תלמיד תחד ורבי ישמעאל ברבי יוסי שמו, לומר ליה, מאן דתות כך. לומר ליה, זו יוכבד שילדה לת משה שבקול בנגד שיש רבוי בכרם שהם כל ישרלל, הה״ד (שמות טו) ׳לז יסיר משה ובני ישרלל׳. וע״פ הקדמות רבינו בממתר, דו״ק ותלה על כמה הדברים מתייבשים ומתבחרים היטב, הן ענין נשמות הגרים המתעוררות ע״י דרשת הזהר, הן ענין ׳לתי יתנה׳ (להלן תות ל׳) המרומז בביאור המתמנמנת שרבי שלורת, הן בחי׳ ס׳ ריבוי נשמ״ו בהלותות בשהש, ושוד בחי׳ בפי שיתבה המעיין.

ילקוט הנחל

ובשנתעוררים הנשמות עי״י אותיות התורה שהוציא מפיו. ובספר דרכי מופנ (שיטורים, יד) מופנ: כשזוכה להיכנס לתורה ולומד לשם שמים, ויודע שבכל מילה ומילה מתעלה כבוד ה׳, וכל הבריאה מתחתה, כי נתוספ תור ותיות בתותיות התורה, והקדושה בעולם מתגברת מאד, אז מתעוללין הכח הזה לעורר לנשים תמריס גם כן להכניסם בתוך הקדושה, ומזה מקבל כח והארה גם לעצמו. כי לפי היותו מעומק דברי הזהר הקדוש בענין הלבוש וכו׳, הנריס הם גם בחי׳ התילוניות והגשמיות, שהם קשה לעבוד תת ה׳, וע״י שמקבל התרה והתנוללות מהתורה שלמד בתיות לכבוד ה׳, ע״ז מקבל כח להכניס גם תת הגשמיות לפנים, שבכל דבר הנעשה תתדבק בכבוד ה׳ שבו, ויומשך שלוס בין הגוף לנפש ובין העולמות.

זווג הנשמות

התנוצצות הנשמות הוא בחינת זווג הנשמות (ליקו״ה שותפין ב, ד).

זיווגא דההוא עלמא אתדבקותא דנשמתא בנשמתא, נהורא בנהורא (זהר שלח קסז).

זווג הנשמות הוא פנימיות העולמות (עמק המלך ה, סד).

מעצם הייחוד של תפארת ומלכות, שאנו קוראים סוד הזווג, נתהוו הנשמות (של״ה תולדות אדם, בית ישראל ד).

אברהם ושרה הורידו בקדושתן נשמות לוולדות אחרים, וזהו ׳הנפש אשר עשו בחרן׳, פירש״י ׳אברהם מגייר אנשים ושרה מגיירת נשים, מעלה הכתוב כאילו עשאן׳, דהיינו אותן הוולדות שהם משורש נשמת אברהם ושרה נתקרבו אצלם, כי היו בניהם (פנים יפות בראשית יא, ל).

נשמות גרים

מהבת הראשונה היושבת בהיכל לבנת הספיר, הם נשמות הגרים אשר עזבו פסיליהם ודבקו בתורת ה׳ (עמק המלך טז, ל).

דע, כי נשמות הגרים באות בהיות המלכות מתלבשת בחיצונים (רמ״ז על הזהר שמות).

הנפש, בצאתה תהיה מובדלת מאוצר הקלי׳ בטבעה, ותאֲוֶה ללכת בדרך הטוב, והוא סוד נשמות הגרים המתגיירים מעצמם וחושקים להסתופף בצל הקדושה (אוה״ח בראשית מט, ט).

בחטא אדם הראשון נִשְׁבּוּ כמה נשמות יקרות ביד סטרא אחרא, והם נשמות הגרים (אוה״ח דברים כא, יא).

סוד נשמות הגרים הוא מהעלאת הניצוצות קדושות, שמתעלין מעמקי הקליפות ע״י הצדיקים שמתדבקים באותיות התורה ותפילה שלומדים ומתפללים ומתקשרים את עצמם עם כל הנבראים להעלות ניצוצות שנפלו בשבירה (מאור עיניים פ׳ ויתתנן).

כל חיות העמים הוא מנשמות הנפולין שביניהם, שנפלו ע״י חטא אדם הראשון ודורות שאחריו, ומשם באים נשמות הגרים (מאור עיניים פ׳ כי תצא).

אמר הבעש״ט ז״ל למורי הצדיק מו״ה דוב בער זצ״ל, שמזה שנופל הצדיק ממדרגתו ומתחזק לחזור ולשוב לאיתנו, מזה נבראו נשמות גרים (קדושת לוי, רמזי שה״ש).

ואני תפלה

וְאִם אֶמְנָם אֲנִכִּי
בְּעָנְיִי, רָחוֹק מֵאֹר
מֵעֶסֶק הַתּוֹרָה בְּקָדֻשָּׁה
בְּזוֹ לְעוֹרֵר נַפְשׁוֹת
אֲחֵרִים בְּתֻשׁוּבָה, עַל
כָּל פָּנִים תְּרַחֵם עָלַי
בְּרַחֲמֶיךָ הָעֲצוּמִים
וְתָזֵכֵנִי בְּחֶסְדֶּיךָ
הַגְּדוֹלִים, שֶׁאֲזָכֶה
עַל יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה
הַקְּדוֹשָׁה לְהַכְלָל בְּתוֹךְ נִשְׁמַת הַצַּדִּיק הַדּוֹר הָאֲמִתִּי, אֲשֶׁר הוּא עוֹסֵק בַּתּוֹרָה בְּקָדֻשָּׁה בְּזוֹ, עַד שֶׁאֲזָכֶה לְהִתְעוֹרֵר עַל יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת שֶׁאָתְאִיר וְיִתְנַוְצְצוּ נִשְׁמָתִי בְּשָׁרְשָׁהּ בְּמַחֲשָׁבָה עֶלְיוֹנָה דְּקָדֻשָּׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּתוֹךְ שְׁאָר נִשְׁמוֹת הַקְּרוֹשִׁים שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַמָּךְ, עַד שֶׁיִּגִּיעַ אֵלַי הָאָרָה מִשָּׁרֶשׁ נִשְׁמָתִי בְּאֹפֶן שֶׁאֲזָכֶה לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה אֵלֶיךָ בֶּאֱמֶת (ליקו״ח יד).

פושעי ישראל

יש בכל אחד ואחד מישראל התפארות בפרטיות, שהשי"ת מתפאר עמו בפרטיות, ואפילו בפחות שבישראל, אפילו פושעי ישראל, כל זמן ששם ישראל נקרא עליו, כי נקרא פושעי ישראל, יש בו התפארות פרטי שהשי"ת מתפאר עמו בפרטיות (ליקו"מ יז, א).

פושעי ישראל בגופן מאי ניהו, אמר רב, קרקפתא דלא מנח תפילין (ר"ה יז.).

מי שעוונותיו מרובין מזכיותיו, ובכללן עוון פושעי ישראל בגופן, והן עוברי עבירה כגון עריות, יורדין לגיהנם ונידונין בה י"ב חודש, לאחר י"ב חודש גופן כלה ונשמתן נשרפת ורוח מפזרתן תחת כפות רגלי הצדיקים (ר"ף ר"ה ד.).

פי' פושעי ישראל, הם המזידין והם המשומדים (רמב"ן חולין הז:).

אפי'לו פושעי ישראל עתידין שיתנו ריח, שנאמר 'וירח את ריח בגדיו', (סנהדרין לו.) אל תקרי 'בגדיו' אלא 'בוגדיו', וזהו (עי' עירובין כא:) 'וירח ה' את ריח הניחוח', שעתידין ליתן ריח ניחוח (בעה"ט בראשית ח, כא).

'פשע' נקרא מרד (יומא לו), דהיינו שעובר על מצות בוראו בלי הכרחת יצה"ר אותו (של"ה שער האותיות, אמת ואמונה יא).

שם ישרא"ל

ישרא"ל אותיות לי ראש, היינו התגלות המוחין (ליקו"מ כא, ח).

ישרא"ל נקראו בשמו של הקב"ה, וכל שם חביב שנקרא להקב"ה, בו בשם קרא את ישראל (ילקו"ש ירמיהו רמז רצא).

כל מקום שנאמר 'ישראל', לשון שבח (רא"ש במדבר כה, א).

'ישרא"ל ישר אל, מישור הנראה גם בעיני האל ית' (כלי יקר בראשית לב, כט).

שם 'ישראל' לשון יושר, שרומז לקו האמצעי שהוא אור ישר, וגם ישראל ש"ר א"ל, שהוא סוד חסדים וגבורות (רמ"ז על הזהר ויקרא).

הנפשות, עד שיתעוררו במשובה בשלימות, כי הצדיק צריך לצרף לותיות התורה בחידושים נפלאים בכל פעם, כפי מה שצריך לתיקון אלו הנפשות שנתרחקו משורשם, ולהוליכם ולהדריכם בדרך היישר ובעצות טובות הצריכים כפי העת והזמן וכפי שורש נפשם וכפי תיקון הצריכים להפגמים שפגמו בהם, ובשביל זה צריכין בחמת לחפש ולבקש ממד ממד לחתר לדעתי כזה.

גם הפושעי ישראל, כל זמן ששם ישראל נקרא עליו, (כי נקרא פושעי ישראל, נמצא ששם ישראל נקרא על כל פנים עליו, מאחר שנקרא פושעי ישראל), אף על פי שחטא ישראל הוא (סנהדרין מד.) **יש לו אחיזה ושרש במחשבה עליונה.**

מדע, פרמח מהחוח היכלא נשמתא, ועטלא תחות גדפיה דשכינתא, ונסקת לה בגין דחיזו ליצח לצדיקיא, ומשדרת לה גו ההוא גיוהא, ואתרמת ביה, ומההוא זמנא מקרי 'גר צדק'. והיינו רזא דכתיב (משלי יח) 'פרי צדיק עץ חיים', מה ליזלא דחיי אפיק נשמתין, חוף הכי צדיק, ליזלא דיליה עביד נשמתין. רב מתיבתא אמר, כתיב (ברמשיח יח) 'ותהי ארי עקרה אין לה ולד', ממאי דאמר 'ותהי ארי עקרה' לית לה אלא ולד, מאי 'אין לה ולד'. לאלתר הכי אמר רב מתיבתא, ולד לא אלא הוא מולדא, אבל נשמתין הוא מולדא. אבל נשמתין דלזיון מרין זכאין, הוו מולידי נשמתין לגיורי, כל ההוא זמנא דהוו בחבין, בְּמָה דעבדין לדיקיא גבי עלן, בְּמָה דכתיב (משלי יב) 'ותאת הנפש תאיר בחבין', נפש עצו ודאי. (...) רב מתיבתא נחית, וגלי ממה דשמע לעילא, מלה חדא גלי ולא ידיע. לעולם לית סליק נהוריה, יבטשון ביה ותחזיר, גופא דלית גופא דנהורא דנשמתא, יבטשון ביה נהורא דנשמתא, ויתחזון דא בדא לנהנהן. בגין דלית גופא דנהורו דנשמתא לא נהיר ביה על דיבטשון ביה, כדין נהיר נהורו דנשמתא ואתחזיא בגופא, וגופא אתחזי בה, גופא כדין סליק נהירו מגו נשמתא, מהדר מרומס ומצח מלאי לנותיה ובעומיה, מבדך למחריה, הה כדין כולא נהיר. ופירש המחוק מדצח (משלי יב): **ומפעפדי שרגין.** כלומר נשמות, כמו שכתוב 'ער ה' נשמת אדם'. **מקני גר צדק.** לפי שקבלה נשמה מן המלכות הנקראת 'לדק'. **דלית סליק ביה נהורו דנשמתא.** כלומר גוף אדם לדיק שהיו מתנהג כרחוי לקדושת נשמתו, כדי שתאיר בו נשמתו כפי גודל ערכה. **ויתחזון דא בדא לנהנהן.** ואז האדם מטהר מחשבותיו ומוחו בכח נשמתו ומטיב דרכיו ומעשיו, ועל ידי זה מאיר בו נשמתו. **כולא נהיר.** הגוף והנשמה. (ועי' לקמן חות י"ב בילקו"ש ד"ה 'וזה בחי' מצות גר תצוה' שמבאר מוהרנ"ת זי"ע ענין 'מעל דלית סליק ביה נהוריה'. והדברים עולים ממש כפי המובא בהמשך בחות מ', אם מובא שם"י שיש אדם בעלמו אזי יכול להתפלל).

הפושעי ישרא"ל כל זמן ששם ישרא"ל נקרא עליו וכו'. ואיתא בעירובין (יט ע"ב): אמר ריש לקיש, פושעי ישראל אין אור גיהנם שולטת בהן, קל וחומר ממזבח הזהב. מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב, עמד כמה פנים ולא שלטה בו האור, פושעי ישראל שמלאין מצות כרימון, שנאמר 'כפלח הרימון רקתך', ואמר רבי שמעון בן לקיש, אל תיקרי 'רקתך' אלא 'ריקתיך', שאפילו ריקנין שבך מלאין מצות כרימון, על אחת כמה וכמה. ויליף רבינו שרק בזה התורה יכול להאיר גם לפושעי ישראל. ואיתא בתנחומ"ר (פי"ח) וזה"ל: בא וראה כמה גדולה כוחה של התורה, שמטהרת את פושעי ישראל בזמן שעוסקין בה אפילו מע"ז שבידם, שנאמר (ישעיה מד) 'ומחקתי כעב פשעיך וכעננה חטאותיך שובה אלי כי גאלתיך', ואין מים אלא תורה, שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים וגו'' (ישעיה נה) ואין טהרה אלא ד"ת, שנאמר 'ממרות ה' אמרות טהורות וגו' מזוקק שבעתים' (תהלים יב).

אע"פ שחטא ישרא"ל הוא. איתא בסנהדרין (מד ע"ב) שעל פי שעבן נדבו מעל בתרס, תרה תף ה' בישראל בכלנס, כדכתיב 'חטא ישראל וגם עברו בריתי' (יהושע ז), וז"ל הגמרא שם: 'חטא ישראל', אמר רבי חנא בר זבדא, תף על פי ש'חטא', 'ישראל' הוא. אמר רבי חנא, יהיינו דאמרי אינשי, תסא דקלי ביני חילפי, תסא שמיה, ותסא קרו ליה. ופירש"י (שם): **חטא ישראל.** מדלא אמר חטא העם, עדיין שם קדושתם עליהם. ודייק היד רמה (שם): **חטא ישראל.** תע"פ שחטא, 'ישראל' קרי ליה, מדכתיב 'ישראל' ולא כתיב 'העם' כדכתיב גבי משה 'כי שִׁחֵת עמך', 'עד אנה ינאצוני העם הזה', והכא כתיב ישראל, כלומר עדיין שם קדושתו עליו. ו'ישראל' לשון תשובות הוא, כדכתיב 'לא יעקב ימאר עוד אמך כי אם ישראל'. והיינו דאמרי אינשי, תסא דקלי בי חילפי ותפ"ה תסא שמיה ותסא קרו ליה.

ילקוט הנחל

נמצא ששם ישרא"ל נקרא על כל פנים עליו. ומובא בליקו"ה (מו"ס נרכת הריח וברכת הזולמה ד, מה) גבי פושעי ישראל שנמשלו שחטלו נתנת שם ישראל עדיין נקרא עליהם, וז"ל: וזה בחינת היהודים הנידחים בארבע כנפות הארץ, בחמקומות הרחוקים מישראל, כי יש שם ניצוצות מלפיס שניס שמומחים שם בגלות ועער גדול מלד, שאם היו מרחיקים שם ריס בעלמא של ישראל היו מחיין עצמן מלד. ועל כן תיקף שנכנס לשם אינה ישראל בעלמא, לפילו פושעי ישראל, אע"פ שחטא ישראל הוא, ואעפ"כ אם ישראל נקרא עליו, אזי מיקף כשאלו הניצוצות הקדושים מריחין ריס של ישראל, הם מתעוררים ומתדבקים בו. ואע"פ שעדיין אי אפשר להם לעלות, מחמת שזה הים בודאי אין לו כח להעלותן, ועל כן ע"פ רוב נופל על ידם יותר, מחמת ריבוי הקליפות הנאחזין בהן הניצוצות כידוע, אעפ"כ מאחר שעל כל פנים מחזיק עצמו בדת ישראל, ואינו ממיר דתו לגמרי חס ושלום, ונקרא עליו שם ישראל, זה בעצמו יקר מאד בעיני השי"ת, ויש להשי"ת תענוג ושעשוע גדול מזה, עד שסוף כל סוף יעלה זה הים מאליו, ויעלה עמו כל הניצוצות הנזכרים לעיל מאליהם, מה שלא היו יכולין לעלות ע"י שום אדם בשר שבעולם, כי מי היה יכול למקום טמא ומלוכלך כזה וכנ"ל.

ישרא"ל נקראו ראשית וסוד י' ספירות, כלומר כי כל דבר י"ש ברא האל ית' ברל"א שערים, שהוא מלת 'ישראל' (הציוני דברים לד, יב). **ישרא"ל** נקרא בו השם מצד השגחה הפרטית והאותות והמופתים אשר יעשה לצורך ישראל (מלבי"ם ישעיה לא, א).

(המשך)

אמר, אזי פורצת נשמה אחת מאותו החיכל, וכיוצא אחת כנגד השכינה, והיא עושה אותה בתביעות על הצדיקים, והיא שולחת אותה לגוף של אותו האדם, שאז אותה הנשמה שוכנת באותו הגוף, ואותו הזמן הוא נקרא 'גר צדק'. וזהו סוד הכתוב 'פרי צדיק עץ חיים', היינו מה עץ החיים מוציא נשמות, כמו כן הצדיק, המולידה אלו עושה נשמות. רצה היציאה אמר, כתוב 'ותהי ארי עקרה אין לה ולד', ואמר, ממה שהכתוב אומר 'ותהי ארי עקרה' אין אנו יודעים כבר שאין לה ולד, ומלוא אותו הפסוק ואומר 'אין לה ולד'. אלא כך אמר רצה היציאה, ולד לא אמר אלא היא היתה מולידה, אבל היא היתה מולידה נשמות. כי בהתדבקות הצדיקים של אותם שני הצדיקים (פנחס ואליה), אזי הם היו מולידים נשמות לגרים, כל אותו הזמן שהיו עדיין בארץ, כמו שעושים הצדיקים גבן עלן, כמו שנאמר בפנחס ואליה 'ופח הנפש לאכר עשו בארן, שהנה נפשו ואולידו נפשות לגרים. (...) רצה היציאה ירד מעולם העליון, והוא גילה ממה שנאמר למעלה, אבל רק לבר אחד גילה ולא יותר. והוא, שהנה דרך העולם שבן שהיינו מעלה אורו כשרואים להבעירו, אז העלה היא איבאנו אותו עד שיאיר, וכן הוא בנותו הגוף שאור הנשמה שיהיו עולה בו, שאז העלה היא איבאנו אותו עד שיאלה בו אור הנשמה, ואזי יתחדו הגוף והנשמה כדי שיאירו שניהם יחד. לפי שיש גוף שאור הנשמה אינו מאיר בו על איבאנו אותו, ואז מאיר אור הנשמה ונתחזק בגוף, והגוף נאחז בה, ואזי מתחיל להאיר בו בהגוף מאור הנשמה, ומיד הוא מהדר ומרומם ומצחא ומתפלל תפללו, ומבדך לקונו, שהרי אז הכל מאיר. שמו, וכן קורלים לו הדם.

[1] זהו שניהגים המנשים לומר, הדם שעומד בין הקוליס, לף על פי כן הדם

רע"י ההתנוצצות התנוצץ גם שרש נשמתו בין שאר השרשים. ובזוהר בלקוט"ח (תו"מ בגליעת הפת ה, יז) כילד יכול כל אדם לעובדו ולמעשה למשוך על עצמו מהרה והמוגלות זו, וז"ל: וזהו בחינת קדושת הבחי נוקבין ובחי מדרגות, שהם בחינת מקדש מעט. כי עיקר התיקון ע"י עסק התורה של הצדיקי אמת, שיכולין ע"י לימודם לעורר ולהמיר שורשי נשמות שבתורה כנ"ל. וקדושה זאת נרין כל אדם להמשיך על עצמו, ע"י שיחבר עצמו להירחים המקושרים בהצדיקי אמת, בבחינת 'חבר אני לכל אשר ירלוך'. כי בוודאי הים אמד לנדו קשה לו לזכות להמשיך על עצמו מהרה הנ"ל, אבל כשמתחברים רציס יחד ובונין בית המדרש לעסוק בו בתורה, וכוונתם אל אחמת לאחמת, להכלל ע"י עוסקם בתורה ותפלה בצדיקי אמת שיש להם כח להמיר ולעורר כל נשמות ישראל, בוודאי הוא 'חן אל כציר לף ימאס', כי זכותם לרציס עדיף. גם מחמת שהם רציס וכל אחד יש לו שורש בתורה, ע"ז נתעוררים ומתיריס הרבה חותיות התורה ומתירים זה לזה, עד שנולדין נשמות הגרים ונתעוררין הפושעי ישראל כמבואר בזוהר הנ"ל. ועל כן רגיל בדברי רז"ל לקרות שם הבית המדרש על שם הצדיק והרבי של התלמידים שלומדים שם, כמו שמצינו בכמה מקומות שאחמרו 'בבית מדרשו של רבי' ו'בבית מדרשו של רבי פלוני', וכמו שדרשו על פסוק 'ואתך לדרוש אחת ה'', שהלכה לדרוש בבית מדרשו של שם ועבר, כי עיקר שלימות הבית המדרש, כשנקרא על שם לצדיק אמת שיכולים לעורר שורשי נשמות ישראל ע"י תורתם וכנ"ל. וזה 'מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל', שמבאר בשבח בתי כנסיות ובתי מדרשות. וזהו 'כנחלים נטיו' וכו', כי הם מעוררין את האדם כמו נחל נובע, כי הם בחינת 'נהר שלום פופק וכמעין המתגבר', שעומדין תמיד בשרש הבגדים הנותנים בהמשך המאמר בחות ה', לטהר מכולם אף אם מתגברין בכל פעם כמו שאחתגברין. כי התורה שהיא בחינת 'נחל נובע וכו', בחינת 'מקור מים חיים', מתגבר עליהם תמיד ומטהרת מהם כנ"ל, שזהו מעלת הבית הכנסת ובית המדרש, שאחמתם שים מקום קבוע לתורה ותפלה, ע"ז שוף כל שוף נטהר מהם. כי אדם יחידי יכולין להפיל חם ושלום ע"י התגברותם כנ"ל, אבל כשים בית המדרש קבוע, כל מי שהוא בכלל חנשי הבית המדרש הקדוש, ואיט מפריע עלמו מהם לגמרי חם ושלום, בוודאי יתגבר קדושת הבית המדרש שכלול מעסק התורה של רבים, שים להם כח ביותר להמשיך עליהם התורה משורשי נשמותיהם, הנמשכים ע"י הצדיקי אמת שנקנה הבית המדרש על שמו, שע"ז יזכה גם הוא ליזאחר על עמדו, עד שיהיה נטהר בכללם מכל הבגדים הנותנים ויזכה לבגדים נקיים כנ"ל.

רע"י ההתנוצצות התנוצץ גם שרש נשמתו. ומובא עוד בליקו"ה (תו"מ בגליעת הפת ה, יט–כ) עלה נוספת כילד למשוך על עלמו התעוררות המשובה, וז"ל: וזה בחינת קיאת חנות לילה לעסוק בתורה, כי אז עיקר עסק התורה בשלימות לעורר ע"י עסק התורה שורשי נשמות ישראל, כי כשעוסקין בתורה בחנות, מתעוררין עמו כל נשמות הצדיקים שבגן עדן ו'כולהו לייתין לקליה', כמו שאיתא בזהר הקדוש. ונשמות הצדיקים הם כלולין מכל נשמות ישראל כידוע. וכשהם מתעוררין, נתעוררין כל הנשמות ומתירין זה לזה שע"ז נעשין נעלי תשובה וגרים כנ"ל. וזה שאיתא בזהר הקדוש 'היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך'. ודורש שם 'בגנים' לשון גרות, ומפרש שם 'היושבת בגנים, בגרותא דעלמא', 'חברים', שהם הצדיקים, מקשיבים לקולך כשעוסקין בתורה בחנות לילה וכו', עיין שם. היינו שזהו עיקר מעלת עסק התורה כשקמים בחנות, כי ע"י שנתעוררין מהשינה אז ועוסקין בתורה, ע"ז מעלין נשמתו וכל הנשמות התלויים בו מבחינת 'לתי יאנה' המזכר בהתורה הנ"ל, שהוא בחינת נשמות הפגומין קודם שנכנס בשלימות להשי"ת, שהם בחינת פלגא וכו' המזכר בהמשך המאמר בחות ה', ואז מעלין כולם מגרותא דהתי עלמא, ע"י שנתעוררין לקולו כל נשמות הצדיקים שבגן עדן וכנ"ל. וזה שמזהיר ומחזק הספור את כל אדם שיקום בלילה ויעסוק בתורה, ולא יפול בדעתו מחמת שהוא מגונה ע"י מעשיו, כי אעפ"כ הצדיקים ליתין לקליה, שזהו 'היושבת בגנים', בגרותא דהתי עלמא, אעפ"כ 'חברים', שהם הצדיקים, 'מקשיבים לקולך', כי כולם מחפיזו לשמוע קולך בתורה ותפלה, ועל כן 'השמיעיני', ולא תאמר שימחסו חם ושלום בקולך מחמת גרותך, כי אדרבה, הבי"ת והצדיקים משחעשים בקולך דייקא, כי זה עיקר כבודו יתברך, בכל עת שהרחוקים ביותר מתעוררין להשי"ת כשבואר שם בהמורה הנ"ל. (...) וזהו 'חות לילה קום להודות לך וכו'', היינו כי עיקר התיקון ע"י קיחת חנות כנ"ל, שאז עסק התורה בבחינת 'תורת חסד' המזכר בשיר המעלות ה', שהוא הלימוד תורה על חנת לשמה, כמו שמבואר שם בהמורה הנ"ל, שהוא ע"י שמעוררין נשמות ישראל ע"י התורה, שזה נעשה יותר בחות כנ"ל.

ילקוט הנחל

ומגיע הארה לזה הפושעי ישראל משרש נשמתו. ומובא בליקו"ה (תו"מ בגליעת הפת ה, ג) עוד עלה למעשה כדי לזכות להתירה זו, וז"ל:

וזה בחינת מעלת הנוטעים והולכים על קברי לדיקים לחתפיין, כי הצדיק שעסק כל ימיו בתורה חסד, דהיינו שלמד תורה על חנת ללמדה, דהיינו שהיה עוסק בתורה עד שהיה מעורר שורשי נפשות ישראל שבתורה, שע"ז רציס הבית ומעוין והגדיל כבוד הש"ת וכו' כנ"ל, זה הצדיק לפילו כשנסתלק עדיין הוא עוסק בזה להמזיר כל העולם למוטב, ע"י שממשיך על כל אחד שהרה משורש נשמתו שבתורה. כי כל צדיק כפי חלקו בתורה, כשנסתלק נסתלק עמו חלקו שים לו בתורה. ובשביל זה בעת שנסתלק לדיק, אז קשה לומר תורה, מחמת שנסתלק עם הצדיק חלקו שבתורה, כמו שהשעתי כל זה מפיו הקדוש בעת שנסתלק לדיק אחד. והצדיקים הגדולים שכל התורה כלולה בנשמתם, כשנסתלקים נסתלק עמם כל התורה, שהוא שורש כל התורה כלולה נפשות ישראל. אבל אלו הצדיקים הגדולים, מחמת שהשתם את ישראל, וכל ימיהם מקרו נפשם בשבילם להציל להם שהרה משורש נשמותיהם, על כן גם עתה אחרי שהסתלקותם, חיים מגינים שיסתלק חור שורש התורה עמם לגמרי, רק הם עוסקים גם לאחר הסתלקותם להמשיך ולהמיר בישראל בכל אחד ואחד שהרה משורש נשמתו שבתורה. כי כל התורה שהיה כלל נשמות ישראל, כלולה בנפש הצדיק כידוע. ועיקר גדולת מעלת הצדיק הוא שאפילו כשנסתלק למעלה למעלה למקום שנסתלק, יהיה למטה גם כן להמשיך שהרה לכל דרי מטה, כמו שמבואר בהמורה 'כי מרחמם ינהגם' (בלקוטי מוגיא קימן ז, עיין שם), כי שהרת נפש הצדיק נשהרת על קברו הקדוש ומחיירה בכל העולם העשיר, כמבואר בכתבי האר"י ז"ל. נמלא כשבאים על קברו, שאם שהרת נפשו שנסתלקה לשם עם כל התורה שעסק בה כל ימיו ללמד להחריס, ע"י שהיה מעורר בתורתו שורשי נשמות ישראל שבתורה, כשבאים לשם ממשיכים על עלמו שהרה משורש נשמתו שבתורה, כי שם כלולים כל נפשות ישראל שבתורה בחורה וכנ"ל, שע"ז חוזרים למוטב כנ"ל.

כתוב בקונטרס דהאר"י ז"ל וזה לשונו, הנה כל אחד מהניצוצות של שורש הנשמה צריך לקיים כל התרי"ג מצוות, כי אין לך דבר שאינו כלול מכולם (של"ה הגהות לספר במדבר דברים, כי תצא). **דע**, כי שורש נשמות בנ"י יסודתם בהררי קודש תחת השמים, בסוד 'השמים כסאי', והנשמות הם חצובות מתחת כסא כבודו יתברך, והבן. וכבר ידעת סוד השם הוא הנשמה, ואמר הכתוב על המשתרר בלבבו 'ומחה ה' את שמו', שהיא נשמתו, משורשה, שהוא תחת השמים, וזו היא כריתות הנפש משורשה (אוה"ח דברים כט, יז). **אחזי"ל** (עירובין נה:) 'לאו מכל אדם זוכה ללמוד', מפני שהתלמידים נשמתם נאצל משורשם, שהוא נשמת הרב המלמד אותם, ואי אפשר לו לקבל החכמה אלא מצינור שהוא שורש נשמתו. הרי כשרצון השי"ת להשפיע לתלמידים לכל אחד חלק חכמתו, הוא משפיעו דרך הצינור שהוא שורש נשמת החכם, הרי שבשבילם הוא מקבל חכמה כדי להשפיע להם (פנים יפות בראשית כד, א). **לכ"ל** שורש נשמה יש כמה אלפים רבבות ניצוצין, וצריך האדם לתקן שורש נשמתו ולהעלות כל הניצוצים השייכים לשורש נשמתו, ובמה שהוא מזדכך נפשו ועושה מעשיו לשמים, הן בדיבור והן בכלים, בזה הוא מעלה הניצוצים שהם בדומם, ואח"כ כשהוא זוכה לרוח הוא מעלה הניצוצים שבצומח (מאור ושמש פ' אחרי). **סוד** 'ועל הכסא אנוש עד דכ"א', שמשיגו לשורשו, שהוא סוד ד'מות כ'מראה א'דם ראשי תיבות דכ"א (קה"ר, דכא).

ואני תפלה

אֲנָא יי צַר לִי מְאֹד,
פְּרֵנִי וְחָנֵנִי, חוּס וְחָמֹל
עַל נַפְשִׁי הָאֻמְלָלָה
וְהַפְגִּומָה, הַמְטֹרֶפֶת
וְנִדְפֵּאת כְּמוֹ בֵּין שֵׁנֵי
אֲרָיוֹת, הַמְלֵאָה חֲטָאִים
וַעֲוֹנוֹת וּפְשָׁעִים,
הָרְחוֹקָה מִמְּךָ בְּכָמָּה
וְכַמָּה הָרְחָקוֹת. וּמֹתַי
אֶעֱשֶׂה גַּם אֲנִי קְבִיתִי
לְחֶכְיַן לִי צִיָּדָה לְדַרְכִּי,
כַּאֲשֶׁר הֵכִינוּ לָהֶם
כָּל הַצַּדִּיקִים הַיְרֵאִים
וְהַכְּשֵׁרִים שֶׁחָיוּ מִלִּפָּנֶי
בְּכָל דּוֹר וָדוֹר. וּמָה
אֶעֱשֶׂה לְיוֹם פְּקֻדָּה,
אֲנָה אוֹלִיךְ אֶת חֶרְפָּתִי,
הַגְּדוֹלָה וְאֵיךְ אוּכַל
לְהִתְמַמֵּן. "וּמָה אֶעֱשֶׂה
כִּי יָקוּם אֵל וְכִי יִפְקֹד
מָה אֶשִּׁיבֶנּוּ". וּכְבָר
הוֹדַעְתָּנוּ עַל יְדֵי חֲכָמֶיךָ
הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁאֵין אַתָּה
וְתֶרֶן כְּלָל בְּעוֹלָם
הַבָּא, וְאַתָּה פּוֹקֵד
עַל כָּל אָדָם כְּדַרְכָּיו
וְכִפְרִי מַעֲלָלָיו, וְעִקַּר
רַחֲמָנוּתֶיךָ וַחֲנִינוּתֶיךָ
הוּא עַל הַשָּׁבִים אֵלֶיךָ
בֶּאֱמֶת בְּעוֹדָם הַיּוֹם,
אֲשֶׁר עֲלֵיהֶם אַתָּה
מְלֵא רַחֲמִים וּמוֹחֵל
לָעֲוֹנוֹתֵיהֶם וְסוֹלֵחַ לְכָל
פִּשְׁעֵיהֶם, אֲפִלּוּ אִם
הָרְבּוּ מְאֹד לְפַשֵּׁעַ נֶגְדֶּךָ,
כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְתָּ לְמֹשֶׁה
עַבְדֶּךָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
"וְנִקָּה לֹא יְנַקֶּה", וְדָרְשׁוּ
חֲכָמֵינוּ, זְכָרוֹנָם לִבְרָכָה,
וְנַקֵּה לְשָׁבִים, לֹא יְנַקֶּה
לְשֹׁאֲנִין שָׁבִים. עַל כֵּן
בָּאתִי לְהִתְנַפֵּל וּלְהִתְחַנֵּן
לְפָנֶיךָ, וּלְהִשְׁתַּחֲוֹת מוּל
הֲדַרַת קָדְשֶׁךָ. בָּלָא
רַחֲמִים, טוֹב וּמֵטִיב
קָרֵעַ וְלִמְטוֹבִים, הַצּוֹפֶה
לָרָשָׁע וְחָפֵץ בְּהַצְדָּקוֹ,
חוּס וְחָנֵנִי, וְרַחֵם עָלַי
בְּרַחֲמֶיךָ הַגְּדוֹלִים,
וְעָזְרֵנִי בְּעוֹלָם הַזֶּה,
שֶׁאֶזְכֶּה לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה
שְׁלֵמָה אֵלֶיךָ. וְאֶזְכֶּה
לְחַקֵּן כָּל מַה שֶּׁפָּגַמְתִּי
קֹדֶם שֶׁאֶסְתַּלֵּק מִן
הָעוֹלָם. וְעָזְרֵנִי מֵעַתָּה
לַעֲזֹב דַּרְכֵי הָרָע
וּמַחְשְׁבוֹתַי הָרָעוֹת
וְהַמַּלְבְּלוֹת הַמְבַלְבְּלִים
אוֹתִי וּמוֹנְעִים אוֹתִי
מִדֶּרֶךְ הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר.
עָזְרֵנִי לָשׁוּב מֵאֵלּוּ
הַמַּחְשָׁבוֹת הָרָעוֹת וְתֵן
לִי כֹּחַ לָגָרֵשׁ וּלְסַלֵּק
וּלְבַטֵּל מֵעָלַי כָּל אֵלּוּ
הַמַּחְשָׁבוֹת הַמְבֻדָּדִים
אֶת דַּעְתִּי אֲשֶׁר הֵם
הָיוּ בְּעֻכְּרִי, וְגָרְמוּ
לְחָרְחִיק אוֹתִי מִמְּךָ.
קוֹמָה בְּעֶזְרָתִי וְטַהֲרֵנִי
וְתַקְדֵּשׁ אֶת מַחְשַׁבְתִּי,
וְתַזְכֵּנִי מֵעַתָּה לְדַבֵּק אֶת
מַחְשַׁבְתִּי אֵלֶיךָ בֶּאֱמֶת
וּבְתָמִימוּת מַעֲתָה וְעַד
עוֹלָם (ליקו"ת ד).

התנוצצות

כשהשי"ת עזר לפעמים שמאיר ומתנוצץ בלב התנוצצות אלקות, הוא בחינת בקיעת האור ממש, שפתאום נבקע הדעת ומאיר אורו יתברך, מה שאי אפשר לספר לחבירו כלל (ליקו"ה קרי"ש ה, ז).

סוד התנוצצות הוא, כי כל הגלגלים ואופנים וכל הגופים, הן גשמיים הן רוחניים ואפילו יורדי מרכבה, לא יתנועעו, כי אם ע"י שירה שהיא התנוצצות, והתנוצצות זה הוא, כי ממילוי אותיות שמות אלו ומילוי המילוי עד אין סוף, מצטרפים שמות ומלאכים, והצטרפותם [יצירופם], יש מהם מכל אות שלישית, יש מהם מכל אות רביעית, והתנוצצות אותיות אלו, הוא המעורר שכל אדם בעמדו לעיין על דברי תורה. ואילו היה אדם מסתכל יפה, כאשר יעיין בדברי תורה, יראה אותיות הניצוצות המתנוצצים, ומהתנוצצות זה מתנועעים האופנים הללו בסוד שירה, והאופנים האלו תמיד לא יחשו, בין ביום ובין בלילה (עמק המלך ד, יא).

שרש נשמה

מזל"ט זה בחינת שורש הנשמות שבמחשבה תחילה, בחינת 'ונולים מן לבנון, מן ליבונא דמותא', ששם שורש הנשמות (ליקו"ה שותפין ב, ד).

עיקר קדושת הנשמה נמשך מהתורה ששם שורשה. ועל כן עיקר התעוררות התשובה הוא רק ע"י עסק התורה שהוא שורש הנשמות, שע"ז זוכין לתשובה שזהו כבודו יתברך (ליקו"ה כיבוד אב ואם ג, ג).

אי אפשר שיהיו כולם שווין, כי כל אחד עובד את ה' כפי מידתו וכפי שורש נשמתו. וזה עיקר שעשועיו יתברך, שיש לו צדיקים וכשרים הרבה בעולם, שכל אחד ואחד עושה לו נחת רוח ותענוג ושעשוע מיוחד מה שאין בחבירו, כי אין הקב"ה עושה שני דברים שווין, רק כל אחד יש לו דרך ונתיב כפי שורשו ברצון העליון (ליקו"ה שומר שכר ב, ו).

יום השביעי הוא הספי' השביעית, נקראת עולם הנשמות, כי שָׁם כח הנשמה ושורשה (רבינו בחיי בראשית ב, ג).

אור הכתר דאצילות נקרא שורש הנשמה (ע"ח מב, ב).

הנה לדעת עתה כל איש ואיש מה שורש של נשמתו, צריך שידע ויכיר במי נתחלקו כל פרטי ניצוצות אבירים ושערות של אדה"ר, וזה יקרא שורשי הנשמות הבאות ממנו, וכן בכל איבר

שלא ברכו בתורה תחלה. וכמ"ב בפל"מ (על מס' עוקצין): בגמ' הכ"ל מבואר על מארז"ל 'שלא ברכו בתורה תחילה', היינו שלא ברכו בלימוד תורתן אף בחי' שורשי נשמות ישראל בחי' התורה. אבל בגמ' פירוש הפסוק הוא שלא ברכו ברכת התורה, כי ע"י שמברכין ברכות התורה, היינו שנותנין הודאה לשמו ית' על שנתן לנו את תורתו כי הם חיינו ואורך ימינו, עי"ז נשלם ביותר הלימוד התורה שלומדין אח"כ, עד שיש לו כח לעורר ולהמשיך שורשי נשמות ישראל בבחי' תחילה.

ד וזה שאמרו חז"ל (נדרים פא.) **מפני מה ת"ח אין בניהם ת"ח, מפני שלא ברכו בתורה תחלה. שצריך כל אדם ובפרט ת"ח, לברך ולהאיר בלימוד תורתו בשרש הנשמות. היינו במחשבה תחלה, כי שם שרשינו.**

שצריך כל אדם ובפרט ת"ח לברך ולהאיר בלימוד תורתו בשרש הנשמות היינו במחשבה תחלה. וכמ"ב בליקו"ה (יו"ד עלמה ה, יח) וזה"ל: הנדיע המעת בכל פעם פותח בדברי תורתו התורה, ודורשן ומלמדן בחיבורי תורה נפלאים כפי הדור וכפי המקום וכפי הזמן, בחופן שיחיר על כל אחד התורה משורש נשמתו שבתורתו התורה, בחופן שיחזו אל ה' בתמת, שזהו בחינת הנדיקים שמברכין בתורה תחילה, כמו שפירש שם עיין שם. כי מבואר שם בהתורה הנ"ל, שעיקר התעוררות התחבור שהנדיק מעורר נפשות ישראל לתשובה, הוא ע"י שעוסק בתורה בקדושה בזוהר, עד שמעורר שורשי נפשות ישראל המושרשים בתורתו התורה, וע"ז מביאים בהם התעוררות לתשובה וכו', (...) ומלמדם דעת ועצות עמוקות בפלאות ע"י דרשותיו הקדושות על שמתקן תורה. והוסיף לבאר בזה בליקו"ה (יו"ד עלמה ה, יט): כלל כל תורתי התורה, שהם כלל ישראל שורשי נשמות כנ"ל, כולם כלולים בחמשים שערי בינה, ועל כן ניתנה התורה ביום החמישים שהוא שבועות. ועיקר הוא שער החמישים, שהוא שורש כל תורתי התורה, וכמובן בדברי רז"ל, שדרשו על פסוק 'ותספרו מעט מלנקיט', שמשה הציג מרגישים וחשבה שערים תוך משער החמישים, כי הוא שורש הכל. ואע"פ שלא נמסר למשה, אעפ"כ היה יונק ומקבל משם כל תידושי תורה שהשיג. ועיקר תיקון של כל הפוגמים בעוונותיהם בתורתי התורה שהם שורשם, ומתרתקים משם, עיקר תיקונם ותשובתם הוא ע"י שער החמישים שהוא שורש התשובה, שהוא בחינת בינה, בחינת יום כיפור, שהוא בחינת יובל, שהוא בחינת שנת החמישים, בחינת שער החמישים של בינה. ועל כן עיקר תיקון של כל הנדיקים תיקון, הוא ע"י הנדיקי אמת, שזוכין ע"י עבודתם לעלות לשם ולהמשיך משם תידושי תורה, שזהו עיקר בחינת 'לברך בתורה תחילה', (...) דהיינו שיכולים לעלות לשער החמישים שהוא שורש התורה, פתיחת והתחלת התורה, ושם מוחזים וממשיכים אמת תורתי התורה, עד שיגיע להשורי תשובה לכל המוטעים והנדרים, כי יודעים ע"ז להחיר תורתי התורה בשורשן, ולהמשיך משם תידושי תורה בלילות נפלאים, בחופן שיוכלו להולין ולהדרין את כל הרחוקים מאד בדרך אמת כרצוי לשם.

שצריך כל אדם וכו' לברך ולהאיר בלימוד תורתו. וביאר בליקו"ה (תו"מ בלילות הפת ה, כג) מה היא התעוררות לתשובה לחיים נדרש 'כל אדם' שיהיה נמשך אחר מוחין דגדלות שנמצו, וז"ל: ע"פ הכ"ל מבואר שצריך כל אדם לכוון דעתו תמיד, בפרט בעת עוסקו בתורה ומצוות, שיהיה נמשך עליו בהתורה מהנדיק החמת, שעוסק תמיד לעורר ולהחיר שורשי נשמות ישראל ע"י עסקו בתורה כנ"ל. כי זה ידוע ומובן לכל, שאע"פ שהנדיק עוסק להבית התורה והתעוררות חפילו לפושעי ישראל, אעפ"כ בוודאי לריכין לזה גם התעוררות לתשובה מהנדם עלמו, בבחינת 'אם לא תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ' כידוע. וכל מה שהנדם מכוון דעתו לזה ביותר ועוסק בתורה ביותר, בוודאי נמשך עליו התורה ביותר, עד שיזכה לשוב להשי"ת בשלימות, בבחינת 'תני לדודי ודודי לי', שכל מה שהני מותר ועוסק יותר לחבר את עלמי לדודי, שהוא התורה הנדיק התמת משורש נשמתי שבתורה כנ"ל, כמו כן 'דודי לי', היינו כמו כן מוסיף והולך הנדיק להחיר בי בתוספת התורה. ומיבוא ענין זה בעצוה"מ (ת"ת, יז): ממילא יובן שלומד תורה בשלימות כמבואר בשעיף זה, זוכה רק לדיק תמימי. ומי שמקורב אליו בתמת, יכול גם הוא לזכות למדהו מבחינת לימוד זה.

יִלְקוּט הַנַּחַל

שלא ברכו בתורה תחלה. ובקונטי מבואר הנחל (שבט-לדר תש"מ) הביאור בזה: לפי הכלל של קישור הדרש עם הפשט, מבואר שגם ענין "ברכת התורה" בפשוטו שייך לזה. והיינו דע"י שמברך ברכת התורה בכל יום, ע"ז יש בח לתורתו לברך ולהאיר את התחילה כמוב"פ (ולהלכה הפל"מ, רלה מעלה בגמ"ב ד"ה 'שלא ברכו בתורה וכו'). וביאור הענין י"ל ע"ד שפי' שם הר"ן בשם רבינו יונה ז"ל ע"מ שתמרו שם בגמ' ע"פ מי חתים התכם ויבן את זחת וכו', עד שפירשו הקב"ה בעלמו וכו', 'על עזבם את תורתי וכו', שתין מברכין בתורה תחילה, 'דבוודאי עוסקין היו בתורה תמיד, ולפיכך היו תכמים ונבילים תמיתים על מה תבדה הארץ, עד שפירשו הקב"ה בעלמו, שהוא יודע מעמקי הלב, שלא היו מברכין בתורה תחילה, לומר שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כ"כ שיהא רלוי לברך עליה, שלא היו עוסקין בה לשמה, ומתוך כך היו מזלזלין בברכתה, והיינו 'על תלכו בה', לומר בכוונתה ולשמה וכו'' עכ"ל. והנה נראה דמזן מהפשטות, שמתוך שלא היתה התורה חשובה בעיניהם, לא רלו לזרז לברך עליה ולהודות להשי"ת על שנתן לנו את תורתו לזכות בה, והיתה שתעלה נשמתם למדרגה גדולה יתרי מיתתם, הנה זהו עצו שנשתלקה השכינה מן הארץ ועלתה לה למעלה, והארץ נשארה בנשמיותה בלי קדושה, וזה היה גורם תורבנה וחצידתה, והוא שָׁמְרוּ אֶת תּוֹרַת משֶׁה עַבְדִּי וגו' על מה תבדה הארץ וגו' ויאמר ה' על עזבם את תורתי ולא הלכו בה, פירוש, לפניהם וגו''. (...) וכוונתי שיתקבלו בעצם קדושת תורתי תורת אמת, והשכינה תהא שורה בקרבם, והשה עזבו את תורתי ולא הלכו בה לשמה, פירוש, תחילה ההליכה ברוחניות התורה ממדרגה למדרגה כדי שתתדבק הנשמה בעצמות קדושת התורה לא הלכו בה, דהיינו לא הלכו בה לשמה, בשעה שבאו לפתוח בעסק התורה ולברך לפניו ית' ולהודות לו על נתינת התורה לעמו ישראל, כדי שיהיו דבקים בקדושתה ובשכינתו ית', והוא השכוון בברכת 'אשר בתר בנו' על אשר קרבנו לפני הר סיני ונתן לנו תורתו הקדושה כלי תמדתו שהיה משתעשע בה בכל יום, כדי שתתדבק נשמתינו בעצמות קדושת התורה ורוחניותה ולהוריד השכינה בקרבנו, לא הלכו בה לעסוק בדברי תורה לשמה, כי בזה נעשו שנשתלקה השכינה מן התתחתונים, ועל 'תדבה תארץ נְפָשָׁה בַּמִּדְבָּר מבלי עוברי', כלומר נתרבה ונשתרה תומרית מבלי עוברי שם קדושת השכינה, כי נשתלקה השכינה לגמרי מן הארץ ועלתה לה למעלה.

תלמידי חכמים

זה ידוע, שאינו נקרא תלמיד חכם אלא ע"י תושבע"פ, כי זה שיודע ללמוד חומש אינו נקרא תלמיד חכם, אלא זה שהוא בקי בגמרא ופוסקים (ליקו"מ יב, א).

תלמידי חכמים נקראים עצות, כמ"ש (אבות פ"ו) 'ונהנין ממנו עצה ותושיה', וכמ"ש 'עצת ה' לעולם תעמוד', שהם עמודי עולם (ליקו"מ מא).

תלמידי חכמים נקראים נצח הוד (שם).

עיקר שם תלמידי חכמים הוא מי שמקורב להחכם והצדיק האמת, כי על שם זה נקרא תלמיד חכם, שהוא תלמיד של החכם, שהוא הצדיק האמת (ליקו"ה בשר בחלב ה, ז).

תלמידי חכמים נקראים 'בוניו', מפני שעוסקים בבנינו של עולם כל ימיהם (שבת קיד:, עין יעקב).

יקראו לתלמידי חכמים 'חברים', ואולם נקראו בזה השם כי חברתם זה לזה חברה נאמנה, כי היא חברה לשם שמים (פיהמ"ש להרמב"ם, דמאי פ"ב מ"ג).

תלמידי חכמים הם נישאים ואהובים לפני הקב"ה (ש"ר עה"ת שמות לד, ל).

תלמיד חכם נקרא שבת, שהוא קודש לה' (עבודת ישראל פרקי אבות, פ"ג).

תלמידי חכמים הן בב' חסדים מגולים שבנצח הוד נקראים תלמידי חכמים, והם נקראו 'בוניך', שהם בונים את פרצוף הנוקבא (קה"י, ת"ח).

תלמיד חכם נקרא מזבח (קה"י, מזבח).

מילואי חכמה

מפני שלא ברכו בתורה תחלה. כמ"ב בשו"ע (או"ח מז, ג): ברכת התורה, לריך ליזהר שם מאד. וביאור הכ"מ (שם) בענין שלא ברכו בתורה תחילה, ז"ל: פירוש, כיון דלא זהירין לברך בתורה תחילה, לא מתקייים בהו ברכתם דכתיב 'והיה תנחנו ונתלטינו וכו' לומדי תורתך לשמה', היינו שהברכה עלמה הכתובה בברכת התורה אינה מתקיימת בהם. (...) ואיכא למיבא טובא, למה יגע בזאת מלפנינו להעניש בעונם גדול וכזה על שלא ברכו בתורה תחילה, שהוא לכאורה עבירה קלה. ונראה, לכוונתו יתברך מעולם היתה שהיה עוסקים בתורה כדי שתתעלה נשמתינו בעלמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה. (...) ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה הזאת, היו הכל מרכבה ויכול לשכינתו יתברך שהיתה השכינה ממש בקרבם, כי היכל ה' הכה, ובקרבם ממש היתה השכינה קובעת דירתה, ותתרך כולה היתה מהירה מכבודו, וזה יהיה קישור לפמליא של מעלה עם פמליא שלמטה והיה המשכן אחד. אבל עתה שעבדו חוץ זה, שלא עסקו בתורה אלא כי אם לצורך הדברים הנשמיים להנתתם, לידע הדיוק לצורך משא ומתן, גם להתגדות להרלות הכתתם, ולא נתכוונו להתעלה ולהתדבק בקדושת ורוחניות התורה ולהמשיך השכינה למטה בתרך כדי שתעלה נשמתם למדרגה גדולה יתרי מיתתם, הנה זהו עצו שנשתלקה השכינה מן הארץ ועלתה לה למעלה, והארץ נשארה בנשמיותה בלי קדושה, וזה היה גורם תורבנה וחצידתה, והוא שָׁמְרוּ אֶת תּוֹרַת משֶׁה עַבְדִּי וגו' על מה תבדה הארץ וגו' ויאמר ה' על עזבם את תורתי ולא הלכו בה לשמה, פירוש, לפניהם וגו''. (...) וכוונתי שיתקבלו בעצם קדושת תורתי תורת אמת, והשכינה תהא שורה בקרבם, והשה עזבו את תורתי ולא הלכו בה לשמה, פירוש, תחילה ההליכה ברוחניות התורה ממדרגה למדרגה כדי שתתדבק הנשמה בעצמות קדושת התורה לא הלכו בה, דהיינו לא הלכו בה לשמה, בשעה שבאו לפתוח בעסק התורה ולברך לפניו ית' ולהודות לו על נתינת התורה לעמו ישראל, כדי שיהיו דבקים בקדושתה ובשכינתו ית', והוא השכוון בברכת 'אשר בתר בנו' על אשר קרבנו לפני הר סיני ונתן לנו תורתו הקדושה כלי תמדתו שהיה משתעשע בה בכל יום, כדי שתתדבק נשמתינו בעצמות קדושת התורה ורוחניותה ולהוריד השכינה בקרבנו, לא הלכו בה לעסוק בדברי תורה לשמה, כי בזה נעשו שנשתלקה השכינה מן התתחתונים, ועל 'תדבה תארץ נְפָשָׁה בַּמִּדְבָּר מבלי עוברי', כלומר נתרבה ונשתרה תומרית מבלי עוברי שם קדושת השכינה, כי נשתלקה השכינה לגמרי מן הארץ ועלתה לה למעלה.

מאחר שהם קומכים שירושה היא להם. **כדי שלא יפגדלו על הנאנור.** שלא לא היתה תורה פוסקת מהם, יגיע דעתם. **שמין מצרכיס צמורס ממילס.** תחילת עסקם בכל יום, להיינו 'לעסוק בדברי תורה', 'והערב נא' ו'אשר בחר'. **דבר זה נשמע לחכמים וכו' ולא פרשוהו.** מדכתיב 'ויאמר ה' על עזבם את תורתי', מכלל לגיכא דידע להדורי טעמא שלא קודשה בריך הוא בלחוד. ומשתי בגמרא מתרים של ה"ר יונה ז"ל דקרא הכי דייק, דעל שלא ברכו בתורה תחילה שנדה החרב, לשם שיתא 'על עזבם את תורתי' כשנעזבו את התורה ולא היו עוסקין בה, כשנשתלחו לחכמים ונגזירות לשה לא פרשוהו, והלא דבר גלוי היה וקל לפרש, שלא ולמי עוסקין היו בתורה תמיד, ולפיכך היו חכמים וגזירות ממהרים על מה שנדה החרב, על שפרשו הקב"ה בעצמו, שהוא יודע מעמקי הלב, שלא היו מברכין בתורה תחילה, כלומר שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כל כך שיהא רלוי לברך עליה, שלא היו עוסקים בה לשמה, ומתוך כך היו מזלזלין בברכתה, והיינו 'לא הלכו בה', כלומר בכוונתה ולשמה. **אני ישינה.** כתיב בשה"ש (ה, ב): חֲנִי יְשֵׁנָה וְלִבִּי עֵר קוֹל דּוֹדִי דוֹפֵק פִּתְחִי לִי אֲחֹתִי רַעְיָתִי יוֹנָתִי תַּמָּתִי שֶׁרֹּאשִׁי נִמְלָא טָל קְוֻּצּוֹתַי רְסִיסֵי לָיְלָה: ופירש בשה"ר (תיקון סט, קה ע"ח) שכן הוא בכלליות נשמות ישראל, ו"כ: יכל שכיונתא מיהי בגלותא מתמר בה 'חני ישנה ולבי ער', כל מיהי ישנה לית בה לפיקו, בגין דקודשא בריך הוא לחיהו קול לפיקו דילה, מתרתך מינה. ובתיקו"ז (תיקון כה, ע ע"ב) מובא שהתעוררות כנס"י בגלויות היא רק ע"י הרע"מ, שהוא הלדיק המתמ, ו"כ: ההיא מולה לחיהו ליבא, כל רומה לא נשיב לגבה, לחתמר ביה 'ורוח מלקים מרחפת על פני המים', לחיהי לא לפיק בערקין דילה, וכולהו מסיבין בגלותא כמתים, ומתמר בהו 'במתכים הושיבני כמתי עולם'. ובגין לח בגלותא 'חני ישנה', ולחיהי מולה בגלותא. וכמה לחיין תלמידי חכמים קא משתלחן לגבה, בכמה בוסמין וריחין דשושנים תפוחים ומגוזים ורימונים, ולא לתחזרא רומה לגבה בהון בגלותא במרעה דילה, ולא לפיקו לתחזרא לגבה, עד דייתי רעיא מהימנא רחימו דילה, לתתמר ביה 'הרועה בשושנים', ולייתי לה תפוח, ושוי לחוטמח, וחרתח ביה, ותשתמודעא לגבה. הלא הוא דכתיב 'מנתח תפיח נפשי'. מיד תזכרו לגבה. **ספיק מולה.** להיינו הסכינה שהיא מולה בגלות. **לא נשיב לגבה.** לקרל לח תוס הלב, שרומז על דיני המלכות. **ומרתח ביה.** כמו שכתוב (ישעיה יח) 'והריתו', תשיב שהוא משה יביא ריח טוב, 'בילחת ה" שהיא הסכינה. ועי' לעיל בגמ"ג ד"ה 'שלריך כל חלם ובפרט ת"ח וכו'', שם ביאר מוהר"ן שהלדיק מעורר נפשות ישרחל ע"י שעוסק בתורה עד שמעורר שורשי נפשותיהם. ובקצרי הלבנים תפל"ל שתמנם הגמרא בצחי' 'חני ישנה' חך 'ולבי ער' גבי שורש הגשמה, שניתן לעורלו ע"י התרת התורה (כמובא לעיל בחות ג').

כשממשיך נשמה לבנו הנשמה היא בבחי' אני ישינה. וכתב בליקו"ה (יו"ד כיבוד חו"ח ג, ח): הסגדיס הלוחים (המוכרים לקמן בחות ה') חע"פ שנעשו ע"י עוונותיו, חעפ"כ נמשכין גם כן מלד ההולדה, מחמת שלח נתקדשו חניו וחמו בשעת תשמיש, שעי"ז נמשך עליו לחיזה הסגדים הלוחים. כי לחיתא שחניו וחמו נותנין להבן לנזוס לנשמתו, שעי"ז עושה כל עבודתו בזה העולם, וכשלח נתקדשו חניו וחמו כראוי, חז נחזו בהלנוס בחיות סגדים לוחים, שהס מונעין חומו מהקדושה, בבחיות 'כן נעוון מולנתי ובחטח יֶחֱמָתְנִי אִמִּי' (תהלים נא). וזהו מרומז בחמר הל"ל, שבני התלמידי חכמים נשמתם בהירות וֲזַכּוּת, מחמת שהשיכו נשמה בהילה וזכה, חבל בני עמי הארן נשמתם פגומה, ע"י שלח נתקדשו חניהם וחמם כראוי. ולריך לל לחד לסבול יגיעות גדולות, עד שיפשיט מעלמו הסגדים הלוחים ולהלנים לח עלמו סגדים נקיים.

נמצא כשמביא הארה וברכה לתוך תחלת המחשבה, ועל ידו מתנוצצין ומתברכין הנשמות. נמצא כשממשיך נשמה לבנו, בודאי הוא ממשיך נשמה בהירה וזכה, ועי"ז גם בנו יהיה ת"ח. אבל כשאין מאיר ומברך את התחילה על ידי לימודו, אז כשממשיך נשמה לבנו, הנשמה היא בבחינת (ש"ה ה) **אני ישינה, ואינה מאירה, מפני זה לא יהיה בנו ת"ח. וזה מפני שלא ברכו בתורה תחלה, היינו שרש הנשמות. בבחינת ישראל עלה במחשבה תחלה:**

ה ואין אדם זוכה לתורה, אלא על ידי שפלות, כמו שאמרו חז"ל (עירובין נד.) **ואין אדם זוכה לתורה אלא ע"י שפלות.** ועי' לקמן בנח"נ שעל חות ה', ד"ה 'הסגדים הלוחים הס מונעים לוחם מלחזור לקב"ה' (מתוך הלכות עולם הל' ה') שם מוהר"ן מרחיב לבאר שע"י הגחווה מתגברים הסגדים הלוחים (המוכרים לקמן בהמשך המאמר) המונעים לח החדש מדרך החייס החמיתי.

נשמה בהירה וזכה

'יזך', ברור ונקי (מצו"צ משלי טז, ב).

הצדיקים יש להם נשמה זכה (נר מצוה עמ' כה).

זך הוא דבר הנקי מפסולת ותערובות ושמרים, כמו 'לבונה זכה', 'שמן זית זך', ר"ל נקי מתכונות רעות גופניות (מלבי"ם משלי כ, יא).

כאשר תהיה הנשמה זכה ובהירה, תוכל להסתכל באור, כדמיון העומד באור שלא יזיקהו אור השמש, אמנם העומד בחושך ויכה אור השמש בעיניו לא יוכל לסבול וירתע לאחוריו ויסתום עיניו (מגדל עוז, בית מידות, עליית היראה).

מילואי חכמה

ואין אדם זוכה לתורה אלא ע"י שפלות. וכתב בספר נחיצות עולם (נחיצ התורה ג): כי התורה גם כן היא הפקר לעולם, ולכך אין מתייחס לל התורה כי לם מי שהוא הפקר גם כן, כמו שהיא התורה. ומה שהתורה היא הפקר, לפי שהתורה אינה מעולם הזה רק מעולם העליון, ולכך התורה היא לל כלל בעוה"ז, ואין לאחד מלך יותר מאחר, והכל הוא מלד הפשיטות שבתורה, ולפיכך כאשר הוא עושה עלמו הפקר לכל ויש גו מדת הפשיטות, לאוי שליו התורה שהיא הפקר.

ברוחניותה של התורה ושהיא עלמיות נשמותינו, וע"כ לא רלו לברך עליה. היינו מכל זה, שעשה ענין זה שהתורה היא בגדר שיהיו נשמות ישרחל דייקת, לאחר שפני זה נתעוררין הנשמות ע"י לימודה, זה עלמו הוא עשה ברכת התורה, 'לאחר אחר נתו', בשיהיו ריחות נשמות ישרחל, 'מכל העמים', ע"י ג'נתן נתו את תורתו'. וע"כ כשמברך ברכת התורה בכוונה ובהתעוררות, ולומד תורתו בכוונה זו, היינו שמחמין בקדושתה העליונה של התורה ושהיא מיי נשמותינו, ע"ז בעלמו פועל בחמת בלימוד תורתו לברך ולהחיר בהנשמות שבתחלת המתשבה. משא"כ כשאינו מברך ברכת התורה תחילה, והיינו שאין נתו מחמין בשלימות שיש בכח תורתו לעורר הנשמות, לזה כוונתי לל יעורר לוחם, ועי"ז לל יהי' נתו ת"ח כמוב"פ.

כשממשיך נשמה לבנו בודאי הוא ממשיך נשמה בהירה וזכה. וכתב בשיהר"ן (קנ"ב) בזה"ל: מה שכתוב שם בחות ד' על מחמר רז"ל (נדרים פא) 'מפני מה תלמידי חכמים אין בניהם תלמידי חכמים, על שלא ברכו בתורה תחילה', שמעתי ממנו ז"ל עוד בזה, כי ההולדה נמשכת כפי המתלבים שתכל תחילה ברכו', וכריך כל חדם לברך ולקדש לת בחינת ת'תחילה', דהיינו מה שהוא תחילה וקודם להולדה, דהיינו התכילה וכל עסקיו וכו', עד שיתעלה ההולדה בקדושה ובטהרה כראוי. וזהו 'על שלא ברכו בתורה תחילה', שלא ברכו וקדשו בקדושת התורה לת ה'תחילה', דהיינו מה שהוא תחילה וקודם להולדה כנ"ל. כי לריך לברך ולקדש לת בחינת תחילת ההולדה הנ"ל בתורה, ולז יהיה גם בנו תלמיד חכם וכנ"ל.

עצה ותושיה

צריך כל אדם ובפרט תלמיד חכם לראות שיוכל להאיר ולברך בלימוד תורתו בשורש הנשמות, היינו במחשבה תחילה כנ"ל, ועי"ז יכול לקרב ולעורר בתשובה רשעים וגרים אפילו הרחוקים ממנו, ועי"ז יזכה שיהיה גם בנו תלמיד חכם. אבל כשאינו לומד בבחינה זו, אין בנו תלמיד חכם (קיצור לקו"מ יד, ה).

גאוה

עיקר אריכת הגלות, שאין יכולין לשוב לארצנו, הוא רק מחמת עוון הגדלות (ליקו"מ יא, ז).

אין משיח בא, עד שיכלה [כל] גאוה מן העולם (ספר המידות גאוה א).

עיי" גאוה נופל מאמונתו (ספר המידות גאוה יג).

מי שיש בו גאוה, אין אני והוא יכולין לדור בעולם, ואפילו רוח קמעא עוכרתו, ואין תפלתו נשמעת, ואין לו רפואה, ובא לידי עניות של תורה, ואשתו מבזה אותו (ספר המידות גאוה לז).

עיקר ההתרחקות מהצדיק ומהתורה הקדושה הוא רק ע"י גאוה וגסות הרוח (עצות ישרות גאות וענוה ח).

בכללי מידת הגאוה כלל כל המדות המגונות (ראשית חכמה שער הענוה, ז).

צריך אדם להתגבר בתפלתו בבכי ותחנונים לפני הקב"ה שיסיר ממנו מדת הגאוה, וידובק במדת הענוה כי הרוב בעלי גאוה מתים בחצי ימיהם, בעבור שבוודאי כל המתגאה הוא שונא בעיני הבריות וממשיך עליו שנאת הבריות ועי"ז יוכל להוציא אותו מן העולם (קב הישר ז).

הבעל גאוה מדקדק על כבודו כחוט השערה ובמעט מזעיר מתרגז, ולבו בוער כאש של גיהנם ומחרף ומבזה ומלבין את פני הבריות (קב הישר סו).

אף אם הם עוסקים בתורה, מ"מ אם יש בהם מידת הגאוה, אזי הם מרכבה לס"א (קב הישר פח).

היא מדה שנואה מאד בעיני המקום והבריות (מגדל עוז בית מדות, עליית ד"א).

מי שגידל בלבו מידת הגאוה ותולדותיה, שהם ההתנשאות ורדיפת הכבוד, ממילא יבוא מזה תמיד ליתן דופי בבני אדם ולמלאות פיו בלשון הרע ולריצנות, בכדי להראות שהוא גדול מהם, ולהלבין פני חבירו ברבים ולהתכבד בקלון חבירו (באר מים חיים פ' מצורע, יד).

הבעל גאוה רוצה לעלות תמיד למעלה מהכל. וממנה נמשכין נהרי אש שאר מדות רעות (באר מים חיים שופטים, יז).

אם האדם הוא בעל גאוה אז הקב"ה ג"כ מתנהג עמו במדת גאוה (תפארת יהונתן שמות טו, א).

אדם כועס לפי שהוא בעל גאוה, וסובר בעצמו שהוא צדיק ויש לו כל מידות טובות, ולכך כשאדם פוגם בכבודו הוא כועס (תולדות אהרן, תזריע).

מידת הגאוה הוא שורש לבקשת הכבוד (מלבי"ם תרומה, סדר רמזי המשכן).

שישבר גאוותו מדי בחינות שפלות. ומובא בליקו"ה (יו"ד עלה ה, ג): כלל כל המידות רעות כלולים בגאוה עבודה זרה, שהוא ההיפך מהמורה, שעיקרה ענוה, כמ"ש מין. כי כלל כל המורה הוא לבטל עצמו במכלית הביטול עד שיהיה נכלל במין קוף, וגאוה הוא ההיפך מזה. כי גאוה כלול מכל המדרע קליפות הנ"ל, היינו המדרע קליפות הקיימות בכל דבר, המתלבקות לשום קליפות טמאות לגמרי וקליפת נוגה המעורבת עו"ר, שצריכין לשברם ע"י מדרע בחינות שפלות הנ"ל, דהיינו להיות שפל וקטן כנגד גדולים וביונים וקטנים, שהם שלוש בחינות, ועוד צריך להקטין ולבטל את עצמו, עד שיהיה שפל בעיניו למטה ממדריגת עצמו, בבחינת 'שבו לים תחתיו' כנ"ל, ואלו המדרע בחינות הם כנגד המדרע קליפות הנ"ל. כי מי שים לו לאיזה גאוות למעלה ממדריגתו, שרוצה להידמות עצמו לגדולים או לביונים או לפילו לקטנים, ובאמת הוא קטן מכולם, כי הוא קטן שבקטנים, ומחמת גאוותו הוא גדול בעיניו למעלה ממדריגתו, זהו בחינת שלוש קליפות הטמאות לגמרי, שהם 'ענן גדול' ו'אש מתלקחת' ו'רוח סערה', שכולם בחינת גאוה וגדלות, רעם ומחלוקת, שרוצה להתגאות בשלוש בחינות הנזכרות ממנו, שהם בחינת גדולים וביונים וקטנים. וזהו בחינת 'עושה מעשה זמרי ומנקב שכר כפיתם', שבאמת הוא קטן מכל השלוש בחינות הנ"ל, והוא מתגאה בעיניו ומתדמה עצמו כנגדם, ועל כן הוא בחינת שלוש קליפות הטמאות לגמרי הנ"ל. אבל מי שמשבר אלו השלוש בחינות גאוה הנ"ל, רק שעדיין הינו קטן מהמדריגה עצמו, זהו בחינת 'קליפות נוגה' שהוא מעורב טוב ורע, ולפעמים נכלל בטוב ולפעמים להיפך, כי לפעמים מתמת שהינו קטן נגד מדריגת עצמו, הוא נופל לגאות גמור למעלה ממדריגתו, שזהו בחינה שנוגה נכלל ברע וכנ"ל, ולפעמים מרגיש שפלותו עד שהוא קטן בעיניו למטה ממדריגתו, וזו נכלל בטוב. ובמשך הלכה זו (שם ו) כתב עוד: כמו שבקדושה ים בחינת 'תלת גווינין דעינא ובא עין', ועיקר הוא נקודת הבא עין, שמשם כל ההסתכלות והידיעה בעיני השכל ע"י התלת גווינין המתירין לשם, כמו כן להיפך, 'לא זה לעומת זה', גם בקליפה עיקר בחינת הקליפות ע"י בחינת נוגה, שהוא כנגד בחינות בא עין, שמשם כל יניקתם כידוע. (...) כי עיקר הבירור בבחינת נקודת בא עין הנ"ל, שהם בחינת המדריגה הרביעית של שפלות הנ"ל, שהוא שיהיה שפל ועניו למטה ממדריגת עצמו, עד שיהיה בבחינת 'מה', ואז נכלל בבא עין דקדושה שהיא בחינת הנקודה התחתונה דקדושה, שדרך שם נכלל במקום שנכלל למעלה למעלה, כי עיקר העליה וכללויות למעלה למעלה מאור האין סוף, הוא ע"י ענוה ושפלות, והעיקר כשמגיע לבחינת שפלות הרביעית הנ"ל, שהוא תכלית הענוה, בחינת שפלות של משה רבינו שהוא בחינת הצדיק האמת.

וממדבר מתנה. שישבר גאוותו, מד' בחינות שפלות. כי צריך אדם להקטין את עצמו, לפני גדולים ממנו, ולפני בני אדם כערכו,

וממדבר מתנה. כדאיתא בעירובין (נד ע"ב): אמר רב מתנה, מאי דכתיב 'וממדבר מתנה', אם אי אפשי לדבר כמדבר זה שהכל דשין בו, תלמודו מתקייס בידו, ואם לאו, אין תלמודו מתקייס בידו. (...) אם אדם משים עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו, תורה ניתנה לו בממתנה, וכיון שניתנה לו בממתנה, נתלו לב, שנאמר 'וממתנה נחליאל', וכיון שנתלו לב עולה לגדולה, שנאמר 'ומנחליאל במות', ואם מגיע לבו הקב"ה מפפילו, שנאמר 'ומבמות הגיא', ואם תזכה הרי לך מכל העולם כולו, שנאמר 'כל גיא ינשא'. ופירש"י (שם): **ממדבר מתנה.** אם כמדבר הוא, תורה נתונה לו בממתנה ולא יכבוש. **כל גיא ינשא.** אף על גב דלאו גבי הני קרמי כתיב, דדמי ליה דמי שבא לידי גיא שהוספל, תזר ומתגשא. וכרי"ף על הען יעקב (שם) כתב: וכיון שכל השבח הזה הוא בא מכח השפלות, צריך שלא יגיס הא"כ דעתו עליו מתוך מה שרואה עצמו מצליח בלימודו וקונה ד"ת לעצמו, אלא הולך וחזק בשפלותו. גמרא זו נשנית גם בנדרים (נה ע"ב), ופירש"י (שם): **כמדבר שהוא מופקר לכל.** מלמד תורה בחינם לכל, כתי' 'תורה תפל' (כנ"ל פוס ב).

ילקוט הנחל

וממדבר מתנה. וכקונץ יד המלך (יד) מובא: ולריך בירור, שהרי כל מיקורי מאמר זה מתחילים מקירוב רחוקים הנעשה ע"י התורה, בנחי' תורת חסד של הלומד על מנת ללמדה, וכאלן אנו רואים שלוכות לזו התורה אי אפשר אלא ע"י שפלות, 'שיסבר גאוותו מד' בחינות שפלות', ומשמע שזו עבודה קשה ביותר ומדריגה שמעטים זוכים לה, ואם כן כיצד נוכל להיכנס בחיקורי המאמר. ונעמה למרן בדרך אפשר, ע"פ הגמ' שהניח רבינ"ק, וז"ל 'יש יון שעושה אדם את עלמו כמדבר, שהוא מופקר לכל, תורה ניתנה לו בממתנה'. ועי' בר"ן על אגמרא זו (מובא במקו"ח) שכתב שהפירוש 'מופקר לכל' היינו 'ללמד תורתו לכל' עכ"ד. והכי זה ממש כעין המובא בחחילת המאמר, שתורת חסד פירושה הלומד על מנת ללמדה, ועי"ז מעלה את כבוד ה'. וה"כ הכלל היולא מכאן, שאפשר להדם מפקיר עלמו בחופן שלימודו יהיה על מנת ללמד לאל, הרי זוהי בעצמה השפלות שעל ידה זוכים לתורה (היינו שאין כאן חנאי נוסף, אלא שאפשר פנימי עד כמה צריך שיהיה לימודו 'על מנת ללמד'), ומפקיר את עלמו ללמד כל' בחינות, לגדולים ממנו, לבנ"א כערכו, לקטנים ממנו, וכן לעלמו, כשמדמה בעיניו שהוא למטה ממדריגתו, היינו שאיני חושב שהוא כבר יודע ובקי בתורה וכו', אלא שזוכה ל'תכלית הידיעה שלא נדע', שע"י יוכל להתמדם תמיד בלימוד תורתו, בנחי' 'היום אם בקולו תשמעו' (המזכר בהמשך לזות זו). וזוהי מדריגת השפלות הנבוהה ביותר (שמובילה להתמדמות ממילא). וע"כ אפשר"ל דע"י כל הנ"ל זוכה בחמת לשפלות, ולתורה, ואז יוכל בלימודו לגרום להתעוררות התשובה, הן לגריס והן לפושעי ישראל וכו'.

שישבר גאוותו מדי בחינות שפלות. וכתב בליקו"ה (יו"ד עלה ה, ד): כשזוכין לבטל עלמו ולשבר גאוותו מלרגע בחינות הנ"ל, בחינת שניכת בחינות שפלות בחינת הנ"ל, שהוא בחינת עבודת ה' בתמימות, שהוא עבודה קשה מאד ללמלה, וכאלן אנו רואים שלוכות לזו התורה אי אפשר אלא ע"י שפלות, 'שיסבר גאוותו מד' בחינות שפלות', ומשמע שזו עבודה קשה ביותר ומדריגה שמעטים זוכים לה, ואם כן כיצד נוכל להיכנס בחיקורי המאמר. ונעמה למרן בדרך אפשר, ע"פ הגמ' שהניח רבינ"ק, וז"ל 'יש יון שעושה אדם את עלמו כמדבר, שהוא מופקר לכל, תורה ניתנה לו בממתנה'. ועי' בר"ן על אגמרא זו (מובא במקו"ח) שכתב שהפירוש 'מופקר לכל' היינו 'ללמד תורתו לכל' עכ"ד. והכי זה ממש כעין המובא בחחילת המאמר, שתורת חסד פירושה הלומד על מנת ללמדה, ועי"ז מעלה את כבוד ה'. וה"כ הכלל היולא מכאן, שאפשר להדם מפקיר עלמו בחופן שלימודו יהיה על מנת ללמד לאל, הרי זוהי בעצמה השפלות שעל ידה זוכים לתורה (היינו שאין כאן חנאי נוסף, אלא שאפשר פנימי עד כמה צריך שיהיה לימודו 'על מנת ללמד'), ומפקיר את עלמו ללמד כל' בחינות, לגדולים ממנו, לבנ"א כערכו, לקטנים ממנו, וכן לעלמו, כשמדמה בעיניו שהוא למטה ממדריגתו, היינו שאיני חושב שהוא כבר יודע ובקי בתורה וכו', אלא שזוכה ל'תכלית הידיעה שלא נדע', שע"י יוכל להתמדם תמיד בלימוד תורתו, בנחי' 'היום אם בקולו תשמעו' (המזכר בהמשך לזות זו). וזוהי מדריגת השפלות הנבוהה ביותר (שמובילה להתמדמות ממילא). וע"כ אפשר"ל דע"י כל הנ"ל זוכה בחמת לשפלות, ולתורה, ואז יוכל בלימודו לגרום להתעוררות התשובה, הן לגריס והן לפושעי ישראל וכו'.

שישבר גאוותו מדי בחינות שפלות. וכתב בליקו"ה (יו"ד עלה ה, ד): כשזוכין לבטל עלמו ולשבר גאוותו מלרגע בחינות הנ"ל, בחינת שניכת בחינות שפלות בחינת הנ"ל, שהוא בחינת עבודת ה' בתמימות, שהוא עבודה קשה ביותר ומדריגה שמעטים זוכים לה, ואם כן כיצד נוכל להיכנס בחיקורי המאמר. ונעמה למרן בדרך אפשר, ע"פ הגמ' שהניח רבינ"ק, וז"ל 'יש יון שעושה אדם את עלמו כמדבר, שהוא מופקר לכל, תורה ניתנה לו בממתנה'. ועי' בר"ן על אגמרא זו (מובא במקו"ח) שכתב שהפירוש 'מופקר לכל' היינו 'ללמד תורתו לכל' עכ"ד. והכי זה ממש כעין המובא בחחילת המאמר, שתורת חסד פירושה הלומד על מנת ללמדה, ועי"ז מעלה את כבוד ה'. וה"כ הכלל היולא מכאן, שאפשר להדם מפקיר עלמו בחופן שלימודו יהיה על מנת ללמד לאל, הרי זוהי בעצמה השפלות שעל ידה זוכים לתורה (היינו שאין כאן חנאי נוסף, אלא שאפשר פנימי עד כמה צריך שיהיה לימודו 'על מנת ללמד'), ומפקיר את עלמו ללמד כל' בחינות, לגדולים ממנו, לבנ"א כערכו, לקטנים ממנו, וכן לעלמו, כשמדמה בעיניו שהוא למטה ממדריגתו, היינו שאיני חושב שהוא כבר יודע ובקי בתורה וכו', אלא שזוכה ל'תכלית הידיעה שלא נדע', שע"י יוכל להתמדם תמיד בלימוד תורתו, בנחי' 'היום אם בקולו תשמעו' (המזכר בהמשך לזות זו). וזוהי מדריגת השפלות הנבוהה ביותר (שמובילה להתמדמות ממילא). וע"כ אפשר"ל דע"י כל הנ"ל זוכה בחמת לשפלות, ולתורה, ואז יוכל בלימודו לגרום להתעוררות התשובה, הן לגריס והן לפושעי ישראל וכו'.

שישבר גאוותו מדי בחינות שפלות. וכתב בליקו"ה (יו"ד עלה ה, ד): כשזוכין לבטל עלמו ולשבר גאוותו מלרגע בחינות הנ"ל, בחינת שניכת בחינות שפלות בחינת הנ"ל, שהוא בחינת עבודת ה' בתמימות, שהוא עבודה קשה ביותר ומדריגה שמעטים זוכים לה, ואם כן כיצד נוכל להיכנס בחיקורי המאמר. ונעמה למרן בדרך אפשר, ע"פ הגמ' שהניח רבינ"ק, וז"ל 'יש יון שעושה אדם את עלמו כמדבר, שהוא מופקר לכל, תורה ניתנה לו בממתנה'. ועי' בר"ן על אגמרא זו (מובא במקו"ח) שכתב שהפירוש 'מופקר לכל' היינו 'ללמד תורתו לכל' עכ"ד. והכי זה ממש כעין המובא בחחילת המאמר, שתורת חסד פירושה הלומד על מנת ללמדה, ועי"ז מעלה את כבוד ה'. וה"כ הכלל היולא מכאן, שאפשר להדם מפקיר עלמו בחופן שלימודו יהיה על מנת ללמד לאל, הרי זוהי בעצמה השפלות שעל ידה זוכים לתורה (היינו שאין כאן חנאי נוסף, אלא שאפשר פנימי עד כמה צריך שיהיה לימודו 'על מנת ללמד'), ומפקיר את עלמו ללמד כל' בחינות, לגדולים ממנו, לבנ"א כערכו, לקטנים ממנו, וכן לעלמו, כשמדמה בעיניו שהוא למטה ממדריגתו, היינו שאיני חושב שהוא כבר יודע ובקי בתורה וכו', אלא שזוכה ל'תכלית הידיעה שלא נדע', שע"י יוכל להתמדם תמיד בלימוד תורתו, בנחי' 'היום אם בקולו תשמעו' (המזכר בהמשך לזות זו). וזוהי מדריגת השפלות הנבוהה ביותר (שמובילה להתמדמות ממילא). וע"כ אפשר"ל דע"י כל הנ"ל זוכה בחמת לשפלות, ולתורה, ואז יוכל בלימודו לגרום להתעוררות התשובה, הן לגריס והן לפושעי ישראל וכו'.

ואני תפלה

אָנָּא יי, עָוְרֵנִי בְּרַחֲמֶיךָ לְכָל יוּכְלוּ לְכָל יוּכְלוּ אֶת דַּעְתִּי, לְכָל יוּכְלוּ לְהִטָּעוֹת אוֹתִי, חַס וְשָׁלוֹם, בְּמַחְשָׁבוֹת שָׁטוּת שֶׁל שׁוּם צַד גַּאוּת וְגַבְהוּת בְּעוֹלָם כָּלָל. כִּי אֲנִי בְּעַנְיֵי בְּעַצְמִי דָּחֹק וְלָחֲצִי וְגִרְדִּי הִתְרַחֲקוּתִי מִמֶּךָּ, וְצָרוֹת נַפְשִׁי גָּרְלוּ וְשָׁגְבוּ מְאֹד מְאֹד זֶה זְמַן רַב מְאֹד. וְאֲבִיט וְאֵין עוֹזֵר וְאֶשְׁתּוֹמֵם כִּי אֵין סוֹמֵךְ". וְאֵין לִי שׁוּם מָנוֹס כִּי אִם לָצֶעֱק אֲלֶיךָ תָּמִיד, וְלִצְפּוֹת לְרַחֲמֶיךָ, וְלִקְווֹת לִישׁוּעָתֶךָ, וְלִיחֲלְךָ לְחַסְדֶּךָ. וְאִם חַס וְשָׁלוֹם, בְּעִצָּם הִתְרַחֲקוּתִי הַזֹּאת, עוֹלָה חַס וְשָׁלוֹם, עַל דַּעְתִּי הַמְבֻלְבֶּלֶת גַּם הַשְּׁטוּת הַזֹּאת וְהַבַּלְבּוּל הַזֶּה שֶׁל צַד גַּאוּת וְגַבְהוּת, חַס וְשָׁלוֹם, אֲבָדָה תִּקְוָתִי חָלִילָה. כִּי בְּפֶה יִבָּה נַעַר הַמְנֻעָר מִכָּל טוּב כְּמוֹנִי הַמְּלֵא חֲטָאִים וַעֲוונוֹת וּפְשָׁעִים שֶׁחָטָאתִי וְעָוִיתִי וּפָשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ כְּמַחֲשַׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה, בְּשׁוֹגֵג וּבְמֵזִיד בְּאֹנֶס וּבְרָצוֹן, מֵנְעוּרַי עַד הַיּוֹם הַזֶּה (ליקו"ת יד).

וצריך להקטין את עצמו כנגד מדרגת עצמו. ובמד בליקו"ה (יו"ד ערלה ה, ז) בזה"ל: עיקר ביטול הגאות, הוא ע"י הלדיק שזוכה לבחינת 'מה' בלתם, דהיינו בחינה הרביעית הנ"ל שהוא בחינת 'שבו מים ממעי', שהוא שפל ועניו למטה ממדריגתו כנ"ל. כי כל זמן שאינו מגיע למדריגה זאת, להחזיק עלמו למטה ממדריגתו הקטנה, מע"פ שכבר הגדלות בשלום בחינות הקודמים, ואינו יוצא ממקומו כנ"ל, עדיין יכול להיות מוזר וניעור הגאות בקרבו. כי עיקר יניקת השלום קליפת הטומאות, שהם בחינת שלום מדריגות של גאות הגאות, הוא מבחינת מוצא שהוא בחינה הרביעית כידוע, ועל כן כל זמן שלא שיבר הבחינה הרביעית הנ"ל, להיות שפל למטה ממדריגתו, עדיין יכול להיות הגאות מוזר וניעור חס ושלום. ועל כן בחינת עיקר שבירת הגאות שהוא כלל הכל, הוא ע"י הלדיק החלמת, שכבר זכה לבחינת ביטול בחינה הרביעית בחלית בחלת בחלת כל הלדע בחינות בחלית בחלת בחלת בחלת

וכבכל יום מוכן הכבוד לצאת מזילותא. וכתב גליקו"ה (מו"מ מתנה ה, מז): וזהו 'אמר יַעֲמֹד היום בהר ה', יֵעָמֵד', וכמו שפירש"י שקאי על כל יום על כל הדורות הבאים הקולטים מקרא הזה וכו' עיין שם, היינו בחינת 'היום אם בקולו תשמעו' הנ"ל, שבכל יום מתקרבת הגאולה כפי העבודה של כל אחד ואחד שעובד את השי"ת, וכמו שאנו מבקשין בכל יום 'מלמים קרן ישועה'. וזהו 'אמר יאמר היום', היינו בכל יום ויום על כל אדם שבכל דור ודור, היום 'ה' יראה' לעמו במקום הזה, כמו שפירש"י שם. כי בכל יום מתגלגלת הגאולה וה' נראה במקום הזה וכנ"ל, לך תעפ"כ לעמוד על סוף הדבר, מתי תהיה הגאולה השלימה בקץ המחרון, על זה אמר 'ה' יראה', כי רק השי"ת בעצמו יראה זאת וכנ"ל, אבל תעפ"כ 'אמר יאמר היום', היינו בכל יום ויום, 'בהר ה' יראה' וכנ"ל. ועיין מה שמצוטר בסימן רע"ג על פסוק זה 'היום אם בקולו תשמעו', שזה עיקר העצה לעבודת השי"ת, למשוך בכל יום ויום שמין לו רק זה היום בלבד וכו' עיין שם, והוא שייך לענין הנ"ל כי בכל אחד, כי אסור לחוק את השעה, ולריכין שלא למשוך רק לאותו היום, בבחינת 'זה היום עשה ה' וכו'', ועי"ז יזכה לעבודת השי"ת, וכמו כן יזכה שממנו לא יהיה עיכוב משים כל כך. ובכל עבודת שבשלמ המקיימים זאת ועובדים את ה' בכל יום, כמו כן מתעלה למיתת קרן ישועה בכל יום וכנ"ל, עד שסוף כל סוף יתקבלו כל עבודתם יחד ותגוה הגאולה בשלימות. וכל אחד כפי חלקו בהתקרבות משים, כן יזכה לז להתענג על ה' ולשבוע מטובו הגדול שישפיע עלינו לז.

> **וכתיב ביה אימתי יבוא מר, היום, היום אם בקולו תשמעו** (כמשמו"ל שבהדרין לח.), **ובכל יום מוכן הכבוד לצאת מזילותא. וזהו בהר תבור, שראה שהעלאת הכבוד, תלוי בזה שאדם משבר גאותו. כפי השתברות גאותו, כן הוא העלאת הכבוד. כי כבודו נתעלה על ידי התורה כנ"ל, ואין אדם זוכה לתורה אלא על ידי שפלות, כמו שאמרו חז"ל וממדבר מתנה.**

אימתי יבוא מר היום, היום אם בקולו תשמעו. שם הפס' 'היום אם בקולו וגו'' (תהלים לה, ז) דלשו חז"ל בסנהדרין (לח ע"ב) על המשים שנאמר כו 'היום וגו'', וזה בתי' 'בר יומא', וז"ל הגמרא שם: 'רבי יהושע בן לוי אומר כל הקורא קריאי לפיתחא דמערתא דרבי שמעון בן יוחאי, אמר ליה, אימתי יבוא משיח, אמר ליה, אם ילדה לחן הזה. אמר רבי יהושע בן לוי, שניס רלימי, וקול שלוסה שמעתי. אמר ליה, אימת אתי משיח. אמר ליה, זיל שיילי לדילידים. והיכא יתיב. לפיתחא דקרתא. ומאי סימניה. יתיב ביני עניי סובלי חולאים, וכולן שרו ואסירי בחד זימנא, ליהו שרי חד ואסיר חד, אמר, דילמא מבטיגא, דלא ליעכב. אזל לגביה, אמר ליה, שלוס עליך רבי ומורי. אמר ליה, שלוס עליך בר ליותי. אמר ליה, לאימת אתי מר. אמר ליה, היום. אתא לגבי אליהו, אמר ליה, מאי אמר לך. אמר ליה, 'שלוס עליך בר ליותי'. אמר ליה, אסתמך לך ולאסוך לעלמא דאתי. אמר ליה, אסורי קא אסר בי, דאמר לי היום אם תשמע, ולא אתא. אמר ליה, הכי אמר לך, 'היום אם בקולו תשמעו'. ופירש"י (שם): **שלשון הזה.** שכינה היתה עמהם. **קול שנאמר.** דשכינה הוה בהדייהו. **לדידיה.** למשיח. **בפתחו (דקרתא).** נראה למורי לא בפתח העיר ממש, אלא עדן גן עדן הוא בנגד כל העולם, וקאמר ליה דבאותו לד של גן עדן שכנגד פתח העיר משיח שרוי. **מוכלי חולאים.** מונעים, והוא נמי מונע, דכתיב (ישעיה נג) 'והוא מחולל מפשעינו', וכתיב (שם) 'חליינו הוא נשא'. **כולהו.** מי שיש לו מרעא ומכה נגעים. **שארי לאו בגדלא זימנא.** מתירין כל נגעיהן בימה ומקנחין אותן, וחוזרין וקושרין אותן. **ולימו.** משים. **שרי מר.** נגע ומקנחו וקושרו, ואח"כ אמר אמר לח. ועושה כן ואינו מתיר שני נגעים יחד, דסבר, אי נעי לי לנפשי אחד אי ליתעבד כדי קסירת שני נגעים. **אמר ליה.** ר' יהושע למשיח, לימת אתי מר, אמר ליה היום. **היום אם בקולו.** של הקב"ה תשמעו. ושוד לימת בירושלמי תענית (ג ע"ב): ר' אחא בשם ר' תנחום בי ר' חייה, לולי שראל עושין תשובה יום אחד מיד היה בן דוד בא. מאי טעמא, 'היום אם בקולו תשמעו'. וכתב ברמ"ז על הזהר (בהר, קיב ע"ב): דע שבכל יום ויום יש בעין ניצוצי גאולה, (...) אלא שלמיעוטו הזכויות, העניז מתנהל לאט לאט, כי לולי היינו לדיקים יכולנו לבדר הכל ביום אחד, וכד"ל (תהלים לה) 'היום אם בקולו תשמעו', ולולא למוסר לדקותינו המלאכה מתרבית והזמן מתארך, אבל אין ספק שהקב"ה משגיח עלינו תמיד, וגם שאנחנו בעמקי הקליפות הוא נותן בנו כח שנעלה הבירורים ממוכס ונתקן כמה תיקונים למעלה. ועי"ע בתהלים ב, ובליקו"מ מ"ב סח, שהמשים נקרא 'בר יומא', היינו בן יומו, בחי' 'לחי היום ילידתיך'.

ילקוט הנחל

אימתי יבוא מר. מובא בקונך יד הגחל (יד): 'לימתי קאתי מר', שאלה זו שאל ריב"ל את המשים כשפגשו, ומשובתו היתה 'היום אם בקולו תשמעו'. והנה כידוע ומובא ע"י בעל התולדות יעקב יוסף, שהשעשו"ט הק' עשה עליית נשמה להיכל משים ושאלו את מוחה השאלה 'לימתי קאתי מר', וענה לו משובה אחרת והיא 'לכשיפוצו מעייניותיך חוצה' (ומובא בעל חוח ג' במילוא"ם ד"ה 'יפוצו וכו'). והכי פשוט הוא שהשעשו"ט לא ליפה שיענה לו המשים את תוחה התשובה שענה לריב"ל, שהלא היה מן המפורסמות, ומה כן מידוע ים בתשובה זו, וכילד ד' תשובות אלו מלימות זו את זו. והנה ע"פ הקדמות רבינו בתחלת זה, הדבריס עוליס בנקה תחד בחופן נפלא מחוד. כי הנה רבינו כתב בחות ג' 'ואי אפשר לקרב הגריס עם בע"מ, אלא ע"י תורה, כמ"ש 'יפוצו וכו' תוצה', שזוהי התשובה שנאמרה לבעשו"ט, שבהפלת מעייניות המסידות תלויה הגאולה. ומתי ובאיזה זמן זה יהיה, כאן נאה התשובה שענה המשים לריב"ל, 'היום', היינו בכל יום ויום שהאדם משבר גאוותו בד' בחינותיו, ולא תם על בחון כבודו, ועוסק בהפלת התורה תוצה, ע"ז יכול לכבוד לאלת מיני תוכך. וזה הפי' 'היום אם בקולו תשמעו', שהיום, אם תלבו לעסוק בבחי' זו של 'תורת חסד', בזה תלויה הגאולה. ועיקר בזה בקירוב נפשות להשי"ת, זה אפשרי רק ע"י שמשבר גאוותו ולא תם על כבוד עלמו, כידוע לכל מי שעוסק בתלמה זו. ועי' בליקו"מ תורה ל"ט שעוסק בקירוב נפשות להשי"ת, בציאור הפס' 'ועפל רום יתמוך כבוד', שבשפלות המקרב תלויה כל התקרבות הנפשות להשי"ת.

אימתי יבוא מר היום. ומבתר בליקו"ה (יו"ד תלה ה, טז) שעובדת 'היום אם בקולו תשמעו' (המבוארת בליקו"מ סי' ערב) קשורה היא לעבודה דייקא (שעל ידה זוכין לתורה ולהתגלות הכבוד), וז"ל: הגאות הוא בבחינת ריבוי, שמתגאה בעולם בחילו רבים ימיו, כמ"ש בקהלת כשמתבל גדולת האדם בזה העולם 'אם יוליך חיים אתה ורב שיהיו ימי חייו וכו''. כי בחמת לחמתו ימי חייו הבל, וכמ"ש 'ימינו בלל עובר', כי בחמת אין סוף זמן לחמתו ימי חייו הבל, וכמ"ש 'ימינו בלל עובר', היינו בן יומו, בחי' 'אני היום ילידתיך'.

ואני תפלה ❋ יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתְּרַחֵם עָלֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים וּתְבַטֵּל מֵעָלֵינוּ מִדַּת הַגַּאֲוָה בְּבִטּוּל גָּמוּר, שֶׁאֵא יְהֵא בָּלְבֵּי שׁוּם צַד גַּאוּת וְגַבְהוּת בָּעוֹלָם בְּלָל, וְאוֹבָה לֵידַע שִׁפְלוּתִי בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, וְאוֹבָה לְבַטֵּל עַצְמִי לְגַמְרֵי עַד שֶׁאֶהְיֶה קָטָן בְּעֵינַי יוֹתֵר מִמַּדְרֵגָתִי הַשְּׁפָלָה מְאֹד (ליקו"ת יד).

הר תבור הר לשון גדלות. לעמ המילים 'הר תבור' מרמז על ג' בחינות שזוט, 'הר' לשון גדלות, ו'תבור' לשון שבירה, ומרמז בגמרא (יג, ג) שבקבלת התורה 'הר תבור' המגלה ועל כן נתנה עליו התורה, וז"ש: 'גדות מדם תשפילנו', זה תבור וכרמל, שבהו מקוף העולם ממנגיסים לומר שהוא גבוהים ועליונו הקב"ה נותן את התורה. 'ושפל רוח יתמוך כבוד', זה סיני, שהשפיל את עצמו לומר שהוא נמוך, וע"י כך תמך הקב"ה כבודו עליו, וניתנה עליו התורה, וזכה לכל הכבוד הזה, כמה דתימא 'וירד ה' על הר סיני'.

העמדת להרי עוז. 'הררי' לשון גדלות, כדכתיב בתהלים (ג, ז–ח): וַאֲנִי שָׁכַבְתִּי בָּשַׁנְתִּי אָקִיצָה כִּי יְהוָה יִסְמְכֵנִי: לֹא אִירָא מֵרִבְבוֹת עָם אֲשֶׁר סָבִיב שָׁתוּ עָלָי: ופירש"י (שם): **ואני שכבתי** בשלוותי הייתי מוצד לא חמוט לעולם, אבל אין הדבר נראותי כי אם בראותו של הקב"ה, בלעוני העמיד את הררי, את גדולתי, להיות עוז, וכיון שהסתיר פניו ממני מיד הייתי נבהל.

ותבור לשון שבירה. שכך הוא תרגום המלה בתרגום, כמופיע בפיהמ"ש להרמב"ם (כלים כה, ז): תרגום שבר, תבר. **אל יתהלל חכם בחכמתו.** כדכתיב בירמיהו (ט, כב–כג): כֹּה אָמַר יְהוָה אַל יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ וְאַל יִתְהַלֵּל הַגִּבּוֹר בִּגְבוּרָתוֹ אַל יִתְהַלֵּל עָשִׁיר בְּעָשְׁרוֹ: כִּי אִם בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשְׂכֵּל וְיָדוֹעַ אוֹתִי כִּי אֲנִי יְהוָה עֹשֶׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בָּאָרֶץ כִּי בְאֵלֶּה חָפָצְתִּי נְאֻם יְהוָה: ופירש המצו"ד (שם): **אל יתפאר חכם.** כי לא יוכל להגיל נפשו בחכמתו, והגיבור לא יוכל להגיל נפשו בגבורתו, והעשיר לא יפאר נפשו בעשרו, וא"כ אין להם להתהלל בזאת כי לא יבוא להם אז תועלת מזאת. ומצינו בספר גבורות ה' (פמ"ד) למהר"ל שביאר, דכאשר האדם מתגדל בדברים אלו למועלתו אז נגזרים הם בעיני ה', משא"כ אם משתמש בהם לבזבוז ימ', או להטיות נזולתו בחמי תורת חסד, וז"כ: פירוש, כי אין הסילוק כמה שימנע מהאדם שלימות בעצמו כמו שהוא מכח גיבור עשיר, שכל אלו שלימות הינו יוצא מאין לזולתו שאין זה עיקר הסילוק והתפארת, אלא הסילוק והתפארת הוא שהאדם יהיה שלם בעצמו, ולכאשר האדם יהיה שלם מה שאני עושה, ולכאשר יעשה מה שאני עושה, אז קנה דבר שראוי להתהלל בו. ומה הוא זה, 'כי אני ה' עושה חסד משפט וצדקה בארץ', בתמתן התמתמוים והוא הארץ, והמ"מ שהוא בעליון עליונים משפיע לתחתון תחתונים, וכך יעשה האדם שיהיה שלימות שלו יוצא לזולתו, וזהו הסילוק והתפארת הוא עיקר השלימות.

וזה הר תבור, הר, לשון גדלות, כמ"ש (תהלים ג) **העמדת להררי עוז. ותבור,** לשון שבירה. **והר תבור כמה הוה, ארבע פרסי.** היינו ארבע בחינות שפלות הנ"ל, שצריך להקטין, לפני צדיקים, בינונים, רשעים, ולפני מדרגת עצמו, ושידמה בעיניו כאלו לא בא עדיין לפני מדרגתו שהוא בה. וזה הר תבור ארבע פרסי, ששבירת הגדלות הם בארבע בחינות הנ"ל. **ומשמע דצווארייה תלתא פרסי,** זה בחינת הדברים שדרך בני אדם להתגדל בהם, הם ג' דברים. וצריך לשמור את עצמו מהם, כמ"ש (ירמיה ט) אל יתהלל חכם בחכמתו וכו', והם ג' בחינות, חכם גבור עשיר.

ששבירת הגדלות הם בארבע בחינות. וכמצ בגיטה"ל (יד) בזה"ל: נתפלא קצת בפירושו הקדוש שנתמהר רבנו בר מנה 'לדידי מזי לי וכו', הר תבור כמה הוי, ארבע פרסי', היינו שאין אדם זוכה לתורה כי אם ע"י ד' בחינות שפלות, שצריך להקטין את עצמו לפני צדיקים, בינונים, רשעים, ולפני מדריגת עצמו. ולכאורה כפי דבריו הקודמים המוב"פ לעיל בתחילת זות ה', אין שייך כלל הבחינה שנתמהר רבנו בר מנה 'לדידי מזי לי וכו', הר תבור כמה הוי, ארבע פרסי', היינו שאין אדם זוכה לתורה כי אם ע"י ד' בחינות שפלות, שצריך להקטין את עצמו לפני צדיקים, בינונים, רשעים, ולפני מדריגת עצמו, ולכאורה הקטנה שבקטנים, שאין קטנות יותר מאתו. אבל בתמת אין זה פלאה כלל, כי אם תדקדק בהשלושה בחינות שפלות הקודמים לה, אשם הכוללים כל הגדולים והבינונים והקטנים שבעולם, תבין ותראה שכל מי שזוכה להם, ממילא נתפש שכל בחינו שהוא אצר נתמר עליו הלפעמים המוב"פ, כי דייקא מדריגת עצמו נתפשת בעיניו להקטנה שבקטנות, שאין קטנות יותר מאיתו. ובהבחינה הרביעית, כשמקטין את עצמו גם ממדריגת עצמו, נתבטל להיות בבחינת אין ואפס לגמרי.

וצריך לשמור את עצמו מהם. ועי"ז יזכה לשפלות, וכמצ בירמ בתיתים (יד): אמי' השפלות הוא פשוט בהכלית השפחות, בלי שום התפארות ותנועה עלמיית כלל, ואין בו שום מעלה ודבר תשוב כלל, לא מצד תכמה ועשירות וגבורה, רק הוא פשוט ושפל ונמוך מאד, בבחי' 'ונמנו מה', שאין בו שום הויה כלל.

מילואי חכמה

הר לשון גדלות. כתב בתוי"ט (פ' קדושים): ע"י שפלות גורם שלוט, וזה רמז 'ולקחתם מגורת חוזב' (שמות יג), כי ע"י חוזב שהוא שפלות, הוא גורם שיהיה בתגודה מאת וכו'. וכן שמעתי 'ויתן אם ישראל' (שמות יט) בתחלת אמי' לפי שהיו נגד הסר, שהוא הגאוה שנקרא הר. וכלתיתא בספר המידות (ענוה יג): ע"י ענוה הכל עמו בשלום. וקצר להלן (הוא יא) בענין השלום הכללי.

ילקוט הנחל

הדברים שדרך בני אדם להתגדל בהם. בענין הבשיות שהיא אחת הסיבות שדרך בני אדם להתגדל בהם, עיין בהלכיות שדרך בני"ש להתגדל בהם כתב בליקו"ה (יו"ד עלה ה, ז): עיקר הממשלה והגדולה הוא מלך העשיר, כי הכל לריכין אליו, ועל כן הוא לריך ליזהר ביותר מגאות, ועל כן הזהירה התורה על הגאות מלך ריבוי עשירות דייקא, כמ"ש 'השמר לך וכו', וכתיב אחריו 'ורם לבבך וכו', ושכחת את ה' אלקיך וכו'. כי עיקר הגאות והתגשמות הוא בענין הממון והתפיסים של אדם, וכנראה מזה שמקטן ועד גדול רובם מובדים עולמם ע"י אחוז ממון, והעיקר ע"י הגאות והבבור, ע"י שכל אחד רולה להתנהג למעלה ממה שיש לו. הקטנים והבמוכים הם תפיסים במלבושי בבוד, שהם גבוהים ממנו הרבה לפי פרנסתו, והבינוניים תפיסים עוד בגדים יקרים יותר ושאר תפיסים וכלי הבית גאים, והעשירים רודפים אחר כלי בסף ומבוסיהן וכו', שהם דברים שאין להם שיעור, כי יש דברים הרבה מדברים הנל, וכל מה שיש לו ממון ותפיסים יותר, ממרומם לבו יותר, עד שמתגאה בעושרו בלילו כל העולם ותפיסים וכו' הכל מגיע לו, עד שהרבה מובדים שני עולמות ע"ז בידוע כל זה. ועל כן הזהירה התורה על המלך שלא ירבה לו בסף וזהב 'לבלתי רום לבבו מאחיו', כי עיקר לחיוק הגאות בממון (...) כי ממון ועשירות הוא בשיעת בח עין הרע"ל שבלולה מכל הגרועין, כי ממון ועשירות בחינת מלכות, שהוא בחינת בח עין 'דכל גווינין אתמזין מה' בידוע, ועל כן 'בכסף יענה את הכל', שכל התפיסים וכל מיני תאוות וכל הדברים שבעולם יכולין לקנות ע"י הכסף, כי הכסף והממון הוא בחינת בח עין שבלול מכל הגווינין, כי כל התפיסים שבעולם נמשכין מהגווינין שלמין שהם בחינת התאות, וכולם גלוים בבח בחינת עשירות ומלכות, ועל כן שם בהממון עיקר הנפיון של הגאות והבבוד שבולל כל התאות, כי הוא בחינת בח עין, שהוא בנגד בחינת נוגה, שהם עיקר הנפיון והבחינה.

עצה ותושיה ❋ **צריך** לשמור את עצמו מכל הדברים שדרך בני אדם להתגדל בהם, והם שלשה דברים: חכמה, גבורה ועשירות. (...) היינו שצריך לשבר גאוותו שיש לו מכל אלו הדברים ולהיות עניו ושפל בכולם (קיצור ליקו"מ יד, ז).

העיקר התיקון הוא שיהיה שפל ונבזה בעצמו באמת, וזאת היא מדריגת הצדיקים העובדים ה' באמת לבבם, וזו היה מעלת משה רבינו עליו השלום שבא במדריגה גדולה כל כך, הכל בשביל גודל ענוותנותו האמיתי, שהבין בעצמו שלא תיקן עדיין הקומה כלל (נועם אלימלך ליקוטי שושנה). **שפל** רוח הוא, הוא שלבו נשבר בקרבו ביודעו כל חסרונותיו ומציירם לפניו תמיד, אף שנעלמו מעיני הבריות (תפארת ישראל יכין, אבות פ"ד מ"ד). **צריך** להגביר מידת השפלות, ואין לְהַשְׁפִּילוּת שיעור כמו שאין לקניין השלימות שיעור (קרן אורה נדרים נח.). **צדיקים, בינונים, רשעים ישראל** נחלקים לשלושה חלקים, צדיקים, בינונים, רשעים, וכולן נקראים ישראל, וכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא (תורת השלוה ח"ג, לז). **צבר** ר"ת צ'דיקים ב'ינונים ר'שעים, וע"י הצדיקים גם הרשעים ילבינו כשלג (פנים יפות ויקרא כג, ט). **ידוע** שיש ג' כתות, צדיקים, בינונים, רשעים. צדיקים, שהם מחוברים לתורה ומחשבתם דבוקה תמיד בתורה ועבודה, ותורתם היא אומנתם ביום ובלילה. וברשעים הוא להיפך, יצר מחשבות לבם 'רק רע כל היום', ומשוקעים ומטובעים בתאוות הגשמיות ובהבלי ענייני עוה"ז. ובינונים, לפעמים מתעורר בקרבם הניצוץ הקדוש מחלק אלקי ממעל, אבל הנגעי ב"א ופועלי אוון מחלישים ומפרישים אותם ממחשבתם הטובה לבל יפיקו זממם הטוב (ישמח ישראל פ' תצא).

שפלות

עיקר הגדולה היא שפלות (ליקו"מ ח"ב עב).

אין אנו יודעים כלל מהו שפלות אמיתי, כי בוודאי אין זה תכלית שיהיה שפל ונבזה ועצל שקורין 'רע מזל' (ובלע"ז שלים מזלניק), כי השפלות הוא עיקר החיים של כל איבר ואיבר, והוא כל תענוג עולם הבא כנ"ל, ובוודאי אין זה התכלית של עולם הבא שיהיה נבזה ועצל וכו' חס ושלום, על כן צריכין רק לבקש מהשי"ת שיעזור לזכות לענוות ושפלות אמיתי, שהוא עיקר החיים ועיקר התענוג של עולם הבא (ליקו"מ ח"ב עב).

הללי אומר, השפלתי זו הגבהתי והגבהתי היא השפלתי (שמו"ר מה, ח).

יש דעות שאסור לו לאדם לנהוג בהן בבינונית, אלא יתרחק מן הקצה האחד עד הקצה האחר, והוא גובה לב, שאין דרך הטובה שיהיה אדם עניו בלבד אלא שיהיה שפל רוח ותהיה רוחו נמוכה למאד, ולפיכך נאמר במשה רבינו 'ענו מאד', ולא נאמר ענו בלבד, ולפיכך ציוו חכמים 'מאד מאד הוי שפל רוח' (יד החזקה, דעות ב, ג).

יְהוּדָה האדם את עצמו אל הקצה האחרון שהוא מידת השפלות, ולא יבחר להישאר בדרך המיצוע, פן יתקרב לגבול הגאוה, שהיא המדה המגונה המזקת האדם והמטרדת אותו בגוף ובנפש מן החיים המקוריים ומן החיים הנצחיים (רבינו בחיי ויקרא א, א).

ידוע כי מידת השפלות היא בגדר החכמה (רבינו בחיי דברים לב, א).

אין מידת השפלות שנצטוינו בה, שינבל עצמו בענייניים הראויים או שיבזוהו בני אדם ולא יחוש עליהם, כי האדם החביב שנברא בצלם אלקים ראוי הוא שיחוש על כבוד עצמו ועל מעלת נפשו השכלית, ועל שכן אם הוא תלמיד חכם שהוא צריך לחוס על כבוד תורתו, ואם מבזין אותו והוא מוחל, בלתי אם יפייסוהו, הרי הוא מבזה את התורה ומחלל אותה. (...) אבל ענין השפלות הוא שיהיה אדם שפל רוח בדבריו ובמעשיו לכל אדם, ואין צריך לומר לחביריו ולגדולים ממנו, וישתמש עלבונו וישתוק, וישיעביר על מידותיו למי שחטא לו, כל זמן שלא עשה כן במזיד ולא התמיד בזה, וצריך הוא גם כן שיהיה לבו נשבר בקרבו, לפי שבמדה הזו היצר נכנע והחומר מדלדל (כד הקמה, גאוה).

ואני תפלה

אָנָּא יי, הוֹרֵנִי מַה שֶּׁאֶצְעַק אֵלֶיךָ, הוֹדִיעֵנִי אֵיךְ לְהִתְחַנֵּן לְפָנֶיךָ בְּאֻמַּת וּבְלֵב שָׁלֵם, בְּאֹפֶן שֶׁאוּכַל לִפְעֹל בַּקָּשָׁתִי בְּרַחֲמִים אֲצָלֶךָ, שֶׁתְּחָנֵּנִי וְתִזְכֵּנִי לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה אֵלֶיךָ, וְלִהְיוֹת כְּרִצּוֹנְךָ הַטּוֹב מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם, שֶׁאָזְכֶּה לִבְלִי לָסוּר מֵרְצוֹנְךָ וּמִפִּצְוֹתֶיךָ יָמִין וּשְׂמֹאל מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם. וְאָזְכֶּה בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לִשְׁבֹּר וּלְכַבֵּשׁ מִדַּת הַגַּאֲוָה בְּתַכְלִית, מֵעָלַי וּמֵעַל גַּבּוֹתַי, וְלֹא יַעֲלֶה בְּלִבִּי שׁוּם צַד גַּאוּת וְגַבְהוּת בָּעוֹלָם בְּכָל מַכָּל הַדְּבָרִים שֶׁדַּרְכָּן בְּנֵי אָדָם לְהִתְגַּדֵּל בָּהֶם הֵן בְּחָכְמָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְהֵן בִּגְבוּרָה וְהֵן בַּעֲשִׁירוּת בְּכָלָּם אֶזְהֶה לִהְיוֹת עָנִי וְשָׁפָל בְּאֻמַּת לְכָל אֶתְגָּאֶה וְאֶתְגַּדֵּל בָּהֶם כְּלָל. אֹמְנָם יָדַעְתִּי יי כִּי בְּעֵר אֲנֹכִי וְאֵנִי בְּלִי רֵיק וְחֶסֶר מִכָּל אִלּוּ הַדְּבָרִים, כִּי בְּעֵר אֲנֹכִי מֵאִישׁ וְלֹא בִּינַת אָדָם לִי", וְאֵין לִי שׁוּם כֹּחַ וּגְבוּרָה בְּגוּף וָנֶפֶשׁ, וּבִיתִי רֵיקָן מֵעֲשִׂירוּת, וְאֵין בְּיָדִי לֹא חָכְמָה וְלֹא גְבוּרָה וְלֹא עֲשִׁירוּת וְלֹא עֲשִׁירוּת נַפְשִׁית וְלֹא עֲשִׁירוּת רוּחָנִית שֶׁל מַעֲשִׂים טוֹבִים (ליקו"ה יד).

אָנָּא יי, יָדַעְתִּי כִּי דִּבְרֵי מְגֻמְגָּם מְאֹד וְלָשׁוֹנִי מֻלָּא פֻּגָּם, וְאֵינִי יוֹדֵעַ כְּלָל אֵיךְ לְסַדֵּר תְּפִלָּתִי וְתַחֲנָתִי לְפָנֶיךָ, אַךְ תְּמַכְתִּי יְתֵדוֹתַי כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל פֶּה. מָלֵא רַחֲמִים, חֲמֹל עָלַי וְעָזְרֵנִי וְזַכֵּנִי לִהְיוֹת כִּרְצוֹנְךָ הַטּוֹב מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם, וְעָזְרֵנִי שֶׁאֶזְכֶּה לְעָנָוָה אֲמִתִּית (ליקו"ה יד).

זה מכונה בשם פלגא. וכתב בליקו"ה (יו"ד שחיטה ג, ו): כי הנפשות קודם התיקון הם בחינת פלגא, ועל כן עיקר תיקונם ע"י שעולין על הירושה שהוא בחינת שלימות, כי עיקר תיקון שלהם, להעלותם מבחינת פלגא ומטרון, לבחינת 'ירושה שלם' ועיין בהמשך המאמר בשוח"ג 'בענין 'כל מאן דו מוס לית ליקרב', היינו שאין זו שלימות והוא בבחי' פלגא.

וצריך להם יגיעות רבות כדי להפשיט מהם הבגדים הצואים שהלבישו

ענין זה מבואר בהרמצה בליקו"ה (תו"מ בלישעת הפת ה, ה–ז): וזה צריך כל אדם לידע כשרוצה להתקרב להשי"ת, ורואה שהמניעות והמסכים מתפשטים כנגדו מלד מלד, ובפרט כשכבר התחיל מעט ורואה שכבל פעם מתפשטים כנגדו יותר ויותר, ולפעמים רואה שאחר כמה ימים ושנים שנתמה לו שכבר התחיל להיטהר קצת, חזר ונפל, והתגברו עליו התאוות וההרהורים בהתפשטות עוצם מלד רחמנא לצלן, צריך שידע שכל זה נמשך מהבגדים הצואים שעדיין לא נזדכך הם מהטומאה הירושה מהקדמונים, וכמבואר היטב בהתורה הנ"ל, שהבגדים הצואים הם מועצים כמו נהר המפסיק וכו'. וכפל ושילש שם בדיבורים אלו, מגודל עוצם ריבוי המניעות והמסכים שיש להאדם מחמת הבגדים הצואים, ושצריך לזה יגיעות רבות כמו שמבואר שם עיין שם. וממהת גודל היגיעות שצריכין להפשיט מעצמו הבגדים הצואים, ולאו כל אדם זוכה לעמוד בזה, מזה בא כל מה שעובר על האדם. ואפילו מי שכבר התחיל קצת בעבודת ה', והתחיל לטהר עצמו מעט, ואפילו אם כבר עלה קצת מדרגת להרגיש ובכל פעם מזדכך ביותר, מעפ"כ יכול להיות שאחר שיזוז ויתפשט עליו כל התאוות והרהורים בהתפשטות יותר מבתחילה, והכל ע"י הבגדים הצואים שעדיין לא הפשיט מהם כנמרי, מע"פ שכבר התחיל לטהר עצמו קצת. (...) כי יש שכבר התחיל לנבר ולזכך עצמו קצת, אך הבירור הוא רק בבחינת בירור המיטה ממוך והתבן, וגם זה צריכין יגיעה גדולה וסיוע רב מלעילא, שיזכה לנבר בירור המיטה ממוך ותבן, כמובן מזהר הקדוש גודל מעלת בירור זה של המיטה ממוך ותבן, אבל אפילו אם כבר זכה לזה, עדיין צריך לנבר הקמח מסובין ומורסין, בבחינת 'אם אין קמח אין תורה', אבל אפילו מי שיהיה נעשה לחם, עדיין צריך יגיעות עד שיהיה נעשה לחם, בבחינת 'לכו לחמו בלחמי', ואפילו כשזכה לבחינת בירור הלחם, שנדמה שכבר הגיע לשלימות הבירור, ובאמת הוא בודאי מעלה גדולה ועצומה מי שזוכה לבחינת בירורים כאלו, אבל מעפ"כ עדיין צריך יגיעות רבות ועצומות יותר מבתחילה עד שיזכה לאכול הלחם כראוי, דהיינו שיזכה לבחינת הבירור הנעשה בשעת התאכילה, שזו דייקא עיקר הבירור מהבגדים הצואים ממש כנ"ל. ומי שאינו זוכה לסבול היגיעות כראוי, משתטחין עליו מניעות ובלבולים ומסכים הרבה יותר מבתחילה, אפשר שנתעוררים הבגדים הצואים ממש, שצריכין לתוספת בשעת התאכילה דייקא. וזה בחינת מה שאמרו רז"ל 'הרי שולחן והרי נפר וכו', ואין לנו פה לאכול' (קדושין מו), היינו שאע"פ שהשולחן ערוך לפנינו, וכבר בירורו כמה בירורים, מעפ"כ עדיין אין אנו יכולים לאכול, כי זה הבירור האחרון קשה ביותר כנ"ל. וזהו בפרט ובכלל, כי בפרטיות, על כל אדם צריך לעבור בבירור אחר בירור, והבירור האחרון, שהוא בבחינת תאכילה, קשה מכולם. וזה שציפה דוד המלך עליו השלום 'לעשות רצונך אלקי חפצתי, ותורתך בתוך מעי', שיהיה הבירור שנעשה ע"י תורה ומצוות, בבחינת בירור התאכילה בתוך המעשיה, שאז נדמין כל הפסולת גמור לאוכל, כמו כן יהיו נדמין כל הקליפות וכל הסטרא אחרא ומוקף הזוהמא, הכל יהיה נפרש ונגדל ונדמה לאוכל. ועל כן קבלת התורה וקיומה נקרא בשם תאכילה, כמ"ש בזוהר"ק 'אכול את המגילה הזאת' (יחזקאל ג) שהוא כלל התורה, כמו שאמרו רז"ל, וכתיב שם 'ואוכלה ותהי בפי וכו'. כי כל קיום התורה והמצוות, הכל הוא בחינת בירורים, לנבר הטוב ולהוות הרע שהם הקליפות והכפירות, שהוא בחינת קיא שלא ממש. ועל כן נקראים בשם תאכילה, כי צריכין שיהיה הבירור בבחינת תאכילה, שאז הוא תכלית הבירור, בבחינת 'ותורתך בתוך מעי', דהיינו שיזכך עצמו מהבגדים הצואים לגמרי, ויפשיטם מהטוב ויאכילם לאוכל. וזהו בחינת מה שאמרנו שהם להנדיקים 'לאכול לשבעה ולמכסה עתיק', שיזכו לעמיד בבחינת תאכילה זכה, שאין בה תאוות בגדים צואים כלל, רק התאכילה תהיה בבחינת 'לאכול לשבעה ולמכסה עתיק'. 'מכסה עתיק' הוא תכלית שלימות הבגדים וכשות נקי, בחינת 'ועתיק יומין יחיב ולבושיה כתלג חיור', תאירי הזוכה לזה. וקצר ענין שייכות התאכילה אל הבגדים הצואים עם המוצא לעיל בחות ד' בילקו"ש 'כשממשיך נשמה לגוף וכו'". (...) וכן בכלליות העולם, עיקר עוצם היגיעות שים עכשיו למי שרוצה לכנוס בעבודת ה', וכל עוצם מניעות הגלות של עכשיו בעקבתא דמשיחא, הוא מחמת שעכשיו צריכין לנבר תכלית הבירור, שהוא בחינת הבירור הנעשה ע"י התאכילה. וזה בחינת מה שרגיל בדברי רז"ל 'הרחמנים מרחו ורחמו וקללו ודחו וטחנו וקדו, ואלו אין לנו מה לאכול'. כי בכלליות העולם, הבירור של עכשיו הוא בבחינת בירור התאכילה, שהוא קשה ביותר, כי אז עיקר המגדות הבגדים הצואים הם כנ"ל, כי אע"פ שכבר נתבררו הרבה מהבגדים הצואים, עדיין נשארו הרבה מהם, ואפילו הכי אי אפשר לו לאדם לעבור דרך הקליפות והבגדים הצואים, בלי שיתלכלך בהם, כי אם בשיהיה לו מנעל ברזל, שהוא בחינת 'תדברו בצוואר עתק'. כמ"ש בתהלים (עה, ה–ח): אָמַרְתִּי לַהוֹלְלִים אַל תְּהוֹלֵלוּ וְלָרְשָׁעִים אַל תָּרִימוּ קָרֶן: אַל תָּרִימוּ לַמָּרוֹם קַרְנְכֶם תְּדַבְּרוּ בְצַוָּאר עָתָק: כִּי לֹא מִמּוֹצָא וּמִמַּעֲרָב וְלֹא מִמִּדְבַּר הָרִים: כִּי אֱלֹקִים שֹׁפֵט זֶה יַשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים: ופירש המלו"ד (שם): **תדברו בצוואר עתק.** זוהי תמרתי לרשעי עובדי כוכבים, אל תרשיעו את ישראל להעבירם מה' ומתורתו, כי פן יוחזר העוון למוכו. **אל תרימו קרן.** על ישראל להתגאים. **אל תרימו.** אל תגאו עם התרוממות ואל תדברו כלפי מעלה בצוואר עתק, ר"ל בגאוה רבה. **כי לא וכו' ירים.** ר"ל שהרמה לא באה לכם מרוח מוצא המשמ ולא ממערב ולא ממדבר, כי איננה באה מאליה. **שופט.** הכל בא במשפט, לפי הדין ישפיל את זה וירים את זה. ופיתח בבמדב"ר (כב, ז): מהו 'כי לא ממוצא וממערב', לא ממה שאדם יוצא ועמל בתמורה והולך ממזרח למערב ועשה עשיר. אפילו פורש בספינות והולך ממזרח למערב ומוזר על המדברות ועל הנהרים, אינו נעשה עשיר. מהו 'ולא ממדבר הרים', אמר רבי אבא מרומניא, כל 'הרים' שבמקרא הרים הם, מוך מזה שהוא רוממות (במ' 'הר לשון גדלות') אלין אדם מתרומם מן הדברים האלו. מה הקב"ה עושה, נוטל נכסים מזה ונותן לזה, שנאמר 'כי אלקים שופט זה ישפיל וזה ירים'. ודו"ק והלה, שהנה שנאמרו ז'משכח לטוחרת' היינו במ' גדלות, גם שאר הפס' הסובב עוסק בענין העשירות שדרך בנ"ו להתגדל בה.

ארחי ורבעי. כתיב בתהלים (קלט, ג–ג): זָרִיתָ אָרְחִי וְרִבְעִי וְכָל דְּרָכַי הסכנתה: ופירש"י (שם): **ארחי ורבעי זרית.** רצותיהו לרשו על טיפת תשמיש שהוולד נוצר מן הגרוע שבה, ופירושו 'זרית' לשון זורה התבואה לגרור את הפסולת שבה. וכן תיפת בגלה (גה ע"ח), ע"ש. והנה רבינו הורש 'רבעי' לשון זיווג, ודו"ק והלה שהתרגום יומן לפס' זה פירש בענין עסק התורה, ות"ל: **יאלת** קדמך גלי חומתוי לְמֶעֱסַק בתוריתך ומוקימותי למיזל בְּקָרְנָךְ, לְתַקָּנָךְ לְהַבָּרוּתִי בְּכְנָשְׁתָּךְ מן עם רמיק: כלון בהליכותי בתורתך וברגעותי לְמֶעֱסַק בתוריתך תתעבדתא חילוני, וכל מרחקי תסכנתא.

יא לפיכך גלוי שבחי לעסוק בתורה וקומי לנכח בקרב, התבוננת בהתפרצותי בקהלך מֵעֵשׂ רחוק. עמה בהליכה בדרך ובהכנסי לעסוק בתורה ועסיק זה, וכל דלכי סיכנת.

מניעות

והנה הכלל, שכל המניעות הם רק בשביל החשק, כדי שע"ז יהיה לו חשק גדול ביותר כנ"ל. ועל כן כשאדם חושק ביותר, בוודאי יוכל לעשות הדבר, ויוכל להוציאו מכח אל הפועל. כי ע"י החשק נעשין נקודות, שע"ז מוציאין מכח אל הפועל כנ"ל. כי החשק משבר המניעה, כי עיקר המניעה אינו אלא בשביל החשק כנ"ל, ועל כן כשאדם חושק ביותר כפי המניעה, ממילא נשבר המניעה (ליקו"מ סה, ד).

דע, שלכל אחד אין לו מניעות רק כפי כוחו, כפי מה שיכול לשאת ולעמוד בהם אם ירצה. ובאמת אין שום מניעה, כי גם בהמניעה בעצמה מלובש שם השי"ת, וכמבואר במקום אחר (בליקוטי א' סימן קס"ו). והמניעה הגדולה שבכל המניעות היא מניעת המוח (ליקו"מ ח"ב מו).

בני אדם יש להם כח למנוע ולהכסית את האדם לרחקו מעבודת הבורא ומצדיקי אמת יותר מן היצה"ר. כי היצה"ר אין לו יכולת רק כפי כוחו, כפי בחינת היצה"ר מאיזה העולם שהוא, אבל האדם הוא כלליות, שכלול מכל העולמות, ועל כן מניעות של בני אדם הם יותר ממניעות היצה"ר (שיהר"ן פ).

האדם נברא לשבר ולבטל כל המניעות, שהם כלל כל ההסתות והפיתויים והתאוות של זה העולם, שכולם הם מניעות מלהתקרב להשי"ת, ומחמת זה שגבה מעלתו מאד (ליקו"ה ברכת הריח וברכת הודאה ה, א).

עיקר כל הצרות הם המניעות שמונעים את האדם מעבודת השי"ת באמת, שזה עיקר הצרה הגדולה מכל הצרות (ליקו"ה הכשר כלים ד, כ).

המניעות הם עיקר הבדיקה והנסיון והצירוף של כל אחד מישראל, שבודקין ומנסין ומצרפין אותו ע"ז אם יוכל לעמוד בנסיון לשבר המניעות, וכל מי שיש לו לב חזק ביותר ונושה יותר אל האמת, מנסין ומצרפין אותו במניעות גדולות וחזקות ביותר (ליקו"ה הכשר כלים ד, כא).

באמת המניעות הם טובה גדולה להאדם, כי בלעדם לא היה אפשר להוציא מכח אל הפועל (ליקו"ה נזקי שכנים ג).

כל המניעות הם רק באחיזת עיניים ובדמיון בעלמא, ומי שמחזק לבו ומתגבר כנגדם בתשוקה גדולה ורצון חזק להשי"ת, הם מתבטלים כנגדו לגמרי (ליקו"ת ח"ב ל).

המניעות הם סוד שם הוי' אלקינ"ו (ספר הניקוד, סוד החשמ"ל).

בישיודע בודאי שאינו יוצא בדבר אחד מחמת מניעות הרבה, לא יהיה עצב, ויחשוב שהבורא ית' בוחן ליבות וכליות, והוא יודע שרצונו לעשות מן המובחר רק שאינו יכול, ויחזק עצמו לשמוח בהבורא ית' (צוואת הריב"ש, הנהגות ישרות). **קליפת** נוגה נקראת מלאכה, שהיא ענין הטורח והקושי שיש בדברי העולם, כי מה שהוא בסוד קלי' יש לו כובד ועיכוב הרבה, וצריך להעבירם שהם כולם מניעות. כי במקום שצריך לעבור דרך קלי', נסתם האור, ונקשה להוציא הדבר אל הפועל, וצריך מלאכה ממש להוציא הכח הצריך, כי כל הלבשה גורם סיתום ודחוק, וזה פשוט (רמח"ל פי' מאמר הזהר משפטים).

אף אם יזדמנו לו לאדם מניעות רבות בעבודת השי"ת, ובפרט בענין הכוונה והדבקות, עד שנראה לו כאילו הקב"ה בורח ממנו ואינו חפץ בו, אפילו הכי אל יתייאש, וידחוק וייכנס עד אשר ירחמו עליו מן השמים (פלא יועץ, רדיפה).

ואני תפלה

אָנָּא י, חֲמֹל עַל נַפְשִׁי וְצַוֵּה בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְהַסִּיר וּלְהַפְשִׁיט מֵעָלַי אֶת הַבְּגָדִים הַצוֹאִים שֶׁהִלְבַּשְׁתִּי אֶת נַפְשִׁי עַל יְדֵי מַעֲשֵׂי הָרָעִים, עַל יְדֵי חֲטָאַינוּ וַעֲוֹונוֹתֵינוּ וּפְשָׁעֵינוּ שֶׁחָטָאנוּ וְשָׁעָוִינוּ וְשֶׁפָּשַׁעְנוּ לְפָנֶיךָ. אֲשֶׁר אֵלּוּ הַבְּגָדִים הַצוֹאִים שֶׁנַּעֲשׂוּ מֵחֲטָאֵינוּ הֵם מוֹנְעִים וּמְעַכְּבִים אוֹתָנוּ מְאֹד מִלְּשׁוּב אֵלֶיךָ בֶּאֱמֶת, וְלֵילֵךְ בְּדַרְכֶךָ הַקְּדוֹשִׁים וְהַטּוֹבִים, וְאַתָּה יָדַעְתָּ יי אֱלֹהֵינוּ אֶת גֹּדֶל עֶצֶם הַיְגִיעוֹת הָרַבּוֹת מְאֹד, שֶׁאֲנוּ צְרִיכִים לְהִתְיַגֵּעַ וְלִטָּרַח מְאֹד בְּכֹבֶד וְכֹבְּה יְגִיעוֹת רַבּוֹת וַעֲצוּמוֹת כְּדֵי לְהַפְשִׁיטָם מֵעָלֵינוּ, עַד אֲשֶׁר "כְּשֶׁלֹּ כֹּחַ הַסֹּבֵל" לְסֹבֵל עֶצֶם הַמְּרִירוּת וְהַיְגִיעוֹת הַקָּשׁוֹת וְהַכְּבֵדוֹת, שֶׁצְּרִיכִים לְסֹבֵל קֹדֶם שֶׁמְּשִׁיגִין מְנִיעוֹת וּמְסַכִּים וּמְחִצּוֹת בָּרָזֶל כָּאֵלּוּ, הַמַּפְסִיקִים בֵּינֵינוּ וּבֵין הַקָּדֻשָּׁה. כִּי בָּעוֹונוֹתֵינוּ הָרַבִּים נִתְרַבּוּ מְאֹד הַבְּגָדִים הַצוֹאִים, וְאַתָּה לְבַד יָדַעְתָּ גֹּדֶל רַחֲקֵנוּ מִמֶּךָּ עַל יְדֵי זֶה.

עַל כֵּן יֶחֱמוּ נָא מֵעֶיךָ וְרַחֲמֶיךָ עָלֵינוּ, וְחוּס וְחֹמֶל עַל נַפְשֵׁנוּ וְרוּחֵנוּ וְנִשְׁמָתֵנוּ, וְצַוֵּה לְמַלְאָכֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים לְהָסִיר מֵעָלַי אֶת הַבְּגָדִים הַצוֹאִים, וְלַהֲלִבִּישׁ אוֹתִי מַחֲלָצוֹת, בְּאֹפֶן שֶׁאָזְכֶּה שֶׁיִּתְבַּטְּלוּ מֵעָלַי וּמֵעַל גְּבוֹתַי כָּל הַמּוֹנְעִים וְהַמַּבְדִּילִים וְהַמְסֻכִּים וְהַמַּפְסִיקִים וּמְחִצּוֹת הַבַּרְזֶל שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵינוּ לְבֵין הַקָּדֻשָּׁה, עַד שֶׁאֶפֶשׂ לָנוּ עֲתָה לַעֲשׂוֹת שׁוּם דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה בִּשְׁלֵמוּת כָּרָאוּי, כַּאֲשֶׁר אַתָּה יָדַעְתָּ. וְכָל אֵלּוּ הַמְסֻכִּים וְהַמְּנִיעוֹת בָּטֵּם יִתְבַּטְּלוּ לְגַמְרֵי, לָמַשׁ אוֹזֶבָּה לָשׁוּב אֵלֶיךָ בֶּאֱמֶת, וְאוֹזֶבָּה לִהְיוֹת מַעֲתָה "סוּר מֵרָע" בֶּאֱמֶת וַעֲשֵׂה הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ תָּמִיד (ליקו"ת יד).

הסירו הבגדים הצואים. כתיב בזכריה (ג, ג–ה): וַיְהוֹשֻׁעַ הָיָה לָבוּשׁ בְּגָדִים צוֹאִים וְעֹמֵד לִפְנֵי מַלְאַךְ ה׳: וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֶל הָעֹמְדִים לְפָנָיו לֵאמֹר הָסִירוּ הַבְּגָדִים הַצוֹאִים מֵעָלָיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו רְאֵה הֶעֱבַרְתִּי מֵעָלֶיךָ עֲוֹנֶךָ וְהַלְבֵּשׁ אֹתְךָ מַחֲלָצוֹת: וָאֹמַר יָשִׂימוּ צָנִיף טָהוֹר עַל רֹאשׁוֹ וַיָּשִׂימוּ הַצָּנִיף הַטָּהוֹר עַל רֹאשׁוֹ וַיַּלְבִּשֻׁהוּ בְּגָדִים וּמַלְאַךְ ה׳ עֹמֵד: ופירש"י (שם): **לפניו.** להשטינו, על שהיו בניו נשואות נשים נכריות, כמ"ש בספר עזרא (פרק י) ׳וַיִּמָּצְאוּ מִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר הוֹשִׁיבוּ נָשִׁים נכריות, מִבְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן יְהוֹצָדָק׳. **יגער ה׳ בך השטן.** יגער הקב"ה בך מתוך השטן, וחוזר ואומר ויגער ה׳, בך הוא הנאמר בירושלים, שלא מיכנס לפניו לקטרג על הדיוק הזה, הלא רואי הוא וחכה לכך שהוגל מתוך השריפה. **הלא זה אוד מוצל מאש.** מפורש בתגדת מלך (דף נג) שהושלך עם מחצב בן קוֹיָה וחביריו לאוֹר, עיין מטה במילוי"מ ד"ה ׳הסירו הבגדים הצואים׳. **לנוכח כל הצואים.** כתרגומו ׳הוי ליה בנין דנסבין להון נסין ולא כדרין להכומתא׳, והיה נעכס הוא על שלא מיחה ביהם. **הסירו הבגדים הצואים מעליו.** יבדילו בניו את נשותיהם ויימחל לו. **מחלצות.** חליפות בגדים נאים, כלומר זכויות. אבל לפי שדיבור העוון לבגדים צואים, דימה הזכויות למחלצות בגדים נאים ונכנים. **ואומר.** לחי זכריה. **ישימו צניף טהור וגו׳.** בקשתי רחמים עליו. ותיתא בזהר (פנחס, דיד ע"ב): יכרבי אלעזר פתח ואמר ׳וילחני את יהושע הכהן הגדול עומד לפני מלאך ה׳ וגו׳״. מה מזי, ווי לחיון בני נשא דלא מסתכלון ביקרא דמריהון, וכל יומא ויומא כרוזא קארי עלייהו ולא משגיחין. מתא בר נש לסתכלא בפקודי מורייתא, כמה סניגורין קיימין למדכרא עליה לטב. מתא בר נש ואעבר על פקודי מורייתא, חיון עומדין קטיגורין עליה לגיסא קמי קודשא בריך הוא. יהושע הכן גדול הוה, ומוקמוה, מה כתיב ביה, ׳והשטן עומד על ימינו לשטנו׳. ומה בהאי כך, בשאר בני עלמא דלא מסתכלי ביקרא דמריהון, על אחת כמה וכמה. תמי מה כתיב, ׳ויהושע היה לבוש בגדים צואים׳, ומאי חיון לבושין בגדים צואים׳, ומוקמוה. אבל, ׳בגדים צואים׳, ולאי חיון לבושין דאתלבשא ביה רוחא בהאוא עלמא. זכאה מולקיה דמאן דלבושי מתתקנין ושלמין בהאוא עלמא, והא אתמר, כל מאן דבעיין לאעלא לגיהנם, חיון לבושין דמלבישין ליה היך חיון. מה כתיב הכא, ׳ויהושע היה לבוש בגדים צואים ועומד לפני המלאך׳. מאן מלאך, דא מלאך דממנא על גיהנם, וממנא על מאן דחמי לחיון לבושין. עד דאתיב קלא ואמר ׳הסירו הבגדים הצואים מעליו׳. מהכא אית לסתכלא, דעובדין ביקין דבר נש עבדין ליה חיון לבושים צואים. ויאמר אליו ראה העברתי מעליך עוונך והלבש אותך מחלצות, אלמלי דאינון לבושין אחרנין מתתקנין, דהכו בר נש בזיו יקרא דמריה. וכהלי יקר (בראשית לב, ג) כתיב: מלינו בכל מקום שהמלבוש כיצוי של המעשים, כמ"ש (קהלת ט) ׳בכל עת יהיו בגדיך לבנים׳, על זה אמר ׳והחליפו שמלותיכם׳.

כמ"ש (זכריה ג) **הסירו הבגדים הצואים. כי אלו הבגדים הצואים, הם מונעים אותם מלחזור לקב"ה, והם מפסיקים, כמו נהר** שהפלגושים הרשעים גורמים זיכוכו של עשן, גם בבחינת הצירור הזה של התכילה בשלימות, אבל בענין הצירור הנעשה בכלליות העולם, עדיין לא נשלם בכלליות העולם. ועל כן צריכין לסבול מרירות ויגיעות הרבה, קודם שזוכין לעשות שום דבר קטן שבקדושה, נפרט לְזַכּוֹת עצמו מחמות והרהורים, כי בכל פעם יעלו על לבו ודעתו רעיונים ומחשבות רעות, שהם בחינת קיא וזוהמא ממש, וזה ממחת בחינת הכ"ל כנ"ל, ולריך עתה להתחזק מאד מאד בכל מיני התחזקות, לבלי ליפול בדעתו מזה כלל, רק להשתדל לגרשם מעתה ע"פ הדרכים והעצות המבוארין בדבריו ז"ל. כי כמו שעתה הבעל דבר והסטרא אחרא מתפשט ביותר ויותר מימי קדם, כמו כן לעומת זה כבר חמל עלינו השי"ת, והקדיש רפואה למכה, ושלח לנו כבר לדיקים בכלה, שהשלימו מחלריהם בדבה ספרים גורלים בכלה, מה שלא היה בימי קדם, לפר על ידם אנו יכולים להתחזק ולהחיות עלמנו עתה גם עתה, ליעשר על עומדנו, להמשיך את עלמו להשי"ת בכל פעם, ע"פ שעוברים עליו שלוף מיס רבים מיס הזילועים כלה רחמנא לללן. וזה שאמר דוד המלך עליו השלום ׳לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי׳, כי עיקר הגאמה, ע"י התורה הקדושה שקיבלנו ע"י משה רבינו עליו השלום, וע"י כל הלדיקים החמתיים שהיו אחר ועד הנה. כי אלולא התורה הקדושה הנ"ל, שעיקר עליית הכבוד מזילותא דגלותא ע"י בעלי תשובה וגריס, הוא ע"י שעוסקין בתורה לשמה בכוונה, עד שמעוררין כל שורשי נשמות ישראל המשראין בהתורה וכו׳, שע"ז נולדין נשמות הגריס ומתעוררין הפושעי ישראל בתשובה. ואלולא שם נשמות הבעלי תשובה וגריס, הם בבחינת פלגש, כי עדיין הם רחוקים מהקדושה מלד, אחמת הבגדים הצואים וכו׳ כנ"ל, ולריכין לתקנם ולזככם בכל פעם ועוררם בכל פעם, והכל נעשה ע"י התורה שהלדיקים עוסקים בה וממשיכים נשמות, שע"ז ממשיכין התרה משורשי הנשמות שבתורה, שע"ז מאיר נשמת כל אחד ואחד שיוכל להתגבר לסבול היגיעות והמרירות, עד שיפשיט ויסלק הבגדים הצואים. כי עיקר התיקון ע"י התורה, שהוא מטהרת מכל הטומאות והגילולים והטינופים הבאים ע"י הבגדים הצואים, כמו שאמרו רז"ל ׳נחלים נָטָיוּ וכו׳, מה נחלים מעלין את הארם מטומאה לטהרה, אף דברי תורה וכו׳״.

הבגדים הצואים הם מונעים אותם מלחזור לקב"ה. וכתב בליקו"ה (יו"ד עלמה ה, ח): עיקר התגברות של הבגדים הצואים למועו מדרך החייס החמתי, הוא ע"י גאות וכבוד התמדומה של עולם הזה. כי בודאי מי שירגיש שפלותו בחמת, ויהיה לו לבו חיך הוא מלוכלך בעוונותיו ותאוותיו ופגמיו הרבים, בודאי ילך על ידיו ועל רגליו, ויבקש בכל כחו את רופא החמתי שיוכל לרפא תחלואי נפשו, כי מי יוכל לסבול להיות מלובש בבגדים צואים ומטופים. לך הבגדים צואים בעלמן מבלבלין את דעתו ומעקמין את לבבו, עד שעושה עלמו כלי ידע את טיבוף מעשיו, וחפץ עדיין בכבוד של העולם הזה, וגופל בגאות וגסות הרוח, ועי"ז אינו יכול להתקרב לו החמת, שלא יעוגבו עליו בני אדם, ויהיה נחשב בעיניהם כשוטה וכמשוגע, נפרט עתה בעוונותינו הרבים שנתקיים ׳ותשלך אמת ארלה׳, ׳וקר מרע משמועך׳, והכבוד נהפך לזרים, וירלי חטא נמלטין וכו׳. אבל מי שמשים אל לבו כאב מעשיו אשר לא טובים, ומרגיש שפלותו בחמת, בודאי יכיר החמת לחמתו, ויבאר כל המניעות שבעולם, ויתקרב אל החמת במקום שהוא. ועל כן נקראת הגאוה ׳מותרות׳, כמ"ש בתואב ׳על כן יִתֵּן עשה וכו׳ על שהתגאה, כמ"ש ׳שמעו וגאון מואב גיא מאד וכו׳, וגאוותו וגאונו וכו׳״, וכתיב ׳ומשלם על יתר עושה גאוה׳. כי גאוה הוא בחינת מותרות ממש, בחינת עבודה זרה, בחינת קיא ממש, וזה ממחת בחינת הכ"ל כנ"ל, ולריך עתה להתחזק מאד מאד בכל מיני התחזקות, לבלי ליפול בדעתו מזה כלל, רק להשתדל לגרשם מעתה ע"פ הדרכים והעצות המבוארין בדבריו ז"ל. כי כמו שעתה הבעל דבר והסטרא אחרא מתפשט ביותר ויותר מימי קדם, כמו כן לעומת זה כבר חמל עלינו השי"ת, והקדיש רפואה למכה, ושלח לנו כבר לדיקים בכלה, שהשלימו מחלריהם בדבה ספרים גורלים בכלה, מה שלא היה בימי קדם, לפר על ידם אנו יכולים להתחזק ולהחיות עלמנו עתה גם עתה, ליעשר על עומדנו, להמשיך את עלמו להשי"ת בכל פעם, ע"פ שעוברים עליו שלוף מיס רבים מיס הזילועים כלה רחמנא לללן. וזה שאמר דוד המלך עליו השלום ׳לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי׳, כי עיקר הגאמה, ע"י התורה הקדושה שקיבלנו ע"י משה רבינו עליו השלום, וע"י כל הלדיקים החמתיים שהיו אחר ועד הנה. כי אלולא התורה הקדושה הנ"ל, שעיקר עליית הכבוד מזילותא דגלותא ע"י בעלי תשובה וגריס, הוא ע"י שעוסקין בתורה לשמה בכוונה, עד שמעוררין כל שורשי נשמות ישראל המשראין בהתורה וכו׳, שע"ז נולדין נשמות הגריס ומתעוררין הפושעי ישראל בתשובה. ואלולא שם נשמות הבעלי תשובה וגריס, הם בבחינת פלגש, כי עדיין הם רחוקים מהקדושה מלד, אחמת הבגדים הצואים וכו׳ כנ"ל, ולריכין לתקנם ולזככם בכל פעם ועוררם בכל פעם, והכל נעשה ע"י התורה שהלדיקים עוסקים בה וממשיכים נשמות, שע"ז ממשיכין התרה משורשי הנשמות שבתורה, שע"ז מאיר נשמת כל אחד ואחד שיוכל להתגבר לסבול היגיעות והמרירות, עד שיפשיט ויסלק הבגדים הצואים. כי עיקר התיקון ע"י התורה, שהוא מטהרת מכל הטומאות והגילולים והטינופים הבאים ע"י הבגדים הצואים, כמו שאמרו רז"ל ׳נחלים נָטָיוּ וכו׳, מה נחלים מעלין את הארם מטומאה לטהרה, אף דברי תורה וכו׳״.

הבגדים הצואים הם מונעים אותם מלחזור לקב"ה. וכתב בליקו"ה (יו"ד עלמה ה, ח): עיקר התגברות של הבגדים הצואים למועו מדרך החייס החמתי, הוא ע"י גאות וכבוד התמדומה של עולם הזה. כי בודאי מי שירגיש שפלותו בחמת, ויהיה לו לבו חיך הוא מלוכלך בעוונותיו ותאוותיו ופגמיו הרבים, בודאי ילך על ידיו ועל רגליו, ויבקש בכל כחו את רופא החמתי שיוכל לרפא תחלואי נפשו, כי מי יוכל לסבול להיות מלובש בבגדים צואים ומטופים. לך הבגדים צואים בעלמן מבלבלין את דעתו ומעקמין את לבבו, עד שעושה עלמו כלי ידע את טיבוף מעשיו, וחפץ עדיין בכבוד של העולם הזה, וגופל בגאות וגסות הרוח, ועי"ז אינו יכול להתקרב לו החמת, שלא יעוגבו עליו בני אדם, ויהיה נחשב בעיניהם כשוטה וכמשוגע, נפרט עתה בעוונותינו הרבים שנתקיים ׳ותשלך אמת ארלה׳, ׳וקר מרע משמועך׳, והכבוד נהפך לזרים, וירלי חטא נמלטין וכו׳. אבל מי שמשים אל לבו כאב מעשיו אשר לא טובים, ומרגיש שפלותו בחמת, בודאי יכיר החמת לחמתו, ויבאר כל המניעות שבעולם, ויתקרב אל החמת במקום שהוא. ועל כן נקראת הגאוה ׳מותרות׳, כמ"ש בתואב ׳על כן יִתֵּן עשה וכו׳ על שהתגאה, כמ"ש ׳שמעו וגאון מואב גיא מאד וכו׳, וגאוותו וגאונו וכו׳״, וכתיב ׳ומשלם על יתר עושה גאוה׳. כי גאוה הוא בחינת מותרות ממש, בחינת עבודה זרה, בחינת קיא ממש, וזה ממחת בחינת הכ"ל כנ"ל, ולריך עתה להתחזק מאד מאד בכל מיני התחזקות, לבלי ליפול בדעתו מזה כלל, רק להשתדל לגרשם מעתה ע"פ הדרכים והעצות המבוארין בדבריו ז"ל. כי כמו שעתה הבעל דבר והסטרא אחרא מתפשט ביותר ויותר מימי קדם, כמו כן לעומת זה כבר חמל עלינו השי"ת, והקדיש רפואה למכה, ושלח לנו כבר לדיקים בכלה, שהשלימו מחלריהם בדבה ספרים גורלים בכלה, מה שלא היה בימי קדם, לפר על ידם אנו יכולים להתחזק ולהחיות עלמנו עתה גם עתה, ליעשר על עומדנו, להמשיך את עלמו להשי"ת בכל פעם, ע"פ שעוברים עליו שלוף מיס רבים מיס הזילועים כלה רחמנא לללן. וזה שאמר דוד המלך עליו השלום ׳לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי׳, כי עיקר הגאמה, ע"י התורה הקדושה שקיבלנו ע"י משה רבינו עליו השלום, וע"י כל הלדיקים החמתיים שהיו אחר ועד הנה. כי אלולא התורה הקדושה הנ"ל, שעיקר עליית הכבוד מזילותא דגלותא ע"י בעלי תשובה וגריס, הוא ע"י שעוסקין בתורה לשמה בכוונה, עד שמעוררין כל שורשי נשמות ישראל המשראין בהתורה וכו׳, שע"ז נולדין נשמות הגריס ומתעוררין הפושעי ישראל בתשובה. ואלולא שם נשמות הבעלי תשובה וגריס, הם בבחינת פלגש, כי עדיין הם רחוקים מהקדושה מלד, אחמת הבגדים הצואים וכו׳ כנ"ל, ולריכין לתקנם ולזככם בכל פעם ועוררם בכל פעם, והכל נעשה ע"י התורה שהלדיקים עוסקים בה וממשיכים נשמות, שע"ז ממשיכין התרה משורשי הנשמות שבתורה, שע"ז מאיר נשמת כל אחד ואחד שיוכל להתגבר לסבול היגיעות והמרירות, עד שיפשיט ויסלק הבגדים הצואים. כי עיקר התיקון ע"י התורה, שהוא מטהרת מכל הטומאות והגילולים והטינופים הבאים ע"י הבגדים הצואים, כמו שאמרו רז"ל ׳נחלים נָטָיוּ וכו׳, מה נחלים מעלין את הארם מטומאה לטהרה, אף דברי תורה וכו׳״.

מילואי חכמה

הסירו הבגדים הצואים. תיתא בסנהדרין (נג ע"ב) בענין הסיפור לעומתו של יהושע הכהן הגדול בבגדים הצואים, ות"ל הגמרא: ׳כה אמר ה׳ צבאות אלקי ישראל אל תאמר בן קוליה ואל נדקיה בן מעשיהו נביאי שקר אשר אני שולח אתכם בשמי נאם ה׳, ׳אשר שרפם לא נאמר אלא קלם, אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מלמד שעמדו בקליות. ׳ועם אשר עמו נשלח בישראל ויגפו את נבי לעיסה. ׳ימתי עבוד, חוזו לגבי ברמיה דנבוכדנלר. תאמר אמר לה, כה אמר ה׳ המעיבי אל נדקיה, ונדקיה אמר לה, כה אמר ה׳ המעיבי אל תאמר. תזי היא הלכה ואמרה זאת לנביא. אמר לה נביא נבוכדנלר, הרי אלוקיכם של אלו שונא זימה הוא, כי אתו לגבך שדרינהו לגבאי. אמר להו, מאן אמר לכון. אמרו, אלוקינו. אמר להו, מאן אמר לכון. אמרו לי אלוקינו. אמרו ליה הוא (ואין מאבדר אל הדעת שיאמר כדבר הזה), על כן כשיבואו אלייך מאלפי אומם אלוי. ואלו כשבאו אלייך אלוקם אל תהיש אלהם מאומם לנביא. ואלו שאלם

יג מה עשו, הלכו אלל נבוכדנלר. שאלה אתו אלל נבוכדנלר. שאלה אתו לה, כה אמר ה׳ המעיבי אל נדקיה, ונדקיה אמר לה, כה אמר ה׳ המעיבי אל תאמר. תזי היא הלכה ואמרה זאת לנביא. אמר לה נביא נבוכדנלר, הרי אלוקיכם של אלו שונא זימה הוא, כי אתו לגבך שדרינהו לגבאי. אמר להו, מאן אמר לכון. אמרו לי אלוקינו. אמרו ליה הוא (ואין מאבדר אל הדעת שיאמר כדבר הזה), על כן כשיבואו אלייך מאלפי אומם אלוי. ואלו כשבאו אלייך אלוקם אל תהיש אלהם מאומם לנביא. ואלו שאלם

יקוט הנחל

הסירו הבגדים הצואים. וכתב בליקו"ה (יו"ד עלמה ה, יג): על כן נזכר ענין הבגדים הצואים בפסוק בענין יהושע הכן גדול, כי הוא היה הרחשון שהיה צריך לשמש בגיס שני, וממנה מוקף הגלות ונכללו בניו עד שנגעו פגם הבגדים צואים גם אליו. על כן היה כל תיקון הגאולה ע"י תפילת הלדיקים, שהם מגיעי כפקת הגאולה, שהתפללו אז ועשקו לתקן זאת, עד שפעל זכריה הנביא להסיר הבגדים הצואים מעליו ולהלביש אותו מחלצות.

כשמאירין ומעוררין את הפושעי ישראל בתשובה עדיין הם רחוקים מהקדושה מאד, ויכול להיות להם מניעות רבות. וצריך להם יגיעות רבות כדי להפשיט מהם הבגדים הצואים שהלבישו. (...) על כן אל יבהלוך רעיונך כשאתה רואה שאתה רוצה להתקרב להשי"ת ובאים עליך מניעות עצומות. כי בהכרח שיהיו לך מניעות רבות ועצומות, כי כולם נמשכין מהבגדים הצואים שנעשו מעוונותיו. וצריכים לסבול יגיעות ומרירות עד שישליך מעליו הבגדים הצואים, ועי"ז יתבטלו כל המניעות והמסכים המבדילים בינו לבין הקדושה (קיצור ליקו"ה יד, ט).

עצה ותושיה

קדושת ארץ ישראל

קדושת ארץ ישראל היא הנקודה הקדושה של כל העולם, אשר טרח ויגע אברהם אבינו עליו השלום ימים ושנים הרבה מאד, והביט וראה והבין וחקר ודקק וחצב ומדד ושקל ומנה, עד שגילה לו השי"ת את הארץ הקדושה הזאת, שהיא יסוד נקודת הקדושה, יסוד האמונה (ליקו"ת פד).

קדושת ארץ ישראל היא בחינת בירור המדמה (ליקו"ה ציצית ה, יח).

העלאת הכבוד זה עיקר קדושת ארץ ישראל (ליקו"ה חובל בחבירו ג, כ).

כשאין להתורה שלימות עד שיכולין לגאלות קדושת ארץ ישראל על ידה, אזי אי אפשר להשיב בתשובה על ידה (ליקו"ה גזילה ה, ג).

צריכין להתחזק לבוא לארץ ישראל, כל מי שרוצה להיות איש ישראלי באמת מגדול ועד קטן, כי קדושת ארץ ישראל מספיק לכולנו. כי כל אחד מישראל מגדול ועד קטן יש לו איזה חלק בארץ ישראל, ושם חיינו, שם קדושתנו, שם ביתנו, שם ארצנו, שם אדמתנו, שם חלקנו, שם גורלנו, ובחוץ לארץ אנחנו גרים כאורח נטה ללין המתגולל בחוצות ובשווקים וברחובות, כי אין זה אדמתנו וחלקנו כלל. ועל כן נקראת חוץ לארץ, חוץ דייקא, כי בחוץ אנו עומדים, בחוץ ממש, ואין איש מאסף אותנו הביתה, עד אשר נבוא על אדמת הקודש (ימי מוהר"ן ח"ב א).

עשר קדושות הן, ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות וגו'. עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה וגו'. לפנים מן החומה מקודש מהם וגו'. הר הבית מקודש ממנו וגו'. החֵיל מקודש ממנו וגו'. עזרת נשים מקודשת ממנו וגו'. עזרת ישראל מקודשת ממנה וגו'. עזרת הכהנים מקודשת ממנה וגו'. בין האולם ולמזבח מקודש ממנה וגו'. ההיכל מקודש ממנו וגו'. קודש הקדשים מקודש מהם, שאין נכנס לשם אלא כהן גדול ביום הכפורים בשעת העבודה (כלים פ"א מ"ו).

קדושת ארץ ישראל היא קדושה תחתונה, שהיא לארץ שהיא בעלת חומר ואינה קדושה נבדלת לגמרי (נתיבות עולם א, נתיב התורה י).

תלמיד חכם בתורתו יש לו קדושת ארץ ישראל (יערות דבש ח"ב, ז).

אייר קדושתה גדולה מקדושת גן עדן (חת"ס עה"ת, פ' בחוקותי).

מפני קדושת ארץ ישראל, בנקל לדחות היצה"ר (מאור ושמש פ' עקב).

חוץ לארץ

בחוץ לארץ כולם בחוץ, כי נקרא חוץ לארץ, ששם הכל בחוץ (ליקו"ה ס"ת ד, יד).

בחוץ לארץ אין שום חיות כלל, רק ע"י מה שמשכימין ומעריבין בבתי כנסיות ומדרשות, ומתפללין ולומדין וקורין קריאת שמע, ע"ז ממשיכין קדושת ארץ ישראל גם בחוץ לארץ (עצות ישרות א"י ג).

אויר חוץ לארץ מטמא, ששם מדור הקליפות (מגלה עמוקות פ' ואתחנן, קעה). חוץ לארץ, מקום שאין הנבואה שורה על הנביאים (מצו"ד יונה א, ג). סוד החוץ לארץ הן החיצונים, שהן חוץ לארץ הקדושה (קה"י, גרים). חוץ לארץ הוא בחינת עשיה דעשיה (קה"י, חו"ל).

לוֹמַה שהוּא מוּתרוֹת ופסוֹלת הגוּף, בחינת נגדים לוֹמים הנ"ל, שעיקר התגברותם למנוע מהתמת הוּא ע"י גמוֹת כנ"ל. וכבר מבוֹאר נדבריו ז"ל שעיקר כל המניעות הם מניעות המוֹת, כמו שמבוֹאר (בפימן מו לקוטי מהרי"ן), היינו ע"י שנתערב דעתו ומוטה מן התמת, ואינו רוֹצה לשוֹם לב לנו התמת לתמתו, כי ע"י כל עבירה ופגם הוּא פוגם בתוֹמיוֹת התורה שנתם שורש נפשו, כי ע"י העבירה והפגם הוּא מתרחק ונפסק תם ושלוֹם מהתוֹת שפגם בו, ותז מתערפין תלנו תוֹמיוֹת התורה בגירופים תחריס להיפך מן התמת, בבחינת על זכה, נעשית לו התורה סם מוֹת, כמו שתמרו רז"ל על פסוֹק 'ושמתם וכו', ועשית בעלי משובה וגרים וכו'. ולזכות לזה בתלמוֹת, תין זוכה כי תם הנדיק התמתי שהוּא עינו בתמת, בבחינת מה שרבינו עליו השלוֹם. תבל גם כל תלו התתעוררים להתקרב לנדיק הזה, נריכים שיכריחו על כל פנים שפלוֹמה בתמת, כי בלוֹי זה תי תפשר להם להתקרב כלל, כי הבגדים הלוֹמים יתנעו תוֹמה וכנ"ל. ונמלת שעיקר כל המניעות ומסכים ע"י שנתערבבו תלנו לירופי תוֹמיות התורה שפגם בהם, שע"ז נתערבב דעתו בסברות הפוכות ודעות זרות, שתמם כל המניעות שעיקרם מניעות המוֹת כנ"ל. וכתב בליקו"ה (יו"ד ערלה ה, י): תין תקנה נגד ריבוי המניעות הבאים

כי הירדן מפסיק בין קדושת א"י לחו"ל. כדכתיב בנמדבר (לד, ג, יב): וְלוֹ תֶּם גְּבֵי יְקֻרָבֶל וְתָמַרְתָּ תֶּל תָּקֶרְ בֶּקֶם כִּי תֶּם בָּקִים תֶּל תָּקֶרְ בְּעֵבֶר זֹתת תֶּל תָּקֶרְ תֶּשֶר תִּפֹּל לָבֶם גְּבוּלֶתֶיךָ: (...) וְיָרַד תַּגְּבוּל תַּיַרְדְּנָה וְתָיוּ מוֹצָתָיו יָם תַּמֶּלַח זֹתת תִּהְיֶה לָבֶם תָּקֶרְ סביב.

המפסיק שא"א להלוך דרך אותו הנהר, וצריך להשליך הבגדים הצואים. וזה רמא כופתא וסברא לירדנא, על ידי שמפשיטין ומשליכין מעליהם הבגדים הצואים, נתבטלים כל המניעות והמסכים המבדילים בינם לבין הקדושה. וזה וסברא לירדנא, כי הירדן מפסיק בין קדושת א"י לחוץ לארץ.

גמוֹת, תכמתו מסתלקת ממנו כמו שתמרו רז"ל, היינו שנסתלק ממנו תכמות התורה הנתמיות, ונוטה לסברות הספוכות מן התמת. כי כבר מבוֹאר בהתורה הנ"ל שתין תדם זוכה לתורה, כי תם ע"י שפלות נתמי נכל התרבע בתיות הנ"ל, שזה דייקא זוכה לעסוק בתורה בתכלית השלימות, עד שיוכל להמיר בשורשי נשמות ישראל וכו', ועשות בעלי משובה וגרים וכו'. ולזכות לזה בשלימות, תין זוכה כי תם הנדיק התמתי שהוּא עינו בתמת, בבחינת מ"ה, בבחינת מתה נ"ת, שתערבבו תלנו לירופי תוֹמיות התורה שפגם בהם, שע"ז נתערבב דעתו בסברות הפוכות ודעות זרות, שנתם כל המניעות שעיקרם מניעות המוֹת כנ"ל. וכתב בליקו"ה (יו"ד ערלה ה, י): תין תקנה נגד ריבוי המניעות הבאים

הירדן מפסיק בין קדושת א"י לחו"ל. וכתב בניה"ל (יל) בזה"ל: לכתורה לא הזכיר מקודם מענין תרץ ישראל, שיהיה שייך לתבר מגדים הלוֹמים הבאים תחריהם בתמת, כי בלוֹי זה תי תפשר להם להתקרב כלל, כי הבגדים הלוֹמים יתנעו תוֹמה וכנ"ל. ונמלת שעיקר כל המניעות ומסכים ע"י שנתערבבו תלנו לירופי תוֹמיות התורה שפגם בהם, שע"ז נתערבב דעתו בסברות הפוכות ודעות זרות, שתמם כל המניעות שעיקרם מניעות המוֹת כנ"ל.

מבגדים הלוֹמים, כי תם להפשיל עלמו על עפר ולהפשיט בגדי גמוֹתו, ולזעוק תלד תלד להשי"ת זעקה גדולה ומרה.

הירדן מפסיק בין קדושת א"י לחו"ל. וכתב בניה"ל (יל) בזה"ל: לכתורה לא הזכיר מקודם מענין תרץ ישראל, שיהיה שייך לתבר זה לעניינו שבפירוש רמה בר בר מנה, כדרכו בקודם (ע"פ בלי י"ו מכללי העיון בתבר"ן). תבל הדבר מבוֹאר, לשוֹה בתמץ ממעיין מורתו שהפיץ תוֹה, להוליך יקר [נפסות בני תדם כמוב"פ] מזילוֹתת דגלוֹתת, שגלינו מתרלינו לתוֹה הנ"ל, ושימגלה כבודו יתנרך מן המוסך, עד שיתמרו 'לכו ונלכה נתור ה'', גם בכל הגוייס, שהם [ותרגם] מעשה המוך הנ"ל (ובזה, תתר ומלא לתבר"ג תיכן ענין תו"ל וע"י כבר רמוז קודם לכן בתמלת).

יִלְקוּט הַנַּחַל

רמא כופתא וסברא לירדנא ע"י שמפשיטין ומשליכין מעליהם הבגדים הצואים. ובקונטרס מבוֹאר בדברי רבינו הטעם תה לעשות תין לזוכה להפשיט תת הבגדים לוֹמים ולבטל תת המניעות הבתים תהם המונעים תת תדם מלהתקרב תל הש"ת. תבל בתמת כפי המבו' בדבה"ק בתק"ס, וכפי הכלל שדברי רבינו מתבארים תמיד מיניה וביה, נלתה שבתמת זהו בעצמו טהרתו וזיכוכו של תדם מהבגדים הלוֹמים, שבתבר מתגברים עליו המניעות למונעו ולבטלו מעבודת הש"ת, והוּא תינו מתבטל ע"ז כלל, ומתגבר ומתחזק בכל כומותיו לעשות תת שלו בעבודת הש"ת כפי תה שיכול, ומרבה בתפלות ותתנונים להש"ת שיעזרהו ויזכהו להתגבר על המניעות ולהתקרב לעבודתו ית', בתמת, תז מתהפכים המניעות ש"ת לנעימות ש"ת כידוע, כי ע"ז בעצמו, היינו ע"י התגברותו והתחזקותו ומפיכות נפשו לעשות לרונו ית', זוה בעצמו זוכה להפשיט ולהסיר מעליו תת הבגדים הלוֹמים ולהתלבש בבסות נקי ותלוקת דרבנן, ותתת המניעות זוכה להרגיש נעימות ותיוּ נפלא בעבודת הש"ת. וזהו ענין בתי' הירדן בעומד בגבול קדושת ת"י, שנראה לבתורה לפי פשוטו דברי רבינו כתן שנדבר לגריעותת ותתרון, כי הוּא סוד הקדושה, ולפעמים קליפת הנוגה תוזקת ותתהוות קלתה בקדושה, ופעמים מתהפכת ויולתת תל הקליפה, והיא כדמיון הירדן, שתר שעת שתימיו מתרבין לוקח קלת תלק תקרקע תרץ ישראל, ולשתר מימיו תסריס מתמעט, ותלדבה תרץ ישראל ניתוספת ונוטלת תלק ממנו וכנה קלתו בתמוס קרקע תרץ ישראל. וזה עלמו הוּא בחינת תוספת שבת בשוד מיעוט ותסרון הירדן, כי תז ניתוספה קדושה השבת.

מִילּוּאֵי חָכְמָה

בהלי, ותתיהיב רשותת לנוהג. היינו לתמרי תיבשי, תרי תודי יביבי ותד לרביבת, תוקדן יביבי לרביבת. תתי טעמת תיבשי, תמר רב פפת, שהיו בניו נוהגין בשיס שתינן הגוותת בלהוה ולת תיתה בהן, שהיה לנהם בגדים לוֹמים, וכי דרכו של יהושע לנהם בגדים לוֹמים, תלת תלמד שהיו בניו נוהגים בשיס שתינן הגוותת בלהוה ולת תיתה בהן.

כי הירדן מפסיק בין קדושת ארץ ישראל לחוץ לארץ. כתב בשבר מתמרי רשב"י (פ' ויקהל): הירדן הוּא סוד קליפת הנוגה הסובב לתרץ ישראל שהוּא סוד הקדושה, ולפעמים קליפת הנוגה תוזקת ותתהוות קלתה בקדושה, ופעמים מתהפכת ויולתת תל הקליפה, והיא כדמיון הירדן, שתר שעת שתימיו מתרבין לוקח קלת תלק תקרקע תרץ ישראל, ולשתר מימיו תסריס מתמעט, ותלדבה תרץ ישראל ניתוספת ונוטלת תלק ממנו וכנה קלתו בתמוס קרקע תרץ ישראל. וזה עלמו הוּא בחינת תוספת שבת בשוד מיעוט ותסרון הירדן, כי תז ניתוספה קדושה השבת.

(המשך) נבוכדנצר, מי תמר לכם כדבר הזה. הסיבו לו, הקב"ה תמר לנו ותת. שתלם נבוכדנצר, והרי כשתלתי בזה תת תנניה מישתל ועזריה תז הם תמרו לי שדבר זה הוּא תשור. תמרו לו, תנו גם כן נביים שלכם, ותתנם להם לת תמר הקב"ה כן, תך לנו כן תמר זתת. תמר להם נבוכדנצר, תת כן, תני רוצה לבזוק תתכם בתת כמו שבדקתי תת תנניה מישתל ועזריה. תמרו לו, הם היו שלוֹשה ועל כן נגלו, תבל תנו שניים ועל כן יכול להיות שלת ניצל. תמר להם נבוכדנצר, תבמרו לכם מי שתרלו שילטרף עתכם. תמרו לו, תנתנו רוצים שילטרף עתנו יהושע הכהן הגדול. ותומרת הגמרת, שתמרו זתת משום שהם תכרו, שעל ידי שיהוּא ליתם יהושע זכוכיותיו מרוצים, תז הם גם כן יינלו בזכותו. ותכן הוכירו תותו תתרן ישראל לבבל, וזרקו תת שלושתם לתש, והם (תתתב ולקיטו) נשרפו, תך יהושע הכהן הגדול רק נתרכו בגדיו, שנתמר 'וילמיתי תת יהושע הכהן הגדול עומד לפני תלתך ה', והשטן עומד על ימינו לשטנו', וכתוב 'ויתמר ה' תל השטן, יגער ה' בך השטן ויגער ה' בך הבוחר בירושלים, הלוֹ זה תוד מוצל תתש'. תמר לו נבוכדנצר ליהושע הכהן הגדול, ידעתי מכבר שתתה הינך לזיק, תבל תתיזה טעם פעלה בך תתם תעט, ותרי תנניה מישתל ועזריה לת פעלה בהם תתם תתומה. הסיב לו יהושע הכהן הגדול, הם (תנניה מישתל ועזריה) היו שלושה לדיקים ניתתר, תבל תני תייתי יתיר. ושתלו נבוכדנצר, והלוֹ גם תבריהם היה יתיר (ותף על פי כן הוּא ניצל בתור כשדים תן התש). הסיב לו יהושע, שם לת היו תימו רשעים ולת ניתן רשות לתש לשלוט בכלל, תה שתין כן כתן כיוון שהיה תימי רשעים, שהיה ניתן רשות לתש לשלוט בו תלו על תעט. זהו שפגם תתנים, שתי תודים יבשים ותוד תתר רטוב שנמשלים יתד בתש, תזי תתודים היבשים שורפים תת הרטוב. ושולמת הגמרת, תה הטעם שבתמת נעכם יהושע הכהן הגדול מעט, תמר רב פפת, שהיו בניו נוהגים בשיס שתינן הגוותת לכהוה ולת תיתה בהם, שתמר 'ויהושע היה לבוש בגדים לוֹאים', וכי דרכו של יהושע לתבוש בגדים לוֹאים, תלת תלמד שהיו בניו נוהגים בשיס שתינן הגוותת לכהוה ולת תיתה בהם.

כי עדיין צריך להשליך מהם הבגדים הצואים. ומצאתי מוהרנ"ת בליקו"ה (חו"מ בציעת הפת ה, יג) שעיקר הטהרה מהבגדים הצואים נעשית ע"י הקניעה בלימוד התורה, כפי הענין מקצרי הדברים עם המובא בחומ"ג בחומ' ג' שי' לפסר לנוח להתעוררות התשובה וכו' עלמ ע"י התורה', וז"ל: עיקר הטהרה מבחינת בגדים הצואים הנ"ל, שהם כל המניעות והעיכובים מעבודת הצורה יתברך, עיקר הטהרה מהם הוא ע"י התורה הקדושה, שהיא נקראת נהר מים חיים, וכמ"ש במשנה 'וכנהר שאינו פוסק וכמעיין המתגבר'. כי אלו הבגדים הצואים שים לכל אדם, כל זמן שלא תיקן תקונו, ובפרט מי שמתלכלך כמו שמתלכלך רחמנא לצלן, שהי"ז מתעוררין ומתגברין עליו המניעות והמסכים בכל פעם, והם משתדלים לפניו ומפסיקין מאד מאד כמו נהר ממש כנ"ל, הם נחשב 'יוון מצולה ואין מָעָמָד', בחינת 'טיט היוון' שמתדבק מאד בכל פעם, ומשם נחים כל הנפילות וההתרחקות של הרבה בני אדם מהשי"ת. כי לפילו משם מתעורר לפעמים לשוב להשי"ת, תיכף משתדלים כנגדו ואינם מניחים לותו להתקרב, וכן בכל פעם. ועל זה נעשה דוד 'טבעתי ביוון מצולה ואין מָעָמָד וכו', הלילני מטיט ואל אטבעה וכו'. ועיקר התיקון לזה הוא התורה הקדושה, כי התורה היא מקור מים חיים שמטהרת מכל הגילולים והטינופים, בחינת מים טהורים, בחינת 'וזרקתי עליכם מים טהורים וּטְהַרְתֶּם מכל טומאותיכם ומכל גילוליכם'. וזה צריך כל אדם לידע, שאפילו אם הוא כמו שהוא, אם יברח בכל יום אל התורה, הן הרבה הן מעט אם אי אפשר לו מחמת הפרנסה או שאר מניעות, על כל פנים כשיקבע עצמו על התורה, לימוד בכל יום ויום איך שיהיה ויעבור עליו מה, אז בודאי סוף כל סוף יהיה נטהר מכל הבגדים הצואים, ויתקרב להשי"ת בחמת. כי אע"פ שהם נסבכים בחדם מאד מאד, ומתגברים בכל פעם שמתעורר האדם להשי"ת הם מתגברים עוד יותר, בפרט כשרוצה לעסוק בתורה ותפלה, וכמובא בכתבי האר"י ז"ל שים הרבה שהמוחות יס, שהם הרהורים רעים ומגונים, מתגברים עליהם ביותר, בפרט בעת עסקו בתורה ותפלה, אבל אעפ"כ אם לא ירים את מקומו, ויכריח מחשבתו להמשיכה לתוך התורה והתפלה בכל פעם יהיה איך שיהיה, בוודאי סוף כל סוף התורה מטהר אותו מכל הנ"ל. כי התורה הוא בחינת 'נהר שאינו פוסק וכמעיין המתגבר', שאין שום טומאה ולכלוך יכול להתקיים כנגדה, כי כל הטומאות והגילולים שבעולם, היא שוטפת אותם ומבטלת אותם כרגע קלה, רק שהעיקר שיהיה חזק זאת, כי אע"כ הם מוחזים ומתגברים ביותר, וצריך למזור ולברוח אל התורה, וכן בכל פעם. וזהו בחינת 'קבעת עתים לתורה', 'קבעת' דייקא, שיהיה עסק התורה בקביעות גדול, שאפילו מי שאינו עוסק בתורה כל היום כי אם לזה עתים ושעות, על כל פנים צריך ליזהר שיהיו אלו העתים והשעות בקביעות גדול בכל יום, חוק ולא יעבור, כדי שיברח בכל פעם למקור מים חיים, המטהרים מכל הטומאות והבגדים הצואים וכנ"ל. וממשיך מוהרנ"ת לבאר בענין זה בליקו"ה (חו"מ בציעת הפת ה, כב): עיקר המלחמה כנגד היצה"ר הוא רק ע"י התורה, כמו שאמרו רז"ל 'אם פגע בך מגוול זה, משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח וכו'. ועל כן קראו 'מגוול', כי עיקר התגברותו ע"י הגיוול של הבגדים הצואים כנ"ל. והתיקון ע"י מימי התורה וכו' וכנ"ל. וכמו שאמעתי מפיו הקדוש ז"ל שאמר, נכפפתי מאד להמשיך העולם אל עשיה, להיינו שיהיה חיוב לכל אחד בכל יום ללמוד כך וכך בפי ערכו וכו'. ומאלתי אותו אז, הלא יש בני אדם בעלי עבירות רחמנא לצלן. השיב בלשון גערה קלת, אין לאדם עדיין כח הגדול של התורה וכו'. וכוונתו היתה שאפילו מי שאלכד בעבירות חם ושלום, ונדמה לו שאי אפשר לו לנחת משם, אם אעפ"כ היה קובע לו שיעורים קבועים לתורה בכל יום ויום, היה כח התורה מתגבר, עד שגם הוא היה נתתקן ויוצא משם סוף כל סוף (עיין מזה בשיחר"ן). נמצא, שעיקר נצחון היצה"ר ע"י התורה. אבל הבעל דבר מתגבר על האדם על זה בעצמו לבטלו מהתורה, ואפילו כשהאדם עוסק לפעמים בתורה הוא מתגבר להפילו מזה, ועיקר הסתת לאומתו מהתורה הם ושלום, הוא ע"י בעצמו, מחמת שרואה שעוסק בתורה ואעפ"כ עדיין הרע שלו בתוקפו, על כן מתגבל עליו הבעל דבר להפיתו לאחותו הם ושלום מהתורה לגמרי. אבל מי שמתבטל על האמת לגמתו, ויזהר בחמת יום הפיתה, שסוף כל סוף יעברו ימי חייו כלל עובר, וילטרך ליתן דין ותשבון וכו', בוודאי לא יתבטל על הסתת היצה"ר, ויקייס דברי רז"ל לעסוק בתורה בכל יום חוק ולא יעבור יהיה איך שיהיה, כי סוף כל סוף התורה שבה יחזיריהו למוטב.

כי עדיין צריך להשליך מהם הבגדים הצואים. ומצאתי מוהרנ"ת בליקו"ה (חו"מ בציעת הפת ה, יג) שעיקר הטהרה מהבגדים הצואים נעשית ע"י הקניעה בלימוד התורה, כפי הענין עם המובא בחומ"ג בחומ' ג' שי' לפסר לנוח להתעוררות התשובה וכו' עלמ ע"י התורה', וז"ל: עיקר הטהרה מבחינת בגדים הצואים הנ"ל, שהם כל המניעות והעיכובים מעבודת הצורה יתברך, עיקר הטהרה מהם הוא ע"י התורה הקדושה, שהיא נקראת נהר מים חיים, וכמ"ש במשנה 'וכנהר שאינו פוסק וכמעיין המתגבר'. כי אלו הבגדים הצואים שים לכל אדם, כל זמן שלא תיקן תקונו, ובפרט מי שמתלכלך כמו שמתלכלך רחמנא לצלן, שהי"ז מתעוררין ומתגברין עליו המניעות והמסכים בכל פעם, והם משתדלים לפניו ומפסיקין מאד מאד כמו נהר ממש כנ"ל, הם נחשב 'יוון מצולה ואין מָעָמָד', בחינת 'טיט היוון' שמתדבק מאד בכל פעם, ומשם נחים כל הנפילות וההתרחקות של הרבה בני אדם מהשי"ת. כי לפילו משם מתעורר לפעמים לשוב להשי"ת, תיכף משתדלים כנגדו ואינם מניחים לותו להתקרב, וכן בכל פעם. ועל זה נעשה דוד 'טבעתי ביוון מצולה ואין מָעָמָד וכו', הלילני מטיט ואל אטבעה וכו'. ועיקר התיקון לזה הוא התורה הקדושה, כי התורה היא מקור מים חיים שמטהרת מכל הגילולים והטינופים, בחינת מים טהורים, בחינת 'וזרקתי עליכם מים טהורים וּטְהַרְתֶּם מכל טומאותיכם ומכל גילוליכם'. וזה צריך כל אדם לידע, שאפילו אם הוא כמו שהוא, אם יברח בכל יום אל התורה, הן הרבה הן מעט אם אי אפשר לו מחמת הפרנסה או שאר מניעות, על כל פנים כשיקבע עצמו על התורה, לימוד בכל יום ויום איך שיהיה ויעבור עליו מה, אז בודאי סוף כל סוף יהיה נטהר מכל הבגדים הצואים, ויתקרב להשי"ת בחמת. כי אע"פ שהם נסבכים בחדם מאד מאד, ומתגברים בכל פעם שמתעורר האדם להשי"ת הם מתגברים עוד יותר, בפרט כשרוצה לעסוק בתורה ותפלה, וכמובא בכתבי האר"י ז"ל שים הרבה שהמוחות יס, שהם הרהורים רעים ומגונים, מתגברים עליהם ביותר, בפרט בעת עסקו בתורה ותפלה, אבל אעפ"כ אם לא ירים את מקומו, ויכריח מחשבתו להמשיכה לתוך התורה והתפלה בכל פעם יהיה איך שיהיה, בוודאי סוף כל סוף התורה מטהר אותו מכל הנ"ל. כי התורה הוא בחינת 'נהר שאינו פוסק וכמעיין המתגבר', שאין שום טומאה ולכלוך יכול להתקיים כנגדה, כי כל הטומאות והגילולים שבעולם, היא שוטפת אותם ומבטלת אותם כרגע קלה, רק שהעיקר שיהיה חזק זאת, כי אע"כ הם מוחזים ומתגברים ביותר, וצריך למזור ולברוח אל התורה, וכן בכל פעם. וזהו בחינת 'קבעת עתים לתורה', 'קבעת' דייקא, שיהיה עסק התורה בקביעות גדול, שאפילו מי שאינו עוסק בתורה כל היום כי אם לזה עתים ושעות, על כל פנים צריך ליזהר שיהיו אלו העתים והשעות בקביעות גדול בכל יום, חוק ולא יעבור, כדי שיברח בכל פעם למקור מים חיים, המטהרים מכל הטומאות והבגדים הצואים וכנ"ל. וממשיך מוהרנ"ת לבאר בענין זה בליקו"ה (חו"מ בציעת הפת ה, כב): עיקר המלחמה כנגד היצה"ר הוא רק ע"י התורה, כמו שאמרו רז"ל 'אם פגע בך מגוול זה, משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח וכו'. ועל כן קראו 'מגוול', כי עיקר התגברותו ע"י הגיוול של הבגדים הצואים כנ"ל. והתיקון ע"י מימי התורה וכו' וכנ"ל. וכמו שאמעתי מפיו הקדוש ז"ל שאמר, נכפפתי מאד להמשיך העולם אל עשיה, להיינו שיהיה חיוב לכל אחד בכל יום ללמוד כך וכך בפי ערכו וכו'. ומאלתי אותו אז, הלא יש בני אדם בעלי עבירות רחמנא לצלן. השיב בלשון גערה קלת, אין לאדם עדיין כח הגדול של התורה וכו'. וכוונתו היתה שאפילו מי שאלכד בעבירות חם ושלום, ונדמה לו שאי אפשר לו לנחת משם, אם אעפ"כ היה קובע לו שיעורים קבועים לתורה בכל יום ויום, היה כח התורה מתגבר, עד שגם הוא היה נתתקן ויוצא משם סוף כל סוף (עיין מזה בשיחר"ן). נמצא, שעיקר נצחון היצה"ר ע"י התורה. אבל הבעל דבר מתגבר על האדם על זה בעצמו לבטלו מהתורה, ואפילו כשהאדם עוסק לפעמים בתורה הוא מתגבר להפילו מזה, ועיקר הסתת לאומתו מהתורה הם ושלום, הוא ע"י בעצמו, מחמת שרואה שעוסק בתורה ואעפ"כ עדיין הרע שלו בתוקפו, על כן מתגבל עליו הבעל דבר להפיתו לאחותו הם ושלום מהתורה לגמרי. אבל מי שמתבטל על האמת לגמתו, ויזהר בחמת יום הפיתה, שסוף כל סוף יעברו ימי חייו כלל עובר, וילטרך ליתן דין ותשבון וכו', בוודאי לא יתבטל על הסתת היצה"ר, ויקייס דברי רז"ל לעסוק בתורה בכל יום חוק ולא יעבור יהיה איך שיהיה, כי סוף כל סוף התורה שבה יחזיריהו למוטב.

(...) ובתחילה צריך להתפעל מהתומר בסוד 'הסיר הבגדים הצואים', ואח"כ מתלבש במלבוש הטוב, וכל עוד שהתומר קיים אינו מתלבש למעלה.

לְגַבֵּלָיִךְ סָבִיב: ולשון נבכורות (נה ע"ב): ר"מ אומר, הילדן מפסיק למעשר בהמה, ופירשו בגמ', טעמיה דר"מ, דאמר קרא 'והילדן יגבול אותו לפאת קדמה' (יהושע יח), הכתוב עשאו גבול בפני עצמו.

ובשביל זה נקראים בשם פלגא, כי עדיין צריך להשליך מהם הבגדים הצואים, כדי להסיר המפסיקים והמונעים והמסכים המבדילים בינם לבין הקדושה. אבל אלו הנשמות שתלמידי חכמים ממשיכין לבניהם בנ"ל, זה מבונה בשם פרסה שלימה. *) כי אין להם מסכים המבדילים.

*) דפוס מוהרנ"ת: יט ע"ב

מילואי חכמה

צריך להשליך מהם הבגדים הצואים כדי להסיר המפסיקים וכו' המבדילים בינם לבין הקדושה. בליקוט ענין זה כתב בעבודת הקודש (פ"ב, ג): הנפש בעוה"ז הוא הגוף מתלבשת בגוויה מתת רוחנית לקוחה מגן עדן של מטה, והיא המחברת בין הנפש הדקה ובין הגוף הגס. והתגלר בפרק שלפני זה ענין שני הדלתים המסתירים בית המדש וברכותו אין חוקם לומו על שום אחד מהם, אבל הוא עלמו בבחירתו יטה עלמו אל חיזה מהם שירלה, ואם אחר לרך הטוב, הנה הטוב מחרבה על ידו, ולומו וגוויתו נעשית כפי למקורה הטוב, והרי הענף בשורשו ויונק תמיד מזיו והדרו, ואפילו האומר עלמו יזדכך ויזהיר בזהר הרקיע ויעשה בשרו לפידי אש, ומנוך ומליטה ופניו של משה יוכיחו. ואם אם ושלום נטה אל הרע מלד המלך הקטן שבו, שהוא יפ"ל, הנה נעשית טורתו וגוויתו כפי לאותו לילון הרע והמר, והנה בעבירה שעשה מושך רוח רעה מהמקור הטהור, ומלפפת נפשו שהיא אחוזה בגוויה הטומאית שהיא, והנה אחר עבירה עבירה, שליפוף אמלפפת העבירה שהיא שהיא וזאת ההילן שהוא אל הנפש, מולידה למקורה שהיא המדיגה שהיא שנאמר אחריה, והנה המדיגה היתה מקטרגת עליה וטוענת רשות וטוענת אותה לפי שהאחיזה רוח ממנה עליה, ואם לא עשתה תשובה הרי גיהנם כלה והיא אינה כלה, שנאמר 'וגופה לָבְלוֹת שְׁחֹל'. אבל אם עשתה תשובה ויצאתו נה עדיין לגלוסים ממקור המדיגה ההיא, לריך לתת אותה לכופא שיסיר ממנה לגלוסה להשיב הלגלוך ההוא למקורו, והזוהמה ההיא שנאחזת אם נקרלת אותה רוחתת, ובעוד שמסירים הזוהמה ההיא, הנפש מלטערת אם, והרי כל דבר שב לשורשו, ומאחר שהסירו מעליה הבגדים הצואים שנלפפה בהם, זכתה לצאת ולחזור לשורשה ולהתלבש בגן עדן של מטה באותם הבגדים שהותקנו לה ע"י זכויותיה, והנה זוכה ליהנות מזיו השכינה. ובגמ"ס (יומא, דף סייס לו) ביאר עוה: דע, כי בשלום שהאדם מסגל בעוה"ז הוא רומז לו מלבוש הנקרא בלשון רז"ל 'חלוק'. ולפיכך מלוות עשה רמ"ח כנגד ה' אברי האדם, והנשתלגו מהעולם, שהאדם במלבוש הזה לאור בתוך החיים, להתעדן בעידון עולם העליון, להכילו בתתעלותו. ועוד מלבוש זה לא יוכה לאור העליון, גם לא יקום בתחיית המתים, אבל ייחתה אל מקום הנתם הערום. ובתיב במרדכי הלדיק (תהלים ח) 'ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות', דוגמת הלבוש שהתלבשים בו הלדיקים בגן עדן, 'ועטרת זהב גדולה', דוגמת העטרה שהתעטרים בו הלדיקים לעתיד לבא. ובתיב ביהושע הכהן גדול (זכריה ג) 'והסיר הבגדים הצואים מעליו', והוא משל על מלבושי התומר, ובתיב 'וילבישהו בגדים', משל על המלבוש הנזכר, 'ומלוך ה' עומד עליו', משל על העטרה הנקרלת מלוך ה'.

ילקוט הנחל

צריך להשליך מהם הבגדים הצואים כדי להסיר המפסיקים וכו' המבדילים בינם לבין הקדושה. בליקוט ענין זה כתב בעבודת הקודש (פ"ב, ג): הנפש בעוה"ז הוא הגוף מתלבשת בגוויה מתת רוחנית לקוחה מגן עדן של מטה, והיא המחברת בין הנפש הדקה ובין הגוף הגס. והתגלר בפרק שלפני זה ענין שני הדלתים המסתירים בית המדש וברכותו אין חוקם לומו על שום אחד מהם, אבל הוא עלמו בבחירתו יטה עלמו אל חיזה מהם שירלה, ואם אחר לרך הטוב, הנה הטוב מחרבה על ידו, ולומו וגוויתו נעשית כפי למקורה הטוב, והרי הענף בשורשו ויונק תמיד מזיו והדרו, ואפילו האומר עלמו יזדכך ויזהיר בזהר הרקיע ויעשה בשרו לפידי אש, ומנוך ומליטה ופניו של משה יוכיחו. ואם אם ושלום נטה אל הרע מלד המלך הקטן שבו, שהוא יפ"ל, הנה נעשית טורתו וגוויתו כפי לאותו לילון הרע והמר, והנה בעבירה שעשה מושך רוח רעה מהמקור הטהור, ומלפפת נפשו שהיא אחוזה בגוויה הטומאית שהיא, והנה אחר עבירה עבירה, שליפוף אמלפפת העבירה שהיא שהיא וזאת ההילן שהוא אל הנפש, מולידה למקורה שהיא המדיגה שהיא שנאמר אחריה, והנה המדיגה היתה מקטרגת עליה וטוענת רשות וטוענת אותה לפי שהאחיזה רוח ממנה עליה, ואם לא עשתה תשובה הרי גיהנם כלה והיא אינה כלה, שנאמר 'וגופה לָבְלוֹת שְׁחֹל'. אבל אם עשתה תשובה ויצאתו נה עדיין לגלוסים ממקור המדיגה ההיא, לריך לתת אותה לכופא שיסיר ממנה לגלוסה להשיב הלגלוך ההוא למקורו, והזוהמה ההיא שנאחזת אם נקרלת אותה רוחתת, ובעוד שמסירים הזוהמה ההיא, הנפש מלטערת אם, והרי כל דבר שב לשורשו, ומאחר שהסירו מעליה הבגדים הצואים שנלפפה בהם, זכתה לצאת ולחזור לשורשה ולהתלבש בגן עדן של מטה באותם הבגדים שהותקנו לה ע"י זכויותיה, והנה זוכה ליהנות מזיו השכינה. ובגמ"ס (יומא, דף סייס לו) ביאר עוה: דע, כי בשלום שהאדם מסגל בעוה"ז הוא רומז לו מלבוש הנקרא בלשון רז"ל 'חלוק'. ולפיכך מלוות עשה רמ"ח כנגד ה' אברי האדם, והנשתלגו מהעולם, שהאדם במלבוש הזה לאור בתוך החיים, להתעדן בעידון עולם העליון, להכילו בתתעלותו. ועוד מלבוש זה לא יוכה לאור העליון, גם לא יקום בתחיית המתים, אבל ייחתה אל מקום הנתם הערום. ובתיב במרדכי הלדיק (תהלים ח) 'ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות', דוגמת הלבוש שהתלבשים בו הלדיקים בגן עדן, 'ועטרת זהב גדולה', דוגמת העטרה שהתעטרים בו הלדיקים לעתיד לבא. ובתיב ביהושע הכהן גדול (זכריה ג) 'והסיר הבגדים הצואים מעליו', והוא משל על מלבושי התומר, ובתיב 'וילבישהו בגדים', משל על המלבוש הנזכר, 'ומלוך ה' עומד עליו', משל על העטרה הנקרלת מלוך ה'.

(...) ובתחילה צריך להתפעל מהתומר בסוד 'הסיר הבגדים הצואים', ואח"כ מתלבש במלבוש הטוב, וכל עוד שהתומר קיים אינו מתלבש למעלה.

ואני תפלה

וּבְכֵן תַּעֲזֹרֵנוּ בְּרַחֲמֶיךָ, שֶׁנִּזָּהֵר שֶׁיִּהְיֶה זִוּוּגֵנוּ בְּקָדֻשָּׁה גְּדוֹלָה לְשֵׁמֶךָ הַגָּדוֹל בֶּאֱמֶת, וְנִזְכֶּה לְהַמְשִׁיךְ נְשָׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת וְטְהוֹרוֹת לְבָנֵינוּ, נְשָׁמוֹת בְּהִירוֹת וְזַכּוֹת, הַנִּמְשָׁכִין מִשָּׁרְשֵׁי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים הַמְּשֻׁרָּשִׁים בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, בְּמַהֲשָׁבָה עֶלְיוֹנָה דְּקְדֻשָּׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּאֹפֶן שֶׁזִּוּוּגֵנוּ יִהְיֶה בְּבִינוֹנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֲמִתִּיִּים. וְיִהְיוּ בָּנֵינוּ יְרֵאִים וְשְׁלֵמִים, עוֹסְקֵי תּוֹרָתְךָ לְשֵׁמָהּ וּמְקֻיְמֵי מִצְוֹתֶיךָ בֶּאֱמֶת וּבְלֵב שָׁלֵם. וְיִתְגַּדַּל וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְקַדַּשׁ שִׁמְךָ הַגָּדוֹל עַל יְדֵי בָּנֵינוּ וְיִהְיֶה וַיֹּצְאֵי חֲלָצֵינוּ, וְיִהְיֶה נֶאֱמָר עֲלֵיהֶם "בֵּן חָכָם יְשַׂמַּח אָב". וְיָקִים בָּהֶם "יִשְׂמַח אָבִיךָ וְאִמֶּךָ וְתָגֵל יוֹלַדְתֶּךָ". וְתַאֲרִיךְ יָמֵיהֶם וּשְׁנוֹתֵיהֶם בְּטוּב וּבְנָעִימִים, וַעֲשֵׂנוּ רְצוֹנְךָ כָּל יְמֵיהֶם לְעוֹלָם (ליקו"ת יד).

אלקיו (אוה"ת ויקרא יט, ד). **השלכית** (שערי קדושה ג, ג). **היצה"ר** הוא גורם מסך חשון בין נפש השכלית אל מקור רוח הקודש, וזהו שכתוב (ישעיה נט) 'כי אם עוונותיכם היו מבדילים וגו'', ואין רוח הקודש שורה עליו, וזה ע"י עבירות שס"ה המופנמים בנפש הלדיקים נגן עדן, 'ועטרת זהב גדולה', דוגמת העטרה שהתעטרים בו הלדיקים לעתיד לבא. ובתיב ביהושע הכהן גדול (זכריה ג) 'והסיר הבגדים הצואים מעליו', והוא משל על מלבושי התומר, ובתיב 'וילבישהו בגדים', משל על המלבוש הנזכר, 'ומלוך ה' עומד עליו', משל על העטרה הנקרלת מלוך ה'. **כל** עוון הוא מסך מבדיל, ובעו"ה זהו אריכת הגלות, כי עוונותינו מבדילים והמה מסך מבדיל, והמסך מתעבה יותר ויותר (דרושי הצל"ח ה). **מי** שהוא בעיניו יש, הוא בעצמו מסך המבדיל בינו ובין ית"ש (ישמח משה פ' ויגש). **אם** האדם מחזיק עצמו לאיזה בר מעלה, עושה בזה מסך המבדיל (מאיר ושמש פ' בא).

בגדים צואים

בשבת אין אחיזה להבגדים הצואים (ליקו"ה סעודה ה, י).

בגדים הצואים שבהם נידונות הנפש בגיהנם (אלשיך בראשית מט, יב).

מלבושי טומאה הנקראים בגדים הצואים, כי בם יאחזוהו מלאכי חבלה לרמוס ולהאביד ולהרוס, כי הם כבית יד למו (אלשיך שמות כא, ח).

בשהאדם חוטא, הקלי' מכסה אותו ומלבישתו טומאה, וזה הבגדים הצואים (ספר הליקוטים פ' תצא, כאו).

מלבוש החומר הם בגדים הצואים (ש"ד עה"ת ויקרא א, ה).

'צואים', ר"ל מלוכלכים, ולפי שהצואה הוא לכלוך קורא לבגדים מלוכלכים בגדים צואים (מצו"צ זכריה ג, ג).

בגדים צואים, סוד הגוף שנתלכלך, ואכשר מחלף שמלות ומתלבש בלבוש אחר בסוד הגלגול, אז יכול לבוא לעולם הבא ששם פרנעת השכר (קה"י, גלגול).

מסכים

עוה"ם העשיה הוא תכלית הגשמיות והוא עיקר מסך המבדיל בפני השגת אלקותו יתברך, אבל כשזוכין לעבוד את ה' בזה העולם העשיה ולעשות מצוות מעשיות בשמחה, אזי זה עיקר התיקון (ליקו"ה נפילת אפים ד, ט).

מאחר שכבר משברין הכפירות, ומאמינים שגם מסך המבדיל בעצמו והבחירה בעצמו הכל ממנו יתברך, אזי נכלל הכל באחדותו יתברך, בבחינת רצוא ושוב, שעי"ז נעשין כלים והיכלין לקבל אור אחדותו ולהתענג על ה' לחוות בנועם ה' ולבקר בהיכלו. וכל אלו ההיכלין הזכים והרוחניים נעשים ע"י שזכה לשבר המסך המבדיל, ע"י שבחר בחיים, עד שעי"ז נתהפך המסך המבדיל, ונעשה ממנו היכלין עילאין לקבל האור על ידו להיכלל באחדותו יתברך. אשרי מי שיזכה לזה (ליקו"ה שלוחין ג, ב).

החומר הוא מסך המבדיל בין השי"ת ובין האדם הגשמי, וכאשר גובר על הגשמי ודבק בשכלי, וזה כאשר לומד תורה מתוך הדחוק, אז אין כאן מסך מבדיל כלל (נתיבות עולם א, נתיב התורה ד).

כל דבר שהוא מגין, בין שהוא מגין למעלה בין שהוא מגין למטה או מהצד, נקרא בשם 'מסך', ששייך לשון סיכוך מן הצד כמו מלמעלה (גור אריה במדבר ג, כה).

אם היה בא שפע הגדול של הבורא ב"ה לאדם בלא מסך המבדיל, היה העולם בטל במציאות (מקור מים חיים פ' בראשית).

האויר שבו חטא, שורה עליו רוח הטומאה, והוא מסך המבדיל בינו ובין עליון רוח הקודש, וזהו שאמרו רז"ל 'אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות' (סוטה ג, א).

מי שהוא בעל מדות רעות, הוא מסך המבדיל בינו ובין עליון רוח הקודש, וזהו שאמרו רז"ל 'אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות' (סוטה ג, א).

מי שהוא בעל מדות רעות, הוא מסך המבדיל בינו ובין עליון רוח הקודש, וזהו שאמרו רז"ל 'אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות' (סוטה ג, א).

מי שהוא בעל מדות רעות, הוא מסך המבדיל בינו ובין עליון רוח הקודש, וזהו שאמרו רז"ל 'אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות' (סוטה ג, א).

וכבדתו כבדהו בכפות נקי. וכמ"ב בליקו"ה (יו"ד כיבוד אב"ם ג, ח): וזהו בעלמו בחינת מה שמצוה אם שמחמר הנ"ל, שעיקר הכבוד הוא כשהרחוקים מהש"ת מוזרין בתשובה וכו' כנ"ל. כי בודאי כשהרחוקים מוזרין בתשובה מעלמן בגדים הצואים, ומלבישין את עצמן בכפות נקיה, בודאי נתגדל הכבוד מאד, כי הבגדים הם בחינת כבוד, בחינת 'וכבדתו, כבדהו בכפות נקיה', כמצוה אם שמחמר הנ"ל, כי 'רבי יוחנן קרע למחניה מכבדותא' (ב"ק צא).

וכבדתו כבדהו בכפות נקי.

וכמ"ב בליקו"ה (אב"ח בליעת הפת ה, ט): וזה בחינת רחיצת ידים וטבילה בערב שבת, וחמ"כ לובשין בגדי שבת קודש. כי רוחצין עצמן מבחינת הבגדים הצואים, בבחינת 'סר רחץ ה' את צואת בנות ציון', כמובא, וחמ"כ לובשין בגדי שבת, שהם בגדים נקיים, בחינת בגדים לבנים.

כי זה עיקר כבוד השי"ת וכו' להחזיר בני אדם בתשובה ולהמשיך נשמות הגרים. מובא בליקו"ה (אב"ח בליעת הפת ה, יג): עיקר התיקון דייקא ע"י מי שהוא רחוק מאד מאד, כשהוא מתעורר לבוא להצדיקי האמת, אז דייקא נעשה תיקון גפלא ונורא ביותר, ומתגדל כבודו יתברך ביותר. כי זה עיקר כבודו וגדולתו יתברך, כשהרחוקים והמלוכלכים והמטונפים ביותר נתעוררים להש"ת, שע"ז הש"ת מעורר רחמיו, וממשיך עליהם מיקוים כמ"ש ע"י הצדיק האמת, עד שעל ידם דייקא נטהר העולם מכל הטינופים של הבגדים הצואים שנתלכלו בעולם, כי מחמת שהם הם ממקומות כאלו, ונתעוררו לשוב להש"ת ביגיעות כאלו, ע"ז נתתקן ונטהר העולם. כי עיקר כלל כל המיקוים הוא לתקן דייקא במקום שנתקלקל דייקא, כמו שרואין בדוגמת שמחמת שהיתה נכרית בתחילה, שעם עיקר בגדים הצואים כמלבושך של חול. ידוכי הא דרבי יוחנן קרי למחניה מכבדותא. ובהמשך לזיתא עם (קיד ע"ב): אמר רבי יוחנן קרי למחניה מכבדותא. מעיין לשיטתו בגדים מן התורה, שנאמר 'ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים', ותנא דבי רבי ישמעאל, לימדך תורה דרך ארץ, בגדים שבישל בהן קדירה לרבו אל יתזוג בהן כוס לרבו. ופירש"י (שם): **מעיין לשיטתו בגדים.** שהוא דרך כבוד לפני המקום. **ולבש בגדים אחרים.** והוליך את הבשר, הזקיקו הכתוב ללבוש בגדים פחותים בשעת הוצאת הבשר שהיה עבודה מזוהמת, כדי שלא יתמאו בגדיו המשובחים שעובד בהן עבודת מלכיה ושמיה, כגון קיטור וניקור. **ותנא דבי ר' ישמעאל.** כדלעיל להמי קרע. **בגדים שבישל בהם קדירה לרבו.** דומיא דהוצאת הבשר. **אל יתזוג בהם כוס לרבו.** לפיכך הוזקק ללבוש בגדים פחותים. ויתכן ומרמז לב' בחינות, החתם לענין יום"כ, בחי' להמזיר בני אדם בתשובה. והשניה, בחי' הסרת מלבושי החול לכבוד שבת, שלפי היא בחי' תשובה הבאה, כמ"ל בחלות ה. ובמיקו"ז (הקדמה, יא ע"ב) מציגו ד'כפות נקי בשבת' הוא בחי' התלבשות הנשמות בבחינת תור, כמ"ש בזוהר (ישעיה כד) 'על כן בתורים כבדו ה'', ותוקמוהו רבנן, 'כבדוהו בכפות נקיה'. ופירש המתוק מדבש (שם): **על כן בתורים כבדו ה'.** פירוש, בכח גרות של שבת ויום טוב, 'כבדו ה'', שיתלבשו בלבושים נאים לכבוד התרת בחינות תור.

וכבדתו כבדהו בכפות נקי. דברי הגמ' המובאים בפמוך, מיוסדים על לשה"כ בישעיה (נח, יג–יד) לענין קדושת שבת, וז"ל: אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶיךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג לִקְדוֹשׁ ה' מְכֻבָּד וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמְּצוֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר: אָז תִּתְעַנַּג עַל ה' וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל בָּמֳתֵי אָרֶץ וְהַאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ כִּי פִּי ה' דִּבֵּר: ופירש המל"ו (שם): **לקדוש ה' מכובד.** ליום הנצח שקדשו המקום מקרא יום מכובד, מבלי עשות בו מלאכה של חול. **וכבדתו.** ר"ל, לא בקריאת שם לבד אלא מכבדו בו עניניך. וחז"ל במס' שבת (קיט ע"ב) דרשו פסוק זה בזה"ל: אמר ליה ריש גלותא לרב המנונא, מאי דכתיב 'ולקדוש ה' מכובד'. אמר ליה, זה יום הכפורים שאין בו לא מלאכה ולא שתיה, אמרה תורה כבדהו בכסות נקיה. ופירש"י (שם): **מאי דכתיב ולקדוש ה' מכובד.** מדכתיב 'וקראת לשבת עונג', מכלל ד'לקדוש ה'' לאו משבת קאי. ובילקוט המכרש"ת (שם): עיין פירש"י, ור"ל ד'וקראת לשבת עונג' משמע שעונג מלאכה, ו'לקדוש ה' משמע דכולו לה' אלא מלאכה, (...) דעל כרחך כיון שאין לכבד יוה"כ באכילה ושתייה, על כרחך מתוקמא 'מכובד' בכסות נקייה, (...) דהיינו דבר נוסף על השבת, שיהא שינוי המלבוש ביוה"כ מבשבת, ועל זה אמרו ביוה"כ בבגדים לבנים נקייה, וכדלעיל במדרשות דוגמת מלאכי השרת. וכן כתב הרמ"ע מבצו"ע (אוח"ת תרי, ד): נהגו ללבוש בגדים לבנים נקיים ביו"כ, דוגמת מלאכי השרת, וכן נוהגין ללבוש הקיטל שהוא לבן ונקי. גם הוא נגד מתים, ועי"ז לב האדם נכנע ונשבר. והנה רבינו בדקדוק לשונו כתב 'וכבדתו, כבדהו בכסות נקי', ויתכן ומשלב בכך שתי גמרות. האחת כנדרש לעיל (שבת קיט) מהמלים 'כבדהו בכסות נקיה' לענין יום"כ, והגמ' השניה, 'וכבדתו', שנדרשה בגמ' שבת (קיג ע"ב) גבי הסרת מלבושי החול לכבוד שבת, וז"ל: 'וכבדתו מעשות דרכיך', 'וכבדתו', שלא יהא מלבושך של שבת כשאר בגדי חול. ובהמשך גיתא שם (קיד ע"ב): אמר רבי אחא בר חנא אמר רבי יוחנן, מניין לשינוי בגדים מן התורה, שנאמר 'ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים', ותנא דבי רבי ישמעאל, לימדך תורה דרך ארץ, בגדים שבישל בהן קדירה לרבו אל יתזוג בהן כוס לרבו. ופירש"י (שם): **מניין לשינוי בגדים.** שהוא דרך כבוד לפני המקום. **ולבש בגדים אחרים.** והוליך את הבשר, הזקיקו הכתוב ללבוש בגדים פחותים בשעת הוצאת הבשר שהיה עבודה מזוהמת, כדי שלא יתמאו בגדיו המשובחים שעובד בהן עבודת מלכיה ושמיה, כגון קיטור וניקור. **ותנא דבי ר' ישמעאל.** כדלעיל להמי קרע. **בגדים שבישל בהם קדירה לרבו.** דומיא דהוצאת הבשר. **אל יתזוג בהם כוס לרבו.** לפיכך הוזקק ללבוש בגדים פחותים. ויתכן ומרמז לב' בחינות, החתם לענין יום"כ, בחי' להמזיר בני אדם בתשובה. והשניה, בחי' הסרת מלבושי החול לכבוד שבת, שלפי היא בחי' תשובה הבאה, כמ"ל בחלות ה. ובמיקו"ז (הקדמה, יא ע"ב) מציגו ד'כפות נקי בשבת' הוא בחי' התלבשות הנשמות בבחינת תור, כמ"ש בזוהר (ישעיה כד) 'על כן בתורים כבדו ה'', ותוקמוהו רבנן, 'כבדוהו בכפות נקיה'. ופירש המתוק מדבש (שם): **על כן בתורים כבדו ה'.** פירוש, בכח גרות של שבת ויום טוב, 'כבדו ה'', שיתלבשו בלבושים נאים לכבוד התרת בחינות תור.

זה וכבדתו, כבדהו בכפות נקי, (כשדרש"ל על פסוק ולקדוש ה' מכובד וכו'. שבת קיט.) **כפות נקי, היינו להשליך הבגדים הצואים. כי זה עיקר כבוד ה' יתברך, אם תוציא יקר מזולל, להחזיר בני אדם בתשובה,**

יקוט הנחל

וכבדתו כבדהו בכפות נקי. כך דרשו חז"ל בגי' התפלה המלבושים לכבוד שבת, וכמ"ב בליקו"ה (אב"ח בליעת הפת ה, י) שבשבת נעשים כל מיקוי המשמה, וז"ל: כל התיקונים שעל ידם מתקיימין שלוש המבוקרין בתורה הנ"ל, כולם נעשים בשבת קודש. כי עיקר התיקון ע"י התורה שעומקין בה בכוונה עד שמתעוררין אורות הנשמות שבתורה, שע"ז נזדווגין הנשמות ומולידין נשמות הגרים, המביאין להיות לנשמות הפושעי ישראל שיחזרו בתשובה כמו שמבואר שם, עיין שם, וזה עיקרו נעשה בשבת, כי בשבת ניתנה תורה, והוא סוד התורה. ועל כן גם בשבת קודש בתורה הרבה יותר מכל השנה, כי קריאת התורה בציבור בספר תורה שנכתב כדת כמשנתקה מסיני, זה בחינת עסק התורה הנ"ל, דהיינו לעסוק בתורה עד שיתעורר אורות נשמות שבתורה, כי עיקר אורות הנשמות הוא בבחינת רבוי חומות הכתובים בספר התורה מ'כרתיות' עד 'לעיני כל ישראל', שעומקין לקרותם בכל שבת ושבת בספר הכתוב כדינו, וקורין בעטמים ונקודות, שע"י עיקר התעוררות אורות נשמות. ועל כן שבת לשון תשובה, כמו שכתב תלוינו מורינו ורבינו ז"ל, כמ"ש 'וְשַׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹקֶיךָ', כי עיקר התעוררות התשובה ע"י שבת שבו ניתנה התורה, וקורלים בו בתורה בציבור כנדר כל התורה שבלולה מכל הנשמות הנ"ל. ועל כן עיקר הזיווג בשבת, כי אז יכולין להמשיך נשמה זכה ובהירה ע"י התעוררות אורות הנשמות שבתורה אז, כמבואר שם על מאמר רז"ל על שלח ברכו בתורה תמילה, עיין שם. ועל כן בשבת עולה כנגד הש"ת ע"י בעלי תשובה וגרים, בבחינת 'הבו לה' משפחות עמים, הבו לה' כבוד ועוז' שמומרים בקבלת שבת, וכן כל המומרים של קבלת שבת מדבריס מזה, מעולם הגלגלת כנודע ע"י הגרויס דייקא על שהם מכירים כבודו בכל העמים שבפלותיו, לאמרו גרויס ה' מלך וכו', וכן הרבה. כי עיקר עליית הכבוד ע"י שבת הם מכירין כבודו ומתגיירין, שזה נעשה ע"י שמתעוררין אורות הנשמות שבתורה, שעיקרו נעשה בשבת כנ"ל.

מילואי חכמה

וכבדתו כבדהו בכפות נקי. כתב בפירושו של שבת (דרוש ה, ח) שבכפות נקי מרמז לשמירת הברית, וז"ל: 'לקדוש ה' מכובד', לאמרו רז"ל 'כבדוהו בכפות נקיות'. וידוע דברי האריז"ל בספור 'שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה', כי בעת שהילד הקטן נכנס בברית המילה עושין לו מלבוש תורה על נשמתו, ולבוש הזה הוא מופף עליו להגילו מכל רע. וכל זמן שלבוש זה הוא על נשמת הילד, רמוז הוא שיבוש לידי חטא, ולך כתיב שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה, כי אז פוסטין מוחו הלבוש מעליו, ויכול מ"ו לבוא לכל רע. וזה 'שמלתך לא בלתה מעליך', כלומר זה הלבוש מופף עליך, ולך כתיב ש'רגלך לא בצקה', כי החטא הזה מכוונ ע"ם הרגליס. ולזה רמז 'כבדוהו בכפות נקיה', שהשמ הלבוש נקי עליך ולא יתבצק, כי בו מיקון ברית הלשון.

להשליך הבגדים הצואים. וכתב בע"מ (שער מט, ח): הנה, זה הגוף המתיחד שהוא מקליפת נוגה, שהוא לבוש של הנר"ן הנמר נקרא 'כתנות עור', להיותו כלול מעור ורע אחר שנתערב ע"י חטא לחם"ר, לריך לבררו, והוא נעשה ע"י התורה והמלוה, וזהו כל הפעולה שעושין ישראל עד בילת המתים. (...) והנה, לא נתן הקב"ה תורה ומלוות לישראל, אלא לברר ולזרף ולהסיר הסיגים מהכסף שהם לבוש הנשמה, וע"י כוונת התורה במורה ובמלוות נגמר לבוש הנשמה, כמזכר פרשת ויחי רכ"ז.

ואני תפלה

וְתַעֲבִיר גִּדּוּפִים מִן הָאָרֶץ, וְהָאֱלִילִים כָּרוֹת יִכָּרֵתוּן לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שַׁדַּי, וְכָל בְּנֵי בָשָׂר יִקְרְאוּ בִשְׁמֶךָ לְהַפְנוֹת אֵלֶיךָ כָּל רִשְׁעֵי אָרֶץ. וְיִתּוֹסְפוּ גָּרִים רַבִּים בְּכָל עֵת, גֵּרֵי צֶדֶק, עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ, וְרַבִּים מֵעַמֵּי הָאָרֶץ יִהְיוּ מִתְיַהֲדִים וּמִתְגַּיְּרִים לְשַׁמֶּךָ הַגָּדוֹל בֶּאֱמֶת. וְיֵאָחֲזוּ כֹּל לְעָבְדֶךָ וְיֵבִינוּ כֹּחַ מַלְכוּתֶךָ. וְיִהְיוּ נַעֲשִׂים גָּרִים בְּכֹחַ וּבְפֹעַל, וְגַם אוֹתָם שֶׁלֹּא יִזְכּוּ לְהִתְגַּיֵּר, יַבִּירוּ וְיֵדְעוּ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהֵם אֶת יָקָר תִּפְאֶרֶת גְּדֻלָּתֶךָ וּמַלְכוּתֶךָ, וְיֵדְעוּ כָּל בָּאֵי עוֹלָם שֶׁיֵּשׁ יָחִיד קַדְמוֹן יַחְבָּרֶךָ וְיִתְעַלֶּה שְׁמוֹ לָעוֹלָמֵי עַד וּלְנֶצַח נְצָחִים, וְיִשְׁתּוֹקְקוּ כֻּלָּם לֶאֱמוּנָתֶךָ הָאֱמִתִּית. וְיֵדַע כָּל פָּעוּל כִּי אַתָּה פְּעָלְתּוֹ, וְיָבִין כָּל יְצִיר כִּי אַתָּה יְצַרְתּוֹ, וְיֹאמַר כֹּל אֲשֶׁר נְשָׁמָה בְאַפּוֹ יי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ, וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה (ליקו"ת ח"ב ה).

וגרים שמתגיירין הם באים תחת כנפי השכינה ובשביל זה נקרא גר צדק. עליית הכבוד לשורשו נעשית ע"י שמתקרבים בע"מ וגרים. וזה

זה במיוחד בהשייכות רק לגשמות ישראל כל זמן שעם ישראל נקלע עליו, (כנ"ל אות ג'), ויש בחי' השייכות לגרים בלבד, כמובא כאן בממחר. ענין זה מבואר בהקדמת הזהר (יג ע"ב), המובא ר' מלווה בכוונות הנרמזות במעשה נרמזים, והשמיטים שבהם 'להבת הגר', ו"ק: [ב]'פקודת תמיניה, למרמז גיורא דעלמא למגזר גרמיה ולמעלה תמות גדפוי דשכינתא, ותיהי לעילא לון תמות גדפיהא, לתיגון דמתפרשן מסטרא אחרא מסטרא ומתקרבין לגבה. (...) וכולהו עלין תמות גדפוי דשכינתא ולא יתיר, לבר נשמתא דישראל דאפקו מגו גופא דההוא מיללא. (...) ותו, גיורין ליה לון מולקא בתיללא עילאה, כל שכן בגופא דיליה, לבר מולקא דילהון בגדפין דיהיו ולא יתיר, וגיורא תמות גדפי שכינתא ולא יתיר. גירי הלדק, תיגון דמתן שרתן ותתחתן ולא לגו, כמה דתתמר. ופירש המחוק מדבש (שם): **ממות גדפיהא.** כמו שנתמר גרות 'תשר בתא לתסות תמת כנפיו'. **דמתפרשן מסט"א מסטרא אחרא כו'.** ר"ל, לפי שנשמות הגרים שורשם מן המלכות דקדושה, לולא שיגלו ונתגלגלו בהקליפות, לכן יש להם תשוקה גדולה לחזור לשורשם ובחיים להתגייר. על כן השכינה מסייעת לותם ומכניסתם תחת כנפיה, להורות להם הדרך היך יתעוררו לשוב כרחו. **גגופא דיליה.** בפנימיות שלו. **בגדפין דיליו ולא יתיר.** במון בכנפי המלכות ולא יותר למעלה. **גירי הלדק.** שמושר 'לדק' הוא בחילוניות המלכות. וכן פיתח מזהר (ויקהל, יד ע"ב): "אמר רבי אלעזר, הא תנינן, גיורא כל תתגזר ועייל תמות גדפי דשכינתא לקרי 'גר לדק', ולא יתיר, 'גר לדק' ולא, זכי למיעל בההוא בתרא ד'לדק'. ופירש המחוק מדבש (שם): **כתרא דלדק**. ספירת המלכות שנקלטת 'לדק'.

מילואי חכמה

וגרים שמתגיירין הם באים תחת כנפי השכינה ובשביל זה נקרא גר צדק. וכתב במאור עיניים (פ' שמות): הנה כל מדת שמקבל בהתורה, הסיבה שלזו רוצה שתור הכ"ל היינו התור הגנוז במורה מקבת ימי בראשית, מחמת שהרע שבקרבו הוא מסך מבדיל לפני התור שהוא בחינת טוב, כמ"ש 'ושה עוונותיכם היו מבדילים וגו'". ומי שלזו בו רע, שזוכה לזיכוך תומרו ועשה ליבו מסגן לנורה בדוק הוא, ממילא סם אין מסך, רוצה התור הקדוש הגנוז. ועפ"ז תתר התורה מלבושין, כי הגלות הוא גם כן בחינת לבושין בבלות העולם, וצריך להיות כך כמתמרינו על פסוק (ירמיה לא) 'מרחוק ה' נראה לי וגו'", שכוונה גם כן כנ"ל, להרגיל תומנו לרחות הבחירות ע"י מבחים, בכדי שנוכל לרחות תם"כ בלי שום מסך לעתיד, כי אז יהיה הבחירות בלי שום התלבשות, כמ"ש 'ולא יכָּנף עוד מוריך וגו'", והכוך מלשון התלבשות, 'ויהו עיניך רואות תם מוריך' בלי מבחים, מחמת שלא יהיה אז הרע מבדיל בתמונו. (...) ותומות העולם, מחמת שלא הורגלו בתור כלל מקודם מעט מעט, לא יוכלו להסתכל בבחירות כלל מחמת גודלו, מה שאין כן ישראל, שהורגלו לרחותו כל תתר לפי בחינתו מעט מעט. וגם תפילו בזמן הזה כל תתר יכול לבוא לבחינה זו. תם זוכה ע"י מעשיו ושכלו ללחת מבחינת לבושין, נקרא תלזו 'לעתיד לבוא' כתתרינו, כי כל לדיק מביא בחינת לבושין תם מוריך' בלי מבחים, מחמת שלא יהיה אז הרע מבדיל בתמונו. (...) ותומות העולם, מחמת שלא הורגלו בתור כלל מקודם מעט מעט, לא יוכלו להסתכל בבחירות כלל מחמת גודלו, מה שאין כן ישראל, שהורגלו לרחותו כל תתר לפי בחינתו מעט מעט. וגם תפילו בזמן הזה כל תתר יכול לבוא לבחינה זו. תם זוכה ע"י מעשיו ושכלו ללחת מבחינת לבושין, נקרא תלזו 'לעתיד לבוא' כתתרינו, כי כל לדיק מביא בחינת מלך מבים שלו ומשליט תלזו מקומת מבים שזוכר במקום תתר, וע"ז נקרא תלזו 'לעתיד לבוא' וזוכה לרחות הבחירות בתור הגנוז. (...) ולזו המדיבה אינם יכולים להגיע כי תם ישראל שנקראו 'רתבים', כמ"ש (ירמיה ג) 'קודש ישראל לה' רתבים גו'". בחינת רתבים יכולים להגיע שהוא תור הקדוש, תבל לא תומות העולם כתתרו. ותף הגרים אינם יכולים להגיע זתה, כי על תם כך נקראו 'גירי הלדק', שהן תתם בבחי' השכינה הנקרא 'לדק' כנודע, ולא למעלה במקום התתדות שהוא בחינת גן, שזה לי תפשר להם, כי ע"י התקרבותם הם בעבד המקורב תצל המלך, ותפילו יתקרב בתבלית התתקרבות, תבל מקום לא יהיה בחינת גן, שזה לי תפשר כי תם שיהיה ממש כך שיהא חלק מהמלך, והבן. כי ממש כך הוא בהב"ח עם ישראל, תם זוכים הם ממש חלק ה', כמ"ש (דברים לב) 'כי חֵלֶק ה' עַמו', וכמ"ש בהתני' ז"ל שאין לומר בנוסח הזכרות נשמות 'תתם בנפי השכינה', שהוא סכנה לנשמת התם שהוא מורידו לבחינת מדריגות הגרים, אך איש לומר 'למעלה מבנפי השכינה'.

וגרים שמתגיירין הם באים תחת כנפי השכינה. וכענין שנתמר במגילת רות (ב, יא-יב): וַיַּעַן בֹּעַז וַיֹּאמֶר לָהּ הֻגֵּד לִי כֹּל אֲשֶׁר עָשִׂית אֶת חֲמוֹתֵךְ אַחֲרֵי מוֹת אִישֵׁךְ וַתַּעַזְבִי אָבִיךְ וְאִמֵּךְ וְאֶרֶץ מוֹלַדְתֵּךְ וַתֵּלְכִי אֶל עַם אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתְּ תְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם: יְשַׁלֵּם ה' פָּעֳלֵךְ וּתְהִי מַשְׂכֻּרְתֵּךְ שְׁלֵמָה מֵעִם ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּאת לַחֲסוֹת תַּחַת כְּנָפָיו: ומבואר בשל"ה (שבועות, תורה אור נו) שנשמה רות, על תף שהיתה גיורת, תעפ"י שנשמתה היתה בבחינת תתת משנשמת הגרים, ו"ק: התרדים של רות היתה על ממדר בועז, שאמר 'תשר בתא לתסות תמת כנפיו', שמובן מזה שהמשיר, רות הדבר שזכתרתי לעיל, כי הגרים הם תתת כנפי השכינה ומעלת ישראל למעלה. (...) ויאמר לה בועז לעת האוכל וגו', השייב לה בועז והודיעה שהיות לה השיגה מתמרו של הפסוק "ישלם ה' פעלך וגו'", ואמר לה כי תדרשת, רמז לה להיפך, כי לעתיד יהיה משכורתך שלימה כמו לתתרות שהיה רצקה כו' כדתתרינן התרגום. וזהו שאמר 'מעם ה' תלקי ישראל', משתכר שמותן לגדיקי ישראל. (...) לעתיד ישלם תלקי ישראל שכרך משלם. ומה שאמר 'תשר בתא לתסות תמת כנפיו', רמז לה עתה שתדרשת, בתלה הדברים גילה לה מה טעם בתמת מזכי תת לזתה התדריגה, מה נשתנית משאר גרים. תירץ 'תשר בתא', והענין, נשמות ישראל תחילתן בפנימיות התילן, והתומות מבחוץ, על כן תפילו נתגייר וכנסת בקדושה תינו נכנס כל כך בפנימיות שהוא קודש קדשים. למתם נשמת רות היתה מהפנימיות, רק הקב"ה דרך מעבר העביר נשמתה דרך מוחצ לטעם הידוע לו יתכרך, והוא כמרכיב תילן בתילן. וזהו שאמר 'תשר בתא לתסות וגו'", כלומר בזיתך היה לדק עם ולא שורשך.

ובשביל זה נקרא גר צדק. וכתב בשבלי הגלגולים (הקדמה לה): נפשות הגרים, עיקר מלילותם והוייתם היא מן לותם הקליפה שנתקלפה קליפת נוגה, שפעמים היא מתפצלת, ופעמים מוזכת תל הקדושה (כמזכר בפ' ויקהל בספר הזהר). וז"ש מה שאמרו רז"ל 'קשים גרים לישראל כפתה וכו'. והענין הוא, כי תתים הוזה שהיה בתחילתו גוי, כשאר בת שהתגייר נכנס בו נפש חתת, מחולדות הנפשות של הלדיקים בהיותם בע"ע בתרץ (כמזכר בפ' שלח לה:), והן מבחינת נוגה (ע"פ שער קליפת נוגה פ"ג), ויצאו משם ונכללו בתול' בהיכל לבנת הספיר דילה, ועל כן נקרא גר צדק דייקא (קה"י, גרים).

גרים הן מזיווג הנשמות בגן עדן (זהר שלח קע:), והן מבחינת נוגה (ע"פ שער קליפת נוגה פ"ג), ויצאו משם ונכללו בתול' בהיכל לבנת הספיר דילה, ועל כן נקרא גר צדק דייקא (קה"י, גרים).

יִלְקוּט הַנֶּחָל

ועל כן תז בשבת נשלם הילתה, בשחיטת 'ילת שבת' כנ"ל. ותז הוא תכלית השלום בכלל ובפרט, בשחיטת שבת שלום. וכל זה זוכין ע"י הענוה בשלמות, כמו שתבואר שם בהמורה הנ"ל, בשחיטת 'שבו תים תחיו', שכל תחד יהיה קטן בעיניו יותר ממדרגתו השפלה. וזה נעשה בשבת כמו שתבואר במקום תחר (בשחיטן שנו), כי בשבת נתמר מקרא זה 'שבו תים תחיו', כמובא זה המקרא שם לענין זה שבשבת רוחה כל תחד פחיתותו ושפלותו, עיין שם. וזה בחינת בגדי שבת, כי בשבת אין מחיזה להבגדים הנותים, כי תז עוזין כל הניאוחת והנשמות ומתלבשין בבגדים נקיים, בחינת בגדים לבנים שהם בגדי שבת וכנ"ל.

וגרים שמתגיירין הם באים תחת כנפי השכינה. בהקשר לענין זה מובא עוד בליקו"ה (חו"מ שפטרופוס ב) וזה"ל: כי הלדיק המקדש נפשות הוא מתלבש בנפשותם, כי הם נעשין בחינת לבושי יקר לגלו, בחינת 'יקרה היא מפניינים', שהתלמיד תכם יקר מן הכהן הגדול שנכנס לְפָנֵי ולפנים, כי הוא לפני ולפנים והם מלבישים אותו, כמו שהציץ כל זה רציונו ורו יהיר בתתר בשבת 'לתצרי העם יודעי תרועה' של השגתה שלימה (פימן יג). וזהו בעלמו כבודו, כי עיקר הכבוד ע"י הלבושין, כמו שתמרו רז"ל (בבא קמא נא:) 'רבי יוחנן קרא למלניה מכבדותא'. וכשזוכה שיהיה לו לבושין מנפשות ישראל שנקרבן לעבודתו יתבכר, אין כבוד גדול מזה, כי הם לבושים יקריים מתד מתד, כי נפשות ישראל הם גבוהים מתד כידוע, והוא זוכה לעשות לעלמו לבושין מהם, וכמו שתימת בזהר גדול הכבוד שמגיע למי שמקרב הרחוקים תליו יתברך. וזה בחינת (משלי לא) 'עוז והדר לבושה וכו'', שזוכה לבגדים נאים וחזקים, וזה ע"י 'פיה פתחה בחכמה ותורת תסד על לשונה', היינו שמחזיר בני תדם בתשובה, שזה בחינת 'תורת תסד', שהוא הלומד תורה על מנת ללמדה, כמו שכתב רבינו נרו יאיר בממחר 'להמשיך שלום בעולם' (פימן יז). וזה בחינת תדה כנגד תדה, כי הוא תיקן תותם ותיקן בחינת הלבושין שלהם כנ"ל, על כן זוכה לבגדים יקריים כנ"ל, והן נעשין מנפשותם בעלמן כנ"ל. (...) וכן כל הפרשה של 'תשת תיל מי ימלא' מדברת מזה, מהמתקרב בני תדם לעבודתו יתבכר, כמ"ש שם 'ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וכו'', שפירשו רז"ל שהוא המלמד תורה לתלמידים, וכן כל הפרשה, עיין שם. וכן מדבר שם מבחינת תיקון הלבושין, כמ"ש 'קדין עשתה ותמכור', דהיינו שעושה לבושין נאים לתחרים שמקרבן כנ"ל, ועי"ז 'עוז והדר לבושה' כנ"ל.

יִלְקוּט הַנֶּחָל

וגרים שמתגיירין הם באים תחת כנפי השכינה. בהקשר לענין זה מובא עוד בליקו"ה (חו"מ שפטרופוס ב) וזה"ל: כי הלדיק המקדש נפשות הוא מתלבש בנפשותם, כי הם נעשין בחינת לבושי יקר לגלו, בחינת 'יקרה היא מפניינים', שהתלמיד תכם יקר מן הכהן הגדול שנכנס לְפָנֵי ולפנים, כי הוא לפני ולפנים והם מלבישים אותו, כמו שהציץ כל זה רציונו ורו יהיר בתתר בשבת 'לתצרי העם יודעי תרועה' של השגתה שלימה (פימן יג). וזהו בעלמו כבודו, כי עיקר הכבוד ע"י הלבושין, כמו שתמרו רז"ל (בבא קמא נא:) 'רבי יוחנן קרא למלניה מכבדותא'. וכשזוכה שיהיה לו לבושין מנפשות ישראל שנקרבן לעבודתו יתבכר, אין כבוד גדול מזה, כי הם לבושים יקריים מתד מתד, כי נפשות ישראל הם גבוהים מתד כידוע, והוא זוכה לעשות לעלמו לבושין מהם, וכמו שתימת בזהר גדול הכבוד שמגיע למי שמקרב הרחוקים תליו יתבכר. וזה בחינת (משלי לא) 'עוז והדר לבושה' וכו'', שזוכה לבגדים נאים וחזקים, וזה ע"י 'פיה פתחה בחכמה ותורת תסד על לשונה', היינו שמחזיר בני תדם בתשובה, שזה בחינת 'תורת תסד', שהוא הלומד תורה על מנת ללמדה, כמו שכתב רבינו נרו יאיר בממחר 'להמשיך שלום בעולם' (פימן יז). וזה בחינת תדה כנגד תדה, כי הוא תיקן תותם ותיקן בחינת הלבושין שלהם כנ"ל, על כן זוכה לבגדים יקריים כנ"ל, והן נעשין מנפשותם בעלמן כנ"ל. (...) וכן כל הפרשה של 'תשת תיל מי ימלא' מדברת מזה, מהמתקרב בני תדם לעבודתו יתבכר, כמ"ש שם 'ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וכו'', שפירשו רז"ל שהוא המלמד תורה לתלמידים, וכן כל הפרשה, עיין שם. וכן מדבר שם מבחינת תיקון הלבושין, כמ"ש 'קדין עשתה ותמכור', דהיינו שעושה לבושין נאים לתחרים שמקרבן כנ"ל, ועי"ז 'עוז והדר לבושה' כנ"ל.

מז מלוה הממינים הרמוזה בפסוקי מעשה נרמזים היא, להוות תת הגר שנכנס למול עלמו ולהיכנס תתת כנפי השכינה, והשכינה מכנסת תותם תתת כנפיה, תת תותם הנפרדים מהסטרא תחרא הטמא ומתקרבין אליה. (...) וכולם נכנסים תתת כנפי השכינה ולא יותר, לבד נשמות ישראל הם יוצאות ממוך גוף החילן. (...) ועוד יש הבדל בין ישראל לגרים, כי הגרים אין להם תלק בחילן העליון, כל שכן בגוף החילן, לבד תלק שלהם הוא בכנפי המלכות ולא יותר, וגר הוא רק תתת כנפי השכינה ולא יותר. ונקלטים 'גירי הלדק', כי שָׁם הם שורים ומתחדשים ולא לפניס יותר, כמו שנתמרנו.

יז תמר רבי אלעזר, הרי למדנו שגר כשיגיעו ונכנס תתת כנפי השכינה הוא נקלט רק 'גר לדק', ולא יותר, ולפי שהוא נקלט 'גר לדק', לפי שהוא זכה להיכנס בתוכו הכתר של 'לדק'.

ואני תפלה

וְיִתְּוֹסְפוּ וְיִתְרַבּוּ בְּכָל פַּעַם גֵּרִים וּבַעֲלֵי תְּשׁוּבָה אֲמִתִּיִּים, עַד שֶׁיָּשׁוּבוּ כָּל יִשְׂרָאֵל וְכָל בָּאֵי עוֹלָם אֵלֶיךָ בֶּאֱמֶת, וְנִזְכֶּה לִרְאוֹת מְהֵרָה בְּתִפְאֶרֶת עֻזֶּךָ, הֶעֱבֵיר גִּלּוּלִים מִן הָאָרֶץ, וְהָאֱלִילִים כָּרוֹת יִכָּרֵתוּן, לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שַׁדַּי, וְכָל בְּנֵי בָשָׂר יִקְרְאוּ בִשְׁמֶךָ, לְהַפְנוֹת אֵלֶיךָ כָּל רִשְׁעֵי אֶרֶץ, יַכִּירוּ וְיֵדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תֵּבֵל כִּי לְךָ תִכְרַע כָּל בֶּרֶךְ, תִּשָּׁבַע כָּל לָשׁוֹן

(ליקו"ת ח).

כנפי השכינה

מקבלין מיני זבחים מרשעי ישראל בשביל להכניסן תחת כנפי השכינה, חוץ ממומר ומנסך יין ומחללי שבתות בפרהסיא (תנדא"ר פ"ח).

כל המכנים בריה אחת תחת כנפי השכינה, מעלין עליו כאילו יָצְרוּ וְרָקְמוּ והביאו לעולם (תוספתא הוריות פ"ב).

מי שהוא חוסה בסתר כנפי השכינה, הוא יתלונן בצלו שהקב"ה מגין עליו (רש"י תהלים צא, א).

לשון כנפים הוא ג"כ ענין כנופייא וקיבוץ, והוא משל אל החיילים המתקבצים אל השכינה (פרד"ר כה, א).

הצדיקים הם עצמם כנפי השכינה (עשרה מאמרות, עולם קטן ב).

כנפי השכינה רשות הקב"ה בעצמו (באר מים חיים פ' תולדות, כה).

כנפי השכינה הוא נצח הוד דמל', אשר תחתיהם עומדים כל ישראל (קה"י, כנפי השכינה).

כנפי השכינה, שם עיקר מנוחת הנשמה כשעולה ליסוד דנוקבא בסוד מיין נוקבין (קה"י, כנפי השכינה).

גר צדק

מי שהוא מן האומות ונתגייר וחזר לאומת ישראל יִקָּרֵא גר, והוא הנקרא גר צדק, לפי שבא להסתופף תחת כנפי השכינה (כד הקמח, גר).

גר צדק בסוד בחינת השכינה שנקראת 'צדק', שהיא בהיותה בתיקוניה בחינת הדין, בחינה המתקרבת אל הקליפות, לא קליפות ממש ח"ו, אלא בבחינה המתקרבת (ספר גרושין, ם).

הגר אין לו נפש עליונה, כי לזה נקרא 'גר צדק', שאין לו עלייה יותר מִצִּדָּק (ש"ך עה"ת ויקרא יז, יא).

גר צדק, ישראל גמור הוא (שפתי חכמים שמות כג, יב).

אין לשום בריה בעולם לכנוס להשוי"ת אלא יעקב ובניו, כלומר עד שיתגיירו ויהיו מהולים וייכנסו תחת כנפי השכינה. ובאיזה שער יכנסו, בשערי 'צדק', ועל זה נקראים גרי אמת וגרי צדק. (שערי צדק ג' ע"ב וע"ג) (ילקוט ראובני פ' ויצא, עז).

ישראל שורשן בצדיק יסוד עליון הנקרא גואל, מה שאין כן גרים שורשן גרי צדק ולא יותר (תוי"ט פ' נשא יג).

חביבים גרי צדק לפניו יתברך שמו, וגדול בעיניו ניצוץ היוצא מעמקי הקליפות (קה"י, גרים).

כנפי מצוה / ציצית

על ידי קדושת מצות ציצית זוכין לשורש הד' יסודות שבקדושה, שהם ד' אותיות הוי"ה, ומפרידין הרע מהד' יסודות, ועל ידי זה משפילין הרשעים עדי ארץ (ליקו"ה ציצית ד).

על ידי מצות ציצית זוכין שיתאחזו בו מכל הע' לשונות להתקרב להשם יתברך, כי ציצית הוא בחינת קיבוץ נדחים, שהוא בחינת הנפשות של בעלי תשובה והגרים, שמתגיירין על ידי התפלה בבחינת דין (ליקו"ה ציצית ז, ג).

על ידי מצות ציצית מתקנין הלבושים, שהם בחינת הכלים של המוחין (עצות ישרות ציצית א).

מצות ציצית מורה כי ישלים גופו ויהדר אותו במצות, כי הטלית מלבוש הגוף, ומורה לך כי יש לקשט הגוף במצות, וזה שאמר 'בכל עת יהיו בגדיך לבנים', כלומר שיהיה מטהר ומזכה גופו שיהיה גופו טהור, וקרא זה 'בגדיך לבנים', כי הגוף הוא כמו בגד לנשמה, ואמר שיהיה לבן דהיינו זך ונקי (דרשות המהר"ל דרוש לשבת הגדול).

מצות (ציצית) באה על הגוף, שיהיה גופו תחת עבודת הש"י (תורות אגדות שבת).

בכל דור ודור יש שורש לתקן מצוה מיוחדת יותר משאר מצות, למשל בדור הזה יש שורש לתקן מצות ציצית יותר משאר מצות (נועם אלימלך פ' נח).

עצה ותושיה

לפי הכבוד שמכבד את יראי ה', כן עוזה לשורשו, ועיקר הדבר שיכבד יראי ה' בלב שלם, ועי"ז כענין שהיה לו לכבד מיני ומינו, ומצא בכסות נקיה, וספרים יפים בתיקון יפה, וגם רבותיו יכבד ויירע מהם ומתכמים, כענין כיבוד גם ומה ומורא גם ומה, ויכבד את הגדולים ויירע מומם ואת מוכיחיו, הרי מעלין עליו כאילו קיים כיבוד ומורא. לכך היו קורין למלמיע 'מני מני' (מל"ג יג), כי היה מקיים בו מה שהיה מתויב למציו, מני מכיבוד מני במורא.

כסות נקי **דא כנפי מצוה**. היינו הציצית הקדושה, עליה כתב בליקו"ה (תו"מ ליקוטים ז, ה) וזה"ל: כל התורה כולה כלולה בציצית בגדים, כמ"ש (קהלת ט) 'בכל עת יהיו בגדיך לבנים', שזה נאמר על כלליות קיום התורה והמצוות שהי"ו בגדים לבנים, בחינת מלוקח לרבנן, שהוא לבוש הנשמה שזוכה כל אחד בעוה"ב כפי התורה והמצוות שזכה לסגל בעוה"ז. ועיקר תיקון הבגדים הוא ע"י ליקוטים, וזהו שאמרו"ל (שבת קנג), בכל עת יהיו בגדיך לבנים שלו ליקוטים, כי ליקוטים הוא כלליות קיום התורה והמצוות, שהם בחי' בגדים לבנים, כמ"ש 'למען מזכרו וכו' עכ"ל.

וכבדתו . וכתב במי הגמל (יד): היינו שמפרסו על הפופעי ישראל שיקליכו הבגדים הטופים, שזה בחינת כסות נקי, ועל הבגדים שבאים מתת כנפי השכינה, שזה בחינת כנפי מצוה, שזה גם כן בחינת 'כסות', לת כנפי מצוה' כמבואר בפנים. וזה עיקר כבודו, בחינת 'כבדהו בכסות נקי' הנאמר בשבת, ועי"ז זוכה לירלה ולשלום בית כמובא בהמשך המאמר בחות ח', שזה גם כן זוכין בשבת, בחינת 'גר שבת עדיף מפני שלוש בית' כמובא להלן בהמשך המאמר בחות י'.

וזה שמובא בזוהר (יתרו בדעיל מהימנא דף פג ע"ב) **כסות נקי, דא כנפי מצוה. היינו שכינה הנקראת מצוה, בבחינות** (תהלים קיט) **כל מצותיך צדק. וזהו וכבדתו, שזה עיקר כבודו, שיכנים גרים תחת כנפי השכינה כנ"ל:**

ו וכל אחד לפי בחינתו, יכול לידע העלאת הכבוד לשרש היראה. לפי הכבוד שמכבד את יראי ה', כן עלה הכבוד לשרשו. כי שם שרש הכבוד, שמשם נשפע השכינה, שמאירין לנוקבא.

כל מצותיך צדק. כדכתיב בתהלים (קיט, קעב): פַּעַם לָשׁוֹנִי אִמְרָתֶךָ כִּי כָל מִצְוֹתֶיךָ צֶדֶק: ודרש רבינו 'כל מצוותיך' זאת מצוה שהיא השכינה, הנקראת גם 'צדק' כידוע.

כי שם שרש הכבוד. ועי' לקמן סוף חות י"ג שמקו"ח ד"ה 'ועשה גבורותיו וכו" בדברי הזהר ובציאור הסמוך מדבש המובא בתתרגם שם.

יִלְקוּט הַנַּחַל

לְפִי הַכָּבוֹד שֶׁמְּכַבֵּד אֶת יִרְאֵי ה'. היינו לְמִלּוֹ שֶׁזּוֹכֶה לְהִיוֹת מְכֻלָּל יִרְאֵי ה', זֶה מוֹרֶה שֶׁכְּבַר זָכָה לְתַקֵּן וּלְהַעֲלוֹת אֶת הַכָּבוֹד כְּרָאוּי, דְּרַךְ עִ"ז זוֹכִין לַעֲלוֹת וּלְהַשִּׂיג מַדָּע גָּדוֹל. וּמֵאַחַר שֶׁכְּבָר זָכָה לְתַקֵּן אֶת הַכָּבוֹד שֶׁהוּא עַלְמִיּוּת נִשְׁמָתוֹ שֶׁהִיא הַשְּׂלִימָה, כִּי עִ"ז דַּיְקָא הוּא שֶׁזּוֹכִין לְיִרְאָה כָּמוֹהָ"פ, וְהַס הֵם הַלְּדִיקִים שֶׁזָּכוּ לְתוֹרַת תֶּמֶת הַמְבוֹאָר לְעֵיל בְּאוֹת ג' ע"י תְּכְלִית בְּלִימוּת הָעוֹנֶה וְהַשְׁפָּלוֹת בַּד' בְּחִינוֹתֶיהָ, וְזֹכֶה לְבֶרֶךְ וּלְהָאִיר בְּלִימוּד תּוֹרַת הַנִּשְׁמוֹת שֶׁנִּשְׁפַּע מֵהֶיכָּל, עַד שֶׁנִּשְׁפַּע עִ"ז גְּרִיס וְצַ"ת, וְעַלֶּה הַכָּבוֹד לְשׁוֹרְשׁוֹ שֶׁהוּא הִירְאָה, וְעִ"ז זָכוּ הַס עַצְמָם לִתְכְלִית בְּלִימוּת הִירְאָה בְּמַעֲלָה עֶלְיוֹנָה מְאֹד. וְהִנֵּה בְּוַדַּאי שֶׁצְּרִיכִין לְזָכוֹת לְכָל הַמַּדְרֵיגוֹת וְהַתִּיקוּנִים הַנַּ"ל, מִמַּה תִּיקוּנִים שֶׁל שֵׁלֶד בְּנֵי הָאָדָם לְעִנְיַן הַעֲלָאַת הַכָּבוֹד לְשׁוֹרְשׁוֹ, הוּא ע"י שֶׁמְּכַבְּדִים אֶת יִרְאֵי ה' הַנַּ"ל, שֶׁזֶּהוּ עַצְמוֹ בְּחִי' הַעֲלָאַת הַכָּבוֹד לְשׁוֹרְשׁוֹ. וְעַיֵּן ר"ל שֶׁכָּל סֵדֶר הַתִּיקוּנִים הַמְּפֹ"פ לְעֵיל, שֶׁהוּא תּוֹרַת תֶּמֶת, וְלִהְיוֹת וְלַעֲזוֹר שׁוֹרְשֵׁי הַנִּשְׁמוֹת, וְד' בְּחִי' שֶׁפְּלוּת, לֹא נֹאמְרוּ רַק לִלְדִיקֵי הַדּוֹר, זֶה הֵימֶנּוּ דְּהֵיכִי רְכִינוּ לְמֵימַר בְּפִירוּשׁ לְעֵיל (בְּאוֹת ד') שֶׁצָּרִיךְ כָּל אָדָם וּבְפִרְטִ"מ לְנֶבֶךְ וְכוּ'. אֶלָּא דְּבַוַּדַּאי אֵין מִי שֶׁזּוֹכֶה לְקַיֵּם כ"ז בְּתִכְלִית הַשְּׁלֵימוּת כ"ז לְדִיקֵי הַדּוֹר, אֶלָּא אֲשֶׁר הַהַמוֹן כ"ז כְּפִי מַה שֶּׁמַּמְתִּיל בְּקִיּוּם הַתִּיקוּנִים הַנַּ"ל, הֵיְינוּ תּוֹרַת תֶּמֶת וּבְפֵלּוּת בְּלִילַת בִּיטּוּלוֹ לְעַל יִרְאֵי ה' הַמְּתִימִיִּים, הֵיְינוּ לְכָבֵד חוֹתָם בְּלִי שֵׁלֶם, עִ"ז הֵם נִכְלָלִים בָּהֶם וּבְתִיקּוּן הַעֲלָאַת הַכָּבוֹד שֶׁל מוֹתָם וְעִנְיוֹתָם. וּכְפִי הַמְבוֹאָר בְּאֹפֶן הַנַּ"ל, כִּי עִ"ז גַּם מְסַיְּעִים גַּם לְהֵס בְּתִיקּוּן הַעֲלָאַת הַכָּבוֹד שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּחוֹפֶן נַעֲלֶה בְּיוֹתֵר, כִּי עִ"ז נִתְעוֹרֵר לְמַעְלָה הַתְּעוֹרְרוּת הַנִּשְׁמוֹת בְּחוֹפֶן נַעֲלֶה יוֹתֵר, ע"י הַתְּעַלְּמ"ת שֶׁל הַנִּשְׁמוֹת עַצְמָן הַמְּייַקְּרִים וּמְכַבְּדִים אֶת יִרְאֵי ה' הַנַּ"ל, וְעִ"ז בְּוַדַּאי שֶׁלֹּו הַנִּשְׁמוֹת הַמְּקוֹרְבִים עַצְמָם מְקַבְּלִים הַתּוֹרָה מִשּׁוֹרֶשׁ נִשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁע"י לִימּוּדוֹ שֶׁל הַלְּדִיק הִירְאָה ה', נִיתֶּר שֶׁהֵם (וּבְמַעֲלֶה זוֹ מְלֻקּוּטִי מְפִילוֹת בְּפִירוּשׁ עִיי"ש), וּמַעֲלֶה עַל יְדוֹ הַכָּבוֹד לְשׁוֹרְשׁוֹ שֶׁהוּא הִירְאָה, עַד שֶׁעִ"ז נִטְהָר לְגַו וּזוֹכֶה לְכַבֵּד אֶת יִרְאֵי ה' בְּפְנִימִיּוּת לְגַו יוֹתֵר, וְזֶה מַה"כ רְגִינוּ שֶׁכ"ע לְפִי בְּחִינָתוֹ יָכוֹל לִידַע הַעֲלָאַת הַכָּבוֹד וְכוּ' לְפִי הַכָּבוֹד שֶׁמְּכַבֵּד יִרְאֵי ה' וְכוּ' וְהַכֹּל, כַּנַּ"ל בַּד"ה.

שֶׁמְּכַבֵּד אֶת יִרְאֵי ה'. דְּרֹשׁוּ חַז"ל בְּמָכוֹת (כד ע"ב): 'וְאֶת יִרְאֵי ה' יְכַבֵּד', זֶה יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה, שֶׁנִּשְׁמַע שֶׁהָיָה רוֹאֶה תַּלְמִיד חָכָם, הָיָה עוֹמֵד מִכִּסְאוֹ וְנוֹשֵׁק לְאַלְפֵּיהוּ, וְקוֹרֵא לוֹ מָרִי רַבִּי רַבִּי, מָרִי מָרִי. וּמוּבָא בְּסֵפֶר תְּהִלִּים (סִי' שְׁמה): נֹאמַר (תהלים טו) 'וְאֶת יִרְאֵי ה' יְכַבֵּד', כְּעִנְיַן שֶׁהִיא לוֹ לְכַבֵּד אֶת מִינוֹ וּמוֹנוֹ, וּבְשֶׁנִּכְשַׁל נִקְיָה, וּסְפָרִים יָפִים בְּתִיקּוּן יָפֶה, וְגַם רְבוֹתָיו יְכַבֵּד וְיִירַע מֵהֶם וּמִתַּכְמִים, כְּעִנְיַן כִּיבּוּד גַּם וּמַה וּמוֹרָא גַּם וּמַה, וְיְכַבֵּד אֶת הַגְּדוֹלִים וְיִירַע מוּמָם וְאֶת מוֹכִיחָיו, הֲרֵי מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ קַיָּים כִּיבּוּד וּמוֹרָא. לָכֵן הָיוּ קוֹרִין לְמְלַמֵּיעַ 'מָנִי מָנִי' (מל"ג יג), כִּי הָיָה מְקַיֵּים בּוֹ מַה שֶּׁהָיָה מְחוּיָב לְמָנָיו, מָנִי מִכִּיבּוּד מָנִי בְּמוֹרָא.

מִילּוּאֵי חָכְמָה

כנפי מצוה. בְּעִנְיַן הַצִּיצִית הַמְכוּוָנִים כִּנְפֵי מִצְוָה כְּתַב בְּמִתְיבוֹת עוֹלָם (נְתִיב הָעֲנָוָה טז): צִיצִית הֵם בְּגִמַּטְרִיָּא, שֶׁכֵּן מַכֶּסֶת גּוּפוֹ, לְשֶׁכֵּן בְּגוּפוֹ יֵשׁ רְמ"ח לֵיכָרִים וְכִנּוּגַד זֶה נִתַּן לְאָדָם רְמ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְיֵשׁ בְּגוּפוֹ סַ"ה גִּידִין וְכִנּוּגַדָּם נִתַּן סַ"ה מִצְוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה, כָּךְ לְמֵדוּ בְּמִדְרָשׁ. וְיֵשׁ בְּגִמַּטְרִיָּא, שֶׁהוּא מַכֶּסֶת גּוּפוֹ, צִיצִית הַיּוֹצְאִים מִן הַבֶּגֶד, מוֹרֶה עַל יְכִילָתוֹ לְכָל הַפּוֹעֵל בְּמִצְוֹת, וְכֹל זֶה מוֹרֶה מִצְוֹת צִיצִית. (...) וז"ש 'כָּל הַמְקַיֵּים מִצְוֹת צִיצִית כְּאִלּוּ הִיא מְקַבֵּל פְּנֵי שְׁכִינָה', שֶׁנִּשְׁמַר, וּלְמֵימָה חוֹמוֹ וּזְכִירָתוֹ לְכָל מִצְוֹתָיו, וְזֶה מִפְּנֵי כִּי מִצְוֹת זֹאת מַכֶּסֶת כָּל גּוּפוֹ. (...) וְזֶהוּ הַסִּימָן שֶׁנִּתְנוּ לְמִצְוֹת זֹאת, כִּי סִימָן עוֹלֶה שֶׁמַּיְיצֵג בְּמִצְוֹת צִיצִית, שֶׁמַּכֶּסֶת גּוּ וְרָמְזוּ וְרוֹמְזוּ. וְהַמְּצוּה יֵשׁ לָהּ מִיכּוּד עִם הָאָדָם, שֶׁהֲרֵי הִיא נִכְנָדוֹ, וְלָכֵן הַמַּקְיֵים מִצְוָה זֹאת כְּאִלּוּ יֵשׁ לוֹ מִיכּוּד עִל הַשְּׁכִינָה וּמְקַבֵּל פְּנֵי הַשְּׁכִינָה, כִּי בְּמִצְוָה זֹאת יוֹצֵא הָאָדָם מִן גּוּפוֹ הַגַּשְׁמִי עִל הַפּוֹעֵל וְלִהְיוֹת עִם הַשְּׁמ"ת, וְהִנֵּה הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ מְבוֹאָר כִּי הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ עֲמוּקִים מְאוֹד.

שְׁכִינָה הַנִּקְרֵאת מְצוּה. וּמוּבָא בְּסֵפֶר פְּרִי הָאָרֶץ (פ' נח): כְּשֶׁהָאָדָם מִתְבּוֹנֵן לִהְיוֹת מַעֲשֶׂה הַמִּצְוָה עִנְיָן לְגַמְרֵי כִּידּוּעַ (עִי' זֹהַר פִּינְחָס, רְכָה ע"ב), וְכֹאשֶׁר מִתְחִיל לַעֲשׂוֹתָהּ בְּיִחוּדִים הַגְּמוּרִים וְהַשְּׁמִימִי מִצְוָה ג"כ גַּשְׁמִיִּים, הוּא מִתְגַּבֵּהַּ וּמִתְפַּשֵּׁט רוּמוֹ לְיִין הוּא מִגַּשְׁמִי עִנְיַן לְגַמְרֵי, וְכִי לְגַמְרֵי הוּא גַּשְׁמִי מְלֵיצָה. וְאָמְרוּ הַתִּפְעֶרֶת בְּפִעַם בְּפִעַם, לְפִעַ"כ הוּא מִתְחַזֵּק בְּמוֹנְעוֹתָו יִת', שֶׁהַמִּצְוָה הוּא הַתִּקְשׁוּרוֹת וְהַבְּרִי לְגַמְרֵי מִן הַרְגֵּשׁ הָעֵלְיוֹן, וּמִבֵּין עִנְיַן הַתְּלַבְּשׁוּת וְנַעֲשֶׂה רְצוֹנוֹ עַד סוֹף הַהִסְתַּלְּשׁוּת מִדְּרֵיגַת הַשְּׁפָלִים, וּמִבֵּין עִנְיַן הַתְּלַבְּשׁוּת הַשְּׁכִינָה בְּתוֹכָהּ מִצְוָה, כִּידּוּעַ שֶׁכָּל מִצְוָה הוּא עִנְיַן הַשְּׁכִינָה (עִי' זֹהַר בְּהַעֲלוֹתְךָ כַּד ע"ב). וְהִתְלַבְּשׁוּת הַשְּׁכִינָה בְּגַשְׁמִי זֶה, הוּא עִבּוּר הִתְקַשְּׁרוּת כָּל הַגַּשְׁמִיּוּת הַשְּׁפָלִים ע"י מִיכּוּרֵי הָעִסּוּקִים בְּמַעֲשֶׂה הַמִּצְוָה, וּמִתְקַשְּׁרִים דֶּרֶךְ הִתְלַבְּשׁוּת הַשְּׁכִינָה בְּתוֹכָהּ מִצְוָה, וְזֶהוּ הַכִּי גָּרְעִי' כֵּן הַמִּצְוָה גַּר וּמְאִירָה ג"כ, אֲבָל בְּלֹא הַכִּי הַמִּצְוָה הִיא בְּחִי' שְׁכִינָה הַנִּקְרֵאת מִצְוָה וּמַמָּה הוּא הַתִּקְשׁוּרוֹת זוּ יִת' עַל יְדֵי שְׁנִקְרֵאת מִצְוָה לְשׁוֹן נְקֵוָה זֶה' (בְּרָכוֹת ו ע"ב) שֶׁהוּא לְשׁוֹן הִתְקַשְּׁרוּת, אֲבָל הוּא ע"י הַשְּׂכֵל וְהִיא הַשְּׁכִינָה בְּמִצְוָה מַמָּשׁ בְּפִנְיָמִיּוּת וְתוֹכָהּ שֶׁתְּחִלָּתוֹ שֶׁלֹּא לְשֵׁם וְגַם עִנְיַן הִלְקוּת, וְגַם הוּא לְשֵׁם וְגַם עִנְיַן הַמִּדּוֹת וְהִתְגַּוְּנוּת גְּדוּלָתוֹ יִת' וְתַקִּדְיוֹ הַגְּדוֹלִים לְהִיוֹת מִשָּׁם פְּלוּגְתּוֹת בְּדִיקוֹת הַגְּמוּל.

יד 'כְּבֵד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ', שֶׁהַכְּבוֹדוֹ בְּכַסּוֹת נְקִיִּים, דְּהַיְינוּ בְּכִנְפֵי מִצְוָה.

טו הַשְּׁכִינָה נִקְרֵאת מִצְוָה עֲשֵׂה מִצַּד יְמִינָא, וּמִצְוָה לֹא תַּעֲשֶׂה מִצַּד הַשְּׂמֹאל.

וְאֵנִי תְּפִלָּה

אֲנָא יי חֲמַל עָלַי, רַחֵם עָלַי, וּמַלֵּא מִשְׁאֲלוֹתַי בְּרַחֲמִים, וּמְחוֹל לִי עַל כָּל עֲוֹונוֹתַי, וְצַוֵּה לְהַפְקִיד מַעֲלֵי כָּל הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים, וְהַלְּבִישֵׁנִי בְּבְגָדִים נְקִיִּים, בְּבְגָדִים טְהוֹרִים וּקְדוֹשִׁים, וְהָיָה בְעֶזְרִי וְזַבֵּנִי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְקַיֵּם מִצְוַת ציצית כָּרָאוּי בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוּת. וּכְשֵׁם שֶׁאֲנִי מִתְכַּסֶּה בְּטַלִּית בָּעוֹלָם הַזֶּה כֵּן תְּכַסֵּנִי לְמֵעָלָה אֶת נַפְשִׁי וְרוּחִי וְנִשְׁמָתִי בְּטַלִּית נָאָה וּבַחֲלוּקָא דְּרַבָּנָן בְּבְגָדִים נְקִיִּים וְלְבָנִים. וְיִקָּיֵם בִּי מִקְרָא שֶׁכָּתוּב "בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים וְשֶׁמֶן עַל רֹאשְׁךָ אַל יֶחְסָר" (ליקו"ת יד).

ואת יראי ה' יכבד. מזמור זה הולך ומבאר מה יעשה המלמד ומי הוא, ומי הרשאים להתהלך לפני המל"מ, ודו"ק ולמה, שהפסוק מזהיר תמיד שיהיה 'נבזה בעיניו', כמ' בעומה (כנ"ל אות ה'), ומל"מ עובר לפמ' 'ירמי' ה' יכבד'. וזלמה"כ בתהלים (עט ג–ה): מְזִמּוֹר לְאָסָף

מִי יָגוּר בְּאָהֳלֶךָ מִי יִשְׁכֹּן בְּהַר קָדְשֶׁךָ: הוֹלֵךְ תָּמִים וּפֹעֵל צֶדֶק וְדֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ: לֹא רָגַל עַל לְשֹׁנוֹ לֹא עָשָׂה לְרֵעֵהוּ רָעָה וְחֶרְפָּה לֹא נָשָׂא עַל קְרֹבוֹ: נִבְזֶה בְּעֵינָיו נִמְאָס וְאֶת יִרְאֵי ה' יְכַבֵּד נִשְׁבַּע לְהָרַע וְלֹא יָמֵר: כַּסְפּוֹ לֹא נָתַן בְּנֶשֶׁךְ וְשֹׁחַד עַל נָקִי לֹא לָקָח עֹשֵׂה אֵלֶּה לֹא יִמּוֹט לְעוֹלָם:

ע"ד הפסוק ביאר המלבי"ם (שם): **ואת ירמי' ה' יכבד.** מזה מבואר שעיקר רגשות לבו הוא לכבוד ה', לכבד ירמיו ולבושו עובדי מלוותיו, ולא לבד שלא יתפעל מלהכנע הקרובים, כי לא יתפעל גם מלהכנע עצמו. וזהכה רע"מ (לו, כט ע"כ) השווה בין כבוד מ"ת לכבוד שבת, וז"ל: תלמידי חכמים בנוי למלכא ומטרוניתא, לתקריבו שבתות וימים טובים, ולית לון מדילהון, דלמו חיגון בעלי מלאכה כשאר עבדין, בנוי דמלון. מגרת דילהון בעלמא דין ובעלמא דאתי, לעגגא לון בכל מיני מאכל ומשתה ולוקוקא לון בלבושין שפירין, כגוונא דשבת לאתמר ביה 'כבדהו בכסות נקיה'. כל מה דעבד בר נש לשבתות וימים טובים, אית למעבד לון. (...) המבזה ליה, כלילו מבזה שבתות ומועדות, ולוקומוה מלרי מתניתין, 'כל המבזה את המועדות כלילו כופר בעיקר'. ועי' לעיל (קוף חות ה') לענין 'כבדהו בכסות נקי', ולקמן (חות י') לענין ביזוי המועדות. ובספר כד הקמח (ערך גזל) כתב רבינו בחי' זהה"ק: 'ואת ירמי' ה' יכבד' (תהלים טו), מי שמולך כבוד לירמי הבשר הוא קיומן שיש בו ירמת ה'. ועי' מהלדרין (עט ע"ב) בענין זלזול בת"ת, ומה דינו ועוגמו.

דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלקיך. כלשיתת בקידושין (לג ע"ב): תנו רבנן, 'מפני שיבה תקום', יכול אפילו מפני זקן שאינו תלמיד, ת"ל 'וקן', ואין זקן אלא חכם, שנאמר 'אספה לי שבעים איש מזקני ישראל'. רבי יוסי הגלילי אומר, אין זקן אלא מי שקנה חכמה, שנאמר 'ה' קנני ראשית דרכו'. (...) יכול יעשיס עיניו כמי שלא ראהו, ת"ל 'ומקום וילחת', דבר המסור ללב נאמר בו 'וילחת מאלקיך'. ופירש"י (שם): **מזקני ישראל.** גמר 'זקן' מ'וקני', מה להלן גדולים וחכמים, לכתיב (במדבר יא) 'אספר לי שבעים כי הם זקני העם ושוטריו'. **אין זקן אלא שקנה חכמה.** ולשון עוטריקון דיבר הכתוב. **דבר המסור ללב.** לליבו של עושה הדבר, הוא יודע שם ראהו אי לאו, לפי שיכול להיעשות מעיני הבריות שלא יחזיקוהו כראוי, ודיבינהו לכך זכות ויאמרו לא ראהו, לכך נאמר 'וילחת מאלקיך', שכל המשתמש בגדוים גדוים ונמצא נתגוות. **ת"ל וילחת.** יש לך לירא מן היוצר היודע מחשבותיך שאתה מבקש מתקום מהבריות להיפטר ממנו. ע"ש בגמרא וראה, כי מלבד שבא ללמדינו 'שדבר המסור ללב נאמר בו וילחת' הרי גם כלל הסוגיא עוסקת בענין 'שיבבד יראי ה' בלב שלם'.

מילואי חכמה

ואת יראי ה' יכבד. ומופת מתו"י (בת, ח): מפורש בפסוק 'נבזה בעיניו נמאס ואת יראי ה' יכבד' (תהלים טו), ור"ל, כשמתבזה מה שבאמת הרמב"ם אין הוא בריה שפילה עומד לפניו יתברך, מיד הוא ירא ומפחד מפניו יתברך וכו', ואז גם 'יראי ה' יכבד', שהוא כבודו יתברך וילמאו. מה אתין כן כשהינו 'נבזה בעיניו', רק הוא מגסי הרוח שאמר 'אני ואפסי עוד', אז נפחלק ממנו ירמת ה', שהינו לא בריאים ולא בידיעה, וכמאמר הש"ס דפ"ק דסוטה (ה ע"ב) 'אין אני והוא יכולין לדור בעולם', לכך גם 'ירמי' מטת ימחלו', ופפיר דייק הפסוק שמפרש מי שהוא בעיניו נמאס ונבזה, אז 'את ירמי' ה' יכבד'. ועי' לעיל (חות ה') שפ"י ענווה זוכה למורה, שעיקרה ירמי' ה' כמובן בחות זו.

דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלקיך ושם עיקר הכבוד. ומהינו בגמ"ס (שער התשובה, לב טוב) שכתב: כתב בלב, כל המידות קנקה ותלוה וכבוד הם בלב, ויש בו דעות רבות מהמידות הטובות ורעות, הגלוה והענוה, הזכרון והשכחה, היגון והשמחה, הבושת והעזות, התאהבה והשנאה, הרחמניות והאכזריות, הנדיבות והליקנות, הכעס והרצון והחרטה וכלה רבות, וכן הרבה דברים מסורים ללב, שעליהם נאמר 'וילחת מאלקיך'. על כן התפלל דוד (תהלים נא) 'לב טהור בְּרָא לי אלקים'. ומתויב לרלות תמיד שיהיה הקודם קדשים נשלר בקדושתו, שיהיה מדוד לשכינה, לקיים מה שנאמר 'ושכנתי בתוכם'. ואם תם ושלום מטמא את הלב שיהיה לב מורם ממאת בלבנו', ומי שמולך הפה מן הלב, שהוא תחר בפה ותחר בלב, אפילו בדבר קטן, אז עושו מרומה, ותם ושלום עושה פירוד בתוך השכינה, כנודע לנשמיס בסוד ה' כי השכינה הוא בחינות פה ולב שלמעלה, והפה והלב שוין.

ואת יראי ה' יכבד. כתב בליקו"ה (יו"ד כיבוד אב"ם ג, ו–ז): הלדיק הלמת שבדור הוא הרב של כל הדור כולו, אפילו של אותן הרחוקים ממנו מאד, אע"פ שלא קבלו ממנו שום דבר, כי ע"י עסק תורתו מעורר כל העולם בתשובה. ועל כן הרב המפורסם, היינו הלדיק הלמת שבדור, דיינו הרב של כל העולם כולו, והכל מייבים בכבודו, כי הוא הרב ממש של כל העולם, כי הוא מעורר בתשובה כל בני עולם, ע"י שהוא שורש נשמות ישראל וכו' ועל כן כ"ל, ועל כן מתויבים לכבדו ביותר, כי עיקר כל הכבוד על ידו, ע"י שמחזיר בני הלם בתשובה ע"י תורתו, זהה עיקר כבודו וכו' וכנ"ל. וע"י שנותנין כבוד להרב הלמת, עי"ז נעשה ע"י הבעלת הכבוד לשורשו, דהיינו לירלה, שזהו נעשה ע"י שמעלין את הכבוד מזילותא דגלותא ע"י הבעלי תשובה וגרים, שנעשין ע"י עסק התורה של הרב הלמת, שמעורר בתוכו שורשי נשמות ישראל וכו'. וכשנעשין בעלי תשובה וגרים, עי"ז עולה הכבוד מהגלות, כי זה עיקר כבודו יתברך וכו' כנ"ל. ולריכין להבעלות הכבוד לשורשו, דהיינו לירלה, היינו לכבד את ירמי' ה' בלב שלם, בבחינת 'ואת ירמי' ה' יכבד', כמבואר כל זה היטב במאמר הנ"ל בחות ו'–ז'. נמלא שעיקר הבעלת הכבוד לשורשו, הוא ע"י שנותנין כבוד לירמי ה', בחינת 'ואת ירמי' ה' יכבד'. וזהו בחינת כבוד רבו, שע"י הכבוד שנותן לרבו המובהק, זהה מקיים 'ואת ירמי' ה' יכבד'. כי הרב שעוסק בתורה בקדושה כזו, עד שמעורר שורשי הנשמות שבתורה, שעי"ז עיקר הבעלת הכבוד כנ"ל, זה הרב נודלי יש לו ירלה בשלימות, כי שורש התורה הוא ירלה, בבחינת 'בראשית' שהוא התחלת התורה, שהוא 'ירת ה'', וכמו שאמרו רז"ל 'והיה תמונת עמיך וכו', אפילו הכי מי שיש בו ירמת ה' אין, ואי לא לא', כי לריך שיהיה ירמת ה' מקודם לחכמה. נמלא, שהלדיק שעוסק בתורה בקדושה, עד שמעורר שורשי הנשמות שבהתחלה שהיא ירלה, נודלי לריך להקדיס ירלה לחכמה, כי הירלה היא שורש החכמה ומלמיתה, בבחינת 'ראשית חכמה ירמת ה''. נמלא, ששורש הנשמות ישראל המוסרים בהתורה בראשית בהתחלה, עיקר שורשם הוא בירלה, שהוא ראשית חכמה כנ"ל. ועל כן לריכין להחזיר הכבוד הנמשך ע"י עסק התורה כנ"ל, לריכין להחזירו לשורשו שהוא ירלה. ועל כן לריכין להחזיר הכבוד לירמי ה', היינו לזה הרב בעלמו שגרם הבעלת הכבוד ע"י עוסקו בתורה בקדושה כזו, עד שנתעורר על ידו שורשי הנשמות וכו', כי זה הרב הוא עיקר ירת ה' בלמת, כי מי מפחד לו לעסוק בתורה בקדושה כזו עד שיעורר שורשי הנשמות, כי אם ע"י הירלה שהוא ראשית חכמה, והוא עיקר השורש של התורה ונשמות ישראל כנ"ל. ועל כן לריכין ליתן כל הכבוד לזה הרב הלמת, כי הוא מקור הירלה שהוא שורש הכבוד, ולריכין להחזיר לו כל הכבוד שהוא בחינת הבעלת הכבוד לשורשו, בחינת 'ואת ירמי' ה' יכבד וכו' כנ"ל, והבן.

ילקוט הנחל

ואת יראי ה' יכבד. מקופר בתוי"מ (תקנג): פעם אחת שָׁבַת אחד מתלמידיו של לדיק אחד בבית הכנסת, וכיבנו ז"ל לא היה לו בבינה, וכשחזר לביתו סיפרו לפניו ז"ל מענין זה, ושאל אם נהגו בו כבוד כראוי לו (אע"פ שהאיש הזה לא היה מפורסם כל כך בעולם). ואמר לו, לאיש כשר כזה לא יספיק לנהוג בו כל הכבוד שבעולם, ועל זה נאמר 'ואת ירמי' ה' יכבד'. ובזהכ"ק (ה, חז) הובא מעשה בענין זה: התבטאו פעם רבי לוי יצחק ז"ל בסוף ימיו ואמר, כשבעליתי לאדץ הלהיתי בעמי ואמי מקייס כאן בארץ ישראל (ביווי המורה) 'ואת ירמי' ה' יכבד', עד שקיבלתי על עצמי לקייס זאת בדבי שמואל שפירא, ותודה לאל שנזכיתי על כך משך כל שנות היכלותי יהודי יקר זה.

יראי ה'

כל ישראל בחזקת יראי ה', שכשבא לידו איזה דבר איסור או ספק איסור פורש ממנו מפני יראת ה', אבל היראה המובחרת היא שיפחד ויירא שלא יבוא לידי חטא, וזה כל מחשבתו ופחדו, אפילו כשעוסק בדבר רשות כאכילה ושתיה וכל מעשה אפילו של מצוה, חושב ומפשפש שלא יבוא מתוך זה לידי חטא, וזרואה תמיד בכל דבר את הנולד, וזהו ירא חטא (זכרו תורת משה, הקדמה).

יראי ה', לא יראים יראת עצמם שהוא יראת הענוש, רק יראת ה' יראת הרוממות, ואינם חושבים בעבודתם בעבור גמול ושכר, רק לקדש שמו המיוחד, והם עובדים שלא ע"מ לקבל פרס (מלבי"ם מלאכי ג, טז).

היראה מאת ה' היא מדרגה יותר גדולה מן המכבדו, שהמכבוד יתנו לו גם מצד שהוא הסיבה הראשונה ומנהיג הטבע, והיראה הוא רק הכרת ההשגחה הפרטית לגמול ולהעניש (מלבי"ם תהלים כב, כד).

זלזול / זלזל ביראי השם

מי שמזלזל בדברי חכמים, צריכין לנדותו ולהרחיקו מלדבר עמו, כי שלטה בו סטרא דמותא, כי נסתלק ממנו הדעת והחיים, מאחר שפגם כנגד החכמים שמהם נמשך הדעת וכנ"ל (ליקו"ה ראשית הגז ג, יג).

כל תלמיד שמזלזל דבר מכל כבוד רבו, גורם לשכינה שתסתלק מישראל (יד החזקה ת"ת ה, ח).

כל המכבד תלמידי חכמים והירא מהם והאוהב והעובד אותם ומשרתם, אינו מכבד ואינו אוהב לגוף החכם, אלא לה'שי"ת, כי תורת אלקיו בקרבו, והמבזהו כביכול שהוא מזלזל בכבוד שמים (תורת המנהה כח).

כבוד העבד הוא כבוד האדון, והמזלזל בו מזלזל באדון (ש"ך עה"ת דברים יז, יב).

צריך דעת גדול להבין מהו זלזול, ואין נקי אלא הזהיר וזריז לחשוב מאד קודם עשות שום דבר לחבירו או דָּבָר דיבור לחבירו או על חבירו, שיצייר בעצמו אילו היה חבירו עושה לו או מדבר לו או עליו כמעשה זה כדברים האלה, אם היה נראה לו זלזול המרגיש צער, או לא יעשה (פלא יועץ, זלזול).

ואני תפלה

וְעָזְרֵנִי וְסַיְּעֵנִי וְחַזְּקֵנִי וְאַמַּצֵנִי, שֶׁאֶזְכֶּה לְהַעֲלוֹת הַכָּבוֹד דִּקְדֻשָּׁה מִזְּהוֹמָא דְּגַלּוּתָא, וְאֶזְכֶּה תָּמִיד לְהַעֲלוֹת וּלְגַדֵּל כְּבוֹדְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ. וְעָזְרֵנִי שֶׁאֶזְכֶּה לְהַעֲלוֹת הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ שֶׁהוּא הַיִּרְאָה, וְתַשְׁפִּיעַ עָלַי יִרְאָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה שֶׁאֶזְכֶּה מֵרְאָה לִיִרְאָה תָּמִיד, "לְיִרְאָה" אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא" הַזֶּה, וְתַעֲזְרֵנִי לְהַגִּיעַ לְיִרְאָה בִּשְׁלֵמוּת יִרְאַת הָרוֹמְמוּת בֶּאֱמֶת. וְתוֹכִיחֵנִי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְכַבֵּד יִרְאֵי יי בֶּאֱמֶת וּבְלֵב שָׁלֵם, שֶׁנִּזְכֶּה לְבִטֵּל עַצְמֵנוּ בֶּאֱמֶת נֶגְדָּם, וְלָתֵת לָהֶם כָּל הַכָּבוֹד בֶּאֱמֶת וּבְלֵב שָׁלֵם, בְּאֹפֶן שֶׁיִּזְקֹק עַל יָדֵינוּ פָּנְמֵי הַיִּרְאָה (ליקו"ת ד).

ושם עיקר הכבוד. כתב בפל"מ (יל, ג): כי שם גלג שורש הגבורות, וכן תיקון המלכות הוא מבחינת 'דינה, ליצפ' כידוע. ועוד יש נפתרות הרבה בממר זה וקל להבין, ועיין בכוונת תנוכה ובכוונת שיש שלום. וכן כתב בענין זה בירח האיתנים (יל): שבשכבוד עולה לשורשו מן 'ימין ובחמ' ימין, כי המלכות בחי' כבוד, עולה לשורשו שהוא הילולה, שהוא הדבר המסור לגב. וכן כתב בירח האיתנים (יפ): כבוד בגימטריא לג כידוע.

ואז נשלם פגמי היראה. ומתבאר ממון התפילה שהיינה למאמר זה מהי הילולה בחלימה, כמובא בליקו"מ (יל): ומזכה לילולה בחלימות, 'לילולה את השם הנכבד והמורם הזה את ה' אלקינו. ומזכה לילולה עילאה, ילולת הרוממות, ולא יהיה לנו שום ילולה ופגל מעוות דבר שבעולם, כי אם ממך לבד נילול ונפגל תמיד, ותהיה ילולתך על פנינו לבלתי נתוש כלל מעתה ועד עולם.

ואז זוכה לשלום. וכתב בעלוה"מ (תפלה לג): היינו שזוכה לשלום, הן עם הש"ת בקיבול, שלזה מתרעם עליו יתברך לפילו כשבאים עליו יסורים חס ושלום, והן עם בנים, היינו שלין לו ממלוקת עם שום אדם, והוא מתרחק מבעלי מחלוקת.

שלום בעצמו. וכתב בפל"מ (יל, ג): רואה לומר שיהיה שלום בין גופו ונפשו, שהגוף יהיה נכנע ויבטל לרצונו נגד רצון הנפש, וכמבואר לקמן בתוא ט' שזה בחינת 'דנשקי מרעא ורקיע נהדדי'. **כי תחלה צריך אדם לראות שיהיה שלום בעצמו.** וכתב בליקו"ה (יו"ד קרמה וכתובת קעקע ג, יב): עיקר עבודת ה' הוא בחינת שלום, ובשביל זה היה עיקר בריאת האדם. כי האדם כולל מתומר ועורה, גוף מן התחתונים ונפשה מן העליונים, והם שני הפכים. וכשהולך תם ושלום אחר שרירות לבו, אזי הוא בעדר השלום, כמו שנאמר 'ופן שלום בַּעֲצָמַי מפני מעמתי'. אבל כשכופה את גופו ומבטלו להנשמה, זהו בחינת שלום, שנעשה שלום בין הנשמה והגוף, וע"י עבודתו הוא מקשר כל העולמות יחד להש"ת, דרי מעלה עם דרי מטה, ועושה שלום בין כולם, בין כל ההפכים, כי מקשר כולם יחד להש"ת, שזהו בחינת שלום.

ושם עיקר הכבוד כמו שכתוב בשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני:

ח כשמחזיר הכבוד לשרשו, היינו ליראה כנ"ל. ואז נשלם פגמי היראה, ואז זוכה לשלום. **ויש שני מיני שלום, יש שלום בעצמיו. כי תחלה צריך אדם לראות שיהיה שלום בעצמיו, כי לפעמים אין שלום,**

בשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני. כלכמיב ביעשעיה (כט, יג–יל): וַיֹּאמֶר אֲלָנָי יַעַן כִּי נִגַּשׁ הָעָם הַזֶּה בְּפִיו וּבִשְׂפָתָיו כִּבְּדוּנִי וְלִבּוֹ רִחַק מִמֶּנִּי וַתְּהִי יִרְאָתָם אֹתִי מִצְוַת אֲנָשִׁים מְלֻמָּדָה: לָכֵן הִנֵּנִי יוֹסִף לְהַפְלִיא אֶת הָעָם הַזֶּה הַפְלֵא וָפֶלֶא וְאָבְדָה חָכְמַת חֲכָמָיו וּבִינַת נְבֹנָיו תִּסְתַּפָּתָר: (סט): **יען כי נגש העם הזה.** יונתן תירגם 'חלף דמיתרבך עמא הדין', כלומר נגשו להגביה עצמן על נמוסים, הם מרחין עצמן כמכבדין חומי נפה ושפה, ואת ליבם הרחיקו ממני. **ותהי יראתם חומי.** לא בלב אלא בשפתים. לכן הנני. הוא אמר יוסיף להפליא פלא ונוסף על פלא, כיסוי על כיסוי, חומה על חומה, ומהו הפלא ופלא, 'ואבדה חכמת חכמיו', קשה סילוקה של חכמי ישראל כפליס כמורבן ביהמ"ק וכל קלות שבמצה תורה, שכולן תלין אלא הפלאה אחת, 'וְהִפְלָא ה' אֶת מכותך' (דברים כח), וכאן שתי הפלאות. וכן ביאר בספר מרדיס (ס, לה) שעיקר כבוד ירמי ה' הוא דייקא בלב, ודרש זאת גופיה, מהפס, 'ואת ירמי ה' יכבד' (לעיל פוא ו') וז"ל: מלינו כבוד בלב, דכתיב (תהלים טו) 'ה' מי יגור באהליך וכו' ונזה בעיניו נמאס', היינו עיני השכל, שיסתכל בהאדם בלבו כי הוא נזה ומאוס ונקלה, וסיפיה דקרא 'ואת ירמי ה' יכבד'. ואם הכבוד בדברים ובמעשה בלבד ולא בלב, הרי מפורש לו, שהם נזיזים ומאוסים בעיניו כמוהו, רק מכבד חומה בפה מפני שהש"ת אוה, אלא על כרחך הכי קאמר, 'ואת ירמי ה' יכבד' בעיניו, שֶׁיְּדַמֶּה בלבו שהם גדולים ונכבדי ארץ, שזהו עיקר כבודם, ומתוך כך ודאי יכבדם בדיבור ובמעשה. (...) וגלאה, דעיקר מצות בְּבוֹד בלב, דהא 'רחמנא ליבא בעי' בכל מצוה, ועוד הרי הפה יתברך כבודם לכבודו, הוא יתברך נתרעם (ישעיה כט) 'בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני', כלומר שעיקר כבודי בלב. ועי"ע לעיל בנמ"נ ד"ה 'ואת ירמי ה' יכבד'.

ילקוט הנחל

כשמחזיר הכבוד לשרשו וכו' וזכה לשלום. וכתב בליקו"ה (תו"מ פריקה ועשיעה ח, ג): כי הכבוד הוא בחינת מלכות שהוא בחינת מחדות כמובא לעיל, כי המלך עושר בעם ומקבלים ומייחדים, כמ"ש 'זה יעלור בעמי', וכן ביתא בדברי רבינו נרו יהיר (בפימן יל) שע"י תיקון הכבוד, דהיינו ע"י שמוחנין כבוד לירמי ה', עי"ז נמשך שלום בעולם.

מילואי חכמה

בשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני. וכתב בליקו"ה (שער הירמה, טו):

'ותהי יראתם חומי מצות מנשים מלומדה'. נרמה שנריך האדם לחקור ולידע בחכמיות למי הוא עובד ולמי הוא ירא, כענין מה שכיוה דוד ע"ה לשלמה ע"ה (דברי"ל כח), 'דע את אלקי חניך ועבדהו'. והטעם, כי העובד דרך מצות מנשים מלומדה, פעם יעשה ופעם לא יעשה, ואין ליבו חקוע בחמונה, ואם יבוא כומי אז לחטא כמוהו, ויסמור לו לחמונה מכח רחיות וקושיות, אפשר שיוכח. אמנם, העובד בידיעת ליבו לש יבוא בשום פנים. ועוגם העובד מצות מנשים מלומדה, ביאר הענין את"כ בחומרו (ישעיה כט) 'לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא, ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו תסתתר', ביען שהיו מידה כנגד מידה, כיון שלא רצו להתחכם בחורה לדעת ענין ירמת הבורא בחמיחות, כך מחגד החחכמה מהחכמים, (...) ולכן צריך להתחכם בירמה, ולא תהיה מצות מנשים מלומדה. וזהו אמר (חגוג פ"ד) 'לין בור ירא חטא', ואם לאו, ח"ו מתעלם החכמה שהיא מקור הירמה. וכן העוגם הזה מוזר גם כן למה שנאמר בראש הפסוק 'יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כיבדוני ולבו ריחק ממני ותהי יראתם חומי וגו'', כי כיון שהוא מדבר עם חלקיו, ובינת ליבו לין עימו, לכן עוגמו ב'בינת נבוניו תסתתר'. וזהו כל הפסוק מדוקדק ולין בו שום ייתור.

תחלה צריך אדם לראות שיהיה שלום בעצמיו. וכתב בספר חוי"ר (פז, ג): 'לתו דבריהם שהאדם חוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא', ומקשיב 'הבחת שלום בין האדם לחבירו'. עוד יש מלוה גדולה, לעשות שלום לעלמו בין החומר והטורה שהם ב' הפכים, כשזה עולה זה יורד, כעוד 'חֹמֶץ לִמְלָכָה' (מגילה ו ע"ב), כי הש מנגדים כמו שכתבתי בביאור 'גילים גילגים זו תמן וחבירה' (נדלים לילו החיים והשלום' (מלאכי ג), והעולה מהם, כי אחר שנכנע החומר אל הטורה הוא החיים והשלום בחחת, ועיין שם ביאור הפסוק 'ולא תגעל נפשי אחכם וכו' (ויקרא כו), ובדברי פי חכם חן. ומודע האדם שלום ביניהם, ואבר האדם מחומר לחאדם. וזה שאחרו חכמינו ז"ל, 'בחת שלום בין האדם לחבירו, ר"ל, חיבור חומרו עם הטורה, שיהא שלום ביניהם, החומר עם הטורה על דרך הנ"ל. והנה, כמו שיש חומר וטורה בפרטות האדם אחד, כן יש חומר וטורה בכללות עולם או המדינה, כי האדיקים הם הטורה והמון עם הם החומר, וע"י ש'שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו', 'בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון', ועשקה ממומר טורה בכללות גם כן. וזהו בחחת שלום בין האדם לחבירו, כמו שבחבתי (פרשת ותחחנן) ועוד) ביאור הפסוק 'ואהבת לרעך כמוך' (ויקרא יט), וכי תימא הא הם ב' הפכים, לזה אמר 'כמוך', שתרלה שיהא 'כמוך', וכמחאר החנוך (שמות ג) שיהא לו ביאור הפסוק 'ואהבת לרעך כמוך'. הרי יש מדרגות שונות ג' בחיות בענין הבחת שלום בין האדם לחבירו, וירא שמים יפל בידי כולם. ועי' בדברי מוהרנ"ת המובאים להלן בנמ"נ ד"ה 'ועל ידי שמוחנין כבוד לירמי ה'' ובמאמר שלמבד שרייך לזכות לשלום הכללי, יחנן עוד ב' בחיות של שלום בעצמיו: ה) היינו לבין עלמו, ו) בין האדם לחבירו.

תחלה צריך אדם לראות שיהיה שלום בעצמיו. וכתב בסוגה שלימלך (פ' כי תלא) שע"י הלדיק יזכה לשלום בעצמיו, ח"ו: כי יהיה ריב בין חנשים כו'. ע"פ המוסר, לאדם שאר מינו במזג השוה, רק לפעמים יקרו מחגבר עליו בענין ריב, ואין שלום בעצמיו, על דרך שאמר דוד המלך עליו השלום 'אין שלום בעצמי מו', ונגשו אל המשפט', רוצה לומר, אל הלדיק שהוא שופט אמיתי.

שלום

שלום הוא רפואה, כמ"ש 'שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו'. כי עיקר החולאת ח"ו הוא מחמת העדר השלום, היינו מחלוקת היסודות, שיסוד אחד מתגבר על חבירו, ושלום הוא רפואה (ליקו"מ נו, ח).

אותיות שלו"ם, נוטריקון ר'דע מ"ה ש'תשיב ל'אפיקורוס, כי ע"י השלום יודע להשיב על אפיקורסות שבלבו (ליקו"מ סב, י).

מה הוא השלום, שמחבר תרי הפכים, כמו שדרשו רז"ל (זהר ויקרא יב:) בפס' 'עושה שלום במרומיו', כי זה המלאך מאש וזה ממים, שהם תרי הפכים, כי מים מכבה אש, והקב"ה עושה שלום ביניהם ומחברם יחד (ליקו"מ פ).

גדול מעלת השלום בין אדם לחבירו, כי כל אחד מישראל הוא צמצום ושכל מיוחד ועל כן דעתו משונה מחבירו, אבל צריכין שיוכללו יחד באהבה שיבואו לידי הכרעה ושלום, ואז דייקא ע"י שיוכללו כל השינויי דעות יחד, עי"ז דייקא יזכו להשגות אלקות (ליקו"ה נדיקין ד, לב).

יסוד נקרא שלום, שנאמר (ישעיה נד) 'ובנית שלומי לא תָמוּט אמר מרחמך ה'' (זהר עקב רעג:).

ריא הקפר אומר, אהוב את השלום ושנא את המחלוקת. גדול השלום, שאפילו עובדין עבודת אלילים ויש שלום ביניהן, בביכול אין שכינה יכולה לגעוע בהן (ר"א זוטא פ"ט).

רי מאיר אומר, גדול הוא השלום, שלא ברא הקב"ה מדה יפה מן השלום (במדב"ר יא, ז).

גדול השלום, ששקול נגד כל מעשה בראשית (ליקו"ש במדבר רמז תשיא).

השלום הוא המכריע בין החסד ובין הדין (ספר הפליאה ד"ה שלום הוא שמו).

'פדה בשלום', זה שעסק בדברי שלום, דהיינו תורה, דכתיב 'וכל נתיבותיה שלום', וכן גמילות חסדים נמי שלום הוא, שמתוך שגומל חסד בגופו לחבירו הוא מכיר שהוא אוהבו, ובא לידי אחוה ושלום (רש"י ברכות ח).

גדול השלום, שלא נבראת הנפש המדברת ולא ניתן כח הדיבור לאדם, אלא כדי שלא יהיה דיבורו ושיחתו אלא בשלום (תורת המנחה טו).

השלום משלים הכל, ומפני כך נקרא שלום, מלשון השלמה, כי כאשר אין שלום אז כל אחד חלק וחסר להשלמה, ובשלום יושלם עד שאינו חלק, שהרי יש לו שלום האחד עם האחד, ואז הדבר שלם (דרך חיים אבות פ"א מי"ח).

דע, כי שלום משמעו הוא קשר הדברים וייחודם, והוא חוט המחרז ומחבר, ואותיות השם הקדוש שכל ההויות כלולות בו הוא מקשרם ומייחדם, ולזה נקרא השם המיוחד, וכמו שאמרו חז"ל (סוטה לח), 'שמי המיוחד לי', ולזה נקרא שלום, שנאמר (שופטים ה) 'ויקרא לו ה' שלום', ואמרו (ויק"ר ט) 'שמו של הקב"ה שלום' (דרך אמונה לר"מ בן גבאי, ה). **שלום** הוא התמימות (של"ה שופטים ב). **משיחה** בן דוד נקרא שלום, ובן יוסף נקרא שלוה (מגלה עמוקות פ' וישב). **גדול** השלום, שהוא קודם לשבחו של הקב"ה, שכן מצינו במשה כשבא יתרו אצל מרע"ה, לא פתח לו לא ביניאת מצרים ולא בקריעת הים ולא בעשרת הדברות ולא במן ולא בשליו אלא בשלום, שנא' 'וישאלו איש לרעהו לשלום', ואח"כ 'ויספר משה וכו'' (ילקוט ראובני פ' יתרו). **שלום** סוד 'חכמה ובינה מוח לב', סוד 'זכור ושמור', 'זכור' במוח, 'שמור' בלב בינה, כמו שאמר ברעיא מהימנא (פנחס רכד.). וע"כ שלו"ם, ר"ת ש'מור ל'ב ו'זכור מ'וח, ע"כ 'שמור וזכור בדיבור אחד', כי חכמה ובינה הן ריעין דלא מתפרשין, ועל כן שלום בחינת שבת (קה"י, שלום).

ואני תפלה

וְזִבְחָה לְיִרְאָה בְּשַׁלְמוּת בְּלִי פְּגָם כָּלָל. וְקָרְבָּן בְּנוּ מִקְרָא שֶׁכָּתוּב "יִרְאוּ אֶת יי קְדוֹשָׁיו כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו". וְנִזְבְּחָה עַל יְדֵי זֶה לְשַׁלְמוּת אֲמִתִּי. וְאָז זְבִיחָה שֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם בַּעֲצָמֵנוּ וְתַרְפֶּאנִי רְפוּאַת הַנֶּפֶשׁ וּרְפוּאַת הַגּוּף, בְּאֹפֶן שֶׁאָזְכֶּה לִהְיוֹת שָׁלֵם בְּשַׁלְמוּת אֲמִתִּי בְּלִי שׁוּם מוּם וּפְגָם (ליקו"ת יד).

וּתְזַכֵּנוּ שֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם בַּעֲצָמֵינוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה חֶלְקֵנוּ לְבֵנוּ חֵם וְשָׁלוֹם מֵאִתָּךְ, רַק נִזְכֶּה לְהַאֲמִין בְּךָ וּבְצַדִּיקֶיךָ הָאֲמִתִּיִּים וּלְעָבְדְךָ בֶּאֱמֶת וּבְלֵבָב שָׁלֵם בְּשָׁנֵי יְצָרֵינוּ (ליקו"ת סב).

אין שלום בעצמי מפני חטאתי. מזמור זה סובב הן על מרירות הגסות והן על ייסורי הגוף, כדכתיב בתהלים (לח, ב–ג): ה' אַל בְּאַפְּךָ תוֹכִיחֵנִי וּבַחֲמָתְךָ תְיַסְּרֵנִי: כִּי חִצֶּיךָ נָחֲתוּ בִי וַתִּנְחַת עָלַי יָדֶךָ: אֵין מָתֹם בִּבְשָׂרִי מִפְּנֵי זַעְמֶךָ אֵין שָׁלוֹם בַּעֲצָמַי מִפְּנֵי חַטָּאתִי: כִּי עֲוֹנֹתַי עָבְרוּ לִמְעָלָה רֹאשִׁי כְּמַשָּׂא כָּבֵד יִכְבְּדוּ מִמֶּנִּי: הִבְאִישׁוּ נָמַקּוּ מֵחֻבּוֹתָי: נַעֲוֵיתִי שַׁחֹתִי עַד מְאֹד כָּל הַיּוֹם קֹדֵר הָלָכְתִּי: ופירש המלבי"ם (שם): **אל בקצפך תוכיחני וגו' מיסרני.** מצא ליבו מלא יאוש, וגבורה מאוד תוגת נפשו הפנימית כאל עליו חֲבַד הַלֵּם, עד שהמוכתה הפנימית על עוונותיו היתה בקנה גדול, ועם זה גלוי לפני הייסורים החיצוניים של גופו והיו בחמה, כי היו בתכוניות ממה ושמץ לף, ובקש מה' שלא יבוזו לגלוי שתי מלה יחד, שמוכיחהו בקנה בנפשו הפנימית, ועם זה, **בחמתך מייסרני.** בייסורי הגוף הקשים גם כן, כי לחוי שע"י המוכחה הפנימית וגודל המרטה ומלוקת הלב תאבר מנגד, יסולקו מעליו הייסורים החיצוניים, או בהיפך, שע"י גודל הייסורים ימצא נוחם בלבב, וְיֵדַע כי זהב יסורקו עוונותיו, לא שיהיה מיוסר בחמת מכאוביות וגם מלא יחום בלבב. ומתחיל לבאר זה, כי בחפץ מוכיחני, **כי מיניך נפקו בי.** שהם החיצים היורדים בתעמקי נפשו מהיחום והדלקה, וגם **בחמתך מייסרני.** כי, **חנחת עלי ידך.** שהוא המכות של הגוף, שיד ה' מכה על גופו בחמת גלוייס. נגד מה שאמר 'ותנחת עלי ידך', אמר שע"י כך, **אין ממוס בבשרי מפני זעמך.** שהיכה כל הבשר החיצוני, וגרד מה שאמר 'כי חיניך ניחמו בי', מפרש, **אין שלוס בעצמי מפני חטאתי.** שעצמי הפנימיות מלא יגון ויחום מפני החטא. **כי.** מפרש נגד מה שאמר שאין שלוס בנפשיותו מפני חטאתי, מבאר, **כי עוונותי.** אשר **עברו על ראשי.** יכבדו ממני כמשא כבד, והם כמשא כבד עליו מרוב המרטה והעצב עליהם. ונגד מה שאמר 'אין ממוס בבשרי מפני זעמך', מפרש, כי **הבאישו ומקו מבוכותי.** וזה, **מפני ויולתי.** ואמר שאני נגוע בשני מלקי בגוף ובנפש, ע"י כך, **נעוויתי.** ר"ל, שבטלו סדרי נפשו הפנימים כליל הוא מלא רוח עוועים וטירוף הדעת שהוא שוממות הנפש, וגם **שחותי.** בגופי ע"י המכות, ולא מעט, רק **עד מאד.** בהפלגה רבה, עד **כל היום קודר הילכתי.** כי הנגוע בגופו ויש לו שלוס ברוחו הפנימי, יתחזק ע"י רוחו ותקוה פנימית, כמ"ש 'רוח איש יכלכל מַחֲלֵהוּ', והמעונה בנפשו ורוחו, וגופו שלם, גם כן יסבול מלוקות רוחו. ועי' להלן (תהא י"ג) שמבואר שם שע"י שאין שלוס בעצמי, ע"י מתגברים היסורות זה על זה, ומזה בחים כל המלחים.

כמו שאמרו בזוהר באתרא דאית דחילא תמן תשתכח שלימתא. פירש קמייתא קמיה דרבי יהודה סבא, שהילנא ליה מאי דכתיב (בראשית כח) 'וירדל ויאמר מה נורא וגו'', מאי קא חמא דקאמר דחילו 'נורא'. אמר לי, חמא שלימו דמהימנותא קדישא דהוה שומעת הנפש, וגם **שמחה.** כי הנה בחינת 'אשה יראת ה' היא תתהלל' (ליקו"מ יד, ח).

עיקר היראה היא הבושה (ליקו"א בושה, א).

הדא היא פיקודא קדמאה דכולא, ואקרי פיקודא דא 'יראת ה'', דאקרי 'ראשית', דכתיב 'ראשית חכמה יראת ה'' (זהר בראשית יא:).

מלה דא ראשית אקרי, ודא איהי תרעא לאעלא גו מהימנותא, ועל פיקודא דא אתקיים כל עלמא (זהר בראשית יא:).

יראה דאיהי עיקרא, למדחל בר נש למאריה, בגין דאיהו רב ושליט עיקרא ושורשא דכל עלמין, וכולא קמיה כלא חשיבין, כמה דאתמר (דניאל ד) 'וכל דיירי ארעא כלא חשיבין', ולשוואה רעותיה בההוא אתר דאקרי יראה (זהר בראשית יא:).

אתר דאקרי 'יראת ה'', 'ראשית דעת' אקרי, ועל דא אתכליל הכא פיקודא דא, ודא עיקרא ויסודא לכל שאר פיקודין דאורייתא. מאן דנטיר יראה נטיר כולא, לא נטיר יראה לא נטיר פיקודי אורייתא. דהא דא תרעא דכולא. ובגין כך כתיב 'בראשית', דאיהי יראה, 'ברא אלקי"ם את השמים ואת הארץ', דמאן דעבר על דא עבר על פיקודי דאורייתא (זהר בראשית יא:).

אמר רבי חנינא, הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, שנאמר 'ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה' (...) והאמר רבי חנינא משום רבי שמעון בן יוחי, אין לו להקב"ה בבית גנזיו אלא אוצר של יראת שמים, שנאמר 'יראת ה' היא אוצרו' (ברכות לג:).

היראה עיקר הכל, וגדולה היא משאר המידות, והיא העולה על כל המצוות, ששאר המצוות כתפילין וציצית וכיוצא בהן, יש להן זמן בזמן עשייתן, וכיון שגמר מלעשותן הרי הוא בטל ממנה, ולא כן מצוות היראה, כי אין לה זמן, אבל היא קיימת לעולם בכל עת ובכל שעה, וזהו שכתוב (תהלים יט) 'יראת ה' טהורה עומדת לעד' (רבינו בחיי דברים כח, נב).

היראה היא מחמת אהבה, כי מרוב אהבה שיודע גדולתו ונוראותיו נכנסה האהבה בלב, והיראה בתוך להרחות לעולם כי לו ראוי לעבוד ולא לזולתו מחמת נוראותיו (ש"ך עה"ת דברים ו, יג).

היראה היא מחזקת כל המידות, ואם תתיר קשר היראה יבדלו ממך כל מידות טובות, וכשאין בידך מידות טובות אין בידך תורה ומצות, כי כל התורה תלויה בתיקון המידות (ארחות צדיקים, הקדמה).

כשמחשב במחשבתו שהברוא הוא יחיד ומיוחד והיה הווה ויהיה, אזי נופלת עליו יראה ופחד. וזאת היראה היא אל"ף, ואל"ף הוא אותיות פלא, לפי שהחכמה של הברוא כל יכול, עצמיות של החכמה הוא מופלא ומכוסה מכל רעיון, ואין שום עולם ולא מלאך ולא שרף יכולים להשיג אותה, רק אנו משיגים קצת מגודל חכמתו, מחמת העולמות שאנו רואים גודל נפלאותיו שברא שמים וארץ וכל צבאם, וברא עולם הגלגלים ועולם האופנים והשרפים והחיות, מזה אנו משיגים קצת גודל נוראותיו וגודל חכמתו, ועי"ז אנו יראים אותו (תולדות אהרן פ' נח). **עיקר** היראה היא שלא יעבור על מצוות ל"ת ויתן מקום לחיצונים לפגום ולפרוץ גדר להיכנס פנימה (מגדל עוז בית מדות, עליית היראה). **היראה** היא במחשבת הלב שהיא צפונה (פנים יפות דברים ג, כה). **שהיראה** אוצר לחכמה, 'בלב כל חכם לב תנות חכמה', אחת היא יראת ה' עם החכמה, כפי ערך היראה מקבל החכמה להגדיל היראה (פרי הארץ, מכתב מג). **אריה** בחינת חסד, 'יפני אריה אל הימין', ומכל מקום נכלל בו הגבורה, שכן אותיות אריה הן אותיות יראה וגימטריא גבורה, כי אין שלימות החסד אלא בכללות הגבורה (קה"ר, אריה).

אין שלום בעצמי מפני חטאתי. וכמבי"ם במלבי"ם (יד): ר"ל כמו שבגשמיות יש בעלי לשון הרע ומחלוקת, שעושין מחלוקת ומריבה בין חלש לחזירו, שזה בחינת 'לא רָעָל על לשונו' המבואר בפנים בהמשך המאמר בסוף אות ט' ובאות י"ב, כמו כן ברוחניות יש גם כן בחינה זו, שהם הסטרא אחרא והקליפות, שמשתדלין לפתות את האדם ולעשות מחלוקת עליו בין גופו ונפשו, שהגוף יהיה לוטות רעים וגדייס להנשמה, ומזו הוא בבחינת 'אין שלום בַּעֲצָמַי מפני חטאתי'. אבל ע"י שזוכין לקרב הרחוקים לעבודת השם, עי"ז עולה הכבוד לשורש הילתא, 'ונאחרת לחיים לחילת, ממן יש שלוס' כמבואר בפנים, ומזו מתבטלין הבעלי לשון הרע ומחלוקת בגשמיות, ומתרבה השלוס, וגם ברוחניות מתבטלין הסטרא אחרא והקליפות, ומשתדלין לפתות את האדם לעשות מחלוקת בין גופו ונפשו, רק מתרבה השלוס בין גוף ונפש, עד שהגוף רואה רק לוטן הנשמה. ויש לבאר ולקשר הענין קופו בהשלש, כי ממה שהוא עוסק לקרב הרחוקים לעבודת השם, זוכה שיבטל הגוף לגוו גגד הנשמה, זה בעצמו בחינת התקרבות הרחוקים, כי גשמיות הגוף רחוק מאד מקדושתו יתברך, על כן כשזוכה לעבוד את השם בכל רמ"ח לבדי הגוף, זה בחינת התקרבות הרחוקים, על כן תלוי זה בזה. ועוד יש לבאר, כי ממה שע"י התקרבות הרחוקים מעלין הכבוד מהגלות, שהוא בחינת חור כמבואר בפנים לעיל אות ג', זוכין ע"י לשלוס בין גופו ונפשו, שהוא בחינת שלוס בית, שהוא גם כן בחינת חור, כמבואר בפנים אות י'.

תמן תשתכח שלימתא. וכמבי גליקו"ה (מו"מ מובל במבי"ם ז, ג): כי שלוס בחינת שלימות, ומוס וחסרון הוא היפך השלוס ועי"ע בילקוט"ע ד"ה 'ממן משתכח שלימתא' ולהלן ד"ה 'כל אשר בו מוס לא יקרב'.

כמו שאמרו בזוהר באתרא דאית דחילא תמן תשתכח שלימתא. פירש בזהר (יתרו, עט ע"ב): בא**תניא**, רבי יוסי אומר, יום אחד הייתי עומד לפני רבי יהודה סבא, ושלחני אומו על מה שכתוב 'וירדל ויאמר מה נורא המקום הזה', מה ראה יעקב שאמר שאומו המקום הוא 'נורא'. השיב לי רבי יהודה סבא, שיעקב ראה את שלימות המאורה הקדושה שהיתה מלויה באומו המקום טעין למעלה, וכל מקום שהשלימות מלוי שאר זה נקרא 'נורא'. מאמרי לו, אם כן, למה מרגומו של 'נורא' הוא 'דחילו', ולא 'שלים'. השיב לי רבי יהודה סבא, זהו בלי שעין ילפה אלא מקום שנמצא השלימות, וכל מקום שנמצא בו השלימות אלו זה נקרא 'נורא', שהרי כתוב 'ירלו את ה' קדושיו כי אין מחסור ליראיו', וממנו אמר 'כי אין מחסור', מזה גראה כי במקום שאין מחסור, אלו נמצא שם השלימות.

כב 'ברית המלח נאים לב ולהתפוגן שלח יהיה חסרון בנשמתו, ולא יהיה חסרון בנשמתו, ולא יהיה חסרון במעשיו הטובים. שהרי אין חסרון ועניות כמו החסרון של החומר והמלוות, כמו שביארנוהו בעלי המאמר, שאין נקרא עני אלא העני מן החומר ומן המלוות.

מילואי חכמה

כמו שאמרו בזוהר באתרא דאית דחילא תמן תשתכח שלימתא. ובמבי גראשית חכמה (שער הילמא, יד) בביאור מאמר זהר זה, וז"ל: לריך לידע בכל מקום שים בו קדושה, כגון בית הכנסת וכיולא, כמו שאמר יעקב אבינו ע"ה כשראה מראה הקולם, אמר 'מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים', פירוש, ולא היה לחוי שאין בו. וכן דוד המלך ע"ה אמר 'וירדל דוד את ה' ביום ההוא ויאמר איך יבוא אלי ארון' לשומרו שאין לחוי אלא מחמת מעשיו לקדושת הארון, ואמר לא יבוא אלי הקדושה הראויה לו ויפגום בכבודו. וכיולא בזה אמר דוד 'משמחה של היכל קדשך בירלתך', והיינו 'ממקדשי מירלתי'. וכן פירש רשב"י ז"ל (זהר יתרו, עט ע"ב) 'אניא ר' יוסי אומר, יומא חד הוה קלימנא קמיה דר' יהודה סבא, שהילנא ליה, מאי דכתיב 'וירדל ויאמר מה נורא', מאי קא חמא דקאמר דחילו נורא וכו'' (ועי' לעיל במקרו"ם בהמשך דברי הזהר). ולפי דעתו ז"ל, פירוש הפסוק 'ירלו את ה' קדושיו', שהשם הוי"ה הוא שלם, ולריך שתהלו לומו. ומזה נקיש לכל מקום שהשתמה השכינה, שהוא בלוות עשר הספירות בהוי"ה שים בו שלימות, ולריך לירא ממנו, זהו פשט המאמר. ולכאורה נלריך הענין יותר נאמר, כי מקום השלימות הוא קוד"ש עם שכינתיה, שנשיגה כאחד בם השם שלם, כי דבר גלה ונקבל הוא פלג גופה והוא סתר, ולכן בכל מקום שים שלימות, שהוא הייחוד, שורה הילמא, כנודע שמקום הילמא היא השכינה. ושורש הילמא העיקרית היא לעולות על כל עילמין דלריכו רב ושליט וכו' כדפירשתי, והוא אינו שורה אלא על מקום השלם וכפי מתוקן כנודע, ועיקר השלימות הוא הייחוד. ולכן אמר 'תמן שלימו דמהימנותא קדישא' שהוא מלימות ייחוד כל התלולות עם השמליל, ולכן שם שורה הילמא. והיינו 'ירלו את ה'', הקב"ה ושכינתיה. (...) ומפני זה אמר הפסוק נלשון שלילה 'כי אין מחסור', מפני היות הדבר תלוי למעלה למעלה, במקום שאין חסרון שפע כלל. וממעלות הילמא מה שאמר במיקומים 'ירלו את ה' קדושיו', שהוא בחינת חסד, 'יפני אריה אל הימין', ומכל מקום נכלל בו הגבורה, שכן אותיות אריה הן אותיות יראה וגימטריא גבורה, כי אין שלימות החסד אלא בכללות הגבורה (קה"ר, אריה).

ואני תפלה

אֲדֹךָ יי הַצַּדֶּקָה וְנָנִי בְּשֶׁשׁ הַפָּנִים כְּיוֹם הַוָּה. מָה אֹמַר מָה אֲדַבֵּר מָה אֶצְטַדָּק. חֲרַעוֹתַי אֶת מַעֲשַׂי וְקִפַּחְתִּי אֶת סוֹבְתִי וְקִדַּשְׁתִּי, וְפָנַמְתִּי הֲרִבָּה מְאֹד, "גָּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשוֹא", עֲצָמוּ חֲטָאַי מִסַּפֵּר. וְהֵנָּנִי עַתָּה בַּעֲוֹנוֹתַי הָרַבִּים "כְּאִישׁ שְׁכוֹר וְכִגֶּבֶר עֲבָרוֹ יָיִן, כִּי עֲוֹנוֹתַי עָבְרוּ רֹאשִׁי כְּמַשָּׂא כָּבֵד יִכְבְּדוּ מִמֶּנִּי, וְאֹם יַזְכִּירֵנִי וְנַבְּהֲלֹתַי. תְּעָה לְבָבִי פַּלָּצוּת בַּעֲתָתְנִי, רַחֲפוּ כָּל עַצְמוֹתַי, כִּי אֵין שָׁלוֹם בַּעֲצָמַי מִפְּנֵי חַטָּאתַי" (ליקו"ת ד).

ילקוט הנחל

תמן תשתכח שלימתא. וכקונץ מבוטי הנחל (שבט–תלד תס"מ) מובא ביאור זה: מבואר בדבה"ק ס'שלוס' ו'שלימות' היינו הך, והדברים מבוארים מיניה וביה מהמשך דבה"ק. (...) ובמשנתנו נכל נמי' השלוס, נלמה שבאמת דייקא תלוי השלימות ומילוי המחסרון. דהנה בענין שלוס בין גופו ונפשו, הלא מבואר בפיוש בדבה"ק בד"ה 'דנשקי מרעא ורקיעא וכו'' (לקמן בחוס ט') שבהגוף בטל ושלוס עם נשמתו ושוקד רק על תקנת נשמתו, אז נתמלא גם מחסוריו בגשמיות 'כי ממילא כשנתקן שם בהוכחות נתקן גם בגשמיות', ומבואר עוד בדבה"ק בחוס י"ל בענין הפסוקים 'טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו' ו'ירלו את ה' קדושיו כי אין מחסור ליראיו', ממשמע דלקמן 'כי אין מחסור', נאמר דלית מחסור, שלימות שכיח. ועיין מטה במילוי"ת ד"ה 'כמו שאמרו בזהר', דבדי הרלשים הכמה על מאמר זהר זה. ופירש הממוך מדבש"ם (שם): **מרגומו דמילו.** שפירושו ירלה. **ולא שלים.** שפירושו שלימות.

תמן תשתכח שלימתא. שבגשמיות יש בעלי לשון הרע ומחלוקת, שעושין מחלוקת ומריבה בין חלש לחזירו, שזה בחינת 'לא רָעָל על לשונו' המבואר בפנים בהמשך המאמר בסוף אות ט' ובאות י"ב, כמו כן ברוחניות יש גם כן בחינה זו, שהם הסטרא אחרא והקליפות, שמשתדלין לפתות את האדם ולעשות מחלוקת עליו בין גופו ונפשו, שהגוף יהיה לוטות רעים וגדייס להנשמה, ומזו הוא בבחינת 'אין שלום בַּעֲצָמַי מפני חטאתי'. אבל ע"י שזוכין לקרב הרחוקים לעבודת השם, עי"ז עולה הכבוד לשורש הילתא, 'ונאחרת לחיים לחילת, ממן יש שלוס' כמבואר בפנים, ומזו מתבטלין הבעלי לשון הרע ומחלוקת בגשמיות, ומתרבה השלוס, וגם ברוחניות מתבטלין הסטרא אחרא והקליפות, ומשתדלין לפתות את האדם לעשות מחלוקת בין גופו ונפשו, רק מתרבה השלוס בין גוף ונפש, עד שהגוף רואה רק לוטן הנשמה. ויש לבאר ולקשר הענין קופו בהשלש, כי ממה שהוא עוסק לקרב הרחוקים לעבודת השם, זוכה שיבטל הגוף לגוו גגד הנשמה, זה בעצמו בחינת התקרבות הרחוקים, כי גשמיות הגוף רחוק מאד מקדושתו יתברך, על כן כשזוכה לעבוד את השם בכל רמ"ח לבדי הגוף, זה בחינת התקרבות הרחוקים, על כן תלוי זה בזה. ועוד יש לבאר, כי ממה שע"י התקרבות הרחוקים מעלין הכבוד מהגלות, שהוא בחינת חור כמבואר בפנים לעיל אות ג', זוכין ע"י לשלוס בין גופו ונפשו, שהוא בחינת שלוס בית, שהוא גם כן בחינת חור, כמבואר בפנים אות י'.

כמו שאמרו בזוהר באתרא דאית דחילא תמן תשתכח שלימתא. פירש בזהר (יתרו, עט ע"ב): בא**תניא**, רבי יוסי אומר, יום אחד הייתי עומד לפני רבי יהודה סבא, ושלחני אומו על מה שכתוב 'וירדל ויאמר מה נורא המקום הזה', מה ראה יעקב שאמר שאומו המקום הוא 'נורא'. השיב לי רבי יהודה סבא, שיעקב ראה את שלימות המאורה הקדושה שהיתה מלויה באומו המקום טעין למעלה, וכל מקום שהשלימות מלוי שאר זה נקרא 'נורא'. מאמרי לו, אם כן, למה מרגומו של 'נורא' הוא 'דחילו', ולא 'שלים'. השיב לי רבי יהודה סבא, זהו בלי שעין ילפה אלא מקום שנמצא השלימות, וכל מקום שנמצא בו השלימות אלו זה נקרא 'נורא', שהרי כתוב 'ירלו את ה' קדושיו כי אין מחסור ליראיו', וממנו אמר 'כי אין מחסור', מזה גראה כי במקום שאין מחסור, אלו נמצא שם השלימות.

כב 'ברית המלח נאים לב ולהתפוגן שלח יהיה חסרון בנשמתו, ולא יהיה חסרון בנשמתו, ולא יהיה חסרון במעשיו הטובים. שהרי אין חסרון ועניות כמו החסרון של החומר והמלוות, כמו שביארנוהו בעלי המאמר, שאין נקרא עני אלא העני מן החומר ומן המלוות.

כשיש שלום בעצמו אז יכולֹ להתפללֹ. ביאר בפל״מ (יד, ג):

ע״י הירלה זוכה לשלום בעצמו ואז יכול להתפלל וכו׳, כי התפילה במקום קרבן וקרבן כתיב כיה (ויקרא כה) ׳כל אשר בו מום לא יקריב וכו׳׳, רוצה לומר ומכל שכן מי שאין שלום בעצמו, שהגשם רחוק מהגוף ואין לה ממשלה עליו, שאזי אין לך בעל מום גדול מזה, כי ׳מכף רגל ועד ראש אין בו מתום׳. אבל כשזוכה לירלה, וע״ז יש שלום בעצמו ואין בו מום, ואז יקריב לעבוד עבודתו תמה, וזוכה לעבודת התפילה, עד שע״ז זוכה לשלום הכללי וכו׳.

כמ״ש (שם לד) **כי אין מחסור ליראיו. כשיש שלום בעצמו, אז יכול להתפלל. כי עיקר התפלה על ידי היראה, בבחינת** (משלי לא) **אשה יראת ה׳ היא תתהלל. כי התפלה במקום קרבן, ובקרבן כתיב**

ויותר ניתור קצת, כי כשזוכה לשלום בעצמו, אז כל תפלתו, הכל לצורך נשמתו לתקן הכל ברומניות, שזה עיקר שלימות כוונת התפילה כידוע, ואז יש להתפילה כח להמשיך שלום הכללי, היינו לקרב העולמות לשלימותן. ועיין תורת כהניס ויקרא פ׳ י״ג, שכל קרבן מביא שלום לעולם, מכוון להמבואר בפניס.

אשה יראת ה׳ היא תתהלל. ובכתב בביאור ל (יד, ח) וזה״ל: בהכרת הכבוד לירלתי ה׳. המזכר לעיל בתות ו–ז, שאע״פ שלא יסובב בדבר הכמוב ׳אשה יראת ה״ וכו׳ הנ״ל, רק להביא [ראיה] על לוי, מהכתי, ׳האמתו לה׳ בהדלת קודש׳, אל תקרי ׳בהדלת׳ אלא ׳בחרדת׳. ממתי, דילמא לעולם לימת לך ׳הדלת׳ ממש, כי הא דרב יהודה הוה מציין בשעת תפלתו. אלא ׳בחרדת׳. ממתי, דילמא מתה אחיך, תהוה מרירא ליבא טובא. אלא אמר רבי יוסי ברבי חנינא, מהכתי, ׳ואתי ברוב חסדך אבוא ביתך, אשתחוה אל היכל קדשך בירלתך׳. ממתי, דילמא דוד אחני, דהוה מצער נפשיה ברתתי טובא. אלא אמר רבי יהושע בן

כל אשר בו מום לא יקרב. פסוק זה (המזכר כאן במאמר) מזהיר על כהנים בעלי מומים שמקריבים בעבודת הקרבנות, ושלא יקרבו על המזבח, כדכתיב (ויקרא כא, טז–יח): וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ מִזַּרְעֲךָ לְדֹרֹתָם אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוּם לֹא יִקְרַב לְהַקְרִיב לֶחֶם אֱלֹקָיו: כִּי כָל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב אִישׁ עִוֵּר אוֹ פִסֵּחַ אוֹ חָרֵם אוֹ שָׂרוּעַ: ופירש"י (שם): **כי כל איש אשר בו מום לא יקרב.** לימוד נזהר (תמור, ל ע"ב): כו'איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום'. רבי יצחק אומר, בגין דאית ליה פגים, ומאן דאית ליה פגים לא אתחזי לשמשא קודשא. והא תנינן מוקמינן, דבר גם למשכא פגים, לית ביה מהימנותא, וההוא פגימו מסכיל, והכי גיתרו דאת מסכיס במקום אחר. ושוד לימא שם בהמשך דבריו: ומי אמינא, בשאר המקום הקב"ה לא שוכן אלא במקום שבור, כגון אלא דכא ושפל רוח. (והנה זהו לכאורה מום ופגם). ומשיב, בשאר המקום הוא על הלב שבכך הוא שלא יוכר מהכל, משום שהוא מצמין עצמו כדי להסתיר עליו את גדלות הכל, את הגלוי העליונים, וזהו שלא. אבל לא כתוב 'ואת עוֵר ושבור ומרוס ושרוע', אלא 'ואת דכא ושפל רוח'. מאן דאמין גרמיה, קודשא בריך הוא זקיף ליה. ובגיני כך, כהנא דקאים למתא כגוונא דלעילא, בעי למהוי שלים יתיר מכולא, ולא יתחזי פגים. ועל דא אזהר להו לכהני, דכתיב 'איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום'. עי' לעיל (תות ס') שמבאר רבינו שם דלפי שאפשר לזכות לאורה כי אם ע"י שפלות, ואפשר"ל ע"פ דברי זהר זה, דהזוכה לשפלות הוא הנקרא 'שלם', היינו שזוכה לשלימות הילולה. ועי' בביאור הפל"מ (שם), בגמ"ג (על"ל ד"ה 'כשיש שלום בעצמיו').

וחנה מדברת על לבה ע"י היראה זכתה לתפלה. תנה. היא נחי' 'אשר ירחם ה'' שזכתה ל'דיבור' התפלה, ע"י נחי' 'על ליבה', היינו שלימות הילולה המלויה בלב. כמיב בשמואל א (ל, ט–יג): וַיָּקָם חָנָּה אַחֲרֵי אָכְלָה בְשִׁלֹה וְאַחֲרֵי שָׁתֶה וְעֵלִי הַכֹּהֵן יֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא עַל מְזוּזַת הֵיכַל ה': וְהִיא מֶרַת נָפֶשׁ וַתִּתְפַּלֵּל עַל ה' וּבָכֹה תִבְכֶּה: וַתִּדַּר נֶדֶר וַתֹּאמַר ה' צְבָאוֹת אִם רָאֹה תִרְאֶה בְּעֳנִי אֲמָתֶךָ וּזְכַרְתַּנִי וְלֹא תִשְׁכַּח אֶת אֲמָתֶךָ וְנָתַתָּה לַאֲמָתְךָ זֶרַע אֲנָשִׁים וְנָתַתִּיו לַה' כָּל יְמֵי חַיָּיו וּמוֹרָה לֹא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ: (...) וְחַנָּה הִיא מְדַבֶּרֶת עַל לִבָּהּ רַק שְׂפָתֶיהָ נָעוֹת וְקוֹלָהּ לֹא יִשָּׁמֵעַ וַיַּחְשְׁבֶהָ עֵלִי לְשִׁכֹּרָה: ופירש המלבי"ם (שם): **ונתתה לאמתך זרע אנשים.** שיהיה זרע חשוב לפני ה', לא כעל מוס וכדומה, הבלתי רואי לעמוד בהיכל מלך. ומאמרו חז"ל (ברכות לא ע"ב) 'זרע אנשים, גבר בגוברין, זרע שמובלע בין אנשים, לא מרוך ולא גוך', ועוד כמה דרשות. **ונתתיו לה' כל ימי חייו.** שהגם שכל הלוויים היו מוכנים לשרת, יהיה זו שני הבדלים. ה. שהלוויה היו פונים לפעמים גם לעסקיהם, והוא יהיה רק לה', ובזר אין לו עם עסקי העולם. ב. שֶׁהַלְוִיִּם לֹא עָבַד, רק מבן חמש ועשרים שנה, והוא יהיה לה' 'כל ימי חייו'. **ומורה לא יעלה על ראשו.** אם כמאן דאמר זו מורה בשר ודם, שיתמיד בירושת ה' כל היום עד לא יצויר בגויו ירושה מִדָּבָר זולתו, כמו שאמר החסיד 'כוסי מנתי מנוקי שארית זולתי', כי הַיֶּרֶשׁ מֵדָבָר גדול לא יפנה לבבו בעת ההוא לירושה קטנה. **ומנה היא מדברת על נפה.** זה לא יתכן עם מה שֶׁהִרְבָּתָה להתפלל, כי הדיבור בלחש מורה שמתפללת לה' לבדו בלי תמצע, וזה לא יתכן להרבות בדברים כנ"ל, ולכן 'ויחשבה עלי לשיכורה'. ודו"ק ולפי כי מלבד שבא להגמדנו מפסי זה אל ענין 'העבודה תמה', הרי מתבארים בפסוקים הסובבים עוד בחינות המובדלות בתמור, הן שהגם התפלה שמועיל יזכה לשלום בעצמיו, היקף בחי' 'בעל מום', ויוכל ליקרב לעבודת התפלה, 'עבודה תמה' כמונח להלן (תות ט'). שכל תפילותיו לה' לבדו, בשביל נשמתו, וכן ענין לילדה פנימית, בחי' 'וילדת מחלוקיך' המונח לעיל (תות ז').

מילואי חכמה

ולפיו שהתפך עליו מדת הדין למדת הרחמים ותשלים כשלג ילבינו. ותמנס עיקר התפילה לריכה שתהא בתמימו וריחימו, וילהיב לנבוו בעת תפילתו בהתלהבות עצום מאד, ויקשר מחשבתו בהשי"ת בדביקות ותשקות גדול כל כך, עד שכמעט שיגביה לת כל גופו וילמה להתדבק בשורשו ולעלות למעלה להישאר דבוק בעוצם אור העליון, ואז רלוי הוא שתכפר עליו ותולם לי לאפשר לבוא בשל בת מדה זו, רק ע"י התדבקות לצדיקי הדור בפרט בדורות הללו אשר כשל כת הסבל, ואי לאפשר לסבול עיניויים וסיגופים למרק הטעוות ולהסיר מסכים המבדילים בינינו לבין אלקינו. וע"י שהאדם מכתת רגליו ממקום למקום לילך לפני לדיקי הדור, ומעניה בדרך כוחו בגודל הטורח מהמלכים, וגם הוא מתדבק לצדיקי הדור שֶׁמּוֹרים לו דרכי התשובה, ומקשרים נשמתו לשורשה, ומלהיבים לבבו לעבודת השי"ת ולשוב בתשובה שלימה.

להסיר מנגד עיניו מסך המבדיל מלמעלה בעוצם ה', ולו יפוֹן תפלתו בקטורת וכקרבן, מחמת שהיתה בהתלהבות ובדביקות להדבק בחיי קוף בהוך הוף.

וחנה מדברת על לבה. 'ותנה' היא מדברת על ליבה', מכאן למתפלל צריך שיכוין ליבו. 'רק שפתיה נעות', מכאן למתפלל שיתהוון בשפתיו. 'וקולה לא ישמע', מכאן שאסור להגביה קולו בתפילתו. 'ויחשבה עלי לשיכורה', מכאן שצריכין לכוון בתפילה. (...) 'ותנה היא מדברת על ליבה'. אמר רבי אלעזר משום רבי יוסי בן זמרה, על עסקי ליבה. ופירש המהרש"ל (שם): **על עסקי ליבה כו'.** משום דהלי ליתנה 'על לב' מצינו 'בתמך לבותם', כמו 'וידבר על ליבה וגו', שישראל עתידים לעלות מן הגלות הזה (פי' הרמח"ל על שמואל). **חנה** היא עקרה חמישית מז' עקרות שבעולם נגד ז' ימי בראשית, וחנה נגד יום חמישי שנברא בו עוף, מה עוף פורח וחוזר לקינו, כן שמואל 'הלך מידי שנה בשנה ותשובתו הרמתה כי שם ביתו' (קה"י, חן). **חנה** היא גלגול חוה ותיקנה מצנת נדה, דכתיב 'ופניה לא היו לה עוד' (קה"י, חן).

ואני תפלה

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם,
יָדַעְתִּי כִּי עֲכָשָׁו אֲנִי
רָחוֹק מְאֹד מִשְּׁלֵמוּת,
כִּי אֲנִי מָלֵא מוּמִים
וּפְגָמִים הַרְבֵּה מְאֹד,
מִכַּף רֶגֶל וְעַד רֹאשׁ אֵין
בִּי מְתֹם. "אֵין מְתֹם
בִּבְשָׂרִי מִפָּנֵי זַעְמֶךָ,
אֵין שָׁלוֹם בַּעֲצָמַי מִפְּנֵי
חַטָּאתִי". וְכָל אֵיבְרֵי
מְלֵאִים מוּמִים שֶׁהִטַּלְתִּי
בְּנַפְשִׁי עַל יְדֵי עֲוֹנוֹתַי
וּפְשָׁעַי הַמְּרֻבִּים, מֵחֲמַת
זֶה אֲנִי רָחוֹק מֵעֲבוֹדָתְךָ
בְּאֱמֶת, וְאֵינִי יָכוֹל לַעֲבֹד
עֲבוֹדָה תְּמִימָה, וְאֵינִי זוֹכֶה
לְהִתְפַּלֵּל שׁוּם תְּפִלָּה
בְּשִׁלְמוּת כָּרָאוּי. כִּי "כָּל
אֲשֶׁר בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב".
וּמֵאַחַר שֶׁאֲנִי רָחוֹק
מִתְּפִלָּה, בְּמֶה אוֹכֶה
לְהִתְקָרֵב אֵלֶיךָ (...) אֲבִי
שֶׁבַּשָּׁמַיִם, רִבּוֹנוֹ דְּעָלְמָא
כֻּלָּא, מָלֵא רַחֲמִים,
אֲמֵנָם יָדַעְתִּי כִּי אַף עַל
פִּי כֵן אַתָּה שׁוֹמֵעַ קוֹל שִׁוְעָתִי מִמְּרַחֲקִים, עַל כֵּן הֲרִימוֹתִי קוֹלִי וְאֶקְרָא אֵלֶיךָ אֲבִי, אֲבִי, אֲדוֹנִי, אֲדוֹנִי, מַלְכִּי וֵאלֹהַי, אֵלֶיךָ אֶתְפַּלֵּל, אֵלֶיךָ אֶשְׁתַּעֲוֶה, אֵלֶיךָ אֶתְחַנֵּן, לְפָנֶיךָ אֶשְׁתַּטֵּחַ, לְפָנֶיךָ אֶשְׁתַּחֲוֶה וְאֶכְרָעָה, אֵלֶיךָ שְׂפָתַי כְּפֵי, חוּם מִשְׁפָּחַת חֶסֶד עָלַי לְהִתְפַּלֵּל עַל ה' וּבְכֹה תִבְכֶּה. וַתְּהִי מִתְחַנֶּנֶת לִפְנֵי ה' וְלֹא נִשְׁמַע קוֹל שִׂיחָתָהּ, וַתִּשְׁפֹּךְ נַפְשָׁהּ לִפְנֵי ה' וְלֹא נִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתָהּ, וַתִּתְחַנֵּן לִפְנֵי ה' וְלֹא נִשְׁמַע קוֹל תַּחֲנוּנֶיהָ, וַתִּתְפַּלֵּל עַל ה' וְלֹא נִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתָהּ, וַתִּתְחַנֵּן לִפְנֵי ה' וְלֹא נִשְׁמַע קוֹל תַּחֲנוּנֶיהָ, וַתִּשְׁפֹּךְ נַפְשָׁהּ לִפְנֵי ה' וְלֹא נִשְׁמַע קוֹל שִׂיחָתָהּ

ועי"ז תפלה זוכה לשלום הכללי. כימר בליקו"ה (חו"מ שוכר ב, ד) הסבר יפודי להבנת המאמר לגבי ענין השלום הפרטי והשלום הכללי והחילוק ביניהם, וז"ל: כי עיקר הוא השלום. ויש בחינת שלום הפרטי, בחינת 'שלום בעצמיו' בין הנפש והגוף, ויש שלום הכללי, שלום בכל העולמות. וזה השלום הכללי נעשה ע"י התפלה, כמבואר שם כל זה במאמר הנ"ל. וחיתא שם בהמשך המאמר בפוא ט', שתפילו הנקשות המפורסין בתפלה שהם לצורך הגוף, צריך לכוון בהם גם כן לצורך הנפש, עיין שם, כמו שמבואר שם על מאמר רבה בר בר חנה 'שקליתא ואנחתה בכוותא דרקיעא, בעיתא, ולא אשכחיתה. אמרי, איכא גנבי הכא. אמר לי, גלגלא דרקיע הוא דהדר, נטר עד למחר כי השתא, ומשכח לה', שגם בזה יש לכוון שהוא לצורך הנפש, ולא לצורך הגוף, ועיין שם שהאריך בזה. ולכאורה אין לזה סייעות וקשר אל המאמר הנ"ל, שהרי שם מענין השלום הכללי שנעשה ע"י התפלה, כי המאמר מקושר היטב בלא שום ענין זה, וזה נראה כענין בפני עצמו, (וזוהי דוגמת ממנה יפה לחבר"ג מת הכלל הי"ז מכללי העיון על פיו אין להכו אל רביה"ק להכריע ענין מדע שלא נזכר מחילה בעצם ההשגה). אך נחמת עיקר השלום הכללי נעשה ע"י דייקא, ע"י שמבטלין את הגוף לגמרי, עד שתפילו הנקשות שהם לצורך הנפש כנ"ל. וזה בחינת ביטול, שמבטל את עצמו לגמרי, ומזי כשמבטל ונכלל בשורשו זו יתברך, מזי יכול להמשיך שלום הכללי, שלום בכל העולמות. כי הש"ת בורוך הוא כביכול הוא בחינת שלום, כמ"ש 'ה' שלום', וכשנכלל בו, ממשיך שלום ממנו יתברך לכל העולמות. וזה בחינת שלום הכללי, כי הגוף הוא בחינת למטה ודין, ומשם נשתלשלין ונמשכין כל הדיניס שהם בחינת מחלוקת וכעס היפך השלום, אבל כשמבטל את הגוף לגמרי עד שתיהו מתגיה כלל על לרכי הגוף, ונכלל בו יתברך, מזי הוא מבטל כל הלמלומים וכל הדיניס, ומזי נמשך שלום ורחמנות בכל העולמות. והנה בין בני אדם יש גם בחינת שלום הפרטי ושלום הכללי, כי כשאחד מתנהג ביושר עם חבירו, והיינו גוזלו והיינו עושה לו עוולה, זה בחינת שלום הפרטי, שמתנהג עם חבירו בשלום והיינו נכנס למוך גבולו. וזה בחינת השלום הפרטי שיש בין הנפש והגוף, כי כשהאדם עושה מה ושלום חיזה מעט וממלא תאוות גופו יותר מתאוות נפשו הקדושה, זה בחינת מחלוקת, בחינת 'אין שלום בעלמי וכו'', כי הגוף גוזל את הנפש ומולק עם הנפש ועושקו חינם. אבל כשאדם נשמר מכל מעט ועוון, ומתנהג ע"פ התורה, חזי יש שלום בין הגוף והנפש, ועי"ש שעושה גם רצון גופו קצת כדברים הכשרים המותרים ע"פ התורה, אעפ"כ זה בחינת שלום הפרטי, שיש שלום בין הנפש והגוף, אחין אחד גוזל את חבירו והיינו עושה עמו מריבה, רק מתנהגין בשלום כרחוי לכל אחד ע"פ התורה. אבל כשהגוף מבטל את עלמו לגמרי לגבי הנפש, עד שתפילו התפילות שהם לצורך הגוף, שזהו ולחי דבר התותר ע"פ התורה להתפלל עבור צרכי הגוף, ולדרבנ"ן, הוא מלות עשה להתפלל על כל מה שיחסר לו, ואעפ"כ הוא מבטל הכל ומבטל את גופו לגמרי, שתפילו בדבר המגיע לו ומותר לו הוא מבטל הכל, ושתפילו התפילות שהם לצורך הגוף הוא מכוון הכל רק עבור הנפש, וזה בחינת ריבוי השלום, שכל אך חוזק את הנפש ויש לו שלום עם הנפש כל כך, עד שמבטל עלמו לגמרי כנגד הנפש, ושזי נכלל בו יתברך לגמרי וממשיך שלום הכללי וכו' כנ"ל. כי כל זמן שיש שלום הפרטי נמלא שיש עדיין חיזה למלום, מאחר שהגוף חפץ את שלו, אע"פ שמגיע לו ומותר לו, אעפ"כ מאחר שאינו מבטל עלמו ותפץ בשלו, זה בחינת למלום. אבל כשהגוף מבטל את עלמו לגמרי כנ"ל, נמלא שנתבטלין כל הלמלומים וחזי נמשך שלום הכללי. כי כל מיני מחלוקת נמשכין מבחינת למלום ודין, אבל כשנתבטלין כל הלמלומים ע"י שמבטל את עלמו לגמרי כנ"ל, חז נתבטל כל מיני מחלוקת וכעס, ונמשך שלום הכללי כנ"ל. וכמו כן בין אדם לחבירו, כי כמו שלריכין לבטל את עלמו לפני הש"ת, כמו כן לריך כל אחד לבטל את עלמו לפני חבירו, כדי שיהיה כל אחד נכלל בחבירו, כי 'אוריימא ויצרעל וקודשא בריך הוא כולא חד', וכשאחד מתנהג עם חבירו כדא וכדין, והיינו גוזלו והיינו עושה עמו מריבה ומחלוקת, רק כל אחד חוזו בשלו, זה בחינת שלום הפרטי, אבל כשאחד מוותר לגבי חבירו ומוותר משלו לחבירו, נמלא שמבטל עלמו לגבי חבירו, זה בחינת שלום הכללי, כי חינו מתנהג בלמלום נגד חבירו לפילו בדבר שהוא שלו, רק מוותר משלו לחבירו, נמלא שמבטל בחינת הלמלום, וזה בחינת שלום הכללי. וזהו מעלת וותרן, כמו שלמרו רז"ל 'וותרן בממוני הייתי'. וזה בחינת לדקה, שנותן משלו לעני מתנת חינם. ולריך להרבות בלדקה יותר מהמיוב, כדי לבטל כל הלמלומים והדיניס ולזכות לשלום הכללי, דבחינת 'מרבה לדקה מרבה שלום', 'מרבה שלום' דייקא, בחינת שלום הכללי, שמרבה השלום בכל העולמות. וכן כימר בפל"ח (יד, ג): וביותר ביאור קלת, כי כשזוכה לשלום בעלמיו, חז כל תפלתו, הכל לצורך נשמתו לתקן הכל ברוחניות, שזה עיקר שלימות כוונת התפילה כידוע, וחז יש להתפילה כח להמשיך שלום הכללי, היינו לקרב העולמות לשלימותן. ועיין תורת כהניס ויקרע פ' י"ג, שכל קרבן מביא שלום לעולם, מכוון להמבואר בפניס.

לשלום הכללי היינו שלימות העולמות. אין שום דבר בעולם, רק הוא ית"ש, כי כל העולמות וכל הנבראים בכל בחינותיהן חליו בתכלית הביטול כלא וכאין ממש, וזה בחי' שלום הכללי, כי זה הוא שלימות כל העולמות, רק שלריכין להמשיך התורה מבחי' שלום הכללי הזה, כ"ל לתוך ביתו, היינו לתוך גופו ונפשו, שכמו שבשלימות כל העולמות הוא ביבטלו והכל נעשה בבח הקרבן, כי כשאר הוא מקרב ומייחד את חיות הקדושה שבתוכו הבעל חי הזה לה', לְהַחֲיוֹת הלו שורשו בתרן המייס שביטלת תתלה, הרי הוא ממש ייחוד קוב"ה ושכינתיה. והבן זה היטב שם מזכה לבעה חובה, כי הוא עמוק קלת למביני מדע. ולך לפי שהיה בקרבנות ייחוד כל בחינת דומם וומח חי מדבר, שהמה נשרשים מד' חוליות הוי"ה, כי המזבח היה המזהרה בו שיהא 'מזבח אדמה', בחינת הדומם, ו'עשירית האיפה קולח למנחה' הוא בחינת לומח, והקרבן הוא בחינת חי, וכהן העובד הוא בחינת מְדַבֵּר, על כן בהקרבתו היה מתבר ומייחד כל מרבע חוליות הוי"ה אל מלילה בורחם יולדת אף עשתה ברוך הוא וברוך שמו, בחינת חין שוף, ועל כן רוח בקרבנך על חין שוף בלמור.

כג כמר לי חומו הסומר היממעלי, בא ותרלה לך היכן שנוסקים השמים ושהקיע זה לזה. הלכמי לימו לחומו המקום, ותלימי שחומו המקום עשוי חלונות חלונות. ולקחתי חת שְׁנֵי והנחתיו בחמד חלונות הרקיע שהיו שם, וכשהסלמתי, חיפשתי חת סלי, ולח מלחתים. חמרתי, שמח יש כחן גנבים. חמר לי הסומר היממעלי, גלגל הרקיע המסמובב הוח שמתגלגל וחוזר במקום זה, חבר על כן המתן כחן במקום זה עד למחר בשעה זו, וחוכל למוכן חת שלך.

כה בזמן שהקרבן היה נקרב על גבי המזבח, חזי היו הכל מתקנים ומתקרבים כאחד, כמו שחמרנו. (...) בח ולמה, עתה תפלת האדם היא מעוררת את השלימות למעלה ולמטה (בעין שהי הקרבנות פועלים), ובקרבה שמבחין האדם לה'קב"ה, מתבררים מזה העליונים והתחתונים. ועל כן, בתפלתם של ישראל מתבררים כל העולמות.

עצה ותושיה

עיקר התפלה ע"י הי'ראה, (...) שע"ז זוכה לשלימות, היינו שיהיה שלום בעצמיו דהיינו שיהיה שלום בין גופו ונפשו, אזי יקרב לעבוד עבודתו תמה ואז יכול להתפלל בשלימות. וע"י התפלה זוכה לשלום הכללי, היינו שלימות העולמות (קיצור ליקו"ם יד, יב).

מילואי חכמה

קרבן על שם קירוב העולמות לשלימותן. ומובא בספר סידורו של שפת (דברים ז, ג): הנה ידוע מזהר הקדוש (פקודי דלט ע"ב) שרוח הקרבנות עד אין סוף, ופירושו כאשר כתב האר"י זלה"ה בפירוש 'אֲשֶׁה ריח ניחוח לה'', וז"ל, 'אֲשֶׁה' רומז לעליית עולם העשיה אל היצירה, 'ריח', עליית היצירה אל הבריאה, 'ניחוח', רומז לעליית הבריאה אל האלילות, 'לַה'' רומז לעליית האלילות אל האין סוף. עד כאן. נמלא, שע"י הקרבן נעשה 'קרבן' כאמור, שמקריב את כל האדבע עולמות הנרמזים בד' חוליות שם הוי"ה אל האין סוף ברוך הוא, שמשם נשתלשלו, ומשם המה מקבלין כל טוב בדבה וקדושה ושפע דב וכל טוב שבעולם, ובעשה שמתה ותענוג גדול בכל העולמות עד בלי שיעור, ומתבשם עלמן בשלימות הרלוי.

תפלה נקרא קרבן על שם קירוב העולמות לשלימותן. כדלימנו בזהר (ויקי, רג ע"ב): כה'בזמנין דקרבנא מתעביד, כולא מתתקן ומתקרבין כחדא, כדלתמרן. (...) תא חזי, כשתתא לגווחא דבר גם לתעבר שלימו לעילא ותתא, ובגרכתא דבריך לקודשא בריך הוא, מתברכין עילאין ותתאין. ועל דא, בצלותא דישראל מתברכין עלמין. ופירש המחוק מדבש (שם): **ומתקרבין כחדא כדלתמרן.** שהקרבן יש לו כח לייחד כל העולמות.

רשב"ם: סיבא דנשקי מרעא ורקיעא. מקום גבוה היה שם שנוסקים ימד זה לזה ולמו היימו סוף העולם להם מהלך העולם מ"ק שנה הוי ומרן ישרחל מלעציהו של עולם היא, דכתיב ויאבי על טבור הארן והיינו מקומו של רבב"ח. **סילמא'.** סל לחם שלי. **דסדר.** מוזר כדלמרינן בספרים גלגל מוזר ומזלות קבועים.

ואני תפלה

וְנִזְבֶּה לְהַפְּלָה בִּשְׁלֵמוּת תָּמִיד, עַד שֶׁנִּזְכֶּה עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה לְכַנֵּם וּלְהַתְקָרֵב אֵלֶיךָ וּלְהַכִּיר אוֹתְךָ בֶּאֱמֶת, וּלְהִתְחַבֵּר וּלְהִתְדַּבֵּק בְּךָ בְּתַכְלִית הַדְּבֵקוּת בִּשְׁלֵמוּת בֶּאֱמֶת, כִּרְצוֹנְךָ הַטּוֹב. בְּעָלְמָא דֵּין וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי, לְעוֹלְמֵי עַד וּלְנֶצַח נְצָחִים. וְיִקָּיֵם בָּנוּ מִקְרָא שֶׁכָּתוּב "וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּי אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם, יְהִי לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יי צוּרִי וְגוֹאֲלִי", אָמֵן נֶצַח סֶלָה וָעֶד (ליקו"ת ח"ב מג).

יקרא אל השמים מעל זה הנשמה ואל הארץ זה הגוף. כמיד במהלים (ג, ד): יְקָרָא אֶל הַשָּׁמַיִם מֵעָל וְאֶל הָאָרֶץ לָדִין עַמּוֹ: ולרבו חז"ל בסנהדרין (נד ע"ב) דהגוף נקרא 'ארץ' והנשמה 'שמים', וז"ל: למר ליה מתנוויגום לרבי, גוף ונשמה יכולין לפטור עצמן מן הדין. כילד, גוף לומר נשמה חטאת, שמיום שפירשה ממני מוטל כאבן דומם מקבר. ונשמה לומרת גוף חטאת, שמיום שפירשתי ממנו הריני פורחת באויר כציפור. למר ליה, למשול לך משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שהיה לו פרדס נאה והיה בו ביכורות נאות, והושיב בו שני שומריס, אחד חיגר ואחד סומא. אמר לו חיגר לסומא, ביכורות נאות אני רואה בפרדס, בא והרכיבני ואָבַיֶּה לאכלם. רכב חיגר על גבי סומא, והביאום ואכלום. לימים בא בעל פרדס, אמר להן, ביכורות נאות היכן הן. אמר לו חיגר, כלום יש לי רגלים להלך בהן. אמר לו סומא, כלום יש לי עיניים לראות. מה עשה, הרכיב חיגר על גבי סומא ולן אותם כאחד. אף הקב"ה מביא נשמה וזורקה בגוף, ולן אותם כאחד, שנאמר, 'יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עַמּוֹ', 'יקרא אל השמים מעל' זו נשמה, 'ואל הארץ לדין עַמּוֹ' זה הגוף. ופירש"י (שם): **ביכורות.** מתני הביכורות. **יקרא אל השמים מעל.** כלומר יקרא הקב"ה לנשמה הנאה לו לאותן גופו של אדם מֵאֶל הַשָּׁמַיִם מֵעַל, וְיִקְרָא אף אל הגוף שבא מן הארץ. ופירש המהרש"ל (שם): **יקרא אל השמים וכו'.** ופירוש הכתוב, 'יקרא אל השמים' שהיא הנשמה, לפקוד עליה מה דינה, ולפי טענתה יקרא גם 'אל הארץ', שהוא הגוף, 'לדין עַמּוֹ', אל מקרי עַמּוֹ אלא עִמּוֹ, שיהיה גם הגוף נידון ביחד עם הנשמה, וק"ל. לכאורה הביא רבינו גמ' זו רק כדי לבאר לתרעא וקרעא הם בחי' גוף ונשמה, אך ע"פ כללי ו' (מהמ"י כללים) דזלע"ז עשה המלקים, הרי כשהגוף והנשמה עושים בחי' 'שלום בעלמא' בכדי להכעיס את קונם והתקשרותם רק לגורל הגוף, חזי מתרתקים העולמות מלימותם.

דנשקי ארעא ורקיעא, זה בחינת שלום בעצמיו. ארעא, זה בחינת גוף. רקיעא, זה בחינת נשמה. כמ"ש (תהלים נ) יקרא אל השמים מעל זה הנשמה, ואל הארץ זה הגוף (סנהדרין נד:). **ובשיש ביניהם שלום, עי"ז עבידי כוי, עי"ז נעשה תפלה כנ"ל, בבחינת** (דניאל ו) **וכוין פתיחין ליה בעליתיה.**

עצמן מלין יח' בתכלית הביטול כמין ממש, ועי"ז מקבלין מיומן בשלימות, עד שזה עיקר קיומם ויציאתם מכח אל הפועל, בחי' מחין ליש, כמו כן בפרטיות, צריך הגוף לבטל לגומו לגמרי נגד רצון הנפש.

וכוין פתיחין ליה בעליתיה. כשזוכה לשלום בעצמיו בחי' 'נשקי ארעא ורקיעא', זוכה לתפילה הנקראת 'עֲלִי', שהרגומו 'מלון', כדכתיב בדניאל (ו, יא) שהתפלה מול 'חלונות' ביתו, על אף גזירת דריווש, דאין להתפלל כלל, ותשמ"כ: בְּוַדָּנִיֵּאל כְּדִי יְדַע דִּי רְשִׁים כְּתָבָה עַל לְבַיְתֵהּ וְכַוִּין פְּתִיחָן לֵהּ בְּעֲלְיְתֵהּ נֶגֶד יְרוּשְׁלֶם וְזִמְנִין תְּלָתָה בְּיוֹמָא הוּא בָּרְכוֹהִי וּמְצַלֵּא וּמוֹדֶה קֳדָם אֱלָהֵהּ כָּל קֳבֵל דִּי הֲוָה עָבֵד מִן קַדְמַת דְּנָה: ופירש המלר"ד (שם): **כדי ידע.** כלומר ידע אשר בָּרַח המלך מכתב ידו על הכתב. **על.** ונכנס לביתו במקום מוכנע, ועל העלייה היה לו חלונות פתוחות מול ירושלים לכוון בתפלתו למולה, כמ"ש (מל"א ח) 'והתפללו אליך דרך ארצם וכו' העיר אשר בחרת וכו'". **וזמנין.** ושלשה פעמים ביום היה הוא כורע על ברכיו ומתפלל ומודה לפני מלכו, בעבור אשר כן היה עושה מלפני זה, לכן אמז לדיך דרכו. ותימה בברכות (לד ע"ב) שמפסק, זה למדו שיש להתפלל כנגד חלונות, ח"ו: אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, אל יתפלל אדם אלא בבית שיש שם חלונות, שנאמר 'וְכַוִּין פְּתִיחִין לֵיהּ בְּעֲלִיְתֵיהּ כְּנֶגֶד יְרוּשָׁלָם'. ופירש"י (שם): **חלונות.** שגורמין לו שיכוין ליבו, שהוא מסתכל כלפי שמים וליבו נכנע.

מילואי חכמה

דנשקי ארעא ורקיעא זה בחינת שלום בעצמיו. ומליגו בב"ר (יב, ח) שהכלילת בריאת האדם מגוף ונשמה דקאמרי הדדי, היינה רק כדי להסכין שלום בבריאה, וז"ל: כל מה שאתה רואה, תולדות שמים וארץ הן, שנאמר 'כראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ'. בשני ברא מן העליונים, שנאמר 'ויאמר אלקים יהי רקיע'. בשלישי ברא מן התחתונים, 'ויאמר אלקים תדשא הארץ'. ברביעי ברא מן העליונים, 'ויאמר אלקים יהי מאורות'. בחמישי ברא מן התחתונים, 'ויאמר אלקים ישרצו המים'. בששי אין נברוא את האדם, אמר, אם אני בורא תחילה מן העליונים, עכשיו העליונים רצים על התחתונים בריה אחת ואין שלום בעולם, ואם אני בורא תחילה מן התחתונים, עכשיו התחתונים רצים על העליונים בריה אחת ואין שלום בעולם, אלא הרי אני בורא מקצתו מן העליונים ומן התחתונים בשביל שלום, הלא הוא דכתיב 'ויילר ה' אלקים את האדם וגו', עפר מן האדמה', מן התחתונים, 'ויפח בנפניו נשמת חיים', מן העליונים.

יקרא אל השמים מעל זה הנשמה ואל הארץ זה הגוף. וכתב בליקוטי תורה (פ' בראשית), שגם גוף האדם עומד עפה השי"ת בבריאתו בחינת 'ארץ ושמים', וז"ל: הנה באדם יש 'ארץ ושמים', כי הטרפש (פי' המהילה המבדילה) המפסיק בין חֶצְבֵי גשימה ובין חֶצְבֵי המלכל באדם, הוא הרקיע הנעוי על הארץ. לכן למעלה בן כל היצרים הרוחניים, אלא והבריאה והמוח ויוצרת, ולמטה כל חצבי הגשמיים התומריים. נמצא האדם, מצי העליון נגד שמים ותחי תחתון נגד הארץ. ועיין עוד בזה בתיקו"ז (תיקון סו, קח ע"ב).

יקרא אל השמים מעל זה הנשמה ואל הארץ זה הגוף. כתב הספר נתר מים חיים (פ' בראשית): יש מגשים לאבר נקרלו בבחינת 'שמים', לפי שהנשמות בחינת נשמתן הבאה משמים, על בחינת גופן הנכתב עפר מן האדמה, וְאָבֶן זה יִקָּרְאוּ שמים. ולהיפך מ"ו, כאבר יתגבר באדם בחינת גופו על נשמתו, ההוא יקרא 'ארץ', כי הוא ממולא בגוש עפר ארץ. וזה לשון אחר 'והארץ היתה תוהו ובוהו', כלומר מי שהוא בבחינת 'ארץ' הוא 'תוהו ובוהו' ממש, לפי ראיה חוק כי יבוא. אבל 'ויאמר אלקים יהי אור', זה אורה של משובה, כמו שביאר בליקוטי אורה, אם 'ישוב אל ה'' ורפאתיו', ודפי 'וירפאתיו', יפיץ עליו ענן אורו פֶּהָוֹו גרו עֲלֵי רפאו.

וכשיש ביניהם שלום. וכתב בספר עבודת הקודש (ח"ג, יט): למר שָׁבָּנָה התכמה העליונה ועלה במחשבה הטהורה להמליץ הסיפורים והמשלים, מדין ובמתים וטוב ורע, כפי אשר גזרה תכמתו יתברך להיות השלימות מלוי מזה, רלה יתברך עם זה שכל הדברים יבואו על שורשם בתופן ההוא מהטוב אשר היו בו, וְשָׁמְתוקן הכל בסוף. ולזה יתברך יגיע זה התיקון והשלימות על ידי האדם, וזה נרמז בלוט ומשוכלל מכל הנלדים, והגוף משכן כבוד של הנפש למבנית הדמות שהוא בן, ובאשר מתאבר הנפש של הדמות ההוא, כלילו התאבדה של המקום אשר היה שם מושלה בתמילה, כי זה דמות זה, וכאשר יימשך הגוף ויתעלה אחר הנפש, אף גם זאת בהיותם בזה העולם שהיש ובמתים לעשות רצון קוניהם, ואין הגוף מעיק כלל על הנפש בפעולותיה, אשר שולחה על הגוף לפעול על ידו מוקי המלקים ומוהיותו לתקן הכבוד, אשר זה היה התכלית בבריאה שלום הגוף והנשמה

הנשמה הוא הדעת והרחמים, והגוף הוא בחינת דין וכסילות, וכשמתחבר הנשמה עם הגוף, זה בחינת חיים (...) ואזי יש חיות להגוף ע"י הרחמים, שהיא הנשמה שמחוברת בו, והיא ממתקת את הגוף ומהפכת אותו לרחמים, וזה עיקר החיים (ליקו"ה ע"א א, א).

עיקר עבודת ה' הוא בחינת שלום, ובשביל זה היה עיקר בריאת האדם, כי האדם כלול מחומר ועורה, גוף מן התחתונים ונשמה מן העליונים, והם שני הפכים. וכשהולך חס ושלום אחר שרירות ליבו, אזי הוא העדר השלום, אבל כשכופה את גופו ומבטלו להנשמה זהו בחינת שלום, שנעשה שלום בין הנשמה והגוף (ליקו"ה קרחה וכתובת קעקע ג, יב).

כי שישראל רחוקים מהשי"ת, שזהו בחינת פגם השלום, בחינת 'אין שלום בָּעֲצָמַי', ואין שלום בין העולמות עליונים ותחתונים וכו' כנ"ל (ליקו"ה קרחה וכתובת קעקע ג, יג).

ילקוט הנחל

דנשקי ארעא ורקיעא. ובקובץ מבושי הנחל (שבט–אלד תם"מ) מובא ביאור זה: הנה מה שנקרלו הגוף והנשמה בשם 'ארעא ורקיעא', וכמו שאמז"ל ע"פ 'יקרא אל השמים וכו' כמוב"פ בחות ט', וג, נלאה שים זה שייכות לענין 'ארץ ושמים' המזכר בדבה"ק בחות ג', וג, לענין התעלות הכבוד ('והתהר התירה מכבודו', 'רם וגו' על השמים כבודו', והוא עצמו הוא ענין 'עילא ותתא' המזכר בלשון הזוה"ק הנ"ל בחות ג'). כי בחמת גם השמים והרקיעא הם בחי' מניעות ומסכים המבדילים כידוע, כמ"ש בתורה בענין בריאת הרקיע שהוא 'להבדיל וכו'', וגם הארץ נקראת עם"ז בשם רקיע כמ"ש 'לרוקע הארץ על המים', אלא שאם רקיע הוא בחי' מטך יותר זך מבחי' הארץ, שהוא עכור וגשמי יותר, שהו עיקר מחיצת הבגדים לוחים והמסכים המבדילים ממש שהם המניעות כמוב"פ. וזה שנקראת הנשמה בשם רקיעא, כי ע"י התפילה והפרסת דייקא, הוא כל מניעות קבלת התפשטות האור, שזהו עצם בחי' הבגדי כבוד וכסות נקי המוב"פ. (ומבואר לפ"ז שפיר ביור הענין הנשמה הנהירה בשם 'פרסא' בביאור מלרבנ"ם 'ומרבעתא דריסיה פרסא ופלגא' כמוב"פ, שהוא עצמו בחי' רקיעא המפריס ומבדיל, שע"ז עיקר הקבלה והשגה). וזהו שגם אור העליון השופע בבחי' נשמתו של אדם, עובדת דרך כמה בחי' ומדריגות, בבחי' יחידה היא נשמה רוח נפש כידוע, שכל תילוקי והכללי המדריגות הוא ע"י בחי' פרסות ומחיצות דייקא. וכאשין האדם זוכה לזכך את גופו המלכי והגשמי והחשוך בתכלית, אז הנשמה שלו הוא בחי' רקיעא ומתילה המבדלת ממנו, שהיא מתרחקת עם כל תורותיה מהגוף, עד שהגוף עצמו הינו יודע שום דבר מהשגות נשמתו (כמבו' בפי' כ"ב), אלא ע"י שמייגע ומורח בעבודת ה' והעיקר בתפילה עד 'ונשקי ארעא ורקיעא בהדדי', אז נעשה 'כוותי ותלותו בדקיע' נשמתו, היינו בחי' תדירת והתפשטות אור נשמתו להחיר על גופו התרבי, בבחי' 'והתהר (דייקא) התירה מכבודו' המוב"פ. וכל"ז תפשר ביותר ענין הינוי ענין התפלות ובחירת הגשות בשם פרסות (ל' פרסי וג' פרסי), כי כל ענין העשות והתפלות הוא לזכך את תרציות ותסכות הגוף והפלגת מתיזת הבגדים לוחים, עד שיהי' בבחי' מסך ולבוש זך ומחיר, בחי' רקיע המפריס ומבדיל, שעל ידו דייקא מחיר אור הכבוד עילא ותתא, היינו שמיא ותרעא, היינו קיבוד העולמות לשלימותן המוב"פ שנעשה ע"י התפלה.

וכשיש ביניהם שלום וכוי עי"ז נעשה תפלה. ומובא בספר וכתב בספר (ת"ב, עמ' קי"ח): כשאור השלום אצל אדם עצמו, 'עי"ז נעשה תפלה', כלשון רבינו, כי אז הוא מתפלל, הוא מדבר אל הבורא יח', 'כל עצמותי תאמרנה', כל כולו קשור ודבוק עם הבי"ת, ולבו ובשרו מרנינים אל אל חי, כי אז נעלמים כל המפריעים מלהתפלל להקב"ה ולהידבק בו.

וכוין פתיחין ליה בעליתיה. ובקובץ מבושי הנחל (שבט–אלד תם"מ) מובא ביאור זה: ומכאן למדו חז"ל (ברכות לד) ד'לעולם יתפלל אדם בבית שיש בו חלונות, שנאמר וכוין פתיחין ליה'. מיהו אחמי ל"ב, דאין ירמזון החלונות עצמן על בחי' תפלה. ואפשר לפרש מה דאיתא בתקו"ז דחלון הוא מלשון 'חלו פני', היינו תפלה. וערלאה עוד דברש"י (שם לד) ובטור סי'

שלא רצה לעסוק בשום עסק מעסקי עוה"ז רק בשביל **נשמתו**. וכמ"ב בעלוה"מ (תפלה כד) וזה"ל: שלמדם לינו לנריך לרנות לעסוק בשום עסק מעסקי העולם, רק על מנת לתקן ולרפא נשמתו, היינו שבכל עסק או ענין שעוסק בהם נריך לזכור ולהאמין שהשי"ת הוא שהזמין לו את העסק או את הענין בהם הוא עוסק, בכדי שדייקא על ידם יתעורר לתשובה ועבודתו, וזה עיקר תיקון הנשמה ורפואתה. כי עיקר מולי הנשמה הוא ההעלמה שנעלם מהשכל תמונת השגחה, ומובא שהכל מתנהג ע"פ הטבע, ועי"ז נופל לכפירות, וע"י הכפירות נופל לכל מיני מטאים ועוונות רחמנא לצלן. ואם השכל זוכה בכל עסק וענין שעוסק בהם, הן בחילי דשמיא הן בחילי דעלמא, שעיקר מכלית העבודה שעוסק בה, הוא בכדי שיתחזק בתמונת השגחה, ובכדי שיתעורר לעבודתו ולהכרת מלכותו יתברך, דייקא ע"י הסיבה שהזמין לו הקב"ה לעסוק בה, אז הוא תמיד עסוק בתיקון נשמתו ורפואתה. כך מבואר בליקוטי הלכות. ואפילו כל התפלות שהשכל להשי"ת על ברכי הגוף, נריך לכוון בעיקר עבור תיקון נשמתו ורפואתה, אפילו בתפלות שמונה עשרה, שהן תפלות העומדות על ברכי הגוף, היינו ברכת 'רפאנו' ו'ברך עלינו', נריך לכוון בעיקר לרפואת הנשמה ולפרנסתה, היינו בעת שמבקש מהשי"ת את הברכות הנ"ל, נריך לכוון בעיקר לרפואת הנשמה, רפואה מכל מיני כפירות ופגמי חמונה. כי כפירות ופגם חמונה הם עיקר חולי הנשמה, ונריך לבקש מהשי"ת שלימות חמונה בהשגחה פרטית, זהו עיקר רפואת הנשמה ופרנסתה. כך מבואר בליקוטי הלכות. וכשיתקן ברוחניות, יתקן גם בגשמיות. היינו כשיגיע מכפירות ומחסרון חמונה, ויזכה לתמונת השגחה בשלימות כראוי, יזכה ממילא בודאי גם לפרנסה ולרפואה בגשמיות. **אפילו** אלו **תפלות המפורשים בתפלה שהם לצורך הגוף וכו' לא היה כוונתו של רבב"ח בשביל גופו אלא בשביל נשמתו.** ועי' לעיל בנח"נ על חוח מ', ד"ה 'וע"י תפלה זוכה לשלוס הכללי' (מהל' שוכר ב'), שם תמצא ביאור יסודי לענין זה. וכן מובא בציתה"ל (יד) שהשוסר גם הוא בחלה להיכן ענין זה מקובר בגוף הממחר, וז"ל: לכאורה אין זה מבואר מקודס, כדברי הקדושה (ע"פ בלל י"ז מכללי הענין להאבי"ע). אבל ענין בדברי ביאורי שבילחי [מדברי מורנ"ת ז"ל] שמבואר משם קצר כוונתו הקדושה, שזה בעלמו ענין השלוס שבעלה גופו ונשמתו, שהגוף מוכרס לבטל חת עלמו בחכלית הביטול להשמה, כמו שלריך להתבטל, שעי"ז עוסקת נשמתו ברוחניות, לתקן ולהמליץ גם ברכי הגוף בגשמיות כמובן.

אפילו אלו תפלות המפורשים בתפלה שהם לצורך הגוף וכו' לא היה כוונתו של רבב"ח בשביל גופו אלא בשביל נשמתו. וכמ"ב בליקו"ה (יו"ד מילה ה, ה): עיקר התפלה לריך שתהיה בחמת בחינת הנלחי, כי עיקר שלימות התפלה הוא רק כשתתלבין על המכלית וכו"ל. וזה בחינת מה שחיתת עיקר התפלה לריך שתהיה בחינת מסרון הסכינה בביכול, וכן כתוב בהמורה 'להמשיך שלוס' על מה שחמרו רז"ל 'ושקלית לסלתאי ואנחי בכוותא דרקיע וכו'', שעיקר התפלה יהיה לעורך הנשמה, אפילו 'רפאנו' ו'ברך עלינו' וכו'. וזהו בעלמו מה לחיתת שעיקר התפלה יהיה על מסרון הסכינה כנ"ל, כי כל המסרועות של הנשמה הם מסרון הסכינה, כי הנשמה

ילקוט הנחל

ל' מבואר הטעם לנריך להיות תלוחות, שבומנו לו שיכוין בזה, שהוא מתפלל כלפי שמים ובזו נכנע (ולולי ילמוד זה הלשון 'וכוין' מלשון 'כוונה'), ובמג"א (שם סק"ד) כתב 'בשמתפלה כוונתו, יפת עיניו לשמים לעורר הכוונה'. (...) ומשמע דהחלוחות הם המקריבים ומחבריס מרעף ורקיעה כהלדי, שעי"ז יכול להתפלל, כי ע"י החלוחות יש דרך להמדם העומד על המרך להתקבל על השמים. וזה יש להעמיס בציתור המתרכב"ת, דהטייעה ל"ל 'מת ותחוי לך היכי דנסקי מרעף ורקיעה בהדדי', ובקמר 'חזלי ומזלי דעביד כוי כוי', היינו שרלה שהם נחמת מחבריס. ומפרש לחיך הם מחובריס, ע"י 'דעביד כוי כוי' (ולפ"ז חין מוסב ענין ה'כוי' על הרקיעה חלח על המרעף והנבן). ומש"כ כניבו בפיס 'וכעיס ה'ניימה עיניו' עי"ז עבידי כוי וכו'', יש לנמר לפי הנ"ל דהסתגוף נכנע ובטל חל הנשמה, ע"ז הוח עביד כוי, היינו שבוזה חת נבו ובוסף תחוחיו הגופניות, שזהו בעלמו בחי' החלוחות, להעלות כוונת נבו חל הנשמה, כמוב"פ שכל כוונתו בתפלתו הוח רק בשביל הנשמה. וגם ע"י הכוונה יכולה הנשמה להחיר ולהשפיע חל הגוף, כמבואר לקמן בפיס ש'בשמתן בחוחיות נחקן גם בגשמיות', היינו שהנשמה מחירה ומשפיע להגוף כל בלרכו, כי זהו ענין השלוס שכ"מ מחיר ומשפיע לחביריו.

מילואי חכמה

וכזיווג הזה, ויחמידו בזה התיקון עד עת קץ בוח שיחם להתעלות, חז יזכו שיחם חל הלקיחה והעילוי המזכירם חמנון ולעילה, וחז בזה נשלמה הכוונה העליונה בהם, והבדברים כולם חבו חל שורחם. ושוה לימת בזה בספר דעת חבוחות (חות נן): הגוף, בריחתו חשוכה ובעלת חסרונות, ויש לו זיכוך ע"י הנשמה. הנשמה מקורה גדול, חבל ממעטת עלמה בבוחה בגוף, שלת פלגה לו הזיכוך בבת חחת ולת חצבהו מבריחתו, חבל חתה בעלו חתה בחיים, ויגדל כוחה לפי עילוייה, ובלבה הזיכוך בגוף לפי גודל כוחה, עד שיהיה לחוי לעמוד עמה יחדיו לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, לעד ולעולמי עולמים.

גם כל **תפלותיו לא היו אלא בשביל לקשר נשמתו.** וכתב בקדושת לוי (פ' ויצא) שבשחתפלל בחסרונות נפש וגוף חו בדבק בשורש נשמתו בחין סוף, וז"ל: בעת שהחדם עומד להתפלל בחסרונות נפשו וגופו, חז יפשוט חת חסרונותיו שלו ומדבק חת עלמו בחיים של חין סוף ברוך הוח, וחז שופע עליו חור של חין סוף ברוך הוח להעלותו לעילה, בבדי שיהיה יכולת בידו לעלות תפלתו חל מקום הר קדשו, כל חחד ולחד לפי מדרגתו. ובעת תפלתו שהוח מתלבש בכל לבבו ובכל נפשו, חזי יפשוט חת הגשמיות חבל ממחענג מחד מהתפשטות הגשמיות שלו, וחז יפשוט רק נשמתו חבל התלויה מחיתו יתברך, וחז קרובה לבוח חל מקום חבר התלוי משם.

אפילו אלו **תפלות וכו' שהם לצורך הגוף וכו' לא היה כוונתו וכו' אלא בשביל נשמתו.** וכתב בספר תור המחיר (פ' כי תלא): עיקר התורה והתפלה, רק לטוך גבוה ולא לטוך עלמו. וחזכרתי כמה פעמים בשם המגיד זללה"ה 'וכשחתה מתפלל חל תעשה תפלתך קבע חלא רחמים ותחנונים לפני המקום' (חבות נ), מוסב הדיבור לשכינה שהיא מקומה של עולם (מדרש תהלים נ), כי גם תפילתו בשעה כשעוסק רק לטורכי גופניות, ותיבה מקובלת ולליה לפני המקום. והמוכיח זללה"ה היה חומר, 'בלרתי לי קרחתי ויענני' (תהלים קכ), בהיות עיקר שחלתי בהיספך שיחי בתפילה, עבור נרות ה' שתהיה היח השכינה, זהו דוה לבי בקרבי ולח עבור נרות עלמי, בעוד חני 'קרחתי ויענני'. לחפוקי הֶשֵּׂח נפשו ומגמתו לשחול טוכל לנפשו, ותפילו בליחה וכפירה וכדומה, מלרכיים הנוגעים לעלמו ולח לגבוה, בחיקונים כל הכ, הכ לן חיי, הכ לן מזונ, בליחה וכפירה', טורפים תפילתו בפניו. ודרש עוד בחיקונים (תיקון יח, לג ע"ב) לא'ותח דורונת לחו תיהו בדקת יותת, לבלבת תחמבר, ותשיך להון שחלתון מלבר, ותזונין נון. בלחו כולהו עחלין בבי ס'מלכת, חלח מחרי דשיתת, דחמבר בהון 'ילדים חבר חין בהם בל טוס', לח בללותהון, ולח בגשמתהון, 'טובי מרחה' בכל טובדיהון וכו'".

סלתא זה פרנסה כמו **מי שיש לו פת בסלו.** כלחיתת בזיונת (עד ע"ב): 'המתכילך מן במדבר למען טנותך'. רבי חמי ורבי חסי, חד חמר חינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שחין לו פת בסלו, וחד חמר חינו דומה מי שרוחה ומוכל למי שחינו רוחה ומוכל. ופירש"י (שם): **רבי חמי ורבי חסי וכו'.** ולית הכח רומית דקרחי, חלח קרח מפרש 'המתכילך למען טנותך', מוכל ומטונה. **חין לו פת בסלו.** מוכל היום ודוחג על לממר. **חינו רוחה ומוכל.** מכילת המן, טוטה טעם כל המינים וחינו רוחה חלח מן. ועוד לימת סוטה (מת ע"ב): **תניח.** רבי חליעזר הגדול חומר, כל מי שיש לו פת בסלו ומומר מה חוכל למחר חינו חלח מקטני חמנה, והיינו דחמר ר' חלעזר, מחי דכתיב 'כי מי בז ליום קטנות', מי גרס לנדיקים שיתבזו שולחן לעתיד לבוח, קטנות שהיה בהן, שלח התמינו בהקב"ה. ופירש"י (שם): **שיתבזו שולחנם לעתיד לבוח.** שחין מקבלין שכר שלם, והכי משמע, כי מי בז ליום הבח חת הלדיקים. **קטנות.** קטנות חמנה. וביחיר המהרש"ל (שם): **מי גרס לסס שיתבזו שולחן כו'.** לההוח עובדח דרבי חנינח בן דוסח (תענית כה) דיהבי ליה חד כרעא דפתורא כו', חזא בחלמח דלדיקי חכלי חפתורא דלהבח דג' כרעי, ואיהו חפתורא דתרתי כרעי כו', נעי רחמים ושקלוהו.

ואני תפלה

וְזַכֵּנִי שֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם בַּעֲצָמַי, שֶׁאֶזְכֶּה לְהַכְנִיעַ וּלְשַׁבֵּר וּלְבַטֵּל אֶת גּוּפִי, שֶׁיִּתְבַּטֵּל כְּמוֹנִי לְגַמְרֵי כָּל הָאֲווֹת הַגּוּף וּמִדּוֹתָיו הָרָעִים, עַד שֶׁיִּתְכַּפֵּף גּוּפִי לְגַמְרֵי אֲצָל הַנְּשָׁמָה. עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה לְהַגּוּף שׁוּם תַּאֲוָה וְרָצוֹן אַחַר בְּלָל חֵרֶן מֵרָצוֹן הַנְּשָׁמָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁהִוא רְצוֹנְךָ הַטּוֹב. וְיִהְיֶה שָׁלוֹם בֵּין נִשְׁמָתִי וְגוּפִי. שֶׁגּוּפִי יִתְקַדֵּשׁ וְיִזְדַּכֵּךְ עַד שֶׁיִּהְיֶה נִכְלָל בְּתוֹךְ הַנְּשָׁמָה הַקְּדוֹשָׁה. וְאֶזְכֶּה לַעֲשׂוֹת כָּל הַמִּצְווֹת וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם רְצוֹנְךָ בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה וּבְרָצוֹן טוֹב בְּגוּף וְנֶפֶשׁ. וּשְׁנֵיהֶם יִהְיוּ נִכְלָלִים כְּאֶחָד בְּאַהֲבָה וּבְשָׁלוֹם גָּדוֹל בֶּאֱמֶת, לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בֶּאֱמֶת בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה תָּמִיד, עַד שֶׁאֶזְכֶּה לְשַׁלְמוּת גְּמוּרָה דְּקֻדְשָׁה בֶּאֱמֶת. עַד שֶׁאֶהְיֶה מוּכָן וְרָאוּי לְסַדֵּר תְּפִלָּתִי לְפָנֶיךָ בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוּת. וְתִסְבּוֹן תְּפִלָּתִי לְפָנֶיךָ כְּמוֹ קְטֹרֶת וְקָרְבָּנוֹת שֶׁקְּמִים הָעוֹלִים לְפָנֶיךָ עַל יְדֵי אִישׁ תָּמִים וְשָׁלֵם.

(ליקו"ת יד).

פרנסה

עיי"ש שהדין תורה הולך ונתמעט, עי"ז הפרנסה נתמעטת, וכן להיפך (ספר המדוות דין ב).

עי"פ רוב מונע הרוח שטות מעבודתו יתברך ע"י טרדת הפרנסה, שמטעה אותו כאילו יש בכוח ידיו להמשיך פרנסה, שזה בחינת הפגם של 'ואמרת כוחי ועוצם ידי' (ליקו"ה נט"י לסעודה וב"פ ה, כו).

פרנסה שהוא בחינת שלום, כמ"ש 'הָשֵׂם גְּבוּלֵךְ שָׁלוֹם חֵלֶב חִטִּים ישביענך' (ליקו"ה ברכות הראיה וברכות פרטיות ד, י).

הפרנסה היא כפי התפלה, כי כל ההשפעות נמשכין ע"י התפלה, היינו כשזוכין שהתפלה היא בדעת, בבחינת רחמים ותחנונים, אזי יש לו פרנסה בנקל בלי עבודות ויגיעות וטרחות שהם בחינת דינים. כי עיקר יגיעות וכבדות הפרנסה הוא רק מחמת פגם הדעת, בחינת 'שָׁטוּ העם ולקטו, בשוטא' (ליקו"ה ויו"ט ג, א).

עיקר הרחמנות דסטרא אחרא הוא להמשיך על האדם טרחות וטרדות העולם הזה להתייגע בעסקים ומלאכות בשביל פרנסה, וכל האנשים הכרוכים אחריה מסיתין את האדם כאילו יש להם רחמנות גדול עליו, ואומרים לו, מה אתה חושב, הלא אתה צריך לחיות, לפרנס עצמך ואשתך ובניך, ואתה צריך לרחם עליך ועליהם לבקש פרנסה. ועי"ז מביאין אותו שיפרוק ממנו עול תורה וימשיך על עצמו עול דרך ארץ, שהם כלל כל הל"ט מלאכות והיגיעות בשביל פרנסה, ומאומה לא ישא בעמלו (ליקו"ה הוה"ע ד, א).

קושי פרנסות של שנים אלו משנים קדמונים. אף על גב דאמר בזהר (נתקו"ז תיקון ו) 'צוותין הב פרנסה', זה היה בשנים ההם שפרנסה היה בשופי, מה שאין כן עתה, שע"י מניעת פרנסה אי אפשר לעבוד אותו יתברך שמו ולהחזיק בנינו לתלמוד תורה, על כן תינוקות של בית רבן, התפללו עבור אבותיכם ואמותיכם שיזכו לגדל אתכם לתורה ולחופה ולמעשים טובים (כתר שם טוב ה"ב יב).

אין חילוק בין החיים ובין הפרנסה כלל, שהרי נקרא הפרנסה בכל מקום 'חיים', כדכתיב (ויקרא כה) 'וְחַי אחיך עמך' (נצח ישראל יג).

מחלוקת אחת דוחה מאה פרנסות (של"ה יומא מד).

מוזהר כמה פעמים, 'ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים', כי פרנסה הוא לשון תענוג (קדושת לוי קדושה שלישית, פורים).

קליפת עמלק מונע פרנסה, והוא סוד מוחין דקטנות (קה"י, פרנסה).

שורש פרנסה בא מהמוחין דגדלות, ועל כן אמרו רז"ל דמזוני במזלא תליא, מזלא ג' הוי"ות, סוד ג' מוחין דגדלות (קה"י, פרנסה).

> **ושקלית לסלתאי ואנחי' בכוותא דרקיע, סלתא,** זה פרנסה, כמו מי שיש לו פת בסלו (יומא עד:). היינו, **שלא רצה לעסוק בשום עסק מעסקי עוה"ז, רק בשביל נשמתו. תפלותיו, לא היו אלא בשביל לקשר נשמתו. אפילו אלו תפלות המפורשים בתפלה שהם לצורך הגוף, כגון רפאינו וברך עלינו ושאר צרכי הגוף, לא היה כוונתו של רבב"ח בשביל גופו, אלא בשביל נשמתו,**

הוא חלק הסכינה כביכול כידוע, היינו כנ"ל, שעיקר התפלה צריך שתהיה בשביל התכלית, כגון כשמתפלל על פרנסה ועשירות, יתפלל שהשי"ת יתן לו פרנסה לו עשירות בזה הלשון שייטיב מעשיו ע"י, ויתקן ולא יקלקל חס ושלום ע"י, וכן בכל מה שמבקש ומתפלל וכנ"ל. ובפל"ח (קעז, ג) הוסיף בשמו: כבר ידוע בשמו מספרי ירושלים, שעיקר התפלה צריכה להיות בשביל הסכינה כביכול, שהיא בעצמה בחינת מלכות בחינת כנסת, (...) כי לולא יתברך בוודאי להשפיע כל טוב לכל אחד מישראל, ועל כן כשחסר לו לאדם חיזה דבר, צריך לידע שבוודאי זה גם מחמת שיש גם למעלה ברומניות כביכול חיזה בחינת פגם ומקרון כזה, ועל כן צריך להתפלל למלאות החסרון ברומניות, ואז ממילא יתתקן בגשמיות גם כן, וכמבואר בספ' י"ד בשם ר' שמעון שלום וכו'.

גילגולין דנשמתין היא הגורמת. וכתב בליקו"ה (תו"מ ברכת הודאה ו, יח): כל הטיוויים הנפלאים והנוראים שהשי"ת מנהיג בכח עולמו, הם בבחינת גלגל המוזר, שסובבו ועיקרו מבחינת גלגולי הנשמות, שבאלו הגלגולים נצרך ומתקיים הכל, שהשי"ת מסבב עם הנשמות גלגולים נפלאים וזרים עד אין תקר, בבחינת 'ה' ממית ומחיה מטפיל לף מרומם, מוריד ומעשיר מוריד שחל ויעל וכו'" (שמואל ב' ג), שמסב כל סיבובי הגלגלים של השמש והירח וכיוצא עשר מזלות וכו', שעל ידם השי"ת מנהיג עולמו. והכל בשביל התכלית של נשמות ישראל, שבאלו הגלגולים ובכמה סיבות וגלגולים, עד שכולם מוכרחים למות ולחזור ולחיות בחחיית המתים, ואז הכל ילמדו ויבינו פעולת ה' וגדולתו עלילותיו שעבר וזה העולם, וכל הסיבות והגלגולים של כל אחד ואחד.

לב מה שאמר הקב"ה לרבי פדת 'אם תלמד שתחריב את העולם ואמר כך לנערת תורתו מחדש, ותפשר שתיפול וְתִּנָּלֵד בשעה שרחוי למזון', כך שמעתי בענין זה בודאי, שכל לידיך ולדיך ים לו עולם בפני עצמו, שזהו גופו של האדם הנקרא עולם קטן, ובעבור זה אמר הקב"ה לרבי פדת 'אם תלמד שתחריב את העולם הקטן שלך', ותיפול תורתו בגלגול אחר, 'ותולי שתיפול בשעה שרחוי למזון'.

גלגלא דרקיע דהדרא היינו **גילגולין דנשמתין היא הגורמת שאין לצדיק כדי פרנסתו.** ענין שייכות הפרנסה לגילגולין דנשמתין, מבואר בתיקו"ז (תיקון סט, ק ע"ב) העוסק בתריכות בסוד גלגולי נשמות הצדיקים וענינותם, ומבאר גם מה דברי השי"ת לרבי פדת המובאים בד"ה הנ"ל בשם ר' רבי פדת', וז"ל התיקו"ז שם: לב**מה דאמר 'לי בעית לאחריב לעלמא והדר לאבריה, ואפשר דנפלת בשעתא דאמוזי', הכי שמעת בודאי, לכל לדיך ולדיך ים לו עולם בפני עצמו, לא גופא דבר גם דאתקרי עולם קטן, ובגין כך אמר 'לי בעית לאחריב לעלמא', ואייתי ליה בגלגולא אחרא, 'ואולי דנפלת בשעתא דאמוזי', עי"ש. ופירש המתוק מדבש (שם): **לאחריב לעלמא.** ור"ל, עֲיָמוּת.

שהיה מכוין לפרנסת נשמתו ולרפואתה. וזה ושקלית לסלתאי ואנחי' בכוותא דרקיע, ששקל לתפלה שהוא לצורך הגוף, **ואנחיה בתפלה, הכל לצורך נשמתו. כי ממילא כשנתקן שם ברוחניות, נתקן גם בגשמיות. ועד דמצלינא בעותי לא אשכחה,** היינו אח"כ, לא מצא כדי פרנסתו. אע"פ שתיקן ברוחניות, אעפ"כ לא נמשך לו שפע בגשמיות. **אמר איבא גנבא הכא,** שגונבים השפע שלי. השיב לו, **גלגלא דרקיע דהדרא.** היינו גילגולין דנשמתין, היא הגורמת, שאין לצדיק כדי

מילואי חכמה

כי ממילא **כשנתקן שם ברוחניות נתקן גם בגשמיות.** ומעין זה מובא במאור עיניים (פ' נשא): מרז"ל בזמן שאדם שרוי בצער סכינה מה מומרת קלני מרפאי וכו', כי כל הדברים שהם הלטרכות האדם נקרא ליצרי הסכינה כביכול, כגון רפואה פרנסה ושאלי דברים, כל דבר הוא ליצר מהסכינה, ומה שאסר למטה מסך גם כן למעלה כביכול. ולפיך לנקש רק שיתוקן למעלה ולא יכוין להנאת עצמו כלל, ואם יעשה כן, ממילא יתוקן למטה ג"כ, ופלוגות הבעש"ט נגב"מ היה רק ע"י ייחודים שהיה מייחד ומעלה הסכינה אל מידת אי"ן, וממילא ניתקן למטה ג"כ.

שגונבים השפע שלי. כתב בשער המלוות (פ' מספטיס): כל נשמה בלולה מן רמ"ח לבושים, וכל לבוש כלול מן כמה גילולות של אותיות, וכפי ריבוי האותיות שאר לנשמה ההוא, כך הוא שיעור השפע שאר מספיעין עליו מלמעלה, וכפי השפע שמספיעין בה, הוא ענין הממון שאר לו בעוה"ז. ונמצא, כי כשאר גונבים ממונו, הם גונבים ממנו אותו השפע העליון היורד לנפשו מלמעלה, ואפילו אינו אלא פרוטה, הרי הוא גוזל מנפשו חֵלֶק פרוטה על השפע הנשפע עליו כנזכר. ועי' ליקו"מ פרוה סט.

יקוט הנחל

וזה ושקלית לסלתאי ואנחי' בכוותא דרקיע. ובליקו"ה (תו"מ ה' ה, ג–ד) מבאר מהכה"מ מה המדריגות האותות שבתפלה, ומה היא התפלה שהיא לצורך נשמתו, וז"ל: כי יש שני בחינות תפלות. יש תפלה שהוא למטה מהטורה ממש, וגם היא טפילה להתורה, ויש תפלה שהיא בחינה אחת עם התורה ממש, וגם היא גבוה מהתורה. כי יש תפלה שמתפללין על נראין, דהיינו פרנסה וכיוצא וחיים וכיפופא וכו', וזאת התפלה נקראת 'חיי שעה', והיא למטה מהתורה וטפילה להתורה, כי בוודאי מי שמתפלל על נראי גופו ומיני מחסורים כלל בשביל התורה, רק הוא מתפלל שיתן לו השי"ת בחי מיי ומזוני וכו' להנאתו ולצורך גופו, זאת התפלה בוודאי לאינה תשובה לפני השי"ת, והיא בחינת תפלות רשעים שכתב רבינו ז"ל שיש לכל אדם תפלות רשעים, והיא בחינת 'גנבא ממתמרא דמתא קריש', (...) ואין להשי"ת נאת מתפלה כזאת שהיא לצרכי הגוף, כי אם כשזה המתפלל מתכוין בתפלתו בשביל קיום התורה, דהיינו שמתפלל על בני חיי ומזונ', וכל כוונתו כדי שיזכה לעשות רלונו יתברך, היא בוודאי יש להשי"ת נאת רוח מתפלה כזאת, אבל בשעש"כ תפלה כזאת היא בוודאי למעלה מהתורה וטפילה להתורה, כי מאחר שהתפלה בשביל צרכי הגוף. (...) אבל עיקר התפלה השלימה היא כשאדם מתפלל רק על צרכי נשמתו בעצמו, דהיינו שכל תפלותיו לזכות לירלת ה' ועבודתו יתברך, כמו שאמר דוד המלך עליו השלום 'אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתי בבית ה' כל ימי חיי וכו', וכמ"ש רבינו ז"ל (בסימן יד) על מאמר רבה בר בר חנה 'ושקלית לסלתאי ואנחי' בכוותא דרקיע', עיין שם. ותפלה כזאת אינה טפילה לתורה, לדבאמת תפלה כזאת היא עיקר קיום התורה, מאחר שמבקש רק לקייים את התורה, זהו עיקר שלימות התורה, כי לית המדרש הוא העיקר אלא המעשה'. וזה בחינת 'אשם ילחם ה' היא תתהלל', היינו התפלה, שהיא בחינת 'אשם ילחם ה' אשם עם התורה וגבוה ממנה. 'אשם חיל', כשהוא בבחינת ילחם ה' לזכות לירלתו יתברך, 'היא תתהלל', כי זה עיקר שלימות התפלה. וזאת התפלה היא זוהר עם התורה וגבוה ממנה.

איבא גנבא הכא. ובקונטרס מבוארי הנחל (שבט–לאדר תקמ"ח) מובא ביאור בזה: כלומר הלא יש עוד מסכים המבדילים בין עולם לעולם, שהן הקליפות הנעשים מהבגדים לומים ח"ו והם גונבים השפע, והלא כבר זכיתי לאבר מרעך וקניינך ולקבל ולאבר השלמות, ואין לי מקום להם להיכנס ולגנוב השפע.

היינו גילגולין דנשמתין. ובתב בקונטרס יד הנחל (יד): הנה בכללויות מתמר זה של רבב"ח עולים כמה פליאות. ג', מהו שאמר רבב"ח 'אולי ומזלי דעביד כוי כוי'. בלשון כפול. ב', מה שאמרית רבינו ז"ממילא כשנתקן אם ברוחניות נתקן גם בגשמיות', והנה מלינו הרבה בזהר דיש כמה תפילות שלא נענין מיד וכו', ו'זמנין דשמע ומזמין שלא שמע', ופה משמע שבוודאי היה צריך להיותן לו שפע בגשמיות ע"י תפילת המתקרות נשמתו, עד שאמר רבב"ח שגונבים לו שפעו, ובזה צריך ביאור ג"כ. ג', מהו ענין גילגולין דנשמתין המובא פה. וגראה לבאר פליאות אלו ע"פ קצרי המאמר. והנה ביאר מוהרנ"ת בהלי שוכר (ב, ד) דיש שני בחינות בשלום הפרטי. בחי' אחת, כל זמן שהגוף מניח לנפש לעשות לרונה ותינו מְעֻנֶּגֶת לה. אך יש לדגש יותר בהשלום הפרטי, שהגוף מבטל עלמו לגמרי לגבי הנפש עד שאין לרונו אלא בטוטת הנפש, וזה שאמרו רבב"ח, ש'כל תפילותיו לא היו אלא לנקר נשמתו וכו', עי"ש בהלכה הנ"ל כל דבריו בזה. והיוצא מכל זה דיש שני סוגי תפילות, האחת שמתפלל לה' על כל לרכיו ותינו פונה אחר מחבוטות רבות, כדלהלן בזוה"ק. והשניה שגם כל תפילותיו תינן אלא לנקר נשמתו. ובזה יובן מה שאמרו 'אולי ומזלי דעביד כוי כוי' בלשון כפול, היינו שבבחינת 'נשקי מרעך ורקיעך', היינו שבשהוזה לבחינת השלום בעלמו, יש שני בחינות תפילה, וכנ"ל. וע"פ זה לפש"ל, ש'כוי' אחד הוא בנגד ה'מרעך', והיינו בבחינה הרלשונה של השלום בעלמו, שתינו משתדל אחר מחבוטות רבות, ועיקר השתדלותו אחר קודשת בריך הוא, אך עדיין תפילותיו נסובים על לרכי גופו המכונה 'מרעך'. ו'כוי' השני הוא בנגד ה'רקיעך', והיינו בבחינה היותר עליונה של השלום בעלמו, שכל תפילותיו הם רק בשביל לנקר נשמתו, וגם התפילות המפורשות שהם לצרכי הגוף וכו', גם זה מכוין לצורך נשמתו המכונה 'רקיעך'. (וזה"ק ולהלה, שעל כן בדברי רבינו בניאור מאחר זה כתב רק 'עבידי כוי' פעם אחת, היינו שרבב"ח זכה לבחינה אחת מאלו שני בחינות התפילה, והיינו לתפילה השלימה הנ"ל.) ורבב"ח כשרלה זוכה לבחינת ניטול כזה עליון, קבר שבזה זכה לבחינת השלום הכללי המבואר להלן, בבחי' 'ועד זאת עם כבש וכו'', ויבוטל המשל ומתן וכו', ומש כן בוודאי שלריך להיותך לו שפע גם בגשמיות, כמו שיהיה לעתיד לבוא, שאז הגשמיות יהיו מכוון בשלימות, ו'עתידה ג"י שתולין גולסקלות וכו', ועל כן אמר שגונבים השפע שלי. ועל זה אמר לו הטוייעץ, שגילגולין דנשמתין היא הגורמת לכך, היינו שכל זה הוא רק בבחינת השלום הפרטי, היינו שגם כשכל תפילתו הוא רק לנקר נשמתו וכו', כל זה הוא רק שלימות התפילה שזכה לכך ע"י שזכה לשלום בעלמו, אבל עדיין כל זה הוא רק כלי ולרך לשלום הכללי, כמבואר היטב בדברי מוהרנ"ת הנ"ל, וכל זמן שלא יתוקנו כל הנשמות, בחינת גילגולין דנשמתין כידוע (בחינת נשמות הגריס ובעלי התשובה שיצאו מזולותם וכו'), אז עדיין יכול להיות שייגרם לצדיק שלא יהיה לו כדי פרנסתו, שעדיין לא קויים שלימות השלום לתיקון העולמות, והבן.

גילגולין דנשמתין היא הגורמת. ובקונטרס מבוארי הנחל (שבט–לאדר תקמ"ח) מובא ביאור בזה: היינו דבאמת אין שום עיכוב ומסך מבדיל בין נשמתו לגופו, ואם היה נשמתו מקבלת השפע בשלמי, היה ודאי מספיעו לגופו, כי יש שלום וקירוב ביניהם, אלא שלפי גלגול נשמתו בשעת יצירתו לגוף, אין גם להנשמה עשרה מזל של פרנסה. **גילגולין דנשמתין היא הגורמת.** ובספר דרכי מוסר (שיעורים, יא) כתב בשם הבעש"ט בזה: כי לאדם רגיל קשה מאד לזכות למדרגה זו, שבאמת מכוון רק להשכינה הקדושה והוא שם בתמת, ולריך לזה יגיעה והתחלות עד שבכל פעם יכול לזכות לזה ביותר. ועל כן אע"פ שהצדיקים זוכים לזה והם דבוקים רק בעליית השכינה, הרי יש בחי' גלגולין דנשמתין וכו', כי מנשים מחריס עוד לא זוכים לזה בשלימות,

עצה ותושיה

כל אדם יראה לזכות בשלימות לבחינת שלום בעצמו, דהיינו שיהיה שלום אמיתי בין גופו ונפשו. ואז בוודאי לא יראה לעסוק בשום עסק מעסקי עולם הזה, רק בשביל נשמתו, וגם כל תפילותיו לא יהיו אלא בשביל לקשר נשמתו. ואפילו אלו התפלות המפורשים בתפלה שהם לצרך הגוף, כגון רפאנו וברך עלינו ושאר צרכי הגוף לא תהיה כוונתו בשביל גופו, אלא לפרנסת נשמתו ורפואתה. כי באמת כשנתתקן ברוחניות ממילא נתתקן גם בגשמיות, ומשפיע לו השי"ת כל צרכיו ברווח ובשפע גדול. אבל כוונתו לא תהיה רק בשביל נשמתו

(קיצור ליקו"מ יד, ג).

כמו שאמרו גבי רבי פדת. לימא בפעניח (כה ע"ב): [1]רבי אלעזר בן פדת דחיקא ליה מילתא טובא, עבד מילתא, ולא הוה ליה מידי למטעם, שקל נרא דמומא ושדייה בפומיה, תלת ליבי ונים. אזול רבנן לשיולי ביה, חזיון, ואפק לוליתא דנורא מפומיה. כי מיתער אמרו ליה, מאי טעמא קבבית וחייכת. אמר להו, דהוה יתיב עמי הקב"ה, ואמרי ליה, עד מתי אלטער בהאי עלמא. ואמר לי, אלעזר בני, ניחא לך דלפכיה לעלמא מריחא, אפשר דמטלית בפעמא דמזונו. אמרי לקמיה, כולי האי ו'אפשר'. אמר ליה, דמיי טפי, או דמיינא. אמר לי, לא, בהאי לגרמא אמרת 'לא בעינא', יהיבנא לך לעלמא דאתי תליסרי נהרוותא דמפא מפרסמן דכיין בְּפָרָת ודיגלת, דמענגת בהו. אמרי לקמיה, האי ומו לא. אמר לי, ואנא אמינא לך, יהיבנא. אמרי ליה, ואנא מֻתְבָּרָא לליא ליה בעינא. אמרי לקמיה, אם כן לא לפומאי, ואמר לי, אלעזר ברי, גירי לפומאי. אמר לי, לא לתיינא. אמר לי, לא, לתיינא. אמרי לקמיה, אם כן לא בעינא. אמר לי, בהאי לגרמא לא בעינא, יהיבנא לך לעלמא דאתי תליסרי נהרוותא דמפא מפרסמן דכיין בְּפָרָת ודיגלת, דמענגת בהו. אמרי לקמיה, האי ומו לא. אמר לי, ואנא אמינא לך, יהיבנא. אמרי ליה, ואנא מֻתְבָּרָא לליא ליה בע

ומפריד בין איש ואשתו ועי"ז בדד ישב. כדלעיל בערכין (טז ע"ב): בעל מיניה רבי שמואל בר נחמן, ואמרי לה רבי שמואל בר נחמן אמניה דרבי חנינא מדבי חניגא, ואמרי לה מדבי יהושע בן לוי, מה נשתנה מלורע שאמרה תורה 'בדד ישב מחוץ למחנה מושבו'. הוא הצדיל בין איש לאשתו, בין איש לרעהו, לפיכך אמרה תורה 'בדד ישב וגו'". אמר רבי יהושע בן לוי, מה נשתנה מלורע שאמרה תורה יציץ שמי ליפורים לטהרתו. אמר הקב"ה, הוא עושה מעשה פטיט, לפיכך אמרה תורה יציץ קרנן פטיט. ופירש רבינו גרשום (שם): **הוא הצדיל בין איש לאשתו.** שגרם להם להתקוטט ע"י לשון הרע שאמר ביניהם. **מעשה פטיט.** פיטפט והשמיע קולו בלשון הרע. **לפיכך יציץ קרנן פטיט.** ליפורין, שמשמיעין קול בכל שעה. וזהו"ק גבי הסגרו של המצורע בויקרא (יג, מו): כָּל יְמֵי אֲשֶׁר הַנֶּגַע בּוֹ יִטְמָא טָמֵא הוּא 'בָּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ'. ופירש"י (שם): **בדד ישב.** שלא יהיו שאר טמאים יושבים עימו. **ממון למחנה.** מון בלשון מתנות. **וזה שמסיימין התפלה בשלום.** וכדלעמן בדב"ר (ה, יד): ג"ר לוי, תניא הוא השלום, שכל מומיהם של ברכות הין בלא שלום. קריאת שמע מומחת בשלום 'פורס סוכת שלום', התפלה מומחת בשלום, ברכת כהנים מומחת 'וישם לך שלום'. ועוד תיתא במגילה (יח ע"ב): מה רלו לומר 'שים שלום' אחר ברכת כהנים. לכתיב 'ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם', ברכה להקב"ה שלום, שנאמר 'ה' יברך את עמו בשלום'. וביאר זזה הריטב"ג (שם): **ומה רלו לומר שים שלום אחרי ברכת כהנים.** כלומר, מה ענין ברכה זו בכאן, שלא סיימו בברכת כהנים, לחילו מקחי הכי לא לפשר. ומהלריכן משום דכתיב 'ואני אברכם', וברכה של הקב"ה שלום. וזה שאמרו במדרש, 'כל מומחי ברכות שלום'. ועיין מטה במילוא"ם ד"ה 'וזה שמסיימין התפלה בשלום', דבלי הזהר זזה.

וזה פירוש תקעו לשון שלום. רלינו מלבים בעמ את השגתו בפסוק עליו מיוסד המאמר, והולך ומבאר בו מלה אחר מלה את השגותיו שהובאו עד כה, ועי' לעיל במקו"ח שבריש המאמר. **ותקעתיו יתד במקום נאמן.** ע"ד הפשט מקרא זה מדבר במינוי מליקים בן מלכיהו למתניא בירושלים, וגדולתו מהיה קבועה כיתד נאמן. וחלשה"כ בישעיה (כב, כג): וּתְקַעְתִּיו יָתֵד בְּמָקוֹם נֶאֱמָן וְהָיָה לְכִסֵּא כָבוֹד לְבֵית אָבִיו: ופירש המו"ד (שם): **ותקעתיו יתד במקום נאמן.** ר"ל, לא יהיה נעתק ממשלתו, כיתד התקועה במקום חזק ומתקייס.

תקעו לשון שלום כמ"ש **ותקעתיו יתד במקום נאמן.** וכמצ בפל"מ (יז, ז): רוצה לומר שיהיה לו מיזוך וקיום בממשלתו כיתד תקוע במקום נאמן, שלי לפשר להזיזו ולטלטלו, זזה בחינת שלום. וזה שסיים 'והיה לכסא כבוד' שיעלה הכבוד לשורשו, שהיא הילמה, שהיא בחינת כסא כמצוין בפנים. ועיין פ' בהעלותך בענין המלולות, מוכן שם כי התקיעה מרמז הממהה ושלום, כמ"ש (במדבר י) 'וביום שממחכם וגו'', וכן 'והקהיל את הקהל תתקעו וגו'', ועיין שם בנרמצ"ן, מובא במילוא"ם ד"ה 'תקעו לשון שלום', עי"ש.

ומפריד בין איש ואשתו, ועי"ז בדד ישב (ערכין טז). **וקנים מטהרים אותו, אף תיבתך, היינו תיבת התפלה, מתקנין את המחלוקת, ועושה שלום הכללי, שלום כל העולמות, וזה שמסיימין התפלה בשלום:**

י וזה פירוש תקעו לשון שלום, כמ"ש (ישעיה כב) **ותקעתיו יתד במקום נאמן.**

ותקעתיו יתד במקום נאמן. ובליקו"מ (ח"ב ח, יא) דרש מהסיפא של פס' זה שתקיעה זה התגלות הכבוד, כמבואר במאמר זה שע"י התגלות הכבוד נמשך שלום, וז"ל: תקיעה זה בחינת התגלות הכבוד, בבחינת (ישעיה כב) 'ותקעתיו יתד במקום נאמן, והיה לכסא כבוד'.

(המשך) זה, שכל מי שמוצית לשון הרע על חבירו, אזי נעמדים לו כל מבריו עד שהוא רלוי להיות מלורע, וזשפ לפי שתוא לשון הרע עולה עם ומעורר עליו את הדברת רוח טומאה, ואזי הוא נטמא. כי מי שבא להטמא למטה אזי מטמאים אותו מלמעלה, כי בדיבור שלו למטה התעורר דיבור תמר.

לה הסיבל המשמון למטה משבעה הסילות המתקנים בשכל התפלה הוא בנגד ברכת 'שים שלום טובה וברכה'. כאן הוא כלל השלום, שלום למעלה שלום למטה, שלום לכל הצדדים, שלום בשמלית של מעלה, שלום בשמלית של מטה. והסיבל זזה הוא בשוד השמלית של מטה בחיבור אחד עם השמלית של מעלה, ומכאן שופע לכל אותם התחתונים שבאוץ. וכאן נכלל ונשלם הכל בשמד, העליונים והתחתונים, בשור אחד, להצליח את השם השלם שהוא סוי"ה אלקים, שם זה שהוא שלם בכל אותם הסילולות, בכל אותם התורות העליונים, שיהיו כולם נכללים יחד.

מילואי חכמה

ועי"ז בדד ישב. וכמצ בראשית חכמה (שער הילמה, ט): שם יהיה הדיוקן למטה פגום, לת תֶּרֶף הדיוקן למעלה לפני כל פמליא של מעלה, כי 'כל אשר בו מום לת יקרב'. וכאשר יסתכל האדם בדבר זה יבוש וייכלם מעוונותיו, שכל עוון ועוון הוא נגע ומום בנפשו, ודיוקנו למעלה מתרחק מהקדושה, כמו שאמר הכתוב במלורע (ויקרא יג) 'והמלורע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים ועל ראשו יפטה וטמא טמא יקרא', ואמר 'בדד ישב מחוץ למחנה מושבו'. והפגם אשר נעשה והתרחקה מהקדושה העליונה, הוא הגורם שיתרחק הגוף למטה גם כן מהתנה יתראל. ואם האדם יזוב בתשובה לטהר מומיו בקבלת הייסורין עליו, כדי הוא מטהר מלרעתו, ואם לאו הרי הלרעת ההוא קבוע בנפשו, ובעולם הזה ובעולם הבא הוא נרחק מכל פמליא של מעלה עד שיטהר. ולכן דוד המלך ע"ה, פירש"י ז"ל שנלטרע שזה תדאים, שמוטב שיעלה הפגם בגוף בעולם הזה, יותר משיאשר האוס והלרעת בנפש ליפרע בגהינם.

אף תיבתך היינו תיבת התפלה מתקנין את המחלוקת וכו'. ומובא בנעמ"ט עה"ת (פ' נח): רבי יתראל בעל שם ע"ה אמר, 'לוהר מעשה למיבה' (בראשית ו), שתהיה התיבה שהאדם מדבר בתורה ובתפלה מלהיה. כי יש בכל אות עולמות ונשמות ומלאות, ועוסים ומתקשרים ומתייחדים זה עם זה עם מלאות, ותא"כ מתייחדים יחד האותיות ונעשה מיבה, ותא"כ מתייחדים ומתקשרים יחד האותיות ונעשה מיבה, ותא"כ מתייחדים ומתקשרים ומתייחדים זה עם זה עם מלאות, ותא"כ מתייחדים כל העולמות כאחד ועוסים, ונעשה שתתה ותפגוע גדול עד אין שיעור (...) ולריך לשמוע בכל מיבה מה שאומר, שתשכינה עוסה הדיבור (זהר פינחס, רל ע"ת) מדברת, והוא שוציגה לה. 'לוהר', שתעת בשבילות, ונעשות נתת רוח ליולרו. ולריך תמונה גדולה לזה, להשכינה נקראת 'תמונת תומן' (זהר ויקרא, טז ע"ב), ובלא תמונה נקרא ת"ו (מקצי טז) 'נרגן מפריד תלוף'.

וזה שמסיימין התפלה בשלום. ואיתא בזהר (פקודי, רסב ע"ב) שבברכת שים שלום נעשה הייחוד בכל העולמות, וז"ל: **ה**'היכלות תתאה לתתא 'שים שלום טובה וברכה'. הכת תיהו כללא דשלום, שלום לעילא שלום לתתא, שלום בכל סטרין, שלום בשמלית לעילא, שלום בשמלית לתתא. דל תיהו שמלית לתתא ובשורא תדא בשמלית לעילא, ומהכת נגיד לכל סיונין מתתי ללבר. והכת תתכליל ותשלים כולא כחדא, עילא ותתא, ונהירו תדא, לשתלמא שם תלא הוי"ה תלקים, שם דל דתיהו שלם בכל סיונין דיכלין, בכל סיונין נהורין עילאין, למהוי כולהו תד. ועיין זזה עוד בכוונות ברכת 'שים שלום', בשער הכוונות (דרושי הסמידה, ו), וכן בפע"ח (שער הסמידה, כ). **וזה שמסיימין התפלה בשלום.** ומצמ בישעיות דבמ (מ"ת, ו): שברכת 'שים שלום' יש להתפלל על השלום, כי 'אין לי מחזיק ברכה אלא השלום' (פוף עוקלין), כי הוא קשר הגממד, והוא תמדות גמור של יתראל. וכאשר יתפלל על השלום, יתפלל שלא תהיה מחלוקת ביתראל, ולא יהיו קנאה ותחרות, כי כולם יהיו אהובים ותמוזים ותמודים בתכלית הייחוד ותהבה ותלחוה וריעות, ויהיו כל יתראל נפש תחת. ויכוין לקייס 'ותהבת לרעך כמוך', שהוא כלל כל התורה. וזה יהיה בתכלית התפילה, שהוא כלל כל התפילה. ויתפלל שלא תהיה בו מידת כעס כי אם עניו לַבַּל, והוא במדרגת השלום, כי במקום שהכעס מלוי אין שלום. ומצמ בספר עבודת יתראל (ליקוטים): יש לכוון בברכת 'שים שלום' בנוסף 'ברכנו מבינו כולנו כאחד באור פניך, כי באור פניך', רומז גם כן לענין זזה להמשיך אור פנים לעילא באור פניס לתתא, בסוד הכתוב שלום בין אדם לרעהו, ובסוד 'יאר יחוז פָּנָיו' (תהלים יז) כנזכר בזוה"ק. 'כי באו"ר פני"ך', ג' מיבות אלו עולים עם הכולל ש"ע, להמשיך אור הפנים לעילא לאור פנים לתתא. לכן הנוסח לומר שני פעמים, 'באור פניך, כי באור פניך'. והנה באו"ר פני"ך עם שמונה התוספות והכולל עולה שע"ת

נהורין, שעולה מלבו"ס, תוספות בשלו"ס. **תקעו לשון שלום.** עיין בנמ"כ על תוס זו, ד"ה 'תקעו לשון שלום וכו'', בדברי הפל"מ שהפנה לפסוקים בממדבר (י, ז-י) ולפירוש הרמב"ן עליהם, וחלשה"כ שם: וּבְהַקָּהֵיל אֶתְהֶקְעוּ וְלֹא תָרִיעוּ: (...) וְכִי תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְלְכֶם עַל הַצַּר הַלֹּחֵץ אֶתְכֶם וַהֲרֵעֹתֶם לַחֲלֹצְרֹת וְנִזְכַּרְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹקֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאֹיְבֵיכֶם: וּבְיוֹם שִׂמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרָלְשֵׁי חָדְשֵׁכֶם וְתִקַעְתֶּם בַּחֲלֹצְרֹת עַל עֹלֹתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שַׁלְמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי אֱלֹקֵיכֶם אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם: ופירש הרמב"ן (שם): התרועה רמז למידת הדין, כי כן כתוב במקעות (במדבר טו) 'על פי ה' יחל ועל פי ה' יסע', והיא הממנהת במלחמה, וכתוב 'וכי תבואו מלחמה

ילקוט הנחל

ועי"ז בדד ישב. וכמצ בראשית חכמה (שער הילמה, ט): שם יהיה הדיוקן למטה פגום, לת תֶּרֶף הדיוקן למעלה לפני כל פמליא של מעלה, כי 'כל אשר בו מום לת יקרב'. וכאשר יסתכל האדם בדבר זה יבוש וייכלם מעוונותיו, שכל עוון ועוון הוא נגע ומום בנפשו, ודיוקנו למעלה מתרחק מהקדושה, כמו שאמר הכתוב במלורע (ויקרא יג) 'והמלורע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים ועל ראשו יפטה וטמא טמא יקרא', ואמר 'בדד ישב מחוץ למחנה מושבו'. והפגם אשר נעשה והתרחקה מהקדושה העליונה, הוא הגורם שיתרחק הגוף למטה גם כן מהתנה יתראל. ואם האדם יזוב בתשובה לטהר מומיו בקבלת הייסורין עליו, כדי הוא מטהר מלרעתו, ואם לאו הרי הלרעת ההוא קבוע בנפשו, ובעולם הזה ובעולם הבא הוא נרחק מכל פמליא של מעלה עד שיטהר. ולכן דוד המלך ע"ה, פירש"י ז"ל שנלטרע שזה תדאים, שמוטב שיעלה הפגם בגוף בעולם הזה, יותר משיאשר האוס והלרעת בנפש ליפרע בגהינם.

אף תיבתך היינו תיבת התפלה מתקנין את המחלוקת וכו'. ומובא בנעמ"ט עה"ת (פ' נח): רבי יתראל בעל שם ע"ה אמר, 'לוהר מעשה למיבה' (בראשית ו), שתהיה התיבה שהאדם מדבר בתורה ובתפלה מלהיה. כי יש בכל אות עולמות ונשמות ומלאות, ועוסים ומתקשרים ומתייחדים זה עם זה עם מלאות, ותא"כ מתייחדים יחד האותיות ונעשה מיבה, ותא"כ מתייחדים ומתקשרים ומתייחדים זה עם זה עם מלאות, ותא"כ מתייחדים כל העולמות כאחד ועוסים, ונעשה שתתה ותפגוע גדול עד אין שיעור (...) ולריך לשמוע בכל מיבה מה שאומר, שתשכינה עוסה הדיבור (זהר פינחס, רל ע"ת) מדברת, והוא שוציגה לה. 'לוהר', שתעת בשבילות, ונעשות נתת רוח ליולרו. ולריך תמונה גדולה לזה, להשכינה נקראת 'תמונת תומן' (זהר ויקרא, טז ע"ב), ובלא תמונה נקרא ת"ו (מקצי טז) 'נרגן מפריד תלוף'.

וזה שמסיימין התפלה בשלום. ואיתא בזהר (פקודי, רסב ע"ב) שבברכת שים שלום נעשה הייחוד בכל העולמות, וז"ל: **ה**'היכלות תתאה לתתא 'שים שלום טובה וברכה'. הכת תיהו כללא דשלום, שלום לעילא שלום לתתא, שלום בכל סטרין, שלום בשמלית לעילא, שלום בשמלית לתתא. דל תיהו שמלית לתתא ובשורא תדא בשמלית לעילא, ומהכת נגיד לכל סיונין מתתי ללבר. והכת תתכליל ותשלים כולא כחדא, עילא ותתא, ונהירו תדא, לשתלמא שם תלא הוי"ה תלקים, שם דל דתיהו שלם בכל סיונין דיכלין, בכל סיונין נהורין עילאין, למהוי כולהו תד. ועיין זזה עוד בכוונות ברכת 'שים שלום', בשער הכוונות (דרושי הסמידה, ו), וכן בפע"ח (שער הסמידה, כ). **וזה שמסיימין התפלה בשלום.** ומצמ בישעיות דבמ (מ"ת, ו): שברכת 'שים שלום' יש להתפלל על השלום, כי 'אין לי מחזיק ברכה אלא השלום' (פוף עוקלין), כי הוא קשר הגממד, והוא תמדות גמור של יתראל. וכאשר יתפלל על השלום, יתפלל שלא תהיה מחלוקת ביתראל, ולא יהיו קנאה ותחרות, כי כולם יהיו אהובים ותמוזים ותמודים בתכלית הייחוד ותהבה ותלחוה וריעות, ויהיו כל יתראל נפש תחת. ויכוין לקייס 'ותהבת לרעך כמוך', שהוא כלל כל התורה. וזה יהיה בתכלית התפילה, שהוא כלל כל התפילה. ויתפלל שלא תהיה בו מידת כעס כי אם עניו לַבַּל, והוא במדרגת השלום, כי במקום שהכעס מלוי אין שלום. ומצמ בספר עבודת יתראל (ליקוטים): יש לכוון בברכת 'שים שלום' בנוסף 'ברכנו מבינו כולנו כאחד באור פניך, כי באור פניך', רומז גם כן לענין זזה להמשיך אור פנים לעילא באור פניס לתתא, בסוד הכתוב שלום בין אדם לרעהו, ובסוד 'יאר יחוז פָּנָיו' (תהלים יז) כנזכר בזוה"ק. 'כי באו"ר פני"ך', ג' מיבות אלו עולים עם הכולל ש"ע, להמשיך אור הפנים לעילא לאור פניס לתתא. לכן הנוסח לומר שני פעמים, 'באור פניך, כי באור פניך'. והנה באו"ר פני"ך עם שמונה התוספות והכולל עולה שע"ת

נהורין, שעולה מלבו"ס, תוספות בשלו"ס. **תקעו לשון שלום.** עיין בנמ"כ על תוס זו, ד"ה 'תקעו לשון שלום וכו'', בדברי הפל"מ שהפנה לפסוקים בממדבר (י, ז-י) ולפירוש הרמב"ן עליהם, וחלשה"כ שם: וּבְהַקָּהֵיל אֶתְהֶקְעוּ וְלֹא תָרִיעוּ: (...) וְכִי תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְלְכֶם עַל הַצַּר הַלֹּחֵץ אֶתְכֶם וַהֲרֵעֹתֶם לַחֲלֹצְרֹת וְנִזְכַּרְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹקֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאֹיְבֵיכֶם: וּבְיוֹם שִׂמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרָלְשֵׁי חָדְשֵׁכֶם וְתִקַעְתֶּם בַּחֲלֹצְרֹת עַל עֹלֹתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שַׁלְמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי אֱלֹקֵיכֶם אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם: ופירש הרמב"ן (שם): התרועה רמז למידת הדין, כי כן כתוב במקעות (במדבר טו) 'על פי ה' יחל ועל פי ה' יסע', והיא הממנהת במלחמה, וכתוב 'וכי תבואו מלחמה

עצה ותושיה

תיבות התפלה מתקנין את המחלוקת, ועושין שלום הכללי, שלום בכל העולמות (ליקוטי יד, טו).

בהתפארות חדש. ועי' לעיל בנמ"נ על לוח ג' ד"ה 'זהו בבודו כשבני אדם שהם ממון לקדושה וכו'', שם מדבר מענין התפארות אדם. **בכמא זה בחיי יראה.** וכתב בליקו"ה (יו"ד בכור בהמה טהורה ה, ו): כי שם בכמא הכעוב, שם מקור היראה, בחינת מורא מלכות, שהכל מתפחדין ומתיראין מפני כסא מלכות, וכמ"ש 'לדק ומשפט מכון כסאו, חסד לפניו וכו''. **ואור הוא שלום בית.** ועי"ל בדברי מי הנחל המובאים בנמ"נ על לוח ח' ד"ה 'ולין שלום בעצמי מפני תעלתי'. **שלום בית.** וכתב במי הנחל (יד): ר"ל כי בית הוא ירמה, כמו שאמרו חז"ל 'אבל על לית ליה דרחמי', וכמ"ש בספר גנזי יוסף וכמ"ש לקמן סימן קי"ב, וע"י ירמה זוכין לשלום. **נר שבת קודם.** וכתב בציפה"ל (יד, ז): בהמבואר מקצרי דבריו הנ"ל, שהעיקר בדבר השלום הוא השמחה [שאר מליה לבד מוכרח גם הגוף שיתבטל בתפלתו כנ"ל], מבואר יותר בתשובות ויתרון נר שבת, ובהבאתו בדבר השלום את הרמב"ן (שם, יח): כי ה'אור' הנזכר בכאן הוא היום, וה'חושך' הוא הלילה, כי כן שמת, כמו שאמר 'ויקרא אלקים לאור יום ולחושך קרא לילה'. **נר שבת קודם לקידוש היום.** כלהיא בשם שבת (כג ע"ב): אמר רבא, פשיטא לי, נר ביתו ונר תנוכה, נר ביתו עדיף משום שלום ביתו. נר ביתו וקידוש היום, נר ביתו עדיף משום שלום ביתו. בעי רבא, נר תנוכה וקידוש היום מהו, קידוש היום עדיף דאדיר, או דילמא נר תנוכה עדיף משום פרסומי ניסא. תא שמע דתניא הדר פשטה, נר תנוכה עדיף משום פרסומי ניסא. אמר רב הונא, הרגיל בנר חיוורן ליה בניס תלמידי מכמיס, הזהיר במזוזה זוכה לדירה נאה, הזהיר בציצית זוכה לטלית נאה, הזהיר בקידוש היום זוכה וממלא גרגי יין. רב הונא הוה רגיל דהוה מליף ותני לפפתא דרבי חנין נגרגי, חזא דהוה רגיל בשרגי טובא, אמר, תרי גברי רברבי נפקי מהכא. נפקי מינייהו רב לוידי בר חנין ורב חייא בר חנין. רב חסדא הוה רגיל דהוה מליף ותני לפיפתא דבי נשא דרב סיזבי, חזא דהוה רגיל בשרגי טובא, אמר, גברא רבא נפק מהכא. נפק מינייהו רב סיזבי (...) אמר רבא, דרמיס רבנן, הוו ליה בנין רבנן. דמוקיר רבנן, הוו ליה תלמודא רבנן. דלחיל מרבנן, הוא גופיה הוי צורבא מרבנן, ותי לקו בר הכי הוא, מסתמען מיליה לצורבא מרבנן. ופירש"י (שם): **נר ניתו ונר מנוכה.** נר ניתו בשבת, והוא עני ואין לו כדי לקנות שמן לשתי נרות. **שלוס ניתו.** והכי אמרינן לקמן (שבת כה ע"ב), 'ותזמח משלוס נפשי', זו הלנקת נר בשבת, שבני ניתו מצטערין ליבא בחושך. **בניס מלמידי מכמיס.** לכתיב (משלי ו) 'כי נר מצוה ותורה אור', ע"י 'נר מצוה' לשבת ותנוכה נא 'אור' לתורה. **דלי מצין נגרגי.** מרס עציס. **בשבת.** דשבת. **מליף ותני.** עובר ושונה, כלומר עובר תמיד. **דבי נשא.** מבני ניתו רגיל לעסוק בתורה. ולפי כי גם כלל הסוגיא מקוטרת היטב לכללויות הממתר, הן בענין הסח"ת לריכים לבאר כאן על נכן. **ומי לקו בר הכי.** משינו רגיל לעסוק בתורה. ולפה כי גם כלל הסוגיא מקוטרת היטב לכללויות הממתר, הן בענין הסח"ת לריכים לבאר ג'תמילה', היינו בשורש הנשמות, שע"ז יזכו לבניס מ"מ (לעיל לוח ד'), וכן לענין כבוד ילמי ה' (לעיל לוח ו').

בחדש שופר בהתפארות חדש. כי המלה 'שופר' מרמזת על יופי והתפחרות, (וכן גם נדרש בליקו"מ ס, ט 'שופר לשון יופי, כמו' 'ספרו מעשיכם'), והמלה 'בחודש' מרמזת על חידוש (כנדרש בליקו"מ ס"ג בסוף מאמר ח, 'בחדש' זה בחינת חידוש העולם). וכתב בקה"י (ערך שופר): נקרא שופר, לשון שופרא ויופי שהוא תפארת ישראל.

וכמא לשון התכסיא. כלשיטת בציפה (טז ע"ב): 'תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו', לימוד מג שהחדש מתכסה בו, הוי אומר זה לשם השנה. **ויקרא אלקים לאור יום.** כמיב בבראשית (א, ג–ה): וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר: וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹקִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ: וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לָאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד: ופי' הרמב"ן (שם, יח): כי ה'אור' הנזכר בכאן הוא היום, וה'חושך' הוא הלילה, כי כן שמת, כמו שאמר 'ויקרא אלקים לאור יום ולחושך קרא לילה'. **נר שבת קודם לקידוש היום.** כלשיטת בשם (כג ע"ב): אמר רבא, פשיטא לי, נר ביתו ונר תנוכה, נר ביתו עדיף משום שלום ביתו. נר ביתו וקידוש היום, נר ביתו עדיף משום שלום ביתו. בעי רבא, נר תנוכה וקידוש היום מהו, קידוש היום עדיף דאדיר, או דילמא נר תנוכה עדיף משום פרסומי ניסא. תא שמע דתניא הדר פשטה, נר תנוכה עדיף משום פרסומי ניסא. אמר רב הונא, הרגיל בנר חיוורן ליה בניס תלמידי מכמיס, הזהיר במזוזה זוכה לדירה נאה, הזהיר בציצית זוכה לטלית נאה, הזהיר בקידוש היום זוכה וממלא גרגי יין. רב הונא הוה רגיל דהוה מליף ותני לפפתא דרבי חנין נגרגי, חזא דהוה רגיל בשרגי טובא, אמר, תרי גברי רברבי נפקי מהכא. נפקי מינייהו רב לוידי בר חנין ורב חייא בר חנין. רב חסדא הוה רגיל דהוה מליף ותני לפיפתא דבי נשא דרב סיזבי, חזא דהוה רגיל בשרגי טובא, אמר, גברא רבא נפק מהכא. נפק מינייהו רב סיזבי (...) אמר רבא, דרמיס רבנן, הוו ליה בנין רבנן. דמוקיר רבנן, הוו ליה תלמודא רבנן. דלחיל מרבנן, הוא גופיה הוי צורבא מרבנן, ותי לקו בר הכי הוא, מסתמען מיליה לצורבא מרבנן. **שלוס ניתו.** והכי אמרינן לקמן (שבת כה ע"ב), 'ותזמח משלוס נפשי', זו הלנקת נר בשבת, שבני ניתו מצטערין ליבא בחושך. **בניס מלמידי מכמיס.** לכתיב (משלי ו) 'כי נר מצוה ותורה אור', ע"י 'נר מצוה' לשבת ותנוכה נא 'אור' לתורה. **דלי מצין נגרגי.** מרס עציס. **בשבת.** דשבת. **מליף ותני.** עובר ושונה, כלומר עובר תמיד. **דבי נשא.** מבני ניתו רגיל לעסוק בתורה. ולפה כי גם כלל הסוגיא מקוטרת היטב לכללויות הממתר, הן בענין הסח"ת לריכים לבאר כאן על נכן. **ומי לקו בר הכי.** משינו רגיל לעסוק בתורה. ולפה כי גם כלל הסוגיא מקוטרת היטב לכללויות הממתר, הן בענין הסח"ת לריכים לבאר ג'תמילה', היינו בשורש הנשמות, שע"ז יזכו לבניס מ"מ (לעיל לוח ד'), וכן לענין כבוד ילמי ה' (לעיל לוח ו').

בחדש שופר בהתפארות חדש. כי המלה 'שופר' מרמזת על יופי והתפחרות, (וכן גם נדרש בליקו"מ ס, ט 'שופר לשון יופי, כמו' 'ספרו מעשיכם'), והמלה 'בחודש' מרמזת על חידוש (כנדרש בליקו"מ ס"ג בסוף מאמר ח, 'בחדש' זה בחינת חידוש העולם). וכתב בקה"י (ערך שופר): נקרא שופר, לשון שופרא ויופי שהוא תפארת ישראל.

וכמא לשון התכסיא. כלשיטת בציפה (טז ע"ב): 'תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו', לימוד מג שהחדש מתכסה בו, הוי אומר זה לשם השנה. **ויקרא אלקים לאור יום.** כמיב בבראשית (א, ג–ה): וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר: וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹקִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ: וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לָאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד: ופי'

> **בחדש שופר, בהתפארות חדש. היינו התעלות כבודו, על ידי התקרבות הגרים או בעלי תשובה. בכמא, זה בחינת יראה, שהוא שרש הכבוד. וכמא, לשון התכסיא. שזה בחינת דבר המסור ללב, נאמר בו ויראת מאלקיך, שזה הדבר מכוסה מעין כל. ליום, זה בחינת שלום בית, כמו שאמרו חז"ל** (שבת כג:) **נר שבת קודם לקידוש היום. ואור הוא שלום בית. ויקרא אלקים לאור יום,** זה בחינת שלום בית, כמו שאמרו חז"ל (שבת כג:) **נר שבת קודם לקידוש היום.**

ילקוט הנחל

נר שבת. ומובא בקובץ מבואי הנחל (שבט–אדר תש"מ): וזוכה ים להכין מרמוק לירופי הפסוקים המובאים במאמר זה שנאמרו לענין שבת, להיינו בוח ה' מובא הפסוק שנאמר בשבת 'שבו איש תחתיו' לענין שלימות השנוי, שעל ידה זוכין לתורת תסד ולהעלות הכבוד וכו', ובפוף לוח ט' 'וכבדתו', כבדהו בשמות נקי וכו'' (כי זה עיקר כבוד השי"ת וכו') שנאמר בשבת, וכן ענין 'נר שבת' המובא כאן, ודבן.

נר שבת קודם לקידוש היום. ובקובץ מבואי הנחל (שבט–אדר תש"מ) מובא ביאור בזה: בשבתות י"ל כי מדיוק לשונו נראה דמיבת 'יום' הוא הרומז לשלום, כמו שפירש כאן בזה מיבת 'ליום' שבפסוק 'תקעו' וגו'. והיום הזה שהוא השלום, הוא הנמשך ע"י תיקון הכבוד כמוב"פ. והכבוד עלמו הוא מתי 'לאור' כנ"ל בפניס, וזהו 'ויקרא אלקים לאור יום', היינו שע"י אור הכבוד קרא את היום שהוא השלום. וזהו עלמו מה שמובא לעיל (בפוח ה'), שהאור נקרא 'בר יומא', כי יתגלה ליום שלעתיד, היינו כי אז בהשלמת אור הכבוד בשלימות, יתגלה בתי' היום התמיתי שהוא השלום המופלא, בתי' שלום בית העליון כנ"ל. ופשפר שזהו ענין נר שבת שמדליקין בליל שבת, שע"י ממשיכים אז בתי' יום ממש, שהוא בתי' שלום בית, כי בליל שבת התשלות עדיין שייכת לאור הגנוז, והי' 'ליל' כיום יאיר' כידוע, וזה עושין עבשיו ע"י נר שבת שנעשה בתי' יום, וכבן, ומפשר שזהו כוונת רבינו בהביאו ממז"ל 'נר שבת קודם לקידוש היום', לקידוש היום דייקא, כי עיקר בתי' היום נעשה ע"י הגר שהוא אור הכבוד, ובשלין אור בין יום.

'משרי העם יודעי תרועה' (תהלים פט), פירוש 'יודעי' הוא לשון דעת, בחינת התחברות, וזהו 'משרי העם יודעי תרועה', כשמתבירים השפיס ריבוי תוספות המוסה, שהם נשמות ישראל, ואז מתילה נטילים ומבוטלים כל המשטינים והמקטריגים מעל כל ישראל, אמן כן יהי לנון.

ואור הוא שלום בית כמו שאמרו חז"ל נר שבת קודם לקידוש היום. וכתב בלשפת אמת (פרק אור גדול): גדול השלום, שֶׁשֵּׁם הקב"ה שנכתב בקדושה יְיָ אֶחָד על המים, להטיל שלום בין ישי לשמו. רבי מאיר היה יושב ודורש בליל שבת, והיתה אשה אחת שהשמיעה קולו וְעָבַר לה, ממחינה אם עד שנאלם, והלכה לביתה ומלאה הגר שכבה. אמר לה בעלה, היכן הייתי יושבת ושומעת קולו של דרשן אחד. נשבע לה שלא מיכנסי לשם עד שתהוקי בפיו. טרדה מביאו ועשתה שלושה מדשים חוזה, עד שתשמע רבי מאיר, בא אליה ומלאה אם הנשים. אמר שמע יש בכם מי שיודעת ללמוד את הענין, שיבי אֲרָבָּה עלי. אמרו לה שיבואו כבר עשה לרוץ להכשילו, ותהוקי בפיו ותלא. אמר לה, אמרי אתה אֲמַרְתָּ אַתָּה יְיָ אֶחָד ושמך אחד בעולם, אם כך בְּזִיתָ את התורה. אמר לו אל לעבד להיות כרבו, לא די למיחי שיהא שוה לקונו, שהרי שמו הגדול שנכתב בטהרה יחתה על המים כדי להטיל שלום בין ישי לשמו. גדול השלום, שלא התחיל הקב"ה לִבְרֹאת דבר בעולמו אלא בדבר שהוא שלום, ואיזה, זה האור, שנאמר 'ויאמר אלקים יהי אור'. ומניין שהוא שלום, שנאמר 'ויאר אור ובורא מופך אשר שלום'. מכאן אמרו ז"ל 'נר ביתו וקידוש היום, נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו'. פירוש, האור נקרא שלום, לפיכך מקדימין הנר שהוא אור ושלום, ליין.

מילואי חכמה

נר שבת. ומובא בקובץ מבואי הנחל (שבט–אדר תש"מ): וזוכה ים להכין מרמוק לירופי הפסוקים המובאים במאמר זה שנאמרו לענין שבת, להיינו בוח ה' מובא הפסוק שנאמר בשבת 'שבו איש תחתיו' לענין שלימות השנוי, שעל ידה זוכין לתורת תסד ולהעלות הכבוד וכו', ובפוף לוח ט' 'וכבדתו', כבדהו בשמות נקי וכו'' (כי זה עיקר כבוד השי"ת וכו') שנאמר בשבת, וכן ענין 'נר שבת' המובא כאן, ודבן.

נר שבת קודם לקידוש היום. ובקובץ מבואי הנחל (שבט–אדר תש"מ) מובא ביאור בזה: בשבתות י"ל כי מדיוק לשונו נראה דמיבת 'יום' הוא הרומז לשלום, כמו שפירש כאן בזה מיבת 'ליום' שבפסוק 'תקעו' וגו'. והיום הזה שהוא השלום, הוא הנמשך ע"י תיקון הכבוד כמוב"פ. והכבוד עלמו הוא מתי 'לאור' כנ"ל בפניס, וזהו 'ויקרא אלקים לאור יום', היינו שע"י אור הכבוד קרא את היום שהוא השלום. וזהו עלמו מה שמובא לעיל (בפוח ה'), שהאור נקרא 'בר יומא', כי יתגלה ליום שלעתיד, היינו כי אז בהשלמת אור הכבוד בשלימות, יתגלה בתי' היום התמיתי שהוא השלום המופלא, בתי' שלום בית העליון כנ"ל. ופשפר שזהו ענין נר שבת שמדליקין בליל שבת, שע"י ממשיכים אז בתי' יום ממש, שהוא בתי' שלום בית, כי בליל שבת התשלות עדיין שייכת לאור הגנוז, והי' 'ליל' כיום יאיר' כידוע, וזה עושין עבשיו ע"י נר שבת שנעשה בתי' יום, וכבן, ומפשר שזהו כוונת רבינו בהביאו ממז"ל 'נר שבת קודם לקידוש היום', לקידוש היום דייקא, כי עיקר בתי' היום נעשה ע"י הגר שהוא אור הכבוד, ובשלין אור בין יום.

'משרי העם יודעי תרועה' (תהלים פט), פירוש 'יודעי' הוא לשון דעת, בחינת התחברות, וזהו 'משרי העם יודעי תרועה', כשמתבירים השפיס ריבוי תוספות המוסה, שהם נשמות ישראל, ואז מתילה נטילים ומבוטלים כל המשטינים והמקטריגים מעל כל ישראל, אמן כן יהי לנון.

ואור הוא שלום בית כמו שאמרו חז"ל נר שבת קודם לקידוש היום. וכתב בלשפת אמת (פרק אור גדול): גדול השלום, שֶׁשֵּׁם הקב"ה שנכתב בקדושה יְיָ אֶחָד על המים, להטיל שלום בין ישי לשמו. רבי מאיר היה יושב ודורש בליל שבת, והיתה אשה אחת שהשמיעה קולו וְעָבַר לה, ממחינה אם עד שנאלם, והלכה לביתה ומלאה הגר שכבה. אמר לה בעלה, היכן הייתי יושבת ושומעת קולו של דרשן אחד. נשבע לה שלא מיכנסי לשם עד שתהוקי בפיו. טרדה מביאו ועשתה שלושה מדשים חוזה, עד שתשמע רבי מאיר, בא אליה ומלאה אם הנשים. אמר שמע יש בכם מי שיודעת ללמוד את הענין, שיבי אֲרָבָּה עלי. אמרו לה שיבואו כבר עשה לרוץ להכשילו, ותהוקי בפיו ותלא. אמר לה, אמרי אתה אֲמַרְתָּ אַתָּה יְיָ אֶחָד ושמך אחד בעולם, אם כך בְּזִיתָ את התורה. אמר לו תלמידיו, כל כך גְּזֵזְתָּ את התורה. אמר להם, דיו לעבד להיות כרבו, לא די למיחי שיהא שוה לקונו, שהרי שמו הגדול שנכתב בטהרה יחתה על המים כדי להטיל שלום בין ישי לשמו. גדול השלום, שלא התחיל הקב"ה לִבְרֹאת דבר בעולמו אלא בדבר שהוא שלום, ואיזה, זה האור, שנאמר 'ויאמר אלקים יהי אור'. ומניין שהוא שלום, שנאמר 'ויאר אור ובורא מופך אשר שלום'. מכאן אמרו ז"ל 'נר ביתו וקידוש היום, נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו'. פירוש, האור נקרא שלום, לפיכך מקדימין הנר שהוא אור ושלום, ליין.

ואני תפלה

וְנִזְכֶּה לְהִתְקָרֵב לְצַדִּיקֵי אֱמֶת שֶׁיֵּשׁ לָהֶם כֹּחַ לְגַלּוֹת אֶת גֹּדֶל הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁאַתָּה מִתְפָּאֵר עִם עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל דּוֹר וָדוֹר. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "יְשָׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר". הֵן בְּכָל מַה שֶּׁאַתָּה מִתְפָּאֵר עִם כָּל־לֵיוֹת יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ הַקָּדוֹשׁ, אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת, הֵן בְּפַרְטִיוּת מַה שֶּׁאַתָּה מִתְפָּאֵר עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּפַרְט, אֲפִלּוּ עִם הַפְּחוֹת שֶׁבַּפְּחוֹתִים, וַאֲפִלּוּ עִם פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, כָּל זְמַן שֶׁשֵּׁם יִשְׂרָאֵל נִקְרָא עָלָיו אַתָּה מִתְפָּאֵר וּמִתְגַּדֵּל וּמִתְרוֹמֵם בּוֹ. וְהֵן בְּפַרְטֵי פְּרָטִיוּת מַה שֶּׁאַתָּה מִתְפָּאֵר וּמִתְנַשֵּׂא בְּפָרָטֵי הַמַּעֲשִׂים וְהַתְנוּעוֹת טוֹבוֹת שֶׁל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. כָּל אֵלּוּ הַהִתְפָּאֲרוּת יְתֻגְּלוּ עַל יְדֵי צַדִּיקֵי הָאֱמֶת, וְעַל יְדֵי זֶה יִתְגַּלּוּ לָנוּ כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁהָיוּ לְךָ בְּבְרִיאַת עוֹלָמֶךָ. בְּכָל־לֵיוֹת הַבְּרִיאָה וּבְפַרְטִיוּת כָּל נִבְרָא וְנִבְרָא וּבְפַרְטֵי פְּרָטִיוּת, אֲשֶׁר הַכֹּל הָיָה רַק בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ, כְּדֵי שֶׁתִּתְפָּאֵר וְתִתְגַּדֵּל וְתִתְרוֹמֵם וְתִתְנַשֵּׂא עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. וְעַל יְדֵי זֶה תְּזַכֵּנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים שֶׁיִּתְמַשֵּׁךְ עָלֵינוּ יִרְאָה וְאַהֲבָה בְּשֶׁלֵּמוּת בֶּאֱמֶת, שֶׁנִּזְכֶּה לְיִרְאָה אֶת שְׁמֶךָ הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא, וּלְאַהֲבָה אוֹתָךְ בֶּאֱמֶת בְּכָל לְבָבֵנוּ וּבְכָל נַפְשֵׁנוּ וּבְכָל מְאֹדֵנוּ

(ליקו"ת יז).

למה נסמכה פרשת עכו"ם למועדים וכו'. רציונו לומר למה נתן תיבת 'מגנו' שבפסוק הנ"ל. 'מגנו' היינו כמו 'שמירת המועד' זה כמו 'עבודה תמה', שהיא כמו עבודת התפלה המזכרת לעיל בשם א'. היינו דפסחים (קיח ע"ב): אמר רב ששת משום ר' אלעזר בן עזריה, כל המבזה את המועדים כאילו עובד עכו"ס, דכתיב (שמות לד) 'אלהי מסכה לא תעשה לך', וסמיך ליה (שם) 'את חג המצות תשמור'. וביאר בעיון יעקב (שם): **כל המבזה את המועדות.** דהיינו שעושה מלאכה בחולו של מועד, והכל משום מיעוד ממון שלא יטרח לצרכיו, ואינו נוטע כה' שנותן לחם לכל בשר, דומה לעובד עבודה זרה.

ואין עבודה אלא תפלה. כדלעיל בספרי (עקב פ"ה): 'ולעבדו', זו תפילה. זו תפילה, או אינו אלא עבודה, ת"ל 'ככל לבבכם ובכל נפשכם' ובכל מאודך, וכי יש לו עבודה בלב, הא מה ת"ל 'ולעבדו בכל לבבכם', זו תפילה. וכן בדוד הוא אומר (תהלים קמא) 'תיכון תפילתי קטורת לפניך משאת כפי מנחת ערב', ואומר (דניאל ו) לוֹ־וְדָנִיֵּאל כְּדִי יָדַע דִּי רְשִׁים הָפְקָא עַל לְבַיְתֵהּ וְכַוִּין פְּתִיחָן לֵהּ בְּעִלְּיְתֵהּ נֶגֶד יְרוּשְׁלֶם וְזִמְנִין תְּלָתָא בְּיוֹמָא הוּא בָּרֵךְ עַל בִּרְכּוֹהִי וּמְצַלֵּא וּמוֹדֶא קֳדָם אֱלָהֵהּ כָּל קֳבֵל דִּי הֲוָא עָבֵד מִן קַדְמַת דְּנָה. ואומר סמ, וּכְמַקְרֵבַהּ לְגַבָּהּ לְדָנִיֵּאל כִּי שלום בית *) קודם. **חגינו**, זה בחינת תפלה, עבודה. כמ"ש חז"ל (פסחים קיח.) למה נסמכה פרשת עכו"ם למועדים, לומר כל המבזה את המועדות כאלו עובד עבודת אלילים. נמצא שמירת המועד, זה בחינת עבודה תמה. ואין עבודה, אלא תפלה ועל ידי תפלה, יבוא לשלום הכללי כנ"ל. **נמצא**, מי שרוצה להמשיך שלום הכללי, צריך להעלות הכבוד לשרשו, היינו ליראה. ועל ידי היראה, הוא זוכה לשלום בית. ועל ידי שלום בית, הוא זוכה לתפלה. ועל ידי תפלה, הוא זוכה לשלום הכללי:

יא זאת התורה, שיך על פסוקים אלו. (תהלים קמה) טוב ה' לכל ורחמיו על כָּל מַעֲשָׂיו: יוֹדוּךָ ה' כָּל מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ יְבָרְכוּכָה: כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵרוּ וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ: לְהוֹדִיעַ לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרֹתָיו וּכְבוֹד הֲדַר מַלְכוּתוֹ: מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עֹלָמִים וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל דֹּר וָדֹר: סומך ה' לְכָל הַנֹּפְלִים וְזוֹקֵף לְכָל הַכְּפוּפִים: עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ: פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן: צַדִּיק ה' בְּכָל דְּרָכָיו וְחָסִיד בְּכָל מַעֲשָׂיו: קָרוֹב ה' לְכָל קֹרְאָיו לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶאֱמֶת: רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה וְאֶת שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם: שׁוֹמֵר ה' אֶת כָּל אֹהֲבָיו וְאֵת כָּל הָרְשָׁעִים יַשְׁמִיד: תְּהִלַּת ה' יְדַבֶּר פִּי וִיבָרֵךְ כָּל בָּשָׂר שֵׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהּ. ופרוש מוהרנ"ח: כ ע"א

*) דפוס מוהרנ"ח: כי שלום

הממר מז"ל (המובא בגמ' שבת כג ע"ב הנזכר כאן בממר) נרות של שבת ושל חנוכה לאור כדוגמות הבית והמזבח. [כי] כל עיקר שבת הוא להאיר להעומדים בפניט, ולא כן נר חנוכה, שכל עיקרו הוא להאיר להעומדים בחוץ, ובמה שממילא מבואר, שכל זה הוא בענין הגוף והנפש.

ואני תפלה

"תְּמֹךְ אֲשׁוּרַי בְּמַעְגְּלוֹתֶיךָ בַּל נָמוֹטוּ פְּעָמָי". רבונו שֶׁל עוֹלָם שְׁמֹרֵנִי וְהַצִּילֵנִי שֶׁלֹּא אֶפֹּגֵם לְעוֹלָם. בְּשִׂמְחָה וְטוּב לֵבָב קֹדֶשׁ. וְאֶזְכֶּה לָקוּם מִשְׁכָּבִי וְחֲצוֹת לַיְלָה לְהוֹדוֹת לְשִׁמְךָ בְּכָל רֶגֶל וְרֶגֶל מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ, וְאֶזְכֶּה לָקוּם בְּחַצוֹת מִצּוֹת "וַיְשַׁמְּחֵהוּ בְּחַגָּךְ" בְּשִׂמְחַת בְּכָל פְּרָטֶיהָ וְדִקְדּוּקֶיהָ וְתַרְנ"ג מִצּוֹת הַתְּלוּיִים בָּהּ. שָׁמְרָה נַפְשִׁי וְהַצִּילֵנִי מִבְּזוֹי הַמּוֹעֲדוֹת. רַחֵם עָלַי וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְשָׁמְרֵנִי וְהַצִּילֵנִי שֶׁלֹּא אֶהְיֶה חֵם וְשָׁלוֹם בְּכָלָל הַמְבַזֶּה אֶת הַמּוֹעֲדוֹת שֶׁאֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא, וְנֶאֱשָׁם בְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה. הַצִּילֵנִי מִבּוּשׁוֹת וְחֶרְפּוֹת הַבָּאִים עַל פֶּגֶם בְּזֶה הַמּוֹעֲדוֹת חֵם וְשָׁלוֹם, וְתִהְיֶה עֵמִי תָּמִיד וְתִשְׁמְרֵנִי וְתַצִּילֵנִי לְבַל תִּמְעֹד אָשׁוּרַי, וְאַל תִּתֵּן לַמּוֹט רַגְלִי, שֶׁלֹּא אֶכְשַׁל וְלֹא אֶחֱלֶה אֶת עַצְמִי וְלֹא אֶפֹּל לְעוֹלָם לְעוֹלָם לֹא בְּגַשְׁמִיּוּת וְלֹא בְּרוּחָנִיּוּת וְלֹא יִשְׂחֲקוּ בְּנֵי אָדָם בְּתַקָּלָתִי חֵם וְשָׁלוֹם, וְלֹא יִשְׂחֲקוּ מִמֶּנִּי. הָקֵם "עַל סֶלַע רַגְלַי כּוֹנֵן אֲשָׁרַי" חִזְּקֵנִי וְאַמְּצֵנִי בְּדַרְכֶיךָ הַנִּפְלָאִים, בְּאֹפֶן שֶׁאוּכַל תָּמִיד לְשִׂמְחַת הָרַגְלִים וְהַמּוֹעֲדִים בְּשִׂמְחוּת. "הָאִירָה פָנֶיךָ עַל עַבְדֶּךָ", הוֹשִׁיעֵנִי בְּחַסְדֶּךָ", שֶׁאוּכַל בְּכָל רֶגֶל וְרֶגֶל לְשַׂמֵּחַ יִשְׂרָאֵל בְּכָל בְּחִי, וְלִהְרַגִּישׁ שִׂמְחַת יוֹם טוֹב בְּלֵבָבִי (לקו"ת נקו).

מילואי חכמה

כל המבזה את המועדות כאלו עובד עבודת אלילים. ומובא בממר"ל עה"פ (פ' משפטים): צריך להבין זה, מפני מה מילוי יו"ע הוא כמילוי עובד עבודה זרה. כמו הקליפה שולטת והסכינה היא בגלות, ופסחה יורמז גבילתה, וים מיזה לד מקום למיים לטעות ולומר ב' רשויות הן ח"ו, לפי שרואים שהוא זמן שליטת הס"מ. ולכך הקב"ה ליווה המועדים, שבאומן הימים מתגלים המאורות העליונים בבחינת לתעותו של הקב"ה, וח"ש ישלה כל שמוכך אל פי הלחון ה'", והס"מ אין לה לחיזה ושליטה בלוי הימים. ופו נלחה למפרע שלא ים כי אם לחזן אחד יחיד ומיוחד, ואם הס"מ היה לה שליטה בחול, היה לפי לרואו, אבל בשבתו רואה, מגלה קדושתו בלתי שום מוגע. אבל מי שמחלל המועדות ומלחה שליטה חול ביו"ט, הוא ממש כאילו עובד עבודה זרה, לפי שהוא רואה להלחות שיש שליטה לס"מ, לפיליו בשאין לה. ולכך קומכה הפסוק זה אצל זה, לומר לך כאילו עובד עבודה זרה.

ואין עבודה אלא תפלה. ובאה בספר החינוך (מצוה מצות התפלה, ו"י):

מצות תפילה, לעבוד את ה', שנאמר (דברים י) 'לאותו תעבוד'. ונקפלה זאת המצוה כמה פעמים, שנאמר (שמות כג) 'ועבדתם את ה' אלקיכם', ובמקום אחר אומר (דברים יג) 'אחרי ה' אלקיכם תעבדו', ובמקום אחר 'ולעבדו בכל לבבכם' (שם יא). וכתב הרמב"ם ז"ל (בספר המצוות) 'שנ"פ שמצוה זו היא מהמצוות הכוללות, כלומר שכוללות כל התורה, כי עבודת השם תכלול כל המצוות, יש בזו כמו כן פרט, והוא שיצוונו השם להתפלל אליו, וכמו שאמרו בספרי (פ' עקב, ה) 'ולעבדו בכל לבבכם, אי זו היא עבודה שבלב, זו תפילה'. ובמשנתו אל רבי אליעזר בנו אל רבי יוסי הגלילי אומרו, מנין לעיקר תפילה בתור המצוות, מהכתוב, את ה' אלקיך תירא ואותו תעבוד'.

ואין עבודה אלא תפלה. ביאר במחזות שלם (מחיב העבודה ג): העבודה אל הס"מ אחר יש לישראל בגלותם שהוא בכל מקום, הוא התפילה. ופ"ק דתענית (ב ע"ב) 'תניא, 'להאהבה את ה' אלקיכם ולעבדו', זו תפילה. או אינו אלא עבודה, תלמוד לומר 'בכל לבבכם', היכן עבודה שהיא בלב, הוי אומר זו תפילה'. הרי התפילה היא עבודה אל הס"מ. ומה שנקרא התפילה 'עבודה', כמו שביארנו זה למעלה, כי התפילה שמתפלל האדם אל הס"מ, מורה שהאדם נתלה בו יתברך ומרין תליו ואין לו קיום זולתו. והנה, זהו שלקומו יתברך, שכל הנמצאים לריכים תליו ותלויים בו יתברך, עד שהכל אל הס"מ. שליטה בחול, היה לפי לרואו, אבל בשהוא רואה, מגלה קדושתו בלתי שום מוגע. אבל מי שמחלל המועדות ומלחה שליטה חול ביו"ט, הוא ממש כאילו עובד עבודה זרה, לפי שהוא רואה להלחות שיש שליטה לס"מ, לפיליו בשאין לה. ולכך קומכה הפסוק זה אצל זה, לומר לך כאילו עובד עבודה זרה.

ואין עבודה אלא תפלה. ומכח בספר החינוך (מצוה מצות התפלה, ו"י):

מצות תפילה, לעבוד את ה', שנאמר (דברים י) 'לאותו תעבוד'. ונקפלה זאת המצוה כמה פעמים, שנאמר (שמות כג) 'ועבדתם את ה' אלקיכם', ובמקום אחר אומר (דברים יג) 'אחרי ה' אלקיכם תעבדו', ובמקום אחר 'ולעבדו בכל לבבכם' (שם יא). וכתב הרמב"ם ז"ל (בספר המצוות) 'שנ"פ שמצוה זו היא מהמצוות הכוללות, כלומר שכוללות כל התורה, כי עבודת השם תכלול כל המצוות, יש בזו כמו כן פרט, והוא שיצוונו השם להתפלל אליו, וכמו שאמרו בספרי (פ' עקב, ה) 'ולעבדו בכל לבבכם, אי זו היא עבודה שבלב, זו תפילה'. ובמשנתו אל רבי אליעזר בנו אל רבי יוסי הגלילי אומרו, מנין לעיקר תפילה בתור המצוות, מהכתוב, את ה' אלקיך תירא ואותו תעבוד'.

ואין עבודה אלא תפלה. ביאר במחזות שלם (מחיב העבודה ג): העבודה אל הס"מ אחר יש לישראל בגלותם שהוא בכל מקום, הוא התפילה. ופ"ק דתענית (ב ע"ב) 'תניא, 'להאהבה את ה' אלקיכם ולעבדו', זו תפילה. או אינו אלא עבודה, תלמוד לומר 'בכל לבבכם', היכן עבודה שהיא בלב, הוי אומר זו תפילה'. הרי התפילה היא עבודה אל הס"מ. ומה שנקרא התפילה 'עבודה', כמו שביארנו זה למעלה, כי התפילה שמתפלל האדם אל הס"מ, מורה שהאדם נתלה בו יתברך ומרין תליו ואין לו קיום זולתו. והנה, זהו שלקומו יתברך, שכל הנמצאים לריכים תליו ותלויים בו יתברך, עד שהכל אל הס"מ. ומזה נקפל התפילה היא עבודה אל הס"מ, ולפי הילמה מן הס"מ, שאין זה נקפל עבודה, כי אין זה מורה שהאדם נתלה בו יתברך, אבל התפילה מורה שהאדם נתלה בו יתברך, והוא יתברך הכל, ברוך הוא וברוך שמו על הכל, שכל ענין התפילה שהוא מתפלל אל הס"מ, לפי שהוא לריך אל הס"מ, נתלה בו יתברך, ואין קיום לו בעלמו כי אם בו יתברך, ולכך מתפלל אליו על כל לרכו, וכאשר האדם נתלה בו יתברך, כאילו הוא נקרב אליו, שכל אחד הוא מולה בחברו, הוא נקרב נאחר אליו, ולפיכך התפילה היא עבודה גמורה אל הס"מ.

יקוט הנחל

כאלו עובד עבודת אלילים. ענין עכו"ס מזכר כאן כהפך מ'עבודה תמה' שהיא התפלה המזכרת בתחלה לשון גם לעיל בחות ת' 'אזי יקרב לעבוד עבודתו תמה', וכן מזכר גם כן ברים האחר בחות ב', והבריים מקוברים היטב. על כן הבאנו כאן הקדמה יסודית בענין עכו"ס, המקובלת בכלל האחר. כתב בליקוטי"ה (יו"ד ע"ח ב, ח-ז): 'ישראל אחידן ביה במלכא בלחודוי' (זהר ויקרא ז), ו'תוריית וקודשא בריך הוא כולא חד', והם בחינת הגשמה והלומה והחיות של כל הטולמות כולם, ואין להם שום אחיזה בגשמיות הדברים בלל. והעכו"ס הם בחינת גוף ועשיה ותומרה, אבר משם אחיזת העבודה זרה כנ"ל. אבל בחחת בוללי גם העכו"ס אלוניו על עבודה זרה, כי העכו"ס שהם בחינת גוף ותומרה, הם לריכין להכניע ולהתבטל לגבי הנפש והלורה שהם ישראל, כמו הגוף שלריך שיתבטל לגבי הנפש, וחבו עיקר תיקון העולם כמו שיהיה לעתיד, בעת שיהפוך לכולם 'שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' וכו' כמובא לעיל בממר בחות ג', שאז יהיו נכנעין מאד אחת ישראל, כמו שנאמר 'והחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות העמים וכו' בכנף יהודי לאמר נלכה עמכם כי שמענו אלקים עמכם', ואז מתבטל העבודה זרה לגמרי מן העולם 'והאלילים כרות יכרתון', כי יתבטל המומר לגבי הלורה, הגוף לגבי הנפש, העכו"ס לגבי ישראל. ויתרחל יהיו דבוקים בהשי"ת תמיד ויעלו ויקבלו הכל להשי"ת, שזהו עיקר תכלית בריאת כל העולמות וכל זה מקובר לממר, כי זה הוא השלוש שיומשך על ישראל, שבל עבשיו שהם רחוקים מישראל ומדבקים, הם רולים להתגבר על ישראל, מחמת זה ים לחיזה להעבודה זרה והבאילות, שהוא בחינת התגברות המומר על הלורה כנ"ל ובמובא לעיל בממר בחות ב' ג' שבשיו בבבוד בנלות, כי עיקר הבבוד נלל העכו"ס, ולחנתו בנ"י שפלים ונבזים.

שמירת המועד. ובכח בחי הגמל (יד): ובסגיל זה נקראין המועדים בנ"ם בלקוטי תניא שימן ד', ע"ז זוכין לשלוט ולבטל בחינת הרגל דקטרנא לחבת, בחינת 'עד שתכלה רגל מן השוק' המבואר בשבים בחשבון בחמר בחות י"ב, ועי"ז זוכין לתפלה שהיא בחינת שמירת המועדים שהם הרגלים דקדושה, ועי"ז זוכין לשלוט הכללי. כי כל ענין הממר הזה כלול בהרגלים. כי הימים טוביס נקראים 'מקראי קודש' שקוראים ומגלים התגלות הרלון ונדולת ה', ואין שום דרך הטבע רק עושה כרלונו (כמבואר בליקו"מ מ"ב ז, ו), ומי שזוכה לשמוע קול הקריאה הזאת נשמור בחשובה ותתקרב לעבודת ה', ועל כן בל הימים טוביס הם ימי דין ימי חשובה, ועי"ז נתעלה כבוד הבם לשורש הילמה, שזה בחינת בבוד יום טוב, ונקראים רגלים בחינת ילמה בנ"ל, ועי"ז הילמה זוכה לשלוט בשלמי בין גופו ונפשו, שזה בחינת יום טוב שנאמר בו 'תניו להבם ותניו לכם', ותפילו תעניגו הגוף שהם בבחינת 'תניו לכם', הם בם קודש והם רלון הבאמה, ועי"ז זוכה לתפלה שהיא בחינת 'עבודת תמה', שזה בחינת שמירת המועדים כמובאר בפניט.

שמירת המועד

לא נתנו המועדות לישראל אלא להנאת עלמן (תנחומא בראשית ד).

בבל המועדים נרמז שם הוי"ה (של"ה פסחים ו, לה).

שייך לעורר העם בשמירת המועדות, מאחר שרומזים לסודות גדולות (של"ה פסחים ו, לה).

בבל המועדות, מתעוררין אותן הבהירות והאורות השייך לאותו הזמן, ע"י קריאת הפרשה והמעשה שעושים באותו זמן (תולדות אהרן פ' קדושים).

חייב לבבד חול מועד במאבל ובמשתה ובבסות בשאר יום טוב, ומהרי"ל לבש בגדי שבת (באר היטב או"ח, תקל).

חול המועד אסור במקצת מלאבות ומותר במקצתן, לפי צורך העניין שהיה נראה לחבמים להתיר. ויש מגדולי הפוסקים דסבירא להו, דמלאבה בחול המועד אסורה מדאורייתא, כל שאינה צורך המועד או דבר האבד. ויש מגדולי הפוסקים דסבירא להו, דאינה אלא מדרבנן. ומבל מקום, החמירו חבמים בעונש זה יותר משאר איסורי דרבנן (חיי אדם ב, קו).

המבזה את המועדות

רבי אלעזר המודעי אומר, המחלל את הקדשים, והמבזה את המועדות, והמלבין פני חבירו ברבים, והמפר בריתו של אברהם אבינו עליו השלום, והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה, אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים, אין לו חלק לעולם הבא (אבות פ"ג מי"א).

ענין המבזה את המועדות, שעושה מלאכה בחולו של מועד ובז אל העונש, מפני שאין איסור מלאכת חולו של מועד מפורש בתורה. וזהו על דרך משומד לדבר אחד להבעיס (שערי תשובה ג, קמו).

המבזה את המועדות יורה עליו שהוא כופר במופתיו ובשינוי הטבעים, שורוב המועדות באים בגללם (מאירי אבות פ"ג מי"א).

המבזה את המועדות, ימים של חוה"מ עושה בהן מלאכה, או נוהג בהן מנהג חול באכילה ושתיה (רע"ב אבות פ"ג מי"א).

המבזה את המועדות, שעושה מלאכה בחולו של מועד דרך בזיון, שאינו מאמין באיסור זה, ולא משום הנאת עצמו (שערי קדושה ב, ח).

המבזה את המועדים, שהם קדושים, כדכתיב (ויקרא כג) 'אלה מועדי ה' מקראי קודש', ומפני שהוא מבזה דברים שהם קדושים, ראוי שלא יהיה חלק בעולם שהוא קדוש (דרך חיים פ"ג מי"א).

המבזה את המועדות וכו'. דבר זה מבואר, כי המועד הוקבע שיהיו חוגגין אל השי"ת ועובדים עבודתו יתברך, והוא נקרא מועד מלשון 'ונועדתי לך', כי השניים שהם מתחברים ומתוועדים יחד נקרא 'מועד', וכן הָרֶגֶל הוא שיהיה השי"ת מתוועד עם עמו ומתחבר להם. ומי שמבזה את המועדות, כאילו אינו רוצה בחיבור הזה ומתרבד באחר (חידושי אגדות מכות).

מבזה המועדות, היא הקדושה שבשנה ושבזמן (מלבי"ם במדבר טו, לא).

כשמאמין כך בוודאי יהיה עיקר השתדלותו בתר קוב"ה.

וכמצ בעלוה"מ (תפלה כה) בזה"ל: כל מדם צריך להרגיל עצמו בכל עת, לבקש מהשי"ת על כל דבר שנצרך לו, כגון פרנסה, בגיס, רפואה, או ישועה ממיני ייסורים תמריס מם וכלוס, צריך לדעת שעיקר העצה היא רק לבקש ישועה ממנו יתברך. וצריך להאמין שהשי"ת טוב לכל, היינו צריך להאמין שבקשת ישועה ורחמים מאיתו יתברך, תועיל לפרנסה, לרפואה, ולהיינל מכל מיני ייסורים. כי ע"י תמונה לתימים ובטחון בו יתברך בתמת, נושעים מכל מיני צרות וייסורים, כתצוחר בספר המידות מהדמו"ר ז"ל חות בטחון סעיף ז' בזה הלשון 'מי שבוטח בהשי"ת, הקב"ה מגילו מכל הצרות וכו'. וצריך לזכור בעת צרה תגילה, שלא לרוץ תחר תחבולות רבות כמנהג העולם, כי רוב תחבולות טבעיות אינן יכולות לעזור כלל, ומעט התחבולות המועילות, אין אים יודע היכן להשיגן, רק הקב"ה שולח לו תחבולה להגילו, תבל הבקשה והתפלה להשי"ת על ישועה ורחמים, תלו עוזרים תמיד, וזה טובה ורפואה לכל דבר שהאדם צריך לו. וכל אדם יכול לקייס זאת, כי כל אדם יכול לבקש ישועה וטובה מהשי"ת. וכמו שהוא מבקש, כן שומע השי"ת קולו, כתצוחר בתהלים (קמה) 'קרוב ה' לכל קוראיו', וכתצוחר בשמונה עשרה 'כי אתה שומע תפלת כל פה'.

כל מעשיו וכו', טוב ה' לכל, זה בחינת תפלה. שמאמין בה', שהקב"ה טוב לכל, הן לרפואה, הן לפרנסה, הן לכל הדברים. כשמאמין כך, בוודאי יהיה עיקר השתדלותו בתר קוב"ה, ולא ירדוף אחר תחבולות רבות. כי מי שאין מאמין בהקב"ה, צריך להשתדל אחר תחבולות רבות. למשל כשצריך לרפואה, צריך להשתדל אחר עשבים רבים. ולפעמים אלו עשבים הצריכים לו, אינם בנמצא במדינתו. והעשבים הנמצאים, אינם טובים למכתו. אבל הקב"ה, טוב לכל המכות לרפאותם, והוא בנמצא תמיד, כמ"ש (תהלים ז) **מי כה' אלקינו בכל קראינו אליו. ועל ידי התפלה, זוכה לשלום הכללי.**

מי כה' אלקינו בכל קראינו אליו. וזלמה"כ בתהלים (ק, ז): כִּי מִי גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹקִים קְרֹבִים אֵלָיו כַּה' אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו: ותרגום תומקלוס (מס): לחרי מן עם רב, די ליה מלהה קריב ליה לקבלה צלותיה בעידן עקתיה, כה' מלקבנו, בכל עידן דמתבנו מלין קדמוהי. ואיתה בזהר (ויקהל, קעג ע"ב): לחכי מי גוי גדול מאשר לו מלקים קרובים מליו, כה' מלקינו בכל קרמנו מליו. תא חזי, כמה חיזון תביבין ישראל קמי קודשא בריך הוא, דלית לך עם ולישן בכל עמין דעלמא דליה ליה מלהה דיתמע לון, בְּמָה דקודשא בריך הוא זמין לקבלה צלותהון ובעותהון דישראל בכל שעתא דמתערין לון למתמע צלותא דחיזון בעלמא, בגין ההוא דרגא דלהון. ועיין מטה בתילוע"ת ד"ה 'הקב"ה טוב לכל וכו' בתבהי המתרגם בזה.

לזכי מי גוי גדול, תאשר לו מלקים קרובים מליו, כה' מלקינו בכל קרמנו מליו. ואמר, בא ולאה כמה הם תביבים ישראל לפני הקב"ה, שהרי אין לך אום עם ולשון בכל עמי העולם שיש להם מלוה שיתמע מליהם, כמו שהקב"ה מזומן לקבל תם תפלתם ובקשתם של ישראל בכל שעה שישראל שיתמע הקב"ה תפלתם שהם מבקשים, ולכ זה בגלל המדתגם שלהם.

לחכי נאמר בפסוק 'כי מי גוי גדול תאשר לו מלקים קרובים מליו, כה' מלקינו בכל קרמנו מליו'. ואמר, בא ולאה כמה הם תביבים ישראל לפני הקב"ה, שהרי אין לך אום עם ולשון בכל עמי העולם שיש להם מלוה שיתמע מליהם, כמו שהקב"ה מזומן לקבל תם תפלתם ובקשתם של ישראל בכל שעה שישראל שיתמע הקב"ה תפלתם שהם מבקשים, ולכ זה בגלל המדתגם שלהם.

יקוט הנחל

שהקב"ה טוב לכל הן לרפואה הן לפרנסה. וכפוכן יל הנחל (יל) מובא:

וצריך ביזור, שע"פ הלמור כלן מובן שמי שמאמין ש'טוב ה' לכל', לזי בכל תאר יחסר לו, תהיה עיקר השתדלותו לקרות לה' שילקינו ולבקש על כל תאר יחסר לו, ובפרט בענין רפואה ופרנסה, שלומן רציה"ק תאר לזוגמת בכומצו 'הן לרפואה הן לפרנסה'. ומלידך, לעיל בלות ט' כתב בענין רצב"מ ש'כל תפילותיו לא היו אלא בשביל לקבל נשמה, תפילותיו אלו תפילות המפורסים בתפלה שהם לצורך הגוף, כגון 'רפאינו' ו'ברך עלינו' ושאר צורכי הגוף, לא היה כוונתו של רצב"מ בשביל גופו, אלא בשביל נשמתו, שהיה מכוון לפרנסת נשמתו ולרפואתה'. ומשמע מכלן, שהשלמה בגוף זו היא אלא להתפלל על צורכי גופו, אלא לרפואת ופרנסת נשמתו בלבד. ויש לומר שאתי עבודות אלו (שבכלן, ובפלות ט') הן אתי מדריגות של השלום, ואולי אף אתי מיני השלום המזכירים לעיל בלות מ'. שבאאר האדם מגלית להתגבר על ה'ערגן מפריד אלוף' שבאוכו, ומשלים בשבי' מסויימת את פגמי ילתתו, לזי הוא ממשיך על עלמו שלום בעלמיו, ולזי הגוף הגשמי שרוצה רק להשתדל בעשייה ממש, ועל ידה להשלים את כל אאר יחסר לו, מוכן להתכופף בפני הנשמה, שתוסקת בעיקר לקרות להשי"ת ולתלות בו את כל תקוותיה להשלמת מחסוריה, ועי"ז הוא יכול לקייס את תורתו של רציה"ק שבכלן, ושהיא עיקר השתדלותו אאר קוב"ה. אבל כשהאדם לא מתפתח בכך, והוא מתקדם עוד ועוד בהפשטת בגדיו הלוחיים, עד שמוסך על עלמו שלום במדריגה גבוהה יותר ויותר בבחי' השלום הכללי, לזי הגוף בטל כל כולו בפני הנשמה, ולזי גם הנשמה בעלמה היא מעוניינת לבקש רק על הגשמיות, שהאדם שהיא בקרבו כבר התעלה מעליה, ולזי האדם הוא מתפלל רק על הגשמיות, אלא רק על צורכי נשמתו בלבד כמובא לעיל בלות ט'.

עיקר השתדלותו בתר קוב"ה. ולזיתה בילקוט דבפתח (יל) בענין זה שפעל בכל אדם בחת, ח"ו: על כן בחת בטלין כל ההשתדלות והתחבולות הגשמיות שבשביל פרנסה ומחת ומתן או רפואה. כי לז עיקר ההשתדלות אאר קודשא בריך הוא, ומתמיים שהכל נמשך רק על ידו יתברך, ולפילו בתפלה אין שולטין אלא בלילה, כי מתמיים שע"י שיתתקן ברוחניות ע"י קדושה בחת, ע"ז ממילא יתתקן הכל גם בגשמיות, כמובא לעיל בתמצר בלות ט', שזה בחינת השלום בית שלום בעלמיו שזוכין בחת, שהוא מעין עולם הבא בחינת עולם הגשמות, ועל כן משתדלין לז רק בשביל הגשמה, ולז גם תעוגי הגוף יקריס מאד, רק שחיים נעשין ע"י מלאכה וכו'". וזה בחינת 'אחת היא מלעוק ורפואה קרובה לבוא', היינו ע"י השלום של אחת שהיא רפואה, כמ"ש 'שלום שלום וכו' לתר ה' ורפאתיו'. **למשל כשצריך לרפואה.** מובא בקיצור ליקו"מ (יל, יז): כשיש לו חולה תם ושלום בביתו וצריך רפואה וכו', על כולם תהיה עיקר עצתו רק להתפלל להשי"ת, ויאמין בהשי"ת שהקב"ה טוב לכל, הן לרפואה הן לפרנסה הן לכל הדברים. ויהיה עיקר השתדלותו בתר קוב"ה, ולא ירדוף אחר תחבולות רבות, כי רובם אינם דמעט המועילים כלום, ומעט מועילים כלום, ומעט אינו יודע מהם ואינו יכול למוצאם. אבל לקרוא להקב"ה זה טוב ומועיל לכל דבר שבעולם, וזה יכול למצוא תמיד, כי הוא יתברך בנמצא תמיד (קיצור ליקו"מ יד, טז).

עצה ותושיה

צריך להרגיל את עצמו להתפלל על כל מה שחסר לו, הן פרנסה או בנים, או כשיש לו חולה חם ושלום בביתו וצריך רפואה וכו', על כולם תהיה עיקר עצתו רק להתפלל להשי"ת, ויאמין בהשי"ת שהקב"ה טוב לכל, הן לרפואה הן לפרנסה הן לכל הדברים. ויהיה עיקר השתדלותו בתר קוב"ה, ולא ירדוף אחר תחבולות רבות, כי רובם אינם דמעט המועילים כלום, ומעט מועילים כלום, ואין יודע מהם ואינו יכול למוצאם. אבל לקרוא להקב"ה זה טוב ומועיל לכל דבר שבעולם, וזה יכול למצוא תמיד, כי הוא יתברך בנמצא תמיד (קיצור ליקו"מ יד, טז).

מילואי חכמה

טוב הי' לכל זה בחינת תפלה. וכמצ בעלוה"מ לעיל בלות ח', שכדי לזכות לתפלה תמתה מזי צריך שיהיה לו שלום בעלמיו, ומובא בספר תור המתיר (דרוש לחצם השנה): בתומרו בתפלה 'טוב ה' לכל' ורחמיו על כל מעשיו', לזי יש"כ תמריו אל ניבו, אם כן למה גרע לני, הלא גם לני לחת מֵהֶבֶל, ותולה התיסרון בבחינת עלמו, שלזיו כלי מוכן ומוכשר לקבל ההטבה, ומקבל על עלמו לבקש תלוח קומתו בתידות טובות, ולהשלין מעליו כל מוס ממגע נכרי, כי אם תלבש עד עקב שרא תלבושו על כל פרטי התיבריס והמוסים, וכמובו מהזמירות, מזמר בקרבו את הקליפות ממידות המגוונות שמרגיש בעלמו, ותא"כ יתכן לו להתפלל, משמעו לשון התתברות, לייתד פנימיות מתשבתו לרוממות תלקוטו.

תקב"ה טוב לכל המכות לרפאותם והוא בנמצא תמיד כמ"ש מי כה' אלקינו. ולזיתה בילקו"ש (דברים רמז תתכה): **כי מי גוי גדול אשר לו מלקים קרובים מליו.** אֲשֶׁר מוסיף תליים קרובים ורחוקים. עובד תליים עושה לו תליים ומעמידם תגלו, הרי קרובים, עומד ומתפלל לפניהם ולזיהם עוזים לותו, שנאמר (ישעיהו מו) 'יועץ תליו ולא יועצה', הרי הם קרובים ורחוקים. והקב"ה רחוק וקרוב. כילד, מכלן עד לקיע מהלך ת"ק שנה, וכן מ כל רקיע ורקיע, וכן בין כל רקיע ורקיע, הרי שהוא רחוק, ותדם עומד ומתפלל ומהרהר בתוך ליבו, והקב"ה שומע תפילתו, שנאמר (תהלים סה) 'שומע תפילה עֲדֶיךָ וגו'', הרי רחוק וקרוב. **ככל קָרְאֵנוּ תליו.** תמר דוד, רבש"ע, כשיהיו העובדי תליים מתפללין לפניך, תל תענה תותם, שתיין בתין לפניך בלב שלם, תלא כשתליים שלהן תיהם עוזים תותם והן רוזין לרתם הן בתין לפניך, תך תתה לא תענה תותם, שנאמר (תהלים יח) 'יְשַׁוְּעוּ ואין מושיע על ה' ולא עָנָם'. תבל תנו, כשאנו בתין תלנך, תיד עֲנֵה תותנו, שנאמר (שם ד) 'פְּקָרְאִי עוני תלקי לדקי'. תמר לו הקב"ה, חַייֶךָ, 'טרם יקראו תני תענה' (ישעיה סה). (...) דבר תמר, תדם יש לו קרוב, תם הוא עשיר מולה בו ותם הוא עני כופר בו, תבל הקב"ה, ישראל מתויים במצרים בשעבוד ותמר (שמות ד) 'בני בכורי ישראל'. תדם יש לו קרוב, תם הוא עני, שהא עלמו עיקר, לותו שפילה, תהו תומר, פלוני מתקרב לי, תבל הקב"ה כביכול שהא לישראל עיקר. 'תשר לו גוי קרוב' תינו תומר, תלא 'תשר לו מלקים קרובים מליו'. נוהג שבעולם, תדם יש לו פטרון גרוש, הוא מתקייס עליו גרושי, שמא מתקייס עליו בסורית. מתקייס עליון ביבשה, שמא מתקייס עליון בים. והקב"ה, 'ככל קרמנו מליו'. מעשה בספיגה תחת שהיתה כולה של נכריס והיה בתוכה יהודי תד. הגיעו לגמל תחת, תמרו לותו יהודי, טול מעות ועֲגָלָה לגמל וקח לנו משם מתומה. תמר להם, לא תכסנתי תני, ותיני מכיר להיכן תלך. תמרו לו, יש יהודי תכסנתי, בכל מקום שתתה הולך מלקין עמך. הֲוֵי 'תשר לו מלקים קרובים מליו'. דבר תמר, 'ומי גוי גדול וגו', תת מועל כשתדם מתפלל, מתפלל בלתיזה בינו לבין המקום, למה, 'כי קרוב תני להם' (ירמיה כג).

מי כה' אלקינו בכל קראינו אליו. וזלמה"כ בתהלים (ק, ז): כִּי מִי גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹקִים קְרֹבִים אֵלָיו כַּה' אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו: ותרגום תומקלוס (מס): לחרי מן עם רב, די ליה מלהה קריב ליה לקבלה צלותיה בעידן עקתיה, כה' מלקבנו, בכל עידן דמתבנו מלין קדמוהי. ואיתה בזהר (ויקהל, קעג ע"ב): לחכי מי גוי גדול תאשר לו מלקים קרובים מליו, כה' מלקינו בכל קרמנו מליו'. תא חזי, כמה חיזון תביבין ישראל קמי קודשא בריך הוא, דלית לך עם ולישן בכל עמין דעלמא דליה ליה מלהה דיתמע לון, בְּמָה דקודשא בריך הוא זמין לקבלה צלותהון ובעותהון דישראל בכל שעתא דמתערין לון למתמע צלותא דחיזון בעלמא, בגין ההוא דרגא דלהון. ועיין מטה בתילוע"ת ד"ה 'הקב"ה טוב לכל וכו' בתבהי המתרגם בזה.

ואני תפלה

רוֹפֵא חֲנֵם, יְכַמְּרוּ רַחֲמֶיךָ עָלַי וְתִרְפָּאֵנִי, וְתָסִיר מִמֶּנִּי כָּל הַמּוּמִים וְהַתַּקָּלִים, מִגּוּפִי וְנַפְשִׁי וְרוּחִי וְנִשְׁמָתִי. וְשֶׁלֵּח רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְחוֹלַי עַמְּךָ (וּבְפָרָט וְכו'). רוֹפֵא נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה, הָרוֹפֵא לְשֻׁבוּרֵי לֵב וּמְחַבֵּשׁ לְעַצְּבוֹתָם, רָפְאֵנִי יי וְאֵרָפֵא הוֹשִׁיעֵנִי וְאִוָּשְׁעָה כִּי תְהִלָּתִי אַתָּה, וְאַזְכֶּה לִהְיוֹת שָׁלֵם בְּשִׁלֵּמוּת גָּמוּר בְּלִי שׁוּם מוּם וּפְגַם (ליקו"ת יד).

שרחמני השי"ת יתמשך על כל הברואים וכל הברואים ירחמו אחד על חבירו. ע"י תפילה בחי' 'טוב ה' לכל' בחי' לגלות הכללי, ומזי תימשך על כל הברואים מידת רחמנותו ית', ולפי סם ירחמו אחד על חבירו, וכדלעיתא בפ"ק (לג, ג): אמר ר' לוי, 'טוב ה' לכל' על הכל, שהוא 'מעשיו'. אמר ר' שמואל, 'טוב ה' לכל', ורחמיו על הכל, מפני שהן מידותיו ועל כן הוא מרחם. רבי יהושע דסכנין בשם ר' לוי אמר, 'טוב ה' לכל', ומרחמיו הוא נותן לבריותיו. רבי תנחומא ורבי חנין בשם בר חנין שנת בשה, והבריות מרחמין אלו על אלו, והקב"ה מתמלא עליהן רחמים. ופירש העץ יוסף (שם): **על הכל שהוא מעשיו.** והכי קאמר 'טוב ה' לכל', לפי ש'רחמיו על כל מעשיו', שכל חומן מרחם על מעשה ידיו לבל יהיה עמלו לריק ולבהלה. **ג"כ שמואל וכו'.** דהכי קאמר ורחמיו על הכל, שהן מידותיו שהוא מרחם, כלומר מידת רחמיו שהם מלד עלמו ית', לפי שמידות הטוב ורחמנות הן הן מידותיו ית'. **ר"י דסכנין וכו'.** דהכי קאמר, 'טוב ה' לכל' ומרחמיו הוא נותן לבריותיו, כלומר שמשפיע ממידת רחמיו על בריותיו, שגם הם ירחמו זה על זה מפני תיקון העולם. **רבי תנחומא ור' חנין בשם רבי וכו'.** ודכי פירושו, 'טוב ה' לכל' בשעה שמידת רחמיו הוא על כל מעשיו שהם מרחמים כמותו, ש'כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים', וכדמפרשינן, למאר שגם בשה בגורת בחה שהיא מכה כללית לכל, אז טוב ה' מרחם על עולמו בשעה שהם מרחמים אלו על אלו. ועיין עוד מטה במילוא"ם ד"ה 'שרחמני השי"ת יתמשך וכו'', בהמשך דברי מדרש זה.

> וזה ורחמיו על כל מעשיו, היינו שרחמי ה' יתברך, יתמשך על כל הברואים. וכל הברואים ירחמו אחד על חבירו. ויהיה שלום ביניהם. כמו שכתוב (ישעיה יז) וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי וכו' לא ירעו ולא ישחיתו, כי יהיה שלום ביניהם. וזה ורחמיו על כל מעשיו, המבואר בפנים.

וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי. מקרא זה מדבר בשעת תיקון מלכותו של מלך המשיח ויסרור שלום מופלג בעולם, ובשה"כ ביאליה (יא, ו-יב): וְיָנָק עַל חֻר פָּתֶן וְעַל מְאוּרַת צִפְעוֹנִי גָּמוּל יָדוֹ הָדָה: לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה' כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים: וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יוֹסִיף הַחוֹת יָדוֹ לִקְנוֹת אֶת שְׁאֵרִית עַמּוֹ אֲשֶׁר יִשָּׁאֵר מֵאַשּׁוּר וּמִמִּצְרַיִם וּמִפַּתְרוֹס וּמִכּוּשׁ וּמֵעֵילָם וּמִשִּׁנְעָר וּמֵחֲמָת וּמֵאִיֵּי הַיָּם: וְנָשָׂא נֵס לַגּוֹיִם וְאָסַף נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל וּנְפֻצוֹת יְהוּדָה יְקַבֵּץ מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ: וְסָרָה קִנְאַת אֶפְרַיִם וְצֹרְרֵי יְהוּדָה יִכָּרֵתוּ אֶפְרַיִם לֹא יְקַנֵּא אֶת יְהוּדָה וִיהוּדָה לֹא יָצֹר אֶת אֶפְרָיִם: וּפָרְצוּ בְּכָתֵף פְּלִשְׁתִּים יָמָּה יַחְדָּו יַבִּזּוּ אֶת בְּנֵי קֶדֶם אֱדוֹם וּמוֹאָב מִשְׁלוֹח יָדָם וּבְנֵי עַמּוֹן מִשְׁמַעְתָּם: וְהֶחֱרִים ה' אֶת לְשׁוֹן יָם מִצְרָיִם וְהֵנִיף יָדוֹ עַל הַנָּהָר בְּעַזּוֹ רוּחוֹ וְהִכָּהוּ לְשִׁבְעָה נְחָלִים וְהַדְרִיךְ בַּנְּעָלִים: וְהָיְתָה מְסִלָּה לִשְׁאָר עַמּוֹ אֲשֶׁר יִשָּׁאֵר מֵאַשּׁוּר כַּאֲשֶׁר הָיְתָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם עֲלֹתוֹ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וְאָמַרְתָּ בַּיּוֹם הַהוּא אוֹדְךָ ה' כִּי אָנַפְתָּ בִּי יָשֹׁב אַפְּךָ וּתְנַחֲמֵנִי: הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי אֶבְטַח וְלֹא אֶפְחָד כִּי עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ ה' וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה: וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה: וַאֲמַרְתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא הוֹדוּ לַה' קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים עֲלִילֹתָיו הַזְכִּירוּ כִּי נִשְׂגָּב שְׁמוֹ: זַמְּרוּ ה' כִּי גֵאוּת עָשָׂה מוּדָעָה זֹאת בְּכָל הָאָרֶץ: צַהֲלִי וְרֹנִּי יוֹשֶׁבֶת צִיּוֹן כִּי גָדוֹל בְּקִרְבֵּךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל) מקרא זה מדבר בשעת תיקון מלכותו של מלך המשיח ויסרור שלום מופלג בעולם, ובשה"כ ביאליה (יא, ו-יב): וְיָנָק עַל חֻר פָּתֶן וְעַל מְאוּרַת צִפְעוֹנִי גָּמוּל יָדוֹ הָדָה: לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה' כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים: וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יוֹסִיף הַחוֹת יָדוֹ לִקְנוֹת אֶת שְׁאֵרִית עַמּוֹ אֲשֶׁר יִשָּׁאֵר מֵאַשּׁוּר וּמִמִּצְרַיִם וּמִפַּתְרוֹס וּמִכּוּשׁ וּמֵעֵילָם וּמִשִּׁנְעָר וּמֵחֲמָת וּמֵאִיֵּי הַיָּם: וְנָשָׂא נֵס לַגּוֹיִם וְאָסַף נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל וּנְפֻצוֹת יְהוּדָה יְקַבֵּץ מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ: וְסָרָה קִנְאַת אֶפְרַיִם וְצֹרְרֵי יְהוּדָה יִכָּרֵתוּ אֶפְרַיִם לֹא יְקַנֵּא אֶת יְהוּדָה וִיהוּדָה לֹא יָצֹר אֶת אֶפְרָיִם: וּפָרְצוּ בְּכָתֵף פְּלִשְׁתִּים יָמָּה יַחְדָּו יַבִּזּוּ אֶת בְּנֵי קֶדֶם אֱדוֹם וּמוֹאָב מִשְׁלוֹח יָדָם וּבְנֵי עַמּוֹן מִשְׁמַעְתָּם: וְהֶחֱרִים ה' אֶת לְשׁוֹן יָם מִצְרָיִם וְהֵנִיף יָדוֹ עַל הַנָּהָר בְּעַזּוֹ רוּחוֹ וְהִכָּהוּ לְשִׁבְעָה נְחָלִים וְהַדְרִיךְ בַּנְּעָלִים: וְהָיְתָה מְסִלָּה לִשְׁאָר עַמּוֹ אֲשֶׁר יִשָּׁאֵר מֵאַשּׁוּר כַּאֲשֶׁר הָיְתָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם עֲלֹתוֹ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וְאָמַרְתָּ בַּיּוֹם הַהוּא אוֹדְךָ ה' כִּי אָנַפְתָּ בִּי יָשֹׁב אַפְּךָ וּתְנַחֲמֵנִי: הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי אֶבְטַח וְלֹא אֶפְחָד כִּי עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ ה' וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה: וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה: וַאֲמַרְתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא הוֹדוּ לַה' קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים עֲלִילֹתָיו הַזְכִּירוּ כִּי נִשְׂגָּב שְׁמוֹ: זַמְּרוּ ה' כִּי גֵאוּת עָשָׂה מוּדָעָה זֹאת בְּכָל הָאָרֶץ: צַהֲלִי וְרֹנִּי יוֹשֶׁבֶת צִיּוֹן כִּי גָדוֹל בְּקִרְבֵּךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל) ואמר רבי תנחומא לגרוסמו. שגם בזה רמז רבי תנחומא לגרוסמו, שהוא מרחם על הבריות, כלומר שמשפיע ממידת רחמיו על בריותיו, שגם הם ירחמו זה על זה מפני תיקון העולם. **רבי תנחומא ור' חנין בשם רבי וכו'.** ודכי פירושו, 'טוב ה' לכל' בשעה שמידת רחמיו הוא על כל מעשיו שהם מרחמים כמותו, ש'כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים', וכדמפרשינן, למאר שגם בשה בגורת בחה שהיא מכה כללית לכל, אז טוב ה' מרחם על עולמו בשעה שהם מרחמים אלו על אלו. ועיין עוד מטה במילוא"ם ד"ה 'שרחמני השי"ת יתמשך וכו'', בהמשך דברי מדרש זה.

וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי. מקרא זה מדבר בשעת תיקון מלכותו של מלך המשיח ויסרור שלום מופלג בעולם, ובשה"כ ביאליה (יא, ו-יב): וְיָנָק עַל חֻר פָּתֶן וְעַל מְאוּרַת צִפְעוֹנִי גָּמוּל יָדוֹ הָדָה: לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה' כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים: וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יוֹסִיף הַחוֹת יָדוֹ לִקְנוֹת אֶת שְׁאֵרִית עַמּוֹ אֲשֶׁר יִשָּׁאֵר מֵאַשּׁוּר וּמִמִּצְרַיִם וּמִפַּתְרוֹס וּמִכּוּשׁ וּמֵעֵילָם וּמִשִּׁנְעָר וּמֵחֲמָת וּמֵאִיֵּי הַיָּם: וְנָשָׂא נֵס לַגּוֹיִם וְאָסַף נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל וּנְפֻצוֹת יְהוּדָה יְקַבֵּץ מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ: וְסָרָה קִנְאַת אֶפְרַיִם וְצֹרְרֵי יְהוּדָה יִכָּרֵתוּ אֶפְרַיִם לֹא יְקַנֵּא אֶת יְהוּדָה וִיהוּדָה לֹא יָצֹר אֶת אֶפְרָיִם: וּפָרְצוּ בְּכָתֵף פְּלִשְׁתִּים יָמָּה יַחְדָּו יַבִּזּוּ אֶת בְּנֵי קֶדֶם אֱדוֹם וּמוֹאָב מִשְׁלוֹח יָדָם וּבְנֵי עַמּוֹן מִשְׁמַעְתָּם: וְהֶחֱרִים ה' אֶת לְשׁוֹן יָם מִצְרָיִם וְהֵנִיף יָדוֹ עַל הַנָּהָר בְּעַזּוֹ רוּחוֹ וְהִכָּהוּ לְשִׁבְעָה נְחָלִים וְהַדְרִיךְ בַּנְּעָלִים: וְהָיְתָה מְסִלָּה לִשְׁאָר עַמּוֹ אֲשֶׁר יִשָּׁאֵר מֵאַשּׁוּר כַּאֲשֶׁר הָיְתָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם עֲלֹתוֹ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וְאָמַרְתָּ בַּיּוֹם הַהוּא אוֹדְךָ ה' כִּי אָנַפְתָּ בִּי יָשֹׁב אַפְּךָ וּתְנַחֲמֵנִי: הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי אֶבְטַח וְלֹא אֶפְחָד כִּי עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ ה' וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה: וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה: וַאֲמַרְתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא הוֹדוּ לַה' קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים עֲלִילֹתָיו הַזְכִּירוּ כִּי נִשְׂגָּב שְׁמוֹ: זַמְּרוּ ה' כִּי גֵאוּת עָשָׂה מוּדָעָה זֹאת בְּכָל הָאָרֶץ: צַהֲלִי וְרֹנִּי יוֹשֶׁבֶת צִיּוֹן כִּי גָדוֹל בְּקִרְבֵּךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל)

כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים כמ"ש ונתן לך רחמים ורחמך: ולכאו' מז"ל במסכת שבת (קנא ע"ב) את הפס' ׳ונתן לך רחמים ורחמך׳ (דברים יג) וזה"ל: תניא, רבי אלעזר הקפר אומר, לעולם יבקש אדם רחמים על מדה זו, שאם הוא לו בא, בא גם הוא לו בא, בן גרן בא בא, שנאמר ׳כי בגלל הדבר הזה׳. מנא דני רבי ישמעאל, גלגל הוא שמחזר בעולם. מ"אמר רב יוסף, נקיטינן, האי צורבא מרבנן לא מיעני. והא קא חזינן דמיעני. אם ליתא דמיעני, אהדורי אפתחא לא מיהדר. אמר לה רבי חייא לדביתהו, כי אתי עניא, אקדימי ליה ריפתא, כי היכי דלקדמו לצניף. אמרה ליה, מילתא קא לייטת להו. אמר לה, קרא קא כתיב, ׳כי בגלל הדבר הזה׳, ומנא דני רבי ישמעאל, גלגל הוא שמחזר בעולם. תניא, רבן גמליאל נרדי אומר, ׳ונתן לך רחמים ורחמך והרבך׳, כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים. ופירש"י (שם): **על מדה זו**. שלא יבוז לידי עניות, דדבר המזומן הוא לבוא, לו עליו לו על בא לו על בן בא. **ונתן לך רחמים**. שמרחם על הבריות. וע"פ הקדמות רבינו במאמר זה דו"ק ולפ"ה כי מלבד שכלל הסוגיה מדברת מענין הרחמנות, הרי עוד מרומז בזה ענין ס'גלגל' במ' 'גלגולין דנשמתין' (לעיל אות ט') שע"ז אין לנדיק כדי פרנסתו כמובא במעשה הרבי פדמ. **מעשיך זה בחינת עשיה בחינת גוף**. וכתב בפרד"ס (שער טז, ט): העשיה הוא גילוי הדברים בעשה עד הגיעה אל מדרגת הנשמיות, וְקָמָה מעיד עליה, 'עשיה', שלא נתייחס שם זה אלא על מקרי הגוף והנשמות.

כל המרחם על הבריות. וכתב במי שמואל (שנת קנא): כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים כמ"ש ונתן לך רחמים ורחמך. ואח"כ מפרש הפסוק, איך יזכה לתפלה. על ידי שלום בית, יהא שלום בעצמו, בין גופו ונפשו כנ"ל. וזה יודוך כל מעשיך, מעשיך, זה בחינת עשיה, בחינת גוף. וחסידיך יברכוכה, חסידיך, זה בחינת נפש. כמ"ש (משלי יח) גומל נפשו איש חסד. ואח"כ מפרש הפסוק, איך יזכה

כמו שאמרו חז"ל (שבת קנא:) כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים כמ"ש ונתן לך רחמים ורחמך. ואח"כ מפרש הפסוק, איך יזכה לתפלה. על ידי שלום בית, יהא שלום בעצמו, בין גופו ונפשו כנ"ל. וזה יודוך כל מעשיך, מעשיך, זה בחינת עשיה, בחינת גוף. וחסידיך יברכוכה, חסידיך, זה בחינת נפש. כמ"ש (משלי יח) גומל נפשו איש חסד. ואח"כ מפרש הפסוק, איך יזכה

כל המרחם על הבריות. הגמ' (יד): ר"ל כי ע"י שנמשך שלום הכללי, שהבריות ירחמו זה על זה ויש שלום ביניהם, עי"ז הקי"ת ירחם על כולם, ובחינת 'ורחמיו על כל מעשיו', כי 'כל המרחם על הבריות, מרחמין עליו מהשמים'.

בחינת עשיה, בחינת גוף. וכתב במי שמואל (שנת קנא:): כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים כמ"ש ונתן לך רחמים ורחמך. ואח"כ מפרש הפסוק, איך יזכה לתפלה. על ידי שלום בית, יהא שלום בעצמו, בין גופו ונפשו כנ"ל. וזה יודוך כל מעשיך, מעשיך, זה בחינת עשיה, בחינת גוף. וחסידיך יברכוכה, חסידיך, זה בחינת נפש. כמ"ש (משלי יח) גומל נפשו איש חסד. ואח"כ מפרש הפסוק, איך יזכה

עניות, דדבר המזומן הוא לבוא, לו עליו לו על בא לו על בן בא. **ונתן לך רחמים**. שמרחם על הבריות. וע"פ הקדמות רבינו במאמר זה דו"ק ולפ"ה כי מלבד שכלל הסוגיה מדברת מענין הרחמנות, הרי עוד מרומז בזה ענין ס'גלגל' במ' 'גלגולין דנשמתין' (לעיל אות ט') שע"ז אין לנדיק כדי פרנסתו כמובא במעשה הרבי פדמ. **מעשיך זה בחינת עשיה בחינת גוף**. וכתב בפרד"ס (שער טז, ט): העשיה הוא גילוי הדברים בעשה עד הגיעה אל מדרגת הנשמיות, וְקָמָה מעיד עליה, 'עשיה', שלא נתייחס שם זה אלא על מקרי הגוף והנשמות.

גומל נפשו איש חסד. עיקר הנשמלוטו של 'איש חסד', שהוא בחי' 'חסידיך יברכוכה', היא לתקן ולגמול את נפשו, כדכתיב במשלי (יא, יז): גֹּמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חָסֶד וְעֹכֵר שְׁאֵרוֹ אַכְזָרִי: ופירש המלבי"ם (שם): לייר פה את החסד שיש לו שני חלקים, **נפשו**. שהיא הנפש הרוחנית, **ושאר**. שהוא הגוף. ויאמר שאיש חסד, הגם שנחמה שמריע לגופו שממלא מעותיו לאחרים, מכל מקום הוא מטיב לנפשו הרוחנית, כי היא תגמל טוב הנפיון. ופפ' זה נדרש בפמ' מענית (יא ע"ב) על החסד המתענה, וז"ל: ויש לקיש אמר, נקרא 'חסיד', שנאמר 'גומל נפשו איש חסד ועוכר שארו וגו'". ופירש"י (שם): **נקרא חסיד**. המתענה, דכתיב 'גומל נפשו איש חסד', מפריש עצמו ממאכל ומשתה, כמו 'ביום היגמל את יצחק' (בראשית כא). מפי מורי. לי נמי, 'גומל' לשון 'מגמול', שמשלים נפשו לקונו. ויתיר בתענית עולם (נמיב המשופה ז): כשר המתגר במקומות הרבה מן מעלת החסידות, שהוא זיכוי וטהרת הנפש, ולפיכך מי שמתענה נפשו ויושב מתעניות לסלק את הפחיתות שלו, נוהגי דבר זה מסידות לזיכוי הנפש, ולכן נקרא חסיד.

יקוט הנחל

כל המרחם על הבריות וכו'. ליתא בליקו"מ (קיט): הנכנס לנקר את המולה בשבת צומר, יכולה היא שתרחם (שבת יג). כי בשבת לריך לרחמים, שי"ת שולח לו רחמנות, שהוא יכול לו את, ועי"ז מרחמין עליו. כמו שאמרו רז"ל (שבת קנא) 'כל המרחם על הבריות מרחמין עליו', וכמ"ש (דברים יג) 'ונתן לך רחמים ורחמך'. ומידת הרחמנות תלוי בדעת, מי שיש לו דעה יש לו רחמנות. כי בשם שהיא היפך הרחמנות, הוא מחמת בקיעות, כמ"ש (קהלת ז) 'בשם בחיק בסילים יונח'. ועל כן אמרו רז"ל (ברכות נג) 'כל מי שאין בו דיעה אסור לרחם עליו', כי אם אין בו דיעה אין בו רחמנות, כי בשם בחיק בסילים יונח. על כן אסור לרחם עליו, כי 'כל המרחם מרחמין עליו' כנ"ל, אבל אם אין בו רחמנות אסור לרחם עליו. ומלא זה המולה שלריך לרחמים, לריך שיהיה לו רחמים על אחרים, וזה תלוי בדעת כנ"ל. ושבת היא בחינת דעת, כי כל יומא אחול בשבת (במדבר יח) 'שבו העם ולקטו', בשבתות, כמ"ש בזהר (בשלח קנג), אבל בשבת נמשך הדעת לכל אחד. וזה שאומרין המבקרים להחולה, יכולה היא שתרחם, היינו שבשבת שהוא בחינות דעת, יכולה שתרחם, לשון זוכה, היינו שתרחם אחה, שיהיה לך רחמים על אחרים, ע"י הדעת שיש לך מבחינות שבת. וכיוון שיהיה לך רחמים בוודאי יתמלא עליך מן השמים, כי כל המרחם וכו' כנ"ל.

מעשיך זה בחינת עשיה בחינת גוף וחסידיך יברכוכה, חסידיך זה בחינת נפש. ובקונט' יד הגמל (יד) מפי: הגלחה לנאחר בכל ענין זה, דהנה הגוף והנשמה הם נמשכים מבחינת מנדים וגבורות דקדושה כידוע, היינו שהגוף שורשו בגבורות דקדושה והנשמה שורשה בחסדים דקדושה. ומבואר בקצרי המאמר, שהגוף הוא בעלמו בבחינת הגבריס ובעלי המסופה, וצריכים לקרבו ולהכניעו אל הנשמה, וזה מעלתו לשורשו, כי אחר שהגוף מתגבר ומתאוה ליתמו בעלמו, אזי הנשמה נחלשת ומתרחקת ממנו, ואין לה כח לעמוד נגדו, ולכן הגוף מתגבר ומתאוה לתאוות העולם, ומתרחק מהקדושה, ועי"ז נמשך אחר הגוף ומתרחק מהשי"ת. וכשהגוף מתכנע ומתבטל אל הנשמה, אזי הנשמה מתגברת ומתאוה לקדושה, ומתרחקת מהגוף ומתאוה לשורשה, ועי"ז נמשך אחר הנשמה ומתרחק מהעולם הזה. וזה שאמרו חז"ל (שבת קנא:) כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, שהגוף שורשו בגבורות דקדושה, והנשמה בחסדים דקדושה, ומי שמרחם על הגוף, שהוא בגבורות דקדושה, מרחמין עליו מן השמים, שהנשמה תתגבר ותתאוה לשורשה, שהוא בחסדים דקדושה.

מעשיך זה בחינת עשיה בחינת גוף. וכתב בספר הליקוטים (בראשית ג) שאדה"ר קודם שחטא היה גופו מזוכך והיה משולש היכילה, אבל אחר שחטא נתגשם להיות כמו שהוא עתה, ח"ו: קודם שחטא אדה"ר, הקליפות לא היה להם אחיזה כי אם בקוד המלכות, בחסוריים שלה, אבל אדה"ר המשיך מקוד החסדים המגולים, שהוא ז"ת, למטה בקליפות. והטעם, לפי שהדעת של ז"ת הוא ירד למטה עד היסוד, שהם קוד החסדים המגולים, ובהמשיך מוחם למטה, נתן כח לקליפות לנחות בהם. וכנגדם זה בעולם היכילה, קודם שחטא אדה"ר, לא היו הקליפות שבהם מעורדים בו, מאחר שכנגדם בחילות לא היה להם אחיזה בז"ת, אבל בעשיה, עדיין היו מעורדין בהם הקליפות, שעדיין לא נשברו הז' מלכין דמיתו, שהם המ"ן של מלכות. והטעם, כי ג"כ במלכות עדיין יש להם אחיזה, מכח המ"ן שעדיין לא נשברו, ג"כ בעשיה היו מעורדים הקליפות, והזו דוקא בחחוריים שלהם, כי מדוד הקליפות הוא למטה מן העשיה. ואח"כ בגרם אדה"ר כי העשיה תלד במדור הקליפות, כי נעלמו כל בחינות העשיה, ולא נשחרו כי אם נקודה תחת, שהיא המלכות של עשיה, והזו 'לחמך תחתה מקנק בשמיה'. ויכילה ירד למטה בעשיה, ותו נתערבו בהם הקליפות ביכילה, ועשה עץ הדעת. וכל זה שאמרנו הוא בעולמות עלמן, לא בפרירות דמקנק בעולמות, אח"ו אין להם אחיזה בהם, שנאמר (תהלים ס) 'לא יגורך רע'. ועתה תרתה, כמה מעלתו של אדה"ר קודם שחטא היתה, וכמה ירד אחר שחטא. כי תחילה היה גופו מיכילה, ונפשו מבריאה כנ"ל, ואחרי שחטא נעשה גופו מזה העולם, ונפשו מעשיה, ורוחו מיכילה. כי מה שהיה מתחילה גוף, עתה נעשה רוח של אדה"ר. ובהיות שגופו לא היה מעשיה, לכן יכולו שלא יוכל מעך הדעת, כי הוא מעולם העשיה, כי שם מעורדים הקליפות. **חסידיך זה בחינת נפש כמ"ש גומל נפשו איש חסד**. וליתא בויק"ר (לב, ג): 'גומל נפשו איש חסד', זה שלו שנשבעה שהיה נפטר (נפרל) מתלמידיו, היה מהלך והולך עימהם. ממרו לו תלמידיו, רבי, להיכן אתה הולך. [א]אמר להם, לגמול חסד עם הדין שנקנית בגו גיהנם. אמרו לו, כל יום אית לך לאקנויי. אמר להם, והדין נפשה עלוהמה לאו אקנויי הוא בגו גופא, יומא דין היא שכיא, למחר לית היא שכיא.

מילואי חכמה

כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים. ומובא בספר בת עין (פ' ויגש): ע"י שעושה חסדים בחינת רחמים למטה, מעורר בחינת רחמים מלמעלה, כי זהו חסדי ה' יח"ס שנאמר עולם חסד יבנה בחינת התמדות, שיעשה חסדים למטה בחינת רחמים, ועי"ז יתעורר מלמעלה בחינת רחמים עליונים, כמאמר הכתוב (תהלים קמה) 'טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו'. פירוש, 'טוב ה' לכל', במה שברא בחינת 'רחמיו על כל מעשיו', ר"ל, שיהיה בחינת רחמים בכל המעשים למטה, כנדי שעי"ז יתעורר רחמים עליונים, וכתאמר מז"ל (ר"ה יז ע"ב) 'מלמד שהקב"ה נתעטף כשליח ציבור ואמר למשה, בשעה שישראל עושין לפני כסדר הזה אל תי"ג מידות מיד הם נענין'. פירוש, שי"ג מדות הרחמים הם בחינת לבושין להקב"ה, והרמה לומה הקב"ה למשה רבינו ע"ה, ולפי"ז שישראל יעשו כן למטה, היינו לרחם על הבריות במידות אלו, ומיד יתעוררו מידות העליונים לרחם עליהם וכן נענין.

ונתן לך רחמים ורחמך. ומיתא בפסיקתא רבתי (נח): כל זמן שהיה חיוב עומד כנגד מזיריו ומביריו בגנדו, הייתה מידת הדין מתוחה. כך אתו מוקמים שחיוב אחיר אמר להם 'ועתה שָׂטָן עלי לעיניך ממני לימיני' (תהלים קט, ו), והם לומרין לו 'גם שָׂטָן גם עֵינוֹ' (שם טו). כשנגלה להם וביקש רחמים עליהם, לומה שנה שָׂטָן עליו הקב"ה, שנאמר (שם מג) 'וה' את כל אשר לאיוב', ליימר, 'בהפללו בעד רעהו' (שם). וכן הוא לומר (דברים יג), 'ונתן לך רחמים וריחמך'. למר רבי יוסי בן דורמסקית, סימן זה יהא בידך, כל זמן שאתה מרחם על חבירך, המקום מרחם עליך. מנהרס, מפני שבקש רחמים על חבירך ונתפלל בעדו, מיד נענו אבכו, שנאמר (בראשית כ) 'ויתפלל אברהם אל האלקים וירפא אלקים את אבימלך ואת אשתו, ומה אבר נעל, שנפקדה אשתו וילדה לו בן, שנאמר (שם כא) 'וה' פקד את שרה כאשר אמר ויעש ה' לשרה כאשר דיבר'.

ואני תפלה

וְתַחְמֹל עָלֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, וְתַשְׁפִּיעַ עָלֵינוּ מִדַּת הָרַחֲמָנוּת בֶּאֱמֶת. וְנִזְכֶּה לְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת וּלְהַרְבּוֹת בִּצְדָקָה, וְאַתָּה תְּרַחֵם עָלֵינוּ מִן הַשָּׁמַיִם, וְתַמְשִׁיךְ בָּנוּ בְּרָכָה וְשֹׁבַע טוֹבָה וּצְדָקָה וּבְרָכָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם וְדַעַת שֶׁכֻּלָּם דְּקֻדָּשָׁה וְכָל טוּב. וְתַבְטֵל הַמַּחֲלֹקֶת מִן הָעוֹלָם, וְתַעֲבִיר כָּל מִינֵי שִׂנְאָה וְקִנְאָה וְקִנְטוּר וּמְרִיבוֹת מִכָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם, וְתַמְשִׁיךְ רַחֲמָנוּת וְשָׁלוֹם בָּעוֹלָם, שֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם גָּדוֹל בֶּאֱמֶת בֵּין כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל וּבְכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ. וְכָל בָּאֵי עוֹלָם בָּכֶם יְרַחֲמוּ זֶה עַל זֶה בְּאַהֲבָה גְּדוֹלָה וּבְרַחֲמִים גְּדוֹלִים בֶּאֱמֶת (ליקו"ת נו).

המרחם על הבריות

משה רבינו היה לו רחמנות באמת על ישראל, ומסר נפשו בשביל ישראל, והשליך נפשו מנגד, ולא היה חושש על עצמו כלל. (...) כי הוא היה רחמן ומנהיג אמתי, והיה עוסק ביישובו של עולם, שיהיה העולם מיושב מבני אדם, כי עיקר האדם הוא הדעת, ומי שאין לו דעת, אינו מן היישוב ואינו מכונה בשם אדם כלל (ליקו"מ ח"ב ז, ב).

זה עיקר הרחמנות, לזכות לדעת מאלקותו יתברך (ליקו"ה קרי"ש ג, ד).

כל המרחם על הבריות, בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו (ביצה לב:).

יצה"ט הוא מידת הרחמנות (רבינו יונה על הרי"ף ברכות מד:).

לפי שמידת הרחמנות היא מדה טובה, וראוי לנו זרע הקודש להתנהג בה בכל ענייניהן, גם עם האויבים עובדי ע"ז, למעלתנו אנחנו, לא מצד היותם הם ראויים לרחמים וחסד (ספר החינוך תקכז).

הטוב והמעולה שבמידת הרחמנות, שירחם על בנו להביאו לעבודת הבורא יתברך (ארחות צדיקים ז).

בעת אשר תחזק הנפש הכעסנית על האדם, אז בורחת מידת הרחמנות (ארחות צדיקים ח).

הרחמנות הוא מצד החיבור והאחדות שיש לשני דברים ביחד, וזהו ענין הרחמנות (נתיבות עולם א, נתיב התורה יד).

הרשעים, אף הרחמנות שיש בהם היא אכזריות, כי למראה העין ירחמו ולא כן בלבם (מצוי"ד משלי יב, י).

אמרו חכמים 'כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים', ושורש הדבר הוא, דאיתא בזוה"ק 'באיתעדותא דלתתא איתער עובדא דלעילא' (קדושת לוי פ' בלק).

מן הרחמנות בא אל אהבת השי"ת (פרי הארץ פ' ואתחנן).

נקודת הרחמנות שבלב אין לה גבול וסוף, ויכולה היא להתפשט באמת עד אין סוף, וכמו כן מידת החסד ושאר המדות ג"כ, מפני שהמדות הם גם כן אלקות עצמית כידוע, אבל יש להם מדה וגבול ותחום ע"י ערך המקבל אותה המדה, מה שצריך רחמנות כשממלא אותו (פרי הארץ פ' כי תבא).

וגבורה זה בחינת יראה. ומובא בקב"י (ערך גבורה): גבור"ה הוא מלך ימלוך, גימטריא ילע"ה (פע"ח שער העמידה פרק יח), גם המלכות כך תתכלית בגבורה, תתקריאת גבורה. **ואלקים עשה שיראו מלפניו אלו רעמים**. רבינו מביא כאן לעיל שגבורה זה בחי' יראה (נע ע"ב): ממר רבי אלעזר פתרי ילתה זה בחי' רעמים (כמוכח ממק' ברכות), ורעמים זה בחי' גבורה (כמוכח מהפס' בתיוב). לזיתא בברכות (נט ע"ב): ממר רבי אלכסנדרי ממר רבי יהושע בן לוי, לא נברלו רעמים מלא לפשוט עקמומיות שבלב, שנאמר (קהלת ג) 'והאלקים עשה שייראו מלפניו'. וביאר המהרש"א (שם): **לפשוט עקמומיות בו'**. משום דהרעם הוא דבר המחריד ביותר, ואין ידוע בו תועלת לעולם, משום הכי קאמר דלא נברלו אלא לפשוט עקמומיות שבלב, דהיינו להחריד הלבבות של המיעים שיחשבו.

ורעם גבורותיו מי יתבונן. כתיב בתיוב (כו, ח–יד) גבי נפלאות ה' בשמים: לֹבֵד מַיִם בְּעָבָיו וְלֹא נִבְקַע עָנָן תַּחְתָּם: מְמַחֵז פְּנֵי כִסֵּה פַּרְשֵׂז עָלָיו עֲנָנוֹ: חֹק חָג עַל פְּנֵי מָיִם עַד תַּכְלִית חֹר עִם חֹשֶׁךְ: עַמּוּדֵי שָׁמַיִם יְרוֹפָפוּ וְיִתְמְהוּ מִגַּעֲרָתוֹ: בְּכֹחוֹ רָגַע הַיָּם וּבְתְבוּנָתוֹ מָחַץ רָהַב: בְּרוּחוֹ שָׁמַיִם שִׁפְרָה חֹלְלָה יָדוֹ נָחָשׁ בָּרִחַ: הֵן אֵלֶּה קְצוֹת דַּרְכּוֹ וּמַה שֵּׁמֶץ דָּבָר נִשְׁמַע בּוֹ וְרַעַם גְּבוּרֹתָיו מִי יִתְבּוֹנָן: ופירש המע"ד (שם): **מן מלה**. הדבריס המלה המה מקמת דלכיו, ומה מאד דבר מעט תאר נשמע בו, ר"ל, הן לא ידענו ולא שמענו כ"א מעט מדרכיו, לא כולס, תף לא תלק גדול מהס. **ורעם**. תף גבורותיו הנשמעים לכל בקול רעם, מי יוכל להתבונן לדעת מפעוי הנפלאות תאר בהס. וכן ליתא בצ"ר (יב, ח): ע"ר הוסף, הרעם הזה בשעה שיוצא בתיקונו, אין כל בריה יכולה לעמוד עליו. 'מתבונן' אין כתיב כאן, אלא 'יתבונן', הפקחים יודעין רמוזו והגיונו. ע"ר הוסף, אם על סדרו של רעם אין אתה יכול לעמוד, על סדר של עולם על אתת כמה וכמה, אתמהא. ואם יאמר לך אדם, יכול אני לעמוד על סדרו של עולם, אמור לו, אחרי אלך ב"ו אי אתה יכול לעמוד, אחרי מלך מלכי המלכים הקב"ה אתה יכול לעמוד. וליתא עוד בזהר (בראשית, לא ע"ב): בב'/לא הכבוד הרעים (תהלים כט), כמה דאת אמר 'ורעם גבורותיו מי יתבונן', לא קטרא דאתיא מן גבורה ופקיע מיניה. ופירש המתוק מדבש (שם): **ורעם גבורותיו**. הרי שרעם הוא בחינת גבורה. **קטרא דאתיא מן גבורה וכו'**. היינו המלכות הנקראת '/לא הכבוד' שתיקונה בא מן הגבורה ויוצאת ממנה, לפי שהיא מושרשת בגבורה. ועיין עוד בזהר פנחס (דלה ע"ב).

זה בחינת מצות נר חנוכה שמצותה להדליק סמוך לפתח הבית. עתה מבית רבינו דיבים שזוים מהלכות הדלקת נר חנוכה, ומבאר בהס תת עניייי המאמר. ליתא בשבת (כא ע"ב): תנו רבנן, נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחון. ועוד ליתא שם (כג ע"ב): ממר רבה, נר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוכה לפתח. ובמסכת סופרים (כ, ה) שנינו: נר חנוכה מצוה להניחו בפתח הסמוך להר"ח, שתהא מוזוז בימין וגר חנוכה משמאל, לקיים מה שנאמר (שה"ש ז) 'מה יָפִית ומה נָּעַמְתְּ', 'מה יפית' במזוזה, 'ומה נעמת' בנר חנוכה. וכן נפסק בשו"ע (או"ח מרעת, ה): נר חנוכה מניחו על פתח הסמוך לרשות הרבים מבחון. אם הבית פתוח לרשות הרבים, מניחו על פתחו, ואם יש חלר לפני הבית, מניחו על פתח החלר.

יב וזה בחינת מצות נר חנוכה, שמצותה להדליק סמוך לפתח הבית. כי הדלקת הנר, הוא בחינת הארת הכבוד, בחינת והארץ האירה מכבודו כנ"ל.

לשלום בית, על ידי שיעלה כבוד ה' יתברך לשרש היראה, הנקראים גבורות. וזהו כבוד מלכותך יאמרו, שיתגלה כבודו, ויתעלה לשרשו. וזהו וגבורתך ידברו, וגבורה, זה בחינת יראה, כמו שאמרו חז"ל (ברכות נט.) ואלקים עשה שיראו מלפניו, אלו רעמים, וכתיב (תיוב כו) ורעם גבורותיו מי יתבונן:

(מסימן י"ב עד כאן, לשונו ז"ל):

נמצא שע"י תפלה בשלימות, שהיא בחינת 'טוב השם לכל', שע"ז נמצא שלום בכללי, שכל הבריות מרחמין זה על זה, ע"ז מרחמין מן השמים על כל הבריות, בבחינת 'ורחמיו על כל מעשיו'.

מב נאמר בפסוק 'על הכבוד הרעים', ונאמר שהוא על דרך שנאמר 'ורעם גבורותיו מי יתבונן', היינו שזה הוא הלב הנלקח מן הגבורה ויוצאת ממנה.

גבורות

בינה נקרא בתורה 'גבורות' בלשון רבים, שנא' 'מי ימלל גבורות ה'', כי מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך', ומידת פחד יצחק נקרא 'גבורה' בלשון יחיד, לפיכך גבורות מבטלין כח וגבורה (שערי צדק ח).

הבינה נקראת גבורות, לפי שגבורותיה מבטלים כח הגבורה (פרד"ר כג, ג).

וכן המלאך גבריאל, מצד יניקתו משם, נקרא פועל גבורות (פרד"ר כג, ג).

רעמים

הרעמים נעשין ע"י שיוצאין אידיים וקיטורים חמים, ובאים בתוך הענן ונתלהבים שם, ועי"ז נקרע הענן, ומזה נשמע קול הרעם. ופעולות הרעמים, שעי"ז נתחלקין המים של כל מקום ומקום, כפי הצריך להשקותו במידה ובמשקל, כפי הראוי לפי המקום (ליקו"מ סז, ת, וע"ע ליקו"ט רפג).

רעמים הוא תערובות אש ומים (ספר הפליאה ד"ה ראה והבן כי ד' מחנות המקיפים)

יחס הקולות הם לשם אלקים, לפי שהקולות הם רעמים משברים את הלב ומרעישים את הגוף ובאים בגבורה גדולה, וכן אמרו חז"ל (ברכות נט.) 'למה נבראו רעמים, כדי לשבר עקמימות שבלב' (רבינו בחיי שמות ט, כח).

רעמים כולם הם כוחות הדין המתפשטים מן היראה לייסר בני אדם, וכאשר הקב"ה יֵיסֵר לאדם בייסורין, חייב לייכנע מהדין השולט עליו, ולא יקשה ערפו ולא יהא בועט בייסורין (ראשית חכמה שער היראה, יא).

בעורי ישמע' העם', סופי תיבות רעם, שהתורה ניתנה ברעם (ש"ד עה"ת שמות כ, כג).

הרעמים שליחותייהו דרחמנא עבדין, כי כמה פעמים לרוב אין מגיע היזק לאדם כי אם שיתפחד ע"י רעמים, וכן אמר הבעש"ט ז"ל שכל הפחדים אפילו בבעלי חיים המגיע לאדם, הוא כוונת השם ב"ה להפחידו, כדי שיזכור לירא את השם (מאור עיניים, פ' שמיני).

רעם רומז על ש"י עולמות, גימטריא רעם (קה"י, רעם).

הרעם הוא קול טבעי, והוא נחשב אצל ה' רק כהגה קל וקול חלוש, ובכל זאת יתבהל האדם ויחרד מפניו מאד, וכל שכן שיתבהל אם ירעם ה' בקול של הנפלאות שהם למעלה מן הטבע, שהוא קול גדול ונורא (מלבי"ם איוב לז, א).

מילואי חכמה

שיעלה כבוד השי"ת לשרש היראה הנקראים גבורות. ובלקמים תמכמה (שער הילמה ו) ביאר זוה היטב לשובמל ולמעמה, וז"ל: מלינו ילמה בגבורה וכן בבריה. וילמה בגבורה, פירש במיקויים (תיקו"ז הקדמה, י ע"ב) שהמלכות נקראת ילמה ה' מלד הגבורה, ולהבה מלד התסד. ובמיקון ג' ג' פירש ילמה בבריה בפירוש, ולמר שעל זה נאמר (תנוח ג, יז) 'לם לין ילמה לין תכמה'. והעניו כמה שפירשתי בפרק הקודס, כי לריך לירל לעולם שלא לעורר היכר והדין, והיכר נאמר משורש הדין העליון של ג' מידות אלו, כדפירש רשב"י (זהר נח, ע) בפסוק 'לם תוסיף', כי מִקְצֵי מידות אלו שורש הדין בת, והיות התסד גובר על ילמו נאמר לו מהגבורה, (...) וביאור בזהר (ויצא, קפט ע"ב) בפסוק 'ברכו ה' מלאכיו גיבורי כח וגו'' (תהלים קג) עוד ענין זה, (...) להורות על הנהרש, כי היוס נקרל גיבור כוחו בת ילתו, הוא מלד הגבורה. והוסיף הכתוב בתומרו 'גיבורי כח', כי לריך שיהא כוחו גדול מכח ילה"ב, וזה שאמר 'בעי בר נש דיהא תקיף מיניה'. ובלי ספק כי היות הגבורה מתגבר על ילה"ב, הוא מלד כח הבינה, כמו שביארנו במיקוים היות בת בבינה.

ואלקים עשה שיראו מלפניו אלו רעמים. וליתא בבעש"ט עה"ת (פ' עקב): ממרו רז"ל (ברכות נט ע"ב) על פסוק (קהלת ג) 'והאלקים עשה שייראו מלפניו', לא נברלו רעמים אלא לפשט עקמומיות שבלב. והענין נאמר בשם הבעל שם טוב שנאמרו מרומים, שהשי"ת תפץ מאוד שיהיו כל ישראל ילמים מלפניו, אך מי שים לו שכל, ילא מלפניו 'בגין דאיהו רב ושליט, עיקלת ושוקמת לכל עלמין' (הקדמת הזהר, יא ע"ג), ואם ישלך מיותו ח"ו אף רגע כמיימריה, היו מתבטלין כל העולמות, וממנה זה הוא ילא ומרל מלימת השי"ת, עד שכל תבריו נרתעים מפחד השי"ת ומתבטלים מלפניו, לפי כמו שהפסוקים שלומרים על הילמה מלימים שכתוב, שהוא בחינת אור הנר של תנוכה כמו שמבואר שם, עיקר עלייתו ע"י התורה כנ"ל. וזה בחינת מוקף הנס של תנוכה שנעשה בכל שנה ושנה בכל דור ודור, שהוא להכניע מלכות יוון הרשעה שמתגברת בכל פעם. כי מלכות יוון הרשעה זה בחינת 'יוון מלוה ואין מעמד', בחינת טיט היון הנ"ל, שהם בלי כל המיעות והעיכובים הנמשכין מבחינת הנגדים הנ"ל, ונגודל התגברותם כמעט אפס תקוה מהם ומבלוס, כי הם תומרים 'כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל', כי רוצים לרחק את כל אחד מגמרי מהם ומבלוס, לגודל עוצם השתעתועים לפניו במניעות ועיכובים ומחשבות ורעיונים רעים וזרים ומטורפים מאד, שבאמת אין תקוה לנצחת מהם מהם ומבלוס, וכמו"ש 'כפו מיס על ילאי ממרתי נגזרתי', וכמו שפירש"י שם, שנזמן שהאדם בת במיס עד נוזלו יס תקוה וכו', אבל כשבאו מיס על ילאו וכו', ואני תעפ"ל 'קראתי שמך ה' מבור תחתיות וכו', עיין שם. ועיקר הנס והישועה להנלל מהס נעשה ע"י הכהנים, שהם בחינת הלדיקי אמת שנקראים כהנים, כמ"ש 'כי שפתי כהן ישמרו דעת וכו'', כמו שאמרו במקום אחר, היינו ע"י הלדיקים שעוסקים בתורה תמיד ומעוררין בכל עת שורשי נשמות ישראל, שע"י נתעוררין הכל להאיר"ת כנ"ל, שע"י מתגברין בכל פעם לשבר המניעות

ואני תפלה

וְעָזְרוּ בְּרַחֲמֶיךָ
הָרַבִּים, שֶׁנִּזְקָה לְקַיֵּם
מִצְוַת הַדְלָקַת נֵר חֲנֻכָּה
בְּזְמַנּוֹ בְּשָׁלְמוּת בָּרְאוּי,
בְּקֹדֶשׁ וּבְטָהֳרָה
וּבְכַוָּנָה גְּדוֹלָה וְעֲצוּמָה
בָּרְאוּי. וְנִזְכֶּה לְהַתְקֵן
כָּל הַתִּקּוּנִים הָאֵלֶּה
שֶׁהִזְהִירָנוּ לָקְנָיָן עַל
יְדֵי מִצְוַת נֵר חֲנֻכָּה.
וְיַחְשֹׁב לְפָנֶיךָ קִיּוּם
מִצְוָתֵנוּ כְּאִלּוּ קִיַּמְנוּהָ
בְּכָל פְּרָטֶיהָ וְדִקְדּוּקֶיהָ
וְכַוָּנוֹתֶיהָ וְתַרְיַ"ג מִצְוֹת
הַתְּלוּיִם בָּהּ. וְיָאִירוּ
לְפָנֶיךָ אוֹר קָדְשֵׁנוּ
מִצְוָתֵנוּ בְּכָל הָעוֹלָמוֹת
כֻּלָּם. וְנִזְכֶּה לְתַקֵּן כָּל
הָעוֹלָמוֹת כֻּלָּם, עַל
יְדֵי קִיּוּם מִצְוָה זוֹ. וְעַל
יְדֵי קִיּוּם כָּל הַמִּצְוֹות
דְּאוֹרַיְתָא וְדַרְבָּנָן
שֶׁתְּזַכֵּנוּ בְּרַחֲמֶיךָ לְקַיֵּם
כֻּלָּם בְּאַהֲבָה וּבְיִרְאָה
וּבְשִׂמְחָה גְּדוֹלָה
וּבְשָׁלְמוּת גְּדוֹלָה, עַד
שֶׁנִּזְכֶּה לְהַמְשִׁיךְ שָׁלוֹם
מֵאִתְּךָ בְּכָל הָעוֹלָמוֹת
כֻּלָּם. וְיִקָּים מִקְרָא
שֶׁכָּתוּב "יי עז לְעַמּוֹ
יִתֵּן יי יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ
בַּשָּׁלוֹם". עוֹשֶׂה שָׁלוֹם
בִּמְרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו
יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל
כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן
(ליקו"ת יד).

לקוט הנחל

היינו לשורש הילמה הנקרל גבורות כלהלן. וזה מה שמבאר רבינו בפסוק זה 'יהוה ה' כל מעשיך ומקדיליך יבלכוכה', היינו שמעלה לת הגוף שהוא בבחינת עפיה וגבוהה לשורשו, עד שגם הגוף מודה ומהלל לת ה', בבחינת 'כל על גוייס ה', שזה עיקר כבודו, וזה הוא מהכין שלום בינו להנשמה שהיא בבחינת מקדיש לקדושה, ומזי גם הנשמה מברכת לת ה'. ובקצרי המאמר נרלה לבאר בזה עוד, שהנה מבואר לעיל אות ג', שלקרל הגריס עם בעלי התשובה מי לפקר אלא ע"י שמשיך אלהה ובלכה בשורש הנשמות וכו', אבל אם"כ עדיין הוא בבחינת פגלא, וליך להקיר הבגדים הטוהים וכו'. והנה הבגדים הטוהים היינו הגוף הנמשך ממקרת לחוין, שהריך לזכות ולהתילהו בחור הנשמה, היינו שע"י שמגביר לת חור הנשמה על הגוף, זה מזדכך הגוף מבגדיו הטוהים, וזוכה לשלוט בינו להנשמה. וכל זה כלול בפסוק זה, שהיך יזכה ש'יהוה ה' כל מעשיך', היינו שגם הגוף יודה ויהללו לת ה' כנ"ל, בחינת התקרבות הבריס ובעלי התשובה, זה ע"י ש'ומקדיליך יבלכוכה', היינו שהנשמה מדרך ותלילי להגוף, ועי"ז בעלמו זוכה לשלוט בין הגוף להנשמה, ולזי 'ומקדיליך', היינו הנשמה, 'יבלכוכה'.

וזה בחי' מצות נר חנוכה. ומרמיז מוהכ"מ בליקו"ת (תו"מ בלישא הפס ה, יג–טו) בענין מנוכה ומקבר אלו אות כל תיקוני המאמר, וז"ל: וזהו בחינת מנוכה. כי ענין מנוכה מבואר שם בתקומו בהמורה הנ"ל, שכל התיקונים שם נתמרים שם נמשכים ע"י מנות הדלקת נר מנוכה. לך עדיין יש לדבר ולבאר זוה, כי עיקר כל התיקונים הנ"ל, הם ע"י התורה שעוסקין בכוונה עד שמעוררין שורשי נשמות ישראל המושרשין בתורה כמו שמבואר שם, שע"ז נתעוררין ובאין להשע"ת ונעשין בעלי תשובה וגריס, שע"ז עיקר עליית הכבוד מזילותא דגלותא להשליט הילמה, שע"ז נעשה שלום וכו', עיין שם. וזה בחינת נר מנוכה, שהוא בחינת אור התורה המעורר הטהורה שהיא בחינת כלל התורה כידוע, בחינת 'כי נר מלוה ותורה אור'. כי עיקר הכבוד, שהוא בחינת אור הנר של מנוכה כמו שמבואר שם, עיקר עלייתו ע"י התורה כנ"ל. וזה בחינת מוקף הנס של מנוכה שנעשה בכל שנה ושנה בכל דור ודור, שהוא להכניע מלכות יוון הרשעה שמתגברת בכל פעם. כי מלכות יוון הרשעה זה בחינת 'יוון מלוה ואין מעמד', בחינת טיט היון הנ"ל, שהם בלי כל המיעות והעיכובים הנמשכין מבחינת הנגדים הטוהים כנ"ל, ונגודל התגברותם כמעט אפס תקוה מהם ומבלוס, כי הם תומרים 'כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל', כי רוצים לרחק את כל אחד מגמרי מהם ומבלוס, לגודל עוצם השתעתועים לפניו במניעות ועיכובים ומחשבות ורעיונים רעים וזרים ומטורפים מאד, שבאמת אין תקוה לנצחת מהם מהם ומבלוס, וכמו"ש 'כפו מיס על ילאי ממרתי נגזרתי', וכמו שפירש"י שם, שנזמן שהאדם בת במיס עד נוזלו יס תקוה וכו', אבל כשבאו מיס על ילאו וכו', ואני תעפ"ל 'קראתי שמך ה' מבור תחתיות וכו', עיין שם. ועיקר הנס והישועה להנלל מהס נעשה ע"י הכהנים, שהם בחינת הלדיקי אמת שנקראים כהנים, כמ"ש 'כי שפתי כהן ישמרו דעת וכו'', כמו שאמרו במקום אחר, היינו ע"י הלדיקים שעוסקים בתורה תמיד ומעוררין בכל עת שורשי נשמות ישראל, שע"י נתעוררין הכל להאיר"ת כנ"ל, שע"י מתגברין בכל פעם לשבר המניעות

דא פיתחא עילאה בחינת יראה. כרמז לדברי רבינו ז"ל[מה] עילאה נחי', ירמ"ה, מציל הרה"ק מטשערין את הקדמת הזהר (ו ע"ב) שמבאר שהירמ"ה נקרא"ת הפתח לכל שאר מדריגות הקדושה מלד זה שרק על ידה אפשר לבוא לתוך למדריגות העליונות, וז"ל: [מו]רבי חייא פתח 'רמזים תכמה ירמ"ה ס' שכל טוב לכל עושיהם תהלתו עומדת לעד' (תהלים קיא). 'רמזים תכמה', הני קרא דכי מיבעי ליה, 'סוף תכמה ירמ"ה', בגין דירמ"ה ס' סוף תכמה היהי, אלא, היהי 'רמזים תכמה' ירמ"ה', ודאי. 'רמזים תכמה', דאינון ירמ"ה, ואינון ס' אתוון, ואינון ס' פקודין, ואינון ס' אברין דמלכא עילאה, הדא הוא דכתיב 'פתחו לי שערי צדק, זה השער לה', ודאי, דאי לא ייעול בהאי תרעא, לא ייעול לעלמין. למלכא עלאה דאיהי עלמה וטמיר וגניז, ועביד ליה תרעין אחרנין על אלין, ולסוף כל תרעין עבד תרעא חד, בכמה מנעולין, בכמה פתחין, בכמה היכלין, אלין על אלין. אלמלי כל אינון דלעילא, לא הוה אתיידע מלכא עלאה כלל, ולא הוה אתקרי מלכא, ולא הוה אתיידע לעילא ולתתא, ולא הוה אתקרי מלכא עלאה כלל, ולא הוה אתיידע מלכא כלל, ולא הוה אתקרי מלכא

וזהו שזמן הדלקת נר חנוכה וכו' הוא משעת יציאת הכוכבים עד שתכלה רגל מן השוק. כדלעיל בסמ"ע (כפ ע"ב): מלשון משמקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק. (...) ועד כמה, אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, עד דליגלג דמרמודאי. 'מרמודאי' היינו 'סוחרים', כדפירש"י (שם): **רגלא דמרמודאי.** שם חומה מלקטי עלים דקים, ומתעכבין בשוק עד שהולכים בני השוק לבתיהם משמשכה, ומצויריס בבתיהם לחג, וכשלריכין לעלים יולאים וקונין מהן. וכן בפסק בשו"ע (סו"ס תרעב, ג-ב): אין מדליקין נר חנוכה קודם שמשקע החמה, אלא עם סוף שקיעתה, לא מוקדים ולא מקדימים. (...) שכא מי שזיל ולא הדליק עם שקיעת החמה, מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק, שהוא כמו מלי שעה, שלא היה עושים ושניים ומיכא פרסומי ניסא. ובמג"א שם:

סוף שקיעתה. היינו צאת הכוכבים.

מצדיקי הרבים כבוכבים. וזלשה"כ בדניאל (יב, ג-ד) בשומתו על מחזיק החמיש דלעיל"ע: וְצַדִּיקִים כַּכּוֹכָבִים לְעוֹלָם וָעֶד: **והמשכילים.** החכמים שבהם יזהירו וכו'. **ומלדיקי הרבים.** המלמדים דרך ה' לרבים, הם יזהירו ככוכבים. וכלי יקר (שמות ג, ו) ביאר עוד בזה: כי המלדיק רבים אין מטה בה לילו, כדי שלא יהיה הוא בגיהנם ותלמידו בגן עדן (יומא פז:), ואו מילתא דפסיקא, שאורו מזהיר ככוכבים לעולם ועד אף לאחרי מותו. אבל מי שאינו מלדיק רבים, אינו מילתא דפסיקא שיאחר בלדקו לעולם. ועיין בב"ב (מ ע"ב) שדרשו חז"ל ס'מלדיקי הרבים' היינו מלמדי תינוקות, ופירש"י שהיינו משום שמדריכים אותם לדרך היאר.

ואימתי עולה הכבוד, כשמחזירין בני אדם בתשובה, ועושין בעלי תשובה וגרים, שזה עיקר כבודו כנ"ל. וזהו שזמן הדלקת נר חנוכה, שהוא הארת הכבוד, הוא משעת יציאת הכוכבים, עד שתכלה רגל מן השוק (שכח כפ: וכאן ע"ש סי' תרעב). יציאת הכוכבים, זה בחינת (דניאל יב) מצדיקי הרבים ככוכבים. דהיינו שהם מצדיקי הרבים, ועושין בעלי תשובה וגרים. שעי"ז מאיר הכבוד, וחוזר לשורשו שהוא היראה כנ"ל. ועי"ז זוכין לשלום, ונתבטל המחלוקת כנ"ל. וזהו עד שתכלה רגל מן השוק, (השוק, הוא מקומות החיצונים). רגל, זה בחינת נרגן מפריד אלוף הנ"ל. דהיינו בעלי לשון הרע ומחלוקת, ההולכים ומרגלים ומדברים רכילות ולשון הרע, ועושין מריבה ומחלוקת בין אדם לחבירו, ובין איש לאשתו, בחינת (מהלים טו) לא רגל על לשונו.

לא רגל על לשונו. וכאן ביקרא דשבתא (יד): רגל מרמז על בעלי לשון הרע וממלוקת, היינו הסטרא דמחת העושין מריבה ומחלוקת אלל כל אדם בין גופו וגשמתו, וכן בין אדם לחבירו, שזה בעלמו בחינת 'רגליה יורדות מוות' הנ"ל, ע"י שקגנו רגלי הגשמ שהיה בעל לשון הרע הרמזון, ונגזר עליו 'על גחונך תלך', ועל כן רוצין ליוק מרגלי הקדושה כביכול.

לא רגל על לשונו. וכאן בניאה"ל (יד, ו): נקשר הכתוב 'נבזה וכו' ואת ילראי ה' יכבד וכו'' הנ"ל לעיל באות ז', מבואר יותר לקושנו אם"כ בדבר השלום וביטול הרכילות שנקרא בשם רגל, בעין הכתוב הנ"ל 'לא רגל וכו'', שהרי הפס' 'ואת ילראי ה' יכבד' סמוך הוא לפס' 'לא רגל על לשונו' ושם מקושרים יחד גם בקשרי המאמר. ובעניין זה כתב גם בני מגמל (יד): והמשך הפסוקים שם, שלא לשפוך זוכות לשלוש שיתבטל כל בעלי לשון הרע ומחלוקת, (...) רק כשהוא 'נבזה בעיניו ומאס', היינו שזוכה לשפוך, ואז זוכה לתורה שמבואר בשיר, וע"י התורה יעורר הפושעני ישראל לתשובה, ועי"ז יעלה הכבוד לשורש הילוה, שזה בחינת 'ואת ילראי השם יכבד' כמבואר בשיר, ואז יושלמו פגמי הילוה ויזכה לשלוש, לבחינת 'לא רגל על לשונו' המבואר בשיר.

ואני תפלה

"יוֹדוּךָ יי כָּל מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ יְבָרְכוּכָה. כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵרוּ וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ. לְהוֹדִיעַ לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרוֹתָיו, וּכְבוֹד הֲדַר מַלְכוּתוֹ". רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם רַב חֶסֶד וְאֱמֶת רַחֵם עָלַי וְשָׁמְרֵנִי וְהַצִּילֵנִי מִדְּבוּרִים רָעִים וּבִפְרָט מִלָּשׁוֹן הָרָע, שֶׁלֹּא אֲדַבֵּר שׁוּם דִּבּוּר רָע עַל שׁוּם בַּר יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּעוֹלָם אֲפִלּוּ עַל הַקָּטָן שֶׁבְּקְטַנִּים וְהַפָּחוּת שֶׁבְּפָחוּתִים, מִכָּל שֶׁכֵּן עַל גְּדוֹלֵי וְקָדוֹשֵׁי [וְכִשְׁרֵי] הַדּוֹר וְחַסִידֵי הָעוֹסְקִים בְּעֶבוֹדָתְךָ. רַחֵם עָלַי וְשָׁמְרֵנִי וְהַצִּילֵנִי שֶׁלֹּא אֵצֵא מִפִּי שׁוּם דִּבּוּר נֶגֶד כְּבוֹדָם חַס וְשָׁלוֹם, בֵּין בְּפָנֵיהֶם בֵּין שֶׁלֹּא בְּפָנֵיהֶם. אֱלֹהַי, נְצֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע, וּשְׂפָתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה, וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדֹּם, וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה.

מָרָא דְּעָלְמָא בְּאָפָּא, רַחֵם עָלַי וְאַל תַּשְׁחִיתֵנִי. הַצִּילֵנִי מֵרֵיב וּמַחֲלֹקֶת, חוּסָה עַל נַפְשִׁי וְשָׁמְרֵנִי שֶׁלֹּא אֶמְצָה אֶת עַצְמִי לְזוֹעֵר שֶׁהוּא מְצֻוֶּה לְדַבֵּר עַל אִזְנֵי הָאֲנָשִׁים, כִּי אֵינִי חָפֵץ בְּמִצְוֹת כָּאֵלּוּ, לֹא הַן וְלֹא שְׂכָרָן. חוּס וַחֲמֹל עַל נַפְשֵׁנוּ וְרוּחֵנוּ, וְנִשְׁמוֹתֵנוּ, וְהַצֵּל אוֹתָנוּ וְאֶת כָּל יִשְׂרָאֵל מִלָּשׁוֹן הָרָע וּמַחֲלֹקֶת, וּבִפְרָט בְּעִנְיַן הַמַּחֲלֹקֶת הַשָּׁכִיחַ עַכְשָׁו בֵּין גְּדוֹלֵי הַדּוֹר וְאַנְשֵׁיהֶם, וְקַטְגּוֹרְיָא בֵּין הַתַּלְמִידֵי חֲכָמִים וְאַנְשֵׁיהֶם.

רַחֵם עָלֵינוּ בָּעֵת צָרָה יתצרך, מגודל הופעת אורה נתהוה ביטול מציאת פעולתה. וע"י הילוה שהיא בחי' נלמה אורה, שהיו מופיע לו אלא על כדי קיום פעולת מסדה, ע"י התורה יתפעל פעולת כוונת הס"ת הוא לשמור ולעשות, כמאמר רז"ל 'מבל על לנית ליה דרתא, ותרעא לדרתא עגידי', שהוא כמו שנתבאר שהילוה נקראת דירה ובית על שם בח המלכות, שהיא מלכות לו התורה מסך, עד כדי שיעור שלריך לקיים ולהוליה פרי מעשה להבית פועלה אותה לידי עובדות. ועל כן 'מבל על לנית ליה דרתא', בחינת בית שהיא הילוה, 'ותרעא לדרתא עגידי'. כי מאחר שאין לו בית לנלמה בבחינתה לשער התורה, הוא נכנס למקום שהיו מוגבל בו, עד שיתפעל בו פעולת כוונת הבורא יתברך בנתינת התורה ליראל, שהיא לשמור ולעשות, והוא היו יכול לשומרה, מאחר שהתורה שלו אינה מוגבלת בפי שיעור שלריך לו להתהוות מציאת פעולת התורה. ועל כן הוא פתיחת התורה בני"ת, שקודם שנתמו שריך לנוע לבחינת בית שהיא הילוה, שאז ע"י שיהלת מטלו קודמת לחכמתו, תכמתו מתקיימת. פירוש, תבוא לכלל קיום כשמות. וכל שאין יראת מטלו קודמת לחכמתו, אין תכמתו מתקיימת, כי נתהווה ע"י גודל התפשטות התסך של תורה מבלתי שהנלמה ביטול מציאות התהוות הפעולה, ואינה מתקיימת מ"ו, וכשיש לו בחינת בַּיִת תחילה, שהוא בחינת פחיתת התורה, אז יוכל לקיים גם כן על ידה מסך, עד שהתורה תמציאנו לידי מעשה ולידי פרי העובדת, שאז יהיה לו הילוה המתקבל לקבלו, שהוא לנוע לידי מעשה ולידי קירוב לנורת בוראו יתברך, מגודל הופעת אורה נתהוה ביטול מציאת פעולתה. וע"י הילוה שהיא בחי' בית, נשמט

שצריכין להאיר ולהדליק נר חנוכה סמוך לפתח דהיינו **להאיר הכבוד**. וכמ"ב בשעה"מ (מגוכה ס): ע"י מצות נר מנוכה מכירים בכבודו יתברך. היינו ע"י הזהירות בקיום מצות הדלקת הנרות, ובפרט כשאר מקיימים את המצוה בהתעוררות גדולה וברורה ובהכנה מתימיים, זוכים לדעת מתימית ולהכיר בגדולת הש"ת, כל איש לפי מדרגתו. גם ע"י הזהירות במצות נר חנוכה, מתעלה ומתגדל כבוד הש"ת בעולם, וזוכים לעורר מנשים רחוקים מהש"ת, לשוב ליראת הש"ת וקיום התורה, וזוכים ליראה מתימית, ולשלום בית ולתפלה, ומתבטלת הממלוכת ולשון הרע, וממשך שלום בכל העולמות.

וזהו שצריכין להאיר ולהדליק נר חנוכה סמוך לפתח, דהיינו להאיר הכבוד, ולהחזירו לשרש היראה כנ"ל. עד שיזכה לשלום, ויבטל ויכלה הנרגן מפריד אלוף. וזהו עד שתכלה רגל מן השוק, שיתבטל בעלי לשון הרע ורכילות אשר רגל על לשונם, ויתרבה השלום בעולם:

נמצא שכל המשא ומתן והסחורות הוא רק ע"י בחיי מחלוקת. ויש"מ גליקו"ס (תו"מ שופטים ג, ג) שענין המו"מ מקושר הוא לענין עשיית הגריס המוצח לעיל בשמאל בצות ג', וז"ל: כי כל זמן שיש מחלוקת, יש משא ומתן כנ"ל. אבל בשעת המשא ומתן בעצמו כשזוכין לעשותו כתיקונו, הוא תיקון גדול, והוא בעצמו תיקון המחלוקת. כי זה עיקר בחינת המשא ומתן, לתקן המחלוקת, שמשם נמשך שלריכין לוט, והכנעני אז בארץ. כנעני, בחינת סוחר, כמו שפירש רש"י על פסוק (הושע יג) **כנען בידו** וכו'. היינו על ידי בחינת ריב ומחלוקת, בחינת ויהי ריב וכו', על ידי זה, והכנעני אז בארץ, עי"ז יש סוחרים ומשא ומתן בעולם. אבל לעתיד לבא, שיהיה השלום המופלא בעולם, כמ"ש וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי, אזי יתבטל המשא ומתן, כמ"ש (זכריה יד) **ולא יהיה כנעני עוד** כנ"ל.

ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט וגו'. רבינו ביאר שמו"מ הוא ע"י בחי' ממלוכת ופירוד, ושמה מבואר ושם ע"פ הכתוב בבראשית (יג, ג ה–ח): **וַיַּסַּע** מִמֶּזַח **בַּמִּקְנֶה** בַּמַּסָּעָיו **וַיָּבֶא** ... (...) **וְגַם** לְלוֹט **הַהֹלֵךְ** אֶת **אַבְרָם** הָיָה **צֹאן** וּבָקָר **וְאֹהָלִים**: **וְלֹא** נָשָׂא **אֹתָם** הָאָרֶץ **לָשֶׁבֶת** יַחְדָּו כִּי **הָיָה** רְכוּשָׁם **רָב** **וְלֹא** יָכְלוּ **לָשֶׁבֶת**: **וַיְהִי** רִיב **בֵּין** רֹעֵי **מִקְנֵה** **אַבְרָם** **וּבֵין** רֹעֵי **מִקְנֵה** לוֹט **וְהַכְּנַעֲנִי** וְהַפְּרִזִּי אָז **יֹשֵׁב** בָּאָרֶץ: **וַיֹּאמֶר** אַבְרָם אֶל לוֹט אַל נָא **תְהִי** מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין רֹעַי וּבֵין רֹעֶיךָ כִּי **אֲנָשִׁים** אַחִים **אֲנָחְנוּ**: ופירש"י (שם): **ויהי ריב**. לפי שהיו רועיו של לוט רשעים ומרעים בהמתם בְּשָׂדוֹת אחרים, ורועי אברם מוכיחים אותם על הגזל, והם חומרים, נִתְּנָה הארץ לאברם ולו אין יורש, ולוט יורשו ואין זה גזל. והכתוב אומר 'והכנעני והפריזי אז יושב בארץ', ולא זכה בה אברם עדיין (ע"פ ב"ר מא, ה).

כנעני בחי' סוחר כמו שפירש"י על פסוק כנען בידו וכו'. כמ"ש בהושע (יב, ח): כְּנַעַן בְּיָדוֹ מֹאזְנֵי מִרְמָה לַעֲשֹׁק הָחָבֵב: ופירש"י (שם): **כנען בידו מאזני מרמה**. אתם סמוכים על בצעכם שאתם סוחרים ורמאים, ועל עשריכם אתם אומרים לך עשרתי ולא תעבוד את הקב"ה. וכן אימת במד' ג"ב (עה ע"ב): 'ימלוהו בין כנענים', ואין כנענים אלא מגריס, שנאמר 'כנען בידו מאזני מרמה לעשוק חָבָב'. ומצינו עוד בכמ"ב המלבי"ם (ישעיה כג, ח): 'סוחריה' הם הסוחרים הגדולים העוברים ימים ומדינות, 'היתה כתניות סוחר', ו'כנען' הם הסוחרים הקטנים המוכרים לחלדים בעירם, 'כנען בידו מאזני מרמה', 'ולא יהיה עוד כנעני בבית ה'', שהם המוכרים דברים קטנים. ועי' להלן בד"ה הנה שהרשו מז"ל (פסחים נ ע"ב) 'כנעני לשון מגר'.

ולא יהיה כנעני עוד. ע"ד הפשט נבואה זו מבוארת אף שיהיה בתחית המתים, כתשבי הטעמו"ס, ויתרחל יתעוררו עוזר מופלג, ומחמת עוזרם ישתבטל העוני והגלות, ובכן 'לא תלך רכיל', 'הולכי רכיל גאוסת' (ירמיה ו'), ושאר לשון הרע אין כתוב בו הליכה, כגון 'מלשני בשאר רעהו' (תהלים קא), 'לשון רמיה' (שם קכ), 'לשון מדברת גדולות' (שם יב). לכך אני אומר שהלשון הולך ומרגל, שהכ"ף נחלפת בגימ"ל, שהם המותיות שמוחלפים ממקום למד מתחלפות זו בזו, בי"ת בפ"ת, וגימ"ל בכ"ף, וקו"ף בכ"ף, וון"ן בלמ"ד, וזי"ן בסל"ג. וכן 'וירגל בעבדך' (שמו"ב יט), ופירוש, רָגַל בשרמה לשמר עלי רעה, וכן 'לא רגל על לשונו' (תהלים טו). וכן רוכל הסומר ומרגל שמר כל סחורה, וכל הסומר בשמים להתקשט בהם הגשים, על שם שמחזר תמיד בעיירות נקרא 'רוכל', לשון 'רוגל'. ועי' וקשר למוצח לקמן בהמשך מות זו בה דורש רבינו ס'רגל' היינו הסוחרים וכו'. ועיין עוד בנמ"ב ד"ה 'לא רגל על לשונו'.

כנעני / סוחר

'כי אתם באים אל הארץ כנען'. מהו כנען, ארץ של פרקמטיא, ארץ שבה סחורה, כמה דאת אמר 'אשר סוחריה שרים כְּנַעֲנָיִךְ נכבדי ארץ' (תנחומא מסעי, ט).

כל לשון סוחרים וסחורה, על שם שמחזרים וסובבים אחר פרקמטיא (רש"י בראשית מב, לד).

היצה"ר הוא מלאך המות, הוא נחש הארור בחטאו של אדם, הוא ארור כנען, שהוא הקלי' שיצתה ממידת הדין הנקראת ח"ם בן נח, באופן שזה הכנעני הוא היצה"ר. אם לסיבה שהוא מכניע את האדם תחת רשותו להחטיאו, והוא מלשון הכנעה, או הוא מלשון סוחר, כמו 'כנעני נכבדי ארץ' וכמו 'כנען בידו מאזני מרמה'. ונקרא כן יען היצה"ר נעשה סוחר קונה את האדם, ומוכרו לתחת יד שר של גיהנם (עץ הדעת טוב פ' תוקף).

סוחרים מסבבים את העולם, ועל שם זה נקראים סוחרים, מלשון 'ואת הארץ תסחרו' (בראשית לד), והולכים הם בעולם לאורך ורוחב (דרך חיים פ"ב מ"ה).

כנען הוא סוד 'והכנעני אז בארץ', שהוא סוד סמא"ל וחייכ"ותיו (של"ה שער האותיות, עמק ברכה טו).

כנען, סוחר רמאי אשר בידו מאזני מרמה, ואוהב לעשוק את הבריות, ואינו חפץ בחסד ובמשפט (מצו"ד הושע יב, ח).

יצה"ר שנקרא כנעני, לפי שהוא סוחר את הגוף לדינים רעים (מעולפת ספרים יום כ).

וכנעני, מרמז על אהבה רעה ותאוות רעות לשון כנען ותגר, שנותן וסוחר הקדושה בעד תאוה רעה לפי שעה ר"ל (מקור מים חיים פ' שמות).

הנה ז' עממין הן הז' תועבות שהן נגד ז' מדות הקדושים, והן ז' מדות הקליפות, וכמו שאמר הבעל שם טוב, וכנעני הוא נגד מידת אהבה וחסד, והוא התאוה החומרית, וכמו שבקדושה מידת אהבה כולל כל הז' מדות, כן בקלי'. על כן נקרא 'ארץ הכנעני', אף שהוא ארץ שבעה עממין (קה"י, כנען).

עצה ותושיה

ע"י מצות נר חנוכה מאיר כבוד הש"ת ונתעלה ונתגדל כבודו בעולם, ומעוררין הרחוקים לשוב להש"ת, וזוכין ליראה ולשלום בית ולתפלה, ונתבטל המחלוקת ולשון הרע, ונמשך שלום הכללי בכל העולמות (קיצור ליקו"ט יד, יט).

ואני תפלה

וְתַעֲזְרֵנוּ בְּרַחֲמֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ, שֶׁיִּהְיֶה כָּל דִּבּוּרֵנוּ לְשִׁמְךָ **וְלַעֲבוֹדָתֶךָ וְלֹא נְדַבֵּר** דְּבָרִים בְּטֵלִים לְעִנְיָנֵם, רַק כָּל דִּבּוּרֵנוּ יִהְיֶה בְּתוֹרָה וַעֲבוֹדָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם. וּבְפָרָט מֵחֲטָא וְעָוֹן הַגָּדוֹל מְאֹד שֶׁהוּא עָוֹן לָשׁוֹן הָרָע וּרְכִילוּת שֶׁהוּא חָמוּר בְּיוֹתֵר, תַּצִּיל אוֹתִי וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא יֵצֵא מִפִּי לְעוֹלָם שׁוּם דִּבּוּר רַע עַל שׁוּם יִשְׂרָאֵל שֶׁבָּעוֹלָם. אֱלֹהַי, נְצֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע וּשְׂפָתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה, וְתַצִּילֵנִי מִלָּשׁוֹן הָרָע וּמֵאַבַק לְשׁוֹן הָרָע וּמֵרְכִילוּת וּמֵאַבַק רְכִילוּת מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם (ליקו"ת ד).

וְתוֹשִׁיעֵנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, וְתִשְׁמֹר אֶת פִּינוּ מִלָּשׁוֹן הָרָע וּרְכִילוּת וּמִכָּל מִינֵי דִּבּוּרִים פְּגוּמִים, שֶׁלֹּא יֵצֵא מֵתּוֹךְ פִּינוּ שׁוּם דִּבּוּר רַע עַל שׁוּם בַּר יִשְׂרָאֵל שֶׁבָּעוֹלָם, וְלֹא שׁוּם דִּבּוּר בְּגוּם כָּלָל. אֱלֹהַי, נְצֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע וּשְׂפָתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה, וְתִהְיֶה בְּעֶזְרֵנוּ שֶׁלֹּא יָזִיק לָנוּ פֶּגֶם הַדִּבּוּר וְהַלָּשׁוֹן הָרָע שֶׁל בְּנֵי הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא נִהְיֶה נִלְכָּדִים בְּגַאֲוָתָם עַל יְדֵי חֲטָאת פִּיהֶם חַס וְשָׁלוֹם. וּמֵעַתָּה תָּעֵר לָנוּ וּלְכָל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּהְיֶה נִשְׁמָרִים מִפֶּגֶם הַדִּבּוּר, וְנִזְכֶּה בָּלָשׁוֹן לְקַדֵּשׁ אֶת פִּינוּ תָּמִיד בְּקְדֻשָּׁה גְּדוֹלָה. וְתַעֲלֶה אֶת הַשְׁבִיעָה וְגַם הַנְּאוּפִים וְהַגְּנֵבוֹת בְּעֲלוֹת גְּדוֹלָה עַל יְדֵי פֶּגֶם הַנַּאֲוָה הַבָּא עַל יְדֵי עָוֹן לָשׁוֹן הָרָע חַס וְשָׁלוֹם. רַחֵם עָלֵינוּ לְמַעַן שִׁמְךָ, וְעָזְרֵנוּ מֵעַתָּה לְתַקֵּן כָּל זֶה, וְתַשְׁכְּרֵנוּ וְתַצִּילֵנוּ מֵעַתָּה מֵעָוֹן לָשׁוֹן הָרָע הֶחָמוּר מְאֹד, וּמִכָּל מִינֵי פֶּגֶם הַדִּבּוּר, וְנִזְכֶּה לְקַדֵּשׁ אֶת דִּבּוּר פִּינוּ בְּכָל מִינֵי קְדֻשּׁוֹת (ליקו"ת נח).

ואזי כשזוכין לשלום הכללי אזי יתבטל כל המשא ומתן מן העולם. לקבץ ולהעלות פיזורי גילוי מלכי כבודו ית', שעי"ז דייקא יתקיים השלום המיימ"ו, (וכמ"ש רבינו במכתבו למחותנו (עלי"ת ח) שהמו"מ שלו מוכרח בשמי', שפרו בגויים את כבודו, עיי"ש, וכמובן וידוע (תאה ליקו"מ נד) שיש בזה עניינים נעלמים בשמי' שורשי הנשמות שלין כולם שוויס בזה ומכ"מ). כי ע"י פיזור דעתו דמו"מ מתהקשרות אל הש"ת ומזמו דייקא, יקבץ שמי' הגילוים הקדושים מפיזורם, שע"ז יושלם הכבוד והשלום דקדושה. ממנם נתמם מאד כל הגילוים הנ"ל, בתמת יתקבצו כל פזורי ישראל לגויהם בארץ הקודש, ואז לא יקבלו גריס כמאמו"ל, וממילא יתבטל גם המו"מ כי אכל אחד כנ"ל, כי אז יהיה השלום הנפלא הנ"ל, לאחר שכבר נתאחדו כל גילוים הקדושה, ואז אלדבה יהיה המו"מ בשפע והעבר השלום כנ"ל.

זו: **אין כמן פני.** לכאורה הוא ענין רחוק מאד לחלק מלת כנעני לשמים, שהוסבה טוטריקון 'אין כמן עני'. אבל הדברים מובנים היטב ע"פ הידוע, כי ההעדר מדבירים יהודים במקומות פרטיות, הוא הַמַּסֵּכָ טוב המשא ומתן והמסחר, כי הדבר שהיינו פה במילות, יהיה מילותו במקום שאר ע"י כְּנַעֲנִי מרע. למשל על העמיד כבר מובטחים למתנו שהיה מלחים כל טוב בזין מחסור דבר, כשאר העידו ז"ל (שבת ג) 'עמידה מרע ישראל שמועיל גלוסקמתו וכלי מילת' וכמוהם, וכמו כז יהיה המשא ומתן אך למוסר, ועל כן הטיבו משר אמרו ז"ל 'ולא יהיה כנעני עוד', והטעם, 'אין כמן עני', כלומר אין יגרע דבר, על כן לא יהיה מהנוכך אל המסחר, כי יהיה העושם מלא כל טוב בכל מקום.

וכמובן מדברי רבינו שיתבטל המו"מ.

המבוזה ת"ח אין רפואה למכתו.

(קיט ע"ב): אמר רבי יהודה, לא מרבה יהושלים אלא בשביל שביזו בה תלמידי חכמים, שנאמר 'ויהיו מלעיזים במלאכי האלקים ובוזים דבריו ומתעתעים בנביאיו עד עלות חמת ה' בעמו עד לאין מרפא'. מאי 'עד לאין מרפא', אמר רב יהודה אמר רב, כל המבזה תלמידי חכמים אין לו רפואה למכתו. אמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב 'אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תָּרֵעוּ'. אל תגעו במשיחי, אלו תינוקות של בית רבן, 'ובנביאי אל תרעו, אלו תלמידי חכמים. ופירש המהרש"ל (שם): **לא מרבה יהושלים אלא שביזו בה ת"ח שנאמר ויהיו מלעיזים במלאכי האלקים ובוזים וגו'.** 'מלאכי האלקים' משמע ליה דהיינו תלמידי חכמים, דהא 'ובנביאיו' כתיב בהאי קרא, 'ומתעתעים בנביאיו', וכדאמרינן 'כי מלאך ה' צבאות הוא, אם המלמיד חכם הוא כמלאך הו". ואמר בפורענותן לתין מרפא למכתן, דאמר לעיל מיניה 'וישלח ה' וגו' השכם והעד מלאכיו בשוב מחשבות', והם מוסיפין קרא ומלעיזים במלאכיו ובוזים אותן, על כן אין למכתן רפואה, וכמ"ש (ישעיה ו) 'על מה אֻכֶּה', דהיינו שהמלאך שהוא המלמיד חכם מוכיח אתכם 'על מה אכו', ואתם מוסיפו סרה לבזותו, על כן 'כל ראש לָחֳלָי ולב זואי וגו' לא זואי ולא חֻבַּשׁוּ וגו'' (שם), דהיינו מכה שאין לה רפואה.

מצות נר חנוכה

עיי בחינת שמן של נר חנוכה, בחינת שכל, זוכה לראות שפלותו, ועי"ז זוכין לאמונה שלימה (שיהר"ן רסא).

הדלקת נר חנוכה הוא בחינת המשכת הדעת הקדוש לתוך כלים וצמצומים, שהם השמן והכלי והפתילה שבהם נתלה האור, שנמשך מבחינת השגת אלקות שמשם כל האורות, כי הוא אור כל האורות (ליקו"ה השכמת הבוקר ד, י).

הצדיקים הגדולים שממשיכין תוקף הנס של חנוכה בעולם, יכולים להאיר אפילו במדרגה התחתונה, אפילו בהקטנים במעלה מאד, ולרפואת אפילו החולים הגדולים ביותר, שזהו בחינת הדלקת נר חנוכה למטה מעשרה טפחים (ליקו"ה השכמת הבוקר ד, י).

מבואר בכוונות שעיקר הארת נר חנוכה הוא ע"י בחינת השם 'נחל' שהוא ר"ת ל'הדליק נ'ר ח'נוכה, היינו בחינת התורה שהיא בחינת 'נחל נובע וכו'' (ליקו"ה סעודה ה, כז).

חנוכה הוא שמונה ימים והוא בסוף חודש כסליו ובתחילת חודש טבת, ויש בו תמיד שבת אחד עכ"פ וכן ר"ח, כי ע"י קדושת חנוכה ממשיכין בחי' מילוי הלבנה מפגימתה וחסרונה, עד שתהיה בבחי' 'והיה אור הלבנה כאור החמה', שבשורשם הם בחי' שבת ור"ח (נחת השולחן או"ח, תרעא).

תנו רבנן, מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין, בית שמאי אומרים, יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך, ובית הלל אומרים, יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך (שבת כא:).

מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד, וצריך אדם להיזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הנסים שעשה לנו. אפילו אין לו מה יאכל אלא מן הצדקה, שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן ונרות ומדליק (יד החזקה חנוכה ד, יב).

דע כי איהי (השכינה) מקבלת בחנוכה אור הוד מעצמה שלא ע"י ז"א, כי מתתיהו בן יוחנן תיקן הוד באלו הח' ימים, ולכן אנו אומרים 'על הנסים' בהודאה, שהוא נגד הוד (מחברת הקודש חנוכה).

יעד שתכלה רג"ל מן השוק', כי שוק הם העולמות תחתונים, עד שתכלה הרשימו מן האור שנמשך אחריה למטה עד מקומה. לכן הדלקה עושה מצוה ולא הנאה, כי אין אנו מעלים אותה ממקומה, אלא אנו ממשיכין לה אור מלמעלה למקומה לבד, והיינו הדלקה. ולכן אסור להשתמש לאורה, כי להיות קודש עליון יורד למקומה למטה אשר מצויים שם

ואני תפלה

וְעָלַי יְדֵי הַיִּרְאָה תְּזַכֵּנוּ
לְשָׁלוֹם שֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם
בָּעֲצָמֵינוּ. וְהָגֵּוף יִחְבַּטֵּל
וְיִהְיֶה נִכְלָל בְּתוֹךְ
הַנְּשָׁמָה הַקְּדוֹשָׁה
לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בָּאֱמֶת
תָּמִיד. וְנִזָּהֵב לְהִתְפַּלֵּה
בְּשִׂמְחוּת, וְתִשְׁמַע
תְּפִלָּתֵנוּ תָּמִיד, וְתַמְשִׁיךְ
שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, וּבְרַחֲמֶיךָ
הָרַבִּים תְּשִׂים שָׁלוֹם
בְּכָל־מַלְאֶיָּא שֶׁל מַטָּה,
וּבְכָל־מַלְאֶיָּא שֶׁל מַטָּה,
וְתַבְטֵל אֶת כָּל מיני
מַחֲלֹקֶת מִן הָעוֹלָם, כִּי
אַתָּה יי לְבַדְּךָ יְדַעְתָּ
כַּמָּה רָעוֹת וְקַלְקוּלִים
גּוֹרְמִים חַס וְשָׁלוֹם,
הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁיֵּשׁ עַכְשָׁו,
וּבְפֶרֶט עֶצֶם הַמַּחֲלֹקֶת
שֶׁיֵּשׁ עַכְשָׁו בֵּין הַצַּדִּיקִים
וּבֵין הַכְּשֵׁרִים שֶׁבַּדּוֹר,
עַד אֲשֶׁר חֶלֶק לֵב כָּל
אֶחָד וְאֶחָד מֵחֲבֵרוֹ. אָנָּא
יי, רַחֵם עָלֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ
הָרַבִּים וְתַגְלֶה הָאֱמֶת
בָּעוֹלָם, וְתָשִׂים שָׁלוֹם
בֵּין עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם,
וְתַשְׁפִּיעַ שָׁלוֹם בְּכָל
הָעוֹלָמוֹת עַד שֶׁיִּמָּשֵׁךְ
הַשָּׁלוֹם גַּם בָּעוֹלָם הַזֶּה
הַנִּשְׁמִי, וְכָל הַבְּרוּאִים
יֵרָחֲמוּ זֶה עַל זֶה, וְיִהְיֶה
הַשָּׁלוֹם גָּדוֹל בֵּין כָּל
הַבְּרוּאִים שֶׁבָּעוֹלָם

(ליקו"ת הד).

מילואי חכמה

המבוזה ת"ח אין רפואה למכתו. וכתב בגמיגות עולם (גמיג התורה יג): כמו שגדול שכרו מי שמקרב ת"ח ומכבדו, מזה מדע גודל הטעם שאר נוגע בכבודו. ובפרק כל כתבי (שבת קיט ע"ב) 'אמר רבי יהודה, לא מרבה יהושלים אלא בשביל שביזו בה תלמידי חכמים וכו'. אמר רב יהודה, כל המבזה תלמיד חכם אין לו רפואה למכתו וכו'". פירוש, כי מטת זה רלוי למודכן כאשר אין רפואה למכתו, וממילא הוא המוכן. ויש לך להבין כי המבזה את התלמיד חכם אין לו רפואה, ממה שאמרו אצל (אבות פ"ב) 'עקיצתן עקיצת שועל' (...) ובפרק חלק (סנהדרין נ"ט ע"ב) 'לפיקורוס, רב ורבי חנינא לתמרי מרוויהו, זה המבזה תלמיד חכם. ר' יוחנן ורבי יהושע מציבו בפני תלמיד חכם לפיקורוס הוי, המבזה תלמיד חכם עלמו, מגלה פניס בתורה שלא כהלכה הוא, אלא למען לתמר לתמר לפיקורוס המבזה תלמיד חכם עלמו, מגלה פניס בתורה, רב ורבי חנינא לתמרי, זה מזקיהו. ומיכא דתמני לה מגלה פניס בתורה, רב ורבי חנינא לתמרי, זה המבזה תלמיד חכם, ורבי יוחנן ור' יהושע בן לוי לתמרי, זה המבזה לא מציבו בפני ת"ח, והמבזה ת"ח עלמו, מגלה פניס בתורה הוי. לפיקורוס כגון מאן, לתמר רב יוסף, כגון רבי חייא לתמרי, מאי לתהו לן רבנן, לדילהו קרו לדידהו תנו'. (...) פירוש, כי לפי דברי הכל פירוש 'לפיקורס', שהוא מדת הפקר ופורע עול מכמיס. ולפיכך אפרי כי המבזה תלמיד חכם אין עליו ילחת אמיס ובכלל פורע עול הוא, שאם היה בעל הכנעה, היה גם כן מכניע עלמו מן תלמידי חכמים שהם דבקים בשכינה. ומה שלא פירשו כי דווקא מי שפורע עול לגמרי ואמר אין מלקים הוא לפיקורס, משום דקבירי להו כמו שהמבזה למעלה שלא ילח ה' מלקין מירת, לדבות תלמידי חכמיס', דכיון דלא ה' מלקין מרבה תלמידי חכמיס, ולפיכך המבזה את החכמים גם כן בכלל פורע עול ילחת אמיס. וריב"ל אפר לפי המבזה מציבו בפני תלמידי חכמיס ואינו מושם לכבוד תלמידי חכמיס לבזות אחר בפניו, הוי זה גם כן בכלל פורע עול. וקאמר, למען לתמר המבזה מציבו בפני תלמיד חכם הוי לפיקורס, משום שפורע ממנו עול ילחת אמיס כמו שהמבזה, המבזה תלמיד חכם עלמו, הרי כאילו מגלה פניס בתורה ואינו מושם למורה כלל. וכבר המבזה למעלה כי התלמיד חכם הוא המורה עלמה, ופליגי במבזה מציבו בפני תלמיד חכם, למר נקרא זה גם כן 'מגלה פניס שלא כהלכה', דהא אינו מושם לתלמיד חכם, ולמר לא הוי זה מגלה פניס בתורה, רק שאין בו ילחת אמיס, שאם היה בו ילחת אמיס לא היה מבזה מציבו בפני תלמיד חכם. ומסיק למאן דאמר המבזה מציבו בפני תלמיד חכם גם כן הוי מגלה פניס בתורה שלא כהלכה, נקרא 'לפיקורס' כגון תלמיד חכם שאינו מושם לכבוד רבו לתנות ההלכה בשם רבו, וזה נקרא שאין לו מורא מרבו, וכתלי גווונא נקרא לפיקורס. כלל הדבר, כל שהוא פורע הילחא מאימו, דבר זה הוי לפקרותא, שאין לפקרותא רק פורע עול, שאין על פניו ילחה כמו שהמבזה, ומגלה פניס בתורה הוי לשאר מבזה התורה ואין התורה נמשכת בעיניו. ובכל מסיק, כגון אלו שאומרים, מאי לתהו לן רבנן, דבר זה הוי לפקרותא, כי אין לומר שדבר זה מגלה פניס שלא כהלכה, אבל זה שאמר, הני רבנן, אין כאן ביזוי, רק שאין נותן לתם תשיבות, אבל לפקרותא הוי, שאין ילח מתם ונוהג בתם מנהג הפקר, כלומר כי אינם תשובים, ובל דבר כמו זה שאין נוהג ילחה והכנעה מפניהם, הוי בכלל לפקירותא, דבר זה מבזה. כלל הדבר, כשאר מבזה תלמיד חכם, דבר זה נקרא 'מגלה פניס בתורה שלא כהלכה', אבל אינו מושם לתלמיד חכם, ומכל מקום אין הילחה והכנעה על פניו, נקרא זה 'לפקרותא'.

המבוזה ת"ח אין רפואה למכתו. ומובא בספר ערכי נחל (פ' עקב): 'לת ה' מלקין מירת כו'', מרז"ל (פסחים כב ע"ב) 'לרבות מ"ת'. ומרז"ל (שבת קיט ע"ב) 'כל המבזה תלמיד חכם אין רפואה למכתו'. ויש לדקדק, להיכי לו לומר 'אין לו רפואה'. ותו, בשלמא אם ידענו שיש לו מכה, יתכן לומר עליה שלא יהיה לה רפואה, ומה נעשה אמי שאין לו מכה ומבזה תלמיד חכם, והרי הוא אינו צריך רפואה כלל. וירלאה לבאר, דמרז"ל (ב"מ לג ע"ב)

זהו ג"כ בחינת עד שתכלה רגל מן השוק, היינו שמצוה להדליק נר חנוכה, עד שתכלה רגל מן השוק, היינו בחינת שלום שנעשה על ידי החזרת הכבוד כנ"ל. עד שיתבטל כל המשא ומתן כנ"ל, וזהו עד שתכלה רגל מן השוק, שלא ישאר שום רגל בשוק, כי יתבטל כל המשא ומתן על ידי השלום כנ"ל:

יג (סיך נעיל) לפי הכבוד שמכבד יראי ה', כן עלה הכבוד לשרשו. כי כל זמן שהכבוד הוא בגלות, כל אחד לפי בחינתו, כן הוא מזלזל ביראי ה'. וכל אחד לפי תקונו את הכבוד, כן הוא מכבד יראי ה' וכו':

ועי"ז, היינו על ידי הכבוד שמכבד יראי ה', שהוא בחינת החזרת הכבוד לשרשו, דהיינו ליראה, עי"ז זוכין לשלום, כמבואר לעיל היטב. וזהו שאמרו רז"ל (שבת קיט:) המבזה ת"ח אין רפואה למכתו, כי המבזה

לעשות דייקא משא ומתן, לפי ע"י המשא ומתן בעצמו מתקנין את בחינת המלוקת, כי ע"י המשא ומתן ממשיכין שלום. כי עצם המשא ומתן בקדושה כלולו הוא ממש בחינת עצים גרים, שעל ידם נתגדל כבוד השי"ת, שעי"ז נמשך שלום. כי כבר מבואר וידוע שיש נילוסת קדושות בכל דבר, שצריכין להעלותם ע"י המשא ומתן, כמבואר בדברי רבינו ז"ל כמה פעמים, שע"י המשא ומתן מעלין הנילוסת, ולפי הנילוסת הם בחינת נשמות קדושות שנפלו, וכשמעלין אותן ומבררין אותן ע"י המשא ומתן, זה בחינת גרים ממש, כי מוזרין מהקליפה לפי הקדושה, שזהו ממש בחינת גרים.

כל החולאת הם בחי' מחלוקת שאין שלום בעצמיו והיסודות מתגברין זה על זה. וכמ"ב גליקו"ח (סו"מ מלרוטו ד, ג): כי עיקר התכוות של כל העולם ומלואו, הוא מהד' יקודות שם רוח מים עפר. כי הס"ת נרש הד' יקודות, ומהם הרכיב והמזיג כל העולם ומלואו שהם לעמ"ס, שבכ"ח מעורבים כל הד' יקודות, רק שבדומם העיקר הוא בחי' עפר ובו כלולים השאר, והצומח עיקרו בחי' מים וכו', אבל כ"ח כלול מכולם כמובא כ"ז בספרים. ועיקר קיום הדברים שנתהוו מהד' יקודות, הוא ע"י שהד' שרי ההרכבה שנתמזגו וערבבו בחוג השוה כפי הרצוי לאותו הדבר. כי הד' יקודות, כל אחד ואחד משונה הרבה מחבירו, כי הענר משונה מאד מרוח ומויר, ואש ממים וכן כולם, רק הס"ת בחכמתו הנפלאה נרשם בחכמה כזאת שיוכלו להתערב ולהתמזג זה עם זה, עד שיהיה מהם כל הדברים שבעולם, ויתקיימו ויחיו כל זמן קיומם, עד שיגיע הזמן שיכלו, ואז מוזרין ומתפרדין הד' יקודות כל אחד למקומו, שזהו עיקר בחי' המיתה והכליון וההספד של הדברים כידוע. (...) כי כל זמן שהד' יקודות ממוברים יחד בחיזה דבר ומתנהגים בחוג השוה, אזי יש קיום וחיות לאותו הדבר, אבל כשמתבלבל הסדר שביניהם ומתגבר יקוד אחד על חבירו, אזי נספדים ומתקלקלים וכלים, כי הכליון הוא פירוד הד' יקודות וכנ"ל. וע"כ כל המולחת שנתחדש בח"ו, ומתגבר מחלוקת הד' יקודות, שאין מתנהגים בחוג השוה ח"ו, ומתגבר יקוד אחד על חבירו כידוע וכמובא אזי נהדרי נהדרי ז"ל.

כל החולאת הם בחי' מחלוקת שאין שלום בעצמיו והיסודות מתגברין זה על זה וכו'. ביאור בחיני שלום בעצמיו (קוס ע') שבעיני בעצמיו' הוא בחי' שלום בין הנשמה לגוף ובין הגוף והנשמה, ומלשה"כ: וְלִמֵּד סַנְוֵר פָּנָיו דָּבֵךְ הָרִימוּ מִכְשׁוֹל מִדַּרְכִּי עַמִּי: כִּי לֹה חָמֵר יָם וְנָשָׁם שָׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מָרוֹם וְקָדוֹשׁ אֶשְׁכּוֹן וְאֶת דַּכָּא וּשְׁפַל רוּחַ לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחֲיוֹת לֵב נְדְכָּאִים: כִּי לֹה לָעוֹלָם אָרִיב וְלֹה לָנֶצַח אֶקְצוֹף כִּי רוּחַ מִלְּפָנַי יַעֲטוֹף וּנְשָׁמוֹת אֲנִי עָשִׂיתִי: בַּעֲוֹן בִּצְעוֹ קָצַפְתִּי וָאַכֶּהוּ אַסְתִּיר וָאֶקְצֹף וַיֵּלֶךְ שׁוֹבֵב בְּדֶרֶךְ לִבּוֹ: דְּרָכָיו רָאִיתִי וְאֶרְפָּאֵהוּ וְאַנְחֵהוּ וַאֲשַׁלֵּם נִחֻמִים לוֹ וְלַאֲבֵלָיו: בּוֹרֵא נִיב שָׂפָתָיִם שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר ה' וּרְפָאתִיו: כלכתיב בישעיה שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו. (נז, יד–כט) נספוקים העוסקים בענין שבעלי תשובה, ודו"ק

ולפה כי כולם קובעים על תיקון בחי' 'שלום בעצמיו' שיהיו שלום בין הגוף והנשמה, ומלשה"כ: וְלִמֵּד סַנְוֵר פָּנָיו דָּבֵךְ הָרִימוּ מִכְשׁוֹל מִדַּרְכִּי עַמִּי: כִּי לֹה חָמֵר יָם וְנָשָׁם שָׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מָרוֹם וְקָדוֹשׁ אֶשְׁכּוֹן וְאֶת דַּכָּא וּשְׁפַל רוּחַ לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחֲיוֹת לֵב נְדְכָּאִים: כִּי לֹה לָעוֹלָם אָרִיב וְלֹה לָנֶצַח אֶקְצוֹף כִּי רוּחַ מִלְּפָנַי יַעֲטוֹף וּנְשָׁמוֹת אֲנִי עָשִׂיתִי: בַּעֲוֹן בִּצְעוֹ קָצַפְתִּי וָאַכֶּהוּ אַסְתִּיר וָאֶקְצֹף וַיֵּלֶךְ שׁוֹבֵב בְּדֶרֶךְ לִבּוֹ: דְּרָכָיו רָאִיתִי וְאֶרְפָּאֵהוּ וְאַנְחֵהוּ וַאֲשַׁלֵּם נִחֻמִים לוֹ וְלַאֲבֵלָיו: בּוֹרֵא נִיב שָׂפָתָיִם שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר ה' וּרְפָאתִיו: ו

הספידא יקרא דחיי **או** יקרא דשכבי. כלומר נסנהדרין (מו ע"ב): מה**לוענעין** להו, הספידא, יקרא דחיי הוי, לו יקרא דשכבי הוי. למאי נפקא מינה, דלמר לית ליה תספדוה להוה גברא. מי נמי, לאפוקי מיורמיז. (...) תא שמע, רבי נתן אומר, סימן יפה לאדם שנפרעין ממנו לאחר מיתה. מת שלא נספד ולא נקבר, או שמיה גוללתו, או שהיו גשמים מזלפין על מיטתו, זהו סימן יפה לאדם. שמע מינה יקרא דשכבי הוא, שמע מינה. ופירש"י (שם): **סימן יפה לאדם.** כשנפרעין ממנו בעולם הזה לאחר מיתה, דיש לו כפרה בכך. **שמע מינה יקרא דשכבי הוא.** דלמי דלאו יקרא דשכבי, למאי מיכפר בגיזויים.

ולפני כבוד ענוה. דכתיב במשלי (טו, לג): יִרְאַת ה' מוּסַר חָכְמָה וְלִפְנֵי כָבוֹד עֲנָוָה: ופירש"י (שם): **ולפני כבוד ענוה.** הענוה גורמת שהכבוד בא. וכתיב במשלי (שער הענוה, ו) דיתר: 'ולפני כבוד ענוה', פירוש קודם שיהיה הכבוד העליון על האדם, צריך שיהיה עניו, וכן (משלי כט) 'ושפל רוח יתמוך כבוד', כי ע"י השפלות רוח נעשה כסף לשכינה והוא תומך לותה, כענין הכסף שהוא תומך לאדם, וכן (שם כ) 'כָּבוֹד לָאִישׁ שָׁגֹא מֵרִיב', פירוש המשכת הכבוד העליון לאיש כשהוא שוגא מריב, אבל אם הוא איש ריב ונצ ומלוקט, הכבוד העליון נורא ממנו. ולכן כדי לזכות למידת הכבוד העליון, צריך לתמוך בכל מידות הענוה הנמנאים מפורשים בפסוקים ובגמרא.

מילואי חכמה

ההספד הוא בשביל לתקן הסתלקות הכבוד שנפגם ע"י הסתלקות הצדיק הזה. ומובא בספר מור"י (פ' אמיני): נודע דבגדי כהונה הין מכפרין כי אם בעודן עליו, כמו שדרשו חז"ל 'עודן עליו וכו'' (יומא ז ע"ב), מה שאין כן כשהן מונחים בפני עצמן הינם מכפרים. והכי נמי הנשמה שהוא זוכן בלא נקלה כהן, וכמ"ש בזהר (פנחס רמ ע"ב) על 'ומת כהן כי תהיה'. והענין שהוא שהר מיכירים הוא נקלה לגוף האדם, כי הפניומיות הלדיק נקלה לאדם, ומאר מנאי הדור נקלה בשר אדם, שהוא הנגד אל הכהן המשמש בעבודת ה'. וכשיש לאחדם בייהם שהאחד נאחד ידבקו, כמו הנגד אל הכהן, שהם עליו למען ולמשמה לכבוד ולתפארת, אז מכפרין, מה שאין כן אם הם בפני עצמם, שהייהם עליו, אז 'אלק ליפם עמה יאמור'. וכל זה בחיי הלדיק, והוא הדין מ"ז בחות הלדיק, שהוא נמשלו לְבָשָׁה, מה שהם לוקה בחאת מחייבין הוא נקלה לגוף האדם, שהוא וזה מורה על אחדות שהייהם בייהם, אזי שפיר יכון הם"ם 'למה נסמכה, לומר מה בגדי כהונה מכפרת', ר"ל מה שבגדי כהונה מכפרת, לשהם יובנו על עצמות הכהן דוקא שהם עודן עליו, מה שאין כן בפני עצמן, 'כך מיתת לדיקים מכפרת', כשיש לו לאחדות עם שאר הלדיקים, ומלטער בחייתו של זה הלדיק, שנאסף ממנו בחיים ושפע, ומרגיש להתעורר בהספדו של אחד זה, אז מיתת הלדיקים מכפרת, וכנ"ל (...) לכך נא הכתוב לפרש 'ועל כל העדה יקצוף', ור"ל, בחגי שאדם בנידוי, סילוקן של לדיקים הוא לפיכה שייהיה קלף על כל העדה מ"ו, או 'מפני הרעה נאסף הלדיק', פי' שחצות הרעה מ"ו, ואף גם שחפרש שהוא לכפר על הרעה שלא חצות, אבל מקום שלטער ותבכה ותספוד, אחר שחדע שהוא הנאמה ותיות גוף כללות העולם הוא שנאסלק, ולכך 'ואחייכם כל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'', שנאמרו כגוף בלא נשמה, וכיוצא בזה נאמר, שנאמרו בגוף בלא מנהיג, ולאוי לנעוץ על הספינה שאבדה קנרניטה, ואז מכפר, והבן.

הספידא יקרא דחיי או יקרא דשכבי. ותכב בשל"ה (חענית, דרוש להספד מיתת הלדיקים ולאוכן ניהמ"ק): ענין 'הספידא, יקרא דחיי או יקרא דשכבי' שהזכירו רז"ל, אף שהדברים כפשוטן על הכבוד המדומה, אבל מקום רומזים לכבוד האמיתי הוא כבוד הנאמה, שאמאמת ההספד ישעוררו העם לעשות תשובה כמו שנאמר, ואז מהיה נשמת האת זוכה, והוא יקרא דחיי. דשכבי, כי הוא מזכה לחייני אמתעוררים בתשובה, וזהו יקרא דחיי. ותכללים ההספד ואמלוות הוא שיתעוררו בתשובה, כמו שכתב רמ"י בספוק (שמות כט) 'ונקדש בכבודי', 'כשהקב"ה עושה דין בירושלים הוא, הוא מתחרט ומתאנה בתשובה של הבריות, ואומר 'אוי לי שהחרבתי ביתי ושרפתי היכלי והגליתי בניי לבין אומות העולם', וכשהבריות עושין תשובה הוא מתנחם ואומר 'אוי לי שהכעסתי את קוני שגרם לי כל זה', וכשהוא מתנחם הוא מתחרט, וכשהוא מתחרט הוא מתנחם,

להחזיר בני אדם בתשובה וכו' הוא תיקון קרי. וכתב בליקו"ה (מו"מ מוסף בתניינו ג, כ–כא): כל מה שמתקנין יותר מנשיס כשריס ביחד, נתכבד ונתגדל שמו ביותר, כי 'ברוב עם הדרת מלך', שעיקר כבוד והדרת מלך ביותר הוא ברוב עם. (...) וכל מה שמתגדל הכבוד ביותר נתקן נפשו ביותר, כי עיקר פגם נפשו הוא ע"י שרימקה מכבוד שמו יתברך ע"י פגם עוונותיו, שהם פגם הכבוד, ועל כן בעת שנתעלה ונתגדל הכבוד ביותר, (...) אז ע"י הגדלת הכבוד מוכל גם נפשו הרמוקה ליכלל בתוך הכבוד הגדול שנתגדל עכשיו ביותר, שזה עיקר התיקון כנ"ל, ויזכה לשוב אל ה', שיזכה גם הוא לכלול בהכבוד דקדושה, שיזכה לגדל ולכבד שמו יתברך מעתה בתורה ותפלה ומעשים טובים, אמן. וזה שכתב רבינו ז"ל (פיסקא יד) שלהחזיר בני אדם בתשובה הוא תיקון קרי, עיין שם. כי בודאי הוא תיקון לפגם הברית כשמתגבר ומשתדל לדבר על לב בני אדם להחזירם להשי"ת, כי עיקר פגם הברית הוא פגם הכבוד כנ"ל, וע"י שמחזיר הרמוקים להשי"ת, עי"ז הוא עיקר הגדלת והעלאת הכבוד, כי 'כדין אסתלק ואתייקר שמע דקודשא בריך הוא עילא ותתא' כנ"ל, על כן ע"י עיקר תיקון הברית וכנ"ל. וכתב עוד במי הנחל (יד): יש לבאר כי התקרנות הרמוקים הוא תיקון הכבוד, וגם תיקון הברית הוא תיקון הכבוד, כמ"ש לקמן בסימן י"ט, בפיסקא 'כבד את השם מהוקך', מגרונך', בפיסקא לשון הקודש התלוי בתיקון הברית, עיין שם. ועי"ז זוכין לירלאה, וירלאה הוא גם כן הסיפוך מפגם הברית, בפיסקא 'ומשה ירלאת השם היה מתהלך' המבואר בפנים, שהיה הסיפך מהבל היופי, כמ"ש לקמן בסימן ס'. וע"י הירלאה זוכין לעלוס, שהוא גם כן הסיפוך מפגם הברית, כי עלוס הוא תיקון הברית, בפיסקא 'בריתי אלוס', ועיין לקמן בסימן כ"ז שע"י עלוס זוכין לתיקון הברית. וע"י עלוס זוכין לתפלה, שהיא גם כן תלוי בשמירת הברית, כמ"ש בסימן ג' שכל הפוגם בברית נוטלין ממנו התפלה, כי יוסף שמר הברית זכה לנבואה שהוא התפלה ע"ש. ועיין בסימן נ' כי מי שזוכה לתיקון הברית, טועם מתיקות בדיבורי התפלה ע"ש. וע"י התפלה זוכה לעלוס הכללי, בפיסקא 'וגר זאב עם כבש וכו', לע ירעו ולע ישחיתו, כי מלאה הארץ דעה', שזה גם כן בפיסקא תיקון הברית, שהוא תיקון הדעת כידוע. נמצא שכל הבחינות הללה התלויים בהתקרנות הרמוקים הם בפיסקא תיקון הברית, ועל כן להחזיר בני אדם בתשובה הוא תיקון קרי, תיקון הברית. וגם מי שפסר לקרא הרמוקים מלע ע"י התורה, ולתורה זוכה ע"י שפלות, ושפלות הוא גם כן תיקון הברית, כי גמות ויסוף תלוייס זה בזה, כמ"ש בסימן י"ט.

> **יסוד הענין חמישה דברים, להחזיר כבוד ליראה, ויראה אל הלב, ושלום הכללי, ושלום הפרטי, להחזיר בני אדם בתשובה, שזה בחינת אם תוציא יקר מזולל כנ"ל. הוא תיקון קרי, אתוון דדין באתוון דדין:**

אם תוציא יקר מזולל כנ"ל הוא תיקון קרי אתוון דדין באתוון דדין. וכלשיתא בז"ח (מדרש רות, קד ע"ג): מאי כתיב 'וַיִּקַּר מְקֻרֶיהָ' (בראשית, כשהלכה לנקט בשדה), ובגלעס כתיב 'וַיִּקַּר' מלקיס מל גלעס. 'וַיִּקַּר', גלגון קרי וטומאה. והכא (בראשית) שינה ואמר 'וַיִּקַּר מקריה', הכא גלגון כבוד, כד"ת, 'מה יקר חסדך מלקיס', ורות היא בחי' גריס, בחי' שם תופיע יקר מזולל.

עצה ותושיה ❁ **לדבר** עם חבירו במוסר ויראת שמים ולעוררו לתשובה הוא תיקון קרי (קיצור ליקו"מ יד, כה).

תורה טו
אור הגנוז

(נסון רבינו ז"ל)

ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וכו' (שמות יט):

א מי שרוצה לטעום טעם אור הגנוז, היינו סודות התורה שיתגלה לעתיד, צריך להעלות מדת היראה לשרשה:

אור הגנוז היינו סודות התורה שיתגלה לעתיד. ולימת בתגיגה (יב ע"ב): אמר רבי אלעזר, אור שברא הקב"ה ביום ראשון, אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו, כיון שנסתכל הקב"ה בדור המבול ובדור הפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים, עמד וגנזו מהן, שנאמר 'וימנע מרשעים אורם'. ולמי גנזו, לצדיקים לעתיד לבא, שנאמר 'ויראה אלקים את האור כי טוב', ואין טוב אלא לצדיק, שנאמר 'אמרו לצדיק כי טוב'. כיון שראה אור שגנזו לצדיקים לעתם, שנאמר 'אור לצדיקים יזרח'. וכיוצא במדרש"ן (שם): התכלית אשר בעבורו נברא כל הוא האור שברא הקב"ה ביום ראשון, אלא הוכר בריאה"י במומם, והוא האור הגנוז לצדיקים, שיהיו זוכין לתענוג נפשי ליהנות מזיו השכינה ע"י התורה שנקראת אור, כמ"ש 'כי נר מצוה ותורה אור'. ובזהר (בראשית, מו ע"ב) כיצד שהצדיקים הם הזוכים לאור הגנוז, ח"ו: 'מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך', א'מה רב טובך, דא אור קדמאה דגניז קודשא בריך הוא. 'ליראיך', לצדיקים לעתיד לבוא. 'פעלת', שע"י העלאת הילולא יוכל לטעום טעם אור הגנוז, כמובא במאמר. ולימת עוד בזהר (תרומה, קמת ע"ב) שאור זה היינו נגנז לגמרי, ו"ש: בכתיב 'וימנע מרשעים אור', אבל לעתיד לבוא יזרח אור זה לצדיקים, כמובא במאמר. ולימת עוד בזהר (מקץ רמב ע"ב) שאור זה היינו נגנז לגמרי, ו"ש: בכתיב 'וימנע מרשעים אור', אבל לעתיד לבוא יזרח אור זה לצדיקים, כמובא במאמר. ולימת עוד בזהר (תרומה, קמת

ובמה מעלין את היראה בבחיי משפט. וכתב בעלוה"מ (ת"ת יח) כילד נעשית עבודת המשפט למעשה, וז"ל: ע"י התבודלות, היינו שבומר מקום מסוים, שם הוא מתבודד ומתבונן בעצמו ובמעשיו, שם מתנהג כהוגן וכרצוי בכל המידות והמעשים, וכשמרגיש בעיוות לו קלקול במידותיו ובמעשיו, הוא משתדל לתקן את העוולות והקלקולים, עי"ז זוכה לירמה, היינו שפוחד לעבור על רצון ה'.

שישפוט את כל עמקיו. וכתב בליקו"ה (תו"מ מתנה ה, הסמטות שבסוף הסל): לריך כל אחד לרצות להמשיך על עצמו בחינת מיקוו המשפט, ואם נאו כל אחד זוכה לילד פרוש ענין זה בשלימות, על כל פנים מה שאפשר להמשיך על עצמו לריכין להשתדל בזה.

ב ובמה מעלין את היראה, בבחינת משפט. כמ"ש (משלי כט) **מלך במשפט יעמיד ארץ. וארץ, הוא בחינת יראה, כמ"ש** (תהלים עו) **ארץ יראה. היינו שישפוט את כל עסקיו,** ואיתא עוד בשמו"ר (ל, טו) בענין מעלת מידת הדין, וז"ל: רבי חומר, כשם שהזהיר הקב"ה על הדברות כך הזהיר על הדין, למה, שבו העולם מלוי, שנאמר 'מלך במשפט יעמיד ארץ'. ולו ר' יהושע בן לוי, שנאמר 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים', והוא הפסוק עליו מיוסדת תורה זו, וביאורו לקמן בסוף ז'. 'ומים תרומות יהרסנה', אלו דור המבול שלא היו עושין את הדין. ר' נחמן אומר, אלא אלקים, שהוא מידת הדין כידוע (...). ל"ת, 'מלך במשפט יעמיד ארץ', אלו יהרמל, שנאמר 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים', והוא הפסוק עליו מיוסדת תורה זו, וביאורו לקמן בסוף ז'. 'ומים תרומות יהרסנה', אלו דור המבול שלא היו עושין את הדין.

ואיתא עוד בשמו"ר (ל, טו) בענין מעלת מידת הדין, וז"ל: רבי חומר, כשם שהזהיר הקב"ה על הדברות כך הזהיר על הדין, למה, שבו העולם מלוי, שנאמר 'מלך במשפט יעמיד ארץ'. ולו ר' יהושע בן לוי, שנאמר 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים', והוא הפסוק עליו מיוסדת תורה זו, וביאורו לקמן בסוף ז'. 'ומים תרומות יהרסנה', אלו דור המבול שלא היו עושין את הדין. ר' נחמן אומר, אלא אלקים, שהוא מידת הדין כידוע (...). ל"ת, 'מלך במשפט יעמיד ארץ', אלו יהרמל, שנאמר 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים', והוא הפסוק עליו מיוסדת תורה זו, וביאורו לקמן בסוף ז'. 'ומים תרומות יהרסנה', אלו דור המבול שלא היו עושין את הדין.

מלך במשפט יעמיד ארץ. כתיב במשלי (כט, ד): מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יַהֲרְסֶנָּה: ופירש"י (שם): **יעמיד ארץ.** מי שופט ממת הוא יעמיד ארץ. **ואיש תרומות.** מי גזלות שנינו מם להיות ממון בדין. ורבומיהו ממרו, מם הדיין דומה למי שנינו לריך לקנות מוהבים ולקח שומד הוא יעמיד ארץ, ואם דומה לכהן השומל תרומות על הגרנות הוא יהרסנה. ומממו בשמו"ר (ל, יג): 'מלך במשפט יעמיד ארץ', זה הקב"ה שנרמ את עולמו בדין, שנאמר 'נרמשים נרמ ונקים', נרמ ה' לא נאמר, אלא אלקים, שהוא מידת הדין כידוע (...). ל"ת, 'מלך במשפט יעמיד ארץ', אלו יהרמל, שנאמר 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים', והוא הפסוק עליו מיוסדת תורה זו, וביאורו לקמן בסוף ז'. 'ומים תרומות יהרסנה', אלו דור המבול שלא היו עושין את הדין.

ארץ יראה. כתיב בתהלים (עו, ח–י): מִשָּׁמַיִם הִשְׁמַעְתָּ דִּין אֶרֶץ יָרְאָה וְשָׁקָטָה: בְּקוּם לַמִּשְׁפָּט אֱלֹקִים לְהוֹשִׁיעַ כָּל עַנְוֵי אָרֶץ סֶלָה: ודו"ק ולמה כי מלבד שבא ללמדינו מפס' זה שארץ בחי' יראה, גם שאר הפסוקים שמביא מקובלים לענייני המאמר, ועיין בילקוט"ש ד"ה 'ארץ יראה' בדברי מי המאמ. ואיתא בשבת (פח ע"ב): אמר מזקיה, מאי דכתיב 'מאמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה', אם יראה למה שקטה ואם שקטה למה יראה, אלא בתחילה יראה ולבסוף שקטה. ולמה יראה, כדרים לקים, דאמר רים לקים, מאי דכתיב 'ויהי ערב ויהי בקר יום השני', ה"ג יתירה למה לי, מלמד שהמנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם, אם יראהל מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו. ופירש"י (שם): **דין.** תורה. **בתחילה.** קודם שאמרו ישראל נעשה ונשמע. **יראה.** שמא לא יקבלוה ויחזור העולם לתוהו ובוהו כדרים לקים. **ולבסוף.** כשקבלוה. **יום השני.** מאי שנא דכתיב ה' ביום גמר מעשה בראשית. **מלמד שהמנם בו.** (...) ויהי ערב ויהי בוקר של גמר בראשית מלוי ביום השני, והוא שני בשיון שנאמר בו תורה, מריבוי הה' דריש ביה נמי הָם. והמהרש"ל (שם) פירש: **מאמים השמעת דין מרץ ירמה בו.** פירש"י דין תורה, עכ"ל. ויומר גרמה לפרש, דין ממש השמעת בשעת מתן תורה, לעשות דין בארץ, שיחזור לתוהו ובוהו שם לא יקבלוה.

יראה

אהבה הוא בחי' איש ויראה היא בחי' אשה, כידוע. ועל כן צריך להקדים את היראה, כי אז תבוא אליו האהבה ממילא, כי האהבה הולכת ומחזרת אחר היראה תמיד, כי בעל אבידה מחזיר אחר אבידתו (ליקו"מ ה, ה).

יראת ה' היא אוצרו, כי היראה היא בחי' אוצר ממש, שאוצרת וכוללת בתוכה כל טוב אמיתי ונצחי, כל גנזיא דמלכא שהם ידיעת והשגות אלקותו יתברך, כי אין נתפס שום השגה בלב האדם כי אם ע"י היראה (ליקו"ה בכור בהמה טהורה ד, ב).

כל 'יראה' שבמקרא לשון יראה. קשר לענין יראה נפולה (רש"י יהושע כב, כד).

הנשמר מעשות דבר רע בעיני אדוניו, ירא אותו (רקנאטי שמות כ, ח).

מנין גבור"ה כמנין יר"ה, שמדת הדין נקרא יראה, ולכן החכמים הראשונים היו ממיתים בראיה (...) וגם עולה כמנין רוג"ז רחמנא לצלן (עמק המלך טז, מא).

מידת הבושה מן יצחק, שהרי מידת הבושה הוא מידת היראה, וכדכתיב 'למען תהיה יראת ה' על פניכם' (נתיבות עולם נתיב הבושה א).

יש יראת עונש והוא יראה חיצוניות, ויש יראה פנימיות שלא לעבור על רצון אדונו ובוראו, ויש יראה פנימיות דפנימיות שֶׁנַּעֲשָׂה מרכבה אליו בכל הנעוותיו, רק לעובדו ולעשות נחת רוח לפניו (קה"י, יראה).

יראה מחכמה, שכן כתיב 'ראשית חכמה יראת הוי"ה', 'חכם ירא' (קה"י, יראה).

ארי"ה בחינת חסד 'ופני אריה אל הימין'. ומכל מקום נכלל בו הגבורה, שכן אותיות אריה הן אותיות שום השגה בלב האדם כי אם ע"י היראה (ליקו"ה בכור בהמה טהורה ד, ב).

כל 'יראה' שבמקרא לשון יראה. קשר לענין יראה נפולה (רש"י יהושע כב, כד).

הנשמר מעשות דבר רע בעיני אדוניו, ירא אותו (רקנאטי שמות כ, ח).

מנין גבור"ה כמנין יר"ה, שמדת הדין נקרא יראה, ולכן החכמים הראשונים היו ממיתים בראיה (...) וגם עולה כמנין רוג"ז רחמנא לצלן (עמק המלך טז, מא).

מידת הבושה מן יצחק, שהרי מידת הבושה הוא מידת היראה, וכדכתיב 'למען תהיה יראת ה' על פניכם' (נתיבות עולם נתיב הבושה א).

יש יראת עונש והוא יראה חיצוניות, ויש יראה פנימיות שלא לעבור על רצון אדונו ובוראו, ויש יראה פנימיות דפנימיות שֶׁנַּעֲשָׂה מרכבה אליו בכל הנעוותיו, רק לעובדו ולעשות נחת רוח לפניו (קה"י, יראה).

יראה מחכמה, שכן כתיב 'ראשית חכמה יראת הוי"ה', 'חכם ירא' (קה"י, יראה).

ארי"ה בחינת חסד 'ופני אריה אל הימין'. ומכל מקום נכלל בו הגבורה, שכן אותיות אריה הן אותיות ירא"ה וגימטריא גבור"ה, כי אין שלימות החסד אלא בכללות הגבורה (קה"י, אריה).

עצה ותושיה

מי שרוצה לטעום טעם אור הגנוז, היינו סודות התורה שיתגלו לעתיד, צריך להעלות מידת היראה לשורשה. וזה זוכין ע"י משפט, שהוא בחי' התבודדות ושיחה בינו לבין קונו, שמפרש ליבו לפני השי"ת ושופט ודן את עצמו על כל עסקיו (קיצור ליקו"מ טו, א).

ילקוט הנחל

מלך במשפט יעמיד ארץ. ואיתא בליקו"מ (רפו): וזה בחינת 'מלך במשפט יעמיד ארץ', 'במשפט' דייקא, היינו ע"י משפט, שהוא משפטי ודיני התורה, דהיינו לימוד פוסקים, שמבררים משפטי ודיני התורה, עי"ז נעשה מלך ומושל, ועי"ז יוכל להעמיד ארץ.

ארץ יראה. ולכן במי המגל (טו) שכל מיקוני המאמר נרמזים בפסוקים הלו, וז"ל:

כאן מרמז על סוף הענין, כי כלל היוצא מהתורה הזאת הוא, שע"י משפט מעלין את הירמה להדעת, וע"י הדעת זוכין לתורה שבנגלה שהיא נמי שפלות, ועי"ז זוכה לתפילה בשלימות נפש, ועי"ז זוכה לתורה שבנסתר שהיא לור הגוון, קדושת התורה שיתגלו לעתיד לבוא. וכל זה מרומז בפסוקים הנ"ל 'ארץ יראה', היינו שבשבי ארץ זכו לירמה להעלותה להדעת, שהוא נמי 'ושקטה'. כי מי שהוא שקט ושלו ובלוי, דעתו ומוחו בשלימות, כמו שדרשו חז"ל על נבי עמון ומואב דמיבעי להו בשלוי, משמע שנאמר בו 'שלנן מואב מנעוריו וכו'', וע"י מה זכו לזה, משרש הפסוק 'בקום למשפט אלקים', שע"י משפט הקימו והעמידו את אלקים שהוא נמי ירמה נמי 'את אלקים ירמ' כמנ"פ, נמי 'מלך במשפט יעמיד' דייקא 'ארץ', שהוא ג"כ נמי ירמה כמוב"פ. וע"י שזכו להעלות הירמה להדעת, זכו לתורה שבנגלה שהיא נמי שפלות כמוב"פ, ועל כן מסיים הפסוק 'להושיע כל ענוי ארץ סלה' 'ענוי ארץ' דייקא, שזה נמי שפלות. וגם יש לרמז המשלת הפסוק, 'משמים', כי שמים הוא נמי דעת כמוב"פ בשות ו', 'השמעת' זה נמי ירמה, כי ירמה תלוי שמיעה כ"ש לקמן סי' י"ט על פסוק 'ה' שמעתי שמעך ירמתי' עי"ש, ו'דין' הוא נמי משפט, שעל ידו מעלין הירמה שהוא נמי שמיעה, להדעת שהוא נמי שמים.

מילואי חכמה

בבחי' משפט. ואיתא בזח"ר (ה, ז) שהשי"ת מוהב לם מידת המשפט יותר מכל מה שכתב בשולמן, וז"ל: 'שופטים ושוטרים', ק"ר לוי, למה הדבר דומה, למלך שהיו לו בנים הרבה, והיה מוהב לם הקטן יותר מכולן, והיה לו פלדם אחד והיה מוהבו יותר מכל מה שהיה לו, אמר המלך, נותן אני לם הפלדם הזה שאני מוהבו מכל מה שיש לי, לפי הקטן שאני מוהבו מכל בָּנַי. כך אמר הקב"ה, מכל האומות שבראתי איני מוהב אלא לישראל, שנאמ' (הושע יא) 'כי נער ישראל ואוהבהו', מכל מה שבראתי איני מוהב אלא לישראל שנאמ' (ישעיה מא) 'כי אני ה' מוהב משפט', אמר הקב"ה, נותן אני מה שאהבתי לעם שאני מוהב, הוי 'שופטים ושוטרים'. אמר הקב"ה לישראל, בָּנַי, חייכם, נזכות שאתם משמרים את הדין אני מִתְגַּבֶּה, מנין, שנאמר (שם ה) 'ויגבה ה' בצדות במשפט'.

סיפור התגלות המאמר

לזלאטיפאלי על המבחן, שתיכנס לבית אדמו"ר לתהות על קנקנו. ובל תאמר מי ומי אתה, מהיכן אתה, שחתני אתה. הכלל, נתרצה לדברי חותנו המגיד ז"ל, שֶׁיִּסָּפֵע לדודו, ואגב יָסֵּף ג"כ לזלאטיפאלי. והיה מלובש במלבושים נאים כדרך תלמיד חכם, ומקל נאה בידו. ובא לעיר זלאטיפאלי מקודם שנסע לדודו, בכדי שיוכל אח"כ ליסע לדודו ולספר לו איך שהמגיד ז"ל יעצו לכך. וכשבא לזלאטיפאלי לא היה יודע באיזה בית דר אדמו"ר ז"ל, ושאל לאיזה איש דשם, והראו לו. ורבינו ז"ל ישב בדירתו בעלייה על דירה התחתונה בחצר שהיו שם עוד בתים רבים, והראו לו מקום רבינו ז"ל, ומבית רבינו היו חלונות להחצר, ובעת שהאברך הלז שאל לדירתו, עמד רבינו ז"ל נגד החלון, וראה איך ששאל על דירתו, סגר רבינו ז"ל הדלת מבפנים בכוונה. ועלה למעלה, ובא להדלת והנה סגור, ודפק פעם ופעם, ופתח לו רבינו הדלת, ואמר לו, אם רוצים להתות על קנקני צריכים לדפוק כ"כ. ונבהל האברך מאד, מהיכן יודע הוא שבאתי בשביל זה, ואגב נתן לו שלום. ונטל אדמו"ר את המקל מידו, וסגר את הדלת, ואמר לו, בוודאי מקל יפה הוא זה, אך יש לו שני ראשים שני קצוות, ויכולין להטות אותו לימין וח"ו גם להיפך. ואדמו"ר גנח ואמר, גם כעת יבוא אחד להבחין אותי, הלא 'ומתה אלוקים בידי', ב"ה בלי שום נטיה ח"ו. ורבינו ז"ל היה הולך בביתו אנה ואנה עם המקל הזה, והטה את המקל לצד זה ולצד זה, ואומר, הלא יש לי ב"ה תלמידים זקנים כמו המגיד מטורהווצי ועוד ועוד. וחתן המגיד נבהל מזה, ונתבייש בעצמו מזה שהזכיר אדמו"ר שם חותנו המגיד, ואגב אומר לו כך, אפשר מגורך סמוך לעיר המגיד ויהיה לי פרישת שלום מאתו משלומו ומעבודתו הטובה. והבין היטב שאדמו"ר ז"ל ע"פ רוה"ק שלו יודע את כל אשר במחשבתו, וירא לומר דבר שאינו, ואמר שהוא חתן המגיד מטורהווצי. וכפי שאדמו"ר ז"ל שמע כמה פעמים מהמגיד ז"ל שחתנו הוא למדן גדול, אמר רבינו ז"ל להר' יצחק אייזיק הלו, נשב אצל השולחן ונדבר מעת ילדותך, מְנָעוּרֶיךָ, וּמֵחִנּוּכֶךָ, ומלימודך. ואמר לו, שכפי שב"ה אתה בר דעת וע"ז זכית לתורה, אך יש נגלה ויש נסתר בהתורה, אך זעירין אינון דצריכין להנסתר, ואפי' לתורה שבנגלה נצרך להיות בר דעת, אך תדע שדעת הוא שורש היראה, כמש"כ 'אז תבין יראת ה' ודעת אלוקים תמצא', נמצא, מי שהוא בר דעת הוא יכול ביותר להיות ירא שמים, שזהו עיקר, כי 'ראשית חכמה יראת ה'', ומי שהוא ירא שמים ביותר מסתמא הוא בעיניו שפל ועניו, ואינו מתגאה בלימודו שהוא נקרא למדן גדול, אדרבה 'וממדבר מתנה', כמאחז"ל, הגם שהוא בחי' סיני שבקי בכל חדרי ש"ס ופוסקים, אעפי"כ הוא נמוך מכל ההרים. והאברך הר' י"א מאלו הדיבורים של רבינו ז"ל זלגו עיניו דמעות, כי הרגיש בעצמו בָּאֵב לב שאינו אוחז עוד בלימוד כזה בשיפלות כזה וביראת שמים כזה, ואמר לרבינו ז"ל בפחד גדול ובבכיה, החינוך שלי היה רק כמצוות אנשים מלומדה, שאלמוד הרבה. ענה לו רבינו ז"ל, הלא המשנה אומרת הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה, היינו לדבר הרבה לפני השי"ת ולשפוט א"ע על כל דבר ודבר, ואז 'מלך', מאן מלכי, רבנן הלומדים במשפט, 'יעמיד ארץ', היינו שיהיה בעיני עצמו ממש ארץ עניו ושפל, כאילו הוא אין ממש, וארץ הוא יראה, 'ארץ יָרְאָה', ורק ע"י שיקים 'יכלכל דבריו במשפט', שישפוט עצמו על כל כל, שזה תיבת 'יכלכל', ומזה תוכל להתפלל היטב במס"נ, כי הוא תפילה, היינו היראה הוא תפילה, כמש"כ 'יראת ה' היא תתהלל' בחי' תפילה, וע"י תפילה יכולין לבוא לדביקות כזה להשי"ת, עד שיבוא להשיג גם נסתר שבתורה, בחי' 'הוא ישרתני' המובא בהתורה בסוף. וכשסיים, הוא בחי' עוה"ב, נתעלף הר' יצחק אייזיק ז"ל, היינו שקורין חלשות, וקרא אדמו"ר ז"ל את משרתו שהיה בחדר השני, ועוררו אותו היה מלא פחד, ושאל אותו רבינו ז"ל בתמיה, מפני מה ניזדעזעת ונפחדת כ"כ מפני העולם הבא, הלא תפצתי להטעים לך טעם מאור הגנוז

ואני תפלה

וְזַכֵּנִי לְמַשְׁפֵּט דְּקֻדְשָׁה בַּאֲמֶת, שְׁאָזְכֶּה לָיֵשֶׁב דַּרְתִּי בְּכָל יוֹם תָּמִיד וְאֶשְׁפֹּט אֶת עַצְמִי הֵישֵׁב. וְאָדוֹן בְּעַצְמִי אֶת כָּל הָעֲסָקִים וְהָעִנְיָנִים וְהַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה, אִם כָּךְ רָאוּי לִי לַעֲשׂוֹת, לְכָל־אוֹת יָמִים בְּמַעֲשִׂים כָּאֵלֶּה, חֵם וְשָׁלוֹם. וְאוֹכָה לָאֱחֹז אֶת דַּרְתִּי הֵישֵׁב זְמַן מְקֻיָּם בְּיִשּׁוּב הַדַּעַת הַזֶּה וּבְמִשְׁפָּט הַזֶּה הֵישֵׁב. עַד שֶׁאֶזְכֶּה שֶׁיִּתְחַזֵּק יִשּׁוּב דַּרְתִּי בְּאֱמֶת בְּתַקֵּף גָּדוֹל וּבְהִתְגַּבְּרוּת חָזָק, בְּאֹפֶן שֶׁאֶזְכֶּה לָסוּר וְלָשׁוּב מֵעָתָּה תֵּכֶף וּמִיָּד מִכָּל הַמַּעֲשִׂים הָרָעִים וּמִכָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת הָרָעוֹת וְלָאֱחֹז רַק בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים תָּמִיד (ליקו"ת טו).

יכלכל דבריו במשפט. כתיב בתהלים (קיב, ה–ו): טוֹב אִישׁ חוֹנֵן וּמַלְוֶה יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: כִּי לְעוֹלָם לֹא יִמּוֹט לְזֵכֶר עוֹלָם יִהְיֶה צַדִּיק: ופירש"י (שם): **טוב איש חונן ומלוה וגו'.** שמונן לוה ומלוה להם, ואינו מדקדק לומר אין יכולת בידי. ואת דבריו הלריכין לו במלכל ובמשפה ובכשות, מכלכל במשפט ובמידה ואם על נכסיו. **יכלכל דבריו במשפט.** מנהיג תפליו. ואיתא במזלין (פד ע"ב): לרש רב עוירא, זימנין אמר לה משמיה דרבי אבי ואימנין אמר לה משמיה דרבי אבא, מאי דכתיב 'טוב איש חונן ומלוה יכלכל דבריו במשפט', לעולם יהלכל אדם ויהא פחות ממה שיש לו, וילבש ויתכסה כמה שיש לו, ויכבד אשתו ובניו יותר ממה שיש לו, שהן תלויין בו והוא תלוי במי שאמר והיה העולם. ופירש"י (שם): **טוב איש חונן.** לליס ומלוה לותה, וטוב המכלכל דבריו במשפט לפי היכולת הוא עומד על נרכיו ולא בכל מָקוֹם שיש לו ניבו. **פחות ממה שיש לו.** פחות מכדי היכולת. וילבש ויתכסה לפי היכולת, שלא יתביים. ויכבד אשתו יותר מלפי היכולת. וכתב רבינו בחיי (דברים טו, יח): לשון משפט הוא מָמְצוּע וענין ניטוי, וזהו שכתוב 'יכלכל דבריו במשפט'.

> **כמו שכתוב** (שם קיב) **יכלכל דבריו במשפט, היינו שישפוט וידין בעצמו כל עסקיו, ובזה יסיר מעליו כל הפחדים, ויעלה בחינת יראה ברה ונקיה, ותשאר אך יראת ה', ולא יראה אחרת. כי כשאין אדם דן ושופט את עצמו, אזי דנין ושופטין אותו למעלה,**

יכלכל דבריו במשפט. וכתב בליקו"ה (יו"ד עלוה ה, יד): לריך כל אדם לפי מדרגתו ולפי מעמדו להיזהר מאד לכלכל דבריו במשפט, לנהוג את ניתו כראוי לו, כמו שפירש רש"י שם, ולא לחמוד ולהתאוות מה שאין ראוי לו ולהסתכל ככל הבר רק על התכליה שיגיע משה כבוד להשי"ת ולבטל גאוותו וכבודו של עלמו. וכל זה הוא בחינת 'יכלכל דבריו במשפט'. ומי שפוגם בזה הוא בחינת עוות המשפט. ובספר טוהות זכרונות (ו) מובא שהיה"ק אמר: שישפוט עלמו על כל כל, שזה תיבת יכלכל.

כשאין אדם דן ושופט את עצמו אזי דנין ושופטין אותו למעלה. וכתב בליקו"ה (תו"מ הרשלה ג, ד–ה): לליקר תיקון המשפט הוא כשאדם שופט את עלמו ניבו לבין קונו, ומבקש מהשי"ת רחמים ותחנונים שיקל מעליו משפטיו ודיניו, ומלדיק עליו את הדין ואומר 'ותהי לדיק על כל הבא עלינו כי אמת עשית וכו' לך ה' הלדקה ולנו בושת הפנים וכו'' וכיוצא בזה, ומשתטח ומבקש מלפניו יתברך שיעשה עימו לפיס משורת הדין, ואז, כשאדם שופט את עלמו, ואין הדין שלמעלה לריך להתלבם את עלמו כשאר בריות, אז אין להם שום יניקה כלל, ואז השי"ת שופט אותו ברחמים בחחינה ותניחה לו מותל לו לגמרי, כי השי"ת תנון ורחום ומרבה להיטיב. אבל כשאין שופט את עלמו, אזי ים דין למעלה, ואזי מ"ו הדין מתלבם בשאר בריות, ומוחנין מלמעלה כה ורחמה למי שנותנין שיעשה בו משפט כתוב. וכל מה שיזוכ הדין והמשפט ומתלבם יותר, מזה ים להם יניקה מ"ו ניותר. ואז כיון שניתן רשות למשחית מ"ו, השי"ת ירחם ויניל כל ישראל מדיניס כאלה, רחמנא ליצלן, רחמנא ליזכנן. וזה שניקש דוד המלך עליו השלום, 'שפטני ה' וכו', מלפניך משפטי יצ"ו, ומקוים אתר הוא אומר, 'אל תבוא במשפט את עבדך', וכמו שהקשו רז"ל. אך ע"פ הנ"ל מיושב היטב על נכון, כי דוד המלך עליו השלום ניקש שיהיה משפטו מהשי"ת בעלמו, כמ"ש 'שפטני ה' מלפניך משפטי יצא וכו'', ואז בוודאי יהיה המשפט ברחמים ובמלה גדולה, אבל לא יתלבם המשפט מ"ו בשאר בריות כנ"ל. וזהו 'אל תבוא במשפט את עבדך', שהוא בחינה שהשי"ת בא בהתלבטות, בבחינת 'הנה אנכי בא אליך בעב הענן', בחינת התלבטות. כי בחינת השי"ת מלא כל הארץ כבודו, ולית אתר פנוי מיניה, וכשאדם זוכר את השי"ת ואינו שוכח ואומו לפילו שעה קלה, נמלא הוא קרוב להשי"ת בתמיד, והוא שופט את עלמו בכל עת לפני השי"ת בעלמו, ואז משפטו יולא רק מהשי"ת בעלמו, ואז בוודאי הוא ניצול מכל המשפטים והדיניס כנ"ל, ועל זה ניקש דוד המלך עליו השלום 'מלפניך משפטי יצא וכו'' כנ"ל. אבל כשאין האדם מתבודד בינו לבין קונו לחשוב על דרכיו ולשפוט את עלמו על כל דבר, נמלא שהשי"ת רחוק מבין עיניו, ושוכח ח"ו לפני מי הוא עתיד ליתן דין וחשבון, וכמו שהוא מתרחק מהשי"ת, כמו כן כשיכול השי"ת מתרחק ממנו ח"ו, כי 'יום תעזבני יומייס לעזך', ואזי בעת שמגיע המשפט עליו, אז כשיכול השי"ת מתלבם את עלמו ונא תליו בדין ומשפט, כמו מי שנא מרחוק ומתלבם את עלמו בלבושים אחרים שאז אין האדם מכיר אותו, כמו כן השי"ת שמתרחק ממנו ע"י מעשיו על שלא חישב דרכיו ולא שפט את עלמו בכל עת, הוא יתברך נא תליו במשפט כמו מי שנא מרחוק, בבחינת 'ה' במשפט יגוש', היינו שהמשפט מתלבם בשאר בריות וכנ"ל. ואז קשה להכיר אותו, ולריכין אז להבינו היטב להכיר יתברך, כי בחמת אפילו אס אין האדם זוכה לפשפש במעשיו ולשפוט את עלמו מקודם עד שבא הדין עליו ח"ו, הוא לריך על כל פניס אס"כ לשוב עד המכוא ולהעלות כל הירלות הנפולות להשי"ת, דהיינו שיתבונן שאין שום דבר שיוכל לירלות ולהפחיד אותו אז לעשות בו דין וייסורים ח"ו, כי אס ע"פ משפט שלמעלה ע"י חיות אלקות שבתלבם בזה הדבר, שזהו בחינת ירחה עילאה שירדה

ילקוט הנחל

יראה ברה ונקיה. וכתב בחיי"ם (רלד–רלו) מגודל הירחה אותה יכולים אנו לזכות לקבל מרבינו, וז"ל: שמעתי בשמו שאמר שאם היה רואה לגלות ולהרחות הירחה שלו, לא היו יכולים לעמוד מרכע אמות קמוך לניתו, אך הוא מעלים הירחה שלו בכוונה. וגם אנכי שמעתי מפיו הקדוש שאמר, אני מוהר על יראת שמים, שכל מי שרואה יכול לקבל ממני. ובאמת היה נראה בחוש שכל מי שמתקרב אליו נתמלא מיכף יראה גדולה ועלומה, ומתלהב מאד לעבודת השי"ת, אבר לא נראה כוחא. וגם עכשיו עדיין יראתו הגדולה גנוזה בספריו הקדושים, וכל מי שעוסק בהם בתמת ובתמימות בא עליו יראה גדולה ומתעורר מאד להשי"ת, כי כל דבריו כנגלי אס. שמעתי בשמו שאמר, אילו היינו רואין אותר, היינו לריס בוודאי אליו, והיינו מופרים ומלולים עלמנו בלרס וטיט בשביל לתתו תחריו ולמלתו, ואלא אני אותר של יראת שמים, ומזלו לא יהיו להוטים ולריס אחרי לקבל. ושמעתי אותו, אין לאבר לקבל. והשיב, עס הפה והלב לריכין לתתו ולבקש (מיטן פיסק זון מיטן האלץ), 'בפיך ובלבבך לעשותו'. שמעתי בשמו שאמר, שאיתא בזהר אין ירחה ואין ירחה וכו', אני רואה לגלות ולהכניס ירחה בתנועי, ירחה נפלאה שעדיין לא היתה ירחה כזאת בעולם.

כשאין אדם דן ושופט את עצמו. מובאת דוגמת לאדם שפושט את עלמו בעולמי לדקה, וז"ל: וזה בחינת מה שהזהילה מוכה 'ולא ירע לבבך בתתך לו וכו'' (דברים טו), כי לע לבב זה בחינת פגם המשפט התלוי בלב כמו שכתב רבינו ז"ל בתקום לתר, וע"י המשפט שבלב ע"י מכניעין הרע שבלב כנ"ל, ועל כן הזהילה התורה לתת בדקה בלב ניבו ולא ירע לבבו שזהו בחינת פגם המשפט, כי עיקר תיקון הלדקה הוא ע"י משפט, שהוא הסיפך מרוע הלב כנ"ל, היינו שהעשיר יפשוט את עלמו, ויבין כי בוודאי השי"ת עושה עימו תסד גדול שניו רלוי לו כלל וגמר לו שפע ממון ועשירות, מה שבתמה תגשים לדיקים וטוביס ממנו תלפיס פעמים מייבם תלוייס מנגד ואין להם שום פרנסה ובניתם אין להם ומחלה וסובלים דוחק גדול רחמנא ליצלן, בוודאי

ואני תפלה

וְתַגְדֵּל חַסְדְּךָ עִמִּי, וְתַמְתִּיק וְתַכְבֵּשׁ מֵעָלַי וּמֵעַל כָּל עַמְּךָ זֶרְעִי וּמֵעַל כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כָּל מֵינֵי דִינִים שֶׁבָּעוֹלָם. וְאַל תְּדִינֵנִי כְּמַעֲשַׂי, וְאַל תִּשְׁפְּטֵנִי כְּמַעֲלַי, אַל תָּבוֹא בְּמִשְׁפָּט עִמִּי "כִּי לֹא יִצְדַּק לְפָנֶיךָ כָּל חָי", רַק תִּנְהֹג בְּחַסְדְּךָ הַגְּדוֹלִים וְהַמְרֻבִּים לְבַטֵּל מֵעָלַי כָּל הַמִּשְׁפָּטִים וְכָל הַדִּינִים שֶׁבָּעוֹלָם, שֶׁלֹּא יְהֶה לָהֶם שׁוּם פְּתִחוֹן פֶּה לְעוֹרֵר דִּין וּמִשְׁפָּט, חַס וְשָׁלוֹם. רַק תְּחוֹנְנֵנִי שֶׁאֲנִי בְּעַצְמִי אֶשְׁפֹּט עַצְמִי הַיטֵב בְּכָל עֵת, לְעוֹרֵר עַצְמִי לְתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה בֶּאֱמֶת תָּמִיד, עַד שֶׁאֶזְכֶּה לִהְיוֹת בְּרְצוֹנְךָ הַטּוֹב בֶּאֱמֶת לֶאֱמֶת. (...) אָנָּא יי, וְכִבְנֵי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים וְחַסְדֶּיךָ הָעֲצוּמִים קָבֵל אֶאֱבֹד אֶת עוֹלָמִי, חַס וְשָׁלוֹם, וְלֹא אֶיגַע לָרִיק וְלֹא אֵלֵד לַבֶּהָלָה. וְאֶזְכֶּה לְהִסְתַּכֵּל עַל עַצְמִי תָּמִיד, וְלִישֵׁב דַּעְתִּי הַיטֵב הַיטֵב מָה אֲנִי עוֹשֶׂה בָּעוֹלָם הַזֶּה, עוֹלָם הָעוֹבֵר כְּהֶרֶף עַיִן. וְלַחֲשֹׁב דְּרָכַי, וְלַשְׁפֹּט בְּעַצְמִי אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים, אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה בְּכָל עֵת וּבְכָל יוֹם וּבְכָל שָׁעָה, לְחַשְׁפֹּט בְּעַצְמִי עֲלֵיהֶם בְּכָל עֵת אִם אֲנִי עוֹשֶׂה כְּתִקֻּנָן אִם לָאו, חַס וְשָׁלוֹם, לְמַעַן אֶזְכֶּה עַל יְדֵי זֶה לָרַחֵם עַל עַצְמִי וְלָשׁוּב מִמַּעֲשַׂי הָרָעִים וּמִמַּחְשְׁבוֹתַי הַמְגֻנּוֹת, לִהְיוֹת סוֹד יְרֵא בֶּאֱמֶת הֵן בְּמַחְשָׁבָה הֵן בְּדִבּוּר הֵן בְּמַעֲשֶׂה, וְלַעֲשׂוֹת רַק הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ תָּמִיד (ליקו"ה טו).

סיפור התגלות המאמר

שהוא עוה"ב. ענה הר' יצחק אייזיק לרבינו ז"ל, מי שאוחז כבר בכל התיקונים שאמרתם לי, בוודאי אינו מתפחד מאור הגנוז שהוא עוה"ב, אך איש גרוע כמוני. והתחיל לבכות בדמעות לפני אדמו"ר ז"ל בביכיה גדולה, והתוודה כל אשר עבר עליו מעודו, כי כן היה רבינו ז"ל מתנהג עמו שהיה בחכמה נפלאה כזה, עד שאעפ"י שלא אמר לו שיתוודה, נתלהב כ"כ עד שנשבר לבו מעצמו והיה לו ווידוי דברים לפני רבינו ז"ל. ואמר, מעתה מבין אני מה שחמי הוא המגיד ז"ל מתפעל ומתפאר לְפָנַי תמיד שהוא מקורב להאוצר הטוב, ולא הבנתי כוונתו, וכעת רואה אני בעצמי. וענה לו רבינו בזה"ל, איך בין האוצר פין יראת שמים. וענה הר' יצחק אייזיק, הלא הגמרא אומר אין לו להקב"ה בעולמו אלא אוצר של יראת שמים. ואחר כל זה אמר לו רבינו ז"ל, אפי' אחר קבלת התורה נאמר 'שובו לכם לאהליכם'. והבין הר' יצחק אייזיק שאדמו"ר ז"ל פקד לו שישוב לביתו לחזרה, והתחיל ליטול רשות שקורין גיזייגינען זעך עם רבינו ז"ל, והשיט יד ימינו לאדמו"ר ז"ל כדרך העולם, ונטל רבינו ז"ל ידו ואחזו, ואמר לר' יצחק אייזיק באחיזת ידו, אך תקיים 'וְתֹאחֲזוּ במשפט ידי', שתשפוט את עצמך, ויד ימין זה תפילה אברהם שהוא ימין. הגם שזה קשה עליך כהר, אך 'הר זה קנתה ימיני', ודחק רבינו ז"ל את ימינו בידו בתוקף, 'הר' זה ביהמ"ק, שזה קודש, סתרי תורה, 'וכל זר לא יאכל קודש' כי אם מקודשיו ומקוראיו. לזאת כשתבוא אם ירצה ה' לביתך, תאמר לחותנך בגיני, שהוא ממקוראיו אצלי. והבין הר' יצחק אייזיק שרבינו ז"ל מרמז לו בזה שחותנו יבוא לאדמו"ר ז"ל בקרוב. והניח רבינו ז"ל את ידו, ואמר לו, 'עֵינַי בָּנֶאֱמָנֵי ארץ', עד שגמר 'הולך בדרך תמים הוא'. והתחיל הר' יצחק אייזיק לילך לחוץ, ורעדו כל איבריו, וכמעט שלא היה יכול לילך מחמת הפחד והיראה שרבינו ז"ל דיבר עמו כסדר. הכלל, ביקש הר' יצחק אייזיק מרבינו ז"ל שיטול מאתו הפחד, וכך היה. וכשבא לביתו נתבייש מאד מפני חותנו בחרטה גמורה ויראה גדולה על מקודם. ואח"כ באיחור

פחדים

סגולה לבטל את הפחד, לזכור אברהם אבינו (ספר המידות פחד ד).

מי שיש לו פחד, הוא סימן שהקב"ה הסתיר פנים ממנו, וסימן שדינין שורין עליו (ספר המידות פחד לג).

'פחדכם' על הקרובים, 'ומוראכם' על הרחוקים. פחד לשון בעיתת פתאום, מורא לשון דאגה מימים רבים (רש"י דברים יא, כה).

השם הידוע למידת הגבורה והפחד הוא הנקרא אלקים, והוא בית דין של מעלה, ובו כל הנבראים כולם נידונים לימין ושמאל ע"פ קו האמצעי, והכול באמת וביושר (שערי אורה א).

פקח עיניך וראה כמה הוא הפחד מועיל, שמונע האדם מן העבירה, וזהו סוד 'אשרי אדם מפחד תמיד'. וזהו שאמר 'מפחד תמיד', כלומר אשרי אדם שרואה כמה גדולים הם עונשי דיני גיהנום הנקראים פחד (שערי אורה ה).

מידת הפחד היא מקום סנהדרי גדולה ושאר בתי דינין שלה, ובה כל מיני אש חזקה, ובה כל מיני כלי מלחמה וכלי משחית להשמיד להרוג ולאבד, לעקור לטלטל ולאבד, כל אלו לגמור הדינים הנגזרים בסנהדרי גדולה הנקראת אלהים. (...) ואפילו הצדיקים העליונים יראים ונבהלים ממידת הפחד, והרי דוד צווח ואמר 'סמר מפחדך בשרי (תהלים קיט) ומה טעם, וממשפטיך יראתי', כלומר, שמקום המשפט הוא מקום שבו שוכנת מידת הפחד (שערי אורה ו).

היראה הוא מדבר ידוע והפחד הוא מדבר בלתי ידוע. ואשר יתיירא אדם מאוריבים גלוים הלוחמים איתו נקרא יראה, ואשר יתירא אדם משונאיו החורשים עליו רעה בסתר והוא לא ידע, זה נקרא פחד (מלבי"ם תהילים כז, א).

יש הבדל בין 'הפוחד' ובין 'המפחד'. הפוחד הוא סימן שהוא חוטא, כמ"ש פחדו בציון חטאים', אבל אשרי אדם המפחד, שהגם שלבו בריא כי לא חטא, עושה את עצמו מפחד על העתיד שלא יחטא, וע"כ נשמר מחטא ומפלס דרכיו (מלבי"ם משלי כח, יד).

ברה

בר, נקי, כמו 'ברה כחמה' (רש"י שבת לו).

ברה, ברורה ומוחזקת (רש"י ב"מ קא).

מכסאה בעוונותיו ומלבאה בלילו הדברים שים לו פחד וייסוריס מסס מ"ו. ולו כשמתבונן כל זאת היטב בלתמת ובתמיס, ומפשפש במעשיו, ושופט את עצמו עכשיו על כל פנים, ושב בתשובה שלימה להשי"ת, אז יזכה להעלות כל הילולות הנפולות לשורשן כנ"ל. אבל בלתמת קשה מאד אז להעלותן ולגררן כי אם ביגיעה גדולה וברתמיס רבים, וכמו שאמרו רז"ל (סנהדרין יז), לעולם יקדים אדם תפילה לגרה וכו', ובפרט מי יודע אם יזכה להתעורר אז לשוב בלתמת, כי לפעמים תפילו כשהייסורין בתין על האדם מ"ו, אעפ"כ אינו יוכה לשוב להשי"ת, ולפעמים הייסורין מעקמין את לבבו יותר מהש"י מ"ו, כי אם בחינת ילאות הנפולות שמהם אחיזת החילונים כנ"ל, ועל כן לפעמים אם אינו יוכה להתגבר אם מטעין ומעקמין את לבבו יותר מ"ו, על כן טוב ליקדים לשפוט את עלמו מקודם כנ"ל, כדי שלא יצטרך הדין להתלבש את עלמו מ"ו. וזהו שאמר שלמה המלך עליו השלום בקהלת (קהלת ז, יז): אל תרשע הרבה ואל תהי סכל למה תמות בלא עתך. ופירשו חכמינו ז"ל (שבת ל"א.): אל תרשע הרבה - אל תהי רשע הרבה, אל תרשע בעולם הזה. אל תהי סכל - אל תהי שוטה בעולם הבא. למה תמות בלא עתך - שלא יגבו ממך את פקדונך קודם שעתך. ולפי הנ"ל יש לפרש הכתוב הנ"ל, אל תרשע הרבה - אל תהי רשע הרבה בעולם הזה, אל תהי סכל - אל תהי שוטה בעולם הבא, למה תמות בלא עתך - שלא יגבו ממך את פקדונך קודם שעתך, כי אם תשוב בתשובה שלימה קודם פטירתך אז לא יגבו ממך את פקדונך קודם שעתך, כי אז יהיה לך חלק לעולם הבא.

כי אם אין דין למטה, יש דין למעלה, ובששופטין את האדם במשפט דלעילא, אזי הדין נתלבש בכל (מ"ר שופטים פ' ח).

כ"ג דיניו ומשפטיו יתברך נמשכים רק מחסדו וטובו, כי מידת הדין לא נתהוה כי אם כדי שיהיה צמצומים וכלים לקבל החסד בתוכם (ליקו"ה מתנה ה, א).

כ"ד זמן שיש איזה אחיזה עדיין לאיזה בחינת דין אף על פי שהוא בדקות מאד. יש עדיין איזה אחיזה לבחינת נוגה שהוא מעורב טוב ורע (ליקו"ה מילה ד, ט).

אמר רבי יצחק אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה, שנאמר 'כי שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם' (רה"ש טז:).

יש לך לדעת כי הדין נקרא חרב לפי שהוא גוזר ופוסק הדין כמו החרב שהוא גוזר ופוסק, ובכמה מקומות שמשו חכמים בלשון זה לומר גזר דין נחתך הדין, שתראה מפורש כי שייך חתיכה וגזירה בדין, ולפיכך אם מעכב הדיין שאינו חותכו, או שחותך הדין שלא כראוי, עונשו מידה כנגד מידה שיבוא חרב לעולם, כי כל מדותיו של הקב"ה הם מידה כנגד מידה ואין לך מידה כנגד מידה יותר מזה (דרך חיים ה).

הז"א נקרא הנהגת הדין, פירוש, לא שכולו דין, אלא שבו פועל הדין הפעולות שבאין בראויות לפי ענין העונ"ז. וא"א כל ענינו הוא הנהגת החסד וממתיק דיני הז"א (אדיר במרום ח"א).

אין הדין פירושו לעקר ולשרש, רק פירושו לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו, הן טוב הן רע פרי מעלליו יאכל שכר או עונש (של"ה, חיי שרה).

התחלת הדין הוא מצד הגבורה, ואח"כ כשנמתק הגבורות נמשך הישועה (בעש"ט עה"ת בראשית).

סוד הדין של הבית דין כלול מז' המדות, שהדיינים ג' הם חסד גבורה תפארת, והעדים הן נצח הוד, והבעלי דינים הן יסוד ומלכות, יסוד הוא התובע והמלכות הנתבע. והדיינים מעלין הדין אל הבינה, ע"י שמתבוננים בה ומתחכמים לידע משפט האמת, הרי מעלים הדין לג' ראשונות חכמה בינה דעת, ושם נמתק הדין ובא שלום עם המשפט. (...) ומזה יובן מה שאמרו רז"ל (שבת י.) כי הדן דין אמת לאמיתו כאילו נעשה שותף להקב"ה למעשה בראשית, כי סוד מעשה בראשית הן ז' ימים, והקב"ה תקנם ע"י חכמה בינה דעת, כמו שאמר 'הוי"ה בחכמה יסד ארץ', כי כן הדין ע"י חכמה בינה דעת מברר הד' מדות (קה"י, דין).

אין דין נעשה כי אם בהסכמת כל עשר ספירות, ובמקום כתר שאינו משתתף לדין נכנס הדעת (קה"י, דין).

ילקוט הנחל

אם אין דין למטה יש דין למעלה. ומובא בזוה"ק בעמודים (פט"ז): יתבאר הענין על דרך הזהר (וירא, קה ע"ב) בפסוק 'ולרפה נא ולרפאה', "וכי לא הוי ידע הקב"ה, לחיובו אמר 'ולרפה', מה לורך יריפה. 'ולרפאה', והא כולה לחנגייתי קמיה. אלא 'ולרפה נא' מלרפא דלמעי דלדניא, והייט הלי יריפה. 'ולרפאה', לריפא לאנשא עליהון במאן דיניה יהון לסס, עיי"ש. פירוש לדבריו, כי יהוש כביכול בורח הוא במקום גבוה מעל גבוה יותר, ושם אין התעוררות שום דין רק רחמים גמורים, כענין 'הוד והדר לפניו עוז ותפארת במקומו', אך ע"י פעולת התחתונים על עוסי הרעה, לריך לירד כביכול ממקום גבוה שלו למקום הנמוך אשר שם יש התעוררות דיניס, ומשום הכי אמר 'ולרפה ולרפאה וכו', כי לריך אני לירד כביכול למקום הדיניס. ובזה יבואר מאמר רז"ל (תנחומא מספטיס, ה) 'במקום שיש דין למטה אין דין למעלה, אין דין למטה יש דין למעלה', ומאלו כשיתעלה עושין דין לריך אין דין למעלה, והקב"ה יושב בכבודו בגובהי מרומיס פְּמָקוֹם עוז ותפוח, מה שאין כן בשאין דין למטה אז יש דין למעלה, ולריך הקב"ה בכיוכול לירד ממקומו למטה למידת הדין. ומזה הענין המדרש אומר, בזמן שתאשר מעשיהם של הדין, אני יושב על כסא דין ומדין אותן, שנאמר 'ויגבה ה' צבאות במשפט' (מופת לעיל בפסוק בה"ב 'ובמי משפט'), ומובלה שֶׁמְּפַּלֵּא 'במשפט' הגדיק, ומלמד שכשאדם מתעלה ומשפיל עלמו בעולם הזה, אז הוא כמו דין, הוא פועל שתבטל מעליו הדין מלמעלה. וְלָכֵן נקרא הגדיק, כמ"ש 'ויקרא לו אל שקי יכרעל, ודרשו שהקב"ה קרא לגיבור שלו, והייטו, בזמן שֶׁהַגַּדִּיק, הוא הגדיק, 'עושה בכל יום' למטה, אז 'תסר אל כל היום', ונמלא לָבֵן הגדיק יחדיו ג' הפסוקים **וכששופטין את האדם במשפט דלעילא.** ומובא בשערי קדוה (שער ה) סדר התפללות המשפט לגעילת, וז"ל: כתוב 'ולרפאי לא הוי"ה יושב על כסא וכל הארלס מלא כבודו', ואיך יתכן שהקב"ה, שהשמים השמיס כסא לו, ושמי השמים אינס מכילין אותו, יהיה יושב על כסא של בשר ודם, אלא הענין הוא, שכאשר ישראל עושין רלון אביהן שבשמים, אז הוא יושב על כסא רחמים ומתנהג עמהם במדת הרחמים, ומרחם עליהם ומכפר להם על כל עונותיהם, ומטה להם את כל הדין לכף זכות, ואז הוא יושב על כסא רחמים,

לעשות בזה האיש משפט כתוב. והוא מלשון הכתוב מהלים (קמט, ז-ט): לַעֲשׂוֹת נְקָמָה בַּגּוֹיִם תּוֹכָחוֹת בַּלְאֻמִּים: לֶאְסֹר מַלְכֵיהֶם בְּזִקִים וְנִכְבְּדֵיהֶם בְּכַבְלֵי בַרְזֶל: לַעֲשׂוֹת בָּהֶם מִשְׁפָּט כָּתוּב הָדָר הוּא לְכָל חֲסִידָיו הַלְלוּיָהּ: ופירש המל"ד (שם): **משפט כתוב**. המשפט הכתוב, ולפי שבימי דוד עדיין לא היה כתוב, מכל מקום אמר 'כתוב', שבימי הגאולה כבר יהיה כתוב. **הדר הוא**. המשפט הזה יהיה להדר לכל חסידיו.

לנו"ש. לכן הללו את יה.

למשפטיך עמדו. ובענין שלומי אמוני מקום לימא

הדברים, וכל הדברים נעשים שלוחים למקום, לעשות בזה האיש משפט כתוב, כמו שאמרו חז"ל (נדרים מח.) למשפטיך עמדו, אזי הכל עבדיך, לעשות דין בזה האדם. אבל כששופט את עצמו, וכשיש דין למטה אין דין למעלה, וכל הדברים נעשים שלוחים למקום. וכתב בקיצור ליקו"מ (טו, ח): היינו שיכול לקבל עונשו ודינו ע"י כל הדברים שבעולם. כמו שרואין בחוש, שכשמגיע למקום איזה דין וייסורין חס ושלום, ע"פ רוב הם באים ע"י סיבה קלה, ע"י דבר קטן, שלא היה עולה על הדעת שע"י דבר קטן כזה יתגלגל לו תולעת וייסורים כאלה חס ושלום, אך כל זה מחמת שהדין שעליו מלמעלה נתלבש בזה הדבר כדי לעשות בו המשפט המגיע לו.

נמדרים (מג ע"ג): אמר רב חייא בר אבא, ואמרי לה אמר רבי יהושע בן לוי, כיון שהגיע קיצו של אדם הכל מוסלים בו, שנאמר 'יהיה כל מוסלי יהרגוני'. הנאמר בקין. רב אחא, מן הָבָן קרא 'למשפטיך עמדו היום'. כי 'הכל עבדיך'. 'רבה בר שילא אמרו ליה שכיב גברא גבוה, הוה רכיב גילדונא זוטרא, מטא תימוותא ליסמוט, שדייה וקא שכיב. קרי עליה 'למשפטיך עמדו היום'. ופירש הר"ן (שם): **למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך**. כיון ש'למשפטיך עמדו', שהגיע קצם למות, 'הכל עבדיך' לקייס את דבר המשפט. **שכיב סחוף גברא גבוה**. אדם שהיה גבוה כלומר מרוב. **רכיב גילדונא זוטרא**. רוכב פרסה קטנה. **פיטורא**. גסה. **לפיטורא**. ממזמה רוח שטות לאומה פרסה והסליכתו בנהר, לפיטורא מלמון שטיח הרוח של שלמון, וכדלמר בעלמא סיוטא הוא דנקטיט. **לקרוקמא**. לפרלע. ופיתר המהרש"ל (שם): **כיון שהגיע קצו של אדם כו' שנאמר 'יהיה כל מוסלי גו'**". ד'כל מוסלי' משמע דהרבה שלומים למקום לקייס אליהו, וכך עלתה לו לקין שנהרג ע"י קומת, למך נכדו. ומייתי ליה נמי מן הָבָן קרא, דהכל עבדיו לעשות שליחות לקייס היה משפטיו שבכל יום ויום. וגם פשט הפסוק 'למשפטיך עמדו' מורה על ענין שלומי המקום, כדכתיב בהלים (קיט, פט-צא): לְעוֹלָם ה' דְּבָרְךָ נִצָּב בַּשָּׁמָיִם: לְדֹר וָדֹר אֱמוּנָתֶךָ כּוֹנַנְתָּ אֶרֶץ וַתַּעֲמֹד: לְמִשְׁפָּטֶיךָ עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי הַכֹּל עֲבָדֶיךָ: ופי' המל"ד (שם): **לעולם ה'**. תמה ה' על עולם וגם דבר בשמים, ר"ל, אף אם מערכת השמים וכסיליהם יהיו להרע ולהטיח, הנה גְּזֵרַת דבר עומדת בשמים ומבטל הורמתם. **כוננת ארץ**. הלא תמה כוננת הארץ, והיא עומדת על פין, ומי ח"כ יממה בידך מלעשות בה כרלונך. **למשפטיך עמדו היום**. ר"ל, בכל יום ויום עומדים מערכת השמים וכסיליהם לעשות משפטיך כפי הַגְּזֵרָה, ועם הורמתם יהיה בהיפוך, כי הכל הם עבדיך ומכוונים המה לְגְזֵרַת המקום. ובליקו"מ (קנד) בשמאר המקושר למאמר זה מפנה רבינו לגמ' שבת (עו ע"ב), וז"ל: תנו רבנן, חמשה חֵימוֹת הן, חימת חלם על גבור, חימת מפגיע על מרי, חימת יתום על הפיל, חימת סממית על העקרב, חימת קטונית על הנשר, חימת כילבית על לויתן עיי"ש. ובמד המהרש"ל (שם): לומר לך דלל יסמוך אדם על גבורתו ומעלתו, דהרבה שלומים למקום, דְּחֲלוּ ה' מינים קטנים וחלשים, מַפְגִּיעַ ויתום סממית וקטונית וכילבית, לא יהו נרתעים בעיניך כלילו הם לבטלה, אבל הם שלומי המקום על הגיבור, לחימת מפגיע כו', ועל כן גם האדם לא יסמוך על מעלתו וגבורתו, ואל ימיחם האדם מן הפורעניות, כי הרבה שלומים למקום.

מילואי חכמה

וכל הדברים נעשים שלוחים למקום. ומאמרו בפמ"ר (יח, כב): בכל מקום הקב"ה עושה שליחותו ולא ברא דבר אחד לבטלה, פעמים שעושה שליחותו על ידי לפרלע, ופעמים על ידי לטעה, ופעמים על ידי עקרב. (...) 'רבי יוחנן היה יושב ופושט בפתח עירו, לפה נתן מרמים ובא לעיר, מלן דמוקמיק ליה מן הכא חזיל להכא, מלן דמוקמיק ליה מן הכא חזיל להכא, אמר, זה הולך לעשות שליחותו. כיון שנכנס לעיר נפלה הכרה בעיר 'פלוני בר פלוני נכנו נחש ומת'. רבי יוחנן בן לעזר היה מטייל בשוויתא 'פלוני בר פלוני נכנו נחש ומת'. רבי יוחנן בן לעזר היה מטייל בשוויתא בקיסרי, מצא קוליא אחת מוסלכת בדרך, היה מצנע לה מן הכא, הדר מסכת לה מן הכא, אמר, כמדומה לי שזו מתוקנת לעשות שליחותה. באר יומין עבר בלדר מן מלכותא, נכשל בה ונפל בה ומת, בדקו אחריו ומצאו בידו כתבין בישין על יהודאין. מעשה בשני בני אדם שהיו מהלכין בדרך, אחד פיקח ואחד סומא, יצאו לחטול, פסטו ידיהם לעשבי השדה וחלטו, זה שהיה פיקח נסתמא, וזה שהיה סומא נתפקח, לפי שזו מסא עד שזה נסמך על זה שהיה סומכו. ומעשה באחד שהיה הולך ממרץ שברלו לצבל, כשהיה חולב לתוכו שני כפרים מתנגדין זה עם זה, הרג אחד מהם את חבירו, הלך והביא עצם הגיחו על פיו והחייהו, הלך אותו הגיחו ונטל אותו העצם שנפל מן הכפור והלך להמיתם בו את הממתים, כשהגיע לקולמא של צור מצא מרי מוכלן ומת, הניח העצם על פיו והחייהו, עמד האריו והכלו, ועי"ש במדרש בדוגמאות נוספות לענין זה. וכן פירש בהמ"ר על מסכת מענית (ח ע"ח): מעשה בשמור אחד שנתן אותותו לריפה אחת שיאכלנה אותה, מי מעיד. והיה שם כור אחד ומולדה, אותה הבהמה, כור ומולדה עדיים בדבר. לימים עבר על אותותו ונשא אותה, והוליד שני בניס, אחד נפל לבור ומת, ואחד נשכחו מולדה ומת. אמרה לו אשתו, מה מעשה הוא זה שבנינו מתים במיתה משונה, ואמר לה, כך וכך היה המעשה.

יקוט הנחל

כששופט את עצמו. ומובא בפמ"ר (תקפו): שמעתי אין שאתה מבני העבריים הקטנים היה שוכב באחדו של רבינו ז"ל, פעם אחת ניגש אל רבינו ז"ל והתחיל לבכות לפניו באחד שרואה להיות אים בשר, ורבינו ז"ל כבר היה שוכב על מיטתו, ועמד רבינו ז"ל ויצב על מיטתו, והתחיל לדבר עימו, והוכיח לו בדרך בזה. וגם ציווה עליו איזה לימודים שילמד, וגם ציווה עליו שיהיה ממהרי למומנת, היינו שבכל לילה קודם שיכבה על מיטתו יחשוב אין עבר עליו היום, אם למד והתפלל כראוי ביום זה, יודה להש"י, ויאמר לו, שבח והודאה לשמך הגדול והקדוש על שזיכיתני ללמוד ולהתפלל ביום העבר כרלונך קלת, וממחנן אני לפניך ה' אלוקי שתעזרני ביום הבא לאמר להוסיף בעבודתך בתורה ותפלה מרובה ביותר וכיוצא שלימה ביותר, ואם ח"ו לא למד והתפלל כראוי ביום העבר, יתודה ויתחנן לפניו יתברך, ויאמר, ריבונו של עולם, ידעתי כי פשעתי ביום הזה ולא עבדתיך כראוי לא בתורה ולא בתפלה וכו', ועתה מבקש ומתחנן אני לפניך וכו' שתמחל ותסלח לי על העבר שלא עבדתיך כראוי, ותעזרני לאמר ביום הבא לעבוד עבודתך בתורה ותפלה בכוונה ובשלימות הראוי כרלונך.

וכשיש דין למטה אין דין למעלה. לימת גליקו"מ (קפט): בעת שדין והלכה מ"ו אי אפשר לקוט, כי אז אי אפשר להגיה הרגלין כי הרגלין הם כבדים בעת התגברות הדינין, מחמת שהדמים שהם בחינת דינין נמשכין אז לתוך הרגלין כנ"ל. אבל כשיוצאין הדמים שהם הדינין מהרגלין, דהיינו כשנמתקין הדינין, אזי הרגלין קלים, ואזי יכולה השמחה להתפשט שם, עד שיקוד ממחת השמחה. ולהמתיק הדין, הוא ע"י שהאדם נן את עצמו, דהיינו על כל מה שעושה ידין וישפוט בעצמו את עצמו על כל דבר שם כך ראוי לו לעשות, ויפשפש במעשיו ויתקנם כראוי ע"פ דין ומשפט התורה, ועי"ז שהאדם נן ושופט את עצמו, עי"ז ממתיק ומבטל הדין שלמעלה, כי כשיש דין למטה אין דין למעלה (ויעיין מזה לעיל בפימין טו), ואז כשנמתק הדין אזי יוצאין הדמים מהרגלין, ואזי יכולה השמחה להתפשט ברגלין עד שזוכה לריקודין.

שלוחים

המלאכים הם בחי' שלוחים, כי מלאך לשון שליח וכשהאדם זוכה לעשות שליחותו בשלימות בזה העולם אזי נכלל בהמשלח, כביכול, ואזי הוא בעצמו בבחי' משלח ויש לו ממשלה על כל השלוחים שהם בחי' מלאכים ואזי נכנע הסט"א (ליקו"ה שלוחין ב, ז).

הטבע הוא רק בבחי' שליח, בחי' מלאך ששם אחיזת הטבע כידוע, ועל כן הט"ע בגימטריא אלקי"ם שהוא בחי' מלאך כידוע, וכמ"ש 'מלאכי אלקים'. ועיקר הנהגת העולם ע"י שלוחים, ע"י בחי' הטבע, הוא בשביל הבחירה כנ"ל. וכשהאדם מאמין בהאמת ויודע שגם הטבע בעצמה וכל העולם ומלואו הכל ממנו ית', נמצא, שחורר וכולל (...) כלליות השליח בהמשלח (ליקו"ה שלוחין ג, ה).

עיקר שם שליחות הוא רק בבחינת מקום ששם שייך שליחות שיושב במקומו ושולח השליח למקום אחר. ושם יש איזה שינוי והרחקה בין המשלח להשליח (...) אבל הוא יתברך כל המקומות כלולין בו, כי הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו, ועל כן בכל מקום שהשליח נשתלח לשם, הוא שם גם כן ועל כן אמרינן בכל התורה שלוחו כמותו, כי מה שהשליח עושה, נחשב כאלו הוא בעצמו עושה (ליקו"ה שלוחין ד, ב).

שלוחו של אדם כמותו (ברכות לד:).

הטבע הוא שליח של הקב"ה לפעול בעולם הזה, וכל דבר בעולם השי"ת פועל על ידי הטבע והוא שליח המקום (גבורות השם נה).

מלאך שליח הוא, שנאמר (במדבר כ) 'וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים' (ש"ד עה"ת שמות ב, י).

שליח נקרא היסוד, שהוא שליח הבינה, שהבינה נותנת אליו כל האורות לחלקים (קה"י, שליח).

ואין היראה מתלבש בשום דבר לעורר את האדם כי הוא בעצמו נתעורר. וכתב בליקו"ה (תו"מ ברכתא ג, ז): כל המעניתים והסיגופים שהירלים עושין, הכל הוא בבחינת משפט הכ"ל, שמשפטין את עצמם קודם שיבוא הדין של מעלה ח"ו, כדי לבטל הדין שלמעלה ע"י שמשפט שמשפט את עצמו כנ"ל. כי לפעמים האדם רואה שאין די לו בדיבורים מה שהוא שופט את עצמו, ומזי הוא בעצמו נותן משפט על עצמו שיתענה ויסגף עצמו כך וכך על מעשיו שעשה, ואע"פ שנאמת בוודאי אין זה מספיק לפילו חלק מאלף כנגד מה שפגם, כי כל ימינו לא יספיקו להתעות ולסגף עצמינו על פגם הרהור ומחשבה זרה אחת, למי שמאמין בעצם הפגם הנוגע במקום שנוגע כנ"ל, מכל שכן וכל שכן מי שעשה חיזה עבירה מ"ש, מכל שכן וכל שכן מי שקילקל הרבה מאד ח"ו, כמנוי עכשיו בזוהות הללו בעוונותינו הרבים, ואם כן לכאורה מה יועילו לו אלו התעניתים והסיגופים כנגד מעשיו, אך בעפ"כ יכול לכפרת עוונותיו על ידם, כי עיקר התיקון הוא במשפט, דהיינו מה שהוא בעצמו שופט את עצמו, ועל כן מאחר שהוא בעצמו שופט את עצמו וחינו ממתין על הדין שלמעלה, ע"י שיכול לבטל הדין שלמעלה ע"י תעניתים וסיגופים שלו, מאחר שהוא בעצמו שופט את עצמו, כי כשיש דין למטה אין דין למעלה כנ"ל. וזה בחינת מה שאדם יכול להיעלל ע"י סיגוף או תענית אחד מדיניס קשים ומריס הרבה מאד, וגם לזכות על ידם לחיי עולם הבא, כי ליתא שכל הייסורין שבעולם אם יתקבלו יחד על אדם אחד כל כמה' (חיוב ה), בלא תכלית התורה. 'ומבוקר לערב יֻכַּתּוּ מִבֹּקֶר לְעֶרֶב יֻכַּתּוּ' (שם), וחין משיח חלא דין, דין, מה דאת אמר 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם'. ופי' בתחילת כהוחה (שם): **ואין משיח אלא דין.** מפני שלא שָׁמוּ הדין הגמור, לכן לנצח יאבדו.

את האלקים ירא. פיוס הפס' 'ועשה הרע' (שהובא לעיל) הוא 'תלמוד ביטע חלקים'. ודבק רבינו שחלקים זה בחי' יראה, כדכתיב בקהלת (יב, יג–יד): סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת הָאֱלֹקִים יְרָא וְאֶת מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר כִּי זֶה כָּל הָאָדָם: כִּי אֶת כָּל מַעֲשֶׂה הָאֱלֹקִים יָבִיא בְּמִשְׁפָּט עַל כָּל נֶעְלָם

משפט

המשפט הוא כפי החשבון שמחשבין עם האדם על כל יום ויום על כל מה שעשה, כמ"ש 'ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון' ומי שרוצה לחוס על עצמו להציל את עצמו מדין וחשבון שלמעלה צריך לשפוט את עצמו לעשות חשבון עם נפשו בכל יום ויום (ליקו"ה פורים ג, יז).

מה שמדברין בינו לבין קונו זה בחינת משפט, ששופט ודן את עצמו ומוכיח את עצמו לקיים את דברי התורה. וכמובן בדברי אדמו"ר ז"ל (בליקו"מ נט) שקורא את ההתבודדות והשיחה בינו לבין קונו בשם משפט (ליקו"ה מלמדים ד, יט).

בנוהג שבעולם, מי שהוא בעל זרוע אינו רוצה לעשות בדבריו במשפט, אלא מעביר על המשפט, חומס וגוזל, ומעביר על דעת קונו, ונושא פנים לפני אוהביו וקרוביו, ועושה שלא כדין לשונאיו, אבל הקב"ה ממ"ה משפט אהב, אינו עושה דבריו אלא במשפט (תנחומא משפטים א).

המשפט הוא סוד תפאר"ת, וסוד יעקב, וסוד ר' שבשם (שערי אורה ב).

בכל מקום שאתה מוצא משפט הוא כולל מן החסד ומן הדין, ואינו דין גמור. ושמור עיקר זה מאוד. והטעם, כי בכל זמן ששם יהו"ה יתברך דן את העולם, דן את כל בריותיו ברחמים הנקראים משפט ואינו דן בקושי. אבל אם שם אדנ"י, שהוא בי"ד של מטה, דן את הבריות לבדו, אז הוא מכלה את הבריות ודן אותם בדין גמור בלי תערובת רחמים (שערי אורה ה).

ידוע כי המשפט מכוון כסא הכבוד, שנאמר 'צדק ומשפט מכון כסאך', ומי שהוא מעמיד המשפט מעמיד הכסא, ומי שהוא מטה המשפט ופוגם אותו פוגם הכסא (ובינו בחיי שמות כא, א).

המשפט הוא סיבת השלום, והשלום הוא קיום העולם. ועל כן המשפט נמסר לחכמים, כי החכמים מרבים שלום בעולם, ולפיכך אסור להביא המשפט כי אם לפני חכמי ישראל (ובינו בחיי שמות כא, א).

היסורין נקראים משפט שנאמר 'וישרו למשפט' (ישעיה כח) 'וישרו למשפט' (כלי יקר שמות יג, יד).

התורה נקראת משפט שהיא משפט המלך, שאם יעבור אדם על דבריו ידין אותו בשפטיו הרעים. ועוד נקראת משפטים שהיא מיישרת דרכי האדם במדות טובות וישרות מלשון (שופטים יג) 'מה יהיה משפט הנער' (בראשית מ) והקמות את המשכן כמשפטו (תורת המנחה נא).

הנהגה המסודרת מסדר הטבעי נקרא משפט, וההנהגה המסודרת מסדר הנסיי נקרא חסד, בכתבי הקודש (מלבי"ם דברים ז, ט).

ואין היראה מתלבש בשום דבר לעורר את האדם, כי הוא בעצמו נתעורר. וזהו ושם דרך, מי ששם אורחותיו (מהלים נ) (כשדרש"ל פוטה ה:), **היינו ששופט אורחותיו, כמ"ש** (שמות כא) **ואלה המשפטים אשר תשים. עי"ז אראנו בישע אלקים, זה בחינת יראה, כמ"ש** (תהלים יג) **את האלקים ירא.**

וזהו ושם דרך. כתיב בתהלים (ק, כג): זֹבֵחַ תּוֹדָה יְכַבְּדָנְנִי וְשָׂם דֶּרֶךְ אַרְאֶנּוּ בִּישׁוּעַת אֱלֹקִים. פירש"י (שם): **זובח פודה.** המביא לי זבח של תודה והולמה על עוונותיו, הוא יכבדנני. **ושם דרך.** הַשָּׂם לוֹ דֶּרֶךְ למוטב לשוב אלי, אני אראנו ביטועתי. והמע"ד (שם) ביאר: **זובח פודה.** כשזבח קרבן ומתוודה עליו ושב מעוון, הוא מכבד אותי בזה. **ושם דרך.** המשים דרכו, ר"ל, לא יעשה מעשיו בדרך מקרה והזדמנות, אלא ישים עיניו ולבו על דרכו להבין הטובה היא אם רעה, היינו שישפוט את דרכיו. **מי ששם אורחותיו.** פיתם בפוטה (ה ע"ב): אמר רבי יהושע בן לוי, כל הַשָּׂם אורחותיו בעולם הזה זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה, שנאמר 'וְשָׂם דרך ארחנו בישע אלקים', אל תקרי וָשָׂם אלא וְשָׂם דרך. פירש"י (שם): **הַשָּׂם פורסותיו.** מְחַשֵּׁב הפסד מטה כנגד שכרה. וכתב המהרש"ל (מועד קטן ה ע"ב): אל תקרי וְשָׂם בסין אלטון שְׁיָמָה, אלא וָשָׂם בשין אלטון שׁוּמָע, וכפירש"י שָׂשָׂם ומחשב הפסד מטה כו'. וריטא דקרא 'זובח תודה יכבדנני', ודרשינן בפרק גמגר הדין (סנהדרין מג ע"ב) זובח יכרו ומתוודה יכבדנני בב' עולמות, ועלה קאמר, דזהו הזובח יכרו, הַשָּׂם דרכיו, זוכה ורואה בישועתו כו', דהיינו בעוה"ב.

ואלה המשפטים אשר תשים. כתיב בשמות (כא, ו): וְהֶגִּישׁוֹ אֲדֹנָיו אֶל הָאֱלֹקִים וְהִגִּישׁוֹ אֶל הַדֶּלֶת אוֹ אֶל הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וַעֲבָדוֹ לְעֹלָם. ומאמרו בב"ר (פו, ו) בדרשה המקושרת בחופן יפודי לכלל הענין, וז"ל: ר' לעזר אומר, בכל מקום שאין דין אין דיין ים דין. רב ביבי בריה דר' אמי בשיטת רבי אלעזר, 'לא יהון רוחי'. ר"ל מאיר, הן לא עשו מידת הדין למטה, אף אני איני עושה מידת הדין למעלה, הה"ד 'ואלה נָפַשׁ יקרם בם יומתו ולא יֻכַּפֶּר לו על נפשו' (שמות כא, ל). ופי' בתחילת כהוחה (שם): **ואין משיח אלא דין.** מפני שלא שָׁמוּ הדין הגמור, לכן לנצח יאבדו.

את האלקים ירא. הסיבי משמות הקודש על דרך המעלות הוא הסם הנקרא אלקים. ומריך אמי למטר בידך כלליס ועיקריס לכל מקום שאמצא בתורה 'אלקים', שתוכל לדעת לאיזה לד הוא נוטה. (...) הסם הנקרא אלקים הוא הסם הממונה על הדין, ופימן, 'כי המשפט לאלקים הוא', וכשהוא יתבכך פועל פעולה מלד הדין, ונקרא על שומ פעולה אלקים. ועתה דע ותלה כי הלד המכוונה לפניו לד שמאל כי ניויוו בתורה אלקים, לפי שאותו הלד הוא מקום הדין וכו דין של בתי העולם כל הדיינין הרלוויין, בין לטוב בין לרע, בין לחייס בין למוות. וכו כמה בתי דיינין קבועין, וכל אחד גומר מלאכתו ומשפטיו בתמת ובאמונה, והכול בדין יאמ. והוא הנקרא בית דין של מעלה, שם דנין את הבריות לשלום או לאחרב, או לרעב או לשובע, לחייס או למות, זהו הסם הנקרא אלקים. (...) כי הכול נידון בבית דין הנקרא אלקים. ושם יצא הדין להיטיב נקרא הסם או יהו"ה או ח"ל, ושם יצא הדין להעניש נקרא אלקים. ושמור זה מאוד. (...) ואחר שהודענוך זה, יש לנו להודיעך כי מידת הגבורה הזאת נקראת פחד. (...) ולא שנקראת שם אלקים, מפני שהיא אוכלת כל אשר מיני שם שבעולם. ובדרך זה נקרא הסי"ת מלד המידה הזאת 'שם אוכלה', כלומרו 'כי ה' אלקיך אש אוכלה, הוא יכניעם' (דברים ט). ולפי שהוא יתברך שם אוכלה, יכול להכניע ולהשפיל ולכלות, כי במידה הזאת הוא יתברך עושה מלחמות, ולפיכך נקראת המידה הזאת פחד. והמידה הזאת החזיק בה יעקב אבינו עליו השלום, שהיה לנד שאחל ולנד הדין הגדול, ונקראת פח"ד 'יעקב, וכן הוא אומר 'ויעבר יעקב פחד יצחק' (בראשית לא). (...) יַעַן, כי לפילו הלדיקים העליונים יראים ונבהלים ממידת הפחד, והרי דוד אומר ואומר 'שמר מפחדך בשרי' (תהלים קיט) ומה טעם, 'ומשפטיך ירלתי', כלומר, מקום המשפט הוא מקום שבו שוכנת מידת הפחד. (...) ואחר שהודענוך ומקרנו בידך אלו העיקרים והכללים הגדולים, יש לנו לחזור ולמקור בידך עוד עיקרים אחר מהם מתיכנם לכמה שערי תורה והשגת כמה סתרי תורה. ואחר אחר בידעתו לך קצת הסתרים הכללים בשם אלקים, יש לנו לחתוס שער הזה לבעל בידך, שתדעו תנטרך לחותו לכתה מקומות. ועתה אם יש לך עיניים, פקח עיניך בכללים אלו הגדולים שמסרנו לך בשער הזה בענין שם אלקים, ותוכל להבין שם אלקים בכל מקום שתהא מוצא בתורה. ותבין למה נקראו השרים העליונים אלהים וחתרים, ותבין למה נקראו הדיינין כולם, אפילו בני אדם, בשם אלהים, ותבין למה נקראו בתי הדינים בתי אלהים. וכשתבין כל הענייניס אלו, תבין ג"כ שאר הכוחות והפעולות אשר הן כולן כלולין בשם אלקים. והש"ת יזכנו להדרך לדעת תמיתת דרכו ולשמור מצוותיו תוקין ומשפטיו, וכן יהי רצון.

ילקוט הנחל

ששופט אורחותיו. ומובא בספר אור הגנוז (עיר תמר, מאמר 'עם נבבי תמיהה'): 'מי שרוצה לעשות אור רבינו הקדוש שהוא אור הגנוז, יבבה בהתבודדות'. לפי שאם בקילור ליקוטי מוהר"ן וגם בשיחה זו השווה רבי נתן את ענין המשפט המדובר במאמר לענין ההתבודדות, ובשיחה הרבה להשווה את המשפט אור הגנוז לאורו של רבינו ז"ל בעצמו, הרי שדרך קיום עצת המשפט כמו שברור, דהיינו בהתבודדות מיתמיס, ניתן יהיה למשך לעצמנו האיר מנשמת רבינו, שדרכה נוכל לקבל האורה למיתמיס, שעל ידה למשפט יהיה כוח להעלות את כל הירלות הנפולות ולהרימם עד הדעת. ברור שעצם עשיית המשפט, לולי קשר עם היכוח שלו (מפילו בדלי דלות), כשר מהווה כלי רלוי לקבל בו האור בלשהיא, אבל ברור גם שככל שהאפשר היכות של הכלי בפי מידת הביטול וההפלין שבו, תתעלה יכולת תכוללו, וממילא גם רמת ההאיר שהשכון בו תתעלה ותתגבר. לפיכך מהרגע שהאדם מתכוון לערוך לעצמו משפט על כל עסקיו, הן אם יגיע בכך יותר, הן אם יגיע פחות, הריהו כבר במצב הראוי לקבל היום האור הגדול... עידוד גפלא למתמילים ולאלה שעוד לא התמילו. וגם מיזוז גדול נאלה שככר התמילו והשקיעו בקיום עצה זו שעות על גבי שעות על מף שלא עלתה להם עדיין בפי ליפייתם.

אראנו בישע אלקים. בענין אם אלקים שהוא בחי' ירלה, מיתא בספר המידות (פחד יצחק): ע"י שמגייר אם אלקים לנגד עיניך, יבלו הפחדים ממך, ואפשר לומר ש'יבלו הפחדים', מפני שהעלה את מידת היראה לשורשה. וכן מיתא בספר המידות (ירלה כח): מי שים בו ירלה, כשבא פחד לעולם, הוא לא יפחד.

מילואי חכמה

ששופט אורחותיו. מובא בספר בוליגת קדישת (יג): רבינו הרבי ר' זושא, היה לו טוב לעטיל (דף יומי) שהיה לושם בו כל מה שעשה ביום זה, שהיה נלאה בעיניו למטת ובכל לילה קודם השינה היה קורא את הלעטיל של אותו היום ועשה השובה גדולה ובכה הרבה מאוד עד שאר נמתק הלעטיל, ואז היה יודע שנמחלו לו.

את האלקים ירא. ומתב בשערי תורה (שער ו) בענין הסם 'אלקים', ח"ו: הסם הנקרא אלקים הוא הסם הממונה על הדין, ופימן, 'כי המשפט לאלקים הוא', וכשהוא יתבכך פועל פעולה מלד הדין, ונקרא על שומ פעולה אלקים. ועתה דע ותלה כי הלד המכוונה לפניו לד שמאל כי ניויוו בתורה אלקים, לפי שאותו הלד הוא מקום הדין וכו דין של בתי העולם כל הדיינין הרלוויין, בין לטוב בין לרע, בין לחייס בין למוות. וכו כמה בתי דיינין קבועין, וכל אחד גומר מלאכתו ומשפטיו בתמת ובאמונה, והכול בדין יאמ. והוא הנקרא בית דין של מעלה, שם דנין את הבריות לשלום או לאחרב, או לרעב או לשובע, לחייס או למות, זהו הסם הנקרא אלקים. (...) כי הכול נידון בבית דין הנקרא אלקים. ושם יצא הדין להיטיב נקרא הסם או יהו"ה או ח"ל, ושם יצא הדין להעניש נקרא אלקים. ושמור זה מאוד. (...) ואחר שהודענוך זה, יש לנו להודיעך כי מידת הגבורה הזאת נקראת פחד. (...) ולא שנקראת שם אלקים, מפני שהיא אוכלת כל אשר מיני שם שבעולם. ובדרך זה נקרא הסי"ת מלד המידה הזאת 'שם אוכלה', כלומרו 'כי ה' אלקיך אש אוכלה, הוא יכניעם' (דברים ט). ולפי שהוא יתברך שם אוכלה, יכול להכניע ולהשפיל ולכלות, כי במידה הזאת הוא יתברך עושה מלחמות, ולפיכך נקראת המידה הזאת פחד. והמידה הזאת החזיק בה יעקב אבינו עליו השלום, שהיה לנד שאחל ולנד הדין הגדול, ונקראת פח"ד 'יעקב, וכן הוא אומר 'ויעבר יעקב פחד יצחק' (בראשית לא). (...) יַעַן, כי לפילו הלדיקים העליונים יראים ונבהלים ממידת הפחד, והרי דוד אומר ואומר 'שמר מפחדך בשרי' (תהלים קיט) ומה טעם, 'ומשפטיך ירלתי', כלומר, מקום המשפט הוא מקום שבו שוכנת מידת הפחד. (...) ואחר שהודענוך ומקרנו בידך אלו העיקרים והכללים הגדולים, יש לנו לחזור ולמקור בידך עוד עיקרים אחר מהם מתיכנם לכמה שערי תורה והשגת כמה סתרי תורה. ואחר אחר בידעתו לך קצת הסתרים הכללים בשם אלקים, יש לנו לחתוס שער הזה לבעל בידך, שתדעו תנטרך לחותו לכתה מקומות. ועתה אם יש לך עיניים, פקח עיניך בכללים אלו הגדולים שמסרנו לך בשער הזה בענין שם אלקים, ותוכל להבין שם אלקים בכל מקום שתהא מוצא בתורה. ותבין למה נקראו השרים העליונים אלהים וחתרים, ותבין למה נקראו הדיינין כולם, אפילו בני אדם, בשם אלהים, ותבין למה נקראו בתי הדינים בתי אלהים. וכשתבין כל הענייניס אלו, תבין ג"כ שאר הכוחות והפעולות אשר הן כולן כלולין בשם אלקים. והש"ת יזכנו להדרך לדעת תמיתת דרכו ולשמור מצוותיו תוקין ומשפטיו, וכן יהי רצון.

ואני תפלה

וְתַעְזְרֵנִי וְתוֹשִׁיעֵנִי לְחָרִים וְלְהַגְבִּיהַ עַל יְדֵי הַדַּעַת הַקָּדוֹשׁ אֶת כָּל הַיִּרְאוֹת הַנִּפְלָאוֹת אֲשֶׁר כָּבֵד תַּתְבָּרַךְ. שֶׁלֹּא יִהְיֶה לִי שׁוּם יִרְאָה נִפְלָה, שֶׁלֹּא אֶפָּחֵד וְלֹא אֶתְיָרֵא מִשּׁוּם בְּרִיאָה שֶׁבָּעוֹלָם, לֹא מִשּׁוּם שֵׂר וְאַדוֹן, וְלֹא מִשּׁוּם חַיָּה רָעָה וְלֹסָטִים, וְלֹא מִשּׁוּם דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם, רַק מִמְּךָ לְבַד אֶרָא וְאֶפָּחֵד כָּאֱמֶת, וְתִהְיֶה יִרְאָתְךָ עַל פָּנַי לְבִלְתִּי אֶחֱטָא. **רִבּוֹנוֹ** שֶׁל עוֹלָם, זַכֵּנִי לְיִרְאָה שֶׁלְּמָה וַאֲמִתִּית, לְיִרְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה לְבַד אִירָא, וּבוֹ אֶבְטַח וְאֶשָּׁעֵן, וְלֹא אֶפָּחֵד מִשּׁוּם דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם, וְיִהְיוּ בִּי מִקְרָא שֶׁכָּתוּב "יי אוֹרִי וְיִשְׁעִי מִמִּי אִירָא יי מָעוֹז חַיַּי מִמִּי אֶפְחָד". וְנֶאֱמַר "יי לִי לֹא אִירָא מַה יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם". וְנֶאֱמַר "בֵּאלֹהִים בָּטַחְתִּי לֹא אִירָא מַה יַּעֲשֶׂה בָשָׂר לִי". וְנֶאֱמַר "הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי אֶבְטַח וְלֹא אֶפְחָד כִּי עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ יי וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה. וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעְיְנֵי הַיְשׁוּעָה" (ליקו"ת ח"ב, יג).

עצה ותושיה ❋ **כשתבטל** את עצמו בעצמו, אזי נתבטל הדין שלמעלה ואינו צריך להתירירא ולפחוד משום דבר, כי אין דינו מלובש בהם, כי כבר ביטל בעצמו הדינים ע"י שרן את עצמו בעצמו, ואין היראה מתלבשת בשום דבר לעורר את האדם, כי הוא בעצמו נתעורר (קיצור ליקו"מ טו, א).

סְס טוֹב וְסְס רָע: ופירש"י (סס): **סוף דבר הכל נשמע סס התלקים ירא.** מה שמוכל עשה ונבן לשמים. **ופס מלופיו שמור כי זה כל סחלס.** כי לדבר הזה נברא כל החלס. **כי סס כל מעשה.** חשר חלס עושה, יביח החלקים בשפעט. **על כל נעלס.** לפילו על השוגג. **סס טוב ופס רע.** לפילו נכשל בעוון, כגון טוען לדקה לעני בפרהסיח, 'קוף דבר הכל נשמע סת התלקים ירא וגו'.

היינו בחינת יראה, עולה מהקליפה ומהאומות, על ידי משפט. כי מתחלה היתה נתלבש בקליפה, וזהו שהאדם מפחד את עצמו מאיזה דבר, משר או מגנבים ושאר פחדים, זה הוא שהיראה נתלבש בזה הדבר. כי אם לא היה נתלבש היראה בזה הדבר, לא היה כח בזה הדבר להפחיד את האדם:

סס זוכה להתעורר עד שעושה משפט בעצמו ממש, דהיינו שמתענה ומסגף עצמו, תע"פ שחיינו עולה לכלוס נגד מעשיו כנ"ל, תעפ"כ מאחר שהוא בעצמו עושה הדין בעצמו, עי"ז מבטל ממנו כל הדינים שלמעלה, תע"פ שעשה חלפים ורבבות יותר בלי שיעור וערך, תעפ"כ מבטל כולס ע"י המשפט שלו שעושה את עצמו כנ"ל, כי כשיש דין למטה אין דין למעלה כנ"ל.

מילואי חכמה

וזהו שהאדם מפחד את עצמו מאיזה דבר. חיתח בשהש"ר (ג, יד): תני, עד שלח יחטח חלס נותנין לו לימה ויללה והברירה מתפתדין ממנו, כיון שהוא מוטח, נותנין עליו לימה ויללה ומתפחד הוא מאחריס. מדע לך, שכן חמר רבי, עד שלח חטח חלס הרשעון היה שומע קול הדיבור עומד על רגליו ולח היה מתירילח, כיון שחטח, כשמע קול הדיבור נתירילח ונחבחנ, שנחמר (בראשית ג) 'חת קולך שמעתי ואירלח'.

וזהו שהאדם מפחד את עצמו מאיזה דבר וכו' זה הוא שהיראה נתלבש בזה הדבר. מובח בחתוך עייייס (פ' בראשית): בשס הבעל שס טוב זלה"ה נשמטו בגמי מרומיס, על פסוק (שה"ש ג) 'משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים', שהכוונה ברוך הוח משגיח מן החרכיס, פירוש מלמלח ירלחתו על החלס שהולך לעבור עבירה בסתר, שכל שעה נדמה לו ומתירילח שלח ירלחו חלס, ומדמה בדעתו ומתירילח כלילו חחר רוחה עליו בעד החלון ומציץ מבין החרכיס, ועי"ז נופלח עליו הילוה כלילו חחר רוחה, ולילו יודע כי כביכול הילוה מלמלח עליונה מלמלמת חת עלמה לזה החלס שיחוס ויפרוס מן העבירה, מחמת גודל רחמנותו יתברך שמו על החלס, מלמלח ילחתו כביכול על החלס הזה בשפל המדרגה כזו, שעל כן חמר ר' יוחנן בן זכחי לתלמידיו (בראשית כח ע"ב) 'יהי רלון שייהח מורח חמיס עליכס כמורח בשר ודס, חלח, כשחדס עובר עבירה חומר ולוחי שלח ירלחני חדס', שהכוונה הוח רלחמור, שהילוה עליונה מלמלמת חל החלס בשעה שהוח פורס לעבירה, ומתבטל חלילו בילחת בשר ודס, ונדמה לו כלילו בכל שעה חדס רוחהו בעד החלון. ומס היה לו לעשות ולחמונה שילחני שהשי"ת מעורר עליו הילוה העליונה להפריעו, חך שהוח מלובש בילוה בעולס הוח למבלים עיניו חל ירלח פניחי שהיח שורח כל הילוה שבעולס, וכמו שהשמעתי בשם הרב המגיד מוהר"י ממעזריטש (הובחש"ט הק'), 'יהי חורם בילחתי' (בראשית יז ע"ח) בלי לבוש וקליפות הילוה, ודפח"ת. (...) נמלח, מי שלילו רולה לידבק בילוה חחר, שהיח ילחת ה', חלי שופל חחת הרבה מיני ילחות שבמיוב טבע בילחת העולס, מה שחין כן חיש מחבילו ילח הש"י, ע"י חין ילוה חחר שורח הכל, ילול מכל מיני ילוה, שהוח שולט על כל מיני ילוה. וזה שכחוב 'ומורלכס ומחבכס יהיה על כל חיית החרך', מלד דביקותן בשורש הילוה. וזהו חעלות רשב"י וחביריו, שלח עלה שוס מורח על רלפס זולח מורח שמיס.

בחי' יראה עולה מהקליפה

בחי' יראה עולה מהקליפה. וכחב בליקו"ה (חו"מ הרכלה ג, יח–יט) שחיקוני מחמר זה נעשים בכל שבח ושבח, וז"ל: בשבח לז עולין כל הילוחות הנפולות שבהם כל הדיניו והכלות שהפחידיו חת חדס ח"ו, כי בשבח נחתקו ונחבטלו כל הדיניו, בבחיבח 'וכל שולטני רוגזיו ומחרי דיניו כלהו ערקיו וחתעבדו מיבה ולית שולטנה לחתרה בכולהו עלמיו וכו', כי לז חין רשות לשום מקחיס ומזיק להפחיד ולעשות שוס דין כלל, כי לז בשבח בטלין כל הדיניס שהס בחיבח ילחות הנפולות, ולז עולה הילוה לשורשה שהוח הדעת, כי בשבח לז הוח שלימות הדעת, כמובח שבשבח הוח בחיבח דעת, כי לז עולה הילוה לשורש הדעת שע"ז שנלח הדעת כנ"ל, וכמ"ש רבינו ז"ל במקום חחר (בליקוטי תניינח בסימן יז). (...) היינו שבכניסח שבח כשיוצחין מחול לשבח, עיקר ההתחלה להמשיך קדושח שבח קודס הוח ע"י שניכיסח בבניסח שבח חין מחיימיו כל הילוחות הנפולות לשורשס שבדעת שנקרח קודס, כי הדעת נקרח קודס בילוע. וזה בחיבח קידוש על הכוס יין, שמעלין ומחיימיו חת בחיבח כוס, בחיבח יין, שהוח בחיבח ילוה, מעלין חותה לשורשה שהוח הדעת שנקרח קודס, ועל כן לריכין לקבל הכוס בשתי ידיו, כי הידיים הס בחיבח משפט, שהוח עמודח דמשפט כללות ממלח שהס הגוף והידיים בילוע. וזה בחיבח 'ותחזק בשפט ידי', ולחו הידיים שהס בחיבח משפט הס מקבלין חת הכוס ומעלין חותו, שזהו בחיבח עליית הילוה כנ"ל. ועל כן חומרין הקידוש ומעידין שבשי"ת ברח הכל בשבח ימי המעשה ושבח בשבח, שבזה מבטלין כל הילוחות הנפולות וכל הפחדים, כי 'ה' לי לח לירח מה יעשה לי חדס', כי מחמר שיודעין שבכל ברח השי"ת והכל ברשותו, מה לי להתיירח משום חדון ומשום דבר שבעולס, כי בלחי רשותו חי יוכל לעשות לי דבר, כי הכל ברשותו לגד, ולין לי להתיירח כי חס מבעל ברשות שהוח הבורח הימיד יחבדר. ועל כן נקרח קידוש, כי ע"ז עולה הילוה להדעת שהוח בחיבח קודס כנ"ל, ושס כשנכללח הילוה בדעת הקודש, ע"ז עולין ונכללין בחכלית קדושה העליונה, שהוח בחיבח מור הגנוז שחרי חוריית שנקרח קודס כנ"ל בהמורה הנ"ל, עיי"ש, שזהו עיקר בחיבח קדושת שבח, שהוח מעין עולם הבח, שלז נזכה ללור הגנוז שיחגלה לעתיד.

וזהו שהאדם מפחד את עצמו מאיזה דבר. ומובח בספר מור הגנוז (שיר חדש, מחמר 'לזכרה נגינתי בגילה'): שלור הגנוז בליבו של כל חחד וחחד, זוהי מידת הילוה המחוקת והנפלחה שבחה להטליס חת דעתו, להודיעו ולגלחדו, על שיהיה מודע לכוחו. וזה שחגילה לנו רבינו ז"ל בשיר נעים' שבהקדמת ספרו הקדוש, לין לעשות משפט, וז"ל, 'ופפי המזקה והפיקחת, למה לל חסת עלין, ושכחת מומן המגדל לחותך, והסילוך ממחקים, והלבישך מרגנין, ועתה לחבה, למוסף בין עקבי צלן, ובין רגלי התחוות הטעים והגשמיים, ולחבה עוזם ועבריה, ליי משתיך נהפך למשחה דמעות. מזק ומחזק, ולל תהיה כפיל הגדול וכגמל, לפילו כמשכיהו בחוטמו העכבר, לל יבעט בו, ולל זה מחמת שהוח שלין יודע מכוחו, לבל נפשי הפיקחת וחזקה. מה תעשה ליום פקודה, ומה תשיב לפולתיך דבר'. רבינו הקדוש נתן לנו כלן דוגמל מופלגל עלמי שממנו יֵלֵל האור שהיה גנוז בתוך הנפש, כי הנה בפיל הגדול והגמל נוולחי והגמל נוולח כלו דנו ולח פפוח חת עלמס עד שלח יעבדו חת עלומתם, לל הטריכו חת עלמס כל כלכס, עד שילחתס נפלה והמלכתס בתוך חותו ובזוי שהס כל כך פוחדים ממנו.

וזהו שהאדם מפחד את עצמו מאיזה דבר משר או מגנבים. ח"ל: וזה בחיבח נטילח רשות שהולטין מגדולים כשיוצחין לדרך, כי כל הדברים בחזקת סכנה, וכל הסכנות והפחדים שבדרך זהו בחיבח ילחות הנפולות, שבחייליהן פן יפגעו מ"ו ליזה עלילה מסר רשותו ולחלון חו ליזה חיש רעה וגנבים ולסטים מ"ו, שכל זה הוח בחיבח ילחות הנפולות כנ"ל. ועל כן הולטין רשות מלדיקים ומסוגים, כי הבי"ת מסר רשותו ולנו ביד ישרחל, כי הס מהיזיקין העולס, בבחיבח 'לדיק מוסל', בחיבח 'ישרחל ממלחותיו', וכשהוח בדברי רבינו ז"ל במקום חחר, כי ישרחל לחיזן במלכח וכלולים בחחדותו יתברך, וכשהולטין רשות מישרחל, ובפרט מגדולים ולדיקים, זהו הולטין רשות מהבי"ת בכיכול, ועי"ז בשמרים מכל בכחות הדברים. כי עיקר חשם בכחות הנפולות שחיילין שהבי"ת בדרך יומר, הוח מחמת שיהו הרשויות שיש כשיוצחים ממקום למקום, כי בעוונותינו הרבים עבשיו בגלות הבשבים שריש שמוחלים, שמהם שליטת הבשבים לומות, ובכל מקום ומקום ממונה שר לחר, וישרחל חין להם שום שר, רק הבי"ת לבדו מוסל עליהם בלי שום התלבשות רשותו בשום שר, רק בעוונותינו הרבים בשבת הגלות מוחלים עלינו, ומזה בחיים כל העוונות שיישרחל נכחלים בגלות, זהו רק מחמת שרחות הבי"ת, שהוח רשות הבריות, מוחלים, ועי"ש שכל ממחלחת הוח ממנו יתברך לנד וחין להם שום רשות בלעדו יתברך, תעפ"כ מחמר שמחלבת הרחות בשם, מזה נשמחלל מחיות הבפירות, שמשם מחיות הילוה"ל, שמשם חין המטיים מ"ו, וכו"ל. ועל כן כל מה שהחדס מטלטל עלמו ועט ועד בדרך, ובכל מקום ומקום יש שר חו פקיד חמר, והכל כפי שמקבלים מן השכינה הנקראת אור עולם (עץ הדעת טוב, פ' ואתחנן). **דע** שכל שר ושר של אומות צריך לעבוד את אלקינו, 'הוא אלקי האלקים ואדוני האדונים', וכל אחד צריך להגיד שירה שלו כפי בחינתו, (...) אם באהבה אם ביראה אם בנצחון. וכפי בחינתו שעובד את אלקינו ומגיד שירה, ככה יונק וככה משפיע לאומתו, וככה דמות האותיות של האומות ולשון של האומות (קדושת לוי פורים). **אומות** העולם הם רק מקליפות דעשייה שבו שולט שם א"ל אדנ"י גימט' 'צור', וע"כ אמרו רז"ל 'אין צו אלא עבודה זרה', ואומות העולם אין להם אחיזה אלא בנצח הוד דקדושה בסוד ויגע בכף ירכו ירכין לבר מגופא, ונודע דאיהו בנצח ואיהו בהוד (קה"י, המוזן).

ואני תפלה

וְתַצִּילֵנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים מִכָּל מִינֵי יְרָאוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, מִירָאוֹת גְּפוּלוֹת, שֶׁלֹּא אִירָא וְאֶפָּחֵד מִשּׁוּם שֵׂר וְאַדוֹן, וְלֹא מִשּׁוּם מִין חַיָּה רָעָה וְקַסְטִים, וְלֹא מִשּׁוּם דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם, כִּי אִם מִמְּךָ לְבַד אִירָא וְאֶפָּחֵד. וְתִהְיֶה יִרְאָתְךָ עַל פָּנַי תָּמִיד לְבִלְתִּי אֶחֱטָא, וְאוּכָה לְהַעֲלוֹת הַיִּרְאָה לְשֹׁרְשָׁהּ לְדַעַת הַקָּדוֹשׁ. וְאוּכָה בְּרַחֲמֶיךָ הָעֲצוּמִים לְהַשְׁלִים דַּעְתִּי בְּשִׁלְמוּת בְּקָדְשָׁה וּבְטָהֳרָה, לְמַעַן אֵדַע מִמִּי אֶחָיְרָא לְיִרְאָה אֶת שְׁמְךָ הַגָּדוֹל לְבַד. וְיִשְׁכֹּךְ הַיִּרְאָה הַקְּדוֹשָׁה בְּכָל אֵיבְרֵי בְּרַמַ"ח אֵיבְרֵי וּבְשָׂ"ה גִּידֵי, וְאָזְכֶה לִהְיוֹת מֻצָּא אֵימָה וְפַחַד וְיִרְאָה גְּדוֹלָה בָּאֻמָּת מִשִּׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ, בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה תָּמִיד. וְתִזְכֵּנִי בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְדַעַת שֶׁאַתָּה בְּאֱמֶת בְּקָדְשָׁה וּבְטָהֳרָה (ליקו"ת טו).

קליפה

חיות הקליפות הוא רק מההסתרה, מה שנסתר השי"ת שם בתכלית ההסתרה, עד שאין יודעין ממנו ית' כלל (ליקו"מ ח"ב יט).

צריך שנדע כי הקליפות הם לפני הקדושה, כקוף לפני בני אדם, וכמו שהקוף לפני האדם עושה כל מעשה האדם דרך לעג, רוצה להידמות ואינו נדמה. כן הטומאה והקליפה עושה כמעשה הקדושה (פרד"ר כה, ז).

הקליפות הם רצועות המלכות לחוטא (עמק המלך ה, מה).

הקליפות הם נקראים נחש הקדמוני, זהו סוד מטה משה נהפך לנחש, ואמר הקב"ה אחוז בזנבו ויהיה לְמַטֶּה, הוא הדבר אשר דברתי, בהמתקת הקליפות בהתקרבם לשורש יניקתם, כי למעלה בשרשם הכל קדושה, אז הנחש מטה אלקים (של"ה תולדות אדם, בית דוד ב).

הקליפות נהנים ממעשה הרשעים, שהקליפות הם אויבי איש (אוה"ח ויקרא כו, טז).

הניצוצות שנפלו בין הקליפות הם נקראים עמים (פנים יפות במדבר יז, כג).

בזהר משמע דכל הקליפות נקראים 'חינם' עבור ששורים על האדם בחינם, מה שאין כן סטרא דקדושה לא שריא אלא באגר שלים (קה"י, חן).

הקליפות נקרא אלקים אחרים שיונקים מאחוריים דקדושה (קה"י, מדי).

עיקר שליטת הקליפות בעולם העשיה (קה"י, קליפות).

קליפות אין להם יכולת להתגבר ולשלוט על אור הדעת, לכך כל אלו הנשמות מתוכיות קו האמצעי המאיר מאור הדעת, אין יכולת להקליפות לשלוט עליהן (קה"י, קליפות).

קליפות אין להם אחיזה וניניקה רק מגבורות החלשות דנוקבא, אבל מהגבורות הקשות הן נשברים ונופלים לפניהם (קה"י, קליפות).

הקליפות אין להם אלא נפש ולא רוח. וזה סוד 'גם בלא דעת נפש לא טוב', ר"ל, שבחינת הקליפות שהן לא טוב, אין להם אלא נפש, והטעם לפי שהם גם בלא דעת (קה"י, קליפות).

אומות

ישראל, האומות הן צריכין (בעה"ט בראשית טז, ה).

שבעים אומות הן בשבעים לשון, ויש לכל אחת ואחת מזל ברקיע ושר למעלה והוא שנאמר (ישעיה כד) 'יפקוד ה' על צבא המרום במרום' (רמב"ן במדבר יא, טז).

יוהפין ה' אתכם בעמים, הם שבעים שרים עליונים הנקראים עמים מלשון 'נחלים עוממות' וחשיכות כי אין להם הארה כלל מעצמם אלא מהתמצית

ישורש היראה הוא דעת. לימד בכוונות המריו"ל שיש למלכות שלום עליונים, והמלכות היא בחי' ירמה, ועל כן גם לירמה ישנן שלום עליונים עד שנכללת בשורשה שבדעת. ועל זה כתב בליקו"ה (מו"מ הרשמה ג, יד): מלכות הוא בחינת ירמה, ומתמילה (...) שהיו שולטין הירמות הנפולות מן היו ניצוצי המלכות בין המיצרים, ובכשיו עולין כל הקדושות שהיו מלובשין בירמות הנפולות ובכללן בירמה הקדושה שהיא מלכות דקדושה. ומתמילה כשהירמה נכללת בקדושה היא בבחינת גם הוד יקוד שהיא בחינת רגלין, שסם מקום הירמה ומלכות שנקראת ארץ, כמו שמבואר בהמשך הכ"ל, וארץ היא בחינת רגלין, בבחינת גם ה' נגיד עליית הירמה הוא ע"י משפט שהוא בחינת ידיים, בחי' 'ומשח במשפט ידי', בחינת עמודא דאמצעיתא, בחינת מג"ת, וזהו בחי' עליית המלכות במג"ת. וע"י המשפט עולה הירמה לשורשה העליון, שהוא ירמה עילאה ששורשה בדעת שהוא בחינת קודש, ומ"ז עולה המלכות שהיא הירמה ונכללת במג"ד שהוא שורשה.

ג ישורש היראה הוא דעת, כמ"ש בעץ החיים שמנצפ"ך הוא בדעת דזעיר אנפין. (שער ה, ג): כל העולמות נברלו ע"י כ"ב אותיות מנצפ"ך שבמלכות, אבר מהם נולדה, וגם יש בה ה' אותיות מנצפ"ך שהם ה' גבורות היוצאין מז"ת אליה, (...) וכנגדם יש ה' מוצאות הפה, והם גרון וחיך וכו', וכמו שהם ה' אותיות מנצפ"ך שהם ה' גבורות כנודע, ונקרא אותיות סתומות ועגולות. ובקה"י (ערך דעת) כתב: דעת דזעיר יש בו ה' גבורות מנצפ"ך. ועיין עוד בפע"ח (שער רס"ש, ג).

מנצפ"ך הוא בדעת דזעיר אנפין. לימד בעץ חיים שהירמה היא בחי' ה' גבורות מנצפ"ך, שהם ה' חסדים הפוכים להשפיע, והגבורות הם סתומות שהם דין (עה"כ לרמ"ז, מנצפ"ך).

נכ"ף אות מאותיות מנצפ"ך הכפולה היה הגאולה, בד' לאברהם 'לך לך', במ' ליצחק 'כי עצמת ממנו', בנ' ליעקב 'הצילני נא', בפ' במצרים 'פקוד יפקוד', בץ' הכפולה עתיד לגאול את ישראל 'איש צמח שמו ומתחתיו יצמח' (קה"י, מנצפך).

הם סוף התורה כי הם שומרים ומגינים, לפי שהם גבורות חזקות (קה"י, סט"ך).

דעת דז"א

דעת דזעיר אנפין יש בו חמשה פעמים אלקים גימטריא ת"ל (קה"י, דעת).

דעת דזעיר נעשה מה' חסדים ומה' גבורות והן י' הויות גימטריא ר"ס. קֶשֶׁר להלן אות ח' דעת הם עשר שמות [הוי'] (קה"י, דעת).

ילקוט הנחל

יעיקתם משורש של מעלה שיש שם ג"כ שריס ופקידים שייס ושליסים, כי מלכותא לתרעא כעין מלכותא דלקיע (ברכות נח), ומחמת שיעוי הרשיעות שבדרך, מחמת זה עיקר סכנת הדרך שהוא בחינת ירמות הנפולות, שיעיקתם מבחינת ריבוי הרשיעות כנ"ל. ועל כן כשיוצאין חוץ לַפֶּקֶף למקום מלכות לתרע לגמרי, על כן שם הרשות משוטה יותר, שמזה יעיקתם ביותר, ועל כן השם סכנה מילחת הנפולות ביותר כנ"ל. על כן קודם שיוצאין לדרך לריכין לתפלת ביה בקודשא בריך הוא כמו שתמרו רז"ל (זהר בראשית, נח ע"ב), וגם לקבל רשות מגדולים ולדיקים, שתלה רשות הש"ית בעמו"ש כביכול, לומר שהולך ברשותם שהוא רשות הש"ית לנבד, כי אין שום שליטה על משום רשות שבעולם, כי אם ברשותם הלדיקים, שהוא רשות הקב"ה, וני הולך לדרך לשלום, ושוב אין לי שום פחד ומורל משום סכנה שבעולם, מאחר שהני מתמין בתמונה שלימה שהכל ברשות הש"ית לבד, וברשותו לבד תני הולך לדרך, על כן אין לי שום פחד כי 'בה' בטחתי לא לירא מה יעשה בשר לי'. ועיקר מה שהחלש מוכרח פעמים לנתת לדרך, הוא רק בשביל זה, כדי שיבחר ויעלה כל הירמות הנפולות השכיחים בדרך יותר, ובשהולך בדרך בקדושה כראוי, ומקבר עלמו בכל עם הש"ית, כי השולך בדרך שכיחה מקדמת לפניו כמובא בזהר הקדוש (שם), ובזה מעלה כל הירמות הנפולות לשורשם, כי קודם שהולך לדרך לריך לתמלכת בזה בקודשא בריך הוא, דהיינו להתעורר בינו לבין קונו ולפשפש במעשיו ולשפוט את עלמו כנ"ל, ועי"ז מעלה כל הירמות הנפולות השכיחים בדרך יותר כנ"ל.

ישורש היראה הוא דעת. וכתב בליקו"ה (מו"מ הרשמה ג, כ): מי שזוכה לירמה בשלימות אין חסר לו שום דבר, בבחינת 'כי אין מחסור לו דבר כנ"ל, בחינת 'דעת קנית מה תקרא'. כי כל התקרובות והעניות והחסרון שיש לאדם הוא רק ממחמ חסרון הבטחון, כי אם היה לו בטחון שלם בהש"ת, לא היה לו חוסר כלל, ולא היה חסר בדבר, כמ"ש (ירמיהו יז) 'ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו, והיה כעץ שתול על פלגי מים וכו' ושבחת בצורת לא ירלא', ועיקר הבטחון הוא בחינת ירמה בשלימות, דהיינו שבאמר מירלות הנפולות ואין לו שום ירמה נפולה משום דבר רק מהש"ת, אז הוא בוודאי בוטח בהש"ת, כי זה עיקר הבטחון, שלא יירא ויפחד משום דבר רק מהש"ת לבד, בבחינת (ישעיה יב) 'אבטח ולא אפחד', בחינת 'בה' בטחתי לא אירא מה יעשה בשר לי' (תהלים נו), היינו שים לו בטחון שלם בהש"ת ואין לו שום ירמה נפולה ושום פחד כלל, ואינו בוחש כלל מה יאכל למחר, אזה הוא בחינת ירמות נפולות שזהו עיקר העניות, כי אין עני אלא מן הדעת, כי מי שהוא עני מן הדעת ואין דעתו בשלימות וזהו ממחמ שלא העלה את הירמות הנפולות אל הדעת כנ"ל, ואז כשיש לו ירמות נפולות הוא בוודאי עני ממש, אפילו אם יש לו כל הון העולמות, כי 'דעת אקרת מה קנית', כי אפילו אם הוא עשיר גדול, הוא אלא לתגות ועבר וייסורים ופחדים תמיד, וכל ימיו כעס ומכאובות, ואין לו שום נחת ומנוחה ושום חיות כלל, והוא מי חיי נער יותר מכל העניים שבעולם, כי הוא אלא לתגות ופחדים, יומם לא יום לילה לא ישקוט, מחמת שבכל יום נתפחדין לו לתגות ופחדים מחדושים ושרים ומשם גגנים וליסטים ושרפות וחיזקות ומכה מיני הפחדים השכיחים ושאינם שכיחים, וגם מלטער בכל עת על ריבוי ההוללות של בימו, כי נדמה לו שההוללה יתרה על הריוות וכיוצא בזה רבו מְפַקֵּר ריבוי הלתגות מלחגות שונות שיש לכל אחד ואחד בפרטיות בני שיעור בכל יום ובכל עת ובכל שעה, ואין רגע בלא פגע, וכמו שתמרו רז"ל (פסחים ג) 'מרבה נכסים מרבה לתגה'. וכל זה מחמת ירמות הנפולות, מחמת שאין לו בטחון שלם בהש"ת, כי אם היה לו בטחון בהש"ת בשלימות, בוודאי לא היה מתפחד כלל, כי בוודאי הכל בידי הש"ת, והעושר והכבוד מלפניו יתפרך, ואם ירלה הש"ת שיהיה עני, בוודאי לא יוכל לשמור את עלמו בשום אופן, וכן להיפך, רק הוא מחויב לעסוק בלימה עסק ומסק ומתן, והש"ת הטוב בעיניו יעשה, ומאן דהיב מוי יהיב מזונא. נמלא, כשיש לו בטחון בהש"ת ואינו בוחש כלל מה יאכל למחר, זהו עיקר העשירות, בבחינת 'מיזהו עשיר השמח בחלקו' (פסחים ד), כי אין לו שום לתגה ופחד כלל, כי הוא בטוח בהש"ת כי בוודאי לא יעזבנו לעולם, כי כשאינו בוחש מה יאכל למחר נמלא שאין לו ירמות הנפולות, ואז הירמה עולה לשורשה, ונמלא הדעת, ואז בוודאי אין חסר לו שום דבר, כי 'דעת קנית מה תקרא', בחינת 'כי אין מחסור לירמה' כנ"ל.

מילואי חכמה

ישורש היראה הוא דעת. בענין מלכי הירמה ושורשה לימד בזהר (הקדמה, יח ע"ב): 'ה'בראשית ברא מלכים', הדא היא פקודא קדמאה דכולא, ומלכי פקודא דא 'ירמה ה'' דמלכי 'דאמית', דכתיב (תהלים קיח) 'דאמית מכמה ירמה ה'', (מבוא ו) 'ירמה ה' דאמית דעת'. בגין דמלה דא 'דאמית' מלכי, ודא איהי תרעא לאעלה גו מהימנותא, ועל פקודא דא אתקריא כל עלמא. ירמה אתפרש לתלת סטרין, תרין מניהו לית בהו עיקרא כלקא יאות, ומד עיקרא דירמה. אית בר גם דאמית מקודשא בריך הוא בגין דייתון בנוי ולא יתמון מו מחיל מעושא דגופיה מו דמהויה, ועל דא אחיל ליה תדיר, לאשתכא ירמה דאיהו מחיל לקודשא בריך הוא לא שָׁוֵי לעיקרא. אית בר גם דאמית מן קודשא בריך הוא בגין דאחיל מעושא להחזות עלמא ושובא דגיהנם. תרין אלין לאו עיקרא דירמה אינון ושרשא דילה. ירמה דאיהי עיקרא, לאמדאי בר גם לאמריה בגין דאיהו רב ושליט, עיקרא ושרשא דכל עלמין, וכלא קמיה כלא חשיבין כמה דאתמר (דניאל ד) 'וכל דיירי ארעא כלא חשיבין, וְלִצְבָאָה רשותיה בההוא אתר לאקריי ירמה. בכה רבי שמעון ואמר, ווי לי אי לא אימא, אי אימא, ינדעון מייניו הין יפלחון לאמריהון, אי לא אימא, יאבדון מבריין מלה לא. באתר דירמה קדישא שרי, מלרא אית ירמה רעה לאקי ואתי ומקטרג, ואיהי לרועה לאלקה מייניה. ואתן דאחיל בגין שום אחרא וקטרוגא כמה דאתמר, לא שריא עליה 'ירמה ה'' לאקרי 'ה' לאיים', אלא אתן שריא עליה, אחיה ירמה רעה, ואשתכא דשריא עליה אחיה רלועה ירמה רעה, ולא 'ירמה ה''. ובגין כך אתר לאקרי 'ירמה ה'' 'ירמה דעת' אקרי. ועל דא אתכליל הכא פקודא דא. ודא עיקרא ויסודא לכל אתר פקודין לאוריייתא, אתן דעטיר ירמה עטיר כולא, לא עטיר ירמה לא עטיר פקודי לאוריייתא, דהא דא אחרא דכולא. ובגין כך כתיב 'ברחשית', לאיהי ירמה, 'ברא' אלקים את השמים ואת האחץ', דאתן דעבד על דא עבד על פקודי לאוריייתא. ופירש המחוק מדבש (שם): **סיך יפלאון למאריהון.** ר"ל, כשידעו הרשעים כי שמי ירמות הקדושות נקראות ירמה רעה אזי הקליפה, והעיקר הוא ירמת הרוממות, וירלו לעלות זו המדרגה אחר לא תעלה בידם, וגמלאתי מכשילם שימנעו מלעבוד להקב"ה גם בירמת העונש, ויאמרו כעין שאמר אחר כשאמע שאין לו חלק לעולם הבא, שלפחות יהנה מהעולם הזה. אבל דרך היושר הוא אחילה לעבוד להקב"ה בירמת העונש, עד שיזכה לעלות לירמת הרוממות.

שמנצפ"ך הוא בדעת דזעיר אנפין. ומובא בספר מור"י (פ' תוקא): חיות הלדיק הוא בסוד קטנות וגדלות, וכאשר יתן דעתו לידע שהוא בקטנות, ע"י דעת זה נמתק הדינין בשורשן, כי ה' גבורות מנצפ"ך בדעת ז"ת וכו' ובפע"ח.

ומלה זאת היא עיקר ויסוד כל אחר מלות התורה, שמי שזוכה את הירמה הזו אז הוא זוכה לשמור את כל אחר מלות התורה, ומי שאינו שומר את הירמה הזו אז אינו שומר גם את אחר כל מלות התורה, שהרי מלוה זו היא העבר לזכות לקיים גם כל אחר המלות. ומשום כך כתוב כאן בפסוק זה 'ברחשית', היינו ב'דעת', שהיא הירמה, כי 'ברא' מלקים את השמים ואת האחץ', היינו שמי שעובר על כל אחר מלות התורה.

אז תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא. כתיב במשלי (ב, ה–ו): אָז תָּבִין יִרְאַת ה' וְדַעַת אֱלֹקִים תִּמְצָא: כִּי ה' יִתֵּן חָכְמָה מִפִּיו דַּעַת וְתְבוּנָה: וּפירש המגו"ד (שם): **ודעת אלקים.** הם רזי התורה. **יתן חכמה.** יתן לך חכמה מפיו, רוצה לומר, יגלה לך מסתרי החכמה כחילו מפיו יאמר לך. ועי' עוד לקמן (חוה"ד) בביאור ענין מסתרי התורה. וכתב רבינו יונה (שם) שהדעת היא שלימות הידיעה ושורשה, וז"ל: הנה התורה כוללת מצות ידיעת הש"י כמלוא הידיעה, שנאמר 'את ה' אלקיך תירא' (דברים ו'), כי ענין הכתוב מן הידיעה הוא ירא הגמול והעונש בעולם הזה ובעולם הבא. והענין השני, והוא מדרגה עליונה מאוד, שתקבל הנפש ענין רוממות הש"י וגבורותיו ופעלותיו, והזכרון והענין והידיעה הזאת יהיו מקובלין בנפש ומצויין בה בכל עת, ונעלמים וחרוטים בלב, ותקבל הנפש מזה מורא גדולה ובושה וניעות מצויין בה בכל עת, ויהיה דבר נמנע לנפש לעבור את פי ה', ויבוש מלפניו. (...) אמנם לפי גודל הידיעה בדרכי הש"י ורוממותו יוכל האדם לעלות יותר במדרגה הזאת. והנה יקרב הזכרון 'ידיעת ה'', שנאמר 'בכל דרכיך דעהו' (משלי ג), ואמרו ז"ל 'כשאתה מתפללים דעו לפני מי אתם מתפללים' (ברכות כח). ועוד אמרו 'דע מה למעלה ממך, עין רואה, ואוזן שומעת' (אבות ב), והוא על ענין זכירה. והנה זאת המדרגה נקראת בפסוק הזה (שיהו בפס' 'אז תבין יראת ה' וגו') 'דעת אלקים', על כן הוזכרה אחרי היראה, כי היא שלימות הידיעה, (...) שהאדם על נפשו המורא מן הידיעה וזכרון יסודו ופעלות נפשו, ורוממות הש"י לעומתו כנגד עיניו בכל עת, כענין שנאמר 'שויתי ה' לנגדי תמיד', ונאמר 'ועבדו תהיה ירמתו על פניכם לנצחי מחטאו'. והנה אם עברת לפני המלך פעם אחת ואח"כ לא ידעת עורמו, אמנם, כי תוסיף לרחותו תזכור כי היה עורמו, כי הוא המלך אשר כבר רגית, ואיש אחר עבר לפני המלך וזכר עורמו את"כ והיה נמלט ממחצתו וקיבל אומה בכח המדמה אשר בו, הלא זה מכיר ויודע את המלך יותר מן הרגשון. על כן מי שקבלה נפשו ידיעת רוממות הש"י, וירחתו על פניו אמת שיטרח להכין ליבו ולערוך מחשבתו להגיעה בדעיונו ולעייר אומה בנפשו, הוא היודע את הש"י.

ולא נתן לכם לב לדעת. כתיב בדברים (כט, ג–ג): וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַתֶּם רְאִיתֶם אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְעֵינֵיכֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפַרְעֹה וּלְכָל עֲבָדָיו וּלְכָל אַרְצוֹ: הַמַּסֹּת הַגְּדֹלֹת הָאֹתֹת וְהַמֹּפְתִים הַגְּדֹלִים הָהֵם: **ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועין לראות ואזנים לשמע עד היום הזה** (ופירש"י (שם): **ולא נתן ה' לכם לב להבין גז לדעת. עד סיום** שמעתי, שמותו היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי, כמ"ש בפרשת וילך 'ויתנה אל הכהנים בני לוי', נתו כל ישראל לפני משה ועיקר **הדעת הוא בלב.** וכיוצא בקילור ליקו"מ (טו, ג): היינו שעיקר הדעת שידע את השי"ת בלבו ולא בפיו ובמוחו לבד, היינו שימשיך ויקשר את הדעת לתוך הלב, עד שתיפול עליו יראה ופחד וירגיש מגדולתו יתברך, עד שיתעורר לעבדו בשלמות.

> **כמ"ש** (משלי ג) **אז תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא. ועיקר הדעת הוא בלב, כמ"ש** (דברים כט) **ולא נתן לכם לב לדעת. גם שם**

הדעת הוא בלב. ובקצרי הדברים (ח"ב ה, יג): הלב הוא מקום המשפט, כמ"ש 'ונפל להבין את משפטי בני ישראל על ליבו', ופס' זה מובא גם במאמר לקמן בשלח מ'. **ולא נתן לכם לב לדעת.** ואיתא בליקו"מ (קנז), שעליו כתב מוהרנ"ת שהוא מאמר הש"ץ למאמר 'אור הגנוז', וזה"ל: דע, כי יש יראות נפולות, וכל הייסורין והדיניס שיש לאדם, כולם הם מהיראות הנפולות שנפלו למוך זה הדבר שהוא מתפחד ויש לו ייסורין ממנו. והם בחי' (שבת עז ע"ב) תמס מיומת, דיומת תלש על הגיבור, שלפ שהוא נגד הטבע שהגיבור יפחד מהתלש, לך שהוא מחמת היראה העליונה שנפלה ומלבשה בחלו הדברים. ועל כן הם במספר תמס, כנגד תמס גבורות, שהם תמס מוחיות מנפ"ך כפולים. ולריך להעלות היראות הנפולות לשורשם למקומם, ומקום היראה היא בלב, כמו שפירש רש"י דבר המסור בלבו של אדם נאמר בו 'וירחת'. והיראה לריכה להיות עם דעת, כי בלא דעת נאמר (חגיגה ד) 'הלא ירחתך כסלתך'. והדעת לריך להיות בלב, כי גם עבו"ס יש לו דעת, לך הוא בלא לב. לך עיקר הדעת כשהוא בלב, כמ"ש (דברים ד) 'וידעת היום והשבות אל לבבך', כמ"ש 'ולא נתן לכם לב לדעת', דייקא. וכשמתבר הדעת שבלב עם היראה ששרשה ומקומה בלב, אז נאמר (משלי ג) 'אז תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא'.

מילואי חכמה

אז תבין יראת ה'. בענין הבקשה והתיפוק אמר הירחה הנעלית, כתב במשלח (יתרו (הקדמה): מה שאמר שלמה 'אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה, אז תבין יראת ה'', היה לומר אז תבין פילוסופיה, אז תבין מכוסה, אז תבין רפואה, אז תבין דיניס, אז תבין הלכות, אלא 'אז תבין יראת ה'', הרי לך, שהבין הירחה לריך לבקש אותה ככסף ואחפש אותה כמטמונים. הרי לימוד נאה שמלומד לנו מלמותינו וכאה שמפורסם אלל כל בן דעת דרך כלל. או, כאמלע זמן לכל אחר אלל מלקי העיון, ולעיון הזה לא יהיה זמן, לאה לא יקבע אדם לעלמו עתים לפחות להסתכלות הזה, אם מוכרח הוא בשאלרים זאת לפנות אל עיונים או אל עסקים אחרים. והנה הכתוב אומר (משלי כח) 'בן יראת ה' היא תכמה', ואמרו רז"ל (שבת לא:) 'בן אחת, שכן נלמוד יוני קורין לאחת בן'. הרי שהירחה היא תכמה והיא לבדה תכמה, וודאי שאין נקרא תכמה אה שאין בו עיון אך היא, כי עיון גדול לריך על כל הדברים האלה לדעת אותם ואלו על הדמיון והסברה הכוזבת, כל שכן לקנות אותם והשיגם.

אז תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא. ואיתא בירושלמי שבת (פ ע"ב) ר'דעת אלקים' היה המדרגה הכוזבים הגבוהה ביותר, והיה בחי' רוה"ק, וז"ל: היה ר' פנחס בן יאיר אומר, זריזות מביאה לידי נקיות, נקיות מביאה לידי טהרה, טהרה מביאה לידי קדושה, קדושה לידי ענוה, ענוה לידי יראת חטא, יראת חטא לידי חסידות, חסידות לידי רוח הקודש, רוח הקודש לידי תחיית המתים, תחיית המתים לידי אליהו ז"ל. (...) יראת חטא לידי רוח הקודש, דכתיב 'אז תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא'.

רבינו 'שידע ממי ימיירא', 'ידע' הוא בחי' דעת, 'מי' הוא בחי' בינה כידוע, ומיראת ה' שמקיר בדעתו אור הבינה.

ועיקר הדעת הוא בלב. וכתב בשיחורן (ריין): אע"פ שכל אחד יודע בכללו כי ה' הוא המלקים, אעפ"כ ממחת טרדות עולם הזה ומחשבותיו והבליו נופל פחדו ואימתו וירחתו עליו בבלתי יחשף. ואי אפשר לדבר כזה יותר, כי יודעת מלקותו יתברך הוא לכל אד כפוס מה דמשער בליביה כידוע, וכל המשפט), ומכיס על הלב דייקא כי סס מקום הדעת, שלשו בתיס להשלימה ע"י מודעות, הכרה ומשפט שמה שקלקל מלשנו את הירחה.

לב

בלליות התורה נקראת לב, שמתחלת בבי"ת ומסיימת בלמ"ד (ליקו"מ י', ז).

לב זה בחי' תפלה, כי עבודה שבלב זו תפלה, היינו שתהיה נכתבת התורה בתוך הלב ע"י שיכתבו מהתורות תפילות שהם בחי' לב, ועי"ז נשוב אליו ית' באמת ויקרב אותנו ברחמיו (השתפכות הנפש יא).

לב הלב הוא המלכות אמנם תקרא לב בהיותה בשמאל בסוד הדין משכן לבינה שהוא לשמאל, וע"ז ארז"ל (ברכות סא) הלב מבין. שע"י הבינה תקבל ל"ב נתיבות חכמה עד שנקראת לב לרמוז לבחי' אלה. והחילוק שבין כבו"ד הרומז אל ל"ב נתיבות ובין לב הרומז ג"כ אל ל"ב נתיבות, ביאר הרשב"י ע"ה (בר"מ פנחס רנ"ו:) שכבוד נקרא ל"ב נתיבות עליונות שבחכמה. וכאשר תקרא המלכות כבוד תרמוז אל זה שע"י שנכנסה בהיכל הכבוד ונטהרה לבעלה ונתיחדה עמו קבלה מהל"ב נתיבות עליונים. וכאשר תקרא לב תרמוז אל ל"ב נתיבות שבה פשוטים בלי תוספות אור כלל (פרד"ר שער כג, יב).

רחמנא לבא בעי (סנהדרין קו:), כי זה שיש לו לב טוב הקב"ה שורה בו כדאיתא (שם עג) 'לך אמר לבי צור לבבי', ועל הקב"ה נאמר (דגל מחנה אפרים, פ' תצוה).

עוד לב הוא ל"ב נתיבות דחכמה, ומהן יוצא ש"ך ניצוצין, י' פעמים ל"ב גימטריא ש"ך, וכן לב בא"ת ב"ש הוא ש"ך (קה"י, לב).

לב זה סנהדרין שנאמר 'לבי לחוקקי ישראל' (שם).

לב זה ביהמ"ק, שנאמר 'והיה עיני ולבי שם כל הימים' (שם).

לב זה הקב"ה שנאמר 'צור לבבי' (שם).

ואני תפלה

יי אֱלֹהִים, אָבִינוּ שֹׁבְּשָׁמַיִם, רַחֵם עָלֵינוּ כִּי אַתָּה אֵל מֶלֶךְ רַחוּם וְחַנּוּן אָתָּה. וְאַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאָבִינוּ מַלְכֵּנוּ וְגוֹאֲלֵנוּ יוֹצְרֵנוּ וּבוֹרְאֵנוּ קְדוֹשֶׁיךָ אֲנַחְנוּ וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל רְחוּקִים עֲשֵׂה בְּמִשְׁפָּט וְקָרוֹבִים קָרַבְתָּ בְּמִשְׁפָּט וְאוֹהֲבִים אוֹהַבְתָּ בְּמִשְׁפָּט וּמְקַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת תְּפִלָּתָם. וְאַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאָבִינוּ מַלְכֵּנוּ וְגוֹאֲלֵנוּ יוֹצְרֵנוּ וּבוֹרְאֵנוּ קְדוֹשֶׁיךָ אֲנַחְנוּ וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל דּוֹר וָדוֹר שֶׁכָּל הַדּוֹרוֹת רְעוּת וּפְנִינוֹת מְאֹד בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה, וַעֲדַיִן לֹא זָכִינוּ לְיַשֵּׁב דַּעְתָּם בָּרְאוּי בְּאֱמֶת אֲפִלּוּ שָׁעָה אַחַת מִנְּעוּרֵינוּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה, כִּי חָטָאנוּ עָוִינוּ וּפָשַׁעְנוּ מְאֹד וּפָגַמְנוּ בְּהַבְרִית קֹדֶשׁ, אֲשֶׁר עַל יְדֵי זֶה נִטְרַף וְנִתְבַּלְבֵּל דַּעְתֵּנוּ מְאֹד. וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִים כְּלָל אֵיךְ לְהַחֲיוֹת אֶת עַצְמֵנוּ, וּבְאֵיזֶה דֶּרֶךְ נִזְכֶּה לָשׁוּב אֶל הַדַּעַת הַקָּדוֹשָׁה בְּשִׂכְלוּת כָּרְאוּי בֶּאֱמֶת, כִּי קַלְקַלְנוּ וּפָגַמְנוּ בְּכָל הַדְּרָכִים וְהַשְּׁבִילִים שֶׁל הַדַּעַת הַקְּדוֹשָׁה

(ליקו"ת טו).

יראת הרוממות

יראה הרוממות נקרא אמונה, כי מחמת שהוא מאמין באמונה שלימה שהש"ת הוא רב ושליט עיקרא ושורשא דכל עלמין, הוא יראא ממנו (ליקו"מ פז).

ידוע שבעולם התוהו היתה בחי' היראה כעין יראת העונש, אבל בעולם התיקון היא יראת הרוממות (רמ"ז על הזהר ויקרא).

יראת הרוממות תיכנס בלב משכיל, בהביטו בהתבוננות במעשה שמים וארץ מה גדלו מעשי ה' תהלהב הנפש וירא מגדולתו ית"ש (אוה"ח בראשית א, א).

סוד יראת הרוממות הוא בחינת הדין של ההעלם והצמצום. וכמו שמי שירא יראת העונש נשמר ממנה, כך הירא יראת הרוממות הוא גורם לו קורבה והתדבקות יותר בנעלם ממנו, כי הדין המצמצם מתפייס אליו ומתקרב (אדיר במרום ח"א).

יראת הרוממות היא יראה האמיתית והוא מדריגת צדיקים, מחמת שהצדיק מסתכל תמיד באי"ן הנעלם והחכמה מאין תמצא, ומעלה תמיד על מחשבתו שהבורא ברוך הוא וברוך שמו אין סוף ואין תכלית ולית מחשבה תפיסה ביה כלל. (...) והנה כשבא צדיק ליראה זו ומתמיד בה, הוא דבוק ברוחניות ומשבר כל התאוות הגשמיות (קדושת לוי פ' קדושים).

הוא מה שבני האדם יראים מן הבורא אפילו אם בטוחים שלא יגיע להם ממנו הרעות ושלא ימנע מהם ההטבה עד נצח, ויראה להם עם כל זה, כי באימה עליהם מחמת כי גדול אדונינו ורב רם ונישא קדוש ונורא שמו (ספר הברית ח"ב ד, ו).

עצה ותושיה

עיקר הדעת, שידע את השי"ת בליבו ולא במוחו לבד, היינו שימשיך ויקשר את הדעת לתוך הלב עד שתיפול עליו אימה ופחד ויראה מגדולתו ית', עד שיתעורר לעבדו באמת, עד שיזכה ליראה עליונה, ליראת הרוממות (קיצור ליקו"מ טו, ג).

חיינו שידע ממי יתירא. וכתב בליקו"ה (יו"ד בכור בהמה טהורה ד, ד): עיקר עליית הירלוח הנפולות הוא ע"י הדעת, שידע שהכל ממנו יתברך, שלא יתלה שום דבר בטבע ובמקרה מ"ו, רק כל מה שיעבור עליו יתמין וידע כי הכל ממנו יתברך לבד, ויעשו מליו לירלוה מלפניו יתברך, וכמו שמבאר רביעו ז"ל במקום אחר בהתורה 'חור הגנוז' (בסימן טו) שעיקר עליית הירלוה מל הדעת. והדעת הוא גדל המדם, כי כל זמן שחיינו מעלה הירלוה לשורשה ויש לו ירלוות הנפולות, דהיינו שמתיירא מגוף הדבר בעצמו שמפחידו, כגון מחיה רעה ומסטים ומכות וייסורין רחמנא ליצלן, הוא כמו בהמה ממש, כי גם בהמה יש לה כל מלו הירלוות והפחדים, כידוע בחוש שגם הבהמה מתירלת ומפחדת מחיות רעות ומהכלוות וכיולא, ומה כן מה יתרון לאדם מן הבהמה. ועיקר ההבדל בין אדם לבהמה הוא, שהאדם יש לו דעת לידע ולהבחין שיש מדון מנהיג מושל ומשגיח יתברך שמו שמחיותו הכל, והוא שלח על האדם כל מלו הפחדים כדי שיעוד מליו יתברך. (...) כי מע"פ שעיקר השלימות היא הירלוה העליונה שהיא ע"י התבוננות הלב בגדולתו ורוממותו יתברך, אעפ"כ בוודאי לי לאפשר בהתילה לבוא בתיכף לירלוה עילוה הזאת, ונריכין לרחות על כל פנים שלא יהיה לו ירלוות נפולות, וכל דבר שמפחידו ידע ויבין שהכל מחיותו יתברך, ויעוד מליו יתברך, ויעלה כל הירלוות לשורשן לירלוה מלפניו יתברך, ואם"כ יזכה לילך מדרגה לדרגה ולהתחזק בכל פעם בירלוה גדולה יותר, עד שיזכה לירלוה עילוה. דהיינו שלא יצטרך עוד להתעורר לירלוה ע"י דברים מתחושים שהלבשה ונפלה בהם הירלוה מלמעלה, רק יתעורר לירלותו הגדולה מהשכלת ליבו לבד ברוממותו וגדולתו יתברך.

עיקר היראה, כמו שאמרו חז"ל (קידושין לב:) דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלקיך. היינו שידע ממי יתירא, היינו ליראה את השם הנכבד יראת הרוממות:

ליראה את השם הנכבד יראת הרוממות. ומובא בספר מתגה בן (טו, ג/ה): כי מתחילה לא קבלה תרן הירלוה התרת כבודו, שהיל התרת המנולות מלמולתו ית' הנמשך מתור הגוון, שהוא מתי' הכבוד העליון משם נמשכין הש"ע נהורין של תור הפנים. וכשהירלוה בלא דעת הנ"ל תזי היא בבחי' 'הלא ירלתך כשלתך' (עיין לקו"ש קנד). למנם כשזוכה להתרת הבניה, בתי' 'לו תבין', בתי' הש"ע נהורין של תור הפנים, תזי מקבלת תרן הירלוה התרת כבודו ית', בתי' 'והתרת התירה מכבודו' שזה בתי' 'לירלוה את השם הנכבד', שייכל לומר ית' בתחת שתי' הנ"ל והוא ית' עיקר הטבודה בתחילה כבודו ית'.

יראת הרוממות. וכתב בשיהר"ן (ה): עיקר הטבודה בתחילה היא רק בעבודת ה'. ולפילו לדיקים בריכים ג"כ ירלוה, כי עובדי מתהבה הם מועטים מלד מלד, ועיקר הוא ירלת הטונש. כי הירלוה עילוה בגין דהוה רב ושליט וכו', היינו ירלת הרוממות, ללו כל לדם זוכה לזלת הירלוה, לבל עיקר הטבודה הוא רק ע"י ירלת הטונש לבל רוב בני לדם. ועוד כתב בליקו"ה (יו"ד בכור בהמה טהורה ד, יד): לפילו מי שנפל מלד מ"ו, לפילו לם נפל לטבירות מ"ו, בריך הוא ג"כ שיהיה לו ירלוה גדולה מהש"י, להתחזק בת עלמו בכל נקודה ונקודה שיוכל למלוא נפשו מרע ולמשוך בת עלמו לגיזה טוב. ולל יפטור בת עלמו מלתר שבבר נפל בל בך, ג"כ הומר לו בכל מ"ו תלילה, לל תהא רוחת בישראל, בי 'לין מושך ולין לומות לְהָקֵהּ' שם בל פועלי ָוֶן', בי גם בשחול מתחיות ומתחתיו בריכין לירל בת ה' מלד מלד, בי בכל מקומות ממלמו. וזה בתי' 'לל תרלה הרבה ולל תתחבם יותר וכו' לל תרלה לבבה וכו' טוב לבר מלמו זה וכו' בי ירל לנקים יפל בת כולם', היינו, שע"י הירלוה בל לחד יפל ע"י מובנו, בן לדיק גדול, בן לפילו מי שעשה מה שעשה, בי בכל בריכין לירל בת ה'. ועי"ז בכל יבובו לל ה', בי עיקר היל הירלוה, בתי' 'בי ירל לנקים יפל בת כולם' בנ"ל. ועיקר הירלוה היל ירלת הטונש בתו שבתב רבינו ז"ל, בי ירלת הטונש היל עיקר עליית הירלוות הנפולות, מלבר שיודע ומלמין בכל הטונשים שהול מתפחד מהם, בם ממנו יתברך לבד, ומתיירל ממנו יתברך, נמלל שמעלה הירלוות הנפולות שמהם בל הטונשין לנוכנן, מלבר שמלמין שבבל ממנו יתברך לבד. ובזה ממתיקין בכל ווכיון לנוב לל ה', עד שיזכה ליראה עילוה הנ"ל שבתב ע"י התבוננות הלב בגדולתו ורוממותו יתברך.

ליקוטי הנחל

ליראה את השם הנכבד יראת הרוממות. ומובא בספר מתגה בן (טו, ג/ה): כי מתחילה לא קבלה תרן הירלוה התרת כבודו, שהיל התרת המנולות מלמולתו ית' הנמשך מתור הגוון, שהוא מתי' הכבוד העליון משם נמשכין הש"ע נהורין של תור הפנים. וכשהירלוה בלא דעת הנ"ל תזי היא בבחי' 'הלא ירלתך כשלתך' (עיין לקו"ש קנד). למנם כשזוכה להתרת הבניה, בתי' 'לו תבין', בתי' הש"ע נהורין של תור הפנים, תזי מקבלת תרן הירלוה התרת כבודו ית', בתי' 'והתרת התירה מכבודו' שזה בתי' 'לירלוה את השם הנכבד', שייכל לומר ית' בתחת שתי' הנ"ל והוא ית' עיקר הטבודה בתחילה כבודו ית'.

יראת הרוממות. וכתב בשיהר"ן (ה): עיקר הטבודה בתחילה היא רק בעבודת ה'. ולפילו לדיקים בריכים ג"כ ירלה, כי עובדי מתהבה הם מועטים מלד מלד, ועיקר הוא ירלת הטונש. כי הירלוה עילוה בגין דהוה רב ושליט וכו', היינו ירלת הרוממות, ללו כל לדם זוכה לזלת הירלוה, לבל עיקר הטבודה הוא רק ע"י ירלת הטונש לבל רוב בני לדם. ועוד כתב בליקו"ה (יו"ד בכור בהמה טהורה ד, יד): לפילו מי שנפל מלד מ"ו, לפילו לם נפל לטבירות מ"ו, בריך הוא ג"כ שיהיה לו ירלוה גדולה מהש"י, להתחזק בת עלמו בכל נקודה ונקודה שיוכל למלוא נפשו מרע ולמשוך בת עלמו לגיזה טוב. ולל יפטור בת עלמו מלתר שבבר נפל בל בך, ג"כ הומר לו בכל מ"ו תלילה, לל תהא רוחת בישראל, בי 'לין מושך ולין לומות לְהָקֵהּ' שם בל פועלי ָוֶן', בי גם בשחול מתחיות ומתחתיו בריכין לירל בת ה' מלד מלד, בי בכל מקומות ממלמו. וזה בתי' 'לל תרלה הרבה ולל תתחבם יותר וכו' לל תרלה לבבה וכו' טוב לבר מלמו זה וכו' בי ירל לנקים יפל בת כולם', היינו, שע"י הירלוה בל לחד יפל ע"י מובנו, בן לדיק גדול, בן לפילו מי שעשה מה שעשה, בי בכל בריכין לירל בת ה'. ועי"ז בכל יבובו לל ה', בי עיקר היל הירלוה, בתי' 'בי ירל לנקים יפל בת כולם' בנ"ל. ועיקר הירלוה היל ירלת הטונש בתו שבתב רבינו ז"ל, בי ירלת הטונש היל עיקר עליית הירלוות הנפולות, מלבר שיודע ומלמין בכל הטונשים שהול מתפחד מהם, בם ממנו יתברך לבד, ומתיירל ממנו יתברך, נמלל שמעלה הירלוות הנפולות שמהם בל הטונשין לנוכנן, מלבר שמלמין שבבל ממנו יתברך לבד. ובזה ממתיקין בכל ווכיון לנוב לל ה', עד שיזכה ליראה עילוה הנ"ל שבתב ע"י התבוננות הלב בגדולתו ורוממותו יתברך.

מילואי חכמה

עיקר היראה. וכתב בשערי תורה (שער ט) שיש ירלה מילונית, ויש למעלה ממנה, ירלה פנימית, וז"ל: הירלה היל המעלה הגדולה במעלות. ולם תמיד, והרי העובד מלהבה גדול מהטובד מירלה, דע כי הלהבה והירלה הדבקים בעבודה הן עניין לחד, כי הירלה יש לה שתי פניה, יש ירלה מילונית, ויש ירלה פנימית. (...) ירלה מילונית היל המונע עלמו מן העבירות לירלת תוקף העונש, לבל לל יהיה דבק במלונת עבה, תומן שתין בהן עונש. וירלה פנימית היל לבר תוסק לקייס מלונת עבה כדי לקייס מתמר בורלו, לבל להרחיק עלמו מן העבירות הול נקל בעיניו. ולפיכך יתסור עלמו וממונו ולשתו בעבודתו של מלך, וכל זה מרוב התבקותו בַּשֵּׁם יתברך. (...) ירלה מילונית, להבה למעלה ממנה, ירלה פנימית, עולה למעלה מן להבה.

ליראה את השם הנכבד. מסופר בתקור תיס חייס (פ' עקב): הרב הקדוש מעגלסיז סיפר, שלתתר פטירת הבעל שם טוב זלוקללה"ה נתלקפו הכעופיל תלמידיו הקדושים על ענייני התורה שלמעו מפה קודשו, כל לתד ולתד לפי הבנתו, וגרלה להם הבעש"ט זלוקללה"ה בתלוס, ולתר להם, למה לתם נותנים לב לדברי תורתי ואין לתם נותנים לב להירלת שמים שהיה לי.

עיקר הדעת, שידע את השי"ת בליבו ולא במוחו לבד, היינו שימשיך ויקשר את הדעת לתוך הלב עד שתיפול עליו אימה ופחד ויראה מגדולתו ית', עד שיתעורר לעבדו באמת, עד שיזכה ליראה עליונה, ליראת הרוממות (קיצור ליקו"מ טו, ג).

ואני תפלה

יי אֱלֹהִים אַתָּה יָדַעְתָּ
אֶת גִּדְלָּ פְּחִיתוּת
וְשִׁפְלוּת וּפְגָם דַּעְתֵּנוּ.
כִּי דַּעְתֵּנוּ נִפְגְּמָה
וְנִתְקַלְקְלָה מְאֹד עַל
יְדֵי מַעֲשֵׂינוּ הָרָעִים
וּמַחְשְׁבוֹתֵינוּ הַמְגֻנּוֹת
וּדְעוֹתֵינוּ הַמְבֻלְבָּלוֹת
מְאֹד, עַד אֲשֶׁר אֵין אָנוּ
יוֹדְעִים כְּלָל לְהִתְנַהֵג
בְּנַפְשֵׁנוּ אֵיךְ לְהִתְנַהֵג
בְּשׁוּם דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם.
אָנָּא יי, מָלֵא רַחֲמִים,
חָמֹל עָלַי וְחָנֵּנִי מֵאִתְּךָ
דֵּעָה שְׁלֵמָה, שֶׁאֶזְכֶּה
לְדַעַת שָׂלֵם דְּקֻדְשָׁה,
לְמַעַן אֵדַע אֶת שִׁמְךָ
בֶּאֱמֶת, וְאִירָא מִמְּךָ
תָּמִיד, וְאֶזְכֶּה לְיִרְאָה
עִלָּאָה יִרְאַת הָרוֹמְמוּת
(ליקו"ת טו).

וְזַכֵּנִי שֶׁיִּהְיֶה לִי יִרְאַת
שָׁמַיִם יִרְאַת הָרוֹמְמוּת.
וְאַהֲבָה נִשְׂכָּר שֶׁלֹּא יִהְיֶה
לִי שׁוּם יִרְאָה חִיצוֹנָה
כְּלָל, שֶׁלֹּא אִירָא וְלֹא
אֶפְחַד מִשּׁוּם דָּבָר
שֶׁבָּעוֹלָם, לֹא מִשֵּׂר
וְאַדּוֹן וְלֹא מִשּׁוּם אָדָם
שֶׁבָּעוֹלָם, וְלֹא מֵחַיָּה
רָעָה וְלִסְטִים, וְלֹא
מִשּׁוּם דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם.
וְלֹא יִהְיֶה לִי שׁוּם
פַּחַד וְיִרְאָה חִיצוֹנָה
כְּלָל, כִּי אִם מִמְּךָ לְבַד
אִירָא וְאֶפְחַד תָּמִיד,
וְאֶזְכֶּה בְּרַחֲמֶיךָ לְיִרְאָה
עִלָּאָה יִרְאַת הָרוֹמְמוּת
(ליקו"ת ה).

ם ותתן להם לב לדעת ילחתי וגו'.

אני חכמה שכנתי ערמה. כתיב במשלי (ח, יח–יג): כִּי טוֹבָה חָכְמָה מִפְּנִינִים וְכָל חֲפָצִים לֹא יִשְׁוּוּ בָהּ: חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה וְדַעַת מְזִמּוֹת אֶמְצָא: ומצינו שהערמה היא בחי' דעת, כדפירש המלבי"ם (שם): **אני חכמה שכנתי ערמה.** הערמה היא הכח מצד גנפש לשקול כל דבר טרם העשותו, כמ"ש 'כל ערום יעשה בדעת'. ומצינו בגמרא (יז ע"ח) שהערמה שייכת לענין הילמה (וממילא, לפי המבואר במאמר גם לענין הדעת), וז"ל: מרגלא בפומיה דמר, לעולם יהא אדם ערום בילמה. ופירש"י (שם): **ערום בילמה.** להעריס בכל מיני ערמה לילמה בולמו.

ד וכשמגיע לבחינת דעת, זוכה להשגת התורה, כמ"ש (משלי ח) **אני חכמה שכנתי ערמה, ששכונת התורה אצל בר דעת,** והנה הכלל שעיקר השלימות הוא ילמה כנ"ל, כי כל עיקר השגות מלקות וידיעת הבורח יתברך היינו מפחד במות ונפ כי אם ע"י הילמה, שהוא עיקר ההשתרה והקיוס של הדעת והחכמה הקדושה, בבחינת 'כל הילמה מעולה קודמת למחשבתו מחקיימת וכו'. כי זה ידוע שהאר"י מרומס ומונח למעלה מכל החכמות והמחשבות, עד שאי אפשר למופתו בשום מחשבה וידיעה כלל, כמו שאמר מליהו 'לית מחשבה תפיסא בך כלל', רק בחסדו הגדול חמל עלינו ונתן בנו כח לקבל פחדו ומורלו ויחודו עלינו, ורק ע"ז אנו יודעין ממנו יתברך. וזה בחינת 'לחשית חכמה ילחת ה'', וכתיב 'ילחת ה' לחשית דעת', כי עיקר הדעת והחכמה שהיא לידע ממנו יתברך, שרק זה נקרא דעת וחכמה, כמ"ש 'כל יחלוך חכם בחכמתו וכו' כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי', וכתיב 'וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים וכו'', ועיקר זה הדעת והחכמה לידע ממנו יתברך מי אפשר לקבל כי אם ע"י הילמה. (...) וזאת הילמה הוא עיקר ההשתרה והקיוס שנאמר ונתפם בלב החלם מזריחת התנוצות תורו הקדוש יתברך, כמו מלך גדול ומהיר שעובר במדינה, שעופל ילחה ופחד ומימה גדולה על כל מי שעובר לפניו, אע"פ שאינו רואה אותו, בחינת לימת מלכות, כי עיקר המלכות היה בחינת ילחה ומימה, שאע"פ שהמלך יושב על כסא מלכותו בחדרי חדרים רחוק מלח מלח מבני מדינתו, לאעפ"כ פחדו ומימתו על כל בני מדינתו, בחינת מורלה של מלכות. כמו כן, להבדיל אלף אלפי ורבי רבבות הבדלות, הנ"ת נרוך הוא מרומס ומונח ורחוק מלח מלכ הממצאות והידיעות שבעולם, ואין נתפס בשום כי אם פחדו וילחתו ומימתו הגדולה, שהיא בחינת מלכות, כי כל ידיעתינו ממנו יתברך הוא רק בבחינת מלכות, שאנו יודעין וממליכים שהוא יתברך מלך מנסיג ומונל, שזהו בחינת ילחה, בחינת מורלה של מלכות כנ"ל. (...) וזהו בחינת 'ילחת ה' היא תורתו', כי הילחה היא בחינת תורו בנגד התלמד שהוא בחינת תורה כנ"ל.

לחמיתי ונמתי, כל גמזית למלכת שהם ידיעת והשגות אלקותו יתברך, כי אין נתפס שום השגה בנגד התלמד כי אם ע"י הילחה כנ"ל.

מילואי חכמה

וכשמגיע לבחי' דעת זוכה להשגת התורה. וכעין זה מליעו בזה"ל (יפ, ט): תלמד תומר לך למדעי חכמה ולא למדעי תורה, מה תעשה לי אם אמר הקב"ה לישראל, מייכם, כל החכמה וכל התורה דבר תורתי, כל דבר תחד קל הוא, כל מי שמייירא תומי ועושה דברי תורתי, כל החכמה וכל התורה בליבו, מינן, שנאמר 'לחשית חכמה ילחת ה' שכל טוב לכל עושיהם'.

ילקוט הנחל

וכשמגיע לבחי' דעת זוכה להשגת התורה. ומובא בקונץ מבוצי הנחל (ניסן תמ"מ): לריך בירור מה שמבואר בדבריו הקדושים דע"י במי' המשפט הנ"ל שמופט את השופט ודן את עמו עד שמעלה את הילחה לשורשה, זוכה ע"י לדעת, היינו השגת התורה שנגנלה, משמע שמקושה היה ריק מן הדעת ולא ידע לף תורה שנגנלה, וקשה דל"ל לף לריך שיהי בלבו עין המשפט, כי הלא כל המשפט הוא ע"י הדעת כמבואר במקום אחר, כי אם לין לדעת הבדלה מינן, להבדיל בין טוב לרע, שזהו כל ענין המשפט, לשפוט את מעשיו, הטובים הם אם רעים, והלא כל ידיעת הטוב והרע הוא בתורה שנגנלה. ועל כן בחתת עיקר המשפט הוא ע"י התורה, וכנרמז לקמן בדבריו הקדושים (לקמן בחות ו) בהבאתו על ענין המשפט הנ"ל את הכתוב 'תוקיו ומשפטיו ליעקב', והלא פשוטו של הכתוב מוסב על הנ"ל המבואר בדבריו הקדושים שעל ידו מעלין את הילחה לשורשה וזוכין לדעת וכו', דבחתת יש הרבה בחיות ומדריגות בזה, לחית משפט ואין משפט, דהמשפט תלוי בדעת הטוב והרע, ובוודאי יש הרבה מדריגות בבחי' הדעת הזה, וכל אחד כפי ערך דעתו כך הוא שופט את עמו, דמה שהוא כשר בגדר טוב לבעל הדעת הנמוך הוא עדיין בגדר רע לבעל הדעת הגבוה יותר, וכן מדרגת למרגן, דגם במשפט למעלה יש הרבה בחיות, על דרך משלו"ה (ישעות ככף ע"ב) 'בליקים הקב"ה מדקדק עמהם וכו'', וכמובן בשם האריז"ל דגם נשמות הלדיקים שבגן עדן, כשמעלים אותם מדרגת למרגן מוריס ושופטים את עלמם ממש, כי כל מה שעולים למדריגה יותר עליונה מדקדקים עמהם יותר, וכן הוא במשפט לאחת, לכל מה שהאדם זוכה להגיע ולהשיג דעת עליון יותר, הוא שופט את עלמו ממש, וכן הוא מדרגת למרגן. ולפי זה יבואר הכל בעזהי"ת, דבוודאי כל אחד חין שהוא עדיין יש בו חיזה בחי' דעת, כמבואר במקום אחר בדבריו הקדושים, ולכן העלה היעולה להאדם, שיתחיל לשפוט את עלמו ולדון את כל עסקיו והנהגותיו על כל פנים לפי הדעת הזה שיש לו עכשיו, דבוודאי גם לפי קטנות דעתו של עכשיו יעלה הרבה בבריו שהיום מתוקנים מאלו, וע"י המשפט הזה כפי ערכו ומעלתו, כך יעלה את הילחה לשורשה שבדעת, היינו שיזכה לחיזה דעת יותר גבוה מקודם, עד שיזכה ע"י למשל למדריגת ילחת העומם על כל פנים, ובוודאי גם בזה יש הרבה לדגות, ומעתה לפי הדעת שזכה להשיג עכשיו, הוא לריך לשפוט את עלמו ממש, כי בוודאי שיעלה עכשיו בין מעשיו עניניו הגריכים תיקון, מה שלא רלה מקודם, ולפי המשפט הזה יזכה לילחה יותר עליונה ולדעת יותר עליון, וכן תוך תלילה עד שיזכה לשלימות הדעת, היינו לדעת ממי יתיירל, לילחה את השם הגכבד, ילחת הרוממות (בגין דליהון רב ושליט וכו'), ובוודאי יש גם בזה הרבה מדריגות לחין שיעור, ולכולם יזכה ע"י המשפט הנ"ל, ע"י שמוחר תמיד ושופט את עלמו בכל פעם לפי השגת הדעת שזוכה להשיג עכשיו, עד שיזכה להדעת שלעתיד הוא דעת התורה שנגנלה, ויזכה לעשות טעם תור הגנוז במבואר בדבריו הקדושים. לן לתכאי לריך בירור מה שמבואר בדבריו הקדושים לבמי' דעת להשגת התורה שנגנלה, ללמדורה מה שכתב 'וכשמגיע לבחי' דעת', קאי על מה דלעיל מקודם, שזכה 'לידע ממי יתיירל וכו' ילחת הרוממות', וכפי הידוע, הרי הדעת הזה הוא דעת גבוה ועליון מאד בהשגת אלקותו יתברך, עד שגופל עליו ילחה ופחד מרוממותו יתברך לליהו רב ושליט עיקרל ושרשם דכל עלמין, ואיך יזכן שבדעת הזה הוא זוכה רק להשיג התורה שנגנלה והוא עדיין רחוק מהשגת תורה שנגנלה, עד שיזכה ע"י למשל למדריגת ילחת העומם על כל עלמין, ולפי מה שכתב 'וכשמגיע לבחי' דעת', קאי על מה דלעיל מקודם, שזכה 'לידע ממי יתיירל וכו' ילחת הרוממות', וכפי הידוע (ע"י המשפט) הוא זוכה לילחת הרוממות, בחתת הכוונה למדריגה היותר עליונה שזכה כבר ע"י שָׁכַנְתִּי מאד במשפט והתבודדות הנ"ל, עד שכבר זכה למ"ג ולביטול גשמיותו במדריגה עליונה מאד המבואר לקמן בדבריו הקדושים בחות ה' שאז זוכה כבר בחתת להשגת תורה שנגנלה ועי"ז זוכה למשפט לילחת עלמה כזאת והשגת אלקותו, היינו שמוחר לבאר בזה סדר הדברים לין מגיע ע"י המשפט לילחת עלמה כזאת והשגת אלקותו שנגנלה ועי"ז זוכה להשיג תורה שלעתיד וכו', היינו שמוחר לבאר בזה דעת פשוט, היינו השגת התורה שנגנלה, ולפי מה שהיה בתי' המשפט שלו במדריגה יותר עליונה וכו', וגם בזה בוודאי יש מדריגות רבות, ולפי ע"ז זוכה בכל פעם לדעת יותר זך ועליון, שהוא הדעת של ילחת הרוממות, עד שזוכה להשיג התורה שלעתיד, ודוק והבן.

ששכונת התורה אצל בר דעת. ובספר דלרכי נועם (שיעורים, טו) מובא: כדי שיוכל להתמיל בכלל לעסוק בתורה שנגנלה ולייגר גדולה ה' בתפילה, קודם לזה לריך שיהא האדם במצב של תמונה ודעה, לחפוקי שלא יהיה מלא פחדים וילחות נפולות ועצבות, כי כל זמן שהאדם עצבני אינו יכול לעמוד שורה אחת גמרת, ואפילו אם לומד אין לומד בכל הכוח שבעולם, אע"פ שהאדם עוסק בתורה אינו מגלה בזה עלה נפלאה, אע"פ שהאדם עוסק בתורה ועושה מעשיו, והוא ממתיק דמוסנות ועוסק במשפט, בחי' אלה המשפטים, לשוב ולשפוט את עלמו, להתהרט בזב ובוודאי דבריס לפני הש"ת, לגלות לפניו את לרוני בחמת, אני יעקב עוד פעם, אינני מתייאש, וכשעוסק בבחי' משפט, בזה מסלק בחי' דין, ושם דרך תלמוד ביצה מלקים (הוזכר לעיל בחות ג), ע"י שסם דרכיו, יולא ישועה מידה מלקים, מידת הדין מתתבטל. וזוהי העלה לשוב אל הדעת, כי תורה ותפילה בכוונה הכל תלוי בייישוב הדעת, כשיגיע מהבלבולים ע"י משפט, יזכה לבחות הדעת.

וכשמגיע לבחי' דעת זוכה להשגת התורה. ומובא בשל"ה הק' (ח"ב דף רמ"ג ע"ב): ואיתא בזוהר הק' (פ' תרומה דף קס"א ע"ב) 'אני חכמה שכנתי ערמה', ששכונת התורה אצל בר דעת, ואיתא בזוהר הק' (פ' משפטים דף קי"ט ע"ב) 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם', כל מקום שנאמר 'אשר' הוא לשון הכנה, כמו 'אשר תבוא אל פרעה', 'אשר תלך אל כל אשר אשלחך', 'אשר תדבר אליו', וכן כאן 'אשר תשים לפניהם', הכנה לדבר אחר, שהוא השגת התורה, שנקראת 'משפטים', כמו שכתוב 'ומשפטי ה' אמת', וכתיב 'משפטיך טובים', וכתיב 'משפטיך אור', וכתיב 'משפטיך תהום רבה', וכתיב 'משפטיך גדול מאד', וכתיב 'משפטיך לא ידעתים', וכתיב 'משפטי פיך', וכתיב 'משפטי לא ידעום', וכתיב 'משפטי צדק', וכתיב 'משפטי ה' אמת', וכתיב 'משפטי ה' נכונים', וכתיב 'משפטי ה' אמת צדקו יחדיו

בחי' נגלה ובחי' נסתר. פימ"ג בלקו"מ (לג, ד): התורה, יש בה שני בחינות, בחינות נגלה, ובחינות נסתר. והנסתר הזה הוא תורייתא דעמיקא דסתימאה דעתידין לאתגליא לעתיד לבוא.

אבל לבחי' נסתר אינו זוכה אלא לעתיד לבוא. וכתב בלקו"ה (הל"ע פו"ר ומיקוח ח, יב):

כמ"ש (דניאל ג) קוב"ה יהיב חכמתא לחכימין. אבל יש שני בחינות תורה, יש בחינות נגלה, ובחינות נסתר. אבל לבחינות נסתר, אינו זוכה אלא לעתיד לבוא. אבל בזה העולם, זוכה לבחינת נסתר, על ידי תפלה במסירת נפש. ולתפלה, זוכה על ידי תורה שבנגלה.

כמיבוא מפיה בימינו, מז מזכה לתורייתא דעמיקא דסתימאה, שהיא תכמה עליונה וגבוהה מאד, (...) שזאת התורה היא בחינת מורה בלי שום לבוש, בבחינת 'לעני מכמה שכתבתי ערמה', לשון ערוס, שהיא שוס לבוש להלבים חותה, כי אם לית עינה ולית בוסא תמן, ואם אין לריכין שום לבוש, בבחינת מה שנאמר בחדש הרחשון קודש החמה, 'ויהיו שניהם ערומים ולא יתבוששו'.

ומבאר המדרש בקה"ר (פ, יז) מדוע האי"ח אינו נותן תכמה למי שלא זכה למדריגת הדעת, וז"ל: "אמטרונה אחת שאלה את רבי יוסי בר אלפעזת, אמרה ליה, מהו דין שנאמר 'יהיב תכמתא לחכימין', לא הוה לריך קרא למימר אלא 'יהיב תכמתא לא תכימין', ומ"מ אי אתה יכול לומר כן, שכשהקב"ה נותן תכמה לאדם הוא נותן לו בשביל שיהיו מהם תלמידים וחכמים, ומהם נביאים וחכמים, ומהם סופרים וסדרים, ומהם אומרי הגדות, ומהם משנה, ומהם גמרא, ומהם הלכות, ומהם אגדות, ומהם תוספתות, ומהם פרקין, ומהם משלים, ומהם חידות, ומהם פרושים, ומהם פרושי פרושים, ומהם פרושי פרושי פרושים, ומהם קלות, ומהם חמורות, ומהם דברים שהן בקל וחומר, ומהם דברים שהן בגזירה שוה, ומהם דברים שהן בבנין אב, ומהם דברים שהן בבנין אב משני כתובים, ומהם דברים שהן בבנין אב מכתוב אחד, ומהם דברים שהן בבנין אב משנים מקראות, ומהם דברים שהן בבנין אב מכתוב אחד ומשנים מקראות, ומהם דברים שהן בבנין אב משנים מקראות ומכתוב אחד, ומהם דברים שהן בבנין אב משנים מקראות ומשנים מכתובים, ומהם דברים שהן בבנין אב משנים מקראות ומשנים מכתובים ומכתוב אחד, ומהם דברים שהן בבנין אב משנים מקראות ומשנים מכתובים ומכתוב אחד ומשנים מכתובים, ומהם דברים שהן בבנין אב משנים מקראות ומשנים מכתובים ומכתוב אחד ומשנים מכתובים ומכתוב אחד, ומהם דברים שהן בבנין אב משנים מקראות ומשנים מכתובים ומכתוב אחד

סיני ועוקר הרים הי מינייהו עדיף. לימא בגמרא (סד ע"ב):
למר רבי תנין הלוי, כל הדוחק את השעה שעה דוחקתו, וכל הנדחה מפני השעה שעה נדחֵית מפניו, מַדְבֵּרָה ורב יוסף יִדְבַּר יוסף 'סיני', ורבה 'עוקר הרים'. מלמעלה להו שעתא שלמו להתם, 'סיני' ו'עוקר הרים', לזיזה מסם קושט. שלמו להו, 'סיני' קושט, שהכל צריכין למרי תטיח. אף על פי כן לא קיבל עליו רב יוסף, דלמרי ליה פָּנְלָתָא, מָלְבָּא מרתין שנין. מָלֵךְ רבה עשרין ותרתין שנין, מָלֵךְ רב יוסף תרתין שנין ופלגא. כל הנך שני מָלֵךְ רבה, לפילו חומנא לניתיה לא קרע. ופירש"י (שם): **הדוחק את השעה.** כגון לבטלום בשיקר למלוך בחזקה. **מלמעלה להו שעתא.** להיות לחד מהם לשם שמים. מלמעלה להו גרסינן, הוגלו להם מכאן. **סיני.** היו קורין לרב יוסף, שהיה בקי בצריעות הרבה. **עוקר הרים.** לרבה בר נחמני, שהיה מחודד יותר בפלפול. **למרי תטיח.** שקיבל תשובה למכור, כלומר למי שקיבל שמועות. **דלמרי ליה פנלתא.** לרב יוסף. **מלכא מרתין שנין.** למר, אם למלוך תחילה, אמות לקוף שנתיים, ונדחה מפני השעה ולא הגה למלוך, והשעה עמדה לו שלא הפסיד שנותיו בכך. **חומנא לניתיה לא קרע.** לא נהג כל חומן השנים שוס לד שררה, וכאשר לריך להקיז דם היה הולך לבית הרופא ולא היה שולח לבוא אליו. ובפופן דומה גמ' זו נשנית גם בפמ' הוריות, ופירש שם רש"י (הוריות יד ע"ב): **סיני פדיף.** מי שאנה ומריימה שדורין לו בשתיתן מכר סיני. **ומר אמר עוקר הרים.** דתריף ומפולפל בתורה, אע"פ שתין משנה ומריימה שדורין לו כל כך. **רב יוסף.** קרו ליה סיני, לפי שהיו משניות ומריימות שדורות לו בשתיתן מכר סיני, אבל לא היה מפולפל כרבה. ובילמ המכתם"ח (שם): **מד אמר סיני פדיף ומר אמר עוקר הרים וכו'.** נלמה שדימו את השמוע על רוב שמועות, לסיני, ושתין בידו שמועות כל כך, ושומע על מעלתו בתריפות ופלפול, לעוקר הרים. כללי מה שאמרו בפרק

כי התורה שהיא בנגלה, היא בחינת סיני, כמו שאמרו חז"ל (נדרים סד.) סיני ועוקר הרים הי מינייהו עדיף, והשיבו סיני עדיף, כי הכל צריכין למרי חטייא. והתורה שבנגלה הכל צריכין לה, אבל התורה שבנסתר זעירין אינון דצריכין לה. ובחינת סיני הוא בחינת שפלות, כמו

מילואי חכמה

התורה שבנסתר זעירין אינון דצריכין לה'. לימא בזהר תדא (בראשית, יא ע"ב): מה תמר שתין תמרים בתורה, תדע לך, כי על כל דבר ודבר יש תילי תילים של קודות והלכות ופירושים, שנאמר 'קוו־קוו־תו מלאים', על כל קוץ וקוץ תילי תילים, כי הא דרבן יוחנן בן זכאי, הוה אמר על הני פקוקא 'אשׁ שמו מהיטעתא בא מעכד בא מי זכאי' שלוש מאות הלכות פסוקות, ולא לכה לגלות לוותה אלא לגעזר בן ערך ולרבי אליעזר בן הורקנוס מלמידיו דהוי עסקי במעשה מרכבה עימו. (...) שאל רבי דוסתאי לרבי אליעזר הגדול, אמר ליה, רבי, העמידני על סוד זה הפסוק 'עושׂ שמיך מעשׂיה בהר סיני לריח ניחוח שמה לה'. אמר ליה, בני, מיין, דבר אמרת לי שעדיין לינך רחוי לעמוד עליו, ולא שָׁהֲנֵי אדם על זה זולתי עסקי תלמידי, ועדיין הסרעים בידי. אמע רבי עקיבא, עקיבא, אמר, כיון שֶׁהֲנֵנוּ הפרחים תלמידי הסרעים בידי. אמר ליה, עקיבא עקיבא, מוכן אתה ניתוח לה', ועדיין בליעת המתוק נשאר. "יומא חד הוו חזלי בהורמת, אמר ליה, מי כְּדֵין תלמא סרעים לתמרת. אמר ליה, רבי, משמרת לי הסוד עמדתי על מכונתו, ומה לו לחיך. אמר ליה, עמדת ותלמת, ועדיין הבליעה מהמתוק נשאר. ותומה שעה גילה לו מרכבה על סם עומק הבור וכמרכל"ת מהרש"א בדברי מוהר"ן תנינן תמן, 'כי כתבור בהרים וככרמל בים יבוא', והלא דברים ק"ו ומה תבור וכרמל שלא נמו שלא לפי שעה לעמוד תורה נקבעו בע"י וכו', ועוד אמרו שם אמת תרגמון הרים גבוהים, אמת יעקב, סיני, כולכם בעלי מומין אלא וכו', ולזה, הסומך על רוב שמועתו ומשניות ובריימות סדורות לו, הוא כסיני, שעליו היו כל שמועות וקבלת התורה, אבל מי שאין לו משניות ובריימות סדורות לו כל כך, אך הוא סומך על מעלתו, הוא כעוקר הרים, כהרים הללו שנעקרו לפי שעה לעמוד תורה, וסמכו על מעלתן ורוב גופסם לעשות דין עם סיני, זכה סיני שכולם נעשו בעלי מומין אלא, שלא למדו תורה רק לפי שעה. ומובא לקמן בממאר שסיני הוא בחי' שפלות, ודו"ק ברש יוסף (שהוא בחי' סיני) העיד על עלמו שהיה עניותן, כדאיתא בפמ' סוטה (מט ע"ב): מְשֻׁמֶּמֶת רבי בעלה עניוה וירלת חטא. למר ליה רב יוסף לחנא, לא תיתני עניה לחיכא לחנא, למר ליה רב נחמן לחנא, לא תיתני ירלת חטא לחיכא לחנא. ופירש"י (שם): **לחיכא לחנא.** שחני עניותן.

התורה שבנסתר זעירין אינון דצריכין לה'. ובאיתא בזהר תדא (בראשית, יא ע"ב): רבי יהודה אומר, למה הזכיר הקב"ה בבריאת שמים וארץ תחילה, ולא בשאר הכבוד והמלאכים, שנבראו תחילה. אלא, כדי שלא יהרהר אדם דברים הסתומים מהעין ואשר לא גילה בהם. רבי אומר, כדי להרחות לאדם שאינו בעל תכמה ואינו רחוי לגלות לו סתרי תורה, דע"ר יאמר, אין מגלין סתרי תורה אלא לאדם תכם וקורא ושונה ותלמודו מתקייס בידו והוא ירא שמים ונקי בכל דבר, ואדם שאינו בענין זה ויאמר על הסתרים והנעלמים שלמעלה, אמור לו, מה אתה שואל, שא נא עיניך וראה, כי 'בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ'. תדע לך, שלא גילתה התורה יותר. ועי' במילואים ע"ת אות זז, ד"ה 'התורה שבנסתר זעירין אינון וכו'' שם מובא המשך זהר זה העוסק כולו בענין סתרי התורה וסודותיה.

יקוט הנחל

עוקר הרים. ומובא בספר מתנה דן (טו, ד/ד): והנה מבואר בדברי מוהרנ"ת (ליקו"ה תו"מ הרשאה ג, יח) שחידושי תורה שם בחי' אור הגנוז, עיי"ש. ונראה לבאר דברי הקדושים, דהנמת לטעות מאור הגנוז זוכין לזה לאו דייקא גדולי הלדיקים (שהם ממש במדריגת אור הגנוז), אלא כל אחד ואחד (עיין ליקו"ה ח"ב ז), בפרט מי שזוכה לדעת ולאמונה שבנגלה, יכול אף הוא ע"י התפילה במע"ש לזכות לאור הגנוז. ואף אם אינו זוכה לממש האור בממשותו הדשים כגמרי כגדולי הלדיקים, מכל מקום יכול להמשיך מידושי תורה, שגם הם בחי' ממשותם מדשים, שלא יפלו מכח על הפועל עד כאן. ועיין לקו"ת (שה, ד) שם מבואר היטב ענין זה של החידושי תורה שיכול כ"ש להמשיך ע"י התפילה הנ"ל. ונמצא על כל פנים, שחידושי תורה נמשכים מהשגת אור הגנוז, מתפרי תוריית. ולפי"ז מתבארים היטב דברי רבינו שנתבאר ענין העוקר הרים שזה קושב על תורה שבנסתר, ואין זה סותר דברי רש"י שהכוונה לחידוש ופלפול התורה שבנגלה, כי בחמת שניהם בחינה אחת והיא בחי' שפלות, שלייקין מי שזוכה לטעות מאור הגנוז, בחי' תורה שבנסתר, ע"ז לייקין זוכה לחידושי תורה, שזה גופא ענין החידוש ופלפול שבתורה. וע"פ זה נלמה גם לבאר, שעל כן נקרא עוקר הרים, כי סתרי התורה נקראים הרים על שם עומק הבור וכמרכל"ת מהרש"א בדברי רבינו שם ו' מענין 'הר זה קנתה ימינו', עיי"ש. כי עיקר התורה היא התכמה, כמובא בדברי רבינו 'חני תכמה שבנתי וכו'', וכן 'יהב תכמתא וכו'', וצחי' תורה שבנסתר שם התכמה סתומה ועלומת, וכשבא לבאר היטב התורה שבנגלה בחידוד ופלפול ע"י חידושי תורה, צריך לעקור ולהמשיך התכמה מאור הגנוז (...) שלכן נקרא עוקר הרים, (כי עיקר אור הרשימו מאור הגנוז ומלבישו בחידושי התורה).

סיני הוא בחי' שפלות. וכתב בליקו"ה (תו"מ הרשאה ג,ב ואל הרשאה ה, יט): משה קיבל תורה מסיני דייקא, כי סיני הוא בחינת ענווה ושפלות, כמו שאמרו רז"ל שבשביל זה נִקְּנָה התורה דוקא מסיני, מפני שהוא הר נמוך, להורות, שאי אפשר לזכות לקבלת התורה כי אם ע"י ענווה ושפלות כמו מרע"ה, כי אי אפשר לקבל את התורה ולהורידה ליִשְׂרָאֵל, לֶעָפוֹת את כל אחד ואחד אי אפשר לקיימה, כי אם ע"י ענווה ושפלות לאיתי כמו משה, כי ע"י ענווה לאיתי שהוא בחינת אין ממש, הוא דייקא יכול לעלות ולכלול בבחינת מקומו של עולם, שהוא בחינת למעלה מהמקום, שאם דייקא יודעים מקום של כל אחד ואחד ויכולים לֶעָפוֹת את כל אחד ואחד. כי מי שאינו בחכלית הענווה הזאת, ואינו בחכלית הביטול רק עדיין יש לו איזה ישות, עדיין הוא בתוך בחינת מקום, ואינו נכלל בבחינת למעלה מהמקום, ועל כן אינו יודע את מקום של כל אחד ואחד, ואינו יכול לדון את כל אחד לזכות לפי מקומו וכו'), רק זה הלדיק שהוא עניו כמשה, שהוא אַיִן ממש בחכלית הביטול בחמת, ומאחר שהוא בבחינת אין בחמת, אין לו שום מקום כלל, על כן הוא נכלל בחמת בבחינת למעלה מהמקום. (...) וכל זה זכה ע"י שקיבלה מסיני שהוא בחינת שפלות אמיתי, שע"ז נכללים בבחינת מקומו של עולם, שע"ז יכולים להטות כלפי חסד ולֶעָפוֹת את כל אחד ואחד לפי מקומו, שע"ז יכולים להגיל את הגבול שבגדועים מקטרוג המלאכים, עד שגם הוא יזכה לבחינת קבלת התורה ולהמשיכה לדוגמה.

סיני הוא בחי' שפלות. ומובא בשבות שבות קטע זה בפיפוד התנועות המאמר' הוא שייך גם כאן בכיאור לענין, ח"ב: מי שהוא בר דעת הוא יכול ביותר להיות ירא שמים, שזהו עיקר, כי 'ראשית תכמה יראת ה'', ומי שהוא ירא שמים ביותר, מתמעט הוא בעיניו שפל ועניו, ואינו מתגאה בלימודו שהוא נקרא למדן גדול, מדרגה 'וממדבר מתנה' כמאמ"ל, הגם שהוא בחי' סיני שבקי בכל מדרי ש"ס ופוסקים, לפע"ב הוא נמוך מכל ההריס. **סיני הוא בחי' שפלות.** ומובא בספר מתנה דן (פר' טו, ד/ז): הנה בדברי רבינו לא מבואר הענין למה תורה שבנגלה, שהיא בחי' סיני, היא בחי' שפלות, שהרי בחי' סיני, הוא בחי' שפלות ועל כרחך הכוונה בזה היא, שע"י תורה שבנגלה זוכין לתפילה (שע"ז זוכין לתפילה בחי'), שיכול לבטל עלמו מכל גשמיותו. אלא דזה גופא שיש מבואר, למה תורה שבנגלה מקושרת לשפלות. והנה בספר הקדוש 'עטרות זכרונות' [על תורה דנן], מובא ענין נפלא שאמר רבינו לר' יצחק מייזיק, וזה לשונו הקדוש 'הלא המשנה מוגמרת הלומד תורה לשמה זוכה לדביקת הבורא, היינו לדבר הבורא לפני הש"ת ולשפוט את עלמו על כל דבר ודבר, ואז למוד התורה שום פְּנִיוֹת וְגַוְוֹת הִרְוִיחַ כָּלָל. וְאוֹהֵב לִלְמֹד תּוֹרָה הִרְבֵּה לִשְׁמָהּ בְּקָדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה בַּעֲנָוָה וְשִׁפְלוּת בֶּאֱמֶת. וְאוֹהֵב לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תּוֹרָתְךָ בְּאַהֲבָה (ליקו"ת טו).

ואני תפלה

וְתֵרָחֵם עָלַי שְׁאוֹבָה לַעֲנָוָה וְשִׁפְלוּת אַמִּתִּי שֶׁלֹּא אֶעֱלֶה בְּלִבִּי שׂוּם צַד גַּאוּת וּפְנִיוֹת כָּלָל. וְגַם כַּאֲשֶׁר תְּזַכֵּנִי בְּרַחֲמֶיךָ לִלְמֹד תּוֹרָה הַרְבֵּה, אֲזַכֶּה לְבַל אַחֲזִיק טוֹבָה לְעַצְמִי כָּלָל, וְלֹא יַעֲלֶה בְּלִבִּי, חַס וְשָׁלוֹם, עַל יְדֵי

סיני

שמעת תורה מפי תלמיד חכם יהי בעיניך כאלו שמעוה אזניך מהר סיני (קה"ר פ' א, כט).

הר סיני חמשה שמות יש לו, מדבר צין שנצטוו ישראל עליו. מדבר קדש שנתקדשו ישראל עליו. מדבר קדמות שנתנה קדומה עליו. מדבר פארן שפרו ורבו ישראל עליו. מדבר סיני שירדה שנאה לאומות העולם עליו. ומה שמו הר חורב שמו (ילקו"ש שמות רמז רפד).

סיני הוא במספר סָלָם, כי האדם בהסתלקו מהגוף ותאוותיו, הרי יש לו סולם שעולה בו מן הגוף השממית, להיות עם הש"י וקרוב אליו (דרשות המהר"ל).

נשמת משרע"ה היתה ממדריגת תורה ונאמר עליו והאיש משה עניו מאד וגו' ובעולם מצינו הר סיני מסוגל לתורה שעליו ניתנה, ומצינו באילנות שהסנה שפל ונבזה מכולם בכמות ובאיכות, והוא גדל בסיני, ולטעם זה נקרא סיני ל' סנה, ונודע שצורת סנה נראה בכל אבני הר סיני והועד עליו דבר פלא שאבן מהר סיני יש בו צורת סנה ואם ישבר האבן לשנים יש בכל א' צורת סנה קטן, ואם ישבר לרבבה יש בכל חלק צורת סנה קטן מאד כפי גודל חלק האבן. הרי משרע"ה, וסיני, וסנה, יש להם שייכות, ויותר פלא, כי משרע"ה חי ק"ך שנה, ותיבת 'הסנה' גימט' ק"ך, וגם תיבת 'סיני' עולה ק"ך בלי י' ראשונה שאינה נרגשת במבטא (ערבי נחל, שמות).

הר סיני נקרא הנוקבא (המלכות) ונודע כי הנוקבא עיקר בבניינה מה' גבורות, וע"כ ה' פעמים דין וט"ו אותיותיהם גימטריא הר סיני במכוון (קה"י, הר).

סיני זה כנס"י והטעם כי בבניינה מה' גבורות, ה' הויות גימט' סיני (קה"י, סיני).

חיטים (מרי חיטייא)

עיקר נחמתינו היא התורה הקדושה וצדיקי אמת שבכל דור ודור, אבל לאו כל אדם זוכה לקבל עצות טובות מהתורה כראוי לו בכל עת, כי לא זכה וכו', ע"כ הכל צריכין למרי חיטיא, שהוא הצדיק האמת המבאר ומצייר לנו אור התורה לטוב (ליקו"ה יין נסך ד, כח).

הכל צריכין למרי חטיא. שאין אדם יכול לחיות בלא חיטה, זה בעל גמרא, שאין אדם יכול להורות איסור והיתר ולא לָדִין, כי אם בעל גמרא שיודע לפרש ולחקור הכל (ובביו גרשום ב"ב קמה:).

החיטה אינה מסורה ביד שום שר אלא ביד הקב"ה (ש"ד עה"ת דברים ה, י).

זעיר אנפין נקרא חיטה, וזה סוד אילן שאכל אדם הראשון חיטה היה, ועיין ביאה"ל טו ד"ה 'כי עכשיו' (קה"י, חטה).

חיטה הוא סוד עץ הדעת שבו חסד וגבורות (קה"י, חטה).

תפלה שהיא בחינת נפש שמבטל כל גשמיותו. (תפלה כו): צריך להתפלל בחינת נפש, עד כדי ביטול הגשמיות בשעת התפילה. היינו שלא לחשוב להרהר בשעת התפלה כשום דבר גשמי, רק של מה"מ ומלאכה, הן ענייני פרנסה וכיוצא, וכן לשמור להרהר בשום ענין מענייני הגוף, ולפילו הרהורי מורה לשמור להרהר בזמן תפלה, רק צריך להתקשר היטב לפירוש המילות, ולהכניס מוחו ולבו במילות התפלה, בכדי שירגיש את השמר והחיות שמצוייס בחיבות התפלה. והכל בתמימות ובפשיטות, בלי שום מחשבות ותקירות. וזה מכוונה תפלה בחינת נפש. כי כדי להיזהר בתפלה שלא לחשוב שום מחשבה זרה רק להקשיב בשלימות לפירוש המילות, צריך להתחזק בחינת נפש רבה, ובפרט לעמוד בניסיון ולשבור את המניעות שרוצות למונעו לגמרי מתפלה. ושלשור לחשוב שהתפלה היא בעבור טובה גשמית, היינו בכדי שהשי"ת ישלם לו שכר בעבור תפלתו, כגון פרנסה, רפואה וכיוצא, רק צריך להיזהר להתפלל מטעם כי חיוב הוא על כל אדם להודות להשי"ת בכל יום. ולפי שלאו כל אדם בר חוא ובר דעת הוא לסדר בעלמו צירות ותשבחות להשי"ת, מחמת זה סדרו חכמי כנסת הגדולה את סדר התפלה, בכדי שכל אדם יוכל לומר בכל יום צירות ותשבחות להשי"ת. על כן צריך כל אדם להיזהר להתפלל בהתעוררות וצירלת ה' ולהקשיב היטב לפירוש המילות ובפשיטות ובתמימות.

> **שאמרו חז"ל** (סוטה ה) **שהניח הקב"ה כל ההרים, ולא נתן התורה אלא על הר סיני. וחז"ל אמרו** (סה ע"ב) **שתפלת השפל אין נמאסת, כמו שכתוב** (תהלים נא) **לב נשבר וכו'. ועל ידי תפלה שהיא בחינת נפש, שמבטל כל גשמיותו ואין גבול,**

שהניח הקב"ה כל ההרים ולא נתן התורה אלא על הר סיני.

ליתא בחמ' סוטה (ה ע"ב): לזהרה לגסי הרוח מנין, תמר רבא תמר זעירי, שמעו והאזינו אל תגביהו. רב נחמן בר יצחק תמר, מהכא, ורוח לבבך ושכחת, וכתיב השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך. (...) דרש רב עוירא, אמר קרא לא תתנשא עין מראות ולב מעשות, שנאמר ראיתי את כל המעשים, ולא נתן התורה אלא על הר סיני, ולא שרתה שכינה אלא על הר סיני, ולא עוד אלא שכל הרים וגבעות והסרה שכינתו על הר סיני, שנאמר הר סיני למעלה. ר' יוסף, לעולם ילמד אדם מדעת קונו, שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות והסרה שכינתו על הר סיני, (והניח כל אילנות טובות והסרה שכינתו בסנה). ופירש"י (שם): **גסי הרוח.** שלא יהא גס רוח. **ורוח לבבך ושכחת.** שלא תאמר מגובה לב אני לידי שכחה, שסוכח את בוראו, ובשכחה הוא מוסיר לך פן תשכח. **תמעטו.** מתשיבותו. **רומו מעט.** כיון שֶׁרוֹמְמוּ, מתמעטו. **ישנו נעולם.** מתקייס. **שְׁפֵי לבך.** חני מגביהו עד שסוכן חגלי, והיינו שֶׁתִּסְכֹּן אֶת לִבְּךָ. **מני עם לבך.** חני מרכין שכינתי חגלו. **ילמד אדם מדעת קונו.** לחהוג את הגמיכות. **כל הריס וגבעות.** כגון תבור וכרמל שבאו עם, כלכתיב 'למה תרלזון הריס גבנונים'. וביתר המהרש"ל (שם): **ומ"ל מני עם לבך ומשפיל כו'.** ונפקא מינה, שגם השתוב יפשיל עלמו לגבי השפל ממנו, ולא יחמר שחין זה כבודו, לחין לך גדול מכבוד שמיס וק"ל. ועי' בילקוט"י (חות מ' ד"ה 'תשכון עם לבך'.

שתפלת השפל אין נמאסת. ליתא בחמ' סוטה (ה ע"ב): דרש רב עוירא ואיתימא רבי חלעזר, בח ולמה שלא כמידת הקב"ה מידת בשר ודם, מידת בשר ודם גבוה רואה את הגבוה ואין גבוה רואה את השפל, אבל מידת הקב"ה חיני כן, הוא גבוה ורואה את השפל, שנאמר 'כי רם ה' ושפל ירחה'. אמר רב חסלא ואיתימא מר עוקבא, כל אדם שיש בו גסות הרוח, אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם. (...) אמר חזקיה, אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים לבו כבשר, שנאמר 'והיה מדי חדש בחדשו וגו' (...) ר"ל יהושע בן לוי, בח ולמה כמה גדולים נמוכי הרוח לפני הקב"ה, שבשעה שביהמ"ק קייס, אדם מקריב עולה, שכר עולה בידו, מנחה, שכר מנחה בידו, אבל מי שדעתו שפלה, מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולם, שנאמר 'זבחי אלקים רוח נשברה', ולא עוד אלא אחין תפילתו נתשמת, שנאמר 'לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה'. ופירש"י (שם): **רוחס אם סגבוס.** לקרבו ולהשתדל עמו, ותשוב בעיניו, כמו (הושע ט) 'כביכורה בתחנה ברחיתי לחיי חת חבותיכס', נתתי עיני לקרבס ולחבבס. **כנשר.** שהוח רך, ולח כחבן שהוח קשה. **להשתחוות.** להתפלל, לחותס שהס שבר יבוחו ויתפללו, כי הס נשמעים לפני, אבל גסי הרוח לח יבוחו. **שכר עולס בידו.** ולח שכר קרבן חמר. **זבחי.** כל הזבחים במשמע. ויפיתר המהרש"ל (שם): **שכר עולס בידו כו'.** ר"ל, לחין לו חלח שכר עולה, ואס עשה עבירה שחייב עליה חטלח ואשס, חין חבבער לו, חבל 'רוח נשברה', דהיינו שהב בבל לבו ורוחו, חקרי 'זבחי חלקים', דעולה לו גס בשביל חטלח ואשס. ותמר, ולח עוד חלח שחין תפילתו נחשבת כו', ע"פ המדרש (פסיקתח כה, ה), בשר ודם חושס בכלים שבורים, ומידת הקב"ה חינו כן, שהוח חינו חושס בכלים שבורים, שנאמר 'לב נשבר וגו' לח תבזה', וק"ל.

לב נשבר וכו'. כתיב בתהלים (נא, יז–יט): חֲלָקַי יְקֹוָק תְּפִלָּתִי וְיָגֵיד תְּהִלָּתֶךָ: כִּי לֹא תַחְפֹּץ זֶבַח וְאֶתְּנָה עוֹלָה לֹא תִרְצֶה: זִבְחֵי אֱלֹקִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה אֱלֹקִים לֹא תִבְזֶה: ופירש המל"ו (שם): **כי לא תחפוץ.** חין עיקר תפלך בזבח ומנח. **זבחי.** רוח נשברה הוח הזבח המרומה, ולח תבזה חס כן לבי הנשבר והנדכה. וליתח בבחי מדרשות (מדרש חומיות לר"ע, ח): 'קרוב ה' לנשברי לב', מלמד, שכל מי שליבו שבור בכל יום ורוחו נמוכה בכל יום ודיבורו ממועט בפיו בכל יום, עימו שכינה מהלכת בכל יום, ולח עוד, חלח שמעלה עליו הכתוב כחלו שנשתברו בכל יום ונתמעטו בפיו בכל יום.

יקוט הנחל

'מלך', ממן מלכי רבנן הלומדים, 'בחשבון יעמיד מרך', היינו שיהיה בעיני עלמו ממש מרך, עניו ושפל, כלילו הוח יַיִן ממש, ומרך הוח ירחה, 'מרך ירחה וכו'. ועי"ש שדברי רבינו נחמנו בחי שהוח כבר בר דעת וזכה למורה שבגלגה [שכך התחיל רבינו הברית עם ר' יעקב חייזיק, 'בפי שתהא בר דעת ועי"ז זכית למורה וכו' וכו', חלח המשנה חומרת שלומד מורה לשמה וכו', כנ"ל. הרי להדיח שדברי רבינו הנ"ל בחי המשפט שעל ידו מעמידין ומתקנין מידת הענווה, נחמר למי שזכה לדעת ולמורה שבגלגה ולומד מורה לשמה]. ושם כן לפי"ז בשלומד מבוחרים הדברים היטב, דבשלמת זה בופא מה שע"י מורה שבגלגה זוכין לשפלות וענווה הוח מלד המשפט דייקח, שעיקר תיקון המשפט נמשך מבחינת 'מלך' ['מלך בחשפט וכו']. ומלך הוח מי שזכה למורה שבגלגה הנקראת 'ממלכת' בדברי רבינו לקמן בחות ז', עיי"ש. ומבחור בדברי רבינו הנ"ל [שבחספר הקדוש 'טוטות זכרונות'], שמי שזוכה למורה שבגלגה, חזי סגולת המשפט שלו הוח להעמיד מרך הענווה [כמבחור שם שמרך רומזת לענוה ושפלות]. חלח דחבל מקום דברי רבינו הנ"ל בטוטות זכרונות לריכים ביחור, שהרי בָּבר מידוע מחלוקת בחי' שע"י המשפט מתקנים מידת השפלות והענווה, וזה לח מוזכר כלל בדברי רבינו בחורה. (...) חמנם הדברים מבוחרים ש"פ מה שחמר רבינו לר' יעקב חייזיק קודם לכן [שם בטוטות זכרונות], 'ומי שהוח ירח שמיס ביומר מפחמת בחי בעיניו שפל ועניו וכו'', עי"ש, היינו שמידת הענווה נמשכת ממידת הירחה. וכן גם מובח בספר הקדוש 'ירח החיימים' [חורה דנן], וחז לשונו הקדוש, 'גס השופר מרמז לשפלות, כי בזמן השופר להחריד לב החדם ולהכניע גחון ניבו', עיי"ש. הרי שהשפלות נמשכת ע"י מידת הלב, שזה כמובן ירחה ופחד גדול שנופל על החדם, שמחמת זה נכנע גחון ניבו ווזכה לשפלות. ולפי"ז יש לבחר קצרי הדברים, שמה שע"י חורה שבגלגה זוכין לשפלות, הפירוש הוח, שבבל שזוכה לממלכת חורה שבגלגה, כמו כן זוכה להיות חלך בחשפט מעמיד חרך הירחה, שהי"ז נמשכת השפלות ממילח, כי מי שהוח ירח שמיס ביומר ממילח הוח שפל ועניו. **לב נשבר.** ובחמ בביהכ"ן (מח–מג) מהו 'לב נשבר', ח"ל: לב נשבר ועצבות חיני ענין לחד בלבי. כי לב נשבר הוח בלב, חבל עצבות הוח בח מן הטחול. ועצבות שהוח מהטחול היח שע"ז שוחק חומה. חבל לב נשבר היח חביב לפני הבי"ת, כי לב נשבר יקר מחד מחד בעיניו יתברך. והיה טוב שיהיה לו לב נשבר בל היום, חך חנשים בערבכם יכולין לבוח חלב נשבר ועצבות. על בן צריבין לייחד לחיה בעה ביום שיהיה לו לב נשבר, דהיינו להתבונן ולשבר ליבו לפניו יתברך (...) בבן המתחטא לפני חביו, בחיוק שקובל ובוכה לפני חביו על שחתרחק ממנו וכו'.

מילואי חכמה

סוחות בחורה. עד דהוו חזלי, חמו חד מַעֲנָיָנָא דְּמַיָּיתָ, יתבו חמן. חמר ליה רבי חלישזר, עקיבח, חס ומחזי לך בביעא דְּמַיָּיתָ דקח פחתי מיתָ, וללילן ומזלין, כהח דכתיב 'בחר מים חייס ומזלים מן לבנון'. ועל בדח פסוקה גילה לו שיתח מלחכי השרת, ושיתח כוכבים ומזלות, וידיעת חלוני חמה בְּעֶשְׂתָּרוֹתָיו וחמיני, שיתח דקליס ועופות ושדין ורוחות, ידיעת התקופות והעיבורים. ופירש המהר מדפא (שם): **עמדת ומכלת.** כלומר יפה הבנת קוד הדבר. **חס ומחזי לך בביעא דמיית וכו'.** ר"ל חבחר לך חת קוד עניו זה.

עצה ותושיה

עי"י התבודדות, דהיינו שיתבודד וידין וישפוט את עצמו על כל הדברים שעושה, עי"ז זוכין ליראה, ועי"ז זוכין לתורה שבגלגה ולענווה באמת, ועי"ז יזכה לתפלה בחמירת נפש, שיבטל כל ישותו וגשמיותו בשעת התפלה, ועי"ז יזכה להשגת סתרי תורה, שהוא אור הגנוז שיתגלה לעתיד, אשרי הזוכה לזה (ליקו"ע ת"ת יח).

ואני תפלה

וְתַעֲזְרֵנוּ וְתַזְכֵּנוּ לְהִתְפַּלֵּל לְפָנֶיךָ בְּמָסִירוּת נֶפֶשׁ עָצוּם מְאֹד בֶּאֱמֶת לֶאֱמֶת, עַד שֶׁיִּתְבַּטֵּל כָּל חֻמְרָנוּ וְיִשּׁוּתֵנוּ וְגַשְׁמִיּוּתֵנוּ הַמְגֻשָּׁם הַכֹּל יִתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה. וְתִהְיֶה תְּפִלָּתֵנוּ בְּשִׁלְמוּת כְּמוֹ תְּפִלּוֹת הַחֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהָיָה לָהֶם בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה הִתְפַּשְׁטוּת הַגַּשְׁמִיּוּת

(ליקו"ת נה).

סיפר לי אחד מאנשיו שפעם אחת שאל את רבינו ז"ל מהו החילוק שבין לב נשבר למרה שחורה, השיב לו, לב נשבר הוא כך שאפילו כשעומד בין העולם יחזיר פניו ויאמר 'ריבונו של עולם וכו'' (שיהר"ן רלא).

לב נשבר, היינו זה שמדברין בינו לבין קונו בשלהבת הגבורות ומשברין הלב בהתעוררות בתשובה (ליקו"ה אומנין ד, יא).

לב נשבר ונדכא, בחי' השתוקקות וכיסופין חזקים להשי"ת, שעי"ז לבו נשבר תמיד, מחמת גודל הכיסופין והגעגועים שמתגעגע ברצון חזק להשי"ת (ליקו"ה ר"ה ג, ב).

תיקון השכינה הוא לב נשבר ונדכה (ראשית חכמה שער התשובה פ"ג).

היצר מתגבר בלב האדם מצד הדין ששם שורשו, וכיון שהלב נכנע, יורה היות הדין כבוש וקשור תחת החסד (ראשית חכמה שער התשובה פ"ג).

לשבר הקליפות ולהפרידן מהקדושה, הוא לב נשבר (... כי ע"י רוח נשברה רוחא ודינא תקיפא תבירא (תוי"י פ' בהעלותך).

הלב נברא להיות משכן להקב"ה, והקב"ה אינו שורה כי אם בלב נשבר ונדכה, לכן שלימות הלב הוא להיות נשבר בקרבו, ואז כשיש בו שלימות הוא מכונה בשם ירושלים עיר הקודש יקרא לה ומלכה בתוכה (דגל מחנה אפרים פ' ואתחנן).

הכמוב כלילו מְזַבֵּחַ בנוי בליבו ומעלה עליו עולות וזבחים שלמים לפני הקב"ה בכל יום, שנאמר (תהלים נא) 'וְזִבְחֵי תְלֵקִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה תְלֵקִים לֹא תִבְזֶה'. וכן מיתא בזהר (בשלח, קפ ע"ח): טז'אמר רבי חייא, תווהנא על הוא קרא דכתיב 'כי שומע אל אביונים ה'', וכי אל אביונים שומע ולא לאחרא. אמר רבי שמעון, בגין דמיגון קריבין יתיר למלכא, דכתיב 'לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה תְלֵקִים לֹא תִבְזֶה', ולית לך בעלמא דמיהו תדיר לְבָּא כמסכנא. תו אמר רבי שמעון, תא חזי, כל מיגון בני עלמא תמחזיין קמי קודשא בריך הוא בגופא ונפשא, ומסכנא לא תמחי מלא בנפשא בלאודוי, וקודשא בריך הוא קריב לנפשא יתיר מגופא. ופירש המתוק מדבש (שם): **בנפשא בלאודוי.** כי גופו שבור. **וקב"ה קריב לנפשא כו'.** לכן תפלת העני מקובלת יותר לפני המקום, לפי שאין מסך המבדיל ביניו לבין קונו, כי חומרו כבוש וכולו זורה.

צפרדע וכו' **צפור דעה.** מיתא בתגדע"ר (פ"ו): 'ותעל הצפרדע', לפור דיע, שיש בה דיעה. בשעה שהטיפות הם לחתין ובאין לשמות מן היאור ומן השמיים, קורין לותם הצפרדעים, ואומרים להם, בואו ושמו על מתיילנו, עליהם הוא אומר (תהלים קד) 'המשלח מעיינים בנחלים בין הרים יהלכון ישקו כל חיתו שדי וגו' עליהם עוף השמים ישכון וגו'". וכן כתב בשער הפסוקים (פ' ותרח).

בביאור מכת הצפרדע, עי"ש.

מכנף הארץ זמירות. כמיב בישעיה (כד, טז–כ) בנבואת הפורענות שניבא ישעיה על גלות עשרת השבטים ע"י סנחריב, וזלשה"כ: מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ צְבִי לַצַּדִּיק וַאֲמַר רָזִי לִי רָזִי לִי אוֹי לִי בּוֹגְדִים בָּגָדוּ: בֶּחָד וָפַחַת וָפַח עָלֶיךָ יוֹשֵׁב הָאָרֶץ: וְהָיָה הַנָּס מִקּוֹל הַפַּחַד יִפֹּל אֶל הַפַּחַת וְהָעוֹלֶה מִתּוֹךְ הַפַּחַת יֻלָּכֵד בַּפָּח כִּי אֲרֻבּוֹת מִמָּרוֹם נִפְתָּחוּ וַיִּרְעֲשׁוּ מוֹסְדֵי אָרֶץ: רֹעָה הִתְרֹעֲעָה הָאָרֶץ פּוֹר תִּתְפּוֹרְרָה אֶרֶץ מוֹט תִּתְמוֹטָטָה אָרֶץ: נוֹעַ תָּנוּעַ אֶרֶץ כַּשִּׁכּוֹר וְתָמוּדָדָה כַּמְּלוּנָה וְכָבַד עָלֶיהָ פִּשְׁעָהּ וְנָפְלָה וְלֹא תֹסִיף קוּם: ע"פ

ואני תפלה

וְאֵנִי תְפִלָּתִי לְךָ יְיָ עֵת רָצון אֱלֹהִים בְּרָב חַסְדֶּךָ עֲנֵנִי בֶּאֱמֶת יִשְׁעֶךָ: טַבְּעֵנִי וְאַל אֶטְבָּע אַצִּילָה מִשנְאַי וּמִמַּעֲמַקֵּי מָיִם: אַל תִּשְׁטְפֵנִי שִׁבֹּלֶת מַיִם וְאַל תִּבְלָעֵנִי מְצוּלָה וְאַל תֶּאְטַר עָלַי בְּאֵר פִּיהָ: עֲנֵנִי יְיָ כִּי טוֹב חַסְדֶּךָ כְּרֹב רַחֲמֶיךָ פְּנֵה אֵלָי: וְאַל תַּסְתֵּר פָּנֶיךָ מִנַּעַר כִּי צַר לִי מַהֵר עֲנֵנִי: קָרְבָה אֶל נַפְשִׁי גְּאָלָהּ לְמַעַן אוֹיְבַי פְּדֵנִי: אַתָּה יָדַעְתָּ חֶרְפָּתִי וּבָשְׁתִּי וְכִלְמָתִי נֶגְדְּךָ כָּל צוֹרְרָי: חֶרְפָּה שִׁבְּרָה לִבִּי וָאָנוּשָׁה וָאֲקַוֶּה לָנוּד וְאֵין וְלִמְנַחֲמִים וְלֹא מָצָאתִי: וַיִּתְּנוּ בְבְרוּתִי רֹאשׁ וְלִצְמָאִי יַשְׁקוּנִי חֹמֶץ: יְהִי שֻׁלְחָנָם לִפְנֵיהֶם לְפָח וְלִשְׁלוֹמִים לְמוֹקֵשׁ: תֶּחְשַׁכְנָה עֵינֵיהֶם מֵרְאוֹת וּמָתְנֵיהֶם תָּמִיד הַמְעֵד: שְׁפָךְ עֲלֵיהֶם זַעְמֶךָ וַחֲרוֹן אַפְּךָ יַשִּׂיגֵם: תְּהִי טִירָתָם נְשַׁמָּה בְּאָהֳלֵיהֶם אַל יְהִי יוֹשֵׁב: כִּי אֲשֶׁר הִכִּיתָ רָדָפוּ וְאֶל מַכְאוֹב חֲלָלֶיךָ יוֹסִיפוּ: תְּנָה עָוֹן עַל עֲוֹנָם וְאַל יָבֹאוּ בִצְדָקָתֶךָ: יִמָּחוּ מִסֵּפֶר חַיִּים וְעִם צַדִּיקִים אַל יִכָּתֵבוּ: עָנִי וְכוֹאֵב אָנִי יְשׁוּעָתְךָ אֱלֹהִים תְּשַׂגְּבֵנִי: אֲהַלְלָה שֵׁם אֱלֹהִים בְּשִׁיר וַאֲגַדְּלֶנּוּ בְּתוֹדָה: וְתִיטַב לַיְיָ מִשּׁוֹר פָּר מַקְרִן מַפְרִיס: רָאוּ עֲנָוִים יִשְׂמָחוּ דֹרְשֵׁי אֱלֹהִים וִיחִי לְבַבְכֶם: כִּי שֹׁמֵעַ אֶל אֶבְיוֹנִים יְיָ וְאֶת אֲסִירָיו לֹא בָזָה: יְהַלְלוּהוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ יַמִּים וְכָל רוֹמֵשׂ בָּם: כִּי אֱלֹהִים יוֹשִׁיעַ צִיּוֹן וְיִבְנֶה עָרֵי יְהוּדָה וְיָשְׁבוּ שָׁם וִירֵשׁוּהָ: וְזֶרַע עֲבָדָיו יִנְחָלוּהָ וְאֹהֲבֵי שְׁמוֹ יִשְׁכְּנוּ בָהּ:

(תיקו"ז טו).

וכשאין גבול, אזי יכול להשיג התורה שלעתיד, שהיא אינה גבול, ואין נתפסת בגבול:

ה וזה טו**'שאמר רבב"ח, לדידי חזי לי דהיא אקרוקתא, דהוי כי אקרא דהגרוניא. ואקרא דהגרוניא כמה הוי, שיתין בתי. אתא תנינא בלעה, אתא פושקנצא ובלעה לתנינא, ומליק יתיב באילנא. תא חזי כמה נפיש חילא דאילנא. אמר רב פפא בר שמואל, אי לאו דהוי התם לא הימניה:**

אקרוקתא, פי' ר"ש צפרדע. וזה בחינת עליית היראה לשרשה, היינו דעת. כי צפרדע היא *) מלה מורכבת, **צפור דעה** (תדש"ר פ"ז וכבוונת ההגדה), **וצפור הוא בחינת יראה, בחינת ארץ, כמ"ש** (ישעיה כד) **מכנף הארץ זמירות וכו'.**

*) הפוס מוהרנ"ת: בא ע"א

רשב"ם: אקרוקתא. לפרעה. **בלקת דסגרוניס.** גדול היה בלותה כרך. **ומקרא דסגרוניס כמה סוי שיתין נמי.** תלמודא קאמר לה. **מאי מניינא.** רבה קאמר לה. **פושקנצא.** עורב נקיבה. **בתילנא.** על ענף אחד כדרך העופות. **לא הימניה.** להמנתי.

וכשאין גבול אזי יכול להשיג התורה שלעתיד שהיא אינה גבול. ומיתא בליקו"מ (ח"ב עג): כי מעונג עוה"ב מי שאפשר לנו להשיג עכשיו, וזה מחמת שאנו עכשיו בגבול, וכל דבר שיש לו גבול אי אפשר לו להשיג מעונג עולם הבא כהוותנו, ועל כן גם עונג שנתן, שהוא מעין עוה"ב, אמרו רז"ל (שבת קיח) 'כל המעונג את השבת, נותנין לו נחלה בלי מדריס', היינו בלי גבול, כי עונג שבת שהוא מעין עוה"ב, הוא בחינת בלתי גבול. ועל כן עיקר חייס ונקייס של לעתיד לבוא, בחינת מעונג עוה"ב, יהיה רק להשפלות של כל אחד. כי שפלות ועניוות הוא בחינת בלתי גבול, כי הוא בחינת אין ממש, ואין לו שום גבול, מחמת שהוא בחכלית העניוות, ועיקר חייס ונקייס של עוה"ב הוא רק בבחינת בלתי גבול כנ"ל.

אזי יכול להשיג התורה שלעתיד. וביאור בעלוה"מ (ת"ת יח): היינו להבין בתורה עניני חמת שאינם כתובים בחמורש. כי ע"י התיקונים המזכירים, זוכים לאור הדעת הגנוז בתורה, שהוא האור שיתגלה לעתיד לבל יפרחל. וע"י השתדלות בחמת להשיג את התיקונים המבוארים בחמאר זה, זוכה בבר עתה לאור הדעת הנזכר, שע"ז מבין בבל לימודי התורה ניאורים ופירושים חמיתיים שאינם כתובים בפירוש.

מילואי חכמה

לדידי חזי לי דהיא אקרוקתא. וכתב בשער רוה"ק (עם פירוש יום"ר, ס ע"ב): לפעמים חיזו נשמה של חיזה לדיק בתה מן העולם העליון ומתלבשת בתותה צורה ודמיון ההוא, ותינו בריה או עוף ממש, תלא מהדמה ומהרתה כך, והוא מגלה ומגיד קודות הסודות וכיוצא. ותמנם, כפי מדריגת ומעלת הלדם הרוחה חותם, כך יהדמו לפניו, ולפעמים יהמרו לפני שני חגשים יחד, ותיש אחד מהם יהדמה לו בצורת עוף או בריה אחרת, והחיש השני יהדמה בפניו בתופן אחר, והכל כפי מעלת הלדם הרוחה חותם. (אמר שמואל בן מוהרח"ו, זכורני ביום ר"ה אחד, שהיה מורי תצ"ל מהרי דורש על המים ביום מהליכה, רתיתי בצפרדע אחת בתה בנהר בנגדו, והתחלנו להסליך עליה חגשים להסליכה, ותצ"ל אחרי ז"ל היו עיניו קצורות ודורש בתורה בדרכו, ומקול בפוף הצפרדע בתה עינו ונעבר בנו, ואמר לנו, שהיתה נשמה אחת בתה לשמוע תורתו, ובתה מלובשת בצפרדע זאת, ולכבודה התחיל לדרוש בענין הצפרדע, למה נקרתת בפרדע, לשון בפור דעה, וזהו רמיזה בשם"ל.) **צפרדע וכו' צפור דעה.** מיתא בפרק שירה (הקדמה) בענין גודל מעלת הדעת של הצפרדע, וז"ל: אמרו מז"ל על דוד מלך ישרתל, שבשה שניים ספר תהלים, זתה דעתו עליו, ואמר לפני הקב"ה, יש בריה בעולתך שאומרת שירות ותשבחות יותר ממני. בתותה שעה נזדמנה לו לצפרדע אחת, ואמרה לו, דוד תל תזוה דעתך עליך, שאני תומרת שירות ותשבחות יותר ממך. ותל עוד, תלא כל שירה שאני תומרת מַמָּשָׁלָה עליה שבותם תלפים משלי, שנאמר 'וידבר שלותם תלפים משל ויהי שירו תמיפה ותלף'. ותל עוד, תלא שאני עוסקת בתורה גדולה, וזו היא התלוה שאני עוסקת בה, יש בשפת היס מין אחד שיזן פרנסתו כי אם מן המים, ובשעה שהוא רעב וצוטלני ותולנני, זו היא התלוה, לקייס תה שנאמר 'אם רעב שונאך התלילהו לחם, ואם צמא השקהו מים, כי גחלים אתה חותה על ראשו, וה' ישלם לך', תלא תקרני 'ישלים לך', תלא 'ישלימנו לך'.

יקוט הנחל

אי לאו דהוי התם לא הימניה. ומובא בתי הגהל (טו): שמעתי בשם הרב ר' נחמן זצ"ל מו"ץ מטשערין, שפירש פיוס התימרא 'אמר רב פפא בר שמואל תי לולי דהוי להתם לא הימניה', כי אמרו חז"ל שהנהרין דף י"ז, שרב פפא בר שמואל היה דיינא דפומבדיתא, נמצא שהוא אמר אמתי משפט, ועל כן אמר, 'תי לולי דהוי התם', שאני חותו צבור משפט, לא הימניה', שיהיו נמצא תקרוקתא כזה, היינו שיהיו יכולים להעלות הילתא לשוראה שהוא הדעת, ולזכות ע"ז לכל הבחינות המבוארים בפנים, כי רק ע"י משפט יכולין להעלות הילתא להדעת, כמבואר בהתלת התמאר.

מכנף הארץ זמירות וכו'. ומובא בספר מעדני מלך (טו, ג): יש לרמז בחיבת 'וכו'' שנקט, שכוונתו להמשך הכתוב 'כזי לי רזי לי', שהוא בחי' תורה שבנגלה ותורה שבנסתר המבואר בפנים, וכמבואר בתורה יח, ע"ש בשעיף ז' ודו"ק. ובשפוח 'מי תלה בעב תעופינה' בתב גם חיבת 'וכו'', ותולי בכוונתו להמשך הכתוב 'וכיוצים תל תרוזותיהם', שהוא ממש בחי' לפור דעה המבואר בפנים, ודו"ק.

צפרדע

צפרדע אומרת, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד (פרק שירה).

צפרדע רמיז לחסד, דכמא דצפרדע צעיק וקרי תדיר ולא משתכיך, הכי נמי חסד לא משתכיך מלאפקא תולדין ושפע ברכאן לעלמין כולהו, דהא הוא ראש עולם הבנין (מגיד מישרים פ' וארא).

אקרקותא הוא צפרדע נקיבה כמו שפי' הערוך צפרדע נקבה, והזכר אקרק, וכן פירש"י על פושקנצא שהוא עורב נקיבה, וכן תנינא ג"כ נקיבה (חידושי אגדות ח"ג ב"ב).

צפ"ר דע"ה, כי צפר לשון 'צפרא נהיר' (תרגום אונקלוס פ' מקץ בפסוק 'הבוקר אור'), ודעה הוא היפך השכחה הנקרא פרעה, לכך היה זה מכה לפרעה, מה שאין כן לישראל היה צפר דעה, והבן (תויי"ס פ' בשלח).

יסוד צפרדע שהוא ממשיך ש"ע נהורין מאריך ע"י שעולה עם הדעת, וזה צפרדע גימטריא ש"ע ד"ע סוד הדעת, וכן צפרדע גימטריא יסוד באלב"ם (קה"י, דצ"ן).

למוציאיהם בפה. ומימרא בליקו"מ (נו, ג) בילמוד יקוד עניין 'מוציאיהם בפה', וז"ל: התורה היא שמו של הקב"ה, והשם הוא הכלי של הדבר, שבהשם הזה נגדל המיות של הדבר הזה, כמ"ש 'נפש מיה הוא שמו', שבהשם נגדל הנפש והמיות של כל דבר. ועל כן כשקורין את השם בשמו, הוא מזומן מיכף לבוא, מחמת שבהשם נגדל כל הנפש והמיות שלו. וכן התורה הוא שמו של הקב"ה, היינו שֶׁשָּׁם נגדל המיות מִמִּי המייס, כי התורה היא בחינת מידות, כי יש בהתורה מותיות ותיבות ופסוקים ופרשיות וסדרים, שהם בחינת מידות, שבהם נגדל המיות בעולם. ועל כן ע"י התורה שהוא שמו של הקב"ה, שהוא בחינת מידות, יכולים לקבל את המיות. כי ע"י התורה קוראים את המייס, וממשיכין את המיות למוך המידות. (...) ועל כן צריך לעסוק בתורה בפה דייקא, כי כשקוראין לקרות את שמך בשמו, צריך לקרותו בפה דייקא, ומי שפשר לקרותו בשמו בשמשה בעלמא, כן מי שפשר לקרות את מי המייס בשמו כי אם ע"י הפה, וזה ע"י המשה בפה. וזה שאמרו חז"ל, 'כי מייס הם למוציאיהם', למוציאיהם בפה. למוציאיהם בפה דייקא.

וכמ"ש (שם ס) **מי אלה, אותיות אלקים, כעב תעופינה וכו'. ודיעה היא שורש היראה. ודמיא לאקרא דהגרוניא,** (שם נמ) **לשון קרא בגרון. שזה בחינת תורה שבנגלה, כמו שאמרו חז"ל** (עירובין נד.) **למוציאיהם בפה. כי על ידי** כל יפרוק קודשת צריך הוא לבנוי מגלותת, תמחבר 'מ"י' ו'אל"ה' דהוה בהו פרודת בגלותת, יתחברון כחדת, ושמת ד'אלהי"ס' יהת עליס על תקויה, ועלמת יתכפש. הדת הוא דכתיב 'מי אלה כעב תעופינה, וכיונים אל תרוזותיהם'. וכגון דאיהו שמת מדת, לת כתיב 'מי ואלה', אלא 'מי אלה', שמת מדת גלה פרודת, והוא 'אלהי"ס'. דהשתת בגלותת אסתלק 'מ"י' לעילא, כדיכול לימת מעל בנין, ובנין נפלו, ושָׁמָּה דהוה עליס, דהוה שמת עלאה דרגרא קדמאה, נפל. ועל דת אין מַגָּנָן וּמַקָּשָׁן בגמי כנפיות, על שמת דת פְּיִתְפַּנֵּי כָּמָה דהוה, ואמרי 'יתגדל ויתקדש שמיה רבא', אמן 'שמיה רבא' מברך', הוה קדמאה דכלא, בגין דלית ליה בניינא אלא בהדן, 'מ"י' לת יתבני לעולם אלא ב'אל"ה'. ועל דת בהוה זמנא 'מי אלה כעב תעופינה', ויתמון כל עלמת דהם שמת עלאה אתתקן על מיקוניה, ומי שמיה רבא דת אתתקן ואתבני אלהי"ס, הם ישראל עליהון על כלא, וכל שאר שמהן יתהדרון על מיקונייהו, וישראל אלהין על כלא, דהם כלהו מליין בשמיה רבא, קדמאה לכל בניינין. ועוד איתא בזהר (בקדמה, ג ע"ב): "אמר לי, רבי, מלה שמיעת הוה קמי קודשא בריך הוא, וגלי בתיובתא עלאה. ודא הוא. בשעתא דשמיעת דכל שמיעין בעא לאתגלייא, עבד בריאה נקודה חדא, ודא שליק למהוי מתשבה, לייר בה כל ליורין, תקף בה כל גליפין. ואגליף גו בוצינא קדישא שמיעת, גליפו דמד ליורת שמיעתה, קודשא קדישין, בניינא עמיקא דנפק מגו מתשבה, ואקרי 'מ"י', שירותא לבניינין, קיימת ולא קיימת, עמיק ושמיס, בשמת לא אקרי אלא 'מ"י'. בעא לאתגלייא ולאתקרי בשמת, ואתלבש בלבוש יקר דנהיר וברת 'אל"ה', ושליק 'אל"ה' בשמת, אתתברון אתוון אלין באלין ואשתלים בשמת 'אלהי"ס'. ועד לא ברת 'אל"ה' לא שליק בשמת 'אלהי"ס'. ואיתון דאתו בְּפֶּעֱלָא על רזא דנת אמרו 'אלה אלהיך ישראל' (שמות לב). וּכְמָה דאשתתף 'מ"י' ב'אל"ה', הכי הוא שמת דאשתתף תדיר, וברזא דת אתקיים עלמת. וכן איתא בתיקו"ז (תיקון כ, מב ע"ב): 'ברא אלקים', 'אלקים' 'מי ואלה', עליה אתמר 'שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה'.

קרא בגרון. כלכתיב בישעיה (נא, ו): קַלָּע בָּגָרוֹן עַל תַּחְשׁ כָּסֵא קוֹלֶךָ וְהָגֶּד לַעֲמִי פִּשְׁעָם וְלֵבֵית יַעֲקֹב חַטֹּאתָם: ופירש המג"א (שם): **קלע בגרון.** זהו מאמר ה' אל הנביא, 'קרא בגרון', ר"ל, קרא בקול רם ביותר, עד שיעלה הקול מן הגרון כדרך הלועק, להיות נשמע למרחוק. **אל תחשוך.** אל תמנע הקריאה. **כשופר.** כהרמת קול השופר. **והגד לעמי פשעם.** אמור להם אמה הם פושעים, והוכיחם עליהם.

למוציאיהם בפה. איתא בעירובין (נג ע"ב, נד ע"א): "דבורייה דאסתתיא לההוא תלמידא דהוה קא גריס קלעיסא, בעטא ניה, אמרה ליה, לית כך כתוב 'ערוכה בכל ושמורה', אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך, משתמרת, ואם לאו, אינה משתמרת. תנא, תלמיד אחד היה לרבי מאיר שהיה שונה הלכות לתלמידים הרבה, ומת בתוך שלשים יום. ונכנסו אחיותיו לבכות עליו. אמרו להן חכמים, אל תבכו עד שיבוא רבי ושואל בשלומו. כיון שבא רבי לבית המדרש, לא מצא אלא אחד. אמר, מי שהיה מת? אמרו לו, אותו תלמיד הרבה הלכות שלמדנו לפניך. אמר להן, שמא אמר דבר משמי שלא כהלכה? אמרו לו, רבינו, הלכות שלמדנו לפניך כולן היו בידו, ומת. אמר להן, בשביל שלא היה לו בנים, לכך היה חביב עלי. אמרו לו, רבינו, אחיותיו בוכות עליו. אמר להן, אמרו לה שתכנס לתוך ביתה ותשב על מטתה, שכן מצינו באשה אחת שהיתה יושבת על מטתה שלשים יום ושלשים לילות, ולא נתנו לה לאכול לחם מפני הבכי. אמרו לו, רבינו, אמרו לה שתכנס לתוך ביתה ותשב על מטתה? אמר להן, אין שומעין לנשים בדברים מועטים

כשאנו קוראין **להקב"ה בתארים של בשר ודם וכו' זה בחי' חסד בחי' אברהם.** רציו מנהר כמן שכשאנו קוראים להקב"ה בתארים של ב"ו זה מקד הש"י, וזה בחי' מדת אברהם שמידתו חסד. ולפיכך מלינו בברכות (ו ע"ב) שאברהם הוא הראשון שקרא להקב"ה בתארים ובשבחים של בשר ודם, כשקרלו 'אדון' (בשם אדנות), וז"ל: אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מיום שברא הקב"ה את העולם לא היה אדם שקרלו להקב"ה אדון, עד שבא אברהם וקרלו אדון, שנאמר 'ויאמר אדני (אלקים) במה אדע כי אירשנה'. אמר רב, אף לעיגל לא נענה אלא בשביל אברהם, שנאמר 'ועתה שמע אלקיו אל תפילת עבדך ואל מחנויו והאר פניך על מקדשך השמם למען אדניך', למענך מנשי ליה, אלא למען אברהם שקרלך אדון. וכתב המהרש"ל (שם): **פי שבא אברהם כו'.** דהיינו בשם אדנות, בפ' ה', כמו שכתבו התוס', כי לא קרלו אותו מקודם אלא בשם הוי"ה כמורה על מציאותו, אבל אברהם הוסיף וקרלו גם בשם אדון, שהוא מורה על אדנותו ויכולתו לשנות הנזירות ומערכת השמים, כמפורש בזמה פרשה בענין אברהם. וזה שאמרו אלף לעיגל לא נענה אלא למען אברהם, שהיה רלם לומר, ולפרסם בעיני הברירות אדנותו ויכולתו שבעולם, וק"ל, ועי' להלן בנמ"ג ד"ה 'ומקד במי' אברהם'.

עליית היראה לבחינת דעת, זובין לתורה שבנגלה. ואקרא דהנרוניא כמה הוה שיתין בתי, זה בחינת תפלה. כי כשאנו קוראין להקב"ה בתארים של בשר ודם, והוא נמצא לנו בכל קראינו אליו, זה חסד ה' יתברך. כי אם לא היה בחסדי ה' יתברך, שכשאנו קוראין להקב"ה בתארים של בשר ודם וכו' זה בחי' חסד בחי' אברהם. ועי' בקילוט ליקו"מ (טו, ד) שמובא לקמן בשלה ומובלים, שמרמיז ענין זה. וכן ביאר בזה בשלוה"מ (תפלה כט): כלשר לנו קוראים להש"ת בתארים של בשר ודם, כגון מלך, גדול, גיבור ונורל, וכיוצא בלשה, והש"י שומע קולנו, זהו שקדו ית'. כי לולי לל היה נתן לנו רשות לקרוא לו בשבחים הנ"ל, לל הוה לנו לקרוא לו בשבחים ותארים הנלמרים על לדם, כי כבודו וגדולתו של הש"י גדול לאין ליעור מן השבחים והתלרים הנ"ל. רק מחמת שהבחנו לומנו ושקדיו הרבים, נתן לנו רשות לקרוא לומו בשבחים הנ"ל ולהתפלל לליו, בכדי שנזכה להידבק בו.

ואקרא דהנרוניא כמה הוה שיתין בתי. ועי' בקילוט ליקו"מ (טו, ד) שמובא לקמן בשלה ומובלים, שמרמיז ענין זה. וכן ביאר בזה בשלוה"מ (תפלה כט): כלשר לנו קוראים להש"ת בתפילות וברכות, בשבחים ותלרים שקוראים לבדם, כגון מלך, גדול, גיבור ונורל, וכיוצא בלשה, והש"י שומע קולנו, זהו שקדו ית'. כי לולי לל היה נתן לנו רשות לקרוא לו בשבחים הנ"ל, לל הוה לנו לקרוא לו בשבחים ותלרים הנלמרים על לדם, כי כבודו וגדולתו של הש"י גדול לאין ליעור מן השבחים והתלרים הנ"ל. רק מחמת שהבחנו לומנו ושקדיו הרבים, נתן לנו רשות לקרוא לומו בשבחים והתלרים הנ"ל ולהתפלל לליו, בכדי שנזכה להידבק בו.

למען אברהם, שהיה רלם לומנה, לפרסם בעיני הברירות אדנותו ויכולתו שבעולם, וק"ל, ועי' להלן בנמ"ג ד"ה 'ומקד במי' אברהם'.

והוא נמצא לנו בכל קראינו אליו. והוא מלשה"כ בדברים (ד, ז–ח): כִּי מִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹקִים קְרֹבִים אֵלָיו כַּיהוָה אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו כַּה' אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו. ופירש"י שם: 'כל קראנו אליו. שכמון ממש לדברי הרינו שאפשר לקולתו בכל התפילות ופילו בתפילות של ג'. ופירש חזקוני (שם): **בכל קראנו אליו.** בכל תפילותינו, כלכתיב 'ונקשתם משם את ה' אלקיך ומלאת כי תדרשנו בכל נפשך ובכל נפשך', ופשוטו לקשר ענין זה לתפלה בשם"ע. והש"ך עה"ת (שם) פירש: 'כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים', לפי שאמר 'ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה', תינח בזמן גדולתם של ישראל, אבל בזמן ללותם ושפלותם היכן היא גדולתם, לזה לומר 'כי מי גוי גדול', מה גם שבקשו גדולה יותר מזה, שאתם כשים לכם שום צרה שלא תבוא עליכם ואתם לועקים ומתפללין והוא עונה לאכם ומושיע לאכם מיד. ואם השולם הולרך למטר, מתפללין העכו"ם ולועקים ואין עונה לומם, ואתם נעניים מיד. וכשאתם נדפים מהעכו"ם, ואתם לועקים, ואתם נעניים. יש לכם גדולה יותר מזו, שאתם קרובים להקב"ה ונקראים עם קרובו, מה שאין כן לשום לומה עכו"ם. מנהג השולם, כשיש עני והוא קרובו, מתרחק ממנו ושונאהו, שנאמר (משלי יט) 'כל אַחֵי רָשׁ גַּם מֵרֵעֵהוּ', אבל הקב"ה לינו כן, ישראל הס עניים, והוא גואלם ומקרבם, שנאמר (ישעיה סו) 'ואת זה אביט אל עני ונכה רוח', ולא עוד, אלא שהוא כשיכול מתאוה לו, שנאמר (תהלים פא) 'לו עמי שומע לי וגו'".

מילואי חכמה

והוא נמצא לנו בכל קראינו אליו. ולשיטת ביכורות (סב ע"ב): שאלו המינים לומו את רבי שמלאל, מה אהן דכתיב 'מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו' (שרלו לאוכיח ממה שנאמר בפסוק 'קרובים' שלשון רבים, שיאמר אלהים רבים מ"ו). אמר להן, 'פה' אלקינו בכל קראינו אליהם' אין כתיב כאן (בפשוטו אומו הפסוק הנ"ל), אלא 'בכל קראינו אליו'. אמרו לו תלמידיו, רבי, נלמד דמים בקנה, נמו מה אתה משיב. אמר להן, קרוב בכל מיני קריאות. דלאמר רבי פנחס בשם רב יהודה בר סימון, עבודה זרה נדלית קרובה ואינה אלא רחוקה, מה טעמא, 'יאשמוהו על כתף יסבלוהו וגו'', סוף דבר אלוהו עימו בבית, והוא נועק עד שימות, ואין יכול ממנו, דאמר לו, מהמרן יושיע מצרתו. אבל הקב"ה נדלה רחוק ואין קרוב ממנו, דאמר לו, מהמרן ועד לרקיע מהלך ה' מאות שנה, ומרקיע לרקיע מהלך ת"ק שנה, ועביו של רקיע ת"ק שנה, וכן לכל רקיע ורקיע. ואמר רבי ברכיה ורבי חלבו בשם רבי לזרל קמוקה, אף טלפי החיות מהלך ה' מאות שנה ומשם עשרה, מֵעֲל. ר"ש חסיד הוה בבבה מעולמו. ואלה נכנס לבית הכנסת ושומע אמורי העמוד ומתפלל בלחישה, והקב"ה מחזין את תפלתו, שנאמר 'ואנכי היה מדברת על לבה רק שפתיה נעות וקולה לל ישמע', והמחזין הקב"ה את תפלתה. וכן כל בריותיו, שנאמר 'תפלה לעני כי יעטוף, כאשר לַמְשֻׂיַּח נאותן תביעו והוא שומע. ורבי יש לן ללוה קרוב מזה, שהוא קרוב לבריותיו כפה לאחן. (...) אמר רבי תנחומא, מעשה בספינה אחת של עכו"ם שהיתה פורצת מַיָּם הגדול, והיה בה תינוק אחד יהודי, עמד עליהם סער גדול בַּיָּם, ועמד כל אחד ואחד מהם והתחיל טוטל ילחמו בידו וקורל ולל הועיל לכום. כיון שרלו שלל הועילו לכום, אמרו לאומו יהודי, בני, קום קרל אל אלקיך, שאפשר שהוא עושה אתכם כשאתם לועקים אליו, והוא גיבור. מיד עמד התינוק בכל ליבו ועָנָה, וקיבל ממנו הקב"ה תפלתו, ושתק הַיָּם. כיון שירדו ליבשה, ירדו כל אחד ואחד לקוטו ללרכו.

המינים לומו את רבי שמלאל, מה אהן דכתיב 'מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו' (שרלו לאוכיח ממה שנאמר בפסוק 'קרובים' שלשון רבים, שיאמר אלהים רבים מ"ו). אמר להן, 'פה' אלקינו בכל קראינו אליהם' אין כתיב כאן (בפשוטו אומו הפסוק הנ"ל), אלא 'בכל קראינו אליו'. אמרו לו תלמידיו, רבי, נלמד דמים בקנה, נמו מה אתה משיב. אמר להן, קרוב בכל מיני קריאות. דלאמר רבי פנחס בשם רב יהודה בר סימון, עבודה זרה נדלית קרובה ואינה אלא רחוקה, מה טעמא, 'יאשמוהו על כתף יסבלוהו וגו'', סוף דבר אלוהו עימו בבית, והוא נועק עד שימות, ואין יכול ממנו, דאמר לו, מהמרן יושיע מצרתו. אבל הקב"ה נדלה רחוק ואין קרוב ממנו, דאמר לו, מהמרן ועד לרקיע מהלך ה' מאות שנה, ומרקיע לרקיע מהלך ת"ק שנה, ועביו של רקיע ת"ק שנה, וכן לכל רקיע ורקיע. ואמר רבי ברכיה ורבי חלבו בשם רבי לזרל קמוקה, אף טלפי החיות מהלך ה' מאות שנה ומשם עשרה, מֵעֲל. ר"ש חסיד הוה בבבה מעולמו. ואלה נכנס לבית הכנסת ושומע אמורי העמוד ומתפלל בלחישה, והקב"ה מחזין את תפלתו, שנאמר 'ואנכי היה מדברת על לבה רק שפתיה נעות וקולה לל ישמע', והמחזין הקב"ה את תפלתה. וכן כל בריותיו, שנאמר 'תפלה לעני כי יעטוף, כאשר לַמְשֻׂיַּח נאותן תביעו והוא שומע. ורבי יש לן ללוה קרוב מזה, שהוא קרוב לבריותיו כפה לאחן. (...) אמר רבי תנחומא, מעשה בספינה אחת של עכו"ם שהיתה פורצת מַיָּם הגדול, והיה בה תינוק אחד יהודי, עמד עליהם סער גדול בַּיָּם, ועמד כל אחד ואחד מהם והתחיל טוטל ילחמו בידו וקורל ולל הועיל לכום. כיון שרלו שלל הועילו לכום, אמרו לאומו יהודי, בני, קום קרל אל אלקיך, שאפשר שהוא עושה אתכם כשאתם לועקים אליו, והוא גיבור. מיד עמד התינוק בכל ליבו ועָנָה, וקיבל ממנו הקב"ה תפלתו, ושתק הַיָּם. כיון שירדו ליבשה, ירדו כל אחד ואחד לקוטו ללרכו.

יקוט הנחל

שיתין בתי: ומובא בספר מתנה דן (טו, ה/ט): מה שמציגים לקוטו ית' בהמצעות התלרים והשבחים הנ"ל, זהו ענין הלמה דז"ל המובא בדברי רבינו לעיל לות ג'. כי הז"ל הוא כיולא לור לקוטו יתברך לאר שבהמצם בפופן שיכול להיות מובא בפה ולב לנוסף, כל אד כפוס מה דמשער בליביה הנ"ל, ע"י שהקב"ה בהמצם לומו הגוף (שהוא בחי' עפר, כמבואר בהל' הרלשה ה"ג, יח) עד שבהמצם במידות הז"ת, שהם לומיות ותיבות, שלומה שייך להשיג. כי הז"ל הוא בחי' בלליות מידותיו יתברך כידוע, שכולל כל השיגה קלוות, וכל לאד כלול מעשרה כידוע, שלכן בלליות כל התלרים והשבחים הם בהמספר שיביה, בחי' 'שיתין בתי' (שהם שיביה בתים בהם בהמצם הקב"ה לורו הגדול, שהוא בהמלומים והלבושים הם בחי' מלכות כידוע, בחי' בחי' מלכות).

כשאנו קוראין להקב"ה בתארים של בשר ודם. בברכת הבייח ובברכת סורלפה ל, יז): כל השבחים והתלרים שהוא מתארין ומשבחין לומו יתברך, כולם הם בבחינת המדמה, כי בפיומיות השכל הש"ת מופשט מכל השבחים והתלרים, כי הש"ת בהמצם במכל השלות והכיוליים והתלרים כידוע. ולילו לל היה בהמצם לל היה שום בריאה, ולל היו יכולין לקרולו יתברך בשום שם. רק מהבחנו וחמלתו שרלה להיטיב לזולתו, בהמצם עלמו בכיכול עד שבילך לור השכל, ופינה מקום לבריאת העולמות, ולל נשאר שם כי הם הרשיעו, בחינת סורם כח המדמה שהוא כח המהונה, דהיינו הכח שיש להלדם להשתין בהמת כנ"ל. ועי"ז נתהוו כל המידות וכל הבריאה, ועי"ז ניתן לנו רשות לקרולו בשלו השלות והכיוליים והתלרים והשבחים. ושם מתחיל הספירה והמנין, כי לפני לחד הי לחד סופר כידוע, ועיקר סורם המנין והספירה מתחיל לחר הבמלום, שהוא סורם הממדמה.

תלרים

כל התלרים והשבחים שלנו מדמין לותו ית' הם בבחי' המדמה, כי בפנימיות השכל הוא ית' מופשט לגמרי מכל השבחים והתלרים (ליקו"מ ח"ב ח, יב).

קודם החטא שעדיין לא נפגם הדעת היו יכולים להכיר את בוראם ית' בפנימיות הדעת ולא היו צריכין להתקרב להש"ת ע"י לבושים דייקא, שהוא בחי' שבחים ותלרים הבאים ע"י המדמה, כי היו מכירים לותו ית' עין בעין (...) אבל לחר החטא שפגמו בדעת ונתגרשו מג"ע, ולין יודעין דרך עץ החיים, עתה עיקר התיקון ע"י בחי' מלבושים, שצריכין להתקרב לליו ית' דרך כמה לבושין, שהם בחי' השבחים והתלרים והתלרים (ליקו"ה ציצית ה, י).

ע"י השבחים והתלרים בלעצמו שמסדרין לה' ית', ע"ז בלעצמו יכולין לשבח ולפלר לותו ית' עוד יותר ויותר, (...) כי ע"י השבחים והתלרים לנו מגדלין כבודו ית', וע"י הגדלת כבודו ית', ע"ז נמשך רוה"ק שע"ז בירור המדמה כנ"ל, שע"י בירור המדמה לנו יכולין לשבח ולפלר לותו (ליקו"ה כבוד רבו ות"ת ג, ג).

לף החכמים מתיארים לשבחו מצד הפלגת לשון התלרים עליו יתברך בכדי להשמר ולהזהר להכנס במקום שלינו ראוי לו, ולל יהרסו רעיוני האדם לראות במקום שלין עין הכל שולטת בו פן יחטיא הכונה וילל שכרו בהפסדו (המאירי הקדמה לספר בית הבחירה).

לעולם הכיניים והמדות והשניירים הם מצד בני אדם הנפעלים ממנו על ידי המדות, וגם קודם בריאת הנבראים היה נקרא בכיניים אלה ע"ש המדות הנעלמות בו כהעלם השלהבת בגחלת וכהעלם האש באבן החלמיש (פרד"ר ד, י).

אף שהנשמה בכלי מלוכלך מאוד, כי אין דבר גרוע ויותר גשמי מעפר, ואף על פי כן נותנת תמיד שבח והודיה לבוראה וזה חידוש גדול, לכן יש להקדוש ברוך הוא מאלו השבחים יותר תענוג מכל העבודות והשבחים של המלאכים, כי עליהם אין חידוש, כי אין להם גוף עכור (בעש"ט עה"ת פ' בראשית).

לצורך הנבראים מתראה הקב"ה בהשתנות התוארים, וכמ"ש (נחמיה ט) 'ותעש לך שם כהיום הזה', כלומר כבחינת היום, שאינו יום שלם כי אם בהיות לילה עמו, ולילה מורה חשכות, ויום מורה בהירות, כמוהו ממש, עשית לך 'שם' להקרא באחת משמות ותואר הכנויים כפי הפעולה (אור המאיר דרוש לראש השנה).

ואני תפלה

וַאֲנִי תְּפִלָּתִי לְךָ יְיָ עֵת רָצון אֱלֹהִים בְּרָב חַסְדֶּךָ עֲנֵנִי בֶּאֱמֶת יִשְׁעֶךָ. טְבַע בַּיּוֹן וְאַל תִּטְבָּע הַעֲמִידָה לִי עַל צוּר מְרוֹמִים פִּי נִרְחַב עָלַי וְלֹא אֶכָּלֵא הָלְכוּ בְמֵי שִׁבּוֹלֶת וְלֹא שְׁטָפוּנִי הֲמוֹן גַּלָּי וְלֹא שָׁלְטָה בִּי תְּהוֹם בְּאֵר וְאַל תֶּאְטַם עָלַי פִּיהָ אַל תַּעֲצֹר בַּעֲדִי מְצוּדָתָהּ וְאַל תִּסָּגֵר עָלַי בּוֹרָהּ וְאַל תִּכָּלֵא עָלַי שִׁבְעָתָהּ. עֲנֵנִי יְיָ כִּי טוֹב חַסְדֶּךָ כְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים פְּנֵה אֵלָי וְחָנֵּנִי כִּי יָחִיד וְעָנִי אָנִי. אַל תַּסְתֵּר פָּנֶיךָ מִנִּי וְאַל תַּעֲזֹב עַבְדְּךָ כִּי צָרָה לִי מְהֵרָה עֲנֵנִי. קָרְבָה אֶל נַפְשִׁי גְּאָלָהּ לְמַעַן אוֹיְבַי פְּדֵנִי. אַתָּה יָדַעְתָּ חֶרְפָּתִי וּבָשְׁתִּי וְכִלְמָתִי נֶגְדְּךָ כֻּלָּם. חֶרְפָּה שִׁבְּרָה לִבִּי וָאָנוּשָׁה הִבִּיטָה וָאֲקַוֶּה לָנוּד וְאֵין וְלִמְנַחֲמִים וְלֹא מָצָאתִי. וַיִּתְּנוּ בְּבִרְאָתִי רוֹשׁ וּלְצִמָּאוֹנִי יַשְׁקוּנִי חֹמֶץ. יְהִי שֻׁלְחָנָם לִפְנֵיהֶם לְפָנִים לְשָׁלוֹמָם וְלִהְיוֹת לְפַח וְלִמוֹקֵשׁ. תֵּעָרַפְלְנָה עֵינֵיהֶם מֵרְאוֹת וּמָתְנֵיהֶם תָּמִיד הַמְעֵד. שְׁפָךְ עֲלֵיהֶם זַעְמֶךָ וַחֲרוֹן אַפְּךָ יַשִּׂיגֵם. תְּהִי טִירָתָם נְשַׁמָּה בְּאָהֳלֵיהֶם אַל יְהִי יוֹשֵׁב. כִּי אֲשֶׁר הִכִּיתָ רָדָפוּ וְאֶל מַכְאוֹב חֲלָלֶיךָ יוֹסִיפוּ. תֵּן עֲוֹן עַל עֲוֹנָם וְאַל יָבֹאוּ בְצִדְקָתֶךָ. יִמָּחוּ מִסֵּפֶר חַיִּים וְעִם צַדִּיקִים אַל יִכָּתֵבוּ. בָּרוּךְ יְיָ שָׁמַע קוֹל תַּחֲנוּנָי כִּי הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבְיָמַי אֶקְרָא. אָז יָשׁוּבוּ אוֹיְבַי אָחוֹר יוֹם אֶקְרָא בּוֹ הִנֵּה יָדַעְתִּי כִּי אֱלֹהַי אָתָּה. אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל תָּקוּם לִפְקֹד כָּל הַגּוֹיִם אַל תָּחֹן כָּל בּוֹגְדֵי אָוֶן סֶלָה. בָּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן. בָּרוּךְ יְיָ מִצִּיּוֹן שֹׁכֵן יְרוּשָׁלָיִם הַלְלוּיָהּ. בָּרוּךְ יְיָ אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֹשֵׂה נִפְלָאוֹת לְבַדּוֹ. וּבָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹדוֹ לְעוֹלָם וְיִמָּלֵא כְבוֹדוֹ אֶת כָּל הָאָרֶץ אָמֵן וְאָמֵן. כָּלָה תְּפִלַּת דָּוִד בֶּן יִשַׁי (תהלים עב).

וַאֲנִי תְּפִלָּתִי לְךָ יְיָ עֵת רָצון אֱלֹהִים בְּרָב חַסְדֶּךָ עֲנֵנִי בֶּאֱמֶת יִשְׁעֶךָ. טְבַע בַּיּוֹן וְאַל תִּטְבָּע הַעֲמִידָה לִי עַל צוּר מְרוֹמִים פִּי נִרְחַב עָלַי וְלֹא אֶכָּלֵא הָלְכוּ בְמֵי שִׁבּוֹלֶת וְלֹא שְׁטָפוּנִי הֲמוֹן גַּלָּי וְלֹא שָׁלְטָה בִּי תְּהוֹם בְּאֵר וְאַל תֶּאְטַם עָלַי פִּיהָ אַל תַּעֲצֹר בַּעֲדִי מְצוּדָתָהּ וְאַל תִּסָּגֵר עָלַי בּוֹרָהּ וְאַל תִּכָּלֵא עָלַי שִׁבְעָתָהּ. עֲנֵנִי יְיָ כִּי טוֹב חַסְדֶּךָ כְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים פְּנֵה אֵלָי וְחָנֵּנִי כִּי יָחִיד וְעָנִי אָנִי. אַל תַּסְתֵּר פָּנֶיךָ מִנִּי וְאַל תַּעֲזֹב עַבְדְּךָ כִּי צָרָה לִי מְהֵרָה עֲנֵנִי. קָרְבָה אֶל נַפְשִׁי גְּאָלָהּ לְמַעַן אוֹיְבַי פְּדֵנִי. אַתָּה יָדַעְתָּ חֶרְפָּתִי וּבָשְׁתִּי וְכִלְמָתִי נֶגְדְּךָ כֻּלָּם. חֶרְפָּה שִׁבְּרָה לִבִּי וָאָנוּשָׁה הִבִּיטָה וָאֲקַוֶּה לָנוּד וְאֵין וְלִמְנַחֲמִים וְלֹא מָצָאתִי. וַיִּתְּנוּ בְּבִרְאָתִי רוֹשׁ וּלְצִמָּאוֹנִי יַשְׁקוּנִי חֹמֶץ. יְהִי שֻׁלְחָנָם לִפְנֵיהֶם לְפָנִים לְשָׁלוֹמָם וְלִהְיוֹת לְפַח וְלִמוֹקֵשׁ. תֵּעָרַפְלְנָה עֵינֵיהֶם מֵרְאוֹת וּמָתְנֵיהֶם תָּמִיד הַמְעֵד. שְׁפָךְ עֲלֵיהֶם זַעְמֶךָ וַחֲרוֹן אַפְּךָ יַשִּׂיגֵם. תְּהִי טִירָתָם נְשַׁמָּה בְּאָהֳלֵיהֶם אַל יְהִי יוֹשֵׁב. כִּי אֲשֶׁר הִכִּיתָ רָדָפוּ וְאֶל מַכְאוֹב חֲלָלֶיךָ יוֹסִיפוּ. תֵּן עֲוֹן עַל עֲוֹנָם וְאַל יָבֹאוּ בְצִדְקָתֶךָ. יִמָּחוּ מִסֵּפֶר חַיִּים וְעִם צַדִּיקִים אַל יִכָּתֵבוּ. בָּרוּךְ יְיָ שָׁמַע קוֹל תַּחֲנוּנָי כִּי הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבְיָמַי אֶקְרָא. אָז יָשׁוּבוּ אוֹיְבַי אָחוֹר יוֹם אֶקְרָא בּוֹ הִנֵּה יָדַעְתִּי כִּי אֱלֹהַי אָתָּה. אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל תָּקוּם לִפְקֹד כָּל הַגּוֹיִם אַל תָּחֹן כָּל בּוֹגְדֵי אָוֶן סֶלָה. בָּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן. בָּרוּךְ יְיָ מִצִּיּוֹן שֹׁכֵן יְרוּשָׁלָיִם הַלְלוּיָהּ. בָּרוּךְ יְיָ אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֹשֵׂה נִפְלָאוֹת לְבַדּוֹ. וּבָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹדוֹ לְעוֹלָם וְיִמָּלֵא כְבוֹדוֹ אֶת כָּל הָאָרֶץ אָמֵן וְאָמֵן. כָּלָה תְּפִלַּת דָּוִד בֶּן יִשַׁי (תהלים עב).

חסד בחיי אברהם. ומבראם בעצמו הוא בחי' תפלה כדכתב בליקו"ה (או"ח תפלה ה, ג): כי מבראם הוא עיקר ההתחברות ודביקות להש"ת שזוכין ע"י התפלה, כי מבראם בחינת מקד, שהוא מהצפ והשתוקקות והתחברות ודביקות להש"ת, שכל זה בחינת מקד ומהצפ, בחינת מבראם, כי מבראם הוא הרמזון שהתחיל לעסוק בתפילה בשליחות ולהמשיך דרך התפלה בעולם, כי הוא התחיל להמשיך החומה בעולם שהיה בחינת תפלה.

סמכוני באשישות. ובילקו"ת בפל"ק (טו, ג): הגם כי בלשון חז"ל הוא עשרים בעי"ן, לפעמים מתחלף עי"ן בא"ף. ועיין בערוך ערך אסיות המובא בפקו"ת ד"ה 'סמכוני באשישות'.

> **לא היה כדאי לקרוא ולכנות את ה' יתברך בתארים ושבחים ותיבות ואותיות, אבל זה הכל חסד של ה' יתברך. וזה שיתין בתי, זה בחינת חסד, בחינת אברהם, כמ"ש (מ"ב ו) ששים המה מלכות, פי' רש"י זה בחינת אברהם. ובתי, לשון בתי מלכות. וזה (שם ג) סמכוני באשישות, סמכוני בתפוחים.**

חסד בחיי אברהם. כדכתיב במיכה (ז, כ): תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתֵינוּ מִימֵי קֶדֶם: ומבאר הרקנאטי (בראשית יח, כו): שהדיקים הדבקים במידותיו של הקב"ה הם המרכבה, כענין שאמרו רז"ל 'האבות הם הם המרכבה'. ואף כי זה הממאר הוא כפול, שהרמז בו לאבות העליונים שהם מרכבה למטה, מכל מקום גם האבות של מטה שבזותם מתקיים העולם הם המרכבה. כי נפשותם נתלוות מן הג' מדות שנתייחדו להם. ועל כן נתעלו של מבראם עליו השלום היה מוכן ומסוגל למקד, והיה ראוי להכתלין, ובימו פתוח לרווחה, שנאמר 'ויוצא אתו החוצה' שבע'. על כן זכה להיות ראש לבנין, כי בתחלה שהוא מודד, הוא מודדין לו. וזכה למידת החסד, שנאמר (מיכה ז) 'תתן אמת ליעקב חסד לאברהם'.

ששים המה מלכות וכו'. כתיב בשה"ש (ו, ח): שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת וּשְׁמֹנִים פִּילַגְשִׁים וַעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר: ופירש"י (שם): **ששים המה מלכות.** מבראם ויוצחי יריכו, בני קטורה שם עשרה, ישמעאל ובניו שלש עשרה, יקחן ובניו שלשה, בני יעקב שנים עשר, בני עשו שם עשרה, בדברי הימים, הרי שיעים. ושם תמנע, לפ שהם ממנע, שהיה אחות מבראם מן המנין. **ושמוניים פלגשים.** נח ובניו עד מבראם, תולדות יוצחי התיבה, שמוניה תְּמָנָתָם. וכשם שהמלכות, שהם נְשֵׁי המלך, יתירות בגדולה על הפילגשים, כך היו מבראם, יוצחי יריכו, משובים גדולים ויתרים בחכמיות על הכל, כאחד מרחה, הגר גם מלכים היתה, תמנע גם שלטוניה היתה, ועשרת פילגש לְעָשָׂו. ותומר (בראשית יד) 'אל עמק שוה וגו', הושוו כולם בעצה אחת והמליכו את מבראם עליהם. **ופלגשים אין מספר.** למשפחות הרבה נמלקו כל אלה. וכן תמרו בשה"ש זוטא (ו, ה): 'ששים המה מלכות', זה מבראם ויוצחי יריכו. ועוד בענין מבראם וענין המלכות, בתב בעור (או"ח קיג): גדכה לשמושה והיא חנות (...) היא פותחת ומותחת בגדוך מפני שהיא גדכה לשמושה והחמרות כולן הוו גדכה הסמוכה למדמתה הילכך אין פותחות בגדוך, ועש"פ שאין מלכות בפתיחה, יש לומרים אלקי מבראם הוי כמו מלכות, שמבראם המליך לחומו על כל העולם, שהודיע מלכותו ולמלכותו לכל בני העולם.

ובתי לשון בתי מלכות. רציונו מבאר שהמלה 'בתי' מרמזת על המלכות (בחי' התפלה) כדלהלן בסוטה (יא ע"ב): 'ויהי כי ילחו המילדות את המלקים ויעש להם בתים'. רב ושמואל, חד אמר בתי כהונה ולויה, וחד אמר בתי מלכות. מאן דאמר בתי כהונה ולויה, לההן ומשה, ומאן דאמר בתי מלכות, דוד ומי מְמַנְיָם קמתי בתיכי 'ותמת עזובה' (תהל כלב) ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור וכתיב 'ובוד בן חים אפרתי'. ופירש"י (שם): **אפרתי ומשה.** שילחו מיוכבד. **ויקח לו כלב את אפרת.** אפרת קרי מריס, וכתיב בדוד בן חים אפרתי. ודוד המלך בתי תפלה ומלכות היה מיוחי מלניה. ודו"ק ש'שיתין בתי' רומז לענין התפלה, הן ממלת 'שיתין' היינו מבראם, חסד, והן ממלת 'בתי' לשון מלכות, דוד, תפלה. **סמכוני באשישות.** כדכתיב בשה"ש (ב, ד-ה): הֱבִיאַנִי אֶל בֵּית הַיָּיִן וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה. סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת רַפְּדוּנִי בַּתַּפּוּחִים כִּי חוֹלַת אַהֲבָה אָנִי: והפל"ח הפנה לספר הערוך (ערך תפוח) שכתב: **תפוח.** כמו מגיאים (לח, י): **עֲשָׂקִים.** כהתה, לשון עשקים, שהדם נותן זכוכית לנגד עיניו לרחות לעבר הזכוכית דבר, אין אותה מרחה ברורה, ועי' עוד להלן במילוואי"ח ד"ה 'כמו שמשיימין באשישות וכו', בדברי הרמ"ק בציוורו לענין זה. ומציאו עוד בזהר (שמיני, מ ע"ב) שהתפוח נקרא 'באשישות' כי הם הסומכים לכנסי"י בגלותה, ובקראי המאמר לפפ"ל שהמלריים והשמים בתי' באשישות הם אלו פוגים להם", ובמיקרו ע"י התפוח בציוויים שציוו להם", וז"ל: **בא**פתח רבי יהודה ואמר, 'סמכוני באשישות רפדוני בתפוחים וגו', תא חזי קרא הא אתמר ורפיק. אבל, כנסת ישראל קאמר דא בגלותא, 'סמכוני'. מאי 'סמכוני'. אלא בחשבון דעלמא דאתי, דהא הוא דכתיב 'קומך ה' לכל הנופלים וגו', ובגין כך כנסת ישראל דאפלה, דכתיב (עמוס ה) 'נפלה לא תוסיף קום', בעיא למסמכא, והיא אמרה 'סמכוני'. למאן אמרה, ליישראל בגלותא עיימה. ואמה, 'באשישות', אלין חיונין דאתמלין בקדמיתא מההוא אתר טב דמנטרא, וכד חיונין אתמלין הא ברכאן מסתכלי לגביה על ידא דאב דרגין לחיהו לבנהן, לחיונין דאתמלין אמת קדישא, לחף על גב דברכאן לא משתכחי בעלמא, חיהו אמיך ומעייד לה לכנסת ישראל בגלותא, לדיך'. ומאן דיידע ליחלא אמת קדישא, חף על גב דברכאן לא משתכחי בעלמא, חיהו אמיך ומעייד לה לכנסת ישראל בגלותא.

ילקוט הנחל

זה שיתין בתי. ומובא בספר מעיינים בגחלים (טו, ג): הגה כוונת רבינו בכל סתריכות הזהר, לפי פשוטו של דברים הוא, לפרש ד'שיתין בתי' הוא בחי' תפלה, שהוא מתבארים דברי רבנ"ח שאמר 'ולקרא להגרוניא כמה הוי שיתין בתי', דל"ל עש"י מורה שבנגלה (שהוא בחי' לקרא להגרוניא כמוב"פ) זוכין לתפילה. לוומ כבר יודע לחין דרכו של רבינו להכניס בתוך דבריו ענייניה שלחים מתבארים עם כללות קבלי המאמר (ע"פ כלל י"ז), ובפרט כחן שאתריך ביותר בענין התבארים והותיות והיות שהם בחי' תפלה ובחי' מלכות וכו' וכו', שבהכרח הוא שיש לכל זה שייכות לעיקר ותוכן המאמר. והתבונן זוה גלחה להוה הענין לאבר עליו יסובו כל דבריו שבאאמר זה, והיינו להיות שהאור הגנוז שהם קודות התורה שלעתיד ל"ל להם להתגלות בזה העולם, מהטעם שהם בבחי' גלוי וחין נתפסים בגבול בתבונה בזה העולם, שבבחי' בתפלה בתפי' ד', רק ע"י תפילה בתפי' שלפחד להשיג אותו ית', וקוב"ה ואוריייתא כולא חד כדלקמן בדבה"ק. וענין מה שמשיגין אותו ית' ע"י התפילה, היינו הרגשת טעם אורו ית' הגנוז בתוך תיבות ואותיות התפילה, שהם התבארים והשבחים, שהם בחי' כלים ומלומים רוחניים, ובחי' 'באשישות' (המזכירים לקמן בפסוק) שמשיגין כדי להשיג ולרחות על ידם את האור הגדול שלא היה שום מציאות לרחותו בלחי ע"י התפילות שמתקיבין ומלמלין את הכלים ומלומים הרוחניים שמתקבלים בהם אור. וזהו ענין 'בחי' מלכות', היינו בחים וכלים ומלומים שהם מתקבלים ומטמלמים כל האורות כידוע, (ועי' מיקו"ז תיקון י"ח (ל"ג ע"ב)) שכל הבגילות משיגים בחותם ע"י המלכות דחיהי 'בית' יעו"ש). ועל כן ג"ל בטעם אור הגנוז שהוא בחי' השגחו ית' בבחי' שלעתיד, שהוא בחי' השגת מורה שבנסתר כי אם ע"י התפילה שהוא בחי' אורות ותיבות ואותיות ובחי' תפילות לרחות על ידם את האור הגדול כמוב"פ. **ששים המה מלכות.** ובתב בליקו"ה (או"ח שבת ו, ח): התפלה כלולה משיעים, בחינת 'ששים המה מלכות', ודייקא עי"ז מכניעין התבחים דקטרא תחרא שהם גם כן בחינת ששים, כמ"ש גם (בבבורות ח, במעשה עם הפגי דני תמונה) 'כמה הוו שתין גברי', כי יונקים מבחינת ששים המה מלכות. כי ע"פ פשוטו נאמר זה הפסוק 'ששים המה מלכות' שהם בחי' התפלה בפע"ח, בתפלת קודש, כמו שפירש רש"י שם שזה נאמר על בני עשו ובני הפלגשים של מבראם וכו' שהם במספר ששים, ומהם נבחר 'אחת היא יונתי וכו', שהם ישראל. ועל כן ניכיון שהתיה התפלה כלולה משיעים מְלָכוֹת שבקדושה שהם כלל הַמַּלְכוּת דקדושה, לחכניע מלכות עשו וכו' שהם בחינת ששים מְלָכוֹת דקטרא תחרא.

מילואי חכמה

לא היה כדאי לקרוא ולכנות את השי"ת. וכתב בפרל"ז (שער ד, י): בב כל שהכוון לילוח חיונין ביניוין, ולא תתקרי בהן אלא על שם בריין דעלמא. ובגין לא, כד תהרי לרא חיונין טבין, תקרי לגבייהו הוי"ה בחידמים, וכד לרא חיונין חייבא, חיהו ליקרי אלה"י בחידת הדין. לכל דרא ולכל בר נש כפום מידה דיליה, אבל לאו דתיא ליה מידה ולא שם ידיעה. כגוונא דספירתן, דכל ספירה אית לה שם ידיעה ואית לה מידה וגבול ותכוס. ובגילין שהכן חרי עלמא חיהו אתפשט ואתליף בהון, ואתקרי בהון, ואתכסי בהון, ודל בהון, כנשמתא בכל אבדין דגופא (הל"מ פתחם, דף ע"ב). (...) שאין התוארים מגלו אלא מצד הנבראים מענין התוארים בעצמם, וכן השיוויים, שהרי הביוויים הן דיין ורמוס וביוצא, וכן השיוויים מדין לרחמים ומרחמים לדין. והנה, הענין הזה בהכרח הוא מצד הנבראים, לא מצדו. (...) שכל השמות אינם אלא מצד הפעולות הנמשכות ממנו לנוכח הנבראים. אמנם מצד בחי' עצמותו אין נוכך לשמות כלל, ואינו בו לא שמות משמות הקדש, כל שכן ביוויין שהם ממש מוריס על פעולות.

חסד בחי' אברהם. כדכתיב במיכה (ז, כ): תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתֵינוּ מִימֵי קֶדֶם: ומבאר הרקנאטי (בראשית יח, כו): שהדיקים הדבקים במידותיו של הקב"ה הם המרכבה, כענין שאמרו רז"ל 'האבות הם הם המרכבה'. ואף כי זה הממאר הוא כפול, שהרמז בו לאבות העליונים שהם מרכבה למטה, מכל מקום גם האבות של מטה שבזותם מתקיים העולם הם המרכבה. כי נפשותם נתלוות מן הג' מדות שנתייחדו להם. ועל כן נתעלו של מבראם עליו השלום היה מוכן ומסוגל למקד, והיה ראוי להכתלין, ובימו פתוח לרווחה, שנאמר 'ויוצא אתו החוצה' שבע'. על כן זכה להיות ראש לבנין, כי בתחלה שהוא מודד, הוא מודדין לו. וזכה למידת החסד, שנאמר (מיכה ז) 'תתן אמת ליעקב חסד לאברהם'.

ששים המה מלכות וכו'. כתיב בשה"ש (ו, ח): שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת וּשְׁמֹנִים פִּילַגְשִׁים וַעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר: ופירש"י (שם): **ששים המה מלכות.** מבראם ויוצחי יריכו, בני קטורה שם עשרה, ישמעאל ובניו שלש עשרה, יקחן ובניו שלשה, בני יעקב שנים עשר, בני עשו שם עשרה, בדברי הימים, הרי שיעים. ושם תמנע, לפ שהם ממנע, שהיה אחות מבראם מן המנין. **ושמוניים פלגשים.** נח ובניו עד מבראם, תולדות יוצחי התיבה, שמוניה תְּמָנָתָם. וכשם שהמלכות, שהם נְשֵׁי המלך, יתירות בגדולה על הפילגשים, כך היו מבראם, יוצחי יריכו, משובים גדולים ויתרים בחכמיות על הכל, כאחד מרחה, הגר גם מלכים היתה, תמנע גם שלטוניה היתה, ועשרת פילגש לְעָשָׂו. ותומר (בראשית יד) 'אל עמק שוה וגו', הושוו כולם בעצה אחת והמליכו את מבראם עליהם. **ופלגשים אין מספר.** למשפחות הרבה נמלקו כל אלה. וכן תמרו בשה"ש זוטא (ו, ה): 'ששים המה מלכות', זה מבראם ויוצחי יריכו. ועוד בענין מבראם וענין המלכות, בתב בעור (או"ח קיג): גדכה לשמושה והיא חנות (...) היא פותחת ומותחת בגדוך מפני שהיא גדכה לשמושה והחמרות כולן הוו גדכה הסמוכה למדמתה הילכך אין פותחות בגדוך, ועש"פ שאין מלכות בפתיחה, יש לומרים אלקי מבראם הוי כמו מלכות, שמבראם המליך לחומו על כל העולם, שהודיע מלכותו ולמלכותו לכל בני העולם.

ובתי לשון בתי מלכות. רציונו מבאר שהמלה 'בתי' מרמזת על המלכות (בחי' התפלה) כדלהלן בסוטה (יא ע"ב): 'ויהי כי ילחו המילדות את המלקים ויעש להם בתים'. רב ושמואל, חד אמר בתי כהונה ולויה, וחד אמר בתי מלכות. מאן דאמר בתי כהונה ולויה, לההן ומשה, ומאן דאמר בתי מלכות, דוד ומי ממנים קמתי בתיכי 'ותמת עזובה' (תהל כלב) ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור וכתיב 'ובוד בן חים אפרתי'. ופירש"י (שם): **אפרתי ומשה.** שילחו מיוכבד. **ויקח לו כלב את אפרת.** אפרת קרי מריס, וכתיב בדוד בן חים אפרתי. ודוד המלך בתי תפלה ומלכות היה מיוחי מלניה. ודו"ק ש'שיתין בתי' רומז לענין התפלה, הן ממלת 'שיתין' היינו מבראם, חסד, והן ממלת 'בתי' לשון מלכות, דוד, תפלה. **סמכוני באשישות.** כדכתיב בשה"ש (ב, ד-ה): הֱבִיאַנִי אֶל בֵּית הַיָּיִן וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה. סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת רַפְּדוּנִי בַּתַּפּוּחִים כִּי חוֹלַת אַהֲבָה אָנִי: והפל"ח הפנה לספר הערוך (ערך תפוח) שכתב: **תפוח.** כמו מגיאים (לח, י): **עֲשָׂקִים.** כהתה, לשון עשקים, שהדם נותן זכוכית לנגד עיניו לרחות לעבר הזכוכית דבר, אין אותה מרחה ברורה, ועי' עוד להלן במילוואי"ח ד"ה 'כמו שמשיימין באשישות וכו', בדברי הרמ"ק בציוורו לענין זה. ומציאו עוד בזהר (שמיני, מ ע"ב) שהתפוח נקרא 'באשישות' כי הם הסומכים לכנסי"י בגלותה, ובקראי המאמר לפפ"ל שהמלריים והשמים בתי' באשישות הם אלו פוגים להם", ובמיקרו ע"י התפוח בציוויים שציוו להם", וז"ל: **בא**פתח רבי יהודה ואמר, 'סמכוני באשישות רפדוני בתפוחים וגו', תא חזי קרא הא אתמר ורפיק. אבל, כנסת ישראל קאמר דא בגלותא, 'סמכוני'. מאי 'סמכוני'. אלא בחשבון דעלמא דאתי, דהא הוא דכתיב 'קומך ה' לכל הנופלים וגו', ובגין כך כנסת ישראל דאפלה, דכתיב (עמוס ה) 'נפלה לא תוסיף קום', בעיא למסמכא, והיא אמרה 'סמכוני'. למאן אמרה, ליישראל בגלותא עיימה. ואמה, 'באשישות', אלין חיונין דאתמלין בקדמיתא מההוא אתר טב דמנטרא, וכד חיונין אתמלין הא ברכאן מסתכלי לגביה על ידא דאב דרגין לחיהו לבנהן, לחיונין דאתמלין אמת קדישא, לחף על גב דברכאן לא משתכחי בעלמא, חיהו אמיך ומעייד לה לכנסת ישראל בגלותא, לדיך'. ומאן דיידע ליחלא אמת קדישא, חף על גב דברכאן לא משתכחי בעלמא, חיהו אמיך ומעייד לה לכנסת ישראל בגלותא.

בב כל השמות שלו יתבכר הם כיוויים שלו, ואינו נקרא בהם אלא על שם ברואים שנברא בעולם. ומפני זה, מאחר שני הדוד הם עוזים אלו הוא נקרא מלידה בשם הוי"ה ומתנהג עמם במידת הרחמים, ובאחר שני הדוד הם בשעים, אלו הוא נקרא מלידה בשם אל"ה ומתנהג עמם במידת הדין. שהקב"ה מתנהג עם כל דור ודור כפי מיתתו, אחל לא שיש לו בעלמו שיחוי אלא ונלא שיחוי אם מקוים. ובשני הדוד הם מקוייה. כעין הספירות, שכל ספירה יש לה שם מקוייה ומידה ובגול ותפוס. ובאלו השמות ריבון העולם הוא מתפעל ומולך בהם, והוא נקרא בהם, ונתקשר בהם, ולד בהם, כעין הנשמה הלדה בישראי הגוף ובעלמת בהם (המשך במעלה"מ).

חסד

מדת החסד נקרא גדולה וכל מה שמוציאין חסדו מהעלם אל הגילוי נתגלה גדולתו ית' יותר. וזה בחי' ירידה תכלית העלייה, שע"י שמחזק עצמו גם בעת הירידה ע"י האמונה בעוצם חסדיו ית' עד אין קץ ותכלית, ע"ז מוציא החסדים הנעלמים אל הגילוי שזה עיקר גדולתו (משיבת נפש, קץ).

עיקר המשכת התורה הוא על ידי החסד בחינת אהבה והשתוקקות דקדושה (ליקו"ה דם א, יב).

נקרא חסד מטעם כי המידה הזו פעולתו הפך הדין, אע"פ שמן הדין חייב, הוא מזכה אותו (פרד"ר כג, חסד).

אי אפשר שיתלבש ויתפשט אור הא"ס בשום אחד מן הי"ס אלא עד שיתלבש אור החכמה בהם, וז"ס כולם בחכמה עשית. וכן עד"ז אין שום אחד מהו"ק חג"ת נה"י יכול להתלבש בו אור הא"ס אם לא שיתלבש בהם תחילה אור החסד, וז"ס יומם יצוה ה' חסדו כי החסד נקרא יומם, יומא דכליל לכלהו שיתא יומין שהם הו"ק (שעת רצון על הזהר משפטים צה).

המאציל מחדש בכל יום מעשה בראשית ע"י טובו שהוא החסד כמ"ש 'אך טוב וחסד ירדפוני' בסוד חדשים לבקרים, שהחסד מתעורר בבוקר ומחדש (שעת רצון על הזהר צו לא).

פעולת חסד לקרב הנדחים ולקבץ המפוזרים (...) חסד הוא סוד בעל תשובה שיונק מבחינת 'חסד אל' המקבל שבים (קה"י, חסד).

הגמול שישלם ה' לפי המעשה והזכות נקרא משפט, ואשר יתן ה' מצד החסד נקרא צדקה (מלבי"ם ישעיה נט, ט).

אברהם

אברהם נקרא מי שבא לדבק את עצמו להש"ת, מלשון אבוא רם (ליקו"מ פז).

מאברהם עיקר התחלת קיום העולם, כמ"ש 'בהבראם' באברהם, כמ"ש רז"ל. וע"כ היה אברהם איש החסד ועסק תמיד בחסדים, כי ראה שעדיין לא נתנה תורה, ואין העולם מתקיים אלא בחסדו (ליקו"ה ביהכנ"ס ה, לה).

חסד בחינת אברהם, היינו בחינת אהבה והשתוקקות וכיסופין דקדושה (ליקו"ה הודאה ה, ח).

אברהם איש החסד זה בחי' תפלה שהוא בחי' חסד, כי עיקר התפלה רחמים ותחנונים, שיתן לנו השי"ת נדבת חסד. כי אברהם הוא הראשון שהתחיל להאיר דרך התפלה בעולם, כי כל התחלת עבודתו היה ע"י תפלה (ליקו"ה כללי בהמה ה, י).

יסוד ה' ליראיו, הוא אברהם, שנאמר בו 'כי ירא אלקים אתה' (אלשיך בראשית יז, א-ב).

כל עוד שעצמיות בהירות מדת האהבה, עודנה במקומה הכמוס בעצמותו, נקרא אברם, בלא אות ה', כמ"ש 'ויעבור אברם בארץ' בלא ה', אבן אחרי שבאה האהבה לבחי' התלבשות בהימים, אזי נקרא אברהם באות ה', והרמז 'ואברהם זקן בא בימים' כלומר שמדת החסד הנקרא א"ס נתלבשה בהימים - עוה"ז, הנברא באות ה' (אור המאיר, פ' לך לך). **אברהם** תיקון עמוד גמילת חסדים, והוא כולל כל הנפשות של ישראל. יצחק בחי' רוח. יעקב בחי' נשמה. אברהם תיקון עולם העשיה. 'ואת הנפש אשר עשו

עצה ותושיה ❁ **ראוי** לאדם להתעורר ולהתלהב מאד בתפלה, בשיזכור גדולת הבורא ית' בפום מה דמשער בליביה, שהוא מרומם ומנושא מאד מכל אלו השבחים והתארים, רק באהבתו וחמלתו וחסדו הגדול נתן לנו רשות לקרות אותו בתאריו אלו ולהתפלל לפניו כדי שנוכה להתדבק בו ית'. על כן ראוי לומר על כל פנים אלו התיבות והתארים בלב שלם ובכוונה גדולה במסירת נפש (קיצור ליקו"מ טו, ד).

בחי' נחש שמסית את האדם. כלתיעא בגרעסיס (ג, יג): וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹקִים לָאִשָּׁה מַה זֹּאת עָשִׂית וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הַנָּחָשׁ הִשִּׁיאַנִי וָאֹכֵל: **השיאני.** (מס): **סמאני.** הטעני. ותמרו בתנחומא (מזריע, ט): המסית זה הנחש, שהסית את האשה ואמר לה 'כי יודע אלקים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלקים יודעי טוב ורע', תהיו כמותו, מה הוא ברוא עולמות, אף אתם תבראו עולמות כמותו, אכל תומן שוא את תומן כמותו.

וכן תיתע בזהר תזע (בראשית, כד ע"ח): 'והנחש היה ערום מכל חית השדה'. תאני ר' יוסי, זהו יצה"ר, שהוא הנחש המסית לבני אדם. ולמה נקרא נחש, מה הנחש הולך עקלתון ותיכו הולך בדרך ישרה, כך יצה"ר מסטין לאדם בדרך רע ולא בדרך יפה.

כמו שמשימין אשישות כנגד אור גדול, כדי להסתכל באור הגדול על ידי אשישות, כן גזר חסדו לסמוך אותנו בתארים ושבחים האלו. וזה לשון סמכוני, שהוא בחינת סמ"ך, ובחינת ששים המה מלכות, בחינת אברהם, שהוא בחינת סמ"ך בתי. ואתא תנינא ובלעיה, תנינא זה בחינת נחש, שמסית את האדם שיתפלל לתועלת עצמו, כמו הב לנא חיי ומזונא, או שאר תועלת.

הב לָנא חיי ומזונא. כלתיעא בתיקון ז' (תיקון ו, כג ע"ב): בְּ'ויפן כה וכה וירא כי אין איש' (שמות ב), אלֵּו אֵיבִים לדרכו פנו, בעטקין דילהון, בתורתין דילהון, 'איש בעצעו מְקַלְּלוּ' (ישעיה ח), בנצעא דהאי עלמא, 'וַיָּרֶם הבל אחי הֵל, ירחי אלקים, אנסי אחת, שונאי בְּנֵי', אלֵּו כולהו לוותין בלוותין ביומא דכפורי כללנים, הב, הב לנא מזונא וקלילה וכפרה ותיי, 'כתבנו לחיים'. ולזיון עזי נפש כללנים, לחיון חומין דעלמא, לצוותי לגביה ולית לון בושת אנפין. ללא חיי מאן דקרא ליה בחיובתא, דיחזור שכינתיה לקודשא בריך הוא, דהיכי מרחקת מיניה, למהדר לגביה. ואלמיין לכללנים, אחמר בהון 'ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם', ואיהו בעי רב', הכל תסך דעבדין, לגרמייהו עבדין. ועול, חיון אחלין מזונא וכסויא, ועונה דהיכי עונת זווגייהו, דאחמר בה 'שארה כסותה ועונתה לא יגרע', ולא חיי מאן דשחיל מזונא דהיכי מורה, 'שארה' דשכינתא, ואיהי חיית עלמא, דאחמר בה 'ואל תטוש תורת אמך'.

כן גזר חסדו לסמוך אותנו בתארים ושבחים האלו. וכניתא"ל (טו) ריימו על קצרי המאמר הסייכים לענין זה, ו"ל: וגם ממילא מובן בכל זה, שתפ"פ שאור הגנוז שבמעלה בבחי ה' המוב"פ נקמן בפוא ו', כולו אחד ומקודם בקדושת אלקותו, למעלה מגבולי המיצות ומותיות דברי הילמה, עיין היטב בפנים. אבל מיד כשמתחיל להשתלשל למטה בבחינת התפילה, יהיה לשיתין בחי מלכות, שבקריאת התפילה שתנו קורלים להש"י ומכניס אותו על כל פנים במיצות ומותיות, שלפי זה יש לפרש ג"כ, שמזה בעצמו נתהווה אח"כ במדריגה שלמטה מחיתה (השייס רבוי מותיות) לקרא להגרוניץ בחינות שפה, שבלימודי תכמת ממלכת התורה שבגגלה, עיין בפנים. ומשם הערמה והדעת, שיוצאים מאיתו דברי הילמה ומשפטי מוקיה (עיין בפנים) להסייכים רבוי נפשות ישראל, שמיירידת המלכות אותה נשתלשלו ומתהוו כל הדברים שבכל העולמות.

כמו שמשימין אשישות כנגד אור גדול כדי להסתכל באור הגדול. והרמיב לענתר ענין זה בפרד"ר (שער ב, ח): כי המלילו מלך מלכי המלכים הקב"ה, מידתו להשפיע אל אולתו, ולהיות שפעו טוב להטיב אל הנברלים ולהשפיע אליהם ממידותיו, כמו תסך ממידת תסך, וכן לכל השפעיות. וְלָמָּה להמליל התלילות הזה ולגלות לעיני הנברלים גדולתו, כדי שיהא ניכר לנברלין, ומובן קלת ע"י תלילותו הקדוש והטהור. וזהו ממידות טובו, היות רלונו לגלות רוממותו אל השפלים. ולהיות כי בהגבלות רוממותו בבחר אל הנברלים, מרוב רוממות הגשתל עדיין אין כח בהנברלים להשיגו, הולרך להמליל התכמה. וכן מהתכמה אל הבינה, עד המלכות, כי אם השגת רוממות המלך. והמשל בזה, בהיות ניצוץ השמש נכנס דרך תרובה אל הבית להאיר אל עבר פְּנִימֵי ביתה, ומרוב בהירתו, אין אים בעין יוכל שָׁמָּתו, ועיניהם כהו מהביט אל השמש, כי רק ומבחוץ ניתכר, עד שהולרכו לעשות עם עששית גדולה ביותר, לשיהיה אתור מאיר אל עבר פניה, וַיַּשֵּׂג אל העומדים בבית תועלת אתור, ולא היזק. ומרוב בהירות אור השמש בתוקפו וגבורתו, עם היות כי נמנע התאור קלת ונסתר ונתעלם קלת, עם כל זה, למולשלת לאות העומדים בבית גריכין אל המסך בני, ומְשַׁמֵּשׁ אל השליש, עד עשר. ועתה, בְּבָא אים אל הבית ליהנות מאור המאיר דרך העששית, ויאמלו, לאה היה מנין העששית התלה כך וכך, ולא כך, נקהה את עיניו, ונאמר לו, כי מרוב פְּנִימִיוּת שאל על הענין הזה, כי אתר שענין המסיכים כוונתו למקן ענין האור, כדי שיהיה נמנע לעיני הרואים, אם כן, אם יתמעטו המסיכים יתביר עין הרואים מרוב אורו, ויזיק, ואם יכבו עליהם עור, יתבך האור, ולא יוצא ממנו אורו אל הרואים, ומשכו הרואות בתרונות, ואין המכוון כך, אלא למקן האור, כדי שיהיה ממנו ביותר בהיר שאפשר, ולא יהיה במילות שיהיה מזיק מרוב בהירות, אלא אור בהיר אתור מתוק אור מצוע.

הב לָנא חיי ומזונא. מובא בספר עבודת ישראל (ליקוטים): עיקר הענין בתפילה לעמוד בלב נשבר ונדכא על מוכחן היכלו ועל פיזור גניו, ולא נאמר סוס עבודה לה' רק עבודה שבלב זו תפילה, ולהעלות ולייחד השכינה עם דודה. וזה דכתיב (תהלים קג) 'תפילה לעני כי יעטוף', אם תפילה בשביל כי עני הוא בכיכול, ובאמת לל מסכינא עווז, 'כי יעטוף', אז התפילה הזאת היא עטיפה ושמלה לכל התפילות. מה שאין כן הנכתב בבית הכנסת לבקש ממנו ברוחני ובגשמי, אבל בבית הכנסת עושים, לעצמם הם עושים זאת. ועוד, שאומרים אלו הם שואלים ומבקשים על המזון ועל הכלכות, וכן על העונה שהיא עונת זווגים, שנאמר בהלו הדברים 'שארה כסותה ועונתה לא יגרע', ואין מי מהם שואל ומבקש על המזון הרוחני שהיא התורה, שהיא ה'שארה' של השכינה, והיא הסם העליונה, שנאמר בה 'ואל תטוש תורת אמך'.

מילואי חכמה

כמו שמשימין אשישות כנגד אור גדול כדי להסתכל באור הגדול.

והרמיב לענתר ענין זה בפרד"ר (שער ב, ח): כי המלילו מלך מלכי המלכים הקב"ה, מידתו להשפיע אל אולתו, ולהיות שפעו טוב להטיב אל הנברלים ולהשפיע אליהם ממידותיו, כמו תסך ממידת תסך, וכן לכל השפעיות. וְלָמָּה להמליל התלילות הזה ולגלות לעיני הנברלים גדולתו, כדי שיהא ניכר לנברלין, ומובן קלת ע"י תלילותו הקדוש והטהור. וזהו ממידות טובו, היות רלונו לגלות רוממותו אל השפלים. ולהיות כי בהגבלות רוממותו בבחר אל הנברלים, מרוב רוממות הגשתל עדיין אין כח בהנברלים להשיגו, הולרך להמליל התכמה. וכן מהתכמה אל הבינה, עד המלכות, כי אם השגת רוממות המלך. והמשל בזה, בהיות ניצוץ השמש נכנס דרך תרובה אל הבית להאיר אל עבר פְּנִימֵי ביתה, ומרוב בהירתו, אין אים בעין יוכל שָׁמָּתו, ועיניהם כהו מהביט אל השמש, כי רק ומבחוץ ניתכר, עד שהולרכו לעשות עם עששית גדולה ביותר, לשיהיה אתור מאיר אל עבר פניה, וַיַּשֵּׂג אל העומדים בבית תועלת אתור, ולא היזק. ומרוב בהירות אור השמש בתוקפו וגבורתו, עם היות כי נמנע התאור קלת ונסתר ונתעלם קלת, עם כל זה, למולשלת לאות העומדים בבית גריכין אל המסך בני, ומְשַׁמֵּשׁ אל השליש, עד עשר. ועתה, בְּבָא אים אל הבית ליהנות מאור המאיר דרך העששית, ויאמלו, לאה היה מנין העששית התלה כך וכך, ולא כך, נקהה את עיניו, ונאמר לו, כי מרוב פְּנִימִיוּת שאל על הענין הזה, כי אתר שענין המסיכים כוונתו למקן ענין האור, כדי שיהיה נמנע לעיני הרואים, אם כן, אם יתמעטו המסיכים יתביר עין הרואים מרוב אורו, ויזיק, ואם יכבו עליהם עור, יתבך האור, ולא יוצא ממנו אורו אל הרואים, ומשכו הרואות בתרונות, ואין המכוון כך, אלא למקן האור, כדי שיהיה ממנו ביותר בהיר שאפשר, ולא יהיה במילות שיהיה מזיק מרוב בהירות, אלא אור בהיר אתור מתוק אור מצוע.

הב לָנא חיי ומזונא. מובא בספר עבודת ישראל (ליקוטים): עיקר הענין בתפילה לעמוד בלב נשבר ונדכא על מוכחן היכלו ועל פיזור גניו, ולא נאמר סוס עבודה לה' רק עבודה שבלב זו תפילה, ולהעלות ולייחד השכינה עם דודה. וזה דכתיב (תהלים קג) 'תפילה לעני כי יעטוף', אם תפילה בשביל כי עני הוא בכיכול, ובאמת לל מסכינא עווז, 'כי יעטוף', אז התפילה הזאת היא עטיפה ושמלה לכל התפילות. מה שאין כן הנכתב בבית הכנסת לבקש ממנו ברוחני ובגשמי, אבל בבית הכנסת עושים, לעצמם הם עושים זאת. ועוד, שאומרים אלו הם שואלים ומבקשים על המזון ועל הכלכות, וכן על העונה שהיא עונת זווגים, שנאמר בהלו הדברים 'שארה כסותה ועונתה לא יגרע', ואין מי מהם שואל ומבקש על המזון הרוחני שהיא התורה, שהיא ה'שארה' של השכינה, והיא הסם העליונה, שנאמר בה 'ואל תטוש תורת אמך'.

נחש שמסית את האדם שיתפלל לתועלת עצמו. מובא בספר מתנא דן (טו, ה/ל): לכאורה דברי רבינו כאן תמוהים, דהיכה מה שתדם דומה לנחש שעל פניו ומזונו ומתפלל על זה (כי אם לא היה אלקו שום חילוק בין תסך לדין לא היה מבקש על זה) זה מורה על בחי' יראת העונש (שנמשכת ממידת הדין שבעדיין נתמזג בו), וכמובא בדברי הזוה"ק (בהקדמה יח ע"ב) שתאתר בענין יראת העונש לחית על בר בר דתחיל מקוב"ה בגין דיימון בעובי ולא יתומון תו לחיל תעונש דגופיה תו מממוניה ועל דא לחיל לה תדיר, עיי"ש. הרי מ"מ שמה שתדם דומה על חיי תו ממונו וכו' ותתמין שתכל הוא מהקב"ה ועל כן הוא מתיירא ממנו יח', אף שזוהי אינה עיקר הילמה כמבואר שם בזוה"ק, מ"מ זוהי יראת העונש (לתפוקי מירלות נפולות לגמרי אלינו מתיירא כלל מהש"י רק מגוף הדבר שנתלבשה בו הילמה), ובודאי מה שמתפלל לפי"ש על כך הוא בחי' לחומה, שהרי

נחש שמסית את האדם שיתפלל לתועלת עצמו. (טו) כתב ע"פ קצרי המאמר, ו"ל: זה מה שמבואר מקומה (לעיל בתות ד) על תודות המסיכים גפ שגריכין בהתפילה, בתופן שיתבטל כל גשמיותו, ולא יהיה שייך כלל לנקב על עלמו. ועפלוה"מ (תפלה כז) גיתר ענין זה בזה"ל: בכל תדם מלויה בחינת נחש, היינו הילה"ל, שהמפה את האדם ומדבר על ליבו שיתפלל רק עבור טובתו הגשמית. כלומר שיתפלל בכדי שהש"י יתן לו בריאות ופרנסה וכיולא. ותין נכון לעשות כן, רק צריך להתפלל כי התפילה תיוב היא על כל תדם להודות ולהלל להש"י על הטובות והחסדים שעושה עמו בכל יום, כמבואר בשמונה עשרה שהש"י עושה לכל תדם ניסים וטובות בכל יום, וע"י ההודיה וההלל להש"י נעבור טובותיו ומתדיון, מכיריס את הש"י ומתקריבים אליו.

הב לָנא חיי ומזונא. בביאור ענין זה ובקצרי הדברים עם המובא לעיל בתות ד' 'ולתפלה זוכה ע"י תורה שבגגלה' כתב בליקו"ה (תו"מ ר"ח ה, ג–ד): יש שני בחינות תפילות, יש תפילה שהיא בחינה תחת עם התורה ממש וגם היא גבוה מהתורה. כי יש תפילה שמתפללין על נרכיו, דהיינו פרנסה ובניס ותיים ורפואה וכו', ותת התפילה נקראת חיי אשה, והיא למטה מהתורה וטפילה להתורה, כי בוודאי מי שמתפלל על נרכי גופו ותינו מתכוון כלל בשביל התורה, רק הוא מתפלל שיתן לו הש"י בני חיי ומזוני וכו' להנאתו ולצורך גופו, ותת התפילה בוודאי תינה משופה לפני הש"י, והיא בחינת תפילות רעות שכתב רבינו ז"ל שיש לכל תדם תפילות רעות, והיא בחינת גננא ממתרתא רחמנא קריה. (...) נמלא, שהתפילה שהיא לצורך הגוף לבד בלי כוונת קיום התורה, היא בוודאי תינה טובה כלל, ועל תפילות כאילו קורא תגר בזהר הקדוש 'לותתין כללנין הב הב, הב לן חיי, הב לן מזונא וכו'". ותין להש"י נתת מתפילה כזאת שהיא לנרכי הגוף, כי תם כשזה התתפלל מתכוון בתפילתו בשביל קיום התורה, דהיינו שמתפלל על בני חיי ומזונא, וכל כוונתו כדי שיזכה לעשות רלונו יתברך ולקיים תורתו ומלוותיו בתמת. ותם כוונתו בתמת בשביל זה, בוודאי יש להש"י

ילקוט הנחל

נחש שמסית את האדם שיתפלל לתועלת עצמו. מובא בספר מתנא דן (טו, ה/ל): לכאורה דברי רבינו כאן תמוהים, דהיכה מה שתדם דומה לנחש שעל פניו ומזונו ומתפלל על זה (כי אם לא היה אלקו שום חילוק בין תסך לדין לא היה מבקש על זה) זה מורה על בחי' יראת העונש (שנמשכת ממידת הדין שבעדיין נתמזג בו), וכמובא בדברי הזוה"ק (בהקדמה יח ע"ב) שתאתר בענין יראת העונש לחית על בר בר דתחיל מקוב"ה בגין דיימון בעובי ולא יתומון תו לחיל תעונש דגופיה תו מממוניה ועל דא לחיל לה תדיר, עיי"ש. הרי מ"מ שמה שתדם דומה על חיי תו ממונו וכו' ותתמין שתכל הוא מהקב"ה ועל כן הוא מתיירא ממנו יח', אף שזוהי אינה עיקר הילמה כמבואר שם בזוה"ק, מ"מ זוהי יראת העונש (לתפוקי מירלות נפולות לגמרי אלינו מתיירא כלל מהש"י רק מגוף הדבר שנתלבשה בו הילמה), ובודאי מה שמתפלל לפי"ש על כך הוא בחי' לחומה, שהרי

(רמשך)

בחרן', נפש מבחי' עשיה. (...) אברהם תיקן בחי' עולם, ויצחק בחי' שנה ויעקב בחי' נפש (קה"י, אברהם).

'אחד היה אברהם', יש לומר הטעם, ע"פ מה שאמרו עד אברהם לא היה זקנה, שהמשיך אברהם י"ג תיקוני דיקנא לעולם, ע"י שהתנהג את עצמו במידות אלו (קה"י, אחד).

מידת אברהם הוא חסד ונקרא אל, וכן אברהם גימטריא ח' פעמים אל כנודע (קה"י, טעם).

סמך / סמ"ך

סמך הוא בחי' שלימות לשון הקודש, בחי' חוה אשה, בחי' 'אעשה לו עזר כנגדו', ותרגומו 'אעבד לה סמך כקבליה' (ליקו"ה תעורבות א, אז).

אות סמך היא בחי' שש קצוות היצירה (שער מאמרי רשב"י פ' בראשית).

סמך היא בבינה העליונה הסתומה (שער מאמרי רז"ל שבת).

אות סמך הוא ביסוד, שהוא סובל כל העולמות עליו וסומכן, כמ"ש 'וצדיק יסוד עולם' (עה"כ לרמ"ז, סמך).

סמך זהו מיכא"ל שסומך את ישראל ומליץ יושר הוא על ישראל. ואם לא שהוא מדבר טוב עלינו, לא היינו בעולם. ואומר להקב"ה, ישראל מייחדים ואומרים מי כאל. דכתיב 'מי כמוך באלים ה'' (סדרי רזיא אות ס).

הוא סוד בינה (קה"י, סמך).

סמך עם הכולל גי' הוי"ה אלקים וט' אותיות, וזה, 'סמך', לשון סמיכה, שסומך הוי"ה לאלקים, וזהו השיתוף, ובזה סמך וסעד לכל הנופלים ע"י הדין הקשה. וזהו 'סומך הוי"ה לכל הנופלים', כי הנפילה מצד הדין, ומצד הוי"ה סומך הנופלים (קה"י, סמך).

סמך זה ביהמ"ק, שסביב לו, מלך, וכהן גדול, לויים וישראלים (קה"י, סמך).

תנינא / נחש

עיקר נשיכת הנחש הוא עצבות ועצלות, בבחי' 'ונחש עפר לחמו', עפר היא בחי' עצבות ועצלות, שהם באים מיסוד העפר (ליקו"מ קפט).

נחש הוא עיקר הרמאי והשקרן, שממנו כל השקרים והרמאות שבעולם. והכל מחמת תאוות הגוף, שמחמת תאוות הגוף והבליו נתהפך האמת אצלו עד שאומר שכך האמת (ליקו"ה רבית ה, נא).

נחש אומר. סומך ה' לכל הנופלים, וזוקף לכל הכפופים [תהלים קמה] (פרק שירה).

תנינים אומרים. הללו את יודו מן הארץ תנינים וכל תהומות [תהלים קמה] (פרק שירה).

שישה שמות נקרא נחש, נחש, שרף, תנין, צפעוני, אפעה, עכשוב (אדר"נ לט, ג).

שם התנין ביבשה הוא נחש, ובמים הוא דג (מזרחי שמות ז).

יניקתו של נחש הוא מהפחד (ש"ך ט). **זוהמת** הנחש הוא כמשך מבדיל בין המלך מלכו של עולם ובין בניו, וכאשר יוסר המשך מלפני איש או אנשים, מיד יתדבקו בו (אלשיך שמות יט, א–ב). **שט"ן** בגימטריא נח"ש (שער מאמרי רשב"י פ' האד"ר). **הנחש** הוא הקליפה (בעש"ט עה"ת פ' עקב). **בחי' נחש** נתהווה מ"ן דמנצפ"ך, שהוא הגבורה הקשה (קה"י, נחש). **נחש** הוא מבחי' חכמה תחפד, וע"כ 'נחש היה ערום מכל חית השדה', לפי שעורשה מחכמה. נחש ר"ת 'נובלת חכמה שלמעלה' (קה"י, נחש). **נחש** יש לה אחיזה במוחין דקטנות, ג' פעמים אלקים (קה"י, נחש).

ואני תפלה

יְחִיד קַדְמוֹן אֲשֶׁר אַתָּה סָתוּם וְנֶעְלָם מִכָּל הָעוֹלָמוֹת כִּי לֵית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בָּךְ כְּלָל, אַךְ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים חָמַלְתָּ עָלֵינוּ וְנָתַתָּ לָנוּ רְשׁוּת לְדַמּוֹת וּלְכַנּוֹת אוֹתְךָ עַל יְדֵי שְׁמוֹת וְכִנּוּיִים וְתָאֳרִים, אֲשֶׁר גַּם בָּנוּ נִבְיאֶךָ הַקְּדוֹשִׁים, אֲשֶׁר עַל יְדֵי זֶה אָנוּ זוֹכִים לְהַמְשִׁיךְ שְׁכִינָתְךָ בְּבוֹדְךָ עָלֵינוּ, וְעַל כֵּן רַחֵם עָלֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים וְעָזְרֵנוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ שְׁנִזְכֶּה לְהִתְעוֹרֵר וּלְהִתְחַזֵּק בְּאַהֲבָתֶךָ תְּפִלָּתֵנוּ בְּכַוָּנָה גְּדוֹלָה בְּאֶמֶת, וְנִזְכֶּה לְכָל הַדִּבּוּרִים הַקְּדוֹשִׁים וְהַנּוֹרָאִים שֶׁאָנוּ מוֹצִיאִים מִפִּינוּ בְּכָל סֵדֶר הַתְּפִלָּה, בְּבִרְכַּת הַשַּׁחַר וּבְסֵדֶר הַקָּרְבָּנוֹת וּבִפְסוּקֵי דְזִמְרָה, וּבִקְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ, וּבִתְפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה וּבְתַחֲנוּנִים שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ, וְכֵן בְּכָל פְּרָטֵי הַתְּפִלָּה, אֲשֶׁר כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁל הִשְׁתַּבְּחוּ וְתָאֳרִים שֶׁאָנוּ מַזְכִּירִים וּמְכַנִּים אוֹתְךָ בָּהֶם הֵם תְּמוּנַת יי (ליקו"ת קלה).

עורב

העורב הוא בטבעו אכזרי, ונתהפך לרחמנות לכלכל את אליהו (ליקו"מ ח"ב ד).

עוֹרֵב אוֹמֵר. (איוב לח) 'מִי יָכִין לָעֹרֵב צֵידוֹ, כִּי יְלָדָיו אֶל אֵל יְשַׁוֵּעוּ, יִתְעוּ לִבְלִי אֹכֶל' (פרק שירה).

יִדּוּעַ שֶׁעָשָׂו נִקְרָא עוֹרֵב, בְּסוֹד (לֹא לַחְנֹם הֵלַךְ הַזִּדְּרוֹר אַצְלּ עוֹרֵב), וְהוּא סוֹד דִּין, וּמִבְּטְלוֹ נִקְרָא דּוֹד, ג"כ עוֹרֵב, בְּסוֹד 'עוֹרֵב עֲבֵדְךָ לְטוֹב'. וְעוֹרֵב דָּדוּד נִטֵּל עוֹרֵב דְּקְלִיפַּת עָשׂו, וּמֵהַפְּכוֹ מִמַּה"ד לְמֵה"ר (דן ידין ב).

עוֹרֵב הוּא לְשׁוֹן מְתִיקוּת, שֶׁזֶּה הִיא עֹרֶב וּמְתוֹק בְּעִינֵי הַשּׁי"ת בְּרוּךְ הוּא וּבְעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת בְּעוֹסְקוֹ בְּמֹשֶׁא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה (נועם אלימלך פ' נח).

עוֹרֵב יֵשׁ לְכַוְּנוֹתוֹ לְבַחֵי' אֵלִיָּהוּ הַנְּבִיא (קה"י, עורב).

אכזרי

רשב"י אוֹמֵר כָּל מִי שֶׁנַּעֲשֶׂה רַחְמָן בְּמָקוֹם אַכְזָרִי, סוֹף שֶׁנַּעֲשֶׂה אַכְזָרִי בְּמָקוֹם רַחְמָן (קה"ר ז, כד).

הָאַכְזָרִי הוּא עוֹבֵר אֶת קְרוֹבָיו (רש"י משלי יא, יז).

הִתְעַנֵּה וּמַכְחִישׁ בְּשָׂרוֹ נִקְרָא אַכְזָר (רש"י תענית יא:).

עצה ותושיה

יש בְּחֵי' נָחָשׁ שֶׁמְּסִית אֶת הָאָדָם שֶׁיִּתְפַּלֵּל לְתוֹעֶלֶת עַצְמוֹ, כְּמוֹ הַב לָנָא חַיֵּי וּמְזוֹנָא אוֹ שְׁאֵר תּוֹעֶלֶת, וְצָרִיךְ לְהִתְגַּבֵּר עַל זֶה וְלִהְשׁתַּדֵּל לִזְכּוֹת לְהִתְפַּלֵּל בְּלִי שׁוּם כַּוָּנַת תּוֹעֶלֶת עַצְמוֹ, כְּאִלּוּ אֵינוֹ בָּעוֹלָם (קיצור ליקו"מ טו, ה).

ואתי פושקנצא ובלעיה, פי' ר"ש עורב. ואמרו חז"ל (עירובין כב) **מי שמשחיר פניו כעורב, ומי שנעשה אכזרי על בניו כעורב. היינו שמתפלל בלי שום כוונת תועלת עצמו, ואינו חושב לכלום את עצמו, ונתבטל כל עצמותו וגשמיותו, ונתבטל כאילו אינו בעולם,**

נמת רוח מתפילה כזאת. לכל לפע"כ תפילה כזאת היא נוחלת למטה מהמחיה וטפילה להמחיה, כי מאחר שהתפילה נפצל לרכי הגוף, נמצא שהתפילה זאת בפני עצמה חיים כלום כנ"ל, כי למה לו הגוף ולרכיו והיוס נכמן ומאר נקבר וכו' כנ"ל, ואין להתפילה כזאת שום מיות וקיוס כי אם ע"י המחיה, דהיינו מה שמתכוון בתפילתו על לרכי הגוף נפצל קיוס המחיה. (...) ותפילה כזאת לריך שמירה גדולה שלא יתמזו בה המילוים, שלא תהיה בבחינת רגליה יוכדות מוות מ"ו, כי מאחר שמתפלל על לרכיס הגשמיים של הגוף, רק שכוונתו נפצל המחיה, נקל מוכל הסט"ל להתמזג בו להטות כוונתו נפצל לרכי הגוף בעצמו, שזו תפילה פסולה כנ"ל. (...) לכל עיקר התפילה הסלימה היא כשהיא מתפלל רק על לרכי גשמתו בעצמו, דהיינו שכל תפילותיו לזכות לירלת ה' ועבודתו יתברך, כמו שאמר דוד המלך ע"ה 'אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי וכו'', (...) ותפילה כזאת היא טפילה למוכה, מדרבנן, תפילה כזאת היא עיקר קיוס המחיה, מאחר שמתפק רק לקיים את המחיה, שזה עיקר שלימות המחיה, כי לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה. וזה בחינת 'אחת שאלתי ה' היא תתפלה', היינו התפילה, שהיא בחינת 'אחת חיל', כשהוא נפצל ירלת ה' לזכות לירלתו יתברך, 'היא תתהלל', כי זה עיקר שלימות התפילה. וזאת התפילה היא שוה עם המחיה וגבוה ממנה, כי עיקר הכוונה בלימוד המחיה הוא לקיים את המחיה, כי לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה, וזהו כוונתו בתפילתו, שמתפק לירלת ה' ולקיים את המחיה, נמצא שהמחיה והתפילה שניהם שוים בקומתם, ולפ גם התפילה גבוה יותר, בבחינת 'אחת חיל עשרת בעלה', בחינת 'רשתים תכמה ירלת ה'', דהיינו התפילה, שהיא בחינת 'אחת ירלת ה'', דהיינו מה שמתפלל על הירלה. (...) היא רשתים תכמה, כי הוא למעלה מהחכמה שהיא המחיה (...) שזהו בחינת כל ספר תהלים שיסד דוד המלך ע"ה, שכולו תפילות לזכות לירלת שמים ולעבודתו יתברך.

מי שמשחיר פניו כעורב ומי שנעשה אכזרי על בניו כעורב.

גיתר בעלוה"מ (מ"ת יט): לסתרי המחיה יכול לזכות רק מי שמשחיר את פניו כעורב ונעשה אכזרי כעורב על בניו. כלומר, על מנת להחזיק עלמו בתמת בירלת השם וקיוס המחיה, מבטל הוא כליל את גשמיותו, כלילו אינו נמלא בעולם, וכוונתו היא בתמת רק על מנת להתחזק בירלת השם וקיוס המחיה. היינו השלם שרולה להתחזק בירלת השם וקיוס המחיה כרלוי, הש"ת מנשתו ניסורים מ"ו, הן בבריאות הן בפרנסה וכו' לרלות שם יֶרֶץ ומרך הוא בתמת, וקובל יסורים עד שפניו משחירות מתמת יסורים, וגם קובל הוא יסורים מבניו ומבני ביתו, או מחקות פרנסה שם ושלוס, או מולשת הגוף רחמנא לשלן, ושם בכל זאת מחזיק עלמו גם אז בירלתו וקיוס המחיה כרלוי בתמת, שלשם כזה מסוגל להגין שתרי תחיה.

יִלְקוּט הַנְּחָל

מלמין בהשגחת הש"ת שממנו לבד נמשכין מייו ומזונו. ולפי"ז דברי רבינו נריכים ביאור, דכשזה השלם מתפלל על אלו הדברים שהוא דואג עליהם, לפ שלין זו עיקר התפילה מ"מ קוס קוס הוא מתפלל נקב"ה על כל זה ואינו מולה הדברים בדרך הטבע מ"ו ולמה קורא לזה רבינו בלילת הגשם. ועוד, שהרי רבינו בעלמו מלמד בכמה מקומות שעל כל דבר לריך תפילה (עיין ספר המידות תפילה לו ובשיחו"ן רלנ), לפילו על כפתור שאסר בבגדך, ואיך יעלה על הדעת שכל אלו התפילות הם מלד הסט"ל והשגחת הגשם. אלא על כרחך שדברי רבינו כולם מובנים על התפילה שעל ידה זוכין לאור הגנוז שלזה בתמת לריך שיבטל כל גשמיותו ועלמותו כלילו אינו בעולם, שלייכל בשקולין נקב"ה בבחי' זו הוא נתלה לנו בתורה הגנוז, ולגבי זה בתמת מה שמתפלל לתועלת עלמו הוא בחי' בלילת הגשם, כי עי"ז שוב אינו זוכה להתגלות אור הגנוז. **עורב**. מובא בספר פרפראות בגמל (טו): 'עורב' גימטריא 'אור הגנוז'.

מִילּוּאֵי חָכְמָה

לריכין בני מיי ומזוני, הגם שזה ג"כ מלמין בחמיצת יכולתו וגדולת מדוגינו וכ"ש כח להשפיע לו כל טובה, מכל מקום עיקר כוונת התפלה הוא שלא יסח יוצרו, רק כמי שנוסה בו ולוותין ולמרין הב לנא חיי הב לנא מזונא. (...) והנה, אם עשרה בני אדם מתאספים יחד לבית הכנסת להתפלל והם מבקשים לריכי עלמם, הגם שהם בבית אחד, נקראים מפוזרים, כי כל אחד פונה בתפצתו כלילונו, זה לכרמו, וזה ולזיתו ולהתפלל על מייו, וזה להתפלל על בניו ושאר ענייניו. אבל עיקר ענין התפילה אינו כן, רק שיהיו כל העשרה במקום אחד, לכוון לשם ייחודו של עולם, שיהיה הוא אחד ושמו אחד ותיגלה ותלשה מלכותו עלינו בזמן קרוב.

עורב. ופיתח בזוהר מדה"נ (פ' נח) שהעורב מרמז לדוד המלך ע"ה, וז"ל: 'ויפלח לה העורב', זהו דוד, שהיה קורא עימהן תמיד בעורב. דבר אחר, העורב שבא מיהודה שנקרא עורב, שנאמר 'מנכי מערבנו', 'הערב', כתיב, בלא ו"ו. ר"ל פנחס, למה נקרא שמו של דוד עורב, שהיה הולך בהרים בעורב. והיינו דלאמר לשלום, 'כאשר ירדוף הקורא בהרים'. לאמר לו, שֶׁמֶּפְנֵי להיות בקורא בהרים, בחיב הכא 'לבני עורב תשר יקראו'. **בלי שום כוונת תועלת עצמו**. ובחב בספר מור"י (פ' עקב): ידע האדם שאין התפילה לצורך עלמו, כי אם לצורך גבוה לתועלת השכינה, וכמו שאמר אחר"י, לשם מכוון לתועלת השכינה מקוננת עליו 'נתני ה' בידי לא אוכל קום' (מיכה ז), ואם מכוון לתועלת השכינה, כמ"ש בתיקונים (תיקון יח, נה ע"ב) אם שכינתא תמן מיד פתחין ליה. וגם מצוקת האדם נכלל בשכינה שהוא אם כל חי, וכל הנשמות הוא חלק השכינה, וגם הוא נענה לכל. לכל אם מכוון לשכינה כדי שיהיה הוא נענה ג"כ, נעשה אפוא מנדיל. הש"ת יאיר לנו לעבדו בתמת ובתמיס. **ונתבטל כל עצמותו וגשמיותו**. ופיתח בשו"ע (או"ח קמ, ב): וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה, שהיו מתבודדים ומכוונין בתפילתם, עד שהיו מגיעים להתפעטות הגשמות ולהתגברות כח השלכי, עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה.

מי שמשחיר פניו כעורב. פיתח בעירובין (כב ע"ב): 'קוולמתיו' תלמילים', לתר רב חסדא לתר מר עוקבא, מלמד שיש לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות. 'שמורות כעורב', כמי תתה מוצאן, כמי שמשכיס ומעריב עליהן לניח המדרש. רבה לתר, כמי שמשחיר פניו עליהן כעורב. רבא לתר, כמי שמשכיס עלמו מלזרי על בניו ועל בני ביתו כעורב. כדכי הא דרב חלא בר תנינא קמיזיל לבי רב, לתרה ליה דביתהו, יונקי דילך מאי ליה דביתהו, יונקי דידך מאי מעביד להו. לתר לה, מי שלימו קורמי בתגמא. ועי' להלן בגמ"נ ד"ה 'שמורות כעורב' בדברי מי הגמל על גמ' זו. ופילקי"י (שם): **שמשכיס ומעריב.** 'שמורות' לשון שחריות, 'כעורב' לשון ערבית. **עורב מלזרי על בניו.** כלכתיב (תהלים קמו) 'לבני עורב אשר יקראו', והקב"ה מזמין להן יתושים וננסין לתוך פיהן. **קורמי.** ירקות, ליתנא תחריתא גמי לא. ובתב המהרש"א (שם): **על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות כו'.** ר"ל מלבד סודות נסתרים של התורה שנרמזו בהם, יש לדרוש בהן תילי תילים של הלכות המוגע בנגלה, והלכות שנמתדשו בכל דור ודור כבר נלמדו מסיני בדרמיזה בקוצות של התותיות, אלא שאין כל המדם יוכל לעמוד עליהן, אלא במי שתתה מוזגן לו', וק"ל ודו"ק ולזה שהבדרים מקוצרים היטב למאמר. **שמשחיר פניו.** דהיינו שמעשה עלמו על דברי תורה ומשחיר פניו כמו שהעורב שחור. לי נמי לעניין מיעוט מזונותיו גופייהו קאמר, כעורב שמזונותיו מועטין ואינן מלויין לו, כלתמרינן פ"ק דב"ב, פרנסתי כעורב וכלנב, וק"ל. ופיתח עוד בסנהדרין (ק ע"ב): לדבי רבי יהודה ברבי סימון, כל המשחיר פניו על דברי תורה בעולם הזה הקב"ה מבהיק זיויו לעולם הבא, שנאמר 'מרחלו לבנון בחור כחרזים'. לתר רבי תנחום ברבי חנילאי, כל המרעיב עלמו על דברי תורה בעולם הזה הקב"ה משביעו לעולם הבא. וכן לתרו בויק"ר (יט, ו): רבי יהושע לומר, 'תלמילים', נמי הן מתקיימות (דברי התורה), נמי שמשחיר ומעריב בהן. לתר רבי שמואל בר תמי, דברי תורה לריכין שתהיה השמרה בפרנסה, מניין, 'מי יכין לעורב לידו'. למוד מלליהו, על ידי שמשחיר והעריב בתורה לא כבר זימנתי לו עורבים, שנאמר (תלי"א יז) 'והעורבים מביאים לו לחם ובשר וגו'". מהיכן היו מביאין לו, משולתנו של יהושפט. לתר רבי שמואל בר תמי, דברי תורה לריכין שתהיה השמרה והערבה בפרנסה, מניין, 'מי יכין לעורב לידו', כך אם אין אדם עשה לחברו על גופו ועל בניו ועל ביתו כעורב הזה, אינו זוכה לדברי תורה. בבי רבי אסי הוה עסקן, תמי חד עורב עביד קן, עביד ביעין, עביד אפרוחין. נסבינון ויהבינון בקידרתא חדתתא, ואשתא בפיהון ג' יומין. אתר תלתא יומין פתח בפיהון, למידע מה אינון עבדין. אשכח יתהון דעבדין נוחא, ונוחא עבדה כב כעין מעשה זה אתר חדא בר מתנא פעם כשפנה ללכת לבית המדרש, אזי אמרה לו אשתו, כמה תתכיל את הילדים שלך. אזי אמר לה רב חדא בר מתנא, וכי נגמרו כבר ירקות הבר הגדלים בתגר, ותלכי ותביאי להם לאכול משם.

בה רבי אסי היה רגיל להתעסק ולעסות ולתקות דברים שונים, יום אתד הוה רתה לתיה עורב אתד שעשה קן, ואתר כך העורב הטיל ביליט, ואתר כך הביליט נעשו אפרוחים. ואזי לקח רבי אסי את אתם האפרוחים ועָשָׂה אותם בקדירה תדשה, והוה עם בפניהם את אכסה הקדירה בעיט למען שלושה ימים. לאתר שלושה ימים אזי הוה פתח בפניהם את הקדירה, כיון שרלה לדעת ולבחון מה הם עושים וכילד הם ניזונים. ואזי הוה מלא אותם שהם היו עושים לותה, ומהלותה נעשו יתושים, וכיו היתושים למעלה מאותם האפרוחים, ואזי היו האפרוחים אוכלים אותם. כשלאה כל זאת אזי קרא עליהם רבי אסי את פסוק 'מי יכין לעורב לידו'.

וְאֲנִי תְּפִלָּה

וְתַזְכֵּנִי בְּרַחֲמֶיךָ לְהִתְחַפֵּף בְּמַסֹּרוֹת נֶפֶשׁ בֶּאֱמֶת, וְאָזְכֶה לְכַבֵּל כָּל יְשׁוּתִי וְנִשְׁמִיּוּתִי, וְלֹא אֶתְפַּלֵּל בְּשָׁבִיל תּוֹעֶלֶת עַצְמִי כְּלָל, רַק אֶזְכֶּה לְהִתְכַּפֵּל לְגַמְרֵי בִּשְׁעַת הִתְפַּלְּתִי בְּאֹפֶן אֵינֶנִּי בָּעוֹלָם כְּלָל, וְכָל כַּוָּנָתִי בִּתְפִלָּתִי יִהְיֶה רַק לְשֵׁמְךָ בֶּאֱמֶת לְהַעֲלוֹת הַשְׁבֵינָה מֵהֲגָלוּת, לְגָאוֹת אֶלֹהוּתְךָ בָּעוֹלָם (ליקו"ת טו).

יתומין, והוו פרחין לעיל מנהון, ומכלין להון. קרא עליהן הדין פסוקא 'מי יכין לעורב צידו'. ופירש הנץ יוסף (שם): **מלמליס נמי סן מפקיימום**. נרמה דדרש 'תלמליס' לשון קיום, מגזירת 'עומדות על מילס' (יהושע יח). **סוס עפקן**. ולשה לגעות זה שמר הכתוב 'מי יכין לעורב צידו', שהקב"ה מפרנס את ילדיו של העורב בזולת מזונותיהם, שלא כשאר בעלי חיים. ובשהש"ר (ה, יד) מימס: רבי יהושה פתר קרא בתלמידי חכמים, 'תלמליס שחורות כעורב', הלו תלמידי חכמים, שאע"פ שנראין בְּעוֹנִין ושחורין בעולם הזה, לעתיד לבוא 'ממליהן כלפידים כנרקים ירוננו רב' (מחוס ג).

כי עליך הורגנו כל היום. כתיב בתהלים (מד, כג–כז): כִּי עָלֶיךָ הֹרַגְנוּ כָל הַיּוֹם נֶחְשַׁבְנוּ כְּצֹאן טִבְחָה: עוּרָה לָמָּה תִישַׁן יְהוָה הָקִיצָה אַל תִּזְנַח לָנֶצַח: לָמָּה פָנֶיךָ תַסְתִּיר תִּשְׁכַּח עָנְיֵנוּ וְלַחֲצֵנוּ: כִּי שֻׁחָה לֶעָפָר נַפְשֵׁנוּ דָּבְקָה לָאָרֶץ בִּטְנֵנוּ: קוּמָה עֶזְרָתָה לָּנוּ וּפְדֵנוּ לְמַעַן חַסְדֶּךָ: ופירש המלו"ד (שם): **כי עליך**. בעבור ילחמך הורגנו והיינו נחשבים כצאן המוכן לטבח. **עורה**. לזה עורה גם להושיע, ולא תהיה כמו הישן. **כי שחה**. נפשנו משפלת עד לעפר. **קומה**. לזה קום ועזור לנו, ואם אין לנו רחוייס, פדנו למען חסדך. ודרשו חז"ל בפקיז (ג, נב): הלדיקים מדברים בעוה"ז בסיגוף ובתעניות ובייסורין, וכל כמה למה, (...) לרחות ולהרחות לחומות העולם הילך ישראל ומשכין אחריו כבהמה, שנאמר (יחזקאל לד) 'וְאַתֶּן צֹאנִי צֹאן מַרְעִיתִי אָדָם אַתֶּם', אלא מה בהמה זו פושטת צוואריה לשחיטה, כך הלדיקים, שנאמר 'כי עליך הורגנו כל היום'. ושוד אימא בזהר מדה"נ (חיי שרה, קכד ע"ב): אמר רבי שלום בר מניומי, אין לך כל לדיק ולדיק מאותם העוסקים בתורה שאין לו מאתים עולמות וביסופין בשביל התורה, הדא הוא דכתיב (שה"ש ח) 'ואתתים לנוטרים את פריו', 'ואתתים', על שמוסרים עלמם בכל יום כאילו נהרגו על קדושת שמו, בהאי פסוקא דכתיב 'ולהבתם אתם ה' וגו'. ותנינן, כל אדם המכוון ליבו בהאי פסוקא למסור נפשו על קדושת שמו, מעלה עליו הכתוב כאילו נהרג בכל יום עליו, הדא הוא דכתיב 'כי עליך הורגנו כל היום'. אמר רב נחמן, כל המוסר נפשו בהאי פסוקא נוחל מרבע מאות עולמות לעולם הבא. אמר רב יוסף, והא תנן 'מאתים', אמר רב נחמן, מאתים על התורה, ומאתים על שמסר עלמו בכל יום על קדושת שמו. **שחורות כעורב.** כלכתיב בשה"ש (ה, י–יא): דּוֹדִי צַח וְאָדוֹם דָּגוּל מֵרְבָבָה: רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב: ועי"ל בפסוק בד"ה 'מי שמשחיר פניו כעורב'.

ישת חשך סתרו. כתיב בתהלים (יח, יב–יג): וַיָּשֶׁת חֹשֶׁךְ סִתְרוֹ סְכִיבוֹתָיו סֻכָּתוֹ חֶשְׁכַת מַיִם עָבֵי שְׁחָקִים: מִנֹּגַהּ נֶגְדּוֹ עָבָיו עָבְרוּ בָּרָד וְגַחֲלֵי אֵשׁ: ופירש"י (שם) את הפסוקים על דרך הפשט, וז"ל: **חשכת מים**. שבעבי שחקים הם מוסך אשר סביבותיו, ושמע תאמר לפניס מן החשך הזה בחורי ים, שהוא חשך גדול ומתוך מחיצתו את עניו אשר סביבותיו בוקעים ועוברים ברד וגחלי אש. ופיתח במיקו"ז (תיקון ע, קכ ע"ב) המאמר היטב את קשרי המאמר לפסל זה, וז"ל: כי"ת חור לעילא לתתקבי חור הגנוז לצדיקים לעלמא דאתי, דעינא לא שלטא עליה. ותא חזי מאן דתים דאתמר ביה 'ישת חושך סתרו'.

יִלְקוּט הַנַּחַל

כי עליך הורגנו כל היום. וכתב בשיהכ"ן (יב) שמפש זה נלמד שגם כל ההתגברות על המניעות והכלכולים שיש בעבודת ה', כלכלת בעבודה זו, וז"ל: אלו הרוצים להיות אנשים כשרים ולכנות בעבודת ה', ואזי יש להם כלכולים גדולים ומניעות גדולות ואינם יכולים לתת עלה לנפשם אין לעשות מחמת גודל הכלכולים והמניעות שיש להם, וכל מה שרולים לעשות בעבודת ה' קשה להם לעשות כראוי, דע, שזה בעצמו שהם מתייגעים ולהוטים לעשות אינה עבודה זו לקדם עלמו בחינה קדושה, שע"פ שאינם יכולים לגמור כראוי, זה בעצמו שהם מתייגעים ולהוטים אחר זה הוא בחינת קרבנות, בחינת (תהלים מד) 'כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כלאן טבחה', ואינת בחינות אלו מניחין אותו ובאמת אותו בעצמו הוא בחינת תפילה שהיא בחינת קרבנות, היינו, כשרולים להתפלל כראוי, ואין מניחין אותו ומכלכלין אותו בכמה מיני כלכולים והוא צריך לכמה יגיעות בשעת התפילה, ואזי תפילה שם שיהיו זוכה להתפלל כראוי, שעפ"כ היגיעה בעצמה שמייגע עלמו בכל כוחו ומוסר נפשו להתפלל כראוי, זה בעצמו הוא בחינת קרבנות, בחינת 'כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כלאן טבחה', וכמו כן בכל העבודות והקדושות שהאדם רולה לקדם עלמו, שע"פ שאינו זוכה מ"מ לקדם עלמו כראוי, שע"פ, היגיעה בעצמה והיסורין והכלכולים שיש לו מזה, מחמת שרולה ואפץ לקדם עלמו רק שאין מניחין אותו, זה בעצמו הוא בחינת קרבנות, בחינת 'כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כלאן טבחה'. על כן על האדם לעשות את שלו תמיד, לייגע עלמו בעבודת ה' ככל מה שיוכל, ואת כל אשר תמצא ידך לעשות עשה, שע"פ שקשה עליו מאד, ונדמה לו שאין מניחין אותו כלל ומרחיקין אותו מאד מאד, ואינו זוכה לעשות כראוי שום דבר שבקדושה וכו', שע"כ עליו לעשות מה שיוכל, וה' הטוב בעיניו יעשה.

שחורות כעורב. ומובא בספר מתנה דן (עו, ה/ג): אפרהם זכה לבני הפוסקנית, היינו להשחיר פניו כעורב ולהיות מחזרי על בניו (תמילה על ישמעאל כשנלמו מעל פניו, ובפרט שע"כ על ידם בנו יחידו אשר אהב, שכבר שלח ידו ולקח את המחלמת כדי לשחטו), שני"ז זכה להתפלל בלי שום כוונה למועלת עלמו שזהו עיקר תיקון השיתין בתי, כי בלא זה עדיין בח התגינת ובוטל השיתין בתי, שהן השבחים והתתרים שקורלין כסא לשי"ת, ודלייקת ע"י שמזכך השיתין בתי וקורלו לשי"ת בתלו התתרים והשבחים בלא שום כוונת תועלת עלמו ואינו חושב עלמו לכלום ומבטל כל עלמותו וגשמיותו, דייקת לתלו השיתין בתי מתחוור הקב"ה ועשה התפלה של התגדלותו ית' בתורו הגנות. ולכן בחתם סופי תיבות של הפסוק 'לא נשבר ונלכה תלקים לא וכו', לותיות תברהם (לירוף זה מזכר כפר בדברי מוהרנ"ת), כי זה הפסוק מביא רבינו לעיל לות ה', לענין תפילת השפל, שהיא התפילה בחמ"ג כמבואר שם, שזהת התפילה היא בחי' תברהם.

סליק ויתיב באילנא. ומובא בקונך שבשובי הגחל (עו): ר"ת ס'ליק ו'יתיב ג'ילגא, עולה בגימטר' כמו ר"ת ת'תך ס'תרו.

ישת חשך סתרו. וכתב בליקו"ה (תו"מ תפלה ערבית ה, כג): כי מחמת שחור החין סוף לי לשפר לקבלו, מחמת ריבוי חור, על כן הש"י מחשיך החשך סתרו שהוא החין סוף הגדול והנורא בתוך הענן והחשך, בחינת 'ישת חשך סתרו', כדי שיוכלו לקבלו בהדגיה ובמידה. וזה הענן והחשך הוא בחינת שומר בשבי החור הגדול החין סוף, שלא יתקרב אליו מי שאינו רלוי אליו.

שסתרי תורה אדם זוכה להם ע"י חשך. ומובא בספר מתנה דן (עו, ה/כ): פירוש, להסותך מרמז על שמי בחינות, על המסירות נפש (שבתפלה), ועל עותק המוסג (של הסתרי תורה). ותומר רבינו, שהא בחי תלית, שמחמת עותק המוסג לבן לריך להסגתה את המק"ב. וענין הקשר ביניהם מבואר בדברי רבינו לעיל לות ה', בתה שתומר 'וע"י התפילה שהיא במק"ב שמבטל כל בשמיותו וחין גדול, וכשחין גדול יכול להסיג החורה שלעתיד שהיא גדול וחין בחפסת בגבול', היינו, דתה שהתורה שבשפר היא בלא גבול זהו ענין עותק המוסג, ותה שמבטל כל בשמיותו ועשה בבחי' חין גבול זהו ענין המק"ב שבתפילה, ולריך למתור נפשו בתפילה, שאז הוא בחי' 'חין גבול' (שזה בחי' חשך, שמשחיר את פניו בעורב), כדי להסיג החורה שבשפר שהיא בחי' חותך ע"ס עותק המוסג, היינו שהיא בלא גבול. גם לריך להחשיך ולהשחיר פניו במק"ב, כי בלא כשקורל לקב"ה בלא שום פניה ותועלת עלמו מתגלה הקב"ה בחותך שהרו (כי זאת התפלה היא בחי' קרבן וזה הוא ית' מתחוור, וכתו שבתבר).

כו יש חור למעלה למעלה הנקרא חור הגנוז לצדיקים לעולם הבא, שאין עין שולט עליו. ויש חותך שהוא שבשמר כו 'ישת חושך סתרו'.

ואני תפלה

וְתִזְכֵּנוּ מֵעֵתָה לְהִתְקָרֵב אֵלֶיךָ בֶּאֱמֶת. וּמְאוֹצַר מַתָּנַת חִנָּם חָנֵנִי כִּי עֵינֵי קָךְ תְּלוּיוֹת וּמְחַכּוֹת, שֶׁתְּזַכֵּנִי לָבוֹא לְחַתְּלָה בֶּאֱמֶת, וְאֶזְכֶּה לַעֲשׂק בְּתִפְלָּה תָּמִיד, עַד שֶׁאֶזְכֶּה עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה לָבוֹא וּלְהַגִּיעַ וּלְהַשִּׂיג סוֹדוֹת הַתּוֹרָה הָאֲמִתִּיִּים, וְאֶזְכֶּה לְטַעַם טַעַם אוֹר הַגָּנוּז, אֲשֶׁר אַתָּה עָתִיד לְגַלּוֹת לְצַדִּיקֶיךָ הָאֲמִתִּיִּים שֶׁהוּא פָּנִימִיּוּת סִתְרֵי תוֹרָה. וְתִזְכֵּנִי "לַחֲזוֹת בְּנֹעַם יי וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ" (תיקו"ח טו).

חשך

עילת העילות, מצד שאין לו השגה נקרא חשך, מטעם שלא יוכלו להשיג. כן חשך נקרא גבורה, הוא פחד (ספר הפליאה ד"ה נפנה לפן אחר).

'ויבדל' אלקים בין האור ובין החושך'. על דרך הפשט החושך הזה הוא העדר האור, ואינו חושך של מעלה שהזכיר 'וחושך על פני תהום', לפי שאותו החושך הוא האש (רבינו בחיי בראשית א, ד).

החושך בג' מקומות, אחד בכתר כמו שאמר 'ישת חשך סתרו', לפי שאין השגה שם, ואחד בגבורה, ואחד בקליפות. ויש שקראו גם למלכות חשך מעורב, לפי שהאורות העלינים מַעֲרֶבֶת וּמְחַשֶּׁכֶת אותם, כדי שיוכלו התחתונים לסבול. ויש ליתן טעם על שהכתר נקרא חשך, כי בכתר יש נ' שערים, בסוד שער הנ' דבינה שהוא בכתר, והוא כולל הנ' שערים. חשך ראשי תיבות 'חמישים שערי בינה' (קה"י, חשך).

חשך הוא בבריאה, כמו שאמר האר"י ז"ל, בסוד 'יוצר אור ובורא חושך' (קה"י, חשך).

תושבע"פ משולה לחשך, ועליה נאמר 'העם ההולכים בחשך ראו אור גדול' (תנחומא נח). ויש לומר הטעם כי הוא מסטרא דנוקבא מידת לילה (קה"י, חשך).

חשך הוא רק מניעת האור, ולא אופל גמור (מלבי"ם ישעיה נ, י).

חשך עַל שם עומק המושג. וכתב בליקו"ה (או"ח תפלת ערבית ג):

לית מחשבות, שיצירה נקרא אור ובריאה משך, שבריאה למעלה מיצירה ואי אפשר להשיג שם, על כן נקרא משך, מעומק המושג, בחינת 'יש משך חכמה'. ועל כן גם בשעת הבריאה נרמז הש"י מהשך קודם להאור, נרמז בחינת משוכת והדר נהורא. כי המשך שקדם להאור מרמז על קודם הבריאה, שהוא בחינת 'יש משך חכמה'.

כל נשמתין מאילנא רברבא נפקין. ויצחר בליקו"ה (יו"ד עלמה ד, ב): עני הגן שם בחינת נשמות קדושות, כי כל נשמתין מאילנא רברבא נפקין, כמו שלית בזהר הקדוש. כי כל עני הגן עדן יונקים ומקבלים מבחינות עץ החיים אשר בתוך הגן, שהוא כלול מכל הנשמות התלוים מכשף הכבוד, כי עץ החיים עומד תמיד כשף הכבוד, שדרך שם יולדין ועולין כל הנשמות כשלריכין לבוא לזה העולם משם, וכן להיפך, כשלריכין למזור ולעלות מזה העולם למקומם ומשם, שכולם לריכין לילד ולעלות דרך עץ החיים כידוע.

כי הם בחינת חשך, על שם עומק המושג. וזה בחינת סליק ויתיב באילנא, ששם מדור הנשמות, כמ"ש (זהר משפטים דף לט ע"ב) **כל נשמתין מאילנא רברבא נפקין. והוא בחינת עולם הבא, ששם אריכות ימים, כמו שכתוב** (משלי ג) **כימי עץ ימי עמי. וזה זוכה על ידי תפלה,** וכל מתחברן כחדא כגוונא דדכר ונוקבא. **חשך עַל שם עומק המושג.** וכתב בספר הפליאה (ד"ה ומשך על פי מהוס): שמעתי שהאור קדמון נקרא משך בעבור שכל דבר שאין לדם יכול להשיגו הוא משך אליו, ואור הקדמון מי יוכל לדעת כילד שאנשים כולם אבר היה בעומק האין ונמצאו כל האנשים מן המחדות, וזה לא יוכל לדם להשיגו ועל כן נקרא משך. **כל נשמתין מאילנא רברבא נפקין.** מימר בזהר (משפטים, קט ע"ב): **כי** השמת אית לגלאה, דהא כל נשמתין מאילנא רברבא נפקין ותקיפא, מההוא נהר דנפיק מעדן נפקי. וכל רומין, מאילנא אחרא ואילא נפקין. נשמה מלעילא, רוח מלמתא, ומתחברן כחדא כגוונא דדכר ונוקבא. וכל מתחברן כחדא, כדין נהרין נהירו עלאה. ובאיהוא דתרוייהו לחקרי 'ער', 'ער ה' נשמת חדש' (משלי כ), מהו 'ער', ר'שמה ר'ות, ועל איהוא דתרוייהו כחדא לחקרי 'ער', דכתיב 'ער ה' נשמת חדש'. ופירש הממוח מדפא (שם): **נשמתין מאילנא.** הנשמות של בני ישראל היוצאות ממץ החייס, היינו זעיר אנפין. **רברבא ותקיפא.** גדול מלך החסד וחזק מלך הגבורה. **מההוא נהר כו'.** שהוא לימא היוצאת מאבא, כי מייחוד אבא ואימא יוצאות הנשמות אל זעיר אנפין.

כימי עץ ימי עמי. פס' זה נכתב בגמרות הגמולה לדעת"ל ובה מבואר, ע"ד הפשט, רבות על אריכות הימים המופלאה שהחיה אז, ושפשר"כ בישעיה (סה, יז–כג): כִּי הִנְנִי בוֹרֵא שָׁמַיִם חֲדָשִׁים וָאָרֶץ חֲדָשָׁה וְלֹא תִּזָּכַרְנָה הָרִאשֹׁנוֹת וְלֹא תַעֲלֶינָה עַל לֵב: כִּי אִם שִׂישׂוּ וְגִילוּ עֲדֵי עַד אֲשֶׁר אֲנִי בוֹרֵא כִּי הִנְנִי בוֹרֵא אֶת יְרוּשָׁלַ͏ִם גִּילָה וְעַמָּהּ מָשׂוֹשׂ: וְגַלְתִּי בִירוּשָׁלַ͏ִם וְשַׂשְׂתִּי בְּעַמִּי וְלֹא יִשָּׁמַע בָּהּ עוֹד קוֹל בְּכִי וְקוֹל זְעָקָה: לֹא יִהְיֶה מִשָּׁם עוֹד עוֹל יָמִים וְזָקֵן אֲשֶׁר לֹא יְמַלֵּא אֶת יָמָיו כִּי הַנַּעַר בֶּן מֵאָה שָׁנָה יָמוּת וְהַחוֹטֶא בֶּן מֵאָה שָׁנָה יְקֻלָּל: וּבָנוּ בָתִּים וְיָשָׁבוּ וְנָטְעוּ כְרָמִים וְאָכְלוּ פִרְיָם: לֹא יִבְנוּ וְאַחֵר יֵשֵׁב לֹא יִטְּעוּ וַאֲחֵר יֹאכֵל כִּי כִימֵי הָעֵץ יְמֵי עַמִּי וּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם יְבַלּוּ בְּחִירָי: לֹא יִיגְעוּ לָרִיק וְלֹא יֵלְדוּ לַבֶּהָלָה כִּי זֶרַע בְּרוּכֵי ה' הֵמָּה וְצֶאֱצָאֵיהֶם אִתָּם: **לֹא יהיה משם.** ופירש המלו"ד (שם): **לֹא יִהְיֶה מִשָּׁם** שהוא לקבר מדם קטן בשנים, ולף הזקן קלא שלא השלים כל ימיו, ולא ימות גם הוא, כי אז יתריכו ימי המדם בתריכות נפלא. **כי הנער בן מאה שנה ימות.** ר"ל, שם ימות מי בן מאה שנים, ימתרו עליו נער מת. **והחוטא.** הנמצר מן העולם כשיהיה בן מאה שנה, לקללה מחשב, כי עודו נער לפי מרבית מיי המגשים שיהיה אז. **וְכָפַל** ענין בתי"ם. **ובנו בתים וישבו.** לף ימותו טרם יבנו הבנין עד לף יֵשֵׁבוּ בה, וכן 'ונטעו כרמים וכו'. **ולמר יפה.** על כי ימותו הס עד לף יֵשֵׁבוּ בה. **כי כימי העץ.** כימי משך זמן עמידת העץ המתקיים הרבה, כאילן תרוג וכדומה, כימי עץ הזה יהיה ימי עמי. **ומעשה ידיהם וכו'.** כי יש מעשים שיעשה האדם, והוא יזקין, והס עדיין נראים מדשים, כבנין והמכתב. לכן אמר 'עמי בחירי יבלו מעשה ידיהם', כי הס יֵלְאוּ בחורים וחזקים, ומעשה ידיהם יזקינו וירקבו בימיהם. **לֹא יגעו לריק.** לף יהיה יגיעתם לריק, ר"ל, לף ימותו בקיצור שנים. **ולפלפיהם לימם.** לל ימיהם יהיו למלאיהם עמהם, כי לף ימותו בחייהם. **לא ילדו לבהלה.** ר"ל, לף ימותו בקוצר שנים. כל ימיהם יהיו למלאיהם עמהם, כי לף ימותו בחייהם. **וְכָפַל** הדבר במ"ש. **כי זרע** הוא זרע ברוכי ה', ולף ימותו בקוצר שנים. **ונצאצאיהם אתם.** כל ימיהם יהיו למלאיהם עמהם, כי לף ימותו בחייהם. **וְכָפַל** הדבר במ"ש. וכתב בפרי מגדים (משבצות זהב, משפטים, ד"ה ומשך על פי מהוס): שמעתי שהאור קדמון נקרא משך בעבור שכל דבר שאין לדם יכול להשיגו הוא משך אליו, ואור הקדמון מי יוכל לדעת כילד שאנשים כולם אבר היה בעומק האין ונמצאו כל האנשים מן המחדות, וזה לא יוכל לדם להשיגו ועל כן נקרא משך. **כל נשמתין מאילנא רברבא נפקין.** מימר בזהר (משפטים, קט ע"ב): **כי** השמת אית לגלאה, דהא כל נשמתין מאילנא רברבא נפקין ותקיפא, מההוא נהר דנפיק מעדן נפקי. וכל רומין, מאילנא אחרא ואילא נפקין. נשמה מלעילא, רוח מלמתא, ומתחברן כחדא כגוונא דדכר ונוקבא. וכל מתחברן כחדא, כדין נהרין נהירו עלאה. ובאיהוא דתרוייהו לחקרי 'ער', 'ער ה' נשמת חדש' (משלי כ), מהו 'ער', ר'שמה ר'ות, ועל איהוא דתרוייהו כחדא לחקרי 'ער', דכתיב 'ער ה' נשמת חדש'. ופירש הממוח מדפא (שם): **נשמתין מאילנא.** הנשמות של בני ישראל היוצאות ממץ החייס, היינו זעיר אנפין. **רברבא ותקיפא.** גדול מלך החסד וחזק מלך הגבורה. **מההוא נהר כו'.** שהוא לימא היוצאת מאבא, כי מייחוד אבא ואימא יוצאות הנשמות אל זעיר אנפין.

אילנא / עץ

האילן הקדוש והנורא שהוא למעלה מהמקום ויש לו שלשה שרשים, שורש אחד הוא אמונה והשני יראה והשלישי ענוה ואמת גוף האילן ומשם יוצאים ענפים וכו', עי"ש (בספיפומ"ע מעשה יג, יום החמישי). (...) ושם עיקר תענוג עוה"ב שזוכין הצדיקים ע"י מעשיהם הטובים, כי האילן הנ"ל הוא בחינת עץ חיים ומזון לכולא בה תחותוהי תטלל כל חיוות ברא ובענפוהי ידורון כל צפרי שמיא. וגודל התענוג שיש שם אין לשער וכו'. ועיקר קיבול השכר של הנשמה הוא כשזוכה לבוא להאילן הנ"ל שהוא העץ חיים שהוא למעלה מהמקום ששם עולה הנשמה דרך הע"ח להתענג על ה' לחזות בנועם ה' וכו', אשרי הזוכה לזה. וזה הע"ח הוא שורש התורה שנקראת ע"ח היא למחזיקים בה (ליקו"ה ספר תורה ג, א–ב).

תורה נקראת חיים, שנא' 'עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר'. צדיק נקרא חיים, שנא' 'פרי צדיק עץ חיים', עץ נקרא חיים, שנא' 'ועץ החיים בתוך הגן' (אדר"נ נמ).

א"ר יצחק בר' חייא, למה נקרא תורה עץ חיים, שחביבה על כל החיים. א"ר יודן, למה נמשלה בעץ החיים. מה עץ החיים פרוש לכל באי עולם בג"ע, כך התורה פרושה לכל החיים ומביאתן לחיי העולם הבא. תנא, עץ חיים מהלך חמש מאות שנה וכל מימי בראשית מתפלגין תחתיו (מדרש שוח"ט תהלים, א).

אי"ן בחי' בינה. ובינה נקרא אילנא עילאה, ומלכות נקרא אילנא תתאה, ותפארת נקרא אילנא רבתא (פרד"ר כג, אילן).

יש עולם ביסוד, אך לא נקרא עולם סתם, אלא עולם הנשמות, והטעם מפני שהוא אילן שממנו פורחות הנשמות, כי על ידו הנשמות פורחות לשכינה (פרד"ר כג, עולם).

שורש שרשי נשמות ישראל, שהוא האילן הקדוש, אילנא דחיי, אשר תחותוהי תטלל חיות ברא ועופי שמיא, והוא אילן המתברך שכל נטיעותיו יהיו כמוהו, ואיל"ן הוא מספר הוי"ה אדנ"י (אוהב ישראל ר"ח שבט).

אין עץ אלא הקב"ה (זהר בשלח ס:), הוי"ה בהבאה (א"ה: בהכפלה) ר' בה', ה' בי', ו' בה', ה' בו', גימט' עץ, אי נמי ס"ג מ"ה ב"ן גימט' עץ, אי נמי עץ עה"כ גימט' קס"א, ויש לומר דהקב"ה נקרא 'זה' (בסוד י"ב צירופי הוי"ה) ו'עץ' בא"ת ב"ש 'זה' (קה"י, עץ).

עץ רומז על ד' עולמות אצילות בריאה יצירה עשיה, בכל אחד עשר ספירות, ובתוספת י' הויות הרי ארבעים הויות, בהן ק"ס אותיות מנין עץ, וזה סוד ויורהו הוי"ה עץ כי ארבע אותיות השם מתלבשים באצילות בריאה יצירה עשיה, ומהן מתפשט ארבעים הויות בהן ק"ס אותיות (שם). **כמו** שהעץ יש בו עלין וקליפה וגרעינין ופרי, כן במין האנושי ימצא הלב והפרי שהוא מובחר האנושי שבעבורו נשתל כל האילן ובעבורו נקרא כל היצור וכלל בנ"א גויים ולאומים שצריכים להכרח לחיות חיים ארציים בעבור הפרי והלב והסגולה מבני אדם, שכל העולם לא נברא אלא בשביל זה ולצורות לזה, ושקול זה כנגד כל העולם כולו (מלבי"ם בראשית כה, א).

אריכות ימים ע"י עסק התורה ממשיכין אריכות ימים, ואז זוכה לְדַעַת, כי הדעת והשכל הוא בעצמו החיות (ליקו"מ נו). **עיקר** בחי' חיים אורוכים, חיים נצחיים שיזכו הצדיקים לעתיד אחר תחיית המתים, שיזכו לחדש חיותם בכל עת (ליקו"ה תפילין ה, יט). **עיקר** אריכות ימים הוא בחי' 'יראת ה' תוסיף ימים' (ליקו"ה ס"ת ד, כא). **אריכות** ימים הוא מארץ אנפין (קה"י, אריכות ימים). **אריכות** ימים בא מג"ע, ואילו לא גורש אדם מג"ע היה חי כמה אלפים שנה, ובשביל שגורש לא חי אלא קרוב לאלף שנה, בשביל שהיה מתחילה בגן. וכן נח שרוב ימיו היה קרוב לג"ע, חי הרבה, וכל כל הדורות העשרה שהיה קרובים לג"ע, ואח"כ כְּשֶׁנִּדְּנוּ וְנִדְּחוּ מקרו, נתקצר ימי חייהם (קה"י, אריכות ימים).

יִלְקוּט הַנַּחַל

עוה"ב ששם אריכות ימים. ויצחר בליקו"ה (או"מ שוכר ג, ה): שלדיקים שמקיימין את התורה מאהבה בשלימות וממיתין את גופם בזה העולם ומדבקין כל ימיהם מאהבה בעלמא דאתי ותופשים בכל יום ויום על התכלית התחרון מה יעשו ליום פקודה, ואין מניחים עלמם לשכוח עלמא דאתי בשום יום מכל ימי חייהם, וכמו שאיתא בזהר הקדוש דלדיקים תופשין בכל יומא וכו', שתופשין בכל יום ויום שהיום יצטרכו להשיב פקדונם למריהון, ואלו שלדיקים הממיתין עלמן בחייהם על התורה ועל העבודה, הם נקראים חיים תמיד בעולם הזה ובעולם הבא, ועיקר חייהם הוא בעולם הבא, כי דייקא בשעת מיתתם אתא"ל ונגלית בעלמא דאתי מאחר שהמיתו גופם בעולם הזה. כי מחמת חטא לדם הרחשון ג"ל להיכלל בעלמא דאתי בתכלית השלימות בחיים חיותו בעודו בגופו לפילו שלדיק הגדול ביותר, אבל אחר מיתתו אז דייקא נכלל בעלמא דאתי בשלימות אשרי לו.

עוה"ב ששם אריכות ימים. מובא בספר מעיינים בשלים (טו, מ): רבינו מבאר בזה דעוה"ב (שהוא ענין השבת לור הגנוז, שאדי מוריס) מכונה בדברי רבנ"ם בשם לילנת, והוא ע"פ הידוע דעוה"ב שם לריכות ימים (כשאמרו"ל בקיצורין ל"ח ע"ב ומשני 'לריכין ימיך לעולם שכולו אחוך'), ולילנת הלא רומז לאריכות ימים כמ"ש 'כימי העץ ימי עמי', שפשוט זה אחור לענין לריכות ימים, ואמלא לילנת היינו עוה"ב שכל אריכות ימים. ולפ"ז נאמלא לכאורה דכל ענין 'אריכות ימים' האמור בזה אינו אלא בדרך משל בכדי לבאר עפ"ז לילנת היינו עוה"ב, אבל כבר ידוע שאין זה דרכו בקודש וכל פרט שנזכר בדבה"ק יש לו ענין ונקבר לבללות דבה"ק שבאותו ענין (ע"פ הכלל הי"ז מהש"י כללים), וכשנתבונן נראה, שענין האריכות ימים האמור כאן הוא היסוד שעליו יסובו כל דבריו שבאחאר זה, והוא הענין האמור בכלל דבה"ק באחאר זה, שהאור הגנוז שהוא השגת אחרי מורה בעוה"ב הוא בחי' בלתי גבול, ואמלר לכן ע"ל להשיגו כי אם ע"י ביטול הגשמיות שע"י' יונלין מבחי' גבול ויכולין לאחוס בחי' האור הגנוז שהוא בלתי גבול, אבל ע"ל לזכות לביטול הגשמיות כי אם ע"י בחי' כי אמר אסנת, עמה יש עוד לגלות, שאחי כל הנשמות היוצאים מאילין הגדול והאחוק, מאותו הגיאר הגבול היוצא מעדן הס יוצאים. וכל הרוחות, מילין אחר קטן הס יוצאים. הנשמה יוצאת מלמעלה. והרוח יוצאת מלמטה. והגס יוצאים יחד כעין זכר ונקבה. ואחאר הס מתחברים יחד, אזי הס מוליכים בתור עלין. ובחיבור שניהס הס נקראים 'ער', שזהו מה שכתוב 'ער ה' נשמת חדש', והו 'ער', הוא לחבי בינוני ג'שמה ר'ות, ועל שמתחברים שניהס כאחד אזי הס נקראים בשם 'ער', שהרי כתוב 'ער ה' נשמת חדש'.

רבינו בחיי (דברים יח, כא) שהעד המזכה הוא עד החייס, וז"ל: התנצח ישעיה ע"ה לעתיד, ואמר 'כימי העץ ימי עמי', כלומר זמן של מלא הרשעון שאכל מן העץ והיו ימי המלא וחייסה מרוכין, כן יהיו ימי עמי לעתיד. וזה יהיה כשתמוגר הסכינה שהיא ה"ל תמרונה שבשם. (...) וזו שאמר ישעיה ע"ה 'כימי העץ ימי עמי', והוא עד החייס. ואיתא עוד בזהר (בראשית, לח ע"ב): בחרבי אלעזר אמר, זמין קודשא בריך הוא למקנא עלמא, ולאתקנא רוחא דכני נשא בגין דיזוכון יומין לעלמין, הדא הוא דכתיב (ישעיה סה) 'כי כימי העץ ימי עמי וגו', וכתיב (שם כה) 'בלע המות לנצח, ומחה ה' אלקים דמעה מעל כל פניס וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ, כי ה' דיבר'.

כי הקב"ה מתאווה לתפילתן של ישראל. ואומרו במדרש שוח"ט (תהלים (קטז): אמר להס הקב"ה, 'השמיעני את קולך', למה, 'כי קולך ערב'. וכתיב 'היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני', שהוא מתאוה לתפילתן של ישראל. אמר להס הקב"ה, אתם מתאוים שאשמע תפילתכם, ואף אני מבקש שאשמעו לי, 'והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלקיך', אם שמעת תהיה נשמעת, שנאמר (ישעיה נה) 'שמע ותחי'. וכן אומר ביקוט"ם (תהלים רמז תמעב): 'אתכבי כי ישמע ה'', דרש רבא, אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבש"ע, אימתי אני מתוסבה לפניך, בזמן שאתה שומע קול תחנוני. 'לולתי ולי יהושיע', תע"פ שאני לה מן המצוות, לי עָשֶׂה להושיע. ישראל מוהבים להקב"ה, שהוא שומע תפילתן בכל שעה, לכך נאמר 'אהבתי כי ישמע ה'". דבר אחר, לאמרה כנסת ישראל, מוהבת אני מותן, דכתיב 'כי מולת מהבה אני', 'כי עזה כמות אהבה', 'ומתכך ובוכך והרכך'. והקב"ה מתאוה לתפילתן של ישראל, שנאמר 'השמיעני את קולך', ועי' בגמ' מולין (ס ע"ב) העומקא בכך שהקב"ה מתאוה לתפילתן של ישראל, שנאמר 'השמיעני את קולך'. **אשה ריח ניחוח לה'**: כתיב בבמדבר (כח, ח): וְנֶסֶךְ תַּבִּיעִת תַּעֲשֶׂה בַּכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר לה' ובמרגום יונקלוס (שם) פירש את המילים 'אשה ריח ניחוח לה'' בזה"ל: **בס**קרבן המתקבל ברעוא קדם ה'. וכ"ש (שם) פירש: **ריח ניחוח.** נאה רוח לפני שאמרתי ונעשה רלוני. וכעומני המצות להמריז"ל (פ' ויקרא) כתב בגי הקשר בין 'אשה' ל'שאה': 'אשה ריח ניחוח לה'', 'אשה', נגד הנפש שהוא הנוקבת, קרי בית 'אשה'. גם שם שהיא המלכות, בסוד 'שם תוכלה'. וכקו"י (ערך חור) מובא: וזה סוד הקרבנות 'אשה ריח', להעלותן אל בחינת 'אשה', שהוא בחינת 'רית', שהוא ממח עילאה. ומובא עוד בקו"י (ערך תמה): 'אשה', בחינת בינה ומלכות. 'אשה לריח ניחוח' תיבות 'אם הבנים שמחה'.

ונקובה תסובב גבר כתיב בירמיה (לא, כא) בנבואה המדברת על עמ"י בהיותם בגלות, וז"ל: עַד מָתַי תִּתְחַמָּקִין הַבַּת הַשּׁוֹבָבָה כִּי בָרָא ה' חֲדָשָׁה בַּנְּקֵבָה תְּסוֹבֵב גָּבֶר. ופירש"י ע"ד הפשט (שם): **ששמקין.** משמרי ממני, שאת נוסה לשוב אלי מפני דרכך, הנה מדשה נגרמת בארץ, שהנקבה תחזור אחר הזכר לנקשו שיזמינה, לשון 'ותסובבנה בעיר לחנקשה' וגו'. וכיוצא בזה שכשהש"י מקבל תענוג מתפילת ישראל אז הוא בבחי' 'נקבה תסובב גבר', והסובב הוא כעין מלבוש בחי' גלגל.

ילקוט הנחל

מזח בני ומזח לילך בדרך הזה לדבר הכיסופין דקדושה בפה בכל יום, ותכריח עלמך מאד להרגיל עלמך לזה. ותמיהני שאין שהוא גם הדיבורים שלך יקריס מאד בעיני השי"ת, כי הוא יתברך בחמיו מתאוה גם לתפלתך. כי כל העולמות עם כל עבודתם הגדולה שעובדים אותו יתברך בחימה ובילחה תמיד, אין עולה אללו יתברך כלל כנגד אימה אחת ותפלה אחת של בן אדם הפשל הזה שבזה העולם, כמבואר בהמורה 'כי מרחמם יהגעס' וכו'. ואם הלחם נמוך מאד ע"י מעשיו שאינם עולים יפה, אלרבינו כשהוא מפרש שיחמו לפניו יתברך ועובד לזיה עבודה, יקר בעיניו יותר ויותר, כי זה עיקר כבודו יתברך כשהרחוקים מאד נמשכים לעבודתו יתברך, כמבואר בספריו הקדושים. ותמיהני שכל מה שנאמר בספריו הקדושים מגודל התפארות שהש"י מתפאר גם עם הפחות שביישראל נאמר גם עליך, וביותר תכריח עלמך בכל הכוחות לשמוח בכל עוז בכל יום שזכיתו שלא עשני גוי והבדילנו מן המועים וכו', לון שלקי פאלרבינו **מבחי' שהיה מתחלה בנספר עבשיו נתגלה.** וכתב בלילקו"ה (יו"ד ס"ס כ, ג) שענין זה שייך גם בבחינת ס"מ, וז"ל: שמרי תורה נקרלים בחינת משך ושמרות, מעומק המוסג, כמובא בדברי רבינו ז"ל בשמאר 'מי שרוצה לטעום טעם חור הגנוז וכו'' (מימן טו), ולריך להמשיך הנפשר בחינת בחינת ספר תורה, בחינת הגילה שהוא בחינת חם לנפש, שזהו בחינת בחינת ספר תורה, בחינת חם שחורה על גבי חם לנפש, דהיינו שעושין מהנפשר נגלה, כי כשנמשך הם שחורה למוח עד שנכתבין על גבי הספר, חזי שממשיכין חותיות התורה מעולם הסוד עד שנכתבין על גבי הספר, חזי שנו יכולים להבינם ולהשיגם קלם ואז נעשה מהנפשר נגלה.

וכשישראל מתפללין לפניו וממלאין תאוותו אזי נעשה כביכול בבחי' אשה. ואיתא בלילקו"מ (עג), ושם במפנה מוהכר"מ בלמן בכוחבו 'ועיין בלעיל בהמורה חור הגנוז (פימן טו), שם מבואר גם כן בענין זה', וז"ל: הנה התורה קמים וגלית, והקב"ה ג"כ קמים וגלית, דהיינו מה שנגלה לנו הוא הלבוש וחילוניות, ומה שנפשר ממנו הוא הפנימיות. והנה כל מלם לריך לזרז לת עלמו להשיג הפנימיות, מה שנפשר ממנו, לך אין יוכל להגיע אל הנפשר ממנו, בתפילה לשמה, שיקשר המחשבה אל הדיבור של התפילה בקשר אמיץ וחזק, כי הקב"ה מתאוה לתפילתן של לדיקים (תולין ס ע"ב). (...) וילוע הוא, כי מי שמקבל תענוג מאחר נקרא נוקבא, רולה לומר, לגביה.

ונמלא, כשהש"ס מקבל תענוג מישראל מתפילתן, כביכול נעשה נוקבא לגבי ישראל. וזהו שכתוב 'אשה ריח ניחוח לה'', כי ע"י ריח הניחוח שמקבל הש"ס מתפילות של ישראל, נעשה בסוד 'אשה' ונקבא מסובב גבר (ירמיה לא), אם כן מהפנימיות נעשה מילוניות.

ואני תפלה

ובכן בְּאתי לְפָנֶיךָ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, הַבּוֹחֵר בְּתְפִלַּת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים וּמִתְאַוֶּה לְתְפִלָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר רַק בְּשָׂבְלִי וֶה בָּרָאתָ עוֹלָמֶךָ יֵשׁ מֵאַיִן הַמְחַלֵּם בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת, לְפִי שֶׁצָּפִיתָ וְרָאִיתָ שֶׁאַתָּה עָתִיד לְהִתְעַדֵּן וּלְהִתְעַנֵּג וּלְהִשְׁתַּעֲשֵׁעַ בְּתִפְלָּתָן שֶׁל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, עַל כֵּן רַחֵם עָלַי וְעַל כָּל חֲבֵרָתִנוּ וְעַל כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְתַעֲמֹד לִימִין צִדְקֵנוּ וְתְהֶיה בְּעֶזְרֵנוּ בְּכָל עֵת, שֶׁנִּזְכֶּה לְגָרֵשׁ מֵאִתָּנוּ כָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת הַטּוֹרְדוֹת וְכָל הָרַעְיוֹנוֹת הַמְבַלְבְּלִים וּבְפָרְטִ בְּשָׁעַת הִתְפַּלָּה, בְּאֹפֶן שֶׁנִּזְכֶּה לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלּוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ בְּכָל לֵב בְּכַוָּנָה גְּדוֹלָה מַעֲמִקָּא דְלִבָּא בְּאֶמֶת, בְּמַחֲשָׁבוֹת קְדוֹשׁוֹת וְזַכּוֹת, שֶׁתִּהְיֶה הַמַּחֲשָׁבָה קְשׁוּרָה אֶל כָּל דִּבּוּרֵי הַתְּפִלָּה בְּקֶשֶׁר אֲמִיץ וְחָזָק בְּאַחְדּוּת גָּמוּר. (...) וּבְחַסְדְּךָ הַגָּדוֹל לְבַד אַרְחִיב אֶת לִבִּי לְהִתְפַּלֵּל לְפָנֶיךָ בְּשִׂמְחָה אֲמִתִּיִּית. אֲגִילָה וְאֶשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתֶךָ בְּאֹפֶן שֶׁתִּהְיֶה תְּפִלָּתִי בְּהַכְלִית הַשְּׁלֵמוּת וְזָכֶה וְצָחָה וְנָכוֹנָה וְשִׁגּוּרָה בְּפִי, בְּאֹפֶן שֶׁתִּשְׁמַע וְתִקַּבֵּל אֶת תְּפִלּוֹתֵינוּ וְתַחֲנוּנֵינוּ וּבַקָּשׁוֹתֵינוּ (ליקו"ת צז).

ריח / ריח ניחוח

עיקר הריח תלוי בטהרה (ליקו"מ בו).

שמירת הברית הוא בחי' ריח (ליקו"ה סוכה א, ג).

ריח הוא זכרון הדבר, וכענין שכתוב בקרבנות 'אַזְכָּרָתָהּ ריח ניחוח' (רבינו בחיי בראשית א, א).

ניחוח נקרא השפע היורד מחכמה אל החסד ומחסד נמשך אל הגבורה לכבות האש הָעֲשָׁנִי הדולק, ואמר כי זהו ריח ניחוח (פרד"ר כג, ניחוח).

תיקון ריח התפלה וכל דבר שיעלה לחוטמא הוא ע"י דחילו ורחימו (ראשית חכמה, שער הקדושה פ"ט).

אין העולם מתקיים אלא על הריח, וסוד זה, כי בריח הקרבן היו המאורות קרבין אחד אל אחד והברכות נמשכות מן המעיין. וזה סוד ריח ואח"כ ניחוח, מלשון נחת רוח (תולעת יעקב סוד המילה).

על שם הקרבנות שהם לריח ניחוח נקרא (ביהמ"ק) הר המוריה (של"ה בראשית).

להיות שדרך האף נכנסה הנשמה, לכן אמרו רז"ל בפסוק 'כל הנשמה תהלל', איזהו דבר שהנשמה נהנית בו זה הריח, וז"ש 'כל הנשמה' שדוקא החוטם המריח הוא האבר שבו נמצאה כל הנשמה כולה. וגם ידוע ששוד הריח הוא ביסוס הגבורות כנזכר בכוונתו, וזו היא פעולת הנשמות שמעלות ריח ניחוח בעלותן עד בריא"ה העולה רי"ח, ששם מאיר שם ס"ג ששורשו מתגלה שלם בחוט"ם (פי' הרמ"ז לזהר בראשית).

ואז ע"י התפלה נתגלה אורייתא היינו סתרי אורייתא. וביאור הקב"ה מתחזה לתפילתן של ישראל וכו', ועי"ז נתגלה כביכול מורה הגנוז שהוא הסגולה הנסתר שבתורה, הוא ע"י התפילה, כי התפילה היא בחינת הסגולה הנסתר שבתורה כמבואר לעיל (ליקוטי מוהר"ן תנינא, ב, ג): ביאור הדברים לענייות דעמיק, כי עיקר הסגולה

שמים אש ומים מחוברין יחד. לימת במגיגה (יג ע"ח): מאי 'שמים', אמר רבי יוסי בר חנינא, שֶׁשָּׁם מים. במתניתא תנא, גם מים, מלמד שהניחן הקב"ה ועָרָבָן זה בזה ועשה מהן רקיע. וביאר המהרש"א (שם): **הנח גם ומים כו'**. פירוש, כמו שנתבאר שהאל"ף תמרי הסי"ן נחה, ובהיפך תותיות כו' (היינו 'שם מים'). והכוונה כלעיל, על שם ג' מידותיו, הדין והרחמים, שנתפשו ונכרו נהן השמים. וביאר בפ"ר (ח, ז): ד"ל, 'שָׁמַיִם' כתיב, שהן שָׁמַיִם מעשיהן של בריות, גם שָׁמַיִם מעשיהן של בריות, גם זכו, 'והגידו שָׁמַיִם צדקו', וגם נאו 'יגלו שמים עוונו' וְשָׁשׂ כועל חומ ג' לענין המשפט, מי שֶׁשָּׁם תלחותיו. ד"ל, 'שָׁמַיִם', שהבריות משתוממים עליהן, לומר, של מה הן, של גם הן, של מים הן. וכן מלינו בזהר (תרומה, קמד ע"ב) שהדעת, נתי' שמים, הוא מיבור של חור ומוסך, ו"ז: **[1]**רבי חייא פתח ואמר, 'עוטה חור כשלמה נוטה שמים כיריעה', הכי קרא חוקמוה. דכד נרא קודשא נריך הוא עלמא, אתעטף בההוא חור קדמאה ונרא ניה שמים. ואת חזי, חור ומוסך כתדא הוא, חור משטרא דימינא ומוסך משטרא דשמאלא, מאי עבד קודשא נריך הוא, שיתף לון כחדא ונרא מנהון שמים, מאי 'שמים', שם ומים, שיתפן כחדא ועביד שָׁלָם ניינייהו. ועוד כתב נעץ חיים (שער כה, ג): ג' מנלפ"ך כפולות, כי שניהן מלכויות, אלא שזה שם מים וזה מים ומקושר יפה לדברי רבינו נחות ג' שמנלפ"ך הוא בחעמ, היינו שָׁמַיִם.

חקוק ומשפטיו לישראל. כתיב בתהלים (קמז, יט-כ): מַגִּיד דְּבָרָו לְיַעֲקֹב חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל: לֹא עָשָׂה כֵן לְכָל גּוֹי וּמִשְׁפָּטִים בַּל יְדָעוּם: וכתב רבינו נחיי (שמות כח, ל) שהמשפט שייך לייקוֹ ליעקב, וז"ל: 'מגיד דבריו ליעקב' אלו עשרת הדברות, 'חוקיו ומשפטיו ליסרחל' ואלה המשפטים. 'לֹא עָשָׂה כן לכל גוי ומשפטים וגו'', לֹא נתן הכל אלא ליסרחל. (...) כשעמדו על הר סיני ואמרו 'כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע', אמר להם, הרי כל התורה ניתנה לכם, הוי אומר 'לֹא עָשָׂה כן לכל גוי ומשפטים וגו'". רבי אליעזר אומר אם יש דין למטה אין דין למעלה, אין דין למטה יש דין למעלה, כיצד, אם יעשו התחתונים משפט אינו נעשה מלמעלה, אמר הקב"ה, אילו הייתי מבקש שאה אחת לעבור את הדין, לֹא יהיה העולם יכול לעמוד. (...) וכן דרשו חז"ל (עיין שמו"ר ג, יג), לֹא קָבְעוּ ישראל אלא נשביל התורה ומשפט. **הר זה קנתה ימינו.** כתיב בתהלים (עמ, נב-נה): וַיִּשָּׂא כַּמָּשָׁל מַשָּׂאוֹ וַיֹּאמַר מִבִּלְעָם בְּעֹר יְעָרָה: וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא אֶת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לִשְׁבָטָיו וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים: וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר נְאֻם בִּלְעָם בְּעֹר יְעָרָה: וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר מִבִּלְעָם יְעָרָה: וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר מִבִּלְעָם בְּעֹר

וכל זר לֹא יאכַל קודש. כתיב בויקרא (כב, י–יא): וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ תּוֹשָׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ: וְכֹהֵן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ וִילִיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ: המלה זר היא היפך הקודש, היינו חול, כלתרגם תוקלקוס (שם): וכל תְּפוּנֵי לֹא ייכול קודשא. ופירש״י (שם): **לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ.** בתרומה הכתוב מדבר, שכל הענין דיבר בה. **תושב כהן ושכיר.** תושבו של כהן ושכירו. והם״ך עה״ת (שם) פירש: ׳וכל זר לֹא יאכל קודש׳, כל מי שהזיר והפריש עצמו מעבודתו של הקב״ה, לֹא יאכל קודש, שהיא עבודתו של לויתן שעמיד הקב״ה לעשות לעמיד לבוש, וכן ׳תושב׳, שעובד להקב״ה כדי שיהיה לו יושב ושלוה, ׳ושכיר׳, הוא שעובד על מנת לקבל פרס, ׳לֹא יאכל׳. ולעיל בזהר (ויקרא, ז ע״ח): [לג]׳וכל זר לֹא יאכל קדש׳, מאן הוא ׳זר׳, ההוא דלא חוקים שמע קדישא למתא, ולית ליה בית מולקא. ׳לֹא יאכל קדש׳, לית בית מולקא, מעיונוג דלעילא דאית בית מולקא דקודשא בריך הוא הוי.

וכל זר לֹא יאכַל קודש

זוהר פירוש, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. ממלכת, זה בחינת תורה שבנגלה.

וכל זר לֹא יאכַל קודש, ולא יאכל בו אלא מקודשיו ומקוראיו. ובית המקדש, הוא בחינת סתרי אורייתא:

ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. כתיב בפרשת בחוקותי (ויקרא כו, יב–יג): וְהִתְהַלַּכְתִּי בְתוֹכְכֶם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי לְעָם: אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִהְיוֹת לָהֶם לַעֲבָדִים וָאֶשְׁבֹּר אֶת מֹטֹת עֻלְּכֶם וָאוֹלֵךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוּת: ומלבד פירושו הפנימי של רבינו לפסוק זה, יש כאן משמעות לענייננו גם לפשט הפסוק ופירושיו, כדפירש הרמב״ן (שם): **ממלכת כהנים.** ותהיו ממלכת מְשָׁרְתַי. **וגוי קדוש.** לדבקה בשֵׁם הקדוש, כמו שאמר ׳קדושים תהיו כי קדוש אני ה״ (ויקרא יט). והנה הבטיחם בעולם הזה ובעולם הבא. ובעל הטורים (שם) כתב: **ואתם תהיו לי ממלכת כהנים.** לילו זכו ישראל, היו כולם כהנים גדולים, ולעתיד לבוא תחזור להם, שנאמר (ישעיה סא) ׳ואתם כהני ה׳ תְּקֻרָאוּ׳. ומובא עוד בשל״ה (יתרו, דרך חיים ג): המלוכה והשררות שנותן הקב״ה לישראל, הינה כמלוכה ושררה של מעלה העולם, שהם מולכין ומשתררין מפני כבוד עצמם והמלוכה והשררה גשמיית, אבל הניתן לישראל היא רוחניי, דהיינו בשביל קיום התורה והמצוות, שיכופו את העם לשמור ולעשות ולקיים את התורה. ועל זה נאמר ׳ואתם תהיו לי ממלכת כהנים׳, ממלכות ושררה יהיה לי לשמו, וכן כתיב (משלי ח), ׳בי מלכים ימלוכו׳, ממרה התורה, המלכות שאתם מולכים, יהיה בי, כלומר לשרכי.

ילקוט הנחלֹ

וכל זר לֹא יאכַל קודש. וכתב בליקו״ה (מו״מ מקח וממכר ג, ט): מי שרוצה ליקח את הדעת קודם זמנו, זהו בחינת מטע ען הדעת טוב ורע, דהיינו שרוצה לדעת ולהכיר תומו יתברך ולהסיג הטעם מלקוטו יתברך, קודם שמגיבר את הגוף בחינת שמאל, זהו בחינת מחלוקת, שהוא פגם עץ הדעת טוב ורע, שמחליף שמאל בימין, כי הוא עדיין בבחינת שמאל שהוא הגוף ותאוותיו, ורוצה ליכנס עם גופו המגושם לתוך היכלין דמלכא לתוך בחינת ימין, לדעת הטעם מלוקות וידיעת החכמה שאינו רשאי לה עדיין. כי ׳כל זר לֹא יאכל קודש וכל תלוי יאכלו׳, כי צריכין תחילה לטבר ולהמתיק פטרא דשמאלא ע״י שיגיבר הגוף ותאוותיו, ואח״כ יכולין להיכלל בימין שהוא הדעת. ותפילו כשזוכה לטבר מעט את הגוף ע״י תענות ומעשים טובים שלו, אעפ״כ תסור לו לכנוס למעלה ממדריגתו, כי עדיין אינו יכול לידע ולהסיג כי אם כפי מה שזכה לטבר פטרא דשמאלא.

ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. וכתב בליקו״ה (שם קנח): בשופט אל תר סיני, נתן להם התורה ב״ה כל היקר המגיע להם להשתלם בשלימותם, להיות להם כח להיות משרתים חומו. ואז קיבלם אליו בתחבה, שהוא ענין ׳קרבנו לפני הר סיני׳ (הגדה של פסח), וכך מה שאנו אומרים בכל יום ׳וקרבתנו לשמך הגדול וגו׳׳, והדביקם אליו בתחבה, ואז נתן להם תחילה הכח לשמור כל מצוותיו, ושמעשיהם בעבודתו יעשו הפרי הטוב המעטרך לתיקון הבריאה, והוא מה שכתוב ׳ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש׳. ומשם והלאה נאמרו ישראל מובדלים מן העמים, ומעוטרים בכח עליון לשמור כל המצוות, לתקן בהם כל הבריאה כולה, וכמו שביארנו. ומתחדש דבר זה תמיד, שאינו נפסק מישראל, אלא בענין שנאמר ׳היום הזה נהיית לעם וגו׳׳, שמייב אדם לרשות את עצמו כאילו מקבל תורה מהר סיני, כי כל השבח הזה מתחדש לישראל דבר יום ביומו, ודבר בעיתו.

מילואי חכמה

וכל זר לֹא יאכַל קודש. וכתב בספר הסיונון (רפ) נגד המוסר אלא יאכל שום זר לקודש. וכבר זכרתי פעמים רבות התועלת הנמצא לנו בדבר. וממעלות הקודש שיאכלוהו מאכרי השם ונכסיהם ועבדיהם מאכ קנו להם, ויתנוה לבהמתם ולכל מייחם ולא לאחרים. (...) ושובר על זה ולכל תרומה והוא זר, כגון ישראל שהוא זר, לו אפילו כהן לו כהנת שאתמלנו מן הכהונה בחמד ממיני המיולל הידועים שהורונו חכמים ז״ל, מייב מיתה בידי שמים. **ואתם תהיו לי ממלכת כהנים.** ותמרו במדרש תגדת בראשית (פ) שכל עמ״י נקראו בשיני כהנים, ח״ל: ל״ל מתת, ולמה נקרא שמותן של שבטים על התבנים, אלא מפני שכולן נקראו כהנים בשיני, שנאמר ׳ואתם תהיו לי ממלכת כהנים׳ (שמות יט), אמר הקב״ה, אפשר שיהיו כולן מקריבין על גבי המזבח, אלא יהיו כולם כתובים שמותם על ליבו של כהן גדול כשיהא כהן גדול נכנס להקריב לפני, כל אחד ואחד מהן בחילו כהן גדול לפני

[לג] נאמר בפסוק ׳וכל זר לֹא יאכל קדש,׳ ומיהו מומו ס׳זר׳, זהו זה שלא הקיש ולא השליש את הפסח הקדוש למטה, שלכן אין לו אלא בפסח הקדוש. ומה שכתוב עוד ׳לֹא יאכל קדש׳, היינו שאין זו אלא בפסח מהטעונ של מעלה שים בו אם קוד האכילה, שכתוב בעונג זה ׳אכלו רעים׳, שהרי האכילה של מעלה הוא העונג של הקב״ה.

מקור חכמה

ביהמ״ק
המוחין והדעת הם בחי׳ בנין ביהמ״ק, כמו שאמרו רז״ל, כל מי שיש בו דיעה כאילו נבנה ביהמ״ק בימיו (ליקו״מ ח״ב עב).

הביהמ״ק נקרא בית תפילה, כמ״ש ׳ושמחתים בבית תפילתי׳, כי שם היו עולין כל התפילות, וכל הקרבנות הם בחי׳ תפילה שהוא במקום קרבן (ליקו״ה ס״ת ב, יג).

נקרא הבית המקדש בית חיינו, כי שם עקר הרוח חיים של כל העולם (ליקו״ה העושה שליח לגבות חובו ג, כד).

למה נקרא שמו לבנון, שמלבין עונותיהן של ישראל (...) למה נקרא שמו יער דכתיב בית יער הלבנון, לומר לך מה יער מלבלב אף בית המקדש מלבלב (יומא לט:).

נקרא בית המקדש שלם שכך קראו שם בן נח (...) אמר הקב״ה, אם אני קורא אותו כמו שאמר שֵׁם, אני מבטל דברי אברהם אוהבי שקראו יראה, ואם אני קורא אותו יראה, אני מבטל דברי שֵׁם הצדיק. מה עשה הקב״ה, שיתף מה שקראו שניהם וקרא אותו ירושלים, הרי ויהי בשלם סוכו (מדרש שוח״ט תהלים ע״ו).

מה ידידות משכנותיך. בית המקדש נקרא ידיד, ומי שבנאו נקרא ידיד, שנא׳ (שמו״ב יב) ׳ויקרא שמו ידידיה׳, ומי שנבנה בחלקו נקרא ידיד, שנא׳ (דברים לג) ׳לבנימין אמר ידיד ה״, וכן דוד אמר, (תהלים ס) ׳למען יחלצון ידידיך׳ (מדרש שוח״ט תהלים פד).

יזה שער השמים, מקום תפילה לעלות תפילתם השמימה. ומדרשו, שביהמ״ק של מעלה מכוון כנגד ביהמ״ק של מטה (רש״י בראשית כה, יז).

חביב ביהמ״ק, שהעולם נברא ביד אחת, שנא׳ ׳אף ידי יסדה ארץ׳, ומקדש בשתי ידיים, ואימתי יבנה בשתי ידיים, בזמן שה׳ ימלוך לעולם ועד, לעתיד לבוא, שכל המלוכה שלו (רש״י שמות טו, יז).

חוי״ל עשיה, א״י יצירה, ירושלים בריאה, ביהמ״ק אצילות (קה״י, בית).

בית המקדש בחינת כנסת ישראל שבניינה מה׳ גבורות מנצפ״ך (קה״י, יערי).

מלכים ימלוכו. כתיב במשלי (ח, טו): בִּי מְלָכִים יִמְלֹכוּ וְרוֹזְנִים יְחֹקְקוּ צֶדֶק: ופירש המגו"ד (שם): **בי מלכים ימלוכו.** על יָדֵי היינו ע"י התורה שהיא המדובר בפסוק מתקיים מלכותם, שם יתנהגו במשפט התורה. **יחוקקו צדק.** על יָדֵי עֹשֵׂי תוקים לוקיס ויצרים. ופירש"י (מהליס שם, טו): **מלכים.** אלו ת"ח כמו שנאמר (משלי ח) 'בי מלכים ימלוכו'.

כי אין מלך בלא עם. ומסביר המגלה עמוקות (פ' ואתחנן תופן קנז): גיתא בגילדע רבא (זהר נשא) הקב"ה לא היה צריך לברוא את עולמו אלא מטעם אין מלך בלא עם, וזה שאמר הכתוב (מהליס קנ) 'ה' בשמים הכין כסאו, ולא היה צריך לברוא את עולמו, אלא שעשה כן כדי ש'מלכותו בכל משלה', אין מלך בלא עם.

שאמר הקב"ה לאברהם אתה כהן לעולם. גיתא בגדליס (לג ע"ג): אמר רבי זכריה משום רבי ישמעאל, גיקש הקב"ה להושיע כהושה מֶשֶׁם בן נח, שנאמר 'והוא כהן לאל עליון', כיון שהקדיש ברכת אברהם לברכת המקום, הושיעה מאברהם, שנאמר 'ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ וברוך אל עליון', אמר לו אברהם, וכי מקדימין ברכת עבד לברכת קונו, מיד נָתָה לאברהם, שנאמר 'נשא ה' לאדני שב לימיני עד אשית אויביך הדום לרגליך', ומהיכן כתיב 'נשבע ה' ולא ינחם אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק', על דיבורו של מלכי צדק. והיינו דכתיב 'והוא כהן לאל עליון', הוא כהן ואין זרעו כהן. הפך 'אתה כהן וגו' מזכר בתהליס (קי, ד): נִשְׁבַּע ה' וְלֹא יִנָּחֵם אַתָּה כֹהֵן לְעוֹלָם עַל דִּבְרָתִי מַלְכִּי צֶדֶק: ופירש"י (שם): **אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק.** ממך תלה הכהונה והמלכות, להיות בניך יורשין את שם אבי אבין, הכהונה והמלכות שֶׁנִּפְתְּנוּ לו, ואפשר לקשר ענין זה עם המובא במאמר לעיל בשם ה' 'ובמי נשען כמי מלכות', עי"ש. וכן למעלה בס"ד (שם, ז): 'והעלהו שם לעולה', ר' יודן בר סימון אמר, אמר לפניו, רבון העולמים, יש קרבן בלא כהן, ש"ל הקב"ה, כבר מְפֻיָּיחַ שאתה כהן, הדא הוא דכתיב (מהליס קי) 'אתה כהן'.

> כי בה מלכים ימלוכו (משלי ח), ומלכות הוא בחינת נגלה, כי אין מלך בלא עם, והכל צריכין למלך, כי הכל צריכין למרי חיטייא. **וכהנים**, זו בחינת תפלה, בחינות אברהם כנ"ל, כמו שאמרו חז"ל (נדרים לב:) שאמר הקב"ה לאברהם אתה כהן לעולם וכו'. **וגוי קדוש**, זה בחינת בית המקדש, בחינות תורה שבנסתר, הנקרא קודש. ועל ידי מה זוכה לאלו הבחינות, על ידי שיעלה ויקשר בחינת יראה, לבחינת דעת, על ידי בחינת משפט כנ"ל.

כי אין מלך בלא עם. וכדגיתא בגליקו"מ (מט, ד): עיקר מכלית גרירת העולמות היה בשביל המלכות, היינו כדי לגלות מלכותו, שזה מי שמסבר כי אם ע"י העולמות, כי אין מלך בלא עם. ובשביל זה היה הלמעלה של החלל הפנוי, כדי שיהיה מקום לגרירת העולמות, כדי שיתגלה מלכותו יתברך. כל זה מבואר בזוהר ובכתבים. **ועל ידי מה זוכה לאלו הבחינות וכו' עי"י בחי' משפט.** וכמב בגליקו"ה (תו"מ הרשאה ג, יז): כי שמר בחינות הנתמרים שם מה שזוכין ע"י הדעת, הכל זוכין אתי"כ ממילא, והעיקר הוא להעלות הילאה ע"י המשפט של הדעת, ומן נתין אתי"כ בנקל לשמר הבחינות הנ"ל שכולם משוין כאחד, כי כולם כלולים בהדעת, שזהו בחינת שלשה לשמות משוות כאחד.

על ידי שיעלה ויקשר בחי' יראה לבחי' דעת עי"י בחי' משפט. וכמב בגליקו"ה (תו"מ הרשאה ג, טו): שברשם הוא בחינת ימין, בחינת הדעת הקדוש, כי משרטת דימיונ מומא מיוורתא בכספא, וכמו שמבואר בהמורה הנ"ל על פסוק 'שר זה קנתה ימיני', ע"י שברשם, בחינת ימין, זוכין לשמרי תורה בחינת קודש וכו'. וילאק הוא בחינת ילאה, בחינת פחד יצחק. ועיקר התיקון ע"י יעקב שהוא בחינת משפט, כמ"ש (תהליס פט) 'משפט וצדקי יעקב', כי יעקב שהוא בחינת משפט, הוא משכר ומעלה בחינת פחד יצחק, בחינת ילאה, לבחינת שברשם שהוא בחינת דעת כנ"ל. (...) ועל כן עיקר התיקון ע"י יעקב, כי שברשם יגיה ממנו ישמעאל, ויצחק יגיה ממנו עשו, ויעקב היתה מיטתו שלימה בלי פסול, כי כל זמן שלא גיה יעקב שהוא בחינת משפט, עדיין לא נתבטל לגמרי שליטת מזיקי עלמא שיניקתם מירושת הגפולות הנ"ל, ועל כן יגלו מהם עשו וישמעאל שהם מזיקי עלמא, שהתריגו את הביהמ"ק מקום הילאה הקדושה כנ"ל, והכל מחמת שעדיין לא היה המשפט על מכונו וכנ"ל. על כן שבא יעקב שהוא בחינת משפט, שע"ז עיקר המתקת ועליית פחד יצחק לבחינת הדעת שהוא בחינת שברשם, שע"ז נמתק הכל, כי יעקב הוא ברית המיכון המבריח מן הקלה של הקלה, כי הוא מכריע וכולל שברשם ויצחק, כי הוא מקשר בחינת יצחק, בחינת ילאה, לבחינת שברשם בחינת דעת, ע"י מידתו שהוא בחינת משפט כנ"ל. ועל כן המקדש שלעתיד שיהיה כנגד יעקב לא יחרב לעולם כמו שאמרו רז"ל, כי עיקר תיקון בנין ביהמ"ק הוא ע"י בחינת משפט שהוא בחינת יעקב כנ"ל. וזהו שאמר יעקב כשראה בחינת יצחק, בחינת ילאה, לבחינת שברשם בחינת דעת, ע"י מידתו שהוא בחינת משפט כנ"ל. ועל כן המקדש שלעתיד שיהיה כנגד יעקב לא יחרב לעולם כמו שאמרו רז"ל, כי עיקר תיקון בנין ביהמ"ק הוא ע"י בחינת משפט שהוא בחינת יעקב כנ"ל. וזהו שאמר יעקב כשראה

מילואי חכמה

שאמר הקב"ה לאברהם אתה כהן לעולם. ג"ל יותבן בן נורי, נטל הקב"ה את שם בן נח, והפריטו לכהן עליון ולשרתו, והשרה שכינתו עימו, וקרא שמו 'מלכי צדק מלך שלם'. והיה יפת אחיו לומד תורה ממנו במדרשו, עד שבא שברשם ולמד תורה במדרשו של שם, ונתעסק הקב"ה בשברשם ונשתכחו כל האחרים. גם שברשם והתפלל לפני הקב"ה שישרה שכינתו תמיד בניתו של שם, והודה לו, שנאמר 'אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק'. ג"ל יותבן, והלא יפת הוא הגדול, למה שֶׁם נטל הכהונה. בשביל שהיה תמיד עוסק בתורה ופירש מדרכי העולם. ומאין היה לו תורה, אלא מדם הרלשון ידע התורה, והניחה בקבלה לשם בנו, ומ"כ בזה ליד חנוך, עד שבא לשם והיה מתעסק תמיד בה.

בחינות תורה שבנסתר הנקרא קודש. ובספר דרכי נועם (פיטורים, טו) מובא: תורה שבנסתר הכוונה לסור הבעש"ט, סור משכל, מה שכבר זכה פעם להרגיש ועכשיו כופף מאד לחזור לזה. זוהי בחי' הנקודה שרבינו קורא לה 'כי אני ידעתי כי גדול ה'', שזהו התכלית של כל העניינים שלומדים, לבוא להרגיש ה' ובימול. כי הבעש"ט מגלה שבנסתר התורה אין הכוונה לקודות וקבלה, אלא לבוא להיות קרוב לה' להרגיש אלקותו ית"ש בהכנה וילאה, וכן להיות קרוב אליו בענייני הרשות ולמצות עשה והלרה ודעת בכל מקום, לבוא לשמחה ותיות. זהו תורה שבנסתר.

שיעלה ויקשר בחי' יראה לבחי' דעת עי"י בחי' משפט. העלאת הילאה לשורשה ע"י בחי' משפט. כי קודם תלות תלות מומרים ווידוי על החטאים, זה בחי' משפט, שמופיע את עצמו על כל מה שעשה. ואח"כ מתפללין על מורכן ביהמ"ק, שזהו בחי' תיקון המשפט, כי מורכן ביהמ"ק הוא פגם המשפט, כי מקום המשפט היה בביהמ"ק, וכשנחרב נאמר (קהלת ג) 'מקום המשפט שמה הרשע', כמו שאמרו רז"ל (ויק"ר ה). **שיעלה ויקשר בחי' יראה לבחי' דעת.** וכתב בספר יקרא דשבתא (עו) כיצד תיקוני המלמד נעשים בשבת, וז"ל: עיקר עליית הילאה לשורשה הוא הדעת הוא ע"י קדושת שבת, וכמובן לקמן בליקוטי תנינא סימן י"ז, כי שבת הוא בחינת ילאה, בחינת ילת שבת, והוא גם כן בחינת דעת, כמ"ש 'לדעת כי אני ה' מקדישכם', וכמבואר לקמן בסימן קי"ט, וכן בליקוטי תנינא סימן י"ז הנ"ל. כי בשבת נמתקין כל הדינים, בבחינת 'וכל שולטני רוגזין ומלרי דינין כולהו ערקין וכו', ואז הילאה ברה ונקיה ואינה מתלבשת בשום דבר ונשאר לך ילאת ה' בלבד. ומחמת שעיקר עליית הילאה לשורשה הוא ע"י משפט, על כן כתוב בפרשת בשלח (שמות טו) 'שָׂם לו חק ומשפט', ופירש רש"י שנתנו לו בשבת ועל הדינין, וכן אמרו רז"ל (סנהדרין נו ע"ב). וזה שנאמר שמירת המשפט לשמירת השבת גם בנביאים, כמ"ש (ישעיה נו) 'שֹׁמְרוּ משפט וכו', משרי לנוח וכו', שומר שבת מחללו' (ועיין גם יחזקאל כ). וזה שמבואר בספרים שבשבת צריך החלם לשפוט את עצמו ולפשפש מאד במעשיו.

כהנים

כהנים הם בחי' תורה, כמ"ש 'כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה' (ליקו"מ ב).

הרב נקרא כהן (...) והכהן הוא 'איש חסידך', וזוכה לזה ע"י שמירת הברית, בחי' 'כי שמרו אמרתך וברייתך ינצורו', ועי"ז 'יורו משפטיך ליעקב ותורתך' (ליקו"ה נש"ב ג, ב).

תלמיד חכם נקרא כהן גדול, כאמרו רז"ל (מנחות קי.), כל העוסק בתורה כאילו הקריב כל הקרבנות שבעולם, שנא', 'זאת התורה לעולה ולמנחה וגו', הרי ת"ח הוא כהן, וקוראהו כ"ג כי מעלת הלימוד אפילו יותר ממעלת כהונה גדולה, כמ"ש רז"ל (הוריות ג, ח), ת"ח ממזר קודם לכ"ג עם הארץ (של"ה, תענית).

כהן נקרא תלמיד חכם, שנאמר (שמו"ב ח) 'ובני דוד כהנים', שהיו תלמידי חכמים. אמר בספרי (קרח ד), ישראל בשהקב"ה מקרבן אינו מכנם אלא בכהונה, שנאמר 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים' (ש"ך עה"ת ויקרא כב, יא).

נשמה העליונה תקרא כהן (אוה"ח ויקרא כב, יב).

האדם צריך לבוא לצדיק גדול וגמור שבדורו והוא נקרא כהן ואז יחזור בתשובה אצלו לגמרי ויביא לו יראה תמימה בפנימיות (נועם אלימלך, תזריע).

עיקר עבודה זו תפלה, כדבארתי עהפ"ס (תהלים קי) 'אתה כהן לעולם על דברתי', אם רצונך להיות כהן לעולם, מלת כהן כמשמעו לשון עובד, לעבוד עבודת הבורא ב"ה לעולם בלתי הפסק, לא יתכן לבוא למעלה המובחרת, כי אם בהיות כל מגמתך והתאמצך בתורה ובעבודה, בשביל השכינה ועיקר מגמתו בהשפך שיחו בתפלה ותחנונים, רק עבור גלות השכינה (אור הנאיר, דרוש לר"ח).

כהן גימט' חס"ד עם ג' אותיות (קה"י, כהן).

מקום הציום"ק, 'מה טורח המקום הזה אין זה כי אם בית מלקיש וכו'', ותמרו רז"ל (פסחים פח) על פסוק זה, שיעקב קרלו בית שלח יחרד לעולם. והשתא מדוייק היטב שנסמך סוף המקרא לרישא, כי זכה להשיג הירלה בשלימות ע"י המשפט שהוא מידתו כנ"ל, ועל כן תמר 'מה טורח המקום הזה', היינו שהפליג בעוצם שלימות הירלה דקדושה שהשיג כאן, וע"י שלימות הירלה נחינת 'מה טורח המקום', ע"י זה יחרב עוד לעולם. וזהו אשים 'אין זה כי אם בית מלקיש', 'בית' דייקא, נחינת בית השלישי שיהיה בזכות יעקב שלא יחרב לעולם, כי ע"י יעקב שהוא נחינת משפט, עי"ז הירלה בשלימות, נחינת 'מה טורח' כנ"ל, שזהו עיקר קיום הציום"ק כנ"ל, כי לא יוכלו עוד לחלוט בו ידי זרים ח"ו, שהם עצו וישמעאל מזיקי עלמא, שיקיצת מירלות הגפולות, כי כבר הירלה בשלימות ע"י המשפט של יעקב, שע"ז זכה למיטה שלימה בלי פסול כנ"ל, ועל כן בוודאי 'אין זה כי אם בית מלקיש', נחינת בית שלא יחרב לעולם כנ"ל.

וזהו אלה הדברים אשר תדבר, זה בחינת יראה הנקרא דבר, כי עיקר הדיבור שם הוא, כמו שאמרו חז"ל (ברכות ו:) **מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים. משה הוא בחינת דעת, וזה אשר תדבר דייקא. וזה** (שמות יח) **כי יהיה להם דבר בא אלי, שישראל שהם בחינת משפט כנ"ל,**

משה הוא בחיי דעת. ומיתא בלקוט"מ (ח"ב ז, ג): עיקר המדם הוא הדעת, ומי שאין לו דעת, אינו מן היישוב ואינו מכונה כשם מדם כלל, רק הוא בחינת חיה בדמות מדם. ומשה רבינו היה לו רחמנות, והיה עוסק ביישוב העולם, שיהיה העולם מיושב וממולא מבני מדם, היינו בני דיעה, כנ"ל, כי הוא פחד לנו חור הדעת, כמ"ש 'פחד הרחת לדעת כי ס' הוא בחלקים', כי משה פחד את הדעת וגילה לנו, כי יש חלקים שליט בחרן. ובלקוט"ה (ח"ו טחילת ידיש לסעודה ובציעת הפת ג, ו) כתב: משה הוא הדעת, שמחיר בישראל לשומרם ולהגילם מידי עבירה. ומי שנכנס בו רוח טחות ומסלק הדעת ממנו מ"ו ועושה חיזה חטא ועוון, חזי מגיע הפגם למשה שהוא כלליות המורה.

שישראל שהם בחינת משפט וכו'. ובמד בציום"ק (טו) עיין לעיל (בסוף חלק ה) 'שכל נשמתין מלילנא דרבנא נפקין', כי הירלה לפי כל זה, שבשפש מישראל מעמיד בשפש ארץ הילה להדעת, תעמיד ותפעלה ע"ז גם בעלמה לשם, שהם בהדעת והתורה שבגלגל, שזורשה מהתורה שבנשמה, שהיא החיצונה דבריה הנ"ל, שורש נפשות ישראל, שעליהם יקונב כלליות הכתוב 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וכו'' שנאמר להם בצוותם להר סיני המוב"פ, שע"ז נקראים כל אחד מנפשותיהם גם בהשתלשלותם למטה, כל אחד בשם מלך, להיות קונב עליהם הכתוב המוב"פ 'מלך בשפט וכו'.

מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים. ומיתא בגרכות (ו ע"ב):

אמר רבי חנלאי אמר רב הונא, כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין, שנאמר 'קוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא וגו'. מאי 'כי זה כל האדם', אמר רבי אלעזר, אמר הקב"ה, כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה. רבי אבא בר כהנא אמר, אקול זה כנגד כל העולם כולו. רבי שמעון בן עזאי אומר, ואמרי לה רבי שמעון בן זומא אומר, כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה. ופירש בעיון יעקב (שם): **כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין.** כי אם אין בו יראת שמים היאך יכול להוכיח לאחרים, אומרים לו קשוט עלמך תחילה, (...) אבל אם יש בו יראת שמים מכיון שקשט עלמו תחילה, דבריו נשמעין, לפי שמלא מן בעיני אלקים ואדם, כדאיתא בשוכה (דף מט) 'כל אדם שיש עליו מן בידוע שיש בו יראת שמים'. **אקול זה כנגד כל העולם כולו.** כי אדם הוא עולם הקטן כשמוסה לעיל, כידוע ליודעי מן. ועוד, דהנה כל עולם לא נברא אלא בשביל שיילאו מלפניו, שנאמר 'והאלקים עשה שיילאו מלפניו' כדאיתא בשבת (דף נו), וזה שֶׁיֵּרֵא אלקים, הוא שקול כנגד כל העולם. ועי' לעיל במקו"ח אות ג' ד"ה 'את האלקים ירא'.

משה הוא בחיי דעת. כמובא בשער הפסוקים (פ' שמות): כי משה היה שורש הדעת עלמו, בבחי' הטוב של הקדושה, ובנפיו הם בני ישראל שיילאו ממלרים, הנקראים דור דעה. וכן מובא בספר הליקוטים (וילך יח): על משה נאמר (...) 'אתה הרחת לדעת וכו'', כי הוא גילוי התורה שהוא מחכמה, ולזה אנו מומרים בהודאות ס"ת 'אתה הרחת לדעת'.

כי יהיה להם דבר בא אלי. כתיב בשמות (יח, יד–טז): וַיַּרְא חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מָה הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מַדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבַדֶּךָ וְכָל הָעָם נִצָּב עָלֶיךָ מִן בֹּקֶר עַד עָרֶב: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹתְנוֹ כִּי יָבֹא אֵלַי הָעָם לִדְרֹשׁ אֱלֹקִים: כִּי יִהְיֶה לָהֶם דָּבָר בָּא אֵלַי וְשָׁפַטְתִּי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת חֻקֵּי הָאֱלֹקִים וְאֶת תּוֹרֹתָיו: ומיתא בזהר (יתרו, עם ע"ח): דמשה לא אלטריך לה, אלא מה כתיב, ויאמר משה אנשי חיל מכל ישראל, בגין דרזחא קדשא הוה אתי לגביה ואודע ליה, ויה הוה ממי כולא. אגא לן, דכתיב 'כי יהיה להם דבר בא אלי', 'בחיים אלי' לא כתיב, אלא 'בא אלי', לא רוח קודשא דהוה אתי לגביה, ויה הוה יתע, ולא אלטריך לכל דא לאסתכלא ולעיינא, אלא לפום שעתא הוה ידע משה. ופירש המתוק מדבש (שם): **דרזחא קדשא.** שהיא השכינה. **בחיים אלי לא כתיב.** בלשון רבינו, כמו שפתח 'כי יהיה להם'. **ויה הוה ידע.** מי הזכלי בדין. **ולא אלטריך לכל דא.** להסתכל ולעיין בסימני הגוף. **אלא לפום שעתא הוי.** לכן אם היה ממלוקת בין שני מנשים בחה השכינה ומספרת לו כל הענין, ובגוחה אלו אין צריך לעיין בדבריהם, כי בכר ידע הכל מהשכינה.

דיבור

כשיש טוב בהדיבור, אזי הדיבור נשמע ונתקבל, אבל כשאין טוב בהדיבור אינו נתקבל (ליקו"מ כט, א).

הדיבור הוא כלי השפע, שבהם מקבלין השפע (ליקו"מ לד, ג).

הדיבור הוא התגלות הדעת, כי אין יודעים מה שבדעת, אלא ע"י הדיבור (ליקו"מ מג).

הדיבור הוא הגבול של כל הדברים, כי הגביל חכמתו בהאותיות, שאותיות אלו הם גבול לזה, ואותיות אלו הם גבול לזה (ליקו"מ סד, ג).

הדיבור הוא מחממות, כמ"ש 'חם לבי בקרבי בהגיגי תבער אש דברתי בלשוני', והוא שלהובא דנורא (ליקו"מ רלט).

הדיבור הוא הרשימה של המוח, כי מה שנרשם ונעלם במוח, נחקק ונרשם בהדיבור (ליקו"מ ח"ב ה, ט).

שורש הדיבור הוא במחשבה שהוא בחי' שתיקה, כי הדיבור בחי' חכמה בחי' 'כי ה' יתן חכמה מפיו וכו'', ושורשו בבחי' כתר, בחי' שתיקה, בחי' סייג לחכמה שתיקה (ליקו"ה שבת ז, מג).

הדיבור הוא בחי' ידיים ושם מקום הדיבור בבחי' 'כאשר דיבר ה' ביד' הנאמר במשה ושאר נביאים, כמו שפירש רבינו נ"י (בסימן נו), כי חמשת מוצאות הפה הם בחי' חמש אצבעות שביד כמובא. ובבחינה ירדו הידיים והדיבור לגמרי עד שאין לה שום דעת ושום דיבור והולכת על ארבע, אבל העוף אינו הולך כי אם על שני רגליו. ומבחי' שתי הידיים, ששם תלוי הדיבור נעשה מזה כנפים שהם למעלה על הגוף סמוכים וקרובים לבחי' ידיים, והם בבחי' דיבור, בחי' 'ובעל כנפים יגיד דבר' (ליקו"ה בשר שנתעלם מן העין ב, ח).

דיבור לשון עז הוא (רש"י מכות יא.).

הדיבור הוא נאצל מכח השכל שהוא מצד הנפש המדברת שבאדם, כי בהבחנות שאין להם שכל אין להם דיבור (רבינו בחיי בראשית מד, יח).

הדיבור הוא עיקר גדול באדם להושיע נפשו וגופו או להאבידו (רבינו בחיי בראשית מד, יח).

לָשׁוֹן דיבור לשון קשה כענין שכתוב 'דיבר האיש אדוני הארץ איתנו קשות' (רבינו בחיי שמות ו, ג).

אפילו הדיבור הוא מעשה כמ"ש בגמ' 'עקימת שפתיים הוא מעשה' (מהר"י קארו, אבות פ"ב).

קוֹל ודיבור חו"ג, שהקול מושרש בחיץ ומקור הדיבור הוא בגרון, ושם הכל מחובר ביחוד (רמ"ז על הזהר ויקרא).

כל דיבור הוא גבורות, דהיינו בחמש מוצאות הפה כנודע (רמ"ז על הזהר ויקרא).

הדיבור הוא המחיה העולמות, והוא הנקרא אשה, ומכח זה נולדים הבנים שהם כל המעשים טובים שעושים ויש להקב"ה תענוג מזה (בעש"ט עה"ת פ' נח). **כמו** שהשכל הוא צורה ושאר כוחות הנפשות אשר בנפש השפלה חומר לו, ככה הדיבור הוא צורה לכל שאר פעולות הגוף, כי הוא גילוי השכל ושלוחו, ועל שמו נקרא האדם מדבר, ומה נכבד מעלתו באמת (ספר הברית ח"ב מאמר ג מצות, ב). **ראיה** שמעיצה ריח דיבור הן ד' אותיות הוי"ה, ודיבור הוא ד' אחרונה (קה"י, דבור). **דיבור** לשון הולכה והנהגה, כמו 'דבר עמים תחתינו', שהדיבור מוליך ומנהיג המחשבה אל הגלוי (שם). **יש** הבדל בין דיבור ואמירה, אמירה הוא המאמר הפשוט, והדיבור הוא הדיבור האריך המחובר מכמה משפטים והקישים וטעמים וראיות (מלבי"ם ישעיה מ, כו).

יִלְקוּט הַנֶּחָל

כִּי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים. ומיתא בלקוט"מ (ח"ב ז, ה): מי שרוצה לדבר עם חבירו בילחת שמים כנ"ל, הוא לריך שיהיה לו ילחת שמים, כדי שיהיו דבריו נשמעין אצל חבירו, כמו שאמרו רז"ל (ברכות ו) 'כל מי שיש בו ילחת שמים דבריו נשמעין', וגם כדי שיתקיימו דבריו אצל חבירו, כי לפעמים מדבר אחד עם חבירו, ומיקף ומיד עובר והולך הדיבור מאצל חבירו, ואינו מתקיים אללו כלל. על כן לריך זוה ילחת שמים, כי מי שילחת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, (אבות ג), היינו שיש קיום לדבריו אצל חבירו. נמלא, מי שרולה להכניס דעת בחבירו, הוא לריך לדבריו ילחת שמים, כדי שיהיו דבריו נשמעין, ולכי שיתקיימו דבריו.

כִּי יִהְיֶה לָהֶם דָּבָר בָּא אֵלָי. ובספר דלכי מועם (פיעורים, טו) מובא: יש הרבה הלכות בעולם שאפשר לשמוע רב פלוני, שרי אלפים ומאות, אבל 'כי יהיה להם דבר', להמשיך את האדם לעבודת ה', להוציאו מירלות, לריך לבוא אלי, אל הלדיק המופלג, בחי' משה, שהוא בחי' דעת, שהוא מחיר לישראל שידברו דיבורים שמעלים הירלה, כי הלדיקים מעלים אללנו את הירלה לשורשה. **כִּי יִהְיֶה לָהֶם דָּבָר** מובא בקונב שפושעי הגלל (טו): 'כי יהיה להם דבר' עם הל' תיבות עולה בגימטי' משה.

מִילּוּאֵי חָכְמָה

יִרְאָה הנקרא דבר כי עיקר הדיבור שם הוא. ומובא בפרי האדץ (פ' מזכיע): ענין הדיבור הוא לשון 'דַּבֵּר אחד לזור' (סנהדרין ח), שהוא לשון הנהגה והמשכה והתקשרות רבים ע"י אחד, כענין המלך שכופה מתנהגים ע"פ דיבורו, כי הוא המלוכה התחתונה המיוחדת עליונים עם התחתונים, והוא הממוצע שביניהם, המוצא ומופיע את שניהם. לכן הדיבור נקרא יראה, כי הירלה והפחד הוא מפני דבר שלמעלה הימנו. נמלא שהירלה הוא יחוד העליון עם התחתון.

כִּי שיש בו יראת שמים. ומובא בלגל מתנה מפרים (פ' שמות): ענין הירלה הוא, שמגביל לחכמה, על דרך משל, בחכמה לבד בלי יראה יכול לעשות כל הרשעות והניות ח"ו מכמים להרע, אך ע"י הירלה נעשה גבול לחכמה, שלא יכנים חכמתו בדבר זה, רק בתורה ועבודה, נמלא הירלה עושה גבול וללי להחכמה שלא תתפשט יותר מדאי. וכן הוא בכל העולמות, כי 'כולם בחכמה עשית', והיא רוצה להתפשט יותר מדאי, עד שגעבר בהם הקב"ה, וזהו בחינת ירלה שהוא ממוצע וגבול שלא יתפשט יותר מדאי. וזה יש לומר הפירוש (ברכות ו) 'כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים', על דרך (שמואל ג טו) 'וַיִּשְׁמַע שמואל את העס', שפירושו לשון תמיכה, והיינו, ע"י הירלה שבו, דבריו נתמכים ונקבלים הכל במידה ובמשקל וגבול, שנעשה כלי וגבול אל החכמה. **מִי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים.** ומובא במתלו ושמח (רמזי תוה"מ של סוכות): פירוש, שדבריו נשמעין לפני הש"ת כרוך הוא בכל תפלותיו בעד עם בני ישראל, והוא מבטל מעליהם כל הגזירות, ומהפכם לטובה. וזהו 'כל העולם לא נברא אלא בשביל זה', רומז, שכוונת הבריאה היתה בן, שיהיה יכולת להלדיקים לבטל גזירות המקום כרוך הוא ולהמשיך השפעות טובות.

ואני תפלה

וְזֹאת בְּרִיתִי אֹתָם אָמַר ה' רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרַי אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בְּפִיךָ לֹא יָמוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זַרְעֲךָ וּמִפִּי זֶרַע זַרְעֲךָ אָמַר ה' מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם (ישעיה נט, כא).

אז נדברו יראי ה'. רציונו כיצד יתכן לעיל ש'דבר' זה מפי ירמיה, כמ"ש 'מי אִישׁ וגו יב"ש וכו', ועתה מוצ והכיצ רמיה נוספת לכן, ודו"ק ורמה מה נמ נלמדינו בתוספת רמיה זו (ע"פ כלל טו). כתיב במלאכי (ג, יג–יח):

חָזְקוּ עָלַי דִּבְרֵיכֶם אָמַר ה' וַאֲמַרְתֶּם מַה נִּדַּבַּרְנוּ עָלֶיךָ: אֲמַרְתֶּם שָׁוְא עֲבֹד אֱלֹקִים וּמַה בֶּצַע כִּי שָׁמַרְנוּ מִשְׁמַרְתּוֹ וְכִי הָלַכְנוּ קְדֹרָנִית מִפְּנֵי ה' צְבָאוֹת: וְעַתָּה אֲנַחְנוּ מְאַשְּׁרִים זֵדִים גַּם נִבְנוּ עֹשֵׂי רִשְׁעָה גַּם בָּחֲנוּ אֱלֹקִים וַיִּמָּלֵטוּ: אָז נִדְּברוּ יִרְאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב ה' וַיִּשְׁמָע וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי ה' וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ: וְהָיוּ לִי אָמַר ה' צְבָאוֹת לַיּוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה סְגֻלָּה וְחָמַלְתִּי עֲלֵיהֶם כַּאֲשֶׁר יַחְמֹל אִישׁ עַל בְּנוֹ הָעֹבֵד אֹתוֹ: וְשַׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צַדִּיק לָרָשָׁע בֵּין עֹבֵד אֱלֹקִים לַאֲשֶׁר לֹא עֲבָדוֹ: ופירש המג"ד (שם): **למרמס**. ר"ל, משיב לכם, זהו מה שמרמס דְּבַר שוא הוא לעבוד את האלקים, כי לפי רוב רוממותו לא יחשב בעיניו עבודת האדם אשר בעפר יסודו. **ומה נצא**. לו מה תועלת בא לנו אשר שמרנו הדברים שלה לשמור, ואשר הלכנו קדורנית שחוח ובהכנעה מפני ה'. וכמילו יתמרו זו, לינו משגיח בשפלים זו לינו משלם גמול המעשה. **ועתה**. ר"ל, הואיל ועתה רלינו שאין מועלת לשמור משמרת המקום, הנה לאנחנו משבחים את המנאים הזדים שלא חשבו על משמרת התורה. **גם נבנו**. ר"ל, טובה כפולה נע לעושי הרשעה, כי גם המה קיימים בעניין, וגם בחנו את אלקים לדעת אם יוכל את עושק על עון, והנה נמלטו מן העושק ולא הסיגם, והמה ג"כ בעושה, ועמדו על המקירה. **אז נדברו יראי ה'**. זהו יאוב על האריכה, כלומר, הנה דעו, כי אז כשאמרו יראי ה' דברי הרשעים הנה המעוררים ספיקות ותלונות, נדברו גם הם איש אל רעהו כנושאים ונותנים בדברים האלה, עד שאמרו בדעתם 'כי כל דרכיו משפט, אל אמונה ואין עול'. וה' הטה אוזן להקשיב לאמריהם, ושמעם, ויכתב על ספר להיות זכרון לפניו ליראי ה', ולחושבי המוצאים רוממות שמו, למען לא יקופח שכרם לעתיד, וכמ"ש 'ונעת הרשע ימלט עמך כל הגמלע כתוב בספר' (דניאל יב). **וסיו לי**. לאמריהם יהיו שמורים אלי על היום אשר אני עושה עליו סגולה, הוא יום הגמול, שעל היום ההוא יאמר מעשה בני אדם, לשלם לכל איש כמפעלו. **ומלמלי**. לו אחמול על יראי ה', כאשר יאמול איש על בנו הנזהר בעבודתו.

עיני בנאמני ארץ וכו'. רציונו מלנים בעת את השגחו בפט' נוסף ומצאתי להלן במינה אחר במינה, ע"י דבריו שהוספתו לעיל, וזלשה"כ בתהלים (קא, ו): עֵינַי בְּנֶאֱמְנֵי אֶרֶץ לָשֶׁבֶת עִמָּדִי הֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ תָּמִים הוּא יְשָׁרְתֵנִי: ופירש המג"ד (שם): **עיני**. נותן אני את עיני בנאמני ארץ, לשבת הם עמדי.

ותפקחנה עיני שניהם. רציונו מנינו בעת ג' לשיות שעיניים זה אחר' דעת. רמיה רמצוטה מהכתוב בבראשית (ג, ז–ו):

וַיֹּאמֶר הָאָדָם אֶל הָאִשָּׁה לֹא מוֹת תְּמֻתוּן: כִּי יֹדֵעַ אֱלֹקִים כִּי בְּיוֹם אֲכָלְכֶם מִמֶּנּוּ וְנִפְקְחוּ עֵינֵיכֶם וִהְיִיתֶם כֵּאלֹקִים יֹדְעֵי טוֹב וָרָע: וַתֵּרֶא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמַאֲכָל וְכִי תַאֲוָה הוּא לָעֵינַיִם וְנֶחְמָד

ילקוט הנחל

עיני זה בחינות דעת. וכתב בליקו"ה (יו"ד בלאי בגדים ה, ז): עיקר האור הוא הדעת, כמ"ש 'כי יש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החשך' וכמ"ש 'ותפקחנה עיני שניהם', ופירש רש"י על אם החכמה נאמר. ועיקר האור העיניים והדעת לא ניתן בחלק כי אם לישראל ויתחכל בעיניו ובדעתו להבי"ת והבדליקים והחאורה ומצוות, שמהם נמשך עיקר האור העיניים והדעת שלו, כדי שיוכל לנהוג האור הנפלא, כמ"ש 'עיניך לנוכח יביטו וכו'. אבל הגוי"ת נמן בחירה לחלם, ועיקר הבחירה תלוי בעיניים, כמ"ש 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם וכו', ולהנו רז"ל 'הָעַיִן רואה והלב חומד, כי גם אחרית הלב הוא אחרי העיניים, להיינו עיני הדעת והמחשבה שבלב, שרואה הדבר בלילו ואומד אחר אם ולשלם. ובאבדן הבחירה הנעמיד הגוי"ת לפני העיניים גאמיות העולם, שהם כל עסקי העולם הזה, ואז יש בחירה להאדם, אם רואה עיניו מגאמיות העולם הזה, ואז רואה בעיניו אור הגדול והנפלא והנערב של הצדיקים והאורה שהאדם כל האור כנ"ל, אבל אם אינו רואה להטות עיניו ודעתו ומחשבתו מגאמיות העולם הזה, אזי גאמיות העולם הזה עומד בפני עיניו, ומונע בפניו מלראות אור הגדול של הצדיק והאורה כנ"ל.

עיני זה בחינות דעת. ומיתא בליקו"מ (עד): ולריך כל אדם לילך מקטנות לגדלות ולהתחיק הדין שבא מבחינת מוחין דקטנות, וכשבא לבחינת מוחין דגדלות, זהו בחינת 'ותפקחנה עיני שניהם', ופירש רש"י על אם החכמה נאמר, כי עיקר ההתקה הוא ע"י חכמה, בחינת מוחין דגדלות, דהיינו ע"י ידיעת האורה. כי האורה נקראת אור, (בחינת אורה אור), וכמ"ש 'וירא אלקים את האור כי טוב', ואין טוב אלא אורה, היינו, כי האורה היא בחינת אור, שהיא היפך החושך שהוא בחינת דין, כי ע"י ידיעת האורה נמתק הדין.

מעלין ומקשרין (היראה) לבחיי משה לבחיי דעת. וכתב בפל"ח (על מסכת יבמות לג) שענין זה יתקייס ביומיו דמלך המשיח, שיגלה בעולם ירלה עם דעת, וז"ל: מעלת מלך המשיח, שלא ילמד ולא ישכח גם את התלושי כח שדומין לקנה לוען, ולא יכבה גם הנפשות התלושות שֶׁבָּאָה אורם בְּפִקְפָּה כהה, רק תדרבה יקרב את כולם, ובלי לעקת קול והטלת חימה, רק בנוח ובנעת יתקרבו ממילא אליו אפילו כל הגויס, (...) זה בחי' הירלה העליונה שיגלה משיח בעולם, שעי"ז יקרב את כולם. כי כל זמן שיש שיעבוד וגלות אזי אין הדעת שלם, ואז יכול להיות שהירלה תהיה עם כפילות, היינו שע"י הירלה יפול בדעתו ביותר כשמתבונן במעשיו ורואה איך שהוא בבחינת קנה לוען ופשתה כהה, יוכל עי"ז ליכשל וְלַעֲבוֹר לגמרי, אבל משיח ימשיך תירות בעולם, ואז תהיה הירלה עם דעת, עד שתדרבה ע"י גודל הירלה העליונה יתקרבו גם כל הנפשות התלושות הרלוות והכהות.

עיני זה בחינות דעת כמ"ש ותפקחנה וגו'. וכתב בליקו"ס (תו"מ גיניבה ב, ג): עיקר האדם הוא הדעת, בחינת תורה, בבחינת 'ותת התורה לאדם' (במדבר יט), כי מה שנקרא אדם הוא הדעת, בחינת תורה, כידוע. והתורה, היינו הדעת, הוא בחינת עיניים, כמ"ש 'מאות ה' ברה מאירת עיניים', וכמ"ש 'תאור עיניים ישמח לב', פירש"י, היינו התורה. כי עיניים על שם התכמה נאמר כמובן ממקום אחר, היינו התורה, בחינת הדעת, היא בחינת עיניים, כי הדעת הוא שתי פעמים עין (כמובן כי הדעת כלול מיוד הויות שהם שתי פעמים עין), וזה בחינת שבעים פנים לתורה, בחינת שבעים מנפין נהירין, שזה בחינת עי"ן, כמובן בדברי רבינו במקום אחר (סימן לו). וכתב עוד בליקו"ה (תו"מ תפלה ה, ג): לְמָּה הוא בחינת הדעת, כמ"ש (קהלת ח) 'ולבי ראה הרבה תכמה ודעת', וכמ"ש 'ותפקחנה עיני שניהם', ופירש רש"י לענין הדעת, כי עיניים על שם התכמה נאמר.

ותפקחנה עיני שניהם. וריימו בניאלה"ל (עו) על קשרים רבים שבמאמר, וביניהם מקושר גם הענין דפה 'ותפקחנה וגו'', וז"ל: כי עכשיו היא השגיחה תולת אהבה כידוע, שֶׁעֲנָבִיו זה נעקתה המוצ"פ (לעיל בחות ה) 'שמכוני בתשיבות', שהוא תילי התורה שבגגלה, שמהם בָּלוּ העשבים בהענין המוצ"פ, לקבל ולהדביק על ידם בהאור הבלתי גבול של הע"ת ותורתו, שֶׁעֲנָבִיו זה היה כל כוונתו יתברך בבריאת גוף האדם הרתון שהיה בבליות הנשמות שיצאו מתילתן בבחינת רבבות הס"ל (המוכר לעיל בחות ה) שאר בענפיו יחורון כל לפרי שמיח, עיין היטב בפניס. וכל התיקון הס"ל היה תלוי בתפילתו ושמירתו את התוק, שהיה בבליות כל תוקי משפטי התורה כידוע, שע"ז היה זוכה מיד לתכילת הקודש שמפרי עץ החייס והתריכות יומיס המוצ"פ, כי בלי פֶּלִי הגוף אי אפשר לקבל משס כידוע, אך גם הס, מוכרחיס לזככס על כל פניס לזה בתכלית הזיכוך ע"י המשיחות נפש והשפלות, עד שהיה בחינת ביטול לגמרי כמוצ"פ, שאז דייקא נתהוויס פְּלֵי העשגות

משה כחי דעת

משרע"ה לפי שהוא בלל של התגלות התורה, שהוא בחינת דעת, כי התורה נקרא ראשית דעת (משלי א). גם איתא 'משה רבינו 'עולה בגימט' תרי"ג שהוא בללות בל התורה (ליקו"מ לו).

כמו שיעקב מרכבה לתפארת, בן משרע"ה מרכבה לתפארת. ויש חילוק גדול ביניהם, בי משרע"ה מרכבה לתפארת בסוד הדעת הנעלם, בחינת התפארת מצד החכמה, והנה הדעת הזה הוא מציאות דק אשר לתפארת, והוא בלול שש קצוות בָּדָקות, והוא נשמה למציאות התפארת המתגלה ומתעלם בתוכו. ומשרע"ה מרכבה לדעת הנעלם הזה, ויעקב לתפארת. וזהו שנמצא בתיקונים (תקונא סט), דא בגופא ודא בנשמתא, פי' יעקב בגוף שהיא התפארת, ומשה בנשמה שהוא הדעת. (פרד"ר שער בג פי"ג).

סוד יעקב הוא הדעת, בי בחינת יעקב ובחינת משה הן אחד, רק שזה מלגאו וזה מלבר, בי זה פנימיות הדעת וזה חיצוניות הדעת בנודע (בעש"ט עה"ת פ' ויצא).

הבל ע"י הדעת והמחשבה, וכמ"ש (זוה"ק שמות כ.) במחשבה אתבריאו, והוא ע"י משה, שנקרא דעת שבקדושה (...) ודורו של משה נקרא דור דעה, וכן בכל דור ודור משה בתוכם להשלימם (בעש"ט עה"ת פ' ויצא).

משה היה בבחי' דעת, והנה בדעת יש בו בחינת טוב ורע, הטוב הוא מצד פנים והרע הוא מצד עורף. ומשה היה בבחי' הטוב דכתיב 'ותראה אתו בי טוב הוא' והפך גם את הרע לטוב בבחינת פנים. ופרשה יניקתו מבחינת הרע שבעורף (פנים יפות דברים ט, ה).

משה הוא סוד הדעת הכולל חסד וגבורה. וכן משה במילוי מ"ם שי"ן ה"א וז' אותיות וג' כוללים, גימטריא אברהם יצחק (קה"י, משה).

ענוה הוא בתפארת בסוד הדעת המתעלם, וע"כ 'האיש משה ענו מאד' שהיה בחינת דעת, וע"כ 'עקב ענוה יראת הוי"ה' שיראת הוי"ה היא המלכות, והיא עקב לגבי הענוה שהוא בעלה (קה"י, ענוה).

עיניים

העיניים הם כמראה לטושה, שנתראה בהם בל דבר שעומד בנגדו (ליקו"מ יג, ד).

עיניים הם דברים עליונים וגבוהים מאד, והם רואים תמיד דברים גדולים ונוראים, ואם היה האדם זוכה לעיניים כשרים, היה יודע דברים גדולים רק ממה שעיניו רואות, כי הם רואות תמיד, אך שאין יודע מה רואה (ליקו"מ רנד).

עין לשון מראה, וכן 'ועינו כעין הבדולח' (רבינו בחיי במדבר יד, יג).

העיניים הם רחמי ודינא,

(המשך)
העין הימין הוא רחמים, והעין השמאלי הוא דין (עמק המלך טז, נא).

אור העיניים אינו בא אלא מן הדעת אשר הוא כולל ה"ח וה"ג שהם עשר הויות, לכן כל ה' הויות עולין למספר ק"ל שהוא בגימטריא עין (יפה שעה על ע"ח שער שבירת הכלים א, א).

גידי הראות היוצא מן המוח ומגיעים אל תוך העיניים הם מוליכים התמונות והמראות אל המוח ששם מתייחדים כל החושים והיו לאחד ונקרא חוש כללי, ולכן שורש חוש הראות הוא במוח וכן שאר כל החושים (ספר הברית ח"א מאמר נפש החי שבמדבר, ז).

העיניים הם בחי' גבוה מהכל כי הראיה הוא ממקום גבוה, וצריך האדם לקדש שלו הנקבים לשם ה' שלא יסתכל בדבר חיצוני (מאור עיניים השמטות).

עין הוא חכמה, שיש בה ד' גוונין כמו בעין (קה"י, עין).

אהרן

אהרן זכה לקדושת הברית ביותר מכל ישראל, כי הכהנים נצטוו מצוות בקדושת הברית יותר מישראל (ליקו"ה בכור בהמה טהורה ג, ד).

אהרן הכהן שלא התקנא בגדולת משה אחיו הקטן ממנו בשנים, אדרבא, יצא לקראתו בשמחה, עי"ז היתה הגאולה הראשונה, ואז נמשכה קדושת הכהונה (ליקו"ה ברכת הודאה ו, ס).

אהרן הוא הכה"ג הראשון, שהוא עוסק להמשיך הרוח חיים מרוחו של משה משיח, שהיה רבו (ליקו"ה הכשר כלים ד, יד).

משה שושבינא למלכא, בגין כך אזדמן כאושפיזא, ולבתר 'וידבר ה' אליו'. אהרן הוא שושבינא למטרוניתא, וכל מילוי הוו לפייסא למלכא במטרוניתא, ויתפייס מלכא בהדה, ועל דא, בגין דאיהו שושבינא לה, שוי מדוריה בהדה, לתקנא ביתא, ולעיינא תדיר במילי דביתא, ועל דא אתתקן כגונא דלעילא, ואקדי כהן גדול, מנא לן, דכתיב 'אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק' (זהר מצורע נג:).

אהרן הוא הדיבור שכן אמר לו הקב"ה 'הלא אהרן אחיך ידעתי כי דבר ידבר', ומשה הוא הקול בלא דיבור (ש"ך עה"ת שמות ו, כו).

המזוככות, והמוכרחות לאור גלמי גבול כזה. אבל 'למי תניעך', להסיעו למועלת עלמו, עד שפגם בהסילה, והפך חוק המשפט שבאכילת החיטה כידוע, שמז זה לעומת זה נפקחו עיני שניהם, עיין היטב בפנים, בדעת וערמת הנחש, עד שנתעוררו הדיניס שלמעלה וירדו בגלות הקליפות כידוע, שמז ועד הנה מי שפצר להנפשות **שֶׁיָּצְאוּ** מחיתו לזכות בעולם בגוף לאכילת פרי עץ החיים הזה, כי 'כל זר לא יאכל קודש' כמוב"פ, ולא יאכלו מחיתו רק מקודשיו, בבחינת הכהניס בני להרן, עיין היטב בפנים, בשילומס ג'שמס ריח ניחוח' המוב"פ, שבניהמ"ק המוב"פ. ודוק היטב כל הקפריס שרמזתי לך **בְּדָבָרַי** אלה, כי מהמוסר שפר יפת סתרו בעומק המוסג עד בלי גבול, אין ביכולת מוגבלים בזוהמת הגשמיות כמוהו לבדר בזה אפילו בנקודת האור מרחוק שמתעלן מזה לכל מד כפוס דמשער בליביה, כי גם **הַשָּׂמְחִים** לורחומס המוב"פ, אינס זוכים בעולם הזה רק לטעום מיזה טעם בעלמא מפרי אור הגנוז הזה, ואלף אלפים ורבי רבבות קל וחומר להפריס מן הדרך כמוהו בדור הזה, שמרומס בכולם נעלה האור לגמרי, ודיבס שפר נבלעים כל בך בהתניעת, למלאות עוד את פיהס בשחוק ולשון מחורות נפלאות בחלה, שהפגמים החלה בעלמס גרמו לעכב גם לחומו מלזכות בעולם הזה למה שרלה לזכות ['לך רד כי שיחת עמך', בכוזה], עד שהוכרח גם הוא לפשוט לגמרי את גופו מעליו. כי ממילא מובן, שכמו שכל שלימות הדעת המוב"פ הוא בשתבדרים ובכללים בו בדברי הילקה המוב"פ, שמז דייקת נשלס בשלימות להיות בבחינת **שָׂמַיִם**, כמובן בפנים, כמו כן גם בכלליות, גם בחינת משה בעלמו, שהוא בבחינת הדעת בנגד שהר בני ישראל שבבחינת דברי המשפט בפנים, בעיקר בלימודו בהאור הזה, שהוא האור הגנוז, יהיה לעתיד, כשיתבבדו ויכללו בו גם הס. כי עיני בעלמי ארץ בפמס גם כן בעמד, [ומכל שכן ההולך בדרך תמיס (ע"פ הנאמר בפמוך בהמשך המאמר), זה שבהרס, שבעשה מבודי על בניו כעובד ממש, עיין היטב בפנים], שע"ז יהיה נכלל בכל פעם ביותר, למעלה מכל המתרים והשמות המוב"פ, עד שגם לותו מי שפצר לבעות כלל בתולר ושס, רק 'הוא ישרתני', להשפיע השגותיו ושתרי תורותיו לכל הלדיקים והשתידים לעולמי עד ולנצח נצחים, ודוק.

גם דעת הם עשר שמות [הוי"ה], גימטריא שני פעמים עין כידוע. בבאמני, זה בחינת אהרן כמובא במדרש שוחר טוב. ואהרן הוא בחינת משפט, כמ"ש **ונשא אהרן** (שמות כח) את משפט בני ישראל. **ארץ,** זה בחינות יראה כנ"ל. **לשבת עמדי,** זה בחינות סיני, שפלות (ישעיה ז) **אשכון** את דכא, כנ"ל.

השגת הנולת יתברך, והשגת המציאות, אבל להשיג דברים רעים, כגון שהיו ערומים מן המצוה, זה לא היה יודע מתחילה ומקודם לכן. לכך תמרו בב"ר (יט, ה) דעת הדעת מוסיף דעת, וחסר החכמה שהוא מוסיף. ועוד מפרש התוס"ם (שם): עוד ירמוז בתומרו 'ותפקחנה', על דרך תומרם ז"ל (זהר חיי שרה, קכו) אין לדם עובר עבירה אלא אם כן נפתחו עיני שכלו, והוא **שֶׁמְּיַחֵם** הכתוב הסמוכין לרעתם, כתומרו 'והעורים הביטו לרעות' (ישעיה מב). והוא שהודיע הכתוב כאן בתומרו 'ותפקחנה', פירוש, שאחר שעברו העבירה ועבר המעם המכוזה ממילא מובן, שמחשך עיני האדם, תיכף ומיד נפקחו עיניהם והרגישו 'כי ערומים הס', פירוש, שנפשטו מזהרת הקדושה. וכן יקרה לכל רשע, שבשעה שהרע יהרגים כי התעיב, **וְיִפָּלֵם** בחעשיו, **וְיֵחוֹתּוּ** עיני שכלו. ודעת זו שקבלו היה זלע"ז של דעת הקדושה כדלימת בזהר (ותמהנן, רסן ע"ב): [1] 'ותפקחנה עיני שניהס', בעבודה זהלי עלמך, מה לך קודס, להזו מסגפין ופקחין לעיניך. לומנך לאחי כתיב (ישעיה מב) 'והולכתי עורים בדרך לא ידעו וגו'', זמין קודשא בריך הוא לאפקחא עיינין לאן מכיסין, ולאסתכלא באסכמתא עלאה, ולאתדבקא בחמי לא לאתדבקא בהאי עלמא, בגין בינדעון למאריהון. זכאין אינון לדיקיא דיזכון להניא אסכמתא, דלאו אסכמתא בהניא אסכמתא, ולאו ידיעה בהניא ידיעה, ולאו דבקותא בהניא דבקותא.

דעת הם עשר שמות [הוי"ה] גימטריא שני פעמים עין. לאיה ג' (כלל ט"ו) לכך שעיניים זה כמי' דעת מהמוחא בע"מ (שער כה, ג): בדעת דז"ת יש ה' תפדיס וה' גבורות והם י' הויות, גימטי ק"ל ק"ל, ב"פ עי"ן כמנין ס"ר לרמות, כי מסם נמשכת רמיס על העיניים היוסבים ממם כנגד הדעת.

בנאמני זה בחיי אהרן. כדלימת במדרש שוח"ט תהלים (קפ): 'למכילה בדרך תמיס'. ר' יהודה ורבי נחמיה, ר' יהודה אומר, אמר הקב"ה למשה, **מָנָה** לי כהן. אמר לפניו, מלייזה שבט, משבט ראובן. אמר לו, לאו, לא תשית לנגד עיני וכו'. אמר לו, משבט שמעון. אמר לו, **עָשׂוּ** שֶׁהֵיטִיס שנאמי, ממה שעשה **בְּשָׁפּוּיִם**, לכך, לא יבדק בי. אמר לו, **חֲמֵנָה** לך משבט דן. אמר לו, דבר **עָקֹם** יסור ממני, שהן עובדי עבודה זרה. (...) אלא ממי **חֲמֵנָה**. אמר לו, תמנה לך משבטך, 'עיני בנאמני ארץ', שנאמר (במדבר יב) 'בכל ביתי נאמן הוא'. רבי נחמיה אומר, ואית דאמרי לה משה אמר לה משה ריש לקיש, אמר הקב"ה, מי שמארתני בעולם הזה הוא יארתני לעולם הבא.

ונשא אהרן את משפט בני ישראל. כתיב בשמות (כח, כט-ל): **וְנָשָׂא** אַהֲרֹן **אֶת** מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לִבּוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ זִכָּרוֹן לִפְנֵי ה' תָּמִיד: וְנָתַתָּ אֶל חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט **אֶת** הָאוּרִים וְאֶת הַתֻּמִּים וְהָיוּ עַל לֵב אַהֲרֹן בְּבֹאוֹ לִפְנֵי ה' וְנָשָׂא אַהֲרֹן **אֶת** מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לִבּוֹ לִפְנֵי ה' תָּמִיד: ופירש"י (שם): **אף משורים ואף התומים.** הוא כְּמַד שם המפורש שהיה נותנו בתוך כפלי החשן, שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו (יומא עג) (...). **אף משפט בני ישראל.** דָּבָר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר או לא לעשות. ולפי מדרש תגדה, שהחשן מכפר על מְעַוְּתֵי הדין, נקרא משפט על שם סליחת המשפט.

אשכון את דכא. כתיב בישעיה (נז, טו): כִּי כֹה אָמַר רָם וְנִשָּׂא שֹׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מָרוֹם וְקָדוֹשׁ אֶשְׁכּוֹן וְאֶת דַּכָּא וּשְׁפַל רוּחַ לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחֲיוֹת לֵב נִדְכָּאִים: ופירש"י (שם): **מרוס ונקרוש.** לִבּי שׁוכן, וּמִשָּׁם אֲנִי עם לכל ושפל רוח, שאני מרכין שכיניתי עליו. **שפלים.** נדכאים סובלי עוני וחליים.

יקוט הנחל

אשכון את דכא. ומובא בספר מתנה לן (פי' טו, ח/ט): הנה מה שאומר רבינו 'אשכון את דכא' כנ"ל, אף שרבינו לא הזכיר לעיל בשום מקום פסוק הנ"ל, מכל מקום כוונתו בודאי למה שאמר לעיל מות ה' שפיני הוא נמי' שפלות כמו שאמרו חז"ל שהניח הקב"ה כל ההרים ולא נתן התורה אלא על הר סיני, עיי"ש, שהרי גופא מה שהניח הגמרא שם (סוטה ה) מאמר הנ"ל, לא היה אלא כדי לפרש הפסוק הנ"ל ['אשכון ואת דכא וכו']), ואם כן מבואר ומפורש בדברי חז"ל שמה שהניח הקב"ה כל ההרים ולא נתן התורה אלא על הר סיני זוהי הבחינה של 'אשכון את דכא', [עיי"ש בגרש"י ד"ה 'אחי דכא' שנקט גם כן בלשון 'אשכון את דכא']. וממילא מבואר מה שאומר כאן רבינו 'זה נמי' סיני, שפלות, אשכון את דכא כנ"ל', היינו כנ"ל בחות ה', שגם שם אמר רבינו שבחינת סיני הוא בחינת שפלות, כמו שאמרו חז"ל שהניח הקב"ה וכו', זהו המאמר חז"ל שנוגע על ענין 'אשכון את דכא' וכנ"ל. [וְעַמֶּךָ רבינו שנעשין ונגדרים תחת המאמר חז"ל שהניח לעיל חות ה', כמבואר בכלל ה' שבח"י הכללים]. והנה, דייקא ע"פ דברי הגמרא הנ"ל אין דברי רבינו מובנים, כמה שקושר יחד הבחינה של 'אשכון את דכא' עם הבחי' של 'בשבח עמדי', שהרי בגמרא נתלקו התלמודים בביאור הדברים של 'אשכון את דכא', שם הפירוש הוא 'אחי דכא' [ופירש"י שהני מגביה את הדכא עד שכוכן בגלל], או הפירוש הוא 'אחי את דכא' [ופירש"י, שהני מרכין את שכיניתי אצל הדכא], ופשטינן דמסתברא כמאן דאמר 'אחי את דכא', שהרי הניח הקב"ה כל ההרים וכו', ולא גבה הר סיני למעלה, עיי"ש, הרי מבואר ע"פ הגמרא, שהבחינה של 'אשכון את דכא' הוא מה שהקב"ה מרכין עצמו לשכון אצל הדכא, [לשפוכי מבחינת של 'אחי דכא' שהדכא עולה לשכון אצל הבי"ת]. והנה לכאורה הבחינה של 'בשבח עמדי' היא להיפך מבחינת 'אשכון את דכא', שהרי לשון 'בשבח עמדי' משמע שהמתחתון עולה בשבח אצל העליון, ובפרט, שאל כרחך גרסה שהבחינה של 'בשבח עמדי' קושבת על דברי רבי"ם 'אליך ויתיב בחילוף' [יתיב לשון ישיבה], היינו מה שע"י המס"נ והביטול עולה הנשמה לְמְדוֹכָּא שבחילון, וזהו ממש

[1] מה שנאמר בחלה ואוזה לאחר החטא 'ותפקחנה עיני שניהם', היינו שנפקחו עיניהם לראות בגשמיות של זה העולם שהם דברים המתעתעים והפסדים, מה שלא היה להם קודם לכן, שאז היו מתבוננים ופוקחים עיניהם לראות בדברים העליונים של מעלה. ולעתיד לבוא כתוב 'והולכתי עורים בדרך לא ידעו' בגחינות לא ידעו ולא יכירו מלדיים', שעתיד הקב"ה לפקוח את אותם העיניים של מלו שלא היו מכחים, על שיזכו להסתכל ולהתבונן בחכמה העליונה, ולהשיג ולהידבק בחה בעולם הזה, ואזה בבחי שידעו ויכירו את בוראם. שבחיים הלדיקים שיזכו לאותה החכמה, אזין חכמה כאותה החכמה, ואין ידיעה כאותה ידיעה, ואין דביקות כאותה הדביקות.

הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים. כמ"ש בגרמצ"ת (יז, ח): וַיְהִי אַבְרָם בֶּן תִּשְׁעִים שָׁנָה וְתֵשַׁע שָׁנִים וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי אֵל שַׁדָּי הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים: ומכאן הרמצ"ן (שם) מהי מידה זו, ז"ל: כלומר 'תמים תהיה עם ה' אלקיך' (דברים יח), מתרי מזלייהו ס', 'לא ימצא בך קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וגו'' (שם), והעניין בגמיסם, שימין גליונו כי הקב"ה נבדו הוא בעל היכולת בתפילה ובקוף, הוא היכול לעשות ולבטל, ולא ישמעו אל מעוננים ואל קוסמים לו למנחש ומכשף, ולא יתמין שיבוותו דבריהם על כל פנים, אבל יגזור גליונו שהכל ביד עליון העליונים. והוסיף לנמר רגיונו בתיי (שם): ולע, כי נקרא תמים מי שתוכו כברו ופיו וליבו שוים. ומפני שהגרמס מציינו ע"ה היה שורש התמונה ומשם כל המייחדים, ענין הייחוד צריך שתהיה עדות הלב והפה שווים, ע"כ הזכירו השי"ת 'והיה תמים' והוא הדין בכל שאר עבודות ה' (רבינו בחיי בראשית יז, א).

כלל מי שמשמר בריתו נקרא תמים (מגלה עמוקות נח).

לישון תמים הוא סוד ב' דברים חס"ד ודי"ן (ילקוט ראובני פ' תרומה).

כלל זמן שהוא מחוסר מצוה או עבר על ל"ת, אינו נקרא תמים ואינו יכול לקבל פני השכינה, והיינו דכתיב (דברים יח) תמים תהיה עם ה' אלהיך, אם תהיה תמים אז תהיה עם ה' אלהיך (פנים יפות ויקרא ד, ב).

עולם הבא

כלל הזמן של כל העולם הזה כולו, מה שהיה ומה שיהיה, הוא כולו אין ואפס נגד יום אחד, ואפילו נגד רגע אחת של עולם הבא, שהוא יום שכולו ארוך. ושם אין שום זמן, כי הוא בחינת למעלה מהזמן (ליקו"מ ח"ב ז, ו).

תענוג עולם הבא אי אפשר לנו להשיג עכשיו, וזה מחמת שאנו עכשיו בגבול, וכל דבר שיש לו גבול אי אפשר לו להשיג תענוג עולם הבא הרוחני (ליקו"מ ח"ב עג).

העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות, אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה (ברכות יז).

בזכות משה מנחיל הקב"ה את עולם הבא לצדיקים (בתי מדרשות, מדרש אלפא ביתות).

הצדיק בעודנו חי ידביק נפשו בגן עדן, אשר הוא עולם הבא וצרור החיים, אשר הם מקום הנפשות ומחייתם וחיותם, כדאמרו באליהו ז"ל שהפשיט בשרו מעליו ונעשה לפיד אש

הולך בדרך תמים, זה בחינת תפלה, בחינת אברהם בנ"ל, כמ"ש **התהלך לפני והיה תמים. הוא ישרתני,** זה בחינת סתרי אורייתא. זה בחינת הוא, בחינות עולם הבא (זוהר ויגש קנד ע"ב קנח ע"ג): *)

ברוך הבוחר בעדת מי מנה, אשר עד כה עזרנו לשמוע פלאות באלה על מאמרי רבה בר בר חנה, תא חזי כמה נפיש חיליה דהאי אילנא. כען ברשותא דמלכא עילאה, קדמיכון יסק לתמידא אימרי יאי, רב טוב הצפון וגנזו במאמרין קדישין דאורייתא דבי עילאה, אינון מחבדי חקלא דהוו משתעי, די בהון גניזין עיטין קדישין דנפקין מאורייתא דעתיקא סתימאה. לכו חזו מפעלות ה' דרכו נפלאה, רבה אילנא ותקיף, ורומיה מטא לציית שמיא, וחזותיה לסוף כל ארעא, אינביה סגיא וחזוויה יאי. שמעו ותחי נפשכם, ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה:

*) דפוס מוהרנ"ת: כא ע"ב

חָלְיָו חָלַי אֶל שַׁדַּי הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים: ומכאן הרמצ"ן (שם) מהי מידה זו, ז"ל: כלומר 'תמים תהיה עם ה' אלקיך' (דברים יח), מתרי מזלייהו ס', 'לא ימצא בך קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וגו'' (שם), והעניין בגמיסם, שימין גליונו כי הקב"ה נבדו הוא בעל היכולת בתפילה ובקוף, הוא היכול לעשות ולבטל, ולא ישמעו אל מעוננים ואל קוסמים לו למנחש ומכשף, ולא יתמין שיבוותו דבריהם על כל פנים, אבל יגזור גליונו שהכל ביד עליון העליונים. והוסיף לנמר רגיונו בתיי (שם): ולע, כי נקרא תמים מי שתוכו כברו ופיו וליבו שוים. ומפני שהגרמס מציינו ע"ה היה שורש התמונה ומשם כל המייחדים, ענין הייחוד צריך שתהיה עדות הלב והפה שווים, על כן הזכירו השי"ת 'והיה תמים'. הוא הדין בכל שאר עבודות השי"ת שתהיה עדות הלב והפה שווים, ע"כ הזכירו השי"ת 'והיה תמים' והוא הדין בכל שאר עבודות ה' (רבינו בחיי בראשית יז, א).

כלל מי שמשמר בריתו נקרא תמים (מגלה עמוקות נח).

לישון תמים הוא סוד ב' דברים חס"ד ודי"ן (ילקוט ראובני פ' תרומה).

כלל זמן שהוא מחוסר מצוה או עבר על ל"ת, אינו נקרא תמים ואינו יכול לקבל פני השכינה, והיינו דכתיב (דברים יח) תמים תהיה עם ה' אלהיך, אם תהיה תמים אז תהיה עם ה' אלהיך (פנים יפות ויקרא ד, ב).

לו מי שזוכה לשמור את הברית, זוכה לקדושה ולטהרה, ולא מוטעה כה כל ימיו, אז הוא מוחז כהם בתלו הנקראים 'יומם ולילה', והוא זוכה לשני עולמות, לעולם הזה ולעולם הבא. ועל כן נקרא אברהם תמים ושלם, כמו שכתוב בו 'התהלך לפני והיה תמים'.

לז גם ורמה, העולם התחתון הוא נגלה, והוא תחילת הכל לעלות בדרגותיהם, כמו שהתכתה העליונה הוא תחילת הכל, כמו כן גם העולם התחתון הוא תכמה, והיא תחילת הכל. ובשביל זה קולקוס התחתון את העולם התחתון כשם 'תמה', לפי שהיא בסוד הסמיטה שהיא נגלוי. ואת העולם העליון שהוא בסוד היחוד את קולקוס אותו כשם 'הוא', לפי שכל עניניו הם מכוסים ונעלמים.

לח בכל מקום שמזכירים שמי העולמות, עולם התחתון הוא מכוך בלשון גלוי והעולם התחתון נזכר בלשון העלמה וכיוצ'. ואנו מיינו מבכירים להקב"ה בשני אלו העולמות, כמו שכתוב 'ברוך ה' מלוך ישראל מן העולם ועד העולם', ומפני כך להעולם העליון אנו קולקוס 'הוא', ולעולם התחתון אנו קולקוס 'תמה'. מפני שהעולם התחתון הוא מתברך מהעולם העליון על ידי הספירה הנקראת 'יסוד', שנותני שכר לצדיקים שעל ידי הספירה הנקראת 'יסוד' הוא מתברך. גם ורמה, כעין זה אנו מזכירים בתפילת ט"ו מידות של רחמים 'ה' ה'' פעמיים, זהו כנגד תוהם שני העולמות, שתי העולם התחתון אנו קולקוס בלשון גלוי ותי העולם העליון אנו קולקוס בלשון נסתר, ועל כן יש ביניהם טעם המפסיק ביניהם, ומעולם זה ועד עולם זה הכל הוא תמה.

ואני תפלה

"יְהִי כְּבֵי תָמִים בְּחֻקֶּךָ לְמַעַן לֹא אֵבוֹשׁ". כִּי "אַתָּה הוּא י' הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בְּאַבְרָם וְהוֹצֵאתוֹ מֵאוּר כַּשְׂדִּים, וְשַׂמְתָּ שְׁמוֹ אַבְרָהָם, וּמָצָאתָ אֶת לְבָבוֹ נֶאֱמָן לְפָנֶיךָ". כִּי הֵלֶךְ לְפָנֶיךָ בְּתָמִימוּת כִּי הָיָה רֹאשׁ לְכָל הַמַּאֲמִינִים הָאֲמִתִּיִּים הַתְּמִימִים וְהַיְשָׁרִים הָעוֹבְדִים אוֹתְךָ בְּתָמִימוּת וּבְפְשִׁיטוּת בֶּאֱמֶת וּבֶאֱמוּנָה שְׁלֵמָה. בּוֹכוּתוֹ וּבִזְכוּת כָּל הַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים וְהַתְּמִימִים, רַחֵם עָלַי וְחַבֵּנִי לְהַתְחִיל מֵעַתָּה לֵילֵךְ בְּדַרְכְּךָ בְּתָמִימוּת וּבְפְשִׁיטוּת, בֶּאֱמֶת וּבֶאֱמוּנָה שְׁלֵמָה (ליקו"ת קיג).

חוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ תָּמִים, זה בחינת תפלה, בחינת אברהם בנ"ל, כמ"ש **הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים. הוּא יִשְׂרָתֵנִי,** זה בחינת סתרי אורייתא. זה בחינת הוא, בחינות עולם הבא (זוהר ויגש קנד ע"ב קנח ע"ג): *)

בָּרוּךְ הַבּוֹחֵר בְּעֲדַת מִי מָנָה, אֲשֶׁר עַד כֹּה עֲזָרָנוּ לִשְׁמוֹעַ פְּלָאוֹת כְּאֵלֶּה עַל מַאֲמָרֵי רִבְּה בַּר בַּר חָנָה, תָּא חֲזִי כַּמָּה נְפִישׁ חֵילֵיהּ דְּהַאי אִילָנָא. כְּעַן בִּרְשׁוּתָא דְּמַלְכָּא עִלָּאָה, קַדְמֵיכוֹן יִסַּק לְתַמִּידָא אֵימְרֵי יָאֵי, רַב טוּב הַצָּפוּן וְגָנִיז בְּמַאֲמָרִין קַדִּישִׁין דְּאוֹרַיְיתָא דְּבֵי עִלָּאָה, אִינּוּן מַחְבְּדֵי חַקְלָא דְּהָווּ מְשַׁתְּעֵי, דִּי בְּהוֹן גְּנִיזִין עִיטִין קַדִּישִׁין דְּנָפְקִין מֵאוֹרַיְיתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה. לְכוּ חֲזוּ מִפְעָלוֹת ה' דְּרִכּוּ נִפְלָאָה, רִבְּה אִילָנָא וְתַקִּיף, וְרוֹמְיֵהּ מָטָא לְצִית שְׁמַיָּא, וְחִזְוָתֵיהּ לְסוֹף כָּל אַרְעָא, אִינְבְּיֵהּ סַגִּיא וְחִזְוַוֵיהּ יָאֵי. שִׁמְעוּ וְתִחְיֶינָה נַפְשְׁכֶם, וְשַׁאֲבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעְיְנֵי הַיְשׁוּעָה:

*) דפוס מוהרנ"ת: כא ע"ב

(שם): **מכאן לימו.** שהמלכות נקראת גם כן תכמה תתאה. **וסיפ שיהומה דכולא.** מלמטה למעלה. **קריון לפמה.** כמדבר לנוכח למי שנגלה לפניו. **ועלמת עלפה לשיפו יונגה.** שהוא הסיבה. **קריפ הוא.** בלשון נסתר. **לכל מלוי נלמכיפ לימון.** ולא נודע מה 'הוא'. וכן פיתא בזהר (ויגש קנח ע"ב): [1]**לכל מלוי נלמכיפ לימון.** דא מתרין עלמין, דא נתמגלי ודא נתמכפיא. ותנן לא מצרכינן לקודשא בריך הוא לגלה בתרין עלמין, דכתיב (תהלים קו) 'ברוך ה' לעולם מן העולם ועד העולם', בגיני כך בעלמא עלאה קריון 'הוא', וקריון לעלמא תתאה 'תמה'. בגין לשיפו ברוך מעלמא עלאה על ידא ד'לעולם', הדא הוא דכתיב (שם קלה) 'ברוך ה' מציון שוכן ירושלים וגו'', ודאי מ'ציון' לשיפו ברוך. מא חזי, כגוונא דא 'ה' ה'', תרין עלמין גינהו, דא נתמגלי ודא נתמכפיא, ועל דא פסיק טעמא בגוויהו, ועלמא דא עד עלמא דא כולא חד.

יִלְקוּט הַנֶּחְלָ

להיפך מהכתיבה של 'לעולם תמה' דכתי' שהגרמ"א פוסקת שהיא כתיבה 'חיי לעולם תמה' דכתי', שהקב"ה מכוין עצמו לשכון בלב הדבק. ומה כן לכתוב הוא פלא שרבינו מביא הכתיבה של 'לעולם תמה' בביאור הכתיבה של 'לעולם עמדי' ונתמה הס בתיבות הפוכות וכו'[1]. תמנם, נראה לפתר הדברים, דהנה הכתיבה של 'לעולם תמה' רומזת לענין השגת התורה שנתקבר, כי מה שהקב"ה והדבק שוכנים בתחד, הוא רק ע"י השגת התורה שנתקבר שמתטל כל גשמיותו והוא בלא גבול, שע"ז משיג התורה שנתקבר שהיא בלא גבול, וקושתא בריך הוא ואורייתא כולא חד [כמובא בדברי רבינו לעיל ה'], נמצא שנתחתד ונכלל עם קושתא בריך הוא [שלכן גם נקרא הוא על שם הסתרי אורייתא, כי נכללו והיו לתחד]. והנה, מבואר בדברי רבינו שהשגת הסתרי אורייתא [שהיא הכתיבה של 'לעולם תמה' כנ"ל] יתנו שתי הכתיבות המובאות במתלוקת הגמרא הנ"ל, שהרי מלד תחד מי שפסר להשיג התורה שנתקבר רק ע"י שהקב"ה נעשה בשתי מלבוש נגלה ע"י שתתווה בתפילתו [שהיא השגת הסתרי אורייתא], ופירוש הדבר, שהקב"ה מלמטה לטה התיכון, שזה בחינת 'לעולם תמה' המבואר לעיל. תמנם, גם תחר שהקב"ה מכוין עצמו ויורד, בחינת 'לתי תת לכל' והשגתם בסתרי אורייתא, עדיין הוא בבחינת בלי גבול, כמבואר בדבריו הקדושים לות ה' [כי מה שתור הגוון הוא בתי' לשם, זה בתי' מה שתילוו כתר עילאה תוכתא הוא בגבי עילא העילות, ועדיין כתר עליון שהוא בחינת עתיק, בתי' תור הגוון (עיין תו"א הרשתה ג, יח) הוא תור תין סוף], שלכן לי לפשר להשיגו רק ע"י התפ"י והביטול, שתו גם הלשם הוא בלי גבול. ומבואר בדברי רבינו לות ה', שע"י הביטול עולה הנשמה לְמְדוֹגָּה שבתילן, שם היא משיגה התורה שנתקבר, וזוהי הכתיבה של 'לתי לכל', שהלכל עולה למעלה. נמצא שלפשפת התורה שנתקבר לריכים לשתי הכתיבות, הן הכתיבה של 'לתי תת לכל', שהקב"ה יכרין עצמו וירד, והן הכתיבה של 'לתי לכל', שהלכל עולה לקב"ה, היינו מה שהנשמה עולה לְמְדוֹגָּה.

הוּא יִשְׂרָתֵנִי ומובא בעובות זכרונות (ו), ולע"פ שכבר הבתנו קטע זה בלקוטי עצות ב'לשפור ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה (ברכות יז).

התגלות המתמר' הוא שייך גם בתן, וז"ל: וכשפייס 'הוא בתי' עולם הבא', נתעלף הר' יתק לייזיק ז"ל, היינו שקוראין תלעוס, וקרא תלמוד"ר ז"ל תת מעשרתו (ובדרך אפשר 'ישרתני', היינו מעשרתו) שהיה בתדר השני ועוללו לותו.

הוּא יִשְׂרָתֵנִי זֶה בְּחֵי סִתְרֵי אוֹרַיְיתָא זֶה בְּחֵי הוּא בְּחֵי עוֹהַ"ב.

ומובא בספר תתוה תן (פי' טו, ח/ז): פי', לע"י שעולה הנשמה ונכללת בשורשה שבחילון התורה שנתקבר, ע"י ונעשה בתתדות גמור עם התורה שנתקבר שהיא שורש נשמתו, עד שאוב אין לתלק בינו לבין הסתרי אוריי'תא, כי גם הוא נכלל ונעלם בתתי' תור הגוון, בתי' עוה"ב.

תמים

אין שלימות כי אם להשי"ת, ובלעדו יתברך הכל חסר. וכשמקשרין הכל להשי"ת, או הוא תמים עם ה' (ליקו"ה מעונן ומנחש ג, ד).

עיקר דמות אדם, צלם אלקים, הוא כשחתום בברית קדש, בחותם אות אמת, ע"י העברת הערלה שאז נקרא תמים (ליקו"ה עבדים ב, ב).

עיקר התיקון ע"י תמימות, שעי"ז הצדיק מקשר אותו לדרכי תמימותו ומעלהו ממקום שהוא. (...) ואי אפשר לבאר לכל אחד כמה וכמה הוא צריך להשלים שכלו ולהמשיך את עצמו לתוך דרכי התמימות שעי"ז הכל יכולין לעלות (ליקו"ה נזיקין ה, י).

תמים הוא השלם בדבר, כמו 'שה תמים', שאין בו מום ושום חסרון (רמב"ן דברים יח, יג).

דע כי נקרא תמים מי שתוכו כברו, ופיו ולבו שוים, ומפני שאאע"ה היה שורש האמונה וראש כל המייחדים, וענין הייחוד צריך שתהיה עדות הלב והפה שווים, ע"כ הזכירו השי"ת 'והיה תמים' והוא הדין בכל שאר עבודות ה' (רבינו בחיי בראשית יז, א).

כלל מי שמשמר בריתו נקרא תמים (מגלה עמוקות נח).

לישון תמים הוא סוד ב' דברים חס"ד ודי"ן (ילקוט ראובני פ' תרומה).

כלל זמן שהוא מחוסר מצוה או עבר על ל"ת, אינו נקרא תמים ואינו יכול לקבל פני השכינה, והיינו דכתיב (דברים יח) תמים תהיה עם ה' אלהיך, אם תהיה תמים אז תהיה עם ה' אלהיך (פנים יפות ויקרא ד, ב).

עולם הבא

כלל הזמן של כל העולם הזה כולו, מה שהיה ומה שיהיה, הוא כולו אין ואפס נגד יום אחד, ואפילו נגד רגע אחת של עולם הבא, שהוא יום שכולו ארוך. ושם אין שום זמן, כי הוא בחינת למעלה מהזמן (ליקו"מ ח"ב ז, ו).

תענוג עולם הבא אי אפשר לנו להשיג עכשיו, וזה מחמת שאנו עכשיו בגבול, וכל דבר שיש לו גבול אי אפשר לו להשיג תענוג עולם הבא הרוחני (ליקו"מ ח"ב עג).

העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות, אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה (ברכות יז).

בזכות משה מנחיל הקב"ה את עולם הבא לצדיקים (בתי מדרשות, מדרש אלפא ביתות).

הצדיק בעודנו חי ידביק נפשו בגן עדן, אשר הוא עולם הבא וצרור החיים, אשר הם מקום הנפשות ומחייתם וחיותם, כדאמרו באליהו ז"ל שהפשיט בשרו מעליו ונעשה לפיד אש

בעודנו חי בגוף ובנפש, כאשר ידוע בקבלה מדור לדור (מערכת האלקות פ"ח). **עוה"ב** הבא הוא בינה, ולא תקרא בינה העולם, אלא בסוד בחי' הששי קצוות הנעלמות בה (פרד"ר כג, עולם). **נקראת** עולם הבא, פירוש שלעולם בא, שאינו מתעכב שפעו לעולם, אלא בא.ולפיכך אמר הבא, ולא אמר שיבא (פרד"ר כג, עולם). **הישועה** העתידה יהיה בלי אכילה ושתיה, כמו שאמרו (ברכות יז). העולם הבא אין בו לא אכילה וכו', אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה, רצה לומר, שזהו תענוגים, מה שהשכינה בזיוה, אור הלבנה כאור החמה, ואין הקליפות מסבבים אותה, ויכולים לבוא לפניה (קה"י, קושיא). **עוה"ב** הבא הן בינה ומלכות בסוד, בינה עולם הבא, ומלכות עולם הזה (קה"י, עוה"ב). **עוה"ב** הבא הוא עולם הנשמות הבא תיכף אחר המיתה, אבל העולם שלאחר התחייה נקרא לעתיד לבוא (קה"י, עוה"ב). **עיקר** עולם הבא הוא דביקות של מלכותו יתברך שמו, כמו שנאמר (שמו"א כה) 'והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים' (קה"י, נאצ).

נספחים

קיצור מסילת הקשרים

מדריך ללימוד ליקוטי מוהר"ן בעיון, ע"פ ח"י הכללים של הגה"צ ראבר"נ זצ"ל

מאת הרב ישראל יצחק בזאנסון

מאמר זה הינו מדריך ללימוד עיוני בליקוטי מוהר"ן, הבנוי כל כולו על הכללים של רבי אברהם ב"ר נחמן מטולטשין ז"ל, שבזכות שקידתו על פירושי רבי נתן הוציא מהם את דרכי למידתו, כפי שמבאר בהקדמת ספרו 'ביאור הליקוטים'. מאמר זה הינו קיצור של ספרֵנו "מסילת הקשרים" (שיצא לאור בראש השנה תשס"ו), הכולל דוגמאות ליישומם של הכללים, תרשימים, מפות, מאמרים ומפתחות. והיה כאשר יתעניין הלומד וירצה להשלים את ידיעתו בלימוד 'המסילה', מה טוב ומה נעים שיעיין בספרֵנו השלם. ויהי רצון שמאמר זה ישמש את קהל הדורשים את דבר רבינו, ויקרב את עם סגולה לסגולה שאין בנמצא כמותה, הלא היא תורת הצדיק המגינה ומצילה מחבלי משיח, עדי יבושרו לנו בשורות טובות ישועות ונחמות, בב"א.

ישראל יצחק בזאנסון

הקדמה א'

בשבחו של צדיק

"כי גם מראשית הבריאה ועד אחריתה
במקום ובזמן, לגוף אחד ייחשב.
והוא לבד המנהיג והנשמה שבו
אשר יחיה ויאיר לכל אדם
הבלתי מתרחק מעצותיו
אשר יעץ אותנו בתורתו ודעתו".
(הערת שוליים מתוך הקדמת ביאה"ל)

המנהיג הנפלא המתואר בחרוז זה הינו משה-משיח, אשר נשמתו נשתלשלה וירדה לזה העולם בצמצום אחר צמצום כבר כמה וכמה פעמים בעבר, וחזרה שוב בדור האחרון כאשר היא מלובשת בנשמת רבינו הנורא, אור האורות רבי נחמן מברסלב. למרות שנשמה זו תמשיך להתעלות עוד ועוד בעולמות העליונים במעלות אין קץ, ולהשיג בכל פעם פי שניים עוד ועוד, ולהשפיע את חידושי השגותיה לבחירי תלמידיה, היא לא תחזור להתגשם עוד בגוף, עד כי יבוא שילה, שהוא יהיה זאת הנשמה עצמה בשיא תפארתה וגדולתה. נשמה זו תמשיך עד אז להאיר ללא הפסק הארות נפלאים, המחברות את מקבליהן למקור נשמתם. היינו, שעל ידי קשר עם תורותיו, אנחנו המקבלים יכולים להתקשר אליו ממש, מחמת שהוא ופנימיות כוונת תורותיו נחשבים לדבר אחד.

הקדמה ב'

במעלת תורתו

מאז שנשמה גבוהה זו התגלתה בעולם מלובשת ברבינו הקדוש, זה לעומת זה עשה האלקים, ונתחדשו צרות רבות ועצומות, הגוררות את הכלל ואת הפרט למערבולת אחרית הימים המכונה בשם 'מבול'. הצד השלילי והנגדי המופקד על יצירת החושך וההסתרה, משתמש במבול זה כדי להגביר את תחושת התבוסה והכישלון, ובכדי להביא את אותם השורדים לייאוש מוחלט. אולם מאידך, כאמור, מחמת שאת זה לעומת זה עשה אלקים, הרי שגם נשמת משה-משיח שולחת קרני הצלה בעלות עוצמה גדולה כל כך, עד שביכולתה להכניע הכל, ולהפוך את התבוסה והייאוש לתקווה והתעלות.

ההארות הללו הינן התורות הנפלאות המרכיבות את ספרו הקדוש ליקוטי מוהר"ן. כל תורה ותורה מְפֻאֶּר זה מבטלת סיבה שקרית נוספת לייאוש, ומפילה את המניעות שנוצרו ע"י הייאוש והחדלון. לכן, מצד זה, פונות התורות בעיקר לאנשים הרוצים להתמודד עם המציאות בשטח ולהילחם מלחמת ה', על מנת לספק להם את הנשק ההולם ביותר לקרב שלהם מול האויב הנורא שקם כנגד עם ה' באחרית הימים, ולהם לא נותר כי אם לדלות ולשאוב מתמצית התורות, על ידם הם ישרדו, יתגברו עדי עד, וְיֵהָפְכוּ, למרות כל מגבלותיהם, ללוחמי ה'נצח' המנצחים במלחמה. כל קורא שיפתח את דלתות לבבו לשורות הבאות, יתאפשר לו לזכות לנשק כזה ששום ייאוש בעולם לא יוכל לו, וזאת על ידי מאמץ קל בלבד אליו הוא יידרש, ביחס לתוצאות הצפויות לו.

"כל דבריו ז"ל כולם נצרכים ומוכרחים לעובדות ועצות טובות לעובדו יתברך. ואפילו בקצת מקומות אשר לפום ריהטא בהשקפה ראשונה אין מבינים היטב איך נוגע העניין הזה לעובדא לפי מדריגתו, אעפ"כ באמת יש שם עצות נפלאות והתעוררות נורא לשוב אליו יתברך ממקום שהוא שם. ואם תשים עיניך ולבך שם היטב, בוודאי תמצא גם שם עצות ודרכים טובים לפי מדריגתך" (שיהר"ן קלא).

"התורות שלי הם כמו מי שנכנס לפלטין שיש בו היכלות וחדרים ואכסדרות ופשפשין נאים ונפלאים ונוראים מאוד, ועליות על גבי עליות שונות, בדרכי חידושים נוראים. ותיכף שנכנסים בחדר אחד ומתחילים להסתכל בו ולהתפלא על נפלאות החידושים אשר בו, בתוך כך רואים שנפתח לו פתח נפלא לחדר אחר, וכך מחדר זה לחדר אחר, וכך מחדר לחדר ומחדר לעלייה וכו'. וכולם פתוחים מזה לזה - פתחים וחלונות, ומקושרים ומשולבים זה בזה, בסדר נפלא ובחכמה עמוקה ובתכלית היופי והנוי. וכל זה אי אפשר לבאר בכתב, כי אם למי שנכנס קצת בהבנת עומק דבריו הקדושים ז"ל. אשרי הזוכה לטעום נועם מתיקות עמקות תורתו הקדושה וכו'" (חיי"מ שפט).

הקדמה ג'
הצורך בהדרכה

רבים הם הלומדים שזכו להאמין ברבינו אור האורות ולהימשך למשנתו המאירה, באשר הם מצאו בה מענה למכאוביהם והבנה לליבם... אולם אחרי עוברם את שלב הלימוד הראשוני, כאשר הם ניסו להמשיך בלימוד עיוני יותר בספר ליקוטי מוהר"ן, נתקלו בקשיים שונים ובחוסר הבנה מסוגים שונים. עקב הסגנון, צורת החשיבה, צורת הדרשות המיוחדות, רבים התבלבלו ונסוגו אחור, ובכלל זה גם למדנים וחכמים אנשי ספר, וחבל על דאבדין וכו'.
אילו הייתה הכניסה לספר נעולה בכוונה תחילה לבל תיכנס פנימה שום עין זרה, בדומה לכמה ספרי אמת, הייתה נסיגתם מוצדקת, אבל כאשר ידענו שההיפך הוא הנכון, ושכל חֵפֶץ הצדיק הוא דווקא שכל העולם ייהנו מאורו, הרי שההפסד כפול. ולא עוד, אלא שבניגוד לרוב מחברי הספרים ובפרט בתחום הנסתר, רבינו הקדוש הואיל בעצמו ללמדנו את שיטת הלימוד בספרו - דרך השווה לכל נפש ממש. מה שצדיק כזה גדול יגיש לנו אוצר נפלא כזה, וגם יחשוף לעיני כל את הסוד הפותח לנו את ארגז האוצר, זה דבר נדיר המורה בעליל על רצונו להפיץ את דעתו!

על סמך יסודות אלה באנו להציע לכבוד ציבור הלומדים את אותו הסוד הנפלא - כיצד להתגבר על המניעות בלימוד תורותיו, וזאת על ידי שיטה ברורה ודרך לימוד מיוחדת, הפותחת את אוצרות העצות לפני הלומדים הנכבדים; שמעו נא ותוסיפו לקח, כי רחוק מפנינים מכרה. שיטת לימוד זו נקראת **"מסילת הקשרים"** (לסיבות שנבהיר בהמשך), והיא כוללת ח"י כללים שבעזרתם ניתן לעיין בתורות. למרות שהיא כל כולה בנויה על דרכי לימודו של רבי נתן, לא תמצאוה מפורשת אצלו כי אם מעט וברמיזה. כתיבת הכללים בפועל היא פרי עמלו של אדוננו איש האלוקים רבי אברהם מטולטשין, בן ותלמיד לאביו רבי נחמן שהיה תלמידו של רבי נתן, והיא מופיעה בהקדמת ספרו הקדוש 'ביאור הליקוטים'.
ואם תאמר, הלא כל תקוות הדורשים את תורת רבי נחמן ואת החידוש שבה, היא להשיג את הצליל הקדוש

המהדהד בתוככי שורות ספריו, כמאמרו הידוע: "העולם לא טעמו אותי כלום עדיין. אילו היו שומעים רק תורה אחת שאני אומר עם הניגון והריקוד שלה, היו כולם בטלים בביטול גמור. היינו כל העולם כולו אפילו חיות ועשבים וכל מה שיש בעולם, הכל היו מתבטלין בכלות הנפש מגודל עוצם התענוג המופלא והמופלג מאוד מאוד" (חיי"מ שמ). אם כן, מה המקום לניתוחים טכניים ודיוקי לשון, מה לשיטת עיון שכזו, אם השאיפה הנעלת היא השגת הריקוד והנגינה שבתורותיו. במקום להרכין ראשנו לתוך עיון שכלי בספר, הבה נעשה ממנו כמין זמר ונשורר שירה ברגש ובשמחה...?!

אמנם, נכון שתכלית הלימוד והעיון, זוהי השגת השירה, אולם דווקא דרך הסולם בונים את השירה; כידוע לכל תופסי כינור, שכפי מה שהמנגן הכניע את רוחו וביטל עצמו לכללים, ככל שהוא התאמן וכבש את יצרו, כמו כן באותה המידה הוא בנה לעצמו כלי ליצירה נפלאה. כן הדבר כאן, שכאשר נצליח בעזרת הכללים להוציא מלימודנו פירוש פשוט, פשט ראוי ואמיתי, אזי ממילא, באותה המידה, הנמשל והנרמז שבתורה שבה נעסוק, ישתקפו ויאירו לפשט על מנת להשלימו... כמו כן, לפעמים נזכה, שמהחיבור בין המשל לנמשל ובין הפשט לרמז, ייוולד ויתגלה ביאור חדש - כעין הכתוב השלישי, שדרכו נוכל להציץ עד פנימיות נשמתם של הדברים, בבחינת "סוד". ולמרות שאחרי ככלות הכל סוד זה נותר סתום וחתום לגבינו, בכל זאת הוא יאיר בדרך הארה לתוך הפירוש הפשוט אותו אנו מנסים להבין, לתוך אותו הכלי שהכנו לו. נמצא, שדווקא המאמץ העיוני הנדרש מן הלומד המתחקה אחר פשט תורותיו של רבינו, הוא דווקא זה שיאפשר את השגת האורות הגדולים החבויים בין שורות הספר, ואין שום סתירה בין עמל התורה להשגת השירה, אדרבא לפום צערא (בפירוש הפשט), אגרא ושכר טוב (בקליטת השירה הנסתרת). וזוהי הדרך הפלאית שבעזרתה רבינו מעביר את החידושים והאורות שלו, כדי להאיר לעמקי הלבבות השפלים את האורות הגבוהים ביותר על מנת להחיותם ולהחלימם.

דרך הלימוד

דרך הלימוד הנ"ל מושתתת ביסודה על פי שיחת רבינו שרצה שהמקורבים אליו יקבעו שני סוגי שיעורים תדיריים בלימוד תורתו, וזה לשונו: "אמר: הספר הקדוש שלו ליקוטי מוהר"ן שיצא בעולם, הוא אתחלתא דגאולה. ואמר: מאחר שיצא בעולם, אני חפץ מאוד שֶׁיִּלָּמְדוּ אותו, כי צריכים ללמוד אותו הרבה עד שיהיה שגור בעל פה, כי הוא מלא מוסר והתעוררות גדול מאוד להשי"ת, אשר אין ערוך אליו. ואמר, שטוב לקבוע לעצמו שני שיעורים ללמוד ספריו הקדושים: שיעור אחד פשוט, ללמוד במהירות הרבה מאוד כדי שיהיה שגור בעל פה. ושיעור אחד ללמוד בעיון גדול, כי יש עמקות גדול ונפלא בספריו" (חיי"מ שמו).

ובכן, איך נזכה למעשה ללמוד את שני השיעורים הנ"ל? זאת נשתדל לפרט כעת:

שיעור א: שיעור פשוט או בקיאות

ענייני של שיעור זה הוא לגרום ולומר את התורות כסדרן בזריזות, עד שיהיו שגורות בעל פה... היינו, לקבוע סדר יומי של קריאה בליקוטי מוהר"ן בגירסא מהירה, כל אחד כפי הזמן שיש בידו להקדיש לכך. (ראה נא עוד בספר שיהר"ן שיחה ע"ו, לגבי מעלת הגירסא המהירה בתורה כולה).

למעשה, בלימוד זה, מתחילים מתחילת הליקוטי מוהר"ן ואילך, וגורסים בו כל אחד כפי הקצב שהקציב לעצמו; אך העיקר, להמשיך ולהתקדם בקריאה שוטפת מבלי להתעכב כלל.

טיבו של שיעור זה רב ערך ומובן לכל הבקיאים בלימוד. דרך הבקיאות מתרגלים לשפה, מתבססים מהריח המיוחד של הספר ומתיידדים עם הצליל. תוך כדי לימוד זה רוכשים מידע מקיף על הערכים אותם אנו פוגשים, פעם מזווית זו ופעם מזווית אחרת, עד שלאחר חזרה פעמים רבות על כל הספר, נתפלא כמה קלטנו אגב אורחא בהבנת המושגים. כל הבחינות המסתוריות הפכו עתה למוכרות. עקב חריטתם בעומק הזיכרון שלנו, הדברים שהיו סתומים מתחילה הפכו להיות מובנים מאליהם.

(לדוגמה, המלה "בחינה" החוזרת רבבות פעמים בספרי ברסלב, איננה מובנת כלל למתחילים, ובאמת קשה מאוד להסבר... אך הניסיון מוכיח שבמשך הזמן, עם ההרגל והשימוש בה, רוכש כל לומד מתמיד הבנה של המושג, אף אם יתקשה להסבירו בפירוש).
רווח נוסף המתקבל משיעור הבקיאות הוא ההארה של שיעור זה לנקודה השייכת לליבו של הלומד באותה העת. היינו, הרמזים והמסרים שזוכה הלומד לקלוט מידי פעם מלימודו היומי בספר, השייכים בצורה מפליאה למה שעובר על הלומד באותה העת ומהווים עבורו תשובות קולעות לבעיות היומיומיות איתן הוא מתמודד.

מכל הנ"ל מובן אם כן עד כמה שיעור הבקיאות מהווה יסוד הכרחי לשיעור העיון, וכמה חבל למי שכבר זכה לבקיאות ולא המשיך בדרכו גם לשיעור העיון, והרי הוא נשאר כמי שיסד יסוד נפלא ולא המשיך לבנות על גביו את העיקר.

שיעור ב: עיון

חשוב לדעת, שמבין שני השיעורים הנ"ל, שיעור העיון הוא החשוב והעיקרי, כפי שמובן מאליו, וכפי שהדגיש רבי אברהם בהקדמתו בזה הלשון: "בעיון ועומק, שזה העיקר". אך לפני שנעסוק בדרכים ובשלבים דרכם ראוי לגשת לשיעור זה, נקדים כמה מילים לגבי חובת הלימוד בעיון באופן כללי.
רביה"ק אומר בתורה ק"א בליקוטי מוהר"ן, שבכוח העיון להוציא אותנו משבעין אנפין חשוכין. והנה יוצא לנו לפי דרכי תורה נפלאה זו, שהלימוד בעיון ענינו הוא על דרך מאמר חז"ל "כל המקבל עליו עול תורה", וז"ל שם בתורה בקיצור אמרים: "...'כל המקבל עליו עול תורה מעבירים ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ', היינו מי שלומד בעיון, שמעיין ומבין חכמות התורה, שזהו בחינת אנפין נהירין, בחינת 'חכמת אדם תאיר פניו'".
עוד דבר חשוב לגבי ענין נשגב זה: רצון רבינו היה שנלך עם התורות שגילה לתקופה מסויימת, ושנערוך על פיהם את כל עבודתינו, וזה לשונו: "דיבר עימנו כמה פעמים שרצונו חזק מאוד שנלך עם התורות שגילה, דהיינו לילך תחילה איזה זמן עם תורה פלונית, בערך ב' או ג' חודשים, דהיינו שיהיו כל עבודתו והילוכו ביראת ה' על פי הנאמר באותה התורה, וכל תפילתו ושיחתו יהיה לזכות להגיע למה שנאמר באותה התורה. וכן יתנהג איזה זמן, ואח"כ ילך איזה זמן עם תורה אחרת, וכן אח"כ, עד שיגמור לילך עם כל התורות. ודיבר כמה פעמים מזה, אשרי מי שיאחז בזה" (שיהר"ן רצז).
כאשר נצרף את ענין ההליכה עם התורות לעניין העיון בהן (שהרי מובן ממילא, שאי אפשר לעיין בתורה אחת, ובד בבד גם ללכת עם תורה אחרת באותו הזמן), יוצאת לנו דרך נכונה שלא חסר בה כי אם שיטה מעשית - איך לקיים את זה למעשה, שזה מה שאנו מבקשים להגיש כעת ללומדים הנכבדים.

מה זה עיון?

ישנן הגדרות שונות למושג זה:
- מבחינה לשונית, עיון הוא לימוד מעמיק ומאומץ הנעשה על ידי ריכוז רב בכוח המחשבה.
- אצל בני הישיבות, העיון הינו החלק המעמיק שבלימוד.
- מבחינה רוחנית-פנימית, העיון הינו הכוונת הנשמה לקבלת פנימיות התורה, דהיינו ההשתדלות לקבל מהחלק החי והנסתר שבתורה.
- על דרך החסידות, ענין העיון הוא המאמץ של התלמיד לקבלת פני רבו...
- וביחס לציבור בעלי התשובה, אשר על פי רוב זקוקים הם לעזרה עילאית רק בכדי להחזיק מעמד... ניתן להגדיר את העיון עבורם בדרך משל, כהוראות הצלה ובריחה שנשלחו מבחוץ לאסירים אשר בתוך הכלא, אשר בעזרתם יוכלו הם להשתחרר ממנו. כמובן שהוראות אלו הגיעו אליהם רק בדרך חידה, ועל כן בוודאי שהם יעיינו בהם בעיון אמיתי ורציני כדי להבין את פִּשְׁרָן, שבזה תלויה גאולתם. והנמשל מובן מאליו.
הן בתחום הרוחני והן בתחום הגשמי, רוב המידע אליו אנו זקוקים כבר נמצא בידינו, אלא שאין אנו יודעים איך לפרש אותו. לפיכך החונן לאדם דעת אֶפְשֵׁר לאדם להתבונן על ידי כְּלֵי שִׂכְלוֹ בכל ענין הנראה לכאורה חתום וסתום, ולהוציא את אותו הענין והסודות הגלומים בו מהכוח אל הפועל, וכאשר יצליח בזה, אז יבין ויגלה את תעלומות החכמה, ויהיה זה עבורו 'חידוש' אמיתי. דבר זה נכון לגבי רוב מקרי ופגעי החיים, וכל שכן בלימוד

התורה. ניתן לומר שהפיתרון עבור אותם הסודות כבר מונח לפנינו, אך מצידינו אין אנו יודעים כיצד לפענח אותו, איך לתרגם לעצמנו את מה שכתוב, וזה גורם לנו להרגשת עייפות ואפילו קצת ייאוש, ועל כן זקוקים אנו להתחדשות... באמצעות לימוד תורת רבינו בעיון בשיטה המבוארת להלן, שיטה השווה לכל נפש, ניתן לקבל את ההתחדשות אליה אנו זקוקים, זו שבאמצעותה נקבל את החיזוק המתאים לנו כפי מצבנו העכשווי, איתה נוכל להתגבר על כל המניעות העוצרות בעדינו בעת הזו.

מטרת העיון

כל תורה בנויה על השגה רוחנית ועילאית חדשה, המשמשת כנקודת מרכז לשאר חלקי המאמר המחוברים אליה וסובבים אותה. כמובן שאין בכוחנו לעת עתה להתיימר להשיג את אותה ההשגה, מאחר ותפיסתה תלויה כל כולה בזיכוך הנפש, דבר שרוב בני דורנו זה די רחוקים ממנו. אולם, כפי השתדלותנו נוכל להכין "כלים" מתאימים, שדרכם נקבל מהשגה זו ולו במקצת, הארה התואמת לאופיינו האישי - מה שיהווה עבורנו הצלה של ממש.

היות ורבינו הקדוש היה עמקן ודייקן להפליא, הוא הצליח לתמצת במאמריו השגות שאין להן קץ וגבול, כאשר מילות המאמר כוללות את כל הנצרך לנו, שבאמצעותו נוכל לזכות, כפי ערכנו, להגיע להשגה המלובשת באותו המאמר - אפילו בדורנו אנו. אך כיוון שמצד אחד ההשגות הללו שייכות לתורה שתתגלה לעתיד (המכונה "אורייתא דעתיקא סתימאה"), ומצד שני הינן נחוצות לנו כדי להכין את העולם לקראת הימים של לעתיד לבוא, שזה התפקיד שלנו, נדרשות מאיתנו עבודת פיענוח ועבודת התאמה, ולשתיהן ניתן יהיה להגיע על ידי דרך הלימוד המובאת כאן, כפי שיראה הלומד בהמשך הדברים. רבינו הקדוש ציווה עלינו לדייק בספרו כמו שמדייקים במקרא, ולא פחות; כי רבו הצמצומים דרכם הרכין את השגותיו עדי בני זמננו, ועלינו מוטל להרים את ליבנו לקראתו, עד כמה שֶׁכֵּלִי שכלנו מאפשרים זאת. והיה כאשר ישתדל המעיין להשיג את פנימיות כוונת הצדיק, יזכה להתנוצצות רוחנית כזו שאין מילים לתארה, שהרי בזכות עיונו תאיר ותזריח לו נשמת רבינו בעצמה! מובן שהדבר יגרום לו להשתחרר מעול דרך הגשמיות והארציות ומכל לחצי הזמן והמקום, ובוודאי שעי"ז יתקן את כל פגמיו, וישיג את כל מה שעליו להשיג. הן לכל אלה ולעוד מעלות רבות שאין כאן המקום לפורטן, יזכה ההולך בדרך זו.

אין אנו באים כאן אלא אך ורק כדי להציע דרך לעיון בתורת רבינו הקדוש, דרך המובילה אל הקודש פנימה; וחילקנו אותה לשישה שלבים:

א. הבנה.
ב. הליכה.
ג. מקורות.
ד. עיון.
ה. גן-עדן.
ו. הצלחה.

ועתה, נפרט ונבאר את כל אחד ואחד מהשלבים.

ששת השלבים

הערה: טרם ניכנס לעובי הקורה, ראוי להזהיר את הלומד הנכבד, שאין במאמר הנוכחי שום רצון לקבוע דעות וכדו', כך שלא יטעה לגבי כוונתנו כאילו באנו להציע פה דרך יחידה ובלעדית, וכאילו אין עוד דרכים בזה. כוונתנו היא אך ורק להראות ללומדים דרך ישרה, שתאפשר להם ליצור כלים שבהם יקבלו את המכוון היוצא מדבריו הקדושים; ובגישה כזו בוודאי שאין מקום לבירורים נוקשים בענין, וכל דברינו הם בבחינת 'תן לחכם ויחכם עוד'.

☜ שלב א: הבנה

מודעות, בחירת המאמר וסדרי הלימוד:

זיכוך הרצונות והכוונות, לימוד לשמה, רצון להתבטל לצדיק וסילוק דעת עצמו, כל אלו נחוצים הם מאוד ללימוד זה, היות ומה שמעניין את המקורב לתורת הצדיק, הוא לקבל עצות והוראות כדי לפתור את בעיותיו, אם כן מה שחשוב לו זה לא רק "מה אמר רבינו הקדוש", אלא "מה רבינו רצה לומר"! הידיעה מגודל מעלת רבינו הקדוש וממעלת תורותיו

הקדושות, מוכרחת היא כדי לעורר את החשק הראוי ללימוד, כי ככל שתגדל מודעות זו כך יתעורר יותר החשק והרגישות לדבריו - ובאותה המידה שוב תתחזק המודעות הנ"ל, וכן הלאה. ומה שהבאנו לעיל בקיצור מְשֻׁבַּח רבינו הקדוש ותורתו, אינו אפילו כטיפה מן הים; לכן מוטל על הלומד, להשלים את מודעותו בזה, כאשר איכות המודעות היא העיקר בזה.

המודעות לחסרון עצמנו, ללא ייאוש וענווה פסולה, אלא בפשיטות - הידיעה שכמה שאני חסר יותר, זקוק אני יותר לעזרה, כל זה מהווה הכנה חשובה ללימוד. ובפרטי פרטיות, אותו החיסרון המדאיג אותי כרגע, יש לו דין קדימה לגבי השקעת הכוחות והחיפוש אותם אני מסוגל להשקיע בטיפול בָּחֳלָאַי. על כן, כשאבוא לבחור בנושא בו אני רוצה לתקן ולשפר את עצמי, אחפש את המאמר העוסק בענין בו אני רוצה לטפל. וכלשון ראבר"נ: "לכל מאורע ותלאה שעובר על האדם, שילמד ויעסוק הרבה בהתורות המדברות בעניין זה ובהתפילות וההלכות ממוהרנ"ת ז"ל שנבנו עליהן" (תפארת הליקוטים, פתיחה).

ובכן, בוחרים אנו בתורה אחת מבין כארבע מאות התורות שבליקוטי מוהר"ן, ומחליטים שאיתה אנו רוצים ללכת ובה אנו רוצים לעיין. על כל עניין הנחוץ לנו, אשר בו אנו רוצים להתקדם ולהשתפר, אמר רבינו תורה. כדי לדעת באלו תורות הנושא בו אנו מעוניינים מהווה נושא עיקרי, יכולים אנו להיעזר במפתחות הנושאים המופיעות בסוף הספר; כמו כן, אפשר גם לשאול תלמיד ותיק שידריך אותנו בבחירת התורה לפי צרכינו.

מקדישים אנו זמן קבוע יום יום ללימוד העיון, החל בחצי שעה לדוגמא, ועד לבלי די... יש אנשים חשובים יראי ה' ומבקשי אמת שמקדישים לספרי רבינו רובו ככולו של זמן לימודם, מאחר ואותם הספרים כלולים מתורה שבכתב ותורה שבעל פה, ועוד שהיוצא מהם הן הנחיות חיוניות למעשה השייכות לתקופתנו העכשווית, מה שנקרא: "קיום התורה", שללימוד זה מגיע עדיפות וקדימה. וידוע מאמר רבינו, אותו הביא ראבר"נ (בסוף תורה רפב במהדורות הישנות של ביאה"ל): "היום, כיוון שהספר שלי כבר נמצא בעולם, צריכים ללמוד רק את הספר שלי". כמו כן, מומלץ לקבוע את תקופת הזמן אותה היינו מעוניינים להקדיש לאותו המאמר: כמה שבועות, חודשים או אפילו שנים, תלוי באורך המאמר.

בשלב הראשוני לומדים יום יום את המאמר הנבחר ב'בקיאות', עדיין ללא התעמקות יתירה, עד שנקבל הכרות כללית ומקיפה של המאמר.

☜ שלב ב: הליכה

במשך התקופה אותה קבענו ללכת עם תורה מסויימת, עשוי מאמר זה להיות לציר הסובב את כל מהלך חיינו הרוחניים: איתו נלך, איתו נשוב, באמצעותו נְחַשֵּׁב דרכינו ועל פיו נחיה.

כאשר אנו בוחרים תורה כל שהיא כדי ללכת איתה לתקופה, כדי לחיות איתה, להתעמק בה ולערוך על פיה את עבודת הקודש שלנו - לרבות כל עסקי החול ועיסוקינו עם הבריות - נראה ונרגיש בזה ממש נפלאות. הצד החי והמוחשי ביותר שבהליכה עם תורה, הוא שהתורה נכנסת בתוך כל מהות חיינו, ובאופן הדדי גם חיינו משתלבים באותה התורה. הכיצד? בצורה מפתיעה יתעוררו לנו כל מיני שאלות ביום יום, שהתורה שלנו תענה עליהן ישירות או בעקיפין. ומאידך, האירועים והמצבים שנחווה באותה התקופה, ימחישו ויבהירו את העניינים הבלתי מובנים לנו עדיין במאמר.

כמו כן, כהצעה מעשית, מומלץ לצלם את המאמר שבחרנו לעצמנו, וכן את התפילה והפירושים השייכים לו; בזה שנהיה מצויידים בחוברת שכזו אותה נוכל לקחת עימנו לכל מקום שנלך, נזכה לקיים "הליכה" עם התורה - כפשוטו. כדאי גם ללמוד את התורה בקול ולהקליט אותה - כדי לשמוע אותה בנסיעה, בעבודה, בשעות המנוחה וכדומה.

הרבה שאלות יתעוררו לנו כבר בתחילת הלימוד; בחלקן אפילו שאלות די טכניות, כגון "למה כפל רבינו כאן בלשונו?" או "למה לא חזר לעניין הראשון?" או "למה הביא כאן שלוש ראיות ושם לא הביא אפילו ראיה אחת?" וכדומה; עלינו לרשום את כולן במחברת מיוחדת, ובעזה"י ניווכח שעל רוב השאלות נקבל תשובות בקרוב,

מעצם המשך הלימוד והעמקת ההכרות עם המאמר. אמנם, יישארו שאלות שעל חלקן נקבל תשובות רק בעתיד יותר - בשלבי העיון המעמיק, שזו היא בעצם עיקר מטרת הקישורים שבין חלקי המאמר...

כמו כן, חלק מן השאלות שיעלו בידינו הן בוודאי הקושיות המתעוררות אצלנו כביטוי לתגובות האישיות שלנו בקיום העצות שבמאמר. משום כך קושיות אלו חשובות הן ביותר, שהרי מטרת לימודנו היא להתגבר על המניעות העומדות בפנינו, וקושיות אלו נוגעות בעצם ההתמודדות שלנו! כשנצליח לענות על קושיות אלו, הרי שהתגברנו על המניעה העיקרית שמנעה אותנו מהשגת ההשגה, וקנינו פרק חדש משלנו במסכת "אין ייאוש".

והיה כאשר נתקדם ונתמיד בלימוד, עם כניסתנו לתוך עמקי המאמר, אמנם נרגיש כבר מחוברים לנקודה בעלת השפעה רוחנית חזקה, אך עדיין לא ממוקדת ובהירה. בשלב זה יאירו לנו מאוד תפילותיו של רבי נתן; הרי כוונת רבינו ב"ללכת עם תורה" הייתה בעיקר לערוך את עבודתנו בקודש ע"פ הנאמר במאמר, להפוך את הדברים הנאמרים לעצות מעשיות ולקיום הדברים, ועל ידי כך - להשיג הצלחה רוחנית אמיתית; על יסוד זה וכפי פקודת רבינו שציווה "לעשות מהתורות תפילות" כדי שהנסתר יהפוך לנו לנגלה, ייסד רבי נתן תפילות נפלאות בהן הוא מתחנן מול הבורא יתברך: "מתי אזכה גם אני לקיים ככל האמור בתורה הנפלאה אותה למדתי כעת?" ברבות הימים, נלקטו אותן התפילות, התקבצו והיו לספר, הלא הוא הספר 'ליקוטי תפילות'. כל תפילה ותפילה שמופיעה בו בנויה על אחת מהתורות שבספר ליקוטי מוהר"ן, והמילים שבה יצאו מתוך רצון עז לקיים את כל הנאמר במאמרי רבינו...

לכן, מומלץ מאוד לומר יום יום את תפילת רבי נתן המיוסדת על המאמר שאנו לומדים, כי אז מרוויחים תועלת כפולה: א) השראה רבה והדרכה ליצירת תפילות משלנו. ב) פירוש נפלא על המאמר עצמו, שהרי תוך כדי תפילה, רבי נתן מבהיר הרבה מן הנקודות הנסתרות במאמר, אותן לא נוכל לדלות מתוך התפילה אלא כשנהיה בקיאים באותו המאמר שעליו התפילה בנויה.

כמו כן רצוי, שמתוך אמירת שירי נשמתו של מוהרנ"ת, הלא הם תפילותיו, נתעורר לעשות גם 'תפילות' אישיות בשפה שלנו, העוסקות בתחינה ובקשה לזכות לקיים את היוצא לנו מלימודנו.

כיון שמה שחשוב כרגע, הוא להכיר את מבנה המאמר, טוב להכין לעצמנו מַפָּה כללית של המאמר; כלומר לרשום את הנקודות הבולטות שבמאמר, במטרה לזהות את העניינים העיקריים שבו.

את גמר המלאכה בשלב הזה נזהה כאשר נוכל לחזור בעל-פה (אם לא כלשונו, אז לפחות בערך) על כל המאמר מתחילתו לסופו ומסופו לתחילתו. אבל העיקר כעת הוא, לא לדחוק את השעה ולא לדרוש מעצמנו להבין הכל בצורה מושלמת, אלא להתמיד בגירסא עד לקניית בקיאות טובה במהלך התורה.

☜ שלב ג: מקורות, פסוקים ומאמרי חז"ל

חוזרים למקורות. בשלב זה כיוון שאנו בקיאים כבר באופן כללי בכל חלקי המאמר וכבר ענינו לשאלות רבות, וכיוון שהתרגלנו כבר, הן שכלית והן רגשית, לכל דרכי התורה בה אנו עוסקים, הרי אנו מוסמכים כעת ללכת ולחפש אחר הפסוקים ומאמרי חז"ל המובאים במאמר, עד מקום שידינו מגעת:

א. כל פסוק או מאמר חז"ל המובא במאמר, מצוטט כראיה לעניין מסויים, ובכן עלינו לפתוח את אותו המקור במקומו.
ב. נלמד אותו בתוך ההקשר שלו במקומו, ונדקדק במפרשים שעליו.
ג. נעיין בדרשות חז"ל השייכות לאותו המקור.
ד. נוסיף לעיין בכל הקשור לאותו המקור, בפירושיו, ובפירושים לפירושים (כגון מהרש"א ובן יהוידע על אגדות חז"ל).
ה. חזור עם ההארה שקיבלנו, אל התורה הנלמדת ולְאַחור בו צוטט המקור הנלמד, והנה זה פלא, הדברים מתחברים כל כך יפה, ומתבהרים לנו היטב היטב!

ו. לאחר שקיבלנו השלמה ותוספת למאמר הנלמד בזכות הצוהר שנפתח לנו ע"י העיון במקור ובכל הקשור אליו, ניתן כעת גם לחזור להקשרו של המקור במקומו, וללמוד את הענין והסוגיא שם בְּרֵאֵיָה מחודשת המיוסדת על דברי רבינו מהמאמר הנלמד, עד שנוכל לפעמים להשיג בפרשה זו הבנה עמוקה שאין כדוגמתה, הנובעת מתורת רבינו איתה אנו הולכים.

ז. ושוב חוזר חלילה, בזכות ההבנה המחודשת במקור הנלמד, נחזור לתורה שלנו, ונשיג בה יותר ויותר, וכך עד אין סוף ואין תכלית.

לימוד ממוצע לדוגמא הוא, ללמוד ביום אחד מקור אחד המצוטט במאמר שלנו עם כל השייך לו, ולהשתדל לרשום את המתחדש לנו, ואת הקישורים המתגלים בין דברי המקור לגוף המאמר.
אילו הייתם דוחקים את השעה ומנסים להיכנס בלימוד המקורות בטרם היותכם בקיאים היטב במאמר, לא הייתם יכולים להבין ולהעריך את רוב הקישורים שאליהם כיוון רבינו, וממילא הייתם מפסידים הרבה; הפסד זה גורם לתסכול, והוא מהסיבות העיקריות שבעקבותיהן הלומדים נסוגים אחור מלימוד זה.

מושגים ונושאים עיקריים:

מה הייתם אומרים אם בכל פעם שהיתה אמורה להופיע איזו מלה עיקרית, המלה הייתה מוחלפת בסימן כזה "???", מבלי שתדעו מה זה אומר... מתסכל! בנושאים רבים חסרה ידיעה בסיסית לרוב האנשים, ואפילו כשהם מבינים את המשמעות המיידית של המושגים, התוכן הפנימי ולב הענין עדיין נשגב ורחוק מבינתם.
אי לכך, מומלץ כשפוגשים מושג כלשהוא לחפש בספרי הערכים והמושגים, ולגלות לגביו שבעים פנים שבזכותם יהפכו ה-"???" המסתוריים למאורות זוהרים...
בתחילה רצוי לקבל הגדרות ופירושים למושגים אותם אנו רוצים להכיר, מרבינו ומתלמידיו בעצמם. נמליץ מאוד על ספר המפתח "פיתוחי חותם", אותו ערך הרה"ח ר' נתן צבי קעניג זצ"ל; בכל תורה בליקוטי מוהר"ן הוא סוקר את העניינים העיקריים שבה, והוא מַפְנֶה את הלומד למראה המקומות שבספרי רבינו, בהם מדובר בהרחבה על אותו העניין. לאחר מכן חיבר הרב הנ"ל את הספר "נופת צופים", המביא מראה מקומות לספר "ליקוטי הלכות", למאות ערכים ונושאים. והיה כאשר תרצו לברר את דבר ספירת ה"מלכות" למשל, פְּתַחוּ נא את הספר "נופת צופים" בערך "מלכות", וְהִלְכוּ לעשרות המקומות שהוא מציין שם, בעודו דואג להביא שורה או שתיים מן המקור - כדי לאפשר לנו לסנן ולהשוות את המבוקש עם המצוטט.

לימוד והכרת המושגים שייך בהרבה מן המקרים לערכים השייכים לספרי הקבלה, המובאים רבות בתורת רבינו. עלינו, אם נרצה להתקדם בעיון שלנו, להבין לפחות בצורה פשוטה את עיקר עניינם. למשל: המושג "מלכות", שהוא מושג החוזר על עצמו אצל רבינו פעמים אין ספור, טעון הוא הסבר, אותו נוכל למצוא בספרי המפתחות והערכים. המפורסם שבהם הינו 'שער ערכי הכינויים' להרמ"ק (שהינו חלק מספרו "פרדס רימונים"), "שפת אמת הקדמון", ואחריו ה"קהילת יעקב", ועוד ספרי מפתחות רבים שיכולים לעזור לנו בשלב זה.

באותו אופן עלינו גם להרחיב את ידיעותינו לגבי הנושאים העיקריים שבמאמר, לרבות את:

- הסוגיות ההלכתיות (מצוה מתרי"ג מצוות או הלכה השייכת למאמר, שאז נפתח את ספרי מוני המצוות ונעיין בפסוקי התורה השייכים למצוה זו ובהשתלשלותה בספרי הפוסקים).
- הסוגיות המוסריות (כגון הרחבה בלימוד מידת היראה - כשהיא מהווה יסוד במאמר הנלמד).
- הסוגיות השייכות לספרי הקבלה (כגון נושא החלל הפנוי וכו' - כשהוא נזכר במאמר).
- ארוע ממעשיות חז"ל וכדומה המוזכר במאמר (כגון המעשה שהיה בין רבי יהושע בן חנניה וסבי דבי אתונא - המהווה רקע לתורה כ"ה למשל), וכן נרחיב ונכיר יותר לעומק את האישים המרכזיים (נביאים, אמוראים או תנאים וכדומה) הנזכרים במאמר.

לעבודת ההכרות עם המושגים והנושאים העיקריים נייחס חשיבות רבה, כיון שבוודאי אחד מהם חייב להיות "נקודת המרכז" לכל המאמר. אם כן, תוך כדי הלימוד של אותם

המושגים, בוודאי נגיע בעזרת ה' להבין את מהות וענין אותה הנקודה, וממילא, ככל שנזכה לבררה וללבנה, היא תאיר ותבהיר לנו את כל שאר חלקי המאמר, עד שנזכה להוציא מלימודנו כזו עצה נפלאה שלא ציפינו אליה מעולם, והנה זכינו בה!

☜ שלב ד: עיון

"שמעתי מאחד שהזהיר אותו שישתדל לעיין בתורתו ויראה לחדש בתורתו איזה דבר (כאשר הזהיר על זה לכמה וכמה מאנשיו), ואמר לו: אם תזכה לכוון אל תוכן כוונתי בתורתי - מה טוב, ואפילו אם לא תוכל לכוון כוונתי, אעפ"כ טוב מאוד כשזוכין לחדש איזה דבר בתורה, כי הוא תיקון גדול להרהורים, כי כל ההרהורים באים ע"י כוח המדמה, וע"י שמחדשין איזה דבר בתורה, שזהו בחינת מדמה מילתא למילתא, עי"ז מתקנין פגם ההרהורים שבאין ע"י המדמה..." (ליקו"מ ח"ב קה).

הגענו סוף סוף לעצם העניין. ובכן, אם אכן הוצאנו פירות ראויים מן השלבים הקודמים, מצויידים אנו אם כן בבסיס חזק ואיתן על מנת להעמיק בשכלנו בְּפָרָטֵי המאמר, וזאת כמובן כפי ערכו ויכולתו של כל אחד ואחד.

ובכן, מה עלינו לעשות כעת? בשלב זה עלינו להתעמק היטב, ולדייק במרכיבי המהלך דרכו רבינו הקדוש מוביל אותנו במאמר הנלמד. מתעמקים, מדייקים במהלך ובשלבי המאמר השונים, מבחינים ומשווים ביניהם, מקשרים בין הנקודות השונות שבמאמר, שואלים ומתרצים, בונים וסותרים, מתבוננים בדיוקים העולים לנו ומשתדלים להפיק מהם לקח.

כעזרה לשלב זה, הוצעה לנו שיטה נפלאה הנקראת 'מסילת הקשרים'; שֵׁם זה ניתן לה ע"י רבי אברהם ב"ר נחמן מטולטשין ז"ל, שהוציא את השיטה מתוך דברי רבינו ורבי נתן. הננו מוזמנים כעת להיכנס ליישומם של ח"י כללי העיון אותם הציע רבי אברהם בהקדמת ספרו 'ביאור הליקוטים', שמטרתם לאפשר לכל לומד באשר הוא נגישות לדברי רבינו הקדוש, ויכולת להבינם על בוריים - כל אחד כפי ערכו.

הכלל הגדול והנפלא שמאפיין את תורת רבינו הקדוש הוא, שכל מאמר ומאמר מחובר תחילתו לסופו וסופו לתחילתו, וכן אמצעיתו עם ראשו ואחריתו, **והוא כולל בתוכו את כל מה שנדרש ללומד כדי להשיג את העניין המכוון**, כל אחד כפי מדריגתו. כי כך הפליא רבינו הקדוש בהשגתו העצומה והנוראה, לשלב בדייקנות פלאית ונוראה ממש את כל מה שנחוץ לנו להשגת ההשגה בתוך המאמר, זאת על ידי ראיות, רמזים ומליצות, וכן על ידי ששונה וכופל ענינים שכבר הוזכרו בבחינות מגוונות ומחודשות, (שמי שידקדק בהן יבחין שאין שום חזרה מיותרת בדבריו הקדושים).

איסוף העניינים והפרטים הנצרכים והמשלימים הללו, וקישורם לנקודת המרכז של המאמר ולנקודות ולעניינים אותן הם משלימים, יוצר שלימות מדהימה. כלל זה נקרא "**מיניה וביה**" בלשון חז"ל ("ממנו ובו", שזהו כינוי לגרזן שחותך את העץ, בעוד שקת הגרזן עשויה מהעץ בעצמו), על פיו אין כל צורך בהוספות או בקישורים עם עניינים אחרים הלקוחים מחוץ למאמר (ואפילו מדברי רבינו בעצמו), כי כל הנצרך לנו ללימוד המאמר קיים בשלימות בו בעצמו. (כלל זה אינו סותר את החיפוש במקורות ובמושגים עליו דיברנו לעיל, מכיוון שהם הוזכרו במפורש במאמר, ובכוונה תחילה כדי שנרחיב ונשלים דרכם את החסר. ואם קרה ובכל זאת יצרנו איזה קישור נאה למאמר אחר בליקוטי מוהר"ן, כמובן שלא עברנו על שום "איסור", אך מומלץ שלא להתפזר, כי זה הסוד של העיון האמיתי ותנאי גדול להצלחתו). ע"י כלל זה ניתן יהיה לתפוס ולהבין יותר את פירושו הפשוט של המאמר, וגם להכין את עצמנו לקבל הארה מהפנימיות הנפלאה הצפונה במאמר בו אנו עוסקים.

לגבי י"ז הכללים הנוספים מח"י כלליו של ראבר"נ, הרי הם כמשלימים את הכלל הזה ועוזרים לנו להשתמש בו. מומלץ להכיר את הכללים, ולהבין מתי וכיצד להשתמש בהם, או אז כשנִתַּקֵל בקושי כלשהו תוך כדי עיון במאמר, אפשר יהיה לנסות להשתמש בכלל המתאים שיוכל לעזור לנו להתמודד עם הקושי ולחלץ ממנו תשובה אמיתית. לתועלת הלומד הבאנו להלן בסמוך את ח"י הכללים כלשונם ובתחתית העמוד פירוש מקוצר לח"י הכללים המדוברים, תחת הכותרת "באר לח"י".

ח"י הכללים להגה"צ ר' אברהם ב"ר נחמן זצ"ל המובאים בהקדמת ספרו "ביאור הליקוטים"

כלל הראשון:

הוא המסילה הנ"ל [בהקדמת מורנ"ת] אשר בה סולל וסובב בכל ספרו הקדוש. כי מלבד הנסתר והדרש שנמצא במאמריו הקדושים בעושרם ממקום אחר, וממאמר אחד לחבירו, [וכמה פעמים נראה, שגם עצם המאמר הוא כעין חידה והלבשה נפלאה להשגתו, כעין הלבשת השגתו בסיפורי מעשיותיו], עוד גם בבואם בסוג הנגלה, נכונים ונפלאים הם בחכמה ובתבונה. הרישא והסיפא והמציעתא שבכל מאמר וענין, מפרשים ומבארים זה לזה. [כלל הראשון: הוא הפלאתו לבאר בדבריו מזה על זה בהפלאות שונות, ובכל מאמר וענין מיניה וביה. כי הוא לימוד הנגלה אשר הוכן בהם, להיותם שוים לכל נפש, מלבד הנסתרות והדרושים שנמצא בהם ממאמר אחד לחבירו. אע"פ שגם העצם שבהם הוא אור הנסתר דאתקרי רזא, ברזי וסתרי תורתינו הקדושה, אבל עוד נסתר לנסתר, גבוה מעל גבוה, כאשר ידבר מזה לקמן בסימן נ"ו]. ויען אשר מבואר מדבריו הקדושים בסימן י"ח ליקוטי תנינא, שאין לדרוש ולחדש רק הראוי לזה, ודי והותר לרחוקים ושפלים כמונו ללמוד ולהבין בהנסתר והדרוש שנתחדשו מקדושי עליון, סבותי את לבי ברובם ככולם מדברי זה הספר, לבלי לצאת מסוג הנגלה, ולבלי לבאר בכל מאמר וענין רק מיניה וביה ומרישא לסיפא וכו' כנ"ל. יען אשר לעניות דעתי, כוונתו באיסור חדש הנ"ל הוא, לחדש ולגלות דבר שלא נגלה כלל עד הנה, אבל כל אשר כבר הורידו והוציאו לנו מהנסתר להנגלה, ולא יחסר בלימוד הנגלה רק החיפוש ועיון, בלי ספק שבזה הניחו לנו מקום להתגדר ולזכות גם כן על ידם בתלמוד תורה דרבים. ואם גם ברוב ההסתבכות שבאלמוגי ים חכמתו, כל אשר ירבה בהם הפלפול והעיון, מבואר נראה לעיניים כמה פעמים, כי פירוש הפשוט והדרש שבהם יוצאים ועולים בקנה אחד, ואין להימלט מלבוא אגב אורחא גם בפירוש הדרש, אבל גם בזה נזהרתי על כל פנים לבלי להפליג ולהתרחק מפירוש הפשוט כאשר יבין המעיין בעצמו. וגם בכל מקום אשר ראיתי אגב אורחא צירופים נפלאים בראשי תיבות וסופי תיבות, לא מצאתי את לבבי לכותבם בביאור, ולא הצבתי רק ציונים בנקודות ועיגולים על האותיות.

כלל השני:

הוא אשר בפלס ומשקל חכמתו ורוח קדשו, מנה וספר כל דיבור ודיבור, הן בפה והן בכתב, מה לקצר ומה להאריך מה לחסר ומה לייתר, וכמובן מזה בסוף המאמר 'שאלו את ר' יוסי בן קסמא' בסי' נ"ז ליקוטי מוהר"ן ח"א, שגם במסירת כתב ידו להמעתיק מחק כמה פעמים באמצע איזה תיבות, ולא חש [ולא שם אל לבו העדר התבונה בהם שנמשך בסיבת החוסר והקיצור], ולא הביט על הכרחם להענין, אשר זולתם אין מבינים בפירוש דבריו.

כלל א / מיניה וביה

כל מאמר מהווה יחידה אחידה ומושלמת, מסודרת להפליא כך שהרישא, האמצעיתא, והסיפא, עונות זו לזו, ומשלימות כל אחת את החסר בחבירתה. כל מרכיבי המאמר מבארים ומפרשים זה את זה ומקושרים כאחד מיניה וביה, ועל ידי זה מתבארת ההשגה הצפונה במאמר, ללא צורך בהבאת מידע ממאמרים אחרים וכל שכן מספרים אחרים.

למעשה: כלל זה הוא היסוד לכל שיטת הלימוד בעיון. בכל פעם שיחסר לנו מידע כל שהוא בענין מסויים במאמר, נחפשו בחלקי המאמר השונים, כי הוא בוודאי קיים, באופן גלוי יותר או פחות, באחת הנקודות שבאותו המאמר.

כלל ב / במשקל חכמתו

רבינו שקל ומנה ודייק בכל דיבור ודיבור מה לקצר, ומה להאריך, מה להשמיט, ומה לכפול, עד שניתן לדייק בדבריו ממש כמו שמדייקים במקרא.

למעשה: כלל זה הינו הודעה ללומד, המזמינה אותו לגשת אל לשון רבינו בזהירות מֵרבית, מחמת הדייקנות הנפלאה הקיימת במאמריו.

כלל השלישי:
במקום שכולל הרבה דברים וענינים, ובוחר בענין אחד ותופס אותו למשל ולדוגמא ללמוד מאיתו על כל העניינים הנמצאים בזה הכלל, [אע"פ שכוונתו על זה וכיוצא בזה, ואין שייך כלל לשאול ולהתפלא על מה שתפס דבר זה דווקא לדוגמא], נראה ונגלה בכל זאת כמה פעמים שנמצא לו כוונה מיוחדת, אע"פ שלא פירשה בפירוש, בבוחרו ותופסו זה הענין, ולא ענין אחר. [וכאשר נבאר לקמן בביאור המאמר שבסי' ד' ליקו"א ועוד בכמה מאמרים].

כלל הרביעי:
הוא בדבר הכלים הנזכרים בחיי מוהר"ן [סיפורים חדשים אות ה'], אשר בהם בעצמם [נמצאים] כלי המלאכה שנפעלים על ידם. כי עיקר כל השגה מהשגותיו, תתפעל ותהיה בהתיקונים להמשכת ותועלת השגות התורה שנמצאים בה בעצמה, כעין המבואר לקמן סי' וא"ו וסימן ס' ליקוטי א', וסי' ז' ליקוטי תנינא, ועוד בכמה מאמרים. וכעין המבואר ונודע באזהרות הכתוב 'וקשרתם לאות על ידך וגו'', שאע"פ שכוונת הכתוב הוא על כלליות התורה [וגם נראה מלשונו כאינו מזהיר רק על דברי התורה אשר זולתו לקשרם לאות וכו'], ובכל זאת הודיעונו חז"ל באמיתת כוונת הכתוב וענינו על עצמו, [ואדרבא, זולת עצמו וענינו אין צריך כלל לקשרם על היד וכו'], שאם יחסר בכתיבת התפילין אפילו אות אחת מהכתוב הזה 'וקשרתם וגו'', אין עוד בקשירתם שום תועלת, עד שגם כשמקשרים אותם עוברים על אזהרת הכתוב. וכן באזהרת הכתוב 'וכתבתם וגו'', ובאזהרת הכתוב 'ולמדתם וגו' בשכבך ובקומך', אשר [לדעת כמה פוסקים] גם הדברים האלה עצמם בכלל החיוב ואזהרת הכתוב, שאם אין אומרים אותם בזמן שכיבה וקימה עוברים על המצוה הזאת. וחכמי הקבלה מפליגים ברוממות כל אות ואות שבפרשיות האלה, אשר הן הן האורות והמוחין המוכרחין לכל איש ואיש. וממילא מבואר, שגם דברי האזהרה שעל זה, בכלל האורות והתיקונים האלה, וכן לענין קריאת שמע הנ"ל.
[כלל הרביעי: שכל מאמר והשגה מהשגותיו הקדושים, נמשכת ועומדת יותר בהתיקונים הנזכרים בה, כעין המבואר לקמן בסי' ו' ליקוטי א', ובסימן ס' ליקוטי א', ובסימן ז' ליקוטי תנינא, ועוד בכמה מאמרים. וכעין המבואר ונודע בפקודת הכתוב 'וקשרתם לאות וגו'', שגם אם סובב הכתוב על כלליות התורה, וגם נראה מפשיטות לשון הכתוב כאינו מצוה רק על דברי התורה אשר זולתו, לקשרם לאות וכו', ובכל זאת הודיעונו חז"ל באמיתת כוונת הכתוב, על עצמו ועל פרשייתו לבד. כי גם מעצם הפקודה הזאת אם יחסר אות אחת, אין בהקשירה שום ממש כלל. וחכמי הקבלה מפליגים ברוממות כל אות ואות מאלה הפרשיות, הנקראים בשם כתרא דמלכא, והאור והמוח שבכל אות ואות מחויב ומוכרח מאוד לכל איש ואיש בכל יום ויום, ומבואר ונראה מדבריהם שגם האותיות מדברי הפקודה הזאת בעצמה 'וקשרתם וגו'', נמצאים באלה האורות והמוחין. וכן נמצא הדוגמא הזאת בהכתוב 'וכתבתם וגו''. ועוד נמצא לזה הרבה דוגמאות וראיות כאשר יבין המעיין בעצמו].

באר לחיי

כלל ג / למשל ולדוגמא
לכל ענין וענין ישנן אפשרויות רבות שיכולות לשמש כמשל טוב וכדוגמא ראויה עבורו, אך כיון שרביה"ק בחר בדוגמא מסויימת דייקא, ישנה לכך כוונה מיוחדת שבגללה נבחרה אותה הדוגמא ולא אחרת. על המעיין לחפש אחר כוונה זו, וכאשר יצליח וימצאנה, יוכל דרך הענין המתחדש ליצור קשרים נוספים עם נקודות אחרות במאמר.
למעשה: בכל פעם שנגיע בלימודנו למשל או לדוגמא, ננסה לפענח את הכוונה המיוחדת לבחירת אותו המשל או הדוגמא.

כלל ד / בדבר הכלים
כפי המובא בחיי"מ אות פ"ח בדבר הכלים שבתוכם היו כלים שמהם הכינו את הכלים המכילים אותם, בבחינת "אף צבת בצבת עשויה", כך גם כל השגה מהשגותיו של רביה"ק מתפעלת ומתגשמת בעיקר בתיקונים המיועדים להמשכת אותה ההשגה השייכת לזו התורה. כדוגמת המזוזה, שאף הפסוק המְצַוֶּה לעשותה: "וכתבתם על מזוזות ביתך"-- כתוב הוא בקלף המזוזה, והינו חלק בלתי נפרד מכשרות המזוזה ומסגולותיה הרוחניות, כך גם כל מלה שבתורת רביה"ק מאירה על העוסק בה, את האור של אותה התורה.
למעשה: היות ותכלית הלימוד היא להשיג את המכוון שבמאמר, על המעיין לזכור תמיד שכל חלקי המאמר מהווים כלים המכילים את אור ההשגה של אותו המאמר. לפיכך, המעיינים במאמריו מעוררים ממילא את המעלות ואת הסגולות הגנוזות בהם.

כלל החמישי:
הוא, כל מקרא או מאמר חז"ל, שמזכיר קצת מאיתו לאיזה ענין, [סובב כוונתו על כל הענין ו]נכנם ונתבאר כל המקרא והמאמר חז"ל בזה הענין.

כלל השישי:
דבר הכתוב 'זה לעֻמת זה עשה האלקים', כפי ביאורו בספרי אמת, שכל הנמצא מצד הקדושה והטוב, נמצא כנגד זה מצד הטומאה והרע, [כקוף בפני אדם]. ונלמד כמה פעמים צד הטוב מהיפוכו שבצד הרע.

כלל השביעי:
בכל המידות והבחינות שמזכיר מהם בכל ענין, כלולה כל מידה ובחינה בפרטיות, מכל המידות והבחינות שבזה הענין. [כעין המובא בספרי אמת בדבר הספירות].

כלל השמיני:
כל המדריגות העולות מאין תכלית עד אין סוף, נחשבים כולם לאורות וכלים, כי כל מדריגה נחשבת לכלי אשר תקבל בעצמה את האור והשפע שנשפע בכל עת מהמדריגה שלמעלה מאיתה, אבל כנגד המדריגה העומדת מלמטה יותר גם מאיתה, נחשבת גם היא לעצם האור וקדושת המדריגה העליונה שנתקבל בה. [כלל השמיני: כי כל מדריגה שלמטה יותר, נחשבת לכלי כנגד המדריגה שלמעלה מאיתה, והיא כנגדה תיחשב לאור המתקבל בתוך הכלי].

כלל התשיעי:
בדבר השגותיו והודעותיו ברוממות הצדיק ותורתו, סובב כוונתו על יחידי הדורות [כרבי שמעון בר יוחאי והאריז"ל, ובעיקר לא יהיה כוונתו ברובם ככולם, זולת על משה-משיח בעצמו, שאנו מחכים אליו].

כלל העשירי:
הוא, [ש]ברוב המאמרים הגדולים שבספרו הקדוש, נראה דרכו, לבל ידבר תחילה בחיבור וכלליות השגתו עם הכתוב או המאמר חז"ל יחדיו, עד שמציע ומפרט תחילה עצם ההשגה. [זולת בלשון סתם, יש שמקדים תחילה את הכתוב או המאמר חז"ל הכולל לכל דברי ההשגה שמבאר אח"כ].
וכל פעם שנראה כמשנה ומחליף את הדרך והסדר הזה, נמצא לזה ביאור מדבריו.

כלל ה / כל מקרא או מאמר חז"ל
כל פסוק או מאמר חז"ל שמזכיר קצת ממנו בתורתו, היתה כוונתו לקשר את כל הפסוק או המאמר חז"ל עם כל השייך אליו (הקשרו, דרשותיו, ומפרשיו), לכל הענין בו הוא מצוטט בליקוטי מוהר"ן, כך שהמידע החדש יפתח כמין צוהר השופך אור על כל הסוגיא הנלמדת. בנוסף, היתה כוונתו שהמקרא או המאמר חז"ל המוזכר יתבאר על ידי הענין שאליו חיבר אותו רבינו בתורתו.
למעשה: לאחר הכרות כללית טובה של המאמר, עלינו לעיין במקורות המוזכרים בו ובכל השייך להם, ולהשתדל לקשר את הנלמד לעניינים השייכים אליו מתוך המאמר, על מנת להבהיר את הנדרש.

כלל ו / זה לעומת זה
כל מה שנלמד כמעלה חיובית (כגון: 'צדיק' ואיך להתנהג כלפיו), משמיע ממילא גם את ההיפך לגבי הענין השלילי המקביל אליו ('רשע' או 'צדיק מזויף'), וכן להיפך - כאשר רביה"ק מגנה איזה ענין שלילי, משתבח ממילא הענין החיובי המקביל אליו.
למעשה: כלל זה מכפיל את תורת רביה"ק, ומאפשר, בהתאם לשימוש ההולם בו, להוציא עצות ואזהרות חדשות שאינן כתובות במפורש במאמר.

כלל ז / כל בחינה כלולה מכל הבחינות
כל מידה ובחינה המובאת במאמר, טומנת בחובה נציגות משאר כל המידות והבחינות שבזה הענין. ברומה למערכת הספירות, שכל ספירה היא 'קומה שלימה' הכלולה בעצמה מכל שאר הספירות, כגון: 'גבורה שבחסד', 'תפארת שבחסד' וכו'

כלל ח / אורות וכלים
מאין סוף עד אין תכלית מסודרות כל המדריגות כך שתחתית (רגלין) המדריגה העליונה היא בחינת ראש למדריגה שתחתיה, בבחינת 'מה שעשתה חכמה עטרה לראשה, עשתה ענוה עקב לסילותא'.
למעשה: עלינו להסתכל על כל מדריגה באופן יחסי, היות והיא נחשבת לכלי ומקבל לגבי המדריגה שמעליה, ובנוסף היא נחשבת לאור ומשפיע לגבי המדריגה שתחתיה.

כלל ט / משה משיח
כאשר רביה"ק מזכיר במאמריו את הצדיק, כוונתו לצדיקים 'יחידי הדורות' הכלולים ממשה-משיח בעצמו, בבחינת מ"ה ש'היה ה'וא שיהיה והתפשטותא דיליה בכל דרא ודרא.

כלל י / הפס' או המאמר חז"ל ההתחלתי
ברוב מאמריו הגדולים אין דרכו לבאר את הפסוק או את המאמר חז"ל ההתחלתי עד שמציע מקודם את כל ההקדמות וההשגות של אותו המאמר, ורק לאחר מכן חוזר אל הפסוק או המאמר חז"ל הנ"ל ומלביש את הקדמות והשגות המאמר בתוך אותו הפסוק או המאמר חז"ל. ואם שינה והחליף את הסדר הזה, נמצא לכך ביאור מתוך דבריו הקדושים.
למעשה: במקרה של שינוי מדרכו הרגילה, עלינו לחפש לזה ביאור מתוך המאמר.

כלל האחד עשר:

שברובם ככולם מהמקראות ומאמרי חז"ל שדורש אותם בפירוש הפנימי והנסתר שבהם, נראה ברוב ועומק הפלאת מסילתו הקדושה, שסובב לחברם ולייחדם גם עם פירוש הפשוט שבהם, להבין משל ומליצה, ויש שלא נראה חיבורם ואחדותם עם פירוש הפשוט, מִקְצָר דעת המשיג ועומק המושג, וגם מאשר תתחלק ותשתנה המסילה הזאת ממאמר למאמר ומענין לענין, כנודע ומבואר לכל אשר יסלול בה.

כלל השנים עשר:

האמונה הפשוטה ברוממות דעת הבורא יתברך לאין סוף ועומקה לאין תכלית, עד כי נמצאים הרבה דברים הנראים לדעתינו האנושה כשני הפכים בנושא אחד, ולהעדר גבול חכמתו ודעתו יתברך לבלתי הפכים ייחשבו. ואם בכל זאת נמצא לפעמים גם להיפך בהרבה דברים, הנחשבים לחיוב דעתו יתברך כשני הפכים, [כפי המבואר מדברי חכמינו אשר רוח ה' דיבר בם], ומדעתינו האנושה נעלם לגמרי ונסתר סיבת זה החיוב. [קצת יותר באריכות מהדבר הזה עיין בספר כוכבי אור חלק ב', אמת ואמונה, אות וא"ו. ואין זה רק בסיבת הרוחניות המצורף לאלה הדברים, עד שגם הם בעצמם נעלמים ונסתרים מדעתינו, וכעין המובא לקמן בכלל החמישה עשר עיין שם].

כלל השלושה עשר:

הוא אשר חיברתי בחיבור בפני עצמו, ונקרא בשם 'אמונה בידיעה הרוחנית', ועדיין לא נדפס [ועיין בענין זה לקמן בביאורים על תורה ס"ו חדר כ'].

כלל ארבעה עשר:

בדבר הטבע וכלליות הבריאה שבשם 'אלקים' וענין השכינה, עם היות שהבורא בעצמו יתברך הבדיל בין קודש לקודש, ומכל שכן בין קודש לחול, להיותה נחשבת כזולתו, אבל מחשבת האדם המבדילה ומפרידה בפירוד ממש, הוא כמחשבה לאמצעי ועבודה זרה חם ושלום. כי החכם ומבין מדעתו בידיעה דלא נדע ונתפם כלל, התחשבותה כזולתו ואמצעי כביכול, נכנס ויוצא בשלומה וייחודה להבורא בעצמו יתברך, אשר באמת האמיתי, אין עוד מלבדו וזולתו כוח וממש בהטבע ושר העולם מט"ט שבשכינה הנ"ל, עד אשר יזכה ויתעלה לרוח הקודש [כעין נבואה בדורות הקודמים] משני הכרובים שבקודש הקדשים, ולא יראה ולא יחזה בזה לתמונה ממש חם ושלום, ודו"ק כי קיצרתי ודילגתי בעניינים דקים ורוחניים כאלה. [כלל הארבעה עשר: בשם השכינה, אשר מבואר מדברי המקובלים, שהיא המשכת אלקותו יתברך לכלליות הבריאה, ולהיותה נחשבת בזה כביכול כעין זולתו. ובאמת לא נחשבת לזולתו חם ושלום. כי מחשבת האדם המבדילה ומפרידה בפירוד ממש, הוא כמחשבה לאמצעי ועבודה זרה חם ושלום. ולא כן בלב החכמים ומבינים מדעתם [בידיעה דלא נדע ונתפם בדעת העבים והמגושמים כמונו], כי להם תהיה התחשבותה כזולתו ואמצעי כביכול בתכלית אחדותו בעצמו יתברך. אשר באמת האמיתי אין עוד מלבדו וזולתו].

באר לחיי

כלל יא / הפירוש הפנימי והפירוש הפשוט
ברוב הפסוקים ומאמרי חז"ל שרביה"ק דורשם על פי פירושו הפנימי והנסתר שבהם, גם פירוש הפשט שלהם יעלה בקנה אחד עם פירוש זה. ואם הם נראים כסותרים ללא יכולת לחברם, אין זה אלא מפאת קוצר דעתינו ומפאת עומק תורתו הקדושה.
למעשה: בכל פעם שרביה"ק דורש פסוק או מאמר חז"ל שלא על דרך הפשט, עלינו לחפש כיצד בעומק הענין פירושו של רביה"ק מתחבר גם עם הפירוש הפשוט של אותו הפסוק או המאמר חז"ל.

כלל יב / האמונה הפשוטה ברוממות דעת הבורא
מכיוון שחכמתו ודעתו יתברך הם ללא גבול, נמצאים הרבה דברים הנראים לנו, ע"פ ההיגיון האנושי, כסותרים וכהפכים בנושא אחד, כאשר באמת, כפי דעת הבורא, אין בהם שום סתירה (כגון 'חסד לאברהם'-- אפילו במעשה העקידה, או 'ברית שלום' לפינחס כגמול למעשה של קנאה בוערת). וכן להיפך, יש ונתפשים בדעתנו האנושית שני דברים כדומים וזהים, אך לפי דעתו יתברך הינם באמת סתירה גמורה.

למעשה: זוהי הודעה הנחוצה לנו בלימוד מאמריו הקדושים, שביכולתה להצילנו במצבים מסוימים ממכוכות רבות.

כלל יג / אמונה בידיעה רוחנית
הוא כלל שחיבר ראבר"נ בחיבור סודי בפני עצמו. הדעת הנמצאת בו היא כעין מפתח לסולם עליון אשר מי שהיה זוכה בו היתה משתנה תפיסתו בדרך כלל, ובפרט בעיון העמוק והאמיתי שבמאמרי רביה"ק...

כלל יד / אין עוד מלבדו
אמנם הקב"ה הבדיל גם בין קודש לקודש וקרא לטבע ולכלליות הבריאה בשם 'אלקים', וכן הבדיל וקרא שֵׁם לשכינה, אך מחשבת האדם המבדילה והמפרידה אותם בפירוד ממש, היא יסוד לעבודה זרה חם ושלום. על כן צריך להיות כהחכם המבין מדעתו בידיעה דלא נדע כלל, שאצלו גם התחשבותה של השכינה כזולתו וכאמצעי כביכול, הם בתכלית אחדותו בעצמותו יתברך, אשר באמת האמיתי - אין עוד מלבדו, ובעצם אין שום פירוד ביניהם כלל.
למעשה: זוהי הודעה המורה ללומד לכוון את עצמו כלפי הידיעה דלא נדע, שתציל אותו, במצבים שונים, ממכוכות רבות.

כלל החמישה עשר:

מה שנודע בחכמות העמוקות, אשר להסברתם מוכרח לחלק ולהפריד את החכמה וההמצאה לחלקים ואברים, ואחד באחד יוגשו וישולבו בחיוב והכרח זה לזה, ולפעמים גם בחלק אחד כשנחסר ונאבד, אין ביכולת להביט ולראות את המטרה והמכוון אשר בה. ומרגלא בפומא דאינשי, שאין להראות להסכל והכסיל את המלאכה והעבודה הנחלקה ובלתי נשלמה, כי בתכלית ההיפך ימלא את פיו בשחוק ולצון מהעובד ומשתדל בה. ואולם, תורת משה שבחכמת האין סוף בעצמו יתברך, אשר אין סוף ותכלית להסיבובים והצמצומים [הנחשבים כעין אברים וחלקים הנ"ל], המוכרחים להסברתה והבאתה בלב המוגבלים והגופנים, נחשבים ועומדים כנגדה גם החכמים והמשכילים שבהם, כעין הסכל והכסיל הנ"ל, אשר בתכלית ההיפך נשפלה ובלתי נחשבה כלל בעיניהם. ובאמונה לבד, יש ביכולת לבוא ולכנום בסיבוביה ובצמצומיה. וגם כפי האמונה בדברי הרופאים ועצותיהם, להישמר ולרפא את המוח והדעת מיום ליום ומשנה לשנה, כן זוכים לעשות ולקיים את דבריהם, עד שיזריח גם אליהם אור הדעת הבלתי נודע להם בתחילה. ואם גם על זה מרגלא בפומא דאינשי, שבסיבת הכוזבים ושקרנים אין מאמינים גם לאיש האמת, אבל בסיבת השני הפכים בנושא אחד שנחשב לדעתו יתברך הבאת דעתו האין סוף בלב המוגבל [בהעדר התרופה ועצותיו הנ"ל], אין שום יכולת ואפשרות ותרופה כלל בענין אחר.

כלל השישה עשר:

[נזכר גם כן בהקדמת ליקוטי א' הנ"ל], שלפעמים מביא ב' או ג' ראיות לדבר אחד, ולהבלתי מעיין ומעמיק בדבריו, נראים ונדמים כראיה אחת, והוא ברוב הקשר שהם קשורים ואחודים זה בזה.

כלל השבעה עשר:

[שאין דרכו הקדושה להרכיב באמצעות קשרי דבריו הקדושים שבכל תורה, ענין מיוחד בפני עצמו, בלתי כוונה המיוחדת לזה. וכן] כשגומר להודיע עצם ההשגה של כל תורה, ומביא אחר כך איזה כתוב או מאמר חז"ל שמבאר בו זאת ההשגה, אין דרכו להרכיב בזה הכתוב או מאמר חז"ל ענין אחר [שלא דיבר בו מקודם ו]שלא נזכר תחילה בעצם ההשגה. ואם נראה לפעמים לעיני המעיין, ששינה מדרכו ומסילתו הזאת, [ידע נאמנה, כי] נמצא לזה ביאור מדבריו הקדושים. [ובחתירתו וביגיעתו, ימצא ויראה, מעט או הרבה, אשר נרמז גם זאת בדבר ההשגה שדיבר וגילה, ואז יבין כוונתו הנפלאה שהביאתו לזה].

כלל השמונה עשר:

שבהדברים הנודעים ומבוארים בדברי חז"ל או בספרי הקבלה, שנמצא כמה פעמים, שאינו מזכיר בהם זולת בראשי פרקים, וסומך את עצמו על המעיין שיודע מהם, או שידרוש אחריהם.

כלל טו / יסוד האמונה
כשחסרה בתפיסת כלליותה של התורה, אפילו הבנת נקודה אחת בלבד, אזי אין ביכולת לראות את המטרה והמכוון הכללי אשר בה. לכן, האמונה הפשוטה היא הגישה היחידה שאיתה ניתן להיכנס לתורת משה פנימה על אף ריבוי אבריה וחלקיה, כי לולא האמונה, גם לחכמים ביותר אין יכולת בשכלם לתפוש את המטרה והמכוון שבתורה, מרוב האברים והחלקים המרכיבים אותה.
כמו כן, כפי האמונה בדברי הצדיקים ובעצותיהם, כן זוכים לקיים את דבריהם, וע"ז יזרח על המקיימים אור הדעת שלא היה נודע להם מתחילה, וזוהי האפשרות והתרופה היחידה להכנסת דעתו האין סופית של הבורא יתברך בלב המוגבל של האדם.
למעשה: בלימוד תורת משה, חייבים אנו להשתחרר מדעותינו, ועלינו לסמוך אך ורק על האמונה הטהורה, אשר היא לבדה הכלי היחיד דרכו ניתן לראות את המטרה והמכוון שבתורה.

כלל טז / ב' או ג' ראיות
לפעמים מובאות ב' או ג' ראיות לדבר אחד, אשר בלימוד שטחי נראות כראיה אחת לאותו הענין, וזאת מכיוון שהן מאד קשורות זו בזו.

למעשה: כאשר יתבונן המעיין, יבחין בין הראיות השונות ויראה מה ההבדל ומה החידוש שבכל אחת מן הראיות.

כלל יז / אין דרכו להרכיב ענין חדש בפני עצמו
אין דרכו הקדושה להרכיב ענין מיוחד בפני עצמו בתוך קשרי דבריו, אם לא לכוונה מיוחדת. וכן בסוף המאמר, כאשר מלביש רבינו את ההשגה שבאותו המאמר באיזה כתוב או מאמר חז"ל, אין דרכו להוסיף בהלבשה זו ענין חדש שלא הוזכר כלל קודם לכן בעצם ההשגה.
למעשה: אם נראה להמעיין שרביה"ק שינה מהדרך הנ"ל, קיים לזה הסבר בתוך דבריו הקדושים, וע"י עיון מספיק, ימצא ויראה מעט או הרבה, שבאמת ענין זה כבר היה מרומז בעצם ההשגה.

כלל יח / בהדברים הנודעים
בדברים הנודעים והמבוארים בדברי חז"ל או בספרי קבלה, שרביה"ק מזכיר אותם רק בראשי פרקים - הוא סומך על המעיין שמכיר אותם או שידרוש אחריהם.
למעשה: עלינו לחפש בספרי הערכים והכינויים אחר המושגים הללו, ולדרוש ולהכיר אותם כראוי.

שלב ה: גן - עדן

מי שזכה ללכת בדרך זו עד כה הגיע לשערי גן עדן, 'גן עדן' ממש, כפי שקרא רבי נתן לספר 'ליקוטי הלכות' - יצירת המופת שלו. כפי פקודת רבינו, הפליא רבי נתן תלמידו הנאמן ליצור חיבור פלאי המקשר בין הסודות הכי עמוקים שבתורת רבינו לבין הֲלכות התורה המובאות בארבעה חלקי השולחן ערוך, ובכך צייר בפנינו דוגמה לחיבור מושלם המחבר את הרוחני לגשמי, עד שכל המתמיד בלימודו רוכש בהדרגה את הנטייה לשלום הכולל השורר בו, תוך כדי הבהרה הדדית של הגוף (הלכות השו"ע) לנשמה (תורות הליקוטי מוהר"ן) והנשמה לגוף.

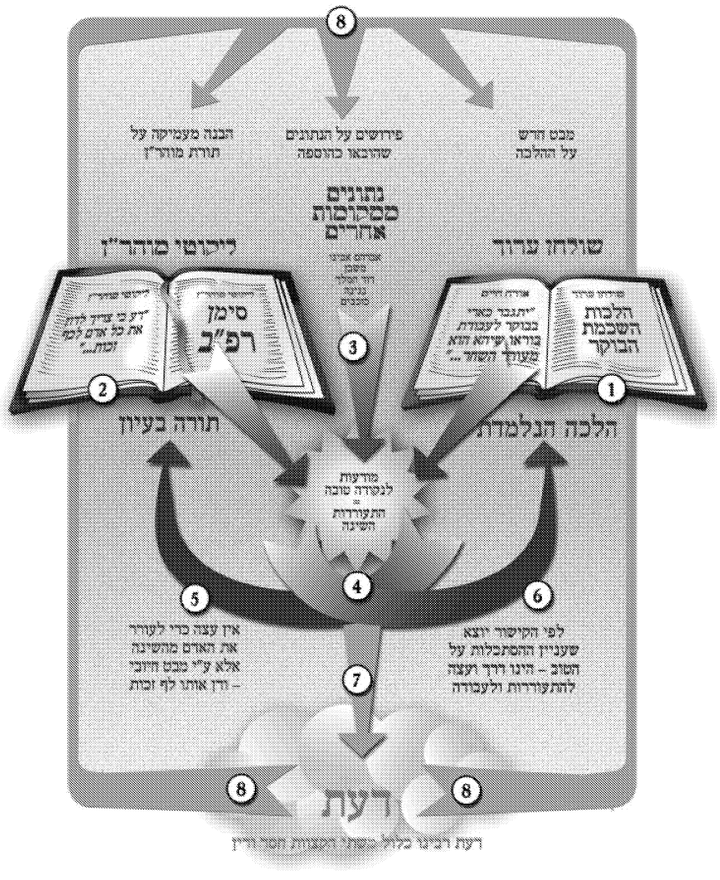
לרבי נתן - שהיה זריז להפליא, היו יום-יום סדרי לימוד בכל תחומי התורה נגלה ונסתר, תורת רבינו, שולחן ערוך עם נושאי כליו, כתבי האר"י ז"ל וכו'. בנוסף היה מוהרנ"ת מקיים את עצת רבינו "ללכת עם תורה", ומכיון שבו זמנית היה לומד גם סדר מיוחד בשו"ע שמטרתו הייתה לחדש חידושים בהלכות שלומד, היה משתדל לדרוש ולקשר בין ההלכות שלמד באותה העת לבין הענין שהיה מעיין בו במאמר איתו היה הולך כאמור באותה התקופה; כל עת שהיה מתנוצץ לו איזה חידוש שקשור לזה, או איזה רעיון נפלא בזה, היה רושם אותו מיד ומפתח אותו, עד שבנה ממנו דרוש נפלא, היינו "הלכה", ואלו הם ההלכות המרכיבות את ספרו שנכתב במשך ארבעים שנות עבודה ללא הרף, והרבה ממה שנכתב נאבד עקב הרדיפות והצרות.

דוגמא נפלאה להבנת מהות הספר ליקוטי הלכות:

ניקח לדוגמא את הדרוש הראשון בכרך הראשון, הלכות השכמת הבוקר הלכה א'. אנו רואים שרבי נתן חיבר וקישר את ההלכה הראשונה שבארבעת חלקי השו"ע שהיא "השכמת הבוקר", עם תורה רפ"ב הנקראת "אזמרה", שתיהן נפגשו בליבו הקדוש והתנוצץ ממפגש זה רעיון המשתף את שני הקצוות:

① הלכה א' בשו"ע השייכת לתורת הנגלה, בנוגע לדין הקשה מכולם: "יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו, שיהא הוא מעורר השחר", (ראו כמה מעט אנשים מקיימים אותו באמת, ושאלו נא עצה איך זוכים למידה זו כראוי!...)

② תורת "אזמרה" שבליקוטי מוהר"ן, העוסקת "לדון לכף זכות" ובהסתכלות אך ורק על הנקודות הטובות, (וגם



כאן נוכל לשאול איך באמת נצליח לדון את עצמנו ואת הזולת לכף זכות?).

③ ④ כתוצאה מכך התנוצץ לרבי נתן קישור בין שתי הנקודות - שזהו עצם החידוש, ותוך כדי עיונו בשורשי המושגים יקיצה, שֵׁינה, רבי נתן מבאר, שוזר, מגשר, ומשלב בין הנגלה לנסתר ⑤ ובין הנסתר לנגלה ⑥, כשהוא מוסיף לפתוח חלונות ופתחים לעבר נושאים נוספים השייכים לעניין, ואז שוב הוא חוזר אל הנקודות היסודיות - מועשר בדעת ⑦ ⑧, שזהו סוד הייחוד!

רבי נתן מעלה אותנו סוף סוף למקום בו הגוף והנפש שבתורה מתחברים, זוהי הדעת שמספקת לנו בו זמנית שני פירושים השווים לכל נפש:

הן פירוש על דברי רבינו: מידת הייאוש וההסתכלות בחסרונות ובפגמים (עין רעה) איתה מתמודדת תורת 'אזמרה', הינה מצב השייך לשינה רוחנית (זה חידוש עצום!), ולפיכך אין להסתכל על אף אדם (כולל על עצמו) אלא בעין טובה ומהצד החיובי וכו', שזוהי הגישה היחידה שמאפשרת לצאת מן השינה. וממילא, קיבלנו גם עצה לקיום ההלכה: המושג 'אזמרה' וביאורו הנכון, מחייה ומאיר את דברי השולחן ערוך, שהרי בזכותו למדנו איך

לזכות להתעורר בבוקר עם כוח רצון מחודש וחשק נמרץ - שלא כמצוות אנשים מלומדה, והכל רק ע"י חיפוש והתמקדות בנקודות הטובות...

למעשה:
בשלב זה עלינו ללמוד היטב את הלכות מוהרנ"ת המיוסדות על המאמר איתו אנו הולכים. כאשר נעיין בהן עלינו לחפש בתוך הדרושים את השורות היקרות המסבירות פשט פשוט של ענייני המאמר בו אנו מעיינים. שורות אלו יקרות הן לנו מפנינים, ומהוות עבורינו פירוש הפשוט הזקוק לנו כל כך. עצה טובה לשלב זה, היא לסמן את השורות הללו, ולהעתיקן בנפרד, כך יווצר לנו קונטרס נפלא המהווה פירוש אמיתי על המאמר (שזה מה שבעצם נעשה בספר הנוכחי בטור ה"נחל נובע").

את ההלכות השייכות לכל מאמר ומאמר אפשר למצוא במפתח המודפס בסוף הספר ליקוטי מוהר"ן. יש תורות עליהן נכתבו כמה הלכות ויש תורות שאין לנו עליהן הלכות כלל.

מובטח לכל המנסה ללמוד בשיטה זו, כל אחד כפי ערכו האישי, שיזכה לגלות עצות אמיתיות ונפלאות מעל ומעבר לאלו הכתובות באופן נגלה במאמר, מלבד שיטעם טעם גן-עדן, התנוצצות השגת אלקות.

כפי שאמרנו לעיל לגבי החיפוש במקורות ובמושגים, נאמר עתה ועוד יותר בחוזקה - שמי שירצה לדלג על השלבים הקודמים כדי להתעסק תיכף ומיד בלימוד ה"ליקוטי הלכות", יפסיד בוודאי את העיקר, ודומה הוא למי שהיה מעוניין ללמוד 'תוספות' בלי ללמוד ולהכיר את הגמרא אותה הם מפרשים! ולהיפך, מי שרכש בקיאות נכונה במאמר שעליו הלכות רבי נתן בנויות, יזכה להתחבר היטב לדבריו וייהנה מהם בוודאי.

כמו כן יש לציין, שכמובן שמי שילמד בספר "ליקוטי הלכות" גם ללא קשר עם מאמרי רבינו הקדוש שעליהם בנויות ההלכות, בוודאי שגם כן יפיק מלימודו איזו תועלת, אבל רחוק מאוד ממה שניתן להשיג כאשר מקדימים ללימוד ההלכה עיון בעומק במאמר שעליה היא מיוסדת.

לאחר שעסקנו בפירושי רבי נתן וזכינו להתענג מהם עונג הנצחי, מה נפלא להשלים את החיפוש בשאר הפירושים מספרי תלמידי רבינו, הלא הם הספרים: "ליקוטי אבן", "פרפראות לחכמה", "יקרא דשבתא", "זמרת הארץ", "ירח האיתנים", "בְּאֵבֵי הנחל", "ביאור הליקוטים", "מי הנחל", "עצות המבוארות" ועוד, וכן כל ספרי המפרשים החדשים המציעים לרוב את גישתם האישית בדרך "אפשר" וכשיחת חברים.

☜ שלב ו: הצלחה
עיקר מטרת הלימוד וממילא ההצלחה בו, הייתה כדי להשיג את הפירוש הפשוט שבדברי רבינו, מאחר וממנו נובעות עצות בשפע, הנחיות ברורות, והשראה עילאית כדי לזכות להתקרב לקב"ה ולהשתחרר מהמדמה שאינו מבורר.

ובכן, שאלנו שאלות, עִיַּנו וחיפשנו במאמר, במקורות ובהלכות, ואכן זכינו למצוא תשובות חזקות, עד שהתפלאנו לראות עד היכן בן דורנו זה, ואפילו ננס רוחני, יכול להשיג כשהוא רק עולה על גבי כתפיו של הענק... ואם בכל זאת טרם קיבלנו תשובה משביעת רצון לאחת משאלותינו הקשות - אל לנו לוותר! עלינו להתעקש עד הסוף, עד שנזכה למענֶה מְסַפֵּק, כי מאחר וע"י תשובה נכונה תתבטל מאיתנו מניעה חזקה, כדאי וכדאי מאוד להתעקש. וכך כתב רבי שמואל הורוויץ זצ"ל בשם רבי אברהם ב"ר נחמן זצ"ל: "כשיש מניעות בהבנת עניין רבינו ז"ל - לא לעזוב את אותו העניין עד שרבינו ז"ל בעצמו יפתח את אוצרו הטוב!".

השגת "שינוי לטובה", שיפור משמעותי בנושא בו בחרנו ועיינו, הִגּוֹ לְדַעַת חסידי ברסלב, הסימן לכך שהצלחנו בעבודתנו! אפשר כעת להמשיך הלאה, להפוך את הדף, ולבחור בתורה אחרת.
כותב השורות מעיד על עצמו, כי לאחר שהלך עם תורה ו' ועיין בה למעלה משלוש שנים, זכה להשיג את פנימיותן של שורות ספורות בספר ליקוטי הלכות ששינו את חייו לטובה לגמרי, דבר שהיה נמנע בהחלט אם היה קורא את אותן השורות ללא שום הכנה וללא הליכה ועיון מקדים!

הפצה:
והיה כאשר תזכו גם אתם לחשוף עצה אמיתית, רעיון בר סמכא, תגלית משמעותית, אם כן, השגתם את המבוקש, ועליכם להמשיך כעת לכיוונים חדשים - לבחור שוב בתורה חדשה וללכת איתה. אך טרם נצעד קדימה, נותרה לנו עבודה נוספת, והיא בזמנינו החשובה מכולם: אחד הסימנים של אהבה אמיתית לצדיק הוא המסירות. האוהב רוצה להודיע, להפיץ ולחלוק עם כל העולם את האהוב לו, ובכמה מקרים הוא מוכן אפילו למסור את נפשו כפי רוב אהבתו. לכן, כאשר זכיתם לענות על שאלות רבות, ואולי אף על אותה השאלה היסודית שנשאה בקרבה את המניעה שלכם לקבלת העצה, אשר בזכות זה זכיתם על ידי החידוש שנתחדש לכם לבטל את המניעה, הרי אתם נחשבים ל"בעלי תשובה"... אם כן, כאשר הפכתם למומחים, ולו במעט, במאמר איתו הלכתם ובו עיינתם, ייתכן שתרגישו רצון להיטיב מטובכם לאחרים. תוכלו להפיץ את מה שלמדתם בדרך המתאימה לכם, ותרוויחו מכך הרבה, מפני שהניסיון בשטח מעיד שאין השתלמות יותר יעילה מאשר להעביר את החכמה לאחרים, כמאמר חז"ל: "ומתלמידי, יותר מכולם".

לדוגמא, אם בחרתם "ללכת" עם המאמר "אזמרה", עיינתם בו מקו לקו ומקצה לקצה, ואף זכיתם להשיג מתוך לימודכם איזו עצה איך לדון את כל אדם לכף זכות (כולל את עצמנו), שזה מן הדברים הקשים ביותר, ייתכן שתתעוררו להפיצה וללמדה גם לאחרים. תדעו לכם שכל צעד שתעשו בכיוון זה יתרום לקירוב הגאולה, שהרי לא לחינם בחר רבי נתן במידה זו כדי להתחיל בה את הספר ליקוטי הלכות שלו, לא סתם צעק הצדיק בכל פעם "אזמרה! רק אזמרה!". ומי לנו מומחה בצרכיו של דורנו זה כאותו הצדיק, החסיד הנודע רבי ישראל דב אודסר זצ"ל, שאמר בפירוש: "התורה אזמרה, יכולה להחזיר את כל העולם להשם יתברך!". וכך גם לגבי תורות אחרות, כל אחת כפי סגולתה, עד שֶׁתִּתְמַלֵּא הארץ דעה כמים לים מכסים.

הפירוש הפשוט

לסיכום, למרות שבאמת באור הפנימי אנו חפצים, השקענו רבות גם בכללי הלימוד העיוניים, בהיותנו מודעים לכך שהפירוש הפשוט לדברי רבינו - זוהי המטרה. פירוש זה הינו רוחני ועילאי, ולהשיג אותו - באיזו רמה שהיא, זה אומר לקבל תשובות מהצדיק בעצמו! כאשר נשיג את הפירוש הפשוט, בבל תוסיף ובל תגרע, אז נזכה למגע רוחני באור הצדיק, שזה אומר פגישה איתו, שזו היא המטרה כדברי מוהרנ"ת: "... שיזכה למצוא ולהשיג פנימיות כוונת תורתו הקדושה, שזהו הצדיק בעצמו" (ליקו"ה, חו"מ, שלוחין ה, יב).
ממגע זה תנבענה תוצאות ברוכות, ומהן התעוררותו של המימד המשיחי הנמצא בלימודי תורות רבינו הקדוש - המבעיר את ניצוץ הגואל הנמצא בתוך עומק לבו של כל יהודי, דבר שמביא שמחה עצומה, כעין זו שתתפרץ בזמן הגאולה. וכך עלה הננס על כתפי הענק, וכך הוא צופה מעבר למה שניתן לשער, תלמידים קטנים מתקרבים ועולים בסולמו של רבינו הקדוש, ונהנים מהאור החדש המוכיח לעיניהם כי אין שום ייאוש בעולם וכי גם להם יש סיכוי.

"...והעיקר אמרתי תיכתב זאת ויכרון לדור אחרון ועם נברא יהלל יה, עתיד להיבראות דור שיהיה ישיבה גדולה בארץ הקודש דווקא, שילמדו תורות רבינו עם השורש ולדקדק בהתורות על כל אות ואות, על פי הביאור הליקוטים, ולעשות כל עבודתם והנהגתם בקודש ובחול על פי הפנימיות מתורות רבינו ומוהרנ"ת, על פי דברי רבי אברהם ז"ל; ויתנו כל כוחותם ומאמצי נפשותם לזכך הגוף, ולהכנים בו כל העצות והטובות של רבינו ז"ל; אשרי מי שיהיה לו חלק בזה..."

(הרה"ח ר' שמואל הורביץ זצ"ל, 'ימי שמואל' כרך ב' עמ' שנד).

פתיחה קצרה לבאר עיקרי ושורשי ענייני הקבלה

מתוך מבוא לספר הזהר מבעל המתוק מדבש

אנו מביאים כאן כמה עניינים מיסודות הקבלה ושמות הספירות והפרצופים הנזכרים בזוה"ק, לפי המובא בכתבי האריז"ל ובספר מסילות חכמה מהרה"ק ר' מאיר פאפירש ז"ל, שהביא שם קיצור הקדמות הראויים למתחילים להבין את סדר השתלשלות העולמות, כדי שכל מי שרוצה ללמוד ולעיין קצת בזוה"ק ובספרי קבלה לא ימנע את עצמו בגלל חסרון ידיעות אלו.

א) כשעלה ברצונו הפשוט יתברך לברוא העולם כדי להשפיע מטובו לברואיו, ראה שבלתי אפשרי יהיה להתחתונים להשיג עצם אורו הגדול העליון שהוא אור פשוט הנקרא אור אין סוף, לכך האציל תחילה עשר אורות הנקראים ספירות, שהם כלים ולבושים להלביש בהם אורו יתברך כדי שיהיה אפשרות להתחתונים לסבול אורו ולהנות ממנו. ותיקח לך משל מאור השמש שאי אפשר להסתכל בו ולהנות ממנו בלי מסך מבדיל, ק"ו באלף אלפי אלפים הבדלות באור העליון ית', שאי אפשר להשיג את מהותו ועצמותו זולת על ידי לבושים שהם העשר ספירות.

ב) ואלו הם העשר ספירות: כתר, חכמה, בינה, חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, ומלכות.

והם מתחלקים לחמשה פרצופים הנקראים בלשון הקבלה:

- אריך אנפין שהוא הכתר (ונזכר בר"ת א"א),
- אבא שהוא חכמה,
- אימא שהיא בינה (ונזכרים יחד בר"ת או"א),
- זעיר אנפין (ר"ת ז"א) שהוא התפארת (ר"ת ת"ת), הכלול משש ספירות חג"ת נה"י, שהם נקראים ששה קצוות (ר"ת ו"ק),
- נוקבא דז"א שהיא המלכות (כשנזכרים יחד נרמזים בר"ת זו"ן).

ג) והנה בשם העצם של הקב"ה שהוא שם י' ה' ו' ה', באלו הד' אותיות נרמזות כל העשר ספירות באופן זה:

- בקוצו העליון של אות י' של שם הוי"ה נרמז הכתר שהוא אריך אנפין,
- באות י' דשם הוי"ה נרמזת החכמה הנקראת אבא,
- באות ה' ראשונה דשם הוי"ה נרמזת הבינה הנקראת אימא,
- באות ו' נרמזות שש ספירות שהם חסד וגבורה, תפארת, נצח הוד, יסוד, שהם ששה קצוות, ונקראים יחד פרצוף זעיר אנפין (הנזכרים בר"ת חג"ת נה"י),
- באות ה' אחרונה דשם הוי"ה נרמזת המלכות שהיא השכינה הנקראת נוקביה דז"א.

ד) דע כי כל אות ואות של השם הוי"ה יוצאת ממנה הוי"ה אחת שלימה, וההפרש שבהם הוא בבחי' המילויים שבהם, וזה עניינם:

- הנה אות י' שהיא החכמה יש בה הוי"ה במילוי יודי"ן כזה: יו"ד ה"י וי"ו ה"י שעולה בגי' ע"ב.
- אות ה' ראשונה שהיא הבינה יש בה הוי"ה במילוי כזה: יו"ד ה"י **וא"ו** ה"י שעולה בגי' ס"ג.
- אות ו' שהיא הת"ת יש בה הוי"ה במילוי אלפי"ן כזה: יו"ד ה"**א** **וא"ו** ה"**א** שעולה בגי' מ"ה.
- אות ה' אחרונה שהיא המלכות יש בה הוי"ה במילוי ההי"ן כזה: יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה שעולה בגי' ב"ן.

ה) ואף על פי שכל אור ואור (פי' כל ספירה וספירה) יש לו תכונה וגוון בפני עצמו להנהיג על ידו את העולם ואין זה דומה לזה, אף על פי כן חלק הקב"ה אותם לג' קוין, והם:

- קו **ימין:** שהוא קו החסד שבו נכללות ג' ספירות חכמה חסד נצח, שעל ידם מנהיג הקב"ה את עולמו במידת החסד הגמור לראויים לכך.
- קו **שמאל:** שהוא קו הגבורה שבו נכללות ג' ספירות בינה גבורה והוד, שעל ידם מנהיג הקב"ה את עולמו במידת הדין הגמור לראויים לכך.
- קו **אמצעי:** המכריע בין קו החסד והגבורה שהוא קו הרחמים, שבו נכללות ג' ספירות כתר (או דעת שהיא החיצוניות של הכתר) תפארת יסוד, שעל ידם מנהיג הקב"ה את עולמו במידת הרחמים, והוא כשהאדם מצד עצמו אינו ראוי כל כך לחסד, אז הקב"ה מרחם עליו במידת הרחמים.

ו) ועתה תדע ששלש ספירות הראשונות שהם כתר חכמה ובינה (הנזכרים בר"ת כח"ב), הם נקראים מוחין שעליהם נאמר 'הנסתרות לה' אלקינו' שאין לנו בהם שום השגה, והשבע תחתונות (הנקראים בר"ת חג"ת נהי"ם) נקראות מידות, שעליהם נאמר 'והנגלות לנו ולבנינו', כלומר שעל ידם יכולים להשיג את הנהגת הבורא ב"ה, לכן העשר ספירות הם קומה שלימה בדמות אדם, והיינו כי כתר חכמה ובינה הם סוד הראש עם המוחין, והשבע תחתונות הם כנגד שאר אבריו של האדם.

כמבואר בפתח אליהו (תקוני זהר בהקדמה שניה דף יז ע"א):

- **חסד דרועא ימינא:** פי' חסד מכונה זרוע ימין, כי על ידו מתעורר טוב וחסד בעולם.
- **גבורה דרועא שמאלא:** פי' הגבורה מכונה זרוע שמאל, כי על ידה מתעורר דין וגבורה בעולם.
- **תפארת גופא:** פי' ת"ת הוא בקו אמצעי ומכריע בין חסד וגבורה.
- **נצח והוד תרין שוקין:** פי' נו"ה מכונים שתי שוקיים, ולפי שהם ענפי החו"ג לכן נצח נוטה לחסד והוד נוטה לגבורה.
- **יסוד סיומא דגופא אות ברית קודש:** פי' היסוד מכונה על שם הברית קודש, והוא סיום הגוף שכולל בתוכו שפע של כל הספירות חג"ת נ"ה.
- **מלכות:** היא עטרת היסוד דז"א, ששם מקושרת השכינה הנקראת גם כן בשם מלכות.

ז) ודע שכל ספירה מעשר ספירות הנ"ל יש לה גם כן עשר ספירות פרטיות, לכן נקרא ספירת הכתר פרצוף שלם בפני עצמו בעל עשר ספירות דוגמת דמות אדם שלם, כמו כן פרצופי אבא ואימא וזעיר ונוקביה כולם הם בעלי עשר ספירות בקומה שלימה.

ח) נודע שהקב"ה ברא ארבע עולמות הנקראים: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, (ר"ת אבי"ע), והם כנגד ד' אותיות השם הוי"ה.

עולם האצילות: כולו אלקות וכולו קודש אין שם שום תערובת טוב ורע, ועליו נאמר 'לא יגורך רע', ומזו"ן דאצילות נמשכות נשמות בני ישראל.

עולם הבריאה: נקרא עולם הכסא ששם המלאכים הנקראים שרפים, ושם מתחלת אחיזת הקליפות, אמנם עדיין הוא רובו טוב וקדושה ומעוטו רע וקליפה.

עולם היצירה: נקרא עולם המלאכים ששם המלאכים הנקראים חיות הקודש, וטוב ורע שהם הקדושה והקליפה הם שם מחצה על מחצה והם מעורבים זה בזה.

עולם העשיה הרוחני: נקרא עולם האופנים ששם המלאכים הנקראים אופנים, ושם הרע מרובה על הטוב, דהיינו הקליפה מרובה על הקדושה, ואין שום דבר בעולם העשיה שלא יהיה מורכב מקדושה וקליפה ומעורבות יחד ממש. אח"כ נברא **עולם העשיה הגשמי** הכלול מד' יסודות אש רוח מים עפר (ר"ת ארמ"ע).

ט) עוד ברא הקב"ה כנגד ד' אותיות הוי"ה וקוצו של י', חמש בחינות נשמות הנקראות מלמטה למעלה: **נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה** (ר"ת נרנח"י).

י) צריך לדעת כי עיקר הטעם ששלח הקב"ה נשמות בני ישראל לעולם הזה, הוא כדי לברר את הנצוצין קדישין שנפלו בין הקליפות ע"י חטא אדם הראשון, והינו על ידי שבני ישראל עוסקים בתורה ובתפלה ובמצוות ומעשים טובים הם מבררים אלו הנצוצין קדישין, ובסוד אתערותא דלתתא תחילה עולים אלו הנצוצין בסוד מיין נוקבין (נזכר בר"ת מ"ן) אל המלכות שהיא השכינה הקדושה הנקראת בשם אדנ"י, והיא נתקנת ומתקשטת על ידי אלו המ"ן, והיא מעלה את המ"ן לי"א לצורך היחוד, כדי להתחבר עם השם הוי"ה שהוא בז"א, ועי"ז מתחברים ב' השמות הוי"ה ואדנ"י כזה: יאהדונהי, ונעשה יחוד העליון, ועל ידי יחוד זה נמשך מלמעלה שפע המיין דכורין (הנזכר בר"ת מ"ד), ומזה נמשכים כל מיני השפעות טובות לכל העולמות ובפרט לבני ישראל הקדושים, וענין זה נזכר פעמים רבות בביאורי הפסוקים באופנים שונים בזהר הק', לפי שזהו עיקר ותכלית עבודת בני ישראל בימי חייהם בעולם הזה.

יא) ענין יחוד זה זה נזכר הרבה פעמים בשם 'יחוד יסוד ומלכות', כי היסוד הוא כולל בתוכו הארות כל השש ספירות, לכן נחשב ככולם, וגם מפני שהיסוד הוא המעביר את כל השפע אל המלכות, לכן נחשב כאילו היסוד הוא המתקן את המלכות.

יב) המלכות שהיא הנוקבא דז"א שהיא השכינה השוכנת בתחתונים, אין לה שפע מעצמה כלום, ונזכר בלשון הזהר 'לית לה מגרמה כלום', רק מה שמקבלת מז"א, ואחר שקבלה שפע ממנו אז היא מוציאה לפועל כל פעולות הששה קצוות (הו"ק) דז"א, והיא משפעת את השפע לכל מלאכי בריאה יצירה ועשיה (בי"ע) ולכל התחתונים.

יג) צריך לדעת שדבר גלוי הוא כי אין למעלה לא גוף ולא כח הגוף חלילה, וכל הדמיונות והציורים שנזכרים בספר הזהר הקדוש ובשאר ספרי קבלה, לא מפני שהם כך למעלה ח"ו, אמנם כדי לשכך את האוזן שיוכל האדם להבין דברים עליונים רוחניים שהם בלתי נתפסים ונרשמים בשכל האנושי, לכן ניתן רשות לדבר בבחינות ציורים ודמיונות, כי גם בפסוקי התורה נזכר דבר זה, כמ"ש 'עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ', 'עיני ה' אל צדיקים', 'וישמע ה'', 'וירח ה'', 'וידבר ה'', וכאלו רבות, וגדולה מכולם מה שאמר הכתוב 'ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו זכר ונקבה וגו'', ואם התורה עצמה דברה כך, גם אנחנו נוכל לדבר כלשון הזה, עם היות שפשוט הוא שאין למעלה אלא אורות דקים בתכלית הרוחניות בלתי נתפסים כלל, כמ"ש 'כי לא ראיתם כל תמונה'.

יד) אמנם יש עוד דרך אחרת כדי להמשיל ולצייר בה הדברים העליונים, והם בחי' כתיבת צורת האותיות, כי כל אות ואות מורה על אור פרטי עליון, וגם תמונה זו דבר פשוט הוא כי אין למעלה לא אות ולא נקודה, וגם זה רק דרך משל וציור לשכך את האוזן.

טו) מה שתראה כינויי זכר ונקבה וזווגין ונשיקין וכדומה, תדע כי פירוש זכר הוא המידה המשפעת, והנקבה היא המידה המקבלת את השפע.

סוד הזווג המיוחס אל הספירות, הוא חיבור ודיבוק שם הקדוש של בחי' הזכר - המשפיע, עם שם הקדוש של בחי' הנקבה - המקבלת, ועניינו הוא המתקת הגבורות של הנקבה עם החסדים של הזכר, ושיתוף מידת הרחמים עם מידת הדין, כשם שהיה בעת בריאת העולם שהוא עצמו סוד הזווג.

סוד הנשיקין הוא דביקות רוחא ברוחא, דהיינו דביקות רוחניות הספירות זה עם זה.

סוד העיבור הוא, כי שרשי הנמצאות שהנקבה מקבלת מהזכר, הם נתקנים בה ומצטיירים בה בציור הרוחני, כי בעודם בזכר הם בדקות גדול, והוא מוסר אותם אל הנקבה כדי להביא את הנמצאים לבישול מציאותם וגלויים בפועל.

סוד הלידה והיניקה והגדלות הם כינויים אל הנמצאות והשתלשלותם ממציאות דק אל מציאות עב, עד שנגלים ובאים אל גמר מציאותם.

(קטע זה נעתק מהאזהרה המופיעה בריש ספר הזהר דפוס וילנא).

שמות הספרים ומחבריהם המובאים בכרך זה

א

אבות דרבי נתן

אבני־חֵן ברזֶל: להגה״צ ר׳ אברהם ב״ר נחמן

אגרא דכלָה: להגה״צ ר׳ צבי אלימלך מדינוב

אגרא דפרקא: להגה״צ ר׳ צבי אלימלך מדינוב

אגרת המעמים: לרבינו שמשון מאוסטרופולי

אגרת הרמב״ן

אדיר במרום: לרבינו הרמח״ל

אדם ישר: לרבינו האר״י ז״ל

אהבת יהונתן: להגה״צ ר׳ יהונתן אייבשיץ

אוהב ישראל: להגה״צ ר׳ אברהם יהושע העשיל מאפטא

אוצר היראה: להגה״צ ר׳ נחמן מטשערין

אוצר השם: להגה״צ ר׳ משה ב״ר יעקב (הגולה מקיוב)

אוצרות חיים: לרבינו האר״י ז״ל

אוצרות רמחי״ל: לרבינו הרמח״ל

אור הגנוז (שיר חדש): להרה״ח ר׳ ישראל יצחק בזאנסון

אור החיים: לרבינו חיים ב״ר משה אבן עטר

אור המאיר: להגה״צ ר׳ זאב וולף מז׳יטומיר

אור חדש: לרבינו המהר״ל

אור נערב: לרבינו הרמ״ק

אור תורה: להגה״צ ר׳ יצחק אייזיק חבר

אורחות צדיקים

אלשיך עה״ת: לרבינו משה אלשיך

אמונת אומן: מכתבי אנ״ש, נלקט ע״י הרה״ח ר׳ נתן צבי קענג

אמרי יושר: לרבינו וידאל ב״ר יצחק הצרפתי

אפיקי ים: להגה״צ ר׳ יצחק אייזיק חבר

ב

באבי הנחל: להרה״ח ר׳ ברוך אפרים

באר היטב: לרבינו יהודה אשכנזי מטיקטין

באר מים חיים: להגה״צ ר׳ חיים מטשרנוביץ

באר שבע: לרבינו יששכר בער איילנבורג

ביאור הליקוטים: להגה״צ ר׳ אברהם ב״ר נחמן

בינה לעיתים: לרבינו עזרא פיגו

בית אברהם: להגה״צ ר׳ אברהם דאנציג (בעל חיי אדם)

בית הבחירה: לרבינו מנחם ב״ר שלמה המאירי

בית חדש: לרבינו יואל סירקיש

בית יוסף: לרבינו יוסף קארו

בכור שור: לרבינו יוסף בכור שור

בן פורת יוסף: להגה״צ ר׳ יעקב יוסף מפולנאה

בני יששכר: להגה״צ ר׳ צבי אלימלך מדינוב

בעל הטורים עה״ת: לרבינו יעקב בן הרא״ש

בעלי התוספות עה״ת

בעש״ט עה״ת: לרבינו ישראל בעש״ט

ברית כהונת עולם: להגה״צ ר׳ יצחק אייזיק מקאריץ

ברית מנוחה: לרבינו אברהם מרימון ספרד

בת עין: להגה״צ ר׳ אברהם דוב מאווריטש

בתי מדרשות

ג

גבורות השם: לרבינו המהר״ל

גור אריה: לרבינו המהר״ל

גלגולי נשמות: לרבינו הרמ״ע מפאנו

ד

דברי דוד: לרבינו דוד ב״ר שמואל הלוי (בעל הט״ז)

דגל מחנה אפרים: להגה״צ ר׳ משה חיים אפרים מסדליקוב

דן ידין: לרבינו שמשון מאוסטרופולי

דעת זקנים: לבעלי התוספות

דעת תבונות: לרבינו הרמח״ל

דרוש בענין תפילת הדרך: לרבינו הרמח״ל

דרושי הצלַ״ח: לרבינו יחזקאל לנדא

דרושי כולָך יפה: לרבינו הרמח״ל

דרישה: לרבינו יהושע וולק כ״ץ

דרך אמונה: לרבינו מאיר בן גבאי

דרך ה׳: לרבינו הרמח״ל

דרך חיים (על מסכת דרך ארץ זוטא): להגה״צ ר׳ יצחק אליהו ב״ר שמואל לנדא

דרך חיים: לרבינו המהר״ל

דרך עץ חיים: לרבינו הרמח״ל

דרכי נועם (שיעורים): להרה״ח ר׳ ניסן דוד קיוואק

דרשות המהרי״ל: לרבינו המהר״ל

דרשות הרי״ן: לרבינו ניסים גירונדי

ה

הגהות הרמ״א על השו״ע: לרבינו משה איסרליש

הוראת שעה: להגה״צ ר׳ שלמה ב״ר יהודה הכהן

המקנה: להגה״צ ר׳ פנחס הלוי הורביץ

הערוך: לרבינו נתן בן ר׳ יחיאל מרומא

הפלָאה: להגה״צ ר׳ פנחס הלוי הורביץ

הקדמת ספר האידרות: להרה״ח ר׳ דניאל פריש

השתפכות הנפש: להרה״ח ר׳ משה יהושע אלטר בזשילאנסקי מטעפליק

התנוצצות משיח: להרה״ח ר׳ יצחק ברייטער

התקשרות לצדיק האמת: להרה״ח ר׳ שמואל הורוויץ

ו

ווי העמודים: רבינו שבתי שעפטיל ב״ר ישעיה הורביץ (בן השל״ה)

ונכתב בספר: להרה״ח ר׳ יעקב מאיר שכטער

ז

זוהר: להתנא האלקי רשב״י

זית רענן על הילקו״ש: לרבינו אברהם אבלי הלוי גומבינר (בעל המג״א)

זכרו תורת משה: להגה״צ ר׳ אברהם דאנציג (בעל חיי אדם)

זמרת הארץ: להגה״צ ר׳ נחמן מטשערין

זקוקין דנורא: להגה״צ ר׳ שמואל ב״ר משה הידא

זרע קודש: להגה״צ ר׳ נפתלי צבי מרופשין

ח

חובות הלבבות: לרבינו בחיי בן יוסף אבן פקודה

חזקוני: לרבינו חזקיה בן מנוח

חידושי אביר: להרה״ח ר׳ יצחק אייזיק זילברמן

חידושי אגדות: לרבינו המהר״ל

חידושי הריטב״א: לרבינו יום טוב בן אברהם אשבילי

חידושי הרשב״א: לרבינו שלמה בן אברהם אדרת

חיי אדם: להגה״צ ר׳ אברהם דאנציג

חיי מוהרי״ן: לרביה״ק רבי נחמן מברסלב

חכמה ותבונה: להגה״צ ר׳ אברהם ב״ר נחמן

חסד לאברהם: לרבינו אברהם אזולאי

חפץ חיים: להגה״צ ר׳ ישראל מאיר הכהן מראדין

חתם סופר עה״ת ועל השי״ס: להגה״צ ר׳ משה סופר

ט

ט״ז על התורה: לרבינו דוד ב״ר שמואל הלוי

טובות זכרונות: להרה״ח ר׳ אברהם שטערנהארץ

טור הארוך על התורה: לרבינו יעקב בן הרא״ש

טור: לרבינו יעקב בן הרא״ש

טורי זהב: לרבינו דוד ב״ר שמואל הלוי

טעמי המצוות: לרבינו האר״י ז״ל

י

יבקש רצון: להגה״צ ר׳ אפרים הלוי הורביץ

יד החזקה: לרבינו הרמב״ם

יד הנחל: קונטרס לתורה וחסידות ע״ד רביה״ק מברסלב

יד רמה: לרבינו מאיר הלוי אבולעפיא

ידי משה (על המדרש): להגה״צ ר׳ יעקב משה ב״ר אברהם העלין אשכנזי

יונת אלם: לרבינו הרמ״ע מפאנו

יוצרות: לרבי אלעזר הקליר

יושר דברי אמת: להגה״צ ר׳ משולם פייבוש הלר מזבריז׳

ילקוט ראובני: להגה״צ ר׳ אברהם ראובן הכהן סופר

ילקוט שמעוני: לרבינו שמעון הדרשן

ימי מוהרנ״ת: להגה״צ מוהרנ״ת

ימי שמואל: להרה״ח ר׳ שמואל הורוויץ

יסוד העבודה: להגה״צ ר׳ אברהם מסלונים

יסוד התשובה: לרבינו יונה

יעלת חן החדש: יצא לאור בהוצאת ׳שיר חדש׳

יעלת חן: נערך ע״י הרה״ח ר׳ שמואל הורוויץ

יערות דבש: להגה״צ ר׳ יהונתן אייבשיץ

יפה קול: להגה״צ ר׳ שמואל יפה אשכנזי

יפה שעה (על ע״ח): להגה״צ ר׳ שלמה ב״ר יהודה הכהן

יפה תואר: להגה״צ ר׳ שמואל יפה אשכנזי

יקרא דשבתא: להגה״צ ר׳ נחמן מטשערין

ירח האיתנים: להגה״צ ר׳ נחמן מטשערין

ישמח ישראל: להגה״צ ר׳ יחמיאל ישראל יצחק מאלכסנדר

ישמח לב: להגה״צ ר׳ מנחם נחום מטשרנוביל

ישמח משה: להגה״צ ר׳ משה טייטלבוים מאוהעל

ישראל סבא: להרה״ח ר׳ ישראל דב אודסר

ישרש יעקב: להגה״צ ר׳ יעקב צבי יאליש

שמות הספרים ומחבריהם המובאים בכרך זה

כ

כד הקמח: לרבינו בחיי בן אשר אבן חלואה
כוכבי אור: להגה״צ ר׳ אברהם ב״ר נחמן
כלי יקר: לרבינו שלמה אפרים מלונטשיץ
כסף משנה: לרבינו יוסף קארו
כתבי האר״י: לרבינו האר״י ז״ל
כת״י ר׳ שלמה וקסלר: על גיליון ליקו״מ
כת״י שהוי״ל רנ״צ קעניג: נוסחאות ליקו״מ
כתם אופיר: להגה״צ ר׳ יצחק אייזיק יהודה יחיאל ספרין מקאמרנא

ל

לב בנים (בת״י): להרה״ח ר׳ ישראל יצחק בואנסון
לימודי אצילות: לרבינו ישראל סרוג
ליקוטי אבן: להגה״צ ר׳ אפרים ב״ר נפתלי
ליקוטי הלכות: להגה״צ מוהרנ״ת
ליקוטי השי״ס: לרבינו האר״י ז״ל
ליקוטי מוהרי״ן: לרביה״ק רבי נחמן מברסלב
ליקוטי עצות: להגה״צ מוהרנ״ת
ליקוטי תורה: לרבינו האר״י ז״ל
ליקוטי תפילות: להגה״צ מוהרנ״ת

מ

מאור הנחל
מאור ושמש: להגה״צ ר׳ קלונימוס קלמן אפשטיין
מאור עינים: להגה״צ ר׳ מנחם נחום מטשרנוביל
מאורות נתן: להגה״צ ר׳ נתן אדאדי
מאורי אור: להגה״צ ר׳ אהרן ורמיש ממיץ
מאירי: לרבינו מנחם ב״ר שלמה המאירי
מאמר החכמה: לרבינו הרמח״ל
מאמר העיקרים: לרבינו הרמח״ל
מאמר הרקיעים: לרבינו הרמ״ע מפאנו
מאמר מאה קשיטה: לרבינו הרמ״ע מפאנו
מאמר מעיין גנים: לרבינו הרמ״ע מפאנו
מאמר על דרשות חז״ל: לרבינו אברהם בן הרמב״ם
מאמר על פנימיות התורה: לרבינו הרמב״ן
מאמר צבאות ה׳: לרבינו הרמ״ע מפאנו
מבוגי הנחל: קובץ לתורה וחסידות ע״ד רביה״ק מברסלב
מביים על פרק שירה: לרבינו משה בן יוסף טראני
מגדל עוז: לרבינו יעקב עמדין
מגיד מישרים: לרבינו יוסף קארו
מגילת פתרים: לרבינו ניסים גאון
מגלה עמוקות: לרבינו נתן שפירא
מגן אבות: לרבינו שמעון בן צמח מדוראן
מגן אברהם: לרבינו אברהם אבלי הלוי גומבינר
מגן דוד: לרבינו דוד בן זמרא
מדרש אבא גוריון
מדרש אגדת בראשית
מדרש זומא
מדרש משלי
מדרש פנים אחרים
מדרש רבה
מדרש שוחר טוב
מדרש שמואל (על אבות): לרבינו שמואל די אוזידא
מדרש תהלים
מדרש תנחומא
מהרז״ו על המדרש: להגה״צ ר׳ זאב וולף איינהורן
מהרש״א: לרבינו שמואל אליעזר הלוי אידלס
מזרחי: לרבינו אליהו מזרחי
מחברת הקודש: לרבינו נתן שפירא
מחנה דן: להרה״ח ר׳ דן בינדר
מי הנחל: להרה״ח ר׳ משה יהושע אלטר בושילאנסקי מטעפליק
מכילתא
מכילתא דרשב״י
מכלל יופי: ליקוט מכתבי אנ״ש, נערך ע״י הרה״ח ר׳ שלמה יהודה וייצהנדלר
מכתבי רבי ישראל: להרה״ח ר׳ ישראל היילפערין קארדונר
מכתבי שמואל: להרה״ח ר׳ שמואל הורוויץ
מלבי״ם: להגה״צ ר׳ מאיר לייבוש בן יחיאל מיכל
מלחמות משה: לרבינו הרמח״ל
מנורת המאור: לרבינו יצחק אבוהב
מסילת הקשרים: להרה״ח ר׳ ישראל יצחק בזאנסון
מסילת ישרים: לרבינו הרמח״ל
מסכתות קטנות
מעדני מלך: להרה״ח ר׳ אברהם וייצהנדלר
מעולפת ספירים: לרבינו שלמה אלגאזי
מעינים בנחלים: להרה״ח ר׳ משה קרמר
מערכת האלקות: להגה״צ ר׳ פרץ הכהן ב״ר יצחק
מערכת האלקות: לרבינו פרץ מיוחס ב״ר יצחק גירונדי
מעשה טוביה: לרבינו טוביה הרופא
מעשי השם: לרבינו אלעזר אשכנזי ב״ר אליה הרופא
מצודות דוד: לרבינו דוד אלטשולר ובנו רבינו הלל
מצודות ציון: לרבינו דוד אלטשולר ובנו רבינו הלל
מצרף לחכמה: לרבינו יש״ר מקנדיא
מצת שימורים: לרבינו נתן שפירא
מקור חכמה: קובץ לתורה וחסידות ע״ד רביה״ק מברסלב
מקור מים חיים על הבעש״ט עה״ת: נערך ע״י הרה״ח ר׳ שמעון מנחם מענדל מגאוורטשוב
מראה מקומות על הגיליון: להגה״צ ר׳ נחמן מטשערין
מרדכי על הש״ס
משיבת נפש: להרה״ח ר׳ משה יהושע אלטר בושילאנסקי מטעפליק
משנת חסידים: לרבינו עמנואל חי ריקי
מתוק מדבש: להרה״ח ר׳ דניאל פריש
מתנות כהונה על המדרש: לרבינו יששכר בער כ״ץ

נ

נהר שלום: לרבינו הרש״ש
נועם אלימלך: להגה״צ ר׳ אלימלך מליז׳נסק
נחל שורק: להרה״ח ר׳ אברהם וייצהנדלר
נחת השולחן: להגה״צ ר׳ נחמן משטערין
נצח ישראל: לרבינו המהר״ל
נר מצוה: לרבינו המהר״ל
נתיב צדיק: להגה״צ ר׳ נתן ב״ר יהודה (לייבל ראובן״ס) מטבריא
נתיבות עולם: לרבינו המהר״ל

ס

סדר הדורות: להגה״צ ר׳ יחיאל הלפרין ממינסק
סודי רזיא: לרבינו אלעזר מגרמיזא
סידורו של שבת: להגה״צ ר׳ חיים מטשרנוביץ
סיפורי מעשיות: לרביה״ק רבי נחמן מברסלב
סמ״ג: לרבינו משה מקוצי
ספר גרושין: לרבינו הרמ״ק
ספר הבהיר: לרבי נחוניא בן הקנה
ספר הברית: להגה״צ ר׳ פנחס אליהו מוילנא
ספר החיים: לרבינו חיים ב״ר בצלאל (אה המהר״ל)
ספר החינוך
ספר הייחוד: לרבינו חמאי גאון
ספר היצירה: לאברהם אבינו ע״ה
ספר הישר: לרבינו תם
ספר הכללים: לרבינו הרמח״ל
ספר הליקוטים: לרבינו האר״י ז״ל
ספר המידות: לרביה״ק רבי נחמן מברסלב
ספר המפואר: לרבינו שלמה מולכו
ספר המצוות הקצר: להגה״צ ר׳ ישראל מאיר הכהן מראדין
ספר המצוות: לרבינו הרמב״ם
ספר המשלים: לרבינו יוסף גיקטליא
ספר הניקוד: לרבינו יוסף גיקטליא
ספר הפליאה: לרבינו אביגדור בן יצחק קרא
ספר הקנה: לרבי נחוניא בן הקנה
ספר התמונה: לרבי ישמעאל ב״ר יוסי
ספר חסידים: לרבינו יהודה החסיד
ספר חרדים: לרבינו אלעזר אזכרי
ספר יוחסין: לרבינו אברהם זכות
ספר ציוני: לרבינו מנחם ציוני
ספרא
ספרי

ע

עבודת הקודש: לרבינו מאיר בן גבאי
עבודת ישראל: להגה״צ ר׳ ישראל מקוז׳ניץ
עולת תמיד: לרבינו האר״י ז״ל
עונג שבת: להרה״ח ר׳ אפרים קראקובסקי מפשעדבארז
עיון יעקב: לרבינו יעקב ב״ר יוסף ריישר
עין יעקב: לרבינו יעקב בן חביב
עלים לתרופה (מהדורת ׳קרן הדפסה׳): להגה״צ מוהרנ״ת
עמק המלך: לרבינו נפתלי הרץ בכרך
ענף יוסף: להגה״צ ר׳ חנוך זונדל ב״ר יוסף מביאליסטוק
עץ הדעת טוב: לרבינו חיים ויטאל
עץ חיים: לרבינו האר״י ז״ל
עץ יוסף: להגה״צ ר׳ חנוך זונדל ב״ר יוסף מביאליסטוק
עצות המבוארות: להרה״ח ר׳ שמשון בארסקי
עצות ישרות: להרה״ח ר׳ מרדכי מנחם מגדל קיצקאווסקי
ערבות נחל: להרה״ח ר׳ אברהם יארוויטש
ערבי נחל: להגה״צ ר׳ דוד שלמה אייבשיץ
ערוך לנר: להגה״צ ר׳ יעקב אטלינגר
ערכי הכינויים: לרבינו משה זכות
עשרה מאמרות: לרבינו הרמ״ע מפאנו

שמות הספרים ומחבריהם המובאים בכרך זה

פ

פירוש האריז״ל לספרא דצניעותא

פירוש המצוות: לרבינו הרמח״ל

פירוש המשניות לרבינו הרמב״ם

פירוש המשניות לרבינו עובדיה מברטנורא

פירוש הרי״ם סגי נהור לספר יצירה: לרבינו יצחק בן הראב״ד הראשון (חמיו של הראב״ד המשיג על הרמב״ם)

פירוש הרא״ם על שוחי״ט: להגה״צ ר׳ אהרן משה פאדווא מקארלין

פירוש הרמי״ז לזהר: לרבינו משה זכות

פירוש הרמח״ל על התנ״ך

פירוש חכמוני לספר יצירה: לרבינו שבתי בר אברהם המכונה דונולו הרופא

פירוש ל״ב נתיבות מקבלת הגאונים

פירוש לספר יצירה לרבינו הרי״ד דמן עכו

פירוש לרבינו ר״י סגי נהור לספר יצירה

פירוש מהרחי״ו לתיקוני״ז

פירוש מהרי״ כהן (כ״ץ) **על המדרש:** לרבינו יצחק ב״ר שמשון הכהן כ״ץ (חתן המהר״ל)

פירוש רבינו הראב״ד לספר היצירה

פירוש רבינו הרמ״ק לספר היצירה

פירוש רבינו הרמב״ן לספר היצירה

פירוש רבינו הרמח״ל לזהר

פירוש רבינו יונה למסכת אבות

פירוש רבינו יונה למשלי

פירוש רבינו יעקב עמדין למסכת אבות

פירוש רבינו משה בוטריל לספר יצירה

פירוש רס״ג לספר יצירה: לרבינו סעדיה גאון

פירושי ההגדות: לרבינו הרשב״א

פלא יועץ: להגה״צ ר׳ אליעזר פאפו

פני יהושע: להגה״צ ר׳ יעקב יושע פאלק

פני משה: להגה״צ ר׳ משה מרגלית

פנים יפות: להגה״צ ר׳ פנחס הלוי הורביץ

פסיקתא דרב כהנא

פסיקתא רבתי

פרדס יוסף: להגה״צ ר׳ יוסף פצנובסקי

פרדס רימונים: לרבינו הרמ״ק

פרי הארץ: להגה״צ ר׳ מנחם מנדל מוויטבסק

פרי מגדים: לרבינו יוסף תאומים

פרי עץ חיים: לרבינו האר״י ז״ל

פרפראות בנחל: להרה״ח ר׳ יצחק יבלונסקי

פרפראות לחכמה (מהדורת ׳תורת הנצח׳): להגה״צ ר׳ נחמן מטשערין

פרק שירה

פרקי דרבי אליעזר: לרבי אליעזר בן הורקנוס

פתחי שערים: להגה״צ ר׳ יצחק אייזיק חבר

צ

צדק ושלום: להגה״צ ר׳ אליהו משען

צוואת הריב״ש: לרבינו ישראל בעש״ט

צל״ח על הש״ס: לרבינו יהזקאל לנדא

צרור המור: לרבינו אברהם סבע

ק

קב הישר: לרבינו צבי הירש קאיידנובר

קדושת לוי: להגה״צ ר׳ לוי יצחק מברדיטשוב

קהלת יעקב: להגה״צ ר׳ יעקב צבי יאליש

קול הרמ״ז: לרבינו משה זכות

קיצור ליקו״מ (השלם)**:** להגה״צ מוהרנ״ת, עם תוספות אותן סידר הרה״ח ר׳ ישראל היילפערין קארדונר

קיצור ליקו״מ מוהרנ״ת: להגה״צ מוהרנ״ת

קיצור שולחן ערוך: להגה״צ ר׳ שלמה גאנצפריד

קל״ח פתחי חכמה: לרבינו הרמח״ל

קנאת ה׳ צבאות: לרבינו הרמח״ל

קרבן העדה: להגה״צ ר׳ דוד פרנקל

קרן אורה: להגה״צ ר׳ יצחק מקרלין

קרני אור: להגה״צ ר׳ אלכסנדר זיסקינד

ר

ר״ן על הרי״ף: לרבינו ניסים גירונדי

ראי״ש עהי״ת

ראי״ש על הש״ס

ראשית חכמה: לרבינו אליהו די וידאש

רבינו בחיי עהי״ת: לרבינו בחיי בן אשר אבן חלואה

רבינו גרשום על הש״ס

רבינו חננאל על הש״ס

רד״ל על המדרשים: להגה״צ ר׳ דוד לוריא מביהאוו

רוקח: לרבינו אלעזר מגרמיזא

רות זומא

ריף על העין יעקב: לרבינו יאשיהו פינטו

רמב״ן עהי״ת

רמזי המעשיות: להגה״צ ר׳ נחמן מטשערין

רמתים צופים על תנדב״א: להגה״צ ר׳ שמואל משינאווא

רנת ציון: להרה״ח ר׳ אברהם שטערנהארץ

רקאנאטי עהי״ת: לרבינו מנחם בנימין רקאנאטי

רשי״י עהי״ת ועל השי״ם ועל ב״ר: לרבינו שלמה יצחקי

רשב״ם עהי״ת ועל השי״ם: לרבינו שמואל בן מאיר

ש

שארית יצחק: להרה״ח ר׳ יצחק ברייטער

שארית ישראל: להגה״צ ר׳ ישראל דב בער מווילעדניק

שבחי הריף: לרביה״ק רבי נחמן מברסלב (נערך ע״י הגה״צ מוהרנ״ת)

שולחן ערוך: לרבינו יוסף קארו

שושנת העמקים על שהי״ש: לרבינו משה אלשיך

שושנת העמקים: לרבינו יוסף תאומים (בעל הפמ״ג)

שיח שרפי קודש: יצא לאור בהוצאת ׳משך הנחל׳

שיחות הריף: לרביה״ק רבי נחמן מברסלב

שיחות שאחר הסיפומי״ע: לרביה״ק רבי נחמן מברסלב

שיטה מקובצת: לרבינו בצלאל אשכנזי

שיר נעים השלם (כת״י)**:** הרה״ח ר׳ ניסן דוד קיוואק

שישה סדרי משנה

שם הגדולים: לרבינו חיים יוסף דוד אזולאי

שם משמואל: להגה״צ ר׳ שמואל מסוכטשוב

שמונה פרקים: לרבינו הרמב״ם

שמן ששון (על ע״ח)**:** להגה״צ ר׳ ששון פרסיאדו

שני לוחות הברית: לרבינו ישעיהו הלוי הורביץ

שער הגלגולים: לרבינו האר״י ז״ל

שער ההקדמות: לרבינו האר״י ז״ל

שער הכוונות: לרבינו האר״י ז״ל

שער המצוות: לרבינו האר״י ז״ל

שער הפסוקים: לרבינו האר״י ז״ל

שער מאמרי רזי״ל: לרבינו האר״י ז״ל

שער מאמרי רשבי״י: לרבינו האר״י ז״ל

שער רוח״ק: לרבינו האר״י ז״ל

שערי אורה: לרבינו יוסף גיקטליא

שערי גן עדן: לרבינו משה רומי

שערי זהר: להרה״ח ר׳ דניאל פריש

שערי צדק: לרבינו יוסף גיקטליא

שערי קדושה: לרבינו חיים ויטאל

שערי תשובה: לרבינו יונה

שעשועי הנחל: להרה״ח ר׳ אברהם שלו׳ שישא

שעת רצון על הזהר: להגה״צ ר׳ שלמה ב״ר יהודה הכהן

שפע טל: לרבינו שעפטיל הלוי הורבין

שפתי חכמים: לרבינו שבתאי בם מפראג

שפתי כהן עהי״ת: לרבינו מרדכי הכהן

שפתי כהן על השוי״ע (ש״ך)**:** לרבינו שבתי הכהן

ת

תולדות אהרן: להגה״צ ר׳ אהרן מזיטומיר

תולדות יעקב יוסף: להגה״צ ר׳ יעקב יוסף מפולנאה

תולדות יצחק: לרבינו יצחק קארו

תולעת יעקב: לרבינו מאיר בן גבאי

תומר דבורה: לרבינו הרמ״ק

תוספות ומילואים לקיצור ליקו״מ: להרה״ח ר׳ נחמן ב״ר ברוך אפרים

תוספות יום טוב: לרבינו יו״ט ליפמן העלר

תוספות על השי״ס: לבעלי התוספות

תוספתא

תורת האדם: לרבינו הרמב״ן

תורת המנחה: לרבינו יעקב סקילי

תורת העולה: לרבינו הרמ״א

תורת חיים: לרבינו חיים שור

תורת חכם: לרבינו חיים דילרוזה

תורת משה: להגה״צ ר׳ משה סופר

תורת משה: לרבינו משה אלשיך

תיקוני זוהר: להתנא האלקי רשב״י

תלמוד בבלי

תלמוד ירושלמי

תלמידי רבינו יונה על הריף

תניך

תנא דבי אליהו רבה וזוטא: לאליהו הנביא

תפארת יהונתן: להגה״צ ר׳ יהונתן אייבשיץ

תפארת ישראל (על המשניות)**:** להגה״צ ר׳ ישראל ליפשיץ

תפארת ישראל: לרבינו המהר״ל

תפילות ותחנונים: להגה״צ ר׳ נחמן מטשערין

תקטיו תפילות: לרבינו הרמח״ל

תרגום אונקלוס: לאונקלוס הגר

תרגום יונתן: ליונתן בן עוזיאל

לוח ראשי התיבות והקיצורים המופיעים בכרך זה

א

א׳: אחד

א״א: אי אפשר

אא״ז: אדוני אבי זקיני

אא״כ: אלא אם כן

אאע״ה: אברהם אבינו עליו השלום

אב״ד: אב בית דין

אבי״ע: אצילות בריאה יצירה עשיה

אדה״ר: אדם הראשון

אדמו״ר, אדומו״ר: אדונינו מורינו ורבינו

אד״ר: אידרא רבה

אדר״ז , אד״ז: אידרא זוטא

אדר״נ: אבות דרבי נתן

א״ה: אמר המעתיק , אמר המגיה

אה״ע: אבן העזר

או״א: אב ואם, אבא ואמא

אוה״ח: אור החיים

אוה״ע , או״ה: אומות העולם

או״ח: אורח חיים

אוצ״ה: אוצר היראה

אח״ז: אחרי זה, אחרי זמן

אח״כ: אחר כך

א״י, ארי״: ארץ ישראל

אי״ר: אידרא רבה

א״כ: אם כן

אכי״ר: אמן כן יהי רצון

א״ל: אמר לו, אמר ליה, אפשר לומר

אמרז״ל: אמרו רבותינו זכרונם לברכה

א״נ: אי נמי

אנ״ש: אנשי שלומינו

א״ס: אין סוף

אסת״ר: אסתר רבה

א״ע: את עצמו

אע״ג: אף על גב

אע״פ, אעפ״י: אף על פי

אעפ״כ, אעפי״כ: אף על פי כן

אפש״ל: אפשר לומר

א״צ: אין צריך

אצ״ל: אין צריך לומר

א״ר: אמר רבי, אמרו רבותינו

ארז״ל: אמרו רבותינו זכרונם לברכה

ארי״, אריז״ל: אשכנזי רבי יצחק, זכרונו לברכה

ארמ״ע: אש רוח מים עפר

א״ת: אי תימא, אם תאמר, אל תקרי

אתעד״ל: אתערותא דלעילא

אתעדל״ת: אתערותא דלתתא

ב

ב״א: בני אדם

באי״י אמ״ה: ברוך אתה ה׳ אלוקינו מלך העולם

ב״ב: בבא בתרא, במהרה בימינו

ב״ד, בי״ד: בית דין

ב״ה: ברוך הוא, ברוך השם

בה״פ: ברכת הפירות

ב״ז: בשר ודם

בזה״ל: בזה הלשון

ב״ח: בית חדש, בעל חוב

בחי׳: בחינה, בחינת, בחינות

ביאה״ל, ביה״ל: ביאור הליקוטים

ביהכנ״ס, ביכנ״ס: בית הכנסת

ביהמ״ק, בהמ״ק: בית המקדש

ביהמ״ד, בימ״ד: בית המדרש

בכ״ז: בכל זאת, בכל זה

ב״מ: בבא מציעא

במדב״ר: במדבר רבה

בנ״י: בני ישראל

בס״ד: בסייעתא דשמיא

בע״ד: בעל דבר, בעל דין

בעה״ט: בעל הטורים

בעו״ה: בעוונותינו הרבים

בעזה״י, בעזהי״ת: בעזרת ה׳ יתברך

בע״ח: בעל חוב

בעמחה״ס: בעל מחבר הספר

בע״פ: בעל פה

בעש״ט: בעל שם טוב

ב״פ: ב׳ פעמים

ב״ק: בבא קמא

ב״ר: בראשית רבה, בן רבי

ב״ש: בית שמאי

ג

גב״ח: גביית חוב

גז״ד: גזר דין

גימט׳, גימ׳: גימטריא

ג״כ: גם כן

גמ׳: גמרא

גמ״ח: גמילות חסדים

ג״ע: גן עדן

ד

ד״א: דבר אחר, ד׳ אמות

דא״ה: דאי לאו הכי

דבה״י: דברי הימים

דבה״א: דברי הימים א׳

דבה״ב: דברי הימים ב׳

דבה״ק: דבריו הקדושים

דב״ר: דברים רבה

ד״ה: דיבור המתחיל

דהי״ב: דברים הנוהגים בסעודה

דהי״א: דברי הימים א׳

דהי״ב: דברי הימים ב׳

דהע״ה: דוד המלך עליו השלום

דו״ק: דייק וקל, דייק וקשה, דרוש וקבל

די״ל: די לחכימא

דל״עת״ל: דלעתיד לבוא

דעת״ם: דעתיקא סתימאה

דפח״ח: דברי פי חכם חן

ד״ת: דברי תורה

ה

ה׳: השם

הגה״צ: הגאון הצדיק

ההי״ד: הדא הוא דכתיב

הו״ל: הוציא לאור

הי׳: היה

הכ״מ: הריני כפרת משכבו

ה״מ: הני מילי

המב״ם: הרב משה בן יוסף טראני

הנ״ל: הנזכר לעיל

ה״ק: הכי קאמר

הרח״ח: הרב החסיד

הרה״צ: הרב הצדיק

הרה״ק: הרב הקדוש

השי״ת: השם יתברך

ו

ויק״ר: ויקרא רבה

ז

ז״א: זעיר אנפין

זא״ז: זה את זה, זה אחר זה , זו את זו

זה״ל: זה הלשון

זה״ש: זהו שאמר

זוה״ק: זוהר הקדוש

זו״ן: זעיר ונוקביה

ז״ח, זו״ח: זוהר חדש

זח״א: זוהר חלק א

זח״ב: זוהר חלק ב

זח״ג: זוהר חלק ג

זי״ע: זכותו יגן עלינו

זיע״א: זכותו יגן עלינו אמן

ז״ל: זה לשונו, זכרונו לברכה

זלה״ה: זכרונו לחיי העולם הבא

זלל״ה, זל״ה: זכרונו לברכה לחיי העולם הבא

זלה״ב, זלשה״ב: זה לשון הכתוב

ז״ז: זה לזה

זל״ז: זה לעומת זה

ז״ק: זה לשון קדשו

זמ״ז: זה מול זה

ז״ס: זה סוד

ז״פ: זה פירוש, ז׳ פעמים

זצ״ל: זכר צדיק לברכה

לוח ראשי התיבות והקיצורים המופיעים בכרך זה

זצוק"ל: זכר צדיק וקדוש לברכה
ז"ש: זה שכתוב, זה שאמר, זה שאמרו

ח

ח"#: חלק #
ח"ו: חס ושלום
חו"כ: חכמה ובינה
חו"ג: חסד וגבורה, חסדים וגבורות
חוה"מ: חול המועד
חו"ל: חוץ לארץ
חו"מ: חושן משפט
חז"ל: חכמינו זכרונם לברכה
ח"י: 18
חיד"א: חיים יוסף דוד אזולאי
חי"א: חיי אדם
חי"מ: חיי מוהר"ן
חת"ס: חתם סופר

ט

טו"ר: טוב ורע
ט"ז: טורי זהב
טנת"א: טעמים, נקודות, תגין, אותיות

י

י"א: יש אומרים, , יצחק אייזיק
יהי': יהיה
יו"ד: יורה דעה
יוה"כ, יוכ"פ, יו"כ: יום הכיפורים, יום כיפור
יו"ט: יום טוב
יוס"ד: יוסף סדבון
יחו"ע: יחודא עילאה
יחו"ת: יחודא תתאה
י"ל: יש לומר
ילקוה"נ: ילקוט הנחל
ילקו"ש: ילקוט שמעוני
י"מ: יש מפרשים, י' מאמרות
יעב"ץ: ר' יעקב עמדין בן צבי
יעו"ש: יעויין שם
יפ"ת: יפה תואר
יצה"ט, יצ"ט: יצר הטוב, יצר טוב
יצה"ר, יצ"ר: יצר הרע, יצר רע
יצ"ו: ישמרהו צורו וינצרהו, ישמרהו צורו ויחייהו
יצ"מ, יציא"מ: יציאת מצרים
ישי"ר: יוסף שלמה רופא
ית': יתברך
ית"ש: יתברך שמו

כ

כ"א: כל אחד, כי אם
כ"ג: כהן גדול
כד"א: כמו דאת אמרת, כדאת אמרת
כה"א: כן הוא אומר
כה"ג: כי האי גוונא, כהן גדול
כו': כולי
כו"כ: כך וכך
כוכי"א: כוכבי אור
כ"ז: כל זה, כל זאת
כ"כ: כל כך, כן כתב
כ"מ: כל מקום, כן משמע
כמו"כ: כמו כן
כמפב"נ: כמבואר בפנים
כמ"ש, כמו"ש: כמו שכתוב, כמו שאמרו
כמשארז"ל: כמו שאמרו רז"ל
כנס"י: כנסת ישראל
כנ"ל: כנזכר לעיל
כ"פ: כמה פעמים, כן פירש
כ"ש: כמו שכתוב, כל שכן
כשדרז"ל: כמו שדרשו רז"ל
כ"ש"ט: כתר שם טוב
כשפרש"י: כמו שפירש רש"י
כ"ת: כי תימא, כתר תורה
כת"י: כתב יד

ל

ל"א: לשון אחר
להה"ר: להרב רבי
ל"ה"ר, ל"שה"ר, ל"שוה"ר: לשון הרע
ליקו"א: ליקוטי א'
ליקו"ה, ליקוה"ל: ליקוטי הלכות
ליקו"מ: ליקוטי מוהר"ן
ליקו"ע: ליקוטי עצות
ליקו"ת: ליקוטי תפילות, ליקוטי תנינא
למדה"ר: למדת הרחמים
למה"ד: למידת הדין, למה הדבר דומה
לענ"ד: לעניות דעתי
לע"ל: לעתיד לבוא
לפ"ז: לפי זה, לפירוש זה
לפענ"ד: לפי עניות דעתי
ל"שה"כ, ל"שוה"כ: לשון הכתוב
ל"שה"ק: לשון הקדש, לשונו הקדושה
ל"ת: לא תעשה

מ

מ"#: משנה #
מ"א: מקום אחר, מלכים א
מאו"ש: מאור ושמש
מארבב"ח: מאמר רבב"ח
מ"ב: מלכים ב'
מג"א: מגן אברהם
מ"ד: מאן דאמר
מדה"ד: מדת הדין
מדה"נ: מדרש הנעלם
מדה"ר: מדת הרחמים
מד"ר, מ"ר: מדרש רבה
מהרז"ו: מורינו הרב זאב וולף (איינהורן)
מהרח"ו, מוהרח"ו: מורינו הרב חיים ויטאל
מהרי"א: מורינו הרב ישראל איסרלין
מהר"ל: מורינו הרב רבי ליוא (מפראג)
מהר"ם: מורינו הרב רבי מאיר
מהרש"א: מורינו הרב שמואל אליעזר אידלס
מובי"פ: מובא בפנים, מובא פה
מו"ה: מורנו הרב
מוהר"ן: מורינו הרב רבי נחמן
מוהרנ"ת: מורינו הרב רבי נתן
מו"ם: משא ומתן
מו"צ: מורה צדק
מו"ק: מועד קטן
מ"ט: מאי טעמא, 49
מי"א: מילואי הכמה
מל': מלכות, מלשון
מל"א: מלכים א'
מל"ב: מלכים ב'
מל"ם: מאיר ליבוש בן יחיאל מיכל
מל"ה: משל למה הדבר דומה, מביא לבית הדפוס
מל"ש: מלאכי השרת
מ"מ: מראה מקום, מכל מקום
מ"נ, מ"ן: מיין נוקבין
מס': מסכת
מס"נ: מסירות נפש
מ"ע: מצוות עשה, מראית עין
מע"ט, מע"ש: מעשים טובים
מצו"ד: מצודות דוד
מצו"צ: מצודות ציון
מקו"א, מ"א: מקום אחר
מקו"ח: מקור חכמה
מ"ר: מדרש רבה
מ"ש, מש"כ: מה שכתב, מה שכתוב
משרע"ה, מרע"ה: משה רבינו עליו השלום
מת"כ: מתנות כהונה

נ

נ"א: נוסח אחר
נבג"מ: נשמתו בגנזי מרומים
נה"י: נצח הוד יסוד
נח"נ: נחל נובע
נט"י: נטילת ידיים
נ"י: נרו יאיר
נ"ל: נזכר לעיל, נראה לי
ננמ"ח: נחל נובע מקור חכמה
נר"ן: נפש, רוח, נשמה
נש"כ: נשיאת כפיים

ס

ס"א: ספרים אחרים, סיטרא אחרא
סו"ת: סופי תיבות
סט"א: סיטרא אחרא
סיפו"מ: סיפורי מעשיות
ס"ל: סבירא ליה
ס"מ: סמ"ך מ"ם
סמ"ג: ספר מצוות גדול
ספ': ספירה, ספירות
ספה"ע: ספירת העומר
ס"ק: סעיף קטן
ס"ת: ספר תורה
סת"ר: סתרי תורה

ע

ע"א: עמוד א'
ע"ב: עמוד ב'
ע"ג: על גבי
ע"ד: על דרך

עד"ז: על דרך זה
עי"ה: עליו השלום, עמוד הימיני
עה"ז: עולם הזה
עה"כ: עם הכולל
עה"פ: על הפסוק
עה"ת: על התורה
עו"ה: עוונותינו הרבים
עוה"ב, עה"ב: עולם הבא
עוה"ז: עולם הזה
עוה"פ: עוד הפעם
עו"ש: עוד שם
ע"ז: עבודה זרה, על זה
ע"א: על זה אמר
ע"ח: עץ חיים
ע': עיין
ע"י: על ידי, עתיק יומין
ע"ז: על ידי זה
ע"כ: על ידי כך
ע"ל: עיין לעיל, עוד יש לומר
ע"ע: עיין עוד
ע"ע"ש: עיין עוד שם
ע"ש, ע"ש"ש: עיין שם
ע"כ: עד כאן, על כן, על כרחך
עכו"ם: עובדי כוכבים ומזלות
עכ"ל: עד כאן לשונו
עכ"פ: על כל פנים
על"ת: עלים לתרופה
ע"מ: על מנת, עשרה מאמרות
עמ"י: עם ישראל
ע"ע: על עצמו
ע"פ: עם פירוש
ע"פ, עפ"י: על פי
עצוה"מ: עצות המבוארות
ער': ערב רב
ער"ה: ערב ראש השנה
ערה"כ: ערכי הכינויים
ער"ח: ערב ראש חודש
ערש"ק: ערב שבת קודש
ע"ש: על שם, עין שם
עש"ז: על שם זה
עש"נ, עש"ן: עולם שנה נפש

פ

פ': פרק, פרשה, פירוש
פ"#: פרק #
פ"א: פעם אחת
פגה"ב: פגם הברית
פדר"א: פרקי דרבי אליעזר
פ"ה: פטיש החזק
פו"ר: פריה ורביה
פי': פירוש
פיהמ"ש: פירוש המשניות
פירש"י: פירש רש"י
פל"ח: פרפראות לחכמה
פמ"ג: פרי מגדים
פס': פסוק
פע"ח: פרי עץ חיים
פ"ק: פרק קמא
פרד"ס: פשט רמז דרש סוד
פרד"ר: פרדס רימונים

צ

צ"ב: צריך ביאור, צריך בירור, צריך בדיקה
ציפו"ע: צדיק יסוד עולם
צ"ל: צריך לומר, צריכים ליישב
צל"ח: ציון לנפש חיה
צ"ע: צריך עיון

ק

ק': קדושה
קב"ה: קדוש ברוך הוא
קה"י: קהילת יעקב
קה"ר: קהלת רבה
ק"ו: קל וחומר
קוב"ה: קודשא בריך הוא
קיצושי"ע: קיצור שולחן ערוך
ק"ל: קל להבין, קשה להבין
קל"ל: קליפה, קליפות
ק"ק: קהילת קודש, קודש קדשים
קרה"ת: קריאת התורה
ק"ש: קריאת שמע

ר

ר': רבי
ר"א: רבי אליעזר, רבי אלעזר
ראב"ד: רבי אברהם בן דוד
ראבר"נ: רבי אברהם בן רבי נחמן
ראו"ש: רבינו אשר
רבב"ח: רבה בר בר חנה
רביה"ק: רבינו הקדוש
רבש"ע: רבונו של עולם
רה"ש, ר"ה: ראש השנה
רוה"ק: רוח הקודש
רז"ל: רבותינו זכרונם לברכה
ר"ח: ראש חודש, רבינו חננאל
רח"ל: רחמנא ליצלן
ר"י: ר' יהודה, ר' יוסף, ר' יצחק
ריב"ל: רבי יהושע בן לוי
ריב"ש: רבי ישראל בעל שם (טוב)
ריטב"א: רבי יום טוב בן אברהם אשבילי
ר"יף: רבינו יצחק אלפסי
ר"ל: רצונו לומר, רחמנא ליצלן
רל"י: רבי לוי יצחק
ר"מ: רבי מאיר, ריש מתיבתא
רמ"א: רבי משה איסרליש
רמב"ם: רבינו משה בן מימון
רמב"ן: רבינו משה בן נחמן
רמ"ז: רבי משה זכות
רמ"ח: 248
רמח"ל: רבי משה חיים לוצאטו
רמ"ק: רבי משה קורדובירו
ר"ן: רבינו ניסים, רבינו נחמן
רנ"צ: ר' נתן צבי
רס"ג: רב סעדיה גאון
ר"ע: רבי עקיבא
רע"ב: רבי עובדיה ברטנורא
רע"מ: רעיא מהימנא
רצ"ל: רצונו לומר
ר"ר: ריבי רבבות
ר"ש: ר' שמואל, ר' שמעון, ר' שמשון
רשב"י: רבי שמעון בר יוחאי
רשב"ל: רבי שמעון בן לקיש, רבי שמעון בן לוי
רשב"ם: רבינו שמואל בן מאיר
רש"י: רבינו שלמה יצחקי
רשכב"ה: רבן של כל בני הגולה
רש"ש: רבי שלום שרעבי
ר"ת: ראשי תיבות, רבינו תם

ש

ש"א: שמואל א׳
ש"ב: שמואל ב׳
שב"ת: שבת תשובה
שה"ש, ש"ה, שיה"ש: שיר השירים
שהש"ר: שיר השירים רבה
שוחי"ט: שוחר טוב
שו"ע: שולחן ערוך
שיהר"ן: שיחות הרב רבינו נחמן
שישי"ק: שיח שרפי קודש
ש"ך: שפתי כהן
של"ה: שני לוחות הברית
שמו"א: שמואל א׳
שמו"ב: שמואל ב׳
שמו"ר: שמות רבה
ש"ס: שישה סדרים
שס"ה: 365
ש"ץ: שליח ציבור
שצ"ח חנכ"ל: שבתאי, צדק, מאדים, חמה, נוגה, כוכב, לבנה
ש"ש: שם שמים

ת

תהי': תהיה
ת"ו: תיבנה ותיכונן
תו"א: תולדות אהרן, תורה אור
תוה"ק: תורתינו הקדושה
תו"ט: תוספות יום טוב
תו"י: תולדות יעקב יוסף
תוס': תוספות
תושב"כ: תורה שבכתב
תושבע"פ, תושב"ע: תורה שבעל פה
ת"ז: תיקוני זוהר
ת"ח: תלמיד חכם, תא חזי
תיקו"ז: תיקוני זוהר
ת"ל: תלמוד לומר, תהילה לאל
תנדא"ז: תנא דבי אליהו זוטא
תנדא"ר: תנא דבי אליהו רבה
תנ"ך: תורה נביאים כתובים
ת"ר: תנו רבנן
תרי"ג: 613
ת"ת: תלמוד תורה, תפארת



אלו הם אשר זכו לחדים תרומתם הנכבדה, להדפסת הספר "פאר הליקוטים - חברותא לליקוטי מוהר"ן" ובתמיכתם יוצא כרך זה לאור. יהי רצון שזכות רבינו הקדוש **נחל גובע מקור חכמה**, וזכות המצווה תעמוד להם בזה ובבא ויתברכו מן שמיא בכל מילי דמיטב בגו"ר, מתוך בריאות גופא ונהורא מעליא.

אבוחצירה
אביזיאן רביב
אביסרור הדרה
אבלסון מאיר
אהרונוביץ צבי
אוחיון דוד
אוחיון יעקב
אורדנטליך יוסף
אלימלך אורן
אלקיים מכלוף ודוד
אנקונה רפאל
אנקונינה יאיר
ארוש משה
אשמי יעקב
בוזגלו יצחק
בזאנסון הרה"ח ר' ישראל יצחק ורעייתו
בזאנסון נפתלי טוביה
ביטון חנן
בירנר אדם
בלדשטין אברהם
בן-דוד אריאל
בן-דוד יעקב
בן-חור טל
ברגר יצחק
ברוך דוביק דוד
בר-לב גיל
ברלב שמעון
ברקוביץ' יואל
גבאי דוד נתן
גבסו רפי
גדי אבי
גוטשטיין יוחנן
ג'קסון איתן
גרטלר מני
גרין חזי
דוידוף אלעד
דויטש יהושע מאיר
דייוים אברהם שלמה
דיין דוד
האוזר דן
הורנונג רוני
היבש נתנאל
ווזנה מאיר
ויטור רפאל
וילנר נרי"ה
ועקנין יעקב
זביצקי אבישי וערגה
זעפרני מרדכי
חוצן שלמה
חורסבי אמיר
חזין אברהם
טוויג אמיר
טחלוב יוסף
טמפלמן משה
טננבאום אוהד
טסלר שמעיה יוסף ויונה
יארבלום נתן
יגלניק אברהם
יוספוב מאיר
יוספי יחיאל מיכאל
יעקובי ליאור
כהן אליהו נתן
כהן מרדכי
כץ יעקב ושלומית
כשר דניאל
לביא חנוך
לבוז בנימין
לוברבאום שלמה
לודמיר אברהם



בענין "הבונים"... כי רבינו ז"ל הודיע לנו, שעיקר תכלית נשמתו בעת שתעלה למעלה שימשיכו אותה למטה, וזה נעשה על ידי תפוצת ספריו ודעתו הקדושה, על ידי הצדקה שנותנין לאנשיו המפיצים דעתו בעולם, ובפרט על הדפסת ספריו הקדושים. לכן נקראים ישראל "בנים" על ידי ש"בונין" הקדושה בעולם. וזהו נתקיים בשלימות על ידי שבונין בנין להדפסת ספרי רבינו ז"ל בעולם. הרה"ח ר' יצחק ברייטער וצ"ל הי"ד, שארית יצחק עמ' קיג

לוי דודי
לוי מוטי
לוינזון דן
לוי-תרשיש אורן
לנגר זיו
לפידות אודי
מליחי יואב ורעות
מרדכי אריה
מרדכי ישי
מרילי אודי
נתנוב עמנואל
סאנד צבי
סבן יעקב, עובדיה ומוטי
עבד נחמן
עבד נתנאל
עוקשי דן
עזרן אליהו
עטייה עמרם ושושנה, ושובה טנגבאום
עמר יורם
עמרני אביאור
עמרני יוני
ענבר אורי וחבצלת-שרון
פויער צביקה
פורת דוד
פינגולד גדי
פינטו מישל
פישמן משה ולימור
פלאי אריאל
פרומן הדסה
פרומן נטעיה
פרומן שיבי
פרידמן אריה ואסתר
פרידמן טוב ברוך, בני"ה ישראל ונחמן
פרידמן יהודה
פרידמן ישי דוב
פרידמן צמח דוד
פרקש שלמה
צימרמן רועי
צמח דוד
צמח ציון
קדוש אברהם
קוסמן חיים
קוסמן יותם
קורינאלדי גלעד
קורנפיין גיא
קיוויתי ניסים
קליגר אהרן
קליינר מאיר
רובין אורן
רובינשטיין מאיר
רובינשטיין נחמן
רוזנפלד ישראל אבא
רייס בנצי
רם אלון
שאוליאן אודי
שטיין מנחם
שטרית חיים
שטרית יניב
שטרית משה
שטרית נירה
שידלובסקי ישי
שיין עזריאל
שינא יחיאל דורי
שישא הרה"ח ר' אברהם שלו'
שמואלביץ' אוהד
שמחוני נתנאל שלמה
שפירא ישעיהו



לעילוי נשמת ולזכרון עולם

ר' **קלונימוס קלמן דוד** ב"ר שמעון **גרינבוים** ז"ל

ר' **יוסף דוד הופמן** ב"ר יחיאל מיכל ז"ל

מרת **תכלת (צ'לסטה) הופמן** בת דוד ז"ל לבית קלו



לרפואה שלימה ובריאות איתנה

שמעון בנימין בן שרה חנה הי"ו

זכות הלימוד בספר ותוצאותיו הברוכות יעמדו לזכות התורמים ובני ביתם



לעילוי נשמת וזכרון עולם

ר' דוד נתן ב"ר שמואל **טפירו** ז"ל

זכות הלימוד בספר זה

תהיה לעילוי נשמתו

ת.נ.צ.ב.ה

עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר



לע"נ אמנו וסבתנו

האשה החשובה והיקרה

פרל רחל פרידמן

בת ר' יהודה ולאה שטרן הי"ד

ממרגרטן

נלב"ע שב"ק ה' ניסן תשע"א

זכות הלימוד והדפסת הספר זה תעמוד לזכותה ולעילוי נשמתה

ת.נ.צ.ב.ה.



לעילוי נשמת

ר' **שמעון וולף**

בן משולם והינדה ז"ל

נלב"ע יוה"כ י' תשרי תשמ"ט

גיטל

בת משה ומירל ז"ל

נלב"ע כ"ח אייר תשמ"ב

פרידמן

ת.נ.צ.ב.ה



לעילוי נשמת

בן ציון (בנצה)

בן מנחם מנדל הכהן ובלימה ז"ל

נלב"ע ל' תשרי תש"ס

רבקה בריינדל (בובי)

בת ירמיהו ושבע ז"ל

נלב"ע ח' מר חשון תש"ע

רוזנברג

ת.נ.צ.ב.ה

סייעתא דשמיא ובריאות איתנה

למורינו הרה"ח ר' **ישראל יצחק בזאנסון** שליט"א

ולאשתו הרבנית החשובה

מרת **דבורה בת אלקה** שתחי'

ולכל בני ביתם ויוצ"ח שיחיו

זכות רבינו הקדוש תעמוד להם בזה ובבא, ויזכו להתברך בכל
מילי דמיטב כמשאלות ליבם, וכחפץ ה' עליהם לטובה ולברכה
ויפוצו מעיינותיהם חוצה

מכל העוסקים במלאכת ספר 'פאר הליקוטים'

"חכמות נשים בנתה ביתה"

לע"נ מרת

חי'ה שפרה מרים

בת אברהם אייזיק נחום ע"ה

נלב"ע ג' שבט תשע"א

תרומת ילדיה

זכות הלימוד בספר זה

תהיה לעילוי נשמתה

ת.נ.צ.ב.ה

לעילוי נשמת

ר' **מרדכי** בן דוד **זעפראני**

ורעייתו מרת **פריחה** ב"ר יהודה

ולעילוי נשמת

ר' **יעקב** בן יצחק **חמו**

ורעייתו **אסתר** ב"ר אברהם

"אני רץ ישר לרבינו"



לעילוי נשמת

הרב החסיד **מנחם יהושעה** בן יהודה אריה לייב **פרומן** זצ"ל

אשר למד ולימד עשרות בשנים ספרי מוהר"ן, למאות ואלפים תלמידים

זכות רבינו הקדוש והלימוד בספר יעמדו לעילוי נשמתו הטהורה
ולהצלחת אשתו, משפחתו ובני ביתם יחד עם כל בית ישראל



לעילוי נשמת

ר' **יצחק אהרן**

ב"ר אליהו ז"ל

מרת **בלומה**

ב"ר ישראל אריה לייב ז"ל

לבריאות, שפע פרנסה והצלחה בכל העניינים ל:

דוד גד בן ברטה

איליה בן ברטה

נדיה בת תמרה

תמי בת סבטה

דניאל מישל בן נדיה

עידן טוב בן נדיה

קטנוב



לע"נ הרה"ח ר' **יעקב עקיבא** ב"ר דוד הלוי **שישא**

נלב"ע י"ז מר חשון תש"ס

לע"נ האשה החשובה מרת **יענטא** ב"ר שמואל הכהן

נלב"ע שביעי של פסח תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה

הקדשה לזכות

מו"ר הרה"ח **ישראל יצחק בזאנסון**

שהביאנו לשתות מהנחל נובע מקור חכמה,

והכניסנו בכללי העיון על פי דרכו של ראבר"ן

יהי רצון שיזכה בברכת "יפוצו מעינותיך"

בהנחלת לימוד העיון לכל הצמאים לאור הצדיק

ולימודו הזך כשאיפתו הטובה

מתלמידו יחיאל מיכאל יוספי

חוות ישוב הדעת

לעילוי נשמת
יהודה בן בנימין הי"ד
נלב"ע כ' סיון תשס"א

ולהצלחת מר **בני שהם** נ"י ומשפחתו בכל העניינים
על עזרתו בהוצאת ספרים אלו לאור

לע"נ **דינה בת שרה** ע"ה

ולהצלחת ידידנו ערן בן דינה ואביו צבי בן יהודית
מ"לב המשרד", משפחתם ובני ביתם
ובכללם: לילי (לאה) בת יהודית וילדיה עומר ועמית
דן, שי ואמילי בני רחל

לעילוי נשמת
ציון בן מונס ע"ה

לעילוי נשמת
סאלח בן חנה ע"ה

ברכה והצלחה
להר"ר **ישראל אבא בן חנה שרה**
ואשתו **מרת טובה גיטל בת אסתר**

לעילוי נשמת
ניסים בן מכלוף ע"ה
MAXIME ELKAIM
נלב"ע כ"ו אדר א' תשע"א

מלכה בת אברהם
נלב"ע ב' ניסן תשע"ג

לעילוי נשמת
אליעזר בן אברהם ורחל קדוש ע"ה
ELIEZER KADOUCH
נלב"ע י"ט אב תשמ"ה

EUGENIE BAT MOCHE ET SIMHA née SIMON
נלב"ע ב' שבט תשע"א
שירוו נחת מצאצאיהם

לעילוי נשמת
יעקב בן עמרם ע"ה **עמר**
נלב"ע כ"ב סיוון תשע"ב

ODETTE AMAR née ATTAR
אודט בת רחמים עמר (לבית עטר)
נלב"ע כ"ז שבט תשע"א

לעילוי נשמת
דוד בן פרץ ע"ה
גמרה בת נדג'מה ע"ה
סלם
DAVID BEN PERETZ
GAMRA BAT NADJMA
SELLAM

לע"נ **שלמה בן אברהם** ז"ל
SALOMON WAZANA
נלב"ע כ"ד כסלו תש"ע Décédé le 24 KISLEV 5770

לע"נ **חביבה בת שמחה** ז"ל
MALIA WAZANA née HIMY
כ"א אייר תש"ע le 21 IYAR 5770 Décédée
ת.נ.צ.ב.ה

לעילוי נשמת
גיורא עטיה ע"ה
י"ב אדר תשס"ז

ATTIA GEORGES
Décédé le 2 MARS 2007
תרומת ילדיו

לסייעתא דשמיא, בריאות איתנה
הצלחה ושפע בכל העניינים בגו"ר
חיים דוד שמחה בן שושנה הי"ו

לעילוי נשמת אבינו וסבינו היקר
ר' **משה בן פרחה** ע"ה **מרילי**

ולעילוי נשמת אמנו וסבתנו היקרה
עליזה בת שמחה ע"ה **מרילי**

לעילוי נשמת
רם בן יששכר ושפרה בן דוד ז"ל
נלב"ע י"ז מנחם-אב תשע"א

תרומת משפחת סאנד

לעילוי נשמת
יוסף בן מאיר ארנפלד ז"ל

לעילוי נשמת
אבינו וסבנו היקר
ר' **ברוך יעקב דוד בן יצחק פיש** ז"ל
נלב"ע כ"ה כסלו תשנ"ז, נר ראשון חנוכה
ת.נ.צ.ב.ה

לרפואת אמנו וסבתנו
חנה בת אסתר שתחי'

להצלחת
הר"ר **יהושע מאיר דויטש** נ"י ומשפחתו
ולהצלחת ה"כולל חצות"
ו"הבנין הקדוש"
יהי רצון, שבזכות התמסרותו בלב ונפש לעניני רביה"ק, יזכה להמשיך
ולהפיץ את אור הצדיק, ויומשך עליו שפע ברכה והצלחה ברו"ג

רפואה שלימה ובריאות איתנה
לילד החביב נריה בן כרמית הי"ו

לזכרה ולעילוי נשמתה של אמנו מורתנו
האשה היקרה
מרת **שושנה בת בתיה** ע"ה
בנתה ביתה בחכמה ובינה יתירה, והגדילה לעשות בחינוך ילדיה
לאהבת התורה ועם ישראל. הסתלקותה מעמנו הותירה חלל
אשר לא ניתן למלאות, אבדן אשר אין תמורתו, יהי זכרה ברוך.
ת.נ.צ.ב.ה

להצלחת
תלמוד תורה
ברסלב 'שיר חדש' ת"א
והמנהל המסור
הר"ר **איתי בן-ציון בכר** נ"י
תרומת תלמידי הת"ת

לע"נ יהודית בת יעקב
להצלחת ישראל בן חווה
לרפואת חנוך חיים בן בלה
לרפואת יונה בת דבורה

להצלחת: מאיר מנחם בן יונה, אפרת בת יהודית
אמונה שמחה בת אפרת, ידידיה שלום בן אפרת
חמדת בת אפרת, הלל בת אפרת, נתן יעקב בן אפרת

לע"נ **מכלוף בן שלמה** ז"ל
לע"נ **ימנה בת שלמה** ז"ל
לע"נ **חנה בת רחמה** ז"ל

לע"נ אבי מורי **ר' פנחס בן חביבה** כ' באייר תשכ"ב
לע"נ אמי מורתי **מרימה בת תיווה** כ"א אלול תשס"ט
לע"נ סבתי הצדקת **תיווה בת זוהרה** כ"ב כסליו תשי"ט

ולזיווג הגון לדוד חיים מצליח בן מרימה

לע"נ **ישי בן יחזקאל ויוכבד** ע"ה
לע"נ **נזי (אסתר) בת שלמה וגולו** ע"ה
לע"נ **דניאל בן ישי ונזי** ע"ה
לע"נ **שרה בת ישי ונזי** ע"ה

לעילוי נשמת
רם בן ישכר ושפרה בן דוד ז"ל
נלב"ע י"ז מנחם-אב תשע"א
תרומת בנו

לע"נ **לאון בן אליהו ורוזליה כהן** ז"ל
לע"נ **יעקב ישראל בן אשר אנשל** ז"ל

לעילוי נשמת
יצחק בן אריה לייב שפסה ז"ל
נלב"ע י"ד סיון תשס"ט
ת.נ.צ.ב.ה

לעילוי נשמת
ר' **דוד מירזא בן ג'ון ג'ון** ע"ה

לע"נ **לאה בת ישראל וציפורה** ז"ל
לע"נ **אייל בן חנן** ז"ל

לע"נ: אברהם בן שלמה, אברהם בן אליעזר ואידה בת שמואל, שלמה בן צבי ופנינה בת משה, אליהו בן אברהם וחנה בת דוד, שלמה בן יוסף ורוז בת יעקב
לרפואת: זיידה שמואל שמלקה בן אסתר רחל, מאטיל רייזל בת רבקה, צבי בן פנינה, שרה בת רוז, הרב ישראל יצחק בן פורטונה, דבורה בת אלקה זרע קודש בר קיימא והצלחה בכל ברו"ג לתורמים, לבנם, ולמשפחתם

לע"נ **לילי בת חנה** ע"ה
לע"נ **רפאל בן צלחה** ע"ה

לע"נ: הרב מרדכי צמח בן מזל, הרב יוסף שלום בן אברהם, הרב אלעזר בן מאיר, אברהם בן מרים, חיים בן חנה, אליהו בן אברהם, ישששכר בן שרה, אברהם בן יוכבד, אלעזר בן מרים, בניהו בן רחל, נחמן יצחק בן מרים, מרדכי בן רחל, שרה בת יוכבד, יוכבד בת צביה, עזיזה בת שמחה, נעה רוני בת סיגל ציפורה, זהבה זלמה שרה בת גוספטה גולדה, רוחמה בן חנה
להצלחת התורמים וכל יוצ"ח ברו"ג ולזכות לחזור בתשובה שלימה ולזכות להתקרב לרביז"ל
לרפואת: משה בן רחל, רחל בת שרה, שושנה בת שרה, הילה ושירה בנות רעות, אסף בן לאה, הדס אוסנת בת אליענה, יוכבד בת גאלה

לע"נ **סוזן בת רחל** ע"ה
לע"נ **מוריס בן סימה** ע"ה

לע"נ **שרה בת מרדכי דוד** ז"ל
לע"נ **יעקב בן שמעון** ז"ל

לעילוי נשמת
ר' **יוסף מרדכי ב"ר שלמה** ע"ה **בוזגלו**

לעילוי נשמת
שלמה בן פרחה לוגאסי ע"ה

לעילוי נשמת
שלמה ב"ר יצחק ע"ה **בוזגלו**

לעילוי נשמת
שמואל הלוי בן יעקב ורג׳ינה, יחזקאל הלוי בן טופחה
פנחס גולדנברג בן יעקב, טופחה הלוי בת מעתוקה
מרי פרץ בת חנולה
להצלחת: דוד בן טופחה, מירי בת קמיליה הלוי וילדיהם
וקמיליה גולדנברג בת מרי

לעילוי נשמת
בנימין יהושע בן מאיר, רוזי בת יהודה
לאון אריה בן טוביה, מאיר בן אלישע וגוסטה
טובה בת בנימין
לרפואת מיכאלה בת רוזי

לעילוי נשמת "איש פשוט"
ר׳ **יעקב (ז׳ק) בן ניסים קוריאט**
נלב"ע ח׳ אדר תשע"ג
נדבת חתנו ובתו: יהודה ושירלי שאוליאן

לעילוי נשמת
ירוחם בן אבשי ז"ל
חי׳ה בת מלכה ז"ל
בן בן חנוך ז"ל
לרפואת שלמה בן מרין

לעילוי נשמת
מאיר חנניה (מיש) בן שבה

לעילוי נשמת
לאה שיינדל שרלוטה בת שרגא ז"ל

לעילוי נשמת
הנרייטה חנה בת יעקב ז"ל

לעילוי נשמת
הורינו היקרים אוהבי חסד ואמת
ר׳ **אברהם בר מרים אבוחצירה** ז"ל
ומרת **רוחמה בת חנה אבוחצירה** ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

לעילוי נשמת
הרב **יעקב טוביה בן הרב אפרים** ז"ל
שעונה בכלא ברוסיה הסובייטית בעד פעולותיו
להחזקת הדת ולא נודע מקום קבורתו

לעילוי נשמת
אברהם בן שלמה ורחל
פרומה בת קיילה
רבקה בת רחל לאה
ולהצלחת התורמים ברוחניות ובגשמיות

לע"נ רבי **דניאל ב"ר אלכסנדר** הי"ד
מרת **גליקל ב"ר יהושע** הי"ד
יוסף בן סלמה ז"ל
רבי **יוסף** (סוסו) **הכהן בן שלביה** ז"ל
מרת **מלכה** (סלטנה) **בת חנה** ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

לעילוי נשמת
מורי אבי **דוד** עזרן **בן חסיבה** ז"ל
מרת אמי **רחל** עזרן **בת סעדה** ז"ל
שמעון מאיר עזרן **בן רחל** ז"ל

לעילוי נשמת
ציון בן שרה
גבריאל בן זולי
ברכה בת מלכה
לזיווג הגון למשה בן רחל, מעיין בת רחל ודניאל בן רחל

לעילוי נשמת
צינה בת בלומה ודב
אפרים בן גיטל ויחזקאל
לרפואתה של מזל טנקה בת דירה (אמי)

לעילוי נשמת
גרשון בן יעקב צבי ז"ל
חי׳ה ב"ר מנשה ז"ל
לאה ב"ר יצחק מאיר ז"ל

לעילוי נשמת
ניסים בן יפה
עזרא בן רג׳ינה
לזיווג הגון לאסתר הדסה בת עפרה

לעילוי נשמת
חיים בן אסתר, חיה שיינדל בת יצחק אלעזר
חנה חיה בת אסתר, גדליה בן עילה
יצחק דוד בן מרדכי דב

לעילוי נשמת
אמנון בן ישראל ז"ל

הונצח ע"י בנו הר"ר מאיר נתן שטרנברג נ"י

לעילוי נשמת
חיים בן משה דאדון
מאיר מרדכי בן יחזקאל
חיה יטע ציביה בת שמואל יעקב געראן

לע"נ ר' **פנחס ב"ר יהודה אריה** ז"ל
נלב"ע כ' אייר תשע"ב
לע"נ **פסח בן מנחם אשר**
לע"נ **מנחם אשר בן אריה לייב יונה**

לע"נ **צבי בן ראובן**
לע"נ **חיה לאה בת אברהם**
ולהצלחת צבי הרולד בן פייגא והדסה בת בלומא

לעילוי נשמת
שמואל (שמיל) **בן חנה**

להצלחת נפתלי טוביה בן ברכה באשה

לעילוי נשמת
אבינו איש ירושלים איש תורה ועבודה
דוד ליפמאן בן יצחק מרדכי

לעילוי נשמת
אריה לייב בן מנשה ושרה

לעילוי נשמת
הרה"ח ר' **בצלאל בלום** זצ"ל
ולהצלחת בני משפחתו

בזכות רבינו הקדוש
לע"נ **מגדה בת דוד** ע"ה

להצלחה בזיווג הגון להדרה בת שולה
לחזרה בתשובה של יוסף בן סימי, שולה בת מגדה
סימה בת שולה, אבי בן שולה

לעילוי נשמת
הרה"ח ר' **ארז לבנון** זצ"ל הי"ד
להצלחת בני משפחתו

לע"נ אבי מו"ר ר' **חיים מיכאל זינגר**
ולע"נ ר' **שלמה שאול פסטרנק**

לעילוי נשמת
ר' **אפרים דוד בן אברהם לנגר**

ולהצלחת אהרן בן הדסה קליגר

לעילוי נשמת
הרה"ח ר' **נח קאופמן** ז"ל בן הרה"ח ר' **יהודה** ז"ל
הרה"ח ר' **שמואל טסלר** ז"ל בן הרה"ח ר' **אברהם יעקב** ז"ל
מרת **ברכה טסלר** ע"ה בת הרה"ח ר' **שיימא** ז"ל
מרת **שרה לאה באהם** ע"ה בת הרה"ח ר' **שמואל** ז"ל

לברכה והצלחה ברו"ג
הר"ר **חיים בן יהודית, מזל בת אסתר וכל ילדיהם**
שיתברכו בכל מילי דמיטב

לחזרה בתשובה שלימה של
אביגדור בן משה ואמוץ בן חמדת

לעילוי נשמת
ר' **מרדכי אלעזר בן ר' יהושע יונתן רובינשטיין**
נלב"ע כ"ג שבט תשנ"ד

ר' **דוד בן ר' צבי נתן נובומיסקי**
נלב"ע כ' ניסן תשמ"ב

לעילוי נשמת
מוריס משה בן מטילד ע"ה
נלב"ע ז' מר חשון

לעילוי נשמת
הרה"ח ר' **בנימין זאב בן ר' נחמיה** ז"ל
הרה"ח ר' **צבי בן ר' אהרן** ז"ל
הרה"ח ר' **יחזקאל בן ר' חיים יצחק** ז"ל
ר' **אהרן בן שמעון** ז"ל

לעילוי נשמת
ר' **אברהם בן חביבה** ע"ה
אריק בן נירה ע"ה
תרומת משפחת שטרית

לע"נ **שלום בן יוסף** ע"ה
לע"נ **סעידה בת סהדה** ע"ה
לע"נ **דניאל בן כדורי ופהימה** ע"ה
לע"נ **בני בן שלום** ע"ה

לרפואת דליה בת סעידה

לעילוי נשמת
אליהו זגרון בן עליזה ע"ה
נלב"ע י"ט תמוז תשס"ח

לע"נ **פסח בן אבא, יוסף בן שאול, בת אור בת יהודית**

לזיווג הגון: עידו יהודה בן דליה, אסף בן יפה, דניאל בן לאה, אנדראה גליה בת רינה חסיה, מרים בת שרה

לרפואת: ניצן ניסן בן שרה, תמר בת יפה, דניאל בן רינה חסיה, נועם יצחק בן שלומית

לע"נ **מנשה בן מאיר** ע"ה

להצלחת משפחת כשר
דניאל בן שרה, ונעה בת אמברי
אבישג בת נעה ומירב בת נעה

לע"נ **רפאל בן זכיה** ע"ה, **שלומית בת פרידה** ע"ה
יעקב בן שולמית ע"ה

להצלחת רפאל בן יפה גניה ויוסף, ונורית בת תמר ומשפחתם
אנקונה

לע"נ רבי **מכלוף זהה** ע"ה

להצלחה בכל העניינים
דוד בן סול ויעל בת מזל אוחיון

לע"נ **משה בן בתול** ז"ל

להצלחת: איילת בת דבורה, אוריה רפאל בן איילת הילה בת איילת, נתן בן איילת, איתמר משה בן איילת

לזיווג הגון: טלי בתיה בת שרה

לרפואת: שרה בת סלטנת, דבורה בת מרים
הרב יהודה בן שמחה

לע"נ **שרה בת ניזחה**

להצלחת יעקב, עובדיה ומוטי סבן הי"ו ומשפחתם
בריאות איתנה לשפרה אפרת בת שרה
וזיווג הגון לסיון אבנר בן שפרה אפרת

לע"נ ר' **פנחס אברהם ב"ר צמח ברוך**
לע"נ ר' **יהשע בן ציון ב"ר מרדכי**
לע"נ מרת **מלכה ב"ר יוסף הכהן**
לע"נ מרת **חיה פעשא לאה ב"ר יחזקאל שרגא**

לרפואת: מאיר צבי בן חיה פעשא לאה, פייגא רייזל בת שרה צפורה
להצלחת התורמים ומשפחתם שיחיו

לע"נ **שמחה בת רחל** ע"ה

לבריאות הצלחה וכל הישועות בכל העניינים
שלי בת שמחה גבסו שתחי'

לעילוי נשמת: אליעזר יהונתן בן תמר נחמה ועמנואל, ברוך בן חיה דינה ואליעזר, סוניה בת ברטה, ראובן בן דוד, ציפורה בת אסתר
לזיווג: שאול גד בן תמר נחמה ועמנואל, אלישע טל בן תמר נחמה ועמנואל, אביגיל בת שפרה, רעות בת אלינה ופנחס
לפרי בטן: שירה ויהונתן. **ולהצלחת ובריאות משפחתנו בעז"ה:** צבי-אבידב שחר וילדינו החמודים: יאיר דוד, יערה צופיה, רמה וכרמי ציפורה

לע"נ **פרידה בת ניסן ויהודית**
לע"נ **ישראל בן מרדכי ומינה** לע"נ **ירון בן הניה**

רפואה שלימה למנחם מרדכי בן רינה
ברכה והצלחה למשפחת גרטלר

להצלחת אמיר בן יפה
וכל עם ישראל

ברכה והצלחה
לר"ר **מאיר צבי בן סולטנה** נ"י
אשר משתדל רבות עבור ענייני רביה"ק
שיזכו הוא וכל משפחתו לכל מילי דמיטב ברו"ג

להצלחת משפחת אבידיאן
רביב בן מינה
פליאה בת פנינה
טליה בת פליאה

לרפואה שלימה **לעזרא בן תפחה** הי"ו
לזיווג הגון **לדוד בן ויקטוריה** הי"ו

לבריאות והצלחה
ציון בן מזל צמח
שירלי בת אסנת

להצלחת תלמוד תורה דרך האבות

לבריאות והצלחה בכל העניינים
מסעודה בת סרח
מישל בן ז'קלין וסיגלית בת מסעודה פינטו
וילדיהם: שירית בת סיגלית, ירדן בן סיגלית, עדן בן סיגלית

לסייעתא דשמיא, בריאות איתנה והצלחה בכל העניינים בגו"ר
אריאל בן חנה שרה נ"י
איילת השחר בת יעל שרה שתחי'
וכל יוצאי חלציהם

לבריאות והצלחה בכל העניינים
למשה בן אסתר, סיגל בת מרים
וילדיהם: אסתר ואלירן

הר"ר שמעון דוד בן ברכה אדל
ומלכה בת רבקה רחל
לישועה, ברכה והצלחה ברו"ג

להצלחה ברוחניות וגשמיות
דוד בן רבקה, שושנה מזל בת חנה פנינה
וילדיהם פיגא ואהרן
שיזכו לגדול על דרך התורה והיראה

להצלחת משפחת טחלוב

בריאות, פרנסה טובה והצלחה בכל העניינים
ליעקב בן רחל

לסייעתא דשמיא, בריאות איתנה, הצלחה,
זיווג הגון ושפע בכל העניינים בגו"ר
עמנואל בן זהבה הי"ו

לשחרור ורפואת
יונתן בן מלכה פולארד הי"ו

להצלחה ברו"ג
לאדל פליאה בת ענבל דבורה, ענבל דבורה בת
ליאורה, ונתנאל ברוך בן חביבה אסתר
לע"נ צפורה בת יצחק מאיר, מרדכי בן אליהו,
דוד בן ברוך, יוכבד בת מרדכי
תרומת משפחת היבש

לישועת והצלחת
עזריאל בן תמימה ואדל בת רחל לאה

לרפואה שלימה
איתמר שמואל בן מירית

לעילוי נשמת

אביבה בת שרה ויהודה בן שרה, חיים בן מזל, מנצור בן חלימה,
יונה חממה בת גינה, אשר בן שפלה, מדלן בת מרים
לחזרה בתשובה ברחמים: לירון בן כרמלה, ורועי בן אביגיל
לזכות: נעמי בת סעדה הי"ו ויוצאי חלציה
הצלחה: למשפחות לוי-תרשיש, תרשיש ויהב

לבריאות איתנה
דבורה ואליז פלוס
בועז גבאי, ליאב איתן ושמעון ביטון

לחזרה בתשובה: משה רוברט בן סוזן, דינה דניז בת אסתר
אליהו בן חיה איבי, לאסתר בת דינה דניז וילדיה
רפואה שלימה: חנה בת אסתר, נתן טל בן שושנה ורד
להצלחה: לדוביק דוד בן דינה דניז ומשפחתו
שיזכו לעשות את רצונו יתברך

לרפואה שלימה
שיראל בת יעל נ"י

להורינו היקרים
דוד ג'קסון עם הגיעו לגבורות, **ושרה ג'קסון**,
איחולי הצלחה וסייעתא דשמיא
שיזכו לנחת רוח יהודית מכל צאצאיהם

להצלחת נחמן בן לאה שרה הי"ו

מוקדש באהבה להורינו היקרים
שמעון ואורית וילנר
ויאיר ונועה גריידי
שייזכו להצלחה ברכה, בריאות איתנה ונחת מכל צאצאיהם

רפואה שלימה לאשה
מרת גיטה גינענדל בת ציפורה שתחי'

להצלחה בכל ברו"ג
הר"ר **אברהם יהושע העשיל בן מרים**
יפה שיינדל בת נעטיל מרגלית
וכל ילדיהם

הר"ר אברהם אלטר בן ציפרא לאה,
נחמה בת חיה פריידא יהודית, וכל יוצאי חלציהם,
להצלחה בכל העניינים

אירים חיה בת ברכה לזש"ק, אליהו נתן בן יוכבד להצלחה בכל העניינים
נחמן משה בן מלכה רפואה שלימה, אודל ברכה בת מלכה רפואה שלימה
אסתר שיינדל בת מלכה לישועות בכל העניינים
שרה מינדל בת מלכה רפואה שלימה

להצלחת אתי אסתר בת אילנה, נחמן דוד בן אתי אסתר
שרה בת אתי אסתר, יעקב ארז בן אסתר
לזיווג הגון לדוד בן אילנה
ולעילוי נשמת אמה (נונה) בת אסתר ז"ל

להצלחה וברכה ברו"ג
אדל בת רחל, נחמן בן רחל, ישראל הראל בן דבורה,
רחל בת חיה קלרה, נתן בן בתיה

לברכה והצלחה וכל הישועות
הר"ר **יאיר בן ימנה לאה, אסנת יוכבד בת חווה,**
וכל יוצאי חלציהם
רפואה שלימה למכלוף בן מרים, אברהם בן חווה,
חיים ישראל בן חווה, נתנאל בן חווה

להצלחת משפחת עמרני

לבריאות והצלחה ברו"ג
נחמן בן דבורה, מרים חיה בת שולמית
ושמעון בן מרים חיה

"יפוצו מעינותיך חוצה" ברכת כל טוב והצלחה להאי גברא החפץ בעילום שמו שהוזיל מכיסו להדפסת מהודרה זו. זכות ההפצה והלימוד בספר זה תעמוד לו, לרעייתו ולזרעו להיות להם לעזר בקנין יראת שמים, לימוד תורה לשמה ועסק התפילה בכל בהתקשרות לרביה"ק
ולעילוי נשמת חמיו היקר שלמה בן חבבה ז"ל

להצלחת
יעקב ומרים אוחיון הי"ו
ברוחניות ובגשמיות בכל העניינים

להצלחה, בריאות, ושפע פרנסה
יותם בן ינית שפרה, חיה לימט בת עטל, מרים בת חיה לימט,
תמר נחמה בת חיה לימט, טליה ברכה בת חיה לימט
ולעילוי נשמת צבי בן אהרן, אהרן בן שמעון

לרפואה שלימה
אלעד צפריר בן דנה נ"י

הצלחה וישועה בכל העניינים, פרנסה ברווח ובנקל
להר"ר **יוחנן גוטשטיין וכל בני ביתו**

לברכה והצלחה ובריאות איתנה
שלומית בת אורה כץ וכל יוצאי חלציה שיחיו

לזיווג הגון בקרוב
ליאור בן מלכה
לרפואה שלימה
בנימין בן אורה

לחזרה בתשובה שלימה ויישוב הדעת
טלאל טובה בת נעמה

לברכה והצלחה ברו"ג
משפחת מילצקי